

FILOCALIA

Scrieri grupate pe autori, Scrieri grupate pe teme

Scrieri grupate pe autori

Antonie cel Mare , autor anonim , Avva Filimon , Calist si Ignatie Xantopol , Calist Angelicude , Calist Catafygiotul , Calist Patriarhul , Casian Romanul , Diadoh al Foticeei , Evagrie Ponticul , Filotei Sinaitul , Grigorie Sinaitul , Ilie Edicul , Ioan Carpatiul , Ioan Damaschin , Isaia Pustnicul , Isihie Sinaitul , Marcu Ascetul , Maxim Cavsocalivitul , Maxim Marturisorul , Nichifor din singuratare , Nichita Stithatul , Nil Ascetul , Petru Damaschin , Simeon Evlaviosul , Simeon Metafrastul , Simeon Noul Teolog , Talasie Libianul si Africanul , Teodor al Edesei , Teognost , Teolipt mitropolitul Filadelfiei , Varsanufie si Ioan , Vasile de la Poiana Marului

Scrieri grupate pe teme

Akedia , Ascultarea , Credinta , Cunoastere - Ignoranta , Curaj - Frica , Curvia - Curatia , Deznadejde , Discernamant - Trezvia , Dragoste - Bunatate - Mila , Frica de Dumnezeu - Evlavia , Iadul , Imbuibarea - Infranarea , Imparatie Cerurilor , Infricosata Judecata , Mania - Blandetea , Meditatie , Moartea , Naluciri , Osteneala - Lenevia , Parintele spiritual , Patimi - Ispite , Paza Simturilor , Pilde , Plansul , Pocainta , Rabdare - Suferinta , Rasul , Retragera , Rugaciune , Saracia - Avaritia , Slava desarta , Smerenia - Mandria , Spovedania , Suferinta - Rabdare , Trandavia - Osteneala , Trezvia - Imprastierea , Vorba desarta - Tacerea

Atentie ! textele nu se suprapun , textele clasificate pe autori sunt diferite de textele clasificate pe teme !

Antonie cel Mare

- Y Oamenii se socotesc rationali însa pe nedrept, caci nu sunt rationali. Unii au învatat cuvintele si cartile vechilor înțelepti. Dar rationali sunt numai aceia care au sufletul rational, pot sa deosebeasca ce este binele si ce este raul, se feresc de cele rele si vatamatoare sufletului si toata grija o au spre cele bune si folositoare sufletului; iar acestea le savârsesc cu multa multumire catre Dumnezeu. Numai acestia trebuie sa se numeasca rationali. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Omul cu adevarat rational are o singura grija: sa asculte de Dumnezeuul tuturor si sa-L placa; si numai la aceasta își deprinde sufletul sau: cum sa-i placa lui Dumnezeu, multumindu-i pentru o asa de mare purtare de grija si pentru cârmuirea tuturor, orice soarta ar avea el în viata. Pentru ca este nepotrivit sa multumim pentru sanatatea trupului, doctorilor, care ne dau leacuri amare si neplacute, iar lui Dumnezeu sa nu-I multumim pentru cele ce ni se întâmpla cum trebuie, spre folosul nostru si dupa purtarea Lui de grija. Caci în cunostinta si credinta cea catre Dumnezeu sta mântuirea si desavârsirea sufletului. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Cel ce poate împlânzi pe cei neînvatati, ca sa iubeasca învatatura si îndreptarea, facator de om trebuie sa se numeasca. Asemenea si aceia care îndreapta pe cei desfrânati catre petrecerea virtuoaasa si placuta lui Dumnezeu, ca unii ce schimba alcatuirea oamenilor. Caci blândetea si înfrânarea este fericire si nadejde buna pentru sufletul oamenilor. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Om se numeste sau cel rational, sau cel ce îngaduie sa fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, caci aceasta se afla la neoameni. Iar de unii ca acestia trebuie sa fugim, caci celor ce traiesc laolalta cu pacatul nu li se îngaduie sa se afle niciodata printre cei nemuritori. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Dupa cum corabierii cârmuiesc corabia cu grija, ca sa n-o izbeasca de vreo stânca vazuta sau nevazuta, asa si cei ce se silesc spre viata duhovniceasca trebuie sa cerceteze cu frica ce trebuie sa faca si ce sa nu faca. De asemenea sa creada ca legile lui Dumnezeu le sunt de folos, taind de la suflet toate gândurile pacatoase. *(Antonie cel Mare)*¹⁰
- Y Dupa cum cârmacii si cei ce tin frânele cu sânguinta si cu luare aminte ajung la tinta, tot asa cei ce se silesc spre viata cea dreapta si virtuoaasa, trebuie sa calatoreasca cu sânguinta si cu grija, precum se cuvine si dupa cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea si cugeta ca se poate aceasta, crezând își face loc în nemurire. *(Antonie cel Mare)*¹⁰
- Y Iata semnele dupa care se cunoaste un suflet rational si virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupatiile si întâlnirile cu oamenii. Caci toate acestea se îndrepta spre tot mai multa cuviinta. Mintea lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face strajer treaz si închide intrarea patimilor si a rusinoaselor aduceri aminte. *(Antonie cel Mare)*²⁷
- Y Celui nu stie sa deosebeasca binele de rau nu-i este îngaduit a judeca pe cei buni sau pe cei rai. Caci bun este omul care cunoaste pe Dumnezeu, dar el nu este, nu stie nimic si

nu va sti vreodata. Caci calea cunostintei lui Dumnezeu este bunatatea. (*Antonie cel Mare*)¹¹

- Y Omul bun si iubitor de Dumnezeu nu mostra pe oameni pentru rele când sunt de fata; iar în dos nu-i bârfește. Dar nici celor ce încearca sa-i graiasca de rau nu le îngaduie. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- Y În cuvântari orice asprime sa lipseasca. Pentru ca sfiala si neprihanirea stiu sa înfrumusețeze pe oamenii cu judecata mai mult decât pe fecioare, caci mintea iubitoare de Dumnezeu este o lumina care învaluie sufletul, cum învaluie soarele trupul. (*Antonie cel Mare*)³
- Y Nestatornicii si nepriceputii sa nu ispiteasca pe cei înțelepti. Iar cel înțelept este barbatul ce place lui Dumnezeu, care vorbeste putine si pe cele de trebuinta si placute lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- Y Cel ce urmareste vietuirea virtuoaasa si placuta lui Dumnezeu grijește de virtutile sufletului, caci acestea sunt bogatia si hrana sa vesnica. De cele vremelnice se împartasește numai pe cât se poate, dupa cum da si voieste Dumnezeu, folosindu-se cu multumire si bucurie de ele oricât de smerite ar fi. Mâncarea scumpa hraneste numai trupul; cunostinta lui Dumnezeu însa, înfrânarea, bunatatea, facerea de bine, buna cinstire si blândetea, acestea îndumnezeiesc sufletul. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricarui alt lucru, sa stie întâi ca trebuie sa se multumeasca cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie sa le dea înapoi, sa fie gata a face aceasta cu recunostinta, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Caci dupa ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarasi înapoi. (*Antonie cel Mare*)^{27 41}
- Y Nu se cuvine ca cei mai slabuti cu firea sa deznadajduiasca si sa paraseasca vietuirea virtuoaasa si placuta lui Dumnezeu si sa o dispretuiasca ca una ce nu ar putea fi ajunsa nici înțeleasa de ei. Caci unii chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtutii si mântuirii, prin sânghinta si dorinta, totusi se fac mai buni sau în nici un caz mai rai. Iar acest folos al sufletului nu este mic. (*Antonie cel Mare*)⁹
- Y Când afli pe unul gâlcevindu-se si luptându-se împotriva adevarului si a lucrului vadit, pune capat gâlcevii, parasind pe unul ca acela, fiindca si-a împietrit cu totul mintea. Caci precum apa cea rea strica vinul, cu vrajba strica pe cei virtuosi cu viata si cu socotinta. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- Y Daca întrebuintam orice sânghinta si iscusinta ca sa scapam de moartea trupeasca, cu atât mai vârtos suntem datori sa ne straduim ca sa scapam de moartea sufleteasca, pentru ca cel ce voieste sa se mântuiasca nici o piedica nu are, fara numai negrija si lenea. (*Antonie cel Mare*)³⁸
- Y Moartea, de o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavând-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie sa ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunostinta de Dumnezeu. Aceasta este primejdioasa sufletului. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Y Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toata bunavointa si, dorind cele ceresti, disprețuiesc cele pamântesti. Unii ca acestia nu plac la multi, dar nici lor nu le plac multe de aceea sunt nu numai urâti, ci si luati în râs de multi smintiti. Ei însa rabda toate în saracie, stiind ca cele ce par multora rele pentru ei sunt bune. Caci cel ce înțelege cele ceresti crede lui Dumnezeu, stiind ca toate sunt fapturile voi Lui. Cel ce însa nu le

înțelege nu crede niciodată ca lumea este zidirea lui Dumnezeu și ca a fost făcută pentru mântuirea omului. (*Antonie cel Mare*)⁴³

- Y Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au la îndemna pentru trai, ci poftesc la mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbură sufletul și îi însuflă gânduri și închipuiri ca cele ce le au sunt rele. Și după cum hainele mai mari mai mari decât măsura împiedică la mișcare pe cei ce se luptă, așa și dorința avutiei peste măsura împiedică sufletele să lupte sau să se mântuiască. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- Y Starea în care se afla cineva fără să vrea îi este și paza și osândă. Deci îndestulează-te cu cât ai, ca nu cumva purtându-te cu nemulțumire, să te pedepsești singur fără să simți. Iar calea spre aceasta este una singură: disprețuirea celor pământești. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- Y Nu cele ce se fac după fire sunt pacate, ci cele rele după alegerea cu voia. Nu e păcat a mânca, ci a mânca nemulțumind, fără cuviință și fără înfrânare. Căci ești dator să îți trupuș în viață, însă fără nici un gând rău. Nu e păcat a privi curat, ci a privi cu pizma, cu mândrie. Nu e păcat neînfrânarea limbii la mulțumire și rugăciune, dar e păcat la vorbire de rău. E păcat să nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri și rapiri. Și așa fiecare din zadărlărele noastre păcătuiește, când din slobodă alege să lucreze cele rele în loc de cele bune, împotriva voinței lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- Y Cei ce cunosc binele, dar nu vad ce le este de folos, își orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s-a împietrit. De aceea nu trebuie să ne îndreptăm mintea spre acestia, ca nu cumva să cadem și noi, în chip silnic, în același lucruri, fără băgare de seamă, ca niște orbi. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- Y Nu trebuie să ne mâniem pe cei ce păcătuiesc, chiar de-ar fi făcut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea înșasi, pe cei ce gresesc să-i întoarcem și să-i certăm dacă se nimereste, fie prin ei înșisi, fie prin alții. Dar să ne mâniem sau să ne înfuriem nu se cade, pentru că mânia lucrează dăru de patimă și nu de dreptate și de judecată. De aceea nu primi să te sfătuiești nici oamenii prea milosi, căci pentru binele înșusi și pentru dreptate trebuie să certi pe cei răi, însă nu pentru patima mâniei. (*Antonie cel Mare*)³
- Y Nu se cuvine ca sufletul rațional și luptător să se sperie și să se înfricoșeze îndată de patimile care vin asupra lui, ca nu cumva să fie bățjocorit de draci, ca fricos. Căci tulburat de nălucirile lumesti sufletul își iese din limanul său. Să știu că virtuțile noastre sufletești ni se fac înaintemergătoare ale bunurilor vesnice, iar păcatele de bunăvoie pricină ale muncilor. (*Antonie cel Mare*)⁸
- Y Dintre cei ce se afla într-o ospătarie, unii închiriaza pături; alții neputând avea pat și dormind pe jos, sforăie nu mai puțin decât cei ce dorm în pat. Și așteptând măsura nopții, dimineata toți se duc, lăsând paturile ospătariei și luând numai lucrurile lor. Asemenea este și cu toți cei ce vin în viață: și cei ce au trăit cu puține și cei ce au vietuit în slava și bogăție, ies din viață ca dintr-o ospătarie, neluând nimic din desfătarea și bogăția vietii, fără numai faptele lor, bune sau rele, săvârșite de ei în viața lor. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Y A scăpa de moarte este cu neputință. Cunoșcând aceasta, oamenii înțelepți și deprinși în virtuți și în cuget iubitori de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică și fără plâns, aducându-și aminte de neînălțarea ei și de izbăvirea din relele vietii. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Y Nu trebuie să urâm pe cei ce au uitat de vietuirea cea bună și plăcută lui Dumnezeu și care nu recunosc dogmele drepte și iubite de Dumnezeu. Ci mai vârtos să ne fie mila de ei, ca fiind slabi în puterea de a deosebi lucrurile și orbi cu inima și cu înțelegerea. Căci

primind raul ca bine, se pierde din pricina neștiinței, și nu cunosc pe Dumnezeu, sarmanii și nechibzuții de ei. (*Antonie cel Mare*)¹¹

- Y Nu spune multumii cuvinte despre evlavie și buna viață. Nu pentru pizma zică, dar socotesc că vei fi luat în râs de cei smintiți. Căci cel asemenea se bucură de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte puțini auzitori găsesc. Mai bine este dar a nu grai, decât ceea ce vrea Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- Y Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea și în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind înțeles și preamarit face sufletul nemuritor, dându-i nestricăciunea și fericirea veșnică. Căci Dumnezeu le-a daruit tuturor fapturilor existența numai pentru bunătatea Sa. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Numai dacă am fost încercați de supărări, simțim plăcerile și bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce n-a însetat și nu mănâncă cu plăcere cel ce n-a flămânzit; de asemenea nu doarme cu plăcere cel ce n-a privegheat îndelung și nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s-a întristat. Tot așa nu ne vom bucura de bunurile veșnice, dacă nu le vom disprețui pe cele vremelnice. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- Y Cuvântul este sluga minții. Căci ce vrea mintea, aceea tâlcuiește cuvântul. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- Y Mintea vede toate, chiar și cele din Ceruri. Și nimic nu o înșelă fără numai păcatul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neînțeles, iar cuvântului sau nimic nu-i este cu neputință de exprimat. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Prin trup omul este muritor. Dar prin minte și cuvânt nemuritor. Tacând înțelegi și după ce ai înțeles graiești. Căci în tăcere naște mintea cuvântul. Și rostind cuvânt de multumită lui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- Y Cel ce vorbește fără socoteală nu are minte, căci graiește fără să înțeleagă nimic. Cercetează dar ce-ți este de folos să faci pentru mântuirea sufletului. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- Y Cuvântul care are înțeles și este folositor sufletului este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea desartă, care caută să masoare cerul și pământul, mărimea soarelui și departarea stelelor, este o născocire a omului care se ostenește în desert. Căci cautând cele ce nu folosesc nimic, ostenește în zadar, ca și cum ar vrea să scoată apă cu ciurul. Deoarece este cu neputință oamenilor a afla acestea. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Precum trupul, după ce s-a desăvârșit în pântec trebuie să se nască, așa și sufletul după ce și-a plinit în trup măsura hotărâtă lui de Dumnezeu, trebuie să iasă din trup. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Y Necunoscința lui Dumnezeu este o nesimțire și nebunie a sufletului, căci raul se naște din neștiință, iar binele, care mântuiește sufletul, din cunoscința lui Dumnezeu. Prin urmare dacă te vei sârgui să nu faci voiele tale, petrecând cu trezvie și cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dacă însă te vei sili să faci voiele tale pentru plăcere, amestec de necunoscința lui Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ți se vor întâmpla după moarte. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Ochiul privește cele văzute, iar mintea înțelege cele nevăzute căci mintea care iubeste pe Dumnezeu este facție care luminează sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu și-a luminat inima să și vede pe Dumnezeu prin mintea sa. (*Antonie cel Mare*)⁷

- Y Cel care are minte se stie pe sine ca este om stricacios iar cel ce se stie pe sine pe toate le stie ca sunt fapturile lui Dumnezeu si s-au facut pentru mântuirea omului. Caci sta în puterea omului sa înțeleaga toate si sa creada drept. Iar un asemenea barbat cunoaste sigur ca cei ce nu pun pret pe cele lumesti au osteneala foarte putina, iar dupa moarte dobândesc de la Dumnezeu odihna vesnica. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Precum trupul fara suflet este mort, asa si sufletul fara puterea mintii este nelucrator si nu poate mosteni pe Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Sufletul se afla în lume fiind nascut. Mintea este mai presus de lume fiind nenascuta. Sufletul care înțelege lumea si vrea sa se mântuiasca în fiecare ceas are o lege pe care nu o calca. El cugeta întru sine ca acum e vreme lunga si de cercetare si nu asteapta sa o faca aceasta judecatorul. El stie ca-si poate pierde mântuirea primind cea mai mica placere urâta. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Cei ce sunt siliti de niscai trebuinte sau împrejurari sa treaca înot râuri foarte mari, de vor fi treji la minte, scapa de primejdie chiar de-ar fi valuri potrivnice; si de se scufunda putin, prinzându-se de ceva de la tarm, scapa. Dar cei ce vor fi beti, chiar daca de zeci de mii de ori vor lupta sa ajunga la tinta, nu vor putea, ci biruiti de vin se vor scufunda în valuri si își vor afla moartea. Tot asa si sufletul, cazând în învolburarea valurilor vietii, de nu se va trezi din pacatul materiei ca sa se cunoasca pe sine ca e dumnezeiesc si nemuritor si ca numai pentru scurta vreme a fost legat cu trupul cel muritor si plin de patimi, va fi atras de placerile trupesti spre pierzare; si dispretuindu-se pe sine si îmbatându-se de nestiinta, se va pierde si se va afla în afara de cei mântuiti. Caci trupul ne trage adeseori ca un râu spre placerile necuvenite. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- Y Sufletul cu adevarat rational vazând fericirea celor rai si bunatatea celor nevrednici nu se sminteste, dorindu-si fericirea lor în viata aceasta, cum fac oamenii nesocotiti. El cunoaste lamurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vietii cu vremelnicia ei si judecata care nu poate fi mituita. Un suflet ca acela crede ca Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Cei ce si-au înnoroiat vesmântul, întineaza si haina celor ce se apropie de ei. Asa si cei rai cu voia si nedrepti la purtare, petrecând cu cei simpli si vorbind cele ce nu se cuvin, le întineaza sufletul prin auz. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- Y Pofta din amintire este radacina patimilor, care sunt rudeniile întunericii. Iar sufletul zabovind în amintirea poftii nu se cunoaste pe sine ca este insuflarea lui Dumnezeu. Si asa este dus spre pacat, nesocotind relele de dupa moarte, lipsitul de minte. (*Antonie cel Mare*)²⁸
- Y Numai omul este în stare sa primeasca pe Dumnezeu, caci numai acestui animal îi vorbește Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Si prin toate prevesteste oamenilor vrednici de el bunatatile viitoare. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- Y Omului credincios si celui ce vrea sa înțeleaga pe Dumnezeu nimic nu-i este anevoie. Iar daca vrei sa-L si vezi, privește podoaba si pronia tuturor celor ce au fost facute si a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Si toate sunt pentru om. (*Antonie cel Mare*)⁷
- Y Fa bine celui ce te nedreptateste si-ti vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grai de rau pe vrajmasul tau catre nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihanirea, cu rabdarea, cu înfrânarea si cu cele asemenea. Caci aceasta este cunostinta de Dumnezeu: sa-i urmezi Lui cu smerita cugetare si printr-unele ca acestea. Iar lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte. (*Antonie cel Mare*)⁴³

Y Când te întorci cu mulțumire spre aternutul tau, aducându-ți aminte de binefacerile și de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu și umplându-te de înțelegerea cea bună, te vei veseli și mai mult, iar somnul trupului tau se va face trezvie a sufletului și închiderea ochilor tăi, vedere adevărată a lui Dumnezeu. Atunci tăcerea ta, umplându-se de bunurile primite, va da din tot sufletul și puterea o adânc simțită slava Dumnezeului a toate. Căci de va lipsi păcatul din om, o singură mulțumire cumpaneste mai mult decât toată jertfa cea de mare preț înaintea lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁴³

Alăuta duhovnicească și trâmbița cerească (anonim)

Calist și Ignatie Xantopol

Dacă Calist Catafygiotul da ca ultim ajutor pentru concentrarea minții unitatea lui Dumnezeu, scrierea această cere, pentru concentrare, eliberarea de grija agoniselilor vremelnice. Numai așa se poate elibera mintea de gândurile limitate și redundante care o împart și o îngustează.

Dacă se va slobozi mintea de câștigurile și de agonisiile veacului acesta și vede că urâte toate frumusețile lumii acesteia desarte, atunci văzându-se pe sine slobodă și dat fiind că ea este din fire lucrătoare, nu poate să sadă desartă, ci aleargă la Ziditorul său, adică la preabunul Dumnezeu; și de Dânsul se lipește și pe El Îl dorește și cu El de-a pururi vorbește, și sezând și în somn dormind. Și, în scurt a zice, toată mângâierea ei duhovnicească dintru această se năște, adică din smerita cugetare și din ne iubirea de agoniseală a celor vremelnice și din ne iubirea celor frumoase ale lumii acesteia desarte. Dintru acestea se năște fierbinteala inimii, dintru acestea se porneste inima cu saltare la rugăciunea cu suspine. Iar dacă cineva va iubi agonisiile cele vremelnice și împodobirea hainelor și va cauta și rugăciunea, sârguindu-se să o afle pe ea, unul ca acesta în zadar se ostenește. Pentru că acestea, adică agonisiile cele vremelnice și stricacioase sunt maracinii, sau spinii care, după ce a cazut sămânța semănătorului între ei, răsărind nu o lasă să crească, ci o înabusa.

Așa fac grijile vieții acesteia vremelnice: îneca și ating scânteia aprinsă în inima omului spre dragostea lui Dumnezeu și o fac pe ea cu totul rece. Și este un lucru cu totul jalnic și vrednic de nemângâiată plângere că, pentru puțină mângâiere ametitoare și vremelnică, să ne lipsim de chemarea noastră cea frumoasă și de patria noastră. Că însuși gura Domnului graiește: ȚNu puteți sluji la doi domni, pentru că ori pe unul îl veți iubi și pe celălalt îl veți urî, sau de unul va veți lipi și de celălalt nu veți griji: nu puteți sluji și lui Dumnezeu și lui mamona'.

Să ne gândim la un tânăr care, împrietenindu-se cu o tânără și îndulcindu-se de puțină mângâiere, se aprinde și se învâpăiaza cu inima de multă dragoste față de ea și-i dă ei toate simțirile și-si cheltuie toată înțelepciunea cu ea, încât și-a pierdut inima și a ajuns ca un nebun să nu mai pasându-i de rusine și purtându-se cu neorânduială, toată gândirea și cugetarea lui dorind ziua și noaptea față de ea. În zadar binevoitorii lui, văzându-l, își arată părerea de rău față de el și-l sfătuie să se departeze de aceea ca-i este pierzătoare de suflet și stricătoare de minte. Acesta nu numai că nu primește sfatul lor, ci vrea mai bine să-și plece capul sub tăiere de sabie decât să se despartă de dragostea acelei fete. Dar dacă cei lipsiti de minte se dau pentru puțină mângâiere amăgitoare și pentru dragostea cea pierzătoare de suflet chiar și la moarte, ce vom zice de cei ce s-au împrietenit cu Dumnezeu și ale caror inimi s-au aprins și s-au învâpăiat de dragostea Lui? Toate simțirile și toate cugetările acestora s-au tocit și au fost omorâte față de toate frumusețile lumii și mintea lor s-a luminat cu totul și se îndulcește de dragostea Domnului celui nemărginit și frumos. Iar de frumusețile veacului acesta nu numai că nu sunt biruite, ci și vederea lor le este

neplacuta. De li se va întâmpla sa le aduca viclenii draci în minte dulceata celor vremelnice, ei nu numai ca nu le primesc pe acestea în cugetul lor, ci se îngretoseaza de ele.

Cei ce iubesc dulcetile si agoniselile vremelnice si amagitoare si îndraznesc a se apropia de rugaciunea cea tainica, folosindu-se de mestesugul de care au auzit, ca, odata cu suflarea, sa bage aerul înăuntru si sa-l scoata afara, adica sa bage, prin acel mestesug, raceala si sa scoata caldura, sârguindu-se cu multa osteneala si cu toata silinta sa afle locul inimii, sa stie ca toata silinta si osteneala lor este în zadar. Caci pâna când mintea lor va fi întunecata de grijile vietii acesteia, pâna atunci si suflarea aceea pe care o forteaza nevoitorii cu mestesug (metoda) sufla în inima ca si cum ar sufla un foale peste niste carbuni stinsi. Deci numai dupa ce mintea s-a izbavit de robia grijii vietii acesteia, are nevoie inima de mestesugul acela al suflarii; si numai atunci suflarea aceea încalzește si aprinde scânteia din inima spre dragostea lui Dumnezeu.

Cum si în ce chip se face mintea lucratoare?

Asa precum au spus Sfintii Parinti: mintea sa pazeasca luarea aminte deasupra inimii si nimic sa nu gândeasca sau sa cugete atunci, ci numai cuvintele rugaciunii sa le tina (Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma), ca sa se scufunde mintea în adâncul inimii, iar nu în partea poftitoare. Ca singura lucrare neînselatoare a celor ce au început de curând aceasta rugaciune este sa înceapa a o savârsi cu mintea în inima. Dar mult uneltitorul, zavistnicul si vicleanul diavol se sileste în tot chipul sa însele pe cei ce au început de curând rugaciunea. Înca mai ales în doua chipuri se straduieste a-i însela, adica sa le vrajeasca mintea prin naluciri si sa-i faca sa desfrâneze prin partea poftitoare. Iar pe cei de la mijloc si pe cei desavârsiti voieste ca prin neascultare sa-i arunce în prapastia parerii de sine si a mândriei. Drept aceea, ca sa nu fii înșelat, tine foarte tare ascultarea si smerenia si nu numai ca nu vei fi înșelat, ci si toate maiestriile si mrejele vrajmasului le vei sfârâma si toate taberele viclenilor draci, pe goana le vei pune cu puterea lui Hristos.

Daca vei simti durere, miscare sau fierbinteala de-a dreapta, în piept, sub piept, sub inima, la cap, la frunte, între ochi, la urechi, la mâna, la spate, ori la picioare, nicidecum la unele ca acestea sa te gâdesti, ci numai la cuvintele rugaciunii sa priveasca inima ta, deasupra inimii, unde ti-am aratat. Caci cum zice Sfântul Diadoh, pe cât se lucreaza poruncile si darul se înmulteste.

Cum se lucreaza poruncile si se înmulteste darul?

Numai si numai prin credinta cea adevarata si neîndoielnica, dupa cuvântul Domnului, care a zis lui Petru: ȚPutin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?ť. Nu i-a zis: necredinciosule, ci putin credinciosule, pentru ca multi se vad a fi credinciosi, dar raciti si slabi în credinta. Dar când si în ce vreme a zis aceasta Domnul, pentru îndoiala si necredinta lui Petru? Atunci când, vazând Petru din corabie pe Domnul, venind pe mare ca pe uscat, i se parea ca este naluca si a strigat: ȚDoamne, de esti tu, porunceste-mi sa vin la Tineť, iar Domnul a zis: ȚEu sunt, vino la Mineť. Sarind deci Petru din corabie, mergea pe mare ca pe uscat, dar vazând vântul puternic si valurile marii ridicându-se, iar el aflându-se cu credinta împutinata, se afunda si pentru îndoiala si împutinarea credintei lui catre Domnul, zicând: ȚDoamne, nu ma lasa, ca pierť. Atunci Domnul, apucându-l pe mâna, a zis: ȚPutin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?ť.

Asa se întâmpla si acum cu cei ce au început a calatori calea cea duhovniceasca, adica rugaciunea lui Iisus, dar pentru împutinarea credintei lor se îndoiesc pe cale si nu înainteaza, pentru ca toata mintea si grija lor o au pironita spre agoniselile acestea vremelnice si putrede si mai vârtos sunt biruiti de slava desarta a lumii, de lucrarea sfintelor porunci neavând nici o grija. Aceasta se întâmpla din împutinarea credintei si de aceea sunt biruiti de slava desarta si încep a se îngriji de agoniselile vremelnice. Iar mai vârtos cei ce s-au învrednicit de mângâierea duhovniceasca, de se vor afla într-o împutinarea credintei, lesne se vor învoi cu gândurile si cu cugetele cele necuviincioase, care spurca si întineaza mintea. Unii ca acestia, chiar daca s-au învrednicit de mângâierea

duhovniceasca si socotesc ca umbla pe cale, se ratacesc pe o cale neumblata, pentru ca mare pacat este a se învoi cineva cu cugetele si cu gândurile cele necuvioase. Precum pruncul cel mic, nefiind hranit de doica, nu poate sa traiasca, ci moare, asa nu este cu putinta a fi cineva rob pacatului si a calatori cu Dumnezeu, caci Dumnezeu uraste pacatul.

Pentru pacatul unui om, cazura în moarte într-o clipita douazeci si cinci de mii din fiii lui Israel, celui întâi nascut al lui Dumnezeu. Oare nu era harazit de la Dumnezeu norodului acela sa mearga în pamântul fagaduintei? Dar pentru necredinta, învârtosarea inimii si pentru necuratia lor, au umblat patruzeci de ani ratacind în pustie prin locuri neumblate si nu pe cale. Si nu numai ca nu s-au învrednicit a intra în pamântul fagaduintei, dar nici macar a-l vedea nu s-au învrednicit. Numai Moise l-a vazut când era aproape de adormire, adica atunci când era sa se duca din viata. Atunci, Domnul i-a zis lui Moise: Țîncredinteaza norodul acesta lui Iisus Navi, ca tu vei adormi. Si iarasi i-a zis Dumnezeu lui Moise: ȚPamântul fagaduintei iata-l, vezi-l dar nici tu nu vei intra în el, pentru ca nu M-ai cinstit înaintea fiilor lui Israel si n-ai lovit piatra pentru curgerea apei cu toiagul tau, dupa porunca pe care ti-am poruncit-o Eu, ci ai lovit-o cu trufi si cu mânie. (Numeri 20, 12)

Vedeti iubitilor câta departare se face de la Dumnezeu pentru nelucrarea poruncilor? Moise, caruia îi stralucea fata mai mult decât soarele, încât fiii lui Israel nu puteau sa caute la ea pentru stralucirea darului Prea Sfântului Duh ce lucra în el, pentru o porunca ce i-a parut mica, nu s-a învrednicit a intra în pamântul fagaduintei. Dar departarea de la Dumnezeu nu s-a zis pentru Moise, caci Moise era plin de credinta si de darul Celui Prea Înalt. Ea s-a zis pentru necredinta si învârtosarea inimii norodului celui ce, dupa ce a intrat în pustie, cârtea si bârfea împotriva lui Moise. De aceea nu numai ca nu s-a învrednicit a intra în pamântul fagaduintei, dar nici a-l vedea nu s-a învrednicit, ci a umblat ratacind pe locuri neumblate si nu pe cale, dupa cuvântul Domnului, care a zis: ȚM-am jurat întru mânia Mea ca nu vor intra întru odihna Mea. (Numeri 14, 23)

Asa este si cu cei ce îndraznesc a începe rugaciunea lui Iisus. De se vor afla întru împutinarea credintei, adica de vor fi putin credinciosi, putina purtare de grija vor avea pentru lucrarea sfintei rugaciuni, dar multa silinta si sânguinta au pentru lucrurile si agoniseliile pamântesti si vremelnice. Unora ca acestia, chiar daca li se pare a calatori bine, se ratacesc umblând pe cai nebatatorite. Dar însasi gura Domnului graieste: ȚNu va îngrijiti ce veti mânca si ce veti bea si cu ce va veti îmbraca. Vedeti pasarile cerului, ca nici nu seamana, nici nu secera, nici în jîtnite nu aduna si Tatal vostru cel ceresc le hraneste pe ele. Ci cautati mai întâi Împaratia cerului si toate celelalte se vor adauga voua.

Cei ce s-au sfintit lui Dumnezeu, înca de aici, daca vor sa se aplece de la rugaciune putin către putin spre cugetele pamântesti, care spurca si întuneca mintea, si se vor învoi cu ele, vor vedea pe Dumnezeu îndepartându-se de la ei, ramânând astfel de batjocura viclenilor draci. Ca si Samson cel tare si osebit între oameni mai mult decât toti, si sfintit lui Dumnezeu din pântecele maicii sale, cel învrednicit de multa putere si de mari minuni, vestit înca mai înainte de nastere prin înger, ca si Ioan, fiul lui Zaharia, oare nu pentru ca si-a pângarit sfintitele sale madulare prin aplecarea spre desfrânare, s-a departat Dumnezeu de la el si l-a lasat pe seama vrajmasilor lui? Vedeti iubitilor câta stricaciune se face din împutinarea credintei, si sufleteasca si trupeasca? Dintru aceasta vine lenevirea spre lucrarea sfintelor porunci, dintru aceasta aplecarea spre pacatuire, iubirea de agoniseala si slava lumii. Deci, de suntem iubitori de cele duhovnesti, sa nu fim iubitori de agoniseala, care-i stricacioasa si pierzatoare de suflet, ci sa fim sânguitori si iubitori de lucrul lui

Dumnezeu, slujindu-i Lui si cinstindu-L prin lucrarea sfintelor Lui porunci si, din zi în zi, sa sporim prin credinta si prin smerita cugetare în dorul cel catre El. Caci aceasta este calea cea adevarata si neînșelatoare.

Fierbinteala se naste din rugaciune, dar vine si de la draci sau de la fire. Cea de la fire se naste atunci când cineva are o rudenie aflata la departare si pe care doreste sa o vada neavând însa nici o înlesnire. Dar se naste si când cineva are o dragoste patimasa pentru o persoana oarecare. Aceasta dragoste este stricacioasa si pierzatoare de suflet; ea se naste când doreste sa se întâlneasca cu acea persoana dar nu are cum. Acest fel de fierbinteala se mai naste si la cei iubitori de arginti care urmaresc împlinirea dorintei lor de a agonisi bani. Acesta este, dupa cuvântul dumnezeiescului Apostol Pavel, radacina a toata rautatea. Acest lucru este jalnic si vrednic de nemângâiata plângere, fiindca patima asta i-a aruncat pe multi în prapastia pierzarii. Dar si acum sunt aici dintre cei ce sunt biruiti de iubirea de arginti si aud prea bine aceste înfricosate cuvinte. Dar ce fac? Ei se multumesc sa gândeasca astfel: „Cine stie, poate nu va fi asa precum aud ca se spune; poate va fi altminteri”. Deci, nu numai ca nu se pocaiesc, ci înca si pe cei ce atârna de ei îi asupresc si-i necajesc, facând economie, ca sa-si pastreze aurul si argintul, ca nu cumva sa cheltuiasca din el. din aceasta li se pricinuieste acestora a nu crede cu inima si a nu înțelege cu mintea, numai si numai din înputinarea credintei lor. Ca si Iuda cel raucredincios auzea înfricosatele cuvinte ale Domnului si Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care zicea ca mai bine ar fi fost omului acelaia, care avea sa vânda pe Fiul Omului pentru agonisirea argintului, sa nu se fi nascut, dar nu le înțelegea, nici nu le credea cu inima, având mintea întunecata cu turbarea iubirii de argint. Si asa n-a înțeles pâna când nu si-a agonisit lui si spânzurare si pogorâre în prapastia iadului.

Asa si în vremea de acum, cei întunecati la minte cu tulburarea agoniselii, aud si ei prea bine aceste înfricosate cuvinte, dar întunecarea mintii lor nu-i lasa sa înțeleaga sau sa se pocaiasca, ci se si sânguiesc sa-i asupreasca si sa-i necajeasca pe cei mai mici. Unii ca acestia își agonisesc pogorârea în prapastia pierzarii, iar pe cei ce înțeleg, cred cu inima si se pocaiesc, precum a primit Domnul pe vamesul, pe desfrânata si pe fiul risipitor si i-a îmbratisat pe ei, asa îi primește si pe acestia rânduindu-i în ceata dreptilor. Caci stie Domnul si pe desfrânata care s-a pocait cu adevarat sa o faca mai curata decât pe o fecioara, dar nu face asa pe cei ce prelungesc nepocainta zicând ca se vor pocai mâine sau poimâine. Ca multi sunt în iad dintre cei ce zic ca ne vom pocai mâine si asta pentru ca noi nu stim ziua sau ceasul ducerii din viata asta.

Dulceata vine din rugaciune, dar vine si de la doctorii cei amari, adica de la viclenii draci. Cea de la draci pricinuieste tulburare, iar cea din rugaciune aduce pace si smerenie. Fierbinteala cea din rugaciune si cu zdrobire dintru adâncul inimii aduce suspine si izvoraste din ochi ca din niste sipote, siroaie de lacrimi pentru dragostea si dorul catre Dumnezeu. Atunci si mintea cu mare putere striga: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma*, si pe toti oamenii îi vede înaintea sa ca pe îngerii lui Dumnezeu, iar pe sine se vede praf si cenusa si îi vine a se tavalii sub picioarele tuturor oamenilor pentru dragostea Domnului. Ba de multe ori, îi vine a se si ascunde de catre vederea oamenilor.

Cei ce au ajuns la masurile acestea s-au învrednicit si de mila lui Dumnezeu, adica de adevarata si neîncetata rugaciune. Aceasta se lucreaza atunci de-a pururi cu mintea în inima; se lucreaza fie tacând, fie dormind, iar mai vârtos când este treaz o afla lucrându-se cu foarte mare liniste si nici un

cuvintel nu se atinge de minte, ci numai cuvintele rugaciunii se lucreaza cu dulceata în inima. Dar aceasta sfânta lucrare a mintii vine înca de la început, dar numai o data cu lucrarea sfintelor porunci si a tuturor faptelor.

Rugaciunii îi ajuta foarte mult strainatatea, iar a fi strain înseamna ca oriunde se va afla lucratorul, fie la liniste, între prieteni sau în orice loc îi va fi vietuirea, sa se aiba pe sine ca un strain si mai micul tuturor. Sfântul Calist Patriarhul spune ca mai mult decât în toate întelesurile, dator este sa fie cel ce se linisteste, *râvnitor în a întelege cele duhovnicesti*. E dator, mai ales la început, ca luarea aminte a mintii sale sa nu fie, în ceasul rugaciunii, nici la jumatatea inimii, nici în josul ei, ci sa pazeasca mintea deasupra inimii.

Aceste dumnezeiesti cuvinte ce sunt adunate din sfintele scrieri, s-au scris în grai simplu ca sa fie lesne de înteles si pruncilor celor mici. Pentru ca multe sunt noianurile învataturii dumnezeiesti, dar cu anevoie de înteles de prunci, adica de începatori. Acestia sunt ca pruncii, care, în micile lor mânuțe, în loc de peste primesc sarpe si în loc de pâine, carbuni aprinsi, nestiind ce fac. Cu adevarat nou-începatorii sunt asemenea pruncilor si cu atât mai vârtos cei ce nu iau aminte la sfintele scrieri si nu au nici sfatuire duhovniceasca. Acest fel de lucratori, în loc de cele bune primesc cele rele si în loc de dar, înselaciune. Ba se si bucura, nestiind ce fac si socotind ca primesc dar, de aceea, aceasta sfânta lucrare a mintii are nevoie de multa sfatuire duhovniceasca si de citirea cu multa luare aminte a sfintelor scrieri, nicidecum de agoniselile si lucrurile vremelnice, ca sa nu ne înselam. Pentru ca vrajmasul nu înceteaza a se sârgui sa ne însele nu numai pe noi începatorii, sau pe cei de la mijloc, ci si pe cei desavârsiti, caci stapânitorul lumii acesteia cauta nu numai pe unul sau doi sa-i piarza, ci se sârguieste, racnind ca un leu sa înghita pe toata lumea. Dar precum s-a zis, smerenia, ascultarea si marturisirea dreapta sfarma toate înselaciunile si mrejele vrajmasului.

Dreptul care are si înțelepciune este asemenea lui Dumnezeu, iar semnul înțelepciunii acesta este: ca înțeleptul este sfetnic bun tuturor. Înțeleptul nu graieste niciodata cu asprime nici nu se iuteste, ci toate cuvintele lui sunt line si cu buna primire si veselesc inima celor cale le aude. Înțeleptul chiar de va fi în treapta înalta, nu se trufeste, ci mai mult se smereste, urmând Mieluselului lui Dumnezeu, domnului si Mântuitorului nostru Iisus Hristos, silindu-se a împlini poruncile Lui. Dreptul cel înțelept, chiar de se va afla pe treapta de judecator, nu crede îndata cele ce i se spun, nici nu hotaraste în graba pedeapsa celor pârâti, ci mai întâi cu mare înțelepciune si cu buna luare aminte cerceteaza ca sa afle pricina cu buna adeverire si, dupa ce a aflat-o, cu buna rânduiala pune la cale judecata. Astfel pazeste cuvintele Domnului care a zis: *ȚCu ce judecata veti judeca, cu aceea veti fi si voi judecati si cu ce masura veti masura, cu aceea si voua vi se va masura*; asemenea pazind si cuvintele Apostolului: *ȚDe a cazut cineva în greseala, voi cei duhovnicesti îndreptati pe unul ca acesta cu duhul blândetii*. Astfel înțeleptul care se afla în treapta de stapânire, își face toate lucrarile cu mare chibzuinta, silindu-se a se face bine placut Stapânului a toata zidirea.

Dreptul nu se teme de este defaimat si nu se tulbura ori se scârbeste de orice i se va grai împotriva, ci zice: *ȚDe s-ar ridica împotriva mea tabara, nu se va înfricosă inima mea; de s-ar scula asupra mea razboi. Întru aceasta eu nadajduiesc. Una am cerut de la Domnul, aceasta o voi cauta, ca sa locuiesc în casa Domnului în toate zilele mele*.

Zis-a prea fericitul **Petru Damaschin**:

Y Ce se cuvine a face celui biruit de orice patima? Unul ca acesta cu mare sânguinta trebuie sa se împotrivasca patimii daca vointe sa scape de muncile vesnice si de mânia focului nestins, pentru ca sa se învredniceasca de mila lui Dumnezeu. Sa vorbim de pilda despre patima curviei. Daca cineva este ispitit de oarecare persoana, se cuvine acestuia a se departa cu totul de acea fata, de vorbirea cu ea, de petrecerea cu ea, de atingerea hainelor, ba si de mirosul ei. Ca în toate acestea, de nu se va pazi omul, împlineste patima si preacurvia sa, facându-se salas dracilor. Acesta e un lucru jalnic si vrednic de nemângâiata plângere pentru întunecarea mintii ce-o aduce unora ca acestia, ca nu-si aduc aminte de gândul care l-au cugetat atunci când au iesit din lumea cea desarta si au pornit în aceasta calatorie duhovniceasca si vietuire îngereasca. Ei nu-si aduc aminte de osândia ce-o aveau când au intrat pe poarta manastirii în vremea venirii lor în ea, ca nu-si aduc aminte de fagaduinta aceea pe care au dat-o la primirea cinstului si îngerescului chip. Caci pentru cei ce sunt biruiti de aceasta patima dar se pocaiesc, nu numai ca se bucura cetele ceresti, dar înca si domnul îi asteapta cu ratele deschise, primindu-i si îmbratisându-i. Dar pe cei ce petrec în nebagare de seama si nu se pocaiesc, îi asteapta pogorârea în prapastiile iadului si viermii cei neadormiti. *(Petru Damaschin)*

Zis-a si prea fericitul patriarh, sfântul **Ioan Gura de Aur**:

Y Omul de va gresi si va pacatui înaintea lui Dumnezeu, iar mai pe urma, caindu-se si îngretosându-se de pacatele sale, le va parasi, încetând a mai pacatui înaintea lui Dumnezeu si va începe a se pocai cu multa înfricosare, flamânzire, sete, plângere si varsarea lacrimilor de toate zilele, vestejindu-si trupul; unul ca acesta, nimic nu se va folosi de ostenele sale pâna când nu-si va spune si nu-si va marturisi pacatele sale duhovnicescului sau parinte, ca sa ia de la dânsul dezlegare si iertare de pacatele sale. Pentru ca acestuia i s-a dat putere de a lega, a dezlega si ierta pacatele oamenilor precum zice Domnul: Țîntâi marturisesti-ti toate pacatele tale si apoi vei lua îndreptare, iertare si usurare de sarcina cea grea a pacatelor tale. Dar cel ce se numeste rautate straveche, vrajmasul nostru diavolul, stiind ca prin supunere si marturisirea pacatelor la parintele duhovnicesc, omul ia dezlegare si usurare, foarte se sileste ca sa-l sminteasca si nicidecum sa nu-l lase nici macar cu gândul sa cugete la marturisire. De aceea multi au iesit din aceasta lume amagitoare fara marturisire, fara dezlegarea si iertarea lor, pentru cele pacatuite, iar acesta e un lucru înfricosator, jalnic si vrednic de nemângâiata plângere. Caci din pricina acestei despartiri fara rânduiala si cu durere de lumea aceasta, nu-si câstiga nici cât de putina usurare de sarcina cea grea a pacatelor sale. *(Ioan Gura de Aur)*

Rânduiala cea buna a vietii de sine

Cum se cuvine calugarului celui ce este în afara de viata de obste, întru luarea aminte a petrece precum cei de demult Parinti au petrecut. (anonim)

Pentru a te linisti, de se va putea, sa fie chilia ta întunecata, de este ziua, cu perdea. De te sminteste cineva prin vedere, poti sa închizi ochii pentru a nu mai vedea nimic si în felul acesta sa-ti poti tine gândul si mintea la cuvintele rugaciunii deasupra inimii. Cauta sa nu umble mintea în vraistea gândurilor, sau, si mai mult, inima. Nu lua aminte nicidecum sa te gândești la ceva, caci chiar de-ar fi acel lucru bun, nu este deloc asa. Mintea trebuie silita sa nu gândeasca decât la *Doamne Iisuse care esti pretutindeni si toate le plinesti*. Nici o nalucire, mica sau mare, lumina sau foc, glas, bubuit, chip sau orice ar fi vazând sau auzind, sa nu crezi. Nu lua aminte la unele ca acestea, de se vor întâmpla vreodata caci acestea sunt pareri si minciuni. Socotesc într-o oarecare masura din cercarea mea ca am cunoscut acestea, dar am avut despre ele si cuvinte cu unele persoane care au vazut naluciri mari în fata si le-au cercat cu auzul. Caci cei ce se linistesc cu mintea si cu trupul, pâna ce nu vor trece prin aceste mincinoase pareri, nu pot veni nici la adevarata buna sporire.

Unii ca acestia sa nu se teama nici într-un chip de spaima ce apare în somn, ori de strigarea pe nume, iar în izbândiri de vise nicidecum sa nu creada, sau sa ia aminte. Sa nu se gândeasca la ele cum au fost, bune sau rele, ca din încrederea în multe ca acestea, vine omul la parere si se strica. Dar mi se pare, dupa cum spun Sfintii, ca este de folos si spre spor ca trecând prin aceste pricini si întâmplari, de care nu te vei dumiri, sa ai povatuire si îndreptare, ca fara adevarata calauzire multi pier. Iar neavând de la cine sa le descoperi, lasându-te în mila lui Dumnezeu, tine-te de rugaciune numai, fie ca dormi, fie ca esti treaz, fie ca mânânci, fie ca bei, fie ca faci oricare alt lucru, ca ea te va învăta toate si-ti va fi de folos, pâna ce ai sa vezi.

Sileste-te mai vârtos la starea în picioare, noaptea la priveghere, ca prin aceasta s-au dezbracat Parintii de omul cel vechi si au vazut pe Dumnezeu. La priveghere adauga trezvia, iar de trezvie lipeste rugaciunea lui Iisus, si dupa ce vei zăbovi întru acest lucru, o vei înțelege pe aceasta si va gusta sufletul tau din pomul vietii. Acestea însa nu le vei putea savârși de nu te vei înjuga cu pomenirea mortii tale, în tot ceasul.

Am vazut pe oarecari din cei ajunsi întru sporire, ca si în adunare de frati, sau la vreme de nevoie si în oras se pot linisti. Iar în singuratate si în liniste, mai mult se ajutorea decât în adunare, pentru ca în adunare se pot pazi mai usor cei fara patimi si puternici, dar nici acelora nu le e prea de folos, ci primesc aceasta numai de se va întâmpla cu oarecare vestire de la Dumnezeu, pentru vreo trebuinta a obstei. Însa maica acestora este strainatatea si linistea, iar unele ca acestea nu sunt legate de loc, ci le poti afla oriunde vei putea mai cu lesnire a împlini acestea si a te ruga. Daca te rogi, esti biserica adevarata, însa în singuratate sa nu sezi singur fara însotitor ca sa nu patieesti iesire din minte, ci în doi sau trei frati în asa zisa cale împarateasca. Deci fii si acolo de obste, caci aceasta este calea marturisita si aleasa de Sfintii Parinti. Cei ce petrec în aceasta rânduiala au un staret povatuitor, traind în doua trei chilii, având biserica sub un acoperis si avânt totul de obste. Unii ca acestia au timpuri de adunare dupa voia celui mai mare, rugaciunea, mâncarea, îmbracamintea, somnul si celelalte lucruri de nevoie, cu povatuire si cu blagoslovenie. Astfel acestia pot spori cu darul lui

Dumnezeu, iar singur nu e lasat nimeni a sedea, fie le departe sau aproape, caci primejdios foarte este a trai unul despartit si de sine în toate. Acest fel de trai este smintitor si pricinuitor de cadere când în dreapta, când în stânga, aducând patimi sufletesti si trupesti, dupa cum am vazut si cum bine stiut este celor cunoscatori. Sunt însa unii care sunt singuri, dar au o încăpere tot câte doi. Dar sunt si de aceia care, dupa ce au stat mai înainte câte doi, acum se afla câte unul, în coliba, în peștera, ori în vreo crapatura. Dar numai dupa ce s-au povatuit în obște cu fratii, sau în pustie, viind la sporire cu sfatul si cu stiinta altor cuviosi parinti, au îndraznit si îndraznesc acum a sedea singuri si a se lupta cu patimile si cu dracii. Rar însa sunt aceia care s-au lepadat de toata grija trupestă si a lumii si ajungând la sporire, si-au aruncat toata nădejdea către Dumnezeu, pe care îl doresc.

Cei ce sunt patimasi sa nu îndrazneasca a se lupta deosebit, în singuratate cu dracii, ca sunt ucisi de acestia. Se cade noua neputinciosilor a ne sili la calea împaratească, si unde ne va ajuta locul, datori suntem a ne nevoi pentru mântuirea sufletului nostru. Daca facem așa, fara cadere vom petrece răsădită vietii noastre, iar cei ce doresc mângâierea cea de la Domnul, prea lesne o vor câștiga. A caruia sa fie slava în veci. Amin.

Avva Filimon

Υ Deci daca vrei sa ajungi la toate aceste virtuti, fii fara grija dinspre orice om, fugi de lume si umbla cu râvnă pe calea Sfintilor, tine-ti înfatisarea neîngrijita, haina patată si smerită, purtarea simplă, cuvântul fara mestesug, mersul fara slava desartă, glasul netocmit, vietuieste în saracie, lasă-te disprețuit de toti, iar mai presus de poate păzește-ti mintea, grijește trezvie, staruieste în toate strămtorările si pastrează toate bunatatile pe care le ai nestirbite, si ia aminte la tine cu de-amanuntul, ca sa nu primești nici una din plăcerile ce vor sa între. Caci patimile sufletului se potolesc prin linistire; iar întăritate si mâniată se salbaticesc si mai tare si-i silesc pe cei ce le au sa pacatuiască si mai mult, precum ranile trupurilor, zgâriate si descojite, se fac anevoie de tamăduit. Cuvântul fara rost încă poate desparti mintea de pomenirea lui Dumnezeu, dracii silind-o la aceasta, iar simturile ascultând de ei. Numai lupta si frica mare pot pazi sufletul. Deci trebuie sa desparti de toata lumea si sa rupi sufletul de toată afecțiunea față de trup, si sa te faci fara casa, fara lucruri de ale tale, neîubitor de argint, lipsit de avere, neumblator după câștig si după schimburi, nepriceput în lucruri omenesti, smerit la cugetare, împreună patimitor, bun, blând, linistit, gata sa primești în inima întipăririle venite din cunostinta dumnezeiască. Caci nici în ceara nu se poate scrie, daca nu s-au netezit mai-nainte trasaturile aflate în ea. Acestea ne învătă marele Vasile.

Υ Iar pravila sfântului bătrân era aceasta: noaptea cânta toată psaltirea si canoanele, fara tulburare, si zicea o pericopă din Evanghelie. Pe urmă se așeza zicând în sine: Doamne miluieste, cu staruintă si atât de mult, până nu mai putea sa-l rostească. Apoi se culca, si când se făcea de ziua cânta iarasi ceasul întâi, si se așeza în scaunul lui privind către răsărit si cântând cu rândul si iarasi zicând din Apostol si din Evanghelie. Așa petrecea toată ziua, cântând neîncetat si rugându-se si hranindu-se cu contemplarea celor ceresti, încât de multe ori mintea lui se înălța în contemplatie si nu stia dacă se afla pe pământ. Văzându-l deci pe el fratele îndeletnicindu-se așa pe întins si de neslabit cu pravila, si preschimbat cu totul de cugetările

dumnezeiesti, zice catre el: Te ostenești, Parinte, astfel la o așa batrânete, chinuindu-ți trupul și robindu-l. Iar el zise răspunzând: Crede, fiule, că atâtă râvnă și dor pentru pravila a asezat Dumnezeu, încât o pot împlini în toată întinderea ei. Iar dorul după Dumnezeu și nădejdea bunurilor viitoare biruie neputința trupească. Astfel întreg dorul minții îl avea zburând spre cer; și nu numai în alte vremi, ci și în vremea mesei însasi.

- Υ Apoi l-a mai întrebat și aceasta: De ce, Parinte, mai presus de toată dumnezeiască Scriptură te îndulcești cu Psaltire? Și de ce cânti liniștit, ca și când ai spune către cineva cuvintele? Iar el zise către acela: Îți spun, fiule, că așa a întipărit Dumnezeu puterea Psalmilor în sufletul meu smerit, ca și în Proorocul David, și nu mă pot despartii de dulceața felurilor vederii din ei. Căci cuprind toată dumnezeiască Scriptură. Iar acestea le-a spus cu multă smerenie de cuget celui ce l-a întrebat, de dragul folosului, fiind mult silit.
- Υ Fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu oarecine, fie că ești afara din chilie, fie că ești pe drum, să nu uiti să rostești această rugăciune și să cânti și să meditezi rugăciuni și psalmi, cu o cugetare trează și cu mintea neratăcită. Dar chiar când te afli în cea mai necesară trebuință, să nu înceteze mintea ta să mediteze și să se roage în ascuns. Căci astfel poți înțelege adâncurile dumnezeieștii Scripturi și puterea ascunsă în ea și să-i dai minții o lucrare neîncetată, ca să împlinesti cuvântul Apostolului, care poruncește: „neîncetat vă rugați”. Ia aminte deci cu dinadinsul și pazeste-ți inima ca să nu primească gânduri rele, sau desarte și ne folositoare. Ci totdeauna, fie că ești culcat, fie că ești în picioare, fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu alții, inima ta să se îndeletnicească pe ascuns în cuget, fie cu psalmii, fie cu rugăciunea: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-mă”. Iar când cânti cu gura, ia de asemenea aminte să nu zici alte cuvinte cu gura și la altele să-ți ratacească cugetarea. Și iarasi l-a întrebat fratele: Vad în somn multe naluciri desarte. Iar batrânul a zis către el: Să nu te lenevesti și să nu te faci nepăsător, ci înainte de a te culca fă multe rugăciuni în inima ta și împotriveste-te gândurilor, ca nu cumva să fii dus de voile diavolului și să te lepede Dumnezeu. Grijeste cu puterea ca să adormi după psalmi și după această meditație în minte, și să nu lași cugetarea ta să primească gânduri straine; ci în gândurile în care ai fost rugându-te, în acelea să te culci meditând, ca să fie cu tine când adormi și să-ți graiască tie când te scolii. Zi și sfântul Simbol al credinței ortodoxe înainte de a te scula. Căci credința dreaptă în Dumnezeu este un izvor și o strajă a tuturor bunătăților.
- Υ Mai zicea și aceea că gândurile ce se ivesc în cuget despre cele desarte sunt boli ale sufletului nelucrător și lenes.
- Υ Iar când dobândești o virtute, să nu ți se înalte gândul împotriva fratelui, fiindcă tu ai dobândit-o, iar acela nu i-a avut grija. Căci acesta este începutul mândriei. Pazeste cu toată puterea să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor. Iar când lupți cu patima, să nu slăbești, nici să te lenevesti dacă dăinuiește războiul, ci, ridicându-te, arunca-te înaintea lui Dumnezeu, din toată inima, zicând cu Proorocul: „Judecă-i, Doamne, pe cei ce mă nedreptătesc, căci eu nu pot nimic asupra lor”. Și El văzând smerenia ta, îți va trimite mai repede ajutorul Său. Iar când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire desartă, ci da-i minții lucrarea duhovnicească pe care o avea, ca să i se facă obicei bun și uitare a plăcerilor vieții.
- Υ Când poți să te rogi într-o trezvie, să nu faci nimic cu mâinile; iar dacă ești cuprins de moleșeală, misca-te puțin, amenințându-i gândul și fă ceva cu mâinile. Iar acela zise iarasi către el: Dar tu,

Parinte, nu esti îngreunat de somn în pravila ta? Zise lui: Anevoie; dar daca mi se întâmpla vreodata putin, ma misc si zic începutul Evangheliei dupa Ioan, îndreptând spre Dumnezeu ochiul cugetului si îndata se risipeste. Asemenea fac si cu gândurile. Când vine vreunul, îl întâmpin ca pe un foc de lacrimi, si se risipeste. Dar tu înca nu poti sa te înarmezi astfel, ci tine mai degraba meditatia ascunsa si rugaciunile de azi, rânduite de Sfintii Parinti adica sileste-te sa savârsesti ceasul al treilea, al saselea, al noualea, cele de seara si pravila de noapte. Dar ia seama cu toata puterea, sa nu faci nimic pentru placerea oamenilor, nici sa nu ai vreodata dusmanie împotriva fratelui, ca sa nu te desparti de Dumnezeul tau.

Y „Sezând eu o data aproape de el, l-am întrebat daca a fost ispitit de uneltirile dracilor pe când sedea în pustie? Iar el zise: Îngaduie, frate. Daca va îngadui Dumnezeu sa vie la tine ispitele pe care le-am încercat eu de la diavol, nu cred ca ai putea sa rabzi amaraciunea lor. Am saptezeci de ani, sau si mai bine, si cei mai multi i-am petrecut în ispite. Si locuind în mai multe pustii, în linistea cea mai deplina, atâtea am încercat si am patimit de la ei, câte nu sunt de folos sa le povestesc celor ce n-au primit experienta linistirii, ca sa nu-i amarasc. Iar în ispite, aceasta o faceam pururi: Îmi puneam toata nadejdea în Dumnezeu, înaintea caruia am facut si fagaduintele lepadarii si El îndata ma izbavea. De aceea, frate, nu mai am grija de mine. Caci stiu ca se îngrijeste El de mine. Si asa port mai usor ispitele ce-mi vin. Numai aceasta o aduc de la mine, ca ma rog neîncetat. Caci stiu ca pe cât se întind cele neplacute, pe atât se gatesc cununile celui ce rabda. Caci acestea sunt rânduite ca lucruri de schimb de Dreptul Judecator. Deci stiind aceasta, frate, sa nu cazi în lenevie, cunoscând ca stai în mijlocul razboiului luptându-te, si ca sunt foarte multi cei ce lupta pentru noi, cu vrajmasul lui Dumnezeu. Caci cum am putea noi cuteza sa ne împotrivim unui asa de înfricosat vrajmas al neamului nostru, daca nu ne-ar sustine dreapta cea atotputernica a lui Dumnezeu Cuvântul, ocrotindu-ne si acoperindu-ne? Cum ar rezista firea omeneasca la uneltirile lui? Caci „cine, zice, va descoperi fata îmbracamintii lui? Iar la încheietura platosei lui cine va patrunde? Din gura lui ies faclii aprinse, care scapara ca niste gratii de foc. Din narile lui iese fum de cuptor ce arde cu foc de carbuni. Sufletul lui e carbuni. Flacara iese din gura lui. În grumazul lui salasluieste puterea. Înaintea lui alearga pierzania. Inima lui e întarita, sta ca o piatra, ca o nicovala neclatita. Fierbe adâncul ca o caldare. Socoteste marea ca un vas de unsoare; iar tartarul adâncului ca pe un rob. Tot ce e înalt vede, împaratind peste toate cele din ape”. Împotriva lui ne este lupta, frate. Pe unul ca acesta ni l-a aratat Cuvântul ca asupritor.

Y Mai povestea iarasi acelasi frate si aceea ca pe lângă alte virtuti, o câstigase si pe aceasta, ca nu rabda niciodata sa auda o vorba fara rost. Iar daca cineva din neatenție povestea vreun lucru care nu tindea la folosul sufletului, nici nu raspundea macar. Dar nici când plecam eu la vreo slujba, nu ma întreba de ce pleci, si nici întorcându-ma, nu ma întreba unde esti, sau cum esti, sau ce ai de facut. Odata, calatorind eu la Alexandria pentru o trebuinta oarecare si de acolo suindu-ma în cetatea împarateasca pentru un lucru bisericesc, împreuna cu mai multi frati preacuviosi, n-am trimis nici o veste slujitorului lui Dumnezeu. Petrecând deci acolo vreme destula, m-am întors iarasi la Schit la el. Iar el vazându-ma si bucurându-se si îmbratisându-ma, a facut rugaciune si apoi a sezut neîntrebându-ma nimic, ci staruia îndeletnicindu-se cu contemplatia. Odata, vrând sa-l cerc, am lasat sa treaca mai multe zile, fara sa-i dau pâine sa manânce. Iar el n-a întrebat, nici n-a zis nimic. Eu, dupa aceasta, punându-i metanie, i-am zis: Fa iubire, Parinte, si-mi spune, nu te-ai suparat, ca nu ti-am adus sa manânci dupa obicei? Iar el zise: Iarta frate, douazeci de zile daca nu mi-ai da pâine sa manânc, si înca nu ti-as cere. Caci

pâna rabd cu sufletul, rabd si cu trupul. Atâta era cufundat în contemplarea Binelui adevarat. Mai zicea: De când am venit în Schit, n-am îngaduit gândului meu sa iasa afara din chilie, dar nici alt gând n-am primit în cugetare, afara de frica lui Dumnezeu si de judecatile veacului ce va sa vie, gândindu-ma la osânda ce asteapta pe pacatosi, la focul vesnic, la întunericul cel mai dinafara, la felul cum petrec sufletele pacatosilor si ale dreptilor si la bunatatile ce asteapta pe cei drepti, la plata pe care o va lua fiecare dupa osteneala sa, unul pentru sporirea durerilor, altul pentru milostenie si dragoste nefatarnica, unul pentru neavere si pentru lepadarea de toata lumea, altul pentru smerita cugetare si linistirea cea mai deplina, unul pentru supunerea desavârsita si altul pentru înstrainare. Gândindu-ma la toate acestea, nu las alt gând sa lucreze în mine, nici nu pot sa mai fiu cu oamenii, sau sa-mi mai ocup mintea cu ei, ca sa nu ma despart de gândurile mai dumnezeiesti.

- Y Caci când sufletul lasa desimea si intensitatea mintii sa slabeasca, pune stapânire pe el noaptea. Fiindca unde nu straluceste Dumnezeu, toate se contopesc ca într-un întuneric si nu mai poate privi numai spre Dumnezeu si tremura de cuvintele Lui. „Caci Dumnezeu aproape sunt eu, zice Domnul, si nu Dumnezeu departe”; sau: „Se va ascunde omul în ascunzis, si eu nu-l voi vedea? Nu umplu eu cerul si pamântul?”
- Y Cum pot, ziceam, sa-mi fac mintea curata ca si tine? Iar el zicea: Mergi si osteneste. Caci e trebuinta de osteneala si de durerea inimii. Fiindca nu ne vin dormind si zacând pe spate cele ce se dau prin osteneala si sânguinta. Când vin bunatatile pamântului fara osteneala? Deci cel ce vrea ca sa ajunga la spor duhovnicesc, trebuie, înainte de toate, sa se lepede de voile sale si sa câstige pentru totdeauna plânsul si averea. Nemailuând aminte la pacatele altora, ci numai la ale sale, sa plânga pentru ele, ziua si noaptea, si sa nu aiba prietenie cu vreun om. Caci sufletul îndurerat de întâmplari triste si strapuns de amintirea pacatelor de mai înainte, se face mort pentru lume si lumea se face moarta pentru el, adica patimile trupului se fac nelucratoare, precum si omul pentru patimi.
- Y Iar cel ce la începutul lepadarii nu primeste plânsul în inima, nici lacrimi duhovnicesti, nici gândul la chinurile fara sfârsit, nici linistirea adevarata, nici rugaciunea staruitoare, nici psalmodia, nici meditarea dumnezeiestilor Scripturi, cel ce nu câstiga deprinderea acestora, ca sa fie silit de o staruinta neîncetata sa faca acestea cu mintea chiar daca nu vrea, si sa înfloreasca în cugetul lui frica de Dumnezeu, unul ca acesta se odihneste înca în dragostea de lume si nu poate dobândi mintea curata în rugaciune. Caci evlavia si frica de Dumnezeu curatesc sufletul de patimi si ajuta mintii sa se elibereze si o duc spre contemplatia naturala si o fac sa se înalte la cunostinta lui Dumnezeu (la teologie), pe care o primeste în schima fericirii. Pentru ca celor ce o iau asupra lor le daruieste înca de aici arvunile si le-o pazeste neclintita. Deci sa grijim cu toata puterea de lucrarea faptuitoare, prin care suntem înaltati cu evlavie. Ea este curatia cugetarii, al carei rod este contemplatia naturala si cunoasterea lui Dumnezeu (teologia). Caci faptuirea este usa contemplatiei, cum zice mintea cea mai înfocata si mai teologica. Deci daca nu vom griji de faptuire, vom fi pustii de orice înțelepciune. Chiar daca ar ajunge cineva la culmea virtutii, are trebuinta de osteneala nevointei, ca sa-si struneasca pornirile neregulate ale trupului si sa-si pazeasca gândurile. Numai asa am putea sa ne împartasim de salasluirea lui Hristos. Caci pe cât se înmulteste în noi dreptatea, pe atâta creste barbatia duhovniceasca. Si desavârsindu-se mintea, se uneste întreaga cu Dumnezeu, se umple de lumina dumnezeiasca si primeste descoperirea tainelor negraite. Atunci descopera cu adevarat locul cuminteniei, al tariei, al destoiniciei ca sa cunoasca toate, al îndelungimii de zile

si vieti, al luminii ochilor si al pacii. Caci pâna e prinsa în lupta cu patimile, înca nu e vremea sa se bucure de acestea. Fiindca virtutile si pacatele fac mintea oarba. Unele, ca sa nu vada virtutile; celelalte, ca sa nu vada pacatele. Dar când se odihneste de razboi si se învredniceste de darurile duhovnicesti, atunci se face întreaga luminoasa, stând sub lucrarea îndesata a harului. Atunci staruie neclintita în contemplarea (vederea) celor duhovnicesti. O minte ca aceasta nu mai e legata de cele de aici, ci s-a mutat din moarte la viata.

Υ Pentru ca cel ce se lupta si a ajuns sa se apropie de Dumnezeu si sa se faca partas de sfânta lumina si sa fie ranit de dorul ei, se desfata de Domnul cu o bucurie duhovniceasca si necuprinsa, precum zice dumnezeiescul psalm: „Desfateaza-te de Domnul, si sa-ti dea tie cererile inimii tale; si va arata ca o lumina dreptatea ta si judecata ta ca miezul zilei”. Caci ce dor al sufletului e asa de puternic si de anevoie de suportat ca cel ce vine de la Dumnezeu în sufletul care e curatit de tot pacatul si care zice din adevarata simtire a inimii: „Sunt ranit de dragoste?” Fulgerarile frumusetii dumnezeiesti sunt cu totul de negrait si de nepovestit. Nu le înfatiseaza cuvânt, nu le primeste ureche. Chiar de ai vorbi de lumina luceafarului, de stralucirea lunii, de lumina soarelui, toate sunt nimic fata de slava aceea si sunt cu mult mai prejos de lumina adevarata, decât noaptea adâncă, sau luna întunecata, de amiaza cea mai luminata. Asa ne-a învătat si Vasile, dumnezeiescul dascal, cel care a cunoscut acestea prin cercare si învătându-le ni le-a predat noua.

Υ Dar cine nu s-ar minuna si de lucrul urmator, care e dovada marii lui smerenii de cuget. În vrednicit de multa vreme de treapta preoteasca si ajuns la cele prin vietuire si cunostinta, fugea asa de mult povara dumnezeiestilor slujbe, încât în cele mai multe din timpurile nevointelor sale, aproape ca nu primea sa se apropie de sfânta masa. Ba, vietuind cu atâtă curatie, nici împartasirea de dumnezeiestile Taine nu o primea când avea întâlnire cu oamenii, macar ca nu spunea nimic pamântesc, ci primea întâlnirea pentru folosul celor ce o cereau. Iar când voia sa se împartaseasca de dumnezeiestile Taine, cerea îndurarea lui Dumnezeu prin rugaciuni, psalmodii si marturisiri. Caci se cutremura de glasul preotului, când rostea si zicea: „Sfintele Sfintilor”. Fiindca zicea ca toata biserica se umple de Sfintii Îngeri si însusi Împaratul Puterilor savârseste tainic cele sfinte si se preface în inimile noastre în trup si sânge. De aceea zicea ca trebuie sa devenim curati si oarecum afara de trup si asa sa îndraznim a ne apropia, fara nici o îndoiala si ezitare, de preacuratele lui Hristos Taine, ca sa ne facem partasi de lumina din ele. Caci multi dintre Sfintii Parinti au vazut pe Îngeri, stând de paza în jurul lor. De aceea se si pazeau în tacere, nevorbind cu nimeni. Mai zicea si aceea ca atunci când trebuie sa-si vânda el însusi lucrul mâinilor sale, ca nu cumva, vorbind si raspunzând, sa spuna vreo minciuna, vreun jurământ, sau vreo vorba de prisos, sau vreun altfel de pacat, mai bine tacea, lasând sa para ca e prost. Si tot cel ce voia sa cumpere, lua de la el si da ce voia. Si primea ceea ce i se da cu multumire, negraind nimic, acest barbat cu adevarat înțelept.

Metoda si regula amanuntita....

Cunoasterea scopului premerge oricarui lucru. Iar scopul acestei lucrari este sa arate care este temelia.

Daca cunoasterea scopului premerge oricarui lucru, iar scopul nostru este sa spunem cele ce ajuta la cresterea duhovniceasca, iar al tau, sa vietuiesti cu adevarat potrivit celor spuse, trebuie ca înainte de orice sa cercetam spre ce plinatate a gândirii celei dupa Hristos privind, sa punem un început folositor ca temelie ca, apoi, cu timpul, împartasindu-ne de ajutorul cel de sus, cu îmbelsugare, sa tindem si spre un acoperis potrivit zidirii de Duhul.

Începutul oricarei lucrari dupa Dumnezeu este sa vietuim potrivit cu poruncile Mântuitorului. Iar sfârșitul ei este sa ne întoarcem la harul desavârsit al Preasfântului si de viata începătorului Duh, dat noua prin dumnezeiescul Botez.

Deci, începutul oricarei lucrari dupa Dumnezeu, este, pe scurt, sa ne grabim în tot chipul cu toata puterea, sa vietuim dupa legea tuturor poruncilor îndumnezeitoare ale Mântuitorului. Iar sfârșitul este sa ne întoarcem, prin pazirea lor, la zestrea data noua de sus si de la început(din sfântita cristelnita, adica la desavârsita alcatuire si nastere duhovniceasca a noastra din nou, prin Har; sau, daca iti place sa numesti acest dar altfel, la lepadarea vechiului Adam cu faptele si poftele lui si la îmbracarea celui nou si duhovnicesc (*Coloseni 3, 9-10*), care este Domnul Iisus Hristos. Caci zice dumnezeiescul Pavel: *ȚCopiii mei, pe care iarasi va nasc în dureri, pâna când va lua Hristos chip în voi (Galateni 4, 19); si: ȚCâti în Hristos v-ati botezat, în Hristos v-ati îmbracat (Galateni 3, 27).*

Cel ce vietuieste dupa Dumnezeu, trebuie sa îplineasca toate poruncile. Dar cea mai mare parte a lucrarii sale trebuie sa o închine celor dintâi si celor mai cuprinzatoare

Precum am spus, începutul si radacina a toata lucrarea aceasta este vietuirea potrivit cu poruncile mântuitoare; iar tinta si roada ei este reîntoarcerea la harul desavârsit al Duhului, daruit noua prima data prin Botez. Acest har se afla în noi – Țcaci lui Dumnezeu nu-i pare rau de darurile Sale (*Romani 11, 29*) – însa harul acesta este înecat de patimi, dar se poate descoperi prin lucrarea poruncilor. De aceea, se cuvine sa ne silim în tot chipul sa curatim si sa facem cât mai vadita aratarea Duhului în noi prin împlinirea, dupa putinta, a tuturor acestor porunci. Caci Țfacie picioarelor mele este legea Ta si lumina cararilor mele - zice fericitul David catre Dumnezeu (*Psalmi 118, 105*) □ si Țporunca Domnului stralucita (este cea) care lumineaza ochiit (*Psalmi 18, 9*), si Ț...spre toate poruncile Tale m-am îndreptat (*Psalmi 118, 128*). Iar cel ce se odihnea pe piept (sfântul apostol Ioan) zice: ȚCel ce pazeste poruncile Lui, ramâne întru El si El întru acela (*I Ioan 3, 24*), si Țporuncile Lui nu sunt grele (*I Ioan 5, 3*). Mântuitorul zice, de asemenea: ȚCel ce are poruncile Mele si le pazeste pe ele, acela este cel ce Ma iubeste; iar cel ce Ma iubeste pe Mine, iubit va fi de Tatal Meu si Eu îl voi iubi pe el si Ma voi arata lui (*Ioan 14, 21*), si ȚDe Ma iubeste cineva pe Mine, va pazi cuvântul Meu si Tatal Meu îl va iubi pe el si l el vom veni si ne vom face locas la el (*Ioan 14, 23*), si ȚCel ce nu Ma iubeste pe Mine, cuvintele Mele nu le pazeste (*Ioan 14, 24*).

Dar, mai mult decât acestora, cea mai mare parte a lucrarii sale trebuie sa o închine poruncilor celor dintâi si mai cuprinzatoare, oarecum maicilor celorlalte. Caci, numai asa vom merge fara greseala spre tinta ce ne sta înainte, adica vom pune început bun si vom ajunge la sfârșitul dorit sau la aratarea Duhului (*I Corinteni 12, 7*).

De fapt, noi nadajduim ca, prin chemarea cu credinta a numelui Domnului nostru Iisus Hristos, vom primi cu siguranta mila si viata adevarata, ascunse în El (*Coloseni 3, 3*). Caci numele Domnului Iisus Hristos, strigat cu curatie înaintea inimii, e ca un izvor dumnezeiesc nesecat din care tâsnesc cu prisosinta acele bunatati.

Hristos nu se salasluiește în inima noastra daca nu I ne deschidem si noi în mod constient si voit. Iar aceasta noi nu o putem face decât gândindu-ne mereu la El si la tot ce înseamna El pentru noi si pomenindu-L sau chemându-L pe nume. În

sensul acesta însusi numele Lui, chemat continuu, e o deschidere continua a inimii pentru Hristos cu o tot mai mare afectiune fata de El si deci un mijloc de a-L avea salasluit în noi, într-o lucrare tot mai simtita. Nu numele luat în sine cuprinde pe Hristos (poate în aceasta consta caracterul gresit al curentului 'Îmeaslaviaf' de la 1913 între calugarii rusi din Athos), ci numele chemat cu credinta, adica alipirea noastra de El însusi, prin pomenirea afectuoasa a lui. Atunci se face o legatura între noi si El, ca de la persoana la persoana si, deci, o comunicare a puterii lui catre noi.

Domnul nostru Iisus Hristos în vremea patimii mântuitoare a lasat acestea ucenicilor Sai ca pe niste porunci testamentare si ca pe o mostenire dumnezeiasca; la fel si dupa înviere.

De aceea, Însusi Preabunul si Preadulcele Domn al nostru Iisus Hristos a lasat acestea, ca un Parinte adevarat si iubitor tuturor celor ai Sai, ca pe niste porunci si mângâieri testamentare, ca pe niste chezasii sprijinitoare dulci si întaritoare sau, mai bine zis, ca o mostenire de nerapit, daruita de Dumnezeu, atât cât a ajuns la patima Sa de bunavoie pentru noi, cât si când s-a aratat Apostolilor dupa înviere; ba si când avea sa se întoarca la Tatal Sau prin fire si la al nostru prin har.

Aceasta a facut-o, spunând ucenicilor în preajma patimii Sale: 'Tot ce veti cere în numele Meu, va voi faceti' (*Ioan 14, 13*); si: 'Amin, amin zic voua, ca toate câte le veti cere de la Tatal în numele Meu, va va da voua. Pâna acum n-ati cerut nimic în numele Meu; cereti si veti primi, ca bucuria voastra sa fie deplinata'. Si: 'În acea zi veti cere în numele Meu' (*Ioan 16, 23-26*).

Si iarasi, dupa înviere a zis: 'Celor ce cred, le vor urma aceste semne: în numele Meu, draci vor scoate, în limbi noi vor graiti' (*Marcu 16, 17-18*) si celelalte. Lucruri asemanatoare acestora spune si ucenicul ce se odihnea pe pieptul lui Iisus: 'Înca si multe alte semne a facut Iisus înaintea ucenicilor Sai, care nu sunt scrise în cartea aceasta. Iar acestea s-au scris ca sa credeti ca Iisus este Hristos Fiul lui Dumnezeu si, crezând, viata sa aveti întru numele Meu' (*Ioan 20, 30-31*). Iar dumnezeiescul Pavel zice: 'Întru numele lui Iisus tot genunchiul sa se plece' (*Filipeni 2, 10*) si cele urmatoare. Dar si în Faptele Apostolilor s-a scris: 'Atunci Petru fiind plin de Duhul Sfânt, a grai: cunoscut sa va fie voua tuturor si întregului Israel ca prin numele lui Iisus Nazarineanul, pe care voi l-ati rastignit si pe care Dumnezeu l-a ridicat din morti, acesta sta înaintea voastra sanatos' (*Fapte 4, 8-10*); iar puțin mai încolo: 'Si nu este în nici un altul mântuirea. Caci nu este alt nume dat între oameni, în care trebuie sa ne mântuim noi' (*Fapte 4, 12*).

Si Mântuitorul a spus: 'Datu-mi-s-a toata puterea în cer si pe pamânt' (*Matei 28, 18*). Aceasta a spus-o si prin cele ce le-a zis Dumnezeu-Omul catre Apostoli înainte de rastignirea pe cruce: 'Pace las voua, pacea Mea dau voua' (*Ioan 14, 27*); si: 'Acestea le graiesc, ca întru Mine pace sa aveti' (*Ioan 16, 33*); si: 'Aceasta este porunca Mea, sa va iubiti unii pe altii' (*Ioan 15, 12*); si: 'Întru aceasta vor cunoaste toti ca sunteti ucenicii Mei, daca veti avea iubire într-olalta' (*Ioan 13, 35*); si: 'Precum M-a iubit pe Mine Tatal si Eu v-am iubit pe voi. Ramâneti întru iubirea Mea. De veti pazi poruncile Mele, veti ramâne în iubirea Mea, precum Eu am pazit poruncile Tatalui Meu si ramân în iubirea Lui' (*Ioan 15, 9-11*).

De aceea, si tu, învățând acestea cu înțelegere si dorind sa deprinzi partea cea buna, care nu se va lua de la tine, a linistii ce duce la cer, urmeaza legilor bine orânduite, precum ti s-a aratat. Îmbratiseaza întâi, cu bucurie, ascultarea, apoi, linistea. Caci precum faptuirea este calea spre vedere (contemplare), asa ascultarea e calea spre liniste. 'Nu trece, cum s-a scris, hotarele pe care le-au pus parintii tai' (*Proverbe 22, 28*); si: 'Vai celui singur' (*Ecclesiastul 4, 10*). În felul acesta, punând temelie buna, cu înaintarea vremii, vei pune si acoperis stralucitor zidirii Duhului. Caci, precum, acolo, unde începutul e rau, totul e vrednic de lepadat, tot asa, acolo, unde începutul e bun, totul e frumos si bine orânduit, desi uneori se întâmpla si invers, dar aceasta vine din vointa si hotărârea noastra.

Al treilea lucru cerut e sa nu-ti faci voia proprie. Caci e spre paguba celui spre ascultare sa faca voia sa. El trebuie sa si-o taie pe aceasta totdeauna de buna voie, adica nu silit de parintele sau.

Al patrulea e sa nu se împotriveasca în cuvânt si sa nu se certe, în general, pentru ca împotrivirea în cuvânt si cearta nu sunt ale celor bine credinciosi. Caci scrie sfântul Pavel: 'Iar daca cineva este iubitor de sfada, noi acest obicei, nu-l avem, nici Bisericele lui Dumnezeu' (*I Corinteni 11, 16*). Daca acestea sunt oprite îndeobste tuturor crestinilor, cu atât mai mult monahilor, care au fagaduit sa se supuna cu sinceritate, dupa pilda Domnului. Caci împotrivirea în cuvânt si iubirea de sfada își au început în voia proprie, care vietuieste împreuna cu necredinta si cu mânia cugetului. Pentru ca s-a spus: 'Calugarul

mândru în cugetare se împotrivesc cu tarie'. Iar contrariul acestui lucru, adică împotrivirea în cuvânt și neîubirea de sfadă vine din credință și din smerita cugetare.

În al cincilea rând, acesta trebuie să păzească sinceritatea, adică să facă o mărturisire amănunțită și sinceră înțâistătorului, cum am dat și la tundere, că în fața înfricosatului scaun al lui Hristos, înaintea lui Dumnezeu și a sfinților îngeri, făgăduind să avem ca început și sfârșit, împreună cu alte făgăduințe și îndatoriri ale noastre față de Domnul, și mărturisirea celor ascunse ale inimii. Căci a spus și dumnezeiescul David: 'Țăm zis: vesti-voi faradelegea mea Domnului' (*Psalmi 31, 6*) s.a. Dar și Scararul zice: 'Țăranile descoperite nu se vor face mai rele, ci se vor tamădui'.

În textul grec se spune: 'Țăranile biruite'. Descoperirea gresalelor în fața altuia și prin aceasta în fața lui Dumnezeu, înseamnă o adevărată biruire a lor, sau un efort al omului de a se dezlipi de ele, efort ajutat de puterea celui alt, dar mai ales de a lui Dumnezeu. Ele sunt pironite de cel ce le mărturiseste la stălpul dezaprobarii, ca niște lucruri urâte; nu le mai ocroteste, nu le mai apara ca pe niște lucruri care nu sunt chiar atât de condamnabile. E un fel de pironire a lor pe cruce.

Fiecare virtute se întipărește în firea noastră treptat, sau firea noastră ia forma ei dinamice și plină de putere, biruind tot mai mult valul unei opoziții, al unei porniri egoiste spre plăcere. Înaintarea din virtute în virtute este o luptă continuă cu aceste valori care voiesc să ne traga în ele, o luptă de continuă creștere în putere. Numai așa se ajunge la starea de înfrângere a tuturor patimilor, a tuturor valurilor lor, ca la un port al liniștii. Nepătimirea concentrează în ea rezultatul unor eforturi duse, în acest sens, până la capăt.

.....

Un oarecare dintre înțelepți a spus că leacurile celor contrare sunt cele contrare. Fiindcă, deci, pricina tuturor leacurilor întristătoare este *neascultarea* și *mândria*, iar a celor de bucurie este *ascultarea* și *zdrobirea inimii*, cel ce dorește să vietiuiască fără greșala trebuie să petreacă în supunerea față de un părinte încercat și nesupus înșelării – care-și are puterea într-o îndelungată deprindere și în cunoașterea celor dumnezeiești și în viața împodobită cu cununa virtuților – și să socotească porunca și sfatul lui ca pe cuvântul și sfatul lui Dumnezeu. Căci 'Țământuirea este într-o sfatuire multă', zice Solomon (*Proverbe 11, 14*); și 'Țăbaratul nesfătuit e dușmanul său'. Iar dacă s-a întâmplat unora dintre Părinții cei vestiți să dobândească liniștea îndumnezeitoare și desăvârșirea cea după Dumnezeu, chiar și fără deprinderea în ascultare, aceasta s-a întâmplat prin descoperire dumnezeiască și foarte rar. Dar s-a scris că ceea ce se întâmplă rar nu e lege a Bisericii, precum cu o singură rândunică nu se face primăvara. Pentru aceea, tu încrede-te în supunerea adevărată, ca într-o știință care te calauzește la liniștea preafrumoasă și lasă cele ce s-au întâmplat, prin iconomie, o singură dată, și ține seama de cele rânduite în deobște de cuviosii Părinți. În felul acesta te vei învrednici și de cununa celor ce vietiuesc după lege.

Pentru că, ce? Se va hotărî cineva să pornească pe drumul ce i se deschide în fața, dacă nu l-a cunoscut din cercare, fără un povătuitor neînșelător? Nu va porni cineva pe talazurile marii, lipsit de un cârmaci priceput. Pentru că nu se va apuca cineva de vreun meșteșug oarecare și de vreo știință fără un învățator nesupus ratăcirii. Se va apuca atunci oare, de meșteșugul meșteșugurilor și de știința științelor și va porni pe calea ce duce la Dumnezeu și pe marea nesfârșită, sau va îndrăzni să înceapă vietiuirea monahală, care s-a asemănat cu vietiuirea îngerească, adică nevointa cu ea, și va crede siesi că va ajunge la capatul din urma al ei, fără un povătuitor și cârmaci și învățator încercat și adevărat? Cu adevărat, unul ca acesta, oricine ar fi el, se amagește pe sine în chip nebunesc și a ratat înaintea de a pune un început, că unul ce nu se nevoiește după lege. Dimpotrivă, cel ce ascultă de rânduielile Părinților, a ajuns la ținta înaintea de a porni pe cale. Căci de unde putem ști din alta parte, dacă luptăm după cuviința împotriva trupului, și dacă ne înarmăm împotriva patimilor și a demonilor? Pentru că, precum s-a spus, patimile stau lângă virtuți și locuiesc una lângă alta.

Când cultivăm o virtute, se trezește în noi o dorință contrară; când ne înfrânam de la plăceri, se trezește în noi dorința după acele plăceri, întrucât le lasăm mult timp nesatisfăcute; când ne smerim, se trezește în noi dorința de a ne arăta că suntem cineva. Numai cel ce a ajuns la treapta desăvârșită a virtuților, a dobândit nepătimirea, sau a desființat în sine total putința de trezire a dorinței după plăcerile contrare.

Sau, cum vom putea să stăpânim simțurile trupului și să armonizăm puterile sufletului ca pe niște coarde ale unei chitari? Mai bine zis, cum vom putea deosebi glasurile, descoperirile, mângâierile și vederile (contemplațiile) dumnezeiești? Sau viclesugurile, amagirile și nălucirile dracești? Și, ca să spunem pe scurt, cum ne vom învrednici să ajungem la unirea cu Dumnezeu, la lucrările îndumnezeitoare și la taine, fără învățatura unui învățator adevărat și luminat? Cu adevărat nu se poate, nu se poate! Căci îl vedem și pe vasul ales, pe Preafericitul Pavel, învățatorul celor negraite, gura lui Hristos, lumina a lumii, soare de obstă, învățatorul lumii creștine, vestind și tâlcuind împreună cu Apostolii Evanghelia. Iar pricina e, precum spune 'Țăca nu cumva să alerg, sau să fi alergat în desert?' (*Galateni 2, 2*). Ba mai mult, vedem însași înțelepciunea de sine, pe

Însusi Domnul nostru Iisus Hristos spunând despre Sine: ȚM-am coborât din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Tatălui care M-a trimis pe Mine. Iar despre Preasfântul și de viața făcătorului Duh spune că Țnu va grai de la sine, ci câte va auzi va grai (Ioan 16, 13).

De dragul rânduiei, care ține la un loc atât cele cerești cât și cele pământești, suntem stăpâniți de frică, de uimire și de spaimă, pentru nimicnicia și trădarea noastră și pentru cele alese din prostie, din parere de sine, spre o vițuire stângace, primejdioasă, după o rânduială proprie și în chip nespus. Căci, cu adevărat, lupta aceasta e plină de frică și zeci de mii sunt tâlharii și nenumărate cursele ispititorilor. Pe lângă acestea, caderile nu se pot număra. De aceea, din cei mulți, foarte puțini sunt cei ce se mântuiesc (Luca 13, 23). Aceștia însă trebuie să-și facă drumul precum voiesc. Căci, precum s-a scris, Țfocul va cerca cum este lucrul fiecăruia (I Corinteni 3, 13); și: ȚTu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui (Psalmi 61, 11). Dar nu pur și simplu după cum voiesc ei, ci după cum trebuie să viească și să vițuiască. De Domnul înțelegere tuturor (II Timotei 2, 7).

Deci, tu și tot cel ce voiește să vițuiască după Dumnezeu, cunoscând din aceste cuvinte, că dintr-un ciucure, toată țesătura aurită și duhovnicească a fericitei ascultări, grabeste-te să afli, cum s-a arătat mai înainte, un învățator neînselător și desăvârșit. Iar semnul celor desăvârșiți este, după purtătorul de Hristos Pavel, hrana tare (Evrei 5, 14). Aceștia au, prin deprindere, simțurile întărite ca să dobândească binele și raul.

Cautându-l în felul acesta, adică cu osteneala și credința, nu te vei mai abate de la ținta pusă înainte. Căci, Țtot cel ce cere □ spune Dumnezeiasca Scriptură □ va lua și cel ce caută va afla, și, celui ce bate în se va deschide (Matei 7, 8). Acela îți va descoperi pe rând și după rânduială, toate cele datorate și lui Dumnezeu placute și te va calauzi spre cele iubite de Dumnezeu și încă și mai duhovnicești și nedescoperite celor mulți. Aceste, pentru că te va vedea bucurându-te din suflet de cumpătare, de putinătate și de simplitate în mâncări și bauturi, de acoperisul cu care te mulțumești, de îmbrăcăminte și mulțumindu-te cu cele de folos și potrivite și trebuincioase timpului și ca nu cauți cele de prisos și moi, cu care se mândresc cei ce vițuiesc, în chip neînțelept, în lux și strălucire și-și înfig sulita în ei și în mântuirea lor. Căci zice marele Apostol: Țăvând mâncare și acoperis, vom fi îndestulați cu acestea (I Timotei 6, 8).

.....

Credința este îndoita. Însămnează-ți că credința, după cuvintele predate de Dumnezeu, este îndoita. Una e, îndeobște, cea a tuturor creștinilor ortodocși, iar alta a unora puțini care prin împlinirea tuturor poruncilor îndumnezeitoare s-au reîntors la chip și asemănare și, astfel, s-au îmbogățit cu lumina dumnezeiască a harului și și-au răzimat toată nădejdea în domnul (Psalmi 72, 27).

Împlinirea continuă a poruncilor, sau întărirea în virtuți, îndumnezeiește pe om, pentru că ele îl unesc cu Dumnezeu tot mai mult, îl pun în comunicare tot mai puternică cu El. cunoscând prin trăire puterea lui Dumnezeu, el își pune toată nădejdea în Dumnezeu. Un astfel de om are o vedere (o simțire) a harului ca lumina. Căci harul ca deschidere a lui Dumnezeu spre omul care s-a deschis și el lui Dumnezeu, e în același timp lumina în calitatea lui de manifestare a iubirii lui Dumnezeu, dat fiind că orice deschidere a persoanei spre altă se arată ca lumina. Cu cât bunătatea ce se deschide este mai mare, sau cu cât deschiderea însăși este mai sinceră și mai totală, cu atât lumina lui e și ea mai puternică. Lumina lui Dumnezeu Celui atotbun covârșeste lumina saracă a omului, sau îl umple pe acesta de o lumina adâncă și persistentă. În felul acesta faptele izvorâte din credința fără vedere, de la început, duc la o credință superioară.

Și aceasta, în așa măsură, – o, minune! – că, după cuvântul Domnului, ei nu mai deosebesc nimic (nu mai au nici o îndoială) în vremea rugăciunii, în cererile ce le îndreaptă spre Dumnezeu, ci cer cu credință și de aceea primesc îndată cele ce le sunt de folos. Astfel, acești fericiti au dobândit, din faptele sincere, credința sigură, că unii ce au aruncat de la ei toată cunoștința, deosebirea, îndoiala și grija și s-au botezat (s-au scufundat) cu totul întregi în betia dumnezeiască a credinței, a nădejzii și a iubirii față de Dumnezeu și s-au schimbat cu schimbarea mai înaltă și fericită a dreptei Celui Preaînalt, după proorocul David (Psalmi 76, 10).

Aceștia s-au ridicat peste cunoștința lucrurilor deosebite între ele, peste trecerea prin cunoștința de la unul la altul, de aceea și peste deosebirea lor și peste îndoiala pe care legile lor naturale o pot trezi în puțină împlinire de către Dumnezeu a cererilor lor. Ei se afla în Țbetia trează de care a vorbit Sfântul Grigorie de Nyssa, adică în bucuria entuziastă a unirii cu Dumnezeu cel preaiubit. Dacă orice unire prin iubire pricinuieste un fel de betie, întrucât se revarsă în cei uniți o putere de viață de la unul la altul, cu atât mai mult unirea prin iubire cu Dumnezeu. Ei sunt scufundați cu totul în betia credinței, a nădejzii neîndoielnice și a iubirii față de Dumnezeu, dar mai ales în betia trăirii

covârsitoare a valului de viața ce le vine din Dumnezeu. Acesta este un botez launtric în Dumnezeu, sau în Duhul Lui cel Sfânt. Dar pentru a se scufunda în Dumnezeu, trebuie să se scufunde sau să se boteze ei însși, iesind din superficialitatea saracă a pacatului, trăită în limitarea egoismului. Numai acolo se întâlnesc cu Dumnezeu. Sfântul Isaac Sirul zice: ȚScara Împăratiei acesteia este înăuntrul tău, ascunsă în sufletul tău. Botează-te pe tine însuți spalându-te de pacat și vei afla acolo trepte, pe care vei putea urca.

Despre credința dintâi, nu-i acum timpul potrivit să vorbim pe larg, dar e foarte potrivit să vorbim despre a doua. Aceasta rasare și se câștigă ca un fel de rod din cea dintâi, căci credința este ca o rădăcină și ca un început al liniștii îndumnezeitoare. ȚDacă nu crezi, zice Sfântul Ioan Scararul, cum te vei liniști?

Credința tare da o statornicie și o liniște față de grijile care-l chinuie pe om. Cu atât mai mult credința din experiența unirii cu Dumnezeu, izvor a toată puterea și a vieții fără stîrbiri.

De aceea, zice proorocul David: ȚCrezută-am, de aceea am graiț' (*Psalmi 115, 1*). Iar Marele Apostol Pavel zice: ȚCredința este temeliea celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute' (*Evrei 11, 1*) și: ȚDreptul din credință va fi viu' (*Romani 1, 17*) s.a. Însuși Mântuitorul zice către ucenicii care cereau să le mărească credința: ȚDacă ați avea credință cât un graunte de mustar, ați zice smochinului acesta: Scoate-ti rădăcina și te sădește în mare, și v-ar asculta. Și, dacă ați avea credință și nu ați deosebi (nu v-ați îndoi), nu numai cu smochinul ați face așa, ci și dacă ați zice muntelui acesta: Ridică-te și te arunca în mare, s-ar face și toate câte ați cere în rugăciune, crezând, ați primi' (*Matei 21, 22*) s.a., și apoi: ȚCredința ta te-a mântuit' (*Matei 9, 22*).

Dar scrie și cuviosul Isaac: ȚCredința este mai subtilă decât cunoștința, după cum cunoștința este mai subtilă decât cunoașterea lucrurilor ce cad sub simțuri.

Perceperea lucrurilor sensibile este proprie oricui, chiar și regnului animal. Cunoștința unor principii rationale este mai subtilă, căci implică o putere de abstragere de la lucrurile sensibile și de la multitudinea lor. Dar credința este mai subtilă și decât aceasta cunoștința, căci surprinde indefinitul, care e forma realității celei mai înalte, sau a persoanei. Cine poate defini persoana cuiva, nesfârșită în manifestările ei mereu noi și surprinzătoare? Ea nu poate fi nicidecum cuprinsă în definițiile exacte ale cunoașterii rationale, cu atât mai mult, cine poate defini experiența prezentei și lucrării Persoanei supreme a lui Dumnezeu? Credința este modul de sesizare a celor mai subtile realități, fiind ea însăși cel mai subtil mod de cunoaștere. Căci numai credinței i se dezvaluie persoana celuilalt, care nu vrea să fie redusă la obiect și nu poate fi redusă la obiect.

Căci toți sfinții, învrednicindu-se să afle această stare care este iubirea de Dumnezeu, viețuiesc, din puterea credinței, în desfătarea petrecerii celei mai presus de fire. Iar credința numim, nu pe aceea prin care crede cineva în deosebirea preaslăvitelor și dumnezeiestilor Ipostasuri și în Ființa preaînaltă și unică a dumnezeirii, apoi în minunata întrupare în omenitate, în primirea firii noastre, chiar dacă și aceasta e foarte înaltă, ci acea credință care rasare în suflet din lumina harului, având marturia minții și sprijinind inima să biruie orice îndoială, din siguranța nădejdi, care o ferește de orice înșelare. Este credința care nu se arată pe sine în dăruirea auzului urechilor, ci în ochii (duhovnicești care vad tainele ascunse în suflet și bogăția dumnezeiască cea ascunsă ochilor fiilor trupului și descoperită în Duhul celor ce ospătează la masa lui Hristos, prin umblarea în legile Lui, cum a spus El însuși: ȚDe veti păzi poruncile Mele, voi trimite voua pe Mângâietorul, Duhul adevărului, pe care lumea nu-L poate primi; și Acela va vă învăța pe voi tot adevărul' s.a. (*Ioan 14, 17, ; 16, 13*); și iarasi: ȚPâna va veni Acela, care este desăvârșirea tainelor, și ne vom învrednici în chip arătat de descoperirea lor, credința liturghisește între Dumnezeu și sfinți taine negraite.

Credința a doua, mai înaltă, este o vedere în Duhul a bogăției bunătății lui Dumnezeu, venită în sufletul celor ce au împlinit poruncile Lui și, punându-se, prin aceasta, în legătura de iubire cu El, și-a subțiat vederea ochilor duhovnicești. Ei se hrănesc din această bogăție ca de la o masă dumnezeiască aflată în ei însși. Prezenta acestei bogății în sufletul cuiva, este prezenta Duhului însuși, căci El le face proprii și intime sufletului. Dar în viața pământească această bogăție nu este în mod deplin descoperită de aceea credința are încă un rol în această viață: ea este liturghisitorul care ne face cu putința trăirea acestor taine. Este mijlocitoare între noi și Dumnezeu; e ca un ochi care este necesar și totuși ca un ochi în care e prezenta, prin reflectare și în același timp prin lucrare directă, lumina, puterea și bunătatea ce radiază din Dumnezeu.

Trebuie sa fii neîmprastiat, iar aceasta ti-o va arata cuviosul Isaac, care zice: ȚDaca pofta este rodul simturilor, apoi sa taca cei care sustin ca pazesc pacea mintii cu atentie împrastiata?, si : ȚCu cei împrastiatii sa nu te însotesti?.

Trebuie sa fii fara griji, iar în aceasta privinta sa-ti fie de învatatura ceea ce spune Domnul în Evanghelie: ȚPentru aceea, va zic voua: nu va îngrijiti în sufletul vostru ce veti mânca, nici pentru trupul vostru cu ce va veti îmbraca. Oare nu e sufletul mai mult decât mâncarea si trupul mai mult decât haina? Cautati la pasarile cerului ca nici nu semana, nici nu secera, nici nu aduna în jîtnite. Si Tatal vostru cel din ceruri le hraneste pe ele. Nu sunteti voi mai mult decât ele? Si cine dintre voi, îngrijindu-se, poate sa adauge un cot la statura sa? Iar pentru haina, de ce va îngrijiti? (Matei 6, 25-28). Si putin mai încolo: ȚDeci nu va îngrijiti zicând: ce vom mânca, sau ce vom bea, sau ce vom îmbraca. Caci toate acestea le cauta neamurile. Stie Tatal vostru cel din ceruri ca aveti trebuinta de toate acestea. Cautati mai întâi Împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui si aceste toate se vor adauga voua. Deci, nu va îngrijiti de ziua de mâine, caci ziua de mâine se va îngriji de ale ei. Ajunge zilei rautatea ei? (Matei 6, 31-34).

Dar zice si Sfântul Isaac: ȚDe nu te-ai eliberat de griji, sa nu cauti lumina în sufletul taut?.

Grijile umplu cugetarea total de lucrurile necesare trupului; o trag la suprafata. Lucrurile își pierd transparenta. Adâncurile sufletului, cu transparenta lor spre planul dumnezeiesc, se acopera. Cugetarea nu mai este preocupata de senul vietii. Acest sens nu se mai pune în evidenta, nu mai e loc si timp în suflet pentru el.

Iar Scararul zice si el: ȚUn fir de par tulbura ochiul, iar o mica grija alunga linistea. Caci linistea este lepadarea gândurilor si renuntarea la grijile asa-zis îndreptatite. Cel ce a dobândit linistea, nu se va mai îngriji nici de trupul sau. Caci Țnemincios este Cel ce a făgăduit această? (Evrei 10, 23).

Trebuie sa iubesti tacerea, aceasta decurge din însiruirea cuvântului. Dar zice cuviosul Isaac si despre aceasta: ȚCel ce-si înfrâneaza limba de la bârfire, pazeste inima lui de patimi; si cel ce curata inima lui de patimi, vede în tot ceasul pe Domnul?; si: ȚCând vei pune toate faptele vietuirii tale pe un taler si tacerea pe celalalt, vei afla ca ea cântărește mai greu?. Si: ȚMai presus de toate iubeste tacerea, ca ea te apropie de rod. Caci limba n-are putere sa se apropie de el?. Si: ȚMai întâi sa ne silim sa tacem; apoi din tacere se naste în noi ceva care ne conduce spre tacere. Dee-ti Dumnezeu sa simti ceva ce se naste din tacere. De vei începe sa vietuiesti astfel, nu stiu eu ce lumina îți va rasari tie din această?.

În tacere, adâncul nostru e lucrator. Când vorbim e împiedicat sa lucreze. În tacere el se întâlnește cu Duhul dumnezeiesc, care atrage cu putere privirea spre bogatia si viata lui; se întâlnește cu Duhul dumnezeiesc care e dincolo de el, si din întâlnirea aceasta se naste o cunostinta, pe care nu o poate sti decât el si cei carora le-o comunica sau mai bine zis carora le-o comunica nu atât prin cuvinte, cât si prin felul cum arata si cum se comporta. În tacere te întâlnești cu ceva care te duce iarasi la tacere. Tacerea prinde mai bine taina ce se petrece în întâlnirea noastra cu infinitatea ce iradiază din Dumnezeu cel personal. Când începe limba sa o exprime, pierdem trairea deplina a acestei taine de-o bogatie indefinita, începem sa rupem parti din ea, care toate la un loc nu pot reda indefinitul. În tacere, esti oarecum în mijlocul ei, identificat cu ea; prin graire te detasezi, te departezi de ea; în cuvinte prinzi numai fâsii din ea, nu mai traiesti întregul si întregul acesta nu poate fi combinat din fâsii, pentru ca infinitul nu se poate realiza din combinarea partilor limitate. Desigur nu e vorba de tacerea diplomatica ci de tacerea care e semnul scufundării în infinitul dumnezeiesc prin adâncul inimii.

Si iarasi: ȚTacerea este taina veacului viitor. Iar cuvintele sunt uneltele lumii acesteia?.

Prin tacere ne ridicam în planul infinitului si al indefinitului, trait în mod deplin. Prin cuvinte exprimam lucrurile distincte ale lumii acesteia si coborâm în lumea aceasta compusa din lucruri finite; cuvintele ne atrag în îngustimile lor facute pentru lucrurile marginite ale lumii din afara.

Sfântului Arsenie asa i-a poruncit a doua oara glasul dumnezeiesc: ȚArsenie, fugi, taci, linisteste-te si te vei mântui?.

Trebuie sa te linistesti, în aceasta privinta sa-ti fie vrednici de crezare spre dovedire, Marele Vasile si Sfântul Isaac. Cel dintâi a spus: ȚLinistea este începutul curatirii sufletului?. Iar celalalt: ȚSfârșitul linistirii e tacerea cu privire la toate?. Cel dintâi a aratat prin aceste cuvinte pe scurt, începutul linistirii, al doilea sfârșitul ei. Iar în Vechiul Testament s-a spus: ȚAi

pacatuit? Linisteste-te! (Facerea 4, 7) si: ŢOpriti-va si cunoasteti ca Eu sunt Domnult' (Psalmi 45, 10). Scararul zice si el: ŢLucrul premergator al linistii este lipsa de grija în privinta tuturor lucrurilor îndreptatite si neîndreptatite. Caci cel ce se deschide celor dintâi, va cadea în celelalte. Apoi, rugaciunea neobosita, în al treilea rând, lucrarea nefurata neabatuta a inimii. E prin fire cu neputinta celui ce n-a învătat literele sa citeasca cartile; dar si mai cu neputinta este celor ce n-au dobândit primul lucru (lipsa de griji), sa le lucreze pe celelalte doua (rugaciunea si lucrarea inimii) cu judecată.

Si iarasi, spune Sfântul Isaac: ŢDorul celui ce se linisteste este asteptarea neîncetata a mortii. Cel ce intra fara acest gând pe calea linistirii nu poate purta cele ce trebuie sa le suportam si sa le rabdam în tot felul.

Cine s-a împacat cu gândul ca va muri nu mai e nelinistit de nimic. Iar gândul mortii nu-l mai sperie pe cel ce crede ferm în viata viitoare.

Trebuie sa multumesti pentru toate. Aici sa-ti fie îndrumator Sfântul Pavel, care porunceste: ŢÎn toate multumiti! (Tesaloniceni 5, 18). De asemenea cuviosul Isaac, care zice: ŢMultumirea celui ce primeste, stârnete pe cel ce a dat sa dea darul si mai mare decât cele dinainte. Cine nu multumeste pentru cele mai mici, va fi nerecunoscator (mincinos) si nedrept în cele mai mari. Si: ŢCeea ce calauzeste darul lui Dumnezeu spre om este inima ce se misca spre multumire neîncetata. Iar ceea ce calauzeste ispita spre suflet este gândul de cârtire care se misca pururi în inima.

Inima care multumeste lui Dumnezeu este o inima deschisa lui. De aceea în ea se revarsa alte si alte daruri. Cea care cârteste e o inima închisa în sine. Ea nu vede darurile primite si de aceea nu primeste în fond nimic de la Dumnezeu, sau de la alta persoana reducând toate la nimic, ramâne cu nimic, ramâne cu nimic. Ea nimiceste prin critica si ceea ce primeste.

Si: ŢGura care multumeste pururi, primeste binecuvântarea de la Dumnezeu; si în inima în care staruie multumire se revarsa harul.

Trebuie sa-ti recunosti neputinta ta. Aceasta o vei câstiga luând aminte la cuvântul profetului David, în care zice: ŢMiluieste-ma, Doamne, ca neputincios sunt' (Psalmi 6, 2), si în alta parte: ŢEu sunt vierme si nu om, ocara oamenilor si defaimarea poporului' (Psalmi 21, 6). La fel si Sfântul Isaac zice: ŢFericit este omul care cunoaste neputinta sa, pentru ca aceasta cunostinta i se face lui temelie, radacina si început a toata bunatatea. Caci când va afla cine este si va simti cu adevarat neputinta sa, va strânge sufletul sau din starea umflata si goala, care-i întuneca cunostinta, si-si va pune siesi strajuire. Si: ŢOm care a ajuns sa cunoasca masura neputintei sale, a ajuns la desavârsirea smereniei.

Trebuie sa rabdam cu barbatie încercările. Cuvântul ce ne-a mai ramas si care împlineste numarul celor zece înfatisate de noi, vorbeste despre trebuinta de a purta cu barbatie încercările felurite si de multe chipuri ce au sa se întâmple. Ascuta deci, cele ce sunt scrise despre aceasta în Sfânta Scriptura, caci zice purtatorul de Hristos Pavel: ŢFratilor, nu este lupta noastra împotriva sângelui si a trupului, ci împotriva începatoriilor, a stapâniilor, a stapânitorilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor rautatii întru cele ceresti' (Efeseni 6, 12). Si: ŢPe care-l iubeste Domnul, îl cearta, si îl bate pe tot fiul pe care-l primeste' (Evrei 12, 6). Fratele Domnului zice si el: ŢBarbatul neispitit este necercat' (Iacob 1, 12), iar Sfântul Ilie Edicul zice: ŢE de trebuinta fiecarui crestin, care crede drept în Dumnezeu, sa nu fie cu nepasare, ci sa astepte si sa primeasca totdeauna încercarea, ca atunci când vine sa nu se mire, nici sa se tulbure, ci sa rabde greutatea necazului si sa înțeleaga ce spune, psalmodiind cu proorocul: ŢCearca-ma, Doamne si ma ispiteste' (Psalmi 25, 2). Caci n-a zis: ŢCertarea ta m-a nimicit pe mine, ci m-a îndreptat pâna în sfârșit' (Psalmi 17, 39).

Nici nu cerceta pricina încercărilor tale, de unde vin, ci roaga-te numai lui Dumnezeu sa le porti cu multumire, cum zice Sfântul Marcu: ŢVenind încercarea, nu cauta de ce si prin cine a venit, ci cauta sa o rabzi cu multumire si fara sa tii minte raul. Si iarasi: ŢDaca nu e usor sa afli pe vreunul sa placa lui Dumnezeu fara sa fie cercat, se cade sa multumim lui Dumnezeu pentru tot ce ni se întâmplă. Si: ŢTot necazul da pe fata starea sufletului, daca acesta tinde spre cele de-a dreapta sau spre cele de-a stânga. De aceea, orice necaz ni se întâmplă, se numeste încercare, dând celui partas la el cunostinta voilor lui ascunse.

Iar Sfântul Isaac, pe lângă multe altele, spune si acestea: ŢÎncercarea e de folos pentru tot omul. Daca e de folos lui Pavel, sa taca toata gura si sa se supuna lumea lui Dumnezeu (Romani 3, 19). Luptatorii sunt încercati ca sa-si sporeasca puterea lor, cei încrezuti sunt încercati pentru ca din cele ce-i vatama, sa învete sa se pazeasca pe ei, cei adormiti sunt încercati pentru ca sa fie ajutati sa se trezeasca, cei departati de Dumnezeu sunt încercati ca sa se apropie de El; cei ai lui Dumnezeu sunt încercati pentru ca sa se salasluiasca cu îndraznire în casa Lui. Nici un fiu neîncercat nu primeste bogatia casei tatalui sau, ca sa fie ajutat de ea. De aceea, Dumnezeu încearca mai întâi, si bate, apoi își arata darul. Slava Stapânului care prin doctorii amare ne da bucuria sanatatii! Nu este om care în vremea încercării sa nu se oboseasca, si nu este cineva caruia sa nu i se para amara vremea în care e adaptat cu firea încercărilor. Dar fara acestea nu e cu putinta sa se dobândeasca o sanatate puternica. Însa a le rabda nu sta în puterea noastra (I Corinteni 10, 13), caci de unde ar avea vasul de lut puterea sa opreasca curgerea apei, daca nu l-ar întari focul dumnezeiesc? Daca ne supunem, rugându-ne cu smerenie, cu dorinta neîntrerupta si cu rabdare, toate de vom primi în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Rabdarea este din efortul nostru, dar acest efort nu ne-ar fi cu putinta fara ajutorul lui Dumnezeu. Sinergia, sau colaborarea omului cu Dumnezeu, are un caracter foarte subtil: nu sta pe o parte efortul, pe alta ajutorul dumnezeiesc. În efortul nostru însusi se dovedeste prezent ajutorul dumnezeiesc, făcând posibil acest efort, dar acesta ramânând totusi si efort al nostru. Ne ostenim pentru ca primim puterea sa ne ostenim, dar ne ostenim în mod real. Nu ma laud cu osteneala mea, ca fiind numai a mea, dar partea mea din ea, e ceruta totusi de Dumnezeu.

S-a spus, apoi, si în Înțelepciunea lui Sirah: ȚDaca te apropii sa slujesti Domnului Dumnezeului tau, pregateste-ti sufletul pentru încercare. Îndrepteaza-ti inima ta si rabda si sa nu te grabesti în vremea asupririi? (*Înțelepciunea lui Sirah 2, 1-2*).

Cel ce vrea sa slujeasca lui Dumnezeu, pune în miscare puterile bune ale fiintei sale. Dar tocmai atunci se misca si pornirile contrare. Împotriva înfrânării se trezesc dorintele de placere, împotriva rabdării, pornirea spre comoditate, etc. Numai staruirea în cele dintâi va slabi puterea celor din urma; de aceea, cel ce primește încercari nu trebuie sa se grabeasca sa termine repede cu ele. Pornirile rele nu se slabesc usor, trebuie înfruntate si vestejite timp îndelungat, prin încercari prelungite sau mereu repetate – numai asa sunt slabite cu adevarat.

Trebuie sa nadajduim în Dumnezeu si sa asteptam de la El ceea ce ne este de folos. Arunca ancora nadejdii în Dumnezeu care poate sa mântuiasca si asteapta de la El sfârșitul cel de folos al încercarilor, caci:

- Υ Credincios este Dumnezeu, care nu ne va lasa pe noi sa fim încercati peste puterea noastra, ci împreuna cu încercarea va face si sfârșitul. (*I Corinteni 10, 13*)
- Υ Necazul lucreaza rabdarea, rabdarea – probare, probarea – nadejde, iar nadejdea nu rusineaza. (*Romani 5, 4*)
- Υ Cel ce rabda pâna la sfârșit, acela se va mântui. (*Matei 10, 22*)
- Υ Întru rabdarea voastra va veti câstiga sufletele. (*Luca 21, 19*)
- Υ Spre toata bucuria sa socotiti, fratii mei, când cadeti în multe feluri de ispite, cunoscând ca probarea credintei voastre lucreaza rabdare; iar rabdarea sa aiba lucru ei desavârsit, ca sa fiti desavârsiti si întregi, neavând lipsa de nimic. (*Iacob 1, 2-4*)
- Υ Fericit e omul care rabda ispita, caci făcându-se probat, va lua cununa vietii pe care a fagaduit-o Domul celor ce-L iubesc pe El. (*Iacob 1, 12*)
- Υ Nu sunt vrednice patimirile timpului de acum, de slava viitoare ce vi se va descoperi. (*Romani 8, 18*)
- Υ Asteptând am asteptat pe Domnul si a luat aminte la mine si a auzit rugaciunea mea si m-a scos din tina noroiului si a asezat pe piatra picioarele mele si a îndreptat pasii mei punând în gura mea cântare noua, lauda dumnezeului nostru. (*Psalmi 39, 1-4*)
- Υ Sufletul legat prin laturile dragostei de Dumnezeu socoteste ca nimic patimirea, caci el se desfata în dureri si înflorește în patimirea neplacuta si când nu patimeste nimic întristator pentru Cel iubit, atunci socoteste mai degraba, ca patimeste, si fuge de tihna ca de o pedeapsa. (*Simeon Metafrastul*)

Despre frica de Dumnezeu, care este de doua feluri: una a celor începatori, iar alta a celor desavârsiti

Despre frica cea dintâi, a începatorilor. Despre aceasta s-a scris:

- Υ Începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu. (*Pilde 1, 7*)
- Υ Veniti, fiilor, sa ma ascultati, frica Domnului va voi învăta pe voi. (*Psalmi 33, 11*)
- Υ De frica Domnului se abate fiecare de la pacat. (*Înțelepciunea lui Sirah 2, 7*)
- Υ Unde e frica, acolo e si pazirea poruncilor. (*Înțelepciunea lui Sirah 2, 16*)

Y Frica de Dumnezeu e începutul virtutii, dar se spune ca este si rodul credintei si ea seamana în inima, când cugetarea se desparte de împrastierea lumii, adunând gândurile sale cele ce umbla în împrastiere, în gândirea la viitoarea adunare a tuturor. *(Isaac Sirul)*

Y Începutul vietii adevarate a omului este frica de Dumnezeu, dar ea nu vrea sa ramâna în suflet odata cu împrastierea. *(Isaac Sirul)*

Lumea este acum dezbinata prin pacat; pornirile ei sunt contradictorii. Minte nu trebuie sa se mute de la un aspect al lumii la altul contrar, ci gândind la reînnoirea armoniei finale a lor, s-o vada de pe acum readunata în Cel Unul si sa lucreze pentru aceasta readunare, contemplându-L pe Acela de pe acum în toate. Aceasta nu este o construire de castel în aer, ci o ancorare în realitatea cea mai de temelie a tuturor.

Y Întepteste-te ca sa pui temelie în calatoria ta frica de Dumnezeu si în putine zile te vei vedea din nou în poarta împaratiei, pe un drum neocolit. *(Isaac Sirul)*

Frica ne face sa atârnam de Dumnezeu. De aceea ea este contrara împrastierii mintii în lucrurile lumii, privite în ele însesi în afara legaturii cu Dumnezeu, sau nu poate ramâne în suflet împreuna cu aceasta împrastiere.

Despre frica cea desavârsita. Despre aceasta s-a spus:

Y Fericit barbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte. *(Psalmi 111, 1)*

Y Fericitii toti cei ce se tem de Domnul, cei ce umbla în caile Lui. *(Psalmi 127, 1)*

Y Temeti-va de Domnul toti sfintii Lui; ca nu le lipseste ceva celor ce se tem de El. *(Psalmi 127, 4)*

Y Frica Domnului este curata; ea ramâne în veacul veacului. *(Psalmi 18, 10)*

Y Semnul fricii dintâi este ca uraste pacatul si se mânie pe el, ca cel ranit de fiara. Iar al celei desavârsite e ca iubeste virtutea si se teme de schimbare. Caci nimeni nu este neschimbator si în orice lucru în viata aceasta trebuie sa ne temem pururi de cadere. *(Petru Damaschin)*

De aceea si tu, ascultând acestea cu înțelegere, sileste-te sa tii în tine neîncetat, împreuna cu toate cele spuse mai înainte, si frica cea dintâi. Caci ea e cea mai sigura pazitoare a comorii tuturor faptelor bune. Daca o ai pe ea, vei avea pasii tai îndreptati spre lucrarea tuturor poruncilor Domnului nostru Iisus Hristos. Iar înaintând pe calea lor, vei dobândi si frica desavârsita si curata, prin dorirea virtutilor si prin mila lui Dumnezeu.

Pentru împlinirea poruncilor si pentru credinta în Domnul nostru Iisus Hristos nu trebuie sa crutam, când timpul o cere, nici chiar viata noastra.

Pe lângă cele spuse, mai trebuie sa stii si aceea ca, de dragul poruncilor de viata datatoare si de dragul credintei în Domnul nostru Iisus Hristos, suntem datori, când timpul o cere, sa dam cu bucurie pâna si sufletul nostru, sau sa nu ne crutam nici chiar viata noastra. Caci însusi Domnul nostru Iisus Hristos zice, în privinta aceasta, ca, 'Ţcel ce si-a pierdut sufletul sau pentru Mine si pentru Evanghelia Mea, acela se va mântui' *(Marcu 8, 35)*. Aceasta, fara îndoiala, pentru ca crede si nu se îndoieste, ca însusi Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, Mântuitorul, este învierea si viata si tot ce este mântuirea. Caci zice:

Y Eu sunt învierea si viata. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va fi viu. Si tot cel ce e viu si crede în Mine, nu va muri în veac. *(Ioan 11, 25-27)*

Y Asa a iubit Dumnezeu lumea, ca si pe Fiul Sau Unul Nascut L-a dat, ca tot cel ce crede în El sa nu piara, si sa aiba viata vesnica. *(Ioan 3, 16)*

Y Eu am venit ca lumea viata sa aiba si mai multa sa aiba. *(Ioan 10, 10)*

Metoda naturala a Sfântului Grigorie Sinaitul despre chipul în care se poate intra înăuntru inimii si iesi de acolo prin respiratia pe nas; si despre însasi rugaciunea practicata de moi, care este ȚDoamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma'. Aceasta metoda ajuta si la adunarea cugetarii.

Stii, frate, ca suflarea pe care o avem este prilejuita de aer. Si aerul îl inspiram si pentru inima. Caci suflarea aceasta este pricinuitoarea vietii si a caldurii trupului. Deci inima absoarbe suflarea pentru ca sa-si dea caldura ei afara prin expiratie, iar ei sa-si pricinuiasca o buna temperatura. Pricinuitorul acestei lucrari, sau mai bine zis slujitorul ei este plămânul. Acesta, fiind zidit de Dumnezeu cu o tesatura rara, ca niste foale, introduce si scoate aerul fara greutate. Astfel inima,, atragând aerul racoros si scotându-l pe cel cald, pastreaza netulburata rânduiala pentru care a fost zidita spre subtierea organismului vital.

Deci tu, sezând în chilia linistita si adunându-ti mintea, introdu-o pe unde intra suflarea în inima si sileste-o sa coboare cu suflarea în inima. Iar intrând acolo, mintea, dupa ce se uneste cu sufletul, se umple de placere si de bucurie nespusa.

Asadar, obisnuieste-ti frate mintea sa nu mai iasa de acolo cu usurinta, caci la început aceasta sta cu greu acolo din pricina închiderii si strâmtorarii. Dar, dupa ce s-a obisnuit, nu-i mai plac nicidecum umblarile pe afara. Caci Țmparatia cerurilor este înăuntru nostru' (*Luca 17, 21*). Celui ce o priveste acolo si o cauta prin rugaciunea curata, cele de afara i se par triste si urâte'.

Ajungând aici, nu trebuie sa taci si sa lasi mintea în nelucrare, ci da-i rugaciunea ȚDoamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma', ca lucrare si gândire neîncetata si niciodata sa nu se opreasca din aceasta caci aceasta, tinând mintea neratacita, o face cu neputinta de prins si de atins de atacurile dusmanului, ridicând-o la iubirea si la dorul de Dumnezeu.

Metoda are ca scop ca omul sa devina constient la culme de sine însusi si prin aceasta de Dumnezeu. Gândirea la Hristos întareste constiinta de sine si constiinta de sine întareste simtirea prezentei lui Hristos.

Trebuie sa facem vadit celui iubitor de învatatura si aceea ca, daca vom obisnui mintea sa coboare în inima, odata cu intrarea aerului, vom afla cu siguranta ca mintea nu poate sa coboare înainte de a fi renuntat la orice gând si de a se fi facut unitara si de a se fi golit, nemaifiind stapânita de nici o amintire, decât de chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos. Iar iesind de acolo si îndreptându-se spre cele de afara, sau spre amintirile de multe feluri, se împarte (se ravaseste) chiar fara sa vrea.

Filosofia greaca afirmase ca mintea ia chipul continutului ei: daca acesta este felurit, se împarte si ea, sau lucrarea ei, iar daca continutul ei este unul, se unifica si ea. Dar numai când continutul unic nu este marginit, mintea poate starui în el, altfel va la caută sa întregeasca continutul marginit pe care-l cugeta cu altele, sarind mereu de la un gând la altul. Numai mintea care s-a ridicat la un continut infinit, întrucât s-a ridicat din preocuparea cu cele din afara si cu lucrarile ei referitoare la ele, s-a întors spre ea însasi ca subiect indefinit al lucrarilor îndreptate spre ele. De aceea, Dumnezeu cel infinit este contemplat de mintea revenita la ea însasi, mintea ce se experiaza pe sine, experiaza pe Dumnezeu si viceversa.

Spune si **Marele Gura de Aur**: ȚVa rog pe voi, fratilor, sa nu calcati si sa nu nesocotiti canonul rugaciunii, caci monahul trebuie sa spuna neîncetat, fie ca manâncă, fie ca merge pe drum, fie ca face altceva: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma”. Astfel numele Domnului Iisus, coborând în adâncul inimii, sa umileasca balaurul care stapânește întinderile ei, iar sufletul sa-l mântuiască si sa-l facă viu. Deci staruie întru numele Domnului Iisus, ca inima sa primească (sa cuprinda) pe Domnul si Domnul sa cuprinda inima si cei doi sa fie una. Nu va despartiti inima de Dumnezeu, si staruiti pazind-o totdeauna cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos pâna ce se va sadi numele Domnului în inima si aceasta nu va mai gândi la nimic altceva decât sa preamareasca pe Hristos în voit'.

Numai cu numele Domnului Iisus poate fi inima pazita. Altfel pune stapânire pe ea balaurul, stârnind în ea iubiri impure: iubirea de sine, de plăceri, care o închid într-un orizont marginit, întunecând-o si pasionând-o în mod inferior. „Înghitind” în ea pe Domnul Iisus si Domnul Iisus „înghitind-o” pe ea, ei îi devine propriu orizontul infinitatii si al iubirii curate, de adevarata depasire, aflata în Hristos, sau lumina Lui nesfârșita. Ea nu mai este preocupata de ea însasi în mod egoist; ea îi îmbratiseaza pe toti si pe toate. Prin numele lui Iisus ea

intra în întinderile de lumina si de iubire din interiorul lui Iisus, intra în atmosfera Lui. Caci a rosti numele lui Iisus înseamna a gândi la El cu emotie si aceasta înseamna a intra în legatura vie cu El. Numele lui Iisus prinde radacini datatoare de rod nu într-o inima statica, ci într-o simtire umeda ce creste si ea continuu si e pururi vie si calda în iubirea ei fata de Iisus. Inima în acest înteles nu mai poate fi cugetata fara numele lui Iisus, fara gândirea la El si fara iubirea Lui care o tine în aceasta miscare, asa cum nu poate fi cugetata o gradina fara pomi sau fara o plantatie.

Despre respiratia pe nas, împreuna cu luarea aminte la pomenirea lui Iisus înăuntru inimii.

Y Sa se lipeasca pomenirea lui Iisus de suflarea ta si atunci vei cunoaste folosul linistii. *(Ioan Scararul)*

Y De voiesti sa acoperi cu rusine gândurile si sa te linistesti cu bucurie si sa pastrezi cu usurinta trezvia în inima, rugaciunea lui Iisus sa se lipeasca de rasuflarea ta si vei vedea cum se împlineste aceasta în putine zile. *(Sfântul Isihie)*

Se recomanda legarea pomenirii numelui lui Iisus de ritmicitatea neîntrerupta a rasuflării, pentru a se obisnui sa capete si ea aceasta ritmicitate neîntrerupta. Nu e nimic bizar în aceasta legare a vietii sufletesti si duhovnicesti de trup. Aceasta este o lege a fiintei omenesti.

Cel ce voieste sa vegheze cu mintea, si mai ales începatorul, trebuie sa se aseze, în vremea rugaciunii, într-o chilie linistita si neluminata, pentru a-si aduna astfel, în chip natural, mintea si cugetarea din revarsare.

Cel ce se sârguieste sa vegheze cu mintea în inima, si mai ales începatorul, trebuie sa sada întotdeauna, dar mai cu seama în vremea rânduita pentru rugaciune, într-un colt linistit si neluminat, precum învăta si poruncesc dumnezeiestii Parinti si dascalii care au avut experienta acestei preafabricate lucrari. Deoarece, privirea se împrastie în chip natural spre cele vazute si prin aceasta pricinuiesc împartirea cugetarii, ba o si sfârteca si o fac de multe feluri.

Produce în ea contraziceri, sfârtecând-o si facând-o sa se lupte cu ea însasi si anulând puterea ei de a ajunge la un sens unitar, care sa o multumeasca si sa dea omului putinta sa-si închine viata unei slujiri unitare superioare.

Prin închiderea ei într-o camara linistita si întunecoasa, însasi împrastierea si nestatornicia pricinuite de vedere si auzire înceteaza si astfel, mintea, vrând nevrând, se linisteste si se aduna, caci zice marele Vasile: 'ŢMintea neîmprastiata spre cele dinafara si nerevarsata prin simturi spre lume, urca din nou spre ea însasi'.

Mintii i se daruieste statornicia înainte de toate prin Domnul nostru Iisus Hristos si prin chemarea cu credinta în inima a sfântului Sau nume. Dar la aceasta ajuta si metoda naturala a inspirarii aerului în inima si sederea într-un loc linistit si neluminat si cele asemenea.

Înainte de toate, mintea este ajutata de dumnezeiescul har, venit în suflet prin chemarea curata, neîmprastiata si de un singur gând a Domnului nostru Iisus Hristos în inima; deci nu de simpla metoda prelungita, de inspiratia pe nari, sau de sederea într-un loc linistit si întunecos. Acestea n-au fost statornicite de Sfintii Parinti pentru altceva decât ca niste mijloace

ajutatoare pentru adunarea mintii în ea însasi, prin întoarcerea din împrastierea ei obisnuita si prin luarea aminte. Dar prin ele mintea câștiga si puterea de a se ruga neîncetat, curat si fara împrastiere, caci „luarea aminte, cautând rugaciune, va afla rugaciune. Pentru ca rugaciunea urmeaza luarii aminte, macar ca e altceva. De aceea trebuie sa ne straduim spre ea.” spune Sfântul Nil.

Autorii scrierii de fata fac o deosebire între adunarea mintii în ea însasi si aducerea harului în inima. Ultimul lucru este ajutat de chemarea neîncetata a numelui lui Iisus. Numai cel dintâi lucru, adica ceea ce da omul, este ajutat de o respiratie regulata si de sederea într-un loc întunecos. Dar prin adunarea în sine, mintea capata puterea de a se ruga neîncetat încât venirea harului e numai rezultatul indirect al respiratiei regulate si al sederii într-un loc întunecos. Avem aici ceva ca totul deosebit de metodele yoghine, care au un caracter pur natural si nu umaresc intensificarea relatiei credinciosului cu persoana lui Iisus Hristos. Rugatorul credincios prin interiorizare se umple de dragostea lui Hristos, nu se concentreaza simplu în esenta sa proprie, care pâna la urma face parte din esenta personala a totului.

Cum trebuie sa-si petreaca cel ce se linisteste rastimpul de seara pâna la Utrenie (privegherea de la miezul noptii).

Dupa ce apune soarele, chemând pe Preabunul si Atotputernicul Domnul Iisus Hristos în ajutor, aseaza-te pe scaunel în chilia linistita si neluminata. Aici, adunându-ti mintea dupa umblarea si ratacirea ei pe afara si împingând-o usor înauntru inimii prin inspirarea aerului pe nas, umple-o cu gândurile de rugaciune sau cu „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma”, adica introdu înauntru , oarecum unite cu respiratia si cuvintele rugaciunii. Caci zice *Sfântul Isihie*:

Υ Uneste trezvia si numele lui Iisus cu respiratia, ca si cu gândul neîncetat la moarte si cu smerenia, caci amândoua sunt de folos. În felul acesta, sa ai, împreuna cu rugaciunea si cu celelalte ce ti le-am spus, si gândul la judecata si la rasplatirea faptelor bune si rele, si sa te socotesti din tot sufletul mai pacatos decât toti oamenii si mai nelegiuit decât dracii însasi si ca vei avea sa fii pedepsit vesnic.

Pomenirea numelui lui Iisus trebuie sa fie nu o repetare formala a numelui, ci sa fie însoțita de gândul intens la moarte, la judecata de dupa moarte si la pacatele concrete pentru care cel ce se roaga va da socoteala. Aceasta face ca pomenirea numelui lui Iisus sa o uneasca cu cererea milei Lui. Rugaciunea lui Iisus nu e, prin urmare, numai o tehnica formala, ci persistenta unei stari de profunda emotie, care merge pâna la lacrimi. Este o stare existentiala, plina de cutremur, a întregii fiinte.

Υ Daca gândul la cele aratate va produce în tine frângere de inima si plâns de lacrimi, staruie în el pâna ce acestea vor trece de la sine, iar daca nu te-ai învrednicit înca de darul lacrimilor, nevoieste-te si roaga-te cu cuget smerit sa agonisesti acestea. Prin ele numai, ne vom curata de patimi si de întinaciuni si ne facem partasi de starile cele bune si izbavitoare. (*Isihie*)

Υ Precum focul mistuie trestia, asa lacrima curata curata toata întinaciunea vazuta si nevazuta. (*Ioan Scararul*)

Υ Cel ce voieste sa se desface de rautati, cu plângere se desface; si cel ce voieste sa agoniseasca virtuti, cu plângere le agoniseste. Si daca n-ai frângere de inima, cunoaste ca ai slava desarta, pentru ca aceasta nu lasa sufletul nicidecum sa se umileasca. (*Anonim*)

Iar daca nu vin lacrimile, scufunda-te în aceste gânduri cu rugaciunea, un ceas; apoi ridicându-te, rosteste cu luare aminte Pavecernita cea Mica si, iarasi sezând, tine rugaciunea cu toata puterea, în chip curat si fara împrastiere, adica fara griji si fara vreun gând sau vreo închipuire oarecare, ci cu multa trezvie, o jumătate de ceas. În afara de rasuflare si de hrana, fii în rugaciune strain de toate, daca volesti sa fii numai cu mintea. Apoi, însemnându-te cu semnul cinstitei si de viata facatoarei cruci, si însemnând de asemenea patul, aseaza-te pe el si gândește-te la bunatatile viitoare, sau la pedepse, la firea trecatoare si înșelatoare a celor vremelnice, la cea fara de veste si obsteasca datorie, adica la moarte, la înfricosata dare de seama de dupa sfârșit si înainte de sfârșit, amintindu-ti de gresalele tale din toata vremea pe scurt si cerând cu caldura iertarea lor,

apoi, cercetându-te cu de-amanuntul, cum ti-ai petrecut ziua care a trecut. Dupa aceasta, întinzându-te spunând rugaciunea, potrivit celui ce a spus: ȚPomenirea lui Iisus sa se culce cu tine, dormi 5 sau 6 ore – mai bine zis, dormi dupa cât de lunga este noaptea.

Cum sa faci Utrenia si cum sa petreci timpul pâna dimineata.

Trezindu-te si laudând pe Dumnezeu si chemându-l iarasi în ajutor, începe întâi primul lucru, adica sa te rogi în inima fara împrastiere si în chip curat pâna la un ceas. Caci în acest timp mintea se afla în starea cea mai linistita si mai netulburata. De aceea ni s-a poruncit sa jertfim lui Dumnezeu cele dintâi nascute si cele mai alese ale noastre (*Deuteronom 12, 6*), adica sa-I înaltam în chip neclintit cel dintâi gând, prin rugaciunea curata catre Domnul nostru Iisus Hristos. Caci zice Sfântul Nil: ȚRugaciune savârseste acela care aduce gândul lui cel dintâi lui Dumnezeu. Dupa aceea cânta Miezonoptica.

Daca nu te-ai întarit înca pentru o linistire mai desavârsita si, de aceea, înca nu poti, cum am spus, sa fii rapit (în rugaciune), sau daca nu poti aceasta pentru o alta pricina, cum se întâmpla celor ce sunt înca începatori în aceasta lucrare, sau mai rar, si celor înaintati, dar înca neajunsi la desavârsire (caci cei desavârsiti Țtoate le pot în Hristos care-i întareste pe ei' (*Filipeni 4, 13*), - ridicându-te din somn si tinându-te cu toata puterea treaz, cânta mai întâi Miezonoptica cu toata luarea aminte si patrunderea. Apoi, sezând, roaga-te în chip curat si neîmprastiat, în inima, cum s-a aratat, o ora; mai bine zis, atâta cât iti va da putere Datatorul Bunatatilor, caci zice Scararul: ȚNoaptea da timpul cel mai lung luarii aminte, iar cel mai scurt cântarii. Iar ziua, pregateste-te dupa puterea tat'.

Daca nevoindu-te în acest chip, esti stapânit înca de moleseala si de lene, iar mintea iti este tulburata de vreo întâmplare oarecare, ridica-te, trezeste-te pe cât poti, staruind în rugaciune. Apoi, asezându-te, sileste-te sa te rogi, precum s-a scris înainte, având grija, întotdeauna, sa vorbești prin rugaciunea curata lui Dumnezeu Cel curat. Apoi ridicându-te, spune cu înțelegere cei sase psalmi, pe al 50-lea si canonul, precum voiesti. Apoi sezând si priveghind, roaga-te cu curatie o jumătate de ora si iarasi ridicându-te, cânta ȚLaudele, ȚDoxologia obisnuita, ȚCesul întâit si fa apoi apolisul.

Este o Utrenie întrerupta din loc în loc de adunarea mintii si de rugaciunea lui Iisus. Poate ca si de aceea se numeste Utrenia si ȚPrivegheret', având sa fie întrerupta de rastimpuri închinatelor luarii aminte. Utrenia o facea isihastul la chilie, dupa miezul noptii, data fiind departarea chiliei de biserica.

Cele spuse prin buzele tale sa rasune atâta cât sa fie auzite numai de urechile tale, odata ce ni s-a poruncit sa aducem lui Dumnezeu si rodirile buzelor noastre (*Evrei 13, 15*). Sa multumesti din tot sufletul si tot cugetul Iubitorului de oameni, Purtatorului de grija si Preaînțeleptului nostru Dumnezeu, Celui ce dupa a Lui mila nesfârșita ne-a învrednicit pe noi sa strabatem linistit marea noptii care a trecut si sa vedem postata luminoasa a zilei de fata, si sa-L rogi tot asa fierbinte sa ne ajute sa strabatem neînviforati furtuna întunecata si salbatica a demonilor si a patimilor si sa ne miluiasca pe noi.

Cum trebuie sa petrecem dimineata pâna seara.

De dimineata pâna la prânz petrece în rugaciunea curata si neîmprastiata a inimii, daruindu-te întreg lui Dumnezeu, atât cât iti sta în putere, ca rugându-te Lui cu inima frânta sa-ti ajute tie, celui neputincios, trândav si lipsit de vointa. Citeste în picioare ceea ce ti s-a rânduit din Psaltire, din Apostol si din Sfânta Evanghelie. Fa si rugaciuni catre Domnul nostru Iisus Hristos si cele catre Prea Sfânta Nascatoare de Dumnezeu. Sezând, apoi, fa si celelalte citiri din dumnezeiestile Scripturi. Dupa acestea cânta cu înțelegere ȚCesurile obisnuite, alcatuite cu multa înțelepciune de catre Parintii Bisericii, staruind în ferirea sufletului de nelucrare, care este învatatoarea a toata rautatea. Departeaza odata cu patimile si prilejul lor, chiar daca unele par mici si vatamatoare.

Despre ferirea de nelucrare si despre trebuinta ca cel ce se linisteste sa pazeasca toata predania bisericeasca.

Isaac Sirul ȚPaziti-va, iubitorilor, de nelucrare, fiindca în ea se ascunde moartea sigura. Caci fara ea nu e cu putinta sa cada în mâinile celor ce se straduiesc sa robeasca pe monah. Nu pentru psalmi ne va judeca Dumnezeu în ziua aceea, nici pentru

pregetarea în rugaciune, ci pentru ca parasirea acestora da putinta de intrare demonilor, iar când vor gasi loc sa intre si vor închide usile ochilor nostri, ne vor coplesi cu tirania si necuratia lor.

Vor închide usile ochilor sufletesti ca sa nu vada cele bune, sa nu vada pe Dumnezeu în inima, vor închide pe om în el însusi si în placerile lui, făcându-l orb fata de ceea ce e dincolo de aceasta îngustime.

Caci ei stapânesc, dupa hotarârea dumnezeiasca, pe slujitorii lor, cu cea mai cumplita razbunare. Asa ajungem robi lor, datorita nesocotirii lucrurilor mici de care na se cere sa ne îngrijim pentru Hristos cum s-a scris de catre cei înțelepti: 'Cel ce nu supune voia sa voii lui Hristos, va fi supus vrajmasului saut'. Deci, aceste lucruri, care par a fi mici, sa le socotim ca niste ziduri fata de cei ce ne iau pe noi în robie.

Citirea psalmilor si rostirea rugaciunilor sunt socotite de unii lucruri mici, declarând ca importanta este unirea cu Dumnezeu si desavârsirea prin ea, dar aceste lucruri prilejuiesc pe cele mari, pentru ca în lipsa lor putem fi luati în stapânire de demoni.

De aceea, cu înțelepciune s-a rânduit de catre cei ce tin rânduiala Bisericii, sa se îplineasca acestea înaintea chilei, pentru pazirea vietii noastre în duhul descoperirii (revelatiei). Pentru aceea, pe nedrept este socotita mica nesocotirea lor de catre cei neînțelepti, care nu se gândesc la paguba pricinuita de aceasta. Sunt oameni care își fac si începutul si continuarea drumului într-o libertate neînfrânata, care este maica patimilor. De aceea, e mai bine sa ne silim sa nu nesocotim cele mici, decât sa dam loc pacatului prin largimea ce ne-o dam, caci sfârșitul acestei libertati necuvenite este o cumplita robie! (Isaac Sirul).

Libertatea pe care o da patima este aparenta; ea se dovedeste în scurta vreme o cumplita robie. Betia, desfrânarea, lenea, se prezinta la început ca manifestari de libertate, dar curând, creste puterea lor si ele se arata în adevarata lumina a fi niste monstri care ne înlantuie si ne duc la slujirea lor fara sa ne putem opune.

ŢO, ce dulci sunt prilejurile patimilor! Uneori poate cineva sa taie patimile si se linisteste prin îndepartarea lor bucurându-se astfel ca au încetat, dar pricinile lor nu le poate îndeparta. De aceea, suntem ispititi chiar fara sa vrem si ne întristam de patimi, dar ne place sa rămâna în noi pricinile lor. Nu dorim patimile, dar primim cu placere prilejurile pe care le pricinuiesc în noi.

Ne întristam când patimile ne-au robit, dar ne place sa gustam la început putin din ele. Socotim ca aceasta gustare nu este ceva grav, într-un cuvânt ne bucura-te de prilejurile patimilor. Dar aceasta înseamna ca si pricinile patimilor rămân în noi si le iubim. Rămân ca niste radacini, care îndata ce sunt putin udate, înverzesc cu repeziciune. De aceea efortul de mortificare al lor sau de pazire trebuie sa continue toata viata.

De aceea, cele din urma se fac pricini ale celor dintâi prin lucrarea lor, caci cel ce iubeste prilejurile patimilor se supune si se face rob, fara sa vrea acestora. Cel ce uraste pacatele sale, se opreste de la ele si cel ce le marturiseste – dobândește iertarea. Este cu neputinta însa, sa paraseasca deprinderea pacatului înainte de a fi dobândit *dusmania fata de el*, si de a obtine iertare înainte de *marturisirea pacatelor*. Cea dintâi este pricina adevaratei smerenii, iar cea de-a doua (marturisirea) este pricina strapungerii ce se naste în inima din rusinet'. (Isaac Sirul)

Marturisirea pacatelor este pe de o parte o biruire a rusinii pentru ele, pe de alta o adâncire a sentimentului de rusine, fapt care produce strapungerea sau zdrobirea inimii. Caci marturisirea nu e o biruire a rusinii prin nesimtire, ci prin scârba de pacat si prin teama de pedeapsa vesnica pentru el. În marturisire are loc o rusine culminanta pentru pacat si barbatia care o biruieste. Este barbatia ostasului în toiul luptei, superioara celei dinainte de lupta. Duhovnicul ajuta la amândoua. Numai asa marturisirea este un eveniment duhovnicesc de adâncă zguduire si un început de viata noua, altfel devine un act nesimtit, formal, care nu rascoleste fiinta si nu ajuta la înnoire vietii. Cu aceasta strapungere de inima s-au pocait si cei ce au devenit crestini în ziua Cincizecimii.

ŢNu este alt pacat de neiertat decât cel pentru care nu se face pocainta! (Isaac Sirul)

Dupa cântarea ŢCeasurilor' amintite, manâncă, tinând si în timpul mâncării rugaciunea, ca făcând asa, sa ajungi, prin puterea harului, la deprinderea de a te ruga neîncetat.

Poate ca fapte bune singulare se pot savârși și numai prin efortul omului, dar deprinderea de a le savârși prin staruirea neîncetată în ele, și de a nu alterna faptele bune cu cele rele, nu o poate dobândi cineva decât cu ajutorul harului. Altfel poate face din când în când câte un bine, din plictiseala monotoniei pe care o produc faptele rele. De aceea și păgânii fac uneori bine, dar nu pot face numai bine. Deprinderea câștigată prin staruina implică o putere deosebită a duhului omului, putere mai presus de fire. Și mai ales deprinderea rugăciunii neîncetate.

Despre trebuința de a ne ruga totdeauna.

Precum trupul acesta al nostru, în lipsa sufletului e mort și rau mirositor, la fel și sufletul care nu se mișcă prin rugăciune este mort și nenorocit, căci trebuie să socotim lipsirea lui de rugăciune mai amară decât orice moarte, cum bine ne învătă marele Daniil proorocul, care voia mai bine să moară decât să fie lipsit, fie și macar o clipă, de rugăciune (*Daniel 6, 10*).

La fel ne învătă și **dumnezeiescul Gura de Aur**: Țot cel ce se roaga, vorbește cu Dumnezeu. Și cine nu știe ce mare lucru este ca, om fiind, să stai de vorba cu Dumnezeu? Dar nimeni nu poate să înfatiseze aceasta cinste prin cuvânt căci aceasta cinste întreține chiar și maretia îngerilor. Rugăciunea este o lucrare comună a îngerilor și a oamenilor și, în privința rugăciunii, nimic nu desparte o fire de alta: ea te desparte de animale (și te unește cu îngerii). Prin ea se ridică cineva repede la petrecerea, la viața și traiul aceluia, la cinstea, la nobletea, la înțelepciunea și înțelegerea lor, silindu-se să-și petreacă toată viața în rugăciuni și în slujirea adusă lui Dumnezeu.

Când vede diavolul sufletul îngrădit în virtuți, nu îndrăznește să se apropie, temându-se de taria și de puterea pe care i-o dau rugăciunile, hrănind sufletul mai bine decât hrănesc mâncărurile trupul. Rugăciunile sunt nervii sufletului, căci precum trupul este susținut laolaltă prin nervi și prin ei se mișcă în chip unitar, persistă și își menține taria, iar dacă îi taie cineva pe aceștia, desface toată armonia trupului, tot așa sufletele se armonizează și se susțin laolaltă prin rugăciuni, și prin ele strabat cu ușurință drumul evlaviei. Deci, dacă te lipsești de rugăciune, faci ca și când ai scoate peștele din apă: precum apa este viața acestuia, așa îți este tie rugăciunea. Precum acesta trăiește prin apă, așa și noi putem să ne înălțăm la ceruri și să ajungem aproape de Dumnezeu, prin rugăciune.

Un medic german declara că astenia nervoasă, atât de răspândită în zilele noastre, își are leacul și în cruce, adică în înțelegerea rostului superior al greutăților vieții și în răbdarea lor folositoare pentru dezvoltarea spirituală a omului. Î orice caz, rugăciunea întărind cu putere dumnezeiască sufletul, revigorează sufletul, aduce întărire nervilor trupului. Ea aduce liniște și, prin aceasta, potolește agitația care se prelungește și în nervi.

Țrugăciunea și cererea fac din oameni biserici ale lui Dumnezeu și, precum aurul, pietrele scumpe și marmura fac case împăraților, așa rugăciunea face din oameni biserici ale lui Hristos. Cel lauda mai mare s-ar putea aduce rugăciunii, decât că zideste biserici vii lui Dumnezeu? Și Acela pe care nu-L încap cerurile, intră în sufletul viu prin rugăciune.

Rugăciunea face din om biserică a lui Dumnezeu, dar și preot al Lui. Căci și Hristos Însuși se roagă în sufletul care se roagă împreună cu Sfântul Duh, care se roagă cu suspine negraite în noi, sau se întipărește în eu-l nostru în rugăciune. Pentru că biserică nu este numai locul unde se roagă omul, ci și locul unde se afla Hristos.

Ț Ar putea vedea cineva puterea rugăciunii Sfinților și în aceea că Pavel care alerga prin toată lumea ca un înaripat, locuia prin închisori, suferea biciuiri, purta lanțuri, trăia plin de sânge și în mii de primejdii, învia morți, vindeca boli, nu se buzia pe nici una din acestea în mântuirea oamenilor, ci-și împrejmuia sufletul cu rugăciuni; și, după ce savârșea aceste minunate semne, alerga la rugăciune ca un atlet spre cununa de stadion. Căci rugăciunea pricinuieste și învierea morților și toate celelalte deoarece puterea ce o are apa asupra pomilor, aceea o are asupra vieții rugăciunile Sfinților. (*Ioan Gura de Aur*)

Rugăciunea este mai tare ca toate pentru că în ea este Dumnezeu, sau în ea omul este plin de Dumnezeu.

Ț Rugăciunea este prilejul mântuirii, pricinuitoarea nemuririi, zidul nesurpat al Bisericii, adapostul neșefuit, înfricosător demonilor, mântuitor noua binecredincioșilor.

- Y Precum toate bogatiile urmeaza unei împaratese care intra într-o cetate, asa toate virtutile intra împreuna cu rugaciunea care intra în suflet.
- Y Ceea ce este temelia pentru casa, aceea este rugaciunea pentru suflet. Trebuie sa o fixam întâi pe aceasta ca o baza si ca o radacina în suflet si apoi sa zidim cu sânguinta pe ea cumpatarea si grija de saraci si toate legile lui Hristos.
- Rugaciunea este fundament al sufletului pentru ca în ea este Hristos, ipostasul firii omenesti în general, deci si al firii noastre. Orizontalitatea slujirii oamenilor creste din verticalitatea unirii cu Dumnezeu. Din acest izvor de adâncime infinita ies puterile slujirii oamenilor, asa cum apa care adapa câmpiile iese din adâncul pamântului.
- Y Rugaciunea sânguincioasa este lumina mintii si a sufletului, lumina nestinsa si neîncetata. De aceea, cel viclean arunca zeci de mii de gânduri învalmasite în mintile noastre, si cele ce niciodata nu le-am gândit, acestea le aduna în vremea rugaciunii si le varsa în sufletul nostru, de aceea, mare arma este rugaciunea si mare asigurare. *(Ioan Gura de Aur)*
- Y Cu cât voim sa strângem mintea mai mult într-un singur gând esential al rugaciunii, cu atât pornirea ei contrara încearca sa se împotriveasca, împrastiindu-se în tot felul de gânduri marunte, iar cel rau o stimuleaza în aceasta. Ceea ce se petrece în noi nu provine numai din noi, ci si din înrâuriri externe, mai puternice decât noi.
- Y Sa-ti fie pomenirea lui Dumnezeu mai neîntrerupta decât respiratia! *(Grigorie de Nazianz)*
- Y Fara rugaciunea neîncetata nu te poti apropia de Dumnezeu. *(Isaac Sirul)*
- Y A da mintii dupa osteneala rugaciunii o alta grija, înseamna a pricinui împrastierea cugetarii. *(Isaac Sirul)*
- Y Orice rugaciune în care trupul nu se osteneste trebuie socotita fat lepadat, pentru ca acea rugaciune este fara suflet. *(Isaac Sirul)*
- Y Rugaciunea este, dupa fiinta ei, apropierea si unirea omului cu Dumnezeu, iar dupa lucrare, rugaciunea este sustinatoarea lumii, împacare cu Dumnezeu, maica lacrimilor si totodata fiica lor, ispasirea pacatelor, punte împotriva ispitelor, zid împotriva necazurilor, zdrobirea razboaielor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor cetelor netrupesti, veselia viitoare, lucrare fara margini, izvorul virtutilor, pricinuitoarea darurilor, propasire nevazuta, hrana a sufletului, lumina mintii, secure ce taie deznadejdea, baza a bunatatilor viitoare, alungarea întristarii, bogatia monahilor, comoara sihastrilor, slabirea mâniei, oglinda înaintarii, aratarea masurilor, darea pe fata a starii ajunse, descoperirea celor viitoare, semnul maririi. Rugaciunea este judecatoarea celui ce se roaga, scaunul de judecata al lui Hristos înainte de scaunul Judecatii viitoare – rugaciunea nu e nimic altceva decât înstrainarea de lumea vazuta si nevazuta! *(Ioan Scararul)*
- Y De voiesti sa te rogi, leapada-te de toate, ca sa mostenesti totul! *(Nil Ascetul)*
- Numai când esti liber de toate, esti stapân peste toate, adica le ai pe toate prin iubire si prin înțelegere. Dar mai ales le ai în Dumnezeu în care sunt toate; le ai în Dumnezeu, fiind unit cu El prin rugaciune. Orice lucru de care ne legam cu pasiune, ne îngusteaza vederea si puterea de îmbratisarea tuturor. Aceasta îngustare produce si ideile definite, cunoscute teoretic, chiar ideile unei cunostinte teoretice despre Dumnezeu si despre cele privitoare la mântuire. Unde nu e rugaciune e, de aceea, împotrivire în idei si dezbinare.
- Y Rugaciunea este urcusul mintii la Dumnezeu. *(Nil Ascetul)*
- Y Rugaciunea este vorbirea mintii cu Dumnezeu. *(Nil Ascetul)*
- Y Precum pâinea este hrana trupului si puterea sufletului, asa e rugaciunea duhovniceasca hrana a mintii. *(Nil Ascetul)*

Despre hrana truasca: cum trebuie sa se hraneasca cel ce se linisteste.

S-a scris: „Fiul omului, mânâncă cu cântarul pâinea ta si bea cu masura apa” *(Iezechiel 4, 10-11)*, în asa fel ca cel ce se nevoieste dupa Dumnezeu sa poata trai din acestea. Caci „Daca nu dai sânge, nu vei primi Duht”. Dar zice si marele Pavel: „Îmi asupresc trupul meu si îl robesc pe el, ca nu cumva altora binevestind, sa ma fac eu însumi necercat” *(I Corinteni 9, 27)*.

- Y Genunchii mei au slabit de post si trupul meu s-a schimbat din pricina untului de lemn. (*Psalmi 108, 23*)
- Y Prin nimic nu se slujeste Dumnezeu atât de mult ca prin neplacuta patimire; si lacrimile pun în miscare iubirea lui de oameni. (*Grigorie de Nazianz*)
- Y Precum o mama se îngrijeste de copil, asa se îngrijeste Hristos de un trup care sufera si e totdeauna aproape de un astfel de trup. (*Isaac Sirul*)
- Y În stomacul plin nu se afla cunostinta tainelor lui Dumnezeu. (*Isaac Sirul*)
- Y Precum „cei ce seamana cu lacrimi vor secera snopii veseliei”, asa nepatimirii neplacute îi urmeaza bucuria. (*Isaac Sirul*)
- Y Fericit cel ce se opreste de la dulcea patimire, care-l desparte de Cel ce l-a zidit. (*Isaac Sirul*)

De multe ori, fiind ispitit prin cele de-a dreapta si prin cele de-a stânga si probându-ma pe mine însumi adeseori în cele doua chipuri si primind rani nenumarate de la vrajmasul, dar învrednicindu-ma si de mari ajutoare în ascuns, mi-am câstigat mie experienta din îndelungatul timp al anilor si, din cercarea si harul lui Dumnezeu, am învătat acestea. Ca temelia tuturor bunatatilor si slobozirea sufletului din robia vrajmasului si calea care duce la lumina si la viata consta în aceste doua moduri: în a te aduna pe tine într-un singur loc si a posti totdeauna, adica a te canoni (disciplina) prin înfrânarea stomacului în chip înțelept si cuminte, prin sederea nemiscata si prin neîncetata gândire la Dumnezeu. Din aceasta vine supunerea simturilor, din aceasta vegherea; prin aceasta se îmblânzesc patimile ce se misca în trup; din acestea, blândetea gândurilor, miscarile luminoase ale cugetarii, sânguinta pentru dumnezeiestile fapte ale virtutii, înțelesurile înalte si subtile, lacrimile fara masura ce se nasc în tot timpul si amintirea mortii, din aceasta înțelepciunea curata, straina cu desavârsire de orice nalucire care ispiteste cugetarea, patrunderea si ascutimea cunostintei celor de departe, înțelesurile tainice si adânci pe care înțelegerea le vede cuprinse în cuvintele dumnezeiesti, miscarile mai launtrice ce se nasc în suflet si felurimea si deosebirea duhurilor deosebite de puterile sfintilor si vederile adevarate care sunt straine de nalucirile desarte, din aceasta, frica de caile si cararile din oceanul cugetarii.

Cugetarea poate duce pe om pe nenumarate cai, la nenumarate pareri si hotărâri, unele mântuitoare, altele pierzatoare. Este un ocean nesfârșit de posibilitati date omului spre alegere. Dar prin frica de pierderea sufletului se pot evita cararile care duc la naufragiu în adâncul oceanului. Corabierii si cârmacii de barci stiu ca în vreme de furtuna trebuie aleasa numai o anumita cale, pentru a nu fi înghititi de valuri.

Țin aceasta vine flacara râvnei care biruieste toata primejdia si strabate prin toata frica, din aceasta, caldura care dispretuieste toata pofta, o nimiceste din cuget si produce uitarea oricarei amintiri a celor trecatoare împreuna cu a altora. Si ca sa spunem pe scurt, din aceasta vine libertatea omului adevarat, bucuria sufletului, învierea si odihna cu Hristos în împaratia cerurilor.

Caldura entuziasmului curat pentru cele bune copleseste si nimiceste caldura interioara a poftii trupești, a mâniei sau a ambitiei.

Libertatea adevarata este eliberarea fata de patimi. Ea este însusirea omului adevarat si tare. Pâna ce omul mai e robit unor patimi inferioare, el are înca ceva din animalul care se misca sub puterea instinctelor.

Daca va nesocoti cineva adunarea într-un loc si postirea neîncetata, sa stie ca va fi pagubit nu numai de toate cele de mai sus, ci va zdruncina si temelia tuturor virtutilor prin dispretuirea acestor doua virtuti. Precum acestea sunt în suflet începutul si capatul lucrarii dumnezeiesti, usa si calea spre Hristos, de le va tine si va ramâne în ele, asa si de va iesi si va sari din ele, va ajunge în cele doua potrivnice lor: va umbla din loc în loc si se va lacomi în chip necuviincios; din acestea curgând toate celelalte relet'. (*Isaac Sirul*)

Cei ce sunt la început trândavi si molesiti se sperie si se tulbura nu numai de nevoitele acestea si de altele asemenea, ci chiar de sunetul frunzelor copacilor, fiind doborâti si de o mica slabiciune, astfel ei se întorc la cele dinapoi. Cei cercati nu mânâncă pe saturate nici legume verzi, ci hranindu-se cu plante uscate, nu voiesc sa guste ceva înainte de ceasul rânduit chiar daca trebuie sa stea, din pricina slabiciunii si a neputintei, culcati pe jos, cu ochii împaienjeniti de marea sleire a trupului. Chiar însa de s-ar apropia prin acestea în chip necesar de iesirea din trup, nici atunci nu se lasa biruiti sa cada, datorita vointei lor întarite, caci voiesc si doresc sa-si sileasca firea lor pentru dragostea de Dumnezeu.

Crucea este pentru ei un prilej de a face dovada tariei sufletesti a duhului lor. Prin aceasta tarie în care este prezenta puterea lui Dumnezeu, ei trec la viata si apoi la sfârșitul lumii si la înviere. Nici apropierea mortii nu slabeste dragostea lor de Hristos, deci credinta în El, ca sa calce voia Lui. Constiinta legaturii cu Hristos este mai tare decât frica si durerea mortii.

Si se hotarasc mai bine sa se osteneasca pentru virtute decât sa pastreze viata vremelnica si toata odihna ce-o poate da ea. Iar când vin asupra lor ispitele, mai degraba se bucura ca se desavâresc în ele, sau se fac desavârsiti. Si nici în durerile chinuitoare ce trebuie sa le rabde în ele, nu sovaie în dragoste de Dumnezeu, ci pâna înceteaza din viata sunt stapâniti de dorul sa rabde cu barbatie ispitele si nu se dau înapoi, pentru ca prin ele se fac desavârsiti. (*Isaac Sirul*)

Urmând asadar, si noi acestora si ascultând de cel ce porunceste: „Umbla pe calea împarateasca, neabatându-te nici la dreapta, nici la stânga” (*Proverbe 4, 27*), îți dam tie si o regula a caii de mijloc:

Cum trebuie sa se hraneasca cel ce se nevoieste, luna, miercurea si vinerea.

În aceste trei zile ale saptamânii, posteste pâna la ceasul al noualea (trei dupa amiaza), adica manâncă o data pe zi împartasindu-te de sase uncii (27 gr.). ia si din mâncari uscate cât ai nevoie, dar cu cumpatare. Apa, daca voiesti, pâna la trei patru pahare. Urmeaza canonul 69 apostolic care rânduieste: ȚDaca vreun episcop, prezbiter, diacon, citet sau cântaret nu posteste în sfânta Patruzecime (Paresimi) a Pastilor, sau miercurea si vinerea, sa se cateriseasca, în afara de cazul ca ar fi împiedicat de o boala trupeasca. Iar de e mirean, sa se excomunicе (afuriseasca)ť. Pentru luni s-a rânduit dupa aceea de Sfantii Parinti.

Cum trebuie sa se hraneasca martea si joia.

În aceste doua zile manâncă de doua ori pe zi: la prânz, ia sase uncii de pâine, ceva fiert si ceva din mâncarurile uscate, cu cumpatare. Ia si vin amestecat cu apa – pâna la trei sau patru pahare, daca ai nevoie. Seara, ia trei uncii de pâine , ceva din mâncarurile uscate sau niscaiva fructe si vin amestecat cu apa – un pahar, cel mult doua daca ai sete mare. Dar sa stii ca foarte mult ajuta setea lacrimilor daca mai e însotita si de priveghere, caci zice Sfântul Ioan Scararul: ȚSetea si privegherea au zdrobit inima, iar din inima zdrobita au tâsnit lacrimileť. Iar Sfântul Isaac întareste: ȚÎnseteaza dupa Dumnezeu, ca sa te umpli de dragostea Luiť.

Daca însa si în aceste doua zile alegi sa manânci o singura data, foarte bine faci, pentru ca întâiul izvor, maica, radacina si temelia tuturor virtutilor, este postul si înfrânarea. Caci zice unul din cei din afara: ȚAlege calea cea mai buna si cea mai grea, iar obisnuinta o va face dulceť. Dar si Marele Vasile zice: ȚUnde este hotarârea vointei, nimic nu poate fi piedicatť. Iar unul dintre purtatorii de Dumnezeu adauga: ȚÎnceputul rodirii e floarea, iar începutul faptuirii e înfrânareať (*Nil Ascetul*).

Toate acestea si cele asemenea acestora vor parea unora grele, ba poate chiar cu neputinta, însa cel ce tine seama de rodirea ce se iveste din acestea si are în vedere ce stralucire obisnuiesc sa pricinuiasca acestea, de va socoti usoare si, cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos si prin staruinta proprie, dupa putere, le va vesti ca usoare prin cuvinte si prin fapte pecetluindu-le puterea prin acestea. Aceasta o adevereste *Sfântul Isaac* care spune:

- Ț Ia-ti doctoria vietii de la masa celor ce postesc, privegheaza si se ostenesc în Domnul si trezeste în felul acesta sufletul tau din moarte. Caci Cel iubit se odihnestе în mijlocul lor, sfintind mâncarurile, si preface amarul neplacut din ele în dulceata Sa negrita. Slujitorii duhovnicesti si ceresti ai Lui îi umbresc pe ei si sfintele lor mâncari.
- Ț Mireasma celui ce posteste e atotdulce iar întâlnirea cu el veseleste inimile celor ce au darul deosebirii, caci vietuirea celui înfrânat este bineplacuta lui Dumnezeu.

Cum trebuie sa se hraneasca sâmbata; despre priveghere si ce trebuie sa manânce în acest timp.

În fiecare sâmbata în afara de Sâmbata cea Mare, trebuie sa manânci, precum s-a rânduit pentru marti si joi, de sfintele canoane, pentru ca trebuie sa priveghezi în noaptea spre duminicile anului, afara de saptamâna brânzei si în cazul ca nu trebuie sa faci priveghere peste saptamâna pentru marile sarbatori domnesti sau ale sfintilor celor mai mari. În acest caz, făcând privegherea aceea, o lasi pe cea spre duminica, totusi, fie ca-i asa, fie altfel, manâncă sâmbetele de doua ori., caci e de folos sa te fortezi în savârsirea privegherii de noapte. De aceea si dupa privegherea ce trebuie sa o faci pentru o sarbatoare domneasca ce cade în mijlocul saptamânii, e de foarte mare folos sa o faci si pe cea spre duminica, caci mare câstig îți va urma din aceasta curând. Mai bine zis „îți va rasari lumina de dimineata si vesmintele tale se vor umple repede de stralucire” (*Isaia 63, 8*). Caci zice si *Sfântul Isaac*:

- Ț Începutul fiecărei lupte cu pacatul si cu pofta este osteneala privegherii si a postului, dar mai ales pentru cei ce lupta cu pacatul din launtrul lor. Din aceasta se vede semnul urii împotriva pacatului si a poftei la cei ce

poarta cu ele razboiul acesta nevazut. Caci aproape toate atacurile patimilor încep sa se micsoreze prin post, iar dupa post, mare ajutor în aceasta lupta aduce privegherea. Cel ce în toata viata lui iubeste însotirea cu aceasta pereche, se face prietenul cumpatarii. Dimpotriva, mângâierea stomacului este începutul tuturor relelor, iar moleseala somnului e cea care aprinde pofta trupului. Astfel, calea Domnului cea sfânta si temelia a toata virtutea este postul, privegherea si trezvia în slujirea lui Dumnezeu. *(Isaac Sirul)*

- Υ În sufletul ce scânteiază în pomenirea deasă a lui Dumnezeu si de privegherea neadormita, noaptea si ziua, Domnul clădește spre întărirea aceluia suflet norul ce-l umbrește ziua si lumina focului ca sa-i lumineze noaptea (cf. *Iesirea 13, 21-22*); si din launtrul întunericului va straluci lumina. *(Isaac Sirul)*
- Υ Alege-ti ca lucrare plina de desfatare privegherea neîncetata în timpul noptilor, prin care au dezbrăcat toti Parintii pe omul cel vechi si s-au învrednicit de înnoirea mintii. În acele ceasuri, sufletul simte viata cea fara de moarte si în simțirea aceasta dezbracă întunericul patimilor si primește Duhul cel Sfânt. *(Isaac Sirul)*
- Υ Ține lucrarea privegherii, ca sa afli mângâierea în sufletul tau. *(Isaac Sirul)*
- Υ Sa nu socotesti omule, ca în toata vietuirea monahilor este vreo lucrare mai mare ca privegherea de noapte! *(Isaac Sirul)*
- Υ Pe monahul ce staruie în privegherea unita cu discernământul mintii, sa nu-l privești ca pe un purtător de trup caci acesta este cu adevărat lucrare a cetii îngeresti. *(Isaac Sirul)*
- Υ Sufletul ce se ostenește în lucrarea aceasta înțeleapta a privegherii, va avea ochi de heruvimi, prin aceea ca-i atintit si privește la o vedere cerească. *(Isaac Sirul)*

Aceste privegheri însă, sa le faci în rugăciuni, în cântări si citire, cu curatie si fara împrastiere si cu frângere de inima, singur sau cu o obște iubita si de aceiasi vietuire. Iar dupa fiecare priveghere da-ti o mica mângâiere pentru osteneala ce urmează acesteia, mâncând si bând ceva. Adică mânâncă trei uncii de pâine, adăugând ceva mâncare uscată, cât îți este de trebuinta. Bea si trei pahare de vin amestecat cu apa, luând seama însă, ca nu cumva în ziua în care postesti pâna în ceasul al nouălea, având priveghere, sa lasi postul din pricina privegherii. Trebuie si pe aceasta sa o faci, dar nici pe acela sa-l treci cu vederea, caci s-a rânduit ca mângâierea sa o faci dupa ca s-a sfârșit privegherea.

Privegherea nu-i nicidecum o cercetare teoretică rece, ci o adâncire în fiinta proprie si în înțelesurile celor citite ca în fata lui Dumnezeu, în duhul rugăciunii si cu inima zdrobită de smerenie si de conștiinta pacatoseniei. Numai așa privegherea înnoieste continuu pe om, dezbrăcându-l de omul vechi; numai așa ea este simțire a prezentei lui Dumnezeu.

Cum trebuie sa mânânci duminicile, despre osteneala si smerenie

Sa mânânci în toate duminicile de două ori pe zi, ca si sâmbata; aceasta rânduială sa o tii fara abatere, în afara de caz de boala. Tot așa sa faci si în zilele îngaduite si dezlegate de Sfinții Parinti de pe urma unui lung obicei si a unor pricini mai noi, dumnezeiesti sau nu. În acestea nici nu mânâncam numai o singura dată, nici nu mânâncam numai mâncare uscată, ci ne înfruptam din toate cele de folos si nepatate, din legume, dar cu înfrânare si în cantitatea rănduită caci totdeauna cel mai bun lucru este sa ne înfrânam în toate. Dar în cazurile de boala, ne putem împartasi fara sa ne rusina, din toate cele folositoare si legiuite, care sustin trupul, caci Sfinții Parinti au învățat ca trebuie sa fim ucigatori de patimi, nu ucigatori de trup.

De asemenea, se cuvine sa gusti câte puțin din toate câte s-au rânduit si s-au îngaduit prin fagăduinta spre a slăvi pe Dumnezeu si a-I multumi si pentru a nu ne trufi.

Toate sunt date de Dumnezeu si, gustându-le, Îl slavim si Îi multumim pentru minunata lor potrivire, si din acest punct de vedere, cu viața noastră. Dacă însă ne scufundam prea mult în placerea produsă de ele, uităm de Dumnezeu. Trebuie sa ținem mereu cumpăna (dialectica) între gustarea lor si detașarea de ele. Numai așa îl slavim pe Dumnezeu si Îi multumim pentru ele si Îl socotim mai presus de ele. Nu trebuie sa ne plecăm prea mult nici într-o parte, nici în alta; nu trebuie nici sa ne scufundăm în ele, nici sa le disprețuim, uitând de condiția noastră care are nevoie de ele, si de multumirea ce trebuie sa o aducem lui Dumnezeu ca a ținut seama de aceasta condiție smerită a noastră, pentru ca prin ele sa ne putem ridica la El.

Fereste-te de adunarea celor de prisos, caci „putinatatea lucrurilor învata pe om , fara sa vrea, înfrânarea. Deoarece când avem din belsug si le putem folosi când vrem, nu ne mai putem stapâni.” (*Isaac Sirul*). Sa nu iubesti odihna trupului caci „sufletul care iubeste pe Dumnezeu si-a câstîgat odihna în Dumnezeu” (*Isaac Sirul*). Alege mai curând smerenia prin osteneala si patimire caci „osteneala si smerenia dobîndesc pe Dumnezeu” cum scrie unul dintre sfinți.

Un alt paradox: nu prin odihna trupului se câstîga odihna sufletului în Dumnezeu, ci prin durerile si înfrânarea trupului. În aceste necazuri își cauta sufletul reazem în Dumnezeu: prin cruce se ajunge la înviere.

Despre dreapta chibzuire în a deosebi si ca lucrarea masurata nu tinde spre slava; despre supunere

Toate acestea spuse mai sus trebuie sa le împlinesti cu o dreapta chibzuire amanuntita, pentru armonia si starea pasnica a fiintei noastre îndoite. ŢCu înțelepciune se zideste casa, si cu înțelegere se ispraveste; cu simtire se umplu camarile de toata bogatia scumpa si buna! (*Pilde 24, 3-4*).

Υ Saracia si strîmtorarea însoțite de dreapta chibzuire a ratiunii, sunt o cale împarateasca. De aceea, asprimea lipsita de dreapta chibzuire sau fara judecata e nefolositoare, ca si îngaduirea tuturor greselilor nesocotite, fie dintr-o parte, fie din alta, contrara. (*Talasie Libianul*)

Υ Odihnei trupului îi urmeaza iesirea din linistire, dar aceasta iesire se deosebeste de cea dintâi: iesirii dintâi din odihna îi urmeaza razboiul poftelor trupului; celei de-a doua, din trîndavie, parasirea locului de linistire si mutarea din loc în loc. lucrarea cu osteneala, ce tine masura, nu cauta slava. Micsorarea ei înmulteste placerea, iar lipsa de masura, iesirea gândurilor. (*Isaac Sirul*)

Dreapta chibzuinta care nu exagereaza în vreo nevointa chinuitoare sau în tot felul de concesii, este împreunata cu modestia. Ea nu vrea sa se faca aratata si admirata prin asprime, si nu atrage atentia nici prin pogoraminte. Ea nu vrea sa iasa la vedere si în general nu îngaduie gândurilor sa iasa din strînsoarea în care sunt tinute. Iesirea dintâi a gândurilor de pe urma odihnei trupului, duce la curvie; prin ele omul își cauta prilejul de desfrînare. Iesirea a doua, din moleseala, plictiseala, trîndavie, îl trage pe om la vagabondaj.

Υ Sa nu-ti îndrepti toata luarea aminte spre trup, ci hotaraste-i o nevointa dupa putere si întoarce toata mintea spre cele dinauntru. Caci Ţnevointa trupeasca la putin foloseste, iar binecredinciosia, la toate! (*I Timotei 4, 8*).

Iar daca talerul trupului atrage, stapînesti si îngreuneaza talerul sufletului, aplecându-l spre miscari neregulate si stricatoare de suflet □ caci Ţtrupul pofteste împotriva Duhului si Duhul împotriva trupului! (*Galateni 5, 17*) – tu, frînând trupul cu frâu înfrînării, mortifica-l pînă ce, chiar fara sa vrea, se face usor de purtat, se supune la ceea ce este mai bun. Aminteste-ti de marele Pavel care zice: ŢPe cît se strica omul nostru cel dinafara, pe atît se înnoieste cel dinauntru zi de zi! (*II Corinteni 4, 16*).

Υ Da-te pe tine sa mori întru nevointa si nu trai în nepasare, caci nu numai cei ce au primit moartea pentru credinta în Hristos sunt mucenici, ci cei ce mor pentru pazirea poruncilor Lui. (*Isaac Sirul*)

Υ Mai buna este moartea în lupta cu pacatul, decît sa traim în gresale. (*Isaac Sirul*)

Υ Înainte de toate, fa orice numai cu sfatul si întrebarea parintelui tau duhovnicesc în Domnul, caci numai asa, cu harul lui Hristos îți vor para usor de purtat si ca pe un drum neted, cele grele si potrivnice. (*Isaac Sirul*)

Cum trebuie sa strabata cel ce se nevoieste rastimpul de dupa amiaza pînă la apusul soarelui. Împartirea darurilor dumnezeiesti se face dupa osteneala si masura lucrării noastre.

Dupa ce te-ai întarit cum se cuvine nevoitorului, potrivit dumnezeiescului Pavel, care porunceste ca nevoitorul „de la toate sa se înfrîneze” (*I Corinteni*), citeste, sezând mai mult din scrierile despre trezvie ale Parintilor, cît poti. Pe urma culca-te un

ceas, daca zilele sunt lungi, apoi sculându-te, fa putin lucru cu mâinile, tinând si rugaciunea. Dupa aceea roaga-te cum s-a aratat înainte. Citeste, mediteaza si sileste-te sa te smeresti socotindu-te mai prejos de toti oamenii, caci s-a spus:

- Υ Cel ce se înalta se va smeri, iar cel ce se smereste se va înalta. (*Luca 19, 11*)
- Υ Cel ce socoteste ca sta, sa ia seama sa nu cada. (*I Corinteni 10, 12*)
- Υ Domnul celor mândri le sta împotriva, iar celor smeriti le da har. (*Iacov 4, 6*)
- Υ Începutul trufiei omului sta în a nu vedea pe Domnul. (*Înt. Sirah 10, 12*)
- Υ Cei mândri au calcat legea foarte. (*Psalmi 118, 51*)
- Υ Nu cele înalte cugetând, ci lasându-va dusi cu cei smeriti. (*Romani 12, 16*)

Iar Parintii ne învata:

- Υ Acesta este cel ce se cunoaste pe sine cel mai bine, care nu se socoteste pe sine nimic. Caci nimic nu-i atât de placut lui Dumnezeu ca a se socoti cineva pe sine cu cei din urma. (*Ioan Gura de Aur*)
- Υ Tainele se descopera celor smeriti la cuget. Unde odrasleste smerenia, acolo izvoraste slava lui Dumnezeu, iar parerea de sine premerge certarii. (*Isaac Sirul*)
- Υ N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, dar m-am smerit si aceasta m-a mântuit în scurta vreme, urmarind aceasta înainte de orice altceva: sa nu fiu luat în seama. (*Ioan Scararul*)
- Υ Daca voiesti cu adevarat sa te mântuiesti, asculta cu fapta. Ridica-ti picioarele de la pamânt si înalta mintea ta la cer si acolo sa fie cugetarea ta ziua si noaptea. dispretuieste-te cu toata puterea pe care o ai, sileste-te sa te socotesti pe tine mai prejos de orice om. Aceasta este calea cea adevarata si alta nu este celui ce voieste sa se mântuiasca, în Hristos, „Cel ce-l întareste pe el” (*Filimon 4, 13*). „Cel ce voieste aceasta, sa alerge ca sa o ia” (*I Corinteni 9, 24*). „Marturasesc aceasta înaintea lui Dumnezeu celui Viu care voieste sa daruiasca viata vesnica fiecaruia care voieste” (*I Timotei 5, 21*). (*Varsanufie cel Mare*)
- Υ Daca n-ai grija de nimic, te apropii de cetate si de nu esti luat în seama de oameni, vei locui în cetate, iar de vei fi mort fata de orice om, vei mosteni cetatea si comorile ei. De voiesti dar sa te mântuiesti, tine sa nu fii bagat în seama si alearga spre ce-ti sta în fata. (*Varsanufie cel Mare*)

Iar dupa cuviosul Ioan, ucenicul acestui sfânt, a cauta sa fii nebagat în seama, înseamna a nu te socoti deopotriva cu nimeni si a nu spune despre vreo fapta buna: Țsi eu am facut-o’.

Sezând iarasi, roaga-te în chip curat si neîmprastiat pâna ce vine seara, apoi cânta vecernia obisnuita si fa apolisul, crezând din inima curata ca dupa osteneala si durerea noastra pentru virtute si dupa masura lucrarii noastre, vom fi rasplatiti de Dumnezeu cu cununa darurilor, cu aratarea nevointelor si cu mângâierea Sa, cum zice dumnezeiescul psalmist: „Dupa multimea durerilor mele, în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu” (*Psalmi 114, 6*).

- Υ Veniti la Mine toti cei osteniti si împovarati, si Eu va voi odihni pe voi. (*Matei 11, 28*)
- Υ De patimim împreuna cu Hristos, ne vom si slavi împreuna. Caci socotesc ca nu sunt vrednice patimirile veacului de acum de slava ce ni se va descoperi. (*Romani 8, 17-18*)
- Υ Deosebirea împartirii bunatâtilor dumnezeiesti are drept pricina masura credintei fiecaruia. Caci precum credem, avem si întarirea pornirii spre fapte, iar cel ce lucreaza, pe masura faptelor lui își arata credinta si primește masura harului, precum a crezut. Cel ce nu lucreaza, pe masura nelucrării își arata masura necredintei si, dupa masura necredintei, se lipseste de har. Deci rau face cel pizmas, ca pizmuieste pe cei ce savâresc fapte bune, caci de el atârna si nu de altul hotărârea sa creada si sa lucreze, si pe masura credintei sa primeasca harul care îi vine. (*Maxim Marturisorul*)

Sa cerem, deci, din suflet da ni se daruiasca sa petrecem cealalta vreme a vietii noastre si sa ajungem sfârșitul ei în chip crestinesc, fara durere, neînfruntat, cu pace si, pe lângă acestea, sa ni se dea raspuns bun când vom sta în fata scaunului înfricosator de judecata al Domului si Dumnezeului si Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Mai mare decât lucrarea este rugaciunea curata.

Pe lângă cele arătate, să știi și aceasta, frate, că toată metoda și tot îndreptarul, și, de voiești, și felurimea faptelor și rânduit pentru că nu putem să ne rugăm în inimă în chip curat și neîmprăștiat. Căci, după împlinirea acestora, cu bunăvoința și harul Domnului nostru Iisus Hristos, lăsând toate, ne unim mai presus de cuvânt în chip nemijlocit, cu Cel Unul și unitar și unificator, că, cum s-a spus de către vestitul cuvântător de Dumnezeu: ȚDumnezeu se uneste cu *dumnezei* și se face cunoscut de ei; iar aceasta este iluminarea prin ipostas a Duhului Sfânt în inimă. Ea se naște din amintita rugăciune curată și neîmprăștiată în inimă.

Acest lucru se întâmplă rar și numai unul dintr-o mie se învrednicește, prin harul lui Hristos, să înainteze până la această stare. Iar să plutească peste ea și să se învrednicească de rugăciunea curată și să ajungă la descoperirea tainelor veacului viitor, se învrednicesc foarte puțini care se aleg din generație în generație, prin bunăvoința lui Hristos. Căci spune *Sfântul Isaac*:

- Υ Precum din zeci de mii de oameni, abia se afla unul care a împlinit puțin poruncile și cele legiuite și a ajuns la curăția sufletului, așa abia unul dintr-o mie s-a învrednicit să ajungă cu multă pazire de sine la rugăciunea curată și să spargă acest hotăr și să intre la această taină. Pentru că cei mulți nu s-au învrednicit nicidecum de rugăciunea curată, ci numai puțini. Dar la taina aceea de după ea și de dincolo de ea, abia ajunge unul, din generație în generație, prin harul lui Hristos. (*Isaac Sirul*)
- Υ Dacă abia câte unul se roagă cu curăție, ce să zicem despre rugăciunea duhovnicească. (*Isaac Sirul*)
- Υ Toată rugăciunea duhovnicească s-a eliberat de mișcare, și cea care se schimbă, e sub cea duhovnicească.

Rugăciunea curată de gânduri încă nu e rugăciune duhovnicească, sau cu desăvârșire în Duhul. Căci în rugăciunea curată omul poate înainta încă spre a fi și mai mult în Dumnezeu. Dar în rugăciunea duhovnicească a ajuns la nemiscare, sau la odihna totală în Dumnezeu; căci s-a unit în chip desăvârșit cu Dumnezeu, nemaiavănd unde înainta, odată ce Dumnezeu este nemărginit în bogăția vieții Lui. Ea nu se mai schimbă, nu se mai întrerupe. E nemiscarea ca stabilitate în rugăciune.

Întrebat fiind Sfântul Isaac de cineva, care este vârful tuturor ostenețelor în această lucrare a liniștii, ca ajungând cineva acolo să afle că a ajuns la desăvârșirea viețuirii, el a răspuns așa:

- Υ Când se va învrednici de stăruirea în rugăciune, căci, când va ajunge la aceasta, a ajuns la vârful tuturor virtuților. Și de atunci s-a făcut locas al Sfântului Duh, căci dacă n-a primit cineva în chip sigur harul Mângâietorului, nu poate săvârși această rugăciune și fără întrerupere. Căci Duhul zice, când se salasluieste în vreun om, acela nu mai încetează din rugăciune pentru că Duhul însuși se roagă pururea. Atunci, nici când doarme, nici când veghează, rugăciunea lui nu se întrerupe din suflet, ci fie de mâncă, fie de bea, fie de doarme și orice ar face, ba chiar și în somnul adânc, bunele miresme și respirațiile rugăciunii se mișcă în inimă lui fără osteneală. Atunci nu se mai desparte de rugăciune. Și în toate orele lui, chiar dacă ea încetează în afara, liturghisește în el în chip ascuns. Căci Țtacerea celor curăți este rugăciune, zice unul dintre purtătorii de Hristos (Afraat Persanul). Iar mișcările inimii și cugetările curate sunt glasuri blânde, prin care cântă în chip ascuns Celui ascuns.

Despre numărul mataniilor dintr-o zi și o noapte.

Dumnezeiestii Părinți au rânduit trei sute de matanii – atâtea trebuie să facem în fiecare zi și noapte în cinci zile ale săptămânii, căci sâmbăta și duminică, ca și în alte zile rânduite prin obicei, ba și în unele săptămâni, ni s-a poruncit să ne oprim de la acestea, pentru anumite rațiuni tainice și negraite. Dar sunt unii care trec peste acest număr, iar alții le înputinează, fiecare după cum îi este puterea sau voința. Deci fă și tu după putere, dar fericit cu adevărat, și aceasta în chip înmulțit, este cel ce se fortează pe sine în toate cele privitoare la Dumnezeu, căci ȚÎmpăratia cerurilor se ia cu silă și cei ce se silesc, o rapesc! (*Matei 11, 12*).

Despre mutarile si schimbarile ce se ivesc în fiecare si despre slava covârsitoare ce urmeaza smereniei

Despre acestea spune Sfântul Isaac: ȚUna, câte una calca unii poruncile, dar își tamaduiesc sufletele lor prin pocainta, iar harul îi primește. Caci tot sufletul rational este strabatut de o schimbare neîncetata, iar schimbarile strabat prin tot omul, în toate zilele lui; cel ce are darul desavârsirii poate înțelege aceasta din multe. Dar încercările ce i se întâmpla lui în fiecare zi pot sa-l înțelepteasca foarte mult daca vegheaza, daca se observa pe sine cu mintea si cunoaste schimbarea în blândete si îngaduinta, pe care o primește cugetarea lui în fiecare zi si cum din pacea aceasta se întoarce deodata spre tulburare, chiar când nu este nici o pricina; si cum ajunge în mare si negrita primejdie. Acesta este lucrul despre care a scris în chip vadit fericitul Macarie cu multa putare de grija si sârguinta, ca sa le fie spre aducere aminte si învatatura fratilor:

Ț Omul sa nu se încline în timpul schimbarii ce-i vine din cauza împotriviților, spre deznadejde, caci celor ce se afla în starea curatiei, pururea li se întâmpla caderi precum se ivesc în aer valuri de racoare, chiar fara a fi ei cu negrija si în neînfrânare. Ba mai mult, chiar când umbla dupa rânduiala, li se întâmpla caderi, care se împotrivesc tinteii voii lor. (*Macarie Egipteanul*)

Deci, ce spune fericitul? Ca se întâmpla schimbari în fiecare, ca si în aer. Înțelegi ce vrea sa spuna prin cuvântul *fiecare*? Anume, ca si firea este una, deci, ca sa nu socotesti ca a vorbit numai despre cei nedesavârsiti si mai de jos, iar cei desavârsiti ar fi liberi de schimbare si ramân statornic neclintiti în aceeasi stare, fara gânduri patimase precum zic *euthitii*, de aceea a spus *în fiecare*. Cum aceasta Macarie? Tu zici: ȚAcum domnesti racoare si dupa putin vine arsita, sau poate acum e grindina iar mai târziu e vreme buna. Si asa se întâmpla spre întarirea noastra si în noi: acum este razboi, acum e ajutorul harului. Un timp, sufletul se gaseste în iarna, asupra lui ridicându-se valuri aspre si iarasi vine o schimbare, caci harul cerceteaza si umple inima de bucuria si de pacea cea de la Dumnezeu, arătând gânduri înțelepte si pasnice. Aceste gânduri înțelepte le arata aici, dându-ne sa înțelegem ca cele dinainte au fost dobitocesti si necurate. Avva Macarie îndeamna zicând:

Ț Daca dupa aceste gânduri înțelepte si blânde urmeaza vreo ispita, sa nu ne întristam si sa nu ne deznadajduim, iar în ceasul odihnei în har sa nu ne mândrim, ci în vremea bucuriei sa asteptam necazul. Cunoaste ca toti sfintii au fost în aceasta stare. Câtă vreme suntem în lumea aceasta, ni se ascunde belsugul harului când vin aceste ispite, caci în toata ziua si în tot ceasul se cere de la noi dovedirea iubirii noastre fata de Dumnezeu în lupta cu ispitele. Asa se tine drumul nostru drept, iar cel ce voieste sa se abata de la aceasta, sau sa se schimbe, s-a facut partea lupilor. (*Macarie Egipteanul*)

Despre pocainta, curatie si desavârsire.

Strabaterea întregului drum al mântuirii consta în acestea trei: în *pocainta*, în *curatie* si în *desavârsire*. Si ce este curatia pe scurt? O inima miloasa pentru firea zidita.

Definitia aceasta a curatiei inimii ne arata ca inima necurata este inima nemiloasa, deci egoista. Ea implica considerarea pacatelor ca forme ale egoismului, ale rigiditatii, osificarii, duritatii, împietririi, racelii, închiderii fata de toti si de toate, deci si fata de Dumnezeu, Care le-a facut pe toate. De aceea pacatul este moartea sufletului.

Ț Pocainta este o moarte îndoita si de buna voie fata de toate, iar inima miloasa este arderea inimii pentru toata zidirea, pentru oameni, pasari, animale si chiar pentru demoni. (*Isaac Sirul*)

Gândirea adevarata este prin excelenta existentiala; ea creste din experienta vietii traite. Închipurile unei gândiri abstracte, care nu traduce aceasta experienta ancorata în realitate, nu sunt produsele unei gândiri adevarate.

Ț Iubirea de înțelepciune, în duhul virtutii, poate pricinui nepatimirea gândirii, dar nu nepatimirea firii. Prin ea (nepatimirea gândirii), vine în minte harul unei placeri dumnezeiesti. Cel ce a facut experienta întristarii si placerii s-ar putea numi om cercat, ca unul ce a cunoscut, prin cercare, starile placute si neplacute ale trupului; desavârsit este, însa, numai cel ce a biruit cu puterea ratiunii placerea si durerea trupului; om întreg este cel ce a pastrat, prin nazuinta statornica spre Dumnezeu, neschimbate deprinderile dobândite prin faptuire si contemplare. (*Maxim Marturisorul*)

Pentru aceasta s-a socotit ca *discernământul este mai mare decât toate virtutile*, caci cei în care se ivate acesta, prin bunavointa lui Dumnezeu, pot sa deosebeasca în chip limpede lucrurile dumnezeiesti si cele omenesti, vederile tainice si ascunse.

Cel ce a dobândit toate virtutile, si-a subtiat firea, sau ochiul ei sufletesc în asa masura ca distinge în chip limpede cele dumnezeiesti si cele omenesti, adica tot ce e tainic si ascuns pentru altii. El a câstigat o asa zisa clar-vedere, o putere de identificare a specificului fiecarei persoane, a starii ei dintr-un moment sau altul, a prezentei realitatilor dumnezeiesti în oameni si în lucruri.

Despre cele cinci lucrari ale linistirii dintâi si oarecum introducatoare a începatorilor; despre rugaciune, cântare, meditatie si lucrul mâinilor

Cel ce începe a se liniști trebuie sa petreaca ziua si noaptea în cinci lucrari, prin care slujeste lui Dumnezeu. Întâi în rugaciunea de pomenire a Domnului Iisus Hristos, introdusa prin respiratia pe nas, în chip linistit în inima, si iarasi scoasa afara, cu buzele închise, fara nici un alt gând sau închipuire. Ea se savârseste odata cu înfrânarea cuprinzatoare, adica de la pofta stomacului, de la somn si de la lucrarile celorlalte simturi, înaintea chilia, în smerenie sincera.

Apoi, în cântare si în citiri din Psaltire, din Apostoli si din Sfintele Evanghelii, din scrierile de Dumnezeu purtatorilor si Sfintilor Parinti si din capetele despre rugaciune si despre trezvie. Dupa acestea sa treaca la amintirea pacatelor însoțita de durerea inimii si în gândirea la judecata lui Dumnezeu, la moarte, la chinuri sau la bucuriile ce ne asteapta, însoțite neîncetat de lucrul mâinilor, pentru alungarea trândaviei. Apoi iarasi sa se întoarca la rugaciune, chiar daca aceasta cere oarecare sila, pâna ce mintea se va obisnui sa scape usor de împrastiere prin ocuparea deplina cu Domnul nostru Iisus Hristos, prin pomenirea neîntrerupta a Lui, prin îndreptarea spre camara dinauntru, sau spre locul ascuns al inimii si prin înradacinarea neîncetata în ea.

- Υ Sânguieste-te sa intri în camara cea din launtrul tau si vei vedea camara cereasca, pentru ca aceasta si aceea una sunt si prin aceeasi intrare le vezi pe amândoua. (*Isaac Sirul*)
- Υ Inima cârmuieste tot organismul si când harul ia în stapânire întinderile inimii, împarateste peste toate gândurile si madularele. Acolo fiind mintea si gândurile sufletului, în acel loc deci trebuie vazut daca si-a înscris harul Prea Sfântul Duh legile Sale – în organul conducator, tronul harului, unde se afla mintea si toate gândurile sufletului – în inima. (*Maxim Marturisorul*)

Sfântul Maxim sustine opinia ca mintea se afla în inima sau ca inima stapâneste asupra ei. Inima reprezinta sensibilitatea întelegatoare a întregii noastre fiinte. Ea este deschisa spre infinitatea lui Dumnezeu si sesizeaza adâncul specific al fiecarei persoane omenesti. Numai prin activarea inimii omul ajunge la discernământul prin care se cunoaste profund pe sine, pe Dumnezeu si pe altii. Acest discernământ este si el o vedere a infinitatii lui Dumnezeu si a indefinitului propriu si al altora în Dumnezeu. „Întinderea” inimii actualizeaza indefinitul ei în Dumnezeu; el e activat numai prin har, prin strabaterea lui Dumnezeu cu infinitatea Sa în inima. De aceea omul duhovnicesc se sileste sa-si readuca mintea în inima din împrastierea ei nefireasca în cele din afara si marginite. Desigur, cele din afara pot fi privite si de mintea aflatoare în inima, dar atunci mintea le vede nu numai în suprafata lor si în simpla lor capacitate de satisfacere a trebuintelor trupești, ci ele îi devin simboluri transparente pentru suportul lor ultim si infinit, care este Dumnezeu.

De unde trebuie sa înceapa cei ce voiesc sa se linisteasca potrivit ratiunii, care este începutul, înaintarea si desavârsirea acestei lucrari.

Aceasta e lucrarea prima si oarecum introducatoare a vechilor monahi care se hotarasc sa se linisteasca potrivit ratiunii. Ei trebuie sa înceapa de la frica lui Dumnezeu si de la împlinirea dupa putere a tuturor poruncilor îndumnezeitoare, de la negrija de toate lucrurile cu rost si fara rost si, înainte de toate, de la credinta si de la departarea deplina de la cele potrivnice, de la

nazuinta curata spre Cel ce este cu adevarat; sa creasca prin credinta care nu e rusinata si sa înainteze Ţla masura vârstei plinatati lui Hristos' (*Efesenii 4, 13*), prin dragostea întreaga dumnezeiasca, fierbinte si desavârsita, nascuta din rugaciunea curata si neîmprastiata în inima, prin rugaciunea duhovniceasca nemiscata si neclintita si prin iesirea (extazul), singura si nemijlocita, izvorâta din desavârsita iubire, spre Cel Unul, prin rapirea si unirea cu Cel dorit la culme. Aceasta este înaintarea si întinderea neratacita prin faptuire spre vedere (contemplare). Pe aceasta patimind-o dumnezeiescul proroc David si schimbându-se cu acea fericita schimbare (*Psalmi 76, 10*), a strigat cu tarie: ŢEu am spus într-o uimire mea (extazul meu): tot omul este mincinos' (*Psalmi 115, 2*). Iar un altul dintre cei mari ai Vechiului Testament a spus: ŢCele ce ochiul nu le-a vazut si urechea nu le-a auzit si la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a gatit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El' (*Isaia 6, 4; I Corinteni 2, 9*). Iar marele Pavel, încheind acestea, adauga: ŢDar noua ni le-a descoperit prin Duhul Saut' caci Duhul toate le cerceteaza, pâna si adâncurile lui Dumnezeu' (*I Corinteni 2, 10*).

Despre regula linistirii celor începatori

Datoria începătorilor este sa nu iasa mereu din chilia lor si sa se fereasca de întâlnirea si vederea tuturor, afara de cazul unei mari trebuinte; dar si atunci, cu luare aminte, cu toate masurile de asigurare si foarte rar.

- Υ Cu privire la orice lucru sa staruie în a tine amintirea gândului la Dumnezeu, ca mai mare este ajutorul ce-ti vine din pazire, decât ajutorul din fapte. (*Isaac Sirul*)
- Υ Odihna vatama numai pe cei tineri, dar împrastierea si pe tineri si pe batrâni. (*Isaac Sirul*)
- Υ Linistea face moarte simturile din afara si trezeste miscarile dinauntru, iar petrecerea în cele dinafara pricinuieste cele dimpotriva, adica trezeste simturile din afara si face moarte miscarile dinauntru. (*Isaac Sirul*)
- Υ Se linisteste acela care se straduieste sa-si închida partea netrupeasca în casa trupeasca, lucru cu adevarat minunat. (*Ioan Scararul*)
- Υ S-a linistit acela care a spus: ŢEu dorm dar inima mea vegheaza'. (*Ioan Scararul*)
- Υ Închide trupului usa chiliei si grairii usa limbii si duhurilor poarta dinauntru. (*Ioan Scararul*)

Despre rugaciunea curata prin luare aminte si trezvie

Rugaciunea ce se savârseste înăuntrul inimii, însoțita de luarea aminte si trezvie, fara vreun alt gând, deci si fara nici o nalucire, face mintea prin cuvintele: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu*, sa se întinda în întregime spre însusi Domnul Iisus Hristos, pomenit în chip nematerial si negrait; iar prin cuvântul: *miluieste-ma*, o face sa se întoarca si sa se miste spre ea însasi, nesuportând sa nu se roage pentru sine. Înaintând prin cercare, în chip unitar, spre iubire, se întinde cu totul spre însusi Domnul Iisus Hristos, dupa ce a câștigat încredintarea limpede despre lucrul de-al doilea.

Omul a trebuit sa se convinga întâi despre trebuinta de a fi miluit, ca sa se întinda apoi spre Hristos prin pomenirea Lui si prin cererea milei Lui. Dar apoi si simțirea iubirii lui Hristos îl face sa ceara mila Lui pentru pacatele sale. El se misca de la o simțire la alta, adica de la simțirea lui Hristos la simțirea pacatoseniei sale si invers, ca într-un cerc.

Dumnezeiestii Parinti nu ne-au predat toti, totdeauna, rugaciunea întreaga, ci unul întreaga, altul jumatate, al treilea, o parte, iar unul altfel, poate dupa puterea si starea celui ce se roaga.

Dumnezeiescul Gura de Aur ne-o preda întreaga, zicând: „Va îndemn fratilor, sa nu calcati sau sa nesocotiti niciodata canonul rugaciunii, caci am auzit cândva pe Parinti zicând: Ce fel de calugar este acela care nesocoteste dau calca canonul? Ci fie de manâncă, fie de bea, sade, slujeste, fie ca e în calatorie, fie ca face altceva, dator e sa zica: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma*, ca pomenirea aceasta a numelui Domnului nostru Iisus Hristos sa întarâte pe vrajmasul spre razboi. Caci toate poate sa le afle sufletul care se sileste, prin amintire, fie rele, fie bune. Mai întâi poate sa vada înăuntru inimii raul si apoi cele bune, caci amintirea poate sa miste pe balaur si tot amintirea poate sa-l umileasca.

Amintirea este astfel nu numai un act subiectiv, ci si o întâlnire cu un alt subiect nevazut, asa cum orice simt si gând ne prilejuieste întâlnirea cu o realitate obiectiva corespunzatoare.

Amintirea poate sa dea pe fata pacatul care locuieste în noi si amintirea poate sa-l mistuie si sa miste toata puterea dusmanului din inima. Amintirea poate sa biruiasca pacatul si sa-l dezradacineze în parte, caci numele Domnului Iisus Hristos, coborând în adâncul inimii, smereste pe balaurul ce stapânește pe întinderile ei, iar sufletul îl mântuieste si îl face viu. Staruie, deci, neîncetat, întru numele Domnului Iisus, ca inima sa înghita pe Domnul si domnul sa înghita inima, cele doua făcându-se una. Dar acest lucru nu este pentru o zi sau doua, ci pentru un timp îndelungat, caci e nevoie de multa lupta si de multa vreme ca dusmanul sa fie scos si pentru ca sa se salasluiasca Hristos.

Amintirea sau pomenirea este o forta care produce o stare noua în fiinta noastra, sau în inima. Ea aduce pacatul când se gândeste la el cu placere si creeaza deprinderea patimii sau îl dezradacineaza când e pomenit des numele lui Hristos, întiparind puterea Lui în inima. (*Ioan Gura de Aur*)

Trebuie sa te întaresti si sa-ti strunesti mintea, sa o frânezi, sa pedepsesti tot gândul si toata lucrarea celui viclean prin chemarea Domnului nostru Iisus Hristos.

Daca amintirea pacatului vine cu usurinta de la sine, pomenirea lui Hristos cere efort, cere o înfrânare a mintii de la amintirea pacatului, caci prin aceasta pomenire ea lupta împotriva amintirii pacatului si alunga orice alt gând. (*Ioan Gura de Aur*)

Unde sta trupul, acolo sa fie si mintea, ca nimic altceva sa nu se afle la mijloc între Dumnezeu si inima ca un perete despartitor, sau ca un zid care sa întunece mintea si sa o desparta de Dumnezeu. Iar daca ceva rapeste mintea, nu trebuie sa zaboveasca în gânduri, ca nu cumva consimtirea cu gândurile sa i se socoteasca drept fapta înaintea Domnului înaintea judecatii, când Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor (*Romani 2, 16*). Opriti-va deci, de la toate si staruiti în Domnul Dumnezeu vostru, pâna se va îndura de voi (*Psalmi 122, 3*), si nu cereti nimic altceva de la Domnul Slavei decât numai mila. Pe aceasta cerând-o, cereti-o cu inima smerita si îndurerata, strigând ziua si noaptea: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieste-ma”, si fortati mintea voastra la lucru acesta pâna la moarte.

Adica mintea sa nu umble, în vreme ce trupul sta adeseori într-un loc, câta vreme mintea vagabondeaza neîncetat. Sa învete si mintea la trup, sa stea uneori nemiscata. Dar, desigur, ea trebuie sa stea în gândul la Dumnezeu. Daca umbla prin tot felul de gânduri, acestea se interpun între minte si Dumnezeu. Dar cuvintele „unde sta trupul, acolo sa fie si mintea”, mai au si alt înteles. Sa nu stea trupul vreodata uitat de minte; ci constiinta sa ia seama la fiecare situatie în care se afla trupul, caci numai prin constiinta viata omului este legata de Dumnezeu. La rândul ei, constiinta este treaza numai atunci când ea este legata de Dumnezeu. Când aceasta legatura nu mai functioneaza, între inima însasi si Dumnezeu s-a interpus vreun gând care o separa de Dumnezeu, ca un zid despartitor, care întunece mintea. Când un astfel de gând rapeste mintea, aceasta se întâmpla numai pentru o clipa, caci zabovirea în el este o consimtire care va fi socotita la Judecata din urma ca fapta. Se stie ca omul înainteaza spre pacat prin patru trepte: atacul (aparitia unui gând ispititor în minte), convorbirea cu el, consimtirea si fapta. Împotriva tuturor acestor trepte trebuie sa se lupte cu pomenirea numelui lui Iisus. Ea tine constiinta permanent treaza. În sfârșit se fereste de gânduri si prin faptul ca nu se gândeste la multe lucruri, ca sa le ceara de la Dumnezeu prin rugaciune, ci cere numai mila Lui. Aceasta nu e atât un gând precis, marginit, ci o stare existentiala de suflet. Când se cer lucruri precise, mintea se poate îngusta dupa ele. Cerând mila, cere totul, în mod nehotarnicit, nu în mod precizat, deci se împlineste si prin aceasta cerinta ca mintea sa iasa din îngustarile ce i le produc gândurile definite, când vrea sa faca experienta lui Dumnezeu cel nesfârșit.

Lucrul acesta are nevoie de multa fortare, pentru ca Țstrâmăta e poarta si plina de necazuri calea ce duce la viata si cei ce se forteaza intra în ea. Caci Împaratia cerurilor este a celor ce o iau cu sila. Va îndemn, deci, sa nu despartiti inimile voastre de Dumnezeu, ci staruiti si paziti-le totdeauna cu pomenirea Domnului Iisus Hristos, pâna ce se va sadi numele Domnului înăuntrul inimii si nu va mai cugeta la nimic altceva, ca sa se mareasca Hristos în voi.” (*Ioan Gura de Aur*)

A zis si marele Pavel despre Domnul Iisus: ȚDe vei marturisi cu gura ta pe Domnul Iisus si vei crede cu inima ta ca Dumnezeu L-a ridicat pe El din morti, te vei mântui. Caci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se marturiseste spre mântuire. Si iarasi: ȚNimeni nu zice Domnul Iisus decât numai în Duhul Sfânt. (I Corinteni 12, 3). A adaugat „ în Duhul

Sfânt” , adica atunci când inima primeste lucrarea Duhului Sfânt, prin care se roaga. Iar acesta este a celor ce au înaintat si s-au îmbogățit cu Hristos, care locuieste în chip vadit în ei.

Lucruri asemanatoare spune si **Sfântul Diadoh**: Când îi închidem mintii toate iesirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupatie care sa dea de lucru harniciei ei. trebuie sa-i dam deci, rugaciunea: „Doamne Iisuse...” prin care își poate împlini în chip deplin scopul. Caci Țnimeni nu spune Domnul Iisus decât numai în Duhul Sfânt. Dar acest cuvânt trebuie sa-l cugete neîncetat asa de strâns în camarile sale, încât sa nu se abata nicidecum la niscaiva închipuiri. Toti cei care vor cugeta neîncetat la acest slavit si mult iubit nume în adâncul inimii, vor putea sa vada cândva si lumina mintii, pentru ca daca e tinut cu toata grija de catre cugetare, el arde toata pata de pe fata sufletului, printr-o simtire puternica, caci ȚDumnezeul nostru este foc mistuitor (Evrei 12, 29). Ca urmare, Domnul atrage sufletul lui la iubirea puternica a slavei Sale, caci zabovind numele acela slavit si prea iubit, prin pomenirea lui de catre mine, caldura inimii, sadeste în ea, fara îndoiala, deprinderea de a iubi bunatatea Lui, nemaifiind nimic care sa o împiedice. Acesta este margaritarul cel de mult pret pe care-l poate agonisi cineva vânzând toata averea sa, ca sa aiba o bucurie negrita de aflarea lui. (*Diadoh al Foticeii*)

Sfântul Isihie înfatiseaza pe Hristos, scriind astfel: Când sufletul va fi zburat prin moarte în vazduh, având în sine si pentru sine, în portile ceresti, pe Iisus, nu se va mai teme nici acolo de vrajmasii sai, ci va grai si atunci din porti catre ei cu îndrazneala ca si acum. Numai sa nu slabeasca pâna la iesirea lui, ci sa strige catre Hristos Iisus ziua si noaptea si el va face izbavirea mai degraba, dupa fagaduinta Lui nemincinoasa si dumnezeiasca, pe care a dat-o, vorbind despre judecatorul nedrept: ȚZic voua ca o va face si în viata de acum si dupa iesirea lui din trup (Luca 18, 1-8). (*Isihie Sinaitul*)

Sfântul Ioan Scararul vorbeste tot numai de Iisus când scrie: Biciuieste pe vrajmas cu numele lui Iisus caci nu este arma mai tare în cer si pe pamânt. Rasuflarea ta sa se lipeasca de pomenirea lui Iisus si atunci vei cunoaste folosul inimii. (*Ioan Scararul*)

Nu numai la amintitii de Dumnezeu purtatori Parinti si la urmasii lor poate afla cineva pomenite tainic aceste cuvinte ale sfintitei rugaciuni, ci, înainte de ei, si la însisi Apostolii dintâi si corifei, adica la Petru, Pavel si Ioan:

Ț Nimeni nu poate spune Domnul Iisus decât numai în Duhul Sfânt. (*I Corinteni 12, 3*)

Ț Harul si adevarul s-au facut prin Iisus Hristos. (*Ioan 1, 17*)

Ț Tot duhul care marturiseste pe Iisus Hristos venit în trup, de la Dumnezeu este. (*I Ioan 4, 2*)

Ț Fruntasul ucenicilor lui Hristos, la întrebarea Mântuitorului si Țnvatatorului, adresata apostolilor: ȚCine spun oamenii ca sunt Eu?, a raspuns, dând preafericita marturisire: ȚTu esti Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu (Matei 16, 16)

Priveste rânduiala si legatura acestor cuvinte cu totul deosebita, având în ea întiparita înțelepciunea cea de sus, caci unul zice *Domnul Iisus*, altul *Iisus Hristos*, iar al treilea: *Hristos, Fiul lui Dumnezeu*. În felul acesta unul urmeaza celuiilalt si toti se leaga nemijlocit de altul prin conglasuirea si legatura acestor cuvinte îndumnezeitoare. Caci poti vedea cuvântul fiecaruia legându-se de sfârșitul cuvântului celuiilalt, pe care-l are ca început, si astfel înaintând, sare al treilea

Acelasi lucru îl vezi privind la adaosul privitor la Duhul, caci fericitul Pavel spune ca nimeni nu poate spune *Domnul Iisus* decât numai în Duhul Sfânt, iar Duhul Sfânt stând la sfârșit, e folosit de Ioan cel cu glas de tunet, ca început, zicând: ȚDuhul care marturiseste pe Iisus Hristos venit în trup, este din Dumnezeu. Iar acestea le-au pus în ordine nu de la ei însisi, ci miscati de mâna Preasfântului Duh, pentru ca marturisirea dumnezeiescului Petru s-a facut prin descoperire în Duhul Sfânt, si aceasta deoarece Țtoate le lucreaza unul si acelasi Duh, împartind deosebit fiecaruia precum voiest. (*I Corinteni 12, 11*)

Astfel, frânghia întreita si de nedesfacut (*Eccleziast 4, 20*) a rugaciunii îndumnezeitoare, urzita, tesuta si împletita cu mare înțelepciune si pricepere, trece si la cei din timpul nostru, fiind pastrata în acelasi fel. Dumnezeiestii Parinti de dupa aceea au legat cuvântul *miluieste-ma* de aceste doua cuvinte izbavitoare ale rugaciunii (Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu), mai ales pentru vei prunci , sau începatori si nedesavârșiti în virtute. Caci cei înaintati si desavârșiti în Hristos se îndestuleaza cu rostirea si gândirea fiecaruia din aceste cuvinte, adica cu *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu*, ba uneori si numai cu numele *Iisus*, pe care si-l întiparesc înăuntru si-l îmbratiseaza cu lucrarea întreaga a rugaciunii, umplându-se prin el de o placere si de o bucurie negrita, care covârșeste toata mintea, toata vederea si tot auzul. Astfel, de trei ori fericitii, ajungând în afara de trup si de lume, își închid simturile prin darul si harul dumnezeiesc si cuceriti de iubire ca de o betie fericita, se curata, se lumineaza si se desavârșesc, ca unii ce oglindesc de acum, ca o arvuna, harul mai presus de fire, fara început si necreat al dumnezeirii mai presus de fiinta.

Sunt de remarcat aici doua lucruri. Întâi ca rugaciunea lui Iisus poate avea forme diferite. Pentru cei înaintati ajunge si o repetare neîncetata a numelui lui Iisus, fie chiar numai cu gândul. Al doilea, ca acest nume singur, repetat cu simțirea dragostei, poate umple pe ce-l repeta de o placere si de o bucurie negrita mai presus de minte, care-l face sa se simta afara de trup, de auzire si de vedere.

Simturile lor sunt coplesite de simțirea launtrică produsă de har. Iubirea lui Hristos care-i cucerește e ca o „betie” (Grigorie de Nyssa), care îi curată de orice patimă pentru altceva afara de Hristos, îi luminează prin conștiința prezentei lui Hristos și-i desăvârșește, făcându-i să nu simtă altceva decât iubirea curată de Hristos și de oameni. Repetarea neîncetată a numelui lui Hristos e socotită astfel, prin iubirea de Hristos ce o produce, forța trecerii prin cele trei etape principale ale urcusului duhovnicesc, prin care urcă chiar și cetele îngeresti, după Dionisie Areopagitul (curățire, iluminare, desăvârșire). Repetarea numelui lui Iisus este unită cu un dinamism ascendent neconținut al sufletului.

Ei se îndestulează cu singura pomenirea și cugetarea fiecăruia din numirile arătate ale Cuvântului Dumnezeu-Om și prin ea sunt învredniciți să fie ridicati la rapiri, la cunoștințe și descoperiri negraite în Duh.

Fiecare din numirile lui Iisus deschide orizonturi superioare și cuprinde conținuturi din care sufletul se poate înalta la nesfârșit. În fiecare este o putere de rapire la cunoștințe și descoperiri care nu vin de la om și de la firea creată. Fiecare este o poartă pentru alta și alta revelație ascunsă în Iisus, poarta pe care o deschide Duhul Sfânt prin iubirea ce o trezește în suflet.

Asigurarea clară și încredintarea neîndoielnică a acestora ne-a dat-o în chip luminos preadulcele și iubitorul de suflet, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ale cărui cuvinte și fapte și ale cărui spuse, sunt după El Însuși, Duh și viață, când a zis:

Υ Fără de Mine nu puteți face nimic. (*Ioan 6, 63*)

Υ De veți cere ceva în numele Meu, va voi face. (*Ioan 14, 14*)

Cuvintele lui Hristos sunt *fapte* pentru că produc efecte în suflete și în ființa omului credincios. Dar ele au produs și lumea. Chiar cuvintele omului, rostite cu putere și convingere, sunt *fapte* pentru că produc înstări noi în cei ce le primesc. Cuvintele lui Hristos mai sunt *fapte* și pentru că au în ele puteri care produc stări noi în suflete și, prin suflete, în trupuri și în cele din afara. Cuvintele Lui sunt *fapte*, pentru că ele iradiază Duh și viață, Duhul și viața Lui. Fiecare comunică prin cuvinte și ceva din el însuși, comunică putere și duh pe măsura puterii și duhului lui și a voinței de primire din partea auzitorilor. Aceasta ne ajută să înțelegem cum toate au fost făcute la început prin Cuvântul lui Dumnezeu și cum lucrurile sunt chipurile cuvintelor Lui.

Începătorii pot, și ei, să se roage uneori cu toate cuvintele rugăciunii, alteleori cu o parte a ei, dar neîncetat și înăuntrul inimii și să nu schimbe mereu cuvintele.

Este îngăduit începătorilor să se roage uneori cu toate cuvintele rugăciunii, alteleori cu o parte a ei, dar înăuntrul inimii neîncetat, căci:

Υ Cel ce petrece pururi în inimă sa, iese fără îndoială din cele frumoase ale vieții căci umblând în Duh, nu poate ști de poftele trupului (*Galateni 5, 16*). Unul ca acesta, făcându-și plimbarile în cetatea întărită a virtuților, are virtuțile însesi ca pazitori la porțile vieții sale curate. De aceea, uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără efect. (*Diadoh al Foticeii*).

Υ Cel ce cercetează sufletul sau în tot ceasul, se bucură în inimă lui de descoperiri, iar cel ce-și adună vederea (contemplarea) lui înăuntrul, vede în sine strălucirea Duhului. Cel ce disprețuiește orice înaltare, vede pe Stăpânul sau înăuntrul inimii sale. (*Isaac Sirul*).

Cine se obișnuiește să se cerceteze mereu ajunge în mod sigur la descoperiri de taine tot mai subtile în cutele sufletului sau și prin ele la vederea luminii Duhului. Căci sufletul e văzut tot mai mult ca nestând de sine, și având tot ce se mișcă în

el curat de la Dumnezeu. Cine priveste numai la cele din afara se înalta pe sine, el nu poate vedea pe Stapânul tuturor. Se crede pe sine stapân al lor. Cine priveste în sine, nu se mai înalta si de aceea vede pe Stapânul tuturor. Nu se mai înalta pentru ca își da seama cât de puțin se poate stapâni si cuprinde în sine însusi în miscarea complexa a vietii sale indefinite.

De aceea nu se cuvine a schimba mereu cuvinte rugaciunii, ca nu cumva, prin schimbarea si mutarea lor continua, mintea sa se obisnuiasca cu nestatornicia si cu abaterile si sa se faca usor de furat si fara roade, ca pomii mereu mutati si saditi în alta parte.

Rodul rugaciunii înăuntrul inimii are nevoie de timp îndelungat, de lupta si de silire, tot binele dobândindu-se cu multa osteneala si dupa timp îndelungat.

Rugaciunea neîncetata înăuntrul inimii si cele mai presus de ea nu se agonisesc în chip simplu si la întâmplare si prin osteneala putina si scurta, chiar daca se întâmpla unora, cu totul rar, si aceasta, prin vreo economie negrita. Ci are nevoie, pentru dobândire, de timp îndelungat, de osteneala si de nevointa trupeasca si sufleteasca si de multa fortare, caci potrivit partii ce ni s-a dat din darul si harul, de care nadajduim sa ne împartasim, trebuie sa contribuim pe masura puterii noastre, si noi cu nevointele noastre la dobândirea ei si sa strabatem timpurile trebuitoare pentru acestea. Iar scopul ei este, dupa Sfantii Învatatori, sa scoatem pe vrajmas din întinderile inimii si sa salasluim în ea, în chip vadit, pe Hristos.

Υ Cel ce voieste sa vada pe Domnul, se sileste sa-si curete inima prin pomenirea neîncetata a lui Dumnezeu, si asa, în lumina înțelegerii Lui, va vedea în tot ceasul pe Domnul. (*Isaac Sirul*)

Υ Daca lucrarea dinauntru nu va ajuta, împreuna cu Dumnezeu, omului, în zadar se osteneste spre cele dinafara, caci lucrarea dinauntru, facuta cu osteneala inimii aduce curatie; curatia, adevarata linistire a inimii; linistirea, smerenia; smerenia face pe om locuinta lui Dumnezeu si din locuinta aceasta sunt alungati demonii odata cu patimile. Omul se face astfel biserica lui Dumnezeu, plina de sfintenie, plina de curatie si de har. Fericit e, deci, acela care vede pe Domnul în cele dinauntru ale inimii si-si varsa cererea sa, însoțita de plâns înaintea bunatatii Lui. (*Varsanufie cel Mare*)

E de remarcat aceasta derivare a linistii din curatia inimii. Numai patimile framânta si sfâsie inima omului. De aceea numai unde e Dumnezeu este liniste. Numai din puterea Lui se elibereaza omul de framântarile sau lucrurile trecatoare, din trecerea pasionata de la unul la altul, sau din grija pasionata de a avea pe unul sau pe altul.

Υ E nevoie de multa nevointa si de timp îndelungat în rugaciuni, ca sa aflam, în starea netulburata a înțelegerii, alt cer al inimii, în care locuieste Hristos, cum zice Apostolul: ȚOare nu stiti ca Iisus Hristos locuieste întru voi? Afara, doar, daca nu cumva sunteti necercati. (*II Corinteni 13, 5*)† (*Ioan Carpatiul*)

Υ Ramâi neîncetat cu numele domnului Iisus, ca sa înghita inima pe Domnul si Domnul inima, astfel cele doua făcându-se una. Dar lucrul acesta nu este pentru o zi sau doua, ci pentru un timp îndelungat, caci avem nevoie de multa lupta si vreme ca sa fie scos vrajmasul si sa se salasluiasca Hristos. (*Ioan Gura de Aur*)

Despre rugaciunea inimii care nu este curata si cum se poate ajunge la rugaciunea curata si neîmprastiata.

Prin staruirea în regula amintita a rugaciunii curate si neîmprastiate a inimii, chiar daca, poate, ea nu e înca curata si neîmprastiata, din pricina piedicilor ce i le pun starile de mai înainte si gândurile, cel ce se nevoieste ajunge la deprinderea de a se ruga în chip nesilit, neîmprastiat, curat si adevarat. Adica, ajunge la deprinderea ca mintea lui sa staruie în inima si sa nu o introduca cu fortare, sau fara luare aminte prin respiratie si iarasi sa sara de acolo, ci sa staruie pururea în ea si sa se roage astfel neîncetat.

Υ Cel ce nu are rugaciunea curata de gânduri, nu are arma în razboi, iar rugaciune numesc pe aceea care se lucreaza neîncetat în adâncurile inimii, ca prin chemarea lui Iisus Hristos, vrajmasul ce ne razboieste în chip ascuns sa fie biciuit si ars. (*Isihie Sinaitul*)

- Y Fericit este acela care s-a lipit cu cugetarea de rugaciunea lui Iisus si-L striga pe El neîncetat în inima, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacara cu ceara. (*Isihie Sinaitul*)

Cugetarea nu mai are alt continut decât rugaciunea lui Iisus, dar aceasta nu înseamna o îngustare a cugetarii, ci o adâncire si o largire a ei în oceanul nesfârșit de înțelesuri si de lumini ale lui Dumnezeu patruns de umanitatea lui Hristos si prin ea în gândirea si viata noastra. Pe calea acestei rugaciuni ajungem sa înțelegem Țcare este largimea si lungimea, adâncimea si înaltimeaȚ, Țiubirii lui Hristos, cea mai presus de cunostinta, ca sa ne umplem de toata bunatatea lui DumnezeuȚ (*Efesenii 3, 18-19*).

- Y Strabatând soarele deasupra pamântului se face ziua, iar numele sfânt si preacinstit al Domnului Iisus stralucind neîncetat în cugetare, va naste nenumarate înțelesuri ce lumineaza asemenea soarelui. (*Isihie Sinaitul*)

Despre rugaciunea neîmprastiata si curata a inimii si despre caldura ce se naste din ea.

Rugaciunea curata si neîmprastiata a inimii este aceea din care se naste o oarecare caldura în inima, potrivit cu ceea ce s-a scris: ȚÎnfierbântatu-sa inima mea înăuntru meu si în cugetarea mea se va aprinde focȚ (*Psalmi 38, 4*). Acesta-i focul pe care Iisus Hristos a venit sa-l arunce pe pamânturile inimilor noastre (Foc am venit sa arunc pe pamânt si cât as fi voit sa se fi aprins. *Luca 12, 49*) care mai înainte erau purtatoare a maracinilor patimilor, iar acum sunt prin har, purtatoare de Duh. Aceasta a facut odinioara si cu Cleopa si însoțitorul lui, când i-a încalzit si i-a înflacarat sa strige, iesiti din ei (extaz), unul catre altul: ȚOare nu era inima noastra arzând în noi pe caleȚȚ (*Luca 24, 32*).

Dar zice si Ioan cel minunat din Damasc, într-un tropar din cele alcatuite de el, catre Preacurata Nascatoare de Dumnezeu: „ Focul din inima ma împinge spre cântarea dragostei feciorelnice” , iar Sfântul Isaac scrie:

- Y Din lucrarea plina de putere se naste caldura nemasurata care se aprinde în inima din gândurile fierbinti ce se misca în cugetare. Aceasta lucrare si paza subțiaza mintea cu caldura lor si-i da vedere.

Lucrarea chemarii neîncetate a lui Iisus si încordarea mentinerii ei are în ea o stare de caldura, caci este întretinuta de dragostea fata de El. Caldura acestei iubiri subțiaza cugetarea, caci o tine îndreptata catre Cel atotsubțire în comparatie cu lucrurile si cu miscarile îngrosate ale lumii si ale trupului. Subțirimea plina de dragoste fierbinte a mintii fata de Cel atotsubțire o face patrunzatoare, deci capabila de vederi, sau de intuitii subțiri. Aceste vederi la rândul lor nasc caldura curata, sau gânduri fierbinti.

- Y Si din caldura aceasta rasarita în inima din harul vederii, se naste curgerea lacrimilor, iar din lacrimile neîncetate, sufletul primește pacea gândurilor. Din aceasta pace a gândurilor el se înalta la curatia mintii, iar prin curatia mintii, omul vine la vederea tainelor lui Dumnezeu. Dupa acestea ajunge mintea sa vada descoperiri si semne, cum a vazut Iezechiel proorocul. Lacrimile si lovirea capului în vremea rugaciunii si clatinarea lui din pricina caldurii, trezesc caldura dulcetei lor înăuntru inimii si dupa iesirea din sine (extaz) cea de lauda, inima zboara spre Dumnezeu si striga: ȚÎnșet-a sufletul meu dupa Tine, Dumnezeule, Cel tare, Cel viu. Când voi veni si ma voi arata fetei Tale, DoamneȚȚ (*Psalmi 41, 3*), (*Isaac Sirul*)

- Y Iar Scararul zice: Focul, salasluind în inima, a înviat rugaciunea, iar dupa ce s-a înaltat la cer, s-a facut coborârea focului în foisorul de sus al sufletului.

Numai focul Duhului a înviat trupul Domnului si L-a înaltat la cer, ca apoi din acelasi trup sa se pogoare peste Apostoli, dând nastere Bisericii, adunarii în Hristos si în Duhul Lui a celor ce cred în El. Numai focul Duhului învie rugaciunea sau sufletul în stare de rugaciune la cer, sau la Dumnezeu, ca apoi sa coboare iarasi, de si mai sus în sufletul ridicat în foisorul de sus, facându-l si mai aprins la rugaciune si comunicându-Se din rugaciunea unuia celorlalti. Rugaciunea nu se produce fara Duhul Sfânt si Duhul Sfânt nu coboara la suflet si nu înalta sufletul decât prin rugaciune. Rugaciunea este forma de înviere si de înaltare a sufletului prin Duhul. Ea este forma de lucrare a Duhului în suflet, caci prin ea se uneste sufletul cu Dumnezeu si aceasta vine din lucrarea Duhului Sfânt, care se face punte vie între suflet si Dumnezeu, facând pe om transparent.

Y Cine este asadar, monahul credincios si înțelept care a pazit caldura sa nestinsa? Si care nu a încetat, pâna la iesirea sa, sa adauge în fiecare zi foc la foc, caldura la caldura, dor la dor si sârquinta la sârquinta? (*Ioan Scararul*)

Y Când sufletul, odihnindu-se de toate cele din afara, se va uni cu rugaciunea, aceasta învaluind sufletul îl face întreg arzator, dupa cum focul transforma fierul. Sufletul este acelasi, dar nu mai poate fi atins de cele din afara, dupa cum nu poate fi nici fierul arzator atins. Fericit este cel ce s-a învrednicit sa se arate în viata aceasta astfel si statura sa, de lut fiind prin fire, si-o vede arzatoare, datorita harului. (*Ilie Edicul*)

Caldura celui ce se roaga neîncetat nu e numai o simtire subiectiva, ci o stare noua a fiintei, devenita arzatoare prin har. Harul arde pacatele din ea si transmite caldura ei celorlalti. Mâinile înaltate la rugaciune se vad, în vietile sfintilor ca niste flacari. Este un foc ce cuprinde toata fiinta, un foc al entuziasmului curat, nicidecum al patimii rusinoase. Este un foc al Duhului care face trupul transparent. Despre aceasta caldura au mai scris si alti Parinti, dar(nici unul n-a încadrat-o într-o dezvoltare a vietii duhovnesti ca autorii scrierii de fata. Se vede de aici ca acestia, desi se bazeaza în aceasta scriere pe citate straine, le organizeaza într-o viziune proprie si unitara. Mai e de remarcat ca desi despre *caldura* a mai vorbit si Sfântul Grigorie Sinaitul, autorii scrierii de fata nu-l mentioneaza nici în aceasta chestiune, nici în alta. se vede ca n-au fost ucenicii directi ai lui, ei fiind dupa Palama.

Cunoaste ca si o asemenea caldura îsi are pricina si existenta în noi în multe si felurite chipuri. Acest lucru e vazut din cuvintele spuse de sfinti, caci ne e greu sa spunem ca si din cercarea noastra. Cea mai de capetenie este caldura care se naste din rugaciunea curata a inimii. Aceasta înainteaza si creste neîncetat, împreuna cu rugaciunea si se odihneste (sfârseste) într-o lumina ipostas, adica face pe un astfel de om luminat în înțelesul de ipostasiat în ea.

Care este efectul nemijlocit al caldurii inimii?

Aceasta caldura topeste în chip nemijlocit tot ceea ce împiedica rugaciunea cea dintâi sa se faca rugaciune desavârsit curata. Pentru ca Țfoc est Dumnezeuul nostru; si anume - Țfoc ce mistuiestef (*Evrei 12, 29*) rautatea dracilor si a patimilor noastre.

Focul dragostei de Dumnezeu, aprins în noi de Duhul, mistuie orice placere si patima trupeasca sau lumeasca, orice ispita trezita în noi de demoni fata de lucruri marginite, care ne înstraineaza de Dumnezeu, facându-le sa paleasca în micimea lor, fata de marea frumusetate a lui Dumnezeu.

Spune *Sfântul Diadoh*:

Y Când inima primește cu o oarecare durere fierbinte sagetaturile dracilor, – asa încât celui razboit îi pare ca primește sagetile însesi – sufletul uraste cu amar patimile, ca unul ce se afla la începutul curatirii. Caci, daca nu s-ar îndurera mult de nerusinaarea pacatului, n-ar putea sa se bucure îmbelsugat de bunatatea dreptatii. Deci cel ce vointe sa-si curete inima sa, s-o înfierbânte continuu cu pomenirea lui Iisus Hristos, având-o numai pe aceasta ca cugetare si ca lucrare neîncetata. Caci cei ce voiesc sa lepede putreziciunea lor, nu se cade ca uneori sa se roage, iar alteori nu, ci pururi sa petreaca în rugaciune, cu pazirea mintii, chiar daca s-ar afla.

Putreziciune este o moleseala care duce la descompunerea în care subiectul nu mai tine în frâna toate puterile si tendintele sale, îndreptându-le spre Hristos. Ea poate fi biruita numai prin pazirea mintii ca sa nu fie furata de orice fel de gânduri. Acesta este un mare eroism interior, o mare si vie tensiune.

Y Precum cel ce vointe sa curete aurul, daca lasa sa înceteze focul din cuptor chiar si numai pentru o scurta vreme, face iarasi sa se aseze zgura pe aurul curatit, tot asa si cel ce uneori pomeneste pe Dumnezeu alteori nu, ceea ce pare sa fi câștigat prin rugaciune, pierde prin întreruperea ei. Este propriu barbatului iubitor de virtute sa topeasca, prin pomenirea lui Dumnezeu, coaja pamânteasca de pe inima, ca astfel topindu-se pe încet raul prin focul pomenirii Celui Bun, sufletul sa se întoarca cu desavârsire la fericirea lui fireasca cu si mai multa slava. Astfel, mintea, staruind neîmpiedicata în inima, se roaga în chip curat si fara ratacire caci rugaciunea este adevarata si neratacitoare atunci când mintea pazeste inima în vreme ce se roaga” . (*Diadoh al Foticeii*)

- Υ Monah adevarat este acela care pazeste trezvia; si cel ce vegheaza cu adevarat, este monah în inima. (*Isihie Sinaitul*)

Dintr-o astfel de caldura si rugaciune facuta cu luare aminte, sau din rugaciunea curata, se naste în inima dorul si dragostea dumnezeiasca si iubirea fata de numele pomenit al Domnului nostru Iisus Hristos. Caci s-a scris: ȚFecioarele m-au iubit pe MineȚ (*Cântarea Cântarilor 1, 3-4*) si: ȚRanita de dragoste sunt eutȚ (*Cântarea Cântarilor 2, 5*)

- Υ Toate virtutile ajuta mintii sa câstige dragoste dumnezeiasca, dar, mai mult decât toate, rugaciunea curata. Caci prin ea, zburând spre Dumnezeu, iese toate. (*Maxim Marturisorul*)

Despre lacrimile din inima, despre dumnezeiescul dor, despre dragoste

Dintr-o astfel de inima curg foarte multe lacrimi, care curata si îngrasa pe cel ce s-a îmbogătit cu ele, dar nu-l seaca si nu-l usuca. Lucrul din urma vine din frica lui Dumnezeu, iar cel dintâi din dragostea dumnezeiasca, din dorul si dragostea puternica si nestăpânita fata de Iisus Hristos cel pomenit. Caci, fiind cuprinsa de entuziasm, inima striga: ȚFermecatu-m-ai cu dorul Tau, Hristoase, si m-ai schimbat cu dragostea Ta dumnezeiascaȚ si: ȚÎntreg esti, Mântuitorule, dulceata si întreg, dorirea mea; întreg, Cel de care nu ma satur, întreg esti frumuseti negraităȚ. Dar striga si Pavel, vestitorul lui Hristos:

- Υ Dragostea lui Dumnezeu ne strânge pe noi. (*II Corinteni 5, 14*)
- Υ Cine ne va desparti pe noi de dragostea lui Hristos? Oare necazul, sau strâmtorarea, prigoana sau golatatea, primejdia sau sabia? (*Romani 8, 35*)
- Υ Sunt încredintat ca nici moartea, nici viata, nici îngerii, nici începatoriile, nici stapânii, nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici înaltimea, nici adâncimea, nici vreo alta zidire nu ne va putea desparti pe noi de dragostea lui Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru. (*Romani 8, 38-39*)

Sa nu cautam cele peste masura

Bine este sa se învredniceasca cineva de acestea si de toate cele de dupa ele. Dar despre acestea nu e timpul potrivit sa vorbim acum, caci se spune: „nu cauta înainte de timp cele ce sunt ale unui anumit timp” si „binele nu e bine, când nu se face bine”. Iar dupa Sfântul Marcu: „Nu este de folos sa cunoastem înainte de lucrarea celor dintâi, cele de pe urma”, caci Țcunostinta îngâmfăȚ, pentru lipsa faptelor; Țiar iubirea zideste, pentru ca toate le rabdăȚ (*I Corinteni 8,1*). Dar ca sa se învredniceasca de ele, omul trebuie sa se sârguiasca si sa se nevoiasca mereu, sa tina tot timpul pomenirea Domnului Iisus Hristos în adâncul inimii lui si sa nu o lase afara la suprafata. Despre acest lucru spune fericitul Marcu: „De nu se va deschide prin nadejdea deobste si înțelegatoare, încaperea cea mai dinauntru, mai ascunsa si mai sincera a inimii noastre, nu vom putea cunoaste sigur pe Cel ce locuieste în ea si nu putem sti de s-au primit jertfele noastre de gânduri sau nu”.

Despre râvna cea fierbinte, despre aratarea dumnezeiasca si luminarea cea din ipostas a harului

Facând cineva asa, va scapa usor nu numai de faptele rele, ci si de gândurile patimase si de nalucirile necuvenite, precum s-a scris: ȚUmblati în Duh si pofta trupului nu o veti împliniȚ (*Galateni 5, 16*). Mai mult, acesta va iesi din tot gândul si din toata nalucirea (închipuirea), arzând si alungând, prin râvna lui fierbinte pentru virtute, toata reaua faptuire ce se lucra mai înainte în sine prin simturile si prin mintea sa, împreuna cu dracii care o sustineau si întipureau în el rautatea.

- Υ Spune *Sfântul Isaac*: înfricosat este dracilor si iubit de Dumnezeu si de îngerii Lui cel ce dezradacineaza cu râvna fierbinte maracinii ce odraslesc din lucrarea vrajmasului în el.

El va ajunge la treapta înaintata de a avea în sine încredintarea (simțirea sigura si deplina) iubirii lui Dumnezeu fata de el si a aratarii si salasluirii luminarii ipostasiate si preadumnezeiesti a harului. Iar daca voiesti, poti sa spui ca prin aceasta el revine în chip stralucitor la nobletea si la învierea duhovniceasca lucrata în noi de sus, prin harul Botezului.

Ț Acesta este Ierusalimul și Împăratia lui Dumnezeu, ascunsă în noi, după cuvântul Domnului, acest loc este norul slavei lui Dumnezeu, în care nu vor intra decât singuri cei curăți cu inima, ca să vadă fața Stăpânului lor (*Matei 5, 8*). Numai să nu caute acela însăși arătarea lui Dumnezeu, ca să nu primească pe cel ce este de fapt întuneric dar se prefăce în lumină. (*Isaac Sirul*)

Dar când mintea lui, fără să caute, vede o lumină, să nu o primească, dar nici să o înlăture. Căci: Este o lucrare a harului necunoscută pruncului, și este altă, a răutății, care se aseamănă adevărului. Dar bine este să nu primească acestea, de teama înșelăciunii, dar nici să le anatimizeze, gândindu-se cu teama că ar putea fi adevărate; ci totdeauna să alerge la Dumnezeu cu nădejde, căci El recunoaște folosul amănândurora. Dar să fie întrebat cel ce are har și puterea de la Dumnezeu să învețe și să deosebească. (*Marcu Ascetul*)

Despre luminarea adevărată și despre cea mincinoasă – lumina dumnezeiască și cea diavolească.

Parinții ne arată în unele din scrierile lor semnele luminării neamăgitoare și a celei mincinoase. Așa a făcut și de trei ori fericitul Pavel din Latro, spunând ucenicului său acestea:

Ț Lumina puterii vrajmase este în chipul focului și scoate fum, și-i asemenea focului supus simturilor; când însă o vede sufletul cumpătat și curățit, e dezgustat și scârbit de ea. Iar lumina bună a Celui bun este foarte plăcută și curată și când se arată sfînteste și umple sufletul de bucurie și de seninătate făcându-l blând și de oameni iubitor. (*Pavel din Latro*)

Despre închipuiri – cuviincioase și necuviincioase

Închipuirile necuviincioase se opun foarte mult rugăciunii curate a inimii și lucrării unitare și neînselătoare a minții. De aceea dumnezeieștii Părinți vorbesc de multe ori de ea socotind-o asemenea miticului Dedal cu mai multe chipuri și capete asemănătoare hidrei și ca pe un pod al demonilor. Căci blestemății ucigași, străbatând și trecând prin ea, intra în comunicare cu sufletul amestecându-se cu el și făcându-l astfel un stup de viespi și o pestera de gânduri sterpe și patimase. O astfel de închipuire trebuie respinsă cu totul.

În manuscrisele vechi românești cuvântul grec fantazie se traducea întotdeauna cu halucinare. Noi azi deosebim între halucinare și închipuire, prima având mai mult sens de halucinare bolnavă.. dar deosebirea dintre aceste două înțelegeri nu e totdeauna deplină. În orice caz, prin închipuirea pe care o resping autorii noștri nu se înțelege o simplă idee sau o intuiție nouă, ci imaginea unei situații concrete. Ele pot fi rele când au în ele ceva ispititor, dar nu totdeauna sunt rele căci nu totdeauna au ceva negativ în ele. În general, cel ce vrea să se concentreze în rugăciune, trebuie să se ferească cu totul de orice închipuiri căci ele atrag sufletul la suprafața și-l fac să treacă de la o închipuire la alta. ele sunt socotite de autorii noștri ca punți ale diavolului, prin care el însuși intra în suflet și-l face pe acesta să iasă din concentrarea în gândirea simplă a lui Dumnezeu cel neîmpartit și nehotarnic. Dacă gândirea presupune totdeauna un subiect care gândește, așa și gândirea al cărei subiect nu parem să fim noi însine, are ca subiect mai adânc în noi, sau în legătura cu noi, un duh rău, sau un demon. El vrea chiar prin închipuirile parute bune să ne rupă de la rugăciune, de aceea trebuie respinse și ele în vremea rugăciunii. Dar autorii noștri fac cele ce urmează o excepție cu închipuiri bune, pentru motivele pe care le însira.

Când voiești ca din pricina plănsului împreunat cu zdrobirea inimii și de dragul pătrunderii fapturilor să compari închipuirea necuviincioasă cu cea după Dumnezeu, opune-le pe acestea ca prin cea din urmă să o alungi pe cea dintâi. Lovind-o astfel, vei dobândi biruința alungând-o cu putere pe cea nerușinată și lăsa, și nu numai că nu-ți va fi pricina de pagubă, ci îți va fi mai degrabă de câștig, ca unul care ți-ai condus cele ce te privesc cu judecata, fără greșala, ca unul care ai nimicit închipuirea necuviincioasă prin cea cuviincioasă și ai rănit de moarte pe vrajmasi cu propriile lor arme, ca odinioară dumnezeiescul David pe Goliat.

Este o remarcabilă demonstrare a valorii închipuirii bune pentru nimicirea celor rele, pentru cei ce nu au ajuns la treapta rugăciunii neîncetate (de un singur gând). De acestea se folosesc însă și cei desăvârșiți pentru a comunica experiențele lor fără chip celor nedesăvârșiți, ba chiar Proorocii se folosesc de ele pentru a împărtăși revelațiile lor altora. De aceea revelația se folosește și de imagini și Sfânta Scriptură și cultul sunt pline de imagini.

Nu numai închipuirea necuviincioasă, ci și cea cuviincioasă e respinsă de sfinți în rugăciunea curată și în lucrarea simplă și unitară a minții.

Dar aceasta este o luptă a celor ce sunt încă prunci, sau începători, căci cei ce au înaintat cu timpul, resping și alunga în întregime închipuirea necuviincioasă împreună cu cea cuviincioasă, prefăcând-o și topind-o în cenușă, ca cerea ce se topește de fața focului (*Psalmi 67, 2*), prin rugăciunea curată și prin golirea și dezbracarea minții de toate chipurile, datorită predării ei în stare simplă lui Dumnezeu, sau, dacă voiești, datorită primirii Lui și unirii simple și fără chip cu El.

- Υ Tot gândul este închipuirea în minte a unui lucru oarecare supus simțurilor pentru ca asirianul (diavolul), fiind el însuși minte, nu ne poate înșela altfel decât folosindu-se de lucrurile sensibile și obișnuite nouă. (*Isihie Sinaitul*)

Este cu neputință ca mintea să gândească la un lucru supus simțurilor, fără să aibă un oarecare chip al lui. Dar Dumnezeu este mai presus de orice chip, deci de facultatea care adună în sine chipurile lucrurilor, sau produce altele după asemanarea lor (facultatea imaginativă).

„Asirianul” care asediază sufletul nostru, deși este minte, nu poate pătrunde în sufletul nostru decât prin chipurile lucrurilor sensibile, atâta timp cât simțurile noastre spre plăcerea alipirii de ele. Simbolul este luat de la împresurarea Ierusalimului de către asirieni în vremea regelui Ezechia.

- Υ Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea (imaginatie) vreunor lucruri supuse simțurilor, lumina fericită a dumnezeirii îi va străluci atunci când se va odihni de toate și va părăsi orice formă ce-i vine din acestea. Căci strălucirea aceleia se arată minții curate când se va goli de toate gândurile. (*Diadoh al Foticeii*)

- Υ Precum Domnul nu locuiește în temple făcute de mână (*Fapte 7, 48*), tot așa nici în forme și plasmuri gândite. Acestea au fost așezate ca niște ziduri în jurul sufletului întinat, care nu poate să privească în chip curat spre adevăr, ci este încă sub stăpânirea „oglinzii și ghiciturii” (*I Corinteni 13, 12*). (*Vasile cel Mare*)

Sufletul întinat, ca suflet tintuit cu o oarecare plăcere de chipurile lucrurilor, n-a ajuns încă la transparenta lui firească pentru Dumnezeu, Spiritul total nematerial. Între el și Dumnezeu stau încă lucrurile ca oglinzi și ghicituri, sau asemanări aproximative; nu s-a descoperit încă pe sine însuși ca o oglindă deplin străvezie și deci deplin adecvată pentru Dumnezeu, adică nu și-a descoperit încă deplin spiritualitatea lui curată. Nu și-a descoperit încă indefinitul lui, în care se simte infinitul dumnezeirii.

- Υ Iar dumnezeiescul Evagrie spune: „Dumnezeu se zice că locuiește acolo unde este cunoscut, de aceea mintea curată se numește și Tron al lui Dumnezeu”. Drept aceea, Dumnezeu nu-și va arăta înțelesul în înțelesurile care se întipăresc în minte ca niște chipuri, ci în înțelesurile care nu se întipăresc în ea ca niște chipuri, ci în înțelesurile care nu se întipăresc în ea ca niște chipuri. De aceea, cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de înțelesurile care se întipăresc în minte ca niște chipuri. Și astfel se va întipări mintea văzând (contemplând) o minte și astfel văzând ratiunea ei. De aici aflăm că cunoștința duhovnicească desface mintea de înțelesurile care se întipăresc în ea ca niște chipuri. Iar ea, deprinzându-se să fie liberă de chipuri (de formă), se întipărește în ea ca niște chipuri. Iar ea, deprinzându-se să fie liberă de chipuri, se înfatisează astfel lui Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)

Mintea primește de la orice gând o formă marginită, conform gândului respectiv. Este o idee din filosofia greacă veche. Deci ca să aibă simțirea lui Dumnezeu Cel nemarginit, mintea trebuie să se elibereze ea însăși de marginirea ce i-o dau chipurile lucrurilor marginite. Numai așa se poate înfatiza lui Dumnezeu disponibilă pentru că El să se întipărească în ea. Sfântul Grigorie de Nisa a numit orice înțeles „idol”, întrucât prin caracterul lui marginit nu da lui Dumnezeu

putinta sa se întipareasca în minte cu nemarginirea Lui. A vedea însa o „minte” înseamna a vedea un subiect nehotarnicit, deosebit de orice „înteles”, care e întotdeauna marginit. Altceva este minte, „subiectul”, si altceva este o idee definita a mintii ca subiect. „Cunoasterea duhovniceasca” este cunoasterea care intra în legatura cu Dumnezeu ca Persoana în mod direct prin Duhul Lui. Dumnezeu se întipareste si El în minte, dar nu prin întelesuri marginite, nu prin idei, sau ratiuni, ci ca prezenta infinita. El imprima mintii simtirea adâncimii si iubirii Lui nemarginite.

Y **Sfântul Maxim** spune în scoliile la Marele Dionisie: Altceva este închipuirea si altceva înțelegerea, sau înțelesul. Caci din alte puteri se ivesc acestea si se deosebesc prin calitatea miscarii. Înțelegerea este lucrare si facere; închipuirea este patimire si imaginare ce vesteste vreun lucru supus simturilor.

În lucrare mintea este libera; în închipuire suporta ceva în mod neliber, prin simturi.

Simturile primesc lucrurile într-o forma amestecata, iar mintea percepe lucrurile într-alt mod si nu ca simturile. De latura trupeasca sau duhovniceasca tine, precum am spus înaintea, miscarea patimitoare si formatoare.

Este o miscare în care nimic nu este activ, caci simturile percep lumea de afara fara efort. Lumea aceasta, dând un continut simturilor, le da si o forma. Dar si simturile dau lumii o forma, deocamdata nu prea definita.

De suflet si de minte tine lucrarea deosebitoare si cea de percepere, sau de înțelegere. Acestei lucrari de percepere îi este supusa si imaginatia (lucrarea închipuirii).

Imaginatia sau lucrarea formatoare de chipuri, a înțelegerii este altfel decât lucrarea simturilor, pentru ca prin ea fiecare lucru își întipareste în mod distinct chipul lui în minte, pe când în simturi lucrurile se întiparesc înca în mod oarecum amestecat.

La rândul ei, lucrarea imaginatiei are trei subîmpartiri:

1. Cea care da perceptiilor icoane corespunzatoare lucrurilor percepute prin simturi;
2. Cea care da celor ce ramân de pe urma perceptiilor chipuri ce nu se reazema pe icoanele ce se bazeaza pe ceva real. Aceasta este numita *imaginatie* în înțeles propriu;
3. Cea prin care ia forma toata placerea fata de ceea ce pare bun, sau tristetea fata de ceea ce pare rau;

Întâi are loc formarea în minte a chipurilor lucrurilor percepute în momentul respectiv, apoi imaginarea lor aproximativa sau asemanatoare ulterioara. Dar orice chip al lucrurilor prezente, sau trecute, sau imaginate produce o placere, sau o întristare, deci nu are un caracter pur teoretic, ci unul afectiv, pentru ca trezeste o atractie sau o repulsie fata de lucrurile sesizate sau imaginate. Deci nu numai chipurile ca atare scot mintea din concentrarea ei în rugaciune, ci si afectiunile de placere sau de întristare provocate de ele. Prin aceste afectiuni sufletul se alipește, sau se preocupa în orice caz într-un grad si un mare, si mai total de lucrurile create, angajându-si puterile în ele si nemaidându-le putinta sa se odihneasca în Dumnezeu.

Deci nici o închipuire nu se îndreapta, precum s-a zis, spre Dumnezeu, caci El este în mod simplu mai presus de orice înțeles.

Y Spune **Marele Vasile**: Mintea care nu se împrastie spre cele din afara, nici nu se revarsa prin simturi spre lume, se urca iarasi spre ea, iar prin ea însasi urca la înțelegerea lui Dumnezeu. Iar înconjurata de lumina frumusetii aceleia, uita si de firea însasi. (*Vasile cel Mare*)

Acestea stiindu-le, deci, si tu, sânguieste-te tot timpul sa te rogi, cu ajutorul lui Dumnezeu, în întregime, liber de închipuiri, liber de întipariri, cu mintea întreaga curata si cu suflet curat, caci spune si **Sfântul Maxim**:

Y **Mintea curata** este aceea care s-a despartit de nestiinta si e luminata de lumina dumnezeiasca.

Ideea ca nestiinta este si ea o necuratie, de care mintea trebuie sa scape, o întâlnim înainte de Maxim Marturisitorul la Dionisie Areopagitul, dupa care îngerii se curata în tot urcusul lor de alte si alte grade de nestiinta, adica ajung la alta sesizare a nemarginirii lui Dumnezeu si a dragostei de El, care e mai mica

pâna ce intuiesc mai puțin deplin nehotarnicia lui Dumnezeu. La fel, la Dionisie, după fiecare treaptă de purificare de neștiință, urmează, în urcusul îngerilor, o altă treaptă de iluminare. Sensul de necurăție a neștiinței arată că ea este o nedeplină patrundere a lor de către Dumnezeu, o nedeplină transparentă pentru El; o nedeplină ridicare peste planurile marginite ale creației.

Y *Sufletul curat* este acela care s-a eliberat de patimi și se bucură neîncetat de iubirea dumnezeiască.

Dacă mintea trebuie să se elibereze de neștiință și să se umple de lumină, sufletul trebuie să se elibereze de patimi și să se umple de pasiunea (patimire, dar și îndragire) iubirii dumnezeiești. Mentea e organ al vederii, al cunoașterii, sufletul este un organ al atarării vii, necurate (patimi), sau curate (iubire) de altceva.

Y *Inima curată* este aceea care și-a înfățișat amintirea sa lui Dumnezeu cu totul fără chip și formă și gata să se lase înscrisă numai de înțipirile Lui, prin care obisnuiește să se facă El arătat.

Dacă mintea cunoaște pe Dumnezeu prin transparenta ei strabatură de lumină dumnezeiască, iar sufletul este aprins de focul dragostei de Dumnezeu, inima se atasează lui Dumnezeu, umplându-și amintirea numai de El, prin pomenirea neîncetată. Prin aceasta se înscriu în ea trasăturile lui Dumnezeu: infinitatea, veșnicia, bunătatea. Prin ea se arată numai Dumnezeu față de toți.

Urmând acestora trebuie să se mai adauge următoarele:

Y *Despre mintea desăvârșită*: Mente desăvârșită este aceea, care prin credința adevărată a cunoscut pe cel mai presus de cunoaștere și a privit cele generale ale fapturilor și a primit de la Dumnezeu cunoștința cuprinzătoare a Proniei și a Judecății; se înțelege atâtă cât poate un om.

Nu e vorba de o cunoaștere teoretică a *universalilor* în sensul rational, scolastic, ci de o intuire a Providenței lui Dumnezeu care le susține și le conduce pe toate și a Judecății Lui, care le conduce pe toate, adeseori supunându-le unor pedepse, greutăți, ca să biruiască în ele pacatele prin pocăință și eforturi deosebite și astfel să le întarească în dragostea de Dumnezeu și de bunătatea Lui. Un astfel de suflet cunoaște caile lui Dumnezeu care multora par neînțelese. Pentru aceasta trebuie ca mintea să fi dobândit o înțelegere prin experiență.

Y *Despre sufletul desăvârșit*: Suflet desăvârșit este acela, a cărui putere pasională înclină în întregime spre Dumnezeu.

Sufletul văzut iarăși ca latura dinamică și afectuoasă a ființei umane. Nu poate fi desăvârșit sufletul care nu simte întreg dragostea lui Dumnezeu și nu simte întreg dragostea lui Dumnezeu și nu se simte pătruns întreg de ea. Îndreptarea pasiunii lui în chip absolut spre obiecte neabsolute, îi aduce dezamăgiri continue.

Y *Despre inima desăvârșită*: Inima desăvârșită se numește, poate, aceea care nu mai are nici o mișcare naturală de nici un fel spre nimic și în care, venind Dumnezeu, își înscrie, pentru simplitatea ei desăvârșită, ca într-o tablă bine netezită, legile Lui.

Y *Iarăși despre mintea curată*: „Numai Sfântul Duh poate curăța mintea”, după Sfântul Diadoh. De asemenea „numai Duhul Sfânt poate face mintea statornică”, după Sfântul Ioan Scararul. Iar Sfântul Nil zice: „Dacă ar voi cineva să vadă starea minții, să se golească pe sine de toate înțelesurile și atunci o va vedea asemănătoare safirului sau culorii ceresti”. Și iarăși. „Starea minții este înaltă inteligibilă (gândită), asemănătoare culorii ceresti, peste care, în vremea rugăciunii, se arată lumina Sfintei Treimi. Iar Sfântul Isaac zice: „Când mintea se dezbracă de omul cel vechi și se îmbracă în cel nou al harului (*Coloseni 3, 9*), va vedea curăția sa asemănătoare culorii ceresti; ea a fost numită de bătrânii fiilor lui Israel loc al lui Dumnezeu, când El s-a arătat lor în munte” (*Isaia 24, 10*).

Despre înțipiri și despre diferite vederi

Maxim Marturisitorul: „Fântâna lui Iacov este Scriptura, apa este cunoștința din Scriptura, adâncul este înțelegerea greu de pătruns a tainelor Scripturii. Scoaterea apei cu galeata este aflarea cuvântului lui Dumnezeu prin învățarea literelor. Aceasta galeată, nu o avea Domnul (*Ioan 4, 6, 11*), căci fiind însuși Cuvântul, nu dădea credincioșilor cunoștința cea din învățatura și studiu, ci daruia celor vrednici înțelepciunea cea veșnică și neîncetată din harul cel veșnic. Pentru că, galeata ridică

învatatura, luând o foarte mica parte si lasând întregul necuprins de nici un cuvânt. Iar cunostinta prin har are întreaga înțelepciune câta e cu putinta oamenilor, fara studiu, odraslind, în chip felurit dupa trebuintele lor.

Pe când cunostinta prin studiu ia dintr-un întreg când o parte, când alta si niciodata nu intuieste taina specifica a întregului si nici chiar partile nu le cunoaste în legatura lor vie, intuitia care e un dar al harului, surprinde întregul în taina lui specifica, pe care nu o pot reda niciodata cuvintele, oricât de multe s-ar folosi.

Diadoh al Foticeii: „Mintea noastra e de multe ori greu de tinut în rugaciune din cauza marii îngustimi si strâmtorari a lucrarii rugaciunii. Dar cuvântarii de Dumnezeu (teologiei) ea se preda cu bucurie, din pricina largimii si libertatii contemplarilor dumnezeiesti desprinse de experienta.

De aceea, teologia rationalist-scolastica prefera speculatia rugaciunii. Teologia aceasta este varietate si nestatornicie în gândire; miscare aleatorie si arbitrara. Rugaciunea este staruirea catre fata lui Dumnezeu, si numai cel ce are putere sa se adânceasca în experienta infinitatii Lui se simte mereu proaspat si neplăcut.

Deci, ca sa nu-i dam drumul sa spuna multe si sa nu-i îngaduim sa zboare cu bucurie peste masura, sa o ocupam cât se poate de mult cu *rugaciunea*, cu *cântarea* si cu *citirea Sfintelor Scripturi*, netrecând cu vederea nici *tâlcuirea barbatilor învatați în ale cuvintelor*. Facând aceasta, nu o vom lasa sa amestece cuvintele ei cu cuvintele harului, nici nu-i vom îngadui sa fie furata de slava desarta, ca una ce s-ar umple de bucurie de multa vorbarie, ci o vom pazi în vremea vederii (contemplarii) în afara de orice închipuire si-i vom face prin aceasta aproape toate cugetarile însoțite de lacrimi.

Teologia rationalist-scolastica e teoria omului care se considera autonom, rugaciunea este trairă micimii si pacatoseniei sale în fata lui Dumnezeu. De aceea ea nu este teoretica, ci existentiala. Asa e teologia de tip patristic, care se bazeaza pe experienta lui Dumnezeu în rugaciune.

Caci odihnindu-se în timpurile de linistire si îndulcindu-se mai ales de dulceata rugaciunii, nu numai ca se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci se va înnoi tot mai mult ca sa se predea cu agerime si fara osteneala vederilor (contemplatiilor) dumnezeiesti, înaintând totodata în cunostinta deosebirii (discernământului) cu multa smerenie. Dar trebuie sa stim ca este si o rugaciune mai presus de toata largimea. Aceasta e, însa, proprie numai acelora care s-au umplut întru toata simțirea si încredintarea de sfântul har.” (*Diadoh al Foticeii*)

Ai auzit? Exista, zice, o rugaciune mai presus de orice largime, care e proprie numai acelora care s-au umplut întru toata simțirea si încredintarea, adica înăuntru inimii, în chip mai presus de fire, de iluminarea atotdumnezeiasca ce iradiază din ipostas. Pe aceasta o numeste si Sfântul Isaac amintire nepecetluită, sau fara de forma, fara chip si simplă, iar altii dintre Sfintii Parinti o numesc altfel.

Dar, precum s-a aratat, închipuirile vin numai de la demoni, ci si sufletul însusi are de la sine în chip natural pornirea spre închipuire, prin cele cinci puteri cu care e înzestrat. Acestea sunt: *mintea*, *înțelegerea*, *imaginatia* si *simțirea*, asa precum si trupul are cinci simțuri: vederea, mirosul, auzul si pipaitul.

Mintea este puterea cunoasterii intuitive a întregului, corespunzând cu vasul trupului, pe când înțelegerea este cunoasterea legaturilor dintre aspectele lucrurilor privite pe rând, asa cum mirosul distinge calitatile dupa miresmele lor. E de remarcat ca simțirea sufletului e socotita o paralela la simțul pipaitului trupului, caci asa cum prin pipait trupul ia contact cu cele sensibile, tot asa mintea vine în atingere cu Dumnezeu printr-o simțire a ei. E asa zisa simțire înțelegătoare, sau simțirea mintii.

Deci, una dintre puterile sufletului este, imaginatia (închipuirea), prin care sufletul își plasmuieste gânduri. De aceea, cei ce voiesc sa-si cârmuiasca si sa-si largeasca bine cele ale sufletului, trebuie sa se sârguiasca sa înaripeze si sa înalte în întregime spre Dumnezeu mai ales puterile care îl unesc pe el cu Dumnezeu în veacul de fata; iar pe celelalte sa le îngrijeasca, sa le foloseasca si sa le lucreze.

Imaginatia leaga în general sufletul de lumea sensibila, construind chipurile dupa asemanarea lor. De aceea de ea nu trebuie sa faca uz sufletul când se gândeste la Dumnezeu, caci ea împiedica sufletul sa se înalte la Dumnezeu, sau construiește

despre Dumnezeu naluciri necorespunzatoare. Simbolurile aplicate lui Dumnezeu trebuie eliberate de ceea ce au material, totusi, anumita întiparire a lui Dumnezeu se produce în suflet. În acest sens e folosita si capacitatea imaginativa a sufletului (natura lui imprimabila).

Maxim Marturisitorul: Deoarece sufletul este prin sine, adica prin fiinta sa, rational si înțelegator, el este, desigur, si de sine statator (adica nu e o putere sau o calitate a unei substante, de aceea el este baza *ipostasului* uman; el e baza tuturor puterilor si calitatilor omului si chiar baza trupului). iar daca e de sine statator, va lucra prin fire pentru sine si de sine si împreuna cu trupul, înțelegând si rationând prin sine si neîncetând niciodata sa lucreze cu puterile sale înțelegatoare, care îi apartin în chip natural. Caci cele ce-i apartin prin fire unei unitati existente în oarecare fel, nu-i pot fi luate atât timp cât ea exista si subzista. Deci sufletul, existând si subzistând pururi de când a fost facut pentru Dumnezeu care l-a creat pe el astfel, înțelege, rationeaza si cunoaste pururea, atât de sine cât si împreuna cu trupul pentru sine si pentru firea sa. Deci, nu se va afla vreo cauza care sa poata desparti sufletul de cele ce-i apartin lui în chip natural, dupa desfacerea acestuia. (*Maxim Marturisitorul*)

Precum s-a aratat, închipuirile vin nu numai de la demoni, ci si sufletul însusi are de la sine în chip natural pornirea spre închipuire, prin cele cinci puteri cu care e înzestrat. Acestea sunt: mintea, înțelegerea, parerea, imaginatia si simțirea, asa precum si trupul are cinci simțuri: vederea, mirosul, auzul, gustul si pipaitul.

Mintea este puterea cunoasterii intuitive a întregului, corespunzând cu vasul trupului, pe când înțelegerea e cunoasterea legaturilor dintre aspectele lucrurilor privite pe rând, asa cum mirosul distinge calitatile dupa miresmele lor. E de remarcat ca simțirea sufletului e socotita o paralela la simțul pipaitului trupului, caci asa cum prin pipait trupul ia contact cu cele sensibile, tot asa mintea vine în atingere cu Dumnezeu printr-o simțire a ei. Este asa zisa *simțire înțelegatoare*, sau *simțirea mintii*.

Deci, una dintre puterile sufletului este *imaginatia* (închipuirea), prin care sufletul își face închipuiri. De aceea, cei ce voiesc sa-si cârmuiasca si sa-si lamureasca bine cele ale sufletului, trebuie sa se sânguiasca sa înaripeze si sa înalte în întregime spre Dumnezeu mai ales puterile care îl unesc pe el cu Dumnezeu în veacul de fata, iar pe celelalte sa le îngrijeasca, sa le foloseasca si sa le lucreze.

Imaginatia leaga în general sufletul de lumea sensibila, construind chipurile dupa asemanarea lor. De aceea de ea nu trebuie sa faca uz sufletul când se gândeste la Dumnezeu, caci ea împiedica sufletul sa se înalte la Dumnezeu, sau construieste despre Dumnezeu naluciri necorespunzatoare. Simbolurile aplicate lui Dumnezeu trebuie eliberate de ceea ce au material, totusi, o anumita întiparire a lui Dumnezeu se produce în suflet. În acest sens e folosita si capacitatea imaginativa a sufletului (natura lui imprimabila).

Trebuie sa cercetam, deci , ce ne spun Parintii despre acestea si sa retinem ceea ce se cuvine.

Maxim Marturisitorul: „Deoarece sufletul este, prin sine, adica prin fiinta sa, rational si înțelegator, el este, desigur, si de sine statator. Iar daca e de sine statator, va lucra prin fire pentru sine si de sine si împreuna cu trupul, înțelegând si rationând prin sine si neîncetând niciodata sa lucreze cu puterile sale înțelegatoare, care îi apartin în mod natural. Caci cele ce-i apartin prin fire unei unitati existente în oarecare fel, nu-i pot fi luate atât timp cât ea exista si subzista. Deci, sufletul existând si subzistând pururi de când a fost facut pentru Dumnezeu care l-a creat pe el astfel, înțelege, rationeaza si cunoaste pururi, atât pe sine cât si împreuna cu trupul pentru sine si pentru firea sa. Deci, nu se va afla vreo cauza care sa-i poata desparti sufletul de cele ce-i apartin lui în chip natural si nu pentru trup, dupa desfacerea acestuia.” (*Maxim Marturisitorul*)

Sufletul este „de sine statator” , adica nu este o putere sau o calitate a unei substante. De aceea este baza *Țipostasului* uman; el este baza tuturor puterilor si calitatilor omului si chiar baza trupului.

Deci, deoarece cunoastem si simțim, dupa cum am fost învățati de sfinți, ca mintea si înțelegerea se misca si lucreaza si în veacul de acum si în cel viitor în jurul lui Dumnezeu, iar pe celelalte puteri le cunoastem ca proprii sufletului numai în veacul de fata, trebuie ca sufletul, ca un cârmaci iscusit si ca unul ce are în chip natural stapânirea peste acestea, sa vrea sa le tina pe acestea în lucrare nu numai în timpul de fata, ci sa se sânguiasca sa întinda si în viitor mai ales mintea si înțelegerea în întregime spre Dumnezeu si, de aceea, cu El sa le uneasca si în vremea rugaciunii curate si a lucrarii înțelegatoare, unitare si simple. Iar de închipuire si de celelalte puteri sa desfacă mintea cu totul.

Din faptul ca sufletul va avea mintea si intelegerea active si în viata viitoare, deoarece ele sunt îndreptate în esenta spre Dumnezeu, ca spre ultima realitate pe care vrea s-o înțeleaga în scopul înțelegerii tuturor, autorii scrierii deduc ca si în rugaciunea din veacul de acum care e îndreptata spre Dumnezeu, sufletul trebuie sa tina active mai ales mintea si intelegerea, iar de imaginatie, care lucreaza cu chipurile lumii vazute si tin sufletul legat de acesta, mintea trebuie sa se desparta.

Nil Ascetul: Starea de rugaciune este o deprindere nepatimasa, care rapeste, prin dragostea cea mai înfocata, spre înaltimea gândita mintea iubitoare de înțelepciune si duhovniceasca. (*Nil Ascetul*)

Lucrând astfel, sufletul își va pazi vrednicia cuvenita lui si cinstita. La fel trebuie si mintea însasi sa se pastreze si sa se pazeasca pe sine nepartasa si despartita de închipuire, ca una ce e fiinta neîmpartita, simpla, de sine statatoare, curata si luminoasa.

Închipuirile, sau produsele imaginatiei si în general orice fel de chipuri, împart mintea, sau atentia ei si o fac sa treaca dintr-o stare în alta, mai mult, aceste chipuri nu numai o împart si o marginesc, ci o si coboara de la starea luminoasa nehotarnicita în care se afla prin fire, umbrind-o sau întunecând-o dupa sentimentele ce i le inspira chipurile.

Caci ea are de la sine o putere naturala spre aceasta si ca sa se întoarca, sa se adune si sa se miste spre sine, neretinuta de nimic altceva. Aceasta este starea mintii, care vine din harul dumnezeiesc.

Mintea nu e retinuta în întoarcerea ei spre sine, când în sine cauta si întâlnește pe Dumnezeu, care e deasupra tuturor, si care le cuprinde virtual pe toate. Daca n-ar întâlni în sine nimic altceva decât pe sine, fie spre cele din lume, fie spre Dumnezeu, Cel transcendent. Spre Dumnezeu o atrage ca un magnet harul Lui, sau e fluviul Lui de iubire. Deci mintea e ajutata de har chiar în întoarcerea ei spre sine.

Zice despre asta Scararul: Ță fixa mintea e propriu numai Sfântului Duht’.

Numai Duhul poate opri mintea din ratacirile ei, caci El este Dumnezeu Cel ce vine în suflet cu o putere covârșitoare si deschide mintii orizontul lui Dumnezeu Cel nesfârșit.

Desi, ca putere a sufletului, mintea e miscata si stapânita oarecum de acesta, dar ea este si se numeste si *ochiul sufletului* si are o anumita putere naturala proprie, simpla si neatârната.

Mintea este o putere a sufletului, dar fiind ochiul sufletului, ea e pe de o parte miscata de suflet, pe de alta nu se poate sa nu se miste, adica sa nu se afle în exercitiu actului de vedere.

De aceea, si când se simte stând dupa fire în atârнare de suflet si de puterile lui, este mintea în potentă. De aici vine si numirea de om sufletesc (*I Corinteni 2, 14*).

Chiar când mintea este atasata numai de simturile legate de lume si nu le umple pe acestea de dragostea de Dumnezeu, ea ramâne totusi minte, dar ca una ce e coplesita de simturile psihice legate de trup, nu e actualizata ca minte. De aceea un astfel de om se numeste Țom sufletesc’.

Dar când își reia vrednicia sa naturala, simpla si esentiala, stralucirea neîmpartita si neatârната si stapânirea de sine, sau se elibereaza de alipirile si miscarile trupesti si sufletesti naturale, învrednicindu-se ca din minte în potentă sa devina minte în lucrare, sau înainteaza la starea de om mai presus de fire si duhovnicesc, atunci se întoarce statornic la sine în chip neabatut si prin sine urca neretinuta de nici o legatura, în întregime si desavârșit la intelegerea lui Dumnezeu cea fara forma si fara chip si simpla.

Vasile cel Mare: „Mintea neîmprastiata spre cele din afara si nerevarsata prin simturi spre lume se întoarce la sine, iar prin sine urca la intelegerea lui Dumnezeu, si înconjurata si inundata de frumuseea luminii Acestuia, uita si de sine însasi”.

Pe de o parte aceasta stare de “minte în lucrare” este starea naturala a ei, pe de alta ea este mai presus de fire. Este o balansare pe care o aflam mereu la Sfintii

Parinti. Ea e o stare mai presus de fire, întrucât înfaptuirea ei se împlineste numai prin intrarea în ambianța simplității nesfârșite a lui Dumnezeu, care reda și minții simplitatea ei, deschisă nesfârșirii dumnezeiești, fiind umplută de aceasta. Întrucât ființa ei simplă se actualizează funcțional în întâlnirea cu Dumnezeu cel mai presus de fire, starea aceasta a minții este pe de o parte naturală, pe de altă mai presus de fire. La fel, mișcările trupesti și sufletești, când covâresc mintea sunt funcțional naturale, dar pe de altă parte ele își regăsesc ființa lor adevărată, sau naturală, când sunt covârșite de minte și prin minte de energiile dumnezeiești. Căci de-abia atunci își descopera rostul pentru care au fost făcute, de medii de iradiere a Duhului dumnezeiesc. Toată gândirea aceasta despre minte este tributara filosofiei grecești, dar ea devine creștină când mintea unificată, simplă, e înțeleasă ca subiect indefinit și unitar, deschis Subiectului dumnezeiesc unitar și infinit.

Astfel, mintea își redobândește și-si păstrează starea sa cea 'Țdupa chipul' și 'Țdupa asemanare', ca una ce e minte și prin sine se unește și intră în conviețuire, în chip înțelegător cu Dumnezeu. Iar aceasta e lucrarea, sau mișcarea în cerc, adică suirea din nou a minții la ea și prin ea cu Dumnezeu, cu mișcare care singură este cu adevărat neratacită și fără greșală, ca una ce e liberă de orice relație. Este o unire nemijlocită și mai presus de înțelegere și o vedere mai presus de vedere.

Mișcarea centrifugă ascendentă a minții spre ea însăși și spre Dumnezeu, în același timp, realizează unirea ei tot mai strânsă cu ea și cu Dumnezeu, având ca model același tip de mișcare a treptelor înțerești în jurul lui Dumnezeu, descris de Dionisie Areopagitul. Cel ce se întoarce spre sine, se întoarce spre Dumnezeu și viceversa. În nesfârșirea acestei mișcări circular-ascendente a minții în jurul ei și a lui Dumnezeu și în unirea tot mai strânsă cu ea însăși și cu Dumnezeu, se arată din nou că mintea este făcută după 'Țchipul lui Dumnezeu', având în unirea ei cu Dumnezeu o lucrare nesfârșită pe care niciodată nu isprăvește să o înțeleagă, întrucât niciodată nu termina să se unească și mai mult cu sine însăși și cu Dumnezeu. Omul își rămâne etern un abis apofatic, pentru că se afundă și se îmbogățește fără sfârșit în abisul apofatic al lui Dumnezeu. Dar acesta este un abis magnetic, care atrage mintea la o neînțelegere mereu mai sporită. Dar înțelegând și văzând caracterul nesfârșit al acestui mister, înțelegerea ei este totodată mai presus de înțelegere și vederea ei mai presus de vedere. Apoi nu trebuie uitat că mintea, adunându-se tot mai adânc în sine, se adună în mintea lui Hristos, care desigur e omenească, e a ipostasului dumnezeiesc, Cel ce gândeste tot mai mult infinitul Sau dumnezeiesc prin ea.

Dionisie Areopagitul: „Mișcarea sufletului este în cerc, ea e intrarea în sine însăși de la cele din afara și înfășurarea unitară a puterilor lui înțelegătoare, ca într-un cerc oarecare, dăruind sufletului neratacirea și întorcându-l de la cele multe din afara și adunându-l întâi în el însuși, apoi devenind unitar, unindu-l cu puterile lui unite în chip unitar. Și, așa ea conduce sufletul spre Cel frumos și Acelasi fără început și fără sfârșit. Sufletul se mișcă în chip de spirală, întrucât e luminat de cunostintele dumnezeiești potrivit cu el însuși, nu înțelegător și unitar, ci rațional și în chip desfasurat și ca prin niste lucrări amestecate și care trec de la unele la altele.

Mișcarea sufletului este în spirală, căci suie mereu în jurul său și a lui Dumnezeu, neintuind dintr-o dată toată esența sa și a lui Dumnezeu, ci înaintând în chip rațional și desfasurat, dar și prin experiența tot mai sporită, în cunostința de sine și de Dumnezeu, prin îndreptarea spre realitățile create și prin întoarcerea de la aceasta spre sine și spre Dumnezeu, apropiindu-se tot mai mult de sine ca cel ce le cunoaște și spre Dumnezeu ca Cel ce e Creatorul și sustinatorul lor.

Dar, are și o mișcare în linie dreaptă, când nu intră în sine și nu se mișcă într-o înțelegere unitară – căci aceasta e, cum am zis, mișcarea în cerc – ci, îndreptându-se spre cele din jurul lui și de cele din afara, ca de niste simple simboluri felurite și înmultite, urcă spre vederi simple și unificate. (*Dionisie Areopagitul*)

Mișcarea sufletului în linie dreaptă se combină cu cea în cerc, făcând din ea. Căci întâi cunoaște pe cele din afara, ca de la ele sufletul să se întoarcă spre sine, cel ce le cunoaște și spre Dumnezeu, Creatorul lor, descoperit prin sine însuși, îmbogățit prin cunoașterea lucrurilor. Toată aceasta cunoaștere și unire poate fi discursivă și intuitivă, sau prin experiență.

Maxim Marturisorul: „Mintea dobândind unirea nemijlocită cu Dumnezeu, își odihnește cu totul puterea naturală de a înțelege și de a fi înțeleasă. Iar când desface această unire prin înțelegerea distinge cele de după Dumnezeu, taie unirea cea

mai presus de unire, prin care, pâna ce este unita cu Dumnezeu, aflându-se mai presus de fire și ajunsa la Dumnezeu prin împartășire, muta legea firii sale ca pe un munte nemiscat.”

Atunci mintea intra într-o lucrare discursivă, în luarea în considerare a unor idei parțiale în mod succesiv; ea iese din unirea cu subiectul dumnezeiesc ca Unul și nesfârșit. Atunci mintea se muta din miscarea de la un lucru la altul, care e miscarea ei oarecum exclusivă, spre o mișcare întipărită ei de Dumnezeu mai presus de fire.

E o foarte interesantă explicare a cuvântului Mântuitorului: ȚDe veti avea credința cât un graunte de mustar, veti spune muntelui acestuia, ridică-te și te arunca în mare, și va fi vouat’.

„Mintea curată prin unirea în jurul cauzei, a dobândit o relație mai presus de fire, prin care, dând odihnă mișcării, și relației ei naturale mult felurite față de cele de după cauză, odată ajunsa la sfârșitul negrait, staruie în chip necunoscut numai în tăcerea preafăricită mai presus de înțelegere, pe care nu o poate arăta nicidecum cuvântul sau înțelegerea, ci numai experiența prin împartășire a celor ce s-au învrednicit de trăirea lor mai presus de înțelegere. Iar semnul bine cunoscut și pentru toți vădit al acesteia, este nesimțirea și dezlipirea totală a dispoziției sufletului față de veacul acesta”.

Această adunare a minții în sine și în Dumnezeu cel nesfârșit nu e o stare teoretică, ci o stare plină de afecțiune față de Dumnezeu și o lipsă totală de interes și de afecțiune față de cele ale lumii acesteia. Dumnezeu, ca izvorul iubirii nesfârșite față de om, provoacă în acesta o iubire față de El, care copleșește toate. E o stare de negrait și de aceea cel ce o experimenta, prefera să trăiască în tăcere. Iar când începe să o descrie, exultă în cuvinte ale poeziei liturgice care ridică bunătățile trăite peste orice marginire. E o stare mai presus de cuvântul care exprimă trecerea de la un înțeles la altul, de la un lucru distinct la altul. E contemplarea întregului nesfârșit al subiectului, în special al Subiectului dumnezeiesc.

Dar, dacă mintea nu are conlucrarea sufletului spre aceasta, adică spre mișcarea ei neîncetată spre Dumnezeu, nu împlineste și nu lucrează de la sine lucrul său propriu, sau revenirea la sine însăși și urcusul neretînut de nimic spre înțelegerea lui Dumnezeu.

ȚÎnțelegerea lui Dumnezeu’ - înțelegere prin experiență, prin cercare. De altfel, mintea fiind prin sine înțelegere, iar Dumnezeu, de asemenea, realitatea în care totul e dat spre a fi tot mai mult înțeles, sau ca o rezervă nesfârșită de inteligibilitate, și în care deci nimic nu e prin ființă înțelegibil, sau întuneric opus luminii (cum e de exemplu patima), între experiență și înțelegerea Lui de către minte există o anumită coincidență. Pe lângă aceea Dumnezeu nu este numai o realitate care se lasă înțeleasă, ci și una care înțelege ea nesfârșit mai mult decât înțelege omul și ca atare susține înțelegerea acestuia. Dar subiectul înțelegător, fiind la baza a ceea ce înțelege el și a ceea ce lasă să fie înțeles, nu poate fi înțeles niciodată deplin. În mod special, în cazul raportului între minte și Dumnezeu, înțelegerea Lui de către minte nu e o înțelegere ca aceea pe care o are mintea de la distanță și în care este multă închipuire subiectivă, întrucât e scăpată de sub presiunea realității imediate a ceea ce se cugetă. Dar dacă sufletul nu ajută mintea în această mișcare spre înțelegerea lui Dumnezeu, ci o trage în jos, spre a sluji mișcărilor lui spre lume și poftelor trupului, mintea nu poate pune în lucrare tendința ei proprie de a cunoaște prin înțelegere, sau prin experiență curată pe Dumnezeu.

În acest caz, mintea, neputându-și da rodul prin împreună lucrarea amândurora (minte și suflet), ci unindu-se cu închipuirea (imaginatia), cade într-o lucrare multifelurită și se departează de Dumnezeu.

În filosofia modernă, care constă într-o analiză a cuvintelor, imaginile sunt socotite ca reprezentând o neputință de a surprinde și exprima realitatea, ca niste generalizări simpliste, aflătoare mult sub realitate. Părinții știau de mult aceasta, când socoteau imaginile „naluciri”, sau când declarau că îngerii n-au imaginație, pentru că cunosc nemijlocit pe Dumnezeu, care e cu mult mai bogat decât orice putere a imaginației de a-L închipui.

Nil Ascetul: „Lupta-te sa tii mintea în vremea rugaciunii surda si muta si asa vei putea sa te rogi. Fericita este mintea care în vremea rugaciunii a dobândit o desavârsita lipsa de forma.”

E bine sa fie tinuta surda la sunetele creaturilor si muta pentru exprimarea lui Dumnezeu prin chipurile luate de la creaturilor marginite, pentru a se simti intens în fata lui Dumnezeu si a se ruga cu adevarat. Forma da o marginire mintii dupa ceea ce cunoaste. Mintea care ia o forma da si lui Dumnezeu o forma, dar aceasta nu mai e Dumnezeu.

Sfântul Filotei: „Rar se pot afla cei ce se linistesc cu cugetarea. Aceasta e propriu numai acelora care reusesc sa aiba, prin aceasta, pururi, în ei bucuria si mângâierea dumnezeiasca.”

Bucuria si mângâierea dumnezeiasca îi face pe aceia sa nu umble cu mintea de la un lucru la altul, care toate sunt inferioare.

Sfântul Vasile cel Mare: „Rugaciunea curata este aceea care face limpede înțelegerea lui Dumnezeu în suflet. Iar aceasta este salasluirea lui Dumnezeu, ceea ce înseamna a avea, prin pomenire, pe Dumnezeu înradacinat în tine. Lucrul acesta se întâmpla când pomenirea neîncetata a Lui nu e întrerupta prin grijile pamântesti si mintea nu e tulburata. De patimi neasteptate, ci iubitorul de Dumnezeu, ferindu-se de toate, se refugiază în Dumnezeu si ramâne adapostit în El.”

Trebuie sa stim ca, dupa Sfântul Maxim, „mintea nu poate sa se faca nepatimasa numai prin fapte, daca nu se face partasa de multe si felurite vederi (contemplatii). Dar, dupa dumnezeiescul Nil, se întâmpla si aceea ca, chiar ajunsa nepatimasa, mintea poate sa nu se roage cu adevarat, ci sa petreaca în felurime de gânduri si sa se afle departe de Dumnezeu. Caci zice cuviosul despre aceasta stare:

Y Chiar daca mintea se afla deasupra vederii trupesti, înca n-a vazut desavârsit locul lui Dumnezeu caci se poate afla în cunostinta înțelesurilor si sa se potriveasca cu felurimea ei.

Putem petrece chiar în cugetari despre Dumnezeu si sa nu fim în rugaciune. În acest caz Îl facem pe Dumnezeu obiect al gândirii si nu traim intensitatea prezentei Lui ca un Tu direct, caruia ne adresam, cerându-i mila, sau adresându-I multumire si lauda. Prin aceasta nu vedem *locul* lui Dumnezeu, nu vedem *locul* ocupat de El, sau relatia Lui nemijlocita cu noi. Oarecum Dumnezeu nu-i atunci pentru noi nicaieri. Nu *localizam* în mod spiritual prezenta Lui în fata noastra.

Y Nu tot cel ce a dobândit nepatimirea, se si roaga cu adevarat, caci se poate afla în înțelesuri simple si poate fi împrastiat în istoriile lor si sa fie departe de Dumnezeu.

Y Chiar când mintea zăboveste în înțelesurile simple ale lucrurilor, înca n-a atins si locul rugaciunii, caci poate sa se afle în vederea lucrurilor si sa se ocupe cu ratiunile lor. Iar acestea, desi sunt ratiuni simple, întrucât exprima vederi ale lucrurilor, se întiparesc în minte si o duc departe de Dumnezeu. (*Nil Ascetul*)

Mintea poate fi ocupata si cu diferite înțelesuri curate ale lucrurilor. Ea este ocupata atunci si de numele lucrurilor. Dar si aceasta preocupare o duce departe de Dumnezeu, chiar daca ajunge sa se desparta de ratiunile sau de cuvintele lucrurilor, înțelesurile lor patimase, adica a le vedea în chip simplu, sau nepatimas. Devenita astfel nepatimasa, tot nu se afla înca numaidecât în stare de rugaciune si n-a ajuns la *locul* lui Dumnezeu. Dar cine n-a observat ca oamenii patimasi, perversi, au legat în mod statornic în cele mai multe dintre cuvintele lor înțelesuri patimase? Cuvintele au devenit pentru ei „cu doua înțelesuri” în sensul rau al cuvântului. Prin aceasta au si limitat posibilitatile de descoperire a nesfârșitelor înțelesuri cuprinse în cuvinte.

Y Zice si Scararul: Cei a caror minte a învățat sa se roage cu adevarat, acestia se afla în chip propriu înaintea Domnului si graiesc înaintea Lui, ca cei ce graiesc la urechea Împaratului. (*Ioan Scararul*)

Rugaciunea e relatia directa între cel ce se roaga si Dumnezeu, ca între eu si Tu. În ea e data apropierea maxima între om si Dumnezeu, ca între doua persoane care se afla în convorbire. Cel ce se roaga Îl simte pe Dumnezeu ascultându-i cererea ca sa-i dea ceea ce îi cere. Dar Îl simte pe Dumnezeu si cerându-i la rândul Lui anumite fapte, anumite atitudini, sau judecându-l pentru anumite fapte si atitudini necuvenite.

Din acestea si din cele asemenea, poti cunoaste în chip exact deosebirea celor doua stari si neasemanarea ce rezulta din compararea lor, adica deosebirea dintre starea pe care o avem prin primire si cea pe care o avem prin lucrarea noastra. Rodul celei dintâi sunt cercetarile si multele si feluritele înțelegeri (explicari); lucrarea celei de a doua rugaciunea adevarata. Pe lângă aceasta, vedem ca altceva este nepatimirea mintii si altceva rugaciunea adevarata. Cel ce are rugaciunea adevarata, a dobândit, după Sfinti, numaidecât si mintea patimasa. Dar cel ce are mintea nepatimasa, nu a putut dobândi numaidecât si rugaciunea adevarata.

Despre închipuirile si întiparirile mintii, despre semnele amagirii si ale adevarului.

Când te liniestesti si voiesti sa fii singur cu Dumnezeu singur, sa nu primești niciodata orice ai vedea, fie ca e sensibil, fie ca e inteligibil (cunoscut cu mintea), fie dinauntru, fie din afara, fie ca s-ar da drept chip al lui Hristos, fie al unui înger, fie figura de sfânt, fie chip de lumina ce se nalucește în minte, ci ramâi neîncrezător sa greoi în primirea acestei aratari, chiar daca este buna, înainte de întrebarea celor cercati. Caci aceasta e de cel mai mare folos si lucrul cel mai iubit si mai primit de Dumnezeu.

Ține-ti mintea pururi necolorata, fara cantitate.

Lucrurile colorate proiecteaza culori în minte, cele cu o forma, își proiecteaza forma, cele cu calitati (dulci, moi) își proiecteaza calitatea, cele grele sau usoare, greutatea sau usuratatea lor. Toate definesc mintea în functie de ele, sau o marginesc, ne mai lasându-i putinta sa sesizeze cu indefinitul ei infinitatea lui Dumnezeu.

Fii cu luare aminte numai la cuvintele rugaciunii si le cerceteaza si le cugeta înăuntru miscarii inimii, după Scararul care zice:

Υ Începutul rugaciunii consta în alungarea gândurilor de momeala înca de la începuturile lor printr-un singur gând; mijlocul ei în a fi cugetarea numai în cele spuse; iar la sfârșitul ei, rapirea mintii la Domnul. (*Ioan Scararul*)

Υ Rugaciunea cea mai înalta a celor desavârșiti este o oarecare rapire a mintii si un oarecare extaz deplin din simtire. În vremea aceasta ȚDuhul se roaga cu suspine negrăite? (*Romani 8, 26*) lui Dumnezeu, care vedea starea inimii desfasurata ca o carte scrisa ce-si arata voia ei prin cuvinte fara sunet. Asa a fost rapit Pavel pâna la al treilea cer, nestiind Țde era în trup sau în afara de trup? (*II Corinteni 12, 2*). Asa urcând Petru la darul rugaciunii, a primit vederea pânzaturii (*Fapte 10, 11-16*). A doua rugaciune, după cea dintâi, consta în a spune cuvintele, mintea urmarindu-le cu strapungerea inimii si stiind cui îi înalta cererea. Iar daca rugaciunea e întrerupta si amestecata cu griji trupești, ea s-a departat de la starea celui ce se roaga. (*Nil Ascetul*)

Extazul din simtire este iesirea din planul sensibil cunoscut cu simturile. Dar e si o iesire din orice fel de înțelesuri. Aceasta este rugaciunea cea mai înalta. Cea de mai jos de ea e înșotita de o gândire la înțelesul cuvintelor rugaciunii, desigur o gândire plina de emotie, existentiala. Dar e de un grad mai înalt rugaciunea în care suflatul nu se mai gândeste la faptele si la însusirile lui Dumnezeu exprimate prin rugaciune, ci la El însusi.

Ramâi deci în acestea si nu primi celelalte, pâna ce ajungi la pacea din partea patimilor si pâna ce poti sa întrebi, precum s-a spus, pe cei cercati. Acestea si cele asemenea acestora, pe care le-am spus pâna acum, sunt semnele amagirii. Dar ia seama care sunt si semnele adevarului. Semnele adevarului si ale bunului si de viata facatorului Duh sunt iubirea, bucuria, pacea, îndelunga rabdare, blândetea, bunatatea, credinta, înfrânarea si celelalte, după cum zice dumnezeiescul Apostol. Mai spune apoi acesta: ȚCa fiii luminii sa umblati, caci roada Duhului este întru toata bunatatea, dreptatea si adevarul? (*Efesenii 5, 8, 9*). Dimpotri, a înșelaciunii, e tot ce e contrar.

În ce priveste cararea neînselatoare a mântuirii, multe sunt caile ce duc la viata si multe la moarte. Ai o cale ce duce la viata în pazirea poruncilor lui Hristos, în aceste porunci vei afla toata felurimea virtutilor, îndeosebi acestea trei: smerenia, iubirea si mila. Fara de acestea nimeni nu va vedea pe Domnul (*Evrei 12, 24*). Armele de nebiruit împotriva diavolului, pe care Sfânta Treime ni le-a daruit noua sunt acestea trei: smerenia, iubirea si mila, la care nici nu poate macar privi toata tabara dracilor caci nu exista la ei nici urma de smerenie. Acestia din pricina mândriei au fost închisi în întuneric si li s-a gatit lor focul vesnic. Unde este la acestia umbra de dragoste sau de mila, odata ce au jurat neamului omenesc dusmanie neîmpacata si nu înceteaza sa-l razboiasca pururi? Sa ne îmbracam, deci, în aceste haine, caci cel ce le poarta pe acestea nu poate fi ranit de vrajmasi.

Toate cele trei virtuti: smerenia, iubirea, mila sunt în fond virtuti de zidire ale comuniunii între oameni si de unire cu Dumnezeu, sau virtuti unificatoare. Smerenia implica respect pentru altii si lasa loc lor si Celui ce vrea sa-i tina pe toti în unitatea iubirii cu Sine si între ei. Iubirea e pornire pozitiva de îmbratisare a Lui si a celorlalti. Iar mila ridica exterior si interior pe cel cazut la nivelul celui milos. Demonii, prin mândria, ura si neîndurarea lor, nu voiesc sa stie decât de ei. Acestia nu recunosc mareata realitate de taina a lui Dumnezeu si a celorlalti. Iar prin aceasta sunt închisi în întuneric. Traiesc în fantasmagoria ca ei sunt în saracia si realitatea redusa la ei însisi, singurii existenti. Iar posedati de ei, ajung sa considere toata realitatea ca iremediabil destramata, absurda, fantasmagorica. Caci cel ce nu vede taina altora, nu o vede nici pe a sa; totul se goleste în adâncime, totul devine fara sens, absurd.

Aceasta frânghie întreita, pe care a tesut-o si a împletit-o Sfânta Treime, vedem ca e si una si întreita: e întreita prin uniri, iar de voiesti si prin ipostasuri; dar e una prin putere si lucrare si prin apropierea de Dumnezeu, prin consimtirea cu El si prin familiaritatea cu El. dar despre ele a spus Stapânul: ȚJugul Meu este blând si sarcina Mea usoara' (*Matei 11, 30*); iar ucenicul iubit a spus ca Țporuncile Lui nu sunt grele', si iarasi zice: ȚDe aceea, sufletul unit cu Dumnezeu prin curatia vietii, prin paza poruncilor si a acestor trei arme, care sunt însusi Dumnezeu prin lucrare sau prin smerenie, mila si dragoste.

Cele trei virtuti își au izvorul în Sfânta Treime, mai bine zis în smerenia, iubirea si mila fata de oameni, care din Sfânta Treime s-au varsat în Hristos-Omul si prin El în toti cei ce se deschid Lui. În Dumnezeu însusi, ca iubire, e implicata virtualitatea coborârii, aratata în coborârea (chenoza) lui Hristos. Cine nu se poate coborî, nu iubeste, acela de fapt nu se înalta (progreseaza). Un Dumnezeu care nu s-ar putea coborî, n-ar mai fi un Dumnezeu personal. Cele trei însusiri sunt atât de minunate ca fac pe omul care le primește dumnezeu dupa lucrare. Generozitatea lor își are izvorul în puterea nesfârșita de viata si de iubire a lui Dumnezeu si sunt semnul unirii celui ce le are cu Dumnezeu, ca izvor al lor.

Trecând peste doimea materiala si ridicându-se peste culmea legii (*Romani 13, 10*), adica peste iubire, s-a unit cu Treimea de viata începatoare, întâlnind-o în chip nemijlocit si primind prin lumina lumina si bucurându-se de o bucurie neurmata de altceva si vesnica.

Despre mângâierea dumnezeiasca si cea prefacuta

Când mintea noastra începe sa simta mângâierea Sfântului Duh, atunci si satana mângâie sufletul printr-o simtire paruta dulce, în timpul linistirilor de noapte, când cineva e prins de picoteala unui somn cât de subtil. Daca, însa, mintea se va afla tinând în amintire cu mare caldura numele sfânt al Domnului Iisus si se va folosi de acest sfânt si slavit nume ca de o arma împotriva înșelaciunii, vicleanul amagitor se retrage, dar se pregateste de un razboi întemeiat împotriva sufletului. Prin aceasta mintea, cunoscând întocmai înșelaciunea vicleanului, înainteaza si mai mult în experienta deosebirii (discernământului). Mângâierea cea buna se iverse în starea de veghe a trupului sau si când e pe cale sa fie prins de somn, daca cineva, prin pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s-a lipit de El cu iubirea sa. Dar cea amagitoare vine când nevoitorul cade într-o picoteala subtila, aflându-se numai pe jumătate în pomenirea lui Dumnezeu.

Este mai bine sa doarma adânc cineva cu pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, decât sa picoteasca în pomenirea întrerupta a Lui. Starea aceasta de cosmar e o stare mai expusa falselor mângâieri ale satanei caci în ea simturile ies de sub controlul mintii si nu si-au oprit cu totul activitatea, ca în somnul adânc.

Cea dintâi, ca una ce e de la Dumnezeu, voieste sa atraga în chip vadit sufletele nevoitorilor pentru evlavie lor prin multa revarsare a sufletului spre iubire.

A doua, care obisnuieste sa loveasca sufletul cu vântul înșelaciunii, încearca sa fure, prin somnul trupului, experienta simtirii mintii sanatoase, mai ales când se leneveste în pomenirea lui Dumnezeu. Daca, deci, mintea se va afla, cum am spus, în pomenirea statonica a Domnului Iisus Hristos, alunga adierea aceea de dulceata paruta a vrajmasului si porneste cu bucurie la razbgi împotriva lui, având ca a doua arma destoinica, pe lânga har, cele de lauda ale experientei.

Daca sufletul se aprinde, printr-o miscare neîndoelnică si lipsita de naluciri, de dragostea lui Dumnezeu, atragând, oarecum, si trupul în adâncul acelei iubiri negraite, fie ca acesta vegheaza, fie ca cuprins de somn, în vreme ce se afla sub lucrarea

sfântului har, sufletul necugetând atunci la nimic altceva decât numai la aceea spre care e miscat, trebuie sa stie ca lucrarea e a Sfântului Duh.

Daca trupul vegheaza deplin în timp ce sufletul pomeneste neîncetat numele lui Iisus, sau cade în somn adânc, în vreme ce sufletul pomeneste acest nume, sa se stie ca se afla si el sub lucrarea Duhului si e atras si el în adâncul iubirii lui Dumnezeu, nefiind tulburat de nici o ispita.

Bucurându-se sufletul întreg de aceasta dulceata negrita, nu mai poate cugeta la nimic, deoarece atunci se veseleste de o bucurie neobosita. Dar daca mintea e atinsa de o îndoiala oarecare sau de vreun gând întinat, în vremea cât se afla sub aceasta lucrare, chiar daca se foloseste de sfântul nume spre apararea de rau si nu, mai curând, spre iubirea de Dumnezeu singur, trebuie sa înțeleaga ca acea mângâiere cu chip de bucurie este de la amagitorul. Aceasta bucurie este cu totul lipsita de liniste si de rânduiala, deoarece vrajmasul voieste sa faca sufletul sa desfrâneze. Caci când vede mintea ca se mândreste cu experienta simtirii ei, atrage sufletul cu unele mângâieri parute bune, pentru ca învaluindu-l cu moleseala aceea si într-o dulceata mustoasa, sa-a ramâna necunoscuta amestecarea vicleana. Din aceasta vom cunoaste *Duhul adevarului* si *duhul înșelaciunii* (*I Ioan 4, 6*). Desigur, e cu neputinta sa guste cineva cu simțirea bunatatea dumnezeiasca, sau sa cunoasca în chip simțit ispita si amaraciunea dracilor, daca nu e încredintat ca harul s-a salasluit în adâncul mintii, iar duhurile viclene se tin în jurul madularelor inimii. Dar, acest lucru, dracii nu voiesc niciodata sa fie crezut de oameni, ca nu cumva mintea stiind aceasta în chip sigur, sa foloseasca împotriva lor arma pomenirii lui Dumnezeu. Acum ai despre acestea destule si îți sunt de ajuns. Caci dincolo de Cadix nu se poate trece, si dacă ai aflat miere, manâna puțin, pentru ca nu cumva, saturându-te, sa o versit' (*Pilde 25, 16*)

Prima conditie pentru experienta harului si a ispitelor demonice este credinta. Cine nu crede, are simțirea cu totul tocita fata de aceste realitati, caci bucuria harului vine din chemarea numelui lui Iisus, bazata pe credinta, si tot din credinta își da seama ca starile de dezordine sunt în parte în fiinta sa si în parte din lucrarile unor agenti constienti de dincolo de om.

Cel ce voieste sa se linisteasca cum se cuvine trebuie sa fie neaparat blând cu inima.

E vremea acum, fiule, sa afli si aceasta înaintea altora si dupa altele ca, precum cel ce voieste sa învete sa traga bine cu arcul, nu întinde arcul fara semn, asa cel ce voieste sa învete sa se linisteasca, trebuie sa aiba ca semn, sa fie pururi blând cu inima. Caci zice *sfântul Isidor*: „Nu ajunge sa te nevoiesti pentru virtute, ci trebuie sa fii cu masura în nevointa. Daca straduindu-ne în lupta pentru virtute, o purtam cu o inima tulburata, aceasta nu e nimic altceva decât a voi sa dobândim mântuirea, dar a nu voi sa facem cele ce ajuta la mântuire”.

- Y Dar înca înainte Proorocul David a spus: ȚCalauzi-va pe cei blânzi la judecata; învata-va pe cei blânzi caile Sale' (*Psalmi 24, 9*);
- Y Iar Sirah zice: ȚCelor blânzi li se descopera tainele' (22, 7);
- Y În sfârșit Preadulcele Iisus zice: ȚÎnvatati de la Mine ca sunt blând si smerit cu inima si veti afla odihna sufletelor voastret' (*Matei 11, 29*);
- Y Spre cine voi cauta, daca nu spre cel blând si smerit cu inima si veti gasi odihna sufletelor voastre. (*Matei 11, 29*);
- Y Fericitii cei blânzi, ca aceia vor mosteni pamântul. (*Matei 5, 5*), adica inima, care face ca o samânta sa rodeasca har în treizeci, saizeci si o suta (*Marcu 4, 20*), dupa cum este în ceata începatorilor, a celor de mijloc sau a celor desavârsiti.

Unul ca acesta *nu tulbura si nu se tulbura pentru nimic, decât pentru cuvântul evlaviei!*

Dobândirea blândetii si despre cele trei puteri ale sufletului (mânia, pofta si cugetarea).

Blândetea o poti dobândi usor, daca îti întorci sufletul de la toate si îl misti spre iubire si taci cât mai mult, hranindu-te cu masura si rugându-te pururi, asa cum s-a spus de catre Sfintii Parinti:

- Y Frâneaza iutimea sufletului cu iubirea, vestejestea pofta lui cu înfrânarea si înaripeaza cugetarea lui cu rugaciunea; astfel lumina mintii nu se va întuneca niciodata. (*Maxim Marturisorul*)
- Y Frânarea iutimii se face prin tacerea la vremea cuvenita; frânarea poftelor nerationale, prin hrana cu masura; frânarea gândurilor faraânduiala, prin rugaciunea într-un singur gând. (neafiat)
- Y Trei sunt virtutile care aduc mintii lumina totdeauna: a nu vedea rautatea vreunui om, a rabda netulburat cele ce vin asupra noastra, si a face bine celor ce ne fac rau. Aceste trei virtuti nasc alte trei mai mari decât ele; astfel a nu vedea rautatea vreunui om, naste iubirea; a rabda fara tulburare cele ce vin asupra noastra, naste blândetea; iar a face bine celor ce ne fac rau, ne agoniseste pacea. (*Maxim Marturisorul*)
- Y Trei sunt starile morale mai generale ale monahilor: cea dintâi consta în a nu pacatui cu lucrarea, a doua, în a nu lasa sa zboveasca în suflet gândurile patimase, si a treia, în a privi cu mintea fara patima chipurile femeilor si a celor ce ne supara. (*Maxim Marturisorul*)

Daca ti s-a întâmplat sa te tulburi, sau sa aluneci într-o cadere si sa te abati de la ce se cuvine, trebuie sa te împaci repede cu cel ce te-a suparat sau si cu cel suparat pe tine si sa te pocaiesti din suflet si sa plângi si sa versi lacrimi si sa te mustri pe tine însuti. Si asa, sa agonisesti luarea aminte pentru viitor si sa te întaresti cu înțelepciune precum învăta Domnul Iisus:

- Y De aduci darul tau la altar si acolo îti aduci aminte ca fratele tau are ceva împotriva ta, lasa acolo darul tau înaintea altarului si mergi de te împaca cu fratele tau si apoi venind adu darul tau. (*Matei 5, 23-24*)
- Y Toata amaraciunea, iutimea, mânia si strigarea împreuna cu toata rautatea, sa înceteze între voi. Faceti-va unii altora buni, înduratori, daruindu-va unii altora precum si Dumnezeu în Hristos s-a daruit noua. (*Efesenii 4, 31-32*)
- Y Mâniati-va si nu pacatuiti; soarele sa nu apuna peste mânia voastra. (*Efesenii 4, 25*)
- Y Nu va faceti voi însiva dreptate, iubitorilor, ci lasati loc mâniei lui Dumnezeu. (*Romani 12, 29*)
- Y Nu te lasa biruit de rau, ci biruieste raul cu binele. (*Romani 12, 21*)

Despre alunecare si pocainta

- Y Sa nu ne întristam când alunecam în greseala, ci când staruim în ea. Caci alunecarea se întâmpla uneori chiar si celor desavârșiti, dar staruirea în ea este foarte deplina. Întristarea cu care ne întristam pentru alunecarile noastre ni se socoteste în locul unei lucrari curate din har. Dar cel ce aluneca a doua oara în nadejdea ca se va pocai, se poarta cu Dumnezeu cu viclenie. Acestuia îi vine moartea pe neștiute si nu apuca timpul în care-si pune nadejdea sa îplineasca faptele virtutii. (*Isaac Sirul*)
- Y Trebuie sa cunoastem în tot ceasul ca în cele douazeci si patru de ore ale noptii si ale zilei, avem nevoie de pocainta, iar înțelesul numelui de *pocainta* acesta este: cerere întinsa în tot ceasul, rugaciune plina de zdrobire pentru iertarea celor trecute, care sa ne apropie de Dumnezeu; si întristare care sa ne pazeasca în cele viitoare.
- Y Pocainta s-a dat oamenilor ca har dupa har, caci pocainta este o doua nastere, nastere din Dumnezeu si dupa arvuna primita din credinta primind darul Lui prin pocainta. pocainta este usa milei, ce se deschide celor ce o cauta cu dinadinsul. Prin aceasta usa intram la mila dumnezeiasca si fara aceasta intrare nu vom afla mila.

De-abia prin pocainta ne însusim activ si adânc lucrarea harului, devenim constienti, printr-o simtire dureroasa, de pacatosenia noastra pe care Dumnezeu ne-a iertat-o si ne-o iarta continuu; simțim trebuinta milei Lui fata de noi si venirea ei la noi.

ȚPentru ca toti au pacatuit, dupa dumnezeiasca Scriptura, îndreptându-se în dar prin harul Lui' (*Romani 3, 24*). Pocainta este harul al doilea si el se naste în inima din credanta si din frica, iar frica este toiagul parintesc, care ne calauzeste pe noi pâna ce vom ajunge la raiul duhovnicesc. Si când vom ajunge acolo, ne lasa si se departeaza, caci raiul este iubirea lui Dumnezeu, în care se afla dulceața tuturor fericirilor. (*Isaac Sirul*)

- Y Precum nu e cu putinta a trece marea fara o corabie sau o luntre, asa nu poate strabate cineva spre iubire fara frica. Marea acoperita de aburi sarati, asezata între noi si raiul gândit cu mintea, o putem trece cu corabia pocaintei, care are ca vâslasi frica. Daca vâslasii acestia ai fricii nu cârmuiesc corabia pocaintei, prin care strabate marea lumii acesteia spre Dumnezeu, ne scufundam în marea acoperita cu aburi sarati. (*Isaac Sirul*)
- Y Pocainta este corabia, frica e cârmaciul ei, iubirea e limanul dumnezeiesc. Frica ne aseaza deci în corabia pocaintei si ne trece peste marea vietii acoperita cu aburi sarati spre limanul dumnezeiesc, care este iubirea, calauzindu-ne spre Cel spre care strabat toti cei ce se ostenesc si sunt împovaratii (*Matei 11, 28*), prin pocainta. Caci când ajungem la iubire, am ajuns la Dumnezeu si drumul nostru s-a sfârșit si am strabatat la ostrovul care e dincolo de lume, unde e Tatal, Fiul si Sfântul Duh. (*Isaac Sirul*)

Despre plânsul cel dupa Dumnezeu, zice Mântuitorul: ȚFericiti cei ce plâng, ca aceia se vor mângâiať (*Matei 5, 4*), si despre lacrimi, acelasi cuvios Isaac scrie:

- Y Lacrimile ce însotesc rugaciunea sunt semnul milei lui Dumnezeu, de care s-a învrednicit sufletul în pocainta si ale faptului ca a fost primit si a început sa intre prin lacrimi în câmpul curatiei. Caci de nu se vor departa gândurile de la cele trecatoare si nu se vor arunca de la ele nadejdea în lume si nu se va misca în ele dispretuirea de sine si nu vor începe sa pregateasca merindea cea buna pentru iesirea sufletului si nu vor începe sa se miste în suflet gândurile la cele ce sunt acolo, ochii nu vor putea sa lacrimeze. Caci lacrimile izvorasc din cugetarea curata si neîmprastiata, din meditarea îndelungata, neîfctata si neabatuta, din amintirea oricarui pacat subtire ce s-a ivit în minte si întristeaza inima cu amintirea lui. Din acestea se înmultesc lacrimile si sporesc tot mai mult. (*Isaac Sirul*)

Lacrimile sunt semnul pocaintei adânci a omului, dar si al mângâierii ce o simte ca Dumnezeu se milostiveste de pocainta lui si-l iarta. În general omul nu poate plânge de la sine, decât de ciuda nesocotirilor, a jignirilor, nenorocirilor, sau a unor împrejurari favorabile, deci din motive de egoism. Dar plânsul mângâietor se naste în el din mila sincera a altuia pentru el; cu atât mai mult din mila lui Dumnezeu.

În starea de pocainta prelungita a sufletului se iveste în minte amintirea celor mai subtiri pacate si a gândurilor de pacate, la care altadata nu ne-am gândit. Pânza ce se aseaza peste constiinta noastra sumara de fiecare zi si peste trecutul nostru adunat în noi si tinut într-o stare de inconstienta, devine tot mai transparenta si vedem tot mai clar în aceasta camera toate firele de murdarie ce s-au adunat. Pe lângă aceasta, chiar în vremea pocaintei pot aparea în noi gânduri subtiri de pacat: de mândrie, de multumire ca ne pocaim, de tinere la ceva din lume, de slabire a gândului la Dumnezeu. Pocainta este astfel o lupta prin care ne surprindem cele mai mici amanunte impure din noi, puterea cea mai mare de introspectie, pentru ca este sustinuta de emotia fricii de judecata lui Dumnezeu si a iubirii de Dumnezeu.

Iar **Scararul** zice:

- Y Precum focul topeste trestia, asa lacrima curata toata pata vazuta si gândita.
- Y Sa ne straduim pentru lacrimile curate si neviclene, gândind la moartea noastra, caci nu este în acestea înselare sau parere de sine, ci mai degraba curatire si înaintare în iubirea de Dumnezeu si spalare de pacate si nepatimire.
- Y Nu crede izvoarelor tale (de lacrimi) înainte de curatirea desavârsita; caci nu are credinta vinul trecut de curând din teascuri în butoaie.
- Y Lacrimile din frica de Dumnezeu, au în ele însesi paza lor de pacat, dar cele ale iubirii înainte de iubirea desavârsita, poate sunt usor de furat din fii, daca focul pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu nu arde puternic în inima în vremea lucrarii lor. Si e lucru de mirare, cum lacrima cea mai smerita e cea mai sigura la vremea ei.

Lacrimile din frica de Dumnezeu nu sunt atât de vrednice de lauda, ca cele din iubirea fata de El. dar cele din urma pot fi furate mai usor decât cele dintâi, pâna când iubirea nu e desavârsita. În acest sens, lacrimile mai putin vrednice de lauda, din frica, sunt mai sigure decât cele vrednice de lauda iubirii. Iubirea e un lucru înalt si de aceea nu poate fi dobândita atât de repede în deplinatatea ei. Sa nu ne socotim de aceea ajunsi la starea de iubire prea repede, ci sa ne socotim mai degraba cât mai mult în starea celor ce au motive de frica din pricina necuratirii depline de pacate.

Ț Lacrima pentru moarte naste frica; iar când frica naste lipsa de frica, se arata bucuria. Când bucuria ajunge necuprinsa, rasare floarea cuvioasei iubiri.

Despre ocarârea de sine, zice **marele Antonie**: „Aceasta este marea lucrare a omului, sa tina greseala lui asupra sa înaintea lui Dumnezeu si sa astepte ispita pâna la rasuflarea din urma”, iar alt sfânt parinte, fiind întrebat ce a aflat mai de pret din toate virtutile, a raspuns: „Sa te ocarasti pe tine însuti în toate”. Acest lucru laudându-l si cel ce întrebase, a zis: „Cu adevarat, alta cale afara de asta nu este!”

A tine greseala pe umerii sai în fata lui Dumnezeu, este a o marturisi continuu si a nu înceta niciodata a se pocai pentru ea. E contrar la ceea ce a facut Adam, cautând sa se ascunda si sa puna vina pentru greseala sa pe Eva. De greseala nu scapa omul prin sine, ascunzând-o, ci atragând mila lui Dumnezeu asupra sa, prin marturisirea pacatului. Ascunderea e un viclesug, deci un adaos de pacat. Si ea de fapt nu reuseste sa ascunda pacatul, ci îl face si mai transparent prin viclenie.

Dar a zis si **avva Pimen**: „Toate virtutile au intrat în lumea aceasta cu suspin; scoate o virtute si fara ea cu greu va sta omul”. Care este aceasta?, l-au întrebat unii, iar el a raspuns: „Ca omul sa se ocarasca pururi pe sine însusi, caci cel ce se ocaraste pe sine, orice i s-ar întâmpla, fie paguba, fie necinstire, fie orice necaz, se socoteste de mai înainte vrednic de ea si niciodata nu se tulbura”.

Despre luarea aminte si paza cea înțeleapta.

Despre aceasta spune Apostolul: ȚVedeti cum umblati cu grija, nu ca niste neînțelepti, ci ca niste înțelepti, rascumpărând vremea, ca zilele sunt rele. (Efeseni 5, 16).

Sfântul Isaac scrie: O, înțelepciune, cât de minunata esti si cum vezi de mai înainte toate, de departe! Fericit cel ce te-a aflat pe tine. Acela s-a eliberat de nepasarea tineretii. Daca cineva cumpara cu un pret, sau cu o grija mica doctoria de patimi mari, bine face, caci aceasta este adevarata filozofie, ca cineva, si în cele mai mici ce se fac de catre el, sa vegheze pururi. Acela si-aduna siesi odihna mare, si nu adoarme, ca sa nu i se întâmple prea potrivit, ci taie pricinile dinainte de vreme. El sufera pentru lucrurile mici o durere mica, înlăturând prin ea pe cea mare si luându-i înainte. De aceea, zice înțeleptul: ȚFate veghetor si treaz pentru viata ta, caci somnul cugetarii este o rudenie si un chip al mortii adevarate.

Acest text scoate în relief însusirea înțelepciunii de a fi o asigurare a unui bun viitor si de a avea în felul acesta un caracter profetic. Omul înțelept stie viitorul semenului bun si rau, cum nu stie cel neînțelept, care se misca spre viitor ca un orb.

„Celui ce e greoi în cele mici ale lui, nu-l crede ca va fi cum se cuvine în cele mari”. (Vasile cel Mare)

Despre ispita si retragerea lui Dumnezeu pentru îndreptare.

Ispita e, fie din îngaduinta sau din retragerea lui Dumnezeu pentru îndreptarea noastra, fie din parasirea din partea lui Dumnezeu care se întoarce de la cineva. Pentru ce? Ca mintea sa nu se mândreasca pentru binele ce l-a aflat, ci, razboita si certata, sa sporeasca pururi în smerenie. Aceasta este singura prin care nu numai ca-i biruie pe cei ce o razboiesc cu mândrie, ci se si învredniceste de daruri necontenit mai mari, înaintând pe cât e cu putinta firii omenesti, macar ca e legata cu lanturi de nedesfacut si apasata de povara trupului, spre desavârsirea si nepatimirea cea dupa Hristos.

Sfântul Diadoh spune despre aceasta:

Ț Domnul însusi zice ca satana a cazut ca un fulger din ceruri, ca sa nu priveasca cel cu chip desfigurat la locurile sfintilor îngeri.

Cel fara chip, cel desfigurat, cel cu chip urât. Nici satana ca creatura nu poate lepada chipul ce i s-a dat de Dumnezeu, dar acest chip e strâmbat, desfigurat, purtând în el trasaturile vicleniei, sau al multor feluri de pacate. Acest chip

desfigurat arata în acelasi timp cum trebuia sa fie cel desfigurat si ce a ajuns prin rautate. E ceva înspaimântator si totodata demn de mila în el. satana a ramas spirit înțelegator si înzestrat cu ratiune, dar ce perversa e inteligenta lui si ce sucita-i este ratiunea!

Cum deci, cel ce nu se învredniceste de partasie cu slujitorii cei buni, poate avea ca locas comun cu Dumnezeu mintea omeneasca? Ei vor zice ca aceasta se întâmpla prin îngaduirea (retragerea) dumnezeiasca, si mai mult nimic nu vor zice. Dar retragerea pentru îndreptare nu lipseste nicidecum sufletul de lumina dumnezeiasca, ci, de multe ori harul numai își ascunde mintii prezenta lui, ca sa împinga sufletul, prin amaraciunea pricinuita de demoni, sa ceara cu toata frica si cu multa smerenie ajutor de la Dumnezeu, cunoscând treptat-treptat, rautatea dusmanului sau. E la fel cu o mama care-si departeaza putin de la piept pruncul care nu respecta rânduielile alaptatului, pentru ca speriat de fetele straine sau amenintatoare ale unor oameni sau animale din jur, sa se întoarca cu multa frica si cu lacrimi la sânul mamei. Iar retragerea lui Dumnezeu din motiv de întoarcere la om, preda, oarecum legat demonilor sufletul care nu voieste sa-L aiba pe Dumnezeu. Dar noi nu suntem *fiii respingerii* (pierzarii, *Evrei 10, 39*), sa ne fereasca Dumnezeu, ci credem ca suntem prunci adevarati ai harului lui Dumnezeu, alaptati prin mici retrageri si dese mângâieri de la El, pentru ca, prin bunatatea lui Dumnezeu, sa ajungem la *barbatul desavârsit, la masura vârstei lui Hristos. (Diadoh al Foticeii)*

- Y Retragerea spre îndreptare aduce întristare multa, smerenie si o deznadejde masurata sufletului, ca partea lui iubitoare de slava si de dorinta de a se impune altora sa vina, dupa cuviinta, la smerenie. Ea aduce, deci, îndata, inimii frica lui Dumnezeu, lacrimi de marturisire si dorinta de multa tacere.

Acestea sunt roadele pozitive ale retragerii pedagogice, sau ale ascunderii prezentei lui Dumnezeu, fara plecarea din suflet. Unde nu sunt aceste roade, Dumnezeu a parasit sufletul pentru ca acesta s-a întors de la El. mântuirea nu e adusa de un Dumnezeu prezent, dar nelucrator; nu e adusa în chip magic, fara ca El sa-si arate puterea transformatoare asupra omului în faptele si simtirile lui de om nou. Astfel retragerea pedagogica a lui Dumnezeu e numai într-un anumit sens retragere; în alt sens, Dumnezeu ramâne prezent si chiar lucrator, dar lucrarea Lui se arata în altfel de roade: în frica de osânda, în întristarea pentru pacate, în pocainta. Dumnezeu se vede prin ele ca un factor ascuns, dar eficient. Sufletul îl simte pe de o parte prezent, pe de alta retras, din nemulțumire pentru pacatele lui si conducându-l prin aceste alte stari si simtiri spre mântuire.

Retragerea pricinuita de întoarcerea lui Dumnezeu de la suflet, îngaduie ca sufletul sa se umple de deznadejde, de necredinta, de mânie si de îngâmfare. Trebuie sa avem deci experienta ambelor retrageri ale lui Dumnezeu si sa ne apropiem de El potrivit cu felul fiecăreia. În cazul celei dintâi suntem datori sa aducem multumire lui Dumnezeu ca Celui ce a pedepsit mândria cunostintei noastre cu retragerea spre mângâiere, pentru ca sa ne învete, ca un Parinte bun, deosebirea între virtute si pacat. În cazul celei de a doua, trebuie sa-I aducem marturisirea neîncetata a pacatelor, lacrimi nelipsite si o retragere si mai mare de la cele rele pentru ca, astfel, prin sporirea ostenelelor, sa putem îndupleca pe Dumnezeu sa caute, ca mai înainte, la inimile noastre.

Trebuie stiut însa, ca atunci când începe lupta între suflet si satana printr-o ciocnire esentiala, din îngaduinta lui Dumnezeu, spre îndreptare, harul se ascunde, cum am spus mai înainte, dar ajuta în chip nestiut sufletul, ca sa arate vrajmasilor lui ca biruinta este numai a sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)

- Y Sfântul Isaac Sirul zice: Nu e cu putinta omului sa se înțelepteasca fara ispitele din îngaduinta (prin îngaduirea lor de catre Dumnezeu) în razboaiele duhovnicesti si sa cunoasca pe Purtatorul lui de grija, sa simta pe Dumnezeu si sa se întareasca în credinta în El în chip ascuns, decât prin puterea experientei pe care a primit-o. Caci, când harul vede ca a început în cugetarea lui putin parerea de sine si a început sa gândeasca lucru mare despre el, îndata îngaduie sa se întareasca ispitele împotriva lui, pâna ce va cunoaste omul slabiciunea sa si va alerga la Dumnezeu, prinzându-se de El întru smerenie. Prin acestea ajunge omul la masura barbatului desavârsit prin credinta si nadejde în Fiul lui Dumnezeu, si se înalta la iubire. Caci iubirea lui Dumnezeu fata de om se face cunoscuta ca minunata când se arata în mijlocul împrejurarilor care-i întrerup nadejdea. Atunci îi arata Dumnezeu puterea Lui, în izbavirea ce i-o da omului de la El. Caci ***niciodata nu cunoaste omul puterea lui Dumnezeu când se afla în odihna si este în largul sau!*** Si niciodata nu si-a aratat Dumnezeu lucrarea Lui în chip simtit decât în tara linistii, în pustii si în locuri lipsite de tulburarea pricinuita de împreuna vietuire cu oamenii. (*Isaac Sirul*)

Înaintarea la masura vârstei duhovnicesti a lui Hristos, nu se face pe un drum neted, într-o continua seninatate si bucurie, ci prin grele si dramatice lupte.

Numai în situatii în care omul nu mai are nadejde la nimic, în asa zisele 'situatii limitate' cum le spune Karl Jaspers, dar totusi nu renunta cu totul la nadejdea într-o minune a lui Dumnezeu, daca aceasta minune se produce, Dumnezeu își arata omului limpede puterea Lui. Astfel o poate confunda cu vreo putere a naturii,

destoinicieii omenesti. Când esti sanatos nu simti atât de usor darul lui Dumnezeu, ca atunci când, bolnav fiind, recapeti sanatatea dupa ce aproape ca nu mai nadajduiai aceasta.

Marile minuni sau aratari ale puterii mai presus de fire a lui Dumnezeu se arata în locurile unde se linistesc si`astrii. Dar exista si o Țțarat' interioara a linistii, pe care o gasesc unii credinciosi mai ales în clipele Țțsituatiilor limitat', când își pun ultima nadejde în Dumnezeu. Atunci ei s-au despartit spiritual de toti si de toate, caci i-a vazut si le-a vazut fara putere. Atunci nu se mai stiu decât fata în fata cu Dumnezeu, într-o stare, care, desi e de mare tensiune, e în acelasi timp de mare Țțlinistet', caci nimic nu-i mai intereseaza, nimic nu-i mai tulbura. Atunci omul este întreg numai nadejde îndreptata spre Dumnezeu si se lasa cu totul în voia Lui. Si chiar daca nu s-ar produce minunea pe care o cere, el se lasa totusi în seama lui Dumnezeu: „ *Faca Dumnezeu ce va vrea! Orice va fi, simt ca aceea va fi voia Lui*” .

Y Despre acestea zice **Marele Vasile**: Cel ce s-a facut iubitor al lui Dumnezeu își doreste sa aiba, fie cât de putin, nepatimirea Lui si pofteste sa guste din sfintenia Lui duhovniceasca, din linistea, din netulburarea si blândetea Lui, din bucuria si veselia ce se nasc din acestea, sa se straduiasca sa-si departeze gândurile de la toata patima materiala care-i tulbura sufletul; sa priveasca cu ochii curat, neumbrit, la cele dumnezeiesti si sa se faca locas nesaturat al luminii de acolo. Deprinzându-si sufletul cu o astfel de stare, se face, pe masura asemanarii dobândite, familiar lui Dumnezeu, iubitor si atotdorit al Lui si, ca unul ce a purtat o lupta grea si a iesit din amestecarea cu materia, poate vorbi cu Dumnezeu cu o cugetare curata si despartita de orice amestec cu patimile trupesti. (*Vasile cel Mare*)

Y Despre nepatimirea omeneasca, **Sfântul Isaac** scrie asa: Nepatimirea nu înseamna a nu mai simti patimile, ci a nu le mai primi, caci din multe si felurite virtuti pe cate le-au dobândit unii, aratate si ascunse, au slabit patimile în ei si ele nu mai pot sa se rascoale usor împotriva sufletului.

Vointa e factorul de acceptare a patimilor, factorul care le face personale. Pâna nu sunt acceptate de vointa, ele se pot misca în persoana, sau în jurul interior care înconjoara nucleul persoanei, dar nu au devenit ale persoanei. Nu este însa bine ca acestea sa zaboveasca prea mult în persoana, la usa vointei caci usa poate ceda când este fortata prea mult. Împotriva lor trebuie întarite virtutile, ca niste soldati care ies la respingerea patimilor.

Si cugetarea nu mai are nevoie sa ia aminte la ele, pentru ca tot timpul este plina de înțelesurile dumnezeiesti din cercetarea si ocuparea cu cele mai bune moduri de purtare, care se misca în minte prin atentia fata de ele. Dar când patimile încep sa se miste si sa se tulbure, cugetarea e rapita deodata din vecinatatea lor, bagând de seama ceva ce a aparut în minte; deci patimile ramân în ea nelucratoare. (*Isaac Sirul*)

Y Asa a spus **Fericitul Marcu**: Mintea împlinind, prin harul lui Dumnezeu, faptele virtutilor si apropiindu-se de cunostinta, putin mai simte din partea raului si a pornirii nerationale din suflet. Caci cunostinta ei o rapeste la înaltime si o înstraineaza de toate cele din lume.

Se descrie un proces foarte fin din minte. Cugetarea ca functie a mintii nu cugeta la patimi pâna ce acestea nu se misca cu tulburare în suflet. Când acestea se tulbura în suflet atentia cugetarii este atrasa de ele sau de chipul ispititor, pe care ele l-au proiectat în minte. Atunci mintea, care se ocupa de mai înainte cu cugetari curate, se scufunda si mai mult în acestea si patimile ramân fara putere de înrâuire asupra ei, caci cugetarile acelea sunt atât de înalte si de sublime, ca o fac insensibila fata de toate ispitele ce i le ofera patimile.

Astfel, pentru limpezimea, subțirimea, sprinteneala înaltarii si ascutimea mintii si pentru nevointa lor, mintea se curata si mai mult si se dovedeste stravezie pentru lumina, pentru faptul ca trupul lor s-a uscat prin ocuparea cu linistea si cu îndelunga petrecere în ea.

Exista o strânsa legatura între transparenta mintii pentru lumina de sus si între transparenta trupului, dobândita prin înfrânare, prin lepadarea grosimii si grasimii. Trupul usureaza transparenta duhului nu numai spre cei din afara, ci si spre cele dumnezeiesti. Printr-un trup subtire, sufletul iradiaza usor si spre cei din afara, dar se face deschis si înțelesurilor înalte, dumnezeiesti; sau prin transparenta lui se simte mai usor Dumnezeu. Caci grosimea sta grea si opaca peste minte si în relatia ei cu cei din afara si cu Dumnezeu. Îngreuneaza înțelegerea si comunicarea în amândoua directiile. De altfel o minte care nu e

stravezie pentru cele dumnezeiesti, nu are de comunicat un continut duhovnicesc experiat nici celor de afara.

Pentru aceasta, vederea aflatoare în ei pune stapânire usor si repede pe fiecare si-i calauzeste spre lucruri minunate legate de ea si prin aceasta, mult se vor îmbogati în vederile lor si cugetarea lor niciodata nu va fi lipsita de continutul cunoasterii; si nu vor fi niciodata în afara de acelea pe care roada Duhului le sadeste în ei. Iar prin obisnuinta de multi ani se vor sterge din inima lor amintirile care misca patimile în sufletul lor si taria stapânirii diavolului. Caci atunci când sufletul nu se târguieste cu patimile si nu se însoteste cu gândurile ce pornesc din ele, pentru ca este stapânit neîncetat de alta preocupare, taria unghiilor patimilor nu se poate prinde de simtirea lui în cei duhovnicesci. (*Marcu Ascetul*)

Y Iar **Sfântul Diadoh** zice: Nepatimirea este a nu fi razboiti de demoni, caci pentru aceasta ar trebui, dupa Apostol, sa iesim din lume, ci, fiind razboiti de ei, sa rămânem nebiruiti. Caci razboinicii purtatori de platose, desi sunt tinta sagetilor vrajmasilor si aud zgomotul sagetilor primite, ba si vad aproape toate sagetile trimise împotriva lor, nu sunt raniti, datorita tariei vesmintelor ostasesi; caci, fiind aparati de platose, cu toate ca sunt loviti, rămân teferi. Iar noi, prin toata armatura luminii si prin coiful mântuirii, înarmati cu toate virtutile, înfrângem cetele întunecate ale demonilor (*Efeseni 6, 11, 17*). Caci curatia vine nu numai din nesavârsirea celor rele, ci si din biruirea deplina a celor rele prin împlinirea celor bune. (*Diadoh al Foticeii*)

Y Iar **Sfântul Maxim** cunoaste o împatrita nepatimire, zicând:

1. Prima nepatimire numesc miscarea spre un pacat al trupului, neîmplinita cu lucrarea;
2. Respingerea desavârsita a gândurilor patimase din suflet prin care se vestejeste miscarea patimilor din prima nepatimire;
3. desavârsita nemiscare a poftei spre patimi, datorita careia se produce si a doua nepatimire ce consta în curatia gândurilor;
4. desavârsita lepadare a tuturor închipuirilor sensibile din cugetare, din care ia nastere a treia, prin faptul ca nu are închipuirile celor sensibile ca principii care sa produca în ea chipurile patimilor.

Y Nepatimirea este starea pasnica a sufletului datorita careia e greu de miscat spre pacat. (*Maxim Marturisorul*)

Nepatimirea desavârsita, sau a patra, este lipsa chipurilor sensibile din cugetare. Lipsind acestea, pofta de care se elibereaza nepatimirea a treia, nu are putinta sa dea chipuri, lipsesc si gândurile patimase din a doua nepatimire. Lipsind aceste gânduri nu se înfaptuieste nici pacatul cu fapta, ceea ce constituie prima nepatimire. În definitiv si nepatimirea se reduce, în cea mai ultima esenta a ei, la golirea mintii de chipurile sensibile, ca si cunoasterea cea mai înalta, directa a lui Dumnezeu Cel lipsit de margini. astfel nepatimirea si cunoasterea cea mai înalta, directa a lui Dumnezeu coincid. Dar exista si o nepatimire care priveste la lucruri, la oameni si la chipurile lor fara pofta, fara patima. Dar ea e mai fragila, mai nesigura, ea e nepatimirea a treia, deci a doua dupa cea mai înalta. De aici urmeaza si contrariul: patimile încep de la simturi, ca sa urce prin chipuri pâna la minte, de unde coboara la fapte prin trup ca patimi formate.

Înclinarea spre patima, placerea patimii, primirea ei si nepatimirea.

Y Spune **Sfântul Ilie Edicul**: Înclinarea spre patima e materia rea a trupului; placerea de patima e materia rea a sufletului; primirea patimii este materia rea a mintii. Organul celei dintâi e pipaitul; organul celeilalte sunt celelalte simturi; iar a celei din urma, dispozitia contrara. (*Ilie Edicul*)

Trupul înclina spre patima; aceasta e un continut al miscarii lui. Înclinarea aceasta îl mâna spre pipaitul celor dorite. Sufletul are placere de patima; aceasta e continutul miscarilor lui pâna ce nu e liber de patimi. Pornirea spre patima a luat prin suflet un caracter mai constient . sufletul tinde spre împlinirea placerii patimase prin alte simturi mai constiente (vaz, auz etc.). Mintea e cea care se hotaraste sa accepte patima, si o face aceasta cu o anumita libertate. Organul prin care lucreaza ea este o dispozitie contrara binelui sau lui Dumnezeu. Sunt descrise aici trei faze în dezvoltarea patimilor.

- Y Cel ce are placerea de patima este aproape de cel ce înclina spre patima; iar cel ce primește patima e aproape de cel ce are placere de patima. Dar e departe de amândoi cel nepatimitor (despatimit, nepatimas). (*Ilie Edicul*)
- Y Împatimit este cel ce are pornirea spre pacat mai tare ca ratiunea, chiar daca nu pacatuiește deocamdata. Placerea de patima o are cel ce are lucrarea pacatului mai slaba decât ratiunea, chiar daca o suferă în afara. Primitor de patima este cel care e mai mult liber decât rob al mijloacelor (pacatului), iar nepatimas e cel ce nu primește nimic din felurimea acestora. (*Ilie Edicul*)
- Y Înclinarea spre patima se înlătura din suflet prin post si rugaciune; placerea de patima, prin priveghere si tacere; primirea patimii se înlătura prin linistire si luare aminte. Iar nepatimirea se naste din pomenirea lui Dumnezeu. (*Ilie Edicul*)

Împatimirea trupului se vindeca prin virtutile principale ale trupului; înfrânarea si rugaciunea, ca act de vointa exercitat asupra trupului se vindeca prin virtutile principale ale trupului si ca act de chemare a lui Dumnezeu, care opreste si trupul de la fapte patimase; placerea de patimi, prin priveghere si tacere, ca acte de vointa exercitate asupra sufletului; primirea patimii, prin linistire si luare aminte, ca acte de vointa exercitate asupra cugetarii. Nepatimirea se naste din pomenirea lui Dumnezeu, care da mintii un continut fara chip si o tine atârната de frumusețea Lui si de înțelesul Lui nesfârșit.

Despre credinta, nadejde si dragoste

Începutul, mijlocul si sfârșitul, iar, de voiesti sa spui, si daruitoarele si calauzitoarele tuturor bunatătilor (virtutilor) sunt credinta, nadejdea si dragostea, aceasta întreita frânghie tesuta de Dumnezeu; si mai mult decât toata dragostea, pentru ca ȚDumnezeu este iubireț (*I Ioan 4, 8*). De aceea, nu e drept sa nu împlinim lipsa lucrarii de fata si prin aceasta. Mai bine zis, dupa Sfântul Isaac Sirul, „desavârsirea multor roade ale Duhului o primește cineva atunci când se învredniceste de iubirea desavârsita”.

Desavârsirea consta în iubire: ea e cea mai înalta dintre virtuti, si întrucât la a se ajunge de obicei trecând prin toate virtutile, ea e si o culminare a fiecărei virtuti, dar în armonie cu toate celelalte. Nu poate avea cineva iubire desavârsita, daca e lacom, îngâmfat, lenes, fara rabdare si fara smerenie. Toate virtutile duse la culme în sinteza, înseamna iubire, sau sunt însufletite de iubire.

- Y Scrie **Sfântul Ioan Scararul**: Dupa cele spuse înainte, ramân acestea trei: legatura care strânge si tine toate – credinta, nadejdea si dragostea (*I Corinteni 13, 13*), caci ȚDumnezeu e iubireț (*I Ioan 4, 8*). De aceea, eu vad pe prima ca raza, pe a doua ca lumina, iar pe a treia ca cerc. Dar toate sunt o unica lumina si stralucire. Caci cea dintâi toate le poate face si zidi; a doua îmbratiseaza mila lui Dumnezeu si nu ne face de rusine, iar cea de-a treia niciodata nu cade, nici nu înceteaza de a vedea (contempla), nici nu lasa pe cel hranit de ea sa se linisteasca de nebunia ei. (*Ioan Scararul*)

Prin *credinta* putem toate; ea este tarie în lucrare. Prin *nadejde* îmbratiseam cu vederea mila nesfârșita a lui Dumnezeu, cu toate puterile ei; nadejdea niciodata nu ne face de rusine în fata altora, pentru ca am avut-o; caci chiar daca nu ni se împlineste ceva din ce am nadajduit, se împlineste altceva; daca nu ni s-a împlinit azi, nadajduim ca ni se va împlini mâine si pâna la urma ni se împlinesc toate în viata vesnica; atunci vom vedea cu siguranta ca n-am ramas de rusine.

Iubirea nu se ispraveste niciodata de a se adânci privind în taina indefinita a semenului pe care-l iubeste, sau în taina infinita a lui Dumnezeu. Cel ce iubeste pe cineva, uitând de toate si trecând peste toate, pare „nebun” celorlalti. Dar el a gasit în acela comoara de pret nesfârșit, pe care ceilalti nu o vad. Au fost si sunt atâția „nebuni” pentru Hristos în stare sa jertfeasca toate pentru El, pâna si viata pamânteasca, din siguranta ca o vor dobândi pe planul vesniciei. Cel iubit e mai de pret decât însasi sinea proprie.

- Y Cuvântul despre iubire este cunoscut îngerilor; și lor, pe temeiul lucrării iluminării, Dumnezeu le este iubire. Dar cel ce vrea să definească acest cuvânt, e ca un orb care numără nisipul mării. Iubirea, după calitate, este asemanarea cu Dumnezeu, pe cât e cu puțința muritorilor; după lucrare, este o betie a sufletului, iar după însușire este izvorul credinței, adâncul fără fund al îndelungii răbdări, marea smereniei.

Precum iubirea poate fi socotită „nebunie”, așa poate fi socotită și „betie”. Prin betie se pune în relief mai mult entuziasmul ei. Ea vede pe cel iubit atât de frumos, ca toate celelalte sunt nimic față de acela. E așa cum vede cel beat realitatea, altfel decât ceilalți. Dar ea e „betie trează” (Grigorie de Nisa), pentru că cel ce iubeste e singurul care vede pe cel iubit așa cum este de fapt și îl poate face să fie așa.

Iubirea este, în chip principal, lepădarea a toată gândirea potrivnică, dacă Țiubirea nu socoteste răul. Iubirea, nepătimirea și înfierea se deosebesc numai după numiri: precum lumina, focul și flacăra sunt adunate într-o singură lucrare, așa gândește și despre acestea. (*Ioan Scararul*)

- Y Iar *Sfântul Diadoh* spune: Socoteste frate că fiecarei vederi duhovnicești îi premerge credința, nădejdea și dragostea, dar mai mult dragostea. Cele dintâi învățate să se disprețuiască toate bunurile văzute, dar iubirea unește sufletul însuși cu virtuțile lui Dumnezeu, adălmecând printr-o simțire a minții pe nevazutul Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)

- Y Alta este dragostea naturală a sufletului și alta cea care se adaugă ei de la Sfântul Duh. Cea dintâi se mișcă din voința noastră, cea de-a doua aprinde atât de mult sufletul spre dragostea lui Dumnezeu, încât toate partile sufletului nostru se lipsesc de negrita bunătății a dorului de Dumnezeu, într-o nesfârșită simplitate a simțirii.

Numai simplitatea este nesfârșită, pentru că cuprinde în ea totul, în mod concentrat. „Simplitatea simțirii” e cea mai intensă simțire, pentru că nu se împarte în simțiri diferențiate și micșorate. Toate partile sufletului sunt strabătute de o singură simțire, dar de o mare nesfârșită, a dorului după frumusețea lui Dumnezeu. Simplitatea e concentrarea într-o unitate a tuturor puterilor și simțurilor sufletului, care au, prin Dumnezeu, o adâncime și o bogăție nesfârșită.

Mintea ajunsă atunci ca una care a zămislit din lumina duhovnicească a harului, s-a făcut izvor de iubire și de bucurie. (*Diadoh al Foticeii*)

- Y *Sfântul Isaac* spune la rândul lui: Iubirea ce se iveau din niscai lucruri e ca o candelă mică, hrănită de untelemn și astfel e și lumina ei; sau ca un pârâu care se hrănește din ploaie și a cărui curgere se oprește când continuul care-l susține lipsește. Dar iubirea care are drept pricină pe Dumnezeu, este ca un izvor a cărui curgere niciodată nu se întrerupe, căci Dumnezeu singur este izvorul ei și continuul ei nesecat. (*Isaac Sirul*)

- Y *Întrebare*: Când se ajunge la desăvârșirea multelor roade ale Duhului? *Răspuns*: Când se învrednicește cineva de desăvârșită iubire a lui Dumnezeu. *Întrebare*: De unde cunoaște cineva că a ajuns la aceasta? *Răspuns*: Când se mișcă pomenirea lui Dumnezeu în cugetarea lui, îndată inima lui se mișcă în iubirea Lui și din ochii lui pornesc lacrimi de îmbelsugare. Căci iubirea are obiceiul să izvorască lacrimi când își amintește de cei iubiți. Astfel fiind, niciodată nu încetează din lacrimi, pentru că nu-i lipsește niciodată continuul care să-l aducă pe el la pomenirea lui Dumnezeu. Așa încât și în somnul lui se afla în convorbire cu Dumnezeu, acesta fiind un obicei al iubirii și aceasta este desăvârșirea oamenilor în această viață a lor. (*Isaac Sirul*)

Desăvârșirea omului constă astfel în iubirea față de Dumnezeu. Iubirea este a inimii și ea se arată în lacrimi, când este o simțire puternică, nu o convingere teoretică. Dar inima se aprinde de iubire și se topește în lacrimi, când în cugetare se mișcă pomenirea lui Dumnezeu. Deci inima nu lucrează fără cugetare. Se înțelege că numele lui Dumnezeu pomenit mereu în cugetare înduioșează inima la iubire până la lacrimi, deci nici cugetarea la Dumnezeu nu-i o cugetare pur teoretică. Din toate rezultă că Dumnezeu cel pomenit neîncetat, e pomenit astfel pentru că e iubit ca Persoana iubitoare, căci o persoană trezește în alta iubirea prin iubirea sa.

- Y Iubirea lui Dumnezeu este calea prin fire și când vine în cineva fără măsură, face acel suflet să iasă din sine (extatic). De aceea, inima celui ce o simte pe ea nu poate să o încapă și să rămână cum este, ci, după măsura calității și a iubirii venite în el, vede în el o schimbare neobisnuită. Și semnele ei simțite sunt acestea: față de celui ce o are se face ca focul și-i plină de bucurie, trupul i se încălzește, frica și sfiala se depărtează de la el și se face ca un iese din sine (extatic). Puterea care adună mintea lui pleacă de la el, făcându-se ca un iese din minte, moartea cea mai înfricoșătoare o socoteste bucurie și niciodată vederea minții lui nu pătimește vreo întrerupere din înțelegerea celor cerești; celui absent îi vorbește ca fiind de față, nefiind văzut de cineva.

Tainica legătura dintre suflet și trup se arată și în căldura ce cuprinde trupul celui cucerit de o mare iubire. El este ca un iese din sine, ca unul ce a uitat de sine;

toata atentia lui e plecata la cel iubit. E ca un iese din minti, dar nu în sens rau, ca sa calce bunele rânduieli ale societatii, ci în sensul bun, fiind în stare sa renunte la tot ce cauta omul „cuminte” în sensul egoist al cuvântului. E în stare sa-si dea viata pentru Cel iubit. ÎAcum nu mai traiesc eu, ci Hristos traieste în mine! (Galateni 3, 20). El traieste pentru un alt eu, nu pentru eul sau. Daca în omul „natural” eul ca subiect este identic cu obiectul griii sale, în omul umplut de iubirea de sus „eul” ca subiect ramâne, dar eul ca obiect al iubirii sale este altul, este cel iubit de eul lui Hristos. În acelasi timp se mentine ca eu iubitor; în el nu e o reduplicare egoista, ci o doime reala: eu ca subiect si tu ca cel pentru care sunt eu. Aceasta e „iesirea din sine”, iesirea din mintea pentru sine, ridicarea la mintea pentru altul. Cel ce iubeste nu mai are frica sa renunte la sine si nici rusine sa se comporte în felul acesta, socotit de altii nebunie. Dar în faptul ca eul ca subiect ramâne, se arata totusi ca iubirea cea mai totala nu înseamna confundare cu altul în impersonal, ci unitate bipersonala. Tu ai devenit dominant însa în mine prin voia propriului eu, instalându-te în interiorul propriului eu cu un rol major, dar marind urias puterile eului meu care te-a primit.

Cunoasterea si vederea lui naturala a disparut si nu simte în chip sensibil miscarea sa, care se misca între lucruri; chiar daca face ceva, nu simte ceea ce face, ca unul ce are mintea ocupata cu vederea unor lucruri care nu sunt de fata. Si cugetarea lui se ocupa pururi cu Celalalt.

Cunoasterea si vederea celor din jur, miscarea lui între ele se savârseste fara sa fie constient de ele, atentia Lui fiind atintita cu totul la cel iubit, dar nevazut pentru vederea naturala.

De aceasta betie duhovniceasca au fost plini odinioara Apostolii si mucenicii: cei dintâi au strabatut stapâniti de ea toata lumea, ostenind si fiind batjocoriti (*I Timotei 4, 10*); cei din urma, suportând taierea madularelor, si-au varsat sângele lor ca apa; si suferind chinurile cele mai cumplite, nu s-au descurajat, ci le-au rabdat cu barbatie. Si, fiind înțelepti, au fost socotiti ca niste lipsiti de minte (*II Corinteni 11, 38*). Altii au ratat prin pustie, prin munti, pesteri si prin vagaunile pamântului (*Evrei 11, 38*), fara asezare, ei care erau cei mai asezati. La aceasta nebunie învredniceste-ne si pe noi Doamne, sa ajungem!

Despre Sfânta Împartasanie

Nimic nu ajuta si nu contribuie asa de mult la curatirea sufletului, la luminarea mintii, la sfintirea trupului si la prefacerea amândurora spre o stare mai dumnezeiasca si la nemurire, ba si la biruirea patimilor si a demonilor, sau, mai presus de fire, ca *împartasirea si cuminecarea continua*, cu inima si simtire curata, pe cât este cu putinta omului, cu preacuratele, nemuritoarele si de viata facatoarele Taine, cu însusi cinstitul Trup si Sânge al Domnului Dumnezeuului si Mântuitorului nostru Iisus. Adeverim aceasta din cuvintele Vietii însesi si ale însusi Adevarului care zice: *ÎEu sunt pâinea vietii*; *ÎAceasta este pâinea care se pogoara din cer, ca cel ce manânca din ea sa nu moara. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. De va mânca cineva din pâinea aceasta, viu va fi în veac. Si pâinea care Eu o voi da, trupul Meu este, pe care Eu îl voi da pentru viata lumii*. Si: *ÎDe nu veti mânca trupul Fiului Omului si nu veti bea sângele Lui, nu veti avea viata întru voi. Cel ce manânca trupul Meu si bea sângele Meu, are viata vesnică*, *Îcaci trupul Meu este mâncare adevarata si sângele Meu este bautura adevarata. Cel ce manânca trupul Meu si bea sângele Meu, ramâne întru Mine si Eu întru el. precum M-a trimis pe Mine Tatal Cel viu si Eu sunt viu prin Tatal; si cel ce Ma manânca pe Mine, acela va fi viu prin Mine. Aceasta este pâinea care s-a coborât din cer si cel ce manânca pâinea aceasta a Mea, viu va fi în veac* (*Ioan 6, 53-58*).

Purtatorul de Hristos, **Pavel**, zice acestea: *ÎFratilor, eu am primit de la Domnul, ceea ce v-am predat si voua, ca Domnul Iisus în noaptea în care a fost vândut, a luat pâinea si binecuvântând-o, a frânt-o spunând: „Luati, mâncați, acesta este trupul Meu care pentru voi se frânge; aceasta s-o faceti întru*

pomenirea Mea. Caci de câte ori veti mânca pâinea aceasta si veti bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi trupului si sângelui Domnului. Pentru aceea, între voi multi sunt neputinciosi si bolnavi, dintre care multi mor. Caci daca ne-am cerceta pe noi, nu am fi judecati, iar fiind judecati de Domnul, suntem îndreptati, ca sa nu fim osânditi laolalta cu lumea! (I Corinteni 11, 23-33)

- Y Sfântul **Ioan Gura de Aur**: De trebuinta este sa învățăm care este minunea Tainelor, pentru ce s-au dat si care este folosul lor. „Suntem un trup si madulare ale trupului Domnului nostru Iisus Hristos si din oasele Lui” (Romani 12, 5; Efeseni 5, 30). Iar cei care au aflat aceasta, sa urmeze celor spuse. Deci pentru ca aceasta sa nu se înfaptuiasca numai prin iubire, ci si cu lucrul însusi, sa ne unim prin mâncare cu acel trup pe care ni l-a daruit, voind sa ne arate dorul ce-l are catre noi.

Nu numai prin iubire ca simtire se sustine comuniunea în biserica, oricât ar accentua unii aceasta, ci si printr-o putere obiectiva, ontologica, dumnezeiasca, ce ne vine prin trupul lui Hristos. Prin aceasta ne prinde chiar si trupurile în aceasta unire.

Pentru aceasta s-a unit pe Sine cu noi si ne-a dat trupul Sau noua, ca sa ne facem un trup unit cu Capul. Acest lucru este propriu celor ce se iubesc cu tarie, fiind dat de înțeles si de Iov, vorbind despre casnicii lui, care-l iubeau în chip covârșitor, încât ziceau: ȚCine ne va da putinta sa ne saturam de carnea lui? (Iov 31, 31). De aceea, si Hristos a facut acest lucru, ridicându-ne la o prietenie si mai mare si arătându-ne dorul Lui catre noi, caci nu se da pe Sine celor ce-L doresc, numai ca sa-L vada, ci si ca sa-L atinga, sa-L manânce, sa se sadeasca în trupul Lui si sa se uneasca cu El si sa-si sature întregul dor. (Ioan Gura de Aur)

Cei ce se împartasesc de preasfântul Trup si de cinstitul Sânge, stau între Îngeri, Arhangheli, între Puterile de sus si sunt îmbracati în însusi vesmântul împaratesc al lui Hristos, având arme duhovnicesti. Ba cu acestea înca nu am spus nimic, caci L-au îmbracat cu Împaratul însusi. Pe cât este însa de mare, de înfricosatoare si de minunata Taina, tot pe atât trebuie sa te apropii cu curatie, daca vrei sa te apropii de mântuire. Caci daca te apropii cu constiinta apasata, te apropii de osândă si pedeapsa, fiindcă Țcel ce manâncă si bea cu nevrednicie Trupul si Sângele Domnului, judecata siesi manâncă si beat (I Corinteni 11, 27). Daca cei ce-si pateaza porfira împarateasca sunt pedepsiti la fel cu cei ce o rup, nu e deloc necuvenit ca cei ce primesc Trupul cu cuget necurat sa suferă aceeasi pedeapsa cu cei ce L-au rupt prin piroane. Ia aminte ce înfricosatoare pedeapsa a aratat Pavel zicând: ȚCel ce calca legea lui Moise murea pe temeiul a doi sau trei martori, socotiti cu cât se va învrednici de o pedeapsa mai mare cel ce a nesocotit pe Fiul lui Dumnezeu si a socotit un lucru de rând Sângele Noului Legământ, prin care acesta a fost sfintit? (Evrei 10, 29). (Ioan Gura de Aur)

- Y Câți deci, ne împartasim de trupul acesta, câți gustam din sânge, se înțelege ca gustam din Acela ce sade sus, care e închinat de Îngeri, de Cel apropiat de puterea fara margini. O, câte drumuri duc spre mântuirea noastra! Ne-a facut pe noi trupul Sau, ne-a dat noua trupul Sau, si nimic din toate acestea nu ne departeaza de rele! O, ce nepasare, o, ce nesimtire! (Ioan Gura de Aur)

- Y Un preot minunat mi-a istorisit ca a fost învrednicit sa vada si sa auda acestea: ca pe cei ce vor pleca de aici împartasiti cu Taine cu constiinta curata fiind, când vor muri, Îngerii îi vor duce de aici în suita, pentru Cel cu care s-au împartasit. (Ioan Gura de Aur)

- Y Dumnezeiescul **Damaschin** zice: Deoarece suntem îndoiti si compusi, trebuie ca si nasterea noastra sa fie îndoita; la fel si haina îndoita. Nasterea ni s-a dat prin apa si prin Duh, iar mâncarea este însasi *pâinea vietii*, Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce s-a pogorât din cer. Precum la Botez, deoarece oamenii obisnuiesc sa se spele cu apa si sa se unga cu untdelemn, a unit cu untdelemnul si cu apa harului Duhului si l-a facut pe el baia nasterii din nou, la fel, deoarece avem obiceiul sa mâncăm pâine si sa bem apa si vin, a unit cu ele dumnezeirea Sa si le-a facut pe ele Trupul si Sângele Sau, ca prin cele obisnuite si dupa fire, sa ajungem în cele mai presus de fire. Trupul Lui este cu adevarat unit cu dumnezeirea, prin trup înțelegând pe cel din Sfânta Fecioara, nu un trup coborât din ceruri, iar pâinea si vinul se prefac în însusi Trupul si însusi sângele lui Dumnezeu. Dar, de cauti sa afli modul cum se face aceasta, îți ajunge sa auzi ca aceasta se face prin Duhul Sfânt, tot asa cum Cuvântul a dat fiinta trupului Sau în Sine din Sfânta Nascatoare de Dumnezeu prin Duhul Sfânt; mai mult nimic nu cunoastem, decât ca Cuvântul lui Dumnezeu este adevarat, lucrator si atotputernic, iar modul de nepatruns. (Ioan Damaschin)

- Y Celor ce se împartasesc cu vrednicie, aceasta se face spre iertarea pacatelor, spre viata vesnica si spre pazirea sufletului si a trupului; iar celor ce se împartasesc cu obraznicie, spre osândă si pedeapsa, ca si moartea Domnului. (Ioan Damaschin)

- Y Pâinea si vinul nu sunt chip al Trupului si al Sângelui lui Hristos, în nici un caz, ci însusi Trupul lui Hristos Cel îndumnezeit si însusi Sângele Lui. Caci ȚTrupul Meu este adevarata mâncare si Sângele Meu este adevarata bautură (Ioan 6, 55). Acesta este Trupul si Sângele lui Hristos, care intra în alcatuirea (constitutia) sufletului si trupului nostru, netopindu-se, nestricându-se, netrecând în ceea ce dam afara, ci ramânând în fiinta noastra, ca pricina a pastrării noastre, ca mijloc de curățire a toata întinaciunea.

Trupul lui Hristos, pe care-L primim în Sfânta Împartășanie nu e alt trup decât cel primit de Fiul lui Dumnezeu din Sfânta Fecioara, dar îndumnezeit prin Înviere și Înalțare, ca să fie în noi aluat spre îndumnezeire, înviere și înaltare. De aceea e și trup pneumatizat, nevazut, copleșit de Duhul Sfânt, deși trup real, ca să fie și în noi izvorul Duhului deplin și să ne pneumatizeze și pe noi tot mai mult, pentru a birui treptat legile firii, atârănarea spre cele de jos, procesul de stricaciune și de moarte definitivă. Căci trupul lui Hristos nu mai e supus procesului de descompunere, datorită Duhului Sfânt care se afla în el. De aceea în Sfânti osemintele rămân nedescompuse și de aceea vom învia și noi, căci Hristos cel înviat rămâne cu Duhul Sau în sufletul nostru, cu puterea Lui de nestrucaciune care-i va da acestuia puterea să-și învie trupul. Ortodoxia a păstrat înțelesul mântuirii ca efect întins asupra trupului și a cosmosului, afirmând că mântuirea deplină este eliberarea trupului de stricaciune și de moarte prin înviere, datorită umplerii lui de Duhul Sfânt. Toată iconografia Bisericii vorbește despre aceasta, căci așa cum sufletul este în trupul nostru, așa e, în oarecare fel, și trupul nostru, prin rădăcinile raționalității și sensibilității lui, în sufletul nostru. Dar atunci cu atât mai mult și Hristos cel înviat, adică cu trupul nesfârșit subțiat și înduhovnicit, e în oarecare fel în sufletul nostru chiar după moartea noastră, dacă l-am primit des în noi în cursul vieții pământești și am trăit în El prin voință, prin gândirea și prin faptele noastre, care au lucrat la înduhovnicirea trupului nostru. Prin mănecarea trupului lui Hristos, pneumatizat și subțiat, am hrănit chiar sufletul nostru, întărind prin înduhovnicire rădăcinile raționale și sensibile ale trupului nostru în El. Prin mănecare am asimilat în oarecare fel trupul lui Hristos în suflul nostru, sau viceversa. Despartirea între suflet și trup nu e atât de totală, cum ne închipuim; cu atât mai mult e valabilă aceasta când sufletul și trupul nostru sunt în Hristos, în care osmoza între suflet și trup și deci și între dumnezeire și compusul uman a atins treapta culminantă.

Chiar dacă aurul s-a patat, îl curată prin arderea judecatii, ca să nu fim osândiți în veacul viitor împreună cu lumea (*I Corinteni 11, 52*).

Trupul pneumatizat, înviat, și deci curat al Domnului, asimilat în sufletul și în trupul nostru, le duce pe acestea spre curăție, de multe ori prin patimirea crucii, pe care ne-o împărtășește și noua din Sine, actualizând-o în noi. De aceea trupul lui Hristos lucrează în noi și printr-o judecată, adică prin încercări, pentru ca suportându-le cu puterea cu care a suportat Hristos crucea Sa, să ne curățim și să nu fim osândiți la sfârșit împreună cu lumea, adică cu cei ce nu vor fi găsiți la judecată din urma curățirii. Numai în măsura în care ne curățim astfel, ne unim intim cu Hristos într-un trup, devenim curăți ca și El.

Curățindu-ne prin aceasta, ne unim cu Trupul lui Hristos și cu Duhul Lui și ne facem Trupul lui Hristos. Aceasta este pâinea, care e pârga pâinii cerești, a pâinii spre ființă, căci pâinea *spre ființă* arată fie pe cea viitoare (a veacului viitor), fie pe cea primită spre păstrarea ființei noastre.

Trupul înviat al lui Hristos este pâinea care va hrăni cu puterea sa netrecătoare sufletul nostru și în el rădăcinile raționale și sensibile ale trupului nostru, ducându-l spre înviere. Hristos este ipostasul, sau temelia ultimă și vie a ipostasurilor noastre, care cred în El.

Trupul Domnului este Duh de viață facător, pentru că s-a zămislit din Duhul de viață facător, Țăcăci ceea ce se naște din Duh, Duh este! (*Ioan 3, 6*). Aceasta o spun, nu ca să desființez firea trupului, ci voind să arăt că e de viață facător și dumnezeiesc.

Trupul lui Hristos este atât de pneumatizat, atât de copleșit și de subțiat prin Duhul, de iradiant al Duhului prin toți porii Lui, că se poate numi de viață facător. El este aceasta încă prin faptul că totul deosebit ca e zămislit prin Duhul Sfânt, a cărui putere s-a unit cu cea a Fecioarei Maria. Duhul Sfânt a întărit puterea de zămislire și de alcătuire a unui nou om, a Fecioarei Maică atât de mult, că el n-a mai avut nevoie de samântă barbatească. Trupul lui Hristos poartă astfel în el de la început puterea constitutivă a Duhului Sfânt. De aceea e *de viață facător*.

Acestea se numesc chipuri (antipururi) ale celor viitoare, nu ca unele ce nu sunt cu adevărat Trupul și Sângele lui Hristos, ci ca acum ne împărtășim prin ele de dumnezeirea lui Hristos, iar atunci numai înțelegător prin vedere. (*Ioan Damaschin*)

Y Dumnezeiescul **Macarie** zice: Precum vinul se amesteca în toate madularele celui ce bea si se preface în el si el în vin, asa cel ce bea Sângele lui Hristos, se adapa cu Duhul dumnezeiesc si acesta se amesteca în suflet în chip desavârsit, si sufletul în el. Astfel sfințit, sufletul se face vrednic de Domnul, caci 'Toti ne-am adapat din același Duh' (*I Corinteni 12, 13*). Iar prin Euharistia pâinii, cei ce se împartasesc cu vrednicie, se învrednicesc sa se faca partasi de Duhul Sfânt si asa sufletele vrednice pot sa vietuiasca în veci.

Ceea ce primim prin Sfânta Împartasanie în mod deosebit este Duhul dumnezeiesc, ca Dumnezeu Cel ce întareste sufletul omului în biruirea proceselor nelibere ale naturii si unifica faptura cu Dumnezeu. Îl primim în primul rând în suflet si din suflet trece în trup, caci în suflet sunt radacinile rationale si sensibile ale trupului. sufletul nostru devine pneumatic, se întareste în ceea ce are superior naturii si poate pneumatiza si trupul, sau radacinile lui aflate în suflet.. sufletul dobândește astfel o putere neasemanat mai mare de înduhovnicire, de subtiere a trupului. unirea între suflet si trup devine tot mai mare, mai adâncă, în trupul lui Hristos, pe care Duhul dumnezeiesc L-a pneumatizat, L-a subțiat, L-a îndumnezeit, L-a transfigurat deplin. Daca, dupa Maxim Marturisorul, în Sfinti dualitatea este depasita (dualitatea functională, nu cea de substantă), cu atât mai mult în Hristos. Si prin împartasirea de El se începe depasirea ei si în cei ce se împartasesc des si cu constiinta curata. Prin aceasta sufletul, adus în unirea cu Dumnezeu, va putea trai în veci, si va da în alta parte si trupului tarie sa copleseasca procesele naturale încă în lumea asta fiind, iar prin întarirea radacinilor lui rationale si sensibile în suflet, va putea ca sufletul sa învie trupul la o viata nesupusa descompunerii, la sfârșitul lumii.

Precum viata trupului nu este de la trup, ci din afara de el, adica din pamânt, asa si sufletul a fost învrednicit de Dumnezeu sa aiba mâncare, bautura, vesmânt, care sunt viata adevarata a sufletului, nu din firea sa, ci din dumnezeirea Lui, adica prin Duhul Sau.

Aceasta înseamna ca sufletul celui ce se împartasește cu trupul Domnului, se împartasește prin trup propriu-zis cu dumnezeirea Lui. Dar pe de alta parte, trupul lui Hristos e atât de intim strabatut de Duhul Sfânt, sau de dumnezeirea lui Hristos, ca nu se poate spune ca numai el hraneste trupul omenesc. De altfel Duhul Sfânt ca foc personal al iubirii treimice face din trupul Domnului un complex organic de energii prin care se manifesta aceasta caldura a iubirii, încât prin aceasta el însusi a devenit numai foc al iubirii. Apoi în cazul ca trupul Domnului ar rămâne numai în trupul omului, trupul nestricacios al Domnului ar trebui sa sustina în mod direct trupul omului în nestricaciune, ceea ce nu se întâmpla. Pe de alta parte, viata trupului nu se sustine numai din pamânt, ci si din suflet. Deci si viata îndumnezeita a lui, într-un grad limitat pe pamânt si deplin în cer, se sustine si prin sufletul îndumnezeit. Dar ca sufletul sa poata sustina trupul cu viata lui, trebuie sa aiba într-un anumit fel radacinile trupului în sine, deci el primește într-un fel si trupul Domnului, sau radacinile ui îndumnezeite în sine.

Sufletul are firea dumnezeiasca spre pâinea vietii, adica pe Cel ce a zis: 'ȚEu sunt pâinea vietii' si apa vie spre vinul care veselește si ca untdelemn al bucuriei. (*Macarie cel Mare*)

Y Împartasirea de Dumnezeu si de Taine s-a numit cuminecare (communicatio = cuminecatura), pentru ca ne daruieste unirea cu Hristos si ne face sa avem comuna cu El împaratia Lui. (*Isidor Pelusiotul*)

Y Este cu neputinta sa se mântuiasca credinciosul, sa primeasca iertarea pacatelor si sa dobândeasca Împaratia cerurilor, daca nu se împartasește cu frica, credinta si cu dragoste de tainicul si neprihanitul Trup si Sânge al lui Hristos. (*Nil Ascetul*)

Y Este bine si de mare folos sa se cuminece si sa se împartaseasca cineva în fiecare zi cu Sfântul Trup si Sfântul Sânge al lui Hristos. Aceasta deoarece El însusi a zis: 'ȚCel ce mânâncă trupul Meu si bea sângele Meu, rămâne întru Mine si Eu întru el si are viata vesnică' (*Ioan 6, 56*). Si cine se îndoieste ca a se împartasi cineva continuu de viata, nu e nimic altceva decât a vietui în chip multumit? Noi ne cuminecam de patru ori în fiecare saptamâna: duminica, miercurea, vinerea si sâmbata, si în celelalte zile, daca are loc pomenirea vreunui Sfânt. (*Vasile cel Mare*)

Ideea ca prin împartasirea deasa, omul poate înmulti viata sa în Dumnezeu, e pretioasa. De fiecare data omul traieste cu sufletul într-un efort de a sfinti prin aceasta o alta latura a legaturii sale cu semenii, într-un efort de a înfaptui prin fapte deosebite, cerute de alte si alte împrejurari, o alta si alta virtute. Daca aceasta este preocuparea generala a vietii lui, 'Țcomunicareaf' cu trupul Domnului si cu puterea Lui îl va sustine de fiecare data în acest alt efort.

În aceste zile socotesc ca Sfântul si liturghisea, caci nu putea în fiecare zi, stingherit fiind de atâtea griji. De aceea, zice si Sfântul Apolo:

- Y Monahul trebuie sa se cuminece, de e cu putinta, în fiecare zi cu Tainele lui Hristos, caci cel ce se departeaza pe sine de acestea, se departeaza de Dumnezeu. Iar cel ce se împartaseste continuu, se îmbraca cu trupul Domnului, caci însusi glasul mântuitor zice: ȚCel ce mânâncă trupul Meu si bea sângele Meu, rămâne întru Mine si Eu întru el' (*Ioan 6, 56*). Deci aceasta le este de folos monahilor, care fac neîncetat pomenirea patimii mântuitoare. Drept aceea, se cade ca el sa fie gata în fiecare zi si sa se pregateasca pe sine în asa fel, ca sa fie vrednic în fiecare zi, totdeauna, pentru primirea Sfintelor Taine, caci asa ne împartasim si de iertarea pacatelor. (*Avva Apolo*)

A se îmbraca cu Hristos înseamna a se îmbraca cu putere. Imaginea este luata de la îmbracarea cu un echipament de lupta, caci Hristos este ca o armatura si ca o arma. Dar se înțelege ca pe Hristos Îl îmbracam când îl primim în noi, caci nu ti se comunica puterea cuiva, daca nu ti se face oarecum interioara& Dar acelasi lucru înseamna a te împartasi cu trupul lui Hristos: înseamna *a te îmbraca cu puterea Lui*. Ideea e ca trupul lui Hristos cu care ne împartasim, sau cu care ne îmbracam, nu e ceva care rămâne în noi, sau lipit de noi, ca un lucru pasiv, ci ca un izvor de putere, de care ne folosim întrucât noi însine ne însusim activ aceasta putere. Dar ca sa fim mereu tinuti în stare de putere, trebuie sa fim în comunicare continua cu Hristos; sa stam mereu în comunicare cu Soarele puterii duhovnicesti.

Se remarca legatura fireasca între pomenirea neîncetata a lui Hristos, deci si a patimii Lui, prin rugaciune si prin împartasirea continua cu trupul Lui rastignit si biruitor al mortii prin cruce. Comunicarea continua cu trupul Domnului întretine pomenirea continua a Lui, caci ea e o pomenire cu lucrul, cu fapta, nu numai cu cuvântul. La rândul ei, pomenirea neîncetata a Domnului cu cuvântul, ca comunicare a Lui cu mintea, cu duhul, cu inima noastra, se cere dupa o comunicare deplina cu Hristos prin împartasirea de trupul Lui.

Împartasirea deasa cu trupul Domnului, ca comunicare a puterii Lui catre noi, ca comunicare a Duhului Lui, ca lucrând prin El însusi fara noi. Factorul uman comunica cu factorul activ care e Hristos, pentru a deveni si mai activ. De aceea trebuie o pregatire în acest sens din partea omului. ȚCine se împartaseste cu nevrednicie, judecata siesi mânâncă, nedeosebind trupul Domnului', si de aceea neconlucrând cu el. De aceea mai buna este o împartasire mai rara, dar bine pregatita, primita cu mare concentrare de putere, hotarâre de a conlucra cu puterea din trupul Domnului, decât o împartasire într-o stare laxa, nepasatoare a puterilor proprii.

- Y Zice si **Sfântul Ioan Scararul**: Daca un trup atingându-se de alt trup, se schimba în puterea lui de lucrare, cum nu se va schimba cel ce se atinge de trupul Domnului cu mâini nevinovate? Caci e scris în Pateric: Ioan de Bostra, barbat sfânt si având putere asupra duhurilor necurate, i-a întrebat pe dracii care salasluiau în niste fetite furioase si chinuite de ei cu rautate, zicând: „De care lucruri va temeti de crestini?” acestia au raspuns: „Aveti cu adevarat trei lucruri mari: unul pe care-l puteti atârna pe grumazul vostru; unul cu care va spalati în Biserica si unul pe care-l mâncati în adunare”. Întrebându-i iarasi: „Din acestea trei, de care va temeti cel mai mult?”, au raspuns aceia: ”Daca ati pazi bine aceea cu care va împartasiti, n-ar putea nimeni dintre noi sa faca rau vreunui crestin!” Deci lucrurile de care se tem raufacatorii mai mult decât toate, sunt Crucea, Botezul si Cuminecatura. (*Ioan Scararul*)

Cum trebuie ascultate si înțelese cuvintele duhovnicesti ale Parintilor.

Înainte de toate, sa înțelegi si sa asculti în chip credincios, având cuvenita evlavie fata de rânduielile dumnezeiesti si duhovnicesti ale Parintilor.

- Y Spune despre aceasta **Sfântul Macarie**: Neatinse rămân cele duhovnicesti de cei necercati, dar sufletul sfânt si credincios se împartaseste cu înțelegere de Duhul Sfânt. Si comorile ceresti ale Duhului i se fac aratate numai celui ce le primeste cu cercare. Celui ce nu le-a cercat nu-i este cu putinta nici macar sa le înțeleaga. (*Macarie Egipteanul*)

Deci asculta cu evlavie despre ele pâna ce ti se va da si tie, celui ce crezi, sa te învrednicesti de dobândirea lor. Atunci vei cunoaste prin însasi experienta ochilor sufletului de ce mari bunatati si taine se pot împartasi sufletele crestinilor înca de aici.

Cum sa ne rugam si despre luminarea adevarata si puterea dumnezeiasca.

Y Spune *Sfântul Diadoh*: câti cugeta neîncetat la preaslavitul si mult doritul nume al Domnului Iisus în adâncul inimii, pot sa vada odata si lumina mintii. (*Diadoh al Foticeii*)

Întâmplându-se aceasta cu bunavointa lui Dumnezeu, de atunci, celalalt drum al vietuirii noastre dupa Dumnezeu, de atunci, celalalt drum al vietuirii noastre dupa Dumnezeu îl savârsim în chip neînselator si neîmpiedicat, umblând în lumina, mai bine zis fiind fii ai luminii, cum zice Datatorul de lumina Iisus: 'Pâna aveti lumina, credeti în lumina, ca sa va faceti fii ai luminii'; si: 'Eu sunt lumina lumii, cel ce urmeaza Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vietii'. Iar David striga catre Domnul acestea: 'Întru lumina Ta vom vedea lumina', iar Sfântul Pavel zice: 'Dumnezeu, care a zis sa lumineze lumina din întuneric, pe care a luminat-o în inimile noastre'.

De fapt, prin aceasta, ca printr-un sfesnic nestins si atotluminos, cei cu adevarat credinciosi sunt calauziti si privesc spre cele de dincolo de simturi si li se deschide ca unora ce sunt curati cu inima poarta cereasca a toata vietuirea si starea înalta, deopotriva cu a îngerilor. Si asa le rasare acestora iarasi, ca dintr-un disc al soarelui, putinta sa judece, sa deosebeasca, sa stravada, sa vada înainte si cele asemenea acestora. Si simplu graind, prin aceasta le rasare acestora toata aratarea si descoperirea tainelor nearatate si se umplu de puterea dumnezeiasca si mai presus de fire în Duh. Iar prin aceasta putere mai presus de fire si lutul lor se usureaza, sau mai bine zis povara trupului li se subtiaza si pluteste, înaltându-se.

Prin aceasta putere luminatoare în Sfântul Duh, si unii dintre Sfintii Parinti, înca fiind în trup, au trecut ca niste fiinte nemateriale si netrupesti, cu picioarele neudate râuri neumblate si mari strabatute de corabii, au facut drumuri lungi de zile multe într-o clipa si au savârsit multe alte lucruri minunate în cer, pe pamânt, în soare, pe mare, în pustiuri, cetati, în tot locul si tara, printre fiare salbatice si târâtoare si, simplu, în toata zidirea si în toate stihiiile, si prin toate s-au slavit. Pururi stând la rugaciune, trupurile lor curate si cinstite se ridicau de pe pamânt ca înaripate, dezbracate de grosimea si greutatea trupeasca, topite de focul dumnezeiesc si nematerial al harului.

Peste tot trebuie sa se înțeleaga ca e vorba de focul iubirii si de legatura tainica sau de influenta pe care simtirile sufletului o au asupra trupului. Trupul devine usor când sufletul e curat si transparent, prin lipsa de patimi si prin iubirea care nu are ce sa ascunda.

Sub lucrarea acestuia, ei se înalta cu usurinta, o, minune, preschimbat si replasmuit într-o stare mai dumnezeiasca, prin mâna îndumnezeitoare a puterii harului, salasuite în ei. Si, dupa sfârșitul lor, trupurile preacinstite ale unora din ei ramân nedesfacute, adeverind în chip vadit harul si puterea salasuite în ei si în toti cei tari în credinta. Iar dupa învierea obsteasca si a toata lumea, crescându-le oarecum aripi din însasi puterea Duhului aflatoare în ei, se vor rapi în nori întru întâmpinarea Domnului în vazduh, cum zice cunoscatorul celor negraite, dumnezeiescul Pavel; si asa totdeauna cu Domnul vor fi (*I Tesaloniceni 4, 17*). Pe lânga acestea si graitorul în Duh, David cânta:

Y Doamne, întru lumina Ta vor purcede si întru numele Tau se vor veseli toata ziua (adica vesnica), si întru dreptatea Ta se vor înalta cornul lor. (*Psalmi 88, 16-18*)

Y Cei tari ai lui Dumnezeu s-au ridicat de pe pamânt. (*Psalmi 46, 9*)

Iar mult graitorul de cele mari, **Isaia**, zice:

Y Celor ce asteapta pe Domnul, le vor creste aripi; schimbase-va puterea lor. (*Isaia 40, 31*)

Y Dar si *Sfântul Macarie* zice: Tot sufletul care s-a învrednicit sa îmbrace în chip desavârsit pe Hristos, în putere si încredintare, înca de aici, prin credinta si prin straduinta în toate virtutile, si care s-au unit cu lumina cereasca a chipului nestricacios, se învredniceste sa primeasca totdeauna cunostinta tainelor ceresti în ipostas. Iar în ziua învierii, a ajuns în însusi chipul ceresc al slavei, trupul împreuna slavit cu sufletul si rapit de Duhul întru întâmpinarea Domnului în vazduh, si învrednicit sa se faca de un chip cu trupul slavei Lui, va împarati în veci împreuna cu sufletul si cu trupul Domnului. (*Macarie Egipteanul*)

În lumina ce iradiaza din Hristos este implicata nestricaciunea trupului Lui; sau invers, în nestricaciunea Lui e implicata lumina ce iradiaza din El. trupul omenesc în Hristos, mai ales dupa înviere, e revenit prin Duhul Sfânt la o stare de energie sau de complex organic de energii incoruptibil si de aceea luminos. În

trupul astfel pneumatizat, sufletul se afla si el la nivelul suprem pe verticala constiintei, a simtirii curate si iubitoare, care e o energie ce nu poate slabi, deci nu se poate corupe. Iar iubirea lui iradiaza ca o lumina netrecatoare.

Primește lumina nu ca plutind suspendata, sau ca produs imaginar al subiectului propriu, ci ca izvorând din ipostasul, sau din Persoana lui Hristos, care, ca fundament creator si sustinator a toata fiinta, a toata energia si a toata iubirea, iradiaza lumina. De aceea lumina pe care o primește omul în legatura neîncetata de rugaciune cu Hristos, este o lumina de suprema consistenta spirituala, este lumina ce izvoraste din fundamentul ei ultim, din Persoana suprema sau din Treimea de Persoane supreme si creatoare, care nu poate fi decât izvor de lumina, pentru ca e izvor de iubire.

Obârșia si maica acestor însusiri noi si mai presus de cuvânt este mai înainte pomenita liniste, însoțita de luarea aminte si de rugaciunea întru toata negrija. Acestea au ca vatra de temelie si ca pavaza de nebiruit, împlinirea dupa putere a tuturor poruncilor îndumnezeitoare. Iar din negrija, liniste, din luarea aminte si din rugaciune se naste în inima miscarea plina de caldura care arde patimile si pe demoni si curata inima ca într-un cuptor. Si din aceasta dorul si dragostea nesaturata de Domnul Iisus Hristos. Iar din acestea dulcea curgere a lacrimilor din inima, ca dintr-un izvor, care ca un isop curata sufletul si trupul, prin pocainta, prin iubire, multumire si marturisire, umplându-le de ele. Din acestea se naste seninatatea si pacea gândurilor, care n-are margine, ca una ce întrece toata mintea (*Filipeni 4, 7*). Iar din acestea lumina stralucitoare ca zapada, si, la sfârșit, nepatimirea si învierea sufletului înainte de cea a trupului.

Din însirarea acestor stari ce se nasc una din alta, începând de la liniste, luare aminte si rugaciune, se vede ca linistea nu este o nemiscare a sufletului, ci o deosebita putere de concentrare si de creare a unui sir întreg de mari tensiuni duhovnicești, de pocainta, de curatire de patimi, de iubire. Nepatimirea, sau despatimirea însăși, care e la vârful lor, e unita cu învierea sufletului, care este o umplere a lui de viata cu totul noua din plinatatea Duhului Sfânt. Numai din aceasta forta a unei vieti total noi în suflet, va rezulta si învierea trupului, întrucât în acest suflet înviat au fost scoase din dezordine, refacute si înviate, însesi radacinile rationale si sensibile ale trupului. efortul de despatimire, împreunat cu rugaciunea lui Iisus, arata ca aceasta rugaciune nu are nevoie numai de o metoda formala cum se interpreteaza adeseori în Apus unde s-a pierdut înțelegerea pentru rostul despatimirii. Pe de alta parte, introducerea mintii în inima prin pomenirea neîncetata a lui Iisus, are rostul de a reunifica radacinile rationale ale trupului aflatoare în minte cu cele sensibile aflatoare în inima, adica a scoate ratiunile fiintei umane din sfâșierea lor în rationalitatea abstracta si în sensibilitatea dezordonata si prin aceasta a le face sa se reunifice cu modelele lor din Logosul dumnezeiesc, sa devina cu adevarat luminoase si iubitoare, cum au devenit cele ale sufletului si trupului lui Hristos, în ipostasul Cuvântului.

Alcatuirea noua a chipului si reîntoarcerea omului la chipul si asemanarea sa, prin faptuire si vedere, potrivit acestora, prin credinta, nadejde si dragoste; si odata cu aceasta, întinderea întreaga a lui spre Dumnezeu, unirea în timpul de fata, ca în oglinda si în ghicitura (*I Corinteni 13,12*) si în arvuna, iar în cel viitor împartasirea în chip desavârșit si bucuria de veci de vederea lui Dumnezeu fata catre fata (*I Corinteni 13, 12*)

Încheiere

Stându-ne, asadar, iubitorilor, atâtea si astfel de bunatati înainte, nu numai ca nadejdi si ca fagaduinte, ci în adevar si în fiinta, înca de aici, sa ne sârguim , sa ne grabim, sa alergam pâna ca avem timp sa ne nevoim, ca si noi sa ne învrednicim de ele, printr-o mica si vremelnica staruinta, dar cel mai mult prin darul si harul lui Dumnezeu. ÎCaci nu sunt vrednice patimirile vremii de acum de slava ce are sa ni se descopere noua' (*Romani 8, 18*), cum spune Pavel, propovaduitorul lui Dumnezeu. Mai bine zis, daca ne sârguim, le vom afla, dupa el, înca de acum ca o pârga si ca o arvuna. Caci daca cei chemati dintr-o stare de jos la înrudiri si la partasii împaratești, fac toate prin fapte, cuvinte si gânduri, ca sa le dobândeasca, si nu numai ca nu mai pun adeseori pret nici chiar pe viata lor, pentru astfel de slava si cinste, macar ca e nesigura si vremelnica, ba uneori îi duce si la o totala pieire si nu la vreun folos, cum nu s-ar cuveni ca noi sa lucrăm si sa ne straduim pentru partasia, nunta si unirea la care suntem chemati cu Dumnezeu, Împaratul si Facatorul tuturor împaratilor care, singur, este nestricacios, ramâne pururi, daruind cinste si slava stralucita si statornica celor ce sunt ai Lui? Si nu numai atâta, ci am primit si puterea sa ne facem fii ai lui Dumnezeu: Țca tuturor, câti L-au primit pe El, le-a dat putere sa se faca fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui' (*Ioan 1, 12*)

Le da puterea; nu ne atrage silnic si nu ne sileste împotriva voii noastre. Caci puterea înarmeaza pe cei tinuti în tiranie de cel ce-i tiranizeaza, ca sa vindece raul cu rau. Dar pe noi ne cinsteste cu vechea vrednicie a stapânirii de sine, ca sa fie binele savârsit întru totul cu bunavoirea si harul Sau, dar sa ni se socoteasca drept isprava a straduintei si sânguintei noastre.

Si Acela, macar ca e Dumnezeu si Stapân, a facut totul din partea Lui, caci pe toti ne-a facut la fel si de asemenea pentru toti a murit, ca pe toti sa-i mântuiasca deopotriva. Dar ne-a ramas noua sa ne apropiem, sa credem, sa ne însusim ceea ce ne-a dat, sa slujim cu frica, cu sânguinta si cu iubire Iubitorului de oameni si purtatorului de grija Stapân, care ne-a iubit atât de mult, încât si moarte a voit sa sufere de bunavoie pentru foi, si înca moarte de ocară. Iar aceasta, ca sa ne izbaveasca de tirania diavolului si vrajmasului atotrau si sa ne împace cu Tatal si Dumnezeu si sa ne faca mostenitori ai lui Dumnezeu si împreuna mostenitori ai Lui, lucrul cel mai minunat si mai fericit.

Drept aceea, sa nu ne înstrainam pe noi printr-o mica si scurta trândavie si negrija sau prin vreo mincinoasa placere de orice fel, de atât de mari si de multe bunatati, rasplatiri si bucurii. Sa facem dar si sa faptuim tot si, de trebuie, sa nu ne crutam nici chiar viata pentru El, cum a facut si El pentru noi, desi este Dumnezeu, ca astfel sa ne învrednicim si de darurile de aici si de cele de dincolo.

Calist Angelicude

Introducere

Numele adevarat este Calist Angelicude si a adus noi stiri despre el. Acest autor a fost activ în a doua jumatate a secolului XIV lângă localitatea Melnic din Macedonia, traind pâna spre sfârșitul secolului XIV. El vietuia într-o Țasezareŭ monahala de lângă acea localitate, într-un fel de sihastrie, în care a clădit si o biserica, fiind ajutat si de tarul sârb din acea vreme. În jurul acestei biserici vietuiau mai multi asceti, tinsi în monahism de Calist. Într-un document al patriarhiei din Constantinopol el est denumit „om duhovnicesc, virtuos si isihast”. Numirea de „isihast” se dadea, dupa disputele isihaste de la mijlocul secolului XIV, unui monah care se ocupa cu rugaciunea mintii si care a ajuns prin nevointa lui cu linistirea pâna la vederea luminii dumnezeiesti.

Dupa localitatea unde vietuia, se mai numeste Melenichiotis. În codex Vatopedi si Arundel din British Museum se pastreaza o opera ascetica a lui, alcatuita din treizeci de ȚCuvinteŭ.

Mestesugul linistirii

Nu se poate pocai cineva, fara linistire; nici nu poate atinge în vreun fel oarecare curatie, fara retragere; si nu se poate învrednici de convorbirea cu Dumnezeu si de vederea Lui pâna ce se afla în convorbire cu oamenii si îi vede pe ei. De aceea, cei ce si-au facut o grija din a se pocai de gresalele lor, a se curati de patimi si a se bucura de convorbirea cu Dumnezeu si de vederea Lui – care este capatul de drum si tinta celor ce petrec dupa Dumnezeu, si arvuna, ca sa zic asa, a mostenirii vesnice a lui Dumnezeu – urmaresc cu toata sânguinta linistirea si socotesc drept lucrul cel mai folositor sa se retraga si sa ocoleasca pe oameni, cu toata simtirea sufletului. Începutul lor în viata de linistire este plânsul, ocarârea si dispretuirea de sine, pentru care, spre a le face în chip cât mai curat, iau asupra

lor privegherile, starea în picioare, înfrânarea și osteneala trupească al caror sfârșit de obște este râul de lacrimi ce porneste din ochii celor ce cugeta cele smerite într-o frângerea inimii. Căci precum în cei ce tind spre curăție și o dobândesc prin fapte, sfârșitul este pacea din partea gândurilor, așa în aceia sfârșitul este, cum am spus, curgerea lacrimilor.

Iar de aici începe mintea, în chip firesc, să patrundă în firile lucrurilor și să vadă maiestria lui Dumnezeu. Lucrul ei este, de acum, să prindă și să contemple înțelesul dumnezeiesc al puterii, al înțelepciunii, al slavei, al bunătății și al celorlalte câte sunt în Duhul lui Dumnezeu. Ea patrunde totodată în tainele Scripturii, gustă bunătățile mai presus de lume și se face încapere a iubirii lui Dumnezeu. Ea patrunde totodată în tainele Scripturii, gustă bunătățile mai presus de fire, se bucură de frumusețile mai presus de lume și se face încapere a iubirii lui Dumnezeu. Și așa e cuprinsă de dor, se bucură și se veselește, alergând spre capatul din urmă al virtutilor, spre dragostea Facătorului a toate. Nu mai patimește și nu se mai teme de nici o ratacire prin cele de aici, deși are de suferit unele lunecări și porniri pacatoase și miscări necuviincioase din multe pricini, ca una ce e schimbăcioasă. Dar din acestea trebuie să se recaleze, departându-se de la ea orice descurajare. Mintea acestora, înaripându-se cu nădejdea iubirii de oameni a lui Dumnezeu, zboară spre cele dumnezeiești, îndeletnicindu-se cu lacrimile, cu rugăciunea și cu celelalte nevoite pomenite, și se desfăta cu raiul dumnezeiesc al dragostei, atâta cât îi este cu putință. Nu mai vede nimic altceva, nici chip, nici grosime, nici înfățișare, nici altceva peste tot, ca să grăim pe scurt, afara de lacrimi, de pacea dinspre gânduri și de dragostea lui Dumnezeu. Căci prin acestea se păstrează și neîmprăștierea minții și se dăruiește și mântuirea sufletului. Căci stă de veghe cumpătarea și se roagă în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Sezând în chilă, mintea ta să aibă îndrăznire către Dumnezeu într-o smerenie: smerenia pricinuită de nevrednicia și de nimicnicia ta; îndrăznirea pentru dragostea nemăsurată a lui Dumnezeu și pentru netinerea minții a raului de către El. și sufletul e ridicat la cinste înaintea lui Dumnezeu, când, macar ca se recunoaște păcatos, totuși îndrăznește în iubirea de oameni a lui Dumnezeu și se socotește atârnat de El. de aceea, poruncește și Sfântul Pavel, zicând: Ți sa ne apropiem cu îndrăznire de tronul harului. Căci îndrăznirea către Dumnezeu este un fel de ochi al rugăciunii, sau o aripă, sau o atârănare minunată. Nu are îndrăznire cineva, când socotește că ar fi bun – să nu fie!, fugi de acest gând – ci când zboară spre nădejdea dumnezeiască, înaripat de gândul negraitei iubiri a lui Dumnezeu și al uitării raului de către El. roagă-te, deci, cu îndrăzneală în cuget smerit, hrănit de nădejdi bune în Dumnezeu, întru Hristos Iisus, Domnul nostru, precum s-a zis. Trebuie să cauți pururi cu grija cele ce izbăvesc trupul și mintea de tulburare. Iar acestea sunt: mănecarea măsurată, băutura usoară, somnul scurt, starea în picioare după putere, plecarea genunchilor pe cât se poate, într-o înfățișare de smerenie, haina neluată în seama, cuvânt puțin, cât e de trebuință, culcarea pe jos, și toate celelalte câte îmblânzesc în parte trupul. iar deodată cu acestea trebuie să te îndeletnicești cu toate câte trezesc mintea și ajută la alipirea ei de Dumnezeu. Iar acestea sunt: citirea Sfintei Scripturi și a sfinților tâlcuitori ai ei, dar și aceasta cu măsură; psalmodierea cu patrunderea înțelesului; cugetarea la cele spuse în Scripturi și la minunile văzute în zidire; rugăciunea cu gura până ce sfântul har al Duhului o va misca în chip simțit din inimă; căci atunci e alta sarbătoare și timpul altei prăzniri, negraita din gura, ci lucrata în inimă prin Duh.

Iar până atunci îndeletnicește-te cu cele spuse așa: pleacă-ți genunchiul de câte ori poți și roagă-te, sezând așa; îngreunându-te de rugăciune, treci la citire, precum s-a zis; pe urmă iarăși revin-o la

rugaciune. Si îngreunându-te iarasi de ea, ridica-te la putina cântare; si apoi revino din nou la rugaciune. Si iarasi îngreunându-te, întoarce-te la îndeletnicirea mai înainte pomenita, cu masura; si apoi iarasi daruieste-te rugaciunii. Foloseste-te putin si de un lucru de mâna, pentru alungarea plictiselii, cum ai auzit de la Sfintii Parinti. Dar pururea, în toata lucrarea ta cea dupa Dumnezeu, de dimineata pâna dimineata, sa stea la locul de frunte rugaciunea. Toate celelalte îndeletniciri sa fie folosite, cum s-a zis, din pricina îngreunarii la rugaciune. Iar când vine mila în suflet si harul Duhului face sa tâsneasca din inima rugaciunea ca dintr-un izvor, atunci mintea sa se îndeletniceasca numai cu rugaciunea si cu vederea în raiul dragostei dumnezeiesti.

Gândul tau, întorcându-se înauntru tau, sa cugete si sa priveasca la locul acela al inimii de unde curge lacrima, rugându-se netulburat de rasuflarea pe nas. Si sa ramâna cât mai mult acolo. Caci e un lucru foarte folositor, care aduce lacrimi multe si necontenite, desfiinteaza robia mintii, pricinuieste pacea înțelegatoare a sufletului, prilejuieste rugaciunea si lucreaza împreuna cu Dumnezeu la aflarea rugaciunii inimii prin harul Duhului de viata facator, în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Autorul acestei scrieri asociaza cu rugaciunea savârsita în inima mai mult lacrimile. Luminarea dumnezeiasca ramâne rezervata numai treptei duhovnicesti celei mai înalte. Dar si celor ajunsi la ea li se recomanda o anumita rezerva în acceptarea ei. Am avea deci mai întâi un apofatism ca simtire a lui Dumnezeu, care nu e vazut, si apoi sus de tot, ar fi luminarea. Aceasta înseamna ca rugaciunea în inima e o rugaciune patrunsa de o mare simtire. Frica de pedeapsa lui Dumnezeu pentru pacate, parca îi strânge celui ce se roaga, inima si stoarce din ea lacrimi. Gândul adunat în inima intensifica aceasta simtire de durere a inimii, caci prin el subiectul lui e chinuit intens de pacatele sale. Netulburat de nimic altceva, acela cugeta cu toata simtirea numai la pacatele sale. Dar cugetarea la pacatele sale trebuie sa fie asociata si cu dragostea de Dumnezeu cel mijlociu, cu înduiosarea provocata de mila Lui. Aceasta contribuie din nou la intensificarea simtirii inimii, a înmuierii ei, la prefacerea ei în izvor de lacrimi.

Trebuie sa stii, vazatorule, care vezi lucrurile de taina si te desfatezi de ele, ca, precum Dumnezeu si omul sunt doi, tot asa sunt doua, fie ca gen, fie ca specie, plânsul si lacrimile. Caci una se deosebeste mult de cealalta, macar ca amândoua sunt bune si daruite de Dumnezeu si ne câstiga bunavointa lui Dumnezeu si mostenirea harazita de ea. Plânsul are ca izvor frica de Dumnezeu si întristarea, iar lacrimile, dragostea dumnezeiasca si pe Dumnezeu. Cel dintâi nu veseleste firea prea mult, cele de al doilea veselesc mult si mai presus de fire. Cel dintâi este al începatorilor, cele de al doilea, ale celor ajunsi la desavârsire prin har.

Aici se face deosebire între plâns, sau tânguire, care e produs mai mult de gândul la pacate, si între lacrimi, ca produse mai mult de dragostea de Dumnezeu. Dar acestea doua sunt totusi total separate. În lacrimile produse de dragostea de Dumnezeu nu se uita pacatele pe care Dumnezeu le-a iertat cu milostivire, iar în plânsul pentru pacate nu lipseste total încrederea în mila iertatoare a lui Dumnezeu.

Cinci sunt lucrarile linistii: rugaciunea, sau pomenirea neîncetata a lui Iisus, introdusa prin respiratia în inima, fara nici un fel de gând, ceea ce se izbuteste prin înfrânarea deobste a pântecelui, a somnului si a celorlalte simturi, înauntrul chilie, cu ajutorul smereniei.

Înainte s-a vorbit totusi de introducerea unui gând în inima. Dar acela a fost gândul la pacate, sau la mila lui Dumnezeu. Gândurile care nu trebuie introduse în inima sunt gândurile la lucrurile din afara, trebuincioase hranei, placerilor,

gânduri de slava, gândurile grijilor. Acestea tin mintea în afara. Gândul la pacate si la Dumnezeu o ajuta sa intre si sa ramâna înăuntru, în inima, si lângă Dumnezeu.

Putina cântare si citire din Dumnezeiestile Evanghelii si din Sfintii Parinti si din capetele despre rugaciune, mai ales ale Noului Teolog, ale lui Isihie si Nichifor; cugetarea la judecata lui Dumnezeu, la moarte si la cele asemenea; în sfârșit, puțin lucru de mână. Si iarasi trebuie sa se faca întoarcerea la rugaciune, chiar daca lucrul acesta cere o oarecare silire, pâna ce mintea se va obisnui sa lepede împrastierea de la sine prin gândul la Domnul si prin neîncetata consimtire cu osteneala inimii. Aceasta e lucrarea monahilor începatori care voiesc sa se linistasca. Deci, unul ca acesta trebuie sa nu iasa des din chilie, sa se fereasca de orice convorbire si privire, afara de cazul unei mari trebuinte. Dar, si atunci, sa o faca cu luare aminte, cu paza si cât mai rar. Pentru ca nu numai începatorilor, ci si celor ce-au înaintat unele ca acestea le pricinuiesc împrastiere.

Rugaciunea aceasta facuta cu luare aminte, fara gândul la ceva, prin cuvintele: ȚDoamne Iisuse Hristoase, Fiul lui DumnezeuȚ, înalta mintea în chip nematerial si cu totul negrait spre însusi Domnul cel pomenit, iar prin : Țmiluieste-ma pe mineȚ, o face sa se întoarca la ea însasi, nesuferind sa nu se roage pentru sine. Dar cel ce a înaintat în dragoste, se îndreapta prin experienta numai spre Domnul, pentru ca a luat încredintare despre lucrul al doilea (despre iertare). De aceea, Parintii nu ne dau totdeauna rugaciunea întreaga, ci unul întreaga, cum e Gura de Aur, altul pe ȚDomnul IisusȚ, ca Pavel, care a adaugat: Țîn Duhul SfântȚ, (*I Corinteni 12, 39*), vorbind de rugaciunea din timpul când inima primeste lucrarea Duhului Sfânt, prin care se si roaga; aceasta e rugaciunea celor ce au înaintat, desi înca nu pâna la desavârsire, care este iluminarea. Iar Sfântul Ioan Scararul zice: ȚLoveste pe vrajmas cu numele lui IisusȚ si ȚPomenirea lui Iisus sa se lipeasca de rasuflarea taȚ, si nu mai adauga nimic. Dar e îngaduit si începatorilor sa se roage uneori cu toate cuvintele rugaciunii, alteori sa se roage în minte cu o parte a ei. Sa nu schimbe însa des felul rugaciunii, ca sa nu patimeasca o împrastiere prin aceasta.

Staruind în metoda amintita a rugaciunii curate, chiar daca nu în chip curat, din pricina închipuirilor cu care este obisnuit si a gândurilor ce i se fac piedica, cel ce se nevoieste ajunge la obisnuinta de a se ruga nesilit, de a starui cu mintea în inima si de a nu o introduce în chip silit prin inspirarea aerului, ca pe urma sa sara îndata de acolo si sa se roage de la sine. Aceasta este si se numeste rugaciunea inimii.

Rugaciunea inimii se numeste abia aceea care nu se face în chip silit, prin introducerea fortata a mintii în inima. Caci în acest caz mintea nu poate sta mult în inima, neavând obisnuinta statorniciei în gândul interiorizat la Dumnezeu. Rugaciunea inimii, ca staruire de la sine a mintii în inima si în gândul la Dumnezeu, din interiorul ei, cere de aceea pentru agonisirea ei, multa deprindere.

Ei îi premerge o anumita caldura în inima, care izgoneste gândurile ce împiedica rugaciunea curata amintita sa se împlineasca în chip desavârsit. Si, asa staruind mintea se roaga neîmpiedicat în inima. Iar într-o astfel de caldura si rugaciune, dragostea fata de Domnul Iisus cel pomenit se naste în inima în asa fel încât încep sa curga cin ea din belsug si lacrimile dulci din dorul lui Iisus cel pomenit.

Deci, pentru a se învrednici cineva de acestea, si de toate cele de dupa ele, pe care nu e vremea sa le spunem acum, trebuie sa se sârguiasca, cum s-a zis, sa aiba frica lui Dumnezeu înaintea ochilor,

împreună cu pomenirea lui Iisus înăuntrul inimii și nu simplu în afara. În felul acesta se departează ușor nu numai de la faptele cele rele ci și de la gândurile patimilor și sporește până acolo încât se umple de încredințarea dragostei lui Dumnezeu față de sine. Dar, să nu caute el însuși să vadă arătarea Lui, ca să nu primească pe cel ce, fiind întuneric, se prefăce a fi lumină. Iar când, fără să caute mintea vede o lumină, să nu o primească, dar nici să o lepede, ci să întrebe pe cel ce are putere să învețe, și să afle astfel adevărul. Și dacă afla pe cineva care să-l învețe, nu numai după cum a cunoscut din Dumnezeiasca Scriptură, ci fiindcă a patimit în chip fericit și el însuși iluminarea, să dea mulțumire lui Dumnezeu. Dacă nu, e mai bine să nu o primească, ci să alerge cu smerenie la Dumnezeu, socotindu-se pe sine nevrednic de o astfel de vedere, precum am învățat și în privința aceasta de la Părinți, chiar dacă în unele scrieri ale lor arată semnele luminii amăgitoare și neamăgitoare.

Precum cel ce vrea să învețe a săgeta, nu întinde arcul fără un semn, așa cel ce vrea să învețe a se liniști, să aibă ca semn blândetea neconținută a inimii, netulburând și netulburându-se niciodată pentru nimic, afara de cazul când e vorba de dreaptă credință. Iar aceasta o poate dobândi ușor, departându-se de la toate și tăcând cât mai mult. Și dacă i se întâmplă vreodată să nu facă așa, să se caiască îndată și să se ocărască pe sine, iar pentru viitor să ia aminte, ca să cheme în liniște țî în conștiința curată pe Iisus, punându-L ca început, cum am zis înainte. Iar înaintând pe cale, să aibă harul dumnezeiesc odihnindu-se în suflet și nu numai așa, ci și odihnindu-i sufletul în chip desăvârșit de drăcii și de patimile care-l supărau înainte, și veselindu-i-l cu o veselie negraită. Căci, chiar dacă îl supăra iarăși, nu-l mai înrăuresc, fiindcă nu mai e în tovarășia lor și nu mai dorește plăcerea de la ei. Fiindcă toată dorința unuia ca acesta s-a îndreptat spre Domnul, cel ce i-a dat harul Său. Mai este el războit prin îngăduința, dar nu prin parasire. Pentru ce? Ca să nu se înalte mintea lui, pentru binele ce l-a aflat, ci ca, războit, să țină în el neconținut smerenia, singura prin care, nu numai ca învinge pe vrajmasii falosi, ci se și învrednicește de daruri mereu mai mari.

Despre rugăciune și luare aminte

Cel ce se nevoiește pe calea virtutilor trebuie să-și dea toată sânguintă pentru a nu fi coborâtă înălțimea sufletului sau prin rascoala patimilor. Căci, cum ar putea sufletul, pironit jos de plăcerea trupului, să privească spre lumină mintii înrudită cu el, cu un ochi liber? De aceea el trebuie, înainte de toate, să se nevoiască într-o înfrânare, care e strajerul sigur al neprihănirii, și să se silească a nu lăsa mintea conducătoare să petreacă în gânduri necurate. E nevoie, deci, de toată sânguintă omului dinauntru, ca mintea să nu se împrăstie, ci să se pironască de tinta slavei lui Dumnezeu. Aceasta, ca să scapăm de judecata Domnului, care zice: Țăi voua, ca sunteți asemenea mormintelor varuite, care pe dinafara se arată frumoase, dar pe dinauntru sunt pline de oasele morților și de toată necurăția. Așa și voi, pe dinafara vă arătați oamenilor drepti, iar pe dinauntru sunteți plini de fatarnicie și de faradelege. De aceea, e nevoie de luptă grea, și aceasta după lege, cu inima, cu cuvântul și cu fapta, ca să nu primim în desert harul lui Dumnezeu, ci precum ceara ia forma lucrului întipărit în ea, așa și noi să dăm omului dinauntru un chip după învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, împlinind, cu fapta, cuvântul spus de Pavel. Căci zice acesta: Ță-ati dezbrăcat de omul cel vechi, împreună cu faptele lui și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește cu cunoștința după chipul Celui ce l-a zidit pe el. Om vechi numește toate pacatele și toate închinăciunile deosebite la un

loc. ȚSa dam chip, zice, omului nou într-o înnoirea vieții până la moarte, ca să ne facem vrednici să zicem cu adevărat: ȚNu mai traiesc eu, ci Hristos trăiește în mine. E nevoie deci, de multă sânguintă și grija neadormită, ca nu cumva neîmplinind ceva din cele poruncite, nu numai să cadem de la o asă de mare rasplata, ci să ne și supunem unor așa de înfricosate amenințări. Dar, când diavolul încearcă să uneltească și cu multă staruintă își suflă gândurile sale, ca pe niște săgeți aprinse în sufletul ce petrece în liniște și singurătate și îl aprinde dintr-o dată și prefăce amintirile celor odata aruncate de el în statornice și greu de împrăștiat, trebuie să scapăm de aceste uneltiri prin trezvie și luare aminte mai încordată, precum un atlet rastoarna planurile vrajmasilor prin paza cea mai atentă și prin agerimea trupului.

De asemenea, trebuie să dam toată grija rugăciunii și chemării ajutorului de sus pentru surparea vrajmasului și abaterea sagetilor lui. Așa ne-a învățat Sfântul Pavel, zicând: ȚPeste toate luând pavaza credinței și celelalte. Căci când sufletul, molesindu-și staruinta și încordarea cugetării, da drumul amintirilor întâmplătoare ale unor lucruri la nimereală, atunci, cugetul purtat în chip nestrunit și nepriceput spre aceste amintiri și îndeletnicindu-se tot mai mult cu ele, schimbă unele închipuiri înșelătoare cu alte închipuiri înșelătoare și adeseori sfârșeste în stricaciunea unor cugetări nerusinate și nesocotite.

Dar, aceasta nepăsare și împrăștiere a sufletului trebuie îndreptată și vindecată printr-o mai strânsă și mai încordată luare aminte a cugetului și acesta trebuie făcut să se îndeletnicească pururea cu cele bune. Căci înțeleptul adevărat, având trupul locas sigur și camera de cugetare pentru suflet, fie că se afla în târg, fie în adunare, fie la munte, fie la câmp, fie în mijlocul unei mari mulțimi, rămâne statornic în mănăstirea sa naturală, adunându-și mintea înăuntru și cugetând la cele cuvenite lui. Fiindcă trândavul, chiar sezând acasă poate rataci în toate părțile prin gândurile de afară, iar cel ce se afla în târg, dar veghează, e ca în pustie, întors numai spre sine și spre Dumnezeu și neprimind prin simțuri tulburările ce vin sufletului de la lucrurile văzute.

Drept aceea, cel ce se apropie de Trupul și Sângele lui Hristos, în amintirea Celui ce a murit și a înviat pentru noi, trebuie nu numai să se curețe de toată întinaciunea trupului și a duhului, ca să nu mănânce și să nu bea spre judecată, ci să-și vadească în sine limpede vointa Celui ce a murit și a înviat pentru noi, prin aceea că nu se curată numai de tot păcatul, ci și moare păcatului și lumii și vietuiește lui Dumnezeu. Dintre gândurile rele, unele nu intra deloc în sufletul nostru, dacă ne îngrădăm cu multă sânguintă; altele se nasc înăuntru și se odrăslesc din pricina lenevirii noastre. Dar dacă punem mâna pe ele din vreme, le înabusim degrabă și le îngropăm. Altele, însă, se nasc și cresc și trec în faptele rele și strică toată sănătatea sufletului nostru, când am ajuns la multă trândăvie. Dacă nu facem primul lucru, e bine să facem al doilea lucru și anume că gândurile ce au pătruns odata să le alungăm degrabă și să nu le îngăduim să zăbovească mai mult, ca să nu ne facă launtrul rău. Iar dacă ajungem cu trândăvia până aici, există, prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu, o tamaduire și pentru această trândăvie, și multe leacuri a pregătit bunătatea cea negraită și împotriva unor astfel de rani.

Te îndemn, deci, câta vreme ești în trup, să nu dai drumul inimii. Căci precum plugarul nu se poate încrede în vreun rod crescut în ogorul lui, fiindcă nu se știe ce se va alege de el, înainte de a-l închide în hambarele lui, așa nici omul nu poate da slobozenie inimii lui atâta vreme cât are suflare de viață. Și, precum omul nu știe ce patima îi va ieși în cale, până la ultima lui rasuflare, așa nu-i este

îngaduit monahului sa dea drumul inimii pâna mai are rasuflare; ci trebuie sa strige pururi catre Dumnezeu, cerând împaratie si mila Lui. Caci, stiind vicleanul sigur ca cel ce se roaga sigur ca cel ce se roaga fara împrastiere lui Dumnezeu, va putea izbândi multe, se sileste sa împrastie mintea, folosind pricini întemeiate sau neîntemeiate. Dar, noi stiind aceasta, sa ne ostim împotriva dusmanului nostru; si când stam la rugaciune si plecam genunchii sa nu îngaduim nicidecum nici unui gând sa intre, nici alb, nici negru, nici din dreapta, nici din stânga, nici scris, nici nescris, afara de cererea catre Dumnezeu si de iluminarea si de raza de lumina ce-i vine partii conducatoare a sufletului din cer.

Dar de multa lupta si e multa vreme e nevoie în rugaciuni, ca sa aflam starea netulburata a cugetului, care e ca un alt cer în inima, unde locuieste Hristos, precum zice Apostolul: ȚNu stiti ca Hristos locuieste în noi?Ț. De vrea cineva sa vada starea mintii sale, sa se pazeasca pe sine de toate gândurile si, atunci, mintea sa se va vedea pe sine asemenea culorii ceresti a safirului. Nu va vedea însa mintea locul lui Dumnezeu(în sine, pâna nu se va ridica mai sus decât toate întelesurile din lucruri, pâna nu se va dezbraca de patimi, care o leaga prin întelesuri de lucrurile sensibile. Si patimile le va alunga prin virtuti iar gândurile simple prin vederile duhovnicesti. Si aceasta iar prin aratarea luminii însasi.

Mintea își câștiga transparenta pentru Dumnezeu când se elibereaza de toate gândurile lucrurilor, care o îngusteaza si-i acopera fiinta. Mintea eliberata de gânduri își descopera nehotarnicia ei, adâncul ei fara hotar în Dumnezeu ca cel nesfârșit, care nu se poate arata decât în acest adânc potrivit Lui însusi. Dumnezeu nu poate lua loc într-o minte îngustata, caci în acest caz e îngustat si El. iar un Dumnezeu îngustat într-o notiune scolastica nu mai e Dumnezeu. De aceea mintea, vazându-se pe sine asa cum este, vede în ea totodata pe Dumnezeu.

E folosita aici deosebirea pe care o face Sfântul Maxim între gândurile simple ale lucrurilor si gândurile asociate cu o patima, sau cu dorinta de a avea acele lucruri, de a se îndulci de ele. Patimile ca forme ale egoismului sunt alungate prin virtutile ca forme ale renuntarii la sine, iar gândurile simple ale lucrurilor prin ȚcontemplatieȚ în Duh, care vad prin lucruri ratiunile dumnezeiesti ale lor ce depasesc chipurile lucrurilor. Dar mai sus decât ele este vederea luminii lui Dumnezeu însusi. Mai amintim ca pe câta vreme patimile îngusteaza sufletul prin caracterul lor egoist, virtutile îl largesc prin tendinta lor de iubire a lui Dumnezeu si a semenilor.

Calist Catafygiotul

Despre dreapta judecata, despre unirea dumnezeiasca si viata contemplativa

Orice fiinta gaseste, în chip firesc, odihna si placere mai cu seama în lucrarea mai înalta a firii sale. Pentru aceea, de ea se bucura si de ea se alipeste cel mai mult. Deci si omul, ca unul ce are minte, si ca unul de a carui viata tine în chip firesc a cugeta, se îndulceste si se împartaseste de odihna mai ales când cugeta la cele înalte si la cele despre sine, fie ca le zice cineva acestora bune, fie frumoase. Iar aceasta se întâmpla cu adevarat când are pe Dumnezeu în minte si cugeta la însusirile Lui, pentru

ca El este fiinta cea mai înalta, cugetata cu mintea si mai presus de minte si iubeste în chipul cel mai înalt si mai presus de minte pe om si-l cinsteste cu cinstirile cele mai înalte si cu bunatatile mai presus de minte ale Sale; si aceasta pentru vesnicie.

Toate cele ce sunt si au primit miscarea de la Cel ce le-a facut, potrivit cu ratiunea si cu firea lor, deci si mintea. Dar miscarea mintii tine pururi, ceea ce înseamna ca e fara sfârșit si fara hotar. Deci e împotriva vredniciei si a firii ei, sa se miste în chip marginit si hotarnicit. Iar aceasta se întâmpla când se misca între cele marginite si hotarnicite. Caci nu se poate ca obiectul sa fie marginit si hotarnicit, iar miscarea mintii privitoare la el sa înainteze la nesfârșit. Deci miscarea neîncetata a mintii are nevoie de un obiect nesfârșit si nehotarnicit spre care sa se miste potrivit cu ratiunea si cu firea ei. Dar nesfârșit si nehotarnicit cu adevarat nu este nimic, afara de Dumnezeu, care este Unul prin fire si în înțelesul propriu. Deci mintea trebuie sa se întinda spre Unul cel nesfârșit si propriu-zis, adica spre Dumnezeu si spre El trebuie sa caute si sa se miste. Caci aceasta tine de firea ei.

Mintea, fiind pururea în miscare, are nevoie propriu zis de un obiect cu care sa se ocupe fara sfârșit. Acest obiect trebuie sa fie el însusi nesfârșit, nehotarnicit. Ca atare el trebuie sa fie acel Unul, care are în El totul. Caci daca ar fi unul din multe, n-ar putea fi nemarginit. În acest caz mintea ar trebui sa treaca vesnic de la unul la altul si niciodata nu si-ar gasi un obiect pe masura miscarii ei nehotarnicite. Deci niciodata nu s-ar putea odihni cu miscarea ei nesfârșita în Cel nesfârșit. Desigur, între odihna si miscarea nesfârșita pare o contradictie. Dar aceasta se împaca atunci când mintea patrunde în Cel nesfârșit. Atunci ea a ajuns si în miscarea ei nehotarnicita si în odihna ei. Nesfârșirea miscarii si-a gasit nesfârșitul de la care nu mai trebuie sa treaca la altceva; în El si-a gasit odihna. A ajuns în acea „miscare stabila”, sau „stabilitate mobila”, de care a vorbit Sfântul Grigorie de Nyssa. Acest „obiect” nu mai e obiect propriu zis. Caci obiectul e posedat de înțelegere, deci e limitat. „Obiectul” infinit al mintii e subiect: e Subiectul suprem dumnezeiesc. În general un subiect e înțeles cu adevarat de un alt subiect; numai între ele se realizeaza o înțelegere. Pentru ca numai prin subiectul celalalt se înțelege un subiect pe sine însusi fiind ajutat de acela sa se înțeleaga. Obiectul nu poate fi înțeles prin el însusi. Apoi ma lasa în întuneric. Nu ma ajuta sa ma înțeleg. Dar în înțelegerea altui subiect, înainteaz totodata la nesfârșit, cu deosebire în înțelegerea Subiectului dumnezeiesc. În El ma odihnesc, pentru ca nu trebuie sa trec la altceva si altceva; si totusi înainteaz în înțelegere. Caci niciodata nu-L epuizez în înțelegere si nu ma epuizez în înțelegerea mea. Iar înțelegându-L pe El, înțeleg si obiectele.

Nesfârșite si nehotarnicite sunt si cele contemplate în jurul lui Dumnezeu. Dar nici în acestea nu-si gaseste mintea desavârșit bucuria ei. Caci cauta pe ȚCel din careȚ. Fiindca oricine se bucura în chip firesc de cel asemenea lui. Deci mintea fiind una dupa fire, macar ca e multe dupa actele înțelegerii, întinzându-se si miscându-se spre Dumnezeu, Cel Unul dupa fire, dar multe dupa lucrare, nu se poate bucura deplin, înainte de a patrunde prin Duhul în Cel Unul nemarginit prin fire, trecând de la cele multe.

Înca Sfântul Grigorie de Nazianz si Sfântul Maxim Marturisorul au spus ca Dumnezeu este de nesfârșite ori mai presus de infinitatea Sa si de toate însusirile Sale infinite. Dar autorul scrierii de fata precizeaza ca: faptul ca Dumnezeu e mai presus de însusirile Lui se explica prin aceea ca El e Cel Țdin careȚ sunt acestea. El e subiectul lor.

Numai în Dumnezeu cel Unul, asadar, se poate bucura mintea deplin. Caci fiecare din existente se bucura de ceea ce-i este propriu în chip firesc. Dar propriu mintii în chip firesc este sa se miste, sa se întinda, sa ajunga si sa se bucure deplin în Dumnezeu, Cel singur Unul în chip simplu si nehotarnicit.

Toata miscarea celor create, deci si a mintii, se grabeste spre oprire si linistire si cauta sa ajunga la stabilitate si la odihna în ea. Caci tot ce e creat își creat un sfârșit si o odihna. Dar mintea este singura dintre cele create, care, miscându-se între ele, nu poate sa se împartaseasca de oprire si de linistire. Caci, ceea ce e creat, ajungând la sfârșitul potrivit lui, odata ce a si început, miscarea fara sfârșit a mintii ramâne, pe drept cuvânt ca atare si cere ceva spre care sa se miste fara sfârșit. Ea nu se va linisti si nu-si va putea ajunge tinta, sau nu va avea în sine o miscare fara sfârșit, cum s-a zis înainte, daca se închide între cele hotarnicite si marginite. Dar aceasta e departe de firea mintii, care, în chip vadit, este pururi miscatoare. *Deci nu este propriu sa-si afle linistirea sau stabilitatea în cele create.* Dar unde ar putea mintea sa se foloseasca de ceea ce este propriu, adica sa ramâna stabila în miscare si sa se linisteasca în acest înțeles si sa fie în pace si sa primeasca o adevarata simtire de odihna, daca nu ajunge în Cel necreat si necircumscriș.

Mintea nu se poate folosi de ceea ce-i este propriu, adica de miscarea ei fara sfârșit, care trebuie sa fie în acelasi timp o odihna, decât în Cel nehotarnicit, da la care nu trebuie sa treaca mai departe, deci în care se odihnește, sau s-a stabilizat, dar în acelasi timp se si misca spre tot mai multa înțelegere. Numai în El Țe stabila prin miscareȚ, sau Țse misca în stabilitateȚ.

Iar acesta este Dumnezeu care este Unul în înțeles propriu si mai presus de lume. Deci mintea trebuie sa ajunga prin miscare în acest Unul si necircumscriș (nemarginit), ca sa-si afle linistea sa fireasca si sa-si dobândeasca odihna înțelegerii, dupa cum se cuvine. Caci, nici o minte ajunsa în acel Unul, nu va mai fi lipsita nicidecum de stabilitatea prin Duhul, de odihna minunata, de nesfârșitul care e sfârșitul tuturor, si de miscare. Fiindca a ajuns la Cel nehotarnicit, nemarginit, necircumscriș, fara chip, fara înfatisare si cu totul simplu. Iar acesta este Unul, de care s-a spus, adica Dumnezeu.

ȚOdihna înțelegătoareȚ are fie înțelesul de odihna opusa celei trupesti, fie înțelesul de odihna înțelegerii. Caci în Dumnezeu e satisfacuta setea mintii dupa înțelegerea tuturor, desi înainteaza în acelasi timp în aceasta înțelegere. În unirea cu Cel iubit, Țl înțeleg deplin si totusi înainteaz mereu în înțelegerea Lui.

În trei moduri ajunge mintea la vederea lui Dumnezeu: miscându-se de la sine, miscata de altul si pe cale mijlocie. Miscarea de la sine se savârsește numai de catre firea mintii, folosindu-se de vointa sa prin imaginatie. Sfârșitul acestui mod este contemplarea celor din jurul lui Dumnezeu, pe care si le-au imaginat si învățatii elinilor în oarecare fel. Al doilea mod este mai presus de fire si se înfaptuieste numai prin vointa si iluminarea lui Dumnezeu. De aceea, mintea se afla, în acest caz, cu totul sub puterea lui Dumnezeu si e rapita spre descoperiri dumnezeiesti si gusta din tainele negraite ale lui Dumnezeu si vede cum se vor împlini cele viitoare. Iar modul aflat la mijlocul acestora, e o împreunare în oarecare masura a amândurora. Întrucât se înfaptuieste prin voia si imaginatia proprie a mintii, e la fel cu modul miscarii de la sine. Dar se împartasește de cel al miscarii prin altul, întrucât mintea se uneste, prin iluminarea dumnezeiasca, cu sine însasi si vede, dincolo de unitatea sa, în chip negrait, pe Dumnezeu. Caci, atunci, iese afara din toate cele ce se vad si se zic în jurul lui

Dumnezeu, nemaivazând nici izvorul binelui sau îndumnezeirea, nici înțelepciune sau altceva dintre cele dumnezeiesti, ci umplându-se de lumina duhovnicească și de bucuria adusă de focul dumnezeiesc amestecat cu iubirea.

Primul mod al vederii lui Dumnezeu e cel natural. Acesta e propriu zis o contemplare a însușirilor lui Dumnezeu prin cugetare care se folosește oarecum și de închipuiri. Al doilea e modul mai presus de fire, pricinuit în minte exclusiv de luminarea dumnezeiască. Aceasta rapeste mintea la vederea și gustarea tainelor dumnezeiesti și la cunoașterea celor viitoare. Al treilea mod e un amestec din cele două anterioare. Catafaticul (afirmativul) se îmbina cu apofaticul (cu negritul). Cugeta și mintea dar e ajutată și de Duhul Sfânt să vadă în cele cunoscute cu mintea cele ce depășesc înțelegerea. Acest mod de vedere al lui Dumnezeu depășește cunoașterea intelectuală a însușirilor lui Dumnezeu, întrucât înțelegerea omului patrunde la experiența luminii plină de înțelesuri, dar și mai presus de înțelegere, care iradiază din Dumnezeu, și se umple de bucuria pricinuită de focul dragostei lui Dumnezeu.

Nimic din ceea ce a creat nu e unul în chip desăvârșit, căci nu e greu de văzut ca fiecare se deosebeste de fiecare, printr-o oarecare însușire proprie. Dar, întrucât sunt create, nici una nu se deosebeste de nici una, fiecare având început și sfârșit, aflându-se sub fire și nefiind propriu zis una în chip simplu. ȚUnul este cu adevărat numai Cel Necreat, întrucât e simplu, fără de început, fără de sfârșit, nehotarnicit și, de aceea, nemărginit. Iar acesta e Dumnezeu.

Numai privind spre Acesta, prin împărtășire de duhul de viață făcător, mintea își primește și ea, zi de zi, creșterea cuvenită ei, întărindu-se în unitatea, simplitatea și în stea ei de îndumnezeire.

Unitatea și simplitatea minții se menține și se întărește și ea numai prin Dumnezeu, prin privirea la Dumnezeu. Căci Dumnezeu fiind Unul și nehotarnicit, mintea privindu-L nu se împarte între diferite obiecte, nu se sfâșie în lucrarea ei. În acest înțeles Dumnezeu este izvorul și sustinatorul unității sufletului. Dar prin această sufletul în același timp crește, căci în unitatea lui se adună nu numai toate puterile și lucrările lui, ci și puterea lui Dumnezeu și se comunică tot mai mult, în comuniunea ce o are sufletul cu El.

Se știe sigur că, în afara de Unul și de privirea în Duh spre El, nu se poate avea o minte tot mai bună. Aceasta, pentru că mintea s-a împrăștiat, slăbită de lumea mult împartită și de patimi, și are nevoie de o putere mai presus de lume și de privirea spre ȚUnul mai presus de fire pentru că, rapită fiind de cele împartite, să iasă afara din patimi și din dezbinare și să dobândească chipul dumnezeiesc.

Privind spre Unul cel mai presus de fire, adică de creațiunea compusă, mintea e rapită de la privirea celor compuse și multiple, sau iese din ele și ia Țchipul Unuia cel nehotarnicit, devenind ea însăși una și nehotarnicită, sau actualizând această calitate a ei.

De aceea și Domnul roaga pe Tatăl, ca să fim și noi credincioși, una în Tatăl și Fiul însuși prin Duh. Una, cum și Ei sunt una, (nu în înțelesul credinței gresite a lui Sabelie), ca să fim făcuți desăvârșiți, cum trebuie, atât prin harul Duhului unificator, cât și prin privirea unitară, în Dumnezeu cel Unul.

Aceasta ne este în chip limpede adevărata îmbunătățire și aceasta este sfârșitul, adevărata și singura noastră odihnă. De aceea pizmasa și de oameni urâtoarea cea dracească, împartind în chip necuvenit credința, prin nascocirea multor dumnezei, a risipit în chip neamagitor unitatea minții și nu a lăsat-o să aibă imaginea ȚUnului mai presus de lume. Aceasta, pentru că, prin sădirea închinării la mulți dumnezei și prin privirea și slujirea lor, sa înduplece mintea sa se miste împotriva firii ei și sa facă sa poftască tot felul de patimi și minciuna în loc de adevăr și virtute. De aceea, îndeamna Duhul Sfânt prin proorocul, zicând: ȚVeniti la El (adică la Unul) și va luminați (Psalmi 33, 6); iar în alt loc: ȚEu sunt Dumnezeu cel dintâi și eu după aceea, și afara de Mine nu este alt Dumnezeu (Isaia 41, 4; 44, 6); și iarasi: ȚAsculta Israele, Domnul Dumnezeuul tau Domn Unul este (Deuteronom 6, 4). Treimea ipostasurilor dumnezeirii celei una nu împarte Domnia cea una. Persoanele sunt cu adevărat trei, dar cu toate acestea Dumnezeu este Unul, în ființa, putere, voința, lucrare și în toate celelalte însusiri ființiale. Asadar, a sluji unității lui Dumnezeu, a privi și a te aduna cu toată puterea spre ea, iesind din cele multe, este voie a lui Dumnezeu și îmbunătățire a minții, precum și cale de aflare a adevărului și rod al dragostei dumnezeiești și al îndumnezeirii.

Dacă multa împartire este minciuna, iar Unul este adevărul, mintea care se înalta în Duh spre Unul, spre Cel mai presus de lume, spre Cel ridicat peste toate, spre Cel din care sunt cele multe, se înalta spre Adevărul însuși. Și dacă mintea nu poate ajunge liberă de patimi, de nu o eliberează adevărul, e vadit că mintea se face liberă de patimi când se îndreaptă și se înalta într-un chip unic spre Unul cel mai presus de lume. Deci, mintea e ajutată în dobândirea nepatimirii, a stării îndumnezeite și a înfierii dumnezeiești, cel mai mult de libertate, și nicidecum de robie.

Patimile arată robia sufletului. Nepatimirea e semnul libertății lui. Nepatimirea deschide sufletul pentru Dumnezeu. Iar în Dumnezeu e libertate. Dumnezeu e largimea nehotarnicita, care da sufletului putere să se lărgască la nesfârșit, să nu rămână lipit de un lucru marginit, să nu se lipească pe rând și fără voie de ele. Aflându-se în Dumnezeu, sufletul e deschis totul, e deschis adâncului fără fund, sau înalțimii nemarginite de nimic. Nimic nu oprește mintea să se întindă, să crească în continutul ei, să îmbrățișeze totul.

De aceea ȚRobul, zice, nu știe ce face Domnul său (Ioan 15, 15). Dar, dacă neștiința e proprie robului e vadit că cel ce s-a împartășit de libertate, cunoaște tainele Tatălui și i se îngaduie să urce bine și frumos spre vrednicia înfierii. Căci, precum *a nu ști* înseamnă în chip vadit opusul lui *a ști*, așa și legea robului e opusă în chip hotărât celei a fiului. Și dacă cel ce nu știe e rob, cel ce știe nu este nicidecum rob, ci slobod sau, mai bine zis, fiu. La fel, dacă Duhul adevărului eliberează, prin însuși acest fapt face fii ai lui Dumnezeu pe cei în care Duhul se afla. ȚCâți sunt purtați de Duhul lui Dumnezeu, zice, sunt fii ai lui Dumnezeu (Romani 8, 14). Deci, dacă a căuta spre ȚUnul cel mai presus de lume, înseamnă a căuta adevărul, iar adevărul daruiește libertatea și libertatea este semnul vadit al înfierii dumnezeiești, și dacă nimic nu este mai mare ca acest har al înfierii și nimic altceva nu e socotit mai potrivit firii raționale, atunci e foarte rațional și cât se poate de necesar ca mintea să tindă, să caute, și să se adune, purtată de Duhul, cu toată puterea, spre Unul cel mai presus de lume, adică spre Dumnezeu.

Dacă cele cauzate și raționale tind prin fire spre cauza și o caută întorcându-se spre ea, și dacă toate au drept cauza pe Dumnezeu, de la care e și mintea, iar Dumnezeu este vârful și Unul în chip simplu, urmează ca mintea prin fire tinde și caută spre Cel ce e în vârful și Unul în chip simplu, întorcându-se spre El ca spre cauza ei.

Unirea dumnezeiasca mai presus de minte cu sufletul este cel mai înalt dintre bunurile dorite. Dar pentru unirea dumnezeiasca este nevoie de asemanarea cu Dumnezeu. Iar pentru asemanarea cu Dumnezeu, este nevoie de lucrarea mintii, adica de contemplatie. Caci aceasta este proprie si lui Dumnezeu, si de la ea i s-a dat lui Dumnezeu numele. Deci contemplarea urca drept la înțelegerea lui Dumnezeu. Caci Dumnezeu trimite de pretutindenii mintii vazatoare ca un fel de raze si mintea vazatoare are pe Dumnezeu ca tinta. Iar Dumnezeu este Unul cel mai presus de lume.

Pe de alta parte, este în firea mintii sa se faca în fapt asemenea cu ceea ce vede. Aceasta o arata si glasul de Dumnezeu cuvântator al Sfântului Grigorie, care zice ca Țmintea vede si patimeste stralucirea lui Dumnezeu. Caci, ceea ce a vazut mintea, aceea a si patimit, întrucât s-a facut asemenea. Țmintea se coloreaza, zice Petru din Damasc, dupa cele ce le vede. Si precum privind la cele împartite si felurite, se împarte si se face felurita, asa înaltându-se la privirea Unului simplu si mai presus de lume, se face una, cum am spus mai înainte. Iar fiindca, ajungând în Unul, vede pe Cel fara de început, nemarginit, fara forma si simplu – caci asa e Unul – se face si ea fara de început, nemarginita, fara forma si simpla dupa lucrare. Si patimind acestea si preschimbându-se astfel, se afla într-o asemanare cu dumnezeirea, pe cât e cu putinta. Si asa se suie la cel mai înalt dintre toate bunurile dorite, la unirea dumnezeiasca mai presus de minte si negrita, care este cea mai înalta tinta voita de Dumnezeu. Dar, pentru aceasta mintea trebuie sa se încordeze cu toata puterea spre a se grabi si a nazui în Duh sa ajunga la contemplarea si vederea Unului mai presus de lume.

Când mintea este împartita între multe, sau cel puțin între doua, e vadit ca nu vede pe Cel ce e simplu Unul si de aceea este hotarnicita, marginita si întunecata. Caci asa sunt cele ce nu sunt cu totul simple. Dar, când ajunge într-o atingere fara pipaire cu Unul cel adevarat, cunoscându-L printr-o vedere înțelegatoare în Duh, fara ajutorul ochilor, se face fara de început, nesfârșita, nehotarnicita, fara chip si forma, se îmbraca cu negrarea si se deprinde cu tacerea uimirii, se umple de bucurie si patimeste cele negrite. Dar sa nu socotesti ca spun ca se face fara de început, nesfârșita si nehotarnicita dupa fiinta, ci dupa lucrare, pentru ca ceea ce se preschimba nu e fiinta mintii, ci lucrarea. Caci daca s-ar preschimba mintea dupa fiinta când vede si patimeste îndumnezeirea, sau când se îndumnezeieste spre vederea lui Dumnezeu, ar fi ea însasi Dumnezeu dupa fiinta. Dar, asa ceva nu este nici macar vreunul dintre îngeri, ci numai singurul, supremul si unul Dumnezeu este Dumnezeu dupa fiinta. Daca, prin urmare, e absurd sa spunem ca mintea se îndumnezeieste dupa fiinta, ramâne sa zicem ca patimeste aceasta prin lucrarea vederii însasi. Deci, nu are în fire sa se prefaca fiinta sa, ci lucrarea. De altfel daca mintea se preschimba în chip firesc, cum s-a zis, dupa cele ce le contempla, dar nu contempla câtusi de puțin fiinta dumnezeiasca, ci lucrarea, nu se va preface nici ea dupa fiinta, ci dupa lucrare.

Toate unindu-se în chip firesc în Duhul, împartirea înseamna o cadere din Duhul. De aceea, si mintea când se împarte în lucrarea ei, este în afara de petrecerea în El dupa har. Iar aceasta o sufera privind lucruri felurite. Caci nu poate avea neîmpartirea privind lucruri felurite. Fiindca, daca ar presupune cineva ca se poate aceasta, nu ar putea explica usor de ce mintea linistita e alta decât mintea tulburata. În acest caz mintea celor purtati de Dumnezeu s-ar arata asemenea celei tulburate de neorânduiala patimilor, ceea ce e absurd. Deci, mintea facându-se dupa lucrare asemenea cu ceea ce priveste, în mod necesar privind la cele compuse, se face si ea felurita si, cazând din simplitate, nu poate sa-si pastreze neîmpartirea. Iar aflându-se împartita, e mai puțin decât toate curata de pacat, odata ce însusi faptul de a se împarti e socotit pacat de cei ce pot sa patrunda în aceste lucruri. daca,

prin urmare puterea înțelegătoare a minții cere să guste, prin privire spre Unul suprem și mai presus de lume, într-o simțire înțelegătoare, în chip unitar, Binele cel mai presus de fire, când petrece în împartire, cade în afara de har.

De aceea, trebuie să ne prindem de Unul cel mai presus de lume și să cautăm la El singur cu tot sufletul, dacă vrem să scăpăm de împartire și înstrăinare. Dar, nu numai atât ci chiar dacă mintea ar privi spre un singur lucru, dacă acesta ar fi creat, nu ar putea izbuti să se facă neîmpartită. Căci unul creat nu se poate numi propriu zis simplu, odată ce este hotarnicit, compus și circumscris; și de aceea, nici nu are dreptul să fie numit în chip simplu Unul. Iar mintea atintindu-și privirea spre el, nu va avea lucrarea sa simplă și unică. Căci privirea ei va fi hotarnicită și circumscrisă și compusă, cum este și ceea ce e contemplat de ea.

Nu numai când privește spre multe mintea e împartită și deci tulburată, ci și când privește spre un singur lucru, dar creat. Căci un lucru creat, fiind marginit, nu poate absorbi mintea întreaga în privirea lui, ci rămân în ea mari rezerve neangajate în această privire, rezerve care protestează împotriva angajării minții, împotriva preocupării ei de acel singur lucru, producând în om o sfâșiere. E o sfâșiere pe care o experimenta aproape permanent fiecare din noi. În nici un lucru nu găsim totul. De aceea cu o altă parte din ființa noastră tânjim spre altceva. Mai ales nu găsim totul când îl privim când stând de sine. El rămâne atunci și neexplicat. El e potențial compus macar prin faptul că e legat de temeiul ultim al tuturor, de Dumnezeu. Numai Dumnezeu e explicabil prin Sine, fiind și cuprinzând totul. Dar fiecare lucru se arată compus și prin faptul că e hotarnicit. Căci orice margine implică conștiința a ceva dincolo de margine. De aceea nici un lucru nu e în chip simplu Unul. Căci necuprinzând toate, presupune că dincolo de el, alături de el, sunt și altele. Dar Unul adevărat nu poate fi nici un fel de temelie imanentă a totului în sens panteist. Unul în acest sens e silit de legea sa interioară să se diversifice, deci are în sine multiplicitatea în mod potențial. El e natură, nu e subiect. El e identic cu multiplul ce iese din el. dar nu e așa Subiectul dumnezeiesc și de aceea nici subiectul uman, făcut după chipul Lui. Energiile divine nu sunt una cu ființa divină, iar pe de altă parte ele nu sunt nici una cu lumea. Aceasta e creată prin energii, nu emanatie a lui Dumnezeu. Pericolul panteismului este teologia occidentală, care nu face o deosebire între energiile necreate și creație. Subiectul uman poate rămâne sau redeveni și el unul, pentru că se bucură de un fel de 'transcendență' față de natură. Dar e o transcendență creată, nu creatoare. Însă se poate considera că participând la transcendență pentru că tinde să se ridice peste lumea creată și numai în lumea necreată își găsește împlinirea. subiectul uman actualizează în mod conștient nehotarnicirea sa și poate trăi în nesfârșirea subiectului divin, pentru că s-a făcut asemenea cu El prin primirea energiei Lui necreate, fiind capabil să o primească.

Ca atare va cădea din harul dumnezeiesc, care o va face simplă, fără de început și necircumscrisă. Și va fi în afara de Unul cel ascuns și mai presus de înțelegere. De asemenea, se va lipsi de slava sa, care este bucuria de a fi obârșia unică și fără de început a lucrării, bucuria de nehotarnicire, de simplitate, de a fi ajuns fără chip și unitară. Și nu va ajunge să patimească în sine întipărirea frumuseții mai presus de fire atotnegrită. Drept aceea, se cuvine ca mintea să caute și să tindă spre Cel fără de început, este simplu, nehotarnicit și cu adevărat Unul și de acolo să se grabească a se face luminată și a se împreuna cu unitatea de obârșie, care adună toate și, ca urmare, cu sine însăși. Prin aceasta, nu numai că va fi iubită de Cel Prea Bun, că una ce s-a făcut asemenea, cât îi este cu putință, cu nehotarnicia și simplitatea Celui fără chip și fără formă, ci va putea și să iubească frumusețea dumnezeiască și mai presus de frumusețe și de fire, că una ce este înaltată, cum s-a zis, spre asemanarea cu ea. Căci, dacă în cel asemenea obișnuiește să se nască o dispoziție iubitoare față de

cele asemenea, e vadit ca mintea va fi iubita si va iubi pe Dumnezeu, fiindca ceea ce este asemenea, este asemenea unuia asemenea si precum asemanarea își are complimentul ei care îi corespunde, tot asa cine iubeste este iubit la rândul sau. Iar o împreuna patimire mai mare ca aceasta între Dumnezeu si suflet, nu exista.

Fiecare dintre fapturile existente se bucura de cele proprii ale sale si se odihnește în chip natural în ele. Dar ele toate au preexistat mai înainte dupa cauza, în cauzatorul cel atotoroginar. De aceea, mintea va ajunge în chip firesc la bucuriile adevarate si va avea fericirea netrecatoare si se va odihni desavârsit, când, strabatând si lasând în urma toate, se va întinde la cauza aceea originara, unica si cu totul prima si va ajunge, printr-o întoarcere înțelegatoare, acolo de unde au luat fiinta toate începuturile, mijlocurile si sfârșiturile tuturor; la cauza în care si-au avut de mai înainte temeiul si sunt tinute toate si prin care sunt duse spre tinta proprie cele ce se desavârsesc; la cauza pentru care dobândesc patimirea cea buna cele ce se împartasesc de aceasta buna patimire si de catre care a fost zidita si mintea însasi, asa cum este. Caci, în oarecare chip, mintea întorcându-se spre cauza proprie a tuturor, se întoarce spre sine însasi, întrucât cauza aceea este prototipul ei. De fapt, fiecare se iubeste pe sine în chip firesc si mai ales mintea patimeste de aceasta iubire.

Patimirea cea buna e patimirea fericirii si a iluminarii, a iubirii. Caci toate acestea sunt produse în noi de Dumnezeu. Chiar în viata pur pamânteasca nu dobândim fericirea numai ca un rod al actiunii noastre, ci si ca un rod al iubirii ce ni se daruieste de catre altul.

Numai pentru ca mintea, adunându-se în Dumnezeu, se regaseste pe sine, ajutata de cauza si de modelul ei, care lucreaza în ea în mod eficient, ea, depasindu-se pe sine, experiaza, în chip paradoxal, în acelasi timp cea mai deplina fericire sau patimirea cea mai buna. Iar prin aceasta, desi ajunsa în afara de sine, realizeaza dorinta ei fireasca de fericire deplina. Mintea se iubeste mai mult decât orice faptura, pentru ca e constienta de sine.

Mintea fiind chip suprafrumos al frumusetii necuprinse a Unului cel mai presus de înțelegere, cauta cu dragoste, prin întoarcere, spre cauza ei, pentru ca, precum s-a spus, privind acolo se vede pe sine si se iubeste pe sine mai presus de orice. Dar, si altfel, cei ce-si au fiinta de la cineva, simt în chip firesc o pornire de dragoste fata d acela de la care sunt, precum si invers, parintii sunt stapâniti de dragoste fata de cei nascuti din ei. De aceea, în cel ce se întoarce spre Unul, care e cauza tuturor, rasare o mare placere. Caci se întoarce, cum s-a zis, în acelasi timp spre Acela în care este si totodata spre sine însusi. Fiindca în Acela exista de mai înainte, în virtutea cauzei, toate si anume si mintea, ca una din toate, se afla în Unul cel mai presus de înțelegere, ca în cauza si în modelul tuturor.

Precum din Cel ce este mai presus de fiinta, e toata fiinta, din Cel mai presus de fire, toata firea, din Cel netemporal si necompus, toate cele vremelnice si compuse si din Cel necreat toate cele create, asa din Cel fara chip s-a facut tot chipul si din Unul mai presus de lume cele multe aratate. Deci, cel ce nu se îndeletniceste cu Unul cel fara chip si nu cauta spre El, atârând oarecum de El, ci spre ceva din cele vazute în chip si zidire, acela da întâietate la ceea ce este neasemanat mai prejos de Cel ce este asezat deasupra, si se afla aproape de închinatorii la idoli. Caci cu ce se îndeletniceste cineva si spre ce nazuieste, aceea si doreste. Iar ceea ce doreste aceea îl si biruieste. Si ceea ce-l biruieste, aceea îl si robeste. Si astfel unul ca acesta slujeste cu adevarat zidirii în locul Ziditorului. Caci mintea fiecaruia s-a robit si slujeste lucrului spre care nazuieste si cu care se îndeletniceste. Si pe acela îl iubeste. Daca, deci, îndeletnicirea cu altceva si privirea la altceva decât la Unul cel simplu si fara chip

aduce atâta lunecare, sânguinta noastră trebuie să se îndrepte spre Unul cel simplu și fără chip spre a-L cunoaște prin întoarcere și întindere înțeleghătoare, ca să avem parte de comorile a toată cunoștința (*II Petru 2, 9*). Căci, cei ce s-au unit cu El se împartășesc de odihna sau de oprirea a toată contemplarea, de încetarea cugetării, de tăcerea mai presus de minte și de veselie de neînmăcitate, din multă uimire.

Dacă toate cele ce există doresc existența, iar existența tuturor se află după cauza în Unul cel mai presus de existența, urmează ca toate cele ce există și mai ales cele raționale, dacă se mișcă drept și cum trebuie, dorind existența, doresc pe Unul cel mai presus de existența.

Existența tuturor își are originea în Unul cel mai presus de existența, în Cel transcendent creației multiple și compuse prin firea ei. Pe de altă parte, toate cele ce există doresc să existe mai mult și etern. Drept urmare, toate își caută întărirea existenței lor și plusul de existența în Cel mai presus de existența. Dacă nu o caută acolo, suferă o slăbire a existenței lor.

Deci, mintea care nu se întinde spre Unul cel mai presus de existența, nici nu-L dorește pe El, se folosește gresit și păcatos de mișcare și cade din vrednicia ei, care stă în cunoașterea Unului cel mai presus de existența și în unirea atotdumnezeiască și mai presus de minte cu El, ca și în iubirea Lui.

Cauzele au în chip prisositor frumusețile celor cauzate. Iar cauza tuturor îndeobște este Unul cel mai presus de ființă. Deci, dacă mintea s-ar alipi de ceva din cele ce sunt în urma Unului mai presus de ființă, ca bun, sau ca vrednic de atenția minții, și ar greși, fără îndoială, înțelegerea. Ea ar fi iubitoare de bine, dar nu s-ar mișca spre Unul prim și propriu și mai presus de ființă, din care sunt toate cele bune prin împărtășire, ci s-ar mișca, prin nepăsare și nepricepere, spre cele ce se împartășesc de bunătate. Dar mintea care se cercetează cu succes își întinde privirea înțelegerii spre Unul cel mai presus de ființă, cunoscând limpede că astfel va dobândi cu prisosință ceea ce dorește, ajungând în cauza sa prin acea privire înțeleghătoare. Ea va cunoaște că nimeni nu-i daruiește bunătățile sale, sau oricare altele, decât Unul cel mai presus de fire. Căci, chiar de ar socoti că unele din ele îi vin dintr-o putere a sa, acestea nu obisnuiesc să rămână pururea în mintea iubitoare. Numai Sfântului Duh I s-a încredințat să facă aceasta și să le lucreze cum vrea, și în cine vrea, fiind Domn al firii stăpânitoare și persoana a Unității în trei ipostasuri. Deci, spre Unul cel mai presus de fire trebuie să se întoarcă mintea. Căci la El este nu numai izvorul tuturor bunătăților, ci și împărțirea neîmpiedicată a darurilor.

Mintea celor mulți, zăcând din nepricepere în împărțire și fiind sfâșiata de cele multe, nu cunoaște Binele, adică pe Unul simplu, nici nu-L caută, nici nu se îndeletnicește cu El. despre acestia zice Duhul în David: *ȚMulti zic: cine ne va arăta noua cele bune?Ț. Dar nu Binele. Și, pe drept cuvânt. Îngrijindu-se și trudindu-se cu multe, a uitat că Țun lucru trebuieșteȚ. Acest lucru, s-au partea aratăta de Cuvântul lui Dumnezeu, că cel bun, l-au trecut cu vederea sau, nesocotindu-l, sau pagubit de el fără să se gândească măcar că merita să fie cautat mai presus de toate. Iar cei ce s-au lăsat povățuiți de David, că de un pedagog, și au judecat că trebuie să calce pe urmele lui, zic: ȚÎnsemnatu-s-a peste noi lumina fetei Tale, DoamneȚ, adică cunoștința slavei Tale celei una s-a întipărit în noi ca într-o oglindă. Astfel norodul cel mult se bucura de bunătățile cele multe. Iar cei ce vietuiesc duhovnicește, se luminează de cunoștința Binelui cel Unul și simplu, fiind luminați mai presus de lume.*

Se afirmă o opoziție între norodul celor mulți care se bucura de plăcerile celor multe, dar toate puțin satisfăcătoare, rămânând cu mintea împărțită între ele, și

între cei putini care se desprind de ele si se concentreaza în bucuria nesfârșita de Unul cel nesfârșit de bogat.

Precum apa unui râu e mai mare când curge unita, decât când e despartita în multe pâraie, asa si privirea mintii si miscarea si dorinta ei este mai puternica atunci când se atinteste spre un singur lucru în chip unitar si fara împartire, si nu despartita în multe si multe feluri. Iar aceasta se întâmpla când se întinde, cauta si priveste la Unul cel simplu si mai presus de lume. Caci Unul atotsimplu si mai presus de lume are cu adevarat puterea de a o aduna. Si învrednicindu-se mintea sa-L vada pe Acesta, e cu neputinta sa nu ia forma Lui, pe cât se poate, asemenea unui chip, si sa nu se faca unitara, simpla, fara culoare, fara chip, fara calitate, cu neputinta de atins, nehotarnicita, nesfârșita, fara figura si simplu una mai presus de lume, luminata de razele dragostei dumnezeiesti si mai presus de lume si încununata cu descoperirea cunostintei tainice, a tacerii si a neînțelegerii mai presus de cuvânt si de înțelegere, desfatându-se de o bucurie duhovniceasca si de o veselie cereasca. Caci mintea ajunsa acolo s-a preschimbat într-o minte mai dumnezeiasca si a îmbracat forma dumnezeiasca, întiparindu-se duhovniceste de Cel ce e simplu, fara chip si figura, Unul, si celelalte spuse înainte. Iar de nu i se întâmpla aceasta si nu patimeste o astfel de prefacere dumnezeiasca, nu a ajuns la atingerea si la întiparirea Unului cel mai presus de lume. Caci Dumnezeu este unitate unificatoare si Minte mai presus de înțelegere. De aceea, mintea primeste întiparirea Lui mai presus de lume, atunci când, deodata cu cele spuse, se face ea însasi unitate mai presus de înțelegere, patimind aceasta prin întiparirea dumnezeiasca.

Unitatea sensibila este începutul a toata multimea numerica. Iar unitatea mai presus de lume este începutul a toata multimea vazuta si gândita si a tot ce este. Precum, deci, tot numarul își are începutul de la unitate, asa tot ce exista oriunde, porneste de la unul mai presus de lume, fie în calitate de cauza naturala, fie facatoare. Dar unitatea numerica, întrucât este supusa simturilor, se pune cea dintâi fata de cele ce îi urmeaza ei prin fire. Caci, fiind începutul tuturor celor numarate, simtirea numarând o pune întâi pe ea. Dar cu unitatea mai presus de lume, fiindca este mai presus de minte, se petrece invers. Caci unitatea aceasta, desi e, prin fire, înainte de toate, mintea o pune dupa toate. Fiindca nici o minte n-a putut sa înceapa de la Unul cel mai presus de lume si de la El sa înainteze la cele multe. Ci, dimpotriva, de la cele multe se urca si se aduna la Acela. Acolo este necesar numarul unu simtului pentru a înainta la cele multe; astfel nu e cu putinta sa numere sau sa înainteze precum voieste. Aici, însa, sunt necesare mintii cele multe, pentru ca prin ele sa-i fie cu putinta ridicarea la Unul mai presus de lume si sa se adune în sine, neputând urca pe nicaieri prin alta parte spre închipuirea Unului mai presus de lume.

Astfel, mintea, folosindu-se de rânduiala si de calea potrivita ei, începe de la cele multe, sfârșind la Unul cel mai presus de lume si cel mai din vârf. Fiindca unul cunoscut cu simturile e usor de cuprins si usor de limitat; simtul îl pune în chip natural si prin afirmare primul, cum o cere firea lui. Dar Unitatea cea mai presus de lume, cautata cu mintea, fiind mai presus de fire si scapând înțelegerii, nu poate fi afirmata prima, potrivit cu firea ei, ca sa înceapa mintea de la ea, ci, mai degraba, fiind mai presus de fire, o afla mintea în chip mai presus de fire, nu la început, ci la sfârșit, dupa trecerea si, ca sa zic asa, numararea celor multe.

Caci, deoarece mintea are prin fire înțelegerea, iar Unul mai presus de lume este neînțeles în Sine si neapropiat, mintea înclina din obisnuinta spre cele multe chiar fara sa vrea, dat fiind ca, pe de o parte, ea nu se poate opri de a cugeta, iar pe de alta, nu are putere sa prinda pe Unul cel mai

presus de lume si din vârful. Dar, cautând spre cele multe, în fiecare vede ceva de înțeles cu mintea, nu ca fiind de sine, ci ca al unui oarecare unul. Pe urma, adunând din fiecare lucru vazut înțelesul care se stravede si constatând prin contemplare ca acestea conglasuiesc întreolalta si nu se împotrivesc si toate sunt ca niste flori dintr-o radacina, înainteaza de la cele multe la Unul cel mai din vârful, din care sunt toate cele multe; si se aduna în chip firesc de la existentele naturale la o ordine mai presus de fire, în care vede pe Unul cel mai presus de fire si de fiinta, întrucât apartine firii mintii sa vada unitar cele mai presus de fire, prin cele dupa fire. Iar vazând mintea în chip negrait izvorul tâsnitor si facator al tuturor bunatatilor si frumusetilor si desfatându-se du Unul cel mai presus de fiinta, nu se mai întoarce de buna voie spre cele multe, desi sunt si acestea existente si bune si partase de partea cea buna.

Caci fiind în chip firesc iubitoare de bine si de frumos, mintea nu mai iese de bunavoie de la Cel mai presus de toate, decât daca e silita la aceasta de cine stie ce împrejurare. Dar, fiindca modul de a fi al celor ce exista e diferit, diferita e si privirea lor înțelegatoare si diferit se ridica si mintea prin ele la Unul cel mai presus de lume si de fire. Dupa parerea mea, ea trebuie sa faca tot numai câte o mica portiune din calea ce duce la cele multe spre Unul cel mai presus de fire si lume, pentru ca, urcându-se ca pe o scara, sa faca miscarea în chipul cel mai sigur si sa cunoasca de e vreo lipsa în ea, sau în ceea ce trebuie sa fie si daca se desfata de aceasta lipsa, si daca da, sa-si dea seama ce e gresit si ce o desparte de frumusetea aceea si o retine din urcusul spre ea, sau de la ospatul dumnezeiesc; si ce ar trebui sa faca pentru a se întoarce de unde s-a rostogolit? În felul acesta va cunoaste si pâcla patimilor si transparenta inimii curate si va oglindi cunostinta adevarului, vazându-l cum este el, si se va face partasa de vederi ceresti, va primi o simtire dumnezeiasca si nu-i va scapa cresterea sau scaderea proprie. Peste tot va cunoaste multe lucruri minunate si va înțelege care este scopul linistii si al închiderii în chilie.

Dar despre acestea din urma, voim sa vorbim chiar aici: Toate cele ce sunt se împart în create cunoscute cu simturile, în create cunoscute cu mintea si în necreate cunoscute cu mintea (inteligibile). Iar deasupra tuturor este Cel necreat si Unul mai presus de minte si de fiinta. Învârtindu-se ochiul sufletului, adica mintea, între cele dintâi si privind adânc în ele dupa ce si-a ales sa se linisteasca prin nevointe, se ridica de la faptuirea în singuratate a celor cuvenite, ca de pe o treapta oarecare, la contemplarea Celui cu adevarat existent si de la îndeletnicirea cu El, ca si la desfatarea de cele ceresti, la petrecerea fericita în razele adevarului si la îmbogatirea fara sfârșit cu cele vesnice si la îndulcirea minunata cu ele. Ba, poate ca, prin împreuna lucrarea harului, cu înaintarea vremii, va fi si rapita de la pamânt si, statornicindu-se prin deprindere în lumina înțelegerii, va ajunge nesimtitoare fata de cele de aici, punând stapânire pe ea Cel mai presus de minte si întiparindu-se în ea Cel ce este neasemanat mai presus decât tot binele.

Aceasta sfânta scara ce e împartita în cinci si pe care ne urcam întocmai ca pe niste trepte spre tinta ultima, nu are o distanta spatiala între treapta si treapta, ci o deosebire, o ordine a calitatii proprii fiecaruia. Ca existente creaturile supuse simturilor si creaturile cunoscute cu mintea sunt la fel. Dar cele din urma întrec într-o mare masura pe cele dintâi, asa cum întrece mintea, simtirea, prin însusirea ei. Si iarasi, necreatele cunoscute cu mintea (inteligibile) întrec cu mult creaturile cunoscute cu mintea. Dar amândoua aceste trepte se afla între cele ce sunt si, de aceea, necreatele cunoscute cu mintea ca existente sunt subordonate Unului necreat, mai presus de minte. De aici e vadit ca vederea si contemplarea cea mai înalta a mintii este aceea prin care se odihnesti în cel ce

întrece toate, după ce a trecut de la faptuire și a ajuns în ascunzimea aceea din ultimul vârful, așezată mai presus decât toate, precum cea mai smerită este aceea prin care se misca între cele supuse simturilor, sau mai bine zis cea a omului faptuitor.

Deci mintea, fiind iubitoare de bine (frumos) prin fire, trebuie să dorească ceea ce este în toată privința mai bun, nu numai ca să-l aibă, ci și ca să patimească schimbarea în mai bine, sau mai presus de minte, așa cum se cuvine, întrucât, precum s-a zis, schimbarea pe care o primește mintea este potrivită cu ceea ce vede și cu ceea ce se desfășoară. Dar, deoarece nestatornicia împletită cu firea minții nu se va departa de la ea până mai este ziua de azi (*Evrei 3, 12*) și, cum se zice, până se mai misca umbrele (*Cânt. Cânt. 2, 17*), adică până ce nu ne vom muta de la viața de aici, care arată ca într-o oglindă, în ghicitura și umbră adevărul, trebuie ca atunci când cadem de la contemplarea și vederea Unului necreat, Cel mai presus de minte, să ne silim a ne opri la necreatele cunoscute cu mintea, care sunt cele mai apropiate de El, ca să ne fie întoarcerea la Unul cel necreat și mai presus de lume, mai usoară.

Năzuința adevărată a minții sau a subiectului uman este să ajungă înaintea Subiectului dumnezeiesc. Numai în iubirea Lui își poate afla odihna, precum o odihna relativă își află subiectul omenesc în lumea aceasta, numai în ambianța unei persoane iubitoare. Orice ocupare a noastră cu bunuri și valori impersonale este o cadere într-o stare lipsită de adevărată mulțumire.

Iar de cade păcla mai groasă peste minte, întunecându-i înțelegerea și aducându-i la trândăvie lucrarea contemplației, trebuie să ne întoarcem la rugăciuni însoțite de faptuirea din inimă smerită și să ne izbăvim de întuneric prin puterea rugăciunii și prin lacrimi, făcând iarăși un fel de temelie din faptele supuse simturilor.

Faptuirea nu constă numai din fapte bune propriu-zise, ci din tot ce ajută la curățirea noastră: rugăciune, lacrimi, frica de pedepsele vesnice, înfrânarea, răbdarea, smerenia, etc. Dar în toate este și o atitudine de altă înțelegere a lucrurilor, de altă folosire a lor, sau mai bine zis o detașare de ele, considerate ca singura realitate.

Salasluiindu-se astfel lumina înțelegătoare în inimă, printr-o lucrare duhovnicească cu izvorul în ipostasul Duhului, și luând mintea cu pricepere stăpânirea peste faptuire, urcă ca pe un vârf de munte și ca la un pisc de observație, de unde poate să contemple cele ce le rămân celor mulți nu numai nevăzute, ci și necăutate și neînțelese. Căci fără această nimeni nu se va vedea nici pe sine, nici pe Dumnezeu, măcar în trecut. A vorbi acum despre această faptuire, nu este, poate, cu totul în afara de scopul nostru.

Trei lucruri launtrice trebuie să aibă sufletul în vedere pe treapta faptuirii: puterea rațiunii, mânia și pofta; și trei din afară: dorința de slavă, de plăcere și de mai mult. Aceste două treimi le tamăduiește sufletul privind la petrecerea lui Iisus Hristos în trup, prin cele patru virtuți generale, adică prin înțelepciune, dreptate, cumpătate și barbatie, și cu harul Domnului Iisus. Prin aceasta da minții putință să se înalte neîntunecată, să privească cele dumnezeiești și să contemple pe Dumnezeu. Căci când a fost dus Domnul Iisus în pustie de către Duhul, având să biruiască pe diavol, a tamăduit partea poftitoare a sufletului prin post; partea rațională prin priveghere și rugăciune liniștită; și mânia prin împotrivire în cuvânt; iar iubirea de plăcere, de slavă și de arginți, întrucât flămânzind, n-a cerut, cum îl îndemna diavolul, ca pietrele să se facă pâini, nici nu s-a aruncat pe sine

jos de pe aripa templului, ca sa fie preamarit de multime ca n-a patit nimic din cadere, si nici nu s-a lasat înduplecat sa i se închine aceluia, dupa ce îi fagaduise ca va primi bogatia tuturor împaratiilor. Ci prin împotrivire mânioasa, dar înțeleapta si dreapta, cumpatata si barbateasca, a respins pe satana, învățându-ne si pe noi cum sa-l înfrângem în orice atac al lui.

Acelasi lucru îl poate vedea si îl poate cunoaste cineva si în crucea Mântuitorului. Vedem pe Mântuitorul când se apropie vremea, ca se roaga, departându-se de învățaceii Sai. Aceasta aduce vindecarea partii rationale. Vegheaza, privegheaza si rabda cele de pe cruce. Aceasta este leac pentru partea poftitoare. Nu raspunde împotriva, nu se cearta, nu striga, macar ca este ocarât, ci se roaga pentru cei ce îl chinuiesc. Caci tine de buna folosire a mâniei, ca sa doboare pe diavol prin împotrivire în cuvânt. Dar oamenilor care îl chinuiesc, fiindca si ei sun chinuiti de satana, le raspunde cu tacerea, cu îndelunga rabdare, si cu rugaciunea pentru ei. E scuipat, primeste palme, rabda batjocuri. Aceasta este spre vindecarea iubirii de slava. E adaptat cu otet, e hranit cu fiere, e rastignit, e strapuns cu sulita. Aceasta e doftorie pentru iubirea de placere. E atârnat gol pe cruce, doarme afara, e lipsit de salas, e nesocotit de toti, ca un sarac si ca un cersetor. Aceasta e omorârea iubirii de argint.

Mântuitorul a aratat, asadar, de doua ori doftoria patimilor dinauntru si din afara: când a început sa se arate lumii cu trupul si când avea sa plece din lume. De aceea cel ce priveste la El, la învățatura si la crucea Lui, făcându-se dupa cât îi este cu putinta, urmator Lui, cu înțelepciune, dreptate, cumpatare si barbatie, va opri ca si El lucrarea patimilor acestora îndreptate spre rau, iar prin aceasta si a tuturor celorlalte. Se va folosi de acele virtuti cum trebuie, si dupa ele de toate, si va fi barbat cu adevarat faptuitor si cât se poate de pregatit spre a cauta si a privi la Dumnezeu si a se ocupa de El, într-o atintire înțelegerii.

Astfel, începând mintea de la fapturile cele multe supuse simturilor si vazând buna lor întocmire, înțelegând apoi fapturile cunoscute cu mintea (inteligibile) si mutându-se la cele necreate cunoscute cu mintea, a urcat ca pe o scara toate patru treptele. Iar dupa acestea urmeaza negrairea, tacerea si uimirea dumnezeiasca si, scurt vorbind, privirea si contemplarea Unului mai presus de lume si unirea cea mai presus de înțelegere. Aceasta este cununa linistii, bunul cel mai înalt si mai desavârsit, pe cât e cu putinta în viata aceasta, capatul adevarului, roada credintei, raza stralucitoare a slavei nadajduite, temelie iubirii, cumpana mintii, statornicia neîncetata a miscarii ei, odihna neînțeleasa, starea unitara, arvuna lucrarii veacului viitor, pricina unei bucurii de neînchipuit, camera pacii, stingerea cugetarilor trupesti, întoarcerea de la veacul acesta, împatimirea de cel viitor, desfacerea de viata patimasa, cresterea launtrica a nepatimirii, veselia sufletului, adunarea, odihna si paza miscarilor si puterilor sufletesti si, vorbind atotcuprinzator, cunostinta dumnezeiasca si nepatimirea.

Daca mintea se împrastie din pricina molesirii noastre, sau a vreunei împrejurari din afara, trebuie sa avem grija sa o aducem iarasi la bunul ei propriu, care este contemplarea prin lepadarea patimii ce s-a asezat ca o piedica si abate mintea de la scopul ei. Trebuie sa bagam de seama cât e de departe de la bunul cel mai înalt si pentru ce. Sa vedem, oare privirea e îndreptata spre fapturile supuse simturilor, sau spre fapturile cunoscute cu mintea (inteligibile), sau spre cele necreate cunoscute cu mintea? Sau e despartita de Unul cel mai presus de lume, Cel singur adevarat si mai presus de orice unu, prin gânduri desarte, sau de vreo trebuinta oarecare? Si, cunoscând aceasta, sa înlaturam piedicile ce stau la mijloc, ca iarasi sa revina, în chip unitar, cum cere rânduiala însasi, la

contemplarea si vederea Unului mai presus de lume. Caci, aflându-se mintea în afara de Unul cel mai presus de lume, necreat si mai presus de minte, zace în împartire si n-a ajuns la binele propriu zis, chiar daca se misca bine. Fiindca binele din vârî este Unul cel mai presus de minte si de fiinta, necreat si simplu. Si acesta este sfârşitul cel mai înalt spre care tinde mintea. Si miscându-se mintea în chip sanatos, urca acolo prin cele spuse si patimeste unirea mai presus de minte.

Odata ridicata mintea în tinutul ascunzimii dumnezeiesti, ea pastreaza în mod natural tacerea, fiind unita cu simplitatea si deci în chip unitar cu Unul cel mai presus de înţelegere si luminata prin împartasirea de Duhul. Caci, ce ar si avea de zis, odata ce a ajuns deasupra puterilor sale de înţelegere si se afla în afara de orice înţeles si golita cu totul, ca fiind mai presus de înţelegere?

Ajunsă în intimitatea ascunsă a dragostei lui Dumnezeu, mintea tace. Caci simplitatea aceea mai mult decât plina de toate bunatatile nu se lasa descrisa de cuvintele noastre, care nu pot prinde decât mici particule din ea si nu ajung, oricât de multe ar fi, sa redea aceasta plinatate nesfârşita a simplitatii dumnezeiesti. Simplitatea nesfârşita se cere sa fie traita cu simplitatea noastra nesfârşita, în intensitatea ei nepatrunga, neîncercând sa o farâmitam în mici bucati, care nu pot nici separat, nici împreuna sa redea plenitudinea ei. Cine încearca sa descrie iubirea traita la sânul celui iubit?

Mintea se afla acolo golita de înţelesuri, de notiuni, nu pentru ca s-ar fi saracit cu totul, ci pentru ca le-a depasit pe toate, sau e mai presus de toate. Toate înţelesurile au devenit nevazute prin covârsire. La ce mai folosesc hâburile, pentru cel ce are vasul întreg? Dar vasul cuprinde toate hâburile însa si nesfârşit mai mult: cuprinde armonia lor, stralucirea acestei armonii în soare, capacitatea vasului de a tine un continut.

Fiindca, dacă mai are nevoie de cuvânt ca sa graiasca, e vadit ca mai si înţelege. Pentru ca orice cuvânt vine în urma unui înţeles. Iar dacă înţelege ceva, cum se afla în tinutul ascunzimii? Caci nu este ascuns propriu-zis, ceea ce, nefiind vazut de alt organ, e vazut totusi de minte. Fiindca, astfel, multe s-ar zice ascunse, pentru ca foarte multe sau, ca sa zic asa, toate câte le vede mintea, le vede necunoscându-le alt organ care le vede. Prin urmare cele ascunse ar fi aproape nesfârşite la numar, ceea ce este absurd. Dar numai Unul este ascunsul propriu-zis, la care se ridica mintea dupa toate, ca la Cel din care sunt toate, fie vazute, fie cugetate. Deci si ea, ridicându-se la el ca la Cel mai presus de toate, fie vazute, fie zise, fie cugetate, iese afara din înţelegere, din vedere si din graire. Ba putem zice ca înca n-a urcat pâna acolo, si nici nu a ajuns în ascunzimea dumnezeiasca, pâna ce mai poate grai, caci pâna atunci înţelege înca. Dar ascunsul este neînţeles, deci mai presus si de cuvânt. Prin urmare, mintea urcata odata în tinutul ascunzimii dumnezeiesti si unificata, pastreaza tacerea, nu pentru ca vrea, ci în chip natural, fiind luminata în chip unitar de Unul cel mai presus de înţelegere.

Este o dovedire logica a faptului ca ascunzimea dumnezeiasca nu e o ascunzime numai pentru vederea sensibilă, ci si pentru înţelegerea mintii. Caci astfel ascunsul n-ar mai fi numai unul, ci multe. Pentru ca multe sunt cele nevazute de ochii sensibili, dar cunoscute de minte. Este o dovedire a teologiei apofatice. Ea nu e însa numai o renuntare intelectuala de la exprimarea a ceea ce e mai presus de înţelegere, ci o experienta pozitiva a unirii cu Unul. Caci mintea Ţluminată de Unu', sau de Duhul Sfânt în aceasta unire. Ca atare, mintea stie de aceasta unire, dar stie totodata ca ea e mai presus de înţelegere. Ea stie pe Ţcat' al unirii, dar nu înţelege pe Ţcumt'.

Dacă cuvintele obisnuiesc sa faca mintea sa propaseasca si sa înainteze, ele o înalta în aceasta înaintare pâna acolo unde cuvântul nu mai ajunge, adica pâna la lucrarea care se savârseste în

tacere. Iar dacă ar folosi mintea pururi cuvinte și sufletul ar avea pururi trebuința de ele, eu nu văd care ar fi înaintarea minții prin graire. Dar grairea nu este folositoare numai pentru faptuire, ci și pentru contemplație, întrucât mintea urcă de la cuvintele despre lucrurile ce au un chip, la Unul cel fără chip, cel simplu mai presus de cuvânt, dezlegat de toate și propriu, unde orice cuvânt apare fără rost, sau, mai drept vorbind, este chiar o piedică.

O argumentare prin reducere la absurd: dacă mintea ar avea pururi trebuința de cuvinte, ea n-ar mai avea propriu zis trebuința de ele, căci n-ar ajuta-o la o înaintare până dincolo de ele, ci ar ține-o mereu în ținutul lor marginit. Un exemplu asemănător: dacă avionul n-ar ținde pe tot parcursul zborului spre pista de aterizare, n-ar mai zbura. Cuvintele ajută mintea să se înalte până dincolo de ținutul lor. Acesta este folosul teologiei catafactice sau afirmative, pentru cea apofatică, sau a tăcerii.

Căci cuvintele se folosesc atâta timp cât se face peste tot o trecere de la un înțeles la altul. Dar Unul simplu, dezlegat de toate (absolut), nehotarnicit și fără chip, Unul pur și simplu și propriu și aflător mai presus de cuvânt, cum va avea trebuința de cuvânt ca să se facă de la El trecerea altundeva? Sau, cum ar putea fi cuprins? Căci cuvântul obișnuiește să cuprindă ceva. Dar Unul este necuprins, întrucât este nemarginit și fără formă. Iar dacă cuvântul nu este potrivit pentru Unul cel ascuns și mai presus de minte, întrucât acela e necuprins și fără formă, urmează ca este potrivită tăcerea. Asadar, cei ce au înaintat, trebuie să ajungă de la graire la tăcere, întrucât au înaintat la contemplarea simplă, fără chip și fără formă.

Un cuvânt urmează altuia, pentru a se trece de la un înțeles la altul. Prin însirarea cuvintelor se arată legătura unui înțeles cu altul, sau dependentă unui înțeles afirmat, de altul care trebuie afirmat și deci și a lucrurilor între ele. Dar mintea ajunsă în Dumnezeu, unde ar mai trece dincolo de El, folosind un cuvânt sau mai multe? Dumnezeu nu are nevoie să fie explicat prin alte cuvinte, deci prin alte lucruri, căci toate sunt inferioare Lui, deci fără putința de a ajuta la explicarea Lui. Prin astfel de cuvinte Dumnezeu ar fi arătat că legat de alte realități, dar Dumnezeu este absolut, adică dezlegat de toate. Desigur se poate vorbi despre Dumnezeu, când se arată coborârea Lui la oameni. La faptele Lui mântuitoare pentru ei; sau când cel ce a făcut experiența Lui vrea să talmacească ceva din această experiență altora. Sau se vorbește despre El când nu se ajunge propriu zis la experiența Lui, care întrece înțelesurile și cuvintele, ci speculează numai despre El cu ratiunea. Dar fericirea omului ajuns în Dumnezeu însuși nu se poate descrie și omul respectiv însuși nu are nevoie să și-o descrie. Despre Dumnezeu nu se poate vorbi în mod deplin adecvat și pentru motivul că El e lipsit de Țformat. Forma, definită în ea însăși, poate fi definită și altora, dar lipsa de formă nu se lasă definită, căci în acest caz se da Celui fără formă o formă.

Dacă cuvintele sunt pentru lucruri cunoscute, iar ascunsul e necunoscut, urmează ca ascunsul e în afara de cuvânt. Căci dacă necunoscinta ascunsului e mai presus de cunoscinta, iar ce-i mai presus de cunoscinta nu are lipsa de cunoscinta, cu atât mai puțin are lipsa de cuvânt. Deci, mintea care s-a urcat la Unul ascuns și simplu, păstrează tăcerea în chip firesc. Și dacă nu tace prin fire și nefortat, încă n-a urcat la Unul cel ascuns și mai mult decât simplu.

Precum oamenii ce se nevoiesc cu liniștirea, iesind uneori din chilie, cunosc prin însăși fapta lor deosebirea dintre a se așeza și a ieși, tot așa și cei ce, aflându-se aproape de slava lui Dumnezeu prin contemplare, patimesc tăcerea, dar uneori încep iarăși a grai, se știu pe ei însăși în ce stare sunt atunci când înclină spre graire. Când le vine tăcerea, ar dori să nu le fi fost dat să deschidă niciodată

gura, rămânând în starea aceea. Caci sunt ca niste alti îngeri pe pamânt, uniti cu adevarul în mod unitar, fara chip, fara vedere trupeasca, fara forma si, simplu, prin priviri de-ale mintii, care nu trec de la un lucru la altul, având în ei numai coplesirea si uimirea, fara a înțelege ceva, mai bine zis privind fara vedere trupeasca iluminările fara de început si dumnezeiesti. Iar coborându-se mintea de acolo, ca una ce este schimbatoare, încep sa graiasca si sa treaca cu înțelegerea de la una la alta, prin multe si felurite treceri. Si ca sa le revina iarasi starea tacerii, care e cu mult mai înalta decât cea a grairii, îmbratiseaza linistea si-si pazesc simturile de cele supuse lor si se folosesc de toata destoinicia ca sa se fereasca nu numai de graire, ci si de înțelegerea însasi, spre a putea zice si ei cu David: Țămutit-am si m-am smerit si am tacut despre cele bune. Deci, a grai chiar cele bune este un lucru mai jos decât tacerea!

Ține de firea mintii sa înțeleaga, iar înțelegerea se înfaptuieste în miscare si mutare. Deoarece, însa, mintea ajunsa în Dumnezeu se afla deasupra înțelegerii si miscarii, pe drept cuvânt s-ar putea zice ca mintea se ridica deasupra firii sale când își înfatiseaza pe Dumnezeu desfacut de toate.

Înțelegerea se înfaptuieste în miscarea si mutarea de la un înțeles la altul; în adaos de înțelesuri noi, care sa aduca un plus de lumina în cele cunoscute mai înainte, prin asociere, pilduiri si contraste, sau contradictii.

Orice lucru îl înțelegem în legatura cu altele, de aceea înțelegerea noastra sporeste trecând de la un lucru la altul, aflând legatura unui lucru cu altul. Dar cu toata aceasta sporire, tot în planul marginit rămânem. Cel ajuns în Dumnezeu nu mai are nevoie de aceasta trecere de la un înțeles la altul, caci Dumnezeu nu mai e înțeles în legatura cu altele, ci e dezlegat de toate (absolut) avându-le în sine pe toate.

Orice înțeles este dat de un lucru, iar unde nu e contemplat un lucru, se arata mintii prin cele aflate în chip natural în jurul Lui, adica prin cele ce le lucreaza, care tin locul puterii ce izvoraste din cineva care are putere. Întrucât, deci, mintea obisnuieste în toate celelalte sa contemple puterile împreuna cu cele ce au puterea, cauta si la Dumnezeu acelasi lucru. dar neputând reusi în aceasta, pentru ca Dumnezeu e mai presus de firea oricarei munti create, contempla cele din jurul lui Dumnezeu, iar pe Dumnezeu si-L înfatiseaza fara sa-L vada, adica printr-o intuire simpla si de o clipa.

Mintea în straduinta de înțelegere a ei cauta întotdeauna subiectul puterilor prin care se realizeaza în lume diferite efecte. Numai atunci ea ajunge la un capat multumitor al înțelegerii ei. Dar pe Dumnezeu ca Subiect nu-L poate gasi în lume. Si numai El e Subiectul desavârsit care nu sufera nimic de la lume, ci toate cele din lume depind de El. Ca sa-L gaseasca pe El trebuie sa depaseasca toate cele din lume si sa contemple puterile din jurul Lui, puterile prin care a creat si sustine subiectele omenesti. contemplând puterile din jurul lui Dumnezeu, sau lucrarile Lui, vede în ele printr-o intuitie simpla si simultana pe Subiectul lor; e o vedere a Lui fara ochi, dar si logic, mintea presupune un Subiect la baza oricaror manifestari.

Înaintând în vazduhul linistii, dobândind bunavointa dumnezeiasca si lucrând în ea Duhul dumnezeiesc si preaslavit, mintea e rapita de la lucrarea înțelegerii tot mai des spre starea fara chip, fara calitate si simpla, patrundând repede înăuntru inimii, prin puterea mai presus de fire a Duhului. Oprindu-se aici, în simțirea prezentei dumnezeiesti, si neînțelegând nimic, se afla mai presus de înțelegere. Iar prin faptul ca de la înțelegerea celor din jurul lui Dumnezeu s-a urcat la simțirea prezentei dumnezeiesti, s-a facut, cum s-a spus, simpla. Si pentru ca se afla mai presus de înțelegere, se zice ca petrece mai presus de firea sa.

Tot ce se zice ca e ascuns, e necesar sa aiba ceva aratat în afara, din care se stravede ca e ascuns. Caci, astfel, s-ar socoti, mai degraba, ca nu exista. Pentru ca, ceea ce nu da nici un fel de cunostinta aratata despre existenta sa, ar putea, sa fie socotit egal cu ceea ce nu exista nicidecum. Deci, fara îndoiala ca si ascunsul lui Dumnezeu e însoțit de anumite aratari.

Pasind mintea pe urma acestora, primește o simțire a ascunzimei dumnezeiesti, urcând de la cele cuprinse ale lui Dumnezeu la ceea ce e necuprins. Iar ridicându-se acolo, stie singur ca este ceva ce scapa cuprinderii sale naturale si se afla deasupra oricarei cuprinderi cu înțelegerea, fie ea si îngereasca, fie mai presus de fire. De asemenea stie ca acest ceva este ascuns si începutul si sfârșitul acestei firi si fiinte create si a tot ce exista, iar în Sine este mai presus de fire, de fiinta, asezat nesfârșit mai sus decât toata existenta; ca e nefacut, fara de început, nehotarnicit si necuprins nici de natura, nici de loc, nici de timp. Acest ceva este Unul cel ascuns si mai presus de minte. De la El porneste în chip natural înțelegerea dumnezeiasca cea de multe feluri, care ne ridica iarasi si ne întoarce prin povatuirii si înaltari înțelegatoare spre Unul cel ascuns si mai presus de fire si începutura tuturor.

Când mintea se înfatiseaza lui Dumnezeu privindu-L cu toata înțelegerea ei, datorita împartasirii de Duhul, si se bucura de slava si stralucirea fetei Lui, pe cât îi este îngaduit, se cade si e foarte potrivit sa taca si sa priveasca în liniste si fara tulburare. Iar daca se aterne în oricare fel vreun nor de întuneric între minte si Dumnezeu, arunca în el, ca un foc naprasnic, luminos si arzator, un cuvânt scurt, dar din descoperirea dumnezeiasca. În felul acesta, alungând repede întunericul cu lumina, si ceata cu caldura, si luminând totodata mintea si încălzind-o cu acest cuvânt, acesta va izbuti iarasi sa fie împreuna cu Dumnezeu ca mai înainte si sa priveasca frumusetea Lui si sa se bucure, dupa cuviinta, de El si sa se înfrumusezeze cu ea si sa patimeasca, pentru a spune pe scurt, cele ce vin de la Dumnezeu, prin privirea înțelegatoare, odata cu primirea Duhului de viata facator. În acelasi timp va izbuti sa se faca simpla si sa se desfacă, în Duh si adevar, adica în Dumnezeu, de toate, chiar si de cele din jurul lui Dumnezeu.

Acestea i se întâmpla, dupa cuviinta, vazatorului. Dar cel lipit numai de faptuire, are nevoie de multe pâna sa ajunga la aceasta stare, nefiind încă unit cu sine si, prin sine, cu Dumnezeu. Deci nu e de mirare ca acesta cânta si graieste în tot felul mult si des din cele dumnezeiesti, înfricosând si alungând, ca prin niste sageti necontenite, pe cel ce ne dusmaneste mult si ne razboieste cu mânie. Dar îi va veni vremea si acestuia, daca are rabdare, prin unda Duhului. Si anume atunci când lucirile în chip de scânteii ale multelor imnuri, cântari si cuvinte dumnezeiesti se vor împreuna într-o mare vâlvataie. Atunci îl va rapune si pe vrajmas mai usor, ranindu-l de moarte, arzând adica si sfârtecând, si mai bine zis alungând întunericul lui, iar pe sine se va lumina si încălzi de acest foc, care îl va misca spre dragostea dumnezeiasca. Odata cu aceasta, va înalta catre Dumnezeu în tacere un imn al inimii si toata uimirea sa, aratându-si sie însusi minunile mai presus de fire ale multor taine. Caci, nu pe nedrept cei ce rabda se fericesc de Domnul. De fapt, înaintând vremea, ei vor mosteni, ca unii ce vor deveni blânzi, pamântul duhovnicesc al fagaduintei în Hristos Domnul nostru.

Când mintea, învaluita de toate revarsarile de lumina ale Duhului, e cuprinsa de ameteala si nu mai stie ce sa faca si se vede pe sine întinzându-ne si preschimbându-se dupa Cel nesfârșit si nehotarnicit, e vremea de a tacea. Iar când se simte obosita de atotluminoasele vederi si voieste sa

le însire în cuvinte, ca slabind taria patimirii, sa gaseasca putina odihna, e vremea potrivita de a grai (*Eclesiast 3, 7*), desigur, cuvinte scurte si potrivite iluminarii dumnezeiesti.

Când mintea, fugind din mijlocul apelor, de faraon cel gândit cu mintea, strabate noaptea sa în lumina de foc si ziua sub acoperământ de nor (*Iesire 13, 21*), e vreme de tacere binecuvântata si de liniste. Caci atunci începe cu adevarat curatirea sufletului, iar când îi vine împotriva cumplitul Amalic cel gândit cu mintea si neamurile ce-i urmeaza, împiedicându-i trecerea spre pamântul fagaduintei, atunci e vreme potrivita de a grai; dar mintea trebuie sa fie sustinuta în atintirea ei spre Dumnezeu, ca odinioara mâinile lui Moise de Aaron si de Or (*Iesire 17, 12*).

Monahul scapa noaptea de vrajmasul nevazut prin apa lacrimilor si e condus spre tara fagaduintei unirii cu Dumnezeu prin focul rugaciunii, iar ziua e acoperit cu harul smereniei, ca sa nu fie biruit de slava desarta.

Când tâsneste în inima din adâncul fara fund al izvorului dumnezeiesc si din vederea înțelegatoare puterea duhovniceasca, e vreme potrivita de a tacea. Caci atunci se savârseste în chip negrait slujba sfânta si închinarea mintii catre Dumnezeu în Duh si adevar. Iar aceasta întru adevarata simtire înțelegatoare. Când, prin privirea înțelegatoare spre Dumnezeu, partea rationala a sufletului se umple de uimire dumnezeiasca, iar cea înțelegatoare de vedere, si peste tot sufletul se umple de bucurie, atunci e vreme de a tacea. Caci mintea vede atunci cu buna simtire adevarul în chip concentrat si preamareste, închinându-se uimita, pe Dumnezeu care stralucește în ea.

Mintea, luând seama la ea însasi, trebuie sa-si calauzeasca cu luare aminte starea ei înțelegatoare, în mod chibzuit, înțelept si cu judecata. Si când se va simti pe sine contemplând tainele simple si fara chip ale cunoasterii lui Dumnezeu, va trebui sa se opreasca îndata în liniste, tacere si uimire, dar nu departe de inima sa lucrata si iluminata de Duhul. Caci atunci e vremea nu numai de linistire a tuturor simturilor dinspre partea celor opuse simturilor îndeobste, ci nu mai putin de tacere dinspre orice cuvântare desfasurata. Ba, mai mult, e timpul atunci, pentru cei de pe treapta cunoasterii, sa se dedea îndeletnicirii linistii si neprivirii înțelegatoare. Caci e nevoie de o nemiscare totala în simturi, în cuvinte si înțelegeri, ca mintea sa se lipeasca de Dumnezeu cel Unul si singur, dar întreit, libera si într-o pornire directa, prin privirea unitara si unica la El. Prin aceasta va vedea, pe cât îi este îngaduit, nesfârșitul, neînceputul, necuprinsul si, ca sa spunem pe scurt, celelalte însusiri dumnezeiesti, neschimbate si absolute (dezlegate de toate), si se va uni cu El, preschimbata prin contemplare, simplificata si devenita întreaga în chipul dumnezeiesc, cu ajutorul harului si plina de bucurie si de uimire. Iar fiindca mintea ar vrea sa staruie în aceasta stare, dar nu poate, fiind schimbatoare si vietuind împreuna cu cele nestatornice, legata cu trupul si cu lucrurile dimprejur, când cade trebuie sa stie sa nu se departeze prea tare de vederea cea unitara si sa nu graiasca mult, ci sa spuna putine si acestea din dumnezeiestile lumini, ca în felul acesta nu numai sa se poata întoarce iarasi cu usurinta spre unirea mai presus de minte cu Dumnezeu, ci sa simta si mai vadita unirea, ba si mai statornica. Cu cât va pazi mintea mai mult adunarea în sine si neraspândirea, cu atât hranirea din El o va aduce mai repede spre unirea dumnezeiasca si se va uni cu straluciri mai vadite si mai rodnice, prin obisnuinta neîncetata cu cele dumnezeiesti.

Mintea nu poate sta tot timpul în extazul privirii lui Dumnezeu, dar când cade din el trebuie să se ocupe cu cântări și cu cuvintele dumnezeiești, pentru ca să poată reveni iarăși cu ușurință la aceea stare de extaz.

Odată ce mintea s-a preschimbat, patimind arătare dumnezeiască prin vederea înțelegătoare, și e umbră de lumina Celui necunoscut, care e dincolo de toată cunoștința, se face neîmpartită, simplă și nehotarnică, fiind luminată unitar ca într-un întineric. Ea contempla atunci frumusețea cea nemărginită din pricina simplității covârșitoare, cea fără chip pentru depășirea oricărui chip, cea fără început ca mai presus de orice început, necuprinsă, dar cuprinzând în sine hotarele tuturor și tot ce e hotarnic, umplând toate ca ceea ce e mai presus de plinătate și nesfârșită. Scurt vorbind, când mintea privind de sus, vede, în privirea Unului, toate, în temeiul negrăit al unei puteri înțelegătoare mai presus de înțelegere, e vremea să tace și să se desfășoare tainic și mai presus de lume, sau, ca să zic așa, și fără vedere și fără grai, de împărtășirea de adevăr, printr-o pătrundere dumnezeiască în el. Iar când lipsesc cele zise din minte și vede în jurul ei împărtire, atunci e vremea de a grai, adică de a grai cele potrivite să ducă la tăcere. Căci e cu mult mai bună decât orice cuvânt *tacerea cea mai presus de cuvânt*, care foarte potrivit este numită *tacere la vremea ei*, cum spune și Solomon, care o pune pe aceasta înainte: *Ți vremea este a tăcea și apoi Ți vremea este a grai.* De fapt cel mai bun lucru și de prima cinste este a păzi tăcerea la vremea ei. Iar de nu este încă aceasta de față și mintea încă nu se află în chip unitar în cele mai presus de cuvânt, să fie macar lucrul al doilea, adică vorbirea la vreme, ca în felul acesta grairea să fie înrudită cu tăcerea și aproape de ea. Astfel, precum tăcerea, așa și grairea să fie la vreme și să se silească să vină la tăcere. Iar aceasta se întâmplă celui ce graiește și cugetă neîncetat la cele dumnezeiești și vede zidirea oglindind Ziditorul și povestind despre El. aceasta înseamnă a grai la vreme.

Când dispoziția omului dinăuntru simte că trebuie să strige. Ți Doamne, cât s-au înmulțit cei ce mă necăiesc! Multi se scoală asupra mea, atunci e vremea de a grai; de a grai cum se cuvine, nu lucruri desarte, ci cuvinte măsurate, împotriva vrăjmașilor, așa cum trebuie.

Când vede ridicându-se asupra sa martori nedrepti, întrebându-l de cele ce nu le cunoaște și tulburându-l, e vremea de a grai și anume de a răspunde împotriva.

Ți Dumnezeu s-a odihnit de toate lucrurile pe care a început să le facă, dar numai după împlinirea (desfășurarea) celor făcute în Cuvânt și Duh. Tot așa și mintea cea după chipul lui Dumnezeu se odihnește de toate lucrurile ei, pe care a început să le facă spre întregirea lumii gândite (inteligibile) a virtuții; dar numai după ce a cercetat și a desăvârșit statornic în Cuvântul lui Dumnezeu și în Duhul de viață făcător toată lumea și înțeleșurile din ea (inteligibile) și după ce s-a urcat de la acestea iarăși, la Cuvântul și Duhul, la cele numite de unii după cele naturale și s-a înălțat la vederile tainice, simple și desfășurate de toate, ale cunoștinței de Dumnezeu (teologiei). Căci urcând atunci în odihnă, gustă multă odihnă și pace, cunoscând adevărul înțelegerii, și se îndumnezeiește prin lumina cunoștinței și prin împărtășirea Duhului de viață făcător în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Odihnindu-se Dumnezeu, nu s-a odihnit de la toate lucrurile, ci numai de la cele ce a început să le facă. De la lucrurile fără de început, necreate și proprii Lui prin fire, nu s-a odihnit. Tot așa și mintea, prin imitarea Lui, după ce a cercetat în Cuvântul dumnezeiesc și în Duhul de viață făcător și a străbătut creațiunea văzută, nu se odihnește de la lucrurile proprii firii ei, care n-au început și nu se sfârșesc, ci de la cele văzute, care încep și se sfârșesc. De aceea, odihnirea trupului într-o nemiscare,

odihnire ce însoțeste pe cel ce s-a odihnit, e o stare opusă celei a minții. Căci dacă n-ar intra mintea într-o pururi mișcare, printr-o adiere neconținută și de viață făcătoare a Duhului, în contemplarea cunoscătoare a celor văzute, nu s-ar ști nici de existența odihnei înțelegătoare ce se întoarce într-o neîncetată mișcare și în chip unitar numai în jurul lui Dumnezeu și îndumnezeiește pe cel partas de ea printr-o odihnă negrăită în Hristos.

Nu te grabi, zice Solomon, să scoti vreo vorbă înaintea fetei Domnului; pentru că Dumnezeu este în cer, sus, iar tu ești pe pământ, jos. (Eclesiast 5, 1). Prin această lamură este foarte înțelept și direct, care este vremea de a tăcea, căci zice: fiindcă tu, măcar că ești jos pe pământ, te afli înaintea fetei Domnului Celui ce este în ceruri și te-ai învrednicit de atâta har, încât u, cel de jos, poți să cugeti și să privești cele de sus și, pătrunzând în chip înțelegător în ele, să stai înaintea Domnului, nu te grabi să scoti vreo vorbă; pentru că e vremea de a tăcea. Nazuiește să te afli în chip înțelegător sub lucrarea adevărului, în mod unitar și dumnezeiesc. Căci aceasta înseamnă a fi înaintea Domnului, când mintea contemplantă cele multe din jurul lui Dumnezeu în chip unitar și printr-o privire simplă și unică în Dumnezeu. Deci patimind aceasta și stând înaintea lui Dumnezeu, nu te grabi să scoti vreo vorbă, dacă nu vrei să te cobori de bună voie și în chip nepriceput de acolo.

Dar s-ar putea spune și aceasta celor ce caută să explice înțelesul acestui cuvânt: A fost o vreme când firea omenească era nestirbită și, de aceea, pe drept cuvânt, departe de rele, fiind aproape de Dumnezeu, contemplând pe Dumnezeu și desfătându-se cu veselie și cu uimire de slava frumuseții fetei Lui, în stramosul Adam, într-o desfatare nematerială, înțelegătoare, cerească și nestricăcioasă. Căci mult har s-a revarsat în sufletul primului om și mintea lui cea în chipul dumnezeiesc era plină până peste vârf de multe vederi cunoscătoare și înălțări spre Dumnezeu, bucurându-se în raiul văzut de cel nevăzut (inteligibil), sau, ca să zic așa, de viața fericită, fiind unită desăvârșit cu sine însăși și cu Dumnezeu și staruind în sine și în Dumnezeu, precum se cuvine. Ea se afla, adică, într-o stare unificată și asemanătoare cu Dumnezeu și cu adevărat îndumnezeită. Și aceasta, cu tot dreptul, odată ce era făcută după chipul lui Dumnezeu. Iată pe scurt bunurile ce le avem de la Dumnezeu.

Dar aceasta n-o putea suferi diavolul blestemat, ranit de pizma, care dusmanea norocul și slava noastră. Și de aceea, pierzătorul își da toată silința să ne amăgească și să ne lipsească de ceea ce nădăjduiam, prin sfaturi zise bune și prin aprinderea poftelor noastre după o îndumnezeire mai înaltă decât cea pe care o aveam, clevețind, începătorul rătăcirii, justetea poruncii lui Dumnezeu. Din amăgirea lui ne-a venit deci pierzarea jalnică și am fost scoși de la Dumnezeu și de la desfatarea dumnezeiască; din pricina ei am căzut în chip ticalos de la vițuirea duhovnicească și de la mintea unificată și deci de la contemplarea fetei lui Dumnezeu și de la slavirea și preschimbarea noastră prin raza frumuseții dumnezeiești. Iar aceasta ne-a dus la propovăduirea multor dumnezei despartiti, în locul unei dumnezeiri întreite ipostatice, adică a celor ce nu sunt cu adevărat dumnezei, ci demoni amăgitori, pierzători și pizmasi. Am pierdut deci pe Unul propriu-zis, viața și rânduiala unitară și ne-am rupt în multe și felurite parti; și puterea noastră înțelegătoare, ca și încordarea sau, mai bine zis, taria ei a dispărut, nu fără pricina, și am căzut în adâncul unui rău nemăsurat și am ales, noi, cei ce suntem chipurile lui Dumnezeu și vrednici de petrecerea cea de sus și cerească, să cugetăm cu nesocotință (Coloseni 3, 2).

Dat fiind însă, că nu suntem neschimbători și cu neputința de clintit, putem, din fericire, precum ne-am rostogolit de slava cea multă la cea mai de jos necinste, să ne întoarcem iarăși și să cautăm în

sus si sa vedem fata atotînchinata a lui Dumnezeu. Nu o mai vedem de atât de aproape ca mai înainte, ci mai de departe, dar o putem totusi vedea si putem patimi stralucirea frumusetii Lui.

Asa, dumnezeiescul Moise si toata ceata Proorocilor si cei dinainte de ei, adica Avraam si cei ca el, au vazut, pe cât era cu putinta, foarte lamurit aceasta frumusetate si s-au desfatat îndestulator de stralucirea ei. Dar, copleșiti de slava Lui neapropiata, unii își plângeau nevrednicia lor (*Isaia 6, 5*), altii se socoteau si se numeau pe ei pamânt si tarâna (*Facerea 18, 27*); altii iarasi nici nu izbuteau sa graiasca de marimea covârșitoarei slave celui vazut, ocarându-si slabiciunea si zabavnicia la vorba (*Iesirea 4, 10*). Si alte multe stari fericite au patimit în chip vrednic de lauda. De aceea, si dumnezeiescul David, îndrăgostit de stralucirea frumusetii fetei Domnului, striga catre Dumnezeu: ȚCând voi veni si ma voi arata fetei Dumnezeului meu?ť. Si voind sa arate starea de suflet în care a vazut fata Domnului, zice: ȚDreptii vor locui împreuna cu fata Tať, iar înfatisând cu înțelepciune taria ce o da sufletului fata vazuta a lui Dumnezeu, zice: ȚÎntors-ai fata Ta de la mine si m-a, tulburatť. Daca întoarcerea fetei lui Dumnezeu aduce spaima, urmeaza ca aratarea si privirea ei aduce sufletului pacea duhovniceasca. Aceasta este un dar cu atât mai mare cu cât, dupa dragostea si bucuria dumnezeiasca, se arata harismele Duhului, sau roadele Lui, care-i înfatiseaza pe cei ce vietuiesc cu sfintenie si evlavie, ca umblând în lumina fetei Domnului. De aceea zice: ȚDoamne, întru lumina fetei Tale vor umbla si în numele Tau se vor veseli toata ziuať, se înțelege de veselie cea duhovniceasca, dat fiind ca Soarele înțelegator si negrait trimite în omul dinauntru razele nepatate si de viata facatoare ale Sale si prin aceasta începe sa straluceasca în minte uimirea de cele mai presus de lume.

În acest timp, toata amintirea sufletului este ridicata de la pamânt si e mutata la cer, iar omul se bucura, salta si, cântând imnuri, se opreste si se veseleste întru atâtă bucurie, desfatata si multumire, cum nu se poate spune, raspândind fericit din sine stralucirea fetei Domnului. De aceea se roaga, pe de alta parte, lui Dumnezeu, zicând: ȚSa nu întorci fata Ta de la mine ca sa nu ma aseman celor ce se pogoara în groapať. Caci întoarcerea fetei Domnului de la om este pricina de întuneric, iar întoarcerea ei catre el e pricina a toata lumina înțelegatoare, deci, pe drept cuvânt, si a bucuriei duhovnicesti. Pentru aceea, zice si despre sine: ȚÎnsemnatu-s-a peste mine lumina fetei Taleť si adauga: ȚDat-ai veselie în inima meať.

Marturisind iarasi ca darul duhovnicesc al harului dumnezeiesc i-a venit din lumina fetei Domnului si întrebându-se. Cine sunt cei ce stau înaintea fetei Domnului si se închina ei, raspunde: ȚBogatii (cu înțelegerea) din poporul lui Dumnezeuť (*Psalmi 44, 14*), adica cei sfinti si oamenii lui Dumnezeu, care sunt multi, dar nu toti. Caci nu toti pot vedea fata lui Dumnezeu si petrece viata îngereasca, pâna ce traiesc pe pamânt. Pentru ca le mai lipseste mult pâna acolo. De aceasta au parte numai cei ce socotesc ca se cade sa I se slujeasca lui Dumnezeu cu înțelepciune dumnezeiasca si cu cunostinta si ca trebuie sa I se aduca închinare în Duh si adevar. Numai acestia s-ar putea numi, dupa cuviinta, Țbogatii poporului lui Dumnezeuť: ȚIar fetei Tale i se vor închina bogatii poporuluiť.

Aceasta stiind-o mai bine decât toti Solomon, ca cel plin de înțelepciune mai mult decât toti si care ne învata cu un dar deosebit, zice: ȚNu te grabi sa scoti cuvânt înaintea Domnului, ca Dumnezeu e în cer sus ti tu pe pamânt josť. Când ajungi, adica, prin darul dumnezeiesc înaintea Domnului si ai parte de o vedere dumnezeiasca si unitara, când se înalta, adica, vederea mintii pâna acolo, e vreme de a tacea. Deci, sa nu te grabesti atunci sa scoti nici macar un cuvânt, urmând în chip desert

obisnuitei de a vorbi, pentru ca atunci nu e vremea de a grai. Caci te faci si tu dumnezeu, aflându-te înca pe pamânt, întrucât privești asemenea îngerilor fata lui Dumnezeu Cel din cer.

De fapt si îngerii, cum a zis Mântuitorul, Țvad pururi fata Tatalui Celui din ceruri, de aceea, când auzi pe Solomon zicând în alt loc: ȚCelor drepti le izvoraste pururi lumina din fata Domnului (Pilde 13, 9), gândește ca ei patimesc aceasta asemenea îngerilor, prin harul dumnezeiesc, privind pururi fata Domnului, din care se raspândește lumina ca dintr-un izvor. Caci omul se face si este un alt înger pe pamânt, ca sa nu zic un alt dumnezeu, si se întoarce la darul chipului prin harul Domnului. Astfel, făcându-te tu pe pamânt jos, ceea ce e Dumnezeu sus, adica Dumnezeu, nu desire acest lucru minunat prin cuvinte, nici nu trece de la un înțeles la altul, miscându-ti cugetarea, printr-o împartire a înțelegerii, ci apropie-te unitar si privești, asemenea lui Dumnezeu, fara ochi si nemiscat, printr-o privire simpla si unificata, desfatându-te de stralucirea neapropiata si atotluminoasa ce izvoraste din fata Domnului.

Aceasta este starea cea mai înalta si mai râvnita a mintii celor ce si-o tin îndreptata cu înțelepciune spre Dumnezeu, sau, cum s-ar zice, floarea curatiei mintii. Aceasta e unitatea dorita a credintei ce se înfaptuieste în comuniunea Duhului; rodul preaslavit al înțelepciunii îndumnezeitoare; temelia pacii duhovnicesti; camara bucuriei neînchipuite, desfatarea, cresterea si preschimbarea sufletului, începutul tainelor si descoperirilor dumnezeiesti si negraite; capatul unicului si primului adevar; înaltarea oricaror feluri de gânduri; pazirea tuturor cugetarilor; ridicarea mai presus de înțelegere; prilejul uimirii; prefacerea si preschimbarea mai presus de minte a mintii în simpla, nehotarnicita, nesfârșita, necuprinsa, într-o stare fara chip si fara forma, fara calitate, nefelurita, fara cantitate, neatinsa si mai presus de lume; restabilirea ei în întregime în chipul dumnezeiesc.

Deci, ajungând la aceasta stare si aflându-te astfel sub lucrarea îndumnezeitoare a harului de oameni iubitor, sa nu te grabesti sa scoti, din nepricepere, vreun cuvânt înaintea fetei Domnului. Ca a Lui va fi slava unica si simpla în vecii vecilor.

Vrând mintea sa contemple cele ale înțelegerii (cele inteligibile) de deasupra sa, de nu va avea împreuna lucratoare spre acestea, prin har, si inima sa, va vedea lucruri firave, neluminate si tulburi. De aceea, va fi lipsita si de placerea ei cea mai de capetenie, chiar daca i se va parea, din nestiinta, ca se îndulcește, pentru faptul ca înca n-a gustat din aceea. E asa cum celui ce manâncă pâine de orz i se pare ca se îndulcește, macar ca e departe de dulceața pricinuita de pâinea de grâu, pentru faptul ca nu cunoaste gustul pâinii de grâu.

Daca mintea nu e însoțita de inima, nu face experienta lui Dumnezeu ca Persoana, caci mintea înclina mereu spre distingeri pentru a înțelege, sau e dusa de tendinta de a afla lucruri de sine statatoare, ca sa le poata cuprinde deplin cu înțelegerea. Dar inima ma face sa experiez ca toate acestea sunt realitati firave, inconsistente. Numai inima, ca cel mai total si mai intens organ al persoanei, experiaza Persoana lui Dumnezeu. Si mintea numai prin inima vede lumina, sau experiaza iubirea Persoanei. Dar întâlnirea cu alta persoana, vine numai din vointa aceleia, adica prin harul ei.

Dupa unirea inimii cu înțelegerea, prin har, mintea vede fara amagire în lumina duhovniceasca si se întinde spre bunul propriu dorit de ea, care este Dumnezeu. Ea se ridica atunci cu totul peste simturi,

adica se face din nou necolorata, fara calitate si nesupusa închipuirilor ce vin din cele supuse simturilor.

Unirea mintii nu e însoțita de inima înseamna si iesirea ei din îngustările ce le produc chipurile si închipuirile celor sensibile, înseamna ridicarea ei peste determinarile ce i le dau simturile lucrurilor. Caci în inima gaseste o deschidere spre nesfârșitul iubirii si mintea câștiga si ea aceasta nesfârșire, dar aduce din partea ei o conștiinta a acestei nesfârșiri.

Mintea, calauzita de har spre contemplare, se hraneste cu adevarat pururi cu mana duhovniceasca. Caci si mana simtita, pe care o mânca Israel, avea o putere vrednica de pretuit, ca una ce hranea si îndulcea trupul; dar ce era ea dupa fiinta, nu se stia. De aceea, se numea si *mana* - cuvânt care arata firea ei necunoscuta, caci cuvântul *mana* înseamna: „Ce este aceasta?”. Pentru ca iudeii, mâncând ce vedeau si necunoscând hrana, se întrebau nedumeriti: „Ce este aceasta?”. Tot asa si vazatorul, iesind din sine spre sine cu mintea, se întreaba întotdeauna zicând: *ce este lucrul acesta* care veseleste când e pricit si îngrasa mintea când e mâncat duhovnicește, dar care întrece putinta de a-l înțelege în sine, deoarece e dumnezeiesc, mai presus de fire, hranind si adapând mintea în chip minunat, dar scapa oricarei înțelegeri a mintii, nu numai fiindca e necuprins, dupa fiinta, ci si nesfârșit si nehotarnicit.

Ca si mana care hranea trupul în pustie, asa si Dumnezeu care hraneste mintea, nu poate fi înțeles în Sine. Mintea hranindu-se cu el, se întreaba ce este Acesta? Ea are pornirea sa întrebe, caci iesind din sinea împartita si înstrainata, iese spre sinea adevarata si prin ea în Dumnezeu, care e mai presus de înțelegere.

Trei sunt cele ce dau marturie adevarului: zidirea, Scriptura si Duhul; caci prin Scriptura si zidire, privite duhovnicește, se contempla adevarul cel Unul si simplu, ca si cel compus ce provine din El. Iar prin aceste trei marturii, ajungând mintea si oprindu-se în cele doua adevaruri, si-a aflat, cu harul lui Hristos, calea. Caci adevarul cel simplu a aflat înaltimea si adâncimea gândita cu mintea (inteligibila), ca fiind largimea nesfârșita, care, punând-o în stare de uimire, o face sa preamareasca pe Dumnezeu plin de frica. Iar prin cel compus a aflat, pe lângă cele pomenite, înca si pacea inimii, dragostea si bucuria, ceea ce o face sa cânte cu iubire, copleșita de mirare. Dar omul are trebuinta de un lung rastimp de vreme si de multa osteneala si rabdare, pentru ca, lepadând în oarecare fel simturile si scotând cele supuse simturilor din minte, sa se ridice la cele gândite cu mintea, în urma carora stralucește sufletului vederea adevarului.

Nu am zis ca adevarul are nevoie pentru aflarea lui de unele ca acestea, cum sunt rastimpurile de vreme, sau osteneala si rabdarea, pentru a fi cuprins, ci omul are nevoie de ele. Aceasta, pentru ca adevarul este unul si simplu, macar ca se arata contemplatiei în chip îndoit, si numai ca striga din toate partile, marturisindu-se pe sine *celor ce voiesc sa-l vada*. Dar omul fiind compus si împletit cu simturile, ba si supus prefacerilor si schimbarii, se abate uneori de la sine si se face el însusi potrivit siesi, fara sa stie, viclenindu-se din pricina parerii de sine si îmbolnavindu-se de necredinta. Iar prin acestea trei, adica prin *parere de sine*, prin *viclenie* si *necredinta*, cade jalnic din adevarul marturisit de cele trei de mai înainte: de Scriptura, de zidire si de Duhul. De aceea, pentru ca sa lepede cumplita *parere de sine* si celelalte, are nevoie de cele de care am vorbi înainte ca are trebuinta. Aceasta, pentru ca mintea, smerindu-se, sa creada cu simplitate si astfel sa cunoasca îndata limpede din Scriptura si din creatiune întru Duhul, nu numai adevarul cel atotsimplu, ci si pe cel compus ce

provine din el, ba înca si ceea ce o împiedica de la vederea adevarului si o desparte de bucuria de a-l avea.

Deci primul adevar este Unul si singur simplu prin fire. Dupa el este cel compus ce provine din el pentru noi cei compusi. Iar sfârșitul ultim si cel mai bun al mintii noastre, spre care se straduiește toata vietuirea si nevointa celor calauziti potrivit cu tinta Duhului, este ca mintea goala sa vada si sa se bucure de stralucirea izvorâta din adevarul prim si unic si din cel compus ce provine din el în chip minunat. Si lucrul acesta nu s-ar putea împlini astfel, decât prin smerenie si simplitate în credinta, pe temeiul marturiei Scripturii si a creatiunii întru Duhul.

Iar când mintea va oglindi în cele trei puteri ale sale adevarul, din cele trei marturii aratate mai sus, încovoiindu-se oarecum spre sine, se face cu mult mai smerita, mai simpla si credincioasa fara clintire. De aici urca apoi cu pas vesel spre contemplarea adevarului, de ale carui raze se lumineaza mai limpede. Datorita acestora, întorcându-se iarasi de sine, pentru marimea slavei vazuta de ea, coboara la o stare si mai smerita si mai simpla, si e copleșita de uimire, sub puterea credintei. Si asa, repetând si strabatând mereu un fel de cerc dumnezeiesc, urca prin credinta, smerenie si simplitate la vederea adevarului; iar stralucirea adevarului o face sa coboare la mai multa smerenie si sa se faca si mai simpla în credinta. Si nu se opreste de la savârsirea acestui drum pâna Țse mai spune astazi (Evrei 3, 13), contemplând cu smerenie, cu simplitate si credinta,, prin marturia scripturii si a zidirii, adevarul în Duh, si întorcându-se iarasi de unde a pornit. În felul acesta, îndumnezeindu-se zi de zi prin har si fiind luminat de cele mai presus de minte si traind o viata plina de toata bucuria în Hristos, domnul nostru, omul gusta ca în arvuna, bucuria de bunatatile vesnice viitoare.

Viata contemplativa se sustine nestirbita si nepatata prin acestea trei: prin credinta, prin împartasirea vadita de Sfântul Duh si prin înțelepciunea bunei stiinte. Caci contemplatia este, ca sa spunem printr-o definitie, cunostinta celor de înteles cu mintea în cele supuse simturilor (a celor inteligibile în cele sensibile), iar uneori si a celor inteligibile simple, despartite de simturi; aceasta la cei înaintati. De aceea, e nevoie de credinta, Țcaci de nu veti crede, nu veti înțelege (Isaia 7, 9). De asemenea e nevoie de Duhul, pentru ca ȚDuhul toate le cerceteaza, pâna si adâncurile lui Dumnezeu. De aceea, a zis dumnezeiescul Iov. ȚSufierea Atottiitorului este cea care ma învata pe mine (Iov 33, 4).

Lucrarea dumnezeiasca si vie a Duhului, aprinzând vapaie în inima si înviorând-o în chip mai presus de lume, concentreaza si aduna mintea la sine si o împiedica de la orice împrastiere, dându-i, pe lângă seninatate, multa multumire si mângâiere, înca si dragoste dumnezeiasca, spre a vedea usor cele dumnezeiesti si a se învârti în jurul lor si a-si înfatisa pe Dumnezeu cu o iubire mare si anevoie de purtat si cu o veselie pe masura ei.

Dar e nevoie si de înțelepciune, pentru ca Țînțelepciunea lumineaza fata omului (Eclesiast 8, 19). o lumineaza pentru ca se muta usor de la simturi la înțelegere si de la cele supuse simturilor, la vederile cele înțelese si dumnezeiesti si vede prin descoperire înțelegatoare cele negraite. O lumineaza pentru ca contempla si vede în chip unitar pe Dumnezeu cel mai presus de fiinta si pentru ca se întiparește de El. ȚFericit este omul, pe care-l povatuiești, Doamne, si prin legea Ta îl înveți pe el (Psalmi 93, 12). Caci acesta este cu adevarat înțelept, ajungând prin povatuire la credinta si

învatând din învățatura Duhului cele ascunse ale lui Dumnezeu. Mare lucru cu adevărat este omul înțelept, care umbla prin credință în unirea și în partasia mai presus de fire cu Duhul.

Cu adevărat, trei sunt cei ce nu pot fi apucați și ținuți, cum zice cineva: *Dumnezeu, îngerul și barbatul înțelept*, care e un alt înger strain pe pământ, un supraveghetor al firii văzute și cunoscător tainic al lucrurilor, al darurilor necreate dumnezeiești. Căci el își însușește în tot felul, printr-o vedere totală, asemenea îngerilor, cunoștința lui Dumnezeu.

Dumnezeu, îngerul și omul înțelept nu pot fi apucați și înlanțuiți, căci sunt liberi și nehotărnicii. Nu sunt ca obiectele, sau ca animalele. Numai omul patimas poate fi apucat și dus de belciugul patimilor, de către cei dibaci.

Omul e supraveghetor al firii văzute, sau văzător conștient al ei. Dacă există o lume văzută, e numai pentru că este omul ca subiect care să o poată vedea în chip conștient. Dar vederea ei este și înțelegere. Aceasta înseamnă că lumea e rațională, este o țesătură de rațiuni plasticizate pentru subiectul rațional care e omul, că acesta să-și dea seama de Subiectul care a creat-o pe măsura rațiunii omului și să poarte prin ea un dialog recunoscător, un dialog al iubirii, cu El.

Așa este, că să spunem pe scurt, cel înțelept în Duhul Sfânt prin credință, care, ca atare, e fericit. De altfel, îmi ajunge fără îndoială, cele ce mi le spune Sfântul Luca în Evanghelie – mie care socotesc că Domnul Iisus este liber de legea fapturilor – pentru a înfatiza puterea și lauda înțelepciunii și a harului. Căci acesta scrie că Iisus Țsporea cu înțelepciunea, cu vârsta și cu harul, și iarăși, că Țcreștea și se întărea în Duhul, fiind plin de înțelepciune. Iar fiindcă m-am pornit să scriu și mai lamurit despre cele dinainte, aduc și ceea ce zice înțeleptul Solomon către Dumnezeu: ȚCine a cercat urma celor din cer și sfatul tău cine-l va cunoaște, de nu ai fi dat tu înțelepciune și nu ai fi trimis pe Duhul Tău cel Sfânt dintru cele înalte? Și așa s-au îndreptat cărarile celor de pe pământ și oamenii s-au învățat cele plăcute Ție și cu înțelepciunea Ta s-au mântuit (Înt. Sol. 9, 16-9). Vezi la câta putere ajunge înțelepciunea împreună cu împărtășirea de Duh? Și cât de departe de mântuire sare cel ce n-a dobândit înțelepciune și Duh de la Dumnezeu, nici nu e călăuzit de cel înțelept și partas de Duh?

Dacă despre Mântuitorul, în care locuiește toată plinătatea dumnezeirii, s-au scris unele ca acestea, nu e greu a înțelege de câta înțelepciune împreună cu înrâurirea Duhului are nevoie tot neamul oamenilor și cu câta milă, putere și sporire s-a învrednicit de la iubitorul de suflet Dumnezeu, înțeleptul în Duhul care cercă urmele celor din ceruri și paseste spre cunoștința Celui Prea Înalt.

Deci după ce am însirat atâtea despre contemplativ, se cuvine să ne ostenim și să vorbim și despre vedere în parte, pentru a hrăni cugetarea celui ce ascultă cu toată inima. Căci Dumnezeu poruncește tuturor celor cuvântători să daruiască din prisosul lor și celor ce sunt mai jos și să se împărtășească cu evlavie de darurile duhovnicești mai înalte ale iluminării dumnezeiești spre a se apropia în Duh de comuniune și fără mândrie de semenii lor, spre a le vorbi despre cele cunoscute cu mintea și despre Dumnezeu. În felul acesta nu numai că luminează cu tarie în biserică Dumnezeului celui viu învățatura cea dreaptă și neratacită, ci și fata cuvioasă și preafrumoasă a dragostei, care e semnul învățăcelilor lui Hristos, strălucește neîncetat în inimile noastre, varsată în noi prin Duhul Sfânt spre iubirea desăvârșită și simplă a lui Dumnezeu și a oamenilor. Numai astfel putem trăi pe pământ o viață cu chip îngeresc, cu adevărat fericită și prea plăcută, că unii ce suntem legați prin dragostea dumnezeiască și îndumnezeitoare de îndoita natură, Țîn care atârna toată legea și

Proorocii și decât care nu e nimic mai dulce sufletului, mai ales când ea își are izvorârea în chip nemijlocit din vederea și cunoașterea lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești, adică din harul luminator.

Deci cel ce-și stabilește ca scop să urce bine și frumos la Dumnezeu spre a se uni cu el în chip desăvârșit, sau cu alte cuvinte spre a se mântui, odată ce fără a se îndumnezei mintea, omul nu se poate mântui, cum spun cuvântătorii de Dumnezeu, pe lângă împlinirea poruncilor domnului, cât e cu putință, se îndeletnicește și cu contemplarea cuvenită a fapturilor și a tuturor celor văzute, ca să nu-i fie faptuirea oarbă, adică despartită de contemplare, nici contemplarea fără suflet, adică fără faptuire. De aceea, el începe cu înțelepciunea rațiunii și a minții și cu știința a Scripturii, adică cu o plecare bună, să privească cu bun scop și cu rațiune la lumea celor supuse simțurilor, ca la un semn arătat al Ziditorului, nesfârșit în putere și în înțelepciune. Așa se întâlnește, pe cât poate, cu cele nesfârșite în putere și cu toată felurimea lor, și-și desfata și hraneste mintea în chip ascuns din cele ascunse. Și cu înaintarea vremii, ducând o viață de liniște și fără tulburare și cugetând numai la cele dumnezeiești, prin mijlocirea Scripturii și a lucrurilor văzute, își face drept îndeletnicire să privească, pe cât e cu putință, zidirea duhovnicească în conglasuire cu Scriptura și cu chipurile (simbolurile), în conglasuire cu adevărul, printr-o vedere mai unitară.

Întâmplându-se aceasta, mintea, cu ajutorul Duhului celui închinat și a lucrării Lui, e ridicată la vederea și știința sfântului adevăr, cum zice Marele Dionisie, adică la a doua sfântă treaptă a contemplatiei, ca să vorbim în general, la vederile și înțelesurile dumnezeiești, adică la cele fără acoperaminte și fără chipuri.

Prin acestea, mintea goală se apropie de cele inteligibile goale și, îndeletnicindu-se cât mai mult de arătările dumnezeiești prin curăția sa și prin întinderea spre Dumnezeu, primește în sine ca într-o oglindă stralucitoare, razele supraluminoase ale Soarelui cunoscut cu mintea.

Hranită pe drum prin har iarăși de bunurile ce i se împartășesc pe măsura ei, pasește ca pe o a treia treaptă, ridicându-se și patrundând mai unitar și mai concentrat de la acele multe și fericite vederi și împartășiri dumnezeiești, sau de la multe și fericite vederi și împartășiri dumnezeiești, sau de la marea lor varietate, la dragostea negraită a Unului neschimbat și ascuns. Căci pe această treaptă contemplativul se preface sub lucrarea Duhului iluminator, care îi aduce aminte și îi ține în minte tot adevărul, cu toată simțirea înțelegătoare, în foc și în dragostea îndumnezeitoare, nesfârșită și din inimă, pentru Dumnezeu. Iar aceasta este, tot după Marele Dionisie, împartășirea îndumnezeită și unitară de Unul însuși, atât cât este cu putință.

Zburând, deci, mintea purtătoare de Dumnezeu și plină de gândirea la el pe aceste trepte ale împartășirii de Unitatea întreit ipostatică, într-un chip vadit și arătat de betia dumnezeiască de nesuportat a celor trei centre ale dragostei înflăcărâte ce le scoate din ele și văzându-se pe sine ranită de iubire și aprinsă de simțirea ei, se entuziasmează și iese cu adevărat din sine, patrundând cu fața stralucitoare în tainele negraite (apofatice) ale teologiei (cunoașterii de Dumnezeu). Iar acolo se ospătează îmbelsugat, prin îmbrățisări nevăzute, cu Cel neînceput și nesfârșit, necuprins și în întregime netalimat și atotneînțeles. Dar își înfatisează totodată pe Dumnezeu ca pe un ocean nesfârșit și nemărginit al ființei ce scapă oricărui înțeles legat de timp și de fire, după teologul amintit.

Acesta este, cum zice Sfântul Dionisie, ospatul privirii ce hraneste înțelegător și îndumnezeieste pe tot cel ce se înalta spre El, începând de la contemplarea și cunoasterea lucrurilor, cum zice acest sfânt învățator, acolo unde lamurește sfintele simboluri ale ierarhiei noastre. Dar și Marele Vasile zice: ȚDupa ce va trece cineva prin contemplare dincolo de frumusețea celor vazute, înfățișându-se lui Dumnezeu însuși, a cărui vedere nu se poate arata decât inimilor curate, înaintează la tainele cele mai înalte ale teologiei, putându-se face vazător. Si iarasi, pomenind cuvântul lui David: ȚDimineata voi sta înaintea Ta și prin contemplarea cu mintea a celor din jurul Tau ma voi apropia, atunci voi primi lucrarea vazatoare prin luminarea cunostinței.

Asemenea lucruri se pot auzi deopotriva și de la Sfântul Maxim, care arată câtă sporire aduce contemplarea și cunostinta lui Dumnezeu prin Scriptura și prin creațiune și ca de aici vine luminarea cunostinței, prin care se produce fericita îndumnezeire. Desigur, acesta este un bun care și azi e rar și greu de aflat la isihasti, din lipsa celui ce învata din experiența cu ajutorul harului, cum zice învățatorul cel mai înalt al liniștii, Sfântul Isaac Sirul, în cuvântul în care începe să vorbească despre simțirea duhovnicească și despre puterea vazatoare.

Zice, deci, Sfântul Maxim: ȚLumini îndumnezeitoare numim învățăturile sfinților, ca unele ce sadesc lumina cunostinței și îndumnezeiesc pe cei ce le ascultă. El conglasuiește în chip vadit cu Sfântul Dionisie care zice:

- Ț Toate celelalte lumini îndumnezeitoare, câte ni le-a daruit, urmând cuvintelor evanghelice, predania ascunsă a învățătorilor noștri, le predăm și noi tainic altora.
- Ț Cunostinta dumnezeiască pe cei ce și-o însușesc, pe cât e cu putință, îi ridică după puterile lor și îi unifică potrivit cu unitatea ei simplă.
- Ț Toată stralucirea de lumina, pornită din Tatal, venind la noi ca un dar bun, ne face să plutim întins iarasi în sus, ca o putere unificatoare și ne întoarce spre unitatea și simplitatea îndumnezeitoare a Tatălui care ne adună. ȚCăci din El și spre El sunt toate (Romani 11, 36). Băgi de seamă cum cel ce se face simplu, prin întoarcerea întinsă și înțeleaptă spre Dumnezeu, sau prin lucrare dumnezeiască, atunci când ajunge să contemple pe Dumnezeu, înaltându-se fie de la lucruri, fie de la Sfânta Scriptură, fie de la orice fel de simboluri dumnezeiești, se uneste cu Dumnezeu și se îndumnezeieste, și nu numai atât, ci se și numește de-a dreptul Dumnezeu? Căci toate câte s-au întors, dintre ființele înțelegătoare și cuvântatoare, cu toată puterea, spre unirea cu ascunzimea dumnezeiască începătoare, și se înalta, pe cât este îngăduit, spre razele dumnezeiești ale ei în chip neînțeles, prin imitarea lui Dumnezeu, dacă se poate spune așa, se învrednicesc și de același nume cu Dumnezeu.

De asemenea Marele Grigorie Teologul zice limpede despre om că e Țanimal cărmuit aici de iconomia dumnezeiască spre a fi mutat în alta parte, iar sfârșitul tainei este îndumnezeirea lui prin consimțirea cu Dumnezeu. Iar Sfântul Maxim zice: ȚChipul cugetat al dumnezeieștii Scripturi preface pe cei cunoscători, prin înțelepciune, spre îndumnezeire, prin schimbarea la față a Cuvântului în ei, încât ogândesc cu fața descoperită slava Domnului (Corinteni 3, 18). Această viață contemplativă are nevoie de trei lucruri de care am pomenit mai înainte: de credință, de împărtășirea Duhului și de înțelepciunea bunei științe în Hristos Iisus, domnul nostru.

Dacă atât zidirea cât și Scriptura s-a desfasurat prin cuvântul lui Dumnezeu și, privite duhovnicește, întaresc mintea și toate puterile ei spre vederea și înțelegerea lui Dumnezeu, odată ce inima e lucrată și miscată duhovnicește, prea înțelept ne învăța Proorocul David, spunându-se într-un loc: ȚCu cuvântul Domnului se întaresc mintile (pe care aici le numește ceruri) și cu Duhul gurii Lui toată puterea Lui toată puterea lor; iar în altul: ȚPlin este pământul (cugetat cu mintea, sau inima noastră) de mila Domnului, adică puterea, de lucrarea și de miscarea bine simțită și vadită, miscată de Duhul. Căci înainte de a simți mintea în inima lucrarea, puterea și miscarea (Duhului), numai ca nu va agonisi tare din cercetarea vazatoare și duhovnicească a zidirii și a dumnezeieștii Scripturi și din aducerea aminte și din aducerea rațiunilor din ele la o singură rațiune, ci o va coplesi și o frica mare, ca nu cumva să se piardă umplându-se de naluciri.

Numai calauzită de Duhul lui Dumnezeu, unit cu Cuvântul, mintea nu se umple de idei gresite, sau de naluciri cu privire la înțelesul lor. Căci Cuvântul lui Dumnezeu este totodată Rațiunea adevărată și supremă. Câte erezii nu s-au născut prin interpretarea subiectivă a Scripturii și câte explicații necrestine nu s-au dat lumii? Ca și Sfântul Maxim Marturisitorul, autorul scrierii de față vede atât în creațiune cât și în Scriptura rațiunile și înțeleșurile aceluiași Cuvânt al lui

Dumnezeu, sau ale aceleiasi unice si supreme Ratiuni. În lucrurile lumii si în faptele si învataturile Scripturii ni se adreseaza cuvintele aceluiasi unic Cuvânt personal; prin ratiunile lor se vede aceeasi unica Ratiune. Dar numai Duhul cel unit cu Cuvântul ne ajuta sa vedem ratiunile zidirii si Scripturii ca ratiuni ale aceluiasi Cuvânt personal sau Ratiuni ipostatice; adica ratiunea noastra personala, formata dupa chipul Ratiunii personale supreme, poate judeca drept, în conformitate cu Ratiunea suprema, si poate sesiza lucrurile si învataturile Scripturii ca cuvinte reale ale Cuvântului personal, numai pentru ca Duhul Sfânt, ca Duh personal, întareste caracterul nostru personal, întarind în noi constiinta ca ne aflam, prin creatiune si Scriptura, într-o relatie cu Persoana suprema a Cuvântului.

De aceea, de voim sa ne îndeletnicim cu contemplarea lui Dumnezeu din Scriptura si zidire, spre a ne concentra în chip unitar multe ratiuni ale lucrurilor si multe întelesuri ale Scripturii într-o singura ratiune si într-un singur Duh si a avea o singura vedere unitara, simpla si fara chip în nestatornicia, nesfârșirea si neîncepatoria ce ni se deschid în ele, sa cautam întâi sa aflam visteria dinauntru inimii noastre. Si sa rugam pe Dumnezeu cel sfânt sa umple pamântul nostru launtric de mila Lui. Atunci , cu toata puterea ce o vom avea, sa dam libertatea mintii noastre sa zboare spre înțelegerea unitara, simpla, fara chip, vesnica, nesfârșita si nehotarnicita a lui Dumnezeu, într-o vedere ajutata de Cuvântul si de Duhul.

Când omul va fi strabatut drumul virtutilor în cuget smerit, cu rabdare, nadejde si credinta si cu simturi drepte si simple, puterea si lucrarea de viata facatoare si pururi izvorătoare a Duhului Sfânt va veni în inima, luminând puterile sufletesti si miscându-le si îndemnându-le potrivit cu firea lor. Ea va atrage atunci mintea tinuta în lucrarea la sine si se va uni cu ea degraba si în chip negrait, încât mintea si harul vor fi cu adevarat si neîndoielnic un duh. Atunci mintea ajutata de suflarea harului, vine de la sine la vedere, punând capat în chip negrait umblarilor si ratacirilor ei, prin lucrarea si lumina Sfântului si de viata facatorului Duh. Ea se misca atunci în descoperirile tainelor dumnezeiesti inteligibile si ajunge sa patrunda în toata tacerea si linistea, cu o privire proprie firii ei, în cele negraite si mai presus de fire.

Si se adânceste cu atât mai mult în privire si e luata în stapânire de Dumnezeu si se înalta pe cât se poate spre vederea lui Dumnezeu, cu stiinta despre cele dumnezeiesti adunata din sfinte lecturi, cu cât prisoseste în smerenie, în rugaciune, sub lucrarea lui Dumnezeu întru Duhul Sfânt. Nu este atunci strain nici de lucrarea de teologhisire, ci ajunge numaidecât si la lucrarea aceasta si nu sufera sa nu cuvânteze despre Dumnezeu si înca neîncetat. Dar fara darul ceresc pomenit si fara Duhul, care sufla vadit, printr-o pururi miscare, în inima, toate câte le vede mintea sunt, vai, nalucirile ei.

Duhul garanteaza obiectivitatea vederii mintii, sau a înțelegerii drepte a ratiunilor lumii si ale Scripturii si deci si dreapta teologhisire sau cuvântare de Dumnezeu. Caci El tine mintea pe linia dreptei judecati, fiind unit cu Cuvântul, sau cu Ratiunea suprema, si întarind pe vazator în calitatea lui adevarata de persoana. Contemplarea se face în tacere. Dar dupa aceea ceea ce e contemplat este comunicat altora prin teologhisire, sau cuvântare de Dumnezeu.

Si toate câte le graieste despre Dumnezeu sunt cuvinte desarte ce se pierd în aer, netrezind cum trebuie simtirea sufletului. Caci simtirea aceasta sta atunci numai sub înrâurirea cuvintelor ce vin din afara, din care se naste ratacirea cea mai cumplita privitoare la lucrurile cele cugetate cu mintea; si grairea de Dumnezeu însasi e laturalnica, trecatoare si rea. Ea nu sta sub înrâurirea inimii lucrata de Duhul luminator, de la care vine adevarul unitar si neschimbat al celor cugetate cu mintea si al grairii de Dumnezeu (al teologiei adevarate). Caci în acela a carui inima, îndeobste vorbind, nu se afla în chip vadit puterea de viata facatoare si luminatoare a Duhului si lucrarea pururi izvorătoare sau inspiratoare, de voieste cineva sa zica asa, sau curgatoare, nu se afla unirea înțelegatoare, ci mai degraba dezbinare; nici putere si statornicie, ci mai degraba slabiciune si nestatornicie, nici lumina si vedere a adevarului, ci mai degraba întuneric si plasmuire desarta de naluciri, si peste tot o cale nesabuita si ratacitoare.

Numai cuvintele celui în a carui inima sufla duhul, sunt cuvinte pline de viata, de convingerea ca prin ce spune prin ele se asigura viata, de aceea numai ele trezesc în ascultator puternic si durabil simtirea sufletului.

Pentru ca în trei planuri sau pe trei cai poate umbla, dupa Parinti, mintea: pe calea firii, pe cea mai presus de fire si pe cea potrivnica firii. Când vede ceva inteligibil într-un lucru concret, vede un drac sau un înger. Daca mintea s-a unificat în parte si facia Duhului lumineaza mai tare, vede în chip mai presus de fire si, desigur, neamagitor. Iar când mintea, privind cele ce se vad, se împarte si se întuneca si puterea ei de viata facatoare se stinge, atunci vede ceva potrivnic firii si vederea aceea e amagitoare. De aceea, nu trebuie sa ne întindem cu mintea spre vederea duhovniceasca în ipostas, nici sa credem în orice fel de vederi, pâna ce inima nu e înrâurita si miscata de puterea Duhului Sfânt, daca vrem sa avem mintea sanatoasa si înțeleapta.

Unii, lucrând înțelept, cearca sa-si tamaduiasca fierbinteala patimilor cu roua cereasca a harului. Despre acestia s-a scris: *ÎRoua cea de la Tine tamaduire este noua (Isaia 26,19)*. Altora aceeasi roua, unindu-se cu un au un ajutor dumnezeiesc mai mare, li se prefaca în mana, sau într-un fel de pâine, daca e primita cum se cuvine si cu vrednicie, cu frângerea inimii smerite si cu apa lacrimilor si cu focul cunostintei duhovnestii. Si asa li se face spre mâncare, dupa chipul mâncarii îngeresti. Despre acestia s-a zis de multe ori cu bun temei: *ÎPâine îngereasca a mâncat omul*. Dar sunt si unii a caror fire, dupa ce au înaintat, li se face si li se arata, într-un chip mai înalt, ea însasi mana. Acestia sunt cei despre care zic Evangheliile: *ÎCe este nascut din Duh, duh este*. Prima treapta este a înțeleptilor ce se îndeletnicesc cu linistea, cea de dupa ea este a celor ce, pe lânga cunostinta dumnezeiasca, se si nevoiesc întru tacere; iar a treia (cea mai înalta) este a celor ce s-au facut cu totul simpli si s-au preschimbata în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Scapând mintea în chip înțelegator (inteligibil), prin har, de faraon si din Egipt si din ostenele si necazurile de acolo, adica din vietuirea trupeasca ce ridica valurile patimase ale rautatii amare si sarate, si ajungând în pustie, adica la vietuirea izbavita de egiptenii inteligibili si, scurt vorbind, patimind în chip înțelegator (inteligibil) toate cele ce au venit atunci asupra evreilor în chip vazut, si izbavindu-se de ele, manâncă printr-o simtire sigura a sufletului, o mana neînțeleasa cu mintea (inteligibila) al carei chip îl mânca Israel în mod simtit. Iar dupa începutul acestei vietuiri se întâmpla ca, asa cum poșteau aceia carurile vazute, sa poșteasca si ea, datorita amintirii, jertfele înțelese cu mintea (inteligibile) ale egiptenilor într-un chip primejdios si nu mai puțin gresit. Aceasta o face sa cunoasca o întoarcere a lui Dumnezeu de la sine, pâna ce prin rugaciunea caintei îl face pe Dumnezeu iarasi milostiv.

Dupa ce mintea s-a eliberat de patimile pacaturii amare si sarate (pacatuirea aduce amaraciune si gustul piscator pe de o parte placut, pe de alta neplacut al sarii,, spre deosebire de gustul delicat, subtire al vietuirii curate), mai e totusi urmarita de amintirea pacatelor si se simte atrasa sa le încuviinteze din nou, ca pe niste jertfe aduse în mod spiritual zeilor-demoni, asemenea celor ale egiptenilor. Parintii si scriitorii bizantini nu foloseau pentru aceste experiente termenul spiritual, cum se numeste în Occident, pentru ca ei puneau un mare accent pe „minte” si pe continuturile ei naturale sau mai presus de fire, adica pe „inteligibile”, pentru ca de fapt de la minte începe ispita si pacatul, sau departarea de ele.

Si asa, daca se hraneste cu mana în liniste, înaintând vremea si harul sporindu-si înfrâurirea si puterea asupra ei, mintea vede limpede, cum s-ar spune, trupul cel cugetat cu mintea (inteligibil) prefacut în firea manei. O astfel de minte ce manâncă mana are o cumpana duhovniceasca si niste talgere (*Levitic 19, 35*), de care folosindu-se la cântarirea manei, nu aduna mai multa decât îi este de trebuinta pentru hrana în fiecare zi, ca nu cumva, întrecând masura, sa putrezeasca toata si sa se piarda, pierzându-se odata cu ea din lipsa de hrana si mintea care nu tine masura.

Iar mintea care manâncă mana se cunoaste prin aceea ca, nemâncând nimic altceva, se înțelege în chip înțelegator. Si aceasta, pentru ca s-a preschimbata si ea oarecum, prin obisnuinta mâncarii, în calitatea manei, ca sa zicem asa. Iar semnul acestui fapt este lipsa oricarei poște de celelalte mâncari, pe care le poște înainte, precum si aceea ca pretutindeni vrea sa manânce numai mana si ca s-a facut prunc si s-a lipit de cinstirea lui Dumnezeu. De altfel, nu e de mirare ca cineva se prefaca în ceea ce manâncă neîncetat si poarta în sine vreme îndelungata.

Deci nici prefacerea mintii prin obisnuinta în însusirea manei nu este ceva nefiresc. Caci e foarte firesc ca o hrana necontentita si neschimbata sa se prefaca în sine pe cel ce-l hraneste. Astfel mintea nu numai ca dobândește treapta de înger, ci se face si partasa de înfierea dumnezeiasca, mutându-se cu dreptate de la slava duhovniceasca la alta slava si nu numai privind la Unul, ci ea însasi facându-se Unul si vietuind si împartasindu-se de taine negraite în chip dumnezeiesc si cu iubire de Dumnezeu întru Duhul Sfânt, se face în chip desavârsit ca cele vazute si preamarite, încât se vede si pe sine, ca prefacuta prin deprindere în însusirea manei. Aceasta treapta este cu mult mai înalta si mai cinstita decât a celui ce se stie pe sine ca manâncă mana, dar nu s-a preschimbata pe sine însusi, printr-o deprindere, într-o însusire a manei. Prima stare o patimeste mintea la început, când se aduna în ea însasi într-o unitate gândita cu mintea. Iar a doua este aratarea lamurita a unei uniri mai vadite, a descoperirii si a desfacerii desavârsite de toate si a înțelegerii mai presus de simplitate.

Mintea este simpla prin fire, pentru ca si Acela al carui chip este adica Dumnezeu, este simplu. Iar fiind asa, îi place sa si lucreze în mod simplu. Caci oricui îi place ceea ce i se potriveste prin fire. Dar mintea se face si felurita, însa nu din pricina sa, ci din pricina simturilor, prin care îi vin înțelegerile celor cunoscute cu mintea. Când însa își aseaza ratiunea între ea însasi si între simturi si lucrurile supuse simturilor si aceasta cumpaneste si judeca cu pricepere, fara sa faca simturile mai tocite decât trebuie si fara sa acopere sau sa dispretuiasca frumusetile celor supuse simturilor cu usurinta, sau sa le laude în chip josnic, si, deci, fara sa puna autoritatea mintii sub ascultarea acestora cu nepasare, ci dând cu înțelepciune fiecaruia ce i se cuvine, atunci mintea se face îndata unitara si simpla, restabilindu-se în firea ei. Departându-se de cele împartite, ea începe iarasi sa iubeasca pe cel Unul si simplu si sa lucreze unitar si simplu. Si iubindu-L pe Acela, Îl cauta si cautându-L își poarta zborul mai presus de tot ce e compus, pâna ce afla pe Cel cu adevarat si propriu Unul si simplu, care este Dumnezeu. Iar ajunsa aici, acum sta acoperita numai de aripile Lui, acum pluteste în vazduh, desfatându-se cum se cuvine sa se desfăteze mintea pazita si purtata de Dumnezeu.

Ceata groasa, asezata de patimi pe puterea stravazatoare a sufletului, îl face sa vada altele decât pe Cel ce este. Dar, când prin rugaciunea deasa, prin împlinirea poruncilor si prin înaltarea la vederea lui Dumnezeu, mintea înlatura cu ajutorul harului de la sine ceata groasa de care am pomenit, vede limpede ca vede pe Dumnezeu, neavând nevoie de nici un talmaci pentru aceasta, acum n-are cineva nevoie de învatator ca sa vada cu simturile, de nu are ceva asezat pe pupila ochiului, care o stinghereste. Caci precum lucrurile supuse simturilor sunt legate cu simturile, când acestea sunt sanatoase, asa cele cugetate cu mintea, sunt familiare înțelegerilor curatite de zgura patimilor, si precum prin perceperea cu simturile se naste cunoasterea lucrurilor supuse simturilor, asa din privirea înțelegatoare se naste vederea celor cugetate cu mintea. Iar dupa ea urmeaza contemplarea fara chip, nehotarnicita, neînchipuita si simpla a lui Dumnezeu, care, tinând mintea în stapânirea ei, o face sloboda de toate cele supuse simturilor si cunoscute cu mintea, închizând-o în adâncul nesfârșitului, necuprinsului si nehotarnicitului, copleșita de uimire, cum nu se poate arata prin cuvânt.

Calist Patriarhul

Capete despre rugaciune

Y De voiesti sa afli adevarul, urmeaza pilda cântaretului la chitara: acela își apleaca capul si, atintindu-si auzul la cântare, misca pana cu mâna. Atunci, îndata coardele lovindu-se între ele, chitara scoate cântarea, iar cântaretul salta de dulceata cântarii.

Y Sa-ti fie, iubitorule de osteneala si lucratorule al viei, limpede pilda si sa nu te îndoiesti. Caci luând aminte, ca un cântaret la chitara, la adâncul inimii, vei vedea cu usurinta ceea ce cauti, pentru ca sufletul rapit de iubire la culme nu se mai poate întoarce la cele dinapoi, ca Țs-a lipit sufletul meu de urma Tat', zice Proorocul.

Y Înțelege, iubitul, prin chitara inima; prin coarde simtirile, prin pana mintea, care misca cu pricepere desavârsita simțirea prin pomenirea lui Dumnezeu. Din aceasta miscare se iverse în suflet o placere negrita, iar mintea curata face sa se arate razele dumnezeiesti.

Simtirile inimii, nu cele trupesti. E de remarcat aceasta asemanare a rugaciunii lui Iisus cu cântarea. Rugaciunea e o cântare si de aceea produce o bucurie, caci ea nu e numai repetarea numelui lui Iisus, ci o scufundare în toata lumea nesfârșita de înțelesuri, de iubire si de dulceata, cuprinsa în El. ea e o miscare în aceasta lume de armonii si de aceea este mereu noua. Inima vibreaza de aceasta armonie si mintea gusta nuantele ei.

Y De nu vom închide simturile trupului, nu va izvorî în noi apa saltatoare pe care a fagaduit-o Domnul samarinencii. Ca cerând aceea apa sfintita, a aflat înăuntrul ei apa saltatoare a vietii (*Ioan 4, 14*). Pentru ca, precum pamântul are prin fire apa si în acelasi timp aceasta curge dan el, la fel si pamântul inimii are prin fire aceasta apa saltatoare si izvorătoare. Ea e ca lumina parinteasca, pe care Adam a pierdut-o prin neascultare.

Aici, bucuria launtrica, unita cu lumina, este simbolizata cu o apa saltatoare, deci vie, nestatuta, mereu noua. Ea e atât de unita cu lumina, încât e numita ea însasi lumina. Caci viata aceasta launtrica este deschidere spre sensul suprem al existentei. În ea însasi e sensul suprem al existentei. Ea tâsneste din inima nu numai pentru ca este unita cu mintea, sau cu înțelegerea, ci pentru ca inima curata deschisa spre sens, e deschisa spre sensul si spre viata dumnezeiasca nesfârșita. Inima a devenit prin curatia ei stravezie; asa cum e deschisa cu sinceritate spre oameni, e deschisa si spre Dumnezeu, suprema Persoana iubitoare. Pentru aceasta e înșă de trebuinta ca omul sa nu fie alipit prin simturi de lucrurile din afara, prea captat de placerile si interesele trupesti pe care doreste sa le satisfaca prin ele. Ochiul închis spre cele dinafara, se deschide spre cele nesfârșite, care vin în valuri în raza înțelegerii.

Y Precum izvoraste apa dintr-un izvor nesecat, asa izvoraste si apa vie si saltatoare din suflet. Aceasta fiind salasluita si în sufletul lui Ignatie, l-a facut sa zica: ȚNu este în mine foc iubitor de materie, ci apa lucratoare si graitoare'.

Y Asemanatu-s-a trezvia fericita si de trei ori laudata, mai bine zis înțelegatoare a sufletului, cu apa ce salta si izvoraste din adâncul fara fund al inimii. Si, pe de o parte, apa ce tâsneste din izvor, umple izvorul însusi, asa zicând, miscându-se, e pururi miscata prin Duhul, umple întreg omul dinauntru de roua dumnezeiasca si de Duh, iar pe cel dinafara îl face arzator.

Însasi trezvia sau veghea la cele dinauntru este o apa izvorătoare din adâncul inimii, scufundat în abisul nesfârșit al lui Dumnezeu. Caci veghea aceasta e activa, este un scafandru în oceanul tot mai adânc. Fiind ea însasi vie, e ea însasi mereu noua, hranitoare cu alte și alte înțelegeri pe care le primește de la Dumnezeu. E greu sa desparti aceasta veghe de continutul ei mereu nou. Într-un fel e ea însasi întreținuta de adâncul inimii, sustinuta de el.

Apa aceasta a vietii si a luminii, sau a bucuriei si a înțelegerii, pe de o parte e miscata de Duhul Sfânt, deci de dincolo de om; pe de alta se misca ea însasi, fiind miscata de Duhul, adica omul simte ca se misca el însusi în planul înțelegerii si al bucuriei. Libertatea Duhului nu stânjeneste libertatea omului, ci o sporeste. Subiectul dumnezeiesc se întâlnește cu subiectul omenesc si-l face ca el însusi sa primeasca miscarea si sa si-o însuseasca. Apa aceasta îi umple inima, ca pe un izvor din care sau prin care izvoraste; dar umple si toate facultatile si simtirile launtrice ale omului, iar pe omul din afara îl umple de caldura în toate comunicările lui. E înfatisata în aceste capete o viziune abisala si libera a inimii, sau a omului. Omul e subiect de posibilitati nesfârșite, pentru ca își are radacinile în Dumnezeu, pentru ca e deschis Subiectului nesfârșit dumnezeiesc. Dumnezeu, nesfârșit în viata si în înțeleșurile Lui, poate comunica omul mereu ceva nou din ele, iar omul si le poate însusi, experiindu-se pe sine ca subiect nesfârșit în aceste posibilitati ce-i vin din legatura cu Dumnezeu., dar si le însusește el însusi, în mod liber. Omul se poate ruga neîncetat, pentru ca în rugaciunea sa e deschis vederii lui Dumnezeu Cel nesfârșit.

- Y Mintea care s-a curatit de cele din afara si si-a supus simturile în întregime, prin virtutea cu fapta, ramâne nemiscata ca si osia cerului, privind spre adâncul inimii, ca spre centru; si stapânindu-si capul priveste acolo, având ca niste sonde razele înțelegerii, care scot de acolo înțeleșurile dumnezeiesti si supun toate simturile trupului.

Mintea care s-a curatit de impresiile din afara si si-a facut simturile supuse, obisnuindu-le sa slujeasca numai virtutilor desprinse prin fapte statornice (înfrânare, rabdare, harnicie prin slujirea iubitoare a altora, smerenie, etc.), si-a deschis privirea spre adâncul inimii care se adâncește în adâncul nesfârșit al lui Dumnezeu sa izvoraste mereu înțeleșuri înșotite de bucurie din nesfârșitul dumnezeiesc straveziu prin el. De aceea nu se mai misca din aceasta privire, ci ramâne nemiscata în miscarile sale ca axa cerului între astri, sau ca un spatiu interplanetar ramas acelasi între planete. Dar mintea ramâne nemiscata numai pentru ca priveste în acelasi adânc. Dar în alt fel, se afunda tot mai mult în privirea lui.

- Y Nimeni dintre cei neintrodusi, sau care au nevoie de lapte (*I Corinteni 3, 2*), sa nu se atinga de astfel de lucruri oprite, pâna n-a venit timpul. Pe unii ca acestia, care au cautat înainte de vreme cele proprii unui anumit timp, si s-au sârguit sa intre într-un parut liman al nepatimirii cum nu se cuvine, Sfintii Parinti i-au socotit ca fac un lucru nebunesc si nimic mai mult. Caci *este cu neputinta sa citeasca o scrisoare cel ce nu cunoaste înca literele*.

- Y Mintea care s-a curatit prin trezvie, usor se întuneca, daca nu se desface cu totul de ocuparea cu cele din afara prin pomenirea continua cu Iisus. Iar cel ce a unit faptuirea cu contemplarea, prin pazirea mintii, nu e abatut de zgomote; nu se clatina (de tulburari având sau nu având vreun înțeleș). Caci sufletul ranit de dragostea lui Hristos, urmeaza Acestuia ca unui frator.

Trezvia curata mintea de toate chipurile celor din afara, pentru ca ea consta propriu zis în atentia exclusiva la Iisus, sau la Dumnezeu. Dar deplin se curata mintea numai daca înceteaza cu totul de a se mai ocupa cu placere de chipurile celor din afara, ocupându-se continuu cu pomenirea lui Iisus.

- Y Se poate întâmpla ca cei ce petrec în lume pot opri patimile si sariturile de la una la alta, sau se pot opri din gândirea la ele dupa cuvântul: 'ŢOpriti-va si cunoasteti'. Dar e cu neputinta sa le stearga sau sa le desfiinteze. Viata pustniceasca le poate însa dezradacina cu totul.

- Y Dintre apele saltatoare, una are o miscare mai iute; alta, linistita si mai zabavnica. Cea dintâi nu poate fi tulburata cu usurinta, pentru repeziciunea miscarii. Daca e tulburata pentru putin timp, usor se curata iarasi, având o astfel de miscare. Dar curgerea încetinindu-se, apa se face foarte mica, si nu numai ca se si tulbura usor, dar aproape ca ramâne nemiscata. Ea are nevoie atunci de o curatire din nou, ca sa zicem asa, de o noua punere în miscare.

Ape saltatoare în inima, sau din Duhul Sfânt prin inima, e viața de bucurie și de înțelegere mereu nouă în oceanul nesfârșit al vieții dumnezeiești. Aceasta, deși implică o statornicire a privirii minții în inima și prin transparența ei în Dumnezeu, e totuși miscatoare prin înaintarea la noi și noi înțelesuri și bucurii în oceanul dumnezeiesc și în comuniunea cu Persoana purtătoare Lui. Când miscarea aceasta este plină de atenție vie, ea poate fi tulburată de chipurile venite din afară și din ispitele care o cheamă spre plăcerile ce-i pot fi oferite de ele. Dar când aceasta mișcare a minții în noile înțelesuri și bucurii ce-i vin prin inima, lăncezește, ea poate fi tulburată ușor de chipurile din afară și oprită cu totul.

Y De vrei să afli cum trebuie să te rogi, privește la sfârșitul luării aminte și al rugăciunii și nu vei rata. Căci acest sfârșit este, iubite, străpungerea continuă, zdrobirea inimii, iubirea față de aproapele. Iar contrariul este în chip vadit, gândul poftei, soapta bârfelii, ura față de aproapele și de toate cele asemenea acestora.

Oricât s-ar părea că omul duhovnicesc este cel ce se adâncește în inima sa și în vederea lui Dumnezeu prin ea, cu ocolirea celor din afară, semnul adevăratei vieți spirituale se vede, pe de o parte în zdrobirea inimii pentru poftele egoiste satisfăcute și pentru relele făcute, iar pe de altă parte în iubirea față de aproapele. Propriu-zis nu ieșirea din legătură cu cele din afară e cerută, ci curătenia, bunătatea pusă în legătură cu oamenii.

Y Între cele ce sunt de faptuit, lucrul cel mai însemnat este **cunostința**, iar în cele de contemplat, **neștiința cea mai presus de fire**. Acestea însă, fără Duhul adevărului și fără Duhul cunostinței în suflet, nu se pot savârși și dobândi cum se cuvine.

Nu poți face nici o faptă cum trebuie fără cunostință. Dar nu cunoști nimic cum trebuie, fără să-ți dai seama de taina care persistă în tot ce cunoști. Nu poți cunoaște o persoană în ceea ce are ea propriu, fără să intuiești în ea ceea ce nu se poate defini. Nu poți să-ți dai seama de ceea ce este Dumnezeu, dacă nu simți taina Lui mai presus de toate definițiile în care te silești să-L prinzi. Neștiința aceasta este mai presus de tot ce cunoști, e mai presus de minte. Deci nu există faptuire oarbă și nici cunostința adevărată lipsită de taina, de neștiința mai presus de cunoaștere. Astfel nu se poate face o despartire clară între faptuire și cunostință, dar nici între cunostință și necunostință. Chiar prin necunostință se cunoaște ceva. Cunostința împreună cu recunoașterea tainei, îmbogățită prin sesizarea tainei, însoțită de respectul tainei, e la baza oricărei faptuiri drepte.

Nu poți avea cunostință îmbinată cu neștiința superioară, adică intuirea adevărată a realității, fără Duhul adevărului, care e în același timp Duhul cunostinței și al tainei, sau al *neștiinței mai presus de cunostință* și prezenta în cunostință. Numai Duhul te ajută să cunoști ceea ce poți deveni și deci să și faptuiești în acest scop; dat tot El face să-ți se deschidă sufletul pentru ceea ce este mai presus de cunostință ce se poate exprima. Și mai ales în intuirea a ceea ce nu putem defini, ne dăm seama că cunostința adevărului întreg nu este de la noi, nu-i din efortul nostru.

Atât bucuria inimii cât și înfrustarea opusă bucuriei sunt în mod vadit roade ale Duhului, căci 'Întru Duhul este bucuria' (*Galateni 5, 22*); dar și că Dumnezeu da unora duh de caintă plin de străpungere (*Romani 11, 8*). Ca să spun pe scurt, după Sfântii Părinți, atâtă putere are Sfântul și de viața făcătorul Duh, că El conlucrează și la cele ale virtuții, dar și la dispozițiile văzute opuse între ele, cum am zis că Scriptura Îl numește pe El și *foc* și *apa*, care sunt cu totul opuse între ele.

Îl numește astfel pentru ajutorul dat de Duhul la toate bunătățile și frumusețile din suflet și pentru lucrarea Lui de viață făcătoare și întăritoare în toate acestea. Pentru aceasta și numește Scriptura acest izvor când la singular, când la plural. Mântuitorul i-a zis și El atât izvor cât și râuri. De aceea, se și împarte începutul (de râuri) și înaintează în toate virtuțile. Și, întregul se face ca un suflet de fire nouă al sufletului, care se împartășește de El. Căci îi da acestuia o viață mai presus de fire și îl misca spre toate cele ce trebuie făcute și spre cele ce se petrec și îl desăvârșește precum se cuvine. Eu presupun că și piatra care a fost lovită a fost lovită de toiagul legiuitorului Moise și a izvorât mai presus de fire râuri de apă, este inima împietrită din pricina învârtosării. Din aceasta, când Dumnezeu o lovește, ranind-o și străpungând-o, în loc de toiag cu cuvinte, puterea Duhului scoate, mișcând-o în chip fericit, pâraie de viață făcătoare, ajutând-o astfel spre toate faptele mari și potrivite, făcând vii, am putea zice, o singură apă după fire pe cei mulți și nesfârșiți care se împartășesc de ea. Minunata cu adevărat este această piatră, care fiind purtată de o singură carută, a răspândit, izvorând din ea,

apa cât au putut sa poarte milioanele si nenumaratele carute. De unde are ea aceasta putere atât de mare si în ce pamânt umed se aseaza, ca sa o poarte?

Este numita astfel inima purtata de un singur trup, de trupul lui Hristos, dar si de trupurile altor oameni care au raspândit din inima lor apa Duhului Sfânt, sau apa credintei. Aceasta este Traditia vie: inimile purtatoare si raspânditoare ale apei Sfântului Duh. Nu prin carti s-a tinut Traditia vie, ci prin inimi. Cartile au fost marturie acestei lucrari de transmitere a Traditiei vii. Inima este înviorata prin apa Duhului, dar ca sa poata fi înviorata trebuie sa aiba si ea o capacitate pentru aceasta. Trebuie sa fie capabila de simtire, de daruire în iubire catre Dumnezeu si catre semenii.

Daca ne-am învrednicit de atât cinstire de la Dumnezeu, ca sa avem putinta sa sadim în noi, imitând pe Dumnezeu, raiul dumnezeiesc, necunoscut cu simturile din afara, dar cunoscut cu mintea, rai mai presus cu mult decât cel dinainte, potrivit celor spuse, si care ne da o mare fericire fiind mai presus de orice înțelegere a celui ce n-a patimit aceasta sfintita vrednicie, sa ne daruim cu evlavie si cu dreapta credinta de la început linistirii, prin porunci, si prin aceasta lui Hristos, Dumnezeu cel în Treime. Iar ramânând astfel, cu vederea care aduna cugetarile si înțelesurile mai înainte spuse, ba si învataturile despre Dumnezeu, si le sadeste pe acestea în inima ca în Dumnezeu, sa-L înduplecam prin rugaciunea convenita sa lase Duhul Lui, cu tot ce este în El, în noi si sa izvorasca în noi înțelesuri dumnezeiesti si mai presus de lume, carora le poti spune si *râuri*. Caci Ţcel ce crede în Mine, râuri de apa vie vor curge din inima lui, zice ucenicul cel iubit, despre Duhul pe care aveau sa-L primeasca Ţcei ce vor crede în El' (*Ioan 7, 38*).

Dumnezeu sufla în Adam suflare de viata – harul Duhului de viata facator si asa s-a facut Adam om desavârșit; caci s-a facut Ţspre suflet viu' si nu spre suflet simplu. Fiindca nu e suflet al omului Duhul lui Dumnezeu, ci spre suflet, care viaza duhovniceste. Pentru ca Duhul Sfânt al lui Dumnezeu se face cu adevarat suflet sufletului, care vietuieste cum trebuie sa vietuiasca sufletul cuvântator (rational) si de chip dumnezeiesc.

Dar neramânând Duhul lui Dumnezeu împreuna cu sufletul, sau din nefericire departându-se, s-a pierdut si chipul dumnezeiesc al vietii, demn de sufletul rational si s-a introdus din nenorocire cel al dobitocului sau al fiarei. Caci fara Dumnezeu nu putem face nimic din cele convenite, deci fara a fi în Duh si în Hristos. De aceea, s-a facut Adam om fara lipsuri, adica întreg, întreg, întrucât nu s-a facut simplu Ţcu suflet', ci Ţcu suflet viu', când a suflat Dumnezeu în el Ţsuflaret', ca sa fie Ţviata' în sufletele cuvântatoare.

Duhul Sfânt nu se face însusi sufletul omului. În acest caz omul ar fi una cu Dumnezeu în înțeles panteist si pacatele savârșite de om ar fi si ale lui Dumnezeu, sau nu s-ar mai putea face nici o deosebire între bine si rau. Dar fara o prezenta si o lucrare a Duhului dumnezeiesc în sufletul omului, acesta n-ar putea duce o viata conforma cu ratiunea lui. Omul are în sufletul lui o ratiune si o libertate, dar ele nu pot functiona în modul deplin cerut de ele, decât în unire cu Dumnezeu, decât adapându-se din apa vie a Duhului dumnezeiesc. Este ceva analog cu faptul ca omul are plamâni sau ochi, dar fara aer si lumina, nici plamânii, nici ochii n-ar putea sa-si exercite functiile. sufletul este o floare, dar floarea are nevoie de soare si de ploaie pentru a creste si sa-si puna în valoare toata frumusetea si rodnicia virtuala a ei. Omul este o fiinta cuvântatoare virtuala, dar trebuie sa aiba cu cine vorbi ca sa puna în valoare aceasta capacitate. Si vorbirea lui cea mai serioasa este cea pe care o are cu Dumnezeu, deci si gândirea, sau ratiunea sa în functiunea ei cea mai serioasa. De aceea sufletul rational sau cuvântator al omului devine cu adevarat Ţviut', sau se pune în lucrare numai prin suflarea Duhului în el. de aceea s-a suflat în om lucrarea Duhului în vederea Ţsufletului viu'. Numai astfel omul a putut realiza cu adevarat toate potentele lui minunate.

Pâna ce Adam a pastrat în el suflarea Duhului, suflare de viata datatoare a tuturor potentelor lui, el se misca printre lucruri cu o mare putere de patrundere, vazând dincolo de suprafata lor organizatorica ratiunile lor în Dumnezeu si pe Dumnezeu Însusi. De asemenea el avea puterea de a prevedea cum se vor desfasura lucrurile, pentru ca stia ca se vor desfasura conform cu marea lui forta de a le transfigura, de a le face stravezii în frumusetea revelatoare a adâncimii lor nesfârșite, tainice si mult graitoare, în Dumnezeu. De asemenea, stia cum se vor dezvolta relatiile dintre oameni: pline de bunavointa, delicatete, iubire, de

comunicativitate mereu noua. Avea puterea prooroceasca, pentru ca era împreuna creator cu Dumnezeu al formelor lucrurilor, ascunse în adâncurile lor.

Lui Dumnezeu îi place sa fie cunoscut de alta minte, fie ea chiar creata, în înțelepciunea si puterea Lui aratata în creaturi, dar deschisa prin creaturi în adâncurile ei nesfârșite si în revelari mereu noi. Îi place ca cineva sa prevada împreuna cu El bunatatile ce le va descoperi neîncetat, asa cum unui tata îi place ca copilul lui sa stie ca el îi va face în viitor mereu alte si alte daruri si prin aceasta sa-si îmbroscateze si sa-si sporeasca mereu iubirea fata de el.

Sa privim, dupa puterea noastra, deosebirea între lucrarea Duhului Sfânt si cele ce tin de ea si între lucrarea naturala a noastra si cele ce tin de ea si între lucrarea naturala a noastra si cele ce apartin ei. Vom vedea îndata ca nu e cu putinta ca noi sa fim în pace numai prin lucrarea noastra naturala. Caci pacea este roada adevarata a Duhului, ca si iubirea si bucuria duhovniceasca; este roada adevarata a Lui, pentru ca cei partasi de El sa se poarte cu îndelunga rabdare si cu blândete si sa fie în întregime plini de bunatate si sa faca parte si celor apropiati din bogatia Lui.

Nici o lucrare naturala a noastra nu e despartita, de la sine, de vreo pornire sufleteasca, fiind miscarea vreunei parti a iutimii. Dar nici fara vointa nu se misca vreo lucrare a noastra, iar vointa în cel faptuitor atârna de pofta, precum în cel contemplativ de dorinta. De aceea în nici o lucrare naturala a noastra nu pot fi stinse pofta si mânia, daca vrea sa se împlineasca precum se cuvine.

Lucrarea mai presus de fire a Sfântului Duh în inima nu-si are nasterea nicaieri în fire, ci este o aratare neîntelesă în cei miluiti de El. de aceea, ea se misca, sau, ca sa spun altfel, se aprinde, în chip vadit, fara sa vrem. Pentru aceasta nu are nevoie de nimic din ale noastre, câte sunt de trebuinta pentru lucrare, fie ca ai numi-o *luminare*, fie *aratare a Duhului*. Ea are nevoie numai ca cel partas de ea sa o priveasca fara tulburare în inima sa si sa se desfateze mai presus de fire.

De aceea, lucrarea dumnezeiasca, neavând nevoie deloc nici de vointa, nici de vreo pornire naturala spre a se pune în miscare, e vadit ca *pofta* si *mânia* ramân nelucratoare în ea. Si, ca sa spunem pe scurt, partea pasionala a sufletului (mânia si pofta) zace aruncata nelucratoare, lucrând din inima în chip mai presus de fire numai suflarea Duhului de viata facator. Iar mintea se bucura si e vie. De aceea, priveste spre Dumnezeu în pace si seninatate, cu toata nepatimirea si cu tot sufletul, asa cum se cuvine.

Este o analiza si o concluzie demna de remarcat a cauzelor si efectelor lucrării omenesti si ale celei dumnezeiesti. Când se misca în noi o lucrare buna fara o pofta inferioara si fara mânie, e semn ca e de la Dumnezeu, sau de la Duhul Sfânt. Si atunci avem o bucurie curata de ea. Prin aceasta bucurie ne-o însusim, dar constatam totusi ca nu e de la noi. Iar bucuria este a mintii. Ea simte si viata cea noua aratata în suflet. Partea pasionala a sufletului, sau mânia si pofta, se afla într-o stare de nelucrare. De aici pacea cu care mintea contempla pe Dumnezeu si se bucura de lucrarea Duhului din suflet, care a dus la nelucrare, sau la nepatimire, partea lui pasionala. Nepatimirea este o astfel de stare de pace, nepasionala, care da putinta mintii sa contemple netulburata pe Dumnezeu, sau chiar si taina semenilor sai si a lucrurilor, taina ascunsa tot în Dumnezeu. Daca în scrierile anterioare se afirma simplu necesitatea curatirii de patimi si a dobândirii nepatimirii, pentru ca mintea sa poata contempla pe Dumnezeu, aici se explica trebuinta ca însesi puterile pasionale ale sufletului sa devina nelucratoare în acest scop, si modul cum se poate ajunge la aceasta.

În aceasta stare sufletul se afla într-o legatura iubitoare cu Dumnezeu, având ca izvor al luminarii si al întinderii spre El pe Duhul, de care se împartasese în chip fericit din Dumnezeu. Si astfel, priveste spre Dumnezeu, deoarece a ajuns la cunostinta negraitei si mai presus de lumina frumuseti dumnezeiesti si iubeste pe Dumnezeu Cel mai presus de frumuseti si se bucura cât nu se poate spune, ca cunoaste pe Tatal si mostenirea Domnului Cel atât de nesfârșit, de nehotarnicit si de necuprins, iar acum si pe Domnul Însusi pentru negraita mila dumnezeiasca. Ca urmare, încearca o pace minunata, vazându-se pe sine, datorita harului, nelipsit în nici un fel de binele cel mai înalt si mai presus de minte. Iar mânia, potrivit celor spuse, nelucrând, datorita lucrării Mângâietorului ce se misca de sine, îndelunga rabdare, blândetea, împreuna cu cea mai mare bunatate sunt în starile ce calauzesc, potrivit cu le, purtarea sufletului, dat fiind ca ele sunt roadele Sfântului Duh, care se împartasese celor miluiti. Dimpotriva, duhul ratacirii si al minciunii, desi pare sa se miste în suflet fara vointa si pornirea celui partas la el, nu face nici partea pasionala sa se linisteasca, ci o misca si mai mult, si nu pune în lucrare nici iubirea fata de Dumnezeu, sau bucuria, sau pacea. Caci minciuna este fara rânduiala, schimbatoare si cu totul straina de pacea si seninatatea cea dupa Dumnezeu.

Minunat esti Doamne, lumina lina a pacii minunate, supra odihnitoare, iubita, minunata prin fire, care bucuri pe cei multi, stralucitoare la culme. Ma minunez, Atotputernice, Stapâne Sfinte, ca cel de care te-ai atins prin atingeri negraite, pentru nesfârșita Ta bunătate, mai traieste siesi si nu Ție (*II Corinteni 5, 15*), Celui mai presus de fiinta, vietii de viata facatoare si izvorului tuturor bunatatilor si frumusetilor. Caci daca femeia aceea, numai pentru ca s-a atins de Tine, ba nici de Tine, ci numai de vesmântul Tau, Mântuitorule, mai bine zis nici macar de vesmântul Tau, ci numai de ciucurele lui, si încă pe ascuns, totusi s-a slobozit îndata de o viata atât de bolnava si a primit în chip minunat o viata sanatoasa, ce poate sa se întâmple, Împarate, aceluia, si ce viata poate primi acela de care Tu, Mângâietorule, te atingi, din bunătate si în chip vadit, prin atingeri dumnezeiesti negraite, ca sa împlinesti în chip minunat mila Ta cu el? Stim ca, atingându-te cu mâna de soacra lui Petru, s-a stins fierbinteala ei si, dobândind sanatate deplina, îndata s-a sculat si slujea Ție plina de uimire si bucurie. Dar atingerea aceea s-a întâmplat femeii o singura data si de din afara, caci s-a facut cu mâna. Daca deci aceea, pentru ceea ce s-a spus, a dobândit o sanatate atât de deplina, ce ar trebui sa se petreaca cu cei de care Te-ai atins nu o data, ci mereu, noaptea si ziua, si aceasta nu din afara, ci în camara inimii cea mai dinauntru, cu cea mai mare iubire de suflet si întarindu-i pe ei în chip vadit în cele ce se întâmpla si mângâindu-i în cele ce au nevoie si făcându-le zeci de mii de bunatati? Cum, deci, Preaînalte, unii ca acestia vor trai loru-si si nu mai degraba în întregime Ție, asa cum se cuvine? Mai bine zis, cum , chiar vietuind numai Ție, nu s-ar socoti pe ei nenorociti si nu si-ar pleca capetele smeriti în fata celor ce i-ar vedea ca înceteaza macar pentru scurt timp sa-si arate recunostinta pentru un astfel de minunat ajutor dat lor prin harul Tau? Slava Ție, cu adevarat Preaslavite, Cel ce slavesti pe cei smeriti cu cugetul. Pentru ca, dându-le harul, Te afli înradacinat în chip minunat în inima lor, ca a unora ce au fost slaviti. Ca Tu însuti ai spus limpede, Întelegciunea lui Dumnezeu, în Solomon: ȚAm prins radacini în popor slavit, mai mult decât se poate închipui. Pentru aceea, M-am înaltat ca un cedru în Liban' (*Întelegciunea lui Sirah 24, 14*) în inima, Țridicându-ma peste cele de jost', adica pamântesti, Țla înaltime, sau pe muntele dumnezeiesct', ajungând la înaltimea înțeleșurile dumnezeiesti. Si mai zice: ȚCa un terebint am întins ramurile Melet', se înțelege în cei Țam prins radacinit' prin harul Duhului.

Precum se poate spune ca Dumnezeu a prins radacini în cei ce-L iubesc, asa se poate spune ca si ei au prins radacini în Dumnezeu. Ba se poate spune aceasta chiar mai mult, caci Dumnezeu îi hraneste pe ei cu viata adevarata. Prinzând radacini în infinitatea lui Dumnezeu, sau tot mai adânc în infinitatea Lui, cresc ei însisi la infinit în înțelegerea, în viata lor, în rodurile ce le aduc. Dar si Dumnezeu, prinzând radacini în ei, își arata în ei tot mai mult din infinitatea vietii Lui si din rodirea Lui în ei. Chiar înradacinarea lui Dumnezeu Cel nesfârșit în om, creând o comunicare intima între El si om, face ca în concret omul sa nu mai traiasca înăuntru unor margini, ci în nesfârșirea dumnezeiasca, participând la ea. În ambele formulari se arata valoarea nesfârșita ce o acorda Dumnezeu omului, perspectiva vesnicei creșteri a acestuia în Dumnezeu, fara a înceta sa ramâna totusi om prin natura lui si prin culoarea ce o da continutului primit din Dumnezeu. Înradacinarea aceasta reciproca si-a atins suprema adâncime si s-a facut pentru veci în Iisus Hristos.

ȚSi ramurile mele sunt ramuri ale slavei si ale harului' (*Întelegciunea lui Sirah 24, 19*). Spus-am tot adevarul, însuti Adevarule, adevarurile de la Sine-ti, Doamne. Pentru aceasta sufletul curat si ales Ție, ca o mireasa, a dorit foarte sa sada cu curatie în umbra Ta. Si îndata a si ajuns sub umbra. Arata-ti rodul Tau care o îndulcește cu bogatie, nu în chip simplu, ci în gâtlejul ei.

Caci nu ajung toti în chip simplu si deodata la dulceata lui Dumnezeu cu simțirea lor. Departe de asa ceva. Ca atunci când zice Țmandragora a împrastiat mireasma de arome si ca o smirna aleasa a raspândit bunul miros' (*Cântarea Cântarilor 7, 13*), nu o face aceasta pentru toti. Si aceasta o va arata Sfântul Pavel zicând ca Țunora Unul si Acelasi s-a facut mireasma a vietii spre viata, iar altora miros de moarte spre moartet' (*II Corinteni 2, 16*). La fel si dulceata dumnezeiasca, iar de vrei sa zici, si slava lui Dumnezeu vazuta odata cu aceasta, nu se lasa prinsa de toti, ci numai de unii pentru simțirile lor înțelegatoare. Acestia sunt cei ce se nevoiesc cu linistea si care prin împartășirea vadita de bunavointa dumnezeiasca, au dobândit Duhul de viata facator si luminator. Si, îndeobste, ea se face simțita, pe cât e cu putinta celor curati cu inima.

Termenul de „simțire înțelegatoare” sau de „simțire a mintii”, atât de mult folosit de Sfintii Parinti înseamna înțelegere si experienta, în acelasi timp, sau traire în ambianta unei prezente spirituale si aflarea unui sens al ei. Înțelegi o persoana când traiesti în ambianta ei, când îți devine interioara si-i devii interior. Este ca o „pipaire” spirituala a vietii spirituale a celuiilalt, a starilor, a intentiilor, a specificului lui sufletesc, concomitenta cu o „înțelegere” a lui. Unii au aceasta „simțire înțelegatoare” mai mult, altii mai puțin, iar unii aproape de loc. cei din urma fac impresia unor orbi spirituali, asemenea unora care sunt lipsiti de gustul mirosului, al auzului. Ei fac impresia unor spirite tocite, tâmpe. De obicei cei ce

au „*simțirea înțelegătoare*” ascuțită pentru semenii, o au și pentru prezenta tainică a lui Dumnezeu.

Despre viața contemplativă

Viața contemplativă este împreună vietoitoare și prietenă neîncetată a sfintitei rugăciuni. Iar amândouă sunt odraslele cele pline de har și îndumnezeitoare ale sufletului. Pentru aceea sunt fapte cu totul nedespartite ale sufletului purtat de Dumnezeu și lucrat de Dumnezeu după rânduială. Din pricina celor spuse, vederea și rugăciunea sunt atât de unite între ele, încât Părinții spun în chip unitar de amândouă ca sunt *fapta* și *contemplare* (*vedere*) a minții:

Y Fapta minții, în lucrarea ei subțire, stă în ocupația cu Dumnezeu și în stăruința în rugăciune și în cele ce-i urmează. Ea se săvârșește în partea poftitoare a sufletului și se numește *vedere* (contemplare). (*Isaac Sirul*)

Vederea spirituală (contemplarea) o înfăptuiește mintea tot prin partea poftitoare a sufletului, ca și vederea sensibilă, pentru că în vedere este un dor de a vedea, de a cunoaște. Desigur însă că în vederea spirituală, pofta sufletului este ridicată la un nivel spiritual, încât se poate spune, pe de altă parte, că pofta, înțeleasă ca poftă interioară, a încetat. Pofta se extinde pe toate nivelele ființei umane, de la nivelul trupesc la cel spiritual.

Avem aici un semn al unității, mai mult decât al unirii amândurora, adică al rugăciunii și al vederii (contemplatiei).

Între rugăciune și contemplare nu este numai o unire ca între două lucrări, ci o unitate, prin faptul că au devenit o singură lucrare. Sufletul când se roagă intens lui Dumnezeu, Îl „vede” (contempla), și invers, când Îl „vede” (contempla), se roagă neîmprăștiat. Nu se poate face una fără alta.

Pentru aceea și adăuga același că „vederea curată lucrarea iubirii sufletului, care este o dorire firească ce limpezeste partea înțelegătoare a sufletului”.

Iubirea adevărată curată mintea, ca să poată cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu. Unde lipsește iubirea este numai egoism; și egoismul nu permite cunoașterea și înțelegerea adevărată a celuilalt și deci nici a lui Dumnezeu. Dar, la rândul ei, vederea (contemplarea) lui Dumnezeu curată dorința naturii omenesci de a-L iubi, de reziduurile egoiste. Avem deci ordinea aceasta:

- a) Contemplarea unită cu rugăciunea, întreținută de poftă;
- b) Iubirea curată prin contemplare și rugăciune;
- c) Capacitatea minții de a-L cunoaște pe Dumnezeu, curată de iubire.

Dar contemplarea unită cu rugăciunea, desigur sunt întreținute de poftă, tin totuși de partea contemplativă (văzătoare, cunoscătoare) a sufletului.

Y De aceea spune și Sfântul Maxim: Mintea nu poate fi curată fără convorbirea cu Dumnezeu și fără vederea (contemplarea) Lui. Retragerea, contemplarea și rugăciunea micșorează pofta și pricinuesc chiar încetarea ei; și partea cugetătoare a sufletului este pusă iarăși în mișcare binecuvântată, îndreptându-se spre Dumnezeu prin vedere duhovnicească și prin rugăciune. Întrăriează-ți cugetarea prin citire, contemplare și prin rugăciune. (*Maxim Marturisitorul*)

Contemplarea este totodată convorbire, întrucât este și rugăciune. În convorbire nu vorbește numai omul, ci mai întâi vorbește Dumnezeu. Omul aude și se simte obligat să răspundă; mai întâi se simte obligat să înceapă a răspunde, trecând la rugăciune. În aceasta auzire se contempla prezenta lui Dumnezeu și voia Lui. Aceasta curată mintea de pornirea păcătoasă de a se închide în ea însăși.

Astfel, contemplarea e în toate însoțitoare de mare trebuință a rugăciunii. Și amândouă sunt o lucrare ce ține de partea înțelegătoare, sau mai bine zis cugetătoare (a sufletului) și sunt nedespartite, când mintea e condusă în chip sănătos. Ele se ajută una pe alta, când cugetarea e sănătoasă și stăruie în liniște, cu pricepere cunoscătoare.

Vederea (contemplarea) sau conștiința prezentei lui Dumnezeu și a legăturii cu El prin rugăciune, e „încrescutor” cu mintea sau cu cugetarea sănătoasă, sau viguroasă, ce stăruie în liniște și o apără cu pricepere. Numai când e tulburată de

tot felul de griji si ispite lumesti, mintea, slabind si uitând de sine în sensul rau al cuvântului, nu mai are limpede constiinta prezentei lui Dumnezeu si nici puterea sa staruie în legatura cu El prin rugaciune. De aceea efortul spre rugaciune si spre limpezimea constiintei prezentei lui Dumnezeu e si metoda cea mai buna de însanatosire a mintii, de refacere a capacitatii de a cunoaste pe Dumnezeu ca realitate esentiala, prin staruirea linistita în contemplarea Lui.

De aceea Parintii au numit mintea care se roaga fara lucrarea vederii (contemplarii) pasare neînarpata, ca una ce nu e în stare sa se înalte spre Dumnezeu cu simtirile mintii puse în miscare si sa se desparta cu totul de cele pamântesti si sa se apropie de cele ceresti cu toata vigoarea sufletului. Dupa Sfântul Maxim, contemplarea curata mintea, iar starea de rugaciune o înfatiseaza golita lui Dumnezeu. Este vadit însa ca aceasta o face rugaciunea prin contemplarea mintii, pe care nu ar avea-o, însa, mintea daca nu s-ar întinde spre vederea lui Dumnezeu pe cât este cu putinta.

Curatia mintii se arata în descoperirea tainelor. Apoi, curatia mintii este desavârsirea petrecerii în contemplarea cereasca, care se misca în afara simturilor prin puterea duhovniceasca a lumii de sus, a minunilor fara numar. De aceea, vazatorul se roaga într-un chip înalt, având înțelegerea curatita prin stiinta contemplatiei. Caci datorita acestei curatii, el vede pe Dumnezeu, pe cât e cu putinta, si ajunge cu adevarat fericit, rugându-se.

Stiinta contemplatiei este o stiinta practica, dobândita prin deprindere si experienta. În ea vazatorul si-a curatit înțelegerea, si de aceea rugaciunea lui este înalta.

În privirea fapturilor, în citirea Scripturilor, în cugetarea înțelesurilor cuvintelor rugaciunilor, mintea se desfasoara si se ridica la Dumnezeu, trecând pe rând de la una la alta, din puterile si darurile Lui. Dar când mintea se aduna din toate acestea („se înfasoara”), cugeta la Dumnezeu ca la unitatea nesfârșita. Toate continuturile vietii Lui sunt contemplate deodata în unitatea lor. mintea se simte atunci scufundata în mod superior în adevarul Treimii personale si în Duhul, sau în puterea ei ce se comunica omului.

Despre smerenie si contemplatie

La început, mintea care se întoarce prin har la Dumnezeu, e stapânita de o stare de descurajare. De aceea, omul în care se afla aceasta minte se tânguiește jelind si plânge cu durere, zdrobindu-si pe cât poate inima si curatind zi de zi împatimirea ei si smerindu-se, dupa cuviinta, cu toata întristarea. Dobândind astfel prin harul lui Hristos curatia convenita, prin linistire, si strabatând cu înțelegere la cele ale înțelegerii si ajungând la Dumnezeu si înaltându-se la slava Lui si privind-o cu încordare, e cuprinsa de a doua descurajare a înțelegerii, dupa cea dintâi, cu mult mai mare, mai fara iesire si mai neîncetata. Prin aceasta dobândește o smerenie atât de întarita si de vadita încât, daca ar putea, ar ferici pe toti oamenii, iar pe sine se vede mai rau decât pe oricare; se vede cu o simtire a sufletului în adevar mai rau decât ceea ce nu exista nicidecum. Caci ceea ce nu e, nu poate pacatui, iar pe sine se vede pacatuind pururea.

Dar, vazându-se astfel si smerindu-se, potrivit cu aceasta simtire, totusi se bucura mult si se veseleste, dar nu de sine – caci cum ar face aceasta, odata ce se socoteste pacatuind neîncetat – ci de Dumnezeu Cel îndurător, care e mai aproape de el decât rasuflarea sa, sau, ca sa vorbesc mai lamurit, care scoate din inima lui râuri de lumina cereasca si de pâraie nesecate de minuni ale Duhului, pe care le revarsa în el si-i umplu mintea de lumina, si-i spune simplu. *„Sunt cu tine” (Ieremia 1, 8).*

Când este experiata maretia si marea mila a lui Dumnezeu, nu se poate ca sufletul sa nu-si simta smerenia. Sau smerenia nu se poate naste în el din

experiența marelui și marii bunătăți a lui Dumnezeu. De aceea smerenia proprie și marea lui Dumnezeu sunt tratate împreună. Și drept urmare și descurajarea de propria micime și fericirea de apropierea și mila lui Dumnezeu. Cu cât e simțit Dumnezeu mai aproape, cu atât smerenia este mai mare. În adâncimile nemăsurate ale smereniei, Dumnezeu este simțit mai aproape ca rasuflarea proprie. El însuși e simțit ca respirând prin om în adieri de lumină și de viață.

Drept aceea, Dumnezeu îți descoperă acestuia, ca unui prieten tainic, în chip lămurit, și-l umple de bucurie. Iar acestuia îți vine să zică cuvintele lui David: ȚăNu după faradelegile noastre ne-a făcut nouă, nici după păcatele noastre ne-a răsplătit nouă (*Psalmi 102, 10*); și după Pavel: ȚăPrin har suntem mântuiți (*Efesenii 4, 13*), macar că împlineste toate poruncile dumnezeiești, pe cât este cu putință, și uraste toată calea nedreaptă și se silește pe cât se poate să nu lase nimic din cele ce ajută la mântuire. Dar cel ce se cunoaște văzând în sine această bună simțire și patimind-o, încă nu a ajuns la o vedere adevărată, încă n-are vărsat lacrimi neîncetate, încă nu a căzut unitatea credinței și nu a dobândit slava adevărului (*I Timotei 2, 4*). Nu se vede cu adevărat slava dumnezeiască, nici marginea lucrurilor omenesti. Și, ca să spun pe scurt, nu a ajuns la știința rațiunilor dumnezeiești și omenesti în lucruri.

În înțelegerea lucrurilor, în fapte nu sunt numai rațiuni dumnezeiești, ci și omenesti. Desigur, la bază lor sunt rațiuni dumnezeiești. Omul lucrează cu materialul lui Dumnezeu, dar pune și rațiunile (judecățile, cunoștințele) sale în înțelegerea lucrurilor și în folosirea lor. Omul răspunde rațiunilor lui Dumnezeu cu rațiunile sale, crescute din acelea, conformându-se cu ele uneori mai mult, alteori mai puțin, alteori deloc. Dar și în cazul din urmă, el are în față să datele lui Dumnezeu. Cel ajuns la vederea sufletească adevărată, vede însă în chip conștient rațiunile dumnezeiești ale lucrurilor și pune în lucrare rațiunile drepte, naturale, ale rațiunii sale, ca răspunsuri corespunzătoare, simetrice, la rațiunile dumnezeiești. El nu suferă rațiunile sale și nu le acoperă pe cele dumnezeiești.

Nu numai că noi nu suntem în stare să cunoaștem toată puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, aflată obiectiv în lume, dar nici Dumnezeu n-a pus în puterea și ordinea ei toată puterea și înțelepciunea Sa. Lumea nu e desigur văzută, accesibilă, a tot ce se află în Dumnezeu în mod nevăzut, inaccesibil, cum spun atâtea curente filosofice mai mult sau mai puțin panteiste, inclusiv Serghei Bulgakov. Dumnezeu ar fi putut crea să alte lumi, nesfârșite la număr, dacă ar fi voit, cum a spus și Sfântul Damaschin.

Dumnezeu a făcut o lume pe măsura omului. Omul a fost criteriul adoptat de Dumnezeu pentru lumea pe care a creat-o, dar omul este o astfel de ființă, că pornind de la vietuirea în această lume acomodată lui, poate crește la nesfârșit în comuniunea cu Dumnezeu, în îndumnezeirea după har. Dumnezeu a ales o măsură: măsura omului. Dar pe om l-a făcut pe măsură Sa, capabil să-și însușească la nesfârșit conținutul dumnezeirii Sale. Ar fi fost posibil ca Dumnezeu să aleagă și alte măsuri, toate infinite inferioare infinității Lui. Dar pe de altă parte, toate ființele ce le-ar fi putut alege potrivit altor măsuri, ar fi trebuit să aibă capacitatea să înainteze în aceeași infinitate a Sa, căci altundeva nu puteau să înainteze.

Dumnezeu a voit un singur lucru: să facă pe om împărat al celor pământești și ca un alt Dumnezeu al celor ale lui Dumnezeu. Și, potrivit cu aceasta, a adus la ființă lumea aceasta spre folosul ușor și

nemijlocit al acestuia. Caci spune si oarecare dintre prooroci: Țel ce a facut pamântul ca pe nimic si l-a întarît pe nimic (Isaia 40, 23; Iov 26, 7); sau altul: Țel ce întinde cerul ca pe o piele peste cele mai de sus (Psalmi 103, 3). Apoi, daca numai privind la pamânt, acesta este cuprins de cutremur, cât de mare trebuie sa fie bogatia puterii Lui? De aceea, le-a adus la fiinta pe toate cele vazute numai cu cuvântul, iar cele mai slavite si mai bune sunt pastrate pentru veci, ca sa le poata privi sufletul pe acelea. Se topeste trupul prin moarte în mormânt ca într-un cuptor si se face om nou pentru noi bunatati, desfatari si vederi noi. Cele vazute acum sunt ca o umbra oarecare si, cum ar spune cineva, ca un vis lung. Daca ar vrea cineva sa se încredinteze de aceasta, sa priveasca, daca are putere, la lumea îngerilor, cunoscuta cu mintea, si va vedea acolo, frumuseti, slava, înțelepciune macar ca în lumea aceea, cu toata felurimea si cu toate minunile ei, a luat fiinta numai printr-un singur gând al lui Dumnezeu.

În textul grec se spune simplu ca „sufletul, ca sa poata privi cele viitoare, se topeste prin moarte în mormânt ca într-un cuptor si se face om nou”. În mod direct se topeste trupul, dar întrucât din convietuirea cu trupul a existat si s-au dezvoltat în suflet niste simtiri, ba întreg sufletul a fost influentat prin ele, acestea, topindu-se si ele, implica o moarte si o suferinta si pentru suflet, sau un fel de „retopire” sau de refacere si a sufletului. Propriu-zis, aceste simtiri nu dispar fara urma, si deci nici sufletul nu devine ca unul ce nu a trait în trup. Caci pecetile, sau întiparirile puse de simtirile traite de suflet datorita convietuirii cu trupul, ramân în suflet. Dar ele se transfigureaza prin suferinta, prin *crucea*, prin care trece si sufletul odata cu desfacerea trupului. De aceea când sufletul va primi din nou trupul în care se vor prelungi simtirile „contrupesti” ce s-au imprimat în el, aceste simtiri transfigurate vor transfigura si trupul primit. Desfacerea trupului a fost pentru suflet o experienta, care l-a învătat sa nu dea simtirilor „contrupesti” o importanta si un continut pur trupesc. Aceasta explica în parte de ce fara moarte nu e înviere.

Despre cel lucrator si cel vazator (contemplativ)

Faptuitorul nu poate dobândi blândetea si trezvia cuvenita faptuitorilor, daca nu cânta. Dar vazatorul (contemplativul) nu poate cânta, sau nu voieste. Nu poate, deoarece se afla sub lucrarea harului si se bucura în tacere, deoarece se afla sub lucrarea harului si se bucura, în tacere, de cele mai multe ori de o desfatate duhovniceasca, veselindu-se cu o inima netulburata si linistita.

În citire, mintea trecând de la un înteles la altul, are o lucrare împartita. În contemplare însa se vede totul deodata într-un act unitar. Aceasta îi da o mai adevarata experienta a ceea ce e Dumnezeu, ca plinatate nedesirata, asa cum contemplarea vie a unei persoane o sesizeaza pe aceasta mai adecvat decât citirea multor lucruri despre ea.

Si nu voieste, deoarece priveste spre un singur lucru si-si misca înțelegerea sufletului, într-o liniste adâncă, spre înțelesurile neschimbate si pasnice. De aceea, e nevoie sa se adânceasca în lucrul vederii lui Dumnezeu cu o tacere contemplativa. Daca se arata uneori si citind o vreme, nu e de mirare pentru cei ce cunosc nestatornicia mintii si felul schimbator si compus al firii noastre. Dar, trebuie sa stim si aceea ca, dupa deschiderea vederii din har, citirea ramâne mai prejos de lucrarea vederii. Cea din urma e pentru sine, iar cea dintâi pentru deschiderea caili înțelegatoare (vazatoare). Caci în nici o citire mintea nu izbuteste sa se pastreze neîmpartita, dar, în libertatea mintii, care se

experiaza tainic în tacere, vede de cele mai multe ori, în chip unitar, ceea ce se deosebeste mult de ceea ce e împartit.

Dar, oare, nu si cele supuse simturilor a vedea ceva e mai presus de auzirea despre aceea? Caci ochii, cum se zice si se marturiseste de toti, sunt mai de încredere decât urechile. Deci, precum în cele supuse simturilor, asa si în cele cunoscute cu mintea, a vedea, sau a contempla ceva din cele ce se cunosc cu mintea, e cu mult mai mult decât a auzi despre aceea, fapt care li se întâmpla celor ce citesc. Caci precum femeia samariteana, vorbind cu Cuvântul adevarat, a vestit celor din cetatea ei dumnezeirea Lui, dar Cuvântul pentru bogatia

Deci, cel ce nu credea înainte de a vedea, a marturisit el însusi de la sine adevarul; si ceea ce nu avea auzind, a dobândit îndata ce a vazut, adica credinta. Deci si de aici se vede ca între contemplare si faptuire este atât deosebire câta este între minte si simtire.

Atât cel prunc cu vârsta cât si cel în floarea vietii, au nevoie de lapte. Dar cel dintâi ca sa se hraneasca, iar cel de-al doilea ca sa se îndulceasca. Se îndeletniceste, deci, faptuitorul cu citirea psalmilor, dar acesta se arata făcând-o si contemplativul. Dar cel dintâi spre întarirea si asigurarea sufletului, iar vazatorul (contemplativul) spre înveselire si mai ales ca sa odihneasca miscarea învapaiata si întinsa si izvorătoare de lacrimi spre Dumnezeu. Caci, desi duhul din el salta peste masura si râvneste sa se veseleasca mai bine de razele dumnezeiesti si sa se preschimbe si sa creasca din slava în slava, dar firea compusa a trupului si firea de lut a inimii slabeste. Astfel faptuitorul zaboveste în cuvintele dumnezeiesti pentru cunostinta si pentru învatatura si stiinta din ele; cunostinta acestora o primeste si contemplativul, dar în tacere, caci cele ce le învăta în chip negrait si ceea ce puterea lui contemplativa priveste, cuvântul nu poate grai.

Deci contemplativul nu se dispenseaza totdeauna de întelesurile cunoscute din natura si din Scriptura. Dar chiar atunci el vede atât de adânc în ele, încât nu poate exprima ceea ce vede si înțelege.

ŢUrechea linistii va auzi lucruri minunate: a spus „minunate” dar, ce fel de lucruri minunate, n-a putut sa spuna. De aceea, a renuntat sa graiasca negraitul celor mai presus de cuvânt. Pentru aceasta, si cuvântul dumnezeiesc îmi cere sa fericesc pe cei care au crezut înainte de a vedea. (Ioan 20, 29), adica pe faptuitori, dar pe contemplativi îi socotesc mai presus de cei fericiți. Caci daca faptuitorul, desi n-a vazut, are fericirea numai din credinta, ce ar trebui sa cugetam despre vazator? Caci acesta, împreuna cu umblarea prin credinta, care s-a ridicat peste cele ce trebuie facute, vede cele mari si minunate si patimeste suisuri în inima si e îndumnezeit zi de zi, precum se cuvine.

Pentru a ne bucura cu mintea si pentru a vietui potrivit cu noi însine, a ne ridica spre Dumnezeu, trebuie sa contemplam întâi toate cele supuse simturilor, întelesurile împrastiate în ele, existând împreuna cu cele ce vad. Dar faptuitorul nu poate face aceasta, sau nu voieste. Nu poate pentru ca nu are povatuitor sau scriere care sa i le arate. Sau nu voieste, pentru ca chiar daca le are pe acelea, nu se încrede în aproapele din pricina mândriei si a vicleniei, si ramâne lipsit de gustarea acelor întelesuri, socotind ca cele aratate ale Scripturii îi sunt de ajuns spre calauzire si folosindu-se de creatie în chip sec spre slujirea trupului si socotind ca aceasta ajunge spre buna credinciosie, nemaicautând nimic altceva.

Sunt oameni seci, uscati, care nu gasesc în lume nimic altceva decât un obiect de satisfacere a trebuintelor pamântesti ale trupului. nu-si dau seama ca sufletul e avizat la lume pentru trebuintele trupului sau, cu un scop si mai înalt: pentru îmbogatirea si cresterea sa spirituala si deci pentru ridicarea la Dumnezeu. Altfel cum s-ar ridica sufletul la Dumnezeu? În acest caz, sufletul ar fi în trup numai spre folosul trupului. sau aceasta ar duce la negarea sufletului.

Iar contemplativul, culegând din zidirea vazuta, cele nevazute, si aflându-le în conglasuire cu duhul Scripturii, paseste cu pas fericit spre fiintele despartite (de materie) si privind maretia stralucirii lor, trece prin har cu bucurie dincolo de acestea si se muta la întelesurile necreate a lui Dumnezeu. Si, desfatându-se de nesfârșirea si vederea acestora, pe cât e cu putinta, înainteaza în chip negrait, unitar si mai presus de lume, de frumusetea negraita si de stralucirea atotluminoasa, într-o stare unificata si unitara, nu mai stie cine este de bucurie si de mirare si primeste revarsarea nesfârșitei bucurii dumnezeiesti si descrie, dintr-o simtire îmbelsugata, prin cuvinte si slove si faptuitorului, drumul ce calauzeste spre adevar.

Sfatul cel mare al Dumnezeului nostru si bunatatea iubirii de oameni mai presus de fire si neînteles a Tatalui, sfat, de care ai auzit vorbindu-se si pe care a venit sa-l aduca Iisus, făcându-se Îngerul Lui (*Isaia 9, 6*), pentru bunatatea si iubirea covârșitoare, mai presus de întelesul sfinteniei, fata de neamul nostru, e sfatul prin care se aduna ratiunile celor vazute într-o singura Ratiune concentrata (într-un singur Cuvânt), pe care a fagaduit sa ne-o dea (sa ni-L dea) noua; el nu va sfârși niciodata sa te uimeasca, umplându-te de bucurie si de patimirea pacii.

Iisus s-a facut Îngerul sau Vestitorului marelui sfat al lui Dumnezeu pentru noi. Pentru ca El ca Ratiunea tuturor ratiunilor celor create, sau ca Cuvântul cuvântator al tuturor cuvintelor ce ni le spune prin ratiunile celor create, trebuie sa aduca si modul si puterea prin care ratiunile sau în împlinirea acestei unificari a constat „sfatul cel vesnic al lui Dumnezeu” cu privire la creatiune (Efeseni 1, 9-10). Aceasta reunificare își produce efectul în fiecare dintre cei ce-L primesc pe Hristos, întrucât unitatea tuturor ce o reprezinta El si puterea Lui de reunificare se aseaza în noi ca o putere de a ne uni cu El si cu toate. Fiecare ne facem putatorul acestei Ratiuni unitare a tuturor.

Trei ordini treimice de taine vede, îndeobste mintea sanatoasa în jurul lui Dumnezeu: personala, naturala si cea care urmeaza celei naturale. Treimea cea dintâi își daruieste mintii descoperirea ei mai ales din Sfintele Scripturi. Cea naturala se contempla si din întelegerea fapturilor, iar cea care urmeaza celei naturale e cunoscuta si din adevarul rational. Intrând mintea în cea dintâi ordine treimica, sau, mai propriu vorbind, atintindu-se spre ea, se întâlnește cu Cel neapropiat, dar nu în chip simplu. Atintindu-se spre a doua, afla cu uimire o bucurie unita cu întelepiciunea, iar intrând în a treia treime, patrunde cu adevarat în întunericul unde este Dumnezeu, ajungând cu totul simpla, nesfârșita si nehotarnicita în starea fara chip si fara forma. Iar când priveste la toate aceste trei treimi, le vede ca pe un fel de a zecea ordine, în care, cum zic vestitorii adevarului, locuieste toata plinatatea dumnezeirii (*Coloseni 2, 9*). Atunci priveste cu adevarat pacea, care întrece toata mintea în desavârșirea suprema a harului vazator.

Treimea se cunoaste nu numai prin citirea despre cele trei Persoane în Sfânta Scriptura, ci si prin contemplarea firii ei celei una în creatiune si în energiile ei ce vin în noi. Caci si în firea si în energiile ei necreate sunt prezente cele trei Persoane. Dar cel care traieste în sine energiile necreate ale lui Dumnezeu, se afla mai presus de cunoasterea lui Dumnezeu, dobândita din citirea Scripturii si prin deducerea Lui rationala din natura. Acela e ridicat la experienta negraita

(apofatica) a lui Dumnezeu, care poate fi numita de aceea *întuneric*. În acest caz, mintea cunoscând pe Dumnezeu nu din înțelesuri multe și marginite ale Scripturii și naturii, ci într-un mod mai presus de ele, nu mai are nici ea o stare întipărită de chipuri, ci s-a ridicat la starea fără chipuri, la starea nehotarnicită corespunzătoare Celui nehotarnicit și nesfârșit, pe care-L experiaza. Tema e insistent înfatisată și în scrierea lui Calist Catafygiotul ce urmează după aceasta.

Fericit barbatul a cărui simțire înțelegătoare a înflorit din liniștea străbatută de rațiune și care, așa zicând, s-a reîntors la sine și trăiește din însuflarea și înrăurirea Duhului.

Aceasta e și înțelegere și simțire, pentru că intra în atingere cu o realitate plină de sens, pe care o înțelege nu teoretic, nu de la distanță, ci prin contact direct, prin experiență. „Simțirea înțelegătoare” s-a reîntors în ea însăși, cautând să se înțeleagă și în același timp să se experimenteze pe sine. Adică subiectul care înțelege și înțelegând experiaza realitățile se reîntoarce spre sine însuși, cautând să se înțeleagă și să se experimenteze pe sine. Dar întrucât el nu mai este obiect ca lucrurile din afară, ci subiect izvorător de nesfârșite înțelegeri și experiențe, se sesizează pe sine ca indefinit. Prin aceasta a ieșit din îngustările ce i le-au imprimat chipurile și înțelesurile obiectelor. Dar el nu poate persista în experiența caracterului sau indefinit decât dacă este ținut în această experiență de o putere mai presus de a sa, de adierea Duhului, subiect și El, dar infinit mai accentuat decât el. În adâncurile indefinite ale sinei sale subiectul sesizează adierea de sus a Duhului, care îl întărește pe el ca subiect și-l face și mai vădit ca subiect.

Ea este rodul cugetării sanatoase prin har, cugetare care îndreptează simțirile sufletului, ridică mintea și preschimba cu usurință inima, când străbate, zburând, spre cele dumnezeiești. Dar întoarcerea simțirii înțelegătoare la sine, fără liniștea dobândită cu știința și fără curăția inimii prin har, e mai cu neputință decât plutirea omului prin văzduh. A avea cu ea pe Dumnezeu în inima și a vedea prin ea pe Dumnezeu, e și ușor și folositor. Dar lipsa ea e ca o uitare a lui Dumnezeu, sau fără ea gândirea la Dumnezeu e mai degrabă o necunoaștere și o nevedere a lui Dumnezeu decât o vedere sau o cunoaștere a Lui.

Îndată ce cugetarea a străbatut prin cele create la Dumnezeu, îndată ce a zburat în celălalt plan, al misterului personal suprem, s-a ivit simțirea sau experiența înțelegătoare a lui Dumnezeu. Dar experiența misterului dumnezeiesc are loc odată cu scufundarea, prin această experiență înțelegătoare, în sinea proprie indefinită, dar de caracter personal. Pe aceasta o află plină de infinitul personal dumnezeiesc. Fără simțirea sau experiența înțelegătoare a lui Dumnezeu, gândirea despre Dumnezeu e mai degrabă o necunoaștere a Lui. Căci e o speculație de la distanță care nu cunoaște din experiența puterea Lui, ci rămâne o simplă noțiune goală de conținut, sau cu un conținut creat, construit de noi, infinit străin de realitatea lui Dumnezeu.

Cel ce a aflat din har această simțire dumnezeiască, a aflat, s-ar putea spune, pe Dumnezeu. El nu mai are nevoie de cuvinte, stând lângă Dumnezeu și alegând mai bine să liturghisească Lui. El îmbrățișează tăcerea, mai bine zis, tace chiar fără să vrea. Duhul lui Dumnezeu locuiește în el. Din el rasare iubire, pace și bucurie duhovnicească. El trăiește o viață schimbată față de cea obișnuită și comună. Se veselește de Dumnezeu și ochii lui înțelegători văd lumina înțelegătoare, inima lui poartă în ea foc. Împreună cu El este simplitatea, neschimbarea, nesfârșirea și nehotarnicia, neînceputul și vesnicia dumnezeiască, însoțite de uimire. Lacrimi neconținute izvorăsc din ochii lui; și nu mai puțin din inima lui curge izvor de apă vie duhovnicească. Se uneste în chip unitar și în întregime cu cele cunoscute de această uimire înțelegătoare și e înconjurat de lumina sfesnicului unic și se desfăta de

o desfatare mai presus de lume si e plin de entuziasm si de bucurie, minunându-se si iesindu-si din sine în privirea plina de teama spre Dumnezeu.

Despre frica din dragoste

Când dumnezeiescul David, învâtorul lumii zice: ȚCei ce iubiti pe Domnul, urâti cele rele! (Psalmi 96, 10), aceasta înseamna: ȚCei ce iubiti pe Dumnezeu, temeti-va de Domnul. Fiindca el îi vede ca si dupa ce au început sa iubeasca pe Dumnezeu, rautatea încearca sa-i atraga si sa li se strecoare în suflet. De aceea, pe buna dreptate si foarte potrivit, le porunceste celor ce iubesc pe Domnul si au ajuns la aceasta stare, sa fie înca cu luare aminte si sa urasca rautatea. Iar daca nu v-ati învătat sa o urâti, trebuie sa va temeti înca, pentru ca daca n-ar fi aceasta de temut, n-ar fi spus proorocul David celor ce iubesc pe Hristos sa o urasca.

Caci, desi bucuria si veselia de Dumnezeu este o stare înalta si dumnezeiasca si cu adevarat plina de har, cel ce o are putând privi în ea taine mai presus de fire, sufletul nostru este schimbacios prin fire si nu e despartit de lutul pamântesc si cu trupul ce creste din el, ca sa nu se teama totdeauna în lupta lui de consimtirea cu el, ci e înjugat, în chip neînteles, cu el si respira oarecum împreuna cu el vrând-nevrând si patimeste împreuna cu el si se schimba în unele privinte împreuna cu el prin fire, încât ar putea spune cineva ca nu are stapânire asupra lui. Si trupul îi este potrivnic neobosit, cautând pretutindeni belciuge de care ar putea sa-l apuce pentru a-l rasturna. De aceea, e nevoie de lupta si de rugaciune, din pricina fricii. De câta frica si de câta tremurare are nevoie sufletul ce tinde spre Dumnezeu si de câta luare aminte si rugaciune, las celor cu mai multa simtire dintre ascultatori sa cerceteze si sa deosebeasca. Dar acestea le poate cunoaste numai sufletul care a ajuns la treapta vederii prin harul luminator al Duhului si patimeste cele proprii iubirii dumnezeiesti.

Daca Adam ar fi avut frica cuvenita în atât covârsire a darului proorociei si asemanarii cu Dumnezeu de care se bucura, n-ar fi fost biruit cu atât necinste, si nici Samson cel nascut din fagaduinta (Judecatori 13, 3) si purtatorul de Dumnezeu David si multi altii, între care si minunatul Solomon. Deci, daca acesti atât de mari au avut nevoie de temere, lupta si de luare aminte însoțita de rugaciune, socoteste cât de mult au nevoie de acestea cei ce n-au dobândit darul si lucrarea mai presus de fire a Duhului? Caci ei nu s-au ridicat la dragostea extatica dumnezeiasca si la betia nebuna a vederii frumusetii lui Dumnezeu. De câta frica si cutremur, luare aminte si rugaciune în Hristos Iisus, însoțita de cuget smerit si neîncetat, nu au deci nevoie acestia?

În ce fel se apropie omul de contemplarea lui Dumnezeu

Precum miscarea trupului are nevoie de altceva ce nu tine de rânduiala ei, adica de ochi si de altceva mai presus de firea ei, adica de lumina, asa miscarea mintii are nevoie de ochi care sunt deosebiti de rânduiala ei si de lumina ce e mai presus de firea ei. De aceea, nu toata miscarea mintii e dupa cum se cuvine, ci numai cea care se misca, precum s-a zis, prin ochi si prin lumina harului. Iar ochii mintii sunt deschizatura inimii prin credinta. Si lumina e Dumnezeu Însusi, lucrând prin Duhul în inima. Si

precum lumina simturilor nu misca drept pe cei fara ochi, ci numai pe cel ce vede, asa si lumina înțelegatoare, sau Dumnezeu, nu misca mintea celui ce nu are deschizatura inimii, ci numai pe cel ce o are. Dar, asa cum nici ochii n-ar putea lucra ale lor fara lumina, tot asa nici deschizatura inimii fara Dumnezeu; mai bine zis, inima nici nu se deschide fara Dumnezeu, care lucreaza si e vazut prin ea.

Dupa unirea înțelegatoare a inimii prin har, mintea vede în lumina duhovniceasca ce se întinde în Cel dorit, care este Dumnezeu, iesind cu totul afara din simtire, făcându-se adica fara culoare, fara calitate, fara închipuiri, scapata de nalucirile celor sensibile. Caci mintea noastra este un vas ce primește, pe cât îi sta în putinta, lumina neapropiata a frumusetii dumnezeiesti. Si e un vas minunat, caci se largeste pe masura Duhului dumnezeiesc ce se revarsa în el. daca revarsarea este mai mare, se face si vasul mai mare; iar daca e mai mica, se face si el mai mic. Si iarasi, prin revarsarea mai mare se face si el mai tare, iar prin cea mai mica se face mai fara putere. Si iarasi, daca se varsa în el mult, devine mai una cu ceea ce se varsa în el si pastreaza mai nevarsat ceea ce a primit; iar daca se varsa în el putin, îndata el se face slab si fara putere si nu poate pastra ceea ce s-a varsat în el.

Este vorba de unirea inimii cu Dumnezeu prin deschizatura ei. Dar ea nu este o unire pur sentimentala, sau prin simturi, ci o unire care e si înțelegere, o unire care produce si înțelegere, nu numai iubire. De aceea toti Parintii cer aducerea mintii în inima. Din inima sau împreuna cu inima vede mintea pe Dumnezeu, iubindu-L si înțelegându-L în acelasi timp, sau unindu-se cu El si înțelegând ce se întâmpla în aceasta unire.

Mintea este ca un vas elastic, elastic la nesfârșit. Se poate largi la nesfârșit si se poate micsora pâna a nu mai primi nimic. Poate aceasta va fi existenta atrofiata a celui din iad. În acelasi timp cu cât primește mai multa revarsare de lumina, cu atât devine mai tare pentru a o putea sustine.

Prin aceasta se lamureste sensul duhovnicesc al sinergiei, al împreunei lucrari a omului cu Dumnezeu: cu cât mai mult har, cu atât mai multa putere în fiinta celui ce primește si mai mare unitate între ea si el.

Si iarasi: primind mai mult, se usureaza; dar daca se îngreuneaza si atârna în jos când e gol de ceea ce i se potriveste. Sau: fiind usor, tine mai mult, decât mai putin. I se întâmpla si în alte privinte cu totul dimpotriva cu ceea ce se întâmpla vaselor sensibile, care tin mai usor pe cele mici decât pe cele mai mari. De aceea, socotesc ca si fiul tunetului a spus-o chiar de la începutul Evangheliei pe care a scris-o: *Ț*La început era Cuvântul si Cuvântul era la Dumnezeu si Dumnezeu era Cuvântul (*Ioan 1, 1*). A spus aceasta, ca sa întinda mintea auzitoare dupa marimea cuvântului si ca prin toata lumina mai mare a lucrului sa-i dea mintii o largime mai mare si sa o faca mai tare si mai în stare sa se întoarca spre ea însasi, dar si sa se întinda dupa marimea glasului, spre cuprinderea vederii lui Dumnezeu si a cât mai marii Lui înțelepciuni. Si, când Iisus îi spune lui Anania despre Pavel: *Ț*Vas al alegerii îmi este (*Fapte 9, 15*), aceasta trebuie înțeles despre marea putere înțelegatoare a omului dinauntru, prin care a si fost rapit pâna la al treilea cer, unde, cum se poate auzi de la el însusi, *Ț*a primit cuvinte negraite, pe care nu este cu putinta omului a le spune (*II Corinteni 12, 4*).

Despre contemplare

Mintea noastra este ca un fel de loc, care primește lumina aratarii dumnezeiesti, iar însusirea ei, de care se va vorbi, este minunata, caci se arata patimind cele contrare unui loc trupesc. Pentru ca acest

loc cu cât este mai întins, cu atât primește un conținut mai mare. Dar, mintea dimpotriva, cu cât se strânge și se adună pe sine, cu atât se face mai încăpătoare, iar când și-a oprit toată mișcarea rațională și înțelegătoare, sau de orice fel, vede pe Dumnezeu mai presus de toată mărimea. Îl vede pe El pe cât îngăduie firea lui întrupată și creată să-L vadă pe Cel din afara de acestea. Îl vede nu închipuindu-și-L în desert, nici trimițând în sus, ca în vis, socotintele sale, ci prin puterea negraită a Duhului dumnezeiesc. Căci acesta lucrează în lumina, în inimă ce patimește o prefacere mai presus de fire. Această prefacere primind-o inimă prin har, deși mintea doarme și se odihnește, ea veghează (*Cânt. Cânt. 5, 2*). Și mai degrabă știe acela că lucrarea aceea este dumnezeiască și duhovnicească, decât că el este om. Căci are în acea vreme o mișcare duhovnicească neîncetată a inimii, izvorătoare de viață și, ca urmare, de cele mai multe ori, lacrimă cea lăină. Lucrarea Duhului face inimă să aibă pace nu numai cu sine, ci și cu toți oamenii. Căci din ea rasare curățenie, bucurie, glasuri rugătoare tăcute, deschiderea inimii, veselie și desfătare negraată. Cel ce se împartășește din ea, ocolește cu adevărat și nu în chip prefăcut, chiar și cu auzul toată plăcerea trupului, toată bucuria, sau bogăția, sau slava celor din afara și trecătoare.

Căci acela a primit toate acestea în chip dumnezeiesc și duhovnicesc, cu inimă și cu mintea, nu numai cu raționamentul simplu, și nu se bucura nici numai de lumina aceasta a simțurilor, căci prin împrăștierea simțurilor se întuneca lumina dumnezeiască, cunoscută cu mintea și cu adevărat dulce. De aceea, se folosește prea puțin de aceasta; doar atâtă cât să mângâie puțin pe omul din afara. Dar toate le suferă, toate le rabdă (*I Corinteni 13, 7*), în toate s-a făcut neclintit pentru simțirea plăcută dinăuntru, născută din iubirea de vederea dumnezeiască. Și nu este necaz că să-l întristeze, afara doar de pacat.

Pentru locul acela, adică pentru mintea în stare de iubire, mult s-a ostenit marele David, arătând dorința și osteneala lui, sau cum n-a dat somn ochilor săi, nici odihna tâmplilor, Țpâna ce n-a aflat loc Domnului (*Psalmi 121, 4-5*). Iar înțeleptul Solomon întărește aceasta zicând: ȚDe se va sui duhul celui ce stăpânește la inimă ta, să nu-ți lăși locul tău (*Ecleziast 10, 4*). Dar și Mântuitorul poruncește ucenicilor săi: ȚSculați-vă să plecăm de aici (*Marcu 14, 15*). Și savârșind Pastele preînchipuirii în foisor, a dat să se înțeleagă acest loc. Pentru aceasta socotesc că fericite pe cei săraci cu duhul, însemnând sărăcia duhului, sau retragerea minții de la toate – golirea și adunarea ei în ea însăși. Căci atunci mintea nu numai că vede Împăratia lui Dumnezeu, ci o și patimește, dobândind o desfătare nemuritoare, în pace.

Despre faptuitor și contemplativ

Văzătorul își rodeste plăcerea vederii adevărate, ca partea cea bună, deprinzând tăcerea și privind pe Iisus. Plăcerea aceasta faptuitorul nu o cunoaște, că unul ce n-a gustat-o, întrucât de multe se îngrijeste și se tulbură, cântând, citind și ostenindu-și trupul. Ba și disprețuiește uneori ca obositoare și ne folositoare, silintele care înaripează înțelegerea spre lucrurile minții, cele nevăzute cu simțurile, care aduc prin îndeletnicirea cu ele o plăcere negraită, iar prin odihnirea în ele, o bucurie de nedescris. El nu înțelege că buna noastră patimire se odihnește lângă Cuvântul adevărat și de oameni iubitori și fără nici o lipsă al lui Dumnezeu și se năște din vederea Lui. Căci El este atotdesăvârșit și nu are nevoie de slujirea noastră. De aceea, El laudă și-o prieste pe Maria care sade

la picioarele Lui, hranindu-se cu contemplarea cuvintelor Lui si trezeste fiinta ei interioara spre înțelegerea lor. Ea nu face la fel ca Marta, caci aceasta se îngrijeste si se tulbura pentru multe, dupa cum spune Cuvântul Însusi. El zice aceasta nu numai îndemnându-le pe acelea spre ceea ce-i mai înalt, ci învățându-i pe toti cei de dupa ele, ca nu numai sa nu mustre ca lenesi pe cei ce voiesc sa se ocupe cu vederea si zabovesc în aceasta, ci sa-i si laude si sa se sileasca sa le urmeze pilda pe cât pot.

Cum vad contemplativii

Contemplativii vad în cele de acum si în cele ce se fac ca într-o oglinda si ca într-o ghicitura (*I Corinteni 13, 12*), starea celor viitoare. Iar oglinda, pe de o parte, nu poarta nici o grosime a lucrului aratat în sine, dar pe de alta, ceea ce arata nu e cu totul nimic. Caci, tot cel ce iubeste adevarul va marturisi ca ceea ce se vede în oglinda este un chip foarte clar al unui lucru. Tot asa si cele ce sunt si se fac nu arata vre-o alta grosime sau vreun alt ipostas decât al lor propriu, dar arata totusi chipurile neîndoielnice ale lucrurilor adevarate celor ce au primit puterea sa vada si înainteaza fara greseala spre Adevarul Însusi. Când deci, auzim pe Pavel zicând ca *Într-o clipă, prin credinta umblam, nu prin vedere*, sa nu socotesti ca vorbeste de credinta care se naste numai din auz, prin cuvântul simplu. Caci altfel, cum ar zice acelasi. *Acum cunoasc o parte, dar atunci voi cunoaste precum am fost cunoscut* (*I Corinteni 13, 12*); sau *Când va veni ceea ce e desavârsit, va înceta ceea ce e din parte* (*I Corinteni 13, 10*)? Vezi ca aceeasi cunostinta de acum ne va ajuta sa vedem si în viitor? Deosebirea celei din viitor fata de cea de acum e numai atâtă, câtă e între ceea ce e desavârsit si ceea ce e nedesavârsit. Si iarasi, cel ce spune ca acum umblam prin credinta si nu prin vedere în alt loc spune: *Asa alerg, dar nu ca unul ce nu vad; lovesc cu pumnul, dar nu ca unul ce bat vazduhul* (*I Corinteni 9, 26*). Le spune aceasta nu făcându-se pe sine însusi potrivnic celor spuse înainte, ci arătând câtă cunostinta adevarata si sigura avea despre cele viitoare. El cugeta asa pentru înțelesul îndoit al credintei si al vederii.

Caci este credinta care ia fiinta prin cuvântul simplu si deci are nevoie de dovedire. Si este o credinta care nu are deloc nevoie de dovedire, sadind o încredintare îndestulatoare în credincios din unele lucruri vadite. Ea se numeste si credinta întemeiata într-un ipostas. Vei înțelege mai limpede ceea ce spunem, dintr-o pilda: presupune ca-ti spun ca am vazut un om oarecare, mester la tesut, putând întipari, prin bataia tesutului la pânza, animale, pasari, chipuri de lei, vulturi, cai, de razboaie si altele de felul acesta. Daca nu le-ai vazut pe acestea tu însuti, ai nevoie de credinta ca sa consimti la ceea ti s-a spus numai prin cuvânt. Iar daca ti s-ar întâmpla sa vezi nu pe tesator, ci pânza, ai cunoaste îndata, chiar fara sa-ti explice cineva, ca acesta este lucrarea unui om caci nu s-a putut produce prin ea însasi, nici nu a putut fi tesuta de vreo alta vietuitoare. În acest caz, deci, sufletul va fi cuprins de alta credinta, cu mult deosebita de cea dintâi.

Tot asa, si ceea ce se înfatiseaza ca chip general pricinuieste credinta. Caci ai vazut un om, sa zicem cu par balai, sau negricios, înalt la trup, încolo potrivit la toate, la ochi, la culoarea obrazilor, la nas, la buze si în altele, prin care se arata chipul persoanei. Acest chip este al unei persoane (ipostasiat). Daca te-ar întreba, însa, cineva cum este fata acelui tesator, pe care nu l-ai vazut, ai spune ca din vederea pânzei ai aflat sigur ca cel ce a facut-o e om cu chipul general al omului, dar ca nu cunosti chipul sau personal (ipostasiat), deoarece nu l-ai vazut tu însuti. N-ai tagadui ca tesatorul

acestei lucrari bogate este om si ca stii ca este om si ca are chip omenesc. Deci cunosti un chip nepersonal (neipostatic), pe care macar ca nu l-ai vazut, totusi îl admiti în general fara sovaire, ca si când l-ai vazut.

Exista, deci, ca sa repetam cele spuse, o credinta prin auz, primita pe temeiul unui cuvânt simplu, si exista o credinta întemeiata în ipostas si primita printr-o încredintare vadita, asa cum este un chip vazut în cineva, ca într-un subiect, si în acest caz se numeste ipostasiat, si un chip care nu e în cineva ci se contempla în ratiunea lui generala, genul nefiind precizat prin multe trasaturi deosebitoare.

Toti contemplativii sunt stapâniti de o credinta întemeiata în ipostas în acest sens, dar chipul îl vad în general, nu în ipostas.

Toata expunerea dinainte a fost o foarte originala caracterizare a credintei prin vedere, cu deosebirea ei de credinta nebazata pe vedere. Credinta din vedere este numita *ipostatica*, pentru ca ea vine din însasi realitatea crezuta si ca atare experiata. Ea vine din puterea acelei realitati ipostatice traite, mai precis din prezenta Persoanei dumnezeiesti experiate. Totusi, aceasta credinta nu vede Persoana aceea (ipostasul) însasi. Sunt propriu-zis trei situatii: credinta din auz, care nu experiata o lucrare ce vine din Dumnezeu, credinta din experienta lucrarii ce vine din ipostasul Lui; si vederea lui Dumnezeu Țfata catre fatat', în însasi ipostasul Lui, când credinta înceteaza. Aceasta va fi în viata viitoare. Deci propriu-zis sunt doua credinte în viata de aici si o vedere fata catre fata în viata viitoare. Credinta a doua e si ea nu numai credinta, ci si vedere, dar nu pe vederea ipostasului însusi. Ea stie de chipul general al lui Dumnezeu, dar nu-L vede pe El concret, ci crede în El

Dar daca Dumnezeu n-ar fi un chip inteligibil (înteles cu mintea), cum s-ar numi El frumusetea? Deci precum exista o frumusetate inteligibila a lui Dumnezeu, dar nu e vazuta în ipostas, înțelege ca exista si un chip inteligibil al Lui, maret, atotsfânt, preaslavit, pricinuind uimire sufletului, umplând si luminând cu totul mintea, covârsind-o cu marea si mult felurita Lui, maret, atotsfânt, preaslavit, pricinuind uimire sufletului, umplând si luminând cu totul mintea, covârsind-o cu marea si mult felurita Lui stralucire si aducând în ea înțelegerea lui Dumnezeu. De aceea întiparindu-se si Manoe, a strigat: ȚSuntem pierduti, femeie! Am vazut pe Dumnezeul' (*Judecatori 13, 22*). Caci tot cel ce se întipareste de chipul acela, marturiseste ca aceasta este o dovada a întiparirii lui Dumnezeu.

Dar si marele Moise a vazut pe Dumnezeu în acest chip, precum s-a scris: ȚS-a aratat Dumnezeu lui Moise în chip si nu în ghicituri' (*Numeri 12, 8*). Caci, daca ar fi lipsit cu totul în chip vrednic de Dumnezeu, Dumnezeu ar fi cu totul de nevazut (de necunoscut, de nesimtit). Frumusetatea este o armonie si chipul un fel de întocmire statornica.

Chipul este un fel de „structura”. Bunatatea, atotputernicia, înțelepciunea sunt un fel de structura statornica a lui Dumnezeu, izvorul tuturor structurilor. El poate fi si trait într-un anumit fel ca atare.

Iar daca s-ar spune ca Dumnezeu este lipsit de un chip vrednic de El, ar trebui sa se spuna ca e lipsit si de frumusetate si cu atât mai mult de fata, în care este si chipul si frumusetatea. Dar careva dintre prooroci zice: ȚL-am vazut pe El si nu avea nici chip nici frumusetate, ci chipul lui lipseat' (*Isaia 53, 2-3*). Aceasta o spune despre dumnezeirea Cuvântului, întrucât atârna pe cruce ca un raufacator, neavând nici un semn al firii dumnezeiesti. Caci, cât priveste omenescul, desi nu mai are în El frumusetate din pricina mortii, totusi e vadit ca avea chipul unui mort.

Dar David Îl preamărește pe El iarasi ca Țîmpodobit cu frumusetet, si nu dupa omenitate, caci adauga: Țhar s-a varsat în buzele Tale, ceea ce e propriu dumnezeirii, ca si frumusetea. Iar de fata lui Dumnezeu, David pomeneste în multe locuri. Aici zice: Țîntors-ai fata Ta si m-am tulburat, aici se roaga: ȚSa nu întorci fata Ta de la mine, sau: ȚÎntoarce fata Ta de la pacatele mele, s.a.

Deci daca nu e oprit de a se vorbi la Dumnezeu de fata si de frumuseti potrivita cu Dumnezeu, care nu sta în figura si nu e în ipostas propriu, e cuvenit sa se vorbeasca si de un chip, care e ed însusi si fata si frumuseti. Pe acesta avându-l întipărit în sine si Pavel a spus: ȚAsa alerg, nu fara sa vad nimic; asa lovesc cu pumnii, nu ca batând aerul (I Corinteni 9, 26).

Caci Dumnezeu fara sa fie vazut în Sine, nici împartăsit, totusi în alt înțeles se vede si Cel necuprins se cuprinde. De aceea, si David ne cere sa cautam pururi fata Lui, ca având noi întipărirea dumnezeirii, sa ne împartăsim de mult si negrait har si de bucurie si placere dumnezeiasca. Asa zice David catre Dumnezeu despre sine însusi: ȚSatura-ma-voi, când voi vedea slava Ta. Caci, celor ce vad pe Dumnezeu în adevar si în Duh, începe sa li se arate mult si nesfârșita slava a luminii fetei dumnezeiesti. Si desfatarea si bucuria izvorătoare din ea le este celor ce o patimesc nesecata si, asa zicând, de nesuportat din pricina covârșirii ei, iar celor ce n-au vazut-o si n-au gustat-o, de nepovestit si de neînțeles. Caci daca nici un cuvânt n-ar putea descrie dulceața mării celor ce n-au gustat-o, ce mestesug ar putea sa lamureasca cele mai presus de minte celor ce nu l-au vazut si nu s-au împartăsit de bucuria si de desfatarea dumnezeiasca din ele?

Deci, Sfântul Pavel, având credinta în Dumnezeu întemeiata în ipostas si chipul maret si mai presus de frumuseti, dar neipostatic al lui Dumnezeu, a spus ca umblam prin credinta, adica prin cea întemeiata într-un ipostas, dar nu printr-un chip vazut în ipostas; adica prin credinta care nu pricinuieste îndumnezeirea nenascuta. Caci zice Sfântul Maxim:

Ț Numesc îndumnezeire nenascuta iluminarea dumnezeirii prin chipul aflator în ipostas, care nu e facuta, ci se arata în mod neînțeles în cei vrednici. Totusi prin chip se vede frumusetea.

Ț Despre aceasta frumuseti zice Marele Vasile: Ce e mai vrednic de iubit decât frumusetea dumnezeiasca? Frumusetea adevarata, preaiubita si vazuta numai cu mintea curatita e cea din jurul firii dumnezeiesti si fericite.

De aceea, si Pavel s-a marturisit pe sine Țsimplu în cuvânt, dar nu în cunostintă, caci era mare în cunostinta, prin care cunostea din parte pe Dumnezeu cel mai presus de înțelegere, în chipul inteligibil vrednic de Dumnezeu. Aceasta cunostinta din parte o avea si Moise, vazatorul de Dumnezeu, care vedea chipul dumnezeiesc cel nevazut în ipostas, si frumusetea Lui. De aceea zice: ȚDaca am cunoscut ca am aflat har la Tine, arata-mi-te ca sa Te cunosc si sa Te vad (Iesirea 33, 13). Deoarece primise odioara aratarea dumnezeiasca si slava frumusetii, dar nu în ipostas, cere si aceasta, ca unul ce s-a facut mai desavârșit.

Moise vedea si el chipul lui Dumnezeu în frumusetea ce iradia din El si era încredintat deci despre chipul Lui ipostatic, dar nu-L vedea în ipostas.

Dar Dumnezeu nu a consimțit deoarece aceasta nu e cu putinta nici unui suflet înțelegator si nici unei vederi, nici chiar celei îngeresti, ca una ce întrece hotarele a toata cunostinta. Moise era vazator de Dumnezeu si vedea pe Dumnezeu în întuneric, dar nu în ipostas, ci în chip si frumuseti inteligibila, fara suportul ipostatic (personal).

Se poate deci rezuma cuprinsul acestei dezvoltari astfel: se vede frumusetea lui Dumnezeu si în acest sens si chipul Lui, dar nu în ipostas; dar vazatorul stie de acesta prin ceea ce vede, prin ceea ce iradiaza din ipostas.

Asa se poate vedea Dumnezeu, cum a spus si Moise si Ilie si, simplu graind, toata ceata atotdumnezeiasca a proorocilor.

Deci umbla prin credinta întemeiata în ipostas, care se naste din cele contemplate în jurul lui Dumnezeu si își ia întărire din slava ce stralucește din frumusetea fetei Lui si marturia din chipul întipărit al luminii Lui mai presus de stralucire, si nu prin credinta ce se naste în auz din cuvântul simplu.

Se precizeaza din nou înțelesul credinței întemeiata ipostatic, atât fata de credința întemeiata pe auz, cât și fata de vederea ipostasului, sau ipostasurilor dumnezeiești. Credința întemeiata ipostatic e credința ce se naste din lumina ce iradiaza din Dumnezeu, din slava Lui, care în acest sens se poate numi și chipul Lui, dar care nu e un chip vazut ca ipostas. Acesta din urma întrece puterea oricarei creaturi de a-L vedea, chiar și a Îngerilor. Dar credința ce se naste din vederea slavei și luminii dumnezeiești, din cele vazute „în jurul lui Dumnezeu”, adica din energiile Lui necreate, e deosebita totusi de credința din auz, pe baza cuvântului simplu. Ea e o experienta a prezentei lui Dumnezeu prin lucrare, dar nu o vedere a ființei Lui.

Daca am reveni la cele trei categorii de cunoastere a tesaturului: cunoasterea lui din auz, din vederea pânzei tesute de el și din vederea lui în persoana, credința ipostatica e identica cu cunoasterea tesaturului din vederea pânzei lui, dar nu din vederea chipului lui personal, pe când cea din auz e identica cu cunoasterea tesaturului din simplu auz; al treilea caz nu este posibil la Dumnezeu. Deosebirea între credința ipostatica și cea a cunoasterii tesaturului din vederea pânzei tesute de el, e ca în pânza nu se vede lucrarea prezenta a tesaturului pe când în aceasta credința se vede însasi lucrarea prezenta a lui Dumnezeu, slava și lumina ce iradiaza din El. e ca și cum am vedea mâinile tesaturului lucrând, dar nu i-am vedea fata.

Iar daca aici umblam prin credința, întemeiata în ipostas, și nu prin chipul vazut în suportul sau ipostatic, sau personal (*II Corinteni 5, 7*), în veacul viitor nu mai e nevoie din credința. De aceea aici avem credința întemeiata în ipostas; și deoarece atunci se va vedea mai limpede chipul preamarit al slavei, aici acest chip se vede mai umbrat. *Ț*Aici, cum zice Grigorie Cuvântatorul de Dumnezeu, se aduna o întiparire din altceva într-o icoana a adevarului, care înseamna un chip umbrat. Atunci va fi vederea *Ț*fata catre fatat' și *Ț*încetarea a ceea ce e din parte, prin aratarea a ceea ce e desavârsit' (*I Corinteni 13, 10*). *Ț*Acum, cum zice fericitul Augustin, vederea din parte a lui Dumnezeu consta în rapirea întregului suflet rational de iubirea slavei Lui. Caci în aceasta dragoste sufletul se face unitar și privește în mod unitar ascunsul cel unic și mai presus de toate al lui Dumnezeu. Din chipul, din frumusețea și din fata aceasta se umple de stralucire, se înfrumusețeaza și se lumineaza toata mintea, umplându-se de stralucire și luminându-se duhovnicește și mai presus de lume. Prin acestea se simplifica, se înalta și se umple de uimire puterea vazatoare a ei. Dar tot prin acestea se lumineaza sufletul în mod tainic și se umple de desfatare dumnezeiasca și de veselie. Și, ca sa spun pe scurt, prin acestea se slaveșc și se îndumnezeiesc cei ce iubesc vederea și auzirea dumnezeirii și se fac prieteni, urmasi și vazatori ai lui Dumnezeu, înca fiind legati cu trupul. De aceea, stravad și oglindesc din parte, printr-o simțire înțelegatoare, fericirea bunatătii viitoare și starea veacului acela, *Ț*pe care nici ochiul nu le-a vazut, nici urechea nu le-a auzit, nici inima omului nu le-a încaput' (*I Corinteni 2, 9*).

Tâlcuire la cuvintele: Țlerusalimul ce se zideste ca o cetate ai carei partasi se aduna la un loc. caci acolo s-au suit semintiile, semintii ale Domnului, spre marturie lui Israel' (Psalmi 121, 2-3)

Ierusalimul se tâlcuieste ca loc al pacii și este chip al locului lui Dumnezeu, adica al sufletului ce are în sine pacea cea întru Hristos. Caci nu orice suflet are în sine pacea cea întru Hristos și poate primi numele pacii, ci cel care se zideste ca o cetate și are piatra cea din capul unghiului, pe care *Ț*a asezat-o Domnul în Sion potrivit făgaduintei, piatra cea de mult prett' (*Isaia 28, 16*). Iar Sionul este vârful arzator al Ierusalimului, care e chipul mintii vazatoare a sufletului, plina de pace. Caci daca ai cautat în alta parte, n-ai putea afla mintea observatoare și privitoare a înaltimilor adevarului. Ea nu e decât în inima, care a primit pacea. Ierusalimul este, deci, sufletul care petrece în pacea dumnezeiasca având piatra cea din capul unghiului și pietrele pretioase rotunde din Sfintele Scripturi, de care se sfarâma fiarele ce se grabesc sa urce în muntele lui Dumnezeu; care are și asfaltul, adica smerenia pe care o produce Duhul Sfânt și care topește și netezeste învârtosarea împietrita a inimii ca focul dumnezeiesc, prefacând-o în duh zdrobit și umilit; și ape din ploi, date Mântuitorului, care curg din râurile inimii; ba înca și lemnele neputrezite în vederea unirii, ca niste gânduri ale faptuirii adevarate; apoi cuie și sfredelul care pricinuieste frica și sileste spre împlinirea poruncilor dumnezeiești; dar și

pe Cuvântul dumnezeiesc ca ziditor și pe cei de după El, adică pe cei ce cârmuiesc cu știința primită de la El puterile sufletești; și, simplu graind, uneltele de zidire, postul și privegherea, cântarea, citirea și celelalte, ca să spun pe scurt, câte le-am primit de la Cuvântul întrupat (prin unealta rațiunii), spre înfaptuirea modului virtuții; și frânghia de finic, adică sfintitele legi ale lui Dumnezeu din Scripturi; și lumina cunoscută cu mintea și soarele mai presus de toată stralucirea și toate câte rasfrâng lumina în suflet. Ca să spunem totul deodată, toate câte se folosesc în chip văzut spre zidirea unei cetăți le are în chip dumnezeiesc și duhovnicesc, sufletul. Căci, el este Ierusalimul înțeles cu mintea și el se zidește ca o cetate spre locuința lui Dumnezeu Celui peste toate, Treimii celei fără de început și de viață făcătoare. Căci a spus: ȚEu și Tatăl vom veni, și locaș la el ne vom face, ca și când ar zice: ȚÎl vom face cetate; și cetate cu adevărat minunată, întinsă la nesfârșit.

Dar, poate n-ar fi cu totul nepotrivit să adăugăm la cele spuse și aceasta. Dacă voiești să cunoști ca a început să umbrească din pace lumina dumnezeiască sufletul tău; dacă voiești să știi că sufletul tău e un Ierusalim ce se zidește ca o cetate; dacă bagi de seamă că părtașii lui sunt adunați la un loc, adică toate gândurile și puterile lui s-au adunat împreună și voiesc să fie într-o unitate, ca să nu fie o cetate dezbinată, ci să-l zidească în chip unit ca pe o cetate; dacă se suie în acest Ierusalim ce se zidește ca o cetate, seminciile Domnului, sau puterile cele mai generale ale sufletului, ajunse dumnezeiești și înălțându-se duhovnicesc și făcându-se ca niște trepte; dacă vezi săvârșindu-se acestea în tine, să nu încetezi să zidești astfel mai departe. Adu-ți aminte de turnul dezbinării și de zidirea lui și de despartirea limbilor (*Facerea 11, 1-9*) și cunoaște că nu toată zidirea e bună, chiar dacă pare din afară astfel.

Vorbind, îndeobște, cei ce au ochi văd două feluri de zidiri și de trepte. Una ce se face spre bine și spre locaș al lui Dumnezeu. Iar semnul ei este că părtașii ei sunt adunați la un loc și seminciile ei sunt seminciile Domnului ce se înalță în ea, vestind sufletului lucruri mari, minunate și pricinuitoare de pace, de iubire și de sfintenire, și zidindu-l.

Iar alta ce se face spre răul și spre pierderea sufletului. Semnul ei nemincinos este împartirea limbilor spirituale și o cumplită tulburare. Iar sfârșitul e că se face salaz patimilor, cum s-a făcut turnul dezbinării salaz serpilor. Iar seama să nu zidești turn spiritual de dezbinare, al cărui sfârșit e distrugerea și împartirea limbilor spirituale și tulburare și pieire totală.

Există o pace, mai mult parută decât adevărată. E cea a trupului care se desfășoară, care pricinuieste multă grijă sufletului, chiar dacă pentru o vreme ia înfățișarea prefăcută a liniștii. Și există o pace a simțurilor, produsă de închiderea și de fuga lor de toate, care este urmată de liniște. Dar și aceasta, măcar că e neasemanat mai bună decât cea dintâi, e de scurtă durată. Căci când sufletul e tulburat de gânduri, patimește întreg omul, ca și atunci când e tulburat trupul. Dar există pacea a treia, mai presus de a simțurilor și a trupului. Ea constă în liniștea puterilor sufletului și a omului dinauntru. Ea vine din purtarea și sânguinta cea bună, din rugăciunea mai curată, din plânsul mai dulce, din rostirea cu plăcere a cuvintelor dumnezeiești.

Dar aceasta încă nu înseamnă desăvârșirea păcii. Căci precum trambitasul sau cântărețul la chitară nu poate rămâne neîncetat la lucrul său, deoarece, suferind în chip necesar uneori de osteneala mâinilor și alteori din pricina vreunei neputințe sau a unei împrejurări de boală, trambitasul nu poate trambita și cântărețul la chitară nu poate mișca totdeauna cu putere coardele,

asa si sufletul care-si cârmuieste în chip armonios puterile sufletului, nu ramâne totdeauna neschimbat în starea aceasta, ci uneori e stingherit de vreo mânie, stârnita cu voie sau fara de voie de ceva, sau de vreo dorinta de schimbare si de trândavie, fiind una dintre fapturi si aflându-se legat cu grasimea si cu greutatea trupului. Dar când primește prin har prezenta celui nefacut, care a facut toate, si se împartășește de Duhul neschimbat si de viata facator, se umple de o viata preschimбата si minunata, pricinuita de Duhul de viata facator si se bucura de o viata mai presus de fire si cu totul neschimbatoare. Si precum viaza datorita puterii de viata facatoare, asa si vede, caci Duhul de viata facator e si lumina. Si se bucura vazând cele mai presus de fire ale Celui mai presus de fire si se bucura de pacea care întrece toata mintea, datorita lucrării de înviorare si luminii mai presus de minte a Celui mai presus de minte si bucuriei tainice de cele vazute.

În aceasta pace sufletul nu se schimba câtusi de putin, nici nu sufera de oboseala, nici nu e tulburat de cursele si de uneltirile vrajmasului, ci priveste într-o miscare neîncetata pe Dumnezeu si cele din jurul Lui, prin puterea si miscarea, ba s-ar putea spune si prin voia lui Dumnezeu si a Duhului neobosit care lucreaza în inima din temelie ei ipostatica, (personală), nu cum își închipuie unul sau altul, ci cum singur Duhul stie, care cerceteaza si cunoaste adâncurile lui Dumnezeu (I Corinteni 2, 10) si învata pe cei partasi de El, printr-o simtire a sufletului. Deci pâna ce ne sârguim sa aprindem în noi, printr-o vietuire linistita, harul Duhului si nu-l stingem, si pâna ce suntem plini de sfintenia si de pacea negrita si mai presus de fire a lui Dumnezeu în Treime, purtam cu adevarat, precum s-a spus, în smerenie, iubire si rugaciune, pacea trupului si a duhului si a sufletului în chip neobosit.

Caci pacea cu osteneala nu e încă pacea desavârsita ci pricinuitoare a celei desavârsite. Cea desavârsita, potrivit celor spuse, se traieste cu totul fara osteneala, în odihna sabatismului desavârsit si a odihnei în Hristos.

Nu a cunoscut cineva mai limpede uneltirea, sau, daca trebuie spus altfel, atacul diavolesc personal, decât cel ce a scapat de draci si s-a izbavit pentru o vreme de atacurile lor. Si nimeni nu scapa si nu se izbaveste de ele, cum am spus mai înainte daca n-a dobândit în inima înrâurirea si suflarea dumnezeiasca personală. Iar aceasta o naste credinta însoțita de smerenie si de iubirea lucratoare de Dumnezeu si de oameni, prin petrecerea în liniste, împreuna cu privegherea, prin citirea aici lucratoare, aici vazatoare si deci de Dumnezeu cugetatoare, si prin rugaciune. Iar iubirea lucratoare poate fi numita, cu adevarat, împlinirea, pe cât e cu putinta, a sfintelor porunci ale lui Dumnezeu. Din acestea se naste deci nu numai o înțelegere mai curata si mai stravezie a lui Dumnezeu, ci vine în suflet si cunostinta amanuntita si deosebirea limpede a diavolestilor uneltiri de rele urzitoare. Caci cu cât sunt mai mari nevointele, cu atât e mai mare si razboiul dracilor pizmasi porniti cu furie în chip covârsitor si fara rasuflare spre tot felul de chinuri viclene ale sufletului purtator de Dumnezeu. Asa ca daca n-ar sta aproape cu iubire de oameni Hristos, Mântuitorul poporului sau, si nu s-ar lupta pentru credinciosi, cu adevarat nu s-ar mântui nici un om, chiar daca ar fi sfânt.

Numai cei ce au primit simțirea duhovniceasca prin patrunderea cea din har, înțeleg pe cei ce n-au dobândit simțirea duhovniceasca, si sunt condusi sufleteste prin sunete limpezi si lamurite spre cele ce se întâmpla. Caci unul ca acesta poate sa le deosebeasca pe toate, dupa Sfântul Pavel, desi el nu e judecat de nimeni altul (I Corinteni 2, 15). Fiindca cei ce sunt astfel, nu numai ca nu vad lipsa Duhului dumnezeiesc, ci si fericesc uneori, din neînțelegere, pe cei vrednici mai mult de compatimire, întrucât nu au primit simțirea Duhului prin har, ci sunt purtati mai degraba de duhul lumii si sunt

Țsufletești, cum îi numeste cuvântul dumnezeiesc (*I Corinteni 2, 14*). Iar cei duhovnicești la simțire și aprinși de focul dumnezeiesc, nu judecă nicidecum lucrurile, cu grabă, sau după latura văzută, ca cei mulți. Ci după adevărul neschimbat și vesnic din ei, fiind învățați în chip sigur de Duhul de viață făcător și luminător, care dăruiește celor în care se salasluieste o altă viață decât cea obișnuită, o viață mai presus de fire și o lumină și o cunoștință deosebită de a ochilor celor mulți.

Asa a fost Iacob Patriarhul, care schimbând de multe ori locul, a rămas apoi într-un unic loc, dar a văzut acolo multe cu ochiul patrunderii și a spus lucruri minunate despre fiii săi (*Facerea 49, 1 și 5*). Asa a fost Isaia cel mai puternic în cuvânt dintre prooroci. Căci văzând pe Iisus dus ca o oaie spre junghiere, nu s-a lăsat înșelat nici de patimirea nici de smerenia lui și de purtarile proprii ei, ci a văzut tainic în acestea, cu ochiul patrunderii, slava Lui, așa cum se cuvine; macar că l-a văzut pe Iisus lipsit de chip și de frumusețe și supus celorlalte patimi a mărturisit totuși dumnezeirea Lui. Asa a fost, ca să spunem pe scurt, fiecare dintre sfinții prooroci, care credeau cu înțelegere cele duhovnicești, prin iluminarea Duhului.

Cel ce vrea să cunoască cu ușurință pe cei ce au în ei duhul lumii, să-și aducă aminte de ceata carturarilor și fariseilor din Evanghelie, cum se îndelețniceau cu cele parute bune și țineau cu împătimire la cele arătate și poșteau cu toată puterea sufletului și prin pasirea și schima cuvioasă să fie numiți Țnvățători și nu urmăreau altceva decât să-și potrivească un chip la arătare și să laude cu fatarnicie viața virtuoasă. De aceea văi ce orbire! Pe Iisus Hristos, Fiul cel prea adevărat al lui Dumnezeu Cel peste toate, L-au osândit cu înversunare, din pizma pe care o năstă în ei duhul lumesc, la moarte; au osândit la moarte viața dumnezeiască și adevărata.

Căci dacă Duhul Sfânt nu vorbește în noi, precum s-a spus, din pizma, e vădit că duhul lumii graiește din pizma și de aceea judecă cu nedreptate și într-o întunecare. De aceea se vor tăia, precum s-a scris, în vremea judecății de obște a lui Dumnezeu și se vor plânge pe ei însșiși, nu fără dreptate, de starea lor. Căci vor vedea pe Cel pe care L-au strapuns și se vor întreba cu nedumerire, zicând: ȚNu este Acesta Cel pe care L-am socotit că nimic și nu socoteam viața Lui nebunie? Cum deci a fost rânduit Acesta între fiii lui Dumnezeu? (*Înțelepciunea lui Solomon 5, 4-5*). Căci făcându-se de batjocură întunericul parerii de sine prin duhul lumesc poticnindu-se cumplit, pe drept cuvânt nu au putut să cunoască adevărul și să umble pe urmele Lui, ca cei ce au mintea dreaptă și pe Duhul cel luminător.

Iar despre cei duhovnicești Pavel zice: ȚOare nu știți că vom judeca pe îngeri! Cu atât mai mult cele trebuincioase vieții. Astfel cel ce are Duhul, pe toate le poate judeca, dar pe acesta, cum zice Domnul, nu-l poate primi lumea, nici vedea. Deci totuși câți n-au îmbrăcat, prin simțirea adevărată a sufletului, Duhul cel Sfânt mai presus de ceruri, nici nu-l au pe Acesta lucrând în ei cele negraite, în taină, și graind cele de nepovestit, sunt vădiți că având duhul lumii. ȚIar voi, zice Pavel, nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi. Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui.

Vezi, că cei ce au Duhul în ei, nu sunt trupesti? Și că cei ce sunt lipsiți de Acesta, nu numai că nu pot să judece drept în cele dumnezeiești, dar nici nu pot să fie ai lui Hristos? ȚIar noi nu am luat duhul lumii, ci Duhul cel de la Dumnezeu, ca să vedem cele dăruite nouă de Dumnezeu. Înțelegi că cele dumnezeiești și adevărul nu le pot cunoaște decât cei ce au primit Duhul lui Dumnezeu? Căci

asa a spus si Domnul: ȚCând va veni Acela, Duhul Adevarului, va va conduce pe voi la tot adevarulȚ. Vezi de unde rasare în minte adevarul întreg, deci si judecata sigura si libera de pacat?

De aceea, Duhul Sfânt se numeste Duhul sfatului, Duhul stiintei, al înțelegerii, al înțelepciunii, Duhul stapânitor, Duh drept, Duhul adevarului, iar la Isaia ȚDuhul judecatiiȚ. Aceasta pentru ca în El sufletul e dus de-a dreptul spre cele ce trebuie spuse si fiindca, lucrând El în suflet, acestea toate sunt judecate cum trebuie, dat fiind ca sufletul e partas de El. dar, fara Duhul, toate sunt pline de întuneric si pustii de adevar.

Iar cel pustiu de adevar, va gresi ca urmare si în cele spuse. Acela, încercând sa judece, va alege cele mincinoase si nu va nimeri adevarul. ȚCaci nimeni, zice, nu cunoaste cele ale celui alt, decât Duhul care locuieste în el. Caci Duhul toate le cerceteazaȚ. Daca s-ar putea afla adevarul fara El, Duhul Sfânt nu s-ar mai numi Duhul adevarului, Duhul judecatii si celelalte spuse mai înainte. Deci de va grai cel ce judeca fara Duhul adevarului, va fi sustinatorul minciunii, nascocind ceea ce nu este si, scurt vorbind, va cadea din adevar si se va scoate cu voia de la Dumnezeu si de la slava lui Dumnezeu; si va fi taiat cu dreptate, ca unul ce judeca si se rosteste cu graba în chip potrivit adevarului, vânzând dreptatea cu nepricepere, ca un alt Iuda. Caci si acela, de trei ori ticalosul, a fost osândit din pricina aceasta, ca a vândut dreptatea si adevarul, cum nu se cuvenea, adica pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe Cel trimis de Tatal ca dreptate si care s-a numit El însusi pe sine adevarul.

Fariseu nenorocit si orb, gol de Duhul care lumineaza ochii înțelegatori ai sufletului! Tu te grabesti cu mândrie sa judeci gresit din cele aratate cele dinauntru ale omului, ca si aceia care, vazând învieri minunate de morti si mii de semne dumnezeiesti, pe care Iisus, ca Dumnezeu adevarat, le lucra numai cu o încuviintare, în loc sa-L laude si sa-L preamareasca si sa creada în El, s-au separat si s-au mâniat pentru foarte înțeleapta si de oameni iubitoare dezlegare a sabatului si pentru ca nu posteau ucenicii Marelui, nici nu se spalau cu grija. Fariseu nebun si prea lipsit de minte si plin de întuneric! Voiesti sa îndrepti izvorul înțelepciunii si al harurilor minunate si negraite si, trecând cu vederea faptele unei asa de mari puteri, vezi pe cele mai neînsemnate si facute dupa o judecata înca neînțeleasa de tine. Cât de stângaci, de nestiutor si de nesimtit esti! Te poticnesti cum nu trebuie de cele ce nu sunt, cum ar zice cineva, nimic, neminunându-te dupa cuviinta, de faptele cele prea mari care s-au savârsit, si neslavind si nelaudând, pe cât se poate, pe cel ce le-a lucrat pe acelea. Apropie-te cu smerenie de Acesta si cere cu sinceritate sa ti se dea motivul dezlegarii acelora care tu socotesti ca au fost trecute cu vederea, contrar obiceiului.

Deci, lucrul cel mai rau dintre toate este, pe cât se vede, parerea de sine si viclenia ce urmeaza dupa ea. Unul ca acesta este atât de întunecat, pe cât se socoteste ca stie, si pe atât de lipsit de minte pe cât nu-si cunoaste nestiinta.

Si iarasi, vai tie, fariseu orb, care nu cercetezi launtrul paharului, de este curat, ci îi închipui ca e de trebuinta sa înfaptuiesti si sa vezi curatenia din afara si cea vazuta. Nu auzi ce porunceste Hristos, adevarata Înțelepciune, despre judecata? Caci El zice: ȚNu judecati dupa vedere, ci judecati cu judeca cea dreaptaȚ. Nu înțelegi ca nu se poate judeca drept, nici rosti judecati drepte dupa ceea ce s-arata? Caci aceasta înseamna Țdupa vedereȚ. Cum deci tu, nesimtitule, netemându-te de porunca Tatalui si neînțelegând ca nu ceea ce se vede este omul adevarat si nu din ceea ce se vede trebuie el judecat, te porti fara rusine, în loc sa te ascunzi? Dar e firesc sa faci asa. Caci lipsit de viata adevarata

a luminii, a înțelepciunii, a adevărului și a cunoștinței din El și a celorlalte bunătăți ce ne vin și ni se împartășesc din Duhul, nu numai că nu poți judeca cele ale altora fără greșeală, dar nici pe tine nu te poți vedea în ce rău zaci. Scoate, dacă mă asculți, bârna din ochiul tău, adică părerea de sine din mintea ta, și atunci vei putea stravedea cum se cuvine, căci vei putea trece prin paiul, sau prin păcatul care s-a lipit, dintr-o rapire și uitare, de ochiul aproapei. Dar până ce ochiul tău dinauntru nu vede lumina cunoscută cu mintea, e vadit că întunericul e pricinuit de bârna aflată în el. De aceea, nu afirmă cele ce sunt proprii numai celor luminați, înainte de a te cerceta pe tine cu toată priceperea și înainte de a alunga raul departe de tine. Căci făcând așa, te faci batjocura dracilor și a patimilor nebuniei. De aceea, fapta aceasta e foarte greșită și pornirea spre ea e primejdioasă. Și graiască și să judece, deci, cei izbăviți de Domnul, cum sfătuiește fericitul David: ȚȚei pe care i-a izbăvit Domnul din mâna vrăjmasilorȚȚ (*Psalmi 106, 2*), celor cunoscuți cu mintea, ȚȚși i-a adunat din țarăȚȚ, adică deprinderile patimase și neîmpacate și mult felurite, unindu-i între ei și cu slava Lui. Și graiască și să judece aceștia, căci au fost adunați și uniți și luminați, ca unii ce au fost izbăviți și mântuiți.

Tu, însă, până ce nu ești, precum s-a spus, plin de lumina duhovnicească, asigură-te cu tăcere și să nu-ți fie frica să mărturisești că vrei să mai bine să înveți și că nu știi, ceea ce e pricina de mântuire, nu de pierzanie. Căci cum nu te va rușina pe tine Hristos care zice: ȚȚEu nu judec pe nimeniȚȚ? Iar tu ce spui? ȚȚEu îi judec pe toțiȚȚ. O, ce neștiință, că să nu spun nesimțire! ȚȚTotal toată judecata a dat-o FiuluiȚȚ. Fiul a luat de la Tatăl lucrarea judecării. Iar tu de unde o ai, dacă nu ți-e dată? Oare locuiește Treimea și umbla vadit în tine, potrivit făgăduinței? Oare te vezi pe tine în Dumnezeu Cuvântul și pe Dumnezeu Cuvântul în tine? Sau în Dumnezeu? Oare curg în tine râurile Sfântului Duh, sau izvorăsc ele din lumina neapropiată înăuntru inimii tale? Sau celelalte câte le lucrează Dumnezeu în sfinții Lui în chip arătat? Nu mai ai mult până acolo?

Oprește, deci, limba ta de la rău, și buzele tale, ca să nu vorbească viclenie. Caută, întreabă pe alții și înveță cu grija de la ei și nu înveță pe alții; și judecat de alții, nu te roști, nu judecă nicidecum tu însuți. Trebuie să fie cineva foarte prost ca să-și închipuie că, orb fiind, poate cerceta cele scrise în cărți. Dar e cu mult mai prost cel ce-și închipuie că poate cunoaște fără Duhul cel viu, cele ale altuia. Unul ca acesta nu poate cunoaște întocmai nici ale sale cum sunt.

Dar acestea sunt uneltiri și ispite ale diavolului viclen și pizmas și urător al binelui, pornite în chip vadit împotriva noastră, pentru că noi însine ne-am umplut de viclenie din părerea de sine și ne-am lăsat înduplecați, cum nu se cuvine, să purcedem a judeca. Prin aceasta el vrea să poticnind-ne cu nepricepere, să gresim în chip nefericit împotriva adevărului și în loc să ne apropiem de el și să-l cunoaștem să rămănem nefolosiți și să ne facem pricini de sminteală și de vătămare nu numai nouă însine, ci și celor apropiați, și, odată cu aceasta, supuși înfricosății judecării a lui Dumnezeu. Cunoșcând deci uneltirea diavolului și ascultând de porunca marelui Pavel, să nu judecăm înainte de vreme, până ce nu va veni în noi Domnul în Duh, ca să ne lumineze și să ne descopere cele adânci, învățându-ne fără greșeală cunoștințele și descoperirile vederilor dumnezeiești și lucrurilor tainice. Arătându-ne, astfel, în chip neamagitor, duhovnicesc și purtător de Dumnezeu, mai bine zis dumnezei, ne va calauzi spre slava și ne va restabili în harul stravazator. Atunci vom cunoaște, în chip curat, la ce rău ne duce voința de a judeca, goliti de harul lui Hristos. Dar tot atunci vom judeca fără greșeală întru dreptate.

Cu adevarat minunat si uimitor lucru este Dumnezeu, Cel ce nu are loc unde sa se odihneasca (*Isaia 66, 1*), si se odihnesta în chip vrednic de Dumnezeu în inima.

Orice fiinta constienta se odihnesta numai în iubirea sigura si totala a altei fiinte constiente. De aceea si Dumnezeu afla cea mai placuta odihna în inima omului care-L iubeste în mod sigur si total. Omul poate iubi sigur si total pe Dumnezeu prin inima. Inima este organul si locul iubirii. Iar inima poate iubi la nesfârșit, pentru ca se poate umple de iubirea nesfârșita a lui Dumnezeu, întorcându-i-o ca iubire a sa: *Țale Tale dintru ale Talet'*. În relatia de iubire a sufletului cu Dumnezeu se împlineste aspiratia omului de a iubi la nesfârșit si de a fi iubit la nesfârșit.

Daca un împarat, chiar pamântesc si marginit în putere, atunci când îmbratiseaza pe cineva cu iubire si da mâna unui nobil, îi pricinuieste celui îmbratisat multa slava si cinste si adauga, pe drept cuvânt, aceluia mare bucurie, ce se va întâmpla când de cel miluit se atinge, în chip vadit, nu un împarat pamântesc, ci Dumnezeu Cel fara de început, necreat, Facatorul si Domnul tuturor, Caruia îi stau de fata cu frica mii si zeci de mii de îngeri si-l slujesc mii de mii; si se atinge nu simplu ci înlauntrul inimii, ba mai vârtos, si locuieste în el, nu vremelnic, ci vesnic, în asa fel ca se si uneste cu el si-l slaveste si-l îndumnezeieste la culme si-l daruieste, celui ce-L primeste si e cu har daruit, zeci de mii de negraite bunatati? Cât de mare si de negraita slava, cinste si bucurie se va întipari în el, iar aceasta pentru vesnicie? Cu adevarat minunate si mai presus de minte sunt acestea!

Placerea spirituala

Socotesc ca oricine s-a apropiat de aceste lucruri cu judecata, va spune ca placerea propriu-zisa e ceea ce nu poate fi pus pe seama firii si nu poate fi grait prin cuvânt si ceea ce dainuieste ca o stare îndelungata si umple inima de bucurie si dupa trairile ei; ceea ce e departe de placerea dupa trup, care este idolatra (legata de un chip) si nu e o placere propriu-zisa. Drept aceea, tot cel ce doreste placerea, sa caute placerea înțelegatoare (spirituala), duhovniceasca, curata si care nu se împrastie, si nu va gresi, ci mai degraba se va muta cu usurinta de la cele de pe pamânt la cele ceresti, cu gândirea lui si apoi cu tot sufletul. Caci aceasta este placerea adevarata si propriu-zisa: placerea inimii neurmata de parerea de rau, adevarata placerea a sufletului rational si nemuritor, care ramâne vesnic luminoasa, pururi izvorâtoare, neosândita, si mai degraba vrednica de dorit, fericita si însotitoare nezgomotoasa a sfintilor din veac, vesnica, blânda, datatoare de îndrazneala, stralucitoare, cu bun chip, evlavioasa, luminoasa, plina de bucurie si lucratoare si dupa aceea. Iar daca te-ai îndulcit duhovniceste cu ea prin cercare, cu siguranta vei consimti cu cele scrise. Iar daca nu, tine deocamdata cele spuse, prin credinta.

Placerea truasca

Placerea care nu este spirituala – a Duhului, ci a trupului, e gresit sa se numeasca *placere*. aceasta, odata împlinita, aduce o amara parere de rau si de aceea în chip mincinos este numita placere. Este o „placere” falsa si straina de sufletul rational. E nerationala, josnica, greoaie, iubitoare de întuneric,

zgomotoasa, stingheritoare, trecatoare, supusa repede vestejirii. Trupul îmbatrânind, aceasta se retrage cu rusine fara sa vrea; e osândita, ticaloseste viata, o face nefolositoare, roaba, apasata de osânda, lacoma la mâncare, molesita, fara nadejde, nesocotita, aducând tristete întunecata celui ce o lucreaza, dupa savârsire. Daca ai patimit acestea, fara îndoiala cunosti adevarul celor spuse, iar daca te-ai pazit, prin mâna lui Dumnezeu, ascultând cuvintele mele, ca de cuvintele adevarului, sa stii ca vei secera rodul stralucitor al vietii.

Este descrisa toata dezordinea si stricaciunea adusa de placerile inferioare. Parintii socotesc în general ca viata ordonata, care duce la îndumnezeire, este o viata calauzita de ratiune, în unire cu harul, sau în comuniune cu Dumnezeu cel personal, pe când patimile care desfigureaza fiinta umana au un caracter nerational, adica egoist. ordinea în fiinta proprie si în societate e tinuta prin ratiune, care ia în considerare armonia dintre toate; dezordinea, descompunerea individuala si sociala este efectul patimilor irrationale. Este implicata aici învatatura despre persoane si lucruri ca încorporari ale ratiunilor Cuvântului dumnezeiesc, între care exista în mod firesc o armonie. Ratiunile gândite ale lucrurilor, corespunzând ratiunilor gândite ale Logosului, sunt încredintate ratiunii gânditoare, ratiunii-subiect a persoanelor, ca chipuri ale Ratiunii-Subiect, suprem reprezentata de Cuvântul ipostatic, pentru ca aceste persoane sa aiba un continut comun al dialogului între ele si cu Logosul. În toate lumineaza Cuvântul dumnezeiesc, sau Ratiunea suprema. Dar lucrurile si ratiunea finita a persoanelor sunt sinteze armonioase ale ratiunilor în starea lor încorporata. Când ratiunea umana gânditoare face un uz rau de aceste sinteze, stricând armonia în fiinta umana, si între persoane si lucruri, se produce o dezordine si o stricaciune generala. Mentinerea în armonie a ratiunilor lucrurilor, a relatiilor fapturilor si urmând pilda acestui Subiect întrupat.

Sfântul CASIAN ROMANUL

Catre Episcopul

Castor Despre cele opt gânduri ale rautatii¹

Dupa ce mai înainte am alcatuit cuvântul despre rânduielile chinoviiilor, de data aceasta, nadajduind iarasi în rugaciunile Voastre, ne-am apucat a scrie despre cele opt gânduri ale rautatii, adica despre cel al lacomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristarii, al trândaviei, al slavei desarte si al mândriei.

I. Despre înfrânarea pântecelui .

Mai întâi deci vom vorbi despre înfrânarea pântecelui, care se împotrivesc îmbuibarii pântecelui; apoi despre chipul posturilor si despre felul si cantitatea bucatelor. Iar acestea nu de la noi le vom spune, ci dupa cum le-am primit de la Sfintii Parinti. Acestia n-au lasat un singur canon de postire, nici un singur chip al împartasirii de bucate, nici aceeasi masura pentru toti. Fiindca nu toti au aceeasi tarie si aceeasi vârsta; apoi si din pricina slabiciunii unora, sau a unei deprinderi mai gingase a trupului, însa un lucru au rânduit tuturor: sa fuga de îmbuibare si de saturarea pântecelui. Iar postirea de fiecare zi au socotit ca este mai folositoare si mai ajutatoare spre curatie, decât cea de trei sau de patru zile, sau decât cea întinsa pâna la o saptamâna. Caci zic: cel ce peste masura întinde postirea, tot peste masura se foloseste adeseori si de hrana. Din pricina aceasta se întâmpla ca uneori, din covârsirea postirii, slabeste trupul si se face mai trândav spre slujbele cele duhovnicesti; iar alteori, prin prisosul mâncarii, se îngreuiaza si face sa se nasca în suflet nepasare si molesire. Au cercat Parintii si aceea ca nu tuturor le este potrivita mâncarea verdeturilor sau a legumelor si nici posmagul nu-1 pot folosi ca hrana toti. Si au zis Parintii ca unul mâncând doua litre de pâine e înca flamând, iar altul mâncând o litra, sau sase uncii, se satura. (Uncia este uncia romana: 27 gr. 165 mlgr.). Deci, precum am zis mai înainte, le-a dat tuturor o singura regula pentru înfrânare: sa nu se amageasca nimeni cu saturarea pântecelui si sa nu se lase furat de placerea gâtlejului. Pentru ca nu numai deosebirea felurilor, ci si marimea cantitatii mâncarurilor face sa se aprinza sagetile curviei. Caci cu orice fel de hrana de se va umplea pântecele, naste samânta desfrânarii; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea sa se îmbete, ci si saturarea de apa, precum si prisosul a orice fel de hrana o moleseste si o face somnoroasa. În Sodoma nu aburii vinului, sau ai bucatelor felurite au

adus prapadul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice Prorocul. Slabiciunea trupului nu dauneaza curatiei inimii, când dam trupului nu ceea ce voieste placerea, ci ceea ce cere slabiciunea. De bucate numai atât sa ne slujim, cât sa traim, nu ca sa ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu masura si cu socoteala, da trupului sanatatea, nu îi ia sfintenia. Regula înfrânării si canonul asezat de Parinti, acesta este: Cel ce se împartaseste de vreo hrana sa se departeze de ea pâna mai are înca pofa si sa nu astepte sa se sature. Iar Apostolul zicând: "Grija trupului sa nu o faceti spre pofta", n-a oprit chivernisirea cea trebuincioasa a vietii, ci grija cea iubitoare de placeri. De altfel pentru curatia desavârsita a sufletului nu ajunge numai retinerea de la bucate, daca nu se adauga la ea si celelalte virtuti. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul si prin ostenirea trupului mari foloase aduce, înfrânarea de la iubirea de argint calauzeste sufletul spre curatie, când înseamna nu numai lipsa banilor, ci si lipsa poftei de-a-i avea. Retinerea de la mânie, de la întristare, de la slava desarta si mândrie, înfaptuieste curatia întreaga a sufletului. Iar curatia partiala a sufletului, cea a neprihanirii adeca, o înfaptuiesc în chip deosebit înfrânarea si postul. Caci este cu neputinta ca cel ce si-a saturat stomacul sa se poata lupta în cuget cu dracul curviei. Iata de ce lupta noastra cea dintâi trebuie sa ne fie înfrânarea stomacului si supunerea trupului nu numai prin post, ci si prin priveghere, osteneala si cetiri; apoi aducerea inimii la frica de iad si la dorul dupa împaratia cerurilor.

II. Despre duhul curviei si al poftei trupesti

A doua lupta o avem împotriva duhului curviei si al poftei trupesti. Pofa aceasta începe sa supere pe om de la cea dintâi vârsta. Mare si cumplit razboi este acesta si lupta îndoită cere. Caci acest razboi este îndoit, aflându-se si în suflet si în trup. De aceea trebuie sa dam lupta din doua parti împotriva lui. Prin urmare nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea desavârsitei neprihaniri si adevaratei curatii, de nu se va adauga si zdrobirea inimii si rugaciunea întinsa catre Dumnezeu si cetirea deasa a Scripturilor si osteneala si lucrul mâinilor, care abia împreuna pot sa opreasca cele neastâmparate ale sufletului si sa-1 aduca înapoi de la nalucirile cele de rusine. Mai înainte de toate însă, foloseste smerenia sufletului, fara de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci de la început trebuie pazita inima cu toata strajuirea de gândurile murdare, "Caci dintru aceasta purced, dupa cuvântul Domnului, gânduri rele, ucideri, preacurvii, curvii" si celelalte. Deoarece si postul ni s-a rânduit de fapt nu numai spre chinuirea trupului, ci si spre trezvia mintii, ca nu cumva, întunecându-se de multimea bucatelor, sa nu fie în stare sa se pazeasca de gânduri.

Deci nu trebuie pusa toata stradania numai în postul cel trupesc, ci si în meditatie duhovniceasca, fara de care e cu neputinta sa urcam la înaltimea neprihanirii si curatiei adevarate. Se cuvine asadar, dupa cuvântul Domnului, "sa curatim mai întâi partea cea dinlauntru a paharului si a blidului, ca sa se faca si cea din afara curata". De aceea sa ne sânguim, cum zice Apostolul, "a ne lupta dupa lege si a lua cununa" dupa ce am biruit duhul cel necurat al curviei, bizuindu-ne nu în puterea si nevointa noastra, ci în ajutorul Stapânului nostru Dumnezeu. Caci dracul acesta nu înceteaza de a razboi pe om, pâna nu va crede omul cu adevarat ca nu prin straduinta si nici prin osteneala sa, ci prin acoperemântul si ajutorul lui Dumnezeu se izbaveste de boala aceasta si se ridica la înaltimea curatiei. Fiindca lucrul acesta este mai presus de fire si cel ce a calcat întarâtările trupului si placerile lui ajunge într-un chip oarecare afara din trup. De aceea este cu neputinta omului (ca sa zic asa) sa zboare cu aripile proprii la aceasta înalta si cereasca cununa a sfinteniei si sa se faca urmator îngerilor, de nu-1 va ridica de la pământ si din noroi harul lui Dumnezeu. Caci prin nici o alta virtute nu se aseamana oamenii cei legati cu trupul mai mult cu îngerii cei netrupesti, decât prin neprihanire. Printr-aceasta, înca pe

pământ fiind si petrecând, au, dupa cum zice Apostolul, petrecerea în ceruri.

Iar semnul ca au dobândit desavârsit aceasta virtute, îl avem în aceea ca sufletul chiar si în vremea somnului nu ia seama la nici un chip al nalucirii de rusine. Caci desi nu se socoteste pacat o miscare ca aceasta, totusi ea arata ca sufletul boieste înca si nu s-a izbavit de patima. Si de aceea trebuie sa credem ca nalucirile cele de rusine ce ni se întâmpla în somn, sunt o dovada a trândaviei noastre de pâna aci si a neputintei ce se afla în noi, fiindca scurgerea ce ni se întâmpla în vremea somnului face aratata boala ce sade tainuita în ascunzisurile sufletului. De aceea si Doctorul sufletelor noastre a pus doctoria în ascunzisurile sufletului, unde stie ca stau si pricinile boalei, zicând: "Cel ce cauta la muiere spre a o pofti pe dânsa, a si preacurvit cu ea întru inima sa". Prin aceasta a îndreptat nu atât ochii cei curiosi si desfrânati, cât sufletul cel asezat înăuntru, care foloseste rau ochii cei dati de Dumnezeu spre bine. De aceea si cuvântul înțelepciunii nu zice: "Cu toata strajuirea pazeste ochii tai", ci: "Cu toata strajuirea pazeste inima ta"³, aplicând leacul strajuirii mai ales aceleia care foloseste ochii spre ceea ce voieste. Asadar aceasta sa fie paza cea dintâi a curatiei noastre: de nu va veni în cuget amintirea vreunei femei, rasarita prin diavoleasca viclenie, bunaoara a maicii, sau a surorii, sau a altor femei cucernice îndata sa o alungam din inima noastra, ca nu cumva, zabovind mult la aceasta amintire, amagitorul celor neiscusiti sa

rostogoleasca cugetul de la aceste fete la naluciri rusinoase si vatamatoare. De aceea si porunca data de Dumnezeu primului om ne cere sa pazim capul sarpelui¹, adica începutul gândului vatamator prin care acela încearca sa se serpuiasca în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima rasarire a gândului, sa primim si celalalt trup al sarpelui, adica învoirea cu placerea si prin aceasta sa duca apoi cugetul la fapta neîngaduita. Ci trebuie, precum este scris: "În dimineti sa ucidem pe toti pacatosii pamântului",² adica prin lumina cunostintei sa deosebim si sa nimicim toate gândurile pacatoase de pe pamânt, care este inima noastra, dupa învatatura Domnului; si pâna ce sunt înca prunci, fiii Vavilonului, adica gândurile viclene, sa-i ucidem, zdrobindu-i de piatra³, care este Hristos. Caci de se vor face barbati prin învoirea noastra, nu fara mare suspin si grea osteneala vor fi biruiti. Dar pe lângă cele zise din dumnezeiasca Scriptura, bine este sa pomenim si cuvinte de ale Sfintilor Parinti. Astfel Sfântul Vasile, episcopul Cezareei Capadociei, zice: "Nici muere nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt". El stia ca darul fecioriei nu se dobândește numai prin departarea cea trupeasca de muere, ci si prin sfintenia si curatia sufletului, care se câștiga prin frica lui Dumnezeu. Mai zic Parintii si aceea ca nu putem câștiga desavârsit virtutea curatiei, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastra adevarata smerenie a cugetului; nici de cunostinta adevarata nu ne putem învrednici, câta vreme patima curviei zaboveste în ascunzisurile sufletului. Dar ca sa desavârsim înțelesul neprihanirii, vom mai pomeni de un cuvânt al Apostolului si vom pune capat cuvântului: "Cautati pacea cu toata lumea si sfintirea, fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul"¹. Ca despre aceasta graieste, se vede din cele ce adauga, zicând: "Sa nu fie cineva curvar sau lumet ca Esau".² Pe cât este asadar de cereasca si de îngereasca virtutea sfinteniei, pe atât este de razboita cu mai mari bătăuili de potrivnici. De aceea suntem datori sa ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci si cu zdrobirea inimii si cu rugaciuni dese împreunate cu suspine, ca sa stingem cuptorul trupului nostru, pe care împaratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin atârările poței, cu roua venirii Sfântului Duh. Pe lângă acestea, arma foarte tare pentru acest razboi avem privegherea cea dupa Dumnezeu. Caci precum paza zilei pregatește sfintenia noptii, asa si privegherea din vremea noptii deschide sufletului calea catre curatia zilei.

III. Despre iubirea de argint

A treia lupta o avem împotriva duhului iubirii de argint. Razboiul acesta este strain si ne vine din afara firii, folosind necredinta monahului. De fapt atârările celorlalte patimi, adica a mâniei si a poței, își iau prilejurile din-trup si își au oarecum începutul în rasadul firii, de la nastere. De aceea sunt biruite abia dupa vreme îndelungata. Boala iubirii de argint însa, venind din afara, se poate taia mai usor, daca este silinta si luare aminte. Dar de nu e bagata în seama, se face mai pierzatoare decât celelalte patimi si mai cu anevoie de înfrânt. Caci e "radacina tuturor rautatilor",³ dupa Apostolul. Sa bagam numai de seama: îmboldirile cele firesti ale trupului se vad nu numai la copii, în care nu este înca cunostinta binelui si a răului, ci si la pruncii cei prea mici si sugaci care nici urma de placere nu au în ei, însa îmboldirea fireasca arata ca o au. De asemenea observam la prunci si acul mâniei, când îi vedem porniti asupra celui ce i-au nacajit. Iar acestea le zic, nu ocarând firea ca pricina a pacatului (sa nu fie), ci ca sa arat ca mânia si pofta au fost împreunate cu firea omului de catre însusi Ziditorul cu un scop bun, dar prin trândavie aluneca din cele firesti ale trupului în cele afara de fire. De fapt îmboldirea trupului a fost lasata de Ziditorul spre nasterea de prunci si spre continuarea neamului omenesc prin coborâre unii de la altii, nu spre curvie. Asemenea si îmboldul mâniei s-a semanat în noi spre mântuire, ca sa ne mâniem asupra pacatului, nu ca sa ne înfuriem asupra aproapelui. Prin urmare nu firea în sine e pacatoasa, chiar daca o folosim noi rau. Sau vom învinovati pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuintare necesara si folositoare e vinovat, daca cel ce l-a primit îl folosește pentru ucidere?

Am spus acestea, vrând sa aratam ca patima iubirii de argint nu-si are pricina în cele firesti, ci numai în voia libera cea foarte rea si stricata. Boala aceasta când gaseste sufletul caldicel si necredincios, la începutul lepadarii de lume, strecoara într-însul niscai pricini îndreptatite si la parere binecuvântate ca sa opreasca ceva din cele ce le are. Ea îi zugrăvește monahului în cuget batrânete lungi si slabiciune trupeasca si-i sopteste ca cele primite de la chinovie nu i-ar ajunge spre mângâiere, nu mai zic când este bolnav, dar nici macar când este sanatos; apoi ca nu se poarta acolo grija de bolnavi, ci sunt foarte paraziti si ca de na va avea ceva aur pus de o parte va muri în mizerie. Mai apoi îi strecoara în minte gândul ca nici nu va putea ramâne multa vreme în manastire, din pricina greutatii îndatoririlor si a supravegherii amanuntite a Parintelui. Iar dupa ce cu astfel de gânduri îi amagește mintea, ca sa-si opreasca macar un banisor, îl îndupleca vrajmasul sa învete si vreun lucru de mâna de care sa nu stie Avva, din care își va putea spori argintul pe care îl râvneste. Pe urma îl înseala ticalosul cu nadejdi ascunse, zugrăvindu-i în minte câștigul ce-l va avea din lucrul mâinilor si apoi traiul fara griji. Si asa, dându-se cu totul grijii câștigului, nu mai ia aminte la nimic din cele potrivnice, nici chiar la întunecul deznadejdii, care îl cuprinde în caz ca nu are parte de câștig; ci precum altora li se face Dumnezeu stomacul, asa si acestuia aurul. De aceea si fericitul Apostol, cunoscând aceasta, a numit iubirea de argint, nu numai "radacina tuturor rautatilor", ci si "închinare la idoli". Sa luam seama deci, la câta rautate târaste boala aceasta pe om, daca

Îl împinge și la slujirea la idoli. Căci după ce și-a departat iubitorul de argint mintea de la dragostea lui Dumnezeu, iubeste idoli oamenii scobiti în aur.

Întunecat de aceste gânduri și sporind la și mai mult rău, monahul nu mai poate avea nici o ascultare, ci se razvrătește, suferă, cărtățește la orice lucru, răspunde împotriva și nemaipazind nici o evlavie, se duce ca un cal nesupus în prăpastie. Nu se mulțumește cu hrana cea de toate zilele și striga pe fata ca nu mai poate să rabde acestea la nesfârșit. Spune că Dumnezeu nu e numai acolo și nu și-a încuiat mântuirea să numai în Mănăstirea aceea; și ca de nu se va duce de acolo se va pierde.

Banii cei puși de o parte, dând ajutor socotintii acesteia stricate, îl susțin ca niște aripi să cugete la ieșirea din mănăstire, să răspundă aspru și cu mândrie la toate poruncile

și să se socoată pe sine ca pe un strain din afară. Orice ar vedea în Mănăstire că ar avea trebuința de îndreptare, nu bagă în seamă, ci trece cu vederea, dacă nu defaimă și hulește toate câte se fac. Caută apoi pricini pentru care să se poată mânia sau întrista, ca să nu pară usuratec, ieșind fără pricină din Mănăstire. Iar dacă poate scoate și pe altul din Mănăstire, amăgindu-l cu soapte și vorbe desarte, nu se da înapoi să o facă, vrând să aibă un împreună lucrător la fapta sa cea rea. Și așa aprinzându-se de focul banilor săi, iubitorul de argint nu se va putea liniști niciodată în Mănăstire, nici nu va putea să trăiască sub ascultare. Iar când dracul îl va răpi ca un lup din staul și, despartindu-l de turmă, îl va lua spre mâncare, atunci lucrările rânduite pentru anumite ceasuri în chinovie, pe care îi era greu să le împlinească, îl va face vrajmasul să le împlinească în chilie zi și noapte cu multă râvnă; nu-l va slobozi însă să pazească chipul rugăciunilor, nici rânduiala posturilor; nici canonul privegherilor. Ci, după ce l-a legat cu turbarea iubirii de argint, toată sânguinta îl înduplecă să o aibă numai spre lucrul mâinilor.

Trei sunt felurile boalei acesteia, pe care le opresc deopotrivă atât dumnezeieștile Scripturi, cât și învățăturile Părinților. Primul e cel care face pe monahi să agonisească și să adune cele ce nu le aveau în lume; al doilea e cel care face pe cei ce s-au lepdat de avutii să se caiască, punându-le în minte gândul să caute cele pe care le-au daruit lui Dumnezeu; în sfârșit al treilea e cel care, legând de la început pe monah de necredință și moleșeală, nu-l lasă să izbăvească desăvârșit de lucrurile lumii, ci îi pune în minte frica de saracie și neîncredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, îndemnându-l să calce fagaduimile pe care le-a făcut când s-a lepdat de lume. Pildele tuturor acestor trei feluri precum am zis, le-am găsit osândite în dumnezeiasca Scriptură. Așa Ghiezi, voind să dobândească banii pe care nu-i avea înainte, s-a lipsit de darul proorocie, pe care învățatorul sau voia să i-l lase drept mostenire și în loc de binecuvântare a mostenit lepra vesnică prin blestemul Proorocului.¹ Iuda, voind să recapete banii, de care mai-nainte se lepadase urmând lui Hristos, a căzut nu numai din ceata ucenicilor, alunecând spre vânzarea Stapânului, ci și viața cea trupească a sa prin silnica moarte a sfârșit-o². Iar Anania și Salira, oprind o parte din pretul vânzării, se pedepsesc cu moartea prin gura apostolească³. Marele Moise poruncește și el în a "Două lege", în chip tainic, celor ce fagaduiesc să se lepede de lume, dar de frica necredinței se tin iarasi de lucrurile pămânesti: "De este cineva fricos și-i tremură inima de teamă, să nu iasă la război, ci să se întoarcă acasă, ca nu cumva cu frica lui să sperie și inimile fraților săi"⁴. Poate fi ceva mai întemeiat și mai lamurit decât aceasta marturie? Oare nu învățăm din aceasta cei ce ne lepadăm de lume, să ne lepadăm desăvârșit și așa să ieșim la război, ca nu cumva punând început slabănoș și stricat, să întoarcem și pe ceilalți de la desăvârșirea evanghelică, semănând temere într-însii? Chiar și cuvântul bine zis în Scripturi: "ca mai bine este a da decât a lua",⁵ îl tâlcuiesc rău aceștia, fortându-l și schimbându-i înțelesul, ca să potrivească cu ratacirea și cu pofta lor de argint. De asemenea învățătura Domnului care zice: "Dacă vrei să fii desăvârșit, vinde-ți averile tale și le da saracilor și vei avea comoară în ceruri; și venind urmează-mi Mie".⁶ El chibzuiesc ca decât să fii sarac mai fericit lucru este a stăpâni peste o bogăție proprie și din prisosul ei a da și celor ce au lipsă. Știe însă unii ca aceștia că încă nu s-au lepdat de lume, nici n-au ajuns la desăvârșirea monahicească, câta vreme se rusinează de Hristos și nu iau asupra lor saracia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor să-și slujească lor și celor ce au trebuință, spre a împlini fagaduimă calugărească și a fi încununati cu Apostolul, ca unii cari, după ce și-au risipit vechea bogăție, luptă ca Pavel lupta cea bună în foame și în sete, în ger și fără haine¹. Căci dacă Apostolul ar fi știut că pentru desăvârșire mai de trebuință este vechea bogăție, nu și-ar fi dispretuit starea sa de cinste, căci zice despre sine că a fost om de vază și cetățean roman². Asemenea și cei din Ierusalim, care își vindeau casele și tarinile și puneau pretul la picioarele Apostolilor³, n-ar fi făcut aceasta, dacă ar fi știut că Apostolii tin de lucru mai fericit și mai chibzuit ca fiecare să se hrănească din banii săi și nu din osteneala proprie și din ceea ce aduc neamurile. Încă mai lamurit învăța despre acestea același Apostol în cele ce scrie Romanilor, când zice: "Iar acum merg la Ierusalim ca să slujesc Sfinților, ca a binevoit Macedonia și Ahaia să facă o strângere de ajutoare pentru cei lipsiți dintre Sfinții din Ierusalim. Ca au binevoit, dar le sunt și datori".⁴ Dar și el însuși, fiind adesea pus în lanturi și în închisori și ostenit de călătorii, sau

împiedecat de acestea sa-si câştige hrana din lucrul manilor sale, precum obisnuia, spune ca primit-o de la fratii din Macedonia, care au venit la el: "Si lipsa mea au împlinit-o fratii cei ce au venit din Macedonia"5. Iar Filipenilor le scrie: "Si voi Filipenilor stiti ca iesind eu din Macedonia, nici o biserica nu s-a unit cu mine când a fost vorba de dat si luat, decât voi singuri. Ca si în Thesalonic odata si de doua ori mi-ati trimis cele de trebuinta"1.

Asadar, dupa parerea iubitorilor de argint, sunt mai fericiti decât Apostolul si acestia, fiindca i-au dat din averile lor si lui cele de trebuinta. Dar nu va cuteza nimeni sa zica aceasta, daca nu cumva a ajuns la cea mai de pe urma nebulie a mintii.

Deci daca vrem sa urmam poruncii evanghelice si întregii Biserici celei dintru început, întemeiata pe temelia Apostolilor, sa nu ne luam dupa socotintele noastre, nici sa înțelegem rau cele zise bine. Ci, lepadând parerea noastra cea molesita si necredincioasa, sa primim înțelesul cel adevarat al Evangheliei. Caci numai asa vom putea urma Parintilor si nu ne vom desparti niciodata de stiinta vietii de obste, ci ne vom lepada cu adevarat de lumea aceasta: Bine este deci sa ne amintim si aci de cuvântul unui Sfânt, care spune ca Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis unui senator, care se lepadase fara hotarâre de lume si mai tinea ceva din banii sai, un cuvânt ca acesta: "Si pe senator l-ai pierdut si nici pe monah nu l-ai facut!" Trebuie asadar sa taiem cu toata sânguinta din sufletul nostru "radacina tuturor rautatilor", care este iubirea de argint, stiind sigur ca de ramâne radacina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobândește nepetrecând în viata de obste, caci numai în ea nu avem sa purtam de grija nici macar de trebuintele cele mai necesare. Deci având înaintea ochilor osânda lui Anania si a Safirei, sa ne înfricosam a ne lasa ceva noua din averea noastra veche. Asemenea, temându-ne de pilda lui Ghiezi, a celui ce pentru iubirea de argint a fost dat leprei vesnice, sa ne ferim de-a aduna pentru noi banii pe care nici în lume nu i-am avut. Gândindu-ne apoi la sfârșitul lui Iuda cel ce s-a spânzurat, sa ne temem a lua ceva din cele de care ne-am lepadat, dispretuindu-le. Iar peste acestea toate, sa avem de-a pururi înaintea ochilor moartea fara de veste, ca nu cumva în ceasul în care nu asteptam, sa vie Domnul nostru si sa afle constiinta noastra întinată cu iubirea de argint. Caci ne va zice atunci cele ce în Evanghelie au fost spuse bogatului aceluia: "Nebune, într-aceasta noapte voi cere sufletul tau, iar cele ce ai adunat ale cui vor fi?"1

IV. Despre mânie

A patra lupta o avem împotriva duhului mâniei. Si câta trebuinta este sa taiem, cu ajutorul lui Dumnezeu veninul cel purtator de moarte al duhului acestuia, din adâncul sufletului nostru! Caci mocnind acesta tainuit în inima noastra si orbind cu turburari întunecate ochii inimii, nu putem dobândi puterea de-a deosebi cele ce ne sunt de folos, nici patrunderea cunostintei duhovnesti. De asemenea nu putem pazi desavârsirea statului bun si nu ne putem face partasi vietii adevarate, iar mintea noastra nu va ajunge în stare sa priveasca lumina dumnezeiasca. "Caci s-a turburat, zice, de mânie ochiul meu".2 Dar nu ne vom face partasi nici de înțelepciunea dumnezeiasca, chiar daca am fi socotiti de toti fratii înțelepti. Fiindca s-a scris: "Mânia în sânul celor fara de minte salasluiește"3. Dar nu putem dobândi nici sfaturile mântuitoare ale dreptei socoteli, chiar daca ne socotesc oamenii cuminti. Caci scris este: "Mânia si pe cei cuminti îi pierde:1 Nu vom putea tine nici cumpana dreptatii cu inima treaza, caci scris este: "Mânia barbatului nu lucreaza dreptatea lui Dumnezeu"2. Nici podoaba si chipul cel bun nu-1 putem dobândi, cu toate ca ne lauda toti, caci iarasi scrie: "Barbatul mânios nu este cu bun chip"3. Drept aceea cel ce vrea sa vie la desavârsire si pofteste sa lupte lupta cea duhovniceasca dupa lege, strain sa fie de toata mânia si iutimea. Iata ce poruncește vasul alegerii: "Toata amaraciunea si iutimea si mânia si strigarea si hula sa se ridice de la voi, dimpreuna cu toata rautatea"4. Iar când a zis "toata", nu ne-a mai lasat nici o pricina pentru care mânia sa fie trebuincioasa sau îndreptatita. Deci cel ce vrea sa îndrepte pe fratele sau când greseste, sau sa-1 certe, sa se sileasca a se pazi pe sine netulburat, ca nu cumva vrând pe altul sa tamaduiasca, sa atraga boala asupra sa si sa auda cuvântul Evangheliei: "Doctore, vindeca-te pe tine însuti", sau: "Ce vezi paiul din ochiul fratelui tau, iar bârna din ochiul tau n-o cunosti"5.

Din orice fel de pricina ar clocoti mânia în noi, ea ne orbeste ochii sufletului si nu-1 lasa sa vada Soarele Dreptatii. Caci precum fie ca punem pe ochi foite de aur, fie de plumb, la fel împiedecam puterea vazatoare, si scumpetea foitei de aur nu aduce nici o deosebire orbirii, tot asa din orice pricina s-ar aprinde mânia, fie ea, zice-se, întemeiata sau neîntemeiata, la fel întuneca puterea vazatoare.

Numai atunci întrebuintam mânia potrivit cu firea, când o pornim împotriva gândurilor patimase si iubitoare de placeri. Asa ne învata Proorocul zicând: "Mâniati-va si nu pacatuiti";6 adica aprindeti mânia asupra patimilor voastre si asupra gândurilor rele si nu pacatuiti savârsind cele puse de ele în minte. Acest înțeles îl arata limpede cuvântul urmator: "... pentru cele ce ziceti întru inimile voastre, în asternuturile voastre va pocaiti"1; adica atunci când vin în inima voastra gândurile cele rele scoate-ti-le afara cu mânie, iar dupa ce le veti fi scos, aflându-va ca

pe un pat al linistei sufletului, pocaiti-va. Împreună cu acesta glasuieste și fericitul Pavel, folosindu-se de cuvântul lui și adăugând: "Soarele să nu apună peste mânia voastră, nici să dați loc diavolului";² adică să nu faceți pe Hristos, Soarele Dreptății, să apună pentru inimile voastre, din pricina că-1 mâniați prin învoirea cu gândurile rele, ca apoi, prin departarea Lui, să afle diavolul loc de sedere în voi. Despre Soarele acesta și Dumnezeu zice prin Proorocul: "lata celor ce se tem de numele Meu, va rasări soarele dreptății și tamaduire va fi în aripile lui".

Iar de vom lua cele zise după literă, nici până la apusul soarelui nu ni se îngaduie să ținem mânia. Ce vom zice deci despre aceia cari, în salbaticia și turbarea dispoziției lor patimase, țin mânia nu numai până la apusul soarelui, ci, întinzând-o peste multe zile, tac unii față de alții și n-o mai scot afară cu cuvântul, ci prin tăcere își sporesc veninul tinerii de minte a răului spre pierzarea lor. Ei nu știu că trebuie să fugă nu numai de mânia cea cu fapta, ci și de cea din cuget, ca nu cumva, înnegriindu-li-se mintea de întunecimea amintirii raului, să cada din lumina cunoștinței și din dreapta socoteală și să se lipsească de salasluierea Duhului Sfânt. Pentru aceasta și Domnul poruncește în Evanghelii să lasăm darul înaintea altarului și să ne împacam cu fratele nostru. Căci nu e cu putință ca să fie bine primit darul până ce mânia și ținerea de minte a raului se afla încă în noi. Asemenea și Apostolul, zicând: "Neîncetat vă rugați" și "Barbatii să se roage în tot locul, ridicând mâini curate, fără mânie și fără gânduri", ne învătă aceleasi lucruri. Rămâne asadar ca sau să nu ne rugăm niciodată și prin aceasta să ne facem vinovați înaintea poruncii apostolești, sau, silindu-ne să pazim ceea ce ni s-a poruncit, să facem aceasta fără mânie și fără a ține minte raul. Și fiindcă de multe ori când sunt întristați sau turburați frații noștri, zicem că nu ne pasa, că nu din pricina noastră sunt turburați, Doctorul sufletelor, vrând să smulga din radacina, adică din inimă, pricinile mâniei, ne poruncește că nu numai când suntem noi mâhniti asupra fratelui să lasăm darul și să ne împacam, ci și dacă el s-a mâhnit asupra noastră, pe drept sau pe nedrept, să-1 tamaduiem, dezvinovățindu-ne, și apoi să aducem darul..

Dar de ce să zăbovim prea mult la vremurile evanghelice, când putem învăța aceasta și din legea veche? Desi s-ar părea că aceasta e cu pogorământ, totuși zice și ea: "Să nu urăști pe fratele tău întru inimă ta",¹ și iarasi: "Căile celor ce țin minte raul, spre moarte (duc)"². Deci și acolo se oprește nu numai mânia cu fapta, ci se osândește și cea din cuget. De aceea, urmând legilor dumnezeiești, să ne luptăm cu toată puterea împotriva duhului mâniei, a carui boală o avem înlauntrul nostru.

Să nu căutam singurătatea și pustia pentru că ne mâniem pe oameni, că și când acolo n-ar fi cel ce ne porneste spre mânie, sau fiindcă e mai ușor să dobândim virtutea îndelungii răbdări în singurătate. Căci din mândrie și din voința de a nu ne învinui pe noi însine și de a nu pune pe seama trândăviei noastre pricinile turburării, poftim despartirea de frați. Drept aceea până ce aruncăm pricinile neputinței noastre în socoteala altora, nu este cu putință să ajungem la desăvârșirea îndelungii răbdări. Capatul îndreptării și al păcii noastre nu se câștigă din îndelunga răbdare ce o are aproapele cu noi, ci din suferirea raului aproapelei de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungii răbdări, căutând pustia și singurătatea, patimile netamaduite ale noastre, pe care le vom duce acolo, vor rămâne ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia și retragerea celor neizbăviti de patimi nu numai că le pazeste patimile nevătămate, ci li le și acoperă, încât nu-i lasă să se simtă pe ei însisi de ce patima se biruiesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte naluciri de virtute și-i face să creadă că au câștigat îndelunga răbdare și smerenia, până nu este cine să-i ispăsească și să-i probeze. Dar când vine vreo pricină, care îi stârnete și-i cearcă, patimile cele ce mocnesc tănuț sar îndată ca niște cai fără frâu, hrăniți multă vreme în liniste și odihnă, din ocoalele lor și târasc cu și mai multă vijelie și salbaticie spre pierzare pe calarețul lor. Căci și mai mult se salbatăcesc patimile în noi, când e încetată legătura cu oamenii, încât pierdem și umbra suferinței și a îndelungii răbdări, pe care în tovarășia fraților ni se părea că le avem; aceasta pentru întrelăsarea deprinderii cu oamenii și din pricina singurătății. Căci precum fiarele veninoase ce stau liniștite în culcusurile lor din pustie, de îndată ce prind pe careva apropiindu-se de ele, își arată toată turbarea lor, asemenea și oamenii patimași, care sunt liniștiți din pricina pustiei, iar nu din vreo dispoziție a virtuții, își dau veninul pe față când apuca pe cineva care s-a apropiat și-i întărește. De aceea cei ce caută desăvârșirea blândetii sunt dator să pună toată strădania, ca să nu se mânie nu numai asupra oamenilor, dar nici asupra dobitoacelor și nici asupra lucrurilor neînsufleteite. Căci îmi aduc aminte de mine când petreceam în pustie, că mă porneam cu mânie asupra trestiei și o azvârleam, pentru că nu-mi plăcea fie grosimea, fie subțirimea ei; asemenea și asupra lemnului când voiam să le tai și nu puteam repede, sau asupra cremenii, când mă sileam să scap și nu iese foc îndată. Așa mi se întinsese coarda mâniei, încât o porneam și asupra lucrurilor neînsufleteite.

Drept aceea, de vrem să dobândim fericirea făgăduită de Domnul, dator suntem să înfrânam, precum s-a zis, nu numai mânia cea cu lucrul, ci și mânia din cuget. Căci nu folosește așa de mult a-ți ține gura în vremea mâniei, ca să nu dai drumul la vorbe furioase, cât folosește a-ți curăți inima de ținerea minte a raului și a nu învăța în minte gânduri viclene asupra fratelui. Învățătura evanghelică poruncește să se taie mai bine rădăcinile patimilor

decât roadele lor. Fiindcă taindu-se din inimă rădăcina mâniei, nu mai are loc nici fapta de ură sau de pizmă. Căci celui ce urăște pe fratele său, ucigas de om i s-a zis, fiindcă îl ucide cu dispoziția de ură din cugetul lui. Desigur aici nu vad oamenii varsându-se sângele celui prin sabie, dar vede Dumnezeu cum a fost omorât cu gândul și cu dispoziția de ură. Dumnezeu va da fiecăruia sau cununa, sau osândă, nu numai pentru fapte, ci și pentru gânduri și hotărâri, precum însuși zice prin Prorocul: "lata vin să adun faptele și gândurile lor". La fel zice și Apostolul: "Însesi gândurile lor se vor învinui sau apăra între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor".² Dar însuși Stăpânul, învățându-ne că trebuie să lepadăm toată mânia, zice în Evanghelie: "Cel ce se mânie pe fratele său vinovat va fi judecat".¹ Așa stă în copiii cele bune (cuvântul în desert e un adaos), potrivit cu gândul Scripturii despre acest lucru. Căci Domnul vrea să noi să tăiem în toate chipurile rădăcina și scânteia însăși a mâniei și nici o pricină a ei să nu păstrăm în noi, ca nu cumva, pornindu-ne la început dintr-o pricină așa zisa întemeiată, mai pe urmă să alunecăm în turbarea mâniei fără temei.

Iar leacul desăvârșit al acestei boli acesta este: să credem că nu ne este iertat să ne stărnim mânia nici pentru pricini drepte, nici pentru nedrepte. Căci duhul mâniei întunecându-ne mintea, nu se va mai afla într-o nouă lumină care ne ajută să deosebim lucrurile, nici țara statului drept, nici cărma dreptății. Dar nici templul al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, câtă vreme ne va stăpâni duhul mâniei întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în fața icoanei morții, care nu știm când poate veni, să ne pazim pe noi înșine de mânie și să știm că n-avem nici un folos nici de neprihanire, nici de lepădarea de cele pămânesti, nici de posturi și privegheri, căci de vom fi stăpâniți de mânie și ură, vinovați vom fi judecați.

V. Despre întristare

A cincea luptă o avem împotriva duhului întristării, care întuneca sufletul ca să nu poată avea nici o vedere duhovnicească și-l oprește de la toată lucrarea cea bună. Când duhul acesta viclean tabărăște asupra sufletului și-l întuneca în întregime, nu-i mai îngăduie să-și facă rugăciunile cu osâdie, nici să staruie cu folos pe lângă sfintele citiri și nu rabda pe om să fie blând și smerit față de frați. Îi pricinuieste scârba față de toate lucrurile și față de însăși făgăduința vieții. Scurt vorbind, întristarea turbura toate sfaturile mântuitoare ale sufletului și usca toată puterea și staruinta lui, făcându-l ca pe un ieseț din minte și legându-l de gândul deznădejdi. De aceea, dacă avem de gând să luptăm împotriva duhului întristării și să biruim cu Dumnezeu duhurile răutății, să pazim cu toată strajuirea inima noastră dinspre duhul întristării.¹ Căci precum molia roade haina și carul lemnul, așa întristarea mănâncă sufletul omului. Ea îl face să ocolească toată întâlnirea bună și nu-l lasă să primească cuvânt de sfat nici de la prietenii cei adevărați, precum nu-i îngăduie să le dea răspuns bun și pasnic. Ci învaluind tot sufletul, îl umple de amarăciune și de nepăsare. În sfârșit îi pune în minte gândul să fugă de oameni, ca de unii ce i s-ar fi făcut pricina de turburare și nu-l lasă să-și dea seama că nu dinafară vine boala, ci ea mocnește înăuntru, făcându-se aratăta când vine vreo ispita care o da la iveală. Căci niciodată nu s-ar vatăma omul de om, dacă nu ar avea mocnind înăuntru pricinile patimilor. De aceea Ziditorul a toate și Doctorul sufletelor, Dumnezeu, Cel ce singur știe ranile sufletului cu de-amanuntul, nu poruncește să lepadăm petrecerea cu oamenii, ci să tăiem din noi pricinile pacatului și să cunoaștem că sănătatea sufletului se dobândește nu despartindu-ne de oameni, ci petrecând și exercitându-ne cu cei virtuosi. Când asadar pentru oarecare pricină, zise "îndreptătit", ne despartim de frați, n-am tăiat pricinile întristării, ci numai le-am schimbat, fiindcă boala ce mocnește înăuntru se poate aprinde și printr-alte lucruri. De aceea tot războiul să ne fie împotriva patimilor celor dinauntru. Căci de le vom scoate pe acestea din inimă cu darul și cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar și cu fiarele salbatice vom petrece cu ușurință, cum zice și fericitul Iov: "Fiarele salbatice vor fi cu tine în pace".¹ Deci mai întâi trebuie să luptăm împotriva duhului întristării, care împinge sufletul la deznădejde, ca să-l alungăm din inima noastră. Căci acesta n-a lasat pe Cain să se pocăiască după ce și-a ucis fratele, nici pe Iuda după ce a vândut pe Domnul. Să ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în pocăința pentru pacate și e împreunată cu nădejdea cea bună. Despre aceasta zice și Apostolul: "întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăința spre mântuire, fără parere de rău".² Căci întristarea cea după Dumnezeu, hrănind sufletul cu nădejdea pocăinții, e împreunată cu bucurie. De aceea ea face pe om osâduitor și ascultător spre toată lucrarea cea bună, prietenos, smerit, blând,³ gata să sufere raul și să rabde toată buna osteneală și zdrobirea, ca una ce e cu adevărat după Dumnezeu. Ea face să se arate în om roadele Sfântului Duh, care sunt: bucuria, dragostea, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credința și înfrânarea. De la întristarea cea potrivnică însă, cunoaștem roadele duhului celui rău, adică: trândăvia, lipsa de răbdare, mânia, ură, împotrivirea în cuvânt, lenea la rugăciune. De aceasta întristare suntem datori să fugim, ca și de curvie, de iubirea de argint, de mânie și de toate celelalte patimi. Ea se tamăduiește prin rugăciune, prin nădejdea în Dumnezeu, prin cugetarea la cuvintele cele dumnezeiești și prin petrecerea cu oamenii cuviosi.

VI. Despre trândăvie

A sasea lupta o avem împotriva duhului trândaviei, care e înjugat cu duhul întristării și lucrează împreună. Cumplit și apasător e acest drac și neîncetat razboieste pe monahi. El cade pe la al saselea ceas peste monah, pricinuindu-i moleseala, întristare și scârba chiar și fata de locul unde se afla și de frații cu care petrece, ba și fata de orice lucrare și de însasi cetirea dumnezeiestilor Scripturi. Îi pune în minte și gânduri de mutare, șoptindu-i ca de nu se va muta într-alte locuri, desarta îi va fi toată vremea și osteneala. Pe lângă acestea mai stârnește și foame într-însul pe la al saselea ceas, câtă nu i s-ar fi întâmplat chiar după un post de trei zile, sau după un drum foarte îndelungat, sau după o osteneala grea. Apoi îi pune în minte gândul ca nu va putea scăpa de boala și greutatea aceasta în nici un chip altfel, fără numai de va ieși des și se va duce la frați, dându-i ca motiv folosul sau cercetarea celor neputinciosi. Iar dacă nu-1 poate înșela numai cu acestea, îl scufunda în somn greu și se napusteste și mai furios asupra lui, neputând fi alungat într-alt fel, fără numai prin rugăciune, prin reținerea de la vorbe desarte, prin cugetarea la cuvintele dumnezeiesti și prin rabdarea în ispite. De nu va găsi încă pe monah îmbrăcat cu aceste arme, îl va săgeta cu săgețile sale și-1 va face nestatornic, împrăștiat și lenes, îndemnându-1 să colinde mănăstiri multe și să nu se îngrijească de nimic altceva, fără numai să afle unde se fac mâncări și bauturi mai bune. Căci nimic nu-și nălucește mintea lenesului decât gânduri ca acestea. Prin acestea îl încâlcește apoi cu lucruri lumesti și puțin câte puțin îl atrage în îndeletniciri vatamatoare, până ce îl scoate cu totul și din cinul monahicesc.

Stiind dumnezeiescul Apostol ca aceasta boala e foarte grea și ca un doctor iscusit vrând s-o smulga din sufletele noastre din radacini, arată mai ales pricinile din care se naste, zicând: "Va poruncim voua fraților, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, să vă feriți de tot fratele care umbla fără de rânduială și nu după predania care ați luat de la noi. Ca înșiva știți cum trebuie să urmați noua, ca noi n-am umblat fără de rânduială între voi, nici am mâncat de la cineva pâine în dar, ci cu osteneală și truda lucrând zi și noapte, ca să nu îngreunăm pe nimeni dintre voi. Nu doar ca n-am fi avut dreptul, ci ca pe noi să ne aveți pilda spre a urma noua. Când ne aflăm ia voi acestea vă porunceam, ca dacă cineva nu lucrează, nici să nu mănânce. Auzim ca sunt unii dintre voi, care umbla fără rânduială nimica lucrând ci iscodind. Unora ca acestora le poruncim și-i rugăm întru Hristos Iisus, ca întru liniște lucrând să mănânce pâinea lor".¹ Să luăm aminte cât de lamurit ne arată Apostolul pricinile trândaviei, când numește "fără de rânduială" pe cei ce nu lucrează, dezvaluind prin acest singur cuvânt multe lor pacate. Căci cel fără de rânduială este și fără de evlavie și obraznic în cuvinte și gata spre batjocura, de aceea și incapabil de liniște și rob trândaviei. Drept aceea poruncește tuturor să se departeze de ei, ferindu-se ca de ciuma. Apoi zice: "Și nu după predania, care ați luat de la noi", arătând prin cuvintele acestea ca aceia sunt mândri și disprețuitori și desfac predaniile apostolice. Și iarăși zice: "În dar n-am mâncat pâine de la nimeni, ci cu osteneală și truda, lucrând zi și noapte". Învățătorul neamurilor, propovăduitorul Evangheliei, cel rapit până la al treilea cer,¹ cel ce zice ca Domnul a poruncit ca cei ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie să traiască², lucrează cu osteneală și truda zi și noapte spre a nu îngreui pe nimeni. Atunci cum ne vom lenevi noi la lucru și vom cauta odihna trupeză, odata ce nu ni s-a încredințat nici propovăduirea Evangheliei, nici grija bisericilor, ci numai purtarea de grija a sufletului nostru? Apoi arătând și mai lamurit vatamarea ce se naste din sederea fără lucru, adaugă: "nimica lucrând, ci iscodind". Căci din sederea fără lucru iese iscodirea și din iscodire neorânduială și din neorânduială tot patatul. Arătându-le apoi și tamaduirea, zice: "Iar unora ca acestora le poruncim ca întru liniște lucrând să-și mănânce pâinea lor". Pe urmă le spune într-un chip și mai dojenitor: "Dacă cineva nu vrea să lucreze, nici să nu mănânce". De aceste porunci apostolești fiind învățați Sfintii Părinți cei din Egipt, nu îngaduie nici o vreme în care monahii să rămână fără lucru, mai ales cei tineri, știind ca prin rabdarea lucrului alunga trândavia, își dobândesc hrana și ajută celor lipsiți. Căci nu lucrează numai pentru trebuințele lor, ci din prisos dau și strainilor, saracilor și celor din închisori, crezând ca o atare facere de bine este o jertfa sfântă și bine primită la Dumnezeu. Încă zic Părinții și aceasta: ca cel ce lucrează, e razboit adesea numai de un drac și numai de acela e nacăjit, pe când cel ce nu lucrează, de nenumarate duhuri este robit. Pe lângă acestea, bine este să aducem și un cuvânt al lui Avva Moisi, cel mai cercat dintre Părinți, pe care 1-a zis către mine. Căci sezând eu puțină vreme în pustie, am fost supărat de trândavie și m-am dus la dânsul și am zis: "Ieri fiind cumplit supărat de trândavie și slabind foarte, nu m-as fi izbăvit de ea, de nu m-as fi dus la Avva Pavel". Și mi-a răspuns la aceasta Avva Moisi și a zis: "Să știi ca nu te-ai izbăvit de ea, ci și mai mult te-ai dat prins și rob. Deci să știi ca mai greu te va lupta, ca pe unul ce calci rânduială, dacă nu te vei strădui de acum înainte să o birui cu rabdarea, cu rugăciunea și cu lucrul mâinilor".

VII. Despre slava desartă

A șaptea luptă o avem împotriva duhului slavei desarte. Patima aceasta este foarte felurită și foarte subțire și nu o baga de seamă ușor nici înșusi cel ce patimește de dânsa. 'Atacurile celorlalte patimi sunt mai vadite și de aceea e mai ușoară oarecum lupta cu dânsa, căci sufletul cunoaște pe protivnicul său și îndată îl răstoarnă prin

împotrivirea cu cuvântul și prin rugăciune. Dar pacatul slavei desarte, având multe înfatisări, precum s-a zis, este greu de biruit. El încearcă să săgeteze pe ostasul lui Hristos prin orice îndeletnicire, prin glas, prin cuvânt, prin tăcere, prin lucru, prin priveghere, posturi, rugăciune, citire, liniște, până și prin îndelunga răbdare. Pe cel ce nu izbuteste să-l amagească spre slava desartă prin scumpetea hainelor, încearcă să-l ispitească prin îmbracamintea proastă și pe cel ce nu l-a putut face să se îngâmfă prin cinste, pe acela îl duce la nebunie prin așa zisa răbdare a necinstei; iar pe cel ce nu l-a putut împinge la slava desartă pentru destoinicia în cuvânt, îl amagește prin tăcere, făcându-l să-și închipuie că a dobândit liniștea. Dacă n-a putut molesii pe cineva prin belsugul bucatelor, îl slabănogește prin postul pe care îl ține de dragul laudelor. Scurt vorbind, tot lucrul, toată îndeletnicirea da prilej de război acestui drac viclean. Pe lângă acestea el îl face pe monah să se gândească și la preotie. Îmi aduc aminte de un bătrân, pe când petreceam în pustia sketica. Ducându-se acesta la chilia unui frate spre cercetare, apropiindu-se de usa l-a auzit grăind. Și socotind bătrânul că ceteste din Scriptura a stat să asculte, până ce a simțit că fratele își iese din minte din pricina slavei desarte și se hirotonisise pe sine diacon, făcând tocmai otpustul celor chemați. Deci cum a auzit bătrânul acestea, împingând usa a intrat și întâmpinându-l fratele i s-a închinat după obicei și ceru să afle de la el, dacă de multă vreme asteapta la usa. Iar bătrânul i-a răspuns în gluma, zicând: "Acum venii când faceai tu otpusul celor chemați". Auzind fratele acestea, a căzut la picioarele bătrânului, cerându-i să se roage pentru dânsul, ca să se izbăvească de ratăcirea aceasta.

Am amintit aceasta, vrând să arăt la câta nesimțire duce dracul acesta pe om. Drept aceea, cel ce vrea să se lupte desăvârșit și să ia cununa dreptății desăvârșite să se străduiască în toate chipurile să biruiască aceasta fiara cu multe capete. Să aibă pururi înaintea ochilor cuvântul lui David: "Domnul a risipit oasele celor ce plac oamenilor". Deci nimic să nu facă uitându-se după lauda oamenilor, ci numai răsplata lui Dumnezeu să o caute. Să lepede neconținut gândurile care vin în inima lui și îl laudă, și să se disprețuiască pe sine înaintea lui Dumnezeu. Căci numai așa va putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se izbăvească de duhul slavei desarte.

VIII. Despre mândrie

A opta luptă o avem împotriva duhului mândriei, ceașta este foarte cumplită și mai salbăteacă decât toate cele de până aci. Ea războiește mai ales pe cei desăvârșiți și pe cei ce s-au urcat până aproape de culmea virtuților, încercând să-i prăbusească. Și precum ciurma cea aducătoare de stricăciune nimicește nu numai un madular al trupului, ci întreg trupul, așa mândria nu strică numai o parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare din celelalte patimi, deși turbura sufletul, se războiește numai cu virtutea opusă și cautând să o biruiască pe aceea, întuneca numai în parte sufletul. Patima mândriei însă întuneca întreg sufletul și-l prăbusește în cea mai adâncă prăpastie. Ca să înțelegem mai lamurit cele zise, să luăm seama la lucrul următor: îmbuibarea stomacului se sărguiește să strice înfrânarea: curvia, curăția; iubirea de argint, sărăcia; mânia, blândetea; și celelalte feluri ale pacatului asemenea pe celelalte virtuți opuse. Dar pacatul mândriei, când pune stăpânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o cetate mare și înaltă, îl darăma în întregime și îl surpa până în temelii. Marturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a căzut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu și împodobit cu toată virtutea și înțelepciunea, n-a voit să le recunoască pe acestea venite din darul Stăpânului, ci din firea sa. De aceea s-a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu. Gândul acesta al lui muștrându-l Proorocul zice: "Ai zis întru inima ta: sedea-voi pe un munte înalt, pune-voi scaunul meu peste nouri și voi fi asemenea Celui Prea înalt".¹ Iată tu om ești și nu Dumnezeu. Și iarăși alt Prooroc zice: "Ce te falești întru rautate puternică?"² și celelalte ale psalmului. Deci, știind acestea, să ne temem și "cu toată strajuirea să pazim inima noastră"³ dinspre duhul mândriei cel purtător de moarte, zicând în noi înșine de câte ori am dobândit vreo virtute, cuvântul Apostolului: "Nu eu, ci darul lui Dumnezeu, carele este cu mine"¹, și cel zis de Domnul: "Fără de Mine nu puteți face nimic"², sau cel zis de Proorocul: "Dacă Domnul nu ar zidi casa, în zadar s-ar trudi ziditorii",³ și în sfârșit cel zis de Apostol: "Nu a celui ce voiește, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu, care-miluieste"⁴. Căci chiar de ar fi cineva cât de fierbinte cu osârdia și de sărguitor cu vrerea, fiind legat de trup și sânge nu va putea ajunge la desăvârșire, decât prin mila lui Hristos și prin harul Sau. Pentru că zice Iacov: "Toată darea cea bună de sus este";⁵ iar Apostolul Pavel zice: "Ce ai tu, ce nu ai luat? Iar dacă ai luat, ce te lauzi că și cum n-ai fi luat și te falești că de ale tale?"⁶

Iar ca mântuirea ne vine prin harul și mila lui Dumnezeu, ne da marturie adevărata tâlharul acela de pe cruce, care a primit Raiul nu ca pret al virtuții, ci prin harul și mila lui Dumnezeu. Aceștia știindu-le Parintii noștri, totuși cu un glas au învățat, că nu putem ajunge într-alt fel la desăvârșirea virtuții, fără numai prin smerenie. Iar aceasta se naște din credință, din frica lui Dumnezeu, din blândete și din sărăcia desăvârșită, prin care ne vine și dragostea desăvârșită, cu darul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Caruia se cuvine slava în veci. Amin.

Diadoh al Foticeei

Dupa Diadoh scopul vietii duhovnicesti este unirea sufletului cu Dumnezeu prin dragoste. El face deosebirea între „chipul” lui Dumnezeu în om si „asemanarea” cu El. Prin pacatul stramosesc „chipul” dumnezeiesc s-a întinat, s-a spalacit. Harul Botezului curata „chipul”, îl spala de întinaciunea pacatului. Dar prin aceasta înca nu avem si „asemanarea”. Spalarea chipului se face fara colaborarea noastra; lucrarea aceasta a harului înca n-o simtim. „Asemanarea” începem sa o câstigam pe masura ce ne sporim eforturile noastre pentru o viata virtuoaasa si o atingem deplin când a crescut în noi dragostea de Dumnezeu în mod covârșitor. Abia dupa ce am sporit în „asemanare”, în dragoste, ni se face si harul „simtit”. „Harul, cum am zis, chiar din clipa în care ne botezam se ascunde în adâncul mintii. Dar își acopera prezenta fata de simțirea mintii. Din moment ce începe însa cineva sa iubeasca pe Dumnezeu cu toata hotarârea, o parte din bunatatile harului intra în comuniune într-un chip tainic, cu sufletul prin simțirea mintii. Caci pe masura ce sporeste sufletul, si darul dumnezeiesc își arata dulceata sa mintii”. „Doua bunuri ne aduce noua sfântul har al Botezului renasterii, dintre care unul covârșeste pe celalalt în chip nesfârșit. Cel dintâi ni se da îndata. Caci ne înnoieste chiar în apa si lumineaza toata trasaturile sufletului, adica „chipul”, îndepartând toata zbârcitura pacatului nostru. Iar celalalt asteapta ca sa înfaptuiasca împreuna cu noi, ceea ce este „asemanarea”. Când începe deci mintea sa guste într-una multa simțire dulceata Prea Sfântului Duh, suntem datori sa stim ca începe harul sa zugraveasca asa zicând peste chip, „asemanarea”.

Diadoh arata ca, daca pâna la Botez înăuntrul sufletului se afla diavolul, de la Botez înăuntrul lui se salasluieste harul, iar diavolul e scos afara. De aici înainte sufletul este influentat de har dinauntru sau; iar diavolul îl influenteaza numai din afara, prin mustul trupului si prin simțurile lui. „Unii au nascocit cu atât harul cât si pacatul, adica atât Duhul adevarului cât si duhul ratacirii se ascund în mintea celui ce se boteaza. De aceea zic ca o persoana îmbie mintea spre cele bune, iar cealalta îndata spre cele potrivnice. Eu însa am înțeles din dumnezeiestile Scripturi si din însasi simțirea mintii ca înainte de Sfântul Botez harul îndeamna sufletul spre cele bune din afara, iar Satana foieste în adâncurile lui, încercând sa stavileasca toate iesirile mintii înspre dreapta. Dar din ceasul în care renastem, diavolul e scos afara, iar harul intra înăuntru. Ca urmare aflam ca, precum odinioara stapânea asupra sufletului ratacirea, asa dupa Botez stapâneste asupra lui adevarul. Lucreaza, ce e drept, Satana asupra sufletului si dupa Botez, ca si mai înainte, ba de multe ori chiar mai rau. Dar nu ca unul ce se afla la un loc cu harul, sa nu fie, ci învaluind oarecum mintea în fumul dulceturilor nerationale, prin mustul trupului”. Cu alte cuvinte, pâna nu se salasluieste harul în adâncul sufletului, lucreaza chiar din el dracii cei mai subtili, oprindu-l de la dorirea binelui si îndemnându-l la patimi sufletesti. Dar dupa ce se salasluieste harul în minte, vin la rând dracii mai materiali, care atâta trupul spre patimi trupești, ca sa desparta mintea din comuniunea cu harul. „Harul lui Dumnezeu se salasluieste în însusi adâncul sufletului. De aceea din însusi adâncul inimii

simtim oarecum izvorând dragostea de Dumnezeu, când ne gândim fierbinte la El. Iar dracii de aici înainte se muta și se încuibează în simturile trupului, lucrând prin firea ușor de influențat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul... De aceea harul, prin simțirea minții înveșelește trupul cu o bucurie negrait la cei ce sporesc în cunoștință; iar dracii, prin simturile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l, ucigășii, cu sila spre cele ce nu vrea, când ne afla mai ales umblând fără grijă și cu nepăsare pe calea credinței”.

Viata duhovnicească începe cu frica de Dumnezeu. „Nimeni nu poate iubi pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se teme mai întâi de El întru simțirea inimii”. Prin frica începe să se curețe sufletul de păcate. Dar chiar înainte de aceasta trebuie să se desfacă de grijile lumesti. Până ce sufletul e nepăsător și dornic de plăceri nu simte frica de Dumnezeu. Dar când începe să se curețe cu luare aminte, atunci simte frica de Dumnezeu ca pe un medicament al vieții. Curatându-se astfel tot mai mult, ajunge la dragostea desăvârșită, în care nu mai este frica, ci nepătimire. „Cel ce iubeste pe Dumnezeu crede cu adevărat în El și împlineste cu evlavie poruncile. Iar cel ce crede numai și nu este în iubire, nu are nici credința pe care crede că o are”.

După curățirea de patimile trupesti, lucrarea în care rol mare are ascultarea și înfrânarea, trebuie să se facă și curățirea minții de gânduri rele, lucru care cere o liniștire a minții. „Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păzească pururi cugetul neînvîforat, ca mintea deosebind gândurile ce intra în ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în camerele memoriei, iar pe cele urâte și dracești să le arunce afară din vistieriile firii”. „Dar numai Duhul Sfânt poate curăța mintea cu adevărat... Căci strălucind El neconținut în camerele sufletului, nu numai că se fac arătate în minte micile și întunecoasele navaliri ale dracilor, ci se și slabesc, fiind vadite de lumina aceea sfântă și slavita. De aceea zice Apostolul: „Duhul să nu-l stingeti”.

Curatându-se mintea, se pune în lucrare simțirea ei, care este un organ prin care mintea se raportează la cele nevazute și dumnezeiești, ca simturile trupului la cele vazute. „Simțirea aceasta a minții”, sau a „inimii”, sau a „sufletului”, nu trebuie înțeleasă însă ca o vedere materială a lui Dumnezeu. „Nimeni să nu nadăduiască, auzind de simțirea minții că i se va arăta în chip vazut slava lui Dumnezeu. Spunem numai că cel ce și-a curățit sufletul simte printr-o gustare negraită mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arăta ceva din cele nevazute. Pentru că acum umblăm prin credință, nu prin vedere, zice fericitul Pavel. Dacă deci i se va arăta vreunui nevoitor fie vreo lumina, fie vreo formă cu chip de foc, fie glas, să nu primească nicidecum o astfel de vedere. Căci este amăgire vadită a vrajmasului”. „Ca mintea, când începe să fie lucrata cu putere de lumina dumnezeiască, se face întreaga străvezie, încât își vede în chip îmbelsugat lumina sa, nimeni nu se îndoiește. Căci așa devine când puterea sufletului biruiește cu totul asupra patimilor. Dar ca tot ce i se arăta într-o formă oarecare, fie ca lumina, fie ca foc, vine din reaua uneltire a vrajmasului ne învățată limpede dumnezeiescul Pavel, spunând că acela se preface în inger al luminii”.

Dar înaintarea aceasta în viața duhovnicească, spre nepătimire, dragoste și vedere tainică, nu se face fără lupte. „Când mintea începe să simtă harul Preasfântului Duh, atunci și Satana mângâie sufletul printr-o simțire dulce, în timpul odihnei de noapte, când vine ca o adiere de somn ușor peste el”. Ceea ce ajută atunci sufletului să alunge adierea dulce a Satanei este numele Domnului Iisus. „Dacă deci mintea va fi aflată ținând în amintire fierbinte numele sfânt al Domnului Iisus și se va folosi ca de o armă de numele acela preasfânt și preamarit, va pleca amăgitorul vicelan”.

Cu cât se îmbogătește sufletul mai mult de darurile lui Dumnezeu, cu atât „îngaduie Domnul mai mult să fie separat de draci, ca să învețe tot mai mult să facă deosebire între bine și rău și să se facă mai smerit”.

Diadoh are comuna cu mulți scriitori din Rasarit teoria deosebirii dintre „teolog” și „gnostic”. Teologul este propovăduitorul, cuvântătorul tainelor dumnezeiești, care a primit darul cuvântului, al învățaturii, care e totodată și darul înțelepciunii. Spre deosebire de el, gnosticul a primit darul „cunoștinței”, al unirii cu Dumnezeu și al trăirii acestei uniri. Drumul gnosticului este mai ales acela al rugăciunii, al însingurării în adâncurile trăirii mistice, departe de orice grijă.

”Poate nota cea mai surprinzătoare a acestei scrieri, zice Viller-Rahner, este că viața duhovnicească apare de la început până la sfârșit ca o „trairă” și că la orice pas se vorbește de „experiență”...

- Υ Definiția credinței: cugetare nepatimăsa despre Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*6
- Υ Definiția nădejzii: călătoria minții spre cele nădăjduite. *(Diadoh al Foticeii)*9
- Υ Definiția răbdării: stăruința neîncetată de a vedea cu ochii înțelegerii pe Cel nevăzut, ca văzut. *(Diadoh al Foticeii)*39
- Υ Definiția neîubirii de argint: a vrea să nu ia bani, așa cum vrea cineva să aibă. *(Diadoh al Foticeii)*41
- Υ Definiția cunoștinței: a te uita pe tine când te gândești la Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*7
- Υ Definiția smeritei cugetări: uitarea atentă a ispravilor tale. *(Diadoh al Foticeii)*45
- Υ Definiția curăției: simțire pururi lipită de Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*4
- Υ Definiția iubirii: sporirea prieteniei față de cei ce ne ocarăsc. *(Diadoh al Foticeii)*11
- Υ Definiția desăvârșitei desfătări în Dumnezeu: a socoti bucurie tristetea morții. *(Diadoh al Foticeii)*24
- Υ Raul nu este în fire, nici nu este ceva rău prin fire. Căci Dumnezeu nu a făcut ceva rău. Când însă ceva, din pofta inimii, aduce la o formă ceea ce nu are ființă, atunci aceea începe să fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea neconținută a amintirii lui Dumnezeu să ne ferim de a ne deprinde cu raul. Căci e mai puternică firea binelui, decât deprinderea raului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face. *(Diadoh al Foticeii)*23
- Υ Cuvântul duhovnicesc umple de siguranță simțirea minții, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvorăște din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndeletnicește, fără să fie silită, cu grairea despre Dumnezeu. Căci nu simte atunci vreă lipsă care provoacă grija. Fiindcă atât de mult se lărgeste prin vederi, cât vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să așteptăm totdeauna cu credință, ca să primim prin dragoste iluminarea pentru a cuvânta. Căci nimic nu e mai sarac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filozofează despre Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*7

- Y Nici cel ce este înca luminat nu se cade sa se apropie de vederile duhovnicesti; nici cel învaluit din belsug de lumina bunatatii Preasfântului Duh sa nu înceapa a cuvânta, pentru ca lipsa luminii aduce nestiinta; iar belsugul nu îngaduie sa vorbeasca. Caci sufletul fiind atunci beat de dragoste catre Dumnezeu, vrea sa se desfateze cu glas tacut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce tine mijlocia iluminarii, trebuie sa porceada a grai despre Dumnezeu. Caci aceasta masura daruieste sufletului cuvinte pline de stralucire. Iar stralucirea iluminarii hraneste credinta celui ce graieste întru credinta. Caci rânduiala este ca cel ce învata pe altii sa guste, prin dragoste, el mai întâi din rodul cunostintei, asa cum plugarul care se osteneste trebuie sa se împartaseasca el mai întâi din roade. *(Diadoh al Foticeii)*7
- Y Atât înțelepciunea, cât si cunostinta, cât si celelalte daruri dumnezeiesti sunt ale unuia si aceluiasi Duh Sfânt. Dar fiecare din ele își are lucrarea sa deosebita. De aceea unuia i s-a dat înțelepciune, altuia cunostinta întru acelasi Duh, marturiseste Apostolul. Cunostinta leaga pe om de Dumnezeu prin experienta, dar nu îndeamna sufletul sa cuvânteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viata monahala sunt luminati de ea în simtirea lor, dar la cuvinte dumnezeiesti nu vin. Daca însa se da cuiva pe lângă cunostinta si înțelepciune, în duh de frica, lucru ce rar se întâmpla, aceasta descopera însasi lucrarea cunostintei, prin dragoste. Fiindca cea dintâi obisnuieste sa lumineze prin traire, a doua prin cuvânt. Dar cunostinta o aduce rugaciunea si linistea multa, când lipsesc cu desavârsire grijile; iar înțelepciunea o aduce meditarea fara slava desarta a cuvintelor Duhului, si mai ales harul lui Dumnezeu pe care o da. *(Diadoh al Foticeii)*7
- Y Când facultatea impulsiva (mânia) a sufletului se porneste împotriva patimilor, trebuie sa stii ca este vreme de tacere, caci este ceas de lupta. Iar când vede cineva ca starea aceasta de neliniste a ajuns la liniste, fie prin rugaciune, fie prin milostenie, sa se lase miscat de dragostea cuvintelor, asigurând însa prin legaturile smeritei cugetari aripile mintii. Caci pâna nu se smereste cineva foarte prin dispretuirea de sine, nu poate grai despre maretia lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*43
- Y Cuvântul duhovnicesc pastreaza sufletul celui ce-l graieste pururi neiubitor de slava desarta. Caci mângâind toate partile sufletului prin simtirea inimii, îl face sa nu mai aiba trebuinta de slava de la oameni. De aceea îi pazeste pururi cugetarea fara naluciri, prefacând-o întreaga în dragostea de Dumnezeu. Dar cuvântul înțelepciunii lumesti îl îndeamna pe om pururi spre iubirea de slava. Caci neputând mângâia si satisface pe cei ce-l graiesc, prin experienta simtirii, le daruieste placerea laudelor, fiind el însusi o plasmuire a oamenilor iubitori de slava. Vom cunoaste deci fara ratacire aceasta înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, daca vom cheltui ceasurile când nu graim, în tacere lipsita de griji si în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*7
- Y Stiu pe cineva care iubeste asa de mult pe Dumnezeu, plângând totusi ca nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este necontentit într-o astfel de dorinta fierbinte, ca Dumnezeu se slaveste în el, iar el este ca si când n-ar fi. Despre sine nu stie ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-l îndulcesc. Caci din multa dorire a smereniei nu-si cunoaste vrednicia sa, ci slujeste lui Dumnezeu dupa rânduiala preotilor. Iar din multa iubire de Dumnezeu își ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca sa-si para în cugetarea sa totdeauna o sluga netrebnica, fiind cu totul strain de vrednicia sa, prin dorul dupa smerenie. Acest lucru suntem

datori sa-l facem si noi, fugind de orice cinste si slava, pentru covârsitoarea bogatie a dragostei Domnului, care ne-a iubit asa de mult pe noi. *(Diadoh al Foticeii)*45

- Υ Când începe cineva sa simta cu îmbelsugare dragostea lui Dumnezeu, începe sa iubeasca si pe aproapele într-o simtire a duhului. Si aceasta este dragostea despre care graiesc toate Sfintele Scripturi. Caci prietenia dupa trup se desface foarte usor când se gaseste o cât de mica pricina. Pentru ca nu a fost legata cu simtirea Duhului. Dar în sufletul ce sta sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar daca s-ar întâmpla sa se produca vreo suparare, totusi legatura dragostei nu se desface dintr-însul. Caci aprinzându-se pe sine însusi din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndata revine iarasi la starea cea buna si cu multa bucurie primeste dragostea aproapelui, chiar daca a fost ocarât sau pagubit mult de catre acela pentru ca acest suflet topeste în dulceata lui Dumnezeu amaraciunea iscata de gâlceava. *(Diadoh al Foticeii)*11
- Υ Nimeni nu poate sa iubeasca pe Dumnezeu din toata inima, daca nu se va teme de El mai întâi într-o simtire a inimii. Caci numai curatindu-se si înmuindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucratoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul aratat, daca nu va parasi toate grijile lumesti. Caci numai când ajunge mintea la liniste multa si la negrija, o strâmtoreaza frica de Dumnezeu, curatind-o într-o simtire multa de toata grosimea pamânteasca, ca astfel sa o aduca la marea dragoste a bunatatii lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*13
- Υ Ranile primite de trup, daca s-au înasprit si s-au umplut de murdarie, nu simt lucrarea leacului: dar dupa ce sunt curatite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tamaduire desavârsita. Asa si sufletul: câta vreme e neîngrijit si acoperit în întregime de lepra voluptatii, nu poate simti frica lui Dumnezeu, chiar daca i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricosata si aspra a lui Dumnezeu. Dar când începe sa se curateasca cu multa luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevarat al vietii, care muștrându-l, îl arde ca într-un foc fara durere. Pe urma, curatindu-se treptat, ajunge la curatirea desavârsita, sporind în dragoste pe masura ce se micsoreaza frica din el. În felul acesta ajunge la dragostea desavârsita, în care, cum am zis, nu mai este frica, ci nepatimirea deplina, produsa de slava lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*43
- Υ Sufletul care nu s-a izbavit de grijile lumesti nu iubeste nici pe Dumnezeu cu adevarat si nu dispretuieste nici pe diavolul cum trebuie. Caci grija vietii îi este ca un acoperământ, care îl împovareaza. Din aceasta pricina mintea nu-si poate cunoaste dreptul de judecata asupra acestor feluri de lucruri, ca sa dea fara greseala hotarârile judecatii sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare. *(Diadoh al Foticeii)*22
- Υ Ține de sufletul curat cuvântul fara pizma, râvna fara rautate îi dragostea neîncetata fata de Domnul slavei. Atunci si mintea își potriveste cumpelele sale cu exactitate, fiind de fata în cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecata. *(Diadoh al Foticeii)*43
- Υ Când cercetam adâncul credintei, se tulbura, dar când îl privim cu dispozitia simpla a inimii, se însenineaza. Caci adâncul credintei, fiind apa uitarii relelor, nu rabda sa fie cercetat de cugetari iscoditoare. Sa plutim deci pe aceste ape cu simplitatea înțelegerii, ca sa ajungem la limanul voii lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*7
- Υ Nimeni nu poate iubi sau crede cu adevarat, daca nu se are pe sine însusi pârâs al sau. Caci când cunostinta noastra se tulbura prin muștrările ce si le face, nu mai e lasata mintea sa simta mireasma bunurilor supra-lumesti, ci îndata e cuprinsa de îndoiala: pe de o parte doreste acea

mireasma cu ardoare pentru experienta lor anticipata prin credinta, pe de alta nu o mai poate prinde cu simtirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsaturi ale constiintei mustratoare. Dar curatindu-ne pe noi însine printr-o atentie mai fierbinte, vom câstiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o si mai deplina experienta. (*Diadoh al Foticeii*)43

Υ Cei ce se nevoiesc trebuie sa-si pastreze cugetarea netulburata, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune si trimise de Dumnezeu sa le aseze în camarile amintirii, iar pe cele întunecoase si dracesti sa le arunce afara din jitnitele firii. Caci atunci când marea e linistita, pescarii vad pâna în adâncuri, încât nu le scapa aproape nici unul din pestii care misuna acolo. Dar când e tulburata de vânturi, ascunde în negura tulburarii ceea ce se lasa cu prisosinta sa fie vazut când e linistita si limpede. Mestesugul celor ce pun la cale viclesugurile pescaresti nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmpla sa o pateasca si mintea contemplativa, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreapta se tulbura adâncul sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)22 28

Υ Sunt foarte putini aceia care își cunosc cu de-amanuntul toate greselile lor si a caror minte nu e rapita niciodata de la pomenirea lui Dumnezeu. Caci precum ochii nostri cei trupesti, când sunt sanatosi pot vedea toate, pâna si tântarii care zboara în aer, dar când sunt acoperiti cu albeata sau de niscai urdori, chiar daca vine înaintea lor vreun lucru mare nu-l vad decât foarte sters, iar pe cele mici nici nu le prind cu simtul vederii, tot asa si sufletul, de își va subția cu luare aminte coaja care i-a venit din iubirea de lume, va socoti chiar si cele mai mici greseli ale sale ca foarte mari si va varsa neîncetat lacrimi peste lacrimi cu multa multumire. Caci s-a spus: „Dreptii se vor marturisi numelui Tau”. Dar de va starui în dragoste de lume, chiar daca ar savârsi vreo ucidere, sau alta fapta vrednica de mare pedeapsa, o va privi foarte linistit, iar celorlalte greseli nu le va da nici o însemnatate, ci le va socoti adeseori ca ispravi. De aceea nu se va rusina netrebnicul nici chiar sa le apere cu caldura. (*Diadoh al Foticeii*)33

Υ Numai Duhul Sfânt poate sa curateasca mintea. Caci de nu va intra Cel puternic sa dezarmeze si sa lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate si mai ales prin pacea sufletului sa dam odihna Duhului Sfânt în noi, ca sa avem sfesnicul cunostintei luminând în noi totdeauna. Caci raspândindu-si el neîncetat lumina în camarile sufletului, nu numai ca se fac aratate în minte acele mici si întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se si slabesc, fiind date pe fata de lumina aceea sfânta si slavita. De aceea Apostolul zice: „Duhul sa nu-l stingeti!”, adica nu lucrati, sau nu gânditi cele rele, ca sa nu întristati bunatatea Duhului Sfânt si sa va lipsiti de sfesnicul acela ocrotitor. Caci nu se stinge Cel vesnic si de viata facator, ci de-l vom întrista se va departa de la noi, lasând mintea încetosata si neluminata. (*Diadoh al Foticeii*)28

Υ Simtirea mintii consta în gustarea precisa a realitatilor distincte din lumea nevazuta. Caci precum prin simtul gustului trupesc, când se afla în stare de sanatate, deosebim fara greseala cele bune de cele rele si dorim cele bune, tot asa mintea noastra, când începe sa se miste în deplina sanatate si fara griji, poate sa simta din belsug mângâierea dumnezeiasca si sa nu mai fie rapita niciodata de contrariul aceleia. Si precum trupul, gustând din dulceturile pamântesti, experimenteaza fara greseala simtirea lor, asa si mintea, când se afla deasupra cugetului trupesc, poate sa guste fara sa se însele mângâierea Duhului Sfânt. („Gustati, zice, si vedeti ca e bun Domnul” si sa pastreze amintirea gustarii neuitata prin lucrarea dragostei, încât sa-si poata da seama fara greseala de cele ce-i sunt de folos\$ dupa Sfântul care zice: „Si aceasta ma rog, ca dragostea voastra sa prisoseasca tot mai mult si mai mult, în cunostinta si simtire, ca sa pretuiti cele ce sunt de folos”). (*Diadoh al Foticeii*)28

- Y Când mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh, Satana caută să îl să ne mângâie sufletul printr-o simțire la aparență plăcută, aducând peste noi, în vremea liniștii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte ușor. Dar dacă mintea va fi găsită ținând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus și va folosi preasfântul și slăvitul nume al Lui, ca pe o armă împotriva înșelăciunii, se va depărta amăgitorul viclen. Însă de aici înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi că mintea, cunoscând cu de-ămanuntul înșelăciunea celui viclen, va câștiga și mai multă experiență în a deosebi aceste două lucruri. *(Diadoh al Foticeii)*28
- Y Mângâierea cea bună vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o arătare în somn a vreunui bun viitor; însă numai când cineva, stăruind în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s-a lipit de dragostea Lui. Iar mângâierea amăgitoare vine, cum am spus, totdeauna când cel ce se nevoiește e furat de o toropeală ușoară, amestecată cu o jumătate de pomenire a lui Dumnezeu. Cea dintâi, ca una ce e de la Dumnezeu, îndeamna în chip vădit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-se de multă bucurie. Cea de-a doua, obișnuind să învaluiască sufletul într-o adiere amăgitoare, încearcă să fure prin somnul trupului simțirea minții sănătoase, care păstrează pomenirea lui Dumnezeu. Deci dacă mintea se va afla, cum am spus, stăruind cu luare aminte în pomenirea Domnului Iisus, va risipi adierea dulce la parerea a vrăjmasului și se va porni cu bucurie la războiul împotriva lui, având la îndemână ca armă, pe lângă har, experiența dobândită. *(Diadoh al Foticeii)*27
- Y Se întâmplă uneori ca sufletul să se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mișcare nesovăielnică și lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum și trupul în adâncul dragostei aceleia negrăită, fie că aceasta se întâmplă în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce a mișcat. Când i se întâmplă așa ceva, trebuie să știe că aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulcețată negrăită, nu mai poate cugetă la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zămislește vreo îndoială sub vreun înțeles întinat, și se folosește de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, și nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie să înțeleagă că aceea mângâiere cu înfățișare de bucurie este de la înșelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate și de intimitate, fiind produsă de vrăjmasul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea laudându-se cu experiența simțirii sale, el înbie sufletului anumite mângâieri bune la aparență, că aceasta, distrat de dulcețata aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclen. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare, Duhul adevăratului și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulcețata dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amarăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădurelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, că nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*10 27
- Y Auzind despre simțirea minții, nimeni să nu creadă că i se va arăta slava lui Dumnezeu în chip văzut. Căci zicem că sufletul simte, când e curat, printr-o anumită gustare negrăită, mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. „Fiindcă acum umbla prin credință și nu prin vedere”, cum zice fericitul Pavel. Deci dacă i se va arăta vreunui dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu

primeasca o astfel de aratare. Caci este o înșelaciune vadita a vrajmasului, care a amagit pe multi prin nestiinta, făcându-i sa se abata de la calea adevarului. Noi însa stim ca pâna ce petrecem în trupul acesta stricacios, suntem departe de Dumnezeu, adica nu putem sa-L vedem în chip vazut nici pe El, nici altceva din minunile ceresti. (*Diadoh al Foticeii*)10

Υ Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt marturiile neînșelatoare ale unui suflet sanatos. De aceea nu trec de la o înfatisare la alta, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc râsul sau plânsul asa deodata. Ci se apropie de suflet cu toata blândetea, umplându-l de bucurie duhovniceasca. De aceea si dupa ce s-a trezit trupul din somn, sufletul cauta cu mult dor sa prelungeasca bucuria visului. Dar în nalucirile aduse de draci totul se întâmpla dimpotriva. Ele nici nu ramân la aceeasi înfatisare, nici nu arata multa vreme o forma netulburata. Caci ceea ce nu au dracii din voie libera, ci împrumuta numai din dorinta de a amagi, nu poate sa-i îndeestuleze pentru multa vreme. De aceea spun lucruri mari si ameninta cumplit, luându-si adeseori chip de ostasi; iar uneori si cânta în suflet cu strigat. Dar mintea recunoscându-i din aceste semne, când e curata, trezeste trupul, iar uneori se si bucura fiindca a putut cunoaste viclenia lor. De aceea, vadindu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întâmpla uneori ca nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci aseaza în el o întristare dulce si lacrimi fara durere. Iar aceasta se întâmpla celor ce au înaintat mult în smerenia cugetarii. (*Diadoh al Foticeii*)25

Υ Nu trebuie sa ne îndoim ca atunci când mintea începe sa se afle sub lucrarea puternica a luminii dumnezeiesti, se face întreaga stravezie, încât își vede cu îmbelsugare propria ei lumina. Caci aceasta se întâmpla, zice, când puterea sufletului pune stapânire asupra patimilor. Dar ca tot ce i se arata într-o anumita forma, fie ca lumina, fie ca foc, se întâmpla din uneltirea vrajmasului, ne învata limpede dumnezeiescul Pavel, zicând ca acela se preface în chipul îngerului luminii. Prin urmare nu trebuie sa se apuce cineva de viata ascetica cu nadejdea aceasta, ca nu cumva sa afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru rapire; ci cu nadejdea ca sa ajunga numai sa iubeasca pe Dumnezeu cu toata simțirea si convingerea inimii, ceea ce înseamna din tot sufletul, din toata inima si din tot cugetul. Caci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la aceasta stare a iesit din lume, chiar daca este în lume. (*Diadoh al Foticeii*)10

Υ Înfrânarea este un nume de obste, care se adauga la numele tuturor virtutilor. Deci cel ce se nevoieste trebuie sa se înfrâneze în toate. Caci precum oricare madular al omului, chiar daca dintre cele mai mici, de va fi taiat, face urâta întreaga înfatisare a omului, fie cât de mic madularul care lipseste, tot cel ce se neglijeaza chiar si numai o singura virtute, strica toata frumusetea înfrânarii, fara sa stie. Se cuvine deci sa ne ostenim nu numai pentru virtutile trupesti, ci si pentru cele care pot curata omul nostru cel dinauntru. Caci ce folos va avea cel ce-si pazeste trupul feciorelnic, daca sufletul si-l lasa sa se desfrâneze cu dracul neascultarii? Sau cum se va încununa cel ce s-a înfrânat de lacomia pântecelui si de la toata pofta trupestasca, dar n-a avut grija de închipuirea de sine si de iubirea de slava si n-a rabdat nici cel mai mic necaz, care e masura cu care se va masura lumina dreptatii celor ce au împlinit faptele dreptatii în duh de smerenie? (*Diadoh al Foticeii*)10

Υ Cei ce se nevoiesc trebuie sa urasca toate patimile nerationale în asa fel încât sa le ajunga ura fata de ele o adevarata obisnuinta. Dar înfrânarea de mâncari trebuie sa o pazeasca în asa fel, ca sa nu câștige vreo scârba fata de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă si cu totul drăcesc. Caci nu ne înfrânam de la ele fiindca ar fi vrednice de ocara (sa nu fie), ci, ca

departându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură madularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-l putem da săracilor, drept semn al dragostei adevărate. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Υ Precum trupul îngreunat de multimea mâncărilor face mintea molăie și greoaie, tot așa când e slăbit de prea multă înfrânare face partea contemplativă a sufletului, posomorâtă și neubitoare de cunoștință. Deci mâncările trebuie să se potrivească cu starea trupului. Când trupul e sănătos, trebuie să fie chinuit atât cât trebuie, iar când e slăbit, să fie îngrijit, dar cu măsură. Căci cel ce se nevoiește nu trebuie să-și slăbească trupul decât atât cât trebuie ca să-și înlesnească lupta, ca prin ostenele trupului și sufletul să se curățească după cuviință. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Υ Când dracul slavei desarte se aprinde puternic împotriva noastră, luând ca motiv venirea vreunor frați, sau a oricărui alt străin la noi, bine este să lasăm cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obișnuite. Prin aceasta vom face pe drac să plece fără ispravă, ba mai degrabă plângându-și încercarea neizbutită. Totodată vom împlini cu dreaptă judecată legea dragostei, păzind în aceeași vreme taina înfrânării nedezvăluită, prin pogorământul ce l-am primit. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁴

Υ Precum pământul udat cu măsură face să răsară cu cel mai mare spor samânta curată semănată în el, dar înecat de multe ploii aduce numai spini și maracini, așa și pământul inimii, de vom folosi vinul cu măsură, va scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele semănate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsară foarte înfloritoare și cu mult rod; dar de o vom scaldă în multă bautură, va prefăce în spini și maracini toate gândurile ei. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Υ Când mintea noastră înoată în valurile bauturii, nu numai că vede în somn cu patima chipurile zugravite de draci, ci își plasmuieste și în sine anumite vederi frumoase, îmbrățișând cu foc nalucirile sale, ca pe niște amante. Căci înfierbântându-se madularele ce servesc la împreunarea trupeză de căldura vinului, mintea e silită să-și înfatiseze vreo umbră plăcută a patimii. Se cuvine deci ca, folosindu-ne de dreaptă măsură, să ne ferim de vatămarea ce vine din lacomie. Căci dacă nu s-a născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zugravirea pacatului, ea rămâne întreaga lipsită de naluciri și, ceea ce-i mai mult, neafemeiată. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Υ Cei ce vor să-și înfrâneze partile trupului care se umflă, nu trebuie să umble după bauturile drese, pe care meseriiile acestei nascociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pântece belșugului de mâncări. Căci nu numai calitatea lor e vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci și însasi amestecarea lor prostească rănește foarte tare conștiința temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipsește doar vinului, ca să fie muiată asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcęgarii? (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Υ Domnul nostru Iisus Hristos, învățătorul acestei sfintite vietuiri, a fost adaptat cu otet în vremea patimilor de către cei ce slujeau poruncii diavolești, ca să ne lase (îmi pare mie) o pildă învăderată despre dispoziția ce trebuie să o avem în timpul sfintitelor nevointe. Căci nu trebuie să se folosească, zice, de mâncări și bauturi dulci cei ce se luptă împotriva pacatului, ci să rabde mai degrabă, fără soavă, acria și amaraciunea luptei. Dar s-a mai adăugat și isop în buretele ocării ca să ni se arate deplin modul în care ne putem curăța. Căci acria este proprie nevointelor, iar curățirea e proprie desăvârșirii. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

- Y Nimic nu te împiedica sa chemi doctorul la vreme de boala. Caci trebuia ca experienta omeneasca sa dea odata nastere acestui mestesug. De aceea au si existat leacurile, mai înainte de a fi aflat. Dar nu trebuie sa ne punem nadejdea vindecarii în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul si Doctorul nostru cel adevarat. Iar aceasta o spun celor ce urmaresc tinta înfrânării în chinovii si în cetati, pentru faptul ca nu pot sa aiba neîncetat credinta lucratoare prin dragoste, datorita împrejurarilor ce li se întâmpla; dar si pentru ca sa nu cada în slava desarta si în ispita diavolului, din care pricini unii dintre ei se lauda adeseori ca nu au trebuinta de doctori. Daca însa cineva își duce viata retrasa în locuri mai pustii, numai între doi sau trei frati de acelasi fel, sa se lase pe sine cu credinta numai în grija Domnului, care ne tamaduieste toata boala si toata neputinta, în orice patimire ar cadea. Caci dupa Domnul, îi ajunge pustia ca sa-l mângâie în boala lui. Fiindca unul ca acesta nu e lipsit niciodata de lucrarea credintei, nici nu are prilej sa se faleasca cu virtutea rabdarii, ci se foloseste de pustie ca de o buna acoperitoare. De aceea „salasluieste Domnul în casa pe cei ce vietuiesc în singuratate”. (*Diadoh al Foticeii*)⁶
- Y Când din pricina unor boli trupesti ce ni se întâmpla, ne scârbim de noi însine, trebuie sa stim ca sufletul nostru este înca rob poftelor trupului. De aceea doreste el fericire pamânteasca si nu vrea sa se desparta de bunatatile vietii, ci socoteste un mare neajuns sa nu se poata folosi, din pricina bolilor, de frumusetile vietii. Dar de va primi cu multumire supararile bolii, va cunoaste ca nu e departe de hotarele neprihanirii. Drept aceea, atunci si moartea o asteapta cu bucurie, ca fiind mai degraba pricina a vietii adevarate. (*Diadoh al Foticeii*)³⁹
- Y Sufletul nu va dori sa se desparta de trup pâna nu-si va pierde orice placere pentru lumea de aici. Caci toate simturile trupului se împotrivesc credintei, fiindca ele sunt numai pentru lucrurile de acum, iar aceea vesteste maretia bunurilor viitoare. Se cuvine deci ca cel ce se nevoieste sa nu se gândeasca niciodata la pomi cu ramuri bogate si umbroase, la izvoare cu ape curgatoare, la gradini felurite si înflorite, la case împodobite si la petreceri cu rudeniile; de asemenea sa nu-si aminteasca de ospetele care s-ar întâmpla la praznice, ci sa se foloseasca numai de cele strict trebuincioase cu toata multumirea, iar încolo sa socoteasca viata ca pe o cale straina, pustie de orice placere trupeasca. Caci numai strâmtorând astfel cugetarea noastra, o vom îndrepta întreaga pe urmele vietii vesnice. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷
- Y Ca vederea, gustul si celelalte simturi slabesc tinerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste masura, ne-o spune cea dintâi, Eva. Caci pâna ce n-a privit la pomul oprit cu placere își amintea cu grija de porunca dumnezeiasca. De aceea era acoperita de aripile dragostei dumnezeiesti, nedându-si seama din aceasta pricina de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu placere si s-a atins de el cu multa pofta si în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternica, îndata s-a patruns de dorinta dupa împreunarea trupeasca, aprinzându-se de patima prin faptul ca era goala. Si astfel toata pofta ei si-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului placut la vedere, în greseala ei si greseala lui Adam. De atunci, cu anevoie își mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu, sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururi în adâncul inimii noastre cu necontenita pomenire a lui Dumnezeu, sa petrecem în aceasta viata înșelatoare, ca niste lipsiti de vedere. Caci e propriu înțelepciunii duhovnicesti sa pazeasca pururi neînaripat dorul privirilor. La aceasta ne îndeamna si mult încercatul Iov, zicând: „Inima mea nu s-a luat dupa ochii mei”. Lucrul acesta este cu adevarat semnul celei mai de pe urma înfrânari. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

- Υ Cel ce petrece pururi în inima sa e departe de toate lucrurile frumoase ale vietii. Caci umblând în duh, nu poate cunoaste poftele trupului. Unul ca acesta facându-si plimbarile în cetatea întarita a virtutilor, le are pe acestea ca pazitori la portile cetatii curatiei. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui ramân fara succes, chiar daca ar ajunge sagetile poftii josnice pâna la ferestrele firii. (*Diadoh al Foticeii*)28
- Υ Când sufletul nostru începe sa nu mai poftasca lucrurile frumoase ale pamântului, se furiseaza de cele mai multe ori în el un gând de trândavie, care nu-i îngaduie sa stea cu placere nici în slujba cuvântului si nu-i lasa nici dorinta hotărâta dupa bunurile viitoare; ba îi înfatiseaza si viata aceasta trecatoare ca neavând nici un rost si fiind cu totul incapabila de vreo fapta vrednica de-a fi numita virtute; si însasi cunostinta o dispretuieste, ca pe una ce a fost data si altor multi oameni, sau ca pe una ce nu ne fagaduieste nimic desavârsit. De aceasta patima molesitoare si aducatoare de toropeala vom scapa de ne vom tine cu tarie cugetul nostru între hotare foarte înguste, cautând numai la pomenirea lui Dumnezeu. Caci numai întorcându-se astfel mintea la caldura ei, va putea sa se izbaveasca fara durere de acea împrastiere nesocotita. (*Diadoh al Foticeii*)1
- Υ Când îi închidem mintii toate iesirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupatie care sa dea de lucru harnicieii ei. Trebuie sa-i dam deci pe: Doamne Iisuse, prin care își poate ajunge deplin scopul. „Caci nimeni nu numeste Domn pe Iisus, fara numai în Duhul Sfânt”. Dar asa de strâns si de neîncetat sa priveasca la acest cuvânt în camarile sale, încât sa nu se abata nicidecum spre niscui naluciri. Caci toti aceia care cugeta neîncetat la acest nume sfânt si slavit în adâncul inimii, vor putea vedea odata si lumina mintii. Pentru ca daca e tinut strâns în amintire, el arde toata pata de pe fata sufletului, printr-o simtire puternica. „Caci Dumnezeuul nostru este foc mistuitor” ce arde toata rautatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternica a slavei Sale. Caci zabovind numele acela slavit si mult dorit prin pomenirea mintii în caldura inimii, sadeste în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunatatea Lui, nemaifiind nimic care sa ne împiedice. Acesta este margaritarul cel de mult pret, pe care-l poate agonisi cineva vânzând toata averea sa, ca sa aiba o bucurie negraita de aflarea lui. (*Diadoh al Foticeii*)40
- Υ Alta este bucuria începatoare si alta cea desavârsitoare. Cea dintâi nu e lipsita de lucrarea închipuirii (de naluciri); cealalta are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se afla întristarea iubitoare de Dumnezeu si lacrima fara durere. „Caci într-o înmultirea înțelepciunii sta spor de amaraciune si cine-si înmulteste cunostinta își sporeste suferinta”. De aceea sufletul trebuie îmbiat întâi la nevointe prin bucuria începatoare, ca apoi sa fie mustrat si probat de catre adevarul Duhului Sfânt pentru relele pe care le-a facut si pentru împrastiile de care se mai face vinovat. „Caci într-o mustrare, zice, ai pedepsit pe om pentru faradelege si ai subtiat ca pe o pâna de paianjen sufletul lui”. Iar dupa ce mustrarea aceasta va fi probat sufletul ca într-un cuptor, acesta va primi bucuria fara naluciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)10
- Υ Când sufletul se tulbura de mânie, sau se încetoseaza de aburii vinului, sau se supara de o întristare grea, mintea nu poate sa tina pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s-ar sili). Caci fiind întunecata întreaga de furia patimilor, se înstraineaza cu totul de simtirea sa. De aceea lucrul dorit nu are unde sa-si întipareasca pecetea sa, ca mintea sa poarte fara uitare chipul întarit, dat fiind ca memoria cugetarii s-a învățosat din pricina asprimii patimilor. Dar izbavindu-se sufletul de acestea, chiar daca lucrul bun a fost furat pentru scurta vreme de

uitare, folosindu-se mintea îndată de agerimea ei, se prinde iarasi cu caldura de lucrul acela mult dorit si mântuitor. Fiindca are atunci harul însusi, care cugeta împreuna cu sufletul si striga împreuna cu el: „Doamne Iisuse Hristoase”. Caci harul învata sufletul cum învata mama copilul, straduindu-se împreuna cu el sa spuna numele tata, pâna când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice alta vorba copilareasca, numele tatalui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: „Asemenea si Duhul sta într-ajutor neputintelor noastre. Caci a ne ruga precum trebuie nu stim, ci însusi Duhul se roaga pentru noi cu suspine negraite”. Pentru ca fiind noi prunci fata de desavârsirea virtutii, avem trebuinta numaidecât de ajutorul Lui ca, unind si îndulcind El toate gândurile noastre cu dulceata Sa, sa ne putem misca din toata inima spre pomenirea si spre dragostea lui Dumnezeu si Tatal nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeiescul Pavel, strigam neîncetat, când suntem calauziti de El sa numim pe Dumnezeu Tata: „Avva Parinte”. (*Diadoh al Foticeii*)²⁸

Υ Mânia obisnuieste mai mult decât celelalte patimi sa tulbure si sa zapaceasca sufletul. Dar uneori îi si foloseste cât se poate de mult. Caci când ne folosim de ea fara tulburare împotriva celor necuviosi, sau într-un fel sau altul neînfrânati, ca, sau sa se mântuiasca, sau sa se rusineze, prilejuim sufletului un spor de blândete: fiindca lucrăm potrivit cu scopul dreptatii si al bunatatii lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori, mâniindu-ne tare împotriva pacatului, dam sufletului vigoare, scapându-l de moleseala. De asemenea nu încapă nici o îndoiala ca, mâniindu-ne împotriva duhului stricaciunii, când suntem în mare întristare si descurajare, ne aflăm cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca sa ne învete aceasta, Domnul s-a mâniat si s-a tulburat de doua ori împotriva duhului iadului, desi facea toate câte voia cu o vointa netulburata. Asa a întors sufletul lui Lazar în trup. Încât mie îmi pare ca mânia neprihanita a fost daruita firii noastre de Dumnezeu, care ne-a zidit, mai degraba ca o arma a dreptatii. Daca s-ar fi folosit Eva de ea împotriva sarpelui, nu ar fi fost robita de placerea acea patimasa. Astfel mie mi se pare ca cel ce se foloseste cu neprihanire de mânie, din râvna cuviosiei, se va afla mai cercat în cumpana rasplatirilor, decât cel ce nu se misca nicidecum la mânie, pentru greutatea de a se misca a mintii. Fiindca cel din urma se dovedeste a nu-si fi deprins vizitiul sa stapâneasca frânele simturilor omenesti. Iar celalalt lupta strunind caii virtutii si e purtat în mijlocul bataliilor cu dracii, conducând neînterupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai ai înfrânării. Pe acesta îl aflăm numit în Scriptura, la înaltarea dumnezeiescului Ilie, „carul lui Israel”, pentru motivul ca Dumnezeu a vorbit întâia oara Iudeilor despre cele patru virtuti în chip deosebit. Iar cel ce s-a hranit asa de mult cu neprihanirea a fost înaltat la cer pe un car cu foc, pentru ca s-a folosit, socotesc, de virtutile sale ca de niste cai, vietuind întru Duhul care l-a rapit pe el într-un vârtej de foc. (*Diadoh al Foticeii*)³

Υ Cel ce s-a împartasit de sfânta cunostinta si a gustat din dulceata lui Dumnezeu, nu mai trebuie sa judece pe nimeni niciodata. Fiindca dreptatea capeteniiilor lumii acesteia e coplesita cu totul de dreptatea lui Dumnezeu. Caci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu si oamenii veacului acestuia, daca dreptul acestora n-ar aparea ca nedesavârsit fata de dreptatea acelora? De aceea cel dintâi se numeste drept omenesc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeiasca. Astfel Mântuitorul nostru fiind ocarât nu raspundea cu ocară, dat la chinuri nu ameninta, ci rabda în tacere sa fie dezbracat si de haine si pentru mântuirea noastra a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tatalui pentru cei care îl chinuiau. Dar oamenii lumii nu înceteaza sa se judece pâna ce nu-si iau cu adaos înapoi lucrurile de la cei cu care se judeca, mai ales când își primesc

dobânzile înainte de a li se plăti datoria. Așa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

Υ Am auzit pe unii oameni evlaviosi zicând că nu trebuie să îngaduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru susținerea noastră, sau pentru ajutorarea săracilor, că să nu ne facem pricina de păcat celor ce ne nedreptătesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să patimim aceasta de la creștini. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât a ține cineva la ale sale mai mult decât la sine însuși, pentru o pricină neratională. Pentru că dacă parasesc rugăciunea și paza inimii și încep puțin câte puțin să umblu după judecări împotriva celor ce voiesc să mă păgubească și să aștept pe la ușile judecătorilor, vadit este că cele pentru care mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, că să nu zic și decât însuși porunca mântuitoare. Căci cum mă ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi poruncește: „Și de la cel ce ia cu ale tale nu cere îndarat”, dacă nu răbd cu bucurie, după cuvântul apostolic, rapirea lucrurilor mele, sau dacă, judecându-mă și primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu silă, cu aceasta nu-l izbăvesc de păcat pe acel lăcom? Deci dat fiind că judecătoriile stricicioase nu judecă potrivit cu judecata nestricăcioasă a lui Dumnezeu, căci vinovatul are toată încrederea în legile acestea în fața cărora își apără pricina sa, bine este să suferim silă celor ce vreau să ne nedreptățească și să ne rugăm pentru ei, că prin pocăința și nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au răpit de la noi să fie izbăviți de păcatul lăcomiei. Căci aceasta o vrea dreptatea lui Dumnezeu, că să primim nu lucrul lăcomit, ci pe lăcomul însuși, izbăvit de păcat prin pocăința. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Υ E foarte potrivit și cât se poate de folositor ca odată ce am cunoscut calea evlaviei să vindem îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împartim după porunca Domnului, că nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare. Căci făcând așa vom dobândi întâi negrija cea bună și apoi sărăcia nepândită care ne ține cugetul mai presus de orice nedreptate și de orice judecată, dat fiindcă nu mai avem materia care aprinde focul din cei lăcomi. Dar mai mult decât celelalte virtuți ne va încălzi și ne va odihni la sânul ei, pe noi cei rămași goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mamă care își încălzește copilul, luându-l în brațele sale, când din simplitate copilărească acela și-a aruncat departe de el haina de care s-a dezbrăcat, găsind plăcere, din pricina nerăutății, mai degrabă în goliciune, decât în culoarea pestrită a hainei. Căci zice Scriptura: „Domnul păzește pe prunci; de aceea m-am smerit, iar El m-a mântuit”. (*Diadoh al Foticeii*)⁴¹

Υ Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte și datatoare de toată bunătatea. Dar nici unul nu ne aprinde și nu ne misca inima așa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, daruiește sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să disprețuim cu bucurie toată dragostea de viață, că unii ce avem, în locul poftelor stricicioase, că bogăție negraită, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi luminează mintea noastră cu focul care o preschimba, încât o face să fie în comuniune cu duhurile slujitoare. Să pasim deci, iubitorilor, cu toată inima spre această virtute, cei ce ne-am pregătit pentru ea. Căci ea este frumoasă, atât de atractive și departează toată grija, hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerările luminii negraite; că să nu spun multe, ea pregătește sufletul rațional pentru comuniunea nedespartită cu Dumnezeu, prin Sfintii Prooroci, că și între oameni (o minune!) să se cânte limpede stăpânirea lui Dumnezeu, în sunete dumnezeiești, armonizate de aceasta dumnezeiască aducătoare a miresei la mirele ei. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

- Y Mintea noastra adeseori se simte îngreunata la rugaciune, din pricina marii îngustimi si concentrari a acestei virtuti. Dar îmbratiseaza cu bucurie contemplarea si cuvântarea de Dumnezeu, data fiind largimea si libertatea de miscare ce i-o procura vederile dumnezeiesti. Ca sa nu-i dam asadar mintii putinta sa spuna multe, sau chiar sa zboare peste masura, sa ne îndeletnicim cel mai mult cu rugaciunea, cu cântarea Psalmilor si cu cetirea Scripturilor, netrecând cu vederea nici tâlcurile barbatilor învătați, a caror credinta se cunoaste din cuvinte. Pentru ca, facând aceasta, nu lasam mintea sa amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-i îngaduim sa fie furata e slava desarta si sa fie împrastiata de multa placere a vorbariei, ci o pazim în vremea contemplatiei în afara de orice lucrare a închipuirii i facem prin aceasta ca aproape toate cugetarile ei sa fie întovarasite de lacrimi. Caci odihnindu-se în ceasurile de linistire (isihie) si îndulcindu-se mai ales cu dulceata rugaciunii, nu numai ca se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde si mai multa putere spre a se da cu agerime si fara osteneala contemplatiilor dumnezeiesti, sporind totodata cu multa smerenie în darul deosebirii. Dar trebuie sa stim ca este si o rugaciune mai presus de orice largime. Aceasta însa e proprie numai acelora care sunt plini în toata simtirea si încredintarea lor de darul Duhului Sfânt. (*Diadoh al Foticeii*)40
- Y Harul obisnuieste la început sa umple sufletul de lumina prin simtire multa. Dar înaintând omul în nevointe, adeseori harul lucreaza nesimtit tainele sale în sufletul contemplativ (vazator) si cuvântator de Dumnezeu. Facând la început asa, el vrea ca, bucurându-ne, sa ne mâne spre contemplatiile dumnezeiesti, ca pe unii ce suntem chemati de la nestiinta la cunostinta. La mijlocul nevointelor însa, vrea sa ne pastreze cunostinta nepatate de slava desarta. Prin urmare trebuie sa ne lase sa ne întristam într-o anumita masura, ca unii ce am fi parasiti, ca si mai mult sa ne smerim si sa ne supunem slavei Domnului, dar totodata sa ne si bucuram cu masura, într-aripati de nadejdea cea buna. Caci precum multa întristare învaluie sufletul în deznadejde si necredinta, asa si multa bucurie îl îmbie la parerea de sine. Desigur e vorba despre cei ce sunt înca prunci. Iar la mijloc, între iluminare si parasire, se afla încercarea; precum la mijloc între întristare si bucurie se afla nadejdea. „Caci asteptând; zice, am asteptat pe Domnul si a cautat spre mine”; si iarasi: „Dupa multumirea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu”. (*Diadoh al Foticeii*)10
- Y Precum usile bailor, deschizându-se necontenit, împing caldura dinauntru afara, asa si sufletul când vrea sa vorbeasca multe, chiar daca le-ar spune toate bune, împrastie si slabeste puterea tinerii de minte prin poarta graitoare. Prin aceasta mintea uita sa spuna lucrurile care se cuvin la vreme potrivita si împartaseste de-a-valma oricui se nimereste o amestecatura de gânduri, nemaivând nici pe Duhul Sfânt, care sa-i pazeasca cugetarea ferita de naluciri. Caci lucrul bun scapa totdeauna vorbariei, fiind strain de orice valmasag si imaginatie. Buna este deci tacerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înțelese. (*Diadoh al Foticeii*)47
- Y Însusi cuvântul cunostintei ne învata ca multe patimi sufera la început sufletul contemplativ (vazator) si cuvântator de Dumnezeu. Dar mai mult decât toate, mânia si ura. Iar aceasta o patimeste nu atât pentru dracii care le stârnesc pe acestea, cât din pricina înaintarii sale. Pentru ca pâna ce sufletul e dus de cugetul lumii, chiar daca vede ca ceea ce e drept e calcat în picioare de unii sau de altii, ramâne nemiscat si netulburat, caci îngrijindu-se de poftele sale, nu-l intereseaza ceea ce e drept în ochii lui Dumnezeu. Dar când începe sa se ridice deasupra patimilor, dispretul lucrurilor de aici si dragostea lui Dumnezeu nu-l mai lasa sa suferi a vedea nesocotit ceea ce este drept, nici în sine nici în altul, ci se mânie si se turbura împotriva

facatorilor de rele, pâna ce nu vede pe batjocoritorii dreptatii ca se fac aparatorii ei cu cuget cuvios. De aceea pe cei nedrepti îi uraste, iar pe cei drepti îi iubeste peste masura. Caci ochiul sufletului nu mai poate fi înșelat când acoperământul lui, adica trupul, a devenit prin înfrânare o tesatura foarte subtire. Totusi este cu mult mai bun lucru a plânge nesimtirea celor nedrepti, decât a-i urî. Caci desi aceia sunt vrednici de ura, dar ratiunea nu vrea ca sufletul iubitor de Dumnezeu sa fie tulburat de ura. Fiindca pâna ce se afla ura în suflet, nu lucreaza în el cunostinta. *(Diadoh al Foticeii)*27

Υ Minteia cuvântatoare de Dumnezeu (teologica), îndulcindu-si si încalzindu-si sufletul cu însesi cuvintele lui Dumnezeu, dobândește nepatimirea în masura potrivita. Caci „cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint lamurit în foc pe seama pamântului”. Iar mintea cunoscatoare (gnostica), întarita prin experienta cu lucrul, se ridica mai presus de patimi. Dar si mintea cuvântatoare de Dumnezeu gusta din experienta celei cunoscatoare, daca se face pe sine mai smerita, precum si mintea cunoscatoare gusta din virtutea contemplativa (vazatoare), daca își pastreaza neratacita puterea discriminatoare a sufletului. Caci nu se întâmpla ca sa se dea amândoua darurile în întregime fiecarei minti. Iar pricina este ca amândoua sa se minuneze de ceea ce are mai mult cealalta decât ea si asa sa sporeasca în ele smerita cugetare, împreuna cu râvna dreptatii. De aceea zice Apostolul: „Unuia prin Duhul i s-a dat cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunostinta în acelasi Duh”. *(Diadoh al Foticeii)*7

Υ Când sufletul e plin de belsugul rodurilor sale firesti, își face cu glas mai mare si cântarea de psalmi si vrea sa se roage mai mult cu vocea. Dar când se afla sub lucrarea Duhului Sfânt, cânta si se roaga întru toata destinderea si dulceata, numai cu inima. Starii de suflet celei dintâi îi urmeaza o bucurie amestecata cu închipuiri, iar celei din urma, lacrimi duhovnicesti si dupa aceea o multumire iubitoare de liniste. Caci pomenirea, ramânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima sa izvorasca anumite cugetari înlacimate si blânde. Atunci se pot vedea cum se seamana semintele rugaciunii cu lacrimi în pamântul inimii, în nadejdea bucuriei secerisului ce va urma. Totusi, când suntem apasati de multa tristete, trebuie sa facem cântarea rugaciunii cu un glas putin mai mare, lovind sufletul cu sunete, în nadejdea bucuriei, pâna ce nourul acela greu va fi împrastiat de valurile melodiei. *(Diadoh al Foticeii)*40

Υ Când sufletul ajunge la cunostinta de sine, produce si din sine o oarecare ardoare si sfiala iubitoare de Dumnezeu. Caci nefiind tulburat de grijile vietii, naste o anumita dragoste plina de pace, care cauta cu masura pe Dumnezeul pacii. Dar e desfacut degraba de la acest gând, fie pentru ca pomenirea lui Dumnezeu e furata de simturi, fie pentru ca firea își cheltuiește repede virtutea sa din pricina ca e saraca. De aceea înțeleptii Elinilor nu aveau cum trebuie ceea ce credeau ca au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu statea sub înrâurirea înțelepciunii netrecatoare si adevarate. Dar ardoarea venita în inima de la Preasfântul Duh este întreaga numai pace. Apoi ea nu slabeste nicidecum si cheama toate partile sufletului la dorul dupa Dumnezeu. Ea nu iese afara din inima si înveseleste tot omul cu o dragoste si cu o bucurie fara margini. Se cuvine deci, ca dupa ce o cunoastem, sa cautam sa ajungem la ea. Caci dragostea naturala este un semn al firii însanatosite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la nepatimire, ca dragostea duhovniceasca. *(Diadoh al Foticeii)*10

Υ Unii au nascocit ca atât harul, cât si pacatul, adica atât Duhul adevarului, cât si duhul ratacirii se afla ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic ca o persoana îmbie mintea spre cele bune, iar cealalta îndata spre cele dimpotriva. Eu însa am înteles din dumnezeiestile

Scripturi si din însasi simtirea mintii ca înainte de Sfântul Botez harul îndeamna sufletul din afara spre cele bune, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând sa stavileasca toate iesirile dinspre dreapta ale mintii. Dar din ceasul în care renastem, diavolul e scos afara, iar harul intra înăuntru. Ca urmare aflam ca precum odinioara stapâneea ratacirea asupra sufletului, asa dupa Botez stapânește adevarul asupra lui. Lucreaza desigur Satana asupra sufletului si dupa aceea ca si mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rau. Dar nu ca unul ce se afla de fata împreuna cu harul (sa nu fie!), ci învaluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceata poftelor nerationale. Iar aceasta se face din îngaduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtuna, prin foc si prin cercare, sa ajunga astfel la bucuria binelui. „Caci am trecut, zice, prin foc si apa, si ne-ai scos pe noi la odihna”. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Y Harul se ascunde, cum am zis, din însasi clipa în care ne-am botezat în adâncul mintii. Dar își acopera prezenta fata de simtirea mintii. Din moment ce începe însa cineva sa iubeasca pe Dumnezeu cu toata hotarârea, o parte din bunatatile harului intra într-un chip negrait în comunicare cu sufletul prin simtirea mintii. Prin aceasta, cel ce vrea sa tina cu tarie lucrul pe care l-a aflat, vine la dorinta sa vânda cu multa bucurie toate bunurile cele de aici, ca sa cumpere cu adevarat tarina în care a aflat ascunsă comoara vietii. Caci când va vinde cineva toata bogatia lumeasca, va afla locul în care statea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindca pe masura înaintarii sufletului, își descopera si darul dumnezeiesc bunatatea lui în minte. Dar atunci îngaduie Domnul si dracilor sa supere sufletul, ca sa-l învete sa faca deosebirea între bine si rau si sa-l faca mai smerit prin aceea ca pe masura ce se curateste simte tot mai multa rusine de urâciunea gândurilor dracesti. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Y Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afara din suflet. Dar i se îngaduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, sa lucreze în el prin trup. Caci harul lui Dumnezeu se salasuieste în însusi adâncul sufletului, adica în minte. Pentru ca „toata slava fiicei împaratului, zice, e dinauntru”, nearatata dracilor. De aceea din adâncul inimii însusi simtim oarecum izvorând dragostea dumnezeiasca, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aici înainte se muta si se încuibeaza în simturile trupului, lucrând prin natura usor de influentat a trupului asupra celor ce sunt înca prunci cu sufletul. Astfel mintea noastra se bucura pururi, cum zice dumnezeiescul Apostol, de legea Duhului, iar simturile trupului sunt atrase de lunecusul placerilor. De aceea harul, lucrând prin simtirea mintii, înveleste trupul celor ce sporesc în cunostinta cu bucurie negraită, iar dracii, lucrând prin simturile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l, ucigasii, cu sila spre cele ce nu vrea, mai ales când ne afla umblând fara grija si cu nepasare pe calea credintei. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Y Cuvântul cunostintei ne învata ca sunt doua feluri de duhuri rele. Unele dintre ele sunt oarecum mai subtiri, iar altele mai materiale. Cele mai subtiri razboiesc sufletul. Celelalte obisnuiesc sa duca trupul în robie prin anumite îmboldiri staruitoare. De aceea dracii care razboiesc sufletul si cei care razboiesc trupul își sunt mereu potrivnici, cu toate ca au acelasi scop de-a vatama pe oameni. Când deci harul nu locuieste în om, acestia foiesc ca niste serpi în adâncurile inimii, neîngaduind câtusi de putin sufletului sa caute spre dorinta binelui. Dar când harul e ascuns în minte, se strecoara ca niste nouri întunecosi prin partile inimii, spre patimile pacatului, sau iau chipul feluritelor împrastieri ca, furând mintea de la pomenirea lui Dumnezeu, sa o desfacă de convorbirea cu harul. Când deci dracii, care supara sufletul nostru, ne aprind spre patimile sufletesti si mai ales spre înalta parere de sine, care este maica tuturor relelor, sa ne gândim la moartea trupului nostru si vom rusina umflarea iubirii de slava. Dar

acelasi lucru trebuie sa-l facem si când dracii, care ne razboiesc trupul, ne împing inima sa se aprinda spre pofte de rusine. Caci singur acest gând, însoțit cu pomenirea de Dumnezeu, poate opri felurile lucrari ale duhurilor rele. Dar daca dracii, care razboiesc sufletul, vor sa se foloseasca si de acest gând, punându-ne în minte nimicnicia nemarginita a firii omenesti, ca neavând nici un pret din pricina trupului (caci aceasta iubesc sa o faca, dar vrea cineva sa-l chinuiasca cu acest gând), sa ne amintim de cinstea si de slava Împaratiei Ceresti, netrecând cu vederea nici amaraciunea si întunecimea osândeii vesnice, ca printr-una sa ne mângâiem tristetea, iar prin cealalta sa întristam usuratatea inimii noastre. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Y Deci Satana, fiindca nu se poate încuiba în mintea celor ce se nevoiesc, ca mai-nainte, data fiind prezenta harului, calareste pe mustul carnii, ca unul ce a cuibarit în trup, ca prin firea usor de mânuir a acestuia sa amageasca sufletul. De aceea trebuie sa uscam trupul cu masura, ca nu cumva prin mustul lui sa se rostogoleasca mintea pe lunecusul placerilor. Deci se cuvine ca din însusi cuvântul Apostolului sa ne încredintam ca mintea celor ce se nevoiesc sta sub lucrarea luminii dumnezeiesti; de aceea si slujeste legii dumnezeiesti si se veseleste cu ea. Iar trupul primeste cu placere, pentru firea lui usor de mânuir, duhurile rele; de aceea si alege sa slujeasca rautatilor. De aici se vede si mai mult ca mintea nu este un salas comun al lui Dumnezeu si al diavolului. Caci cum ar zice atunci Pavel: „Slujesc cu mintea legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii pacatului”? De aici iarasi se vede ca mintea mea sta întru toata libertatea în lupta cu dracii, slujind cu bucurie bunatatii harului, iar trupul primeste aburul dulce al placerilor nerationale, pentru faptul ca îngaduie, cum am zis, duhurilor rele sa stea cuibarite în el. „Caci stiu, zice, ca nu locuieste în mine, adica în trupul meu, binele”. E vorba de cei ce se împotrivesc pacatului, dar se afla pe la mijlocul nevointelor. Caci nu spune despre sine aceasta. Deci cu mintea se razboiesc dracii, iar trupul încearca sa-l povârneasca spre lunecusul placerilor prin îmboldiri staruitoare. Caci li se îngaduie, dupa o dreapta judecata, sa petreaca în adâncurile trupului, chiar si ale celor ce lupta întins împotriva pacatului, pentru faptul ca voia sloboda a cugetului omenesc este pururi sub cercare. Iar daca cineva poate sa moara prin osteneli înca pe când traieste, ajunge în întregime locul Duhului Sfânt. Caci unul ca acesta a înviat, înca înainte de a muri. Asa a fost cu fericitul Pavel si cu toti cei ce s-au luptat sau se lupta în chip desavârsit împotriva pacatului. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Y E drept ca inima izvoraste si din sine gânduri bune si rele. Dar nu rodeste prin fire cugetarile rele, ci amintirea raului i s-a facut ca un fel de deprindere din pricina ratacirii dintâi. Însa cele mai multe si mai rele dintre gânduri le zamisleste din rautatea dracilor. Dar noi le simtim pe toate ca iesind din inima. Si de aceea au banuit unii ca în minte se afla împreuna cu harul si pacatul. De aceea socotesc ei ca a zis si Domnul „ca cele ce ies din gura purced din inima si acelea spurca pe om. Caci din inima purced gânduri rele, curvii” si cele urmatoare. Ei nu stiu însa ca mintea noastra, având o simtire foarte fina, își însuseste lucrarea gândurilor soptite ei de duhurile rele, oarecum prin trup, dat fiind ca firea lunecoasa a acestuia duce prin starea lui umorala si mai mult sufletul la aceasta stare, într-un chip în care nu stim. Numai fiindca trupul iubeste pare ca si gândurile semantate de draci în suflet purced din inima. Fapt e ca noi ni le însusim atunci când vrem sa ne îndulcim cu ele. Acest lucru l-a osândit Domnul când a spus cuvântul de mai înainte. Caci cel ce se îndulceste cu gândurile suflate lui de rautatea Satanei si înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e vadit ca de aici înainte le rodeste din cugetul sau. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

- Y Domnul zice în Evanghelii ca nu poate fi scos cel tare din casa Sa, daca nu-l va scoate unul si mai tare, dupa ce l-a legat si jefuit. Cum poate deci cel scos cu atâta rusine sa intre iarasi si sa petreaca împreuna cu Stapânul adevarat, care se odihneste în casa Sa cum vrea? Caci nici împaratul nu se va gândi sa lase împreuna cu el în curtile împaratesti pe tiranul, care i-a stat cândva împotriva si pe care l-a biruit. Mai de graba îl va omorî îndata, sau îl va lega pentru o lunga pedeapsa si-l va preda ostilor sale spre o moarte de ocară. (*Diadoh al Foticeii*)43
- Y Daca cineva presupune, din pricina ca gândim împreuna atât cele bune cât si cele rele, ca Duhul Sfânt si diavolul locuiesc laolalta în minte sa afle ca aceasta se întâmpla pentru aceea ca înca n-am gustat si n-am vazut „ca bun este Domnul”. Caci la început, precum am spus si mai înainte, harul își ascunde prezenta sa în cei botezati, asteptând hotarârea sufletului, ca, atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, sa-si arate, printr-o negrita simtire, prezenta în inima. Pe urma iarasi asteapta miscarea sufletului, îngaduind sagetilor dracesti sa ajunga pâna în adâncul acestei simtiri, ca printr-o hotarâre si mai calda si prin cuget smerit sa caute pe Dumnezeu. Deci daca omul va începe de aici înainte sa sporeasca în pazirea poruncilor si sa cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revarsa si peste simturile mai de dinafara ale inimii, arzând cu totul neghina pamântului omenesc. Drept urmare cursele diavolesti se vor departa de acest loc, întepând de aici înainte mai domol partea patimitoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbraca cu toate virtutile si mai ales cu desavârsita saracie, atunci harul îi va lumina toata firea printr-o oarecare simtire mai adâncă, încălzindu-l spre mai multa dragoste de Dumnezeu. Din aceasta pricina sagetile dracesti se vor stinge în afara de simtirea trupului. Caci adierea Duhului Sfânt, miscând inima spre suflarea pacii, stinge sagetile dracului purtator de foc, înca pe când sunt în are. Dar si pe cel care a ajuns la aceasta masura îl paraseste Dumnezeu uneori în mâna rautatii dracilor, lasând mintea lui neluminata, ca voia noastra sloboda sa nu fie câtusi de putin legata de lanturile harului. Aceasta nu numai pentru ca pacatul se biruieste prin lupte, ci si pentru ca omul e dator sa mai sporeasca înca în experienta duhovniceasca. Caci ceea ce pare lucru desavârsit celui povatuit, este înca nedesavârsit fata de bogatia lui Dumnezeu, care povatuieste cu dragoste larga, chiar daca ar putea cineva sui toata scara aratata lui Iacov. (*Diadoh al Foticeii*)10
- Y Parasirea povatuitoare aduce sufletului întristare multa; de asemenea o anumita smerenie si deznadejde masurata. Aceasta pentru ca partea lui iubitoare de slava si fricoasa sa ajunga, dupa cuviinta, la smerenie. Ea produce în inima îndata frica de Dumnezeu si lacrimi de marturisire, precum si multa dorinta de tacere. Dar parasirea în sens de lepadare lasa sufletul sa se umple de deznadejde, de necredinta, de fumul mândriei si de mânie. Deci având noi experienta ambelor parasiri suntem datori sa ne apropiem de Dumnezeu dupa cum o cere fiecare. În cazul celei dintâi suntem datori sa-l aducem multumire însoțita de rugaciuni de iertare, ca unuia ce ne pedepseste neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei parasiri, ca sa ne învete, asemenea unui Tata bun, deosebirea dintre virtute si pacat. În cazul celei din urma, trebuie sa-l aducem marturisirea neîncetata a pacatelor si lacrimi nelipsite si retragere si mai multa, ca doar vom putea astfel, prin sporirea ostinelilor, sa ni-l facem pe Dumnezeu milostiv, ca sa caute ca mai înainte la inimile noastre. Dar trebuie sa stim ca atunci când se da lupta între suflet si Satana, ciocnindu-se ca doua fiinte, datorita parasirii povatuitoare, harul se ascunde pe sine, precum am mai spus, ca sa arate vrajmasilor sufletului, ca biruinta este numai a lui. (*Diadoh al Foticeii*)9
- Y Când cineva sta în vreme de iarna într-un loc oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg spre Rasarit, partea de dinainte a sa se încălzește de soare, iar cea din spate ramâne

nepartasa de caldura, dat fiind ca soarele nu se afla deasupra capului sau. Tot asa si cei ce sunt la începutul lucrării duhovnicești își încalzeșc în parte inima prin harul sfânt, din care pricina și mintea începe să rodească cugetări duhovnicești; dar partile de dinafara ale ei rămân de cugeta după trup, deoarece încă nu sunt luminate de sfânta lumina, printr-o simțire adâncă, toate madularele inimii. Neînțelegând unii aceasta, au socotit că în mintea celor ce se nevoiesc sunt două ipostasuri ce se împotrivesc unul altuia. Dar dacă în aceeași clipă se nimereste că sufletul să gândească și bune și rele, aceasta se întâmplă în chipul în care omul dat mai înainte ca pilda simte totodată și gerul și caldura. Căci de când mintea noastră s-a rostogolit la chipul îndoit al cunostinței, e silită, chiar dacă nu vrea, să poarte în aceeași clipă și gânduri bune și gânduri rele, mai ales la cei ce ajung la o subțirime a puterii de deosebire. Căci cum se grabeste să înțeleagă binele, îndată își aminteste și de rău. Fiindcă la neascultarea lui Adam tinerea de minte a omului s-a sfâșiat în două. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat cu desăvârșire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului. *(Diadoh al Foticeii)*28

- Y Două bunuri ne aduce noua harul cel sfânt prin Botezul renasterii, dintre care unul covârșeste nemărginit pe celălalt. Cel dintâi ni se daruiește îndată, căci ne înnoiește în apă însasi și luminează toate trasaturile sufletului, adică „chipul” nostru, spalând orice zbârcitura a pacatului nostru. Iar celălalt asteaptă să înfaptuiască împreună cu noi ceea ce este „asemanarea”. Deci când începe mintea să guste întru multă simțire din dulceața Preasfântului Duh, suntem datori să știm că începe harul să zugrăvească, așa zicând, peste chip, asemanarea. Căci precum zugrăvii desemnează întâi cu o singură culoare figura omului, apoi, înflorind puțin câte puțin culoarea prin culoare, scot la arătare chipul viu al celui zugrăvit până la firele parului, așa și sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez „chipul” omului la forma în care era când a fost făcut, iar când ne vede dorind cu toată hotărârea frumusețea „asemanării” și stând goi și fără frică în atelierul lui, înfloreste o virtute prin alta și înalta chipul sufletului din stralucire în stralucire, daruindu-i pecetea asemanării. Așa încât simțirea ne arată cum ia forma în noi asemanarea, dar desăvârșirea asemanării o vom cunoaște abia din iluminare. Căci toate virtuțile le primește mintea prin simțire, înaintând după o măsură și rânduiala negraită. Dar dragostea duhovnicească nu o poate câștiga cineva până ce nu va fi iluminat întru toată încredințarea de Duhul Sfânt. Căci până ce nu primește mintea în chip desăvârșit asemanarea prin lumina dumnezeiască, poate avea aproape toate celelalte virtuți, dar este încă lipsită de dragostea desăvârșită. Iar când se va asemana cu virtutea lui Dumnezeu (vorbesc de asemanare, cât e cu putinta omului), atunci va purta și asemanarea dragostei dumnezeiești. Căci precum în cazul portretelor pictate, dacă se adaugă chipului culoarea cea mai vie, se scoate la iveală până și asemanarea zâmbetului celui pictat, așa și la cei zugrăviți după asemanarea dumnezeiască de către harul dumnezeiesc, dacă se adaugă lumina dragostei, „chipul”, e ridicat cu totul la frumusețea „asemanării”. Nici nepatimirea nu poate darui sufletului alta virtute; fără numai dragostea. Căci dragostea „este plinirea legii”, încât „omul nostru cel dinauntru se înnoiește zi de zi” în gustarea dragostei, dar se împlineste abia întru desăvârșirea ei. *(Diadoh al Foticeii)*43

- Y La începutul înaintării, dacă iubim cu caldura virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul să guste cu toată simțirea și încredințarea din dulceața lui Dumnezeu, ca mintea să afle printr-o cunoștință exactă răsplata desăvârșită a ostenețelor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe urmă ascunde pentru multă vreme bogăția acestui dar de viață făcător, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtuți, să ne socotim că nu suntem nimic, întrucât nu avem încă dragostea sfântă ca o deprindere. Drept aceea dracul urii tulbură atunci sufletele celor ce se nevoiesc, încât îi face să vorbească de rău chiar și pe cei ce-i iubesc pe ei și să ducă lucrarea stricătorească a urii până la a-și face din ea aproape o îndeletnicire plăcută. Din pricina aceasta, sufletul se întristează și mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeiești, dar neputând-o dobândi în simțire, pentru lipsa ostenețelor celor mai desăvârșiți. E trebuința deci ca să o împlinim totuși macar de silă, ca să ajungem la gustarea ei întru toată simțirea și încredințarea. Căci desăvârșirea ei nimeni nu o poate câștiga până ce se află în trupul acesta, decât numai Sfinții care au ajuns până la mucenicie și la marturisirea desăvârșită. Fiindcă el ce ajunge la ea se prefăce înțreg și nu mai dorește cu ușurință nici macar hrană. Căci ce poftă va mai avea de bunătățile lumii cel ce e hrănit de dragostea dumnezeiască? De aceea prea Înțeleptul Pavel, marele vas al cunoștinței, binevestindu-ne din convingerea sa deplină, zice: „Împăratia Cerurilor nu este mîncarea și bautura, ci dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt”, care sunt roada dragostei desăvârșite. Așa încât cei ce înaintează până la desăvârșire pot să guste aici des din ea, dar desăvârșit nimeni nu o poate câștiga, decât numai când „se va înghiți desăvârșit ce este muritor de viață”. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Y Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocarîndu-l pe cineva dintr-o întăritare oarecare, ni l-am făcut dusman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocarîndu-l la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și muștrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mînia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteala cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stîngerită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvîntarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgască în zămislirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recăștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mîniat în desert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întîmple aceasta, sau s-a departat de locul unde vițuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul fetei lui în afecțiunea largă a sufletului, să plînim astfel în adîncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fetele celor ce s-au mîniat fără temei, cu un cuget nemînios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va misca fără greșea spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înalta și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)^{3 10 11}
- Y Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavie, aspră și posomorîta. Nu fiindcă așa este ea, ci fiindcă firea omenească îndată ce-a ieșit din pîntece la larg se dă în tovarășia plăcerilor. Căci obisnuințele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s-au pierdut deodată cu amintire plăcerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umbla de aici înainte cu bucurie pe toate cărările virtuților. Pentru aceasta Domnul. Aducându-ne la începutul căii mîntuirii, zice: „Strîmta și anevoioasă este calea care duce la viață și puținii umbla pe ea”. Iar către cei ce vreau să se apuce cu multă hotărîre de pazirea sfintelor Sale porunci, zice: „Jugul Meu este blînd și sarcina mea ușoară”. Deci la începutul nevointelor trebuie să împlinim

sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o vointa oarecum silita, ca, vazând Domnul cel bun scopul si osteneala noastra, sa ne trimita voia Lui cea gata de ajutor, ca sa slujim apoi cu multa placere poruncilor Sale slavite. Caci atunci ni se întăreste de la Domnul vointa, ca sa facem cu multa bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simti cu adevarat ca Dumnezeu este „Cel ce lucreaza în noi si sa vrem si sa lucram pentru bunavointa”. (*Diadoh al Foticeii*)³⁸

Y Precum ceara, daca nu e încălzita si înmuiata multa vreme, nu poate primi pecetea întiparita în ea, asa si omul nu poate primi pecetea virtutii lui Dumnezeu, daca nu e cercat prin dureri si neputinte. De aceea zice Domnul catre dumnezeiescul Pavel: „Îti este de ajuns harul Meu. Caci puterea Mea în neputinte se desavârseste”. Dar însusi Apostolul se lauda zicând: „Cu mare placere, deci, ma voi lauda întru neputintele mele, ca sa se salasluiasca întru mine puterea lui Hristos”. Dar si în Proverbe s-a scris: „Pe care-l iubeste Domnul, îl cearta, si bate pe tot fiul pe care-l primește”. Apostolul numeste neputinte napustirile vrajmasilor crucii, care se întâmplau necontentit lui si tuturor Sfintilor, ca sa nu se înalte, cum însusi zice, de bogatia covârșitoare a descoperirii, pazind prin desele umiliri, cu evlavie, darul dumnezeiesc. Iar noi numim neputinte gândurile rele si slabiciunile trupesti. Caci atunci trupurile Sfintilor ce se nevoiau împotriva pacatului, fiind predate batailor aducatoare de moarte si altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omeneasca prin pacat. Dar acum bisericile având pace multa din mila Domnului, trebuie sa fie cercat trupul celor ce se nevoiesc pentru evlavie cu multe slabiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmpla mai ales celor în care cunostinta lucreaza întru multa simtire si încredintare, ca sa fie feriti de toata slava desarta si mândria, si sa poata primi, cum am zis, cu multa smerenie, pecetea frumusetii dumnezeiesti, dupa Sfântul care zice: „Însemnatu-s-a peste noi lumina fetei Tale, Doamne”. Deci trebuie sa rabdam cu multumire voia Domnului. Caci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie necontentita suparare din partea bolilor si lupta cu gândurile dracesti. Caci cel ce zicea atunci sfintilor mucenici prin acele capetenii nelegiuite sa se lepede de Hristos si sa doreasca slava lumeasca spune si acum neîncetat aceleasi lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile dreptilor si ocara cumplit pe cinstiti dascali prin cei ce slujeau socotintelor sale diavolesti, aduce si acum felurite patimiri marturisitorilor evlaviei, împreuna cu multe ocari si umiliri, mai ales când acestia ajuta cu multa putere saracilor ce sufera pentru slava Domnului. De aceea trebuie sa ne împlinim mucenicia constiintei noastre cu multa hotărâre si rabdare, înaintea lui Dumnezeu. Caci „rabdând, zice, am asteptat pe Domnul, si a cautat spre mine”. (*Diadoh al Foticeii*)³⁹

Y Smerita cugetare este un lucru greu de câștigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe stradanii pentru dobândirea ei. Ea se iverse în cei partasi de sfânta cunostinta în doua cazuri si chipuri: când luptatorul pentru evlavie se afla în mijlocul drumului experientelor duhovnicesti, el are un cuget mai smerit din pricina neputintei trupului, sau a celor ce dusmanesc fara temei pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea e luminata de harul dumnezeiesc întru simtire si siguranta multa, sufletul are smerita cugetare ca pe o însusire fireasca, întrucât, fiind plin de bunatate dumnezeiasca, nu mai poate sa se umple de slava desarta, chiar daca ar împlini neîncetat poruncile Domnului, ci se socoteste pe sine mai smerit decât toti, în urma împartasirii de bunavointa dumnezeiasca. Cea dintâi smerita cugetare cuprinde de multe ori întristare si descurajare. Iar cea din urma cuprinde bucurie împreunata cu o sfiala plina de înțelepciune. Fiindca cea dintâi se iverse, cum am zis, în cei ce se afla la mijlocul nevointelor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s-au apropiat cu desavârșire. Cea dintâi se

întristeaza adeseori când e lipsita de fericirile pamântesti. Cea de-a doua, chiar daca i-ar oferi cineva toate împaratiile pamântului, nu se impresioneaza si nu simte sagetile cumplite ale pacatului. Caci fiind cu totul duhovniceasca, nu mai cunoaste de loc slava trupeasca. Dar tot cel ce se nevoieste a trebuit sa treaca prin cea dintâi ca sa ajunga la cea de-a doua. Caci daca nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastra patimirile povatuitoare, ca sa lamureasca voia noastra cea sloboda, nu ne-ar darui stralucirea smereniei de pe urma. (*Diadoh al Foticeii*)45

Υ Cei ce iubesc placerile vietii de aici trec de la gânduri la greseli. Caci fiind purtati de o judecata nesocotita, doresc sa prefaca aproape toate gândurile lor patimase în cuvinte nelegiuite si în fapte necuviincioase. Iar cei ce încearca sa duca o viata de nevointe, scapând de greseli, trec usor la gânduri rele, sau la cuvinte rele si vatamatoare. Caci daca dracii vad pe acestia tinându-se cu placere de ocari, sau graind lucruri desarte si nelalocul lor, sau râzând cum nu trebuie, sau mâniindu-se fara masura, sau poftind slava goala si desarta, se înarmeaza cu gramada împotriva lor. Pentru ca luând mai ales iubirea de slava ca prilej pentru rautatea lor si sarind prin ea înaintea, ca printr-o oarecare portita întunecoasa, ei izbutesc sa rapeasca sufletele. Deci cei ce vreau sa vietuiasca la un loc cu multimea virtutilor sunt dator sa nu doreasca nici slava, nici întâlniri multe, nici sa faca iesiri dese, sau sa defaima pe cineva, chiar daca ar fi vrednic de defaimare, nici sa vorbeasca multe, chiar daca ar putea sa le spuna toate bune; caci vorba multa împrastiind fara masura mintea, nu numai ca o opreste de la lucrarea duhovniceasca, ci o si preda dracului trândaviei, care, slabind-o peste masura, o preda apoi dracului întristarii si pe urma celui al mâniei. Deci se cuvine ca mintea sa se ocupe pururi cu pazirea sfintelor porunci si cu pomenirea adâncă a Domnului slavei. „Caci cel ce pazeste, zice, porunca, nu va cunoaste cuvânt rau”, adica nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele. (*Diadoh al Foticeii*)27

Υ Când inima primeste cu o oarecare durere fierbinte sagetaturile dracilor – încât îi pare celui razboit ca primeste chiar sagetile însesi,- sufletul uraste cu amar patimile, ca unul ce se afla la începutul curatirii. Caci daca nu s-ar îndurera mult de nerusinarea pacatului, nu ar putea sa se bucure îmbelsugat de bunatatea dreptatii. Cel ce vrea prin urmare sa-si curateasca inima sa o încalzeasca necontentit cu pomenirea Domnului Iisus, neavând decât acest cuget si acest lucru, fara încetare. Caci cei ce vreau sa se lepede de putreziciunea lor nu se cade ca uneori sa se roage, iar alteori nu, ci pururi sa petreaca cu rugaciune în pazirea mintii, chiar daca s-ar afla undeva afara de casa de rugaciune. Caci precum cel ce vrea sa curateasca aurul, daca lasa sa înceteze oricât de scurta vreme focul din cuptor, face sa se aseze iarasi zgura pe aurul curatit, asa si cel ce uneori pomeneste pe Dumnezeu, alteori nu, pierde prin întrerupere ceea ce se socoteste sa câstige prin rugaciune. E propriu barbatului iubitor de virtute sa tina pururi pamântul inimii în focul pomenirii lui Dumnezeu, ca asa, curatindu-se raul putin câte putin sub dogoarea bunei pomeniri, sufletul sa se întoarca cu desavârsire la stralucirea sa fireasca, spre si mai multa slava. (*Diadoh al Foticeii*)40

Υ Când va birui omul lui Dumnezeu aproape toate patimile, ramân sa-l mai razboiasca doi draci. Dintre acestia, unul supara sufletul, ducându-l de la multa iubire de Dumnezeu la o râvna nelalocul ei, încât acesta nu mai vrea sa placa si altul lui Dumnezeu, afara de el. Iar celalalt supara trupul, stârnindu-l printr-o anumita aprindere spre pofta împreunarii. Aceasta se întâmpla trupului din pricina ca o atare placere e proprie firii în scopul nasterii de prunci si de aceea e usor de biruit; dar si din pricina îngaduintei (parasirii) din partea lui Dumnezeu. Caci când vede Domnul pe vreun nevoitor înflorind bogat în multimea virtutilor, îl lasa sa fie întinat de acest drac, ca sa se socoteasca pe sine mai nevrednic decât toti oamenii din viata. Supararea

din partea acestei patimi sau urmeaza ispravilor de vrednicie, sau chiar le premerge uneori, ca fie într-un fel, fie într-altul, sa dea sufletului parerea ca e netrebnic, oricât de mari ar fi ispravile lui. Cu primul drac ne vom lupta folosind multa smerenie si dragoste, iar cu al doilea, prin înfrânare, nemânieri si gândire adâncă la moarte. Simtind astfel neîncetat lucrarea Duhului Sfânt, ne vom ridica si deasupra acestor patimi, întru Domnul. (*Diadoh al Foticeii*)27

Υ Căti ne facem partasi de sfânta cunostinta vom avea parte fara îndoiala si de împrastierile fara de voie. „Am însemnat, zice dumnezeiescul lov, si ceea ce am gresit fara voie”. Si a facut asa cu dreptate. Caci daca nu ar înceta cineva de-a pomeni pururi pe Dumnezeu si daca n-ar uita uneori sfintele lui porunci, nu ar cadea în greseala de voie sau fara de voie. Trebuie prin urmare sa aducem îndata Stăpânului marturisire întinsa si despre greselile fara de voie, adica sa împlinim cu prisosinta canonul obisnuit (caci nu este om care sa nu faca greseli omenesti), pâna se va încredinta constiinta noastra prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. „Caci de vom marturisi, zice, pacatele noastre, credincios este si drept ca sa ne ierte pacatele noastre si sa ne curateasca de toata nedreptatea”. Trebuie sa luam aminte la simtirea cu care facem marturisirea, ca nu cumva constiinta noastra sa se minta pe sine, cugetând ca s-a marturisit de ajuns lui Dumnezeu. Fiindca judecata lui Dumnezeu este cu mult mai buna decât constiinta noastra, chiar daca ar fi cineva deplin încredintat ca nu mai stie nimic necuratit în sine. Prea Înțeleptul Pavel ne învata zicând: „Dar nici pe mine nu ma judec. Caci deja nu stiu nimic întru mine, dar nu ma îndreptez întru aceasta. Iar Cel ce ma judeca pe mine este Domnul”. Daca deci nu ne vom marturisi cum trebuie si pentru greselile fara voie, vom afla în noi în vremea iesirii noastre o oarecare frica nelamurita. Trebuie sa ne rugam si noi cei ce iubim pe Domnul, ca sa ne aflam atunci în afara de orice frica. Caci cel ce va fi atunci în frica nu va trece slobod peste capeteniiile iadului. Fiindca are, ca si aceia, în frica sufletului o marturie a pacatului sau. Dar sufletul ce se veseleste în dragostea lui Dumnezeu, în ceasul dezlegarii, se înalta atunci cu îngerii pacii deasupra ostilor întunecate. Caci dragostea duhovniceasca parca îl într-aripeaza, dat fiind ca a împlinit fara lipsuri legea. De aceea cei ce ies cu o astfel de îndrăznire din viata vor fi rapiti pâna în prezenta Domnului împreuna cu toti Sfintii. Iar cei ce se tem chiar si numai putin în ceasul mortii vor fi lasati în gramada celorlalti oameni, ca unii ce se afla sub judecata; caci ei vor trebui sa fie cercati prin focul judecatii si asa sa primeasca partea ce li se cuvine dupa faptele lor, de la Bunul nostru Dumnezeu si împăratul Iisus Hristos. Fiindca El este Dumnezeuul dreptatii si a Lui este bogatia bunatatii Împăratiei, de care ne va face parte noua celor ce-L iubim pe El, în veac si în toti vecii vecilor. Amin. (*Diadoh al Foticeii*)33

Υ Cei ce au câstigat dragostea desavârsita fata de Dumnezeu si si-au înaltat aripile sufletului prin virtuti se rapesc în nori si la judecata nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n-au câstigat cu totul desavârsirea, ci au pacate si ispravi bune laolalta, vin la locul judecatii si acolo, fiind oarecum arsi prin cercetarea faptelor bune si rele, daca va îngreua cumpana celor bune se vor izbavi de munci. (*Diadoh al Foticeii*)19

Evagrie Ponticul

Evagrie împarte viața spirituală în activă și contemplativă sau gnostică. Viața activă este numai pregătirea pentru cea gnostică. Toată strădania omului trebuie să ducă la cunoaștere sau la gnoza, a cărei încoronare este contemplarea Sfintei Treimi. Rostul ascezei este să înlăture piedicile ce stau în calea cunoașterii, prin curățirea sufletului de patimi.

Virtutile, care sunt treptele vieții active, se rânduesc în următoarea ordine: cea mai de jos e credința, care naște frica de Dumnezeu. Aceasta naște pazirea poruncilor, ale cărei fiice sunt: înfrânarea, cuminenția, răbdarea și nădejdea. Toate duc la nepatimire, al cărei rod e dragostea. De acum parăsim viața activă. Dragostea ne introduce în viața contemplativă.

Treapta cea mai de jos a vieții contemplative este "gnoza naturală". După ea urmează "teologia", gnoza cea mai înaltă, contemplarea Sfintei Treimi, care e și treapta "rugăciunii curate".

Cunoașterea lui Dumnezeu, ca tîntă supremă a vieții duhovnicești, nu se realizează prin cugetare discursivă. Cel curățit ajunge pînă la o cunoaștere intuitivă a Lui, în lumina sufletului îndumnezeit. În timpul rugăciunii, sufletul contemplativului este asemenea cerului, în care strălucește lumina Sfintei Treimi. Dar pentru acestea se cere o curățire de toate patimile și de toate gândurile în legătură cu ele. Acesta e curățirea ce se cere sufletului, care e sediul patimilor. Dar se cere și o curățire a minții, vîrfurile cunoscător, sau ochiul sufletului. Pînă ce mintea mai păstrează chiar și numai gânduri nestrăbătute de patimi, ea poate cunoaște prin ele pe Dumnezeu în chip mijlocit. Dar dacă vrea să ajungă la vederea Sfintei Treimi, trebuie să se curețe și de aceste gânduri, ca să devină cu totul pură. La această stare nu poate ajunge decît prin harul lui Dumnezeu. Ajuns omul aici, în inima lui strălucește lumina Sfintei Treimi, el vede lumina dumnezeiască. Lumina aceasta este fără formă, întrucît și Dumnezeu este fără chip, simplu și nepatruș. În cunoașterea aceasta a lui Dumnezeu nu e nimic care să se întipărească în mintea omului. De aceea mintea trebuie să se elibereze de orice întipărire a lucrurilor și înțeleșurilor lor. Cunoașterea lui Dumnezeu e dincolo de orice chip. Viziunile imaginative sunt suspecte. Cunoașterea aceasta e simplă, necompusă, indescritibilă, fără imagini. Este o cucerire a minții de către nemărginirea Celui infinit. Tocmai de aceea lumina aceasta este într-un anumit înțeles și întinericul cel mai adînc, "neștiința fără margini". Dar această cunoaștere are și altă latură. Când lumina dumnezeiască rasare în minte, aceasta se vede pe sine însăși. Vederea proprie este o condiție a desăvîșirii minții. Astfel mintea în vremea rugăciunii se vede pe sine, strălucind ca safirul și ca cerul, ca locul unde s-a coborât Sfînta Treime.

Mult vorbește Evagrie de starea de nepatimire – apatie, ca o condiție a vederii lui Dumnezeu. Semnul că cineva ajuns la adevărata lipsă de patimi stă în faptul că se poate ruga netulburat și neîmprăștiat, eliberat de toate grijile și de toate gândurile și imaginile lucrurilor. Dar această nepăsare față de lucrurile lumii, nu este diferență față de Dumnezeu și față de semenii, ci o condiție pentru ca să-i poată iubi cu adevărat.

Patimile, care pun stăpînire pe om și de care trebuie să se curățească pentru a ajunge la nepatimire, iubire și groază, le aduce Evagrie în legătură cu demonii, încît lupta cu ele este în același timp o luptă cu ei. Aceasta idee devine un leit-motiv important al întregii asceze răsăritene.

Tot la Evagrie găsim pentru prima dată teoria celor opt patimi, sau vicii, sau gânduri păcătoase, teoria ce va reveni mereu la scriitorii ascetici de după el, la Casian, Nil, Ioan Scararul, Ioan Damaschin etc.

La Evagrie sunt trasate directivele ascezei și misticei ulterioare, la el se cuprind sistematizate aproape toate învățăturile psihologice și pneumatologice, aplicate în viața ascetică și mistică din Răsărit.

Y Cît privește hainele, să nu poftesti să ai haine de prisos, ci îngrijește-te numai de cele care sunt de trebuința trupului. "Arunca mai bine asupra Domnului grija ta și El va purta grija de tine".

“Caci el se îngrijeste, zice, de noi”. Daca esti lipsit de hrana sau de haine, nu te rusina sa primești când ti le vor aduce altii, caci rusinea aceasta este un fel de mândrie. Iar daca prisosești tu în aceasta, da si tu celui lipsit. Asa vointe Dumnezeu sa se chiverniseasca între dânsii copiii Sai. De aceea scrie Apostolul catre Corinteni cu privire la cei lipsiti: “Prisosul vostru sa împlineasca lipsa altora, ca si prisosul acelora sa împlineasca lipsa voastra; ca sa se faca potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit si celui ce are putin, nu i-a lipsit”. Deci având pentru timpul de acum cele de trebuinta, nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o saptamâna si nici pentru o luna. Caci venind de fata ziua de mâine, va aduce El cele de trebuinta. Tu cauta mai bine împaratia cerurilor si dreptatea lui Dumnezeu. “Cautati, zice Domnul, împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui si toate acestea se vor adauga voua”. (Evagrie Ponticul)41

Υ Sa nu-ti iei tânar slujitor, ca nu cumva vrajmasul sa stârneasca prin el vreo sminteala si sa-ti tulbure cugetul, ca sa te îngrijesti de mâncari alese, caci nu vei mai putea sa te îngrijesti numai de tine. Sa nu faci aceasta gândindu-te la odihna trupezasca, ci cugeta la ce e mai bine, la odihna duhovniceasca, caci cu adevarat e mai buna odihna duhovniceasca decât cea trupezasca. Iar daca te gândești la folosul tânarului, sa nu te învointi nici atunci, caci nu este a noastra datoria aceasta, ci a altora, a sfintilor parinti din chinovie. Grijește-te numai si numai de folosul tau, pazind chipul linistii. Cu oameni cu multe griji si iubitori de materie sa nu-ti placa sa locuiesti, ci locuieste sau singur, sau cu frati ne iubitori de materie si de acelasi cuget cu tine. Ca cel ce locuieste cu oamenii iubitori de materie si cu multe griji, vrând-nevrând va face si el tovarasie cu ei si va sluji poruncilor omenesti. Nu te lasa atras în vorbire desarta, nici în oricare alta napasta, ca mânia, întristarea, nebunia dupa lucruri pamântesti, frica de sminteala, grija de nasteri, sau de rudenii, ba mai mult, ocoleste întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva sa te scoata din linistea din chilie si sa te traga în grijile lor. “Lasa, zice Domnul, pe cei morti sa-si îngroape mortii lor, iar tu vino de urmeaza Mie”. Iar daca si chilia, în care locuiesti, e încarcata cu multe, fugi, nu o cruta, ca nu cumva sa te topesti de dragul ei. *Toate sa le faci, toate sa le împlinesti, ca sa te poti linisti!* Încalzește-ti inima, sânguind sa te afli în voia lui Dumnezeu si în razboiul nevazut. (Evagrie Ponticul)22

Υ Daca nu te poti linisti usor în partile tale, grabeste spre înstrainarea cu voia si întarește-ti gândul spre ea. Fa-te ca un negutator priceput, care le cearca pe toate cele folositoare linistii si pe toate caile pune stapânire pe cele linistitoare si de folos acestui scop. Te sfatuiesc iarasi: iubeste înstrainarea, caci te izbaveste de împrejurările tinutului tau si te lasa sa te bucuri numai de folosul linistii. Fugi de zăbovirile în cetate si rabda cu barbatie pe cele din pustie: “ca iata, zice Sfântul, m-am departat fugind si m-am salasluit în pustie”. De este cu putinta, în nici un chip sa nu te arati prin cetate. Caci nu vei vedea acolo nimic de folos si nimic bun pentru petrecerea ta. “Am vazut, zice iarasi Sfântul, faradelege si pricini în cetate”. Asadar cauta locurile netulburate si singuratice si sa nu te înfricozezi de ecoul lor. Chiar naluciri de la draci de vei vedea acolo, sa nu te înspaimânti, nici sa fugi, lepadând alergarea ce îti e spre folosul tau. Sa stai pe loc fara frica si vei vedea maririle lui Dumnezeu: ajutorul, purtarea de grija si toata cunostinta spre mântuire. “Caci am primit, zice fericitul barbat, pe Cel ce ma mântuieste de împutinarea sufletului si de furtuna”. “Pofta vagabondarii sa nu biruie inima ta, caci vagabondarea împreunata cu pofta strica mintea cea fara de rautate”. Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de greseala si stai cu asezământ în chilia ta. (Evagrie Ponticul)22

- Y Dacă ai prieteni, fugi de întâlnirile dese cu ei, caci numai întâlnindu-te rar cu dânsii le vei fi de folos. Iar, dacă vezi ca îți vine prin ei vreo vatămare, cu nici un chip nu te mai apropia de dânsii. Trebuie sa ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos si de ajutor vietuirii tale. Fugi si de întâlnirile cu barbatii rai si razboinici, si cu nici unul din acestia sa nu locuiesti împreuna; ba si de sfaturile lor cele de nimica sa te lepezi. Caci nu locuiesc lângă Dumnezeu si nici statornicie n-au. Prietenii tai sa fie barbatii pasnici, fratii duhovnicesti si parintii sfinti; caci pe acestia si Domnul îi numeste asa zicând: "Mama mea, fratii si parintii mei acestia sunt, care fac voia Tatalui Meu cel din Ceruri". Cu cei împrastiati de griji multe sa nu te aduni, nici ospatare cu dânsii sa nu primești, ca nu cumva sa te traga în împrastierea lor si sa te departeze de la stiinta linistii. Caci au într-însii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la cuvintele lor si nu primi socotintele inimii lor, caci sunt cu adevarat pagubitoare. Spre credinciosii pamântului sa fie osteneala si dorinta inimii tale si spre râvna lor de-a plânge. "Caci ochii mei, zice, spre credinciosii pamântului, ca sa sada ei împreuna cu mine". Iar dacă cineva dintre cei ce vietuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine sa te poftasca la masa si vrei sa te duci, du-te, însa de graba sa te întorci la chilia ta. De este cu putinta, afara de chilie sa nu dormi niciodata, ca de-a-pururi sa ramâna cu tine harul linistii si vei avea într-însa neîmpiedicata slujirea jertfei tale. *(Evagrie Ponticul)*22
- Y Asezându-te în chilia ta, aduna-ti mintea si gândeste-te la ceasul mortii. Priveste atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ti osteneala si dispretuieste desertaciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii cât si a straduintei, ca sa poti sa ramâi nestramutat în aceeasi hotărâre a linistii si sa nu slabesti. Muta-ti gândul si la starea cea din iad, gândeste-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tacere prea amara? Sau în ce cumplita suspinare? În ce mare spaima si framântare? Sau în ce asteptare? Gândește-te la durerea sufletului cea neîncetata, la lacrimile sufletesti fara sfârșit. Muta-ti apoi gândul la ziua învierii si la înfatisarea înaintea lui Dumnezeu. Închipuieste-ti scaunul acela înfricosat si cutremurator. Adu la mijloc cele ce asteapta pe pacatosi: Rusinea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însusi, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stapânilor si a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel vesnic, viermele cel neadormit, sarpele cel mare, întunericul si peste toate acestea plângerea si scrâsnirea dintilor, spaimel, chinurile. Gândește-te apoi si la bunatatile ce îi asteapta pe drepti: îndrăznirea cea catre Dumnezeu Tatal si catre Iisus Hristos, catre îngeri, Arhangheli, Stapânii, împreuna cu tot poporul Împaratiei si cu darurile ei: bucuria si fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândoua si plânge si suspina pentru soarta pacatosilor, îmbraca vederea ta cu lacrimi de frica sa nu fii si tu printre dânsii. Iar de bunatatile ce asteapta pe drepti bucura-te si te veseleste. Sârguieste-te sa te învrednicesti de partea acestora si sa te izbavesti de osânda acelora. Sa nu uiti de acestea, fie ca te afli în chilie, fie afara s nicidecum sa nu lepezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel putin printr-aceasta sa scapi de gândurile spurcate si pagubitoare. *(Evagrie Ponticul)*22
- Y Uneori trupul e bolnav si de trebuie sa manânci si de doua, de trei si de mai multe ori, sa nu fie întristat cugetul tau caci ostenelile trupesti nu trebuie sa fie tinute si în timpuri de boala si de slabiciune, ci trebuie lasate atunci mai slobod în anumite privinte, ca sa se întareasca trupul din nou spre aceleasi osteneli ale vietuirii. Iar în privinta înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca sa nu mâncam ceva, ci a zis: "Iata am dat voua toate, ca pe legumele ierburilor", "mâncati-le nimic cercetând", si: "Nu cele ce intra în gura spurca pe om". Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce ramâne la alegerea ta, ca o osteneala a sufletului. *(Evagrie Ponticul)*10 34

- Υ Diavolii ori de câte ori ne vad ca stam la rugaciune, ne stau si ei cu sânguinta împotriva, sadind în mintea noastra cele ce nu trebuie, ca sa ni le aducem aminte sau sa le gândim în vremea rugaciunii. Asa vor ei sa duca mintea în robie, iar rugaciunea noastra sa o faca nelucratoare, desarta si nefolositoare. Caci desarta cu adevarat si nefolositoare este rugaciunea facuta fara frica, fara trezvie si priveghere. (*Evagrie Ponticul*)40
- Υ Dintre dracii care se împotrivesc lucrarii noastre, cei dintâi, care se ridica cu lupta, sunt cei încredintati cu poftele *lacomiei pântecelui*, cei ce ne furiseaza în suflet *iubirea de argint* si cei ce ne momesc cu *slava de la oameni*. Toti ceilalti vin dupa acestia sa ia în primire pe cei raniti de ei. Caci este cu neputinta sa cada cineva în mâinile duhului curviei, daca n-a fost doborât întâi de lacomia pântecelui. Precum nu poate tulbura mânia pe cel ce lupta pentru mâncăruri, sau bani, sau slava. Si este cu neputinta sa scape de dracul întristarii cel ce nu s-a lepadat de toate acestea. Nici de mândrie, cel dintâi pui al diavolului, nu va scapa cineva, daca n-a smuls din sine iubirea de argint, radacina tuturor rautatilor, daca si saracia smereste pe om, dupa înțeleptul Solomon. Scurt vorbind, este cu neputinta sa cada omul în puterea vreunui drac, daca n-a fost ranit mai întâi de acele capetenii ale lor. De aceea si diavolul aceste trei gânduri i le-a înfatisat Mântuitorului: întâi îndemnându-l sa faca pietrele pâini, al doilea fagaduindu-i toata lumea daca i se va închina, si al treilea spunându-i ca va fi acoperit cu slava daca va asculta, întrucât nu va pati nimic dintr-o asa de mare cadere. Dar Domnul, dovedindu-se mai presus de acestea, i-a poruncit diavolului sa mearga înapoia Lui. Prin acestea ne-a învățat ca nu este cu putinta sa alunge cineva de la sine pe diavolul, daca n-a disprețuit aceste trei gânduri. (*Evagrie Ponticul*)27
- Υ Toate gândurile diavolesti furiseaza în suflet chipurile lucrurilor sensibile, cari, punându-si întiparirea în minte, o fac sa poarte în ea formele acelor lucruri. Deci de la însusi lucrul care se deapana în minte poti cunoaste care drac s-a apropiat de tine. De pilda, daca în cugetul mea se înfatisseaza chipul omului care m-a pagubit, sau m-a necinstit, el da pe fata gândul tinerii de minte a raului, furisat în minte. Daca iarasi se învârteste în minte gândul la bani sau la slava, dintr-acestea se va cunoaste duhul care ne necajeste. Asemenea si la alte gânduri, din lucru afli pe dracul ce e de fata si îți furiseaza naluciri. Cu aceasta nu zic ca toate amintirile acestor fel de lucruri vin de la draci, deoarece si mintea însasi, stârnita de om, aduce închipuiri de lucruri si fapte; ci numai acelea dintre amintiri, care aprind mânia si pofta împotriva firii. Caci, prin tulburarea acestor puteri, mintea preacurvește în cuget si este razboita, neputând primi aratarea lui Dumnezeu, Cel ce i-a dat legea, dar stralucirea luminii dumnezeiesti se arata puterii cugetatoare a sufletului în vremea rugaciunii, dupa înlăturarea gândurilor lucrurilor. (*Evagrie Ponticul*)27
- Υ Nu va putea sa alunge de la sine amintirile patimase, omul care n-a avut grija de pofta si mânie, pe una stingând-o cu posturi, cu privegheri si cu culcatul pe jos; iar pe cealalta îmblânzind-o cu îndelunga rabdare, cu suferirea raului, cu nepomenirea de rau si cu milostenii. Caci dintr-aceste doua patimi se tes mai toate gândurile dracilor, care duc mintea la primejdie si pierzanie. Dar este cu neputinta sa biruim patimile acestea, daca nu disprețuim mâncărurile, banii si slava, ba înca si propriul nostru trup, pentru cei ce cauta adeseori sa-l atâte. Pilda fara zabava sa luam de la cei ce se primejdiesc pe mare, care sar si din corabie de furia vânturilor si a valurilor rasculate. Aici însa trebuie sa fim cu luare aminte ca sa nu sarim din corabie spre a fi vazuti de oameni. Caci vom pierde plata noastra si ne va lua în primire un alt naufragiu si mai cumplit, suflând împotriva-ne vântul dracului slavei desarte. (*Evagrie Ponticul*)27

- Y Trebuie sa cercetam cum întiparesc dracii nalucirile cele din somn în mintea noastra si-i dau o anumita forma. Una ca aceasta obisnuiesc sa se întâmple mintii, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simtire oarecare, sau fie prin amintire, care întipareste în minte, miscându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, rascolind amintirea o întiparesc în cuget. Caci organele trupului stau în nelucrare, tinute de somn. Dar iarasi, trebuie sa cercetam cum rascolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Asa trebuie sa fie, deoarece cei curati si nepatimasi nu mai patesc una ca aceasta. Este însa si o miscare simpla a amintirii, stârnita de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim si petrecem cu Sfintii. Sa fim însa cu atentie. Caci chipurile pe care sufletul împreuna cu trupul le primeste într-o sine, amintirea le misca fara sa se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul ca adesea patimim una ca aceasta si în somn, când trupul se odihneste. Trebuie sa stim ca precum ne putem aduce aminte de apa, si cu sete si fara sete, tot asa ne putem aduce aminte de aur si cu lacomie si fara lacomie; si asa si cu celelalte. Iar faptul ca mintea afla aceste sau acele deosebiri între nalucirile sale, se datoreste vicleniei vrajmasilor. Dar trebuie sa stim si aceasta: ca pentru naluciri se folosesc dracii si de lucrurile de dinafara, ca de pilda de vuietul apelor, la cei ce calatoresc pe mare. *(Evagrie Ponticul)*25 28
- Y Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastra, când se misca împotriva firii, facându-se al lor. De aceea toti zoresc sa o întarâte zi si noapte. Când o vad însa legata de blândete, atunci cauta pricini îndreptatite ca sa o dezlege îndata, ca facându-se foarte aprinsa, sa o foloseasca pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebuie sa o întarâtam nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte, ca sa nu dam chiar noi sabie primejdioasa în mâna vrajmasului, ceea ce stiu ca fac multi si .mai mult decât trebuie, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. Caci spune-mi de ce te prinzi grabit la harta daca dispretuiesti bucatele, banii si slava? De ce hranesti câinele când te lauzi ca nu ai nimica? Iar daca acesta latra si se ia dupa oameni, trebuie ca ai niscai lucruri si vrei sa le pazesti. Dar eu despre unul ca acesta cred ca e departe de rugaciunea curata, stiind ca mânia este ciurma pentru o astfel de rugaciune. Si ma mir ca unul ca aceasta si pe Sfinti i-a uitat: pe David, care striga: "Opreste mânia si paraseste turbarea"; pe Ecclesiastul care porunceste: "Alunga mânia de la inima ta si scoate viclesugul din trupul tau"; pe Apostolul care rânduieste: "Sa ridicam în toata vremea si în tot locul mâini cuvioase spre Domnul, fara mânie si gânduri". De ce oare nu învătam si noi de la obiceiul tainic si vechi al oamenilor, care alunga câinii din casa în vremea rugaciunii? Obiceiul acesta ne da sa înțelegem ca mânia nu trebuie sa fie cu cei ce se roaga. " Mânia este vinul serpilor". De aceea nazireii se înfrâneaza de la vin. *(Evagrie Ponticul)*3
- Y Despre faptul ca nu trebuie sa ne îngrijim de îmbracaminte si bucate, socot de prisos a mai scrie, însusi Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. "Nu va îngrijiti, zice, în sufletul vostru ce veti mânca, sau ce veti bea, sau cu ce va veti îmbraca", caci toate acestea le fac păgânii si necredinciosii, care leapada purtarea de grija a Stapânului si tagaduiesc pe Facatorul. De crestini este cu totul strain acest lucru, de îndata ce cred ca si cele doua vrabii vândute cu un ban stau sub purtarea de grija a Sfintilor îngeri. Au însa dracii si obiceiul acesta: dupa gândurile necurate, aduc în suflet si pe acelea ale grijii, ca sa se departeze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetarii cu multime de gânduri, si sa nu mai poata rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile grijii. Lepadând dar asemenea gânduri, sa lasam toata grija noastra în seama Domnului, îndeștându-se cu cele de fata, cu îmbracaminte si hrana saracacioasa, ca sa slabim în fiecare zi pe parintii slavei desarte. Iar daca cineva socoteste ca nu-i sta bine în haina

saracacioasa, sa priveasca la Sfântul Pavel cum asteapta în frig si dezbracat, cununa dreptatii. Daca Apostolul a numit lumea aceasta stadion si teatru, oare cel ce s-a îmbracat cu gândurile griji, mai poate alerga spre rasplatirea chemarii de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate sa lupte cu începatoriile, cu domniile si cu stapânitorii întunericii veacului acestuia? Eu nu stiu daca-i va fi cu putinta; acest lucru l-am învățat de la însesi cazurile vazute. Caci se va împiedica în haina si se va rostogoli la pamânt, ca si mintea de gândurile purtarii de grija, daca e adevarat cuvântul care zice ca mintea ramâne statornic lipita de comoara sa, ca “unde este comoara ta, acolo va fi si inima ta”. (*Evagrie Ponticul*)6 41

- Y Dintre gânduri unele taie, altele se taie. Si anume taie cele rele pe cele bune, dar si cele rele se taie de catre cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus si dupa acela ne osândeste sau ne primește. Iata ce vreau sa zic: Am gândul de a primi pe straini si-l am într-adevar pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl taie si furiseaza în suflet gândul de-a primi pe straini pentru slava. Sau am gând sa primesc pe straini ca sa fiu vazut de oameni; dar daca vine peste el un gând bun, îl taie pe cel rau, îndreptând catre Domnul virtutea noastra si silindu-ne sa nu facem aceasta pentru lauda de la oameni. (*Evagrie Ponticul*)28
- Y Deci daca staruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toata ispita celor de-al doilea, vom avea numai plata gândurilor ce ni le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind si luptând cu dracii, nu putem tine gândul drept nestricat, nici pe cel rau neispitit, odata ce avem în noi semintele virtutii. Dar daca zaboveste cineva pe lângă gândurile care taie (de-al doilea), se aseaza în tara ispititorului si va lucra stârnit de ele. (*Evagrie Ponticul*)28
- Y Dupa multa bagare de seama am aflat ca între gândurile îngeresti, omenesti si de la draci este aceasta deosebire: întâi gândurile îngeresti cerceteaza cu de-amanuntul firea lucrurilor si urmaresc înțelesurile si rosturile duhovnicesti, de pilda: de ce a fost facut aurul si pentru ce e ca nisipul si a fost risipit în anumite particule de sub pamânt si de ce trebuie multa osteneala si truda pâna sa fie aflat, apoi dupa ce e aflat, e spalat cu apa si trecut prin foc, ca apoi sa fie dat mesterilor, care fac sfesnicul cortului, catuia, cadelnita si vasele de aur, din care, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonian. Dar gândul dracesc nu le stie si nu le cunoaste pe acestea, ci furiseaza numai placerea câstigarii aurului fara rusine, si zugravesce desfatarea si slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocupa nici cu dobândirea aurului si nu cerceteaza nici al cui simbol este, sau cum se scoate din pamânt, ci aduce numai în minte forma simpla a aurului, despartita de patima si lacomie. Acelasi cuvânt se poate spune si despre alte lucruri, dupa regula aceasta desprinsa în chip trainic. (*Evagrie Ponticul*)28
- Y Este un drac care se numeste ratacitor, care se înfatiseaza mai ales în zorii zilei înaintea fratilor si le poarta mintea din cetate în cetate, din sat în sat si din casa în casa, prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscuti, care tulbura starea celor amagiti si putin câte putin îi departeaza de cunostinta de Dumnezeu si-i face sa-si uite de virtute si de fagaduinta. Trebuie deci ca monahul sa observe acest gând de unde vine si unde sfârsește, ca nu fara rost si din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând sa strice starea sufleteasca a monahului, ca, dupa ce si-a aprins mintea cu acestea si s-a ametit de prea multe convorbiri, sa fie fara veste de atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristarii, care întineaza si mai tare stralucirea tariei lui. Noi însa, daca vrem sa cunoastem lamurit viclesugul lui, sa nu graim îndata catre el, nici sa dam pe fata cele ce se petrec, cum înfiripa în minte si în

ce chip puțin câte puțin vrea să o împingă la moarte; căci va fugi de la noi, fiindcă nu vrea să fie văzut făcându-le acestea și așa nu vom cunoaște nimic din cele ce ne-am străduit să aflăm. Ci să-i mai îngaduim o zi sau două, să-și isprăvească lucrarea, ca aflând cu de-amanuntul tot lucrul pe care l-a mestesugit, să-l dam pe față cu cuvântul și să-l alungăm. Dar fiindcă se întâmplă ca în vremea ispitirii mintea, fiind tulburată, nu poate urmări cu de-amanuntul cele ce se petrec, să facă aceasta după alungarea dracului. După ce te-ai liniștit, adu-ți aminte în tine însuți de cele ce ti s-au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat și în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării și cum s-au petrecut acestea. Învăta-le acestea și tine-le minte, ca să-l poți da pe față când se va mai apropia de tine. Da pe față și locul unde sta ascuns, ca să nu-i mai urmezi. Iar dacă vrei să-l faci să se înfurie de-a binelea, vadeste-l îndată ce se apropie și dezvaluie cu cuvântul locul dintâi în care a intrat și al doilea și al treilea. Căci foarte tare se scârbeste, nesuferind rusinarea. Iar dovada că i-ai grai tocmai la vreme o vei avea în faptul că a fugit gândul de la tine. Căci este cu neputința să stea, fiind scos la aratare. Iar după biruirea acestui drac urmează un somn adânc și greu, o amortire a pleoapelor, însoțită de cascări nenumărate și de umeri îngreuiți; dar de toate acestea ne slobode Duhul Sfânt, prin rugăciune încordată. *(Evagrie Ponticul)*28

Υ Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții. Dar să o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vâstar bun, nu suntem în stare, pentru că duhurile iubitoare de plăceri o sting și cheama din nou sufletul la prietenie și obisnuită cu ei. Aceasta prietenie, sau mai bine aceasta rană, anevoie de leucit, o tamaduieste însă doctorul sufletelor, prin parasirea noastră. Căci ne lasă să patimim lucruri înfricosate de la duhuri, noaptea și ziua, până ce sufletul aleargă iarăși la ura cea de la început, învățându-se a zice către Domnul, asemenea lui David: “Cu ura desavârsită i-am urât, ca vrajmasi s-au făcut mie”. Iar cu ura desavârsită uraste pe vrajmasi acela care nu pacatuieste nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari și celei dintâi nepatimiri. *(Evagrie Ponticul)*28

Υ Dar ce să zicem despre dracul care face sufletul nesimțit? Căci mă tem a și scrie despre el. Când navalește acela, iese sufletul din starea sa firească și leapada cuviința și frica Domnului, iar pacatul nu-l mai socoteste pacat, faradelegea n-o mai socoteste faradelege și la osândă și la munca vesnică se gândeste ca la niste vorbe goale. De cutremurul purtător de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl marturiseste, însă poruncile Lui nu le cinsteste. De-i bati în piept când se misca spre pacat, nu simte: de-i vorbești din Scripturi, e cu totul împietrit și nu ascultă. Îți amintesti de ocara oamenilor și nu o ia în seamă. De oameni nu mai are rusine, ca porcul care a închis ochii și a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei desarte. “Si dacă nu s-ar scurta zilele acelea, nimeni nu s-ar mai mântui”. De fapt dracul acesta este dintre cei ce ataca rar pe frați. Iar pricina este învederată. Căci nenorocirile altora, bolile celor dosaditi, închisorile celor nefericiti și moartea naprasnică a unora, pun pe fuga acest drac, întrucât sufletul e strapuns puțin câte puțin și e trezit la mila, fiind dezlegat de împietrirea venită de la demon. Desigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, data fiind și raritatea celor cuprinși de neputințe printre noi. De aceea Domnul alungând acest drac, poruncește în Evanghelii să mergem la cei bolnavi și să cercetăm pe cei din închisori, zicând: “Bolnav am fost și n-ati venit la Mine”. În orice caz să se știe: dacă cineva dintre monahi, fiind atacat de dracul acesta, n-a primit gând de curvie, sau nu și-a parasit chilia din nepăsare, unul ca acesta a primit din cer rabdarea și neprihanirea și fericit este pentru o nepatimire ca aceasta. Iar câți s-au

fagaduit sa cinsteasca pe Dumnezeu locuind laolalta cu lumea sa se pazeasca de acest drac. Caci a zice sau a scrie mai multe despre el, ma rusinez si de oameni. (*Evagrie Ponticul*)¹

Υ Toti dracii fac sufletul iubitor de placeri; numai dracul întristarii nu primește sa faca aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început aceasta vietuire, taind si uscând prin întristare orice placere a sufletului, daca e adevarat ca oasele barbatului trist se usuca. Daca acest drac razboieste pe un monah cu masura, îl face încercat, caci îl convinge sa nu se apropie de nimic dintr-ale lumii acesteia si sa înlature toata placerea. Dar daca staruie mai mult, naste gânduri care sfatuiesc pe monah sa-si ia viata, sau îl silesc sa fuga departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit si l-a patimit dreptul Iov fiind asuprit de acest drac. “De as putea, zice, sa ma omor, sau pe altul sa rog sa-mi faca mie aceasta”. Simbol al acestui drac este salvaticiunea numita napârca, a carei fire se arata prietenoasa, însa al carei venin covârsește veninul celorlalte fiare, ba daca e primit fara masura, omoara si animalul însusi. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a facut nelegiuire în Corint. De aceea si scrie cu râvna Corintenilor, zicând: “Aratati-i dragoste, ca nu cumva sa fie înghitit unul ca acesta de o întristare mai mare”. Dar duhul acesta, care întristeaza pe oameni, stie sa se faca si pricinuitor de buna pocainta. De aceea si Ioan Botezatorul îi numea pe cei ce erau strapunsi de duhul acesta si alergau la Dumnezeu “pui de napârci”, zicând: “Cine v-a aratat voua sa fugiti de mânia ce va sa vie? Faceti deci roade vrednice de pocainta; si sa nu vi se para a grai întru voi: Parinte avem pe Avraam”. Caci oricine a urmat lui Avraam si a iesit din pamântul si din neamul sau, s-a facut mai tare decât dracul acesta. (*Evagrie Ponticul*)⁹

Υ Cine si-a stapânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai tine de viata monahala si e strain de caile Mântuitorului, daca se zice ca însusi Domnul învăta pe cei blânzi caile Sale. De aceea cu anevoie poate fi vâната mintea monahului, care alearga pe câmpia blândetii. Caci de nici o alta virtute nu se tem dracii ca de *blândete*. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit “blând, mai mult decât toti oamenii”. Iar proorocul David a aratat-o ca este vrednica sa fie pomenita de Dumnezeu, zicând: “Adu-ti aminte, Doamne, de David si de toata blândetea lui”. Însusi Mântuitorul nostru ne-a poruncit sa ne facem urmasori ai blândetii Lui, zicând: “Învatati de la Mine ca sunt blând si smerit cu inima si veti afla odihna sufletelor voastre”. Iar daca cineva s-ar înfrâna de la mâncari si bauturi, dar prin gândurile rele ar întarâta mânia, acela se aseamana cu o corabie ce calatoreste pe mare, având pe dracul cârmaci. De aceea trebuie sa fim cu luare aminte din toata puterea la câinele nostru, învătându-l sa rupa numai lupii si sa nu manânce oile, aratând toata blândetea fata de toti oamenii. (*Evagrie Ponticul*)³

Υ Dintre gânduri singur cel al slavei desarte lucreaza cu multe mijloace. El cuprinde aproape toata lumea si deschide usile tuturor dracilor, făcându-se ca un fel de tradator viclean al cetatii. De aceea el umileste foarte tare mintea pustnicului, umplând-o cu multe vorbe si lucruri si întinându-i rugaciunile, prin care acesta se straduiește sa-si tamaduiasca toate ranile sufletului sau. Gândul acesta îl fac sa creasca toti draci dupa ce au fost biruiti, ca printr-însul sa primeasca intrare din nou în suflet, si sa faca astfel cele mai din urma mai rele ca cele dintâi. Din gândul acesta se naste si cel al mândriei, care a facut sa cada ca un sunet din ceruri pe pamânt pecetea asemanarii si cununa frumusetii. Salta-te din el si nu zabovi, ca sa nu vindem altora viata noastra, nici petrecerea noastra, celor fara de mila. Pe acest drac îl alunga rugaciunea staruitoare de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajuta blestematei slave desarte. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴

Y Când mintea pustnicilor a ajuns la putina nepatimire, si-a agonisit si calul slavei desarte, caruia îndata îi da piteni prin cetati, purtându-si fara stapânire lauda izvorâta din slava. si întâmpinând-o duhul curviei, printr-o rânduiala nevazuta, o închide într-o cocina de porci, învățând-o sa nu se mai ridice altadata din pat înainte de a se face sanatoasa deplin, nici sa nu faca ceea ce fac bolnavii neascultatori care, purtând încă urmele bolii într-însii, se dau la drumuri si merg la bai înainte de vreme, cazând din nou în boala. De aceea sezând locului, sa luam si mai bine aminte la noi însine, ca înainte de virtute, sa ne facem greu de miscat spre pacat, iar înnoindu-ne într-un cunostinta sa dobândim multime de vederi felurite. Si asa înaltându-ne si mai tare, vom vedea si mai bine lumina Mântuitorului nostru. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴

Y A descrie toate lucrarile cele rele ale dracilor mi-e cu neputinta, iar a însira cu de-amanutul mestesugirile lor mi-e rusine, sfiindu-ma de cititorii mai simpli. Totusi asculta unele viclenii ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepatimirea partii poftitoare si gândurile de rusine s-au racit, atunci arata barbati si femei jucând împreuna si-l face pe pustnic sa priveasca lucruri si forme de rusine. Ispita aceasta însa nu e printre cele ce tin multa vreme, deoarece rugaciunea neîncetata si mâncarea foarte împutinata, privegherea si îndeletnicirea cu contemplatiile duhovnicesti o alunga ca pe un nor fara ploaie. Uneori se atinge însa si de trupuri, stârnind într-însele fierbinteala dobitoceasca. Si alte nenumarate mestesugiri unelteste vicleanul acesta, pe care nu e nevoie sa le mai raspândim si sa le mai încredintam scrisului. Fata de astfel de gânduri foloseste si aprinderea mâniei, pornita împotriva dracului. De aceasta mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri si îi strica planurile despre ea e vorba când se zice: “Mâniati-va si nu pacatuiti”. Ea da sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori si mânia aceasta e imitata de dracul mâniei. Aceasta plasmuieste chipurile parintilor, sau ale unor prieteni si rudenii, ocarâti de oameni nevrednici si prin aceasta misca mânia pustnicului si-l îndeamna sa zica sau sa faca vreun rau celor ce i s-au aratat în minte. La acestea trebuie sa fie monahul cu luare aminte si îndata sa-si smulga mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zabovind pe lângă ele, sa se pomeneasca în vremea rugaciunii taciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuti la mânie si cei ce usor se prind la harta, care sunt departe de rugaciunea cea curata si de cunostinta Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)³

4

Y Gândurile veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe niste oi, pastorului bun. Si s-a scris: “A dat fiecarui om cuget într-o inima sa”, sadind în el si pofta si mânia într-un ajutor, ca prin mânie sa alunge gândurile lupilor, iar prin pofta sa iubeasca oile, chiar când e biciuit de vânturi si de ploii. I-a mai dat pe lângă acestea si lege dupa care sa pazeasca oile, loc de verdeata, apa de odihna, psaltire, chitara si toiag. Si i-a rânduit sa se hraneasca si sa se îmbrace de la aceasta turma, iar la vreme sa-i adune fân. Caci zice cuvântul: “Cine pastoreste turma si din laptele ei nu manâncă?” Pustnicul trebuie sa pazeasca deci zi si noapte turma aceasta, ca nu cumva sa fie rapit vreun miel de fiarele salbatice, sau sa-l ia tâlharii, iar daca s-ar întâmpla una ca aceasta în padure, îndata sa-l smulga din gura ursului si a lupului. Asadar, daca gândul despre fratele nostru se învârtă în noi cu ura, sa stim ca o fiara l-a luat pe el; asemenea si gândul despre muiere, daca se întoarce în noi amestecat cu pofta de rusine; la fel gândul despre argint si aur, daca se cuibareste însoțit de lacomie; asemenea si gândurile sfintelor daruri, daca cu slava desarta pasc în minte! Si tot asemenea se va întâmpla si cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. Si nu numai ziua trebuie sa fie monahul cu luare aminte la ele, ci si noaptea sa le

pazeasca priveghind. Caci se întâmpla sa piarda ceea ce a agonisit, daca se lasa în naluciri rusinoase si viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul Iacov: “Nu am adus tie oaie rapita de fiara salbatica; eu plateam furtisagurile de zi si de noapte; si ma topeam de arsita zilei si de gerul noptii, încât s-a dus somnul de la ochii mei”. Iar daca din osteneala ni s-ar întâmpla vreo nepurtare de grija, sa grabim putin în sus pe stânca cunostintei si sa pastem iarasi oile sub muntele Sinai, ca Dumnezeuul parintilor nostri sa ne cheme si pe noi si sa ne daruiasca întelesurile semnelor si minunilor. *(Evagrie Ponticul)*28

Y Dintre necuratii draci, unii îl ispitesc ca om, iar altii îl tulbura pe om ca pe un dobitoac necuvântator. Cei dintâi apropiindu-se ne furiseaza gânduri de slava desarta, sau de mândrie, sau de pizma, sau de învinuire, care nu se ating de nici unul din dobitoace. Cei de-al doilea însa, aprind în trup mânie si pofta de fire. Acestea le avem îndeobste cu dobitoacele, fiind ascunse însa sub firea cea cuvântatoare. De aceea zice Duhul Sfânt catre cei ce cad în gânduri omenesti: “Eu am zis: dumnezei sunteti si fii ai Celui Preaînalt, toti; iar voi ca niste oameni muriti si ca orisicare dintre capetenii cadeti”. Iar catre cei stârnuti dobitocesti zice: “Nu fiti cum e calul sau cârtarul, la care nu este întelepciune, ci trebuie sa strângi cu zabala si cu frâu falcile lor, caci nu se apropie de tine”. Dar sufletul care pacatuiește va muri. Si învederat este ca oamenii, daca mor ca oameni, se îngroapa de oameni, iar când sunt omorâti ca dobitoacele, sau cad jos, vor fi mâncati de vulturi. Iar dintre puii acestora unii vor chema pe Domnul, altii se tavalesc în sânge. Cel ce are urechi de auzit sa auda. *(Evagrie Ponticul)*27

Y Când vreunul dintre vrajmasi te va rani în lupta si vrei sa-i întorci sabia lui, precum scrie, asupra inimii lui, fa asa precum te sfatuim: descoase în tine însuti gândul aruncat de el, ce fel este si din câte lucruri este alcatuit si care lucru tulbura mai mult mintea ta. Iar ceea ce zic, aceasta este: sa zicem ca e trimis de el gândul iubirii de argint. Desfa-l pe acesta în mintea care l-a primit, în sensul aurului, în aurul însusi si în patima iubirii de bani. Apoi întreaba: “Ce este pacat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ca chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodata? Oare aurul însusi e pacat? Dar atunci de ce s-a facut? Urmeaza asadar ca al patrulea lucru este pricina pacatului. Iar aceasta nu e nici lucrul ce sta de sine, nici ideea lucrului, ci o placere oarecare vrajmasa omului, nascuta din voia cea libera a sa si care sileste mintea sa se foloseasca rau de fapturile lui Dumnezeu. Aceasta placere avem sa o taiem, dupa îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând în acestea, se va nimici gândul, desfacându-se într-o simpla contemplatie a ta si va fugi de la tine dracul, dupa ce prin cunostinta aceasta mintea ta s-a ridicat la înaltime. Iar daca, vrând sa te folosesti împotriva lui de sabia sa, doresti sa-l dobori mai întâi cu prastia ta, scoate si tu o piatra din traista de pastor a ta si cauta vederea lui, spre a afla cum vin îngerii si dracii în lumea noastra, iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adica si noi sa unim pe îngeri si mai mult ca Dumnezeu si ne hotarâm sa-i facem pe draci si mai necurati? Si cum se face ca luceafarul, care a rasarit dimineata, a fost aruncat la pamânt si a socotit marea ca o coaja de nuca, iar tartarul adâncului ca un rob? Si de ce încalzeste adâncul ca pe o topitoare, tulburând pe toti prin rautatea sa si pe toti vrând sa-i stapâneasca? Caci trebuie sa stim ca înțelegerea acestor lucruri foarte mult îl vatama pe diavol si alunga toata tabara lui. Dar acestea vin cu încetul în cei care s-au curatit si vad întrucâtva întelesurile întâmplarilor. Cei necuratiti însa nu cunosc vederea acestora. Si daca, aflând-o de la altii, ar spune-o si ei, nu vor fi auziti, fiind mult colb si zgomot de patimi în toiul razboiului. Caci trebuie sa fie cu totul linistita tabara celor de alt neam, pentru ca singur Goliat

sa se întâlnească cu David al nostru. În felul acesta ne vom folosi de deslucirea războiului și de vederea lui și în cazul celorlalte gânduri necurate. *(Evagrie Ponticul)*28

Y Când vor fugi degrabă de la noi vreunele din gândurile necurate, să cautăm pricina pentru care s-a întâmplat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de găsit materia, sau pentru neputința noastră, n-a putut vrajmasul nimic împotriva noastră? De pilda dacă unui pustnic i-ar veni în minte gândul că și s-a încredințat ocârmuirea duhovnicească a primei cetăți, desigur că nu va zăbovi la închipuirea aceasta; și pricina se cunoaște ușor din cele spuse mai înainte. Dar dacă unuia i-ar veni acest gând în legătura cu oricare cetate s-ar nimeri, și ar cugeta la fel, acela fericit este că a ajuns neputința. Asemenea și în privința altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în același chip. Acestea trebuie să le știm pentru râvna și puterea noastră, ca să vedem dacă am trecut Iordanul și ne-am apropiat de verdeata, sau încă petrecem în pustie, loviți de cei de alte neamuri. De pilda foarte multe fete mi se pare că are dracul iubirii de argint și e foarte dibaci în puterea de-a amăgi. Astfel când e strâmtorat de desăvârșita lepadare de sine, îndată face pe purtătorul de grijă și iubitorul de săraci. Primește bucuros pe străinii care nu-s încă de fată, celor lipsiți le trimite ajutor, cercetează închisorile orașului și răscumpără sclavii; arată alipire femeilor bogate, îi face îndatorați pe cei cărora le merge bine, sfătuiește pe alții să se lepede de punga lor largă. Și astfel amăgind sufletul, pe încetul îl învaluiе în gândurile iubirii de argint și-l dă pe mâna dracului slavei desarte. Iar acesta aduce înainte multimea celor ce slăvesc pe Domnul pentru aceste purtări de grijă și pune pe unii să vorbească întreolaltă câte puțin despre preoție, prevestind moartea preotului de acum și iscodind nenumărate chipuri ca să nu scape. Și așa biata minte, învaluită într-aceste gânduri, se luptă cu înversunare cu aceia dintre oameni care nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri și-i primește cu recunoștința. Pe cei ce se împotrivesc îi dă pe mâna judecătorilor și unelteste ca să fie scoși din hotarele cetății. Aflându-se apoi aceste gânduri înlauntrul său și învârtindu-se în minte, îndată ce înfatisează dracul mândriei, nălucind straluciri neconținute și draci înaripați în văzduhul chilie, ca până la urmă să scoată pe om din minte. Noi, însă, dorind pierzarea astor fel de gânduri, să trăim cu mulțumire în săracie. "Căci e vadit că nimic n-am adus în lume și nimic nu putem duce din ea. Având hrană și îmbracaminte, să ne îndestulăm cu ele", aducându-ne aminte de Sfântul Pavel, care zice că "radacina tuturor relelor este iubirea de argint". *(Evagrie Ponticul)*41

Y Toate gândurile necurate, staruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricăciune și pieire. Căci precum icoana pâinii zăbovesc în cel flamând din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor staruie din pricina lăcomiei, iar înțeleșurile gândurilor rusinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre. Același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei desarte și al altor gânduri. Iar minții înecate în astfel de gânduri îi este cu neputința să stea înaintea lui Dumnezeu și să primească cununa dreptății. Căci de aceste gânduri fiind trasa în jos și mintea aceea ticăloasă din Evanghelie s-a lepadat de bunul cel mai mare al cunoștinței de Dumnezeu. Asemenea și cel legat de mâini și de picioare și aruncat într-un tunicel cel mai dinafară, din aceste gânduri își avea tesuta haina sa, pentru care motiv Cel ce l-a chemat la nunta l-a găsit nevrednic de o nunta ca aceea. Haina de nunta este neputința sufletului rațional care s-a lepadat de poftele lumesti. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, care zăbovesc în minte, strică cunoștința, am arătat-o în "Capetele despre rugăciune". *(Evagrie Ponticul)*28

- Υ De trei feluri sunt capeteniile dracilor care se împotrivesc lucrării noastre. Lor le urmează toată tabara celor de alt neam. Acestia stau cei dintâi la război și cheamă sufletele la păcat prin gândurile cele necurate. Unii din ei aduc poftele lăcomiei pânteceleui, alții strecoară în suflet iubirea de argint, și în sfârșit alții ne momesc cu slava de la oameni. Dacă râvnesti asadar rugăciunea curată, pazeste mânia; dacă iubești neprihănirea, stăpânește pântecele, nu-i da pâine să se sature și necăjește-l cu apă. Priveghează în rugăciune și alunga de la tine amintirea raului. Cuvintele Duhului Sfânt să nu te parasească ci bate în porțile Scripturilor cu mâinile virtuților. Atunci îți va răsa nepătimirea inimii și vei vedea în rugăciune mintea în chipul stelei. *(Evagrie Ponticul)*²⁷
- Υ Dintre cele ce le cugetăm, unele își pun tiparul pe minte și dau o formă, altele îi dau numai o cunoștință și nu-și pun tiparul pe ea și nici nu-i dau o formă. De pilda: "La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu" lasă un înțeles în inimă, dar nu dau o formă minții, nici nu-și pun tiparul pe ea. Cuvintele: "luând pâine" dau o formă minții, iar: "a frânt-o" iarăși își pun tiparul pe ea. Versetul: "Am văzut pe Domnul sezând pe un scaun înalt și ridicat", își pune tiparul pe minte, afara de "am văzut pe Domnul". Aceste cuvinte, după literă par să-și pună tiparul pe minte, dar înțelesul lor nu și-l pune. Proorocul a văzut cu un ochi profetic firea rațională, înălțată prin fapte bune, primind în sine cunoștința lui Dumnezeu. Căci se zice că Dumnezeu s-a așezat acolo unde se cunoaște, fiindcă mintea curată se zice și scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice și de femeie, că e scaun al necinstei, înțelegându-se prin femeie sufletul care urăște cele drepte; iar necinstea sufletului este păcatul și neștiința. Asadar notiunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu-și pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de cele ce-și pun tiparul pe minte. Aceasta te face să te întrebi dacă, precum este în privința trupurilor și a sensurilor lor, așa este și în privința celor trupești și a rațiunilor lor; și dacă altfel se modelează mintea privind o minte, și altfel va fi starea ei cugetând înțelesul aceleia? Desigur stim că cunoștința duhovnicească departează mintea de sensurile care își pun tiparul pe ea și o înfatisează fără nici un tipar, lui Dumnezeu, fiindcă notiunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul. Căci Dumnezeu nu este trup, ci mai degrabă din cele ce nu-și pun tiparul. Și iarăși stim că, dintre vederile care nu-și pun tiparul pe minte, unele însemnează ființa celor netrupești, altele rațiunile lor. Dar nu se întâmplă la fel ca în cazul trupurilor și al celor netrupești. Căci în cazul celor trupești unele își pun tiparul pe minte, altele nu, pe când dincolo, nimic nu-și pune tiparul pe minte. *(Evagrie Ponticul)*⁷
- Υ Când dracul pânteceleui, luptând mult și adeseori nu izbuteste să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofța nevoinei celei mai de pe urmă, aducându-i înaintea și cele privitoare la Daniil, viața lui saracă și semintele, și aminteste și de viața altor oarecari pustnici care au trăit totdeauna așa, și sileste pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvinteze trupul și să blesteme inima. Socot deci că e drept să nu asculte acestia de acela și să nu se retina de la pâine, untdelemn și apă. Căci aceastaându-i au cercat-o frații, găsind-o foarte bună. Desigur aceasta să nu o facă spre saturare și să o facă numai o dată pe zi. Măcar mira dacă vreunul, saturându-se cu pâine și cu apă, ar mai putea lua cununa nepătimirii. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimase, pe care Sfântul Pavel a numit-o și "taiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns". Iar dacă se

descurajeaza cineva auzind acestea, sa-si aduca aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame si sete. Dar imita si vrajmasul adevarului, dracul descurajarii, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrâneaza, retragerea cea mai de pe urma, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezatorul si a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând rabda acesta retragerea îndelungata si neomeneasca, sa fuga cu rusine, parasind locul, iar dracul sa se laude zicând: "L-am biruit!". (*Evagrie Ponticul*)^{27 34}

Υ Gândurile necurate primesc multe materii pentru cresterea lor si se întind dupa multe lucruri. De fapt ele trec oceane cu închipuirea si nu se dau îndarat sa umble drumuri lungi pentru marea caldura a patimii. Dar cele ce sunt cât de cât curatite, sunt mai înguste decât acelea, neputându-se întinde împreuna cu lucrurile, pentru faptul ca patima e slabita. De aceea se misca mai degraba împotriva firii si, dupa înțeleptul Solomon, hoinarind câtva vreme pe afara, aduc trestie la arderea nelegiuita a caramizii, ca sa se izbaveasca asemenea unor capre din lanturi si a unor pasari din curse. Caci e mai usor a curati un suflet necurat, decât a readuce din nou la sanatate pe unul curatit si iarasi ranit, dracul întristarii neîngaduind, ci aducând pururea înaintea ochilor, în vremea rugaciunii, idolul pacatului. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

Υ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Caci singurul cunoscator al inimii este Cel ce stie mintea oamenilor si a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din miscarile inimii, pe baza cuvântului rostit si a miscarilor vazute ale trupului. Vrând eu sa le arat acestea lamurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând ca e nevrednic lucru sa se raspândeasca acestea si sa le aduc la urechile celor întinati. Caci, zice, si cel ce ajuta pe uneltitor este vinovat dupa lege. Dar ca din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastra, si din acestea iau prilejuri împotriva noastra, am aratat-o adeseori, respingând pe unii care graiau cele ce nu trebuie, neputându-ne cu dragoste fata de ei. De aceea am si cazut în puterea dracului tinerii de minte a raului si îndata am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte ca au venit asupra noastra. Pentru aceea pe drept ne mustra Duhul Sfânt: "Sezând ai vorbit împotriva fratelui, si împotriva fiului maicii tale ai adus sminteala"; si ai deschis usa gândurilor care tin minte raul si ti-ai tulburat mintea în vremea rugaciunii, nalucindu-ti pururea fata vrajmasului tau si având-o pe ea drept Dumnezeu. Caci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e si potrivit de a spune ca îi este Dumnezeu. Deci sa fugim, iubitorilor, de boala defaimarii, neamintindu-ne de nimeni cu gând rau; si sa nu ne întunecam privirea la amintirea aproapelui, caci toate înfatisarile pe care le luam le iscodesc dracii si nimic nu lasa necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici sederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le misca, toata ziua uneltesc vicisuguri împotriva noastra, ca sa însele în vremea rugaciunii mintea smerita si sa stinga lumina ei fericita. Vezi ce zice si Sfântul Pavel catre Tit: "Dovedeste în învatatura cuvânt sanatos, nestricat si fara vina, pentru ca împotrivorul sa se rusineze, neavând de zis nimic rau despre noi". Iar fericitul David se roaga zicând: "Mântuieste-ma pe mine de clevetirea oamenilor", numind si pe draci "oameni" pentru firea lor rationala. Dar si Mântuitorul în Evanghelii a numit pe cel ce seamana în noi neghina pacatului "om vrajmas". Fie ca sa ne izbavim de el, cu harul lui Hristos si al Dumnezeului nostru, Caruia I se cuvine cinstea si slava în vecii vecilor. Amin. (*Evagrie Ponticul*)^{3 27}

Υ Cel ce a dobândit cunostinta si culege din ea rodul placerii nu mai crede dracului slavei desarte, care îi înfatiseaza toate placerile lumii. Caci nu i-ar putea fagadui un mai mare lucru ca vederea duhovniceasca. Câtă vreme însa n-am gustat din cunostinta sa ne supunem voiosi ostenelelor cu

facta, aratând lui Dumnezeu tinta noastră: ca toate le facem pentru cunostinta lui. *(Evagrie Ponticul)*7

- Υ Este de trebuinta sa aratam si caile monahilor care au calatorit mai înainte de noi si pe acelea sa umblam si noi. Caci multe sunt cele facute si zise de ei bine. Între ele si aceasta o zice careva dintre dânsii: "Mâncarea mai uscata si vietuirea aspra, împreunata cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepatimirii". *(Evagrie Ponticul)*43
- Υ Ma aflu în miez de zi lângă Sfântul Macarie si, topindu-ma de sete, i-am cerut apa sa beau. Iar el îmi zise: "Îndestuleaza-te cu umbra, caci multi calatoresc acum si umbla cu corabiile pe mare si nici pe aceasta nu o au". Apoi marturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: "Îndrazneste, fiule, ca eu în douazeci de ani întregi nu m-am saturat nici de pâine, nici de apa, nici de somn; ci pâinea o mâncam cântarita la cumpana, apa o beam cu masura, si numai rezemându-ma puțin de pereti furam oleaca somn". *(Evagrie Ponticul)*38
- Υ Mintea care hoinaresta o statorniceste citirea, privegherea si rugaciunea; pofta aprinsa o stinge foamea, osteneala si singuratatea; iar mânia o domoleste desavârsit cântarea de psalmi, îndelunga rabdare si mila. *(Evagrie Ponticul)*27
- Υ Mai întâi roaga-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns sa înmoi salbaticia ce se afla în sufletul tau; si, dupa ce vei fi marturisit astfel împotriva ta faradelegile tale înaintea Domnului, sa primești iertare de la El. *(Evagrie Ponticul)*32
- Υ Foloseste-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricarei cereri. Caci foarte mult se bucura Stapânul, când te rogi cu lacrimi. *(Evagrie Ponticul)*32
- Υ Daca versi izvoare de lacrimi în rugaciunea ta, sa nu te înalti întru tine, ca si cum ai fi mai presus de multi. Caci rugaciunea ta a primit ajutor ca sa poti rascumpara cu draga inima pacatele tale si sa înlănzești pe Stapânul prin lacrimi. Deci sa nu întorci spre patima înlaturarea patimilor, ca sa nu mâinii si mai mult pe Cel ce ti-a daruit harul. *(Evagrie Ponticul)*32
- Υ Multi plângând pentru pacate uita de scopul lacrimilor; si asa, pierzându-si mintea, au ratacit. *(Evagrie Ponticul)*32
- Υ Când te vad dracii râvnind cu adevarat la rugaciune, îți strecoara gândurile unor lucruri asa zise trebuincioase; si dupa putina vreme îți fura amintirea lor, ca miscându-se mintea spre cautarea lor si neaflându-se, sa se descurajeze si sa se întristeze foarte. Apoi, când revine iarasi în rugaciune, îi aduce aminte cele cautate si cele amintite mai-nainte, ca mintea cautând sa le ia la cunostinta, sa piarda rugaciunea, care aduce roade. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Când te va întâmpina o ispita, sau te va atâta o împotrivire, ca sa-ti misti mânia spre cel ce-ti sta împotriva, sau sa spui vreo vorba goala, adu-ti aminte de rugaciune si de porunca dumnezeiasca cu privire la ea, si îndata se va liniști miscarea fara rânduiala din tine.3 40
- Υ Toate câte le vei face pentru a te razbuna pe fratele care te-a nedreptatit îți vor fi spre sminteala în vremea rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*3 40
- Υ Necazul pe care îl rabzi cu buna înțelegere te va face sa-i afli rodul în vremea rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*39 40
- Υ Dorind sa te rogi cum trebuie, sa nu întristezi vreun suflet; iar de nu, în desert alergi. *(Evagrie Ponticul)*3 40

- Υ Λασι-τι darul tau, zice, înainte altarului si plecând împaca-te mai întâi cu fratele tau, si apoi venind te vei ruga netulburat. Caci amintirea raului înnegreste cugetul celui ce se roaga si întuneca rugaciunile lui. *(Evagrie Ponticul)*3 40
- Υ Daca esti rabdator, pururea te vei ruga cu bucurie. *(Evagrie Ponticul)*39
- Υ Rugându-te tu cum trebuie, ti se vor întâmpla astfel de lucruri încât sa ti se para ca ai dreptate sa te folosesti de mânie. Dar nu este nici o mânie dreapta împotriva aproapelui. Caci de vei cauta vei afla ca este cu putinta sa rânduiesti lucrul bine si fara mânie. Deci foloseste-te de tot mestesugul ca sa nu izbucnesti în mânie. *(Evagrie Ponticul)*3 40
- Υ Uneori stând la rugaciune te vei ruga dintr-odata bine; alteori, chiar ostenindu-te foarte, nu vei ajunge la tinta, ca sa ceri si mai mult, si primind, sa ai un câstig care nu-ti mai poate fi rapit. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Apropiindu-se îngerul, se departeaza gramada toti cei ce ne tulbura, si mintea se afla în multa odihna, rugându-se curat. Alteori, ameninându-se obisnuitul razboi, mintea se lupta si nu poate sa se linisteasca, deoarece s-a amestecat mai-nainte cu felurite patimi. Totusi cerând si mai mult va afla. Caci “celui ce bate i se va deschide”. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ De multe ori, rugându-ma, am cerut sa mi se îplineasca ceea ce am socotit eu ca e bine, si am staruit în cerere, silind fara judecata voia lui Dumnezeu; nu i-am lasat Lui ca sa rânduiasca mai bine aceea ce stiu ca este de folos. Iar primind, m-am scârbit pe urma foarte, ca n-am cerut mai bine sa se faca voia lui Dumnezeu. Caci lucrul nu mi-a folosit asa cum credeam. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Ce este binele, daca nu Dumnezeu? Asadar, sa-l lasam Lui toate cele ce ne privesc si ne va fi bine. Caci Cel ce e bun desigur ca e si datatorul darurilor bune. *(Evagrie Ponticul)*43
- Υ Rugaciunea neîmprastiata este o înțelegere suprema a mintii. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Roaga-te mai întâi sa te curesti de patimi; al doilea, sa te izbavesti de nestiinta si de uitare; al treilea, de toata ispita si parasirea. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Cere în rugaciune numai *dreptatea si împaratia*, adica *virtutea si cunostinta* si toate celelalte se vor adauga tie. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Rugându-te, pazeste-ti cu putere memoria, ca sa nu-ti puna înainte ale sale, ci misca-te pe tine spre gândul înfatisarii tale la judecata. Caci de obicei mintea e foarte rapita de memorie în vremea rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*19 40
- Υ Amintirea îti aduce în vremea rugaciunii sau închipuiri ale lucrurilor de odinioara sau griji noi, sau fata celui ce te-a separat. Diavolul pizmuieste foarte tare pe omul care se roaga si se foloseste de tot mestesugul ca sa-i întineze scopul. El nu înceteaza prin urmare sa puna în miscare icoanele lucrurilor prin amintire si sa rascoleasca toate patimile prin trup, ca sa-l poata împiedica din drumul sau cel mai bun si din calatoria catre Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)*28
- Υ Când diavolul cel preaviclean, facând multe, nu poate împiedica rugaciunea dreptului, o lasa pentru putina vreme mai domol si pe urma îl razboieste iarasi pe cel ce se roaga. Caci fie ca-l aprinde pe acesta spre mânie si asa strica starea lui cea buna dobândita prin rugaciune, fie ca-l atâta la placere patimasa si asa îi pângaresta mintea. *(Evagrie Ponticul)*40

- Υ Dupa ce te-ai rugat cum trebuie, asteapta cele ce nu trebuie si stai barbateste pazind rodul tau. Caci spre aceasta ai fost rânduitor dintru început, ca sa lucrezi si sa pastrezi. Asadar, dupa ce-ai lucrat, nu cumva sa lasi nepazit ceea ce ai facut. Iar de nu, n-ai folosit nimic rugându-te. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Tot razboiul ce se aprinde între noi si dracii necurati nu se poarta pentru altceva decât pentru rugaciunea duhovniceasca. Caci lor le este foarte potrivnica si urâta, iar noua foarte mântuitoare si placuta. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Ce vor dracii sa lucreze în noi? *Lacomia pânteceului, curvia, iubirea de argint, mânia, tinerea minte a raului* si celelalte patimi, ca îngrosându-se mintea prin ele sa nu se poata ruga cum trebuie. Caci stârnindu-se patimile partii nerationale nu o lasa sa se miste cu buna judecata. *(Evagrie Ponticul)*27
- Υ Cultivam virtutile pentru ratiunile fapturilor si pe acestea le cautam pentru Ratiunea care le-a dat fiinta. Iar aceasta obisnuieste sa se descopere în starea de rugaciune. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Starea de rugaciune este o dispozitie nepatimasa, câstigata prin deprindere, care rapeste mintea înțeleapta spre înaltimea spirituala, prin dragoste desavârsita. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Cel ce a atins nepatimirea, înca nu se roaga cu adevarat. Caci poate sa urmareasca niscai cugetari simple si sa fie rapit de istoriile lor si sa fie departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)*28 40
- Υ Când mintea zaboveste în ideile simple ale lucrurilor, înca nu a ajuns la locul rugaciunii. Caci poate sa se afle necontenit în contemplatia lucrurilor si sa flecareasca despre întelesurile lor, care, desi sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau mintii forma si chipul lor si o duc departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)*28 40
- Υ Pâna ce mintea nu s-a ridicat mai presus de contemplarea firii trupesti, înca n-a privit locul lui Dumnezeu. Caci poate sa se afle în cunostinta celor inteligibile si sa se faca felurita ca ele. *(Evagrie Ponticul)*7
- Υ Daca vrei sa te rogi, ai trebuinta de Dumnezeu, care da rugaciune celui ce se roaga. Prin urmare cheama-l pe El, zicând: "Sfinteasca-se numele Tau, vie împaratia Ta", adica Duhul Sfânt si Fiul Tau, Cel Unul nascut. Caci asa ne-a învățat, zicând: "În Duh si în Adevar se cade sa ne închinam Tatalui". *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Cel ce se roaga în Duh si Adevar, nu-L mai preamareste pe Ziditor din fapturi, ci-L preamareste din El însusi. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Daca esti teolog (daca te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roaga-te cu adevarat; si daca te rogi cu adevarat, esti teolog. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Când mintea ta, cuprinsa de mult dor catre Dumnezeu, pleaca oarecum câte putin din trup si se departeaza de toate gândurile, care vin din simtire, din amintire, sau din starea umorala, umplându-se de evlavie si de bucurie, atunci socoteste ca te-ai apropiat de hotarele rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Duhul Sfânt, patimind împreuna cu noi de slabiciunea noastra, ne cerceteaza si când suntem necurati. Si daca afla numai ca mintea noastra i se roaga cu dragoste de adevar, se salasluieste

în ea si alunga toata ceata de gânduri si de înțeleșuri care o împrejmuesc, îndemnând-o spre dragostea rugaciunii duhovnicesti. *(Evagrie Ponticul)*40

- Υ Ceilalti strecoara în minte gânduri, sau înțeleșuri, sau vederi prin schimbari în starea trupului. Iar Domnul lucreaza dimpotriva: coborându-se în mintea însasi, aseaza în ea cunostinta celor ce le vrea, si prin minte linisteste neînfrânarea trupului. *(Evagrie Ponticul)*9 28
- Υ Rugându-te, sa nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici sa nu îngadui mintii tale sa se modeleaza dupa vreo forma, ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial si vei înțelege. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Pazeste-te de cursele celor potrivnici. Caci se întâmpla ca, în vreme ce te rogi curat si netulburat, sa ti se înfatiseze deodata înainte vreun chip strain si ciudat, ca sa te duca la parerea ca Dumnezeu este acolo si sa te înduplece sa crezi ca dumnezeirea este câtimea ce ti s-a descoperit tie deodata. Dar dumnezeirea nu este câtime si nu are chip. *(Evagrie Ponticul)*9 27
- Υ Când pizmasul diavol nu poate misca memoria în vremea rugaciunii, atunci sileste starea umorala a trupului sa aduca vreo nalucire ciudata înaintea mintii si sa o faca pe aceasta sa primeasca o anumita forma. Iar mintea, având obiceiul sa petreaca în cugetari, usor se încovoiaie. Si astfel cel ce sileste spre cunostinta nemateriala si fara forma e amagit, apucând fum în loc de lumina. *(Evagrie Ponticul)*27
- Υ Stai la straja ta, pazindu-ti mintea de cugetari în vremea rugaciunii, pentru a-si îndeplini rugaciunea si a petrece în linistea ei. Fa asa, pentru ca Cel ce patimeste împreuna cu cei nestiutori sa te cerceteze si pe tine, si atunci vei primi darul atotstralucitor al rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*28
- Υ Nu vei putea sa te rogi cu curatie pâna ce vei fi împletit cu lucruri materiale si tulburat de griji necontenite. Caci rugaciunea este legatura gândurilor. *(Evagrie Ponticul)*28 40
- Υ Nu poate cel legat sa alerge, nici mintea ce slujeste patimilor nu poate vedea locul rugaciunii duhovnicesti. Caci este trasa si purtata de gândul patimas si nu va avea o stare neclintita. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Când, în sfârșit, mintea se roaga cu curatie si fara patima, nu mai vin asupra ei dracii din partea stânga, ci din cea dreapta. Caci îi vorbesc de slava lui Dumnezeu si îi aduc înainte vreo forma din cele placute simtirii, încât sa-i para ca a ajuns desavârsit la scopul rugaciunii. Iar aceasta a spus-o un barbat cunoscator ca se înfaptuieste prin patima slavei desarte si prin dracul care s-a atins de creier. *(Evagrie Ponticul)*27
- Υ Socotesc ca dracul, atingându-se de creier, schimba lumina mintii, precum voieste. În felul acesta este stârșnita patima slavei desarte spre gândul de a face mintea sa se pronunte cu usuratate, prin pareri proprii, despre cunostinta dumnezeiasca fiintiala. Unul ca acesta nefiind suparat de patimi trupești si necurate, ci înfatışându-se – zice-se – cu curatie, socoteste ca nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnica. De aceea socoteste aratare dumnezeiasca lucrarea savârsita în el de diavolul, care se foloseste de multa patrundere si, prin creier schimba lumina împreunata cu el si îi da, precum am spus, forma care vrea. *(Evagrie Ponticul)*10 27
- Υ Îngerul lui Dumnezeu, aratându-se, opreste, cu cuvântul numai, lucrarea potrivnica din noi si misca lumina mintii la lucrare fara ratacire. *(Evagrie Ponticul)*10

- Υ Când socotesti ca nu ai trebuinta de lacrimi în rugaciunea ta pentru pacate, gândește-te cât de mult te-ai departat de Dumnezeu, având datoria sa fii pururea în El, si vei lacrima cu si mai multa caldura. Astfel, cunoscând masurile tale, vei plânge cu usurinta, dosadindu-te dupa Isaia: “Cum, necurat fiind si petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adica între potrivnici, îndraznesti sa te înfatisezi înaintea Domnului Savaot?”³²
- Υ De te rogi cu adevarat vei afla multa întarire si încredintare si îngerii vor veni la tine ca si la Daniil si-ti vor lumina întelesurile celor ce ti se întâmpla. *(Evagrie Ponticul)*⁴⁰
- Υ Cunoaste ca sfintii îngeri ne îndeamna la rugaciune si stau de fata împreuna cu noi, bucurându-se si rugându-se pentru noi. Daca suntem prin urmare cu nepasare si primim gânduri potrivnice, îi amarâm foarte tare, dat fiind ca ei se lupta atâta pentru noi, iar noi nu avem sa ne rugam lui Dumnezeu nici pentru noi însine, ci dispretuind slujba noastra si, parasind pe Stapânul si Dumnezeul acestora, petrecem cu necuratii draci. *(Evagrie Ponticul)*⁴⁰
- Υ Psalmodierea potoleste patimile si face sa se linisteasca neînfrânarea trupului. Iar rugaciunea face mintea sa-si împlineasca propria lucrare. *(Evagrie Ponticul)*⁴⁰
- Υ Rugaciunea este lucrarea demna de vrednicia mintii, sau întrebuintarea cea mai buna si mai curata a ei. *(Evagrie Ponticul)*⁴⁰
- Υ Psalmodierea este un lucru al înțelepciunii variate; iar rugaciunea este începutul cunostintei nemateriale si simple. *(Evagrie Ponticul)*⁴⁰
- Υ Cunostinta este tot ce poate fi mai bun, caci este împreuna lucratoare a rugaciunii, trezind din somn puterea de înțelegere a mintii, pentru contemplarea cunostintei dumnezeiesti. *(Evagrie Ponticul)*⁷
- Υ Chiar daca ti se pare ca esti cu Dumnezeu, pazeste-te de dracul curviei, caci este foarte înșelator si cât se poate de pizmas si vrea sa fie mai iute si mai ager ca miscarea si trezirea mintii tale, ca sa o desfacă si de Dumnezeu, când îi sta înaintea cu evlavie si frica. *(Evagrie Ponticul)*⁴
- Υ Daca te îngrijesti de rugaciune, pregatește-te împotriva navalirii dracilor si rabda cu barbatie biciuirile lor. Caci vor veni asupra ta ca fiarele salbatice si tot trupul ti-l vor chinui. *(Evagrie Ponticul)*^{39 40}
- Υ Pregatește-te ca un luptator încercat. De vei vedea fara de veste vreo nalucire, nu te clinti. Chiar daca ai vedea sabie scoasa împotriva ta, sau lumina navalind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo forma urâcioasa si sângeroasa, sa nu-ti slabeasca sufletul. Ci stai drept, marturisind marturisirea cea buna si mai usor vei privi la vrajmasii tai. *(Evagrie Ponticul)*^{6 8 39}
- Υ Cel ce rabda necazurile va ajunge si la bucurii. Si cel ce staruie în cele neplacute nu va fi lipsit nici de cele placute. *(Evagrie Ponticul)*³⁹
- Υ Cu dreptate este sa nu-ti ramâna necunoscut nici viclesugul acesta, ca pentru o vreme se despart dracii între ei însisi. Si daca vrei sa ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalti în chipuri îngeresti si alunga pe cei dintâi, ca tu sa fii înșelat de ei, parându-ti ca sunt îngeri. *(Evagrie Ponticul)*²⁷

- Υ Îngrijeste-te sa agonisesti multa cugetare smerita si barbatie, si “rautatea lor nu se va atinge de sufletul tau si biciul nu se va apropia de cortul tau, ca îngerilor Sai va porunci ca sa te pazeasca pe tine”, iar acestia vor izgoni de la tine toata lucrarea potrivnica. *(Evagrie Ponticul)*8 45
- Υ Cel ce are grija de rugaciune curata, va patimi de la draci: ocari, loviri, strigate si vatamari. Dar nu va cadea, nici nu-si va parasi gândul, zicând catre Dumnezeu: “Nu ma voi teme de rele, caci Tu cu mine esti” si cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, foloseste-te de rugaciunea scurta si staruitoare. *(Evagrie Ponticul)*39 40
- Υ De te vor ameninta dracii, aratându-se deodata din vazduh ca sa te înspaimânte si sa-ti rapeasca mintea, sa nu te înfricosezi de ei si sa nu ai nici o grija de amenintarea lor, caci ei se tem de tine, încercând sa vada daca le dai atentie, sau îl dispretuiesti cu desavârsire. *(Evagrie Ponticul)*8
- Υ Daca stai în rugaciune înaintea lui Dumnezeu Atotstiutorul, Facatorul si Proniatorul tuturor, de ce l te înfatisezi atât de lipsit de judecata, încât îti uiti de frica Lui cea neîntrecuta si tremuri de niste tântari si gândaci? Sau n-ai auzit pe cel ce zice: “De Domnul Dumnezeul tau sa te temi”, si iarasi: “De El se înfricoseaza si tremura toate, de fata puterii Lui” si cele urmatoare. *(Evagrie Ponticul)*8 40
- Υ Cel ce datoreaza zece mii de talanti sa te învete pe tine, ca de nu vei ierta celui ce-ti este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. “Caci l-a predat pe el, zice, chinuitorilor”. *(Evagrie Ponticul)*3
- Υ Despre frate duhovnicesc am cetit ca, rugându-se el, a venit o napârca si s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu si-a împlinit rugaciunea obisnuita. Si întru nimic nu s-a vatamat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însusi. *(Evagrie Ponticul)*6 8
- Υ Sa ai în rugaciunea ta ochi neîmprastiat si, lepadându-te de trupul si sufletul tau, traieste prin minte.2*(Evagrie Ponticul)*8 40
- Υ Altui iubitor de Dumnezeu, care-si ocupa mintea cu rugaciunea, umblând prin pustie, i s-au aratat doi îngeri, calatorind împreuna; dar el nu i-a bagat în seama, ca sa nu se pagubeasca de ceea ce-i mai bun. Caci îsi amintea de cuvântul Apostolului, care zice: “Nici Începatoriile, nici Puterile nu ne vor putea desparti de dragostea lui Hristos”. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Începutul ratacirii mintii este *slava desarta*. Caci mintea fiind miscata de aceasta, încearca sa margineasca dumnezeirea în chipuri si înfatisari. *(Evagrie Ponticul)*44
- Υ Rugaciune savârseste acela care totdeauna primul gând al sau ca rod al lui Dumnezeu.40
- Υ Ca monah ce doresti sa te rogi, fugi de orice minciuna si orice juramânt. Iar de nu, în zadar îti iei o înfatisare care nu ti se potriveste. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ De vrei sa te rogi în duh, nimic sa nu iei de la trup si nu vei avea nour care sa-ti faca umbra în vremea rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Încredinteaza lui Dumnezeu trebuinta trupului si vei înțelege ca o poti încredinta si pe a duhului.*(Evagrie Ponticul)*6
- Υ Nu cauta sa alungi de la tine saracia si strâmtoarea, materiile rugaciunii neîmpovarate. *(Evagrie Ponticul)*40

- Υ la seama la gânduri când te rogi; daca au încetat cu usurinta, de unde vine aceasta? Ca sa nu cazi în vreo cursa si sa te predai înșelat. *(Evagrie Ponticul)*9
- Υ Uneori dracii îți strecoara si apoi te atâta ca sa te rogi, chipurile, împotriva lor, sau sa le stai împotriva. Si atunci se departeaza de bunavoie, ca sa te înșeli, închipuindu-ti despre tine ca ai început sa birui gândurile si sa înfricosezi pe draci. *(Evagrie Ponticul)*27
- Υ Daca te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supara, adu-ti aminte de Cel ce zice: “Voi alunga pe vrajmasii mei si-i voi prinde si nu ma voi întoarce pâna ce nu-i voi nimeri. Asupri-i-voi pe ei si nu vor putea sa stea; cadea-vor sub picioarele mele”, si cele urmatoare. Iar acestea le vei spune cu usurinta, daca te vei înarma cu smerita cugetare împotriva vrajmasilor. *(Evagrie Ponticul)*40 45
- Υ Nu socoti ca ai dobândit virtute, daca n-ai luptat mai înainte pâna la sânge pentru ea. Caci trebuie sa te împotrivesi pacatului pâna la moarte, luptându-te cu el si neslabind, dupa dumnezeiescul Apostol. *(Evagrie Ponticul)*38
- Υ Daca vei folosi pe vreunul, vei fi ocarât de altul, ca, simtindu-te nedreptatit, sa spui, sau sa faci ceva ce nu se cuvine si în felul acesta sa risipesti rau ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebuie sa luam aminte cu înțelepciune. *(Evagrie Ponticul)*10
- Υ Dracii cei vicleni asteapta noaptea ca sa tulbure pe învatatorul duhovnicesc, prin ei însisi; iar ziua, îl învaluiesc prin oameni în strâmtorari, defaimari si primejdii. *(Evagrie Ponticul)*27
- Υ Nu te teme de nalbitori. Caci desi lovesc calcând si usca întinzând, prin acestea se fac vesmântul stralucitor. *(Evagrie Ponticul)*39
- Υ Cel ce este stapânit de pacate si de mâinii si îndrazneste cu nerusinare sa se întinda la cunostinta lucrurilor mai dumnezeiesti, sau sa se ridice chiar la rugaciunea nemateriala, sa primeasca certarea Apostolului, care-i arata ca nu este fara primejdie pentru el sa se roage cu capul gol, neacoperit; “caci un asemenea suflet, zice, trebuie sa aiba pe cap stapânire, pentru îngerii care stau de fata”, învelindu-se în cuvenita rusine si smerita cugetare. *(Evagrie Ponticul)*45
- Υ Precum vederea neacoperita si tare a soarelui din miezul zilei, când lumineaza mai viu, nu foloseste ochiului bolnav, asa nu foloseste nici întiparirea rugaciunii suprafiresti si cu adevarat înfricosate, care se face în duh, mintii patimase si necurate. *(Evagrie Ponticul)*40
- Υ Atentia mintii cautând rugaciune va afla rugaciune; caci rugaciunea îi urmeaza atentiei mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie sa ne sârguim spre ea. *(Evagrie Ponticul)*28 40
- Υ Lauda rugaciunii nu sta simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arata cei ce s-au suit la templu precum si cuvântul: “Iar voi, rugându-va, nu bolborositi” si urmatoarele. *(Evagrie Ponticul)*40

Filotei Sinaitul

- Υ Deci toti cei ce lupta mintal sunt datori sa culeaga cu toata silinta puteri duhovnicesti din dumnezeiestile Scripturi si sa le puna pe minte ca niste plasturi de însanatosire. Si de dimineata, zice, sa stea cu barbatie si hotarâre în poarta inimii, cu pomenirea strânsa a lui Dumnezeu si cu rugaciunea neîntrerupta a lui Iisus Hristos în suflet si sa omoare prin strajuirea mintii pe toti pacatosii pamântului, iar prin staruinta în pomenirea credincioasa a lui Dumnezeu, sa taie capetele celor puternici, pentru Domnul, si începuturile gândurilor ce ne razboiesc.
- Υ Însa foarte rar se gasesc cei ce se linistesc cu cugetul. Si aceasta o pot numai cei ce se silesc sa-si apropie harul si mângâierea dumnezeiasca prin aceasta lucrare. Deci daca vrem sa umblam întru filozofia cea dupa Hristos, întru lucrarea cugetatoare pentru pazirea mintii si cu trezvie, sa începem aceasta cale prin înfrânare de la mâncările cele multe, primind mâncările si bauturile cu masura, pe cât e cu putinta.
- Υ Nimic nu aduce mai multa tulburare ca vorba multa, si nimic nu e mai rau ca vorba neînfrânata, care poate sa strice starea sufletului. Caci cele ce le zidim în fiecare zi ea le surpa, si cele ce le adunam cu osteneala, sufletul le risipeste prin mâncarimea de limba. Ce e mai rau decât ea? E un râu fara frâu. Deci trebuie sa-i punem hotar, sa o tinem cu sila, sa o sugrumam, ca sa zic asa, ca sa slujeasca numai spre cele de trebuinta. Dar cine ar putea povesti toata paguba sufleteasca ce poate veni la limba.
- Υ Cea dintâi poarta care duce la Ierusalimul mintal (inteligibil), la atentia mintii, este tacerea gurii întru cunostinta, chiar daca mintea înca nu s-a linistit. A doua este înfrânarea cu masura de la mâncari si bauturi. A treia, care curateste mintea si trupul, este amintirea si gândul neîncetat al mortii. Eu, vazând o data, pentru o clipa, frumusetea acesteia, si ranindu-ma si desfatându-ma cu duhul, nu cu privirea, am voit sa mi-o câstig sotie pentru toata viata, îndragostit de frumusetea si de cuviinta ei: cât este de smerita, cu câta bucurie se mahneste, cât e de gânditoare, câta frica are de dreapta cercetare viitoare, temându-se de sorocul vietii; din ochii ei sensibili obisnuieste sa curga apa vie cea vindecatoare, din ochii cugetatori (inteligibili) un izvor de gânduri prea înțelepte, care curgând si saltând veseleste cugetul. Pe aceasta fiica a lui Adam, adica pomenirea mortii, însetam, cum am zis, pururi sa mi-o câstig sotie, sa dorm cu ea si sa vorbesc cu ea si sa discut ce se va întâmpla dupa lepadarea trupului? Dar adeseori nu m-a lasat blestemata uitare, fiica întunecata a diavolului.
- Υ Este un razboi întru ascunsul nostru, sustinut de duhurile rautatii, care se poarta prin gânduri cu sufletul. Caci aceasta fiind nevazut, puterile acelea rauvoitoare, fiind asemenea cu fiinta lui, se apropie de el prin razboiul nevazut. Astfel se pot vedea între ele si suflet: arme, rânduire de bataie, înselaciuni viclene, razboi înfricosat, ciocniri de lupta si biruinte si înfrângeri din amândoua partile. Numai un lucru nu îl are acest razboi al mintii (inteligibil), pe care-l are razboiul vazut (sensibil): vremea hotarâta a razboiului. Caci razboiul vazut își hotaraste o vreme si o rânduiala, pe când celalalt ataca fara veste si tintind dintr-o data în cele mai dinauntru parti ale inimii, omoara sufletul prin pacat. Pentru ce se porneste împotriva noastra lupta si batalia aceasta? Ca sa nu se faca prin noi voia lui Dumnezeu, precum ne rugam zicând: „Faca-se în noi

voia ta". Iar aceasta sta în poruncile lui Dumnezeu. Daca cineva si-a hotarât (si-a fixat) cu trezvie mintea sa în Domnul împotriva amagirii dracilor si urmareste cu dinadinsul intrarile ce se nasc din naluciri, va dobândi cunostinta lor prin experienta. De aceea si Domnul, îndreptându-si atentia împotriva blestematilor dracii si vazând de mai înainte, ca un Dumnezeu, gândurile lor, a rânduit poruncile Sale împotriva scopului lor, înfricosând pe cei ce le vor calca.

- Y Vorbirile fara rost uneori ne pricinuiesc ura celor ce ne asculta, alteori batjocuri si râs, defaimând prostia cuvintelor. Altele întinarea cunostintei si iarasi altele osândă de la Dumnezeu si întristarea duhului Sfânt, ceea ce este mai înfricosat decât toate celelalte.
- Y Si sa vezi ca e tocmai asa. Toate poruncile dumnezeiestii Evanghelii urmareste sa îndrepte cele trei parti ale sufletului si sa le faca sanatoase prin cele ce le poruncesc. Mai bine zis, nu numai urmaresc, ci le si însanatoseaza cu adevarat. Deci aceste trei parti ale sufletului le razboieste si diavolul ziua si noaptea. Iar daca Satana razboieste cele trei parti, este vadit ca razboieste poruncile lui Hristos. Caci prin porunci Hristos pune legi celor trei parti ale sufletului, adica inimii si ratiunii. Priveste: „Cel ce se mânia pe fratele sau în desert, vinovat va fi judecatii” si celelalte porunci ale lui care urmeaza. Prin aceasta tamaduieste iutimea. Iar vrajmasul încearca sa strice porunca aceasta si cele în legatura cu ea înauntru, prin gânduri de vrajba, de pomenirea raului si prin gânduri de pizma. Caci stie vrajmasul si el ca povatuirea iutimii este partea rationala, si de aceea sagetând, precum am spus, ratiunea prin gânduri de banuieli, de pizma, de vrajba, de cearta, de viclenie, de slava desarta, o îndupleca sa-si paraseasca rolul de stapânitoare si sa predea iutimii frânele fara cârmaci. Iar iutimea, lepadând pe cârmaci, scoate prin gura, în cuvinte, cele ce i-au fost asezate mai-nainte în inima, îngramadite acolo în inima, îngramadite acolo prin gândurile vrajmasului si prin nepurtarea de grija a mintii, lasând sa se vada atunci ca inima, în loc sa fie plina de Duhul dumnezeiesc si de gânduri dumnezeiesti, e plina de pacat, precum a zis Domnul; „Din plinatatea inimii vorbeste gura”. Caci daca va izbuti vicleanul sa scoata afara în cuvinte cele cugetate înauntru, fratele chinuit de ura nu-i va zice fratelui numai „raca” si numai „nebun”, ci de la cuvinte de batjocura va cadea adesea si la ucidere. Iar de aceasta se foloseste vicleanul, fiindca Dumnezeu a dat porunca sa nu ne mâniem în desert. Si s-ar fi putut sa nu ne mâniem în desert. Si s-ar fi putut sa nu se ajunga la cuvinte de batjocura si la cele ce urmeaza lor, daca îndata de la momeala s-ar fi alungat acelea din inima, prin rugaciune si atentia cea dinauntru. Astfel îsi ajunge blestematul scopul sau, daca cele furisate de el prin gânduri în inima gasesc pe unul care nesocoteste porunca dumnezeiasca.
- Y Dar care sunt cele rânduite pe seama partii poftitoare, prin dumnezeiasca porunca a Domnului? „Cel ce cauta la femeie spre a o pofti pe ea, a si curvit cu ea în inima sa”. Vazând vicleanul si aceasta porunca, arunca în om ca un fel de mreaja împotriva poruncii. Caci departând aceasta pe om de materia care îl aprinde, vicleanul face sa nasca razboiul înauntru. Si astfel se pot vedea în minte, zugravite de el, figuri si întipariri curvesti si se pot auzi cuvinte care aprind spre patima si alte lucruri pe care cei ce au cercarea mintii le stiu.
- Y Care este acum porunca ce îndeamna partea rationala? „Iar eu va zic voua sa nu va jurati nicidecum, ci sa fie cuvântul vostru: da si nu”; sau: „Cel ce nu se leapada de toate ca sa-mi urmeze mie nu este vrednic de mine”; sau: „Intrati pe poarta strâmta”. Acestea sunt poruncile pe seama partii rationale. Deci vrajmasul iarasi, vrând sa prinda pe generalul cel mai bun, care este ratiunea, îl scoate din minti si de la conducere prin gânduri de lacomie a pântecelui si de nepasare. Si râzând de el ca de un general beat, dracul se foloseste, prin mânie si pofta, de voile

lui, ca de niste slugi ale sale. Iar aceste puteri, adica partea poftitoare si iutimea, lasate slobode de ratiune, se folosesc de cele cinci simturi ale noastre, ca de niste slugi, pentru a pacatui la aratare. Acestea sunt caderile. Atunci si ochii sunt iscoditori, neavând mintea care sa-i lege înăuntru si auzul iubeste sa auda lucruri desarte, si mirosul se moleseste, si gura e neînfrânata, si mâinile ating ce nu trebuie. Acestora le urmeaza nedreptatea în loc de dreptate, nebunia în loc de înțelepciune, necumpatarea în loc de cumpatare, robia în loc de barbatie. Caci acestea sunt cele patru virtuti generale: dreptatea, înțelepciunea, cumpatarea si barbatia, care cârmuiesc cele trei parti ale sufletului, însanatosindu-le. Iar cele trei parti bine cârmuite opresc simturi de la cele necuvenite. Si astfel mintea având liniste, o data cu puterile ei sunt cârmuite dupa Dumnezeu si i se spun, lupta cu barbatie în razboiul mintal (inteligibil). Daca i se tulbura puterile, din neatentie, fiind biruita de atacurile celui viclean, calca poruncile dumnezeiesti. Iar calcarii îi urmeaza în chip sigur, sau pocainta pe masura ei, sau osânda în veacul ce va sa vie. Bine este deci ca mintea sa fie pururi treaza, prin ceea ce, statornicindu-se în rânduiala ei cea dupa fire, se face pazitoare adevarata a poruncilor dumnezeiesti.

- Υ Cel ce-si rascumpara viata sa bine, îndeletnicindu-se cu gândul si cu pomenirea mortii, si furându-si cu înțelepciune mintea de la patimi, obisnuieste sa vada îndata venirea momelilor dracesti, mai ager decât acela care s-a hotarât sa petreaca fara gândul mortii. Acesta vrând sa-si curateasca inima numai de dragul cunostintei si nemântuind-o printr-un gând întristator, închipuindu-si uneori ca-si stapâneste prin dibacie toate patimile pierzatoare, este legat, fara sa stie, de cea mai rea decât toate si cade adeseori, neavând pe Dumnezeu, în mândrie. Aceasta trebuie sa vegheze cu tarie, ca nu cumva, înfumurându-se, sa-si piarda mintile. Caci, precum zice Pavel, sufletele care aduna cunostintele de ici de colo obisnuiesc sa se trufeasca fata de cei pe care îi socotesc mai mici. În sufletele acestea cred ca nu se afla nici macar scânteie din dragostea ziditoare. Iar cel ce cugeta cu zăbovire la moarte, vazând navalirile dracilor mai ager decât cel ce face altfel, le arunca izgonindu-le.
- Υ Deci sa pazim cu toata strajuirea inima noastra în tot ceasul, chiar si în clipa cea mai mica, dinspre gândurile care întuneca oglinda sufletului, în care obisnuieste sa se întipareasca si sa se zugraveasca luminos Iisus Hristos, înțelepciunea si puterea lui Dumnezeu Tatal. Si sa cautam neîncetat înlauntrul inimii Împaratia Cerurilor, grauntele de mustar, margaritarul si aluatul, si toate celelalte le vom afla în chip tainic, de ne vom curata ochiul mintii. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a zis: „Împaratia Cerurilor este înlauntrul vostru”, aratănd dumnezeirea care se afla înlauntrul inimii.
- Υ Fericitul Apostol, vasul alegerii, care graieste în Hristos, având o mare experienta a razboiului launtric si mintal (inteligibil), care ne este noua însine nevazut, scrie Efesenilor: „Nu este lupta noastra împotriva trupului si a sângelui, ci împotriva începatoriilor, a stapâniilor, a capeteniiilor întunericului veacului acestuia, a duhurilor rautatii întru cele ceresti”. Iar Apostolul Petru zice: „Stati treji, privegheati, ca potrivnicul nostru diavolul umbla racnind ca un leu, cautând pe cine sa înghita, caruia stati împotriva, tari în credinta”. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, vorbind despre feluritele dispozitii ale celor ce asculta cuvintele Evanghelie, zice: „Apoi vine diavolul si ia cuvântul din inima”, savârsind adica furtul prin uitarea cea rea, „ca nu cumva, crezând, sa se mântuiasca”. Iar Apostolul zice iarasi; „Caci ma veselesc întru omul dinauntru cu legea lui Dumnezeu, dar vad o alta lege ostindu-se împotriva legii mintii mele si robindu-ma”. Toate acestea le-au spus ca sa ne învete si sa ne faca cunoscuta uitarea.

- Υ Atacul spun ca este gândul simplu, sau chipul lucrului nascut de curând în inima, ce se arata mintii. Însotirea sta în convorbirea cu ceea ce s-a aratat, fie cu patima, fie fara patima. Consimtirea este învoirea bucuroasa a sufletului cu ceea ce s-a aratat, robirea este ducerea fara voie a inimii, sau amestecarea hotarâta si nimicitoare a celei mai bune stari a noastre, cu lucrul respectiv. Iar patima este ceea ce se afla cuibarit de multa vreme cu împatimire în suflet. Dintre toate, cea dintâi e fara pacat; a doua nu totdeauna; a treia dupa starea celui ce lupta. Iar lupta e pricina sau de cununi sau de pedepse.
- Υ Robirea se face în alt chip în vremea rugaciunii, si în alt chip când ne rugam. Iar patima supusa, fara îndoiala, sau pocaintei potrivnice, sau muncilor viitoare. Prin urmare, cel ce se împotrivesc, sau nu se supune începutului, adica atacului, a taiat dintr-o data toate relele ce urmeaza. Aceasta e lupta dracilor vicleni împotriva monahilor si a celor ce nu sunt monahi. Aceasta e înfrângerea si biruinta, precum am zis. Si din biruinta vin sau cununile sau pedepsele pentru cei ce au gresit si nu s-au pocait. Sa luptam deci cu mintea împotriva lor, ca sa nu aducem la fapte sensibile pacatoase voile lor rele, ci, taind pacatul din inima, sa aflam înlauntrul nostru Împaratia Cerurilor. Sa pazim curatia inimii noastre si cainta (strapungerea) statornica fata de Dumnezeu, prin aceasta prea frumoasa lucrare.
- Υ Multi dintre monahi nu cunosc amagirea mintii ce le vine de la draci. Se îndeletnicesc cu faptimea, neavând grija de minte. Fiind simpli si neformati, plutesc în viata fara sa guste, socot, curatia inimii, ignorând nu totul întunericul patimilor dinauntru. Drept aceea toti câti nu cunosc lupta de care vorbeste Pavel, si nu sunt îmbibati de bine prin cercare, socotesc caderi numai pacatele cu lucrul, neluând în seama înfrângerile si biruintele cu gândul. Deoarece nici privirea nu le poate vedea, fiind tainuite si cunoscute numai de Dumnezeu, Conducatorul luptei si constiintei celui ce lupta. Acestora socot ca li s-a spus cuvântul din Scriptura: „Si au spus pace, dar nu era pace”. Deci sunt între frati, din simplitate, unii de felul acesta. Ei doresc si se silesc cât pot sa se fereasca de faptele rele cu lucrul. Dar în cei ce au dorinta sa-si curete vederea sufletului e o alta lucrare a lui Hristos si o alta taina.
- Υ Pomenirea limpede a mortii cuprinde cu adevarat multe virtuti. Ea naste plânsul, îndeamna la înfrânarea de la toate, aduce aminte de gheena, neîmpatimirea de tarâna, tâsnire de întelegere si dreapta socoteala, ale caror roade sunt frica îndoita de Dumnezeu si curatirea gândurilor patimeste din inima. Ea deci cuprinde multe porunci ale Domnului. Prin ea a vazut razboiul cel greu de fiecare ceas, care face grija multora dintre luptatorii lui Hristos.
- Υ O întâmplare sau o suparare ce vine pe neasteptate întineaza nu putin atentia cugetarii. Scotând mintea din preocuparea cea înalta, virtuoasa si buna, ea o abate spre gâlcevi si certuri pacatoase. Iar pricina acestei pierderi a noastre sta în aceea ca nu suntem cu grija la cele ce ni se întâmpla.
- Υ Nu ne va întina si nu ne va întrista nici una din supararile ce ne vin în fiecare zi, odata ce vom sti si vom cugeta aceasta întotdeauna. De aceea zice dumnezeiescul Apostol Pavel: „Sunt multumit întru neputinte, întru batjocuri si întru nevoi” si: „Toti cei ce vor sa vietuiasca cu buna cinstire întru Hristos Iisus vor fi prigoniti”. A lui sa fie slava, în veci, Amin.

Grigorie Sinaitul

Privitor la continutul scrierilor sale, acestea îl arata pe autorul lor nu numai un practician empiric al unei „metode a rugaciunii inimii”, cât si un mare exeget al ei. Sfântul Grigorie îmbratiseaza cu gândirea lui o gama foarte larga de teme de viata duhovniceasca care se întinde de la cele mai înalte vârfuluri ale reflexiunii privitoare la Dumnezeu si la întâlnirea mintii cu Sfânta Treime în altarul cel mai launtric al fiintei omenesti, pâna la cele mai concrete detalii ale fenomenelor vietii trupesti. El si-a asimilat reflexiunea asupra vietii duhovnicesti a lui Macarie, Diadoh, Marcu Pustnicul, Sfântul Simeon Noul Teolog, dar si înalta gândire teologica a lui Dionisie Areopagitul si a Sfântului Maxim Marturisorul. El face o sinteza între cei dintâi si cei din urma dar nu se opreste aici, ci aplicând totul la rugaciune si la efortul de curatire de patimi, se dovedeste poate cel mai subtil analist al miscarilor psihice si spirituale ale fiintei umane

El aduce lamuriri de caracter evident asupra caldurii duhovnicesti care însoteste rugaciunea curata si asupra celei înselatoare si pacatoase; se dovedeste un adversar neîndurat al nalucirilor si al tuturor formelor de amagire spirituala, un sustinator al experientei celei mai subtile și mai autentice a prezentei lui Dumnezeu. Înțelege trebuinta alternarii cântarii, cu rugaciunea inimii, la începatori. Merge pâna la cele mai mici detalii în explicarea legaturilor bune si rele dintre suflet si trup. În acelasi timp Grigorie Sinaitul manifesta o spiritualitate de mare echilibru, o smerita retinere de la formularile teologice prea îndraznete. El cere sa conceapa lumina vazuta în rugaciune ca dincolo de orice materialitate; el nu cere o strângere a narilor la respiratie, ci numai a gurii, ca sa nu ramâna cascata si sa faca pe om distrat. Nu leaga prea strâns rugaciunea inimii de o metoda tehnica. El nu cunoaste în mod explicit nici învățatura despre deosebirea între fiinta si energiile necreate ale lui Dumnezeu, învățatura pe care o va dezvolta Sfântul Grigorie Palama, obligat de necesitatea apararii experientelor harismatice traite de isihasti, pentru a nu fi incluse energiile ce le provoaca în ordinea creaturilor.

Daca Sfântul Grigorie Palama este vulturul care atinge înaltimile ametitoare ale învățaturii despre Dumnezeu si ale îndumnezeirii omului, Sfântul Grigorie Sinaitul este maestrul analizelor subtile ale miscarilor launtrice ale fiintei umane.

Υ Este cu neputinta sa fie cineva, sau sa se faca, dupa fire, rational, fara curatie si nesticaciune. Caci pe cea dintâi a pus stapânire deprinderea nerationala, iar pe cea de a doua (pe nesticaciune), starea de nesticaciune a trupului.

Υ Rationali dupa fire s-au aratat numai sfintii prin curatie. (Parintii nu separa planul etic de cel rational; deplin rational este sfântul. El si-a recâstigat privirea si judecata netulburata de patimi, adica de patimi. Câta vreme mai este o pornire spre pacat în om, nu este nici deplin rational. Firea însasi nu si-a câstigat integritatea, rectitudinea si profunzimea ei pe plan rational, pentru ca nu si-a recâstigat transparenta ei fireasca spre infinitatea dumnezeiasca.) Caci ratiune curata nu a avut nici unul dintre înțeleptii întru ale ratiunii, dat fiind ca si-au stricat ratiunea de la început prin gânduri. Fiindca duhul pamântesc si mult vorbitor al

înțelepciunii lumii acesteia, apropiind ratiunile de cei mai cunoscători, iar gândurile de cei mai neînvațați, pricinuieste împreună lor locuire, lipsindu-i pe oameni de înțelepciunea ipostasiată și de vederea ei, sau de cunoștința neîmpartită și unitară. *(Toată cunoștința a devenit dispersată în urma caderii. Învățații cunosc rațiuni separate ale lucrurilor, cei neînvațați își fac fel de fel de gânduri amestecate cu patimile. Acestea produc o conlocuire de idei, de multe ori plină de contradicții, dar nu un întreg unitar. Nu se cunoaște înțelepciunea ca Persoana supremă, din care pornesc toate rațiunile și în care se unifică toate și în unire cu care se unesc toți. Tema este luată de la Sfântul Maxim Marturisitorul. Sfântul Grigorie Sinaitul se dovedește un om introdus în gândirea cea mai înaltă a Părinților.)*

- Υ A fi mort și nesimțitor este totuna cu a fi orb la minte și a nu vedea duhovnicește. Căci unul s-a lipsit de puterea vie și lucrătoare; iar cel ce nu vede, de lumina dumnezeiască care-l face să vadă și să se roage. *(Avem aici o definiție a luminii dumnezeiești, care nu are nimic care să nu o facă acceptabilă și înțeleasă. Ea e cea care ne face să înțelegem și să ne înțelegem. Astfel înțeleasă lumina dumnezeiască risipește nedumeririle celor ce cred că ea este concepută ca o lumina asemenea celei materiale.)*
- Υ Putini primesc și puterea și înțelepciunea de la Dumnezeu. Căci cea dintâi împartășește bunătățile dumnezeiești, iar a doua exprimarea lor. Iar primirea prin împartășire și dăruirea mai departe este un lucru cu adevărat dumnezeiesc, mai presus de om.
- Υ Inima fără gânduri, lucrată de Duhul, este altarul adevărat încă înainte de viața viitoare. Căci toate se savârșesc și se graiesc acolo duhovnicește. Iar ce lăce nu a dobândit aceasta încă de aici e o piatră pentru alte virtuți, bună pentru zidirea bisericii dumnezeiești dar nu biserica și preot al Duhului.
- Υ Omul a fost zidit nescricios, fără must cum va și învia. Dar nu neschibacios, nici schimbacios având în voința puterea de a se schimba sau nu. Căci voința nu face pe cineva să rămână cu desăvârșire neschimbat în firea sa. Pentru că aceasta e cununa îndumnezeirii neschimbacioase viitoare.
- Υ Stricaciunea e devenirea trupului; iar a mânca, a lepada ramășitele, a se îngrasa și a dormi sunt însușiri naturale ale fiarelor și dobitoacelor. Prin acestea asemănându-ne cu dobitoacele, din pricina neascultării, am căzut din bunătățile proprii daruite de Dumnezeu. Ne-am făcut dobitoacești din raionali și ca fiarele din dumnezeiești.
- Υ Raiul este de două feluri: sensibil și inteligibil (cunoscut cu simțurile și cu gândirea), sau cer din Eden și cel al harului. Cel din Eden este un loc foarte înalt, încât ajunge până la al treilea cer, cum zice cei ce au istorisit despre el, sădit de Dumnezeu cu tot felul de verdeată bine mirositoare. El nu este nici cu desăvârșire nescricios nici cu totul stricacios, ci așezat la mijloc între stricaciune și nescricaciune, încât este pururea încărcat cu roade și împodobit cu flori, având neîncetat și poame crude și poame coapte. Căci pomii putregăiți și roadele rascoapte căzute la pământ se fac huma bine mirositoare și nu împrăstie miros de stricaciune ca plantele lumii. Iar aceasta se întâmplă din marea bogăție și sfințenie a harului, care covârșește acolo pururea. De aceea râul oceanic, care trece prin el și caruia i s-a poruncit să racorească neconținut acest loc, iesind din el și împartindu-se în patru brate, coborând aduce și da hindusilor și etiopienilor huma și frunzele căzute. Apoi unindu-se,

Fisonul si Gheonul (Facere 2, 8), se revarsa împreuna mereu peste câmpiile lor, pâna ce se împart iarasi, unul racorind tara Libiei, iar altul tara Egiptului.

- Y Deci spun ca zidirea nu a fost facuta la început curgatoare sau stricacioasa. Dar mai pe urma s-a stricat si s-a supus desertaciunii, adica omule, potrivit Scripturii (Romani 8, 25), însa nu de bunavoie ci fara sa vrea, pentru ceea ce a supus-o în nadejdea înnoirii lui Adam, cel ce s-a stricat. Înnoindu-l însa si sfintindu-l pe acesta, chiar daca poarta trup stricacios pentru viata vremelnica, a înnoit-o si pe ea, desi n-a izbavit-o înca de stricaciune. Iar izbavirea zidirii de stricaciune, unii spun ca este schimbarea ei spre mai bine, iar altii, prefacerea în întregime a celor supuse simturilor. Caci obiceiul Scripturii este sa faca o afirmare simpla, fara multa iscodire, despre cele greu de înteles.
- Y Cei ce primesc harul ca o zamislire si însarcinare prin Duhul, leapada samânta dumnezeiasca, sau prin caderi, sau vaduvindu-se de Dumnezeu prin însotirea cu vrajmasul care se ascunde în ei. Lepadarea harului se face prin lucrarea patimilor; iar lipsirea desavârsita de el se întâmpla prin savârsirea pacatelor. Caci sufletul iubitor de patima si de pacat, care leapada si pierde harul si se vaduveste, se face salas al patimilor, ca sa nu zic al dracilor, acum si în veacul viitor.
- Y Nimic nu face iutimea asa de linistita si de blânda, ca barbatia si mila. Cea dintâi înfrânge pe cei ce-o razboiesc de afara, iar cea de-a doua, pe cei ce o razboiesc din launtru.
- Y Cauta pe Domnul în cale, adica prin porunci, în inima. Caci când auzi pe Ioan strigând si poruncind tuturor sa gateasca si sa faca drepte cararile, întelege ca e vorba de porunci, de inimi si de fapte. Caci cu neputinta este sa se faca dreapta calea poruncilor si fapta nevinovata, daca nu e dreptate în inima.
- Y Când auzi Scriptura vorbind de toiag si de cârja (Psalmi XXII, 4), socoteste ca în întelesul proorocesc ele sunt judecata si providenta; iar în întelesul moral psalmodierea si rugaciunea. Caci, judecati de Domnul cu toiagul pedepsirii, suntem povatuiti la întoarcere (I Corinteni 11, 32). Iar pedepsind noi pe cei ce se rascoala împotriva noastra, cu toiagul psalmodierii barbatesti, ne sprijinim pe rugaciune. Având deci toiagul si cârja în mâna lucrarii mintii, sa nu încetam a pedepsi si a fi pedepsiti, pâna ce vom ajunge cu totul sub providenta, fugind de judecata de acum si de cea viitoare.
- Y Este propriu poruncilor sa puna pururi mai presus de orice porunca cea mai cuprinzatoare care zice: „Pomeneste pe Doenul Dumnezeuul tau totdeauna”. Caci prin ceea ce s-au pierdut, prin aceea pot sa fie si paziti, fiindca uitarea a pierdut pomenirea dumnezeiasca de la început întunecând poruncile, si asa l-a aratat pe om, gol de tot binele.
- Y Cel ce cauta întelesurile poruncilor fara porunci, dorind sa le afle prin citire si învatatura, este asemenea celui ce-si închipuie umbra drept adevar. Caci întelesurile adevarului se daruiesc celor ce se împartasesc de adevar. *(Cei ce cauta întelesurile poruncilor, fara sa le îplineasca, nu le iau ca porunci propriu-zise ale subiectului dumnezeiesc, Care are puterea si caderea sa porunceasca. De aceea acestia nu se pun în legatura cu El, Care este propriu-zis adevarul; caci în acest caz ele nu exprima pe Cel ce le da, voia si puterea Lui, ca sa zideasca în adevar pe cei ce le împlinesc. Ei ramân la niste sensuri impersonale care nu le dau nici o*

putere spre crestere morala si spre mântuire. Poruncile trebuie înțelese ca si lucrurile ca semne ale iubirii lui Dumnezeu cel personal si ca apeluri la iubirea noastra, ca sa ne facem asemenea Lui si prin aceasta sa ne unim cu El. Adevarata cunoastere de Dumnezeu este cunoasterea prin experienta, nu din carte. În cazul acesta înțelegerea înțelegerea se scufunda în lumina Lui însusi, facându-se si ea lumina. Vorbind acela altora, Dumnezeu însusi vorbeste prin el si El însusi îi învata pe ceilalti printr-un astfel de om. Cuvântul este plin de puterea lui Dumnezeu si de convingerea celui ce a vazut pe Dumnezeu si simte în sine puterea Lui.) Iar cei neîmpartasiti de adevar si neintrodusi în el, cautând înțelesurile lui, afla pe cele ale înțelepciunii înnebunit (I Corinteni 1, 10). Pe acestia Apostolul i-a numit „sufletești” ca unii „ce nu au Duh” (Iuda 19), chiar daca se mândresc cu adevarul.

- Υ Definitia dreptei credinte este a vedea si a cunoaste într-o curatie cele doua dogme ale credintei, adica Treimea si doimea: Treimea a o privi si a o cunoaste în chip neamestecat si netaiat, în unitate, iar doimea firilor lui Hristos, într-un ipostas, adica a marturisi si a sti pe un singur Fiul si înainte de întrupare si dupa întrupare, dar dupa întrupare slăvit în chip neamestecat în doua firi si în doua vointe, dumnezeiasca si omeneasca.
- Υ Trebuie sa marturisim cu evlavie nenasterea, nasterea si purcederea, cele trei însusiri personale, nemiscate si neschimbate ale Preasfintei Treimi: pe Tatal ca nenascut si fara de început, pe Fiul, ca nascut si împreuna fara de început, pe Duhul Sfânt, ca purces din Tatal, dat prin Fiul (precum zice Damaschin) si împreuna vesnic.
- Υ Treimea este unitate simpla, fiindca este fara calitate si necompusa. Dar este Treime în unitate caci Dumnezeu cel întreit în Ipostasuri are cu totul neamestecata perihoreza Acestora între Ele (întrepatrunderea Lor).
- Υ Dumnezeu se cunoaste si se zice în toate chip întreit, caci este nemarginit. El este sustinatorul si purtatorul de grija al tuturor prin Fiul în Duhul Sfânt. Nici unul din Acestia trei nu se zice, nu se cugeta si nu se numeste fara sau afara de Ceilalti.
- Υ În om este minte, cuvânt si duh, si nici mintea nu e fara cuvânt, nici cuvântul fara duh; si acestea sunt una într-alta si în ele însele. Caci mintea graieste prin cuvânt si cuvântul se arata prin duh. Prin aceasta omul poarta un chip întunecos al Treimii numite si arhetipice. Cuvântul „dupa chipul” arata si aceasta. *(Cuvântul „dupa chipul”, care îl caracterizeaza pe om, arata si asemanarea lui cu Sfânta Treime. Dar în aceasta se arata atât faptul ca omul nu e un individ cu totul separat de ceilalti, cât si faptul ca el are în minte, cuvânt si duh ne separate între ele, ci lucrând si aratându-se una prin alta, fiind om întreg numai prin toate trei acestea.)*
- Υ Tatal e Mintea, Fiul e Cuvântul, iar Duhul Sfânt e cu adevarat Duhul, precum învata folosindu-se de asemanare, Sfintii Parinti purtatori de Dumnezeu, statornicind dogma despre Treimea Sfânta mai presus de fire si de fiinta, despre Dumnezeu cel unul în trei ipostasuri, lasându-ne noua credinta adevarata si o ancora de nadejde. Caci a cunoaste pe Dumnezeu cel unul este, dupa Scriptura, radacina nemuririi (Pilde 15, 2); si a vedea si a sti stapânirea unitatii în trei ipostasuri este dreptatea întreaga. Sau asa trebuie sa înțelegem cuvântul din Evanghelie: „Iar viata vesnica aceasta este: sa te cunoasca pe Tine, unul

adevaratul Dumnezeu” în trei ipostasuri „si pe Cel ce L-ai trimis, pe Iisus Hristos” (Ioan 17,3), în doua firi si vointe.

- Y Chinurile sunt felurite, precum si rasplatirile cu bunatati. Iar acelea sunt în iad, potrivit Scripturii care zice: „În pamânt întunecat si neluminat, în pamântul întunericului vesnic” (Iov 10, 21-22), unde locuiesc pacatosii si înainte de judecata si se întorc si dupa osânda. Caci: „Întoarca-se pacatosii în iad” (Psalmi 9, 18) si „Moartea îi va paste pe ei” (Psalmi 18, 15), ce este altceva, daca nu hotarârea din urma si osânda vesnica?
- Y Focul, întunericul, viermele si tartarul sunt împatimirea obsteasca de placerea trupeasca, nestiinta generala a întunericului, gâdilirea aprinsa a patimii din toti, tremurarea si vijelia puturoasa a pacatului. Acestea se lucreaza înca de aici în sufletele pacatosilor ca o arvuna si pârga a chinurilor si se arata acolo ca o deprindere.
- Y Deprinderile patimilor sunt arvunile chinului, precum lucrarile virtutilor sunt ale Împaratiei. Poruncile trebuie sa le socotim si sa le numim lucrari; iar virtutile deprinderi, precum si pacatele care se fac necontenit se numesc deprinderi.
- Y Sufletele împatimite de placeri sunt smârcuri de foc (Apocalipsa 19, 20), în care putoarea patimilor, duhnind ca o mocirla, hraneste ca pe un vierme neadormit al curviei, desfrânarea trupului, si ca niste serpi, broaste si lipitori ale poftelor stricate, gândurile si dracii stricati si tâsnitori de otrava. Starea aceasta a luat înca de aici arvuna chinurilor de acolo.
- Y Precum pârga chinurilor vesnice este ascunsa în sufletele pacatosilor, asa si arvunile bunatatilor lucreaza prin Duhul si se daruiesc în inimile dreptilor. Caci împaratia cerurilor este vietuirea virtuoasa, precum chinurile, deprinderea patimilor.
- Y Noaptea care vine (Ioan 9, 4), este, dupa cuvântul Domnului, încremenirea totala a întunericului viitor, sau în alt chip antihrisul, care este si se numeste noapte si întuneric; sau iarasi, în înteles moral, este nepasarea continua care, ca o noapte fara luna, scufunda sufletul în somnul nesimtirii. Caci precum noaptea îi face pe toti sa doarma si este chipul mortii, prin amortirea ce o aduce, asa noaptea întunericului viitor îi face pe pacatosi morti si nesimtitori prin ameteala durerilor.
- Y Judecata lumii acesteia (Ioan 3, 19), dupa cuvântul Evangheliei, sta în necredinta celor neevlaviosi, potrivit cuvântului: „Iar cel ce nu crede s-a si osândit”. (Ioan 3, 18); de asemenea, în necazurile aduse de providenta pentru îngradire sau întoarcere; apoi în înrâurirea planurilor bune si rele, fiind ajutate sa treaca în fapta dupa cuvântul: „Înstrainat-au pacatosii din pântecele maicii lor”. Judecata cea dreapta a lui Dumnezeu se arata, prin urmare, pentru îndreptarea prin pedepse si dupa fapte, pe unii pedepsindu-i, pe altii miluindu-i, dând ca rasplata unora cununile, altora chinurile. Din cei pedepsiti, cei dintâi sunt cu totul necredinciosi, cei de-al doilea, credinciosi dar fara râvna, de aceea se si pedepsesc cu iubire de oameni. Iar cei ce s-au facut desavârsiti, fie în virtuti, fie în pacate, vor avea rasplatile cuvenite.
- Y De nu se va pazi firea neprihanita prin Duhul, sau de nu se va curata cum se cuvine, nu va putea sa se faca un trup si un duh cu Hristos, acum si în armonia viitoare. Caci un petec dintr-

o vechitura a patimilor nu-l poate coase puterea cuprinzatoare si unificatoare a Duhului la haina harului pentru întregire.

Y Cel ce a primit în dar si a pazit înnoirea Duhului va avea o cinste deopotriva la alcatuirea (trupului) lui Hristos, patimind atunci negrait îndumnezeirea mai presus de fire. Caci nu va fi vreunul din Hristos, sau madular al lui Hristos, daca nu se face de aici partas al harului, alcatuindu-se dupa chipul adevarului si al cunostintei, cum zice Apostolul (Romani 2, 20).

Y Împaratia Cerurilor este asemenea unui cort facut de Dumnezeu, ca cel aratat lui Moise, având doua încaperi în veacul viitor. În cea dintâi vor intra toti câti sunt preoti ai harului; în cea de a doua, inteligibila, numai cei ce au liturghisit înca de aici Treimii ca niste ierarhi în desavârsire în întunericul cunostintei de Dumnezeu. Ei au drept capetenie în slujire si ca prim ierarh înaintea Treimii, pe Iisus, în cortul pe care l-a întemeiat El. Acestia intrând acolo vor fi luminati mai limpede de razele luminii Lui. *(În prima parte a cortului vor intra toti câti au fost preoti ai harului, adica au slujit lui, rodind puterea lui în viata lor. Dar în a doua încapere, în partea cea mai dinauntru, în Sfânta Sfintelor, vor intra numai cei ce au slujit înca de aici ca arhierei, prin faptul ca au intrat în întunericul cunostintei mai presus de cunostinta a lui Dumnezeu, ca Moise pe Sinai, ajungând pâna în fata lui Dumnezeu cel în Treime si cu totul indefinit în abisul bogatiei Sale, dar în acelasi timp la simtire cea mai intensa a prezentei Lui tainice si iubitoare, traita ca atare prin faptul ca e o iubire între cele trei Persoane atotdesavârsite si, prin aceasta, lângă focarul suprem al iubirii. Ei au intrat adica pâna acolo pâna unde a intrat primul Ierarh si Capetenia oricarei slujiri adusa lui Dumnezeu, adica Iisus Hristos ca om, Care ca Dumnezeu primește slujirea ca Unul din Treime. Uniti cu Hristos, luminati de infinitatea luminoasa a dumnezeirii Sale, de lumina Treimii atotiubitoare, sunt luminati si ei mai mult decât cei din prima încapere. Conștiinta aceasta în întunericul cel mai presus de cunoastere îi desavârsește pe cei ce ajung acolo, pentru ca este o cunostinta prin experienta cea mai intensa a lui Dumnezeu ca suprema comuniune de Persoane, deci ca izvor din care iradiaza în ei aceasta iubire, făcându-i si pe ei iubitori la maximum. Se simte aici influenta lui Dionisie Areopagitul. Acestia sunt, prin viata lor de maxima intensitate a simtirii lui Dumnezeu, la extrema opusa a celor ajunsi la suprema amortire si nesimtire în iad, amortire si nesimtire produsa de patimile care-i obosesc si-i epuizeaza pâna la urma de orice putere stimulative.)*

Y Multele locasuri despre care a vorbit Mântuitorul sunt deosebitele trepte si înaintari ale starii de acolo. Împaratia este una, dar are multe deosebiri înăuntru, întrucât unii sunt ceresti, iar altii pamântesti, potrivit cu virtutea, cu cunostinta si cu marimea îndumnezeirii. „Caci alta este slava soarelui, alta a lunii si alta a stelelor; si stea de stea se deosebeste în slava” (I Corinteni 15, 41), cum zice Apostolul, pe bolta dumnezeiasca.

Y Cel ce si-a curatit mintea prin lacrimi, iar sufletul si l-a înviat înca de aici prin Duh, ajunge pentru scurta vreme împreuna vietuitor cu îngerii si netrupesc ca un nesupus stricaciunii. Iar trupul si-l face prin ratiune, chip luminos si arzator ale frumusetii dumnezeiesti, din plasmuire de lut; si-l face cum era dupa fire, daca nestricaciunea trupurilor este înlaturarea musturilor si a îngrosarii. Trupul nestricaciunii este trupul pamântesc afara de musturi si de grosime, prefacut în chip negrait din trup sufletesc si trup duhovnicesc, încât este si pamântesc si ceresc, prin subtirimea înfatisarii dumnezeiesti. Caci asa cum a fost plasmuit la

început, așa va și învia ca să fie după chipul Fiului Omului, împărtășindu-se în întregime de dumnezeire.

Υ Pamântul făgăduinței este nepătimirea. Din ea izvorăște veselie Duhului, asemenea laptei și a mierii.

Υ În veacul viitor sfinții își vor grai unii altora în chip tainic cuvântul launtric, rostit de Duhul Sfânt. *(Sfinții, cunoscându-și în veacul viitor launtrul lor în mod reciproc, vor cunoaște din vedere tot ce au să-și spună, își vor vedea reciproc ființa ca atotcuprinzător cuvânt, spunându-și tot ce au să-și spună prin reciproca lor intimitate și sinceritate totală. Sufletul le va fi întreg în lumina fetei.)*

Υ Toți câți au primit încă de aici plinătatea desăvârșirii în Hristos, sunt deopotrivă după vârsta în Duh.

Υ Fii învierii lui Hristos vor fi, zice, minți, adică deopotrivă cu îngerii, ajunși sfinți prin nestrăcaciune și îndumnezeire.

Υ În veacul viitor îngerii și sfinții vor spori în adăugirea harurilor și niciodată nu vor sfârși, sau nu vor slăbi în dorirea bunătăților. Căci în veacul de acolo nu va fi slabire sau micșorare a virtuții în favoarea păcatului.

Υ Slava adevărată, spusă că este cunoscută sau vederea Duhului, sau și pătrunderea cu de-ămanuntul a dogmelor, sau cunoașterea credinței adevărate.

Υ Începutul și pricina gândurilor este împărțirea prin neascultare a amintirii simple și unitare a omului. Prin aceasta a pierdut și amintirea de Dumnezeu. Căci făcându-se din simplă, compusă și din unitară, felurită, și-a pierdut unitatea împreună cu puterile ei. *(Amintirea simplă de la început a fost pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu. Aceasta pomenire pierzând-o noi, amintirea cea simplă s-a divizat. Așa s-a născut și așa se succede felurimea gândurilor la cele marginite, odată cu uitarea unora când ne amintim de altele. Omul nu-și mai poate reține mintea la un singur lucru, pentru că fiecare este marginit și nu poate întreține în om un interes netrecător. Când mintea se îndreaptă însa spre Dumnezeu – amintirea vine de la **admentem**: a tine mintea la ceva sau ceva în minte; aminte să ne fie, înseamnă a tine ceva în minte – nu mai este divizată de gândurile variate ce se succed, pentru că Dumnezeu este nemărginit, este o hrană nemărginită pentru contemplație. De aceea numai în legătură cu Dumnezeu putem păstra amintirea neîncetată, sau amintirea propriu-zisă. Sfântul Grigorie Sinaitul se dovedește un mare analist al starilor sufletului, aducând explicații convingătoare unor învățături care se afirmă de multe ori fără ultimele lor explicații.)*

Υ Tamaduirea amintirii este întoarcerea de la amintirea rea, născătoare de gânduri stricătoare, la starea ei simplă de la început. Căci neascultarea, unealta păcatului, nu a stricat numai amintirea simplă a sufletului față de bine, ci și toate puterile lui, întunecând dorințele firești ce tindeau spre virtute. Dar amintirea o tamaduieste, ridicând-o de la starea contrară firii, la cea mai presus de fire, în mod principal, pomenirea staruitoare a lui Dumnezeu, întărită prin rugăciune și străbatută de Duhul.

- Υ Pricinile patimilor sunt faptele pacatoase; pricinile gândurilor, patimile; ale nalucirilor, gândurile; ale chipurilor, amintirea; ale amintirilor, uitarea (*avem aici un paradox: pricina amintirilor ispititoare este uitarea îndatoririlor spre bine.*), ale uitării, neștiința; ale neștiinței, nepăsarea; nepăsarea este născută de dorința poftitoare; iar mamea dorintelor este nestatornicia; pricina nestatorniciei este lucrarea faptei; iar fapta este din dorința nesocotită a pacatului și din aplecarea simturilor către cele supuse lor.
- Υ Gândurile sunt în partea rațională; patimile furioase în iutime; amintirea dorinței dobitocești este în partea poftitoare. În partea înțelegătoare se formează nalucirile; iar în cea cugetătoare răsăr și lucrează chipurile. (*Sfântul Grigorie Sinaitul distinge aici pe lângă partea rațională a sufletului, pe cea înțelegătoare, care pare să aibă și puterea imaginației, și pe cea cugetătoare, care are o putere apropiată de puterea imaginației, dar are în ea și puterea oarecarei trezvir critice.*)
- Υ Tabărărea gândurilor rele este ca un suvoi de râu; prin ele vine momeala, iar după aceasta se năste încuviințarea pacatului, ca o inundare de valuri ce acoperă inima. (*Inima are aici sensul conștiinței de sine. Încuviințarea pacatului acoperă conștiința de sine ca o inundare a apelor.*)
- Υ Socoteste plăcerea vâscoasă, ca o mocirlă adâncă, sau ca un smârc al desfrânării. O astfel de mocirlă este și povara grijilor pământești, de care îngreindu-se mintea patimasă, este scufundată de gânduri în adâncul deznădejdi.
- Υ Scriptura a numit adeseori gânduri și rațiunile lucrurilor, precum a numit și chipurile rațiunii și rațiunile chipuri. Aceasta se întâmplă deoarece mișcarea acestora (gândurilor) este în sine nematerială, dar prin lucruri ia chip și se prefăce, și așa momeala se cunoaște și capătă nume prin arătare. (*Se pare că Sfântul Grigorie Sinaitul înțelege prin logismoi nu înțelesuri, ci chipuri concrete ale lucrurilor. El explică cum însesi rațiunile naturale ale lucrurilor care își au originea în gândirea lui Dumnezeu, pot deveni, prin chipurile lor văzute, gânduri ispititoare la păcat, sau momeli. El se arată astfel înțelegând trecerea gândurilor la chipuri concrete, în lucruri, ca niste plasticizări ale acestora. În general, Sfântul Grigorie Sinaitul duce mai departe gândirea părinților anteriori printr-o aplicare mai accentuată la situațiile concrete ale luptei cu ispitele.*)
- Υ Gândurile pacatoase sunt rațiunile dracilor și înainte-mergătoarele patimii, precum rațiunile și chipurile sunt ale lucrurilor. Este cu neputința a face vreun bine sau vreun rău, dacă nu este mormit întâi gândul tău. Căci gândul este mișcarea fără chip a momelii unor lucruri oarecare.
- Υ Materia lucrurilor năste gânduri simple; iar momeala drăcească faurește cele rele. Deci gândurile și rațiunile firești se deosebesc de cele potrivnice firii și de cele mai presus de fire. (*Nu totdeauna gândurile sunt rele: sunt și gânduri simple ale lucrurilor, identice cu rațiunile lor naturale, preexistente în Dumnezeu, Creatorul lucrurilor. Ba sunt și gânduri mai presus de fire. Prin aceste s-ar putea înțelege gânduri despre Dumnezeu, despre îngeri, despre relațiile noastre cu Dumnezeu, da poate și gânduri despre lucruri, când le vedem pe acestea în înțelesurile lor adâncite în ambianța de lumină nesfârșită lui Dumnezeu.*)

- Y Gândurile firești lucrează la fel la schimbarea omului, ca și cele contrare firii. Dar cele după fire se schimbă îndată în cele mai presus de fire. *(Gândurile după fire, da, dacă nu le lasăm în gânduri ispititoare ale lucrurilor, care le schimbă firea în rău, devin cu usurință gânduri mai presus de fire. De altfel este foarte greu să se traga o graniță între caracterul natural al gândurilor și caracterul lor mai presus de fire, căci tot ce este natural se înțelege ca avându-și originea în Dumnezeu și înțelegându-se cu El.)* Gândurile sunt pricini reciproce ale schimbării din ele și se nasc unele pe altele. Gândurile despre lucrurile materiale sunt pricini ale nasterii și schimbării celor dracești. Ele se nasc și se schimbă din momeala. Iar cele dumnezeiești se nasc și se schimbă din cele firești, căci cele firești dau naștere la cele mai presus de fire. Schimbarea fiecăruia este pricina și prilej de naștere a celui înrudit, în chip împătrit.
- Y Însemnează-ți că înainte de gânduri sunt pricinile; înainte de naluciri sunt gândurile; înainte de patimi, nalucirile; iar înainte de draci, patimile, ca un lant și ca o orânduială vicleană a duhului neorânduiei. Una atârna de alta, dar nici una nu lucrează prin sine, ci este pusă în lucrare de draci. Nici nalucirea nu-și face chipuri, nici patima nu lucrează fără puterea dracească ascunsă, căci desi satana a căzut zdrobit, el poate și mai mult împotriva noastră, prin nepăsarea noastră, îngâmfându-se din pricina noastră.
- Y Ei dau o formă minții noastre, mai bine zis ne formează după chipul lor și ne momesc prin deprinderea patimii, care stăpânește și lucrează în sufletul nostru. Căci dracii au deprinderea patimilor, ca o pricina a formării de chipuri (idoli) în mintea noastră. Deci ei ne fac puterea de închipuire să lucreze în mod felurit și în multe forme, fie în stare de trezvie, fie în somn, căci ei însși și se preschimba în felurite chipuri; dracii poftei se schimbă uneori în porci, alteleori în magari, armasari întarâtați și înfierbântați; cei ai mâniei, uneori în păgâni, alteleori în lei; cei ai lacomiei, uneori în lupi sau leoparzi. Apoi cei ai vicleniei în serpi, napârci, alteleori în vulpi; cei ai îndrăzelii, în câini; cei ai trândăviei, în motani; cei ai curviei se mai prefac uneori în serpi, alteleori în corbi sau găte. Dracii patimilor sufletesti se prefac în pasari, mai ales cei din văzduh. Închipuirea are trei pricini, prin care schimbă chipurile duhurilor, după cele trei părți ale sufletului, de aceea și nalucirile sunt de trei feluri: de pasari, de fiare și de dobitoace, după puterea poftitoare, mâniitoare și ratională a sufletului. Căci cele trei capetenii ale patimilor se înarmează pururi împotriva celor trei puteri și după patima care da chip sufletului se apropie de noi și iau un chip înrudit. *(Fiecare patima da un anumit chip sufletului și ca urmare și înfățișării noastre exterioare. De aceea chiar și demonii iau, macar ca sunt duhuri, anumite forme după patima pe care o cultivă mai mult. Și aceasta formă ne-o imprimă și nouă după patima pe care căuta să ne-o inspire mai mult. Patimile de mândrie ne dau o formă care seamănă cu cele ale pasarilor semete din văzduh, căci ele se imprimă mai mult părții noastre cugetătoare, făcându-ne semeti la înfățișare și cu capul înaltat; patimile care aprind mânia ne dau înfățișări de fiare; cele care atâta poftă ne dau înfățișări de dobitoace. Iată o dovadă a plasticizării rațiunilor.)*
- Y Dracii plăcerii (voluptății) se apropie adeseori ca foc și carbuni aprinși, căci duhurile iubitoare de plăcere aprind partea poftitoare a sufletului, iar pe cea cugetătoare o întunecă, zapăcînd-o. Fiindcă plăcerea patimilor este pricina de ardere, de zapăceală și de întuneric.

- Υ Noaptea patimilor este întunericul nestiinței, sau noaptea este împărăția în care se nasc patimile. În ea împărătește stăpânul întunericului și umbla duhurile care iau chip asemanător fiarelor codrului, ca pasarile cerului și ca târâtoarele pământului, cautând cu urlete să ne rapească și să ne mănânce.
- Υ În vremea lucrării patimilor, unele gânduri merg înainte, altele urmează; gândurile premerg nalucirilor, iar patimile le urmează. În ce privește pe draci, patimile, premerg acestora, iar dracii le urmează lor.
- Υ Începutul și pricina patimilor este reaua întrebuințare (abuzul); al relei întrebuințări este schimbarea rea; al schimbării este aplecarea deprinderii voinței; mijlocul de cercare a voinței este momeala; pricina momelii sunt dracii, îngaduți de Providența ca să ne aratăm libertatea noastră cum este.
- Υ Deprinderea patimilor a sufletului este veninul acului pacatului spre moarte, căci cel ce s-a îmbibat de bunavoiie de patimi își are purtarea nemiscată și neschimbată. *(Este o nemiscare în sens rău; cine este miscat numai de o patimă e ca și cum nu s'ar misca, căci el nu se misca, ci este miscat și nu poate să se miste astfel. E o mișcare monotona, o neputință de a ieși din ea. Nimic nou nu se întâmplă în el, nimic care manifestă propriu-zis noutatea vieții. Acolo e moarte.)*
- Υ Patimile au felurite numiri, dar se împart în trupești și sufletești. Cele trupești se subîmpart în dureroase și pricinuitoare de păcat. Cele dureroase se subîmpart iarasi în boli și pedepse povățuitoare. Cele sufletești se împart în patimi ale mâniei, ale poftei și ale rațiunii. Cele ale rațiunii se subîmpart în nalucitoare și cugetătoare. Dintre acestea, unele se nasc din voința prin reaua întrebuințare, altele sunt fără voie, din vreo silă, cum sunt patimile zise *fără vină*. Părinții le-au numit pe acestea și urmări sau însusiri firești.
- Υ Altele sunt patimile trupești și altele cele sufletești; altele cele ale poftei și altele cele ale iutimii (mâniei); altele cele ale rațiunii și altele cele ale minții și ale închipuirii. Dar se însotesc între ele și lucrează unele cu altele. Cele trupești cu cele ale poftei, cele sufletești cu cele ale iutimii; și iarasi, cele raționale cu cele ale minții și cele ale minții cu cele ale imaginației și cele ale amintirii.
- Υ Patimile iutimii sunt: mânia, amaraciunea, strigarea, aprinderea grabnică (varsarea napraznică a furiei), cutezanța semeată, înfumurarea, trufia și celelalte. Ale poftei sunt: lăcomia, desfrânarea, neînfrânarea, nesaturarea, iubirea de plăcere, iubirea de arginți, iubirea de sine care e cea mai cumplită din toate. Iar ale trupului sunt: curvia, preacurvia, necurația, destrăbălarea, nedreptatea, lăcomia pântecelui, lenea, usuratarea, iubirea de podoabe (luxul), iubirea de petreceri și celelalte. Cele ale părții raționale sunt: necredința, hula, viclenia, uneltirea, iscodirea, fatarnicia, grairea de rău, clewetirea, osândirea, disprețuirea, luarea-n răș, prefacătoria, minciuna, vorbirea de lucruri urâte, de prostii, umblarea cu lucruri ascunse, ironia, fala, dorința de a plăcea oamenilor, semetia, jurămintele strâmbe, vorbirea fără rost. Ale minții sunt: părerea de sine, înaltarea, laudele, cearta, pizma, încântarea de sine, grairea împotriva, surzenia cu voia, închipuirea, nalucirile, rastălmăcirile, dorința de a te arăta, iubirea de slava, sau mândria, cea dintâi și cea mai de pe urmă din toate relele. Iar cele ale cugetării sunt: împrastierile, ratacirile, robirile,

întunecarea, orbirea, amagirile, momelile, încuviințările, aplecarile, abaterile și cele asemenea acestora. Ca să spun pe scurt, toate relele potrivnice firii s-au amestecat cu aceste trei puteri ale sufletului, precum toate bunătățile se afla împreună cu ele prin fire.

Υ Minunate sunt cuvintele de slavire pline de uimire ale lui David fata de Dumnezeu „Minunate s-a făcut, zice cunostinta Ta către mine, căci nu pot să mă ridic până la ea”, fiind mai puternică și neajunsă și mai presus de cunostinta și de puterea mea neputincioasă. Chiar și trupul e neînteles căci are o alcatuire compusă, întreită în tot chipul, dar ține într-o unică armonie mădulele și părțile sale. Pe de altă parte, în trup stăpânește numărul șapte și doi, care arată vremea și firea, după cei învățați în ale numerelor. Astfel și el este o unealtă a firii, care arată slava marelui treimice, după legile care cârmuiesc firea. *(Numărul doi care stăpânește în trup arată firea lui dependentă. Căci doi sunt ochii, două urechi, etc. Dar în trupul trecător stăpânește și numărul trei și șapte, care este timpul. El are trecut, prezent și viitor și viața lui se repetă în cicluri de șapte zile. Se mai spune că toată materia trupului se schimbă în curs de șapte ani. Mișcarea timpului în cicluri de șapte unități o exprimă și Facerea, unde se spune că Dumnezeu a creat lumea în șapte zile. Șapte reprezintă împlinirea a ceea ce se mișcă în timp. Numărul trei arată poate și ființa, puterile și lucrările.)*

Υ Legile firii sunt îmbinările felurite ale mădurelor lucrătoare, pe care cuvântul le-a numit și deosebiri, ca tot atâtea părți în care se arată însușirile trupului. Sau iarăși, legea firească este lucrarea fiecărei forme și a fiecărui madular în baza puterii sale. Precum Dumnezeu ține în lucrare și mișcă toată zidirea, așa sufletul ține în lucrare și în mișcare mădulele trupului și îl mișcă pe fiecare spre lucrarea sa. Dar e de cercetat pentru care pricina bărbații purtători de Dumnezeu spun uneori că iutimea și pofta sunt puteri ale trupului, iar alteori că sunt ale sufletului? Răspundem, că nu este nici o nepotrivire între cuvintele sfinților, pentru cei ce le cunosc cu de-amanuntul, ce amândouă sustinerile sunt adevărate și ele pot fi schimbate între ele în chip înțelept, din pricina creării sufletului și a trupului pentru un mod de conviețuire negrăită. Căci îmbinarea lor este de așa fel, că sufletul poate să fie desăvârșit de aici, iar trupul e nedesăvârșit din pricina creșterii prin hrană. Astfel sufletul are în sine și puterea poftei doritoare și puterea iutimii spre vigoarea dragostei, dar de la plasmuirea lui e zidit rațional și mintal. Căci nu i s-a dat o iutime fără rațiune și o poftă fără minte. Precum nici trupul nu le avea pe acestea astfel, mai înainte. Căci fiind zidit nestricăcios, era fără mustime, din care a urmat pofta și mânia furioasă. Căci după neascultare, căzând în stricăciune și în grosimea dobitoacelor, a rasarit ca urmare neapărută și iutimea și pofta în el. De aceea trupul se și împotrivesc voinței sufletului, prin iutime și poftă când domina el. iar când se supune muritorul celui rațional, urmează sufletului spre săvârșirea celor bune. Deci abia când s-au amestecat cele venite pe urmă în trup cu însușirile sufletului, s-a asemănat omul dobitoacelor, supunându-se legii pacatului, pentru trebuința firii și făcându-se din ființa rațională – dobitoc și din om – fiară. *(Sfântul Grigorie Sinaitul explică tot ce are trupul viu în suflet. Chiar iutimea și pofta și le însușește trupul din suflet. Deci sufletul a fost făcut pentru conviețuirea cu trupul, putând alcatui și sustine un trup viu. De aceea i s-a dat iutimea și pofta, cu posibilitatea de a sluji nu numai unor scopuri spirituale, ci și întreținerii și creșterii trupului desigur tot în vederea spiritualizării trupului și a materiei. Adică iutimea și pofta, având la bază un caracter spiritual, legat de minte și rațiune, primesc prin unirea sufletului cu trupul și un caracter animalic, sau o funcție în slujba trupului ca organism*

biologic, înrudit în privința aceasta cu cel animalic. S-ar putea spune că, prin iutime și poftă, raționalitatea sufletului are în ea posibilitatea de a se plasticiza ca trup organizat. Desigur, aceasta nu înseamnă că sufletul există temporal înaintea trupului, ci începe să existe manifestându-se în formarea trupului prin iutimea (energia) și poftă ce i se prelungesc în trup întrucât prin acestea începe deodată cu aducerea lui la existență să se plasticizeze în trup. De altfel în general, planul material nu e decât o raționalitate plasticizată și ca atare raționalitatea aceasta are în ea însăși o energie și un impuls spre plasticizare, care, în cazul rațiunii personale umane, echivalează cu iutimea și cu poftă. Când acestea nu sunt conduse bine de rațiune, se nasc pacatele și însăși deformările și tendințele de descompunere a trupului, ca plasticizare a sufletului rațional. De aceea pacatul, ca dezordine, începe în rațiune, în suflet.)

Y Sufletul fiind creat rațional prin suflare și înțelegător prin însuflare datorită de viață, nu a fost creat de Dumnezeu deodată cu iutimea și cu poftă dobitoacească, ci cu puterea dorinței și pe ea, cu vigoarea dragostei. La fel nici trupului nu i-a sădit, prin plasmuire, de la început iutimea și poftă neratională. Căci pe acestea le-a primit pe urmă prin neascultare, făcându-se muritor, stricacios și dobitoicesc. *(Dar iutimea și poftă s-au prelungit în trup la început nu ca iutime și poftă animalică, ci ca iutime și dorire spirituală. Pe urmă au luat, prin cadere, caracterul animalic, sau și animalic.)* Căci trupul, zic cuvântătorii de Dumnezeu, a fost zidit nestricacios, precum va și învia, deși în stare să primească și stricaciunea. Iar sufletul a fost făcut nepatimitor, dar s-au stricat amândouă și s-au amestecat, în urma legii preafirești a mișcării unuia în altul (perihorezei), și a împărtășirii unuia din celălalt. Sufletul s-a îmbibat de patimi, mai bine zis de draci, iar trupul s-a făcut asemenea dobitoacelor necuvântătoare prin lucrarea și prin stăpânirea nestricăciunii. Puterile amândurora făcându-se una, l-au făcut pe om să devină, prin mânie și poftă, un animal nerational și fără minte. Și așa s-a făcut asemenea cu dobitoacele, după Scriptură, și întocmai cu ele în tot chipul. *(Prin aceasta și-a înrăit și sufletul calitatea. Iutimea și poftă, punându-se într-o măsură mai mare în slujba creșterii și susținerii trupului, au pus prin însuși sufletul, într-o mare măsură, în slujba trupului și au luat chiar în suflet un caracter irational, animalic. Greu se poate găsi în scrisul patristic o insistență așa de staruitoare în explicarea complexei și tainice legături dintre suflet și trup ca aceste capete ale Sfântului Grigorie Sinaitul. Scrierea aceasta a lui este dominată de preocuparea antropologică.)*

Y Începutul și pricina virtutilor este bună intenție, apoi dorința binelui. Precum Dumnezeu este pricina și izvorul a tot binele, așa începutul binelui în noi este credința, mai bine zis Hristos, piatra credinței, pe Care-L avem ca începutura și temelie a tuturor virtutilor. Căci pe El am așezat și pe El clădim tot binele. El este piatra cea din capul unghiului, care ne leagă pe noi cu Sine și margaritarul de mare pret, pe care căutându-l monahul, care patrunde în adâncul liniștii, vinde toate voile sale prin ascultarea poruncilor, ca să-L câștige pe El. *(Este o aplicare la credinciosul individual a expresiilor: Hristos, piatra cea din capul unghiului, Hristos, piatra credinței, Hristos, începutura vieții noastre. El este în fiecare din noi izvorul binelui, al efortului spre dobândirea virtutilor, pe El clădim trupul virtutilor. O interpretare tot așa de interesantă a parabolei biblice despre omul care vinde toate averile sale pentru a cumpăra țarina sau ascultarea care cuprinde pe Hristos, comoara de mare pret. Averile sunt aici voile omului; omul care vrea să se mântuie renunță la voile sale, care nu-l pot mântui,*

pentru a-si însusi prin ascultare voia lui Hristos, pentru a face voia sau poruncile Lui, caci prin aceasta dobândește viața veșnică. Cel ce iubeste renunța la voiele sale pentru cel iubit și pentru iubirea aceluia caci în El are viața, cum nu o are prin împlinirea voilor sale.)

- Υ Virtutile își tin cumpana între ele și toate se adună într-una și se împlinesc într-o întocmire și într-un chip singur al virtuții. Caci sunt virtuți propriu-zise și virtuți mai mari ca virtutile, care cuprind pe cele mai multe, sau chiar pe toate, cum e dragostea dumnezeiască, smerenia și răbdarea dumnezeiască. Fiindcă zice Domnul despre aceasta: „Prin răbdarea voastră veți câștiga sufletele voastre” (Luca 21, 19), dar nu a zis întru postirea voastră, sau întru privegherea voastră. Iar prin răbdare înțeleg pe cea după Dumnezeu. Ea este înparateasa virtutilor, temeliea bunătăților barbatiei., caci ea este pacea în războaie, seninul în furtună, statornicia nestramutată în cei ce-au dobândit-o. Pe cel ce a dobândit-o pe aceasta în Hristos Iisus nu-l vor putea vătăma nici armele, nici sulitele, nici câmpurile de bătaie, nici chiar războaiele dracilor, nici multimea întunecată a celor potrivnici.
- Υ Virtutile, deși se nasc unele din altele, își au obârșia în cele trei puteri ale sufletului, afara de cele dumnezeiești. Caci pricina și începutura celor patru virtuți cuprinzătoare în cei firești și ale virtutilor dumnezeiești, din care și prin care ființează celelalte, a chibzuinței, a barbatiei, a neprihănirii și a dreptății, este înțelepciunea dumnezeiască a cunoscătorilor de Dumnezeu, cea miscată de Duhul. Aceasta miscându-se în chip împătrit, le lucrează pe toate, nu deodată, ci pe fiecare deosebi la vremea ei, după cum voieste. Pe una ca lumina, pe alta ca putere ageră și ca însuflare pururi în mișcare, pe a treia ca putere sfintitoare și curățitoare, iar pe a patra ca rouă a curăției, care înveselește și curățește de arsurile patimilor. Precum s-a spus mai înainte fiecăruia dintre cei desăvârșiți îi da fiecare lucrare desăvârșită după felul lui.
- Υ Taria desăvârșită a sufletului în virtuți nu o daruiesc destoiniciile și sânguinta proprie, dacă acestea nu se înradăcinează prin har, ca deprinderi. Caci fiecare își are darul ei (din har), ca o lucrare deosebită, așa încât îi poate atrage spre ea, prin deprinderea și firea binelui, pe cei ce se împartășesc de ea, chiar când nu voiesc. Când ajungem la acel dar, el se menține neschimbat și neînstrăinat. Atunci avem harul Duhului, lucrând virtutile în măduarele noastre ca un suflet viu. De aceea toată ceata virtutilor este moartă fără har; și în cei ce socotesc ca le au, sau ca le-au dobândit desăvârșit și ca sunt numai ale lor, sunt umbre și chipuri ale gândului, dar nu realități desăvârșite. *(Înrădăcinarea virtutilor în suflet nu se poate înfaptui prin eforturile proprii, ci numai prin har, care este lucrarea puternică a lui Dumnezeu devenită lucrarea noastră. Virtutile, ca deschideri și relații statornice ale sufletului cu Dumnezeu, nu pot prinde putere în noi, dacă nu stă Dumnezeu însuși deschis față de noi, sau în comunicare de iubire și de putere cu noi. În virtuți, Duhul lui Dumnezeu lucrează cu subiectul nostru ca un fel de unic subiect. Prin aceasta virtutile reprezintă trepte ale unirii noastre cu Dumnezeu, ca Subiect iubitor. De aceea Duhul lui Dumnezeu este sufletul virtutilor noastre. În cel ce socotește ca virtutile sunt ale lui, nu este deschidere adevărată nici spre Dumnezeu, nici spre oameni, caci în deschiderea adevărată trebuie să se traiască inițiativa ambelor părți. Sunt deschis cu adevărat celuilalt pentru ca și el îmi este deschis, deci virtutea mea este și opera lui. Astfel, virtutea mea este numai o intenție a virtuții dar nu o virtute împlinită. Cel ce afirmă ca poate face binele numai prin el însuși, chiar prin aceasta mândrie*

a lui, nesocotind contributia celui alt, se închide în sine si nu-l încalzeste pe acela, pentru ca nu-l pretuieste cum se cuvine, ca absolut al realizarii sale.!

- Υ Deci virtutile cuprinzatoare sunt patru: barbatia, chibzuinta, neprihanirea si dreptatea. Lor le stau aproape, prin prisosire sau prin stirbire, opt pacate numite si socotite de cei din lume virtuti: barbatiei, semetia si frica; chibzuintei, viclenia si nestiinta; neprihanirii, desfrânarea si neajutorarea; dreptatii, lacomia si nedreptatea, sau îngustimea nazuointei. Dar nu numai virtutile cuprinzatoare si firesti, mai presus de orice stirbire sau umflare, ci si cele cu fapta tin mijlocul. Ele au ca împreuna-lucratoare hotarârea libera întru dreptatea socotintei; pe când pacatele, abaterea si parerea de sine. Ca virtutile drepte tin mijlocul, e martor proverbul care zice: „Atunci vei face toate caile bune” (Proverbe 2, 9). Deci toate se întemeiaza pe cele trei puteri ale sufletului, din care se nasc si pe care se zidesc, având ca temelie a cladirii lor cele patru virtuti cuprinzatoare, mai bine zis pe Hristos, prin care cele firesti se curatesc prin cele cu fapta, iar cele dumnezeiesti si mai presus de fire se daruiesc întru bunatatea Duhului.
- Υ Scriptura numeste virtutile fecioare, pentru amestecarea si unirea lor cu sufletul, fiind privite ca un singur trup si duh cu sufletul. Caci chipul fecioarei este simbolul dragostei, iar înfatisarea acestor sfinte fecioare este dovada nevinovatiei si a curatiei. Caci harul obisnuieste sa dea chip dumnezeiesc celui în care se întiparesc acestea si sa-i faca pe cei ce-L primesc înruditi cu Dumnezeu.
- Υ Deci capetenile patimilor celor mai mari sunt trei: lacomia pântecelui, iubirea de argint si slava desarta. Iar cele ce urmeaza acestora sunt cinci: curvia, mânia, întristarea, trândavia si mândria. Dar tot asa sunt si trei virtuti cuprinzatoare care se împotrivesc acestora: înfrânarea, saracia si smerenia. Iar dupa ele sunt cele ce le urmeaza: curatia, blândetea, bucuria, barbatia si umilinta. Dar cunoasterea întregii cete a virtutilor, dupa puterea, lucrarea si mireasma fiecărei virtuti si a fiecărui pacat, nu e un lucru pe care îl poate avea oricine voieste, ci al celui ce le-a savârsit si patimit cu fapta si cuvântul si a primit de la Duhul darurile cunostintei si deosebirii.
- Υ Dintre virtuti, unele lucreaza, iar altele sunt lucrate. Lucreaza, venind în noi când trebuie si cât si precum voiesc. Si lucrăm noi dupa hotarârea libera si dupa deprinderea morala a destoiniciei noastre. Dar acelea lucreaza fiintial, pe când noi lucrăm povatuindu-ne de vreun chip si modelându-ne dupa el, daca chipul este potrivirea tuturor lucrarilor noastre dupa arhietipurile de sus. Dar foarte putini se împartasesc fiintial de cele cunoscute cu mintea înainte de viitoarea primire a nestricaciunii. Aici lucrăm si primim ostenele si chipurile, nu virtutile cu adevarat. *(Împartasirea fiintiala de virtuti e împartasirea nemijlocita de Cel în Care își au izvorul puterile binelui. Aceste puteri lucreaza ele însesi în noi, pentru ca lucreaza Dumnezeu izvorul lor fiintial. Dar trebuie sa dam si noi contributia noastra. De aceea în parte ele lucreaza în noi, în parte sunt lucrate ele de noi. Unde nu are loc împartasirea fiintiala de virtutile dumnezeiesti, nu reusim sa înfaptuim virtutile, ci dam doar ostenele noastre.)*
- Υ Slujeste lucrul sfânt al Evangheliei, dupa Pavel (Romani 15, 16), cel ce primește si da prin lucrare si altora luminarea lui Hristos, sadind ca pe o samânta dumnezeiasca cuvântul în tarinile sufletesti ale ascultatorilor. Cuvântul vostru sa fie asa ca prin har (Coloseni 4, 6), cu

bunătate dumnezeiască, spre a da har celor ce ascultă cu credință. Numind apoi pe învățatori plugari, iar pe cei învățați de ei, ogor, îi arată foarte înțelepteste pe cei dintâi ca aratori și semănători ai cuvântului dumnezeiesc, iar pe ceilalți ca pământ îngrășat, semănat cu virtuți și aducător de roada multă și bogată. Căci slujba sfântă (ierurghisirea) cu adevărat nu e numai lucrarea celor dumnezeiești, ci și împărtășirea și dăruirea bunătăților către alții.

Υ Cuvântul care porneste prin rostire la învățatura e felurit și se alcatuiește, în felurite chipuri din patru feluri: cuvântul din învățatura, cel din citire, altul din faptă și altul din har. Apoi, precum apa este una prin fire, dar se prefăce și se schimbă, după însusirea felurită a pământului din care vine, într-o calitate sau alta, încât e simțită la gust odată ca amară, altădată ca dulce, altădată ca sărată, iar altădată ca mirositoare, așa și cuvântul rostit, schimbându-se după starea morală a fiecăruia, se cunoaște din lucrarea lui și din folosul ce-l da.

Υ Deoarece cuvântul s-a dat spre bucuria fiecărei firi raționale, asemenea unor mâncăruri felurite, sufletul simte plăcerea cuvintelor, primindu-le în chip felurit. Cuvântul cunostinței îl are ca pe un pedagog, care-i modelează purtările, pe al citirii, ca pe unul care-l adăpa ca o apă a odihnei (Psalmi 22, 3); pe al faptei, ca pe un loc de verdeată (Psalmi 22, 2), care-l îngrășă; pe al harului, ca pe un pahar care-l îmbată (Psalmi 22, 5) și-l veselește; iar bucuria negraită a harului, ca pe un untdelemn care veselește fața și o face stralucitoare.

Υ Dar sufletul nu are acestea numai în sine ca viață, ci uneori le aude și la alții și le simte spre învățatura sa; și anume atunci când îi stăpânește pe amândoi dragostea și credința, unul ascultând cu credință, iar celălalt învățând cu dragoste, împlinind fără înfumurare și fără slava cuvintelor virtutilor. Cel dintâi primește cuvântul învățaturii ca pedagog, pe al citirii, ca hranitor; pe al faptei, ca o călăuză launtrică și preadulce la Mire; pe cel luminător al Duhului, ca pe unul care uneste pe Cuvântul-Mire cu el și-l veselește (*Precum exista o istorie externă a Revelatiei, ca apropiere treptată a lui Dumnezeu de oameni, așa exista și o istorie a apropierii Lui de inșul personal. Sufletul primește cuvântul de învățatura de la altul prin care afla despre Hristos că Cel ce va veni la el, apoi cuvântul care îl hrănește și-l crește prin proprie citire, pe urma cuvântul stadiului de lucrare a virtutilor. Căci faptele sunt și ele cuvinte prin care învăța și e învățat. Acesta îl conduce înăuntru la Mirele Hristos și e dulce și pentru el și pentru cei asupra cărora faptele sale se rasfrâng cu bunătatea lor. În sfârșit e Hristos însuși trair în unirea cu El ca fiind Cuvântul personal și ca izvorul cuvintelor și ca Mire, sau ca partenerul deplinei iubiri. Căci sufletul e în grecește de genul feminin.*) Căci dacă cuvântul iese din gura lui Dumnezeu (Matei 4, 4), înseamnă că cuvintele care ies din Duh prin gura sfinților sunt cuvinte care ies din gura lui Dumnezeu, sau din suflarea preadulce a Duhului pentru lucrare. (*Noi vorbim pentru că a vorbit și continua să vorbească Dumnezeu. Dar în mod deosebit de intim vorbește Dumnezeu prin sfinți, care s-au unit cu Dumnezeu în Duh.*) De aceea nu se bucură de ele toți ci numai cei vrednici. Cei ce se veselesc, prin urmare, aici cu Duhul sunt foarte puțini. Iar cei ce se desfata cu Cuvântul sunt cu adevărat cuvântători (*Totii oamenii sunt cuvântători, pentru că sunt după chipul lui Dumnezeu-Cuvântul. Dar cuvântători în sensul plin al cuvântului sunt cei ce simt cu toată intensitatea Cuvântul lui Dumnezeu adresându-li-se și vorbind prin ei, însusindu-si Cuvântul lui Dumnezeu, care se face cuvântul lor.*) Cei mulți cunosc și se împărtășesc numai de chipurile cuvintelor duhovnicești prin amintirile, neîmpărtășindu-se încă prin simțire de pâinea cea

adevarata a viitorului, sau de Cuvântul lui Dumnezeu. *(Numai cei ce se desfata ca o mireasa cu Mirele, prin unirea cu Cuvântul dumnezeiesc cel personal, ca izvor al cuvintelor, sunt si ei cu adevarat cuvântatori sau cuvinte personale cuvântatoare. Numai cuvintele lor sunt cuvinte cu adevarat mângâietoare, întaritoare si luminatoare, precum sunt si ei însisi asa, ca persoane. numai ei au adica cuvintele Duhului lui Hristos, pentru ca au pe Hristos Cuvântul întrupat în ei. Iar la aceasta stare ajung putini în viata de aici.)* Caci numai Acesta se daruieste acolo celor vrednici spre desavârsita îndulcire, fara sa se manânce, fara sa se sfârseasca si fara sa se jertfeasca vreodata.

Υ Este cu neputinta a gusta dulceata celor dumnezeiesti fara simtirea înțelegatoare (a mintii). Caci, precum cel ce si-a tocit simturile le-a facut nelucratoare fata de cele supuse lor, si nici nu vede, nici nu aude, nici nu miroase, fiind amortit, mai bine zis pe jumătate mort, asa si cel ce si-a amortit puterile sufletesti cele dupa fire, prin patimi, le-a facut nesimtitoare fata de lucrarea si împartasirea tainelor Duhului. Caci cel ce nu vede, nu aude si nu simte duhovniceste, este mort, fiindca nu este Hristos viind în el, nici el miscându-se si lucrând în Hristos. *(Cât timp avem numai cuvintele lui Hristos, avem numai chipurile Cuvântului personal. Pentru a-L avea pe El trebuie sa avem Țsimtirea înțelegătoare a prezentei Lui. Dar aceasta simtire nu o putem avea câta vreme puterile sufletului ne sunt tocite prin pacat, sau întoarse spre interesele noastre egoiste. Numai când Hristos Însusi viaza în noi, întareste puterile noastre de simtire a prezentei Lui. Țsimtirea mintii sau Țsimtirea înțelegătoare a fost folosita de Sfântul Grigorie de Nyssa si de Diadoh, pentru a indica o sesizare spirituala a prezentei lui Dumnezeu, nu numai o deductie teoretica a Lui prin ratiune. Prin Țsimtireă aceasta ne sesizeaza nu numai prezenta lui Dumnezeu, ci si bunatatile variate ce iradiaza din El. Cuvântul Țsimtirea mintii se foloseste pentru a indica un contact cu realitatea spirituala a lui Dumnezeu, analog cu contactul pe care-l avem prin simtirile trupului cu realitatile sensibile.)*

Υ Simturile au o lucrare egala si la fel cu puterile sufletului, ca sa nu zic una si aceeasi. Mai ales când sunt sanatoase. Caci prin acelea sunt vii si lucreaza acestea si în amândoua este amestecat Duhul de viata facator. Omul se îmbolnăveste când poarta în el neputinta generala a patimilor, zacând pururi în bolnita trândaviei. Caci simturile privesc cele supuse lor, iar puterile sufletesti vad limpede cele cunoscute prin înțelegere, mai ales când nu este vreo lupta draceasca în ele, care se împotrivesc legii mintii si a duhului. Dar când se unesc împreuna, facându-se unitare prin Duhul, atunci cunosc cele dumnezeiesti si cele omenesti nemijlocit si fiintial, asa cum de este firea; si ratiunile lor privesc limpede si curat pricina cea una a tuturor, adica Sfânta Treime, pe cât este cu putinta. *(Lucrarea simturilor nu e despartita de cea a puterilor sufletului, când sunt sanatoase si unele si altele. Omul vede deodata cele sensibile si cele inteligibile prin simturile trupului pline de puterile de sesizare ale sufletului. Dar unitatea deplina a lucrarii lor si extinderea sesizarii realitatilor spirituale pâna la Dumnezeu, prin mijlocirea lucrarii simturilor trupesti, se realizeaza prin Duhul Sfânt. Asa au vazut apostolii lumina dumnezeiasca pe Tabor, chiar prin simtul vazului trupului plin de puterea Duhului Sfânt.)*

Υ Cel ce se linisteste este dator mai întâi sa aiba ca temelie aceste cinci virtuti pe care sa ridice cladirea lucrarilor sale: tacerea, înfrânarea, privegherea, smerenia si rabdarea. Iar ca lucrari bine placute lui Dumnezeu trebuie sa le aiba pe acestea trei: cântarea, rugaciunea si citirea;

si lucrul mâinilor, daca este neputincios (la cele dintâi). Caci virtutile pomenite, nu numai ca le cuprind pe toate, ci se si sustin una pe alta. El trebuie sa se îndeletniceasca de dimineata cu pomenirea lui Dumnezeu, prin rugaciune, si cu linistea inimii. În ceasul dintâi sa se roage cu dinadinsul, într-al doilea sa citeasca; într-al treilea, sa cânte; într-al patrulea, sa se roage; într-al cincilea sa citeasca; într-al saselea, sa cânte; într-al saptelea, sa se roage; într-al optulea, sa citeasca; într-al noualea, sa cânte, într-al zecelea, sa manânce; într-al unsprezecelea, sa doarma daca are trebuinta; într-al doisprezecelea, sa cânte cele de seara. Si asa strabatând bine stadia zilei, va placea lui Dumnezeu. *(Ceasul întâi e ora sase dimineata. Se cere o repetare de trei ori a rugaciunii, a citirii, a cântarii. La ora 16 monahul are sa manânce, la 17 sa doarma, la 18 sa faca rugaciunile de seara. Acesta trebuie sa fie pentru calugar programul zilnic.)*

Υ El trebuie sa culeaga ca o albina din toate virtutile cele ce sunt mai de folos. Si asa, împartasindu-se din toate câte putin, sa faca mare îmbinare a lucrarilor poruncilor, din care se câstiga mierea înțelepciunii spre înveselirea sufletelor.

Υ Iar daca vrei sa strabati si vremea noptii mai usor, asculta: Privegherea noptii este de trei feluri: pentru începatori, pentru mijlocii si pentru cei desavârsiti. Începatorii sa doarma jumatate de noapte si jumatate sa privegheze, fie de seara pâna la miezul noptii, fie de la miezul noptii pâna dimineata; cei de la mijloc sa privegheze de cu seara un ceas sau doua, apoi sa doarma patru ceasuri si apoi sa se scoale la utrenie si sa se roage sase ceasuri pâna dimineata; pe urma sa cânte ceasul întâi si sa sada si sa se linisteasca, cum s-a spus mai înainte; apoi fie sa pazeasca rânduiala lucrurilor dupa ceasuri, fie sa tina într-o urmare necontenita rugaciunea, dupa deprinderea fiecaruia. Iar cei desavârsiti sa stea toata noaptea în picioare si sa privegheze. *(Aici se da pravila de noapte. Ea e diferita pentru începatori, pentru cei de la mijlocul drumului spre desavârsire si pentru cei desavârsiti. Începatorii trebuie sa privegheze de la ora 18 pâna la ora 00, sau invers, de la miezul noptii pâna dimineata. Cei de la mijloc au sa privegheze de la 18 pâna la 19-20, apoi sa doarma pâna la miezul noptii (la utrenie), apoi sa privegheze toata noaptea. Cei desavârsiti au sa privegheze toata noaptea în picioare într-o rugaciune neîncetata.)*

Υ Iata spunem si despre mâncare, ca ajunge o litra de pâine celui ce se nevoieste pentru linistire, iar vin sa bea doua pahare din cel neamestecat si apa trei pahare. Sa hraneasca din cele ce se gasesc. Sa nu umble dupa cele ce le cauta pofta, ci sa se foloseasca cu înfrânare de cele ce le rânduieste pururi de grija a lui Dumnezeu. Dar învatatura cea mai buna si mai scurta, pentru cei ce vor sa vietuiasca cu luare aminte, este sa pazeasca cele trei virtuti mai cuprinzatoare: postul, privegherea si rugaciunea, întarind cu cea mai mare putere pe cea din urma, care este reazimul tuturor.

Υ Linistirea (isihia) are trebuinta înainte de toate de credinta, de rabdare si de dragoste din toata inima, de tarie, de putere si de nadejde. Ca cel ce crede, chiar daca nu va dobândi aici ceea ce cauta, poate din negrija sau din alta pricina, în ceasul iesirii este cu neputinta sa nu se umple de rodul credintei si al nevointei si sa nu vada slobozirea, care este Iisus Hristos, rascumpararea si mântuirea sufletelor, Cuvântul Dumnezeu - Omul. *(Iisus este eliberarea, caci El este liber si izvorul din care emana toata puterea libertatii, sau a puterii asupra patimilor înrobitoare.)* Iar cel ce nu crede se va osândi cu siguranta în ceasul iesirii. Ba s-a si

osândit, zice Domnul (Ioan 3, 18). Caci cel ce slujeste placerilor si cauta slava de la oameni si nu cea de la Dumnezeu (Ioan 5, 45) este necredincios, zice. Chiar daca pare, dupa cuvânt, credincios, unul ca acesta s-a amagit pe sine, fara sa bage de seama. Acesta va auzi atunci: "Fiindca nu M-ai luat pe mine in inima ta si M-ai aruncat înapoi în spatele tau, te voi lepada si Eu"(Iez. 5, 11). Credinciosul trebuie sa fie cu buna nadejde si sa creada în adevarul lui Dumnezeu marturisit în toate Scripturile, dar sa-si marturiseasca neputinta sa ca sa nu-si primeasca osânda îndoita si de neocolit.

Υ Nimic nu face asa de mult inima zdrobita si sufletul smerit, ca singuratatea întru cunostinta si tacerea despre toate. *(Singuratatea îi deprima pe multi. Li se pare ca nu au nici ajutor, nici o atentie de la nimeni. Pe nevoitori îi face sa se simta cu inima zdrobita. Simt mai accentuat ca nu sunt prin ei însisi si nu au viata adevarata prin ei însisi. Îi face sa nu se mai încreada în ei însisi. Ajung la adevarata constiinta a ceea ce sunt prin ei însisi la constiinta unita totdeauna cu smerenia.)* Si nimic nu pagubeste asa de mult starea de linistire si nu rapeste puterea ei dumnezeiasca ca aceste sase patimi cuprinzatoare: îndrazneala, lacomia pântecelui, vorba multa, împrastierea, înfumurarea si doamna patimilor, care e parerea de sine. Cel ce s-a deprins de bunavoie în chip deplin cu ele, se întuneca tot mai mult pe masura ce sporeste în ele si se face nesimtitor. Daca se ridica iarasi, punând un nou început cu credinta si cu râvna, va dobândi iarasi ceea ce cauta, mai ales daca se umileste si cauta. dar daca stapâneste în el, prin nepasare, una din cele pomenite mai sus, atunci toate celelalte rele, navalind împreuna cu necredinta pierzatoare, îl fac pustiu, ca pe o alta cetate a Babilonului, ajungând stapânit de tulburarile si zapacelile dracilor (Isaia 13, 21). Astfel cele din urma se fac mai rele ca cele dintâi (Matei 12, 45), si unul ca acesta ajunge un dusman furios si un pârâs al celor ce se îndeletnicesc cu linistirea, ascutindu-si pururi limba împotriva lor ca pe o sabie taioasa si cu doua guri (Avem poate aici o aluzie la atacurile lui Varlaam împotriva isihastilor.)

Υ Apele patimilor, din care creste marea tulbure si amestecata, care se revarsa peste sufletul ce vrea sa se linisteasca, nu pot fi trecute altfel decât în corabia usoara a neagonisirii si a înfrânării atotcuprinzatoare. Caci din neînfrânare si din iubirea de materiale izvorasc torentele patimilor, care se revarsa peste pamântul inimii si aduc în ea toata putreziciunea si materia gândurilor, pricinuind zapaceala mintii, tulburare cugetarii si greutate trupului, si descurajând, întunecând si amortind sufletul si inima si scotându-le din deprinderea si simtirea lor cea dupa fire.

Υ Nimic nu face sufletul celor ce se sânguiesc, asa de molesit, de descurajat si de fara minte, ca iubirea de sine, maica patimilor. Caci când unul din acestia pretuieste mai mult odihna trupului decât ostenele pentru virtute si socoteste ca o cunostinta folositoare sa nu se osteneasca de buna voie cu lucrarea, ci sa se îndeletniceasca mai bine cu poruncile usoare care aduc sudori putine, atunci dusmanii nevazuti sadesc în suflet lipsa de curaj fata de lucrarea linistirii si din tare si nebiruit îl fac slabănog în lucrare *(Luarea aminte la sine, împreunata cu lupta împotriva patimilor de placere si a împrastierii gândurilor si cu tinerea continua a pomenirii lui Dumnezeu este un exercitiu care cere un mare efort si aduce o uriasa tarie de vointa celui ce le practica).*

Y Nu este doctorie mai buna si mai de frunte celor ce se simt slabi fata de porunci si au vazut ca nu este usor sa se lepede de întunericul tulbure, ca ascultarea cu credinta si fara deosebire în toate. Caci aceasta este celor ce o beau un leac de viata datator, alcatuit din multe virtuti si un cutit care curateste dintr-odata puroiul ranilor. Cel ce o alege dintre toate, ca sa o îplineasca cu credinta si simplitate, a taiat dintr-odata toate patimile. Acesta nu numai ca a ajuns la liniste ci a si dobândit-o întreaga prin ascultare, aflând pe Hristos însusi, iar el facându-se si numindu-se slujitor al Lui.

Y Fara lucrarea plânsului si vietuirea în el, este cu neputinta sa rabde cineva arsita linistirii. *(Linistirea este ca arsita, caci este lipsita de distractiile din afara. Dar la urma, dupa obisnuirea cu ea, devine dulce, caci se ajunge la descoperirea bunatatilor spirituale din unirea cu Dumnezeu.)* Dar cel ce plânge si cugeta la lucrurile înfricosatoare dinainte de moarte si de dupa moarte, înainte de a veni, va avea si rabdare si smerenie, cele doua temelii ale linistii. Iar cel ce se îndeletniceste cu linistirea, fara cele pomenite mai sus, are ca însotitoare totdeauna lipsa de curaj a sufletului si parerea de sine. Iar din acestea se înmultesc robiriile si ratacirile care ne împing spre molesire. De aici vine neînfrânarea, fiica nepasarii, care face trupul molesit si slab iar mintea întunecata si întelenita. Atunci se ascunde si Iisus, locul mintii fiind ocupat de multime de chipuri si gânduri.

Y Felul cunostintei de acum sau din viitor nu-l pot gusta toti cu simtire. Caci îl simt numai aceia se lipsesc de slava si de glorie, aici sau acolo. El este ca un zbîr înfricosator, care chinuiesc în multe chipuri pe cei vinovati si-si pururea râvna sau mustrea, dezvaluind-o cu urgie ca pe o sabie cumplita. Iar asa numita râvna, sau mânie cereasca se misca întreit : spre cele potrivnice, spre fire si spre suflet, fiind miscata de constiinta ; ea ne porunceste sa o repezim spre vrajmasi ca pe o sabie mânioasa, facându-ne sa ne otarâm. Daca biruie, supunând pe cele doua unuia (sufletului), se preface în barbatie, îndreptându-se spre Dumnezeu *(Râvna sau mânia naturala o pornim ca pe o sabie împotriva pornirilor naturale sau pacatoase ale trupului si ale sufletului. Cu ajutorul ei izbutim adeseori sa le eliberam pe acestea de asemenea porniri. Aceasta echivaleaza cu supunerea lor lui Dumnezeu. În acest caz râvna se îndreapta spre Dumnezeu, pentru a-l sluji Lui. Dar daca nu va birui si sufletul va ramâne supus trupului (firii) si pacatului, râvna sau mânia s-a petrecut într-un chin nemilos sufletului, caci s-a prefacut într-un chin nemilos sufletului, caci s-a prefacut în ajutoare a patimilor împotriva sufletului, care nu se simte bine în aceasta robie.)* Dar daca sufletul se va supune celor doua, adica pacatului si trupului, i se face la sfârsit un chip nemilos, caci s-a facut rob de bunavoie celor potrivnice. De aici înainte savârseste cele de rusine. Caci pierzând starea virtuoasa a cazut, despartindu-se de Dumnezeu.

Y Dintre toate patimile, doua sunt mai grele: curvia si trândavia, care zapacesc si slabanogesc amarâtul suflet, fiind în atârnaire una de alta si întocmai ca o pereche. Ele sunt greu de combatut si cu neputinta de biruit, neputând fi înfrînate cu desavârsire de catre noi. Una creste mai mult în partea poftitoare, dar cuprinde prin fire, fara deosebire, materia amândurora, a sufletului si a trupului ; caci placerea ei e amestecata întreaga în toate madularele. Cealalta, stapânind la început cugetarea, cuprinde ca o iedera tot sufletul si trupul, facând firea lenesa, si lasatoare. Ele nu pot fi scoase si biruite cu desavârsire, înainte de nepartinirea fericita, când sufletul primeste puterea de la Sfântul Duh în rugaciune, care-i

da slobozire, putere si pace adâncă în inima, făcându-l sa se veseleasca în linistire. Deci, curvia este începătura, împarateasa, stapâna si care cuprinde toate placerile, având ca soata trândavia care poarta ca o caruta greu de biruit pe capetenile lui satan. Prin ele au lucrat prilejurile patimilor în viața amarâtilor de noi.

Ț Ierurgia (slujba sfânta) duhovniceasca, înainte de bucuria viitoare mai presus de minte, este lucrarea mintii care jertfeste tainic si se împartasește din Mielul lui Dumnezeu în altarul sufletului. Iar a mânca Mielul lui Dumnezeu în altarul înțelegător al sufletului, înseamna nu numai a-L înțelege sau a ne împartasi de El, ci si a ne face ca Mielul, luând chipul Lui în viitor. Caci aici luam ratiunile, dar acolo nadajduim sa luam însasi realitatile tainelor. *(Propriu-zis unirea mintii cu Dumnezeu în acest extaz sau în aceasta jertfire a sa este si o unire cu Hristos, Care se jertfeste. Mintea este în acelasi timp nu numai jertfa, ci si altar, ca locul cel mai înalt al sufletului, dar si jertfitor, ca una ce reprezinta subiectul uman ce se aduce jertfa. Mintea jertfeste Mielul împreuna cu sine, sau Mielul jertfeste mintea împreuna cu sine, sau Mielul jertfeste mintea împreuna cu Sine, pentru ca unele dintre cele doua e asa de mare, ca lucrarile lor sunt întiparite una în alta, iar subiectele se acopera. Mielul este în minte, mintea este în Mielul Hristos. Mintea îl manâncă apoi, nu numai întrucât îl înțelege, ci si întrucât îl asimileaza, făcându-se ca El, una cu El, fara confundare. Dar unirea de aici nu e numai un chip al unirii depline eshatologice, având în ea dinamismul care ne duce spre aceea. Aici ne însusim oarecum numai ratiunile Lui, totusi în aceste ratiuni (încorporate rezumativ în chipurile pâinii si vinului), nu sunt numai idei despre El, ci energii în care e prezent El însusi.)*

Ț Cei ce zic sau fac ceva fara smerenie se aseamana celor ce cladesc iarna, sau fara caramizi. Iar pe aceasta foarte putini o afla si o cunosc prin cercare si prin cunostinta. Cei ce îndruga despre ea cuvinte, sunt asemenea celor ce vor sa masoare adâncul fara fund. Noi însa, ca niste orbi, ajutându-ne putin, în chip tineresc, si de închipuire, vom zice despre aceasta mare lumina : smerenia nu este nici vorbire smerita si nu înfatiseaza nici chip de smerenie ; cel smerit nu se forteaza sa cugete smerit, nici nu se dispretuieste pe sine smerindu-se chiar daca acestea sunt prilejuri si chipuri ale smereniei, ca înfatisari deosebite ale ei. Ea este har si dar de sus. Cum zic parintii, doua sunt elementele smereniei : sa te ai pe tine mai prejos de toti si sa pui în seama lui Dumnezeu ispravile tale. Cel dintâi este începutul, iar cel de-al doilea sfârșitul. Ea vine în cei ce o cauta dupa ce cunosc si socotesc acestea trei în ei : ca sunt mai pacatosi decât toti, ca sunt mai rai decât toate fapturile, si ca sunt mai de plâns decât dracii fiindca sunt slugi acestora. Acestia se simt datori sa zica : de unde stiu eu întocmai pacatele oamenilor, ce fel si câte sunt ? De unde stiu eu ca aceia întrec sau ajung pacatele mele ? Si din pricina nestiintei, o, suflete, suntem mai jos decât toti oamenii, si sub picioarele lor fiind pamânt si cenusa(Facere 18, 27). Si cum nu sunt eu mai rau decât toate, odata ce toate fapturile se gasesc în starea cea dupa fire, precum au fost facute, iar eu, pentru faradelegile nemasurate, sunt într-o stare potrivnica firii ? Cu adevarat si fiarele si dobitoacele sunt mai curate decât mine pacatosul si de aceea eu sunt dedesubtul tuturor, ca unul ce am cazut în iad si sunt acolo înca dinaintea mortii si acolo zac. Dar cine nu stie, din simtire, ca pacatosul este mai rau si decât dracii, ca rob si ca supus al lor, închis înca de aici împreuna cu ei în întuneric ? Cu adevarat, cel stapânit de draci este mai rau decât aceia. De aceia umpli adâncul împreuna cu ei, nenorocitele ! Iar daca salasluiesti în iad si în adâncul fara fund, împreuna cu ei, înca înainte de moarte, de ce te amagesti nebuneste sa te

numesti pe tine drept dupa ce te-ai facut pacatos si spurcat prin faptele tale cele rele ? Vai de ratacirea si de amagirea ta, cinstitorule al demonilor, câine necurat, aruncat pentru acestea în foc si în întuneric !

Υ Puterea rugaciunii mintale, curate si îngeresti este, dupa cuvântatorii lui Dumnezeu, înțelepciune miscata de Sfântul Duh. Semnul ei este ca mintea sa se priveasca, în vremea rugaciunii, cu totul fara chip si sa nu se vada nici pe sine, nici altceva într-o grosime, ci sa se opreasca adeseori si simturile sub lumina ei. Caci mintea se face nemateriala si luminoasa, lipindu-se de Dumnezeu într-un chip negrait, ca sa fie un singur Duh cu El(1 Cor 7, 17). *(Aceasta este lumina pe care spuneau isihastii ca o vad în vremea rugaciunii mintii. Sfântul Grigore Sinaitul afirma ca ea înseamna în acelasi timp si lipsa oricarui chip. Nici Dumnezeu nu e vazut ca chip, nici mintea nu primeste „chip” cum primeste de la lucruri, sau de la gândurile marginite(un chip intelectual sau moral marginit).Mintea a devenit o lumina fara margini, sau si-a gasit caracterul indefinit, pentru ca s-a unit cu lumina nemarginita a lui Dumnezeu Coincidenta paradoxala între lumina si lipsa de chip consta si în faptul ca mintea se traieste acum ca subiect pur si indefinit, dar tocmai prin aceasta se cunoaste acum ca ceea ce este cu adevarat, nestrâmtorata obiectual. Iar la starea aceasta a putut pentru ca s-a întâlnit cu Dumnezeu în calitatea Lui de Subiect pur si indefinit, model de izvor de putere al calitatii mintii, de a fi un astfel de subiect. Mintea devine, asa zicând, coextensiva si cointensiva cu Dumnezeu, dar din harul Lui. Cele doua subiecte sunt unite în iubire atât de mult încât nu mai cunosc nici o separatie între ele. Dar mintea traindu-se astfel, se traieste unita cu El într-o suprema evidenta.)*

Υ Sunt sapte unelte deosebite care duc si calauzesc la smerenia daruita de Dumnezeu. Ele se sustin si se nasc una pe alta. Acestea sunt: tacerea, smerita cugetare, vorbirea smerita, purtarea smerita, ocarârea de sine, zdrobirea inimii, ramânerea totdeauna la urma. Tacerea într-o cunostinta naste smerita cugetare iar din smerita cugetare se nasc cele trei înfatisari ale smereniei: grairea cu smerenie, purtarea smerita si ocarârea de sine. Aceste trei înfatisari nasc zdrobirea inimii, care vine din îngaduirea de sus a ispitelor, pe care parintii o numesc si pedepsire cu bun rost (din iconomie) si smerire de la draci. Iar zdrobirea inimii face cu usurinta sufletul sa se simta, cu lucrul, mai prejos de toti si în urma tuturor si stapânit de toti. Aceste doua chipuri din urma aduc smerenia desavârsita si daruita de Dumnezeu, care este puterea pe care o numesc (parintii) desavârsirea tuturor virtutilor. Ea pune ispravile în seama lui Dumnezeu. Deci înainte de toate este tacerea, din care se naste smerita cugetare, iar aceasta naste cele trei înfatisari ale smereniei. Cele trei înfatisari nasc apoi chipul cel unul al ei, sau zdrobirea inimii. Iar acest chip al smereniei naste pe al saptelea, care e dedesubtul tuturor celor ale primei smerenii. Pe el îl numesc (parintii) si smerenia din iconomie. Iar smerenia din iconomie aduce smerenia daruita de Dumnezeu, pe cea desavârsita, necautata si adevarata. Cea dintâi (zdrobirea inimii) se naste când omul e parazit si biruit, zdrobit si stapânit de toata patima, încât, învins cu gândul si cu duhul, nu mai afla nici un ajutor de la fapte si de la Dumnezeu, sau peste tot de la cineva, în asa masura ca putin îi mai trebuie sa ajunga la deznadejde. De nu va fi smerit cineva astfel în toate, nu se va putea frânge pe sine si socoti mai prejos de toti si sluga tuturor si mai rau chiar decât dracii, ca unul ce e asuprit si biruit de ei. Aceasta este smerenia adusa de purtarea de grija a lui Dumnezeu din iconomie. Prin ea se da a doua si cea mai înalta

smerenie de la Dumnezeu, care este puterea dumnezeiasca ce lucreaza si face toate. Prin aceasta se vede pe sine totdeauna instrumentul ei si prin ea lucreaza cele minunate ale lui Dumnezeu.

Υ Este cu neputinta de aflat în vremea noastra vedere duhovniceasca a vederii ipostatice, minte fara naluciri si fara împrastiere, lucrare adevarata a rugaciunii, izvorând pururi din adâncul inimii, înviere si întindere a sufletului, uimire dumnezeiasca si plecare în zbor din toate cele de aici, extaz deplin al înțelegerii din simturi întru Duhul, rapirea mintii din puterile sale, miscare îngereasca a sufletului, îndreptata si calauzita de Dumnezeu spre nemarginire si înaltime. Pentru ca astazi împaratesc în noi cu silnicie patimile, pentru multimea ispitelor. Mintea petrece în cele mai usoare, iar pentru acestea si le nalucesc înainte de vreme. În felul acesta, pierzând si putina putere data ei de Dumnezeu, se face moarta în toate privintele. De aceea, folosindu-se de multa dreapta socoteala, nu trebuie sa caute cele ale vremii, înainte de vreme, nici sa arunce cele din mâna nici sa nalucesca altele. Caci mintea tinde prin fire sa alcatuiasca cu usurinta naluciri, cu privire la cele spuse mai înainte si sa alcatuiasca plasmuiuri despre cele la care n-a ajuns. De aceea nu mica este temerea, ca unul ca acesta sa se lipseasca si de cele ce i s-au dat si sa-si piarda adesea mintea, lasându-se amagit si facându-se un fauritor de naluci si nu un isihast (un traitor al linistii).

Υ O cale mai scurta spre împaratiile de sus, prin scara cea mica a virtutilor, nu este decât omorârea celor cinci patimi ce se împotrivesc ascultarii, adica omorârea neascultarii, a împotrivirii în cuvânt, a vointei de a-si placea lui însusi, a îndreptarii de sine si a parerii stricacioase de sine. Caci acestea sunt madulare si parti ale dracului razvratit care înghite pe cei mincinosi dintre ascultatori si-i trimite balaurului din adânc. Neascultarea este gura iadului, împotrivirea în cuvânt este limba lui, subtire ca o sabie ; placerea de sine sunt dintii lui ascutiti pe tocila ; îndreptatirea de sine este pieptul lui ; iar parerea de sine, care trimite în iad, este duhnirea pântecelelui lui a toate miscator. *(Sunt de remarcat legaturile interioare ce le afla sfântul Grigorie Sinaitul între patimi si treptele iadului, ca o scara inversa a virtutilor ce duc la cer. Neascultarea e gura iadului, pentru ca de la ea începe iadul ruperii legaturii omului cu Dumnezeu si cu semenii, sau iadul însingurarii. Contrazicerea în cuvânt este limba subtire, inventiva, rafinata în gasirea motivelor de contrazicere si de cearta ; cel ce se îndreptateste el însusi pe sine, îsi umfla pieptul de mândrie etc . Treptele iadului sunt încorporate în madularele subiectului de capetenie ale demonilor. El însusi încorporeaza tot iadul. Propriu-zis n-ar fi iad daca n-ar fi el. El sufla rautatea lui în tot cuprinsul iadului. Raul iradiaza în primul rând din centrele personale ale demonilor si apoi ale oamenilor rai. Toata aceasta tâsnire a raului din ei constituie iadul. Iadul are astfel un caracter personal.)* Cel ce biruie pe cea dintâi, prin ascultare le-a taiat pe celelalte dintr-odata si urca degraba la ceruri printr-o singura treapta. Lucru cu adevarat minunat si dintre cele mai negraite si mai neînțelese este ca Domnul ne-a daruit prin iubirea Sa de oameni ca, printr-o singura virtute, adica prin ascultare, sa urcam înainte de vreme la ceruri, precum printr-o singura neascultare am coborât în iad.

Υ Omul este numit o alta lume, îndoita si noua, dupa dumnezeiescul apostol care zice „Daca este cineva în Hristos, este zidire noua” (2 Cor. 5, 17). De fapt omul se face prin virtute si se

numeste cer si pamânt si toate câte este lumea. Pentru el este tot cuvântul si toata taina cum zice Teologul. Deoarece lupta noastra nu este împotriva sângelui si a trupului ci împotriva începătorilor, a stapânului întunericului veacului acesta, a duhurilor rautatii în cele ceresti, a stapânitorului vazduhului (Efes, 2, 2 ; 6, 12), cum zice apostolul, e potrivit ca cei ce ne razboiesc puterile noastre sufletesti întru ascuns sa fie vazuti ca o alta lume a firii. Caci cele trei capetenii care se împotrivesc celor ce se nevoiesc se razboiesc împotriva celor trei parti ale omului. Fiecare este razboit de ele din partea în care înainteaza si lucreaza. Balaurul, capetenia adâncurilor, se ridica cu razboi împotriva celor care au luarea aminte din inima, ca unul ce își are puterea îndreptata spre pofta de la brâu si de la buric. El ascute împotriva lor, prin uriasul uitarii placute, puterile arzatoare ale sagetilor aprinse (Efes, 6, 10) ; si având pofta din om ca din alta mare si ca un alt adânc, patrunde si se târaste în ea, o tulbura si o umple de zoaie, facând-o sa fiarba (Iov, XLI, 29). *(Aici se afirma, contrar acuzei ca isihastii socoteau ca locul inimii este în buric si trebuie sa-si îndrepte privirea spre el, ca acolo este centrul poftei. Vasile de la Poiana Marului va respinge si el aceste acuze rau voitoare în Cuvânt înainte la scrierile Sfântului Grigore Sinaitul si Filotei Sinaitul. Ceea ce se spune aici despre balaurul care arunca torente de placeri în marea poftei exprima în semne de spiritualitate teme din pictura bizantina a iadului(în pridvorul bisericii ortodoxe). Adâncului si mocirlei poftei iadului îi corespunde abisul nesaturat al poftei iar acestuia îi corespunde balaurul care varsa torente de apa mocirloasa în pofta. Mâniei sau iutimii îi corespunde stapânitorul lumii acesteia pamântesti(deosebit de stapânitorul marii poftei), care injecteaza patimi de stapânire lumeasca în cei ce se lasa înrâuriti de el, dar care pot sa-l biruiasca prin puterea barbateasca întoarsa împotriva lui si a oricarei frici de el. Îngerii, stând gata sa rasplateasca cu cununi pe cei ce lupta suferind de la cei ce se fac instrumentele acestui stapânitor, apar mai ales în icoanele mucenicilor. În sfârșit stapânitorul vazduhului își îndreapta atacurile asupra mintii ce se îndeletniceste cu cunoasterea, îndemnând-o la faurire de idei contrare lui Dumnezeu, cu filosofii înalte, cu imaginatii, caci însesi momentele lor iau forma de gânduri „înalte” sau de naluciri luminoase în sensul national sau material al cuvântului. El comanda duhurile intelectuale, ale vazduhului, ale pretinselor înaltimi, detasate de cele pamântesti. Astfel duhurile stapânesc sau vor sa stapâneasca marea, pamântul si vazduhul sau pofta, iutimea si mintea. Mai sus de acolo nu pot ajunge, caci mai sus de acolo e cerul liber de toate acestea : cerul curatiei, al smereniei, al bunatatii si al adevaratei lumini sau cunoasteri dumnezeiesti, transcendente creatiunii care poate fi robita pacatului prin despartirea omului de Dumnezeu.)* Apoi o aprinde spre împreunari si o inunda prin torente de placeri, sau nu o umple niciodata, fiind nesaturata. Iar stapânitorul lumii acesteia se împotrivesc celor ce se îndeletnicesc cu virtutea prin fapte, dând lupta împotriva iutimii. Pregatindu-si prin uriasul lenii si al nepasarii, toate farmecele patimilor, poarta razboi de gând cu iutimea ca si cu o alta lume ca într-un teatru sau loc de întrecere, biruind sau fiind biruit de cei ce lupta cu el pururi barbateste si pricinuindu-le cununi sau rusine înaintea îngerilor. El își mâna neîncetat rândurile împotriva noastra, razboindu-se cu noi. În sfârșit, stapânitorul vazduhului navaleste asupra celor a caror înțelegere se îndeletniceste cu vederea sau contemplatia, faurind naluciri, ca unul ce este aproape de latura rationala si înțelegatoare, împreuna cu duhurile rautatii din vazduh. Prin uriasul nestiintei, tulbura cugetarea îndreptata în sus, ca pe un alt cer rational si punând înaintea ei plasmuirile si nalucirile cetoase ale duhurilor, pe care le înfatiseaza amagitor ca pe niste fulgere, trasnete, furtuni si bubuituri, vârta spaima în ei. Deci fiecare se împotrivesc alteia,

razboindu-i prin una din cele trei parti ale sufletului. Si prin ceea ce poarta cineva razboi, prin aceea câștiga. *(Asa cum demonii pot câștiga prin cele trei puteri ale sufletului ca sa le slujeasca, desfigurându-le, tot asa ei pot fi biruiti prin acestea trei, când se mentin la întrebuintarea lor cea de dupa fire, sau sunt reduse la aceasta stare prin har sau chiar întarindu-se prin biruinta.)*

Ț Fiind odinioara si ei minti si cazând din nematerialitatea si subțirimea lor, a dobândit fiecare o oarecare grosime materiala , primind un trup potrivit cu rostul si cu lucrarea sa, de care este îmbibat, lucrând prin el. Pierzând si ei ca si omul bucuria îngereasca si lipsindu-se de desfatarea dumnezeiasca, patimesc si ei ca si noi voluptatea pamânteana, ajunsi si ei oarecum materiali, prin deprinderile patimilor trupești. Nu trebuie deci sa ne miram daca si sufletul nostru zidit dupa chipul lui Dumnezeu, rational si înțelegator, s-a facut dobitocesc si nesimtitor, aproape fara minte, prin placerile de lucrurile materiale, nemaicunoscând pe Dumnezeu. Caci deprinderea prefăce firea si schimba lucrarea liberei alegeri. Astfel unele duhuri sunt materiale si greoaie, greu de potolit, mânioase si razbunatoare, ca niste fiare muncitoare de trupuri, cu guri cascade spre placere si voluptate, ca niste câini care ling sânge si se hranesc cu putreziciuni ce duhnesc. Ele au drept locuinta si desfatare iubita trupurile groase si materiale. Altele sunt desfrânate si baloase, ca niste lipitori din mocirla poftelor, ca niste broaste si serpi, preschimbându-se uneori si în pesti si târându-se spre saratura placerii desfrânate, care este bucuria lor. Plutind în oceanul bauturii ca unele ce sunt lunecoase prin fire si se bucura de umezeala placerilor nerationale, ridica în suflete pururi valuri de gânduri, de întinaciuni si de furtuni. Altele iarasi sunt usoare si subțiri ca niste duhuri aeriene. Ele sufla din partea complementativa a sufletului, aducând în ea vânturi puternice si naluciri. Uneori iau si chipuri de pasari sau de îngeri, ca sa amageasca sufletul. De asemenea dau chip amintirilor despre unele persoane si lucruri cunoscute, prefăcând si abatând toata vederea duhovniceasca mai ales în cei ce se lupta încă si nu au ajuns la curatie si la discernământul duhovnicesc. Nu este lucru duhovnicesc al carui chip sa nu-l ia pe nebagate de seama prin nalucire. Caci si acestia se înarmeaza potrivit cu starea si cu masura sporirii celor atacati, aducând ratacire în loc de adevar si nalucire în loc de vedere si prin acestea salasluindu-se în suflete. Despre acestia marturiseste Scriptura când vorbește despre fiarele câmpului, despre pasarile cerului si despre târătoarele pamântului (Osea 2, 14). Prin acestea a aratat duhurile rautatii.

Ț În cinci feluri se naste în noi rascoala patimilor si se stârnește razboiul trupului împotriva sufletului. Uneori prin aceea ca trupul face o rea întrebuintare a de fapturi (abuzeaza de ele) ; alteori prin aceea ca încearca sa lucreze cele contrare firii, ca fiind potrivite cu firea ; alteori iarasi e înarmat cu draci împotriva sufletului, aflându-se într-o dulce prietenie cu acestia. Se întâmpla uneori ca si trupul însusi prin sine se deda la neorânduiri, fiind strabatut de patimi. La urma tuturor, razboiul e stârnit si din pizma dracilor, care au îngaduinta sa ni se împotrivesca pentru a ne smeri, când nu au izbutit prin nici una din cele amintite.

Ț Dar pricinile razboiului sunt cu deosebire trei si ele se nasc din toate si prin toate : deprinderea, reaua întrebuintare a lucrurilor si pizma si razboiul dracilor, în urma îngaduintei. Iar rascoala sau pofta trupului împotriva sufletului si a sufletului împotriva trupului (Galat, 5, 17), înfatiseaza acelasi chip în ce priveste lucrarea si deprinderea, fie ca e

vorba de patimile trupului împotriva sufletului, fie ca e vorba de virtutile sufletului împotriva trupului. Iar uneori se lupta împotriva noastra cu cutezanta însusi vrajmasul, fara sa tie seama de nimic si fara nici o pricina, ca un nerusinat ce este. Deci, prietene, nu da lipitorii hamesite de sânge putinta sa-ti suga vinele. De asculti acest sfat, nu va putea niciodata sa vomeze sânge. Nici nu ceda sarpelui si balaurului pamânt pâna la saturare si vei calca cu usurinta peste trufia leului si a balaurului (Ps. XC, 17). Suspina pâna ce, dezbracându-te, te vei îmbraca cu locuinta de sus (2 Cor. 5, 2) si cu înfatisarea Celui ce te-a facut pe tine dupa chipul lui Iisus Hristos. (Colos 3, 10).

Υ Cei ce s-au facut cu totul trup si au îmbratisat iubirea de sine, robesc placerii si slavei desarte. În ei s-a înradacinat pizma. Caci topindu-se de invidie si privind cu amaraciune la faptele bune ale aproapelui, bârfesc cele bune ca si când ar fi rele si roade ale ratacirii. Ei nu privesc si nu cred nici cele ale Duhului si nu pot vedea sau cunoaste nici pe Dumnezeu, din pricina putinei lor credinte. Unii ca acestia, dupa orbirea si putina lor credinta, vor auzi vor auzi acolo cu dreptate spunându-li-se „Nu va stiu pe voi” (Matei 25, 12). Credinciosul care întreaba trebuie sau sa creada, auzind cele ce nu le stie, sau sa le învete pe cele pe care le crede sau sa învete pe altii cele ce le-a cunoscut si sa înmulteasca fara pizma talantul în cei ce-l primesc cu credinta. Daca nu crede cele ce nu le stie si dispretuieste pe cele pe care nu le cunoaste si învata pe altii cele ce nu le-a învățat el însusi, pizmuind pe cei ce le învata cu fapta, partea lui va fi, fara îndoiala, cu cei ce au mult venin de amaraciune, fiind împreuna certat cu aceia (Fapte 8, 28).

Υ Orator este, dupa cei cu adevarat înțelepti în cuvânt, cel ce cuprinde pe scurt lucrurile din stiinta generala si le deosebeste si le uneste ca pe un trup, aratându-le de aceeași putere, dupa deosebirea si unitatea lor. Acesta este oratorul care demonstreaza. Iar cuvântator duhovnicesc este cel ce deosebeste si uneste cele cinci însusiri generale distincte ale lucrurilor, pe care le-a unit Cuvântul, întrupându-Se, prin cuvântul cuprinzator, printr-o anumita calitate a glasului, cuprinzând, ca fiind cuvântator, toate. El le arata altora nu numai prin simplul cuvânt doveditor ca cei din afara, ci din vederile descoperite lui despre lucruri, putând sa si lumineze pe altii. *(Aici Sfântul Grigore Sinaitul foloseste ideea sfântului Maxim Marturisitorul despre cinci aspecte distincte si unite în credinta si unite în creatiune si reîntarite în unitatea lor în Hristos: substanta, timp, loc, putere, miscare. Dar sfântul Grigorie leaga aceasta idee de distinctia pe care o face între oratorul care demonstreaza distinctia si unitatea aspectelor lumii, fata de cuvântatorul duhovnicesc care traieste distinctia si unitatea lor întru Hristos. . El contempla sau vede duhovnicesc ceea ce comunica. Cuvântarea lui e cuprinzatoare nu prin legatura logica între cuvinte, care reda legatura rationala între lucruri, ci prin însasi calitatea glasului care se resimte de experienta unirii cu Hristos si de unitatea tuturor în Hristos.)*

Υ Iar filozof este cel care, din fapturi, cunoaste pricina fapturilor, sau dan cauza – faptele, în temeiul unirii mai presus de minte si al credintei nemijlocite, în urma careia nu numai învata, ci si patimeste cele dumnezeiesti. Sau iarasi filozof este cu deosebire cel a carui minte a ajuns la faptimea, la vederea si la petrecerea cea dupa Dumnezeu. Dar filozof desavârsit este cel a carui minte a dobândit filozofia, sau mai bine zis *filotheia* morala, naturala si teologica, învățând din cea morala, faptele, din cea naturala ratiunile, iar din cea teologica

vederea si exactitatea dogmelor. *(Filozof adevarat este cel ce nu ramâne numai la fapturi, ci se înalta la cauza prin unirea mai presus de minte cu acea cauza si prin credinta nemijlocita, adica bazata sau verificata prin experienta nemijlocita a Celui crezut. Acela e filozof adevarat, pentru ca s-a unit prin experienta cu Persoana din Care izvoraste toata înțelepciunea, dar Care e mai presus de toata înțelegerea. El nu e numai învățat de altcineva despre cele dumnezeiesti, ci le si patimeste prin experienta, adica i se impun. Filozof adevarat este cel ce a dobândit înțelepciunea atât în fapte, cât si în contemplare si în vietuire.)* Sau iarasi cuvântator dumnezeiesc din cele dumnezeiesti este cel ce deosebeste în chip existent (cele necreate) de cele ce simplu sunt (cele create) si de cele ce nu sunt si arata ratiunile celor dintâi si arata ratiunile celor din urma. Si din ratiunile acestora vede ratiunile acelora prin insuflarea dumnezeiasca ; iar lumea cunoscuta cu mintea si nevazuta, o cunoaste din cea supusa simturilor si vazuta, precum cea supusa simturilor si vazuta din cea nevazuta si nesupusa simturilor, asemanându-le între ele, pe cea vazuta ca chip al celei nevazute si pe cea nevazuta ca arhetip al celei vazute. Alaturatu-s-au, zice, chipurile celor fara chip si formele fara forma. *(Cele cu chipuri pot fi mijloace prin care se pot cunoaste ca arhetipuri ale celor fara chip caci în cele fara chip sunt date potential chipurile celor create. De aceea privind la cele cu chipuri trebuie sa strabatem în ele pâna la ceea ce este în ele dincolo de chip, ca fundament al chipului. În chipul unei persoane trebuie sa traim ceea ce este mai presus de chip în ea, dar are virtualitatea chipului ei. Numai asa putem urca la Cel care e dincolo de nechipul legat organic legat organic de chipul persoanei create.)* Caci prin aceea se cunoaste duhovniceste aceasta si prin aceasta aceea, si fiecare din ele poate fi vazuta limpede în cealalta si se poate exprima prin cuvântul adevarului. Nu este trebuinta de a da chip cunostintei adevarului, care lumineaza ca soarele, prin cuvinte mai departat sau alegorice, si ratiunile adevarului amândurora pot fi dovedite si lamurite în modul cel mai clar prin stiinta si putere duhovniceasca, întrucât una din aceste lumi ne este pedagog, iar cealalta, casa vesnica, dumnezeiasca, devenita pentru noi vadita. Iar filosof dumnezeiesc este cel ce s-a unit prin fapte si vedere nemijlocit cu Dumnezeu, ajungând si numindu-se prieten al Lui, ca unul ce iubeste înțelepciunea prima, facatoare si adevarata, mai mult decât orice alta prietenie, înțelepciune si cunostinta. *(A iubi înțelepciunea înseamna a-L iubi pe Dumnezeu, înțelepciunea cu fata de Persoana, înțelepciunea ipostasiata, sau ipostatica. Numai o Persoana are în ea concentrata înțelepciunea nesfârșita, vie si activa, iubitoare si binefacatoare. Numai o astfel de înțelepciune o poti iubi ca pe un prieten, pentru ca si ea te iubeste ca prieten. Prietenia ei depaseste orice prietenie, dar si prietenia noastra fata de ea. Din ea izvoraste toata înțelepciunea si prietenia noastra)* Iar filolog (iubitor de cuvânt) si filozof propriu-zis (chiar daca parerea obsteasca, furând numele filozofiei a uitat aceasta, cum zice marele Grigorie) e cel ce iubeste si cerceteaza înțelepciunea de aici a zidirii lui Dumnezeu, ca ultimul ei ecou, dar nu se îndeletniceste cu aceasta filozofie cu mândrie, pentru lauda si slava omeneasca, ca sa nu fie iubitor de cele materiale, ci e un iubitor al înțelepciunii lui Dumnezeu, aratata în natura si în miscarea ei. Iar carturar este cel ce a învățat cele ale Împaratiei lui Dumnezeu, adica tot cel ce prin fapta se îndeletniceste cu vederea (contemplarea) lui Dumnezeu si staruieste în liniste (isihie). Aceasta scoate din visteria inimii sale noi si vechi (Matei 13, 52), adica învățaturi evanghelice si proorocesti, sau din Noul si Vechiul Testament, fie lucruri de învățatura si lucruri de faptuire, fie învățaturi ale Legii si învățaturi apostolice. Caci acestea sunt tainele cele noi si vechi, pe care carturarul faptuitor le scoate la iveala, învățându-se vietuirea cea placuta lui Dumnezeu. Carturar este

tot cel ce se îndeletnicește cu lucrarea, cel ce se ocupa încă trupestă cu faptele. Iar cuvântător dumnezeiesc este tot cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea firii, care stă în mijlocul cunostintelor și al rațiunilor lui lucrurilor și dovedește toate în Duh prin puterea deosebitoare a rațiunii. În sfârșit, filozof adevărat este cel ce are în sine nemijlocit și întru cunostinta unirea cea mai presus de fire cu Dumnezeu. *(În ultimele rânduri se face o gradatie între carturar, cuvântător și filozof dumnezeiesc. Este gradatia obisnuita vietii duhovnicești: faptuitorul, cunoscătorul rațiunilor dumnezeiești din natura și cel ce se uneste nemijlocit și mai presus de fire cu Dumnezeu. La cunoașterea reală a rațiunilor dumnezeiești ale naturii nu se poate ajunge înainte de curățirea prin fapte, căci omul patimas nu vede rațiunile dumnezeiești de loc, sau le strâmba cu patima; iar la unirea nemijlocită cu Dumnezeu nu se poate ajunge fără curățirea prin fapte și fără cunoașterea distinctă a rațiunilor Lui din fapturi.)*

Ț Cei ce scriu și graiesc fără Duh, voind să zidească Biserica, sunt sufletești, cum zice undeva dumnezeiescul apostol, neavând Duh (Iuda 19). Unii ca aceștia sunt supuși blestemului care zice: „Vai celor cuminti în ochii lor și învățați înaintea lor!” (Isaia 5, 21). Căci „graiesc de la ei și nu Duhul lui Dumnezeu este cel ce graiește în ei”, după cuvântul Domnului (Matei 10, 20). Cei ce vorbesc din gândurile lor, înainte de a le curăți, au fost amăgiți de duhul parerii de sine. Despre aceștia zice proverbul: „Am văzut om socotindu-se în sine că este înțelept, însă mai multă nădejde are nebunul decât acesta” (Pilde 36, 12). Iar înțelepciunea ne spune: „Nu fiți înțelepți întru voi însăși” (Pilde 3, 7). Dar și dumnezeiescul apostol, cel plin de Duh, marturiseste zicând: „Nu suntem destoinici de la noi, ci destoinicia noastră este de la Dumnezeu, întru Hristos” (II Cor. 2, 17). Iar cuvintele aceloră sunt neplăcute și neluminate căci nu graiesc din izvorul viu al Duhului, ci dintr-o inimă asemenea unei balti puturoase, în care se hranesc lipitorile, serpii și broaștele poftelor, înfumurării și neînfrânării. Apa cunostinței lor este turbure, rau mirositoare și statuta. Cei care beau din ea se îmbolnăvesc, se umplu de greață și varsă.

Ț Sunt opt vederi generale. Cea dintâi zicem că este cea privitoare la Dumnezeu, Cel fără formă, fără de început, necreat, pricinuitor al tuturor, Dumnezeuirea cea întreit-una și mai presus de ființă; a doua e cea privitoare la lumea puterilor cerești; a treia se îndreaptă spre alcatuirea lucrurilor; a patra spre coborârea din iconomie a Cuvântului; a cincea se îndreaptă spre învierea cea de obște; a șasea spre înfricosătatea a doua venire a lui Hristos; a șaptea spre chinurile vesnice, a opta spre Împăratia cerurilor. Cele patru dintâi sunt ale celor trecute și împlinite. Iar celelalte patru, ale celor viitoare și încă nearătate. Acestea se vad într-o lumină îndepărtată și se afla în cei ce-au dobândit prin har multă curățire a minții. Iar cel ce se apropie de ele fără lumină, știe că va plasmui naluciri și nu vederi, înșelat de duhul nalucirii și nalucind prin acela.

Ț E de trebuință să vorbim, după putere, și despre amăgire, care este multora o cursă foarte vicleană și nascocitoare, greu de cunoscut și de pătruns. Amăgirea, zice, se arată, mai bine zis vine asupra omului în două feluri: prin nalucire și prin luare în stăpânire, deși își are un singur început și o singură pricină: mândria. Cea dintâi este începutul celei de-a doua iar cea de-a doua este începutul celei de-a treia, prin iesirea din minti. Căci începutul vederii prin nalucire este parere de sine, care face să fie închipuit Dumnezeu ca o anumită formă. Din

aceasta urmeaza amagirea prin nalucire spre înșelare, iar din aceasta se naste hula. Deodata cu aceasta, amagirea prin nalucire naste frica de aratari ciudate în vreme de veghe si în somn, pe care unii o numesc spaima si tremurare a sufletelor. Deci mândriei îi urmeaza amagirea; amagirii, hula; hulirii, frica; fricii, tremurarea, iar tremurarii, iesirea din minti (nebunia). *(Acestia sunt un fel de precursori ai spiritismului de azi. Totul provine din mândria omului ca poate cunoaste nepurificat si fara smerenie tainele lui Dumnezeu si ale vietii viitoare, dând chip celor ce nu au chip. La început le da chip cu voia, pe urma asemenea chipuri li se impun fara voie, ca niste halucinatii)* Felul acesta al amagirii prin nalucire este cel dintâi, iar al doilea, cel prin lucrare, este acesta: el își are începutul în iubirea de placere nascuta din pofta, zice-se, fireasca. Din placere se naste desfrânarea necuratilor negraite. Aceasta, aprinzând toata firea si tulburând cugetarea cu împreunarea cu chipurile celor dorite, scoate mintea din sine facând-o prin betia lucrarii arzatoare sa aiureze si sa faca proorocii mincinoase, sustinând ca s-a împartasit de vederile unor sfinti si de cuvintele acelora, ca si când acestea s-ar descoperi printr-o minte care e beata pâna la saturare de patima si si-a schimbat felul de a fi, îndracindu-se. Pe unii ca acestia ducându-i de nas cei din lume, prin înșelaciunea amagirii, îi numesc „suflete” (spirite?). Ei sed lângă mormintele unor sfinti si se socotesc insuflati si miscati de ei si siliti sa vesteasca oamenilor cele privitoare la ei. Dar trebuie sa-i numim mai degraba îndraciti si rataciti, robiti amagirii, si nu prooroci si prevestitori ale celor prezente si viitoare, caci însusi dracul desfrânării, întunecându-le cugetarea prin vapaia voluptatii, îi scoate din minti, nalucindu-le pe anumiti sfinti vorbind cu ei si aratându-le vederi. Uneori însisi dracii li se arata ca sa-i tulbure, înfricosându-i. Caci legându-i la jugul lui Veliar, se grabeste sa-i împinga spre aiureala, ca sa-i aiba predati lui pâna la moarte si sa-i trimita la osânda vesnica. *(E de remarcat ca Sfântul Grigorie vede cauza nalucirilor cu voia si a halucinatiilor fara voie nu numai în mândrie, ci si în împatimirea trupezasca de placeri. Caci aceasta împinge de obicei spre a da chip celor spirituale, neputându-se desprinde de chipuri.)*

- Y Trebuie stiut ca amagirea are trei pricini de obste prin care vine asupra oamenilor: mândria, pizma dracilor si îngaduinta povatuitoare a lui Dumnezeu. Iar pricinile primelor sunt: mândria usuratatea, pizma, sporirea; iar a îngaduintei povatuitoare, vietuirea pacatoasa. Amagirea din pizma si din parerea de sine își afla grabnica tamaduire, mai ales când omul se smereste, dar lasarea pe mâna satanei spre pedeapsa povatuitoare din pricina pacatului, adeseori o îngaduie Dumnezeu pâna la moarte spre curatire. Uneori îi lasa sa fie chinuiti spre mântuire chiar si pe cei fara vina, dar trebuie stiut ca însusi dracul parerii de sine face preziceri în cei ce nu sunt cu luare-aminte la inima lor.
- Y Toti binecredinciosii se ung preoti si împarati întru adevar prin înnoire, precum se ungeau si cei de odinioara prin preînchipuire. Caci aceia erau chipuri ale adevarului nostru, care ne preînchipuiau nu în parte, ci toti pe toti. Dar împaratia si preotia noastra nu e de acelasi chip si de acelasi fel cu a acelora, desi simbolurile sunt aceleasi. Nici nu e la noi deosebita firea, harul si chemarea la ungere, ca sa faca deosebiti pe cei unsi, ci noi avem una si aceeasi chemare, credinta si întiparire. Ele arata si descoperire, dupa cuvântul adevarului, ca trebuie sa ne facem curati, nepatimitori si cu totul închinati lui Dumnezeu, acum si în veacul viitor.

- Υ Întelegerea îi izvoraste din gura și înțelegerea din cugetarea inimii (Ps. XLIII, 4) acela care face cunoscut cuvântul lui Dumnezeu. Iar aceasta e înțelepciunea ipostatică a lui Dumnezeu și Tatăl, care se face cunoscută din lucruri, celui ce privește rațiunile lucrurilor. Acela graiește cu gura înțelepciunii din înțelepciune, prin cuvântul cel viu și lucrător, fiind luminat în inimă de puterea înțelegerii care-l prefăce prin Duhul. Ca urmare, el poate lumina și pe credincioșii care-l ascultă cu înțelegere. *(Întelegerea dumnezeiască ce graiește prin gura celui ce soarbe din ea este însăși înțelepciunea ipostatică supremă, sau Persoana lui Dumnezeu-Cuvântul. De aceea ea este vie și lucrătoare și cuvântul ei, devenit cuvântul celui prin care graiește, este și el viu și lucrător. Înțelepciunea această ipostatică luminează în inimă celui ce s-a unit cu ea.)*
- Υ Amăgirea, marea dușmană a adevărului, atrage azi pe oameni spre pierzanie. Ea naște neștiința înținericului, care s-a întipărit în sufletele celor lenși, înstrăindu-i de Dumnezeu. Acesta susține că nu este Dumnezeu, cel ce ne-a născut pe noi din nou și ne-a luminat, sau îl cred și al cunosc numai prin cuvântul simplu și nu cu lucrare, sau spun că s-a arătat numai celor de demult, nu și noua ei hulesc credința în Dumnezeu, socotind marturiile Scripturii despre Dumnezeu simplă părere și tagaduiesc evlavie ce urmează din cunostința Lui. Scripturile numai trupește, că să nu zică iudaicește, și de aceea tagaduiesc învierea sufletului, dorind să locuiască în chip inconstent în morminte. Amăgirea această are ca pricină aceste trei patimi: necredința, viclenia și trândăvia. Acestea se nasc și se susțin, de altfel, una pe alta. Căci necredința este învățătura vicleniei, iar viclenia e însoțitoarea trândăviei. Sau întors: trândăvia e mama vicleniei, cum zice Domnul: „sluga vicleană și lenesă” (Matei XXV, 16); iar viclenia e mama necredinței. Iar cel ce nu crede e și netemător de Dumnezeu. Și această naște trândăvia, mama disprețului, prin care se nesocoteste tot binele și se savârșeste tot răul.
- Υ Credința adevărată despre Dumnezeu și cunostința nemincinoasă despre fapte alcatuiesc ortodoxia desăvârșită a dogmelor. De aceea unul că acesta este dator să slavească așa: „Slava Ție, Dumnezeule nostru, slava Ție; că pentru noi s-a întrupat Cuvântul, cel mai presus de ființă. De aceea mare este taina economiei Tale, Mântuitorule al nostru, slava Ție !”
- Υ După marele Maxim sunt trei feluri neosândite și nedisprețuite de cuvinte scrise: cel dintâi e al celor scrise pentru propria aducere aminte; al doilea, pentru folosul altora; și al treilea, pentru ascultare. Pentru pricinile acestea s-au alcatuit cele mai multe scrieri de cei ce au căutat cu smerenie cuvântul. Iar cel ce scrie despre virtuți pentru a plăcea, pentru a fi văzut și pentru a primi slava, își va lua plata sa, neavând nici n folos aici și nici o răsplătă în veacul viitor, ci se va osândi că unul care a scos la vânzare pe tarabă cuvântul lui Dumnezeu, că să câștige în chip viclean plăcerea de la oameni.
- Υ A patimi pentru Hristos înseamnă a răbda cele ce ne întâmplă. Căci celor nevinovați pizma le este spre folos; iar certarea ni se face povățuire a lui Dumnezeu spre întoarcere, deschizându-ne urechile nouă, celor vinovați (Isaia IV, 5). De aceea Domnul a făgăduit cununa în vecii vecilor celor ce răbda (Iacob I, 12). Slava Ție, Dumnezeule nostru, slava Ție, Treime Sfântă, pentru toate, slava Ție !

- Υ Trândavia, fiind o patima greu de biruit, moleseste trupul,. Iar molesindu-se trupul, se moleseste împreuna cu el si sufletul. Slabanogindu-se amândoua, preface amestecarea sucurilor trupului prin împatimirea de placeri. Iar împatimirea de placeri stârnete pofta; pofta naste arderea; arderea produce rascolirea; rascolirea misca amintirea; amintirea produce nalucirea; nalucirea aduce momeala; momeala, însotirea (cu gândul); însotirea da loc la încuviintare; iar încuviintarea savârseste fapta, fie pe cea prin trup, fie pe cea prin atingerile de multe feluri. Si astfel omul biruit cade.
- Υ Rabdarea în tot lucrul naste barbatia; barbatia, hotarâre; hotarârea, staruinta; staruinta, prelungirea lucrului sau adaugirea lui; prelungirea potoleste neânfrânarea trupului si domoleste împatimirea poftii de placere. Iar pofta trezeste acum dorul; dorul, dragostea; dragostea, râvna; râvna, caldura; caldura, miscarea la lucru; miscarea, sânghinta; sânghinta, rugaciunea; rugaciunea, linistirea; linistirea naste vederea; vederea, cunoastinta; cunoastinta, patrunderea tainelor; si sfârșitul tainelor e cunoasterea lui Dumnezeu (teologia). Iar rodul cunoasterii lui Dumnezeu este dragostea desavârșita; al dragostei, smerenia; al smereniei, nepatimirea; al nepatimirii, vederea înainte, proorocia si prestiinta. Dar înca nu are cineva de aici virtutile desavârșite, nici nu micsoreaza dintr-odata pacatul. Ci sporind pe încetul virtutea, ajunge si pacatul câte putin la neștiinta.
- Υ Ar trebui sa spunem, cinstite Longhin, dupa marele Învatator, ca nici nu avem nevoie de ajutorul Scripturilor (1Tes. IV, 4), sau de al celorlalti parinti, ci suntem învățati de Dumnezeu. „Caci vor fi, zice, toti învățati de Dumnezeu” (Isaia LIV, 13; Ioan VII, 45). Suntem învățati astfel, încât sa cunoastem de la El cele de folos. Si nu numai noi, ci si fiecare dintre credinciosi, ca unii ce purtam scrisa în tablele inimilor noastre legea Duhului (2Cor. III, 3) cea sfânta si ne-am învrednicit sa graim nemijlocit si neobisnuit, asemenea heruvimilor, cu Iisus, prin rugaciunea curata. Dar fiindca suntem prunci în vremea nasterii noastre din nou, necunoscând nici harul si nevăzând nici înnoirea noastra, ba nestiind ,nici marimea covârșitoare a cinstei si a slavei de care ne-am împartasit, si fiindca suntem datori sa crestem prin porunci sufleteste si duhovniceste si sa vedem cu mintea ceea ce am primit, cadem multi, prin lipsa de grija si prin deprinderea cea prea patimase, în nesimtire si întuneric. Asa încât nu mai cunoastem nici macar de mai este Dumnezeu, nici cine suntem, nici ce am ajuns, dupa ce am fost facuti fii ai lui Dumnezeu si fii ai luminii, copii si madulare ale lui Hristos. Chiar daca ne botezam ca barbati, dar ne simtim botezati numai în apa, nu si în Duh. Si desi ne înnoim în Duh, o credem aceasta numai prin credinta simpla cea moarta si nu prin cea lucratoare; si o credem numai cu îndoiala. Astfel fiind cu totul trupuri, vietuim si umblam trupest. Si chiar daca ne pocaim, cunoastem si împlinim poruncile numai trupest, nu si duhovniceste. Iar daca dupa osteneli, harul învredniceste pe unii sa li se arate cu iubire de oameni, îl nesocotim înșelaciune. Iar daca auzim despre el ca lucreaza în altii, din pricina pizmei în nesocotim amagire. Si asa ramânem morti pâna la moarte, nevietuind si nelucrând în Hristos.
- Υ De aceea potrivit Scripturii, în vremea iesirii, sau a judecatii, se va lua de la ni si ceea ce avem, din pricina necredintei si a deznadejdii (Matei XXV, 29). Nu înțelegem ca fiii trebuie sa fie cu Tatal, dumnezei din Dumnezeu si duhovnicești din Duh. Caci „ceea ce este nascut din Duh, duh este” (Ioan III, 6). Dar noi suntem trupuri, desi ne-am facut credinciosi si ceresti; de

aceea Duhul lui Dumnezeu nu ramâne întru noi (Facere VII, 3). De aceea a lasat Domnul sa se înmulteasca nenorocirile, robirile si macelurile, ca, poate prin ele, sa îndrepte, sau sa taie, sau sa se tamaduiasca, ca prin niste leacuri mai puternice.

Y Întâi trebuie sa se spuna, prin cu vântul dat lui Dumnezeu celor ce propovaduiesc Evanghelia, cum afla cineva (mai bine zis cum afla ceea ce are), ca a primit pe Hristos prin Botezul în Duh. Caci apostolul Pavel zice: „oare nu stiti ca Hristos Iisus locuieste în inimile voastre?” (2 Cor. XIII, 15). Pe urma trebuie sa se spuna cum înainteaza si cum pastreaza ceea ce a aflat. Caci multi au purtat lupta pâna ce au aflat ceea ce cautau, si apoi si-au oprit lupta aici. Mai departe nu sporesc si nu mai grija, îndestulându-se numai cu începutul pe care l-au aflat. Iar fiind împiedicati si oprindu-se din drumul lor, îsi închipuie ca umbla înca pe calea cea buna, desi sunt purtati fara câstig în afara de aceasta. Altii ajung la mijlocul lumânării, si-au slabit înaintarea spre tinta, lenevind-se sau întorcându-se spre cele dinapoi, printr-o vietuire nepasatoare si facându-se iarasi începatori. În sfârșit, altii, ajungând la desavârșire, cad, prin neluare aminte, din pricina parerii de sine, si se întorc spre cele dinapoi si se fac deopotriva cu cei de la mijloc, sau cu cei începatori în lucrare. Caci începatorii au lucrarea, cei de la mijloc, luminarea, iar cei desavârșiti, curatia sufletului, sau învierea.

Y În doua feluri poate fi aflata lucrarea Duhului, pe care am primit-o mai înainte în chip tainic prin Botez. Întâi, cum zice sfântul Marcu, darul se descopera, vorbind în general, prin lucrarea poruncilor, cu multa osteneala, si cu vremea. Cu cât lucram mai mult poruncile cu atât harul îsi face mai luminoase razele sale în noi. Apoi, se arata prin chemarea neîncetata si cu constiinta a Domnului Iisus, adica prin pomenirea lui Dumnezeu, întru ascultare. Prin vietuirea cea dintâi se arata mai cu întârziere; prin cea de a doua, mai curând. E asa cum afla cineva aurul, daca sapa scormonind pamântul cu osteneala si cu staruinta, daca voim deci sa aflam si sa cunoastem adevarul fara amagire, sa cautam sa avem numai lucrarea din inima cu totul fara chip si fara forma si sa nu oglindim în noi, prin nalucire, nici o forma si nici un chip socotite ale sfintilor, nici sa privim lumini (caci amagirea obisnuieste mai ales la început sa însele mintea celor necercati cu asemenea naluciri mincinoase). Ci sa ne sârguim sa avem în inima numai lucrarea rugaciunii ,care încalzește mintea si o veselește si aprinde sufletul spre dragostea negraită a lui Dumnezeu si a oamenilor. De aceea ramâne cum este daca rugaciunea este la începatori, lucrarea înțeleghetore pururi în miscare a Sfântului Duh, nascându-se din rugaciune, smerenie si nu putina zdrobire de inima, rasarind la început din inima ca un foc al veseliei, iar la sfârșit ca o lumina bine mirositoare.

Y Iar la cei ce cauta lumina cu adevarat si nu la cei ce o ispitesc numai, potrivit cu aceeasi înțelepciune care zice ca „e aflata de cei ce nu o ispitesc pe ea” (Întel. Sir. I, 2), semnele începutului sunt acestea: în unii se arata ca o lumina ce rasare; în altii ca veselie plina de cutremur; în altii iarasi ca bucurie; iar în altii, ca bucurie amestecata cu frica; în altii ca un cutremur si bucurie; uneori, la altii, ca lacrimi si frica. Fiindca sufletul se bucura de cercetarea si de mila lui Dumnezeu, dar se teme si tremura de venirea Lui, ca un vinovat de pacate multe. Atora li se ivate la început o zdrobire negraită a inimii si o durere nespusa a sufletului, care sufera dureri ca o femeie ce naste, cum zice Scriptura (Apoc. XII, 2). Caci „Cuvântul viu si lucrator”, adica Iisus, „strabate, cum zice apostolul, pâna la despartitura sufletului si a trupului, a încheieturilor si a maduvei”(Evr. III, 12), ca sa topeasca cu putere

ceea ce e patima, din toate partile sufletului si a trupului, în altii se arata ca o iubire si ca o pace fata de toti. În altii ca o veselie, pe care adeseori parintii Bisericii o numesc *saltare*, fiind o putere a Duhului si o miscare a inimii vii. Aceasta e numita si tresarire si suspin al Duhului ce se roaga pentru noi în chip negrait lui Dumnezeu (Rom. VIII, 26). Isaia a numit aceasta, *sarcina a dreptatii dumnezeiesti* (Isaia XLV, 8), iar marele Efrem, *strapungere*. Domnul a numit-o izvor de viata saltând spre viata vesnica (Ioan IV, 14), (iar prin apa a înteles Duhul), ce salta în inima si fierbe cu mare putere.

Y Trebuie sa se stie ca saltarea sau veselia e de doua feluri: cea linistita, care e numita tresarire si suspin si rugaciune a Duhului, si cea mare, care e numita si saltare si saritura, sau salt, care e un zbor întins al inimii spre vazduhul dumnezeiesc. Caci sufletul, întraripat cu dragoste de Duhul dumnezeiesc. Si eliberat de legaturile patimilor, încearca sa zboare spre cele de sus înca înainte de iesire, dorind sa se desparta de povara. Aceasta stare e numita si zguduire si fierbere a Duhului, si tulburare, dupa cuvântul: „Iisus S-a tulburat în Duh, zguduit cu putere si a zis: unde l-ati pus?” (Ioan XI,34). Deosebirea între saltarea mare si mica o arata dumnezeiescul David zicând: (Ps. CXIII, 4). El vorbeste de cei desavârsiti si despre cei începatori, caci ar fi fost nepotrivit sa spuna despre munti si dealuri ca salta, acestia fiind fara viata.

Y Dar trebuie sa se stie ca frica dumnezeiasca nu are cutremurare, daca prin cutremurare se înțelege nu frica din bucurie, ci aceea din mânie, sau cea a certarii povatuitoare, ori cea a parasirii; ci ea e o veselie cu cutremurare care vine din rugaciunea facuta în focul temerii de Dumnezeu. Iar prin frica nu înțeleg aici pe cea cu cutremurarea venita din mânie sau din osândirea vesnica, ci pe aceea a înțelepciunii, care se si numeste începutul înțelepciunii (Pilde I, 7). Iar frica se împarte în trei (desi parintii Bisericii au împartit-o în doua): cea începatoare, cea desavârsita si apoi cea din mânie, care trebuie numita si cutremurare propriu-zisa, sau tulburare, sau zdrobire.

Y Iar cutremurare e de multe feluri: una e cea din mânie si alta cea din bucurie; si iarasi una cea din iutime (când se naste o fierbere covârsitoare a sângelui în jurul inimii, cum zic unii), alta, cea din obisnuinta învechita si alta cea a pacatului si a ratacirii; si iarasi alta cea din blestemul venit prin Cain asupra neamului omenesc. Pe cel ce se nevoieste îl razboieste la început cutremurarea din bucurie si cea din pacat. Dar nu tuturor li se întâmpla asa. Semnele acestora sunt urmatoarele: a celei dintâi, o veselie cu cutremur si cu multe lacrimi. Când harul mângâie sufletul; a celei de a doua, o caldura dezordonata, o înfumurare si o învârtosare de inima, care aprinde sufletul si madularele spre împreunare, îndemnând la încuviintarea unor fapte de rusine, prin nalucirea din launtru.

Y În orice începator este o lucrare îndoita, savârsindu-se în inima în chip îndoit si neamestecat: una din har si alta din amagire. Aceasta o marturiseste marele Marcu Pusnicul, zicând: „este o lucrare duhovniceasca si alta draceasca, necunoscuta de prunc”. Sau iarasi: „Este o caldura întreita a lucrarii, aprinsa în oameni: una din har, alta din amagire sau din pacat si alta din prisosul sângelui”. Pe aceasta Talasie Africanul a numit-o amestecarea sucurilor si ea poate fi potolita si adusa la rânduiala prin înfrânarea masurata.

Y Lucrarea harului este puterea focului Duhului, care se misca întru bucuria si veselia inimii, sprijinind, încălzind si curatind sufletul. Ea opreste gândurile pentru o vreme si omoara miscarea poftitoare din trup. Semnele ei si roadele care arata adevarul ei sunt lacrimile, saltare smerenia, înfrânarea, tacerea rabdarea, ascunderea si toate cele asemenea acestora, prin care câstigam o încredintare neîndoielnica.

Y Lucrarea amagirii este aprinderea pacatului, care încălzește sufletul cu voluptate si trezeste cu furie în miscarea trupului pofta spre împreunare a trupurilor. Ea este lipsita de orice calitate buna si de orice rânduiala, dupa sfântul Diadoh, aducând o bucurie dobitoceasca, parere de sine, tulburare, veselie josnica nesaturata, sporind pofta spre placere. Ea cauta materia pentru arderea placerilor având pântecele nesaturat împreuna-lucrator, caci de acolo se aprinde si se întineaza starea mustului trupului. Acolo e pricina aprinderii sufletului, pe care acea lucrare îl trage spre ea ca, scufundând pe om în obisnuinta si placerea ei, sa alunge din el treptat harul si sa-l faca sa preacurvesca pe ascuns, înfierbântând si aprinzând madularele sale prin împatimirea de placere. Dar i se pare ca ceea ce misca mintea si o încălzește este harul necunoscut si nu lucrarea înfierbântata a pacatului, sau mai bine zis a amagirii si a împatimirii de placere (a dulcii împatimirii). Pe aceasta cunoscând-o si sfântul Ioan Scararul zice: „Am întreat-o pe aceasta si a raspuns: eu mi-am câstigat ajutor aprinderea cea sin afara si miscarea poftii naturale, pricinuitoare de împrastiere ca sa aprinda pe om spre lucrare amagitoare”.

Y Se cade a sti ca aprinderea pacatului este înșelaciune. Iar lucrarea pacatului este din duhul cel iubitor de placeri, care începe sa se miste din pofta trupului, prin dulceata bucatelor. Dar Domnul, fiind foc, a aratat ca diavolul este rece nu prin fire, ci prin razvratirea pacatului. Caci prin aceasta a pierdut caldura dumnezeiasca, cea care face pe slugile Sale foc arzator. Deci pacatul fiind raceala, din cauza lipirii de Dumnezeu, iar dracul fiind dupa fire foc, aprinde pe om, si prin umezeala împatimirii de placere raneste pofta, facând-o sa primeasca cele ce pricinuiesc placerea. Astfel ca urmare a caldurii pierdute, își agoniseste lucrarea rusinoasa a îndulcirii. *(Daca am redat sensul corect al stângacei traduceri românești de odinioara, diavolul pierzând caldura lui fireasca prin despartirea de Dumnezeu, dar firea lui nazuind-o, pentru ca a avut-o la început în calitate de duh creat de Dumnezeu, produce o falsa caldura (o caldura ne iubitoare, egoista) în sine și în cei ispititi, ca sa scape întru câțva de raceala egoista în care a cazut și sa poata sa înșele pe cei ispititi. Avem aici o interesanta explicare a coexistentei racelii egoiste și a caldurii fara durata și consistenta, a caldurii superficiale, convulsive și artificiale, a pacatului, a patimii, a ispitirii. E o explicare a amestecului de fierbinteala a patimii și de planuire rece a faptelor ei rele. Pacatul este, pe de o parte, caldura, pe de alta, un cinism rece. Sfântul Grigore Palama va apara în tratatul doi al celei de a doua triade caldura cea buna a rugaciunii, împotriva lui Varlaam care critica orice aratare a efectelor rugaciunii în trup, ridiculizând pe isihasti care vorbeau de o astfel de caldura.).*

Y Sunt doua feluri de razboaie în vremea rugaciunii: al înșelaciunii si al harului. Amândoua se produc cu voia, nu prin împartasire. Precum soarele, stralucind în locurile cele murdare, nu se amesteca cu murdaria, si nu se vatama de ea, ci mai vârtos le usuca pe acelea si alunga murdaria, asa nici harul nu se amesteca cu înșelaciunea, ci ramâne curat. Ba mai vârtos o topeste pe aceasta. Dar nu voieste sa o faca pe aceasta sa dispara cu totul, ca sa poata exista

împreună cu harul și voința noastră și să ne facem și noi cercăți. Căci voința să o dea pe această treaptă prin împreună-lucrarea voinței noastre, voind să ne nevoim și noi. Pentru că voința să purtând, după lege, lupta cea bună a minții noastre, să putem lua cununa și să fim mucenici adevărați, biruind nu pe păgâni, ci pe satana însuși, care în tot ceasul aduce în noi atacurile sale ca pe niște aprinderi învâpăiate. Înfierbântând această cuptorul trupului cu dulceața patimilor, își trimite slugile sale, adică pe draci, ca să ne chinuiască prin gânduri și să ne silească să jertfim idolului poftelor, adică momelilor și să ne lăsam mintea să se împartasească de ele. Iar semnele acestei înșelăciuni se văd când se pun în lucrare: împietrirea inimii cea lipsită de umilinta, iar în unii împreună cu lacrimi întunecate, înălțarea semeață, îmbuibarea pântecelui, multa vorbire, trândăvia, închipuirea de sine și lauda pentru lucrare, căldura cea fără dulceață, îngreunare sufletului, molesirea mădurelor, dulceața umedă, stărnirea salbatică a trupului, nalucirea chipurilor care împing la împreunarea trupurilor. În unii că aceștia nu este liniște și nu le înflorește fața, ci sunt totdeauna uscați și arși de vâpăia împatimirii de plăcere. Descriindu-le pe acestea marele Macarie, după ce le-a înșirat semnele, a spus: „otetul se aseamănă vinului la vedere și rapita e asemenea mustarului. Dar gustarea le deosebeste pe cele două”. Dacă fiecare din ele poate fi înțeleasă și aflată din semnele mai sus arătate.

Y Caldura harului este focul Duhului, pe care Domnul a venit să-l arunce pe pământ (Luca XII, 49), adică în inimile oamenilor. Și El vrea să se aprindă degrabă în noi, ca să ardă păcatul și să curețe sufletul și să-l aline și să-l atragă în chip negrait spre dragostea de Dumnezeu și de oameni. Căci e neamestecat cu firea, căruia îi dăruiește din cea ce are deosebit de ea. Iar când marele Macarie zice că amândouă persoanele lucrează în una și aceeași minte, el înțelege că lucrarea Duhului se mișcă în ea neamestecată cu păcatul în vremea rugăciunii, ci ele rămân deosebite și fiecare singură. Se întâmplă câteodată că harul lucrează și se mișcă singur. Dar câteodată e împreună cu înșelăciunea, însă, precum am zis, în chip neamestecat. Pentru că de Dumnezeu cel curat nu se atinge prihana. Se întâmplă însă că uneori să lucreze păcatul singur (adică înșelăciunea), încălzind voința noastră, întrucât o stăpânește. Iar altele omul se luptă după har, văzându-și sufletul muncit înăuntrul, rău patimind. De mai cade să stim și aceasta: înșelăciunea pentru noii începători este căldura păcatului. Iar înșelăciunea celor de mijloc și a celor desăvârșiți constă în nalucirea minții. Căci căldura înșelăciunii sau a păcatului este aprinderea poftelor de dulceață. Sau mai bine zis, ea e raul miros al îndulcirii de patima, care e îmbibat în cei ce sunt încă necercați și n-au gustat mai vârtos prea-dulcele și prea binemirositorul mir varsat în noi prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, care mai întâi este arzător pentru curățire, iar pe urmă este bun și cu bună mireasma, prin sfîntenia Duhului, care sfînteste sufletul și trupul. Căci el este puterea sfîntitoare, cum zice marele Macarie. Iar înșelăciunea, făcându-se stăpână prin zăbovire, dă putere lucrării păcatului și mintea patimește rău de la momeli și de poftă spre împreunare, aprinzându-se prin nalucire. Și amestecându-se în căldura rugăciunii, produce schimbare în ea. *(Caldura pacatoasă ataca direct simturile la cei începători, pe când la cei de pe treapta din mijloc sau de pe cea desăvârșită începe cu naluciri ale parerii de sine, ca pe urmă să atragă și ea sufletul spre poftă. Dacă în scrisul ascetic anterior se afirma simplu intrarea sufletului în dialog cu momeala, aici se face o descriere mai amanunțită a acestui fapt: se descrie cum se trece de la oarecare împreună-prezență a unui gând amagitor în suflet cu hotărârea cea bună. Sfântul Grigorie descrie cum se face amestecarea lor, sau cum se face amestecarea căldurii*

pacatoase cu caldura curata a rugaciunii. Ea se produce prin zabovirea poftei în suflet. Este de remarcat descrierea analoaga a raportului între dulceata rau mirositoare a împatimirii de placere si între dulceata curata a mirului de taina al lucrarii Duhului Sfânt.). Adus sufletul aici, se zice ca el preacurveste prin amagire cu vrajmasul si nu se împartasese tainic de Mirele Hristos. De aceea si apostolul îi numeste pe acestia desfrânati si desfrânate, ca pe unii ce zice, dupa Ioan Scararul, prin poftirea pacatului se împartasesc în ascuns cu satana. Cum zice acesta: „M-am cunoscut ispitit de lucrul acesta, care ma însela, amestecând bucuria cea dobitoceasca cu lacrimi si cu mângâierea sufletului si mi se parea ca primesc rod, iar nu stricaciune”. Si iarasi: „I-a seama ca bucuria care-ti vine sa nu fie de la doctorii cei rai si de ispititori”.

Ilie Edicul

- Υ Faptuirea, care necinsteste jugul ratiunii, e ca o vaca ce rataceste încoace si încolo în jurul în jurul celor nefolositoare. Iar ratiunea, care leapada vesmintele cinstite ale faptuirii, nu e cu buna cuviinta, chiar daca se preface la parere ca e asa.
- Υ Nu ajunge sufletului, spre desavârsita izbavire din pacat, reaua patimire de bunavoie, de nu se va desface de el prin focul celei fara de voie.
- Υ Caci sufletul, asemenea unei sabii, de nu va trece prin foc si prin apa, adica prin osteneli de bunavoie, nu se va pastra nevatamat de loviturile celor ce vin asupra lui.
- Υ Precum pricinile mai generale ale ispitelor de bunavoie sunt trei: sanatatea, bogatia si renumele, asa si ale celor fara de voie sunt trei: pagubele, batjocurile si bolile. Unora le sunt acestea spre zidire, iar altora spre surpare.
- Υ Cel ce uraste raul se misca rar si fara staruinta în el. Dar cel ce e lipit de pricinile lui, mai des si mai cu staruinta.
- Υ Simtirea si constiinta sa se însoteasca cu cuvântul rostit, pentru ca Cuvântul dumnezeiesc care a zis ca se va afla în mijlocul lor, sa nu fie rusinat de obraznicia sau lipsa de masura a celor spuse sau facute.
- Υ Cel ce nu-si vatama sufletul prin fapt, înca nu si-l pastreaza neîntinat si prin cuvinte. Nici cel ce-l pazeste de acestea nu e sigur ca nu l-a întinat prin gânduri. Caci pacatuirea este întreita.
- Υ Dracii razboiesc sufletul mai ales prin gânduri, nu prin lucruri. Caci lucrurile în ele însele sunt necesare. Si pricina lucrurilor este auzul si vederea. Însa al gândurilor obisnuinta si dracii.
- Υ Pacatul sufletului se întinde în trei ramuri: în fapte, în cuvinte si în gânduri. Iar bunul nepacatuirii în sase. Caci trebuie sa pazim fara greseala cele cinci simturi si cuvântul rostit. Cel ce nu pacatuieste în acestea „e barbat desavârsit, în stare sa-si înfrâneze si madularele trupului”.

- Y Partea nerationala a sufletului se împarte în sase, adica în cele cinci simturi si în cuvântul rostit. Acesta, când e nepatimas, se împarte împreuna cu cel patimas în chip neîmpartit. Dar când se afla patimas, primește întipărirea pacatului aceluia.
- Y Nici trupul nu se poate curata fara post si priveghere; nici sufletul, fara mila si adevar. Dar nici mintea fara vorbire cu Dumnezeu si fara vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri.
- Y Sufletul împrejmuit de virtutile pomenite își are cetatuia sa, care este rabdarea, neclatinata de ispite. „Întru rabdarea voastra veti dobândi sufletele voastre”, zice Scriptura. Dar daca lucrurile stau astfel, se clatina în tremuraturi de spaima, chiar la zgomotele de departe, întocmai ca o cetate fara ziduri.
- Y Nu toti câti sunt prudenti în ale cuvântului sunt si în ale gândului. Nici toti câti sunt în ale gândului se vor afla si în ale simtirii din afara. Caci desi pe toti îi are birnici simtirea, dar nu toti îi platesc la fel birul. Din simplitate cei mai multi nu stiu sa o cinsteasca asa cum cerea ea.
- Y Vremea si masura sunt comesenii tacerii cu bun rost. Iar materia ospatului este adevarul. Venind la vremea lui asupra sufletului calatorit, tatal minciunii nu gaseste nimic din cele ce cauta.
- Y Milostiv cu adevarat nu e cel ce da de bunavoie cele de prisos, ci cel ce lasa cele de trebuinta neaparata celor ce le rapesc.
- Y Sanatatea i se pare sufletului ca este în afara, iar boala se ascunde în adâncul simtirii. Deci daca trebuie ca boala sa fie scoasa afara prin secera muștrilor, iar sanatatea sa fie adusa înauntru prin înnoirea mintii, este nebun cel ce leapada muștrarii si nu se rusineaza sa zaca totdeauna în bolnita nesimtirii.
- Y Nu te întarâta împotriva celui ce te opereaza fara voie, ci cautând la izbavirea de durere, plânge-te pe tine si fereste-l pe cel ce ti s-a facut pricina acestui folos, prin iconomia lui Dumnezeu.
- Y Sa nu nesocotesti boala ta, ca sa nu ti se faca si mai cumplita, ci prin leacurile si mai aspre ale ostenelii izbaveste-te de ea, tu ce porti grija de sanatatea sufletului.
- Y Nu te feri dinaintea celui ce te loveste când trebuie, ci apropie-te de el si-ti va arata cât e de mare raul ce se ascunde de simtirea ta, si vei mânca mâncarea dulce a sanatatii, dupa ce ai mistuit pe cea neplacuta a amaraciunii.
- Y Pe cât simti durerile, pe atât sa te bucuri de cel ce ti le scoate la iveala prin muștrari. Caci el ti se face pricina de curative desavârsita, fara de care mintea nu poate petrece în locul curat al rugaciunii.
- Y Cel muștrat trebuie sau sa taca, sau sa apere cu blândete în fata celui ce-l învinuieste; nu ca sa-si sustina cel muștrat ale sale, ci ca sa ridice poate pe cel ce s-a poticnit, muștrând din nestiinta.
- Y Cel ce se pocaieste în fata celui ce s-a suparat pe dreptate, înainte de a fi chemat pe acela, nu se pagubeste cu nimic din ceea ce i se cuvine în urma pocaintei. Iar cel ce se pocaieste dupa ce e chemat pierde jumătate din câștig. Câștiga tot ce s-a rânduit cel ce niciodata nu iese din tovarasie pentru întristarea ce i se face. Dar i se adauga si plata pe deasupra celui ce își ia, în toate, greseala asupra sa.

- Y Nici cel trufas la cugetare nu-si cunoaste scaderile, nici cel smerit la cugetare bunatatile (virtutile) sale. Pe cel dintâi îl înseala o nestiinta rea; pe cel de al doilea una placuta lui Dumnezeu.
- Y Cel mândru nu vrea sa se masoare în cele bune cu cei deopotriva în cinste. Iar în cele dimpotriva, comparându-se cu cei ce îl întrec, scaderea lui si-o socoteste suportabila.
- Y Cel ce se teme sa nu se vada strain de cei ce vor sedea în camera de nunta, trebuie sau sa împlineasca toate poruncile lui Dumnezeu, sau sa se tina cu toata puterea de una, de smerita cugetare.
- Y Pe lângă reaua patimire de bunavoie, trebuie primita si cea fara voie, adica cea de la draci, din pagubele suferite si din boli. Caci cel ce nu le primeste pe acestea, ci se scârbeste de ele, e asemenea celui ce vrea sa-si manânce pâinea nu si cu sare, ci numai cu miere. Acesta nu are totdeauna placerea ca tovarasa, dar e totdeauna vecin cu saturarea (cu plictiseala).
- Y Cel ce spala haina rupta a aproapelui cu cuvinte dumnezeiesti, sau o coase prin daruri, arata ca unul care, stapân fiind, îmbraca înfatisare de sluga. Dar sa ia seama cel ce face aceasta, ca nu cumva, nefacând-o ca o sluga, sa-si piarda, deodata cu plata sa, si cinstea puterii de stapân care i se cuvine, pentru slava desarta.
- Y Precum credinta este temelia celor nadajduite; asa este chibzuinta temelia sufletului; iar smerenia, a virtutii. Dar e de mirat cum cele desavârsite prin ele însele se fac nedesavârsite fara cele întâmplatoare (fara accidente).
- Y „Domnul, zice, va pazi intrarea ta si iesirea ta”, adica a mâncarilor si a cuvintelor prin înfrânare. Caci cel ce e cu înfrânare la intrarea si iesirea mâncarilor si a cuvintelor, scapa de pofta ochilor si-si îmblânzeste mânia care vine din lipsa rasuflarii. Caci înainte de toate acestea trebuie sa aiba grija si sa se sânguiasca în tot chipul nevoitorul. Fiindca prin ele se împuterniceste viata lucratoare si prin el se întareste cea contemplativa.
- Y Unii cu multa grija de intrarea mâncarilor, dar se poarta cu nepasare fata de iesirea cuvintelor. Unii ca acestia „nu stiu sa scoata mânia din inima si pofta din trup”, cum zice Eclesiastul, prin ceea ce obisnuieste Duhul înnoitor sa zideasca inima curata.
- Y Curata-ti rarunchii cu focul nesaturarii de mâncari si probeaza-ti inima cu înfrânarea de la cuvinte; si vei avea în slujba celor bune atât pofta cât si iutimea.
- Y Placerea celor de sub pânzele scade în cei ce se nevoiesc, trupul pierzându-si vigoarea, dar mai ramâne cea a gâtlejului, în cel ce n-a ajuns sa o pedepseasca precum se cuvine. Trebuie sa te silesti, asadar, sa înlaturi necinstea urmarilor, stingând pricina, ca nu cumva aflându-te acolo strain de virtutea înfrânarii, sa fii acoperit de rusine.
- Y Ascetul trebuie sa stie când si nu ce mâncari trebuie sa-si hraneasca trupul ca dusman; când sa-l mângâie ca prieten; si când sa-l îngrijeasca ca bolnav; ca nu cumva, prin nebagare de seama, cele ale dusmanului sa le socoteasca ale prietenului, iar cele ale prietenului sa le puna în seama dusmanului, iar ale acestuia iarasi sa le socoteasca ale bolnavului. Caci la vremea ispitei, îl va razboi fiecare, dupa ce a dat sminteala fiecaruia.

- Y Când cel ce hraneste socoteste mai de pret decât desfatarea, harul lacrimilor venind la el începe sa-l mângâie si sa-l faca sa uite de orice alta placere, ca una ce e coplesita de placerea neasemanat mai mare a acestora.
- Y Rugaciunea si tacerea sunt virtuti care atârna de noi, prin puterea noastra. Iar postul si privegherea sunt virtuti care nu atârna de noi, ci, de cele mai multe ori, de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebuie sa se îndeletniceasca cu ceea ce-i este mai usor.
- Y Nu te lasa legat de ceea ce e mic si nu vei robi la ceea ce e mare. Caci raul mai mare nu ia fiinta înaintea celui mic.
- Y Cautând la cele mari, vei fi temut de cele mai mici. Dar vei fi dispretuit de acestea, de nu te vei gândi la acelea.
- Y Nu vei putea ajunge la virtutile mai mari, de nu vei atinge vârful celor ce-ti stau în putere.
- Y Nu vei taia patimile care te razboiesc, de nu vei lasa mai întâi nelucrat pamântul din care se hranesc.
- Y Unii se sârguiesc sa curete numai materia trupului, iar altii si pe a sufletului. Cei dintâi au dobândit putere numai împotriva pacatului cu fapta; ceilalti si împotriva patimii. Împotriva poftei, însa, foarte putini.
- Y Materia rea a trupului este împatimirea (libidinozitatea); a sufletului dulcea patimire (voluptatea); iar a mintii aplecarea spre patima. Pe cea dintâi o caracterizeaza pipaitul; pe-a doua, celelalte simturi; iar pe cea din urma, dispozitia contrara.
- Y Voluptosul este aproape de libidinos; iar cel aplecat spre patimire aproape de voluptos. Dar nepatimasul e departe de toti acestia.
- Y Libidinos e cel în care puterea pacatului e mai tare ca ratiunea, chiar daca deocamdata nu pacatuieste; voluptos cel în care lucrarea pacatului e mai slaba ca ratiunea, chiar daca pacatuieste înaustru. Iar aplecat spre patima e cel ce e lipit mai mult prin libertate decât prin robie de mijloace. Iar nepatimas e cel ce nu cunoaste peste tot deosebirea acestora.
- Y Libidinozitatea se pierde din suflet prin post si rugaciune; voluptatea prin priveghere si tacere; aplecarea spre patima prin linistire si atentie. Iar nepatimirea se naste din pomenirea lui Dumnezeu.
- Y Cine se va vedea pe sine dezbracat de pacat, înainte de moartea cea de obste a trupului? Si cine s-a cunoscut pe sine si firea sa, cum este, înainte de dezbracarea viitoare?
- Y Mintea patimasa nu toate intra înaustrul portii înguste a rugaciunii, înainte de a parasi grijile pricinuite de pofte, ci se va framânta mereu cu durere pe lângă pridvoarele aceleia.
- Y Rugaciunea, împuternicita de lacrimi, scoate afara din suflet toate gândurile care o dusmanesc; dar le aduce iarasi împrastierea mintii, împuternicita de usuratatea fata de lege. Cel ce a izgonit-o pe aceasta a izgonit si raul atoatepricinuitor al cutezantei (la vorba).
- Y Dumnezeiescul Apostol ne îndeamna sa rabdam în credinta, sa ne bucuram în nadejde si sa staruim în rugaciune, ca sa ramâna în noi bunul bucuriei. Daca e asa, cel ce nu rabda nu e credincios; cel ce nu se bucura nu e cu buna nadejde, caci a lepadat pricina bucuriei, rugaciunea, nestaruind în ea.

- Υ Daca mintea, petrecând de la început în gânduri lumesti, a câstigat atâta dragoste de ele, câta prietenie n-ar dobândi fata de rugaciune, petrecând neconținut în ea? Caci în cele ce zaboveste, zice, în acelea și obișnuința a se largi.
- Υ Marturia minții iubitoare de Dumnezeu este rugaciunea de-un singur gând; a gândului chibzuit este cuvântul la vreme; iar a simțirii eliberate gustul de un singur fel. Prin acestea trei se zice că se întăresc cele ale sufletului.
- Υ Cel ce se roagă gândindu-se la văduva care a mîscat judecata împotriva asupritorului crud nu va slăbi niciodată din pricina întârzierii bunătăților făgăduite.
- Υ Nu va rămâne rugaciunea în cel ce zaboveste la cele gândite înăuntru și la cele graite în afară. Dar tot ea se va întoarce la cel ce le taie pe cele mai multe.
- Υ De nu vor strabate cuvintele rugăciunii la adâncurile sufletului, nu vor fi lăsate lacrimile să se rostogolească pe obrajii fetei.
- Υ Spicele vor răsări plugarului, dacă semințele n-au fost aruncate la suprafața pământului (la vedere). Iar monahului îi vor izvorî lacrimile, dacă patrunde cu osteneala cuvintele rugăciunii.
- Υ Cel ce se îndeletnicește cu cunoștința (gnosticul) trebuie să știe că mintea se află uneori în țara înțeleșurilor, alteori în cea a gândurilor și alteori în cea a simțirii. Iar când e în aceasta, se află fie în cele cu rost, fie mai degrabă în cele fără rost.
- Υ Neaflându-se mintea în înțeleșuri, nu se află în înțeleșuri. Dar aflându-se în simțire, este cu toate.
- Υ Prin înțeles, mintea strabate spre cele inteligibile; prin gând, rațiunea, spre cele raționale; iar prin închipuire, simțirea, spre cele ce sunt de faptuit.
- Υ Altceva este înțelesul lucrului, altceva rațiunea lui și altceva ceea ce cade sub simțire. Cel dintâi este ființa; a doua accidentul; iar cea din urmă deosebirea obiectului.
- Υ Nu vei putea face sufletul să fie numai cu gândurile din jurul său, chiar dacă îți vei sili trupul să petreacă în singurătate, cugetând pururi numai la ticalosia lui. Caci numai cu vremea, din mila lui Dumnezeu, vei putea să te întorci la cinstea dintâi a obârșiei tale de neam bun (la demnitatea dintâi a nobletei tale).
- Υ Cel ce se ocupa cu faptuirea poate ușor să-și supună mintea rugăciunii, iar contemplativul rugăciunea minții: cel dintâi retragându-și simțirea de la chipurile văzute, iar celălalt mutându-și sufletul la rațiunile ascunse în chipuri. Cel dintâi își convinge mintea să uite de rațiunile trupurilor, iar celălalt să cugete la cele netrupești. Iar netrupești sunt rațiunile trupurilor, însușirile și ființele lor.
- Υ Când îți vei dezrobi mintea din plăcerea (voluptatea) trupurilor, banilor și mâncărilor, orice vei face ți se va socoti dar curat, adus lui Dumnezeu; și ți se va da în schimb să-ți deschizi ochii inimii tale și să poți strivi clar rațiunile lui Dumnezeu, scrise în ea, care vor fi socotite, de gătlejul tau inteligibil, mai presus de miere și de ceara, prin dulceața dată de ele.
- Υ Nimic nu e mai înfricos decât gândul morții și nimic mai minunat decât pomenirea lui Dumnezeu. Caci cea dintâi aduce întristarea mîntuitoare; iar cealaltă daruiește veselie. „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice Proorocul, și m-am înveselit”. Iar Înteleptul zice: „Adu-ți aminte de

cele din urma si nu vei pacatui". Dar e cu neputinta sa o dobândeasca cineva pe cea de-a doua, pâna n-a încercat apasarea celui dintâi.

- Y Pâna ce n-a vazut mintea cu fata descoperita slava lui Dumnezeu, nu poate sufletul sa spuna întru simtire sa: „Iar eu ma voi bucura întru Domnul, ma voi desfata întru mântuirea Lui”. Caci zace acoperamântul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliile lumii, care sunt ratiunile fapturilor. Iar acest acoperamânt nu-l va putea ridica fara osteneli de bunavoie si fara de voie.
- Y Conducatorul norodului lui Israel nu poate vedea pamântul fagaduintei, care este nepatimirea, dupa fuga din Egipt, care este pacatul cu lucrul, nici dupa trecerea marii, adica a robiei prin pofta si afectiune, ci numai dupa petrecerea în pustie, asezata între faptele si miscarile pacatului, trimittând înainte pururi sa vazatoare si cercetatoare.
- Y Virtutile mai cuprinzatoare ale sufletului fiind trei: postul, rugaciunea si tacerea, cel ce vrea sa se desfaca (putin) de rugaciune trebuie sa se odihneasca într-o oarecare contemplatie naturala; cel ce vrea sa se desfaca de tacere într-o convorbire morala; iar cel ce posteste într-a doua mâncare daruita.
- Y Raiul nepatimirii, ascuns în noi, este icoana raiului viitor, care va primi pe cei drepti. Dar nu se vor afla afara de acela toti câti n-au putut sa ajunga înlauntrul acestuia.
- Y Albina, dorindu-se dupa livezi, își aduna de-acolo materia mierii; iar sufletul, scrutând veacurile, își aduna de acolo dulceata variata în cugetare.
- Y În viata singuratica, rasar gânduri simple; în viata în doi gânduri amestecate; iar de sufletul mult subtiat, gândurile s-au departat si vin la el numai minti goale de trupuri, care îi arata, descoperindu-i, ratiunile Providentei si ale Judecatiei, ca niste temelii ale pamântului.
- Y În viata în doi, barbatul si femeia nu pot sa vada simplu, caci aceasta se va afla numai în viata singuratica, în care, pentru asemanarea în Hristos nu se va cunoaste deosebirea între barbat si femeie.
- Y Gândurile nu sunt ale partii nerationale ale sufletului (caci nu este gând în dobitoace), nici ale celei mintale (fiindca nu e nici în îngeri). Ci fiind roade ale partii rationale si folosindu-se de închipuire ca de o scara, se urca spre minte de la simtire, vestindu-i aceleia cele ale acesteia, si se coboara spre simtire de la minte, punându-i acesteia înainte cele ale mintii.
- Y Când pacatul se primejduieste ca o corabie de puhoiul lacrimilor, gândurile rele se ivesc ca unele ce ies din adânc si încearca sa-i sara în ajutor.
- Y Gândurile se aduna în preajma sufletului, potrivit cu starea de fata a lui, fie ca niste tâlhari de mare ce vor sa-l scufunde, fie ca niste vâslasi ce vor sa-i ajute vazându-l primejduit. Cei dintâi îl atrag la largul gândurilor necuvenite, întorcând cârma, împing corabia la limanuri linistite.
- Y Gândul slavei desarte, fiind al saptelea, sufletul care doreste sa-l lepede ca pe cel din urma, de nu va dezbraca si pe cele dinaintea lui, nu va putea sa îmbrace pe al optulea, care este dupa ele si pe care dumnezeiescul Apostol îl numeste „locuinta cereasca”. Cu aceasta se pot îmbraca prin suspine numai cei ce s-au dezbracat pentru ea de cele materiale.
- Y De rugaciunea desavârsita se pot apropia gândurile îngeresti; de cea mijlocie cele duhovnicesti; iar de cea începatoare cele rational-naturale.

- Υ Faptuirea sta în a face simplu cele bune, ci si în a le face cum trebuie, savârsitorul hotărând de la sine vremea si masura pentru cele ce trebuie facute.
- Υ Contemplativul, având firea în armonie cu hotărârea voii, savârseste plutirea fara osteneala, ca dus de curgerea apei. Iar cel ce se îndeletniceste cu faptuirea, având afectiunea firii potrivnica hotărârii voii, sufera mare vântej de gânduri si putin lipseste sa ajunga la deznadejde, din pricina poverii.
- Υ Rugaciunea împreunata cu contemplatia duhovniceasca este pamântul fagaduintei, în care curge, ca un lapte si ca o miere, cunostinta ratiunilor Providentei si Judecatii lui Dumnezeu. Iar cea împreunata cu vreo contemplatie naturala este Egiptul, în care se ivesc, în cei ce se roaga, amintirea poftelor mai groase. În sfârșit, rugaciunea simpla este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabda, le închide din pricina poftelor bunatatiilor fagaduite; iar celor ce staruie pe lângă aceasta hrana îngustata le pricinuieste o gustare mai înalta, care dainuieste.
- Υ Precum mînzul nu sufera primavara sa stea la iesle si sa manânce cele de acolo, asa nici mintea tânara nu poate rabda mult îngustimea rugaciunii, ci se bucura mai bine, ca si acela, sa iasa la largul contemplatiei naturale, care se afla în psalmodie si în cetire.
- Υ Precum nu toti cei ce ajung la convorbirea cu împaratul pot sa stea la masa cu el, asa nici cei ce ajung la întâlnirea cu rugaciunea nu se vor bucura toti de contemplatia din ea.
- Υ Rugaciunea fara strapungerea inimii e socotita de minte asa cum e socotita de gâtlej mîncarea fara sare.
- Υ Se zice ca asinul salbatic rîde de gloata orasului; iar rinocerul nu poate fi legat de nimeni. Tot asa mintea care împarateste peste fire si peste ratiunile firii rîde de desertaciunea gândurilor când se roaga, si nu poate fi luata în stapînire de nimic din cele supuse simturilor.
- Υ Cel ce clatina batul împotriva câinilor îi întarîta împotriva sa. La fel îi întarîta pe draci cel ce se sileste sa se roage curat.
- Υ Cel ce se nevoieste trebuie sa-si strînga simtirea la un singur fel de hrana; iar mintea la rugaciunea de la un singur gând. Facîndu-se astfel neatîrnata de patimi, va ajunge acolo, ca sa fie rapita la Domnul, în vremea rugaciunii.
- Υ Cei stapîniti de patima placerii, fiind pamîntesti, când se roaga au gândurile ca niste broaste, care îi fura. Cei cu patimile mai domolite au contemplatiile ca niste privighetori, care îi distreaza prin zborul lor de pe-o creanga pe alta, adica de la o contemplatie la alta. Iar cei nepatimitori au parte de tacere si de liniste multa dinspre gânduri, în vremea rugaciunii.
- Υ Precum ostasul slobozit de la razboi se descarca de povara armelor, asa faptuitorul se descarca de gânduri, venind la contemplatie. Caci nici acela nu are trebuinta de arme decât în razboi, si nici acesta nu are trebuinta de gânduri decât daca se coboara la cele ce cad sub simturi.
- Υ Faptuitorii privesc trupurile pentru a cunoaste locul lor; iar contemplativii pentru a cunoaste firea lor. Dar numai cei ce se îndeletnicesc cu cunoasterea (gnosticii) privesc ratiunile amândurora.
- Υ În ratiunile trupurilor se cunosc cele netrupesti; iar în cele netrupesti se cunoaste Cuvîntul (Ratiunea) cel mai presus de fiinta, spre care se grabeste orice suflet stradalnic sa fie slobozit.

- Y Cel ce asteapta ca sa fie mâine chemat la împaratul, ce alta grija va avea, decât sa cugete la cuvintele care pot sa fie pe placul aceluia? De aceasta grijindu-se sufletul, nu se va înfatisa nepregatit la judecata de acolo.
- Y Nu este asa de greu sa fie oprit cursul râului ca sa nu curga în jos, cât e de greu celui ce se roaga sa înfrâneze când vrea navala mintii, ca sa nu se împrastie în cele vazute, ci sa se adune spre cele de sus si înrudite, macar ca acest lucru e potrivit cu firea, pe când celalalt e potrivit firii.
- Y Cel ce nu se roaga cu luare aminte, ci împrastiat, socoteste psalmul barbar, dar e si el barbar pentru psalm; si amândoi sunt socotiti de draci nebuni.
- Y Nu toti cei ce nu iubesc pe aproapele îl pot si urî; nici cei ce nu-l urasc îl pot si iubi. Si altceva este a pizmui sporul aceluia, si altceva a-i împiedica sporirea. Dar cea mai de pe urma treapta a pacatului sta în a nu fi numai muscat de darurile aceluia, ci în a si cleveti însusirile lui bune, ca n-ar fi asa.
- Y Mai întâi sufletul își închipuie raul, pe urma îl pofteste, apoi se patrunde de placere sau de întristare, pe urma îl vede cu simturile si apoi intra în atingere vazuta sau nevazuta cu el. Toate acestea sunt întovarasite de gânduri, afara de prima miscare, care daca nu e primita, tot raul de dupa ea va ramâne nelucrat.
- Y Cei ce s-au apropiat de nepatimire sunt clintiti numai de naluciri; cei cu patimile domolite de poftes; cei stapâniti de voluptate de afectiuni. În simtirea raului se afla cei ce abuzeaza de cele trebuincioase, dar cu întristare; iar în atingere cu el cei ce se însotesc cu el fara întristare.
- Y Placerea se salasluiesc în toate madularele trupului. Dar nu tuturor se arata la fel de tulburatoare. Ci unele se tulbura mai mult de partea poftitoare a sufletului, altele de mânie si iarasi altele de cele care tin de cugetare. Cele dintâi sunt tulburate de lacomia pântecelui, cele de-al doilea de furie, iar cele de-al treilea de viclenie, pricina tuturor patimilor.
- Y Cei ce resping atacurile nu lasa sa intre gândurile la via rationala ca niste fiare si sa faca paguba în roadele ei. Iar cei ce se însotesc fara sa se îndulceasca cu ele, le lasa simplu sa intre, dar sa nu se atinga nicidecum de roadele ei. Cei ce vorbesc dulce cu patimile prin gânduri, dar nu vin la încuviintare, se aseamana cu cei ce lasa fiara sa intre înlauntrul tarinii si a îngraditurii, dar nu-i îngaduie sa se sature din strugurii viei. Dar pe urma o gasesc si mai tare decât puterea lor, ajungând adeseori la încuviintarea patimilor.
- Y Cel ce mai are lipsa de îngrijirea îngraditurii prin înfrânare înca n-a ajuns la simplitate. Caci cel desavârsit, zice, nu se înfrâneaza (ci cel ce se lupta înca). El se aseamana cu cel ce are vie, sau tarina, nu în mijlocul multor altor vii si locuri, ci undeva într-un colt. De aceea are lipsa de multa paza si trezvie. Dar via celui ce a ajuns la simplitate nu poate fi atinsa din nici io parte, întocmai ca a unui împarat sau a altui stapânitor înfricosat, care face sa se cutremure hotii si trecatorii chiar si numai la auzul lui.
- Y Multi urca pe crucea relei patimiri, dar putini primesc piroanele ei. Caci multi se supun ostenelelor si necazurilor celor de bunavoie, dar celor ce vin fara voie nu se supun decât cei ce au murit cu desavârsire lumii acesteia si odihnei din ea.
- Y Cel ce respinge si nu primeste lauda oamenilor si odihna trupului s-a dezbracat si de ultima haina a slavei desarte. Aceasta s-a învrednicit sa se îmbrace înca de aici în stralucirea locuintei din cer, cautata cu multe suspine.

- Y Daca gustul e stapânit de placeri, e cu neputinta sa nu-l urmeze si celelalte simturi, chiar daca cele de sub pântece ale celor mai reci par sa fie linistite, ca si ale celor îmbatrâniti, care nu mai primesc înfocarea, din istoveala. Dar stearpa care preacurveste nu va fi socotita neprihanita, prin aceea ca nu naste. Ci zicem ca e neprihanit acela care nu patimeste înauntru si nu se rostogoleste din pricina vederii.
- Y Partea poftitoare a sufletului se vadeste cum este, în mâncari, în înfatisari si în glas, în pornirile cu voia, sau altfel în gust, în vedere si în auz, dupa cum se foloseste bine sau rau de ele, sau se afla la mijloc între acestea doua.
- Y Cei ce ne îndeamna sa ne învoim cu placerile gâtlejului, pâna ce suntem nedespartiti, face ceva asemanator cu cei ce ne poruncesc sa zgâriem ranile aproape de vindecare, sau sa scarpinam bubele pentru placerea ce ne-o fac, sau sa mâncam bucate care sporesc caldurile, sau sa surpam îngraditura viei si sa lasam sa intre, ca o fiara, cugetul trupului, care sa strice gândurile cele bune ca pe niste struguri. Acestora nu trebuie sa le dam ascultare, nici sa nu ne plecăm la lingusirile fara rost ale oamenilor si ale patimilor. Ci mai degraba sa întarim îngraditura înfrânării pâna nu vor înceta fiarele, adica patimile trupesti, sa urle, sau gândurile desarte sa coboare ca niste pasari si sa vatame via, adica sufletul calauzit de vederile cele în Hristos Iisus Domnul nostru, Caruia fie slava, în vecii vecilor, Amin.

Ioan Carpatiul

- Y Precum focul învaluia rugul, dar nu-l ardea, asa si la cei ce au primit darul nepatimirii, chiar de ar purta un trup foarte greu si foarte aprins, caldura trupului nu tulbura si nu întineaza întru nimic trupul sau mintea. Caci glasul Domnului a desfacut flacara de fire. Fiindca voia si cuvântul lui Dumnezeu a despartit cele unite dupa fire.
- Y Luna crescând si iarasi scazând arata starea omului, care aici face cele bune si aici pacatuieste, apoi se întoarce prin pocainta la viata virtuoasa. Deci nu s-a pierdut mintea celui ce a gresit, cum socotesc unii de la voi, precum nu se micsoreaza trupul lunii, ci lumina ei. Omul îsi recâstiga asadar iarasi stralucirea sa prin pocainta, precum luna, dupa ce s-a mistui, se îmbraca iarasi de la sine cu lumina. Caci „cel ce crede în Hristos, de va si muri, viu va fi”; „si va cunoaste, zice, ca Eu Domnul am grai si voi face”.
- Y De se va rascula în cugetul tau roiul gândurilor urâte si slabind vei fi biruit, sa stii ca te-ai despartit pentru o vreme de harul dumnezeiesc. De aceea ai si fost dat pe mâna caderii tale, dupa o dreapta judecata. Drept aceea lupta sa nu fii lipsit niciodata de har, din neputarea de grija, nici pentru o clipa. Iar de vei putea sa te ridici din alunecare si sa treci peste zidul gândurilor patimase si peste atacurile întinate necontenite, aduse de marea dibacie a vrajmasilor, sa nu uiti de harul dat tie de sus. Caci zice Apostolul: „Nu eu, ci harul lui Dumnezeu, care e cu mine”, a lucrat o astfel de biruinta si m-a ridicat din gândurile întinate ce s-au sculat asupra mea, si m-a izbavit de barbatul nedrept, adica de diavolul, si de omul cel vechi. Pentru aceasta, usurat de aripa Duhului si slobozit de povara trupului, am putut zbura deasupra dracilor ce umbla sa vâneze si sa prinda mintea omeneasca cu patima placerii, pe care i-o arata,

atragând-o cu sila spre ea. Cel ce m-a scos prin urmare din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este cel ce, luptând pentru mine cu brat ascuns, a biruit pe Amalec și mi-a dat nădejdea că Domnul va zdrobi de la fața noastră și celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. Acesta este Dumnezeuul nostru, care ne va da înțelepciune și putere (caci cine sunt aceia care, luând înțelepciune, nu au luat și puterea Duhului, spre a birui pe vrajmasi), „acesta va înalta capul tău peste vrajmasii tăi și-ți va da ție aripi ca de porumb și, zburând, te vei odihni la Dumnezeu”. Pune-va Domnul „arc de aramă în bratele tale”, arătându-te tare, ager și viguros împotriva vrajmasului și împiedicând sub tine pe toți cei ce-ți stau împotriva. Pune deci în socoteala Domnului harul curăției, mulțumindu-l că nu te-a închis în mâinile voilor trupului tău, ale sângelui și ale duhurilor stricacioase și necurate, care le întăra pe acestea, ci te-a întărit pe tine cu dreapta Lui. Zideste-ți jertfelnic ca Moise după ce a pus pe fuga pe Amalec. „Pentru aceasta mărturisi-mă-voi ție, Doamne, și numele Tău voi cânta”, marind puterile Tale, că ai izbăvit de stricăciune viața mea și m-ai răpit din cursele și săgetăturile rautății viclene, învechite și cu multe fete.

- Y Dracii cei vicleni înviorăz, înnoiesc, înalta și înmultesc în noi patimile spurcate. Iar meditațiile cuvântului dumnezeiesc, și mai ales cele ce se fac cu varsare de lacrimi, omorâș patimile și le risipesc, chiar dacă sunt vechi, și fac să înceteze treptat lucrările lor pătoase, stricătoare de suflet și de trup. Numai noi să nu ne lenevim de a starui pe lângă Domnul prin rugăciune și prin nădejde neslabită și neînfricată.
- Y Când, sânguindu-te pentru virtutea postirii, nu o poți dobândi din pricina neputinței, și cu inima zdrobită te întorci cu mulțumire către Purtătorul de grijă și Judecătorul tuturor, însuși faptul de a mulțumi milostivirii lui Dumnezeu ție se va pune la socoteală, numai să te arăți pururi umilit înaintea Domnului și să nu te înalți față de nici un om.
- Y Stîind vrajmasul că rugăciunea ne este nouă aparatoare, iar lui vătămătoare, și silindu-se să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta științelor elinesti, de la care ne-am departat, și ne îndeamnă să ne ocupăm cu ele. Să nu ascultăm de el, că nu cumva, departându-ne de la legile plugăriei noastre, să culegem, în loc de smochini și struguri, spini și maracini. „Căci înțelepciunea lumii acesteia s-a socotit nebunie la Dumnezeu”.
- Y Ai Scriptura mărturie că cineva, chiar patimas fiind, dacă crede cu toată inima și cu smerenie, primește harul nepatimirii. Căci zice: „Astăzi vei fi cu mine în rai”; „Credința ta te-a mântuit, mergi în pace”, în pacea preafericitei nepatimiri, și celelalte de felul acesta; sau: „Toamna se coc strugurii”; sau: „Fie vouă după credința voastră”.
- Y Când, urând patimile, suntem tulburati și mai tare de gândurile nerusinate ale dracilor, să ne sprijinim și mai mult pe credința în Domnul și să ne facem și mai întărita nădejdea în bunurile vesnice făgăduite, de care se silesc vrajmasii să ne lipsească și să ne înstrăineze, din pizma. Căci dacă n-ar fi foarte mari acele bunuri, n-ar arde dracii de o atât de mare pizma împotriva noastră și nu ne-ar săgeta așa de des cu gânduri întinate, crezând că își vor satura furia lor și ne vor împinge la deznădejde, prin supărarea multă și cu anevoie de purtat.
- Y Unii spun că făptuirea este cunostința cea mai adevărată. Drept aceea silite-va să vă arătați credința și cunostința mai mult prin fapte. Căci cel ce se mândrește numai cu cunostința va auzi: „Pe Dumnezeu mărturisesc că îl știu, dar prin fapte îl tagăduiesc”.

- Y Dracii se silesc sa spurce pe nevoitor, prin naluciri rusinoase si prin scurgerea samantei, cele mai adeseori în vremea praznicelor si a sfintelor slujbe, si mai ales când vrea cineva sa se apropie de masa cea de taina. Dar nici prin aceasta nu vor rani sau slabi pe cel obisnuit sa poarte toate cu rabdare si cu vitejie. „Deci sa nu se laude împotriva noastra cei strâmbi ca cei drepti”.
- Y Vrajmasii se razbuna pe purtarea si râvna ta, palmuindu-ti sufletul cu încercari felurite si negraite. Dar din necazurile multe si nespuse ti se împleteste cununa; si „întru neputinte se desavârseste puterea lui Hristos”; si în starile triste ale sufletului obisnuieste sa înfloreasca harul Duhului. „Ca a rasarit celor drepti lumina în întuneric”. Sa tinem numai îndrăznirea si lauda nădejdi tare pâna la sfârșit.
- Y Nimic nu obisnuieste sa piarda asa de mult virtutea, ca luarea ei în râs, batjocura si vorbaria desarta. Dar iarasi nimic nu înnoieste asa de mult sufletul învechit si nu îl face sa se apropie de Dumnezeu, ca frica de Dumnezeu, atentia cea buna, cugetarea neîncetata la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugaciunea si urmarirea câstigului din privegheri.
- Y Multa destoinicie si mult folos câștiga sufletul daca rabda cu tarie orice necaz, fie ca vine de la oameni, fie de la draci, si daca stie ca suntem datori sa purtam ostenelile si sa nu învinuim pe nimeni decât pe noi însine. Caci cel ce învinuieste pe altul pentru necazurile sale a alunecat din dreapta judecata a ceea ce se cuvine.
- Y Se întâmpla uneori, ca înmultindu-se ispitele, omul sa se departeze de la scaunul de-a dreapta, chiar daca e sânguitor, adica sa iasa din rânduiala lui, „toata înțelepciunea si tot mestesugul lui fiind înghitit”, cum zice Scriptura. Aceasta, ca sa nu ne încredem în noi însine si sa nu se laude Israel, zicând: „Mâna mea m-a izbavit pe mine”. Dar nadăduieste ca vei fi asezat iarasi în starea frumoasa de mai înainte, fiind alungat si cazând de la tine cel viclean, prin porunca dumnezeiasca. Caci acesta ne atâta sa privim si sa auzim toate cu patima si ne împinge spre pacat. Învaluindu-ne mintea ca într-o ceata groasa, el face si trupul sa simta o greutate si o povara negraita. Iar ratiunea cea fireasca, ce e simpla si neprefacuta, asemenea copiilor de curând nascuti, o face complicata si foarte experta în tot felul de pacate, otravind-o si scotând-o din firea ei prin aplecarea în doua parti.
- Y Când sufletul iese din trup vrajmasul da navala asupra lui, razboindu-l si ocarându-l cu îndrazneala si facându-se pârâs amarnic si înfricosat al lui pentru cele ce a gresit. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu si prea credincios, chiar daca a fost mai-nainte ranit adeseori de pacate, nu se sperie de navalirile si amenintările aceluia, ci se întăreste si mai mult întru Domnul si zboara plin de bucurie, încurajat de Sfintele puteri care îl conduc, si împrejmuit ca de un zid de luminile credintei, strigând si el cu multa îndrazneala diavolului viclean: Ce este tie si noua, înstrăinatule de Dumnezeu? Ce este tie si noua, fugarule din ceruri si sluga vicleana? Nu ai stapânirea peste noi, caci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stapânirea peste noi si peste toti. Lui i-am pacatuit, Lui îi vom raspunde, având zalog al milostivirii lui fata de noi si al mântuirii noastre cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzatorule. Caci nimic nu este tie si slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrazneala, diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând sa stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboara asupra vrajmasului, palmuindu-l, ca pasarea numita oxypterix (repede zburatoare) pe corb. Dupa aceasta e dus cu veselie de dumnezeiestii îngeri la locurile hotărâte lui, potrivit cu starea lui.

- Y Chiar si o ispita mica, daca e îngaduita, împiedica pe cel ce se sânguieste în înaintare. Sa te încredinteze despre aceasta echeneida, pestisorul cel atât de mic, care opreste numai cu atingerea o încarcatura foarte mare, împiedicând-o sa înainteze. Si adu-ti aminte de cel ce zice: „Eu, Pavel (cel atât de mare), am vrut sa viu o data si încă o data la voi, dar ne-a împiedicat Satana”. Dar sa nu te tulburi pentru aceasta, ci lupta-te mai departe prin rabdare si vei avea parte de har.

- Y Poate fi cineva foarte bogat în virtuti, dar daca din nepasare se abate de la ceea ce se cuvine, se ridica asupra lui fiii rasariturilor rele de la Amalec si mai ales de la Madiam, puterea cea iubitoare de curvie, împreuna cu camilele lor, adica cu amintirile patimase, carora nu este numar, si nimicesc toate roadele pamântului, adica ale faptuirii si ale deprinderii celei prea bune. Atunci saraceste Israel si se împutineaza cu sufletul si se vede silit sa strige catre Domnul. Iar din cer ce trimite gând bun, care imita pe Ghedeon prin multa credinta si smerita cugetare. „Caci mia mea, zice, este cea mai smerita în Manase”, ca sa lupt împotriva atâtor multimi cu trei sute de oameni slabi si sa dobândesc în chip minunat biruinta împotriva vrajmasilor, cu ajutorul harului.

- Y Nu vei putea sa calci peste aspida si vasilisc, si celelalte, daca nu vei primi de la Dumnezeu, prin multa rugaciune, îngeri aparatori, care sa te ridice cu mâinile lor si sa te faca sa fii mai presus de cugetul trupesc.

- Y Când cineva, chiar daca se lupta cu putere, va fi biruit, sa nu se întristeze si sa nu slabeasca nicidecum, ci ridicându-se sa se încurajeze cu cuvintele lui Isaia, cântând unele ca acestea: „Întarindu-va ati fost înfrânti, o, draci vicleni. Deci daca iarasi veti izbândi, iarasi veti fi biruiti”; si „Sfatul pe care-l veti planui, îl va împrastia Domnul, caci cu noi este Dumnezeu, cel ce ridica pe cei cazuti si face sa fie taiati vrajmasii nostri, când ne pocaim”.

- Y Este cu neputinta celui povatuit prin încercari sa treaca prin ele fara întristare. Dar dupa acestea, de multa bucurie se umplu unii ca acestia, si de lacrimi dulci si de gânduri dumnezeiesti toti câti au cultivat osteneala si necazurile în inimile lor.

- Y Desi Isaac a voit sa binecuvânteze, iar Essau a alergat spre dorinta binecuvântarii, totusi n-au izbutit. Dumnezeu a miluit si a binecuvântat si a uns în duh nu pe acela pe care l-am voit noi, ci pe care l-a rânduit spre slujire mai înainte de a-l voit noi, ci pe care l-a rânduit spre slujire mai înainte de a-l fi facut. Deci sa nu ne tulburam, nici sa pizmuim când vedem niscai frati vrednici de plâns si prea mici, înaintând în virtute. Ai auzit doar si pe Domnul zicând: „Da acestuia locul” sa se aseze la masa mai sus. Ma minunez mai degraba de judecatorul care a judecat asa de înțelept si de negrait în privinta acestora, ca acela este cel mai mic si mai de pe urma sa fie primul si sa povatuiasca, iar noi cei ce stam înaintea aceluia cu nevointa si cu vremea, sa ramânem la urma. Deci pe fiecare om sa-l privim dupa cum i-a împartit Domnul. Caci s-a scris: „Daca în Duhul traim, în Duhul sa umblam”.

- Y Nu primi niciodata ca cel ce este sub ascultarea ta sa-ti zica: da-mi pentru o vreme stapânirea (libertatea) ca sa dovedesc lucrul cutare sau cutare în privinta virtutii si voi izbândi. Caci cel ce zice asa e vadit ca-si face voia sa si înlatura rânduielile celei mai bune ascultari.

- Y Se întâmpla uneori ca învâtorul e dat spre necinstire, suferind încercarile pentru cei ce s-au folosit duhovniceste. Caci „noi, zice, suntem necinstiti si ocarâti si neputinciosi, iar voi v-ati facut slaviti si puternici întru Hristos”.

- Y Gândul patimas este izvor si pricina a stricaciunii prin trup. Cel ce cultiva însa trezvia îl alunga din suflet, dupa greseala prin pocainta, dar si înainte de greseala. Bine este deci caci ati plâns mai mult, ca sa se scoata din mijlocul vostru gândul viclean si necuvios, care v-a îndemnat sa faceti acest lucru. Prin urmare plânsul se împotrivesc duhului stricaciunii.
- Y Cine va vesti celui întristat de lipsa de slava si de neputinta în virtuti ca va vedea pe Iisus, nu numai în viitor, ci înca si aici, venind la el cu putere si cu slava multa, prin nepatimire? Acesta va putea zice ca Sara, sau ca sufletul ce-a îmbrânit în nerodire si a nascut, împotriva asteptarii, fiu al dreptatii: „râs a facut mie Dumnezeu”, adica mi-a daruit cea mai mare bucurie, mie celui întristat ani îndelungati de multimea patimilor, sau, cum zice alt tâlcuitor: „desfatare mi-a facut mie Dumnezeu”, adica „s-au înnoit tineretile mele ca ale vulturului”. Caci, dupa ce am îmbrânit în pacate si în patimi de necinste, acum m-am nascut din nou si întineresc si ma înfragezesc, eu cel ce ma înasprisem la fire, si vad acum luminos lucrurile din lume, fiindca am primit din nou simplitatea si necomplicatia cea dupa fire, însanatosindu-mi-se mintea, prin mila cea mare a lui Dumnezeu. Trupul meu s-a facut ca al lui Neeman Sirianul, asemenea celui al pruncilor, pentru ca m-am spalat în Iordanul cunostintei. Si prin harul lui Dumnezeu vietuiesc acum într-un singur mod, izbavit fiind de voia sarpei si de roiul gândurilor mult stiutoare si prea materiale ale pacatului, pe care le câstigasem mai înainte împotriva firii.
- Y Presupune ca Domnul zice catre tine: Am luat pentru o vreme de la tine harul acesta si acela, de care socoteai ca mintea ta e plina si se poate odihni, si ti-am dat în locul lor darul acesta si acela, de acelasi pret. Tu însa, gândindu-te la cele luate si neprivind la cele date în locul acelora, esti posomorât si îndurerat si te topesti de întristare. Dar întristat de mine, tu îmi produci bucurie. Caci eu întristez spre folos, urmarind mai degraba sa mântuiesc, decât sa pierd pe cel ce l-am socotit sa-mi fie fiu.
- Y Socoteste ca-ti poruncesti sa nu manânci peste si vei vedea dupa acestea ca vrajmasul te împinge neîncetat spre poftirea pestelui, iar tu de asemenea tinzi cu patima spre înfruptarea cu lucrul neîngaduit, ca sa înțelegi cele ce s-au întâmplat lui Adam ca tip. Caci auzind acela: numai din acest lucru sa nu manânci, mai ales spre acest lucru oprit a alergat cu multa pofta.
- Y Daca ti-ai ales sa te îmbraci cu nepatimirea, sa nu fii fara grija, ci sileste-te cu toata puterea sa o dobâdesti. Caci „suspina, dorind sa ne îmbracam cu locuinta noastra din cer”, ca sa fie înghitit muritorul de viata, nu numai trupeste, dupa sfârșitul veacului, ci înca de aici, în chip spiritual (inteligibil), ca arvuna. Caci „înghititu-s-a moartea în biruinta”, si înghititi vor fi toti Egiptenii care ne necajesc, urmarindu-ne în valurile puterii trimise noua din cer.
- Y Sa nu uiti pe cel ce a zis: Ma tem „ca nu cumva, dupa ce am vestit altora, eu însumi sa ajung de lepadat”; si iarasi: „Cel ce crede ca sta sa ia aminte sa nu cada”; si „Tu, cel duhovnicesc, ia seama la tine însuti, ca sa fii si tu ispitit”. Sa nu uiti de caderea si faradelegea lui Solomon, dupa atâta har. Si sa nu dai uitarii tagaduirea neasteptata a marelui Petru. Daca ai uitat acestea, te vei încrede în cunostinta ta, te vei mândri cu vietuirea, te vei lauda cu vremea îndelungatei tale nevointe si vi da loc trufiei. Deci nu te face nepasator, o, frate, ci mai degraba teme-te pâna la ultima rasflare, chiar daca ai ajuns la numarul anilor lui Moise, si roaga-te zicând: „Doamne, sa nu ma lepezi în vremea batrânetilor mele; când va lipsi virtutea mea sa nu ma lasi pe mine. Dumnezeule, Mântuitorul meu! În Tine e cântarea mea pururi ”.

- Y Cum ar putea fi convins cel necredincios sau puțin credincios ca furnica zboara și cutare vierme se face pasare și ca se întâmplă și alte multe lucruri în zidire, ca lepadând macar astfel boala necredinței și a deznădejdi, să-i crească aripi și să înflorească în el ca într-un pom cunoscută prelaudată. Căci „Eu sunt, zice, cel ce înverzesc lemnul uscat și înverzesc oasele uscate”. Să nu ne topim de grijile celor trebuincioase trupului, ci să credem din tot sufletul lui Dumnezeu, cum a zis un oarecare barbat minunat: „Încredeti-vă în Domnul și va va întări”, și cum scrie fericitul Apostol Petru: „Fiti cumpătați și fiti treji în rugăciuni și toată grija voastră aruncați-o asupra Domnului, căci El are grija de voi”. Iar dacă te mai îndoiești și nu crezi că are grija de tine că să te hranească, privește la paianjen și gândește-te cât de mult se deosebeste omul de paianjen. Nimic nu este mai slab ca el, nici mai fără de putere, căci nu are averi, nu face călătorii peste mari, nu se judecă, nu se mânie, nu adună în jîtnite, ci-și duce viața în desăvârșită blândete, cumpătate și liniște, nu iscodește cele ale vecinilor, ci face numai lucrurile sale, iar în ocupația sa rămâne într-o pasnică și netulburată liniște, spunând, parca, celor ce iubesc lenea, doar atâta: „Cel ce nu vrea să lucreze nici să nu mănânce!” Atâta tace, încât îl biruiește covârșitor și pe Pitagora, pe care Elinii îl admira mai mult decât pe toți filozofii, pentru nevointa să înfrânarea limbii. Pitagora, chiar dacă nu vorbea cu toți, dar vorbea în ascuns uneori cu cei mai apropiați și adeseori îndruga către boi și vulturi anumite băgăieli și aiureli; iar înfrânându-se cu totul de la vin, el se folosea totuși de apă. Dar paianjenul a întrecut înfrânarea limbii lui Pitagora prin tăcerea covârșitoare și totală și disprețuiește deodată vinul și apa. În această stare liniștită petrecând firavul și neînsemnatul paianjen și neîngaduindu-și niciodată să umble pe afară, nici să ratească încoace și încolo cum i se naște prin minte, nici să se ostenească și să muncească la nesfârșit, Domnul, care „locuiește în cele înalte și spre cele smerite privește”, (căci nimic nu e mai smerit ca paianjenul), și-și întinde până la el purtarea Sa de grija, îi trimite în fiecare zi mănecarea aproape de unghetul lui, făcând să cada în pânza lui micile musculite de care are trebuința.
- Y Dar va zice cineva dintre cei robiti lacomiei de mâncare că eu mănânc foarte mult și, fiindcă cheltuiesc mult, sunt silit să mă încurc în nenumărate treburi ale vieții. Dar și acesta să privească la chitii cei mari, care pasc în Oceanul Atlantic, cum sunt hrăniți de Dumnezeu din belșug și niciodată nu știu ce-i foamea. Căci fiecare din ei înghite atâta hrană cât nu poate cheltui zilnic nici o cetate cu mulți locuitori. „Toate, zice, către Tine asteapta, să le dai lor hrană la bună vreme”. Prin urmare Dumnezeu este cel ce hrănește și pe cel ce mănâncă mult și pe cel ce mănâncă puțin. Auzind acestea, lasă-te întreg în seama lui Dumnezeu și a credinței, și tu cel ce ai un pântec larg și incapabil, lepadând orice fel de împrăștiere lumească și cugetul mult îngrijat, și „nu fi necredincios, ci credincios”.
- Y Cum am putea rapune pacatul, care a pus stăpânire pe noi? E trebuința de silă. Căci barbatul, zice, osteneste într-o nevoie și alungă cu silă pierzania de la el, râvnind întotdeauna să se înalte spre sfîntenia gândurilor sale. Iar să departa silă prin silă nu-i oprit de legi. Dacă deci punem la lucru silă vreunei strădinte, chiar foarte slabe, și sezând în Ierusalim, adică în rugăciune neîncetată și în celelalte virtuți, așteptăm apoi puterea care ne vine de sus, să veni la noi o silă puternică, ce nu mai lucrează ca silă noastră slabă, ci este o silă ce nu poate fi aratăta fi aratăta prin buze trupesti. Ea va birui cu marea ei putere și va înfrânge obisnuința cea rea și rautatea dracilor. Va birui și pornirea spre mai rău a sufletelor noastre, precum va birui și mișcările necuvenite ale trupului. „Si s-a făcut, zice, sunet din cer, că de vijelie ce vine cu putere”, că să alunge cu silă pacatul ce ne silește puterea spre mai rău.

- Y Vrajmasul sta la pânda ca un leu în culcusul sau si ne întinde pe ascuns curse si laturi de gânduri necurate si necredincioase. Dar si noi, daca nu dormim, putem sa-i punem curse si laturi, înca mai mari si mai înfricosate. Caci rugaciunea, cântarea, privegherea, smerenia, slujirea aproapelui, mila, multumirea si ascultarea cuvintelor dumnezeiesti, i se fac vrajmasului curse, laturi, frânghii si gropi în care cade.
- Y Precum pentru lucrurile din afara sunt zarafi, tesatori, vânatori, oameni de razboi si mestesugari, asa si pentru cele dinauntru cugeta ca sunt între gânduri unele care se ocupa cu jocurile de noroc, altele otravesc, altele tâlharesc, altele vâneaza, altele murdaresc, altele omoara si asa mai departe. Tuturor trebuie sa le interzicem scurt intrarea, prin împotrivire evlavioasa si rugaciune, si mai ales celor ce murdaresc, ca sa nu spurce locul cel sfânt si sa întineze pe omul lui Dumnezeu.
- Y Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a facut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci si cu gândul. „Caci zicea în sine cea cu curgere de sânge, de ma voi atinge chiar si numai de marginea hainelor Lui, ma voi mântui”; iar sluga lui Avraam graia lui Dumnezeu despre Rebeca în gând”.
- Y Aproape pacatul însusi împinge pe cel ce se caieste spre , Dumnezeu, dându-i un fel de simtire a putorii, a poverii si a nebuliei lui. Dar pe cel ce nu vrea sa se aplece spre pocainta nu-l împinge spre Dumnezeu, ci tinându-l mai degraba în puterea sa, îl leaga cu lanturi de nedelegat, făcând mai tari si mai napraznice poftele pierzaniei.
- Y Zice legea: „Iar de vor fi marturisite si nu-l va pierde pe el, va ispasi platind”. Se întâmpla uneori la vreun ospat ca sare înainte gândul slavei desarte, vrând sa vorbeasca fara vreme. Dar gândurile îngeresti se vor împotrivi, cerându-ti sa înabusi gândul iubitor de vorbarie si nelalocul lui. Daca deci nu-l vei înabusi prin tacerea cea buna, ci-l vei lasa sa iasa afara, dupa ce te vei fi umplut de fumul mândriei, vei plati gloaba, fiind predat de judecata fie unui pacat mare, fie unor dureri grele trupești, fie loviturilor îndesate ale fratilor, fie osândeii din veacul viitor. Caci si pentru cuvântul fara rost si iubitor de slava desarta vom da socoteala, din pricina lipsei de disciplina a limbii. De aceea trebuie sa ne pazim limba cu trezvie.
- Y Nu îngadui celor ce slujesc betiei si robesc meselor fara rânduiala sa fie cu îndrazneala fata de tine; nici ce vreau sa-ti graiasca cu nerusinare, chiar daca ar fi cu parul alb, sau chiar daca ar avea ani multi în viata monahala, ca nu cumva sa te acopere cu putreziciunea, cum zice Scriptura, si sa fii dus împreuna cu cei necurati si netaiati împrejur la inima.
- Y Petru primeste întâi cheile, apoi e lasat sa cada si sa se lepede, ca sa i se înțelepteasca cugetul prin cadere. Deci si tu vei cadea în tot felul de gânduri dupa ce-ai primit cheia cunostintei, nu te mira, ci slaveste pe singurul înțelept, pe Domnul nostru, care înfrâneaza prin diferite strâmtorari parerea de sine ce se înalta pe sine pentru cunostinta dumnezeiasca. Caci ispitele sunt un frâu, care poate sa înfrâneze mândria omului, prin purtarea de grija a lui Dumnezeu.
- Y Cel ce porneste împotriva dracilor, fie prin înfrânare, fie prin rugaciune, fie prin orice virtute, mai tare si mai cu râvna, va primi si de la ei lovituri tot mai grele, pâna ce se va descuraja vazând osânda mortii spirituale (inteligibile) în sufletul sau, încât sa ajunga sa zica: „Cine ma va izbavi de trupul mortii acesteia”, caci sunt silit sa ma supun fara voie legilor vrajmasilor?

- Y Nu degeaba s-a scris ca ziceau unii dintre ei: „Sculati-va si sa mergem la poporul cel întarit întru nadejde si linistit”; sau iarasi: „Veniti sa ne suim si sa vorbim cu ei o limba de gând (inteligibila) vicleana, si-i vom întoarce pe ei de la adevar spre noi”. Caci cumplitii draci obisnuiesc în toata vremea vietii sa-si ascuta sulitele ispitelor împotriva celor ce si-au ales viata de liniste. Si mai furios lupta ei împotriva celor mai cuviosi si mai cinstitori de Dumnezeu, împingându-i spre pacatul cu fapta prin razboaie greu de rabdat, doar vor putea astfel sa-i desfacă pe cei razboiti de credinta în Hristos, de rugaciune si de buna nadejde. „Dar noi, cum zice David, nu ne vom departa de la Tine, pâna ce nu te vei milostivi spre noi si nu se vor departa de la noi cei ce vreau sa ne înghita pe noi; nu ne vom departa de la Tine, pâna ce nu vei porunci sa fuga de la noi cei ce ne ispitesc pe noi si nu vom fi facuti iarasi vii prin rabdare si prin nepatimire ferma”. Caci mijloc de ispitire este viata omului si adeseori ni se gateste de catre conducatorul luptei vreme rânduita spre a cadea sub picioarele celor de alt neam. Dar e propriu sufletului mare si viteaz sa nu deznadajduiasca în nenorociri.
- Y Daca dracul e asa de tare, ca chiar daca nu vrea omul, îl schimba si-l duce spre pierzania sa, scotându-l din starea cea buna a firii, cu cât nu va fi mai tare Îngerul, care primește la vremea hotarâta porunca de la Dumnezeu sa întoarca spre bine toata dispozitia omului? Daca vântul cel foarte rece de la Miazanoapte a fost asa de tare ca a putut sa faca firea moale a apei vârtoasa ca pe a pietrelor, ce nu va putea face vântul cel foarte cald de la Miazazi? Daca aerul cel foarte rece le face pe toate sa se retraga din calea lui (caci „cine va sta în fata gerului”), cum nu va întoarce caldura toate spre sine. Sa credem deci ca mai curând sau mai târziu carbunele rece si negru al cugetarii noastre se va face fierbinte si luminos, prin atingerea focului atotdumnezeiesc.
- Y Am auzit pe unii frati care sunt neîncetat bolnavi cu trupul si nu pot sa se foloseasca de post, zicând catre mine: Cum putem sa ne izbavim de diavoli si de patimi, fara post? Acestora trebuie sa li se spuna: Nu numai prin înfrânare de la mâncari, ci si prin strigarea inimii veti putea zdrobi si izgoni gândurile rele si pe cei ce le strecoara. „Strigat-am catre Domnul, zice, întru necazul meu si m-ai auzit”; si iarasi s-a scris: „Din pântecele iadului ai auzit strigarea mea si glasul meu”; si „sa se ridice din stricaciune viata mea”. De aceea „pâna ce va trece faradelegea”, adica tulburarea pacatului, „striga-voi, zice, catre Dumnezeu cel prea înalt”, ca daruindu-mi cea mai mare binefacere, sa nimiceasca cu puterea Lui însasi momeala pacatului si sa surpe idolii cugetarii patimase si sa goleasca de idoli Atena noastra ocupata de idoli. Deci n-ai primit darul înfrânării, cunoaste ca Domnul vrea sa te asculte prin rugaciune si nadejde când te rogi. Deci cunoscând judecata lui Dumnezeu, nu te descuraja pentru neputinta nevointei. Ci mai degraba staruieste în lucrarea izbavirii de vrajmasi prin rugaciune si rabdare, împreunata cu multumire. Deci de va vor alunga gândurile neputintei si ale suferintei din cetatea postirii, fugiti în alta, adica în rugaciune si multumire.
- Y Zice Faraon, rugându-se: „Sa ia Dumnezeu de pe mine moartea aceasta”. Si a fost ascultat. Asemenea si dracii, rugând pe Domnul ca sa nu fie trimisi în adânc, au primit împlinirea cererii. Cu cât mai vârtoș nu va fi ascultat crestinul, rugându-se sa primeasca slobozenie de moarte mintala (inteligibila, spirituala)?
- Y Când a lasat diavolul de Domnul, au venit Îngerii si îi slujeau Lui. Sa stim deci ca precum nu s-a scris ca în vremea ispitirii Lui erau de fata Îngerii, asa ca si când suntem noi ispititi se retrag pentru o vreme Îngerii lui Dumnezeu, nu departe de noi. Apoi, dupa retragerea ispititorilor, vin

iarasi la noi, slujindu-se de gânduri dumnezeiesti, cu sprijiniri, cu luminare, cu strapungere, mângâiere, rabdare, îndulcire si cu toate câte mântuie, întaresc si refac sufletul ostenit. Caci s-a spus lui Natanail: „Vei vedea Îngerii suindu-se si pogorându-se peste Fiul Omului”, adica slujirea si ajutorul Îngerilor se va revarsa din belsug peste neamul omenesc.

- Y David a pretuit râvna celor ce au iesit împreuna cu el din Sichelag împotriva celor de alt neam, desi slabind au ramas la râul Bosor. Caci întorcându-se la ei dupa biruinta asupra barbarilor si auzind pe cei ce ziceau ca nu trebuie sa se dea parte din prazi celor ce au sezut, din pricina slabirii, la pârâu, iar acestia ruginându-se si negraind nimic, i-a aparat prea bunul David, zicând ca au stat ca sa pazeasca uneltele. De aceea le-a dat o parte egala cu cea data luptatorilor viteji si curajosi. Ia seama deci daca la fratele care a aratat la început caldura, iar mai pe urma a slabit putin, se afla uneltele mântuirii: credinta, smerenia si plânsul, rabdarea, nadejdea, îndelunga rabdare si celelalte? Daca vreunul slabut în ale vietuirii (slabut dupa mod), sade si staruie lânga ele în asteptarea lui Hristos, primeste dupa cuviinta un oarecare dar vesnic.
- Y Loviturile ce ni le da vrajmasul fie pe vazute, fie pe nevazute, adeseori le simtim si le vedem. Dar chinurile si durerile ce le sufera el de la noi, când devenim uneori virtuosi, sau ne caim pentru greseli, sau rabdam îndelung si rezistam în necazuri, sau ne rugam si împlinim cu râvna toate celelalte prin care el e chinuit, pedepsit, fara sa se tânguie, lovit, - toate acestea, dupa iconomia dumnezeiasca noi nu le vedem, ca sa nu ne mândrim si molesim. Caci „drept este înaintea lui Dumnezeu sa rasplateasca cu necaz celor ce ne necajesc pe noi”.
- Y Dumnezeu nu deznadajduieste de mântuirea noastra. Caci sufletelor care s-au descurajat de ele însile, pentru multimea covârsitoare a ispitelor si a pacatelor, si au zis: „S-a pierdut nadejdea noastra, ne-am omorât”, le-a grai: „Veti trai si veti cunoaste ca eu sunt Domnul!” Iar catre sufletul care nu pricepea cum va putea sa nasca pe Hristos prin virtuti marete, i-a zis: „Duhul Sfânt va veni peste tine”. Iar unde este Duhul Sfânt de fata, sa nu cauti înlantuirea si legea firii si a obiceiului. Caci Duhul cel sfânt si închinat este atotputernic si pe cele nefacute ti le face tie, ca sa te minunezi. Dar si mintea biruita mai înainte o face acum biruitoare. Caci Mângâietorul care vine de sus peste noi, pentru milostivirea Lui, e mai presus de toate si te aseaza mai presus de toate miscarile firesti si patimile dracesti.
- Y Nevoieste-te sa pastrezi nepatata stralucirea luminii din puterea cârmuitoare a sufletului. Caci de ai început sa privesti cu patima, te-a întunecat Domnul si a trimis zabranic peste obrazul tau si lumina ochilor tai nu mai este cu tine. Dar chiar daca s-ar întâmpla acestea, nici atunci sa nu descurajezi si sa nu slabesti. Ci sa te rogi, împreuna cu sfântul David: „Trimite lumina Ta si adevarul Tau, mie celui mâhnit, mântuirea fetei mele si Dumnezeul meu”. Caci „trimite-vei Duhul Tau si se vor zidi si vei înnoi fata pământului”.
- Y Fericit cel ce manâncă si bea în viata aceasta fara sa se sature, rugaciuni si psalmi, ziua si noaptea si se întareste pe sine cu slavita cetire a Scripturii. Caci aceasta împartasire va da sufletului o bucurie nemicsorata în veacul ce va sa vie.
- Y Asigura-te din toata puterea sa nu cazi. Caci nu se cuvine luptatorului puternic sa cada. Dar daca ti s-ar întâmpla sa cazi, ridica-te îndata si stai iarasi la lupta cea buna. Chiar daca ti s-ar întâmpla aceasta de zeci de mii de ori, prin retragerea harului, de zeci de mii de ori sa faci si aceea, adica sa te ridici pâna la sfârșitul tau. Caci s-a scris: „De sapte ori de va cadea dreptul, adica toata viata, de sapte ori se va ridica”. Pâna ce tii arma sfintei schime cu lacrimi si cu

rugaciune catre Dumnezeu, te socotesti între cei ce stau, chiar daca ai cazut de multe ori. Pâna ce ramâi între monahi, primesti ca un ostas viteaz ranile în fata si ele îti aduc mai degraba lauda, ca nici ranit fiind n-ai suferit sa cedezi sau sa te lepezi. Dar daca vei iesi dintre monahi, vei fi ranit pe la spate, ca un fugar si ca un fricos, ca unul ce ai dezertat din rânduri si esti lipsit de curaj.

- Y Mai cumplit lucru este a deznadajdui decât a pacatui. Iuda tradatorul, fiind mic la suflet si neîncercat în lupte si de aceea deznadajduind, a venit la el vrajmasul si i-a pus cureaua în jurul gâtului. Dar Petru, piatra cea tare, suferind o cadere înfricosata, fiindca era cercat în lupte, n-a slabit, nici n-a deznadajduit, descurajându-se, ci ridicându-se îndata a adus lacrimi amare din inima mâhnita si smerita, si vrajmasul nostru, vazând acestea, a sarit ca ars la fata de o vampaie mare si a fugit departe, vaitându-se cumplit.
- Y Un rege israelitean oarecare a biruit neamul celor ce locuiesc în pesteri si pe alti barbari cu psalmi, cu imne si cu cântari duhovnicesti prin cuvinte si organele lui David. Ai si tu ca barbarii ce locuiesc în pesteri pe dracii care patrund în simturile si madularele tale ti-ti muncesc trupul cu fierbinteala si te fac sa privesti, sa asculti si sa mirosi cu patima, sa graiesti cuvinte necuviincioase, sa ai „ochi plin de desfrânare”, si sa fii înauntru si în afara zapacit ca o babilonie. Deci sileste-te si tu sa nimicesti pe barbarii din pesteri, care îti lucreaza cele rele, cu credinta mare, cu psalmi, cu imne si cu cântari duhovnicesti.
- Y Precum voieste Domnul ca om prin om sa se mântuiasca, asa se sânguieste Satana ca om prin om sa se piarda. De aceea nu te lipi de barbatul dispretuitor, viclean si limbut, ca sa nu mergi cu el la munci. Caci de abia dobândești cineva mântuirea stând în preajma celui drept. Dar daca traiești cu cel viclean, va cadea în valuri, cum se umple cineva de lepra, fara sa bage de seama. Si cine va avea mila de cel ce s-a apropiat voios de balaur? Fugi deci de cei neînfrânati la limba, de cei porniti spre sfada si de cei ce tulbura cu madularele dinauntru si din afara.
- Y Un singur cuvânt bun l-a facut pe tâlharul sclerarat de odinioara curat si sfânt si l-a dus în rai; si un singur cuvânt necuvenit i-a închis lui Moise pamântul fagaduintei. Deci sa nu socotim mica mânkarimea de limba. Caci bârfitorii si flecarii își închid lor însisi Împaratia cerurilor. Barbatul limbut, chiar daca merge drept în unele privinte, dar în aceea nu merge drept, ci mai degraba strâmb si-l vor vâna relele ca sa-l piarda. Drept a zis deci un oarecare barbat înțelept ca mai bine este a cadea de pe o înaltime de pamânt, decât de pe limba. Sa credem de aceea lui Iacob Apostolul, care scrie: „Sa fie tot omul grabnic la auzire si zabavnic la graire”.
- Y Ca sa nu ne înaltam din desertaciune, amagiti de simturi, bine este sa luam aminte la cel ce zice: Mergi, poporul meu, intra în camera inimii tale, ascunsa oricarei închipuiri sensibile, în locasul acela fara idoli, luminat de nepatimire si de umbrirea sfântului har. Închide usa ta tuturor celor ce te vad, ascunde-te câtusi de putin, caci putina este toata viata omeneasca, si dupa aceea zi: „Pâna ce va trece mâna Domnului”, precum altul a zis: „Pâna ce va trece faradelegea”. Caci mânia Domnului si faradelegea sunt dracii, patimile si pacatele, precum zice Isaia catre Dumnezeu: „Iata Tu te-ai mâniat si noi am pacatuit”. Iar de mânia aceasta scapa omul, daca ia neîncetat aminte la inima sa în rugaciune si se straduiește sa se tina înlăuntrul celor ascunse. „Trage, zice, înțelepciunea peste cele mai dinauntru”. Fiindca „toata slava fiicei Împaratului e dinauntru”. Deci ma voi ostenti „pâna ce voi intra în locul sfintit al lui Dumnezeu”, muntele mostenirii, la locuinta gatita, pe care ai pregatit-o, Doamne, loc sfânt pe care l-au gatit mâinile Tale.

- Y Când ajungi sa înțelegi ca Amoreul s-a întarît în tine ca un stejar, roaga-te Domnului cu staruinta ca sa uste rodul lui de sus, adica pacatul cu fapta, si radacinile lui de jos, adica gândurile necurate, si ca sa nimiceasca Domnul pe Amoreu de la de la fata ta.
- Y Focul rugaciunilor catre Dumnezeu si sfânta meditatie a cuvintelor Duhului sa arda pururi pe altarul sufletului tau.
- Y Sa nu te gândești vreodata sa fericesti pe mirean mai mult decât pe monah, ca pe unul ce are femeie si copii si e bucuros ca face bine multora, ca da din belsug milostenie si nu este ispitit nicidecum de draci, socotindu-te astfel ca placi mai puțin lui Dumnezeu decât acela. Si sa nu te plângi pe tine ca un pierdut. Nu zic ca vietuiesti fara prihana staruind între monahi. Dar chiar daca esti foarte pacatos, necazul si reaua patimire a sufletului tau sunt mai de cinste la Dumnezeu decât virtutea covârșitoare a mireanului. Multa ta întristare, descurajarea, suspinele, sentimentul de înabusire, lacrimile, chinuirea constiintei, strâmtorarea gândurilor, osândă cugetarii, oftarea, plânsul mintii, tânguirea si zdrobirea inimii, mizeria, mahnirea si umilirile, toate acestea si cele asemenea, care se întâmpla adeseori celor aruncati în cuptorul de fier al ispitelor, sunt neasemanat mai cinstite si mai bine primite decât viata neplacuta a mireanului. Ia seama deci sa nu cazi în cuvinte de cârtire pe care le spune Scriptura în numele tau: „Ce-am folosit ca am umblat rugându-te înaintea Domnului si am petrecut în casa Lui pururi?” E vadit ca orice sluga, care e aproape de stapân, primește uneori si batai si palme si ocari si înfruntari. Iar cei ce sunt afara sunt departe de batai, ca unii ce sunt straini si nebagati în seama. Dar atunci unde este folosul nostru, vei zice, daca trebuie sa rabdam necazuri cu sufletul si cu trupul, noi cei ce totdeauna ne rugam si cântam, iar cei ce nici nu se roaga, nici nu privegheaza, se bucura, se veselesc, propasesc si-si petrec viata cu multumire? Sau cum zice Proorocul: „Iata se zidesc case straine si noi fericim pe cei straini”, adaugând: „acestea le graiau împotriva robii lui Dumnezeu, cei ce au cunoscut”. Dar trebuie sa se stie ca nu patimesc nimic strain cei asupriti si întristati în felurite chipuri, ci rabda prin multe încercari cele ale Stapânului lor. Caci L-au auzit graind în Evanghelii: „Amin zic voua, ca veti plânge si va veti tângui, voi ce sunteti aproape de mine, iar lumea se va bucura”. Dar înca puțin si va voi cerceta pe voi prin Mângâietorul si voi alunga întristarea voastra si va voi întari pe voi iarasi prin gândurile vietii si odihnei ceresti si prin lacrimi dulci, de care ati fost lipsiti putine zile fiind ispititi. Si va voi da voua sânul harului meu, precum mama pruncului care plânge suspinând, si va voi întari cu putere de sus, pe voi ce ati slabit în razboiul ce-l purtati; si va voi îndulci pe voi cei ce ati fost amarâti, cum zice Ieremia în „Plângeri”, despre Ierusalimul tau cel ascuns. „Ci va voi vedea pe voi si se va bucura inima voastra”, pentru cercetarea cea ascunsa „si necazul vostru în bucurie se va întoarce”, „si bucuria voastra nimenea nu o va putea lua de la voi”. Deci sa nu fim scurti la vedere, si nici sa închidem ochii, fericind pe mireni mai mult decât pe noi. Ci cunoscând deosebirea dintre fiii adevarati si cei nelegitimi, sa îmbratîsam mai degraba paruta nefericire a monahilor si marea lor osteneala, al carei sfârșit este viata vesnica si cununa nevastăjita a slavei Domnului. Sa îmbratîsam viata necajita a ascetilor, ca sa nu zic a dreptilor care se socotesc pacatosi, si „lepadarea în casa lui Dumnezeu”, adica în ceata celor ce slujesc neîncetat lui Hristos, si „nu locuirea în locasurile pacatosilor”, sau petrecerea împreuna cu mireni, chiar de ar face acestia mari dreptati. Caci zice catre tine, o, monahule, Tatal tau cel ceresc, care te iubeste pe tine mai presus de toti si te necajeste si te osteneste pe tine cu felurite ispite: bine sa stii monah amarât ca, precum am grait prin Proorocul, voi fi tie povatuitor aspru si te voi întâmpina pe calea Egiptului, întarindu-te prin necazuri; si caile tale de ocară ti le voi închide cu

tarusii ascutiti ai proniei Mele, întepându-te cu nenorociri neasteptate si împiedicându-te ca nu cumva sa aduci la fapta cele ce vrei în inima ta nesocotita. Si voi împrejmui marea patimilor tale cu portile îndurarilor mele. Si voi fi tie ca o pantera, care te manâncă cu gânduri de înfruntare, de descurajare si de cainta, aducându-ti în constiinta cele nestiute de tine. Dar toate aceste necazuri sunt cel mai mare har al lui Dumnezeu. Ba nu-ti voi fi numai pantera, ci si ac ce te raneste cu gânduri de cainta si cu dureri în inima; si nu va lipsi durerea din casa ta, adica din sufletul si din trupul tau, care vor fi ospatate bine si cu folos de chinurile dulci ca mierea ale lui Dumnezeu. Iar sfârșitul chinurilor, al ostenelelor, al tulburarii, al rusinii, al temerilor, al deznadejdilor ce obisnuiesc sa vina peste cei ce si-au ales nevointa, sfârșitul tuturor acestor mâhniri este o bucurie cereasca, o desfatare nespusa, o slava negraita si o veselie neîncetata. Caci de aceea te-am necajit, ca sa te hranesc cu mana cunostintei; si de aceea te-am chinuit cu foamea, ca sa-ti fac bine în vremile cele de apoi si sa te duc în împaratia cea de sus. Ca atunci veti salta, voi smeriti monahi, ca niste vitei sloboziti din legaturi, adica din patimile trupului si din ispitele vrajmasilor. Si atunci veti calca peste dracii nelegiuiti, care va calca acum. Si vor fi cenusa sub picioarele voastre. Caci daca esti cinstitor de Dumnezeu si smerit în cuget, neînaltându-te într-o mândrie desarta si în mare cutezanta, ci simtindu-te strapuns cu inima si socotindu-te rob netrebnic si zdrobit cu duhul, mai de pret este, o, monahule, greseala ta, decât dreptatea mirenilor si mai de trebuinta sunt petele tale, decât marea curatie acelora. Caci ce este aceea pentru care rabzi necazuri? Desigur vreo pata oarecare. Dar priveste pe un om care si-a patat mâinile sale, cum si le curata cu putin untdelemn. Cu atât mai vârtos te poti curata tu prin mila lui Dumnezeu. Caci precum nu-ti este tie greu sa-ti speli camasa, tot asa cu mult mai mult nu-i este greu lui Dumnezeu sa te spele pe tine de orice pata, chiar daca ti-a venit în fiecare zi vreo ispita cu sila. Caci zicând tu: „am pacatuit Domnului”, ti se si da raspunsul: „larta-ti-se tie pacatele”. „Eu sunt cel ce sterg, si nu-mi voi aduce aminte”. Pe cât sunt de departe rasariturile de apusuri, departa-s-au de la tine pacatele tale; si precum se îndura tatal de fii ma îndur eu de tine. Numai tu sa nu te departezi si sa nu fugi de la Cel ce te-a ales pe tine ca sa cânti si sa te rogi. Ci lipeste-te de El toata viata ta, fie prin îndrazneala curata, fie prin nerusinare cucernica si prin marturisire ferma. Si El te va curata cu bunavointa Lui. Caci pe cele ce Dumnezeu le curateste cu voia Sa, nici Petru, nici marele Apostol nu le vor putea spurca sau osândi. Fiindca s-a zis catre el: „Cele ce Dumnezeu le-a curatit, tu sa nu le spurci”. Caci daca Dumnezeu este cel ce ne-a îndreptat pe noi cu iubirea sa de oameni, cine este cel ce ne va osândi pe noi? Caci chemând noi numele Domnului nostru Iisus Hristos, usor se curateste constiinta noastra si nimic nu ne mai deosebeste pe noi de Prooroci si de ceilalti sfinti. Ca nu ne-a pus pe noi Dumnezeu spre mânie, ci spre a ne câstiga prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca ori de vom priveghea, între virtuti, ori de vom dormi în vreo împrejurare, cum se întâmpla, din niscai scaderi, împreuna cu Hristos sa vietuim, cautând spre El, cu mari suspine, tânguindu-ne neîncetat si respirându-L pe El.

- Y Dar zici: ma mânie si ma tulbur cumplit când vad ca mirenii nu sunt ispititi. Sa stii, iubitele, ca nu are nevoie Satana sa ispiteasca pe cei ce singuri se ispitesc si sunt trasi pururi spre cele de jos prin lucrurile lumesti. Mai cunoaste si aceasta, ca pentru cei ispititi se pastreaza rasplatirile si cununile, nu pentru cei ce nu au grija de Dumnezeu sau pentru mirenii care zac pe spate si horcaie.
- Y Dar marele doctor este aproape de cei ce se ostenesc. „El poarta neputintele noastre si cu rana Sa ne-a tamaduit” si ne tamaduieste. De fata este si acum, punându-si leacurile sale

mântuitoare. Caci eu, zice, am lovit prin parasire, dar eu voi si tamadui. Deci sa nu te temi, caci când mânia iutimii mele va curge, iarasi voi vindeca. Ca precum nu va uita femeia sa aiba mila de pruncii pântecelui ei, asa nici eu nu voi uita de tine, zice Domnul. Daca mila pasarii se revarsa peste puiorii ei si-i cerceteaza în fiecare ceas, le graieste si le da hrana în ciocurile lor, cu mult mai mult se vor revarsa îndurarile mele peste fapturile mele. Dar si mai mult se revarsa mila mea peste tine si te cercetez în taina si-ti graiesc în minte si las în cugetarea ta hrana, ca într-un cioc de pui de rândunica. Caci te hranesc cu frica mai înalta, cu dorul ceresc, cu suspine de mângâiere, cu strapungere, cu cântare, cu cunostinta mai adâncă si cu anumite taine dumnezeiesti. Iar daca mint graindu-ti acestea, eu Stapânul si Parintele tau, mustra-ma si voi rabda.

Sfântul Ioan Damaschin

Y Trebuie sa se stie ca omul fiind îndoit, adica constând din suflet si din trup, îndoite are si simturile si virtutile acestora. Si cinci sunt ale sufletului si cinci ale trupului. Simturile sufletesti, pe care înțeleptii le numesc si puteri, sunt acestea: mintea, cugetarea, parerea, închipuirea si simtire; iar cele trupesti: vederea, mirosul, auzul, gustul si pipaitul. Din aceasta pricina îndoite sunt si virtutile lor; îndoite si pacatele. Încât e cu trebuinta ca tot omul sa stie limpede câte sunt virtutile sufletesti si câte cele trupesti; si care sunt, iarasi, patimile sufletesti si care cele trupesti. Virtuti sufletesti zicem ca sunt mai întâi aceste patru cele mai generale, care sunt: barbatia, prudenta, cumpatarea si dreptatea. Din acestea se nasc virtutile sufletesti: credinta, nadejdea, dragostea, rugaciunea, smerenia, blândetea, îndelunga rabdare, suferirea raului, bunatatea, nemânierea, cunostinta dumnezeiasca, neîutimea, simplitatea, netulburarea, neînfumurarea, nemândria, nepizmuirea, neviclenia, neîubirea de argint, compatimirea, milostenia, generozitatea, neîntristarea, strapungerea inimii, sfiala, evlavia, dorinta bunurilor viitoare, dorul dupa Împaratia lui Dumnezeu, poftirea înfierii. Iar virtuti trupesti, mai bine zis unelte ale virtutilor, care se nasc întru cunostinta si dupa Dumnezeu si duc pe om afara de orice fatarie si dorinta de a placea oamenilor, la înaintarea în smerenie si nepatimire, sunt acestea: înfrânarea, postea, postul, foametea, setea, privegherea, starea de toata noaptea, plecarea deasa a genunchilor, neîmbierea, multumirea cu o singura haina, mâncarea uscata, mâncarea târzie, mâncarea putina, bautura de apa, culcarea pe pamânt, saracia, neaverea, austeritatea, neîmpodobirea, neîubirea de sine, singuratatea, linistea, neisirea din casa, lipsa, multumirea cu ce ai, tacerea, procurarea celor de trebuinta prin lucrul mâinilor, toata reaua patimire si nevointa trupeasca si alte asemenea. Toate acestea sunt cât se poate de necesare si de folositoare când trupul e sanatos si tulburat de patimi trupesti. Iar daca e neputincios si cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit acestea, nu sunt asa de necesare, întrucât sfânta smerenie si rugaciune întregesc toate. Dar acum trebuie sa vorbim si despre pacatele sufletesti si trupesti, adica despre patimi. Patimi sufletesti sunt acestea: uitarea, nepasarea si nestiinta. Când ochiul sufletului, sau mintea, e întunecat de acestea trei, e luat apoi în stapânire de toate patimile care sunt acestea: neevlavia, credinta strâmba sau toata erezia, blasfemia, iutimea, mânia, amaraciunea, înfurierea napraznica, ura de oameni, pomenirea raului, vorbirea de rau, osândirea, întristarea fara temei, frica, lasitatea, cearta, rivalitatea, pizma, slava desarta,

mândria, fatarnicia, minciuna, necredinta, zgârcenia, iubirea de materie, împatimirea, afectiunea pentru cele pamântesti, trândavia, micimea, de suflet, nemulțumirea, cărtirea, înfumurarea, parerea de sine, trufia, îngâmfarea, iubirea de stapânire, dorinta de a placea oamenilor, viclenia, nerusinarea, nesimtirea, lingusirea, înșelaciunea, ironia, duplicitatea, învoirea cu pacatele partii patimase si gândirea deasa la ele, ratacirea gândurilor, iubirea de sine, care e maica si radacina tuturor relelor, iubirea de argint, reaua naravire si rautatea. Iar patimi trupești sunt: lacomia pântecelui, nesaturarea, desfatarea, betia, mîncarea pe ascuns, iubirea de plăceri felurite, curvia, preacurvia, desfrâul, necurătia, amestecarea sîngelui (incestul), stricarea pruncilor, împreunarea cu dobitoacele, poftele rele si toate patimile urâte si potrivnice firii, furtul, jefuirea celor sfinte (sacrilegiul), hotia, uciderea, orice molesie trupeasca si bucurie de voile trupului mai ales cînd trupul e sanatos, ghicirile, descântecele, farmecele, prezicerile, iubirea de podoabe, usuratatea, moliciunile, înfrumusetarile, vopsirea fetei, pierderea vremii, umblarea fara rost, jocurile de noroc, reaua si patimasa întrebuintare a lucrurilor dulci ale lumii, viata iubitoare de trup, care, îngrosînd mintea, o face pamînteasca si dobitoceasca si nu o lasa niciodata sa tinda spre Dumnezeu si spre lucrarea virtutilor. Iar radacinile tuturor patimilor acestora si, cum ar zice cineva, cele dintâi pricini ale lor sunt: iubirea de placere, iubirea de slava si iubirea de argint, din care se naste tot raul. Dar nu savârseste omul nici un pacat, daca nu-l biruie si nu-l iau în stapânire mai întai acesti uriasi puternici, cum zice preaînțeleptul între asceti Marcu, adica uitarea, nepasarea si nestiinta. Iar pe acestea le naste placerea, odihna, iubirea slavei de la oameni si împrastierea. Dar pricina cea dintâi a tuturor acestora si asa zicînd maica cea mai rea a lor este, cum am zis, iubirea de sine, sau iubirea nerationala de trup si alipirea patimasa de el. Iar împrastierea si molesirea mintii, împreuna cu alunecarea la glume si la vorbe de rusine, pricinuiesc multe rele si cadere, ca si îndrazneala si rîsul. Dar înainte de toate acestea, trebuie sa stim ca iubirea patimasa de multe de multe feluri si de multe forme, si multe sunt placerile care amagesc sufletul, cînd nu se întareste prin trezvie întru frica de Dumnezeu si în dragoste de Hristos, îngrijindu-se de lucrarea virtutilor. Caci se ivesc nenumarate plăceri care atrag la ele ochii sufletului: cele ale trupurilor, cele ale avutiei, ale dezmiardarii, ale slavei, ale nepasarii, ale mîniei, ale stapânirii, ale iubirii de argint, ale zgârceniei. Toate se înfatiseaza amagitor cu aratari stralucite si placute, în stare sa atraga pe cei vrajiti de ele, care nu iubesc cu putere virtutea si nu rabda asprimea ei. Caci aproape toata afectiunea pamînteasca si împatimirea de ceva din cele materiale naste placere si desfatare în cel împatimit si înnebuneste si vatama în chip patimas partea poftitoare a sufletului, întrucît supune pe cel biruit iutimii, mîniei, a sufletului, întrucît supune pe cel biruit iutimii, mîniei, întristarii si tinerii minte a raului, cînd e lipsit de ceea ce doreste. Iar daca împreuna cu împatimirea mai stapînest pe om si o mica obisnuinta, îl face pe cel stapînit de ea sa fie dus, pe nesimtite, pâna la capatul acestei împatimiri nerationale, pentru placerea ascunsa în ea. Caci placerea poftei e de multe feluri, cum s-a mai spus mai înainte, si nu se satisface numai prin curvie si prin alta desfatare trupeasca, ci si prin celelalte patimi, odata ce si neprihanirea sta nu numai în oprirea de la curvie si de la celelalte plăceri de sub pînătece, ci si în înstrainarea de celelalte plăceri. De aceea desfrînat este si iubitorul de avutii, iubitorul de argint si zgârcitul. Caci precum acela iubeste trupurile, asa si acesta avutiile; ba este cu atît mai desfrînat acesta, cu cît nu are o asa de mare sila de la fire, care sa-l împinga. De fapt vizitiu nedestoinic ar fi socotit cu adevarat nu acela care nu poate stapîni un cal naravas si anevoie de strunit, ci acela care nu-si poate supune pe unul blînd si mai supus. Dar e vadit în tot felul ca pofta de avutii e de prisos si nu dupa fire, neavîndu-si puterea într-o sila a firii, ci în voia libera

cea rea. De aceea nu are scuza cel ce pacatuieste lasându-se biruit de aceasta cu voia. Astfel trebuie sa cunoastem limpede ca iubirea de placere nu se margineste numai la desfatare si la bucuria de trupuri, ci se arata în tot chipul si prin tot lucrul iubit de voia libera a sufletului si prin toata împatimirea. Dar ca sa fie cunoscute si mai limpede patimile dupa cele trei parti ale sufletului, am socotit sa adaugam pe scurt si acestea: sufletul se împarte în trei: în ratiune, iutime si pofta. Pacatele din ratiune sunt acestea: necredinta, erezia, nebunia, hula (blasfemia), nemulțumirea, încuviintarile pacatelor care se ivesc din partea patimitoare. Iar tamaduirea si leacul acestor rele este credinta neîndoioasa în Dumnezeu si în dogmele adevarate, neînselatoare si ortodoxe, cugetarea neîncetata la cuvintele Duhului, rugaciunea curata si neîncetata si multumirea catre Dumnezeu. Pacatele iutimii sunt acestea: cruzimea, ura, necompatimirea, pomenirea raului, pizma, uciderea si cugetarea necontenita la unele ca acestea. Iar tamaduirea si leacul lor: iubirea de oameni, dragostea, blândetea, iubirea de oameni, compatimirea, suferirea raului si singuratatea. Pacatele partii poftitoare sunt acestea: lacomia pântecelui, nesaturarea, betia, curvia, preacurvia, necuratia, desfrânarea, iubirea de avutii, pofta de slava desarta, de bani, de bogatie si de placerile trupesti. Iar tamaduirea si leacul lor: postul, înfrânarea, reaua patimire, neaverea, împartirea averilor la saraci, dorinta bunurilor viitoare nemuritoare, dorul dupa Împaratia lui Dumnezeu si poftirea înfierii. Dar trebuie sa punem si diagnoza gândurilor patimase, prin care se savârseste tot pacatul. Gândurile în care se cuprind toate pacatele sunt opt: al lacomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristarii, al trândaviei, al slavei desarte si al mândriei. Ca aceste opt gânduri sa ne tulbure sau ca sa nu staruiasca, sau ca sa stârneasca patimile, sau ca sa nu le stârneasca, atârna de noi. Altceva este adica momeala (atacul), altceva însotirea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea (consimtirea), care e aproape de fapta si se aseamana ei, altceva lucrarea si altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vrajmasul, ca de pilda: fa aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului si Dumnezeului nostru: „Zi ca sa se faca pietrele acestea pâini”. Aceasta, cum s-a spus, nu atârna de la noi. Însotirea este primirea gândului strecurat de vrajmas, preocuparea cu el si convorbirea placuta a voi noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrajmas, care se naste din însotire, si învârtirea necontenita a cugetarii si a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cugetarii fie la stingerea patimii din gând sau a gândului patimas, fie prin învoire, cum zice Apostolul: „Caci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; si acestia se împotrivesc unul altuia”. Luarea în robie este ducerea silnica si fara voie a inimii, stapânit de prejudecata si de o îndelungata obisnuinta. Învoirea este consimtirea cu patima din gând. Iar lucrarea însasi împlinirea cu fapta a gândului patimas încuviintat. Deci cel ce cugeta nepatimas de la început, sau respinge prin împotrivire si certare momeala, a taiat dintr-o data toate cele ce urmeaza. Lacomia pântecelui e stinsa prin înfrânare; curvia prin dorul dumnezeiesc si prin dorinta bunurilor viitoare; iubirea de argint prin compatimirea celor saraci; mânia prin dragostea fata de toti si prin bunatate; întristarea lumeasca prin bucuria duhovniceasca; trândavia prin rabdare, staruinta si multumire catre Dumnezeu; salva desarta prin lucrarea ascunsa a poruncilor si prin rugaciunea necontenita întru zdrobirea inimii; mândria prin aceea ca nu judecam si nu disprețuim pe nimeni, cum a facut fariseul, ci ne socotim pe noi ca pe cei mai de pe urma dintre toti.

- Y Sufletul având deci trei parti, precum s-a aratat mai înainte (caci trei sunt partile lui: ratiunea, iutimea si pofta, daca în iutime este dragoste si iubire de oameni si în pofta, curatie si

neprihanire, ratiunea este luminata; iar daca în iutime este ura de oameni si în pofta desfrânare, ratiunea este întunecata). Deci ratiunea atunci este sanatoasa si cumpatata si luminata, când are afectele supuse si contempla ratiunile fapturilor lui Dumnezeu duhovniceste (curat) si e înaltata catre fericita si Sfânta Treime. Iar iutimea atunci se misca dupa fire, când iubeste pe toti oamenii si nu are fata de nici unul dintre ei suparare sau pomenire de rau. În sfârșit pofta, când a omorât patimile prin smerita cugetare, înfrânare si neavere, adica a omorât placerea trupului, dorinta dupa avutie si dupa slava trecatoare, si s-a întors spre dragostea dumnezeiasca si nemuritoare. Caci pofta spre acestea trei își are miscarea: sau spre placerea trupului, sau spre slava desarta, sau spre câștigarea de avutie. Iar prin dorinta aceasta nesocotita disprețuiește pe Dumnezeu si poruncile lui dumnezeiesti, uita de nobila sa obârsie dumnezeiasca, se salbaticește fata de aproapele, își întuneca ratiunea si n-o mai lasa sa priveasca spre adevar.

Y De fapt fiecare se îndeletniceste cu vreuna din aceste virtuti în parte. De pilda unul savârsește milostenie o vreme oarecare. Dar îndeletnicindu-se numai putintel cu acestea, nu putem zice de el ca este milostiv propriu zis, mai ales când nu savârsește bine si în chip placut de Dumnezeu ceea ce savârsește. Caci nici binele nu e bine, când nu se lucreaza bine, ci e bine cu adevarat când nu-si asteapta ca plata pentru aceasta sau aceea placerea de la oameni, de pilda bunul nume, sau slava de la ei, nici nu se face din lacomie sau nedreptate. Fiindca Dumnezeu nu cauta la binele ce se face si pare ca e bine, ci la scopul pentru care se face. Caci spun si de Dumnezeu purtatorii Parinti, ca atunci când mintea uita scopul evlaviei, fapta vazuta a virtutii fara rost. Caci cele ce se fac fara dreapta socoteala si fara scop, nu numai ca nu folosesc la nimic, chiar daca sunt bune, ci si vatama; precum se întâmpla deopotriva cu cele ce par ca sunt rele, dar se fac în scopul cinstirii de Dumnezeu, cum e de pilda fapta celui ce intra într-o casa de desfrâu, ca sa scape de la pieire o femeie pierduta. De aici e vadit ca nu e milostiv cel ce s-a îndeletnicit cu milostenia, nici înfrânat cel care a facut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s-a îndeletnicit cât mai mult si toata viata lui, deplin, cu aceasta virtute, folosindu-se de dreapta socoteala, fara greseala. Caci mai mare decât toate virtutile este dreapta socoteala, care e împarateasa si virtutea virtutilor. Precum iarasi în cazul celor dimpotriva nu numim desfrânat, sau betiv, sau mincinos pe cel ce a alunecat o data în vreuna din acestea, ci pe cel ce a cazut de foarte multe ori si ramâne neîndreptat. Pe lângă cele spuse, mai trebuie sa se stie mai ales acesta, care e de mare trebuinta tuturor celor ce râvnesc sa dobândeasca virtutea si se sânguiesc sa ocoleasca pacatul: cu cât e sufletul neasemanat mai bun decât trupul, si mai distins si mai cinstit în lume si foarte însemnate privinte, cu atât sunt si virtutile sufletesti mai bune decât cele trupesti, mai ales cele care imita pe Dumnezeu si poarta haine dumnezeiesti. Cu totul dimpotriva trebuie sa socotim despre pacatele sufletesti ca se deosebesc de patimile trupesti în ce priveste efectele lor si pedeapsa lor, macar ca acest lucru îl uita multi, fara sa stiu cum. Betia, curvia, preacurvia, furtul si cele apropiate acestora, oricât sunt de urâte la aratare celor evlaviosi si celor de fug de ele, sau le pedepsesc, nu pricinuiesc atât durere celor ce staruiesc în ele fara sa se îndrepte, în comparatie cu patimile sufletesti, care sunt cu mult mai rele si mai grele ca acelea si care duc la starea dracilor si la osânda vesnica rânduita acelora pe cei stapâniti de ele. E vorba de pizma, de pomenirea raului, de rautate, de învârtosare si de iubirea de argint, care-i radacina tuturor relelor, dupa Apostol, si de cele asemenea.

Y Numai omul, aceasta vietuitoare mintala si rationala, este dintre toate „dupa chipul si dupa asemanarea lui Dumnezeu”, pentru demnitatea mintii si a sufletului, adica pentru necuprinsul,

nevazutul, nemurirea si libertatea voii, ca si pentru însusirea de stapânitor, nascator de prunci si ziditor. Iar „dupa asemanare” este pentru ratiunea virtutii si a faptelor noastre care imita pentru Dumnezeu si poarta nume duhovnicesc, adica pentru dispozitia filantropica fata de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila si dragostea aproapelui si pentru compatimirea aratata altora. „Fiti milostivi, zice Hristos Dumnezeu, precum si Tatal vostru cel ceresc milostiv este”. „Dupa chipul” îl are orice om, caci Dumnezeu nu se caieste de darurile sale. Dar „dupa asemanarea” o au foarte putini si numai cei virtuosi, sfintii si cei ce imita pe Dumnezeu în bunatate, pe cât e cu putinta oamenilor.

ISAIA PUSTNICUL Despre pazirea mintii în 27 capete

Este în firea mintii mânia împotriva patimilor. Caci daca nu se mânie omul împotriva tuturor celor semanate de vrajmasul într-însul, nu va vedea nici curatie întru sine. Când a aflat lov lucrul acesta, a blestemat pe vrajmasii sai zicând: "Necinstitorilor si defaimatorilor, lipsiti de tot binele, nuv-am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele!" 'Iar cel ce vrea sa ajunga la^mânia cea fireasca, taie toate voile sale, pâna când întareste în sine voia cea dupa fire a mintii.

2. Când, împotrivindu-te, vei birui oastea vrajmasilor si o vei vedea ca fuge de la tine slabita,, sa nu ti se bucure inima. Caci rautatea duhurilor este în urma lor. Ei pregatesc un razboiu si mai rau decât cel dintâi si aduna forte înapoia cetatii, poruncindu-le sa nu se miste din loc. Daca te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi de la fata ta întru slabiciune. Dar daca te vei înalta întru inima ta, pe motiv ca i-ai izgonit si vei parasi cetatea, se vor ridica unii de la spate, altii din fata si bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fara scapare. Cetatea este rugaciunea; lupta este împotrivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastra este mânia.

3. Sa stam deci, iubitorilor, întru frica lui Dumnezeu, pazind si supraveghind lucrarea virtutilor. Sa nu dam pricina de sminteala constintii noastre, ci sa luam aminte la noi însine întru frica lui Dumnezeu, pâna x;ând se va desrobi si ea Iov301-2 dinpreuna cu noi, ca sa se faca între noi ei ea unire deplina. Ea va fi atunci paznica noastra, arătând-ne fiecare lucru de care trebuie sa ne ferim. Daca însa nu o vom asculta, se va departa de la noi si ne va parasi si vom cadea în mâinile vrajmasilor, care nu vor mai avea mila de noi. Caci iata cum ne-a învătat Stapânul nostru, zicând:"împaca-te cu pârâsul tau, pâna esti înca pe cale cu el"... 'si cele urmatoare. P.ârâsul este constiinta, fiindca se împotrivesc omului ce vrea sa faca voia trupului, iar daca acesta nu vrea sa o asculte îl da pe mâna vrajmasilor sai.

4. Când vede Dumnezeu ca mintea 1 s-a supus Lui din toata puterea si nu are alt ajutor fara numai pe El singur, o întareste zicând: "Nu te teme fiul meu Iacob, prea micule la numar Israil"; si iarasi: "Nu te teme ca te-am rascumparat; te-am numit cu numele Meu si al Meu esti tu. De va fi sa treci prin apa, cit ane voi fi si puhoaietele nu te vor înghiti. Iar de va fi sa treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacara nu te va mistui. Caci Eu sunt Domnul Dumnezeuul tau, Sfântul lui Israil, cel ce te mântuieste".2

5. De va auzi mintea aceasta încurajare, va îndrazni împotriva vrajmasului, zicând: "Cine vrea sa bata razboiu cu mine? Sa vie de fata! Cine este potrivnicul meu? Sa se apropie de mine! Iata, Domnul este ajutorul meu, cine ma va asupri? Voi toti ca o haina va veti învechi si veti fi mâncati de molii".3 . S * . _

6. Daca inima ta uraste pacatul prin fire, va iesi biruitoare si se va departa de la toate ce nasc pacatul. Pune muncile înaintea ta si vei cunoaste ca ajutorul tau ramâne cu tine. Iar tu întru nimica sa nu-L întristezi pe Dumnezeu, ci ^15,25 2ls. 43,2-3 3Isaia 50,8-9. : Ş plângând înaintea Lui, zi asa: "A Ta este mila, ca sa ma izbavesti pe mine. Doamne; caci fara ajutorul Tau, îmi este cu neputinta sa scap din mâinile vrajmasilor mei". Fii cu luare aminte si la inima ta si El te va pazi de tot raul.

7. Dator e^te monahul sa închiza toate portile sufletului sau, adica toate "simturile, ca sa nu mai faca greseli prin ele. Gaci de se va vedea mintea pe sine nestapânita de nimic, se va pregati pentru nemurire, aducându-si simturile sale la un loc si facându-le un singur trup.

8. Când se va slobozi mintea de toata nadejdea din lumea vazuta, sa stii ca acesta e semn ca a murit în tine pacatul. o

9. Când se va elibera mintea, se va înlatura tot ce e la mijloc între ea si Dumnezeu.

10. Când se va izbavi mintea de toti vrajmasii ei si se va linisti, se va afla într-un veac nou, cugetând la cele noua si nestrucioase. "Deci unde este stârvul, acolo se vor aduna si vulturii¹".

11. Dracii se învalue si se acopera pentru o vreme în vicisugul lor, ca doar își va lasa omul sloboda inima, socotind ca s-a izbavit de lupta. Iar daca se întâmpla aceasta, sar dintr-o data asupra bietului suflet si îl rapesc ca pe o vrăbie. Si daca se afla mai puternici decât bietul suflet, îl pravalesc fara mila în pacate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat sa fie iertat. Sa stam deci cu frica lui Dumnezeu si sa străjuim inima, desăvârșind lucrarea noastra. Caci pazind virtutile, împiedecam rautatea vrajmasilor.

12. Iisus Hristos, învâtorul nostru, stiind vrajmasia lor neândurare si milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a lăsat Mt. 24, 28; Le. 17,37. poruncit sa pazim inima cu strictete, zicând: "Fiti gata în tot ceasul, ca nu stiti în care ceas vine furul; deci nu cumva venind sa va gaseasca dormind"; si iarasi: "Vedeti sa nu se îngreueze inima voastra întru desfrânare, betie si griji lumesti si sa vie peste-voi fara de veste ceasul acela"¹. Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simturile tale. Si daca se va întovarasii cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii care te prada de ea. Caci cel ce se deprinde sa deosebeasca precis gândurile, recunoaste pe cele ce vreau sa intre si sa-l spurce, fiindca acestea turbura mintea ca sa se facă mândra si trândava. Dar cei ce cunosc rautatea lor, rămân neturburati, rugându-se Domnului.

13. De nu va urî omul toata lucrarea lumii acesteia nu va putea sluji lui Dumnezeu, Deci care este slujirea lui Dumnezeu? Numai aceasta: sa nu avem nimic strain în minte în vremea când ne rugam Lui, nici placere când îl binecuvântam, nici rautate când îl cântam, nici ura când luam partea Lui, nici râvna rea ca sa ne împiedice sa zăbovim cugetând la el si sa ne aducem aminte de El Caci toate aceste lucruri întunecate se fac zid care închide nefericitul suflet, de nu poate sluji curat lui Dumnezeu. Fiindca acestea îl retin în vazduh si nu-l lasa sa mearga în întâmpinarea lui Dumnezeu si să-l binecuvânteze întru ascuns si sa-l primeasca în camara inimii, ca sa fie luminat de El lata de ce se întuneca mintea totdeauna si nu se poate apropia de Dumnezeu, daca nu are grija săcâie acestea de la sine întru cunostinta.

14. Când mintea va izbavi simtirile sufletului de voile trupului si le va aduce la nepatimire si va desface sufletul de voile trupului, atunci, daca va vedea Dumnezeu nerusinatele lăc. 21,34. patimi navalind asupra sufletului, ca sa-i traga simtirile în pacat, si va striga mintea întru ascuns pe Dumnezeu neâncetat, îi va trimite ajutorul Sau si le va alunga pe toate deodata.

15. Rogu-te, câta vreme esti în trup, sa nu lasi sloboda inima ta. Caci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roada ce se arata în tarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindca nu stie ce i se poate întâmpla, tot asa nu poate omul da drumul inimii sale "câta vreme are suflare în narile sale". Si precum omul nu stie ce patima îl va întâmpina pâna la cea din urma suflare, tot asa nu poate slobozi inima sa pâna are rasuflare; ci trebuie sa strige totdeauna catre Dumnezeu, dupa ajutorul si mila Lui,

16' Cel ce nu afla ajutor în vremea razboiului, nu poate nadajdui nici în pace. -

17. Abia când cineva se va desface de cele de-a stânga (de cele rele)⁵ își va cunoaste cu de-amanuntul toate pacatele ce le-a facut înaintea lui Dumnezeu. Caci nu-si vede omul pacatele sale, de nu se va desface de ele eu amaraciune. Dar cei ce au ajuns la masura aceasta, nu au aflat plânsul ci rugaciunea si rusinea înaintea lui Dumnezeu, aducându-si aminte de urâta lor tovarasie cu patimile. Sa ne luptam, deci, fratilor, dupa puterea noastra, si din preuna cu noi va lucra si Dumnezeu dupa multimea milelor Sale. Chiar daca nu ne-am pazit inima ca parintii nostri, sa ne sânguim dupa putere sa pazim trupurile noastre fara de pacat, precum cere Dumnezeu si sa credem ca, tinând seama de vremea foametei ce am apucat-o, va face si cu noi mila pe care a facut-o cu Sfintii Sai.

18. Cel ce si-a închinat întreaga inima cautarii lui Dumnezeu întru evlavie si dupa adevar, nu poate avea parerea ^ov.27,3- că a ajuns placut înaintea lui Dumnezeu. Caci câta vreme îi mustra constiinta pentru unele lucrari împotriva firii, nu este cu totul liber. -Câta vreme este cineva care îl mustra este si cineva care îl învinovateste; iar câta vreme atârna asupra lui învinuirea, nu e de fata slobozenia. Daca însa mai pe urma, luând seama la tine în vremea rugaciunii, vezi ca nimic nu te învinovateste de pacat, sa stii ca esti slobod si ai intrat în sfânta Lui odihna dupa voia Sa Daca vezi ca roada cea buna s-a împuternicit de n'o mai înabuse neghina vrajmasului, si ca nu din voia lor si din vicisug s-au departat protivnicii, încetând a mai razboi simturile tale; si daca nourul face umbra deasupra cortului si soarele nu te aide ziua, nici luna noaptea; daca se afla întru sine ispravita toata pregătirea cortului, ca sa stai si sa4 străjuiesi dupa voia lui Dumnezeu, sa stii că ai biruit cu ajutorul lui Dumnezeu, Iar atunci sr El face umbra deasupra cortului, caci al Lui este. Pâna când însa tine razboiul* omul petrece în frica si cutremur, cugetând ca poate birui sau poate fi biruit azi, ori poate birui sau poate fi biruit mâine. Caci lupta strânge inima. Dar nepatimirea nu e tulburata de razboi. Cel-ajuns la nepatimire a primit rasplata si^iu mai are grija de desbinarea celor trei, caci s-a facut pace între ei prin Dumnezeu. Iar cei trei sunt: sufletul, trupul si duhul. Deci când cei trei se fac una prin lucrarea Duhului Sfânt nu se mai pot desparti. Asadar sa nu te socoti pe tine ca

ai murit pacatelor, eâta vreme esti suparat de vrajmasii tai, fie în vremea privegherii, fie în vremea somnului. Caci câta vreme nefericitul om este pe arena de lupta, nu poate avea siguranta.

19. Când se întareste mintea si se pregateste sa urmeze dragostei, care stinge toate patimile trupului si nu mai lasa sa stapâneasca ceva din cele potrivnice firii asupra inimii, se împotrivesc la toate cele opuse firii, pâna când le va desparti de cele firesti.

20. Gerceteaza-te, frate, în fiecare zi, ca sa-ti cunosti inima si sa vezi ce patimi se afla în ea înaintea lui Dumnezeu; si lapada-le din inima ta, ca sa nu vie osânda rea asupra ta.

21. Fii deci cu luare aminte la inima ta, frate, si ia seama la vrajmasii tai, caci sunt vicleni în'rautatea lor. încredintea-te în inima ta de cuvântul acesta: nu poate face cele bune, omul care savârseste cele rele. De aceea ne-a învătat Mântuitorul sa piiveghiem, zicând: "Strâmta este poarta si îngusta calea ce duce la vieata; si putini sunt cei ce o afla pe ea".¹

22. Fii deci cu luare aminte la tine, ca nu cumva ceva din cele ale pierzarii sa te desfacă de Dumnezeul dragostei. Stapâneste-ti inima ta si nu fi nepasator, zicând: "Cum o voi pazi, om pacatos fiind?" Caci când va parasi omul pacatele sale si se va întoarce la Dumnezeu, pocainta sa îl va naste a doua oara si-1 va face cu totul nou.

23. Dumnezeasca Scriptura cea Veche si Noua vorbeste pretutindeni despre pazirea inimii. întâi cântaretul David striga: "Fiii oamenilor, pâna când veti fi grei la inima?"; si iarasi: "Inima lor este desarta". Iar despre cei ce cugeta cele desarte spune: "Zis-a întru inima sa: nu ma voi clati"; si iarasi; zis-au întru inima lor: uitat-a Dumnezeu". \$:" câte ca acestea. Monahul este dator sa înțeleaga scopu: Scripturii,scatre cine graieste si când graiesteT si sa tin. neâncetat lupta nevointii. Sa fie cu luare aminte la atacurii (momelile) vrajmasului, Si ca un cârmaci sa tae valurile *Matei 7,13-14. o calauzit de harul lui Dumnezeu. Sa nu se întoarca din cale, ci sa fie cu luare aminte numai la sine si sa yorbeasca în liniste cu Dumnezeu cu gând neclatit si cu minte neiscoditoare.

24 AK împrejurările cer de la noi rugaciune, precum valurile, vijeliile si furtunile cer cârmaci. Caci suntem supusi la atacul (3tpoT{5oXTt) gândurilor, atât ale virtutii, cât si ale pacatului. Iar stapân peste patimi se zice ca este gândul cel evlavios si iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade noua, celor ce râvnim linistea, sa deosebim si sa despartim cu luare aminte si cu înțelepciune virtutile si pacatele, si sa aflam care virtute trebuie sa o cultivam când sunt de fata parintii si fratii si pe care s-o lucrăm când suntem singuri. Trebuie sa mai stim care este virtutea prima, care a doua, a treia; si care patima este sufleteasca si care trupeasca; si din care virtute ne rapeste mândria, mintea, din care se ivate slava desarta prin care se apropie mânia si din care se ivate lacomia pântecelui. Caci datori suntem sa curatim gândurile, precum si orice înaltare ce ar creste împotriva cundstintii de Dumnezeu.

25. Cea dintâi virtute este nepurtarea de grija, adica moartea fata de orice om si de orice lucru. Din aceasta se naste dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naste mânia cea dupa fire, care se împotrivesc oricarui atac încercat de vrajmasul. Atunci gaseste salas în om frica lui Dumnezeu, iar prin frica se face aratata dragostea.

26. Trebuie sa alungam din inima momeala 7ipOTJk\$.T|) gândului, prin împotrivire cucernica în vremea rugaciunii, ca sa nu ne aflam cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. Caci nu primeste Dumnezeu rugaciune turbure dispretuitoare de la cel ce se îndeletniceste cu linistea Scriptura ne îndeamna pretutindeni sa pazim simturile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu si dupa legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (ânțeleg toate miscarile sufletului, dar mai ales mânia si pofta, caci acestea sunt supuse puterii ratiunii), am savârsit.virtutea si am;împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu si voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului si a pacatului. Spre ce lucrare naziim prin urmare? Spre mediatia cea ascunsă.

27. De se va semana vreun gând urât în inima ta, sezând în chilia ta priveste si împotrivesc-te pacatului, ca nu cumva sa te birue. Sârgueste-te sa-ti aduci aminte de Dumnezeu; gândind ca îți poarta de grije si ca cele ce le graesti întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tau: Daca te temi ca pacatosii, cari-s ca si tine, sa nu vaza pacatele tale, cu cât mai mult trebuie sa te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfatuirea aceasta cu tine însuti vine în sufletul tau frica lui Dumnezeu. Si daca ramâi în ea, ramâi neclintit de patimi, precum este scris: "CeL ce Mdajduesc spre Domnul, sunt.ca muntele Sionului; nu se va clati în veac celce locueste în Ierusalim". Si la tot lucrui pe eare-1 faci, sa ai pe Dumnezeu înainte si sa cugeti ca vede orice gând al tau, si nu vei pacatui niciodata. A Lui fie slava în veci. Amin. .

Isaia Pustnicul

- Y Este în firea mintii mânia împotriva patimilor. Caci daca nu se mânie omul împotriva tuturor celor semanate de vrajmasul într-însul, nu va vedea nici curatie întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blestemat pe vrajmasii sai zicând: „Necinstitilor si defaimatilor, lipsiti de tot binele, nu v-am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele!” Iar cel ce vrea sa ajunga la mânia cea fireasca taie toate voile sale, pâna când întareste în sine voia cea dupa fire a mintii. *(Isaia Pustnicul)*3
- Y Când, împotrivindu-te, vei birui oastea vrajmasilor si o vei vedea ca fuge de la tine slabita, sa nu ti se bucure inima. Caci rautatea duhurilor este în urma lor. Ei pregatesc un razboi si mai rau decât cel dintâi si aduna forte înapoia cetatii, poruncindu-le sa nu se miste din loc. Daca te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi de la fata ta întru slabiciune. Dar daca te vei înalta întru inima ta, pe motiv ca i-ai izgonit si vei parasi cetatea, se vor ridica unii de la spate, altii din fata si bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fara scapare. Cetatea este rugaciunea; lupta este împotrivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastra este mânia. *(Isaia Pustnicul)*27
- Y Sa stam deci, fratilor, întru frica lui Dumnezeu, pazind si supraveghind lucrarea virtutilor. Sa nu dam pricina de sminteala cunostintei noastre, ci sa luam aminte la noi însine întru frica lui Dumnezeu, pâna când se va dezrobi si ea dimpreuna cu noi, ca sa se faca între noi ei ea unire deplina. Ea va fi atunci paznica noastra, aratându-ne fiecare lucru de care trebuie sa ne ferim. Daca însa nu o vom asculta, se va departa de la noi si ne va parasi si vom cadea în mâinile vrajmasilor, care nu vor mai avea mila de noi. Caci iata cum ne-a învătat Stapânul nostru, zicând: „Împaca-te cu pârâsul tau, pâna esti înca pe cale cu el”... si cele urmatoare. Pârâsul este constiinta, fiindca se împotriveste omului ce vrea sa faca voia trupului, iar daca acesta nu vrea sa o asculte îl da pe mâna vrajmasilor sai. *(Isaia Pustnicul)*33
- Y Când vede Dumnezeu ca mintea I s-a supus Lui din toata puterea si nu are alt ajutor fara numai pe El singur, o întareste zicând: „Nu te teme, fiul meu Iacob, prea micule la numar Israel”; si iarasi: „Nu te teme ca te-am rascumparat; te-am numit cu numele Meu si al Meu esti tu. De va fi sa treci prin apa, cu tine voi fi si puhoaietele nu te vor înghiti. Iar de va fi sa treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacara nu te va mistui. Caci Eu sunt Domnul Dumnezeu tau, Sfântul lui Israel, cel ce te mântuieste”. De va auzi mintea aceasta încurajare, va îndrazni împotriva vrajmasului, zicând: „Cine vrea sa bata razboi cu mine? Sa vie de fata! Cine este protivnicul meu? Sa se apropie de mine! Iata, Domnul este ajutorul meu, cine ma va asupri? Voi toti ca o haina va veti învechi si veti fi mâncati de molii” . *(Isaia Pustnicul)*28
- Y Dracii se învaluie si se acopera pentru o vreme în viclesugul lor, ca doar își va lasa omul sloboda inima, socotind ca s-a izbavit de lupta. Iar daca se întâmpla aceasta, sar dintr-o data asupra bietului suflet si îl rapesc ca pe o vrabie. Si daca se afla mai puternici decât bietul suflet, îl pravalesc fara mila în pacate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat sa fie iertat. Sa stam deci cu frica lui Dumnezeu si sa strajui inima, desavârsind lucrarea noastra. Caci pazind virtutile, împiedicam rautatea vrajmasilor. Iisus Hristos, învătatorul nostru, stiind vrajmasa lor neîndurare si milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a poruncit sa pazim inima cu strictete, zicând: „Fiti gata în tot ceasul, ca nu stiti în care ceas vine furul; deci nu cumva venind sa va gaseasca dormind”; si iarasi: „Vedeti sa nu se îngreueze inima voastra întru desfrânare, betie si griji lumesti si sa vie peste voi fara de veste ceasul acela”. Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simturile tale. Si daca se va întovarasi cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii care te prada de ea. Caci cel ce se deprinde sa deosebeasca precis gândurile recunoaste pe cele ce vor sa intre si sa-l spurce, fiindca acestea tulbura mintea

ca sa se faca mândra si trândava. Dar cei ce cunosc rautatea lor ramân netulburati, rugându-se Domnului. (*Isaia Pustnicul*)27

- Y Rogu-te, câta vreme esti în trup, sa nu lasi sloboda inima ta. Caci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roada ce se arata în tarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindca nu stie ce i se poate întâmpla, tot asa nu poate omul da drumul inimii sale „câta vreme are suflare în narile sale”. Si precum omul nu stie ce patima îl va întâmpina pâna la cea din urma suflare, tot asa nu poate slobozi inima sa pâna are rasuflare; ci trebuie sa strige totdeauna catre Dumnezeu, dupa ajutorul si mila Lui. (*Isaia Pustnicul*)28
- Y Cerceteaza-te, frate, în fiecare zi, ca sa-ti cunosti inima si sa vezi ce patimi se afla în ea înaintea lui Dumnezeu; si leapada-le din inima ta, ca sa nu vie osânda rea asupra ta. (*Isaia Pustnicul*)28
- Y Împrejurările cer de la noi rugaciune, precum valurile, vijeliile si furtunile cer cârmaci. Caci suntem supusi la atacul gândurilor, atât ale virtutii, cât si ale pacatului. Iar stapân peste patimi se zice ca este gândul cel evlavios si iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade noua, celor ce râvnim linistea, sa deosebim si sa despartim cu luare aminte si cu înțelepciune virtutile si pacatele, si sa aflam pe care virtute trebuie sa o cultivam când sunt de fata parintii si fratii si pe care s-o lucram când suntem singuri. Trebuie sa mai stim care este virtutea prima, care a doua, a treia; si care patima este sufleteasca si care trupeasca; si din care virtute ne rapeste mândria, mintea, din care se ivate lacomia pântecelui. Caci datori suntem sa curatim gândurile, precum si orice înaltare ce ar creste împotriva cunostintei de Dumnezeu. (*Isaia Pustnicul*)10
- Y Cea dintâi virtute este nepurtarea de grija, adica moartea fata de orice om si de orice lucru. Din aceasta se naste dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naste mânia cea dupa fire, care se împotrivesc oricarui atac încercat de vrajmasul. Atunci gaseste salas în om frica lui Dumnezeu, iar prin frica se face aratata dragostea. (*Isaia Pustnicul*)22
- Y Trebuie sa alungam din inima momeala gândului, prin împotrivire cucernica în vremea rugaciunii, ca sa nu ne aflam cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. Caci nu primeste Dumnezeu rugaciune tulbure dispretuitoare de la cel ce se îndeletniceste cu linistea. Scriptura ne îndeamna pretutindeni sa pazim simturile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu si dupa legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (înțeleg toate miscarile sufletului, dar mai ales mânia si pofta, caci acestea sunt supuse puterii ratiunii), am savârsit virtutea si am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu si voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului si a pacatului. Spre ce lucrare nazuim prin urmare? Spre meditatiea cea ascunsă. (*Isaia Pustnicul*)23
- Y De se va semana vreun gând urât în inima ta, sezând în chilia ta priveste si împotrivesc-te pacatului, ca nu cumva sa te biruie. Sârguieste-te sa-ti aduci aminte de Dumnezeu, gândind ca îti poarta de grija si ca cele ce le graiesti întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tau: Daca te temi ca pacatosii, cari-s ca si tine, sa nu vada pacatele tale, cu cât mai mult trebuie sa te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfatuirea aceasta cu tine însuti vine în sufletul tau frica lui Dumnezeu. Si daca ramâi în ea, ramâi neclintit de patimi, precum este scris: „Cei ce nadajduiesc spre Domnul sunt ca muntele Sionului; nu se va clati în veac cel ce locuieste în Ierusalim”. Si la tot lucrul pe care-l faci, sa ai pe Dumnezeu înainte si sa cugeti ca vede orice gând al tau, si nu vei pacatui niciodata. (*Isaia Pustnicul*)23

Isihie Sinaitul

Catre Teodul

Scurt cuvânt de folos sufletului si mântuitor despre trezvie si virtute

Asa numitele cuvinte despre împotrivire si rugaciune

Suta întâia

1. Trezvia este o metoda duhovniceasca durabila, urmarita cu râvna, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbaveste pe om cu totul de gânduri si cuvinte patimase si de fapte rele; urmarita astfel, ea îi daruieste apoi cunostinta sigura a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putinta, si dezlegarea tainelor dumnezeiesti si ascunse. Ea împlineste toata porunca lui Dumnezeu din Vechiul si Noul Testament si aduce tot binele veacului ceva sa vie. Ea e propriu zis curatia inimii, care, din pricina maretiei si a frumusetii ei, sau mai bine zis din neatentia si negrija noastra, e azi atât de rara printre monahi. Pe aceasta o fericeste Hristos, zicînd: "Fericiti cei curati cu inima caci aceia vor vedea pe Dumnezeu". Asa fiind, ea se cumpara foarte scump. Trezvia dainuind mult în om, se face calauza a vietii drepte si placute lui Dumnezeu. Iar urcusul în aceasta ne deprinde cu contemplatia si cu felul cum trebuie sa punem în miscare, în chip cuvenit, cele trei parti ale sufletului si sa ne pazim fara greseala simturile. Ea sporeste în fiecare zi cele patru virtuti generale, în cel ce se împartaseste de ea.

2. Marele legiutor Moise, mai bine zis Duhul Sfânt, arătând lipsa de cusur, curatenia, largimea cuprinzatoare si puterea înaltatoare a acestei virtuti, si învatându-ne cum trebuie sa o începem si sa o deprindem, zice: "Ia aminte la tine, sa nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta". Cuvânt ascuns numeste aratarea, ca simplu gând, a vreunui lucru rau, urât de Dumnezeu.² Pe aceasta Parintii o numesc momeala (atac) aruncata în inima de diavolul. Îndata ce aceasta se arata mintii, îi urmeaza gândurile noastre, care intra în vorba cu ea în chip patimas.

3. Trezvia e calea a toata virtutea si porunca lui Dumnezeu. Ea e numita si linistea inimii (isihia). Iar desavârsita pîna la golirea de orice nalucire, e tot ea si paza a mintii.

4. Cel ce s-a nascut orb nu vede lumina soarelui. Tot asa cel ce nu e calauzit de trezvie nu vede cu îmbelsugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele si de gândurile rele si urâte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va scapa liber de capetenile tartarului.

5. Atentia e linistea neîncetata a inimii fata de orice gând. Ea rasufla si cheama pururea si neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu si Dumnezeu, si împreuna cu El se împotrivesc cu barbatie vrajmasilor. Si numai Lui se marturiseste, care are toata puterea sa ierte pacatele. Dar îmbracându-se neîncetat, prin aceasta chemare, în Hristos, care singur cunoaste în chip ascuns inimile, sufletul încearca în tot felul sa ascunda de toti oamenii dulceata lui si lupta dinauntru, ca nu cumva vicleanul sa faca sa înainteze rautatea lui si sa surpe, pe nebagate de seama, lucrarea cea buna.

6. Trezvia e fixarea staruitoare a gândului si asezarea lui în poarta inimii ca sa priveasca gândurile hotesti care vin si sa asculte ce zic si ce fac ucigasele si care este chipul faurit si înaltat de diavoli, care încearca sa amageasca nuntea prin naluciri. însusindu-ne aceste osteneli, ele ne învata, cu multa stiinta, iscusinta razboiului mintii.

7. Frica îndoita, parasirile din partea lui Dumnezeu si întâmplările povatuitoare ale încercarilor dau nastere atentiei ca supraveghetoare continua în mintea omului, care încearca astfel sa astupe izvorul gândurilor si faptelor rele. Pentru ea sunt deci si parasirile si încercările neasteptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vietii noastre. Si mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bunatati, dar pe urma sunt fara grija. Iar continuarea naste deprinderea; iar aceasta o îndesire a trezviei; în sfârșit aceasta, prin însusirea ei, face cu putinta contemplarea linistita a razboiului de mai înainte. Ei îi urmeaza rugaciunea staruitoare a lui Iisus si linistea dulce si fara naluciri a mintii si starea care vine din Iisus.

8. Cugetarea fixându-se si chemând pe Hristos împotriva vrajmasilor si cautându-si scaparea la El, ca o fiara înconjurata de multi câini, si asezându-se pe sine înăuntrul cetatii, priveste cu mintea de departe asalturile spirituale ale nevazutilor vrajmasi; iar prin faptul ca sta mereu cu Facatorul de pace Iisus împotriva lor, ramâne nevătămăta de ei.

9. Daca esti veghetor, ti s-a dat sa fii si vazut prezent din orele de dimineata, dar sa si vezi pe altii. Stii ce zic; iar de nu, fii cu luare aminte si vei înțelege.

10. Corpurile marilor constau din apa multa. Iar fiinta si fundamentul trezviei, al atentiei, al linistii sufletești adânci si abisul vederilor fericite si negraite, al smereniei recunoscătoare, al dreptatii si al dragostei consta din trezvia cea mai deplina si din rugaciunea fara gânduri a lui Iisus Hristos, care trebuie facuta strâns si des, neîncetat si cu osteneala, fara sa slabesti.

11. "Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împaratia Cerurilor, ci cel ce face voia Tatalui Meu". Iar voia Tatalui aceasta e: Cei ce iubiti pe Domnul, urâti cele rele". Asadar, deodata cu rugaciunea lui Iisus Hristos, sa urâm si gândurile rele; si iata ca am facut voia lui Dumnezeu.

12. Domnul nostru si Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pilda a toata virtutea si ca model al întregului neam omenesc si ca ridicare din vechea cadere viata Sa a tot virtuoasa în trup, ca pe o zugravitura. Iar împreuna cu toate virtutile Sale, pe care ni le-a aratat, este si aceea ca dupa Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintala cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. Si prin acest mod al biruintei, Stapânul ne-a învățat si pe noi, nevrednicii, cum trebuie sa purtam lupta fata de duhurile rautatii, adica în smerenie, cu post, cu rugaciune si cu trezvie; El care n-avea trebuinta de ele, ca cel ce era Dumnezeu si Dumnezeul Dumnezeilor.

13. Iar câte sunt, dupa mine, felurile (modurile) trezviei, în stare sa curete mintea, treptat, de gândurile patimase, iata ca nu ma voi lenevi sa ti le însemnez într-un grai neîmpodobit si nemestesugit. Caci n-am socotit ca, asemenea povestirilor de razboi, sa ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce. citești.

14. Asadar, un fel (mod) al trezviei e sa-fi supraveghezi des fantezia,⁵ adica atacul ca, neavând fantezia la dispozitie, Satana sa nu poata fauri gânduri mincinoase, pentru a le înfatisa mintii spre amagire mincinoasa.

15. Altul consta în a avea pururea inima tacând adânc și linistită de orice gând; și să ne rugăm.

16. Altul să chemăm cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morții.

18. Toate aceste lucrări, iubite, împiedică gândurile rele, ca niște portari. Iar despre trebuința de a căuta la cer și a socoti pământul ca nimic, lucru de folos împreună cu altele, voi grai în alt loc mai pe larg, dacă Dumnezeu îmi va da cuvânt

19. Dacă taiem numai pentru puțină vreme pricina patimilor și ne ocupăm cu vederile duhovnicești, dar nu stăruim în ele, făcând din aceasta lucrul nostru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului, fără să culegem alt rod de acolo, decât întunecarea desăvârșită a minții și abaterea spre cele materiale.

20. Cel ce se luptă înlăuntrul trebuie să aibă în aceeași clipă aceste patru: smerenie, atenție deplină, împotrivire și rugăciune. Smerenie - fiindcă lupta lui este fata de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; și ca să aibă în mână inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos uraste pe cei mândri. Atenție - ca să-și facă inima pururea fără de nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire - pentru că atunci când ar cunoaște cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean. "Și voi răspunde, zice, celor ce mă ocaresc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?"⁷ Rugăciune - ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într-un suspin negrait; și atunci cel ce se luptă va vedea pe vrăjmas risipindu-se prin numele sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui.

21. Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are arma pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează neconținut în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrăjmasul ce se luptă într-ascuns să fie biciuit și ars.

22. Tu ești dator să privești cu o cautătură ageră și încordată a minții, ca să cunoști pe cei ce intra. Iar cunoscându-i, îndată să zdrobești, prin împotrivire, capul șarpelui. Și o dată cu aceasta, striga cu suspin către Hristos și vei simți ajutorul nevazut dumnezeiesc și atunci vei vedea luminând departe curăția și dreptatea inimii.

23. Precum cel ce ține în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora și privește în ea își vede fața așa cum este, dar vede și pe alții, care se apleacă spre aceeași oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inimă să își vede starea sa în ea, dar vede și fetele negre ale Arapilor spirituali.

24. Dar mintea nu poate să biruiască nălucirea drăcească numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac ca sunt biruiți, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slava desartă. Prin chemarea lui Iisus însă

25. Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, că Israel cel de odinioară, și să te predai și tu vrăjmasilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeul tuturor, și-a nascocit sieși ca ajutor idol turnat.

26. Iar prin idol turnat sa înțelegi mintea noastra slaba, care, câta vreme cheama pe Iisus Hristos împotriva duhurilor rautatii, le izgoneste usor si cu stiinta maiastra pune pe fuga puterile nevazute si razboinice ale vrajmasului. Dar când îndrazneste nesabuita sa se reazeme cu totul pe sine, se rostogoleste ca pasarea zisa Oxypteros (repede zburatoare). "Spre Dumnezeu, zice, a nadajduit inima mea si am fost ajutat si a înflorit iarasi trupul meu".⁸ Sau: "Cine, afara de Domnul, ma va ridica pe mine si va sta împreuna cu mine împotriva nenumaratelor gânduri uneltite cu viclenie?"⁹ Iar cel ce se nadajduieste în sine si nu în Dumnezeu va cadea cadere jalnica.

27 Chipul si rânduiala linistii inimii acesta este: Daca vrei sa lupti, sa-ti fie mica gânkanie a paianjenului pururea pilda. Iar de nu, înca nu te-ai linistit cum trebuie cu mintea. Acela vâneaza muste mici. Iar tu, daca faci asa si vrei sa-ti câstigi linistea sufletului cu osteneala, nu înceta sa ucizi pururea "pruncii babilonesti". Caci pentru aceasta ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putinta sa se vada Marea Rosie pe cer în mijlocul stelelor si precum nu poate omul sa umble pe pamânt fara sa respire aerul acesta, asa nu e cu putinta sa ne curatim inima noastra de gânduri patimase si sa izgonim pe vrajmasii spirituali din ea, fara chemarea deasa a lui Iisus Hristos.

29. Daca petreci pururi în inima ta cu cuget smerit cu pomenirea mortii, cu învinuirea de sine, cu împotrivire si cu chemarea lui Iisus Hristos si umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmta, dar aducatoare de bucurie si de desfatare a mintii, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplatii) ale Sfintilor si ti se vor lumina taine adânci de catre Hristos, "în care sunt ascunse comorile înțelepciunii si ale cunostintei"¹⁰ si "în care locuieste toata plînatatea Dumnezeirii trupeste".¹¹ Caci vei simti lângă Iisus ca Duhul Sfânt salta în sufletul tau. Pentru ca de la El se lumineaza mintea omului sa priveasca cu fata descoperita. "Caci nimeni nu numeste pe Iisus Domn, fara numai în Duhul Sfânt",¹² care adevereste în chip tainic pe Cel cautat.

30. Dar iubitorii de învatatura trebuie sa mai stie si aceea ca pizmasii draci adeseori ascund si retrag de la noi razboiul, pizmuindu-ne vrajmasii pentru folosul, cunostinta si urcusul spre Dumnezeu ce le-am avea din razboi si pentru ca, nepurtând noi de grija, sa ne rapeasca fara de veste mintea si sa ne faca iarasi neatenti cu cugetul. Caci scopul necontenit si lupta lor este sa nu ne lase sa fim cu luare aminte la inima noastra, cunoscând bogatia adunata în suflet din atentia de fiecare zi. Dar noi sa ne ridicam atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi

(contemplatii) duhovnicesti si razboiul iarasi vine în minte; dar toate sa le facem numai cu sfatul, ca sa zic asa, al Domnului însusi, si cu smerenie.

31. Caci petrecând în chinovie, trebuie sa taiem toata voia noastra din proprie hotarâre si cu draga inima însusi Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Si asa sa ne facem si noi ca niste lucruri de vânzare, lipsite de vointa. Iar ca metoda în acestea se cuvine sa nu punem în miscare iutimea fara judecata si împotriva fini, si pe urma sa ne aflam fara îndrazneala în razboiul nevazut. Caci voia noastra, netaiata de noi de buna voie, obisnuieste sa se mânje pe cei ce încearca sa o taie fara sa vrem. Iar din aceasta, iutimea stârnindu-se cu latraturi rele, nimiceste cunostinta luptei, pe care abia cu multa osteneala a putut-o dobândi. Caci iutimea are putere stricatoare. Daca e miscata spre gânduri dracesti, le strica si le omoara pe acelea; daca iarasi se tulbura împotriva oamenilor, strica gândurile cele bune din noi. Asadar iutimea,

precum vad, e stricatoare a oricarui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, daca se nimeresc. Caci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca arma si ca arc, daca nu e folosita în amândoua partile. Iar daca lucreaza în chip diferit, e stricatoare. Caci eu am cunoscut un câine, de altfel îndraznet împotriva lupilor, care sfâsia oile.

32. Astfel trebuie sa fugim de semetie, ca de veninul de aspida si sa ocolim multele întâlniri ca pe niste serpi si pui de vipere. Caci acestea pot sa ne duca repede la desavârsita uitare a razboiului celui dinlauntru si sa coboare sufletul de la bucuria înalta, pe care o are inima din curatie. Fiindca blestemata uitare se opune atentiei ca apa focului si în toata vremea o razboieste cu puterea. Caci de la uitare ajungem la negrija, iar de la negrija la dispret la lâncezeala si la pofte necuviincioase. Si asa ne întoarcem iarasi îndarat, ca si câinele la varsatura sa. Sa fugim asadar de semetie, ca de un venin de moarte. Iar raul uitarii si cele ce izvorasc din ea le vindeca sigur paza mintii si chemarea neîncetata a Domnului nostru Iisus Hristos. Caci fara El nu putem face nimic.

33. Nu se întâmpla si nu e cu putinta sa te împrietenesti cu sarpele si sa-l porti la sân, nici sa dezmiierz, sa slujesti si sa iubesti în tot chipul trupul (afara de cele de trebuinta si de nevoie) si sa îngrijesti totdeauna de virtutea cereasca. Caci sarpele musca pe cel ce-l îngrijeste, iar trupul întineaza în placeri pe cel ce-l slujeste. Când trupul greseste, sa fie lovit fara crutare ca un rob fugar, plin de must, sa cunoasca pe stapânul biciului. Sa nu petreaca în crâsma; tarâna stricacioasa, roaba si întunecata sa nu uite pe stapâna nestrucacioasa.¹³ Pâna la moarte sa nu te încrezi în trupul tau. "Voia trupului este dusmana lui Dumnezeu",¹⁴ caci nu se supune legii lui Dumnezeu; si "trupul pofteste împotriva duhului" "Iar cei ce sunt în trup nu pot placea lui Dumnezeu". Noi însa nu suntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrânarii e sa miste pururea mânia spre razboiul dinlauntru si spre dispretuirea de sine; al înțelepciunii sa miste ratiunea spre trezvie deplina si necontenita si spre contemplarea duhovniceasca; al dreptatii sa îndrepte partea pofitoare spre virtute si Dumnezeu; iar al Barbatiei sa calauzeasca cele cinci simturi si sa le pazeasca sa nu se întineze prin ele omul nostru cel dinlauntru, care este inima, si cel dinafara, care este trupul.

35. "Peste Israel marirea Lui;"¹⁷ adica peste mintea vazatoare coboara frumusetea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putinta. "Si puterea Lui în nouri", adica în sufletele luminoase, care privesc în dimineti spre Cel ce sade de-a dreapta Tatalui si le trimite lumina, asa cum își trimite soarele razele sale în nourii curati, aratându-si frumusetea sa.

36. Pacatuind unul, zice dumnezeiasca Scriptura, va pierde bunatate mare, adica pacatuind mintea, pierde mâncarurile si bauturile de ambrozie din capitolul dinainte.

37. Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepti ca Solomon, nici mai cunoscatori ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Sa nu ne încredem, asadar, în noi. Caci zice Scriptura: "Cel ce se încrede în sine va cadea cadere jalnica."

38. Sa învățam de la Hristos smerita cugetare; de la David umilinta; iar de la Petru sa plângem pentru caderile ce ni se întâmpla. Dar sa nu deznadajduim ca Samson, ca Iuda si ca Solomon cel prea înțelept.

39. "Caci diavolul umbla racnind ca un leu, cautând pe cine sa înghita",¹⁸ împreuna cu puterile sale. Prin urmare, sa nu înceteze niciodata atentia inimii, trezvia, împotrivirea si rugaciunea catre Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Caci ajutor mai mare, afara de Iisus, nu vei

afla în toata viata ta. Fiindca numai Domnul singur cunoaste, ca Dumnezeu, vicleniile, mestesugurile si înselaciunile dracilor.

40. Asadar sufletul sa se încreada în Hristos si sa-1 cheme pe El si sa nu se înfricoseseze nicidecum. Caci nu lupta singur, ci cu înfricosatul Împarat Iisus Hristos, Facatorul tuturor celor ce sunt, trupesti si netrupesti, sau vazute si nevazute.

41. Precum ploaia cu cât mai multa cade pe pamânt cu atât îl înmoaie mai mult, asa si sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fara gânduri, cu cât îl chemam mai des, înmoaie pamântul inimii noastre si îl umple de bucurie si veselie.

42. Cei neîncercati e bine sa stie si aceasta, ca noi cei greoi si povârñiti spre pamânt cu trupul si cu cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin necontenita trezvie a mintii si prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeuul si Facatorul nostru, sa biruim pe vrajmasii netrupesti si nevazuti, care ne vreau raul si sunt iscusiti în a ni-1 face, care sunt ageri si usori si încercati în razboiul pe care-1 poarta din anii de la Adam si pâna astazi. De aceea celor neîncercati rugaciunea lui Iisus Hristos sa le fie mijlocul de a proba si de a cunoaste binele. Iar celor încercati sa le fie faptuirea, probarea si linistea cel mai bun mod si învatator al binelui.

43. Precum copilul mic si fara rautate, vazând pe vreun facator de naluciri, se bucura si se ia dupa el din nevinovatie, asa si sufletul nostru, fiind simplu si bun (caci asa a fost creat de bunul Stapân) se desfata de momelele nalucirilor diavolului; si, amagit, alearga spre cel rau ca la cineva bun, precum alearga porumbita spre cel ce întinde curse puilor ei. Si asa își amesteca gândurile sale cu nalucirea momelii diavolesti. Daca întâlñeste fata unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voieste sa planuiasca ceva cu ele, ca sa prefaca în fapta ceea ce i s-a aratat frumos. Si atunci, cazând la consimtire, preschimba, prin mijlocirea trupului, în fapta nelegiuirea din cugetare, spre osânda proprie.¹⁹

44. Acesta-i mestesugul vicleanului; si cu aceste sageti otraveste tot sufletul. De aceea nu e fara primejdie sa lasam sa intre în inima noastra gândurile, înainte ca mintea sa ne fi fost mult cercata în razboi, si mai ales la început. Fiindca într-o clipa sufletul nostru se încânta de momelile diavolesti, se îndulceste de ele si le urmeaza. Ci trebuie numai sa le înțelegem si îndata sa le taiem de cum rasar si ne ataca (ne momesc). Dar dupa ce, prin razboire îndelungata în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el si-1 înțelege si a dobândit deprinderea neîncetata a razboiului, încât patrunde cu adevarat gândurile, si cum zice Proorocul: "Poate stapâni usor vulpile cele mici", atunci trebuie sa lase gândurile sa vina înauñtru, apoi sa le razboiasca în Hristos, sa le vadeasca cu stiinta si sa le doboare.

45. Precum e cu neputinta ca printr-un sant sa" treaca foc si apa deodata, tot asa este cu neputinta sa intre în inima pacatul, de nu va bate mai întâi în usa inimii prin nalucirea momelii viclene.

46. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însotirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni, al treilea, consimtirea (învoirea) mintii de a se afla între cele doua feluri de gânduri ce se sfatuiesc în chip pacatos; al patrulea este fapta din afara, sau pacatul. Daca, prin urmare, mintea va fi atenta prin trezvie, prin împotrivire si chemarea Domnului Iisus, va pune pe fuga nalucirea momelii de la rasarirea ei, cele ce urmeaza din ele ramânând fara împlinire. Caci cel viclean, fiind minte netrupeasca, nu poate amagi altfel sufletele decât prin nalucire si

gânduri. Despre momeala David zice: "În dimineti am ucis pe toti pacatosii pamântului"²² si celelalte; iar despre consimtire, marele Moise zice: „Si nu te vei învoi cu ei”.

47. Mintea cu minte se încaiera la lupta în chip nevazut; mintea draceasca cu mintea noastra. De aceea e de trebuinta sa strigam catre Hristos ca sa departeze mintea draceasca, iar biruinta sa ne-o dea noua, ca un iubitor de oameni.

48. Chip al linistii din inima sa-ti fie cel ce are o oglinda si se uita în ea; si atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele si bune.

49. Ia seama sa nu ai niciodata în inima ta nici un gând, nici nerational, nici rational, ca asa sa cunosti cu usurinta pe cei de alt neam, adica pe cei întâi nascuti ai Egiptenilor.

50. Cât de buna, de placuta, de luminoasa si de dulce, cât de frumoasa si de stralucitoare virtute este trezvia, calauzita de Tine, Hristoase, pe drum bun si umblând cu multa smerenie a mintii omenesti, care vegheaza. Caci îsi întinde pâna la mare si pâna în adâncul vederilor ramurile ei si pâna la râurile tainelor desfatatoare si dumnezeiesti mugurii ei; si adapa mintea, arsa de multa vreme, din pricina necredintei, de saratura duhurilor rele si a cugetului dusmanos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseamana scarii lui Iacov, deasupra careia sta Dumnezeu si pe care umbla Sfintii îngeri. Caci sterge din noi tot raul. Ea taie vorbaria, ocarârea si toata lista relelor vazute, neîngaduind sa fie lipsita, din pricina lor, nici macar pentru putina vreme de dulceata proprie.

52. Sa o cultivam, fratii mei, pe aceasta cu râvna. Si zburând în vederile ei cu cuget curat, împreuna cu Iisus, sa începem a ne privi pacatele noastre si viata de mai înainte. Ca frânti si umiliti de amintirea pacatelor noastre, sa avem nedezlipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în razboiul nevazut. Caci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slava desarta, sau iubire de noi însine, vom pierde curatia inimii, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindca pricina a bunului al doilea, precum ni s-a fagaduit, este cel dintâi.

53. Mintea atenta la lucrarea ei ascunsa va dobândi împreuna cu celelalte bunuri, care izvorasc din lucrarea neîncetata a pazirii de sine, si izbavirea celor cinci simturi de relele din afara. Caci fiind neîncetat atenta prin virtutea si prin trezvia sa, si vrând sa se desfateze cu gândurile cele bune, nu îngaduie sa fie furata prin cele cinci simturi, când se apropie de ea gândurile materiale si desarte. Ci cunoscând înselaciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlauntrul sau.

54. Staruie înlauntrul mintii si nu vei obosi în ispite; dar daca pleci de acolo, rabda cele ce-ti vin asupra.

55. Dupa cum celor ce s-au hranit fara socoteala le foloseste absintul amar, asa celor cu purtari pacatoase le e de folos sa patimeasca rele.

56. Deci de nu vrei sa patimesti rele, sa nu vrei nici sa faci rele. Pentru ca lucrul dintâi urmeaza fara abatere celui de al doilea. Caci ceea ce seamana fiecare, aceea va si secera. Semănând deci cu voia cele rele, si secerându-le fara voie, suntem siliti sa ne minunam de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Mintea se orbeste prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava desarta si prin placere.

58. Cunostinta si credinta, tovarasele firii noastre, nu se slabesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora.

59. Iutimea, mânia, razboaiele, uciderile si toata lista celorlalte rele, din pricina acelora s-au întarît atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaste adevarul, acela nu poate nici sa creadă cu adevarat. Caci cunostinta premerge după fire credintei. Cele spuse de Scriptura n-au fost spuse numai ca sa le înțelegem, ci ca sa le si facem.

61. Sa ne apucăm deci de lucru. Caci înaintând așa, pas cu pas, vom afla ca nu numai nadejdea în Dumnezeu, ci si credinta tare, cunostinta mai launtrica, izbavirea de ispite, darurile harismelor, marturisirea din inima si lacrimile staruitoare le vin credinciosilor numai prin rugaciune; dar nu numai acestea, ci si rabdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sincera a aproapelui, cunoasterea legii duhovnicesti, aflarea dreptatii lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovnicesti si toate câte le-a fagaduit Dumnezeu sa le dea oamenilor credinciosi, atât aici cât si în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputinta ca sufletul sa se arate după chipul lui Dumnezeu altfel decât prin darul (harisma) lui Dumnezeu si prin credinta omului, staruind în minte cu multa smerenie de cuget si cu rugaciunea ce nu se împrastie.

62. Am spus din experienta ca este cu adevarat un mare bun ca cel ce voieste sa-si curateasca inima sa cheme necontenit pe Domnul Iisus împotriva vrajmasilor spirituali. Dar iată cum se acopera cuvântul spus de mine din experienta cu marturiile Scripturii: "Pregateste-te, zice, Israile, sa chemi numele Domnului Dumnezeului Tau". Iar Apostolul zice: "Rugati-va neîncetat".²³ Domnul nostru de asemenea zice: "Fara de Mine nu puteti face nimic; cel ce ramâne întru Mine si Eu întru el, acela aduce rod mult".²⁴ Si iarasi: "De nu va ramânea în Mine, se va scoate afara ca mladita".²⁵ Mare bun este rugaciunea. Caci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curateste inima, în care Dumnezeu se face vazut celor credinciosi.

63. Bunul smereniei e greu de câstigat. Aceasta fiindca e aducator de înaltare si iubit de Dumnezeu si pierzator aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu si aflatoare în noi. Vei afla usor într-un om lucrarile parțiale ale altor virtuti. Dar cautând în el mireasma smereniei, anevoie o vei gasi. De aceea trebuie multa trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice ca diavolul este necurat, fiindca a lepadat de la început acest bun al smeritei cugetari si a iubit mândria. De aceea e si numit duh necurat în toate Scripturile. Caci ce necuratie trupasca poate sa-si adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neasezat într-un loc, ca sa i se zica, din aceasta latura, necurat? Este vadit ca din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din înger curat si luminos s-a aratat pe urma spurcat. Caci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalta cu inima. Fiindca primul pacat este, zice, mândria. De aceea a zis si mândrul Faraon: "Pe Dumnezeul tau nu-l stiu si pe Israel nu-l voi lasa sa plece".²⁶

64. Sunt multe lucrarile mintii, care pot sa ne aduca darul bun al smeritei cugetari, dacă vom fi cu grija la mântuirea noastră. De pilda, amintirea pacatelor cu cuvântul, cu fapta si cu gândul si alte multe ajuta la sporirea smeritei cugetari, dacă sunt adunate în contemplatie. Smerenie adevarata câstigi cineva si când mareste în sine faptele savârsite în fiecare zi de cei apropiati între care petrece si le pune alaturea cu ale sale. În felul acesta, văzând mintea

putinatatea proprie si cât e de departe de desavârsirea fratilor, omul se va socoti pe sine pamânt si cenusa si nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce e mai prejos si mai putin în toate decât toti oamenii rationali de pe pamânt.

65 Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Parinte Vasile: "Mult ne ajuta sa nu pacatuim, nici sa cadem în ziua urmatoare în aceleasi greseli, ca, dupa încheierea zilei, sa cercetam în constiinta noastra noi însine cele ale noastre: ce am gresit si ce am savârsit dupa dreptate? Aceasta o facea si Iov pentru sine si pentru copiii sai. Caci socotelile din fiecare zi lumineaza ceea ce se face sau e de facut în fiecare ceas^ Si iarasi tot el zice: "Masura e lucrul cel mai bun".

66. Iar altul dintre înțeleptii în cele dumnezeiesti a zis: "începutul rodirii este floarea si începutul fapturii înfrânarea". Prin urmare, sa ne înfrânam; iar aceasta, cu masura si cu cântar, cum ne învata Parintii. Toata ziua celor douasprezece ceasuri sa o petrecem într-o pazire a mintii. Caci facând asa, vom putea sa stingem, cu Dumnezeu, pacatul si sa-l micsoram printr-o anumita sila. Deoarece silita este si petrecerea virtuoaasa, prin care se da împaratia Cerurilor.

67. Calea spre cunostinta este nepatimirea si smerenia, fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocupa neîncetat cu cele dinlauntru este cumpatat. Dar nu numai atât, ci si contempla, cunoaste pe Dumnezeu si se roaga. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: "Umblati în duh, si pofta trupului sa nu o savârsiti".27

69. Cel ce nu stie sa umble pe calea duhovniceasca, nu poarta grija de cugetarile patimase; ci toata preocuparea lui se misca în jurul trupului. Iar urmare e ca sau petrece în lacomia pântecelui, în desfrânare, în întristare,

în mânie si pomenirea raului si prin aceasta își întuneca mintea, sau se deda la o nevointa fara masura si-si tulbura înțelegerea.

70. Cel ce s-a lepadat de lucruri, de pilda de femeie, de bani si de cele asemenea, a facut pe omul din afara monah, dar înca nu si pe cel dinlauntru. Dar cel ce s-a lepadat si de înțelesurile patimase ale acestora, l-a facut si pe cel din launtru, care este mintea. Pe omul din afara usor îl face cineva monah, numai sa vrea; dar nu putina lupta se cere pentru a face pe omul dinlauntru monah.

71. Cine s-a izbavit atunci în neamul acesta cu totul de înțelesurile patimase si s-a învrednicit pentru totdeauna de rugaciunea curata si nemateriala, ceea ce este semnul monahului dinlauntru?

72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe fata abia atunci când apar pricinile.

73. Nu-ti închina toata atentia ta trupului ci hotaraste-i lui nevointa dupa putere. Si toata mintea ta întoarce-o spre cele dinauntru. Caci "nevointa truasca la putin foloseste, iar evlavie spre toate e de folos".28

74. Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru ca n-au fost taiate pricinile, fie pentru ca s-au retras dracii cu viclenie.

75. Smerenia și reaua patimire slobozesc pe om de tot pacatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: "Fericiți cei curați cu inima, ca aceia vor vedea pe Dumnezeu",²⁹ adică pe El și vistieriile ascunse în El, când se vor curăți pe ei prin dragoste și înfrânare. Și aceasta cu, atât mai mult, cu cât vor întinde curățirea.

76. Pazirea minții e un turn din care pot fi privite rațiunile fiecărei virtuți, precum turnul de odinioară al lui David preînchipuia tăierea împrejur a inimii.

77. Precum privind cu simturile cele vătămate, ne pagubim, așa se întâmplă și cu mintea.

78. Precum cel ce a ranit inima plantei a uscat-o întreaga, așa să înțelegi și despre inima omului. Trebuie să fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentru că tâlharii nu stau fără lucru.

79. Domnul, vrând să arate că toată porunca trebuie împlinită, pe de altă parte că înfierea s-a daruit oamenilor în sângele Sau, zice: "Când vei face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem și ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut"³⁰. De aceea Împăratia Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plată, ci mulțumeste, ca un îndatorat, și o primește după har.

80. Hristos a murit pentru pacatele noastre, după Scripturi, și celor ce slujesc Lui bine le daruiește slobozirea. Căci zice: "Bine, sluga bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intra întru bucuria Domnului tău"³¹. Dar încă nu e sluga credincioasă cel ce se bazează numai pe cunostința, ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos care a poruncit. Căci cel ce cinstește pe Stăpân face cele poruncite de El. Iar gresind sau neascultând, rabda cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învățătura, fă-te și iubitor de osteneală. Căci cunostința simplă îngâmfa pe om.

81. Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învătă cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală.

82. E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. Căci nu este alt semn care să facă cunoscut și să arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit și înfățișarea umilă. Aceasta o striga toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu vietuiește așa, adică întru smerenie, cade din partasia Celui ce s-a smerit pe Sine până la cruce și moarte, care este și legiuitorul cu fapta al dumnezeielilor Evanghelii.

83. "Cei ce însetați, zice, mergeți la apă"³² iar cei însetați de Dumnezeu umblați întru curăția minții. Dar cel ce zboară spre înălțime prin curăția ei trebuie să privească și spre pământul putinatății sale, fiindcă nimeni nu e mai înalt ca cel smerit. Căci precum când lipsește lumina, toate sunt neguroase și întunecate, tot așa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt desarte și toate silintele noastre după Dumnezeu sunt putregăioase.

84. "Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-1: teme-te de Dumnezeu și pazeste poruncile Lui"³³ și cu mintea și cu simțirea. Căci dacă te silești să le pazești cu mintea, puțină trebuință vei avea

de osteneți trupești ca să le păzești. Căci zice David: "Voit-am să fac voia Ta și legea Ta în mijlocul pântecelui meu".³⁴ De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu și legea lui, nu o poate face cu ușurință nici în afară. Și va zice către Dumnezeu cel fără trezvie și nepăsător: Nu vreau să cunosc caile tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeiești, de care e plin cel partas de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiești.

85. Precum sarea cea văzută îndulcește pâinea și orice mâncare și păstrează vreme îndelungată nestricate unele carni, așa să înțelegi că face și păzirea minții cu dulceața ei spirituală prin lucrarea ei minunată. Căci îndulcește în chip dumnezeiesc și pe omul dinlăuntru și pe cel dinafară și izgoneste puterea gândurilor rele și ne păzește neconținut în cele bune.

86. Din momeala iese multe gânduri, iar din acestea fapta văzută cea rea. Dar cel ce stinge îndată cu Iisus pe cea dintâi a scăpat de cele următoare și se va îmbogăți în dulcea cunoștința dumnezeiască, prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutindeni. Iar slujindu-și oglinda minții în El, se luminează neconținut, ca un geam (vitraliu) curat de soarele văzut. Și atunci mintea, ajunsă la cel mai de pe urmă bun dorit, se va odihni în El de orice altă privire (contemplație).

87. Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea (nalucirea) vreunor lucruri sensibile, lumina fericită a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aceasta se va odihni de toate și va părăsi orice formă ce vine din acestea. Căci stralucirea aceea se arată minții curate când dispar toate gândurile (chipurile).

88. Cu cât ești mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Și iarăși, cu cât îți încetezi cugetarea cu mai puțină grijă, cu atât te vei departa mai mult de Iisus. Precum primul lucru luminează desăvârșit văzduhul minții, așa caderea de la trezvie și de la dulcea chemare a lui Iisus îți întunecă cu totul. Că lucrul este firesc să fie așa, precum am spus, și nu altfel, o vei afla prin experiență, din probarea cu lucrul. Căci virtutea și mai ales o lucrare ca aceasta, născătoare de lumină și de desfatăre, nu se poate învăța decât prin experiență.

89. Pricina pentru care se cheamă neconținut Iisus, cu dragoste plină de dulceață și de bucurie, este faptul că văzduhul inimii este plin de bucurie și de liniște, datorită atenției desăvârșite. Iar pricina pentru care se curată desăvârșit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, pricinuitoarea și binefacătoarea bunătăților. "Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace."³⁵

90. Sufletul, care s-a umplut de binefaceri și s-a îndulcit de Iisus, rasplatește pe binefacător cu bucurie și dragoste, prin mărturisire, mulțumind și chemând cu voluptate pe Cel ce-l umple de pace; căci îl vede în mijlocul său spiritual, împrăștiind nalucirile duhurilor rele.

91. "Și a privit, zice David, ochiul minții mele într-o vrajmășie a mea"³⁶ spirituală; "și într-o cea viclenă ce se rascoală împotriva mea va auzi urechea mea". Și am văzut rasplata pacatelor, făcută de Dumnezeu Mămine.

92. Iar când nu sunt în inimă naluciri, mintea se ține în starea cea după fire, fiind gata să se miste spre toată vederea (contemplația) desfatătoare, duhovnicească și de Dumnezeu iubitoare.

93. Asadar, precum am spus, trezvia si rugaciunea lui Iisus se sustin una pe alta. Caci atentia suprema vine din rugaciunea neîncetata; iar rugaciunea din trezvia si atentia suprema.

94. Pedagog bun si al sufletului si al trupului este pomenirea neîncetata a mortii care, trecând peste toate cele de pâna atunci, sa privim de acum la ea însasi mereu, la patul pe care vom sta asezati în preajma mortii, si la celelalte. .'_

95. Nu trebuie, fratilor, sa îmbratiseze somnul cel ce vointe sa ramâna mereu neprihanit. Ci trebuie sa aleaga una din doua: sau sa cada si sa se piarda dupa ce a fost dezbracat de virtuti, sau sa stea pururea cu mintea înarmata. Caci si vrajmasul sta pururea cu oastea sa în linie de bataie.

96. Din pomenirea si chemarea neîncetata a Domnului nostru Iisus Hristos se naste o anumita stare dumnezeiasca în mintea noastra. Aceasta, daca nu neglijam rugaciunea neîncetata a mintii catre El, trezvia strânsa si lucrarea de supraveghere, ci, savârsind pururea si la fel acest lucru, chemam pe Domnul Iisus Hristos, strigând cu ardoarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus sa se aseze la mijloc. Caci continuarea este maica deprinderii, fie ca e vorba de virtute, fie de pacat. Iar aceasta se stapâneste pe urma, ca si firea. Ajungând mintea în starea aceasta, cauta pe vrajmasi, ca un câine care vâneaza³⁷ un iepure în tufisuri. Caci asa cauta si mintea gândurile cele rele. Dar acela ca sa-l mânânce, iar aceasta ca sa le risipeasca.

97. Deci oricând si oridecâteori se întâmpla sa se înmulteasca în noi gândurile rele, si aruncam în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos si le vom vedea îndata împrastiindu-se ca fumul în vazduh, cum ne învata experienta; iar mintea ramânând singura, sa înceapa iarasi lucrarea atentiei si a chemarii neîncetate. Si de câte ori patimim aceasta în urma împrastierii, sa facem asa.

98. Caci precum nu e cu putinta a intra în lupta cu trupul gol, sau a înota în apa mare cu vesmintele, sau a trai fara a respira, asa este cu neputinta a învăta razboiul cel mintal si ascuns, a-l urmari cu mestesug si a-l împrastia, fara smerenie si necontenita ruga catre Hristos.

99. David cel prea mare în faptuire zice catre Domnul: "Puterea mea prin tine o voi pastra".³⁸ Asadar puterea de a pazi în noi linistea mintala a inimii,³⁹ din care nasc toate virtutile, ne vine din ajutorul Domnului care a dat si poruncile si care, strigat noi neîncetat, alunga de la noi uitarea pacatoasa, care strica linistea inimii, ca apa focul. De aceea, monahiile, sa nu dormi spre moarte din negrija, ci biciuieste pe vrajmasi cu numele lui Iisus; si cum a zis oarecare înțelept,⁴⁰ sa se lipeasca numele lui Iisus de rasuflarea ta⁴¹ si atunci vei cunoaste folosul linistirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frica si cu cutremur de dumnezeiestile si preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeuul si Împaratul nostru, atunci si mai mult sa aratam trezvia, pazirea mintii si osârdia, ca focul cel dumnezeiesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, sa mistuie pacatele noastre si necuratiile mici si mari. Caci intrând în noi, El alunga îndata din inima duhurile viclene ale rautatii si ne iarta pacatele facute mai înainte si atunci mintea ramâne fara tulburarea gândurilor rele. Si daca dupa aceea ne vom pazi cu osârdie mintea si vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarasi de ele, dumnezeiescul trup ne va lumina si mai mult mintea si o va face asemenea unei stele.

Suta a doua

1. Uitarea obisnuieste sa stinga paza mintii, cum stinge apa focul. Dar rugaciunea necontenita a lui Iisus, împreuna cu trezvia încordata, o nimiceste cu totul din inima. Caci rugaciunea are lipsa de trezvie, precum lampa de lumina faciei.

2. trebuie sa ne ostenim pentru pazirea celor cinstite. Iar cinstite cu adevarat sunt acelea care ne pazesc de tot pacatul prin simturi si prin minte. Acestea sunt: paza mintii, împreuna cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetata în adâncul inimii; linistea necontenita a cugetarii, ca sa zic asa chiar si din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; si silinta de-a ne afla goliti de gânduri, ca sa nu ne însele hotii. Caci desi ne ostenim staruind în inima, dar si mângâierea e aproape.

3 Caci inima pazita neîncetat, chiar daca nu i se îngaduie sa primeasca formele, chipurile si nalucirile duhurilor întunecate si viclene, obisnuieste totusi sa nasca din ea gânduri luminoase. Precum carbunele naste flacara, tot asa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuieste în inima de la Botez, daca afla vazduhul cugetarii noastre curat de vânturile rautatii si pazit de supravegherea mintii, aprinde puterea noastra de înțelegere spre contemplatie, ca flacara ceara.

4. Trebuie sa învățăm pururea în cuprinsul mintii noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învățeste fulgerul în vazduhul tariei, când e sa înceapa ploaia. Aceasta o stiu cu exactitate cei ce au experienta-mintii si a razboiului dinauntru. Deci sa purtam dupa o ordine razboiul mintii astfel: întâi atentie; pe urma cunoscând ca vrajmasul a aruncat un gând, sa-l lovim în inima cu cuvinte de mânie si de blestem; în al treilea rând, sa ne rugam îndata împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndata sa se risipeasca naluca draceasca, ca sa nu se ia mintea dupa nalucire, ca un prunc amagit de oarecare facator de naluciri (scamator).

5. Sa ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. "Raguseasca gâtlejul nostru si sa nu slabeasca ochii mintii noastre de la a nadajdui întru Domnul Dumnezeuul nostru". Sa ne amintim pururea de pilda judecatorului nedreptatii,⁴³ pe care a spus-o Domnul ca sa ne arate ca suntem datori sa ne rugam totdeauna si sa nu slabim; si vom afla câștig si izbavire.

6. Precum cel ce priveste la soare e cu neputinta sa nu-si umple privirile de lumina îmbelsugata, la fel cel ce se apleaca sa priveasca vazduhul inimii nu se poate sa nu se lumineze.

7. Precum e cu neputinta a trai viata aceasta fara a mânca si a bea, tot asa e cu neputinta ca, fara paza mintii si curatia inimii, care este si se numeste trezvia, sa ajunga sufletul la o stare duhovniceasca si placuta de Dumnezeu, sau sa se izbaveasca de pacatul cu mintea, chiar de se sileste cineva, de teama muncilor, sa nu pacatuiasca.

8. Dar si cei ce se retin printr-o anumita sfortare de la pacatul cu fapta vor fi fericiti înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor si a Oamenilor, fiindca au luat cu sila împaratia Cerurilor.

9 Acesta este folosul minunat, pe care-l are mintea din liniste: Toate pacatele bat mai întâi numai prin gânduri la usa mintii, încât daca ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi pacate sensibile si groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetatoare a trezviei, nelăsându-le sa intre în

omul nostru launtric si sa se prefaca în fapte rele, Iar aceasta o face prin înrâurirea si ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevointei trupești, exterioare si sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atentiei, adica al curatiei inimii. Si precum Vechiul Testament n-a desavârsit si n-a întarît pe omul dinauntru în cinstirea de Dumnezeu ("ca pe nimenea, zice Apostolul, n-a desavârsit legea"),⁴⁴ ci a împiedicat numai pacatele groase (caci doar pentru curatia sufleteasca e mai mare lucru a taia si gândurile de la inima si amintirile rele, (ceea ce este propriu Evangheliei) decât a împiedica scoaterea ochiului si a dintelui aproapelui), tot asa se poate spune si despre dreptatea si nevointa trupeasca, adica despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, privegherea si celelalte, care se obisnuiesc în legatura cu trupul si fac sa se linisteasca partea afectiva (pasionala) a trupului de pacatul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt si acestea, caci ele sunt o strunire a omului nostru din afara si un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne pazesc, sau ne împiedica si de la pacatele cu mintea, de pilda, ne izbavesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pizma, de mânie si de celelalte.

11. Curatia inimii, sau observarea si pazirea mintii, al carei chip este Noul Testament, daca e tinuta de noi cum trebuie, taie toate patimile si toate relele, dezradacinându-le din inima, si aduce în schimb bucurie, buna nadajduire, strapungere, plâns si lacrimi, cunostinta de noi însine si de pacatele noastre, pomenirea mortii, smerenie adevarata, iubire nesfârșita fata de Dumnezeu si de oameni si dragoste dumnezeiasca din inima.

12. Precum nu se poate sa nu taie aerul dinafara gel ce umbla pe pamânt, tot asa e cu neputinta sa nu fie razboita pururea inima omului catre draci, sau sa nu fie tulburata de ei într-ascuns, chiar" daca savârseste multa nevointa trupeasca.

13. Daca vrei sa nu fii numai la aratare monah bun, îngaduitor si unit totdeauna cu Dumnezeu, ci sa fii într-adevar si de fapt asa, îngrijeste cu toata puterea de virtutea atentiei, care este paza si observarea mintii, o dulceata desavârsita a inimii, o liniste fara naluciri, o stare fericita a sufletului, lucru care nu se afla în multi.

14. Caci aceasta se numeste filosofia mintii. Urmareste-o într-una multa trezvie si râvna fierbinte, împreuna cu rugaciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în tacerea buzelor sensibile si inteligibile, cu înfrânarea de la mâncari si bauturi si de la tot lucrul vinovat; urmareste-o pe calea cugetarii, cu stiinta, cu chibzuiala si ea te învata, împreuna cu Dumnezeu, cele ce nu le stiai, iar cele ce mai înainte îti erau cu neputinta sa le primești în minte, (ca unul ce umblai în întunericul patimilor si al faptelor întunecate si erai acoperit de uitare si de valmaseala adâncului), ti le va face cunoscute, ti le va lumina si ti le va face înțelese.

15. Precum vaile înmultesc grâul, astfel înmulteste aceasta tot binele în inima ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, fara de care nu putem face nimic, ti le va da acestea. La început îti va n aceasta scara, pe urma carte de citit. Înaintând apoi, ti se va descoperi ca cetate a Ierusalimului ceresc si vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, împaratul puterilor lui Israel (împreuna cu Parintele Sau, Cel de o fiintasi cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare).⁴⁵

16. Dracii ne duc pururea spre pacatuire prin nalucire si minciuna. De fapt, prin nalucirea iubirii de argint si a câstigului l-au facut pe ticalosul de Iuda sa vânda pe Domnul si Dumnezeul tuturor. Si prin minciuna unei odihne trupești fara pret, a cinstei, a câstigului si a

slavei, l-au dus la spânzuratoare și i-au pricinuit moartea vesnică. Ticalosii l-au rasplatit cu ceea ce era contrar nalucirii sau momelii lor.

17. Privește, cum prin nalucire, minciuna și fagaduiele goale, ne fac să cadem dușmanii mântuirii noastre. Dar însuși Satana s-a rostogolit așa ca un fulger din înalțimi, fiindcă i s-a nalucit că este la fel cu Dumnezeu. Și iarasi așa l-a despartit pe Adam de Dumnezeu, dându-i nalucirea demnității dumnezeiești. Și la fel obisnuiește să-i amagească vrăjmasul cel mincinos și viclean pe toți cei ce pacătuiesc.

18. Inima ni se acrește de veninul gândurilor rautății, când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenția și de rugăciunea lui Iisus, din pricina negrijii noastre. Dar iarasi ne îndulcim de simțirea și de dulceața unei bucurii fericite, când savârsim cele spuse mai înainte, cu tarie, cu râvnă și cu sânguintă în atelierul minții noastre. Căci atunci râvnim să umblăm în liniștea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulcea plăcere și desfătare ce-o dă ea sufletului.

19. Știința științelor și mestesugul mestesugurilor e mestesugul gândurilor viclene. Deci este un mod desavârsit și un mestesug minunat împotriva lor. El stă în a privi în Domnul nalucirea momelii și a păzi cugetarea, precum pazim ochiul sensibil și privim ager cu el la ceea ce vine, poate, să-l lovească și departăm, cât putem, orice gunoi din el.

20. Precum zapada nu va năste flacăra, sau apa foc, sau spinul smochina, așa nu se va libera inima nici unui om de gânduri, de cuvinte și de fapte dracești, dacă n-a curățit cele dinlauntru, n-a unit trezvia cu rugăciunea lui Iisus, n-a ajuns la smerenie și liniște sufletească și nu s-a sânguit pe acest drum cu râvnă multă. Sufletul fără atenție va fi în chip necesar sterp de tot gândul bun și desavârsit, ca un câțar neroditor. În el nu este înțelegerea prudentei duhovnicești. Căci numai dulcele și bunul nume al lui Iisus aduce cu adevărat pace sufletului și golire de gândurile patimase.

21. Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amândouă cetate slavei desarte, turn mândriei și gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. Dar Domnul tulbură unirea lor și o desface cu frica gheenei, silind sufletul stăpân să vorbească și să cugete lucruri straine și potrivnice sufletului. Din această frică se năste și învrajbire, deoarece cugetul trupului este vrăjmas lui Dumnezeu și nu vrea să se supună legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebuie să le cântărim și să observăm în fiecare ceas și seară să le facem cât putem de usoare prin pocăința, dacă vrem să biruim cu Hristos asupra rautății. Și trebuie să luăm seama dacă savârsim toate faptele noastre sensibile și văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu și numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furati în chip nerational de simțuri.

23 Dacă câștigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne pagubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebuie să disprețuim cele desarte, pentru frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții.

24. Suntem datori să miscăm cele trei părți ale sufletului în chip cuvenit și potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afară și a șarpelui Satan. Mâniati-va, zice, împotriva pacatului, adică mâniati-va pe voi înșiva și pe diavolul. "Mâniati-va, ca să nu pacăuiți împotriva lui Dumnezeu". Poftă trebuie să o miscăm spre Dumnezeu și virtute. Iar rațiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înțelepciune și

cu stiinta, spre a porunci, a sfatui, a pedepsi si a stapâni cum stapâneste împaratul peste robi; si atunci ratiunea din noi le cârmuieste pe acestea dupa Dumnezeu. Iar daca patimile se rascoala împotriva ratiunii si vreau sa o conduca, sa punem ratiunea peste ele. Caci zice fratele Domnului: "Daca nu greseste cineva în cuvânt, acela e barbatul desavârsit, puternic sa înfrâneze si întreg trupul" si celelalte.⁴⁶ Fiindca, vorbind adevarat, toata nelegiuirea si pacatul se savârsesc prin acestea trei, precum toata virtutea si dreptatea se sustin iarasi prin acestea trei.

25 Minte se întuneca si ramâne neroditoare atunci când graieste cuvinte lumesti, sau când, primindu-le în cuget, sta de vorba cu ele, sau când trupul împreuna cu mintea se ocupa în desert cu niscai lucruri supuse, simturilor, sau când monahul se deda la desertaciuni. Caci atunci îndata pierde caldura, strapungerea, îndraznirea în Dumnezeu si cunostinta. Caci cu cât suntem mai atenti la minte, ne luminam, si cu cât suntem mai neatenti, ne întunecam.

26. Cel ce urmareste si cauta în fiecare zi pacea si linistea mintii, acela va dispretui cu usurinta tot ce e supus simturilor, ca sa nu osteneasca în desert. Iar daca își nesocoteste constiinta sa, va dormi cu amar în moartea uitarii, pe care dumnezeiescul David se roaga sa nu o doarma. Caci zice si Apostolul: "Cel ce cunoaste binele si nu-l face pacat are".

27. Minte vine de la nepasare iarasi la rânduiala si la trezvia sa, daca va începe sa fie iarasi cu grija si daca vom misca puterea de activitate a mintii noastre cu râvna fierbinte.

28. Nu va înainta asinul de la moara în afara de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desavârseste, daca nu-si va fi îndreptat cele dinauntru ale sale. Caci fiind mereu oarba cu ochii dinauntru, nu poate sa vada virtutea si pe Iisus stralucind în lumina.

29 Un cal sprinten si falnic salta cu desfatata când își primește calaretul; iar mintea desfatându-se se va desfata în lumina Domnului, intrând în dimineti izbavita de gânduri. Ea va porni de la puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea însasi spre o putere negrita, care contempla virtuti si lucruri tainice. Si primind în inima abis înalt de întelesuri dumnezeiesti de la Cel nesfârșit, i se va arata ei, cât e cu putinta inimii, Dumnezeu Dumnezeilor. Iar mintea uimita slaveste cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-I vazut si vede si pentru aceasta si aceea mântuieste pe cel ce-si atinteste astfel privirea spre EL

30. Inima ajunsa la liniste prin cunoastere (în chip gnostic) va vedea abis înalt; iar urechea linistii va auzi de la Dumnezeu lucruri nespuse de fericite.

31. Calatorul, care începe sa faca o cale lunga, anevoie de umblat si plina de necazuri, gândindu-se sa nu se rataceasca la întoarcere, aseaza niste semne si niste tarusi în drumul sau, ca sa-i faca usoara întoarcerea la ale sale. Iar barbatul care calatoreste cu trezvie își înseamna cuvintele (auzite), gândindu-se si el la acelasi lucru.

32. Dar calatorului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricina de bucurie, pe când celui ce umbla cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului rational si semn de cadere de la faptele, cuvintele si întelesurile placute lui Dumnezeu; si în vremea somnului sufletesc, aducator de moarte, va avea gândurile ca niste ace care îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeala si de nepasarea care i-a venit din negrija.

33. Cazând noi în necazuri, în descurajari și deznădăjduiri, trebuie să facem înăuntrul nostru ceea ce a făcut David: să ne varsăm inima înaintea lui Dumnezeu și rugăciunea și necazul nostru să le vestim Domnului. Căci ne mărturisim lui Dumnezeu, care poate cărmui cu înțelepciune cele ale noastre, și poate ușura necazul nostru, dacă ne e spre folos, și ne poate izbavi de întristarea pierzătoare și stricacioasă.

34. Mânia pornită spre oameni împotriva firii și întristarea care nu e după Dumnezeu și trândăvia strică de asemenea gândurile bune și cunoscătoare. Pe acestea Domnul le împrăstie prin mărturisire, sădind înăuntru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate și fixate în inima fără voia noastră, se sterg prin rugăciunea lui Iisus, făcută, cu trezvie din adâncurile de înțelegere ale inimii.

36. Ajungând la strămtorarea multor gânduri nerationale, vom afla usurare și bucurie, dacă ne vom învinui pe noi înșine cu adevărat și fără patimă, sau dacă vom mărturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea două vom afla cu siguranță odihna de orice.

37. Sfinții Părinți privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al minții. Căci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple fața de slava, e făcut Dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeul Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel și dă legea, care luate figurat, după duh, sunt fapte și drepturi de-ale minții.

38. Iar Aaron, fratele legiuitorului este socotit chip al omului din afară. De aceea și noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a gresit, îi zicem: "Ce ți-a gresit Israel, ca te-ai grabit să-i departezi pe ei de la Domnul Dumnezeul cel viu, Atotîntor?"

39. Domnul, când era să învie pe Lazar din morți, ne-a arătat împreună cu alte bunuri și pe acela ca trebuie să strunim prin amenințări moliciunea și petrecerea veselă a sufletului și să îmbrățișăm o viață aspră, adică dosădirea de sine, ca sufletul să poată fi izbăvit de iubirea de sine, de slava desartă și de mândrie.

40. Precum fără corăbie mare nu e cu putință a trece marea, așa fără chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putință a izgoni momeala gândului rău.

41. Împotrivirea obișnuiește să aducă la tăcere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) să izgonească din inima gândurile. Căci atunci când momeala ia chip în suflet prin nalucirea lucrului sensibil, de pildă când fața celui ce ne-a supărat, sau nalucirea frumuseții femeiești, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndată ni se dau pe fața gândurilor tinereții de minte a raului, ale curviei și ale iubirii de argint care pricinuesc nalucirile inimii. Și dacă mintea noastră e încercată și disciplinată, având deprinderea de a observa și de a vedea curat și limpede nalucirile și înșelăciunile amăgitoare ale celor răi, stinge cu usurință, prin împotrivire și prin rugăciunea lui Iisus Hristos, săgețile aprinse ale diavolului îndată ce s-au arătat, neîngăduind fanteziei patimase să se miste deodată cu momeala și să modeleze cu patima gândurile noastre după formă, ce ni s-a arătat, sau să stea de vorba cu ea în chip prietenos, sau să gândească, mult la ea, sau să-și dea învoire" cu ea. Căci din acestea urmează neapărat, ca nopțile zilelor, faptele rele.

42. Dacă însă mintea noastră este neîncercată în iscusința trezviei, îndată se amestecă în chip patimas cu chipul ce i s-a nalucit, oricare ar fi, și stă de vorba cu el, primind întrebări necuvenite și dând răspunsuri. Și atunci gândurile noastre se amestecă cu nalucirea drăcească,

aceasta crescând și sporind și mai mult; ca să para mintii, care a primit-o și pe care a pradat-o, vrednica de iubit, frumoasă și plăcută. Mintea pătește atunci același lucru care s-ar întâmpla, de pilda, dacă s-ar arata un câine undeva într-o livadă, unde se nimeresc și niște miei, care, fiind fără raută, aleargă la câinele ce li se arată ca la maica lor, necăstigând din apropierea câinelui altceva, decât ca se umplu de necurăția și de putoarea aceleia. În același chip și gândurile noastre aleargă prosteste spre toate nalucirile dracești din minte și amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi văzute voind împreună să darâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Căci așa se sfatuiesc și ele ce trebuie să facă spre a trece în faptă, prin trup, frumoasă și dulce nalucire ce li s-a arătat în chip amagitor prin înrâurirea dracească. Așa se înfăptuiesc înăuntru caderile sufletului. Pe urma cele dinauntru ale inimii se prelungesc și în afara în chip necesar.

43. Mintea e un lucru ușor și fără raută, care lesne se ia după naluciri și anevoie se retine de la nalucirile nelegiuite, dacă nu are gândul stăpânitor peste patimi, care să o împiedice neconținut și să o țină în frâu.

44. Contemplatia și cunoștința sunt calauze ale vieții curate și pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul că cugetarea fiind înălțată de ele ajunge la disprețuirea plăcerilor și a altor lucruri sensibile și dulci ale vieții, socotindu-le fără pret.

45. Iar viața atentă în Iisus Hristos este, la rândul ei, maica a contemplatiei și a cunoștinței și nascătoare a treptelor dumnezeiești și a înțelegerilor prea înțelepte, dacă s-a însoțit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul Prooroc Isaia: "Cei ce asteapta pe Domnul vor muta

taria, vor primi aripi și vor fi făcuți să zboare, prin Domnul"

46. Greu și neplăcut lucru pare oamenilor a se liniști sufletește de orice gând. Și într-adevăr e anevoios și ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvațați cu războiul să-și închida și să-și îngrădească partea netrupească, ci și pentru cei ce au dobândit iscusința luptei nemateriale dinauntru. Dar cel ce L-a sălăsluit în pieptul său pe Domnul Iisus prin rugăciune neîncetată nu va osteni urmându-L Lui, după cuvântul Proorocului. Și unul ca acesta nu va dori zi petrecută omeneste, pentru frumusețea, desfatarea și dulceata lui Iisus; iar pe dusmanii săi, necredincioșii draci, care umbla împrejur, nu se va teme, grăindu-le din poarta inimii și, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi zburat prin moarte în văzduh, având în portile cerului pe Hristos cu sine și pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrajmasii săi, ci va grai către ei din porți cu îndrăznire, ca și acum. Numai să nu slăbească până la ieseirea lui să strige către Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua și noaptea. Și El va face izbăvirea lui degrabă, după făgăduința Sa nemincinoasă, pe care a spus-o despre judecătorul nedreptății: "Zic vouă că va face izbăvirea lor degrabă"⁵⁰ și în viața de acum și după ieseirea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintală (înteligibilă), încrede-te în Iisus. Căci El îți zice tainic înăuntru inimii tale: "Nu te teme, fiul meu Iacob, puținule la număr Israele; nu te teme vierme Israele, Eu te apar și te sprijinesc". Deci dacă Dumnezeu e cu noi, care e raul care să poată ceva împotriva noastră? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curați cu inimă și a rânduit ca Iisus cel dulce și singurul curat vrea să intre dumnezeiește și să locuiască în inimile curate. De aceea să nu încetăm, după dumnezeiescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. Căci cu dreptate s-a spus că evlavia este aceea care smulge din rădăcina semintele celui rău. Fiindcă evlavia e calea rațiunii, sau calea judecății, sau calea gândului.⁵¹

49. "Întru multimea pacii se va desfata",⁵² după David, cel ce nu primește fata de om, judecând nedreptate în inima sa, adică primind chipuri de ale duhurilor rele și prin chipuri cugetând pacatul; sau judecând rău în pământul inimii sale și prin aceasta predând pacatului pe cele drepte. Căci marii și cunoscătorii Părinți au numit într-unele scrieri de ale lor și pe draci oameni, pentru facultatea lor ratională, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: "Un om rău a făcut aceasta"⁵³ și a amestecat în grâu neghina. Iar raul de la aceștia ne vine pentru că nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiți de gândurile rele.

50. După ce am început să vițuim cu atenție la minte, dacă împreună smerenia cu trezvia și însoțim rugăciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cugetării, înfrumusețind, maturând, împodobind și curățind casa inimii noastre de raută, calauziți de numele cel sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfesnic de lumină. Dacă ne vom încrede însă numai în trezvia sau atenția noastră, repede vom cădea răsturnându-ne, fiind împinși de vrajmasi, și ne vor rapune viclenii și înșelătorii; și tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâșiati cu ușurință de către ei, neavând ca suliță puternică numele lui Iisus Hristos. Căci numai cutitul acesta preacinstit, învățat foarte des în inima ce nu se îngrijeste decât de una, știe să strângă și să taie gândurile venite de la aceia, să le ardă și să le îngroape, ca focul paie.⁵⁴

51. Lucrul trezviei neconținute, sau folosul și marele câștig pe care-l aduce ea sufletului, este să vadă îndată nalucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este să respingă și să dea pe fata gândul care încearcă să intre în văzduhul minții noastre prin nalucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simțurilor. Dar ceea ce stinge și împrăstie îndată orice intenție a vrajmasilor, orice gând, orice nalucire, orice formă și orice statuie rea, este chemarea Domnului. Căci de fapt și noi însine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, și izbăvirea noastră, a smeriților, a neînsemnaților și a netrebnicilor.

52. Cei mai mulți nu știu că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai naluciri de ale lucrurilor sensibile și lumesti. Iar dacă staruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea goalește cugetarea de toată nalucirea materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrajmasilor și marele câștig al rugăciunii și al trezviei. "Și cu ochii tăi vei privi și rasplatirea pacatosilor spirituali vei vedea"⁵⁵ și tu însuți cu mintea, și vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântăret.

53. Să ne aducem aminte, dacă se poate, neconținut, de moarte. Prin această aducere aminte se naște în noi lepadarea grijilor și a tuturor desertăciunilor, paza minții și rugăciunea neîncetată, neîmpătimirea trupului, scârba de păcat și, dacă trebuie să spunem adevărul, aproape toată virtutea izvorăște din aceasta. De aceea, dacă se poate, să ne folosim de acest lucru, ca de rasuflarea proprie.

54. Inima golită desăvârșit de închipuiți va naște înțeleșuri dumnezeiești și tainice, care saltă în mijlocul ei, cum saltă pești și se dau peste cap delfinii în marea liniștită. Și precum marea e mișcată de adierea subtilă, așa adâncul inimii de Duhul Sfânt. "Iar fiindcă sunteți fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Sau în inimile voastre, care striga: Avva, Părinte!"⁵⁶

55. Orice monah va avea frica și va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia minții, fie pentru că nu cunoaște frumusețea ei, fie pentru că, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina tenii. Dar frica se va risipi fără doar și poate,

când va începe lucrarea de pazire a mintii, care este si se numeste filosofia activa a mintii.⁵⁷ Caci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: "Eu sunt calea, învierea si viata".⁵⁸

56. Si iarasi va fi înfricat vazând multime de gânduri si multime de prunci babilonesti. Dar si aceasta frica o risipeste Hristos, daca ne bazam necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetarii; iar pruncii babilonesti îi aruncam la pamânt, izbindu-i de aceasta Piatra,⁵⁹ împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastra cu privire la ei: "Cel ce pazeste, zice, porunca, nu va cunoaste cuvânt rau".⁶⁰ "Caci fara de mine, zice, nu puteti face nimic".⁶¹

57. Monah cu adevarat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevarata a dobândit cel ce este monah în inima.

58. Viata oamenilor se desfasoara în repetare de ani, de luni, de saptamâni, de zile, de nopti, de ceasuri si de minute. În aceasta trebuie, asadar, sa ne desfasuram si noi lucrarile virtuose, adica trezvia, rugaciunea si dulceata inimii, în linistea osârduitoare pâna la iesirea noastra.

59. Va veni peste noi ceasul înfricosat al mortii; va veni si a-1 ocoli nu este cu putinta. Fie ca Stapânul lumii si al vazduhului, venind atunci, sa gaseasca faradelegile noastre putine si neînsemnate, ca sa nu ne vadeasca, adeverindu-ne, si sa plângem fara folos. "Caci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia Stapânului sau si n-a lucrat dupa voia lui ca o sluga, se va bate mult".⁶²

60. "Vai celor ce si-au pierdut inima", zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebuie sa ne sârguim, fratilor.

61. Gândurilor simple si fara patima le urmeaza cele patimase, precum am aflat într-o îndelungata experienta si observare. Precum sarpele urmeaza porumbelului ce intra în cuibul lui,⁶³ socotesc ca cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, si cele nepatimase celor patimase.

62. Cu adevarat omul trebuie sa se taie, prin hotarâre libera, în doua; si trebuie sa se rupa cu cea mai înțeleapta înțelegere, precum am spus! Se cuvine cu adevarat sa se faca el însusi dusman neîmpacat al sau. Deci trebuie sa avem fata de noi însine dispozitia ce o are cineva fata de un om care l-a necajit si nedreptatit cumplit, ba chiar mai mult decât atât, daca vrem sa împlinim marea si cea dintâi porunca, adica sa dobândim vietuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vietii din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: "Cine ma va izbavi de trupul mortii acesteia?"⁶⁴ Caci nu se supune legii lui Dumnezeu. Aratând apoi ca a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastra, a zis: "Caci daca ne-am judeca pe noi însine, n-am fi judecati; dar judecându-ne Domnul, ne pedepseste".⁶⁵

63. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observarii mintii înfrânarea în mâncari si bauturi, lepadarea si respingerea oricarui fel de gânduri si linistea inimii.

64. Celor ce suntem întariti în Hristos si am început sa umblam în trezvie fara gres, întâi ea ni se arata în minte ca un sfesnic, tinut oarecum de mâna mintii noastre si calauzindu-ne pe cararile cugetarii; pe urma, ca o luna atotluminoasa, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arata ca soare Iisus însusi împrastiind raze de dreptate, adica aratându-se pe Sine si pe ale Sale ca niste lumini atotstralucitoare ale vederilor.

65 Iar acestea le descopera tainic mintii ce urmeaza poruncii Lui, care zice: "Taiati împrejur învârtosarea inimii voastre" . Precum s-a spus, trezvia sânguincioasa învăta pe om întelesuri fericite. Caci Dumnezeu nu cauta la fata. De aceea zice Domnul: Ascultati-ma si înțelegeti "ca celui ce are i se va da si-i va prisosi, iar celui ce nu are, si ceea ce i se pare ca are se va lua de la dânsul".⁶⁷ "Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucreaza spre bine". Deci cu mult mai mult i se vor lucra lui virtutile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fara apa; si nu va înainta deloc paza mintii fara trezvie împreunata cu smerenie si cu rugaciunea lui Iisus Hristos:

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar aceasta virtute are si ca temelie si ca acoperis închinatul si sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Usor va naufragia un cârmaci smintit în vreme de furtuna, daca a izgonit corabierii, a aruncat lopetile si pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai usor va fi scufundat de catre draci sufletul, care nu s-a îngrijit de trezvie si n-a chemat numele lui Iisus la începutul momelelor (atacurilor).

68. Spunem prin scris ceea ce stim, si marturisim, celor ce vreau sa asculte, ceea ce am vazut strabatând calea, daca vreti sa primiti cele spuse. Caci însusi El a spus: "De nu va ramâne cineva întru mine, se va scoate afara ca vita si o vor aduna si o vor arunca în foc si va arde"; "iar cel ce ramâne întru mine si eu întru el multa roada va aduce".⁶⁹ Caci precum nu e cu putinta soarelui sa lumineze fara lumina, asa nu e cu putinta sa se curateasca inima de întinaciunea gândurilor de pierzare, fara rugaciunea numelui lui Iisus. Iar daca e adevarat aceasta, precum vad, sa ne folosim de ea, ca de rasuflarea noastra. Caci ea este lumina, iar acelea întuneric; si acela este Dumnezeu si Stapânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza mintii poate fi numita în chip cuvenit si pe dreptate nascatoare de lumina, nascatoare de fulger, aruncatoare de lumina si purtatoare de foc Caci întrece, graind adevarul, nenumarate si multe virtuti trupesti. De aceea aceasta virtute trebuie numita cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile stralucitoare ce se nasc durea. Aceia dintre pacatosi, netrebnci,întinati, nestiutori, neîntelegatori si nedrepti, care se îndragostesc de ea, pot sa se faca prin Iisus Hristos, drepti, de treaba, curati, sfinti si întelegatori. Ba nu numai atât, ci pot si contempla si teologhisi cele tainice. Iar facându-se contemplativi (vazatori), înoata în aceasta lumina preacurata si nesfârșita, se patrund de ea cu patrunderi negraite si locuiesc si petrec împreuna cu ea, fiindca au "gustat si au vazut ca bun e Domnul". În acesti întâi vestitori se împlineste cuvântul dumnezeiescului David: "Iara dreptii se vor marturisi numelui Tau si vor locui dreptii cu fata Ta".⁷⁰Caci cu adevarat acestia cheama sincer numele lui Dumnezeu; si se marturisesc Lui, fiindca le si place sa stea de vorba cu El, iubindu-L pururea.

70. Vai celui dinlauntru de la cele din afara. Caci mult va fi suparat omul dinlauntru de la cele din afara. Si suparat, acesta se va folosi de bici împotriva simturilor din afara. Cel ce a savârsit cele cu lucrul a cunoscut mai înainte cele din contemplatie.

71. Daca omul dinlauntru petrece în trezvie, cum zic Parintii, este în stare sa pazeasca si pe cel din afara. Dar noi si dracii facatori ai rautatii savârsim în comun amândoua felurile de pacate. Aceia dau chip pacatului în gânduri numai, sau în zugraviri de naluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl savârsim si prin gânduri înauntru si prin fapte în afara. Dracii, fiind lipsiti de grosimea trupurilor, își pricinuiesc si lor si noua muncile numai prin gânduri, prin viclenie sj prin înselaciune. Daca n-ar fi lipsiti, blestematii, de grosimea trupului, n-ar întârzia

sa pacatuiasca si prin fapte, pastrându-si de-a pururi voia libera gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugaciunea de un singur cuvânt (sau gând)⁷¹ omoara si preface în cenusa amagirile lor. Caci Iisus, Dumnezeu si Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit si fara lenevie nu le îngaduie acestora sa-si arate mintii în oglinda cugetarii, nici începutul intrarii, pe care unii o numesc momeala, nici vreun chip oarecare si nici sa graiasca niscui cuvinte în inima. Iar nepatrundând vreun chip dracesc în inima, ea va fi goala, precum am spus, si de gânduri. Caci dracii au obiceiul sa vorbeasca cu sufletul si sa-l învete pacatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Asadar prin rugaciunea neîncetata se curata vazduhul cugetarii de norii întunecosi si de vânturile duhurilor rautatii. Iar curatindu-se vazduhul inimii, este cu neputinta, zice, sa nu straluceasca în ea lumina dumnezeiasca a lui Iisus daca nu ne vom umfla de slava desarta, de fumul mândriei si de patima de a ne face aratati. Prin acestea însa ne vom face prea usuratici pentru cele necuprinse si ne vom gasi fara ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, care ne-a aratat smerenia, uraste acestea.

74. Sa ne tinem dar de rugaciune si de smerenie, de acestea doua, care împreuna cu trezvia ne înarmeaza împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Caci cei ce vietuim asa putem sa praznuim în fiecare zi si în fiecare ceas, din inima, în chip tainic o sarbatoare a bucuriei.

75 Cele opt gânduri mai generale ale rautatii, în care se cuprinde tot gândul si din care se nasc toate (ca din Hera si Zeus toti dracii blestemati, cinstiti ca zei de greci, dupa miturile lor), se suie toate în poarta inimii si, aflând mintea nepazita, intra unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se si intrând în inima, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerusinate. Si asa, întunecând mintea, atâta trupul, îndemnându-l la savârsirea de fapte rusinoase.

76. Deci cel ce pazeste capul sarpelui si prin mânioasa împotrivire se foloseste de cuvinte curajoase, lovindu-l cu pumnul în fata, a alungat vrajmasul de la sine. Caci zdrobind capul, a pus pe fuga multe gânduri rele si fapte si mai rele. Si astfel cugetarea ramâne netulburata, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor si daruindu-i, în schimb, sa stie cum trebuie sa biruiasca pe cei ce o razboiesc si cum trebuie inima sa se curete pe încetul de gândurile care spurca pe omul dinauntru. Caci zice Domnul Iisus: "Din inima ies gândurile rele, curvie, preacurvie... si acelea sunt care spurca pe om".

77. Deci asa poate sufletul sa stea, întru Domnul, în cuviinta, în frumusetea si în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu bun foarte si curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: "Sufletul având minte dupa fire, se sustine în virtute". Sau iarasi zice: "Dreptatea sufletului sta în a pastra mintea dupa fire, precum a fost zidita". Iar peste putin zice iarasi: "Sa ne curatim cugetarea, caci eu aed ca daca sufletul s-a curatit din toate partile si ramâne în starea fireasca, poate, ajungând stravazator, sa vada mai mult si mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descopera". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în "Viata" lui.

78. Orice gând este o nalucire a unui lucru sensibil, aparuta în minte. Caci Asirianul fiind minte, nu poate sa ne amageasca altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simturi si obisnuite noua.

79. Precum nu ne este cu putinta sa urmarim pasarile ce zboara în aer, fiind noi oameni, sau sa zburam ca ele, firea noastra neavând aceasta însusire, la fel nu e cu putinta sa biruim gândurile dracesti ce ni se întâmpla sa vina, fara rugaciune treaza si deasa, sau sa strabatem cu ochiul mintii tinta spre Dumnezeu; iar daca nu, vezi pamântul.

80. Drept aceea, daca vrei cu adevarat sa acoperi cu rusine gândurile si sa te linistesti cu dulceata si sa pastrezi cu usurinta trezvia din inima, sa se lipeasca rugaciunea lui Iisus de rasuflarea ta si vei vedea cum se împlineste aceasta în putine zile.

81. Precum nu e cu putinta sa se scrie slove în aer, caci acestea trebuie sa se scrie pe vreun lucru, ca sa se pastreze multa vreme, la fel trebuie sa lipim rugaciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea prea frumoasa a trezviei sa ramâna statornic împreuna cu El si prin El sa ni se pastreze nerapita în veac.

82. "Întoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale si vei afla har". Drept aceea sa nu se zica si despre noi de Proorocul: "Aproape esti, Doamne, de gura lor, dar departe de ranunchii lor".⁷³ Nimeni altul nu va aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare departare una de alta.

83. Sufletul e întunecat deopotriva de acestea doua: de vorbirile gândurilor în cugetare si de întâlnirile si vorbele desarte de afara. Cei ce vreau sa fie feriti de pagubirea mintii trebuie sa se întristeze atât de gândurile cât si de oamenii carora le place sa vorbeasca degeaba, pentru o pricina foarte binecuvântata: ca nu cumva, întunecându-se mintea, sa i se moleseasca trezvia. Caci întunecându-ne din pricina uitarii, ne pierdem mintea.

84. Cel ce-si pazeste curatia inimii cu toata sânguinta, va avea de învățator pe legiutorul ei Hristos, care-i sopteste tainic voia Sa. "Auzi-voi ce va grai în Domnul Dumnezeu"⁴ zice David arătând acest lucru. Iar arătând cercetarea ce si-o face mintea sie-si pentru razboiul cel mintal (inteligibil) si sprijinirea ajutoare a lui Dumnezeu, spune: "Va zice omul: fi-va oare roada dreptului?"⁷⁵ Apoi arătând efectul ce rezulta din amândoua, printr-o întâlnire între ele, zice: "Asadar este Dumnezeu, care-i judeca pe ei pe pamânt",⁷⁶ adica pe dracii vicleni în pamântul inimii noastre. Si-n alta parte zice: "Apropia-se-va omul si inima adâncă, si se va înalta Dumnezeu; si atunci ranile de la ei li se vor para ca niste sageti de prunci".⁷⁷

85. Sa ne calauzim inima pururea, povatuiti de înțelepciune, dupa sfintitul cântaret, respirând necontentit însasi puterea lui Dumnezeu Tatal si înțelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar daca molesindu-ne de vreo împrejurare oarecare, vom slabi lucrarea mintii, în dimineata urmatoare sa strângem iarasi bine mijlocul mintii si sa ne apucam cu putere de lucru, stiind ca nu vom avea aparare, noi care cunoastem binele, de nu-l vom face.

86. Precum mâncările aducatoare de boala, îndata ce au fost primite în trup supara, iar cel ce le-a mâncat, simtind îndata vatamarea cauta sa le verse mai repede. prin vreun leac si asa ramâne nevatamat, la fel si mintea, când a primit sa înghita gândurile si simte amaraciunea lor, le varsa cu usurinta prin rugaciunea lui Iisus, strigata din adâncurile inimii, si le leapada cu desavârsire, precum a învățat si cercetat cu stiinta acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.

87. Uneste cu rasuflarea narii trezvia si numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte si smerenia. Caci amândoua sunt de mare folos.

88. Zis-a Domnul: "Învatati de la mine, ca sunt blând si smerit cu inima si veti afla odihna sufletelor voastre"

89 Zis-a Domnul: "Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc se va înalta, iar cel ce se înalta pe sine se va smeri".⁷⁹ "Învatati de la mine", zice; vezi ca smerenia este învatatura? Caci porunca Lui este viata vesnica, iar aceasta e smerenia. Asadar, cel ce nu este smerit a cazut din viata si în partea cea dimpotriva se va afla.

90. Daca toata virtutea se savârseste prin suflet si trup, iar pe de alta parte si sufletul si trupul sunt fapturi ale lui Dumnezeu, prin care, cum am zis, se împlineste virtutea, cum nu aiuram în chipul cel mai cumplit, falindu-ne cu podoabele straine ale sufletului si ale trupului, umblând adica dupa slava desarta si sprijinindu-ne de mândrie, ca un toiag de trestie? Si cum nu ridicam astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea si nebunia noastra, ca tot ce poate fi mai înfricosat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu maretia sa nemarginita? Caci "Domnul celor mândri le sta împotriva".⁸⁰ In loc de urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufas, vrajmasul Domnului, din pricina, cugetului mândru si iubitor de slava desarta. Din pricina aceasta spune Apostolul: "Caci ce ai, ce n-ai luat"; oaie te-ai facut tu pe tine însuti? Iar daca ai luat de la Dumnezeu trupul si sufletul, din care, în care si prin care se înfaptuieste toata virtutea, "ce te lauzi ca si când n-ai fi luat?" Caci Domnul este cel ce ti le daruieste tie acestea.

91. Peste tot curatia inimii, prin care se afla în noi smerenia si tot binele ce coboara de sus, nu sta în altceva decât în a nu îngadui gândurilor ce se apropie sa intre în suflet.

92. Paza mintii cu Dumnezeu, care staruie în suflet numai prin Dumnezeu, da înțelepciune mintii în luptele cele dupa Dumnezeu. Caci nu putina destoinicie îi da ea celui ce se împartaseste de ea, spre chivernisirea faptelor si cuvintelor, sale cu judecata bine primita la Domnul.

93 Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, ca si noi sa avem grija de vesmântul inimii, ca nu cumva sa se înnegreasca din pricina pacatului, ci sa-l curatim cu lacrimi, cu pocainta si cu rugaciune. Caci mintea este un lucru usor si anevoie de oprit de la amintiri nelegiuite; un lucru care se ia usor dupa nalucirile rele si bune ale cugetarii.

94. Cu adevarat fericit este cel ce s-a lipit în cugetare de rugaciunea lui Iisus si-L striga pe El neîncetat în inima, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacara cu ceara. Venind soarele pe deasupra pamântului face ziua; iar numele sfânt si prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat naste nenumarate înțelesuri, asemenea soarelui.

95 Dupa ce se împrastie norii, vazduhul se arata curat. Iar dupa ce au fost împrastiate nalucirile patimilor, de catre soarele dreptatii Iisus Hristos, obisnuiesc sa se nasca în inima înțelesuri luminoase si stelare din tot vazduhul ei luminat de Iisus Hristos. Caci zice Ecleziasul: "Cei ce nadajduiesc în Domnul vor înțelege adevarul si cei credinciosi în dragoste, vor petrece cu Dânsul".⁸¹

A zis careva dintre Sfinti: "Daca tii minte raul, tine minte si raul de la draci; si daca dusmanesti, dusmaneste trupul de-a pururi. Trupul e prieten viclean, si daca e slujit te razboieste si mai mult. Si iarasi: "Câstiga dusmanie împotriva trupului si lupta împotriva pântece-lui".⁸²

96. În cuvintele de până aci ale sutei întâi și a doua am înfatisat ostenele sfintitei liniști a minții. Ele nu cuprind numai fructele cugetării noastre, ci și cele ce le-am învățat din cuvintele înțeleptilor de Dumnezeu Părinți despre curăția minții. Iar acum după ce am spus aceste puține lucruri, pentru a arăta câștigul ce vine din păzirea minții, vom înceta a grai.

97. Vino asadar și-mi urmează spre unirea cu fericita păzire a minții, oricine ai fi tu cel ce dorești în duh să vezi zile bune, și te voi învăța în Domnul lucrarea văzută și vițuirea Puterilor inteligibile.

98. Căci nu se vor satura înțării să laude pe Facătorul, nici mințea curată să se ia la întrecere cu ei. Și precum ființele netrupești nu se îngrijesc de hrană, așa nici ființele netrupești în trup nu se îngrijesc de ea, dacă vor intra în cerul liniștii minții.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avutii, așa nici cei ce și-au curățit vederea sufletului și au ajuns la deprinderea virtutii nu vor fi îngrijati de asuprirea de la duhurile rele. Și precum acelora le este vădită bogăția înaintării în Dumnezeu, la fel și acestora le este vădită dragostea către Dumnezeu și iubire, atintirea și suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se și mai mult în suirea lor cu dragoste și nesat, din pricina că au gustat din dorul dumnezeiesc și extatic, ei nu se vor opri până nu vor-ajunge pe Serafim, și nu vor pregeta în trezvia minții și în urcusul iubitor până nu se vor face înțeri, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidei și al vasiliscului, și nu este păcat mai mare ca păcatul iubirii trupești de sine. Iar ca pui zburatori ai iubirii trupești de sine, ai pe acestia: laudele în inimă, încântarea de sine, lacomia pântecelui, curvia, slava desartă, pizma și coroa-na tuturor: mândria, care știe să cucerească nu numai pe oameni, ci și pe înțerii din ceruri și să-i îmbrace în întuneric în loc de lumină.

Acestea ți le-a scris, Teodule, cel ce poartă numele isihiei, deși e dezmințit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel laudat și slăvit în Tatal, în Fiul și în Duhul Sfânt, de toată firea rațională, de înțeri, de oameni și de toată zidirea, pe care a făcut-o Treimea cea negrăită, Dumnezeu cel unul, de a cărui împăratie strălucită să avem și noi parte prin rugăciunile Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și ale Cuviosilor noștri. Carui Dumnezeu necuprins i se cuvine slava veșnică, Amin.

Isihie Sinaitul

Către Teodul

Scurt cuvânt de folos sufletului și mântuitor despre trezvie și virtute

Așa numitele cuvinte despre împotrăvire și rugăciune

Suta întâia

1. Trezvia este o metodă duhovnicească durabilă, urmărită cu râvnă, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbăvește pe om cu totul de gânduri și cuvinte pătimase și de fapte rele; urmărită astfel, ea îi dăruiește apoi cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putință, și dezlegarea tainelor dumnezeiești și ascunse. Ea împlineste toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Testament și aduce tot binele veacului ceva să vie. Ea e propriu zis curăția inimii, care, din pricina măreției și a frumuseții ei, sau mai bine zis din neatenția și negrija noastră, e azi atât de rară printre monahi. Pe aceasta o ferește Hristos, zicând: "Fericiti cei curăți cu inimă căci aceia vor vedea pe Dumnezeu". Așa fiind, ea se cumpără foarte scump. Trezvia dăinuind mult în om, se face călăuză a vieții drepte și plăcute lui Dumnezeu. Iar urcusul în aceasta ne deprinde cu contemplăția și cu felul cum trebuie să punem în mișcare, în chip cuvenit, cele trei părți ale sufletului și să ne păzim fără greșala simțurile.

Ea sporește în fiecare zi cele patru virtuți generale, în cel ce se împartășește de ea.

2. Marele legiuitor Moise, mai bine zis Duhul Sfânt, arătând lipsa de cusur, curatenia, largimea cuprinzătoare și puterea înaltătoare a acestei virtuți, și învățându-ne cum trebuie să o începem și să o deprindem, zice: "Ia aminte la tine, să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta". Cuvânt ascuns numeste arătarea, ca simplu gând, a vreunui lucru rău, urât de Dumnezeu. Pe această Parintii o numesc momeala (atac) aruncată în inima de diavolul. Îndată CE aceasta SE arată mintii, îi urmează gândurile noastre, care intra în vorba cu ea în chip patimas.

3. Trezvia e calea a toată virtutea și porunca lui Dumnezeu. Ea e numită și liniștea inimii (isihia). Iar desăvârșita până la golirea de orice nălucire, e tot ea și paza a mintii.

4. Cel ce s-a născut orb nu vede lumina soarelui. Tot așa cel ce nu e călăuzit de trezvie nu vede cu îmbelsugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele și de gândurile rele și urâte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va scăpa liber de capetenile tartarului.

5. Atenția e liniștea neîncetată a inimii față de orice gând. Ea rasuflă și cheamă pururea și neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, și împreună cu El se împotrivesc cu barbatie vrajmasilor. Și numai Lui se marturiseste, care are toată puterea să ierte pacatele. Dar îmbrăcându-se neîncetat, prin această chemare, în Hristos, care singur cunoaște în chip ascuns inimile, sufletul încearcă în tot felul să ascundă de toți oamenii dulceața lui și lupta dinauntru, ca nu cumva vicleanul să facă să înainteze rautatea lui și să surpe, pe nebagate de seama, lucrarea cea bună.

6. Trezvia e fixarea staruitoare a gândului și așezarea lui în poarta inimii ca să privească gândurile hotesti care vin și să asculte ce zic și ce fac ucigasele și care este chipul faurit și înalțat de diavoli, care încearcă să amagească nuntea prin năluciri. Însusindu-ne aceste ostenele, ele ne învătă, cu multa știință, iscusința războiului mintii.

7. Frica îndoită, parasirile din partea lui Dumnezeu și întâmplările povatuitoare ale încercărilor dau naștere atenției ca supraveghetorie continuă în mintea omului, care încearcă astfel să astupe izvorul gândurilor și faptelor rele. Pentru ea sunt deci și parasirile și încercările neașteptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vieții noastre. Și mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bunătăți, dar pe urmă sunt fără grijă. Iar continuarea năste deprinderea; iar aceasta o îndesire a trezviei; în sfârșit aceasta, prin însusirea ei, face cu puțință contemplarea liniștită a războiului de mai înainte. Ei îi urmează rugăciunea staruitoare a lui Iisus și liniștea dulce și fără năluciri a mintii și starea care vine din Iisus.

8. Cugetarea fixându-se și chemând pe Hristos împotriva vrajmasilor și căutându-și scaparea la El, ca o fiară înconjurată de mulți câini, și așezându-se pe sine înăuntrul cetății, privește cu mintea de departe asalturile spirituale ale nevazutilor vrajmasi; iar prin faptul că stă mereu cu Facătorul de pace Iisus împotriva lor, rămâne nevatamată de ei.

9. Dacă ești veghetor, ți s-a dat să fii și văzut prezent din orele de dimineață, dar să și vezi pe alții. Știi ce zic; iar de nu, fii cu luare aminte și vei înțelege.

10. Corpurile marilor constau din apă multă. Iar ființa și fundamentul trezviei, al atenției, al liniștii sufletesti adânci și abisul vederilor fericite și negraite, al smereniei recunoscătoare, al dreptății și al dragostei constă din trezvia cea mai deplină și din rugăciunea fără gânduri a lui Iisus Hristos, care trebuie făcută strâns și des, neîncetat și cu osteneală, fără să slăbești.

11. "Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu". Iar voia Tatălui aceasta e: Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele". Asadar, deodată cu rugăciunea lui Iisus Hristos, să urâm și gândurile rele; și iată că am făcut voia lui Dumnezeu.

12. Domnul nostru și Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pilda a toată virtutea și ca model al întregului neam omenesc și ca ridicare din vechea cadere viața Sa a tot virtuoasă în trup, ca pe o zugrăvitură. Iar împreună cu toate virtuțile Sale, pe care ni le-a arătat, este și aceea că după Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintală cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. Și prin acest mod al biruinței, Stăpânul ne-a învățat și pe noi, nevrednicii, cum trebuie să purtăm lupta față de duhurile rautății, adică în smerenie, cu post, cu rugăciune și cu trezvie; El care n-avea trebuința de ele, ca cel ce era Dumnezeu și Dumnezeul Dumnezeilor.

13. Iar câte sunt, după mine, felurile (modurile) trezviei, în stare să curețe mintea, treptat, de gândurile patimase, iată că nu mă voi lenevi să ți le însemnez într-un grai neîmpodobit și nemestesugit. Căci n-am socotit că, asemenea povestirilor de război, să ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce. citești.

14. Asadar, un fel (mod) al trezviei e să-ți supraveghezi des fantezia,⁵ adică atacul ca, neavând fantezia la dispoziție, Satana să nu poată fauri gânduri mincinoase, pentru a le înfățișa mintii spre amăgire mincinoasă.

15. Altul consta în a avea pururea inima tacând adânc și linistită de orice gând; și să ne rugăm.

16. Altul să chemăm cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morții.

18. Toate aceste lucrări, iubite, împiedică gândurile rele, ca niște portari. Iar despre trebuința de a căuta la cer și a socoti pământul ca nimic, lucru de folos împreună cu altele, voi grai în alt loc mai pe larg, dacă Dumnezeu îmi va da cuvânt

19. Dacă taiem numai pentru puțină vreme pricina patimilor și ne ocupăm cu vederile duhovnicești, dar nu staruim în ele, făcând din aceasta lucrul nostru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului, fără să culegem alt rod de acolo, decât întunecarea desăvârșită a minții și abaterea spre cele materiale.

20. Cel ce se luptă înlăuntrul trebuie să aibă în aceeași clipă aceste patru: smerenie, atenție deplină, împotrivire și rugăciune. Smerenie - fiindcă lupta lui este fata de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; și ca să aibă în mână inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos uraste pe cei mândri. Atenție - ca să-și facă inima pururea fără de nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire - pentru că atunci când ar cunoaște cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclen. "Și voi răspunde, zice, celor ce mă ocărăsc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?"⁷ Rugăciune - ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într-un suspin negrait; și atunci cel ce se luptă să vadă pe vrăjmas risipindu-se prin numele sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui.

21. Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are arma pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează neconținut în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrăjmasul ce se luptă într-ascuns să fie biciuit și ars.

22. Tu ești dator să privești cu o cautătură ageră și încordată a minții, ca să cunoști pe cei ce intră. Iar cunoscându-i, îndată să zdrobesti, prin împotrivire, capul șarpei. Și o dată cu aceasta, striga cu suspin către Hristos și vei simți ajutorul nevăzut dumnezeiesc și atunci vei vedea luminând departe curăția și dreptatea inimii.

23. Precum cel ce ține în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora și privește în ea își vede fata așa cum este, dar vede și pe alțora, care se apleacă spre aceeași oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inima să își vede starea sa în ea, dar vede și fetele negre ale Arajilor spirituali.

24. Dar mintea nu poate să biruiască nălucirea drăcească numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac ca sunt biruiți, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slava desartă. Prin chemarea lui Iisus însă

25. Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, că Israel cel de odinioară, și să te predai și tu vrăjmasilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeul tuturor, și-a nascocit sieși ca ajutor idol turnat.

26. Iar prin idol turnat să înțelegi mintea noastră slabă, care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor rătăcii, le izgoneste ușor și cu știința maiastră pune pe fuga puterile nevăzute și războinice ale vrăjmasului. Dar când îndrăznește nesabuită să se reazeme cu totul pe sine, se rostogolește ca pasarea zisa Oxypteros (repede zburătoare). "Spre Dumnezeu, zice, a nădăduit inima mea și am fost ajutat și a înflorit iarăși trupul meu".⁸ Sau: "Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine și va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri unelte cu viclenie?"⁹ Iar cel ce se nădăduiește în sine și nu în Dumnezeu va cădea cadere jalnică.

27. Chipul și rânduiala linistii inimii acesta este: Dacă vrei să lupți, să-ți fie mica gânganie a paianjenului pururea pildă. Iar de nu, încă nu te-ai linistit cum trebuie cu mintea. Acela vânează muste mici. Iar tu, dacă faci așa și vrei să-ți câștigi linistea sufletului cu osteneală, nu înceta să ucizi pururea "pruncii babilonesti". Căci pentru aceasta ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putință să se vada Marea Rosie pe cer în mijlocul stelelor și precum nu poate omul să umble pe pământ fără să respire aerul acesta, așa nu e cu putință să ne curățim inima noastră de gânduri patimase și să izgonim pe vrăjmașii spirituali din ea, fără chemarea deasă a lui Iisus Hristos.

29. Dacă petreci pururi în inima ta cu cuget smerit cu pomenirea morții, cu învinuirea de sine, cu împotrivire și cu chemarea lui Iisus Hristos și umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strămtă, dar aducătoare de bucurie și de desfătare a minții, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplatii) ale Sfinților și ți se vor lumina taine adânci de către Hristos, "în care sunt ascunse comorile înțelepciunii și ale cunoștinței"¹⁰ și "în care locuiește toată plinătatea Dumnezeirii trupești".¹¹ Căci vei simți lângă Iisus că Duhul Sfânt saltă în sufletul tău. Pentru că de la El se luminează mintea omului să privească cu fata descoperită. "Căci nimeni nu numește pe Iisus Domn, fără numai în Duhul Sfânt",¹² care adevărește în chip tainic pe Cel căutat.

30. Dar iubitorii de învățatura trebuie să mai știe și aceea că pizmasii draci adeseori ascund și retrag de la noi războiul, pizmuindu-ne vrajmasii pentru folosul, cunoscînta și urcusul spre Dumnezeu ce le-am avea din război și pentru că, nepurtînd noi de grijă, să ne rapească fără de veste mintea și să ne facă iarăși neatenți cu cugetul. Căci scopul neconținut și lupta lor este să nu ne lase să fim cu luare aminte la inima noastră, cunoscînd bogăția adunată în suflet din atenția de fiecare zi. Dar noi să ne ridicăm atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi

(contemplații) duhovnicești și războiul iarăși vine în minte; dar toate să le facem numai cu sfatul, că să zic așa, al Domnului însuși, și cu smerenie.

31. Căci petrecînd în chinovie, trebuie să taiem toată voia noastră din proprie hotărîre și cu dragă inimă însuși Dumnezeu fiind cu proestorul nostru. Și așa să ne facem și noi că niste lucruri de vânzare, lipsite de voință. Iar că metoda în acestea se cuvine să nu punem în mișcare iuțimea fără judecată și împotriva finii, și pe urmă să ne aflăm fără îndrăzneală în războiul nevazut. Căci voia noastră, netaiată de noi de bună voie, obisnuiește să se mînie pe cei ce încearcă să o taie fără să vrem. Iar din aceasta, iuțimea stîrnindu-se cu latrături rele, nimiceste cunoscînta luptei, pe care abia cu multă osteneală a putut-o dobîndi. Căci iuțimea are putere stricătoare. Dacă e miscată spre gânduri drăcești, le strică și le omoară pe acelea; dacă iarăși se tulbură împotriva oamenilor, strică gândurile cele bune din noi. Asadar iuțimea, precum vad, e stricătoare a oricărui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. Căci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca armă și ca arc, dacă nu e folosită în amîndouă partile. Iar dacă lucrează în chip diferit, e stricătoare. Căci eu am cunoscut un câine, de altfel îndrăznet împotriva lupilor, care sfîșia oile.

32. Astfel trebuie să fugim de semetie, că de veninul de aspida și să ocolim multe întâlniri ca pe niste serpi și pui de vipere. Căci acestea pot să ne ducă repede la desăvîrșită uitare a războiului celui dinlăuntru și să coboare sufletul de la bucuria înaltă, pe care o are inima din curatie. Fiindcă blestemata uitare se opune atenției ca apa focului și în toată vremea o războiește cu puterea. Căci de la uitare ajungem la negrija, iar de la negrija la dispreț la lîncezeala și la pofte necuviincioase. Și așa ne întoarcem iarăși înapoi, că și câinele la varsătura sa. Să fugim asadar de semetie, că de un venin de moarte. Iar raul uitării și cele ce izvorăsc din ea le vindecă sigur paza minții și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos. Căci fără El nu putem face nimic.

33. Nu se întîmplă și nu e cu putință să te împrietenesti cu sarpele și să-1 porți la sân, nici să dezmierzi, să slujești și să iubești în tot chipul trupului (afară de cele de trebuință și de nevoie) și să îngrijești totdeauna de virtutea cerească. Căci sarpele mușcă pe cel ce-1 îngrijește, iar trupul întinează în plăceri pe cel ce-1 slujește. Când trupul greșeste, să fie lovit fără crutare ca un rob fugăr, plin de must, să cunoască pe stăpînul biciului. Să nu petreacă în crîșma; tarîna stricacioasă, roaba și întunecată să nu uite pe stăpîna nestrucioasă.¹³ Pînă la moarte să nu te încrezi în trupul tău. "Voia trupului este dusmana lui Dumnezeu",¹⁴ căci nu se supune legii lui Dumnezeu; și "trupul pofteste împotriva duhului" "Iar cei ce sînt în trup nu pot placea lui Dumnezeu". Noi înșă nu sîntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrînării e să miste pururea mînia spre războiul dinlăuntru și spre disprețuirea de sine; al înțelepciunii să miste ratiunea spre trezvie deplină și neconținută și spre contemplarea duhovnicească; al dreptății să îndrepte partea pofitoare spre virtute și Dumnezeu; iar al Barbatiei să calauzească cele cinci simțuri și să le pazească să nu se întineze prin ele omul nostru cel dinlăuntru, care este inima, și cel dinafară, care este trupul.

35. "Peste Israel mărirea Lui;"¹⁷ adică peste mintea vazatoare coboară frumusețea slavei lui Dumnezeu, pe cît e cu putință. "Și puterea Lui în nouri", adică în sufletele luminoase, care privesc în dimineți spre Cel ce sade de-a dreapta Tatălui și le trimite lumina, așa cum își trimite soarele razele sale în nouri curăți, arătîndu-și frumusețea sa.

36. Pacatînd unul, zice dumnezeiasca Scriptura, va pierde bunătate mare, adică pacatînd mintea, pierde mîncările și bauturile de ambrozii din capitolul dinainte.

37. Nu sîntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepți ca Solomon, nici mai cunoscători ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Să nu ne încredem, asadar, în noi. Căci zice Scriptura: "Cel ce se încrede în sine va cădea cadere jalnică."

38. Să învățăm de la Hristos smerita cugetare; de la David umilinta; iar de la Petru să plîngem pentru caderile ce ni se întîmplă. Dar să nu deznădăjduim ca Samson, că luda și ca Solomon cel prea înțelept.

39. "Căci diavolul umbla racnind ca un leu, cautînd pe cine să înghită",¹⁸ împreună cu puterile sale. Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenția inimii, trezvia, împotrivirea și rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Căci ajutor mai mare, afară de Iisus, nu vei afla în toată viața ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, că Dumnezeu, vicleniile, mestesugirile și înșelăciunile dracilor.

40. Asadar sufletul să se încreadă în Hristos și să-1 cheme pe El și să nu se înfricoșeze nicicum. Căci nu lupta singur, ci cu înfricosatul Împărat Iisus Hristos, Facătorul tuturor celor ce sînt, trupești și netrupești, sau vazute și nevazute.

41. Precum ploaia cu cât mai multa cade pe pamânt cu atât îl înmoaie mai mult, asa si sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fara gânduri, cu cât îl chemam mai des, înmoaie pamântul inimii noastre si îl umple de bucurie si veselie.

42. Cei neîncercati e bine sa stie si aceasta, ca noi cei greoi si povârniți spre pamânt cu trupul si cu cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin necontenita trezvie a mintii si prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeu si Facatorul nostru, sa biruim pe vrajmasii netrupesti si nevazuti, care ne vreau raul si sunt iscusiti în a ni-1 face, care sunt ageri si usori si încercati în razboiul pe care-l poarta din anii de la Adam si pâna astazi. De aceea celor neîncercati rugaciunea lui Iisus Hristos sa le fie mijlocul de a proba si de a cunoaste binele. Iar celor încercati sa le fie faptuirea, probarea si linistea cel mai bun mod si învatator al binelui.

43. Precum copilul mic si fara rautate, vazând pe vreun facator de naluciri, se bucura si se ia dupa el din nevinovatie, asa si sufletul nostru, fiind simplu si bun (caci asa a fost creat de bunul Stapân) se desfata de momelele nalucirilor diavolului; si, amagit, alearga spre cel rau ca la cineva bun, precum alearga porumbita spre cel ce întinde curse puilor ei. Si asa își amesteca gândurile sale cu nalucirea momelii diavolesti. Daca întâlnește fata unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voieste sa planuiasca ceva cu ele, ca sa prefaca în fapta ceea ce i s-a aratat frumos. Si atunci, cazând la consimtire, preschimba, prin mijlocirea trupului, în fapta nelegiuirea din cugetare, spre osândă proprie.¹⁹

44. Acesta-i mestesugul vicleanului; si cu aceste sageti otraveste tot sufletul. De aceea nu e fara primejdie sa lasam sa intre în inima noastra gândurile, înainte ca mintea sa ne fi fost mult cercata în razboi, si mai ales la început. Fiindca într-o clipa sufletul nostru se încânta de momelile diavolesti, se îndulcește de ele si le urmeaza. Ci trebuie numai sa le înțelegem si îndata sa le taiem de cum rasar si ne ataca (ne momesc). Dar dupa ce, prin razboire îndelungata în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el si-1 înțelege si a dobândit deprinderea neîncetata a razboiului, încât patrunde cu adevarat gândurile, si cum zice Proorocul: "Poate stapâni usor vulpile cele mici", atunci trebuie sa lase gândurile sa vina înăuntru, apoi sa le razboiasca în Hristos, sa le vadeasca cu stiinta si sa le doboare.

45. Precum e cu neputinta ca printr-un sant sa "treaca foc si apa deodata, tot asa este cu neputinta sa intre în inima pacatul, de nu va bate mai întâi în usa inimii prin nalucirea momelii viclene.

46. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însotirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni, al treilea, consimtirea (învoirea) mintii de a se afla între cele doua feluri de gânduri ce se sfatuiesc în chip pacatos; al patrulea este fapta din afara, sau pacatul. Daca, prin urmare, mintea va fi atenta prin trezvie, prin împotrivire si chemarea Domnului Iisus, va pune pe fuga nalucirea momelii de la rasarirea ei, cele ce urmeaza din ele ramânând fara împlinire. Caci cel viclean, fiind minte netrupeasca, nu poate amagi altfel sufletele decât prin nalucire si gânduri. Despre momeala David zice: "În dimineti am ucis pe toti pacatosii pamântului"²² si celelalte; iar despre consimtire, marele Moise zice: "Si nu te vei învoi cu ei".

47. Mintea cu minte se încaiera la lupta în chip nevazut; mintea draceasca cu mintea noastra. De aceea e de trebuinta sa strigam catre Hristos ca sa departeze mintea draceasca, iar biruinta sa ne-o dea noua, ca un iubitor de oameni.

48. Chip al linistii din inima sa-ti fie cel ce are o oglinda si se uita în ea; si atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele si bune.

49. Ia seama sa nu ai niciodata în inima ta nici un gând, nici nerational, nici rational, ca asa sa cunosti cu usurinta pe cei de alt neam, adica pe cei întâi nascuti ai Egiptenilor.

50. Cât de buna, de placuta, de luminoasa si de dulce, cât de frumoasa si de stralucitoare virtute este trezvia, calauzita de Tine, Hristoase, pe drum bun si umblând cu multa smerenie a mintii omenesti, care vegheaza. Caci își întinde pâna la mare si pâna în adâncul vederilor ramurile ei si pâna la râurile tainelor desfatatoare si dumnezeiesti mugurii ei; si adapa mintea, arsa de multa vreme, din pricina necredintei, de saratura duhurilor rele si a cugetului dusmanos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseamana scarii lui Iacov, deasupra careia sta Dumnezeu si pe care umbla Sfintii îngeri. Caci sterge din noi tot raul. Ea taie vorbaria, ocarârea si toata lista relor vazute, neîngaduind sa fie lipsita, din pricina lor, nici macar pentru putina vreme de dulceata proprie.

52. Sa o cultivam, fratii mei, pe aceasta cu râvnă. Si zburând în vederile ei cu cuget curat, împreuna cu Iisus, sa începem a ne privi pacatele noastre si viata de mai înainte. Ca frânti si umiliti de amintirea pacatelor noastre, sa avem nedezipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în razboiul nevazut. Caci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slava desarta, sau iubire de noi însine, vom pierde curatia inimii, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindca pricina a bunului al doilea, precum ni s-a fagaduit, este cel dintâi.

53. Mintea atenta la lucrarea ei ascunsa va dobândi împreuna cu celelalte bunuri, care izvorasc din lucrarea

neîncetata a pazirii de sine, si izbavirea celor cinci simturi de relele din afara. Caci fiind neîncetat atenta prin virtutea si prin trezvia sa, si vrând sa se desfateze cu gândurile cele bune, nu îngaduie sa fie furata prin cele cinci simturi, când se apropie de ea gândurile materiale si desarte. Ci cunoscând înselaciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlauntrul sau.

54. Staruie înlauntrul mintii si nu vei obosi în ispite; dar daca pleci de acolo, rabda cele ce-ti vin asupra.

55. Dupa cum celor ce s-au hranit fara socoteala le foloseste absintul amar, asa celor cu purtari pacatoase le e de folos sa patimeasca rele.

56. Deci de nu vrei sa patimesti rele, sa nu vrei nici sa faci rele. Pentru ca lucrul dintâi urmeaza fara abatere celui de al doilea. Caci ceea ce seamana fiecare, aceea va si secera. Semanând deci cu voia cele rele, si secerându-le fara voie, suntem siliti sa ne minunam de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Mintea se orbeste prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava desarta si prin placere.

58. Cunostinta si credinta, tovarasele firii noastre, nu se slabesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora.

59. Iutimea, mânia, razboaiele, uciderile si toata lista celorlalte rele, din pricina acelora s-au întarit atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaste adevarul, acela nu poate nici sa creada cu adevarat. Caci cunostinta premerge dupa fire credintei. Cele spuse de Scriptura n-au fost spuse numai ca sa le înțelegem, ci ca sa le si facem.

61. Sa ne apucam deci de lucru. Caci înaintând asa, pas cu pas, vom afla ca nu numai nadejdea în Dumnezeu, ci si credinta tare, cunostinta mai launtrica, izbavirea de ispite, darurile harismelor, marturisirea din inima si lacrimile staruitoare le vin credinciosilor numai prin rugaciune; dar nu numai acestea, ci si rabdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sincera a aproapelui, cunoasterea legii duhovnicesti, aflarea dreptatii lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovnicesti si toate câte le-a fagaduit Dumnezeu sa le dea oamenilor credinciosi, atât aici cât si în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputinta ca sufletul sa se arate dupa chipul lui Dumnezeu altfel decât prin darul (harisma) lui Dumnezeu si prin credinta omului, staruind în minte cu multa smerenie de cuget si cu rugaciunea ce nu se împrastie.

62. Am spus din experienta ca este cu adevarat un mare bun ca cel ce vointe sa-si curateasca inima sa cheme necontentit pe Domnul Iisus împotriva vrajmasilor spirituali. Dar iata cum se acopera cuvântul spus de mine din experienta cu marturiile Scripturii: "Pregateste-te, zice, Israile, sa chemi numele Domnului Dumnezeului Tau". Iar Apostolul zice: "Rugati-va neîncetat".²³ Domnul nostru de asemenea zice: "Fara de Mine nu puteti face nimic; cel ce ramâne întru Mine si Eu întru el, acela aduce rod mult".²⁴ Si iarasi: "De nu va ramânea în Mine, se va scoate afara ca mladita".²⁵ Mare bun este rugaciunea. Caci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curateste inima, în care Dumnezeu se face vazut celor credinciosi. .

63. Bunul smereniei e greu de câstigat. Aceasta fiindca e aducator de înaltare si iubit de Dumnezeu si pierzator aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu si aflatoare în noi. Vei afla usor într-un om lucrarile parțiale ale altor virtuti. Dar cautând în el mireasma smereniei, anevoie o vei gasi. De aceea trebuie multa trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice ca diavolul este necurat, fiindca a lepadat de la început acest bun al smeritei cugetari si a iubit mândria. De aceea e si numit duh necurat în toate Scripturile. Caci ce necuratie trupeasca poate sa-si adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neasezat într-un loc, ca sa i se zica, din aceasta latura, necurat? Este vadit ca din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din înger curat si luminos s-a aratat pe urma spurcat. Caci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalta cu inima. Fiindca primul pacat este, zice, mândria. De aceea a zis si mândrul Faraon: "Pe Dumnezeul tau nu-l stiu si pe Israel nu-l voi lasa sa plece".²⁶

64. Sunt multe lucrarile mintii, care pot sa ne aduca darul bun al smeritei cugetari, daca vom fi cu grija la mântuirea noastra. De pilda, amintirea pacatelor cu cuvântul, cu fapta si cu gândul si alte multe ajuta la sporirea smeritei cugetari, daca sunt adunate în contemplatie. Smerenie adevarata câstigi cineva si când mareste în sine faptele savârsite în fiecare zi de cei apropiati între care petrece si le pune alaturea cu ale sale. În felul acesta, vazând mintea putinatatea proprie si cât e de departe de desavârsirea fratilor, omul se va socoti pe sine pamânt si cenusă si nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce e mai prejos si mai putin în toate decât toti oamenii rationali de pe pamânt.

65. Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Parinte Vasile: "Mult ne ajuta sa nu pacatuim, nici sa cadem în ziua urmatoare în aceleasi greseli, ca, dupa încheierea zilei, sa cercetam în constiinta noastra noi însine cele ale noastre: ce am gresit si ce am savârsit dupa dreptate? Aceasta o facea si Iov pentru sine si pentru copiii sai. Caci socotelile din fiecare zi lumineaza ceea ce se face sau e de facut în fiecare ceas. Si iarasi tot el zice: "Masura e lucrul cel mai bun".

66. Iar altul dintre înțeleptii în cele dumnezeiesti a zis: "Începutul rodirii este floarea si începutul fapturirii

înfrânarea". Prin urmare, sa ne înfrânam; iar aceasta, cu masura si cu cântar, cum ne învata Parintii. Toata ziua celor douasprezece ceasuri sa o petrecem întru pazirea mintii. Caci facând asa, vom putea sa stingem, cu Dumnezeu, pacatul si sa-l micșoram printr-o anumita sila. Deoarece silita este si petrecerea virtuoașă, prin care se da împarătia Cerurilor.

67. Calea spre cunoștința este nepatimirea si smerenia, fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocupa neîncetat cu cele dinlauntru este cumpatat. Dar nu numai atât, ci si contempla, cunoaște pe Dumnezeu si se roaga. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: "Umblati în duh, si pofta trupului sa nu o savârșiti".²⁷

69. Cel ce nu știe sa umble pe calea duhovnicească, nu poartă grija de cugetările patimase; ci toată preocuparea lui se misca în jurul trupului. Iar urmarea e ca sau petrece în lăcomia pântecelui, în desfrânare, în întristare,

în mânie si pomenirea raului si prin aceasta își întuneca mintea, sau se deda la o nevointă fara masura si-si tulbura înțelegerea.

70. Cel ce s-a lepadat de lucruri, de pilda de femeie, de bani si de cele asemenea, a facut pe omul din afara monah, dar înca nu si pe cel dinlauntru. Dar cel ce s-a lepadat si de înțeleșurile patimase ale acestora, l-a facut si pe cel din launtru, care este mintea. Pe omul din afara ușor îl face cineva monah, numai sa vrea; dar nu putina luptă se cere pentru a face pe omul dinlauntru monah.

71. Cine s-a izbăvit atunci în neamul acesta cu totul de înțeleșurile patimase si s-a învrednicit pentru totdeauna de rugăciunea curată si nematerială, ceea ce este semnul monahului dinlauntru?

72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe fata abia atunci când apar pricinile.

73. Nu-ti închina toată atenția ta trupului ci hotărăște-i lui nevointa după putere. Si toată mintea ta întoarce-o spre cele dinauntru. Caci "nevointa trupească la puțin folosește, iar evlăvia spre toate e de folos".²⁸

74. Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru ca n-au fost tăiate pricinile, fie pentru ca s-au retras drăcii cu viclenie.

75. Smerenia si reaua patimire slobozesc pe om de tot pacatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: "Fericiti cei curati cu inima, ca aceia vor vedea pe Dumnezeu",²⁹ adica pe El si visteriile ascunse în El, când se vor curăti pe ei prin dragoste si înfrânare. Si aceasta cu, atât mai mult, cu cât vor întinde curățirea.

76. Păzirea mintii e un turn din care pot fi privite ratiunile fiecărei virtuți, precum turnul de odinioară al lui David preînchipuia tăierea împrejur a inimii.

77. Precum privind cu simțurile cele vătămătoare, ne pagubim, așa se întâmplă si cu mintea.

78. Precum cel ce a ranit inima plantei a uscat-o întreaga, așa sa înțelegi si despre inima omului. Trebuie sa fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentru ca tâlharii nu stau fara lucru.

79. Domnul, vrând sa arate ca toată porunca trebuie împlinită, pe de alta parte ca înfierea s-a daruit oamenilor în sângele Sau, zice: "Când veti face cele poruncite voua, ziceti ca robi netrebnci suntem si ceea ce am fost datori sa facem, aceea am facut"³⁰. De aceea Împarătia Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plata, ci multumeste, ca un îndatorat, si o primește după har.

80. Hristos a murit pentru pacatele noastre, după Scripturi, si celor ce slujesc Lui bine le daruiește slobozirea. Caci zice: "Bine, sluga bună si credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intra întru bucuria Domnului tau"³¹. Dar înca nu e sluga credincioasă cel ce se bazează numai pe cunoștința, ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos care a poruncit. Caci cel ce cinsteste pe Stăpân face cele poruncite de El. Iar gresind sau neascultând, rabda cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învățatura, fa-te si iubitor de osteneala. Caci cunoștința simplă îngâmfa pe om.

81. Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învata cu bun rost sa ne facem iubitori de osteneala.

82. E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului si temătorului de Dumnezeu simplitatea si smerenia. Caci nu este alt semn care sa facă cunoscuti si sa arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit si înfățișarea umilă. Aceasta o striga toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu vietuiește așa, adica întru smerenie, cade din partășia Celui ce s-a smerit pe Sine până la cruce si moarte, care este si legiuitorul cu fapta al dumnezeieștilor Evanghelii.

83. "Cei ce însetati, zice, mergeti la apa"³² iar cei însetati de Dumnezeu umblati întru curatia mintii. Dar cel ce zboara spre înaltime prin curatia ei trebuie sa priveasca si spre pamântul putinatatiei sale, fiindca nimeni nu e mai înalt ca cel smerit. Caci precum când lipseste lumina, toate sunt neguroase si întunecate, tot asa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt desarte si toate silintele noastre dupa Dumnezeu sunt putregaioase.

84. "Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-1: teme-te de Dumnezeu si pazeste poruncile Lui"³³ si cu mintea si cu simtire. Caci daca te silesti sa le pazesti cu mintea, putina trebuinta vei avea de osteneli trupești ca sa le pazesti. Caci zice David: "Voit-am sa fac voia Ta si legea Ta în mijlocul pântecelui meu".³⁴ De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adica în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu si legea lui, nu o poate face cu usurinta nici în afara. Si va zice catre Dumnezeu cel fara trezvie si nepasator: Nu vreau sa cunosc caile tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminarii dumnezeiesti, de care e plin cel partas de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiesti.

85. Precum sarea cea vazuta îndulceste pâinea si orisice mâncare si pastreaza vreme îndelungata nestricate unele carni, asa sa înțelegi ca face si pazirea mintii cu dulceata ei spirituala prin lucrarea ei minunata. Caci îndulceste în chip dumnezeiesc si pe omul dinlauntru si pe cel dinafara si izgoneste puterea gândurilor rele si ne pazeste necontenit în cele bune.

86. Din momeala ies multe gânduri, iar din acestea fapta vazuta cea rea. Dar cel ce stinge îndata cu Iisus pe cea dintâi a scapat de cele urmatoare si se va îmbogati în dulce cunostinta dumnezeiasca, prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutindeni. Iar slujindu-si oglinda mintii în El, se lumineaza necontenit, ca un geam (vitraliu) curat de soarele vazut. Si atunci mintea, ajunsa la cel mai de pe urma bun dorit, se va odihni în El de orice alta privire (contemplatie).

87. Deoarece tot gândul intra în inima prin închipuirea (nalucirea) vreunor lucruri sensibile, lumina fericita a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aceasta se va odihni de toate si va parasi orice forma ce vine din acestea. Caci stralucirea aceea se arata mintii curate când dispar toate gândurile (chipurile).

88. Cu cât esti mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Si iarasi, cu cât îți încetezi cugetarea cu mai putina grija, cu atât te vei departa mai mult de Iisus. Precum primul lucru lumineaza desavârsit vazduhul mintii, asa caderea de la trezvie si de la dulce chemare a lui Iisus îi întuneca cu totul. Ca lucrul este firesc sa fie asa, precum am spus, si nu altfel, o vei afla prin experienta, din probarea cu lucrul. Caci virtutea si mai ales o lucrare ca aceasta, nascatoare de lumina si de desfatere, nu se poate învăta decât prin experienta.

89. Pricina pentru care se cheama necontenit Iisus, cu dragoste plina de dulceata si de bucurie, este faptul ca vazduhul inimii este plin de bucurie si de liniste, datorita atentiei desavârsite. Iar pricina pentru care se curata desavârsit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu si Dumnezeu, pricinuitorul si binefacatorul bunatatilor. "Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace."³⁵

90. Sufletul, care s-a umplut de binefaceri si s-a îndulcit de Iisus, rasplateste pe binefacator cu bucurie si dragoste, prin marturisire, multumind si chemând cu voluptate pe Cel ce-1 umple de pace; caci îl vede în mijlocul sau spiritual, împrastiind nalucirile duhurilor rele.

91. "Si a privit, zice David, ochiul mintii mele întru vrajmasii mei"³⁶ spirituali; "si întru cei vicleni ce se rascoala împotriva mea va auzi urechea mea". Si am vazut rasplata pacatosilor, facuta de Dumnezeu M mine.

92. Iar când nu sunt în inima naluciri, mintea se tine în starea cea dupa fire, fiind gata sa se miste spre toata vederea (contemplatia) desfatatoare, duhovniceasca si de Dumnezeu iubitoare.

93. Asadar, precum am spus, trezvia si rugaciunea lui Iisus se sustin una pe alta. Caci atentia suprema vine din rugaciunea neîncetata; iar rugaciunea din trezvia si atentia suprema.

94. Pedagog bun si al sufletului si al trupului este pomenirea neîncetata a mortii care, trecând peste toate cele de pâna atunci, sa privim de acum la ea însasi mereu, la patul pe care vom sta asezati în preajma mortii, si la celelalte. .'_

95. Nu trebuie, fratilor, sa îmbratiseze somnul cel ce voieste sa ramâna mereu neprihanit. Ci trebuie sa aleaga una din doua: sau sa cada si sa se piarda dupa ce a fost dezbracat de virtuti, sau sa stea pururea cu mintea înarmata. Caci si vrajmasul sta pururea cu oastea sa în linie de bataie.

96. Din pomenirea si chemarea neîncetata a Domnului nostru Iisus Hristos se naste o anumita stare dumnezeiasca în mintea noastra. Aceasta, daca nu neglijam rugaciunea neîncetata a mintii catre El, trezvia strânsa si lucrarea de supraveghere, ci, savârsind pururea si la fel acest lucru, chemam pe Domnul Iisus Hristos, strigând cu ardoarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus sa se aseze la mijloc. Caci continuarea este maica deprinderii, fie ca e vorba de virtute, fie de pacat. Iar aceasta se stapâneste pe urma, ca si firea. Ajungând mintea în starea aceasta, cauta pe vrajmasi, ca un câine care vâneaza³⁷ un iepure în tufisuri. Caci asa cauta si mintea gândurile cele rele. Dar acela ca sa-1 mânânce, iar aceasta ca sa le risipeasca.

97. Deci oricând si oridecâteori se întâmpla sa se înmulteasca în noi gândurile rele, si aruncam în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos si le vom vedea îndata împrastiindu-se ca fumul în vazduh, cum ne învăta experienta; iar mintea ramânând singura, sa înceapa iarasi lucrarea atentiei si a chemarii neîncetate. Si de câte ori patimim aceasta în urma împrastierii, sa facem asa.

98. Caci precum nu e cu putinta a intra în lupta cu trupul gol, sau a înota în apa mare cu vesmintele, sau a trai fara a respira, asa este cu neputinta a învăta razboiul cel mintal si ascuns, a-1 urmari cu mestesug si a-1 împrastia, fara smerenie si necontenita ruga catre Hristos.

99. David cel prea mare în faptuire zice catre Domnul: "Puterea mea prin tine o voi pastra".³⁸ Asadar puterea de a pazi în noi linistea mintala a inimii,³⁹ din care nasc toate virtutile, ne vine din ajutorul Domnului care a dat si poruncile si care, strigat noi neîncetat, alunga de la noi uitarea pacatoasa, care strica linistea inimii, ca apa focul. De aceea, monahiile, sa nu dormi spre moarte din negrija, ci biciuieste pe vrajmasi cu numele lui Iisus; si cum a zis oarecare înțelept,⁴⁰ sa se lipeasca numele lui Iisus de rasuflarea ta⁴¹ si atunci vei cunoaste folosul linistirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frica si cu cutremur de dumnezeiestile si preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeu si Împaratul nostru, atunci si mai mult sa aratam trezvia, pazirea mintii si osârdia, ca focul cel dumnezeiesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, sa mistuie pacatele noastre si necuratii mici si mari. Caci intrând în noi, El alunga îndata din inima duhurile viclene ale rautatii si ne iarta pacatele facute mai înainte si atunci mintea ramâne fara tulburarea gândurilor rele. Si daca dupa aceea ne vom pazi cu osârdie mintea si vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarasi de ele, dumnezeiescul trup ne va lumina si mai mult mintea si o va face asemenea unei stele.

Suta a doua

1. Uitarea obisnuieste sa stinga paza mintii, cum stinge apa focul. Dar rugaciunea necontenita a lui Iisus, împreuna cu trezvia încordata, o nimiceste cu totul din inima. Caci rugaciunea are lipsa de trezvie, precum lampa de lumina faciei.

2. trebuie sa ne ostenim pentru pazirea celor cinstite. Iar cinstite cu adevarat sunt acelea care ne pazesc de tot pacatul prin simturi si prin minte. Acestea sunt: paza mintii, împreuna cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetata în adâncul inimii; linistea necontenita a cugetarii, ca sa zic asa chiar si din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; si silinta de-a ne afla goliti de gânduri, ca sa nu ne însele hotii. Caci desi ne ostenim staruind în inima, dar si mângâierea e aproape.

3 Caci inima pazita neîncetat, chiar daca nu i se îngaduie sa primeasca formele, chipurile si nalucirile duhurilor întunecate si viclene, obisnuieste totusi sa nasca din ea gânduri luminoase. Precum carbunele naste flacara, tot asa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuieste în inima de la Botez, daca afla vazduhul cugetarii noastre curat de vânturile rautatii si pazit de supravegherea mintii, aprinde puterea noastra de înțelegere spre contemplatie, ca flacara ceara.

4. Trebuie sa învățăm pururea în cuprinsul mintii noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învățeste fulgerul în vazduhul tariei, când e sa înceapa ploaia. Aceasta o stii cu exactitate cei ce au experienta-mintii si a razboiului dinauntru. Deci sa purtam dupa o ordine razboiul mintii astfel: întâi atentie; pe urma cunoscând ca vrajmasul a aruncat un gând, sa-1 lovim în inima cu cuvinte de mânie si de blestem; în al treilea rând, sa ne rugam îndata împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndata sa se risipeasca naluca draceasca, ca sa nu se ia mintea dupa nalucire, ca un prunc amagit de oarecare facator de naluciri (scamator).

5. Sa ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. "Raguseasca gâtletul nostru si sa nu slabeasca ochii mintii noastre de la a nadajdui întru Domnul Dumnezeuul nostru". Sa ne amintim pururea de pilda judecatorului nedreptatii,⁴³ pe care a spus-o Domnul ca sa ne arate ca suntem datori sa ne rugam totdeauna si sa nu slabim; si vom afla câstig si izbavire.

6. Precum cel ce priveste la soare e cu neputinta sa nu-si umple privirile de lumina îmbelsugata, la fel cel ce se apleaca sa priveasca vazduhul inimii nu se poate sa nu se lumineze.

7. Precum e cu neputinta a trai viata aceasta fara a mânca si a bea, tot asa e cu neputinta ca, fara paza mintii si curatia inimii, care este si se numeste trezvia, sa ajunga sufletul la o stare duhovniceasca si placuta de Dumnezeu, sau sa se izbaveasca de pacatul cu mintea, chiar de se sileste cineva, de teama muncilor, sa nu pacatuiasca.

8. Dar si cei ce se retin printr-o anumita sfortare de la pacatul cu fapta vor fi fericiți înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor si a Oamenilor, fiindca au luat cu sila împaratia Cerurilor.

9 Acesta este folosul minunat, pe care-1 are mintea din liniste: Toate pacatele bat mai întâi numai prin gânduri la usa mintii, încât daca ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi pacate sensibile si groase. Dar pe toate le taie

virtutea cugetatoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru launtric și să se prefacă în fapte rele, iar aceasta o face prin înrâurirea și ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevoinei trupesti, exterioare și sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atenției, adică al curăției inimii. Și precum Vechiul Testament n-a desăvârșit și n-a întărit pe omul dinauntru în cinstirea de Dumnezeu ("ca pe nimenea, zice Apostolul, n-a desăvârșit legea"),⁴⁴ ci a împiedicat numai pacatele groase (caci doar pentru curăția sufletească e mai mare lucru a tăia și gândurile de la inimă și amintirile rele, (ceea ce este propriu Evangheliei) decât a împiedica scoaterea ochiului și a dintelui apropiatului), tot așa se poate spune și despre dreptatea și nevoia trupească, adică despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, privegherea și celelalte, care se obișnuiesc în legătura cu trupul și fac să se liniștească partea afectivă (pasională) a trupului de păcatul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt și acestea, caci ele sunt o strunire a omului nostru din afară și un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne pazesc, sau ne împiedică și de la pacatele cu mintea, de pilda, ne izbăvesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pizma, de mânie și de celelalte.

11. Curăția inimii, sau observarea și păzirea minții, al cărei chip este Noul Testament, dacă e ținută de noi cum trebuie, taie toate patimile și toate relele, dezradăcinându-le din inimă, și aduce în schimb bucurie, bună nădăjduire, străpungere, plâns și lacrimi, cunoștința de noi înșine și de pacatele noastre, pomenirea morții, smerenie adevărată, iubire nesfârșită față de Dumnezeu și de oameni și dragoste dumnezeiască din inimă.

12. Precum nu se poate să nu taie aerul dinafară gel ce umblă pe pământ, tot așa e cu neputința să nu fie războia pururea inimă omului către draci, sau să nu fie tulburată de ei într-ascuns, chiar" dacă savârșeste multă nevoia trupească.

13. Dacă vrei să nu fii numai la arătare monah bun, îngaduitor și unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fii într-adevăr și de fapt așa, îngrijește cu toată puterea de virtutea atenției, care este paza și observarea minții, o dulceața desăvârșită a inimii, o liniște fără năluciri, o stare fericită a sufletului, lucru care nu se află în mulți.

14. Caci aceasta se numește filosofia minții. Urmărește-o într-o multă trezvie și râvnă fierbinte, împreună cu rugăciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în tăcerea buzelor sensibile și inteligibile, cu înfrânarea de la mâncări și bauturi și de la tot lucrul vinovat; urmărește-o pe calea cugetării, cu știința, cu chibzuială și ea te învătă, împreună cu Dumnezeu, cele ce nu le știi, iar cele ce mai înainte îți erau cu neputința să le primești în minte, (ca unul ce umblai în întunericul patimilor și al faptelor întunecate și erai acoperit de uitare și de valmaseala adâncului), ti le va face cunoscute, ti le va lumina și ti le va face înțelese.

15. Precum vaile înmulțesc grâu, astfel înmulțeste aceasta tot binele în inimă ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, fără de care nu putem face nimic, ti le va da acestea. La început îți va năceasta scara, pe urma cărte de citit. Înaintând apoi, ti se va descoperi că cetate a Ierusalimului ceresc și vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, împăratul puterilor lui Israel (împreună cu Parintele Sau, Cel de o ființă cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare).⁴⁵

16. Dracii ne duc pururea spre păcatuire prin nălucire și minciună. De fapt, prin nălucirea iubirii de argint și a câștigului l-au făcut pe ticalosul de Iuda să vândă pe Domnul și Dumnezeul tuturor. Și prin minciuna unei odihne trupesti fără pret, a cinstei, a câștigului și a slavei, l-au dus la spânzurătoare și i-au pricinuit moartea veșnică. Ticalosii l-au rasplatit cu ceea ce era contrar nălucirii sau momelii lor.

17. Privește, cum prin nălucire, minciună și făgăduieli goale, ne fac să cadem dusmanii mântuirii noastre. Dar însuși Satana s-a rostogolit așa ca un fulger din înalțimi, fiindcă i s-a nălucit că este la fel cu Dumnezeu. Și iarasi așa l-a despartit pe Adam de Dumnezeu, dându-i nălucirea demnității dumnezeiești. Și la fel obișnuiește să-i amagească vrăjmasul cel mincinos și viclean pe toți cei ce păcătuiesc.

18. Inimă ni se acrește de veninul gândurilor rautății, când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenția și de rugăciunea lui Iisus, din pricina negrijii noastre. Dar iarasi ne îndulcim de simțirea și de dulceața unei bucurii fericite, când savârșim cele spuse mai înainte, cu tarie, cu râvnă și cu sânguintă în atelierul minții noastre. Caci atunci râvnim să umblăm în liniștea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulceața plăcere și desfătare ce-o da ea sufletului.

19. Știința științelor și meseria meseriilor e meseria gândurilor viclene. Deci este un mod desăvârșit și un meseria minunat împotriva lor. El stă în a privi în Domnul nălucirea momelii și a păzi cugetarea, precum pazim ochiul sensibil și privim ager cu el la ceea ce vine, poate, să-l lovească și departăm, cât putem, orice gunoi din el.

20. Precum zapada nu va năcești flacăra, sau apa foc, sau spinul smochina, așa nu se va libera inimă nici unui om de gânduri, de cuvinte și de fapte drăcești, dacă n-a curățit cele dinauntru, n-a unit trezvia cu rugăciunea lui Iisus, n-a ajuns la smerenie și liniște sufletească și nu s-a sânguit pe acest drum cu râvnă multă. Sufletul fără atenție va fi în chip necesar stăpân de tot gândul bun și desăvârșit, ca un câțâr neroditor. În el nu este înțelegerea prudenței duhovnicești. Caci numai dulcele și bunul nume al lui Iisus aduce cu adevărat pace sufletului și golire

de gândurile patimase.

21. Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amândouă cetate slavei desarte, turn mândriei și gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. Dar Domnul tulbura unirea lor și o desface cu frica gheenei, silind sufletul stăpân să vorbească și să cugete lucruri straine și potrivnice sufletului. Din aceasta frica se naște și învrajbire, deoarece cugetul trupului este vrajmas lui Dumnezeu și nu vrea să se supună legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebuie să le cântărim și să observăm în fiecare ceas și seara să le facem cât putem de usoare prin pocăința, dacă vrem să biruim cu Hristos asupra rautății. Și trebuie să luăm seama dacă savârșim toate faptele noastre sensibile și văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu și numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furati în chip nerational de simțuri.

23 Dacă câștigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne pagubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebuie să disprețuim cele desarte, pentru frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții.

24. Suntem datori să mișcăm cele trei părți ale sufletului în chip convenit și potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afara și a șarpelui Satan. Mâniati-vă, zice, împotriva pacatului, adică mâniati-vă pe voi înșiva și pe diavolul. "Mâniati-vă, ca să nu pacatuiți împotriva lui Dumnezeu". Poftă trebuie să o mișcăm spre Dumnezeu și virtute. Iar rațiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înțelepciune și cu știința, spre a porunci, a sfatui, a pedepsi și să stăpâni cum stăpânește împăratul peste robi; și atunci rațiunea din noi le cârmuiește pe acestea după Dumnezeu. Iar dacă patimile se rascoală împotriva rațiunii și vreau să o conducă, să punem rațiunea peste ele. Căci zice fratele Domnului: "Dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela e barbatul desăvârșit, puternic să înfrâneze și întreg trupul" și celelalte.⁴⁶ Fiindcă, vorbind adevărat, toată nelegiuirea și pacatul se savârșesc prin acestea trei, precum toată virtutea și dreptatea se susțin iarăși prin acestea trei.

25 Minte se întuneca și rămâne neroditoare atunci când graiește cuvinte lumesti, sau când, primindu-le în cuget, sta de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupa în desert cu niscai lucruri supuse, simțurilor, sau când monahul se dedă la desertăciuni. Căci atunci îndată pierde caldura, străpungerea, îndrăznirea în Dumnezeu și cunoștința. Căci cu cât suntem mai atenți la minte, ne luminăm, și cu cât suntem mai neatenți, ne întunecăm.

26. Cel ce urmărește și caută în fiecare zi pacea și liniștea minții, acela va disprețui cu ușurință tot ce e supus simțurilor, ca să nu ostenească în desert. Iar dacă își nesocotește conștiința sa, va dormi cu amar în moartea uitării, pe care dumnezeiescul David se roagă să nu o doarmă. Căci zice și Apostolul: "Cel ce cunoaște binele și nu-l face pacat are".

27. Minte vine de la nepăsare iarăși la rănduială și la trezvie, dacă va începe să fie iarăși cu grijă și dacă vom misca puterea de activitate a minții noastre cu râvna fierbinte.

28. Nu va înainta asinul de la moară în afara de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desăvârșește, dacă nu-și va fi îndreptat cele dinauntru ale sale. Căci fiind mereu oarba cu ochii dinauntru, nu poate să vadă virtutea și pe Iisus strălucind în lumină.

29 Un cal sprinten și falnic salta cu desfătare când își primește calaretul; iar mintea desfătându-se se va desfata în lumina Domnului, intrând în dimineți izbăvita de gânduri. Ea va porni de la puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea înșasi spre o putere negrăită, care contempla virtuți și lucruri tainice. Și primind în inima abis înalt de înțelesuri dumnezeiești de la Cel nesfârșit, i se va arăta ei, cât e cu puțință inimii, Dumnezeul Dumnezeilor. Iar mintea uimită slavește cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-l văzut și vede și pentru aceasta și aceea mântuiește pe cel ce-și atinteste astfel privirea spre EL

30. Inima ajunsă la liniște prin cunoaștere (în chip gnostic) va vedea abis înalt; iar urechea liniștii va auzi de la Dumnezeu lucruri nespuse de fericite.

31. Calatorul, care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat și plină de necazuri, gândindu-se să nu se ratească la întoarcere, așază niste semne și niste tarusi în drumul său, ca să-i facă ușoară întoarcerea la ale sale. Iar barbatul care calătorește cu trezvie își înșeamna cuvintele (auzite), gândindu-se și el la același lucru.

32. Dar calatorului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricina de bucurie, pe când celui ce umbla cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului rațional și semn de cadere de la faptele, cuvintele și înțeleșurile placute lui Dumnezeu; și în vremea somnului sufletească, aducător de moarte, va avea gândurile ca niste ace care îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeală și de nepăsarea care i-a venit din negrijă.

33. Cazând noi în necazuri, în descurajări și deznădăjduiri, trebuie să facem înăuntrul nostru ceea ce a făcut David: să ne varsăm inima înaintea lui Dumnezeu și rugăciunea și necazul nostru să le vestim Domnului. Căci ne mărturisim lui Dumnezeu, care poate cârmui cu înțelepciune cele ale noastre, și poate ușura necazul nostru,

daca ne e spre folos, si ne poate izbavi de întristarea pierzatoare si stricacioasa.

34. Mânia pornita spre oameni împotriva firii si întristarea care nu e dupa Dumnezeu si trândavia strica de asemenea gândurile bune si cunoscatoare. Pe acestea Domnul le împrastie prin marturisire, sadind înăuntru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate si fixate în inima fara voia noastra, se sterg prin rugaciunea lui Iisus, facuta, cu trezvie din adâncurile de înțelegere ale inimii.

36. Ajungând la strâmtorarea multor gânduri nerationale, vom afla usurare si bucurie, daca ne vom învinui pe noi însine cu adevarat si fara patima, sau daca vom marturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea doua vom afla cu siguranta odihna de orice.

37. Sfintii Parinti privesc pe legiutorul Moise ca pe un chip al mintii. Caci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple fata de slava, e facut Dumnezeu al lui Faraon de catre Dumnezeul Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel si da legea, care luata figurat, dupa duh, sunt fapte si drepturi de-ale mintii.

38. Iar Aaron, fratele legiutorului este socotit chip al omului din afara. De aceea si noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a gresit, îi zicem: "Ce ti-a gresit Israel, ca te-ai grabit sa-i departezi pe ei de la Domnul Dumnezeul cel viu, Atotiiitorul?"

39. Domnul, când era sa învie pe Lazar din morti, ne-a aratat împreuna cu alte bunuri si pe acela ca trebuie sa strunim prin amenintari moliciunea si petrecerea vesela a sufletului si sa îmbratîsam o vietuire aspra, adica dosadirea de sine, ca sufletul sa poata fi izbavit de iubirea de sine, de slava desarta si de mândrie.

40. Precum fara corabie mare nu e cu putinta a trece marea, asa fara chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putinta a izgoni momeala gândului rau.

41. Împotrivirea obisnuieste sa aduca la tacere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) sa izgoneasca din inima gândurile. Caci atunci când momeala ia chip în suflet prin nalucirea lucrului sensibil, de pilda când fata celui ce ne-a suparat, sau nalucirea frumusetii femeiesti, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndata ni se dau pe fata gândurile tinerii de minte a raului, ale curviei si ale iubirii de argint care pricinuesc nalucirile inimii. Si daca mintea noastra e încercata si disciplinata, având deprinderea de a observa si de a vedea curat si limpede nalucirile si înselaciunile amagitoare ale celor rai, stinge cu usurinta, prin împotrivire si prin rugaciunea lui Iisus Hristos, sagetile aprinse ale diavolului îndata ce s-au aratat, neîngaduind fanteziei patimase sa se miste deodata cu momeala si sa modeleze cu patima gândurile noastre dupa forma, ce ni s-a aratat, sau sa stea de vorba cu ea în chip prietenos, sau sa gândeasca, mult la ea, sau sa-si dea învoire" cu ea. Caci din acestea urmeaza neaparat, ca noptile zilelor, faptele rele.

42. Daca însa mintea noastra este neîncercata în iscusinta trezviei, îndata se amesteca în chip patimas cu chipul ce i s-a nalucit, oricare ar fi, si sta de vorba cu el, primind întrebări necuvenite si dând raspunsuri. Si atunci gândurile noastre se amesteca cu nalucirea draceasca, aceasta crescând si sporind si mai mult; ca sa para mintii, care a primit-o si pe care a pradat-o, vrednica de iubit, frumoasa si placuta. Mintea pateste atunci acelasi lucru care s-ar întâmpla, de pilda, daca s-ar arata un câine undeva într-o livada, unde se nimeresc si niste miei, care, fiind fara rautate, alearga la câinele ce li se arata ca la maica lor, necâștigând din apropierea câinelui altceva, decât ca se umplu de necuratia si de putoarea aceuia. În acelasi chip si gândurile noastre alearga prosteste spre toate nalucirile dracesti din minte si amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi vazute voinđ împreuna sa darâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Caci asa se sfatuiesc si ele ce trebuie sa faca spre a trece în fapta, prin trup, frumoasa si dulcea nalucire ce li s-a aratat în chip amagitor prin înrâurirea draceasca. Asa se înfaptuiesc înăuntru caderile sufletului. Pe urma cele dinauntru ale inimii se prelungesc si în afara în chip necesar.

43. Mintea e un lucru usor si fara rautate, care lesne se ia dupa naluciri si anevoie se retine de la nalucirile nelegiuite, daca nu are gândul stapânitor peste patimi, care sa o împiedice necontentit si sa o tina în frâu.

44. Contemplatia si cunostinta sunt calauze ale vietii curate si pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul ca cugetarea fiind înaltata de ele ajunge la dispretuirea placerilor si a altor lucruri sensibile si dulci ale vietii, socotindu-le fara pret.

45. Iar viata atenta în Iisus Hristos este, la rândul ei, maica a contemplatiei si a cunostintei si nascatoare a treptelor dumnezeiesti si a înțelegerilor prea înțelepte, daca s-a însotit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul Prooroc Isaia: "Cei ce asteapta pe Domnul vor muta

taria, vor primi aripi si vor fi facuti sa zboare, prin Domnul"

46. Greu si neplacut lucru pare oamenilor a se linisti sufleteste de orice gând. Si într-adevar e anevoios si ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvatati cu razboiul sa-si închida si sa-si îngradeasca partea

netrupeasca, ci si pentru cei ce au dobândit iscusinta luptei nemateriale dinauntru. Dar cel ce L-a salasluit în pieptul sau pe Domnul Iisus prin rugaciune neîncetata nu va osteni urmându-l Lui, dupa cuvântul Proorocului. Si unul ca acesta nu va dori zi petrecuta omeneste, pentru frumusetea, desfatarea si dulceata lui Iisus; iar pe dusmanii sai, necredinciosii draci, care umbla împrejur, nu se va teme, graindu-le din poarta inimii si, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi zburat prin moarte în vazduh, având în portile cerului pe Hristos cu sine si pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrajmasii sai, ci va grai catre ei din porti cu îndrăznire, ca si acum. Numai sa nu slabeasca pâna la iesirea lui sa strige catre Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua si noaptea. Si El va face izbavirea lui degraba, dupa fagaduinta Sa nemincinoasa, pe care a spus-o despre judecatorul nedreptatii: "Zic voua ca va face izbavirea lor degraba"⁵⁰ si în viata de acum si dupa iesirea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintala (inteligibila), încrede-te în Iisus. Caci El îti zice tainic înăuntrul inimii tale: "Nu te teme, fiul meu Iacob, putinule la numar Israele; nu te teme vierme Israele, Eu te apar si te sprijinesc". Deci daca Dumnezeu e cu noi, care e raul care sa poata ceva împotriva noastra? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curati cu inima si a rânduit ca Iisus cel dulce si singurul curat vrea sa intre dumnezeieste si sa locuiasca în inimile curate. De aceea sa nu încetam, dupa dumnezeiescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. Caci cu dreptate s-a spus ca evlavia este aceea care smulge din, radacina semintele celui rau. Fiindca evlavia e calea ratiunii, sau calea judecatii, sau calea gândului.⁵¹

49. "Întru multimea pacii se va desfata",⁵² dupa David, cel ce nu primeste fata de om, judecând nedreptate în inima sa, adica primind chipuri de ale duhurilor rele si prin chipuri cugetând pacatul; sau judecând rau în pământul inimii sale si prin aceasta predând pacatului pe cele drepte. Caci marii si cunoscatorii Parinti au numit într-unele scrieri de ale lor si pe draci oameni, pentru facultatea lor rationala, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: "Un om rau a facut aceasta"⁵³ si a amestecat în grâu neghina. Iar raul de la acestia ne vine pentru ca nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiti de gândurile rele.

50. Dupa ce am început sa vietuim cu atentie la minte, daca împreunam smerenia cu trezvia si însotim rugaciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cugetarii, înfrumusetînd, maturând, împodobind si curatînd casa inimii noastre de rautate, calauziti de numele cel sfânt si închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfesnic de lumina. Daca ne vom încrede însa numai în trezvia sau atentia noastra, repede vom cadea rasturnându-ne, fiind împinsi de vrajmasi, si ne vor rapune viclenii si înșelatorii; si tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâsiati cu usurinta de catre ei, neavând ca sulita puternica numele lui Iisus Hristos. Caci numai cutitul acesta preacinstit, învârtit foarte des în inima ce nu se îngrijeste decât de una, stie sa strînga si sa taie gândurile venite de la aceia, sa le arda si sa le îngroape, ca focul pazei.⁵⁴

51. Lucrul trezviei necontenite, sau folosul si marele câstig pe care-l aduce ea sufletului, este sa vada îndata nalucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este sa respinga si sa dea pe fata gândul care încearca sa intre în vazduhul mintii noastre prin nalucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simturilor. Dar ceea ce stinge si împrastie îndata orice intentie a vrajmasilor, orice gând, orice nalucire, orice forma si orice statuie rea, este chemarea Domnului. Caci de fapt si noi însine vedem în minte înfrîngerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, si izbavirea noastra, a smeritilor, a neînsemnatilor si a netrebnicilor.

52. Cei mai multi nu stim ca toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai naluciri de ale lucrurilor sensibile si lumesti. Iar daca staruim mult timp în rugaciune, cu trezvie, rugaciunea goleste cugetarea de toata nalucirea materiala a gândurilor rele. Iar pe de alta parte îi face cunoscute gândurile vrajmasilor si marele câstig al rugaciunii si al trezviei. "Si cu ochii tai vei privi si rasplatirea pacatosilor spirituali vei vedea"⁵⁵ si tu însuti cu mintea, si vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântaret.

53 Sa ne aducem aminte, daca se poate, necontenit, de moarte. Prin aceasta aducere aminte se naste în noi lepadarea grijilor si a tuturor desertaciunilor, paza mintii si rugaciunea neîncetata, neîmpatimirea trupului, scârba de pacat si, daca trebuie sa spunem adevarul, aproape toata virtutea izvoraste din aceasta. De aceea, daca se poate, sa ne folosim de acest lucru, ca de rasuflarea proprie.

54. Inima golita desavârsit de închipuri va naste înțelesuri dumnezeiesti si tainice, care salta în mijlocul ei, cum salta pestii si se dau peste cap delfinii în marea linistita. Si precum marea e miscata de adierea subtire, asa adâncul inimii de Duhul Sfânt. "Iar fiindca sunteti fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Sau în inimile voastre, care striga: Avva, Parinte!"⁵⁶

55. Orice monah va avea frica si va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia mintii, fie pentru ca nu cunoaste frumusetea ei, fie pentru ca, cunoscând-o, nu o poate urmari, din pricina tenii. Dar frica se va risipi fara doar si poate, când va începe lucrarea de pazire a mintii, care este si se numeste filosofia activa a mintii.⁵⁷ Caci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: "Eu sunt calea, învierea si viata".⁵⁸

56. Si iarasi va fi înfricat vazând multime de gânduri si multime de prunci babilonesti. Dar si aceasta frica o risipeste Hristos, daca ne bazam necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetarii; iar pruncii babilonesti îi aruncam

la pamânt, izbindu-i de aceasta Piatra,⁵⁹ împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastră cu privire la ei: "Cel ce pazeste, zice, porunca, nu va cunoaste cuvânt rau".⁶⁰ "Caci fara de mine, zice, nu puteti face nimic".⁶¹

57. Monah cu adevarat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevarata a dobândit cel ce este monah în inima.

58. Viata oamenilor se desfasoara în repetare de ani, de luni, de saptamâni, de zile, de nopti, de ceasuri si de minute. În aceasta trebuie, asadar, sa ne desfasuram si noi lucrarile virtuose, adica trezvia, rugaciunea si dulceata inimii, în linistea osârduitoare pâna la iesirea noastră.

59. Va veni peste noi ceasul înfricosat al mortii; va veni si a-1 ocoli nu este cu putinta. Fie ca Stapânul lumii si al vazduhului, venind atunci, sa gaseasca faradelegile noastre putine si neînsemnate, ca sa nu ne vadeasca, adeverindu-ne, si sa plângem fara folos. "Caci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia Stapânului sau si n-a lucrat dupa voia lui ca o sluga, se va bate mult".⁶²

60. "Vai celor ce si-au pierdut inima", zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebuie sa ne sârguim, fratilor.

61. Gândurilor simple si fara patima le urmeaza cele patimase, precum am aflat într-o îndelungata experienta si observare. Precum sarpele urmeaza porumbelului ce intra în cuibul lui,⁶³ socotesc ca cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, si cele nepatimase celor patimase.

62. Cu adevarat omul trebuie sa se taie, prin hotarâre libera, în doua; si trebuie sa se rupa cu cea mai înțeleapta înțelegere, precum am spus! Se cuvine cu adevarat sa se faca el însusi dusman neîmpacat al sau. Deci trebuie sa avem fata de noi însine dispozitia ce o are cineva fata de un om care 1-a necajit si nedreptatit cumplit, ba chiar mai mult decât atât, daca vrem sa împlinim marea si cea dintâi porunca, adica sa dobândim vietea lui Hristos, fericita smerenie, felul vietii din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: "Cine ma va izbavi de trupul mortii acesteia?"⁶⁴ Caci nu se supune legii lui Dumnezeu. Aratând apoi ca a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastră, a zis: "Caci daca ne-am judeca pe noi însine, n-am fi judecati; dar judecându-ne Domnul, ne pedepseste".⁶⁵

63. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observarii mintii înfrânarea în mâncari si bauturi, lepadarea si respingerea oricarui fel de gânduri si linistea inimii.

64. Celor ce suntem întariti în Hristos si am început sa umblam în trezvie fara gres, întâi ea ni se arata în minte ca un sfesnic, tinut oarecum de mâna mintii noastre si calauzindu-ne pe cararile cugetarii; pe urma, ca o luna atotluminoasa, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arata ca soare Iisus însusi împrastiind raze de dreptate, adica aratându-se pe Sine si pe ale Sale ca niste lumini atotstralucitoare ale vederilor.

65. Iar acestea le descopera tainic mintii ce urmeaza poruncii Lui, care zice: "Taiati împrejur învârtosarea inimii voastre". Precum s-a spus, trezvia sârguicioasa învăta pe om înțelesuri fericite. Caci Dumnezeu nu cauta la fata. De aceea zice Domnul: Ascultati-ma si înțelegeti "ca celui ce are i se va da si-i va prisosi, iar celui ce nu are, si ceea ce i se pare ca are se va lua de la dânsul".⁶⁷ "Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucreaza spre bine". Deci cu mult mai mult i se vor lucra lui virtutile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fara apa; si nu va înainta deloc paza mintii fara trezvie împreunata cu smerenie si cu rugaciunea lui Iisus Hristos:

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar aceasta virtute are si ca temelie si ca acoperis închinatul si sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Usor va naufragia un cârmaci smintit în vreme de furtuna, daca a izgonit corabierii, a aruncat lopetile si pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai usor va fi scufundat de catre draci sufletul, care nu s-a îngrijit de trezvie si n-a chemat numele lui Iisus la începutul momelilor (atacurilor).

68. Spunem prin scris ceea ce stim, si marturisim, celor ce vreau sa asculte, ceea ce am vazut strabatând calea, daca vreti sa primiti cele spuse. Caci însusi El a spus: "De nu va ramâne cineva întru mine, se va scoate afara ca vita si o vor aduna si o vor arunca în foc si va arde"; "iar cel ce ramâne întru mine si eu întru el multa roada va aduce".⁶⁹ Caci precum nu e cu putinta soarelui sa lumineze fara lumina, asa nu e cu putinta sa se curateasca inima de întinaciunea gândurilor de pierzare, fara rugaciunea numelui lui Iisus. Iar daca e adevarat aceasta, precum vad, sa ne folosim de ea, ca de rasuflarea noastră. Caci ea este lumina, iar acelea întuneric; si acela este Dumnezeu si Stapânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza mintii poate fi numita în chip cuvenit si pe dreptate nascatoare de lumina, nascatoare de fulger, aruncatoare de lumina si purtatoare de foc Caci întrece, graind adevarul, nenumarate si multe virtuti trupești. De aceea aceasta virtute trebuie numita cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile stralucitoare ce se nasc durea. Aceia dintre pacatosi, netrebnici, întinati, nestiutori, neînțelegatori si nedrepti, care se îndragostesc de ea, pot sa se faca prin Iisus Hristos, drepti, de treaba, curati, sfinti si înțelegatori. Ba nu numai atât, ci pot si contempla si teologhisi cele tainice. Iar facându-se contemplativi (vazatori), înoata în aceasta lumina preacurata

si nesfârșita, se patrund de ea cu patrunderi negraite si locuiesc si petrec împreuna cu ea, fiindca au "gustat si au vazut ca bun e Domnul". În acesti întâi vestitori se împlineste cuvântul dumnezeiescului David: "Iara dreptii se vor marturisi numelui Tau si vor locui dreptii cu fata Ta".⁷⁰Caci cu adevarat acestia cheama sincer numele lui Dumnezeu; si se marturisesc Lui, fiindca le si place sa stea de vorba cu El, iubindu-L pururea.

70. Vai celui dinlauntru de la cele din afara. Caci mult va fi suparat omul dinlauntru de la cele din afara. Si suparat, acesta se va folosi de bici împotriva simturilor din afara. Cel ce a savârsit cele cu lucrul a cunoscut mai înainte cele din contemplatie.

71. Daca omul dinlauntru petrece în trezvie, cum zic Parintii, este în stare sa pazeasca si pe cel din afara. Dar noi si dracii facatori ai rautatii savârsim în comun amândoua felurile de pacate. Aceia dau chip pacatului în gânduri numai, sau în zugraviri de naluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl savârsim si prin gânduri înuntrul si prin fapte în afara. Dracii, fiind lipsiti de grosimea trupurilor, își pricinuiesc si lor si noua muncile numai prin gânduri, prin viclenie si prin înșelaciune. Daca n-ar fi lipsiti, blestematii, de grosimea trupului, n-ar întârzia sa pacatuiasca si prin fapte, pastrându-si de-a pururi voia libera gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugaciunea de un singur cuvânt (sau gând)⁷¹ omoara si preface în cenusa amagirile lor. Caci Iisus, Dumnezeu si Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit si fara lenevie nu le îngaduie acestora sa-si arate mintii în oglinda cugetarii, nici începutul intrarii, pe care unii o numesc momeala, nici vreun chip oarecare si nici sa graiasca niscui cuvinte în inima. Iar nepatrundând vreun chip dracesc în inima, ea va fi goala, precum am spus, si de gânduri. Caci dracii au obiceiul sa vorbeasca cu sufletul si sa-1 învete pacatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Asadar prin rugaciunea neîncetata se curata vazduhul cugetarii de norii întunecosi si de vânturile duhurilor rautatii. Iar curatindu-se vazduhul inimii, este cu neputinta, zice, sa nu straluceasca în ea lumina dumnezeiasca a lui Iisus daca nu ne vom umfla de slava desarta, de fumul mândriei si de patima de a ne face aratati. Prin acestea însa ne vom face prea usuratici pentru cele necuprinse si ne vom gasi fara ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, care ne-a aratat smerenia, uraste acestea.

74. Sa ne tinem dar de rugaciune si de smerenie, de acestea doua, care împreuna cu trezvia ne înarmeaza împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Caci cei ce vietuim asa putem sa praznuim în fiecare zi si în fiecare ceas, din inima, în chip tainic o sarbatoare a bucuriei.

75 Cele opt gânduri mai generale ale rautatii, în care se cuprinde tot gândul si din care se nasc toate (ca din Hera si Zeus toti dracii blestemati, cinstiti ca zei de greci, dupa miturile lor), se suie toate în poarta inimii si, aflând mintea nepazita, intra unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se si intrând în inima, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerusinate. Si asa, întunecând mintea, atâta trupul, îndemnându-l la savârsirea de fapte rusinoase.

76. Deci cel ce pazeste capul sarpelui si prin mânioasa împotrivire se foloseste de cuvinte curajoase, lovindu-l cu pumnul în fata, a alungat vrajmasul de la sine. Caci zdrobind capul, a pus pe fuga multe gânduri rele si fapte si mai rele. Si astfel cugetarea ramâne netulburata, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor si daruindu-i, în schimb, sa stie cum trebuie sa biruiasca pe cei ce o razboiesc si cum trebuie inima sa se curete pe încetul de gândurile care spurca pe omul dinauntru. Caci zice Domnul Iisus: "Din inima ies gândurile rele, curvie, preacurvie... si acelea sunt care spurca pe om".

77. Deci asa poate sufletul sa stea, întru Domnul, în cuviinta, în frumusetea si în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu bun foarte si curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: "Sufletul având minte dupa fire, se sustine în virtute". Sau iarasi zice: "Dreptatea sufletului sta în a pastra mintea dupa fire, precum a fost zidita". Iar peste putin zice iarasi: "Sa ne curatim cugetarea, caci eu aed ca daca sufletul s-a curatit din toate partile si ramâne în starea fireasca, poate, ajungând stravazator, sa vada mai mult si mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descopera". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în "Viata" lui.

78. Orice gând este o nalucire a unui lucru sensibil, aparuta în minte. Caci Asirianul fiind minte, nu poate sa ne amageasca altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simturi si obisnuite noua.

79. Precum nu ne este cu putinta sa urmarim pasarile ce zboara în aer, fiind noi oameni, sau sa zburam ca ele, firea noastra neavând aceasta însusire, la fel nu e cu putinta sa biruim gândurile dracesti ce ni se întâmpla sa vina, fara rugaciune treaza si deasa, sau sa strabatem cu ochiul mintii tinta spre Dumnezeu; iar daca nu, vezi pamântul.

80. Drept aceea, daca vrei cu adevarat sa acoperi cu rusine gândurile si sa te linistesti cu dulceata si sa pastrezi cu usurinta trezvia din inima, sa se lipeasca rugaciunea lui Iisus de rasuflarea ta si vei vedea cum se împlineste aceasta în putine zile.

81. Precum nu e cu putinta sa se scrie slove în aer, caci acestea trebuie sa se scrie pe vreun lucru, ca sa se

pastreze multa vreme, la fel trebuie sa lipim rugaciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea prea frumoasa a trezviei sa ramâna statornic împreuna cu El si prin El sa ni se pastreze nerapita în veac.

82. "Întoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale si vei afla har". Drept aceea sa nu se zica si despre noi de Proorocul: "Aproape esti, Doamne, de gura lor, dar departe de ranunchii lor".⁷³ Nimeni altul nu va aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare departare una de alta.

83 Sufletul e întunecat deopotriva de acestea doua: de vorbirile gândurilor în cugetare si de întâlnirile si vorbele desarte de afara. Cei ce vreau sa fie feriti de pagubirea mintii trebuie sa se întristeze atât de gândurile cât si de oamenii carora le place sa vorbeasca degeaba, pentru o pricina foarte binecuvântata: ca nu cumva, întunecându-se mintea, sa i se moleseasca trezvia. Caci întunecându-ne din pricina uitarii, ne pierdem mintea.

84. Cel ce-si pazeste curatia inimii cu toata sânguinta, va avea de învățator pe legiutorul ei Hristos, care-i sopteste tainic voia Sa. "Auzi-voi ce va grai în Domnul Dumnezeu"⁷⁴ zice David arătând acest lucru. Iar arătând cercetarea ce si-o face mintea sie-si pentru razboiul cel mintal (inteligibil) si sprijinirea ajutatoare a lui Dumnezeu, spune: "Va zice omul: fi-va oare roada dreptului?"⁷⁵ Apoi arătând efectul ce rezulta din amândoua, printr-o întâlnire între ele, zice: "Asadar este Dumnezeu, care-i judeca pe ei pe pamânt",⁷⁶ adica pe dracii vicleni în pamântul inimii noastre. Si-n alta parte zice: "Apropia-se-va omul si inima adâncă, si se va înalta Dumnezeu; si atunci ranile de la ei li se vor para ca niste sageti de prunci".⁷⁷ .

85 Sa ne calauzim inima pururea, povatuiti de înțelepciune, dupa sfintitul cântaret, respirând necontenit însasi puterea lui Dumnezeu Tatal si înțelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar daca molesindu-ne de vreo împrejurare oarecare, vom slabi lucrarea mintii, în dimineata urmatoare sa strângem iarasi bine mijlocul mintii si sa ne apucam cu putere de lucru, stiind ca nu vom avea aparare, noi care cunoastem binele, de nu-1 vom face.

86. Precum mâncările aducatoare de boala, îndata ce au fost primite în trup supara, iar cel ce le-a mâncat, simtind îndata vatamarea cauta sa le verse mai repede. prin vreun leac si asa ramâne nevătămat, la fel si mintea, când a primit sa înghita gândurile si simte amaraciunea lor, le varsa cu usurinta prin rugaciunea lui Iisus, strigata din adâncurile inimii, si le leapada cu desavârsire, precum a învățat si cercetat cu stiinta acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.

87. Uneste cu rasuflarea narii trezvia si numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte si smerenia. Caci amândoua sunt de mare folos.

88. Zis-a Domnul: "Învățați de la mine, ca sunt blând si smerit cu inima si veti afla odihna sufletelor voastre"

89 Zis-a Domnul: "Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc se va înalta, iar cel ce se înalta pe sine se va smeri".⁷⁹ "Învățați de la mine", zice; vezi ca smerenia este învățatura? Caci porunca Lui este viata vesnica, iar aceasta e smerenia. Asadar, cel ce nu este smerit a cazut din viata si în partea cea dimpotriva se va afla.

90. Daca toata virtutea se savârseste prin suflet si trup, iar pe de alta parte si sufletul si trupul sunt fapturi ale lui Dumnezeu, prin care, cum am zis, se împlineste virtutea, cum nu aiuram în chipul cel mai cumplit, falindu-ne cu podoabele straine ale sufletului si ale trupului, umblând adica dupa slava desarta si sprijinindu-ne de mândrie, ca un toiag de trestie? Si cum nu ridicam astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea si nebunia noastra, ca tot ce poate fi mai înfricosat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu maretia sa nemarginita? Caci "Domnul celor mândri le sta împotriva".⁸⁰ In loc de urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufas, vrajmasul Domnului, din pricina, cugetului mândru si iubitor de slava desarta. Din pricina aceasta spune Apostolul: "Caci ce ai, ce n-ai luat"; oai te-ai facut tu pe tine însuti? Iar daca ai luat de la Dumnezeu trupul si sufletul, din care, în care si prin care se înfaptuieste toata virtutea, "ce te lauzi ca si când n-ai fi luat?" Caci Domnul este cel ce ti le daruieste tie acestea.

91. Peste tot curatia inimii, prin care se afla în noi smerenia si tot binele ce coboara de sus, nu sta în altceva decât în a nu îngadui gândurilor ce se apropie sa intre în suflet.

92. Paza mintii cu Dumnezeu, care staruie în suflet numai prin Dumnezeu, da înțelepciune mintii în luptele cele dupa Dumnezeu. Caci nu putina destoinicie îi da ea celui ce se împartaseste de ea, spre chivernisirea faptelor si cuvintelor, sale cu judecata bine primita la Domnul.

93 Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, ca si noi sa avem grija de vesmântul inimii, ca nu cumva sa se înnegreasca din pricina pacatului, ci sa-1 curatim cu lacrimi, cu pocainta si cu rugaciune. Caci mintea este un lucru usor si anevoie de oprit de la amintiri nelegiuite; un lucru care se ia usor dupa nalucirile rele si bune ale cugetarii.

94. Cu adevarat fericit este cel ce s-a lipit în cugetare de rugaciunea lui Iisus si-L striga pe El neîncetat în inima, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacara cu ceara. Venind soarele pe deasupra pamântului face ziua; iar numele sfânt si prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat naste nenumarate înțelesuri,

asemenea soarelui.

95 Dupa ce se împrastie norii, vazduhul se arata curat. Iar dupa ce au fost împrastiate nalucirile patimilor, de catre soarele dreptatii Iisus Hristos, obisnuiesc sa se nasca în inima întelesuri luminoase si stelare din tot vazduhul ei luminat de Iisus Hristos. Caci zice Ecleziasul: "Cei ce nadajduiesc în Domnul vor întelege adevarul si cei credinciosi în dragoste, vor petrece cu Dânsul".⁸¹

A zis careva dintre Sfinti: "Daca tii minte raul, tine minte si raul de la draci; si daca dusmanesti, dusmaneste trupul de-a pururi. Trupul e prieten viclean, si daca e slujit te razboieste si mai mult. Si iarasi: "Câstiga dusmanie împotriva trupului si lupta împotriva pântece-lui".⁸²

96. În cuvintele de pâna aci ale sutei întâi si a doua am înfatisat ostenele sfintitei linistii a mintii. Ele nu cuprind numai fructele cugetarii noastre, ci si cele ce le-am învătat din cuvintele înțeleptilor de Dumnezeu Parinti despre curatia mintii. Iar acum dupa ce am spus aceste putine lucruri, pentru a arata câstigul ce vine din pazirea mintii, vom înceta a grai.

97. Vino asadar si-mi urmeaza spre unirea cu fericita pazire a mintii, oricine ai fi tu cel ce doresti în duh sa vezi zile bune, si te voi învăta în Domnul lucrarea vazuta si vietuirea Puterilor inteligibile.

98. Caci nu se vor satura îngerii sa laude pe Facatorul, nici mintea curata sa se ia la întrecere cu ei. Si precum fiintele netrupesti nu se îngrijesc de hrana, asa nici fiintele netrupesti în trup nu se îngrijesc de ea, daca vor intra în cerul linistii mintii.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avutii, asa nici cei ce si-au curatit vederea sufletului si au ajuns la deprinderea virtutii nu vor fi îngrijati de asuprirea de la duhurile rele. Si precum acelor le este vadita bogatia înaintarii în Dumnezeu, la fel si acestora le este vadita dragostea catre Dumnezeu si iubire, atintirea si suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se si mai mult în suirea lor cu dragoste si nesat, din pricina ca au gustat din dorul dumnezeiesc si extatic, ei nu se vor opri pâna nu vor-ajunge pe Serafim, si nu vor pregeta în trezvia mintii si în urcusul iubitor pâna nu se vor face îngeri, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidiei si al vasiliscului, si nu este pacat mai mare ca pacatul iubirii trupesti de sine. Iar ca pui zburatori ai iubirii trupesti de sine, ai pe acestia: laudele în inima, încântarea de sine, lacomia pânteceleului, curvia, slava desarta, pizma si coroana tuturor: mândria, care stie sa cucereasca nu numai pe oameni, ci si pe îngerii din ceruri si sa-i îmbrace în întuneric în loc de lumina.

Acestea ti le-a scris, Teodule, cel ce poarta numele isihiei, desi e dezmintit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel laudat si slăvit în Tatal, în Fiul si în Duhul Sfânt, de toata firea rationala, de îngeri, de oameni si de toata zidirea, pe care a facut-o Treimea cea negrita, Dumnezeu cel unul, de a carui împaratie stralucita sa avem si noi parte prin rugaciunile Preacuratei Nascatoare de Dumnezeu si ale Cuvosilor nostri. Carui Dumnezeu necuprins i se cuvine slava vesnica, Amin.

Isihie Sinaitul

Υ Trezvia e propriu zis curatia inimii, care, din pricina maretiei si a frumusetii ei, sau mai bine zis din neatentia si negrija noastra, e azi atât de rara printre monahi. Pe aceasta o fericeste Hristos, zicând: „Fericiti cei curati cu inima caci aceia vor vedea pe Dumnezeu”. Asa fiind, ea se cumpara foarte scump. Trezvia dăinuind mult în om, se face calauza a vietii drepte si placute ale lui Dumnezeu. Iar urcusul în aceasta ne deprinde cu contemplatia si cu felul cum trebuie sa punem în miscare, în chip cuvenit, cele trei parti ale sufletului si sa ne pazim fara greseala simturile. Ea sporeste în fiecare zi cele patru virtuti generale, în cel ce împartaseste de ea.

Υ Trezvia e fixarea staruitoare a gândului si asezarea lui în poarta inimii, ca sa priveasca gândurile hotesti care vin sa asculte ce zic si ce fac ucigasele si care este chipul faurit si înaltat de diavoli, care încearca sa amageasca mintea prin naluciri. Însusindu-se aceste ostenele, ele ne învăta, cu multa stiinta, iscusinta razboiului mintii.

- Y Asadar, un fel (mod) al trezviei e sa-ti supraveghezi des fantezia, adica atacul ca, neavând fantezia la dispozitie, Satana sa nu poata fauri gânduri mincinoase, pentru a le înfatisa mintii spre amagire mincinoasa.
- Y Altul consta în a avea pururi inima tacând adânc si linistita de orice gând; si sa ne rugam.
- Y Altul sa chemam cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.
- Y Alt mod sta în a avea în suflet neîncetat amintirea mortii.
- Y Cel ce se lupta înlauntru trebuie sa aiba în aceeași clipa aceste patru: smerenie, atentie deplina, împotrivire si rugaciune. Smerenie – fiindca lupta lui este fata de dracii cei mândri, protivnici smereniei; si ca sa aiba în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru ca Hristos uraste pe cei mândri. Atentie – ca sa-si faca inima pururi fara de nici un gând, chiar bun daca ar parea. Împotrivire – pentru ca atunci când ar cunoaste cu agerime pe cel ce vine, îndata sa se opuna cu mânie celui viclean. „Si voi raspunde, zice, celor ce ma ocarasc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?” Rugaciune – ca îndata dupa împotrivire sa strige catre Hristos într-un suspin negrait; si atunci cel ce lupta va vedea pe vrajmas risipindu-se prin numele sfânt si închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreuna cu nalucirile lui.
- Y Precum cel ce tine în mâna o oglinda, daca sta în mijlocul multora si priveste în ea își vede fata asa cum este, dar vede si pe a altora, care se apleaca spre aceeași oglinda, tot astfel cel ce se apleaca spre inima sa își vede starea sa în ea, dar vede si fetele negre ale Arapilor spirituali.
- Y Dar mintea nu poate sa biruiasca numai prin sine. Sa nu cumva sa îndrazneasca aceasta. Caci fiind vicleni, se prefac ca sunt biruiti, dar pe de alta parte o fac sa cada prin slava desarta. Prin chemarea lui Iisus însa, ei nu rabda sa stea si sa te însele nici macar o clipa.
- Y Vezi sa nu-ti faci pareri înalte despre tine, ca Israel cel de odioara, si sa te predai si tu vrajmasilor spirituali. Caci acela, fiind izbavit de Egipteni prin Dumnezeul tuturor, si-a nascocit sie-si ca ajutor idol turnat.
- Y Iar prin idol turnat sa înțelegi mintea noastră slaba, care, câtă vreme cheama pe Iisus Hristos împotriva duhurilor rautatii, le izgoneste usor si cu stiinta maiastra pune pe fuga puterile nevazute si razboinice ale vrajmasului. Dar când îndrazneste nesabuita sa se reazeme cu totul pe sine, se rostogoleste ca pasarea zisa Oxypteros (repede zburatoare). „Spre Dumnezeu, zice, a nadajduit inima mea si am fost ajutat; si a înflorit iarasi trupul meu”. Sau: „Cine, afara de Domnul, ma va ridica pe mine si va sta împreuna cu mine împotriva nenumaratelor gânduri uneltite cu viclenie?” Iar cel ce se nadajduieste în sine si nu în Dumnezeu va cadea cadere jalnica.
- Y Chipul si rânduiala linistii inimii acesta este: Daca vrei sa lupti, sa-ti fie mica gânganie a paianjenului pururi pilda. Iar de nu, înca nu te-ai linistit cum trebuie cu mintea. Acela vâneaza muste mici. Iar tu, daca faci asa si vrei sa-ti câstigi linistea sufletului cu osteneala, nu înceta sa ucizi pururi „pruncii babilonesti”. Caci pentru aceasta ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.
- Y Daca petreci pururi în inima ta cu cuget smerit, cu pomenirea mortii, cu învinuirea de sine, cu împotrivire si cu chemarea lui Iisus Hristos si umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmta, dar aducatoare de bucurie si de desfatara a mintii, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplatii) ale Sfintilor si ti se vor lumina taine adânci de catre Hristos, „în care sunt ascunse comorile înțelepciunii si ale cunostintei” si „în care

locuieste toata plinatatea Dumnezeirii trupeste”. Caci vei simti lânga Iisus ca Duhul Sfânt salta în sufletul tau. Pentru ca de la El se lumineaza mintea omului sa priveasca cu fata descoperita. „Caci nimeni nu numeste pe Iisus Domn, fara numai în Duhul Sfânt”, care adevereste în chip tainic pe Cel cautat.

- Y Dar iubitorii de învatatura trebuie sa mai stie si de aceea ca pizmasii draci adeseori ascund si retrag de la noi razboiul, pizmuindu-ne vrajmasii pentru folosul, cunostinta si urcusul spre Dumnezeu ce le-am avea din razboi si pentru ca, nepurtând noi de grija, sa ne rapeasca fara de veste mintea si sa ne faca iarasi neatenti cu cugetul. Caci scopul necontenit si lupta lor este sa nu ne lase sa fim cu luare aminte la inima noastra, cunoscând bogatia adunata în suflet din atentia de fiecare zi. Dar noi sa ne ridicam atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi (contemplatii) duhovnicesti si razboiul iarasi vine în minte; dar toate sa le facem numai cu sfatul, ca sa zic asa, al Domnului însusi, si cu smerenie.
- Y Caci petrecând în chinovie, trebuie sa taiem toata voia noastra din proprie hotarâre si cu draga inima, însusi Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Si asa sa ne facem si noi ca niste lucruri de vânzare, lipsite de vointa. Iar ca metoda în acestea se cuvine sa nu punem în miscare iutimea fara judecata si împotriva firii, si pe urma sa ne aflam fara îndrazneala în razboiul nevazut. Caci voia noastra, netaiata de noi de buna voie, obisnuieste sa se mânîie pe cei ce încearca sa o taie fara sa vrem. Iar din aceasta, iutimea stârnindu-se cu latraturi rele, nimiceste cunostinta luptei, pe care abia cu multa osteneala a putut-o dobândi. Caci iutimea are putere stricatoare. Daca e miscata spre gânduri dracesti, le strica si le omoara pe acelea; daca iarasi se tulbura împotriva oamenilor, strica gândurile cele bune din noi. Asadar iutimea, precum vad, e stricatoare a oricarui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, daca se nimeresc. Caci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca arma si ca arc, daca nu e folosita în amândoua partile. Iar daca lucreaza în chip diferit, e stricatoare. Caci eu am cunoscut un câine, de altfel îndraznet împotriva lupilor, care sfâsia oile.
- Y Astfel trebuie sa fugim de semetie, ca de veninul de aspida si sa ocolim multele întâlniri, ca pe niste serpi si pui de vipere. Caci acestea pot sa ne duca repede la desavârsita uitare a razboiului celui dinauntru si sa coboare sufletul de la bucuria înalta, pe care o are inima din curatie. Fiindca blestemata uitare se opune atentiei ca apa focului si în toata vremea o razboieste cu puterea. Caci de la uitare ajungem la negrija, iar de la negrija la dispret, la lâncezeala si la pofte necuviincioase. Si asa ne întoarcem iarasi îndarat, ca si câinele la varsatura sa. Si fugim asadar de semetie, ca de un venin de moarte. Iar râul uitarii si cele ce izvorasc din ea le vindeca sigur paza mintii si chemarea neîncetata a Domnului nostru Iisus Hristos. Caci fara El nu putem face nimic.
- Y Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepti ca Solomon, nici mai cunoscatori ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Sa nu ne încredem, asadar, în noi. Caci zice Scriptura: „ Cel ce se încrede în sine va cadea cadere jalnica” .
- Y Sa învatam de la Hristos smerita cugetare; de la David umilinta; iar de la Petru sa plângem pentru caderile ce ni se întâmpla. Dar sa nu deznadajduim ca Samson, ca Iuda si ca Solomon cel prea înțelept.
- Y „Caci diavolul umbla racnind ca un leu, cautând pe cine sa înghita”, împreuna cu puterile sale. Prin urmare, sa nu înceteze niciodata atentia inimii, trezvia, împotrivirea si rugaciunea catre Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Caci ajutor mai mare, afara de Iisus, nu vei afla în toata viata ta. Fiindca numai Domnul singur cunoaste, ca Dumnezeu, vicleniile, mestesugirile si înselaciunile dracilor.

- Y Asadar sufletul sa se încreada în Hristos si sa-l cheme pe El si sa nu se înfricoseze nicidecum. Caci nu lupta singur, ci cu înfricosatul Iisus Hristos, Facatorul tuturor celor ce sunt, trupesti si netrupesti, sau vazute si nevazute.
- Y Precum copilul mic si fara rautate, vazând pe vreun facator de naluciri, se bucura si se ia dupa el din nevinovatie, asa si sufletul nostru, fiind simplu si bun (caci asa a fost creat de bunul Stapân) se desfata de momelele nalucirilor diavolului; si, amagit, alearga spre cel rau ca la cineva bun, precum alearga porumbita spre cel ce întinde curse puilor ei. Si asa își amesteca gândurile sale cu nalucirea momelii diavolesti. Daca întâlnește fata unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voieste sa planuiasca ceva cu ele, ca sa prefaca în fapta ceea ce i s-a aratat frumos. Si atunci, cazând la consimtire, preschimba, prin mijlocirea trupului, în fapta nedegiuirea din cugetare, spre osânda proprie.
- Y Acesta-i mestesugul vicleanului; si cu aceste sageti otraveste tot sufletul. De aceea nu e fara primejdie. De aceea nu e fara primejdie sa lasam sa intre în inima noastra gândurile, înainte ca mintea sa ne fi fost mult cercata în razboi, si mai ales la început. Fiindca într-o clipa sufletul nostru se încânta de momelile diavolesti, se îndulcește de ele si le urmeaza. Ci trebuie numai sa le înțelegem si îndata sa le taiem de cum rasar si ne ataca (ne momesc). Dar dupa ce, prin razboire îndelungata în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el si-l înțelege si a dobândit deprinderea neîncetata a razboiului, încât patrunde cu adevarat gândurile, si cum zice Proorocul: „Poate stapâni usor vulpile cele mici”, atunci trebuie sa lase gândurile sa vina înauntru, apoi sa le razboiasca în Hristos, sa le vadeasca cu stiinta si sa le doboare.
- Y Întâi este momeala (atacul); al doilea, însotirea sau amestecarea gândurile noastre cu ale dracilor vicleni; al treilea, consimtirea (învoirea) mintii de a afla între cele doua feluri de gânduri ce se sfatuiesc în chip pacatos; al patrulea este fapta din afara, sau pacatul. Daca, prin urmare, mintea va fi atenta prin trezvie, prin împotrivire si chemarea Domnului Iisus, va pune pe fuga nalucirea momelii de la rasarirea ei, cele ce urmeaza din ele ramânând fara împlinire. Caci cel viclean, fiind minte netrupeasca, nu poate amagi altfel sufletele decât prin nalucire si gânduri. Despre momeala David zice: „În dimineti am ucis pe toti pacatosii pamântului” si celelalte; iar despre consimtire, marele Moise zice: „Si nu te vei învoi cu ei”.
- Y Mintea cu minte se încaiera la lupta în chip nevazut; mintea draceasca cu mintea noastra. De aceea e de trebuinta sa strigam catre Hristos ca sa departeze mintea draceasca, iar biruinta sa ne-o dea noua, ca un iubitor de oameni.
- Y Chip al linistii din inima sa-ti fie cel ce are o oglinda si se uita în ea; si atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele si bune.
- Y Mintea atenta la lucrarea ei ascunsa va dobândi împreuna cu celelalte bunuri, care izvorasc din lucrarea neîncetata a pazirii de sine, si izbavirea celor cinci simturi de relele din afara. Caci fiind neîncetat atenta prin virtutea si prin trezvia sa, si vrând sa se desfateze cu gândurile cele bune, nu îngaduie sa fie furata prin cele cinci simturi, când se apropie de ea gândurile materiale si desarte. Ci cunoscând înselaciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înauntru sau.
- Y Staruie înauntru mintii si nu vei obosi în ispite; dar daca pleci de acolo, rabda cele ce-ti vin asupra.
- Y Mintea se orbeste prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava desarta si prin placere.

- Y Cunoștința și credința, tovarășele firii noastre, nu se slabesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelorora.
- Y Iutimea, mânia, războaiele, uciderile și toată lista celorlalte rele, din pricina acelorora s-au întărit atât de mult între oameni.
- Y Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înaltare și iubit de Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor rele urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor virtuți. Dar cautând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepdat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neasezat într-un loc, ca să i se zică, din aceasta latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din Înger curat și luminos s-a aratat pe urma spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalta cu inima. Fiindcă primul păcat este, zice, mândria. De aceea a zis și mândrul Faraon: „Pe Dumnezeu tau nu-l știu și pe Israel nu-l voi lăsa să plece”.
- Y Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: „Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cadem în ziua următoare în aceleași greseli, că, după încheierea zilei, să cercetăm în conștiința noastră noi înșine cele ale noastre: ce am gresit și ce am săvârșit după dreptate? Aceasta o făcea și Iov pentru sine și pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas”. Și iarăși tot el zice: „Măsura e lucrul cel mai bun”.
- Y Iar altul dintre înțelepții în cele dumnezeiești a zis: „Începutul rodirii este floarea și începutul fapturii înfrânarea”. Prin urmare, să ne înfrânăm; iar aceasta, cu măsura și cu cântar, cum ne învătă Părinții. Toată ziua celor douăsprezece ceasuri să o petrecem întru paza minții. Căci făcând așa, vom putea să stingem, cu Dumnezeu, păcatul și să-l micșorăm printr-o anumită silă. Deoarece silita este și petrecerea virtuoasă, prin care se da Împărăția Cerurilor.
- Y Cel ce se ocupă neîncetat cu cele dinauntru este cumpătat. Dar nu numai atât, ci și contempla, cunoaște pe Dumnezeu și se roagă. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: „Umblați în duh, și pofta trupului să nu o săvârșiți”.
- Y Cel ce nu știe să umble pe calea duhovnicească, nu poartă grija de cugetările patimase; ci toată preocuparea lui se mișcă în jurul trupului. Iar urmarea e că sau petrece în lăcomia pântecei, în desfrânare, în întristare, în mânie și pomenirea raului și prin aceasta își întuneca mintea, sau se dedă la o nevointă fără măsură și-și tulbură înțelegerea.
- Y Nu-ți închina toată atenția ta trupului, ci hotărăște-ți lui nevointa după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinauntru. Căci „nevointa trupească la puțin folosește, iar evlavie spre toate e de folos”.
- Y Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru că n-au fost tăiate pricinile, fie pentru că s-au retras drăcii cu viclenie.
- Y Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și celor ce slujesc Lui bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: „Bine, sluga bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intra întru bucuria Domnului tău”. Dar încă e sluga credincioasă cel ce se cinsteste pe Stăpân face cele poruncite de El. Iar gresind sau

neascultând, rabda cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învățatura, fa-te și iubitor de osteneala. Caci cunoștința simplă îngâmfa pe om.

- Y Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneala.
- Y E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. Caci nu este alt semn care să facă cunoscuți și să arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit și înfățișarea umilă. Aceasta o striga toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu vietuiește așa, adică într-o smerenie, cade din partasia Celui ce s-a smerit pe Sine până la cruce și moarte, care este și legiuitorul cu fapta al dumnezeielor Evanghelii.
- Y „Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-l: teme-te de Dumnezeu și pazeste poruncile Lui” și cu mintea și de simțirea. Caci dacă te silești să le pazești cu mintea, puțină trebuință vei avea de osteneală trupească ca să le pazești. Caci zice David: „Voit-am să fac voia Ta și legea Ta în mijlocul pântecelui meu”. De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu și legea lui, nu o poate face cu ușurință nici în afară. Și va zice către Dumnezeu cel fără trezvie și nepăsător: Nu vreau să cunosc caile Tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeiești, de care e plin cel partas de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiești.
- Y Trebuie să ne ostenim pentru paza celor cinstite. Iar cinstite cu adevărat sunt acelea care ne pazesc de tot păcatul prin simțuri și prin minte. Acestea sunt: paza minții, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetată în adâncul inimii; liniștea neconținută a cugetării, ca să zică așa chiar și din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; și liniștea de-a ne afla goliti de gânduri, ca să nu ne înșele hotii. Caci deși ne ostenim stăruind în inimă, dar și mângâierea e aproape.
- Y Caci inimă pazită neîncetat, chiar dacă nu i se îngaduie să primească formele, chipurile și nalucirile duhurilor întunecate și viclene, obișnuiește totuși să nască din ea gânduri luminoase. Precum carbunele născă flacăra, tot așa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuiește în inimă de la Botez, dacă află vazduhul cugetării noastre curat de vânturile rătăcirii și pazit de supravegherea minții, aprinde puterea noastră de înțelegere spre contemplație, ca flacăra ceara.
- Y Trebuie să învățăm pururi în cuprinsul minții noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învățeste fulgerul în vazduhul tariei, când e să înceapă ploaia. Aceasta o știu cu exactitate cei ce au experiența minții și a războiului dinăuntru. Deci să purtăm după o ordine războiul minții astfel: întâi atenție; pe urmă cunoșcând că vrăjmasul a aruncat un gând, să-l lovim în inimă cu cuvinte de mânie și de blestem; în al treilea rând, să ne rugăm îndată împotriva lui, adunându-ne inimă în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndată să se risipească năluca drăcească, ca să nu se ia mintea după nalucire, ca un prunc amăgit de oarecare făcător de naluciri (scălmășos).
- Y Precum cel ce privește la soare e cu neputință să nu-și umple privirea de lumină îmbelsugată, la fel cel ce se apleacă să privească vazduhul inimii nu se poate să nu se lumineze.
- Y Dracii ne duc pururi spre păcatuire prin nalucire și minciună. De fapt, prin nalucirea iubirii de argint și a câștigului l-au făcut pe ticalosul de Iuda să vândă pe Domnul și Dumnezeu tuturor. Și prin minciună unei odihne trupești fără pret, a cinstei, a câștigului și a slavei, l-au dus la spânzuratoare și i-au pricinuit moartea veșnică. Ticalosii l-au răsplătit cu ceea ce era contrar nalucirii sau momelii lor.

- Y Stiinta stiintelor si mestesugul mestesugurilor e mestesugul gândurilor viclene. Deci este nu mod desavârsit si un mestesug minunat împotriva lor. El sta în a privi în Domnul nalucirea momelii si a pazi cugetarea, precum pazim ochiul sensibil si privim ager cu el la ceea ce vine, poate, sa-l loveasca si departam, cât putem, orice gunoi din el.
- Y Suntem datori sa miscam cele trei parti ale sufletului în chip cuvenit si potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afara si a sarpelui Satan. Mâniati-va, zice, împotriva pacatului, adica mâniati-va pe voi însiva si pe diavolul. „Mâniati-va, ca sa nu pacatuiti împotriva lui Dumnezeu”. Pofta trebuie sa o miscam spre Dumnezeu si virtute. Iar ratiunea sa o punem în fruntea acestora amândoua cu înțelepciune si cu stiinta, spre a porunci, a sfatui, a pedepsi si a stapâni cum stapâneste împaratul peste robi; si atunci ratiunea din noi le cârmuieste pe acestea dupa Dumnezeu. Iar daca patimile se rascoala împotriva ratiunii si vreau sa o conduca, sa punem ratiunea peste ele. Caci zice fratele Domnului: „Daca nu greseste cineva în cuvânt, acela e barbatul desavârsit, puternic sa înfrâneze si întreg trupul” si celelalte. Fiindca, vorbind adevarat, toata nelegiuirea si pacatul se savârsesc prin acestea trei, precum toata virtutea si dreptatea se sustin iarasi prin acestea trei.
- Y Mintea se întuneca si ramâne neroditoare atunci când graieste cuvinte lumesti, sau când, primindu-le în cuget, sta de vorba cu ele, sau când trupul împreuna cu mintea se ocupa în desert cu niscai lucruri supuse simturilor, sau când monahul se deda la desertaciuni. Caci atunci îndata pierde caldura, strapungerea, îndraznirea în Dumnezeu si cunostinta. Caci cu cât suntem mai atenti la minte, ne luminam, si cu cât suntem mai neatenti, ne întunecam.
- Y Calatorul, care începe sa faca o cale lunga, anevoie de umblat si plina de necazuri, gândindu-se sa nu se rataceasca la întoarcere, aseaza niste semne si niste tarusi în drumul sau, ca sa-i faca usoara întoarcerea la ale sale. Iar barbatul care calatoreste cu trezvie își înseamna cuvintele (auzite), gândindu-se si el la acelasi lucru.
- Y Sfintii Parinti privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al mintii. Caci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple fata de slava, e facut Dumnezeu al lui Faraon de catre Dumnezeu Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel si da legea, care luate figurat, dupa duh, sunt fapte si drepturi de-ale mintii.
- Y Iar Aaron, fratele legiuitorului, este socotit chip al omului din afara. De aceea si noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a gresit, îi zicem: „Ce ti-a gresit Israel, ca te-ai grabit sa-i departezi pe ei de la Domnul Dumnezeu cel viu, Atottiitorul?”
- Y Precum fara corabie mare nu e cu putinta a trece marea, asa fara chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putinta a izgoni momeala gândului rau.
- Y Împotrivirea obisnuieste sa aduca la tacere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) sa izgoneasca din inima gândurile. Caci atunci când momeala ia chip în suflet prin nalucirea lucrului sensibil, de pilda când fata celui ce ne-a separat, sau nalucirea frumusetii femeiesti, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndata ni se dau pe fata gândurile tinerii de minte a raului, ale curviei si ale iubirii de argint care pricinuiesc nalucirile inimii. Si daca mintea noastra e încercata si disciplinata, având deprinderea de a observa si de a vedea curat si limpede nalucirile si înșelaciunile amagitoare ale celor rai, stinge cu usurinta, prin împotrivire si prin rugaciunea lui Iisus Hristos, sagetile aprinse ale diavolului îndata, ce s-au aratat, neîngaduind fanteziei patimase sa se miste deodata cu momeala si sa modeleze cu patima gândurile noastre dupa forma ce ni s-a aratat, sau sa stea de vorba cu ea în chip prietenos, sau sa gândeasca

mult la ea, sau sa-si dea învoire cu ea. Caci din acestea urmeaza neaparat, ca noptile zilelor, faptele rele.

- Y Daca însa mintea noastra este neîncercata în iscusinta trezviei, îndata se amesteca în chip patimas cu chipul ce i s-a nalucit, oricare ar fi, si sta de vorba cu el, primind întrebări necuvenite si dând raspunsuri. Si atunci gândurile noastre se amesteca nu nalucirea draceasca, aceasta crescând si sporind si mai mult, ca sa para mintii, care a primit-o si pe care a pradat-o, vrednica de iubit, frumoasa si placuta. Mintea poate atunci acelasi lucru care s-ar întâmpla, de pilda, daca s-ar arata un câine undeva într-o livada, unde se nimeresc si niste miei, care, fiind fara rautate, alearga la câinele ce li se arata ca la maica lor, necâstigând din apropierea câinelui altceva, decât ca se umplu de necuratie si de putoarea aceuia. În acelasi chip si gândurile noastre alearga proteste spre toate nalucirile dracesti din minte si amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi vazute voind împreuna sa darâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Caci asa se sfatuiesc si ele ce trebuie sa faca spre a trece în fapta, prin trup, frumoasa si dulcea nalucire ce li s-a aratat în chip amagitor prin înrâurirea draceasca. Asa se înfaptuiesc înăuntru caderile sufletului. Pe urma cele dinauntru ale inimii se prelungesc si în afara în chip necesar.
- Y Mintea e un lucru usor si fara rautate, care lesne se ia dupa naluciri si anevoie se retine de la nalucirile nelegiuite, daca nu are gândul stapânitor peste patimi, care sa o împiedice necontentit si sa o tina în frâu.
- Y Greu si neplacut lucru pare oamenilor a se linisti sufleteste de orice gând. Si într-adevar e anevoios si ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvatati cu razboiul sa-si închida si sa-si îngradeasca partea netrupeasca, ci si pentru cei ce au dobândit iscusinta luptei nemateriale dinauntru. Dar cel ce L-a salasluit în pieptul sau pe Domnul Iisus prin rugaciune neîncetata nu va osteni urmându-l Lui, dupa cuvântul Proorocului. Si unul ca acesta nu va dori zi petrecuta omeneste, pentru frumusetea, desfatarea si dulceata lui Iisus; iar pe dusmanii sai, necredinciosii draci, care umbla împrejur, nu se va teme, graindu-le din poarta inimii si, prin Iisus, izgonindu-i din spate.
- Y „Întru multimea pacii se va desfata”, dupa David, cel ce nu primește fata de om, judecând nedreptate în inima sa, adica primind chipuri de ale duhurilor rele si prin chipuri cugetând pacatul; sau judecând rau în pamântul inimii sale si prin aceasta predând pacatului pe cele drepte. Caci marii si cunoscatorii Parinti au numit într-unele scrieri de ale lor si pe draci oameni, pentru facultatea lor rationala, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: „Un om rau a facut aceasta” si a amestecat în grâu neghina. Iar raul de la acestia ne vine pentru ca nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiti de gândurile rele.
- Y Lucrul trezviei necontentite, sau folosul si marele câstig pe care-l aduce ea sufletului, este sa vada îndata nalucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este sa respinga si sa dea pe fata gândul care încearca sa intre în vazduhul mintii noastre prin nalucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simturilor. Dar ceea ce stinge si împrastie îndata orice intentie a vrajmasilor, orice gând, orice nalucire, orice forma si orice statuie rea, este chemarea Domnului. Caci de fapt si noi însine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, si izbavirea noastra, a smeritilor, a neînsemnatilor si a netrebnicilor.
- Y Cei mai multi nu stim ca toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai naluciri de ale lucrurilor sensibile si lumesti. Iar daca staruim mult timp în rugaciune, cu trezvie, rugaciunea goleste cugetarea de toata nalucirea materiala a gândurilor rele. Iar pe de alta

parte îi face cunoscute gândurile vrajmasilor si marele câstig al rugaciunii si al trezviei. „Si cu ochii tai vei privi si rasplatirea pacatosilor spirituali vei vedea” si tu însuti cu mintea, si vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântaret.

- Y Orice monah va avea frica si va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia mintii, fie pentru ca nu cunoaste frumusetea ei, fie pentru ca, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina leniei. Dar frica se va risipi fara doar si poate, când va începe lucrarea de pazire a mintii, care este si se numeste filosofia activa a mintii. Caci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: „ Eu sunt calea, învierea si viata” .
- Y Si iarasi va fi înfricat vazând multime de gânduri si multime de princi babilonesti. Dar si aceasta frica o risipeste Hristos, daca ne bazam necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetarii; iar princi babilonesti îi aruncam la pământ, izbindu-i de aceasta Piatra, împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastra cu privire la ei: „Cel ce pazeste, zice, porunca, nu va cunoaste cuvânt rau”. „Caci fara de mine, zice, nu puteti face nimic”.
- Y Gândurilor simple si fara patima le urmeaza cele patimase, precum am aflat într-o îndelungata experienta si observare. Precum sarpele urmeaza porumbelului ce intra în cuibul lui, socotesc ca cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, si cele nepatimase celor patimase.
- Y Cu adevarat omul trebuie sa se taie, prin hotărâre libera, în doua; si trebuie sa se rupa cu cea mai înțeleapta înțelegere, precum am spus. Se cuvine cu adevarat sa se faca el însusi dusman neîmpacat al sau. Deci trebuie sa avem fata de noi însine dispozitia ce o are cineva fata de un om care l-a necajit si nedreptatit cumplit, ba chiar mai mult decât atât, daca vrem sa împlinim marea si cea dintâi porunca, adica sa dobândim vietea lui Hristos, fericita smerenie, felul vietii din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: „Cine ma va izbavi de trupul mortii acesteia?” Caci nu se supune legii lui Dumnezeu. Arătând apoi ca a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastra, a zis: „Caci daca ne-am judeca pe noi însine, n-am fi judecati; dar judecându-ne Domnul, ne pedepseste” .
- Y Începutul rodirii este floarea, iar începutul observarii mintii înfrânarea în mâncari si bauturi, lepadarea si respingerea oricarui fel de gânduri si linistea inimii.
- Y Daca omul din launtru petrece în trezvie, cum zic Parintii, este în stare sa pazeasca si pe cel din afara. Dar noi si dracii facatori ai rautatii savârsim în comun amândoua felurile de pacate. Aceia dau chip pacatului în gânduri numai, sau în zugraviri de naluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl savârsim si prin gânduri înăuntru si prin fapte în afara. Dracii, fiind lipsiti de grosimea trupurilor, își pricinuiesc si lor si noua muncile numai prin gânduri, prin viclenie si prin înșelaciune. Daca n-ar fi lipsiti, blestematii, de grosimea trupului, n-ar întârzia sa pacatuiasca si prin fapte, pastrându-si de-a pururi voia libera gata de a necinsti pe Dumnezeu.
- Y Rugaciunea de un singur cuvânt (sau gând) omoara si preface în cenusa amagirile lor. Caci Iisus, Dumnezeu si Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit si fara lenevie nu le îngaduie acestora sa-si arate mintii în oglinda cugetarii, nici începutul intrarii, pe care unii o numesc momeala, nici vreun chip oarecare si nici sa graiasca niscai cuvinte în inima. Iar nepatrundând vreun chip dracesc în inima, ea va fi goala, precum am spus, si de gânduri. Caci dracii au obiceiul sa vorbeasca cu sufletul si sa-l învete pacatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

- Y Cele opt gânduri mai generale ale rautatii, în care se cuprinde tot gândul si din care se nasc toate (ca din Hera si Zeus toti dracii blestemati, cinstiti ca zei de greci, dupa miturile lor), se suie toate în poarta inimii si, aflând mintea nepazita, intra unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se si intrând în inima, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerusinate. Si asa, întunecând mintea, atâta trupul, îndemnându-l la savârsirea de fapte rusinoase.
- Y Deci cel ce pazeste capul sarpelui si prin mânioasa împotrivire se foloseste de cuvinte, curajoase, lovindu-l cu pumnul în fata, a alungat vrajmasul de la sine. Caci zdrobind capul, a pus pe fuga multe gânduri rele si fapte si mai rele. Si astfel cugetarea ramâne netulburata, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor si daruindu-i, în schimb, sa stie cum trebuie sa biruiasca pe cei ce o razboiesc si cum trebuie inima sa se curete pe încetul de gândurile care spurca pe omul dinauntru. Caci zice Domnul Iisus: „Din inima ies gândurile rele, curvie, preacurvie ...si acelea sunt care spurca pe om” .
- Y Deci asa poate sufletul sa stea, întru Domnul, în cuviinta, în frumusetea si în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu, bun foarte si curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: „Sufletul având minte dupa fire, se sustine în virtute”. Sau iarasi zice: „Dreptatea sufletului sta în a pastra mintea dupa fire, precum a fost zidita”. Iar peste putin zice iarasi: „Sa ne curatam cugetarea, caci eu cred ca daca sufletul s-a curatit din toate partile si ramâne în starea fireasca, poate, ajungând stravazator, sa vada mai mult si mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descopera”. Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în „Viata” lui.
- Y Orice gând este o nalucire a unui lucru sensibil, aparuta în minte. Caci Asirianul fiind minte, nu poate sa ne amageasca astfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simturi si obisnuite noua.
- Y Sufletul e întunecat deopotriva de acestea doua: de vorbirile gândurilor în cugetare si de întâlnirile si vorbele desarte de ocară. Cei ce vreau sa fie feriti de pagubirea mintii trebuie sa se întristeze atât de gândurile cât si de oamenii carora le place sa vorbeasca degeaba, pentru o pricina foarte binecuvântata: ca nu cumva, întunecându-se mintea, sa i se moleseasca trezvia. Caci întunecându-ne din pricina uitarii, ne pierdem mintea.

Marcu Ascetul

Epistola catre Nicolae monahul¹

Prea doritului fiu Nicolae,

Mai daunezi te framântai mult pentru mântuirea ta si aveai multa grija pentru viata dupa Dumnezeu. De aceea ai venit la noi, povestindu-ne despre tine, prin ce fel de osteneli si fierbinte pornire aveai de gând sa te lipesti de Domnul, printr-o vietuire cât mai îngrijita, prin înfrânare, prin toata reaua patimire, luptând în priveghere multa si în urâciune întinsa. Ne mai spuneai ce razboaie si roiuri de patimi trupesti se aprind în tine si se ridica împotriva sufletului din legea pacatului, care se osteste împotriva legii mintii. Si te plângeai ca si mai mult esti turburat de patima mâniei si a poftelor. De, aceea, ne cereai vreo metoda si vreun cuvânt de învățatura si întrebai de ce osteneli si lupte folosindu-te, ai putea sa te ridici mai presus de patimile stricacioase, mai sus pomenite.

În vremea aceea, am dat, pe cât era cu putinta, în persoana, dragostei tale îndemnurile ce trebuiau, înfatisându-ti ideile si gândurile folositoare de suflet si aratându-ti prin ce fel de osteneli si staruinte ascetice, pline de înțelegere si de luminata cunostinta rationala, potrivit cu Evanghelia, poate sufletul, vietuind prin credinta si ajutat

fiind de har, sa biruiasca relele, care tâsnesc înauntru din pacat, dar mai ales patimile amintite. Pentru ca lupta trebuie dusa neîncetat si cu mai multa sânguinta împotriva acestor patimi, caci ele si-au pus în chip deosebit pecetea pe suflet, prin obisnuinta lui cu ele, târându-1 cu multa putere dupa ele. Aceasta, pâna ce va supune miscarile trupesti si nerationale ale pacatului, carora se supunea mai înainte si de care era târât, dupa ce se robise, prin consimtirea de buna voie, amintirii necontenite a gândurilor si cugetarii la cele rele.

Pe urma ne-am despartit de tine. Dar numai cu trupul nu si cu inima. Caci am venit în pustie, la adevaratii slujitori si luptatori ai lui Hristos, ca luptându-ne si noi cât de putin si nevoindu-ne împreuna cu fratii, care se ostesc împotriva lucrarilor vrajmase, si cu cei ce se împotrivesc vitejeste patimilor, sa lepadam lenevia si sa aruncam de la noi negrija, si sa luam asupra noastra sânguinta si grija, silindu-ne sa câstigam buna placere a lui. Dumnezeu. De aceea, m-am gândit sa trimit curatiei tale prin scrisoare un mic îndemn si un sfat folositor sufletului, ca cetind pe scurt în scrisoarea noastra smerita lucrrurile de care ti-am vorbit în persoana, sa scoti cu sânguinta un folos duhovnicesc, ca si cum am fi noi însine de fata.

2, Asadar, fiule, începutul purtarii tale placute lui Dumnezeu trebuie sa faci sa porneasca de la aceasta:

Sa te gândești statornic si pururea, într-o meditatie neîntrerupta, la toate binefacerile de care ti-a facut parte iubitorul de oameni Dumnezeu, spre mântuirea sufletului tau; si sa nu încetezi a-ti aminti de multele si marile Lui binefaceri, acoperindu-le cu uitarea pacatului sau trândaviei si prin aceasta lasând sa treaca vremea cealalta fara folos si fara sa aduci multumire. Caci aceste amintiri neîncetate, împungând inima ca un ac, o misca totdeauna spre marturisire, spre smerenie, spre multumire adusa cu suflet zdrobit si spre toata sânguinta buna. Ele ne îndeamna sa-i rasplatim lui Dumnezeu cu purtarile noastre bune si cu toata virtutea, întrucât ne fac sa cugetam pururea cu buna constiinta la cuvântul proorocesc: "Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie?"¹ Sa cugete deci sufletul la toate binefacerile, de care i-a facut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la nastere; sau de câte primejdii a fost izbavit adeseori; sau în câte rele a cazut si în câte greseli s-a rostogolit fara sa fie predat, dupa dreptate, duhurilor care l-au amagit ca s-1 prinda si sa-1 duca la moarte, ci, cu îndelunga rabdare, Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vederea greselile, 1-a pastrat, așteptând întoarcerea lui; sa cugete iarasi ca, slujind de buna voie duhurilor rele prin patimi, El îl hranea, acoperindu-1 si ocrotindu-1 în tot chipul, iar la urma 1-a calauzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii si i-a pus în inima dragostea de viata ascetica si 1-a împuternicit sa paraseasca cu bucurie lumea si toata amagirea placerilor trupesti, împodobindu-1 cu schima îngereasca a rânduielii ascetice si pregatind lucrrurile în asa fel, ca sa fie primit cu usurinta de sfintii barbati, în obstea fratiei.

Iar cugetând la acestea cu buna constiinta, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umplea de nadejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fara ca el sa fi facut vreun bine mai înainte? Caci oricine va cugeta asa: Daca fara sa fi facut eu nici un bine, ba chiar pacatuind mult înaintea Lui si petrecând în necuratiile trupului si în alte multe rautati, totusi nu mi-a facut dupa pacatele mele, nici nu mi-a întors dupa faradelegile mele, -1 ci mi-a rânduit atâtea daruri si haruri spre mântuire, daca ma voi hotărî cu totul sa-l slujesc de aci înainte numai Lui prin vietuire curata si prin împlinirea

virtutilor, de câte bunatati si daruri duhovnicesci nu ma va învrednici, întarindu-ma, îndreptându-ma si calauzindu-ma spre tot lucrul bun?

De aceea, cel ce se gândește totdeauna la aceasta si nu uita de binefacerile lui Dumnezeu, se rusineaza si se îndreapta si se nevoieste spre toata virtutea buna si spre toata lucrarea dreptatii, gata totdeauna sa faca cu râvna voia lui Dumnezeu.

3. Asa dar, iubite fiule, având, prin harul lui Hristos, ca pe o înțelepciune fireasca, aceasta meditatie si gândire sanatoasa, pastreaz-o totdeauna în tine. Sa nu te lasi copleșit de uitarea pierzatoare, nici împiedecat de nepasarea, care face mintea desarta si o abate de la viata; sa nu-ti lasi cugetarea întunecata de nestiinta, care e pricina tuturor relelor, nici amagita de negrija, care e tot ce poate fi mai râu; sa nu te lasi târât de placerea trupului, nici biruit de lacomia pânteceleui; sa nu te lasi cu mintea robita de pofta, nici sa nu lucrezi în tine spurcaciunea prin învoirea cu gândurile desfrânate. În sfârșit sa nu întristezi si sa nu te lasi întristat pentru vreo pricina trista si nefericita, care sa te faca sa îngramadesti amintiri de gânduri rele împotriva aproapei, încât sa te pomenesti abatut de la rugaciunea curata catre Dumnezeu si sa-ti lasi mintea robita, privind cu gând salbatic pe fratele tau, care are acelasi suflet. Caci prin aceasta constiinta îți va fi înlantuita de purtarea nesocotita a cugetului trupest si de duhurile rele, carora ai fost predat spre pedeapsa pâna la o vreme; si anume pâna când mintea, sfârșita în toate privintele si copleșita de întristare si de molesire, dupa ce a pierdut sporul dupa

Dumnezeu pentru pricinile de mai înainte, va începe iarasi, cu multa smerenie, sa ia de la capat calea mântuirii. În felul acesta, ostenindu-se mult în rugaciuni si în privegheri de toata noaptea si împrastiind pricinile amintite prin smerenie si marturisire catre Dumnezeu si catre aproapele, ea începe iarasi viata de înfrânare. Si luminata de luminile cunostintei evanghelice, ea cunoaste atunci, cu harul lui Dumnezeu, ca cel ce nu s-a predat pe sine desavârsit crucii, în cuget de smerenie, si nu s-a aruncat pe sine la picioarele tuturor, ca sa fie calcat, înjosit si disprețuit, nedreptatit, batjocorit si luat în râs, iar el sa le rabde toate acestea cu bucurie si sa nu pretinda pe seama sa cătusi de putin lucrurile omenesti: slava sau cinste, sau lauda sau placere de mâncare, de bautura, sau de haina, nu se poate face creștin adevarat.

4. Deci stând în fata noastra asemenea lupte, nevoite si cununi ale evlaviei, pâna când ne vom batjocori cu înfatisarea prefacuta a evlaviei, slujind Domnului doar la aratare, încât altfel suntem socotiti între oameni si altfel ne descoperim Domnului, care cunoaste cele ascunse? Caci în vreme ce suntem socotiti de altii sfinti, ne aflam înca salbateci dupa naravuri; având chip de evlavie, n-am dobândit înca puterea ei înaintea lui Dumnezeu; socotiti de multi feciorelnici si curati, înaintea Celui ce cunoaste cele ascunse suntem întinati înaintea de necuratiile gândurilor desfrânate si înnoroiati de miscarile patimilor. Si pentru prefacuta noastra nevoita de acum, Suntem robii laudelor omenesti si ne orbim mintea. Deci pâna când vom umbla în desertaciunea mintii, neprimind înțelepciunea evanghelica, prin care putem cunoaste vietuire ceruta de constiinta, ca sa o urmam cu sârguinta si sa aflam si îndraznirea constiintei?

Pâna când ne mai rezemam înca pe dreptatea paruta a omului din afara, în lipsa adevaratei cunostinte, si ne amagim Pe noi însine cu îndeletnicirile din afara, vrând sa placem oamenilor si vrând slavi, cinstiri si laude de la ei

Caci va veni desigur Cel ce descopere cele ascunse ale întunerecului si da la iveala sfaturile inimilor, Judecatorul care nu greseste si care nu se lasa rusinat de bogat, nici nu se milostiveste de sarac, care da la o parte înfatisarea de din afara si scoate la aratare adevarul ascuns înaintea. Acela va încununa pe luptatorii adevarati, care au vietui potrivit cu constiinta, în fata îngerilor si înaintea Tatalui Sau, iar pe cei ce au îmbracat chipul cucerniciei cu prefacatorie si au aratat numai oamenilor o paruta buna vietuire si s-au bizuit pe aceasta în desert, amagindu-se nebuneste pe ei însisi, îi va da pe fata înaintea Bisericii Sfinților si a toata oastea cereasca, ca apoi sai trimita rusinati cumplit în întunerecul cel mai din afara, asemenea fecioarelor nebune pentru ca si acestea si-au pazit fecioria din afara a trupului, dat fiindca într-o nimic n-au fost învinovățite în privinta aceasta, ba au avut în parte si untdelemn în candelile lor, adica au fost partase si de oarecari virtuti si ispravi din afara si de oarecari dureri. De aceea candelile lor au si ars pâna la o vreme. Dar din pricina negrijii, nestiintei si a trândaviei, n-au fost cu prevedere si n-au cunoscut cu de-a-manuntul roii patimilor ascunse înaintea si puse în lucrare de duhurile rele. Din aceasta pricina cugetarea lor a fost stricata de înrâuririle vrajmase, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Si asa au fost amagite într-ascuns si biruie de pizma cea a tot rea, de ciuda care uraste binele, de vrajba, de gâlceava, de ura, de mânie, de amaraciune, de pomenirea răului, de fatarnicie, de furie, de mândrie, de slava desarta, de dorinta de-a placea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândavire, de pofta trupeasca ce trezeste în gânduri voluptatea, de necredinta, de lipsa de temere, de lasitate, de întristare, de împotrivire, de molesire, de somn, de înalta parere de sine, de vointa de-a se scuza, de îngâmfare, de laudariosenie, de nesaturare, de risipa, de zgârcenie, de deznadejdea care-i mai cumplita decât toate, si de celelalte miscari subtile ale pacatului. Ele socoteau ca si lucrarea faptelor bune sau vietuirea cuvioasa se înfaptuieste cu puteri omenesti si de aceea cautau sa culeaga laude de la oameni. Din aceasta pricina chiar daca au fost partase de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava desarta si placerea de la oameni. Împartasindu-se si de alte patimi, ele au amestecat în purtarile bune cugetele rele si trupești. De aceea le-au facut necurate si neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-se de bucuria Mirelui si fiind lasate afara de nunta cereasca.

5. Cugetând deci la acestea, cântarindu-le si probându-le, sa cunoastem si sa înțelegem în ce stare ne aflam, ca, pâna mai avem înca vreme de pocainta si de întoarcere, sa ne îndreptam pe noi însine. Aceasta pentru ca faptele noastre cele bune, fiind savârsite cu curatenie, sa fie adevarate si curate, neamestecate cu cugetul truesc, ca sa nu fie respinse ca o jertfa patata din lipsa temerii, grijii si a cunostintei adevarate si ca nu cumva sa rabdam osteneala fecioriei, a înfrânării, a privegherii, a postului si a relei patimiri si sa ne cheltuim zilele vietii, si totusi, pentru pricinile mai-nainte pomenite ale patimilor, parutele noastre dreptati sa fie aflate ca o jertfa patata si sa nu fie primita de Hristos, Arhiereul ceresc.

Asadar, o fiule, cine vrea sa ia crucea si sa-l urmeze lui Hristos, prin neîncetata cercetare a gândurilor de sine, prin multa grija pentru mântuire, prin înțelegere si multa sârguinta Pentru Dumnezeu si prin întrebarea slujitorilor

lui Dumnezeu, care sunt de acelasi suflet si de acelasi gând si care poarta aceeași lupta, trebuie sa-si sporeasca, înainte de toate cunostinta si înțelegerea. Aceasta din motivul ca nu cumva, nestiind pe unde si cum umbla, sa calatoreasca în întunec, lipsit de lumina sfesnicului. Caci cel ce calatoreste dupa socoteala sa, fara cunostinta evanghelica si fara calauzirea cuiva, de multe se împiedeca si cade în multe gropi si curse ale celui rau, mult ratacesta si prin multe primejdii trece si nu stie la ce tinta va ajunge. Pentru ca sunt destui care au trecut prin multe osteneli si nevointe si au rabdat pentru Dumnezeu rele patimiri si scârbe multe. Dar prin faptul ca au umblat dupa socoteala lor si n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor au ramas desarte si fara rost.

6. Tu deci fiule iubite, precum ti-am spus la începutul acestui cuvânt de povatuire, nu uita binefacerile iubitorului de oameni Dumnezeu, de care ai avut parte, lasându-te furat de pacat si de nepasare. Ci punând înaintea ochilor tai binefacerile de care te-ai împartasit de la începutul vietii tale si pâna acum, fie trupesti, fie duhovnesti, zaboveste cu gândul la ele, dupa cum s-a spus: "Nu uita toate binefacerile Lui"¹. Fa aceasta pentru ca inima sa ti se miste cu usurinta spre frica lui Dumnezeu si spre dragoste, ca sa-1 întorci în schimb, dupa putere, o viata curata, o petrecere virtuasa, o constiinta cucernica, o judecata cumpanita, o credinta dreapta, un cuget smerit si, simplu vorbind, sa te poti darui întreg lui Dumnezeu. Caci rusinându-te de amintirea atâtor bunatati, de care te-ai bucurat din partea Stăpânului bun si de oameni iubitor, inima ta se va umplea de dragostea si de dorul Lui printr-o miscare pornita chiar din ea însasi, mai bine zis conlucrând si darul de sus. Pentru ca iti vei da seama ca lucrurile minunate, pe care nu le-a facut altora cu mult mai buni, ti le-a facut tie, prin iubirea Sa de oameni cea negrita.

Sileste-te, asa dar, sa pastrezi neîncetat în amintire toate binefacerile daruite tie de Dumnezeu. Dar mai ales aminteste-ti neîncetat de harul acela mare sir minunat si de acea binefacere de care ti-a facut parte, cum ne-ai povestit, pe când calatoreai împreuna cu mama ta de la Locurile Sfinte la Constantinopol, când s-a pornit acea furtuna înfricosata si nestăpânita si acel vârtej mare în vreme de noapte, în urma caruia toti cei din corabie, împreuna cu corabierii si cu mama ta, au pierit în adânc. Aminteste-ti ca singur tu cu alti doi ati scapat atunci, fiind aruncati ca printr-o minune dumnezeiasca de valurile marii la tarm. Aminteste-ti apoi cum ti s-a rânduit sa vii dupa aceea la Ancyra, unde ai fost primit cu dragoste parinteasca de cineva, si te-ai însoțit pe urma cu prea evlaviosul fiu Epifanie, ca amândoi calauziti de un cuvios barbat, sa veniti la calea adevarului si sa fiti primiti de niste sfinti slujitori ai lui Dumnezeu ca fii adevarati.

7. Pentru toate aceste mari binefaceri daruite tie de Dumnezeu, cu ce lucru vrednic de ele ai putea sa multamesti Celui ce a chemat sufletul tau la viata vesnica? Caci tu, dupa dreptate, nu mai trebuie sa-ti traiesti tie, ci lui Hristos care a murit si a înviat pentru tine,¹ având sa vietuiesti întru toata virtutea dreptatii, sa împlinesti toate poruncile si sa cauti "care este voia cea buna, desăvârșita si bineplacuta lui Dumnezeu",² silindu-te cu toata puterea sa urmezi ei.

Drept aceea, fiule supune-ti tineretea ta Cuvântului lui Dumnezeu, asa cum însusi Cuvântul o cere: "Trupul tau preda-1 jertfa vie, sfânta, bineplacuta lui Dumnezeu, slujba cuvântătoare". Tot mustul poftei trupesti svânta-1 si usca-1 cu mâncare putina, cu bautura putina si cu privegheri de toata noaptea, ca sa spui si tu din inima: "Facutu-m-am ca o piele atârnată la fum; dar dreptatile tale nu le-am uitat",³ si cunoscând ca esti al lui Hristos, rastigneste-ti trupul, dupa cuvântul Apostolului, dimpreuna cu patimile si cu poftele lui;³ si omoara-ti madularile omului pamântesc,⁴ adica nu numai lucrarea desfrânării, ci si necuratia lucrata de duhurile-rele în trupul tau.

Ba cel ce asteapta cununa fecioriei adevarate, neîntinate si desăvârșite, nu-si poarta lupta numai pâna aci, ci, urmând învataturii apostolesti, se lupta sa omoare pâna si icoana si miscarea patimii. Dar nici cu atâtă nu se multumeste acela care, cuprins de o puternica dragoste, vrea sa se salasluiasca în trupul sau fecioria îngereasca si neprihanita, ci se roaga ca si însasi amintirea simpla a poftei sa fie stinsa, chiar daca se iverseaza numai în minte ca o adiere de gând, fara miscarea si lucrarea patimei trupesti. Iar la aceasta stare e cu putinta sa se ajunga, daca peste tot se învrednicesc vreunii cu asemenea har, numai prin ajutorul de sus si prin puterea si darul Duhului.

Astfel, cel ce asteapta cununa fecioriei curate, nemateriale si neprihanite, își rastigneste trupul prin osteneli si nevointe si își omoara madularele omului pamântesc prin înfrânare staruitoare si rabdatoare, stricând pe omul cel din afara, subtiindu-1, scorojindu-l si făcându-l numai schelet. Aceasta pentru ca, prin credinta si lupte si prin lucrarea harului, omul dinlauntru sa se înnoiasca,⁵ înaintând din zi în zi spre tot mai mult bine, crescând în dragoste, împodobindu-se cu blândete, veselindu-se cu bucuria Duhului, încununându-se cu pacea lui Hristos, sporind în evlavie, întarindu-se întru bunatate, învaluindu-se în frica lui Dumnezeu, luminându-se prin înțelegere

si cunostinta, stralucind de înțelepciune si calauzit de smerenie.

Iar înnoindu-se mintea prin Duhul cu acestea si cu alte asemenea virtuti, descopere în sine pecetea chipului dumnezeiesc, înțelege frumusețea spirituala si negrita a asemanarii cu Domnul si patrunde bogatia legii launtrice a înțelepciunii, care îl învata si se lasa învățata de la sine.

Subțiază-ti deci trupul tânăr, o fiule, si îngrasa-ti sufletul nemuritor cu cele spuse înainte; iar mintea înnoeste-ti-o cu virtutile mai înainte însirate, prin conlucrarea Duhului. Caci trupul tânăr, îngrasat cu felurite mâncari si cu bautura de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupesti, iar mintea e robita de fierberea poftelor rele, neputând sa se împotrivesca plăcerilor trupului. Caci îngramadirea sângelui pricinuieste împrăștierea duhului. Mai ales bautura de vin nici sa n-o miroasa tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, nascut din lucrarea patimei dinauntru si din bautura de vin, turnata din afara, sa i se înfierbânte peste masura placerea trupului si sa alunge de la sine placerea duhovniceasca a durerii nascuta din strapungerile inimii si sa aduca în ea întunecare si împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicești, tinerețea nici la saturarea de apa sa nu se gândeasca. Caci putinatatea apei ajuta foarte mult la sporirea cumpatarii. Dupa ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredintarea prin experienta. Caci acestea nu ti le rânduiam si hotărâm fiindca vrem sa-ti punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te si sfatuindu-te cu dragoste, ti le dam ca pe o socotinta si cale buna de urmat spre sporirea în fecioria adevarata si în cumpatarea deplina, lasând la sloboda ta alegere sa faci ce vrei.

8. Sa vorbim acum puțin si despre patima nerationala a mâniei, care pustieste, zapaceste si întuneca tot sufletul, si-1 arata pe om asemenea fiarelor în vremea miscarii si lucrarii ei mai ales pe cel ce aluneca lesne si repede spre ea. Patima aceasta se sprijina mai ales pe mândrie; prin ea se întareste si se face nebiruita. Caci pâna ce e udut copacul diavolesc al amaraciunii, al supararii si al mâniei, cu apa puturoasa a mândriei, înfloreste si înfrunzeste îmbelsugat si aduce mult rod al faradelegii. Iar clădirea celui rau în suflet nu poate fi doborâtă, pâna ce are ca sprijin si întarire, temelia mândriei. Daca vrei, asadar, sa se usuce în tine arborele faradelegii (adeca patima amaraciunii, a mâniei si a supararii) si sa se faca neroditor, ca venind securea Duhului sa-1 taie si sa-1 arunce în foc cum zice Evanghelia, si sa-1 scoata afara împreuna cu toata rautatea; si daca vrei sa se darâmă si sa se surpe casa faradelegii, pe care cel rau o zideste cu viclesug în suflet (si o face aceasta adunând de fiecare data în gând ca pietre felurite pricini "întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri si de cuvinte referitoare la cele materiale si ridicând în suflet o clădire a rautatii, careia îi pune ca sprijin si întarire gânduri de mândrie), sa ai smerenia Domnului neîncetat în inima. Sa te gândești cine a fost El si ce s-a facut pentru noi, si din ce înalțimi de lumina a dumnezeirii, - descoperita dupa putinta fiintelor de sus si slavita în ceruri de toata firea rationala a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, Începatoriilor, Stapâniilor, Heruvimilor si Serafimilor si a nenumitelor Puteri spirituale, ale caror nume n-au ajuns pâna la noi, dupa cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omeneasca s-a coborât, prin negrita Sa bunatate, asemanându-se întru toate noua, celor ce sedeam în întunericul si în umbra mortii" si ajunsesem robi prin calcarea lui Adam fiind stapâniti de vrajmas prin lucrarea patimilor.

9. Caci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricosata si stapâniti fiind de moartea nevazuta si vicleana, nu s-a rusinat de noi Stapânul întregii firi vazute si nevazute, ci umilindu-Se pe Sine si luând asupra Sa pe omul cazut sub patimile de ocara si sub osânda dumnezeiasca, "s-a facut întru toate asemenea noua, afara de pacat",² adica afara de patimile de ocara. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru pacatul neascultarii de catre hotărârea dumnezeiasca: moartea, osteneala, foamea, setea si cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi sa ne facem ceea ce este El; "Cuvântul trup s-a facut",³ ca trupul sa se faca Cuvânt; "fiind bogat, s-a facut sarac pentru noi, ca noi sa ne îmbogătim cu saracia Lui";⁴ s-a facut asemenea noua din multa iubire de oameni, ca noi sa ne facem asemenea Lui prin toata virtutea. Caci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoieste, prin harul si puterea Duhului, omul zidit cu adevarat dupa chipul si asemanarea lui Dumnezeu. Iar prin aceasta înnoire ajunge la masura dragostei desavârșite, care arunca afara frica,⁵ nemaiputând sa cada niciodata. Caci "dragostea niciodata nu cade",⁶ fiindca "dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu si cine rămâne în dragoste în Dumnezeu rămâne".⁷ De aceasta masura s-au învrednicit Apostolii si cei ce s-au nevoit asemenea lor întru virtute si s-au înfatisat pe ei desavârșiti Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desavârșita, în toata viata lor.

Gândește-te, asadar, totdeauna fara uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrita Sa iubire de oameni; adica la salasluirea în Maica lui Dumnezeu-Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nasterea din femeie, la cresterea treptata cu trupul, la ocari, la înjuraturi, la batjocuri, la luarea în râs, la, bârfiri, la biciuiri, la scuipari, la luarea în bataie (de joc, la hlamida rosie, la cununa de spini, la osândirea lui de

catre capetenii, la strigatul ludeilor celor faradelege, si de acelasi neam cu El, împotriva lui: "Ia-L, ia-L, rastigneste-L", la cruce, la piroane, la sulita, la adaparea cu otet si fiere, la triumful pagânilor, la râsul celor care treceau si ziceau: "De esti Fiul lui Dumnezeu, pogoara-te de pe cruce si vom crede tie>>,2 si la celelalte patimi, pe care le-a rabdat pentru noi: la rastignire, la moarte, la asezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; pe urma la roadele patimilor, care si cât de mari au fost: la învierea din morti, la scoaterea din iad si din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înaltarea la ceruri, la sederea de-a dreapta Tatalui, la cinstea si la slava mai presus de toata începatoria, Stapânirea si de tot numele ce se numeste, la închinarea ce-o aduc toti îngerii Celui întâi nascut din morti, din pricina patimilor, dupa cuvântul Apostolului, care zice: "Aceasta sa se cugete în voi, ceea ce si în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu rapire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemanarea omului facându-se si la înfatisare aflându-se ca omul; si s-a smerit pe Sine ascultator facându-Se pâna la moarte, iar moartea a crucii, de aceea si Dumnezeu L-a preaînaltat pe El si i-a daruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul sa se plece, al celor ceresti, al celor pamântesti si al celor de desubt",... si urmatoarele. Iata la ce slava si înaltime L-au ridicat, dupa dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul facut cu, pricinile mai înainte spuse.

10. Prin urmare, de vei pastra în inima ta fara uitare, cu dragoste si cu simtire aceste amintiri, nu te va stapâni patima amaraciunii, a mâniei si a supararii. Caci temelile patimii mândriei, fiind sapate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi se va surpa usor si de la sine toata cladirea faradelegii, adica a mâniei si a supararii. Caci ce inima aspra si împietrita nu se va frânge de va avea necontenit în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia nascut pentru noi si amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunavoie pamânt, cenuse si pulbere de calcat de catre toti oamenii? Iar daca se va smeri si se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea sa stapâneasca asupra lui? Dar tot asa de vadit e ca uitarea acestor gânduri folositoare si de viata facatoare, si sora ei lenea, si ajutatoarea tovarasa lor nestiinta, care sunt patimile cele mai adânci si launtrice, mai greu de surprins si de îndreptat, care si întuneca sufletul cu multa grija, fac sa se încuibeze si sa lucreze în el si celelalte patimi, întru cât sadesc nepasarea si alunga frica de pacate, pregatind drum si lucrare usoara fiecărei patimi. Caci odata ce sufletul e acoperit de uitarea atotpacatoasa, de lenea stricacioasa si de nestiinta, maica si doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipeste cu usurinta de tot ce se vede, se cugeta sau se aude. De pilda de va vedea frumuseti de femeie, îndata se va rani de pofta trupeasca. Si asa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patima si cu placere, zugravesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea întelesurilor si a gândului pacatos. Iar urmareea este ca întineaza mintea patimasa si nenorocita prin lucrarea duhurilor rele.

11. Apoi si trupul daca e gras si tânar, sau plin de must, când e atâtat de amintiri cauta sa îplineasca cu patima cele cuprinse în ele, fiind împins de pofta, sau savârseste uneori necuratii în vis ori în somn. Caci chiar daca nu a avut cineva amestecare cu femeia la aratare si e socotit cast, feciorelnic si curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat si necumpatat; si pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge si nu se va tângui, topindu-si trupul necontenit cu posturi, privegheri si rugaciuni, iar mintea lecuindu-si-o si îndreptându-si-o prin amintiri sfinte si prin meditarea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocainta cuvenita lui Dumnezeu, înaintea caruia a si cugetat si facut relele. Fiindca nu minte glasul care a zis: "Iar eu va zic voua: tot cel ce priveste la femeie spre a o pofi pe ea, a si preacurvit cu ea în inima sa",1 De aceea e de folos tânărului sa nu se întâlneasca, de e cu putinta, de loc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, sa vietuiasca despartit chiar si de oameni, caci atunci poarta razboiul mai usor si îl cunoaste mai bine; mai ales daca va fi cu luare aminte la sine însusi si va petrece în cumpatate, cu putina bautura de apa, în priveghere multa si rugaciuni, si se va sili sa fie împreuna cu Parinti duhovnicesti încercati, lasându-se înțeleptit si calauzit

Caci e primejdios lucru a fi cineva singur, fara martori, se calauzi dupa voia sa si a convietui cu cei neîncercati în razboiul duhovnicesc. Unii ca acestia sunt biruiti de alte feluri de razboaie. Caci multe sunt mestesugirile pacatului si se tin bine ascunse; si felurite curse si-a întins vrajmasul pretutindeni. De aceea, daca e cu putinta, e bine sa te silesti si sa te straduiesti a fi sau a te întâlni neîncetat cu barbati cunoscatori. În felul acesta, desi nu ai tu însuti facia adevaratei cunostinte, fiind înca nedesavârșit cu vârsta duhovniceasca si prunc, dar însotindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întunec, nu te vei primejdui de lanturi si de curse si nu vei cadea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întunec si rapesc si ucid pe cei ce umbla în el fara facia spirituala a cuvântului dumnezeiesc.

12. Stiu ca vrei si tu, fiule, sa dobândești înăuntrul tau facia luminii înțeleghitoare si a cunostintei duhovnicesti, ca sa poti umbla fara sa te poticnesti în cea mai adâncă noapte a veacului acestuia, si pasii sa-ti fie îndreptati de Domnul. Caci ai dorit foarte tare cale Evangheliei, dupa cuvântul prorocesc, adica sa urmezi cu credinta înfocata

poruncilor evanghelice mai desavârsite și să te faci partas, prin dorința și rugăciune, la patimile Domnului. De aceea, am să-ți arăt o metodă minunată și o regulă a chipului duhovnicesc de viață. Ea nu are lipsa de osteneală și de nevoia trupească, ci de osteneala sufletească, de supravegherea minții și de un cuget atent, care e ajutat de frică și de dragostea lui Dumnezeu. Prin această metodă vei putea cu ușurință să pui pe fuga multimea vrăjmașilor, asemenea fericitului David, care a răpus pe un urias al celor de alt neam prin credința și încredere în Dumnezeu, și așa a pus pe fuga cu ușurință, împreună cu poporul său, zecile de mii ale dușmanilor.¹

Tinta cuvântului nostru este să atragă atenția asupra celor trei uriași puternici și tari ai celor de alt neam, pe care se reazamă toată puterea potrivnică a lui Holofern cel spiritual. Dacă aceștia vor fi răpuși și ucisi toată puterea duhurilor necurate va slăbi cu ușurință, până se va topi cu totul. Cei trei uriași ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai înainte: neștiința, marea tuturor relelor; uitarea, sora împreună lucrătoare și slujitoare ei, și nepăsarea trândăvă, care țese vestmântul și acoperemântul norului negru așezat peste suflet și care le sprijină pe amândouă, le întărește, le susține și sadeste în sufletul cel fără grija raul înrădăcinat și statornic. Prin nepăsarea trândăvă, prin uitare și prin neștiință se întăresc și se maresc proptelele celorlalte patimi. Căci ajutându-se întreolaltă și neputând să ființeze fără să se sustină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmașului și capetenii puternice ale celui rău. Prin ele se întărește și pe ele se reazamă toată oastea duhurilor răutății, ca să-și poată duce la îndeplinire planurile. Fără ele nu se pot susține nici cele mai înainte spuse.

13. De vrei, asadar, să dobândești biruința împotriva patimilor mai înainte pomenite și să pui pe fuga ușor multimea vrăjmașilor spirituali de alt neam, adună-te în tine însuți prin rugăciune și prin ajutorul lui Dumnezeu. Patrundând astfel în adâncurile inimii, caută urma acestor trei uriași puternici ai diavolului, adică a uitării, a nepăsării trândăve și a neștiinței, care sunt propteaua dușmanilor spirituali de alt neam și pe sub care furisându-se celelalte patimi ale răutății, lucrează, vițuiesc și prind putere în inimile celor iubitori de plăcere și în sufletele neînvățate. Și prin multă atenție și supraveghere a minții, folosindu-te și de ajutorul de sus, vei afla relele cunoscute celorlalți și, socotite ca nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricacioase decât celelalte. Iar prin armele dreptății, care sunt contrare lor, adică prin amintirea cea bună, care e pricina tuturor bunătăților, prin cunoștința luminată, prin care sufletul, priveghind alunga de la sine întunecul neștiinței, și râvna cea bună, care îndrumă și zărește sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune, și cerere, vitejește și barbatește pe cei trei uriași mai sus pomeniți ai vrăjmașilor spirituali. Prin amintirea cea prea bună, cea după Dumnezeu, socotind totdeauna "câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie că e virtute, fie că e laudă",¹ vei alunga de la tine uitarea atotpacatoasă; prin, cunoștința luminată și cerească vei nimici neștiința pierzătoare. A întunecului; iar prin râvna atotvirtuoasă și prea bună, vei scoate afară nepăsarea trândăvă, care lucrează în suflet pacatul necredinței în Dumnezeu, înrădăcinat acolo. De vei câștiga virtuți, nu prin simpla voință a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu și cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multă atenție și rugăciune, vei putea să te izbăvești de cei trei uriași mai înainte pomeniți ai celui viclean. Căci armonia cunoștinței adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu și cu râvna cea bună, când va fi silită să staruie în suflet, prin harul lucrător, și va fi pazită cu grija, va șterge din el urmele uitării, ale neștiinței și ale nepăsării trândăve și le va reduce la neființă, iar pe urma va împărați în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos, căruia fie slava și stăpânirea în vecii vecilor, Amin.

MARCU ASCETUL

Despre legea duhovnicească, în 200 de capete ,

Fiindcă de multe ori ai dorit să știi ce este legea duhovnicească de care vorbește dumnezeiescul Apostol (Rom.7,14), care este cunoștința și lucrarea celor ce vor să o păzească, vom: vorbi despre acestea, pe cât ne va fi cu putință.

2. Întâi stim că Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfârșitul oricărui bine; iar binele este cu neputință să fie crezut și săvârșit altfel decât în Hristos Iisus și Duhul Sfânt.
3. Tot binele e dăruit de Dumnezeu cu un rost oarecare și cel ce-1 primește cu această credință, nu-1 va pierde.
4. Credința neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede.
5. Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca să fie după voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând să faci.
6. Cel ce e smerit în cugetul său și împlineste o lucrare duhovnicească, când citește dumnezeieștile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine și nu cu altul.

7. Roagă pe Dumnezeu să deschidă ochii inimii tale, și vei vedea folosul rugăciunii și al cetirii.
8. Cel ce are vreun dar duhovnicesc și suferă împreună cu cel ce nu-l are, își păstrează darul prin împreună pătîmire; iar cel mândru și-l va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei.
9. Gura celui smerit în cugetare grăiește adevărul; iar cel ce i se împotrivesc se aseamănă cu sluga aceea care a palmuit peste obraz pe Domnul.
10. Nu te face ucenic al celui ce se laudă pe sine, ca nu cumva, în loc de smerita cugetare, să înveți mândria.
11. Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi Cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii.
12. Să nu încerci a dezlega prin gâlceava un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin răbdare, rugăciune și nădejdea care numai la un lucru se gîndeste.
13. Cel ce se roagă trupește și încă nu are cunostință duhovnicească, este ca orbul care strigă și zice: "Fiul lui David, miluiește-mă".
14. Orbul de odinioară, după ce i s-au deschis ochii și a văzut pe Domnul, închinându-se Lui, nu L-a mai mărturisit fiu a lui David, ci Fiu al lui Dumnezeu. .
15. Să nu te înalți când versi lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea.
16. Cel ce, asemenea orbului, și-a lepădat haina și s-a apropiat de Domnul, se face ucenicul Lui și propovăduitorul învățăturilor celor mai înalte.
17. De va zăbovi păcatul în gândurile noastre, ne va umplea inima de semetie; iar de îl vom izgoni prin înfrînare și nădejde, vom dobîndi zdrobirea inimii.
18. Este o zdrobire de inimă lină și folositoare, spre înmuierea ei; și este alta ascuțită și vătămătoare, spre pedepsirea ei.
19. Privegherea, rugăciunea și răbdarea năcazurilor ce vin asupra noastră aduc inimii zdrobirea neprimejdioasă și folositoare, dacă nu împrăștiem tovarășia lor prin lăcomia
- după ceva. Căci cel ce rabdă în aceasta, și celelalte va fi ajutat; iar cel nepăsător și împrăștiat, la ieseala din trup cumplit se va chinui.
20. Inima iubitoare de plăceri, în vremea ieseirii i se face sufletului închisoare și lant; iar cea iubitoare de osteneli îi este poartă deschisă.
21. Inima învărtosată este poartă de fier zăvorâtă înaintea cetății; iar celui ce pătîmeste răul și este strîmtorat, i se deschide de la sine, ca și lui Petru (Fapte 12,10).
22. Multe sunt felurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuși niciuna nu este vătămătoare, decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească.
23. Un om voind să facă rău, s-a rugat, după obicei, mai întâi în cuget, și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu fiind împiedecat, mai pe urmă mult l-a mulțumit.
24. Iar David vrînd să ucidă pe Nabal din Cârmei, după ce a luat înștiințare despre dumnezeiasca răsplătire, tăindu-și gîndul acesta mult l-a mulțumit. Stim iarăși ce a făcut
- cînd a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se pînă ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu.
25. Cînd dumnezeieștile Scripturi, cugetă la cele ascunse într-însele; "căci cîte mai-nainte s-au scris, toate - zice - spre a noastră învățătură s-au scris".
- 27: Scriptura numește credința "temelie a celor nădăjduite" (Evr. 11,1); iar pe cei ce nu cunosc sâlsluirea lui Hristos, i-a numit necercați.
28. După cum din cuvinte și lucruri se vede cugetul, tot așa se vede din faptele bune ale inimii răsplata viitoare.
29. Inima milostivă e vădit că va primi milostivire; iar cea care nu este așa, pe cele dimpotrivă.

30. Legea libertății învață tot adevărul. Multi o știu aceasta prin cunoștință; însă putini o înțeleg. pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor

ei.

31. Nu căuta desăvârșirea ei prin virtuți omenești, căci nu se va împlini desăvârșit printr-însele. Desăvârșirea ei e ascunsă în crucea lui Hristos.

32. Legea slobozeniei se cunoaște prin cunoștința adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; și se împlineste desăvârșit prin mila lui Hristos.

33. Când ne vom sili să împlinim în conștiință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar

fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni.

34. Cei ce nu se socotesc pe ei datornici întregii legi a lui Hristos, cunosc .trupește legea lui Dumnezeu, "neînțelegând nici cele ce zic și nici cele despre care se

rostesc cu tărie". De aceea ei socotesc că împlinesc legea desăvârșit prin fapte.

35. Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce 1-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar tinta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe grăiesc în chipul în care zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscușinta și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarăși alții prin scopul evlavios.

36. Pe cel ce își ascunde defăimarea și ocara punând înainte laude, cine greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este și cel ce sub chipul smereniei, e plin de slava desartă. Acestia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dați totuși pe față prin fapte.

37. Unul făcând un lucru la arătare bun, vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea lucru, îl ajută cu gândul.

38. Este o muștrare din răutate sau din răzbunare, și este alta întru frica de Dumnezeu și pentru adevăr.

39. Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit, nu-1 mai muștra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl muștri, mai întâi descopere-ți păcatele tale.

40. Începătorul oricărei virtuți este Dumnezeu, precum soarele, al luminii de toate zilele.

41. Când săvârșești fapte virtuase, adu-ți aminte de Cei ce a zis: "Fără de mine, nu puteți face, nimic"(Ioan 15,5).

42. Prin necazuri și-au gătit oamenii cele bune, după cum prin slava desartă și prin plăcere cele rele.

43. Cel nedreptătit de oameni scapă de păcat, și măsura mâhnirii sale, află sprijin împotriva lui.

44. Cel ce crede în răsplata lui Hristos, pe măsura credinței sale rabdă bucuros toată nedreptatea.

45. Cel ce se roagă pentru oamenii ce-1 nedreptătesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce se luptă cu cei dintâi, e rănit de cei de al doilea.

46. E mai bine să fim batjocoriti de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit.

47. Tot binele vine de la Domnul, după o anumită orânduire și pleacă pe ascuns de la cei nemulțămitori, nerecunoscători și lenesi.

48. Tot păcatul sfârșeste în plăcerea oprită, precum orice virtute într-o mângâiere duhovnicească. Dacă stăpânește cel dintâi, stăpânește pe cele proprii lui; iar dacă stăpânește cea de a doua, de asemenea pe cele înrudite cu ea.

49. Ocara de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă.

50. Neștiința îndeamnă la împotrivire față de cele ce sunt de folos și nerusinându-se sporește numărul păcatelor.

51. Primește năcazurile, că întru nimic nu te păgubește în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală.

52. După ce ai păcătuit în ascuns, nu încerca să uiti. "Căci toate sunt goale și descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Căruia avem să dăm socoteală"(Evr.4,13).

53. Arată-te Stăpânului cu cugetul tău. "Căci omul caută la față, pe când Dumnezeu privește în inimă"(1Sam.15,7)

54. Nu cugeta și nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu. Căci cel ce călătorește fără scop, va osteni în zadar.

55. Cel ce păcătuiește fără să fie silit, cu greu se pocăiește, pentru că dreptatea lui Dumnezeu este fără de greșală.

56. Întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-si. Aducă aminte de Dumnezeu, și întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat de Dumnezeu.

57. Orice suferință fără voie, să te învete să-ti aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ti va lipsi prilejul spre pocăință.

58. Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întărește din pricina neglijii noastre și pe măsura acesteia.

59. Nu zice: ce să fac, căci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmplă să fac. Ci, aducându-ti aminte, cugetă la ceea ce ești dator să faci.

60. Deci fă binele de care-ti aduci aminte; și cel de care nu-ti aduci aminte, se va descoperi tie. Și să nu-ti dai cugetul fără judecată uitării.

61. Scriptura zice că "iadul și pierzarea sunt arătate înaintea Domnului"(Prov.15,11). Acestea le zic despre neștiința și uitarea inimii.

62. Căci iad este neștiința, fiindcă amândouă sunt întunecate. Și pierzare este uitarea, pentru că prin ea am pierdut din cele ce le aveam.

63. Ia seama la relele tale, nu la ale altuia; și nu se va jefui de tâlhari casa de lucru a minții tale.

64. Cel ce nu poartă grijă după puterea lui de toate virtutile, săvârșeste un păcat anevoie de iertat; dar rugăciunea și milostenia întorc pe cei ce nu poartă de grijă.

65. Orice întristare după Dumnezeu face parte din ființa evlaviei. Căci adevărata dragoste se probează prin cele ce-i stau împotrivă.

66. Nu zice că se poate câștiga virtute fără necazuri; căci virtutea neprobată în necazuri, nu este întărită.

67. Gândește-te la sfârșitul oricărui năcaz fără voie și vei afla în el pieirea păcatului.

68. Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimănui nu i se potrivește așa de mult ca judecata conștiinței sale.

69. Când cauți tămăduire, ia seama la conștiință și tot ce-ti va spune ea, fă, și vei avea folos.

70. Dumnezeu și conștiința știu cele ascunse ale fiecăruia, deci prin acestea să primim îndreptarea.

70 b. Cel ce se ostenește fără sfat, e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat.

71. Omul încearcă câte poate după voia sa; iar Dumnezeu le sfârșeste după dreptate.

72. De vrei să primești laudă de la oameni, iubeste mai întâi mustrarea pentru păcate.

73. Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi înșutită slavă de la multe. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare.

74. Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta, va fi stăpânit de cel ce înțelege.

75. Cel ce laudă pe aproapele în chip fătarnic, îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rusinat.

76. Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmasului, va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor, ușor va cădea.

77. Din iubirea de plăcere vine negrija si din negrija uitare; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunostinta celor de folos.

78. Omul sfătuiește pe aproapele precum stie; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut.

79. Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta si s-au făcut mai înțelepti decât înțeleptii.

80. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt lăudați, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slavă desartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie.

81. Cel ce dispretuieste cunostinta si se laudă cu lipsa de învățătură, nu e simplu numai în cuvânt, ci si în cunostință.

82. Precum altceva e măiestria cuvântului si altceva priceperea, tot asa altceva este simplitatea în cuvânt si altceva priceperea.

83. Simplitatea cuvintelor nu vatămă pe cel preacuvios, precum nici măiestria cuvintelor pe cel smerit la cuget.

84. Nu zice: nu stiu ce se cuvine si deci sunt nevinovat, dacă nu fac aceea. Dacă le-ai face pe toate câte le stii că sunt bune, ti s-ar descoperi pe urmă si celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ti foloseste să cunosti cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci "cunostinta îngâmfă"(1Cor.8,1), îndemnând la nelucrare, iar "dragostea zideste", îndemnând la răbdarea tuturor.

85. Cuvintele dumnezeiestii Scripturi citeste-le prin fapte si nu le întinde în vorbe multe, îngâmfându-te în desert cu simpla lor înțelegere.

86 Cel ce a lăsat fapta si se reazămă pe cunostinta simplă, tine în loc de sabie cu două tăisuri, băt de trestie, care în vreme de războiul, cum zice Scriptura (Is.36,6), găurește mâna si strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmasilor.

87. Tot gândul e măsurat si cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patimă, sau cumpătat.

88. Cel ce a împlinit o poruncă, să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele potrivnice.

89. Să nu dispretuiesti a avea grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând.

90. Când vezi vreun gând că-ti făgăduiește slava omenească, să stii sigur că-ti pregătește rusine.

91. Vrăjmasul cunoaste dreptatea legii duhovnicesti si de aceea caută numai să câștige consimtirea cugetului. Căci asa fie că-1 va face pe cel căzut în puterea lui să se supună ostenelilor pocăinței, fie că, nepocăindu-se, îl va împovăra cu

năcazuri fără voie. Ba se întâmplă uneori că îl face să lupte si împotriva năcazurilor, ca în viața aceasta să-i înmulțească durerile, iar la iesirea sufletului să-1 dovedească necredincios din pricina lipsei de răbdare.

92. Fată de încercările care vin, multi s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără rugăciune si pocăință, nimenea n-a scăpat de asuprire.

93. Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea si cele bune cresc"una prin alta si pe cel pârtaș de ele îl mână si mai mult înainte.

94. Diavolul dispretuieste păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari.

95. Rădăcina poftelor rusinoase e lauda omenească, precum a neprihănirii e mustrarea pentru păcat, si anume nu numai când o auzim, ci când o si primim.

96. Nimic n-a folosit cel ce s-a lepădat de toate si se îndulcește cu patima. Căci ceea ce făcea prin avuție, face si acum neavând nimic.

97. De asemenea cel ce se înfrânează, dacă agoniseste avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; căci mama lor este aceeași pentru plăcerea din cuget, iar tatăl este, altul pentru deosebirea patimei.

98. Este câte unul care-si taie o patimă pentru o plăcere mai mare si e slăvit de cei ce nu-i cunosc intentia. Si poate că unul ca acesta nu-si dă seama el însusi de sine, ostenindu-se prosteste.

99. Pricina a tot păcatul este slava desartă si plăcerea. Cel ce nu le urăste pe acestea, nu va desrădăcina patima.
100. "Rădăcina tuturor relelor s-a zis că este iubirea de argint"(Tim.6,10). Dar si aceasta e vădit că se sustine prin acelea.
101. Minte devine oarbă prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava desartă si prin plăcere.
102. Cătesitrele sunt, după Scriptură, ficele lipitoarei(2Prov.30,15) fiind iubite de necumpătare cu iubire de maică.
103. Cunostinta si credinta, tovarăsele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea.
104. Mânia, furia, războaiele, uciderile si tot pomelnicul relelor, din pricina lor au prins atâta putere între oameni.
105. Iubirea de argint, slava desartă si plăcerea trebuiesc urâte ca niste mame ale relelor si ca niste mame vitrege ale virtutilor.
106. Din pricina lor ni s-a poruncit, "să nu iubim lumea si cele din lume"(1Io.2,15). Iar aceasta s-a zis, nu ca să urâm fără judecată fapturile lui Dumnezeu, ci ca să tăiem prilejurile celor trei patimi.
107. "Nimenea, zice Apostolul, slujind în oaste, nu se încurcă cu treburile vietii"(2Tim.2,4).Căci cel ce vrea să biruiască patimile, încurcându-se în acele treburi, e asemenea celui ce vrea să stingă focul cu paie. :
108. Cel ce se mânie pe aproapele pentru avutie, pentru slavă, sau plăcere, încă n-a cunoscut că Dumnezeu chiverniseste lucrurile într-o dreptate.
109. Când auzi pe Domnul zicând: "De nu se va lepăda cineva de toate averile lui, nu este vrednic de Mine"(Luc.14,33), nu înțelege cuvântul acesta numai despre averi ci si despre toate lucrurile păcatului.
110. Cel ce nu cunoaste adevărul, nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunostinta naturală premerge credintii.
111. Precum Dumnezeu a împărțit fiecăreia dintre cele văzute ceea ce e potrivit cu firea ei, asa a împărțit si gândurile omenesti, fie că vrem, fie că nu vrem.
112. Dacă cineva, păcătuiind în chip vădit si nepocăindu-se, n-a pățimit nimic până la moarte, socoteste că judecata lui va fi fără milă acolo.
113. Cel ce se roagă într-o cumintenie rabdă cele ce-i vin asupra-i. Iar cel ce tine minte răul, încă nu s-a rugat curat.
114. De ai fost păgubit, sau ocărit, sau prigonit de cineva, nu lua în seamă cele de față, ci așteaptă cele viitoare; si vei afla că acela ti-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci si în veacul viitor.
115. Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le foloseste absintul amar, asa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi îi face sănătoși, iar pe ceilalti îi pregătestă spre pocăinta.
116. De nu vrei să pătimești răul, să nu vrei nici să-1 faci, pentru că lucrul dintâi urmează neapărat celui de al doilea. "Căci ce seamănă fiecare, aceea va si secera"(Gal.6,8).
117. Semănând de bună voie cele rele si secerându-le fără de voie, trebuie să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.
118. Dar fiindcă s-a rânduit o vreme oarecare între semănat si seceris, nu credem în răsplată.
119. Păcătuiind, să nu învinovătesti fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul.
120. E mai rău cel ce săvârșeste răul într-ascuns, decât cei ce săvârșesc nedreptate pe față. Pentru aceasta, acela se va si munci mai rău.
121. Cel ce împletește viclenii si face răul într-ascuns este, după Scriptură, "sarpe ce sade în cale si muscă copita calului"(Gen.49,17).
122. Cel ce, în acelasi timp, laudă pentru unele pe aproapele, iar pentru altele îl vorbeste de rău, e stăpânit de slava desartă si de pismă. Prin laude încearcă să-si ascundă pisma, iar prin vorbele rele se înfățișează pe sine mai bun decât acela.

123. Precum nu pot paste la un loc oile si lupii, asa nu poate avea milă cel ce îl lucrează cu viclenie pe aproapele.
124. Cel care amestecă pe ascuns în poruncă voia sa, e un desfrânat, cum s-a arătat în înțelepciune, si pentru neputinta de-a se înfrâna suferă durere si rusine.
125. Precum nu se îngăduie apa si focul laolaltă, asa nu se îngăduie întreolaltă apărarea si smerenia.
126. Cel care cere iertare de păcate iubeste smerenia cugetului. Iar cel ce osândeste pe altul, își pecetlueste relele sale.
127. Nu lăsa păcatul nesters, chiar dacă ar fi cât de mic, ca să nu te tragă pe urmă la rele mai mari.
128. De vrei să te mântuesti, iubeste Cuvântul adevărat si nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea. .
129. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci si le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie (Mt.3,7).
130. Cel ce primește cuvintele adevărului, primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: "Cel ce vă primește pe voi, pe Mine mă primește"(Mt.10,40).
131. Slăbănogul pogorât prin acoperis (Luc.5,19) este păcătosul muștrat de credinciosi pentru Dumnezeu, si care primește iertarea pentru credinta acelora.
132. Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-1 muștra pentru tot lucrul.
133. Cel ce se pocăiește asa cum se cuvine, e luat în râs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu.
134. "Cel ce se luptă, se înfrânează de la toate"(1Cor.9,25) si nu se odihnestă până nu va pierde Domnul sământa din Babilon.
135. Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubesti cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece.
136. Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, si cu cât adaugi, va arde mai mult.
137. De ai fost înălțat prin laude, așteaptă ocară. Căci zice: "Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va"(Luc.14.2).
138. Când vom lepăda din cuget tot păcatul de bună voie, vom lua lupta si cu patimile din obisnuință.
139. Obisnuinta, care o ia înaintea voii si a constiintei, este amintirea fără de voie a păcatelor de mai-nainte. La cel ce se nevoieste, ea e împiedecată să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor e răpusă până la momeală
140. Atacul (momeala) este o miscare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercati, ca într-o strungă.
141. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimtirea. Căci miscarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge si de acestea ca busteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacăra.
142. Nu zi: nu vreau si vine; căci cu siguranță dacă nu iubesti lucrul însusi, iubesti pricinile lui.
143. Cel ce caută lauda, e supus patimii si cel ce se plânge de necaz, iubeste plăcerea.
144. Gândul celui împătimit de plăcere oscilează ca o cumpănă. Aci plânge si se tânguieste pentru păcate, aci se luptă cu aproapele si i se împotrivesc apărându-si plăcerile.
145. Cel ce cearcă toate si retine binele, va fugi pe urmă de tot răul.
146. Bărbatul îndelung răbdător are multă cumintenie; asemenea si cel ce-si apropie urechea de cuvintele înțelepciunii.
147. Fără aducerea aminte de Dumnezeu nu poate fi cunoscută adevărată. Căci fără cea dintâi, cea de a doua e mincinoasă.
148. Celui învățos la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunostinte mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu

primește durerile pocăinței.

149. Omului blând îi folosește credinciosia, căci îl face să nu ispitească îndelunga răbdare a lui Dumnezeu și să nu se rănească prin neascultare deasă.

150. Pe omul puternic să nu-l mustri pentru slavă desartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat fără greutate.

151. Cel ce urăște muștrarea, se supune" patimii cu voia; iar cel ce o iubeste, va lupta și cu obisnuința.

152. Nu voi să auzi răutățile străine; căci printr-o asemenea voință de-a auzi se sapă și în tine trăsăturile răutăților.

153. Dacă îți intră în urechi cuvinte urâte, mânie-te pe tine însuși și nu pe cel ce le grăiește. Căci dacă urechea e rea, rău e și cel care o poartă.

154. Dacă cineva se nimereste între oamenii care grăiesc desertăciuni, să se socotească pe sine însuși vinovat de asemenea cuvinte; chiar dacă nu are vreo vină proaspătă, are vreuna mai veche.

155. De vezi pe cineva că te laudă cu fățarnicie, așteaptă la vremea sa ocară de la el.

156. Necazurile de acum pune-le alături cu bunătățile viitoare, și nicicând descurajarea nu-ți va molesii nevointa.

157. Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, același om pe urmă ți se va arăta că e rău.

158. Tot binele vine de la Dumnezeu după orânduirea Lui; și cei care fac un lucru bun sunt slujitorii Lui.

159. Primește împletirea celor bune și a celor rele, cu gând egal; și Dumnezeu va netezi neegalitățile dintre lucruri.

160. Neegalitatea gândurilor aduce schimbările stărilor proprii. Căci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca să vie după cele de voie, cele fără de voie.

161. Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele convenite după voia lui Dumnezeu.

162. Din inima împătimită de plăcere, răsar gânduri și cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaștem materia, care mocneste înăuntru.

163. Zăboveste în cuget și nu vei osteni în încercări. Iar plecând de acolo, rabdă necazurile ce vin asupra-ți.

164. Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină.

165. Ia-ți gândul de la orice lăcomie și atunci vei putea să vezi uneltirile diavolului.

166. Cel ce zice că cunoaște toate mestesugurile diavolului, se dă pe sine ca desăvârșit, fără să știe.

167. Când mintea iese din grijile trupesti, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmasilor.

168. Cel purtat de gânduri, e orbit de ele. El vede lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea.

169. Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe față o poruncă, să slujească în ascuns patimei și prin gânduri păcătoase să strice fapta bună.

170. Prinzându-te începutul vreunui păcat, nu zice: "nu mă va birui pe mine". Căci întrucât ai fost prins, ai și fost biruit.

171. Tot Ce se naste începe de la ceva mic, și pe măsură ce e hrănit crește.

172. Mestesugirea păcatului e ca o mreajă bine împletită; și cel ce s-a încurcat dintr-o parte, de va fi cu nepăsare, va fi prins întreg.

173. Nu voi să auzi de nenorocirea dusmanilor, căci cei ce ascultă cu plăcere asemenea cuvinte, mănâncă, roadele plănuirii lor.

174. Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor. Pentru că sunt unii bine plăcuți și totuși

încercați. E drept că s-a scris: "Necuviosii și nelegiuitii vor fi prigoniți". Dar tot așa s-a scris: "Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniți vor fi"(Tim.3,12).

175. În vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Căci întru cât alină năcazul e bine primită.

176. Unii numesc înțelepti pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile. Dar înțelepti sunt cei ce stăpânesc voile lor.

177. Înainte de desrădăcinarea relor, să nu asculti de inima ta; căci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea caută să le și sporească.

178. Precum sunt serpi ce se întâlnesc în păduri și alții care umblă prin case, așa sunt patimi ce se închipuesc de către cuget, și altele care se lucrează cu fapta, măcar că se preschimbă unele într-altele.

179. Când vezi poftele ce zac înăuntru că se mișcă cu putere și cheamă mintea ce vietuieste în liniste, la vreo patimă, cunoaste că mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea și le-a adus la faptă și le-a asezat în inimă.

180. Nu se înfiripă nor fără adiere de vânt, și nu se naste patimă fără gând.

181. De nu vom mai face voile trupului, cum zice Scriptura, ușor vor sfârși în Domnul cele ce zăceau înainte în noi.

182. Idolii consistenti (chipurile) din fata mintii sunt mai răi și mai puternici. Dar cei gânditi sunt pricinuitoarii și premergătorii celorlalti.

183. Este un păcat care stăpânește inima din pricina obisnuitei îndelungate; și este un alt păcat care ne războieste cugetare prin lucrurile de fiecare zi.

184. Dumnezeu judecă faptele după intențiile lor. Căci, zice: "Să-ti dea tie Domnul după inima ta"(Ps.20,5).

185. Cel ce nu stăruiește în cercetarea conștiinței, nu vrea să primească nici ostenelele trupesti pentru credință.

186. Conștiinta e o carte naturală. Cel ce o ceteste cu fapta, face experienta ajutorului dumnezeiesc.

187. Cel ce nu ia asupra sa de bună voie ostenelele, pentru adevăr, e certat mai aspru de cele fără de voie.

188. Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlineste după putere, prin ostenele mici scapă de cele mari.

189. Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare, nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încălci în ele.

190. Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor.

191. Nu zice: Am împlinit poruncile și n-am aflat pe Domnul. Căci ai aflat adeseori cunostinta împreună cu dreptate, cum zice Scriptura. Iar cei ce-L caută pe El cum se cuvine, vor afla pace.

192. Pacea este izbăvirea de patimi. Dar ea nu poate fi aflată fără lucrarea Duhului Sfânt.

193. Altceva e împlinirea poruncii și altceva e virtutea, chiar dacă acestea se prilejuiesc una pe alta.

194. Împlinirea poruncii stă în a împlini ceea ce s-a poruncit; iar virtutea, în a plăcea adevărului ceea ce s-a făcut.

195. Precum bogăția văzută este una, dar de multe feluri după chipul agonisirii, așa și virtutea este una, dar are multe moduri de activitate.

196. Cel ce înseală pe alții și grăieste cuvinte fără fapte, se îmbogătește din nedreptate și ostenelele lui vor trece în case străine, cum scrie Scriptura(Prov.5,10).

197. Toate se vor supune aurului, zice; iar gândurile vor fi cârmuite de harul lui Dumnezeu.

198. Conștiinta bună se află prin rugăciune, iar rugăciunea curată prin conștiință. Căci una are trebuință de alta, prin fire.

199. Iacob a făcut lui Iosif haină pestrită. Iar Domnul dăruiește celui blând cunostinta adevărului, precum s-a scris: "Domnul va învăța pe cei blânzi căile Sale"(ps.25,9).

200. Fă totdeauna binele după putere. Iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic. "Căci cel ce se întoarce înapoi, zice, nu este vrednic de împărăția Cerurilor"(Luc.9,62).

A aceluiași

Despre cei ce-si închipuie că se îndreptează din fapte, în 226 de capete

În cele scrise mai jos se va respinge de către cei ce cred tare și cunosc adevărul, credința gresită în faptele din afară.

2. Domnul, vrând să arate că orice poruncă e o datorie, iar pe de altă parte că înfierarea se dă oamenilor în dar pentru sângele Său, zice: "Când veți fi făcut toate cele poruncite vouă, ziceți: slugi netrebnice suntem și ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut"(Luc.17,10). Deci Împărăția Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului, gătit slugilor credincioase.

3 Robul nu cere slobozirea ca plată, ci mulțumeste pentru ea, ca un îndatorat, și o primește în dar.

4. Hristos a murit, după Scripturi, pentru păcatele noastre și celor ce îi slujesc bine, le dăruiește slobozirea. Căci zice: "Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voiau pune; intră întru bucuria Domnului tău"(Mt.25,21-23).

5. Încă nu e slugă credincioasă cel ce se razimă pe simpla cunostință; ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos, care a poruncit.

6. Cel ce cinstește pe Stăpânul, împlineste cele poruncite. Iar gresind sau neascultând, rabdă urmările care i se cuvin.

7. Dacă ești iubitor de învățătură, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunostință îngâmfă pe om.

8. Încercările, care ne vin pe neașteptate, ne învață cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință.

9. Necazurile, care vin asupra oamenilor, sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune.

10. Unii oameni, fiind laudati pentru virtute, s-au lăsat cuceriti de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava desartă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrati pentru păcat, s-au umplut de durere, și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului.

11. Toți aceia cari, pentru faptul că se nevoiesc, disprețuiesc pe cei mai nebăgători de seamă, socotesc că se îndreaptă din fapte, trupești. Și toți cei cari, rezemându-se pe simpla cunostință, nesocotesc pe cei lipsiti de cunostință, se,

găsesc cu mult mai neînțelepti decât aceia.

12. Cunostința fără faptele, care urmează din ea, nu e sigură, chiar dacă e adevărată. Căci fapta este întărirea oricărui lucru.

13. Adeseori, din negrija pentru fapte; se întunecă și cunostința. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s-au sters în parte și din amintire.

14. Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunostința lui Dumnezeu, ca să-I slujim Lui cum se cuvine prin fapte.

15. Când împlinim poruncile la arătare, luăm cele cuvenite de la Domnul, pe măsura acestei împliniri; dar ne folosim după scopul ce-l urmărim,

16. Cel ce vrea să facă ceva și nu poate, e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele.

17. Mintea fără trap face multe lucruri bune și rele. Dar trupul fără minte nu poate face nici una din acestea, deoarece legea slobozeniei se cunoaște înainte de faptă.

18. Unii, neîmplinind poruncile, socotesc că cred drept. Alții, împlinindu-le, așteaptă împărăția ca o plată datorată. Și unii și alții gresesc față de adevăr.

19. Stăpânul nu datorează plată robilor; dar iarăși nici cei ce nu slujesc drept nu dobândesc slobozenia.

20. Dacă Hristos a murit pentru noi, după scripturi și nu mai trăim nouă în sine, "ci Aceluia care a murit și a înviat

pentru noi")2Cor.5,15), vădit este că suntem datori să-l slujim până la moarte. Cum vom socoti așa dar înfierea ca ceva ce ni se datorează?

21. Hristos e Stăpân prin ființă și Stăpân prin opera de mântuire, deoarece, neexistând noi, ne-a făcut, iar murind din pricina păcatului, ne-a răscumpărat prin sângele Său și celor ce cred le-a dăruit harul.

22. Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu "va răsplăti fiecăruia după faptele sale"(Ps.62,13), să nu înțelegi că e vorba de fapte de o vrednicie egală cu Gheena sau cu Împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinței în El sau ale credinței, nu ca un schimbător care cântărește pretul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru.

23. Cei ce ne-am învrednicit de baia nasterii de a doua, săvârșim faptele bune nu pentru răsplată, ci pentru păzirea curăteniei dată nouă.

24. Tot lucrul bun, pe care-l săvârșim prin firea noastră, ne face să ne retinem de la răul contrar, dar nu ne poate adăuga un spor de sfințenie, fără har.

25. Cel ce se înfrânează, se retine de la lăcomia H pântecelui; cel ce disprețuiește avutia, de la zgârcenie; cel liniștit, de la vorbărie; cel curat, de la iubirea de plăceri; cel cuviincios, de la desfrânare; cel ce se ajunge cu ce are, de la iubirea de argint; cel blând, de la turburare; cel cu cuget smerit, de la slavă desartă; cel supus, de la iubirea de vrajbă; cel ce muștra, de la fătărie. De asemenea cel ce se roagă, e străin de deznădejde; săracul, de multă avutie; mărturisitorul, de tăgăduire; mucenicul, de slujirea la idoli. Vezi cum toată virtutea săvârșită până la moarte, nu e altceva decât reținerea de la păcat. Iar reținerea de la păcat e un lucru al firii, nu ceea ce aduce răsplata împărăției.

26. Omul de abia păzește cele ale firii lui. Hristos însă, prin cruce, dăruiește înfierea.

27. Este o poruncă restrânsă și este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se poruncește să dăm o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se poruncește lepădarea de toate avutiile.

28. Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la minte; și este o altă lucrare a păcatului, care seamănă cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea stăruitor aceste lucruri, ca să nu rătăcim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el știe folosul amândurora.

29. Cel ce vrea să străbată marea spirituală, rabdă îndelung, cugetă smerit, veghează și se înfrânează. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima, dar de trecut nu va putea.

30. Linistirea e reținerea de la rele. Iar de-si va lua "cineva cu sine și cele patru virtuți, pe lângă rugăciune, nu va avea. alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire.

31. Nu se poate liniști mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără linistire și rugăciune.

32. "Trupul pofteste împotriva duhului și duhul împotriva trupului"(Gal.5,17). Iar cei ce umblă în duh nu vor împlini pofta trupului.

33. Nu există rugăciune desăvârșită fără o chemare a minții. Iar cugetul care strigă neîmprăștiat, va fi auzit de Domnul.

34. Mintea care se roagă neîmprăștiat, strâmtorează și frânge inima; iar "inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi"(Ps.50,19).

35. Rugăciunea încă se numește virtute, desi e maica virtutilor. Căci le naste pe acelea prin împreunarea cu Hristos.

36. Tot ce am săvârși fără rugăciune și nădejde bună, ne este pe urmă vătămător și fără pret.

37. Când auzi că "cei de pe urmă vor fi întâi și cei dintâi vor fi pe urmă", înțelege pe cei părtași de virtuți și pe cei părtași de dragoste. Căci iubirea e cea din urmă dintre virtuți, după rând, dar e cea dintâi dintre toate, după cinste,

vădindu-le pe cele care s-au născut înaintea ei, ca fiind cele de pe urmă.

38. Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia, sau esti supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ti aminte de moarte și de muncile înfricosate. Dar e mai bine să te lipești de Dumnezeu prin rugăciune și nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos.

39. Niciuna din virtuți nu deschide singură, prin sine, usa firii noastre, dacă nu sunt împletite toate întreolaltă.

40. Nu e înfrânat cel ce se nutrește cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea.
41. Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar, de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit.
42. Cel ce se pocăiește cum se cuvine nu va respinge osteneala pentru păcatele vechi, ci își va câștiga printr-însa îndurarea lui Dumnezeu.
43. Dacă, suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bună, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am făcut mai înainte?
44. Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el e o dovadă a ne griji trecute, nu un drept la răsplată.
45. Cel ce se turbură cu mintea și e liniștit cu trupul, este asemenea celui turburat trupește și împrăștiat cu mintea.
46. Turburarea de bună voie fie a minții, fie a trupului, o sporește pe cealaltă, cea a minții pe cea trupească și cea a trupului pe cea a minții. Căci împreunarea lor dă naștere unui rău și mai mare.
47. Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului(Mt.5,44).
48. Dovada iubirii nefățarnice e iertarea nedreptăților.
49. Nu pot fi iertate din inimă greselile cuiva, fără cunoștință adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greselile câte le face.
50. Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul convenit îți vor veni înmultite.
51. Când mintea uită de scopul cinstirii de Dumnezeu, fapta văzută a virtuții își pierde valoarea.
52. Dacă fapta rău. plănuită îi este stricăcioasă oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grijă de amănuntele ei.
53. Filosofoază cu fapta despre voia omului și despre răsplata lui Dumnezeu. Căci știința nu e mai înțeleaptă sau mai folositoare decât fapta.
54. Ostenelilor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință.
55. Unul a primit un gând și l-a ținut fără multă socoteală. Altul l-a primit și l-a confruntat cu adevărul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multă evlavie?
56. Răbdarea năcazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii.
57. Cel ce face binele și caută răsplata, nu slujește lui Dumnezeu, ci voii sale.
58. Cel ce a păcătuț, nu va putea scăpa de răsplată, decât printr-o pocăință corespunzătoare cu greseala.
59. Unii spun: "Nu putem face binele, dacă nu primim în chip simțit harul Duhului".
60. Aceasta o spun pentru că, zăcând pururea în plăceri, prin libera lor hotărâre, renunță ca niste neajutorati la ceea ce le este dat cu putere
61. Căci celor botezați în Hristos li s-a dăruit harul în chip tainic; dar el lucrează în ei pe măsura împlinirii poruncilor. Harul nu încetează de a ne ajuta în chip ascuns; dar ia de noi să facem sau să nu facem binele pentru care i puterea.
62. Mai întâi harul trezește în chip dumnezeesc conștiința. Aceasta îi face și pe cei făcători de rele să se căiască și să placă lui Dumnezeu.
63. El e ascuns de asemenea în învățătura ce ne-o dă aproapele. Iar uneori se iveau în cuget și prin cetire; sau învață mintea prin cugetarea naturală despre adevărul lui. Dacă deci vom ascunde talantul acestei cugetări, vom intra în chip itit întru bucuria Domnului.
64. Cel ce cere lucrările Duhului înainte de împlinirea poruncilor e asemenea robului cumpărat cu bani, care,

îndată a fost comparat, cere deodată cu pretul si scrisoarea de slobozire.

65. Cel ce socoteste necazurile venite dinafară ca aduse de dreptatea lui Dumnezeu, acela căutând pe Domnul, a aflat deodată cu dreptatea Lui si cunostinta.

66. Dacă vei înțelege ce zice Scriptura, că "în tot pământul stăpânesc judecățile lui Dumnezeu"(Ps.105,7), orice întâmplare ti se va face învățător spre cunostinta de Dumnezeu.

67. Fiecare întâmpină ceea ce îi vine, după ideea sa. Dar numai Dumnezeu stie cum i se potrivește fiecăruia ceea ce vine.

68. Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ti va veni de la Dumnezeu. Si ocară te va lăsa neîntristat si netulburat; iar slava credincios si nesupus osândei, când va veni.

69. Când esti lăudat de multime, după bunăvointa lui Dumnezeu, să nu amesteci nimic semet în ceea ce ti-a hărăzit Domnul, ca nu cumva schimbându-te, să cazi în starea dimpotrivă.

70. Sământa nu va crește fără pământ si apă; iar omul nu se va folosi fără ostenele de bună voie si fără ajutor dumnezeiesc.

71. Fără nor nu vine ploaie, iar fără conștiință bună nu poti plăcea lui Dumnezeu.

72. Nu respinge învățătura, chiar dacă esti foarte cuminte. Căci economia lui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastră.

73. Când inima e miscată de vreo plăcere de la locul ostenelelor de bună voie, devine anevoie de retinut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogolește la vale.

74. Precum un vitel nedepins, alergând după iarbă, ajunge la loc mărginit de prăpăstii din amândouă părțile, la fel se află sufletul pe care gândurile l-au desfăcut pe-ncetul de locul său.

75. Când mintea, dobândind bărbăție în Domnul, desface sufletul de obisnuite învechite, atunci inima e chinuită de minte si de patimă, ca de niste călăi, care o trag încoace si încolo.

76. Precum cei ce plutesc pe mare rabdă cu plăcere arsura soarelui, la fel cei ce urăsc păcatul, iubesc mustrarea. Pentru că cea dintâi se împotrivesc vântului, cea de-a doua patimilor.

77. Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbăta (Mt.24,20) aduce durere trupului si întinare sufletului, la fel răscoala patimilor în trupul îmbătrânit si în sufletul sfintit.

78. Nimenea nu e atât de bun si de milos ca Domnul; dar nici El nu iartă pe cel ce nu se pocăiește.

79. Multi ne întristăm pentru păcate; dar primim cu plăcere cauzele lor.

80. Sobolanul, care se târâie sub pământ, fiind orb nu poate vedea stelele; la fel cel ce nu crede lui Dumnezeu în privinta celor vremelnice, nu poate crede nici în privinta celor vesnice.

81. Cunostinta adevărată s-a dăruit oamenilor de către Dumnezeu, ca har înainte de har; si ea învătă pe cei te se împărtășesc de ea, să creadă înainte de toate în Cel ce le-a dăruit-o.

82. Când sufletul care a păcătuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: "Am doborât Babilonul si nu s-a vindecat"(Ieremia 51,9).

83. Mintea, care a uitat de cunostinta adevărată se luptă pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos.

84. Precum focul nu poate zăbovi în apă, tot asa nici gândul urât în inima iubitoare de Dumnezeu. Căci tot-cel ce iubeste pe Dumnezeu, iubeste si osteneala. Iar osteneala de, bună voie e vrăjmasă plăcerii prin fire.

85. Patima ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul vointei, se impune pe urmă silnic si dacă nu vrea cel părtaş de ea.

86. De vin asupra noastră gânduri fără voie, să fim siguri că iubim cauzele lor, iar de vin gânduri cu voia, iubim si lucrurile spre care se îndreaptă.

87. Părerea de sine si îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint si slava desartă sunt pricini ale neîndurării si ale fătărniceii.

88. Când diavolul vede că mintea s-a rugat din inimă, aduce ispite mari și răutăcios uneltite. Căci nu vrea să stingă virtuți mici prin ispite mari.

89. Un gând care zăboveste arată împătımirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată războiul și împotrivire.

90. Trei sunt locurile spirituale, la care vine mintea când se schimbă: cel după fire, cel mai presus de fire și cel împotriva firii. Când vine la locul după fire, se descopere pe sine ca pricina gândurilor rele și-și mărturiseste lui Dumnezeu păcatele, recunoscând pricinile patimilor. Când vine la locul cel împotriva firii, uită de dreptatea lui Dumnezeu și se războieste cu oamenii pe motiv că o nedreptătesc. Iar când e ridicată la locul mai presus de fire, află roadele Duhului Sfânt, pe care le-a arătat Apostolul: iubire, bucurie, pace (Gal.5,22) și cele următoare; și știe că Dacă alege grijile trupești, nu poate rămâne acolo. Dar dacă se desparte de locul acela, cade în păcat, și în necazurile care urmează păcatului, chiar dacă nu îndată, dar desigur la vremea sa, când știe dreptatea lui Dumnezeu.

91. Atâta adevăr se cuprinde în cunostința fiecăruia, câtă siguranță îi dau blândetea, smerenia și dragostea.

92. Tot cel ce s-a botezat după dreapta credință a primit tainic tot harul. Dar se umple de cunostința sigură a acestui fapt, după aceea, prin lucrarea poruncilor

93. Porunca lui Hristos, împlinită cu conștiință, dăruiește mângâiere după multimea durerilor inimii. Dar fiecare din acestea vine la timpul său.

94. Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poți : nimic fără ajutorul lui Dumnezeu.

95. Nimic nu ajută mai mult lucrării ca rugăciunea; și pentru a câștiga bunăvoința lui Dumnezeu, nimic nu e mai de folos ca ea.

96. Toată lucrarea poruncilor se cuprinde în ea. Căci nimic nu stă mai sus ca dragostea de Dumnezeu.

97. Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei, e dovada iubirii de plăceri.

98. Cel ce priveghează, rabdă și se roagă neștrâmtorat, împărtășește în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuși cu voia, primește și el îndată ajutor.

99. O poruncă se vădește mai aleasă ca alta. De aceea există și o credință mai sigură decât altă credință.

100. Este o credință din auz, după Apostol (Rom.10,17), și este o credință, care e adevărarea lucrurilor nădăjduite (Evr.11,1).

101. Bine este să folosim prin cuvinte pe cei care întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune și virtuți. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajută și aproapelui.

102. Dacă vrei să-1 folosești fără vorbă multă pe iubitorul de învățătură, îndeamnă-l la rugăciune, la credință dreaptă și la răbdarea năcazurilor. Căci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuți.

103. Pentru lucrurile, pentru care și-a pus cineva nădejdea în Dumnezeu, nu se mai războieste cu aproapele.

104. Dacă, potrivit Scripturii, tot ce ni se întâmplă fără voie își are pricina în cele săvârșite cu voia, nimeni nu e atât de dusman omului, ca el însuși.

105. Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința.

106. Fugi de ispită prin răbdare și prin rugăciune. Căci dacă i te împotrivesți fără acestea, vine asupra-ti și mai năvalnic. '

107. Cel blând pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel smerit cu inima e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos într-o cunostință (Mt.11,29).

108. Toate câte le grăim sau le săvârșim fără rugăciune, ni se arată pe urmă sau gresite sau vătămătoare, și ne dovedesc lipsiți de cunostință, prin lucrurile care urmează.

109. Unul singur e drept din fapte, din cuvinte și din gânduri. Din credință însă, din har și din pocăință, sunt mulți

110. Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeată, așa celui ce păcătuiește de bună voie îi e cu neputință cugetarea smerită.

111. Cugetarea smerită nu e o osândire a noastră din partea conștiinței, ci cunoștința harului lui Dumnezeu și a compătimirii Lui.

112. Ceea ce e casa văzută pentru aerul obisnuit, aceea este mintea rațională pentru harul dumnezeiesc. Cu cât scoti mai mult materia afară, cu atât mai mult năvălește acela înăuntru; și cu cât o mână pe aceasta mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrage acela.

113. Materia casei sunt vasele și mâncărurile; iar materia minții, slava desartă și plăcerea.

114. Nădejdea în Dumnezeu face inima largă; iar grija trupească o îngustează.

115. Harul Duhului e unul și neschimbat; dar lucrează care precum voieste.

116. Precum ploaia, curgând în pământ, dă plantelor calitatea lor proprie, celor dulci dulceața și celor acre acreala, harul, intrând în inimile credincioșilor, le dăruiește lucrările care se potrivesc ca diferitele virtuți. :

117. Celui ce flămânzește pentru Hristos, harul i se face hrană; celui ce însetează, băutură preadulce; celui ce tremură de frig, haină; celui ostenit, odihnă; celui ce se roagă, deplină încredințare; celui ce plânge, mângâiere.

118. Deci când auzi Scriptura spunând, despre Duhul Sfânt că s-a coborât peste fiecare dintre Apostoli, sau că a năvălit asupra unui prooroc, sau că lucrează, sau se întristează, sau se stinge, sau se mânie; și iarăși că unii au pârga Duhului, alții sunt plini de Duh Sfânt, să nu cugeti la vreo tăiere, sau la vreo prefacere sau la vreo schimbare a Duhului, ci crede, după cum am spus mai înainte, că el e neschimbat și atotputernic. De aceea, el rămâne în lucrări ceea ce este, dar în același timp salvează în fiecare, în chip dumnezeiesc, ceea ce trebuie salvat. Căci el se revarsă peste cei botezați în chip desăvârșit, asemenea soarelui, dar fiecare dintre noi se luminează în măsura în care, urându-și patimile care-l întunecă, le smulge din sine; precum de asemenea se întunecă în măsura în care, iubindu-le, cugetă la ele.

119. Cel ce urăște patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e războit de patimi, chiar dacă nu vrea.

120. Când suntem stăpâniți de gânduri rele, să ne învinovățim pe noi înșine, și nu păcatul strămoșesc (Ps.62,10).

121. Rădăcinile gândurilor sunt păcatele văzute, pe care le săvârșim cu mâinile, cu picioarele și cu gura.

122. Nu poate sta de vorbă cu patima în minte, cel ce nu iubeste pricinile ei.

123. Căci cine stă la târguială cu slava desartă, dacă disprețuiește rusinea? Sau cine se tulbură pentru ocară, dacă iubeste umilinta? Cine primește plăcerea trupească, având inimă zdrobită și smerită? Sau cine se îngrijeste și se luptă pentru cele vremelnice, dacă crede în Hristos?

124. Cel care, disprețuit fiind de cineva, nu se gâlceveste cu cel ce-l disprețuiește, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunoștință adevărată și arată credință tare Stăpânului.

125. Mincinosi sunt fiii oamenilor, care stau în cumpănă de-a face nedreptate. Dar Dumnezeu păstrează pe seama fiecăruia ceea ce este drept.

126. Dacă nici cel ce nedreptățește nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptătit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbră, și deci în desert se tulbură (Ps.39,7)

127. Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocări, cunoaște că, după ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei desarte, seceră acum cu scârbă spicele semintelor din inimă.

128. Cel ce s'a bucurat de plăcerile trupesti mai mult decât trebuie, va plăti prisosul cu osteneli însutite.

129. Mai marele e dator să spună supusului ceea ce e dator să facă; iar dacă nu e ascultat, să-i vestească venirea relelor.

130. Cel ce este nedreptătit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptătit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va mosteni viața veșnică.

131. Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere.

132. Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuși să aibă necazuri pentru aproapele.

133. Când vrăjmasul are în stăpânire multe zapisuri de ale păcatelor uitate, îl sileste pe datornic să le săvârsească și prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean mestesug de legea păcatului.
134. Dacă vrei să-ți amintesti neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micsorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea.
135. Dacă vrei ca Domnul să-ți acopere păcatele, să nu-ți arăți oamenilor virtutile. Căci ceea ce facem noi cu acestea, aceea face Dumnezeu cu acelea.
136. Ascunzându-ți virtutea, nu te mândri, ca și când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite.
137. Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inimă răul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor.
138. Slava desartă, iubirea de argint și plăcerea nu lasă facerea de bine nepătată, dacă nu s-au topit mai înainte prin frica lui Dumnezeu.
- 139" în durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăveste de muncile vesnice.
140. Unii, împlinind poruncile, gândesc să le pună în cumpănă cu păcatele. Iar alții își câștigă bunăvoință lui Dumnezeu prin jertfa Celui ce a murit pentru păcatele noastre. E de întrebat care dintre acestia cugetă drept?
141. Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre.
142. Cel ce crede în cele-viitoare se înfrânează de la plăcerile de aici fără a face pe învățătorul. Iar cel care nu crede, caută plăcerea și fuge de durere.
143. Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuiesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticălos.
144. Altceva e cunoștința lucrurilor și altceva cunoașterea adevărului. Pe cât se deosebeste soarele de lună, pe atât e mai de folos cea de a doua decât cea dintâi.
145. Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejzii în Hristos.
146. De vrei asadar să te mântuiești și să vii la cunoștința adevărului, încearcă totdeauna să te ridici peste lucrurile ce cad sub simțuri și să te lipești de Dumnezeu numai prin nădejde. Căci în felul acesta, privind uneori pe alături fără să vrei, vei afla Domnii și Stăpânii răsboindu-te prin atacurile ce le vor da asupra ta. Dar biruindu-le prin rugăciune și rămânând cu bună nădejde, vei stăruî în harul lui Dumnezeu, care te izbăveste de urgia viitoare.
147. Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul avei, că lupta noastră e împotriva duhurilor răutății(Ef.6,12), va înțelege și parabola Domnului, prin care a arătat că trebuie să ne rugăm neîncetat și să nu ne lenevim (Lc.18,1).
148. Legea poruncește figurat să lucrăm șase zile, iar a șaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani și lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate și a le da săracilor, după cuvântul Domnului. Și cel ce ajuns astfel la odihnă prin lepădarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La această odihnă ne îndeamnă și Pavel să intrăm cu sârguință, zicând: "Să ne silim să intrăm la această odihnă"(Mt.19,21).
149. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este răsplata obștească, ci fiindcă trebuie să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă și apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în împărăția Cerurilor. Aceasta descoperind-o și Domnul a zis: "Împărăția Cerurilor este înăuntrul vostru!(Evr.4,11). Dar a spus-o și Apostolul: "Credința e adevărarea celor nădăjduite"(Lc.17,21) și iarăși: "Alergați așa ca să o luați"(1Cor.13,5) și iarăși: "Cercetați-vă pe voi înșivă de sunteți în credință. Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară numai dacă nu sunteți creștini netrebniți".
150. Cel ce cunoaște adevărul nu se împotrivesc necazurilor, care vin asupra lui. Căci știe că-1 conduc pe om spre frica de Dumnezeu.
151. Păcatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatămă pe cel cu bună nădejde. Căci dacă îi apar

în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, își întipăresc din nou vechea înșinăciune.

152. Când mintea, prin lepădarea de sine, se tine strâns numai de gândul nădejzii, vrăjmasul, sub motiv de mărturisire, îi zugrăvește păcatele de mai înainte, ca să stârmească din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu și, pe nebăgate de seamă, să facă pe om nedrept. Căci făcând vrăjmasul acesta, de va fi omul luminat și urător de patimi, se va întuneca, turburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încetosat și iubitor de plăceri, va zăbovi desigur în convorbirea pătimase cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o mărturisire, ci început de păcătuire.

153. Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greselile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor.

154. Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele făcute mai-nainte, fiecare greșală aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei.

155. Cel ce cunoaște și știe adevărul, nu se mărturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârșite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urmă asupra lui.

156. Când respingi durerea și ocară, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava desartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți).

157. Precum virtuțile obișnuiesc să se nască din dureri și din ocări, așa păcatele se nasc din plăceri și laude.

158. Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se năste din necredință.

159. Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci atătarea se mișcă fără odihnă în mădularele sale.

160. De suntem pătimasi, trebuie să ne rugăm și să ne supunem. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obișnuințele păcatului.

161. Cel ce-și lovește voia cu supunerea și cu rugăciunea, este luptător cu bun mestesug, vădind lupta mintală pe care o poartă, prin reținerea de la cele supuse simturilor.

162. Cel ce nu-și uneste voia sa cu Dumnezeu se poticnește în faptele sale și cade în mâinile vrăjmasilor.

163. Când vezi doi răi, având dragoste unul față de altul, cunoaște că fiecare ajută să se împlinească voia celuilalt.

164. Cel ce cugetă semet și cel ce iubeste slava desartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slavă desartă, care-i cade înainte slugarnic; iar celalalt mărește pe cel cu cuget semet, care-l laudă într-una.

165. Cel ce ascultă cu dragoste de adevăr scoate folos din amândouă părțile: pentru cele bune primind mărturie, se face și mai grabnic la ele; pentru cele rele fiind mustat, e silit să se pocăiască. După sporirea noastră trebuie să ne fie și viața; și după viață suntem datori să înălțăm lui Dumnezeu rugăciunile noastre.

166. Bine este să ținem porunca cea mai cuprinzătoare și să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului (Mt. 6, 33). Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne și rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijeste de ceva fără rugăciune, nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: "Fără mine nu puteți face nimic" (Io. 15, 5).

167. Cel ce nesocotește poruncă rugăciunii, cade în neascultări și mai rele, una predându-l alteia, ca legat în lanturi.

168. Cel ce primește necazurile de acuma, în nădejdea bunătăților de mai târziu, a aflat cunostinta adevărului și se va izbăvi repede de mânie și întristare.

169. Cel ce primește reaua pătimire și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanturi. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inima sa fără acestea, rățăcește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului.

170. Nu poate birui cel ce se războieste nici gândurile rele, fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă.

171. Cel ce se luptă cu oamenii, de frica relei pătimiri și a ocărilor, sau va pătimi aici necazuri și mai multe, sau va fi muncit fără milă în veacul viitor.

172. Cel ce vrea să fie ferit de orice întâmplare rea e dator să-și încredințeze toate trebile lui Dumnezeu prin rugăciune; apoi mintea lui să se țină strâns de nădejdea în El, iar grija pentru lucrurile supuse simturilor să o nesocotească cu toată puterea.

173. Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupesti, mai întâi îi răpește trofee cunostintei, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu cum i-ar tăia capul.

174. Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunostinta lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmasul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de pret. Căci mai bine este să-1 săgetăm eu săgețile rugăciunii, stând închiși în cetățuia noastră, decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui.

175. Cunostinta lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubește.

176. Dacă ti s-a rânduit să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te turbura la arătare. Căci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultător. Dar turburându-te, vei fi ispitit prin același lucru.

177. În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit.

178. Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greseala în față. Căci aceasta tine mai mult de stăpânire, decât de sfătuire.

179. Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în conștiință cele ale sale.

180. Cel ce vorbește drept e dator și el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care i-1 dăruiește.

181. Nu te gâlcevi cu cei care nu ti-au făcut mărturisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, ca să nu-ți stărnești ura, cum zice Scriptura.

182. Acela care cedează ucenicului când se împotrivesc unde nu trebuie, îl rățăcește în privința acelui lucru și-1 pregătește să nesocotească rânduilele supunerii.

183. Cel ce sfătuiește sau muștră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește, își câștigă sie-si virtutea opusă greselii. Iar cel ce ține minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească.

184. Cel ce a învățat bine legea se teme de legiuitor; iar temându-se de El, se ferește de tot răul.

185. Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătându-te cu cuvântul, și într-alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă (Sir.28,15).

186. Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol (Io.8,40). Iar cel fătarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține multă vreme. Căci domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie.

187. Cel ce vrea să înlăture relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe Cele de acum. Căci astfel împăcându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici, pedepse mari.

188. Împrejmuieste-ti cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci jele nu se săvârșeste numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul.

189. Atotvăzătorul Dumnezeu precum dă răsplăți faptele noastre, așa și cugetelor și gândurilor noastre de bună voie.

190. Gândurile fără de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voința liberă. De aceea, cele din urmă, sunt pricinile celor dintâi.

191. Gândurile rele neintentionate le urmează întristarea. De aceea și dispar degrabă. Iar celor intentionate le urmează bucurie. De aceea cu anevoie ne izbăvim de ele,

192. Iubitorul de plăcere se întristează de dojeniri și de strâmtorări; iar iubitorul de Dumnezeu, de laude și de prisositi,

193. Cel ce nu cunoaste judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpăstii și ușor e răsturnat de orice vânt. Când e lăudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se otărește; când îi merge bine, își pierde cuviința; când ajunge în suferințe, se tânguiește; înțelege ceva caută numaidecât să arate; când nu înțelege, face că înțelege; dacă e bogat, se îngâmfă; dacă e sărac, se face că nu e; când se satură, e plin de îndrăzneală; când posteste, se umple de slavă desartă; cu cei ce-1 muștră, se ia la ceartă; iar cei ce-1 iartă, îi socoteste prosti.

194. Dacă, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunoștința adevărului și frica de Dumnezeu, se rănește cumplit nu numai de patimi, ci și de alte întâmplări.

195. Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privința lui ce place lui Dumnezeu, și vei afla dezlegarea folositoare.

196. Când Dumnezeu binevoiește să se facă un lucru, toată zidirea ajută să se împlinească. Dar când El nu binevoiește, se împotrivesc și zidirea.

197. Cel ce se împotrivesc necazurilor, se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunoștință adevărată, acela răbdă pe Domnul, cum zice Scriptura.

198. După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără înfrustare și fără pomenirea răului.

199. Răul de la altul nu ne sporește păcatul, dacă nu îl primim cu gânduri rele.

200. Dacă nu e ușor să afli pe cineva să placă lui Dumnezeu fără să fie încercat, trebuie să mulțumim lui Dumnezeu pentru toată întâmplarea.

201. Dacă Petru n-ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte (Lc.5,5), nu ar fi izbândit în cel de zi. Și dacă Pavel nu și-ar fi pierdut vederea ochilor (Fapte 9,8), nu ar fi câștigat-o pe cea a minții. Iar dacă Stefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile (Fapte 7,55).

202. Precum lucrarea după Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare.

203. Dumnezeu a încercat pe Avraam, adică i-a adus necaz cu folos, nu ca să afle cum este, căci Cel ce cunoaste toate înainte de nașterea lor îl cunoștea și pe el, ci ca să-i dea prilejuri pentru o credință desăvârșită.

204. Tot necazul vădește aplecarea vointei, dându-i acesteia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împărtășește de el cunoștința voilor sale ascunse.

205. Frica de Dumnezeu ne silește să luptăm cu Iscatul. Dar luptând noi, însuși harul lui Dumnezeu îl surprinde.

206. Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare.

207. De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește silirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea și locul și lucrul.

208. Cel ce se lasă povătuț de bună voie prin necazuri, va fi stăpânit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul de al doilea.

209. Dacă ești nedreptățit și ți se înăsprește inima, nu întrista, căci cu bun rost a fost pus în mișcare ceea ce ți s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile care răsar, știind că, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreună cu ele și după ce a fost pus în mișcare; dar dacă gândurile continuă să se miste, și răul sporește.

210. Fără zdrobirea inimii, e cu neputință să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se zdrobeste prin înfrânarea de la trei lucruri: de la somn, de la hrană și de la lenevirea trupei. Căci prisosința acestora sădește iubirea de plăcere; iar iubirea de plăcere primește gândurile rele. Pe de altă parte, ea se împotrivesc atât rugăciunii, cât și slujirii cuvenite.

211. Dacă ai fost rânduit să poruncești fraților, păzeșteându-i pe ei și să nu treci sub tăcere cele cuvenite de frica celor ce se împotrivesc. Când vor asculta, vei avea plată pentru virtutea lor, când nu vor asculta, desigur îi vei ierta și vei lua de asemenea iertare de la Cel ce a zis: "Iertați și se va ierta vouă".

212. Toată încercarea se aseamănă cu un târg. Cel ce știe să facă negustorie, câștigă mult; iar cel ce nu știe, suferă pagubă.

213. Pe cel ce nu ascultă de un cuvânt nu-1 sili cu ceartă; ci câștigul, pe care el 1-a lepădat, adunați-1 tie. Căci hotărârea de a nu pune răul la inimă îți va folosi mai mult decât îndreptarea lui.

214. Când vătămarea ce izvorăște de la unul se întinde la mulți, nu trebuie să ai îndelungă răbdare, nici să cauți folosul tău, ci al celor mulți, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia.

215. De va cădea cineva în orice fel de păcat și nu se va întrista pe măsura greselii, cu ușurință va cădea iarăși în aceeași cursă.

216. Precum leoaica nu se apropie cu prietenie de junincă, la fel nerusinarea nu primește de bunăvoie întristarea după Dumnezeu.

217. Precum oaia nu se împreună cu lupul, pentru nașterea de pui, așa nici durerea inimii cu nerusinarea, pentru zămislirea virtutilor.

218. Nimenea nu poate avea durere și întristare după Dumnezeu, de nu va iubi mai-nainte pricinile lor.

219. Frica de Dumnezeu și muștrarea primesc între ele întristarea. Iar înfrânarea și privegherea se însotesc cu durerea.

220. Cel ce nu se lasă povățuit de poruncile și de îndemnul Scripturii, va fi mânat înainte de biciul calului și de boldul asinului. Iar de se va împotrivi și acestora, i se vor strânge fălcile în zăbale și frâu.

221. Cel biruit cu ușurință de cele mici e robit neapărat de cele mari. Iar cel ce le disprețuiește pe acelea, le va sta împotriva și celor mari, întru Domnul.

222. Nu încerca să folosești prin muștrări pe cel ce se cu virtutea, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fală și iubitor de adevăr.

223. Tot cuvântul lui Hristos descopere mila și dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu, și toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi și nedrepti, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au și răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm și noi de seamă de ascultăm cu plăcere : El. Căci chiar El a zis: "Cel ce mă iubeste pe Mine va păzi poruncile Mele și va fi iubit de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe și Mă voi arăta lui"(Io. 14,21). Vezi cum a ascuns arătarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu și către aproapele. Iar aceasta ia tîntă din înfrânarea de la cele materiale și din liniștirea gândurilor.

224. Domnul, știind aceasta, ne poruncește zicând: "Să nu vă îngrijii de ziua de mâine"(Mt. 6,37). Și cu dreptate. Pentru că cel ce nu s-a izbăvit de cele materiale și de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învăluit de gânduri, cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele? Căci păcatul e un întunec și o ceață a sufletului, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. Și păcatul se naște așa că diavolul ispiteste pe om printr-o momeală care nu-1 fortează și îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei desarte. Căci desi prin judecată nu voieste, dar cu lucrarea se îndulcește și îl primește. Iar cel ce nu-și vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curătească? Și cel ce nu s-a curățit, cum va afla locul ființei curate? Iar de nu-1 va afla, cum va vedea casa cea mai dinlăuntru a lui Hristos, dacă suntem casa lui Dumnezeu, după cuvântul prorocesc, evanghelicele și apostolele?

225. Trebuie, asadar, ca urmare a celor spuse mai-nainte, să căutăm casa aceasta și să stăruim a bate la usa ei prin rugăciune, ca, fie acum, fie în ceasul morții, să ne deschidă stăpânul și să nu ne spună ca unora, care n-am avut grijă: "Nu vă știu pe voi de unde sunteți"(Lc. 13,25). Ba suntem datori nu numai să cerem și să luăm, ci să și păstrăm ceea ce ni s-a dat. Căci sunt unii care și după ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunostinta simplă, sau chiar și o experiență întâmplătoare a lucrurilor spuse mai-nainte a au și cei mai tineri și mai târzii la învățătură. Dar trăirea stăruitoare, cu răbdare, n-o au decât cei evlaviosi și mult încercați dintre bătrâni, cari, pierzând-o adeseori din neatenție, au căutat-o iarăși cu osteneală de bună voie și au aflat-o. Să nu încetăm să facem și noi la fel, până când o vom dobândi într-o astfel de măsura, încât să nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia.

226. Aceste puține învățături ale legii duhovnicești le-am cunoscut din cele multe. Asupra lor stăruie neîncetat și marele Psalmist, vrând să le învețe și să le împlinească cei ce cântă neînterupt în Domnul Iisus: Lui I se cuvine slava, stăpânirea și închinarea, acum și în veci. Amin.

Marcu Ascetul

- Υ Credinta neclintita este turn întarit. Iar Hristos se face toate celui ce crede. *(Marcu Ascetul)*6
- Υ Orice planuire a ta sa o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca sa fie dupa voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând sa faci. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce e smerit în cugetul sau si împlineste o lucrare dumnezeiasca, când ceteste dumnezeiestile Scripturi pe toate le aduce în legatura cu sine si nu cu altul. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Cel ce are vreun dar duhovnicesc si sufera împreuna cu cel ce nu-l are își pastreaza darul prin împreuna patimire; iar cel mândru si-l va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Gura celui smerit în cugetare graieste adevarul; iar cel ce i se împotriveste se aseamana cu sluga aceea care a palmuit peste obraz pe Domnul. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Sa nu te înalti întru inima ta pentru ca înțelegi cele zise în Scripturi, ca sa nu cazi cu mintea în duhul hulirii. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Sa nu încerci a dezlega prin gâlceava un lucru încurcat, ci prin cele aratate de legea duhului, adica prin *rabdare, rugaciune si nadejdea* care numai la un lucru se gândeste. *(Marcu Ascetul)*3
- Υ Sa nu te înalti când versi lacrimi în vremea rugaciunii, caci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tai de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)*32 45
- Υ Cel ce, asemenea orbului, si-a lepadat haina si s-a apropiat de Domnul se face ucenicul Lui si propovaduitorul învataturilor celor mai înalte. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Este o zdrobire de inima lina si folositoare, spre înmuierea ei; si este alta ascutita si vatamatoare, spre pedepsirea ei. *(Marcu Ascetul)*9
- Υ *Privegherea, rugaciunea si rabdarea necazurilor* ce vin asupra noastra aduc inimii zdrobirea neprimejdioasa si folositoare, daca nu împrastiem tovarasia lor prin lacomia dupa ceva. Caci cel ce rabda în aceasta, si în celelalte va fi ajutat; iar cel nepasator si împrastiat, la iesirea din trup, cumplit se va chinui. *(Marcu Ascetul)*38
- Υ Inima iubitoare de placeri, în vremea iesirii i se face sufletului închisoare si lant; iar cea iubitoare de osteneli îi este poarta deschisa. *(Marcu Ascetul)*38
- Υ Inima învârtosata este poarta de fier zavorâta înaintea cetatii; iar celui ce patimeste raul si este strâmtorat i se deschide de la sine, ca si lui Petru. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Multe sunt felurile rugaciunii, care de care mai deosebit. Totusi nici una nu este vatamatoare, decât aceea care nu mai este rugaciune, ci lucrare diavoleasca. *(Marcu Ascetul)*40
- Υ Un om voind sa faca rau, s-a rugat, dupa obicei, mai întâi în cuget, si prin purtarea de grija a lui Dumnezeu fiind împiedicat, mai pe urma mult i-a multumit. *(Marcu Ascetul)*6

- Y David vrând sa ucidă pe Nabal din Carmel, după ce a luat înștiințare despre dumnezeiasca rasplatire, tăindu-și gândul acesta, mult a multumit. Stim iarasi ce a făcut când a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se până ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*6
- Y Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulteste rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita Domnul să-și aducă aminte de tine. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Citind dumnezeiestile Scripturi cugeta la cele ascunse într-însele; „caci câte mai-nainte s-au scris, toate-zice- spre a noastră învățatura s-au scris” . *(Marcu Ascetul)*7
- Y Scriptura numeste credința „temelie a celor nădăjduite” ; iar pe cei ce nu cunosc salasluierea lui Hristos, i-a numit neîncercați. *(Marcu Ascetul)* 6
- Y Legea libertății învățată tot adevărul. Multi o știu aceasta prin cunostință; însă putini o înțeleg, pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei. *(Marcu Ascetul)*6
- Y Legea slobozeniei se cunoaste prin cunostința adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; și se împlineste desăvârșit prin mila lui Hristos. *(Marcu Ascetul)*6
- Y Când ne vom sili să împlinim în cunostința toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultiva prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni. *(Marcu Ascetul)*6
- Y Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce l-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar tina facătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe graiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscușința și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarasi alții prin scopul evlavios. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Pe cel ce își ascunde defaimarea și ocara punând înainte laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este și cel ce, sub chipul smereniei, e plin de slava desartă. Acestia acoperind multa vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dați totuși pe față prin fapte. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Unul făcând un lucru la arătare bun vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea lucru îl ajută cu gândul. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit nu-l mai mustra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl mustri, mai întâi descopera-ți pacatele tale. *(Marcu Ascetul)*43
- Y Cel nedreptățit de oameni scapă de păcat și pe măsura mahnirii sale afla sprijin împotriva lui. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Cel ce crede în rasplata lui Hristos pe măsura credinței sale rabdă bucuros toată nedreptatea. *(Marcu Ascetul)*6 39
- Y Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptătesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce luptă cu cei din față, e ranit de cei de al doilea. *(Marcu Ascetul)*39
- Y E mai bine să fim batjocoriti de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Ocara de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricina de curățire celui ce o rabdă. *(Marcu Ascetul)*39

- Υ Nestiinta îndeamna la împotrivire fata de cele ce sunt de folos si nerusinându-se sporeste numarul pacatelor. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Primeste necazurile, ca întru nimic nu te pagubeste în cele ce le ai de mai înainte; dar leapada lacomia, caci ai sa dai socoteala. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Dupa ce ai pacatuit în ascuns, nu încerca sa uiti. „Caci toate sunt goale si descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Caruia avem sa dam socoteala”. Arata-te Stapânului cu cugetul tau. „Caci omul cauta la fata, pe când Dumnezeu priveste în inima”. (*Marcu Ascetul*)33
- Υ Nu cugeta si nu face nimic, fara un scop placut lui Dumnezeu. Caci *cel ce calatoreste fara scop, va osteni în zadar*. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Cel ce pacatuieste fara sa fie silit, cu greu se pocaieste, pentru ca dreptatea lui Dumnezeu este fara de greseala. (*Marcu Ascetul*)33
- Υ Întâmplarea dureroasa face pe înțelept sa-si aduca aminte de Dumnezeu si întristeaza pe masura ei pe cel ce a uitat pe Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Orice suferinta fara voie sa te învete sa-ti aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ti va lipsi prilejul spre pocainta. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întareste din pricina negrijii noastre si pe masura acesteia. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Nu zice: „Ce sa fac, caci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmpla sa fac?”, ci, aducându-ti aminte, cugeta la ceea ce esti dator sa faci. Deci fa binele de care-ti aduci aminte; si cel de care nu-ti aduci aminte se va descoperi tie. Si sa nu-ti dai cugetul fara judecata uitarii. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Scriptura zice ca „iadul si pierzarea sunt aratate înaintea Domnului”. Acestea le zic despre nestiinta si uitarea inimii. Caci iad este nestiinta, fiindca amândoua sunt întunecate. Si pierzare este uitarea, pentru ca prin ea am pierdut din cele ce le aveam. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Cel ce nu poarta grija dupa puterea lui de toate virtutile savârseste un pacat anevoie de iertat; dar *rugaciunea si milostenia* întorc pe cei ce nu poarta de grija. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Gândește-te la sfârșitul oricarui necaz fara voie si vei afla în el pieirea pacatului. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimanui nu i se potriveste asa de mult ca judecata constiintei sale. (*Marcu Ascetul*)46
- Υ Când cauti tamaduire, ia seama la constiinta si tot ce-ti va spune ea sa faci si vei avea folos. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Dumnezeu si constiinta stiu cele ascunse ale fiecaruia, deci prin acestea sa primim îndreptarea. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Cel ce se osteneste fara sfat e sarac în toate. Iar cel ce alearga cu nadejde e de doua ori bogat. (*Marcu Ascetul*)46
- Υ Oricâta batjocura va rabda cineva pentru adevarul lui Hristos, va primi însutita slava de la multime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare. (*Marcu Ascetul*)39

- Υ Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de fata harului lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta va fi stăpânit de cel ce înțelege. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Cel ce lauda pe aproapele în chip fatarnic îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rusinat. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmasului va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor va cădea. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrija uitarea; căci Dumnezeu a daruit tuturor cunoștința celor de folos. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ Omul sfătuiește pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut. (*Marcu Ascetul*)46
- Υ Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și care s-au făcut prin aceasta mai înțelepți decât cei ce pareau plini de toată cunoașterea. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt laudați, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slava desartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie. (*Marcu Ascetul*)45
- Υ Cel ce disprețuiește cunoștința și se lauda cu lipsa de învățatură nu e simplu numai în cuvânt, ci și în cunoștință. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Precum altceva e maiestria cuvântului și altceva priceperea, tot așa altceva este simplitatea în cuvânt și altceva priceperea. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Simplitatea cuvintelor nu vatămă pe cel preacuvios, precum nici maiestria cuvintelor pe cel smerit la cuget. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Nu zice: „Nu știu ce se cuvine și deci sunt nevinovat dacă nu fac aceea.” Dacă le-ai face pe toate câte le știi că sunt bune, ți s-ar descoperi pe urmă și celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ți folosește să cunoști cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci „cunoștința îngâmfa”, îndemnând la nelucrare, iar „dragostea zidește”, îndemnând la răbdarea tuturor. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Cuvintele dumnezeiești Scripturi citește-le prin fapte și nu le întinde în vorbe multe, îngâmându-te în desert cu simpla lor înțelegere. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Cel ce a lăsat fapta și se reazemă pe cunoștința simplă ține în loc de sabie cu două tăisuri bat de trestie, care în vreme de război, cum zice Scriptura, gaurește mâna și strecoara în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmașilor. (*Marcu Ascetul*)7
- Υ Tot gândul e măsurat și cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patima, sau cumpătat. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Cel ce a împlinit o poruncă să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele potrivnice. (*Marcu Ascetul*)29
- Υ Să nu disprețuiești să ai grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Când vezi vreun gând ca-ți fagăduiește slava omenească, să știi sigur că-ți pregătește rusine. (*Marcu Ascetul*)44
- Υ Vrajmașul cunoaște dreptatea legii duhovnicești și de aceea caută numai să câștige consimțirea cugetului. Căci așa fie că-l va face pe cel căzut în puterea lui să se supună osteneților pocăinței, fie că, nepocăindu-se, îl va împovăra cu necazuri fără voie. Ba se

întâmpla uneori ca îl face sa lupte si împotriva necazurilor, ca în viata aceasta sa-i înmulteasca durerile, iar la iesirea sufletului sa-l dovedeasca necredincios din pricina lipsei de rabdare.²⁷

- Y Fata de încercările care vin, multi s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fara *rugaciune* si *pocainta*, nimeni n-a scapat de asuprire. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Y Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea si cele bune cresc una prin alta si pe cel partas de ele îl mâna si mai mult înainte. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Y Diavolul nu dispretuieste pacatele cele mici, caci altfel nu poate conduce spre cele mai mari. (*Marcu Ascetul*)²⁷
- Y Nimic n-a folosit cel ce s-a lepadat de toate si se îndulceste cu patima. Caci ceea ce facea prin avutie, face si acum neavând nimic. De asemenea cel ce se înfrâneaza, daca agoniseste avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; caci lor este aceeași pentru placerea din cuget, iar total este altul pentru deosebirea patimii. (*Marcu Ascetul*)⁴¹
- Y Este câte unul care-si taie o patima pentru o placere. Si poate ca unul ca acesta nu-si da seama el însusi de sine, ostenindu-si prosteste. (*Marcu Ascetul*)¹⁰
- Y Pricina a tot pacatul este *slava desarta* si *placerea*. Cel ce nu le uraste pe acestea nu va dezradacina patima. „Radacina tuturor relelor s-a zis ca este ca este *iubirea de argint*”, dar si aceasta e vadit ca se sustine prin acelea. Mintea devine oarba prin aceste trei patimi: prin *iubirea de argint*, prin *slava desarta* si prin *placere*. Câtestreile sunt, dupa Scriptura, fiicele lipitoarei, fiind iubite de *necumpatare* cu iubire de maica. *Cunostinta* si *credinta*, tovarasele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea. *Mânia*, *furia*, *razboaiele*, *uciderile* si tot pomelnicul relelor din pricina lor au prins atâtă putere între oameni. *Iubirea de argint*, *slava desarta* si *placerea* trebuie urâte ca niste mame ale relelor si ca niste mame vitrege ale virtutilor. (*Marcu Ascetul*)²⁷
- Y Cel ce nu cunoaste adevarul nu poate nici crede cu adevarat. Caci cunostinta naturala premerge credintei. (*Marcu Ascetul*)⁷
- Y Precum celor ce s-au hranit fara socoteala le foloseste absintul amar, asa celor cu purtari pacatoase le e de folos sa patimeasca rele. Caci leacurile acestea pe cei dintâi urmeaza îi face sanatosi, iar pe ceilalti îi pregatesc spre pocainta. (*Marcu Ascetul*)³⁹
- Y De nu vrei sa patimesti raul sa nu vrei nici sa-l faci, pentru ca lucrul dintâi urmeaza neaparat celui de al doilea. „Caci ce seamana fiecare, aceea va si seceră”. Semănând de buna voie cele rele si secerându-le fara de voie, trebuie sa ne minunam de dreptatea lui Dumnezeu. Dar fiindca s-a rânduit o vreme oarecare între semanat si seceris, nu credem în rasplata. (*Marcu Ascetul*)²⁷
- Y Pacatuind, sa nu învinovatesti fapta, ci gândul. Caci daca mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. (*Marcu Ascetul*)²⁸
- Y E mai rau cel ce savârseste raul într-ascuns decât cei ce savârsesc nedreptate pe fata. Pentru aceasta, acela se va si munci mai rau. Cel ce împleteste viclenii si face raul într-ascuns este, dupa Scriptura, „sarpe ce sade în cale în cale si musca copita calului”. (*Marcu Ascetul*)²⁷
- Y Precum nu se îngaduie apa si focul laolalta, asa nu se îngaduie întreolalta *apararea* si *smerenia*. (*Marcu Ascetul*)⁴⁵
- Y Cel care cere iertare de pacate iubeste smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale. (*Marcu Ascetul*)⁴⁵

- Υ De vrei sa te mântuiești, iubeste cuvântul adevărat și nu lepada niciodată, fără judecata, muștrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de napârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce primește cuvintele adevărului primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: „Cel ce va primește pe voi pe Mine mă primește” . *(Marcu Ascetul)*7
- Υ Slabanogul pogorât prin acoperis este pacatosul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința aceloră. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l muștra pentru tot lucrul. *(Marcu Ascetul)*11
- Υ Cel ce se pocăiește așa cum se cuvine e luat în răs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*33
- Υ „Cel ce se luptă, se înfrânează de la toate” ; și nu se odihnește până nu va pierde Domnul samânta din Babilon. *(Marcu Ascetul)*38
- Υ Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece. *(Marcu Ascetul)*27
- Υ Pacatul este foc ce arde. Cu cât înlătură materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult. *(Marcu Ascetul)*27
- Υ De ai fost înălțat prin laude, așteaptă ocară. Căci zice: „Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va” . *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Obisnuinta, care o ia înaintea voii și a cunoștinței, este amintirea fără de voie a pacatelor de mai-nainte. La cel ce se nevoiește, ea e împiedicată să înainteze până la patima; iar la cel biruitor e răpusă până la momeala. *(Marcu Ascetul)*27
- Υ Atacul (momeala) este o mișcare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercați, ca într-o strungă. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea. Căci mișcarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge și de acestea ca busteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacăra. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Nu zi: „Nu vreau și vine” , căci cu siguranță dacă nu iubești lucrul însuși, iubești pricinile lui. *(Marcu Ascetul)*27
- Υ Cel ce caută lauda e supus patimii și cel ce se plânge de necaz iubeste plăcerea. *(Marcu Ascetul)*27
- Υ Gândul celui împatimit de plăcere oscilează ca o cumpană. Aici plânge și se tânguiește pentru pacate, aici se luptă cu aproapele și i se împotrivesc aparându-și plăcerile. *(Marcu Ascetul)*27
- Υ Cel ce le cearcă toate și reține binele va fugi pe urma de tot raul. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Barbatul îndelung răbdător are multă cuminenție; asemenea și cel ce-si apropie urechea de cuvintele înțelepciunii. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Celui învățosat la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunoștințe mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu primește durerile pocăinței. *(Marcu Ascetul)*7
- Υ Pe omul puternic să nu-l muștri pentru slava desartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat fără greutate. *(Marcu Ascetul)*43

- Y Cel ce uraste mustrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubeste va lupta si cu obisnuinta. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Nu voi sa auzi rautatile straine; caci printr-o asemenea vointa de-a auzi se sapa si în tine trasaturile rautatilor. (*Marcu Ascetul*)29
- Y Daca îti intra în urechi cuvinte urâte, mânie-te pe tine si nu pe cel ce le graieste. Caci daca urechea e rea, rau e si cel care o poarta. (*Marcu Ascetul*)29
- Y Daca cineva se nimereste între oamenii care graiesc desertaciuni, sa se socoteasca pe sine însusi vinovat de asemenea cuvinte; chiar daca nu are vreo vina proaspata, are vreuna mai veche. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Necazurile de acum pune-le alaturea cu bunatatile viitoare si nicicând descurajarea nu-ti va molesii nevointa. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Când, pentru vreo binefacere trupeasca, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, acelasi om pe urma ti se va arata ca e rau. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Primeste împletirea celor bune si a celor rele, cu gând egal; si Dumnezeu va netezi neegalitatile dintre lucruri. Neegalitatea gândurilor aduce schimbarile starilor proprii. Caci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca sa vie dupa cele de voie cele fara de voie. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele cuvenite dupa voia lui Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Din inima împatimita de placere, rasar gânduri si cuvinte spurcate. Iar din fum cunoastem materia, care mocneste înauntru. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Zaboveste în cuget si nu vei osteni în încercari. Iar plecând de acolo, rabda necazurile ce vin asupra-ti. (*Marcu Ascetul*)28
- Y Roaga-te sa nu-ti vie încercare; iar când vine, primeste-o ca pe a ta, nu ca pe una straina. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Ia-ti gândul de la orice lacomie si atunci vei putea sa vezi uneltirile diavolului. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Cel ce zice ca cunoaste toate mestesugurile diavolului, se da pe sine ca desavârsit fara sa stie nimic. (*Marcu Ascetul*)7
- Y Când mintea iese din grijile trupesti, vede, în masura în care iese, lucraturile vrajmasilor. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Cel purtat de gânduri e orbit de ele. El vede lucrarile pacatului, dar pricinile lor nu le poate vedea. (*Marcu Ascetul*)28
- Y Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe fata o porunca, sa slujeasca în ascuns patimii si prin gânduri pacatoase sa strice fapta buna. (*Marcu Ascetul*)10
- Y Prinzându-te începutul vreunui pacat, nu zice: „nu ma va birui pe mine” . Caci întrucât ai fost prins, ai si fost biruit. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Nu voi sa auzi de nenorocirea dusmanilor; caci cei ce asculta cu placere asemenea cuvinte mânâncă roadele planuirii lor. (*Marcu Ascetul*)3
- Y Nu socoti ca orice necaz vine peste oameni din pricina pacatelor, pentru ca sunt unii bine placuti si totusi încercati. E drept ca s-a scris: „Necuviosii si nelegiuitii vor fi

prigoniti” . Dar tot asa s-a scris: „ Cei ce voiesc sa traiasca cucernic în Hristos, prigoniti vor fi” . *(Marcu Ascetul)*39

- Y În vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Caci întrucât alina năcazul e bine primita. *(Marcu Ascetul)*28
- Y Unii numesc înțelepti pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile, dar înțelepti sunt cei ce stăpânesc voile lor. *(Marcu Ascetul)*7
- Y Înainte de dezradacinarea relelor, sa nu asculti de inima ta; caci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea cauta sa le si sporeasca. *(Marcu Ascetul)*28
- Y Precum sunt serpi ce se întâlnesc în păduri si alții care umbla prin case, asa sunt patimi ce se închipuiesc de către cuget, si altele care se lucreaza cu fapta, macar ca se preschimba unele într-altele. *(Marcu Ascetul)*27
- Y Când vezi poftele ce zac înăuntru ca se misca cu putere si cheama mintea ce vietuieste în liniste, la vreo patima, cunoaste ca mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea si le-a adus la fapta si le-a asezat în inima. *(Marcu Ascetul)*28
- Y Idolii constienti (chipurile) din fata mintii sunt mai rai si mai puternici. Dar cei gânditi sunt pricinuitoarii si premergatorii celorlalti. *(Marcu Ascetul)*27
- Y Este un pacat care stăpânește inima din pricina obisnuitei îndelungate; si este un alt pacat care ne razboieste cugetarea prin lucrurile de fiecare zi. *(Marcu Ascetul)*27
- Y Dumnezeu judeca faptele dupa intentiile lor. Caci zice: „ Sa-ti dea tie Domnul dupa inima ta” . *(Marcu Ascetul)*43
- Y Cel ce nu staruieste în cercetarea constiintei nu vrea sa primeasca nici ostenelele trupesti pentru credinta. *(Marcu Ascetul)*28
- Y Constiinta e o carte naturala. Cel ce o citeste cu fapta face experienta ajutorului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)*43
- Y Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu si o împlineste dupa putere prin ostenele mici scapa de cele mari. *(Marcu Ascetul)*43
- Y Cel ce vrea sa biruiasca ispitele fara rugaciune si rabdare, nu le va departa de la sine, ci mai tare se va încălci în ele. *(Marcu Ascetul)*27
- Y Domnul e ascuns în poruncile Sale. Si cei ce-L cauta pe El, îl gasesc pe masura împlinirii lor. *(Marcu Ascetul)*43
- Y Iacob a facut lui Iosif haina pestrita. Iar Domnul daruieste celui blând cunostinta adevarului, precum s-a scris: „ Domnul va învăta pe cei blânzi caile Sale” . *(Marcu Ascetul)*3
- Y Fa totdeauna binele dupa putere, iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic caci „ cel se întoarce înapoi nu este vrednic de Împaratia Cerurilor” . *(Marcu Ascetul)*43
- Y Hristos a murit, dupa Scripturi, pentru pacatele noastre si celor ce îi slujesc bine le daruieste slobozirea. Caci zice: „ Bine, sluga buna si credincioasa, peste putine ai fost credincioasa, peste multe te voi pune; intra într-o bucuria Domnului tau” . *(Marcu Ascetul)*43
- Y Daca esti iubitor de învățatura, fa-te iubitor si de osteneala. Caci simpla cunostinta îngâmfă pe om. *(Marcu Ascetul)*7

- Y Încercările care ne vin pe neașteptate ne învătă cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Necazurile care vin asupra oamenilor sunt roadele pacatelor proprii. Iar dacă le rabdam prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Unii oameni, fiind laudați pentru virtute, s-au lăsat cuceriti de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava desartă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrăți pentru păcat, s-au umplut de durere și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului. (*Marcu Ascetul*)10
- Y Toti aceia care, pentru faptul că se nevoiește, disprețuiesc pe cei mai nebagatori de seamă, socotesc că se îndreaptă din fapte trupesti. Și toti cei care, rezemându-se pe simplă cunoștință, nesocotesc pe cei lipsiti de cunoștință, se găsesc cu mult mai neînțelepti decât aceia. (*Marcu Ascetul*)10
- Y Adeseori, din negrija pentru fapte, se întuneca și cunoștința. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s-au sters în parte și din amintire. (*Marcu Ascetul*)7
- Y Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunoștința lui Dumnezeu, ca să-L slujim Lui cum se cuvine prin fapte. (*Marcu Ascetul*)7
- Y Cel ce vrea să facă ceva și nu poate e socotit de către cunoscătorul de inimă, Dumnezeu, că și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu „va răsplăti fiecăruia după faptele sale”, să nu înțelegi că e vorba de o vrednicie egală cu Gheena sau cu Împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinței în El sau ale credinței, nu că un schimbător care cântărește prețul lucrurilor de schimb, ci că Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Este o poruncă restrânsă și este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se poruncește să dam o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se poruncește lepădarea de toate avuțiile. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la minte; și este o altă lucrare a păcatului, care seamănă cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea staruitor aceste lucruri, ca să nu ratacim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el știe folosul amândurora. (*Marcu Ascetul*)10
- Y Cel ce vrea să străbata marea spirituală *rabda îndelung, cugeta smerit, veghează și se înfrânează*. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima. *Linistirea* e reținerea de la rele, iar de-si va lua cineva cu sine și cele patru virtuți, pe lângă *rugăciune*, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepatimire. Nu se poate liniști mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără *linistire* și *rugăciune*. (*Marcu Ascetul*)22
- Y Nu există rugăciune desăvârșită fără o chemare a minții. Iar cugetul care strigă neîmprăștiat va fi auzit de Domnul. (*Marcu Ascetul*)40
- Y Minte care se roagă neîmprăștiat strâmtorează și frânge inima; iar „inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi”. (*Marcu Ascetul*)40
- Y Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia, sau ești separat în diferite chipuri de păcat, adu-ți aminte de moarte și de muncile înfricoșate. Dar e mai bine să te lipești de

Dumnezeu prin rugaciune si nadejde, decât sa te gândești la lucruri dinafara, chiar daca sunt de folos. (*Marcu Ascetul*)40

Y Nici una din virtuti nu deschide singura, prin sine, usa firii noastre, daca nu sunt împletite toate întreolalta. (*Marcu Ascetul*)43

Y Nu e înfrânat cel ce se nutreste cu gânduri. Caci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nadejdea. (*Marcu Ascetul*)28

Y Pacat spre moarte este tot pacatul nepocait. Chiar de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea pacat al altuia, nu e auzit. (*Marcu Ascetul*)27

Y Daca suntem datori sa facem în fiecare zi toate câte le are firea noastra bune, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am facut mai înainte? Orice prisos de virtute am adauga astazi, el e o dovada a negrijii trecute, nu e un drept de rasplata. (*Marcu Ascetul*)43

Y Tulburarea de bunavoie fie a mintii, fie a trupului, o sporeste pe cealalta, cea a mintii pe cea trupeasca si cea a trupului pe cea a mintii. Caci împreunarea lor da nastere unui rau si mai mare. (*Marcu Ascetul*)28

Y Mare virtute e a rabda cele ce vin asupra noastra si a iubi pe cei ce ne urasc, dupa cuvântul Domnului. (*Marcu Ascetul*)11 39

Y Dovada iubirii nefatarite e iertarea nedreptatilor. (*Marcu Ascetul*)11

Y Nu pot fi iertate din inima greselile cuiva, fara cunostinta adevarata. Caci aceasta îi arata fiecaruia toate greselile câte le face. (*Marcu Ascetul*)7

Y Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, caci la timpul convenit îți vor veni înmultite. (*Marcu Ascetul*)11

Y Daca fapta rau planuita îi este stricacioasa oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grija de amanuntele ei. (*Marcu Ascetul*)43

Y Ostenelilor pentru evlavie le urmeaza mângâierea. Iar aceasta o cunoastem prin legea lui Dumnezeu si prin constiinta. (*Marcu Ascetul*)38

Y Unul a primit un gând si l-a tinut fara multa socoteala. Altul l-a primit si l-a confruntat cu adevarul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multa evlavie? (*Marcu Ascetul*)28

Y Rabdarea necazurilor e semnul cunostintei adevarate; la fel neînvinovatarea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii. (*Marcu Ascetul*)39

Y Daca vei înțelege ce zice Scriptura, ca „în tot pamântul stapânesc judecatile lui Dumnezeu”, orice întâmplare ti se va face învatator spre cunostinta de Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)39

Y Când suferi vreo ocară de la oameni, cugeta îndata la slava ce-ti va veni de la Dumnezeu. Si ocară te va lasa neîntristat si netulburat; iar slava credincios si nesupus osândeii, când va veni. (*Marcu Ascetul*)39

Y Nu respinge învatatura, chiar daca esti foarte cuminte. Caci economia lui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastra. (*Marcu Ascetul*)6

Y Când inima e miscata de vreo placere de la locul ostenelelor de bunavoie devine anevoie de retinut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogoleste la vale. (*Marcu Ascetul*)27

- Y Precum un vitel nedeprins, alergând dupa iarba, ajunge la un loc marginit de prapastii din amândoua partile, la fel se afla sufletul pe care gândurile l-au desfacut pe-ncetul de locul sau. (*Marcu Ascetul*)28
- Y Când mintea, dobândind barbatie în Domnul, desface sufletul de obisnuite învechite, atunci inima e chinuita de minte si de patima, ca de niste calai, care o trag încoace si încolo. (*Marcu Ascetul*)28
- Y Precum cei ce plutesc pe mare rabda cu placere arsura soarelui, la fel cei ce urasc pacatul iubesc mustrarea. Pentru ca cea dintâi se împotrivesc vântului, cea de-a doua patimilor. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbata aduce durere trupului si întinare sufletului, la fel rascoala patimilor în trupul îmbatrânit si în sufletul sfintit. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Când sufletul care a pacatuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: „ Am doftorit Babilonul si nu s-a vindecat” . (*Marcu Ascetul*)39
- Y Mintea, care a uitat de cunostinta adevarata, se lupta pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos. (*Marcu Ascetul*)7
- Y De vin asupra noastra gânduri fara voie, sa fim siguri ca iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu voie, iubim si lucrurile spre care se îndreapta. (*Marcu Ascetul*)28
- Y Parerea de sine si îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint si slava desarta sunt pricini ale neîndurarii si ale fatarnicieii. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Când diavolul vede ca mintea s-a rugat din inima, aduce ispite mari si rautacios uneltite. Caci nu vrea sa stinga virtuti mici prin ispite mari. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Un gând care zaboveste arata împatimirea omului. Iar daca e alungat repede, arata razboi si împotrivire. (*Marcu Ascetul*)28
- Y Atâta adevar se cuprinde în cunostinta fiecaruia, câta siguranta îi dau *blândetea, smerenia si dragostea*. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Roaga-te staruitor la orice lucru, ca unul ce nu poti face nimic fara ajutorul lui Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)40
- Y Rugaciunea neîmprastiata e semn de iubire fata de Dumnezeu la cel ce staruie în ea. Negrija de ea si împrastierea ei e dovada iubirii de placeri. (*Marcu Ascetul*)28 40
- Y Cel ce privegheaza, rabda si se roaga nestrâmtorat, se împartaseste în chip vadit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabda totusi cu voia, primește si el îndata ajutor. (*Marcu Ascetul*)43
- Y O porunca se vadeste mai aleasa ca alta. De aceea exista si o credinta mai sigura ca alta credinta. (*Marcu Ascetul*)10
- Y Bine este sa folosim prin cuvinte pe cei care întreaba; dar mai bine e sa conlucram cu ei prin rugaciune si virtute. Caci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajuta si aproapelui. (*Marcu Ascetul*)38
- Y Daca vrei sa-l folosesti fara vorba multa pe iubitorul de învățatura, îndeamna-l la *rugaciune*, la *credinta dreapta* si la *rabdarea necazurilor*. Caci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuti. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Tuturor relelor le premerge nestiinta; iar a doua dupa nestiinta e necredinta.7

- Υ Fugi de ispita prin *rabdare* si prin *rugaciune*. Caci daca i te împotrivesi fara acestea, vine asupra-ti si mai navalnic. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ Cel *blând* pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepti si cel *smerit cu inima* e mai puternic decât cei puternici. Caci ei poarta jugul lui Hristos întru cunostinta. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Toate câte le graim sau le savârsim fara rugaciune ni se arata pe urma sau gresite sau vatamatoare, si ne dovedesc lipsiti de cunostinta prin lucrurile care urmeaza. (*Marcu Ascetul*)40
- Υ Precum celui ce se pocaieste îi e straina cugetarea semeata, asa celui ce pacatuieste de bunavoie îi e cu neputinta cugetarea smerita. (*Marcu Ascetul*)45
- Υ Ceea ce e casa vazuta pentru aerul obisnuit, aceea este mintea rationala pentru harul dumnezeiesc. Cu cât scoti mai mult materia afara, cu atât mai mult navaleste acela înăuntru; si cu cât o mâni pe aceasta, mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrage acela. Materia casei sunt vasele si mâncarile; iar materia mintii slava desarta si placerea. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ Celui ce flamânzeste pentru Hristos harul i se face hrana; celui ce înseteaza bautura preadulce; celui ce tremura de frig haina; celui ostenit odihna; celui ce se roaga deplina încredintare; celui ce plânge mângâiere. (*Marcu Ascetul*)6
- Υ Cel ce uraste patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e razboit de patimi, chiar daca nu vrea. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ Radacinile gândurilor sunt pacatele vazute, pe care le savârsim cu mâinile, cu picioarele si cu gura. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Nu poate sta de vorba cu patima în minte cel ce nu iubeste pricinile ei. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Cel care, dispretuit fiind de cineva, nu se gâlceveste cu cel ce-l dispretuieste, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunostinta adevarata si arata credinta tare Stapânului. Deci nici cel ce nedreptateste nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptatit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbra, si deci în desert se tulbura. (*Marcu Ascetul*)3
- Υ Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocari, cunoaste ca, dupa ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei desarte, secera acum cu scârba spicele semintelor din inima. (*Marcu Ascetul*)44
- Υ Cel ce s-a bucurat de placerile trupesti mai mult decât trebuie, va plati prisosul cu osteneli însutite. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Mai marele e dator sa spuna supusului ceea ce e dator sa faca; iar daca nu e ascultat, sa-i vesteasca venirea relelor. (*Marcu Ascetul*)30
- Υ Cel ce este nedreptatit de cineva si nu cere de la cel ce l-a nedreptatit ceea ce i se datoreaza, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, si va lua însutit în veacul acesta si va mosteni viata vesnica. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Aducerea aminte de Dumnezeu face sa se nasca în inima osteneala si durerea pentru cinstirea lui; si tot cel ce uita de Dumnezeu cauta placerea si fuge de durere. (*Marcu Ascetul*)13
- Υ Nu zice ca cel izbavit de patimi nu mai poate avea necazuri. Caci chiar daca nu pentru el, e dator totusi sa aiba necazuri pentru aproapele. (*Marcu Ascetul*)39

- Y Când vrajmasul are în stăpânire multe zapisuri de ale pacatelor uitate, îl sileste pe datornic să le savârsească și prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean mestesug de legea pacatului. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Dacă vrei să-ți amintesti neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabda-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci rabdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Dacă vrei ca Domnul să-ți acopere pacatele, să nu-ți arăți oamenilor virtutile. Căci ceea ce facem noi cu acestea aceea face Dumnezeu cu acelea. Ascunzându-ți virtutea, nu te mândri, ca și când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite. (*Marcu Ascetul*)45
- Y Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dusmanii care urmează, fără a pune la inimă raul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează rautățile binefacerilor. (*Marcu Ascetul*)39
- Y În durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabda și izbăvește de muncile vesnice. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Frica Gheenei și dragostea Împărației dau puterea de a rabda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)16 17
- Y Să nu zici: cum se va deda saracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuiesc? Căci cineva poate să se dede plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticalos. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejzii în Hristos. (*Marcu Ascetul*)7
- Y Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul Pavel, că lupta noastră e împotriva duhurilor rautății, va înțelege și parabola Domnului, prin care a arătat că trebuie să ne rugăm neîncetat și să nu ne lenevim. (*Marcu Ascetul*)27
- Y Legea poruncește figurat să lucrăm șase zile, iar a șaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani și lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate și a le da saracilor, după cuvântul Domnului. Și cel ce ajuns astfel la odihna prin lepadarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La aceasta odihna ne îndeamnă și Pavel să intrăm cu sânguintă, zicând: „Să ne silim să intrăm la această odihna”. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este rasplata obștească, ci fiindcă trebuie să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă și apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în Împărația Cerurilor. Acesta descoperind-o și Domnul a zis: „Împărația Cerurilor este înăuntrul vostru!” Dar a spus-o și Apostolul: „Credința e adevărarea celor nădăjduite”; și iarasi: „Alergați așa să o luați”; și iarasi: „Cercetați-vă pe voi înșiva de sunteți în credință. Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară numai dacă nu sunteți creștini netrebniți.” (*Marcu Ascetul*)41
- Y Pacatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatăma pe cel cu bună nădejde. Căci dacă îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, își întipăresc din nou vechea întinăciune. (*Marcu Ascetul*)10
- Y Când mintea, prin lepadarea de sine, se ține stând numai de gândul nădejzii, vrajmasul, sub motiv de marturisire, îi zugrăvește pacatele de mai înainte, ca să stârneasca din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu și, pe nebagate de seamă, să facă pe om nedrept. Căci făcând vrajmasul acesta, de va fi omul luminat și urător de patimi, se va întuneca, tulburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încetosat și iubitor de plăceri, va

zabovi desigur în convorbirea patimasa cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o marturisire, ci început de pacatuire. (*Marcu Ascetul*)10

- Υ Dăca vrei să aduci lui Dumnezeu marturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greselile, ci rabdă cu barbatie urmarile lor. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru pacatele făcute mai-nainte, fiecare greșeala aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Cel ce cunoaște și știe adevărul nu se marturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârșite, ci prin rabdarea celor ce vin pe urma asupra lui. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Când respingi durerea și ocara, nu făgădui că te vei pocai prin alte virtuți. Căci slava desartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească pacatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți). (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci atârtarea se misca fără odihnă în madularele sale. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ De suntem patimași, trebuie să ne rugăm și să ne supunem. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obișnuitele pacatului. Cel ce-și lovește voia cu supunerea și cu rugăciunea este luptător cu bun mestesug, vâdind lupta mintală pe care o poartă, prin reținerea de la cele supuse simturilor. (*Marcu Ascetul*)43
- Υ Când vezi doi rai, având dragoste unul față de altul, cunoaște că fiecare ajută să se împlinească voia celuilalt. (*Marcu Ascetul*)10
- Υ Cel ce cugetă semet și cel ce iubeste slava desartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slava desartă, care-i cade înainte slugarnic; iar celălalt mărește pe cel cu cuget semet, care-l laudă într-una. (*Marcu Ascetul*)44
- Υ Bine este să ținem porunca cea mai cuprinzătoare și să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului. Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne și rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijeste de ceva fără rugăciune nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: „Fără mine nu puteți face nimic”. (*Marcu Ascetul*)40
- Υ Cel ce primește reaua patimă și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanturi. Iar cel ce încearcă să aibă grija de inimă să fără acestea, ratacește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului. (*Marcu Ascetul*)39
- Υ Nu poate birui cel ce se războieste nici gândurile rele, fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când rapunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă. (*Marcu Ascetul*)28
- Υ Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupești, mai întâi îi rapeste trofee cunostinței, pe urma îi taie nădejdea în Dumnezeu cum i-ar tăia capul. (*Marcu Ascetul*)27
- Υ Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunostința lucrurilor, ridicată în față ta de vrăjmasul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de pret. Căci mai bine este să-l sagetăm cu sagetile rugăciunii, stând închisi în cetățuia

noastra, decât sa stam de vorba cu el, care ne aduce daruri, uneltind sa ne desfacă de rugaciunea împotriva lui. *(Marcu Ascetul)*40

Y Cunostinta lucrurilor foloseste omului în vreme de ispita si de trândavie. Dar în vreme de rugaciune îl pagubeste. *(Marcu Ascetul)*7

Y Daca ti s-a rânduit sa înveti întru Domnul si nu esti ascultat, întristeaza-te cu mintea, dar nu te tulbura la aratare. Caci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultat. Dar tulburându-te, vei fi ispitit prin acelasi lucru. *(Marcu Ascetul)*30

Y În vremea tâlcuirii, sa nu ascunzi cele ce privesc pe cei de fata, povestindu-le lucrurile cuviincioase si vrednice de lauda mai lamurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit. *(Marcu Ascetul)*30

Y Celui ce nu se afla în ascultarea ta sa nu-i aduci greseala în fata. Caci aceasta tine mai mult de stapânire, decât de sfatuire. *(Marcu Ascetul)*30

Y Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, aratând fiecaruia în cunostinta cele ale sale. *(Marcu Ascetul)*30

Y Cel ce vorbeste drept e dator si el sa fie plin de multumire, ca unul ce primeste cuvintele de la Dumnezeu. Caci adevarul nu este al celui ce graieste, ci al lui Dumnezeu, care i-l daruieste. *(Marcu Ascetul)*30

Y Nu te gâlcevi cu cei care nu ti-au facut marturisire de supunere, când se împotrivesc adevarului, ca sa nu-ti stârnești ura, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)*30

Y Acela care cedeaza ucenicului când se împotrivesc unde nu trebuie, îl ratacestă în privinta celui lucru si-l pregateste sa nesocoteasca rânduielile supunerii. *(Marcu Ascetul)*30

Y Cel ce sfatuieste sau mustra întru frica lui Dumnezeu pe acela care pacatuieste își câstiga sie-si virtutea opusa greselii. Iar cel ce tine minte raul si osândește cu rautate cade în aceeasi patima, dupa legea duhovniceasca. *(Marcu Ascetul)*30

Y Cel ce a învățat bine legea se teme de legiutor; iar temându-se de El se ferește de tot raul. *(Marcu Ascetul)*7

Y Nu vorbi cu doua limbi, într-un fel aratându-te cu cuvântul si într-alt fel aflându-te cu constiinta. Caci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osânda. *(Marcu Ascetul)*47

Y Adeseori cel ce spune adevarul e urât de cei fara de minte, dupa Apostol. Iar cel fatarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste rasplati nu tine multa vreme. Caci Domnul va rasplati fiecaruia, la vremea sa, ceea ce trebuie. *(Marcu Ascetul)*43

Y Cel ce voieste sa înlature relele viitoare e dator sa poarte cu placere pe cele de acum. Caci astfel împacându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici pedepse mari. *(Marcu Ascetul)*39

Y Împrejmuieste-ti cuvântul cu întarituri dinspre partea laudei de sine si cugetul dinspre partea înaltei pareri despre tine, ca nu cumva cedând sa faci cele dimpotriva. Caci binele nu se savârsește numai de către om, ci si de către Dumnezeu, atotvazatorul. *(Marcu Ascetul)*45

Y Gândurile fara de voie rasar din pacatul de mai înainte; iar cele cu voia, din vointa libera. De aceea, cele din urma sunt pricinile celor dintâi. *(Marcu Ascetul)*28

- Y Gândurilor rele neintentionate le urmeaza întristarea. De aceea si dispar degraba. Iar celor intentionate le urmeaza bucurie. De aceea cu anevoie ne izbavim de ele. *(Marcu Ascetul)*28
- Y Cel ce nu cunoaste judecatile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândoua partile de prapastii si usor de rasturnat de orice vânt. Când e laudat, se umfla de mândrie; când e dojenit, se otaresta; când îi merge bine, își pierde cuviinta; când ajunge în suferinta, se tânguiește; de înțelege ceva cauta numaidecât sa arate; când nu înțelege, se face ca înțelege; daca e bogat, se îngâmfa; daca e sarac, se face ca nu e; când se satura, e plin de îndrazneala; când posteste, se umple de slava desarta; cu cei ce-l mostra se ia la cearta; iar pe cei ce-l iarta îi socoteste prosti. Daca, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunostinta adevarului si frica de Dumnezeu, se raneste cumplit nu numai de patimi, ci si de alte întâmplari. *(Marcu Ascetul)*7
- Y Când vrei sa descurci un lucru încurcat, cauta în privinta lui ce place lui Dumnezeu, si vei afla dezlegarea folositoare. *(Marcu Ascetul)*43
- Y Când Dumnezeu binevoieste sa se faca un lucru, toata zidirea ajuta sa se împlineasca. Dar când El nu binevoieste, se împotriveste si zidirea. *(Marcu Ascetul)*6
- Y Cel ce se împotriveste necazurilor se razboieste fara sa stie cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primeste într-o cunostinta adevarata, acela rabda pe Domnul, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Dupa ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum sa o porti cu multumire, fara întristare si fara pomenirea raului. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Daca Petru n-ar fi ramas fara izbânda în pescuitul de noapte, nu ar fi izbândit în cel de zi. Si daca Pavel nu si-ar fi pierdut vederea ochilor, nu ar fi câstigat-o pe cea a mintii. Iar daca Stefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi vazut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Precum lucrarea pentru Dumnezeu e virtute, asa necazul împotriva asteptarii se numeste încercare. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Tot necazul vadeste aplecare vointei, dându-i acestuia prilej sa încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmpla sa vina se numeste încercare, dând celui ce se împartaseste de el cunostinta voilor sale ascunse. *(Marcu Ascetul)*39
- Y Întelegciunea nu sta numai în a cunoaste adevarul din înaltimea naturala, ci si în a rabda rautatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastra proprie. Caci cei ce ramân la cea dintâi se umfla de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare. *(Marcu Ascetul)*7
- Y De vrei sa nu fii muncit de gânduri rele, primeste umilirea sufletului si necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toata vremea, locul si lucrul. Cel ce se lasa povatuit de buna voie prin necazuri, nu va fi stapânit de gândurile fara de voie. Iar cel ce nu primeste pe cele dintâi, va deveni, chiar daca nu vrea, robul celor de al doilea. *(Marcu Ascetul)*27 39
- Y Daca esti nedreptatit si ti se înaspreste inima, nu te întrista, caci cu bun rost a fost pus în miscare ceea ce ti s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alunga gândurile care rasar, stiind ca, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreuna cu ele si raul dupa ce a fost pus în miscare; dar daca gândurile continua sa se miste, si raul sporeste. *(Marcu Ascetul)*39

- Y Fara zdrobirea inimii, e cu neputinta sa ne izbavim cu totul de pacat. Iar inima se zdrobeste prin înfrânarea de la trei lucruri: de la *somn*, de la *hrana* si de la *lenevirea trupeasca*. Caci prisosinta acestora sadeste iubirea de placere; iar iubirea de placere primeste gândurile rele. Pe de alta parte, ea se împotrivesc atât rugaciunii, cât si slujirii cuvenite. (*Marcu Ascetul*)43
- Y Toata încercarea se aseamana cu un târg: cel ce stie sa faca negustorie câstiga mult; iar cel ce nu stie sufera paguba. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Pe cel ce nu asculta de un cuvânt nu-l sili cu cearta; ci câstigul pe care el l-a lepadat, aduna-ti-l tie. Caci hotarârea de a nu pune raul la inima îti va folosi mai mult decât îndreptarea lui. (*Marcu Ascetul*)3
- Y Când vatamarea ce izvoraste de la unul se întinde la multi, nu trebuie sa ai îndelunga rabdare, nici sa cauti folosul tau, ci al celor multi, ca sa se mântuiasca. Caci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia. (*Marcu Ascetul*)30
- Y De va cadea cineva în orice fel de pacat si nu se va întrista pe masura greselii, cu usurinta va cadea iarasi în aceeasi cursa. (*Marcu Ascetul*)33
- Y Cel ce nu se lasa povatuit de poruncile si de îndemnurile Scripturii va fi mânat înainte de biciul calului si de boldul asinului. Iar de se va împotrivi si acestora, i se vor strânge falcile în zabale si frâu. (*Marcu Ascetul*)39
- Y Nu încerca sa folosesti prin muștrari pe cel ce se lauda cu virtutile, fiindca acela nu poate fi si iubitor de fala si iubitor de adevar. (*Marcu Ascetul*)30
- Y Tot cuvântul lui Hristos descopera mila si dreptatea si înțelepciunea lui Dumnezeu si toarna prin auz puterea lor în cei ce asculta cu placere. Dar cei nemilostivi si nedrepti, ascultând fara placere, nu au putut cunoaste înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au si rastignit pe Cel ce o graia. Deci sa bagam si noi de seama de ascultam cu placere de El. Caci chiar El a zis: „Cel ce ma iubeste pe Mine va pazi poruncile Mele si va fi iubit de Tatal Meu si Eu îl voi iubi pe el si Ma voi arata lui”. Vezi cum a ascuns aratarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzatoare este dragostea catre Dumnezeu si catre aproapele. Iar aceasta ia fiinta din înfrânarea de la cele materiale si din linistirea gândurilor. Domnul, stiind aceasta, ne poruncește zicând: „Sa nu va îngrijiti de ziua de mâine”. Si cu dreptate. Pentru ca cel ce nu s-a izbavit de cele materiale si de grija lor, cum se va izbavi de gândurile rele? Iar cel învaluit de gânduri, cum va vedea pacatul, care este acoperit de ele? Caci pacatul e un întuneric si o ceata a sufletului, ce se lasa din gânduri, din cuvinte si din fapte rele. Si pacatul se naste asa ca diavolul ispiteste pe om printr-o momeala care nu-l forteaza si îi arata începutul pacatului, iar omul intra în vorba cu el din pricina iubirii de placere si a slavei desarte. Caci desi prin judecata nu voieste, dar cu lucrarea se îndulcește si îl primeste. Iar cel ce nu-si vede acest pacat cuprinzator, cum se va ruga pentru el ca sa se curateasca? Si cel ce nu s-a curatit, cum va afla locul fiintei curate? Iar de nu-l va afla, cum va vedea casa cea mai dinlauntru a lui Hristos, daca suntem casa lui Dumnezeu, dupa cuvântul proorocesc, evanghelicesc si apostolesc? Trebuie, asadar, ca urmare a celor spuse mai-nainte, sa cautam casa aceasta si sa staruim a bate la usa ei prin rugaciune, ca, fie acum, fie în ceasul mortii, sa ne deschida stapânul si sa nu ne spuna ca unora, care n-am avut grija: „Nu va stiu pe voi de unde sunteti”. Ba suntem datori nu numai sa cerem si sa luam, ci sa si pastram ceea ce ni s-a dat. Caci sunt unii care si dupa ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunostinta simpla, sau chiar si o experienta întâmplatoare a lucrurilor spuse mai-nainte o au si cei mai tineri si mai târzii la învățatura. Dar trairea staruitoare, cu rabdare, n-o au decât cei evlaviosi si mult încercati dintre batrâni, care, pierzând-o adeseori din neatentie, au

cautat-o iarasi cu osteneli de buna voie si au aflat-o. Sa nu încetam sa facem si noi la fel, pâna când o vom dobândi într-o astfel de masura, încât sa nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia. De aceea, câti înca n-am împlinit poruncile libertatii înca n-am ajuns la Ierusalimul cel liber (caci Ierusalimul de sus este liber si el e maica noastra, care ne reuneste prin baia nasterii celei de-a doua), ci suntem înca pe drumul lui Cain si ratacim, umblând razna. Caci cel se cearta întru nestiinta si se împotrivesc adevarului arata ca nu merge pe drumul drept, ci s-a abatut de la drum. De aceea fericitul Pavel, vazându-ne ca suntem zabavnici în urcusul spre desavârsire, zice: „Asa sa alergati ca sa o luati”. Iar daca n-am ajuns înca la cetate, când vom vedea templul si când vom intra în el, ca sa ne învrednicim sa aducem jertfa la altar? Dar ce poftesc despre credinta, despre templu si despre altar, când n-am lasat în urma nici macar fiarele din trestie, pe care Proorocul roaga pe Dumnezeu sa le certe, ca sa nu-i rapeasca animalele cele dintâi nascute care au fost rânduite sa fie aduse ca jertfa de Iudeul cel din ascuns. Caci în aceasta parte ne aflam daca, dupa tine, Iudeul din ascuns exista, potrivit cu cuvântul lui Pavel, dar templul înca n-a fost zidit de Fiul lui David, nici altarul n-a fost înca pregatit de El. Pentru ca aceasta o sustine fatis cel ce zice ca sterge pacatul lui Adam prin nevoite si nu prin harul lui Dumnezeu. Dar harul acesta se afla în noi în chip ascuns de la Botez, însa nu ni se va face vazut decât atunci când, dupa ce vom fi strabatut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfa Arhiereului Hristos gândurile cele sanatoase ale firii noastre, nu pe cele muscate de fiare. Caci cele mai multe din ele sunt luate de fiare când se abat de la calea poruncilor, adica de la rabdarea necazurilor. Sarind din calea cea dreapta, ele o iau atunci razna, învinuind de aceasta mai de graba pe altii, decât pe stapânul lor. Abia putine din ele umbla pe calea cea dreapta si aceasta fiindca sunt pazite de rugaciune, legate de nadejde si îmboldite de încercari. Si numai acestea ajung la cetate si la templu, unde sunt aduse jertfa. Cetatea este dreapta socoteala întru Hristos, care e plina de lumina. Când aceasta chivernisește cu evlavie si dupa lege lucrurile, vietuieste în pace si dreptate. Dar când gresește, se preda dusmanilor spre darâmare. Iar templul este locasul sfânt al sufletului si al trupului, care e zidit de Dumnezeu, în sfârșit altarul este masa nadejdii asezata în acest templu. Pe ea se aduce de catre minte si se jertfeste gândul întâi nascut al fiecărei întâmplari, ca un animal întâi nascut adus ca jertfa de ispasire pentru cel ce-l aduce, daca îl aduce neîntinat. Dar si acest templu are un loc în partea dinauntru a catapetesmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca înaintemergator, locuind de la Botez în noi, „afara numai daca nu suntem crestini netrebnci”. Acest loc este încaperea cea mai dinauntru, mai ascunsa si mai sincera a inimii, încapere care daca nu se deschide, prin Dumnezeu si prin nadejdea rationala si întelegatoare, nu putem, cunoaste în chip sigur pe Cel ce locuieste în ea si nu putem sti de-au fost primite jertfele de gânduri, sau nu. Caci precum la început, în vremea lui Israil, focul mistuia jertfele, tot asa se întâmpla si acum. Deschizându-se inima credincioasa prin nadejdea mai sus pomenita, Arhiereul ceresc primește gândurile întâi nascute ale mintii si le mistuie în focul dumnezeiesc, de care a spus: „Foc am venit sa arunc în lume si cât as vrea sa fie înca de pe acum aprins”! Iar gânduri întâi nascute a numit pe cele care nu apar într-a doua cugetare a inimii, ci sunt aduse îndata de la prima aruncare si rasarire în inima, lui Hristos. Caci cele ce i se aduc din valmasagul cugetarii le-a numit Scriptura schioape, oarbe si pocite, si de aceea ele nu sunt primite ca zeciuieli de catre Arhiereul ceresc si Stapânul Hristos. Odata ce te-ai îmbracat în Hristos prin Botez, ai putere si arme sa le surpi. „Iar armele ostasiei noastre nu sunt trupesti, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca sa darâme întariturile; noi surpam gândurile mintii si orice înaltare care se ridica împotriva cunoasterii lui Dumnezeu”. Dar daca, având putere împotriva lor, nu le alungi de la primul lor atac, e vadit ca iubesti placerea din pricina necredintei si consimti cu ele, si atunci tu esti pricina acestei lucrari a lor, nu Adam. Cum poate iubi placerea din

pricina necredintei, sau cum poate consimti cu gândurile cel ce s-a închis în chilie și posteste în fiecare zi, cel ce petrece în înfrânare, în saracie, în înstrăinare de toate, în rugăciune și în purtarea altor multe supărări (necazuri) de felul acesta? Bine ai zis că cel ce va face unele ca acestea suportă multe supărări. Căci dacă am împlini fără supărare și cu bucurie virtuțile mai sus pomenite, nu am iubi plăcerea cu mintea. Dar, fiindcă ne lasăm pătrunși de supărare, e cu neputința ca, simțind durerea osteneților trupesti, să nu stăm de vorbă cu gândurile care răsăr ca niște momeli și să nu ne mângâiem cu ele amarăciunea de pe urma osteneților. Dacă n-am căutat asemenea mângâieri am dovedi că nu suntem supărați de osteneți. Iar aceasta ni se întâmplă deoarece nu primim aceste osteneți de dorul bunurilor viitoare, ci de frica ispitelor ce vin în viața de aici asupra noastră. Din pricina aceasta socotim în chip gresit că numai fapta rea este păcatul nostru, pe când gândul dinainte de ea zicem că e o lucrare străină. Dar e cu neputința să alunge lucrarea gândului aceia care socotesc că nu e a lor, ci că e străină. Există desigur și fără consimțământul nostru câte un gând neplăcut și urât care, pătrunzând pe furis, rapește cu sila mintea la sine. Totuși, să știi sigur că și acesta își are pricinile în noi. Căci sau ne-am predat după Botez vreunui gând rău, ajungând până la fapta, și de aceea ne-am făcut vinovați chiar fără să ni se pară, sau tinem în noi de bunăvoie niscai seminte ale rautății, și de aceea se întărește cel rău. Și acela, stăpânindu-ne prin seminte, nu pleacă până ce nu le aruncăm pe acestea. Iar dacă ne stăpânește prin fapta noastră rea, va fi fugărit de abia atunci când vom aduce lui Dumnezeu osteneți vrednici de El. De aceea eu nici acest păcat nu-l numesc păcat al lui Adam, ci mai degrabă al celui ce a făcut raul și are semintele. Chiar dacă în amândouă aceste cazuri pricina este un gând care a pătruns ca un hot căci amândouă le premerg gândurile eu îți voi spune că pricina adevărată este cel ce avea putere să-l facă curat de la prima răsărire și nu l-a curățit, ci a stat de vorbă cu el până a ajuns la fapta. Dacă totuși poți face aceasta după fapta, trebuie să înțelegi că și înainte de fapta îți ajută Dumnezeu dacă vrei. Și când vezi că ți-a venit ajutorul prin inimă, înțelege că nu ți-a venit harul de afară printr-o mutare din altă parte, ci că harul, dat ție prin Botez în chip ascuns, a lucrat acum așa de tare, încât ai urât gândul și l-ai alungat. De aceea Hristos, slobozindu-ne de orice silă, n-a împiedicat aruncarea gândurilor în inimă. Aceasta, pentru că unele din ele, fiind iubite, în măsura în care sunt iubite să și rămână; și astfel să se arate și harul lui Dumnezeu și voia omului, ce anume iubeste: ostenețile din pricina harului, sau gândurile din pricina plăcerii. Și să nu ne mirăm că suntem luați în stăpânire cu sila numai de cele pe care le iubim, deoarece este între ele o înrădăcănire păcătoasă, cum este și între poftă, ca și între diferitele noastre poftă între ele, astfel încât fiecare poftă preda gândul, care a prins-o pe ea, după ce a zăbovit mai mult, poftă apropiată, sau acel gând este atras de poftă a doua fără să vrem, împins fiind cu sila și de obișnuința cu cea dintâi. Căci cine, plin fiind de slava desartă, va putea fugi de mândrie? Sau, desfatându-se cu hrană îmbelsugată, nu va fi luat în stăpânire de curvie? Sau cine, dându-se pradă zgârceniei, nu va fi înabusit de lipsa de milă? Și cum, cei lipsiți de toate astea, nu se vor întăra fără voie și nu vor împroșca cu furie? De aceea trebuie să înțelegem că din pricina noastră suntem luați în stăpânire de păcat, dar după Duhul suntem sloboziți de robia cu silă. „Căci legea Duhului vietii, zice, m-a slobozit pe mine de legea păcatului și a morții”. Deci atârna de noi, care am auzit și am aflat poruncile Duhului, ca să umblăm sau după trup, sau după duh. De acea noi, care am fost amăgiți așa de mult, suntem datori să urâm de aici înainte lauda oamenilor și odihna trupului, prin care odrăslesc gândurile rele chiar dacă nu vrem noi; și să spunem din inimă Domnului cuvântul Proorocului: „Oare n-am urât, Doamne, pe cei ce te urasc pe Tine, și nu m-am topit împotriva dusmanilor Tai? Cu ură desăvârșită i-am urât pe ei, și dusmani mi s-au făcut mie”. Și cu adevărat dusmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, care împiedică să se facă voia Lui, în vreme ce Acela „vrea ca toți oamenii să se

mântuiască și să vină la cunoștința adevărului” acestea ne amăgesc prin patimi și ne închid calea spre mântuire. Deci să urâm slava desartă și să credem Lui în privința tuturor, împlântând în El, ca în pământ, orice gând al inimii și al nădejzii fără imagini. Căci făcând așa, precum la începutul credinței venite prin Botez, Trupul lui Hristos s-a făcut mâncare credinciosului, tot așa cum mintea, devenită tare în credința și curată, prin lepădarea gândurilor și prin nădejdea înțelegătoare, se va face mâncare a lui Iisus. Pentru că El a zis: „Mâncarea mea este să fac voia Tatălui meu”. Iar aceasta este „că toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului”, după cuvântul lui Pavel. Mâncarea lui Iisus este deci adevărul cuprins în credința înțelegătoare, împreună cu nădejdea, credința care nu mai e din auz, ci din lucrarea Preasfântului Duh și despre care spune Scriptura că e adevărarea lucrurilor nădăjduite; căci este o credință din auz și credința aceasta care e adevărarea lucrurilor nădăjduite. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez, după darul lui Hristos ni s-a daruit harul desăvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urma tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlineste poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării nu savârșeste lucrul. Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urma maică și începătura a oricărui păcat. Deci fie că vrem să ne desăvârșim repede, fie încet, suntem datori să credem în chip desăvârșit lui Hristos și să lucrăm toate poruncile lui, odată ce am luat de la El puterea unei astfel de lucrări; dar nu împlinindu-le una câte una și pe fiecare în parte, ci îmbrățișând deodată pe cele singulare și astfel împlinindu-le pe toate în același timp. Căci sunt porunci mai generale, care cuprind în ele o mare multime din celelalte. Prin urmare n-avem altă bucurie decât să purtăm această luptă împotriva necredinței noastre și să nu nesocotim poruncile cuprinzătoare, prin care ni se descoperă în chip limpede harul dat noua. De acest lucru se roaga și Sfântul Pavel să avem parte, zicând: „Pentru aceasta îmi plac genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dea voua Domnul putere ca să vă întăriți prin Duhul sau în omul dinăuntru și ca să locuiască Hristos întru toată încredințarea și simțirea în inimile voastre prin credință”. Drept aceea, o, omule, care ai fost botezat în Hristos, da numai lucrarea, pentru care ai luat puterea și te pregătește ca să primești arătarea celui ce locuiește întru tine. Și astfel ti se va arăta tie Domnul, potrivit făgăduinței, în chip duhovnicesc, precum însuși stie: „Iar Domnul este Duhul; și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate”. Atunci vei înțelege ceea ce s-a spus că: „Împăratia Cerurilor înăuntrul vostru este”. Dar mai trebuie știut și aceea că poruncile parțiale, fiind din numărul celor parțiale, se întregesc prin acelea care se numesc și singulare. Și cei ce au împlinit poruncile parțiale, pe măsura aceasta vor intra în Împăratie. Dar cei ce voiesc să ajungă la desăvârșire sunt datori să împlinească toate poruncile în mod cuprinzător. Iar cea care le cuprinde pe toate este lepădarea sufletului propriu, care e moartea. Și precum până când cineva mai trăiește în trup e în lipsa cu împlinirea acesteia, tot așa până la ieșirea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului, pentru lipsa mai sus pomenită. Căci omul bun, zice Cuvântul, nu de la sine, ci „din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune”. Iar prin vistierie înțelege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credinciosilor. „Căci asemenea este Împăratia Cerurilor unei comori ascunse în tarină, pe care aflând-o omul a ascuns-o și ducându-se a vândut toate și a cumpărat tarina aceea”. Acest cuvânt tâlcuieste foarte potrivit cele spuse. Căci cel ce a înțeles limpede că de la Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, arunca toată lucrurile lumii și staruie numai în inima sa, păzind-o cu toată strajuirea și privind tina la sfârșitul vieții, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie să-și închipuie că alungă păcatul lui Adam prin nevointe; dar nici păcatele care se nasc în el după Botez nu trebuie să-și închipuie că le scoate afara astfel, decât prin Hristos. Căci „El este cel ce

lucreaza în voi si sa voiti si sa lucrati dupa bunavointa”. Adaugând Apostolul „dupa bunavointa”, a aratat ca a binevoi sa lucram virtutile atârna de noi. Dar si cuvintele Domnului: „Fara de Mine nu puteti face nimic”, sau: „Nu voi m-ati ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi”, au acelasi înteles. Poate asa trebuie înteles si versetul: „Toate printr-însul s-au facut si fara de El nimic nu s-a facut din tot ce s-au facut”, daca în „toate” se cuprind si faptele noastre; la fel cuvintele: „Nimeni nu vine la Tatal, decât prin Mine”. De aceea si Proorocul n-a zis: „Din Ierusalim îti vor aduce tie împaratii daruri în templul Tau” (cum se cuvenea si cum se facea), ci: „Din templul Tau îti vor aduce tie împaratii daruri în Ierusalim”. Aceasta pentru ca mintea, care e împaratul fiecaruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnuri bune si frumoase de la Hristos, care locuieste acolo, si le duce pâna la vietuirea virtuoaasa, pe care Proorocul a numit-o Ierusalim; si apoi iarasi le aduce prin intentiunea cea buna lui Hristos, care i le-a daruit mai înainte. *Cum zice Scriptura ca Ierusalimul este ceresc, iar tu ai zis ca este în inima?* Nu numai Ierusalimul, ci si celelalte bunuri câte vor avea sa le primeasca dreptii la înviere stim ca sunt sus. Dar arvunile si pârga lor lucreaza duhovniceste în inimile celor cu credinta tare înca de pe acum. Aceasta pentru ca, dobândind siguranta despre cele viitoare, sa dispretuim toate cele de aici si sa iubim pe Dumnezeu pâna la moarte. De aceea n-a zis: „Aveti sa va apropiati”, ci: „V-ati apropiat de muntele Sionului si de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc”. Caci capabili de ele ne-am facut înca de la Botez. Dar numai cei tari în credinta se învrednicesc sa ajunga la ele, cei care mor în fiecare zi pentru dragostea lui Hristos, adica se ridica mai presus de toata preocuparea vietii de aici si nu mai cugeta la nimic altceva decât la un singur lucru: sa ajunga la dragostea desavârsita a lui Hristos, care este deschizatura cea mai dinauntru a inimii, unde a intrat ca înaintemergator Iisus. Aceasta a cautat-o mai presus de toate si Sfântul Pavel. De aceea a zis: „Alerg dupa ea, doar voi prinde-o, întrucât prins am fost si eu de Hristos”. (Adica ma straduiesc sa-L iubesc, întrucât si eu am fost iubit). Iar dupa ce a prins aceasta iubire, n-a mai vrut sa se gândeasca la nimic altceva, nici la necazurile trupului acestuia, nici la minciunile creatiunii, ci a lepadat aproape orice gând nemairabdând nici macar o clipa sa fie lipsit de lucrarea Duhului. Deci aratând toate câte le-a dispretuit pentru aceasta dragoste duhovniceasca, zice: „Cine ne va desparti pe noi de iubirea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtoarea, ori prigoana, ori foamea, ori foametea, ori golatatea, ori primejdia, ori sabia?”, ca sa continue mai încolo: „Sunt încredintat ca nici moartea, nici viata” si nici una din cele ce urmeaza; si iarasi: „Nici o alta faptura nu va putea sa ne desparta pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru”. Aceasta pentru ca n-a primit sa se gândeasca la nici una dintre acestea, ci numai cum sa staruie în aceea. Dar fiindca voi socotiti ca gândurile rele nu sunt ale noastre, ci vin din alte izvoare, spunând odata ca sunt pacatul lui Adam, altadata ca sunt însusi Satana si iarasi altadata ca sunt momeala aruncata de Satana, noi vom spune ca altceva este pacatul lui Adam, altceva Satana, altceva momeala Satanei si altceva gândurile noastre rele, chiar daca îsi au punctul de plecare în momeala. Satana este însusi ipostasul diavolului, care a încercat sa-l ispiteasca chiar si pe Domnul. Pacatul lui Adam este calcarea poruncii de catre primul om. Momeala aruncata de Satana, este aratarea unui lucru rau în forma exclusiva a unui gând. Ea foloseste putinatatea credintei noastre ca prilej sa se apropie de mintea noastra. Caci daca am primit porunca sa nu ne îngrijim de nimic, ci sa pazim cu toata strajuirea inima noastra si sa cautam Împaratia Cerurilor, aflatoare înlauntrul nostru, îndata ce se departeaza mintea de inima si de cautarea amintita, da loc momelii diavolului si se face în stare sa primeasca soapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea sa stârneasca gândurile noastre cu forta, pentru ca daca ar fi asa nu ne-ar cruta si ne-ar aduce cu sila orice gând si nu ne-ar îngadui sa cugetam la nimic bun. El are numai puterea sa ne arate în forma exclusiva a

unui gând la prima lui rasarire înțelesuri pacatoase, spre a ispiti launtrul nostru, dându-i prilej să încline fie spre ceea ce vrea el, fie spre porunca lui Dumnezeu, întrucât aceasta se împotrivesc întreolaltă. Astfel dacă-l iubim, ne miscam îndată gândurile spre lucrul aratat și cugetarea noastră începe să se ocupe în chip patimas cu el; dacă însă îl urâm, nu putem zabovi, ci urâm și momeala însasi. Iar dacă momeala staruie chiar când e urâta (caci se întâmplă și acest lucru), aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentru că s-a întărit printr-o veche obisnuinta. De aceea rămâne neclintita pe loc, ca gând simplu, fiind împiedicata de neplacerea inimii să progreseze la o cugetare dezvoltată și la patima. Caci aratarea aceasta izolată, fiind urâta de cel ce e atent la sine însusi, nu are puterea să traga cu sila mintea în valmasagul patimas de gânduri, decât numai prin împatimirea inimii după plăceri. Asadar de vom lepada cu totul împatimirea după plăceri, nu vom mai putea fi vatamati nici de apariția gândului simplu al vechilor obisnuite, iar conștiința nu va mai avea îndoieli în ce privește siguranța celor viitoare. Caci cunoscând mintea împotrivirea trândava a acestei obisnuite și marturisind lui Dumnezeu vechea pricina, îndată e înlăturată și aceasta ispita. Și iarasi va avea mintea putere să vegheze asupra inimii și să o pazească cu toată strajuirea, încercând să patrundă în cele mai dinauntru și mai netulburate camere ale ei, unde nu sunt vânturi de-ale gândurilor rele, care împing cu sila și sufletul și trupul în prapastiile voluptății și le arunca în fântânile de smoală de asemenea nici vreo cale largă și încapătoare, pardosită cu cuvinte și cu chipuri de-ale înțelepciunii lumesti, care să vrajească pe cei ce pornesc pe ea, oricât de înțelepți ar fi. Camerele acestea care sunt cele mai de dinauntru sufletului și casa lui Hristos nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie că sunt rationale fie că sunt nerationale, fără numai acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credința, nădejdea și dragostea. Deci cel ce este iubitor de adevăr și primește osteneala inimii poate să nu fie atras în afara nici de obisnuitele vechi în felul în care am aratat, ci să vegheze asupra inimii și să strabata tot mai înăuntru și să se apropie numai de Dumnezeu, fără să se scârbească de ostenelele atenției și ale staruintei. Caci nu poate să nu se ostenească cu inima cel ce ia aminte la împrastierile gândului și la plăcerile trupesti, având să stea mereu închis între anumite hotare (să se circumscrie), nu numai în cele din afara, ci și în cele dinauntru. Mai ales că acele împrastieri și plăceri adeseori abat și cugetul și fapta. Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când staruiește, chiar dacă e urâta. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârna de voia noastră liberă. Aceasta au aratat-o și cei ce n-au pacatuit întru asemanarea calcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lepadat-o cu totul. *Sa zicem că Adam a savârsit greșeala prin voință și pentru aceasta, fiind de aceeași natură cu el, și noi cadem prin voință. Dar atunci n-a avut el și momeala tot prin voință?* E sigur că momeala a avut-o în chip necesar. Dar momeala nu e nici pacat, nici dreptate, ci dovada libertății voii. De aceea s-a și îngaduit să se arunce momeala în noi, că pe cei ce înclină spre împlinirea poruncii să-i încununeze că pe unii că sunt credincioși, iar pe cei ce înclină spre plăcere să-i osândească că pe unii ce sunt necredincioși. Dar și aceasta trebuie să o știm că nu suntem judecați îndată după fiecare hotărâre, că cercăți sau netrebniți, ci după ce vom fi fost probați toată viața noastră pământească, prin momeli, arătându-se aici biruitori, aici biruiți, aici cazând, aici ridicându-ne, aici ratacind, aici umblând bine. Abia atunci, în ziua ieșirii din trup, socotindu-se toate, vom fi judecați potriviți cu ele. Prin urmare momeala nu este pacat. Să nu fie! Caci dăși ea arată în chip necesar lucrurile în formă simplă a unui gând, dar noi am, primit în Domnul puterea lucrării duhovnicești și stă în puterea noastră să le judecăm de la prima rasarire de cuget, spre a ști dacă e vorba de ceva vatamator sau de ceva folositor, și astfel să lepadăm sau să primim gândurile care vin; deci aceasta nu se înmultesc din necesitate, ci din bună plăcere. Ar trebui ca noi,

care suntem rationali, sa stim ce auzim. Dar fiindca sufletul, întunecat de iubire de placere si de slava desarta, a cazut în adâncul nestiintei, nu mai aude nici porunca Scripturii si nu mai asculta nici de rânduiala firii, nici de povatuirea celor încercati, ci urmeaza numai socotintelor proprii. Caci cine crezând dumnezeiestii Scripturi si împlinind poruncile Domnului, nu vede cum pe masura ce sporeste în acestea, se departeaza gândurile si se încredinteaza ca acelea nu ne stapânesc prin puterea lor, ci prin putinatatea credintei si neîmplinirea poruncilor? Aceasta e cauza pentru care nu ne aflam toti în aceeasi stare si nu suntem purtati de aceleasi cugetari: fiindca pricinile gândurilor stau în voia noastra sloboda. Cine nu stie ca ne îngramadim patimile mai sus pomenite în fiecare zi cu lucrul, cu cuvântul si cu cugetarea? Si cine nu stie ca pe cei ce ne ajuta la aceasta îi iubim ca pe niste binefacatori, iar pe cei ce ne împiedica îi ocolim ca pe niste dusmani? Dar daca iubim patimile amintite asa de mult încât le si aparam pe fata, cum vom urî momeala lor în forma de gând simplu si prim? Iar daca a fost primita prima rasarire de cuget, cum nu îi vor urma acesteia gândurile atârnatore de ea? Cunoaste deci, o omule, ca Domnul priveste la inimile tuturor si celor ce urasc prima rasarire de gând rau îndata le vine în ajutor (le face dreptate), precum a fagaduit, si nu lasa roiul valmasagului de gânduri sa navaleasca si sa întineze mintea si cunostinta lor; iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credinta si nadejde, ci se lipsesc cu dulceata de ele pe motivul ca vor sa le cunoasca bine si sa le probeze, îi lasa, ca pe unii ce sunt lipsiti de credinta si vreau sa se ajutoreze singuri, sa fie izbiti si de gândurile ce urmeaza, pe care de aceea nu le surpa fiindca vede ca momeala lor este iubita de aceia si nu este urâta de la prima mijire. De ce a venit atunci Domnul în trup, daca nu ca sa moara pentru toti, potrivit Scripturilor, si sa surpe pe cel ce are stapânirea mortii, adica pe diavolul? Iar daca socotesti ca moartea cea din Adam mai stapâneste pâna acum din alta pricina decât pentru necredinta noastra, e vadit ca bagatelizezi venirea lui Hristos si tii Botezul de nedesavârsit, odata ce si cei botezati sunt tinuti înca sub moartea protoparintelui, fara o vina proprie. Dar atunci, o, omule, cum se mai poate spune ca te-ai facut un nou Adam cu harul lui Hristos si nu mai porti nimic din cel vechi în chip necesar, decât ceea ce se naste din credinta ta stricta si din neascultarea ta? Doar stim ca Domnul a venit pentru noi, a murit pentru noi, ne curateste pe noi prin Botez, ne aseaza în raiul Bisericii, ne îngaduie sa mâncam din tot pomul din rai, adica sa iubim pe tot cel botezat în Biserica si sa-l rabdam în înfrângerile ce le sufera si sa nu-l urmarim pe fiecare în toate zigzagurile lui si pentru lucrurile care ni se par bune sa-l iubim, iar pentru cele care ni se par rele sa-l urâm. Caci aceasta înseamna a mânca din pomul cunostintei binelui si al raului, din care, gustând mintea, îndata se poticneste în propriile ei pacate si își descopera, prin iscodirea rautacioasa a aproapelui, goliciunea ei, de care mai înainte nu stia, fiind acoperita de valul înțelegerii si al milei. De aceea li s-a poruncit celor asezati în raiul Bisericii: „Nu judecati, ca sa nu fiti judecati”, „Iertati si vi se va ierta voua”. Pe scurt li s-a spus: „Câte vreti sa va faca voua oamenii, faceti si voi lor asemenea. Caci aceasta este legea si proorociei”. Precum ai facut îti va fi tie. Dar de câte ori n-am calcat aceste porunci! De câte ori n-am osândit pe aproapele fara mila! De câte ori nu l-am urât, sau nu l-am nedreptatit, fara sa fim nedreptatiti! Iar daca asa este, ce mai batjocorim pe Adam si-l mai învinui si pentru rele straine? Caci daca am cazut în aceeasi moarte, am calcat si porunca cu voia, ca si acela. Asadar trei lucruri i s-au întâmplat lui Adam, si nu cum socotesti tu. Acestea sunt: atacul (momeala) prin orânduire mai înalta, calcarea poruncii prin necredinta si moartea prin dreapta judecata a lui Dumnezeu, ca urmare nu atât a atacului prin iconomie, cât a calcarii din necredinta. Noi am mostenit numai moartea lui Adam, pentru motivul ca nu puteam sa ne facem din morti vii, pâna ce nu a venit Domnul si ne-a facut pe toti vii. Iar prima înmugurire de gând o avem prin orânduire ca si acela; tot asemenea puterea de-a asculta sau nu de ea,

dupa cum ne e voia. Dar pacatuirea cu gândul o avem din voia libera. Despre aceasta ne încredintea „cei ce n-au pacatuit întru asemanarea greselii lui Adam”, cum zice Apostolul. Caci daca aceia, fiind din Adam, au putut sa nu pacatuiasca întru asemanarea greselii lui Adam, e vadit ca si noi putem. De ce mai aducem atunci scuze pentru pacate si spunem lucruri nedrepte împotriva lui Dumnezeu, ca adica ar îngadui sa fim razboiti de rele straine? Suntem datori sa stim exact ca toata vina ce izvoraste din Adam fiind desfiintata de Domnul, oricine mai patimeste de vreun pacat i se întâmpla aceasta pentru ca a dispretuit prin necredinta sa, sau prin iubirea de placere, desavârsirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez. Caci chiar daca omul înca n-a cunoscut ce-a primit, fiind nedesavârsit în credinta si cu lipsuri în lucrarea poruncilor, dar Dumnezeu i-a daruit desavârsirea. Fiindca zice: „Tot darul desavârsit de sus este, pogorându-se de la Parintele luminilor”. Iar acest dar desavârsit nu-l afla cineva oricum, chiar daca ar folosi toata istetimea lumeasca, ci numai din lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, în analogie cu ceea ce împlineste din ele. Caci dupa cum e deosebita împlinirea lor, asa e deosebita si descoperirea darului. Deci nimeni sa nu se bizuie în cuvinte si în forme, daca nu are înțelegerea aceasta. Caci zice: „Nu cel ce se lauda pe sine este cercat, ci cel pe care îl lauda Domnul”. Dar chiar si acela care primeste laude de la Domnul e dator sa se foloseasca de cuget drept si sa stie exact ca oricât ar fi luptat cineva împotriva necredintei sale si oricât ar fi înaintat în credinta si orice bun ar fi dobândit, nu numai prin cunostinta simpla, ci prin lucrare, n-a aflat sau nu va putea afla nimic mai mult, decât ceea ce promise în chip tainic prin botez. Iar aceasta este Hristos. Pentru ca zice: „Câti în Hristos v-ati botezat, în Hristos v-ati si îmbracat”. Dar Hristos, fiind Dumnezeu desavârsit, a daruit celor ce s-au botezat harul desavârsit al Duhului, care nu primeste nici un adaos de la noi, ci ni se descopera si ni se arata potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credinta „pâna când toti vom fi ajuns la barbatul desavârsit, la masura vârstei plinirii lui Hristos”. Asadar orice i-am aduce Lui dupa ce-am fost nascuti din nou a fost ascuns de mai înainte de El în noi, potrivit cu ceea ce s-a scris: „Cine a cunoscut gândul lui Hristos, sau cine l-a dat Lui ceva mai înainte ca sa i se întoarca dupa aceea ca rasplata? Pentru ca de la El si pentru El si întru El sunt toate. Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin”. Ele ne îndeamna sa-i rasplatim lui Dumnezeu cu purtarile noastre bune si cu toata virtutea, întrucât ne fac sa cugetam pururi cu buna constiinta la cuvântul proorocesc: „Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie?” Sa cugete deci sufletul la toate binefacerile de care i-a facut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la nastere; sau de câte primejdii a fost izbavit adeseori; sau în câte rele a cazut si în câte greseli s-a rostogolit fara sa fie predat, dupa dreptate, duhurilor care l-au amagit ca sa-l prinda si sa-l duca la moarte, ci, cu îndelunga rabdare. Stapânul iubitor de oameni, trecând cu vedere greselile, l-a pastrat, asteptând întoarcerea lui; sa cugete iarasi ca, slujind de buna voie duhurilor rele prin patimi. El îl hranea, acoperindu-l si ocrotindu-l în tot chipul, iar la urma l-a calauzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii si i-a pus în inima dragostea de viata ascetica si l-a împuternicit sa paraseasca cu bucurie lumea si toata amagirea placerilor trupești, împodobindu-l cu schima îngereasca a rânduiei ascetice si pregatind lucrurile în asa fel, ca sa fie primit cu usurinta de sfintii barbati, în obstea fratiei. Iar cugetând la acestea cu buna constiinta, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umple de nadejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fara ca el sa fi facut vreun bine mai înainte? Caci oricine va cugeta asa: Daca fara sa fi facut eu nici un bine, ba chiar pacatuind mult înaintea Lui si în necuratiile trupului si în alte multe rautati, totusi nu mi-a facut dupa pacatele mele, nici nu mi-a întors dupa faradelegile mele, ci mi-a rânduit atâtea daruri si haruri spre mântuire, daca ma voi hotărî cu totul sa-l slujesc de aici înainte numai Lui prin vietuire curata si prin împlinirea virtutilor, de câte bunatati si daruri duhovnicesti nu

ma va învrednici, întarindu-ma, îndreptându-ma si calauzindu-ma spre tot lucrul bun? De aceea, cel ce se gândește totdeauna la aceasta si nu uita de binefacerile lui Dumnezeu se rusinează si se îndreaptă si se nevoieste spre toată virtutea bună si spre toată lucrarea dreptății, gata totdeauna să facă cu râvnă voia lui Dumnezeu. Până când ne mai rezemăm încă pe dreptatea parută a omului din afara, în lipsa adevăratei cunoștințe, si ne amăgim pe noi înșine cu îndeletnicirile din afara, vrând să placem oamenilor si vrând slavi, cinstiri si laude de la ei. Căci va veni desigur Cel ce descoperă cele ascunse ale întunericului si da la iveală sfaturile inimilor. Judecătorul care nu greșește si care nu se lasă rusinat de bogat, nici nu se milostiveste de sărac, care dă la o parte înfățișarea de din afara si scoate la arătare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii adevărați, care au viețuit potrivit cu cunoștința, în fața îngerilor si înaintea Tatălui Său, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefăcătorie si au arătat numai oamenilor o parută bună viețuire si s-au bizuit pe aceasta în desert, amăgindu-se nebuneste pe ei înșisi, îi va da pe fața înaintea Bisericii Sfinților si a toată oastea cerească, ca apoi să-i trimită rusinați cumplit în întunericul cel mai din afara, fecioarelor nebune, pentru că si acestea si-au pazit fecioria din afara a trupului, dat fiind că întru nimic n-au fost învinovățite în privința aceasta, ba au avut în parte si untdelemn în candelile lor, adică au fost partase si de oarecare virtuți si isprăvi din afara si de oarecare dureri. De aceea candelile lor au si ars până la o vreme. Dar din pricina negrijii, neștiinței si a trândăviei, n-au fost cu prevedere si n-au cunoscut cu de-amanuntul roii patimilor ascunse înăuntru si puse în lucrare de duhurile rele. Din aceasta pricina cugetarea lor a fost stricată de înrâuririle vrajmase, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Si așa au fost amăgite într-ascuns si biruite de pizma cea a tot rea, de ciuda care uraste binele, de vrajbă, de gâlceavă, de ură, de mânie, de amaraciune, de pomenirea raului, de fatarnicie, de furie, de mândrie, de slava desartă, de dorința de-a plăcea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândăvie, de poftă trupească ce trezește în gânduri voluptatea, de necredință, de lipsă de temere, de lasitate, de întristare, de împotrivire, de molesire, de somn, de înaltă părere de sine, de voința de-a se scuza, de îngâmfare, de laudărosenie, de nesaturate, de risipă, de zgârcenie, de deznădejdea care-i mai cumplită decât toate, si de celelalte miscări subtile ale pacatului. Ele socoteau că si lucrarea faptelor bune sau viețuirea cuvioasă se înfăptuiește cu puteri omenesti si de aceea cautau să culeagă laude de la oameni. Din aceasta pricina chiar dacă au fost partase de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava desartă si plăcerea de la oameni. Împartășindu-se si de alte patimi, ele au amestecat în purtările bune cugetele rele si trupesti. De aceea le-au făcut necurate si neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-te de bucuria Marelui si fiind lasate afara de nunta cerească. Căci cel ce calătorește după socoteala sa, fără cunoștința evanghelică si fără calauzirea cuiva, de multe se împiedică si cade în multe gropi si curse ale celui rău, mult ratacește si prin multe primejdii trece si nu știe la ce țintă va ajunge. Pentru că sunt destui care au trecut prin multe osteneli si nevointe si au răbdător pentru Dumnezeu rele patimiri si scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor si n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor au ramas desarte si fără rost. (*Marcu Ascetul*)²⁷

- Y Subțiază-ți deci trupul tânăr, o fiule, si îngreșă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte, iar mintea înnoiește-ți-o cu virtuțile mai înainte însirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngreșat cu felurite mâncări si cu bautura de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupesti, iar mintea lui e robita de fierberea poftelor rele, neputând să se împotrivescă plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sângelui pricinuieste împrăștierea duhului. Mai ales bautura de vin nici să n-o miroasă tinerețea, că nu cumva prin focul îndoit, nascut din lucrarea patimii dinauntru si din bautura de vin, turnată din afara, să i se înfierbânte peste măsură

placerea trupului si sa alunge de la sine placerea duhovniceasca a durerii nascuta din strapungerile inimii si sa aduca în ea întunecare si împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicesti, tineretea nici la saturarea de apa sa nu se gândeasca. Caci putinatatea apei ajuta foarte mult la sporirea cumpatarii. Dupa ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredintarea prin experienta. Caci acestea nu ti le rânduim si hotarâm fiindca vrem sa-ti punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te si sfatuindu-te cu dragoste, ti le dam ca pe o socotinta si cale buna de urmat spre sporirea în fecioria adevarata si în cumpatarea deplina, lasând la sloboda ta alegere sa faci ce vrei. (*Marcu Ascetul*)³⁴

- Y Sa vorbim acum putin si despre patima nerationala a mâniei, care pustieste, zapaceste si întuneca tot sufletul, si-l arata pe om asemenea fiarelor în vremea miscarii si lucrarii ei, mai ales pe cel ce aluneca lesne si repede spre ea. Patima aceasta se sprijina mai ales pe mândrie; prin ea se întareste si se face nebiruita. Caci pâna ce e udat copacul diavolesc al amaraciunii, al supararii si al mâniei, cu apa puturoasa a mândriei, înfloreste si înfrunzeste îmbelsugat si aduce mult rod al faradelegii. Iar cladirea celui rau în suflet nu poate fi doborâta, pâna ce are ca sprijin si întarire temelie mândriei. Daca vrei, asadar, sa se usuce în tine arborele faradelegii (adica patima amaraciunii, a mâniei si a supararii) si sa se faca neroditor, ca venind securea Duhului sa-l taie si sa-l arunce în foc cum zice Evanghelia, si sa-l scoata afara împreuna cu toata rautatea; si daca vrei sa se darâme si sa se surpe casa faradelegii, pe care cel rau o zideste cu viclesug în suflet (si o face aceasta adunând de fiecare data în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri si de cuvinte referitoare la cele materiale si ridicând în suflet o cladire a rautatii, careia îi pune ca sprijin si întarire gânduri de mândrie), sa ai smerenia Domnului neîncetat în inima. Sa te gândești cine a fost El si ce s-a facut pentru noi, si din ce înalțimi de lumina a dumnezeirii, - descoperita dupa putinta fiintelor de sus si slavita în ceruri de toata firea rationala a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătorilor, Stapâniilor, Heruvimilor si Serafimilor si a nenumitelor Puteri spirituale, ale caror nume n-au ajuns pâna la noi, dupa cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omeneasca s-a coborât, prin negrita Sa bunatate, asemanându-se întru toate noua, celor ce se așează în întunericul si în umbra mortii si au ajuns robi prin calcarea lui Adam fiind stapâniti de vrajmas prin lucrarea patimilor. Caci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricosata si stapâniti fiind de moartea nevazuta si vicleana, nu s-a rusinat de noi Stapânul întregii firi vazute si nevazute, ci umilindu-Se pe Sine si luând asupra Sa pe omul cazut sub patimile de ocară si sub osânda dumnezeiasca, „s-a facut întru toate asemenea noua, afara de pacat”, adica afara de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru pacatul neascultarii de catre hotărârea dumnezeiasca: moartea, osteneala, foamea, setea si cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi sa ne facem ceea ce este El; „Cuvântul trup s-a facut”, ca trupul sa se faca Cuvânt; „fiind bogat, s-a facut sarac pentru noi, ca noi sa ne îmbogățim cu saracia Lui”; s-a facut asemenea noua din multa iubire de oameni, ca noi sa ne facem asemenea Lui prin toata virtutea. Caci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoieste, prin harul si puterea Duhului; omul zidit cu adevarat dupa chipul si asemanarea lui Dumnezeu. Iar prin aceasta înnoire ajunge la masura dragostei desavârsite, care arunca afara frica, nemaiputând sa cada niciodata. Caci „dragostea niciodata nu cade”, fiindca „dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu si cine ramâne în dragoste, în Dumnezeu ramâne”. De aceasta masura s-au învrednicit Apostolii si cei ce s-au nevoit asemenea lor întru virtute si s-au înfatisat pe ei desavârsiti Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desavârsita, în toata viata lor. Gândește-te, asadar, totdeauna fara uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrita Sa iubire de oameni; adica la salasluirea în Maica lui Dumnezeu – Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nasterea din femeie, la cresterea treptata cu trupul, la ocari, la înjuraturi, la

batjocuri, la luarea în râs, la bârfiri, la biciuiri, la scuipari, la luarea în bataie de joc, la hlamida rosie, la cununa de spini, la osândirea lui de catre capetenii, la strigatul iudeilor celor faradelege si de acelasi neam cu El, împotriva lui: „Ia-L, ia-L, rastigneste-l!” la cruce, la piroane, la sulita, la adaparea cu otet si fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor care treceau si ziceau: „De esti Fiul lui Dumnezeu, pogoara-te de pe cruce si vom crede tie”, si la celelalte patimi, pe care le-a rabdat pentru noi: „la rastignire, la moarte, la asezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; la învierea din morti, la scoaterea din iad si din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înaltarea la ceruri, la sederea de-a dreapta Tatalui, la cinstea si la slava mai presus de toata începatoria, Stăpânirea si de tot numele ce se numeste, la închinarea ce o aduc toti îngerii Celui întâi nascut din morti, din pricina patimilor, dupa cuvântul Apostolului, care zice: „Aceasta sa se cugete în voi, ceea ce si în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu rapire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemanarea omului făcându-se si la înfatisare aflându-se ca omul; si s-a smerit pe Sine ascultator făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea si Dumnezeu L-a preaînaltat pe El si i-a daruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul sa se plece, al celor ceresti, al celor pamântesti si al celor dedesubt” , ...si urmatoarele. Iata la ce slava si înaltime L-au ridicat, dupa dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul facut om, pricinile mai înainte spuse.

Y Prin urmare, de vei pastra în inima ta fara uitare, cu dragoste si cu simtire, aceste amintiri, nu te va stapâni patima amaraciunii, a mâniei si a supararii. Caci temeliile patimii mândriei, fiind sapate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi, se va surpa usor si de la sine toata cladirea faradelegii, adica a *mâniei* si a *supararii*. Caci ce inima aspra si împietrita nu se va frânge de va avea necontenit în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia nascut pentru noi si amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunavoie pamânt, cenusa si pulbere de calcat de catre toti oamenii? Iar daca se va smeri si se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea sa stapâneasca asupra lui? Dar tot asa de vadit e ca *uitarea* acestor gânduri folositoare si de viata facatoare, si sora ei *lenea*, si ajutoarea si tovarasa lor *nestiinta*, care sunt patimile cele mai adânci si mai launtrice, mai greu de surprins si de îndreptat, care acopera si întuneca sufletul cu multa grija, fac sa se încuibeze si sa lucreze în el si celelalte patimi, întrucât sadesc nepasarea si alunga frica de pacate, caci odata ce sufletul e acoperit de *uitarea atotpacatoasa*, de *lenea stricacioasa* si de *nestiinta*, maica si doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipeste cu usurinta de tot ce se vede, se cugeta sau ce aude. De pilda de va vedea frumuseti de femeie, îndata se va rani de pofta trupestă. Si asa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patima si cu placere, zugravesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea întelesurilor si a gândului pacatos. Iar urmareea este ca întineaza mintea patimasa si nenorocita prin lucrarea duhurilor rele. (*Marcu Ascetul*)³

Y Trupul daca e gras si tânăr, sau plin de must, când e atârnat de amintiri cauta sa împlineasca cu patima cele cuprinse în ele, fiind împins de pofta, sau savârseste uneori necuratii în vis ori în somn. Caci chiar daca nu a avut cineva amestecate cu femeia la aratare si e socotit cast, feciorelnic si curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat si necumpatat; si pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge si nu se va tânguie, topindu-si trupul necontenit cu posturi, privegheri si rugaciunii, iar mintea lecuindu-si-o si îndreptându-si-o prin amintiri sfinte si prin meditarea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocainta cuvenita lui Dumnezeu, înaintea caruia a si cugetat si facut relele. Fiindca nu minte glasul care a zis: „Iar eu va zic voua: tot cel ce priveste la femeie spre a

o pofti pe ea a si preacurvit cu ea în inima sa”. De aceea e de folos tânărului sa nu se întâlnească, de e cu putinta, deloc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, sa vietuiască despartit chiar si de oameni, caci atunci poarta razboiul mai usor si îl cunoaste mai bine; mai ales daca va fi cu luare aminte la sine însusi si va petrece în cumpatare, cu putina bautura de apa, în priveghere multa si rugaciuni, si se va sili sa fie împreuna cu Parinti duhovnicesti încercati, lasându-se înțeleptit si calauzit de ei. (*Marcu Ascetul*)⁴

Y E primejdios lucru a fi cineva singur, fara martori, a se calauzi dupa voia sa si a convietui cu cei neîncercati în razboiul duhovnicesc. Unii ca acestia sunt mestesugirile pacatului si se tin bine ascunse; si felurite curse si-a întins vrajmasul pretutindeni. De aceea, daca e cu putinta, e bine sa te silesti si sa te straduiesti a fi sau a te întâlni neîncetat cu barbati cunoscatori. În felul acesta, desi nu ai tu însuti faclia adevaratei cunostinte, fiind înca nedesavârsit cu vârsta duhovnicească si prunc, dar însotindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întuneric, nu te vei primejdui de lanturi si de curse si nu vei cadea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întuneric si rapesc si ucid pe cei ce umbla în el fara faclia spirituala a cuvântului dumnezeiesc. (*Marcu Ascetul*)⁴⁶

Y Ținta cuvântului nostru este sa atraga atentia asupra celor trei uriasi puternici si tari ai celor de alt neam, pe care se reazema toata puterea protivnica a lui Holofern cel spiritual. Daca acestia vor fi rapusi si ucisi, toata puterea duhurilor necurate va slabi cu usurinta, pâna se va topi cu totul. Cei trei uriasi ai celui rau, care sunt socotiti ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: *nestiinta*, maica tuturor relelor; *uitarea*, sora împreuna lucratoare si slujitoare ei; si *nepasarea trândava*, care tese vesmântul si acoperamântul norului negru asezat peste suflet si care le sprijina pe amândoua, le întareste, le sustine si sadeste în sufletul cel fara grija raul înradacinat si statornic. Prin nepasarea trândava, prin uitare si prin nestiinta se întaresc si se maresc proptelele celorlalte patimi. Caci ajutându-se întreolalta si neputând sa fiinteze fara sa se sustina una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrajmasului si capetenii puternice ale celui rau. Prin ele se întareste si pe ele se reazema toata oastea duhurilor rautatii, ca sa-si poata duce la împlinire planurile. Fara ele nu se pot sustine nici cele mai-nainte spuse. De vrei, asadar, sa dobândești biruinta împotriva patimilor mai-nainte pomenite si sa pui pe fuga usor multimea vrajmasilor spirituali de alt neam, aduna-le în tine însuti prin rugaciune si prin ajutorul lui Dumnezeu. Patrundând astfel în adâncurile inimii, cauta urma acestor trei uriasi puternici ai diavolului, adica a *uitarii*, *nepasarii trândave* si a *nestiintei* care sunt propteaua dusmanilor spirituali de alt neam si pe sub care, furisându-se celelalte patimi ale rautatii, lucreaza, vietuiesc si prind putere în inimile celor iubitori de placere si în sufletele neînvatate. Si prin multa atentie si supraveghere a mintii, folosindu-te si de ajutorul de sus, vei afla relele necunoscute celorlalti si socotite ca nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricacioase decât celelalte. Iar prin armele dreptatii, care sunt contrare lor, adica prin amintirea cea buna, care-i pricina tuturor bunatatilor, prin cunostinta luminata, prin care sufletul, priveghind, alunga de la sine întunericul nestiintei, si prin râvna cea buna, care îndruma si zoreste sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugaciune si cerere, vitejeste si barbateste pe cei trei uriasi mai sus pomeniti ai vrajmasilor spirituali. Prin amintirea cea prea buna, cea dupa Dumnezeu, socotim totdeauna „câte sunt adevarate, câte sunt de cinste, câte sunt de drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie ca e virtute, fie ca e lauda”, vei alunga de la tine uitarea atotpacatoasa; prin cunostinta luminata si cereasca vei nimici *nestiinta* pierzatoare a întunericului; iar prin râvna atotvirtuoasa si prea buna, vei scoate afara *nepasarea trândava*, care lucreaza în suflet pacatul necredintei în Dumnezeu, înradacinata acolo. De vei câștiga virtuti, nu prin simpla vointa a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu si cu

conlucrarea Duhului Sfânt, prin multa atentie si rugaciune, vei putea sa te izbavesti de cei trei uriasi mai-nainte pomeniti ai celui viclean. Caci armonia cunostintei adevarate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu si cu râvna cea buna, când va fi silita sa staruie în suflet, prin harul lucrator si va fi pazita cu grija, va sterge din el urmele uitarii, ale nescietii si ale nepasarii trândave si le va reduce la nefiinta, iar pe urma va împarati în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos. *(Marcu Ascetul)*²⁷

Cuviosul Maxim Cavescolivitul

Sunt multe viziuni care sunt amagiri, dar altele sunt semnele amagirii si altele ale harului. Astfel, duhul amagirii, când se apropie de om, îi zapaceste mintea si o salbaticeste; îi face inima aspra si o întuneca; îi pricinuieste frica, temere si mândrie; îi înaspreste ochii, îi tulbura creierul, îi înfioara tot trupul; îi isca prin nalucire, în fata ochilor o lumina care nu straluceste si nu e curata, ci rosie; îi scoate mintea din frâu si o îndraceste; îl misca sa spuna cu gura cuvinte necuviincioase si hulitoare. Si cel ce vede acest duh al amagirii de multe ori, se mânie si se umple de furie. El nu cunoaste deloc smerenia nici plânsul si lacrima adevarata, ci totdeauna se lauda cu bunatatile lui; este plin de slava desarta si fara înfrânare si temere de Dumnezeu si totdeauna este stapânit de patimi. Iar la urma de tot îsi iese cu totul din minti si vine la pierzania deplina. Fie ca Domnul sa ne izbaveasca de aceasta amagire.

Semnele harului sunt acestea: când vine la om harul Preasfântului Duh, îi aduna mintea si-l face sa fie cu luare aminte si smerit, îi aduce aminte de moarte, de pacatele lui, de judecata viitoare si de osânda vesnica; îi face sufletul de se frânge usor, de plânge si se tânguiește; îi face ochii linistiti si plini de lacrimi. Si cu cât se apropie mai mult de suflet, cu atât îl mângâie mai tare prin sfintele patimi ale domnului nostru Iisus Hristos si prin nemarginita Lui iubire de oameni si-ii prilejuieste mintii vederi înalte si adevarate:

- Υ Cu privire la puterea cea necuprinsa a lui Dumnezeu, care cu un singur cuvânt le-a adus pe toate din nefiinta la fiinta;
- Υ Cu privire la puterea nemarginita, care singura cârmuieste si are grija de toate;
- Υ Cu privire la necuprinsul Sfintei Treimi si la noianul de nestrobatut al fiintei dumnezeiesti si la celelalte.

Atunci mintea omului parca este rapita de acea lumina si luminata de lumina cunostintei dumnezeiesti. Inima i se face senina si blânda si da la iveala roadele Sfântului Duh: bucuria, pacea, îndelunga rabdare, bunatatea, compatimirea, iubirea, smerenia si celelalte. Sufletul lui primeste astfel o bucurie de negrait.

Maxim Marturisitorul

- Υ Omul fiind facut la început de Dumnezeu si asezat fiind în Rai, a calcat porunca si prin aceasta a cazut în stricaciunea mortii. Pe urma, fiind cârmuit prin Providenta felurita a lui Dumnezeu generatie dupa generatie, a staruit totusi sa sporeasca în rau, fiind dus de feluritele patimi ale

trupului, pâna la deznadejdea de viata. Din aceasta pricina Fiul cel unul nascut al lui Dumnezeu, Cuvântul cel mai dinainte de veci, care este Dumnezeu Tatal, izvorul vietii si al nemuririi, ni s-a aratat noua celor ce sedeam în întunericul si în umbra mortii. Întrupându-se din Duhul Sfânt si din Fecioara Maria, ne-a aratat chipul unei vietuiri de forma dumnezeiasca.

- Y Domnul a spus dupa înviere Apostolilor: „mergând învatati toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatalui si al Fiului si al Sfântului Duh, învatându-i sa pazeasca toate câte v-am poruncit voua”. Prin urmare tot omul, care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeiesti si de viata facatoare, trebuie sa tina toate câte a poruncit Domnul. Din aceasta pricina Domnul a împreunat pazirea tuturor poruncilor cu dreapta credinta, stiind ca nu e cu putinta sa-i aduca omului mântuirea numai una dintre ele, despartita de celelalte. De aceea si David, având credinta cea dreapta, a zic catre Dumnezeu: „Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toata calea cea nedreapta am urât-o”. Caci toate poruncile Domnului ni s-au daruit noua împotriva a toata calea cea nedreapta. De vom nesocoti asadar fie si numai una, ni se va deschide îndata calea pacatului, opusa ei.
- Y Nimeni din cei robiti de materia lumii nu poate sa imite pe Domnul. Dar cei ce pot zice: „lata noi am lasat toate si am urmat Ție”, acestia primesc puterea sa-L imite pe El si sa îplineasca toate poruncile Lui. Zice fratele: Toata puterea? Raspunse batrânul: Auzi-L pe El zicând: „lata v-am dat voua puterea sa calcati peste serpi si scorpii si peste toata puterea vrajmasului; si nimic nu va va vatama pe voi”. Aceasta putere si stapânire primind-o, Pavel zice: „Faceti-va urmasii mei precum si eu al lui Hristos”. Sau iarasi: „Nu este acum osânda asupra celor ce sunt în Hristos, care nu umbla dupa trup, ci dupa duh”. Sau iarasi: „Iar de sunt ai lui Hristos, au rastignit trupul împreuna cu patimile si cu poftetele lui”. Si iarasi: „Mie lumea mi s-a rastignit, ca si eu lumii”. Despre aceasta stapânire si ajutor proorocind David a zis: „Cel ce locuieste întru ajutorul Celui Preaînalt se va odihni sub acoperământul Dumnezeului cerului. Si va zice Domnul: ajutorul meu esti si scaparea mea, Dumnezeul meu, si întru El voi nadajdui”. Iar putin dupa aceea: „Peste aspida si vasilisc vei pasi si vei calca peste leu si balaur, caci va porunci îngerilor Sai pentru tine, ca sa te pazeasca pe tine în toate cararile tale”. Iar cei ce se lipesc de trup si iubesc materia lumii, asculta, ce aud de la Acela: „Cel ce iubeste pe tatal sau, sau pe mama sa, mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine!” Iar dupa putin: „Cel ce nu ia crucea sa ca sa-mi urmeze Mie nu este vrednic de Mine”. Si: „Cel ce nu se va lepada de toate avutiile sale nu poate sa îmi fie ucenic”. Asadar cel ce vrea sa se faca ucenicul Lui si sa se afle vrednic de El si sa primeasca de la El putere împotriva duhurilor rautatii se desface de toata legatura trupezasca si se goleste de toata împatimirea dupa cele materiale si asa ia lupta cu vrajmasii nevazuti pentru poruncile Lui, precum însusi Domnul ni S-a facut pe Sine pilda, ispitit fiind în pustie de catre capetenia lor, iar dupa ce a venit în lume, de catre cei stapâniti de acela.
- Y De aceea as vrea sa aud un cuvânt scurt ca, tinându-ma de el, sa ma mântuiesc prin el. Si a raspuns batrânul: Cu toate ca sunt multe, frate, ele sunt cuprinse într-un singur cuvânt: „Sa iubesti pe Domnul Dumnezeu tau din toata puterea ta si din tot cugetul tau; si pe aproapele tau ca pe tine însuti”. Cel ce se straduieste sa tina acest cuvânt împlineste toate poruncile. Dar cel ce nu s-a desfacut, precum s-a zis mai-nainte, de împatimirea dupa cele materiale, nu poate sa iubeasca cu adevarat, nici pe Dumnezeu, nici pe aproapele. caci este cu neputinta ca cineva sa se lipeasca si de cele materiale si sa iubeasca si pe Dumnezeu. aceasta este ceea ce zice Domnul: „Nimeni nu poate sa slujeasca la doi Domni!” Sau: „Nimeni nu poate sa slujeasca lui

Dumnezeu si lui Mamona". Caci în masura în care mintea noastra se alipeste de lucrurile lumii, e robita de ele si nesocoteste porunca lui Dumnezeu, calcând-o.

- Y Si zise fratele: Iata, Parinte, eu am lasat toate, familie, avutie, desfatari si slava lumii, si nu mai am nimic în viata decât trupul. Dar pe fratele care ma uraste si ma ocoleste nu-l pot iubi, desi ma silesc în fapt sa nu rasplatesc raul cu rau. Spune-mi deci ce trebuie sa fac, ca sa pot sa-l iubesc din inima, chiar daca ma necajeste si-mi întinde tot felul de curse. Raspunse batrânul: Este cu neputinta sa iubeasca cineva pe cel ce-l necajeste, chiar daca se arata a se fi lepadat de materia lumii, daca nu cunoaste cu adevarat scopul Domnului. Iar daca din darul Domnului va putea sa-l cunoasca si se va sili sa umble potrivit cu el, va putea sa iubeasca din inima pe cel ce-l uraste si-l necajeste, precum si Apostolii, cunoscându-l, l-au iubit.
- Y Stiind asadar Domnul ca toata legea si prorocii atârna în aceste doua porunci ale legii: „Sa iubesti pe Domnul Dumnezeul tau din toata inima ta si pe aproapele tau ca pe tine însuti”, s-a grabit sa le pazeasca întocmai ca un om de la început pâna la sfârșit. Dar diavolul, care a amagit de la început pe om si avea de aceea stapânirea mortii, vazându-L marturisit la botez de Tatal si primind ca om pe Duhul înrudit din ceruri si mergând în pustie ca sa fie ispitit de el, a pornit împotriva Lui tot razboiul, doar va putea cumva sa-L faca si pe El sa puna materia lumii mai presus de iubirea lui Dumnezeu. Stiind prin urmare diavolul ca trei sunt lucrurile în jurul carora se învârteste tot ce-i omenesc, adica mâncarile, avutia si slava, prin care a pravalit totdeauna pe om în prapastia pierzarii, cu aceste trei l-a ispitit si pe El în pustie. Dar Domnul nostru, aratându-se mai presus ca ele, a poruncit diavolului sa plece îndarat.
- Y Diavolul îndemna pe nelegiuitii Farisei si Carturari la feluritele mestesugiri împotriva Lui, ca neputând rabda încercarile, cum credea el, sa înceapa a urî pe cei ce-i întindeau viclenii si asa sa-si ajunga ticalosul scopul lui, facându-L sa calce porunca iubirii de-aproapelui. Dar Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile lui, nu a urât pe Fariseii pusi la lucru de el (caci cum ar fi facut-o, fiind prin fire bun?), ci prin iubirea fata de ei, batea pe cel ce lucra prin ei, iar pe cei purtati de el nu înceta sa-i sfatuiasca, sa-i mustre, sa-i osândeasca, sa-i plânga ca pe unii ce puteau sa nu se lase purtati de el, ci rabdau de bunavoie sa fie purtati din pricina nepasarii. Blestemat de ei se purta cu îndelunga rabdare, patimind se arata îngaduitor si le arata toate faptele iubirii. Iar pe cel ce lucra prin ei îl batea cu iubirea de oameni fata de cei purtati de el. O, minunat razboi! În loc de ura arata iubirea si rapune pe tatal rautatii prin bunatate. În acest scop, rabdând atâtea rele de la ei, sau mai adevarat vorbind pentru ei, s-a straduit pâna la moarte în chip omenesc pentru porunca iubirii si, dobândind biruinta deplina împotriva diavolului, a primit cununa învierii pentru noi. Astfel noul Adam a înnoit pe cel vechi. Acestea este ceea ce zice dumnezeiescul Apostol: „Aceasta sa o cugetati întru voi, ceea ce si în Hristos Iisus...” s.a.m.d. Acesta a fost asadar scopul Domnului, ca pe de o parte sa asculte de Tatal pâna la moarte, ca un om, pentru noi, pazind porunca iubirii, iar pe de alta sa biruiasca pe diavol, patimind de la el, prin Carturarii si Fariseii pusi la lucru de el. Astfel prin faptul ca s-a lasat de bunavoie învins, a învins pe cel ce nadajduia sa-L învinga, si a scapat lumea de stapânirea lui. În felul acesta „Hristos a fost rastignit din neputinta”, neputinta prin care a omorât moartea si „a surpat pe cel ce avea stapânirea mortii”, în telul acesta era si Pavel slab prin el însusi si „se lauda întru neputintele, ca sa se salasluiasca în el puterea lui Hristos”. Cunoscând chipul acestei biruinte, el zicea scriind Efesenilor: „nu este lupta noastra împotriva sângelui si a trupului, ci împotriva începatoriilor, stapâniiilor ... s. a. m. d. „ Si le porunceste „sa îmbrace platosa dreptatii, coiful nadejdii, pavaza credintei si sabia Duhului”, ca cei ce poarta

razboiul cu vrajmasii nevazuti sa poata atinge toate sagetile cele aprinse ale vicleanului. Aratând cu fapta chipul razboirii zice: „Eu deci asa alerg si nu orbeste. Asa ma lupt, nu batând vazduhul, ci strunesc si supun trupul meu, ca nu cumva vestind altora, eu însumi sa ajung de lepadat”. Si iarasi: „Pâna în ceasul de fata, flamânzim si însetosam, goi umblam si primim batai”. Sau iarasi: „În osteneala si în munca, în privegheri prin adesea, în frig si dezbracati, lasând la o parte cele din afara”. Astfel lupta împotriva dracilor, care lucreaza în trup placerile, alungându-i prin neputinta trupului sau. El ne arata însa prin fapte si chipul biruintei împotriva dracilor care lupta ca sa aduca pe credinciosi la ura si de aceea stârnesc împotriva lor pe oamenii mai nebagatori de seama, ca ispititi fiind prin acestia, sa-i urasca si sa calce porunca iubirii. Zice asadar Apostolul: „Ocarâti fiind, binecuvântam; prigoniti noi rabdam; huliti, noi mângâiem; ca niste lepadaturi ale lumii ne-am facut, ca gunoiul tuturor pâna astazi”. Dracii au pus la cale ocarârea, huirea si prigonirea lui, ca sa-l miste la ura celui ce-l ocaraste, îl huleste si-l prigoneste, având ca scop sa-l faca sa calce porunca iubirii. Iar Apostolul, cunoscând gândurile lor, binecuvânta pe cei ce-l ocarau, rabda pe cei ce-l prigoneau si mângâia pe cei ce-l huleau, ca sa departeze pe dracii care lucrau acestea si sa se uneasca cu bunul Dumnezeu. Iar pe dracii care lucrau acestea îi batea prin acest chip al luptei, biruind pururi raul prin bine, dupa asemanarea Mântuitorului. Astfel a slobozit toata lumea de sub puterea dracilor si a unit-o cu Dumnezeu el si ceilalti Apostoli, biruind prin înfrângerea lor pe cei ce nadajduiau sa învinga. Daca deci si tu, frate, vei urmari acest scop, vei putea sa iubesti pe cei ce te urasc. Iar de nu, este cu neputinta.

Y Dar te rog, Parinte, sa-mi spui cum pot sa dobândesc trezvia atentiei? Si raspunse batrânul: Negrija totala de cele pamântesti si ocuparea neîntrerupta cu Sfânta Scriptura aduce sufletul la frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu aduce trezvia atentiei. Atunci sufletul începe sa vada pe dracii care îl razboiesc prin gânduri si începe sa se apere. Despre aceasta a zis David: „Si a strabatut ochiul meu în vrajmasii mei”. Spre aceasta fapta îndemnând si Petru, corifeul Apostolilor, pe ucenici, le-a zis: „Fiti treji, privegheati, ca potrivnicul vostru, diavolul, umbla racnind ca un leu, cautând pe cine sa înghita; caruia stati-i împotriva, vârtosi în credinta”. De asemenea Domnul ne spune: „Privegheati si va rugati, ca sa nu intrati în ispita”. Eclesiastul înca zice: „Daca se va urca peste tine duhul stapânitorului, sa nu-ti parasesi locul tau”. Iar locul mintii este virtutea, cunostinta si frica lui Dumnezeu. Minunatul Apostol, luptând cu mare trezvie si vitejie, zice: „Umblând în trup, nu ne ostim trupest. Caci armele cu care luptam nu sunt trupesti, ci puternice înaintea lui Dumnezeu ca sa darâme întariturile; noi surpam cugetarile si orice înaltare care se ridica împotriva cunostintei lui Dumnezeu, si tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos; si gata suntem sa pedepsim orice neascultare”. Daca asadar vei imita si tu pe sfinti si desfăcându-te de toate vei sluji cu osteneala numai lui Dumnezeu, vei dobândi trezvia atentiei.

Y Parinte, spune-mi ce însemneaza a avea îndelunga rabdare? Si raspunse batrânul: A sta neclintit în împrejurari aspre si a rabda relele; a astepta sfârșitul încercarii si a nu da drumul iutimii la întâmplare, a nu vorbi cuvânt neînțelept, nici a gândi ceva din cele ce nu se cuvin unui închinător al lui Dumnezeu. Caci zice Scriptura: „Pâna la o vreme va rabda cel cu îndelunga rabdare si pe urma i se va rasplati lui cu bucurie; pâna la o vreme va ascunde cuvintele lui, si buzele multora vor spune înțelepciunea lui.” Acestea sunt semnele îndelungii rabdari. Dar nu numai acestea, ci propriu îndelungii rabdari mai este si a se socoti pe sine pricina încercarii. Si poate ca asa si este de fapt. Fiindca multe dintre cele ce ni se întâmpla, ni se întâmpla spre

îndrumarea noastră sau spre stingerea pacatelor trecute, sau spre îndreptarea neatenției prezente, sau spre ocolirea pacatelor viitoare. Cel ce socotește asadar că pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se razvrătește când e lovit, mai ales dacă e conștient de pacatul său, nici nu învinovătește pe acela prin care i-a venit încercarea, căci fie prin acela fie prin altul, și a avut să bea paharul judecatilor dumnezeiești. Că el privește spre Dumnezeu și-l mulțumeste Lui care a îngăduit încercarea, și se învinovătește pe sine și primește certarea cu inimă bună, purtându-se ca David cu Semei, sau ca Iov cu soția sa. Nebunul însă roagă pe Dumnezeu să-l miluiască; dar mila nu o primește, fiindcă nu a venit precum a voit el, ci precum doftorul sufletelor socotit că e de folos. Și de aceea se face nepăsător și se tulbură și uneori se razboiește aprins cu drăcii, alături hulește pe Dumnezeu; astfel arătându-se nemulțumit, nu primește decât băta.

- Υ Căci plăcerea și saturarea de mâncări și băuturi încălzește stomacul și aprinde dorința spre poftă de rusine, împingând întreg animalul spre amestecare nelegiuită. Acesta nu mai este atunci decât ochi nerușinați, mână desfrânată, limba vorbitoare de lucruri care nu desfătă auzul, ureche care primește cuvinte desarte, minte disprețuitoare de Dumnezeu și suflet care desfrânează cu înțelegerea și stârnește trupul spre fapta neîngăduită.
- Υ Si zise fratele: Dar cum poate mintea să se roage neîncetat? Căci cântând și cetind, întâlnindu-ne mai mulți și slujind, o tragem spre multe gânduri și vederi. Și răspunse bătrânul: Dumnezeiasca Scriptură nu poruncește nimic din cele cu neputință, căci și Apostolul cânta, cetea și slujea și totuși se ruga neîncetat. Rugăciunea neîntreruptă stă în a avea mintea alipită de Dumnezeu cu evlavie multă și cu dor și a atârna pururi cu nădejdea de El și a te încrede în El în toate, orice ai face și ți s-ar întâmpla. Aflându-se în această dispoziție, Apostolul zicea: „Cine ne va desparti pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul sau strâmtorarea?”... s. a. m. d. Și după puțin: „Sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii”. Sau iarăși: „În toate obișduiti, dar nu striviti, în mare cumpană, dar nu deznădăjduiti, prigoniti, dar nu napăstuiți, trântiti jos, dar nu nimiciți. Totdeauna purtam în trup moartea Domnului Iisus, ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru muritor”. În astfel de dispoziție aflându-se Apostolul, neîncetat se ruga. Căci în toate cele ce făcea și i se întâmpla, atârna cu nădejdea de Dumnezeu. De aceea toți Sfinții când se aflau în necazuri se rugau neîncetat, ca să dobândească aptitudinea dragostei. Și de aceea zicea Apostolul: „Deci cu dulceața mă voi lauda întru neputințele mele, ca să locuiesc întru mine puterea lui Hristos”. Iar puțin mai departe: „Când sunt slab, atunci sunt tare”. Dar vai nouă, netrebnicilor, că am parasit calea Sfinților Părinți și de aceea suntem pustii de orice rod duhovnicesc.
- Υ Cel ce iubeste pe Dumnezeu pretuiește cunostința Lui mai mult decât toate cele făcute de El și staruiește pe lângă ea neîncetat cu mare dor.
- Υ Dacă viața minții este lumina cunostinței, iar aceea e născută de dragostea către Dumnezeu, bine s-a zis că nimic nu este mai mare decât dragostea dumnezeiască.
- Υ Cel ce își păstrează trupul nesupus plăcerii și sanatos îl are împreună slujitor spre lucrarea celor bune.
- Υ Cel ce fuge de toate poftele lumesti se așază pe sine mai presus de toată întristarea lumească.
- Υ Dragostea se face cunoscută nu numai prin dăruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu și prin slujirea trupeză.

- Y Cel ce s-a lepadat cu adevarat de lucrurile lumii si slujeste nefatarnic aproapelui prin iubire se slobozeste degraba de orice patima si se face partas de iubirea si cunostinta dumnezeiasca.
- Y Când vei fi ocarât de cineva, sau dispretuit în vreo privinta oarecare, fii cu luare aminte dinspre gândurile mâniei, ca nu cumva, despartindu-te de dragoste din pricina supararii, sa te asezi în tinutul urii.
- Y Când vei suferi pentru vreo ocară sau necinste, sa stii ca te alegi cu un folos. Caci prin ocară e alungata de la tine slava desarta.
- Y Nepatimirea este o stare pasnica a sufletului, care face ca sufletul sa se miste cu anevoie spre rautate.
- Y Roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toata inima, a rabda îndelung, a fi cu îngaduinta si a folosi lucrurile cu dreapta judecata.
- Y Cel ce iubeste pe Dumnezeu nu întristeaza pe nimeni si nu se întristeaza pentru cele vremelnice. Întristeaza si se întristeaza însă cu singura întristare mântuitoare, cu care si fericitul Pavel s-a întristat si a întristat pe Corinteni.
- Y „Iar Eu zic voua: sa nu stati împotriva celui rau, ci celui ce te va lovi peste obrazul drept, întoarce-i si pe celalalt; si celui ce vrea sa se judece cu tine ca sa-ti ia haina, lasa-i lui si camasa; si celui ce te sileste sa mergi cu el o stadie, mergi cu el doua” de ce? Ca pe tine sa te pazeasca nemânios, netulburat si neîntristat, iar pe acela sa-l îndrepteze prin rabdarea ta, si pe amândoi sa va aduca, ca un Bun, sub jugul dragostei.
- Y Lucrurile fata de care am simtit vreodata vreo patima ne fac sa le purtam dupa aceea închipuirile patimase. Cel ce a biruit asadar închipuirile patimase dispretuieste desigur si lucrurile ale caror închipuiri le purta. Caci lupta cu amintirile e cu atât mai anevoioasa, ca lupta cu lucrurile însesi, cu cât este mai usoara pacatuirea cu cugetul, ca cea cu fapta.
- Y Mai anevoie de biruit sunt patimile iutimii decât ale partii poftitoare. De aceea a si dat Domnul, ca o doctorie mai tare împotriva ei, porunca dragostei.
- Y Toate patimile tin sau numai de iutimea sufletului, sau numai de partea poftitoare a lui, sau de cea rationala, cum e uitarea sau nestiinta. Dar moleseala, facându-se stapâna peste toate puterile patimile. De aceea este si cea mai grea dintre toate celelalte patimi. Bine zice asadar Domnul, când da doctoria împotriva ei: „întru rabdarea voastra veti dobândi sufletele voastre”.
- Y Sa nu lovesti vreodata pe vreunul dintre frati, mai ales fara pricina si fara judecata, ca nu cumva, nerabdând jignirea, sa plece si sa nu mai scapi niciodata de mustrarea constiintei, aducându-ti pururea întristare în vremea rugaciunii si rapindu-ti mintea de la dumnezeiasca îndraznire.
- Y Smerenia si reaua patimire slobozesc pe om de tot pacatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului. Aceasta se arata facând-o si fericitul David, când se roaga lui Dumnezeu zicând: „Priveste la smerenia mea si la osteneala mea, si iarta poate pacatele mele”.
- Y Prin porunci Domnul face nepatimasi pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeiestile dogme le daruieste luminarea cunostintei.

- Υ Mai întâi amintirea aduce gândul simplu în minte; acesta zăbovind, se stârnește patima. Aceasta, la rândul ei, nefiind scoasă afară, încovoie mintea la învoire; întâmplându-se aceasta, se ajunge, în sfârșit, la pacatul cu fapta. Prea înțeleptul Apostol, scriind către cei din neamuri, poruncește asadar ca mai întâi să despartim rezultatul pacatului, apoi, pasind pe rând spre început, să sfârșim cu pricina pacatului. Iar pricina este, cum s-a zis mai înainte, lăcomia, care naște și face să crească patima. Și socot ca aici este aratăta lăcomia pânteceului, care este mama și doica curviei. Căci lăcomia nu este rea numai când se îndreaptă spre avuție, ci și când se îndreaptă spre mâncări, precum și înfrânarea nu e bună numai când se ține de la mâncări, ci și când se ține de la avuție.
- Υ Dacă mintea e curată când primește înțeleșurile lucrurilor, acestea o stârnesc spre contemplarea duhovnicească a lor. Dar dacă din trândăvie s-a făcut necurată, rămâne simplu la înțeleșuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le prefăce în gânduri spurcate și viclene.
- Υ Când sufletul începe să-și simtă sănătatea proprie, începe să vadă și nălucirile din visuri că niste lucruri deșarte ce nu-l mai tulbură.
- Υ Mare lucru este să nu fii cuprins de patima fătă de lucruri. Dar cu mult mai mare este să rămâi fără patima și fătă de nălucirile lor. Căci războiul dracilor împotriva noastră prin gânduri e mai cumplit ca războiul cel prin lucruri.
- Υ Cel ce a dobândit virtuțile și s-a îmbogățit în cunoștință, privind de aici înainte lucrurile în chip natural, pe toate le face și le spune după dreapta judecată, nealunecând nicidecum de la aceasta. Căci după cum întrebuintăm lucrurile cu dreapta judecată sau fără judecată, devenim virtușosi sau răi.
- Υ Prin împlinirea poruncilor, mintea se dezbracă de patimi; prin contemplarea duhovnicească a celor văzute, se dezbracă și de înțeleșurile patimiste ale lucrurilor. În sfârșit, prin cunoașterea celor nevăzute, leapădă și contemplarea celor văzute. Iar de acestea se dezbracă prin cunoștință Sfântei Treimi.
- Υ Precum soarele, răsărind și luminând lumea, se arată și pe sine și arată și lucrurile luminate de El, tot așa și Soarele dreptății, răsărind minții curate, se arată și pe sine, dar arată și rațiunile tuturor celor ce au fost făcute sau vor fi făcute de El.
- Υ Semnul celei mai depline neapătimiri stă în aceea că totdeauna se urcă la inimă numai înțeleșurile simple ale lucrurilor, fie în vremea de veghe a trupului, fie în vreme de somn.
- Υ Nu ajunge făptuirea morală pentru a se slobozi mintea cu desăvârșire de patimi, ca să poată să se roage neîmprăștiat, dacă nu vin în ea unele după altele contemplațiile duhovnicești. Căci aceea slobozește mintea numai de neînfrânare și de ură, pe când contemplațiile duhovnicești o izbăvesc și de uitare și de neștiință. Și numai așa va putea să se roage cum trebuie.
- Υ Dacă pe unii îi urăști, pe alții nici nu-i iubești nici nu-i urăști, pe alții iarăși îi iubești dar potrivit, și în sfârșit pe alții îi iubești foarte tare, din aceasta neegalitate cunoaște că ești departe de dragostea desăvârșită, care cere să iubești pe tot omul dimpotrivă.
- Υ „Fugi de rău și fă binele”, adică războiești pe vrăjmas ca să-ți micșorezi patimile, apoi ții-te treaz ca să nu crească. Și iarăși: luptă ca să dobândești virtuțile, și după aceea ții-te treaz, ca să le păstrezi. Aceasta înseamnă a lucra și a păstra.

- Υ Cei ce ne ispitesc cu îngăduinta lui Dumnezeu, sau încalzesc partea poftitoare, sau tulbura iutimea, sau întuneca partea rationala, sau înveselesc trupul în dureri, sau ne jefuiesc de cele trupești.
- Υ Dracii sau ne ispitesc prin ei însisi, sau înarmeaza împotriva noastră pe cei ce nu se tem de Domnul. Prin ei însisi ne ispitesc când vietuim despartiti de oameni, ca pe Domnul în pustie; prin oameni, când ne aflam împreuna cu oamenii, ca pe Domnul prin Farisei. Dar noi, cautând la Cel ce ne este pilda, sa-i respingem din amândoua partile.
- Υ Când începe mintea sa înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci si dracul hulirii începe sa o ispiteasca, si-i sopteste astfel de gânduri, pe care nu le poate nascoci nici un om, ci numai diavolul, tatal lor. Iar aceasta o face pentru ca pizmuieste pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca aceasta, venind la deznadejde, pentru ca a cugetat unele ca acestea, sa nu mai îndrazneasca sa se avânte catre Dumnezeu prin rugaciunea obisnuita. Dar cu nici un folos nu se alege din aceasta ticalosul pentru scopul sau, ci si mai tari ne face. Caci razboiti fiind de el si razboindu-ne împotriva lui, ne aflam mai cercati si mai adevarati în dragostea lui Dumnezeu „Iar sabia lui va intra în inima lui si sagetile lui se vor zdrobi”.
- Υ Sau iarasi pacatosenia este o judecata gresita cu privire la întelesurile lucrurilor, careia îi urmeaza reaua întrebuintare a lucrurilor (abuzul de lucruri). De pilda când e vorba de femeie, judecata dreapta cu privire la împreunare trebuie sa vada scopul ei în nasterea de prunci. Deci cel ce urmareste placerea greseste în judecata, socotind ceea ce nu e bine ca bine. Asadar unul ca acesta face rea întrebuintare (abuzeaza) de femeie, împreunându-se cu ea. Tot asa este cu celelalte lucruri si întelesuri.
- Υ Când dracii scot mintea ta din neprihanire, învaluind-o în gânduri de curvie, striga cu lacrimi catre Domnul: „Scotându-ma afara, acum m-au înconjurat”. Facând asa, vei fi mântuit.
- Υ Apasator este dracul curviei si napraznic navaleste asupra celor ce lupta împotriva patimii, mai ales când nu sunt cu bagare de seama la felul de hrana si în întâlnirile cu femeile. Furând pe nebagate de seama mintea prin vraja placerii, pe urma navaleste prin amintire asupra isihastului, aprinzându-i trupul si înfatisând mintii felurite forme, îndemnându-l astfel sa consimta la pacat. Daca nu vrei sa zaboveasca acestea în tine, apuca-te de post, de osteneala, de priveghere si de buna isihie unita cu rugaciune staruitoare.
- Υ Slujba de diacon împlineste cel ce-si gateste mintea pentru luptele sfinte si departeaza cugetarile patimase de la ea; slujba de preot cel ce o lumineaza spre cunoasterea lucrurilor si alunga cunostinta mincinoasa; iar slujba de episcop cel ce o desavârseste prin sfântul Mir al cunostintei sfinte si închinatelor Treimi.
- Υ Vrând sa cunosti pe Dumnezeu, sa nu cauti ratiunile din El (caci nu le va afla vreo minte omeneasca), dar nici pe ale altei existente de dupa Dumnezeu, ci cerceteaza-le pe cele din jurul Lui, atât cât se poate; de pilda pe cele privitoare la vesnicie, nemarginire si nehotarnicie, la bunatate si înțelepciune, ca si pe cele privitoare la puterea creatoare proniatoare si judecatoare a fapturilor. Caci acela este între oameni mare teolog care afla ratiunile acestora întrucâtva.
- Υ Dracii iau prilejurile de-a stârni în noi gândurile patimase din patimile aflatoare în suflet. Pe urma, razboindu-ne mintea prin aceste gânduri, o silesc la consimtirea cu pacatul. Astfel biruitor fiind, o duc la pacatul cu cugetul. Iar acest pacat savârșindu-se, o duc în sfârșit, ca pe o

roaba, la fapta. Dupa aceasta cei ce au pustiit sufletul prin gânduri se departeaza împreuna cu ele si ramâne în minte numai idolul pacatului, despre care zice Domnul: „Când veti vedea urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt, cel ce ceteste sa înțeleaga” ca loc sfânt si biserica a lui Dumnezeu este mintea omului în care dracii, dupa ce au pustiit sufletul prin gânduri patimase, au asezat idolul pacatului. Iar ca acestea s-au petrecut si istoriceste, cred ca nu se va îndoi nici unul dintre cei ce au cetit cartile lui Iosif. Unii însa zic ca acestea se vor întâmpla si pe timpul lui Antihrist.

- Y Trei sunt iarasi cele ce ne misca spre cele rele: Patimile, dracii si hotarârea cea rea. Patimile, atunci când dorim vreun lucru împotriva ratiunii, de pilda mâncare fara vreme si fara trebuinta, femeie fara scopul nasterii de prunci, sau nelegitima; sau iarasi când ne mâniem sau ne suparam fara sa se cuvina, ca de pilda atunci când, din neatentia noastra, folosind prilejul, stârnesc deodata cu multa furie patimile pomenite si cele asemenea lor. Iar hotarârea cea rea când, cunoscând binele, alegem raul.
- Y Dracul mândriei e plin de o îndoită rautate: caci sau îndupleca pe monah sa puna în socoteala sa ispravile si nu în ale lui Dumnezeu, este si datatorul celor bune si ajutorul spre izbutirea în ele, sau, neputându-l îndupleca la aceasta, îi insufla gândul sa dispretuiasca pe cei mai putin desavârsiti dintre frati. Iar cel ce primeste acest gând nu-si da seama ca si pe el îl face sa se lepede de ajutorul lui Dumnezeu. Caci daca dispretuieste pe aceia, ca pe unii ce nu sunt în stare de ispravile lui, vadit este ca se socoteste pe sine ca unul ce-a înfaptuit asemenea ispravi din proprie putere. Dar aceasta n-o poate nimeni, caci însusi Domnul a zis: „Fara de Mine, nu puteti face nimic!”. Fiindca slabiciunea noastra, miscata spre cele bune nu poate ajunge la tinta, fara Datatorul celor bune.
- Y Numai cine a cunoscut slabiciunea firii omenesti a facut experienta puterii dumnezeiesti. Iar unul ca aceasta – izbutind prin ea în unele lucruri, iar în altele silindu-se sa izbuteasca, nu va dispretui niciodata pe nici un om. Caci stie ca precum i-a ajutat lui si l-a slobozit din multe si grele patimi, poate sa ajute tuturor daca vrea, si mai ales celor ce se nevoiesc de dragul Lui, desi pentru anumite judecati nu izbaveste pe toti deodata de patimi, ci, ca un doctor bun si de oameni iubitor, vindeca pe fiecare dintre cei ce se straduiesc, la timpul sau.
- Y Când patimile își înceteaza lucrarea, fie pentru ca se ascund pricinile lor, fie pentru ca se departeaza dracii în chip viclean, se strecoara mândria.
- Y Aproape tot pacatul se face dragul placerii. Iar desfiintarea lui se face prin reaua patimire si întristare, fie de bunavoie, fie fara de voie, prin pocainta, sau prin vreo certare adusa de Providenta dumnezeiasca. „Caci daca ne-am judeca pe noi însine, n-am fi judecati; iar judecati fiind de Domnul ne pedepsim ca sa nu fim osânditi împreuna cu ea”.
- Y Când îți va veni vreo încercare pe neasteptate, nu învinovati pe cel prin care a venit; ci întreaba pentru ce a venit? Si vei afla îndreptare. Deoarece fie prin acela, fie prin altul, trebuie sa bei amaraciunea judecatii lui Dumnezeu.
- Y Daca ai purtari rele, nu ocoli reaua patimire, ca smerindu-te prin ea, sa versi trufia din tine.
- Y Unele ispite aduc oamenilor placeri, altele întristari, si iarasi altele dureri trupești. Caci dupa pricina patimilor aflatoare în suflet, aduce si doctorul sufletelor prin judecatile Lui.

- Υ Necazurile încercărilor sunt aduse peste unii pentru stergerea pacatelor savârsite, peste alții pentru oprirea celor ce vor avea să le facă. Dar afara de acestea mai sunt și cele ce vin pentru dovedire, ca de pilda cele venite asupra lui Iov.
- Υ Omul cuminte, gândindu-se la puterea tamaduitoare a judecăților dumnezeiești, poartă cu multumire necazurile care-i vin prin ele, nefăcând pe nimeni vinovat pentru ele decât pacatele sale. Iar cel nebun, necunoscând Providența atotînteleaptă a lui Dumnezeu, păcătuiește și când e muștrat, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuitori ai relelor sale.
- Υ Sunt unele lucruri care opresc patimile din mișcarea lor și nu le lasă să sporească în creștere; și sunt altele care le împutinează și le duc spre micșorare. De pilda postul, osteneala și privegherea nu lasă pofta să crească; iar singurătatea, contemplatia, rugăciunea și dragostea de Dumnezeu o împutinează și o sting cu totul. La fel se întâmplă cu mânia. De pilda îndelunga răbdare, nepomenirea raului și blîndetea o opresc și nu o lasă să crească; iar iubirea, milostenia, bunătatea și iubirea de oameni o micșorează.
- Υ Dacă mintea cuiva caută pururi spre Dumnezeu, pofta lui de asemenea crește covârșitor după dragostea dumnezeiască, iar iutimea i se întoarce întreaga spre iubirea dumnezeiască. Căci prin însoțirea îndelungată cu strălucirea dumnezeiască, omul a ajuns întreg chip de lumină. Acela, strângând la sine partea patimitoare a sa, s-a întors spre iubirea dumnezeiască neîncetată, mutându-se cu totul de la cele pămîntesti spre cele dumnezeiești.
- Υ Cel ce nu pizmăiește și nu se mînie pe cel ce l-a întristat și nu ține minte raul de la el, prin aceasta încă nu are și dragoste față de acela. Căci poate să nu rasplatească raul cu rau chiar dacă nu are încă dragoste, pentru că așa e porunca. Dar încă nu poate rasplăti raul cu bine fără silă. Căci a face bine din îndemn launtric celor ce ne urăsc este propriu numai dragostei duhovnicești desăvârșite.
- Υ Când vezi mintea ta ocupându-se cu plăcere cu cele materiale și zăbovind pe lângă chipurile lor, cunoaște că le iubești pe acestea mai mult decât pe Dumnezeu. „Căci unde este comoara ta, acolo e și inima ta”, zice Domnul.
- Υ Dragostea către Dumnezeu înduplecă pe cel ce se împartășește de ea să disprețuiască toată plăcerea trecătoare și toată osteneala și întristarea. Convingă-te despre acestea toți sfinții, care au patimit atâtea pentru Hristos.
- Υ Patima iubirii de sine insuflă monahului gândul să-și miluiască trupul și să îndrăznească la bucate peste ceea ce se cuvine. Și o face aceasta aducând ca motiv bună grija și chivernisire ca, atragându-l puțin câte puțin, să-l facă să cada pînă la urmă în prăpastia iubirii de plăceri. Iar mireanului îi insuflă ca grija de trup să și-o prefacă în poftă.
- Υ Precum nopțile urmează zilelor și iernile verilor, la fel și întristările și durerile urmează slavei desarte și plăcerii, fie în timpul de față, fie în cel viitor.
- Υ Precum mintii celui flamînd i se nălucește numai pînă, iar celui însetat numai apă, la fel celui lăcom i se nălucesc tot felul de mîncări, iubitorului de plăceri forme de femei, iubitorului de slava desartă cinstiri de la oameni, iubitorului de argint cîștiguri, celui ce ține minte raul răzbunare asupra celui ce l-a supărat, pizmasului necazuri venite asupra celui pizmit, și așa mai departe în toate celelalte patimi. Căci mintea tulburată de patimi primește cugetări patimase, fie că veghează trupul, fie că doarme.

- Y Partea poftitoare a sufletului, întarita mai des, aseaza în suflet deprinderea anevoie de clintit a iubirii de placere; iar iutimea tulburata continuu face mintea fricoasa si fara barbatie. Pe cea dintâi dintre acestea o tamaduieste nevointa statornica cu postul, privegherea si cu rugaciunea; pe cea de-a doua bunatatea, iubirea de oameni si mila.
- Y Lucrurile sunt afara de minte, dar ideile lor stau înăuntru. În minte este prin urmare puterea de-a se folosi bine sau rau de ele. Caci folosirea gresita a ideilor este urmata de reaua întrebuintare a lucrurilor.
- Y Prin acestea trei primeste mintea înțeleșuri patimase: prin simțire, prin schimbări în starea organica si prin amintire. Prin simțire, când lucrurile de care suntem împatimiti, venind în atingere cu ea, o misca spre gânduri patimase. Prin schimbări în starea organica, când mustul trupului, schimbându-si amestecarea printr-o hrana neînfrânata, sau prin lucrarea dracilor, sau prin vreo boala, misca mintea iarasi spre gânduri patimase sau împotriva Providentei. Iar prin amintire, când aceasta, aducând în legatura cugetările sale cu lucrurile fata de care am simțit vreo patima, de asemenea misca mintea spre gânduri patimase.
- Y Nu întrebuinta rau ideile, ca sa nu fii silit sa întrebuințezi rau si lucrurile. Caci de nu pacatuieste cineva mai întâi cu mintea, nu va pacatui nici cu lucrul.
- Y De vrei sa afli calea ce duce la viata, caut-o în „Calea” si acolo o vei afla pe ea, adica în „Calea” care a zis: „Eu sunt Calea, viata si adevarul”. Dar caut-o cu mare osteneala, caci „putini sunt care o afla pe ea”; si nu cumva ramânând pe din afara celor putini, sa te afli cu cei multi.
- Y Unele dintre gânduri sunt simple, altele complicate. Simple sunt cele nepatimase. Iar compuse sunt cele patimase, ca unele ce constau din patima si idee. Asa fiind, se pot vedea multe din cele simple urmând celor compuse, când încep sa fie miscate spre pacatul cu mintea. Sa luam de pilda aurul. În amintirea cuiva s-a iscat gând patimas despre aur, iar acest fapt l-a dus cu mintea la furt si la savârsirea pacatului în cuget. Amintirii aurului i-a urmat deci îndata amintirea pungii, a laditei, a vistieriei si cele urmatoare. Amintirea aurului era compusa, caci avea în ea patima. Dar a pungii, a laditei si a celor urmatoare era simpla. Caci mintea nu nutrea nici o patima fata de ele. La fel stau lucrurile cu orice gând, cu slava desarta, cu femeia si cu celelalte. Caci nu toate gândurile care urmeaza gândului patimas sunt si ele patimase, cum am aratat mai sus. Din acestea putem cunoaste care sunt înțeleșurile patimase si care cele simple.
- Y Unii spun ca dracii, atingându-se în somn de anumite parti ale trupului, stârnesc patima curviei. Pe urma patima stârnita aduce în minte forma femeii, prin amintire. Iar altii zic ca aceia se arata mintii în chip de femeie si atingând partile trupului, stârnesc dorinta, si asa se ivesc nalucirile. Altii iarasi spun ca patima, care domneste în dracul ce se apropie, stârneste patima si asa se aprinde sufletul spre gânduri, aducând înaintea formele prin amintiri. De asemenea despre alte naluciri patimase, unii spun ca se produc într-un fel, altii într-alt fel. Dar în nici unul din modurile amintite nu pot dracii sa miste nici un fel de patima, daca se gasesc în suflet iubirea si înfrânarea, fie ca se afla trupul în stare de veghe, fie în stare de somn.
- Y Unele dintre poruncile legii trebuie pazite si trupesti si duhovniceste; altele numai duhovniceste. De pilda: sa nu curvesti, sa nu ucizi, sa nu furi si cele asemenea, trebuie pazite si trupesti si duhovniceste. Iar duhovniceste în chip întreit. Dar taierea împrejur, pazirea Sâmbetei, junghierea mielului si mâncarea azimei cu laptuci amare si cele asemenea, numai duhovniceste.

- Y Trei sunt starile morale cele mai generale la monahi. Cea dintâi sta în a pacatui cu lucrul. A doua, în a nu zabovi în suflet gândurile patimase. Iar a treia, în a privi cu mintea formele femeilor si ale celor ce i-au întristat, fara patima.
- Y Sarac este cel ce s-a lepadat de toate avutiile si nu mai are nimic pe pamânt afara de trup; iar de acesta nu-l mai leaga nici o afectiune, ci toata grija de sine a încredintat-o lui Dumnezeu si crestinilor evlaviosi.
- Y În ce priveste lucrurile posedate, unii le poseda fara patima; de aceea când le pierd nu se întristeaza. Asa sunt cei ce primesc cu bucurie rapirea bunurilor lor. Altii le poseda cu patima; de aceea la gândul ca le vor pierde se întristeaza, ca bogatul din Evanghelie, „care a plecat întristat”; iar când le pierd de fapt, se întristeaza pâna la moarte. Prin urmare pierderea lor da pe fata atât dispozitia celui fara patima cât si a celui patimas.
- Y Dracii razboiesc pe cei ce se ridica pe cea mai înalta treapta a rugaciunii, ca sa nu primeasca simple întelesurile (chipurile) lucrurilor sensibile; pe cei ce se îndeletnicesc cu cunoasterea, ca sa zaboveasca în ei gândurile patimase; iar pe cei ce se nevoiesc cu faptuirea, ca sa-i înduplece sa pacatuiasca cu lucrul. În tot felul îi razboiesc pe toti, ca sa îi desparta, nemernicii pe oameni de Dumnezeu.
- Y Cei ce se nevoiesc în viata acestora spre evlavie sub îndrumarea Providentei dumnezeiesti sunt probati prin aceste trei ispite: sau li se daruiesc cele placute, ca sanatate, frumuseti, belsug de prunci, bogatie, slava si cele asemenea; sau vin asupra lor pricini de întristare, ca lipsa de prunci, de avutie si de slava; sau le vin pricini de dureri în trup, ca boli, chinuri si cele asemenea. Catre cei dintâi zice Domnul: „De nu se va lepada cineva de toate câte le are, nu va putea sa fie ucenicul Meu”. Iar catre cei de-al doilea si de-al treilea: „Întru rabdarea voastra veti dobândi sufletele voastre”.
- Y Acestea patru zic unii ca schimba starea organica a trupului si dau mintii prin ea gânduri, fie patimase, fie fara patimi: îngerii, dracii, aerul si hrana. Îngerii, zic, o schima prin cuvânt, (ratiune); dracii prin atingere; aerul prin ardere (metabolism); iar hrana, prin felurite mâncarilor si bauturi lor, prin înmultirea sau împutinaarea lor. Mai sunt, apoi, schimbarile care se ivesc prin amintire, auz si vedere, când patimeste întâi sufletul din pricina unor lucruri de întristare sau de bucurie. Patimind din pricina acestora mai întâi sufletul, schimba starea organica a trupului. Cele mai înainte însirate, însa, schimba întâi starea organica, iar aceasta însufla apoi mintii gândurile.
- Y Moartea înseamna propriu zis despartirea de Dumnezeu. Iar boldul mortii este pacatul, pe care primindu-l Adam a fost izgonit si de la pomul vietii si din Rai si de la Dumnezeu. Acestei morti i-a urmat în chip necesar si moartea trupului. Caci viata este propriu zis Cel ce a zis: „Eu sunt viata”. Acesta coborându-se în moarte, l-a adus pe cel omorât iarasi la viata.
- Y „Locul pasunii” este virtutea lucratoare; iar „apa odihnei”, cunostinta lucrurilor.
- Y „Umbra mortii” este viata omeneasca. Daca prin urmare cineva este cu Dumnezeu si Dumnezeu este cu el, acela poate spune limpede: „Chiar de voi umbla în mijlocul umbrei mortii, nu ma voi teme de rele, caci Tu cu mine esti”.
- Y Mintea curata vede lucrurile drepte; ratiunea exercitata aduce cele vazute sub privire; iar auzul clar le primeste. Cel lipsit însa de acestea trei ocaraste pe cel ce îi vorbeste de ele.

- Y „Toiagul” spun unii ca însemneaza Judecata lui Dumnezeu; iar „varga” Providenta. Cel ce s-a împartasit de cunostinta lor poate sa zica: „Toiagul si varga Ta, acestea m-au mângâiat”.
- Y Folosindu-ne cu dreapta judecata de întelesurile lucrurilor, dobândim cumpatare, iubire si cunostinta. Iar folosindu-ne fara judecata, cadem în necumpatare, ura si nestiinta.
- Y „Gatit-ai înaintea mea masa”... si cele urmatoare. „Masa” aici însemneaza virtutea lucratoare. Caci aceasta ne-a fost gatita de Hristos „împotriva celor ce ne necajesc”. Iar „untul-de-lemnul care unge mintea” este contemplatia fapturilor. „Paharul” e cunostinta lui Dumnezeu. Iar „mila Lui” Cuvântul Sau si Dumnezeu. Caci acesta, prin întruparea Lui, ne „urmăreste în toate zilele”, pâna ce ne va prinde pe toti cei ce ne vom mântui, ca pe Pavel. Iar „casa” însemneaza Împaratia în care sunt reșezati toti sfintii. În sfârșit „îndelungarea de zile” este viata vesnica.
- Y Pacatele ne vin prin reaua întrebuintare a puterilor (facultatilor) sufletului, a celei poftitoare, irascibile si rationale. Nestiinta si nechibzuinta vin din reaua întrebuintare a puterii rationale. Ura si necumpatare din reaua întrebuintare a puterii irascibile (iutimea) si poftitoare. Iar din buna întrebuintare a acestora ne vine cunostinta si chibzuinta, iubirea si cumpatarea. Daca e asa, nimic din cele create si cumpatarea. Daca e asa, nimic din cele create si facute de Dumnezeu nu este rau.
- Y Raul din draci sta în acestea, zice fericitul Dionisie: în mânia fara judecata, în poftirea fara minte, în închipuirea pripita. Iar lipsa de judecata, lipsa de minte si pripirea la fiintele rationale sunt scaderi ale ratiunii, ale mintii si ale chibzuirii. Scaderile însa vin dupa aptitudini. Asadar a fost odata când era în ei ratiune, minte si chibzuiala cuviincioasa. Iar daca-i asa, nici dracii nu sunt prin fire rai, ci prin reaua întrebuintare a puterilor firesti s-au facut rai.
- Y Unele dintre patimi pricinuiesc necumpatare; altele ura; si iarasi altele si ura.
- Y Multa mâncare si mâncarea cu placere sunt pricini de necumpatare; iubirea de argint si slava desarta sunt pricini de ura fata de aproapele. Iar maica acestora: iubirea trupeasca de sine este pricina a amândoua.
- Y „Nimeni, zice Apostolul, nu si-a urât trupul sau”, dar „îl struneste si târaste rob”, nedându-i nimic mai mult afara de hrana si îmbracaminte, iar din acestea numai atâtă cât este de trebuinta pentru a trai. Asa își iubeste cineva fara patima si-l hraneste ca pe un slujitor al celor dumnezeiesti si-l încălzește numai cu cele ce-i împlinesc cele de trebuinta.
- Y Daca pazesti deplin porunca dragostei fata de aproapele, pentru ce lasi sa ne nasca în tine amaraciunea întristarii? Vadit este ca, făcând astfel, pui mai presus de dragoste lucrurile vremelnice si pe acestea le cauti, luptând împotriva fratelui.
- Y Nu din trebuinta e atât de râvnit aurul de catre oameni, cât pentru faptul ca multimea își împlineste prin el placerile.
- Y Trei sunt pricinile dragostei de bani: iubirea de placere, slava desarta si necredinta. Cea mai rea dintre acestea este necredinta.
- Y Iubitorul de placeri iubeste argintul, ca sa-si procure dezmiardari printr-însul; iubitorul de slava desarta, ca sa se slaveasca printr-însul; iar necredinciosul, ca sa-l ascunda si sa-l pastreze, temându-se de foamete, de batrânete, de boala, sau de ajungerea între straini. Acesta

nadajduieste mai mult în argint decât în Dumnezeu, Facatorul tuturor lucrurilor si Proniatorul tuturor, pâna si al celor mai de pe urma si mai mici vietati.

- Y Patru sunt oamenii care se îngrijesc de bani: cei trei de mai înainte si cel econom. Dar numai acesta se îngrijeste în chip drept, ca sa nu înceteze adica niciodata de-a ajuta pe fiecare la trebuinta.
- Y Toate gândurile patimase sau atâta partea poftitoare a sufletului, sau tulbura pe cea irascibila (ratiunea), sau întuneca pe cea rationala. De aceea orbesc mintea, împleticind-o de la contemplarea duhovniceasca si de la calatoria prin rugaciune. Din aceasta pricina monahul si mai ales cel ce se linisteste este dator sa ia aminte la gânduri si sa cunoasca si sa taie pricinile lor. Astfel poate cunoaste, de pilda, cum partea poftitoare a sufletului e atâtata de amintirile patimase ale femeilor si cum pricina acestora este necumpatarea la mâncari si bauturi si întâlnirea deasa si nerationala cu femeile însesi. Dar le taie pe acestea foamea, setea, privegherea si retragerea în singuratate. Lutimea e tulburata de amintirile patimase ale celor ce ne-au suparat. Iar pricina acestora este iubirea de placere, slava desarta si iubirea de cele materiale. Caci pentru acestea se supara cel patimas, fie ca le-a pierdut, fie ca nu le-a dobândit. Si le fac pe acestea dispretuirea si nesocotirea lor, pentru dragostea de Dumnezeu.
- Y Necuratia mintii consta întâi în a avea o cunostinta mincinoasa; al doilea, în a ignora ceva din cele universale (zic acestea despre mintea omeneasca, caci îngerului îi e propriu sa nu-i fie necunoscut nimic din cele particulare); al treilea, în a avea gânduri patimase; iar al patrulea, în a consimti cu pacatul.
- Y Iubeste linistea si singuratatea (isihia) cel ce nu se împatimeste de lucrurile lumii. Iubeste pe toti oamenii cel ce nu iubeste nimic omenesc. Si are cunostinta lui Dumnezeu si a celor dumnezeiesti cel ce nu se sminteste de cineva, fie ca greseste, fie ca nutreste gânduri banuitoare.
- Y Mare virtute este sa nu te împatimesti de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta este sa ramâi fara patima fata de întelesurile (chipurile) lor.
- Y Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu lupta împotriva lucrurilor, nici împotriva întelesurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu întelesurile. De pilda nu lupta împotriva femeii, nici împotriva celui ce l-a suparat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele.
- Y Tot razboiul monahului împotriva dracilor urmareste sa desparta împletite cu ele.
- Y Altceva este lucrul, altceva întelesul lui, si altceva patima. Lucrul este de pilda: barbat, femeie, aur si asa mai departe. Întelesul (chipul) este amintirea simpla a ceva din cele de mai sus. Iar patima este iubirea nerationala sau ura fara judecata a ceva din cele de mai înainte. Deci lupta monahului este împotriva patimii.
- Y Virtutile despart mintea de patimi; contemplatiile duhovnicesti de întelesurile simple; în sfârșit, rugaciunea curata o înfatiseaza lui Dumnezeu însusi.
- Y De vom iubi pe Dumnezeu cu adevarat, vom lepada patimile prin însasi aceasta iubire. Iar iubirea fata de El sta în a-l pretui pe El mai mult decât lumea si sufletul mai mult decât trupul si în a dispretui lucrurile lumesti si a ne îndeletnici cu El pururi prin înfrânare, dragoste, rugaciune, cântare cu psalmi si cele asemenea.

- Y De ne vom îndeletnici cu Dumnezeu vreme îndelungată și vom avea grija de partea patimitoare (pasionala) a sufletului, nu vom mai fi atrași de momelile gândurilor, ci înțelegând mai exact pricinile lor și tăindu-le de la noi, vom deveni mai stravazatori și așa se va împlini cu noi cuvântul: „Și a văzut ochiul meu în dușmanii mei; și între cei vicleni ce se scoală asupra mea va auzi urechea mea”.
- Y Când vezi mintea ta petrecând cu evlavie și cu dreptate în ideile lumii, cunoaște că și trupul tău rămâne curat și fără de păcat. Dar când vezi mintea îndeletnicindu-se cu păcatele și nu o oprești, cunoaște că nu va întârzia nici trupul să alunece în ele.
- Y Precum trupul are ca lume lucrurile, așa și mintea are ca lume ideile. Și precum trupul desfrânează cu ideea femeii prin chipul trupului propriu. Căci vede în gând forma trupului propriu, amestecată cu forma femeii. De asemenea se răzbună în gând cu chipul celui ce l-a supărat, prin chipul trupului propriu. Și același lucru se întâmplă și cu alte păcate. Căci cele ce le face trupul cu fapta în lumea lucrurilor, acelea le face și mintea în lumea gândurilor.
- Y Nu trebuie să ne cutremurăm, să ne mirăm și să ne uimim cu mintea de faptul că Dumnezeu și Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o „Fiului”. Căci zice Fiul: „Nu judecați ca să nu fiți judecați, nu osândiți ca să nu fiți osândiți”. Iar Apostolul la fel: „Nu judecați ceva înainte de vreme, până ce nu va veni Domnul”, și: „Cu judecata cu care judeci pe altul, te judeci pe tine însuți”. Dar oamenii, lăsând grija de a-și plânge păcatele lor, au luat judecata de la Fiul și se judecă și se osândesc unii pe alții, de parcă ar fi fără păcat. „Cerul s-a uimit de aceasta și pământul s-a cutremurat”. Ei încă nu se rusinează, că niste nesimțiți.
- Y Iubirea trupeză de sine, cum s-a spus adeseori, e pricina tuturor gândurilor patimase. Căci din ea se nasc cele trei gânduri mai generale ale poftelor: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al slavei desarte. La rândul lor, din lăcomia pântecelui se nasc gândul curviei; din iubirea de argint gândul lăcomiei și al zgârceniei; iar din slava desartă, gândul mândriei. Și toate celelalte gânduri izvorăsc din aceste trei: al mândriei, al întristării, al pomenirii raului, al deznădejdiei, al pizmei, al bârfirii, și celelalte. Aceste patimi leagă mintea de lucrurile materiale și o țin la pământ, stând cu toate deasupra ei asemenea unui bolovan foarte greu, ea fiind prin fire mai ușoară și mai sprintenă ca focul.
- Y Începutul tuturor patimilor este iubirea trupeză de sine, iar sfârșitul este mândria. Iubirea trupeză de sine este iubirea neratională față de trup. Cine a tăiat-o pe aceasta, a tăiat deodată toate patimile care se nasc din ea.
- Y Precum părinții trupurilor sunt împatimiți de dragostea față de cei născuți din ei, la fel și mintea se alipește prin fire de cuvintele sale. Și precum celor mai împatimiți dintre aceia, copiii lor, chiar de vor fi în toate privințele cei mai de răș, li se vor părea cei mai dragalasi și mai frumoși dintre toți, la fel minții nebune îi vor părea cuvintele ei, chiar de vor fi cele mai prostesti, cele mai înțelepte dintre toate. Înțeleptului însă nu-i apar așa cuvintele sale, ci când i se va părea că e mai sigur în judecata lui. El ia pe alți înțelepți ca judecatori ai cuvintelor și gândurilor sale, că „să nu alerge sau să nu fi alergat în desert”; și prin ei primește întărirea.
- Y Când birui vreuna din patimile mai necinstite, de pilda lăcomia pântecelui, sau curvia, sau mânia, sau lăcomia, îndată se repede asupra ta gândul slavei desarte. Iar de birui și pe acesta, îi urmează cel al mândriei.

- Y Toate patimile necinstite, când stapânesc sufletul, alunga din el gândul slavei desarte. Iar când toate cele mai înainte însirate sunt biruite, îl trimit pe acela.
- Y Slava desarta, fie ca e alungata, fie ca e de fata, naste mândria. Când e alungata, naste parerea de sine; când e de fata, îngâmfarea.
- Y Slava desarta e alungata de faptuirea într-ascuns; iar mândria de vointa de-a pune pe seama lui Dumnezeu toate ispravile.
- Y Cel ce s-a învrednicit de cunostinta lui Dumnezeu si se împartaseste de dulceata ei cu adevarat dispretuieste toate placerile nascute din pofta.
- Y Cel ce pofteste cele pamântesti, sau poftetele mâncari, sau cele ce satisfac pe cele de sub pânze, sau slava omeneasca, sau bani, sau altceva din cele ce urmeaza acestora. Si daca nu afla mintea ceva mai înalt decât acestea la care sa-si mute pofta, nu poate fi înduplecata sa le dispretuiasca pe acestea pâna la capat. Dat mai buna decât acestea fara de asemanare este cunostinta lui Dumnezeu si a celor dumnezeiesti.
- Y Cei ce dispretuiesc placerile le dispretuiesc datorita sau fricii, sau nadejdii, sau cunostintei, sau dragostei de Dumnezeu.
- Y Cunostinta fara pasiune a celor dumnezeiesti înca nu îndupleca mintea sa dispretuiasca pâna la capat cele materiale, ci ea se aseamana întelesului simplu al unui lucru ce cade sub simturi. De aceea se gasesc multi dintre oameni, care au multa cunostinta, dar care se tavalesc în patimile trupului ca niste porci în mocirla. Caci curatindu-se pentru putina vreme cu sânguinta si dobândind cunostinta, nemaivând pe urma nici o grija se aseamana lui Saul, care învrednicindu-se de Împaratie dar purtându-se cu nevrednicie, a fost lepadat cu mânie înfricosata din ea.
- Y Precum întelesul simplu al lucrurilor omenesti nu sileste mintea sa dispretuiasca cele dumnezeiesti, asa nici cunostinta simpla a celor dumnezeiesti nu o îndupleca deplin sa dispretuiasca cele omenesti, deoarece adevarul se afla acum în umbre si ghicituri. De aceea este nevoie de fericita pasiune a sfintei iubiri, care leaga mintea de vederile (contemplatii) duhovnicesti si o îndupleca sa pretuiasca cele nemateriale mai mult decât pe cele materiale si cele inteligibile si dumnezeiesti mai mult decât pe cele supuse simturilor.
- Y Cel ce a taiat patimile de la sine si si-a facut gândurile simple prin aceasta înca nu le-a întors spre cele dumnezeiesti, si poate sa nu fie împatimit nici de cele omenesti nici de cele dumnezeiesti. Aceasta se întâmpla însa numai celor aflatori pe treapta faptuirii, care nu s-au învrednicit înca de cunostinta si care se retin de la patimi mai mult de frica chinurilor, decât din nadejdea Împaratiei.
- Y „Prin credinta umblam, nu prin vedere”; si în oglinzi si în ghicituri avem cunostinta. De aceea avem lipsa de multa îndeletnicire cu aceasta ca, prin îndelungata cercetare si patrundere a lor, sa ne câstigam o deprindere anevoie de abatut de la aceste vederi (contemplatii).
- Y Daca taiem pricinile patimilor pentru putin timp si ne îndeletnicim cu vederile duhovnicesti, dar nu petrecem în de-a pururi, ocupându-ne anume cu acest lucru, cu usurinta ne întoarcem iarasi la patimile trupului, nedobândind alt rod de-acolo decât cunostinta simpla împreunata cu parerea de sine. Iar sfârșitul acesteia este întunecarea treptata a cunostintei si totala abatere a mintii spre cele materiale.

- Υ Patima de ocara a dragostei ocupa mintea cu lucrurile materiale; iar patima de lauda a dragostei o leaga de cele dumnezeiesti. Caci în care lucruri zaboveste mintea, în acelea ce si largeste. Si cu lucrurile în care se largeste, cu acelea își nutreste si pofta si iubirea, fie cu cele dumnezeiesti si proprii si inteligibile, fie cu lucrurile si cu patimile trupului.
- Υ Dumnezeu a zidit si lumea nevazuta si pe cea vazuta; deci El a facut si sufletul si trupul. Daca lumea vazuta este asa de frumoasa, cu cât mai mult nu va fi cea nevazuta? Iar daca aceea este mai frumoasa si mai buna decât aceasta, cu cât nu le va întrece pe amândoua Dumnezeu, care le-a facut pe ele? Daca prin urmare Facatorul tuturor bunurilor e mai bun decât toate cele facute, pentru care pricina paraseste mintea pe Cel ce e mai bun decât toate si se ocupa cu cele mai rele decât toate, adica cu patimile trupului? E vadit ca pentru faptul ca a petrecut si s-a obisnuit cu trupul de la nastere, iar experienta Celui mai bun si mai presus de toate înca n-a facut-o desavârsit. Daca prin urmare printr-o deprindere îndelungata cu înfrânarea de placeri si printr-o îndeletnicire cu cele dumnezeiesti rupem putin câte putin aceasta legatura si afectiune, mintea se largeste în cele dumnezeiesti, înaintând treptat în ele, si-si descopera demnitatea proprie. Iar sfârșitul este ca își muta tot dorul spre Dumnezeu.
- Υ De vrei sa fii cu patrundere si cu dreapta masura si sa nu slujesti patimii închipuirii de sine, cauta totdeauna sa cunosti ce ascund lucrurile bune pentru cunostinta ta. Si aflând foarte multe si felurite cunostinte ascunse de tine, te vei mira de nestiinta ta si-ti vei înfrâna cugetul. Iar cunoscându-se pe tine, vei înțelege multe mari si minunate lucruri. Fiindca socotinta ca stii nu te lasa sa sporesti în a sti.
- Υ Slava desarta si iubirea de argint se nasc una pe alta. Caci cei ce iubesc slava desarta se silesc sa se îmbogateasca; iar cei ce s-au îmbogatat doresc sa fie slaviti. Dar aceasta se întâmpla la mireni. Caci monahul tocmai când e sarac sufera mai mult de slava desarta, iar când are argint îl ascunde, rusinându-se ca are un lucru nepotrivit cu schima.
- Υ Propriu slavei desarte a monahului este ca se întemeiaza pe virtute si pe cele ce urmeaza acesteia. Propriu mândriei lui este ca se faleste cu biruintele sale morale, punându-le pe seama sa, nu pe a lui Dumnezeu, iar pe altii îi dispretuieste. Iar propriu slavei desarte si mândriei mireanului este ca se faleste cu frumusetea, cu bogatia, cu puterea si chibzuinta lui.
- Υ Izbânzile mirenilor sunt decaderile monahilor; iar izbânzile monahilor sunt decaderile mirenilor. De pilda izbânzile mirenilor sunt bogatia, slava, puterea, desfatarea, bunastarea truasca, belsugul de prunci si cele asemenea, la care ajungând iubitorul de lume, împotriva voii, le socoteste o mare decadere, fiind adeseori chiar în primejdie sa se spânzure, cum s-au si spânzurat unii.
- Υ Mâncarile s-au facut pentru doua pricini: pentru hrana si pentru tamaduire. Prin urmare cei ce se împartasesc de ele în afara de aceste pricini, se vor osândi ca unii ce s-au datat desfatarilor, folosind rau cele date de Dumnezeu spre trebuinta. Si în toate lucrurile reaua folosire este pacat.
- Υ Altceva este a lupta împotriva gândului simplu, ca sa nu se stârneasca patima; si altceva este a lupta împotriva gândului patimas, ca sa nu se produca consimtirea. Dar nici unul din aceste doua feluri de lupta nu lasa gândurile sa zaboveasca în suflet.

- Y Dacă îți amintesti de raul de la cineva, roaga-te pentru el și vei opri patima din mișcare, despartind, prin rugăciune, supărarea de amintirea raului ce ti l-a făcut. Iar devenind iubitor de oameni, vei șterge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ține minte raul de la tine, fii îndatoritor și smerit față de el și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei zabovi de patima lui.
- Y Supărarea celui ce te pizmuieste o vei alina prin osteneala. Căci el își socotește pricina de nenorocire ceea ce pizmuieste la tine. De aceea nu poți să-l alini astfel, decât ascunzând-o aceasta de la el. Dacă aceasta le folosește multora, iar pe acela îl întristează, pe care parte o vei nesocoti? E de trebuință, desigur, să fii de folos celor mulți, dar, după putere, nici pe acela să nu-l nesocotești. Să nu te lași înrâurit de rautatea patimii lui. Căci nu te razbuni pe patima, ci pe patimas. Drept aceea socotește-l într-o smerenie pe acela mai presus de tine și în toată vremea, în tot locul și lucrul da-i lui mai multa cinste. Iar pizma ta o poți alina, dacă te bucuri împreună cu cel pizmut de cele ce se bucura el și te întristezi împreună cu acela de cele ce se întristează el, împlinind cuvântul Apostolului: „Bucurați-vă cu cei ce se bucura și plângeți cu cei ce plâng”.
- Y Sfintele Puteri ne îndeamnă spre cele bune, iar semintele naturale și hotărârea cea bună ne ajută. La rândul lor (momelile) dracilor sunt ajutate de patimi și de hotărârea cea rea.
- Y Nu ne mâniem pentru toate câte ne întristăm. Căci sunt mai multe cele ce ne pricinuiesc întristare, decât cele ce ne pricinuiesc mânie. De pilda s-a spart vasul acesta, s-a pierdut lucrul acela, a murit cutare. Pentru unele ca acestea numai ne întristăm. Pentru celelalte însă ne și întristăm și ne și mâniem, dovedindu-ne lipsiti de înțelepciune.
- Y Primind mintea chipurile lucrurilor, își schimbă forma după fiecare chip; iar privindu-le duhovnicește, se modifică în chip fericit după fiecare vedere. Ajungând însă în Dumnezeu, devine cu totul fără chip și fără formă. Căci contemplând pe Cel uniform, devine uniformă și întreaga luminoasă.
- Y Sufletul se mișcă cum se cuvine când facultatea lui poftitoare s-a pătruns de înfrânare, iutimea staruie în dragoste, întorcându-se de la ura, iar ratiunea se îndreaptă spre Dumnezeu, prin rugăciune și contemplație duhovnicească.
- Y Cele ce desfac dragostea dintre prieteni sunt acestea: a pizmui sau a fi pizmut; a pagubi sau a fi pagubit, a nu cinsti sau a nu fi cinstit; gândurile banuitoare. Deci ia seama, nu cumva ai făcut sau ai făcut sau ai patimit vremea din acestea și de aceea ești despartit de dragostea prietenului?
- Y Ți-a venit vreo ispita de la fratele și supărarea te-a dus la ura? Nu te lăsa biruit de ura, ci învinge ura în dragoste. Și vei învinge în chipul acesta: rugându-se pentru el cu adevărat lui Dumnezeu, primind apararea lui, sau chiar iscodindu-i tu apararea și socotindu-te pe tine cauza a ispitei și fiind cu îndelungă răbdare până va trece norul.
- Y „Barbatul îndelung răbdător este cu mare înțelepciune”, fiindcă toate cele ce-i vin asupra le aduce în legătură cu sfârșitul; și așteptându-l pe acesta, răbda întâmplările suparatoare; iar „sfârșitul este viața veșnică”, după dumnezeiescul Apostol. „Iar viața veșnică aceasta este, ca să te cunoască pe Tine Unul adevăratul Dumnezeu și pe Cel ce L-ai trimis, Iisus Hristos”.
- Y Pe fratele ce-l socoteai ieri duhovnicesc și virtuos, nu-l socoti azi rău și viclean, pentru ura care s-a ivit în tine din ispita celui rău, ci prin dragostea îndelung răbdătoare gândește-te la lucrurile bune de ieri și alunga ura de astăzi din suflet.

- Y Pe fratele ce-l laudai ieri ca bun si-l vesteai ca virtuos, nu-l bârfi astazi ca rau si viclean, facând din defaimarea fratelui motiv de aparare a urii viclene din tine, în urma mutarii tale de la dragoste la ura. Ci staruie în aceleasi laude chiar daca esti înca stapânit de suparare si usor te vei întoarce la dragostea mântuitoare.
- Y Lauda obisnuita pe care o aduci fratelui sa nu o patezi, în întâlnirea cu ceilalti frati, din pricina supararii ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând pe neobservate defaimarea în cuvintele tale, ci foloseste în întâlniri lauda curata si roaga-te sincer pentru el ca pentru tine. În chipul acesta te vei izbavi repede de ura pierzatoare.
- Y Sa nu zici: nu urasc pe fratele meu, în vreme ce te scârbesti de pomenirea lui. Ci asculta pe Moise, care zice: „Sa nu urasti pe fratele tau în cugetul tau; cu mustrare vei mostra pe fratele tau în cugetul tau; cu mustrare vei mostra pe fratele tau si nu vei lua pentru el pacat”.
- Y Daca vreun frate, ispitit fiind, staruie în a te vorbi de rau, nu te lasa scos din starea dragostei, rabdând câtă vreme acelasi diavol rau cauta sa-ti tulbure cugetul. Si nu vei fi scos din ea, daca, ocarât fiind, vei binecuvânta si pândit cu gânduri rele, te vei purta cu bunavointa. Caci aceasta este calea înțelepciunii dupa Hristos. Si cel ce nu merge pe ea nu va locui împreuna cu El.
- Y Nu-i socoti binevoitori pe cei ce-ti aduc vorbe care produc în tine suparare si ura împotriva fratelui, chiar daca s-ar parea ca spun adevarul. Ci întoarce-te de la unii ca acestia, ca de la niste serpi care omoara, ca lor sa le retezi vorbirea de rau, iar sufletul tau sa-l izbavesti de rautate.
- Y Nu întepa cu vorbe acoperite pe fratele tau, ca nu cumva primind si tu cele asemenea de la el, sa alungi de la amândoi starea dragostei. Ci mergi si mostra-l pe el cu îndraznire iubitoare, ca împrastiind pricinile supararii sa te izbavesti si pe tine si pe el de tulburare si de suparare.
- Y Cerceteaza-ti constiinta cu de-amanuntul, ca sa vezi nu cumva din pricina ta nu e împacat fratele tau? Si nu o nesocoti, caci ea cunoaste cele ascunse ale tale si te va pâri în vremea iesirii, iar în vremea rugaciunii ti se va face piedica.
- Y Nu aminti în vreme de pace cele spuse de fratele tau în vreme de suparare, fie ca au fost spuse acele lucruri suparatoare în fata ta, fie ca au fost spuse catre altul, iar tu le-ai auzit dupa aceea. Aceasta pentru ca nu cumva, staruind în tinerea de minte a raului, sa te întorci la ura pierzatoare a fratelui.
- Y Sufletul rational care nutreste ura fata de om, nu poate avea pace cu Dumnezeu, datatorul poruncilor. „Caci de nu veti ierta, zice, oamenilor greselile lor, nici Tatal vostru cel ceresc nu va ierta greselile voastre”. Iar daca acela nu vrea sa se împace, pazeste-te macar pe tine de ura, rugându-te pentru el sincer si negraindu-l de rau fata de cineva.
- Y Nu umbla sa-ti placi tie, si nu vei urî pe fratele tau; si nu fii iubitor de trupul tau, si vei fi iubitor de Dumnezeu.
- Y De ti-ai ales sa vietuiesti cu cei duhovnicesti, leapada la porti voile tale. Caci nu vei putea în alt chip sa traiesti în pace nici cu Dumnezeu, nici cu cei împreuna vietuitori.
- Y Nu mica lupta se cere pentru a te izbavi de slava desarta, si se izbaveste cineva de aceasta prin lucrarea ascunsa a virtutilor si prin rugaciunea deasa. Iar semnul izbavirii sta în a nu mai tine minte raul de la cel ce te-a defaimat sau te defaimeaza.

- Y De vrei sa fii drept, da fiecarei parti din tine, adica sufletului si trupului, cele de care sunt vrednice. Partii rationale a sufletului da-i citiri, vederi duhovnicesti si rugaciune; iutimii da-i dragoste duhovniceasca ce se opune urii; partii poftitoare da-i cumpatare si înfrânare; iar trupului hrana si îmbracaminte, atâta cât sunt de trebuinta.
- Y În aceste trei sta filosofia crestinului: în porunca, în dogme si în credinta. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunostinta fapturilor; iar credinta la contemplarea Sfintei Treimi.
- Y Unii dintre cei ce se nevoiesc resping numai gândurile patimase; altii însa taie si patimile însesi. Gândurile patimase se resping fie prin psalmodiere, fie prin rugaciune, fie prin înaltarea mintii spre cer, sau prin alta oarecare desfacere de lucruri si de loc. iar patimile le fac, nesocotind acele lucruri fata de care le nutresc.
- Y Lucrurile spre care putem nutri vreo patima sunt de pilda acestea: femeia, banii, darurile si cele asemenea. Femeia o poate nesocoti cineva, când, dupa retragerea din lume, îsi vestejeste si trupul cum trebuie, prin înfrânare. Banii, când îsi convinge cugetul ca în toate sa se multumeasca cu ceea ce are. Iar slava, când iubeste lucrarea ascunsa a virtutilor, aratata numai lui Dumnezeu. În privinta celorlalte trebuie facut la fel. Cel ce nesocoteste acestea nu va ajunge niciodata la ura împotriva cuiva.
- Y Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre; ele ies la iveala de abia atunci când se arata lucrurile.
- Y Cineva poate sa nu fie tulburat de patimi, când lipsesc lucrurile, bucurându-se de-o partiala nepatimire; când însa se arata lucrurile, îndata rapesc patimile mintea.
- Y Nu socoti ca ai ajuns la nepatimirea desavârsita, câta vreme lipseste lucrul. Când se arata însa si te lasa nemiscat atât lucrul cât si amintirea lui de dupa aceea, sa stii ca ai intrat în hotarele ei. Totusi nici atunci sa nu dispretuiesti grija, deoarece numai virtutea prelungita omoara patimile, pe când cea neglijata le scormoneste iarasi.
- Y De obicei cunostinta e însoțita de închipuirea de sine si de pizma, mai ales la început. Închipuirea de sine vine numai dinlauntru; iar pizma si dinlauntru si din afara. Dinlauntru, ca sa se îndrepte împotriva celor ce au cunostinta; iar din afara, de la cei ce de asemenea au cunostinta. Dar dragostea le împrastie pe toate trei: închipuirea de sine, întrucât nu se îngâmfa; pizma dinlauntru, întrucât nu pizmuiește; iar cea din afara, întrucât îndelung rabda si se milostiveste. E de trebuinta deci ca cel ce are cunostinta sa dobândeasca si dragostea, ca sa-si pazeasca mintea întru toate neranita.
- Y Cel ce petrece neîncetat întru cele dinlauntru este cumpatat, rabda îndelung, se milostiveste si cugeta smerit. Dar nu numai atâta, ci si contempla, teologhiceste si se roaga. Aceasta este ceea ce spune Apostolul: „În duh sa umblati” si cele urmatoare.
- Y Cel ce nu stie sa umble pe calea duhovniceasca nu e cu grija la gândurile patimase, ci toata preocuparea lui se misca numai în jurul trupului. Iar urmarea e ca sau petrece în lacomia pântecelui, în neînfrânare, în suparare, în mânie si în pomenirea raului si prin aceasta i se întuneca mintea, sau se da la o nevointa fara masura si-si tulbura înțelegerea.
- Y Daca „Hristos locuieste în inimile noastre prin credinta”, dupa dumnezeiescul Apostol, pe de alta parte „toate comorile înțelepciunii si ale cunostintei sunt ascunse în El”, atunci toate

comorile înțelepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în inimile noastre. Și se vor face cunoscute inimii pe măsura curățirii fiecăruia prin porunci.

- Y Aceasta este comoara ascunsă în țărina inimii tale, pe care nu ai aflat-o încă din pricina nelucrării. Căci de ai fi aflat-o, ai fi vândut toate și fi cumpărat țărina aceasta. Dar acum, fiindcă ai parasit țărina, te îngrijești de cele din jurul țărinei, în care nu se afla nimic altceva decât spini și palamida.
- Y Dragostea de Dumnezeu se împotrivesc poftelor, căci înduplecă mintea să se înfrâneze de la plăceri. Iar cea către aproapele se împotrivesc mâniei; căci o face să disprețuiască slava și averea. Aceștia sunt cei doi dinari, pe care Mântuitorul i-a dat îngrijitorului casei de oaspeți, ca să îngrijească de tine. Deci să te arăți nerecunoscător, însoțindu-te cu tâlhari, ca nu cumva să fii ranit iarăși și de asta dată să nu te afli numai pe jumătate mort, ci mort de-a-binelea.
- Y Cine te-a luminat pe tine în credința Sfintei, celei de o ființă și închinății Treimi? Sau cine ti-a făcut cunoscută iconomia întrupării Unuia din Sfânta Treime? Cine te-a învățat rațiunile privitoare la ființele netrupesti, sau cele privitoare la facerea și sfârșitul lumii văzute, sau cele privitoare la învierea din morți și viața veșnică, sau la slava Împăratiei Cerurilor și la înfricosă Judecata? Nu harul lui Hristos, care salasluieste în tine și care este arvuna Duhului Sfânt? Ce este mai mare decât acest har, sau ce e mai bun ca aceasta înțelepciune și cunoștința? Sau ce este mai mult ca făgăduințele? Drept aceea, de suntem nelucrători, zăbavnici și fără grijă și nu ne curățim de patimile ce ne împiedică și ne orbesc mintea noastră, ca să putem vedea rațiunile privitoare la acestea mai luminoase ca soarele, ne învinovățim pe noi înșine, dar nu tagăduim locuința harului în noi.
- Y Multi suntem cei ce vorbim, dar puțini cei ce facem. Dar nimeni nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrijă proprie, ci să-și mărturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta pentru că nu cumva să ne facem vinovați, pe lângă calcarea poruncilor, și de rastălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu.
- Y Când ne vad dracii că disprețuim lucrurile lumii, ca să nu mai urâm pentru ele pe oameni și să cadem din dragoste, stărnesc împotriva noastră defaimări, că nerăbdând suferința să urâm pe cei ce ne defăimă.
- Y Nu este durere mai grea a sufletului decât defaimarea, fie că-ți defăimă cineva credința, fie că viața. Și nimeni nu poate să o disprețuiască, decât numai cel ce caută la Dumnezeu, că Suzana, singurul care poate să ne izbăvească din nevoi, ca și pe aceea, și să le descopere oamenilor adevărul, ca și în cazul acela, și să mângâie sufletul cu nădejdea.
- Y Cu cât te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defăimă, cu atât Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc.
- Y Poruncile Domnului ne învață să folosim cu bună judecată lucrurile de mijloc. Căci întrebuințarea cu bună judecată a celor de mijloc curățește starea sufletului. Iar starea curată năște puterea de discernământ (dreapta socoteală). Puterea de discernământ, la rândul ei, năște nepătimirea, din care se năște dragostea desăvârșită.
- Y Încă nu a ajuns la nepătimire acela care, pentru vreo încercare întâmplătoare, nu e în stare să treacă cu vederea scăderea prietenului, fie ea numai parută. Căci numai fiindcă s-au tulburat patimile care zăceau în suflet, i s-a orbit înțelegerea și nu o lasă să patrundă la razele

adevarului, nici sa dobândeasca binele de rau. Deci unul ca acesta nu a dobândit nici dragostea desavârșita, care arunca afara frica judecatii.

- Y Patru sunt felurile generale ale parasirii: Una din iconomie, cum este la Domnul, ca prin paruta parasire cei parasiți sa se mântuiască. Alta spre dovedire, cum este la Iov și Iosif, ca sa se arate unul stâlp al barbatiei, altul al neprihanirii. A treia spre povățuire duhovnicească, cum este la Apostolul, ca, smerindu-se în cugetare, sa pastreze covârșirea harului. În sfârșit a patra este lepadarea, ca la Iudei, ca pedepsiti fiind, sa fie încovoiați spre pocainta. Dar toate felurile sunt mântuitoare și pline de bunătatea și de iubirea de oameni a lui Dumnezeu.
- Y Numai cei ce pazesc întocmai poruncile și cunosc adevărat judecatile dumnezeiești nu parasesc pe prietenii încercați prin îngăduinta lui Dumnezeu. dar cei ce disprețuiesc poruncile și nu cunosc judecatile dumnezeiești, când îi merge prietenului bine, se bucura împreună cu el, iar când e încercat și patimeste, îl parasesc. Ba uneori se dau chiar cu dusmanii.
- Y Prietenii lui Hristos iubesc din inimă pe toți. Dar nu sunt iubiti de toți. Iar prietenii lumii nici nu iubesc pe toți, nici nu sunt iubiti de toți. Prietenii lui Hristos pastreaza dragostea neîntreruptă până la sfârșit; ai lumii, până ce se ciocnesc întreolaltă din pricina lucrurilor lumii.
- Y Noi nu putem învăța și nu ne lasăm învățați nici prin cuvinte, nici prin fapte. Dar totuși vrem sa învățăm prin cuvinte și sa ne facem altora doctori, când noi însine suntem plini de rani. Gândește-te și la aceea ca: „Nu toate sunt ușor de înțeles celor ce vreau sa înțeleaga, chiar dacă se pare ca da”. Deci cine nu se va mira de cei ce făgăduiesc, cu toată seriozitatea, sa învețe acestea chiar și pe muierustile ce traiesc în desfatări și pe prunci.
- Y Zabovind gândul simplu, se stărnește patima, iar zabovind cel patimas, se produce învoirea.
- Y Dumnezeu este, precum s-a scris, „Soarele dreptății”, revărsând peste toți razele bunătății. Dar sufletul se comporta prin hotărârea liberă a voii lui sau ca ceara, prin iubirea față de Dumnezeu, sau ca lutul, prin iubirea de cele pământești. Precum deci lutul se usuca prin fire sub razele soarelui, iar ceara se înmoaie prin fire, la fel sufletul iubitor de pământ și de lume, îndemnat fiind de Dumnezeu și împotrivindu-se, prin hotărârea voii sale, se învârtoseaza ca lutul și se împinge pe sine spre pierzanie, asemenea lui Faraon; dar sufletul iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara și primind formele și întipărirea dumnezeiești, se face lacasul lui Dumnezeu în duh.
- Y Cunostinta vederilor dumnezeiești, venindu-i nevoitorului, care nu se asteapta, deodata, pentru smerenia lui, frânge rationamentul celui ce o caută prin aceasta cu osteneala și cu durere, ca sa se mândrească cu ea, dar nu o afla, și naste în cel nebun pizma desartă împotriva fratelui și gând de ucidere, împreună cu multa întristare, fiindcă e lipsit de îngâmfarea din laude.
- Y Cel ce întrerupe cu obraznicie pe cel ce graiește în adunare nu se poate ascunde ca boaleste de slava desartă. Stapânit de acesta, pune nenumarate piedici propunerilor, voind sa taie sirul celor ce spun.
- Y Înțeleptul, fie ca învăța pe alții, fie ca primește învățatura, vrea sa învețe pe alții și sa învețe el însuși numai cele de folos. Dar cel înțelept numai la parere, și când întreaba și când e întrebat scoate înainte numai lucrurile curioase.

- Y Bunurile de care s-a împartășit cineva prin harul lui Dumnezeu e dator să le împartasească și altora, cu inimă largă. „În dar ai luat, zice, în dar să dai”. Căci cel ce ascunde darul în pământ bârfește pe Stapân ca e aspru și-si cruta trupul, ocolind virtutea. Iar cel ce vinde dușmanilor adevărul, pe urmă, neputând suporta rusinea, ca unul ce e chinuit de slava desartă, se spânzura.
- Y Taierea împrejur este lepadarea afecțiunii patimase a sufletului pentru cele ce se nasc și pier.
- Y Taierea împrejur a tăierii împrejur este lepadarea și taierea desăvârșită chiar și a pornirilor firești ale sufletului spre cele ce se nasc și pier.
- Y Taina întrupării Cuvântului cuprinde în sine înțelesul tuturor ghiciturilor și tipurilor din Scriptură și știința tuturor fapturilor văzute și cugetate. Căci cel ce a cunoscut taina crucii și a mormântului a înțeles rațiunile celor mai-nainte spuse; iar cel ce a cunoscut înțelesul tainic al învierii a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai-nainte.
- Y Când vezi pe Irod și pe Pilat împrietenindu-se pentru omorârea lui Iisus, gândește-te la întâlnirea într-un gând a dracului desfrânării și al slavei desarte pentru a omorî rațiunea virtuții și a cunostinței. Căci dracul iubirii de slava desartă, fatarnicindu-se că iubeste cunostința duhovnicească, o trimite dracului desfrânării. Iar cel al desfrânării, fatarnicind curatenia prin renunțare, o trimite dracului slavei desarte. De aceea: „Îmbracănd, zice, Irod, haina stralucită, a trimis înapoi pe Iisus înapoi lui Pilat”.
- Y Irod are înțelesul cugetului trupesc; Pilat al percepției prin simțuri; Cezarul al celor ce cad sub simțuri; iar Iudeii au înțelesul gândurilor sufletesti. Sufletul, alipindu-se din neștiința de cele ce cad sub simțuri, preda Cuvântul (Rațiunea), simțurilor spre moarte, întărind împotriva lui, prin proprie marturisire, împărăția celor stricacioase. Căci zic Iudeii: „Nu avem împărat decât pe Cezarul”.
- Y Cel slabănot prin plăcerile trupului, nu e în stare nici de lucrarea virtuților și nu se mișcă ușor nici spre cunostință. De aceea nu are nici om, adică gând înțelept, ca atunci când se tulbură apa să-l arunce în scaldătoare, adică în virtutea capabilă de cunostință, care vindecă toată boala. Căci suferind de moleseală și de nepăsare, tot amâna aceasta și astfel e luat pe dinainte de altul, care-l împiedică să ajungă la vindecare. De aceea zace treizeci și opt de ani în boală. Căci cel ce nu privește creațiunea văzută spre slava lui Dumnezeu, ca să-si urce gândul cu evlavie spre cea inteligibilă, rămâne cu adevărat bolnav atâția ani câți s-au amintit mai sus. Fiindcă numărul treizeci, înțeles natural, însemnează firea sensibilă, precum privit practic, însemnează virtutea cu faptă. Iar numărul opt, înțeles natural, arată firea inteligibilă a celor netrupești, precum privit gnostic, arată teologia atotînțeleaptă. Cel ce nu e mișcat de acestea spre Dumnezeu, rămâne olog până când, venind Cuvântul, îl învătă pe scurt chipul vindecării zicând: „Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă”, adică îi poruncește să-si ridice mintea din iubirea de plăcere ce o leagă și să-si ia trupul pe umerii virtuților și să plece la casa sa, adică la cer. Căci e mai bine ca ceea ce este inferior să fie luat pe umerii faptei de ceea ce este superior, spre a fi dus spre virtute, decât ca ceea ce este superior să fie purtat de moleseala celui inferior spre iubirea de plăceri.
- Y Cel ce se reculege din dezbinarea adusă de calcarea poruncilor se desparte mai întâi de patimi, apoi de gândurile patimase, apoi de fire și de rațiunile firii, apoi de idei și de cunostințele aduse de ele, și la urmă, strabătând dincolo de varietatea rațiunilor Providentei, ajunge în chip neștiut

la însasi ratiunea Monadei. Abia în lumina acesteia își contempla mintea neschimbabilitatea sa, ceea ce o face sa se bucure cu o bucurie negraita. Caci a primit pacea lui Dumnezeu, care covârseste toata mintea si pazeste neîncetat de orice cadere pe cel ce s-a învrednicit de ea.

- Υ Cuvântul lui Dumnezeu, asemenea grauntelui de mustar, pare foarte mic înainte de a-l cultiva. Dar dupa ce a fost cultivat cum trebuie, se arata asa de mare încât se odihnesc în el ratiunile marete ale fapturilor sensibile si inteligibile, ca niste paseri. Caci ratiunile tuturor încap în El; iar El nu poate fi încaput de nici una din fapuri. De aceea a zis Domnul ca „cel ce are credinta cât un graunte de mustar poate muta muntele” cu Cuvântul, adica poate alunga stapânirea diavolului de la noi si sa o mute de pe temelia ei.
- Υ Graunte de mustar este Domnul, asemanat prin credinta în duh, în inimile celor ce-L primesc. Cel ce îl cultiva cu grija prin virtuti muta muntele cugetului pamântesc, departând de la sine deprinderea anevoie de clintit care-l stapâneste si da odihna în sine, ca unor paseri ale cerului, ratiunilor si modurilor poruncilor, sau puterilor dumnezeiesti.
- Υ Când Cuvântul lui Dumnezeu se face în noi clar si luminos si fata lui stralucește ca soarele, atunci si hainele Lui se fac albe. Iar acestea sunt cuvintele (ratiunile) Sfintei Scripturi a Evangheliilor, care se fac stravezii si clare nemaivând nimic acoperit. Ba apar lângă El si Moise si Ilie, adica ratiunile (întelesurile) mai duhovnicești ale Legii si ale Proorocilor.
- Υ Cuvântul lui Dumnezeu si al Tatalui se afla tainic în fiecare dintre poruncile sale; iar Dumnezeu si Tatal se afla întreg nedespartit în întreg Cuvântul Sau în chip firesc. Cel ce primește prin urmare porunca dumnezeiasca si o împlineste primește pe Cuvântul lui Dumnezeu aflator în ea. Iar cel ce a primit pe Cuvântul prin porunci a primit totodata prin El pe Tatal care se afla în El în chip firesc, si pe Duhul Sfânt, care se afla în El în chip firesc. Caci a zis: „Amin zic voua, cel ce primește pe Cel ce-l voi trimite pe Mine ma primește; iar cel ce ma primește pe Mine, primește pe Cel ce m-a trimis pe Mine”. Asadar cel ce a primit o porunca si a împlinit-o pe ea a primit tainic pe sfânta Treime.
- Υ Slavește pe Dumnezeu în sine nu cel ce-L lauda pe Dumnezeu în cuvinte, ci cel ce rabda, de dragul lui Dumnezeu, pentru virtute, patimiri, dureri si osteneli. Acesta e slavit la rândul sau de Dumnezeu cu slava aflatoare în Dumnezeu, primind prin împartasire harul nepatimirii ca o încoronare a virtutii. Caci tot cel ce slavește pe Dumnezeu în sine prin patimiri pentru virtute în decursul faptuirii, se slavește si el în Dumnezeu, primind lumina celor dumnezeiesti într-o contemplatie libera de patima. Caci zice Domnul venind la patima Sa: „Acum s-a preamarit Fiul Omului si Dumnezeu S-a preamarit întru El si Dumnezeu îl va preamari pe El întru sine. Si îndata îl va preamari pe El”. De aici se vede limpede ca patimirilor pentru virtute le urmeaza darurile dumnezeiesti.
- Υ Cel ce a putut omorî prin fapte madularele cele de pe pamânt si birui prin Cuvântul din porunci lumea patimilor în el nu va mai avea nici un necaz, odata ce a parasit lumea si se afla în Hristos, care a biruit lumea patimilor si daruieste toata pacea. Caci cel ce n-a lepadat împatimirea dupa cele materiale va avea pururi necaz, schimbându-si înclinarile voii, deodata cu cele ce se schimba prin firea lor. Dar cel ce a ajuns în Hristos nu se va mai resimti în nici un fel de schimbarea si stricarea celor materiale. De aceea zice Domnul: „Acestea le-am grait voua, ca în Mine pace sa aveti. În lume necazuri veti avea; dar îndrazniti, Eu am biruit lumea”. Cu alte cuvinte: în Mine, Cuvântul virtutii, aveti pace, izbaviti fiind de vârtejul si de tulburarea produsa

de patimi si de lucrurile materiale; dar în lume, adica în împatimirea dupa cele materiale, aveti necazuri, pentru schimbarea si stricarea neîncetata a lor. Caci necazuri au amândoi: atât cel ce savârseste virtutea, pentru osteneala si durerea împreunata cu ea, cât si cel ce iubeste lumea, pentru dobândirea statornica a celor materiale. Dar cel dintâi are necazuri mântuitoare; iar cel de al doilea necazuri stricatoare si pierzatoare. Amândurora le este Domnul usurare: celui dintâi, pentru ca-l odihnește în Sine de ostenelele virtutii, ridicându-l sa contemplatie prin nepatimire; celui de-al doilea, pentru ca-i smulge împatimirea dupa cele stricacioase, prin pocainta.

Y Cum trebuie sa înțelegem în mod cucernic cuvântul Evangheliei: „Tatal nu va judeca pe nimeni, ci toata judecata a dat-o Fiului”? Si de ce zice în alt loc: „Eu nu voi judeca pe nimeni, ci cuvântul pe care l-am grai, acela îl va judeca”. Ca Dumnezeu, nici Tatal, nici Fiul nu va judeca pe nimeni. Caci nici omul nu se face judecator al celor necuvântatoare, ci al oamenilor. Deci Tatal a dat toata judecata Fiului, nu întrucât Fiul este Dumnezeu, ci întrucât s-a facut om. Iar acesta va judeca pe toti, comparând vietuirea sa ca om cu a noastra. Iar „cuvântul Lui care va judeca” este învățatura pe care a aratat-o prin fapte, dupa cum s-a scris: „Cele ce a început Iisus sa le faca si sa le învete”.

Sf. Maxim Marturisitorul

Dupa ce-ai lepadat cu totul împatimirea care leaga de simtire si de trup, strabatând intens cu mintea în chip priceput oceanul nesfârșit al cuvintelor Duhului (al Scripturii), cercetezi cu duhul cele ale Duhului. Dar primind de la acesta descoperirea tainelor ascunse, smerenia Te-a facut totusi sa alcatuiesti o lista cu multe locuri obscure din Sfânta Scriptura, pe care ne-ai trimis-o cerând de la mine, cel lipsit de orice virtute si cunostinta, un raspuns scris cu privire la înțelesul lor mai înalt.

Primind eu aceasta lista si citind-o, mi s-a oprit în loc si mintea si auzul si cugetarea. Drept aceea Te-am rugat sa-mi îngadui sa refuz acest lucru. Ți-am spus ca aceste locuri de abia pot fi înțelese de cei care au înaintat mult în contemplatie si au ajuns la capatul celei mai înalte si mai apropiate cunostinte, nu însa de mine care ma târasc pe pamânt si, asemenea sarpelui cel blestemat odinioara, nu am alta hrana afara de pamântul patimilor, înnoroiat ca un vierme de putreziciunea placerilor.

Deci mai întâi ne-ai poruncit sa vorbim despre patimile ce ne supara. Si anume câte si care sunt, din ce început pornesc si la ce sfârșit ajung trecând prin faza de mijloc ce le este proprie, din ce putere a sufletului sau ce modular al trupului rasarind fiecare da mintii în chip nevazut forma sa, iar trupul îl face ca pe o vopsea ce coloreaza prin cugetarile pacatului întreg nefericitul de suflet; care este înțelesul numelui fiecareia si lucrarea ei, roadele si înfatisarile, precum si viclesugurile puse la cale prin ele de dracii necurati, însotirile si disimularile lor nevazute, cum scot aceia în chip ascuns pe unele la vedere prin altele si cum prin unele atrag în chip amagitor spre altele; care sunt subțirile (nuantele), micimile, marimile si umflarile lor uriase; cum cedeaza, se retrag, înceteaza, staruie, navalesc mai repede sau mai domol; care sunt justificarile lor în fata sufletului ca în fata unui tribunal si hotărârile ce se dau de catre cugetare; înfrângerile si biruintele vazute si starea launtrica ce-o însoteste pe fiecare; care e pricina pentru care li se îngaduie dracilor sa tulbure sufletul cu multe patimi si aceasta fie prin ei însisi fie prin altii (altele); prin ce gând ne aduc în fata mintii fara de vreme materiile proprii, prin care pornesc în chip ascuns razboiul amarnic împotriva noastra, care ne preocupam de cele ce nu sunt de fata de parca ar fi prezente, întinzându-ne spre materii, sau fugind de ele si anume primul lucru patimindu-l de dragul placerii, al doilea din pricina durerii; despre modul prezentei lor în noi si despre nalucirile complicate si variate ce le stârnesc în visurile din vremea somnului; apoi daca sunt închisi în vreo parte a sufletului sau a trupului, sau sunt în tot trupul; si daca, aflându-se înăuntru îndupleca sufletul prin patimile sufletesti sa îmbratiseze pe cele din afara prin mijlocirea trupului si îl amagesc sa se predea cu totul simtirii, parasind cele ce-i sunt proprii dupa fire; sau, aflându-se afara, printr-o atingere din afara a trupului modeleaza sufletul cel nevazut dupa chipul celor materiale, sadind în el o forma compusa si dându-i înfatisarea materiei primita prin imaginatie; si daca este vreo ordine si vreo rânduiala în lucrarea lor, cu viclenie pacatuita, ca mai întâi sa încerce sufletul prin unele patimi si apoi sa-l razboiasca prin altele; si care (draci) premere, care urmeaza la rând, sau care cu care se însotesc, daca

nu cumva tulbura sufletul în mod amestecat fara nici o ordine, la întâmplare, prin orice patimi; apoi daca este lasat sufletul sa patimeasca unele ca acestea de la ei în afara de Providenta, sau potrivit Providentei; si care este ratiunea pentru care Providenta paraseste în orice patima sufletul; care este apoi modul nimicirii fiecareia din patimile înscrise si prin care fapte, cuvinte sau gânduri se elibereaza sufletul de ele si se curata de întinaciunea constiintei; ce virtute va opune fiecarei patimi ca sa o biruiasca, fugarind pe dracul cel viclean si taind deodata cu el total însasi miscarea patimii; cum va putea apoi, dupa izbavirea de patimi, sa-si scruteze sufletul bine ale sale; si cu ajutorul caror ratiuni si moduri ajungând prin ratiunea cea dupa fire la relatii nepatimase între simtiri si lucrurile sensibile, va modela simturile ca sa stea în slujba virtutilor, precum prin patimi le modelase mai înainte, sa stea în slujba pacatului si cum va înfaptui aceasta buna întoarcere ca sa se foloseasca de cele prin care gresea înainte spre nasterea si sustinerea virtutilor; cum apoi, izbavindu-se si de aceste relatii, va culege cu pricepere, prin contemplarea naturala în duh, ratiunile celor create, desfacute de simbolurile sensibile din ele; si cum dupa aceste ratiuni, luând contact cu cele inteligibile, prin mintea devenita curata de cugetarea aplecata spre cele supuse simtirilor, va primi înțelegerile cele simple si va dobândi cunostinta simpla, care leaga toate întreolalta potrivit cu ratiunea originara a înțelepciunii; în sfârșit, cum dupa aceasta sufletul, o data trecut dincolo de toate cele ce sunt si de înțelesurile lor firesti si desfacut de toata puterea în chip curat, chiar si de puterea proprie de-a cugeta, va patimi unirea cea mai presus de înțelegere cu Dumnezeu însusi, iar în aceasta stare, primind de la El în chip nepregatit învătatura adevarului adevarat, ca pe o samânta, nu se va mai abate spre pacat, nemaifiind loc pentru diavol ca sa-l atraga spre rautate prin amagire, datorita necunoasterii Celui ce e bun prin fire si înfrumusețeaza toate cele ce se pot împartasi de El?

Fiindca ati poruncit sa lamuresc în scris ratiunile, modurile si pricinile tuturor acestora, va rog sa mai asteptati putin cuvântul privitor la ele. De va ajuta Dumnezeu, voi cerceta cu un prilej mai potrivit si mai cu staruinta acestea în alte scrieri, daca voi simti peste tot în minte vreo astfel de patrundere încât sa pot cuteza sa strabat un ocean atât de mare si de adânc. Caci nu ma rusinez sa spun ca înca nu cunosc uneltirile si viclesugurile anevoie de descurcat ale dracilor necurati, dat fiind ca praful materiei îmi întuneca înca ochii sufletului si nu ma lasa sa privesc (sa contemplu) în chip curat firea celor create si sa deosebesc din gramada celor ce exista pe cele ce par sa existe, înșelând doar simțirea cea lipsita de ratiune. Fiindca numai cei foarte contemplativi si înalti la cugetare pot cerceta cu adevarat unele ca acestea si pot grai despre ele, adica numai cei ce prin multa experienta au dobândit puterea de-a cunoaste cele bune si cele care nu sunt bune, ba ceea ce e mai înalt si mai de cinste ca toate au primit de la Dumnezeu harul si puterea de-a înțelege bine si de-a spune limpede cele înțelese.

Definitia raului

Raul nici nu era, nici nu va fi ceva ce subzista prin firea proprie. Caci nu are în nici un fel fiinta, sau fire, sau ipostas, sau putere, sau lucrare în cele ce sunt. Nu e nici cantitate, nici relatie, nici loc, nici timp, nici pozitie, nici actiune, nici miscare, nici aptitudine, nici patima (pasivitate, afect) contemplata în chip natural în vreo existenta si în nici una din acestea nu subzista vreo înrudire naturala. Nu e nici început (principiu), nici mijloc, nici sfârșit. Ci ca sa-l cuprind într-o definitie, voi spune ca raul este abaterea lucrarii puterilor (facultatilor) sadite în fire de la scopul lor si altceva nimic. Sau iarasi, raul este miscarea nesocotita a puterilor naturale spre altceva decât spre scopul lor, în urma unei judecati gresite. Iar scop numesc cauza celor ce sunt, dupa care se doresc în chip firesc toate, chiar daca Vicleanul, acoperindu-si de cele mai multe ori pizma sub chipul bunavointei si înduplecând cu viclenie pe om sa-si miste dorinta spre altceva din cele ce sunt si nu spre cauza, a sadit în el necunostinta cauzei.

Deci primul om, neducându-si miscarea lucrarii puterilor naturale spre scop, s-a îmbolnavit de necunostinta cauzei sale, socotind, prin sfatul sarpelui, ca acela este Dumnezeu, pe care cuvântul poruncii dumnezeiesti îi poruncise sa-l aiba ca pe un dusman de moarte. Facându-se astfel calcator de porunca si necunoscând pe Dumnezeu, si-a amestecat cu încapatânare în toata simțirea toata puterea cugetatoare si asa a îmbratisat cunostinta compusa si pierzatoare, produse de patima, a celor sensibile. Si asa „alaturatu-s-a cu dobitoacele cele fara de minte si s-a asemanat lor”, (*Psalmi 48, 12*) lucrând, cautând si voind aceleasi ca si ele în tot chipul; ba le-a si întrecut în irationalitate, mutând ratiunea cea dupa fire în ceea ce e contrar firii.

Deci cu cât se îngrijea omul mai mult de cunoștința celor văzute numai prin simțire, cu atât își strângea în jurul său mai tare neștiința de Dumnezeu. Și cu cât își strângea mai mult legăturile neștiinței, cu atât se lipea mai mult de experiența gustării prin simțire a bunurilor materiale cunoscute. Dar cu cât se umplea mai mult de această experiență, cu atât se aprindea mai mult patima iubirii trupești de sine, care se naște din sine. Și cu cât se îngrijea mai mult de patima iubirii trupești de sine, cu atât nascocea mai multe moduri de producere a plăcerii, care este și frica și tînta iubirii trupești de sine. Și fiindcă orice răutate pierde împreună cu modalitățile care o produc, omul aflând prin ea înșasi experiența, ca orice plăcere are ca urmare în mod sigur durerea, își avea toată pornirea spre plăcere și toată fuga dinspre durere. Pentru cea dintâi lupta cu toată puterea, pe cea de-a doua o combatea cu toată sîrguinta, închipuindu-și un lucru cu neputința și anume ca printr-o astfel de dibăcie va putea să le despartă pe acestea una de alta și iubirea trupească de sine va avea unită cu ea numai plăcerea, rămânând neîncercată de durere. Sub puterea patimii el nu știa, precum se vede, că plăcerea nu poate fi niciodată fără de durere. Căci în plăcere e amestecat chinul durerii, chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă, prin faptul că domina iese totdeauna deasupra, acoperind simțirea a tot ceea ce stă alături.

Așa s-a strecurat marea și nenumărată multime a patimilor stricicioase în viața oamenilor. Așa a devenit viața noastră plină de suspine, cîstind pricinile care o pierd și nascocind și cultivând prilejurile corupției sale, datorită neștiinței. Așa s-a tăiat firea cea unică în nenumărate particule și noi cei ce suntem de aceeași fire ne mîncăm unii pe alții ca reptilele și fiarele. Căci cautînd plăcerea din pricina iubirii trupești de noi înșine și straduindu-ne să fugim de durere din aceeași pricină, nascocim surse neîncipuite de patimi facătoare de stricăciune. Astfel cînd ne îngrijim prin plăcere de iubirea trupească de noi înșine, naștem lacomia pîntecelui, mîndria, slava desartă, îngîmfarea, iubirea de argint, zgîrcenia, tirania, fanfaronada, aroganța, nechibzuința, injuria, necurăția, usuratatea, risipa, neînrînarea, frivolitatea, umblarea cu capul prin nori, moleseala, pornirea de a maltrata, de-a lua în rîs, vorbirea la nevrime, vorbirea urîta și toate cîte mai sunt de felul acesta. Iar cînd ascuțim mai mult prin durere modul iubirii trupeti de noi înșine, naștem, mînia, pizma, ura, dușmania, tinerea în minte a raului, calomnia, bârfeala, intriga, înrîstarea, deznădejdea, defaimarea Providenței, lîncezeala, neglijența, descurajarea, deprimarea, putinatatea la suflet, plînsul la nevrime, tînguirea, jalea, sfărîmarea totală, ciuda, gelozia și toate cîte tin de o dispoziție care a fost lipsită de prilejurile plăcerii. În sfîrșit cînd din alte pricini se amestecă în plăcere durerea, cînd perversitatea (căci așa numesc unii înrîlnirea partilor contrare ale rautății), naștem fatarnicia, ironia, viclenia, prefacatoria, lingusirea, dorința de a placea oamenilor și toate cîte sunt nascociri ale acestui viclean amestec. Căci a le număra acum și a le spune toate, cu înfățișările, modurile, cauzele și vremurile lor, nu e cu putință. Cercetarea fiecăruia din ele o vom face, dacă Dumnezeu ne va harăzi putere, în viitor.

Alta definiție a raului

Deci raul stă, cum am spus mai înainte, în necunoașterea cauzei celei bune a lucrurilor. Această orbînd mintea omenească, dar deschizînd larg simțirea, l-a înstrăinat pe om cu totul de cunoștința

de Dumnezeu si l-a umplut de cunostinta patimasa a lucrurilor ce cad sub simturi. Împartasindu-se deci omul fara masura de aceasta numai prin simtire, asemenea dobitoacelor necuvântatoare si având prin experienta ca împartasirea de cele sensibile sustine firea lui trupeasca si vazuta, a parasit frumusetea dumnezeiasca menita sa alcatuiasca podoaba lui spirituala si a socotit zidirea vazuta, drept Dumnezeu, îndumnezeind-o datorita faptului ca e de trebuinta pentru sustinerea trupului; iar trupul propriu legat prin fire de zidirea luata drept Dumnezeu, l-a iubit cu toata puterea . Si asa prin grija exclusiva de trup, a slujit cu toata sânguinta zidirii în loc de Ziditor. Caci fu poate sluji cineva zidirii, daca nu cultiva trupul, precum nu poate sluji lui Dumnezeu, daca nu-si curateste sufletul prin virtuti. Deci prin grija de trup omul savârsind slujirea cea stricaciosa, si umplându-se împotriva sa de iubirea trupeasca de sine, avea în sine într-o lucrare neîncetata placerea si durerea. Caci mâncând mereu din pomul neascultarii, încerca în simtire parerea (cunostintei) binelui si raului⁵ amestecate în el.

Si poate ca de fapt daca ar zice cineva ca pomul cunostintei binelui si a raului este zidirea cea vazut, nu s-ar abate de la adevar. Caci împartasirea de ea produce în chip natural placerea si durerea.

Sau iarasi poate ca zidirea celor vazute s-a numit pom al cunostintei binelui si raului, fiindca are si ratiuni duhovnicesti care nutresc mintea, dar si o putere naturala care pe de o parte desfata simtirea, pe de alta perverteste mintea. Dar contemplata duhovniceste ea ofera cunostinta binelui, iar luata trupest, ofera cunostinta raului. Caci celor ce împartasesc de ea trupest li se face dascal în ale patimilor, facându-i sa uite de cele dumnezeiesti. De aceea i-a interzis-o poate Dumnezeu omului, amânând pentru o vreme împartasirea de ea, ca mai întâi, precum era drept, cunoscându-si omul cauza sa prin omisiunea cu ea în har si prefacând, prin aceasta comuniune, nemulțumirea data lui dupa har în nepatimire si neschimbaltate, ca unul ce-a devenit deja Dumnezeu prin îndumnezeire, sa priveasca fara sa se vatame si cu totul slobod cu Dumnezeu faptele lui Dumnezeu si sa primeasca cunostinta lor ca Dumnezeu, dar nu ca om, având dupa har în chip înțelept aceeasi cunostinta a lucrurilor ca Dumnezeu, datorita prefacerii mintii si simtirii prin îndumnezeire.⁶

Asa trebuie înțeles aici pomul acela, dupa o tâlcuire pe care o pot primi toti. Caci înțelesul mai tainic si mai înalt e rezervat pentru cei cu o cugetare mistica, noi trebuind sa-l cinstim prin tacere. Eu am amintit aici de pomul neascultarii doar în trecere, vrând sa arat ca necunoasterea lui Dumnezeu a îndumnezeit zidirea, al carei cult vine din iubirea de trup a neamului omenesc. Caci în jurul acesteia se învârteste, ca un fel de cunostinta amestecata, toata experienta placerii si a durerii, din pricina carora s-a introdus în viata oamenilor tot namolul relelor ce dainuieste în chip felurit si pestrut si-n atâtea forme câte nu le poate spune cuvântul. Pentru ca fiecare din cei ce participa la firea omeneasca are în sine, într-o anumita cantitate si calitate, vie si lucratoare, iubirea fata de puterea lui vazuta, adica fata de trup, care îl sileste ca pe un rob, prin pofta de placere si frica de durere, sa nascoceasca multe forme ale patimilor, dupa cum se nimeresc timpurile si lucrurile si dupa cum îl îndeamna modul lui de a fi, întrucât experienta îl învata ca e cu neputinta sa ajunga sa aiba neconținut placerea ca tovarasa de viata si sa ramâna cu totul neatins de durere, ca nu va putea sa ajunga la capatul acestui scop. Caci firea întreaga a trupurilor fiind corupta si pe cale de împrastiere prin oricâte moduri ar încerca sa o sustina pe aceasta, întareste si mai mult stricaciunea din ea. De aceea omul temându-se, fara sa vrea, neconținut, de soarta a ceea ce iubeste, cultiva fara voie si pe nesimtite, prin ceea ce iubeste ceea ce nu iubeste, atârând de cele ce nu pot dainui. În felul acesta

își preschimba dispoziția sufletului deodată cu cele ce se împrastie, ca pe una ce se rostogolește împreună cu cele ce curg, și nu înțelege că se pierde din pricina totalei orbiri a sufletului față de adevăr.

Iar izbavirea de toate aceste rele și calea scurtă spre mântuire este dragostea adevărată, cea din cunoștință, a lui Dumnezeu și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și de lumea aceasta. Prin această lepadând pofta de plăcere și frica de durere, ne eliberăm de reaua iubire trupească de noi înșine, înalțati fiind la cunoștința Ziditorului. În felul acesta primind în locul iubirii celei rele de noi înșine, pe cea bună și spirituală, despartită cu totul de grija de trup, nu vom înceta să slujim lui Dumnezeu prin această iubire bună de noi înșine, căutând pururi să ne sustinem sufletul lui prin Dumnezeu. Căci aceasta este adevărată slujire și prin ea îngrijim cum trebuie și în chip plăcut lui Dumnezeu, de sufletul nostru prin virtuți.

Deci cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme deloc de durere, a ajuns nepatimitor. Căci deodată cu acestea și cu iubirea trupească de sine, care le-a născut, a omorât toate patimile ce cresc prin ea și prin ele, împreună cu neștiința, sursa cea mai de la început a tuturor relelor. Și așa s-a făcut întreg slujitor al binelui ce persista permanent și e mereu la fel, rămânând împreună cu el cu totul nemiscat.⁷ Așa oglindește cu față descoperită slava lui Dumnezeu,⁸ (2 Cor. 3,18) ca unul care privește în lumina ce strălucește în sine slava dumnezeiască și neapropiata.⁹

Deci odată ce ne-a fost aratăta de Cuvântul calea cea dreaptă și ușoară a celor ce se mântuiesc, să tagaduim cu toată puterea plăcerea și durerea vieții de aici și să învățăm cu mult îndemn și pe cei supuși nouă să facă aceasta. Căci făcând aceasta, ne-am izbăvit și am izbăvit și pe alții cu desăvârșire de toată nascocirea patimilor și de toată rautatea dracilor. Să îmbrățișăm numai iubirea și nimeni nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, nici necaz, nici strâmtoare, nici foame, nici primejdie, nici sabie, nici toate câte le-a înșirat Apostolul în acel loc.¹⁰ (Rom 8, 35). Căci prin cunoștința cu lucrul rămânând în noi dragostea nemiscată, vom primi de la El o bucurie și o susținere veșnică și negrăită a sufletului. Și împărtășindu-se de aceasta, vom avea față de lume neștiința cea mântuitoare,¹¹ nemaiprivind, ca mai înainte, fără gând neprihanit, cu față descoperită a simțirii, suprafața celor sensibile ca pe o sclavă, ci oglindind mai degrabă cu față descoperită a cugetării (mintii), după înlăturarea oricărui val sensibil, slava lui Dumnezeu cea aratăta în virtuți și în cunoștința duhovnicească,¹² prin care primim unirea cea după har. Căci precum ignorând pe Dumnezeu, am îndumnezeit zidirea, pe care am cunoscut-o prin simțire, gustând din ea, pentru faptul că prin ea ni se susținea trupul, așa primind cunoștința trairii a lui Dumnezeu, cea accesibilă înțelegerii, pentru faptul că El ne susține sufletul ca să existe și ca să fie fericit.

Cuvânt înainte la scoliile asezate în urma răspunsurilor

Podoaba naturală a celor raționali este rațiunea. Podoaba rațiunii este înțelegerea, pe care o manifestă prin rațiune cei raționali. Podoaba înțelegerii este deprinderea și aptitudinea, pe care o manifestă prin virtutea străbatută de rațiune cei raționali. Podoaba acestei deprinderi este contemplația fără greșală, prin care se dobândește cunoștința adevărată. Iar sfârșitul acesteia este înțelepciunea, care e împlinirea cea mai adevărată a înțelegerii. Căci ea e rațiunea care s-a desăvârșit după fire, sau mintea curată, prin care unirea cu cauza sa a intrat într-o relație mai presus de înțelegere, datorită careia, odihnindu-se de mișcare și de

relatia naturala si de multe feluri cu cele de dupa cauza, staruie în ea numai de chip neînțeles. Ajunsa aici mintea se bucura de odihna cea negraita a tacerii preafierice si mai presus de înțelegerea, pe care nu poate sa o descopere nici un cuvânt si nici o înțelegere, ci numai experienta prin participare a celor ce s-au învrednicit de posesiunea si gustarea ei mai presus de înțelegere. Iar simțul acesteia, usor de cunoscut si vadit tuturor, este nesimtirea si distanta totala a dispozitiei sufletului fata de veacul acesta.

Deci nimic nu este mai propriu dupa fire celor rationali ca ratiunea, nici mai potrivit pentru cei iubitori de Dumnezeu ca sa-si arate credinta lor cea dreapta decât studierea si înțelegerea ei. Logosul acesta de care am vorbit nu e cuvântul împodobit luxos într-o rostire mestesugita spre placerea auzului, cu care se pot desprinde si oamenii perversi, ci ratiunea pe care o are firea ascunsa în chip fiintial înlauntrul ei, fara nici o învățatura, pentru cercetarea lucrurilor si pentru expunerea adevarului în cuvinte.¹³ Pe aceasta si Duhul Sfânt al lui Dumnezeu obisnuieste sa si-o asocieze modelata prin virtuti si s-o faca statuie dumnezeiasca a frumusetii celei dupa asemanare, nelipsindu-i nimic dupa har din însusirile ce redevin Dumnezeirii în chip natural. Caci este un organ ce aduna cu pricepere totala descoperirea bunatatii lui Dumnezeu ce stralucește inteligibil în fapuri. Si sesizând astfel maretia lucrurilor îi înalta spre cauza facatoare a lor pe cei ce si-au facut strabatuta cu totul de El întreaga pornire a dorintei aflatoare în ei dupa fire, nemaifiind retinuti de nimic din cele de dupa cauza.

Pe aceasta cultivând-o noi cei robiti de toate cele potrivnice firii, ne vom dovedi faptuitorii tuturor virtutilor dumnezeiesti, adica vom lepada prin tot binele urâciunea pamânteasca din suflet, spre a primi frumusetea duhovniceasca. Caci unde domneste ratiunea, înceteaza domnia simtirii, în care e amestecata puterea pacatului care, amagind sufletul cu mila pentru trupul înrudit dupa ipostas; îl atrage la sine prin placere. Pentru ca lucrul ei natural fiind grija patimasa si voluptoasa de trup, abate sufletul de la viata cea dupa fire si-l îndupleca sa se faca facatorul pacatului lipsit de ipostas (suport propriu). Caci rautatea este o fapta a sufletului înțelegator si anume uitarea bunatatii celor dupa fire, care se naste din afectiunea patimasa fata de trup si lume. Pe aceasta o nimiceste ratiunea prin strategia ei, scrutând cu stiinta duhovniceasca originea si firea lumii si a trupului si împingând sufletul spre tara înrudita a celor inteligibile, împotriva careia legea pacatului nu are nici o putere. Caci nu mai are simtirea pe care sa treaca ca pe o punte spre minte, întrucât sufletul nu mai are nici o legatura afectuoasa cu ea, caci a parasit-o împreuna cu vederile sensibile, a caror relatie si fire mintea, lasându-le în lume, nu le mai simte.

Scolii

Trupul, zice, reda prin moravurile vazute dispozitia virtuoaasa a sufletului, fiind un organ unit cu sufletul spre manifestarea lui. (1)

Simtirea trimite, zice, mintii imaginea (reprezentarea) celor vazute, spre înțelegerea ratiunilor din lucruri, ca un organ ce serveste mintii sa treaca spre cele inteligibile. (2)

Cuvântul lui Dumnezeu si împarte darurile felurindu-le în cei ce-l primesc, dupa dispozitia sufletelor. (5)

Dracii poarta razboaiele nevazute cu mintea noastra ca si când ar fi prezentate materiile. (6)

Pentru placere iubim patimile, si pentru durere fugim de virtuti. (7)

Precum ratiunea stapânind asupra patimilor face simtirile organ al virtutii, asa si patimile stapânind asupra ratiunii, modeleaza simtirile spre pacat. (8)

Sufletul unindu-se prin deprinderea cu Dumnezeu dupa izbavirea de afectiunea (relatia) naturala fata de lucruri, primeste fermitatea nemiscata în bine. (10)

Existente numeste fiintele lucrurilor. Iar existente parute curgerile si scurgerile care schimba calitatea si cantitatea unui lucru si dau nastere fictiunile simtirii ce duce la pacat. (11)

Omul fiind la mijloc între Dumnezeu si materie, prin faptul ca nu s-a miscat spre Dumnezeu ca spre cauza si scopul zidirii sale, ci spre materie, a ignorat pe Dumnezeu, facându-si mintea pamânteasca prin povârnirea spre materie. (12)

Cunostinta compusa a numit experienta celor sensibile prin simtire, care cuprinde în sine prin fire placerea pentru ceea ce ia nastere si durerea pentru ceea ce se strica. (13)

Zidirea celor vazute cuprinde, zice, atât ratiuni duhovnicesti pentru minte, cât si o putere naturala pentru simtire. Întelesurile lor sunt ca un pom în mijlocul inimii, care e Paradisul în sens tropic. (14)

Ignora cineva experienta placerii si durerii din simtire când își leaga mintea de Dumnezeu, dupa ce a devenit liber de afectiunea trupeasca. (15)

Note

Binele pentru simtirea trupeasca e placerea, iar raul e durerea. Acest „bine” si „rau” e produs de lumea vazuta, care deci e pomul unui fals bine si rau. (5)

Deci îndumnezeirea nu exclude cunoasterea fapturilor. Dar atunci omul le cunoaste fara patima cu Dumnezeu si în Dumnezeu, nu ca patima, adica cu uitarea lui Dumnezeu. toate își au vremea lor, ca sa se cunoasca si sa se savârseasca cum se cuvine, trebuind sa astepte crearea omului la înaltimea lor. Pomul cunostintei binelui si a raului (sau lumea) ca sadit tot de Dumnezeu, nu era ceva rau în sine. Dar omul nu era crescut la starea în care îl putea privi în mod just si neprimejdios. Deci interzicerea atingerii de el era o amânare, nu o oprire vesnica. Aceeasi idee o dezvolta Sfântul Grigorie Palama în „Capetele naturale, teologice”. Raul nu se identifica cu ipostasul vreunei realitati, ci e un mod gresit de comportare fata de realitati, care vine si dintr-o intrare a omului în relatie cu un lucru înainte de a fi crescut la capacitatea unei relatii juste (6)

Fara a avea cineva lumina dumnezeiasca (binele, dragostea, pe Dumnezeu) în sine, nu poate sa o vada nici în afara de sine, asa cum ochiul care nu e strabatut de lumina fizica nu o poate vedea nici în afara. (9)

În afara de nestiinta mai presus de cunoastere a lui Dumnezeu, mai este o nestiinta mântuitoare. Este cea care nu mai baga de seama putinta laturii patimase a lucrurilor. Pentru aceasta lumea a devenit iremediabil un transparent al slavei dumnezeiesti(dupa ce s-a sfârtecat „slava” ei, sau suprafata opaca, construita de privirea ei exclusiv prin simtire. (11)

Fata descoperita a simtirii este privirea neîmpiedicata de considerentele spirituale si nerusinata a simtirii exclusive care vede numai aspectul sensibil al lumii, numai valurile materiale. Descoperirea fetei simtirii e în acelasi timp completa acoperire a mintii. Si cu cât se acopera fata simtirii sau se leapada, cu atât apare fata descoperita a mintii si se înlatura valurile lumii. (12)

Termenul grecesc al întelesului de ratiune si de cuvânt. Ratiunea e cuvântul interior. De aceea e vorba în tot acest „Cuvânt înainte”. (13)

Afectele (patimile) sunt rele prin ele însele, sau din pricina unei întrebuintari gresite? Vorbesc de placere si întristare, de dorinta si de frica si de cele ce decurg din acestea.

Afectele acestea ca si celelalte, nu au fost create la început împreuna cu firea oamenilor. Caci altfel ar intra în definitia firii. Spun, învatând de la marele Grigorie al Nisei, ca ele odraslesc în fire, dupa ce au patruns în partea cea mai putin rationala a ei, din pricina caderii din starea de desavârsire. Prin ele, în loc de chipul dumnezeiesc si fericit, îndata dupa calcarea poruncii s-a facut în om stravezie si vadita asemanarea cu dobitoacele necuvântatoare. Caci trebuia, dupa ce s-a descoperit demnitatea ratiunii, ca firea oamenilor sa fie chinuita pe dreptate de trasaturile irationalitatii (dobitociei) la care a fost atrasa prin voia ei, Dumnezeu rânduint prea înțelept, ca omul în felul acesta sa vina la constiinta maretiei sale de fiinta rationala.

Cu toate acestea si afectele devin bune în cei ce se straduiesc, si anume atunci când, desfacându-le cu înțelepciune de lucrurile trupesti, le folosesc spre câstigarea bunurilor ceresti. De pilda: pofta o pot preface în miscarea unui dor spiritual dupa cele dumnezeiesti; placerea, în bucuria curata pentru conlucrarea de buna voie a mintii cu darurile dumnezeiesti; frica, în grija de a ocoli osânda viitoare de pe urma pacatelor; iar întristarea, pocainta care aduce îndreptarea de pe urma pacatului din timpul de aici. Si scurt vorbind, asemenea medicilor înțelepti, care vindeca prin trupul veninos al viperei o muscatura înveninata sau care se va învenina, sa ne folosim si noi de aceste afecte spre înlaturarea rautatii celei de fata sau a celei ce va sa fie si spre dobândirea si pazirea virtutii si a cunostintei. Precum am spus deci, acestea devin bune prin întrebuintare în cei ce își robesc orice cuget spre ascultarea lui Hristos.¹⁴

Iar daca Scriptura vorbeste de vreun afect de acesta la Dumnezeu sau la sfinti, o face în ce priveste pe Dumnezeu pentru înțelegerea noastra, exprimând prin afectele noastre faptele mântuitoare si binefacatoare ale Providentei; iar în ce priveste pe sfinti, întrucât nu se pot exprima raporturile lor spirituale cu Dumnezeu si dispozitiile lor prin grai omenesc, fara afectele cunoscute firii.

Note

Afectele sunt considerate de Sfântul Maxim ca trasaturi irrationale patrunse în firea omului dupa caderea în pacat si apropiindu-l de animalitate, întrucât si animalele reactioneaza irational prin aceste afecte la ceea ce vad. Prin ele trupul e pus repede în miscare spre tot ce apare omului vrednic de râvnit, precum repede se contrage din fata celor primejdioase. În starea primordiala omul își calauzea viata cu totul rational. Trupul nu a scapat prin miscari anarhice si dezordonate, sub conducerea ratiunii si a vointei. Acum, chiar în starea de renastere, aceste efecte nu mai pot fi scoase din fire. Dar ele se pot folosi spre un scop bun. Gândurile curate si rationale n-ar putea misca usor trupul nostru, ajuns sub puterea acestor factori irationali dar foarte dinamici, spre tintele fixate de ele. De aceea cauta sa câstige pentru aceste tintele afectele, ca prin impulsul lor sa miste usor trupul prin ele. Se stie ca ideea teoretica nu prea are efect în ce priveste transformarea omului, pâna ce nu câstiga simtirea lui în favoarea ei. Calea de la idee spre hotarârea buna duce prin sentiment. Aceasta e poate ceea ce numeste Viselavtev „sublimarea afectelor”, în care atribuie un mare rol imaginatiei (Etica preobrajenego erosa). Aceea este si calea pe care devine credinta o putere transformatoare a omului. Ea converteste afectele spre alte tintele, spre Dumnezeu. O credinta care nu da astfel de roade, întinzându-se asupra întregului om, e ceva de neconceput si e de mirare cum ea poate fi sustinuta de protestanti. Dumnezeu e lipsit de afecte. De asemenea îngeria care sunt minti pure. Aceasta va fi si partea noastra în viata viitoare. Caci spune Sfântul Maxim: „Afectele care conserva firea în viata de aici nu se pot muta împreuna cu noi la viata nemuritoare si vecinica”. (14)

Daca toate speciile, din care se alcatuieste lumea, le-a facut Dumnezeu în sase zile, ce mai lucreaza pe urma Tatal? Caci zice Domnul: „Tatal Meu pâna acum lucreaza, si Eu lucrez”. (Io, 5, 17). Nu cumva e vorba de conservarea speciilor odata facute?

Dumnezeu ispravind de creat ratiunile prime si esentele universale ale lucrurilor, lucreaza totusi pâna ani, nu numai sustinând acestea în existenta, ci si aducând în actualitate, desfasurând si constituind partile date virtual în esente; apoi asimilând prin Providenta cele particulare cu esentele universale, pâna ce, folosindu-se de ratiunea mai generala a fiintei rationale, sau de miscarea celor particulare spre fericire, va uni pornirile spontane ale tuturor. În felul acesta le va face pe toate sa se miste armonic si identic întreolalta si cu întregul, nemaiaivând cele particulare o voie deosebita de-a celor generale, ci una si aceeași ratiune vazându-se în toate împartita de modurile de a fi ale acelor carora li se atribuie la fel. Prin aceasta se va arata în plina lucrare care îndumnezeieste toate. E lucrarea despre care însusi Dumnezeu si Cuvântul care s-a facut pentru ea, zice: „Tatal Meu pâna acum lucreaza si Eu lucrez”. Cel dintâi adica binevoieste, al doilea lucreaza El însusi, iar Duhul Sfânt întregeste fiintial bunavointa Tatalui cu privire la toate si lucrarea Fiului, ca sa fie prin toate si în toate bunul Dumnezeu în Treime, potrivit cu fiecare dintre cei învredniciti dupa har; si sa fie vazut în toate, asa cum exista, în chip natural, sufletul în întreg trupul si în fiecare madular al lui, fara miscare.¹⁷

Scolii

În materie, adică în ființa generală a lucrurilor, există potențial exemplarele singulare, care provin unul câte unul din materie și a căror apariție o lucrează Dumnezeu. (1)

Asimilarea celor singulare cu cele universale este unirea tuturor oamenilor, printr-o singură mișcare a voii, cu rațiunea firii. Aceasta unire o duce la înfăptuire Dumnezeu prin Providență, ca precum în tot există o singură fire, tot așa să se formeze și o singură aplecare a voii, unindu-se totuși cu Dumnezeu și întreolaltă prin Duhul. (2)

Note

Maurice Blondel, spune în altă formă același lucru: „ca tot ține de tot, ca Universul este în continuă naștere, ca fixitatea relativă a ființelor comportă o desfășurare ale cărei faze multiple nu pot fi, fără urmări rele, izolate unele de altele”. Lucrarea de care vorbește aici Sfântul Maxim este acțiunea universală, unitară care, după Blondel, e dincolo de fapte fenomenale, având sursa în cauza primă. Ca și Maxim în acest răspuns, Blondel vede și el o „independență universală” și „perspectivele umane” din lume, spre deosebire „de ipotezele care stabilizează lucrurile în cicluri închise în interiorul cărora toate ar sta justapuse în compartimentele separate”. Dacă creațiunea este un act exclusiv al lui Dumnezeu, desfășurarea Universului creat, prin lucrarea Providenței divine, angajează și cooperarea fapturilor care, conlucrând cu cauza primă, se cauzează și se înrăunesc reciproc. În special atragem atenția ca Sfântul Maxim admite a) „o rațiune mai generală a ființei raționale”, de unde urmează ca sunt și rațiuni mai particulare și b) „o voie deosebită a celor particulare”, de unde urmează ca există o voie mai generală. Ideea o găsim dezvoltată iarăși la Blondel. După aceasta orice tendință din noi își are o rațiune, de aici aparența ei de justete. Această rațiune particulară atragând voința întregului din noi. Deci fapta normală nu se suprimă tendințele variate din noi, ci să le subordoneze întregului sau să le armonizeze. Rațiunea mai generală e ca un vârf de piramidă față de rațiunile particulare. Pe măsura ce ne ridicăm spre rațiuni tot mai generale în cunoașterea și activitatea noastră, devenim mai virtuosi și ne apropiem de Rațiunea supremă ceva mai generală. Rațiunea cea mai generală a ființei noastre caută să subordoneze unei rațiuni generale mai înalte care îmbrățișează mai multe ființe și lucruri, iar Rațiunea cea mai generală este Logosul divin. Dar lucrând în conformitate cu rațiunea mai generală din ființa noastră, satisfacem totodată adevăratele interese și aspirațiuni spre fericire ale partilor din noi. Căci satisfacând tendințele anarhice, destrămăm întregul organic și îl aruncăm într-o experiență chinuită. De notat este că după Sfântul Maxim această lucrare conformă cu rațiunea mai generală, sau unirea voii cu această rațiune a firii, se întâlnește cu lucrarea harului în noi. Spre har și spre îndumnezeire ne ridicăm prin ridicarea prin starea normală a firii, spre activitatea conformă cu rațiunea tot mai generală a ei. Există o armonie între rațiune și har. (17)

Cine acela de care spune Evanghelia că poartă în cetate ulciorul cu apă și pe care întâlnindu-l învățăceii trimisi de Hristos primesc porunca să-i urmeze? 18 Cine este apoi stăpânul casei? (Marcu 14, 13) Și de ce nu i se spune numele de către Evangheliști? Ce este în sfârșit foisorul cel mare și pardosit, în care se savârșeste înfricosă taina a Cinei dumnezeiești? 19 (Luca 22, 10)

Scriptura trece sub tacere numele omului la care a trimis Mântuitorul pe cei doi învătaței pentru pregătirea Pastilor, ca și numele cetății în care au fost trimisi. După primul gând care-mi vine, socotesc că prin „cetate” este aratăta lumea aceasta sensibilă iar „omul” este firea generală a oamenilor. La aceasta sunt trimisi, ca învătaței ai lui Dumnezeu și ai Cuvântului ca și înainte-mergători ai ospatului tainic pe care îl avea Dumnezeu împreună cu firea oamenilor, primul Testament și cel Nou. Cel dintâi curăta firea omenească de toată întinaciunea, prin filosofia practică (înțelepciunea lucrătoare), celălalt ridică mintea prin cunoaștere sau prin călăuzirea tainică a contemplației, de la cele trupești spre vederile înrudite cu ea ale celor spirituale. Iar proba despre aceasta este faptul că ucenicii trimisi sunt Petru și Ioan. Căci Petru este simbolul faptei, iar Ioan al contemplației.

Astfel e foarte potrivit ca cel dintâi care-l întâlnește pe acestia să fie purtătorul unui urcior cu apă, însemnând prin el pe toți cei ce poartă, prin filozofia practică, pe umerii virtuților, închis în madularele pământesti mortificate ale trupului, ca într-un urcior, harul Duhului, care-l curătește pe ei prin credința de întinaciunea. După acesta, al doilea care-l întâlnește este stăpânul casei, care le arată foisorul pardosit. Acesta înfatisează prin el pe toți cei ce pardosesc prin contemplație înălțimea cugetării lor culturale și mărețe, ca pe un foisor, cu cugetări și dogme însusite prin cunoaștere (în chip gnostic), spre primirea după cuviința a marelui Cuvânt. Iar casa este deprinderea într-o cucernicie, spre care înaintează mintea practică cultivând virtutea. Asupra ei (asupra deprinderii într-o cucernicie) stăpânește, ca una ce e stăpână prin fire, mintea luminată de lumina dumnezeiască a cunoașterii tainice, care s-a învrednicit, împreună cu mintea practică, de împreună ospatarea cea mai presus de fire cu Cuvântul și Mântuitorul.

Se vorbește în Scriptura și de un om și de doi, dacă unul este purtătorul ulciorului și altul este stăpânul casei. De unul se vorbește poate, cum am spus, din pricina unei singure firi, iar de doi din pricina că aceasta fire este împartită între cei activi și între cei contemplativi. Pe acestia iarăși amestecându-i Cuvântul prin Duhul,²² îi numește și-i face unul.

Iar dacă cineva ar vrea să aplice cele spuse la fiecare om, nu ar ieși din adevăr. Căci „setea” este sufletul fiecăruia, la care sunt trimise mereu, ca învătaței ai Cuvântului și ai lui Dumnezeu, îndemnul virtuții și rațiunile (cuvintele) cunoașterii. Cel ce poartă ulciorul cu apă este modul de viață și cugetul care susține, în chip nesovăitor, pe umerii înfrânării, neevaporat, harul credinței dat la Botez. Iar casa este dispoziția și deprinderea virtuoasă, zidită din multe și felurite virtuți și cugetări tari și barbatești, ca din niște pietre. Foisorul este cugetarea largă și întinsă, și capacitatea de cunoaștere împodobită cu vederile dumnezeiești ale dogmelor tainice și negraite. Iar stăpânul are mintea largită de strălucirea deprinderii într-o virtute, de înălțimea, de frumusețea și de marea cunoașterii. La aceasta minte venind Cuvântul cu ucenicii săi, adică cu primele înțeleșuri duhovnicești ale firii și ale timpului, se împartășește pe Sine.

În sfârșit pasteile sunt trecerea Cuvântului spre mintea omenească, prin care daruiește tuturor celor vrednici plenitudinea bunurilor Sale, însuși Cuvântul lui Dumnezeu venind tainic la ei.

Scolii

În care se arata ca fiind ascuns. Caci din cele se sunt, cunoastem pe Facatorul celor ce sunt, ca fiind propriu-zis ratiunile celor ce s-au facut. Iar timpul si firea sunt cele sub care se afla cele de sub timp si fire si tot ce e creat, cugetat si simtit. Cu acestea vine Dumnezeu si Cuvântul la cei vrednici. Caci din cele ce sunt împrejurul lui se cunoaste El si prin ele se da întreg, conformându-se cu puterea de primire a fiecaruia. Iar prin înțeleșurile duhovnicești ale timpului si firii indica ratiunile lor, deprinse din materie si forma, sau din trup si lume, pentru a cunoaste prin ele pe Cel ce s-a facut acestea pentru noi. (1)

Note

Aici urcusul duhovnicesc este împartit în doua trepte: a) faptuirea si b) contemplatia. Celei dintâi îi corespunde Vechiul Testament, celei de-a doua Noul Testament. Simbolul primei trepte este Petru, al celei de-a doua Ioan. Celei dintâi îi mai corespunde omul cu ulciorul, celei de-a doua stăpânul casei, sau mintea practica si mintea contemplativa. (20)

Cum a poruncit Domnul ucenicilor sa nu aiba doua camasi,²³ (Mt 10 10), El însusi având cinci, (Lc 9,3) dupa Evanghelistul Ioan, 24 (Io. 19, 23) precum se vede de la cei care le-au împartit; si care sunt aceste haine?

Mântuitorul n-a avut cinci camasi, ci una singura si învelitoarea de deasupra. Dintre acestea, cea de dedesubt e numita hitorion, iar învelitoare din afara imition (toga sau pallium).

Dar prin termenii istorisirii Evanghelistul Ioan a redat în chip tainic un înteles ascuns, deprins printr-o cunoastere contemplativa. Caci El a urmarit sa conduca mintea noastra prin cele istorisite prin adevarurile spirituale. Camasa Mântuitorului, tesuta de sus în jos ca un întreg, pe care n-au rupt-o cei ce L-au rastignit, desi li s-a îngaduit sa-l dezbrace de ea, este conexiunea si împletitura neîmpartita a virtutilor întreolalta; sau cugetarea noastra, potrivita si adecvata Cuvântului (ratiunii); sau harul omului nou, al celui dupa asemanarea lui Hristos, tesut de sus prin Duhul Sfânt. Iar învelitoarea din afara este lumea sensibila, împartita în patru stihii, pe care o rup, ca pe haina lui Iisus, în patru bucati, cei ce rastignesc în noi în chip spiritual pe Domnul.

Deci dracii sfâșie creatiunea vazuta a celor patru stihii, facându-ne sa o privim prin simturi în chip patimas si sa ignoram ratiunile divine din ea. Dar altceva este cu camasa virtutilor, caci pe acestea chiar daca o smulg din noi, în urma lenevirii noastre spre cele bune, nu pot totusi sa ne convinga ca virtutea este viciu. Sa nu facem deci cele cinci haine ale lui Iisus prilej de lacomie, ci sa cunoastem care este intentia Scripturii si cum e rastignit si dezbracat Domnul în noi, care ne lenevim spre cele bune, tocmai din pricina acestei trândavii în lucrarea virtutilor; de asemenea cum împart dracii, ca pe o haina creatiunea Lui, ca sa se faca sa slujim patimilor. Sa devenim paznici de încredere ai bunurilor harazite noua de Dumnezeu si creatiunea ca o privim cum se cuvine, numai spre salva Lui²⁵. În sfârșit sa pastram nerapita camasa Cuvântului (ratiunii) cunostintei, adica virtutile, prin silinta spre faptele bune.

Iar de vreti sa înțelegeti prin camasa cea tesuta de sus, pe lângă cele spuse, lumea fiintelor netrupesti si spirituale, iar prin învelitoarea de din afara, pe care a împartit-o Scriptura în patru parti, ca în patru elemente, firea cea trupeasca, nu veti gresi fata de adevar. Dintre acestea, trupul l-au risipit prin stricare, luând putere asupra noastra din calcarea poruncii. Dar sufletul nu l-au sfâsiat, având înrudire cu cele de sus.

Note

Când ne levenim în lucrarea poruncilor, e rastignit Hristos în noi, dar mai înainte îl dezbraca de camasa cea unitara a virtutilor. Pentru ochii celor în care a fost rastignit Hristos, lumea mai e contemplata ca un vesmânt unitar ce îmbraca sistemul solitar al ratiunilor divine deci, în ultima analiza Ratiunea suprema din care iradiaza acelea, ci ca o alaturare de materie menita sa satisfaca poftele. (25)

Sufletul e camasa ce nu poate fi împartita. Trupul e vesmântul desfacut în elementele componente (patru la numar, dupa credinta celor vechi) prin moartea de pe urma pacatului. (26)

Ce este pamântul blestemat de Dumnezeu în faptele lui Adam, dupa înțelesul mai ascuns,²⁷ si ce însemneaza a se hrani omul din el într-o necazuri? Ce înseamna apoi a-i aduce acela omului spini si maracini, iar omul a mânca iarba câmpului? Ce înseamna în sfârșit a mânca omul pâinea între sudoarea fetei lui? Caci niciodata nu s-a vazut vreun om sa manânce nici pamânt, nici iarba. Nici cei ce manâncă pâinea nu o manâncă cu sudoarea fetei lor, cum se spune în acea povestire²⁸ (Gen. 3, 17).

Pamântul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, necontenit blestemat prin faptele lui, adica prin patimile mintii lipita de pamânt, la nerodirea virtutilor, care sunt fapte ale lui Dumnezeu.²⁹ Din trupul sau se hraneste omul cu durere si cu întristare multa, bucurându-se doar de putina dulceata ce i-o da el. Din trup îi rasar omului, pe deasupra placerii stricacioase, grijile si gândurile, ca niste spini, si marile ispite si primejdii, ca niste maracini. Iar acestea îl împung din toate partile prin ratiune, prin pofta si prin mânie, (iutim), încât de-abia poate sa-si îngrijeasca si sa-si manânce, adica sa-si întretina sanatatea si bunastarea trupului, ca pe o iarba ce se vestejeste. Dar si aceasta printr-o lunga repetare de dureri, „în sudoarea fetei”, adica într-o osteneala si robotirea simturilor, care se silesc sa exploreze pline de curiozitate lucrurile sensibile. Iar stradania de a-si sustine viata de aici, fie prin vreun mestesug, fie prin alta metoda iscusita, îi este omului ca o pâine.

Sau poate si mai bine, pamântul este inima lui Adam,³⁰ care a fost blestemata pentru încălcarea poruncii, cu pierderea bunurilor ceresti. Acest pamânt (inima) si-l manâncă omul într-o necazuri multe prin înțelepciunea lucratoare (filozofia practica), curatându-l de blestemul constiintei pentru faptele de necinste. Totodata el curata cu ratiunea gândurile cu privire la nasterea trupurilor ce rasar din inima ca niste spini, precum si gândurile încruntate cu privire la purtarea de grija si la judecata sufletelor, care de asemenea rasar din inima ca niste maracini, în vreme ce contemplatia duhovniceasca si-o secera întocmai ca pe o iarba naturala. Si astfel ca printr-o sudoare a fetei manâncă prin osteneala cercetatoare a cugetarii, când ajunge la înțelegere, pâinea nestricacioasa a cunoasterii lui Dumnezeu, care e singura pâine a vietii si singura care sustine într-o nestricaciune faptele celor ce o manâncă.

Asadar pamântul mâncat în înteles bun este inima curatita prin fapte, iar iarba este stiinta lucrurilor provenita din contemplatia naturala.³¹ În sfârșit pâinea este cunostinta tainica si adevarata a lucrurilor dumnezeiesti³².

Scolii

Faptele lui Adam sunt patimile de necinste.³³ Caci virtutile le lucreaza singur Dumnezeu în cei ce voiesc. (*Rom 1, 26*) De la cei ce voiesc numai intentia, folosind-o ca pe o unealta spre scoaterea la iveala a virtutilor. (1)

Note

Sens anagogic, pe care îl considera unul dintre cele patru sensuri în care se poate interpreta Sfânta Scriptura: literal, anagogic, alegoric si tipic. Despre acest sens anagogic zice ca nu suprima pe cel liberal, ci-l întregeste prin adaugarea unei idei mai înalte. Aceasta îl deosebeste de cel alegoric. Interpretarea anagogica este de pilda aceea care, fara sa supprime adevarul despre cele doua vesminte ale Mântuitorului, vede în ele un înteles mai înalt. Interpretarea alegorica este aceea care, considerând de exemplu c regele Isboset n-a putut avea ca paznica la uso o femeie (*2 Regi 4,1*), vede în acest episod numai nenorocirea ce vine asupra mintii când e pazita de simtire. Cele mai recente interpretari ale Sfântului Maxim sunt anagogice si foarte putine alegorice. (27)

Patimile sunt „faptele omului”, în sensul ca nu se nasc din puterea lui Dumnezeu. Virtutile sunt faptele lui Dumnezeu, pentru ca se nasc din puterea lui Dumnezeu. (29)

Contemplatia naturala e o contemplatie ajutata de har. Se numeste naturala, pentru ca vede pe Dumnezeu (ratiunile divine) prin natura. (31)

Iarasi cele trei trepte ale urcusului duhovnicesc: mâncarea pamântului (curatirea trupului prin virtuti), mâncarea ierbii (contemplarea naturii) mâncarea pâinii (vederea lui Dumnezeu). (32)

Daca, dupa Sfântul Ioan: „Cel ce se naste din Dumnezeu nu face pacat, ca samânta Lui ramâne în el si nu poate pacatui”, 34 iar cel nascut din apa si din Duh s-a nascut din Dumnezeu, cum noi cei nascuti din Dumnezeu prin Botez, putem pacatui?

Chipul nasterii noastre din Dumnezeu este îndoit: unul da celor nascuti întreg harul înfierii, ca sa-l aiba prezent ca potentă; celalalt le da sa aiba întreg harul în lucrare, ca sa preschimbe si sa modeleze aplecarea voii celui nascut din Dumnezeu, încât sa tinda liber spre Cel ce l-a nascut. Chipul dintâi are prin credința numai, harul prezent ca potentă; celalalt sadeste pe lângă credinta si asemanarea atotdumnezeiasca cu Cel cunoscut, asemanare ce lucreaza însotita de cunoastere în cel ce cunoaste. Cei din care se afla primul chip al nasterii, neavând înca aplecarea voii³⁵ deplin satisfacuta de pornirile trupesti, si de aceea nefiind strabatuta în întregime de Duhul, ca sa se împartaseasca în mod actual de tainele cunoscute în chip dumnezeiesc, nu e exclus sa închine spre pacat daca vor. Caci nu naste Duhul o aplecare a voii fara voie, ci pe una voita o modeleaza pâna la

îndumnezeire. Iar cel ce a cunoscut-o pe aceasta prin experienta nu poate sa mai cada de la ceea ce a cunoscut o data cu adevarat si propriu prin traire, spre altceva. Precum nici ochiul care a vazut o data soarele nu poate sa se mai însele cu luna sau cu alte dintre stelele dupa cer. Altfel este însa cu cei care s-au împartasit de al doilea chip al nasterii. Duhul Sfânt cucerind întreaga aplecare a vointei acestora, le-a mutat-o cu totul de pe pamânt la cer, iar prin cunoasterea adevarata si traita le-a transformat mintea, strabatând-o cu razele fericite ale lui Dumnezeu si Tatal, încât sa fie socotita cu un alt Dumnezeu, ce patimeste prin har stari ce i-au devenit o deprindere, ceea ce Dumnezeu nu patimeste, ci este dupa fiinta. Dar prin aceasta aplecarea vointei s-a facut sloboda de pacat, câstigând prin deprindere aptitudinea virtutii si a cunostintei si nemaiputând sa tagaduiasca ceea ce au cunoscut prin experienta cu lucrul. Prin urmare, desi avem Duhul înfierii, care este samânta ce-i face pe cei nascuti dupa asemanare fata de orice alt lucru; aceasta e pricina pentru care si dupa ce ne-am nascut din apa si din Duh pacatuim cu voia. Dar daca ne pregatim vointa sa primeasca prin cunostinta si lucrarea apei si a Duhului, atunci apa cea tainica savârseste prin fapte curatirea constiintei, iar Duhul cel de viata facator produce în noi desavârsirea neschimbabilitatii în bine prin cunostinta din experienta. Ramâne asadar în seama fiecaruia din noi, care putem înca sa pacatuim, sa vrem sa ne predam deplin cu înclinarea voii noastre Duhului.

Scolii

Sunt aratate doua chipuri ale nasterii. Primul e cel dupa fiinta, ca sa zicem asa, care e al omului întreg. Prin aceasta se sadeste în suflet desavârsirea înfierii în potentă. Al doilea e cel dupa buna placere si dupa hotarârea vointei. Prin aceasta Duhul Sfânt preluând optiunea si hotarârea vointei, o modeleaza pâna la îndumnezeire, unind-o întreaga cu Dumnezeu. Primul chip al nasterii lasa putinta ca cei nascuti sa încline spre pacat, daca nu voiesc sa traduca în fapta potentă înfierii sadita în ei, fiind împatimiti de cele trupesti. Caci hotarârea vointei este aceea care întrebuinteaza un lucru. Potentă înfierii e ca o unealta care ramâne nefolosita, daca vointa nu se hotaraste sa o întrebuinteze. Dupa chipul acesta al nasterii e cu putinta asadar ca cei nascuti sa pacatuiasca. Dupa al doilea însa e cu neputinta, odata ce înclinarea vointei si hotarârea sunt îndumnezeite. Acest chip al nasterii îl are asadar Apostolul în vedere când zice ca „cel nascut din Dumnezeu nu face pacat”. (3)

Note

Tema aceasta este tratata dupa Marcu Ascetul. Daca conexam Rasp. acesta cu Rasp. 15, în care se arata ca în sens mai larg în orice om se afla potential un dar natural al Duhului Sfânt pe care omul e chemat sa-l dezvolte prin silirile proprii, toata problema e pusa într-o lumina universala de consideratiile ce le face Blondel (Op. c) în legatura cu întrebarea cum poate Dumnezeu, care e izvorul întregii puteri si al întregii activitati, sa cedeze din aceasta putere si activitate si fapturile sale, fara ca acestea sa fie niste automate, dar în acelasi timp fara ca El sa înceteze de a fi izvorul si stapânul activitatii lor libere? „Cum poate Dumnezeu sa ne acorde puterea si lumina Sa si sa ne-o faca proprie noua, fara ca sa înceteze de-a fi a Sa, în asa fel ca El sa vrea si sa faca libere pe cele carora totusi le ramâne, stapân, izvor si judecator? Si aceasta fara a suprima liberul arbitru si justa responsabilitate a agentului uman? O prima conditie pare necesara pentru ca aceasta manevra sa fie posibila si sa reuseasca. Ea consta în preparatiunile subconstient si în claritatile partiale sau la început echivoce

din care se nasc optiunile de facut si deciziunile de luat pentru agentii imperfecti a caror contigenta si limitari implica o putinta de greseala si o infirmitate relativa. Dumnezeu nu comunica deodata evidenta Sa constrângatoare si lucrarea Sa imediata, caci aceasta ar fi nu numai o imposibilitate metafizica, ci ar fi totodata ruinatoare pentru planul bunatatii Sale care tinde sa suscite la lucru fiinte adevarate si active si nu compar si figuranti. Astfel pentru ca sa existe cauze care sa fie secunde si totodata initiatoare, trebuie ca actiunea lor sa-si ia radacinile din stari obscure si sa se dezvolte de-a curmezisul penumbrei unei accesiuni catre o ordine intelectuala si morala, care sa lase loc lucrarii reflectiunii, apelurilor cunostintei, alegerii rationale si voluntare”. „Daca Dumnezeu se da spiritelor ascunzându-se sub învelisul maretilor fizice sau obscuritatilor inconstientului, e pentru a se face cautat, e pentru a se face gasit de acela pe care îi stimuleaza din afara, prin neliniste si dorinta, prin încercari si certitudini, prin toata aceasta pedagogie a naturii si a sufletului: avansuri si retrageri care compun starea noastra de debitori fata de Creatorul care viseaza sa ne faca sa câstigam ceea ce ne-a pus la început la dispozitie, pentru ca aceasta achizitie sa ne permita sa transformam acest lucru într-un dar (de transforme ce pret n don)”. „Fara îndoiala poate parea straniu ca actiune divina sa se voaleze, sa se limiteze astfel si sa suspende stralucirea si puterea ei, ca sa se ofere sub trasaturile unor adevaruri partiale, ale caror bunuri ocazionale si particulare, în fata carora constiinta noastra si liberul nostru arbitru au sa aduca judecati si sa ia hotărâri. Dar oare nu este acesta singurul si adevaratul mijloc pentru spiritul finit si imperfect de-a pune ceva de la sine, de-a primi lumina si bunatatea în loc de-a le refuza, de-a uza de ceea ce numim „le pret divin” pentru a-l întoarce fructificat si pentru a-l primi ca dar?”. „Aspiratiunea noastra spirituala nu se naste printr-un fel de generatie spontane. Ea are radacini în jos în toata miscarea universala si a vietii, care este deja un avans divin facut cu scopul de-a pregati aparitia spiritelor; ea are radacini sus în infuziunea transcendentei divine, care lumineaza spiritul si se da pentru a se face cautata de-a lungul insuficientelor însasi ale ordini imanente si contingente”. Putem spune ca ceea ce în omul natural este aspiratiunea spre cele înalte, aceea este credinta în omul botezat. Un dar initial, care mâna ca un stimulent, ca un germen dinamic pe om în sus, spre dezvoltarea darului din el spre transformarea lui dintr-un obiect al unei cunoasteri nedezvoltate într-un obiect al unei cunoasteri tot mai explicit, spre cresterea lui în Dumnezeu sau a lui Dumnezeu în el. încercările au si ele un rol în acest suus. (36)

Ce însemna: „Spre aceasta si mortilor s-a binevestit, ca sa fie judecati cu trupul dupa om si sa traiasca cu Duhul dupa Dumnezeu?37(Petru 4,6). Cum sunt judecati mortii cu trupul?

E obiceiul Scripturii sa schimbe trupurile si sa le înlocuiasca dintre ele, în asa fel ca viitorul sa-l înfatiseze ca trecut si trecutul ca viitor, iar în prezent sa exprime vremea dinainte sau de dupa el. lucrul acesta este limpede pentru cei deprinsi cu ea.

Spun unii, asadar, ca Scriptura numeste „morti” aici pe oamenii care s-au savârsit înainte de venirea lui Hristos, ca de pilda pe cei din vremea potopului, pe cei din timpul ridicarii turnului, pe cei din Sodoma, pe cei din Egipt si pe ceilalti, care în diferite timpuri si chipuri au primit osânda cea de multe feluri si napastuirile judecatii lui Dumnezeu. acestia, nu din pricina ca n-au cunoscut pe Dumnezeu si-au primit osânda, ci din pricina relelor ce si le-au facut unii altora. Lor li s-a binevestit, spune, marea stire a mântuirii, dupa ce au fost judecati o data în trup dupa om, adica dupa ce au primit osânda pentru relele ce si le-au facut unii altora în viata din trup, „ca sa traiasca dupa Dumnezeu cu duhul”, adica cu sufletul. În acest scop au primit, chiar în iad fiind, predica cunostintei

de Dumnezeu, dat fiind ca Mântuitorul s-a pogorât la iad ca sa mântuiasca si pe mortii care au crezut. Asadar ca sa înțelegem locul, îi vom da forma urmatoare: „si mortilor s-a binevestit, care au fost o data judecati cu trupul dupa om, ca sa traiasca cu duhul dupa Dumnezeu”.

Sau iarasi poate numeste „morti” în înțeles tainic pe cei ce poarta în trup moartea lui Iisus, carora li s-a daruit cu adevarat dumnezeiasca Evanghelie prin fapte, daca Evanghelia sadeste renuntarea la viata trupeasca si marturisirea celei duhovnicesti. Acestia sunt cei ce mor neîncetat dupa om, adica în ce priveste viata omeneasca cu trupul din veacul acesta, si traiesc numai cu duhul dupa Dumnezeu, asemenea dumnezeiescului Apostol si a celor ca el. sunt cei ce nu mai traiesc viata lor proprie, ci au pe Hristos traind în ei numai dupa suflet. Astfel cei ce s-au facut pe ei morti fata de veacul acesta pentru Dumnezeu, sunt judecati cu trupul, având de suportat strâmtorari, ponegriri, necazuri si prigoane multe si rabdând cu bucurie nenumarate feluri de încercari.

În ce înțeles zice iarasi Sfântul Ioan: „Fratilor, acum suntem fii ai lui Dumnezeu si nu s-a aratat înca ce vom fi?”⁴¹ (Ioan 3,2) Si ce vrea sa spuna Sfântul Pavel prin cuvintele: „Iar noua ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul, caci Duhul toate le cerceteaza pâna si adâncurile lui Dumnezeu?”⁴² (1 Cor. 2,10). Ce trebuie în sfârșit sa înțelegem prin „aceea ce vom fi?”

Sfântul Evanghelist Ioan spune ca nu cunoaste chipul îndumnezeirii viitoare a celor ce au devenit aici fii ai lui Dumnezeu prin virtutile din credinta, deoarece nu s-a aratat înca ipostasul vazut de sine statator al bunurilor viitoare. „Caci aici umblam prin credinta, nu prin vedere”. (2 Cor. 5,7). Iar Sfântul Pavel spune ca a primit prin descoperire un sens dumnezeiesc spre care trebuie sa alerge daca vrea sa dobândeasca bunurile viitoare, nu ca ar cunoaste însusi chipul îndumnezeirii în temeiul acelui semn dumnezeiesc. De aceea zice limpede, tâlcuindu-se pe Sine: „Spre semn alerg, spre cununa chemarii de sus” (Filip 3,14). Aceasta o face vrând sa cunoasca prin patimire modul împlinirii în fapt a semnului dumnezeiesc, facut lui cunoscut aici prin descoperire, adica a puterii îndumnezeitoare a celor învredniciti. Deci Apostolii marturisesc la fel, vadind acelasi cuget în învățaturile care par opuse, ca unii ce sunt miscati de unul si acelasi Duh. Cel dintâi își marturisește neputinta cu privire la chipul îndumnezeirii viitoare dupa har; al doilea vesteste în chip maret stirea despre semnul ce i-a fost descoperit. Ca aceasta este socotinta Sfântului Apostol ne-o marturisește el însusi prin toate dumnezeiestile sale cuvinte, spunând o data ca toata stiinta si proorocia va înceta, (1 Cor. 13,9) alta data ca vede cele viitoare ca prin oglinda si ghicitura, dar va veni vremea când se va bucura de darul mare si mai presus de înțelegere al vederii celor nadajduite fata catre fata; alta data iarasi marturisește ca din parte cunoaste si din parte proorocește si în sfârșit altadata striga cu tarie ca va trebui sa cunoasca precum însusi este cunoscut, întrucât nu cunoaste înca cele ce va avea sa le cunoasca. Scurt vorbind, cuvântul Apostolului ca atunci „când va veni ceea ce-i desavârsit, va înceta ceea ce este frântura”, (1 Cor. 13, 10) socotesc ca are acelasi înțeles cu ceea ce spune Teologul: „nu s-a aratat înca ce vom fi”.

Daca „cel ce se teme nu e desavârsit în iubire”, cum „nu le lipseste nimic celor ce se tem de El”? (Psalmi 34, 10). Iar daca nu le lipseste nimic, sunt desavârsiti. Dar atunci cum nu e desavârsit cel ce se teme?

Temerea, zice, este de doua feluri: una curata si una necurata, deoarece si oamenii, unii sunt pacatosi, iar altii drepti. Dreptii pazesc în ei, prin curatia si neprihanirea constiintei, temerea de Dumnezeu cea dintâi,

cinstindu-l pentru maretia covârșitoare a puterii Lui nesfârșite; iar pacatosii asteapta de la El, prin temerea a doua, pedepsele pentru greseli. Temerea curata ramâne pururi si niciodata nu se sterge, dupa cuvântul: „Frica Domnului curata ramâne în veacul veacului”. Iar temerea necurata se stinge si trece, disparând prin pocainta. Drept aceea Apostolul spunând de cel ce se teme ca nu e desavârsit în iubire, are în vedere temerea care nu e curata, iar Proorocul spunând ca nu sunt lipsiti de nimic cei ce se tem de Domnul, are în vedere temerea curata.

Care a fost starea dintâi a Îngerilor, pe care n-au pazit-o si care a fost locuinta, pe care au parasit-o? Ce sunt apoi lanturile vesnice si ce este întunericul sub care sunt tinuti? În sfârșit ce vor pati la judecata zilei celei mari? (Iuda 6)

Întelesul exact al acestora e rezervat numai celor cu înțelegere apostolica ⁵⁷, celor care au primit nemijlocit de la Cuvântul cunostinta nemincinoasa despre fapturi si despre cârmuirea cea buna si cea dreapta a lor prin Providenta, ca unii ce n-au lasat nici un perete de piedica întru mintea lor si Cuvântul. În ce ma priveste pe mine, care ma aflu jos de tot si am multe stavile care împiedica trecerea Cuvântului spre mine, socotesc ca starea dintâi a Îngerilor, pe care n-au pazit-o, este poate ratiunea dupa care au fost creati, sau puterea naturala data lor spre îndumnezeirea cea dupa har, sau iarasi poate, treapta starii lor dupa demnitatea harului. Iar locuinta este sau cerul, sau înțelepciunea pe temeiul deprinderii cu bunurile mai presus de înțelegere, în care au fost destinati sa petreaca, dat fiind ca Scriptura obicinuieste sa numeasca înțelepciune si „casa”. (*Pro. 9,1*). Dar mai poate fi si supravegherea cu care își pazeau bunurile naturale si câștigate ale îndumnezeirii preacurate, pe care au parasit-o prin razvratire (tiranie). Lanturile vesnice sunt nemiscarea totala si continua a voii lor spre bine, din care pricina niciodata nu vor avea parte de iertarea lui Dumnezeu ⁵⁹; sau puterea care îi împiedica, potrivit Providentei lui Dumnezeu si pentru mântuirea noastra, în turbarea lor împotriva noastra, neângaduindu-le sa-si duca la capat mestesugurile rautatii lor împotriva noastra. Iar întunericul este ignorarea totala si deplina a harului dumnezeiesc, ignoranta de care fiind strabatuti prin buna placere a voii lor, nu se pot bucura de primirea fericita si prea stralucita a luminii celei atotcurate, cheltuindu-si toata puterea cugetarii data lor dupa fire în preocuparea cu nimicul. În sfârșit, ce vor pati în ziua înfricosata a judecatii, numai Dreptul Judecator o stie, care va da fiecaruia rasplata cea dreapta dupa vrednicei si va împarti dupa masura rautatii felul osândei, hotărând cu dreptate soarta cuvenita fiecaruia pentru veacurile nesfârșite, potrivit cu judecatile Lui cele bune.

Note

Cei cu înțelegere apostolica sunt cei de pe treapta cea mai înalta, a contemplativului. Mai jos de ei sunt învățaceii. Iar si mai jos credinciosii simpli. (57)

În acest sens nici pacatosii în iad nu se mai pot îndrepta.(59)

Ce este camasa mănjită de trup? (Iuda 23)

Camasa mânjită este viața întinată de multe greseli ale patimilor trupului. Căci fiecare om se strevede ca dintr-o haină din purtarea lui în viață, fie că e drept, fie nedrept. Cel dintâi are viața virtuoasă ca o cămășă curată, celălalt își face viața mânjită prin faptele rele. Sau poate și mai bine, cămășă mânjită de trup este deprinderea și dispoziția conștiinței care dă sufletului o anumită formă prin amintirile lăsate de îmboldurile și faptele rele pornite din trup. Această deprindere văzând-o sufletul ca pe o cămășă mereu în jurul său, se umple de putoarea patimilor. Căci precum din virtuțile țesute întreolaltă ne face Duhul o cămășă frumoasă și cinstită a nestrăcaciunii, la fel din patimile țesute întreolaltă ne face trupul o cămășă necurată și mânjită, care arată prin ea sufletul, după ce i-a dat o altă formă și un alt chip decât cel dumnezeiesc.

Ce înseamnă: „Cele nevăzute ale lui Dumnezeu de la întemeierea lumii din fapte fiind înțelese se vad, veșnica Lui putere și dumnezeire?” (Rom. 1,20). Care sunt cele nevăzute ale lui Dumnezeu și care este veșnica Lui putere și dumnezeire?

E vorba de rațiunile lucrurilor, întocmite dinainte de veacuri de Dumnezeu, precum însuși a știut, rațiuni pe care sfinții bărbați au obiceiul să le numească și „bune voini”. Acestea, fiind nevăzute, se vad prin înțelegere din fapte. Căci toate faptele lui Dumnezeu, contemplate de noi prin fire, cu ajutorul cuvenitei științe și cunoștințe, ne vestesc în chip ascuns rațiunile după care s-au făcut și ne descoperă prin ele scopul așezat de Dumnezeu în fiecare faptă. În acest înțeles și: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vesteste taria”. Iar veșnica putere și îndumnezeire este Providența care ține lucrurile laolaltă și lucrarea de îndumnezeire a celor susținute de Providență.

Sau poate cele nevăzute ale lui Dumnezeu nu sunt altceva decât veșnica Lui putere și îndumnezeire, care au ca vestitori plini de lumină mărirea minunate ale celor create. Căci precum privind la cele ce sunt credem în Dumnezeu cel ce este cu adevărat, la fel din deosebirea ființelor în genuri a celor ce sunt cunoaștem înțelepciunea subzistentă a Lui, pe care o are după ființă și care susține lucrurile. Și iarăși din mișcarea ființelor a fapturilor, potrivit genului lor, cunoaștem viața subzistentă a Lui, pe care o are după ființă și care împlineste cele se sînt⁶⁴. Din contemplarea înțeleaptă a creației, desprindem rațiunea care ne luminează cu trairă la Sfânta Treime, adică la Tatăl, la Fiul și la Duhul Sfânt. Căci veșnica putere a lui Dumnezeu este Cuvântul cel de o ființă cu El, iar veșnica dumnezeire este Duhul Sfânt. Osândiți sunt asadar cei ce n-au cunoscut din contemplarea lucrurilor cauza lor și cele proprii cauzei după fire, adică puterea și dumnezeirea. Căci însăși zidirea își striga prin faptele din ea și își vesteste celor ce pot să ardă cu mintea cauza sa, preamarind-o în chip întreit, descoperind adică pe Dumnezeu și Tatăl și puterea Lui negrăită și dumnezeirea, sau pe Fiul Sau cel Unul născut și pe Duhul cel Sfânt. Acestea sunt cele nevăzute ale lui Dumnezeu, văzute prin înțelegerea de la întemeierea lumii.

Scolii

Din lucruri, zicem, cunoaștem cauza lucrurilor și din deosebirea lucrurilor desprindem învelaciunea ipostatică a Celui ce este. Iar din mișcarea naturală, a lucrurilor aflăm viața ipostatică a Celui ce este, adică puterea de viață făcătoare a lucrurilor, sau pe Duhul Sfânt. (1)

Note

Aici existenta fapturilor este considerata drept chip al Tatalui, minunata lor organizare ca o unitate în varietate drept chip al Întelegciunii ipostatice, adica al Fiului, iar miscarea sau viata lor drept chip al Duhul Sfânt. În cele trei aspecte ale lumii se oglindesc si lucreaza cele trei persoane ale Sfintei Treimi. (64)

Ce înseamna: „Si s-au închinat si au slujit fapturii în loc sa se închine Facatorului?” (Rom. 1,25). Ce este închinarea si ce este slujirea?

Închinarea este cinstirea cu credinta a lui Dumnezeu, iar slujirea este servirea prin fapte. Aceasta închinare, adica credinta, mutând-o oamenii spre fapta, au cinstit-o pe ea în loc sa cinsteasca pe Facatorul, crezând dracilor, carora le-au si slujit, servindu-le prin faptele lor rele. Noi, însa, cinstind pe Dumnezeu prin credinta în El, sa se silim sa-i aducem si slujire curata, iar aceasta este viata desavârsita prin virtuti.⁶⁶

Note

Viata virtuoasa este o treapta mai înalta fata de credinta. Credinta e treapta întâi, viata virtuoasa a doua, contemplarea a treia. (66)

Ce înseamna: „Duhul Tau cel fara stricaciune este întru toate. De aceea pedepsesti cu masura pe cei ce cad”? (Înt. Sol. 12, 1-2). Daca e vorba de Duhul Sfânt, cum „nu va intra înțelepciunea în inima cea nesocotita, nici nu va locui în trupul cel supus pacatelor”? (Înt. Sol. 1,4). Am notat aceasta fiindca s-a spus simplu: „în toate”.

Duhul Sfânt nu e absent din nici o fapta si mai ales de cele ce s-au învrednicit de ratiune. El o sustine în existenta pe fiecare, întrucât Dumnezeu si Duhul lui Dumnezeu se afla, prin puterea providentiatoare, în toate. Si El misca ratiunea naturala din fiecare,⁶⁹ iar prin aceasta aduce la cunostinta faptelor savârsite gresit, împotriva rânduielii firii, pe cel în stare sa simta, adica pe cel ce are vointa dispusa spre primirea gândurilor drepte ale firii.⁷⁰ Caci se întâmpla sa aflam si între barbari si nomazi multi care duc o viata de fapte bune si resping legile salbatice care stapâneau o data cu ei. Astfel se poate spune în chip general ca în toti este Duhul Sfânt.

Într-un chip deosebit însa si în alt înteles se afla în toti aceia care traiau sub lege. În ei sustinea legea si le vestea tainele viitoare, trezind în ei constiinta calcarii poruncilor si stiinta despre desavârsirea viitoare în Hristos. De aceea aflam si dintre acestia multi, care, parasind slujirea veche si închisa în umbre s-au mutat cu bucurie spre cea noua si tainica.

Dar pe lângă modurile amintite mai sus, se mai afla în alt chip în toti acia care au mostenit prin credinta numele cu adevarat dumnezeiesc si îndumnezeitor al lui Hristos. În acestia se afla nu numai ca acela ce-i sustine si le misca, prin Providenta, ratiunea naturala, apoi ca acela ce le descopera calcarea poruncilor si pazirea lor si le vesteste desavârsirea viitoare cea întru Hristos, ci ca si acela ce zideste în ei înfierea cea dupa har, daruita prin credinta. Dar ca datator de înțelepciune e numai în

aceaia, care si-au curatit sufletul si trupul prin desprinderea în împlinirea întocmai a poruncilor. Întru acestia petrece ca întru ai Sai, prin cunostinta simpla si nemateriala ce le-o împartasese, întiparind în mintea lor preacuratele si negraitele întelesuri, care îi ridica la îndumnezeire.⁷¹

Asadar în chipul cel mai general se afla în toti, întrucât îi sustine si îi providentiaza pe toti si misca gemenii naturali din toti; într-un chip deosebit se afla în cei de sub lege, întrucât le face cunoscuta calcarea poruncilor si le limpezeste fagaduinta prevestita a lui Hristos; în sfârșit, pe lângă chipurile amintite, se mai afla în alt chip în toti cei ce urmeaza lui Hristos, ca facator al înfierii. Ca datator de înțelepciune însa nu este în nici unul din cei amintiti înainte în chip general, ci numai în cei chibzuiti, care s-au facut vrednici de salasluirea lui îndumnezeitoare printr-o viata dupa voia lui Dumnezeu. Caci tot cel ce nu împlineste voia lui Dumnezeu chiar daca e credincios, are inima sa nesocotita drept laborator de gânduri rele, iar trupul e supus pacatelor, ca unul ce-i stapânit pururi de murdariile patimilor.

Note

Aici, ca si în Rasp. 13, se arata legatura strânsa si în acelasi timp deosebirea dintre Dumnezeu – Cuvântul si dintre Duhul Sfânt. E acelasi raport ca între „ratiunea naturala” din om si „puterea care o misca”. „Ratiunea naturala” se poate întuneca prin patimi, poate întuneca prin patimi, pateu luneca din judecata ei obiectiva. Duhul prin energia Sa o poate misca, o poate activa si prin aceasta trezeste constiinta, când o fapta savârșita n-a fost în conformitate cu ea. Lumea oglindeste chiar în starea ei naturala atât pe Dumnezeu – Cuvântul, cât si pe Duhul Sfânt în aspectul ei rational si dinamic, strâns unite. (69)

Dar constiinta e înabusita când viata se afla într-o dispozitie contrara firii. Despre conformitatea sau neconformitatea dispozitiei vointei cu ratiunea firii, a se vedea în „Tâlcuirea la Tatal Nostru”. (70)

Înfierea cea dupa har, daruita prin credinta o au toti credinciosii. E prima treapta a vietii în Hristos. Dar la înțelepciune, la cunoasterea simpla, unitara si mai presus de înțelegere, se ajunge numai dupa curatirea de patimi si dobândirea virtutilor. E treapta cea mai înalta a urcusului duhovnicesc. (71)

Ce înseamna : „Vitelul turnat” si de ce i se spune „vitel” la singular, ca îndata dupa aceea sa se spuna la plural: „acestia sunt Dumnezeii tai Israel”? Si ce înseamna ca l-au înseamna ca l-au sfârâmat si l-au risipit si l-au risipit sub apa? Ce sunt apoi cerceii si celelalte podoabe?(Exod 32,4).

Mintea iesita, asemenea lui Israel, din Egiptul pacatului, având în sine închipuirea care a iesit împreuna cu ea din ratacirea pacatului, ca pe niste întipariri lasate de rautate în cugetare,⁷³ a îndata ce e parasita putin, din negrija ei de discernământul ratiunii, ca odinioara Israel de Moise, da fiinta, ca un vitel, deprinderii nesocotite (irationale), care e maica tuturor patimilor. Adunând anume ca pe niste cercei ratiunile cu privire la Dumnezeu, desprinse în chip natural din înțelegerea cucernica a lucrurilor, si ca pe niste salbe opiniile cuvenite despre lucruri care s-au nascut în ea din contemplarea naturala, si ca pe niste bratari de iâni lucrarile naturale ale virtutilor, le topeste în cuptor, în fierberea aprinsa a mâniei si a dispozitiei patimase a poftii. Apoi folosind închipuirea si forma pacatului ramasa de mai înainte în cugetare, care prin lucrarea ei este pururi împrastiata si împrastie

împreună cu sine și mintea ocupată de ea, care desparte cu alte cuvinte mintea de identitatea unitară cu adevărul ei și o risipește în multe și nestatornice păreri și închipuiri cu privire la lucruri ce nu există, da ființa deprinderii celei nesocotite. Pe această deprindere o sfărâma și o risipește sub apă, venirea lui Dumnezeu Cuvântul, subțind prin finetea contemplatiei grosimea cugetării îndreptată, din pricina patimilor, spre suprafața celor sensibile. Tot această venire a Cuvântului face să se aleaga puterile (facultățile naturale), din confuzia și schimbarea întreolaltă în care le-a aruncat patima, readucându-le iarăși la principiul propriu al rațiunilor lor. Căci această îmi pare că se înțelege prin „a risipi sub apă”. Tâlcuirea noastră e prezentată în aceste cuvinte pe scurt tot înțelesul celor istorisite în locul de mai sus. Ca să devină însă locul mai limpede, să privim, dacă se poate, fiecare parte a lui într-un chip mai determinat.

„Vitellul turnat” este deci amestecarea și confuzia puterilor naturale întreolaltă, sau mai bine zis împreunarea lor patimă și nesocotită, care da naștere lucrării nesocotite a patimilor contrare firii. Iar vitellul este unul, pentru că una este deprinderea răutății cea împrăștiată în multe chipuri ale păcatului. Și este „vitell” pentru robustetea și rezistența la lucru, pentru caracterul ei grosolan și pentru ușurința de a digera și nascoci, întrucât își rumega afecțiunea păcătoasă față de patimi. Iar „turnat” este, deoarece deprinderea patimilor și faptuirea lor se modelează după chipul nalucirii păcătoase rămasă de mai înainte în cugetare. Pluralul „acestia sunt dumnezeii tăi” e folosit din pricina că păcatul este prin fire împrăștiat și nestatornic, atotfelurit și împartit. Căci dacă binele prin fire unește și corupe cele unite. În sfârșit cerceii sunt rațiunile cu privire la Dumnezeu, care rasar în chip firesc în minte din înțelegerea cucernică a lucrurilor; iar slabele sunt opiniile drepte despre lucruri în temeiul contemplatiei, precum bratarile sunt lucrarea virtutilor cu fapta.

Sau iarăși: cerceii sunt rațiune înșcaunată, căci urechea este simbolul rațiunii. Salba este facultatea mâniei, grumazul este chipul înaltării și al tiraniei. Bratarile sunt pofta aratăta prin fapta dornică de plăcere. Toate acestea, după înțelesul dat fiecareia, aprinzându-le mintea în focul patimilor, dau naștere desprinderii nesocotite și nebunestii a neștiinței, care e maica tuturor păcatelor. Pe această o subțiază mintea atunci când, scrutând prin cugetare grosimea patimii îndreptată prin simțire sau suprafața lucrurilor, desface amestecarea patimă și a elementelor care o constituie, readucând pe fiecare la propriul sau principiu. În felul acesta risipește sub apă, adică aduce sub cunoștința adevărului, elementele separate și slobozite din reaua împletire și amestecate întreolaltă.

Ca să aduc o pildă, orice patimă e o împletire dintr-un lucru supus simțurilor, dintr-o simțire (lucrare a simțului: percepție) și dintr-o putere (facultate) naturală, cum este mânia, sau pofta, sau rațiunea, abătute de la ceea ce e potrivit cu firea. Dacă asadar mintea vede tînta acestei amestecări a lucrului sensibil, a simțirii și puterii naturale, și văzînd poate să readucă, prin separare, pe fiecare dintre ele la rațiunea ei firească și să contemple lucrul sensibil în fine, fără să provoace afecțiunea simțirii față de el, iar simțirea sloboadă de robia acelui lucru sensibil și să zică pofta sau alta din puterile naturale, fără dispoziția patimă față de acea simțire sau lucru sensibil, cum de pildă o anumită mișcare a patimii face să devină o privire, a subțiat grosimea vitellului, adică alcatuirea oricărei patimi și a împrăștiat-o sub apă cunoștinței, făcînd să dispară cu totul chiar și simpla închipuire a patimilor, prin restabilirea lucrurilor care o alcatuiesc în rostul lor firesc.⁷⁴ Fie deci că și noi, subțind vitellul turnat, să-l facem să piară din suflet, ca acesta să pastreze nestirbit numai chipul

dumnezeiesc, neîntinat de nimic din cele din afara. Iar adaosul: „și cu apa aceea a adapat pe fiii lui Israel” arata învățătura curatitoare de patimi, pe care o da ucenicilor ce îi învăța pe ei.

Note

Închipuirea aceasta e imaginația, care e înrâurită în lucrarea ea de întipărire ce și le-au lasat în ea vechile păcate. Imaginația la omul cu o experiență în urma lui nu mai e o putere neutră, ci totdeauna e influențată, e determinată în închipuirile ce și le plasmuieste de faptele ce le-a savârsit și de imaginile ce și le plasmuieste de faptele ce le-a avut, chiar dacă acestea nu se mai misca în conștiință, ci s-au scufundat în subconstient. (73)

Ideea e luată de la Evagrie. Evagrie desface patima iubirii de bani în : a) aurul însuși b) sensul lui, c) mintea care l-a primit, și d) în plăcerea vrajmăsa care leagă mintea de el. la Sfântul Maxim împărțirea e mai psihologică: a) obiect, b) percepție și c) o facultate naturală abătută de la lucrarea ei firească, care exprimă punctele c) și d) ale lui Evagrie. Prin c) Sfântul Maxim ne dă și o explicație a ceea ce e patima în sine, ceea ce Evagrie nu face, mulțumindu-se să o indice prin „plăcerea vrajmăsa”. (74)

Dacă Dumnezeu a trimis pe Moise în Egipt, de ce caută Îngerul lui Dumnezeu să ucidă pe cel trimis de Dumnezeu? Căci desigur l-ar fi ucis dacă nu s-ar fi grăbit femeia să taie pruncul împrejur, oprind prin aceasta pornirea Îngerului. Și dacă era necesară tăierea împrejur a copilului, de ce nu i-a poruncit Dumnezeu cu blândete să facă aceasta înainte de a-l fi trimis? În sfârșit, dacă este o greșeală, de ce nu l-a sfătuit îngerul cel bun cu blândete pe cel trimis de Dumnezeu la o astfel de slujbă? (Exod 4,24)

Cel ce cercetează cu frica lui Dumnezeu înțelesul lucrurilor grele ale Scripturii și nu ridică acoperământul literei de pe după decât pentru slava lui Dumnezeu, „va afla toate înainte să”, după Cuvântul înțelepciunii, negăsindu-se nimic care să împiedice înaintarea fără gres a înțelegerii spre cele dumnezeiești. Vom lăsa deci istoria, care din punct de vedere trupesc s-a împlinit încă de pe vremea lui Moise, și vom înțelege cu ochii minții sensul ei duhovnicesc, care se înfăptuiește neîncetat și din ce se înfăptuiește mai mult, e tot mai viu.

Pustiul din care e trimis Moise în Egipt spre a scoate din el pe fiii lui Israel sau firea omenească, sau lumea aceasta, sau deprinderea lipsită de patimi. În una din acestea aflându-se mintea după ce a dobândit cunoștința lucrurilor prin contemplație, primește din adâncul inimii de la Dumnezeu îndemnul ascuns și tainic să scoată din Egipt, adică din trup și din simțire, ca pe niște israeliteni, înțeleșurile dumnezeiești ale lucrurilor, ca să nu se mai ostenească acestea prostete în frământarea lutului, adică a patimilor trupului. Încredințată cu această slujbă dumnezeiască, mintea porneste, împreună cu înțelepciunea, care este unită cu ea, prin cunoștința, întocmai ca o soție, și cu chipul purtărilor alese, sau cu gândul de bun neam, născut din ea, pe calea virtutilor. Calea aceasta nu îngăduie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci acestia trebuie să înainteze neconțenit și întins spre tînta sufletului, adică spre cununa chemării de sus. Căci oprirea pe calea virtuții este începutul păcatului, deoarece mintea se ocupă atunci patimas cu vreunul din lucrurile materiale, care stau pe amîndouă părțile drumului și face chipul și gândul curat și tăiat împrejur al purtării evlavioase, netaiat împrejur și întinat. Când deci se oprește, vede îndată prin conștiință, ratiunea⁷⁸ muștrătoare, ca pe un înger, amenințînd-o cu moartea marturisind că pricina amenințării este oprirea pe calea virtuții, oprire care face gândul netaiat împrejur. Înțelepciunea, soția minții; o împacă, tîind cu o piatră (cu ratiunea credinței), ca și Sefora, nalucirea materială ivită în gândul copil și usuca toată

amintirea vietii dupa simturi. Caci zice: „Si s-a oprit sângele taierii împrejur a copilului”, adica a încetat viata patimasi si nalucirea si miscarea ei, dupa ce gândul întinat a fost curatit de catre înțelepciunea credintei. Dupa aceasta curatire înceteaza, întocmai ca un înger, si ratiunea de-a mai lovi prin constiinta mintea care pacatuieste si de a-i mai osândi orice gând care se misca astfel de cum trebuie. Caci calea virtutilor e într-adevar plina de multi sfinti îngeri, kare fac lucratoare fiecare virtute dupa felul ei, adica de multe ratiuni si moduri de lucrare,⁷⁹ ca si de îngeri nevazuti, care ne ajuta la cele bune si misca în noi aceste ratiuni.

Cuvântul Sfintei Scripturi înfatiseaza în chip minunat totdeauna întelesurile spirituale înaintea întâmplarilor istorisite, celor care au dobândit vederea sanatoasa a sufletului si nu bârfesc pe Dumnezeu sau pe sfintii Lui Îngeri. Caci Moise când a fost trimis de Dumnezeu, n-a avut, dupa întelesul spiritual al Scripturii, vreun fiu sau vreun gând netaiat împrejur. Caci altfel i-ar fi poruncit Dumnezeu mai întâi sa-l taie împrejur si apoi l-ar fi trimis. Nici n-a aratat Îngerul cruzime, vestindu-i lui Moise ca ar putea muri din pricina greselii de a se fi oprit din drumul virtutilor, i-ar fi putut aduce lui Moise moartea. Privind adica mai atent la aceasta istorie, veti afla limpede ca nu la începutul, nici la mijlocul, nici la sfârșitul drumului, ci „la un popas” l-a întâmpinat Îngerul si l-a amenintat cu moartea pentru greseala savârsita în cuget din nebagare de seama. Deci daca nu s-ar fi oprit din drum si n-ar fi întrerupt calatoria, n-ar fi fost mustrat, primind prin Înger amenintarea pentru netaierea împrejur a copilului. Sa rugam si noi pe Dumnezeu, daca suntem pe calea poruncilor, ca la orice calcare sa nu înceteze a ne trimite, ca pe un înger, ratiunea care sa ne ameninte în constiinta cu moartea din pricina greselii, ca, trezindu-ne la simtire, sa învățam sa taiem prin înțelepciunea înnascuta ca pe o netaiere împrejur, necuratirea patimilor care s-a lipit de noi pe drumul vietii, din negrija.⁸¹

Note

În greceste ratiunea e de genul masculin. Ea e ratiunea din noi, care e un vestitor (un înger) al voii lui Dumnezeu. ratiunea luneca din pozitia ei obiectiva când omul se preda pacatul, faurindu-i argumente pentru faptele pacatoase. Dar la început, când apare ispita, ratiunea înca își împlineste rolul ei de-a arata caracterul mincinos al faptei spre care vrea sa atraga ispita pe om. Acest moment e descris aici. Oprirea din înaintarea în virtute înca nu e o cadere în pacat, dar e o clipa de pacat, dar e o clipa de ezitare, de care e foarte aproape primejdia caderii. În virtute trebuie sa se mearga tot înainte. Orice ezitare e primejdioasa. O prelungire a ei duce sigur la pacat. Dar nu numai în aceasta clipa de ezitare vesteste ratiunea adevarul ce trebuie faptuit, ci si dupa ce a cazut omul în pacat si ratiunea a lunecat la rolul de fauritoare de argumente în slujba pacatului, în mod ascuns ea mai continua cu o parte a ei sa vesteasca adevarul. E un fel de dedublare a ratiunii. La suprafata ea sustine galagios minciuna pacatului, dar în ascuns ea protesteaza mai mult sau mai puțin perceptibil, împotriva minciunii. Ratiunea are în amândoua aceste cazuri forma constiintei. Caci e fapt ca si constiinta are un element rational în ea. Nici constiinta nu trebuie conceputa ca o miscare oarba, nici ratiunea ca o functiune pur teoretica. Constiinta e rationala si ratiunea e putere morala, e însasi miscarea de protest a firii noastre rationale împotriva irationalitatii si minciunii pacatului. Dar miscarea de protest a ratiunii e trezita si de Duhul Sfânt, cum am vazut în Rasp. 15, iar din Raspunsul de fata, rezulta ca si Îngerii propriu-zis misca ratiunea noastra. (78)

Fiecare porunca sau virtute își are ratiunea ei, ca raza a Logosului divin. Dar ratiunea aceasta e luata la cunostinta de ratiunea cea una din noi, care primește astfel teme diferite forme. De fiecare data ratiunea din noi se armonizeaza cu ratiunea dintr-o porunca si pledeaza pentru ea. Astfel sunt multe ratiuni si totusi una. (79).

Ratiunea din noi e miscata cu adevarat de un Înger, ca sa revina la judecata ei dreapta dupa ce a cazut în pacat. Sau ratiunea fiecarui lucru e impusa ratiunii noastre, când aceasta s-a despartit de aceea prin pacat, de un Înger. Si atunci de fapt prin miscarile cele juste ale ratiunii sau ale constiintei noastre, se manifesta bunavointa unui Înger fata de noi. (80)

În general dupa Sfântul Maxim viata în virtute e conceputa dinamic. Virtutea pretinde o miscare continua a firii în sus. Dimpotriva pacatul e oprire si apoi rostogolire în jos. Virtutea cere un efort continuu, chiar daca am vrea numai sa o mentinem la acelasi grad. Dar nimenea nu se poate mentine la acelasi grad de virtute, ci sau sporeste în ea, sau cade. Simpla încetare din înaintare, înseamna, ca slabire a efortului propriu vietii virtuotoase, cadere. Un al doilea lucru ce trebuie remarcat e ca viata virtuotoasa pe de-o parte e singura viata conforma cu firea „cum trebuie”, pe de alta ca ea fu e posibila fara ajutorul îngerilor. Deci o separatie neta între natura si har nu e deloc posibila. (81)

Ce înseamna: „Câti au gresit fara sa aiba legea, fara lege vor si pieri; iar câti au pacatuit cu legea în fata, dupa lege se vor judeca”? (Rom. 2,12). Si cum zice iarasi tot acela: „Când va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor dupa Evanghelia mea, prin Iisus Hristos”? (Rom. 2,16). Daca se vor judeca dupa lege, cum se vor judeca prin Iisus Hristos?

Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, ca Ziditor al tuturor, a facut si legea naturala. Iar ca Providentiator si Datator al legii, a dat desigur atât legea scrisa în litere, cât si legea duhului, adica a harului. „Caci sfârșitul legii”, adica al legii scrise, înțeleasa duhovniceste, „este Hristos” (Rom. 10,4). Daca deci în Hristos, ca ziditor, ca Providentiator si Datator de lege si ca Rascumparator, se aduna si legea naturala si cea scrisa si cea a harului, se adevereste cuvântul dumnezeiescului Apostol ca Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor dupa Evanghelia Lui, adica dupa ceea ce li se binevesteste. Dar aceasta nu înseamna altceva ca le va judeca prin Iisus Hristos, Cuvântul Sau cel unul nascut dupa fiinta, întrucât prin El se afla salasluit în toti si pe unii îi mustra, pe altii îi lauda dupa merit, iar celor ce au vietuit dupa fire, dupa lege si dupa har, le daruieste prin Cuvântul cel negrait si unul nascut, care exista dupa fiinta împreuna cu El, cele de care sunt vrednici. Caci Cuvântul dumnezeiesc este Facatorul a toata firea, la toata legea, treapta si rânduiala, si Judecatorul celor ce vietuiesc dupa fire, dupa lege, dupa treapta lor si dupa rânduiala. Pentru ca fara Cuvântul care o promulga, nu este lege. Fie deci ca e judecat cineva dupa lege, prin Hristos va fi judecat; fie fara lege, iarasi va fi judecat prin El. Caci Cuvântul ca Ziditor este începutul, mijlocul si sfârșitul tutorei celor ce sunt, se cugeta si se numesc.⁸⁷

Note

Dumnezeu Cuvântul e ca început Facatorul tuturor, ca mijloc, rânduiala după care și puterea prin care se mișcă și se dezvoltă toate, și ca sfârșit, tinta spre care tind și în care ajung toate prin împlinirea a toată legea și rânduiala. Din El, în El și spre El sunt toate. Cuvântul cel sălășluit în tot ca Ratiunea cea mare (Logos) graiește tuturor prin ratiunea lor, chiar și celor ce se află în starea naturală. (87)

Ce înseamnă „Dezbrăcând Capetenii și Stapâniile ...” și celelalte? (Cd. 2,15). Și cum era îmbrăcat cu ele, odată ce a fost fără de păcat?

Cuvântul dumnezeiesc, cel ce în tot chipul asemenea nouă afară de păcat, a îmbrăcat fără schimbare firea noastră și prin aceasta S-a făcut om deplin, L-a arătat în Sine pe primul Adam prin trasăturile facerii și ale nasterii⁹¹. Omul primind existența de la Dumnezeu și începând să existe chiar prin actul facerii, era liber de stricăciune și păcat, căci acestea n-au fost create deodată cu el. Când însă a păcătuit calcând porunca, a primit osândă nasterii, care se sustine prin păcat, păcatul avându-și sursa în trasătura patimitoare⁹² ivită din pricina lui, ca într-o lege a naturii. În temeiul acestei legi nici un om nu este fără de păcat, fiind supus fiecare prin firea legii nasterii, care s-a introdus după facere, din pricina păcatului.

Fiindcă, asadar, din pricina neascultării a intrat păcatul, iar din pricina păcatului a intrat în firea oamenilor trasătura patimitoare (pasională) prin naștere și fiindcă neîncetat cu această trasătura patimitoare a nasterii prin păcat se îmbroșată prima calcare, nu era nădejde de slobozire, firea fiind încatusată prin aprobarea voinței ei într-o legătură rea. Căci cu cât se silea firea să se conserve prin naștere, cu atât se strângea mai mult cu lantul legii păcatului, având în sine prima greșală lucrând prin trasătura patimitoare. Pentru că firea având chiar în trasătura patimitoare sursa de creștere a păcatului, din pricina strâmtorării naturale, purta, datorită păcatului general cuprins în trasătura patimitoare, prin patimile contra firii, lucrările tuturor Puterilor și Stapânilor ascunse în patimile cele după fire (aspecte).

Prin aceste lucrări toată puterea vicleană contribuia, folosindu-se de trasătura patimitoare a firii, la stricăciunea patimilor împotriva firii, împingând voința spre ele prin patimile împotriva firii, împingând voința, spre el prin patimile cele după fire (afecte).

Facându-se, asadar, pentru iubirea Sa de oameni, Fiul cel unul născut și Cuvântul lui Dumnezeu om deplin, spre a scoate firea oamenilor din această strâmtoare, din prima alcatuire a lui Adam, pe care a avut-o din facere, a luat nepacatosenia și stricăciunea, iar din nașterea introdusă după aceea în fire, din pricina păcatului, a luat numai trasătura patimitoare, însă fără de păcat. Puterile rele își aveau, cum am spus din pricina păcatului, lucrările lor ascunse în trasătura patimitoare primită de la Adam, ca într-o lege necesară a firii. Văzând ele în Mântuitorul trasătura patimitoare a firii celei din Adam, datorită trupului pe care-l avea, și închipuindu-și că și Domnul a primit legea firii din necesitate ca orice om obișnuit și nu mișcat de hotărârea voii Sale, și-au aruncat și asupra Lui momeala nădăjduind că-l vor convinge și pe El prin patima cea după fire (prin efectul natural) să-și nălucească patima cea împotriva firii și să savârșească ceva pe placul lor. Domnul îngăduindu-le

prima încercare a ispitirilor prin placere, le-a facut sa se prinda în propriile lor viclenii si prin aceasta le-a dezbracat, alungându-le din fire, întrucât a ramas inaccesibil si neatins de ele. Astfel a câstigat biruinta, desigur nu pentru El, ci pentru noi, pentru care s-a facut om, punând în folosul nostru tot câstigul. Caci nu avea pentru sine lipsa de încercare. Cel ce era Dumnezeu si Stapân si slobod prin fire de toata patima, ci a primit încercarea pentru ca, atragând la Sine puterea cea rea prin primirea ispitelor noastre, sa o biruiasca prin momeala mortii, pe aceea care se astepta sa-l biruie pe El ca pe Adam la început.

Astfel de la prima încercare a dezbracat Capeteniile si Stapâniile care au întreprins sa-l momeasca (sa-l atace), alungându-le departe de fire si tamaduind latura de placere a trasaturii patimitoare. Prin aceasta a desfiintat în El însusi zapisul lui Adam, prin care se învoise de buna voie cu patimile placerii si prin care, avându-si voia povârnită spre placere, vestea chiar tacând stapânirea vicleanului asupra lui, prin faptele ce le savârsindu-se, elibera din lantul placerii, de frica mortii ⁹⁴.

Dupa, asadar, prin biruinta asupra primei încercari, prin placere, a zadarnicit planul Puterilor, Capeteniilor si Stapânilor celor rele, Domnul le-a îngaduit sa-si puna în lucru si a doua momeala (al doilea atac), adica sa vina si cu încercarea ce le mai ramasese, cu ispita prin durere. În felul acesta, desertându-si acelea deplin în El veninul stricacios al rautatii lor, l-a ars ca printr-un foc, nimicindu-l cu totul din fire. Asa a dezbracat, în vremea mortii pe cruce, Capeteniile si Stapâniile, întrucât a ramas neînfrânt de durere. Mai bine zis s-a aratat înfricosat împotriva mortii, a scos din fire latura de durere a trasaturii patimitoare, de care fugind omul cu voia, din pricina lasitatii, ca unul ce era tiranizat pururea fara sa vrea de frica mortii, staruia în robia placerii, numai si numai pentru a trai.

Dupa ce a dezbracat asadar Domnul Capeteniile si Stapâniile la prima încercare a ispitelor în pustiu, tamaduind latura de placere a trasaturii patimitoare a întregii firii, le-a dezbracat din nou în vremea mortii, eliminând de asemenea latura de durere din trasatura patimitoare a firii. Astfel a luat asupra Sa, ca un vinovat, isprava noastra, din iubirea de oameni, mai bine zis ne-a scris în socoteala noastra, ca un bun, gloria ispravilor sale. Caci, asemenea noua, luând fara de pacat trasatura patimitoare a firii, prin care obisnuieste sa lucreze ale sale toata puterea cea rea si stricacioasa, le-a dezbracat în timpul mortii pe acelea, întrucât au venit si asupra Lui pentru iscodire. Si asa a biruit asupra lor si le-a tintuit pe cruce în vremea iesirii sufletului, ca pe unele ce n-au aflat nimic propriu firii în trasatura patimitoare a Lui, pe când ele se asteptau sa dea de ceva omenesc, datorita trasaturii patimitoare pe care o avea prin fire din pricina trupului. Deci pe drept cuvânt a slobozit prin trupul Sau cel sfânt luat din noi, ca printr-o începatura, toata firea oamenilor amestecata în ea prin trasatura patimitoare, supunând prin ea însasi trasatura patimitoare a firii Puterea vicleana care se afla tocmai în ea (adica în trasatura patimitoare), împaratind asupra firii.

Exista desigur un înteles si mai înalt al acestui cuvânt. Dar deoarece, precum stiti, nu trebuie date în scris întelesurile mai ascunse ale dumnezeiestilor dogme, sa ne multumim cu cele spuse pâna aici, care pot molcomi cugetarea iscoditoare. Iar daca Dumnezeu îmi va ajuta sa ma învrednicesc si de fata voastra, vom înfatisa si întelesul cel apostolic cu toata grija ⁹⁵.

Scolii

A binevoit sa-si însuseasca ispita noastra, cea prin placere, spre a-l atrage pe ispititorul, întrucât era, si ca om, prin fire lipsit de patima din placere. Caci ca om era prin fire supus patimilor (afectelor, suferintei) cu trupul, pentru putinta Lui de a muri, dar prin aplecarea voii nu era patimas, ca unul ce era fara de pacat. (2)

A numit: propriu firii, alunecarea cu voia spre pacat dupa greseala lui Adam, din pricina slabiciunii, pe care Domnul nu o avea în chip firesc nici dupa trup, fiind si cu trupul dupa o fiinta nepacatos. (3)

Note

Facerea arata providenta directa de la Dumnezeu printr-un act de creare. Nasterea arata providenta prin împreunarea dintre barbat si femeie. Iisus a luat unele din trasaturile nasterii, dar nu pe toate, în special nu pe cele pacatoase. De aceea nu le-a pierdut nici pe toate ale facerii. Astfel în El s-au aratat din nou într-o persoana vie atât unele din trasaturile lui Adam dinainte de pacat, cât si unele din cele de dupa pacat. Din Adam cel dinainte de pacat a luat lipsa de pacat si nestrîcaciunea primite prin creatiune; din Adam cel de dupa pacat a luat trasatura patimitoare venita prin nastere, însa nu si patimile cele contra firii, cum ar fi anulat nepacatosenia si nestrîcaciunea. Dupa parerea Sfântului Maxim, ca si a altor Parinti, oamenii nu erau destinati sa se înmulteasca prin „nastere”, ci pe alta cale. „Facerea” mai înseamna aici si trasaturile pe care le are, sau le-a avut firea oamenilor prin creatiune, iar „nastere” pe cele care le are din modul acesta de-a veni la existenta. Acestea sunt trasaturile de pe urma pacatului, care au înabusit unele din trasaturile originare. În loc de „trasatura” se poate zice si „mod”, cum e în greceste. (91)

Trasatura patimitoare sunt afectele intrate, conform Rasp. 1, în fire dupa pacat. Ele nu sunt pacatoase, dar usureaza nasterea pacatului. De pilda pofta de mâncare e un efect nepacatos. Dar extragerea sau devierea ei e pacat. Ele au devenit ca un fel de lege a firii, adica însotesc în mod necesar firea noastra în existenta ei pamânteasca. Nu tin însa de însasi ideea eterna a firii si deci nu-i vor apartine în existenta trupestica. De aici rezulta caracterul natural al casatoriei în raport cu existenta pamânteasca a firii si caracterul natural al fecioriei în raport cu existenta eterna la care e chemata forma. Casatoria e naturala, dar se potrivita normal unei faze trecatoarea a firii. (92)

De unde înainte Satana era cel care momea pe om prin placere si prin fagaduinta unei false vieti, dorind cu lăcomie moartea celor momiti, acum Iisus îl momeste cu parerea ca va putea fi rapus El de moarte. Moartea lui Iisus s-a facut momeala Satanei. (93)

Zapisul acesta era un contract mereu confirmat de viata lui Adam, prin care, mănăat de pofta plăcerii din trasatura patimitoare, accepta robia Satanei. Iisus refuza sa mai primeasca placerea oferita de Satana si deci abroga contractul cu acela. (94)

„Răspunsul” acesta este o minunata pagina de hristologie si antropologie. Natiunea principala cu care lucreaza în acest „Răspuns” Sfântul Maxim este aceea de „trasatura patimitoare”, pe care a câstăgat-o firea omeneasca în urma greselii lui Adam. Trasatura aceasta patimitoare, introdusa prin

pacat, se deosebeste de pasivitatea pe care o are în general firea omeneasca chiar prin creatiune, care înseamna în general însusirea care o face sa suporte pasive stari si miscari launtrice sau influente straine în opozitie cu atitudinile voite, active, ale firii. În acest sens pasiva este firea chiar prin crearea sau prin definitia ei. Chiar miscarea este o pasivitate, întrucât firea poate decide cum sa se miste, dar de miscat trebuie sa se miste. Dar trasatura patimitoare speciala aparuta dupa pacat cuprinde trei elemente: capacitatea de suferinta patimile potrivite cu firea (afectele) si patimile contrare firii. În acest „Raspuns” e vorba numai de cele trei din urma. Noi în traducere folosind cuvântul patima al Sfântului Maxim, am adaugat în paranteza, când s-a simtit lipsa de o precizare speciala, la patima în sens de suferinta, cuvântul patimire sau suferinta la patima dupa fire cuvântul afect, iar la patima contrara firii, n-am adaugat nimic. Afectul natural este de pilda foamea sau frica de moarte. Patima contra naturii e foamea definita apetit pervers, sau frica de moarte transformata în deznadejdea care duce la orice abdicare morala pentru scaparea de moarte. Sfântul Maxim nu înțelege prin cuvântul numai patima rea în sensul obisnuit celorlalti sfinti din Filocalie, ca pacat devenit deprindere ce ne robeste, ci în ea, el pune pe lângă acest înțeles si înțelesul afectului dupa fire. În trasatura patimitoare intrata în fire dupa pacat ce cuprind de asemenea aceste trei înțelesuri. Dar patimile contrare firii sunt numai ca o virtualitate la început. Întâi ea înseamna numai patimile conforme cu firea si capacitatea de suferinta. În mod necesar firea se manifesta în asemenea afecte,. Dar necesitatea manifestata în aceste aspecte duce usor la exagerarea lor în patimi contrare firii. Pacatul se cuprinde în general în aceasta trasatura patimitoare si în ea își are sursa de crestere. Desi pacatoase sunt propriu zis numai patimile contrare firii, dar la omul obisnuit naturale se dezvolta atât de repede, atât de automat si de sigur în afecte contrare firii, încât se poate spune ca în general toata trasatura patimitoare este atinsa de pacat, care înclina spre pacat. Sfântul Maxim spune ca „atunci când afectele naturale sunt satisfacute peste trebuinta, sunt calea pe care vine diavolul în suflet”, dar „când sunt satisfacute potrivit cu trebuinta sunt calea pe care acela e nevoit sa se întoarca în tara lui”. de aceea spune Sfântul Maxim ca „puterile raului își ascund lucrarile în sânul afectelor naturale, pentru ca biciuindu-le pe acestea sa le faca a se transforma din pricina necesitatilor firii în afecte contrare firii”. O alta împartire a trasaturii patimitoare, prezentata apriat de Sfântul Maxim, este aceea în afecte de placere si afecte de durere. Se înțelege ca sub raportul moral amândoua aceste feluri pot fi conforme cu natura sau contra naturii.

Iisus a luat si El trasatura patimitoare a firii omenesti de dupa caderea lui Adam, dar fiind fara de pacat, El nu avea din aceasta trasatura decât capacitatea de suferinta si afectele naturale, de placere si durere. Cu alte cuvinte aceste afecte erau înfrânate de voia Lui, încât niciodata nu se dezvoltau sau nu se transformau în aspecte contrare firii. Puterile rele au crezut însa ca, punând si în Iisus în miscare aceste afecte, le vor face sa devina aspecte contrare firii, afecte pacatoase, ducând si pe Iisus la pacat.

El a încercat sa faca o data lucrul acesta cu afectele de placere. Iisus avea placere pentru o bucata de pâine în stare de flamânzire, dar Satana n-a putut împinge aceasta placere pâna la cautarea cu orice pret a bucatii de pâine. Deci a înfrânat miscarea Satanei pe acest plan, întrucât s-a dovedit mai slab decât puterea lui. Sfântul Maxim spune ca Iisus prin aceasta a scos cu totul din fire latura de placere a trasaturii patimitoare, adica afectele placerii. Afectul e ceea ce stapâneste. Dar înfrângând ispita Satanei a facut ceva mai mult decât sa nu lase afectul sa se transforme în afect contrar naturii. El a pus afectul în general sub voia sa. Dar un afect stapânit nu mai e un afect propriu-zis. Deci placerea în El fu mai e o putere silnica mai presus de voie, ci o miscare totdeauna de acord cu voia.

A doua oara a încercat Satana sa împinga pe Iisus în pacat prin afectul durerii, cu ocazia rastignirii. Dar si de asta data Iisus a înfrânt puterea celui rau si prin aceasta nu numai ca a oprit frica naturala de durere sa se dezvolte în frica contrara firii, ci în general a eliminat frica de durere prin fire, punând-o sub stapânirea voii. Astfel a eliminat în general trasatura patimitoare din fire; sau i-a scos coltii, acul prin care Satana își injecta otrava în firea omeneasca. Afectele de durere erau primejdioase întrucât vointa în dorul de a scapa de ele si în general de groaza mortii se arunca în latura opusa, atrasa de placere. Iar placerea era primejdioasa prin aceasta atractie puternica ce-o exercita asupra voii, pâna la robie. Iisus a ridicat prin Sine în general firea omeneasca deasupra placerii si durerii, deasupra trasaturii patimitoare. Iar acest afect din firea lui omeneasca se prelungeste în general în firea tuturor oamenilor care intra în comunicare cu El.

Sa nu confundam cu afectul durerii capacitatea de suferinta, sau de simtire a durerii. Aceasta ramâne în firea omeneasca si dupa ce omul biruie afectele de placere si de durere. Dar prin suferinta omul e mereu mai presus de afectul durerii, daca afectul e ceva care stapânește, nu ceva care e stapânit. (95)

Scolii

Alt înțeles. Ratiunea activitatii este puterea naturala spre împlinirea virtutilor, iar ratiunea patimirii este harul celor mai presus de fire sau navala celor contrare firii. Precum nu avem puterea naturala pentru ceea ce e mai presus de noi, la fel nu avem prin fire putere peste ceea ce nu este. Patimim asadar îndumnezeirea prin har ca una ce e mai presus de fire, dar nu o facem. Caci nu avem prin fire o putere capabila sa realizeze îndumnezeirea. Si patimim iarasi pacatul ca un accident contrar firii, acceptat însa cu voia noastra¹⁰⁶. Caci nu avem putere naturala spre aducerea în existenta a raului. Deci câta vreme ne aflam, în viata de aici, lucram la împlinirea virtutilor, având spre lucrarea aceasta putere prin fire. Iar în viitor vom patimi îndumnezeirea, primind în dar harul spre patimirea ei. (5)

Cârmuind mânia si pofta, ratiunea lucreaza virtutile. Iar mintea luând seama la ratiunile lucrurilor dobândește cunostinta cea fara greseala a lor. Când deci ratiunea, dupa alungarea celor contrare, afla ceea ce este vrednic de iubit prin fire, iar mintea, dupa trecerea peste cele ce pot fi cunoscute, sesizeaza Cauza lucrurilor, cea mai presus de cunostinta si cunostinta, atunci se iverseaza patimirea îndumnezeirii prin har. Aceasta patimire desface ratiunea de la îndeletnicirea cu discernământul natural, deoarece acolo nu mai este nimic de discriminat si opreste mintea de la cugetarea cea dupa fire, deoarece acolo nu mai este nimic de cunoscut. El face pe cel învrednicit de participarea dumnezeiasca Dumnezeu, prin identitatea pe care o dobândește prin odihna¹⁰⁷. (7)

Felurile virtutii si ratiunile lucrurilor sunt, zice, chipurile bunurilor dumnezeiesti. Diferitele feluri de virtuti sunt ca un fel de trup al lui Dumnezeu, iar ratiunile cunostintei în duh ca un fel de suflet. Prin acestea îndumnezeieste El pe cei vrednici, dându-le pecetea consistenta a virtutii si harazindu-le substanta statornica a cunoasterii adevarate. (8)

Note

Pacatul devenit patima ne duce fara nevoie. Nebunia, ultimul grad al pacatului, al alterarii firii, nu mai lasa nici o urma de initiativa voluntara în om, ci omul e într-o completa pasivitate. De aceea în iad omul nu mai poate face nimic pentru mântuirea Sa. Omul în aceasta stare nu se mai poate nici pocai. (106)

Participând la Dumnezeu, mintea nu mai trece de la un lucru la altul nici dorinta. Acel om ramâne pentru veci într-o neschimbare totala. Dar nu e o schimbare moarta, ci o traire (o patima intensa a lui Dumnezeu în sine. El e Dumnezeu nu numai pentru ca are în sine lucrarile dumnezeiesti, ci pentru ca e neschimbabil ca Dumnezeu. (107)

Ce înseamna cuvântul din „Fapte” despre Petru: „Trecând prima straja si a doua, a venit la poarta cea de fier?” (Fa. 12,10)

Mintea cea credincioasa si lucratoare ¹³¹ fiind, asemenea Sfântului Petru, prinsa de Irod, adica de legea de piele (caci Irod se tâlcuieste: „cel de piele”), sau de cugetul trupesc, e închisa în dosul a doua straji si a unei porti de fier, adica e razboita de lucrarea patimilor si de învoirea gândului cu ele. Pe acestea trecându-le mintea ca pe niste straji, sau carcere, ajutata de ratiunea filozofiei lucratoare (ca de un Înger), ¹³² ajunge la poarta cea de fier, care duce în cetate, adica la poarta cea de fier, care duce în cetate, adica la împletitura strânsa si tare greu de biruit, dintre simturi si lucrurile sensibile. Pe aceasta deschizând-o ratiunea contemplatiei naturale în duh, da drumul mintii sa plece fara teama spre lumea înrudită a celor inteligibile, slobozita de furia lui Irod. ¹³³

Scolie

Straji numeste deprinderea si savârsirea pacatului. Caci însusirea caracteristica a deprinderii este învoirea cu pacatul. Sub robia acestora lupta cel rau ca sa tina pe sfinti. Iar poarta cea de fier este relatia naturala a simturilor cu cele sensibile, din care ratiunea constiintei active scapa, ca un Înger, pe cel cu adevarat credincios.

Note

E prima treapta a urcusului duhovnicesc, respectiv prima constatatoare din doua parti. Caci urcusul începe de la credinta simpla, ajunge la lucrarea virtutilor, apoi la contemplarea ratiunilor din natura si în sfârșit la vederea lui Dumnezeu. (131)

Ratiunea fiind în grecește de genul masculin, poate fi socotita usor ca simbolizata prin Înger. Pe alta parte ratiunea oricarui lucru si a oricarui activitati, fiind socotita de Sfântul Maxim ca o raza vestitoare a ratiunii (a Logosului) supreme, e potrivita asemanarea ei cu un Înger, care e si el e vestitor al lui Dumnezeu. (132)

Filozofia lucratoare e stradania de purificare, care e prima treapta a urcusului duhovnicesc, presupunând pornirea de la credinta. Cu ajutorul acesteia (sau a ratiunii îngerului ei) mintea scapa

din primele doua închisori, din pacatul cu fapta si din deprinderea cu pacatul. Apoi ajunge în fata lumii, care desi nu-i mai este îndemn la pacat, totusi înca nu-i este stravezie, ci e un zid opac, o poarta de fier în fata lumii spirituale, omul nestiind s-o vada decât cu simtirea. Aceasta poarta o deschide sau o face transparenta contemplatia naturala în duh (respectiv ratiunea îngerul ei). E de observat ca Sfântul Maxim nu numeste prima treapta înțelepciune lucratoare, ci iubire de înțelepciune. Înțelepciunea se dobândește pe treapta cea mai înalta. În fata stradaniei pentru virtuti omul înca nu posedă înțelepciunea (nu e înțelept), ci numai iubirea de înțelepciunea (e numai filozof). (133)

Ce înseamna: „Vreau sa stiti ca Hristos este capul a tot barbatul, iar capul femeii este barbatul si capul lui Hristos. Dumnezeu. orice barbat, care se roaga, sau proorocește având ceva pe cap, face de rusine capul sau si orice femeie, care se roaga sau proorocește cu capul dezvelit, face de rusine capul ei: caci e tot una ca si cum ar fi rasa?” Si ce înseamna: „Pentru aceea femeia trebuie sa aiba pe cap un semn de stapânire din pricina Îngerilor?”

Trebuie sa se stie ca spunând dumnezeiescul Apostol ca „Hristos este capul a tot barbatul”, a afirmat ca Hristos este capul barbatului credincios, care împlineste poruncile dumnezeiesti si contempla dogmele evlaviei. Cu toata forma sa generala, cuvântul nu cuprinde si pe barbatii necredinciosi. Caci cum ar putea fi Hristos cap al celor ce nu cred? Prin urmare, dupa unul din înțelesurile mai înalte ale acestui loc, spunem ca barbatul are mintea activa¹³⁶ care are drept cap ratiunea (cuvântul) credintei. Spre aceasta privind ca spre Hristos, mintea își întocmeste propria viata, zidind-o cu harurile poruncilor prin fapte. În felul acesta nu necinsteste capul sau, adica credinta, punând asupra lui vreun oarecare acoperamânt pamântesc din afara. Ceea ce înseamna ca nu pune mai presus de credinta nimic din cele vremelnice si pieritoare. Femeia a acestei minti spunem ca este însasi deprinderea fapturii, care e acoperita cu parul bogat al multelor si feluritelor cugetari si chipuri de viata practica; sau mai bine zis deprinderea aceasta are însasi mintea, în calitatea de cap al ei, acoperita cu podoaba deasa a acestor cugetari si chipuri. Iar Hristos zicem ca e credinta ipostasiata, al carei cap este în chip vadit Dumnezeu, spre care duce ratiunea credintei, aratând celui ce-si înalta cugetarea de la cele de jos pe Dumnezeu, în care se si afla dupa fire.¹³⁷

Si iarasi putem spune ca barbatul este mintea care cultiva contemplatia naturala în duh, având drept cap Ratiunea (Logosul) creatoare a tuturor, ce se arata celui ce crede din ordinea frumoasa a celor vazute. Pe aceasta nu o necinsteste mintea, întrucât nu o acopera si nu o pune dedesubtul vreunui din lucrarile vazute si nu ridica, peste tot, ceva mai presus de ea. Femeia acestei minti este simtirea (lucrarea de perceptie), care este tovarasa ei de viata si prin care patrunde în natura lucrurilor sensibile si aduna ratiunile mai divine din ea. Mintea nu îngaduie acestei consoarte sa se descopere în lucrarea ei de valurile ratiunii si sa se faca slujitoarea nesocotintei (irationalitatii) si a pacatului, ca în felul acesta, respingând ratiunile mai divine ca pe niste acoperaminte, sa primeasca drept cap, în locul mintii, patima nesocotintei¹³⁸. Iar cap al lui Hristos, adica al Ratiunii (Logosului) creatoare, care se dezvaluie din lucruri, analog cu ele, prin contemplatia lor naturala, strabatuta de credinta este Mintea cea negrita, care o naste pe acea dupa fiinta. Spre Mintea aceea duce Ratiunea (Cuvântul) prin sine mintea ce urca prin contemplatia cucernica a lucrurilor, împartasindu-i treptat din vederile spirituale ale celor dumnezeiesti, pe masura cunoasterii celor vazute.

Si iarasi barbatul este mintea ajunsa înauntrul cunoasterii tainice a lui Dumnezeu (a teologiei mistice), având drept cap neacoperit pe Hristos, adica Ratiunea credintei înțeleasa în chip necunoscut, sau mai bine zis cunoscuta în chip neînțeles, prin initierile tainice, indemonstrabile. Mintea, ajunsa prin exercitiu la golul îndumnezeitor, vrednic de lauda, care o depaseste total si distinct atât pe ea cât si toate cele ce exista, nu pune peste acea Ratiune nimic din cele ce sunt, nici simtire, nici ratiune, nici minte, nici înțelegere, nici cunostinta, nici ceva cunoscut, nici ceva cugetat, nici ceva simtit, nici ceva ce simte. Femeia acestei minti este cugetarea curatita de toata imaginatia sensibila, având drept cap mintea acoperita bogat cu iluminarile fara de început si mai presus de înțelegere ale dogmelor negraite si necunoscute. Iar cap al lui Hristos, adica al Ratiunii negata tainic prin depasire, este Mintea ridicata în chip absolut si infinit peste toate si în tot chipul. Pe aceasta Hristos, cel înțeles spiritual ca Ratiunea Mintii prin fire, o face cunoscuta celor vrednici. Pentru ca zice: „Cel ce m-a vazut pe Mine a vazut pe Tatal”. (Ioan. 14,9). Si într-adevar înțelegerea Ratiunii devine cunostinta a Mintii care a nascut-o pe aceea, întrucât Ratiunea arata Mintea subzistând în Sine dupa fiinta. Spre acea Minte ridica Ratiunea mintea ce se doreste dupa identificarea cu Dumnezeu prin har, dupa ce aceasta si-a eliberat înțelegerea de multimea lucrurilor deosebite calitativ si cantitativ si s-a adunat într-o unitate deiforma, prin identitatea si simplitatea miscarii neîncetate si cunoscatoare în jurul lui Dumnezeu¹⁴⁰.

Deci toata mintea activa (lucratoare, practica) „rugându-se si proorocind”, cu alte cuvinte, cautând sa afle ratiunile virtutilor (caci asa trebuie înțeles cuvântul „rugându-se”), sau descoperind chipurile lor prin fapte (caci asa trebuie înțeles cuvântul „proorocind”), trebuie sa priveasca numai la ratiunea goala a credintei, neabatându-si cugetarea, gândul sau lucrarea la nimic altceva si deci neacoperindu-si capul, sau punând altceva peste el. si orice femeie, adica orice deprindere a mintii active, „rugându-se sau proorocind”, adica miscându-si în chip ascuns dispozitia ei interna, sau înfatisând virtutea în chipurile purtarii din afara, daca face aceasta fara discernământ rational, necinsteste capul ei. Caci ea cultiva atunci binele urând unei pofti, odata ce este lipsita de ratiunea care o împodobeste ca un acoperământ. De asemenea toata mintea, care se exercita în contemplatia naturala, daca se roaga sau proroceste având ceva pe cap, cu alte cuvinte cauta sa cunoasca ratiunile lucrurilor care le împartasese altora, cu vreo pornire spre altceva, fara un scop evlavios, necinsteste capul sau, ca una ce pune mai presus de cunostinta dreapta si cucernica vreun lucru din cele trecatoare. Si orice femeie, adica orice perceptie orientata în chipul natural sau lucrurile sensibile, daca nu are ratiunile spirituale ale acelora ca acoperitoare, necinsteste capul ei, ocupându-se cu contemplarea celor vazute din patima, pentru afectiunea naturala fata de ele. Si iarasi, toata mintea îndragostita de teologia mistica, daca se roaga sau prooroceste având ceva pe cap, adica daca patrunde la vederile tainice în chip nestiut, sau învata si initiaza pe altii în teologie, având vreo forma a înțelegerii în vreme ce cunoaste sau face cunoscut în chip mistic Cuvântul cel mai presus de înțelegere, rusineaza capul sau, punând pe Cel simplu si mai presus de orice înțelegere, sub ceva din cele ce sunt sau se cunosc. Mintea trebuie sa fie atunci golit de toata ideea si de toata cunostinta, ca sa vada fara ochi pe Dumnezeu Cuvântul cel adevarat, stiind limpede ca în privinta lui Dumnezeu sunt mai adevarate negatiunile prin depasire, care vestesc realitatea pozitiva divina prin negarea totala a celor ce sunt. Si orice femeie, adica orice cugetare a unei astfel de mintii, care e adumbrita de multe vederi tainice, necinsteste capul ei, lepadând cunostinta dumnezeiasca si tainica ce acopere mintea ca pe un cap.

Deci tot barbatul, adica toata mintea activa, sau naturala, sau teologica,¹⁴¹ când se roaga sau prooroceste, adica primeste învatatura sau învăta pe altii, sa aiba descoperit capul sau, adica pe Hristos: cea activa, nepretuit nimic mai mult decât credinta si virtutea; cea naturala, neputând nici o alta ratiune mai presus de Ratiunea prima; iar cea teologica, neconturând nicidecum în schemele si întelesurile câstigate din lucruri, pe Cel mai presus de întelegere si de cunostinta. Si toata femeia, adica toata deprinderea mintii active, sau perceptia celei naturale, sau cugetarea înțeleapta a celei teologice, sa-si acopere capul: deprinderea activa, având asezat asupra ei discernamântul ratiunii, cu care sa deosebeasca cele ce trebuie si cele ce nu trebuie facute; perceptia, puterea ratiunii cu care sa judece cu stiinta cele vazute; iar cugetarea, cunostinta cu totul indemonstrabila a celor mai presus de întelegere. Caci toata deprinderea, perceptia si cugetarea neacoperita în modul aratat, nu se deosebeste de cea rasa, adica de cea care n-are nici o ratiune a virtutii, sau a evlaviei, sau a cunostintei tainice si a iubirii dumnezeiesti.

Deci orice astfel de femeie trebuie sa aiba, pe buna dreptate, totdeauna stapânirea ratiunii, sau supravegherea rationala asupra capului. Aceasta în primul rând pentru îngeri, care vad miscarile aratate si nearatate ale noastre si scriu tot gândul si toata fapta sau lauda spre osânda noastra în ziua înfricosata a darii la iveala. Apoi pentru cugetarile constiintei, înțelese si ele în mod figurat ca îngeri, care ne mostra pentru cele ce le-am savârsit, sau ne apara acum si în ziua judecatii. În sfârșit si pentru îngerii rai, care pândesc deprinderea, perceptia si cugetarea noastra ca îndata ce le vad dezvelite de discernamântul, de evlavie si de cunostinta rationala si mintala, sa dea navala, facând sa se nasca cele potrivnice acestora: lipsa de discernamânt, de evlavie si nestiinta, prin care dracii cei rai lucreaza pacatul, ratacirea si necredinta.

Iar cap al lui Hristos a fost numit Dumnezeu, care ca Minte este prin fire principiul Ratiunii.

Scolii

Barbat este si acela care se îndeletniceste cu filozofia activa (lucratoare, practica). (1)

A numit cap pe Hristos, ca ipostas al bunurilor viitoare. Caci credinta, dupa dumnezeiescul Apostol, „este ipostasul celor viitoare si dovada lucrurilor nevazute”, prin ceea ce este aratat El însusi. Pentru ca „în El sunt ascunse toate comorile cunostintei si ale înțelepciunii”. (2)

Credinta cea ipostasiata este credinta efectiva si lucratoare, prin care Cuvântul lui Dumnezeu se arata în cei activi întrupat în porunci.¹⁴⁵ Iar prin acestea Cuvântul îi duce pe cei activi spre Tatal, în care se afla El dupa fire. (3)

Barbat este si mintea ce se exercita cu evlavie în contemplatia naturii, având drept cap Ratiunea lui Dumnezeu, pe care o contempla cugetarea prin credinta, ca pricina creatoare a celor vazute. (4)

Daca cineva vrea sa vada în chip just creatiunea (caci omul are putere naturala sa vada bine si sa deosebeasca binele de rau), va fi calauzit spre pomul vietii, care este Facatorul a tot pomul, „în care sunt ascunse comorile cunostintei si ale înțelepciunii”. Iar daca, întrebuintând gresit puterea naturala (abuzând de ea), va vrea sa vada creatiunea în chip rau, se va departa de viata si va mânca

din pomul care ascunde în sine deosebirea binelui de rau, supunând simtirii și socotintei nerationale mintea și rațiunea. Deci unul ca acela va socoti plăcerea ca bine, pentru că ajută la conservarea trupului, iar durerea și ostenelele trupului ca rau, pentru că nu ajută la aceea conservare; și va socoti fapta drept Dumnezeu, procurându-și din ea prilejurile plăcerii trupesti. (5)

Din ființa celor vazute și din mișcarea și din varietatea lor, cunoaștem Monada sfântă cea în trei ipostasuri. (7)

Barbat e și cel inițiat în teologia mistică. (8)

Femeia minții active zice că este deprinderea, ca nascătoare a chipurilor virtuții; a celei naturale, simțirea (percepția prin simțuri) înnobilită prin rațiunile Duhului, ca nascătoare a imaginilor nepatimase ale lucrurilor; iar a celei teologice, cugetare curată, capabilă să patimească în chip unitar lumina cea unică în trei străluciri. (11)

Identitatea minții desăvârșite cu Dumnezeu după har înseamnă mișcarea simplă și neîmpartită a minții în jurul Celui ce este prin fire unul și același. Această mișcare nu primește înțelesuri care se deosebesc după cantitatea substanței sau după calitatea puterii, ci numai o bucurie negrăită, plină de o simțire mai presus de înțelegere. (13)

Rugăciunea celui activ (practică) constă, zice, în cererea virtuților, iar proorocia în comunicarea adevărată a rațiunilor din ele. Rugăciunea celui ce se îndeletnicește cu contemplarea naturii constă, zice, în cererea cunoștinței științifice a lucrurilor, iar proorocia în comunicarea acesteia altora, printr-o învățatură adevărată. În sfârșit, rugăciunea celui ce se îndeletnicește cu teologia, este, zice, tăcerea tainică, în timpul căreia mintea se face, prin negarea lucrurilor în sens de depășire, vrednică de unirea cea mai presus de înțelegere și cunoștință; iar proorocia acestuia este inițierea tainică a altora în acestea. Căci rugăciunea înfăptuiește unirea celui ce se roagă cu Dumnezeu, iar proorocia pentru Dumnezeu îndeamnă pe cel ce proorocește să comunice oamenilor bunurile date lui.¹⁴⁶ (14)

Note

Mintea (în grecește de genul masculin) în stradania pentru virtuți se conduce la început de credință, nu de evidență. (136)

Până aici prin barbatul ce are pe cap pe Hristos și prin femeia ce are de cap barbatul, s-a indicat prima treaptă a urcusului duhovnicesc, cea activă. (137)

Aici prin barbatul descoperit și femeia acoperită se indică treapta a doua a urcusului duhovnicesc, contemplarea naturii. Această contemplare, deși se numește naturală după obiectul ei, se face în duh, deci în har. E o lucrare a rațiunii ajutată de har. Numai o astfel de lucrare a rațiunii, cunoaște just natura. (138)

Aici se descrie a treia treaptă a urcusului. Rațiunea credinței de pe această treaptă nu mai e credință ca normă neevidentă din prima treaptă, ci e însuși Logosul cunoscut direct, dar mai presus de înțelegere, după depășirea tuturor, și în acest sens socotit mai degrabă obiect al credinței. Aici se

arata ca apofatismul nu înseamna o necunoastere totala, ci paralel cu el au loc iluminari tainice. (140)

Mintea practica e mintea preocupata de virtuti, mintea naturala e cea care contempla natura, iar mintea teologica e cea care contempla pe Dumnezeu. ele sunt asezate pe trei trepte. Nu poate dobândi cineva mintea teologica daca n-a trecut prin cea practica si naturala. (141)

Cugetarile în greceste sunt de genul barbatesc ca si îngerii. (142)

Credinta care da forta poruncilor sau virtutilor este însusi Hristos, sau puterea ce emana din El, pe masura acestei stari a omului. (145)

Rugaciunea însoțind pe om pe toate treptele urcusului duhovnicesc, pâna la unirea cu Dumnezeu, se deosebeste cu fiecare stare a omului. Rugaciunea ca tacere tainica era rugaciunea curata. (146)

Daca regele Babilonului înseamna alegoric „diavolul”, cum se înțelege cuvântul trimis de Dumnezeu prin prorocul Ieremia catre regii neamurilor si catre regii lui Iuda, prin care îi ameninta cu „închisori si lanturi, foamete si moarte, sabie si robie, de nu-i vor sluji lui, iar celor ce-i vor sluji de bunavoie le va fi cu îngaduinta pe pamântul lor”? (Ier. 21,8). Si de ce îl numeste „sluga Sa” zicând: „Am dat tot pamântul lui Nabucodonosor, regele Babilonului, sluga mea, si fiarele câmpului le-am dat sa-i slujeasca lui”. (Ier. 27.6). Ce sunt deci slujirea adusa diavolului si ce sunt fiarele? Ce sunt apoi cele sase feluri de amenintari si cine sunt regii neamurilor si regii lui Iuda?

Diavolul este si dusman si razbunator al lui Dumnezeu. Este dusman, când din ura fata de El își da aparenta unei iubiri pierzatoare fata de noi oamenii, îndemnându-ne prin patimile de bunavoie ale placerii sa alegem în locul bunurilor vesnice lucrurile vremelnice. Prin aceasta furându-ne apoi toata dorirea sufletului, ne desface cu totul de la dragostea de Dumnezeu, făcându-ne dusmani cu voia ai Facatorului.

Iar razbunator este când, dezvelindu-si toata ura sa fata de noi, care i-am ajuns datornici din pricina pacatului, cere pedepsirea noastra. Caci nimic nu desface mai tare pe diavol ca omul pedepsit. Îngaduindu-i-se aceasta si scornind una dupa alta suferintele patimilor fara de voie se napusteste ca un vifor fara mila asupra celor peste care a dobândit, din îngaduinta lui (Dumnezeu, putere neurmarind sa îplineasca o porunca divina, ci dorind sa-si sature patima urii sale împotriva noastra El vrea ca marea povara a necazurilor dureroase, sufletul sfârsit de slabiciune sa-si taie de la sine puterea nadejdii în Dumnezeu, făcând din întâmplările dureroase care vin peste el nu pricini pentru reculegerea mintii, ci pricini de necredinta.

Dumnezeu, bun fiind si vrând sa smulga din noi, cu totul samânta pacatului, adica placerea, care desface mintea de la iubirea lui Dumnezeu, îngaduie diavolului sa aduca asupra noastra chinuri si pedepse. Prin aceasta El usuca veninul placerii de mai înainte cu chinurile sufletului si în acelasi timp vrea sa sadeasca ura si desavârsita scârbire fata de cele prezente, care dezmiarda numai simturile, ca fata de unele ce nu ne aduc nimic altceva decât pedepse prin folosirea lor. El vrea mai departe sa faca din puterea pedepsitoare si din ura de oameni a aceluia o pricina a readucerii fortate la virtute, a celor ce au alunecat de bunavoie din ea.

Deci diavolul e numit „sluga lui Dumnezeu” ca cel ce, cu îngaduirea lui Dumnezeu, pedepseste pe pacatosi, ramânând totusi apostat si tâlhar viclean, ca unul ce are aplecarea vointei foarte înrudită cu a celor ce s-au departat de Dumnezeu prin placere. Caci e drept sa fie chinuiti de diavol cei ce au îmbrăţisat cu voluptate planurile lui viclene prin pacatele de bunavoie. Astfel diavolul este atât semanatorul placerii, cât si aducatorul durerii prin patimirile fara voie.

Când deci locuitorii Iudeii si ai Ierusalimului, adica cei ce au dobândit deprinderea faptelor pentru slava cea de la oameni, umbrind chipurile virtutilor prin împlinirea lor numai ca atare si multumindu-se sa graiasca numai cuvintele înţelepciunii si ale cunostintei, fara sa se faca faptele dreptatii, iar pe deasupra mândrindu-se fata de altii pentru virtutea si stiinta lor, pe drept cuvânt sunt predati ostelilor si necazurilor, ca prin patimirea lor sa învete smerenia uitata de ei din pricina parerii desarte ce si-o fac despre ei însisi. Stiind acest lucru si minunatul Apostol a predat Satanei pe nelegiuitul din Corint spre pierderea trupului, ca duhul sa se mântuiasca în ziua Domnului Iisus. De aceea e predat si regele Iudeii si al Ierusalimului regelui Asirienilor, aratându-se prin aceasta ca mintea contemplativa si cunoscatoare (gnostica) e predată diavolului spre pedepsire, ca acela sa aduca asupra ei chinuri si necazuri dupa dreptate, iar ea sa învete, suferind, sa filosofeze mai degraba despre rabdarea în necazuri, decât sa se mândreasca cu desertaciune pentru lucruri care nu exista cu adevarat.

Deci tot cel ce rabda de bunavoie si cu multumire grelele necazuri ale încercarilor fara voie, constient de relele pe care le-a savârsit, nu este scos din deprinderea si harul virtutii si al cunostintei, ca locuitorii de odinioara din Iudeea si Ierusalim. Aceasta pentru ca suporta de bunavoie jugul regelui Babilonului si, ca unul ce îti achita o datorie, primeste chinurile aduse asupra lui. Ramânând în ele, plateste regelui Babilonului muncile silnice prin partea patimitoare a firii, învoindu-se la ele prin dreapta judecata, ca unul ce i le datoreaza aceluia din pricina pacatelor de mai înainte; iar lui Dumnezeu îi aduce prin închinare adevarata, adica prin dispozitia smerita a sufletului, îndreptarea greselilor.

Dar cel ce nu primeste cu multumire necazurile si încercările fara voie, aduce asupra lui cu îngaduirea lui Dumnezeu, în vederea îndreptării, si nu se pocaieste lepadând înalta parere de sine care-i vine din închipuire ca e drept, ci se împotriveste hotărârilor dumnezeiesti întemeiate pe judecatile Lui cele drepte, asemenea locuitorilor de odinioara din Iudeea, si nu primeste de buna voie jugul regelui Babilonului, este predat, la porunca dumnezeiasca, regelui Babilonului ca sa fie dus în robie, sa fie aruncat în închisori si lanturi, sa sufere de foamete si sabie, fiind scos de tot din pamântul lui, adica din paruta desprindere a virtutii si a cunostintei. Prin ducerea în robie, e osândit la înstrăinarea de cele dumnezeiesti; prin aruncarea în închisori, e osândit la închipuirile mincinoase despre lucruri; prin punerea în lanturi, la încetarea totala a oricarei fapte bune; prin foamete, la lipsirea de învăţaturile dumnezeiesti; prin moarte, la învârtosarea si nesimtirea totala fata de cele bune; prin sabie, la cugetari patimase si desfrânate, care sting amintirea lui Dumnezeu.

Toate acestea si mai multe decât acestea le sufera cel scos din deprinderea virtutii si a cunostintei, ca din pamântul sau, pentru faptul ca nu vrea, din pricina mândriei si a închipuirii desarte, sa plateasca datoriile pentru greseli, primind cu bunavointa necazurile, nevoile si strâmtorările. În aceasta privinta sa ne fie pilda dumnezeiescul Apostol, (*2 Cor 12, 10*)care totusi, pentru dreptatea lui, era slobod de orice datorie fata de acestea. Caci stia marele Apostol ca umilirea

cea dinafara a trupului prin munci, este pazitoarea comorilor dumnezeiesti din suflet. Si cu aceea rabda cu bucurie atât pentru el, cât si pentru cei carora avea sa le fie pilda de virtute si de credinta, si chiar daca vor suferi pe dreptate, dupa pilda Corinteanului pedepsit, sa aiba ca mângâiere si ca pilda de rabadare pe cel ce sufera fara sa fie vinovat.

Iar regii neamurilor din acest loc al Scripturii cred ca sunt oamenii care stau în frunte prin diferitele patimi de ocară. Ei înca sunt supusi dupa dreptate, pedepsei pentru pacatele lor si de aceea predati regelui Babilonului, ca putere pedepsitoare ce se bucura de chinuirea firii. Astfel regele Egiptului este mintea desfrânata si iubitoare de placeri; Moabiteanul este mintea dezmiardata si pângarita; Amaniteanul este mintea dedata zgârceniei; Sirianul este mintea superstitioasa si dialectica (certareata), caci s-a spus ca singur Sirianul a stat împotriva lui Solomon, (III Regi 12, 25) adica împotriva pacii si a înțelepciunii; regele din Tir este mintea iubitoare de lume si de viața; iar dintre ceilalti regi fiecare simbolizeaza ceea ce își poate da seama omul înțelept (gnostic), cautând singur înțelesul lor prin talmacirea numelui lor, sau a locurilor unde se amintesc, sau luând aminte la chipul în care vietuiesc, sau la îndeletnicirile lor, sau la vrajmasia lor speciala fata de Israel. Caci nu totdeauna si toti trebuie tâlcuiti dupa acelasi înțeles, ci dupa trebuinta ceruta de împrejurari si dupa înțelesul profetiei.

Pentru ca Scriptura înțelege odata prin Faraon ca diavolul, altadata legea firii. Primul înțeles i-l da când vrea sa prapadeasca pe Israel; al doilea, când îl slujeste dupa orânduire de sus Iosif, care întruchipeaza profetic pe Dumnezeu Cuvântul ce slujeste de bunavoie firii si patimilor noastre, afara numai de pacat. De asemenea si regele Tirului este înțeles odata cu diavolul, iar altadata ca legea naturala. Primul înțeles i se da când lupta împotriva lui Israel prin Sisara, (*Iuda 4,2*) al doilea când se împrietenește cu David si ajuta lui Solomon la zidirea templului dumnezeiesc (*II Regi 5,11*). Si multe alte înțelesuri se dau fiecaruia dintre regii însirati de Sfânta Scriptura, dupa sensul ce-l are proorocia.

Iar fiarele, pe care le preda Dumnezeu regelui Babilonului, sunt dracii, dintre care fiecare lucreaza, dupa destoinicia lui înnascuta, la aducerea uneia sau alteia dintre ispite. Caci fiecare este samantorul altei rautati si fiecare este mai viclean decât altul si mai iscusit spre un anumit fel de rautate. Dar nici dracii însisi nu pot sluji în nici o privinta diavolului, începătorului a toata rautatea, fara îngaduirea lui Dumnezeu. Trebuie ca însusi Dumnezeu sa îngaduie, precum singur stie, în grija Lui de lume si în iubirea de oameni, diavolului sa aduca, prin slujitorii lui, diverse pedepse asupra noastra pentru pacatele savârsite. Aceasta se arata limpede în istoria lui Iov, unde se spune ca diavolul n-a putut sa se apropie de Iov fara îngaduinta lui Dumnezeu.

Dar si Nabucodonosor însusi, regele Babilonului, e înțeles de multe ori ca legea naturala. Aceasta o arata în scrisoarea adresata locuitorilor din Ierusalim, acei care, neputând sa împlineasca legea duhovniceasca, au fost mutati în pământul Babilonului, adica în deprinderea confuziei pământesti. Ei le cer acestora sa se roage pentru viața lui Nabucodonosor, regele Babilonului, si pentru viața lui Baltazar fiul lui, adica pentru legea naturala si pentru deprinderea ei cu fapta, sub care au cazut odinioara, „ca sa fie zilele lor ca zilele cerului” (*Baruh 1,11*). Prin acest cuvinte ei cer celor ce au ramas în starea nepatimasa a virtutii si în adevarul cunostintei, sa se roage ca sa fie gândurile legii naturale si ale deprinderii ei cu fapta, sub care au ajuns parasind legea duhului, ca gândurile dumnezeiesti ale legii duhovnicesti, numind gândurile „zile”, iar legea duhovniceasca „cer”. Ei se

rugau adica lui Dumnezeu, ca sa nu se departeaza legea naturala si ostenicioasa sub care au ajuns, de legea duhovniceasca.

Cu acestea consuma si cuvântul pe care marele Daniil i l-a spus în chip tainic lui Nabucodonosor, ca amenintare dumnezeiasca, când i-a talmacit vedenia din vis: „Si te voi izgoni dintre oameni, si va fi locuinta ta cu fiarele salbatice; si te voi hrani cu iarba ca pe un bou si vei dormi sub roua cerului; si sapte ani vor trece peste tine pâna când vei cunoaste ca Cel Prea Înalt stapâneste peste Împaratia oamenilor si o da cui vointe. Si pentru ca a spus: Lasati coltul radacinilor arborelui în pamânt, împaratia ta îti va ramâne si din ea vei cunoaste Împaratia cea cereasca”. (*Daniil 4, 22-23*)

Prin izgonire poate ca înțelege scoaterea din Rai în lumea aceasta, pentru calcarea poruncii, si caderea de la petrecerea cu sfintii Îngeri, adica de la vederile spirituale, sub puterea legii naturade întemeiata pe simtire. Iar locuirea cu fiarele salbatice înseamna petrecerea cu patimile si cu dracii care le lucreaza. Iarba cu care l-au hranit (Îngerii, zic unii codici, sau oamenii, zic altii, nu fiarele cu care avea locuinta, caci acelea nu hranesc, ci sfâsie), înseamna cunoasterea naturala prin simtire a lucrurilor si lucrarea ostenitoare a virtutii; pe acestea le procura ca pe o iarba, oamenilor Îngerii.

Iar „vei dormi sub roua cerului”, înseamna a avea, prin Providenta dumnezeiasca, puterea care se afla în acestea. „Roua cerului” indica Providenta, care harazeste omului în veacul acesta, pe lângă toate cele înșirate, conservarea în existenta; sau legea firii, care ramâne cu desavârsire nestricata; sau poate cunoasterea în parte a celor inteligibile, pe care ne-o mijlocesc lucrurile vazute prin harul lui Dumnezeu si care tine pe om aici în nadejdea celor viitoare.

Cuvintele „sapte ani vor trece peste tine” indica întinderea crugului înseptit al vremii în veacul acesta. Sub acest crug a cazut firea, deoarece n-a pazit deprinderea si lucrarea proprie, dar dupa sfârșitul lui, la învierea asteptata, se va reîntoarce iarasi la sine, prin lepadarea însusirilor duhovnicesti (irationale), primind din nou marirea de la început a împaratiei, dupa ce a cunoscut, prin iconomia Providentei din acest veac, stapânirea adevaratei împaratii. Caci prin cuvintele: „lasati coltul radacinilor pomului în pamânt”, se arata ca nu se smulge deplin, din pricina greselii de la început, samânta si puterile bunatatii. Datorita acestora, reluându-si firea iarasi cresterea, revine prin înviere la marirea si frumusetea fireasca de mai înainte.

Dar lucrul cel mai bun este sa ascultam de legea poruncilor si sa învățăm a ne stinge cugetul trupesc prin ostenele de bunavoie. Si nu e numai un lucru bun acesta, ci si foarte înțelept si cuviincios pentru cei ce si-au facut ratiunea înnascuta stapâna peste patimi. Iar de nu face lucrul acesta, sa-l facem pe al doilea, sa ne lasam certati fara voie si sa primim cu multumirea cuvenita Celui ce ne cearta pe noi, ca pe un fel de jug al regelui din Babilon, spune pedeapsa pacatelor pe care l-am facut. Si atunci regele spiritual al Babilonului nu ne va muta mintea din pamântul nostru, adica din credinta, din nadejdea si din deprinderea virtutii. Deci în acest înteles, aratat mai înainte, este numit diavolul si „sluga lui Dumnezeu” si în acest înteles se dau pe mâna lui regii popoarelor, regele din Iuda si fiarele câmpului.

Scolii

Osteneala si necazul curata sufletul întinat de murdaria placerii si smulge cu totul afectiunea lui fata de lucrurile materiale, descoperindu-i paguba ce o are din iubirea de ele. Pentru aceasta Dumnezeu îngaduie diavolului, dupa o judecata dreapta, sa supere pe oameni cu tot felul de necazuri. (2)

Cel ce sufera fiindca a nesocotit harul lui Dumnezeu, daca recunoaste ratiunea Providentei dumnezeiesti care vrea sa-l vindece, primeste cu multumire si cu bucurie necazul si își îndreapta greseala pentru care este certat. Cel ce se arata însa nesimtitor fata de aceasta doftorie ce i se da, pe drept cuvânt este scos din har si predat confuziei patimilor, dându-i-se drumul sa vina la pacatul cu fapta, spre care era purtat de dorinta launtrica. (3)

Odata ce Domnul a poruncit limpede dupa înviere sa fie învățate toate neamurile, de ce a mai avut Petru lipsa de descoperire în cazul lui Corneliu? Si de ce Apostolii din Ierusalim, auzind de cele cu privire la Corneliu, se deosebeau de Petru?

Ba daca nu par cuiva mai scrupulos decât trebuie, fiecare cuvânt al poruncii dumnezeiesti avea trebuinta de o învățatura si de o descoperire care sa-i hotarasca modul în care trebuie împlinit. Caci nu se afla nicidecum cineva care vrea sa cunoasca modul de aplicare al vreunui cuvânt, fara descoperirea celui ce a grai acest cuvânt. Stiind-o aceasta si vestitul Petru, dupa ce a primit de la Domnul porunca propovaduirii între neamuri, nu a pornit la lucru, ci a asteptat sa fie învățat modul de aplicare al poruncii de catre Cel ce a dat porunca.

Dar poate ca pe lângă acestea mai erau si alte lucruri pe care trebuia sa le învete Petru prin pânzatura coborâta din cer si prin diferitele animale cuprinse în ea. Mai bine zis poate ca erau lucruri pe care trebuia sa le învete tot neamul omenesc, sau orice om, care asemenea lui Petru, strabatând la ultima înaltime a credintei, învăta limpede sa-si stinga cu totul orice simtire, întrucât pâna ce priveste prin ea cele vazute, cunoaste zidirea ca una ce se strica prin sine, neputând sa fie ferita de stricaciune si de confuzie. Deci prin pânzatura si prin dobitoacele de pe ea, Dumnezeu i-a acoperit lui Petru drept mâncare duhovniceasca lumea vazuta, înțeleasa prin cea nevazuta, pe temeiul ratiunilor ei, sau pe cea nevazuta aratata prin chipurile lucrurilor sensibile. De aceea îi zice: „Ridica-te Petru, jertfeste-te si mânca”. De unde i se porunceste sa se ridice? De unde altundeva, daca nu din deprinderea si din lanturile simtirii (perceptiei prin simturi) si dintr-o prejudecata coborâta despre lucruri, sau din paruta dreptate a legii, ca eliberat de ratiunile lucrurilor sensibile, dezbracate de figuri, si asa sa cunoasca tipurile cele inteligibile si sa învete ca nimic din cele facute de Dumnezeu nu e necurat. Caci cei care contempla creatiunea vazuta în ratiunile ei, ca pe o înfatisare a celei inteligibile, sau tipurile celor inteligibile din podoaba lucrurilor vazute, ca pe o pânzatura ce coboara de sus nu va mai crede nimic necurat din lucrurile vazute, nemaiobservând în ratiunile lor nimic care

sa trezeasca scârba. Pentru ca stricaciunea se afla în latura sensibilă, ca si razboiul fapturilor întreolalta.

Între ratiuni însă nu este învrajbire*

Pânzatura tinuta de cele patru capete este deci lumea sensibilă tinuta si ea de cele patru elemente.¹⁶³ Iar târâtoarele, dobitoacele si pasarile sunt diferitele ratiuni ale fapturilor, care pentru simtire sunt necurate, dar pentru minte sunt curate si bune de mâncat, sustinând viața spirituală. În sfârșit, glasul ce se repeta de trei ori este filosofia activă (practică), naturală si teologică. Caci cel ce vrea sa urmeze cu adevarat lui Dumnezeu trebuie nu o dată, ci de două si de trei ori sa se ridice si sa jertfeasca creatiunea vazută si sa o manânce prin cunoastere (în chip gnostic). Astfel cel ce s-a ridicat din Alipirea patimăsa la cele vazute, a jertfit miscarea acestora si a izbutit sa manânce virtutea activă.¹⁶⁵ Cel ce s-a ridicat de la parerea mincinoasă despre lucruri, a jertfit normele cele vazute si, mâncând ratiunile nevazute, a dobândit contemplatia naturală cea din duh. Iar cel ce s-a ridicat din ratacirea politeista, a jertfit însasi fiinta lucrurilor si, mâncând prin credinta cauza lor, s-a umplut de puterea cunoasterii teologice (lui Dumnezeu).

Deci toată mintea contemplativă, având sabia Duhului, care este cuvântul (ratiunea) lui Dumnezeu, după ce a omorât în sine miscarea creatiunii vazute, a dobândit virtutea, iar după ce a taiat de la sine nalucirea formelor sensibile, a aflat adevarul în ratiunile lucrurilor, aceasta constituind contemplatia naturală; în sfârșit, după ce s-a ridicat deasupra fiintei lucrurilor, primește iluminarea nemarginitei monade dumnezeiesti, aceasta contribuind taina teologiei adevarate.

Sau poate i-a poruncit Dumnezeu prelaudatului Petru, fruntasul Apostolilor, ca, ridicându-se din puterea nemarginită a firii la puterea dumnezeiască cea după har, sa jertfeasca cu ajutorul lui Dumnezeu, prin sabia cuvântului, patimile rautatii din oameni si sa le facă după aceea o mâncare bună si bineplăcută Cuvântului spre mistuire duhovnicească, prin lepadarea vietii patimase si dobitocesti de mai înainte. Caci se spune ca sângele care curge din orice animal înjunghiat este simbolul vietii. Iar deosebirea animalelor arătate în pânzatura înseamnă poate felurimea patimilor din oameni. Târâtoarele înfatisează pe cei a caror poftă se târâie în lucrurile pământesti; fiarele, pe care își aprind cu furie toată mânia spre a se nimici întreolalta; iar pasarile, pe cei ce-si împing toată puterea ratională spre sudalma mândriei si spre îngâmfarea ce se năste din ea, ca si pe cei ce graiesc nedreptate față de cele înalte si ridică spre cer gura lor. Acestea jertfindu-le, ca un împreună lucrător al lui Dumnezeu, marele Petru, prin cuvântul Duhului, pe ceilalti blânzi si iubitori de oameni si cu îngăduinta întreolalta, iar pe cei din urma iubitori de Dumnezeu si smeriti la cuget.

Sa vedem acum ce vrea sa arate prin înțelesul numelui ei si loppe, în care preasfântul Petru, marea talpa a Bisericii, a avut această vedenie? Numele de loppe se talmacește ca post de observatie, însemnând paza ce se cuvine sa o acordăm faptelor. Caci cetatea, aflându-se la tarmul mării, ar fi fost luată de multele valuri, dacă nu si-ar fi avut asezarea pe înălțime. Din această pricina socotesc ca prin ea este indicat acela care-si zidește virtutea, ca pe o cetate, pe înălțimea cunostintei si care nu e totusi departe de ispitele fără

voie, întrucât nu s-a scuturat însa cu totul de legatura (afectiunea) fata de lucrurile sensibile, ci o are aproape ca pe o mare si de aceea are lipsa de observatie, ca nu cumva dracii necurati, folosindu-se pe furis de ispitele fara de voie, sa înlesneasca patrunderea patimilor celor de bunavoie. Dar loppe aparținând semintiei lui Isahar, iar aceasta tâlcuindu-se ca „plata” sau „osteneala”, ea mai poate sa însemne si deprinderea în supravegherea faptelor, pe care le pazeste de navalirile nevazute ale duhurilor rautatii. Marelui Apostol i s-a poruncit, prin urmare, sa-si ridice mintea de la aceasta¹⁶⁶ si sa si-o mute spre cunostinta celor înalte.

Asadar cel ce se afla pe înaltimea de unde supravegheaza filosofia activa, putem spune ca se afla în loppe; iar cel ce locuieste în Sionul din Ierusalim, adica în locul de unde se vede pacea (caci asa se tâlcuieste „Ierusalim”), se afla departe de orice afectiune fata de cele sensibile, precum geografic e departe marea de locul pe care-i asezat Sionul. Acesta, aflându-se pe înaltimea cunostintei, priveste numai spre vederile inteligibile ale existentelor, departând cu mintea formele vazute ale lucrurilor. Ca urmare el primeste în modul cel mai clar cu putinta aratarile lucrurilor dumnezeiesti, care îi dau o forma mai dumnezeiasca mintii sale. Cel ce locuieste asadar în loppe este omul faptelor, care supravegheaza cursele vrajmasilor, iar cel ce locuieste în Sion este omul cunostintei, care contempla cu mintea numai frumusetea lucrurilor dumnezeiesti.¹⁶⁷

Iar daca pânzatura este rapita iarasi la cer, prin acestea avem sa înțelegem ca dupa ce a aratat marelui Petru ratiunile duhovnicesti ale lucrurilor sensibile, care exista la un loc cu cele inteligibile, iarasi le trage la Sine, aratându-ne în felul acesta ca nimic din acelea ale caror ratiuni se afla la El, nu este necurat. De aceea înțelegând marele Apostol sensul celor vazute de el, a învățat ca nu trebuie sa socoteasca pe nici un om necurat si ca la Dumnezeu nu este cautare la fata, în temeiul careia ar face vreo împartire nedreapta a fapturilor. Din aceasta pricina, nemaîntârziind, a împlinit porunca duhovniceasca, jertfind spre viata duhovniceasca pe cei ce-si taie de bunavoie inima împrejur, prin cuvântul harului, si își leapada toata necuratia necredintei, a rautatii si a nestiintei, ca pe un preput, fara sa-si taie de la trup nimic din cele ce le are aceasta prin fire, dat fiind ca acestea nu si-au luat fiinta din aplicarea patimasa a voii, ci își au originea în creatiunea dumnezeiasca. Caci nimic din cele proprii firii nu este necurat, având pe Dumnezeu drept cauza a lor.

Scolii

Altceva, zice, este ratiunea (cuvântul) poruncii si altceva modul în care trebuie sa se îplineasca porunca. Primind deci marele Petru porunca despre evanghelizarea neamurilor, a aflat modul de executare a poruncii, pe care nu-l cunostea, prin pânzatura, învățând ca trebuie sa se faca prin taierea împrejur chemarea

neamurilor, precum si fara celelalte rânduiri mai trupești ale legii. Caci Scriptura nu cunoaste decât taierea împrejur cea duhovniceasca, adica taierea afectiunii patimase a sufletului fata de trup. (2)

Orice cuvânt al poruncii dumnezeiesti are lipsa de învățatura cu privire la modul cum trebuie împlinit, lucrul pe care dumnezeiescud Apostol îl numeste „destoinicie”. (II Cor. 2,16; 3.5) (3)

Cel ce nu rămâne de dragul simtirii la figurile lucrurilor vazute, ci cauta cu mintea ratiunile lor, ca tipuri ale realitatilor inteligibile, sau contempla ratiunile fapturilor sensibile, învata ca nimic din cele vazute nu este curat. Caci toate sunt bune foarte prin fire. (Gen. 1,31) (4)

Cel ce nu se schimba deodata cu miscarea lucrurilor ce cad sub simturi, se îndeletnicește cu faptele nepatate ale virtutilor. Iar cel nu nu-si lasa mintea modelata de figurile lor, a dobândit cunostinta cea adevarata despre lucruri. În sfârșit cel ce a strabatut cu înțelegerea dincolo si de însasi fiinta lucrurilor, a ajuns, ca cel mai bun teolog, în chip nestiut în preajma monadei. Prin urmare cel care a jertfit de trei ori în sine creatiunea lucrurilor vazute, s-a facut vrednic de treapta celor desavârșiti.¹⁷⁰ (5)

loppe, este, zice, deprinderea într-o virtute, care pazeste sa nu se apropie vreo vatamare de la lucrurile sensibile învecinate. Iar Sionul este deprinderea într-o cunostinta, care vede cum se primesc darurile înțelegerii. (6)

Note

Pământ, aer, apa foc. (163)

Nu-l mai tulbura miscarile ce le provoaca în om lucrurile vazute si si-a însusit virtutea cu fapta. (165)

Apostolul Petru si tot cel ce a dobândit deprinderea în virtute, sa nu ramâna aici, ci sa se înalte la treapta superioara a cunostintei. (166)

Locuitorul din loppe e cel de pe treapta virtutilor, iar cel din Ierusalim cel de pe treapta contemplatiei. (167)

Sunt iarasi cele trei trepte ale urcusului. Fiecare reprezinta o noua deprindere de locurile ce cad sub simturi (o noua jertfire a lor). Cel de pe treapta virtutii nu se mai schimba cu miscarea lor, adica nu se încânta de faptul ca le dobândește sau le pierde, de producerea si de disparitia lor. Cel de pe treapta contemplatiei naturale si-a detasat cugetarea de robia înfatisarilor lor sensibile. Iar cel ce cunoaste tainic pe Dumnezeu, a uitat chiar si de ratiunile inteligibile ale lucrurilor, adica de fiinta lor.

Catre cine a spus Dumnezeu: „Veniti sa ne coborâm si sa amestecam limbile lor?”

Sfânta Scriptura închipuie pe Dumnezeu după dispoziția aflătoare în cei cărora le poartă de grijă. Astfel e numit și leu și pardos și panteră și om și bou și oaie și soare și stea și duh și alte lucruri nenumărate, Dumnezeu nefiind nici una din acestea, dar fiind cuprins potrivit cu forța și cu însușirea pe care o reprezintă fiecare din acestea. Arătându-se de pilda lui Avraam, care era desăvârșit în cunoștința, Dumnezeu l-a învățat că în rațiunile unității se cuprinde rațiunea imaterială a Treimii. Acestea pentru faptul că Avraam iese cu mintea total din materie și din formele ei. De aceea i s-a arătat că trei și i-a vorbit ca unul. Iar lui Lot, care nu și curățise încă mintea de compoziția corpurilor alcătuite din materie și formă și credea că Dumnezeu este numai Facătorul lumii văzute, i s-a descoperit în chip de doime, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbrăcat, că mintea pe care vrea să o învețe încă n-a ieșit din materie și formă. Astfel, dacă ai pătrunde cu pricepere rațiunile fiecărui loc în care Scriptura înfățișează în chip felurit pe Dumnezeu, ai afla drept cauză a schimbării continue a înfățișărilor Lui, dispoziția celor cărora le poartă de grijă.

În cazul de față cei ce zideau turnul, porniseră mai înainte din țară de la răsărit a luminii, adică de la cunoștința unică și adevărată despre Dumnezeu, și veniseră în pământul Senaar, care se talmacește „dintii blestemați”, cazând în tot felul de păreri despre dumnezeire. Aici adunând toate părerile, ca pe niște caramizi, se apucaseră să zidească, asemenea unui turn, necredința politeistă. Din această pricină pe drept cuvânt Dumnezeu, care risipește unitatea conglasurii păcătoase a oamenilor rataciți, se numește aici pe Sine plural, după dispoziția lor, care era împărțită și împrăștiată în nesfârșite păreri. Prin aceasta arată că, fiind unul, în ei s-a împărțit în mulți. Acestea o arată și în cazul lui Adam, zicând: „Iată Adam s-a făcut ca unul din noi”. Așadar potrivit cu starea de fiecare dată a omului, Dumnezeu e înfățișat de Scriptură sau la plural sau ca unitatea.

Iar la întrebarea, cu cine stă de vorba Dumnezeu, se poate răspunde că este obiceiul Scripturii să înfățișeze sfaturile negraite și ascunse ale lui Dumnezeu în chip trupesc, ca noi să putem înțelege cele dumnezeiești cu ajutorul cuvintelor și glasurilor care ne sunt familiare, căci în Sine Dumnezeu este Minte necunoscută, Cuvânt negrait și Viață necuprinsă; El nici nu graiește, nici nu se lasă grai, fiind însasi Cuvântul și însasi după ființă. Dacă vom înțelege astfel graiurile dumnezeieștilor Scripturi nu ne vom poticni în nici un cuvânt din cele scrise, pe motiv de întunecime.

Dar cineva ar putea spune că în nici un caz numărul plural în legătura cu Dumnezeu nu se află în Scriptură într-un sens ireproșabil. Și spre întărirea părerii sale ar putea aduce cuvântul: „Și a zis Dumnezeu: „Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră”, declarând că prin acest cuvânt nu putem să înțelegem că Scriptura introduce ideea politeistă. La aceasta răspundem: Când Sfânta Scriptură vorbește de Dumnezeu la plural, adresându-se în chip evlavios celor evlavioși, o face pentru a indica cele trei ipostasuri; ea înfățișează adică în chip tainic modul existenței Treimii atotșfinte, fără de început și de o ființă, dat fiind că atotslăvită, închinată și atotlaudată Treime a ipostasurilor este cea mai deplină unitate după ființă. Căci Dumnezeul nostru este unitate în Treime și Treime în unitate. Când însă vorbește despre Dumnezeu la plural către cei necredincioși, osândește falsă idee despre dumnezeire a acestora, căci aceștia socotesc că deosebirea caracteristicilor personale este ființială, nu ipostatică. Iar gândind astfel dumnezeirea, a vădit că susține ratacirea politeistă.

Iar daca nu-i vom convinge spunând aceasta, vom face pe placul Duhului si a celor ce iubesc pe Duhul, ocolind vrajba si înțelegând Sfânta Scriptura în acord cu dânsii. Vom zise deci si noi ca ea înfatiseaza pe Preasfânta Treime, „Sa facem pe om” (caci existenta celor create este opera Tatalui si a Fiului si a Duhului Sfânt), alteori ca rasplatitoare a celor ce vietuiesc într-o evlavie ascultând de legile ei, sau ca providentiatoare a celor ce au primit existenta de la ea, precum s-a aratat lui Avraam ca trei si i-a vorbit ca unul, si alteori ca pedepsitoare, sau ca judecatoare a celor ce au calcat legile firii, ca atunci când zice: „Coborându-se sa amestecam limbile lor”. Caci Treimea cea sfânta si de o fiinta nu a creat numai faptele, le si sustine si împarte fiecareia darurile Sade dupa vrednicie. Pentru ca fiind ea un singur Dumnezeu, creator dupa fire, este si providentiatoarea si judecatoarea celor facuti de ea. Caci precum este comun Tatalui si Fiului si Duhului Sfânt a crea, tot asa le este comun si a judeca si providentia cele create.

Scolii

Fiecaruia, zice, se arata Dumnezeu dupa parerea ce si-o face despre El. celor ce au aruncat cu dorinta inimii dincolo de compozitia corpurilor materiale si si-au armonizat puterile sufletului într-o unica si constanta miscare neîntrerupta în jurul lui Dumnezeu, li se înfatiseaza Treimea ca unitate, ca sa le arate existenta ei sa-i învete în chip tainic modul existentei ei. Iar cel ce își misca dorinta numai în jurul afectiunii fata de cele trupești si își au puterile sufletului dezbinat între ele, li se arata Dumnezeu nu cum este El, ci cum sunt ei, vadindu-i ca au ramas cu amândoua mâinile prinse de dualitatea noastra, în temeiul careia lumea trupeasca e alcatuita din materie si forma. (1)

Ce înseamna: „Puteti bea paharul pe care Eu îl beau si va puteti boteza cu Botezul cu care Eu ma botez”? (Marcu 10,38). Care este deosebirea între pahar si botez?

Botezul Domnului este chipul osteneților noastre de bunavoie pentru virtute, prin care stergând petele de pe constiinta, omorâm de bunavoie înclinarea voii noastre catre cele ce se vad. Iar paharul este chipul încercărilor fara de voie, care vin asupra noastra în timpuri de strâmtoare pentru ca stam în slujba adevarului si prin a caror suportare, punând dorul dupa Dumnezeu mai presus chiar si de viata, primim de bunavoie pâna chiar si moarte silnica a fiintei noastre. Prin urmare aceasta este deosebirea între Botez si pahar, ca Botezul face moarta aplecarea vointei noastre spre placerile vietii, de dragul virtutii, iar paharul convinge pe cei evlaviosi sa puna adevarul mai presus chiar si de viata. Paharul l-a pus înainte de Botez, deoarece virtutea este pentru adevar, nu adevarul pentru virtute. De aceea cel ce cultiva virtutea pentru adevar, nu e ranit de săgețile slavei desarte; dar cel ce se straduiește dupa adevar de dragul virtutii, deschide în sine culcus parerii de sine a slavei desarte.¹⁷⁹

Scolii

Botezul Domnului, zice, este omorârea desavârsita a înclinării noastre spre lumea simturilor; iar paharul este tagaduirea chiar si a vietii de aici, pentru adevar. (1)

Adevarul, zice, este cunostinta dumnezeiasca; iar virtutea, lupta pentru adevar a celor ce-l doresc. Asadar cel ce îndura ostenelile virtutii pentru cunostinta, nu se robeste slavei desarte, întrucât stie ca adevarul prin firea lui ramâne mai presus de toate ostenelile. Caci el prin fire nu poate fi cuprins de cele din urma. Dar cel ce cauta cunostinta de dragul ostenelilor pentru ea, desigur se robeste slavei desarte, ca unul ce crede ca a luat cununa înaintea sudorilor, nestiind ca ostenelile sunt pentru cununa, iar nu cununa pentru osteneli. Orice metoda se dovedeste necugetata atunci când, în loc de a ajunge prin ea la ceea ce este absolut (pentru sine), e crezuta ea ca un lucru absolut (pentru sine). (2)

Note

Precum Euharistia urmeaza dupa Botez, asa cunoasterea adevarului urmeaza, dupa virtute, ca o treapta mai înalta. Prin Botez sau prin virtute, ne omorâm, voia egoista, dar nu ne omorâm energia virtutii. Prin cuminecatura cu adevarul, uitam de noi însine, chiar ca subiecte de virtutii, ca sa nu mai traiasca decât adevarul. (179)

Daca „Dumnezeu nu locuieste în temple facute de mâini”, (F. A. 17,24) cum locuia în templul Iudeilor?

Dumnezeu, îngrijindu-se prea înțelept de cei providentiați, potrivit cu starea lor, mai întâi i-a calauzit pe oameni spre adevar prin tipuri, întrucât se cârmuiau dupa simturi. În felul acesta S-a amestecat pe Sine în chip nevazut în toate tipurile date poporului vechi, lucrând la înaltarea celor calauziti. A locuit prin urmare în templul Iudeilor în mod figurat, dar nu cu adevarat, cîrscumscriindu-si prin aceasta locuire în templu sfatul Sau negrait cu privire la povatuirea tainica a celor providentiați. Caci cel mai potrivit locas al lui Dumnezeu este numai mintea curata. Pentru ea a îngaduit Dumnezeu sa se zideasca templul ca tip, voind ca prin simboluri foarte îngrosate sa desfacă din materie mintea Iudeilor, care era cu mult mai îngrosata decât tipurile fara simtire. El voia s-o faca sa-si vada neputinta ei de a fi locas al lui Dumnezeu din pricina dezbinarii de care era stapânita si prin aceasta sa vina la cunostinta însusirilor ei naturale. Acest lucru neînțelegându-l însa Iudeul, care nu stia decât sa-si nutreasca prin mândrie fudulia cucernica, a fost lipsit si de tip si s-a înstrainat în chip pacatos de adevar.

Scolie

Iudeu este, zice, cel ce cultiva numai forma cunostintei, care este cuvântul gol si numai chipul virtutii, care este obiceiul fara suflet. El se faleste cu figurile adevarului. (1)

Ce înseamna: „Daca ar dibui, ar gasi pe Dumnezeu”? (F:A. 19,27). Cum gaseste cineva pe Dumnezeu dibuind?

Cel ce nu se opreste la latura vazuta a slujirii trupesti, a legii, ci, patrundând prin caile mintii în fiecare dintre simbolurile vazute, afla ratiunea divina perfecta, ascunsa în fiecare, în aceasta ratiune

gaseste pe Dumnezeu însusi. Dibuind bine prin puterea mintii în materia prescriptiilor legii, ca într-o gramada de lucruri amestecate, va afla undeva ascuns în carnea legii margaritarul-ratiune, care scapa cu totul simtirii. La fel si cel ce nu circumscrie firea celor vazute numai la cât cuprinde simtirea, ci cerceteaza cu mintea în chip înțelept ratiunea din fiecare faptura, descopera pe Dumnezeu, aflând din maretia aratata a lucrurilor însasi cauza lor.

Dat fiind asadar ca însusirea proprie a celui ce dibuieste este discernamântul, care patrunde prin cunostinta simbolurile legii si contempla cu stiinta firea vazuta a lucrurilor, acela deosebeste cele din Scriptura, din creatiune si din sine însusi. În Scriptura deosebeste litera si duhul, în creatiune ratiunea si ceea ce se vede la suprafata, iar în sine mintea si simtirea. Apoi luând în Scriptura duhul, din creatiunea ratiunea, si din sine mintea si unindu-le indisolubil întreolalta, afla pe Dumnezeu, cunoscându-L pe cât se cuvine si pe cât este cu putina în minte, în ratiune si în duh. Aceasta, pentru ca s-a eliberat de toate cele ce-l ratacesc si îl trag spre tot felul de pareri, adica de libera, de suprafata vazuta a lucrurilor si de simtire, în care sta latura cantitativa a lucrurilor, atât de felurita si de potrivnica unitatii. Dar daca amesteca cineva si împleteste litera legii, suprafata lucrurilor si simtirea proprie, este asemenea unui chior cu vederea scurta, suferind de boala necunostintei cauzei lucrurilor.

Scolie

Cel ce vede din Scriptura numai duhul fara figuri si din creatiune ratiunile fara forme, cu mintea eliberata de lucrarea simtirii, a aflat pe Dumnezeu; în duhul Scripturii ca pe pricinuitorul bunatatii, în ratiunile lucrurilor ca pe al puterii, iar în sine ca pe al înțelepciunii. Caci ratiunile create din nimic povestesc puterea Creatorului; duhul Scripturii, vesteste bunatatea Celui care a scris-o; iar mintea noastra, primind în ea în chip nedespartit ratiunile celor create, da pe fata înțelepciunea Ziditorului.¹⁸²

Note

Sofia e continutul unitar al tuturor ratiunilor. Sofia prima si perfecta din veci este Logosul divin. Dar apoi orice minte devine *sofia*, potrivit cu progresul ei în adunarea tuturor ratiunilor în sine si în adâncirea lor. (182)

Sf. Maxim Marturisitorul

Ce înseamna: „Amin zic voua, ca oricine va zice muntelui acesta: ridica- te si te arunca în mare ,si nu va deosebi întru inima sa, ci va crede ca ceea ce spune se face, va fi lui ceea ce a zis”? Ce înseamna: „si nu va deosebi”?

Dumnezeiescul si marele Apostol, definind ce ceste credinta, zice: „Credinta este ipostasul celor nadajduite si dovada lucrurilor nevazute”. Iar daca cineva ar defini-o si ca bun launtric, sau ca si cunostinta adevarata, doveditoare a bunurilor tainice, nu ar pacatui împotriva adevarului. În sfârșit Domnul, învățând

despre lucrurile tainice si despre cele nadajduite si nevazute, zice: „Împaratia lui Dumnezeu este înăuntrul vostru”. Asadar credinta în Dumnezeu este acelasi lucru cu împaratia lui Dumnezeu. Ea se deosebeste numai prin cugetare de Împaratie, caci credinta este Împaratia lui Dumnezeu fara forma, iar Împaratia este credinta care a primit în chip dumnezeiesc o forma.

Deci pe temeiul acestui fapt, credinta nu este în afara de noi. Dar noi cultivând-o prin poruncile dumnezeiesti, o facem sa devina Împaratia lui Dumnezeu, care e cunoscuta numai de cei ce o au. Asadar Împaratia lui Dumnezeu este credinta dezvoltata prin lucrare. Iar Împaratia aceasta înfaptuieste unirea nemijlocita cu Dumnezeu a celor ce fac parte din ea.

Asa s-a dovedit limpede ca credinta este o putere de legatura, care înfaptuieste unirea desavârsita, nemijlocita si mai presus de fire a celui ce crede cu Dumnezeu cel crezut.

Odata, constând din suflet si trup, este purtat de doua legi, a trupului si a duhului. Legea trupului are la dispozitia sa simtirea (lucrarea simturilor), iar legea duhului lucrarea mintii. Legea trupului, lucrând prin simtire, leaga pe om de materie, iar legea duhului, lucrând prin minte, înfaptuieste în chip nemijlocit unirea lui cu Dumnezeu. De aceea pe drept cuvânt „cel ce nu deosebeste în inima lui”, adica nu distinge cu mintea, sau nu taie uniunea nemijlocita cu Dumnezeu, produsa prin credinta, ca unul ce a devenit nepatimitor, mai bine zis dumnezeu, datorita unirii prin credinta, „va zice muntelui acesta sa se mute si se va muta”. Prin cuvântul „acesta” este indicat cugetul si legea trupului, care e cu adevarat greoi si cu anevoie de stramutat, ba pentru puterea naturala, cu totul de nemiscat si de neclintit. Caci asa de mult s-a înradacinat puterea lui în firea oamenilor prin lucrarea nerationala a simturilor, încât multi nici nu cred ca este omul altceva decât trup, având simtirea ca putere prin care se bucura de viata aceasta. Toate sunt deci cu putinta celui ce crede si deosebeste, adica nu taie unirea înfaptuita prin credinta întru mintea lui si Dumnezeu, de dragul legaturii afectuoase dintre suflet si trup, sustinuta prin simtire. Caci toate câte înstraineaza mintea de lume si de trup si o leaga de Dumnezeu, sunt desavârsite în rezultatele lor.

Scolii

Când mintea a dobândit unirea nemijlocita cu Dumnezeu, își opreste cu totul puterea fireasca de a cugeta si de a se cugeta. Iar când îi da iarasi drumul acesteia si cugeta ceva din cele ce sunt în urma lui Dumnezeu, începe sa deosebeasca tauind unirea cea mai presus de înțelegere.¹⁸⁶ Pâna ce se afla omul în aceasta unire cu Dumnezeu, ca unul ce s-a ridicat mai presus de fire, si a devenit dumnezeul prin participare, muta legea firii sale întocmai ca pe un munte nemiscat. (3)

Note

Deci inima cea mai presus de fire si de cugetare cu Dumnezeu si oprirea lucrarii naturale a cugetarii are loc si în viata aceasta, dar pentru scurte rastimpuri. Unirea cu Dumnezeu si îndumnezeirea omului nu înseamna o identificare cu Dumnezeu dupa fiinta, dar e traita ca o stare în care cugetarea omului nu mai face deosebire între sine si Dumnezeu, pentru ca peste tot cugetarea nu mai e în functiune. Dar în omul îndumnezeit ramâne cunostinta ca nu e nici numai el, nici numai Dumnezeu. E ceva analog cu relatia de iubire între doua persoane. Ele nu mai fac distinctie între eu si tu. Dar totusi nu se traiesc ca una, ca eu sau tu, ci ca doua, deodata, ca o plinatate, ca o comunitate, deosebita de starea singulara. (186)

Ce înseamna iarasi: „Pentru aceasta va spun voua ca toate câte cereti rugându-va, sa credeti ca veti lua, si va fi voua”? Cum poate cineva sa creada ca va lua toate câte le cere, odata ce numai Dumnezeu stie daca îi foloseste, sau ce are, sau nu? Deci daca din nestiinta cere ceea ce nu-i foloseste, cum îi va da? Iar daca nu îi da ceea ce nu-i foloseste, dar a cerut din nestiinta, cum poate cineva sa creada ca orice cere va lua si va fi lui?

Toate întrebările acestea au fost dezlegate pe scurt în raspunsul de mai înainte. Pentru ca numai celor ce stiu cum sa creada le este dat sa stie ce trebuie, si care lucruri sa le ceara. Caci „cunostinta nu este a tuturor” (2 *Tesaloniceni* 3,2) precum nici credinta. De altfel însusi Domnul a zis: „Cautati mai întâi Împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui”, îndemnându-se adica sa cautam înainte de toate cunostinta adevarului si în al doilea rând exercitarea în împlinirea datoriilor morale. Prin aceasta a aratat limpede ca cei credinciosi trebuie sa caute numai cunostinta dumnezeiasca si virtutea care o împodobeste prin fapte. Dar trebuie sa stim ca sunt multe cele care trebuie cautate în vederea cunostintei lui Dumnezeu si a virtutii de catre cei ce cred. De pilda: izbavirea de patimi, rabdarea încercarilor, ratiunilor virtutilor, chipurilor lucrarilor, dezradacinarea afectiunii sufletului fata de trup, dezlegarea simturilor din legatura (relatia) cu lucrurile sensibile, retragerea desavârsita a mintii din toate cele create si scurt vorbind nenumarate ale lucruri care sunt de lipsa alungarea rautatii si a nestiintei si pentru dobândirea cunostintei si a virtutii. De aceea pe drept cuvânt a spus Domnul: „Toate câte veti cere, crezând, veti primi”. El s-a gândit la toate câte ajuta la cunoasterea lui Dumnezeu si la virtute, singurele care trebuie sa le ceara cu stiinta si cu credinta cei evlaviosi. Caci toate acestea folosesc si de aceea le da Domnul cu siguranta celor care le cer. Prin urmare acela care cere numai de dragul credintei, adica al unirii mijlocite cu Dumnezeu toate câte ajuta la înfaptuirea acelei uniri, cu siguranta ca le va lua. Dar acela care cere fara acest scop, alte lucruri, sau chiar pe cele înainte pomenite, nu le va primi. Caci nu crede, ci ca un necredincios își urmareste slava proprie prin cele dumnezeiesti.

Deoarece Cuvântul s-a făcut trup, și nu numai trup, ci cu sânge și oase, iar pe de altă parte ni se poruncește să mâncăm trupul și să bem sângele, dar oasele să nu le zdrobim, te rog să mă înveți ce înseamnă această împartire întreita a Cuvântului făcut om?

Hotărându-se să coboare în ființa, precum numai El a știut, Cuvântul cel mai presus de ființa și Facătorul tuturor celor ce sunt, a adus rațiunile naturale ale tuturor lucrurilor văzute și cugetate (inteligibile), împreună cu înțeleșurile necuprinse ale propriei dumnezeii. Dintre acestea rațiunile celor cugetate sunt sângele Cuvântului, iar rațiunile celor sensibile sunt trupul Lui văzut. Deci Cuvântul fiind învățatorul tuturor rațiunilor duhovnicești, atât a celor din lucrurile văzute, cât și al celor din realitățile inteligibile, după cuviința și cu drept cuvânt da celor vrednici să mănânce, ca pe un trup, știința cuprinsă în rațiunile lucrurilor văzute și să bea, ca pe un sânge, cunoștința aflătoare în rațiunile celor inteligibile. Pe acestea le-a pregătit înțelepciunea în chip mistic încă de odinioară, dregând vin și aducând jertfe, precum se spun în Proverbe. Iar oasele, adică rațiunile mai presus de înțelegere despre îndumnezeire, care depășesc în chip nesfârșit toată firea creată, nu le da, neavând firea celor create vreo putere ca să intre în legătura (relație) cu acestea¹⁹⁴.

Și iarăși, trupul Cuvântului este virtutea adevărată, sângele cunoștința fără de greșală, iar oasele teologia (cunoștința lui Dumnezeu), cea negraită. Căci precum sângele se preface în forma trupului, tot așa cunoștința se preface prin faptuire în virtute¹⁹⁵. Și precum oasele susțin sângele și trupul, la fel rațiunile mai presus de orice înțelegere despre dumnezeire, aflându-se în sânul fapturilor, creează și susțin în chip nestiut ființele lucrurilor și dau naștere oricărei cunoștințe și virtuți.

Iar dacă ar spune cineva că și rațiunile Judecării și ale Providenței pot fi socotite trupul și sângele, ca unele ce vor fi cândva mâncate și baute, iar rațiunile negraite despre îndumnezeire, ascunse în acelea, ar spune că sunt oasele, nu a căzut, cred, din adevăr.

Sau poate trup al Cuvântului mai este și reîntoarcerea desăvârșită a firii la ea însăși și restabilirea ei prin virtute și cunoștința, sângele, îndumnezeirea care o va ține prin har în fericirea veșnică, iar oasele, însăși puterea necunoscută care va susține firea în fericirea veșnică prin îndumnezeire.

Iar dacă ar spune cineva, printr-o tâlcuire mai subtilă, că trupul este modificarea de bunăvoie prin virtuți, sângele desăvârșirea prin moartea pentru adevăr la vreme de strâmtorare, iar oasele rațiunilor prime despre Dumnezeu, care nouă ne sunt inaccesibile, bine ar spune și aceasta și n-ar cădea de la înțelegerea cuvenită.

Scolii

Vorbeste de ființa, de puterea și de lucrarea fiecărei fapturi. Acestea se vad la toate fapturile și prin ele e cunoscut Dumnezeu ca Facător, Proniator și Judecător. Sau vorbeste de cele două părți din care se alcatuiesc fapturile, adică de materia și forma celor sensibile, sau de ființa și accidentul celor inteligibile, sau de virtutea și cunoștința, prin care se face cunoscut celor vrednici Cel mai presus de cunoaștere. (1)

Prin sânge înțelege îndumnezeirea, care va fi viața celor ce se vor învrednici de ea. Caci sângele e simbolul vieții. (3)

Note

Firea noastră creată nu poate cunoaște prin puterea ei finită cele ale lui Dumnezeu, ci numai dacă primește puterea lui Dumnezeu, ca prin El să cunoască ale lui. (194)

Cunoștința generală duce la virtute, iar virtutea duce la o cunoștință specială. (195)

Ce înseamnă trupurile și sângele animalelor necuvântătoare, pe care aducându-le Israelienii lui Dumnezeu, trupurile le mâncău, iar sângele nu, ci-l varsau în cerc la temelie altarului? (Deut.12,27)

Cei ce slujeau odinioară lui Dumnezeu în umbra legii, închipuie pe începătorii în evlavie. Caci și aceștia de-abia pot să înțeleagă dispozițiile văzute ale simbolurilor cu înțeles de tipuri. Dat fiind asadar că nu aceluia li s-a dat în primul rând legea, ci noua, caci prin noi se desăvârșeste duhovnicește, care viețuim după pilda lui Hristos, să cercetăm cu evlavie rațiunea jertfelor de atunci.

Începătorul în evlavie, învățând să cunoască faptele dreptății, se îndeleptățește numai cu faptuirea întru toată ascultarea și credința, mâncând cele văzute ale virtuților ca pe niște trupuri.

Rațiunile poruncilor, care alcătuiesc cunoștința celor desăvârșiți, el le lasă lui Dumnezeu prin credință, neputându-se întinde cât ține lungimea cunoștinței. Caci altarul este simbolul lui Dumnezeu, caruia totuși îi jertfim duhovnicește și caruia îi lasăm cunoștința celor mai presus de puterea noastră, ca să trăim. Iar temelie altarului e chipul credinței în El, caci credința e temelie care poartă toată zidirea faptelor și a înțeleșurilor dumnezeiești. Tot cel ce se poate împărtăși cu sobrietate de betia vinului înțelepciunii dumnezeiești prin cunoștință, face bine să verse rațiunile cunoștințelor pe care nu le înțelege lângă această temelie, adică să lase credinței cunoștința rațiunilor care sunt mai presus de puterea lui.

Deci ca pe un chip al celor începători în evlavie, poporul vechi mânca trupurile jertfelor, iar sângele îl varsa la temelie altarului, întrucât, din pricina cugetului copilăresc, nu se putea ridica la cunoștința celor ce se săvârșesc tainic. Hristos însă, făcându-ni-Se arhieru al bunurilor viitoare (*Evrei 9,8*) și jertfindu-se pe Sine ca jertfa trainică, își da împreună cu trupul și sângele celor ce și-au deprins simțurile sufletului în vederea desăvârșirii, ca să poată distinge binele și răul¹⁹⁹. Caci cel desăvârșit a trecut nu numai pe treapta începătorilor, ci și a înaintașilor²⁰⁰, și de aceea nu ignora rațiunile celor săvârșite de el după porunca, ci bându-le întâi pe acelea cu duhul (rațiunile), mânca prin fapte toată carnea virtuților, ridicându-și înțelegerea celor săvârșite prin simțuri la nivelul cunoașterii cu mintea.

Mai sunt și alte foarte multe înțeleșuri ale acestora, mai ales pentru voi iubitorilor de Dumnezeu, dar le lasăm acum din pricina multimei lor.

Scolii

Observa ca a numit ratiunile cunostinta. Iar daca ratiunile sunt cunostinta, cel ce cunoaste ratiunile desigur cunoaste Ratiunea (Logosul) si pe Tatal Ratiunii. Caci Ratiunea este cunostinta exacta a Tatalui Sau: „Cel ce ma vede pe mine, vede pe Tatal meu”, zice Mântuitorul. (2)

Sângele în înteles spiritual este cunostinta, ca una ce hraneste trupul virtutilor. (3)

Note

Acestia nu mai împlinesc poruncile prin credinta, fara sa-si dea seama de valoarea lor, ci disting prin întelegerere binele si raul. (199)

Sfântul Maxim, ca si Nil Ascetul, distinge în trei trepte pe cei ce se dedica unei vietii de evlavie, care corespund, celor care se purifica, sau celor activi, celor ce contempla ratiunile din natura si celor ce vad pe Dumnezeu în chip tainic. Poporul evreiesc, era pe prima treapta. De aceea nu mânca decât trupurile animalelor, nu si sângele lor. (200)

Se spune în fapte despre Sfântul Pavel: „Astfel ca puneau peste cei bolnavi stergare si legaturi de pe trupul lui si bolile se departau de la ei (F.A. 19,12)”. Oare se faceau aceste minuni pentru promovarea misiunii lui si deci se bucurau si cei necredinciosi de ele, sau pentru ca era sfintit trupul lui, se savârseau acestea din puterea trupului lui? Si daca din aceasta pricina n-a patit nimic nici de la vipera, pentru care motiv n-a murit trupul Sfântului din veninul viperei, dar a murit de sabie? Aceasta întrebare se refera si la trupul lui Eliseu. Apoi ce sunt legaturile?

Nu numai o din pricina sfinteniei lui Pavel, nici numai din pricina credintei celor ce primeau vindecarea, savârseau pielea trupului sau vindecari prin stergare sau legaturi, ci fiindca harul dumnezeiesc, împartasindu-se lui si acelor, facea cu milostivire în aceia lucratoare prin credinta, sfintenia Apostolului. Si iarasi din voia harului dumnezeiesc a ramas trupul lui ferit de patimire, nefiind vatamat de veninul viperei, fie pentru ca harul a schimbat puterea vatamatoare a veninului, fie pentru ca a facut trupul Sfântului în stare sa risipeasca aceasta vatamare, sau fie prin vreun alt chip al economiei, pe care numai Dumnezeu, care a facut si a prefacut acestea, îl stie. Iar de sabie a murit tot pentru ca a voit harul. Caci fu era nemuritor dupa fire, desi era facator de minuni din pricina harului.

Daca ar fi fost nemuritor dupa fire, ar fi fost cazul sa întrebam cum a putut muri de sabie, împotriva firii. Dar odata ce a ramas muritor prin fire si prin dobândirea sfinteniei, nu-i de lipsa sa întrebam de ce a trecut din viata dupa trup dumnezeiescul Apostol în chipul acesta si nu într-altul. Caci Dumnezeu, care a rânduit mai înainte de veci viata fiecaruia într-un chip folositor, duce pe fiecare în modul în care vointe, spre fârsitul propriu al vietii lui, fie ca e drept acela, fie ca e pacatos.

Dar fiindca mai mult veselesc sufletul iubitorilor de Dumnezeu înțeleșurile spirituale ale întâmplărilor istorisite, vom spune ca pielea marelui Apostol era evlavia lui, prin care unora le era „mireasma de viața spre viață”, iar altora „miros de moarte spre moarte”. Iar stergările sunt ratiunile limpezi ce i s-au făcut lui cunoscute prin contemplație. În sfârșit, legaturile sunt modurile cuvinoase ale filosofiei active ale virtutii. Caci legaturile acestea sunt mânecute. Aceste ratiuni si moduri de lucrare se raspândeau ca o buna mireasma din evlavia adâncă a fericitului Apostol, ca din pielea lui. Iar cei ce le primeau dobândeau vindecare de boala care-i chinuia. Unii alungau boala neștiinței prin ratiunile contemplației, ca prin niste stergări, iar ceilalți desfiintau prin chipurile virtutilor active cu desavârsire neputinta pacatului.

Cât privește frigul aspru care s-a pornit asupra lor, cred ca este povara încercărilor fara de voie. Iar insula e deprinderea tare si neclintita a nadăduirii în Dumnezeu. Focul este deprinderea cunoștinței. Iar vreășurile sunt firea lucrurilor vazute. Prin aceasta umblând Pavel cu mâna, adica cercetând-o cu puterea dibuitoare a minții care contempla, își nutrea cu înțeleșurile ei deprinderea cunoașterii, care înlătura tristetea adusa în cugetare de furtuna încercărilor. În sfârșit vipera este rea si vatamatoare, ascunsa în firea lucrurilor sensibile. Ea musca mâna, adica lucrarea dibuitoare a minții care contempla, dar nu vatama mintea stravezatoare, deoarece aceasta nimiceste îndată în lumina cunoștinței sale, ca într-un foc, puterea vatamatoare, care se lipește de miscarea activa a minții când aceasta contempla lucrurile sensibile.

La fel înțeleg si cele privitoare la Eliseu. Oricine a murit prin greselile sale, daca e așezat pe mormântul Proorocului în care se afla trupul lui, adica daca e adus aproape de amintirea care poarta urma vietii Proorocului, în care se afla bine pazit trupul virtutilor lui, e readus la viața prin imitarea chipului de viața al aceluia, fiind mutat la viața cea virtuoasa de la moartea de pe urma patimilor rautății.

Scolii

Credinta celor ce aveau lipsa de vindecare si se rugau pentru ea stârnea, zice, puterea Duhului din Sfintio, ca puterea ascunsa sa se faca aratata prin credinta, iar credinta ascunsa sa se faca tuturor prin putere. Caci adevaratul mod al vindecărilor se realizeaza atunci, când prin credinta celor în care se savârșeste, patrunde în toata puterea celor ce lucreaza în Duh. (1)

Cel ce curata prin aplicarea voii sale stricaciunea pacatului, strica stricaciunea celor care obisnuiesc sa strice prin fire. Caci nestricaciunea vointei poate sustine cu ajutorul Providentei nestricata stricaciunea firii, întrucât prin harul Sfântului Duh aflator în ea nu îngaduie sa fie stapânita firea de calitatile potrivnice. (2)

„Mireasma de viața spre viața” le este Apostolul celor credinciosi prin pilda sa, întrucât prin fapte îi îndemna sa tinda spre buna mireasma a virtutilor, iar ca propovăduitor stramuta pe cei ce asculta de cuvântul harului de la viața dupa simțuri la viața în duh. Iar „miros de moarte spre moarte” le este celor care progreseaza de la moartea neștiinței la moartea necredinței, întrucât îi face sa simta osândă care îi asteapta. Sau iarasi, „mireasma de viața spre viața” le este celor ce se ridica de la faptuire la contemplație, iar „miros de moarte spre moarte” celor care, dupa ce si-au mortificat

madularele de pe pamânt prin încetarea de-a pacatui cu fapta, trec la mortificarea prelaudata a gândurilor si a nalucirilor patimase. (4)

Aici sunt lamurite cuvintele: „Suntem buna mireasma a lui Hristos, pentru Dumnezeu, în cei ce mântuiesc si în cei ce pier: unora adica mireasma de viata spre viata, iar altora miros de moarte spre moarte (2 Cor. 2,16)”. „Mireasma de viata spre viata” le este acelora, carora nu le este acoperita Evanghelia lui, iar „miros de moarte spre moarte” acelora, carora nu le este cu totul acoperita, întrucât „Dumnezeu veacului acestuia a orbit mintile necredinciosilor”. Iar Evanghelia s-a descoperit si s-a acoperit, din pricina caldurii sau a racelii celor ce aud. (5)

Pastrând, zice, cineva amintirea vietii sfintilor, prin imitare, leapada moartea adusa de patimi si primeste viata adusa de virtuti. (6)

Oare din întâmplare au dat Saducheei numarul de sapte frati, ca barbati ai unei singure femei, sau are aceasta un înțeles mai adânc. Iar daca are un astfel de înțeles, cine sunt aceia si cine este ea?

Zic unii ca nu trebuie înțelese alegoric persoanele, pe care nu le lauda Scriptura. Dar fiindca e mai bine sa ne ostenim mai mult si sa rugam pe Dumnezeu neîncetat sa ne daruiasca înțelepciune si putere, ca sa înțelegem toata Scriptura duhovniceste, voi raspunde si la aceasta nedumerire, bizuindu-ma si pe rugaciunile voastre. Saducheei sunt, dupa înțelesul spiritual, dracii sau gândurile, care sustin ca toate sunt stapânite de întâmplare. Iar femeia este firea oamenilor. Cei sapte frati dati ei de Dumnezeu la vremi diferite de la începutul veacului, spre a o povatui si a o face sa aduca roade ale dreptatii, sunt legile. Cu acestea petrecând firea oamenilor ca si cu niste barbati, n-a avut de la ea nici un fiu, ci a ramas stearpa de roadele dreptatii. Prima lege e cea data lui Adam în Rai. A doua e cea care s-a dat aceluasi dupa izgonirea din Rai, sub forma de certare. A treia e cea care s-a dat lui Noe la iesirea din corabie. A patra e legea taierii împrejur, data lui Avraam. A cincea e cea care s-a dat aceluasi în legatura cu jertfirea lui Isaac. A sasea e cea data prin Moise. Iar a saptea e cea data prin darul prevestitor, sau prin insuflarea Proorocilor. În tot acest timp înca nu se însotise firea omeneasca cu legea Evangheliei prin legatura credintei spre împreuna vietuire, adica cu barbatul cu care avea sa ramâna în toti vecii.

Dracii aduc asadar mereu înaintea ratiunii noastre, prin gândurile ce ni le stârnesc, aceste legi, luând împotriva credintei cu argumente la aparenta întemeiate, luate din Scripturi, si facându-ne sa ne îndoim de este vreo înviere din morti si de mai trebuie sa asteptam vreun alt fel de viata dupa cea ce aici. În caz ca raspundem afirmativ, ei ne fac sa ne întrebam dupa care lege se va calauzi firea oamenilor, dintre cele date ei din veac? Daca vom zice ca dupa vreuna din cele amintite, ei vor obiecta, zicând: „Prin urmare desarta si fara de folos va fi si atunci viata oamenilor, daca nu a fost slobozita de rele de mai înainte: adica daca firea se va învârti iarasi în aceleasi lucruri. Aceasta introduce în chip vadit domnia întâmplarii si scoate Providenta din lume”. Dar Domnul si cuvântul mântuitor respinge pe acesti draci si aceste gânduri, facând sa se

stravada nestrîcaciunea firii, care se va descoperi în viitor si aratînd ca ea nu va vietui atunci dupa nici una din legile de mai înainte, ci, dupa ce se va fi îndumnezeit, se va însoti, prin Duhul, cu însusi Dumnezeu Cuvîntul, de la care si spre care si-a luat si-si va lua încetul si tinta existentei.

Iar daca va înțelege cineva prin cei sapte barbati si cei sapte mii de ani, sau acela sapte mii de ani, sau cele sapte veacuri, cu care a convietuit firea omeneasca, nu va talmaci locul fara judecata si fara înțelegerea de lipsa. Si nici unuia din acestia nu-i va fi sotie firea în viata viitoare, întrucît firea temporală si-a primit sfîrsitul si al optulea barbat, adica veacul cel fara de moarte si fara de sfîrsit, a luat-o pe ea.

Ce sunt cele trei zile, în cursul carora multimile staruie lînga Domnul în pustie? (Matei. 15,32).

Pustia este firea omeneasca sau lumea aceasta, în care staruie pe lînga ratiunea virtutii si a cunostintei²⁰⁹ cei ce rabda osteneli si necazuri plini de credinta si de nadejde bunurilor viitoare. Iar cele trei zile, sunt dupa unul din înțelesurile spirituale ale lor, cele trei puteri ale sufletului prin care staruind pe lînga ratiunea dumnezeiasca a virtutii si cunostintei (printr-una adica cercetînd, printr-alta dorind si printr-a treia luptîndu-se pentru ea), primesc drept hrana nestrîcacioasa si întaritoare de minte, cunostinta lucrurilor.

Dupa alt înțeles, cele trei zile înseamna cele trei legi mai generale: cea scrisa, cea naturala si cea duhovniceasca, sau cea a harului. Pentru ca fiecare lege lumineaza potrivit cu ea însasi firea omeneasca, avînd ca Facator al luminii ei Soarele dreptatii. Caci precum fara soare nu se poate face nicidecum ziua, la fel fara Înțelepciunea fiintiala si de sine subzistenta nu poate fi o lege a dreptatii. Înțelepciunea aceasta își face rasaritul ei propriu în fiecare lege si ea este aceea care umple ochii înțelegatori ai sufletelor de lumina înțelegerii. Fericitul David stiind acestea, zice: „Legea Ta este facie picioarelor mele”. Facie a numit legea scrisa, pentru faptul ca aceasta, prin combinatiile mestesugite ale diferitelor simboluri, ghicitori si tipuri materiale, raspîndeste înaintea celor ce-si largesc prin fapte pasii sufletului împotriva puterilor vrajmase, lumina care arde rautatea patimilor. Iar lumina a unit legea duhovniceasca a harului pentru faptul ca arata simplu, fara simbolurile sensibile, cararile vesnice²¹¹, pe care mintea contemplativa urmarindu-si drumul, e dusa spre cel mai înalt dintre bunuri, spre Dumnezeu, nelasîndu-si determinata si limitata miscarea cugetarii de nici unul dintre lucrurile create. Caci lumina legii harului e neînserata, neavînd nici un fel de cunostinta, care sa-i defineasca razele atotstralucitoare. Sau poate Proorocul a numit „picioare” drumul întregii vietii traite dupa voia lui Dumnezeu, sau miscarile gîndurilor bune în suflet calauzite ca o facie de lumina din legea scrisa. Iar „carari”, chipurile virtutilor conforma cu legea naturala si ratiunile cunostintei din legea duhovniceasca, pe care le dezvaluie prezenta lui Dumnezeu Cuvîntul si care readuc firea la ea însasi si la cauza ei, prin virtute si cunostinta.

Cei ce din dorinta arzatoare dupa mântuire, au stat în cursul acestor trei zile, sau al acestor trei legi pe lângă Dumnezeu Cuvântul si au rabdat cu barbatie ostenelele fiecareia, nu sunt sloboziti flamânzi, ci primesc hrana îmbelsugata si dumnezeiasca: pentru legea scrisa, izbavirea desavârsita de patimile contrare firii: pentru legea naturala, puterea de a împlini fara greseala datoriile firesti, împlinire prin care se sustin legaturile afectuoase ale oamenilor întreolalta, înlăturându-se toata înstrainarea si dezbinarea care sfâsie firea; iar pentru cea duhovniceasca, unirea cu Dumnezeu însusi, în temeiul careia, iesind din cele create, primesc slava cea mai presus de fire, prin care nu se mai arata decât Dumnezeu sigur luminând în ei.

Scolii

Vorbeste despre ratiune, iutim si pofta. Prin ratiune cercetam, prin pofta dorim bunul cercetat, iar prin iutim luptam pentru el. (1)

A numit zile putere (facultatile) sufletului, ca unele ce sunt în stare sa primeasca lumina poruncilor dumnezeiesti. Dar si pe cele trei legi mai generale, ca unele ce lumineaza sufletele ce primesc lumina. Caci precum la Facere Scriptura a numit „zi” atât lumina spunând: „Si a vazut Dumnezeu lumina ca e buna si a numit lumina zi”, cât si aerul luminat de ea, zicând: „Si s-a facut seara si s-a facut dimineata, ziua întâi”, tot asa a numit „zile” nu numai puterile sufletului, ci si legile care le lumineaza pe acestea. Caci abia întreprunderea acestora întreolalta produce ziua compusa a virtutilor, prin faptul ca nu se mai deosebesc de lumina dumnezeiasca a Cuvântului puterile strabatute cu totul de ea. (2)

Cuvântul (Ratiunea) lui Dumnezeu este în acelasi timp si facie si lumina,. Lumina, fiindca lumineaza gândurile naturale ale credinciosilor, si facie fiindca pe de o parte o împrastie întunericul vietii dupa simturi, în cei care se zoresc prin împlinirea poruncilor spre viata cea nadajduita, iar pe de alta, pedepseste cu arderea judecatii pe cei ce se alipesc cu voia de noaptea aceasta întunecoasa a vietii, pentru iubirea de placere a vietii , pentru iubirea de placere a trupului. (3)

Cel ce nu s-a ridicat mai întâi la sine însusi, prin lepadarea patimilor contrare firii, nu se va ridica la cauza proprie, adica la Dumnezeu, prin dobândirea cu ajutorul harului a bunurilor mai presus de fire. Cel ce vrea sa fie ridicat cu adevarat la Dumnezeu, trebuie sa se desparta cu cugetarea de lucrurile create. (4)

Legea scrisa are ca scop izbavirea de patimi, cea naturala deopotriva cinstire si deopotriva îndreptatire a tuturor oamenilor, iar desavârsirea celei duhovnicesti sta în faptul ca scopul ei este sa faca pe om asemenea cu Dumnezeu, atât cât îi este cu putinta omului. (5)

Note

Ratiunea e totodata Logosul divin, care e substanta virtutii si a cunostintei. (209)

Mintea umbla vesnic pe cararile cunostintei de Dumnezeu. În acest sens cunostinta e o lumina neînserata. Dar si în sensul ca nu e definita prin nimic marginit. (211)

Ce înseamna numarul celor sase vase de apa de la nunta din Cana Galileii?

Dumnezeu care a facut firea omeneasca, i-a dat prin vointa Sa deodata cu existenta si puterea corespunzatoare de înfaptuire a datoriilor. Cele sase vase de apa sunt asadar puterea naturala de înfaptuire a poruncilor dumnezeiesti. Oamenii, gonind din ea cunostinta, în stradania lor desarta dupa lucrurile materiale, își facusera aceasta putere goala si fara apa si de aceea nu stiau cum sa curete murdaria pacatului, caci cel lipsit de cunostinta nu cunoaste modul de curatire a pacatelor prin virtute. Aceasta s-a întâmplat pâna când venind cuvântul (Ratiunea), Ziditorul firii, a umplut de cunostinta cea dupa fire numita putere de înfaptuita a datoriilor si pe urma a prefacut în vin, adica în ratiunea cunostintei mai presus de fire, ratiunea si legea firii²¹⁷. Cei ce o beau apoi pe aceasta ies din firea tuturor lucrurilor si zboara pâna în locul ascuns al launtrului dumnezeiesc, unde primesc bucuria si veselia care e mai presus de toate cunostintele. Ei beau vinul cel bun, adica ratiunea tainica, facatoare de îndumnezeire, la sfârșit, dupa ce s-au bucurat de toate celelalte binefaceri harazite de Providenta oamenilor.

Iar prin numarul sase se înțelege puterea de faptuire a firii, nu numai pentru ca Dumnezeu a facut cerul si pământul în sase zile, ci si fiindca este numarul cel mai desavârsit înăuntrul lui zece si se compune din partile sale. Vasele de apa, spune Scriptura, erau de câte doua sau câte trei masuri. Prin aceasta se arata ca puterea de faptuire a firii cuprinde pe planul contemplatiei naturale, întocmai cum ar cuprinde doua masuri, toata cunostinta fapturilor, atât a celor trupesti ce constau din materie si forma, cât si a celor inteligibile ce constau din fiinta si accident, cu un cuvânt, cunostinta generala a celor trupesti; iar pe planul învataturii tainice despre Dumnezeu, atât cât e cu putinta firii, cunostinta si lumina despre Sfânta Treime, sau despre Tatal, despre Fiul si despre duhul Sfânt, ca pe trei masuri.

Deci voi, care va aflati pe treapta cunostinte, luati aminte. Puterea generala a firii, prin care împlineste cele bune, se împarte în sase. Si acestea sunt modurile generale ale lucrurilor. Iar puterii generale a firii, care produce virtutile, îi corespunde virtutea cea mai generala dintre toate, care se împarte si ea în sase forme (specii), generale si ele. Corespunzator cu puterea firii, virtutea generala se îmbraca în mai multe moduri, ramificându-se în cele sase forme. Acestea trebuie sa se cerceteze cel ce se initiaza pe altul în tainele cuvintelor si înțelesurilor dumnezeiesti, daca mintea lui se desfata cu tâcul cel mai înalt al acestora.

Pe lângă acestea trebuie să mai cerceteze cine sunt slujitorii care scoteau apă, cine e mirele, cine e mireasa, cine e mama care a îndrăznit să anunțe Cuvântului că „vin nu au”. Dar nu cumva cuvântul nostru despre acestea rămânând mult să se oprească, nedând celor flămânzi nici măcar o parte de hrană duhovnicească, voi grai după puterea mea, fără să făgăduiesc că voi descoperi tot înțelesul celor spuse (căci mintea mea e prea slabă pentru a îmbrățișa vederile spirituale cuprinse în ele), ci numai cât va putea să cuprindă puterea mea de înțelegere.

Deci cea mai generală dintre virtuți spun toți că este iubirea. Iar puterea cea mai generală a firii care o produce pe aceasta, spun că este rațiunea. Aceasta, prinzându-se cu tărie de cauza ei, și desfășurându-se în lucrare se deosebește în șase moduri mai generale, care îmbrățișează forma (speciile), în care se împarte rațiunea iubirii, îngrijind trupestă și duhovnicească de cei ce flămânzesc și însetează, de străini și de cei goi, de bolnavi și de cei din închisori. Căci rațiunea virtuții nu se mărginește numai la trupuri și puterea firii noastre nu se arată numai în cele supuse simțurilor.

Deci puterea cea mai generală a firii omenești da diferite forme virtuții celei mai generale, deosebind-o prin cele șase moduri ale sale în tot atâtea specii. Prin urmare firea se uneste cu aplicarea unitară a voii²¹⁸, arătând în toți (în toate) rațiunea cea neîmpartită și modelatoare, care îi (le) adună la sine prin faptul că face și suferă toate cu bunătată. Pe această rațiune, reluând-o la sine, întărită prin ostenele datorate, mintea, taie toate umflăturile și stirbirile firii, pe care nascocindu-le prin aplecarea voii, iubirea trupestă de sine a fiecăruia, a salvă prea blândă firea și a tăiat ființa cea una în părți multe și potrivnice, ba, cum mai rău nu se poate, chiar stricacioasă una alteia. În felul acesta mintea readuce firea la mijlocia statornică, pentru care au fost și scris în ea de la început legile naturale ale virtuților de către Dumnezeu, Scriptura indicând poate și taina aceasta, înfatisează cele șase vase goale și fără apă, arătând cum puterea cea mai generală a firii se află într-o inerție în ce privește savârșirea binelui.

Astfel puterea cea mai generală a firii, împărțindu-se în șase moduri de lucrare, modelează în tot atâtea forme cea mai generală dintre virtuți, îmbrățișând întreaga virtute. Facând așa, firea ascultă de legea ei cea mai generală, ca de un judecător fără greșală al adevărului. Pe acest judecător Scriptura l-a numit starostele mesei. Acesta declară în chip înțelept că vinul cel mai bun, pe care l-a adus Cuvântul mai pe urmă prin venirea Sa, adică rațiunea cea mai înaltă despre Dumnezeu, trebuie să-l bea firea omenească la început, ca pe cel dintâi, și cu el să se îmbete, și numai pe urmă să cunoască alte vinuri, adică rațiunile lucrurilor, ca pe niste vinuri inferioare față de cea dintâi. Căci e cât se poate de drept și de cuviincios ca firea să cunoască mai întâi Rațiunea pentru care a fost făcută și numai pe urmă să iscodească rațiunile zidite pentru ea.

Iar cei ce scoteau apă și serveau, sunt slujitorii Vechiului și Noului Testament, adică Sfintii Patriarhi, legiuitorii, conducătorii de oști, judecătorii, regii, Proorocii, Evanghelistii și Apostolii, prin care s-a scos apă

cunostintei si s-a dat iarasi firii. Aceasta a prefacut-o în harul îndumnezeirii Cuvântul, care a facut firea din bunatate si a îndumnezeit-o prin iubirea de oameni. Iar daca ar spune cineva ca slujitorii sunt cugetarile naturale pline de stiinta si de evlavie care la porunca Cuvântului, scot apa cunostintei din buna orânduire a lucrurilor, cred ca nu greseste fata de adevar.

Iar mirele e, în chip vadit, mintea omeneasca, care îi ia drept mireasa, spre împreuna vietuire, virtute. Cuvântul, fiind chemat, vine bucuros cinstind însotirea lor, si întareste învoiala nuntii lor duhovnicesti si încalzește duhovnicește, prin vinul Sau dorinta lor dupa multa rodire de prunci. Mama Cuvântului e credinta adevarata si neîntinata. Caci precum Cuvântul ca Dumnezeu este dupa fire Facatorul Maici care l-a nascut pe El dupa trup, făcând-o Maica din iubirea de oameni si primind sa se nasca din ea ca om, la fel Cuvântul, producând în noi mai întâi credinta, se face pe urma în noi Fiul credintei, întrupându-Se din ea prin virtutile cu fapta. Prin credinta apoi ajungem la toate, primind de la Cuvântul darurile spre mântuire. Caci fara de credinta, careia Cuvântul îi este dupa fire Dumnezeu, iar dupa har Fiu, nu avem nici o îndrazneala sa ne adresam cu cereri catre El.

Fie ca o asemenea nunta sa încheiem si noi totdeauna si fie ca Iisus cu Maica Sa sa vina la ea, ca sa readune cunostinta noastra care curge afara din pricina pacatului si sa o prefaca în îndumnezeire. Caci aceasta scoate mintea din cunostinta lucrurilor si întarește până la neschimbălită cunostinta firii, ca pe o apa spirituala prin calitatea vinului.

Scolii

Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-se om, a umplut iar de cunostinta firea golita de cunostinta data ei. Si întarind-o până la neschimbare, a îndumnezeit-o, nu prin fire, ci prin calitatea²¹⁹ ce i-a dat-o, pecetluind-o cu Duhul Sau, ca sa nu-i lipseasca nimic, precum a dat apei tarie prin calitatea vântului. Caci pentru aceasta s-a facut om adevarat, ca sa ne faca pe noi dumnezei dupa har. (2)

Vinul bun este ratiunea care ne scoate din fire si ne ridica spre îndumnezire²²⁰. acesta i-a fost oprit lui Adam sa-l bea în urma caderii²²¹. Dar Cuvântul (Ratiunea), golindu-se pe sine din iubirea de oameni, s-a facut mai pe urma, prin întrupare, cum numai El stie, vin bun de baut. Caci El însusi este si Providenta, ca sustinatoare a lucrurilor, si Ratiunea Providentei, ca metoda de îngrijire a celor providentiate si Providentiatorul care sustine toate prin ratiunile de-a fi ale lor. (3)

Puterea mintii e capabila prin fire de cunoasterea fapturilor trupesti si netrupesti. Dar iluminările Sfintei Treimi le primește numai prin har crezând numai ca este dar neîndrăznind sa cerceteze ce este ea dupa fiinta. (4)

Puterea generala a firii se împarte în sase moduri si lucrari. Iar iubirea generala în sase forme de virtuti. Caci cel ce alina foamea, setea si ajuta pe cei goi, pe cei straini, pe cei bolnavi si pe cei din

închisoare, fie ca o face aceasta trupeste sau duhovniceste, împlineste iubirea fata de Dumnezeu si fata de aproapele, constatatoare din cele sase virtuti, ca unul ce-si pastreaza dorul sufletului plin numai de Dumnezeu. (5)

Cauza ratiunii este Dumnezeu, pentru a carui cautare omul a primit puterea ratiunii. (6)

Cel ce datorita ratiunii a devenit prin aplecarea voii egal fata de toti, arata în sine pe Dumnezeu cel ce nu cauta la fata,. Caci precum Dumnezeu a creat firea tuturor, dupa una si aceeasi ratiune, asa a rânduit ca toata miscarea vointei sa fie una si aceeasi. Prin aceasta ratiunea firii, care pare ca se risipeste, se aduna. (8)

Starea de mijloc este starea izbavita de patimile contra firii, dar neajunsa la bunurile mai presus de fire. Ea arata aplecarea (socotinta) voii în acord cu firea, neavând vreo înclinare proprie si potrivnica ratiunii firii. De aceea ea considera pe toti oamenii ca unul, având legea firii ca pe o carte scrisa de Dumnezeu. (9)

Judecator natural nu este legea firii, care ne învata ca, înainte de înțelepciunea din lucruri, trebuie sa ne miscam dorinta spre cunoasterea tainica a Facatorului tuturor. (10)

Note

Restabilirea firii numai Hristos o face. Dar El face mai mult decât atât. El umple vasele cu apa, dar pe urma preface apa în vin. (217)

Firea se uneste cu o orientare unitara a vointei tuturor si își recapata astfel ea însasi unitatea, pe care socotinta deosebita a voii fiecarui individ o sfâsiase. Dar chiar prin faptul ca voia dintr-un individ se uneste cu voia lui, voia lui se uneste cu voile tuturor. Caci îndata ce se pune cineva în acord cu firea din sine, s-a pus în acord cu firea în semeni. (218)

Precum apa devine vin nu prin ea si nu dupa substanta, ci prin putere de sus si printr-o calitate daruita, asa firea noastra se îndumnezeieste nu prin sine, ci printr-o calitate deosebita de fiinta ei, ce i se da de Dumnezeu. (219)

Nu cred ca e justa traducerea latineasca: vinul bun e ratiunea naturii, care se ridica de îndumnezeire. Ratiunea firii nu ne poate îndumnezei, asa cum puterea naturala a apei n-a facut-o pe aceasta vin. Ratiunea care scoate din fire este, cum se spune mai jos, însusi Logosul divin, Ratiunea suprema. Dar Ratiunea divina se coboara pe Sine ca sa poate fi primita de om si bauta de aceasta ca un vin bun. Ea se uneste cu ratiunea umana, prefacând-o pe aceasta, asa cum Iisus a prefacut apa în vin, dar în vin ce poate fi suportat de om, iar scoaterea din fire nu înseamna scoaterea acesteia din fiinta, ci numai din puterea ei. (220)

A devenit incapabil de înțelegerea Ratiunii divine, îngrosându-i-se mintea prin pacat. (221)

Care este înțelesul celor cinci barbati ai Samaritencii si al celui de al saselea, care nu îi este barbat?

Si femeia Samariteana, si cea care s-a maritat, dupa Saduchei, cu cei sapte frati, si cea cu scurgerea sângelui, si cea care s-a aplecat la pamânt, si fiica lui Iair si cea siro-feniciană, înfatiseaza atât firea oamenilor îndeobste, cât si sufletul fiecarui om în parte. Fiecare adica înseamna, dupa dispozitia ei patimase, atât firea cât si sufletul. Astfel femeia de care vorbesc Saduchei este firea sau sufletul, care a convietuit cu toate legile dumnezeiesti date din veac, fara sa aduca rod, iar de bunurile viitoare nu vrea sa stie. Cea bolnava de curgerea sângelui este de asemenea firea si sufletul, a caror putere, data lor pentru a da nastere faptelor dreptatii si ratiunilor, se scurge prin patimi spre materie. Siro-feniciană este iarasi firea si sufletul fiecaruia, a carui cugetare, asemenea unei fiice, e rau chinuita de neputinta epileptica, din pricina iubirii de materie. Fiica lui Iair de asemenea este firea si sufletul de sub lege, care a murit din pricina neîmplinirii dispozitiilor legii si a poruncilor dumnezeiesti. Iar femeia aplecata la pamânt este firea sau sufletul, care si-a încovoiat spre materie toata puterea de activitate a mintii, în urma înșelaciunii diavolului. În sfârșit, Samariteanca, la fel cu femeile de mai înainte, înfatiseaza firea sau sufletul fiecaruia, lipsit de darul proorocesc, care petrece, cu niste barbati, cu toate legile date firii; dintre acestea cinci trecusera, iar a sasea, desi fiinta, nu era barbat al firii sau al sufletului, deoarece nu facea sa se nasca din el dreptatea care mântuieste pentru vecie.

Prima lege pe care a avut-o firea de barbat a fost cea din rai, a doua a fost cea care i s-a dat dupa izgonirea din rai, a treia cea din vremea potopului lui Noe, a patra cea a taierii împrejur din timpul lui Avraam, a cincea cea a aducerii lui Isaac. Toate acestea primindu-le firea, le-a lepadat, adica au murit, din pricina nerodirii faptelor virtutii. Iar a sasea lege, cea data prin Moise, era ca si când n-o avea, fie pentru ca firea nu savârșea dreptatea poruncita de ea, fie pentru ca urma sa treaca la legea Evangheliei, ca la un alt barbat, întrucât legea nu s-a dat firii oamenilor pentru veci, ci spre calauzirea ei la ceva mai înalt si mai tainic. Aceasta înseamna, cred ce a spus Domnul catre Samariteanca : „Si pe care-l ai acum, nu este al tau”. Caci stia ca firea avea sa treaca la Evanghelie. De aceea si vorbea cu ea pe la ceasul al saselea, când sufletul e strabatut în chip deosebit de razele cunostintei prin venirea Cuvântului la el, dupa ce a trecut umbra legii. Si sufletul statea cu Cuvântul lângă fântâna lui Iacob, adica lângă izvorul înțelepciunilor Scripturii. Dar acestea ajung despre tema de fata.

Scolie

Fântâna lui Iacob e Scriptura; apa e cunostinta din Scriptura; adâncimea fântânii, înțelesul greu de atins al tainelor Scripturii. Galeata de apa e eruditia în tâlcuirea cuvântului dumnezeiesc al Scripturii, pe care nu o avea Mântuitorul, fiind însusi Cuvântul (însasi Ratiunea) si netrebuind sa dea celor credinciosi o cunostinta adunata prin învățatura si studiu, ci daruindu-le din harul duhovnicesc

înțelepciunea cea neconținut tânguitoare, care niciodată nu se sfârșește în cei vrednici de ea. Căci galeata, adică erudiția, scoate o foarte mică parte din cunoștința, lăsând întregul neatins, întrucât acela nu poate fi cuprins de nici un cuvânt (de nici o rațiune). Dar cunoștința după har cuprinde toată înțelepciunea câtă e îngăduita oamenilor, fără studiu, tângind în chip cariat, potrivit cu trebuințele.

În ce înțeles se spune despre noi că facem păcatul și-l cunoaștem iar despre Domnul că s-a făcut păcat, dar nu l-a cunoscut. Și cum de nu este mai grav a fi păcat și a nu-l cunoaște, decât a-l face și a-l ști? „Căci pe Cel ce n-a cunoscut păcat, zice, L-a făcut pentru noi păcat”. (2 Cor. 5,21)

Corupându-se mai întâi libera alegere a rațiunii naturale a lui Adam, a corupt împreună cu ea și firea, care a pierdut harul nepatimirii și așa s-a ivit păcatul. Asadar caderea voinței de la bine la rău este cea dintâi și cea mai vrednică de osândă. A doua întâmplare din pricina celei dintâi, este mutarea firii de la nestrăciune la străciune, mutare ce nu poate fi osândită. Căci două păcate s-au ivit în protoparinte, prin încălcarea poruncii dumnezeiești: unul vrednic de osândă și unul care nu poate fi osândit, având drept cauză pe cel vrednic de osândă. Cel dintâi este al hotărârii libere, care a lepădat binele cu voia, iar al doilea al firii, care a lepădat fără voie, din pricina hotărârii libere, nemurirea. Această străciune și alterare a firii, produsă una de alta, voind Domnul și Dumnezeu nostru s-o îndrepteze a luat toată firea și astfel a avut și El, în firea luată, trasătura patimitoare, împodobită cu nestrăciunea voinței libere. Și așa a devenit prin fire, din pricina trasăturii patimitoare, păcat, de dragul nostru, dar necunoscând păcatul prin aplecarea voinței, datorită statorniciei neschimbate a voinței Sale libere, El a îndreptat trasătura patimitoare a firii prin nestrăciunea voinței Sale libere, făcând din sfârșitul trasăturii patimitoare a firii, adică din moarte, începutul prefacerii spre nestrăciunea cea după fire. Și precum printr-un om, care și-a mutat de bună voie libera alegere de la bine, s-a săvârșit în toți oamenii prefacerea firii din nestrăciunătoare în nestrăciunătoare, la fel printr-un om, Iisus Hristos, care nu și-a mutat libera alegere de la bine, s-a săvârșit în toți oamenii restabilirea firii din starea de străciune în cea de nestrăciune.

Necunoscând deci Domnul păcatul meu, adică povârnierea voinței mele libere, nu a luat și nu s-a făcut păcatul meu. Dar luând păcatul cel pentru mine, adică nestrăciunea firii pentru povârnierea voinței mele libere, s-a făcut pentru un om prin fire patimitor, desființând prin păcatul cel pentru mine păcatul meu. Și precum în Adam hotărârea liberă a voinței lui proprii pentru rău a desființat podoaba comună a nestrăciunii firii, Dumnezeu socotind că nu e bine că omul, care și-a înrăit voia liberă, să aibă o fire nemuritoare, la fel în Hristos hotărârea voinței Sale proprii pentru bine a spălat rusinea comună a străciunii întregii firii. Și astfel la înviere frica a fost preschimbată întru nestrăciune, pentru neclintirea voinței libere spre rău, Dumnezeu judecând că nu e drept că omul, care nu și-a schimbat voia liberă spre rău, să primească iarăși firea nemuritoare. Iar omul acesta este Cuvântul lui Dumnezeu cel întruchipat, care și-a unit Sesi, după ipostas, trupul străbătut de sufletul rațional. Căci dacă patimirea, străciunea și moartea cea după fire a adus-o în Adam povârnierea voinței libere, pe drept cuvânt neclintirea voinței libere din Hristos a adus nepatimirea, nestrăciunea și nemurirea cea după fire, prin înviere.

Schimbarea firii spre patimire, spre străciune și pe moarte e deci osândă păcatului săvârșit prin hotărâre liberă de Adam. Această stare nu a avut-o omul dintru început de la Dumnezeu, ci a înființat-o și a cunoscut-o, săvârșind prin neascultare păcatul cu viața. Osândă prin moarte este rodul

acestui pacat. Luând deci Domnul osândă aceasta a pacatului meu liber ales adica patimirea, stricaciunea si moartea cea dupa fire, s-a facut pentru mine pacat, prin patimire, moarte si stricaciune, îmbracând de buna voie prin fire osândă mea, El care nu era osândit dupa voie libera. Aceasta a facut-o ca sa osândeasca pacatul si osândă mea din voie si din fire, scotând în acelasi timp din fire pacatul, patimirea, stricaciunea si moartea. În felul acesta s-a facut taina comuna iconomia Celui ce din iubirea de oameni, pentru mine cel cazut din neascultare, si-a însusit de buna voie prin moarte osândă mea, ca sa ma mântuiasca, harazindu-mi prin aceasta fapta înnoirea spre nemurire.

Socotesc ca s-a aratat, pe scurt, din multe laturi, cum s-a facut Domnul pacat, dar nu a cunoscut pacatul si cum omul nu a devenit pacat, dar a facut si a cunoscut pacatul, atât pe cel din voia libera, al carui facator este el, cât si pe cel al naturii, pe care l-a primit Domnul pentru el, de cel dintâi aflându-se cu totul slobod. Asadar nicidecum nu e un lucru mai bun a face si a cunoaste pacatul, decât a se face pacat. Aceasta s-a vazut tinând seama de scopul Scripturii, pe care l-am aratat si de cuvenita deosebire a întelesurilor, care se afla în cuvântul pacat. Caci cel dintâi pacat produce despartirea de Dumnezeu, lepadând prin hotarâre libera cele dumnezeiesti; iar cel de-al doilea topeste multa rautate, neîngaduind ca rautatea hotarârii libere sa paseasca la fapta, data fiind slabiciunea firii.

Scolii

Pacatul firii, zice ca este moartea, prin care încetam de a mai fi, chiar daca nu vrem; iar pacatul vointei, alegerea celor contrare firii, prin care refuzam cu voia de a fi fericiti²²⁹. (2)

Domnul, întrupându-se ca om, a fost stricacios dupa fire. În acest sens se spune ca a devenit pacat. (3)

Pacatul pentru noi este stricaciunea firii, pacatul este caracterul lunecos al voii libere. Omul a devenit muritor, suportând moartea firii, în temeiul unei osânde drepte, ca sa se desfiinteze moartea voii libere. (6)

Primul pacat, zice ca este cel al voii libere al lui Adam, povârnită spre rau. De aceea a fost singur „liber între morti”, (*Psalmi 8,6*) neavând pacatul pentru care s-a ivit moartea. A face si a cunoaste pacatul e vadit ca tine de hotarârea vointei. (7)

Adam s-a facut patimitor prin fire, spre pedepsirea pacatului din voia libera. Pe acesta necunoscându-l Domnul, s-a facut pacat, luând ca om, din pricina lui, prin fire, trasatura patimitoare dupa trup. (8)

Note

Sfântul Maxim pune adeseori în paralela cu existenta fericita. Prima o avem exclusiv de la Dumnezeu, pentru a doua trebuie sa colaboram si noi prin voia noastra libera. Prima o avem exclusiv

de la Dumnezeu în calitate de cauza initiala, a doua prin Dumnezeu ca tinta finala spre care avem sa tindem. (229)

Daca Scriptura spune ca pomul vietii este înțelepciunea, iar lucrarea înțelepciunii sta în a deosebi si cunoaste, (Psalmi 3,8) prin ce se deosebeste pomul cunostintei binelui si raului de pomul vietii?

Marii dascali ai Bisericii, putând spune multe despre aceasta tema, prin harul din ei, au socotit ca e mai bine sa cinsteasca locul cu tacerea, nevrând sa spuna nimic mai adânc, din pricina neputintei celor multi de a se ridica la înțelegerea celor scrise. Iar daca au si spus unii câte ceva, mai întâi au cercetat puterea ascultatorilor si au spus o parte din ce puteau spune, spre folosul celor pe care îi învătau, lasând cea mai mare parte neatinsa. De aceea si eu m-as fi gândit sa trec mai bine locul sub tacere, daca n-as fi socotit ca prin aceasta as fi întristat sufletul vostru iubitor de Dumnezeu. Deci de dragul vostru voi spune ceea ce poate sa fie potrivit tuturor si ceea ce pot sa înțeleaga si cei mici si cei mari.

Pomul vietii si celalalt pom se deosebesc mult si negrait, prin însusi faptul ca el este numit pomul vietii, iar celalalt nu al vietii, ci numai al „cunostintei binelui si raului”. Caci pomul vietii e desigur facator de viata iar pomul care nu-i al vietii, e vadit ca e facator de moarte. Pentru ca pomul care nu e facator de viata, deoarece nu a fost numit pom al vietii, desigur ca va fi numit facator de moarte, odata ce nimic altceva nu se deosebeste, prin opozitie, de viata.

Afara de aceasta pomul vietii si ca înțelepciune se deosebeste foarte mult de pomul cunostintei binelui si raului, care nici nu e înțelepciune. Caci proprii înțelepciunii sunt mintea si ratiunea, iar proprii, deprinderii opuse a înțelepciunii sunt lipsa de ratiune si simțirea (domnia simțurilor). Deci, întrucât omul a venit în existenta alcatuit din suflet mintal si din trup înzestrat cu simțire (simțuri), dupa un prim înțeles, pomul vietii e mintea sufletului, în care își are scaunul înțelepciunea, iar pomul cunostintei binelui si raului e simțirea trupului, în care se afla miscarea nerationala. Omul primind porunca dumnezeiasca sa nu se atinga prin experienta cu fapta de aceasta simțire, n-a pazit-o.

Amândoi pomii, adica atât mintea cât si simțirea au, dupa Scriptura, puterea de a deosebi între cele spirituale (inteligibile) si cele supuse simțurilor (sensibile), între cele vremelnice si cele vesnice. Mi bine zis ea fiind puterea de discernamânt a sufletului, îl convinge ca de cele dintâi sa se prinda cu toata sânguinta, iar pe celelalte sa le dispretuiasca. Iar simțirea are puterea de a deosebi întru placerea si durerea trupului. Mai bine zis, aceasta fiind o putere a trupurilor însufletite si sensibile, convinge pe om sa îmbratiseze pe cea dintâi (adica placerea) si sa respinga pe cea de-a doua (durerea). Când deci omul nu e preocupat de-a face alta deosebire decât aceasta, dintre simțirea trupezasca de placere si durere, calca porunca dumnezeiasca si manâncă din pomul cunostintei binelui si raului. El are adica irationalitatea simțirii ca singurul mijloc de discernamânt în slujba conservarii trupului. Iar prin ea se prinde cu totul de placere ca de ceea ce e bun si

se ferește de durere ca de ceea ce e rău. Când însă e preocupat de-a face cu mintea numai deosebirea dintre cele vremelnice și cele vesnice, păzește porunca divină, mâncând din pomul vieții. El are adică atunci înțelepciunea aflătoare în minte, ca singurul mijloc de discernământ în slujba sustinerii sufletului. Iar prin ea se străduiește după slava celor vesnice, ca după adevăratul bine și se retine de stricaciunea celor vremelnice, ca de la ceea ce este rău.

Mare este, prin urmare, deosebirea între cei doi pomi și între puterea lor naturală de discernământ, ca și între înțeleșurile proprii fiecăruia. Căci termenii de bine și de rău, se folosesc, fără deosebire, în mai multe înțeleșuri și pot pricinui celor ce nu cugetă cu înțelepciune asupra cuvintelor Duhului, multă ratacire. Dar voi, înțelepți fiind prin har, știți că ceea ce se numește simplu rău, nu e în tot felul rău, ci e rău în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e rău. La fel ceea ce se numește simplu bine, nu e în tot felul bine, ci e în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e bine. Păziți-va deci de primejdia ce ne naște din folosirea aceleiași numiri pentru lucruri deosebite.

Scolie

Binele minții e dragostea nepatimășă pentru duh iar raul ei este afecțiunea patimășă. Binele simțirii e mâncarea patimășă prin plăcere spre trup, iar raul ei e dispoziția ce se naște în ea prin virtute. (1)

Către cine zice Dumnezeu: „Iată Adam s-a făcut ca unul din noi?” (Facere 3,22). „Dacă zice către Fiul, cum e pus Adam alături de Dumnezeu, nefiind din ființa Lui. Iar dacă zice către Îngeri, cum îl pune pe Înger alături de Sine ca egal după ființa, zicând ca unul din noi?”

Am spus deja în capitolul despre ridicarea turnului, că Scriptura închipuie pe Dumnezeu vorbind, după dispoziția launtrică din sufletul celor providențiați. Ea indică astfel voia dumnezeiască prin figuri proprii nouă după fire. Nici aici asadar Scriptura nu înfatisează fără o pricină anumită pe Dumnezeu spunând: „Iată Adam s-a făcut ca unul din noi”, ci îl înfatisează spunând aceasta după înfatizarea poruncii. Și adaugă și cauza acestei rostiri, pe care a-ți uitat să-o puneti în întrebare și care lamurește tot înțelesul. Căci spunând: „Iată Adam s-a făcut ca unul din noi”, adaugă: „cunoscând binele și raul. Și acum ca nu cumva să-și întindă mâna și să-și ia din pomul vieții și să mănânce și să trăiască în veac”. Deodată, adică, cu îndemnul ce i l-a dat, diavolul l-a învățat pe om și politeismul, spunându-i: „În ziua în care vei mânca din pom, vi se vor deschide ochii și vei fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și raul”. De aceea Dumnezeu întrebuintează în chip ironic și osânditor pluralul: „S-a făcut ca unul din noi”, care corespunde cu ideea despre Dumnezeu, sădită în Adam de amăgirea șarpelui, că să mustră pe omul care a ascultat de diavolul.

Și ca să nu-și închipuie cineva că felul de vorbire ironică e străin obiceiului Scripturii, să asculte cum vorbește Scriptura în numele lui Dumnezeu către Israel: „Dacă veți umbla împotriva mea cu viclenie, și eu

voi umbla împotriva voastră cu viclenie” (*Leviticul 26, 27-28*). Întru nimic nu se deosebeste însă viclenia de ironie. Si sa-si mai aminteasca acela cum i-a pregatit Dumnezeu lui Ahab amagirea, înfatisându-i minciuna ca adevar, ca gresind acela sa aduca Dumnezeu peste el pedeapsa cea mai dreapta (*3 Regi 22, 15*).

Scriptura urmareste, asadar sa-l amageasca pe Adam, când înfatiseaza pe Dumnezeu zicând despre el, ca „s-a facut ca unul din noi”. Caci astfel cum ar adauga Dumnezeu: „cunoscând binele si raul”, ca si cum ar avea si El o cunostinta compusa si constatatoare din lucruri opuse? Aceasta e cu neputinta sa o cugetam despre Dumnezeu, cu atât mai putin sa îndraznim sa o spunem despre Acela care singur e simplu dupa fiinta, dupa putere si dupa cunostinta si care nu are decât cunostinta binelui, mai bine zis e însasi puterea si însasi cunostinta. Dar nici macar vreuna din fiintele rationale, care își au existenta de la si dupa Dumnezeu, nu are deodata si la un loc, în miscarea simpla a cugetarii, cunostinta compusa a celor contrare, deoarece cunostinta unuia din cele doua lucruri care își sunt contrare produce ignorarea celuilalt lucru. Caci nu poate fi amestecata cunostinta a doua lucruri contrare si nu coexista nicidecum. Cunostinta acestui lucru înseamna recunostinta celuilalt dintre cele contrare, asa cum nu se poate ca ochiul sa perceapa deodata ceea ce-i sus si ceea ce-i jos si ceea ce-i pe amândoua laturile, ci e de trebuinta o întoarcere proprie spre fiecare dintre ele, prin desfacerea de celelalte.

Scriptura înfatiseaza, asadar, pe Dumnezeu ca si când si-ar însusi patimirea lui Adam, sau mostra pe Adam fiindca a ascultat de sfatul sarpelui, făcându-l sa-si dea seama de nebunia politeista, sadita în el prin amagirea Satanei. Daca asa este, s-a lamurit de ajuns nedumerirea. De astfel, daca afli singur ceva mai înalt, împartaseste-mi si mie din darul harazit tie de Dumnezeu pentru cunoasterea lucrurilor. Iar cuvântul: „Si acum nu cumva sa-si întinda mâna si sa ia din pomul vietii si sa traiasca în veci”, socotesc ca urmareste providential sa desparta cu fapta lucrurilor neamestecate cu raul sa nu se faca nemuritor, si conservându-se prin împartasirea de bine. Caci Cel ce a facut pe om vrea ca cunostinta aceluasi om sa nu fie amestecata, stând în acelasi timp în legatura cu cele ce-ti sunt contrare.

Scolii

Dumnezeu îi graieste lui Adam potrivit cu ideea de dumnezeire, pe care o învățase acela de la diavol. (1)

Cel ce iubeste minciuna, e predat ei spre pierzare, ca sa cunoasca prin patimire ceea ce a cultivat de bunavoie si sa afle din experienta ca a îmbratisat din neatenție, moartea în loc de viata. (2)

Dumnezeu nu are cunostinta binelui, fiind însasi stiinta si cunostinta binelui. Iar cunostinta raului nu o are, întrucât nu are nici puterea lui. Caci numai daca are cineva prin fire putere pentru un lucru, are si cunostinta lui în chip fiintial. Deci raul se cugeta în fiintele rationale precum ceva ce vine pe urma în mod accidental, împotriva firii, datorita pasivitatii lor, dar nu în baza unei puteri naturale. (3)

Cunostinta celor contrare e contemplata pe rând de cei capabili de ea. (4)

Cel ce si-a convins constiinta sa tina raul pe care îl face ca prin fire, acela si-a strâns puterea de activitate a sufletului ca pe o mână si a luat în chip vinovat din pomul vietii, socotind raul prin fire nemuritor. De aceea Dumnezeu, asezând prin fire în constiinta omului musturarea pentru rau l-a despartit de viata, ca pe unul ce a devenit rau prin hotarârea vointei. Aceasta ca nu cumva, savârsind raul, sa-si poata convinge cunostinta ca raul este prin fire bun. (5)

Ce vrea sa spuna în Levitic prin pieptul leganat si bratul (soldul) separat, închinat, în cinstea lui Dumnezeu, preotilor? (Leviticul 7, 31-32)

Cred ca prin piept se înțelege contemplatia înalta, iar prin brat activitatea adica deprinderea (aptitudinea) cugetarii si lucrarea, sau cunostinta si virtutea. Caci cunostinta aduce mintea în chip nemijlocit lui Dumnezeu, iar virtutea o desface prin fapte din toata devenirea lucrurilor. Acestea le-a lasat Scriptura pe seama preotilor, care au primit ca mostenire numai pe Dumnezeu si nimic din cele ale pamântului.

Sau alt înțeles: Cei ce prin cunostinta si virtute sunt strabatuti de Duhul, au sa faca prin cuvântul învataturii inimilor altora capabile de evlavie si de credinta, iar aptitudinea si puterea lor faptuitoare trebuie sa le desparta de straduintele dupa firea cea stricacioasa si sa le mute spre agonisirea bunurilor nestricacioase si mai presus de fire. De aceea pe drept cuvânt a poruncit Scriptura, ca de la cele aduse spre jertfa lui Dumnezeu, pieptul leganat, adica inima celor ce se dedica lui Dumnezeu, si bratul, adica activitatea lor, sa fie date în seama preotilor.

Scolii

Pieptul e simbolul contemplatiei, iar bratul al activitatii. Caci contemplatia e aptitudinea cugetarii, iar activitatea e lucrare. Prin amândoua acestea se caracterizeaza adevarata preotie. (1)

Cel ce prin învatatura cucernica, aduce lui Dumnezeu ca jertfa inimile altora, asemenea pieptului din Levitic, si cel ce despre puterea lor de activitate de cele stricacioase prin împlinirea poruncilor, s-a facut preot, luând pe seama sa pieptul si bratul celor ce se aduc pe ei însisi jertfa lui Dumnezeu. (2)

Care e deosebirea între oglinda si ghicitura?

Oglinda este, ca sa nu spun pe scurt, constiinta care are în ea nestirbit forma tuturor virtutilor ca fapta si prin care cel curat cu înțelegerea vede pe Dumnezeu; sau cu alte cuvinte, ea e deprinderea cu împlinirea poruncilor, care cuprinde sinteza tuturor virtutilor împlinite întreolalta în chip unitar, ca o fata divina. Iar ghicitura este cunostinta ratiunilor (cuvintelor) dumnezeiesti, printr-o îmbratisare deplina, pe cât se poate, cu ajutorul contemplatiei, cuprinzând în sine aratarea stravezie a celor mai presus de înțelegere. Oglinda este, simplu vorbind, deprinderea care indica forma originara a virtutilor, ce se va descoperi celor învredniciti. Caci oglinda arata sfârșitul viitor al filozofiei cu fapta, celor ce au oglinda. Iar ghicitura indica originalul celor inteligibile, prin cunostinta.

Deci toata dreptatea de aici, comparata cu cea viitoare, are înțelesul unei oglinzi, ce reflecta chipul lucrurilor originare, dar nu cuprinde însasi lucrurile în subzistenta lor descoperita. Si toata constiinta, pe care o avem aici

despre lucrurile înalte, comparata cu cea viitoare, este o ghicitura ce contine o indicatie a adevarului, dar nu însusi adevarul în subzistenta lui, care va avea sa se descopere în viitor. Întrucât în virtute si cunostinta se cuprind cele dumnezeiesti, oglinda ne indica originalele prin virtute, iar ghicitura face stravezii originalele prin cunostinta. Aceasta este deosebire între oglinda si ghicitura: oglinda vesteste sfârșitul viitor al fapturii, iar ghicitura indica taina contemplatiei²³⁷.

Scolie

Oglinda indica bunurile ce vor corespunde fapturii, iar ghicitura tainele viitoare ale cunostintei. (1)

Note

Virtutea noastra de aici, oricât ar fi de desavârsita, e numai o oglinda prin care se vede desavârsirea viitoare, care pe de alta parte nu va mai fi propriu-zis virtute, daca virtutea e oglinda, sau val straveziu, care odata va înceta. Iar cunostinta noastra de aici, ca treapta mai înalta a virtutii, oricât de bogata a fi, nu e decât o ghicitura prin care se întreveade adevarul viitor, care la aratarea lui va desfiinta ghicitura, sau cunostinta de aici.

Deci si virtutea si cunostinta au o constitutie paradoxala. Pe de o parte cuprind realitatea viitoare, pe de alta o disimuleaza, o ascund, se înseala cu privire la chipul ei adevarat. Ar fi de interesat de comparat ideea de disimulare implicata în virtutea si cunoasterea crestina cu cea din gnoseologia lui Lucian Blaga de pilda. S-ar putea spune de categoriile stilistice ale acesteia, sau de categoriile kantiene, care pe de o parte redau ceva din realitate, pe de alta o disimuleaza, ca sunt expresia puterilor noastre finite de înțelegere a realitatii. Când aceste puteri vor înceta si locul lor îl va lua puterea infinita dumnezeiasca, atunci vom cunoaste Adevarul „fata catre fata”. (237)

Ce înseamna: „Glasul celui ce striga în pustie”, si celelalte? Ce e pustia si ce înseamna aici calea Domnului si gatierea ei? Care sunt cararile Lui si ce înseamna a le face drepte? Ce sunt vaile prapastioase si ce înseamna „si toata valea prapastioasa se va umple”? ce sunt muntii si dealurile, si ce înseamna coborârea lor? Ce înseamna cele strâmbe si cum se vor face drepte? Ce sunt cele aspre si cum se vor face cai netede? Si ce înseamna dupa ce spune toate acestea: „Si va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu”?

Glas al lui Dumnezeu Cuvântul, care striga de la început în pustie, adica în firea oamenilor, sau în lumea aceasta, este desigur orice sfânt, fie ca închina lui Dumnezeu, cu sinceritate, ca Abel, (*Fac. 4,4*) cele dintâi miscari ale contemplatiei sufletului, îngrasate prin virtuti; fie ca se plimba cu nadejdea neclintita a credintei, asemenea lui Enos, (*Facerea 4,26*) de bunurile viitoare, dobândind prin nadejdea în ele puterea sa le cheme cu tarie; fie ca, încercat în toata virtutea, si-a ridicat, ca Enoh, (*Fac. 5,33*) mintea cu totul din legatura si din cunostinta lucrurilor si si-a mutat-o, deplin eliberata, la însasi cauza cea mai presus de înțelegere; sie ca, asemenea lui Noe, privind prin credinta chipurile viitoare ale judecatii dumnezeiesti, si-a întocmit, ca pe o corabie, o vietuire si o deprindere, care sa-l scape de mânia viitoare, întarita din toate partile cu frica lui Dumnezeu; fie ca, asemenea lui Avram, vazând cu ochiul curat al credintei frumsetea bunurilor viitoare, a ascultat sa iasa cu draga inima din pamântul, din rudenia si din casa sa parinteasca, pazind legatura si afectiunea fata de trup, fata de simturi si fata de cele supuse simturilor si, aflându-se în timpul încercarilor si al luptelor mai presus

de fire, a preferat în locul firii pe acela care e cauza firii, precum marele Avram a preferat pe Dumnezeu lui Isaac; fie ca, asemenea lui Isaac, ajuns la vârful patimirii și la o foame nesaturată după contemplatie, a câștigat o atât de fermă deprindere într-o virtute și cunoștință, încât nu a putut fi clintit de la adevăr, chiar când era războit de duhurile viclene; fie ca, asemenea lui Iacob, curățându-se mintea de desul celor materiale prin de confuzia lor, și-a făcut-o netedă, și îmbracându-și trupul în piei de ied, adică asprimea vieții lui Dumnezeu, a primit de la Dumnezeu puterea împotriva cugetului truesc; apoi, tot asemenea lui Iacob, de teama rascoalei patimilor și de dorul unei învățături mai înalte prin experiență, s-a mutat în Haran, adică la contemplarea naturii de la care luând, prin ostenele cu fapta, toată știința duhovnicească a lumii văzute, adunată în diferite cugetări și înțelesuri, s-a întors în pământul parintesc și propriu, adică la cunoștința celor inteligibile, aducându-și, ca pe niste femei și slujnice, deprinderile și lucrurile ferme ale activității și ale contemplatiei, pe care le-a dobândit pe fiii născuți din ele, care sunt aceștia. Și simplu vorbind, ca să nu mai lungesc vorba peste ceea ce trebuie, înfășurând viața fiecăruia, fiecare sfânt este, în chip vădit, prin viața lui, ca unul ce are în sine pe cuvântul care-și striga voia Să către ceilalți oameni, un glas al Cuvântului și un înainte-mergător, pe măsura și după chipul dreptății și al credinței din el.

Mai mult decât totuși însă este glasul lui Dumnezeu și înainte-mergător marele Ioan vestitorul și propovăduitorul venirii adevărate a lui Dumnezeu, al celei fără figuri și fără simboluri, ca și arătătorul Lui, pentru cei ce nu-l cunosc. Căci el a arătat deschis pe Cel ce ridică păcatul lumii și a contribuit, cu slujirea sa de la Botez, la îndeplinirea tainelor mântuirii, potrivit economiei.

Dar fiindcă, din pricina bogăției harului, orice silabă, chiar și cea mai neînsemnată a dumnezeiești Scripturi, poate să se tâlcuiască în multe feluri spre folosul celor dornici de virtute și de cunoștință, să cercetăm, pe cât ne este cu putință, și altfel cuvintele puse în fruntea capitolului.

Asadar, pustia, cum am spus, e firea oamenilor și lumea aceasta, ca și fiecare suflet în parte, din pricina nerodirii celor bune, la care a ajuns prin greșeala străveche.

Glasul Cuvântului ce striga este mișcarea conștiinței la fiecare greșeală. Aceasta, strigând în ascunsul inimii, gătește calea Domnului. Pregătirea căii Domnului e împiedecă și vădită că se face prin schimbarea și îndreptarea spre bine a modurilor (de viață) și a gândurilor și prin curățirea înținaciunilor de mai înainte. Iar calea frumoasă și slavită e viața virtuoasă a fiecăruia, de-a lungul căreia Cuvântul își face drumul mântuirii, salasluiindu-se în el prin credință și umblând însoțit de diferitele precepte și dogme ale virtuții și cunoștinței. Carările Cuvântului sunt diferitele moduri ale virtuților și diferitele comportări sau îndeletniciri după voia lui Dumnezeu. Pe acestea le fac drepte aceia care nu cultivă virtutea și cercetarea cuvintelor dumnezeiești nici pentru slava, nici din zgârcenie, nici ca să fie lingusiți de oameni, sau ca să le placă lor, sau ca să se mândrească în fața lor, ci toate le fac și le spun și le cugetă în fața lui Dumnezeu. Căci Cuvântul lui Dumnezeu nu zaboveste pe carările care nu sunt drepte, chiar dacă ar afla calea în anumite privințe gătite. De pilda, cineva posteste și se retine de la hrană care aprinde patimile și face toate celelalte câte pot să ajute la izbăvirea de patimi. Aceasta a gătit calea anumită, dar cultivă aceste moduri pentru slava desartă, sau din zgârcenie, sau pentru a fi lingusit de oameni, sau pentru a le plăcea lor, sau din alta pricină, și nu pentru a plăcea lui Dumnezeu. Aceasta nu a făcut drepte carările lui Dumnezeu. El a răbdă osteneala pregătirii căii, dar nu-l are pe Dumnezeu umblând pe carările lui. Deci calea Domnului este virtutea, iar cararea dreaptă e modul (chipul) drept și neviclean al virtuții.

„Toata valea prapastioasa se va umple”. E vorba, desigur, de a celor care au gatit bine calea Domnului si au facut drepte cararile Lui nu pur si simplu ale tuturor; adica nu si de a celor ce n-au gatit calea Domnului si nu au facut drepte cararile Lui. Iar valea prapastioasa trupul fiecaruia, atunci când a fost sapat si ros de cugetarea multa a patimilor si când a fost taiata continuitatea si coeziunea lui duhovniceasca cu sufletul, sustinuta prin legea lui Dumnezeu, care le leaga. Dar poate fi înteles ca vale prapastioasa si sufletul, care a fost scârbit si ros de îndelungatele furtuni ale pacatului si care a pierdut prin viciu frumusetea netezimii în duh. Deci toata valea prapastioasa, adica trupul si sufletul celor ce au gatit calea Domnului si au facut drepte cararile Lui, se va umple prin lepadarea patimilor, care produc în ele, în trup si-n suflet, inegalitatile prapastioase, si se va redobândi înfatisarea naturala a vietuirii virtuose, netezita în duh.

„Si fiecare munte si deal se va coborî”. Cum se stie, alaturi de vai obisnuiesc sa se afle muntii si dealurile. Muntele este „orice înaltime care se ridica împotriva cunoasterii lui Dumnezeu”, iar deal e tot pacatul ce se razvratesc împotriva virtutii. Cu alte cuvinte, muntii sunt duhurile care produc nestiinta, iar dealurile, cele care savârsesc pacatul. Când deci toata valea, adica trupul sau sufletul celor ce au gatit calea Domnului si au facut drepte cararile Lui, se va umple de cunostinta si virtute, prin prezenta lui Dumnezeu Cuvântul care umbla între ei prin porunci, se vor umili toate duhurile cunoasterii mincinoase si cele ale pacatului. Pentru ca însusi Cuvântul lui Dumnezeu va încalca si va supune si va surpa stapânirea lui vicleana, ridicata împotriva firii omenesti, sapând, asa zicând, marimea si înaltimea muntilor si a dealurilor si umplând cu ele vaile. Caci într-adevar de va lua cineva înapoi, prin puterea Cuvântului, toate câte le-au luat dracii de la fire, producând nestiinta si pacatul în cuprinsul firii, nu va mai exista nicidecum vreo înaltime a nestiintei si a pacatului, precum n-ar mai exista în lumea vazuta nici un munte si nici un deal, daca ar avea oamenii vreo masina cu care sa sape muntii si dealurile si sa umple vaile.

Deci coborârea muntilor si a dealurilor spirituale si vicleane înseamna restabilirea trupului si a puterilor firesti ale sufletului în rânduiala lor. În urma acestei restabiliri mintea iubitoare de Dumnezeu, umplându-se, în chip natural, de bogatia virtutii si a cunostintei, va strabate neted veacul acesta si va pasi întins pe lumea neîmbatrânita si nestricacioasa a Puterilor spirituale si sfinte. Ea nu va mai fi amagita de patimile de bunavoie ale trupului, care se folosesc de placerea felurita si vicleana, si nu va mai fi exasperata de încercarile fara de voie ale durerii, ca pentru crutarea trupului sa renunte la calea anevoioasa a poruncilor, fugind de asprimea ostenelilor virtutii.

„Cele strâmbe se fac drepte” când mintea, eliberând madularele trupului de patimi, adica oprind simturile si celelalte madulare de la lucrarea placerii, le învata sa se miste potrivit cu ratiunea simpla a firii. Iar „cele aspre”, adica încercarile fara voie, vor fi cai line, când mintea, bucurându-se si veselindu-se, rabda cu inima buna neputintele, necazurile si nevoile, desfiintând toata stapânirea patimilor de bunavoie prin ostenelile fara de voie. Caci cel ce se doreste dupa viata adevarata, cunoscând ca toata osteneala, fie cu voia, fie fara de voie, se face moarta a placerii, care e maica mortii, va primi cu veselie toate asprimile încercarilor fara de voie, bucurându-se întru rabdarea si facând din necazurile sale cai usoare si line, care-l duc fara sa-l rataceasca spre cununa chemarii de sus, e cel care-si face cu evlavie de-a lungul lor drum dumnezeiesc.

Prin urmare, tot cel ce a stins prin înfrânare placerea întortocheata, complicata si amestecata în chip felurit în toate simturile, a facut drepte cele strâmbe. Si tot cel ce calca cu puterea rabdarii

peste întâmplările aspre și anevoie de străbătut ale ostinelilor, a făcut cele aspre caî line. De aceea „va vedea mântuirea lui Dumnezeu”, pe care o va primi ca pe o rasplată a virtuții și a ostinelilor pentru ea, ca unul ce s-a luptat bine și după lege, a biruit plăcerea prin sete de virtute și a calcat durerea prin dragostea de cunoștință și a calcat durerea prin dragostea de cunoștință și prin amândouă a purtat bărbătește nevoile dumnezeiești.

De aceea zice: „și va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu”. Prin „tot trupul” se înțelege trupul cel credincios, după cuvântul: „Și voi varsa din Duhul Meu peste tot trupul”, (Ioan 2,28) adică peste tot trupul care a crezut. Deci nu tot trupul în general va vedea mântuirea lui Dumnezeu. Căci trupul celor necredincioși nu o va vedea, dacă e adevărat cuvântul care zice: „Păra necredinciosul, ca să nu vadă slava Domnului”. E vorba aici, în chip determinat, de tot trupul credincios. Iar prin trup, ca parte a cuvântului Scripturii înțelege de obicei întreg omul. Ea strigă asadar: „Și va vedea tot omul mântuirea lui Dumnezeu”. Deci tot omul care ascultă glasul ce strigă în pustie și, după înțelesul arătat mai sus, găsește calea Domnului și face drepte căările Lui; tot omul care apoi, prin dăruirea muntelui și a dealurilor spirituale și viclene, umple valea, adică sufletul care, prin scobirea lui, adică prin călcare poruncii dumnezeiești, a prilejuit pomenirii muntelui și dealurilor viclene înălțarea și ridicarea; tot omul care prin această umplere prilejuiește scoborârea puterilor viclene și apoi îndreapta, prin înfrânare, căile strâmbe ale patimilor de bunăvoie, adică mișcările plăcerii și netezește prin răbdare întâmplările aspre ale încercărilor fără voie; adică prin răbdare întâmplările aspre ale încercărilor fără voie, adică diferitele feluri de dureri, făcându-le caî bune; tot omul de felul acesta pe dreptate va vedea mântuirea lui Dumnezeu, ca unul ce a devenit curat la inimă. Căci cel curat la inimă vede, prin virtuțile și prin contemplațiile sale evlavioase, la sfârșitul luptelor pe Dumnezeu, după cuvântul: „Fericiți cei curați cu inimă, ca aceia vor vedea pe Dumnezeu”. Pentru că el a primit ca rasplată a ostinelilor pentru virtute harul nepatimirii, decât care nimic nu arată mai deplin pe Dumnezeu, celor care îl au.

Și poate celor ce caută înțelesurile mai înalte le este dat și astfel să audă, în temelul acestui har, în sufletul eliberat de patimi, ca într-o pustie, glasul înțelepciunii și al cunoștinței dumnezeiești, care strigă fără sunet prin virtuți. Fiindcă unul și același Cuvânt se face tuturor potrivit cu fiecare, străbătându-l pe fiecare și dăruindu-și în mod anticipativ harul Sau, ca pe un glas înainte-mergător, ce pregătește pe fiecare pentru venirea Lui. În unii acest har devine pocăința, ca înainte-mergător al dreptății viitoare, în alții virtute, ca pregătitor al cunoștinței așteptate, și iarasi în alții cunoștința, ca icoana a viitoare aptitudini contemplative. Simplu vorbind, timpul se departează de la mintea contemplativă, când aceasta își însușește prin cunoștința (în chip gnostic) urcusurile dumnezeiești ale Cuvântului și se acomodează rațiunilor Lui suprafirești și iubitoare de oameni, prin care se face tuturor roade, ca pe tot să-i mântuiască prin bogăția milostivirii Lui.

Scolii

Cel ce cultiva cunoștința îngrasată prin virtuți, adică cunoștința lucrătoare, s-a făcut asemenea lui Avel. Drept aceea Dumnezeu caută spre el și spre darurile lui. (1)

Cel ce cunoaște cu adevărat cele viitoare și nadăduiește în ele, nu încetează niciodată să cheme prin fapte cele nadăduite. Și astfel devine un nou Enos, care cheamă pe Dumnezeu. (2)

Cel ce a bineplacut lui Dumnezeu prin fapte, își muta mintea prin contemplatie în tara celor spirituale ca sa nu se vada prin nalucirea vreunui lucru care vine prin patimile sustinute de simtire. Acesta nu se mai afla sub nimic din cele ce vreau sa-l robeasca. (3)

Cel ce din pricina viitoarei mâinii, se straduiește într-o viata ostenitoare, s-a facut asemenea lui Noe, care prin putina strâmtorare a trupului scapa de viitoarea osânda a necredinciosilor. (4)

Pamânt numeste trupul, rudenie simturile, casa parinteasca lumea supusa simturilor. Patriarhul iese din acestea, a taiat afectiunea sufletului fata de ele. (5)

Numai de Isaac s-a scris ca nu s-a mutat din pamântul fagaduintei. Tatal sau Avraam a iesit din Mesopotamia si s-a dus în Egipt, iar fiul sau Iacov a fost alungat în Mesopotamia si dupa aceea s-a asezat în Egipt, unde a si murit. (6)

Prin sotii a înțeles deprinderile virtutii si ale cunostintei, iar prin slujnice lucrarile acestora. Din acestea naste, ca pe niste fii, ratiunile cuprinse în natura si în timp. (7)

Precum trupul izbit necontenit de patimi se face asemenea unei vai prapastioase, la fel se face si sufletul când e scobit de scurgerea gândurilor rele. (8)

Lepadarea patimilor contrare firii si dobândirea virtutilor conforme firii, umple sufletul sapat ca o vale si smereste cugetarea înaltata ca un munte, de duhurile rele. (9)

„Cele strâmbe” sunt miscarile simturilor potrivnice firii. Ele se îndreapta când mintea le învata sa se miste potrivit firii, spre cauza proprie, adica spre Dumnezeu. (10)

„Cele aspre” sunt întâmplările încercarilor fara de voie. Ele sunt prefacute în cai line prin rabdarea lor cu multumita. (11)

Sufletul scobit prin pacat, a dat dracilor ca unor munti putinta de înaltare, adica de stapânire asupra sa. (14)

Virtutea lucrata cu fapta se face glas al cunostintei ce striga, ca în pustie, în sufletul lipsit de patimi. Caci virtutea este înainte-mergatoarea adevarate înțelepciunii, vestind adevarul ce se va arata în urma ei dupa iconomie, dar exista înainte de ea dupa cauza. (15)²⁵¹

Note

Adevarul e cauza virtutii, dar e în folosul omului ca sa ajunga la el prin virtute. (251)

A doua parte a Paralipomenelor zice despre Ozia: „A facut ce este drept înaintea Domnului si l-a cautat pe Domnul în zilele lui Zaharia, care îl sfatuia în frica Domnului; iar Domnul i-a facut parte de propasire”. (2 Paralipomena 26, 4-5). „Si a zidit Ozia turnuri în Ierusalim si la poarta unghiului si peste unghiul vaii si peste unghiuri; si le-a întarit pe ele. Si a zidit turnuri în pustie si a sapat fântâni multe, ca avea multe turme în Sefila

si în câmpie si lucratori la viile din munti si din Carmel, fiindca era lucrator de pamânt”. (2 Paralipomena 26, 9-10). Ce sunt turnurile, ce este poarta unghiului, ce este valea si unghiul ei, si ce sunt iarasi unghiurile si turnurile din pustie? Ce sunt fântânile sapate si turmele? Ce este Sefila si câmpia? Cine sunt lucratorii la vie si ce este muntele si Carmelul? Si ce înseamna: „Ca era lucrator de pamânt?”

Vino, preaslavite Cuvinte ale lui Dumnezeu, si ne împartaseste, pe masura puterilor noastre, descoperirea cuvintelor Tale. Înlăturând grosimea învelisurilor, arata-ne, Hristoase, frumusetea întelesurilor spirituale. Ia-ne de mâna dreapta, adica de puterea mintii noastre, si „ne calauzeste pe cale poruncilor Tale”. Si ne du „la locul cortului Tau cel minunat, pâna înăuntrul casei lui Dumnezeu, în glas de bucurie si de marturisire a zvonului de sarbatoare”, ca si noi, prin marturisirea faptuiri si prin bucuria contemplatiei, sa fim învredniciti a veni la locul ospatului Tau si sa ne ospatam împreuna cu cei ce praznuiesc acolo duhovniceste, cântând cunostinta celor negraite cu glasurile netacute ale mintii. Si ma iarta pe mine, Hristoase, ca îndraznesc, la porunca slujitorilor Tai celor învredniciti, ceea ce este peste puterea mea. Lumineaza cugetarea mea cea neluminata, spre înțelegerea locului de fata, ca sa fii si mai mult slavit, ca unul ce dai orbilor vedere si faci limba bâlbâitilor sa graiasca cu claritate.

Socotesc, asadar, ca precum, pâna la un loc, Solomon a fost chipul lui Hristos Dumnezeu, asa a fost si Ozia pâna la un loc chipul Mântuitorului. Caci numele lui Ozia, talmacit în greceste, înseamna taria lui Dumnezeu. Iar taria naturala si puterea ipostatica a lui Dumnezeu si Tatal, este Domnul nostru Iisus Hristos. Aceasta a facut piatra cea din capul unghiului. Iar unghiul este Biserica. Caci precum unghiul face prin sine legatura dintre doua ziduri, la fel Biserica lui Dumnezeu se face unirea a doua popoare, a celui dintre neamuri si a celui dintre Iudei. Si aceasta unire are ca legatura pe Hristos. Acesta a zidit „turnurile în Ierusalim”, adica a înaltat, ca niste întarituri, „în locul de unde se vedea pacea” cele dintâi cuvinte (ratiuni) dumnezeiesti si de nedaramat ale dogmelor despre dumnezeire. Iar „la poarta unghiului”, a înaltat cuvintele (ratiunile) dogmelor despre întrupare. Caci poarta si usa a Bisericii e tot El, fiindca zice: „Eu sunt usa”. Aceasta poarta este înconjurata de turnuri, adica de întariturile dogmelor dumnezeiesti despre întrupare, arătând ca cei ce vreau sa creada drept trebuie sa intre înăuntrul unghiului, adica în Biserica, prin întariturile acestea si sa fie aparati de ele. Caci cel ce e asigurat de turnurile dogmelor dumnezeiesti, ca de niste întarituri ale adevarului, nu se teme de gândurile si de dracii care-l ameninta cu pierzarea.

„Si peste unghiul vaii”. Valea este trupul. Iar unghiul acestuia este unirea lui cu sufletul,²⁵⁷ prin legatura în duh. Peste aceasta unire se zidesc turnurile, adica întariturile poruncilor si învățăturile pe care le scoate dreapta socoteala din ele, ca prin acestea sa se pazeasca nedesfacuta unirea trupului cu sufletul, ca un unghi.

„Si a zidit turnuri peste unghiuri”. Unghiuri poate a numit Scriptura diferitele uniri dintre fapturile despartite, care s-au realizat prin Hristos. Caci El a unit pe om înlăturând tainic în duh, deosebirea dintre barbat si femeie, întrucât a eliberat în amândoi ratiunea firii de caracteristicile crescute din patimi.²⁵⁸ A unit apoi pamântul, înlăturând deosebirea dintre paradisul sensibil si pamântul pe care-l locuim.²⁵⁹ A unit de asemenea pamântul ca cerul, arătând astfel firea lucrurilor sensibile ce graviteaza spre ea însasi. A unit iarasi cele sensibile cu cele inteligibile, dovedind ca si firea celor create este una singura, aflându-se într-o strânsa legatura printr-o oarecare ratiune tainica. În sfârșit a unit într-un mod si dupa o ratiune mai presus de fire toata firea creata cu

Creatorul. Si peste fiecare din aceste uniuni sau unghiuri a zidit turnurile întarite ale dogmelor dumnezeiesti, care sa le supuna si sa le lege strâns.

„Si a zidit turnuri în pustie”. Pustia este firea celor vazute, adica lumea aceasta în care Cuvântul a zidit drept turnuri opiniile cucernice despre lucruri, daruindu-le celor ce le cer, cu alte cuvinte a sadit în duh ratiunile juste ale dogmelor contemplatiei naturale.

„Si a sapat fântâni multe, ca avea multe turme în Sefila si în câmpie si lucratori la viile din munti si din Carmel, fiindca era lucrator de pamânt”. Pustia este, cum am spus, lumea sau firea oamenilor. În aceasta a sapat fântâni, prin aceea ca a scos pamântul din inimile celor vrednici, le-a curatit de greutatea si de cugetul pamântului si le-a largit ca sa poata primi ploile dumnezeiesti ale înțelepciunii si ale cunostintei, ca sa adape turmele lui Hristos, adica pe cei ce au nevoie, pentru pruncia sufletului, de învățatura morala.

„Turmele din Sefila”. Sefila se tâlcuieste caldare strâmta. Acestea indica pe cei ce se curatesc prin încercările fara voie si se spala de întinaciunile sufletului si ale trupului. Acestia au nevoie sa bea ca pe o apa învățatura despre rabdare.

Iar turmele „din câmpie”, arata pe cei ce propasesc, bucurându-se de largime, întrucât lucrurile cele de-a dreapta își desfasoara cursul potrivit cu dorinta lor; sau pe cei ce propasesc în bine pe drumul virtutilor si se largesc fara patima în împlinirea poruncilor, umplând pe calea sau în legea lor. Acestia înca au nevoie sa se adape din cuvântul care îi adapa la smerenie, la comuniunea si la împreuna patimire cu cei mai neputinciosi si la multumirea pentru cele harazite lor.

„Lucratori la viile din munti” sunt cei ce cultiva pe culmile contemplatiei ratiunea dumnezeiasca si extatica a cunostintei, care înveseleste inima. Iar „lucratorii la viile din Carmel” sunt cei ce prin contemplatie se exercita în chip înalt în stiinta desavârsitei curatiri, cu înlaturarea totala a celor create. Caci Carmelul se tâlcuieste: „recunoasterea (acceptarea) taierii împrejur”. Deci cel ce cultiva via în el, cultiva ideea mistica a taierii împrejur prin cunoastere, taind împrejurul mintii tot ce e materie si toate cele materiale, dar fara sa-si socoteasca în chip iudaic rusinea drept slava. Scriptura zice ca si acestia au trebuinta de apa dumnezeiestii înțelepciuni din fântânile sapate în pustie, ca, pe masura credintei, fiecare sa primeasca cuvântul potrivit pentru cele crezute, adica harul care sa învete pe altii cuvântul mântuitor²⁶⁰. Caci prin acesta Domnul nostru Iisus Hristos îngrijeste în chip minunat de sufletul fiecaruia, dat fiind ca El este si se face fara încetare agricultorul cel bun si priceput, care lucreaza toate cele spuse mai înainte pentru mântuirea noastra.

Acesta este pe scurt unul din înțeleșurile cuvintelor de mai înainte. Acest înțeleș are în centru pe Iisus Hristos. Dupa alt înțeleș ele se refera la mintea fiecaruia, descriind desavâșirea celor întariti de frica si de iubirea lui Dumnezeu. Înainte de a înfatisa acest înțeleș al cuvintelor, trebuie sa-mi arat mirarea ca s-a putut spune de Ozia, care, potrivit istoriei, era regele Iudeii, ca avea lucratori la viile din Carmel, stiut fiind ca acest munte nu se afla în împaratia lui Iuda, ci cadea în împaratia lui Israel, fiind zidita pe vârful lui. Dar, precum se vede, Scriptura, vrând sa stârneasca cugetarea noastra lenesa la cercetarea adevarului, a amestecat în tesatura istoriei ceea ce n-a existat niciodata.

Ozia, asadar, e mintea care a dobândit taria dumnezeiasca în vederea fapturii si a contemplatiei²⁶¹. Caci, precum am spus, Ozia se talmaceste prin „taria lui Dumnezeu”. „Si l-a cautat, zice, Ozia pe Domnul în zilele lui Zaharia, care îl sfatuia în frica Domnului”. Zaharia se talmaceste: „pomenirea lui Dumnezeu”. Deci mintea, pâna are în ea vie pomenirea lui Dumnezeu, cauta prin contemplatie pe Domnul. Dar nu oricum, ci în frica Domnului, adica prin împlinirea poruncilor. Caci cel ce îl cauta printr-o contemplatie fara fapte, nu afla pe Domnul, pentru ca nu l-a cautat în frica Domnului.

„Iar Domnul i-a facut parte de propasire”. Domnul harazeste propasire oricarui savârseste fapte întru cunostinta²⁶², învățându-l modurile poruncilor si descoperindu-i ratiunile adevarate ale lucrurilor²⁶³.

„Si a zidit Ozia turnuri în Ierusalim”. Cel ce propaseste în cautarea Domnului prin contemplatie, împreuna cu frica, adica cu împlinirea poruncilor, zideste turnuri în Ierusalim, înaltând adica în starea simpla si pasnica a sufletului ratiunile despre Dumnezeire.

„Si peste poarta unghiului”. Poarta unghiului, adica a credintei bisericesti, este viata evlavioasa. Caci prin aceasta intram la mostenirea bunurilor. Deasupra ei mintea gnostica (ce se îndeletniceste cu cunoasterea) zideste, ca niste turnuri puternice si nebiruite, întariturile dogmelor despre întrupare, constând din diferite învățaturi, ca din tot atâtea pietre; de asemenea diferitele moduri ale virtutilor, prin care se asigura împlinirea poruncilor.

„Si peste unghiul vaii”. Valea este trupul. Iar unghiul acestuia e unirea lui cu sufletul prin legea poruncilor. Peste aceasta unire zideste mintea, ca pe un turn, cunostinta, care supune trupul sufletului, prin legea duhului.

„Si peste unghiuri”. Multe, zice, sunt unghiurile peste care mintea cea puternic întarita în Dumnezeu a zidit turnurile. Unul din aceste unghiuri este unirea celor particulare cu cele generale de aceeasi fire, prin aceeasi ratiune a existentei. Asa se unesc de pilda indivizii cu speciile, speciile cu genurile si genurile cu fiinta. În felul acesta marginile se împreuna în chip unic²⁶⁵. Peste aceste concretizari particulare si prin ele se stravad ratiunile generale, realizându-se, ca niste unghiuri, unirea multe si variata ale celor ce se deosebesc între ele. Un astfel de unghi este unirea mintii cu simtirea, a cerului cu pamântul, a celor sensibile cu cele inteligibile si a firii cu ratiunea ei. Peste toate acestea mintea contemplativa își înalta conceptiile adevarate prin stiinte ei, zidind cu înțelepciune turnurile spirituale peste aceste unghiuri, adica ridicând deasupra acestor uniuni dogmele care le sustin.

„Si le-a întarit pe ele, si a zidit turnuri în pustie si a sapat fântâni multe”. Cel ce a putut sa-si elibereze simturile de patimi si sa-si izbaveasca sufletul din robia simturilor, a reusit sa ridice zid în calea intrarii diavolului în minte prin mijlocirea simturilor. De aceea spune ca a înfăltat în pustie, adica în contemplatia naturala, ca pe niste turnuri întarite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care refugiindu-se, nu se teme de dracii, care tâlhăresc în pustia aceasta, adica în firea celor vazute si amănesc mintea prin simturi, tragând-o spre întunericul nestiintei.

„Si a sapat fântâni multe”, adica diferite deprinderi în cele bune, capabile sa primeasca prin cunostinta (prin gnoza), pentru a le împartasi altora, învățaturile harazite de sus. „Caci avea multe turme în Sefila si în câmpie si lucratori la viile din munti si din Carmel, fiindca era agricultor”. Cel ce lupta dupa lege pentru adevar, prin armele de-a dreapta si de-a stânga, înprospateaza puterea de rabdare a turmelor din Sefila, adica miscarile sufletului dedicate trupului, care se exercita în purtarea încercarilor fara de voie, adapându-le cu temeiuri de rezistenta din deprinderile felurite ale virtutii si ale cunostintei, ca niste fântâni sapate; iar pe cele din câmpie, adica miscarile sufletului care prospera în cele de-a dreapta, sau în largimea virtutilor, le adapa cu ratiuni (cu gânduri) de smerenie si de cumpatare, ca sa nu cada nici în cele de-a stânga si sa nu fie scoase nici din cele de-a dreapta.

„Si lucratorii la viile din munti si din Carmel”. Lucratorii de la viile din munti sunt gândurile evlavioase ale contemplatiei, care zabovesc pe înaltime si cultiva cunostinta extatica si tainica. Iar cei din Carmel sunt gândurile care cultiva stiinta nepatimirii si a curatirii desavârsite, prin înlaturarea tuturor lucrurilor si a grijilor, ca pe preput ce trebuie, întrucât învaluieste puterea de rodire a sufletului. Aceste gânduri taie cu totul dimprejurul mintii, prin cunostinta, afectiunea ei fata de lucrurile pamântesti. Caci Carmelul înseamna „acceptarea (recunoasterea) taierii împrejur”.

La sfârșit se spune de Ozia ca e agricultor. Aceasta pentru ca toata mintea, care a dobândit taria lui Dumnezeu în vederea contemplatiei, este ca un agricultor adevarat, pazind curate de neghina semintele dumnezeiesti ale celor bune, prin silinta si prin îngrijirea sa, pâna ce are în sine pomenirea lui Dumnezeu care o sustine. Caci zice: „Si era cautând pe Domnul în zilele lui Zaharia, întru frica Domnului”. Iar Zaharia talmacit în limba greceasca, înseamna pomenirea lui Dumnezeu.

De aceea sa ne rugam neîncetat Domnului, ca pomenirea lui mântuitoare sa ramâna în noi pururea, pentru ca izbânzile noastre duhovnicesti sa nu ne strice sufletul, făcându-l sa se înalte cu mândrie si sa îndrazneasca lucruri mai presus de fire, ca Ozia.

Scolii

Prin cortul minunat înțelege sfântul trup al lui Dumnezeu, pe care l-a luat din firea noastra, întrucât i-a dat existenta în Sine însusi, fara de samânta. Iar casa e sufletul Lui mintal, caci Cuvântul făcându-se om si-a unit Siesi, în chip negrait, un trup înzestrat cu suflet mintal, ca sa curete ceea ce-i asemenea prin asemenea. Iar locul este însusi Cuvântul, care e fixat în Sine, dupa ipostas, firea noastra, în chip neschimbat. La acest cort sau trup sa strabatem deci, sfintind trupul nostru prin virtuti. Caci prin acestea poate deveni, dupa harul Duhului, de aceeasi forma cu trupul slavei Lui. Si sa patrundem înăuntrul casei lui Dumnezeu, ca în contemplatia curata de orice amestec, prin cunostinta simpla si neîmpartita, ajungând la usa sufletul mintal al Domnului, ca sa avem si noi „mintea lui Hristos”, cum zice Apostolul, prin împartasirea de Duhul Sfânt. Atunci vom fi definit dupa har si noi pentru El, ceea ce s-a facut El, prin fire, dupa iconomie, pentru noi²⁶⁹. (1)

Prin poarta unghiului înțelege întruparea, care e poarta Bisericii; iar prin turnuri, dogmele drepte despre întrupare. (3)

Unghiuri numeste în general diferitele uniri ale fapturilor, adica unirile diferitelor naturi mai generale întru ele, spre a da o unica armonie. (5)

Fiecare unire a fapturilor pomenite se face dupa o ratiune a înțelepciunii. Pe acestea Scriptura le numeste turnurile unghiurilor. Caci ratiunea fiintiala pe care o cunoastem în fiecare faptura²⁷⁰ si ratiunea care le leaga pe toate împreuna într-o singura armonie, e ca o fortificatie si ca un turn al fiecareia dintre fapturi. (6)

Fântâni a numit inimile care primesc darurile ceresti ale sfintei cunostinte, dupa ce au fost sapate prin cuvântul tare al poruncilor. Ele au lepadat ca pe niste bolovani, iubirea fata de patimi si afectiunea firii fata de lucrurile sensibile si s-au umplut de cunostinta cea în duh, venita de sus, care spala patimile si da viata virtutilor. (7)

Turmele din Sefila sunt cei ce învata prin multe strâmtorari filosofia morala si au nevoie de cuvintele (ratiune) care îndeamna la rabdare. (8)

Turmele din câmpie sunt cei ce înaintea lesnicios pe drumul virtutilor si ramân nevătămati de rau. Acestia au nevoie de cuvintele (ratiunile) care îndeamna la multumire. (9)

Prin munti în general înțelege completarea înalta a naturii în duh. Pe aceasta o cultiva cei ce au lepadat nalucirile sensibile si au strabatut la ratiuni, prin mijlocirea virtutilor. (10)

Carmelul e înaltimea recunoasterii taierii împrejur. Iar taierea împrejur e înlaturarea afectiunii naturale fata de cei ce se schimba²⁷² si suprimarea legaturii afectuoase a mintii fata de fapturi. Vita de vie a acestei stari este ratiunea Providentei, care harazeste extazul sobru. Pe aceasta o cultiva barbatii sau gândurile ce se misca numai în jurul monadei simple si fara de început. Caci cel ce misca numai spre aceasta a taiat de la sine, ca pe un preput, afectiunea care acopera cauza creerii lucrurilor. (11)

Prin frica lui Dumnezeu a indicat filozofia activa, arătând sfârșitul prin început. Caci „începutul înțelepciunii este frica lui Dumnezeu”. (14)

Ratiunile celor particulare, în împreunare cu cele generale, înfaptuiesc unirile celor deosebite, deoarece ratiunile mai generale îmbratiseaza în chip unitar ratiunile celor particulare, la care se refera în mod firesc lucrurile particulare. (17)

Exista si între acestea o ratiune a relatiei în duh, care înfaptuieste unirea lor întreolalta. (18)

Observa cum trebuie sa se înțeleaga cuvântul „a întarit”. (19)

Cel ce a dobândit o opinie cucernica despre fiecare lucru, nu se mai teme de dracii care însala pe oameni prin cele vazute. (20)

Via face vin, vinul produce betie, iar betia extaz. Prin urmare si ratiunea activa, care este via, cultivata prin virtuti, naste cunostinta; iar cunostinta, extazul fericit, care scoate mintea din legatura cu simtirea (lucrarea simturilor). (21)

Note

Imaginea unghiului pentru unitatea ce se realizeaza între doua lucruri, care totusi nu se confunda, este cât se poate de potrivita. Unghiul e un întreg, în care se disting totusi partile unite. Linia dreapta n-ar putea exprima aceasta noutate, ci ar arata o contopire a celor unite. (257)

Ratiunea firii umane e aceeași în barbat și femeie. Dar patimile au grefat pe ea caracteristici provenite din patimi curate. Hristos ratiunea firii omenesti, arătând-o la fel în barbat și femeie. Dar aceasta uniformizare se realizeaza, numai în duh, adica numai daca se copleseste în ei viata trupeasca – a simtirii – prin duhul care s-a deschis în adâncul lor prin Duhul dumnezeiesc și-a inundat toata existenta lor. În duh barbatul și femeia sunt la fel, numai trupul cu simtirile corespunzatoare îi diferentiaza. (258)

Pământul acesta poate redeveni prin viata noastra curata și prin buna înțelegere dintre oameni paradisul sensibil, care a fost de la început. Nu o granta geografica desparte paradisul original de pământul ce-l locuim, ci granta pacatului. Prin Hristos pământul a redevenit un paradis în potentia și deci în dezvoltare, așa cum în om s-a inaugurat ordinea învierii. (259)

S-ar putea traduce și așa: „ca, pe masura credintei, fiecare sa primeasca ratiunea cuvenita din cele crezute, adica harul învataturii mântuitoare”. (260)

În vederea celor doua trepte ale urcusului duhovnicesc. (261)

Sau: oricarui împreuna faptuirea cu cunostinta, sau cauta sa patrunda înțelesul poruncilor pe care le împlineste. (262)

Modurile poruncilor: modurile de aplicare practica; ratiunile lor sau ale lucrurilor: înțelesurile, rosturile lor în ansamblul Universului și al Existentei. (263)

În fiecare individ se întâlnește particularul cu universalul într-un chip unic, care nu se mai repeta. (265)

Deci s-ar putea traduce și așa: ratiunea cea după fiinta, pe baza careia cunoastem faptura respectiva. Fie într-un sens, fie într-altul, ratiunea fapturi e o fortificatie care nu poate fi darâmata sau alterata. Ratiunea aceasta tine laolalta ca un turn partile unei fapturi. Tot așa se face și ratiunea mai generala a mai multor lucruri, ca acestea. (270)

Pe placerea pentru lucrurile prinse în suvoiul devenirii. Sau placerea pentru fenomenul aparitiei și cresterii lucrurilor și tristetea pentru fenomenul vestejirii și disparitiei lor. (272)

Ce înseamna cele spuse în aceeași carte: „Si a vazut Ezechia ca vine Senaherib în fata lui sa lupte împotriva Ierusalimului. Si s-a sfatuit cu batrânii lui sa cu cei puternici, ca sa astupe apele izvoarelor, care erau în fata cetatii; si ei l-au ajutat. Si a adunat popor mult și a astupat apele izvoarelor și râul care trecea prin cetate”. (2 Paralipomena 32, 2-3). Ce înseamna acestea, după înțelesul lor mai înalt?

Ezechia este mintea care a încins filosofia lucratoare împreună cu cunoștința și puterea de discriminare dumnezeiască împotriva puterii vrăjmăse. Căci Ezechia înseamnă, după numele lui, puterea sau stăpânirea dumnezeiască. De aceea împaratește el peste Ierusalim, adică peste suflet, sau peste viziunea păcii, cu alte cuvinte peste contemplatia cunoșcătoare, eliberată de patimi. Când aceasta vede puterea vrăjmasă pornită împotriva ei, se sfătuiește după cuviința cu bătrânii și cu cei puternici să astupe apele izvoarelor din afara cetății. Iar capetenii unei asemenea minți sunt rațiunea credinței, a nădejdi și a dragostei, care stăpânesc ca niște bătrâni peste toate înțeleșurile și gândurile dumnezeiești din suflet. Ele sfătuiesc cu înțelepciune mintea și totodată o întăresc împotriva puterii vrăjmașe și-i arată modalitățile de nimicire a ei. Căci fără credință, nădejde și dragoste mintea nu poate să oprească cele rele, nici să izbândească în cele bune.

Credința convinge mintea războia, să-și ia refugiul la Dumnezeu, dându-i curaj să îndrăznească prin armele duhovnicești, ce îi le pune la îndemână. Nădejdea se face chezasul cel mai nemincinos al ajutorului dumnezeiesc, făgăduind nimicirea puterilor dușmane. Iar iubirea o face să fie cu anevoie de clintit, mai bine zis cu totul de neclintit din dragostea dumnezeiască, chiar când e războia, fixând în dorul după Dumnezeu toată puterea naturală a ei.

Și de fapt numele talmacite ale capetenilor, corespund cu cele spuse Capetenii lui Ezechia erau în acea vreme la Eliachim, fiul lui Hilchia, economistul (supraveghetorul), Somnas scriitorul și loah, fiul lui Asaf, cronicarul. Eliachim înseamnă „învierea lui Dumnezeu”, iar tatal sau Hilchia înseamnă „partea lui Dumnezeu”.

Și de fapt învierea lui Dumnezeu în noi prin credință este fiul cel dintâi și unic al părții lui Dumnezeu, adică al cunoștinței adevărate. Această credință, împreună cu cuvenita supraveghere a cunoștinței, adică cu darul discriminării, distinge limpede între navalirile ispitelor cu voia și între cele fără voie.

Iar Somnas scriitorul înseamnă „întoarcere”, arătând limpede sensul cel mai deplin al nădejdi dumnezeiești, fără de care nu e cu putință întoarcerea nimanui despre Dumnezeu. Iar propriu nădejdi e să scrie, adică să învețe cele viitoare și să le pună sub ochi ca prezente; apoi să convingă pe cei războiți de puterea vrăjmasă că nu e departe de ei Dumnezeu care-i apără și pentru care sfintii duc lupta.

În sfârșit loah, fiul lui Asaf, cronicarul, se talmacește „fratia lui Dumnezeu”, iar Asaf tatal lui „adunare”. Prin urmare din adunarea și unirea în jurul celor dumnezeiești a puterilor sufletesti, adică a celei raționale, impulsive și poftitoare, se naște iubirea. Prin aceasta cei ce au dobândit prin har o cinste egală la Dumnezeu (căci fratria înseamnă harul egalei cinstiri), înscrind în memorie strălucirea frumuseții dumnezeiești, păstrează în ei nestearsa dorință după iubirea dumnezeiască, care înscrie și întipărește în partea cugetătoare a sufletului frumusețea cea pură.

Deci așa stând lucrurile, precum s-a arătat întrucâtva și din talmacirea numelor, orice minte încinsa, asemenea lui Ezechia, cu putere dumnezeiască, are alături de sine ca pe niste bătrâni sau capetenii, în primul rând, puterea rațiunii. Din aceasta se cunoaște credința cunoscătoare, care învâta mintea în chip negrait că Domnul e pururi de față, cu nădejdea, datorită căreia le are pe cele viitoare de față ca și pe cele prezente. În al doilea rând are puterea poftitoare, prin care ia ființa iubirea de Dumnezeu. Prin acestea fixându-se mintea de bunavoie în dorul după dumnezeirea cea atotfântă, e însoțită de dorința cea mai puternică după Cel iubit. În sfârșit mai are lângă sine puterea iutimii, prin care se aprinde cu tarie de pacea dumnezeiască, îmboldind mișcarea poftei spre dorirea lui Dumnezeu. Orice minte are aceste puteri conlucrând cu ea la desființarea păcatului și la înființarea și susținerea virtuții, ca pe niste bătrâni, întrucât ele sunt cele dintâi puteri ale sufletului și chiar îi întregesc ființa lui, apoi ca pe niste capetenii, întrucât au stăpânirea peste mișcările ce pornesc din ele și dispun prin voința minții, care le mișcă, de lucrările supuse lor. Ele sfătuiesc mintea și o ajută să astupe apele izvoarelor, care erau, sau mai bine zis care sunt afară din cetate. Căci totdeauna ceea ce-i trecut pentru istorie e prezent, în chip tainic, în înțelesul spiritual.

Având aceste trei puteri sanatoase și neamăgite, mintea adună poporul cel mult, adică mișcările și gândurile evlavioase, care pornesc în mod natural din ele²⁷⁵. Iar apele din afară cetății, adică din afară sufletului, care formează râul ce trece prin mijlocul cetății, sunt cugetările ce curg în suflet, trimise prin fiecare simț din sectorul corespunzător al lumii sensibile, în timpul completării naturale. Din ele se formează cunoașterea celor sensibile, care străbate sufletul asemenea unui râu ce trece prin cetate.

Câta vreme este străbătut de această cunoștință, sufletul nu leapăda chipurile și nălucirile sensibile, prin care obișnuiește puterea vicleană și pierzătoare să pornească războiul împotriva lui. De aceea zice Ezechia: „Ca să nu vină regele Asur și să afle apă multă și să biruiască” (2 Paralipomena 32,4). E ca și când mintea perspicace ar zice către puterile sale, în vremea navalirii patimilor: „Să oprim contemplarea naturală și să ne îndeletnicim numai cu rugăciunea și cu muncirea trupului, prin filosofia activă (dintre acestea rugăciunea e închipuită prin urcarea regelui în templul lui Dumnezeu, iar muncirea trupului prin îmbrăcarea lui Ezechia cu sac), ca nu cumva prin ideile lucrurilor sensibile cel viclean să strecoare în noi și chipurile și formele lor²⁷⁷. Căci prin acestea s-ar năste în noi patimile pentru înfățișările lucrurilor văzute, lucrarea rațională din noi încetând să mai străbata prin mijlocirea simțirii (percepției) spre realitățile inteligibile, și astfel cel viclean ar reuși să surpe cetatea, adică sufletul, și să ne târască în Babilon, adică în confuzia patimilor”.

Cel ce, prin urmare, în vremea rascolirii patimilor, își închide vitejește simțurile și leapăda cu desăvârșire închipuirea și amintirea celor sensibile și oprește cu totul mișcările naturale ale minții îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela a astupat, asemenea lui Ezechia, apele izvoarelor care sunt în afară cetății și a tăiat râul, care trece prin mijlocul cetății. La aceasta l-au ajutat puterile amintite și mulțimea poporului adunat, adică gândurile evlavioase ale fiecărei puteri. Facând așa, sufletul a biruit și rusinat, prin mâna lui Dumnezeu, puterea vicleană și tirană, ridicată împotriva lui, omorând, la porunca dumnezeiască, prin rațiunea capabilă să distrugă patimile, ca printr-un înger, una sută optzeci și cinci de mii din oștii ei. Iar acest număr indică deprinderea păcatului care a pătruns în chip nerational în cele trei puteri ale sufletului prin cele sensibile, ca și lucrarea simțurilor îndreptată spre ele.

Prin urmare mintea care vrea sa risipeasca prin cunostinta îngramadiriile nevazute, nu trebuie sa se ocupe nici cu contemplatia naturala si nici altceva sa nu faca în vremea atacului dracilor vicleni, ci numai sa se roage, sa-si îmblânzeasca trupul cu osteneli, sa stinga cu toata sânguinta cugetul pamântesc si sa pazeasca zidurile cetatii (adica virtutile ce strajuiesc sufletul, sau metodele de pastrare a virtutilor, adica înfrânarea si rabdarea), prin gândurile bune, înnascute firii noastre. De asemenea e nevoie ca nici un gând sa nu raspunda prin contrazicere vreunui din dusmanii spirituali din afara. Aceasta ca nu cumva, cel ce aduce în suflet rasturnari viclene, amagindu-l prin cele de-a dreapta, sa-l desparta de Dumnezeu, furându-i dorinta si, înselându-l prin cele ce par bune, sa-i atraga cugetarea, care cauta cele bune, spre cele rele. Acest amagitor este închipuit prin Rabsache, capetenia regelui Senaherib al Asiriei, de care spune Scriptura ca vorbeste evreieste. Rabsache se talmaceste: „tare la bautura împreunata cu sarutari”, sau „cel care are multe sarutari”. Caci vicleanul drac, care obisnuieste sa razboiasca mintea prin cele de-a dreapta, vorbeste evreieste, aducând în suflet prin virtutea paruta, dar neadevarata, rasturnari viclene si aratându-i o iubire înselatoare si pierzatoare, decât care sunt mai bune ranile prietenului care loveste. Caci se zice : „Mai bine sa te încrezi în ranile prietenului, decât în sarutariile dusmanului”. (*Proverbe 27,6*)

Iar Senaherib se talmaceste „ispita uscaciunii”, sau „dinti ascutiti”. El. diavolul care, secând într-adevar prin gândurile ascutite spre rau (caci aceasta cred ca înseamna „dintii ascutiti”), apa dumnezeiasca a cunostintei ce curge în noi, prin lucrarea ce o produce în cei ce o primesc, își împlineste cu adevarat slujba indicata de nume. El este si se numeste cu adevarat „ispita uscaciunii”, ca cel ce îi face lipsiti de orice împartasire de viata în Duh pe cei ce cad în vicleniile lui.

Sau poate se spune lui Senaherib, adica diavolului, „ispita uscaciunii”, pentru faptul ca e lipsit si sarac, neavând nici o putere proprie când navaleste împotriva noastra. Si de fapt, fara lucrurile sensibile, prin care obisnuieste sa razboiasca sufletul, nu ar putea ca sa se vatame. De aceea are nevoie pentru supunerea noastra, de izvoarele din afara cetatii, adica de întelesurile lucrurilor materiale prin care obisnuiesc sa patrunda în suflet înfatisarile si chipurile lucrurilor sensibile. Caci simturile, primind întiparirea lor, ajung de multe ori, din pricina afectiunii fata de ele, o arma vicleana si vatamatoare în mâna diavolului, spre înlaturarea podoabei dumnezeiesti din suflet, predând dusmanului, prin moleseala placerii, puterea ratiunii din noi.

Dar cel ce prin înfrânarea amintita își închide barbateste simturile, si prin puterile sufletului ridica ziduri la intrarile chipurilor sensibile spre minte, usor risipeste mestesugurile viclene ale diavolului, facându-l sa se întoarca cu rusine pe calea pe care a venit. Iar calea pe care vine diavolul, sunt materiile ce par trebuincioase pentru sustinerea trupului. Deci acela îl sileste sa se întoarca în tara sa, adica în lumea de confuzie si de haos, ucigându-l întocmai prin gândurile viclene, nascute din el, carora le-a schimbat directia spre readucerea pacii. Caci cel ce a putut sa biruiasca pe diavolul chiar prin gândurile viclene aduse de el, carora le-a dat prin contemplatie o întrebuintare mai buna, a ucis pe Senaherib prin fiii sai si l-a fugarit în Armenia, tara sa. Acela a întrebuintat spre întarirea pacii gândurile, care au tulburat sufletul prin simturi. Caci Armenia se talmaceste prin „asezarea pacii” (*2 Regi 19,36*).. Iar asezarea pacii se realizeaza prin dobândirea virtutilor dumnezeiesti. Mintea

întorcând în aceasta direcție gândurile, care mai înainte o îmbrânceau, prin simțuri, spre patimile de ocară, ucide pe diavolul care le năste spre pierzarea firii omenești.

Bine și înțelept a lucrat asadar Ezechia, după înțelesul spiritual al Scripturii, astupând apele izvoarelor, care erau în afara Ierusalimului, din pricina lui Senaherib, împăratul Asirienilor. Izvoarele din afara cetății, adică a sufletului, sunt toate cele sensibile. Iar râul, care trece prin mijlocul cetății, este suma de cunoștințe adunate din contemplație naturală, din înțelesurile lucrurilor sensibile. Aceasta trece prin mijlocul sufletului, aflându-se la hotarul dintre minte și simțire. Căci cunoștința lucrurilor sensibile nu e cu totul străină nici de puterea cunoștinței nici de puterea minții și nu ține cu totul nici de lucrarea simțurilor (de percepție), ci se află la locul de întâlnire a minții cu simțirea sau a simțirii cu mintea, făcând prin sine legătura între ele.

De simțire (de percepția sensibilă) ține, întrucât cuprinde întipăririle lăuate de înfățișările lucrurilor sensibile; iar de minte, întrucât transformă în rațiuni întipăririle lăuate de aceste înfățișări. De aceea cu drept cuvânt s-a numit cunoștința lucrurilor râul ce trece prin mijlocul cetății, întrucât ea este puntea dintre cele două extremități, adică dintre minte și simțire. Pe aceasta cunoștință o astupa, în vremea navalirii patimilor, cel ce risipește conștient concentrările ascunse ale dracilor vicleni, ca să ocolească primejdia intrării chipurilor materiale în minte. Și făcând așa, ucide una sută optzeci și cincizeci de mii de dușmani, adică deprinderea făcătoare de păcat, care contrar rațiunii s-a salasluit în cele trei puteri ale sufletului, prin mijlocirea lucrurilor sensibile; de asemenea ucide lucrarea simțurilor îndreptată spre cele sensibile, adică lucrarea neratională a puterilor naturale prin simțuri. Căci numărul șase, fie că e alcătuit din unimi, fie din zeci, fie din sute, fie din alți multipli ai acestora, indică celor familiarizați cu știința numerelor deprinderea făcătoare de virtute sau păcat, în proporție cu multiplul din care se alcătuiește, adică cu dispoziția ce stă la baza deprinderii acesteia sau aceleia. Cu acest număr șase „legându-se”, „adunându-se”, sau „împreunându-se”, numărul cinci, se indică simțurile, adică puterea, sau deprinderea, sau lucrarea lor, închinată celor sensibile, „alăturată”, sau „adaugată”, sau „combinată” cu puterile naturale ale sufletului. De pildă dacă „se leagă” cinci cu șase ca unimi, adică simplu cu simplu, se arată ca putere (ca potentă) capacitatea de lucru prin simțuri. Iar dacă „se adună” la numărul șase înmultit aparte numărul cinci alcătuit numai din unimi, se arată deprinderea de-a lucra prin simțuri în baza puterii sufletului. Dacă în sfârșit „se împreună” cu numărul șase înmultit aparte numărul cinci înmultit aparte, se indică înfăptuirea efectivă a unui lucru în baza puterii, deprinderii și lucrării prin simțuri, adică aducerea la îndeplinire a virtuții sau a păcatului, precum va avea numărul fie un înțeles rău, fie un înțeles de laudă, după locul respectiv din Scriptură.²⁸⁰ În locul de față, numărul șase înmultit cu mai multe zeci, „adunându-se” cu cinci, alcătuit din unimi, da numărul 180 (180+5) și arată deprinderea facultăților naturale cu savârșirea păcatului prin simțuri, întrucât acest număr se află în locul prezent din Scriptură în înțeles rău. Pe aceasta desprinde o ucide prin rațiunea dumnezeiască a cunoștinței, ca printr-un înger, mintea, care se întemeiază mai mult pe rugăciune, decât pe propria putere, și socotește numai pe Dumnezeu drept cauză a oricărei izbânte și a oricărei biruințe asupra diavolului.

Prin urmare cel ce în vremea navalirii ispitelor se abține de la contemplația naturală și stăruie numai în rugăciune, adunându-și mintea din toate și concentrând-o în ea însași și în Dumnezeu, omăra deprinderea puterilor naturale ale sufletului de-a lucra răul prin simțuri, micșorându-se împotriva firii. Făcând așa, el

întoarce cu rusine pe diavolul, dat fiind ca acela nu mai dispune de deprecieră amintită, în care încrezându-se cu îngâmfarea-i obisnuită a venit asupra sufletului, ridicându-se prin cugetări trufase împotriva adevărului.

Cunoscând, încercând și făcând acest lucru marele David, care a avut mai mult decât toți experiența războaielor de gând, zice: „Cât a stat cel fără de lege înaintea mea, am rămas mut și surd și m-am smerit și am făcut despre cele bune”. După el Dumnezeu ieremia poruncește poporului să nu iasă din cetate, pentru sabia dusmanilor care o înconjură din toate părțile (*Ieremia 6,25*). Iar dacă fericitul Abel ar fi păzit această rânduială și n-ar fi ieșit împreună cu Cain la câmp, adică în oceanul contemplației naturale, înainte de a ajunge la nepătimire, nu l-ar fi ucis legea trupului, care se și numește Cain, navalind asupra lui cu viclenie și amăgindu-l prin cele de-a dreapta în cursul contemplării lucrurilor, înainte de deprinderea desăvârșită. Dar nefăcând așa, a fost ucis de Cain, pe care, cum îl arată numele, Adam, primul om, l-a dobândit ca prima roada a greselii sale, nascând legea păcatului, pe care nu a creat-o Dumnezeu deodată cu omul în Rai. Căci Cain se tâlcuieste „dobândire”. Asemenea și Dina, fiica marelui Iacob, dacă n-ar fi ieșit împreună cu fetele celor din partea locului, adică cu nălucirile sensibile, nu ar fi înjosit-o Sichem, fiul lui Emor. Sichem se tâlcuieste „spate”, iar Emor „magarul”, adică trupul. Deci spatele trupului, adică Sichem al lui Emor, e legea de dinapoi, nu cea de dinainte, adică cea de pe urmă, nu cea dintâi. Căci la început, adică înainte (înainte de a se fi săvârșit poruncii dumnezeiești), nu avea trupul omenesc, adică Emor, legea păcatului, adică pe Sichem, ci legea păcatului a odrăslit în trup mai pe urmă, din pricina neascultării. Cunoscând Scriptura acest lucru și voind să indice ivirea ulterioară acestei legi, a numit-o Sichem, adică „spate”, sau ceea ce e mai pe urmă, căci spatele arată prin fire ceea ce se află la urmă.

Deci bine este ca înainte de deprinderea desăvârșită, să ne apucăm de contemplarea naturală, ca nu cumva, căutând să aflăm rațiunile duhovnicești din faptele văzute, să adunăm, prin neatenție, pătimi. Căci în cei desăvârșiți stăpânesc mai mult înfățișările externe ale lucrurilor văzute, care preocupă simțurile, decât rațiunile lucrurilor ascunse în înfățișări, care preocupă sufletul.

Scolii

Contemplația simplă a lucrurilor are nevoie de un suflet slobozit de pătimi. Sufletul acesta se numește Ierusalim, pentru virtutea desăvârșită și pentru cunostința nematerială cuprinsă în el. el se dobândește când sunt înlăturate nu numai pătimile, ci și doar închipuirile sensibile, pe care Scriptura le-a numit apele izvoarelor din afară. (1)

Credința mângâie și încurajează mintea războită, întărind-o cu nădejdea autorului. Iar nădejdea, punându-ne sub ochi ajutorul în care credem, respingem navalirea vrajmasilor. În sfârșit iubirea sleiește de putere atacul vrajmasilor împotriva a minții iubitoare de Dumnezeu, slabindu-l cu desăvârșire, prin setea după Dumnezeu. (2)

Prima înviere a lui Dumnezeu în noi, după ce a fost omorât prin neștiința, este grairea bine gospodărită prin faptele poruncilor. (3)

Fără puterea (facultatea) rațiunii, zice, nu există cunostința știutoare. Iar fără cunostința nu poate exista credința²⁸⁴, din care iese ca un rod bun nădejdea, prin care cel credincios se află cu cele

viitoare ca si cu cele de fata. La fel fara puterea poftitoare nu poate exista dorul, al carui sfârșit (capat final) este iubirea. Caci a iubi ceva este propriu poftiei. În sfârșit fara puterea iutimii, care întareste pofta ca sa ajunga la unirea cu aceea ce o desface, nu poate veni pacea, daca „pacea” înseamna într-adevar posibilitatea netulburata si totala a lucrului dorit. (6)

Ratiunea, zice, este izvorul gândurilor cunoscatoare (gnostice), precum iutimea si pofta a celor impulsive si poftitoare. (7)

Ezechia, în înțeles mai înalt, e mintea care filozofeaza cu fapta, precum cetatea e sufletul, iar izvorul, diferitele forme ale lucrurilor sensibile. Apele sunt închipuirile sau înțelesurile lor, iar râul, cunostinta, adunata din înțelesurile lucrurilor sensibile prin contemplatia naturala. (8)

Nu trebuie, zice, cel ce s-a curatit încă de patimi sa se apuce de contemplarea naturala. Caci icoanele lucrurilor sensibile pot da mintii o forma patimasa, daca nu e cu desavârsire eliberata de patimi. (9)

Mintea, care zaboveste cu închipuirea la înfatisarile lucrurilor sensibile de dragul simtirii, se face creatoarea unor patimi necurate, nestrabatând prin contemplare spre realitatile inteligibile înrudite cu ea. (10)

Când ratiunea e fara de minte, iar mânia precipitata si pofta nerationala, ajunge stapâna pe suflet nestiinta, tirania si desfrâu. Din acestea se naste deprinderea pacatului cu fapta, împletita cu diferitele placeri ale simturilor. Pe aceasta o indica numarul celor 185000. caci înmultind pe 60 cu 3, pentru pornirea desavârsita a fiecarei puteri (facultati) spre rele si adaugând pe cinci, pentru placerea aflatoare în simturi, capatam acest numar, care înseamna deprinderea ce faptuieste raul. Dispunând diavolul de aceasta deprindere, patrunde cu silnicie în suflet. Dar Dumnezeu o ucide ca printr-un înger, prin ratiunea înțelepciunii cunoscatoare (gnostice) si scapa sufletul, acest adevarat Ierusalim, si mintea din suflet, de primejdia de a fi robite de pacat. (11)

Poporul de la ziduri sunt gândurile înnascute firii noastre. (12)

Prieten e aici Domnul. Ranile de la El sunt diferitele feluri de cercetari, aduse în vederea mântuirii asupra fiecaruia, spre chinuirea trupului sau a cugetului trupesc, ca duhul sa se mântuiasca în ziua Domnului. Dusmanul este diavolul. Iar saruturile lui sunt diferitele feluri de placeri ale simturilor, prin care amagind sufletul îl îndupleca sa se desparta de iubirea Celui ce care l-a facut. (13)

Senaherib se talmaceste „ispita uscaciunii”, pe de-o parte fiindca usuca inimile celor ce asculta de el, despartindu-le de harul din care izvorasc gândurile sfinte, pe de alta fiindca el însusi este uscat, ca unul ce este sarac si lipsit, neavând nimic al sau. De aceea se ascunde cu viclenie, ca un tâlhar, în înfatisarile lucrurilor sensibile, când navaleste împotriva noastra. (14)

Tot ce-oi de prisos si peste trebuinta fireasca, este necumpatare. Iar aceasta e calea diavolului spre suflet. Dar tot prin ea se întoarce acela de rusine în tara lui, când firea e povatuita de înfrânare. Sau iarasi, calea e formata din afectele naturale, care atunci când sunt satisfacuta peste trebuinta aduc pe diavol în suflet, iar când sunt satisfacute potrivit cu trebuinta îl întorc prin ele spre tara lui. Iar tara acestuia este deprinderea si confuzia învârtosata a viciului, în care traieste totdeauna si la care duce pe cei biruiti de iubirea celor materiale. (15)

Cel ce întoarce gândurile spre virtute, le-a dat odihna, departându-le de învalmaseala nestatornica a patimilor. (16)

Mintea unindu-si, conform naturii, prin mijlocirea ratiunii, lucrarea simturilor, aduna cunostinta adevarata din contemplatia naturala, iar acestei cunostinte i s-a spus râu ce strabate sufletul, pentru prezenta cugetarii în lucrarea simturilor. (17)

Aplecarea voii are „alaturea” de sine în chip natural virtualitatea unei destoinicii si i se „adauga” o deprindere, caci deprinderea se adauga la destoinicie. Iar deprinderea e „combinata” totdeauna cu lucrarea, chiar daca aceasta nu se arata continuu, lipsind de multe ori conditiile materiale. (18)

Prin „legarea” numerelor înțelege enuntarea numerelor simple pâna la 10, deosebindu-se prin copula „si”; de pilda 6 si 5. Ea arata destoinicia potentiale de a lucra virtutea sau pacatul, dupa cum se vorbește în Scriptura despre astfel de numere în sens bun sau rau. Prin „adaugarea” unui numar înțelege adaosul unui numar simplu, constatat din unimi, la un numar înmultit în sine însusi. În acest caz, iarasi se deosebesc prin conjunctia „si”, de pilda: sasezeci-si-cinci, sau o suta optzeci si cinci, cum e numarul nostru. Ea arata nu numai destoinicia de a lucra prin simturi, ci si deprinderea de a savârsi virtutea sau viciul prin simturi. Iar prin „împreunarea” numerelor, înțelege întâlnirea numerelor înmultite în ele însele, care de asemenea se deosebesc prin conjunctia „si”; de pilda 60 si 40, sau 500 si 600 si cele asemenea. Acestea arata nu numai destoinicia virtuala si deprinderea de a lucra, ci si lucrarea virtutii sau a pacatului prin simturi în baza deprinderii. Prin urmare cel ce cunoaste sensul fiecarui numar pâna la zece, va sti ce înseamna în Scriptura fiecare numar, dupa cum se leaga, se adauga, sau se împreuna. Unitatea (1) înseamna neamestecarea, doimea (2) deosebirea, treimea (3) egalul si inteligibilul, patru (4) indica lucrurile sensibile, cinci (5) simturile si cercul, (6) sase activitatea si desavârsirea, sapte (7) rotunjirea si neamestecarea, opt (8) stabilirea si nemiscarea, noua (9) hotarul între materie si forma, sau între cele sensibile si simtire, zece (10) atotplinul. (19)

Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naste Adam dupa ce-a calcat porunca dumnezeiasca. Iar Abel este cugetul duhului, pe care-l naste tot acela mai pe urma prin cainta. Pe acesta îl ucide Cain, fiindca a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea savârsita în acest scop. Dar cine va omorî pe Cain se va dezlega de sapte razbunatori, zice Dumnezeu. (*Fac. 4,15*). Pe el îl numeste în Evanghelie tot Dumnezeu „duh viclean”, „care ia cu sine sapte duhuri mai rele decât el” (*Mat. 12,45*). Acesta este poate gândul iubirii trupești de sine, sau al lacomiei pântecelui, caruia îi urmeaza totdeauna gândul curviei si al iubirii de argint, al întristarii si al mâniei, al trândaviei desarte si al mândriei. Deci cel ce ucide pe Cain, adica lacomia pântecelui, a ucis împreuna cu ea si patimile, care odraslesc în urma ei, dupa cuvântul: „Cel ce va ucide pe Cain, se va dezlega de sapte razbunari”. (20)

Legea nasterii si a stricaciunii trupului, potrivit careia nastem si ne nastem, a patruns mai pe urma firea oamenilor din pricina greselii, fiindca n-am pazit legea îndumnezeitoare a duhului, ascultând de prima porunca. (21)

Note

Desi s-ar putea traduce si asa: ratiunea cea dupa fiinta, pe baza careia cunoastem faptura respectiva. Fie într-un sens, fie într-altul, ratiunea oricarei fapturi e o fortificatie care nu poate fi darâmata, sau alterata. Ratiunea aceasta tine laolalta ca un turn partile unei fapturi. Tot asa face si ratiunea mai generala a mai multor lucruri, ca acestea. (270)

E placerea pentru lucrurile prinse în suvoiul devenirii. Sau placerea pentru fenomenul aparitiei si cresterii lucrurilor si tristetea pentru fenomenul vestejirii si disparitiei lor. (272)

Unificarea tuturor tendintelor sufletesti într-o directie buna da o mare putere omului. Dar ea se face foarte greu. Caci sunt unele tendinte care fac opozitie. Si atunci se porneste un razboi înlauntrul omului prin înfrângerea recalcitrantilor,. Iata cum descrie Blondel aceasta strategie: „Exista în om o multiplicitate de tendinte, de apetituri mai mult sau mai putin concertate sau divergente, un polipsihism de care s-a putut spune ca sunt ca un popor numeros ce are sa stea sub sefia sau sub guvernământul ratiunii si al vointei si între care se gasesc atât supusii docili si disciplinati, cât si recalcitranti si disidenti. Ceea ce s-a numit asceza si lupta spirituala nu e decât manifestarea si metoda aplicabila la aceasta istorie launtrica, în aceasta militia hominis adversus et propter semet-ipsam”. Aceasta pentru ca în fata oricarei atitudini definite si hotarâte se ridica, din spirit de contradictie, partida nemultumitilor ... Orice efort initial este ca o declaratie de razboi moliciunii si împrastierii fortelor vii, care au si ele instinctul conservarii si independentei”. Acestea trezesc în noi „stari de constiinta straine sau ostile, voiri noi care se ridica împotriva vointei”. Lupta apriga începe deci abia în cei ce s-au hotarât la o viata mai conforma cu poruncile dumnezeiesti. Si asupra lui Ezechia pornesc dusmanii când au vazut opera de consolidare ce-a purces sa o înfaptuiasca. (275)

Contemplarea naturala nu e rea. Dar ea nu se poate face fara primejdie decât pe treapta a doua, dupa curatirea patimilor, dar si atunci trebuie oprita când se simte ispita celui rau de a asocia la întelesurile sau la chipurile lucrurilor, gânduri de pilda. (277)

Numarul 5 reprezinta simturile, numarul 6 fiind alcatuit din 2x3, reprezinta cele trei puteri (facultati) sufletesti. „Legarea”, „adunarea”, sau „împreunarea” acestor numere reprezinta o unire tot mai deplina. Lor le corespunde „alaturarea”, „adaugarea” si „combinarea” puterilor sufletesti cu simturile, de asemenea într-o gradatie. De pilda 5 „legat” cu 6, ca unimi simple, reprezinta simpla „alaturare” potentiala a simturilor cu puterile sufletului; multiplul lui 6 „adunat” cu 5 (de pilda 180+5) reprezinta „adaugarea” simturilor la puterile sufletesti si înseamna deprinderea acestora de a lucra prin simturi. Iar multiplul lui 6 „împreunat” cu multiplul lui 5, reprezinta „combinarea” puterilor sufletesti cu simturile în sinteza deplina a împlinirii faptei bune sau a pacatului, în baza potentei si a deprinderii. (280)

E vorba de credinta progresata, luminata de evidenta, nu de credinta de la început. (284)

Ce înseamna ceea ce spune iarasi în aceeasi carte: „Si s-au rugat regele Ezechia si Isaia Proorocul, fiul lui Amos, pentru acestea si au strigat la cer. Si a trimis Domnul un Înger si a nimicit pe tot puternicul si razboinicul si pe toata capetenia si pe conducatorul de oaste în tabara regelui Asur. Si s-a întors cu rusinea fetei în tara lui (2 Paralipomena 32, 20-21).

Cuvântul Sfintei Scripturi, desi are marginii (e circumscris) dupa litera, sfârșindu-se deodata cu timpul în care se petrec lucrurile istorisite, dupa duh, în înțeleșurile lui mai înalte, ramâne totdeauna fara hotar (necircumscris) dupa natura. Caci ce voiesc sa asculte cu inima curata sfatul Scripturii, se cuvine sa creada ca si cuvântul graiat de El se aseamana mai mult Lui²⁹⁰. Fiindca daca Dumnezeu este cel ce a graiat, iar El este dupa fiinta nehotarnicit, e vadit ca si cuvântul graiat de El e nehotarnicit.

Asadar, chiar daca cele petrecute figurat în timpul lui Ezechia au luat sfârșit, contemplând duhovnicește întâmplările istorisite care s-au sfârșit atunci, sa admiram înțelepciunea Duhului Sfânt care le-a scris. Caci în fiecare dintre cei ce se împartasesc de firea omeneasca a asezat putinta ca sa realizeze în sine asa cum trebuie si cum se cuvine celor scrise. Astfel oricine vrea sa se faca învatacel al cuvântului dumnezeiesc si sa nu socoteasca nimic din cele prezente si trecatoare deopotriva cu virtutea, poate deveni un alt Ezechia în duh. Ba si un alt Isaia, neîmpiedicat de nimic sa se roage, sa strige la cer, sa fie auzit si sa obtina de la Dumnezeu, printr-un Înger, distrugerea si pierirea celor ce îl razboiesc spiritual.

Dar ce vrea sa înțeleaga Sfânta Scriptura în lumina cunostintei lui Hristos, ca referindu-se la suflet, trebuie sa se exercite cu toata sânguinta si în talmacirea numelor, care poate sa lamureasca tot înțelesul celor scrise. E nevoie sa faca aceasta daca vrea sa ajunga la înțelegerea întocmai a celor scrise si sa nu coboare în chip iudaic înaltimea Duhului la pamânt spre trup, închizând (circumscriind) fagaduintele dumnezeiesti si nestricacioase ale bunurilor spirituale în stricaciunea bunurilor trecatoare, precum o fac unii dintre asa zisii crestini. Acestia poarta în chip mincinos numele care deriva de la Hristos, dovedindu-se ca tagaduiesc prin faptele lor înțelesul lui si umblând pe o cale contrara lui Hristos, cum va arata pe scurt cuvântul nostru.

Caci Dumnezeu a venit la noi facându-se om, pe lângă alte pricini tainice pe care nu le poate patrunde nici o ratiune, si pentru ca sa plineasca legea duhovnicește, prin înlaturarea literei, si sa înalte si sa faca aratata puterea ei de viata facatoare, departând partea care omoara. Iar partea legii care omoara, dupa dumnezeiescul Apostol, litera, precum puterea de viata facatoare a ei este duhul. Caci zice: „litera omoara, iar duhul face viu”. Dar daca-i asa, crestinii mincinosi de care vorbeam, au ales fatiș partea contrara a lui Hristos si au ignorat toata taina întruparii. Ei nu numai ca si-au îngropat prin litera toata puterea înțelegerii si n-au voit sa fie dupa chipul si asemanarea lui Dumnezeu, ci au ales mai bine sa fie pamânt, potrivit amenintarii, si sa se întoarca la pamânt, prin afectiunea lor fata de litera, ca fata de pamânt, în loc sa aleaga legatura cu cerul, adica cu duhul, si sa fie rapiti în vazduh, adica în lumina spirituala, întru întâmpinarea Domnului, în nori, adica în contemplatiile înalte, si astfel sa fie totdeauna împreuna cu El prin cunostinta. De aceea cu drept cuvânt se cade sa ne scârbim de acestia, întrucât se aleg cu o paguba insuportabila din pricina nestiintei, dar si ne întristam, întrucât dau multe prilejuri Iudeilor spre întiparirea în necredinta. Dar noi lasându-i pe aceia sa fie asa cum vor, sa ne întoarcem la noi însine si la Scriptura, începând cercetarea duhovniceasca a capitolului de fata cu talmacirea numelor.

Deci Ezechia se talmacește „puterea lui Dumnezeu”; Ahaz, tatal lui, înseamna „forta”; Isaia se talmacește „ridicarea lui Dumnezeu”, adica „înaltarea lui Dumnezeu”; iar Amos, tatal lui, înseamna „popor al ostentelii”. „Puterea lui Dumnezeu” este virtutea care omoara patimile si strajuieste gândurile evlavioase si pe care o naste lucrarea poruncilor, care nu e decât „forta”, luata în înțeles moral. Prin acestea nimicim, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai bine zis cu puterea Lui, Puterile rele care

se împotrivesc celor bune. Iar „Înălțimea lui Dumnezeu” este cunostinta adevarului, pe care o naste „osteneala” contemplarii fapturilor si sudorile împreunate cu lucrarea virtutilor, care (sudori) devin parintii acelei osteneali. Prin cunostinta nimicim cu totul puterea minciunii,, care se împotrivesc adevarului, umilind si surpând „toata înaltarea duhurilor rele ce se ridica împotriva cunoasterii lui Dumnezeu”. (2Cor. 10,5).

Iar „rugaciunea” este cererea acelor lucruri, pe care obisnuieste Dumnezeu sa le dea oamenilor spre mântuire. Si pe drept cuvânt. Caci daca votul este fagaduirea acelor bunuri (virtuti) care se aduc lui Dumnezeu din partea oamenilor, rugaciunea va fi cererea acelor bunuri, pe care le harazeste Dumnezeu oamenilor spre mântuire. Ea deci aduce rasplata dispozitiei cu care am facut mai înainte fagaduintele.

Iar „strigarea” este staruinta si sporirea în lucrarea diferitelor chipuri ale virtutilor si în contemplarea diferitelor vederi ale cunostintei, în vremea navalirii dracilor cei rai. Pe aceasta o asculta Dumnezeu în chip firesc mai mult decât pe toate, caci se bucura mai mult de dispozitia celor ce cultiva virtutea si cunostinta, decât de un glas mare.

Prin „cer” se înțelege în Sfânta Scriptura adeseori însusi Dumnezeu, precum spune undeva Ioan Înaintemergatorul, marele propovaduitor al adevarului: „Nu poate omul sa ia nimic de la sine, de nu-i va fi dat lui din cer, adica „de la Dumnezeu”, caci „toata darea cea buna si tot darul cel desavârsit de sus este, pogorându-se de la Parintele luminilor”. În acest înțeles trebuie luat cuvântul „cer” din textul Scripturii, dat în capitol. Dar Scriptura mai numeste „cer” si Puterile ceresti, dupa cuvântul: „Cerul îmi este mie scaun”. Aceasta pentru ca Dumnezeu se odihneste în fiintele simple si netrupesti. Iar daca ar spune cineva ca si mintea omeneasca, curatita de toata nalucirea materiala si împodobita cu ratiunile dumnezeiesti ale celor inteligibile, este „cer”, nu ar cadea, dupa parerea mea, din adevar. Dar nici cel care ar numi „cer”, înălțimea cunostintei spirituale din oameni, nu ar gresi. Caci într-adevar cunostinta adevarata se face, asemenea cerului, scaun al lui Dumnezeu, primind pe Dumnezeu sa se întroneze în ea, prin tendinta nestramutata a dorintei ei ferme si înalte spre bine. La fel lucrarea curata a virtutilor este numita „asternut al picioarelor Lui”, întrucât primește deasupra ei talpile dumnezeiesti si nu le lasa câtusi de putin sa se murdareasca de întinaciunile trupului, înțelegând prin pamânt trupul.

Deci regele Ezechia închipuie, dupa talmacirea numelui sau, virtutea, deoarece acest nume, tradus în limba greceasca, înseamna „puterea lui Dumnezeu”, iar puterea lui Dumnezeu împotriva Puterilor vrajmase se manifesta numai prin virtute. Ahaz, tatal lui Ezechia se talmaceste „Forta” si indica lucrarea poruncilor, precum s-a spus mai înainte. Din aceasta lucrare se naste puterea dumnezeiasca a virtutii. Proorocul Isaia închipuieste cunostinta celor înalte, caci numele lui, talmacit, înseamna „Înălțimea lui Dumnezeu”. El indica înălțimea cunostintei celei dupa Dumnezeu, nascuta din osteneala diferitelor contemplari ale lucrurilor. Caci Amos înseamna „osteneala poporului” precum am aratat.

Prin urmare acesta fiind înțelesul numerelor, e vadit ca orice iubitor de înțelepciune si evlavios, înarmat cu virtute si cunostinta, sau cu înfaptuire si cu contemplatie, când va vedea navalind asupra lui, prin afecte, Puterea vicleana, cum a pornit asupra lui Ezechia împaratul Asirienilor, va socoti ca nu poate avea decât un singur ajutor spre împrastierea relelor: pe Dumnezeu. Iar pe acesta si-L va

face milostiv, strigând fara glas, prin staruinta si mai mare în virtute si cunoastere. Si asa va primi în ajutor, mai bine zis spre mântuire, un Înger, adica o ratiune mai înalta a înțelepciunii si a cunostintei, care va zdrobi pe tot puternicul si razboinicul, capetenia si conducatorul de oaste din tabara împaratului Asur, si-l va întoarce pe el cu rusinea fetei în tara lui. Caci împaratia vicleana si pierzatoare a diavolului, închipuita prin împaratia Asirienilor, pornind razboi împotriva virtutii si a cunostintei oamenilor, cauta sa le doboare sufletul prin puterile (facultatile) înnascute ale lor. Întâi le atâta puterea poftitoare, ca sa doreasca cele potrivnice firii, îndemnând-o sa aleaga cele sensibile în loc de cele inteligibile, apoi le rascoleste iutimea, ca sa lupte pentru lucrul sensibil ales de pofta; în sfârșit învata ratiunea sa nascoceasca moduri ale placerilor celor dupa simturi. Cu un cuvânt ea aseaza ca stapâna peste aceste puteri lucrurile sensibile, sau face sa domneasca peste facultatile sufletului, legea pamântului.

Deci „puternic” a numit Scriptura pe dracul viclean care pune stapânire peste pofta si o aprinde spre dorintele necuviincioase ale placerilor urâte. Caci nimic nu e mai puternic si mai silnic decât pofta naturala. Iar „razboinic” a numit pe dracul care se aseaza în iutime si o face sa se lupte necurmat pentru placeri. „Capetenie” a numit pe cel ce se ascunde în chip nevazut în înfatisarile lucrurilor sensibile si cheama în chip amagitor spre fiecare din ele dorintele sufletului prin fiecare simt. Si a numit Scriptura pe acesta „capetenie”, pentru faptul ca el face ca fiecare patima sa fie stapânita de ceva corespunzator din cele sensibile. Caci fara vreun lucru sensibil, care sa atraga puterile sufletului spre el, prin mijlocirea vreunui simt, n-ar lua fiinta patima. Iar „conducator de oaste” a numit pe dracul care abuzeaza de facultatea rationala a sufletului, miscând-o spre nascocirea si aflarea tuturor cailor ce duc spre rau. În sfârșit „fata” diavolului este poleiala placerii, prin care pune stapânire peste orice suflet ce se grabeste sa o primeasca si pretuieste mult lucrurile sensibile care vrajesc simturile, decât contemplarea celor inteligibile, care îngrasa mintea. Aceasta „fata” o rusineaza cel ce a primit de la Dumnezeu, prin rugaciune, ratiunea înțelepciunii, care nimiceste toata Puterea vicleana, adica desfiinteaza cu desavârsire tirania cea rea, care tulbura sufletul. Caci „i-a nimicit”, zice Scriptura, nu i-a zdrobit. Fiindca zdrobirea are ca efect numai încetarea activitatii patimase, iar „nimicirea” este desfiintarea totala chiar si a miscarilor din cugetare.

Iar tara regelui Asur, adica a diavolului viclean si atotrau, este deprinderea învârtosata si dura a pacatului sau a nestiintei, deprindere lipsita de orice caldura a viata pe care o da virtutea si de orice lumina spirituala pe care o aduce cunostinta. Diavolul se întoarce singur în ea dupa încercarea nereusita a atacului. Caci prin atacul sau n-a putut stramuta în aceasta deprindere a sa Ierusalimul, adica sufletul iubitor de Dumnezeu si cu totul nepatimas care are în sine, ca pe un Ezechia, ratiunea desavârsita a faptuirii, si, ca pe un Isaia, mintea luminata de cunostinta, care dobândesc îndurarea lui Dumnezeu si nimicesc prin Înger puterea cea rea.

Asa am înteles eu locul, dupa Puterea mea. Daca poate cineva sa vada în cele spuse un înteles mai înalt, ne va face si noua si lui bucurie, aratând acest înteles mai de pret al celor scris. Caci am spus mai înainte despre cuvântul Scripturii duhovnicesti, ca ramâne totdeauna fara hotar (necircumscribit), hotarnicind (circumscriind) pe toti cei ce-l graiesc. Deci chiar de am spus ceva dupa puterea mea, si aceasta luându-mi o mare îndrazneala, nu im îmbratisat tot întelesul celor scrise, acesta aflându-se infinit mai presus de puterea mea.

Scolii

Precum Dumnezeu dupa fiinta nu e supus cunoasterii, la fel nici cuvântul lui nu poate fi cuprins prin cunostinta noastra. (1)

Cei ce își lipesc cugetarea în chip iudaic numai de litera, asteapta fagaduintele bunurilor neprihanite în veacul acesta, necunoscând bunurile firesti ale sufletului. (2)

Cel ce poarta „chipul celui ceresc”, se sârguiesc sa urmeze în toate duhului Sfintei Scripturi, care conserva sufletul prin virtute si cunostinta. Iar cel ce poarta „chipul celui pamântesc”, cultiva numai litera, care sustine slujirea trupezca prin simturi, ce da nastere patimilor. (3)

Faptuirea naste virtutea, ca Ahaz pe Ezechia. (4)

Contemplatia naste cunostinta, ca Amos pe Isaia. (5)

Cel ce își însoteste cunostinta cu faptuirea si faptuirea cu cunostinta, e scaun si asternut picioarelor lui Dumnezeu. Scaun pentru cunostinta, asternut picioarelor pentru faptuire²⁹⁷. (6)

Tabara regelui Asiriei este adunarea gândurilor rele. „Puternic” în ea este acela care misca dorintele naturale spre placere. „Razboinic” este cel ce stârnește mânia spre pazirea placerilor. „Capetenie”, cel ce atâta simturile prin înfatisarile lucrurilor vazute, iar „conducator de oaste” cel ce da chip patimilor si nascoceste mijloacele si modurile de înfaptuire a lor. (7)

Fara un lucru sensibil nu se produce patima. Caci daca nu este femeie, nici curvie; daca nu sunt mâncaruri, nu este nici lacomie; si daca nu este aur, nu exista nici patima iubirii de arginti. Deci orice miscare patimasa a puterilor noastre naturale e stapânita de un lucru sensibil, sau de un drac, care atâta prin acel lucru sufletul spre pacat. (8)

„Zdrobirea” opreste lucrarea, nimicirea” desfiinteaza chiar si gândul raului. (9)

Precum partea de miazanoapte a pamântului nu se bucura de soare, la fel nici deprinderea rea, în care locuieste diavolul nu primeste lumina cunostintei. (10)

Note

Cuvântul Scripturii se aseamana mai mult lui Dumnezeu cel necircumscris, decât omului marginit, de la care l-a împrumutat Dumnezeu. Caci în gura lui Dumnezeu cuvântul omenesc își largeste cuprinsul la infinit, potrivit cu cel ce îl foloseste. (290)

Deci cele doua trepte (practica si gnoza) nu se exclud, ci treapta cunoasterii pastreaza faptuirea virtuoaasa. (297)

„Si multi aduceau daruri Domnului în Ierusalim si plocoane lui Ezechia, regele Iudeii. Si s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor”(2 Paralipomena 32,23). Ce sunt „darurile” si ce sunt „plocoanele”? Si ce înseamna „S-a ridicat în ochii tuturor neamurilor”?

Dumnezeu, zidind toata firea cea vazuta, n-a lasat-o sa se miste numai prin simtire, ci a semanat cu înțelepciune în fiecare din speciile care o alcatuiesc ratiuni duhovnicesti de-ale înțelepciunii si moduri de purtare cuviincioasa. Iar aceasta a facut-o ca nu numai prin fapturile tacute sa se vesteasca cu glas mare Facatorul lor, aratat prin ratiunile lucrurilor, ci omul, povatuit de legile si modurile naturale ale celor vazute, sa afle cu usurinta calea învataturii care duce spre El. Caci era propriu bunatatii supreme ca sa faca nu numai din fiintele dumnezeiesti si netrupesti ale celor spirituale, chipuri ale slavei tainice si dumnezeiesti, ca unele ce primesc, dupa cât le e îngaduit, analog cu ele însele, splendoarea mai presus de înțelegere a frumusetii neajunse, ci sa amestece si în lucrurile sensibile, care sunt atât de departe de fiintele spirituale, urme din maretia proprie, ca sa poata transporta prin ele mintea omeneasca în chip neamagitor spre Dumnezeu, ajutând-o sa se ridice mai presus de toate cele vazute si sa lase în urma ei toate cele aflatoare la mijloc, prin care si-a taiat acest drum.

Dar nu numai pentru aceasta, ci si ca sa nu mai aiba nici unul din cei ce slujesc fapturii în loc de Facator, putinta sa-si scuze nestiinta, odata ce aude faptura vestind mai puternic decât orice glas pe Facatorul ei.

Dar daca Facatorul celor vazute a semanat în fire în chip natural ratiuni duhovnicesti de-ale înțelepciunii si moduri de purtare cuviincioasa, atunci urmeaza ca orice minte încununata cum se cuvine, cu virtute si cunostinta, împarâtind, asemenea marelui Ezechia, peste Ierusalim, adica peste o deprindere ce nu vede decât pacea, sau peste o stare lipsita de orice patimi (caci Ierusalim se tâlcuieste „vederea pacii”), are toata zidirea în stapânirea ei prin formele care o alcatuiesc. Iar zidirea îi aduce lui Dumnezeu, prin mijlocirea mintii, ratiunile duhovnicesti ale cunostintei, ca pe niste „daruri”, iar mintii îi ofera, ca pe niste „plocoane”, modurile virtutii conforme cu legea naturala, care exista în ea. Si prin amândoua calauzeste pe drumul drept mintea, care poate sa-si câstige prin ele o mare stralucire, adica mintea iubitoare de înțelepciune, care se desavârseste prin ratiune si viata, sau prin fapte si contemplatie. Scriptura spune apropiat ca Domnului se aduc „daruri”, iar regelui „plocoane”. Caci, precum spun cei ce s-au sârguit cu aceste lucruri, „daruri” se numesc, dupa înțelesul lor exact, lucrurile ce se aduc acelor care nu duc lipsa de ele. De aici vine obiceiul obstesc al oamenilor de a numi lucrurile pe care le aduc regilor „daruri”. Acest obicei are poate în vedere faptul ca cei ce le primesc nu sunt lipiti de ele.

De asemenea ar putea spune cineva din cei cu râvna în toate, ca tot din aceasta pricina s-au numit „daruri” lucrurile aduse de magi Domnului, care din iubirea de oameni s-a facut asemenea noua. Desigur ca spunând aceasta nu va schimba nimic din adevarul simbolului.

Aducând deci Domnului ratiunile duhovnicesti din lucruri, i le aducem ca „daruri” întrucât El prin fire nu e lipsit de nici una din acestea. Caci nu îi aducem Domnului, pe lângă altele, ratiunile lucrurilor, pentru ca ar fi lipsit de ele, ci ca sa-l laudam întrucâtva, dupa puterea noastra, ca unii ce suntem îndatorati la aceasta, din fapturile Lui. Iar „plocoane” primeste cele ce se îndeletniceste plin de râvna cu filosofia dumnezeiasca, ca unul ce are lipsa prin fire atât de modurile naturii prin virtute cât si de ratiunile ei pentru cunoastere.

Dar se pot înțelege si astfel „darurile”. Daca „darul” este ceea ce se da celor de mai înainte n-au adus nimic, putem spune ca mintea cunoscatoare (gnostica) primeste ca „daruri”, din contemplarea lucrurilor, ratiunile care alcatuiesc (sustin) credinta fara nici o demonstratie rationala si care sunt aduse prin ea Domnului. Caci pentru credinta nu aduce nimeni nimic mai înainte. Fiindca mintea îl priveste în chip firesc si fara nici o mestesugire pe Facatorul propriu, întrucât îi vesteste zidirea. Pentru ca ce ar putea sa aduca cineva de valoare egala cu credinta, ca sa primeasca credinta în Dumnezeu ca datorie si nu ca „dar”. Iar ca „plocoane” primeste legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile sale de vietuire, adica aducând mai înainte de dobândirea lor ostenelile caintei²⁹⁹. Prin aceasta dezbraca întâi pe omul cel vechi si abia dupa aceea iese la culesul roadelor dreptatii, adunând diferitele moduri ale virtutii, sadite în fapturi. Caci nu si le-ar putea însusi pe acestea, daca nu ar dezbraca mai întâi pe omul cel vechi, strâmbându-l la culme prin osteneli si sudori multe, asa cum face sarpele când napârleste.

Asfel, mintea cunoscatoare (gnostica) primeste ca „daruri” pentru Dumnezeu, ratiunile sustinatoare ale credintei, culese din lucruri, neaducând si nedând înainte de ele nimic. Caci „cine a dat Lui mai înainte ceva si se va întoarce Lui” (Rom. 8,35).

Si primeste ca „plocoane” legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile sale de vietuire. De pilda, mintea înțeleapta imitând legea naturala a boltii ceresti, primeste ca „plocon” putinta de a se mentine pururi în miscare cea mai regulata si mai constanta a virtutii si a cunostintei, miscare ce poarta cu sine în chip ferm ratiunile luminoase, atotstralucitoare ale lucrurilor, întocmai ca pe niste stele.

Sau imitând legea naturala a soarelui, care își schimbă lucrurile după trebuințele Universului, primește alt „plocon” și anume buna chibzuială, prin care se acomodează cu înțelepciune și după cuviința tuturor împrejurărilor, rămânând totdeauna aceeași prin identificare neîmpuținată a luminii pe care o răspândește prin virtute și cunoștință.

De asemenea primește de la vultur puterea de a privi tînta spre stralucirea dumnezeiască a luminii pure, fără să se vatăme cîtuși de puțin pupila spirituală de către raza atotstrălucitoare.

Imita apoi cerbul, strabatînd ca pe niste mînti înaltimile vederilor dumnezeiești și nimicînd prin discernămîntul rațiunii patimile ascunse în firea lucrurilor ca niste otrăvuri; apoi strîngînd prin multele și felurile izvoare ale cunoștinței, veninul rătăcii răsărit cu vreo ocazie oarecare.

Nu mai puțin imita mersul sprinten al caprei și siguranța pasării, sarînd ca o capră peste cursele dracilor ce poartă război împotriva virtuții, și zburînd ca o pasare peste lanțurile duhurilor ce luptă împotriva cunoștinței.³⁰¹

Spun unii ca oasele leului, ciocnindu-se unul de altul, scot scînteie. Deci și aceasta o imita mintea care se îndeletnicește prin fire cu cunoașterea și cu slujirea lui Dumnezeu, întrucît caută adevărul prin dezbateri, lovind între ele gîndurile evlavioase ca pe niste oase și aprinzînd astfel focul cunoștinței.

Se face apoi înțeleaptă ca sarpele și blînda ca porumbul, întrucît își pastrează în orice împrejurare credința nezdorită, ca pe un cap, și leapada din sine otarirea mîinii ca un porumb, nestiind să poarte gînd rău față de cei ce-o necăjesc și-o batjocoresc.

Ba primește și de la turturea ca „plocon”, silința de a-i imita nevinovăția, făcînd prin voința toate cele ce le fac faptele necuvîntătoare din necesitate.

Astfel mintea iubitoare de înțelepciune, contemplînd întru cunoștința lumea fapturilor după rațiunea sau modul de viață natural al fiecăreia dacă se îndeletnicește cu cunoașterea, (dacă e gnostică), primește rațiunile duhovnicești ale lucrurilor, ca pe niste „daruri” aduse lui Dumnezeu de creațiune, iar dacă se îndeletnicește cu faptuirea (dacă e practică), imitînd prin modurile sale de viață legile naturale ale lucrurilor, primește „plocoanele”, dezvăluind în sine, prin viața ce o trăiește, toată maretia înțelepciunii dumnezeiești purtată în chip nevăzut de fapte.

Cineva ar putea susține că Scriptura a spus că lui Dumnezeu I se aduc „daruri”, pentru că a voit să arate la nemărginirea bunătății dumnezeiești, care primește de la noi ca „daruri” cele ce ni le-a dat, ca și cînd nu ne-ar fi dat mai înainte nimic, socotind că venind de la noi tot ce-i aducem. Desigur că și aceasta ar avea dreptate spunînd așa, căci arată cît de mare și negrăită e bunătatea lui Dumnezeu față de noi, primind ale sale ca venind din partea noastră și mărturisindu-și trebuința după ele, ca după lucruri străine.

„Si s-a înălțat, zice, Ezechia în ochi tuturor neamurilor”. Cel ce a ajuns prin fapte și contemplație, asemenea lui Ezechia, pe cel mai înalt pisc al virtuții și al cunoștinței, pe drept cuvînt s-a înălțat mai sus decît toate neamurile, adică s-a ridicat prin faptuire deasupra patimilor trupești și necinstite și a corpurilor zise naturale; și simplu graiînd, ca să arăt pe scurt, deasupra tuturor celor ce cad sub simțuri, strabatînd prin contemplație și cunoștință (în chip gnostic) toate rațiunile din ele. Căci și acestea se numesc în Scriptura în chip figurat „neamuri”, fiind prin natura lor de alt neam în raport cu sufletul și mintea. Dar întrucît acestea nu se războiesc împotriva minții. Dumnezeu nu a poruncit cîtuși de puțin să se poarte război contra lor. Căci nu ni s-a poruncit să luptăm cu faptele din afară, din afara simțurilor, ci să luptăm fără încetare cu patimile de ocară ce locuiesc în noi, adică în pămîntul inimii, împotriva firii. Cu acestea trebuie să luptăm pînă le vom stărpi din el și vom ajunge singuri stăpîni peste acest pămînt, care va fi de aici înainte netulburat, odată ce au fost nimicite patimile străine. De aceea Scriptura vorbind despre „darurile” ce se aduceau lui Dumnezeu și despre „plocoanele” ce se aduceau regelui, nu a spus simplu: „Toti aduceau daruri lui Dumnezeu și plocoane regelui”, ci „multi”, adică nu toate neamurile, ci multe neamuri. Prin acestea se arată că există așa zise neamuri, de la care nu se aduce nimic lui Dumnezeu sau regelui. Căci pe drept cuvînt se spune că numai faptele care alcătuiesc lumea celor create aduc pe deoparte ca „daruri” lui Dumnezeu rațiunile dumnezeiești din ele, după care au fost și create, ca unele ce au fost făcute de Dumnezeu, pe de altă parte ca „plocoane” regelui legile lor naturale, ca unele ce au fost create pentru om, ca mintea acestuia, orientîndu-se după ele; și să-și statorească modurile sustinatoare ale virtuții. Dar patimile din noi, adică „neamurile” cu existența mincinoasă, care n-au fost create de Dumnezeu, nu aduc nimic lui Dumnezeu, deoarece nu au fost create de El. Căci patimile de ocară își au originea de la noi, care am calcat porunca lui Dumnezeu, nu de la Dumnezeu. Drept aceea nici una dintre ele nu aduce nimic lui Dumnezeu, neavînd nici-o rațiune a înțelepciunii sau a cunoștinței, ca unele ce există în chip fraudulos, prin lepădarea înțelepciunii și a cunoștinței.³⁰³

Deci prin cuvintele: „Si s-a înaltat în ochii tuturor neamurilor” Scriptura arata ca cel ce s-a învrednicit, prin ostenele cu fapta, sa locuiasca în nepatimire, ca în Ierusalim, si s-a eliberat de toata tulburarea pacatului, încât nu mai lucreaza, nu mai graieste, nu mai asculta si nu mai gândeste decât ceea ce propriu pacii, dupa ce a primit în suflet, prin contemplarea naturii, lumea celor vazute, care își aduce prin el ratiunile dumnezeiesti din ea, ca pe niste „daruri”, Domnului, iar legile din ea i le aduce lui „plocoane” ca unui rege s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor, ca unul ce s-a înaltat prin faptuire mai presus de toate patimile trupesti, iar prin contemplatie mai presus de corpurile naturale si de toate speciile ce cad sub simturi, odata ce a strabatut ratiunile duhovnicesti si modurile lor de viata. Asa am înteles eu cuvântul ca „multi” aduceau daruri, dar nu „toti”. Adica aduc daruri lui Dumnezeu neamurile din launtrul nostru, sau patimile. Caci toate fapturile, care alcatuiesc lumea, lauda si preamaresc pe Dumnezeu cu glasuri negraitoare. Iar lauda lor se face a noastra. „De la ele învat eu ca sa-L laud”, zice marele Grigore cel cu numele de teologul.

Deci Sfânta Scriptura adresând, precum s-a aratat, tuturor ce vor sa se mântuiasca îndemnul ei nefortat, nu s-a încuiat în îngustimea unei persoane. Caci fiecare poate deveni un Ezechia, imitând în duh pe Ezechia. Fiecare poate striga prin rugaciune catre Dumnezeu si poate sa fie ascultat si sa primeasca un Înger, adica ratiunea (inspiratia) unei înțelepciuni si cunostinte mai înalte în vremea navalirii dracilor vicleni, prin care sa nimiceasca pe tot puternicul si razboinicul, capetenia si conducatorul de oaste, adica miscarile patimase ale poftelor si ale mâniei, precum si împatimirea fata de cele sensibile si gândul, care, asemenea unui conducator de oaste, nascoceste modurile de faptuire a pacatului. Iar facând asa, fiecare poate ajunge la starea de pace, prin izbavirea de patimi si se poate îndeletnici cu contemplarea lucrurilor. Iar prin aceasta primește, spre slava lui Dumnezeu si spre propasirea sa proprie, ca pe niste „daruri”, ratiunile care alcatuiesc cunostinta si ca pe niste „plocoane”, modurile care sustin virtutea. Caci si unele si altele sunt aduse lui de toata zidirea. Iar dupa toate acestea se ridica cu cinste în ochii tuturor neamurilor, adica se înalta mai presus de toate patimile prin virtute si de toate fapturile prin cunostinta³⁰⁵ si pazeste prin smerenie harul mântuirii, ca sa nu pateasca cele ce urmeaza acestora în Scriptura.

Scolii

Pentru aceste trei pricini a semanat Dumnezeu în firea vazuta ratiuni duhovnicesti si moduri de purtare cuviincioasa:

- a) ca sa se vesteasca pe Ziditorul fapturilor,
- b) ca omul povatuit de rânduielile si de modurile firii sa afle usor calea dreptatii care duce spre El, si
- c) ca nici unul dintre necredinciosi sa nu aiba ca scuza nestiinta. (2)

Cele ce se afla la mijloc între Dumnezeu si oameni sunt lucrurile sensibile si relatiile inteligibile. Mintea omeneasca când s-a apropiat de Dumnezeu s-a înaltat deasupra lor, nemaifiind robita de lucrurile sensibile prin faptuire si nici retinuta de realitatile inteligibile prin contemplatie. (3)

Faptura se face pârâs oamenilor necredinciosi, ca una ce prin ratiunile din ea vesteste pe Ziditorul ei, iar prin legile naturale ale fiecărei specii povatuieste pe om spre virtute. Ratiunile ni se arata în conservarea statornica a fiecărei specii, iar legile în identitatea activitatii naturale a fiecărei specii. Neluând seama la ele cu puterea mintii noastre, am ignorat cauza lucrurilor si ne-am scufundat în tot felul de patimi contrare firii. (4)

Omul contemplând ratiunile duhovnicesti ale lucrurilor vazute, învata ca este un Facator al celor aratate, dar nu cerceteaza cum este acela, caci aceasta nu o poate întelege nimeni. Faptura vazuta ne ajuta sa înțelegem ca este un Facator, dar nu si cum este Facatorul. Astfel Scriptura a numit „daruri” ratiunile vazute, care vestesc stapânirea Lui peste toate, iar „plocoane” legile naturale ale

lor, prin care cunoscând omul este fiecare dintre specii, învăta sa nu strice legea firii printr-o lege straina. (5)

Credinta în Dumnezeu am primit-o în dar, fiind o cunostinta ce se misca nemijlocit în jurul lui Dumnezeu si continând o stiinta ce nu se poate dovedi. „Caci ea este ipostasul lucrurilor nadajduite”, (Evrei 11,1) care nu sunt cuprinse în cunostinta vreuneia dintre fapturi . (7)

Înainte virtutii se aduce credinta, iar înainte cunostintei virtutea. Dar înainte virtutii nu se aduce nimic, caci începutul si izvorul tuturor bunurilor din oameni este credinta. Mai înainte de ea nu putem aduce nimic. (8)

Mintea cunoscatoare (gnostica) primește ratiunile lucrurilor ca împreună marturisitoare³⁰⁸ ale credinței în Dumnezeu, dar nu drept creatoare ale credinței. Caci nu sunt ratiunile fapturilor principiu (început) al credinței, fiindcă în acest caz ceea ce e crezut ar fi limitat. Pentru ca dacă principiul unui lucru poate fi îmbrățisat prin cunoastere si deci dovedit, atunci si lucrul respectiv însusi poate fi îmbrățisat prin cunoastere după fire. (11)

Legea cerului este ca sa se miste constat în cerc. De la ea primește cel ce se îndeletniceste cu cunostinta (gnosticul), miscarea statornica în bine imitând prin identitatea virtutii sale miscare neîntrerupta a boltii ceresti. (12)

Legea naturala a soarelui este ca sa produca prin deplasările sale varietatea anotimpurilor. De la ea învăta cel ce se îndeletniceste cu cunoasterea sa se acomodeze diferitelor împrejurari, pastrând însa prin ratiune stralucirea virtutii neumbrita de nici una din întâmplările ce vin asupra-i pe neasteptate. (13)

Legea naturala a vulturului este sa primeasca raza soarelui drept în pupila. De la ea învăta cel ce se îndeletniceste cu cunoasterea sa-si lase mintea de buna voie înconjurata de lumina dumnezeiasca. (14)

Arata ce învăta cel ce se îndeletniceste cu cunoasterea din legea naturala a cerbilor, dacă ia seama la firea celor create. (15)

Arata ce învăta prin imitare de la capra sau de la pasare cel ce-si taie prin fapte calea spre cunostinta, dacă își pastreaza virtutea nevânata de dusmani. (16)

Cel ce preface prin imitare legile fapturilor în lege proprie este virtuos, umplând de ratiune miscarea celor lipsite de ratiune. Iar cel ce se preface tot prin imitare, legea sa în legi ale fapturilor, e patimas, făcând nerational ceea ce e rational. (20)

Numeste corpuri naturale toate cele ce sunt supuse facerii si nestricaciunii. (22)

Buna observatie este aceea ca nu trebuie sa luptam împotriva firii, al carei Ziditor este Dumnezeu, ci împotriva miscarilor si lucrarilor contrare firii si dezordonate ale puterilor fiintiale din noi. (23)

Filosofia lucratoare îl ridică pe cel activ deasupra patimilor, iar contemplatia îl ridică pe cel ce cultiva cunoasterea deasupra celor vazute, înaltându-i mintea spre cele inteligibile, înrudite cu ea. (24)

Scolii

Cunoasterea lui Dumnezeu prin natura desigur e un act al ratiunii, totuși nu e un act ce se datorează exclusiv ei, întrucât nu ratiunea construiește „ratiunile din lume”, pe care ar urca apoi ca pe o schela la Dumnezeu. Ci, ratiunile acestea sunt puse în natura de Dumnezeu însuși, ca o masă de-a gata pe seama ratiunii umane, care nu are decât să le constate. Neîntâlnind construite de ratiune, prin credință. Astfel contemplarea ratiunilor din lume e pe deoparte un act al ratiunii, pe de altă parte un act de credință, de credință a ratiunii am zice. Zidirea le aduce prin mintea umană lui Dumnezeu, întrucât de-abia omul le raportează constient la Dumnezeu, ca la cauza lor. Dacă ratiunile îi sunt oferite omului de fire, sau prin Dumnezeu prin fire de-a gata, nu tot același lucru se poate spune despre legile naturii. Ca omul să și le însușească, se cere un efort îndelungat. Numai după aceea le-a primit cu adevărat. Efortul e susținut de căință sau de regretul pentru viața anterioară, neconformă cu firea. (299)

A se observa paralelismul permanent al celor două trepte ale vieții duhovnicești: a virtuții și a cunoștinței. (301)

Tot ce e făcut de Dumnezeu își are o ratiune și o legitimare în existență, contribuind la armonia Universului. Numai patimile n-au nici o ratiune, desigur nici o legitimare și produc tulburare în relațiile dintre fapți. Deci pe nedrept își revendică păcatul o ratiune și încă cu câtă exclusivitate! Își revendică ratiunea prin fraudă, există. Se vede de acolo că prima duce o faptură la nimicire. Nu se poate concepe o consolidare veritabilă și eternă a existenței prin patimă. Dar tot pe nedrept se socoteste că virtutea, credința și trăirea mistică în Dumnezeu sunt lipsite de ratiune. (303)

Întâi mintea primește prin contemplatia curățită de patimi chipurile și ratiunile lor în sine, apoi se înalta mai presus de ele la Dumnezeu, la vederea lui mai presus de înțelegere, duce prin cunoașterea cât mai bogată a lumii, nu prin ocolirea ei. (304)

Prin virtute se depășesc patimile, prin conștiința întâi se cunosc (prin contemplatia naturală), apoi se depășesc (prin teologie) lucrurile create. Virtutea dezleagă pe om de lucruri ca valori ultime și ultime și prin aceasta îl eliberează de patimi. Cel ce caută lucrurile în ele însile pentru plăcerea ce-o are de ele, lucrează dus de patimă, sau e legat de ele. Îndată ce caută prin lucruri un scop mai presus de ele, a scăpat de patimă și a câștigat libertatea celui „pur agir” – neîmpovărat de pasivitate, sau pasionalitate – de care vorbește Blondel.

Dar virtuțile lucrând conform cu firea lucrurilor, mai au și rostul de a scoate la iveală ratiunile lucrurilor, dezvoltând virtualitățile din ele. Căci ratiunile semănate în firea lucrurilor nu sunt niste entități statice, ci factori dinamici. (305)

Graiesc împreună, pledează împreună pentru credință în Dumnezeu. Sau nu se afla în ființa lor Dumnezeu ca obiect al credinței, căci în acest caz ar fi marginit. Dumnezeu se poate străvede dincolo

de ele, dar numai de cel ce vine cu credinta în sine. În orice caz credinta e un dar primordial al harului (nu al naturii) în om si în fata lui, dincolo de ulucile ratiunilor. (308)

„Dar n-a rasplatit Ezechia dupa binefacerea pe care i-a facut-o lui Dumnezeu, ci s-a înaltat inima lui Si s-a abatut peste el mânie si peste Iuda si Ierusalim. Si s-a smerit Ezechia din înaltarea inimii lui si cei ce locuiau în Ierusalim. Si n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia” (2 Paralipomena 32, 25-26). Ce ceste binefacerea si celelalte?

Multe si felurite binefaceri i-a harazit Dumnezeu lui Ezechia, scapându-l si izbavindu-l în diferitele timpuri din toata nevoia si strâmtorarea. El însa nu a dat lui Dumnezeu toata multumirea pentru mântuire, asa cum trebuia, ci a fost atins de întinaciune omeneasca si si-a atribuit siesi o parte din meritul izbânzilor. De aceea, pe drept cuvânt se spune ca nu a rasplatit Ezechia dupa binefacerea pe care i-a facut-o lui Dumnezeu. Caci nu a masurat recunoscator multumirea cu marimea izbânzilor primite de la Dumnezeu ci s-a înaltat în inima lui, neizbutind sa scape de boala parerii de sine, care se naste aproape natural din virtute si cunostinta.

„Si s-a abatut peste el mânie si peste Iuda si Ierusalim”. Mânia lui Dumnezeu este, dupa unul din înțelesuri, durerea pe care o simt cei povatuiti prin certare. Ea însoteste neazuri fara de voie ce sunt trimise asupra noastra. Prin aceasta Dumnezeu calauzeste adeseori mintea, care se mândreste cu virtutea si cu înțelepciunea, spre modestie si smerenie, dându-i putinta sa se cunoasca pe sine însasi si sa-si marturiseasca propria slabiciune. Caci simtindu-si mintea slabiciunea, leapada închipuirea desarta a inimii. De asupra se poate spune si despre Ezechia, dupa ce a venit asupra lui mânia: „Si s-a smerit Ezechia din înaltarea inimii lui si cei ce locuiau în Ierusalim. Si n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia”.

Dupa alt înțeles mânia Domnului este întreruperea revarsarii darurilor dumnezeiesti. Acest lucru se întâmpla cu folos oricarei minti, care se înalta în bunurile date ei de Dumnezeu si se lauda ca si când ar fi niscai ispravi proprii. Dar trebuie sa aflam si sa vedem ce înseamna faptul ca nu numai peste Ezechia, care s-a înaltat cu inima, s-a abatut mânia, ci si peste Iuda si peste Ierusalim. Acest amanunt trebuie sa convinga pe cei ce staruie cu toata osteneala numai, pe lângă litera Scripturii, ca iubitorii de Dumnezeu trebuie sa se sânguiasca cu toata puterea spre înțelegerea duhovniceasca a celor scrise, daca cunoasterea adevarului le este mai de pret ca orice. Caci daca vom asculta numai de litera, adeseori vom grai nedreptate despre judecata lui Dumnezeu. De pilda în acest caz voe spune ca pedepseste împreuna cu cel pacatos în chip nedrept si pe cei ce n-au pacatuit. Dar atunci cum va fi adevarat cuvântul care zice: „Nu va muri tatal pentru fiu si nici fiul pentru tata, ci fiecare va muri pentru pacatul sau”? (*Deut. 16,25*). Sau cum se va adeveri cuvântul spus de David catre Dumnezeu: „Caci tu rasplatesti fiecaruia dupa faptele sale” (*Ps. 16,13*)?

„Si s-a înaltat, zice, inima lui Ezechia”. Dar nu a adaugat: „si inima locuitorilor din Ierusalim si Iuda”. Cum a pedepsit atunci împreuna cu cel vinovat si pe cei vinovati? Iata ceva ce nu pot înțelege dupa interpretarea

acelora. Caci zice: „Si s-a înaltat inima lui Ezechia. Si s-a abatut mânie peste el si peste Iuda si Ierusalim”. Asadar despre aceasta nu a scris Scriptura ca s-au înaltat. Dar atunci cei ce ramân la litera si pun mai presus cuvântul decât întelesul spiritual, nu pot dezlega aceasta greutate. De aceea nu ramâne decât sa recurgem la întelesul duhovnicesc si atunci vom afla fara osteneala adevarul care e acoperit de litera si care straluceste ca o lumina celui iubitor de adevar.

Deci toata mintea cunoscatoare si iubitoare de întelepciune are cu sine si Iuda si Ierusalimul. Iuda, în înteles duhovnicesc, înseamna vietuirea ca marturisirea prin fapte împreuna cu gândurile ce o sustin, pe masura ce însemneaza mintea în urcusul ei³¹³. Caci Iuda se talmaceste marturisire. Iar Ierusalimul, înteles alegoric, este deprinderea pasnica cu adevarul si cu vederile dumnezeiesti care îl alcatuiesc. Scurt vorbind, pe Iuda îl are mintea cu filozofie lucratoare, iar Ierusalimul ca initiere tainica în contemplatie. Asadar când mintea înțeleapta prin harul dumnezeiesc a respins prin filozofia lucratoare si contemplativa toata puterea ce s-a ridicat împotriva virtutii si cunostintei si a dobândit o victorie deplina asupra duhurilor rautatii, dar acest fapt nu o determina sa aduca cuvenita multumire lui Dumnezeu, autorul biruintei, ci se înalta cu inima, socotindu-se pe sine cauza întregii ispravi, atunci pentru pricina ca nu i-a rasplatit lui Dumnezeu, dupa binefacerea de care s-a împartasit, suporta nu numai ea mânia parasirii ce vine asupra ei, ci Iuda si Ierusalim, adica deprinderea activitatii si a contemplatiei. Caci îndata se rascoala, cu îngaduinta lui Dumnezeu, patimile de ocară împotriva activitatii morale si întineaza constiinta care a fost pâna acum curata, iar parerile mincinoase se amesteca în contemplarea lucrurilor si strâmba cunostinta care a fost mai înainte dreapta.

Caci exista o regula si o lege a Providentei asezata în fapturi, potrivit careia cei ce s-au aratat nerecunoscatori pentru bunurile primite, sunt povatuiti spre recunostinta prin cele potrivnice, trebuind sa faca experienta celor contrare ca sa cunoasca purtarea dumnezeiasca care le-a daruit bunurile. Si s-a rânduit asa, ca nu cumva îngaduindu-ni-se de Providenta sa ne pastram neclintita parerea de noi însine pentru faptele cele bune, sa ne rostogolim în dispozitia opusa a mândriei, socotind virtutea si cunostinta ca izbânzi firesti ale noastre, nu ca daruri dobândite prin har. În acest caz am fi ca aceia care se folosesc de bine pentru a face raul si lucrurile prin care ar trebui sa se faca în noi si mai neclintita cunostinta dumnezeiasca, ne-ar prilejui boala ignorarii lui Dumnezeu.

Caci cel care-si închipuie ca a ajuns la capatul din urma al virtutii, nu va mai întreba de cauza din care izvorasc virtutile, ci va circumscrie puterea dorintei lor numai de sine, pagubindu-se însusi de conditia mântuirii sale, adica de Dumnezeu. dar cel ce-si simte saracia sa naturala în ceea ce priveste virtutile, nu va înceta sa alerge cu graba spre Cel ce poate împlini lipsa sa.

Cu dreptate vine deci pedeapsa peste mintea care se înalta în cugetarile sale. Iar aceasta pedeapsa consta în parasirea ei, sau în îngaduinta ce o da Dumnezeu de a fi tulburata de draci în activitatea ei, adica în Iudeea, în contemplatia ei, adica în Ierusalim, ca sa câstige constiinta neputintei sale naturale si constiinta

puterii si a harului dumnezeiesc, care o apara si îi daruieste toate bunurile. Prin aceasta se va smeri alungând de la sine cu totul trufia straina si potrivnica firii. Drept urmare nu va mai veni asupra ei cealalta mânie, cea a retragerii darurilor harazite, cum n-a mai venit peste Ezechia, care îndata ce n-a mai venit peste el prima mânie, sau parasire, s-a smerit, si a ajuns la cunostinta Celui ce i-a daruit bunurile. Caci dupa cuvintele: „Si s-a abatut mânie peste el si peste Iuda si Ierusalim” se spune: „si n-a mai venit peste el mânia Domnului în zilele lui Ezechia”. Adica n-a mai venit cealalta mânie, cea a retragerii darurilor, fiindca prima parasire l-a învătat sa fie recunoscator. Caci cel ce nu se cuminteste prin primul fel de mânie, sau parasire, ca sa vie la smerenie, are de suportat cu siguranta cealalta mânie, care îl despoaie de lucrarea darurilor si-i lipseste de puterea care-l pazea mai înainte. „Strica-voi gardul viei”, zice Dumnezeu despre nerecunoscatorul Israel, „si va fi de jaf; surpa-voi zidul si va fi calcata în picioare. Si voi parasi via mea si nu va mai fi nici taiata, nici sapata si vor porunci norilor sa nu mai ploua peste ea” (Is. 5, 1-6). Acelasi lucru se povesteste alegoric ca l-a patit si Saul, primul rege al lui Israel. Acela, primind prin ungere deodata cu dregatoria regeasca si harul proorociei, fiindca nu l-a pazit pe acesta, primeste ca prima mânie chinuirea din partea duhului. Iar fiindca nu si-a venit la simtire, prin aceasta si-a agonisit cealalta mânie si a sfârsit cu viata, ajungând pentru nechizuinta lui, în fata mortii lipsit de orice pietate. Aceasta trista patanie a lui o arata faptul ca întâi este chinuit de draci, pe urma recurge de bunavoie la demoni prin vrajitoare si le aduce cult vrajitoresc întocmai ca necredinciosii.

Deci daca prin Ezechia înțelegem mintea iubitoare de înțelepciune, prin Iudeea activitatea, iar prin Ierusalim contemplatia, când vom baga de seama ca mintea patimeste ceva în oarecare chip, sa credem ca deodata cu mintea patimeste si puterea ei faptuitoare si contemplativa prin ratiunile care le sustin. Caci nu este cu putinta sa primeasca subiectul fara sa primeasca si cele cuprinse în subiect.

Deci înțelesul spiritual se armonizeaza perfect cu cuvântul Scripturii, încât nu se duce nici o bâfire judecatilor dumnezeiesti si nu e rasturnata nici o alta porunca. Caci dupa înțelesul spiritual pe care l-am dat, nu se înalta numai Ezechia, adica mintea, cugetând mare lucru despre ispravile sale, ci se înalta împreuna cu ea si Iuda si Ierusalimul, adica activitatea si contemplatia, asa cum nici nu patimesc acestea luate în sine, de vreme ce nu exista ca ipostasuri proprii. De aceea nu vine numai peste Ezechia, adica peste minte, mânia, ci si peste Iuda si Ierusalim. Caci îndata ce se întineaza mintea în vreo privinta, se pateaza împreuna cu ea si activitatea si contemplatia, chiar daca nu sunt partase la vina care aduce mânia.

Deci sa ne aplicam si noua înțelesul celor scrise. Caci, desi dupa istorie aceste lucruri s-au întâmplat cu Ezechia ca tip, ele s-au scris pentru noi, spre îndemn duhovnicesc. Cele scrise atunci nu se întâmpla noua întotdeauna în chip spiritual, întrucât puterea vrajmasa e totdeauna gata de lupta împotriva voastra. Ele s-au scris, ca absorbind noi pe cât punem toata Scriptura în minte, sa ne luminam mintea cu înțelesurile

duhovnicești, iar trupul sa-l facem sa straluceasca de modurile de traire ratiunile dumnezeiesti înțelepte, prefacându-l în unealta cuvântătoare (rationala) a virtuții, prin lepadarea afectelor înnascute.

Acest loc al Scripturii se refera deci la tot omul iubitor de Dumnezeu si virtuos, care s-a încins înțelepteste (în chip gnostic) cu putere împotriva dracilor, asemenea lui Ezechia. Daca unui astfel de om i s-ar întâmpla un atac din partea duhurilor rele, care poarta razboi cu mintea lui în chip nevazut, iar el, primind prin rugaciune un Înger trimis de Dumnezeu, adica ratiunea (inspiratia) unei înțelepciuni mai înalte, ar risipi si ar nimici toata ceata diavolului, dar n-ar socoti apoi pe Dumnezeu cauza acestei biruinte si mântuirii, ci si-ar atribui siesi toata biruinta, se poate spune ca omul acela n-a rasplatit lui Dumnezeu dupa darul Lui, întrucât nu a cântarit marimea multumirii cu marimea mântuirii si nu a masurat întocmai dragostea (dispozitia) sa cu binefacerea. Celui ce l-a mântuit, (caci rasplatirea consta în dragostea corespunzatoare a celui mântuit fata de Cel ce l-a mântuit, dragoste masurata prin fapte), ci si-a înaltat inima sa, mândrindu-se cu darurile pe care le-a primit, ca si cum nu le-ar fi primit. Un astfel de om va avea de suportat, cu dreptate, mânia ce vine asupra lui. Caci Dumnezeu îngaduie diavolului sa se razboiasca cu el mintal, ca pe planul activitatii sa-i clatine modurile virtuții, iar pe planurile contemplatiei sa-i tulbure ratiunile limpezi ale cunostintei. În felul acesta, dându-si omul seama de slabiciunea proprie, va recunoaste ca Dumnezeu e singura putere care rapune în noi patimile si se va smeri pocaindu-se si lepadând umflata parere de sine. Prin aceasta va recâstiga mila lui Dumnezeu si va întoarce mânia care vine dupa aceea asupra celor ce nu se caiesc, ca sa retraga harul ce pazeste sufletul, lasând pustie mintea nerecunoscatoare.

Iar prin „zilele regelui Ezechia”, Scriptura a înteles poate diferitele iluminari ce le primeste toata mintea binecredincioasa si iubitoare de Dumnezeu, care se apleaca prin contemplatie asupra lucrurilor spre a întelege înțelepciunea vestita de toate în chip felurit. Pâna ce activitatea si contemplatia se însoteste cu aceste iluminari, nu au sa sufere de o împutinare a virtuții si a cunostintei, Soarele Dreptatii aducând într-o astfel de minte, prin rasaritul Sau, aceste zile.

Scolii

Pe cel ce se înalta pentru faptele sale îl ajunge necinstea patimilor, iar pe cel ce se mândreste cu cunostinta, judecata cea dreapta îi lasa sa se abata de la contemplatia adevarata. (4)

Prin regula si legea sadite de Dumnezeu în fapturi, întelege Pronia sustinatoare a lucrurilor. Aceasta povatuieste, dupa o dreapta judecata, spre recunostinta pe cei ce s-au aratat nerecunoscatori pentru belsugul binefacerilor fata de Cel ce le-a harazit; si anume asa ca le rareste binefacerile. Ea îi trezeste adesea pe aceia prin simtire prin cele potrivnice, facându-i sa cunoasca pe Cel ce le-a harazit bunurile. Caci pare de sine pentru virtute si cunostinta, daca nu e certata prin pedeapsa, naste boala mândrie, care produce o dispozitie vrajmasa lui Dumnezeu. (5)

Cel ce a cunoscut insuficienta virtutii sale, niciodata nu se opreste din drumul ei. Caci daca ar face asa, s-ar pagubi de începutul si tinta ei, adica de Dumnezeu, oprindu-si miscarea dorintei în jurul sau. În acest caz si-ar închipui ca a ajuns desavârsirea, în vreme ce el a cazut de la Cel cu adevarat existent, spre care tinde toata miscarea celui ce se sârguieste. (6)

Nesimtirea pagubei ce o sufera virtutile este cale lunecoasa spre necredinta. Caci ce pentru placerile trupului s-a obisnuit sa nu mai asculte pe Dumnezeu, va fagadui si pe Dumnezeu însusi când se va ivi prilejul, pretuind viata trupului mai mult decât pe Dumnezeu, dupa ce a pus placerile acesteia mai presus decât voia lui Dumnezeu. (7)

Subiect numeste mintea, ca una ce este capabila de virtute si cunostinta. Iar cele cuprinse în subiect sunt activitatea si contemplatia, care stau fata de minte în raport de accidente. De aceea ele sufera în tot chipul împreuna cu mintea care patimeste, având orice miscare a aceleia drept început al schimbarii lor proprii. (8)

Afectele înnascute ale trupului, când sunt cârmuite de ratiune își atrag osânda. Deci trebuie lepadate afectele, întrucât miscarea lor, desi înnascuta, e întrebuintata adeseori împotriva firii, nefiind cârmuita de ratiune. (10)

Mânie mântuitoare este îngaduinta ce o acorda Dumnezeu dracilor sa razboiasca prin patimi mintea care s-a înaltat. Scopul ei este ca mintea, patimind cele de necinste, dupa ce s-a laudat cu virtutile, sa cunoasca cine este datatorul lor, sau ca sa se vada dezbracata de bunurile straine, pe care a socotit ca le are de la sine, fara sa le fi primit. (11)

Iudeea si Ierusalimul sunt, în înteles tainic, faptuirea si contemplatia. (13)

Note

Tot ce e facut de Dumnezeu își are o ratiune si o legitimare în existenta, contribuind la armonia Universului. Numai patimile n-au nici o ratiune, desi nici o legitimare si produc tulbure în relatiile dintre fapturi. Deci pe nedrept își revendica pacatul o ratiune si înca cu câta exclusivitate! Își revendica ratiunea prin fraudă, precum prin fraudă exista. Se vede de acolo ca patima duce o faptura la nimicire. Nu se poate concepe o consolidare veritabila si eterna a existentei prin patima. Dar nu pe nedrept se socoteste ca virtutea, credinta si trairea mistica în Dumnezeu sunt lipsite de ratiune. (303)

Întâi mintea primește prin contemplatia curatita de patimi chipurile si ratiunile lor în sine, apoi se înalta mai presus de ele la Dumnezeu, la vederea lui mai presus de înțelegere, duce prin cunoasterea cât mai bogata a lumii, nu prin ocolirea ei. (304)

Prin virtute se depasesc patimile, prin cunostinta întâi se cunosc (prin contemplatia naturala), apoi se depasesc (prin teologie) lucrurile create. Virtutea dezleaga pe om de lucruri ca valori ultime si prin aceasta îl elibereaza de patimi. Cel ce cauta lucrurile în ele însile pentru placerea ce-o are de ele, lucreaza dus de patima, sau e legat de ele. Îndata ce cauta prin lucruri un scop mai presus de ele, a

scapat de patima si a câstîgat libertatea acelui „pur agir” – neîmpovarat de pasivitate, sau pasionalitate – de care vorbește Blondel.

Dar virtutile lucrând conform cu firea lucrurilor, mai au si rostul de a scoate la iveala ratiunile lucrurilor, dezvoltând virtualitatile din ele. Caci ratiunile semănate în firea lucrurilor nu sunt niste entitati statice, ci factori dinamici. (305)

Graiesc împreuna, pledeaza împreuna pentru credinta în Dumnezeu. Sau nu se afla în fiinta lor Dumnezeu ca obiect al credintei, caci în acest caz ar fi marginit. Dumnezeu se poate stravede dincolo de ele, dar numai de cel ce vine cu credinta în sine. În orice caz credinta e un dar primordial al harului (sau al naturii) la om si în fata lui, dincolo de ulucile ratiunilor. (308)

Un loc clasic despre persistenta activitatii morale pe treapta superioara a gnozei. Cu cât înainteaza mintea pe treptele cunoasteri, cu atât sporeste omul în activitatea virtuoaasa. Iar prin înaintarea în faptuirea virtuoaasa, sporeste în virtute, sau în modul marturisor al vietii. E firesc sa fie asa. Cu cât cunoastem mai mult pe Dumnezeu, asadar si sfîntenia Lui, ne dam seama de inferioritatea noastra morala. Si viata noastra devine mai mult o marturisire a acestui fapt.

Ideea de „mod” a Sfîntului Maxim, care imprima un fel practic de-a fi întregii vietii (modul patimitor, modul marturisor etc.); poate fi apropiata de ideea „existentialelor” din filozofia lui Heidegger. (313)

Iarasi zice despre Ezechia: „Si l-au îngropat pe el pe înaltimea mormintelor fiilor lui David. Si slava si cinste i-au dat tot lui Iuda si cei ce locuiesc în Ierusalim” (2 Paralipomena 32,33). Ce este înaltimea mormintelor, si cealalte?

David, luat în înteles spiritual, este Domnul nostru Iisus Hristos, piatra pe care au aruncat-o cu dispret ziditorii, adica preotii si capetenile Ideilor, si care a ajuns în capul unghiului, adica al Bisericii. Caci unghiul este Biserica, dupa Scriptura. Fiindca precum unghiul face unirea a doua ziduri, pe care le împreuna într-o legatura indisolubila, asa si Biserica s-a facut unirea a doua popoare, împreunând la un loc pe cei dintre neamuri si pe cei din Iudei într-o singura învatatura de credinta si strângându-i într-un singur cuget. Iar piatra din capul acestui unghi este Hristos, Cel ce e cap al întregului trup. Caci numele lui David talmacit înseamna „dispretuire”. Iar aceasta nu este decât Cuvântul si Fiul lui Dumnezeu, Cel ce pentru mine a îmbracat chip de rob si s-a lasat ocarât de oamenii care n-au crezut adevarului si dispretuit de poporul plin de pacate. Este pastorul cel bun, care si-a pus sufletul Sau pentru oi si a omorât leul si ursul (*1 Regi 17,36*) adica a smuls din fire mânia si pofta, care sfâsiau forma chipului dumnezeiesc ce se afla în noi prin ratiune. Este tânarul îmbujorat, pentru patima mortii, împodobit cu ochi frumosi, (*1 Regi 16,12; 17,42*) adica cu slava ratiunilor mai înalte ale Providentei si Judecatii (caci ochii Cuvântului sunt Judecata si Providenta), prin care, chiar când patimeste pentru noi, supravegheaza toate. Este omorătorul lui Goliat cel spiritual si îngâmfat, adica al diavolului care are statura de cinci coti, din pricina patimii ce lucreaza prin cele cinci simturi ale noastre; caci statura diavolului se înalta atâta, cât se întinde lucrarea simturilor noastre în chip patimas spre cele sensibile. Este Împaratul lui Israel cel adevarat si vazator de Dumnezeu, chiar daca Saul, adica poporul vechi cel dupa lege se înfurie, chinuit de pizma din pricina necredintei, întrucât nu se poate lipsi de slava cea trecatoare. Prigonit de acela, David, Împaratul meu, îi ia sulita si vasul

de apa, adica a poporului vechi puterea virtutii cu fapta si harul contemplatiei cunoscatoare, pe care le da iarasi celor ce vin la el cu credinta, adica acelor dintre Iudei care vor mosteni mântuirea, primind vestea Împaratiei Sale.

De asemenea îi taie același aripa vesmântului, pe când sade în peștera ca să lepede prisosul stomacului, adică ia de la poporul cel vechi înalta cuviință a filosofiei morale, sau înălțimea înțeleșurilor din învelisul simbolurilor și ghiciturilor legii. El socoteste că nu se cuvine și nu e drept că poporul Iudeilor, adică al oamenilor pământesti și iubitori de trup, care sade în veacul acesta, sau în litera legii, că într-o peștera, închizând fagăduințele dumnezeiesti ale bunurilor nestricicioase în stricaciunea celor trecătoare, să aiba podoaba cea spirituală a poruncilor legii, că pe o aripă a vesmântului pe care să o ducă prin abuz la stricaciune (*1 Regi 24,4*).

Acesta este David cel spiritual, adevăratul pastor și Împarat, care surpa puterile vrajmase. Este pastor pentru cei ce se îndeletnicesc încă cu filosofia lucrătoare și pasc ca pe o iarbă contemplatia naturală; și Împarat pentru cei ce și-au reînnoit frumusețea chipului dat lor, făcându-i asemenea modelului, prin legile și rațiunile duhovnicești, iar acum stau cu mintea nemijlocit în fața marelui Împarat al veacurilor și oglindesc frumusețea neapropiată, (*1 Cor. 13, 12-15*) dacă se poate spune așa.

Deci fiii acestui David sunt toți Sfintii din veac, că unii ce s-au născut din el în duh. Și mormintele acestor fii sunt amintirile vieții lor pământesti după Dumnezeu. Iar ridicatura pe care sunt așezate aceste morminte este înălțimea cunostinței și a iubirii lor de Dumnezeu. Acolo înmormântează mintea, așezând-o în locul meritat al fericirii, tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim, adică modurile activității și rațiunile cunostinței deprinse în adevărata contemplatie. Dar numai mintea ce a murit, în sens laudabil, tuturor lucrurilor și anume celor sensibile prin lepadarea lucrării simțurilor, iar celor inteligibile prin oprirea miscării mintale.

Deci Ezechia însemnând puterea lui Dumnezeu, adică mintea puternică în activitate și prealuminată în cunostință, prin înmormântarea lui avem să înțelegem înmormântarea minții atunci când acesta moare, adică atunci când se desface cu voia de toate cele create și se ridică la cele necreate. În mormântarea ei o face tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim, adică activitatea virtuoză a ei și contemplatia adevărată într-o cunostință.³³² Și ea are loc, „pe înălțimea mormintelor fiilor lor David”, adică e ridicată la înălțimea amintirii Sfintilor din veac. „Și i-au dat minții slava și cinste”; slava, că unaia ce a ajuns prin cunostința spirituală deasupra tuturor rațiunilor din lucruri, iar cinste, că unaia care s-a curățit de toate patimile și și-a făcut miscarea simțurilor (simțirii) nesupusă legilor naturale din lucruri.

Sau poate căreva dintre cei foarte râvnitori ar spune că slava este frumusețea supremă a câmpului, iar cinstea imitarea exactă a asemanării; și că pe cea dintâi o produce contemplarea adevărată a rațiunilor duhovnicești, iar pe cea de-a doua, împlinirea scrupuloasă și sinceră a poruncilor. Pe acestea avându-le marele Ezechia, a fost înmormântat pe înălțimea mormintelor fiilor lui David. Dacă cineva ar vrea să redea mai limpede acest lucru, în loc de cuvintele: „L-au înmormântat pe el în înălțimea mormintelor lui David”, ar putea spune: „Au așezat amintirea lui Ezechia la înălțimea amintirii Sfintilor din veac”.

Sa bagam de seama ca nu s-a zis: „În mormintele lui David, sau pe înaltimea mormintelor lui David”. Caci atât ratiunea cea după trup a Domnului, cât și modul vieții Sale sunt mai presus de orice comparație cu faptele și anume nu numai cu oamenii, ci și cu îngerii, fiind cu desăvârșire necuprinse, ca să nu mai vorbim de înțelesul neajuns al dumnezeirii sale infinite. Deci e plăcut lucru chiar și omului celui mai sensibil la ceea ce înseamnă marelui, să fie înmormântat în mormintele fiilor lui David, sau, ceea ce-i o supremă cinste, pe înaltimea mormintelor fiilor lui David. Caci Scriptura nu spune de nimeni să fi fost înmormântat în mormintele lui David, cu atât mai puțin pe înaltimea mormintelor lui David. Pentru că viața după trup a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru nu-si găsește, precum am spus, în nici un sens și în nici un chip, comparație. Caci se zice „Virtutea lui a acoperit cerurile” (*1 Regi 17, 36*), adică chiar și dreptatea Domnului ca om, aratăta prin trup, a acoperit Puterile de sus, prin covârșitoarea abundență a dreptății Sale, în toate privințele. Caci nu era om simplu, ci și Dumnezeu care s-a întrupat, ca să înnoiască prin El și întru El firea învechită a oamenilor și să o facă partasă de firea dumnezeiască, adică să o facă să lepede toată stricăciunea, nestatornicia și alterarea. Caci prin acestea firea noastră se făcuse asemenea dobitoacelor, încât ratiunea era covârșită de lucrarea simțurilor. A lui să fie slava în veci.

Scolii

„Sulita”, zice, simbolizează puterea virtuții, iar vasul de apă indică taina cunoștinței. (2)

„Pestera” numește lumea aceasta și litera legii. Iar Saul este poporul iudaic, a cărui minte, întorcându-se de la lumina dumnezeiască a celor spirituale, se așază jos în întunericul celor legale și în umbra literei, folosind creatia lui Dumnezeu și legea spre producerea stricăciunii. Caci cel ce margineste fagaduimile nemuritoare numai la litera și la înfățișările lucrurilor, ce cad sub simțuri, le preda stricăciunii, ca pe o mâncare care o prefăce în excrement, arătând din sfârșit, începutul opiniei sale despre Dumnezeu.³³⁴ „Vesmântul” este învelisul de ghiciri ale legii, iar „aripa” lui sublimitatea sensurilor descoperite prin contemplatia duhovnicească. Această sublimitate e tăiată de la aceea care interpretează Sfânta Scriptura numai după simțuri. (3)

Domnul e numit pastorul acestora care sunt calauziți prin contemplatia naturală spre staulul de sus și Împăratul celor ce se supun legii duhului și stau lângă tronul harului lui Dumnezeu, prin contactul simplu al minții, pe temeiul cunoștinței celei neîmpartite. (4)

Cei ce locuiesc în Iudeea, sunt modurile de activitate virtuțioasă, iar celor ce locuiesc în Ierusalim sunt ratiunile cunoașterii ce se cuprind în contemplatie. (5)

Moartea vrednică de lauda a minții este desfacerea ei voluntară de toate lucrurile. După aceasta primește viața dumnezeiască prin har, dobândind în loc de lucruri, în chip neînțeles, pe Facătorul lucrurilor. (6)

„Slava” numește cunoștința identificată și nemărginită de nici o ratiune, iar „cinste” mișcarea neretinută a voinței în virtute, potrivit cu firea. (7)

Cunostinta care nu uita nimic, fiind o miscare indefinita si mai presus de înțelegere a mintii în jurul infinitatii dumnezeiesti, închipuieste, prin indefinitul ei, „slava” suprainfinita a adevarului. Iar imitarea voluntara a bunatatii înțelepte a Providentei, primeste ca „cinste” asemanarea vadita a mintii cu Dumnezeu, întiparita în dispozitia sa launtrica. (8)

Dupa înțelesul mai înalt, David este Hristos, iar mormântul lui amintirea dreptatii Lui, care n-are asemanare în toata firea rationala. Caci Cuvântul lui Dumnezeu facându-se om, nu si-a masurat dreptatea dupa legile naturale ale trupului, ci a lucrat prin trup dreptatea naturala ce se afla în El ca în Dumnezeu, nefiind lipsit de lucrarea naturala.(10)

Note

Contemplatia adevarata de pe treapta gnozei. Deci si gnoza trebuie lepadata când mintea paraseste lucrarile ei. (332)

Aratând din acest rezultat final, caracterul conceptiei sale initiale despre Dumnezeu. (334)

În cartea întâia a lui Esdra s-a scris despre Zorobael: „Si când a iesit tânarul, ridicându-si fata la cer, înspre Ierusalim, a binecuvântat pe Împaratul Cerului, zicând: „De la Tine este biruinta, de la Tine înțelepciunea si a Ta este slava. Si eu sunt robul Tau. Bine esti cuvânta, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune ti tie ma marturisesc Doamne al parintilor” (III Esdra 4, 58 – 60). Ce înseamna: „ Ridicându-si fata la cer înspre Ierusalim” si cealalte?

Zorobael, dupa regula exacta a limbii ebraice, se pronunta când aspru, când lin, si e când un cuvânt compus, când o împreunare de doua cuvinte despartite, când un singur cuvânt elementar. Pronuntat aspru acest cuvânt înseamna „samânta tulburarii”³³⁷, iar pronuntat lin, „rasaritul tulburarii”. Când e cuvânt compus înseamna: „rasarit în tulburare”, iar când formeaza doua cuvinte despartite „rasaritul din împrastiere”. În sfârșit, când e cuvânt unic, înseamna „însasi odihna”.

Zorobael, este, asadar, mintea iubitoare de înțelepciune (filosoafa). Prima data ea e semanata, dupa dreptate, prin pocainta, în „tulburarea” provocata de robia patimilor. În al doilea rând urmeaza „rasaritul tulburarii”, adica mintea da la iveala „rusinea” ce i-o pricinuieste „tulburarea” patimilor. În al treilea rând vine „rasaritul în tulburare”, adica mintea prin cunostinta aduce lumina în lucrarea confuza a simturilor îndreptate spre cele sensibile si nu le mai pasa pe acelea sa se apropie de lucrurile sensibile fara ratiune³³⁸. În rândul al patrulea vine „rasaritul din împrastiere”, adica mintea ofera puterilor sufletesti, împrastiate în jurul lucrurilor sensibile, rasaritul faptelor dreptatii care da nastere activitatii rationale, întrucât aceasta nu mai e lipsita de cunoasterea prin contemplatie, care readuce puterile împrastiate spre realitatile spirituale. În rândul al cincilea mintea devine „ea însasi odihna”, dupa ce a împaciuit toate si a unit activitatea cu binele prin fire, iar contemplatia cu adevarul prin fire³³⁹.

Caci toata activitatea se savârseste pentru bine si toata contemplatia cauta cunoasterea cauta cunoasterea numai pentru adevar. Dupa ce s-a ajuns la ele, nu va mai fi nimic care sa stârneasca activitatea sufletului, sau sa atraga contemplatia lui prin vederi straine. Caci sufletul a ajuns atunci

dincolo de tot ce este si se gândește, si L-a îmbracat pe Dumnezeu însusi, care e singur bun si adevarat si se afla mai presus de toata fiinta si înțelegerea.

Mintea devenita astfel, prin diferitele propasiri în virtute, iese în urma biruintei sale, de la împaratul Darie, adica din legea naturala, dupa ce i-a aratat aceleia puterea iubirii si a adevarului, prin compararea virtutilor cu patimile si a luat de la aceea scrisori care sa întareasca pornirea ei si sa o opreasca pe cea a dusmanilor. Iar dupa ce iese, cunoscând de unde i-a venit harul biruintei, „își ridică fata la cer, înspre Ierusalim si binecuvântează pe Împaratul Cerului”.

„Fata” unei astfel de minti este dispozitia ascunsa a sufletului, în care se afla toate trasaturile virtutilor. Pe aceasta o ridică mintea „la cer”, adica spre înaltimea contemplatiei, „înspre Ierusalim”, adica înspre deprinderea nepatimirii.

Sau poate prin cuvintele „la cer, înspre Ierusalim”, se arata ca mintea caută locul ei din cer (*II Cor. 5, 1-2*) si spre cetatea celor scrisi în ceruri (*Evrei 12, 23*), despre care „lucruri preaslavite s-au grai”, cum zice David (*Psalmi 86,2*).

Caci nu putea sa binecuvânteze pe Dumnezeu fara sa-si ridice fata sau dispozitia sufletului, compusa, ca niste trasaturi, din multe si felurite virtuti, spre înaltimea contemplatiei si a cunostintei, prin deprinderea nepatimirii, adica a starii pasnice si nevinovate.³⁴⁴

Si ce zice, ridicându-si fata? „De la Tine este biruinta”. Prin „biruinta arata sfârșitul fapturii împotriva patimilor, ca pe o rasplata a nevointelor dumnezeiesti împotriva pacatului. „Si de la Tine înțelepciunea”. Prin „înțelepciune” arata sfârșitul la care se ajunge prin contemplatie, sfârșit care înlatura prin cunostinta, toata nestiinta sufletului. „Si a Ta este slava”. „Slava” numeste stralucirea frumusetii dumnezeiesti, care iradiaza din acelea si consta din unirea biruintei si a înțelepciunii, a activitatii si a contemplatiei, a virtutii si a cunostintei, a bunatatii si a adevarului. Caci acestea, unindu-se întreolalta, iradiaza o singura slava si aceea a lui Dumnezeu. De aceea foarte potrivit adauga: „Si eu sunt robul Tau”, știind ca toata activitatea si contemplatia, virtutea si cunostinta, biruinta si înțelepciunea, bunatatea si adevarul, le savârșeste în noi, ca în niste organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispozitia care vointe cele bune. Aceasta dispozitie o are si marele Zorobael. De aceea adauga, zicând catre Dumnezeu: „Bine esti cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune si Ție ma marturisesc, Doamne al parintilor”. Ca rob recunoscator, Zorobael toate le-a atribuit lui Dumnezeu, care toate le-a daruit. De la El a primit înțelepciunea, prin care îi poate marturisi, ca unui Domn al parintilor, puterea bunurilor harazite. Drept aceea spune: „Bine esti cuvântat Doamne”, arătând prin aceasta ca Dumnezeu are înțelepciunea infinita, sau, mai bine zis, e însasi înțelepciunea, de la care primind si el înțelepciune, îi marturiseste înțelepciunea sa.

Iar „Domn al parintilor” îl numeste, ca sa arate ca toate ispravile Sfantilor au fost în chip vadit daruri ale lui Dumnezeu si deci unul nici unul dintre ei n-a vrut nimic, decât bunul ce i s-a dat de la Domnul Dumnezeu, pe masura recunostintei si a bunavointei celui ce l-a primit; astfel spus, fiecare dintre ei a dobândit numai acele bunuri, pe care le-a atribuit Domnului, care le-a daruit.

Deci „parinti” numeste pe sfintii din veac. Caci primind credinta lor si imitându-le viata, a reusit prin vointa sa se nasca din aceia cu duhul, ca fiu nascut prin vointa sa libera din parinti care de

asemenea au aceasta calitate prin vointa lor libera. Calitatea aceasta este cu atât mai pretuita la Dumnezeu decât calitatea celor ce devin parinti si fii prin trup si nu prin vointa, cu cât se deosebeste prin superioritatea fiintei sufletului de trup.

Acest Zorobael este unul dintre tinerii ce stau în preajma regelui Darie (*III Ezdra 4,3*), adica a legii naturale, si cuprinde toata întinderea bunurilor dumnezeiesti din oameni în doua cuvinte. El risipeste cutezanta celorlalti si atrage la sine legea care împrastie peste fire, iar aceasta decreteaza slobozirea puterilor tinute în robia straina a patimilor.

Duhurile rele, care iau partea trupului ca mai pamântesc sunt doua, prin însasi doimea numarului indicându-se caracterul patimas si pieritor al trupului. Iar mintea ce tine partea sufletului, care e simplu dupa fiinta, e una, fiind expresia unitatii lui neprihanite, de care nu se poate atinge moartea cu nici un chip, întrucât nu admite vreo taiere care sa-l împarta.

Deci zice unul din tineri, adica cel dintâi, prezentând vitalitatea patimasa a trupului: „Cel mai tare este vinul” (*III Ezdra 3, 10*). El numeste „vin” toata întinderea patimilor iubitoare de placeri, pe care le circumscrie în acest singur cuvânt. Acest „vin” provoaca „betia” ce scoate pe om din minti si perverteste întrebuintarea gândurilor firesti. Caci spune Scriptura: „Mânia dracilor este vinul lor si mânia aspidelor fara vindecare” (*Deuteronom 32, 33*). Ea numeste, fierberea placerilor trupesti „vinul dracilor”, iar neascultarea îngâmfata si dispretuitoare „vinul aspidelor”. Caci se spune ceva de aceasta fiara, ca spre deosebire de toate celelalte fiare ale pamântului, își astupa urechile de la cântari dispretuind cu mândrie pe cei ce cânta.

Altul dintre tineri, adica al doilea, zice: „Cel mai tare este împaratul” (*III Ezdra 3, 11*). El numeste „împarat” toata slava desarta a bogatiei, a domniei si a celorlalte straluciri de dinafara. E slava care naste nestiinta, prin care se produce sfâsierea firii, întrucât toti se ignora unul pe altul si toti se sfâsie între ei pentru un singur lucru: pentru ca fiecare vrea sa fie slavit mai mult decât altii, fie datorita puterii, fie bogatiei, fie placerii, sau a altor pricini pentru care se vor slaviti cei ce nu cunosc slava dumnezeiasca cea care ramâne si dispretuiesc puterea ei.

Acestia readucând tot adâncul de mocirla al patimilor contrare firii la aceste doua izvoare, l-au facut pe Darie judecator al cuvintelor, nadajduind ca legea care stapâneste peste fire își va da consimtământul la opiniile lor.

Dar al treilea, care este mintea ce tine partea virtutii si a cunostintei si se straduieste sa slobozeasca sufletul din robia cea rea a patimilor, zice:

„Mai tari sunt femeile si pe toate le biruieste adevarul” (*III Ezdra 3,12*). „Femei a numit el virtutile îndumnezeitoare, din care se naste în oameni iubirea, care îi uneste cu Dumnezeu si întreolalta. Aceasta rapeste sufletul tuturor, celor supusi nasterii si stricaciunii, ca si al fiintelor spirituale care sunt mai presus de acestea, si îl împleteste cu Dumnezeu însusi într-o unire dragastoasa,³⁵² atât cât este cu putinta firii omenesti, înfaptuind în chip unic casatoria dumnezeiasca cea neprihanita. Iar „adevar” a numit cauza cea unica si singura a lucrurilor, începutul, stapânirea puterea si slava, din care si pentru care s-au facut si se fac toate si pentru care se sustin toate în existenta, si de dragul careia se face toata stradanía si miscarea celor iubitori de Dumnezeu. Scurt

vorbind, prin „femei” a aratat sfârșitul virtutilor: iubirea. Caci aceasta este placerea unirii nedespartite si neîntrerupte a celor ce se împartasesc prin dorinta de binele prin fire. Iar prin „adevar” a indicat capatul tuturor cunostintelor si chiar al tuturor celor ce pot fi cunoscute, capat spre care sunt atrase, ca spre începutul si sfârșitul tuturor lucrurilor, miscarile naturale, printr-o oarecare ratiune generala. Caci începutul si sfârșitul tuturor lucrurilor, ca adevar, biruieste toate prin fire si atrage spre sine miscarea tuturor fapturilor.

Mintea iubitoare de înțelepciune (filosoafa) graind astfel catre legea firii, alunga de la ea toata amagirea dracilor vicleni si o convinge sa decreteze slobozirea gândurilor si puterilor sufletului, tinute în robia patimilor, si sa vesteasca celor închisi în întuneric, adica în pofta dupa cele sensibile, dezlegarea de lanturile robiei spirituale. Prin aceasta îi lasa sa se suie în Iudeea, adica în virtute, ca sa zideasca în Ierusalim, adica în deprinderea nepatimirii, templul Domnului, sau cunostinta capabila sa primeasca înțelepciunea.³⁵³

Deci înțelept si prea înțelept este marele Zorobael. Caci primind înțelepciunea de la Dumnezeu, el a putut, datorita ei, sa combata, sa învinga si sa rastoarne raspunsurile date de duhurile rele, care, tinând partea trupului, cautau sa duca la amagire si la stricaciune neamul omenesc. Prin cele doua raspunsuri ale sale, el a spulberat cu totul ambele raspunsuri vrajmase si a eliberat sufletul din robia cea rea a patimilor. Dat fiind ca aceia prin lauda vinului se straduiau sa obtina cea mai mare cinste pentru fierberea placerilor trupesti, iar prin lauda împaratului ridicau mai presus de toata puterea slavii lumesti, aceasta a aratat, prin simbolul femeilor, superioritatea placerii duhovnicesti, care nu are sfârșit, iar prin adevar a indicat puterea care nu poate fi clintita de nimic. Prin aceasta l-a înduplecat (pe Darie) sa dispretuiasca bunurile prezente si sa caute pe cele viitoare.

Acesta este întelesul sanatos si înțelept, pe care îl au, dupa parerea mea, raspunsurile celor trei tineri. El a fost socotit de Duhul vrednic de a fi fixat în scris pentru îndemnul nostru. Iar daca cineva ar putea sa vada un înteles mai înalt în cele scris, potrivit cu puterea ce i s-a dat de a înțelege cele dumnezeiesti, nu trebuie sa fie invidiat. Caci harul Duhului nu se micsoreaza în cei ce se împartasesc de el (din care pricina se si naste patima invidiei), chiar daca unul primește mai mult, iar altul mai puțin din har. Pentru ca fiecare dobândește dupa masura credintei lui aratarea lucrarii duhului. Asa încât fiecare își este distribuitorul propriu al harului. Si daca ar cugeta bine, n-ar trebui sa invidieze pe cel ce a dobândit haruri mai mari, deoarece atârna de el însusi dispozitia prin care primește bunurile dumnezeiesti.

Dar sa venim si la alt înteles tainic al celor scrise, si anume la acela care descopera adevarul originar al lor, Zorobael cel adevarat si nou, vestit prin cel vechi în mod figurat, este Domnul si Dumnezeu nostru Iisus Hristos, care a fost conceput, purtat si nascut în „confuzia”³⁵⁴ firii noastre, ca făcându-se om dupa fire, sa readuca la sine firea, scotând-o din confuzie.

Acesta n-a fost dus în robie împreuna cu noi si n-a fost stramutat în confuzia patimilor. „Caci n-a savârșit pacat, nici n-a aflat viclesug în gura lui” (Is. 53, 9). Dar s-a nascut între noi cei robiti ca un rob, si „a fost socotit cu noi, cei faradelege” (Is. 53, 12), făcându-se din iubirea de oameni „întru asemanarea trupului pacatului, pentru pacat” (Rom. 8,3). S-a facut „întru asemanarea trupului pacatului”, întrucât, fiind prin fire Dumnezeu nepatimitor, a binevoit sa se faca, potrivit iconomiei, în chip neschimbat, om prin fire patimitor. Si s-a facut asa „pentru pacat”, deoarece „pentru pacatele

noastre a fost dus la moarte si pentru noi a suferit dureri”; „pentru pacatele noastre a fost zdrobit, ca noi sa ne vindecam cu rana Lui”. Duhul înaintea fetei noastre, unsul Domnului a fost prins în stricaciunile noastre, el despre care noi zicem: „În umbra lui vom trai printre neamuri” (*Ier. 23, 5*).

El este Rasaritul cel drept din împrastierea noastra, în care am ajuns prin pacat. Despre el spune Duhul Sfânt prin Proorocul: „Ca va rasari voua Rasarit drept” (*Plâng. 4, 20*), sau „lata barbat, Rasaritul este numele Lui si va rasari dedesubtul Lui” (*Zaharia 6, 12*), sau „Rasari-va Soarele dreptatii, aducând tamaduire în aripile Lui” (*Maleahi 3, 20*). Prin cuvântul „dedesubtul lui” se arata taina neînțeleasa a întruparii Cuvântului, din care a rasarit mântuirea tuturor. Iar „aripile Soarelui dreptatii” ar fi cele doua Testamente, prin care zburând Cuvântul în noi, ne vindeca rana caderii în pacat si ne daruieste desavârsita sanatate a virtutii, adica prin cel Vechi înlatura pacatul, iar prin cel Nou sadeste virtutea. Sau iarasi aripile sunt Pronia si Judecata. Cuvântul zburând prin acestea, se salasluieste în chip nevazut în faptuiri, tamaduind prin ratiunile înțelepciunii pe cei ce voiesc sa se întrupeze si vindecând prin modurile certarii pe cei greu de urnit spre virtute. Prin aceasta uneori le curata întinaciunea trupului, iar altora le sterge petele sufletului.³⁶³

El este cel ce readuce din robie pe Israel cel adevarat. El îl muta nu dintr-o tara într-alta, cum a facut vechiul Zorobael, stramutând poporul din Babilon în Iudeea, ci de pe pamânt la cer, de la pacat la virtute, de la nestiinta la cunostinta adevarului, de la stricaciune la nestricaciune si de la moarte la nemurire, scurt vorbind, de la lumea vazuta si pieritoare, la lumea spirituala si statornica ci de la viata ce se destrama la cea care ramâne si nu se destrama.

El este adevarat ziditor al templului rational, surpat de pacate si ars de focul strain, pe care noi l-am adus asupra lui umblând în lumina focului din noi si în flacara în care ardem, întrucât nu numai ca am facut sa urmeze slugarnic partea mintala a sufletului cugetului trupesc, ci am si aprins fara rusine materia patimilor prin lucrarea noastra.

El este cel care a înduplecat prin înțelepciune pe Darie împaratul, adica legea firii. Pentru ca nu se poate ca în acest loc sa se înțeleaga prin Darie diavolul, odata ce s-a facut de bunavoie împreuna lucrator cu harul în slobozirea poporului si s-a lasat convins ca nimic nu e mai tare si mai de folos firii spre mântuire, decât credinta si buna mântuire, decât credinta si buna cunostinta. Caci prin adevar se înțelege credinta care are în ea ratiunea adevarului, iar constiinta cea buna e semnul iubirii de Dumnezeu, indicata alegoric prin femei, întrucât unde este ea nu e cu putinta calcarea poruncilor dumnezeiesti.

El este acela care a clatit din nou în Sine Însusi, printr-o unire negraită, „cortul lui David” (*Amos 9,14; Faptele Apostolilor 15,16*), adica firea stricata de moarte din pricina pacatului.

El este Zorobael care a ridicat cu slava casa cazuta a lui Dumnezeu, despre care zice Duhul: „Va fi slava din urma a casei acesteia mai presus decât cea dintâi” (*Agheu 2, 10*). Caci Cuvântul a intrat într-o a doua comuniune cu firea, care e cu atât mai luminata decât cea dintâi, cu cât prima data i-a daruit din ceea ce era mai bun, iar pe urma s-a împartasit El însusi din ceea ce era mai rau. Acesta, ca sa se mântuiasca si chipul si ca sa faca nemuritor si trupul. Deci stergând cu totul cuvântul sarpelui, suflat în urechile firii, a facut iarasi curata firea ca la început. Ba înca a facut-o sa întreaca prin îndumnezeire prima ei plasmuire. Si precum neexistând la început, a întemeiat-o, asa surpându-se

pe urma a facut-o neschimbabila, ca sa nu mai cada. Prin aceasta a împlinit tot sfatul lui Dumnezeu si Tatal, îndumnezeind-o prin întrupare.³⁶⁶ „Mâinile lui Zorobael (cel spiritual) au pus temelie, zice, casei acesteia (adica omului) si mâinile lui o vor ispravi” (*Zaharia 4, 9*). E vorba aici de prima plasmuire a omului si de refacerea de pe urma a lui Hristos însusi, prin unirea cea negrita.

El este Zorobael care a eliberat pe cei dintâi din robie si are în mâna piatra de cositor, împodobita cu cei sapte ochi ai Domnului, prin care priveste Dumnezeu peste tot pamântul (*Zaharia 4,10*). Dupa istorie ni se pare câtusi de putin sa fi avut Zorobael în mâna o piatra de cositor, care sa priveasca peste tot pamântul. Fiind deci cu neputinta sa luam acestea dupa litera, vom recurge la întelesul mai înalt al celor scrise.

Zorobael este, cum am spus adeseori mai înainte, Domnul si Dumnezeul nostru Iisus Hristos. Iar piatra aceasta este credinta în El. A avut aceasta piatra „în mâna”, înseamna ca credinta în Hristos se face aratata prin împlinirea poruncilor. Caci „credinta fara fapte este moarta” (*Iacov 2,26*), precum si faptele fara de credinta. Iar „mâna” este evident, simbolul faptelor. Deci Domnul tinând în mâna piatra, ne învata sa avem în El credinta aratata prin fapte. Iar cei sapte ochi ai Domnului, cu care e împodobita piatra aceasta, sunt cele sapte lucrari ale Duhului Sfânt.

„Si se vor odihni peste El, zice, sapte duhuri: duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul cunostintei, duhul stiintei, duhul sfatului, duhul tariei, duhul temerii de Dumnezeu” (*Is. 11,2*).

Duhul temerii de Dumnezeu se arata în înfrânarea cu fapte de la pacate; duhul tariei, în pornirea si miscarea plina de râvna spre lucrarea si împlinirea poruncilor; duhul sfatului, în deprinderea discernamântului care ajuta sa împlinim cu ratiune poruncile dumnezeiesti si sa deosebim cele bune de cele rele; duhul stiintei ne face sa stim fara greseala modurile activitatii virtuose, dupa care lucrând nu cadem nicidecum din dreapta judecata a ratiunii; duhul cunostintei ne da putinta sa cuprindem cu mintea ratiunile din porunci, pe care se întemeiaza modurile de activitate ale virtutilor; duhul înțelegerii este consimtamântul afectuos al sufletului cu modurile si ratiunile poruncilor, sau bine zis prefacerea lui în acelea, prefacerea prin care se produce o fuziune a puterilor noastre naturale si modurile si ratiunile poruncilor; duhul înțelepciunii ne face sa ne înaltam la cauza ratiunilor duhovnicesti din porunci si la unirea cu ea; prin aceasta cunoscând, pe cât este cu putinta oamenilor, în chip nestiut, ratiunile simple ale lucrurilor, aflatoare în Dumnezeu, scoatem ca dintr-un izvor tâsnitor al inimii adevarul din toate împrastiindu-l în chip felurit si celorlalti oameni. În felul acesta urcam pe o anumita cale si dupa o anumita ordine de la cele ce sunt fata de Dumnezeu ultimele, dar fata de noi cele mai apropiate, spre cele dintâi si fata de noi cele mai departate, iar fata de Dumnezeu cele mai apropiate.

Caci de fapt de la încetarea de-a pacatui prin temere venim la lucrarea virtutilor prin tarie; iar de la lucrarea virtutilor, la discernamântul sfatului. De la discernamânt trecem apoi la deprinderea virtutilor, sau la stiinta; iar de la deprinderea virtutilor, la cunostinta ratiunilor din virtuti. De la aceasta ne ridicam la deprinderea care prefaca puterile naturale în ratiunile cunoscute ale virtutilor, adica la înțelegere si de la aceasta la completarea simpla si exacta a adevarului din toate lucrurile. În sfârșit, pornind de la aceasta vom scoate la iveala multe si variate ratiuni cucernice ale adevarului din contemplarea înțeleapta a lucrurilor sensibile si a fiintelor inteligibile de-a pacatui prin temere venim la lucrarea virtutilor prin tarie; iar de la lucrarea virtutilor, la discernamântul sfatului. De la

discernământ trecem apoi la deprinderea virtutilor, sau la stiinta; iar de la deprinderea virtutilor, la cunostinta ratiunilor din virtuti. De la aceasta ne ridicam la deprinderea care prefăce puterile naturale în ratiunile cunoscute ale virtutilor, adica la înțelegere si de la aceasta la completarea simpla si exacta a adevarului din toate lucrurile. În sfârșit, pornind de la aceasta vom scoate la iveala multe si variate ratiuni cucernice ale adevarului din contemplarea înțeleapta a lucrurilor sensibile si a fiintelor inteligibile.

Urcând asadar prin acesti ochi ai credintei, sau prin aceste iluminari, ne adunam în unitatea dumnezeiasca a înțelepciunii, concentrând harismele (darurile), care s-au împartit pentru noi, prin înaltările noastre trepte pe scara virtutilor, neomitând, cu ajutorul lui Dumnezeu, nimic din cele spuse. Aceasta pentru ca nu cumva, neglijându-le puțin câte puțin, sa ne facem credinta noastra oarba si fara ochi, lipsita de iluminările Duhului, care ni se împartasesc prin mijlocirea virtutilor, si sa fim trimisi, dupa dreptate, la muncile veacurilor nesfârșite, ca unii ce ne-am orbit ochii dumnezeiesti ai credintei, în ce ne priveste pe noi. Caci tot cel ce si-a scos acesti ochi ai credintei din sine pentru neîmplinirea poruncilor, va fi osândit cu siguranta, nemaiaivând pe Dumnezeu privind la el.³⁷¹ Aceasta este, socotesc, pricina pentru care Scriptura a numit credinta piatra de cositor, întrucât pedepseste pe toti cei ce n-o împodobesc prin împlinirea poruncilor si-i foloseste pe toti cei ce o pastreaza înfrumusetata cu lucrările Duhului. „Caci va fi, zice marele Simion vorbind despre Domnul, spre caderea si ridicarea multora din Israel”; se înțelege spre caderea celor necredinciosi. Pentru ca spun unii despre cositor ca se compune din argint si plumb. Dar plumbul este simbolul mustrării, al pedepsirii, al chinuirii si al osândei grele, iar argintul este chipul stralucirii, al slavei si al maririi. Daca e asa, atunci credinta indicata prin cositor pe de o parte mustra, pedepseste, chinuieste si osândește pe cei ce s-au dovedit slabi în ea, prin nelucrarea poruncilor, având poate drept plumb neputinta trupului, împuternicita prin unirea cu Cuvântul; iar pe de alta parte slaveste, lumineaza si duce spre îndumnezeire pe cei ce s-au dovedit tari în ea prin lucrarea poruncilor, având drept argint dumnezeirea Cuvântului, care stralucește în cei vrednici, dupa puterea lor.

Altii au înțeles prin piatra de cositor pe Domnul nostru Iisus Hristos, ca unul ce a compus din doua firi, din dumnezeire si omenitate. Iar daca cineva vrea sa înțeleaga credinta în Hristos, sau pe Hristos însusi într-un chip spiritual, credinta si Hristos însusi este plumb întrucât mustra sufletul, chinuieste trupul, pedepseste patimile si osândește pe demoni, iar argint întrucât umple mintea de stralucire prin virtuti, o slaveste prin cunostinte si o face prin îndumnezeire lumina ce oglindeste Lumina prima. În acest sens trebuie înțeleasa si „caderea” si „ridicarea” care se va întâmpla din pricina Lui: El provoaca caderea trupului, adica a cugetului trupesc si ridicarea puterilor naturale ale virtutii si ale gândurilor care sustin cunostinta. Simplu vorbind, Cuvântul provoaca în cei vrednici caderea întregului om vechi dupa chipul lui Adam si al literei legii, si ridicarea omului nou dupa chipul Sau si al duhului legii.

Dar poate Scriptura închipuie credinta prin piatra de cositor si pentru faptul ca da putinta celor ce-si înnegresc virtutea si cunostinta sa le lumineze toate prin pocainta, redobândind activitatea si contemplatia si revenind din nou la stralucirea plina de lumina al vietii.

Scolii

Sfârșitul (tinta din urma) virtutii este binele, care înseamna împlinirea și întregirea lucrării dumnezeiești. Spre aceasta împlinire duce puterea (facultatea) rationala a sufletului, folosindu-se de puterea mâniei și a poftei, potrivit cu firea. Și în ea iese la iveala frumusețea asemanării noastre cu Dumnezeu. Iar sfârșitul filosofiei contemplative este adevărul, care e cunostinta unitară și neîmpartită a tuturor celor sunt în jurul lui Dumnezeu. Spre el e purtată mintea curată, după ce a lepădat cu totul judecata cea după simțuri. În această cunostinta se descopera neîntinată demnitatea chipului dumnezeiesc. (2)

Prin femeia a înțeles virtuțile al căror sfârșit este iubirea; iar prin adevăr cunostinta necantitativă. Cunoșcând legea care împaratește peste fire pretul acestora, adică al iubirii și al cunostintei, leapada, ca pe un vin, plăcerea patimilor trupești și ca pe o împăratie poftă nebună după slava a tuturor celor stăpâniti de parerea de sine în chip neînfrânat. (3)

Alt înțeles al aceluiași lucru. Conform acestuia numai aceia sunt scrși în cer, care se ofera pe ei însși cu voia ca să fie scrși cu condeiul Duhului³⁷³. Căci Duhul Sfânt scrie în cer numai pe cei ce voiesc fără să silească pe nimeni. (5)

Nimeni nu poate să binecuvânteze cu adevărat pe Dumnezeu, dacă nu și-a sfintit trupul prin virtuți și nu și-a luminat sufletul prin cunostinte. (6)

Parinții după duh se fac părinți cu voia ai celor ce vor să le fie fii, prin învățatura ce le-o dau, plasmuindu-i prin cuvântul și viața lor cea după Dumnezeu. Iar fii după duh se fac fii cu voia ai celor ce vor să le fie părinți, prin primirea învățaturii lor, lăsându-se formați de bună voie de către aceia prin cuvântul și viața lor. Căci harul Duhului lucrează nașterea liber consimțită a celor și se nasc după El, ceea ce au părinții după trup, care sunt părinții după trup, care sunt părinți involuntari ai unor fii involuntari. Căci plasmuirea celor ce se nasc pe cale naturală e faptă firii, nu a voinței. (10)

Numărul doi indică aici materia și forma, a căror întâlnire cauzează facerea (alcatuirea) trupului și a căror desfacere provoacă stricarea lui. Prin urmare lucrurile care există prin împreunarea materiei și a formei, au un sfârșit contrar începutului natural odată ce stricarea nimicește facerea. Pentru facere și pentru stricare luptă două puteri: cea a poftei și cea a mâniei. Cea dintâi dorește să pastreze în existență facerea; cea de-a doua luptă să înlăture desfacerea ce urmează stricării. Avocații acestor puteri sunt dracii cei vicleni: unii propun legii naturale ieseirea (extazul) sufletului de la cele dumnezeiești prin poftă, al cărei simbol este vinul, iar alții stăpânirea tiranică prin mânie asupra celor materiale, al cărei chip este „împăratia”. Ei vor să o convingă să aleagă viața patimăsa prin acele puteri. Iar numărul unu însemnează sufletul cel simplu după ființă, chip al unității treipostative și supra-naturală după ființă. Avocatul acestuia, adică al sufletului, este mintea, care e una precum și sufletul e unul. El dovedește legii naturale, prin pilda adevărului și a „femeilor”, că atât credința în Dumnezeu cât și iubirea față de El sunt mai tari decât toate și o convinge să le dea acestora puterea. (11)

Adevărul se descopera că unul și singur când e înlăturată pluritatea prin depășirea ei. El acopera puterile cunoscătoare ale tuturor celor ce pot să cugete și să fie cugetate, că unul ce este prin

subzistenta lui suprafiiintiala mai presus de cele ce înțeleg si sunt înțelese, îmbratisând (circumscriind) printr-o putere infinita capetele extreme ale lucrurilor, adica începutul si sfârșitul lor. Prin acesta el atrage spre sine miscarea tuturor si unora le da cunostinta clara, de al carei har s-au lipsit, iar altora le daruieste putinta de recunoastere vadita a binelui pe care îl doreau, printr-o simtire negraita, datorita împartasirii de el. (12)

Prin poporul din Babilon se înțeleg alegoric gândurile tinute în robia patimilor. Prin Darie, legea naturala; prin Zorobael, mintea cunoscatoare (gnostica); prin Iudeea, virtutea; prin Ierusalim; deprinderea nepatimirii; prin templu, cunostinta capabila sa primeasca înțelepciunea; prin suirea din Babilon în Iudeea, mutarea de la cele trupesti la cele duhovnicesti prin pocainta. (13)

Norma împaratirii bunurilor duhovnicesti e masura credintei fiecaruia. Caci pe masura credintei, sporim în râvna faptuirii. Cel ce lucreaza, dupa analogia lucrarii sale îi arata masura credintei, primind masura harului dupa cum a crezut. Iar cel ce nu lucreaza, dupa analogia nelucrarii își arata masura necredintei, lipsindu-se de har dupa necredinta lui. Prin urmare face rau invidiosul ca bârfeste. Caci de el atârna si nu de altul sa creada si sa lucreze si dupa masura credintei sa primeasca harul. (14)

Frumos s-a aratat congruenta dintre chip si adevar. Caci precum Zorobael n-a fost dus el însusi în robie, ci s-a nascut dintre cei ce se aflau atunci în robia Babilonului si s-a facut eliberatorul lor, asa si Domnul, fiind fara de pacat, s-a nascut dintre noi, a fost între noi si s-a socotit ca unul dintre noi. El a îmbracat de bunavoie trasatura patimitoare a firii noastre, prin care, suportând cu adevarat neputintele noastre naturale, ne-a slobozit de sub stapânirea pricinuitoare de stricaciune si ne-a suit de pe pamânt la cer. Anume prin întruparea Sa a luat fara stirbire toata firea noastra, unind-o cu Sine printr-o unire negraita, dar prin chemarea harului, numai pe aceia care au primit cu bucurie chemarea si au cinstit prin fapte harul renasterii lor. (16)

În raport cu teologia pura si suprema, învățatura este a doua. Cea dintâi se ocupa cu învățatura suprema despre fiinta. A doua înfatiseaza lucrarea suprema a Providentei, care a fost numita de Duhul „Rasartitul de dedesubt”. Caci în învățatura dumnezeiestii întrupari se cuprinde facerea veacurilor si celor din veac si prelungirea fara hotar (la indefinit) a vietii celei dupa har si mai presus de veacuri a fapturilor. (18)

Acela care iubeste lucrurile bune si frumoase, tinde de bunavoie spre harul îndumnezeirii, fiind calauzit de Providenta prin ratiunile înțelepciunii. Iar acela care nu e îndragostit de acesta e tras de la pacat împotriva voii lui si lucrul acesta îl face Judecata cea dreapta prin diferitele moduri de pedepse. Cel dintâi, adica iubitorul de Dumnezeu, e îndumnezeit prin Providenta, cel de al doilea, adica iubitorul de materie, e oprit de judecata sa ajunga la osânda. (19)

Focul nostru cel de ocară este legea trupului, lumina acestui foc este deprinderea patimilor de a se misca potrivit cu aceasta lege, iar flacăra de ocară este arderea ce o pricinuieste în noi lucrarea patimilor. Sau iarasi focul cel de ocară este pacatul, iar flacăra este lucrarea lui. Prin urmare nu se cade mintii sa se încalzeasca la acest foc, nici sa se lumineze cu aceasta lumina, nici sa arda în aceasta flacăra. Caci ceea ce e lumina pentru placerea simturilor, pentru mine este adânc si întuneric. (20)

Credinta s-a numit, „piatra” pentru taria, neschimbalitatea, statornicia si imuabilitatea totala a adevarului ei, ca si pentru rezistenta ei în fata asalturilor minciunii. Ea e tinuta „în mâna”, aratându-se prin aceasta puterea ei, care produce si sustine toate virtutile. Iar cei sapte ochi, pe care îi are, indica puterea ei de discernamânt, ca si faptul ca îmbratiseaza cunostinta deplina si fara greseala a celor vremelnice si e capabila de lucrarea înseptita a Preasfântului Duh, pe care numarul nu o face compusa. (24)

Explicatia fiecarui dar duhovnicesc. Propriu temerii este sa se înfrâneze de la rele. Propriu tarii este sa deosebeasca între cele contrare. Propriu stiintei este sa cunoasca fara greseala datorii. Propriu cunoasterii e sa cuprinda cu fapta ratiunile dumnezeiesti din virtuti. Propriu înțelegerii este consimtamântul sufletului cu cele cunoscute. În sfârșit propriu înțelepciunii este unirea neînțeleasa cu Dumnezeu, prin care dorinta celor vrednici se transforma în posesiune. Ea face pe cel partas de ea Dumnezeu prin participare si talmaci al fericirii dumnezeiesti într-o înfatisare si lamurire necontenita si fara pompa a tainelor dumnezeiesti înaintea celor ce au trebuinta. (25)

Temerea, care e primul dar ce-l dobândim noi în fapt, Scriptura l-a asezat la urma. Ea este începutul înțelepciunii. Pornind de la ea ne urcam înțelegerea spre tinta înțelepciunii. Iar dupa ce am dobândit-o pe aceasta, ne aflam în imediata apropiere de Dumnezeu însusi, nemaiaivând decât înțelepciunea ca mijlocitoare a unirii cu El.³⁷⁴ Dar nu e cu putinta sa ajunga la înțelepciune cel ce nu s-a scuturat mai înainte prin temere si celelalte daruri intermediare de urdorile nestiintei si de praful pacatelor. De aceea Scriptura, tinând seama de ordinea reala înfatisaza înțelepciunea ca pe cea mai aproape în raport cu Dumnezeu, iar temerea ca pe cea mai aproape în raport cu noi. Acesta, ca sa învatam si noi regula si legea bunei rânduieli. (26)

Unitatea înțelepciunii poate fi contemplata ca existând nedivizat în diferitele virtuti ce izvorasc din ea si pe masura se sporim în lucrarile prin reînțoarcerea la ea a tuturor virtutilor pornite din ea. Aceasta se întâmpla când noi, pentru care se lanseaza din sine prin nasterea fiecărei virtuti, ne strângem iarasi în ea, urcând prin fiecare virtute. (27)

Scriptura a indicat prin ochii Domnului cararile Duhului. Cel ce nu-i deschide pe acestia prin împlinirea poruncilor, nu-l are pe Dumnezeu privind spre el. Si prin multi ochi priveste Dumnezeu pe cei de pe pamânt, daca lumina virtutii noastre este raza a privirii dumnezeiesti.³⁷⁵ (29)

Nici unul din cei ce pacatuiesc nu poate aduce ca scuza a pacatului slabiciunea trupului. Pentru ca unirea cu Dumnezeu Cuvântul a întarit toata firea, prin dezlegarea ei de blestem, nelasându-ne nici o scuza pentru pornirea cea de buna voie spre patimi. Caci dumnezeirea Cuvântului, aflându-se totdeauna prin har în cei ce cred în El, vesteste legea pacatului din trup. (31)

Precum cositorul înnegrindu-se iarasi capata luciu, asa si cei credinciosi, chiar daca se înnegresc prin pacate își recapata din nou stralucirea prin pocainta. Poate si din aceasta pricina credinta s-a asemanat cu cositorul. (32)

Note

Tulburarea ca stare obiectiva de confuzie si dezordine patimase exista înainte de orice coborâre a mintii ca spirit critic în ea. Dar ca fapt de constiinta e dezvaluita de abia prin aceasta trezire si patrundere a mintii în ea, în baza caintei. De aceea se poate spune de aceasta prima coborâre a mintii în ea ca e sau samânta aruncata „în tulburare”, sau „samânta a tulburarii”, având adica sa dea la iveala pentru constiinta aceasta tulburare sau confuzie. Nu e mai putin adevarat ca tulburarea sau confuzia obiectiva data la iveala e o astfel de tulburare decât cea care exista ca fapt obiectiv. E deja o „rusine”, o „tulburare” ce poarta în ea germenul caintei. Aceasta dare la iveala a tulburarii obiective si deci transformarea ei în tulburare subiectiva, se petrece în faza a doua, „în rasaritul tulburarii”. (337)

Atât tulburarea ca stare patimasa obiectiva, cât si tulburarea ca rusine pentru pacate e împrastiata în aceasta a treia faza, când mintea prin lumina cunostintei ei se face deplin stapâna în suflet si împrastie stapânirea patimilor. (338)

Daca în faza a treia mintea mai lasa puterile sufletului sa se îndrepte nepatimas spre lucrurile sensibile, în faza a patra le trimite spre realitatile inteligibile, în a cincia se odihnesti si de aceasta activitate, adunându-se în Dumnezeu. (339)

Dispozitia aceasta, ca fata a sufletului, nu e stare de moment, ci un chip sufletesc permanent, dobândit de om prin anumite deprinderi: Ea desi e deschisa în suflet, se rasfrânge si pe fata de dinafara. Când fata dinlantru e o sinteza a tuturor virtutilor, nu mai e o fata urâtă, ci o fata frumoasa, care reprezinta totodata starea de nepatimire. Caci starea de nepatimire constând din absenta oricarei patimi, e tot una cu prezenta tuturor virtutilor, odata ca orice patima e alungata prin virtutea corespunzatoare. (344)

Sufletul fiind în greceste feminin, e socotit ca o fecioara ce se însoteste cu Dumnezeu într-o casatorie tainica. (351)

(Într-un amestec dragastos). Sfintii Parintii folosesc termenul atât pentru unirea sufletului cu Dumnezeu, cât si pentru a firii omenesti si dumnezeiesti în Hristos. „Amestecul acesta, însa nu e una cu „contopirea”, pe care o interzice definitia de la sinodul din Calcedon”. Amestecul e întrepatrunderea a doua substante fara sa piarda identitatea (de exemplu sufletul cu trupul). Ar fi bine sa-si însuseasca acest termen si teologia româneasca, pentru a preciza unirea ca reciproca îmbinare de substante si de energii ce-si pastreaza identitatea lor, spre a nu socoti unirea simpla alipire. (352)

De la virtute (Iudeea) se înainteaza spre nepatimire sau la totalitatea virtutilor (Ierusalim), de la aceasta la cunostinta (templu). Iar cunostinta (gnoza), ca rezultat al stradaniei contemplative omenesti, ajutata, se înțelege, de har, primește de sus, ca o încoronare, Înțelepciunea. Ideea ca templul, drept culme a stradaniei omenesti în virtute si cunoastere, primește Înțelepciunea divina ca har, si-a gasit expresia în mareata biserica a lui Iustinian, dedicata Sofiei dumnezeiesti, ca una ce-a fost destinata sa se umple de Înțelepciunea dumnezeiasca. Mintea curatita si gnostica, ca templu

subiectiv, si biserica sfintita, ca minte colectiva a obstii credincioase, ca minte a cosmosului, sunt vasele destinate sa se umple de Sofia faptuirii în curs de îndumnezeire. (353)

„Confuzia” reprezinta Babilonul unde s-a nascut Zorobael si de unde a eliberat pe Iudei. Babel intra si în compozitia numelui: Zoro-Babel. (354)

Prin Providenta Dumnezeu îndruma în chip pozitiv pe om prin binefacerile ce i le da fiecare clipa si prin meditatie asupra lor; prin judecata îl abate de la rau, trimitându-i diferite cercetari. Aceste doua moduri se alterneaza sau chiar se împletesc, ca într-o pedagogie parinteasca. În fiecare zi Dumnezeu ne da bunurile slabe si aproape în fiecare zi ne si cearta. El zilnic sta la judecata cu noi, ca sa scape de judecata neîndurata de la sfârșit. (363)

Fiul lui Dumnezeu a fixat firea omeneasca în sine (ca pe un „cort” în „locul” de suprema soliditate al dumnezeirii), ca s-o faca sa nu mai cada, fiind tinuta chiar de Dumnezeu. De aceea chiar întruparea constituie o îndumnezeire a firii omenesti, chiar ea face aceasta fire sa nu mai poata luneca în aceasta consolidare a firii omenesti în nepatimire prin întrupare, nu trebuie rastalmacita în sensul unei mântuiri fizice, conform acuzei ce-o aduc Apusenii Parintilor orientali. Firea omeneasca a lui Hristos nu mai luneca din motive spirituale. E prea aproape de ea adevarul si binele suprem, ca s-o mai atraga ceva inferior. (366)

Ochii credintei, ca evidenta a adevarurilor credintei, dobândita prin fapte, desi sunt în noi, ajutându-se sa vedem, totusi nu sunt ai nostri, ci sunt darul lui Dumnezeu, sau lucrarile Lui. Ca atare desi vedem si noi prin ei, sunt ochii prin care însusi Dumnezeu priveste în noi si în jurul nostru. Iar noi vedem prin acesti ochi ai lui Dumnezeu. În acest sens pe Dumnezeu îl cunoaste cel ce cunoscut de Dumnezeu. (371)

Cel ce nu e scris în launtrul sau de condeiul Duhului, nu e scris nici în cer. Pentru ca nu se asorteaza cu cerul3 n-a devenit o bucata a cerului. Se va urca în cer numai cine s-a acomodat de aici cerului, numai acela în care s-a coborât în prealabil cerul. (373)

Întrucât înțelepciunea se afla în nemijlocita apropiere de Dumnezeu, întrucât în ea se cuprind concentrat toate darurile ce le primim de la Dumnezeu si ea e totul ce primeste fapta de la Dumnezeu, se poate spune ca Dumnezeu ia contact cu lumea prin Sofia, ca treapta culminanta la care se poate ridica lumea e Sofia. (374)

Privirea lui Dumnezeu e afectiva, e creatoare si modificatoare. Raza privirii lui Dumnezeu produce virtutea noastra, trimitând în noi o adevarata energie spirituala. Dar noi deschidem ochiul lui Dumnezeu prin silinta de-a împlini poruncile. Noi le primim extern. Dar Dumnezeu transforma aceasta silinta exterioara într-o calitate statornica si placuta a noastra. Virtutea este deci si ea un fel de unire cu Dumnezeu, dar prin „privire”, de la distanta, nu o unire care înlatura „distanta” (diastaza). Diferenta de grad între unirea pe care o realizeaza între om si Dumnezeu moralitatea si contemplatia a aratat-o Paul Hankamer, ca pilda lui Schiller pentru prima, ca a lui Ekkehart si Goethe pentru a doua. Pentru cei din urma „moralitatea era înca treapta spre un scop final” (Jacob Bhome). (375)

„Si au fost toti din Israel de la doisprezece ani si mai în sus, afara de copii si de femei, patruzeci si trei de mii trei sute saizeci. Iar robii si roabele lor, sapte mii trei sute si sapte; psalti si cântareti, opt sute cincizeci si cinci; camile, patru sute treizeci si sase; catâri, opt sute patruzeci si cinci; magari, cinci mii cinci sute douazeci si cinci” (III Ezdra 5, 63-69). Fa o agapa spirituala din lucrurile acestea asa de mari si de înalte, scrise de Duhul prin Proorocul, cu privire la a sasea întoarcere din robie. Ce înseamna aceasta coborâre si aceasta povestire fara rost si nedemna de Duhul, sa aminteasca de cai, de catâri, si magari si înca cu atâta precizie în numaratoare?

A vorbi cu precizie despre acestea este cu putinta numai acelora, care pentru multa curatenie a mintii lor au primit de la Dumnezeu tot harul pe care-l pot primi oamenii. Caci patrundând cu ajutorul acestui har în noianul vederilor tainice, acestia vad numai ratiunile celor scrise, dezbracate de vesmântul figurilor. Ei nu se ocupa câtusi de simbolurile, care le dau o forma sensibila, decât în cazul când voiesc prea înțelept sa le înfatiseze corporal celor ce, din pricina nevârstniciei mintii, nu se pot ridica peste perceptia simturilor, ci trebuie sa se exerciteze mai întâi prin figuri sensibile, ca apoi sa doreasca sa se urce la ratiunile arhetipice ce sunt mai presus de perceptia sensibila. Dar noi socotim ca nu este absurd sa ne apropiem de realitatile subtile prin conjectura, data fiind facultatea naturala din noi, care se doreste dupa cunoasterea celor dumnezeiesti. Caci doua bunuri pot rezulta din conjectura pentru cei ce sunt stapâniti de o veneratie sincera fata de cele dumnezeiesti: cel ce abordeaza prin conjectura lucrurile dumnezeiesti, sau descopere adevarul în privinta celor cugetate si atunci aduce cu bucurie, drept jertfa de lauda, multumiri Celui ce i-a dat stire despre ceea ce a cautat, sau constata ca înțelesul celor scris îi scapa si atunci respecta si mai mult lucrurile dumnezeiesti, aflând ca înțelegerea lor întrece propria lui putere.

Deci apropiindu-ma si eu prin conjectura de cele scrise, rog pe Dumnezeu sa-mi fie într-ajutor în cele ce voi spune, caci stiu ca stiu puterea înțelegerii mele e cu mult prea slaba fata de sublimitatea tainelor Scripturii. De voi reusi, voi datora întreaga izbânda a lui Dumnezeu, care m-a ridicat prin înțelegere spre multumire, iar de nu voi reusi, voi socoti si nepriceperea un bine, pe care îl voi datora tot lui Dumnezeu, care, taind cu anticipatie, prin purtarea Sa de grija, mândria ce mi s-ar fi putut naste din cunostinta, mi-a facut din nepricepere, un îndemn spre modestie. Prin urmare, apropiindu-ma prin conjectura de înțelesul celor scrise, voi începe de la cele de mai înainte din Scriptura. În capitolul dinainte de acestea s-a scris despre Zorobael: „Si când a iesit tânarul, ridicându-si fata sa la cer înspre Ierusalim, a binecuvântat pe Împaratul cerului” (III Ezdra 4,58). Se înțelege ca a iesit dupa ce a dat raspuns la întrebările împaratului Darie. Deci a iesit de la fata acestuia. Darie este însa, cum am spus mai înainte, legea care stapânește asupra firii. De fapt acest înțeles al lui corespunde cu talmacirea propriului nume. Caci numele lui Darie înseamna „neam”, sau „genealogie” (carte a neamurilor), sau „cel cuprins într-o genealogie”, cum spun cei ce cunosc înțelesul exact al acestui cuvânt. Dar cuvântul „neam” sau „genealogie” exprima o lege naturala, caci „neamul” si toate cele cuprinse într-o „genealogie” stau sub fire.

Deci bine am facut ca am înțeles prin Darie legea firii. Caci legea firii îmbratiseaza genurile (neamurile) si speciile care se afla sub fire, cât si cele ce se contempla în legatura cu firea, adica timpul si spatiul. Caci toate acelea fara de care nu exista un lucru creat, se contempla deodata cu acel lucru.

Darie este, prin urmare, cum am spus, legea firii. Iar Zorobael e mintea contemplativa, care, iesind de la legea firii, simbolizata prin Darie, s-a ridicat peste toata ordinea lucrurilor vazute de sub timp si spatiu si si-a înaltat fata, adica dispozitia capabila de cunostinta, dobândita prin virtute, catre

cer, cu alte cuvinte catre sublimitatea fiintelor spirituale; înspre Ierusalimul spiritual din ceruri, adica înspre acel Ierusalim, ale carei „ziduri sunt zugravite pe palmele Domnului” (Is. 19, 16). Caci în el se afla locuinta tuturor celor ce se veselesc (Ps. 86,7) si la el se întorc cu adevarat toti aceia care scapa din robie si își cauta casa lor cea din cer (II Cor. 5,2), cum zice Apostolul; toti aceia, care pot zice cu marele David: „De te voi uita Ierusalime, uitata sa fie dreapta mea; sa se lipeasca limba de grumazul meu de nu-mi voi aduce aminte de tine” (Psalmi 137,5-6). Prin „dreapta” se înțelege lucrarea duhovniceasca a poruncilor dumnezeiesti si prea laudate, iar „limba lipita de grumaz” este activitatea de cunoastere a ratiunii noastre, care din pricina nestiintei sta lipita de gâtlej, adica de patima ce-si are sediul în preajma gâtlejului, si din aceasta pricina nu poate fi pusa în miscare de dorinta dupa bunurile negraite si de aceea nu poate sa guste din bunatatea Domnului.

Asadar Zorobael care, grabindu-se spre Ierusalim, scoate ratiunile de sub timp si fire, este mintea noastra contemplativa. Dar poate fi si Cuvântul creator, cel mai presus de noi, care a venit între noi ca unul din noi, adica s-a facut om, ca sa adune prin întrupare la Sine pe cei ce s-au rostogolit de bunavoie în patimire si viata în patimi si în moartea trupului. Deci fie ca e mintea, fie ca e Cuvântul, Zorobael îi scoate împreuna cu sine si-i duce cu sine spre Ierusalimul ceresc pe toti cei ce s-au facut, pe cât e cu putinta, asemenea lui. Desavârsirea acestora în virtute si în cunostinta a închipuit-o Scriptura simbolic prin diferitele specii si numere amintite înainte. Caci tot omul drept si iubitor de Dumnezeu, întorcându-se în chip spiritual spre Ierusalimul de sus, întorcându-se în chip spiritual spre Ierusalimul de sus, plineste numerele amintite ale diferitelor specii, adunând ratiunile fiecărei specii si numar într-o unica plenitudine a virtutii si a cunostintei. Aceasta o arata limpede sensul locului mai sus pomenite din Scriptura.

„Si au fost toti din Israel de la 12 ani si mai în sus, afara de copii si de femei, patruzeci si trei de mii trei sute saizeci”. E de admirat exactitatea cuvintelor Duhului, care noteaza ca nici unul dintre cei numarati în Ierusalim dupa ce au iesit din Babilon, adica din confuzia veacului acestuia, nu era sub 12 ani. Prin aceasta Scriptura a aratat în chip tainic, ca numai cel ce s-a ridicat peste simtire (perceptia sensibila) si peste timp (caci aceasta înseamna numarul 12 care se compune din 5, adica din cele 5 simturi si din 7, adica din timp) si a taiat orice afectiune a sufletului fata de ele, a iesit din confuzia lor, zorind spre cetatea de sus. Si nu numai acesta are cu sine, în afara de copii si de femei, numarul patruzeci si trei de mii trei sute saizeci.

„Copiii” sunt poate gândurile referitoare la afectele firesti si nevinovate si independente de voia noastra, iar „femeile”, fie cugetarile, fie poftele si placerile naturale care nu aduc nici o osânda celor ce au, fiind urmarea necesara a poftirii naturale. Pentru ca si hrana cea mai simpla ne produce o placere naturala, chiar daca nu voim, întrucât ne satisface trebuinta de mai înainte. La fel bautura, prin faptul ca potoleste neplacerea setei, sau somnul, prin faptul ca reînnoieste puterea cheltuita prin veghere. De asemenea toate celelalte functiuni ale firii noastre, care sunt pe de-o parte necesare pentru sustinerea ei, iar pe de alta folositoare celor ce se sânguiesc pentru dobândirea virtutii. Toate acestea, macar ca nu se numara împreuna cu barbatii, ies totusi împreuna cu orice minte care fuge de confuzia pacatului, ca nu cumva aceasta sa fie tinuta din pricina lor în robia patimilor condamnabile si contrare firii, care atârna de voia noastra si nu-si au în altceva sursa în noi decât în miscarea afectelor conforme cu firea. Dar nu se numara împreuna, întrucât afectele care conserva firea în viata de aici nu se pot muta împreuna cu noi la viata nemuritoare si vesnica.

Cele patru miriade (patruzeci de mii) sunt patrimonia virtutilor generale, cu care, strabatând mintea natura si timpul, ajunge la tinta fericita a nepatimirii. Sa ne explicam: Miriada (numarul de zece mii) e indicata numai prin cifra unitatii si nu poate fi notata prin nici o alta cifra, fiind dupa suport identica cu unitatea si deosebindu-se numai prin cugetare, cum se deosebeste sfârsitul de început. Caci miriada este sfârsitul unitatii si unitatea este începutul miriadei, sau mai bine zis miriada este unitatea pusa în miscare si unitatea este miriada pâna ce n-a fost în miscare. Dar tot asa fiecare din virtutile generale are ca început si sfârșit monada dumnezeiasca, adica pe Dumnezeu, întrucât porneste din El si sfârșeste în El si este una cu Dumnezeu, deosebindu-se numai prin cugetare. Caci e vadit ca de la El are si spre El își are originea orice virtute.

Sau poate Scriptura înțelege prin cele patru miriade (patruzeci de mii) cele patru înaintari în împlinirea poruncilor dumnezeiesti de-a lungul contemplatiei si a cunoasterii. Fiecare înaintare merge pâna la zecele proxim. Astfel prima înaintare consta în lucrarea simpla a poruncilor de catre începatori, dupa fuga lor de pacat. Ea împlineste prima decada, care e în acelasi timp monada. A doua înaintare e cea care îmbratiseaza prin fiecare porunca pe celelalte. Ea face aceeași decada suta împlinita prin lucrarea tuturor poruncilor prin fiecare. Caci decada lucrata înzecit produce suta. A treia înaintare este înzecirea sutei prin legea firii. Caci înzecita este si legea firii ca una ce consta din zece parti si anume: din cele trei puteri ale sufletului, din cele cinci simturi, din functiunea vocala si din fecunditatea naturala. Din puterea ratiunii se foloseste omul la cautarea cauzei si a bunurilor din jurul cauzei; de puterea poftei spre dorirea celor cautate, iar de iutime spre pazirea si iubirea lor. Simturile, la rândul lor, îi servesc la deosebirea lucrurilor, care si ea se împarte în caci si care se naste stiinta. Aceasta încincita deosebire împarte lucrurile în „cele începute” si „în cele neîncepute”, în „cele care sunt de cugetat” si în „cele care nu sunt de cugetat”, în „cele care sunt de grai” si în „cele care nu sunt de grai”, în „cele ce se pot face” si în „cele ce nu se pot face”, în „cele stricacioase” si în „cele nestricacioase”. Iar de functiunea vocala se foloseste spre graire, precum de fecunditate spre sporirea bunurilor celor cautate, dorite, iubite, cunoscute si graite. Astfel suta înzecita prin legea firii devine mie. Iar a patra înaintare este urcusul, prin contemplatie si cunoastere, a legii firesti, cu împaririle aratate, spre ratiunea originara a fiecărei porunci. La capatul acestui urcus, se contempla miriada concentrata, indicata prin cifra primei unitati. Caci cel ce împlineste poruncile în mod simplu, apoi îmbratiseaza în împlinirea fiecăreia pe celelalte, pe urma uneste cu îmbratisarea acestora distinctiile legii firesti si pe aceasta o urca în sfârșit, prin cunoastere (în chip gnostic), spre ratiunea fiecărei porunci, a concentrat cele patru miriade, onorate la fiecare înaintare, prin taina unitatii, în care se aduna ratiunea miriadei.

Sau cele patru miriade mai înseamna si cele patru nepatimiri generale. Prima nepatimire este înfrânarea desavârsita de la pacatele cu fapta, constatata la cei începatori. A doua nepatimire este lepadarea totala a gândurilor care consimt cu pacatele. Aceasta o gasim la cei care cultiva virtutea cu ratiune. A treia este nemiscarea totala a poftei spre patimi. Ea e proprie celor ce contempla în chip spiritual în înfatisarea lucrurilor vazute ratiunile lor. A patra nepatimire este curatirea totala chiar si de închipuirea simpla a patimilor. Aceasta o aflam în cei ce si-au facut mintea, prin cunostinta si contemplatie, oglinda curata si stravezie a lui Dumnezeu.

Deci cel ce s-a curatit pe sine de lucrarea patimilor, s-a eliberat de consimtirea cugetarii cu ele, si-a oprit miscarea poftei spre ele si-a facut mintea curata chiar si de închipuirea simpla a lor, având

cele patruzeci de mii iese din materie si zoreste spre regiunea dumnezeiasca si pasnica a lumii spirituale.

Astfel înțelegem cele patruzeci de mii. Iar cele trei mii indica învățatura desăvârșită dreaptă, evlavioasă și rațională despre Treimea Sfântă și de o ființă, potrivit careia credem și laudăm unitatea treipostatică ca un singur Dumnezeu.

Iar numărul de trei sute înfatisează aici ideea Providenței. Întâi pentru că prin forma literei care îl indică,³⁸⁴ e închipuită puterea care, venind de sus, străbate cele de jos și cuprinde extremitățile celor două laturi, prin ceea ce se arată Providența care strânge totul în chip negrait. Al doilea, pentru că acest număr a fost cinstit prin chipul crucii, pe care s-a săvârșit taina cea mare, cea dintâi și cea ascunsă a Providenței. Căci taina întrupării lui Dumnezeu a fost un mod de lucrare negraită a Providenței. Poate că în acest semn al crucii și al numelui Celui ce a fost pironit pe ea pentru noi a îndrăznit marele patriarh Avraam, când a ieseit și a biruit puterile vrajmase indicate prin regi. Căci se spune că a ieseit cu 318 slujitori, adică cu acest semn și cu numele lui Iisus. Pentru că de multe ori Scriptura descoperă celor curăți gândul ei prin forma literelor.

Iar dacă vrea cineva să cunoască gândul Sfintei Scripturi și din număr, va afla că și așa prin el se indică Providența. Căci lucrarea Providenței constă nu numai în a păstra firea cu existența nemicsorată, ci și în a face să nu-i lipsească nimic pentru a deveni fericită prin har³⁸⁶. Deci adăugând cineva la două sute o sută, capătă trei sute. Iar prin acest număr se indică natura și virtutea. Natura este indicată prin numărul două sute, că una ce constă din materie și formă. Căci materia este împătrită pentru cele patru elemente ale ei, iar forma este încincită pentru simțurile care pun pe frământătura materiei tiparul formei. Înmulțind acum pe patruzeci cu cinci, sau pe cincizeci cu patru, capătăm numărul două sute. Iar numărul o sută înseamnă virtutea desăvârșită, că unul ce cuprinde decada poruncilor dumnezeiești înzecita. La aceasta ajungând Avraam, devine tată al marelui Isaac, căci fiind mort după fire s-a făcut duh născător al vieții și al bucuriei. Deci adăugând la două sute o sută, capeti numărul trei sute, care indică Providența ce susține firea în tendința ei spre fericire³⁸⁷.

Iar numărul saizeci înseamnă puterea naturală care împlineste poruncile și s-a desăvârșit prin rațiunile virtuților. Căci numărul șase înseamnă puterea de activitate a firii, că unul ce constă din părțile proprii. Din această pricină s-a scris că și Dumnezeu a făcut lumea în șase zile. Iar numărul zece arată desăvârșirea virtuții prin împlinirea poruncilor. Prin urmare numărul saizeci indică împede puterea naturală care primește rațiunile dumnezeiești aflătoare în porunci.

Asadar cele patruzeci de mii adăugate la trei mii trei sute șase zeci indică rațiunea desăvârșită a virtuții, taina venerată a Providenței și puterea de activitate a firii care a fost îmbunătățită prin virtuți. Deci cel ce și-a eliberat, prin duh, mintea de trup, de simțuri și de lume, iese din ele, parăsind amestecarea și confuzia lor, ca cei de odinioară Babilonul; el zorește spre cetatea de sus, având mintea deprinsă de orice afecțiune față de ceva.

„Iar robii și roabele acestora, șapte mii trei sute șapte”, Legea spune despre robi și despre roabe: „Robii și roabele dintre Evrei să slujească șase ani, iar într-al șaptelea să fie lăsați slobozi. Iar robii și roabele de alt neam să slujească în veac”. „Veac” socotesc că numeste anul al cincizecilea al slobozirii.

Robul evreu si roaba evreica sunt ratiunea si cugetarea, care slujesc filozofului ce se îndeletniceste cu faptauirea sase ani, ajutându-l sa iscodeasca tot ce contribuie la frumusetea morala si la modurile virtutii. Caci ratiunea si cugetarea slujesc oricui se îndeletniceste cu faptauirea ca un rob si o roaba, iscodind si creând modurile activitatii virtuozase. Si toata puterea lor e îndreptata împotriva duhurilor rautatii, care se opun faptauirii morale. Ducând asadar la îndeplinire filosofia lucratoare, pe care a indicat-o numarul „sase” al anilor (caci s-a spus ca numarul „sase” înseamna filosofia lucratoare³⁸⁹), ratiunea si cugetarea sunt lasate slobode ca sa se reîntoarca la contemplarea duhovniceasca a ratiunilor din lucruri, care sunt înrudite cu ele. Ele au ajuns atunci la anul al „saptelea”, adica la deprinderea nepatimirii. Caci patimile au fost subjugate prin multa osteneala a ratiunii si a cugetarii unite cu ea si de aceea au iesit si s-au departat de la suflet.

Iar robul si roaba de alt neam sunt puterea mâniei si a poftei. Pe acestea mintea contemplativa le supune pentru totdeauna stapânirii ratiunii, ca sa-i slujeasca la dobândirea virtutilor prin barbatie si cumpatare. Si nu le lasa libere pâna ce nu e înghitita moartea nenorocitului de trup si de viata nemarginita, si pâna ce nu se arata în chip curat icoana împaratiei vesnice, având imprimata în ea, prin imitare, întreaga forma a arhetipului. Ajunsa aici, mintea contemplativa slobozeste mânia si pofta, pe cea din urma prefacând-o în placere curata si în atractia neprihanita pentru dragostea dumnezeiasca, iar pe cea dintâi în ardoare duhovniceasca, în statornicie înfocata si în nebunie sobra. În aceasta stare ajunsese dupa merit marea raza a luminii netulburate, marele apostol Pavel, când l-a auzit pe regele Agripa spunându-i: „Esti nebun Pavele”. Dar si el însusi scrie despre sine Corintenilor: „Ca ori de iesim din noi, este pentru Dumnezeu, ori de suntem cu mintea asezata, este pentru voi”. El numeste nebunia sobra, cea dupa Dumnezeu, „iesire din sine” (extaz), ca una ce scoate mintea afara din lucrurile create, macar ca în sine e sobra si chibzuata.

Iar numarul robilor socotesc ca indica viata vremelnica, traita conform cu ratiunea si împreunata cu modurile nepatimirii. În cursul acesteia mintea, folosindu-se de ratiune si de cugetare ca de niste robi si roabe evreice care slujesc faptauirii, hotaraste masurile ajutorului ce trebuie sa-l dea acestea virtutii, stramutându-le la contemplatie. Îngrijindu-se de mânie si de pofta, ca de niste robi si roabe de alt neam, asa cum un stapân se calauzeste de slujitori „le calauzeste la aceeasi libertate de la sfârșit”. Si anume asa ca pofta o preface în dorinta ce se desfata de cele dumnezeiesti, iar mânia în vigoarea nesfârșita a dorului ce se bucura de ele, facând pe robii de alt neam, Evrei adevarati dupa har.

„Cântareti si psalmozi opt sute cincizeci si cinci”. Cântaretii sunt cei ce vestesc cuvântul (ratiunea) dumnezeiesc prin modurile virtutilor cu fapta, fara contemplatie. Iar „psalmozii” sunt cei ce initiaza tainic în cuvântul (ratiunea) dumnezeiesc pe altii, prin modurile virtutilor împreunate cu dulceata cunostintei din contemplatie, încântându-le urechile lor spirituale.

Numarul acestora indica stiinta lucrurilor vesnice, atâta cât le este îngaduita oamenilor. Din numarul opt sute cinci zeci, „opt sute” indica ratiunile viitoare ale cunostintei, iar „cincizeci” ale virtutii. În sfârșit „cinci” înfatiseaza stiinta lucrurilor de aici, precum am aratat vorbind despre numarul „cinci” putin mai înainte.

„Camile, trei sute treizeci si cinci”. Camilele ce ies împreuna cu fiii lui Israel eliberati din robia amara, sunt diferitele reprezentari (completatii) naturale ale lucrurilor vazute, care sunt alcatuite,

asemenea camilei, pe deoparte din înfatisările cele vazute ce se raporteaza la simturi si sunt asa zicând picioarele lor, iar pe de alta din ratiunile mai înalte, privite în ele cu duhul, care se raporteaza la minte si sunt asa zicând capul lor.

Poate despre aceste camile a zis marele Isaia, prevestind profetic slava Ierusalimului spiritual: „Si te vor acoperi pe tine camilele de Madian si Ghefar” (*Isaia 60,6*). Ele sunt reprezentările (contemplatiile) duhovnicești ale afectelor (patimilor) firești. Caci Madian se talmacește „golirea stomacului”, sau „lut sângeros”, sau „sudori omenesti si ale mamei”. Iar Ghefar „posesiunea spatelui”, care este contemplatia ridicata deasupra patimilor trupești. Caci spatele sufletului este trupul, ca unul ce este îndaratul lui. Deci Scriptura zice aici ca locul sau resedinta duhovniceasca a cunostintei pasnice si nedezbinate a vederilor tainice este asemenea unei cetati sfinte, acoperita de ele ca de niste vite.

Acelasi sens îl arata si numarul însusi, care indica miscarea în jurul timpului si al naturii.

„Si cai, sapte mii sapte sute treizeci si sase”. „Cal” este acela care alearga în viata pe drumul celor virtuosi, având toata vigoarea iutimii (mânii). Caci se spune ca firea calului sta în unghiile picioarelor, pe care le are de la fire. De aceea a si fost socotit cel mai destoinic si mai tare la drum dintre toate celelalte animale domestice si supuse oamenilor. Cu ei aseamana marele Prooroc Avacum si pe sfintii Apostoli, când zice prin Duhul: „Si ai suit pe mare caii Tai, care tulbura ape multe”. El numeste „cai” pe sfintii si fericitii Apostoli, care poarta cuvântul mântuitor al adevarului înaintea neamurilor si împaratorilor, în toata lumea, pe care o numeste figurat „mare”. Iar neamurile le-a asemanat cu apele. Caci si ele sunt tulburate si agitate de puterea cea mare din cuvântul Duhului si trecute de cutremurul mântuitor de la necredinta, de la nestiinta la cunoastere si de la pacat la virtute.

Aceasta o arata si numarul însusi al cailor, care închipuie deprinderea cu filosofia practica a virtutii. Caci numarul „sapte mii trei sute”, ca numar ce indica timpul, arata miscarea sprintena a virtutilor, iar „treizeci si sase” activitatea firii care alearga împreuna cu virtutile.

„Iar catâri opt sute patruzeci si cinci”. Catârul este, dupa înțelesul cel de lauda, deprinderea care nu rodeste pacatul. Din acest motiv s-i rânduit, într-un chip cât se poate de potrivit si de cuvenit duhului Scripturii, ca cel ales rege în Israel sa nu sada pe cal, ci pe catâr. Prin aceasta Scriptura arata ca mintea contemplativa, care împarateste peste înțelesurile si reprezentările (vederile) lucrurilor, ca si peste miscarile proprii, trebuie sa aiba o deprindere neroditoare de rau, adica una care nici sa nu zamisleasca, nici sa nu nasca raul. Ea trebuie sa fie purtata de aceasta deprindere, atunci când se misca în contemplatie, ca nu cumva, ocupându-se cu cercetarea duhovniceasca a lucrurilor, sa cada din nebagare de seama în puterea vreunuia din duhurile rele, care pot corupe prin ceva din cele sensibile dispozitia curata a inimii.

Stim ca în Scriptura catârul are si un înțeles de ocară., de pilda zice: „Nu fiti asemenea calului si catârului, în care nu este înțelegere”. Scriptura numeste „cal” deprinderea de a umbla dupa plăcerile patimilor, iar „catâr” deprinderea care nici nu zamisleste, nici nu naste binele. Scriptura le interzice dimpotriva pe amândoua celor ce doresc mântuirea: pe cea dintâi, întrucât lucreaza pacatul, pe cea de-a doua, întrucât nu lucreaza virtutea. Tot în acest sens de ocară trebuie luat si catârul lui

Abesalom, pe care acesta calarind a pornit la uciderea parintelui sau. Prin aceasta Duhul arata ca cel ranit de slava desarta, din pricina virtutii si a cunostintei, își hraneste în desert coama parerii de sine, dichisind-o si amestecând-o ca pe un catâr, spre a amagi pe privitori cu afisarea unei purtari morale. Calarind acela pe ea, își închipuie ca-l va rasturna pe tatal care l-a nascut prin învățatura cuvântului, urmarind sa rapeasca cu mândrie si în chip silnic la sine slava virtutii si a cunostintei, pe care o are tatal sau de la Dumnezeu.

Dar iesind la largul contemplatiei naturale în duh, la razboiul rational pentru adevar, din pricina simtirii nemortificat ramâne spânzurat cu parul de stufisul stejarului vederilor materiale. Astfel însasi închipuirea de sine, care-i leaga mintea de acelea, îi slujeste spre moarte, suspendându-l între pamânt si cer. Caci cel stapânit de slava desarta nu are cunostinta drept cer care sa-l atraga din parerea de sine ce-l retine jos, dar nici talpa fapturii smerite drept pamânt care sa-l traga în jos din îngâmfarea ce-l tine pe sus. Pe acesta evlaviosul dascal care l-a nascut, lasându-se dus de iubirea de oameni, îl plânge si dupa ce moare, deoarece, asemenea lui Dumnezeu nu voieste moartea pacatosului, ci sa se întoarca si sa fie viu (*Exod. 33,11*).

Iar ca sa înțelegem si în alt chip locul David înseamna, desigur, mintea activa, iar Abesalom închipuirea de sine, nascuta din mintea activa în împreunarea cu simțirea (perceptia)³⁹⁸. Caci simțirea este fiica regelui Ghesur, pe care luând-o David a nascut pe Abesalom. Iar „Ghesur” se talmaceste „calauza zidului”. Zidul este, desigur, trupul. Iar calauza trupului este legea trupului, sau simțirea. Din aceasta se naste Abesalom, care se talmaceste „socotita pace a tatalui”, care este, evident, închipuirea de sine. Caci socotind ca am biruit patimile, dam nastere închipuirii de sine. Marele David, luând cunostinta ca aceasta s-a razvratit împotriva lui, deoarece si-a oprit fapturea prin cunoastere, parasind cortul, Ierusalimul si Iudeea, fugе dincolo de Iordan, în pamântul Galaad, care se talmaceste „stramutarea marturiei”, sau „descoperirea” lor. Aceasta arata ca David se socoteste pe sine nevrednic, din pricina închipuirii razvratite, de cortul sfânt, adica de tehnologia mistica, de Ierusalim, adica de cunostinta care vede cele dumnezeiesti si de Iudeea, adica de marturisirea bucuriei pentru faptele sale.

Aceasta înseamna ca mintea își stramuta puterile sale de la bucurie la întristare si la cunostinta sau la marturisirea celor savârsite mai înainte; cu alte cuvinte la amintirea celor savârsite mai înainte; cu alte cuvinte la amintirea tuturor greselilor în parte. Caci aceasta este „descoperirea” lor. Simplu vorbind, ea se muta prin cugetare în timpul dinainte de har (caci aceasta înseamna „a trece dincolo de Iordan”), când era strânsa de harul virtutii si al cunostintei. În felul acesta, cunoscându-si neputinta proprie si dobândind adâncă smerenie ce se opune închipuirii de sine, prin cunostinta starii sale, ucide pe razvratit, adica închipuirea de sine, care trecuse la el pe când se afla în întristare multa. Si asa revine la slava proprie si stapânește peste pamântul lui Iuda si împaratește peste Ierusalim si slujeste în cortul sfânt al lui Dumnezeu slujba curata si neprihanita.

Dar sa revenim la numarul catârilor Iudeilor sloboziti din robie si sa privim dupa putere la sensul spiritual din el. „Catâri, zice, erau opt sute patruzeci si cinci”. Numarul acesta indica nepatimirea desavârsita a mintii fata de cele sensibile si de simțuri, în temeiul deprinderii de a nu rodi pacatul, adica a deprinderii de a nu naste pacatul. Caci numarul „opt sute”, luat în înțeles de lauda, înseamna nepatimirea caracteristica a veacului viitor, numarul „patruzeci” indica lucrurile sensibile, iar „cinci” indica simțurile.

„Iar asini, cinci mii cinci sute douazeci si cinci”. Asinul este trupul care slujeste sufletului, purtând poverile si ostenele faptelor pentru dobândirea virtutii; cu alte cuvinte, deprinderea virtuoasa a trupului. Tot astfel de asini au avut fiii marelui Iacov de au putut aduce din Egipt în pamântul fagaduintei grâul trebuincios hranei, adica cunostinta duhovniceasca, adunata din contemplatia naturii ca din Egipt si închisa în sacii cugetarilor, pe care îi pun prin faptuire deasupra trupurilor, transportându-i spre viata viitoare.

Iar numarul rotund al acestor asini arata miscarea constanta a deprinderii virtuose a trupului spre fapte, urmând fara abatere cuvântului cunostintei. Caci cei priceputi în aceste lucruri numesc miscarea sferica neschimbata, ca una ce ramâne la fel în toate împrejurarile, mai mult decât celelalte miscari ale lucrurilor.

Acestea le-am spus, dupa puterea noastra de a înțelege si de a spune. Iar daca cineva ar voi sa spuna ca în acestea sunt preînchipuite diferitele trepte ale credinciosilor Bisericii si dispozitiile lor, n-ar gresi. Astfel „barbatii” sunt cei ce au ajuns, pe cât e cu putinta, la masura plinirii vârstei lui Hristos si savârsesc virtutea prin iubire, prin proprie hotarâre.

„Robii si roabele” sunt cei ce poarta povara filosofiei lucratoare de teama chinurilor vesnice, cu care sunt amenintati. „Cântaretii”, cei ce propovaduiesc frumos si bine cuvântul fapturii si tamaduiesc patimile altora. „Psalmozii”, cei ce arata prin contemplatie frumusetea cunostintei cuvintelor (ratiunilor) dumnezeiesti si departeaza ca pe un întuneric nestiinta de la atii. „Camilele” sunt cei ce îmblânzesc prin ratiune rautatea vointei, calauzind-o spre virtute. „Caii”, cei ce alearga bine în stadionul vietii placute lui Dumnezeu. „Catârii”, cei care au moravuri amestecate si care dovedesc în viata comuna o înțelepciune practica, fara prihana. „Asinii sau vitele de jug”, sunt cei ce trebuie sa osteneasca cu fapta si primesc prin contemplatie sa se aseze ratiunea asupra lor. Adunându-i pe toti acestia facem plinirea sfintei Biserici, împodobita cu multe frumuseti si de virtutea multora.

Dupa parerea mea, cuvântul despre înțelesul duhovnicesc al acestor taine a ajuns la sfârșit. Dar daca s-ar afla cineva plin de bogatia harului cunostintei, în stare sa vada, ca marele Samuil, în chip spiritual cele de mai înainte, sa ne descopere si noua înțelesul cuprins în cuvântul celor scrise, ca sa iradieze lumina înalta a adevarului în toti, si sa convinga pe cei ce pot sa învete ca nimic nu s-a scris fara rost si în desert de catre Duhul Sfânt, chiar daca noi nu putem cuprinde. Caci toate sunt cu rost si pline de tinte si tintesc mântuirea oamenilor, al carei început si sfârșit este înțelepciunea, care începe prin a produce temerea si sfârșesc prin a naste iubirea, mai bine zis ea însasi ni se face, de dragul nostru, la început temere, ca sa se opreasca de la pacat pe cel îndragostit de ea, si la sfârșit iubire, ca sa umple de bucurie spirituala pe cei care au dat totul pentru a se putea împartasi de ea.

Acestia cred ca sunt „barbatii” de care scrie Duhul, acestia „robii si roabele”, „psalmozii si cântaretii”, „camilele”, „catârii” si „asinii”. Nu e vorba de cei pe care îi cunoaste simțirea trupezasca, ci de cei pe care îi înțelege mintea curata si sunt zugraviti de condeiul harului.

Scolii

Cei ce se îndeletnicesc într-adevar cu cunoasterea (gnosticii), cunoscând ratiunile tainelor din Scripturi, se folosesc de tipurile istoriei ca de niste exemple spre a ridica cugetarea celor pe care îi învata; ei armonizeaza înțelesul spiritual cu litera istoriei, ca sa se salveze atât figura (tipul) pentru simturi, cât și înțeleptul pentru mintea omului. Caci omul consta din suflet și din trup, deci unul și acelasi om are atât minte cât și simtire. (2)

Lauda este un cuvânt care vesteste frumusetea dumnezeiasca; laudarea este o relatie a celui ce lauda cu ceea ce lauda, adica o rostire a cuvintelor care vestesc maretia dumnezeiasca. Prin ea se naste deprinderea cunostintei, care prefaca pe cel ce lauda în cel laudat. Iar „jertfa acestei laude” nu este numai omorârea desavârsita a patimilor contrare firii și depasirea afectelor conforme firii, ci și aducerea totala a celui ce lauda lui Dumnezeu. (3)

Cunostinta care e nu e tinuta în frâu de frica lui Dumnezeu prin fapte, produce îngâmfare, deoarece convinge pe cel îngâmfat e pe urma ei sa prezinte ca al sau ceea ce i s-a dat în dar și sa prefaca în lauda de sine dania Cuvântului. Iar activitatea virtuoasa, care creste deodata cu dorul de Dumnezeu, neprimind cunostinta lucrurilor ce sunt mai presus de cele ce trebuiesc facute, îl face pe cel activ sa se smereasca și sa se adune în sine prin ratiunile mai presus de puterea proprie. (4)

Cel ce a învins miscarile nerationale ale patimilor contrare firii prin credinta și prin dragoste de Dumnezeu, iese chiar și din legea firii, iar ratiunea lui se muta în tara celor inteligibile, scotând din robia straina și ceea ce-i de acelasi neam dupa fire, împreuna cu cele proprii lor. (5)

Sub fire se afla ce este fie subiect (suport) fie în împreunare cu subiectul, fie în subiect. Din acestea se culeg definitiile lucrurilor ce pot fi definite. Caci cele ce întregesc diferitele naturi ale lucrurilor se socotesc ca tin de definitiile lor, indicând precis lucrul respectiv, ca unele ce subzista în mod natural în subiect sau împreuna cu subiectul și din care își are subiectul existenta, neputând fi completate afara din subiect.

Iar în jurul firii sunt cele ce pot fi gândite sau mai înainte sau deodata cu ea. Acestea pe de o parte pentru ca lucrurile s-au facut undeva și cândva; iar pe de alta, pentru ca de la prima facere a lucrurilor trebuie gândita împreuna cu ele pozitia și miscarea lor. Acestea sunt timpul și spatiul, în care se afla firea dupa pozitia de dinafara și dupa începutul miscarii, dar nu dupa substanta. Caci nu din ele consta firea, ci în ele își are exterior începutul existentei și pozitia.

Când contemplam asadar numai ratiunile existentei genurilor, speciilor și indivizilor, sesizam în ratiunile lor fiintiale diferentele care le constituie. Dar când cautam nasterea lor, întrebam despre „unde” și „când”, ni se prezinta deodata cu lucrurile în chip necesar și timpul și spatiul, trebuind sa completam începutul și pozitia lor, fara de care nu exista nimic din cele facute. Caci nici un lucru nu este liber de circumscrierea prin început și pozitie. (6)

Limba, zice, este simbolul activitatii cunoscatoare a sufletului, iar gâttelejul este semnul iubirii naturale de trup. Deci cel ce își lipeste acestea întreolalta într-un chip vrednic de ocara, nu poate sa-

si aduca aminte de deprinderea pasnica cu virtutea si cunostinta, îndulcindu-se de sâng cu tulburarea patimilor trupesti. (8)

Darie, zice, înseamna legea firii. Iar legea firii îmbratiseaza si firea si timpul, ca una ce stapâneste miscarea tuturor, atât pe a celor dupa fire, cât si a celor din jurul firii. Prin urmare mintea care iese de sub legea firii, ca de la Darie, se ridica deasupra timpului si a firii, nefiind retinuta de nici unul de nici unul din întelesurile celor de sub fire si timp, ca nu cumva, purtând icoanele celor stricacioase, sa devina templu al idolilor, si în loc de a avea un singur Dumnezeu sa aiba mai multe chipuri ale patimilor necurate carora sa se închine³⁹⁹. (9)

Prin copii, care n-au fost numarati, dar au iesit împreuna cu cei ce-i aveau, a înteles gândurile afectelor ce nu stau în puterea noastra, care desi se nasc din noi, dar nu atârna de noi sa le întrebuintam cum vrem. Iar prin femei a înteles dorintele, care provin din afectele firesti si ireprosabile ce nu atârna de noi. Pe acestea mintea le scoate cu sine când porneste spre viata cea dupa Dumnezeu, ca sa nu cada în robia patimilor celor contrare firii. (11)

Miriada (numarul zece mii) este sfârșitul unitatii ce se misca, iar unitatea este începutul miriadei ce nu se misca. Caci începutul fiecarui sfârșit este lipsa miscarii spre el, iar sfârșitul fiecarui început este terminarea miscarii acestuia. Astfel si credinta, fiind prin fire, începutul virtutilor, are ca sfârșit împlinirea binelui prin ele, iar binele prin fire, ca sfârșit al virtutilor, având credinta ca început, e concentrat înlauntrul ei. Caci credinta este binele concentrat înăuntru, iar binele este credinta activata. Iar Dumnezeu este credincios, si bun prin fire; credincios ca primul bine, bun ca ultimul obiect al dorintei. Deci acestea sunt la El în tot chipul identice întreolalta, întrucât nu se deosebesc real prin nici o ratiune, ci numai cugetarea le deosebeste din pricina miscarii celor ce pornesc de la El si sfârșesc la El. Asadar miriada închipuind ultimul obiect al dorintei, reprezinta desavârsita dorinta a celor ce se misca spre el. Iar unitatea fiind simbolul primului bine, reprezinta statornicia desavârsita a celor ce pornesc de la el. Prin urmare cele patru miriade (patruzeci de mii) sunt binele desavârsit aratat prin fapte de fiecare virtute generala, potrivit cu firea ei. (13)

Cel ce fuge de rau si se fereste simplu sa nu pacatuiasca, lucreaza cele zece porunci. Iar cel ce, în lucrarea desavârsita a fiecarei porunci, le cuprinde si pe celelalte, întrucât toate pot fi privite în fiecare prin pazirea fiecareia, a facut din decada o suta. Caci pazirea desavârsita a fiecarei porunci cu fapta, înseamna împlinirea deplina a celorlalte. Si iarasi cel ce a ajuns cu deplina stiinta la discernământul desavârsit al lor, a facut din suta mie. Si în sfârșit, cel ce a patruns cu mintea prin contemplatie la ratiunile desavârsite ale acestora, a facut din mie miriada, readucându-se la din desfasurarea în fapt în unitatea contemplatiei. Scurt vorbind, cel ce pazeste necalcate poruncile, prin ocolirea desavârsita a pacatului, apoi le împlineste desavârsit, pe urma a dobândit cel mai deplin discernământ natural al lor si în sfârșit a strabatut la desavârsita lor vedere duhovniceasca, are cele patru miriade (patruzeci de mii), pe care le-a adunat prin ratiunea desavârsita a fiecarei înaintari. Caci starea de desavârsite are în sine nedespartite ratiunile începutului si ale sfârșitului. (14)

„Început”, numeste raul, caci are ca început miscarea noastra contrara firii. Iar „neînceput” numeste binele, caci binele e prin fire înainte de orice veac si timp. „Lucru ce trebuie cugetat” numeste binele, caci singur el trebuie cugetat, iar „lucru ce nu trebuie cugetat” numeste raul, caci singur el nu trebuie cugetat. „Lucru ce trebuie grai” numeste binele, caci numai de el trebuie sa se

vorbeasca, iar „lucru ce nu trebuie grăit” numeste raul, căci numai de el nu trebuie să se vorbească. „Lucrul ce trebuie făcut” este binele, căci după fire este nefăcut, însă după har, pentru iubirea de oameni, primește să fie făcut de noi, spre îndumnezeirea noastră a celor ce-l facem, graim și cugetăm; ba chiar numai el singur trebuie făcut. Iar „lucru ce nu trebuie făcut” este raul, care singur nu trebuie făcut. „Stricacios” numeste raul, căci firea raului este stricaciunea; ca unul ce nu are nicidecum existență. Iar „nesticacios” e binele, ca cel ce e vesnic și nu încetează niciodată să existe și este pazitorul celor în care nu se salasluieste. Pe el îl căutam prin puterea (facultatea) ratională a noastră, îl dorim prin puterea poftitoare, îl pazim nerăpît prin puterea mîinii, îl distingem prin simțuri, cu bună știință, neamestecat cu cele contrare, îl graim prin puterea glasuitoare, evidențiindu-l celor ce nu-l cunosc și-l înmulțim prin puterea roditoare; mai bine zis noi ne înmulțim prin el. (19)

Cea dintâi nepatimire este miscarea trupului prin fapte, când nu e atinsă de păcat. (21)

A doua nepatimire este lepadarea totală a gândurilor patimase din suflet. Prin ea se stinge miscarea patimilor din prima nepatimire, neavînd gândurile patimase care s-o aprindă la lucru. (22)

A treia nepatimire este totală nemiscare a părții poftitoare spre patimi. De dragul acesteia există și cea de a doua, care constă din curăția gândurilor. (23)

A patra nepatimire este lepadarea desăvîșită și a închipuirilor sensibile din cugetare. Pe ea și-a primit existență și a treia, neavînd în sine închipuirile sensibile care să dea formă icoanelor patimilor. (24)

Numărul o mie este unitatea ce nu mai are lipsa de desăvîșire. Căci el cuprinde ratiunea cea mai deplină a unităților dinaintea de el, ca și pe a lui însuși. De aceea și când e înmulțit da iarăși o unitate și nu o decada. Când rezultatul înmulțirii numărului o mie este o unitate, cum zic cei ce au pătruns în înțelesul numerelor. Pe drept cuvînt deci treimea miilor înseamnă învățătura teologică despre Treime, pe care cel ce o posedă împreună cu desăvîșită virtute părăsește Babilonul spiritual. (25)

Litera „Tau” (T) este semnul crucii, păstrînd în forma ei înfățișarea crucii. Iar „Iota” (I), ca litera inițială a lui Iisus, adică numele înfricosat. „Iota” (H), ca inițială și ea, exprimă fermitatea virtuții. Patriarhul Avraam, transformîndu-le tainic pe acestea în număr, a ieșit cu îndrăzneala împotriva puterilor vrăjmase, avînd trei sute optsprezece slugi, adică toată învățătura teologiei, simbolizată prin trei sute (T), taina negrăită a întrupării Cuvîntului, reprezentată prin zece și modul desăvîșit al deprinderii neclintite în virtute, exprimat prin opt (H). Toate acestea Scriptura le-a numit slugi născute în casă, ca unele ce sunt roade dumnezeiești după har al inimii celui ce le-a dobîndit. (26)

Numărul o sută este decada înzecită a poruncilor dumnezeiești. Căci le îmbrățișează desăvîșit pe toate prin împlinirea fiecăreia. Iar îmbrățișarea desăvîșită a poruncilor dumnezeiești prin împlinirea fiecăreia, este virtutea totală și întreagă. La rîndul său virtutea desăvîșită este cunostința fără greșală adevărul, a ajuns la o sută de ani, ca marele Avraam și deci își socotește și ea trupul mortificat, adică îl vede desfăcut de viața după simțuri, ceea ce o face să nască bucuria vie în duh. Căci așa se talmacește Isaac. Deci e propriu Providenței, nu numai să păzească firea conform cu ratiunea ei, ci să o îndumnezeiască, îmbunătățindu-i desăvîșit aplecarea voinței prin virtuți, pe

temeiul înțelepciunii dobândite. Iar firea privită împreună cu acestea constituie numărul trei sute. (28)

Numarul șase este indicatia desăvârșită a existenței lucrurilor. Iar numărul zece înseamnă putința existenței fericite a lucrurilor. Deci înzecind cineva pe șase, sau înșesind pe zece, capătă pe șase zeci, care arată starea faptică a existenței fericite a lucrurilor. (29)

Venind nepatimirea, pe care o indică anul al șaptelea, rațiunea și cugetarea se întorc la contemplarea celor înrudite, după ce au scăpat de slujirea modurilor trupesti ale virtuților⁴⁰². (32)

Placerea este poftă activată, odată ce ea este un bun prezent, după definiția ei. Iar poftă este placerea neactivată, odată ce este un bun viitor, după definiția ei. Iuțimea este furia cu intenție. Iar furia cu intenție este iuțimea trecută în faptă. Deci pentru cel ce și-a supus aceste puteri rațiunii, poftă a devenit plăcere prin împreunarea neprihanită a sufletului cu Dumnezeu în har, iar iuțimea ardoare curată ce apără plăcerea provenită din unirea cu Dumnezeu și mânie sobra care face puterea voinței să iasă cu totul din lucruri în dorința sufletului după Dumnezeu. Prin urmare, până ce lumea e vie în noi prin afecțiunea de bunăvoie a sufletului față de cele materiale, nu trebuie să dam libertate acestor puteri (facilități), ca nu cumva, amestecându-se cu cele sensibile, ca și cu niste rudenii, să războiască sufletul și să-l cucerească biruit fiind de patimi, cum au făcut odinioară Babilonienii cu Ierusalimul. Căci prin rastimpul în cursul căruia legea a poruncit să rămână robii de alt neam la stăpân, Scriptura a indicat că bună afecțiunea sufletului față de lumea aceasta, sau de viața de aici, indicând prin cele ale istoriei, cele spirituale. (33)

Numarul șapte mii, care are aici un înțeles bun, înseamnă viața vremelnică și prezenta, împodobită cu virtute și cu rațiune. Căci dacă numărul o mie înseamnă legea scrisă și naturală, după înțelesul ce l-am văzut când am explicat miriadele, împodobind împreună viața celui iubitor de Dumnezeu, este vădit că numărul șapte mii indică toată viața de sub timp a iubitorului de Dumnezeu, pazită de aceste legi. Iar trei sute indică Pronia lui Dumnezeu, care grijeste de existența după fire și de fericirea după har a celor providențiați. În sfârșit șapte simbolizează nepatimirea în modurile de comportare. Deci cel ce prin puterile sale firești își pazeste viața nepatimasă, cum voieste Providența, având șapte mii trei sute șapte robi și roabe, iese din confuzia și tulburarea patimilor. (34)

„Cântareți” numeste pe cei ce prin viața lor de fapte voiesc voile lui Dumnezeu. (36)

„Psalmozii”, zice, sunt aceia care nu numai fac voile lui Dumnezeu, ci și povestesc altora tainele petrecute în ei. (37)

Numarul opt cuprinde în sine atât nemiscarea cât și miscarea. Nemiscarea, când e privit în sine, căci orice număr cu sot e nemiscat, având un centru; miscarea, când se adună la cel de dinainte de el sau la cel de după el, întrucât atunci dă un număr fără sot. Căci tot numărul fără sot e prin sine mobil, datorită distanței egale a extremelor față de mijloc. Deci ceea ce face opt între numerele de sub zece, aceea face numărul optzeci între numerele de sub o sută. La fel și opt sute între numerele așezate sub o mie. Asadar privit în sine înfățișează starea pe loc, dar circumscrie miscarea celui dinaintea lui. Căci șapte, șapte zeci și șapte sute înfățișează însusirea temporalității. Prin urmare dat fiind că cele supuse timpului și făcerii sunt sesizate de simțire (lucrarea simțurilor), urmează ca și

cunostinta sau stiinta fara greseala a celor vesnice si spirituale o primeste mintea desavârsita (înțelegem prin stiinta cunostinta fiintiala). Iar numarul cincizeci, cuprinzând în sine o unitate fara sot, adaugata dupa înmultirea lui sapte cu sine însusi, adica sfârșitul împlinirii virtutilor de catre cei drepti. Caci nu se mai spre savârsirea virtutilor cel ce-a ajuns la Binele prin fire si a primit la sine imobilitatea. Pentru ca unitatea este începutul si sfârșitul oricarei miscari. Iar numarul „cinci” indica stiinta despre acestea. Caci cuprinde ratiunile celor inteligibile, rationale, sensibile, a celor care au viata si a celor care exista pur si simplu, ratiuni pe care singura înțelepciunea dumnezeiasca le cuprinde, care e definita ca stiinta fara greseala a adevarului. (38)

Camilele de Madiam sunt, daca Madiam se talmaceste „golirea stomacului”, reprezentările lucrurilor care se nasc si pier, iar daca se talmaceste ca „lut cu sânge”, sunt ratiunile Providentei referitoare la viata aceasta trecatoare si nestatornica. În sfârșit daca se talmaceste ca „sudori omenesti si ale mamei” sunt ratiunile Judecatii dumnezeiesti referitoare la viata prezenta, pe care le aduna gândurile prin cugetare si intuitia prin simturile îndreptate spre cele vazute. Din acestea, adica din gânduri si din intuitie, se încheaga adevarata opinie despre lucrul, care este rodul cugetarii în împreunarea cu simturile. Deci „sudorii omenesti si ale mamei” sunt gândurile cugetarii produse cu osteneala si intuitiile simtirii, care ne alapteaza ca o mama.

Iar camilele de Ghifar sunt cele ce provin din posesiunea spatelui. Si spatele sufletului este trupul, întrucât exista pentru suflet. Deci daca întrebuintam bine posesiunea trupului, ni-l facem slujitor sufletului spre nasterea de virtuti si nu luam în considerare decât ratiunile dumnezeiesti ale lui, pentru care a fost creat. Pe urma, adunând si ratiunile celor vazute, ca pe niste camile de Madiam, acoperim Ierusalimul nostru, adica sufletul, ascunzându-l în vederile dumnezeiesti ale lucrurilor si făcându-l nevazut si nebiruit de patimi. (39)

Numarul „patru sute” indica firea lumii corporale. Caci aceasta este formata din patru elemente. Iar numarul „treizeci si cinci” înseamna miscarea rationala a celor virtuosi în timp. Caci sapte înmultit cu cinci da numarul treizeci si cinci. Iar „sapte” înseamna micsorarea temporală, precum „cinci” înseamna cunostinta rationala. Adunând deci pe patru sute cu treizeci si cinci ai aratat cunostinta rationala, naturala si temporală a sfintilor barbati ce traiesc sub fire si trup. (40)

Exista o potriveala între numere si cele numarate. Calul sprinten la alergat reprezinta prin picioarele sale mobilitatea perpetua si urcusul. Timpul ce se misca iute, nefacând nici o pauza în curgerea lui, reprezinta activitatea neobosita a celor numarate. Si pe aceasta o face evidenta numarul rotund. Caci numarul sase, înmultindu-se cu sine însusi, se naste pe sine însesi. Deci cuvântul Duhului a aratat prin cai si prin numarul lor sprinteneala, iutimea si neoboseala desprinderii virtuozelor a dumnezeiestilor barbati în chip tainic. (41)

Cel ce ofera privitorilor aparenta unei cunostinte numai prin repetarea unor cuvinte furate, înșelând auzul celor neînțelepti, asemenea lui Abesalom, si spurcând în auzul celor profani, prin posedare silnica, frumoasele si de Dumnezeu iubitoarele contemplatii ale celui ce l-a învățat pe el, întocmai ca pe niste tiitoare, dupa sfatul lui Ahitofel (care se talmaceste „ frate care se umple de praf”, adica frate care saruta cu viclenie), se dovedeste ca sufera de slava desarta si cade în mâna slugilor lui David, în cortul acoperit de varietatea contemplatiilor naturale, atunci când porneste cu îndrazneala la lupta împotriva celui superior (*II Samuel 16,18*). Caci se dovedeste ca nu calca nici pe

pământ, ca unul ce are solitudinea virtutii, si n-a dobândit nici cerul, ca unul ce n-a ajuns cu adevarat la deprinderea înalta a cunoasterii. Acela moare, primind trei sageti în inima, care sunt: amintirea faradelegii fata de cel ce l-a învatat, rusinea pentru mândria cu o cunostinta pe care nu o are, si asteptarea inevitabilei judecati viitoare pentru acestea. Împuns de aceste sageti, iubitorul de slava desarta moare strapuns. Dar îi precede Ahitofel, sfetnicul lui cel rau, care ti capata pe drept moartea prin spânzuratoare (*II Samuel 17,23*), ca unul ce a învatat pe copii sa se ridice împotriva parintilor si a vazut zadarnicit sfatul sau cel rau. Caci nu mai poate suporta viata dupa ce a înlaturat valul de pe falsa prietenie fata de David, si n-a putut dovedi ca cel ce lauda cu cunostinta paruta are stapânirea ratiunii. (44)

Galaad, talmacit ca „mutarea plânsului”, indica suferinta pocaintei, iar talmacit ca „mutarea marturiei”, înseamna mustrarea constiintei pentru greseala; în sfârșit, talmacit ca „descoperirea lor”, închipuie marturisirea pacatelor dupa felul lor. Ajungând în aceasta stare mintea, care e urmarita de parerea de sine din pricina vreunui bine, ucide aceasta placere de sine, nascuta din ea prin împreunarea simtirei cea de alt neam. Si iarasi se întoarce în Iudeea si Ierusalim, adica la marturisirea milostivilor dumnezeiesti fata de ea, la nepatimirea desavârsita de pe urma virtutilor si la completarea pasnica a lucrurilor în duh; iar la urma acestora la teologia mistica, ca la un cort sfânt, în care se descopera în chip tainic frumusetile cele cu totul nevazute de altii. (46)

Opt este unul din numerele dinauntru decadei; optzeci, dinauntru sutei; opt sute, dinauntru mii; opt mii dinauntru miriadei. Privite în ele însele aceste numere indica imobilitatea, adica o scadere a cantitatii si o crestere a intensitatii⁴⁰⁶. Prin urmare când se afla în Scriptura în înteles laudabil el arata nemiscarea desavârsita spre patimi, adica încetarea patimilor. Iar acest lucru caracterizeaza starea veacului viitor, în care nu se vor mai naste patimi. Numarul patruzeci este icoana lucrurilor sensibile, iar cinci este icoana simturilor, sub care cade lumea sensibila ca obiect de stiinta naturala. Deci pe drept cuvânt numarul acesta indica deprinderea neroditoare de rau si eliberarea desavârsita a dumnezeiestilor barbati de afectiunea simturilor fata de cele sensibile. (47)

Numarul cinci este rotund si prin înmultire cu orice numar fara sot se regaseste pe sine. Caci înmultind cu oricare numar fara sot pe cinci sau multiplii lui cinci, vei afla ca numarul rezultat se sfârșeste în cinci. De pilda: $5 \times 3 = 15$; $5 \times 5 = 25$; $5 \times 7 = 35$; $5 \times 9 = 45$. tot asa înaintând la infinit, vei afla ca cinci ori cinci înmultit cu fiecare numar fara sot, sau cinci zeci ori cinci zeci, sau cinci sute ori cinci sute, sau cinci mii ori cinci mii, dau numere în care se regasesc în sensul ca se sfârșesc în ele însele. Dar acest lucru e propriu miscarii circulare si sferice. Deci cu drept cuvânt învatatii în stiinta numerelor au primit numarul cinci sferic si ciclic, ca unul ce nu iese niciodata din sine, prin înmultirea cu numerele fara sot. Dar el simbolizeaza si stiinta generala, care nu iese niciodata din sine în miscarea fara de sfârșit în jurul totului si cuprinde toate prin puterea cuvântului. (49)

Întelegciunea, eliberând prin pedepse de patimi, produce frica, iar prin dobândirea virtutilor stârnind mintea sa priveasca la cele viitoare, produce dorul dupa ele. (51)

Întelegciunea este frica în cei ce n-o doresc, nascând privatiunea prin fuga (de cele ale vietii) si este dor în cei ce o iubesc, sau deprindere de a se bucura (de alte bunuri). (52)

Note

În grecește numărul 300 e notat prin litera T. (384)

O traducere liberă: Căci lucrarea Providenței constă nu numai în a păstra firea nemicsorată după rațiunea existenței, ci și în a face fără lipsă după rațiunea existenței fericite, dobândite prin har. (386)

Sustine firea după rațiunea existenței și fericite. (387)

Numărul șase simbolizează cele șase zile de lucru de peste săptămână, deci activitatea în general. (389)

Mintea fiind în grecește de genul masculin, iar simțirea de genul feminin, icoana căsătoriei între ele se potrivește. (398)

Idolii se iau aici în înțelesul de chipuri și concepte definite, socotite drept Dumnezeu. (Așa le socoteste Sfântul Grigorie al Nisei). Mintea după cum primește în sine chipuri și concepte definite, sau se lărgeste ca să contemple dumnezeirea cea nemărginită, se face un templu al idolilor, sau templu al lui Dumnezeu. (399)

Anul al 7-lea e anul de odihnă, de eliberare de la o muncă străină. Cugetarea se întoarce la contemplarea rațiunilor pure, după ce omul a dobândit neputința. (402)

Bună definiție a imobilizării, a odihnei de pe treptele superioare ale vieții duhovnicești și din viața viitoare: ea nu e inerție, ci adunare din împrăștiere și agitație, într-o trăire unitară și intensă. (406)

Sf. Maxim Marturisitorul

Iarasi s-a scris în a doua carte a lui Ezdra: „Și auzind dușmanii semintiei lui Iuda și Veniamin, au venit să vadă ce este cu sunetul trâmbițelor și au aflat că cei din robie zidesc templul Domnului Dumnezeului lui Israel”. Și apropiindu-se de Zorobabel și de Ișus și de capii familiilor lui Israel, le grăiră lor: „Să clădim împreună cu voi, căci asemenea vouă ascultăm de Domnul nostru și jertfim lui din zilele lui Asardaham, regele Asirienilor, care ne-a stramutat aici”. Și le-a zis lor Zorobabel și Ișus și capii familiilor lui Israel: „Nu putem zidi împreună casa Domnului Dumnezeului nostru. Noi vom zidi singuri Domnului Dumnezeului lui Israel” (I Ezdra 4,1-3). Ce înseamnă aceasta și mai ales ce înseamnă gelozia pentru care n-au voit să zidească împreună cu acei ce se închinău Domnului Dumnezeu?

Iuda înseamnă „marturisire”. Iar înțelesul marturisirii este îndoit. Și anume există o marturisire de mulțumire pentru bunurile primite în dar și există una pricinuită de mustrare și de certarea pentru relele săvârșite. Căci marturisire se numește și însirarea cu mulțumire a binefacerilor dumnezeiești de către cei vinovați. Și amândouă produc smerenia, căci atât cel ce mulțumeste pentru cele bune, cât și cel ce se cercetează pentru fărâdelegi se mulțumeste. Cel dintâi socotindu-se nevrednic pentru bunurile ce i s-au dat, cel de al doilea rugându-se să primească iertare pentru greseli. Veniamin se talmacește, după înțelesul exact al acestui cuvânt la Evrei, „plânsul sau suspinarea mamei”, sau „îndrumarea mamei”, sau „fiul dreptei”, sau „zidirea poporului”.

Deci tot ce se marturiseste într-unul din cele doua chinuri aratate, este de semintia lui Iuda. Si tot ce se plânge pentru virtute, sau are dreptatea ca pe o mama, care îi îndruma cu pricepere viata si ratiunea, sau este multora cale spre zidire si mântuire pentru bogatia virtutii si revarsarea învățaturii sale în cuvânt, face parte din semintia lui Veniamin. Asa i-a definit Scriptura pe cei care i-au eliberat din robia patimilor si au parasit afectiunea fata de cele sensibile si s-au facut, prin deprinderea cu nepatimirea, capabila sa zideasca casa lui Dumnezeu. Iar „casa” numesc mintea zidita din diferite virtuti si ratiuni prin faptuire si contemplatie, spre a fi locuinta lui Dumnezeu în duh. În sfârșit dusmanii acestora sunt cele patru neamuri mutate în pamântul lui Israel de catre Azvacafat, regele Asur. Caci acesta a fost primul care a adus în pamântul lui Israel Babilonenii, Huteii, Emateii si Evreii (IV Regi 17,24).

Babilonenii închipuie mândria, talmacindu-se prin „fire confuza (zapacita)”. Huteii închipuie slava desarta întrucât își muta cugetarea de la virtute la stearpa parere de sine. Caci numele lor talmacit înseamna „iesirea din acestea”.

Emateii închipuie vointa de a placea oamenilor.

Caci Emat se talmaceste „vederea celor de dinafara”. Prin aceasta se împart darurile cele mai bogate acelora care cultiva virtutea în chip mincinos, pentru vazul oamenilor.

În sfârșit Evreii închipuie înșelaciunea fatarnicie. Caci se talmacesc „serpuitori”. Ei scot din virtute pe cei ce-i asculta, prin înșelaciune si fatarnicie prietenoasa, asa cum a facut sarpele dintâi cu Adam.

Iar Asarhadon, care i-a stramutat pe acestia în pamântul lui Israel, se talmaceste „cel ce robeste pe la spate”, adica în chip ascuns si neobservat; „sau cel ce robeste în lanturi”. Dar e vadit ca acesta este diavolul, care toate le face pe ascuns spre surparea firii omenesti si pe care îl strânge în lanturile propriilor pacate. Aceasta a adus în pamântul lui Israel, adica în deprinderea cunostintei si a virtutii, mândria, slava desarta, vointa de a placea oamenilor si fatarnicia, împreunându-le cu cei ce se îndeletnicesc cu virtutea si cunoasterea, ca sa fure ostenelele celor ce trudesca dupa bine, abatându-le cu viclenie spre alte lucruri decât spre cauza suprema, scopul activitatii lor.

Poate tocmai pentru ca stia ca acesti draci vicleni se tin pe urmele celor virtuosi, scrie dumnezeiescul Apostol Tesalonicenilor (Tesaloniceni 2, 4-6) ca nu s-a dus la ei „cu cuvinte de lingusire”, ca un fatarnic (cum poate credeau ei despre dânsul), nici „cu ascunse porniri de lacomie”, vrând sa placa oamenilor, nici „cautând marire de la cineva”, ca un iubitor de slava. Caci nu si-a aratat nici o mândrie, fiind vadite trasaturile smereniei sale: nenumaratele prigoniri si patimirile cu trupul, saracia desavârsita si simplitatea în rostirea cuvântului. „Caci desi sunt simplu în cuvânt, dar nu si în cunostinta”.

Deci „aceia auzind sunetul trâmbitelor, au venit sa vada ce e cu acest sunet si au aflat ca cei scapati din robie zidesc templul Domnului Dumnezeuului lui Israel”. Trâmbitele, al caror sunet îl aud dracii necurati, sunt cuvintele despre virtute si cunostinta. Iar sunetul acestor cuvinte sunt faptele virtutilor si buna statornicie în modul de comportare a celor ce s-au întors prin pocainta de la pacat la virtute si s-au ridicat de la nestiinta la cunostinta de Dumnezeu.

Si au venit la Zorobael si la Iisus si la capii familiilor si le-au zis lor: Sa cladim împreuna cu voi, caci la fel cu voi ascultam de Domnul vostru si-i jertfim Lui". Zorobael este mintea activa, Iisus mintea contemplativa, iar capii familiilor sunt puterile (facultatile) sufletului, din care răsar modurile virtutii si ratiunile cunostintei. De aceasta se apropie dracii necurati ai mândriei, ai slavei desarte, ai vointei de a placea oamenilor si a fatarniciei, zicând: „Sa cladim împreuna cu voi templul Domnului". Caci nici unul dintre acesti draci vicleni nu întâmpina vreodata râvna omului virtuos, ci înlăturând mai degraba lipsurile virtutilor îndeamna la si mai mari silinte, făcându-se împreuna râvnitor cu cei ce se nevoiesc ca sa traga la sine inima celui ce se straduiesc dupa ce a pierdut masura constanta a moderatiei si sa-l duca pe neobservate spre alta tinta decât cea spre care credea ca merge. De aceea spun viclenii: „la fel cu voi ascultam de Domnul vostru". Caci nu urasc neprihanirea si nu se scârbesc de post, nici de împartirea de ajutoare, sau de primirea de straini, sau de cântarea de psalmi, sau de citiri, sau de învăaturile cele mai înalte, sau de culcarea pe jos, sau pe veghere, sau de toate celelalte prin care se caracterizeaza viata lui Dumnezeu, pâna ce scopul si cauza celor care se savârsesc le slujeste lor. De aceea pe ceilalti draci îi observa ascetul mai repede si scapa mai usor de vatamarea ce vine de la ei.

Dar acestia, care au aparenta ca ajuta omului sa umble pe calea virtutii si ca zidesc împreuna cu el templul Domnului, ce minte înalta i-ar putea descoperi? Ea poate aceasta numai „prin cuvântul viu si lucrator care patrunde în toate si strabate pâna la despartirea sufletului si a duhului", adica cunoaste care dintre fapte si gânduri sunt sufletesti, sau forme si miscari naturale ale virtutii, si care duhovnicesti sau forme si miscari mai presus de fire si proprii lui Dumnezeu, date firii prin har; prin cuvântul care strabate pâna la despartirea „dintre încheieturi si maduva", cunoscând potrivirea sau nepotrivirea dintre modurile virtutii si ratiunile duhovnicesti; prin cuvântul care „judeca cugetarile si intentiunile inimilor", adica afectiunile ascunse ale adâncului nostru fata de cele spuse si pricinile nevazute ale acestora din suflet.

Caci „nu este înaintea Lui nici o faptura ascunsa"; se înțelege între noi, care credem ca ne putem ascunde. „Fiindca toate sunt goale si descoperite", nu numai cele ce s-au facut si s-au gândit, ci si cele ce se vor face si se vor gândi. Caci poate de faptele si gândurile viitoare spune Scriptura ca „nu este faptura ascunsa", si nu despre cele ce s-au savârsit. Fiindca acestea ne sunt si noua însine si le sunt si altora descoperite. Cu atât mai mult lui Dumnezeu, care a cunoscut de mai înainte toate veacurile nesfârsite care au fost, sunt si vor fi, si care are de mai înainte prin fire cunostinta facerii tuturor; si care nu din lucruri, ci de la Sine a primit în Sine de mai înainte cunostinta lucrurilor. Caci El este cunostinta fiintiala a lucrurilor, fiind Facatorul lor; e însasi cunostinta, ca cel ce are cunostinta Sa prin fire, mai presus de orice cauza. Dar chiar si de fata de aceasta se afla mai presus în tot chipul, conform unei ratiuni suprainfinite care depaseste de infinite ori însasi infinitatea. Caci El este Facatorul si al asa zisei cunostinte în orice sens si chip, si nu este accesibil nici unei cunostinte ce poate fi cugetata sau rostita.

Cine deci, neavând acest cuvânt salasluit în adâncul inimii, va putea sa scape de vicleniile ascunse ale fatarniciei dracilor împotriva noastra si sa stea de sine, cu totul singur, fara nici un amestec cu ei, si sa zideasca templul Domnului, asemenea marelui Zorobael, a lui Iisus si a capilor de familie, care spun hotarât si cu glas mare duhurilor amagitoare ale mândriei, ale slavei desarte, ale placerii de la oameni si ale fatarniciei: „Nu vom zidi cu voi templul Domnului Dumnezeului nostru, ci vom zidi singuri Domnului lui Israel"? Numai cel ce are acest cuvânt poate cunoaste ca amestecul

dracilor cauzeaza stricaciunea si surparea întregii cladiri si întineaza harul si frumusetea staruitoarelor închinat lui Dumnezeu. Caci nimeni nu poate, având ca ajutor la virtute pe vreunul din dracii pomeniti, sa o zideasca pe aceasta lui Dumnezeu. Pentru ca nu are pe Dumnezeu ca scop în cele ce face, ca sa se exercite în virtute privind spre El. Deci nu din gelozie n-au primit cei iesiti din robie pe Babilonieni, pe Huteni, pe Ematei si pe Evrei sa zideasca împreuna cu ei templul Domnului, ci fiindca au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparenta de prietenie a dracilor, care voiau sa le aduca prin bine pe neobservate moartea pacatului.

Fie deci ca si noi sa zicem totdeauna duhurilor rautatii, care ne vadesc în chip nevazut cu înfatisarea prieteniei duhovnicesti si ne spun: „Sa zidim împreuna cu voi templul Dumnezeului nostru”: „Nu putem sa zidim împreuna casa Domnului Dumnezeului lui nostru, ci noi vom zidi singuri Domnului lui Israel”. Singuri într-o anumita privinta, deoarece o data ce ne-am eliberat de duhurile care ne razboiau din lipsa virtutii si de la care am iesit, nu vrem ca, înaltându-se prin excesele voastre, sa fim iarasi strapunsi si sa cadem cu atât mai cumplit ca întâia oara, cu cât din cea dintâi cadere exista nadejdea întoarcerii în temeiul unei iertari pentru slabiciune, dar din cea de-a doua întoarcere este cu neputinta sau foarte grea, deoarece acum suntem urâti din pricina mândriei ce ne vine din faptul ca am savârsit, în loc de cele de-a dreapta, altele ca ei sunt si mai la dreapta. Dar totusi nu singuri în alta privinta, deoarece îi avem pe Sfintii Îngeri, ca ajutoare la cele bune, dar si mai mult pe Dumnezeu, care se arata El însusi pe Sine în noi prin faptele dreptatii si ne zideste pe noi Siesi templu sfânt si slobod de toata patima.

Scolii

Cel ce plânge pentru pacatele de mai înainte si are în sine în chip desavârsit credinta lui Dumnezeu, care-l naste mereu spre dreptate, si-si ofera viata si ratiunea ca sa se întipareasca în ele toata virtutea, s-a facut pe sine madular al semintiei duhovnicesti a lui Veniamin, aratându-si nasterea dupa Dumnezeu ca fapta a vointei, nu a necesitatii. Caci cel ce poarta de bunavoie nasterea lui Dumnezeu este „fiul dreptei”. (3)

Prin Babilonieni înțelege mândria, dat fiind ca aceasta produce o cugetare confuza. Caci patima mândriei consta în doua nestiinte. Iar aceste doua nestiinte împreunându-se, dau o cugetare confuza. Caci numai este acela mândru, care ignora atât ajutorul dumnezeiesc cât si neputinta omeneasca. Deci mândria este lipsa cunostintei de Dumnezeu si de om. Caci prin negarea celor doua extreme ia fiinta o afirmare mincinoasa. (4).

Prin Hutei înțelege slava desarta. Caci slava desarta este abaterea de la scopul cel dupa Dumnezeu si îndreptare spre alt scop decât cel dumnezeiesc. Fiindca iubitorul de slava desarta este cel ce urmareste virtutea pentru slava sa, nu pentru a lui Dumnezeu si care plateste prin ostenele sale laudele goale de la oameni. (5)

Prin Ematei înțelege dorinta de a placea oamenilor. Caci cel ce vointe sa placa oamenilor are grija numai de purtarile de dinafara si de cuvinte lingusitoare, ca prin cele dintâi sa fure vederea, iar prin cele de-al doilea sa fure auzul acelor care se lasa îndulciti si impresionati numai de cele ce vad si se

aud si marginesc virtutea numai la ceea ce cade sub simturi. Deci vointa de a placea oamenilor se arata în înfatisarea unor purtari si cuvinte care vor sa fie cinstite de oameni ca virtuose. (6)

Prin Evrei înțelege fatarnicia. Iar fatarnicia este afectarea prefacuta a prieteniei, sau ura acoperita sub înfatisarea prieteniei, sau dusmania ce se arata ca bunavointa, invidia ce-si da o fata iubitoare, sau dispozitia pacatoasa ce înseala pe privitori prin afisarea chipurilor virtutii, sau o viata care are forma virtutii dar nu si podoaba ei de fapte, sau afectarea unei dreptati ce consta numai în aparenta, sau chipul filosofiei lucratoare care acopera golul ascuns al vointei virtuose, sau amagirea cu chip de adevar pe care o cultiva cei ce imita pe sarpe prin siretenia naravurilor. (7)

Cauza lucrurilor si a bunurilor din lucruri este Dumnezeu. Deci cel ce se osteneste pentru virtute si cunostinta si nu sporeste; pe masura cresterii sale în har, în recunoasterea nevredniciei proprii, nu a scapat de raul mândriei. Iar cel ce cultiva binele pentru slava proprie, se cinsteste pe sine mai mult decât pe Dumnezeu, fiind strapuns de pilonul slavei desarte. De asemenea cel se savârseste sau urmareste virtutea pentru a fi vazut de oameni, pune aprobarea omeneasca mai presus de cea Dumnezeiasca, bolind de patima de a placea oamenilor. Iar cele ce își vopseste în chip viclean purtarile sale cu buna cuviinta a virtutii si-si acoperea dispozitia rea a vointei cu înfatisarea vazuta a cuviosiei, spre amagirea oamenilor, cumpara virtutea cu viclenia fatarniciei. Deci, Azvacat cel spiritual îndreapta intentia fiecaruia din acestia, de la cauza propriei spre alte scopuri. (8)

Prin Zorobael se înțelege aici mintea activa, dat fiind ca este mai razboinic, iar prin Iisus, mintea contemplativa, dat fiind ca e preot si a fost rânduit sa faca necontentit rugaciuni catre Dumnezeu. (10)

Despartirea sufletului si a duhului indica deosebirea dintre virtutile din fire, ale caror ratiuni le avem în chip firesc, si dintre cele de la Duhul, al caror har îl primim în dar. Deosebirea acestora o face Scriptura în chip clar. (11)

„Maduva” este cuvântul dumnezeiesc, care nutreste ca pe niste oase gândurile dumnezeiesti din noi, care la rândul lor sustin trupul virtutilor. Iar „încheietura” este modul fapturii, în care se realizeaza unirea gândurilor cu ratiunile Dumnezeiesti spre a da întregul virtutii. (12)

„Cugetarile si intentiunile”, pe care zice ca le judeca cuvântul sunt legaturile dumnezeiesti si cu gândurile si cauzele acestor legaturi. Caci cugetarea misca amintirea, care este prin fire si afectiune, iar intentia priveste spre sfârșit, ceea ce e propriu cauzei. (13)

Dracii care razboiesc sufletul în lipsa virtutii sunt aceia care îl învata desfrâul si betia, iubirea de argint si cele asemenea. Iar cei care îl razboiesc din pricina excesului de virtute sunt cei care îl învata parerea de sine, slava desarta, mândria si cele asemenea, strecurând prin cele de-a dreapta în chip ascuns ispitele celei de-a stânga. (15)

Definitia virtutii este unirea prin cunostinta a neputintei omenesti cu puterea dumnezeiasca. Deci cel ce se închide pe sine în neputinta firii, înca nu a ajuns la hotarul virtutii. Din aceasta pricina el pacatuieste, ca unul ce n-a primit înca puterea ce întareste neputinta. Iar cel ce prezinta cu îndrazneala în loc de puterea dumnezeiasca neputinta proprie ca putere, a sarit pe hotarul virtutii. El pacatuieste prin aceea ca nu recunoaste ceea ce s-a facut mai pe urma prin el în chip suprafiresc. El

socoteste pacatul drept virtute. E mai de iertat deci ce s-a închis în neputinta sa naturala, patimind mai bine caderea de la virtute din trândavie, decât cel ce prezinta în loc de puterea dumnezeiasca neputinta proprie ca putere în stare sa împlineasca datoriile. Caci mai degraba își pricinuieste caderea prin îndrazneala sa. (16)

„Mult poate rugaciunea lucratoare a dreptului”. Ce înseamna „lucratoare”?

Eu stiu ca rugaciunea este lucratoare în doua feluri. Într-unul, când cel ce se roaga aduce rugaciunea sa lui Dumnezeu împreuna cu faptele poruncilor, când deci rugaciunea lui nu cade de pe limba numai ca un cuvânt simplu si ca un sunet gol al vocii, zacând lenesa si fara consistenta, ci când este lucratoare, vie si însufletita prin împlinirea poruncilor. Caci rugaciunea si cererea își împlinesc consistenta când le umplem prin virtuti. Aceasta umplere face rugaciunea dreptului tare, încât toate le poate, lucrând prin porunci.

Într-altfel este lucratoare, când cel ce are lipsa de rugaciunea dreptului savârseste faptele rugaciunii, îndreptându-si viata de mai înainte si facând tare cererea dreptului, într-cât o împuterniceste prin purtarea sa cea buna. Caci nu foloseste rugaciunea dreptului celui care, având trebuinta de ea, se desfata mai mult cu pacatele decât cu virtutile. De pilda marele Samuil plângea odinioara pe Saul care pacatuisa, dar nu putea sa-l faca pe Dumnezeu îndurător, neavând în ajutorul plânsului sau îndreptarea cuvenita a pacatosului. De aceea Dumnezeu, oprind pe slujitorul Sau de la plânsul de prisos, îi zice: „Pâna când vei plânge pentru Saul? Caci Eu l-am lepadat pe el, ca sa nu mai împarateasca peste Israel” (I Regi 16,1).

De asemenea Ieremia, care suferea tare pentru poporul Iudeilor înnebunit de amagirea dracilor, nu este auzit când se roaga, întrucât nu are ca putere a rugaciunii întoarcerea necredinciosilor Iudei de la ratacire. De aceea, oprindu-l si pe Dumnezeu de la rugaciunea în zadar zice: „Si nu te mai ruga pentru poporul acesta si nu-mi mai cere sa am mila de ei; nu te mai ruga si nu mai veni la mine pentru ei, ca nu voi auzi” (Ieremia 7,16).

Este cu adevarat o mare nesimtire, ca sa nu zic nebunie, sa ceara mântuire prin rugaciunile dreptilor acela care-si desfata sufletul în cele stricacioase, si sa ceara dreptate pentru acele fapte cu care se lauda, întinându-se cu vointa. Cel ce are trebuinta de rugaciunea dreptului trebuie sa nu o lase nelucratoare si inerta, daca uraste cu adevarat cele rele, ci sa o faca lucratoare si tare, într-aripând-o prin propriile sale virtuti, si în stare sa ajunga la Cel ce poate sa dea iertare pentru greseli.

Prin urmare mult rugaciunea dreptului când e lucratoare, fie prin dreptul care o face, fie prin cel ce o roaga prin drept s-o faca. Când e lucratoare prin dreptul care o face, îi da lui îndrazneala catre Cel ce poate sa împlineasca cererile dreptilor; iar când e lucratoare prin cel ce o roaga prin drept s-o faca, îl echilibreaza pe el de ticalosia de mai înainte, schimbându-i dispozitia spre virtute.

„Întru aceasta va bucurati puțin acum, macar ca trebuie sa va întristati în multe feluri de încercari”. Cum, întristat fiind cineva în încercari, poate sa se bucure întru cele ce se întristeaza?

Cuvântul adevărului cunoaște două feluri de întristări: una ascunsă în suflet, iar alta arată prin simțire. Cea dintâi cuprinde tot adâncul sufletului, lovit de biciul cunoștinței; iar cea de-a doua se întinde peste toată simțirea, care se adună din revarsarea ei naturală, sub povara durerilor. Cea dintâi este urmare a plăcerii trăită cu simțurile, iar cealaltă a bucuriei din suflet⁴²². Mai bine zis, una este urmarea patimilor de bună voie ale simțurilor, iar cealaltă a celor fără de voie⁴²³.

Căci întristarea este, după părerea mea, o dispoziție din care lipsește plăcerea. Iar lipsa plăcerilor e adusă de osteneală. Osteneala, la rândul ei, e provocată în chip vădit de lipsa deprinderii naturale, sau pierderea ei. Iar lipsa deprinderii naturale, e produsă de îmbolnăvirea puterii ce se află prin fire la dispoziția deprinderii vine din reața întrebuintare a lucrării ei naturale. În sfârșit reața întrebuintare a lucrării ei constă în mișcarea puterii spre ceea ce nu este potrivit cu firea și nu are consistență.

Dar precum cunoaște Scriptura două feluri de întristări, la fel cunoaște două feluri de ispite. Unul cu voie și unul fără de voie, unul creator de plăceri voite, celălalt aducător de dureri fără voie. Ispita cu voia dă ființa plăcerilor voite, iar cea fără de voie aduce durerile fără de voie⁴²⁴. Una este cauza întristării din suflet, iar cealaltă a întristării după simțuri.

De aceea socotesc că Domnul și Dumnezeu nostru, învățând pe ucenicii săi cum trebuie să se roage, le spuse să se roage să nu le vină felul ispitelor cu voia: „Și nu ne duce pe noi în ispita”, adică îi învăța pe ucenicii Săi să se roage să nu fie lăsați să facă experiența ispitelor plăcerii, adică a celor voite și poftite. Iar marele Iacob, zis fratele Domnului, învățând pe cei ce luptă pentru adevăr să nu se ferească de felul ispitelor fără de voie, zice: „Mare bucurie să socotiți frații mei când cădeți în felurite ispita, adică în încercările, care nu sunt voite și poftite și produc dureri. Și Domnul o arată această împiedecă adăugând: „ci ne izbăvește de cel rău”, iar marele Iacob zicând: „Stiind că cercarea credinței voastre lucrează răbdarea, iar răbdarea să-și aibă lucrul ei desăvârșit, ca să fiți desăvârșiți și întregi, fără nici o lipsă”. „Desăvârșit este cel ce luptă împotriva ispitelor cu voia, prin înfrânare, și cele fără de voie stăruie cu răbdare, iar „întreg” este cel ce-și însoteste făptuirea cu cunoștința și a cărui contemplație nu este lipsită de fapte”.

Asadar întristarea și plăcerea fiind împartite între suflet și simțire, cel ce caută plăcerea sufletului, primește întristarea simțurilor și devine cercat, desăvârșit și întreg. „Cercat” întrucât a experimentat prin simțire cele contrare; „desăvârșit”, întrucât a luptat neobosit cu plăcerea din simțuri, prin înfrânare și răzdar; „întreg”, întrucât păstrează nestirbite, statornice și constante deprinderile care luptă cu dispozițiile simțirii opuse întreolaltă; acesta deprinderi sunt făptuitoarea și contemplația, care rămân legate întreolaltă și nedespartite, făptuirea vădind prin modurile ei cunoștința contemplației, iar contemplația purtând, ca și ratiunea, platosa virtuții cu fapta.

Deci fiindcă Scriptura spune că întristarea ca și plăcerea sunt de două feluri și una se află în suflet, iar alta în simțuri, să privim pe scurt și cauzele lor.

Întristarea din suflet este îndoita. Una este pentru greselile proprii, alta este pentru greselile străine. Iar cauza acestei întristări este în chip vădit plăcerea după simțuri a celui ce se întristează, sau a celor pentru care se întristează. Căci judecând drept, aproape că nu este păcat în oameni, care să nu-și aibă ca început al nasterii sale afecțiunea neratională a sufletului față de plăcerea simțurilor.

Iar cauza plăcerii din suflet este, în chip vadit, întristarea după simțuri a celui ce se veselește și se bucură de virtuțile proprii sau ale altora. Căci după judecata cea dreaptă, aproape că nu este virtute între oameni, care să nu aibă ca început al nasterii sale întoarcerea înțeleaptă a sufletului de la simțire. Dobândind sufletul, care urmarește virtutea, aceasta desfacere de simțire, aceasta din urmă se va afla în chip necesar în dureri și osteneli, nemaiavând unită cu ea puterea care ne nascocesc diferite plăceri în temeiul afecțiunii voluntare a sufletului față de ele. Dimpotrivă această putere respinge acum barbătește, prin înfrânare, navală plăcerilor firești ale simțurilor. Iar față de ostenelile și durerile fără de voie și potrivnice firi ce vin asupra-i, rămâne cu totul neînduplecată, neputând fi abatută de la deprinderea și de la frumusețea dumnezeiască a virtuții, de la plăcerea cea fără consistență. Și nu cade de la înălțimea virtuților ca să abată ostenelile ce vin asupra-i, pentru a cruta trupul de simțirea durerilor. Iar cauza întristării după simțuri este preocuparea totală a sufletului de cele conforme firii sale, pe când plăcerea după simțuri o produce în chip vadit lucrarea sufletului contrară firii lui neputând avea alt început al nasterii ei decât abaterea sufletului de la cele conforme firii sale.

Căci plăcerea după fire a minții și a simțurilor sunt opuse una alteia, din pricina deosebirii extreme a celor supuse lor. Pentru că cele supuse minții sunt entitățile spirituale și necorporale, pe care le sesizează după ființă; iar cele supuse simțurilor sunt lucrurile sensibile și corporale, pe care le percep ele de asemenea după fire.

Deci fiindcă nu e cu putință minții să strabată la cele spirituale înrudite cu ea fără contemplarea lucrurilor sensibile, așezate la mijloc, iar aceasta nu se poate face fără lucrarea simțurilor care o întovărășește și care e înrudită cu lucrurile sensibile, pe drept cuvânt dacă se lipește de înfățișările cele văzute, socotind lucrarea simțurilor care o întovărășește drept o lucrare naturală, care din cel spirituale și cele conforme firii, prinzându-se zicând cu amândouă mâinile de cele corporale și cele conforme firii. Purtate apoi de acestea în chip nerational (din pricina simțirii care a biruit-o), mintea pe care o năște întristarea din suflet, întrucât acesta e lovit de biciuirile dese ale conștiinței, iar pe de altă parte produce plăcerea de simțire, îngrășând-o cu nascocirile mijloacelor de desfătare a trupului. Dacă însă mintea, de la prima atingere prin simțuri cu cele văzute, taie înfățișarea acestora și contemplă rațiunile duhovnicești ale lucrurilor, curățite de figurile așezate pe ele, produce plăcerea din suflet, nemaifiind reținută de nici unul din lucrurile văzute prin simțuri, și năște întristarea din simțire, aceasta fiind lipsită de toate lucrurile naturale sensibile. Căci acolo unde simțurile sunt cârmuite de rațiunile în contemplarea celor văzute, trupul e lipsit de toată plăcerea după fire, neavând simțurile slobode și dezlegate de lanturile rațiunii, ca să slujească plăcerilor.

Dacă deci, precum am spus, întristarea sau durerea sufletului (căci sunt unul și același lucru) e produsă de plăcerea de simțire, iar întristarea sau durerea simțirii de plăcerea din suflet, pe drept cuvânt cel ce dorește și nadăjduiește viața „pastrată în cer spre moștenire nestricăcioasă, prihanită și nevastăjită, prin învierea din morți a Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos”, are în suflet o veselie și o bucurie negraită, bucurându-se neîncetat de nădejdea bunurilor viitoare, dar în trup și în simțire poartă întristarea, sau ostenelile cauzate simțirii de feluritele încercări și de durerile prilejuite de ele. Căci orice virtute este însoțită de plăcere și de durere: durere pentru trup, care se lipește de durerea dulce și lina, și plăcerea pentru suflet, care se desfăta în duh cu rațiunile curățite de tot ce cade sub simțuri.

Se cuvine deci ca mintea, întristându-se în viața aceasta (caci așa cred ca se înțelege "acum") cu trupul pentru multe strâmtorări ce-i vin din încercările pentru virtute, să se bucure și să se veselească cu sufletul pururea pentru nădejdea bunurilor vesnice, chiar dacă simțirea e apăsata de durere. „Caci dacă nu sunt vrednice patimirile sufletului de acum de slava viitoare, ce se va descoperi nouă” zice Apostolul.

În felul acesta se poate omul bucura, după părerea mea, pentru ceea ce se întristează. Caci întristându-se cu trupul de virtute din pricina ostenelelor, se bucura cu sufletul de aceeași virtute, privind la frumusețea celor viitoare ca la ceva prezent. Pentru aceasta frumusețe, cel ce se înnoiește neconținut prin năsterea sufletului în duh, moare în fiecare zi, asemenea marelui David (Psalmi 43, 24), prin renunțarea de bunăvoie la trup, având atât plăcerea mântuitoare, cât și întristarea folositoare. Iar prin întristare nu înțelegem pe cea neratională, a celor mulți, care apasă sufletul pentru că e lipsit de plăceri sau de bunuri materiale ce stărnesc în om în om porniri contrare firii spre cele care nu trebuie și îl fac să fugă de cele ce nu trebuie să fugă, ci pe cea rațională și încercată de înțelepți în cele dumnezeiești și pe cea care descoperă raul prezent. Caci întristarea este un rău prezent ce se află în suflet când plăcerea simțirii împiedică discernământul rațiunii, sau în simțire când drumul sufletului înaintează neîmpiedicat în virtute, aducând cu atât mai multe strâmtorări simțirii, cu cât procura mai multă plăcere și bucurie sufletului închinat în Dumnezeu, prin lumina înrudită a virtutii și cunostinței.

Scolii

Domnul ne învătă să ne rugăm să nu ajungem în ispitele cu voia, care produc plăcere trupului și durere sufletului. Iar marele Iacob ne îndeamnă să ne bucurăm de încercările cele fără de voie, care alungă plăcerea trupului și durerea sufletului. (7)

„Cercat” este cel ce a făcut experiența durerii și plăcerii trupului, întrucât a încercat atât la latura favorabilă a celor trupești. „Desăvârșit” este cel ce a biruit plăcerea și durerea trupului prin puterea rațiunii. Iar „întreg” este cel ce și-a păstrat neschimbate deprinderile faptuirii și ale contemplatiei, prin tăria dragostei de cele dumnezeiești. (10)

Oricarei întristări din suflet îi premerge, zice, o plăcere a trupului. (11)

Fără legătura patimă a sufletului cu simțurile nu este în oameni păcat. (12)

Puterea nascocitoare de care vorbește este puterea cugetătoare (mintală) a sufletului. Aceasta iese din legătura cu simțurile, nu mai are cine să se îngrijească de plăceri pe seama sufletului, printr-o afecțiune de bunăvoie față de el. Ea nu se mai ocupă nici cu ușurarea durerii sufletului, din pricina preocupării totale și afectuoase a voinței de cele dumnezeiești. (15)

Preocuparea sufletului de cele conforme cu firea se face începutul durerii simțurilor. Caci sufletul osteneindu-se pentru cele bune după fire, nu mai este nici o putere care să nascocască mijloacele ce procura plăcere simțurilor. (16)

Mintea îndată ce socoteste lucrarea simturilor ca proprie, se încâlcește în înfatisările lucrurilor sensibile și nascocește plăceri pe seama trupului, neputând strabate dincolo de natura celor vazute, fiind reținută de legătura patimă cu simturile. (18)

Cel ce preface legile lucrurilor prin imitare în legea sa, este un virtuos, făcând ratională mișcarea celor lipsite de rațiune. Iar cel ce preface legea sa în legile altora prin imitare, e un patimas, schimbând rațiunea în ceea ce-i lipsit de rațiune. (19)

Trupul e al sufletului, iar nu sufletul al trupului. Căci cel mai mic este al celui mai mare, nu cel mai mare al celui mai mic. Deci fiindcă pentru greșala dintâi a răsărit în noi legea păcatului, care este plăcerea simturilor, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului prin osteneală și dureri, rânduindu-se spre desființarea legii păcatului, cel ce știe că moartea s-a ivit din pricina păcatului, spre desființarea lui, se bucură pururea în sufletul său când vede cum este desființată legea păcatului din trupul său prin feluritele osteneală și dureri, ca să primească fericita viață viitoare în duh. Căci știe că nu poate ajunge la aceasta dacă nu e golită mai înainte din trup, ca dintr-un vas, încă în această viață, legea păcatului, susținută prin afecțiunea voinței fără de el. (21)

Note

Bucuria duhovnicească înseamnă o comprimare a plăcerilor senzuale, precum plăcerile senzuale produc întristare în suflet. (422)

Patimile de bună voie sunt cele pătoase. Ele produc întristare sufletului. Patimile fără de voie sunt durerile, strâmtorările. Ele produc întristarea simturilor. (423)

Ispita fără de voie, care e o suferință, un necaz, o osteneală, e mai potrivit să se numească încercare. E și ea o ispita, întrucât suferința îl face și ea pe om adeseori să păcătuiască pentru a scăpa de ea. Dar pe când ispita plăcerii (ispita în sens strâns) trebuie respinsă, ispita durerii (încercarea) trebuie acceptată. Deci atitudinile față de ele trebuie să fie direct opuse. Rau ar fi când s-ar respinge amândouă (indiferență, apatie), dar și mai rau când s-ar accepta ispita plăcerii și s-ar respinge cea a durerii. Ispita plăcerii conduce plăcerii simțirii și întristare sufletului, iar încercarea durerii aduce întristare simțirii și bucurie sufletului. Nu te poți bucura cu sufletul și totodată desfătat cu simțirile, adică nu poți primi deodată și ispita și încercarea. Deci betia și desfătarea pe care o simțim în vremea unei voluptăți deși ni se pare că ne-a pătruns toată ființa, e numai o plăcere a simturilor, nu și a sufletului. Sufletul a putut să se scufunde în acele clipe, dacă nu simțim în mijlocul acelei voluptăți o întristare internă ca semn al prezenței lui. Am devenit cu alte cuvinte în acele clipe în întregi ai simturilor. În nici un caz voluptatea nu e și a sufletului.

Pentru această mântuire au căutat cu staruială și au cercetat cu de-amanuntul Proorocii care au proorocit despre harul rânduit vouă, cercetând care și ce fel de timp este acela arătat lor duhul lui Hristos dintre ei, care le mărturisea despre patimile lui Hristos și despre maririle de după ele". (I Petru 1, 10-13) dacă fericirii Prooroci ne-au lăsat în scris cele ce au răsunat în urechile lor de la Duhul, ca să le căutam și să le cercetăm, cum și cu ce căutare și cercetare le-au căutat și cercetat, odată ce le-au răsunat în urechi și au scris cele descoperite lor?

Puterile de cautare si cercetare a lucrurilor dumnezeiesti sunt sadite în firea oamenilor, fiintial de catre Creator, prin însasi aducerea ei în existenta. Iar descoperirea lucrurilor dumnezeiesti le împartaseste prin har puterea Preasfântului Duh. Dat fiind însa ca cel viclean a tintuit în urma pacatului aceste puteri înca de la început de firea celor vazute, „si nu mai era cine sa înțeleaga si sa caute pe Dumnezeu (*Psalmi 13, 2*)” întrucât toti cei partasi de firea omeneasca își margineau puterea mintii si ratiunii la înfatisarea lucrurilor sensibile si nu mai aveau nici o înțelegere pentru cele mai presus de simturi, pe drept cuvântul harului Preasfântului Duh a restabilit puterea celor ce n-au îmbratisat ratacirea cu intentiile si cu toata inima, dezlipind-o de cele materiale. Deci reprimând-o curatita prin har, acestia au cautat întâi si au cercetat, apoi au cautat cu staruinta si au cercetat cu de-amanuntul tainele dumnezeiesti prin acelasi har al Domnului.

Fiindca nu e îngaduit sa zicem ca numai harul de sine lucreaza în Sfinti cunostintele tainelor, fara puterile care primesc prin fire cunostinta. Caci atunci socotim ca sfintii Prooroci nu înțelegeau iluminările date lor de catre Preasfântul Duh. Dar în acest caz cum ar mai fi adevarat cuvântul care zice: „Înteptul înțelege cele din gura sa (*Proverbe. 16,25*)”. Pe de alta parte n-au primit cunostinta adevarata a lucrurilor nici numai cautând-o prin puterea firi, fara harul Duhului Sfânt. Caci atunci s-ar dovedi de prisos salasluirea Duhului în Sfinti, neajutându-le întru nimic la descoperirea adevarului. Si cum ar mai fi adevarat cuvântul care zice: „Toata darea cea buna si tot darul desavârsit de sus este, pogorând de la Parintele luminilor”; sau: „Fiecaruia i s-a dat aratarea Duhului spre folos; caci unuia, zice, i s-a dat prin Duhul cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunostinta prin acelasi Duh, altuia, darul tamaduirilor” s.a. m. d. Apoi adaoga: „Toate le lucreaza unul si acelasi Duh, împartind fiecaruia îndeobste precum voieste”. Si voieste ceea ce este spre folos fiecaruia, ca sa împlineasca dorul nepatimas al celor ce cauta cele dumnezeiesti. Caci ce cauta cele dumnezeiesti, desigur va lua cele ce cauta. Iar cel ce cauta cu vreo patima, nu va primi ce cauta, cautând în chip rau. Caci zice: „Cereti si nu primiti, fiindca cereti rau (*Iacov 4,5*)”.

Prin urmare harul Duhului Sfânt nu lucreaza înțelepciunea în Sfinti fara mintea care sa o primeasca; nici cunostinta, fara ratiunea capabila de ea; nici credinta, fara convingerea mintii si a ratiunii despre cele viitoare si deocamdata nearatate; nici darurile vindecărilor, fara iubirea de oameni cea dupa fire; nici vreun altul dintre celelalte daruri, fara deprinderea si puterea capabila de fiecare. Dar iarasi nu va dobândi omul ceva din cele însirate numai prin puterea naturala, fara puterea lui Dumnezeu, care sa le daruiasca.

Iar aceasta o arata limpede toti Sfintii, care, dupa ce se învrednicesc de descoperirile celor dumnezeiesti, cauta ratiunile celor descoperite (*Daniel 12,8; Zabulon 4,5*). Astfel Avram, primind fagaduinta ca va mosteni pamântul aratata lui prin cuvintele ce i le spune Dumnezeu: „Eu sunt Domnul care te-am scos din pamântul Chaldeilor, ca sa-ti dau pamântul acesta spre mostenire”, nu se multumeste sa primeasca ceea ce a cautat iesind din pamântul Chaldeilor, ci a cautat cu dor sa afle si felul cum va mosteni, zicând catre Dumnezeu: „Stapâne Doamne, prin ce voi cunoaste ca-l voi mosteni (*Facerea 15,7*)?” Iar Moise, primind puterea semnelor si a minunilor, a cautat sa învete modurile si ratiunile prin care avea sa dobândeasca vrednicia de crezare a semnelor daruite (*Exod 4,1*). Iar marele David zice: „Si a mai pus în ei toate ratiunile semnelor si a minunilor lui, în pamântul lui Ham”. Si tot el zice despre sine, strigând catre Dumnezeu: „Descopera ochii mei si vei înțelege minunile din legea Ta (*Psalmi 118, 18*). Apoi: „Facie picioarelor mele este legea Ta si lumina cararilor mele (*Psalmi 118, 105*). Iar marele Daniil, care dorea cu atâta putere vedeniile dumnezeiesti, pentru

care a stat nemâncat trei săptămâni, cautând ratiunilor lor, aude pe un Înger zicând către alt Înger: „Tâlcuieste celui de acolo vedenia (*Daniel 8,16*). În sfârși marele Prooroc Zaharia la fiecare vedenie din proorocia lui în prezintă pe Îngerul ce graia în el, arătându-i și învățându-l ratiunile vedeniilor, zicând: „Si mi-a aratat mie Îngerul, carte graieste în mine: Doamne, ce sunt acestea? (*Zaharia 1,9*).

E limpede din acestea ca toți Sfintii pe de o parte au primit de la Duhul descoperirii, pe de alta au cerut să li se lămurească ratiunile celor descoperite. De asemenea ca harul Duhului nu desființează câtuși de puțin puterea firii, ci mai degraba, fie slavita prin întrebuințarea ei într-un mod contrar firii, o face iarasi tare prin întrebuințarea ei într-un mod potrivit firii, înaltând-o la înțelegerea celor dumnezeiesti.

Desigur Duhul Sfânt este cel ce caută și cercetează în noi cunoștința lucrurilor. Dar nu caută pentru Sine ceea ce caută, fiindcă e Dumnezeu și mai presus de orice cunoștință, ci pentru noi cei ce avem lipsa de cunoștință. Precum și cuvântul făcându-se trup, nu savârșeste taina întrupării pentru Sine, ci pentru noi. Dar precum fara trup însufletit mintal nu ar fi lucrat Cuvântul în chip dumnezeiesc cele ale trupului, la fel nici Duhul Sfânt nu lucrează în Sfintii cunoștințele tainelor, fara puterea cea după fire, care caută și cercetează cunoștința. Deci ori de cautau, ori de cautau cu staruinta, ori de cercetau ori de cercetau cu de-amanuntul, Sfintii aveau harul Duhului, care misca puterea mintala și rationala a lor spre cautarea și cercetarea celor privitoare la mântuirea sufletului. Fara Duhul nu vedeau nimic din cele duhovnicești, fiindcă nu poate mintea omenească să perceapă fara lumina dumnezeiască cele dumnezeiesti și spirituale.

Caci precum nu se poate odihni ochiul perceapă cele sensibile fara lumina soarelui, la fel fara lumina duhovnicească nu ar putea primi mintea omenească niciodată vreo vedere duhovnicească. Cea dintâi luminează simțul vazului prin fire spre perceperea corpurilor, cea de-a doua luminează mintea spre contemplare pentru a înțelege cele mai presus de simțuri.

Iar mântuirea „sufletelor” este sfârșitul credinței. Sfârșitul credinței este descoperirea adevărată a Celui crezut. Iar descoperirea adevărată a celui crezut este patrunderea (perihoreza) negrita a Celui crezut în cel ce crede, după măsura credinței fiecăruia. Această patrundere, la rândul lui, este întoarcerea finală a celor ce cred la principiul propriu, este împlinirea dorinței. Împlinirea dorinței este odihnirea pururi mobilă a celor plini de dorință, în jurul Celui dorit. Iar odihnirea pururi mobilă a celor plini de dorință în jurul Celui dorit este bucuria vesnică și neîncetată a Celui dorit. Bucuria vesnică și neîntreruptă e împărtășirea de bunurile dumnezeiesti mai presus de fire⁴⁴⁹. Iar împărtășirea de bunurile dumnezeiesti mai presus de fire, este asemenea celor ce se împărtășesc. Asemănarea celor ce se împărtășesc cu Cel de care se împărtășesc, atât cât este cu putință. Iar identitatea actualizată prin asemănare a celor ce se împărtășesc cu Cel de care se împărtășesc, este îndumnezeirea celor ce se învrednicesc de îndumnezeire. Îndumnezeirea, ca să spun sumar, este concentrarea tuturor timpurilor și veacurilor și a celor din timp și din veac. Iar concentrarea și sfârșitul timpurilor și veacurilor și a celor din ele este unirea nedespartită a începutului adevărat și propriu în cei mântuiți. Unirea nedespartită a începutului și sfârșitului adevărat în cei mântuiți este iesirea cea bună din cele naturale a celor hotarniciți ființial între început și sfârșit. Iar iesirea cea bună din cele naturale a celor marginiciți între început și sfârșit, este o lucrare atotviguroasă și supraputernică, nemijlocită și infinită a lui Dumnezeu ce lucrează la infinit în cei învredniciți de acea ieseire bună din cele naturale. În sfârșit lucrarea aceasta nemijlocită, atotviguroasă și supraputernică

a lui Dumnezeu, ce lucreaza la infinit, este o placere si o bucurie tainica, si supratainica a celor stapâniti de ea în temeiul unei uniri negraite si mai presus de înțelegere; o bucurie pe masura careia nu se poate afla minte sau ratiune, înțelegere sau cuvânt în lumina celor create⁴⁵¹.

Caci nu poseda firea ratiunilor celor mai presus de fire, precum nici legile celor contrare firii. Mai presus de fire numim placerea dumnezeiasca si înțeleasa, pe care Dumnezeu o procura firii, unindu-se dupa har cu cei vrednici. Iar contrar firii este durerea negraita ce se naste din lipsa acelei placeri, pe care Dumnezeu o procura firii, unindu-se în afara de har cu cei nevrednici. Caci Dumnezeu unindu-se cu toti, dupa calitatea dispozitiei aflatoare în fiecare, da fiecare, precum stie El, simțirea potrivita, dupa cum s-a pregatit fiecare prin sine însusi spre primirea Celui ce se va uni cu toti la sfârșitul veacurilor⁴⁵².

Deci socotesc ca prin „mântuirea sufletelor” ca sfârșit al credintei (*I Petru 1,9*), corifeul Apostolilor Petru înțelege îmbratisarea de cele mai presus de fire. „Pentru aceasta mântuire, desigur prin Duhul Sfânt au cautat cu staruinta Proorocii si au cercetat cu de-amanuntul, care si ce fel de chip este acela aratat lor de Duhului lui Hristos aflator în ei, care le marturisea despre patimile lui Hristos si despre maririle de dupa ele”. Asadar pe cel ce cauta cu staruinta în duh mântuirea sufletelor si cerceteaza cu de-amanuntul ratiunile si modurile duhovnicesti ale acestei mântuirii, îi povatuiesc la înțelegere Duhul Sfânt, care nu lasa sa ramâna în ei nemiscata si nelucratoare puterea prin care pot sa caute cu staruinta cele dumnezeiesti.

Mai întâi El învata sa „caute” omorârea vointei din pacat sau a pacatului din (prin) vointa si învierea vointei în (prin) virtute sau a virtutii în (prin) vointa. De asemenea sa „cerceteze” modurile de omorâre a vointei din pacat, sau a pacatului din (prin) vointa; la fel ratiunile învierii vointei (prin) virtute si a virtutii (prin) vointa. Caci prin aceste moduri si ratiuni obicinuieste sa se înfaptuiasca omorârea pacatului din (prin) vointa, sau a vointei pentru pacat, precum si învierea virtutii în (prin) vointa sau a vointei în (prin) virtute. Fiindca ei au în chip vadit, ca parte în veacul acesta (pe care Scriptura l-a numit „timp”), patimile în Hristos în preajma firii, patimi pe care le-a marturisit lor Duhul Sfânt, ca sa se sadeasca în Hristos întru asemanarea mortii Lui prin omorârea pacatului, dar si în asemanarea învierii, prin lucrarea virtutilor.

Caci se cuvine de fapt ca cel ce vrea sa se mântuiasca sa omoare nu numai pacatul prin vointa, ci si vointa însasi pentru pacat (fata de pacat) si sa învie nu numai vointa pentru virtute, ci si însasi virtutea pentru vointa. Aceasta pentru ca întreaga vointa omorâta sa fie despartita de întregul pacat omorât, încât sa nu-l mai simta, si întreaga vointa înviata sa simta, si întreaga vointa înviata sa simta întreaga virtute înviata printr-o unire nedespartita.

Aceasta „cautând-o” mai întâi Sfintii prin Duhul Sfânt, au dobândit filozofia lucratoare. Dupa aceasta, devenind curati si slobozii de orice întinare, si-au miscat ochiul mintal al sufletului spre tinta finala a fapturilor prin acelasi Duh, „cautând cu staruinta”, dupa învierea vointei, si nestralucirea firii, si „cu de-amanuntul” modurile si ratiunile nemuririi celei dumnezeiesti⁴⁵⁸. Caci nu mai „cautau” învierea vointei, pe care o promisera deja prin faptuire morala de la Duhul, precum nu mai „cercetau” nici modurile ei, ci „cautau acum cu staruinta” nestricaciunea firii, pe care nu o aveau, si „cercetau cu de-amanuntul” modurile si ratiunile îndumnezeirii ei. Spre aceasta le era acum tot zorul, dorind slava ei în Hristos, ca precum au patimit împreuna cu El în veacul acesta (pe care,

cum am zis, Scriptura l-a numit „timp”), asa sa fie si slaviti împreuna cu El în veacul viitor, devenind, într-un chip mai presus de fire, mostenitori ai lui Dumnezeu dupa har împreuna si mostenitori cu Hristos dupa iconomie, prin puterea întruparii Celui ce si-a însusit toata firea.

Caci Hristos fiind prin fire Dumnezeu si om, ca Dumnezeu Îl mostenim noi dupa har într-un chip mai presus de fire, prin participarea cea negrita. Iar ca om care ne-a însusit pe noi, făcându-se pentru noi în chipul nostru, se mosteneste si El însusi pe Sine împreuna cu noi, datorita coborârii Sale neînțelese. Pe acesta Sfintii dorindu-L mai înainte în chip tainic în duh, au înfățat ca slavei celei întru Hristos ce se va arata în viitor pe urma virtutii trebuie sa-i premearga în timpul de fata patimirile în timpul de fata patimirile în El pentru virtute. Caci „cercau, zice, care si ce fel de timp este aratat lor de Duhul lui Hristos din ei, care le marturisea de mai înainte patimirile în Hristos”.

Deci ei „cautau cu staruinta” si „cercetau cu de-amanuntul” nu numai nestrăciunea firii si ratiunile îndumnezeirii ei, ci si timpul în care va veni încercarea prin patimiri de dragul ei, ca sa faca vadita atât dispozitia celor ce o doresc cu adevarat, cât si intentia celor ce o doresc cu fatarnicie; apoi si timpul, adica veacul celalalt, în care se va arata prezenta si actualizata îndumnezeirea dupa har, care îi va face pe toti întru asemanarea dumnezeiasca, pe masura în care este capabil fiecare sa o primeasca. Poate aceasta a numit-o Scriptura „marirea” ce va urma ostentatiilor pentru virtute.

Acestea trebuie spuse ca raspuns celui ce ar zice: de ce n-a zis Scriptura aici „cautare” si „cercetare”, ci „cautare cu staruinta” si „cercetare cu de-amanuntul”? Raspunzând astfel, va arata lamurit înțelesul lor cel mai apropiat. Dar eu cunosc si alt înțeles al lor, pe care l-am auzit de la oarecare înțelept. Zicea adica acela, spunând un lucru mai tainic despre „cautarea” si „cautarea cu staruinta a originii (începutului) si a tintei finale (sfârșitului). Si anume despre „cautare” ca ea e folosita în chip natural pentru origine, iar „cautarea cu staruinta” pentru tinta finala. Caci în mod firesc nimeni nu-si va „cauta cu staruinta” originea, precum nimeni nu-si va „cauta” în mod firesc tinta finala. Ci originea si-o „cauta”, iar tinta finala si-o „cauta cu staruinta”. Dar, zicea, de când omul a aruncat prin neascultare de îndată ce-a început sa existe, îndaritul sau originea proprie, nu mai putea sa „caute” ceea ce s-a cautat în urma lui. Si deoarece originea circumscrie în mod natural miscarea celor pornite din ea si tinta finala, în care ca într-o cauza își cauta sfârșitul miscarea celor ce se afla în miscare.

Deci omul „cautându-si cu staruinta” tinta sa finala da de originea sa, care se afla în mod natural în tinta sa finala. Caci parasind „cautarea” originii sale, a întreprins în fire „cautarea cu staruinta” a ei ca tinta finala. Fiindca nu era cu putinta sa scape din hotarul ei, care înconjoara din toate partile si-si circumscrie miscarea. Deci, cum am zis, nu putea „cauta” originea ajunsa înapoia sa, dar a trebuit sa „caute cu staruinta” tinta finala originea parasita, dupa ce nu a cunoscut tinta finala din origine.

Poate si aceasta vrea sa ne învete înțeleptul Solomon când zice: „Ce este ce a fost însasi ceea ce va fi. Si ce este ce s-a facut? Însasi ceea ce se va face”. Prin aceasta arata oarecum cu înțelepciunea originea din tinta, caci nu se mai arata dupa calcarea poruncii tinta finala din origine, ci originea din tinta finala; nici nu mai „cauta” cineva ratiunile originii, ci „cauta cu staruinta” pe acelea care duc pe cei aflatori în miscarea spre tinta finala.

Dar cineva ar putea spune ca de multe ori cuvântul „cautate” în Scriptura nu are în mod sigur acest înțeles. De pilda se spune: „Cauta pacea si urmareste-o pe ea”, sau: „Cutati mai întâi Împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui”. Dar acela poate gasi chiar în aceste locuri, daca le priveste cu atentie, întarirea celor spuse de noi. Caci spunând Scriptura: „Cauta pacea si urmareste-o pe ea”, prin aceasta a dat sfatul sa se urmareasca originea în tinta finala; iar „Împaratia”, care este originea, a poruncit sa se „caute cu staruinta” prin dreptate, care este tinta finala a Împaratiei. Caci Împaratia lui Dumnezeu este înainte de orice „dreptate” mai bine zis e ea însasi dreptatea, spre care tinde ca spre tinta finala, toata miscarea celui ce se straduieste. Fiindca dreptatea înseamna a da în mod egal fiecaruia dupa vrednicie; iar Împaratia este ocrotirea dupa lege. Deci dreptatea e aceeași cu Împaratia. Prin ea, ca prin tinta finala, pot merge cu usurinta cei ce vor spre Împaratie, ca(spre origine. Fiindca dreptatea este Împaratia lucrata (actualizata), iar Împaratia, dreptatea sprijinita prin fapte. Caci a ocroti dupa lege faptele, înseamna a da fiecăreia cele potrivite cu vrednicia sa. Iar a da fiecăreia cele potrivite cu vrednicia sa, e tot una cu ocrotirea dupa lege a existentelor. Prin urmare nici o deosebire în cuvinte nu zdruncina acordurile dintre înțeleșurile Sfintei Scripturi pentru cei ce înțeleg cu înțelepciune cele dumnezeiesti.

Iar daca ar vrea cineva sa înțeleaga si altfel „cautarea”, sau „cautarea cu staruinta” si „cercetarea cu de-amanuntul”, va afla ca atât „cautarea” cât si „cautarea cu staruinta” se refera la minte, iar „cercetarea” si „cautarea cu de-amanuntul” la ratiune. Caci în mod natural „cauta” mintea si „cerceteaza” prin fire ratiunea. „Cautarea” este, ca sa dau o definitie, o miscare simpla înșotita de dorinta, pe care o face mintea spre ceva ce poate fi cunoscut; iar „cercetarea” este o distinctie simpla si înșotita de o intentie pe care o face ratiunea cu privire la ceva ce poate fi cunoscut. „Cautarea cu staruinta” este miscarea patrunda de cunoastere si de stiinta si înșotita de o dorinta de-o anumita calitate sau marime, pe care o face mintea spre ceva care poate fi cunoscut; iar „cercetarea cu de-amanuntul” este distinctia prin fapte pe care o poate face ratiunea cu privire la ceva ce poate fi cunoscut, mânata de o intentie de-o anumita calitate sau marime. Aplicând aceste definitii la cele dumnezeiesti, zicem despre „cautare” ca este miscarea prima si simpla si înșotita de dorinta a mintii spre propria cauza, iar „cercetarea” distinctia prima si simpla, pe care o face ratiunea cu privire la propria cauza, mânata de o anumita intentie. „Cautarea cu staruinta” este iarasi miscarea patrunda de cunostinta si de stiinta, pe care o face mintea spre propria cauza, mânata de o dorinta fierbinte. Iar „cercetarea cu de-amanuntul” este distinctia, pe care o face ratiunea ce împlineste virtutile, cu privire la cauza proprie, mânata de o intentie chibzuita si înțeleapta.

Deci si Sfintii Prooroci, „cautând cu staruinta” si „cercetând cu de-amanuntul” cele privitoare la mintea sufletului, erau purtati spre Dumnezeu de o miscare arzatoare si înfocata a mintii, patrunda de stiinta si cunostinta, si faceau cu ratiunea distinctii înțelepte în vreme ce împlineau poruncile dumnezeiesti. Iar cei ce-i imita pe ei cauta asemanarea staruitor cu cunostinta si stiinta, mântuirea sufletelor, si cerceteaza amanuntit, cu chibzuinta si înțelepciune distinctiile din faptele dumnezeiesti.

Scolii

Cel ce cere fara patima, primeste harul de a lucra prin fapte virtutile; cel ce cauta în chip nepatimas, afla adevarul din lucruri prin contemplarea naturala; iar cel ce bate în chip nepatimas la usa

cunostintei, va intra neîmpiedicat la harul ascuns al teologiei mistice (cunostinta tainica despre Dumnezeu). (2)

Mintea este organul înțelepciunii; ratiunea al cunostintei; încredintarea (convingerea) amândurora, al credintei; care este sustinuta prin amândoua; iubirea naturala de oameni, al darurilor vindecarii. Caci tot darul dumnezeiesc are în noi, ca putere sau dispozitie, un organ corespunzator si capabil de el. Astfel cel ce si-a curatit mintea de orice nalucire sensibila, primeste înțelepciune; cel ce si-a facut ratiunea stapâna peste afectele înnascute, adica peste mânie si pofta, primeste cunostinta; cel ce are în minte si ratiune o încredintare neclintita cu privire la Dumnezeu, primeste credinta care toate le poate; iar cel ce a ajuns la iubirea naturala de oameni, dupa înlaturarea totala a iubirii pacatoase de sine, primeste darurile vindecarii. (3)

Mai întâi cel evlavios „cauta” sa omoare pacatul pentru vointa si vointa pentru pacat; pe urma „cerceteaza” cum si în ce chip trebuie sa le fortifice pe aceasta una pentru alta. Dupa mortificarea desavârsita a acestora una pentru alta, „cauta” viata vointei în virtute si a virtutii în vointa; pe urma „cerceteaza” cum si în orice chip trebuie sa dea viata fiecareia din acestea în cealalta. „Cautarea” este, ca sa dam o definitie, dorirea unui lucru dorit, iar „cercetarea” e cautarea modului de împlinire a dorintei dupa lucrul dorit. (10)

Cel ce a omorât vointa dupa pacat, s-a împreunat cu Hristos într-o asemanare a mortii, iar cel ce a înviat-o pe aceasta pentru dreptate, s-a împreunat cu El si într-o asemanare a învierii Lui. (11)

Pacatul si vointa omorându-se una pentru alta, dobândesc o îndoita nesimtire una fata de alta. Iar dreptatea si vointa având viata una în alta, dobândesc o îndoita simtire una fata de alta. (12)

Mintea miscându-se fara sa stie, spre cauza lucrurilor, numai prin dorinta, „cauta” numai; iar ratiunea scrutând ratiunile adevarate din lucruri, în chip felurit, le „cerceteaza”. (14)

Note

„Bucuria, zice Sfântul Maxim, nu are nimic opus, nici trecut, nici viitor. Caci bucuria nu cunoaste nici tristete trecuta si nu asteapta cu frica nici saturarea (plictiseala) viitoare” (*Ambigua*). Daca-i asa, bucuria adevarata, care nu poate fi decât bucuria vesnica, nu poate fi procurata de bunurile create marginite, ce numai de bunurile dumnezeiesti, care niciodata nu sfârșesc, care fac pe cel partas de ele sa iasa din timp. (449)

Pâna când în faptura e Dumnezeu numai ca început, ea contribuie cu lucrarea ei la dezvoltarea darului primind ca început. De când Dumnezeu s-a facut în sfârșit în faptura, adica începutul s-a unit cu sfârșitul, nu mai lucreaza decât Dumnezeu. (451)

Orice faptura trebuie sa ajunga la o încetare a lucrarii ei naturale (Sâmbata) si la o salasuire în ea a lucrarii exclusive a lui Dumnezeu. Faptura buna prin dezvoltarea pâna la limita de sus a posibilitatilor sale iar faptura rea prin coruperea totala a puterilor ei naturale. (452)

Asceza, faptauirea morala, învie vointa. Treapta ulterioara, gnoza sau îndumnezeirea, ce urmeaza dupa încetarea activitatii morale, învie si firea într-o nestricăciune si nemurire. Până nu se consolideaza viata în neschimbălitătea în bine, nu poate dobândi nici firea neschimbălitătea. Între asceza si mistica e o continuitate necesara. (458)

„Ca al unui miel neîntinat si nespurcat, care este Hristos, cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, dar aratat în timpurile din urma pentru noi (I Petru 1, 19-20)”. De cine cunoscut mai înainte?

Prin taina lui Hristos cuvântul Scripturii a numit pe Hristos însusi. Aceasta o marturiseste limpede marele Apostol, spunând: „Taina cea ascunsă de neamuri, s-a descoperit acum”, de unde se vede ca după el taina lui Hristos e tot una cu Hristos. Iar aceasta taina, este, desigur, unirea negrita si neînțeleasa a dumnezeirii si omenității într-un singur ipostas. Unirea aceasta aduna omenitatea la un loc cu dumnezeirea în tot chipul în ratiunea ipostasului si face din amândouă un singur ipostas compus, fara sa aduca nici un fel de micșorare a deosebirii lor fiintiale după fire. Astfel se înfăptuieste, precum am spus, un singur ipostas al lor, si totusi deosebirea firilor ramâne neatinsă, ceea ce face ca si după unire sa se pastreze micșorata integritatea lor după fire, macar ca sunt unite. Caci acolo unde prin unire nu s-a produs nici o schimbare sau alterare în cele ce s-au unit, a ramas neatinsă ratiunea fiintială a fiecareia după cele ce s-au unit. Iar acolo unde ratiunea fiintială a ramas neatinsă si după unire, au ramas nevatamate si firile, nepierzând nici una ale sale din pricina unirii.

Caci se cadea Facatorul a toate, ca făcându-se prin fire, potrivit economiei, ceea ce nu era, sa se pastreze pe Sine neschimbat, atât ca aceea ce era după fire, cât si ca ceea ce a devenit prin fire potrivit economiei. Fiindca nu se poate cugeta la Dumnezeu vreă schimbare, precum nu se poate cugeta peste tot vreă miscare, care singura face cu putinta schimbarea la cele ce se misca. Aceasta este taina cea mare si ascunsă. Aceasta este tinta fericită (sfârșitul) pentru care s-au întemeiat toate. Acesta este scopul dumnezeiesc, gândit mai înainte de începutul lucrurilor, pe care definindu-l spunem ca este tinta finală mai înainte gândită, pentru care sunt toate, iar ea pentru nici una. Spre aceasta tinta finală privind, Dumnezeu a adus la existenta fiintele lucrurilor. Acesta este cu adevarat sfârșitul. Providentei si al celor providentiale, când se vor readuna în Dumnezeu cele făcute de El. Aceasta este taina care circumscrie toate veacurile si descopera sfatul suprainfinit al lui Dumnezeu, care exista de infinite ori infinit înainte de veacuri. Iar vestitor (Înger) al ei s-a făcut însasi Cuvântul fiintial al lui Dumnezeu, devenit om. Caci acesta a dezvăluit, dacă e îngăduit sa spunem, însasi adâncul cel mai dinauntru al bunătății parintesti, însasi adâncul cel mai dinauntru al bunătății parintesti si a aratat în Sine sfârșitul pentru care au primit faptele începutul existentei. Fiindca pentru Hristos sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile si cele aflătoare înlauntrul veacurilor începutul existentei si sfârșitul lui Hristos. Caci încă dinainte de veacuri a fost cugetată si rânduită unirea hotărului (definitului) si a nehotărniciei (indefinitului), a măsurii si a lipsei de masură, a marginii si a nemarginirii, a Creatorului si a creaturii, a stabilității si a miscării⁴⁷¹. Iar aceasta taina s-a înfăptuit în Hristos, care s-a aratat în cele din urma dintre timpuri, aducând prin ea împlinirea hotărârii de mai înainte a lui Dumnezeu. Aceasta, pentru ca cele ce se misca după fire sa găsească odihna în jurul Aceluia care este după fiinta cu totul nemiscat, din miscarea lor față de ele însele si una față de alta; de asemenea ca sa primească prin experienta cunoscută trăita a Aceluia în care s-a învrednicit sa se odihnească, cunoscută care le ofera posesiunea fericită, neschimbata si constantă a Celui cunoscut de ele.

Caci Scriptura stie de o îndoita cunostinta a celor dumnezeiesti. Una e relativa si consta numai în rationament si în înțelesuri, neavând simțirea experiata prin traire a Celui cunoscut. Prin ea ne calauzim în viata aceasta. Cealalta e în sen propriu adevarata si consta numai în experienta traita, fiind în afara de rationament si de înțelesuri si procurând toata simțirea Celui cunoscut, prin participarea la El dupa har. Prin aceasta vom primi în viata viitoare îndumnezeirea mai presus de fire, ce se va lucra fara încetare. Cunostinta relativa, cuprinsa în rationament si înțelesuri, misca dorinta spre cunostinta traita prin participare. Iar cea traita, care procura simțirea. Celui cunoscut prin participare si prin experienta, înlatura cunostinta cuprinsa în rationament si înțelesuri.

Caci este cu neputinta, zic înțeleptii, sa existe deodata cu experienta lui Dumnezeu, rationamentul cu privire la El; sau deodata cu simțirea lui Dumnezeu, înțelegerea Lui. Fiindca prin rationamentul despre Dumnezeu înțeleg o cunostinta prin analogie, scoasa din contemplarea lucrurilor. Prin simțire, experienta prin participare a bunurilor mai presus de fire. În sfârșit prin înțelegere, cunostinta simpla si unitara despre El, rasarita din lucruri. Dar poate ca acestea au valoare în legatura cu orice alt lucru, daca experienta unui lucru opreste rationamentul cu privire la el si daca simțirea lui da odihna silintei de a-l înțelege. Caci experienta numesc cunostinta traita care se ivate dupa încetarea oricarui rationament iar simțire însasi participarea la lucrul cunoscut, care apare dupa încetarea oricarei înțelegeri. Poate ca acestea vrea sa ni le spuna în chip tainic marele Apostol când zice: „Cât despre proorocii, se vor desfiinta; cât despre darul limbilor, va înceta; cât despre cunostinta, se va sfârși”. El vorbeste desigur despre cunostinta aflatoare în rationament si înțelesuri.

Aceasta taina a fost cunoscuta mai înainte de toate veacurile de catre Tatal, si Fiul si Sfântul Duh. De Tatal ca acela care a binevoit-o, de Fiul ca acela care a îndeplinit-o, iar de Sfântul Duh ca acela care a conlucrat. Fiindca nu este cunostinta Tatalui si a Fiului si Sfântul Duh, odata ce una este si fiinta si puterea lor. Caci nu ignora Tatal întruparea Fiului, precum nici Duhul Sfânt. Pentru ca în întreg Fiul, care împlinea taina mântuirii noastre prin întrupare se afla întreg Tatal dupa fiinta, nu întrupându-Se, ci binevoind sa se întrupeze Fiul se afla în întreg Duhul Sfânt dupa fiinta, nu întrupându-Se, ci conlucrând cu Fiul la întruparea cea negrita pentru noi.

Deci fie ca zice cineva Hristos, fie taina lui Hristos, singura Sfânta Treime are prestiinta ei dupa fiinta; cu alte cuvinte nu mai Tatal, Fiul si Sfântul Duh. Si sa nu se întrebe nimeni cu nedumerire, cum Hristos, fiind unul din Sfânta Treime e prestiut de ea. Caci nu ca Dumnezeu a fost Hristos prestiut, ci ca om, adica întruparea Lui cea dupa iconomie pentru om. Pentru ca Cel ce este vesnic existent, din Cel vesnic existent mai presus de cauza si de ratiune, niciodata nu este prestiut. Fiindca prestiute sunt numai acelea, care au un început al existentei fiind cauzate. Deci Hristos a fost prestiut nu ca ceea ce era dupa fire ca Sine însusi, ci ca ceea ce s-a aratat mai pe urma făcându-Se din iconomie pentru noi.

Caci se cadea cu adevarat ca Cel ce este dupa fire facatorul fiintei lucrurilor, sa se faca si Autorul îndumnezeirii dupa har a celor create, ca astfel Datatorul existentei sa se arate ca si Daruitorul fericirii vesnice a existentei. Deci dat fiind ca nici una dintre fapturi nu se cunoaste pe sine sau vreun alt lucru ca ceea ce sunt dupa fiinta, pe drept cuvânt nu e faptura care sa nu fie lipsita dupa fire si de prestiinta celor ce vor fi. Numai Dumnezeu, care este mai presus de cele ce sunt, se cunoaste si pe Sine ca ceea ce este dupa fiinta si le cunoaste si pe toate cele facute de El mai înainte de-a fi. Ba va

darui dupa har si fapturilor cunostinta despre ele însele, ca si cunostinta reciproca despre ceea ce sunt dupa fiinta, si le va descoperi ratiunile lor ce se afla în El în chip unitar mai înainte de facerea lor.

Scolii

Cunostinta, zice, este îndoita. Una sta în rationament si în întelesuri despre Dumnezeu, neavând simtirea celor cugetate printr-o prezenta a fetei lor. Cealalta este cea prin traire, care singura are posesiunea adevarurilor, prin prezenta fetei lor, fara rationamente si întelesuri. (2)

Dat fiind ca ratiunea indica prin cunostinta un lucru ce poate fi cunoscut, ea misca dorinta celor ce sunt miscati de ea spre posesiunea lucrului indicat. (3)

Cunostinta prin ratiune premerge oricarei experiente. Caci posesiunea lucrului e data numai prin experienta. (4)

Note

Ideea aceasta o exprima sfântul Maxim si în *Capitole gnostice*. Comentând aceste capete Hans Urs von Balthasar spunea: „Întruparea Domnului este centrul, sensul si scopul lumii, ba moartea si Învierea lui Hristos sunt numai forma completa a legii universale în general, chiar făcând abstractie de pacat. Desigur Maxim nu exclude pacatul – deci nu e martor direct pentru teoria seotista a întruparii – dar modeleaza legea întruparii dupa legea firii, ba aceasta e întocmita în sfatul dumnezeiesc în vederea aceleia”. În acest loc sfântul Maxim spune ca nu abia pacatul lui Adam, ci însasi constitutia lumii, asa cum a iesit din gândul si din actul creator al lui Dumnezeu, o îndruma spre Hristos. În *Cap. gnostice*) se spune ca toate cele create au fost întemeiate spre Hristos, întrucât toate se cer dupa cruce, mormânt si Înviere. Acum spune ca aceasta întemeiere spre Hristos sta în aceea ca toate cele create se cer dupa unirea cu necuratul, fapt initiat prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu.

.....

S-ar parea ca dupa sfântul Maxim problema trebuie rezolvata în sensul ca si chiar fara de pacat lumea era destinata unei întrupari a Logosului în ea, a unei morti si a unei învieri a omenitatii Logosului si a lumii în El. dar pacatul a dat acestei întrupari caracterul de extrema chenoza, crucii caracterul sângheros si ispasitor, iar Învierii caracterul de biruinta asupra mortii. Fara pacat ar fi fost o întrupare, o cruce si o Înviere mistica, în sensul ca si creatul ca atare (chiar ajuns la nepatimire, trebuie sa primeasca în El pe Dumnezeu într-un mod mai deplin (întrupare), sa se odihneasca de activitatile si însusirile sale (moartea) si sa învie la o activitate exclusiv dumnezeiasca (îndumnezeirea). Logosul cu omenitatea Sa ne-ar fi fost Înaintemergatorul pe acest drum. Asadar taina lui Hristos a fost rânduita din veac si lumea a fost creata cu o constitutie corespunzatoare cu ea, dar pacatul a modelat într-un fel nou executarea ei. Dar dincolo de sensul rascumparator impus

de pacat, întruparea, moartea si învierea Lui au si sensul mistic si în acest sens ele trebuie repetate de fiecare faptura. (471)

„Caci vremea este ca sa înceapa judecata de la casa lui Dumnezeu. Iar daca începe întâi de la noi, care va fi sfârșitul celor ce nu asculta de Evanghelia lui Dumnezeu? Si daca dreptul abia se mântuieste, unde se va arata necredinciosul si pacatosul?” Ce înseamna: „Vremea este sa înceapa judecata de la casa lui Dumnezeu?”. Sau: „daca dreptul abia se mântuieste?”

Dumnezeu, care a zidit firea omeneasca, nu a creat împreuna cu ea nici placerea nici durerea din simtire (din simturi), ci a dat mintii ei o anumita capacitate de placere, prin care sa se poata bucura în chip tainic de El. Aceasta capacitate (care e dorinta naturala a mintii lui Dumnezeu), lipind-o primul om de simtire îndata ce a fost creat, si-a vazut placerea miscându-se potrivit firii, spre lucrurile sensibile, prin mijlocirea simturilor. Dar Cel ce se îngrijeste de mântuirea noastra a înfipt în mod providential în aceasta placere, ca pe un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a zidit în chip înțelept în firea trupului legea mortii, ca sa limiteze nebunia mintii, care-si misca, potrivit firii, dorinta spre lucrurile sensibile.

Astfel, datorita placerii potrivnice ratiunii, care a patruns în fire, a patruns ca un antidot, si durerea conforma cu ratiunea. Aceasta e mijlocita de multe patimiri, între care si din care este si moartea, si are rostul sa înlature placerea potrivnica firii, ba chiar sa o desfiinteze cu desavârsire, ca sa se arate darul placerii dumnezeiesti în minte. Caci toata durerea având drept cauza a nasterii sale fapta unei placeri care îi premerge, e o datorie pe care trebuie sa o plateasca în chip natural, în virtutea cauzalitatii, toti cei ce sunt partasi de firea omeneasca. Fiindca placerea potrivnica firii e urmata în chip firesc de durere în toti cei a caror nastere a fost anticipata de legea placerii fara cauza. Iar fara cauza numesc placerea primei greseli, întrucât nu a fost urmarea unei dureri premergatoare.

Deci dupa cadere toti oamenii aveau în mod natural placerea ca anticipatie a venirii lor pe lume si nici unul nu era liber de nasterea patimasa prin placere. De aceea toti plateau în mod natural durerile ca pe o datorie si ca pe o datorie suportau moartea de pe urma lor, si nu se afla chip de scapare pentru cei tiranizati silnic de placerea nejustificata si stapâniti în mod natural de durerile justificate si de moartea cea atotjustificata de pe urma lor⁴⁷⁶. Caci pentru desfiintarea placerii atotnecuenite era trebuinta de durerile atotcuenite de pe urma ei care sfâșiau în chip jalnic pe om (ce-si avea începutul facerii în stricaciunea placerii si sfârșitul în stricaciunea mortii). Iar pentru îndreptarea firii ce patimea, trebuia sa se iscodeasca o durere si o moarte în acelasi timp si necauzata; necauzata (nevinovata) prin faptul de-a nu avea placerea ca anticiparea nasterii, si necuvenita prin faptul de a nu fi urmarea unei vieti patimase. Acestea pentru ca durerea si moartea atotnecuenita, sa desfiinteze total originea atotcuenita a firii din placere si sfârșitul ei atotcuenit prin moarte, cauzat de acea origine. Si asa sa se faca neamul omenesc iarasi liber de placere si de durere, recapatându-si firea limpezimea de la început, nemaifiind întinata de trasaturile care au patruns în firea celor supusi fericirii si stricaciunii.

Pentru aceasta Cuvântul lui Dumnezeu, fiind Dumnezeu desavârsit dupa fire, se face om desavârsit, constatat din suflet mintal si trup patimitor dupa fire, asemenea noua, afara numai de pacat, neavând câtsi de putin placerea rasarita din neascultare, ca anticipatie a nasterii Sale în timp

din femeie, dar însusindu-si, din iubirea de oameni, de bunavoie, durerea de pe urma aceleia, care este sfârșitul firii. Iar aceasta a facut-o ca, suferind pe nedrept, sa desfiinteze obârșia noastra din placerea necuvenita, care ne tiraniza firea; caci moartea Domnului n-a fost o datorie platita pentru aceasta obârșit din placere, ca la ceilalti oameni, ci mai degraba o putere opusa acestei obârșii. De asemenea ca sa înlature cuvenitul sfârșit al firii prin moarte, întrucât acesta nu avea la El ca pricina placerea nelegiuita, pentru care a patruns (acest sfârșit în fire) si care era pedepsita prin el dupa dreptate⁴⁴⁷.

Caci Domnul fiind înțelept, drept si puternic dupa fire, se cadea ca înțelept sa nu ignore modul tamaduirii, ca drept sa nu înfaptuiasca în chip silnic mântuirea omului stapânit de pacat cu voia lui, iar ca atotputernic sa nu se arate slab în aducerea la îndeplinire a vindecarii.

Întelegciunea si-a aratat-o în modul tamaduirii, facându-se om fara vreo schimbare sau stirbire. Cumpana dreptatii a aratat-o în marimea pogorârii, luând de bunavoie osânda noastra în trasatura patimitoare⁴⁷⁸ a firii Sale si facând din aceasta trasatura o arma spre desfiintarea pacatului si a mortii de pe urma lui, adica a placerii si a durerii de pe urma ei. Pentru ca în trasatura patimitoare statea puterea pacatului si a mortii, adica domnia silnica a pacatului prin placere si stapânirea mortii prin durere. Caci e vadit ca în trasatura patimitoare a firii sta puterea placerii si a durerii. Pentru ca vrând sa scapam de simtirea chinuitoare a durerii, ne luam refugiul la placere, încercând sa ne mângâiem firea torturata de chinurile durerii. Dar grabindu-ne sa tocim împunsaturile durerii prin placere, întarim si mai mult zapisul aceleia împotriva noastra, neputând ajunge la o placere eliberata de durere si de osteneli.

Iar taria puterii atotcovârșitoare si-a aratat-o daruind firii neschimbalitatea prin toate cele contrare suferite de El. Caci daruind firii prin patimi nepatimirea, prin osteneli odihna si prin moarte viata vesnica, a restabilit-o iarasi, înnoind prin privatiunile Sale trupesti deprinderile firii si daruindu-i acesteia prin întruparea Sa harul mai presus de fire, adica dumnezeirea.

Facutu-s-a deci Dumnezeu om cu adevarat si a dat firii o alta obârșie pentru o a doua nastere, obârșie care o duce prin osteneala si durere spre placerea viitoare⁴⁷⁹. Caci protoparintele Adam, calcând porunca dumnezeiasca, a dat firii alta obârșie decât cea dintâi, constatatoare din placere, dar sfârșind în moartea prin durere; si a nascocit, la sfatul sarpelui, o placere, ce nu era urmarea unei dureri de mai înainte, ci mai degraba ducea la durere. Prin aceasta i-a dus, cu dreptate, pe cei toti nascuti din el dupa trup, împreuna cu sine la sfârșitul mortii prin durere, datorita obârșiei lor nedreptate prin placere. Dar tot asa Domnul, facându-Se om si dând o alta obârșie firii, pentru o a doua nastere din Duhul Sfânt, si primind moartea atotocuvenita, întrucât nu-si avea ca obârșie a nasterii Sale placerea atotcuvenita de pe urma neascultarii protoparintelui, a adus desfiintarea ambelor extreme: a obârșiei si a sfârșitului fapturii omenesti dupa chipul lui Adam, ca unele ce nu au fost date de la început de Dumnezeu. Si asa a facut pe toti cei renascuti în El duhovniceste, liberi de vina ce apasa asupra lor. Drept urmare acestia nu mai au de la Adam placerea nasterii, dar pastreaza din pricina lui Adam durerea care lucreaza în ei moartea, nu ca o datorie pentru pacat, ci ca mijloc împotriva pacatului, potrivit unei orânduiri înțelepte dintr-o necesitate naturala. Iar când moartea nu mai are placere ca mama, care o naste si pe care trebuie sa o pedepseasca, se face în chip vadit pricina vietii vesnice. Astfel, precum viata lui Adam din placere s-a facut maica mortii si a stricaciunii,

la fel moartea Domnului pentru Adam (caci el era liber de placerea lui Adam), se face nascatoare a vietii vesnice⁴⁸¹.

Deci socotesc ca Scriptura a deosebit bine lucrurile, aratând cum provenienta din Adam prin placere, punându-si pecetea silnica peste fire, a dat-o pe aceasta hrana mortii ce s-a ivit din pricina ei, si cum nasterea Domnului dupa trup a dus desfiintarea amândurora, adica a placerii din Adam si a mortii din pricina lui Adam, stergând odata cu pacatul lui Adam si pedeapsa lui Ada,. Caci nu era cu putinta sa fie predat la sfârșit stricaciunii prin moarte, cel venit pe lume neatins de originea prin care s-a ivit ca sfârșit moartea. Dar daca-i asa, potrivit acestei deosebiri, pâna când au stapânit zilnic peste fire, în ce priveste începutul si sfârșitul, adica nasterea si stricaciunea, numai stricaciunile lui Adam, nu era vremea sa se înceapa judecata spre deplina osândire a pacatului. Dar când s-a aratat Cuvântul lui Dumnezeu în trup si s-a facut om desavârsit, afara numai de pacat, purtând prin fire, dar cu voia Sa, în trupul lui Adam numai pedeapsa, si a osândit pacatul în trup, suferind în chip nevinovat Cel drept pentru cei drepti, si a rasturnat rostul mortii, prefacând-o în osânda a pacatului din osânda a firii, a venit vremea sa se înceapa judecata pentru osândirea pacatului prin rasturnarea rostului mortii.

Dar sa lamuresc si mai bine acest lucru: Pacatul, amagind la început pe Adam, l-a înduplecat sa calce porunca dumnezeiasca. Prin aceasta dând fiinta placerii, iar prin placere salasluiindu-se pe sine în însusi adâncul (sânul) firii, a osândit la moarte întreaga fire, împingând prin om toata firea celor create spre destramare prin moarte. Caci aceasta a planuit-o diavolul cel viclean, semanatorul pacatului si tatal rautatii, care prin mândrie s-a înstrainat pe sine de slava dumnezeiasca, iar din invidie fata de noi si fata de Dumnezeu, l-a scos pe Adam din Rai: sa nimiceasca lucrurile lui Dumnezeu si sa împrastie cele ce au fost aduse la existenta. Fiindca ne pizmuieste pacatul nu numai pe noi, pentru slava ce-o primim de la Dumnezeu din pricina virtutii, ci si pentru Dumnezeu pentru puterea prealaudata ce o are în ochii nostri din pricina mântuirii.

Deci toata firea noastra este stapânita de moarte din pricina caderii. Iar motivul stapânirii era placerea, care, luându-si începutul dintr-o neascultare, se mentine de-a lungul întregului lant de nasteri naturale. Din pricina acestei placeri a fost adusa moartea ca osânda peste fire. Dar Domnul, făcându-Se om si neprimind ca anticipatie a nasterii sade dupa trup placerea necuvenita, pentru care a fost adusa peste fire osânda cuvenita a mortii, dar primind cu voia dupa fire moartea în trasatura patimitoare a firii, adica suferind-o, a rasturnat rostul (întrebuintarea) mortii, nemaivând aceea în El rolul de osânda a firii, ci a pacatului. Caci nu era cu putinta ca în Cel ce nu si-a luat nasterea din placere sa fie moartea osânda a firii. Drept aceea în El a avut rostul sa desfiinteze pacatul protoparintelui, din pricina caruia stapânea peste toata firea frica mortii.

Caci daca în Adam mostenirea a fost osânda a firii, întrucât aceasta si-a luat ca obârsie a nasterii ei placerea, pe drept cuvânt moartea în Hristos a devenit osânda a pacatului, firea recapatând din nou în Hristos o obârsie libera de placere. Astfel, precum în Adam pacatul din placere a osândit firea la stricaciune prin moarte si cât a stapânit el a fost vremea în care firea era osândita la moarte pentru pacat, tot asa în Hristos a fost cu dreptate ca firea sa osândeasca pacatul prin moarte si sa fie vremea în care sa înceapa a fi osândit pacatul la moarte, pentru dreptatea dobândita de fire, care a lepadat în Hristos cu totul nasterea din placere, prin care se întinsese cu toti cu necesitate osânda mortii ca o datorie. Deci aceeasi moarte, în Adam este o osânda a firii de pe urma pacatului, iar în

Hristos o osândă a pacatului de pe urma dreptății. Căci cel ce suferă moartea ca o osândă a firii de pe urma pacatului său, o suferă după dreptate. Dar cel ce nu o suferă de pe urma pacatului său, primește de bunăvoie moartea adusă în lume de pacat spre desființarea pacatului, dăruind-o mai degrabă din înțelegerea firii ca un har spre osândirea pacatului.

Deci precum din pricina lui Adam, care a înființat prin ascultare legea nasterii din plăcere și drept urmare a acesteia moartea ca osândă a firii, toți cei ce aveau existența din Adam, după legea nasterii din plăcere, aveau în chip necesar și fără să vrea, împreună virtual cu nașterea, și moartea ca osândă a firii și deci atunci era vremea în care firea era osândită prin pacat, întrucât stăpâna peste fire legea nasterii prin plăcere, tot așa din pricina lui Hristos, care a smuls din fire cu totul legea nasterii prin plăcere și prin urmare rostul morții ca osândă a firii, primind-o de bunăvoie numai ca osândă a pacatului, toți cei ce s-au născut cu voia din Hristos prin baia nasterii în Duh și au lepădat prin har nașterea de mai înainte prin plăcere din Adam și pazesc harul nepacatuirii de la Botez și puterea nemicsorată și neîntinată a înfierii tainice în Duh, prin legea poruncilor evanghelice, au în ei după cuviința moartea (întrebuintarea morții) ce se lucrează spre osândă a pacatului⁴⁸². Ei au apucat vremea în care se osândește prin har pacatul în trup. Iar osândirea aceasta are loc în general după fire, pentru marea taină a înomenirii, chiar din vremea întrupării, iar în special, după plecarea prin har, din vremea când primește fiecare prin Botez harul înfierii. Prin acest har, lucrat (actualizat) în chip voluntar prin împlinirea poruncilor, având la început numai nașterea în duh, suporta fiecare, din multe patimiri, moartea (întrebuintarea morții) spre osândă a pacatului.

Pentru că cel ce a fost botezat și primește Botezul, întărindu-l prin porunci, nu mai plătește moartea ca o datorie pentru pacat, ci primește întrebuintarea morții ca osândă a pacatului, care să-l treacă în chip tainic la viața dumnezeiască și fără de sfârșit. Căci Sfinții, care au străbătut calea vieții de aici trecând prin multe patimiri, pe care le-au purtat cu barbatie pentru adevăr și dreptate, au eliberat firea din ei de moartea ca osândă pentru pacat, și arma morții, care slujea spre nimicirea firii, au folosit-o spre nimicirea pacatului, după pilda capeteniei mântuirii lor, Iisus. Fiindcă dacă pacatul se slujea de moarte ca de o arma pentru nimicirea firii în cei ce savârșeau pacatul asemenea lui Adam, cu atât mai mult se va sluji firea de moarte, ca de o arma spre nimicirea pacatului în cei ce savârșesc dreptatea prin credință.

Drept aceea, când s-a înfăptuit taina întrupării și Dumnezeu cel întrupat a desființat cu totul în cei născuți cu duhul din El, nașterea firii după legea plăcerii „a venit vremea să se înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu”, adică să fie osândit pacatul, începând să fie osândit prin patimiri de la cei ce cred și au cunoscut adevărul și au cunoscut prin Botez nașterea din plăcere. Căci pe aceștia i-a numit Petru „casa lui Dumnezeu”, precum marturisesc dumnezeiescul Apostol Pavel, zicând: „Iar Hristos în casa Sa, a cărui casa suntem noi (Evrei 3,6)”. Dar și Petru însuși, corifeul Apostolilor, arată aceasta prin cuvântul următor: „Iar dacă (începe) întâi de la noi (se înțelege judecata), care va fi sfârșitul celor ce nu ascultă de Evanghelia lui Dumnezeu”? E ca și cum am zice: „Dacă noi, care am fost învredniciți să devenim, din darul Domnului, casa lui Dumnezeu prin Duh suntem datori să arătăm o așa de mare răbdare în patimirile pentru dreptate spre osândă a pacatului și să primim cu dragă inimă mințile de ocara ca niște raufacatori, macar că suntem buni, „care va fi sfârșitul celor ce nu ascultă de cuvântul Evangheliei”? Cu alte cuvinte, care va fi sfârșitul sau judecata celor ce nu mai tin cu toată silința, până la sfârșit, vie și lucrătoare în suflet și în trup, în aplecarea voii și în fire, nașterea lor de la Adam prin plăcere, ce stăpânește peste fire, dar nu primesc nici pe Dumnezeu și

Tatal Fiului celui întrupat, care ne cheama, nici pe Însusi Mijlocitorul si Fiul, trimis al Tatalui, care a primit, cu voia Tatalui de bunavoie, moartea pentru noi, ca sa ne împace cu Tata? Iar aceasta a facut-o ca sa ne slaveasca pentru Sine de pe urma faptei Sale, luminându-se cu frumusetea dumnezeirii proprii atât de mult, cât a primit El sa fie necinstit pentru noi, prin patimirile noastre. Caci aceasta socotesc ca este „Evanghelia lui Dumnezeu”: solie si îndemn a lui Dumnezeu catre oameni, trimisa prin Fiul Sau, care s-a întrupat si a daruit ca rasplata a împacarii cu Tatal, celor ce asculta de El, îndumnezeirea nenascuta (sau necreată).

Din pricina aceasta marele Apostol îi plânge pe cei neascultatori în cele ce urmeaza, zicând: „Iar daca dreptul abia se mântuieste, unde se va arata necredinta si pacatosul? „Drept” numeste pe cele credincios si pe cel ce pastreaza harul dat lui la Botez, pazind prin multe patimiri nesmulsa din el înfierea prin Duhul. Iar „mântuire”, harul deplin al îndumnezeirii, pe care-l va da Dumnezeu celor vrednici si pe care abia îl va primi cel ce staruie cu toata puterea în toate cele dumnezeiesti. În sfârșit „necredincios” si „pacatos” numeste pe cel strain de harul Evangheliei; „necredincios” pentru necredinta în Hristos, iar „pacatos” pentru faptura cea veche, care se mentine vie în el prin stricaciunea patimilor. Sau poate „necredincios” a numit Scriptura pe cel lipsit cu totul numai de cunostinta cea întru Hristos, iar „pacatos” pe cel ce crede, dar calca poruncile evanghelice, care pastreaza curata camasa nestricaciunii primita prin sfântul Botez. Locul acestora, al necredinciosului si al pacatosului, nu e cunoscut cel ce cultiva cât de cât cunostinta tainica. Caci cuvântul „unde”, indica desigur un loc, care nu e lipsit de circumscriere spatiala. Fata de locul acestora, locul dreptului se deosebeste prin aceea ca el nu mai e înfatisat prin cuvântul „unde”, caci dreptul a primit prin har, ca loc mai presus de „unde”, pe Dumnezeu însusi, cum i s-a fagaduit. Caci Dumnezeu nu este „unde”, ci în chip absolut dincolo de orice „unde” si în El este locasul tuturor celor mântuiti, dupa cum s-a scris: „Fii mie Dumnezeu ocrotitor si loc întarit, ca sa ma mântuiesti”. Si tot cel ce nu se va împartasi de El, spre a primi din relatia cu El fericirea, va fi asemenea unui madular al trupului lipsit cu totul de lucrarea de viata datatoare a sufletului.

Sau iarasi, odata ce Dumnezeu va fi locul necircumscrierii, nedistantat si nesfârșit al tuturor celui ce se vor mântui, făcându-se pe Sine fiecaruia pe masura patimilor însotite de cunostinta pe care le-a suportat aici pentru dreptate, asa cum se arata sufletul în madularele trupului, lucrând în ele dupa capacitatea proprie fiecarui madular si legându-le la un loc ca sa poata exista si sustine viata „unde se va arata necredinciosul si pacatosul”, care sunt lipsiti de acest har? Caci cel ce nu poate sa primeasca pe Dumnezeu în sine ca sa lucreze în el fericirea, unde se va arata, odata ce a cazut de la viata dumnezeiasca cea mai presus de veac, de loc si de timp?

Daca ramânem deci la înțelesul dintâi, la cel afirmativ, credinciosul si pacatosul care se va arata „unde”, nu va fi câtusi de putin liber de viata circumscria, el neavând viata cea sloboda de orice circumscriere si dincolo de orice loc. Iar daca primim înțelesul al doilea, cel negativ, e cazul sa întrebam unde se va arata necredinciosul si pacatosul, odata ce nu va avea pe Dumnezeu, care îmbratiseaza toata viata fericita si care va fi locul tuturor celor drepti? Daca n-are pe Dumnezeu însusi ca loc, cum se va afla în locasul si în asezământul fericirii din Dumnezeu? Si simplu vorbind, daca dreptul se mântuieste cu multa greutate, ce se va înțelege de cel ce nici gând n-a avut de credinta si de virtute în viata de aici.

Scolii

Placerea si durerea nu au fost create, zice, deodata cu firea trupului, ci calcarea poruncii a nascocit-o pe cea dintâi, spore coruperea vointei, iar pe a doua adus-o ca osânda spre destramarea firii, ca placerea sa lucreze moartea de bunavoie a sufletului din pricina pacatului, iar durerea sa pricinuiasca, prin destramare, nimicirea formei trupului. (1)

Dumnezeu a dat, prin Providenta, firii durerea fara voie si moartea de pe urma ei, spre pedepsirea placerii de bunavoie. (2)

Cautarea ostenelelor de bunavoie si suportarea celor fara de voie, desfiinteaza placerea, oprind miscarea ei actuala. Dar nu smulg puterea ei, salasluita ca o lege împotriva firii în vederea nasterii. Caci filozofia care cultiva virtutea produce nepatimirea voii, dar nu pe a firii. Iar prin nepatimirea voii se salasluiește harul placerii dumnezeiesti în minte. (3)

Osteneala si moartea Domnului au fost mijlocul care a desfiinta extremele, întrucât nasterea Lui a fost libera de placere, iar moartea trupului Sau dumnezeiesc, lupta pentru noi, curaj de viata patimasa. Răbdând pentru noi cu trupul nasterea si moartea de bunavoie, s-a facut mijloc care a desfiintat nasterea noastra din placere si moartea de pe urma vietii patimase si ne-a mutat la o alta viata, libera de început temporal si de sfârșit, pe care nu firea, ci harul o creeaza. (5)

Era cu neputinta ca firea noastra, supusa placerii de bunavoie si durerii fara de voie sa fie readusa iarasi la viata de la început, daca nu se facea Dumnezeu om, primind de bunavoie, pentru pedepsirea placerii voluntare a firii durerea ce nu era anticipata de nasterea din placere. În chipul acesta a slobozit firea de osânda nasterii, primind o nastere ce nu-si avea începutul în placere. (6)

Domnul, smulgând în cei nascuti în El prin harul Duhului placerea pornita din legea pacatului si prin acesta desfiintând nasterea dupa trup, le îngaduie sa primeasca moartea, care înainte era spre osânda firii, spre osânda pacatului. (11)

Firea oamenilor a avut dupa cadere, ca început al existentei, zamislirea din samânta împreunata cu placere, iar ca sfârșit moartea prin stricaciune împreunata cu durere. Domnul însa, neavând un asemenea început al nasterii dupa trup, n-a fost supus dupa fire nici sfârșitului, adica mortii. (12)

Diavolul, pizmuind pe Dumnezeu si pe noi, si convingând cu viclenie pe om ca e pizmit de Dumnezeu, l-a facut sa calce porunca. Pe Dumnezeu l-a pizmit ca sa nu se arate în fapt (actual) puterea Lui prealaudata, care îndumnezeieste pe om; iar pe om, ca sa nu ajunga partas al slavei dumnezeiesti prin virtute. (14)

Osânda generala a legii ce stapânea peste fire dupa cadere este întruparea cea adevarata a lui Dumnezeu, iar osânda speciala a legii este renasterea fiecaruia prin vointa. (15)

Cel ce nu va dobândi viata dumnezeiasca curata, cea nescrisa împrejur, nu va fi liber de durere, caci va avea necontenit viata nascuta care îi va circumscrie existenta sau i-o va margini, dar nu viata nenascuta si libera de toata situarea în spatiu si de toata miscarea în timp, ce nu poate fi cuprinsa si de aceea nici circumscria⁴⁸⁶ & Caci viata dumnezeiasca si neînțeleasa, desi da bucurie celor ce se

împartasesc de ea după har, nu poate fi cuprinsă. Ea rămâne pururi necuprinsă, chiar celor ce o posedă prin participare, deoarece ca născută este prin fire infinită. (18)

Dumnezeu prin una și aceeași voință nesfârșit de puternică a bunătății va cuprinde pe toți îngerii și oamenii, fie buni, fie răi. Dar nu toți aceștia se vor împărtăși la fel de Dumnezeu, care se află în toți în chip nesilit, în conformitate cu firea, și au făcut-o în stare să primească în mod actual rațiunile firii, conform cu rațiunea întreaga a fericirii vesnice, se împărtășesc, pentru consimțirea voilor cu voia dumnezeiască, în întregime de bunătate, prin viața dumnezeiască ce luminează în ei ca în îngeri, sau ca în oameni. Iar cei ce și-au făcut în toate voința neconformă cu firea, prefăcând-o în factor de risipire a rațiunilor firii în opoziție cu rațiunea fericirii, vor cădea din întreaga bunătate dumnezeiască din pricina dezbinării voii lor de voia dumnezeiască prin împrietenirea acestei voi cu o existență ticaloasă. Facând așa, aceștia pun o distanță între ei și Dumnezeu, neavând rațiunea fericirii fecundată de voință prin lucrarea binelui, prin care obișnuiește să se arate viața dumnezeiască. Deci rațiunea firii este acul balanței, care dă pe față mișcarea voinței fiecăruia, dacă aceasta de apleacă spre rău sau spre bine, urmând ca în conformitate cu aceasta mișcare să se împărtășească de viața dumnezeiască, sau să nu se împărtășească. Căci sub raportul existenței și al existenței vesnice, Dumnezeu va cuprinde pe toți, fiind în toți prezent; dar sub raportul fericirii vesnice, va cuprinde în chip deosebit numai pe îngeri și pe oamenii sfinți, lăsând celor ce nu sunt așa nefericirea vesnică ca rod al voinței lor. (19)

Note

Se mai pot traduce: plăcerea nedreaptă și durerea sau moartea dreaptă. Sau plăcerea necuvenită și durerea și moartea cuvenită. (476)

Durerea și moarte în general sunt un flux menit să spele începutul din păcat al firii, care întinează întreaga ei existență. Dar la omul de rând ele nu reușesc să urnească acest namol. La Iisus însă acest flux nu se izbește de zidul unei origini patimase proprii. De aceea la El trece dincolo de persoana Sa, curățând cu impetuoșitatea Lui originea din păcat a celor ce sunt copartasi la firea Lui omenească și ca urmare înălțurând și moartea ce rezultă din această origine. (477)

Traducerea cea mai bună ar fi: modul patimitor, căci e un mod care influențează întreaga fire. E o „existențială” în sensul filosofiei lui Heidegger. (478)

Precum prima obârșie, plăcerea împreunării trupești, mână firea, prin perpetuarea iubirii de plăcere, spre durere, corupție și moarte, așa noua obârșie, a harului, îndemnând-o la dureri și ostenele potrivnice plăcerii, o duce spre plăcerea adevăratei vieți. (479)

Moarte fiind în grecește de genul masculin, iar plăcerea de genul feminin, textul grec poate permite jocul de cuvinte: *când moartea nu mai are plăcere ca mama se face tata al vieții vesnice*. (480)

„Viața” lui Adam e pricina de moarte obștească. „Moartea” Domnului e pricina de viață obștească și vesnică. Pentru că „viața” lui Adam era o falsă viață, o consumare a adevăratei vieți prin viermele

placerii. Iar „moartea” Domnului nu înseamna o omorâre a vietii, ci a viermelui care rodea sâmburele adevărat al vietii. (481)

moartea lui Adam, ca și moartea lui Hristos e nu numai un eveniment final care încheie viața pământeană a omului, ci o putere activă, care omorâ pe încetul, cea dintâi firea, cea de-a doua păcatul. Fiecare din aceste morți e dată ca putere, cea din Adam în nașterea din plăcere, cea din Hristos în înfierea după har. Și fiecare trece din potență în realitate actuală, lucrându-se cea dintâi prin continuarea vieții în plăcere, cea de-a doua prin împlinirea poruncilor. Mai bine zis nu e alta și alta moarte, ci moartea cea dintâi, a firii, suferă o schimbare a întrebuirii, a rostului ei. (482)

Aici cauza durerii e văzută în circumscriere. Marginirea pune o limită a bucuriei. Desigur simplul fapt de a fi creat nu implică pentru om durerea. Altfel durerea ar fi de la Dumnezeu. Căci omul își învinge marginirea prin comuniunea cu Dumnezeu. Numai păcatul împietrește în marginire. (486)

Ce înseamnă ceea ce zice Sfântul Proroc Zaharia: „Și am ridicat ochii mei și am văzut: și iată o secera zburând, lungimea de douăzeci de cote, iar lățimea de zece cote. Și a zis către mine: Acesta este blestemul, care este peste fața a tot pământul”. Iar după puțin: „Și o voi scoate pe ea, zice Domnul Atotțiitorul, și va intra în casa furului și în casa celui ce jura strâmb întru numele meu în chip mincinos, și se va așeza în mijlocul casei lui și o va pierde pe ea, și lemnele ei și pietrele ei (Zaharia 5, 1-4)”. Ce este secera și măsura lungimii și a lățimii? Și de ce zboară? Și cine este furul și cel ce jura strâmb; și care este casa lui? Ce sunt lemnele și pietrele?

Dumnezeu care a zis: „Am înmulțit vedeniile și în mâinile Proorocilor m-am asemănat” (*Osea 9, 10*), a trimis de mai înainte, închipuite prin simboluri, diferite stiri despre minunata Sa venire în trup, în vederea mântuirii noastre, descoperindu-ne prin fiecare Proroc, altă și altă stare, după puterea de înțelegere a fiecăruia. Deci dăruind și marelui Proroc Zaharia înțelegerea tainelor Sale viitoare în trup, , i-a înfățișat în chip înțelept spre contemplare o secera. Prin aceasta a arătat că, după ce se va întruropa pe Sine, în mod diferit și tainic, în figurile cuprinse în vedeniile Proorocilor, va primi El însuși cu adevărat și de bunăvoie fapta noastră prin fire, ca să arate că adevărul prevestit prin figuri a venit la noi în mod real.

Deci secera este Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul cel unul născut al Tatălui, cel ce pentru Sine este și rămâne pururi simplu după fire, iar pentru mine se face compus după ipostas, precum numai El știe, prin primirea trupului însoțit de mintal, fără ca prin unirea deplină, cu trupul după ipostas să primească contopirea într-o singură fire și fără ca prin deosebirea deplină față de trup după fire să se taie în doi fii. Iar unire deplină după ipostas numesc desăvârșită neîmpartire, precum deosebire deplină după fire, desăvârșită necontopire și neschimbare. Căci taina dumnezeiești întrupări nu introduce prin deosebirea după fire a celor din care constă și o deosebire după ipostas, nici prin unirea după ipostas o contopire într-o singură fire. Primul lucru nu se întâmplă ca să primească taina Treimii în adaos; iar al doilea, să nu fie după fire nimic de un neam și de o ființă cu dumnezeirea. Căci cele două firi s-au împreunat într-un ipostas, dar nu într-o singură fire. Iar aceasta ca să se arate prin unire atât unitatea ipostasului, rezultată din adunarea laolaltă a firilor, cât și deosebirea firilor ce s-au întâlnit într-o unitate nedespartită, fiecare din ele rămânând, în ce privește înșusirea naturală, în afara de orice schimbare și contopire.

Caci daca împreunarea firilor s-ar fi facut ca sa dea nastere unei singure firi, taina mântuirii noastre ne-ar fi ramas cu totul necunoscuta, neavând de unde sau cum sa putem afla coborârea lui Dumnezeu de la noi. Pentru ca în asemenea caz, sau ca s-ar fi schimbat trupul în firea dumnezeiasca din pricina unirii dumnezeiesti, sau s-ar fi schimbat fiinta dumnezeiasca în firea trupului, sau s-ar fi contopit amândoua prin cine stie ce amestec, producând vreo alta deosebita de ele, nemaipastrând nici una din firile din care consta, ratiunea ei nestirbita. Dar fie ca s-ar fi schimbat trupul în firea dumnezeirii, fie ca s-ar fi schimbat firea dumnezeirii în trup, sau fie ca unirea într-o singura fire ar fi împins firile spre producerea vreunei alte firi decât ele, eu n-as cunoaste taina întruparii dumnezeiesti, neputând constata dupa unire o deosebire de natura între trup si dumnezeire. Iar daca exista în Hristos dupa unire vreo deosebire dupa fire între trup si dumnezeire (caci nu sunt dupa fiinta unul si acelasi lucru dumnezeirea si trupul), aceasta înseamna ca unirea fiilor împreunate în El nu s-a facut pentru a da nastere unei singure firi, ci pentru a face sa rezulte un singur ipostas în privinta caruia nu aflam în Hristos nici o deosebire în nici un chip. Caci dupa ipostas Cuvântul este unul si acelasi cu trupul Sau. Fiindca daca Hristos primește cu referire la ceva vreo deosebire oarecare, nu poate fi dupa acel ceva una în tot chipul. Dar daca cu referire la altceva nu primește nici o deosebire, dupa acel altceva este si se zice cu evlavie una în tot chipul si totdeauna.

Deci dat fiind ca orice deosebire, întrucât este deosebire, are ca baza câtimea celor ce se deosebesc (caci fara aceasta câtime n-ar fi deosebire), iar câtimea nu poate fi indicata fara numar, bine este sa folosim numarul numai pentru aratarea deosebirii firilor din care consta Hristos dupa unire, indicând dupa aceasta ca firile se pastreaza neschimbate dupa unire, dar nu divizând prin numar unitatea celor ce concurg într-un singur ipostas. Iar gândul acesta ni-l aratam neadaugând nici un numar la cuvântul ipostas. Caci în ceea ce nu se cugeta nici o deosebire, nu se introduce nici o câtime. Iar unde nu poate fi introdusa câtimea, nu-si are locul nici numarul, care indica deosebirea. Deci dupa ipostas este compus. Caci dupa ipostas este unul si acelasi si singur. Astfel pe de-o parte pazim unitatea si identitatea ipostasului, pe de alta marturisim deosebirea firilor ce concurg într-un singur ipostas. Acesta este cel pe care l-a vazut minunatul Zaharia zburând în chip de secera. Caci cuvântul lui Dumnezeu este seceratorul a toata rautatea si nestiinta.

„Lungimea ei, zice, era de douazeci de coti, iar latimea ei de zece coti”. Caci Hristos, ca Dumnezeu si Cuvântul, se largeste progresiv sub chipul providentei pâna la zece coti, adica în cele zece porunci dumnezeiesti ale vietii active. Caci în zece porunci se largeste Cuvântul lui Dumnezeu, prin care legiferând împlinirea celor ce trebuie facute si retinerea de la cele ce nu trebuie facute, a îmbratisat toata miscarea voii libere a celor providentiati. Iar ca Cel ce s-a facut trup si s-a întrupat în chip desavârsit, tot El se lungeste pâna la douazeci de coti din pricina ca trupul se alcatuieste prin înmultirea elementelor cu simturile. Caci cinci sunt simturile si patru elementele din a caror împreunare se alcatuieste firea oamenilor. Dar cinci înmultit cu patru da numarul douazeci. Iar prin lungime a indicat Scriptura modul economiei, pentru înaltimea ei si pentru faptul ca taina dumnezeiesti întrupari este mai presus de toata firea.

Secera a fost vazuta „zburând”, pentru faptul ca nu are nimic pamântesc, ca si pentru iutimea, agerimea si, într-o vorba, pentru scurtimea cuvântului. Caci circumscrie toata mântuirea oamenilor numai în inima celor ce se mântuiesc, dat fiindca aceasta consta numai în credinta si buna cunostinta. Si de fapt nimic nu poti face mai iute decât sa crezi si mai usor decât sa marturisesti cu gura harul Celui în care crezi. Primul lucru arata iubirea însufletita a celui ce crede fata de Facatorul

lui, iar al doilea dispoziția credincioasă față de aproapele. Iar iubirea și dispoziția sinceră, sau credința și buna cunoștință, sunt mișcări nevăzute ale inimii, care nu au lipsă ca să se producă de nici o materie din afară : „Căci cuvânt scurt va face Domnul pe pământ (*Isaia 10, 22; Romani 9,28*)”.

Acesta este „blestemul”, pe care l-a trimis Dumnezeu și Tatăl peste fața a tot pământul. E blestemul adevărat peste blestemul adevărat. Deoarece neascultarea lui Adam s-a făcut blestem prin greșeala lui, întrucât n-a lăsat porunca să crească spre a duce roadele dreptății, ca să ia creațiunea binecuvântătoare, peste blestemul lui Adam vine binecuvântarea firească a lui Dumnezeu și Tatăl, care se face astfel blestem al blestemului provenit din păcat, spre desființarea neascultării ce-a crescut aducând roade ale nedreptății, ca să fie oprită creațiunea de a mai crește în păcat (*Galateni 3,13*). Căci s-a făcut pentru mine blestem și păcat, Cel ce a dezlegat blestemul meu și a ridicat păcatul lumii.

Fiindcă două blesteme aveam eu: unul era robul voinței mele, adică păcatul, prin care sământa roditoare a sufletului, adică puterea virtuții, cazuse în pământ; iar altul era moartea firii, adusă asupra ei pe dreptate, din pricina voii mele. Moartea aceasta a împins firea cu sila și fără să vrea acolo unde se semănase mișcarea voinței mele de bunăvoie. Deci Dumnezeu, care a creat firea, a luat asupra Sa de bună voie blestemul cu care a fost osândită firea, adică moartea, și astfel a omorât prin propria Sa moarte de pe cruce blestemul păcatului ce trăia în mine prin voia mea. Și așa blestemul Dumnezeului meu s-a făcut blestem și moarte a păcatului meu, neîngaduind să ajungă neascultarea la roadele nedreptății; dar totodată s-a făcut binecuvântare a dreptății dumnezeiești prin împlinirea poruncilor, și viața fără de sfârșit.

Aceasta secera, adică Domnul și Dumnezeu nostru Iisus Hristos, nimicește pe fur și pe cel ce jura strâmb și casa lui o surpă. Dar furul și cel ce jura strâmb este diavolul cel viclean. E fur fiindcă a scos cu viclesugul înșelăciunii pe om din Rai, adică a răpit un lucru și o faptură și o avuție de pret a lui Dumnezeu, trăgându-l în locul acesta al necazurilor, și a murdarit icoana slavei dumnezeiești cu multe pete ale păcatelor. Prin aceasta a căutat să-și facă dintr-o avuție străină, o avuție proprie, poftind cu răutate bunurile străine, nu ca să le păstreze, ci ca să le fure, să le sfâșie și să le piardă (*Iosua 10,10*). Iar jurător pe strâmb este fiindcă e mincinos și înșelător. Căci făgăduind să dea lui Adam slava dumnezeirii, l-a tras spre cinstea și batjocura necuvântătoarelor, ba ca să spun mai drept, l-a făcut mai de ocară decât orice dobitoac (*Psalmi 84,12*), făcându-l să fie cu atât mai de ocară decât dobitoacele prin lipsa lui de rațiune, cu cât este mai gretos ceea ce-ai contra firii decât ceea ce-ai conform cu firea. Ba l-a înstrăinat și de nemurire, îmbrăcându-l în haina spurcată a stricăciunii.

Iar casa a acestui fur și jurător pe strâmb, s-a făcut lumea de aici a stricăciunii și a confuziei neconținute, pe care și-a însușit-o tâlharindu-l pe om și în care i s-a îngăduit să tâlharească mai departe, pentru pricinile pe care le știe Dumnezeu, care l-a îngăduit să tâlharească până ce dăinuiește cursul ciclic al timpului.

Dar Cuvântului lui Dumnezeu, așezându-se în această lume ca într-o casă, prin întruparea Sa negraită, și legând pe diavolul (*Matei 12, 9*), a surpat-o, iar lemnele și pietrele ei, adică statuile și altarele și soclurile statuiilor le-a dărâmat și le-a nimicit. Căci prin ele diavolul, tatăl minciunii, își închipuia că e cinstit de cei rataciți ca un fel de Dumnezeu pocit și multiform, datorită faptului că făcuse din nebunia lor un mijloc de slavire proprie, ca unul ce e cu mult mai nebun decât cei astfel

prostiti. Fiindca ce e mai nesocotit decât a-si închipui cineva un lucru care prin fire nu exista cu adevarat. Deci Mântuitorul sufletelor si trupurilor noastre, care s-a facut om din iubire de oameni, asezându-se prin trup în aceasta casa a furului si a juratorului pe strâmb, care este diavolul, adica în aceasta lume, a surpat-o întreaga, adica a nimicit modul ei ratacit de mai înainte si a îndreptat-o iarasi potrivit cu ratiunea cunostintei adevarate. Si scurt vorbind, alungând pe tâlhar din avutiile straine, s-a facu iarasi El stapân peste ai sai prin virtute, zidind peste tot pamântul de sub cer, în chip maret, Sfânta Lui Biserica.

Sau poate fur diavolul, fiindca unelteste pâna astazi cum sa atraga prin viclesugul înselaciunii dorinta fiecaruia spre el. Iar jurator pe strâmb si mincinos, fiindca e înselator si amageste pe cei usuratici sa se desparta de bunurile din mâna în nadejdea altora si mai bune si fiindca pricinuieste pe neobservate, prin lucrurile socotite dulci, tot felul de greutati, celor ce asculta de el. Iar „casa” acestui fur si mincinos este dispozitia iubitoare de pacat a inimii fiecaruia. Ea are ca „pietre” învârtosarea si nesimtirea inimii fata de cele buhne, iar ca „lemne” amintirile ce aprind usor focul necurat al patimilor.

Sau poate Scriptura numeste „lemne”, în chip figurat, pofta. Aceasta fiindca s-a scris ca lemnul a corupt prima data miscarea ei (*Geneza 2,2*), îndreptând-o împotriva firii; apoi fiindca ea este puterea sufletului care se aprinde de orice patima, ca materia lemnoasa de foc. Iar prin „pietre” se indica poate duritatea si nesimtirea miscarilor iutimii, care nu asculta de ratiunea virtutii. Pe toate acestea, împreuna cu „casa” în care se gasesc, adica cu dispozitia launtrica, le surpa si le nimiceste Cuvântul lui Dumnezeu, prin salasluirea Sa, scotând din ea, mai întâi prin credinta, pe diavolul, care îsi facuse odinioara prin amagire locuinta în ea si care se socotea ca e tare. Pe acesta îl leaga cu lanturi de nesfaramat si-i pradeaza casa, scotând din inima deprinderea lesne de aprins a patimilor împreuna cu învârtosarea fata de cele bune (*Luca 12,22*).

Sau poate numeste „pietre” nepasarea sufletului fata de cele bune, adica nesimtirea fata de virtuti. Iar prin „lemne” râvna fata de cele rele. Toate acestea alungându-le Cuvântul din inimile credinciosilor, nu înceteaza sa împaciuiasca si sa uneasca într-un singur trup al virtutilor pe cei de departe si pe cei de aproape, surpând peretele din mijloc al despartitiei, adica pacatul si rupând zapisul care ne obliga vointa spre rau, si supunând cugetul trupesc legii duhului (*Coloseni 2,7*). Prin cei de departe a înteles, cred, miscarile simtirii, care sunt dupa fire cu totul straine de legea lui Dumnezeu. Iar prin cei de aproape lucrarile cugetatoare (mentale) ale sufletului, care dupa rudenie nu sunt departe de Cuvântul. Pe acestea le aduna Cuvântul dupa surparea legii trupesti, unindu-le laolalta în duh dupa virtute. Caci prin „peretele din mijloc” cred ca a înteles legea trupului cea dupa fire, afectiunea fata de patimi, sau pacatul. Pentru ca numai afectiunea cea de ocară fata de patimi se face zid al legii firii, adica al partii patimitoare a firii, despartind trupul de suflet si de ratiunea virtutilor, neîngaduind sa se faca cu ajutorul faptuirii trecerea la trup prin mijlocirea sufletului. Dar venind Cuvântul si biruind legea firii, adica trasatura patimitoare a firii, a desfiintat afectiunea fata de patimile contrare firii.

Acesta este Domnul meu si Dumnezeul meu Hristos Iisus, pe care L-a vazut Proorocul ca pe o secera, având douazeci de coti lungime, ca unul ce îmbratiseaza toata lucrarea simturilor îndreptata spre cele sensibile, si zece coti latime, întrucât Dumnezeul si Mântuitorul meu cuprinde toata miscarea rationala. Caci spun unii ca a numara e o fapta ce apartine prin fire numai ratiunii. Iar

decada este îmbrăţisarea şi sfârşitul oricărui număr. Prin urmare Cuvântul lui Dumnezeu îmbrăţisează nu numai puterile simţurilor ci şi lucrările mintale ca unul ce e Facător nu numai al corpurilor, ci şi al celor necorporale.

Iar „secera” a fost numit în vedenie, nu numai fiindcă secera din firea raţională raul pe care nu El l-a semănat şi adună firea pe care nu El a împrăştiat-o. Ci şi pentru că secera aşează în hambarele dumnezeieşti pe cei mântuiţi; în sfârşit şi pentru că, fiind mântuit de lucrările virtuţilor, se uneste cu puterile faptuitoare ale sufletului.

Dar pentru cel ce vrea să vadă, cuvântul Scripturii indică aici două persoane şi două case pe care le desfiinţează secera. Căci se zice: „Şi va intra în casa furului şi în casa celui ce jură strâmb în numele Meu”. Prin cele două persoane a indicat cele două lucrări generale ale amăgirii diavoleşti, care le cuprind pe toate celelalte, sau cele două moduri ale lucrărilor. Iar prin cele două case a indicat cele două dispoziţii generale ale omului, favorabile rătăcirii, care le conţin pe toate celelalte. De pildă când cel rău rapeşte prin viclesugul amăgirii cunoştinţa înăscută a firii despre Dumnezeu, atrăgându-l spre sine, e „fur” întrucât încearcă să se facă stăpân peste închinarea datorată lui Dumnezeu, sau cu alte cuvinte abate vederea mintală a sufletului de la raţiunile duhovniceşti din fapte şi circumscrie puterea cugetării numai la privirea înfatisării din afara a lucrurilor sensibile. Iar când abuzează de mişcările fireşti, atrăgând puterea de activitate a sufletului în chip sofisticat spre cele contrare firii şi prin cele parute bune ispiteste prin plăcere dorinţa sufletului spre cele rele, „jură strâmb” pe numele Domnului, ducând sufletul amăgit spre alte lucruri decât spre cele făgăduite. Deci este „fur” fiindcă rapeşte la sine cunoştinţa firii, având drept casa dispoziţia iubitoare de neştiinţa a celor amăgiţi. Şi „jură strâmb”, fiindcă înduplecă puterea de activitate a sufletului să se ostenească zadarnic cu cele contrare firii, având drept casa dispoziţia iubitoare de păcat a voii celor care îl ascultă.

Asadar diavolul este „fur”, fiindcă strâmba cunoştinţa firii şi „jură strâmb”, fiindcă abate puterea de activitate a firii de la savârşirea virtuţii. Casa „furului” este dispoziţia sufletească ce stă la baza unei cunoaşteri mincinoase, iar casa „celui ce jură strâmb” este dispoziţia strabatura de necurăţia patimilor de ocara. În acestea pătrunzând cu iubire de oameni cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu, le face locaş al lui Dumnezeu prin Duhul, aducând cunoştinţa adevărului în locul rătăcirii şi al neştiinţei şi virtutea şi dreptatea în locul rătăcirii şi al viclenei. În felul acesta îşi face prin ele arătarea în cei drepti.

Deci prin persoane Scriptura a indicat modurile vicleniei variate a unuia şi aceluiasi diavol rău, iar prin „case” dispoziţiile corespunzătoare cu aceste moduri ale celor stăpâniţi de diavol.

Dacă „fur” mai este şi cel ce foloseşte cuvintele dumnezeieşti spre amăgirea celor ce-l ascultă, fără să fie cunoscut puterea lor prin fapte. E cel ce se îndeletniceşte cu rostirea goală a lor pentru a cumpăra slava şi vânează prin cuvântul limbii lauda ascultătorilor, adică renumele de drept. Simplu vorbind, „fur” este cel a cărui viaţă nu corespunde cuvântului şi a cărui dispoziţie sufletească este în contradicţie cu limba, adică cel ce se ascunde sub bunuri străine. Scriptura zice cu dreptate despre acesta: „Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: pentru că povestesti dreptăţile mele şi ieşi asupra ta legământul meu prin gura ta ?(Psalmi 49,17)”

Si iarasi „fur” este cel ce acopera cu modurile si cu moravurile vazute viclenia nevazuta a sufletului si cu înfatisari de buna cuviinta dispozitia dinauntru. Caci precum fura cel de mai înainte prin declamarea cuvintelor cunostintei mintea ascultatorilor, la cel ce fura acesta prin fatarnicia moravurilor simtirea privitorilor (25). Catre acestia de asemenea se va zice: „Rusinati-va cei ce v-ati îmbracat cu vesminte straine, sau: „Domnul va descoperi chipul lor în ziua aceea” (*Isaia 3, 17*). Dar mie îmi pare ca aud în fiecare zi pe Dumnezeu zicându-mi acestea în ascunsul inimii, ca unul ce ma simt vinovat de amândoua lucrurile.

Iar „cel ce jura strâmb sau mincinos în numele Domnului”, este acela care fagaduieste lui Dumnezeu o viata virtuoaasa si face lucruri straine fagaduintei, iar prin neîmplinirea poruncilor calca, ca si mine legământul ce si l-a luat de a duce o viata evlavioasa. Scurt vorbind, cel ce jura strâmb si mincinos este cel care s-a hotărât sa traiasca dupa voia lui Dumnezeu, dar nu s-a mortificat deplin fata de viata aceasta. El a jurat lui Dumnezeu, adica a fagaduit sa-si pazeasca cursul vietii fara de ocară în nevointele dumnezeiesti, dar nu a împlinit fagaduinta si de aceea nu e deloc vrednic de lauda. „Caci, laudase-va tot ce se jura întru El”, adica tot cel ce fagaduieste lui Dumnezeu si împlineste cu adevarat jurământul bune fagaduieli prin faptele dreptatii. Dar daca cel ce împlineste fagaduintele sale va avea lauda, fiindca a jurat lui Dumnezeu si si-a tinut jurământul, vadit este ca cel ce si-a calcat legămintele sale va avea parte de mustrare si de ocară, ca unul ce a mintit.

Intrând secera, adica cunostinta lui Dumnezeu si Tatal, care e prin fiinta cunostinta si virtute, în inimile acestora ca în niste case, cu alte cuvinte în dispozitia fiecaruia, le nimiceste cu totul, desfiintând prin schimbarea spre bine, starea de mai-înainte a inimii fiecaruia si ducându-i pe amândoi spre împartasirea de binele ce le lipseste. Astfel preface pe furul blândetii aparente a moravurilor în cultivator destoinic al dispozitiei ascunse a sufletului; de asemenea pe cel ce jura strâmb îl face pazitor adevarat al fagaduintelor sale, ce-si întareste fagaduintele prin împlinirea poruncilor.

Scolii

Credinta naste prin nadejde iubirea desavârsita fata de Dumnezeu; iar constiinta cea buna naste prin pazirea poruncilor iubirea fata de aproapele. Caci constiinta cea buna nu are ca pârâs porunca calcata. Iar acestea le poate crede numai inima celor ce doresc dupa mântuirea adevarata. (7)

Furt viclean este robirea firii prin amagire. Sfâsierea cu care sfâsie diavolul pe cei rapiti de el, este junghierea vointei îndreptate spre viata în Dumnezeu si omorârea totala a amintirii acelei vietii. Iar pierzania este nestiinta ce se naste în cei sfâsiati, din lipsa cunostintei lui Dumnezeu. Caci de aceea le fura gândul rapindu-i la sine, ca sa-i lipseasca de viata întru virtute si cunostinta. (11)

Ar putea spune cineva ca pricina pentru care s-a îngaduit diavolului sa tâlhareasca este aceea ca sa cunoasca si oamenii din experienta rautatea lui si asa aratându-se sa li se faca mai urât; de asemenea ca toti oamenii sa-si descopere unii altora, prin cercare, dispozitia sufletului si prin aceasta, fiecare sa-si aiba siesi constiinta proprie ca aparatoare launtrica. Caci Dumnezeu nu are lipsa de o astfel de experienta, ca sa ne afle cum suntem, având cunostinta tuturor în mod fiintial si înainte de nasterea lor. (13)

Cuvântul se uneste cu puterile de activitate ale sufletului, ca secera cu mâna seceratorului, pentru a taia patimile și a aduna virtutile. (21)

Diavolul e „fur” fiindcă produce neștiința; și „jura strâmb”, fiindcă produce rautate. El are drept „case” mintea amagită a celor ignoranți și aplecarea spre păcat a voii celui păcătos. (22)

Cel ce simulează cunoștința numai prin rostire de vorbe, fură mintea ascultătorilor spre slava proprie; iar cel ce face prin purtări pe virtuosul, fură vederea privitorilor spre slava proprie. Amândoi furând prin amăgire, duc la ratacire: unul înțelegerea sufletească a ascultătorilor, celălalt simțirea trupeză a privitorilor. (25)

La același Proroc s-a scris iarăși: „Și a zis către mine: ce vezi? Și am zis: Am văzut, și iată un candelabru (sfesnic) cu totul de aur și o lămpă (facție) deasupra lui; și șapte candelă pe el și șapte pâlnii la candelă de pe el. și doi maslini deasupra lui, unul de-a dreapta lămpii și altul de-a stânga” (Zaharia 4, 2-3).

Ce este candelabru și de ce e de aur; ce este lămpă de deasupra lui, ce sunt cele șapte candelă, ce sunt cele șapte pâlnii la cele șapte candelă, ce sunt cei doi maslini și de ce se afla de-a dreapta și de-a stânga lămpii?

Cuvântul prorocesc, descriind de departe, în chip simbolic măreția prealuminată și suprastralucită a Sfintei Biserici, a zugrăvit vedenia aceasta astfel, voind să arate, cred, înțelesul tainei celei noi a ei. Deci candelabru cu totul de aur este Biserica atotlaudată a lui Dumnezeu, curată și neîntinată, neprihanită și nealterată, nemicsorată și primitoare a adevăratei lumini. Căci se spune că aurul este inalterabil, dacă e scufundat în pământ nu se înnegrește și nu roș de rugina, iar dacă este ars nu se micșorează. Afară de aceea, el întărește și înnoiește prin forța sa naturală puterea văzului celor ce și-o ating asupra lui. Așa este și Biserica atotslăvită a lui Dumnezeu, care întrece în chip real cea mai curată natură a aurului. Ea este nealterată, că una ce nu are nici un amestec străin în învățătura ei tainică despre Dumnezeu, marturisită prin credință; este curată, întrucât strălucește de lumină și de slava virtutilor; este neîntinată, nefiind patată de nici o murdarie a patimilor, este neprihanită, că una ce nu are atingere cu nici unul din duhurile rele. Trăind în împrejurările pământesti, ea nu este înnegrită de rugina păcatului. În sfârșit ea rămâne nemicsorată și neîmputinată, deoarece, cu toate că e arsa din vreme în vreme în cuptorul prigoanelor și încercată de rascoalele neconținute ale ereziilor, nu suferă sub povara încercărilor nici o slăbire în învățătura sau viața, în credința sau disciplină sau disciplină ei. De aceea ea întărește prin har înțelegerea celor ce caută spre ea cu evlavie. Căci ea cheamă pe de-o parte pe necredincioși, dăruindu-le lumină cunoștinței adevărate, pe de altă parte păstrează pe cei ce contemplă cu iubire tainele ei, păzind nevătamata și fără belsug pupila înțelegerii lor. Iar pe cei ce au suferit vreo clatinare îi cheamă din nou și le reface prin cuvânt de îndemn înțelegerea bolnavă. Așa se înțelege candelabrul văzut de Proroc, după unul din înțelesurile cuvintelor de mai sus.

Iar lămpă de deasupra lui este lumina parintească și adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume. Adică Domnul nostru Iisus Hristos. Acesta, prin primirea trupului nostru luat de la noi, s-a făcut și s-a numit lămpă, că Cel ce e înțelepciunea și Cuvântul cel după fire al lui Dumnezeu și Total care e propovăduit în Biserica lui Dumnezeu prin credința cea dreaptă și e înălțat și dezvăluit între neamuri de vietuirea virtuoasă prin pazirea poruncilor. El luminează ca o lămpă (facție) tuturor celor din casa, adică din lumea aceasta, precum El însuși zice: „Nimeni nu aprinde facție și o pune sub

obroc, ci în sfesnic de lumineaza tuturor celor din casa”. Deci s-a numit pe sine „faclie”, pentru faptul ca fiind dupa fire Dumnezeu si facându-Se trup dupa iconomie, ca lumina dupa fiinta e tinut în scoica trupului în chip necircumscribit prin mijlocirea sufletului ca faclie, cum e tinut focul prin festila. Aceasta a înțeles-o si marele David, când a numit pe Domnul „faclie”, zicând: „Legea ta este faclie picioarelor mele si lumina cararilor mele”. Caci Mântuitorul si Dumnezeuul meu ma izbaveste de întunericul nestiintei si al rautatii. De aceea a si fost numit de Scriptura „faclie”. Caci cuvântul grecesc *faclie* vine de la a dezlega întunericul, pentru ca împrăștiind, asemenea unei faclii, negura nestiintei si întunericul rautatii, s-a facut El însusi tuturor cale de mântuire, calauzind prin virtute si cunostinta spre Total pe toti cei ce voiesc sa paseasca, prin împlinirea poruncilor dumnezeiesti, pe urmele Lui, ca pe o cale a dreptatii. Iar sfesnicul (candelabru) este Sfânta Biserica, pentru ca în ea lumineaza, prin propovaduire, Cuvântul lui Dumnezeu, trimittându-si razele adevarului asupra tuturor celor ce se afla în aceasta lume ca într-o casa oarecare, umplându-le înțelegerea tuturor cu cunostinta dumnezeiasca.

Pe de alta parte „obrocul” simbolizeaza sinagoga iudeilor, adica slujirea trupeasca a legii, care acopera prin grosimea simbolurilor literei lumina cunostintei adevarate a sensurilor. Cuvântul (Ratiunea) nu vrea sa fie cătusi de putin sub acest obroc, ci vrea sa fie asezat în vârful si pe înaltimea Bisericii. Caci daca Cuvântul este tinut sub litera Legii, ca sub un obroc, îi lipseste pe toti de lumina vesnica nedaruindu-le vederea duhovniceasca celor ce nu se straduiesc sa se lepede de simtirea (perceptia) înșelatoare, care nu e capabila decât de eroare si nu sesizeaza decât aspectul coruptibil al corpurilor înrudite cu ea. El vrea deci sa fie pus în sfesnic, adica în Biserica, sau în slujire rationala în duh, ca sa-i lumineze pe toti, din toata lumea, învătându-i sa vietuiasca si sa se poarte conform cu ratiunea, si numai atâtă grija sa aiba de cele corporale, cât e de lipsa ca sa taie orice afectiune a sufletului fata de ele; de asemenea ca toata straduinta sa le fie sa nu dea sufletului nici o închipuire materiala, dupa ce a fost stinsa prin ratiune simtirea (perceptia simturilor), care la început a respins ratiunea (cuvântul) si a acceptat irationalitatea placerii ca pe un sarpe alunecos (11). Caci cu dreptate a fost rânduita moartea împotriva simtirii, ca sa nu mai poata oferi diavolului intrare spre suflet. Iar simtirea aceasta, fiind una dupa gen, se împarte în cinci specii, înduplecând prin perceptia fiecarui simt sufletul amagit sa iubeasca cele sensibile înrudite cu acel simt, în loc sa-l iubeasca pe Dumnezeu (12). De aceea cel ce asculta înțelepteste de ratiune, alege de bunavoie moartea trupului înainte de moartea silnica si fara voie, despartindu-si total vointa de simtire.⁵⁰⁹

Dar cel ce ramâne numai la litera Scripturii, are ca singura stapânitoare peste fire simtirea (perceptia), prin care se manifesta actiunea sufletului fata de trup. Caci litera, daca nu e înțeleasa duhovniceste, marginita în continutul ei de simtire, care nu îngaduie sa strabata înțelesul celor scrise pâna la minte. Iar daca litera se adreseaza numai simtirii, tot cel ce primeste litera în chip iudaic numai ca istorie, traieste dupa trup, suportând în fiecare zi prin aplecarea voii moartea pacatului, din pricina simtirii celei vii, neputând sa omoare cu duhul faptele trupului, ca sa traiasca viata cea fericita în duh. „Caci de vietuiti dupa trup veti muri”, zice dumnezeiescul Apostol, „iar de omorâti cu duhul faptele trupului veti trai” (*Romani 8, 13*). Drept aceea, aprinzând faclia, adica ratiunea care aduce lumina cunostintei prin contemplatie si fapte, sa nu o punem sub obroc, ca sa nu fim osânditi, ca unii ce marginim la litera puterea necuprinsa de minte a înțelepciunii, ci în sfesnic, adica în Sfânta Biserica, pe culmea contemplatiei adevarate, ca sa raspândeasca asupra tuturor lumina dumnezeiestilor dogme.

Despre aceasta Sfânta Biserica legea a prevestit în chip figurat ca va fi candelabru turnat în chip turnat și cu totul de aur. Aceasta întrucât pe de-o parte nu are în ea nici o parte goală, lipsită de puterea Cuvântului, iar pe de altă e străină de toate prisosurile materiale și nu are nimic pământesc.

Dar marele Zaharia, descriind acest candelabru în toate amănunțele, adaugă ca afara de lampa mai erau pe el șapte candelă (facții). Aceste șapte candelă trebuie să le înțelegem aici în alt chip, de cum am înfățișat candelă din Evanghelie. Căci nu toate persoanele și lucrurile care sunt exprimate prin același cuvânt trebuie înțelese în unul și același chip, ci fiecare dintre cele spuse trebuie înțeles după sensul locului din Sfânta Scriptură, dacă vrem să ținem seama de scopul celor scrise.

Prin candelă socotesc că Sfânta Scriptură înțelege aici lucrările Duhului Sfânt, sau darurile (harismele) Duhului Sfânt, pe care le dăruiește Bisericii Cuvântul care este capul întregului trup. Căci s-a spus: „Și se va odihni peste El duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tarii, duhul cunoștinței și al evlaviei, și duhul temerii îl va umple pe El” (*Isaia 11, 2-3*). Dar capul Bisericii, potrivit unei imagini omenite, este Hristos. Deci Cel ce are după fire pe Duhul, dăruiește, ca Dumnezeu, Bisericii lucrările Duhului. Căci Cuvântul făcându-mi-Se mie om, îmi lucrează mie mântuirea, dându-mi prin ale mele cele proprii Lui după fire, mie celui pentru care s-a făcut și om. Și așezându-se în situația celui ce primește pentru mine, scoate la arătare ale Sale proprii. Căci cerând, ca un iubitor de oameni pentru sine harul de care am lipsa eu, îmi atribuie mie meritul (puterea) ispravilor Lui după fire. Deci pentru mine se spune că primește și acum ceea ce are prin fire fără de început și mai presus de rațiune. Căci Duhul Sfânt, precum este prin fire al lui Dumnezeu și Tatăl, după ființa, ca cel ce purcede ființial în chip negrait din Tatăl prin fiul cel născut din Tatăl; și dăruiește candelabrului, adică Bisericii, ca niste candelă, lucrările proprii. Și precum candelă împrăstie întunericul, tot așa lucrările Duhului scot și alungă din Biserică păcatul cel de multe feluri. Astfel înțelepciunea desființează nechibzuința, înțelegerea depărtează nepriceperea, sfatul alungă lipsa de discernământ, taria înlăturează slăbiciunea, cunoștința șterge neștiința, evlavia alungă necredința și ticalosia faptelor ei, în sfârșit temerea depărtează învârtosarea nepăsării. Căci nu numai poruncile sunt lumina, ci și lucrările Duhului.

Dar candelă care ard toată viața în Biserică, răspândind lumina mântuirii, sunt și treptele care susțin buna ei rânduială. De pilda învățatorul înțelept al dumnezeielilor și înaltelor dogme și taine, e o candelă care descoperă învățături necunoscute înaintea multimii. Iar cel ce ascultă cu înțelegere și pricepere înțelepciunea grăită de cei desăvârșiți, e și el o candelă, întrucât ca ascultător cuminte păzește în sine lumina adevărului celor grăite.⁵¹³ Cel ce deosebeste cu bun sfat timpurile de lucruri și acomodează modurile de activitate cu rațiunile lucrurilor, neîngaduind să se amestece întreolaltă în chip nepotrivit, fiind un sfetnic minunat se dovedește și el ca altă candelă. Iar cel ce suporta cu cuget neclintit atacurile încercărilor fără de voie, ca fericitul Iov și ca vitejii mucenici, este o candelă tare, păzind și el cu răbdare barbătească nestinsă lumina mântuirii, ca unul ce are pe Domnul tărie și laudă (*Psalmi 42, 2*). Cel ce cunoaște mestesugurile vicleanului și nu ignoră tabărărea războaielor nevăzute, este și el o altă candelă învaluită de lumina cunoștinței, putând zice cu dreptate împreună cu marele Apostol: „Căci nu ne sunt necunoscute gândurile lui”. Iar cel ce duce o viață evlavioasă după porunca Domnului, îndreptând-o prin virtuți, e o altă candelă, ca unul ce-și adevărește credința prin felul purtării sale. În sfârșit, cel ce în așteptarea judecării face din înfrânare zid ce oprește intrarea patimilor în suflet, s-a făcut o altă candelă, curatând cu sânguintă, prin frica de Dumnezeu,

petele patimilor întiparite pe el si facându-si viata stravezie si luminoasa prin stergerea întinaciunilor contrare firii.

Deci curatirea celor vrednici de curatia adusa de virtuti o face Duhul Sfânt prin temere, evlavie si cunostinta; iar iluminarea care harazeste cunostinta lucrurilor dupa ratiunile pe temeiul carora exista, o daruieste celor vrednici de lumina, prin tarie, sfat si înțelegere, în sfârșit, desavârsirea o harazeste celor vrednici de dumnezeire prin înțelepciunea atotluminoasa, simpla si întreaga, ridicându-i în mod nemijlocit si în tot chipul spre cauza lucrurilor, atât cât e cu putinta oamenilor, încât stralucesc în ei numai însusirile dumnezeiesti ale bunatatii lui Dumnezeu. Prin aceasta cunoscându-se pe ei însisi din Dumnezeu, iar pe Dumnezeu din ei însisi (17), întrucât între ei si Dumnezeu nu mai e nici un zid care sa-i desparta, dat fiind ca între înțelepciune si Dumnezeu nu mai este nimic, se vor bucura de neschimbabilitatea neclintita, ca unii ce au depasit toate cele de la mijloc, în care se ascundea odinioara primejdia de a gresi în privinta cunoasterii⁵¹⁶. Caci ei au fost ridicati în chip negrait si neînțeles, dupa har, pe culmea cea mai înalta, infinita si de infinite ori infinit dincolo de toate dupa fire, printr-o nestiinta si o tacere negraita.

„Si sapte pâlnii la cele sapte candelale de pe sfesnic”. Cuvântul nostru despre candelale a indicat doua înțelesuri ale lor. Cel despre *pâlnii* va începe de aici. Spun unii ca pâlnia e un vas în forma de cupa, în care oamenii obisnuiesc sa puna uleiul care trebuie varsat în candela spre hranirea si sustinerea luminii. Asadar dupa înțelesul mai înalt, pâlniile celor sapte candelale ale sfesnicului vazut sunt deprinderile (aptitudinile) si dispozitiile capabile sa primeasca diferitele ratiuni si moduri de activitate morala care hranesc si întretin cele sapte candelale adica lucrarile duhului; celor ce au primit în Biserica împartirea darurilor. Caci precum fara untdelemn e cu neputinta sa se întretina nestinsa candela, tot asa fara o deprindere care sa hraneasca cele bune prin ratiuni, moduri de activitate morala, idei si gânduri potrivite si cuvenite, e cu neputinta sa se pazeasca nestinsa lumina darurilor. Pentru ca tot darul duhovnicesc are lipsa de o deprindere (aptitudine) corespunzatoare cu el, care sa-i toarne neîncetat, ca untdelemn, materia cugetarii, fiind pastrat prin deprinderea celui ce l-a primit.

Pâlniile celor sapte candelale ale candelabrului, sunt asadar deprinderile corespunzatoare cu darurile dumnezeiesti ale Sfinte Biserici. Din ele înțeleptii si neadormitii paznici ai bunurilor daruite varsa, ca din niste vase, asemenea înțeleptelor fecioare din Evanghelie, untdelemnul bucuriei în candelalele darurilor (harismelor).

„Si doi maslini deasupra lui; unul de-a dreapta lampii si altul de-a stânga”. Cuvântul a descris foarte frumos si potrivit toata vedenia care se refera la Sine însusi. Caci înfatisând candelabrul, lampa, candelalele, pâlniile, adaos si doi maslini. Aceasta fiindca se credea cu adevarat ca deodata cu lumina sa fie cugetata în chip firesc si cauza care naste puterea ce întretine lumina din candelabru, nefiind alimentata. Cei doi maslini ai candelabrului de aur, adica ai Sfinte Biserici universale, sunt cele doua Testamente, din care, ca din niste maslini, se stoarce, prin cautare si cercetare evlavioasa, ca un untdelemn, substanta înțelesurilor, care alimenteaza lumina darurilor dumnezeiesti. Prin aceasta substanta deprinderea fiecaruia pazeste nestinsa lumina harului ce s-a dat pe masura lui lumina ce se întretine ca printr-un untdelemn, prin înțelesurile Scripturilor. Caci precum fara maslin nu se poate afla untdelemn adevarat si natural si precum fara vas nu se poate tine uleiul primit, iar nefiind hranita de untdelemn lumina candelalei se stinge cu siguranta, la fel fara Sfintele Scripturi nu

se poate dobândi cu adevărat substanța dumnezeiască a înțeleșurilor și fără deprinderea capabilă să primească ca un vas, aceste înțeleșuri, nu poate lua naștere o cugetare demnă de Dumnezeu, iar lumina cunoștinței prin daruri, nealimentată de înțeleșurile dumnezeiești, nu poate fi întreținută nestinsă de cei ce o au.

Asadar înălțându-ne privirea la înțeleșul duhovnicesc, cuvântul nostru a asemanat candelabrul cu Biserica; lampa cu Dumnezeu cel întrupat, care s-a îmbrăcat cu firea noastră în chip neschimbat, după ipostas; cele șapte candelă cu darurile, sau lucrările Duhului, cum arată limpede marele Isaia; pâniile candelălor deprinderile capabile de înțeleșurile dumnezeiești ale Scripturii, care primesc darurile dumnezeiești; în sfârșit cei doi maslini, cu cele două Testamente, din care se primește prin înțeleapă stradanie substanța înțeleșurilor dumnezeiești prin care se întreține nestinsă lumina tainelor dumnezeiești.

„Unul de-a dreapta lampii iar altul de-a stânga” prin *dreapta* socotesc că înțelege Proorocul partea mai duhovnicească a Scripturii iar prin *stânga* pe cea mai trupească. Iar dacă *stânga* indică partea mai trupească a Scripturii iar *dreapta* pe cea mai duhovnicească, socotesc că maslinul de-a stânga înseamnă Vechiul Testament, care se ocupă mai mult de filozofia activă, iar maslinul din dreapta, Noul Testament, care ne învătă taina cea nouă și năște în fiecare dintre credincioși deprinderea contemplativă. Căci cel dintâi oferă celor ce se îndeletnicesc cu filozofie dumnezeiască modurile virtuții, pe de-al doilea rațiunile cunoștinței. Cel din urmă, rapind mintea din pâcla celor văzute, o ridică spre ceea ce e înrudit cu ea, curățită de toată nălucirea materială, iar cel dintâi curățește mintea de toată împătimirea de cele materiale, scotând prin forța barbatiei, ca printr-un ciocan, piroanele care tînuiesc afecțiunea voii de trup. Cel Vechi ridică trupul străbătut de rațiune (rationalizat) spre suflet, prin mijlocirea virtuților, împiedicând mintea să coboare la trup; iar cel Nou ridicând mintea, aprinsă de focul dragostei, spre Dumnezeu. Cel dintâi face trupul una cu mintea prin mișcarea de bunăvoie iar al doilea face mintea una cu Dumnezeu prin deprindere (cu lucrarea) harului. Prin această mintea dobândește atât asemanarea cu Dumnezeu, încât din ea poate fi cunoscut Dumnezeu, Cel ce din Sine nu poate fi cunoscut de nimeni, ca un original dintr-o icoană (23).

În acest chip înțelegem acestea, iar dacă vrea cineva să refere sensul celor spuse și la fiecare om, va găsi de asemenea înțeleșuri frumoase și evlavioase. De pilda va putea să înțeleagă prin candelabru sufletul fiecăruia. Acesta e întreg de aur ca unul ce după firea sa mintală și rațională, e nestricăcios și nemuritor și e cinstit cu cea mai înalte putere a voii libere. El are asupra sa lampa credinței, adică Cuvântul care s-a făcut trup și căruia îi crede cu tărie și slujește cu adevărat. Și în el se așază faclia (candela) aprinsă a cuvântului cunoștinței, după învățătura și îndemnul aceluiași Cuvânt al lui Dumnezeu, care zice: „Nimeni nu aprinde faclia și o pune sub obroc, ci în sfârșit ca să lumineze tuturor celor din casa”. Căci Domnul poate numește aici *faclie* cuvântul cunoștinței în duh, arătat prin fapte, adică legea duhului. (26) Iar „obroc” cugetul pământesc al carnii, adică legea patimii a trupului. Legea harului nu trebuie pusă sub acesta, ci în suflet care cu adevărat un sfârșit de aur, ca să lumineze prin fulgerările faptelor drepte și cugetărilor înțelepte, tuturor celor din casa, adică din Biserică, sau din lumea aceasta. În felul acesta cel ce poartă această lumină îi face pe privitori să imite binele și să slavească și ei prin faptele virtuții și nu numai prin simpla rostire de vorbe, pe Tatăl din ceruri, adică pe Dumnezeu, care produce în sfinți, pe culmile contemplațiilor

tainice ale cunostintei, podoaba faptelor virtuozose ale dreptatii. Caci s-a scris: „Ca sa vada faptele voastre cele bune si sa slaveasca pe Tatal vostru din ceruri” (*Matei 5, 15*)⁵¹⁷

Asa sa înțelegi candelabrul si lampa din vedenia Proorocului, iar prin cele sapte candelale se va înțelege, dupa explicarea de mai înainte, diferitele daruri ale Duhului, care își coboara lumina si se odihnesc peste cel ce se desavârșeste în Hristos prin virtute si cunostinta. Caci scriptura înțelege aici prin Hristos , pe cel ce vietuieste dupa Hristos si e plin de lumina acelorasi ratiuni si moduri de activitate, atât cât este cu putinta omului, având si el înțelepciune si înțelegere, sfat si tarie, cunostinta, evlavie si temere, prin care se spune ca priveste pe Dumnezeu, ca prin niste ochi spirituali, peste întreg pamântul fiecarei inimi. „Caci aceste sapte candelale sunt ochii Domnului, care privesc peste tot pamântul” (*Zaharia. 4, 10*)⁵¹⁸.

„Si sapte pâlnii la candelalele de pe el”. pâlniile sunt deprinderile cu faptuirea si contemplatia celor ce sunt vrednici sa li se împarta darurile dumnezeiesti. Din acestea ei varsa substanta cugetarilor tainice, cum ar varsa untdelemn din niste vase, pastrând nestinsa lumina darurilor Duhului.

Prin cei doi maslini sa înțelegi, precum am spus, cele doua Testamente: cel de-a stânga e Testamentul Vechi, care procura neîncetat puterii cunoscatoare sau contemplative a sufletului, ca pe un untdelemn, modurile virtutilor prin activitate (30). Iar cel de-a dreapta este Testamentul Nou, care procura neîncetat partii pasive, sau celei active a sufletului, ca pe un untdelemn, ratiunile duhovnicesti ale cunostintelor prin coftemplatie⁵¹⁹. Si asa prin fiecare se desavârșeste frumos taina mântuirii noastre, aratându-se învatatura prin viata si slava vietii prin învatatura. În felul acesta activitatea apare ca o contemplatie lucratoare, iar contemplatia ca o activitate cunoscatoare. Scurt vorbind, virtutea apare ca o manifestare a cunostintei, iar cunostinta ca o putere sustinatoare a virtutii (32).

Iar daca cineva, tare în înțeleșurile spirituale, ar zice ca cei doi maslini sunt cele doua legi, cea naturala si cea duhovniceasca, nu s-ar abate de la adevar. În aceasta interpretare legea naturala, ca cea de la stânga lampii, adica a lui Dumnezeu Cuvântul cel întrupat, ar oferi ratiunii, prin perceptia simturilor înrudită cu ea, modurile de activitate în vederea virtutii desprinzându-le din lucruri sensibile. Iar cea spirituala sau duhovniceasca, de la dreapta, ar culege, prin cugetarea înrudită cu ea, ratiunile din lucruri, în vederea cunoasterii duhovnicesti (34). Si asa, prin amândoua, umplem diferitele deprinderi corespunzatoare cu darurile duhovnicesti, cu vederi active si contemplative, întocmai ca pe niste pâlnii ale candelalelor, pazind nestinsa lumina adevarului.

Sau, înțelegând locul acesta al Scripturii într-un sens si mai înalt, putem vedea în cei doi maslini de la dreapta si de la stânga lampii ca *Providenta* si *Judecata*. Iar la mijloc, între ele sta, ca într-un candelabru de aur Sfânta Biserica universală, sau în sufletul fiecarui sfânt, lumina adevarului care lumineaza tuturor. Si lumina aceasta este Cuvântul, care ca Dumnezeu cuprinde totul si descopera ratiunile adevarate si atotgenerale ale Providentei si Judecatii, prin care conserva lucrurile si în care consta taina mântuirii noastre, hotărâta mai înainte de toate veacurile si înfaptuită în cele din urma dintre timpuri. Dintre acestea, *Providenta*, care sta ca un maslin la dreapta lampii, o percepem numai prin credinta în modul negrait al unirii ipostatice a Cuvântului cu trupul însufletit în chip rational; iar *Judecata*, care sta la stânga, o înțelegem în chip negrait din taina patimilor de viata facatoare suportate de Dumnezeu cel întrupat pentru noi (35)⁵²⁰. caci întâi El a primit întruparea cu

voia pentru bunatatea Sa, ca Cel ce este prin fire Mântuitorul tuturor; iar pe urma a rabdat patimile de bunavoie ca Rascumparator (36). Caci nu s-a facut Dumnezeu om de mai înainte ca sa patimeasca, ci ca sa-l mântuiasca pe om din patimi, întrucât se facuse robul lor prin calcarea poruncii dumnezeiesti, dupa ce la început fusese nepatimitor.

Asadar la dreapta se afla taina întruparii Cuvântului, cea conforma Providentei. Ea înfaptuieste prin har îndumnezeirea mai presus de fire a celor ce se mântuiesc, îndumnezeire hotărâta mai înainte de veacuri, la care nu se va putea ridica dupa fire nici o ratiune a fapturilor. Iar la stânga sta taina patimii de viata facatoare a lui Dumnezeu, care a voit sa patimeasca dupa trup. Ea este conforma Judecatii si pricinuieste pe de o parte desfiintarea desavârsita a tuturor însusirilor si miscarilor, care au patruns în fire împotriva firii prin neascultare, si înfaptuieste pe de alta restaurarea deplina a tuturor însusirilor si miscarilor conforme cu firea de la început (37). În urma acestei restaurari nu se va mai afla în fapturi nici o ratiune stirbita si falsificata. Acestea, adica Providenta si Judecata, sau întruparea si patima, pe de o parte pentru neclintirea, curatia si incoruptibilitatea virtutii si a statorniciei barbatesti cu fapta, iar pe de alta pentru stralucirea si transparenta contemplatiei si a cunoasterii tainice, au fost asemanate de Proroc cu doi munti de arama, dintre care au iesit, asemenea unor care cu cai (Zaharia 6, 1)⁵²¹, cele patru Evanghelii (38), care au strabatut si au ocolit tot pamântul si au vindecat rana din neascultarea lui Adam, facând sa se odihneasca prin credinta si bunavietuire în Duhul lui Dumnezeu peste tara de miazanoapte, adica peste neamurile asupra carora stapânea negura nestiintei si peste firea asupra careia domnea silnic întunericul pacatului (39).

Sau poate cele patru care reprezinta forta celor patru virtuti generale, egale la numar cu sfintele Evanghelii. Caci si ea a strabatut, ca pe un pamânt, toata inima credinciosilor si a oblojit rana cea de ocară, pricinuita în ea de patimi, facând sa se odihneasca, prin împlinirea poruncilor, Duhul lui Dumnezeu în pamântul de la miazanoapte, adica în trup, întrucât a scos la aratare, prin faptele dreptatii, legea duhului.

Sau poate prin cei doi maslini mai putem înțelege *contemplatia si activitatea*. Dintre acestea, contemplatia este pusa în valoare de Providenta manifestata prin Întrupare, iar activitatea e pusa în lucrare de Judecata manifestata prin patima⁵²². cea dintâi, privind sufletul, se afla la dreapta Cuvântului; cea de a doua, privind trupul, se gaseste la stânga⁵²³. Cea dintâi cheama mintea spre înrudirea cu Dumnezeu, cea de a doua sfinteste simtirea (lucrarea simturilor) cu duhul si sterge din ea pecetile patimilor.

Sau iarasi, prin cei doi maslini trebuie sa înțelegem *credinta si buna constiinta*. La mijlocul acestora sta Cuvântul, caruia prin credinta îi aduc credinciosii închinare dreapta, iar prin *constiinta cea buna* îi slujesc cu evlavie, silindu-se sa-si faca bine unul altuia.

Sau, prin cei doi maslini, Scriptura a închipuit cele doua popoare: pe cel dintre pagâni si pe cel dintre iudei. Ele sunt numite si „fiii ungerii” (Zaharia 4, 4)⁵²⁴, pentru nasterea lor în duh si pentru harul înfierii dat lor spre îndumnezeire. La mijlocul lor se afla Dumnezeu cel întrupat, stând ca într-un candelabru în Biserica universala, cea una si singura, si facându-le nascatoare de lumina prin virtute si cunostinta.

Sau poate prin cei doi maslini Scriptura a mai indicat tainic *sufletul* si *trupul*, întrucât cel dintâi este împodobit ca un maslin cu ratiunile cunostintei adevarate, iar trupul e acoperit cu faptele virtutilor.

Iar daca cineva ar spune ca cuvântul Scripturii indica prin cei doi maslini si cele doua lumi, bun ar fi si întelesul acesta. Caci de fapt, Cuvântul ca Dumnezeu sta la mijlocul acestor lumi, pe cea inteligibila facând-o sa liareasca tainic în cea sensibila prin chipuri, iar pe cea sensibila învatându-ne sa o înțelegem ca aflându-se în cea inteligibila prin ratiuni (47).

Si iarasi, daca ar spune cineva ca vedenia celor doi maslini a închipuit viata de aici si cea viitoare, buna ar fi si explicatia aceasta. Caci si între acestea sta Cuvântul, tragându-ne de la viata de aici prin virtute si ducându-ne la cea viitoare prin cunostinta. Aceasta a întelesul minunatului Avacum când a zis: „În mijlocul a doua vietii vei fi cunoscut” (*Avacum 3, 2*)⁵²⁵. El a înteles prin *vieti* ceea ce a înteles marele Zaharia prin „munti de arama” sau prin maslini, adica cele doua lumi, sau veacuri, sau vietile corespunzatoare lor, sau sufletul si trupul, ori activitatea si contemplatia, sau deprinderea binelui si lucrarea lui, sau Legea si Proorocii, sau Vechiul Testament întreg si Noul Testament, sau cele doua popoare: pagânii si iudeii, sau cele doua legi: cea naturala si cea duhovniceasca, sau credinta si buna constiinta. În mijlocul tuturor acestora sta Cuvântul, laudat si preamarit de toate si calauzindu-le pe toate spre o singura armonie în bine, ca Dumnezeu al tuturor. Caci de aceea le-a facut pe toate, ca sa devina legatura nedesfacuta a tuturor, unindu-le pe toate cu binele si întreolalta.

Iar prin candelabrul din vedenie, Scriptura a indicat poate Biserica si sufletul, ca cele ce prin firea lor au lumina harului ca un bun dobândit. Caci numai Dumnezeu are binele prin fire, de aceea toate cele ce sunt prin fire capabile de lumina si bunatate, primesc lumina si bunatatea de la El prin participare.

Acestea le-a spus cuvântul nostru despre cele scrise având grija de masura cuvenita. Tu însa, Cuvioase Parinte, care ai vazut prin tine însuti, cu ajutorul lui Dumnezeu lucruri mai înalte ca acestea, lumineaza cu razele pururi stralucitoare ale înțelegerii tale sufletul meu tocit la vedere.

Scolii

Nu tot omul care vine în aceasta lume e luminat numaidecât cu Cuvântul, caci multi ramân neluminati si nepartasi de lumina cunostintei. Ci e vadit ca numai omul care vine prin voia sa proprie în lumea cea adevarata, adica cea a virtutilor. Deci tot omul care vine cu adevarat, prin nasterea cea de bunavoie, în lumea aceasta a virtutilor, e luminat în mod sigur de Cuvântul, dobândind o deprindere neclintita în virtute si o cunostinta adevarata si fara greseala. (8)

Prin femeie a înteles simtirea, prin sarpe – placerea, caci amândoua sunt diametral opuse ratiunii. (9)

Simtirea (senzatie) punând stapânire peste minte, o învata sa se închine la multi dumnezei, caci simtirea robindu-se prin fiecare simt al patimilor, slujeste lucrului sensibil corespunzator, ca lui Dumnezeu. (12)

Temerea, evlavie si cunostinta dau nastere filosofiei active, precum taria, sfatul si înțelegerea nasc contemplatia naturala în duh. Dar învățatura tainica despre Dumnezeu (teologia) o daruieste numai înțelepciunea dumnezeiasca. (17)

Vechiul Testament, fiind simbolul faptuirii si al virtutii, face trupul sa consimta cu mintea în orice miscare. Iar Noul Testament, daruind contemplatia si cunostinta, lumineaza mintea, care se îndeletniceste cu ele în chip tainic, cu darurile dumnezeiesti. (23)

Dumnezeu se face si se numeste Tata dupa har al acelora care au primit de bunavoie nasterea curata din duh. Acestia, purtând asupra vietii lor pecetea lui Dumnezeu, care i-a nascut, pe care o arata prin virtuti, ca pe o fata a sufletului, îi face pe cei ce privesc la ei, sa mareasca pe Dumnezeu prin schimbarea modurilor lor de purtare, întrucât le ofera acelora spre imitare, viata proprie, ca pe o pilda aleasa de virtute. Caci Dumnezeu nu trebuie slavit numai cu cuvântul gol, ci prin faptele dreptatii, care vestesc cu mult mai mult decât cuvântul, majestatea dumnezeiasca. (26)

Vechiul Testament procura celui ce se îndeletniceste cu cunostinta (gnosticului), modurile virtutilor, iar Noul îi harazeste celui ce se îndeletniceste cu activitatea, ratiunile cunostintei adevarate. (30)

Cel ce arata cunostinta întrupata în activitate si activitatea însufletita de cunostinta, a descoperit modul exact al adevaratei lucrari îndumnezeitoare. Iar cel ce are numai pe una din acestea, despartita de cealalta, sau a facut din cunostinta o nalucire (fantezie) inconsistenta (fara suport), sau din activitate un idol (o forma) fara suflet. Caci cunostinta fara fapta nu se deosebeste întru nimic de nalucire, neavând fapta ca temelie, iar activitatea irationala e tot una cu un idol (o forma) fara suflet, neavând cunostinta care sa o însufleteasca. (32)

Precum sufletul si trupul fac prin împreunare pe om, la fel activitatea si contemplatia dau prin unire o singura înțelepciune, iar Vechiul si Noul Testament realizeaza o singura taina. (33)

Legea naturala e la stânga, fiindca se foloseste de simtire (de perceptia simturilor). Ea ofera Cuvântului (ratiunii) modurile virtutilor si face cunostinta lucratoare. Iar legea duhovniceasca e la dreapta, fiindca lucreaza prin minte. Ea amesteca în simtire ratiunile duhovnesti din lucruri si face activitatea rationala. (34)

Providenta s-a aratat ipostatica a Cuvântului cu trupul, iar Judecata în faptul ca a primit sa patimeasca pentru noi cu trupul. Prin ele, adica prin *unire* si *patima*, s-a înfaptuit mântuirea tuturor. (35)

Întruparea s-a facut spre mântuirea firii create, iar patimile spre rascumpararea celor tinuti în moarte, din pricina pacatului. (36)

Taina întruparii departeaza însusirile potrivnice firii de la firea omeneasca, iar pe cele conforme firii le restaureaza. (37)

Providenta si *Judecata*, *întruparea* si *patima*, le-a închipuit prin cei doi munti de arama, din care tâsnesc cele patru Evanghelii. (38)

Prin *tara de miazanoapte* a înțeles neamurile care se aflau odinioara în ratacirea nestiinței ca într-o țară a întunericului, iar cum au ajuns în țara luminii, la cunoștința adevărului, prin harul celor patru sfinte Evanghelii, ca elemente nestricăcioase, fiind renașcuți după omul dinauntru și mintal spre viața veșnică, prin credință. (39)

Cel ce înțelege lumea văzută, contempla pe cea inteligibilă, căci închipuindu-și cele inteligibile, le modelează prin simțire (le îmbracă în figuri prin simțuri) și schematizează în minte rațiunile văzute. El strămută în fața simțurilor în chip felurit ființa lumii spirituale și în fața minții compoziția felurită a lumii sensibile. El înțelege lumea sensibilă prin cea inteligibilă, transferând prin rațiuni simțirea (conținutul simțirii) în minte, și pe cea inteligibilă prin cea sensibilă, împletind mintea cu simțirea în vreme ce contempla figurile. (47)

Note

Moartea simțirii e menită să mântuiască pe om de moartea firii. Moartea ca osândă a fost pricinuită de creșterea lucrării simțurilor, care l-a legat pe om de lumea văzută, despărțindu-l de Dumnezeu. Moartea simțirii e moartea omului trupesc, a omului aplecat spre cele dinafară, a omului „mort” duhovnicește, pentru a învia omul dinauntru, omul adevărat, omul mintal, sinea omului. (509)

Nu numai cel ce învătă este o treaptă de cinste în Biserică, ci și cel ce ascultă cu atenție. Ba el urmează imediat după prima treaptă a celor înțelepți, aflându-se pe treapta înțelegerii. De altfel, adeseori cel ce învătă simte cum îi crește puterea cuvântului și cum se luminează datorită ascultării înțelegătoare a celor pe care îi învătă. Ascultarea cu înțelegere e și ea un har și harurile alcatuiesc un întreg întreolaltă ca și cei în care se găsesc. Descoperirea adevărilor e într-o anumită măsură rodul comuniunii dintre propovăduitor și ascultător. Treptele acestea sunt altele decât treptele ierarhice ale hirotoniei, încredințate cu administrarea Tainelor. Cele două sisteme se presupun reciproc. (513)

După ce s-a depășit primejdia de-a gresi în privința cunoașterii, s-a dobândit neschimbabilitatea morală. Asadar nestatornicia morală se datorează greselilor de cunoaștere. În primejdia acestui tip de greseli se găsește omul până ce se află între lucrurile create. Dar odată ajuns în nemijlocită legătura cu Dumnezeu, nu mai poate gresi. Greșeala vine din puțină unor deducții gresite de la lucrurile create de Dumnezeu (la Adevăr). Când Adevărul este trait direct, mintea nu mai poate gresi, căci Adevărul e trait direct, mintea nu mai poate gresi, căci Adevărul îi copleșește lucrurile ei, prin care ar putea gresi. Adevărul acesta e Dumnezeu, întrucât e contemplat de mintea creată. El e contemplat direct, dar totuși de mintea creată. Ca atare el e una cu Dumnezeu, între el și Dumnezeu nu este nimic la mijloc, dar totuși nu e Dumnezeu cum se cunoaște însuși pe Sine. Aceasta este Înțelepciunea – e forma supremă în care se poate comunica Dumnezeu fapturii. În cadrul Înțelepciunii, mintea creată poate înainta la infinit, dar niciodată nu poate trece dincolo de ea. (516)

Cele două Testamente se întregesc întreolaltă, cum se întregeste activitatea și contemplatia în viața duhovnicească a omului. Contemplatia e întreținută de untdelemnul virtuților, închipuit prin Vechiul Testament, iar virtuțile sunt întreținute de untdelemnul contemplatiei, închipuit prin Testamentul Nou. Sau untdelemnul celor doi maslini, activitatea virtuoasă și contemplatia. Testamentul Vechi și

Nou, întretin una si aceeași lumina, a vieții duhovnicești unitare. Neîncetat se întregesc. O nouă dovadă că cel contemplativ nu se socotește dezlegat de activitatea virtuoasă. (519)

Providența în general se arată în toate darurile pozitive pe care ni le face Dumnezeu pe cale naturală și supranaturală, iar Judecata în toate încercările și pedepsele ce ni le trimite Dumnezeu ca să ne îndrepte și desăvârșească. Dar atât Providența cât și Judecata au culminat în Întruparea și Patimile Domnului. De aceea Întruparea lui este o manifestare a Providenței, iar Patimile o manifestare a Judecății. Sau prin Întruparea Domnului s-au revarsat toate darurile dumnezeiești pentru toată lumea, iar în Patimile Lui, toată asprimea pedagogică pentru toate greselile. (520)

O traducere mai literară: Dintre acestea, Providența manifestată prin Întrupare face să se arate rațiunea contemplativă; iar Judecata manifestată în Patima face să lucreze modul activității. Înțelesul propoziției este: Întruparea a înlesnit contemplarea lui Dumnezeu, aducându-L în legătură directă cu firea omenească. Iar Patimile fac ca să se activeze în toți cei credincioși străduința de curățire prin faptele ascezei mortificatoare. (522)

Prin contemplare îmbogățim sufletul, prin faptele ascezei curățim trupul. (523)

Ce înțeles are cuvântul de la Iona Proorocul, care zice despre Ninive: „În care locuiesc mai mult de douăzeci de mii de bărbați, care n-au cunoscut dreapta nici stânga lor?” Căci eu nu aflu în literă nici un înțeles multumitor, fiindcă n-a zis „copii”, ca să cred că vorbește de prunci neștiutori, ci vorbește de „bărbați”. Dar care barbat, avânt mintea nevatamată, nu-și cunoaște dreapta sau stânga lui? Deci spune-mi ce sunt „bărbații” și ce este „dreapta” și „stânga”, după înțelesul mai înalt

Nimic din ce scrie în Scriptura despre persoane, locuri, timpuri, lucruri însufletite sau neînsufletite, sensibile sau spirituale, nu trebuie să le înțelegem totdeauna în același fel, dacă vrem să nu se producă un dezacord între istorie și înțelesul spiritual al locului. De aceea cel ce vrea să afle fără greșea sensul dumnezeiesc al Scripturii, trebuie să ia fiecare din lucrurile înscrise de fiecare dată în alt înțeles, după deosebirea întâmplărilor petrecute sau povestite, dându-i potrivit cu locul și cu timpul tâlcuirea cuvenită. Căci orice nume notat în Scriptura are multe înțelesuri, după diferitele etimologii ale cuvântului ebraic. Aceasta o vedem limpede și aici, căci Iona se talmacește, după diferitele etimologii: *odihna și darul lui Dumnezeu, tamaduirea lui Dumnezeu, harul lui Dumnezeu dat lor, porumb, fuga de podoaba* sau *întristarea lor*. Apoi el ajunge și în loppe și pe mare și în chit și în Ninive ori sub curcubeta. Dintre acestea, loppe se talmacește *loc unde se vede bucuria, frumusețea minunată sau bucurie puternică*. Deci Proorocul Iona închipuie sau pe Adam, sau firea cea de obște, sau pe Hristos, sau harul proorocesc, sau pe poporul nemultumitor al iudeilor care se întristează de orice bine și pizmăiește toate darurile dumnezeiești. De pilda închipuie pe Adam și firea cea de obște când fuge din loppe pe mare, fapt pentru care, după unul din înțelesurile numelui sau, se numește *fuga de podoaba*. Căci loppe închipuie raiul, care este și se numește cu adevărat *locul de unde se vede bucuria, sau bucurie puternică sau frumusețe minunată* data fiind bogăția nestrăcaciunii din el, cum era raiul sadit de mâna lui Dumnezeu. „Și a sadit Domnul rai în Eden și a pus acolo pe omul pe care-l zidise”. Dar ce sunt pomii din el, fie că e vorba de pomi văzuți, fie de pomi spirituali și ce este pomul vieții din mijlocul raiului? Ce sunt toți acești pomi, din care a luat Adam porunca să mănânce, dar poate că nici nu s-a atins de ei? Căci îi spune Dumnezeu: „Din tot pomul din rai vei mânca”.

loppe mai înseamna însă și virtutea și cunoștința, precum și înțelepciunea de pe urma lor. Virtutea, când se talmacește „frumusețe spirituală”; cunoștința, când se înțelege ca „loc de unde se vede bucuria”. Iar înțelepciunea, când se talmacește „bucurie puternică”; căci prin înțelepciune omul desăvârșit primește o bucurie negrăită, adică bucuria puternică ce susține cu adevărat viața după Dumnezeu, sau cea dumnezeiască a omului. Fiindcă „înțelepciunea este pom ce viața tuturor celor ce se lipesc de ea și temelie sigură celor ce se rezemă pe ea, ca pe Domnul” (*Proverbe 3, 18*). Deci firea oamenilor fuge pururi din loppe, adică din deprinderea virtutii și a cunoștinței, ca și de harul înțelepciunii de pe urma lor, precum a fugit Adam prin neascultare din rai. Fuge, pentru că cugetarea lui zace cu plăcere în cele rele și fugind, e târâta cu voia ei pe mare, adică pe valurile murdare ale păcatelor, cum s-a rostogolit Adam în lumea aceasta după ce a căzut din rai, îmbrățișând amăgirea și confuzia nestatornică a lucrurilor materiale, pricinuite de valuri și pricinuind alte valuri. Iar câștigul celor ce îmbrățișează această amăgire este că se scufundă și sunt înghițiți de chit și sunt covârșiți de apă până la suflet. Apoi sunt împresurați de cel mai de pe urma adânc iar capul li se afundă în crapăturile muntilor, ca în sfârșit să coboare pe fundul pământului, ale cărui zăvoare sunt încuietori vesnice (*Iona 2, 7*). Căci pământul acela fiind talpa celui mai de jos adânc, e cu adevărat „întunecat și neguros, pământ al întunericului vesnic, în care nu este nici o licărire și nu se poate vedea viața a muritorilor”, cum zice undeva marele Iov, cel care a purtat cu izbânda mari războaie pentru adevăr.

Deci Proorocul înfățișează în chip tainic pe Adam, adică firea cea de obște a oamenilor în fiecare din stările prin care a trecut: cum a fugit de la bunătățile dumnezeiești, ca din loppe, și e târâta în mizeria de aici ca pe o mare, scufundându-se în oceanul agitat și framântat al patimilor pământesti; cum e înghițită apoi de chit – fiara cea spirituală și nesaturată (diavolul), și cum este covârșită din toate partile de apă ispitelor până la suflet, adică e copleșită de ispitele vieții; apoi cum e împresurată de cel mai de pe urma adânc, cu alte cuvinte cum e înfășurată mintea de neștiința totală și cum e copleșită judecata de marea povară a păcatului. Pe urma cum i se afundă capul în crapăturile muntilor, sau cum e prinsă prima învățatură despre monada, întemeiată pe credință, care este capul întregului trup al virtutilor, între cugetările viclene, ca între niste crapături întunecoase ale muntilor, și e spartă în multe pareri și naluciri (căci prin *crapăturile muntilor* Scriptura a indicat ideile amăgitoare ale duhurilor rautății, ce salasluiesc undeva în fundul ultimului adânc al neștiinței). În sfârșit, cum coboară până jos pe pământ, „ale cărui zăvoare sunt încuietori vesnice”, sau cum cade în deprinderea goală de orice simțire dumnezeiască și lipsită de orice mișcare de viață a virtutilor, adică într-o deprindere ce nu mai are nici o simțire pentru bunătate și nici o dorință care să se miste spre Dumnezeu (8). E deprinderea peste care apasă ca un abis întunericul neștiinței și noianul cumplit al rautății (9) și în care își au rădăcinile muntii ratacirii, adică duhurile rautății în ale căror crapături afundându-se firea omenească, a devenit pe urma baza pentru cea mai păcătoasă deprindere, ca una ce s-a făcut reședință și unealtă a ratacirii și a rautății lor. În această deprindere se afla, ca niste izvoare vesnice împatimirile sufletului după cele materiale, care nu lasă cugetarea să se izbăvească de întunericul neștiinței, ca să vadă lumina adevăratei cunoștințe (10). Această deprindere a indicat-o poate cum spuneam puțin mai înainte, în chip acoperit, marele Iov, prin cuvintele: „Pământ întunecat și neguros, pământ al întunericului vesnic” (*Iov 10, 21*). E pământ întunecat fiindcă e pustie de orice cunoștință și contemplație adevărată; și neguros, pentru că este lipsită de orice virtute și activitate. Și continuă: „În el nu este nici o licărire, se înțelege de cunoștință și de adevăr, și nu se poate vedea viața a muritorilor”, adică o vietuire demnă de ființele raționale (11).

Proorocul ajunge în toate aceste stări, poate ca să închipuie prin sine patimile în care s-a rostogolit omenirea în chip jalnic, făcându-și ale sale cele ale firii comune a oamenilor. De aceea când închipuie pe Adam, i se potrivește unul din înțeleșurile numelui, și anume „fuga de podoaba”. Când însă preînchipuie pe Dumnezeu care s-a coborât pentru noi întru ale noastre, prin trup însufletit mintal, făcându-Se ca noi afara numai de păcat, și zugrăvește anticipat taina întrupării și a patimilor în vederea mântuirii, atunci prin plecarea sa din loppe pe mare indică coborârea Domnului din cer în lumea aceasta (12), iar prin înghitirea sa de către chit și prin aruncarea nevatamata după trei zile și trei nopți, prevestește taina morții, a îngropării și a învierii⁵³⁵. De aceea i se potrivește cât se poate de bine un alt înțeles al numelui și anume: „odihna și tamaduirea lui Dumnezeu” sau „harul lui Dumnezeu dat lor” sau poate și „osteneala lui Dumnezeu” pentru patima cea de bunăvoie a Domnului. Căci Proorocul a preînchipuit tainic prin întâmplările sale pe Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeu, „odihna adevărată a celor ostensiți de dureri”, „tamaduirea celor zdrobiți” și „harul iertării greselilor” (13). Pentru că și Domnul și Dumnezeu nostru făcându-Se om, a coborât din cer în oceanul vieții noastre, ca într-o loppe ce se talmacește „locul de unde se vedea bucuria”, pe marea acestei lumi, precum s-a scris: „Care în locul bucuriei ce era pusă înaintea lui a răbdat crucea, nebagând în seama ocară”. Și coborându-Se de bunăvoie în inima pământului, unde ne ținea închis vicleanul, după ce ne înghitise prin moarte, a ridicat din nou toată firea cea robită la cer, după ce a smuls-o de acolo prin înviere. Prin aceasta El ne este cu adevărat „odihna”, „tamaduire” și „har”. „Odihna”, ca cel ce dezleagă prin viața Sa vremelnica legea robiei silnice a trupului; „tamaduire”, ca Cel ce tamaduieste prin înviere firea zdrobită prin moarte și stricăciune; „har”, ca Cel ce daruiește prin credința înfierea în duh și harul îndumnezeirii dat fiecăruia după vrednicie. Căci trebuie cu adevărat să ajungă lumina și puterea lui Dumnezeu și Total în acel pământ, în care stăpânea întunericul și izvoarele vesnice. Și aceasta pentru că Cel ce e lumina duhovnicească să împrăstie întunericul neștiinței și Cel ce e puterea ipostatică a lui Dumnezeu să sfărâme izvoarele păcatului și așa să slobozească firea celor încatusați cumplit de cel viclean daruindu-i lumina nestinsă a cunoștinței adevărate și putere de nedeștrădăcinat a virtuților.

Dar Proorocul închipuie prin persoana sa și harul proorocesc care se strămută prin Evanghelie din slujirea Legii socotită odinioară atât de slavită la neamuri lăsând poporul iudaic, devenit necredincios, pustiu de bucuria ce o avea de acea slujire, ca prin multe necazuri, primejdii, strâmtorări, osteneți, prigoniri și morți să întoarcă Biserica neamurilor la Dumnezeu, ca pe o Ninive. Când închipuie acest har al proorociei, Proorocul paraseste în chip tainic loppe ceea ce înseamnă că harul se departează de la slujirea Legii și porneste pe marea potrivnicilor fără de voie și a luptelor cu ele a osteneților și primejdiilor, până ce e înghitit de moarte ca de un chit fără să fie cătuși de puțin vatamat. Căci nimic de pe lume nu a putut împiedica mersul harului propovăduit neamurilor prin Evanghelie: „Nici necaz, nici strâmtorare, nici prigoana, nici foamete, nici primejdie, nici sabie”. Dimpotrivă prin aceasta harul se întărește și mai mult, biruind pe toți cei ce se ridicau împotriva. Patimind, biruia și mai mult pe cei ce i se împotriveau și astfel a întors firea ratăcită la Dumnezeu cel viu și Adevărat, cum a întors Iona cetatea Ninive. Și deci își închipuia vicleanul că acopera harul cu multimea prigoanelor, ca pe Prooroc chitul, nu l-a putut ține până la sfârșit, neputând slăbi taria puterii prin care lucra harul. Ba această putere face ca harul să lumineze și mai strălucitor în ucenicii lui, după ce treceau prin aceste potrivnicii, așa încât vicleanul își pricinuia, prin atacurile sale mai degraba surparea puterii sale. Căci el vedea nu numai că harul nu putea fi biruit de el, ci și că slăbiciunea naturală a sfintilor, care îl vesteau neamurilor se prefăcea în tărzie ce surpa puterea lui și-i dădora toată înălțarea ce se ridica împotriva cunoștinței lui Dumnezeu; ba tocmai când se credea că

este înfrânta trupestă prin strâmtorări, apare și mai împuternicită duhovnicește. Acest lucru l-a cunoscut din experiența patimilor sale Pavel marea trâmbiță a adevărului care a devenit slujitor al harului proorocesc în Hristos către neamuri într-o înnoirea duhului și nu în vechimea literei. De aceea zice: „Avem comoară aceasta în vase de lut”, *comoara* numeste cuvântul harului; iar *vas de lut* trupul acesta patimitor, sau purta simplitate în cuvântul rostit care a biruit toată înțelepciunea lumii, sau care cuprindea în sine, cât era cu putință, înțelepciunea lui Dumnezeu, pe care nu o cuprindea lumea și care a umplut toată lumea de lumina cunostinței adevărate cuprinsă în ea. Și adaugă: „Ca multimea puterii să fie a lui Dumnezeu, iar nu din noi; într-o toată neceaz patimind, dar nu strâmtorându-ne; lipsiti fiind dar nu deznădăjduiti; în toată vremea omorârea lui Iisus în trup purtându-o ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru. Ca pururi noi cei vii ne dăm la moarte pentru Iisus, ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor. Încât moartea în noi se lucrează, iar viața în noi”. Căci cei ce propovăduiau cuvântul harului, purtând fără vină și din toată inima moartea cea de bunăvoie, prin patimile lor lucrau neamurilor viața cea în duh, într-o cunostință adevărului. Aceasta a patimit-o și Iona, care, preînchipuind tainic harul, a îndurat atâtea primejdii, ca să întoarcă pe ninivitenii de la ratacire la Dumnezeu. De aceea, după un alt înțeles al numelui său, se mai talmacește și „darul lui Dumnezeu”, sau „osteneala lui Dumnezeu”. Căci într-adevăr „dar al lui Dumnezeu” de oameni iubitori și „osteneala dumnezeiască” prelaudată este harul proorocesc trimis neamurilor. E „darul” întrucât dăruiește lumina cunostinței adevărate și procură nestricăciunea vieții celor ce-l primesc; și e iar „osteneala a lui Dumnezeu”, întrucât înduplecă pe slujitorii săi să se împodobească cu ostenele pentru adevăr și-i învătă pe cei ce se îngrijesc prea tare de viața în trup să crească mai mult prin patimi decât prin bucurii, dându-le ca dovadă a puterii covârșitoare a Duhului din ei, neputința naturală a trupului lor de a suporta patimile. Deci cuvântul harului strabatând prin multe încercări la firea oamenilor, sau la Biserica neamurilor, precum Iona prin multe neceazuri la cetatea cea mare a Ninivei înduplecă legea care împaratește peste fire, să se scoale de pe tronul ei, adică din deprinderea de mai înainte în rău sau din trăirea după simțuri, și să-și scoată haina sa, adică să lepede fumul slavei lumesti pentru moravurile sale, apoi să îmbrace sacul adică jalea și asprimea neplăcută a relei patimi și purtarea demnă de viața cea plăcută lui Dumnezeu, și să sadă în cenusa, adică în sărăcia cu duhul în care e învățat să sadă tot cel ce vrea să trăiască cu evlavie și are în sine biciul cunostinței care-l lovea pentru greselile sale (19). Dar nu numai pe împărat îl înduplecă cuvântul cel propovăduit al harului să creadă în Dumnezeu, ci și pe barbați, adică pe oamenii cu firea întreagă, convingându-i să marturisească tare că unul este Dumnezeu, Facătorul și Judecătorul tuturor și hotărându-i să se lepede cu desăvârșire de înțelepticiunile lor cele rele de mai înainte și să se îmbrace în saci de la cel mai mic la cel mai mare dintre ei, adică să înceapă cu toată râvnă o viață aspră omorătoare de patimi. Iar mici și mari cred că sunt numiți aici de Scriptură, după înțelesul mai înalt, cei vinovați de o răutate mai mică sau mai mare.

Și au crezut barbații Ninivei lui Dumnezeu și au hotărât să postească și s-au îmbrăcat în saci de la cel mai mic la cel mai mare dintre ei. Și a mers cuvântul până la împăratul Ninivei și s-a sculat de pe tronul său și s-a dezbrăcat de vesmântul său și s-a îmbrăcat cu sac și a sezut în cenusa. Apoi s-a vestit și s-a poruncit în Ninive de la împărat și de la dregătorii săi, spunându-se: „Oamenii și dobitoacele, boii și oile, să nu guste nimic nici să mănânce și apa să nu bea” (*Iona 2, 5-7*). Împărat al firii sale, cum am zis, legea firii. Dregătorii lui sunt puterea rațională, irascibilă și poftitoare. „Barbații” acestei cetăți adică ai firii, sunt după unul din înțelesuri, cei ce păcătuiesc prin rațiune și au o cunostință gresită despre Dumnezeu și despre lucrurile dumnezeiești (20). „Dobitoacele” sunt cei ce păcătuiesc prin poftă și trag la povara plăcerii prin patimile trupești. „Boii sunt cei ce folosesc toată mișcarea mâinii

pentru dobândirea bunurilor pămânesti, căci zic unii că sângele bouului când e baut pricinuieste îndată moartea celui ce îl bea: deci sângele lui este în chip vadit simbolul mâniei. „Oile” de ocară de aici sunt cei ce pasc fără de minte, numai prin simțuri, cele vazute, ca pe o iarba, din pricina patimii cei stăpâneste. Toate acestea socotim că au în acest loc al Scripturii un înțeles de ocară, până ce luându-le Cuvântul le va prefăce în bune. De aceea adaugă Scriptura despre ele: „Să nu guste nimic, nici să pască, și apă să nu bea”. În felul acesta se vor depărta cauzele de mai înainte, care susțineau în fiecare din cele înșirate patimile. Iar după înlăturarea acestor cauze, ele își vor schimba înțeleșnicirile rele de care erau stăpânite odinioară. Arătând aceasta, Scriptura adaugă: „Și s-au îmbrăcat în saci oamenii, iar dobitoacele n-au pascut și au strigat către Domnul Dumnezeu cu stăruință; s-a întors fiecare de la calea sa cea rea și de la nedreptatea din mâinile sale. (Iona 3, 8)

„Oamenii” sunt cei stăpâniti printr-o judecată greșită a rațiunii de patimile sufletesti; iar „dobitoacele” – cei tintuiți de patimile trupești, prin reața întrebuințare a mâniei și poftei, în vremea plăcerii. Deci toți îmbracă, ca pe un sac, omorârea mădurelor de pe pământ, sau a întregii legi și cugetări pămânesti și striga cu stăruință, cerând iertarea pacatelor de mai înainte și depărțându-se de la cursul obișnuitei, ca de la o cale oarecare, și de la nedreptatea lucrata de faptele lor, ca de niste mâini.

Astfel Ninive, înțeleasă ca firea cea comună a oamenilor, sau ca Biserica neamurilor, are pururi pe Iona, sau cuvântul harului proorocesc propovăduind în ea și în fiecare zi întorcând pe cei rataciți la Dumnezeu. Iar dacă referim înțelesul spiritual al Ninivei la fiecare om în parte, atunci cetatea cea mare zicem că este sufletul fiecăruia (21), la care după ce a păcătuit, este trimis cuvântul lui Dumnezeu ca să-i propovăduiască pocăința spre viață. În acest caz, prin împăratul cetății înțelegem *mintea*; dregătorii sunt *puterile înnascutei*; bărbații, *gândurile patimase*; dobitoacele, *miscările poftitoare ale trupului*; boii, *miscările lacome ale mâniei spre bunurile materiale*; iar oile, *miscările simțurilor*, care percep lucrurile sensibile fără cugetare. Deci cuvântul lui Dumnezeu înduplecă mintea, adică pe împărat, să se ridice, ca de pe un tron, din deprinderea de mai înainte cu neștiința, și să se dezbrace ca de o haină de părerea mincinoasă despre lucruri, apoi să se îmbrace ca pe un sac caintă pentru cele rău cugetate și să se așeze, ca în cenusa, în deprinderea săraciei cu duhul, mai pe urmă să poruncească oamenilor, dobitoacelor, boilor și oilor să postească, înfrânându-se de la mâncarea pacatului și de la bautura neștiinței, adică să se retina de la săvârșirea pacatelor și de la contemplarea înșelătoare prin simțuri, și să se îmbrace în sac, adică în deprinderea prin simțuri, și să se îmbrace în sac, adică în deprinderea care omorâie patimile contrare firii, dar cultivă virtuțile și cunostințele cele după fire, apoi să strige către Dumnezeu cu stăruință, adică să denunte cu putere cele de mai înainte și să se roage cu smerenie, ca să primească iertare de la Cel ce poate să o dea. De asemenea să ceară putere statornică pentru împlinirea poruncilor și puterea statornică pentru împlinirea poruncilor și pentru paza hotărârii spre cele bune de la Acela care e gata să dea celor ce o cer, pentru că în felul acesta să-și poată abate cugetarea de la ratacirea de mai înainte, ca de la o cale rea, și să lăpăde deprinderea de a nascoci raul din puterile faptuitoare ale sufletului.

În această mare cetate, adică în firea obștească a oamenilor, sau în Biserica alcătuită din neamuri, sau în sufletul fiecăruia, mântuit prin cuvântul virtuții și al cunostinței, adică al credinței și al buneștiinței, „locuiesc mai mult de douăsprezece mii (de douăsprezece zeci de mii) de oameni care nu-și cunosc dreapta nici stânga lor” (Iona 4, 14). Cred că Scriptura indică aici prin cele douăsprezece mii, după un înțeles mai înalt, rațiunile timpului și ale firii, adică cunostința

cuprinzatoare a firii vazute împreuna cu acelea fara de care aceasta nu poate sa existe. Caci daca numarul doisprezece se formeaza prin adunarea lui cinci si sapte, iar firea e încincita pentru simturi iar timpul înseptit, atunci numarul doisprezece indica, desigur, firea si timpul. De notat însa ca am spus „mai mult” de douasprezece miriade de oameni, ca sa cunoastem ca acest numar este circumscris si depasit în chip indefinit de „mai multe”, care fac prin ele o suma superioara numarului doisprezece.

Deci Biserica prelaudata a lui Dumnezeu, având ratiunile virtutii si ale cunostintei, care întrec ratiunile timpului si ale firii strabatând spre maretia celor vesnice si inteligibile, are „mai mult de douasprezece miriade de barbati, care nu-si cunosc dreapta sau stânga lor”. Caci cel ce, din pricina virtutii legiuite, si-a uitat de patimile din trup, ca de unele ce sunt la stânga si, din pricina cunostintei fara greseala a faptelor sale, nu e stapânit de boala parerii de sine, ca de una ce este la dreapta, a devenit barbat ce nu-si cunoaste dreapta lui, întrucât nu iubeste slava ce se destrama, nici stânga, întrucât nu se lasa atât de patimile trupului (23).

Asadar prin „dreapta” Scriptura înțelege *slava desarta* de pe urma asa ziselor ispravi, iar prin „stânga”, *neînfrânarea* ce rasare de pe urma patimilor de rusine. Pe acesti barbati ce nu cunosc dreapta si stânga lor, îi are orice suflet luminat de vederile cele spirituale (inteligibile). Pentru ca tot sufletul care își retrace puterea cugetarii de la contemplarea naturii si a timpului, are cugetarile naturale ca pe niste barbati ce au trecut de numarul doisprezece, sau ca pe niste ratiuni ce nu se mai ostenesc cu cele ce sunt sub fire si sub timp, ci se îndeletnicesc cu înțelegerea si cunoasterea dumnezeiestilor taine si de aceea nu cunosc dreapta sau stânga lor. Caci cunoasterea virtutilor dupa ratiunea lor, adica recunoasterea adevarata prin trairea a cauzei virtutilor face pe cei partasi de ea sa nu mai cunoasca deloc din suficienta si excesul de virtute, care stau de cele doua parti ale mijlocului virtutilor ca dreapta si stânga.

Pentru ca daca în ratiune nu se afla nimic contrar ratiunii (25), e limpede ca cel ce s-a înaltat la ratiunea virtutilor nu va mai cunoaste câtusi de putin pozitia celor fara ratiune. Fiindca nu e cu putinta sa priveasca deodata doua lucruri care se contrazic si sa cunoasca pe unul din ele manifestându-se deodata cu celalalt.

Caci daca în credinta nu se afla nici o ratiune a necredintei si daca prin fire lumina nu poate fi cauza întunericii si diavolul nu se poate arata deodata cu Hristos, e vadit ca nici ceea ce-i contrar ratiunii nu poate exista la un loc cu ratiunea (26). Iar daca ceea ce-i contrar ratiunii nu poate sa se afle la un loc cu ratiunea, e vadit ca cel ce s-a înaltat la ratiunea virtutilor nu poate cunoaste pozitia celor contrare ratiunii. El cunoaste virtutea numai asa cum este, dar nu cum e socotita (27). De aceea nu cunoaste nici dreapta prin exces nici stânga prin insuficienta fiindca în amândoua acestea, se poate constata irationalul. Caci daca ratiunea este hotarul si masura lucrurilor ceea ce este fara hotar si fara masura sau e peste hotar si peste masura, e lipsit de ratiune si de aceea contrar ratiunii. Caci amândoua aceste aduc la fel celor ce se misca astfel, caderea de la ceea ce exista cu adevarat. Una din ele prin faptul ca îi face sa-si îndrume cursul vietii spre ceva nedefinit si nelamurit (29) si sa nu aiba pe Dumnezeu ca scop, întrucât din pricina lipsei de masura a mintit își iau ca tinta sa se abata de la dreapta tot mai spre dreapta; iar cealalta prin faptul ca îi abate si ea de la scop, îndrumându-le cursul vietii numai spre cele ce tin de simturi întrucât din pricina lipsei de putere a mintii, îi face sa socoteasca drept tinta ceea ce se circumscrie prin simturi. Acestea nu le cunoaste si nu le patimeste

cel ce asculta numai de ratiunea virtutii si hotarniceste prin ea toata miscarea minti sale încât sa nu poata cugeta peste ratiune sau fara ratiune.

Iar daca cineva vrea sa-si înalte mintea la un înteles si mai înalt, prin *dreapta* poate sa înțeleaga ratiunile celor netrupesti, iar prin *stânga* pe ale trupurilor. Dar mintea ce se înalta spre cauza lucrurilor, neretinuta de nimic, nu mai cunoaste aceste ratiuni, întrucât nu mai vede nici o ratiune în Dumnezeu Cel ce dupa cauza ce mai presus de orice ratiune. Adunându-se spre El din toate lucrurile, nu mai cunoaste nici o ratiune a celor de care s-a despartit, privind în chip negrait numai Ratiunea la care s-a ridicat dupa har (32).

Pe acesti barbati si pe cei asemenea lor, care într-adevar nu cunosc dreapta si stânga lor de ocară, îi cruta Dumnezeu; si pentru ei lumea toata. (Am zis: „cea de ocară” deoarece aproape toate cele din Scriptura au un înteles de lauda si unul de ocară). Dar poporul iudeu pizmas si vrajmas al oricarei iubiri de oameni, se plânge de mântuirea oamenilor si de aceea îndrazneste sa se razvrateasca chiar si împotriva bunatatii dumnezeiesti. Plin de nerecunostinta, de nemulțumire si de ura fata de oameni, el scrâsneste din dinti, se scârbeste de viata si-si face pricina de întristare din mântuirea neamurilor în Hristos. Socotind din nestiinta, mai de pret o curcubeta decât mântuirea oamenilor, se îndurereaza când o vede ca se usuca roasa de vierme. Nebunia aceasta a evreilor a zugravit-o în sine ca tip marele Prooroc Iona fara sa patimeasca el însusi – fereasca Dumnezeu – de scaderile iudeilor, ci osândind în sine cu anticipatie necredinta lor, pentru care au cazut din slava de mai înainte, ca dintr-o loppe. De aceea i-a dat Duhul Sfânt în chip tainic acest nume capabil sa arate prin diferitele lui talmaciri starea launtrica a tuturor celor preînchipuiti. Când deci dezvaluie în sine ca tip nebunia iudeilor care se întristeaza pentru mântuirea oamenilor si se smintesc de minunata lor chemare dar se scârbesc de viata si doresc, hulind voia lui Dumnezeu, mai bine moartea din pricina vestejirii curcubetei, numele lui se talmaceste „la început întristarea lor”. Aceasta întristare o condamna Scriptura când zice: „A vazut Dumnezeu faptele lor, adica ale ninivitenilor, ca s-au întors de la caile lor cele rele si i-a parut rau sa-i mai pedepseasca pe ei si nu i-a mai pedepsit. Si s-a întristat Iona si a zis: Acum Stapâne Doamne ia sufletul meu de la mine ca mai bine este mie sa mor decât sa traiesc”. Si iarasi: „Si a poruncit Domnul Dumnezeu unui vierme a doua zi dimineata, si a ros pe dedesubt curcubeta si s-a uscat. Si a fost dupa ce a rasarit soarele a lovit capul lui Iona si s-a împutinat cu sufletul si s-a scârbit de viata lui si a zis: Mai bine este mie sa mor decât sa traiesc. Ninive este deci Biserica neamurilor care a primit cuvântul harului si s-a întors de la ratacirea de mai înainte a închinarii la idoli si de aceea s-a mântuit si s-a învrednicit de slava cerurilor. Iar umbrarul pe care si l-a facut Iona dupa ce a iesit din cetate, închipuie Ierusalimul de jos templul din el facut de mâini. Curcubeta înfatiseaza umbra vremelnica a slujirii trupesti si numai dupa litera a Legii, care nu e statornica si nu poate sa multumeasca mintea. Iar viermele este Domnul si Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, precum El însusi zice despre Sine la Proorocul David: „Sunt vierme si nu om”. Caci s-a facut si s-a numit cu adevarat *vierme* pentru trupul fara de samânta pe care l-a primit. Fiindca precum viermele nu are împreunare, amestecare ca pricina premergatoare a nasterii lui, tot asa nici nasterii dupa trup a Domnului nu i-a premers vreo amestecare. Dar mai este vierme si pentru faptul ca a îmbracat trupul ca pe o momeala pusa în undita dumnezeirii spre amagirea diavolului pentru ca dracul spiritual cel nesaturat înghitind trupul pentru firea lui usoara de apucat, sa fie sfâsiat de undita dumnezeirii si deodata cu trupul sfânt al Cuvântului, luat din noi sa dea afara toata firea omeneasca, pe care o înghitise mai înainte, cu alte cuvinte pentru ca, asa cum înghitise acela mai înainte pe om momindu-l cu nadejdea dumnezeirii, tot asa, momit fiind mai pe urma cu firea

omeneasca, sa dea afara pe cel amagit cu nadejdea dumnezeirii, amagit fiind el însusi cu nadejdea ca va pune mâna pe omenire; apoi ca sa se arate bogatia covârșitoare a puterii dumnezeiesti care biruie, prin slabiciunea firii biruite, taria celui ce a biruit-o mai înainte, si ca sa se arate ca mai degraba biruie Dumnezeu pe diavol folosindu-se de momeala trupului decât diavolul pe om cu fagaduinta firii dumnezeiesti (35). Acest vierme a ros curcubeta si a uscat-o, adica a pus capat slujirii legii, ca unei umbre, si a uscat parerea de sine a iudeilor, întemeiata pe ea.

„Si a fost a doua zi dupa ce a rasarit soarele”. A doua zi, adica dupa trecerea ghicitorilor din chipurile legii si a timpului hotarât pentru slujirea trupezasca a ei, a rasarit harul tainei celei noi, aducând o alta zi a unei cunostinte mai înalte si a unei virtuti dumnezeiesti, o zi care îndumnezeieste pe cei ce o îmbratiseaza. Deci dupa ce viermele a ros curcubeta si soarele acesta (caci unul si acelasi e si vierme si soare a dreptatii: e vierme, întrucât s-a nascut dupa trup fara samânta si zamislirea lui este mai presus de orice înțelegere; iar soare, întrucât s-a coborât pentru mine sub pamânt, prin taina mortii si a mormântului si întrucât e prin fire si pentru sine lumina vesnica) (36) a rasarit din morti prin înviere, „a poruncit Dumnezeu unui vânt arzator si soarele a lovit capul lui Iona”. Cu alte cuvinte, dupa rasaritul soarelui dreptatii, adica dupa învierea si înaltarea Domnului, a venit vântul arzator al încercarilor peste iudeii ramasi nepocaiti si le-a lovit capetele lor, potrivit unei drepte judecati, întorcând dupa cum s-a scris, durerea lor peste capetele lor (*Psalmi 7, 17*), precum însisi cerusera mai înainte zicând: „Sângele lui asupra noastra si asupra copiilor nostri”. Caci de fapt, dupa învierea si înaltarea Mântuitorului, a venit peste ei ca un vânt arzator razbunarea prin neamuri si Soarele meu a doborât la pamânt slava si puterea întregului neam, lovind în ea ca într-un creștet. Caci închizându-si ochii înțelegerii în fata Lui, nu au cunoscut lumina adevarului, care le stralucea lor.

Sau vântul arzator ridicat împotriva iudeilor, care n-au ascultat de cuvântul harului, mai este si parasirea, care opreste ploaia cunostintei si roua proorociei si usuca izvorul natural al cugetarilor evlavioase din inima (37). Este parasirea adusa cu dreptate peste ei, fiindca si-au patat mâinile de sânge nevinovat si au dat adevarul pe mâna minciunii si au tagaduit pe Dumnezeu Cuvântul, Cel ce pentru mântuirea neamului omenesc a venit la noi în chipul nostru, fara schimbare. De aceea au fost lasati si ei în propria lor ratacire, în care nu se poate afla nici o dispozitie apropiata de credinta si de temerea lui Dumnezeu, ci numai de o ambitie uscata, secetoasa si strabatuta de toata patima cea rea. Este ambitia ce poate fi caracterizata prin îngâmfare-trufie, care este o patima blestemata ce consta în împreunarea a doua rele: *mândria* si *slava desarta*. Dintre acestea, mândria tagaduieste pe Cel ce e cauza virtutii si a firii, iar slava desarta falsifica firea si însasi virtutea (38). Caci cel mândru nu face nimic dupa Dumnezeu, iar cel rob de slava desarta nu întreprinde nimic dupa fire. Iar din amestecarea lor se naste îngâmfarea, care pe Dumnezeu îl dispretuieste, bârfind si hulind Providenta, iar de la fire se înstraineaza, folosind toate cele ale firii împotriva firii si stricând frumusetea si buna întocmire a firii prin reaua întrebuintare a lor. Scurt vorbind, poporul iudeu, îngaduind prin necredinta în Hristos, dracului trufas sa-i lege mintea, a urât deopotriva pe Dumnezeu si pe oameni: pe Dumnezeu, întrucât îl pune mai prejos de placerea trupului si de aceea respinge slujirea Lui în duh; iar pe oameni, întrucât socoteste pe cei ce nu-si coboara neamul dupa trup din Iacov cu desavârsire straini de Facator si de aceea își închipuie ca uciderile pe care le planuieste împotriva noastra sunt bineplacute lui Dumnezeu. El nu stie, pe cât se pare, în nebunia lui, ca trupul si înrudirea de neam nu se pot apropia de Dumnezeu asa de mult cum poate apropia sufletul, care poarta aceeasi pecete a credintei ca si celelalte suflete si aceeasi aplecare launtrica a voii spre bine. Iar aceasta stinge legea trupului cu totul, încât nu se mai stravede decât ratiunea lui Dumnezeu

aratându-se prin duh si făcându-i pe toti una dupa minte, ca sa cunoasca pe Unul Dumnezeu si ca sa fie între toti o singura iubire si armonie (39), datorita careia nici unul nu mai este despartit duhovniceste de nici unul, chiar daca trupest, dupa locurile pe care le ocupa, sunt departe unul de altul.

Deci vântul arzator este trufia, care este patima urii de Dumnezeu si de oameni. Fiindca ea usuca inima necredinciosilor, vestejind cugetarile evlavioase despre Dumnezeu si ratiunile drepte despre fire, ca un vânt arzator. Caci spun unii ca acest vânt se produce prin amestecarea unui vânt de rasarit si a unui de la miazazi si de aceea usuca umezeala împrastiata de pamânt. El se mai numeste si Evroclidonul (Vârtejul larg) sau Tifonicul (Fumegosul). Numele dintâi îl poarta fiindca stârnește din toate partile furtuna pe pamânt si pe mare, iar al doilea, fiindca aduce o negura uscata. Dar pe amândoua acestea le pricinuieste si trufia.

Caci de fapt aceasta stârnește mare tulburare în suflet si umple mintea de întunericul nestiintei. Acest vânt arzator l-a stârnit Dumnezeu, adica l-a lasat sa vina, dupa batjocorirea lui Hristos, asupra iudeilor, care dobândisera o dispozitie corespunzatoare cu el, ca sa se faca vadita tuturor voia lor fata de Dumnezeu si oameni. De aceea, impusi de negura nestiintei, s-au aruncat pe ei însisi de bunavoie în partea opusa lui Dumnezeu, nemaiaivând nimic de facut, decât sa se plânga si sa se înclujeze de mântuirea prin credinta si de slava de care s-au împartasit neamurile si de pierderea dreptului lor ce le aveau dupa trup. Pentru aceea zic: „Acum Doamne ia sufletele de la noi, ca mai bine este noua sa murim decât sa traim”. Aceasta o spun ei din pricina ca s-a nascut curcubeta, adica a încetat slujirea în umbrele Legii, care noaptea a crescut si noaptea a pierit, ca una ce nu avea nici o lumina spirituala, care sa poata lumina înțelegerea sufletului, fiind circumscrise numai la figurile si la ghicitorile simbolurilor (40).

Dar noi sa îmbratisam duhovniceste, prin credinta si prin dreptatea care o însoteste, duhovniceasca Ninive, adica Biserica alcatuita din neamuri, care este, precum s-a scris, o mare cetate a lui Dumnezeu, mântuita dupa cele trei zile ce i-au fost orânduite spre pocainta. Si sa ne grabim sa ne facem cetateni ai acestei mari cetati a lui Dumnezeu prin pocainta si prin schimbarea noastra în bine. Caci Scriptura spune în mod apriat despre ea ca este o cetate mare a lui Dumnezeu: „Iar Ninive era cetate mare a lui Dumnezeu”. Unde poate afla iudeul respectuos fata de adevar, spunându-se în Scriptura un cuvânt ca acesta Ierusalimul de jos? Eu, desi am citit de multe ori toata Sfânta Scriptura, nu am aflat spunându-se nicaieri: „Si Ierusalimul era cetate mare lui Dumnezeu”. Dar cine a putea, bizuindu-se pe puterea cuvântului si pe bogatia ideilor, sa masoare si sa circumscrie maretia acestei cetati, care este si se numeste a lui Dumnezeu? Mie îmi este acest lucru cu neputinta, precum socotesc ca îi este cu neputinta oricarui om cu minte înțeleapta, care își da seama cât de puțin de majestatea dumnezeiasca si nu ignora ca toate sentintele dumnezeiesti trebuie sa aiba ceva din maretia lui Dumnezeu. Dar cum era „cetate mare lui Dumnezeu”, prima cetate a asirienilor, în care domnea confuzia ratacirii, unde trona regeste nebunia slujirii la idoli, care se afla atât de departe tara numita sfânta, fagaduita lui Israel cel trupesc? Desigur ca ea n-ar fi putut fi numita asa, daca n-ar fi vazut Dumnezeu de mai înainte marimea credintei, necuprinsa de nici un cuvânt, a Bisericii celei din neamuri. Prin aceasta a înfatisa viitorul ca prezent, iar ceea ce era mai înainte strain si-a însusit ca pe ceva propriu si ceea ce era vrednic de ocară din pricina necredintei a facut prin cuvântul Sau sa fie strabatut de dumnezeire, plin de cinste si cu un viitor care întrece orice cuvânt. De aceea a putut zice prin Proorocul: „Si Ninive era cetate mare a lui Dumnezeu”. La aceasta cetate a fost trimis

cuvântul harului proorocesc, care i-a vestit distrugerea cea fericita, zicând: „Înca trei zile si Ninive va fi distrusa” (*Iona 3, 5*). Ajungând la acest loc al sorocului de trei zile, socotesc sa las celelalte lucruri, care pot sa fie spuse celor ce cauta întelesul mai înalt al Scripturii. Caci eu urmaresc sa notez si sa spun numai ceea ce e sigur ca nu se afla alaturi de adevar.

Deci auzind ca Proorocul vesteste în chip determinat: „Înca trei zile si Ninive va fi distrusa”, socotesc ca hotarârea aceasta împotriva Ninivei ramâne neschimbata, mai bine zis sunt sigur ca are sa se faca cercetarea asupra Ninivei. Lucrul se înțelege asa: ca dupa cele trei zile, pe care le-a petrecut Proorocul în pântecele chitului, desemnând de mai înainte în sine îngroparea de trei zile si Învierea Domnului, Scriptura asteapta sa vina alte trei zile, în care sa se arate lumina adevarului si adevarata împlinire a tainelor prevestite, ca apoi sa se produca distrugerea cetatii, dat fiind ca aceste zile din urma nu vor mai preînchipui numai adevarul îngroparii si al Învierii Mântuitorului, ci îl vor arata limpede, împlinindu-se în realitate, pe când cele trei zile de mai înainte, pe care le-a petrecut Iona în chit, numai îl preînchipuiau. Caci daca orice chip se refera la un adevar asteptat în viitor, iar chipul în acest caz a constatat în petrecerea de trei zile a lui Iona în pântecele chitului, este vadit ca chipul are sa se arate ca urmând dupa el, în mod real, taina unui adevar nou. Si de fapt, trei zile si trei nopti a petrecut Domnul în inima pamântului, cum însusi Domnul zice: „Precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile si trei nopti, asa va fi si Fiul omului în inima pamântului trei zile si trei nopti”. Deci spunând Scriptura: „Înca trei zile”, arata în chip ascuns ca alte trei zile au trecut, caci altfel nu ar fi spus „înca”, adica „vor mai fi trei zile, si Ninive va fi distrusa”. Deci nu chipul avea sa distruga Ninive dupa hotarârea dumnezeiasca, ci adevarul despre care a spus: „înca trei zile”. E ca si când Iona ar fi zis: „Vor mai fi înca trei zile dupa chipul aratat prin mine, în care va avea loc o îngropare si o înviere mai tainica, si dupa aceea Ninive va fi distrusa”.

Dar ar putea întreba cineva nedumerit: Cum se mai tine Dumnezeu de cuvânt, odata ce hotaraste distrugerea dar nu o executa? Raspundem acestuia ca Dumnezeu își tine cuvântul, distrugând de fapt si mântuind cetatea. Primul lucru îl face prin faptul ca aceea se leapada de ratacire, al doilea prin faptul ca primesc cunostinta adevarata. Mai bine zis, omoara ratacirea din ei prin credinta înviorata din nou si le înfaptuieste mântuirea prin moartea ratacirii. Caci Ninive se talmaceste prin „înnegrire înasprita”, adusa în fire de neascultare si a înnoit „frumusetea atotlina” a firii prin ascultarea credintei, aratând iarasi în fire prin înviere frumusetea atotlina a nestricaciunii, neînasprita de nimic pamântesc. Dar aceasta se poate spune si despre firea cea obsteasca si despre sufletul fiecaruia, care a lepadat prin credinta si buna cunostinta chipul lui Adam celui vechi si pamântesc si a îmbracat chipul celui ceresc.

Asadar s-a aratat limpede ca Proorocul reprezinta mai multe întelesuri, dupa sensurile numelui sau, care se talmaceste potrivit cu diferitele locuri ale Scripturii. Talmacit ca „fuga de podoaba”, indica pe Adam si firea cea de obste, ca „odihna si tamaduirea lui Dumnezeu”, sau „osteneala lui Dumnezeu”, pe Domnul si Dumnezeul nostru, potrivit cu explicatia data. Iar talmacit ca „porumb” si „dar al lui Dumnezeu”, indica harul propovaduirii si bogatia Duhului cuprinsa în el. „Osteneala lui Dumnezeu” indica multele nevointe ale celor ce se fac slujitori ai acestei chemari adevarate. Iar când se talmaceste ca „întristarea lor”, indica furia iudeilor împotriva adevarului, adica pizma pentru bunurile straine, care naste întristarea în cei stapâniti de ea. Acest rau s-a înradacinat în firea iudeilor, care s-au umplut de ura fata de Dumnezeu si oameni, si de aceea nu urmaresc decât sa strice firea, fara rusine, prin sânge si ucideri.

Dar deoarece cuvântul nostru a avut un curs grabit, a trecut peste înțelesul caii de trei zile. Caci se zice în Scriptura: „Iar Ninive era cetate mare lui Dumnezeu, cale de trei zile” (*Iona 3, 3*). Dacă voiti, sa întregim puțin ceea ce am lasat afara. Drumul de trei zile sunt diferite moduri de vietuire ale celor ce merg pe calea Domnului, sau vietuirile care corespund fiecareia din legile generale. Iar legi generale sunt: cea naturala, cea scrisa si cea a harului. Caci fiecareia din aceste legi îi corespunde o anumita vietuire si un anumit curs al vietii, ca si o dispozitie launtrica deosebita, produsa de acea lege prin voia celor ce se conformeaza cu ea. Fiindca fiecare din aceste legi creeaza o alta dispozitie în fiecare din cei ce se afla sub puterea ei. De pilda legea naturala, când ratiunea nu e copleșita de simțire, ne îndupleca fara o învățatura speciala sa îmbrățișăm pe toti cei înrudiți si de acelasi neam, întrucât firea însăși ne învata sa ajutăm pe cei ce au lipsa si sa vrem toti tuturor acelasi lucru pe care si-l dorește fiecare sa-i fie facut de altii. Aceasta ne-a spus-o însusi Domnul, zicând: „Câte vreți sa va faca voua oamenii, faceti si voi lor asemenea”. Caci cei a caror fire e cărmuita de ratiune, au aceeasi dispozitie. Iar cei care au aceeasi dispozitie, e vadit ca au si acelasi mod de purtare si acelasi curs al vietii. În sfârșit cei al caror mod de purtare si curs al vietii este acelasi, desigur ca sunt uniti de bunavoie printr-o legatura de afectiune, care-i aduna pe toti printr-o unica aplecare a voii în aceeasi ratiune a firii, în care nu se mai afla câtusi de puțin dezbinarea ce stapânește acum în fire din pricina iubirii de sine a fiecaruia.

Iar legea scrisa, înfrânând prin frica de pedepse pornirile fara rânduiala ale celor neînțelepti, îi obisnuiește sa-i socoteasca pe toti egali. Prin aceasta se consolideaza forta dreptatii, încât cu timpul devine fire, prefacând frica sufletului într-o afectiune fata de bine ce se întărește pe încetul prin vointa, iar obisnuinta de a se curati prin uitare de cele de mai înainte într-o deprindere care face sa se nasca de odata cu sine iubirea fata de altii. Iar în aceasta sta împlinirea legii, toti unindu-se întreolalta prin iubire. Caci împlinirea legii este solidaritatea prin iubire a tuturor celor ce s-au împartășit de aceeasi fire, purtând ratiunea firii încununata de dorul dragostei si înfrumusetând legea firii cu adaosul dorului. Caci legea firii este ratiunea naturala care si-a supus simțirea modurilor⁵⁵⁶. Iar legea scrisa, sau împlinirea legii scrise, este ratiunea naturala, care si-a luat ca ajutor în raporturile de reciprocitate cu cei de acelasi neam ratiunea duhovniceasca. De aceea zice: „Sa iubesti pe aproapele tau ca pe tine însuti”. Dar nu zice: „Sa ai pe aproapele tau ca pe tine însuti”. Caci al doilea arata numai solidaritatea cu cei de acelasi neam spre mentinerea existentei, iar primul înseamna grija de ei în vederea fericirii.

În sfârșit, legea harului învata pe cei calauziti de ea sa imite nemijlocit pe Dumnezeu, care, daca se poate spune asa, ne-a iubit mai mult decât pe Sine însusi, macar ca îi eram dusmani din pricina pacatului. Ne-a iubit adica asa de mult, încât a binevoit sa coboare în fiinta noastra, în mod neschimbat, El care este în mod suprafiintial mai presus de orice fiinta si fire, si sa se faca om si sa fie unul dintre oameni. Din aceeasi iubire n-a refuzat sa-si însuseasca osânda noastra si sa ne îndumnezeiasca dupa har asa de mult pe cât s-a facut El dupa iconomie si prin fire om. Iar aceasta a facut-o ca sa învățăm nu numai sa ne ajutăm întreolalta în chip natural si sa ne iubim unii pe altii ca pe noi însine în chip duhovnicesc, ci si sa purtăm grija de altii mai mult decât de noi însine în chip dumnezeiesc si aceasta sa ne fie dovada dragostei întreolalta ca, în temeiul virtutii noastre, sa fim gata a suferi cu bucurie moartea de bunavoie unii pentru altii. „Caci nu este alta iubire mai mare ca aceasta, ca cineva sa-si puna sufletul pentru prietenii sai” (*Ioan 15, 13*).

Deci legea firii este, ca sa spun pe scurt, ratiunea naturala care si-a supus simtirea spre înlaturarea nesocotintei (irationalitatii) prin care se mentine dezbinarea între cei uniti prin natura. Iar legea scrisa este ratiunea naturala care, dupa înlaturarea irationalitatii simtirii, si-a asociat si iubirea duhovniceasca prin care sustine reciprocitatea între cei de acelasi neam. În sfârșit legea harului este ratiunea mai presus de fire, care preface firea în chip neschimbat⁵⁵⁸ îndumnezeind-o si arata în firea oamenilor ca printr-o icoana arhetipul necuprins si mai presus de fiinta si de fire si procura fericirea vesnica.

Iar daca acesta este întelesul celor trei legi, cu drept cuvânt cetatea cea mare a lui Dumnezeu, adica Biserica, sau sufletul fiecaruia se afla la capatul unui drum de trei zile, ca una ce primeste si cuprinde dreptatea firii, a legii si a duhului. Caci în aceste trei legi se afla toata podoaba Bisericii, câtă se cuprinde în largimea virtutii, în lungimea cunostintei si în adâncimea înțelepciunii si a cunoasterii tainice a lui Dumnezeu (a Teologiei mistice)⁵⁵⁹. Deci sa nu ne despartim prin dispozitia noastra launtrica de aceasta cetate, ca poporul iudeu, iubindu-ne trupul ca pe un umbrar si îngrijindu-ne de placerea trupului nostru ca de o curcubeta, ca nu cumva strapungând-o viermele cunostintei, sa usuce afectiunea noastra ratacita spre placeri si venind asupra noastra, prin încercările fara de voie, pedeapsa pentru ce le-am facut rau în viata, ca un vânt arzator, sa ne scârbim de viata si sa ne razvratim împotriva judecatii dumnezeiesti.

Caci fiecare dintre noi cei biruiti de amagirea celor materiale, care ne bucuram de placerile trupului, primeste ca pe un vierme cuvântul lui Dumnezeu, care îl împunge prin cunostinta si roade afectiunea lui fata de placere ca pe o radacina de curcubeta, ca apoi rasarirea desavârsita a luminii cuprinse în cuvintele Duhului sa-i usuce lucrarea pacatoasa, iar vântul cu arsita, adica amintirea chinurilor vesnice, sa-i arda, ca pe un creștet, începutul patimilor rautatii, de la momelile ce vin prin simturi. Astfel vom dobândi cunostinta ratiunilor Providentei si ale Judecatii, care ne învata sa pretuim cele vesnice mai mult decât cele vremelnice, a caror lipsa obisnuieste sa întristeze pe oameni. Caci daca cuvântul Scripturii arata ca omul se întristeaza pentru umbrar si pentru curcubeta, adica pentru si pentru placerea trupului, iar ca Dumnezeu se îngrijeste de Ninive, vadit este ca ceea ce socoteste Dumnezeu vrednic de iubire e cu mult mai de pret si mai de cinstie decât toate lucrurile dragi si scumpe oamenilor, fie ca exista în oarecare fel, fie ca nu exista, ci numai par sa existe, în urma unei judecati gresite, sau a unei prejudecati, neavând nici o ratiune a existentei lor reale, ci fiind rodul nalucirii care amagește mintea si da o figura goala celor ce nu sunt, nu însa si un ipostas real patimii.

Scolii

„Cap” e numit aici învățătura prima despre monada, ca început al oricarei virtuti; iar crapaturile muntilor sunt cugetările duhurilor viclene în care s-a scufundat mintea noastră prin neascultare. (7)

„Pământul cel mai de jos” este desprinderea goala de orice simtire cunostintei lui Dumnezeu si de orice miscare de viata virtuoaasa. (8)

„Adânc” (abis, noian) numeste stiinta ce zace peste deprinderile pacatului, asupra careia plutesc, ca pe un pământ, marile pacatului. (9)

„Pamânt” numeste deprinderea învățosată în pacat, iar „zavoarele vesnice”, poftele patimase după cele materiale, care țin robita cea mai rea dintre deprinderi. (10)

„Licărirea de lumina” este cunoștința adevărată, iar „viața celor muritori” este purtarea demnă de ființele raționale, de care-i lipsit cel stăpânit de-o deprindere rea. (11)

„Mare” a numit aici lumea noastră, în care a venit Domnul prin trup. (12)

„Odihna” este Domnul, ca Cel ce izbăvește de ostenele pentru virtute; „tamaduire a lui Dumnezeu”, ca doctorul care vindecă rana venită prin moarte; „harul lui Dumnezeu”, ca cel care aduce răscumpărare; și „osteneala a lui Dumnezeu”, ca Cel ce primește patimile noastre. (13)

Sfinții patimind trupește și primind de bunăvoie moartea trupului pentru adevăr, au procurat neamurilor o viață de credință în duh. (17)

„Împăratul” este legea naturală; „tronul”, deprinderea patimă a simțurilor; „vesmântul împărațesc”, îmbrăcăminteia slavei desarte; „sacul”, plânsul pocăinței; „cenusa”, smerita cugetare. (19)

„Oameni” numeste pe cei ce gresesc prin rațiune; „dobitoace”, pe cei ce gresesc prin poftă; „boii”, pe cei ce gresesc prin iutime; iar „oi” pe cei ce gresesc în contemplarea celor văzute. (20)

Ninive înseamnă și sufletul fiecăruia. (21)

Biserica și sufletul fiecăruia, având în ele rațiunile virtuții și ale cunoștinței, care depășesc timpul și firea, au mai mult de douăsprezece zeci de mii. Căci rațiunea virtuții nu cunoaște pacatul trupului, care e stângă; iar rațiunea cunoștinței nu cunoaște răutatea sufletului, care e dreaptă. (23)

Cauza virtutilor e Dumnezeu. Iar cunoștința cu lucrul a acestuia înseamnă prefacerea adevărată a celui ce cunoaște pe Dumnezeu, în duh, în urma unei staruitoare deprinderi. (24)

Rațiunea naturală urcă, prin mijlocirea virtutilor, pe cel ce se îndelețnicește cu făptuirea la minte; iar mintea îl duce, prin contemplație, pe cel ce se dorește după cunoștința, la înțelepciune. Dar patima neratională înduplecă pe cel ce nesocotește poruncile să se coboare la simțire (senzatie). Iar sfârșitul acesteia este că mintea se lipește de plăcere. (25)

Necredința numeste lepădarea poruncilor; credința, consimțirea cu ele; întuneric, necunoașterea binelui; lumina, cunoștința lui. Hristos este numit ființa și ipostasul acestora; iar diavol, deprinderea atotrea, care dă naștere tuturor relelor. (26)

Virtutea numeste deprinderea atotnepatimă și învățosată în bine, căci nu are nimic contrar, nici pe de o parte, nici pe alta. Căci ea poartă pecetea lui Dumnezeu, care nu are nimic contrar. (27)

Dacă rațiunea hotărniceste ființa fiecărui lucru, nici unul dintre lucruri nu se depășește pe sine prin fire și nu-și rămâne mai prejos de sine. Hotărul fapturilor este să ajungă prin dorința la cunoașterea cauzei lor; iar măsura este să o imite prin trăire, pe cât e aceasta cu putința fapturilor. (28)

Când cele ce se misca își poartă dorința peste hotarul și măsura lor, își fac drumul de prisos, neajungând la Dumnezeu în care se oprește miscarea dorinței tuturor primind posesiunea și bucuria lui Dumnezeu, care e tinta finală de sine subzistentă a lor. (29)

Mintea ce se întinde spre Dumnezeu prin extaz, lasă în urmă atât rațiunile fiintelor netrupesti, cât și pe ale trupurilor. Căci nu poate fi primit deodată cu Dumnezeu ceva din cele de după Dumnezeu. (32)

Mai tare a biruit Domnul puterea tiranului, mormindu-l cu slăbiciunea trupului, decât diavolul pe Adam, făgăduindu-i demnitatea dumnezeirii. (35)

Domnul este vierme pentru trupul fără de samântă; iar soare atât pentru apusul în mormânt, prin care cuvântul s-a coborât ca om sub pământ, cât și ca cel ce este prin fire și după ființa lumina și Dumnezeu. (36)

Vântul arzător închipuie nu numai încercările, ci și părăsirea de către Dumnezeu, în urmă careia nu li s-a mai harazit iudeilor darurile dumnezeiești. (37)

Propriu mândriei este de a nu recunoaște că Dumnezeu este Facătorul virtuții și al firii, precum propriu slavei desarte este să dezbine firea pentru a o slăbi; iar trufia este fatul amândurora, fiind o deprindere păcătoasă compusă din tagaduirea de bunăvoie a lui Dumnezeu și din ignorarea cinstei egale a celor de aceeași fire. (38)

Înrudirea sufletească ce se înfăptuiește prin duh, desface afecțiunea voinței pentru trup și o leagă de Dumnezeu, prin dor. (39)

Noaptea numește simbolurile legii, sub care se află legea. În ele sufletul nu-și poate găsi luminarea, dacă nu sunt înțelese duhovnicește. (40)

Biserica neamurilor a fost numită cetate mare închinată lui Dumnezeu, pentru taina cea mare și de nici un cuvânt măsurată a economiei dumnezeiești. (41)

După ființa adevărul premerge tipurilor; după arătare însă, tipurile premerg temporal adevărului. Deci, fiindcă Iona a zugrăvit în sine cu anticipație adevărul ca tip, rămânând trei zile în pântecul chitului, Scriptura vorbind de „înca trei zile”, înțelege prin cele trei zile ale îngropării și învierii Domnului, după care va fi distrusă ratacirea și neștiința neamurilor. (42)

Legea scrisă, împiedicând prin frica nedreptatea, obișnuiește pe om spre ceea ce e drept, iar cu vremea prefăce obișnuința într-o afecțiune iubitoare de dreptate, ce da naștere unei deprinderi ferme spre bine, care produce uitarea răutăților de mai înainte. (48)

A avea pe aproapele ca pe tine însuți, e propriu grijii care se preocupă numai de viața lui, iar aceasta ține de legea naturală. A-l iubi însă pe aproapele ca pe tine însuți, înseamnă a avea grijă și de fericirea lui prin virtute, iar aceasta o poruncește legea scrisă. În sfârșit, a-l iubi pe aproapele mai mult decât pe tine însuți, e propriu legii harului. (50)

Cel ce este împiedicat în pornirile trupului spre placere, învata sa cunoasca ratiunile Providentei, care tine în frâu materia inflamabila a patimilor. Iar cel ce sufera lovituri dureroase în trupul sau, învata sa cunoasca ratiunile Judecatii, care-l curata, prin osteneli fara de voie, de întinaciunile de mai înainte. (54)

În Cartea a doua a Împaratilor s-a scris: „Si s-a facut foamete în zilele lui David fata Domnului. Si Domnul a zis: „Peste Saul si peste casa lui nedreptatea, fiindca a omorât pe gibeoniti”. Si a chemat David pe gibeoniti si i-a zis lor: „Ce voi face voua si cu ce sa binecuvântati mostenirea Domnului”. Si au zis catre rege: „Barbatul care ne-a zdrobit pe noi si a socotit sa ne stârpeasca pe noi, vrem sa-l pierdem pe el, ca sa nu mai fie nici un hotar al lui Israel. Dati-ne noua sapte barbati din fiii lui si-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul”. Si a luat pe regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, tiitoarea lui Saul, pe care i-a nascut lui Ezdriel, si i-a dat ei în mâna ghibeonitilor. Si i-a spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului, si a cazut acolo cei sapte împreuna. Si i-a omorât în zilele secerisului orzului. Si a luat Resfa, fiica lui Aia, sacul si i-a întins siesi pe stânca, pâna ce a cazut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer. Si au împlinit toate câte a poruncit regele. Iar dupa ce dupa moartea lui Saul i s-a cerut lui David ispasire, stapânind foamete peste tara pâna ce a dat pe cei sapte barbati din samânta lui Saul ca sa fie omorâti de ghibeoniti? Care e sensul acestor cuvinte si cum trebuie sa le înțelegem duhovniceste?

Cunostinta exacta a cuvintelor Duhului se descopera numai celor vrednici de Duhul, adica numai acelor care printr-o îndelungata cultivare a virtutilor, curatindu-si mintea de funinginea patimilor, primesc cunostinta celor dumnezeiesti, care se întipareste si se aseaza în ei de la prima atingere, asemenea unei fete într-o oglinda stravezie. Aceia însa a caror viata este împunsa, ca si a mea, de petele patimilor, de abia pot sa deduca din anumite socotinte probabile cunostinta celor dumnezeiesti, fara sa îndrazneasca a o patrunde si exprima cu de-amanuntul. Si eu stiu limpede, cinstite parinte, ca întrucât le-ai patimit, cunosti cele dumnezeiesti din experienta mai bine decât le stiu eu, care nu pot grai nimic despre cele dumnezeiesti pe temeiul acestei experiente. Totusi nu e de osândit nici osteneala aceasta a mea, mai ales din partea voastra care mi-ati poruncit si mi-ati impus aceasta osteneala de-a grai despre cele ce-mi depasesc puterea.

Deci Saul înseamna în acest loc al Sfintei Scripturi legea care împarateste în litera ei prin puterea poruncii trupesti peste iudeii cei trupesti, sau modul si înțelesul trupest al legii, care împarateste peste cei ce se lasa calauziti numai de litera. Fiindca Saul se talmaceste dupa înțeles ca „iadul cerut”. Poporul iudeilor, adica, alegând viata de placeri în locul împaratiei si a vietii traite virtuos în duhul lui Dumnezeu, a cerut sa împarateasca peste el iadul, adica nestiinta în loc cunostinta. Caci tot cel ce a cazut din iubirea dumnezeiasca, e stapânit prin placere de legea care nu poate pazi nici o porunca dumnezeiasca, sau nici nu vrea sa o pazeasca.

Dupa alta talmacire, Saul înseamna „ceva dat cu dobânda” sau „împrumutat cu dobânda”. Caci nu s-a dat Legea scrisa celor ce au primit-o spre a le fi ca o avutie, ci ca sa-i pregateasca spre fagaduinta asteptata. De aceea dându-i Dumnezeu lui Saul împaratia, în legământul facut cu el nu i-a fagaduit împaratia vesnica. Fiindca tot ce se da ca împrumut nu i se face celui ce l-a primit avutie proprie, ci pricina de munca si de osteneala spre adunarea altei avutii. Iar Resfa, tiitoarea lui Saul se talmaceste „drumul gurii”. Drum al gurii este însa, învățarea legii numai prin rostirea cuvintelor, adica aducerea ei în casa în mod nelegitim. Aceasta o face cel ce cultiva numai slujirea trupestă a legii, din care nu i se naste nici un rod bun si evlavios. Caci cel ce se îndeletniceste numai cu parte

trupeasca a legii prin învățarea cuvintelor, nu are slujirea aceasta a legii într-o împreunare legitimă cu rațiunea. De aceea, ceea ce i se naște e vrednic de osândă și de ocară căci din împreunarea nelegiuată cu Resfa se naște Ermonti și Memfivoste care înseamnă „anatema lor” și „rusinea gurii lor”. De fapt, Ermonti după înțeles se citește „anatema”, iar Memfivoste „rusinea gurii lor”. „Anatema lor” este stricaciunea pacatului cu gura adusă de lucrarea patimilor, iar Memfivoste este miscarea nenaturală a minții spre rău sau gândul nascocitor de rele a minții, care este și se numește „rusinea minții”. Sau „anatema lor” este locul în care este ținută firea acum spre certare, adică lumea aceasta care a devenit ținutul morții și al stricaciunii din pricina pacatului și în care a căzut primul om din rai după calcarea poruncii dumnezeiești. Aceasta lume o naște prin afecțiunea de plăcere a voii, adică prin poftă lumească, din împlinirea legii numai prin rostirea cuvintelor, cel ce nu strabate cu mintea spre frumusețea și maretia dumnezeiască a duhului dinlauntru legii. Iar „rusinea gurii lor” este cultivarea în minte a gândurilor iubitoare de lume și de trup, căci îndată ce din chipul văzut al legii trupesti sau al literei ei obisnuite să se nască prin afecțiunea voii lumea, adică dispoziția iubitoare de lume, se naște și cultivarea cu mintea a gândurilor iubitoare de lume și trup.

Sau, iarăși, „anatema lor” este miscarea urâtă, pământească și fără formă a patimilor, iar „rusinea gurii lor” – miscarea minții care adaugă patimilor un chip și plasmuieste o frumusețe plăcută simțurilor. Căci fără puterea nascocitoare a minții, patima nu e dusă spre plasmuirea unei forme. Prin urmare, cel ce marginește înțelesul unei făgăduințe dumnezeiești numai la litera legii, are învățatura legii numai ca pe o tiitoare nu ca pe o soție legitimă. De aceea în chip necesar o astfel de învățatura naște anatema și rusinea, nu din pricina ei, ci a celui care o ia, adică se împreună cu ea în chip trupest. Căci cel ce crede că Dumnezeu a rânduit prin lege jertfele și sărbătorile, sămbetele și lunile nouă, pentru dezmiardarea și odihna trupului, cu siguranță va cădea sub puterea patimilor și sub rusinea murdariei gândurilor lor spurcate; acela va fi robul lumii ce se strică și al îndeletnicirii cu gânduri trupesti; de asemenea al materiei și al formei patimilor, neputând avea în cinste nimic altceva decât cele supuse stricaciunii. De aceea poate unul ca acesta naște în chip păcatos pe Merob, care la rândul ei naște cinci fii lui Ezdriel. Merob se talmacește „saturarea gâtlejului”, care nu e altceva decât lăcomia pântecelui aceasta înțelegând porunca în chip iudaic, naște lui Ezdriel modurile de întrebuințare abuzivă a simțurilor. Ezdriel este partea contemplativă a sufletului, căci numele acesta se talmacește „putere dumnezeiască”, sau „ajutor tare”, sau „vedere puternică”. Iar acestea nu sunt decât mintea cea făcută după chipul lui Dumnezeu, dar înduplecată apoi să se împreune cu lăcomia pântecelui, care este fiica legii înțeleasă trupestă, adică a literei. Căci mintea fiind convinsă de litera legii că dezmiardarea trupului este o poruncă dumnezeiască nu o primește decât pe aceasta spre convietuire, socotind-o dumnezeiască și cinstind-o ca pe o fiică a legii care înparatește. Și așa face să se nască din ea modurile de întrebuințare abuzivă a simțurilor. Căci odată ce partea contemplativă a sufletului ascultând de litera legii, îmbrățișează dezmiardarea trupestă în vederea convietuirii cu ea, socotind-o din pricina poruncii dumnezeiască, începe să întrebuințeze simțurile contrar firii nemaîngăduind întrebuințarea nici unei lucrări a simțurilor conform cu firea. Deci cel ce se îndeletnicește cu slujirea legii în chip trupest, are cunostința celor dumnezeiești ca pe o tiitoare, nu ca pe o soție legiuată și face să se nască din ea „anatema” (osândă) lucrării patimilor și „rusinea” gândurilor urâte din ele; iar din Merob (fiica lui Saul), adică din lăcomia pântecelui ca nepot, modurile întrebuințării abuzive a simțurilor. Din aceasta pricina el obisnuiește să omoare rațiunile și gândurile aflătoare în firea lucrurilor, adică pe cele conforme cu firea, ca pe niste ghibeoniti. Căci ghibeonitii se talmacesc „muntenii” sau „plutitori în văzduh” (meteori) indicând desigur rațiunile mai înalte ale contemplației naturale sau gândurile noastre conforme cu firea. Pe acestea le ucide Saul și

oricine imita pe Saul prin dispozitia sa launtrica prin faptul ca lasându-se amagit de a se tine numai de litera legii, leapada si strâmba ratiunile cele dupa fire. Caci nimeni nu poate sa primeasca o ratiune sau un gând firesc daca da atentie unei slujiri trupesti a legii fiindca simbolurile nu sunt acelasi lucru cu firea. Iar daca simbolurile nu sunt una cu firea, e limpede ca cel ce se lipseste de simbolurile legii, ca de prototipuri, nu poate nicicând sa vada ce sunt lucrurile dupa firea lor. De aceea respinge nebuneste ratiunile cele dupa fire. El nu cugeta ca trebuie ocrotiti aceia, care au fost crutati de Iisus⁵⁶⁷ (*Isus Navi 9, 3*) si pentru care acela a purtat si un razboi înfricosat împotriva celor cinci regi ce au navalit împotriva lor, razboi în care a luptat si cerul însusi prin pietre de grindina (*Isus Navi 10, 5*) alaturi de Isus împotriva celor ce s-au ridicat asupra ghibeonitilor; aceia pe care Cuvântul cel întrupat i-a pus sa care lemne si apa la cortul dumnezeiesc, adica la Sfânta Biserica preînchipuita prin cort (*Isus Navi 10, 27*). Caci acesta este Iisus care a ucis modurile (de activitate) si gândurile patimase, care s-au ridicat prin simturi împotriva lor. Fiindca totdeauna Iisus, cuvântul (Ratiunea) lui Dumnezeu, ocroteste ratiunile contemplatiei naturale punându-le sa care lemne si apa la cortul dumnezeiesc al tainelor Sale, adica sa procure materia ce se aprinde de lumina cunostintei dumnezeiesti si sa dea prilejul pentru curatirea de petele patimilor si pentru cresterea vietii în duh. Caci, fara contemplatia naturala nu se sustine în nimeni în nici un chip puterea tainelor.

Nu e gresit însa, nici potrivit evlaviei, sa se spuna si aceea ca ghibeonitii înfatiseaza soarta neamurilor ce vin la Iisus, împlinitorul fagaduintelor dumnezeiesti, care le mântuieste învățându-le sa care lemne si apa, adica sa poarte pe umerii virtutilor, prin fapte, ratiunea tainica si mântuitoare a crucii si a renasterii dumnezeiesti prin apa; si sa procure chivotului dumnezeiesc al credintei celei evlavioase prin faptuire, omorârea madularelor pamântesti ca pe niste lemne, iar prin contemplatie – revarsarea cunostintei în duh, ca pe o apa.

Deci, fie ca preînchipuiesc ratiunile contemplatiei naturale, fie neamurile mântuite prin credinta, ghibeonitii îl au pe cel ce s-a hotărât sa traiasca în chip iudaic numai dupa litera legii drept dusman care lupta împotriva celui ce se mântuieste. Caci aceasta slujind pânteului ca lui Dumnezeu si înfatisându-si rusinea ca pe un lucru vrednic de cinste se alipeste de patimile de ocară de parc-ar fi dumnezeiesti si de aceea nu se îngrijeste decât de lucrurile vremelnice adica de materie si forma si de lucrarea încincita a simturilor rau întrebuintate, de cele dintâi ca de niste fii ai tiitoarei Resfa, iar de cele din urma ca de niste nepoti de la necinstita fiica Merob. Iar simtirea (lucrarea simturilor) unindu-se cu materia si forma, pe de o parte da nastere patimii, pe de alta ucide si stârpeste cugetarile cele dupa fire. Pentru ca ratiunea firii nu se poate arata la un loc cu patima, precum nici patima nu se naste împreuna cu firea⁵⁷². Deci cel ce se tine de litera Scripturii precum Saul, pe de o parte respinge ratiunile cele dupa fire, iar pe de alta, nu crede în chemarea neamurilor anuntata tainic de mai înainte, cautând în lege, asa cum o înțelege el, numai placerea trupului. Iar câta vreme stapâneste aceasta dispozitie trupestă peste cei ce, înțelegând astfel legea, traiesc numai dupa simturi, nu se iveau în ea foamea cunostintei duhovnicesti. Pentru ca foamea este absenta bunurilor ce au fost cunoscute odata prin experienta însasi si lipsa totala a mâncarurilor duhovnicesti care întretin sufletul. Caci cum va socoti cineva ca foame sau ca lipsa, absenta celor care nu le-a cunoscut niciodata? De aceea, cât traieste Saul nu se iveau foametea, pentru ca nu se simtea lipsa cunostintei duhovnicesti cât traia litera legii si împarata peste iudeii cei pamântesti cu înțelegerea. Când însa începe sa straluceasca harul evanghelic si ia David împarata peste cei duhovnicesti cu înțelegerea, cu alte cuvinte legea înțeleasa duhovniceste, lucrul care se întâmpla dupa moartea lui Saul, adica dupa sfârșitul literei (caci David se tâlcuieste „dispretuire” si „cel tare la vedere”, primul înțeles

potrivindu-i-se din punctul de vedere al iudeilor, întrucât litera copleseste duhul, iar al doilea din punct de vedere al iudeilor, întrucât litera copleseste duhul, iar al doilea din punctul de vedere al creștinilor, întrucât duhul biruiește litera), atunci se simte foametea cunoștinței duhovnicești. Și anume o simte poporul credincios în deosebi, și sufletul fiecăruia în deosebi, când alege învelisul de dinafara al literei în locul contemplatiei tainice în duh și socotește așa zicând, sufletul Scripturii mai de necinste decât trupul ei.. căci cu adevărat flamânzește poporul celor ce cred și au cunoscut adevărul, ca și sufletul fiecăruia, atunci când cade din contemplatia duhovnicească prin har și ajunge în robia formelor și chipurilor literei, care nu hrănește mintea cu înțeleșurile marelui, ci umple simțirea cu năluciri patimase prin figurile trupesti ale simbolurilor Scripturii. Din această pricină se spune că foametea de cunoștința lui Dumnezeu se prelungește „trei ani unul după altul”, căci tot cel ce nu-și însușește înțelegerea duhovnicească a dumnezeieștii Scripturi, leapada pe de o parte, deodată cu ea, asemenea iudeilor, și legea naturală, iar pe de altă parte nu cunoaște nici legea harului, prin care li se dă celor calauziți de ea dumnezeirea.

Prin urmare, foametea celor trei ani înseamnă lipsa de cunoștință care le vine din cele trei legi, din cea naturală, din cea scrisă și din cea a harului, corespunzător cu fiecare, celor ce nu caută prin contemplatie înțelesul lor mai înalt. Căci nu poate cultiva câtuși de puțin știința Scripturilor acela care leapada rațiunile naturale ale lucrurilor în contemplarea sa și dă atenție numai simbolurilor materiale, negândindu-se la nici un înțeles duhovnicesc mai înalt. Pentru că atâtă timp cât stăpânește numai latura istorică a Scripturii încă n-a încetat stăpânirea celor trecătoare și vremelnice asupra înțelegerii, ci chiar dacă ar muri Saul, mai trăiesc copiii și nepotii lui, șapte la număr. Cu alte cuvinte, din slujirea trupestă și vremelnică a legii obișnuiește să se nască în cei iubitori de trup, pentru pricina amintită, o dispoziție patimasă care își are ca încurajare în ratacire porunca aratăta în simboluri. Pentru această pricină socotesc că nu s-a ivit foamete în zilele lui Saul, adică nu se simțea lipsa cunoștinței duhovnicești în vremea slujirii după trup a legii, ci s-a făcut simțită în vremea harului evanghelic. Căci abia acum, după ce a trecut domnia literei, flamânzim când nu înțelegem duhovnicește Scriptura, pentru faptul că nu gustăm din slujirea cea tainică în duh, așa cum se cuvine creștinilor. Iar când ne trezim la simțire asemenea lui David și căutam fața Domnului, înțelegem limpede că harul cunoștinței s-a luat de la noi din pricină că n-am primit rațiunile cele după fire, pentru a intra la contemplatia tainică în duh, ci suntem lipiți încă de gândurile trupesti din litera legii.

„Și a căutat David, zice Scriptura, fața Domnului. Și a zis Domnul: Peste casa lui Saul nedreptatea, pentru că a omorât pe gibeoniti”. David este toată mintea străvazătoare, care vietește în Hristos și caută totdeauna fața Domnului. Iar „fața a Domnului” este contemplatia și adevărata cunoaștere a celor dumnezeiești, pe care căutând-o cineva prin practicarea virtuților, află pricina pentru care lipsește cunoștința și primește porunca să dea morții pe cei doi fii ai lui Saul din tiitoarea sa Resfa și pe cei cinci fii ai fiicei sale, Merob. Saul se talmacește, cum am spus „iadul cerut”, sau „neștiința dorită”, această ultimă însemnând desigur litera legii, adică stăpânirea slujirii trupesti a legii; sau mintea lipită trupestă numai de materia literei prin simțuri. Resfa se talmacește „calea gurii”, care înseamnă învățarea legii numai prin rostirea cuvintelor. Căci „calea gurii” dar nu și a înțelegerii, o folosește cu adevărat numai cel străin de contemplatia duhovnicească a legii. Iar fiii Resfei sunt Ermonti și Mefivoste, Ermonti talmăcindu-se „anatema lor”, ceea ce înseamnă stricaciunea lucrării păcătoase a patimilor prin trup, sau locul, adică lumea, în care se suportă pedeapsa pentru calcarea poruncii, cu alte cuvinte afecțiunea prin plăcere față de lume, sau poate mișcarea pământească, urâtă și diformă a patimilor. Iar Mefivoste se talmacește „rusinea trupului lor”, ceea ce înseamnă

miscarea nenaturala a mintii spre pacat, adica gândirea nascocitoare de patimi, sau poate cultivarea gândurilor iubitoare de lume si de trup, sau, în sfârșit, miscarea mintii care da chip patimilor si plasmuieste frumuseti placute pentru simturi. Acestia sunt fiii, pe care-i naste legea scrisa si mintea ce se lipește numai de litera legii, din slujirea legii numai prin rostirea cuvintelor. Iar Merob, fiica lui Saul se talmacește „saturarea gâtlejului” ceea ce înseamna lacomia pântecului. Caci litera legii, care închide în simboluri pe cei ce-i slujesc ei, si mintea care margineste legea în chip literal la figuri, de dragul vietii trupesti, nu pot da nastere decât dezmiardarii fata de cele materiale. Iar cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul, sunt cele cinci moduri patimase ale relei întrebuintari, a celor cinci simturi, pe care le naste lui Ezdriel adica parti contemplative, afectiunea care slujeste prin lege numai trupului, prin dezmiardarea lui.

Pe acesti doi fii ai lui Saul (adica materia si forma), si pe cei cinci nepoti ai lui (adica cele cinci moduri ale miscarii abuzive a simturilor spre materie si forma, sau împletirea patimasa si nenaturala a simturilor cu cele sensibile, sau cu cele supuse timpului si curgerii), dupa moartea lui Saul (adica dupa trecerea slujirii trupesti a legii si dupa trecerea nestiintei), David îi preda la porunca dumnezeiasca, ghibeonitilor, care vietuiesc pe înaltimea muntelui lui Saul (adica a contemplarii duhovnicesti a legii), ca sa-i omoare. Cu alte cuvinte, legea duhovniceasca, sau mintea, preda afectiunea generala a celor de sub timp fata de partea trupestasca si sensibila a simbolurilor, ratiunilor si gândurilor mai înalte ale contemplatiei naturale, pentru a o stârpi si ucide.

Caci, daca cineva nu a deosebit mai înainte în chip natural lucrurile dumnezeiesti si spirituale din simboluri si daca drept urmare nu s-a nascut în el dorul de a se apropia cu mintea de frumusețea celor spirituale, scotând cu totul afara simtirea (lucrarea simturilor). De la adâncurile dumnezeiesti, nu se poate elibera de varietatea trupestasca a figurilor. Iar câta vreme umbla dupa acestea tinându-se de litera, pe drept cuvânt nu afla alinare a foamei de cunostinta. Caci s-a osândit pe sine sa mânânce pamântul Scripturii, sau trupul asemenea sarpelui cel amagitor, dar nu înțelesul sau duhul si sufletul Scripturii, adica pâinea cea cereasca si îngereasca (înțeleg prin aceasta contemplarea si cunostinta duhovniceasca, cea în Hristos, a Scripturilor) mâncarea pe care o daruieste Dumnezeu din belsug celor ce-L iubesc pe El, precum s-a scris: „Pâine din cer le-a dat lor, pâinea îngerilor a mâncat omul”.

Prin urmare, daca dorim sa ne saturam cu harul dumnezeiesc, trebuie sa stârpim înțelegerea trupestasca, cea dupa simturi a Scripturii, care da nastere patimilor si dispozitiei afectuoase fata de cele vremelnice si trecatoare (sau lucrarii patimase a simturilor, îndreptata spre cele sensibile). Sa le stârpim si pe acestea ca pe niste fii si nepoti ai lui Saul prin contemplatia naturala, întru înaltimea ratiunilor (cuvintelor) dumnezeiesti, ca într-un munte. Caci daca dupa cuvântul dumnezeiesc, asupra lui Saul asupra casei lui atârna nedreptatea fiindca a omorât pe ghibeoniti, e vadit ca legea înțeleasa numai dupa litera, adica poporul iudeilor si tot ce-l imita pe acela în ceea ce priveste înțelegerea (caci pe acestia i-a numit Scriptura casa lui Saul) savârsește nedreptatea fata de adevar. Fiindca acesta margineste înțelesul legii numai la litera si nu primeste contemplatia naturala, care ajuta la descoperirea cunostintei ascunsa tainic în litera si mijlocește între figuri si adevar, desfacând pe cei calauziti de ea de la cele dintâi si ducându-i spre cel din urma, ci o respinge pe aceasta cu totul si o înlatura de la cunoasterea tainica a celor dumnezeiesti.

Asadar, cei ce cauta vederile celor dumnezeiesti trebuie sa omoare aceasta înțelegere trupeasca, vremelnica si trecatoare a legii, prin contemplatia naturala înaltimea cunostintei, ca într-un munte. „Si a chemat David pe ghibeonitii si le-a zis lor: Ce voi face voua si cu ce sa va împac, ca sa binecuvântati mostenirea Domnului? Si au zis catre rege: Barbatul care ne-a zdrobit pe noi si ne-a prigonit si a socotit sa ne stârpeasca pe noi, sa-l pierdem pe el, ca sa nu mai stea în hotarul lui Israel. Dati-ne noua, sapte barbati sin fiii lui si-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul. Si a luat regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, tiitoarea lui Saul, pe Monti si pe Memfivoste, si pe cei cinci feciori ai Merobei, fiica lui Saul, pe care i-a nascut lui Ezdriel. Si i-a dat pe ei în mâna ghibeonitilor. Si i-au spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului. Si a cazut acolo cei sapte împreuna. Si i-au omorât în zilele secerisului, la începutul secerisului orzului” (*II Împarati 21, 2-9*). Unde aflu în istorie sa fi stârpit ghibeonitii pe Saul „ca sa nu mai stea el în hotarul lui Israel”? Caci Maribaal, fiul lui Ionatan, fiul lui Saul, a fost scapat de regele David (*II Împarati 21, 7*), ca si multi altii din familia lui Saul, cum arata Cartea Paralipomenelor (*I Paralipomena 12, 2*). Si cum pot spune ghibeonitii, luând din samânta lui Saul sapte barbati: „il vom pierde pe el, ca sa nu mai stea în tot hotarul lui Israel”, odata ce acela murise cu multi ani înainte? Precum se vede, s-a amestecat în povestirea istorica ceva fara noima, ca sa ne îmboldeasca sa cautam adevarul mai înalt al celor scrise. Deci stârpeste înțelesul cel trupesc al Scripturii, adica pe Saul din tot hotarul lui Israel, cel ce omoara de fapt, prin contemplatia naturala, ca pe niste ghibeoniti, afectiunea pofticioasa si trupeasca fata de materia nestatornica si curgatoare, afectiune nascuta în suflet de legea scrisa. Acela ucide, ca pe niste fii si nepoti ai lui Saul, înțelesul pogorât al legii, prin mijlocirea contemplatiei naturale, într-un înaltimea cunostintei ca într-un munte, si descopera înaintea Domnului prin marturisire, înțelegerea trupeasca a legii de mai înainte. Caci asa poate fi înțeleasa „spânzurarea înaintea Domnului”, de catre cei iubitori de învățatura. Aceia scot prin cunostinta la lumina înțelegerea gresita ce o aveau despre lege luata dupa litera. Dar tot cel ce a ucis înțelegerea trupeasca a legii, a ucis si a stârpit desigur litera legii „ca sa nu mai stea în tot hotarul lui Israel”, adica în toata ratiunea contemplatiei duhovnicesti. Caci Israel se tâlcuieste „minte vazatoare de Dumnezeu”. Dar e vadit ca latura trupeasca a legii nu se mai poate afla în nici un fel în contemplatia duhovniceasca a celor ce au ales duhul în loc de litera. Caci, dupa cum s-a scris, „Duh este Dumnezeu si cei ce se închina lui se cade sa l se închine în duh si adevar”, nu în litera. Fiindca „litera omoara, iar duhul face viu”. Pentru aceasta ceea ce obisnuieste sa omoare, trebuie sa fie omorât prin duhul de viata facator. Caci este cu neputinta sa existe si sa lucreze împreuna partea trupeasca si partea dumnezeiasca a legii, adica litera si duhul, odata ce nu poate lucra în armonie ceea ce nimiceste viata ceea ce o harazeste prin fire.

Deci socotind acest loc ca istorie, ceea ce spune Scriptura nu corespunde adevarului, caci cum au stârpit ghibeonitii pe Saul din tot hotarul lui Israel, odata ce se afla si dupa aceea multi din familia lui în popor? Dar înțelegând acestea spiritual, aflu în chip clar ca legea scrisa, adica rânduiala trupeasca a slujirii în simboluri e desfiintata total prin mijlocirea contemplatiei naturale într-un înaltimea cunostintei. Caci unde mai dainuieste taierea împrejur a trupului când legea este înțeleasa duhovniceste? Unde mai sunt Sâmbetele si începuturile lunilor? Unde praznicele sarbatorilor? Unde mai e rânduiala jertfelor, a odihnei pământului si celelalte prescriptii ale slujirii trupesti a legii? Caci privind lucrurile în chip natural, stim ca desavârsirea nu sta în a taia ceva din întregimea cea dupa fire lasata de Dumnezeu. Doar nu sta desavârsirea în ciuntirea mestesugita a firii si în lepadarea prin nascocirea a ceea ce i s-a dat de la Dumnezeu potrivit cu ratiunea creatiunii. Altfel, am socoti ca mestesugul este mai puternic decât Dumnezeu în întarirea dreptatii si am considera ciuntirea

nascocita a firii drept întregirea unei dreptati ciuntite dupa creatiune. Ci din locul tipic pe care-l ocupa particica taiata învățăm să facem în chip duhovnicesc (gnostic) taierea împrejur a dispoziției patimase a sufletului, ca aplecarea voii noastre să se conformeze mai deplin cu firea, corectând legea patimasa a nasterii adaugata pe urma.

Sâmbata (Sabatul) este oprirea deplina a lucrării patimilor și încetarea totală a miscării minții spre cele create, precum și desăvârșita trecere la Dumnezeu. Cel ajuns apoi la Dumnezeu, atât cât este cu putința omului, prin virtute și cunoștință, nu mai trebuie să mai cugete, ca la niscai lemne, la vreo materie oarecare ce aprinde patimile (*Numeri, 15, 32*), nici să mai adune rațiunile firii, ca să nu dogmatizăm că elinii un Dumnezeu ce se îndulcește cu patimile sau se masoară cu hotarele (definițiile) firii⁵⁸³. Căci atunci pe Dumnezeu nu-l striga decât tăcerea desăvârșită și nu și-L reprezintă decât neștiința totală prin depășire⁵⁸⁴.

Iar începuturile lunilor zicem că sunt diferitele iluminări ce ne întâmpină pe drumul zilelor trăite în virtute și cunoștință, cu ajutorul cărora privind deodată peste toate veacurile, împlinim anul primit al Domnului (*Isaia 61, 2*) „împodobit cu cununa bunătății” (*Psalmi 42, 2*). Iar cununa bunătății este credința curată, împodobită cu cuvintele înalte ale dogmelor și cu cugetările duhovnicești, precum cu niște pietre prețioase și încoronând mintea iubitoare de Dumnezeu, ca pe un cap. Sau mai bine, *cununa bunătății* este însuși cuvântul lui Dumnezeu, care cu felurimea modurilor Providenței și a Judecării, adică prin înfrânarea de la patimile de bunăvoie și prin răbdarea celor fără de voie, înconjoară mintea ca pe o frunte și prin împărtășirea harului îndumnezeirii face mintea mai frumoasă decât pe Sine însuși.

Dintre sărbători, cea dintâi este simbolul filosofiei active, care trece pe cei călăuziți de ea din Egiptul pacatului la virtute; a doua este chipul contemplației naturale în duh, care aduce lui Dumnezeu ca pe o pârgă a secerisului cunoștința evlavioasă despre lucruri; a treia, simbolizează taina teologiei (a cunoștinței de Dumnezeu), îmbrățișând aptitudinea (deprinderea) cunoașterii tuturor rațiunilor duhovnicești din fapți, desăvârșită nepacățuire prin har în temeiul economiei Cuvântului întrupat și neschimbabilitatea nemuritoare și desăvârșită în bine, ca una ce este împreună cu trâmbe, cu jertfa de împacare și cu fixare de corturi⁵⁸⁷.

Acesta socotesc că este un înțeles al cinstirii zilelor, căci nu a poruncit Dumnezeu să se cinstească Sâmbata, începuturile lunilor și sărbătorilor, fiindcă a voit să fie cinstite anumite zile de către oameni. În felul acesta i-ar fi învățat prin porunca legii să slujească fapturii în locul Facătorului, făcându-i să-și închipuie că zilele sunt venerabile prin fire și de aceea trebuie să li se aducă închinare. Dumnezeu a însă indicat simbolic că El este acela care trebuie cinstit prin zile, căci El este Sâmbata, că Cel ce este repausul sufletului după ostenele în trup și odihna după străduințele pentru dreptate⁵⁸⁸. El este și Pasca, fiindcă slobozește pe cei ținuți în robia amară a pacatului. Dar este și Cincizecimea, ca început și sfârșit (tinta finală) a lucrurilor și ca rațiune (cuvânt), întru care se cuprind toate prin fire. Căci dacă Cincizecimea cade după perioada unei săptămâni de săptămâni, ea este o zecime încincita. Dar aceasta înseamnă că natura celor create, care după rațiunea sa e încincita, din pricina simțurilor, după strabătarea naturală a timpurilor și a veacurilor se va salaslui în Dumnezeu Cel unul după fire, nemaivând nici o margine, căci în Dumnezeu nu mai este nici un interval. Fiindcă spun unii că Cuvântul este o monadă ce se lărgeste ca Providența, înaintând în cele zece porunci. Când însă firea se va uni după har cu Cuvântul, nu vor mai exista cele fără de care nu este nimic⁵⁹⁰,

încetând miscarea ce se transforma (alterează) pe cele ce se misca prin fire. Caci stabilitatea marginita, în care se gaseste în chip necesar prin transformare miscarea celor ce se misca, trebuie sa primeasca un sfârșit prin venirea stabilitatii nesfârșite, în care are sa se odihneasca miscarea celor ce se misca⁵⁹¹. Pentru ca unde este o granita dupa fire, este si o miscare ce transforma pe cele ce se afla în acel cuprins, iar unde nu este o granita, desigur ca nu se va cunoaste ici o miscare care sa transforme pe cele cuprinse acolo⁵⁹².

Lumea însa este un spatiu marginit si o stabilitate marginita, iar timpul o miscare circumscrisa. De aceea, miscarea din cursul vietii transforma cele aflatoare în lume; când însa firea va trece cu lucrarea si cugetarea peste spatiu si timp (adica peste cele fara de care nu este nimic, sau peste stabilitatea si miscarea marginita) si se va împreuna nemijlocit cu Providenta, va afla Providenta ca pe o ratiune prin fire simpla si stabila ce nu are nici o margine si de aceea nici o miscare. Deci pâna ce firea se afla în lume în chip temporal, e supusa miscarii transformatoare, din pricina stabilitatii marginite a lumii si a coruperii prin alterare în cursul timpului. Dar ajunsa în Dumnezeu, va avea, datorita monadei naturale a Celui în care a ajuns⁵⁹³, o stabilitate pururi în miscare si o identica miscare stabila, savârsita etern în jurul Aceluiasi, Unul si Singur. E ceea ce Scriptura numeste salasluierea statornica si nemijlocita a celor create în primele lor cauze.

Taina Cincizecimii este deci unirea nemijlocita a celor providentiati cu Providenta, adica unirea firii cu Cuvântul, prin lucrarea Providentei, unire în care nu se mai arata nici timp nici devenire. Iar trâmbita este Cuvântul, ca cel ce face sa rasune în noi cunostintele dumnezeiesti si negraite. Tot El este si ispasire, ca Cel ce s-a facut pentru noi si topeste în Sine faradelegile noastre si cu darul harului duhovnicesc îndumnezeieste firea care a pacatuit. În sfârșit, El este si înfigerea corturilor, ca Cel ce ne fixeaza în neschimbabilitate prin deprinderea noastra în bine asemenea lui Dumnezeu si constituie legatura care ne duce prin prefacere spre nemurire.

Iar daca ne apropiem cu înțelegerea naturala de Scriptura, nu credem ca prin taierea de dobitoace necuvântatoare si prin stropiri de sânge îl îndulcim pe Dumnezeu, ca sa dea iertare pacatelor ca o rasplata celor ce le aduc. Daca am crede aceasta, ne-am închina, fara sa ne dam seama, unui Dumnezeu patimas, care doreste cu patima si cu multa sânghina acele lucruri, pentru care socotim si pe oamenii ce le cauta cu mare pofta, ca neînfrânati si nestapâniti. Ci e vorba aici de jertfe duhovnicesti, caci jertfele duhovnicesti stim ca sunt nu numai omorârea patimilor înjunghiate cu sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, si desertarea în intentie a întregii vietii din trup, asemenea sângelui, ci si aducerea înțeleapta a moravurilor si a tuturor facultatilor naturale lui Dumnezeu, ca ardere de tot în focul harului celui în duh, spre a le preda lui Dumnezeu. Astfel, înțelegând în chip natural⁵⁹⁵ fiecare din simbolurile aflatoare în Scriptura, omorâm întru înaltimea contemplatiei tainice, ca pe un munte, pe sapte dintre fiii lui Saul, adica predania vremelnica a legii⁵⁹⁶ si stârpim pe Saul, adica înțelesul trupesc legat de litera Scripturii, „spre a nu mai sta el în tot hotarul lui Israel”, adica în contemplatia duhovniceasca. Caci traînd acesta cu adevarat, zdrobeste, prigoneste si stârpeste ratiunile si gândurile naturale, prin faptul ca margineste legea numai la trup, cinstind ca dumnezeiesti patimile de ocară. Dar gândurile naturale luând încuviințare de la legea duhului, omoara aceste patimi pe toate deodata, la începutul secerisului orzului, adica atunci când prin filozofie lucratoare o ratiune cumpanita aduna la un loc toate virtutile. Atunci este omorât înțelesul pamântesc al Scripturilor si toata nazuinta trupeasca este stârpita cu desavârsire, caci îndata ce se îndeletnicește cineva în mod rational cu filosofia virtutilor, si-a mutat în chip firesc⁵⁹⁸

înțelegerea Scripturilor spre duh. El slujeste acum în chip activ lui Dumnezeu într-o înnoirea duhului prin vederile cele înalte și nu într-o vechimea literei prin înțelegerea coborâtă trupească și simtuală a legii, spre a hrăni patimile și a sluji pacatului, asemenea iudeilor. El ucide, cu fapta, prin gândurile naturale, înțelegerea patimilor și trupeză a legii, cum istoriseste cuvântul Scripturii, zicând: „Și a luat regele pe cei doi fii ai Resfei, fiica lui Aia, tiitoarea lui Saul, pe Ermonti și pe Mefivoste, și pe cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul, pe care i-a nascut Ezdriel, și i-a dat pe ei în mâna ghibeonitilor”. Mâna ghibeonitilor este activitatea virtuoasă a gândurilor naturale, prin care sunt ucise fiile Resfei, Ermonti și Mefivoste, adică lucrarea patimilor și mișcarea desfrânată a gândurilor născute din învățarea trupeză a legii, numai prin rostirea cuvintelor. De asemenea, cei cinci fii ai Merobei, adică modurile desfrânate ale celor cinci simțuri, născute din voluptate, prin întrebuintarea contrară a lucrării lor. Pe acestea le omorâă împreună, ca într-un munte, pe înălțimea contemplatiei duhovnicești, orice minte înaltă și sublimă în cele dumnezeiești, la începutul secerisului orzului, adică la începutul activității virtuoză, sau al contemplatiei evlavioase conforme cu firea. Le omorâă împreună, întrucât înjunghie deodată lucrarea patimilor, mișcarea urâtă a gândurilor și modurilor desfrânate ale lucrării abuzive a simțurilor.

„Și au cazut împreună cei șapte și i-au omorât la începutul secerisului orzului. Și a luat Resfa, fiica lui Aia, sac și l-a întins sîși pe piatră, pînă a cazut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer”. Resfa, precum am mai spus, înseamnă „drumul gurii”, care este învățarea trupeză a legii numai prin rostirea cuvîntului. Aceasta, după ce sunt omorâte patimile născute din ea și după ce se fac arătate, ca pe un munte, pe vîrfurile contemplatiei naturale, în inima celor stăpîniți mai înainte de ea, își aterne ca un sac cînta pe piatră (adică pe credința în Domnul), împlinind în duh, pocainta cea după Hristos, cele orînduite. Ziua și noaptea ea are adică înaintea ochilor prin amintire, ca pe niște fii, împlinirea trupeză de mai înainte a legii, pînă ce cade ploaia lui Dumnezeu din cer, adică pînă ce sunt trimise cunostintele dumnezeiești ale Scripturii din înălțimea contemplatiei duhovnicești, ca să stingă patimile și să restaureze virtuțile. Căci deprinderea în ale legii, venind prin pocainta la Hristos, piatră cea adevărată și tare, primește ploaia dumnezeiască a cunostinței duhovnicești a Scripturii, după împlinirea poruncii regelui David, adică a minții celei tari la vedere. Căci se zice: „Și a făcut toate câte le-a poruncit regele. Iar după aceea s-a milostivit Dumnezeu de țară”. Prin urmare, deprinderea cu dumnezeiestile Scripturi, stramutîndu-se la Hristos, adică la piatră, după porunca regelui David, adică a „legii duhovnicești”, sau „a minții celei tari la vedere”), prin mijlocirea cîntei (al cărei simbol este sacul), împreună cu lucrarea virtuților, face să coboare ploaia dumnezeiască a cunostinței și-L înduplecă pe Dumnezeu să se milostivească de pămîntul (țara) inimii și să trimită suvoaiele dumnezeiești ale darurilor (harismelor) procurînd astfel din belșug roadele dreptății. Prin aceasta pune capăt nestiinței de mai înainte a celor dumnezeiești, care stăpînea ca o foamete, și umple țara de bunătățile duhovnicești, încarcînd sufletul cu grâu, cu vin și cu untdelemn. Cel dintîi îl întărește ca învățatura a cunostinței lucrătoare; al doilea îl înveselește ca o dragoste dumnezeiască ce înviează arderea dorinței după unirea cu Dumnezeu; iar cel din urmă luminează fața virtuților ca o nepatimire lîna și lînistită, străvezie și luminoasă și liberă de toată mișcarea pămîntească.

Deci să zicem și noi asemenea marelui David: Să stîrpim pe Saul din tot hotarul lui Israel, adică să omorâm slujirea cea pămîntească și trupeză a legii, sau chipul iudaic al slujirii și înțelesul trupesc și imediat al literei Scripturii din toată contemplatia tainică și să trecem la înțelesul duhovnicesc care îndumnezeiește și să ne împacam cu ghibeonitii (adică cu rațiunile naturale ale lucrurilor), pe care i-a scapat neatînsi Iisus (*Iosua 9, 20*), adevăratul plinitor al făgăduințelor

dumnezeiesti si pentru a caror stârpire de catre Saul a oprit Dumnezeu ploaia dumnezeiasca a cunostintei tainice. Iar prin ghibeoniti, adica prin contemplatia naturala, sa omorâm înțelegerea patimasa, materiala si vremelnica a legii, adica pe cei sapte barbati din fiii lui Saul, pe care îi naste Resfa, sau drumul gurii, care este învățarea trușasca a legii, si Merob, care se talmacește saturarea gâtlejului, adica dezmiardarea pântecelui, cea dintâi nascând adica pe Memfivoste si pe Ermonti, dintre care primul se talmacește „rusinea gurii”, iar celalalt „anatema lor”, sau deprinderea si lucrarea patimilor, iar cea de-a doua nascând lui Ezechiel, adica partii contemplative a sufletului, pe cei cinci fii, adica cele cinci moduri patimase a relei întrebuintari a simturilor. Stârpindu-le pe acestea prin contemplatia naturala, împacam pe Dumnezeu cel mâniat, ca unii ce am trecut de la litera la duh. Prin aceasta facem sa coboare ploaia dumnezeiasca a cunostintei si ne bucuram din belsug de roadele dreptatii. Caci ridicând litera legii, ca pe un Saul oarecare, sau înțelegerea materiala a literei, nascuta în cei pamântesti la înțelegere, ca pe niste fii si nepoti ai lui Saul, la înaltimea cunostintei tainice si duhovnicești, prin mijlocirea contemplatiei naturale, omorând tot înțelesul trușesc si vremelnic sau mai bine zis pamântesc al legii, daca l-am urât si noi pe Saul cu Dumnezeu si l-am socotit nevrednic sa mai împarateasca peste Israel (*I Regi 16, 1*); adica am respins modul trușesc al Scripturii, sau iudaismul, ca sa nu mai împarateasca peste puterea cugetatoare din noi spre a o robi trupului.

Caci trebuie sa-l urâm pe Saul (sau slujirea trușasca a legii) si sa-l scoatem din demnitatea împarateasca, fiindca a crutat pe Agag regele lui Amalec, si pe cele mai grase din oile si vitele aceluia, ca si viile si maslinii lui, adica materiile care aprind mânia si pofta si pricinile dezmiardarilor, ba pe însusi Agag l-a trecut viu în pamântul fagaduintei (*I Regi 15, 18*), ceea ce înseamna ca a stramutat vitelul, sau cugetul pamântesc al trupului, în locul cunostintei dumnezeiesti, adica în inima. Caci Agag se talmacește „vitel”, fiind poate vitelul acela pe care nebunul si neînțeleptul Israel, turnându-si-l în pustie, l-a îndumnezeit pretuind mai mult placerea pântecelui decât slujirea dumnezeiasca. Pe acest vitel îl nimiceste Moise si Samuel: cel dintâi farâmitându-l si împrastiindu-l sub apa, iar cel de-al doilea înjunghiindu-l cu sabia duhovniceasca. Cu alte cuvinte îl nimiceste harul viu si lucrator al Duhului Sfânt (caci aceasta înseamna Moise) si ascultarea lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor (caci aceasta înseamna Samuel). De fapt Moise se talmacește „apa saltatoare”, iar Samuel „ascultarea lui Dumnezeu”, care este credinta adevarata si viata dupa voia lui Dumnezeu.

Deci stapânirea pacatului sau cugetul trușesc e omorât pe de o parte de harul sfântului Botez, iar pe de alta e înjunghiat de ascultarea lucratoare a poruncilor dumnezeiesti cu sabia Duhului (adica cuvântul cunostintei dumnezeiesti, celei în duh). Caci ascultarea aceasta striga tainic catre patima pacatului, cum a strigat si marele Samuel catre Agag: „Precum sabia ta a lipsit pe mame de copiii lor, asa si mama ta va fi azi între femei lipsita de fii” (*I Regi 15, 33*). De fapt patima lacomiei stomacului a lipsit multe virtuti de fii, pierzându-i prin gândul lucios si lunecos al placerii, ca printr-o sabie. Caci prin necumpatare stârpește semintele cumpatarii, prin lacomie strica cumpana egala a dreptatii, prin iubirea trușasca de sine taie legatura naturala a iubirii de oameni, si scurt vorbind patima lacomiei pântecelui omoara toti copiii ce se nasc din virtute. Iar aceasta patima o desfiinteaza, precum am zis, numai harul Botezului si împlinirea poruncilor prin ascultarea lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu dupa ce a uns ca rege al lui Israel legea, care cultiva prin litera patima aceasta, se caieste si trece puterea împaratiei de la ea, dând-o lui David, adica legii evanghelice si duhovnicești. Caci David este fiul lui Iese, iar Iese se tâlcuieste „facerea lui Dumnezeu”. Deci sfânta Evanghelie este rodul facerii, sau a lucrarii proprii a lui Dumnezeu în trup. Ea primeste împaratia pentru veacuri nesfârșite. Sub

stapânirea ei avem parte de o bucurie si de o veselie netrecatoare, caci ea e ziua neînserata si fara de sfârșit. Fiindca se spune: „Aceasta este ziua pe care a facut-o Domnul; sa ne bucuram si sa ne veselim într-însa” (*Psalmi 117, 23*). Iar ziua înseamna aici harul evanghelic sau taina Aceluia care a adus acest har si în care vrea sa umblam, cum zice dumnezeiescul Apostol, noi toti cu bunavointa, ca în ziua cunostintei si a adevarului (*Romani 13, 13*). Caci ziua luminii vesnice este Hristos însusi, în care trebuie sa vietuiasca toti cei ce au crezut în El, într-o bunacuvointa virtutilor.

Fiindca El singur a fost facut de Dumnezeu dupa trup fara de samânta si a înnoit legile firii si a fost „gatit înaintea fetei tuturor popoarelor, lumina spre descoperirea neamurilor si spre slava poporului lui Israel”. Caci Domnul nostru este într-adevar lumina neamurilor, descoperindu-le prin cunostinta cea adevarata ochii înțelegerii, acoperiti de întunericul nestiintei, si cu adevarat s-a gatit pe Sine popoarelor credincioase pilda buna a virtutii dumnezeiesti, facându-se chip si model al fetei celei virtuoase, spre care privind, ca spre calauza mântuirii noastre, izbutind sa dobândim, imitându-l prin faptele noastre, virtutile, pe cât ne este cu putinta. Dar tot El este, ca Dumnezeu si Cuvântul si slava poporului Israel, întrucât umple mintea de stralucirea luminii dumnezeiesti a cunostintei prin contemplatie tainica. Sau poate Scriptura numeste „popoare” ratiunile naturale, iar „fata” a lor slava fara pata, a carei pregatire (lumina spre cunoastere s-a facut însusi Cuvântul ca Facator al firii. Iar „neamurile” sunt patimile contra firii, pe care le descopera din ascunzisul lor, daruind lumina cunostintei, si le smulge cu totul din fire. Deci Cuvântul se face slava lui Israel deoarece curătește mintea de patimile contra firii si o împodobeste cu ratiunile cele dupa fire, dar pe lângă aceea si pentru ca o înconjoara cu diadema neschimbării, prin îndumnezeire. Caci slava adevarata a lui Israel consta în izbavirea de patimile contrare firii si în dobândirea ratiunilor firii si a bunurilor mai presus de fire.

Iar cel ce primește pe acest David spiritual, desi e pizmit de Saul, nu e biruit. Dimpotri, data fiind, marea sa iubire de oameni si nepatimirea la care a ajuns chiar urât fiind linisteste prin chitara duhului pe dusmanul chinuit de duhul cel rau si-l domoleste scapându-l ca pe un drac viclean de boala cea rea (epilepsia) a cugetului pamântesc. Caci tot cel ce uraste din pizma si ponegrete din rautate pe cel ce e mai tare în nevointele virtutilor si mai bogat în cuvântul cunostintei duhovnicesti, este un Saul chinuit de duhul cel rau, întrucât nu sufera faima si fericirea celui mai bun în virtute si cunostinta si se înfurie cu atât mai tare încât nu-l poate ucide pe binefacator (*I Regi 20, 30*). Adeseori acesta îl repede cu ciuda chiar si pe preaiubitul sau Ionatan, adica gândul intim al cunostintei care mustra ura nedreapta si povesteste cu respect de adevar vredniciile celui urât (*I Regi 19, 5*). El se poarta deci întocmai ca Saul, nebunul de odinioara, catre care a zis Samuel dupa ce a calcat poruncile dumnezeiesti: „Nebuneste ai lucrat ca ai calcat porunca mea, care ti-a dat-o tie Dumnezeu” (*I Regi 15, 19*). Iar Saul este, cum am spus înainte, sau legea scrisa, sau natia iudeilor, care vietuieste dupa legea scrisa. Caci de la amândoua acestea, care sunt împletite întreolalta în chip pamântesc, se departeaza Duhul Domnului, adica contemplatia si cunostinta duhovniceasca, în locul lui venind duhul rau (adica cugetul pamântesc), care le chinuieste cu tulburarile si framântarile neîntrerupte ale celor supuse facerii si stricaciunii, ca pe unele ce sunt posedate de boala nestatorniciei gândurilor. Caci legea privita numai dupa litera si înțeleasa material e parca stapânita de boala cea rea, fiind framântata de nenumarate contraziceri si neavând nici o armonie cu ea însasi, iar mintea iudaizanta, zapacita pâna la nebunie de învățarea si nestatornicia celor materiale, își schimba în chip necesar si ea mereu dispozitia. Dar când David, adica Domnul nostru Iisus, care e prin fire cu adevarat cântaret, încânta prin duhul contemplatiei tainice, Legea si pe Iudeu, pe cea

dintâi o face din pamânteasca duhovniceasca, iar pe cel de-al doilea îl muta de la necredinta la credinta. Deci asemenea lui Saul, atât legea cât si natia iudaica pot fi si posedate si înțelepte. Legea este posedata când e înțeleasa pamânteste, iar ludeul este posedat când vrea sa slujeasca lui Dumnezeu pamânteste. Si iarasi, Legea este înțeleapta când e înțeleasa duhovniceste, iar ludeul e înțelept când a trecut de la slujirea trupestă la cea duhovniceasca a lui Dumnezeu.

De notat ca pe cei scapati de Iisus, îi omoara Saul. Caci pe cei pe care îi salveaza duhul, îi omoara litera. De aceea, Dumnezeu care a uns pe Saul, înțeleg Legea scrisa, ca sa împarateasca peste Israel, se caieste când o vede înțeleasa trupestă de catre iudei si da putere împaratiei duhului, care este aproapele literei, însa mai bun decât ea. „Si voi da împaratia aproapelui tau, care este mai bun ca tine” (*I Regi 15, 28*). Caci precum David era aproape de Saul, la fel duhul se afla în vecinatatea literei, obisnuind sa se arate dupa moartea literei.

Sa rugam deci si noi pe David cel spiritual sa cânte mintii noastre posedate de cele materiale, din harfa contemplatiei si cunostintei duhovnicesti si sa alunge duhul rau, care o rostogoleste prin simturi în cele materiale, ca sa putem înțelege legea duhovniceste si sa aflam ratiunea tainica ascunsa în ea, spre a ne-o face avutie statornica si merinde spre viata vesnica ca sa nu ramânem numai cu împrumutul legii simbolice a literei, straini de cunostinta duhovniceasca cea dupa har, si sa ne îndeletnicim numai cu întrebarea despre cele dumnezeiesti, ca unii ce nu vedem, lipsindu-ne de privirea atotclara a adevarului indicat de cuvintele tainice (Caci Saul, talmacit în greceste, înseamna amândoua acestea. Fiindca, pe lângă cele spuse, el mai înseamna fie „un lucru împrumutat”, fie „întrebare”. Iar legea scrisa este si una si alta. Este primul lucru, întrucât nu este un bun propriu al firii, ci o însoteste pe aceasta în existenta ei. Iar al doilea, întrucât ne stârnește spre cunostinta adevarata si spre înțelepciunea originara pe noi ce nu socotim întrebarea ca însasi înțelegerea adevarului originar al celor dumnezeiesti, ci ne sârguim numai prin simbolurile trupesti a legii, ca printr-o întrebare oarecare, spre înțelegerea bunurilor dumnezeiesti). Aceasta ca sa ne odihnim de grija întrebării, în care se afla poate de multe ori si ratacire, odata ajunsi la adevarul celor dupa care întrebam, si sa primim fericirea propusa în chip neschimbat de împartasirea de ele, fericire ce prefăce trasaturile fiintei noastre dupa chipul ei, întru Hristos Iisus, Dumnezeul si Mântuitorul nostru, Caruia Sa-I fie slava în vecii vecilor, Amin.

Scolii

Mintea curatita pâna la capat prin virtuti învățata sa cunoasca ratiunile virtutilor, făcându-si din cunostinta întipărită de ele în mod dumnezeiesc o față proprie. Caci prin sine mintea este fara forma si fara trasaturi, având ca forma dobândită fie cunostinta în duh întemeiată pe virtuti, fie nestiinta produsa de patimi. (1)

Cel ce a primit ca forma a mintii cunostinta dumnezeiasca în duh, cea din virtuti, se zice ca patimeste cele dumnezeiesti, fiindca nu a primit-o pe aceasta prin fire datorita existentei, ci prin har dupa participare. Iar cel ce n-a primit cunostinta cea din har, chiar de ar spune ceva ce tine de cunostinta, nu cunoaste din experienta înțelesul a ceea ce spune. Caci învățarea simplă a unui lucru nu da cunostinta pe care o da desprinderea.(2)

Precum cel ce se împreuna cu o tiitoare nu are casatoria legiuita, la fel cel ce se îndeletniceste cu învățarea legii trupestă, nu are cu ea o convietuire legiuita, nascând din ea dogme nelegitime, care se strica odata cu viața trupului. (4)

Cel ce-si însuteste Scriptura trupestă, învata din ea pacatul cu fapta, iar mintea i se deprinde sa cugete la pacat. Acela învăta din litera legii despre dezmiardari, împreunari desfrânate si ucideri, si se deprinde sa socoteasca spurcata toata zidirea lui Dumnezeu. (5)

Alt înțeles spiritual. „Anatema” este lumea aceasta, ca loc de osândă, pe care-l naste prin patima sau prin pofta cel ce nu strabate cu mintea la duhul legii. (6)

Lucrul spre care ne simțim atrasi, la acela si cugetam cu mintea. (7)

Dupa alt înțeles, „anatema” este miscarea fara chip a patimilor: iar „rusinea gurii” este miscarea mintii ce da patimii un chip pentru simțuri si procura prin nascociri o materie potrivita ratiunii. (8)

Cel ce e convins ca e porunca de la Dumnezeu sa se desfete trupestă dupa lege, primește cu bucurie lacomia pântecelui, ca pe un dar dumnezeiesc spre împreuna vietuire, si din ea naste modurile ce întineaza prin rea întrebuintare lucrarea simțurilor. (10)

Scurta recapitulare a celor spuse mai înainte, prin care se arata ca cel ce înțelege legea trupestă are învățatura despre ea ca pe o tiitoare, din care naste deprinderea si lucrarea patimilor, si-si aduce în casa lacomia pântecelui, de parc-ar fi dumnezeiasca, dând nastere modurilor care întineaza prin rea întrebuintare simțurile, ca prin ele sa stârpeasca ratiunile si semintele naturale din lucruri. (11)

Cel ce ramâne la simbolurile legii nu poate sa priveasca firea lucrurilor potrivit cu ratiunea si sa îngrijeasca de ratiunile puse de Facator din pricina deosebirii între simbolurile si firea lucrurilor. (12)

Ratiunile firii cara lemne, facându-se materie pe seama cunostintei celor dumnezeiesti, si cara apa, înfaptuind curatirea de patimi si raspândirea lucrării de viața datatoare a Duhului. (13)

Ermonti si Memfivoste sunt materia si forma, iar cei cinci fii ai Merobei, încincita rea întrebuintare a simțurilor. Împreunându-le pe acestea laolalta, adica împletind simțurile cu materia si forma în urma înțelegerii trupesti a legii, cel ce margineste înțelesul la litera, pe deoparte da nastere patimii trupesti, iar pe de alta, corupe ratiunile naturale. (15)

Patima si firea, dupa ratiunea existentei lor, niciodata nu exista împreuna . (16)

Cel ce nu crede ca Scriptura este duhovniceasca, nu-si simte putinatatea cunostintei. (17)

Când David e înțeles ca lege, în sens iudaic se talmaceste „dispretuire”, pentru traditia interpretării trupesti a celor dumnezeiesti, iar când înseamna în sens creștin duhul, se talmaceste „cel tare la vedere”, pentru contemplatia cunostintei ce se petrece în minte. (18)

Prin sufletul Scripturii a înțeles duhul ei, iar prin trup litera. (19)

Cei trei ani sunt cele trei legi, cea scrisa, cea naturala si cea a harului, care vin una dupa alta. Deci cel ce înțelege legea scrisa trupește, nu hraneste sufletul cu virtuti; la fel ce nu sesizeaza ratiunile lucrurilor, nu-si nutreste mintea din belsug cu înțelepciunea variata a lui Dumnezeu; iar cel ce nu cunoaste marea taina a harului celui nou, nu se veseleste cu nadejdea viitoareii îndumnezeiri. Asadar lipsa contemplatiei duhovnicesti sub regimul legii scrise e urmata de lipsa înțelepciunii variate a lui Dumnezeu ce se poate primi prin legea naturala, iar aceasta e urmata la rândul ei de ignorarea îndumnezeirii ce se va da prin har în temeiul tainei celei noi⁶¹⁶. (20)

Cel ce nu înțelegea legea duhovniceste, chiar daca legea a murit pentru el, dat fiind ca nu-i mai serveste trupește, dar mai pastreaza înțelesurile coborâtoare ale legii, mai cruta înca pe copiii si pe nepotii lui Saul. De aceea e chinuit de foamea cunostintei. (21)

Precum fata e pecetea caracteristica pentru fiecare, la fel cunostinta duhovniceasca caracterizeaza si reveleaza dumnezeiescul. De aceea cel ce o cauta pe aceasta, cauta fata Domnului. (22)

David se mai talmaceste „cel tare la vedere” si „minte stravazatoare”. (23)

Cel devenit în întregime trup prin jertfele sângeroase aduse dupa litera legii, iubeste nestiinta, socotind ca porunca e numai spre placerea trupului. (24)

Cel ce slujeste, zice, legii trupește, naste pacatul cu fapta ca materie si modeleaza consimtirea mintii cu pacatul ca forma, prin placerile corespunzatoare simturilor. Iar cel ce primeste Scriptura duhovniceste, omoara prin cugetarile naturale pe înaltimea contemplatiei lucrarea pacatului ca materie si consimtirea cu pacatul ca forma, împreuna cu modurile întrebuintarii abuzive a simturilor, în vederea placerii, ca pe niste fii si nepoti ai legii scrise. (25)

Fara contemplatia naturala nimeni nu cunoaste deosebirea simbolurilor legii de lucrurile dumnezeiesti. (26)

Prin spânzurare a înțeles scoaterea la iveala a literei omorâte a legii pe înaltimea contemplatiei, prin cunostinta în duh. (27)

Prin „hotarul lui Israel” a înțeles toata ratiunea si tot modul contemplatiei, în care nu se poate mentine de loc predania înțelegerii trupesti a legii. (28)

Duhul zice, e datatorul vietii, iar legea omorâtoarea vietii. Prin urmare nu poate lucra deodata si litera si duhul, precum nu exista împreuna ceea ce e facator de viata cu ceea ce e facator de stricaciune. (29)

Particica ce se taie împrejur (preputul), e ceva natural si tot ce e natural e o fapta a creatiunii dumnezeiesti. Iar fapta creatiunii dumnezeiesti este „buna foarte”, dupa cuvântul care zice: „A vazut Dumnezeu toate câte le-a facut si iata erau bune foarte”. Legea însa, poruncind înlaturarea acelei particule prin taierea împrejur, înfatiseaza pe Dumnezeu ce si-ar corecta în chip artificial propriul Sau lucru, ceea ce chiar si numai a gândi constituie culmea impietitatii. De aceea cel ce o înțelege în mod natural simbolurile legii, stie ca Dumnezeu nu urmareste sa corecteze firea în chip artificial, ce porunceste sa fie taiata pasionalitatea adaugata la ratiunea (constitutia) sufletului si indicata tipic

prin acea particica trupeasca. Pe aceasta o leapada cunostinta prin barbatia vointei aratata în fapture. Caci preotul care face taierea împrejur închipuie cunostinta ce mânuieste, ca pe un cutit împotriva patimii, barbatia ratiunii aratata în fapte. Asa e desfiintata predania trupeasca a legii, când duhul covârseste litera. (30)

Definitia institutiei tainice a Sâmbetei, prin care se arata în chip mistic ce este Sâmbata si care este ratiunea duhovniceasca a ei. Ea este oprirea patimilor si a miscarii mintii în jurul firii celor create. (32)

Aici spune ca înfrânarea este o lucrare a Providentei, ca una ce curata de patimile de bunavoie, iar rabdarea o lucrare a Judecatii, ca una ce înfrunta încercarile fara de voie. (37)

Prin cea dintâi sarbatoare înțelege Pasca. (38)

Prin a doua sarbatoare înțelege Cincizecimea. (39)

A treia sarbatoare este ziua Împacarii din luna a saptea. (40)

Priveste cum pierde legea pe cei ce o înțeleg trupest, convingându-i sa slujeasca faptuirii în locul Facatorului si sa-si închipuie ca cele facute pentru ei sunt prin fire vrednice de închinat, iar pe Cel pentru care au fost facuti ei sa nu-L cunoasca. (41)

Despre taina sarbatoririi Cincizecimii. Aici explica sensul duhovnicesc al celor indicate, înțelegând prin Cincizecime pe Dumnezeu însusi. Caci monada, ramânând statatoare dupa desfasurarea înseptita a saptamânii, da Cincizecimea; sau iarasi, prin adausurile sale la ea însasi monada se face decada, iar aceasta înmultita cu cinci da Cincizecimea, care astfel e începutul si sfârșitul ale sale (început, deoarece e mai înainte de orice cantitate, iar sfârșitul, deoarece e mai presus de orice cantitate). Dar tot asa si Dumnezeu, care a lasat sa fie închipuit de monada prin analogie, e începutul si sfârșitul lucrurilor si ratiunea prin care exista toate. Este începutul, deoarece este mai înainte de toata fiinta si miscarea; ratiunea, deoarece în calitate de cauza este Proniatorul tuturor si sustine forma individuala, prin care fiecare faptura ramâne în ratiunea proprie. Când deci vor ajunge la capat timpurile si veacurile, al caror simbol este saptamâna, nu va mai fi decât singur Dumnezeu, fara mijlocirea acelora fara de care nu este nimic, adica fara locuri si timpuri, sustinând El însusi, prin unirea adevarata cu fapturele, fiinta celor mântuiti, adica firea creata. Caci pe aceasta a închipuit-o prin numarul cinci, nu numai din pricina simturilor sub care cade, ci si din pricina stiintei universale, care consta în îmbratisarea prin cunostinta fara greseala a celor spirituale (inteligibile) si rationale, a fiintelor sensibile, a vietuitoarelor si a lucrurilor. Asadar firea celor create va înceta odata de a mai sta în spatiu si de a se mai misca în timp, ridicându-se în cei mântuiti mai presus de cele care au fost facute pentru ea, adica de loc si de timp, prin unirea adevarata cu Dumnezeu, pentru care a fost facuta. Caci odata ce si-a facut pe Dumnezeu însusi, conform cu ratiunea Providentei, calitate proprie, prin decada poruncilor (aratându-si prin trasaturi caracteristice împraprierea dumnezeirii prin har) se va elibera de circumscrierea pe care i-o da starea în spatiu si miscarea în timp, primind ca pe o stare (odihna) pururi mobila, posesiunea nemarginita a celor dumnezeiesti si ca pe o miscare statatoare, dorinta nesaturata de ele. (44)

În ziua a saptea sunt trei sarbatori: a trâmbitelor, a împacarii si a înfigerii corturilor. Dintre acestea, trâmbita este chipul Legii, a Proorocilor si a cunostintei propovaduite de acestia. Sarbatoarea împacarii este simbolul împacarii lui Dumnezeu cu omul prin întrupare, caci Dumnezeu îmbracând de buna voie osânda celui osândit, a topit dusmania învârtosata de mai înainte împotriva Lui. Iar înfigerea corturilor este preînchipuirea Învierii si a prefacerii tuturor în starea de neschimbabilitate. (45)

Cel ce se bucura de jertfele sângeroase simple, e un patimas care face pe cei ce aduc jertfe sa umble în dâra patimilor. Iar cel ce cinsteste pe cineva sincer, se bucura de ceea ce se bucura si cel cinstit de el. (46)

Scriptura socoteste jertfe junghierea patimilor si închinarea facultatilor naturale lui Dumnezeu. Dintre acestea berbecul este chipul ratiunii, taurul este simbolul mâniei, iar tapul înfatiseaza pofta. (47)

Îndata ce înceteaza cineva de a mai înțelege Scriptura trupestă, prin simturi, strabate mintea la duh prin mijlocirea firii, savârsind duhovniceste acelea pe care savârsindu-le iudeul, mânia pe Dumnezeu. (49)

Spânzurarea este scoaterea la iveala pe care o sufera patimile, date pe fata de gândurile înalte ale firii prin contemplatia înalta. (51)

„Grâu” l-a numit întarire a sufletului, în calitatea lui de cunostinta duhovniceasca; „vinul”, mijloc înveselitor a inimii, ca unul ce închipuie unirea cu Dumnezeu prin dragoste; iar de „untdelemn” a spus ca lumineaza fata, fiind semnul caracteristic al harului duhovnicesc, ce lumineaza mintea în stare de nepatimire. (56)

Amalic este lacomia pântecelui. Regele Amalic este cugetul pamântesc. Boii si oile acestuia sunt materiile care hranesc patimile. Vita este miscarea obraznica a gândului. Maslinul este lucirea care aprinde pofta dupa placere. Cel ce staruie pe lângă starea trupestă a legii le muta pe acestea în deprinderea slujirii lui Dumnezeu, ca într-un pamânt sfânt, luând ca plata pentru ele lepadarea de catre Dumnezeu. (57)

„Nebun” a fost numit poporul iudeu ca necredincios, iar „neînțelept”, ca cel ce facea raul, sau ca „neevlavios si pacatos”. (58)

Patima lacomiei pântecelui omoara puii dumnezeiesti ai virtutilor. Dar si pe ea o omoara harul credintei si ascultarea poruncilor dumnezeiesti, prin ratiunea umpluta de cunostinta. (59)

Îndata ce omoara cineva înțelesul trupesc al legii, aflator în litera ei, primeste ca împarat pe Cuvântul (ratiunea) în duh. (66)

Prin David a înțeles si pe Domnul si Evanghelia si legea duhovniceasca, cunostinta, contemplatia, faptuirea si poporul cel nou. El poate fi înțeles în multe chipuri, potrivit cu diferitele locuri. (67)

Cel ce are numai tipurile, dar nu si arhetipurile tainelor, are numai întrebarea, dar u si cunostinta iluminarilor în duh. El a primit ca împrumut ceea ce s-a spus mai înainte, adica experienta prin simturi a simbolurilor legii, dar cu sufletul flamânzeste dupa duhul ei, socotind ca un miop întrebarea drept adevarata cunostinta. (68)

În dispute este de multe ori si ratacire. (69)

Fericirea își întipareste semnele sale si cei ce s-au învrednicit de ea prin împartasire, si-i face înfatisatori ai ei. (70)

Note

Iona înghitit de chit mai închipuie si chenoza Domnului în cursul istoriei, având sa iasa la aratare la sfârșitul istoriei. Precum nici chitul nu e linistit cât poarta pe Iona în sine, asa nici istoria nu ramâne neinfluentata de prezenta Domnului în interiorul ei. De multe ori fortele aspre ale istoriei poarta în pântecele lor idei mari. Fara voie ele servesc pe Hristos, care va iesi odata la iveala. Curente si forte încruntate ale istoriei duc în pântecele lor idei mari, care altfel nu s-ar fi putut impune în viata popoarelor, asa cum Iona n-ar fi putut sa-si faca drumul cu atâta repeziciune, fara chitul care nu-si dadea seama carui plan înalt servește. Chenoza lui Iisus în istorie este totusi numai aparenta; e o chenoza plina de forta. (535)

Modurile sunt întotdeauna modurile virtutilor, chipuri statornice de activitate morala sau rationala, dat fiind ca pacatul e opusul barbatiei statornice. (556)

Exista o ratiune mai presus de fire. Deci nu confundam, ca de obicei, rationalul e naturalul. Fara îndoiala, naturalul este rational, dar nu singurul rational. Rational mai e si supranaturalul. Numai subnaturalul sau contranaturalul e irational si anume în raport cu ratiunea noastra „naturala”. Ne trebuie o ratiune „supranaturala” ca sa vedem ratiunea celor mai presus de fire. De aceea primind ratiunea mai presus de fire, firea noastra, deci si ratiunea naturala, nu se schimba, nu se stirbeste cum se întâmpla prin pacat. (558)

Virtutea corespunde legii naturale. Ea este larga si largeste firea fiecaruia din noi, scotându-ne din egoism. Cunostinta ratiunilor divine corespunde legii scrise si e întinsa, lungind linia vederii noastre. Înțelepciunea si teologia mistica corespunde legii harului si e adâncă, adâncind vederea noastra în Dumnezeu. (599)

Patima e contrara firii, iar firea existând totdeauna potrivit unei ratiuni, patima e contrara si ratiunii. (572)

În general, la sfântul Maxim gasim o întreita gradatie în interpretarea mistica a Sâmbetei²

1. Oprirea de la pacat;
2. Oprirea de la activitatile îndreptate spre fapturi;
3. Strabaterea mintii la Dumnezeu.

Dar în cap. gnost. Mai gasim între prima oprire si a doua, încă una: oprirea activitatii naturale a simturilor din lucruri. Evagrie spusese: „Sabatul este linistea sufletului rational care nu trece de hotarele firii”. Conform cu immanentismul sau, Evagrie nu interpreteaza Sâmbata si ca o depasire a granitelor firii. Comentariul lui Baboi interpreteaza acest cap astfel: „Cei ce prin vietuire morala au ajuns la acea liniste naturala, încât sufletul nu se mai lasa atras de cele pamântesti, pastreaza acea ordine naturala si nu mai trec peste granita naturala a firii lor rationale, pe care a pus-o Dumnezeu în ei la creatie, ci o pazesc cu grija înlauntrul lor spre fericirea proprie”. Pe când pentru Maxim, Sâmbata simbolizeaza si o trecere a sufletului dincolo de toate la Dumnezeu, pentru Evagrie ea este numai o revenire a firii în granitele ei, din abaterile prin pacat. Dupa Maxim, Sâmbata simbolizeaza mai mult decât taierea împrejur, care este înlaturarea a tot ce s-a adaugat în chip rau la fire; pentru Evagrie nu e mai mult. (581)

Numeri 15, 32. Evagrie încă folosisese tipul omului care, adunând lemne Sâmbata, a fost ars (se înțelege, în cuptorul patimilor). (582)

De aici se vede ca Sâmbata simbolizeaza ridicarea si peste contemplarea ratiunilor din lume. (583)

Sâmbata asadar simbolizeaza si teologia apofatica. (584)

Trâmbitele vestesc cunostinta, jertfa aduce curatia de pacate, iar fixarea cortului înseamna fixarea trupului ca sa nu se mai sfârâme. (587)

În Ambigua se spune despre Sâmbata ceva apropiat: „Ea e marea zi a odihnei de lucrurile dumnezeiesti, care, dupa Scriptura Genezei, nu are nici început, nici sfârșit, nici facere; e aratarea celor mai presus de hotar si masura dupa miscarea celor definite prin masura; e identitatea nesfârșita a celor necuprinse si nescrise împrejur dupa câtimea celor ce pot fi cuprinse si scrise împrejur”. Asadar, Sâmbata nu mai este ceva negativ, numai oprirea de la cele naturale, ci aparitia vietii dumnezeiesti în om, sau mai bine zis chiar odihna de la cele naturale nu e decât opera lui Dumnezeu. (588)

Timpul si spatiul. (590)

Lumea aceasta a tuturor lucrurilor si fiintelor este o stabilitate între doua granite – de pilda între nastere si moarte. Când granita din urma a fost atinsa de o fiinta, ea a încetat, adica a trecut dincolo de granita. Dar în Dumnezeu fiintele nu mai au nici o granita, deci nu mai au o stabilitate marginita, ci una nemarginita. (591)

Prin faptul ca orice lucru sau fiinta creata are doua granite, trebuie sa strabata distanta de la una pâna la alta. Acest interval pe care trebuie sa-l parcurga fiinta, o tine în miscare. Faptul ca are o margine o face sa se miste, dar si sa moara, sau sa se transforme în altceva când miscarea o duce la granita sa ultima. Dar în Dumnezeu nu mai e nimic, deci în El nimic nu mai moare sau nu se mai transforma. În El este o stabilitate interna. Pe de alta parte El nefiind cuprins între doua granite, neaflându-se un interval sau mai multe ce trebuie strabatute, în El nu e nici o miscare propriu zis. Facem doua observatii:

- a) Stabilitatea e luata aici în alt sens, decât în acela de încremenire; este o stabilitate în sensul de persistare în fiinta proprie. Deci o stabilitate care nu exclude desavârsirea. Asa se sintetizeaza odihna si miscarea: Dumnezeu nici nu se misca, nici nu sta.
- b) Intervalul e atât ceea ce se cuprinde înăuntru a doua granite, cât si spatiul dintre granita finala parasita si alta initiala neatinsa. Nici unul din aceste intervale nu e Dumnezeu. De aceea în El faptura nu are parte nici de o evolutie prin care scoate la iveala forme noi, nici de un sfârșit sau alterare, adica de-o încetare totala de-a exista ca fiinta cutare, pentru a începe dupa aceea altceva. Deci nici ca miscare eterna si identica, de mobilitate stabila, sau de stabilitate mobila.

Un loc paralel al lui Maxim: „Începutul oricarei miscari naturale a celor ce se misca este facerea celor ce se misca, iar început al facerii lor este Dumnezeu ca Facator. Sfârșit al facerii celor facute este stabilitatea pe care o produce dupa strabaterea tuturor celor marginite, nemarginirea. Cum si spre ce sa se miste, întrucât are pe Dumnezeu care hotarniceste chiar si nemarginirea ce hotarniceste toata miscarea, ca sfârșit în calitate de cauza”, (*Ambigua*) (592)

Dumnezeu, fiind prin natura Lui unitatea care e identica cu totul, nu are nici o granita. De aceea cel aflator în Dumnezeu, neajungând niciodata la granita, nu pierde si nu se altereaza în veci. Continuitatea nemarginita a monadei divine, sau a vietii ei, care se face viata a celui ajuns în Dumnezeu, asigura stabilitatea eterna a aceluia. (593)

Este vorba de contemplarea naturala, care se face în duh, prin har, spre deosebire de privirea truasca, exterioara. (595)

Numarul sapte închipuie timpul – e vorba aici de latura vremelnica, trecatoare a legii. (596)

Mutarea la înțelegerea duhovniceasca a Scripturii este naturala, pentru ca e conforma cu firea noastra si cu firea Scripturii. Dar ea nu are loc decât prin contemplarea naturala, care se face cu ajutorul Duhului. Restabilirea în fire si ramânerea în ea, nu se poate realiza fara harul de sus. (598)

Este interesant ca în aceasta ordine a legilor, legea naturala este asezata dupa cea scrisa, fiind socotita pe o treapta mai înalta. Aceasta ordine corespunde cu cele trei trepte ale urcusului duhovnicesc: a activitatii virtuose, a contemplarii naturale, a îndumnezeirii. Ordinea aceasta a legilor o înțelegem daca o consideram nu atât în planul istoriei, ci pe al vietii fiecarui ins. Apoi daca prin legea scrisa se înțelege în special legea celor zece porunci, înseamna ca fiecare om trebuie sa înceapa de la împlinirea poruncilor, pentru a se ridica la contemplarea lui Dumnezeu în natura si apoi a se uni cu Dumnezeu. (616)

În aceasta scolie se precizeaza de ce viata viitoare va fi o stare pururea mobila, având accentul pe stare, pe odihna; pentru ca va poseda bunul dumnezeiesc. De asemenea de ce va fi totodata o miscare statatoare, cu accentul pe miscare, pentru ca acel bun, fiind nesfârșit, va întretine mereu dorinta de a-l cuprinde mai deplin. Sau va fi o odihna mobila, întrucât posesiunea va îmbratisa un bun nemarginit; si o miscare statatoare, întrucât nemarginirea bunului posedat va întretine necontenit dorinta dupa el. (620)

Nichita Stithatul

- Y *Lucrarile simturilor nu se desfiinteaza, ci capata un caracter spiritual, sau se umplu de o spiritualitate pe treptele mai înalte ale urcusului duhovnicesc. Se afirma în aceasta unitatea de viata între spirit si trup. Nichita deosebeste între minte, suflet (sau inima, sau simtire) si ratiune sau judecata. Prin fiecare din acestea lucrând Sfântul Duh, preface gândurile si pornirile rele în bune. Dar psihologia lui Nichita e mult mai complexa, mai subtila.*
- Y Precum trupul are cinci simturi: vederea, auzul, mirosul si pipaitul, asa si sufletul are acelasi numar de cinci simturi: mintea, ratiunea, simtirea înteleatoare, cunostinta si simtirea înteleatoare, cunostinta si stiinta. Ele se aduna în trei lucrari ale sufletului: mintea, ratiunea si simtirea. Prin minte primim întelesurile; prin judecata tâlcurile; iar prin simtire, chipurile cunostintei si gândurile dumnezeiesti.
- Y Cel a carui minte deosebeste bine întelesurile gândurilor si-si însuseste curat cugetarile dumnezeiesti, a carui ratiune tâlcuieste miscarile naturale ale întregii zidiri vazute, deslusind ratiunile fapturilor, a carui simtire spirituala primeste stiinta întelepciunii si cunostintei ceresti, a ajuns mai presus de simtiri, trecând prin iluminarile Soarelui dreptatii dincolo de simtire. El se bucura de desfatara cu cele nevazute.
- Y Puterile cuprinzatoare ale mintii sunt patru: cumintenia, agerimea, înțelegerea si destoinicia. Cel ce uneste pe acestea cu cele patru virtuti cuprinzatoare ale sufletului, însoțind cu cumintenia mintii, cumpatarea sufletului; cu agerimea, chibzuinta; cu înțelegerea, dreptatea, cu destoinicia, barbatia, si-a întocmit siesi, în chip îndoit, caruta de foc ce-l duce în cer (*Prin virtuti nu ne deschidem numai spre ceilalti, ci ne si înaltam spre cer. Cele patru virtuti cardinale sunt cei patru cai ai carutei cu care ne înaltam spre cer.*) si din care lupta împotriva celor trei capetenii si puteri generale ale ostirii patimilor: iubirea de argint, iubirea de placeri si iubirea de slava.
- Y Cel ce cauta slava oamenilor, care nu e nimic, ca si când ar fi, si îmbratiseaza iubirea nesaturata de placeri a sufletului si se tine de iubirea de argint prin lacomie, se face sau dracesc prin închipuirea de sine si prin mândrie, sau dobitocesc prin placerile pântecelui si a celor de sub pântece, sau fiara celor apropiati prin iubirea lacoma si neomenoasa de argint. El cade din credinta în Dumnezeu, pentru ca primeste slava de la oameni, dupa cuvântul Scripturii; se abate de la neprihanire si curatie, pentru ca-si aprinde cu lacomia pântecelui cele de sub pântece si se supune pornirilor dobitocesti; si e scos afara din dragoste, pentru ca se îngrijeste numai de el si nu da din avutiile sale aproapelui lipsit. Astfel unul ca acesta se vadeste ca o fiara cu multe fete, alcatuita din multe lat-uri potrivnice între ele, neîmpacat nici cu Dumnezeu, nici cu oamenii, nici cu dobitoacele.
- Y Iutimea este la hotarul dintre pofta si puterea rationala a sufletului, fiind fiecareia din acestea ca un fel de arma în miscarea lor contrara firii, sau conforma firii. Pofta si ratiunea, miscându-se potrivit cu firea spre cele dumnezeiesti, iutimea este fiecareia din ele o arma a dreptatii, împotriva sarpelui care le sopteste si le înfatiseaza numai împartasirea de placerile trupului si bucuria de slava de la oameni. Dar abatându-se acestea de la miscarea potrivita

firii si prefacându-si puterea în ceea ce e potrivit firii si mutându-se de la îndeletnicirea cu lucrurile dumnezeiesti spre cele omenesti, iutimea li se face arma nedreptatii, spre pacat. Acestea se vor lupta în acest caz si se vor napusti prin iutime împotriva celor ce le înfrâneaza pornirile si poftele lor. Din aceasta pricina iutimea e mijlocul prin care omul se poate arata sau faptuitor al celor bune, vazator si cunoscator de Dumnezeu, daca se misca dupa fire, sau dobitocesc, salbatic si dracesc, daca se poate spre cele potrivnice firii.

- Y Cel ce n-a primit astfel înapoi frumusetea stravechii nobleti si nu-si reface neîncetat trasaturile chipului Celui care l-a plasmuit pe el dupa asemanarea Sa, cum va putea sa se uneasca vreodata cu Acela, daca s-a despartit pe sine, prin neasemanarea trasaturilor, si a iesit din lumina Celui ce este lumina, atragându-si si la sine ceea ce e potrivit? Iar neunindu-se cu Cel de la Care începutul fiintarii si de Care a fost adus la existenta din nimic, unde va fi aruncat, odata taiat de la Acela, ca un neasemenea cu Cel ce l-a facut? O stii cei ce înțeleg, chiar daca eu voi tacea.
- Y Câtă vreme avem în noi materiile patimilor si îngrijim de bunavoie pricinile lor, nehotărându-ne sa le clintim pe acestea din loc, are tarie împotriva noastra si puterea lor, luându-si aceasta tarie din noi. Dar daca le lepadam din noi si ne curatim inima prin lacrimile pocaintei, urând si înșelaciunea celor vazute, ne facem partasi de venirea Mângâietorului, vazând pe Dumnezeu în lumina vesnica si fiind vazuti de Dumnezeu.
- Y Cei ce au rupt lanturile simtirii fata de toata lumea, petrec slobozi de toata robia simturilor, vietuind numai Duhului si graind cu El, ca unii ce sunt miscati de El. Prin El se unesc si cu Tatal si cu Cuvântul, cei de o fiinta, si ajung un singur Duh, dupa Pavel. Acestia nu numai ca nu pot fi prinsi de draci, ci le pricinuiesc acelora si spaima, ca unii ce s-au împartasit de focul dumnezeiesc si sunt ei însisi foc.
- Y Pipaitul nu-si are lucrarea numai într-o parte a trupului, ca celelalte simturi, ci în tot trupul. Deci când atingem ceva fara trebuinta, chiar din clipa simtirii moliciunii acelui lucru, mintea e cdatinata de gânduri patimase. Iar când ne pazim de atingerea celor moi, fara o trebuinta necesara a firii, stapânind simtirea, nu ni se tulbura simturile sufletului. *(Potrivit unei vechi traditii patristice, se afirma existenta unor „simturi ale sufletului”. Mintea se poate molesii ea însasi prin atingerea cu simtul pipaitului a unor lucruri noi. Exista chiar o legatura între simturile trupului si cele ale sufletului. Ultimele se pot converti în primele, sau le pot influenta pe acelea.)*
- Y Când mintea patrunde în cele mai presus de fire, simturile aflându-se în starea cea dupa fire, intra în chip nepatimas în legatura cu pricinile lucrurilor, cercetând numai ratiunile si firile lor si deosebind fara greseala lucrarile si însusirile lor, neîmpatimindu-se si nemiscându-se cu placere spre ele în mod contrar firii. *(Atasarea afectiva si patimasa de lucruri e contrara firii omului, care e facut sa stea si sa înainteze, prin spiritul lui, în relatia cu Dumnezeu, persoana si spiritul suprem. Omul nu e facut pentru a se robi obiectelor, ci pentru a realiza prin ele o relatie tot mai intensa cu persoanelor. Însasi simturile intra odata cu mintea într-o relatie cu ratiunile lucrurilor, nemairamânând atasata la suprafetele lor. Iar prin ratiuni cunoaste pe Dumnezeu ca persoana care le cugeta în folosul omului si a relatiei omului cu Sine. Are un loc un fel de intuitie spirituala a simturilor, prin care omul se pune în relatie cu Dumnezeu.)*

- Y Luptele si ostenelile duhovnicesti nasc în suflet bucuria pacii, care pune stapânire peste patimi. *(Se produce deci în suflet o simtire contrara simtirii trupului. Simtirea durerii cu trupul poate produce o simtire de bucurie în suflet se produce o sfâsiere. Are si el pe de o parte o placere de pe urma placerii trupesti, dar în el se iverste totodata o revolta împotriva acestei placeri care cauta sa-l cucereasca cu totul. Aici intra rolul vointei, care se opune caderii sufletului într-o stare de robie sub pornirile trupesti si într-o stare de slujire a obiectelor, în loc de a fi liber pentru relatia cu Dumnezeu si cu persoanele celorlalti. În baza unitatii de persoana, lucrarile sufletesti si trupesti nu pot fi despartite, dar unele pot fi dominate de celelalte, sau poate aparea o sfâsiere traita de unitatea persoanei.)* Deci ceea ce e anevoios si neplacut celor ce se afla sub stapânirea simturilor, aceea este usor si preadulce sufletului care osteneste si care a dobândit dorul de Dumnezeu prin sfintite sudori si este ranit de dragostea cunostintei dumnezeiesti. Caci acelora, ostenelile si luptele virtutii le sunt neplacute si le par foarte aspre, ca unora ce sunt legati de tihna trupului si de veselile placerilor si nu s-au straduit sa spele saratura placerilor cu undele lacrimilor. Iar cei ce doresc si îmbratiseaza virtutea, se scârbesc de placerile se pricinuiesc durerea si se scutura de desfatarea si de iubirea de sine a trupului. Un lucru întristeaza sufletul acestora: slabirea ostenelilor si domolirea luptelor. Deci ceea ce pricinuieste acelora veselie trupeasca, aceea e pricina de întristare sufletului care si-a stramutat dorinta spre cele dumnezeiesti. Iar ceea ce pricinuieste acestuia bucurie duhovniceasca, acelora le prilejuieste suspine si durere.
- Y Ostenelile par la început pricinuitoare de durere. Dar daca începatorii staruiesc în virtute si se întind spre treapta de mijloc, ostenelile li se descopere ca pricinuitoare de o anumita placere si de o liniste neîntealeasa. Iar când cugetul muritor al trupului e înghitit de viata nemuritoare, care izvoraste din salasluirea Duhului în cei ce s-au întins cu adevarat spre sfârșiturile (tintele) virtutilor prin osteneli, ei se umplu de o bucurie si de o veselie negraita, deschizându-li-se un izvor curat de lacrimi, întrucât se iverste de sus o unda dulce de cainta.
- Y Daca vrei sa intri în hotarele virtutii si se afli pe cea care duce spre ratacire la Dumnezeu, sa nu dai somn ochilor tai, nici atipire pleoapelor tale, pâna nu afli, prin multe nevointe si lacrimi, loc de nepatimire sufletului tau ostenit; si vei intra în locasul sfânt al cunostintei de Dumnezeu. *(Cunostinta de Dumnezeu, a adâncului linistit al dragostei curate, nu poate fi aflata de sufletul pasionat si agitat de lucrurile partiale. Nepatimirea e astfel conditia sau „locasul” adevaratei cunostintei de Dumnezeu.)* Iar prin înțelepciunea ipostatica a lui Dumnezeu vei strabate cu înțelegere pâna la ultimele sfârșituri ale lucrurilor omenesti *(Numai alipit de înțelepciunea suprema, vei putea strabate la sfârșiturile lucrurilor, care se afla chiar în aceasta înțelepciune-persoana. Înțelepciunea ca ipostas ultim al tuturor ne întareste persoana noastra în înțelepciune, caci e fundamentul ultim al persoanei noastre)* si dispretuind pe cele de jos, vei alerga si tu, însetat ca cerbii, catre muntii înalti ai vederii sufletesti.
- Y Cale grabnica spre înaltarea în virtute a începatorilor este tacerea buzelor, închiderea ochilor si surzenia urechilor. Mintea primind astfel nelucrarea acestora si închizând intrările de afara spre sine, începe sa se cunoasca pe sine si miscarile sale; *(Nelucrarea simturilor da odihna mintii din partea lucrurilor din afara, Ea se pot întoarce astfel spre ea însasi si se poate cunoaste ca ceea ce e în mod deosebit de continuturile definite pe care le are în mod succesiv, fara odihna)* ea cerceteaza atunci îndata care sunt continuturile gândurilor ce plutesc pe marea cunoscuta cu mintea si care sunt înțelesurile intrate prin portita cugetarii

sale. Sunt ele curate si neamestecate cu seminte amare si vin de la îngerul luminii, sau sunt neghine amestecate si înecate în pleava si aruncate de potrivnicul luminii? Stând astfel ca un împarat în mijlocul gândurilor si judecând si deosebind pe cele bune de cele rele, pe unele dintre cele intrate le primește pentru depanarea si lucrarea sa si le aseaza în jîtnitele înțelegerii pentru a fi rumenite de focul Duhului si îmbibat de apa dumnezeiasca, cu care apoi hranindu-se, se împuternicește si se umple de lumina; iar pe celelalte le leapada în adâncul uitarii, scuturându-se de amaraciunea lor. Dar acest lucru îl poate face numai mintea aceea, care a apucat calea ce o duce fara ratacire la ceruri si la Dumnezeu si s-a dezbracat de haina de plîns a patimilor întunecate.

- Y Sufletul care a lepadat rautatea si cugetul iscoditor al îngâmfarii pacatoase si si-a îmbogătit inima cu simplitatea si nerautate din salasluirea Mângâitorului, *(Inima simpla e în acelasi timp bogata, indefinit de bogata, pentru ca în locul multelor dar marginitelor chipuri ale lucrurilor de care era alipita si plina astfel încât nu se mai vedea, s-a descoperit în ea însasi, având revarsata în ea nemarginirea vietii si înțelegerii Duhului, prin care le înțelege pe toate, dar nu se alipește de nici una din cele marginite si nu se strânge în jurul nici uneia, luând chipul ei marginit.)* ajunge îndata al lui Dumnezeu si al sau însusi. Cele ce le vede si le aude, el le socoteste vrednice de crezut si adevarate, fara sa se îndoiasca, ca unul ce s-a ridicat peste prapastiile înfricosatoare ale necredintei si e purtat deasupra iadului pizmei. *(Neîncrederea în toti si în toate deschide un adânc prapastios în fata sufletului, neavând unde pune piciorul ca sa se odihneasca într-o realitate statornica si iubitoare si potrivita cu el, scapat de nesiguranta si pustietatea sa, care îl margineste în gradul suprem, despartindu-l de relatia cu orice realitate indefinita, adica cu persoanele. Pizma ce o are fata de altii face ca prapastia aceasta, care este prapastia nimicului, sa ia si un caracter de iad, care își trimite chinul în launtrul sufletului însusi. Necredinta tine pe ins deasupra unei prapastii, pentru ca pentru el nu e nimic, decât haul nefiintei care-l înconjoara si-l ameninta. Tocmai în marginirea traita în legaturile cu lucrurile, sau în sinea marginita, se casca haul nimicului.)*
- Y Tuturor virtutilor le premerge credinta din inima, pe care o are cineva atunci când sufletul nu poarta în el o socotinta îndoielnica, ci a lepadat cu desavârsire iubirea de sine. Caci pe cel ce s-a gatit de curând spre lupte, nimic nu-l împiedica asa de mult de la lucrarea poruncilor, ca atotreaia iubire de sine. Aceasta este piedica înaintarii celor ce vrea sa se sânguiasca. Aceasta le pune în minte boli si patimiri ale trupului, greu de vindecate, prin care racește caldura sufletului si-l îndupleca sa se fereasca de greutati, ca fiind vatamatoare unei vieti care vrea sa se simta bine. Iubirea de sine este iubirea nerationala a trupului, care, facând pe monah iubitor de sine sau iubitor de suflet sau de trup, îl departeaza de Dumnezeu si de Împaratia Lui, dupa cuvântul: „Cel ce-si iubeste sufletul sau, si-l va pierde” (Ioan 12,25). *(Iubirea de sine îl face pe monah sa fie sovaitor în credinta care-l îndeamna sa porneasca si sa se tina pe calea nevointelor pentru virtute. El socoteste ca ramâne astfel adapostit de furtuni si de greutati în portul comoditatii. În realitate, aceasta neîncredere îi va face continuu griji si-l va lipsi de putinta de a se odihni de ele la sânul ferm si atotiubitor al Parintelui Ceresc. Prin credinta omul a aflat un teren solid sub picioarele lui: un teren dincolo de cele vazute, un tern dincolo de lucrurile schimbatoare, în Persoana de statornica si nesfârșita iubire a lui Dumnezeu. Acest teren devine tot mai solid prin virtuti, pentru ca prin virtuti își întarește omul legatura cu Dumnezeu. Omul însusi devine tot mai tare prin ele.)*

- Y Cel ce a început lucrarea poruncilor cu osteneala și a luat cu dragoste fierbinte pe umerii sai jugul aspru al nevoinei nu cruta sanatatea trupului, nu se sperie de asprimea ostenelelor pentru virtute, nu se leneveste în nevoie, nu privește la vreunul care se poartă fata de nevoie, cu nepasare și trândavie, ci taie cu dor fierbinte brazda virtutilor, prin orice patimiri, cautând numai la sine și la poruncile lui Dumnezeu. În fiecare zi el arunca cu lacrimi în țarina sa vie semintele sale, până îi va rasari semanatura verde a nepatimirii și va crește până la spicul cunostinței dumnezeiești și va rodi în grauntele cuvântului, făcându-l sa poarte roadele dreptății sale.
- Y Starea din afara a fetei obisnuiește sa se schimbe împreună cu starea din launtru a sufletului. Caci chipul fetei arata lucrarea pe care o are miscarea mintii lui, făcând-o cunoscuta celor ce privesc starea lui launtrica. Acest chip al fetei potrivindu-se și schimbându-se împreună cu cele ce se lucreaza în gând, uneori se arata luminos, când inima se veselește de urcusurile ei spre Dumnezeu prin cugetările bune; alteori se arata posomorât și întunecat, când inima e înasprita de gânduri necuvenite. Caci cel stăpânit de diferite gânduri nu se poate ascunde de cei ce au simțurile sufletului deprinse sa vada. În unele cazuri se petrece o schimbare a dreptei Celui Preaînalt; ea se face aratata acestora, ca una ce le este cunoscuta și iubita. Caci datorita ei, acestia, fiind nascuti a doua oara de catre Duhul, s-au facut lumina și sare oamenilor. În alte cazuri se întâmpla o schimbare în starea puterilor sufletesti și în tulburarea gândurilor; ea le este vadita în chip limpede ce au lepadat-o și poarta trasaturile chipului Fiului lui Dumnezeu, luminat de darurile dumnezeiești.
- Y Cel ce cultiva gândurile pacatoase își face privirile din afara întunecate și posomorâte. Limba lui e muta pentru laudele dumnezeiești și nu vine în întâmpinarea nimanui spre fericirea lui. Dar cel ce cultiva rasadurile bune și nemuritoare ale inimii are fata bucuroasa și luminoasa. Limba lui e cântatoare la rugaciune și se face pe sine întreaga preadulce la cuvânt. În felul acesta este, și se face vadit celor ce vad bine, atât cel ce se afla încă în robia patimilor necurate și petrece sub puterea silnica a legii cugetului pământesc, cât și cel eliberat de o asemenea robie de catre legea Duhului. Caci dupa înțeleptul Solomon, „când se veselește inima, se lumineaza fata, iar când se afla în întristari aceea, se posomoraste aceasta” (Prov. 15,13)
- Y Patimile savârsite cu fapta, cu fapta sa se și tamaduiesc. Caci precum neînfrânarea, placerea, lacomia pântecelui și viața nepasatoare și fara rânduiala înradacineaza în suflet deprinderea patimasa și îl duc la fapte necuvenite, asa strâmtoarea în înfrânare, ostenelele și nevointele duhovnicesti aduc în el despatimirea și-l stramuta de la patima la nepatimire. *(În aceasta sta rostul epitimiiilor date de duhovnic în taina pocaintei. N-ajunge ca pacatosul sa regrete teoretic faptele rele, ci întrucât acelea au izvorât dintr-o slabire a firii sau din niscăi obisnuite egale cu patimele, aceste obisnuite trebuie vindecate tot prin fapte staruitoare, prin fapte de putere a spiritului manifestat prin trup. De aceea faptele de pocainta sunt fapte tamaduitoare, întaritoare ale firii.)*
- Y În fata lui Dumnezeu și a oamenilor care vietuiesc dupa Hristos, e un rau tot asa de mare a petrece cineva patimas în fapte de desfrânare și a se mândri în duhul parerii de sine. Caci precum cele facute în ascuns ale celui dintâi e rusinos a le și grai, asa și înaltările inimii celui de-al doilea sunt urâte înaintea lui Dumnezeu. Și precum pe cel dintâi îl leapada Dumnezeu

de la odihna, pentru ca e numai trup, cum zice Scriptura (Facerea 6,3), asa si cel din urma e necurat înaintea Domnului, pentru ca se mândreste.

- Y Nu orice patima e si pacat cu fapta, ci altceva e pacatosul cu fapta si altceva patima. Patima e ceea ce se misca în suflet, iar fapta pacatoasa ceea ce se vede în trup. De pilda, iubirea de placeri, iubirea de argint, iubirea de slava sunt patimi cumplite ale sufletului. Iar curvia, lacomia de avere si nedreptatea sunt fapte pacatoase ale trupului. Pofta, mânia si mândria sunt patimi ale sufletului, sau puterile lui în miscarea împotriva firii. Iar preacurvia, uciderea, furtul, betia si orice altceva care se face prin trup, sunt fapte pacatoase si cumplite ale trupului.
- Y Trei sunt capetenile cele mai generale ale tuturor patimilor; si trei razboaiele împotriva lor; si trei cei ce se razboiesc cu ele si biruiesc pe balaurul cu trei capete: al iubirii de placere, al iubirii de argint si al iubirii de slava. Acestia sunt: începatorul, cel din mijloc si cel desavârsit. *(Începatorul biruieste iubirea de placere, cel din mijloc, iubirea de argint si cel desavârsit, iubirea de slava)*
- Y Lupta acestor trei împotriva celor trei capetenii si puteri ale duhului stapânitor nu e una si aceeaasi, ci alta si alta. Altfel se poarta lupta cu fiecare dintre aceste capetenii, de catre fiecare din cei ce se lupta împotriva lor si e înarmat în chip firesc cu dreapta mânie.
- Y Cel ce s-a pregatit de curând pentru nevointele evlaviei si e începator în razboiul cu patimile, toata batalia si-o poarta împotriva duhului iubirii de placere si se opreste cu putere împotriva lui prin toata greaua patimire. El își usuca trupul prin foame, culcare pe jos, privegheri si rugaciuni de toata noaptea. Iar sufletul si-l frânge prin amintirea pedepselor din iad si prin cugetarea la moarte; în sfârșit, inima si-o curateste de întinaciunea însotirilor si învoirilor, prin lacrimi de pocainta.
- Y Cel ce a înaintat cu nevointa de la început spre mijloc si si-a sters sudorile luptei împotriva duhului iubitor de placere, cu buretele primei nepatimiri, si a început de curând sa priveasca cu ochii descoperiti esentele lucrurilor, ridica armele credintei împotriva duhului necredincioasei iubiri de argint. El își înalta mintea prin gândirea la lucruri dumnezeiesti, își ascute ratiunea cu ratiunile zidirii si si-o lamureste descoperind esentele lor; iar sufletul si-l ridica prin credinta de la cele vazute la înaltimea lor nevazute si-l convinge ca purtatorul de grija al lucrurilor sale este însusi Dumnezeu, Care a adus toate din nefiinta la fiinta si toata nadejdea sa si-o pune în viata cea în Dumnezeu. *(E demna de remarcat legatura pe care o face Nichita Stithatul între combaterea iubirii de argint si straduinta celui de pe treapta de mijloc de a contempla esentele sau ratiunile lucrurilor, dupa depasirea iubirii de placeri prin post, prin priveghere si prin rugaciuni. Cel ce contempla ratiunile lucrurilor nu se mai lacomeste spre posedarea lor, caci vede originea acestor ratiuni în Dumnezeu si vede pe Dumnezeu ca purtator de grija al lor. Dar aceasta înseamna a vedea lucrurile prin credinta în Dumnezeu, nu ca realitati de sine statatoare. Cel ce s-a curatit de pofta de placeri a dobândit prima nepatimire; cel ce priveste fara lacomie la esentele lucrurilor în Dumnezeu a ajuns la a doua nepatimire. Amândoua întaresc nadejdea în Dumnezeu.)*
- Y Cel ce a trecut mijlocul prin vedere sufleteasca si prin nepatimire si s-a ridicat peste înțelepciunea simtirii legate de lume, si a patruns de curând cu ratiunea cunostintei si a înțelepciunii ipostatice a lui Dumnezeu în întunericul cunostintei de Dumnezeu, ridica, cu

puterea smeritei cugetari, armele împotriva duhului iubirii de slava, strapungându-si (umilindu-si) sufletul prin sfintite descoperiri si făcându-l sa verse lacrimi fara durere. Iar cugetul lui îl biruie prin amintirea neputintei omenesti si-l înalta prin înțelesurile cunoștinței dumnezeiești. *(Aici Nichita leaga combaterea slavei desarte, sau a patimii celei mai subtile si mai greu de biruit, prin smerita cugetare, care se dobândește pe treapta a treia, a celui desavârșit, odata cu patrunderea în întunericul mai presus de cunoștința al cunoașterii lui Dumnezeu prin experiența prezentei Lui, cea mai înalta cunoaștere de Dumnezeu fiind însoțită de conștiința neputintei de a-l defini si exprima. Aceasta întretine în acelasi timp smerita cugetare în suflet. Iar aceasta e leacul cel mai propriu împotriva slavei desarte. Dar la aceasta cunoștința mai presus de cunoaștere se ajunge prin experiența legăturii cu Cuvântul ipostatic sau personal al lui Dumnezeu, a Carui prezenta si revendicate e trăită într-un mod intens, desi indefinit.)*

- Y Prin posturi, privegheri, rugaciuni, culcare pe jos, prin ostenele trupului si prin taierea voilor noastre întru smerenia sufletului, facem nelucrator duhul iubirii de placere. Iar prin lacrimile pocaintei îl legam si, închizându-l în temnița înfrânării, îl punem în nemiscare si în nelucrare, staruind în lupta celor ce se sânguesc si se nevoiesc.
- Y Prin armele credinței si prin sabia Duhului, care este ratiunea lui Dumnezeu, prabusind la pământ duhul iubirii de argint, îl junghiem, înaltându-ne spre contemplarea lucrurilor cu ratiunea înțelepciunii si, ridicându-ne deasupra micimii celor vazute, prin ratiunea cunoștinței, ne odihnim în Împăratia dragostei, cu nădejdea visteriilor preafericite ale lui Dumnezeu.
- Y Plutind pe aripile nepatimirii si ale smeritei cugetari în vazduhul cunoașterii tainice de Dumnezeu si patrundând cu Duhul dumnezeiesc în adâncul de sus ale cunoștinței tainelor lui Dumnezeu, ardem duhul iubirii de slava cu fulgerele dogmelor si înțelesurilor dumnezeiești. Privind apoi spre sfârșiturile lucrurilor omenesti, îi înecăm în ploi de lacrimi si în râuri ale plânsului de pocainta pe cei trei draci de frunte care se ostesc împotriva noastră, prin închipuirea de sine, prin slava desarta si prin mândrie. *(În ultimele trei capete Nichita repeta mijloacele prin care sufletul se curățește de cele trei patimi: iubirea de plăceri, iubirea de argint si iubirea de slava desarta, urcând pe cele trei trepte: a înfrânării, a contemplării ratiunilor dumnezeiești ale lucrurilor si a cunoștinței tainice de Dumnezeu. Pe a treia treapta, pe lângă rolul atribuit plânsului si smereniei în alungarea iubirii de slava, se mai atribuie un mare rol înțelegerii dogmelor. Dar smerenia si înțelegerea dogmelor o are numai cel ce pluteste pe aripile nepatimirii, nelegate de nici o împatimire fata de cele de jos si marginite, în vazduhul infinit si indefinit al lui Dumnezeu, cunoscut prin experiența. Cele trei duhuri ale iubirii de slava întretin cele trei chipuri ale ei: parerea de sine, slava desarta de la alții si mândria fata de alții. Ele sunt biruite în special prin lacrimile pocaintei.)*
- Y Toată parasirea ce se întâmplă celor ce se nevoiesc le vine pentru slava desarta, pentru osândirea aproapelui si pentru falirea cu virtutile. Deci oricare dintre acestea, care se iversează în sufletele celor ce se nevoiesc, le pricinuieste parasirea de la Dumnezeu. *(Chiar oamenii parasesc pe cei ce se mândresc cu virtutile si osândesc pe alții. De aici faptul, la aparenta curios, ca oamenii pretinsi morali, nu sunt iubiti aproape de nimeni.)* Si nu vor scăpa de aceasta osândă dreaptă pentru caderi, până ce nu vor lepăda pricina de mai înainte a parasirii si nu vor alerga spre înaltimea smeritei cugetari.

- Y Necuratia inimii si întinarea trupului nu sta numai în a nu te curata de cugetarile patimase, ci si în a te mândri cu multimea ispravilor, a te fali cu virtutile, a te socoti lucru mare în ce priveste înțelepciunea si cunostinta de Dumnezeu si în a dispretui pe fratii trândavi si nepasatori. Aceasta se vadeste din pilda vamesului si fariseului (Luca 18, 10).
- Y Nu socoti ca te-ai ridicat deasupra patimilor si ai scapat de întinarea cugetarilor patimase, care se nasc din ele, câta vreme porti înca un cuget mândru, umflându-te cu virtutile. Caci nu vei vedea curtile pacii întru blândetea gândurilor, nici nu vei intra în locasul bisericesc al dragostei cu bucurie, întru toata bunatatea si seninatatea inimii, câta vreme te încrezi în tine, în faptele tale.
- Y Daca sufletul tau e împatimit de înfatisarile frumoase ale trupurilor si esti chinuit de gândurile patimase ce se nasc în tine, zice-se, din ele, nu socoti ca acestea sunt pricinile tulburarii si miscarile patimase din fire. Ci sa stii ca în launtrul sufletului tau este pricina ascunsa care atrage ca un magnet la sine, în temeiul unei deprinderi patimase si a unei obisnuite rele, întinarea de la fete, ca pilitura de fier. Fiindca toate sunt fapturile lui Dumnezeu si bune foarte în ratiunea lor, neavând nici o ratiune care sa învinovateasca creatia lui Dumnezeu.
- Y Precum cei ce sufera de rau de mare nu patimesc aceasta de la firea marii, ci din pricina mustimii stricate aflatoare înainte în launtrul lor, asa si sufletul, nu din pricina fetelor, ci din pricina deprinderii rele aflatoare de mai înainte în el, sufera clatinarea si tulburarea patimasa. *(Omul vede lumea potrivit cu starea lui. Starea omului influenteaza vederea ochilor, auzul urechilor, care proiecteaza peste lucruri înfatisari ce raspund starii lui sufletesti. Daca el se face marginit prin preocuparea de placeri, vede lucrurile în marginirea lor si nu vede prin ele ratiunile lor indefinite în Dumnezeu cel infinit).*
- Y Însasi firea lucrurilor obisnuieste sa se schimbe dupa starea din launtru a sufletului. Când deci simturile mintii lui se afla în starea cea dupa fire si mintea se misca fara rataciri în jurul ratiunilor lucrurilor, ratiunea lamurindu-i firea si miscarile lor, sufletul vede si lucrurile si persoanele si toata firea corpurilor materiale, potrivit cu firea, neavând în ele ascunsa vreo pricina de întinare sau de vatamare. Dar când puterile sufletului se misca împotriva firii, razvratindu-se împotriva lor însesi, le vede si pe acelea contrar firii lor. *(Starea de suflet patimasa si fata lucrurilor afectata si ea se de aceasta stare sunt o strâmtare a firii omenesti si a fetii adevarate a lucrurilor, a fetii lor curate si transparente pentru ratiunile dumnezeiesti si deci cu adevarat frumoase si adânci în taina lor. Deci schimbarea subiectiva a lucrurilor e totdeauna o deformare a lor în sens rau, nu e ceva ce tine în mod fatal de raportul nostru cu lumea. Restabilirea firii noastre si a fetii lumii coincide cu o traire în legatura cu Dumnezeu. E propriu firii noastre sa traiasca în ambianta luminii dumnezeiesti si a lucrarii lui Dumnezeu, care întareste puterile noastre spirituale, sau le tine si le dezvolta pe linia dorintei lor intrinsece. Când puterile sufletului se misca împotriva firii, se misca si împotriva lor însesi. O ratiune care nu vede lucrurile ca avându-si cauza în Dumnezeu nu înainteaza în directia naturala spre care ea se cere. O alipire de lucruri prin placere nu actualizeaza bucuria adevarata pe care simtirea e chemata sa o aiba din privirea curata a lor, care le vede nu ca obiecte de sine statatoare, ci ca medii de comunicare cu subiectul infinit si de infinita iubire al lui Dumnezeu, si cu subiectele indefinite umane.)* Ele nu ridica atunci sufletul prin frumusetea

lor fireasca la cunoasterea Facatorului, ci-l coboara prin deprinderea lui patimasa în adâncul pierzaniei.

- Y Daca, parasit fiind, ai cazut în pacatul trupului sau al limbii, sau al gândului, dupa ce ai dus o viata ostenitoare si aspra, sa nu-ti para acest lucru strain si ciudat. Caci caderea este a ta si din pricina ta. De nu ti-ai fi închipuit despre tine, fara folos, ca ai facut ceva nou si de mare pret, sau de nu te-ai fi înaltat cu cuget trufas asupra altuia, sau de n-ai fi judecat pe cineva pentru neputinta firii omenesti, ti-ai fi cunoscut neputinta ta si nu ai fi fost parasit de judecata cea dreapta a lui Dumnezeu. Dar a trebuit sa o cunosti pe aceasta astfel, ca sa înveti sa nu judeci, sa nu cugeti cele ce nu trebuie sa le cugeti si sa nu te înalti fata de nimeni. *(Cine judeca pe altul, datorita unor lucruri bune savârsite, uita de neputinta sa. El nu stie ca prin aceasta usor poate deveni iarasi inapt sa faca binele. El nu stie ca binele adevarat consta esential în iubire, care îl vede pe oricine în libertatea lui indefinita fata de care trebuie sa fie deschis. Prin judecata el se închide celuiilalt, sau îl reduce la un obiect pe care-l defineste si-l manipuleaza într-un anumit fel marginit).*
- Y Daca ai cazut în adâncurile relelor, sa nu deznadajduiesti nicidecum în ridicarea ta din nou, chiar daca te-ai rostogolit pâna la ultima treapta a iadului rautatii. Caci daca ai pus mai înainte, cu caldura, temelie evlaviei prin virtutile cu fapta, chiar daca casa acesteia, zidita de tine din diferite pietre ale virtutii, s-a surpat pâna la pamântul patimas al relelor, Dumnezeu nu va uita de vechile tale osteneli si sudori, daca ai inima zdrobita pentru caderile tale, si-Si aminteste de zilele cele de odinioara si se caieste de caderea ei cu suspine înaintea Lui. Caci cautând va cauta la tine degraba, făcând sa vibreze cuvintele Sale (Isaia LXIV, 2) si-ti va atinge nevazut ochii inimii tale îndurerate si va întari temelia virtutii, pusa de tine mai înainte cu osteneala; si-ti va da o putere mai mare si mai desavârsita decât cea dinainte, ca, în caldura unui duh fierbinte, sa dobândesti iarasi, cu rabdare, faptele virtutii celei surpate din pizma celui rau si, în duh de smerenie, sa ridici din nou casa evlaviei, mai stralucita decât cea dintâi, spre odihna vesnica a Lui, dupa cum s-a scris.
- Y Toate câte ni se întâmpla spre necinstirea noastra, fie de la oameni, fie de la draci, ni se întâmpla prin judecata cea dreapta a lui Dumnezeu, cu bun rost (prin economie), spre smerirea mândriei desarte a sufletelor noastre. Caci scopul cârmuirii lui Dumnezeu, în ce priveste viata noastra, e sa fim pururi smeriti si sa nu cugetam despre noi ceea ce nu trebuie sa cugetam, ci sa cugetam spre a ne înțelepti prin cumpatare; nici sa nu ne închipuim lucruri mari despre noi, ci sa cautam spre el si sa-l urmam, dupa putinta, fericita smerenie. Caci a fost blând si smerit cu inima. Asa doreste sa ne facem si noi. Cel ce a rabdat pentru noi moartea nedreapta si de ocară. Caci nimic nu iubeste El asa de mult si nu este atât de folositor pentru orice virtute si e în stare sa se înalte din gunoiul patimilor, ca blândetea, smerenia si dragostea catre aproapele. Daca nu le avem pe acestea când savârsim virtutea, desarta e toata lucrarea noastra si toata osteneala nevointei e nefolositoare si neprimita.
- Y Începatorilor în viata virtuasa le ajuta în lucrarea poruncilor si în fuga de rele, frica de chinuri. Dar celor ce au înaintat prin virtute, ajungând la vederea slavei lui Dumnezeu, li se naste o alta frica, potrivita cu starea lor. E temerea curata care îi înfricoaseaza foarte mult, din dragoste (Ps. 19,10). Aceasta îi ajuta sa staruiasca neclatinati în dragostea lui Dumnezeu, temându-se de înfricosatoare alunecare din ea. Celor dintâi, de li se întâmpla sa cada din starea lor, dar se caiesc si iarasi se ridica, le vine din nou frica cea dintâi, cu bune nadejdii.

Celor de al doilea însă, de au cazut de la înaltimea vederii lui Dumnezeu, prin pizma vrajmasului, nu le vine îndată frica a doua, ci îi ia în primire o negura și un întuneric gros de sa-l prinzi cu mâna, fiind plini de mâhnire, de dureri, de amaraciune și de frica cea dintâi a muncilor vesnice. *(Acestia sunt stapâniti timp mai îndelungat de întristare, pentru ca au cazut de la gustarea unor realități mai înalte, mai dulci, mai spirituale. Deosebirea între ceea ce au grai și starea de acum e mult mai mare. Apoi acea cadere a trebuit să aiba pricini mai grele).*

- Y „Am vazut sub soare, zice înțeleptul, om socotindu-se întru sine ca e înțelept” (Prov. 26,12). L-am vazut și eu pe acesta între muritori, încrezându-se în faptele lui și cugetând lucruri mari despre înțelepciunea omenească, pamântească și naturală; și nu numai falindu-se din pricina ei fata de cei neînvațati, ci râzând și batându-si joc și de învățatorii întru Hristos, ajunsi la fericirea dumnezeiască, pentru cuvântul lor fara mestesug și pentru ca n-au cautat să se folosească de culegerile cuvintelor lustruite ale științei din afara, nici nu s-au apucat să împodobească, cu întocmirile lor armonioase, învățăturile lor scrise. Acestuia, care nu știe ca la Dumnezeu nu lustrul cuvintelor, nici sunetul frumos al glasurilor e de pret, ci înțelesul curat și frumos al gândurilor, îi voi aduce zicătoarea aceasta: „E mai bun un câine viu, decât un leu mort” (Eccl. 9,4); și „o sluga saracă și înțeleaptă e mai bună decât un împărat bătrân care nu mai știe de el” (Eccl. 4,13).
- Y Cumplită și greu de biruit e patima hulirii. Izvoarele ei sunt în cugetul trufas al satanei; și ea supara pe toti cei ce vietuiesc după Dumnezeu în virtute, dar mai mult pe cei ce-au sporit în rugăciune și în vederea lucrurilor dumnezeiești. De aceea trebuie să-și păzească cu toată strajuirea simturile și să fie cu sfiala fata de toate înfricosătoarele taine ale lui Dumnezeu și de rânduilele și de cuvintele sfinte, și să ia aminte la apropierea acestui duh. Căci ne întinde curse când ne rugăm și cântăm și vomiteaza uneori prin buzele noastre, când nu suntem atenți, blesteme împotriva noastră și huliri nebunești împotriva lui Dumnezeu celui Preaînalt, furisându-le între stihurile psalmilor și între cuvintele rugăciunii. Să întoarcem împotriva lui atunci cuvântul lui Hristos, când ne aduce așa ceva pe buze, sau ne furisează în cuget, spunându-i: „Mergi înapoia mea, satano” (Matei 16,23), tu cel plin de toată duhoarea și osândit la focul cel vesnic; asupra capului tau să se întoarcă hulirea ta. Și îndată să ne îndeletnicim mintea, până la robirea ei, cu un alt lucru dumnezeiesc sau omenesc, sau să o înaltăm cu lacrimi spre cer și spre Dumnezeu; și așa cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom izbavi de povara hulirii.
- Y Întristarea e o patimă aducătoare de stricăciune în suflet și în trup, și atinge până și maduva; dar e vorba de cea a lumii, care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice și care li se face adeseori chiar și pricina de moarte. Întristarea după Dumnezeu, care e mântuitoare și folositoare, lucrează răbdare în osteneli și în ispite. Ea desfundă izvorul caintei în cel ce se nevoiește și însetează după dreptatea lui Dumnezeu și hraneste inima lui cu lacrimi, încât se împlineste cuvântul lui David: „Ne vei hrăni pe noi cu pâinea lacrimilor, și ne vei adăpa cu lacrimi, peste măsură” (Ps. LXXIX,6).
- Y Nu primi gândurile banuitoare ce ti se seamana pe furis împotriva aproapelui; căci sunt mincinoase, pierzătoare și cu totul înșelătoare. Și să știi că prin această drăcie încearcă să împingă în prăpastia pierzării sufletele celor ce-au sporit în virtute. Căci nu pot să trimită pe careva dintre cei ce se nevoiesc, în adâncul osândei și al pacatului cu fapta, de nu-l vor putea

prinde sa-l înduplece la banuieli rele fata de aproapele, din pricina purtatorilor din afara ale lui. Aducându-l pe acesta astfel sub judecata si în caderea pacatului, îl face sa fie osândit împreuna cu lumea, dupa cuvântul Scripturii: „Daca ne-am judeca pe noi însine, nu am fi judecati; judecati însa, suntem povatuiti de Domnul, ca sa nu fim osânditi împreuna cu lumea” (1 Cor. 11,31).

- Y Când din negrija dam dracilor putinta sa graiasca la urechea noastra banuieli împotriva fratilor, lasând fara paza miscarile ochilor, suntem împinsi de ei sa osândim uneori chiar si pe cei desavârsiti în virtute. Caci daca cel ce priveste bucuros, cu fata zâmbitoare si e gata sa vorbeasca cu oricine, îti pare ca s-ar învoi usor cu placerile si cu patimile, îl vei socoti si pe cel ce priveste grav si serios, plin de mândrie si plin de mânie. Dar nu trebuie sa luam aminte la înfatisarile oamenilor. Caci judecata tuturor greseste în privinta acestora. Fiindca sunt multe deosebiri între firile, deprinderile si întocmirile trupesti ale oamenilor. Numai aceia le pot patrunde si judeca dupa cuviinta, care au dobândit prin multa cainta ochiul curat al sufletului si au salasluit în ei lumina nemarginita a vietii în Dumnezeu. Numai lor li s-a dat sa dat sa vada si tainele Împaratiei lui Dumnezeu.
- Y Când ne-am facut lucratori ai faptelor pacatoase ale trupului, slujind poftelor contrare firii si mâniei sufletului, ne-am întinat trupul cu urmarile ce decurg din pacate, ne-am întunecat sufletul cu firea mâniei si ne-am înstrainat de Fiul lui Dumnezeu. Drept aceea trebuie sa curatim întinaciunea care a decurs din pacatul trupului, prin curgerea lacrimilor fiintei noastre, ca trupul pe care l-a spurcat placerea prin curgerea fireasca, sa fie curatat iarasi de durerea întristarii prin curgerea fireasca a lacrimilor; iar întunericul sufletului, cel din amaraciunea mâniei, sa-l alungam prin lumina caintei, si prin dulceata dragostei de Dumnezeu sa ne unim iarasi cu Cel de care ne-am înstrainat prin acelea. *(Pacatul face sa se murdareasca chiar sângele trupului nostru prin sucurile naturale exagerate ce le exala. El e curatit prin lacrimile de cainta care ies tot din firea trupului nostru, dar dintr-o stare curata a lui, sau orientata spre curatire. Sunt altele sucurile puse în miscare de simtirea placerii si altele cele puse în miscare de simtirea durerii. Durerea este purificatoare, spre deosebire de voluptate, pentru ca durerea e opusa placerii).*
- Y Precum întinaciunea din placere are ca premergatoare, dragostea satanica, spre ducerea pâna la capat a stricaciunii, asa curatirea prin întristarea dureroasa are ca premergatoare caldura inimii spre deplinatatea plânsului si a lacrimilor. Iar aceasta se întâmpla prin iconomia lui Dumnezeu, ca lepadând si curatind prin ostenele durerii osteneala placerii, si prin curgeri de lacrimi curgerea preaînalta a trupului, sa stergem întiparirile urâte din minte si chipurile necuvenite din suflet si sa-l facem mai stralucitor prin frumusetea cea fireasca. *(Eliminarea necuratiei din trup, prin ostenele dureroase si prin lacrimi, are ca efect stergerea chipurilor întinate din minte. Caci necuratia din sânge întretine acele chipuri întinate din minte. Ele redau stralucirea frumusetii naturale a mintii. Caci mintea e prin natura luminata de lumina dumnezeiasca, în a carei infinitate se misca. Nichita se dovedeste prin importanta ce o da întristarii si lacrimilor, ca mijloc de curatire, ucenic fidel al dascalului sau, sfântul Simeon Noul Teolog).*
- Y Doua sunt în noi curgerile naturale care pornesc din ea însasi fiinta noastra: a semintei si a lacrimilor. Prin cea dintâi ne întinam haina sufletului, prin lacrimi o curatim iarasi. De aceea e

neaparat de trebuinta sa spalam întinaciunea care vine din fiinta noastra, prin lacrimile care vin din aceeasi fiinta. Caci altfel este cu neputinta sa curatim întinaciunea care vine din fire.

- Υ Toata aplecarea sufletului care pacatuiește, miscata în chip necuvenit, nimiceste rodul osteneții lui printr-o placere scurta. Dar tot sufletul care se curatește de obisnuinta și de aplecarea rea își prelungește ostenețile într-o placere și bucurie îndelungata. Și e de mirare cum o placere, înabusind alta placere, îndulcește durerea nascuta din placere.
- Υ Uneori, din curgerea lacrimilor, vine în simțirea înțelegătoare a inimii, amaraciune și durere; alteori, veselie și bucurie. Când ne curatim prin pocainta de veninul și de întinaciunea pacatului prin caldura focului din care ies dupa cuviinta lacrimi învapaiate de focul dumnezeiesc și suntem loviti în cuget ca de niste ciocane grele de suspinele pornite din adâncul inimii, simțim cu mintea și cu simțirea amaraciune și durere. Dar când, curatiti îndeajuns prin astfel de lacrimi, ajungem la eliberarea de patimi, atunci, mângâiati de Duhul dumnezeiesc ca unii ce am dobândit inima senina și curata, lacrimile pricinuitoare de bucurie ale umilintei ne umplu de o bucurie și de o dulceata de negrait.
- Υ Altele sunt lacrimile din pocainta și altele cele din umilinta inimii. Cele dintâi sunt ca un râu care darâma și duce toate întariturile pacatului. Cele de-al doilea vin ca o ploaie pe pajistea sufletului și ca o roua pe plante, hranind spicul cunostintei, înmultindu-l și făcându-l plin de rod.
- Υ Cel ce, în mijlocul taberei împaratești, sprijinit de generali și de capetenii de oaste, și îmbarbatat de ei, nu poate să dovedească vreo vigoare și vreo vitejie în lupta împotriva vrajmasilor, sau să rapuna macar pe vreunul dintre ei, cum va lupta singur și în mijlocul multor zeci de mii de vrajmasi și cum va putea arata vreo isprava ostasească, lipsit fiind de experienta razboiului? Iar dacă aceasta este cu neputinta în cele omenesti, cu atât mai mult în cele dumnezeiesti. Caci cum va cunoaște, fugind în pustiu, navalirile dracilor și tabărăile nevazute și nearatate ale patimilor? Sau cum va porni razboi împotriva lor, de nu se va fi deprins mai înainte cu taierea voii, în mijlocul obstii de frati, sub un povatuitor încercat într-un astfel de razboi nevazut și mintal? Iar dacă aceasta este cu neputinta, cu neputinta este fara îndoiala unuia ca acesta și să lupte pentru altii și să învete pe altii mestesugurile luptei împotriva vrajmasilor nevazuti.
- Υ A te face monah nu înseamna a iesi dintre oameni și din lume, ci a te parasi pe tine, iesind din voile trupului și plecând în pustiu al patimilor. Caci dacă s-a spus către acel mare barbat: „Fugi de oameni și te vei mântui” (lui Avva Arsenie), i s-a spus în acest înțeles. Caci și după ce a fugit, el locuia între oameni și petrecea în cetati și vietuia împreuna cu ucenici. Caci fugind cu mintea cu toata sânguinta, nu se vatama câtusi de puțin de petrecerea cu oamenii. Un altul dintre cei mari striga iesind din adunare: „Fugiti fratilor!”. Dar întrebând de cine să fuga, arata gura.
- Υ Când acest drac necurat și foarte viclean te va momi pe tine, care ai sporit în virtute, cu înaltime de scaune, aducându-ti în amintire și înaltându-ti lucrarea, ca pe una mai presus de a altora, ba soptindu-ti ca esti destoinic să calauzești și suflete, prinde-l pe el cu mintea și nu-l lasa să scape, dacă ai luat putere de sus să faci aceasta. Și prinzându-l, du-te cu gândul la vreun lucru netrebnic pe care l-ai facut și dezvaluindu-l pe acesta înaintea lui, zi către el: „Oare cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici să urce la un asemenea scaun de conducere și

ti se pare destoinic sa povatuiasca suflate si sa le aduca mântuite lui Hristos? Daca tu zic acestea, am tacut". Deci neavând acela ce sa-ti raspunda, se va mistui ca fumul de rusine si nu te va mai supara cu atâta putere. Iar daca nu este în viata ta mai presus de lume vreo fapta sau vreo lenevie netrebnica, pune-te fata în fata cu poruncile si cu patimile Domnului si vei afla ca-ti lipseste atât de mult din desavârsire, cât îi lipseste unui lac ca sa fie mare. Caci dreptatea oamenilor e atât de mult mai prejos decât dreptatea lui Dumnezeu, pe cât e de mult pamântul în privinta maririi mai prejos de cer si tântarul mai prejos de leu.

- Y Cel ranit în adânc de dragostea lui Dumnezeu are puterea trupului cu mult mai prejos de vointa lui. Caci vointa lui nu se poate satura de ostenelile si de sudorile nevointei, fiind asemenea celor foarte însetati, care nu-si pot astâmpara setea arzatoare, ci toata ziua si toata noaptea înseteaza sa osteneasca, dar e biruit de lipsa de putere a trupului. Socotesc ca si mucenicii lui Hristos, stapâniti de aceasta putere (patos) mai presus de fire, n-au simtit chinurile si nu se puteau satura alipindu-se de ele, ci biruindu-se pe ei însisi prin dragostea fierbinte de Dumnezeu, se vedeau totdeauna ramasi în urma fata de dorinta arzatoare de a patimi.
- Y Cel ce a slujit pâna la saturare placerilor trupului si faptelor lui, are trebuinta si de saturarea cu ostenelile nevointei, în sudorile grelei patimiri. În felul acesta vei alunga saturarea prin saturare, placerea prin durere, tihna prin ostenelile trupului si vei afla saturarea veseliei si a bucuriei spre odihna. Prin aceasta te vei desfata si de curatia bunei miresme si a nevinovatiei si te vei bucura de placerea de negrait a roadelor nemuritoare ale duhului. Caci si în cazul petelor de pe haine obisnuim sa folosim mijloace potrivite cu ele pentru curatirea lor, când sunt stricate rau de pete.
- Y Bolile sunt folositoare celor începatori în viata virtuoasa. Ele fac trupul neputincios, ca sa-l ajute în vestejirea si în slabirea aprinderii aflatoare în el; iar cugetul pamântesc al sufletului îl subtiaza, în vreme ce-i întaresc si îi împuternicesc curajul, de poate spune dupa dumnezeiescul apostol: „Când sunt slab, atunci sunt tare” (2 Cor. 12, 10). Dar pe cât sunt de folositoare bolile acestora, pe atât de vatamatoare sunt ele celor ce au sporit în ostenelile virtutilor si s-au ridicat deasupra simturilor si au ajuns la vederi ceresti. Caci îi întrerup de la îndeletnicirea cu cele dumnezeiesti, le îngroapa prin dureri si greutati întelegatoare a sufletului, o tulbura cu norul descurajarii si usuca lacrimile umilintei cu seceta durerilor. Aceasta o stia si Pavel, care cultivând cu întelepciune darul dreptei socoteli, zice: „Îmi asupresc trupul cu deprinderile durerilor si-l cârmuiesc ca pe un rob, având grija de el, ca nu cumva, dupa ce am vestit altora, sa ajung eu însumi de lepadat” (1 Cor. 9-27).
- Y Bolile se nasc în multi adeseori din pricina hranirii fara rânduiala si mereu schimbate. Caci acestia aici întind înfrânarea pâna la flamânzirea cea mai de pe urma si se predau unor osteneli virtuozitate fara masura si fara dreapta socoteala, aici trec la mâncare fara masura si la saturarea care e dusmanul firii. Deci e de trebuinta înfrânarea celor începatori în virtute si celor ce si-au adus nevointele pâna dincolo de mijloc, ajungând la treapta cea mai înalta a vederii. Caci ea e maica sanataii, e prietena curatiei si însotitoarea cea buna a smeritei cugetari.
- Y Cunoaste ca nepatimirea este îndoita si se naste în chip îndoit în cei ce se sânguiesc. Nepatimirea prima se iversează în cei sânguinciosi la sfârșitul înțelepciunii prin fapte. Ea sporind în chip felurit prin ostenelile nevointei celei dupa lege, omoara patimile si opreste pornirile

pacatoase ale trupului si misca puterile sufletului spre ceea ce e potrivit cu firea, iar mintea o readuce la cugetarea cu înțelepciunile la cele dumnezeiesti. A doua nepatimire, care e mai desavârsita, se iversează în chip înțelept în aceea la începutul contemplatiei naturale. Aceasta, înălțându-se de la linistea duhovniceasca a gândurilor din minte la starea de pace a minții, o face pe aceasta atot-stravazatoare si atot-înainte-vazatoare: atot-stravazatoare în lucrurile dumnezeiesti, în vederile celor mai bune si în descoperirea tainelor lui Dumnezeu; atot-înainte-vazatoare în lucrurile omenesti, care vin de departe si au sa se întâmple în viitor. Dar în aceste doua nepatimiri este unul si acelasi Duh care lucreaza, înfrânând si stapânind în cea dintâi, si eliberând spre viata vesnica în cea de-a doua, cum zice Pavel (1 Cor. 12, 11).

- Y Cel ce s-a apropiat de hotarele nepatimirii, dobândind vederi drepte despre Dumnezeu si despre firile lucrurilor, si înălțându-se de la frumusetea fapturilor, pe masura curatiei lui, spre Facator, primește revarsarile de lumina ale Duhului. Si având pareri bune despre toti, cugeta pururi cele bune despre toti. El îi vede pe toti sfinti si curati si rosteste judecata cea dreapta despre lucrurile dumnezeiesti si omenesti. Nu iubeste nimic din cele pămânesti ale lumii, atât de cautare de oameni. Dezbracat cu mintea de simțirea a toata lumea, se înalta spre ceruri si spre Dumnezeu, curatit de tot noroiul si liber de toata robia. El e daruit întreg bunatătii lui Dumnezeu cunoscute cu mintea, aflându-se numai în Duh, si vede frumusetea dumnezeiasca si patrunde în chip dumnezeiesc, într-o negrita tacere si bucurie, în locurile dumnezeiesti ale fericitei slave a lui Dumnezeu. Schimbat în toate simțirile, petrece printre oameni în chip nematerial ca un înger, desi se afla în trup material.
- Y Scriptura cunoaste si pentru nevointa cinci simțuri: privegherea, cugetarea, rugaciunea, înfrânarea si linistirea. Cel ce si-a unit cu acestea simțurile trupului, împreunându-si vederea cu privegherea, auzul cu cugetarea, mirosul cu rugaciunea, gustul cu înfrânarea si pipaitul cu linistea, își curătește repede mintea sufletului sau si, subtiind-o prin acestea, o face nepatimitoare si stravazatoare. *(Simțurile sufletului se unesc cum se cuvine ca cele ale trupului mai mult pentru a le înfrâna pe cele din urma, decât pentru a le potentă. Dar cu vremea energia simțurilor trupului înduhovnicita întărește simțurile sufletului: privegherea vede, meditatiea aude, înfrânarea gusta cele spirituale. Prin toate acestea mintea, subtiindu-se, întrucât s-a eliberat de gândurile pămânesti care o îngrosau si o tulburau, devine linistita si transparentă. E linistita pentru ca vede pe Cel Unul, infinit si linistit, nemaiaivând lipsa sa treacă de la un lucru la altul, nemaifiind îngrijorata de marginirea lucrurilor pe care trebuie sa le depășească pentru a-si înmulți cunostinta si satisface poftele. Dar nu numai energia simțurilor trupului se adauga la energia simțirii minții, ci si invers; energia simțirii minții sau a simțurilor sufletului se adauga la energia simțurilor trupului, întarind-o si curatind-o, încât prin aceste simțuri mintea poate străbate la Dumnezeu cel străveziu prin lucruri sau prezent în ratiunile lucrurilor).*
- Y Mintea patimitoare este aceea care stapânește patimile sale si s-a ridicat mai presus de întristare si de bucurie, încât nu se mai întristează nici de supararile din necazuri, si nu se mai revarsa nici în bucuria multumirii; ci în necazuri își tine sufletul în bucurie, iar în clipele de fericire si-l tine înfrânat si nu-l lasa sa iasă din dreapta masura. *(Deci starea aceea nu e una de nesimțire, ci de echilibru, care de aceea poate dura continuu).*
- Y Furia dracilor e mare împotriva celor ce-au facut mari sporuri în contemplatie. Ei stau la pândă ziua si noaptea împotriva acelorora. Ei le stârnesc prin ei însisi le prilejuiesc lovituri spre

înfricosare. Sau se napustesc împotriva lor c'iar prin cei ce-i lauda. Caci îi pizmuiesc pentru linistirea lor si îi supara în felurite chipuri, macar ca nu pot sa-i întoarca la nedreptate pe cei ce sa-u predat pe ei lui Dumnezeu. Daca n-ar fi îngerul Domnului Atottiitorul, care sa-i pazeasca pe ei, nu ar putea de uneltirile lor si de cursele mortii.

- Y Daca te nevoiesti pentru înțelepciunea lucratoare a virtutii, ia seama cu grija la uneltirile dracilor pierzatori. Caci cu cât înaintezi pe treptele virtutilor înalte si cu cât îți creste lumina dumnezeiasca în rugaciune si ajungi la descoperiri si vederi de negrait prin Duhul, cu atât aceia, vazându-te ca te ridici spre cer, scrâsnesc din dinti si-si întind cu mai multa siguranta mrejele mult-împletite ale rautatii lor în vazduhul mintii. Caci atunci nu mai sufla împotriva ta numai dracii poftei si ai mâniei, iubitori de trup si asemenea fiarelor salbatice , ci se vor ridica împotriva ta si cei ai hulirii prin pizma amarnica. Pe lângă acestia se vor ridica, în chip aratat si nearatat, si cei din vazduh (*Duhurile rele lucreaza din „vazduh”, adica dintr-un „loc” care nu tine nici de lume, nici de Dumnezeu, ci se intercaleaza între lume si Dumnezeu, voind sa ne desparta descurajati si de lume si de Dumnezeu. E un „loc” al nestatorniciei, al inconsistentei, al nalucirilor, al nemulumirii cu orice. În acel „loc” cauta duhurile rele sa ne atraga si pe noi.*) într-aripând începatoriile si stapâniile, si luând, prin imaginatia lor nemateriala, chipul unor vedenii straine si înfricosatoare, spre chinuirea ta, cât le este îngaduit. Dar prin lucrarea rugaciunii facuta cu mintea, folosindu-te de privirea treaza a mintii si cugetând la Dumnezeu, cu ajutorul înțeleșurilor contemplatiei naturale a fapturilor, nu te vei teme de sageata lor care zboara ziua, nici nu vor izbuti sa se apropie de cortul tau, fiind izgoniti de lumina din tine, asemenea întunericului, si fiind arsi de focul dumnezeiesc.
- Y Duhurile rautatii se înspaimânta cumplit de harul Duhului dumnezeiesc, mai ales când vine cu îmbelsugare, sau când ne curatim prin cugetare si rugaciune curata. Necutezând sa se apropie de cortul celor ce sunt luminati prin har, încearca sa-i înspaimânte si sa-i tulbure numai prin naluciri si zgomote înfricosatoare si prin glasuri fara înteles, cautând sa-i departeze de la fapta privegherii si a rugaciunii. Iar când dorm acestia, ei stau la pândă, aducându-le visuri mincinoase, necrutându-le nici cea mai scurta odihna din ostenele lor si le ia somnul de la gene prin smucituri, făcându-le, prin aceste mestesugiri, viata mai ostenitoare si mai plina de durere.
- Y Duhurile întunericului ne apar în trupuri subtiri, cum învățam din experienta, fie ca ne produc nalucirea acestora, furându-ne simțirea, fie ca sunt osândite la aceasta prin caderea lor de odinioara. Dar se sânguiesc sa se împleteasca cu sufletul care se nevoieste, când trupul slujitor al sufletului se întoarce spre somn. De aceea mi se pare ca este o proba pentru sufletul ridicat deasupra puritatii trupului, ca sa se arate cum se ridica împotriva lor, cu mânie si pornire multa, iutimea si barbatia lui, când aceia îl ameninta cu lucruri înfricosatoare. Sufletul patruns de dragostea lui Dumnezeu si întarit în virtutile generale nu numai ca sta împotriva lor cu mânie dreapta, ci le si loveste, întrucât aceasta par sa aiba o oarecare simțire, odata ce s-au facut pamântesti prin caderea de la prima si dumnezeiasca lumina.
- Y Scriptura cunoaste trei stari ale vietii: trupeasca, sufleteasca si duhovniceasca. Fiecare din acestea are dispozitia ei deosebita si e cu totul neasemenea celorlalte.
- Y Starea trupeasca a vietii e aplecata întreaga cu totul spre placerile si bucuriile vietii de aici, neavând în sine nimic nici din starea sufleteasca, nici din starea duhovniceasca, chiar daca ar

vrea sa aiba ceva din acelea. Cea sufleteasca, fiind oarecum la mijloc între pacat si virtute, cauta la grija si întarirea trupului si la lauda de la oameni; ea leapada, de asemenea, ostenelele virtutii si alearga la faptele trupului, nealipindu-se nici pacatului, nici virtutii, pentru pricini opuse. Nu se alipește virtutii, pentru asprimea si osteneala ei si nu se opune pacatului, pentru a nu pierde laudele oamenilor. Iar starea duhovniceasca a vietii nu vrea sa aiba nimic din cele doua amintite si nu vrea sa se coboare spre nici una din ele, amândoua rele. Ea e întreaga cu totul libera si de una si de alta. Fiind argintata de aripile dragostei si ale nepatimirii, zboara deasupra amândurora, nefacând nimic din cele oprite si fugind de lucrarea celor laudate doar ca bune.

- Y Cei ce vietuiesc sufleteste si de aceea sunt numiti sufletesti, sunt ca unii pe jumătate lipsiti de minte si cu madularele slabanogite. Ei nu vor sa osteneasca pentru virtute si pentru porunca lui Dumnezeu, dar fug si de faptele de ocară, pentru slava oamenilor. Fiind stapâniti însa de iubirea de sine, care hraneste patimile stricacioase, toata grija lor si-o îndreapta spre sanatatea si placerea trupului. Ei ocolesc tot necazul, toata osteneala si toata neplacuta patimire pentru virtute, îngrijindu-si peste trebuinta trupul care-i razboieste. Aceasta fiindu-le viata si purtarea, își fac mintea pamânteasca, îngrosata de patimi si sunt neprimitori de continuturi ale mintii si duhovnicesti, care rapesc sufletul de la cele vazute si-l fac sa tinda întreg spre ceruri. Iar aceasta o patimesc, fiind stapâniti înca de duhul alipirii la cele vazute, ca unii ce-si iubesc sufletele lor si aleg sa faca voile lor. Caci fiind deserti de Duhul Sfânt, nu se împartasesc nici de darurile Lui. De aceea nu se poate vedea în ei nici roada dumnezeiasca, iubire de Dumnezeu sau de aproapele, sau bucuria în saracie si necazuri sau pacea sufletului sau credinta din inima sau înfrânarea cuprinzatoare sau umilinta inimii, sau lacrimile sau smerenia si mila. Si toate sunt pline la ei de umflare si de mândrie. Din pricina aceasta nu au putere sa coboare în adâncimile Duhului, deoarece nu este în ei nici o lumina care sa-i calauzeasca si care sa le deschida mintea spre a înțelege Scripturile. *(Ei n-au adâncime în înțelegere, nu descopera dimensiunile nesfârșite ale vietii si iubirii dumnezeiesti îndreptata spre oameni. Nu vad nici în Scriptura aceste dimensiuni.)* Ba nu sufar sa asculte nici pe altii povestind despre ele. Cu dreptate a spus si despre unii ca acestia apostolul: „Omul sufletesc nu primește cele ale Duhului, caci nebunie îi sunt lui si nu stie ca legea este duhovniceasca si duhovniceste se judeca.” (1 Cor. 2,14).
- Y Veninul pacatului adunat în noi fiind mult, e nevoie si de foc mult care sa-l curete prin lacrimile pocaintei si prin durerile fara de voie ale caintei si prin cele de bunavoie ale nevointei. Fiindca de petele pacatului ne curatim prin ostenele de bunavoie sau prin necazuri fara de voie. Dar daca nu lucreaza cele de bunavoie curatirea partii din launtru a paharului si a blidului, împlinesc, în chip mai aspru, cele fara de voie readucere noastra la starea straveche. Asa a rânduit Facatorul.
- Y Își rîd de evlavie, dar își rîd lucrurile de cei ce nu s-au lepadat în chip rational de ei însisi si nu vor sa se foloseasca de învățator si de povătuitor de la început, ci urmeaza socotintei lor si se arata stiutori în fata lui.
- Y Precum nu poate cunoaste cineva întocmai pricinile aducatoare de boli trupești si leacurile lor, fara multa experienta a stiintei doftoricești, asa nici pricinile bolilor sufletesti nu le poate cunoaste fara multa nevointa în privinta lor. Caci precum poate gresi judecata cu privire la bolile trupești si puținora le este cunoscuta în chip desavârsit natura lor, cu care se ocupa

stiinta doctorilor, cu atât mai mult poate gresi cea cu privire la bolile sufletesti. Caci cu cât e mai mare sufletul decât trupul, cu atât sunt mai mari si mai greu de patruns patimile lui, decât ale trupului vazut de toti prin simtiri.

- Y Scurta e viata, lung e veacul viitor si mic e rastimpul vietii de aici. Iar omul, vietuitoarea aceasta mare si de scurta vreme, careia i s-a dat vremea îngusta de acum, e neputincios. Vremea e îngusta, iar omul e slab. Dar cununa care-l asteapta, ca rasplata a luptelor, e mare, deoarece are nenumarate tepuse care-i primejduiesc viata cea atotscurta.
- Y Dumnezeu nu vrea ca lucrarea celor sângrinciosi sa fie nechinuita, ci foarte încercata. De aceea îngaduie focul ispitelor si retrage putin harul dat lor de sus si lasa ca pacea gândurilor sa fie tulburata de duhurile rautatii pentru o vreme, ca sa vada aplecarea sufletului, cui se daruieste el mai mult; Lui, Facatorului si Binefacatorului lui, sau simtirii lumii si lunecusului în placeri? Pe urma, sau le da har îndoit, celor ce sporesc în dragostea Lui, sau îi biciuieste cu aceste ispite si necazuri de cei lipiti de lucruri, pâna ce vor câstiga neplacerea fata de lucrurile vazute si nestatornice si vor spala din lacrimi amaraciunea de pe urma placerilor venite de la ele. *(Duhurile rautatii sunt duhuri nelinistite si aduc neliniste, pentru ca n-au taria unei existente nesfârsite si plenare în ele însele. Omule e expus si el aceste nelinisti, echivalenta cu frica, daca nu se întâlneste în duhul sau cu Dumnezeu, viata nesfârșita, care i se comunica.)*
- Y Când pacea gândurilor e tulburata de duhurile rautatii îndata sunt trimise fara încetare si sagetile aprinse ale poftei împotriva mintii, care alearga sprinten spre înaltimi, de catre dracii vânatori si iubitori de trup. Iar mintea fiind oprita astfel din miscarea de cele de sus, cade în miscari necuvenite si amestecate. Si asa trupul începe sa se razvrateasca fara rânduiala împotriva duhului, tragând mintea cu gâdilaturi si cu aprinderi si dorind s-o înmormânteze în groapa placerilor. Si daca n-ar scurta Domnul Savaot zilele acelea si daca n-ar darui slugilor Sale puterea rabdarii, nu s-ar mântui nici un trup. (Matei. 24,22)
- Y Dracul mult iscusit si preaviclean al curviei(se face unora cadere si groapa de noroi, altora bici si ciomag drept, si iarasi altora, cercare si chin sufletului. Cel dintâi lucru poate fi vazut la începatorii care-si poata înca jugul nevointei cu trândaviei si fara grija. Cel de-al doilea, la cei ce se afla în mijlocul sporirii în virtute si se întind spre ea înca cu oarecare lenevire. Iar al treilea, la cei ce si-au întins aripa mintii pâna la contemplare si s-au saltat bine spre nepatimirea mai desavârsita. Deci fiecaruia i s-a rânduit de sus dupa folosul lui.
- Y Cadere si groapa de noroi se face dracul curviei celor ce strabat viata calugareasca cu nepasare totala. Madularele acestora sunt aprinse de el în vampa si-n pofta curviei si le aduce prilejuri pentru împlinirea voii trupului, chiar fara unirea cu alt trup. Despre acestea este rusine a si gândi si a si grai. Acestia sunt nebuni cu trupul, dupa cum s-a spus, si manâncă roadele placerii sarate si ochii lor sunt plini de întuneric, iar la cele mai înalte, pe drept cuvânt, nu ajung. Tamaduirea lor, daca o voiesc, sta în focul pocaintei si în zdrobirea inimii curate. Aceasta aduce scaparea de cel rau si curata sufletul de pete si-l face mostenitor al milei lui Dumnezeu. Înteptul Solomon, dându-ne sa înțelegem aceasta, a zis: „Leacul opreste pacate multe” (Eccl. 10,4).
- Y Bici si ciomag se face, cu dreptate, acest duh, celor desavârsiti în cea dintâi nepatimire prin înțelepciunea lucratoare si celor ce-au sporit spre cele mai de sus si mai desavârsite. Când

slabește încordarea nevoitei lor prin lenevire și se abat spre privirea fără paza a celor supuse simturilor și deschid intrarea poftei pentru lucrurile omenesti, atunci e trimis biciuitorul acesta împotriva lor, din bunătatea cea mai mare a lui Dumnezeu față de ei. Acesta începe să lovească pe cei ce cugetă astfel, cu gânduri de-ale poftei trupești. Nerabdând ei aceasta, se întorc cu sânguinta iarasi spre cetățuia lor, spre lucrarea și atenția încordată, și se apucă cu și mai multă râvnă de lucrurile care mântuiesc, printr-o silință și mai ostenitoare. Căci nu vrea Dumnezeu cel Preabun ca sufletul care a ajuns până aici să se întoarcă cu totul la simțirea lumească, ci vrea să pasească neîncetat spre cele dinaintea și să porcească cu sânguinta spre lucrurile mai desăvârșite, ca să nu se apropie biciul rautății de cortul lui.

- Y Cercare, ghimpe și chin li se face, după orânduirea de sus, acest duh, aceloră a căror primă nepatimire s-a saltat spre cea de a doua. Aceasta, pentru că suparați de el, să-și aducă aminte de neputința firească și să nu se mândrească, cum zice Scriptura, pentru mărirea descoperirilor prin vedere (2 Cor. 12, 7); ci văzând legea trupului care se osteste împotriva legii minții lor (Rom. 7, 23), să se scuture chiar și de amintirea simplă a pacatului, de teama să nu primească simțirea spurcaciunii de la amintirea ei și să nu slăbească puterea văzătoare a minții lor și să cadă de la înălțimea contemplatiei.
- Y De sufletele care s-au curățit de curând, obisnuiește să se apropie mai mult duhul poftei și al mâniei. Din ce pricina? Ca să scuture roadele Duhului care au odraslit în ele. Deoarece bucuria eliberării aduce o oarecare slăbire și împrăștiere în aceste suflete. Înțelepciunea care le cârmuiește cu folos, vrea să atragă pururi spre sine, prin darurile sale, cugetarea lor și să rămână neclintită în smerita cugetare, ca nu cumva din multă libertate și din bogăția darurilor să se înalte față de alții, sau să li se pară că au câștigat acest palat al păcii din puterea și înțelegerea lor. De aceea da voie acestor duhuri să sara asupra sufletelor amintite, în vreme ce ea se retrage. Cuprins în felul acesta de teama caderii, sufletele se pironesc în pазirea fericitei smeritei cugetări. Aflând că sunt înjugate cu trupul și sângele, caută în chip firesc cetățuia lor, în care sunt pazite nevatamate prin puterea Duhului.
- Y După boala patimii care stăpânește în noi și după putreziciunea pacatului aflătoare în noi, sunt și încercările care vin asupra noastră. Iar paharul amaraciunii judecătorilor lui Dumnezeu ni se da mai aspru sau mai milos. Dacă materia pacatului aflătoare în noi poate fi ușor tamaduită și înlăturată, fiind alcatuită din gânduri iubitoare de plăcere sau de viață, paharul încercărilor care ni se da de către Doctorul sufletelor noastre este amestecat cu milă, ca unora ce suntem ispitiți de gânduri omenesti și suferim încă cele omenesti. Dar dacă este o materie greu de vindecat și zace în adânc și lucrează putreziciunea spre moarte, fiind alcatuită din gânduri de trufie și de mândria cea mai mare, ni se da paharul în toată asprimea mâniei, ca boala mistuită și subțiată în focul ispitelor ce vin una după alta să se departeze din sufletele noastre, prin smerenia ce o aduc. Spălând astfel saraturile gândurilor prin lacrimi, ne vor arăta curăți, în lumina smerefiei, Doctorului sufletelor noastre. *(Mândria e încapătânare în propria izolare, e învârtitoare; de aceea trebuie înmuiată prin încercări mai grele, pe când pofta de plăceri e slabiciune și, nefiind susținută de încapătânare, e mai ușor de tamaduit. Mândria e tamaduită numai de smerenie. Iar smerenia se câștigă cel mai greu. Dar ea e împreunată cu adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, sau cu vederea luminii Lui, care nu poate fi dobândită până ce cineva e preocupat prea mult de sine.)*

- Y Cei ce se nevoiesc nu pot scapa de valurile necontenite ale ispitelor, daca nu-si recunosc neputinta lor si nu se socotesc pe ei însisi straini de toata dreptatea si nevrednici de toata mângâierea, de toata cinstea si de toata odihna. *(Un alt paradox al fiintei umane: în eforturile nevoinei celei mai încordate, credanciosul își traieste în modul cel mai accentuat neputinta sa. De aceea cauta sa ajunga prin rugaciune la puterea lui Dumnezeu.)* Caci tinta lui Dumnezeu, Doctorul sufletelor noastre, este sa fim pururi smeriti si întristati pentru nevrednicia noastra, straini de tot omul si urmasi ai patimilor Domnului. Caci El era blând si smerit cu inima si vrea sa umblam si noi în blândetea si smerenia inimii, pe calea poruncilor Lui.
- Y Smerenia nu se dobândește prin încovoierea grumazului, prin râncezeala coamei, sau prin haina neîngrijita, aspra si soioasa, în care multi scot ca sta toata virtutea; ci ea vine din inima zdrobita si sta în duh de smerenie, dupa David: „Duhul umilit, inima înfrânta si smerita, Dumnezeu nu le va urgisi” (Ps. L,19).
- Y Altceva este vorbirea smerita, altceva smerenia si altceva smerita cugetare. Vorbirea smerita si altceva smerita cugetare. Vorbirea smerita si smerenia le dobândesc nevoitorii prin toata neplacuta patimire si prin ostenele din afara ale virtutii; caci ele sunt îndreptate numai spre lucrarea si spre nevointa trupeasca. De aceea, aflându-se sufletul în starea smereniei, când vine ispita, se tulbura. Dar smerita cugetare, fiind un lucru dumnezeiesc si înalt, vine numai în cei ce au trecut de mijloc, prin salasluierea Mângâietorului, adica în cei ce au sporit prin toata smerenia pe calea atotasprii a virtutii.
- Y Smerita cugetare, patrundând în adâncurile sufletului si cazând ca un bolovan greu într-însul, îl apasa si îl frânge cu atât putere, încât îl apasa si îl frânge cu atât putere, încât îi stoarce toata taria într-un pârau neretinit de lacrimi; *(Lacrimile sânt semnul ca sufletul si-a înmuiat învârtosarea închisorii în sine, ca s-a eliberat pe sine, ca s-a deschis Duhului dumnezeiesc. Relatia intima cu alta persoana, dar mai ales cu Dumnezeu, se manifesta într-o stare de simtire, opusa rigiditatii. Acum e simtit Dumnezeu. Smerenia e simtita într-adevar ca un bolovan greu, care apăsându-i nevoitorului propria fiinta îi înmoaie taria învârtosata, prefacând-o în siroaie de lacrimi. Numai asa sufletul se deschide lui Dumnezeu.)* iar mintea i-o curata de toata întinaciunea gândurilor, facând-o sa ajunga la vederea lui Dumnezeu, ca Isaia, si sub lucrarea Lui. Caci zice Isaia: „Vai mie ca sunt pierdut. Caci era fiind si având buze spurcate, locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Si am vazut pe Domnul Savaot cu ochii mei” (Isaia 6,5).
- Y Când vorbirea smerita coboara în adâncul tau, atunci vorbirea înalta se înradacineaza în adâncul inimii tale, atunci vorbirea smerita de la suprafata sau din launtru e lepadata de la tine. *(Când smerenia se salasluieste în suflet, nu te mai intereseaza vorbirea smerita din afara, prin care vrei înca sa pari ca esti smerit; dar nici vorbirea smerita din adânc. Vrei mai bine sa taci, pentru ca simti ca orice cuvânt te-ar putea pune în relief.)* Când însa te îmbogatesti de sus cu smerita cugetare, atunci înceteaza atât smerenia din afara, cât si vorbirea smerita a limbii, dupa cuvântul lui Pavel: „Când va veni ceea ce e desavârsit, va înceta ceea ce e din parte” (1 Cor 13,10).
- Y Sa nu socotesti cu usurinta ca este smerit cu inima nici cel ce spune lucruri smerite într-o înfatisare de smerenie si modestie; nici cel ce spune lucruri înalte si marete sa nu-l socotesti

ca e plin de toata trufia si îngâmfarea si nechinuit launtric de ele. Din roadele lor sa-i cunosti pe ei.

- Y Roada Duhului Sfânt este dragostea, bucuria, pacea, bunatatea, îndelunga-rabdarea, credinta, blândetea, înfrânarea. Iar roada duhului potrivit este ura, întristarea lumeasca, nestatornicia sufletului, tulburarea inimii, rautatea, cugetul iscoditor, descurajarea, mânia, necredinta, pizma, multa mâncare, betia, bârfirea, osândirea, pofta ochilor, îngâmfarea si trufia sufletului. Deci din aceste roade sa-ti fie cunoscut pomul. Si în felul acesta vei cunoaste neîndoielnic al carui duh este cel ce te întâmpina. Semnele acestora sunt vadite si de glasul Domnului: „Omul bun, zice, din visteria buna a inimii sale scoate cele bune” (Matei 12,35), fiindca dupa cum e pomul asa e si roada.
- Y În cei în care sunt si se vad roadele Sfântului Duh, în aceia este si salasluirea lui Dumnezeu. În acestia este si un izvor netulburat al cuvântului împreunat cu înțelepciune si cu cunostinta, fie ca sunt auziti vorbind smerit, fie ca graiesc cele înalte. Dar în cei în care nu se vad roadele si darurile acestui Duh, ci ale celui dimpotriva, în acestia este întunerecul cunostintei de Dumnezeu, roi de patimi si salasluirea duhurilor vrajmase, fie ca sunt vazuti graind si purtându-se cu smerenie, fie graind cele înalte si purtând haine de pret si înfatisare aleasa.
- Y Adevarul nu sta în fete, înfatisari si cuvinte, nici nu se odihneste Dumnezeu în acestea, ci în inimi înfrânte, în duh de smerenie si în suflete luminate de cunostinta lui Dumnezeu. Caci se întâmpla sa vedem uneori pe cineva acoperindu-se în afara sub cuvinte si folosindu-se de vorbe smerite fata de altii, pentru a vâna lauda de la oameni, iar în launtru e plin de viclenie si de rautate si de tinerea de minte a raului aproapelui; precum se întâmpla uneori sa vedem pe cineva luptându-se în afara pentru dreptate prin cuvinte înalte de înțelepciune, si ridicându-se împotriva minciunii sau a calcarii legilor dumnezeiesti, iar în launtru e plin de cuviinta, de smerenie si de dragoste fata de aproapele; ba uneori se si lauda în Domnul, dupa cuvântul lui Pavel: „Laudându-ma, în Domnul ma voi lauda, întru neputintele mele” (2 Cor. 12,9). *(Smerenia nu trebuie sa opreasca pe cineva de a lupta pentru dreptatea altora cu cuvinte înțelepte si cu multa iscusinta si putere, dar sa nu pretinda pentru sine nimic si sa nu se socoteasca lucru mare pentru ceea ce face, ci ca împlinind o slujire obligatorie în fata lui Dumnezeu. Cu atât mai puțin trebuie sa împiedice smerenia, propovaduirea cuvântului lui Dumnezeu cu putere.)*
- Y Dumnezeu a judecat ca trebuie sa-si pregateasca prin Duhul Sau din neam în neam prooroci si prieteni pentru cladirea Bisericii Sale. Daca sarpele cel vechi si-a varsat veninul pacatului în urechile oamenilor, iar prin el se pricinuieste pierirea sufletelor, cum nu va ridica Cel ce a zidit inimile noastre una câte una, câte un sarac din putinatatea pamântului? El ridica din gunoiul patimilor câte un sarac, care poarta sabia Duhului, adica cuvântul lui Dumnezeu (Efeseni 7,17), spre ajutorarea mostenirii Lui. Deci pe drept cuvânt cei ce au început sa se smereasca, lepadându-se de ei însisi, se ridica spre înaltimea cunostintei si primesc de sus cuvânt de înțelepciune, ca sa binevesteasca, cu putere de la Dumnezeu, mântuire Bisericii Sale.
- Y Cunoaste-te pe tine însuti! Iar aceasta este adevarata smerenie, care ne învata sa cugetam smerit, ne frânge inima si ne învata sa lucrăm si sa pazim aceasta stare. *(Crestinismul a legat dictonul acesta al filozofiei eline, cu smerenia în fata lui Dumnezeu. Numai cel smerit în fata infinitatii lui Dumnezeu se cunoaste pe sine cu adevarat, sau vice-versa.)* Iar daca nu te-ai

cunoscut încă pe tine, nu stii încă nici ce este smerenia, nici nu te-ai atins de adevarata lucrare si paza. Caci a te cunoaste pe tine este sfârșitul lucrării virtutilor. *(Virtutile sunt drumul spre cunoasterea de sine, pentru ca sunt drumul spre cunoasterea si trairea infinitatii iubitoare a lui Dumnezeu. Vârful virtutilor este smerita cugetare, iar în ea se arata adevarata cunoastere de sine. Se identifica astfel faptauirea morala cu progresul în cunoasterea de sine. În afara de aceasta faptauire, nu se poate cunoaste cineva pe sine. Cunoasterea de sine nu e o chestiune intelectuala. Numai în fapte poti cunoaste ce poti si ce nu poti si numai în faptele împlinite cu credinta în Dumnezeu, prin Dumnezeu si cu ajutorul Lui, poti cunoaste înaintarea în Dumnezeu si te poti cunoaste nu ca o realitate marginita, ci indefinita. Cel ce vorbeste cu lauda de sine si de faptele sale e strain de sine, nu se cunoaste în toata adâncimea sa indefinita, legata de infinitatea lui Dumnezeu.)*

- Y Cel ce s-a saltat de la curatie la cunostinta lucrurilor, s-a cunoscut pe sine, dupa cuvântul: cunoaste-te pe tine însuti! Iar cel ce a ajuns la cunostinta ratiunilor zidirii si a lucrurilor dumnezeiesti si omenesti a cunoscut cele din jurul lui si cele din afara pe el, dar pe sine însusi încă nu. *(Cunoasterea de sine, fiind însoțita de smerita cugetare, este îmbinată si cu cunoasterea ratiunilor lucrurilor. Caci credinciosul nu se cunoaste pe sine si nu cugeta smerit despre sine, daca nu vede în fata sa ratiunile duhovnicești ale creaturilor. Cunoasterea de sine e legata astfel cu cunoasterea ratiunilor lucrurilor, care devin launtrice credinciosului îmbogățindu-l si deschizându-i sinea sa infinitatii dumnezeiesti.)*
- Y Altceva sunt eu si altceva cele ce tin de mine. De asemenea altceva sunt cele ce tin de mine si altceva cele privitoare la mine. Apoi altceva sunt cele privitoare la mine si altceva cele din afara de mine. Eu sunt cel ce zic: sunt al lui Dumnezeu si sunt vazut ca suflet înțelegator, nemuritor si cuvântator, ca unul ce am minte care naste cuvântul si care e nedespartita si de-o fiinta cu sufletul. Cele ce tin de mine sunt vrednicia împarateasca, stapânitoare, cuvântatoare si libertatea vointei. Iar cele privitoare la mine sunt toate câte le aleg prin hotărârea libera: îndeletnicirea agricola, comerciala sau filozofica. În sfârșit cele din afara de mine sunt toate câte dau cinste si noblete pamânteasca vietii: bogatia, slava, cinstea, bunastarea, marimea slujbelor, sau cele dimpotriva: saracia, lipsa de slava, lipsa de cinste si insuccesele.
- Y Tot cele ce s-a cunoscut pe sine s-a odihnit de la toate lucrurile sale cea dupa Dumnezeu si a intrat în locul sfânt al lui Dumnezeu si al smereniei. *(Cunoasterea de sine si smerita cugetare coincid nu numai cu contemplarea ratiunilor lucrurilor, ci si cu lucrarea constienta la locul cel sfânt unde este Dumnezeu sau infinitatea Lui, în inima. În constiinta neîntrerupta de a se afla în fata lui Dumnezeu, sufletul savârșeste liturgia înțelegatoare sau constienta, caci nu poate sta în fata lui Dumnezeu fara a-i jertfi Lui toate si chiar pe sine însusi, din puterea jertfei lui Hristos, pentru a-L cunoaste cu adevarat pe Dumnezeu si pe sine însusi si a se uni cu El.)* Iar cel ce s-a cunoscut încă pe sine, prin smerita cugetare si cunostinta, calatoreste încă cu osteneala si sudoare în viata. Aceasta dorind si David sa o înțelegem, a zis: „Aceasta este osteneala înaintea mea, pâna ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu” (Ps. L22, 16,17).
- Y Când ajunge cineva de se cunoaste pe sine însusi (iar pentru aceasta are trebuinta de multa paza din afara si de oprire de la lucrurile lumesti si de cercetarea constiintei), îndata vine în suflet oarecare smerenie dumnezeiasca mai presus de cuvânt, aducând în inima zdrobire si lacrimi de umilinta fierbinte, încât cel ce sta în lucrarea ei se socoteste pe sine: pamânt,

cenusa, vierme si nu om; ba înca nevrednic chiar de viata duhovniceasca. Aceasta din pricina covârsirii acestui dar al lui Dumnezeu. Iar învrednicindu-se cineva sa petreaca multa vreme în acest dar, se umple de alta betie negrita: de umilinta inimii si patrunde în adâncul smeritei cugetari. Acesta, iesind din sine, nesocoteste toate mâncarile din afara, ca si bautura si vesmintele trupului, necautând cele peste trebuinta, ca unul ce s-a schimbat cu schimbarea dreptei celui Preaînalt.

- Y Cel mai mare bun dintre virtuti este smerenia. Pe cei în care se sadeste aceasta prin pocainta curata, având însotitoare si rugaciunea cu înfrânare, îi face îndata slobozi de robie si daruieste puterilor lor pace. Aflându-se acestia într-o asemenea stare, cuvântul lor se umple de limpezimea cunostintei lui Dumnezeu si ajung la vederea tainelor Împaratiei lui Dumnezeu si a ratiunilor zidirii. Dar pe masura ce patrund în adâncurile Duhului, strabat si în adâncul smeritei cugetari. *(Înaintarea în smerita cugetare, fiind o înaintare în cunoastere de sine, în cunoasterea neputintei proprii, e si o înaintare în adâncurile puterii Duhului. Sinea cunoscuta întru smerenia sau în putinatatea ei e o sine din ce în ce mai transparenta, o inima curatita de orice pata sau de orice învârtosare, care o face nestravezie si nesimtitoare la prezenta lui Dumnezeu cel infinit, pentru ca se mentine ea însasi îngrosata la marginirea ei exclusiva.)* Iar din aceasta le creste cunostinta masurilor proprii. Cunosc neputinta firii omenesti si li se înmulteste dragostea de Dumnezeu si de aproapele, încât socotesc ca este un lucru sfânt sa se izbaveasca chiar si de simpla îmbratisare si de apropierea petrecerii împreuna. *(Dragostea de aproapele poate sa fie intensa si vibranta si totusi sa evite atingerile trupesti, îmbratisarile, apropierile. O dovedeste aceasta suferinta patrunzatoare pentru necazurile altora, pentru neputintele lui. Aceasta dragoste a devenit cu totul duhovniceasca, fara sa fie mai putin intensa, mai putin duioasa. În aceasta dragoste poate avea loc o comunicare, o interpenetrare launtrica cu mult mai adâncă decât cea prilejuita de îmbratisarile trupesti, care pot ramânea simplu exterioare.)*
- Y Nimic nu întraripeaza asa de mult sufletul oamenilor catre dragostea lui Dumnezeu si catre iubirea de oameni, ca smerita cugetare, umilinta si rugaciunea curata. Cea dintâi le frânge duhul, îi face sa le izvorasca pâraie de lacrimi si, aducând putinatatea omeneasca sub ochi, îi învata sa-si cunoasca masurile lor. A doua curatestea mintea de cele materiale si lumineaza ochii inimii si face sufletul întreg luminos. Iar cea din urma uneste pe omul întreg cu Dumnezeu si-l face sa petreaca împreuna cu îngerii, sa guste dulceața bunatatilor vesnice ale lui Dumnezeu, sa guste dulceața bunatatilor vesnice ale lui Dumnezeu, îi da visterii de taine mari si, aprinzându-l de iubire, îl îndupleca sa îndrazneasca sa-si puna sufletul pentru prietenii sai, ca unul ce s-a ridicat mai presus de hotarele putinatatii trupesti.
- Y *Umilinta se deosebeste de smerenie, prin simtirea micimii tale pâna aproape de topirea ta, pâna la o extrema înmuiere a fiintei în fata maretiei nesfârsite a lui Dumnezeu. Ea e „o strapungere” a inimii care produce lacrimi, pentru ca aceasta strapungere merge pâna la maduva fiintei, facând straveziu pe Dumnezeu prin subtirimea fiintei noastre.*
- Y Cel ce a cucerit aceasta cetatâie de pe vârful nu poate fi tinut de lanturile simtirii lucrurilor, nu vede nici una din desfatarile vietii; nu deosebeste pe cel evlavios de cel neevlavios; ci precum Dumnezeu face sa ploua si face sa rasara soarele peste drepti si nedrepti, peste rai si buni (Matei 5,45), asa si el își trimite si-si întinde razele dragostei catre toti si nu-si îngusteaza inima, ci si-o largeste în iubirea tuturor. El se simte strâmtorat si chinuit ca nu

poate atâta bine cât vrea. Din aceasta porneste ca din Eden un fel de alt izvor al umilintei spre smerita cugetare, spre neapatimire si spre înaltarea la rugaciunea neîmprastiata; un izvor care adapa fata întregii zidiri gândite a lui Dumnezeu.

- Y Lumina Duhului dumnezeiesc, salasluita în suflet, obisnuieste sa se departeze din pricina trândaviei, a neputarii de grija si a nepasarii aratata în cuvinte si mâncari. (*Salasluirea Duhului Sfânt împreuna cu umilinta este una cu o delicatete extrema a sufletului, contrara grosolaniei manifestata în nepasare, lacomie si trufie. În cazul din urma sufletul se umple de fiare si devine asemenea lor.*) Negrija la mâncari si mustul hranei, ca si neînfrânarea limbii si nepaza ochilor, obisnuiesc sa alunge din suflet lumina si sa ne faca întunecati. Iar umplându-ne noi de întuneric, îndata încep sa umble prin sufletul nostru toate fiarele câmpului inimii noastre si toti leii sau gândurile patimilor, cautând cu racnet hrana pentru patimi si sa rapeasca comoara asezata în noi de Duhul. Iar înfrânarea care ne este prietena cu adevarat si rugaciunea care ne face îngeri, nu numai ca nu lasa nimic din acestea sa intre în suflet, ci pastreaza si lumina Duhului nestinsa în jurul mintii, iar inima o face linistita si curata si izvor de dumnezeiasca umilinta, pe când sufletul îl largeste spre dragostea lui Dumnezeu si-l uneste întreg cu Hristos întreg, prin bucurie si feciorie.
- Y Sa nu zici în inima ta: îmi este cu neputinta sa dobândesc de aici înainte curatia fecioriei, dupa ce am cazut în stricaciunea si nebunia trupului în multe chinuri. Caci unde se staruie cu ostenele pocaintei si cu caldura inimii în greu patimire si curg râuri de lacrimi din umilinta inimii, acolo se darâma toate întariturile, se stinge tot focul patimilor si se savârseste renasterea de sus, prin venirea Mângâietorului; si sufletul se face iarasi palat al curatiei si al fecioriei. Coborându-se apoi Dumnezeu în acesta, printr-o lumina si bucurie negrita, si sezând pe înaltimea mintii lui ca pe un tron de slava, da pacea Sa puterilor lui, zicând: „Pace voua”, din partea patimilor care va razboiesc; „pacea Mea dau voua”, ca sa va miscati potrivit cu firea; „pacea Mea o las voua”, (Ioan 14,27), ca sa va desavârsiti mai presus de fire. Deci tamaduind cele trei parti ale sufletului prin întreitul dar al pacii si ridicându-l pe acesta la desavârsirea întreita si unindu-l cu Sine, îl face întreg feciorelnic si frumos, învaluindu-l în buna mireasma a mirului curatiei. Si zice catre el: „Scoala-te si apropie-te de Mine, frumoasa Mea porumbita”, prin înțelepciunea cu fapta, ca iata iarna patimilor a trecut; furtuna gândurilor de placere s-a dus odata cu ea; florile virtutilor s-au aratat cu buna mireasma a cugetarilor în pamântul inimii tale. Ridica-te si vino aproape de Mine, în cunostinta contemplarii naturale. Vino porumbita Mea, sub acoperământul si în întunericul teologiei tainice si al credintei tale tare ca piatra, în Mine, Dumnezeul tau (Cânt. cânt. 2,10-14).
- Y Bine este a muri lumii si a vietui lui Hristos. Caci altfel nu poate cineva sa se nasca de sus, dupa cuvântul Domnului. Iar daca nu se naste de sus, nu poate nici intra în Împaratia cerurilor (Ioan 3,5). Aceasta nastere însa vine din ascultarea de parintii duhovnicesti. Caci de nu vom da întâi chip în noi semintiei cuvântului prin învățatura parintilor si nu ne vom face fii ai lui Dumnezeu prin ei, nu vom putea sa ne nastem de sus. Asa s-au nascut cei doisprezece din Hristos cel Unul, iar cei saptezeci s-au nascut din cei doisprezece si s-au facut fii ai lui Dumnezeu si Tatalui, dupa cuvântul Domnului: „Voi sunteti fiii Tatalui Meu Celui din ceruri” (Matei 5,45). De aceea si Pavel zice catre noi: „Macar ca aveti multi învățatori, dar nu multi parinti. Eu v-am nascut pe voi, fiti urmasii mei” (1 Cor. 4,15).

- Y A nu asculta de parintele duhovnicesc dupa pilda Fiului, Care s-a facut ascultator Tatalui pâna la moarte si cruce (Filip. 2,8), înseamna a nu te naste de sus. Iar cel ce nu s-a facut fiu iubit al unui parinte bun, cum va fi parinte, daca nu s-a nascut prin cuvânt si Duh de sus? Cum va fi si el parinte bun al unor fii buni si cum va naste copii buni, dupa chipul bunatatii parintelui lor? Iar daca nu e asa, fara îndoiala cum e pomul, asa va fi si roada.
- Y Lipsa evlaviei este puiul atotrau al iubirii celei rele de argint al pizmei. Iar daca nu e rea, cu atât mai mult cea care-l naste. Caci ea face pe fiii oamenilor sa pretuiasca mai mult dragostea aurului decât dragostea lui Hristos si înfatiseaza pe Facatorul materiei mai mic decât materia. Caci îi îndupleca sa slujeasca mai mult materiei decât lui Dumnezeu, pe cei ce aduc închinare fapturii în locul Facatorului si schimba adevarul lui Dumnezeu în minciuna. Iar daca aceasta boala e un rau asa de mare, încât primeste ca un al doilea nume pe cel de slujire la idoli, nu întrece orice rautate sufletul care boaleste de buna voie de aceasta?
- Y Daca iubesti aurul, nu iubesti pe Hristos. Iar daca nu iubesti pe Hristos si iubesti aurul, ia seama cui te face asemenea acest tiran? Aceluia care era ucenic, dar fara credinta, care era prieten, dar s-a aratat vânzator si si-a batut joc de Stapânul tuturor si a cazut ca un nevrednic din credinta si din dragostea fata de El si s-a rostogolit în adâncul deznadejdii. Teme-te de pilda aceluia si asculta de mine si fugi de aur si de dragostea lui, ca sa poti câstiga pe Hristos, daca te iubesti pe tine. Caci stii locul unde a ajuns cel ce a cazut.
- Y Nu te grabi niciodata sa ajungi în scaun de întâistator prin aur sau prin ajutorul oamenilor si prin rugaminti, fara chemare de sus, chiar daca te stii în stare sa folosesti sufletelor. Caci acestea trei te vor urmari si una din ele te va ajunge: sau îti va veni asupra nemulțumirea si mânia lui Dumnezeu prin felurite greutati si necazuri, caci nu vor lupta împotriva ta numai oameni, ci si aproape toata zidirea si-ti va fi viata plina de suspin; sau vei fi scos de multa necinste de cei mai tari ca tine; sau vei muri fara vreme, fiind taiat de la viata aceasta.
- Y Nu poate sa dispretuiasca cineva slava si necinstea si sa ajunga deasupra placerii si durerii, de nu se va hotărî sa priveasca spre sfârșiturile lucrurilor. Caci când va vedea toata slava, placerea, desfatarea, bogatia si bunastarea ca sfârșesc în nimic si tuturor le urmeaza si pe toate le strica moartea, atunci, dispretuind desertaciunea vadita a tuturor lucrurilor omenesti, își va întoarce simturile (sufletului) spre sfârșiturile lucrurilor dumnezeiesti si se va prinde de ele. Caci ele sunt cu adevarat si nu se pot strica nicidecum. Iar prinzându-se de acestea, se ridica deasupra durerii si placerii: a durerii, ca unul ce a biruit iubirea de placere, de slava si de bani a sufletului; a placerii, ca unul ce a lepadat simțirea lumii si, drept urmare, fie ca e slavit, fie ca e dispretuit, ramâne acelasi. Caci fie ca se afla în dureri, fie în odihna trupului, pentru toate multumeste lui Dumnezeu si nu se coboara cu gândul la cele de jos.
- Y Cel ce se nevoieste trebuie sa-si cunoasca miscarile si preocuparile sufletului chiar si din visurile lui si sa aiba grija de starea lui. Caci dupa preocuparea omului din launtru si dupa grijile lui sunt si miscarile trupului si nalucirile mintii. Daca cineva are sufletul iubitor de cele materiale si de placeri, își nalucesc câstiguri de lucruri si de bani, sau chipuri de femei si împreunari patimase, din care vine îmbracamintea patata si întinaciunea trupului. Iar daca are sufletul lacom si iubitor de argint, vede totdeauna aur si pe acesta îl doreste, se lacomeste dupa dobânzi si le asaza în visterii si e osândit ca un om fara mila. Daca are un suflet înclinat spre mânie si dusmanie, este urmarit de fiare si de serpi veninosi si e napadit de temeri si de spaime. Iar daca își are sufletul îngâmfat de slava desarta, își nalucesc laude

si primiri din partea multimei, scaune de stapânire si de conducere si le socoteste, chiar când e treaz, pe ce înca nu le are, ca si când le are sau le va avea cu siguranta. Daca e cu sufletul plin de mândrie si de trufie, se vede pe sine purtat în trasuri stralucitoare si uneori zburând în vazduh si pe toti îi vede tremurând de covârsirea puterii lui. La fel si omul iubitor de Dumnezeu, fiind sânguincios întru lucrarea virtutii si drept în nevointele pentru evlavie si cu sufletul curat de pofta celor materiale, vede în visuri sfârsiturile înfricosatoare. Rugându-se pururi, el se tine în stare de umilinta si de pace cu sufletul si cu trupul si când se trezeste, vede pe obrajii sai lacrimi, iar pe buzele lui are cuvinte catre Dumnezeu.

- Y Dintre cele ce ni se nalucesc în somn, unele sunt simple visuri, altele vederi, iar altele descoperiri. Visurile sunt toate cele care nu ramân neschimbate în închipuirea mintii, ci se amesteca, se alunga si se schimba des dintr-unul într-altul. Din ele nu vine nici un folos pentru cei ce si le nalucesc, si dupa trezire se destrama. Pe acestea trebuie sa si le dispretuiasca cei ce se nevoiesc. Vederile sunt cele care ramân neschimbate si nu se prefac dintr-una într-alta, ci ramân întiparite în minte si neuitate timp îndelungat; de asemenea, cele care arata sfârsituri ale lucrurilor viitoare si aduc sufletului folos prin umilinta si din vedenii înfricosatoare, facând pe cel ce are sa-si adune mintea si sa tremure de vederea înfricosatoare si neschimbata a celor ce i se arata. La acestea trebuie sa fie cu luare-aminte cei ce se nevoiesc. Iar descoperirile sunt vederile sufletului curat si luminat, în afara de toata simtirea, care au ca cuprins lucruri si întelesuri dumnezeiesti minunate, deslusirea unor taine ascunse ale lui Dumnezeu si dezlegarea unor mari întrebări ce ni se pun, precum si schimbarea obsteasca a unor lucruri lumesti si omenesti.
- Y Dintre cele pomenite, cele dintâi sunt ale oamenilor iubitori de cele materiale si de trup, al caror dumnezeu e pântecele si saturarea fara masura, a caror întunecime de minte vine dintr-o viata fara de grija si tocita de patimi si carora le stârnesc dracii naluciri, batându-si joc de ei. Cele de al doilea sunt ale caror sânguinciosi si curatiti în simtirile sufletului, care prin cele ce li se arata sunt daruiti cu înțelegerea lucrurilor dumnezeiesti si cu sporirea în oricare. Iar cele din urma sunt ale celor desavârsiti, care stau sub lucrarea Duhului dumnezeiesc si sunt uniti cu Dumnezeu datorita sufletului lor ajuns la cunoasterea lui Dumnezeu (datorita sufletului teolog). *(Cele trei trepte ale vietii duhovnicesti se cunosc si dupa cele trei feluri de aratari din somn: visuri, vederi si descoperiri. În cele din urma are loc o initiativa accentuata a Duhului Sfânt).*
- Y Nu toti au vederi adevarate în somn, nici nu se întiparesc acestea în mintea tuturor, ci numai aceia care sunt curati cu mintea si limpeziti în simturile sufletului si care alearga spre contemplarea naturala; numai aceia care nu au nici o preocupare de lucrurile vietii si nici o grija pentru viata de aici; aceia ale caror îndelungate flamânziri i-au dus la înfrânarea cuprinzatoare si ale caror sudori si osteneli dupa Dumnezeu au aflat, în locul cel sfânt al lui Dumnezeu, cunostinta lucrurilor si odihna înțelepciunii celei mai înalte; aceia a caror viata îngereasca e ascunsa la Dumnezeu si a caror înaintare s-a suit de la sfânta liniste la treapta proorocilor Bisericii lui Dumnezeu. Despre acestea a vorbit Dumnezeu si lui Moisi: „De va fi proroc între voi, Ma voi arata lui în somn, si în vedere voi grai catre el” (Numeri 12,6). Iar catre Ioil: „Si va fi dupa acestea ca voi varsa din Duhul Meu peste tot trupul si fiii vostri si fiicele voastre vor prooroci si batrânii vostri vor avea visuri si tinerii vostri vor avea vedenii” (Ioil 2,28).

- Y Căta vreme sufletul e dezbinat în el însuși și puterile lui se misca fără rânduială, căta vreme n-a primit în sine razele dumnezeiești, nu s-a învrednicit nici de eliberarea din robia cugetului trupesc și nu s-a bucurat nici de pace. Dacă a încetat de curând războiul patimilor neastâmparate, sufletul are nevoie de multă tăcere a buzelor, încât să zică asemenea lui David: „Eu ca un surd n-am auzit și ca un mut nu mi-am deschis gura mea” (Ps.37,14). Trebuie să fie pururi trist și să umble mâhnit pe calea poruncilor lui Hristos, cât e supărat de vrajmăși, și să aștepte venirea Mângâietorului, prin care primind umilinta și lacrimile care-l spală, va dobândi cununa libertății.
- Y Mîntea curățită de tot noroiul se face sufletului cer înstelat de înțeleșuri strălucitoare și atotluminoase și Soarele dreptății luminează în ea, trimițând în lume razele luminoase ale cunostinței de Dumnezeu (ale teologiei). Iar rațiunea acestei minți, făcându-se curată, scoate din adâncul Înțelepciunii rațiunile simple și neamestecate ale lucrurilor și descoperirile lămurite ale celor ascunse, înfățișându-le minții, pentru a cunoaște care este adâncul, înălțimea și largimea cunostinței lui Dumnezeu. Și mîntea, primindu-le pe acestea la sânul ei în chip firesc, face cunoscute adâncurile Duhului, prin cuvânt, tuturor celor ce au Duh dumnezeiesc în cele din launtru și da pe fața vicleniilor dracilor și povesteste tainele Împăratia cerurilor (Ps. 29, 12-13).
- Y Dorintele și îmboldurile trupesti le oprește înfrînarea și aprinderile inimii le răcește citirea dumnezeieștilor Scripturi, le smereste rugăciunea neîncetată și le potolește, ca un untdelemn, umilinta.
- Y Nimic nu face pe om așa de mult împreună-vorbitor cu Dumnezeu ca rugăciunea curată și nematerială. *(E rugăciunea fără gânduri și chipuri împrumutate de la lucruri. Aceasta rugăciune nu mai are nimic care să se intercaleze între minte și Dumnezeu, care să întrerupă dialogul Ei cu El, care să facă mîntea să se marginească după chipul lucrurilor și să nu mai vada prin infidelul ei infinitatea dumnezeiască.)* Pe cel ce se roaga cu gândul, ea îl stie unit fără împărtășire cu Cuvântul, atunci când sufletul și l-a spălat cu lacrimi și l-a îndulcit cu dulceața umilintei și l-a luminat cu lumina Duhului.
- Y E bună și cantitatea în cîntarea rugăciunilor, atunci când e stăpînită de stăruință și luare-aminte. Dar ceea ce da viața sufletului este calitatea; aceasta pricinuieste și roada. Iar calitatea cîntării și rugăciunii stă în a se ruga cineva cu duhul și cu mîntea. Și se roaga cineva cu mîntea când, rugându-se și cîntînd, privește la înțelesul ce se afla în dumnezeiasca Scriptură și primește prin aceste urcusuri de înțeleșuri în inimă sa, prin cugetări vrednice de Dumnezeu. Sufletul, fiind răpit de acestea în chip înțelegător în vazduhul luminii, e luminat și curățit tot mai mult și se ridică întreg spre ceruri, unde vede frumusețile bunătăților rînduite sfîntite. Aprinzându-se de dorința acestora, îndată sloboade din ochi rodul rugăciunii și lacrimile încep să-i curgă sub lucrarea de lumină făcătoare a Duhului. *(Cunoașterea cea mai înaltă de Dumnezeu și lacrimile fac casa bună. Căci e o cunoaștere prin „vedere” a bunătății iubirii lui Dumnezeu ce ne așteaptă, sau ni se dauiesc în parte înca de acum. Mai bine zis e o cunoaștere și o simțire a iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu, care nu se poate să nu stoarcă lacrimi. Iar aceasta cunoaștere prin vedere și prin trăire are loc în starea rugăciunii mintale sau înțelegătoare, a rugăciunii care reprezintă starea de dialog direct a minții cu Dumnezeu, de adunare a minții în indefinitul ei în fața infinității iubirii lui Dumnezeu. Ca și sfîntul Simeon, dascălul său, Nichita uneste strîns lumina Duhului, sau vederea nesfîrșitului*

dumnezeiesc, cu lacrimile, si pe amândoua cu rugaciunea, ca nemijlocita convorbire a sufletului cu Dumnezeu cel preadulce în manifestarea iubirii Lui nesfârșite.) Gustul acestora e atât de dulce, încât cel ce s-a facut partas de ele uita uneori si de hrana trupeasca. Acesta este rodul rugaciunii, care rasare în sufletele celor ce se roaga, din calitatea gândita a cântarii.

- Y Unde se vede roada Duhului, acolo este si calitatea gândita a rugaciunii. Si unde e calitatea aceasta, acolo e foarte buna si cantitatea cântarii. Iar unde nu se arata rodul, e seaca si calitatea. Si daca aceasta este uscata, de prisos este si cantitatea, care desi înseamna deprinderea trupului, totusi nu aduce celor mai multi nici un câstig.
- Y Rugându-te si cântând psalmi Domnului, ia aminte la viclenie. Caci dracii sau ne însala, furisându-ne în simtirea sufletului sa spunem unele în locul altora, abatând stihurile psalmilor spre hulire, ca sa zicem cu gura cele ce nu se cuvin; sau, facând noi începutul psalmilor, pun sfârșit cuvântului nostru, risipindu-le pe celelalte din minte; sau ne întorc mereu la acelasi stih, nelăsându-ne, din pricina uitarii, sa gasim stihul urmator al psalmului; sau, aflându-ne la mijlocul psalmului, iau deodata din mintea noastra toata amintirea stihurilor rostite, încât nici nu ne mai aducem aminte de stihuri am avut în gura si nu mai putem sa le aflam si sa le aducem iarasi pe limba. Iar aceasta o fac ca sa ne arunce în negrija si în trândavie si ca sa zadarniceasca roadele rugaciunii noastre, punându-ne în minte ca s-a facut târziu. Tu însa staruieste cu putere si urmareste psalmul cu si mai multa liniste, ca sa culegi folosul rugaciunii din stihuri, prin vedere (contemplare), si sa te îmbogatesti cu luminarea Duhului, care se iversează în sufletele celor ce se roaga. *(Se staruie asupra rugaciunii prin cuvinte si psalmodiere si asupra legaturii ei cu contemplatia, care se iversează din aprofundarea în înțelesul cuvintelor. E necesara rostirea staruitoare a cuvintelor rugaciunii, caci prin aceasta se face un efort si se tine cugetarea la înțelesurile din ele, al caror cuprins niciodata nu se epuizeaza. Altfel, sub pretextul unei contemplari nemijlocita de cuvintele rugaciunii rostite, se produce o împrastiere neglijenta a cugetarii si nu se dobândește o adâncire în aceleasi înțelesuri inepuizabile exprimate prin rugaciune. Nu trebuie sa rostim nici cuvintele rugaciunii fara concentrarea mintii, dar nu trebuie sa neglijam, sub pretextul contemplarii, nici rostirea cuvintelor rugaciunilor.)*
- Y Când ti s-ar întâmpla una ca aceasta în vreme ce te rogi cu luare-aminte, sa nu te lenevesti si sa cazi în nepasare, nici sa nu pretuiesti mai mult odihna trupului decât folosul sufletului, luând seama ca e ceasul târziu. Ci unde ti se va întâmpla robirea mintii, acolo sa stai pe loc. Daca ti s-ar întâmpla spre sfârșitul psalmului, revino din nou cu toata râvna la început si, pornind de la început, urmareste iarasi psalmul pe calea lui, chiar daca ti s-ar întâmpla de mai multe ori într-un ceas robirea mintii. Facând tu aceasta, dracii nu vor putea suferi rabdarea staruintei si încordarea râvnei tale, și umplându-se de rusine, se vor departa de la tine.
- Y Sa cunosti fara greseala ca rugaciunea neîncetata este aceea care nu se ispraveste din suflet toata ziua si toata noaptea. Ea nu se arata privitorilor în întinderea mâinilor, sau în înfatisarea trupului si în sunetul limbii, ci se face cunoscuta celor ce stiu sa înțeleaga, în meditatiea cugetarii, în lucrarea mintii si în pomenirea lui Dumnezeu cu umilinta staruitoare.
- Y Cineva poate sa staruie pururi în rugaciune, când își are gândurile adunate în minte întru pace si evlavie multa, sapând în ele adâncurile lui Dumnezeu si cautând sa guste de acolo

preadulcea bautura a vederii (contemplarii). Daca lipseste aceasta pace, nu poate. Caci rugaciunea neîncetata a dobândit-o numai acela ale carui puteri sufletesti înainteaza prin cunostinta.

- Y De cânti rugaciune lui Dumnezeu si un frate sta la usa chiliei tale si bate, sa nu pui mai presus fapta rugaciunii decât fapta dragostei si sa treci cu vederea pe fratele tau. Caci acest lucru nu e placut lui Dumnezeu. El vrea untdelemnul iubirii si nu jertfa rugaciunii. Lasând deci darul rugaciunii, da cuvânt de iubire fratelui, slujindu-l pe el. Apoi, întorcându-te, adu darul tau Tatalui duhurilor, cu lacrimi si cu inima zdrobita si duh drept se va înnoi în cele din launtru ale tale.
- Y Taina rugaciunii nu se savârseste în vreme si în loc hotarât. Caci de hotarasti cele ale rugaciunii în ceasuri si timpuri si locuri, timpul ramas în afara îsi varsa veninul în alte lucruri ale desertaciunii. *(Timpul este prilejul unui dialog necontenit cu Dumnezeu. Altfel nu înaintam prin el spre Dumnezeu, nu e legat de vesnicie, ci devine fara rost. Desigur ca dialogul acesta, fiind un dialog al iubirii, toata fapta de iubire da timpului un rost, îl scapa de desertaciune. Altfel timpul ramâne desert si-si varsa veninul desertaciunii în toate preocuparile noastre.)* Rugaciunea înseamna miscarea necontenita a mintii în jurul lui Dumnezeu; fapta ei sta în învârtirea sufletului în jurul lucrurilor dumnezeiesti; iar sfârșitul ei e lipirea cugetarii de Dumnezeu si înaltarea la un singur duh cu El, dupa regula si cuvântul apostolului.
- Y Chiar daca ti-ai omorât madularele si ti-ai înviat sufletul prin duh si te-ai învrednicit de daruri mai presus de fire de la Dumnezeu, sa nu-ti lasi puterea cugetatoare a sufletului sa leneveasca, ci obisnuieste-o sa-si miste pururi amintirea în jurul pacatelor ce le-ai savârsit si a chinurilor iadului si socoteste-te cu mintea vrednic de osânda. Înviatându-ti astfel mintea în acestea si socotindu-se asa, îți vei pastra duhul înfrânt si vei avea în tine izvorul umilintei, izvorând râurile harului dumnezeiesc, iar pe Dumnezeu cautând la tine si dându-ti din Duhul Sau pentru sporirea inimii tale.
- Y Postul cu dreapta socoteala, având ca însotitoare privegherea împreunata cu cugetarea si cu rugaciunea, face pe cel ce se nevoieste cu el sa ajunga repede la hotarul nepatimirii, când acesta își are sufletul inundat de lacrimi pentru prisosinta smereniei si când arde de dragostea lui Dumnezeu. Pe cel ajuns aici, postul îl duce la pacea duhului care este mai presus de orice minte sloboda si-l uneste prin dragoste cu Dumnezeu.
- Y Cel ce s-a predat pe sine de bunavoie ostenelelor pentru virtute si strabate cu caldura calea nevointei se învredniceste de mari daruri de la Dumnezeu. De aceea, înainteând spre mijloc, ajunge la descoperiri si vederi dumnezeiesti. Si se face întreg cu atât mai luminat si mai înțelept, cu cât își întinde mai mult osteneala nevointelor. Dar cu cât urca spre înaltimea vederii, cu atât stârnete mai mult si pizma cea mare a dracilor pierzatori împotriva sa. Caci nu rabda acestia sa vada om stramutat în fire de înger. Din pricina aceasta întind împotriva lui, când acesta nu baga de seama, sageata ascutita a parerii de sine. Daca va descoperi viclenia si va fugi în cetatea smereniei, dispretuindu-se pe sine, va scapa de pierzania mândriei si va intra la limanurile mântuirii. De nu se va întâmpla asa, ci va fi parasit de sus, va fi dat duhurilor care-l cer spre pedepsirea fara de voie, fiindca nu s-a lasat cercat de cea de bunavoie. Iar aceste duhuri sunt iubitoare de placere, iubitoare de trup, viclene si pline de mânie. Ele îl umilesc cumplit prin necazurile pe care le aduc, pâna ce-si va cunoaste

neputinta sa, si plângând va scapa de încercari si va zice si el cu David: „Bine este ca m-ai smerit pe mine, ca sa vad dreptatile Tale” (Ps. CXVIII,71).

- Y Dumnezeu nu vrea ca noi sa fim pururi înjosiți de patimi, ci, urmariti de ele ca de niste iepuri, sa-l socotim numai pe El stânca de scapare. Caci altfel n-ar fi zis: „Eu am zis: dumnezei sunteti si toti fiii ai Celui preaînalt” (Ps. LXXXI, 6). El mai vrea sa fim si ca niste cerbi care alearga pe muntii înalti ai poruncilor Sale si înseteaza dupa apele de viata facatoare ale Duhului. În felul acesta, precum aceia mâncând prin fire serpii, prefac în chip ciudat prin caldura din multa alergare firea veninoasa a lor în colt de iarba, fara sa se vatame, asa si noi, primind în pântecele cugetarii orice gând patimas, sa-l prefacem prin alergarea însetata pe calea poruncilor lui Dumnezeu si cu puterea Duhului si prin predarea noastra lui Dumnezeu, în fapta bine mirositoare si mântuitoare a virtutii, ca sa ne aratam ca unii ce ne robim tot cugetul, prin fapta, ascultarii lui Hristos. Caci lumea de sus are trebuinta, pentru a se umple, nu de oameni pamântesti si nedesavârsiți, ci de cei duhovnicești si desavârșiți, care alearga spre barbatul desavârșit al plinatatiei lui Hristos.
- Y Cel ce se învârteste pururi în loc si nu vrea sa se miste mai departe, se aseamana catârului ce se misca pe acelasi loc în jurul masinii de treierat. Caci cel ce se nevoieste pururi cu trupul si se îndeletniceste numai cu deprinderea trupului, prin toata greaua patimire, se pagubeste cât se poate de mult fara sa bage de seama, neînțelegînd scopul voii dumnezeiesti. Deprinderea truasca, dupa Pavel (1Tim. 4,8), spre putine foloseste, pâna ce nu e înghitit cugetul trupestesc de pâraiele pocaintei si nu vine în trup omorârea de viata facatoare a Duhului si nu înparateste legea Duhului în trupul nostru cel muritor. Dar evlavia sufletului, care se vede prin cunostinta lucrurilor si a ramurilor nemuritoare, adica a cugetarilor dumnezeiesti, ca un pom al vietii în lucrarea înțelegatoare a mintii, curatia trupului, neprihanirea, înfrânarea cuprinzatoare, smerita cugetare, umilinta, dragostea, sfintenia, cunostinta cereasca, înțelepciunea cuvântului si vederea lui Dumnezeu. Deci cel ce a înaintat de la multa deprindere la o astfel de desavârșire a evlaviei, a trecut Marea Rosie a patimilor si a intrat în pamântul fagaduintei, în care curge laptele si mierea cunostintei lui Dumnezeu, desfatata nesecata a sfintilor.
- Y Cel ce nu s-a hotarât sa se ridice din cele din parte si spre putin folositoare si sa se suie spre cele întru totul folositoare, manâncă înca pâinea de orz întru sudoarea fetei sale, dupa orânduirea de sus a lui Dumnezeu. De aceea sufletul lui nu simte dorul manei cunoscute cu mintea si a apei care curge din piatra lovita pe seama lui Israel. Dar cel ce a auzit cuvintele: „Sculati sa mergem de aici” (1 Ioan 14,31) si trezit, de glasul Înțelatorului, s-a sculat de la lucrarea ostenitoare si a încetat sa mai manânce din pâine durerii, acela, lepadându-se de simtire, si, gustând din paharul înțelepciunii lui Dumnezeu, a cunoscut ca bun e Domnul, ca unul care, dupa ce a împlinit legea poruncilor în slujirea Cuvântului, s-a urcat în foisor, așteptând pogorârea Mângâietorului.
- Y Trebuie sa pasim spre cele ce ne stau înainte dupa rândurile si treptele vietii înțelepte. Trebuie sa urcam cu sânguinta spre ceea ce e asezat mai sus, ca unii sa ne miscam neîncetat în jurul lui Dumnezeu si nu cunoastem niciodata vreo oprire în mersul spre mai bine. De la nevointa cu fapta sa înaintam la contemplatia naturala a zidirii. De la aceasta trebuie sa urcam la cunoasterea tainica a lui Dumnezeu si sa ne odihnim în ea de toate faptele deprinderii trupesti, ca unii ce ne-am ridicat înca cunostinta acestei drepte socoteli

(discernamânt) si înca nu stim sa pasim spre cele ce ne stau înaintea si sa ne întindem spre ceea ce e mai desavârsit, suntem înca mai rai decât cei din lume, care nu cunosc regula înaintarii de la vrednicia pe care o au, nici statornici urcusului pâna ce se vor urca ce e deasupra celorlalte vrednicii (trepte) si-si vor odihni acolo dorul lor.

- Y „Descopera ochii mei si voi înțelege minunile legii Tale” (Ps. CXVIII, 18), striga catre Dumnezeu cel acoperit de ceata cugetului pamântesc. Caci nestiinta mintii pamântesti, fiind o ceata si un întuneric adânc ce acopera vederea sufletului, îl face pe acesta întunecat si înnegurat de nu poate înțelege cele dumnezeiesti si omenesti, nefiind în stare sa priveasca spre razele luminii dumnezeiesti, sau sa se bucure de bunatatile acelea pe care „ochiul nu ne-a vazut si urechea nu le-a auzit si la inima omului nu s-au suit” (1 Cor. 2,9). Dezvaluindu-i se ochii prin pocainta, sufletul vede acestea în chip curat, le aude într-o cunostinta si le pricepe cu înțelegerea. (*Pocainta da sufletului de a se cunoaste si de a cunoaste tot mai bine si pe Dumnezeu însusi. Pocainta e descoperirea adâncurilor sale în legatura cu adâncurile lui Dumnezeu, de care depinde adâncimea sa si din care se hraneste.*) Dar nu numai atât, ci pune si trepte ale acestor înțelesuri în inima sa si, gustând din dulceata lor, își limpezeste cunostinta. Iar prin cuvânt de înțelepciune de la Dumnezeu, descrie tuturor bunatatile minunate ale lui Dumnezeu, pe care le-a gatit celor ce-L iubesc pe El si îndeamna pe toti sa vina la împartasirea de ele, prin multe nevoite si lacrimi.
- Y Darurile Duhului Sfânt fiind sapte, Scriptura începând de la cel dintâi, le numara de la înțelepciune si coboara spre sfârșit pâna la frica dumnezeiasca a Duhului. Deci zice: „Duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunostintei, duhul evlaviei si duhul temerii de la Dumnezeu” (Isaia 11,2). Noi însa trebuie sa începem de la temerea care curateste, adica de la frica de chinuri, ca prin acestea, departându-ne mai întâi de rau si curatindu-se prin pocainta de petele pacatului, sa ajungem la frica duhului cea curata, mergând pe calea ce duce la ea si odihnindu-ne în ea în toata lucrarea virtutii.
- Y Astfel citesc Scripturile cei începatori în viata de evlavie, astfel cei ce au înaintat pâna la mijloc si astfel cei ce au alergat pâna la desavârsire. Celor dintâi citirea le este pâinea de la masa lui Dumnezeu, care sustine inimile lor în sfintele nevoite ale virtutii si le da vigoarea tariei pentru lupta cu duhurile care pricinuiesc patimile, si-i face luptari viteji împotriva dracilor, ca sa poata zice: „Gatit-ai înaintea mea masa împotriva celor ce ma necajesc pe mine” (Ps. 22,5). Celor de-al doilea, le este vin din potirul dumnezeiesc învelind inimile lor si scotându-i din ei însisi prin puterea înțelesurilor si ridicându-le mintea de la litera care-i ca sa cerceteze adâncurile duhului ei si sa le fie întreaga nascatoare si descoperite de înțelesuri, încât sa poata spune si acestia, cu drept cuvânt: „Paharul Tau ma îmbata cu taria lui” (Ps. 22,5). Iar celor din urma, le este untdelemn al Duhului dumnezeiesc, înfrăgezindu-le sufletul, îmblânzindu-l si smerindu-l prin covârșirea iluminarilor dumnezeiesti si ridicându-l mai presus de slabiciunea trupului, ca sa poata striga si ei, bucurându-se: „Varsat-ai untdelemnul peste capul meu si mila Ta ma va urma în toate zilele vietii mele” (Ps. 22,5,6).
- Y Cuvântul lui Dumnezeu, facându-se trup si dând subzistenta firii noastre în Sine si aflându-se om desavârsit, afara de pacat, a îndumnezeit-o, zidind-o pe aceasta din nou, ca Dumnezeu desavârsit. Si fiind Ratiune a primei Minti si Dumnezeu, s-a unit cu partea rationala a firii omenesti, dându-i aripi ca sa zboare la înaltimi si sa cugete si sa gândeasca la cele dumnezeiesti. (*Ratiunii omenesti i se deschid prin faptul ca e personalizata în Ratiunea*

ipostatica dumnezeiasca, înaltimile nesfârșite ale vietii lui Dumnezeu si înțelesurile adâncite în Dumnezeu ale tuturor lucrurilor create si sustinute de El si în El.) Dar fiind si foc, a întarît puternic cu focul fiintial si dumnezeiesc iutimea firii omenesti, împotriva patimilor si a dracilor. În sfârșit, fiind tinta dorintei întregii firi rationale si odihna poftei ei, a largit partea poftitoare a firii noastre, ca sa se poata împartasi de bunatatile vietii vesnice cu dragoste plina de simtire. Si asa, înnoind omul întreg în Sine, l-a facut din vechi nou, ca sa nu mai poarte în starea reînnoita nici un motiv de învinovatare a Cuvântului ziditor. (În Fiul lui Dumnezeu întrupat nu e numai ceea ce corespunde ratiunii noastre, ca sa o readuca pe aceasta, prin întrupare, la dreapta ei folosire, ci si ceea ce corespunde mâniei si poftei firii omenesti. De aceea El a readus si mânia firii noastre la dreapta ei folosire împotriva pacatului si a readus si pofta noastra la poftirea a ceea ce merita sa fie poftit si a largit si a adâncit aceasta pofta ca sa poata dori si sa se poata desfata de infinitatea vietii si iubirii dumnezeiesti.)

- Y Liturghisind Cuvântul în Sine rezidirea noastra, s-a jertfit El însusi pe Sine pentru noi prin cruce si moarte si da pururi trupul Sau neprihanit sa fie jertfit si ni-L îmbie în fiecare zi spre hrana sustinatoare de suflet. Astfel, mâncând trupul si bând sângele preacinstit al Sau, putem sa ajungem, întru simtirea sufletului, prin împartasire, mai buni decât suntem. Amestecati cu acestea, suntem prefacuti din ceea ce e mai mic în ceea ce e mai mare si uniti în chip îndoit cu Cuvântul îndoit, adica prin trup si suflet rational, cu Dumnezeu cel întrupat si de-o fiinta cu noi dupa trup, ca sa nu mai fim ai nostri, ci ai Celui ce ne-a unit pe noi cu Sine, prin masa nemuritoare, si ne-a facut sa fim prin lucrare ceea ce este El prin fire.
- Y Drept aceea, daca ne vom apropia sa mâncam din pâinea aceasta si sa bem din potirul acesta prin cele doua puteri ale firii, dupa ce ne-am facut cercati întru ostenelele virtutilor si ne-am curatit prin lacrimi, Cuvântul îndoit se amesteca cu noi întreg, întru blândete, prefacându-ne în ai Sai, ca unul ce e întrupat si de-o fiinta cu noi, dupa omenitate; si îndumnezeindu-ne întregi prin ratiunea cunostintei, si facându-ne ai Sai, ca pe unii ajunsi de un chip cu Sine si frati cu El, Care e Dumnezeu si de-o fiinta cu Tatal. Dar daca se apropie de noi, aflându-ne amestecati cu continutul patimilor si patati de întinaciunea pacatului, ne arde si ne topeste întregi care mistuie în chip firesc pacatul si taie viata noastra nu cu voia bunatatii Sale, ci silit de dispretul nesimtirii noastre.
- Y Domnul, apropiindu-se în chip ne vazut, calatorind împreuna cu toti cei ce-au început sa umble pe calea poruncilor Sale prin iubirea de înțelepciune cea lucratoare, ajutându-le ca unora ce au cugetul nedesavârșit, iar sufletul le sovaie în cele ale virtutii. Iar cât priveste pe cei ai caror ochi sufletesti sunt tinuti înca de nu vad sporirea lor, pentru ca nu vad ca Domnul calatoreste cu ei si lucreaza împreuna cu ei sa se izbaveasca de patimi, si le întinde o mână de ajutor spre dobândirea a toata virtutea, dar înaintea în nevointele evlaviei si ajung prin smerenie la nepatimire, Cuvântul nu voieste ca ei sa se opreasca aici, slabiti de ostenelele virtutilor, ci sa mearga mai departe si sa urce la contemplatie. De aceea, hranindu-i cu masura, cu pâinea lacrimilor, îi binecuvânteaza cu lumina umilintei si le deschide mintea ca sa înțeleaga adâncul Scripturilor dumnezeiesti si prin aceasta sa cunoasca firile si ratiunile lucrurilor. Apoi se retrage îndata de la ei, ca ei sa se ridice si sa caute cu si mai multa sânguinta sa afle care este cunostinta lucrurilor si înaltarea ce le vine din ea. Si cautând-o ei aceasta cu sânguinta, se ridica la o slujire mai înalta a Cuvântului, si vestesc tuturor învierea Cuvântului, pe care au cunoscut-o prin lucrare si contemplatie.

- Y Cu dreptate osândește Cuvântul zabava celor ce întârzie multă vreme în ostenele deprinderii și nu vor să se stramute de la ea și să urce la treapta mai înaltă a vederii, zicându-le: „O, voi nepricepuților și zabavnici cu inimă a crede” (Luca 24,25) în Cuvântul, Care poate să descopere contemplația naturală a celor ce umblă cu duhul în adâncurile Duhului. Căci a nu voi să treci de la nevointele începătoare la cele mai desăvârșite și de la trupul literei dumnezeiești Scripturi, la înțelesul Cuvântului, e semnul unui suflet lenes și care n-a gustat Cuvântul dumnezeiesc, ci cugetă lucru mare despre sporirea sa. Acestui suflet nu i va spune numai, că unuia ce-și poartă stinsă candela să: „Du-te și cumpără untdelemn de la cei ce vând” (Matei 25,9), ci i se va închide ușa de la camera de nunta, zicându-i-se: „Du-te, nu știu de unde ești” (Matei 25,12).
- Y Când Cuvântul lui Dumnezeu vine la sufletul căzut, ca în cetatea Betaniei, ca să învie mintea lui omorâtă de păcat și îngropată sub stricaciunea patimilor, atunci înțelepciunea și dreptatea, scufundate în întristare de moartea minții, vin plângând înaintea Lui și zic: „Dacă erai aici la noi, păzind și supraveghind, fratele nostru nu ar fi murit” (Ioan 11,21), adică n-ar fi murit fratele nostru mintea, din pricina păcatelor. Apoi dreptatea se grabeste să hranească Cuvântul cu multă grijă și cu lucrarea poruncilor, și întinde masă felurită și bogată a grelei patimiri. Iar înțelepciunea, nesocotind toate celelalte griji și greaua patimire ostenitoare, și-a ales lucrarea minții și voința să sadă să asculte mișcările cuvântului cunoscute cu mintea și înțelesurile lui descoperite prin contemplație. De aceea, pe cea dintâi Cuvântul o primește să se nevoiască pentru a-l hrăni la masă iubirii de înțelepciune lucrătoare și felurită, dar o muștra totdeauna că se îngrijește de multe chipuri ale grelei patimiri și se îndeletnicește cu ceea ce la puțină folosește; și îi spune că un lucru e de trebuință să fie căutat pentru slujirea Cuvântului: să supună ceea ce e rău, gândului bun și să prefacă cugetul pământesc al trupului în cuget duhovnicesc, prin sudorile virtuții. Pe cealaltă o laudă și si-o apropie în chip firesc, că pe una ce și-a ales partea cea bună a cunostinței Duhului, prin care, zburând deasupra lucrurilor omenesti, patrunde la adâncurile lui Dumnezeu (1 Cor. 2,10) și scoate de acolo margaritarul Cuvântului și privește visteriile ascunse ale Duhului, fapt din care i se naște o bucurie negraită, care nu se va lua de la dânsa.
- Y Sufletul rațional se împarte, cum s-a spus, în trei, dar se vede în două. Căci o latură a lui e rațională, iar alta patimitoare. Latură rațională a lui, fiind după chipul Ziditorului, nu poate fi ținută, văzută și hotărnicită de simțuri, fiind în afara și în launtrul lor. Prin ea sufletul este în comunicare cu puterile înțeleghătoare și dumnezeiești și tinde prin fire spre Dumnezeu, ca spre modelul sau prin sfânta cunostință a lucrurilor și se ridică la împărtășirea de frică dumnezeiască. Iar latură patimitoare a sufletului se amestecă cu simțurile, fiind supusă patimilor și plăcerilor. Prin ea este în comuniune cu firea supusă simțurilor, care se hrănește și crește, se împărtășește de aer, de răcoala, de căldură și de mâncare spre dăinuire, viață, creștere și sănătate. De aceea, schimbându-se împreună cu acestea, e cucerită uneori de pofte nerationale, abatându-se de la mișcarea cea după fire, alteori se înfurie și e dusă de mânia neratională, care-l face pe om să nu mănânce, să nu bea, să se supere și iarăși să se bucure, îndulcindu-se de desfătări și întristându-se de neazuri. Pe drept cuvânt, latură aceasta a sufletului se numește patimitoare, fiind pusă la încercare de patimi. Deci „când muritorul acesta va fi înghitit de viață” (1 Cor. 15,54) Cuvântului, biruind cel mai bun, atunci și viața lui Iisus se va arăta în trupul nostru muritor, așezând în noi moartea de viață făcătoare a nepatimirii și dăruindu-ne nestricaciunea nemuririi întru dorirea Duhului.

- Y Precum Ziditorul tuturor a avut în Sine, înainte de a face toate din cele ce nu sunt, cunostinta, firile si ratiunile tuturor lucrurilor, ca un Împarat al veacurilor si ca un mai înainte stiutor, asa a facut si pe omul plasmuit dupa chipul Sau ca împarat al zidirii, sa aiba ratiunile, firile si cunostinta tuturor lucrurilor în sine. Calitatea uscata si rece a carnii o are din pamânt prin plasmuirea ei, caldura sângelui si starea lui lichida o are din aer si din foc. Iar starea lichida si racoroasa a sucurilor o are din apa. De la plante are puterea de crestere, iar de la toate cele vii are puterea hranitoare. De la dobitoacele necuvântatoare, are latura patimitoare. De la îngeri, mintea si ratiunea. De la Dumnezeu are suflarea nemateriala, sufletul netrupesc si nemuritor, vazut în minte, în ratiune si în puterea Duhului Sfânt spre a fi si a vietui.
- Y Mintea noastra, fiind chip al lui Dumnezeu, are ce-i al sau întru sine, când ramâne întru ale sale si nu se misca departe de vrednicia si de firea sa. De aceea iubeste sa petreaca în cele din jurul lui Dumnezeu si cauta sa se uneasca cu El, de la Care-si are începutul si prin Care se misca si spre Care alearga, prin însusirile firesti si doreste sa-l urmeze în simplitate si iubirea de oameni. Din aceeasi pricina, nascând si ea cuvântul, rezideste ca alte ceruri sufletele oamenilor de acelasi neam cu sine si le face tari prin rabdare si prin virtutile cu fapta. De asemenea le face vii prin duhul gurii sale, dându-le putere împotriva patimilor stricacioase. Si asa se vadeste si ea ziditoare a lumii înțelegatoare, imitând pe Dumnezeu Ziditorul lumii mari. *(Omul este un creator în ordinea cunoscuta prin gândire, dar nu mai putin reala decât cea cunoscuta cu simturile. El este creator prin cuvânt ca expresie a iubirii sale. El recreaza sufletele semenilor sai, le insufla viata, le da putere sa se retina de la rau, adica de la înaintarea spre nimic, sa se dezvolte în bine sau în existenta. Dar aceasta o poate face numai în conlucrare cu Duhul dumnezeiesc si conducând sufletele spre Dumnezeu, izvorul vietii.)* De aceea aude limpede de sus: „Cel ce face vrednic din nevrednic este ca gura Mea” (Iov 14,4). *(Duhul legat de cuvântul omului, adresat semenilor sai, îi face de fapt vii pe acestia. Iar viata aceasta e tarie împotriva patimilor egoiste, împotriva robiei si slabiciunii lor si e relatie cu Persoana lui Hristos si a semenilor, relatie întru care este viata. E o caldura care ne este comunicata prin cuvântul de atentie si de îmbarbatore al semenilor nostri. Chiar în acest cuvânt se activeaza comuniunea lor cu noi si iradierea vietii lor în noi, care, când este puternica, este din puterea Duhului.)*
- Y Cumplit lucru este nestiinta si dincolo de toate cele cumplete, fiind un întuneric de sa-l pipai cu mâna. Ea face sufletele în care intra, întunecate; ea dezbină puterea lui cugetatoare în multe si desparte sufletul din unirea cu Dumnezeu. Tot ce aduna ea este lipsit de ratiune. Caci ne face în întregime nerationali si nesimtitori, precum nestiinta îngrosata se face sufletului covârsit de ea, adânc prapastios de iad, în care e adunata toata osânda, durerea, întristarea si suspinul. Dimpotriva, cunostinta dumnezeiasca îi este bucurie si revarsare nesfârșita de lumina, facând sufletele în care se salasluiesc prin curatie, luminoase într-un chip dumnezeiesc. Ea le umple de pace, de liniste, de bucurie, de înțelepciune negrita si de dragoste desavârșita.
- Y Stau si se misca în jurul lui Dumnezeu sufletele care si-au despovarat cugetarea de cele materiale, iar doimea care se razboieste în toate cu sine însasi si-au facut-o caruta usor de mânat care alearga spre ceruri. *(„Doimea” e alcatuirea omului din suflet si trup. Când cineva a reusit sa înlature razboiul dintre ele, a facut-o caruta care alearga ca o unitate în sus, purtata de doi cai spre ceruri. Ideea aceasta e de la sfântul Maxim (Ambigua). Se*

accentueaza prin aceasta apartenenta miscarii spre Dumnezeu la natura umana.) Ele se misca în jurul lui Dumnezeu fara sfârșit, ca în jurul unui centru si a pricinii miscarii în cerc. În acelasi timp stau neclintite si fara aplecare într-o parte sau alta, neputînd sa se împrastie din concentrarea lor, spre cele ale simturilor si spre amagirea de jos a lucrurilor omenesti. Acesta este sfârșitul desavârsit al linistirii. Spre acesta îl duce ea pe cei ce se linistesc cu adevarat. Astfel miscându-se, stau, si stînd neclintit, se misca în jurul celor dumnezeiesti. Pîna ce nu se întîmpla aceasta, ne este cu neputinta noua celor ce ni se pare ca ne linistim, sa avem mintea în afara de cele materiale si de ratacire.

- Υ Când ajungem la stravechea frumuseti a ratiunii, prin toata silinta si staruinta, si ne împartasim de cunostinta si de înțelepciunea data noua de sus prin venirea Duhului, atunci ni se face cunoscuta noua, celor ce putem sa vedem în chip firesc, primul izvor si prima pricina înțeleapta si buna a aducerii tuturor la existenta. Caci nu mai e în noi nimic care s-o învinovateasca din pricina pacatului care chinuiește faptura prin abaterea ei spre cele rele, când faptura, desfacându-se de Dumnezeu, s-a surpat si, cazînd de la frumusetea cea straveche, a cazut de la îndumnezeire, iar pacatul, furisat în ea, i-a dat forma lui nerationala.
- Υ Prima treapta a celor ce se întind spre propasiri este cunostinta lucrurilor, venita din iubirea de înțelepciune lucratoare, a doua e cunostinta tainelor ascunse de la Dumnezeu, în care sunt introdusi tainic prin contemplarea naturala (a firii). A treia e legatura si unirea cu Prima lumina, în care se afla odihna a toata înaintarea prin înțelepciunea lucratoare si prin contemplare.
- Υ Pastrarea neschimbata a asemanarii cu Dumnezeu, care vine din curatirea cea mai deplina si din multa dragoste a lui Dumnezeu, nu o poate face decât tinderea neîncetata a mintii atotvazatoare spre Dumnezeu. Iar aceasta se naste din suflet din linistea staruitoare dobîndita prin virtuti, din rugaciunea fara gânduri materiale, neîmprastiata si neîncetata, din înfrînarea cuprinzatoare si din citirea încordata a Scripturilor.
- Υ Dumnezeu este înțelepciune si pe cei ce umbla în cuvînt si înțelepciune, îi uneste cu Sine prin lumina si-i face dumnezei prin lucrare. Si precum El a facut toate prin înțelepciune din lucrare de nimic si conduce si ocârmuieste cu înțelepciune toate ale lumii si tot cu înțelepciune lucreaza pururi mîntuirea tuturor celor ce se apropie de El prin întoarcere, asa si cel ce s-a învrednicit sa se împartaseasca de înțelepciunea cea de sus prin curatie, face si lucreaza pururi, ca chip al lui Dumnezeu, cu înțelepciune, cele ale voii dumnezeiesti. Ele se aduna pe sine de la cele din afara si împartite în multe si-si înalta în fiecare zi cugetarea sa, prin cunostinta celor negraite, spre vietile cu adevarat îngeresti. Si unificându-si dupa putinta viata sa, se uneste pe sine cu puterile de sus, care se misca în chip unitar în jurul lui Dumnezeu; si prin ele se înalta, ca prin niste bune covârșitoare, spre prima obârșie si cauza.
- Υ Domnul nostru Iisus Hristos crește împreuna cu vîrstele duhovnicești ale celor ce se nevoieșc. Când sunt prunci si au nevoie de lapte, se zice ca se alapteaza El însusi cu laptele virtutilor începatoare ale deprinderii trupesti, al carui folos e prea putin celor ce au crescut cu virtutea si leapada pe încetul pruncia. Când au ajuns la tinerete si manîncă mîncarea tare a contemplatiei fapturilor, ca unii ce si-au exercitat simturile sufletului, se zice ca sporește si Hristos cu vîrsta si cu harul si sade în mijlocul batrînilor si le descopera adîncuri acoperite de întuneric. Iar când au ajuns la barbatul desavârsit (Efeseni 4,13), la masura vîrstei plinatatii lui Hristos, se zice ca vesteste El însusi tuturor cuvîntul pocaintei si învăta

popoarele cele ale Împaratiei cerurilor si se grabeste spre patimi. Caci acesta este sfârșitul oricaruia din cei ce s-au desavârsit în virtuti, ca dupa ce a strabatut toate vârstele lui Hristos, sa ajunga la patimirea încercarilor (ispitelor), asemenea crucii Aceluia.

- Y Câtă vreme ne aflam sub stihiiile nevointei trupesti, pazindu-ne sa nu ne atingem de mâncari, sa nu pipaim ceva, sa nu privim la frumuseti, sa nu ascultam cântari, sa nu mirosim miresme, ne aflam sub pedagogi ca niste prunci, macar ca suntem mostenitori si stapâni peste toate cele ale Tatalui. Dar când vine plinirea vremii nevointei si ea se împlineste prin nepatimire, atunci se naste în noi Cuvântul din înțelegere curata. *(Cuvântul dumnezeiesc ca Persoana apere în noi si se face vadic înțelegerii noastre când ne-am curatit de patimi, caci patimile ne tin legati cu deosebire de lucruri ca obiecte si ne împiedica sa intram în relatie adevarata cu persoanele semenilor, dar mai ales cu persoana suprema a lui Hristos. Dar Hristos își impune stapânirea în noi ca ratiune si cuvânt al Sau, întarind ratiunea noastra si limpezind cuvântul nostru, când am scapat de patimi. Iar aceasta înseamna înstapânirea Duhului în noi, cu puterea si cu libertatea Lui. În baza acestei libertati simtim porunca sa-l spunem lui Dumnezeu: „Avva, Parinte”, ca unii ce ne simtim frati cu Hristos.)* Si aceasta se face sub legea Duhului, ca pe noi cei ce suntem sub lege sa ne rascumpere din cugetul trupesc si sa ne faca iarasi fii. Iar înfaptuindu-se aceasta, Duhul striga în inimile noastre: „Avva, Parinte”, aratându-se si facându-ne cunoscuta înfierea si îndrăznirea cea catre Dumnezeu si Tatal. De aici înainte Duhul ramâne si vorbeste cu noi ca si cu niste fii si mostenitori ai lui Dumnezeu prin Hristos, deoarece nu mai suntem tinuti în robia simturilor (Gal. 4,37).
- Y Celor ce au sporit în credinta ca Petru, au ajuns la nadejde ca Iacob si s-au desavârsit în iubire ca Ioan, Domnul li se schimba la fata urcându-se pe muntele înalt al cunostintei lui Dumnezeu (al teologiei). Si îi lumineaza, aratându-li-se si înfatisându-li-se ca Cel ce e Cuvântul curat, asemenea soarelui, iar prin înțelesurile înțelepciunii tainice li se face stralucitor ca lumina. Si Cuvântul se arata în acestia stând în mijlocul legii si al prorociei, unele legiuindu-le si învățându-le, iar altele descoperindu-le din visteriile adânci si ascunse ale înțelepciunii, ba uneori mai înainte văzând si mai înainte vestind. Pe acestia îi si umbreste Duhul ca un nor luminos si un glas de tainica cunostinta a lui Dumnezeu vine din acel nor la ei, învățându-i taina dumnezeirii în trei ipostasuri si spunându-le: „Acesta este vârful Meu cel iubit al Cuvântului desavârsirii, întru care bine am voit; fiti Mie fii desavârsiti în Duh desavârsit” (Matei 17,5).
- Y Sufletul care dispretuieste toate cele de jos si e ranit în întregime de dragostea lui Dumnezeu, încearca o iesire straina si dumnezeiasca (extaz). Caci dupa ce a vazut limpede firile fapturilor si ratiunile lor si a înțeles sfârșiturile lucrurilor omenesti, nu mai rabda sa fie înăuntrul zidirii si sa fie mai hotarnicit de ceea ce-l margineste. Ci iesind din hotarele sale si biruind legaturile simturilor si trecând peste firile tuturor, patrunde, într-o tacere de negrait, în întunericul cunostintei lui Dumnezeu si priveste frumusetea Celui ce este, în lumina înțelepciunii negraite, atât cât i se daruieste de ea prin har. Adâncindu-se apoi în chip vrednic de Dumnezeu prin aceste înțelesuri în vederea Lui, se bucura cu frica si cu dragoste de roadele pomilor nemuritori, adica de cugetarile înțelesurilor dumnezeiesti, a caror maretie si slava nu o poate talmaci niciodata în chip desavârsit când se întoarce la sine însusi. Caci stând în chip minunat sub lucrarea Duhului, își da seama, în bucurie si tacere de negrait, de aceasta patimire vrednica de lauda, dar nu poate talmaci cum se savârseste

aceasta lucrare, sau ce este ceea ce i s-a împartăsit, i s-a arătat și i s-a spus; nu poate talmăci cele negraite, pe care le-a cunoscut în chip tainic.

- Y Cel ce-si seamana siesi spre dreptate lacrimi de umilinta culege ca rod al vietii o bucurie negraita. Iar cel ce cauta si asteapta pe Domnul pâna ce vin roadele dreptatii Lui va secera înmultit spicul cunostintei de Dumnezeu. Si-l va lumina si pe el lumina înțelepciunii si se va face sfesnic al luminii vesnice ca sa lumineze pe toti oamenii. Acela nu se va lipsi pe sine si pe altii de lumina înțelepciunii daruite lui, ascunzând-o sub obrocul pizmei, ci va semana cuvinte bune în Biserica credinciosilor, spre folosul celor multi si va împartasi toate învățaturile câte le-a auzit de sus, încredintate de Duhul dumnezeiesc, si câte le-a cunoscut îndeletnicindu-se cu contemplarea fapturilor, ca si câte i-au spus lui parintii.
- Y Fiecaruia dintre cei ce se nevoiesc îi vor fi si i se vor topi, în ziua desăvârșirii sale într-o virtute, muntii lucrării poruncilor lui Dumnezeu într-o dulceata a veseliei. Caci va împarati în Sionul înțelegerii curate. Iar dealurile, adica ratiunile virtutile, vor izvorî ape, adica dogme, pilde si simboluri ale lucrurilor dumnezeiesti. Din inima lui va iesi izvor de înțelepciune negraita si va adapa uscaciunea pârlăsielilor, adica pe oamenii uscati de seceta si de arsita patimilor. Atunci va cunoaste rodul adevarat al cuvintelor Domnului în sine. Caci zice: „Cel ce crede în Mine, râuri de apa vie vor izvorî din pântecele lui” (Ioan 7,38).
- Y Cine este Cel ce potoleste marea patimilor si opreste valurile ei? Domnul Savaot, Cel ce scapa din primejdia pacatului pe Cei ce-L iubesc pe El, si linisteste furtuna gândurilor; Cel ce pune cuvintele Sale în gura lor si-i acopere cu umbra mâinilor Sale, cu care a întarit cerul si a întemeiat pământul. El daruieste celor ce se tem de El limba de învățatura si ureche de înțelegere, ca sa auda glasul Lui de sus si sa vesteasca în casa lui Iacob, în Biserica credinciosilor, poruncile Lui. Iar cei ce n-au ochi sa vada razele Soarelui dreptatii si ureche sa auda cele slavite ale lui Dumnezeu acu ca parte întunericul nestiintei si nădejdea lor este desarta. Nici unul dintre acestia nu graieste cele drepte, nici nu este într-o ei judecata adevarata. Caci au ascultat de cei deserti si de cei ce graiesc sunete goale. Ei zamislesc pizma si nasc bârfire, caci urechile lor sunt netaiate împrejur si nu pot sa auda. De aceea cuvântul cunostintei lui Dumnezeu li s-a facut lor spre osândă si nu vor sa auda pe El.
- Y Zeciuiala adevarata adusa lui Dumnezeu este Pastele sufletesc, sau trecerea peste toata deprinderea patimasa si peste toata simțirea nerationala. (*Pastele înseamna trecerea prin Marea Rosie si deci iesirea din robia Egiptului, spre libertate si spre tara făgăduintei. Simbolic ea înseamna trecerea peste ceea ce ne închide în robia patimilor, la largul infinitatii lui Dumnezeu si a libertatii în ea, din strâmtoarea robiei celor vazute, în care nu se simte bine sufletul.*) În vremea acestui Paste se jertfeste Cuvântul în contemplarea lucrurilor si se mănâncă în pâinea cunostintei si se bea preacinstitul Lui sânge în paharul înțelepciunii tainice. Deci cel ce serbeaza acest Pasti, si-a jertfit siesi Mielul care ridica pacatele lumii si nu va mai muri, ci, dupa glasul Domnului, va trai în veac (Ioan 6,52). (*Mielul se da ca jertfa omului credincios în contemplarea lucrurilor; mai bine zis omul însusi îi jertfeste siesi în aceasta contemplare, sau îl coboara la sine în stare de mâncare si bautura spre sfintirea lui, prin eliberarea de patimi, prin cunostinta si înțelepciune, care nu-i o cunostinta si o înțelepciune în izolare individuala si strâmtoara, ci în comunicare cu Cuvântul sau cu Izvorătorul personal al cunostintei, al înțelepciunii si al libertatii.*)

- Y Dumnezeiasca Scriptura, înțelegându-se duhovnicește, și comorile din ea descoperindu-se prin Sfântul Duh numai celor duhovnicești, nu poate face vreun om sufletesc să primească descoperirea lor. Căci acesta nu primește să cugete sau să asculte, afara de înlăturarea gândurilor lui, nimic din ceea ce zic alții. Fiindcă el nu are în sine Duhul lui Dumnezeu, care cercetează adâncurile lui Dumnezeu (1 Cor. 2,10) și cunoaște cele ale lui Dumnezeu, ci duhul lumii cel pământesc și plin de dusmanie și de pizma, de cearta și de vrajba. Din aceasta pricina pentru el este nebunie să cerceteze și să urmărească înțelesul dinăuntru al literei. Căci el nu poate să-l cunoască, fiindcă toate ale dumnezeieștii Scripturi se înțeleg duhovnicește. El își bate joc de lucrurile omenesti și dumnezeiești și de cei ce le înțeleg pe acestea duhovnicește. Și nu-i socoteste pe aceștia duhovnicești, nici calauziti de Duhul dumnezeiesc, ci nascocitori de înțelesuri închipuite. El strică și rastoarnă cuvintele Scripturilor și înțelesurile dumnezeiești ca Dima acela (2 Tim. 4,10). Nu așa face încă cel duhovnicesc, ci judecă toate sub lucrarea Duhului dumnezeiesc, dar el însuși nu poate fi judecat de nimeni. Căci în el este mintea lui Hristos, pe care nimeni nu poate să o înțeleagă (1 Cor. 2,14-15).
- Y Cunostinta lui Dumnezeu înseamnă că cel întărit în aceasta, prin smerita cugetare și rugăciune, a fost cunoscut de Dumnezeu și s-a îmbogățit de la Dumnezeu ca cunostinta tainelor Lui mai presus de fire. Iar dacă se vede mândrie în jurul Lui, nu a fost zidit prin acestea în ea, ci e purtat de duhul cel pământesc al lumii acesteia. De aceea unul ca acesta, chiar dacă pare că știe ceva, nu cunoaște nimic din lucrurile dumnezeiești precum trebuie să cunoască. Dar cel ce iubeste pe Dumnezeu și nu socoteste nimic mai de pret decât iubirea de Dumnezeu și a aproapei, a cunoscut și adâncurile dumnezeiești și tainele Împăratiei Lui, cum trebuie să le cunoască cel miscat de Duhul dumnezeiesc; și a fost cunoscut de Dumnezeu ca lucrător adevărat al raiului, adică al Bisericii Lui, care împlineste prin iubire voia lui Dumnezeu, întorcând suflete și scotând vrednici din nevrednici, cu cuvântul dat lui prin Sfântul Duh, și păzind lucrul lui nerăpăit, prin smerita cugetare și umilinta.
- Y Cuvântul nu-i duce cu sine pe toți slujitorii și ucenicii Săi la descoperirea tainelor ascunse și mai mari ale Sale, ci numai pe aceia cărora le-a dat ureche și le-a deschis ochi de vedere și le-a limpezit limba nouă. Pe aceștia luându-i cu sine și despartindu-i pe ceilalți, care și ei erau ucenici, urcă pe Muntele Tabor al contemplăției și se schimbă la față înaintea lor. Nu-i mai învăța acum tainic cele ale Împăratiei cerurilor, ci le arată slava și strălucirea dumnezeirii, și lasă să lumineze din El, ca din Soarele dreptății, temelia vieții și a cuvântului lor în mijlocul Bisericii credincioșilor; iar înțelesurile lor le face albe și curate ca o lumină prea strălucitoare; și asază mintea Sa în ei și-i trimite să scoată din gura lucruri noi și vechi spre zidirea Bisericii Sale.
- Y Tot cel ce scoate cuvinte de folos din gura sa, spre zidirea aproapei, le scoate din visteriile bune ale inimii sale, fiind el însuși bun, după cuvântul Domnului. Dar nimeni nu poate fi miscat să cuvânteze despre Dumnezeu, decât în Duhul Sfânt. Și nimeni, graind în Duhul lui Dumnezeu, nu vorbește cele potrivnice credinței în Hristos, ci cele care zidesc și duc la Dumnezeu și în Împăratia Lui și refac stravechea noblete și unesc cu Dumnezeu pe unii care se mântuiesc. Dacă fiecare i se da arătarea Duhului spre folos, cel ce s-a îmbogățit cu cuvântul înțelepciunii lui Dumnezeu și al cunostinței stă sub lucrarea Duhului Dumnezeiesc și este casa a visteriilor necesare ale lui Dumnezeu.

- Ț Nici unul dintre cei ce s-au și cred în Hristos nu rămâne nepartas de harul Duhului, dacă nu s-a predat pe sine la toată lucrarea duhului potrivit și nu și-a întinat credința prin fapte necuvenite, sau nu conviețuiește cu trândăvia și cu nepăsarea. Dar cel ce a păzit pârga Sfântului Duh, pe care a primit-o din Sfântul Botez, nestinsă, sau dacă s-a stins a înviorat-o prin faptele dreptății, nu se poate să nu primească și plinirea ei de sus. Iar prin bună sa nevoință se învrednicește, primind plinătatea Duhului, sau de cuvântul înțelepciunii lui Dumnezeu spre învățătura Bisericii; sau de cuvântul cunoștinței tainele Împăratiei cerurilor; sau de credința din inimă, prin același Duh, spre a crede în făgăduințele lui Dumnezeu ca Avraam; sau de darul vindecărilor, în același Duh, spre tămăduirea bolilor; sau de lucrarea puterilor, spre a alunga draci și a face semne; sau de proorocie, spre a vedea înainte și a spune cele viitoare; sau de deosebirea duhurilor, spre a cunoaște cine graiește în Duhul lui Dumnezeu și cine nu; sau de talmăcirea diferitelor limbi; sau de darul mângâierii celor întristați; sau de darul cârmuirii turmei și a poporului lui Dumnezeu; sau de dragostea față de toți și de darurile ei, de îndelungă-răbdare, de bunătate și de toate celelalte. Iar dacă nu va fi cineva partas de nici unul din acestea, nu pot să spun că unul ca acesta e credincios, sau să facă parte din rândul celor ce-au îmbrăcat pe Hristos de la dumnezeiescul Botez.
- Ț Cel ce din râvnirea darurilor duhovnicești urmărește dragostea și o primește nu suferă să vorbească numai cu sine însuși prin rugăciune și citire, spre zidirea sa. Căci cel ce vorbește numai cu gura cu Dumnezeu, prin rugăciune și psalmi, se zidește pe sine, cum zice Pavel. Căci se silește să și proorocească spre zidirea Bisericii lui Dumnezeu și felul cum trebuie să se silească ei spre a bine-placesa lui Dumnezeu. Căci cu ce ar și putea să folosească pe alții? Înțîistătorul care graiește totdeauna numai cu sine și cu Dumnezeu prin rugăciune și cântare, dacă n-ar grai și celor de sub el, fie întru descoperirea Duhului Sfânt, fie întru darul înainte-văzător al proorociei, fie întru învățătura cuvântului de înțelepciune? Care dintre cei de sub ascultare se va pregăti spre luptă cu patimile și cu dracii, de nu-i va da acela cuvânt lămurit de învățătura prin scris, sau prin grai viu? Cu adevărat, de nu va căuta pastorul, spre zidirea turmei sale, să prisosească în cuvântul învățăturii și în cunoștința Duhului, nu va fi râvnitor al darurilor lui Dumnezeu. Căci prin multă rugăciune și cântare cu gura în Duh sau cu sufletul, se zidește pe sine, dar mintea sa este neroditoare, neproorocind prin cuvântul învățăturii și neșidind Biserica lui Dumnezeu. Iar dacă Pavel, care s-a unit cu Dumnezeu prin rugăciune mai mult decât toți oamenii, voia mai bine să spună cinci cuvinte prin mintea roditoare în Biserică, ca să-i învețe și pe alții, decât zeci de mii de cuvinte ale cântării cu gura, de bună seamă că s-au ratacit de la dragoste cei ce stau în fruntea altora și-și împlinesc slujba de pastor numai cu cântarea și cu citirea.
- Ț În noi sunt trei puteri de capetenie. Una stăpânește, dar nu e stăpânită. Una stăpânește și e stăpânită. Iar una nu stăpânește, dar e stăpânită. Deci când cea care stăpânește ajunge sub stăpânirea uneia din cele ce sunt stăpânite, cea roaba prin fire se arată liberă celor roabe prin fire și iese de sub stăpânire și din firea sa, și de aici se naște o mare răzvrătire. Aflându-se între acestea o asemenea răzvrătire, nu le mai vedem pe toate supuse rațiunii. Dar când cea stăpânitoare domnește peste toate și le aduce sub ascultarea și stăpânirea sa, atunci cele ce sunt dezbinăte, adunându-se la un loc și conglasuind între ele, au pace cu Dumnezeu. Și tuturor celor ce s-au supus rațiunii, li se împartășește prin ea Împăratia lui Dumnezeu și Total. *(Când toate sunt supuse subiectului nostru făcut să fie liber și acesta nu e supus nici*

unei patimi, el traieste liber legatura cu Dumnezeu, izvorul libertatii în calitatea Lui de subiect suprem. Si toate în noi sunt unite.)

- Y Cele cinci simturi, supunându-se celor patru stapâniri ale virtutilor cuprinzatoare si pazind buna ascultare, pregatesc firea trupului plasmuita din patru stihii, sa se miste fara tulburare pe roata vietii. Miscându-se cele cinci simturi astfel, puterile nu se razvratesc întreolalta, ci partea patimitoare a poftei si a iutimii se uneste cu ratiunea, iar mintea își impune stapânirea sa fireasca. Prin aceasta ea își face din cele patru stapâniri o caruta de razboi cu patru cai, iar din cele cinci roabe, scaun, si ostindu-se împotriva trupului tiran, e ridicata, prin rapire, la ceruri, unde, înfatisându-se Împaratului veacurilor, primeste cununa biruintei si se odihnesta în El de tot drumul sau.
- Y Si ia seama la întelesul tainic. Omul a fost asezat în acest rai sensibil al creatiei, „ca sa-l lucreze si sa-l pazeasca”. Iar lucrarea si pazirea încredintata omului se arata în porunca data lui: „Din tot pomul din rai sa mânânci, dar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mânânci”. Fiindca deci „tot pomul” si asadar si cel „al vietii” este Dumnezeu—caci El este „tot”, El Care a si adus la existenta totul din nimic si Care este în afara si înăuntrul totului—iar pomul cunostintei e alcatuirea omului, în care este cunostinta binelui si raului, tot cele ce împlinesc lucrarea aceasta în sine, cum cere porunca, ramâne într-o desfatara care nu se ispraveste si staruie neclintit în pazirea sa.
- Y Dar fiindca suntem dintr-o fire schimbacioasa si ostenim în acest fel de vietuire, patim ceea ce a patit si Adam. Caci gândirea omului se apleaca din tinerete spre cele rele si primeste ca si Eva ispita sarpelui din ea, pe care o socoteste folositoare. Lasând aceasta ispita sa urce în mintea omului, ea convinge pe om sa guste din rodul pe care-l socoteste bun, si îndata rodul acesta se face pricina caderii lui (Facere 3,6).
- Y Dar sa vedem si felul lucrarii si cum se hraneste omul din toate cele din raiul acesta. Cel ce cerceteaza ratiunile si miscarile întregii zidiri cu o minte netulburata si cu o cutare libera de împatimirea de cele vazute si se hraneste cu întelegera mai dumnezeiasca din toate ratiunile ce rasar din cele supuse simturilor, îndata ce si-a împrutinat grija si preocuparea de viata si s-a ridicat mai presus de toata pofta dulcetilor lumii, urca prin ele la Facatorul si Cauza tuturor, cum spune dumnezeiescul Pavel (Rom. 1,20; Întel. 13,5). Caci Acesta este pomul deplin si neîmpartit, care nu odrasleste decât rodul binelui, daruindu-le împartasirea de el celor vrednici. Asa ne-a voit Dumnezeu sa fim: nepatimitori, fara griji si având numai lucrarea îngerilor, ne-a voit adica sa laudam fara sfârșit si vesnic pe Facatorul si sa ne desfatam numai de privirea Lui din singura cercetare a fapturilor Lui, precum ni se spune prin proorocul David: „Preda grija ta Domnului si El te va hrani” (Ps. LIV, 23); si prin Evangheliile Lui: „Nu va îngrijiti pentru sufletul vostru, ce veti mânca si pentru trupul vostru, cu ce va veti îmbraca” (Matei 6,25); si iarasi: „Cautati mai întâi Împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui si acestea toate se vor adauga voua” (Matei 6,23); si catre Marta: „Marto, Marto, de multe te îngrijesti si spre multe te silesti, dar un lucru trebuie. Iar Maria partea cea buna si-a ales, care nu se va lua de la ea” (Luca 10, 41-42).
- Y Deci pomul vietii este Dumnezeu, a Carui lucrare este sa procure viata si Care da rod bun de mâncat numai celor vrednici de viata, ca unii ce nu sunt supusi mortii. El produce o dulceața negrita celor ce se împartasesc de El si le daruieste o viata nemuritoare. De aceea, pe drept cuvânt s-a numit „pomul vietii” si „tot pomul”. Caci El este totul, în Care si prin Care e totul.

- Y Iar pomul cunostintei binelui si raului este deosebirea privirii, precum au spus si au gândit si altii înainte de noi. El e descoperirea alcatuirii firii noastre, care e buna celor ce au urcat la barbatul desavârsit si la masura vârstei lui Hristos (Efeseni 4,13) prin toata nepatimirea si înțelepciunea Duhului, înaltându-se prin contemplarea si frumusetea ei la maretia lucrarii Facatorului (Întel. 13,5); caci celor ce au ajuns cu timpul la deprinderea statornica a virtutii, ea nu le este si nu li se face abatere de la bine, ca unora ce au pasit cu tarie în contemplatia dumnezeiasca. Dar celor tineri înca si mai sovaitori în dorinta, nu le este buna; caci celor nu s-au statornicit cu neclintire în pasirea staruitoare si neabatuta a virtutii, pe drumul faptelor bune, nu le este de folos contemplarea si privirea trupului propriu, din pricina lipsei lor de tarie în staruirea în bine; aceasta contemplare poate atrage si rapi spre ea pe cel lipsit de tarie si-l poate împinge la gânduri, miscari si preocupari necuviincioase.
- Y Acesta e momentul oprelistii lui Dumnezeu, Care a zis: „Dar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mâncati, caci în ziua în care veti mânca, cu moarte veti muri”. Fiindca privirea trupului nostru si contemplarea alcatuirii lui duce în mod natural pe cele nedesavârsit la cunostinta dulcetii placerii, chiar fara sa vrea. Ba nu numai la aceasta, ci, cum s-a spus, si la miscari si gânduri necuviincioase, motiv pentru care ni se spune totdeauna cuvântului dumnezeiesc: „Usile, usile, sa luam aminte!” Prin repetare, cuvântul porunceste pentru cei nevrednici, pazirea portilor simtitoare si înțelegatoare, adica a simturilor, prin care obisnuieste sa intre moartea în sufletul omului.
- Y Si pe drept cuvânt. Caci cel ce staruie, fara deprinderea în bine si fara luare-aminte, în privirea alcatuirii firii noastre, e înduplecat de cugetarea lui, ca de o Eva amagita de sarpele cel vechi, sa se gândeasca la dulceata placerii ca Adam si sa se împartaseasca de ea ca buna, si astfel se va vedea pe sine, întocmai ca acela, gol de harul lui Dumnezeu si departat de la bucuria nemuritoare de Dumnezeu; se va afla sezând afara de raiul acesta si plângând, ca unul ce nu mai are mintea acoperita decât de frunze de smochin. Acesta este, în câteva cuvinte, dupa judecata noastra, înțelesul raiului sensibil al creatiei, care este acelasi cu înțelesul aratat de alti parinti dinaintea noastra.
- Y Pomul vietii este Sfântul Duh, Care salasluieste în omul credincios, cum spune Pavel: „Nu stiti ca trupurile voastre sunt templul Sfântului Duh, Care locuieste în voi? (1 Cor. 6,19; Rom.8,11). Iar pomul cunostintei binelui si raului este simtirea, care produce doua roade contrare între ele, îndoite la rândul lor ele însesi prin fire.
- Y *Care sunt rodirile celor doua feluri de pomi ai raiului cunoscut cu mintea (inteligibil)?*
- Y Care sunt acestea? Placerea si durerea. Dintre acestea, fiecare se împarte iarasi în doua. Prima e fie din trebuinta naturala si necesara, fie din voluptate si trecerea masurii. A doua e fie din temere si întristare, fie din nevointe si osteneli duhovnicesti. Dintre acestea, placerea e buna când ne împartasim de ea la creme potrivita dintr-o trebuinta naturala si necesara. Caci nu s-a sadit în noi simtirea în chip rau, nici nu ne-a zis Dumnezeu din pizma: „Din tot pomul din rai sa manânci, iar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mâncati”. Ci simtirea e un pom bun si dumnezeiesc, când ne împartasim de ea, cum v-a spus, la vremea cuvenita, pentru o trebuinta naturala si necesara. Caci produce în noi si cunostinta binelui. Pentru ca s-a sadit în noi pentru o cunoastere, o cercare si o deprindere a putintei omului de a asculta si de a nu asculta. De aceea s-a si numit postul cunostintei binelui si raului. Caci da prilej de cunoastere celor ce se împartasesc de firea proprie, care e buna pentru cei

desavârsiti si rea celor înca nedesavârsiti si lacomi la simtire, precum e rea hrana tare celor ce au înca nevoie de lapte. Fiindca în acest caz împartasirea de ea le e prilej de voluptate si de trecerea masurii si printr-o astfel de împartasire se naste în ei cunostinta raului. Iar aceasta este durerea, care pricinuieste sufletului frica si întristare. De fapt, placerea produce în suflet cunostinta binelui, când ne împartasim de ea printr-o trebuinta naturala si necesara; iar durerea, dimpotriva, cunostinta raului, când împartasirea de placere nu are loc dintr-o trebuinta naturala. Caci oricarei placeri îi urmeaza durerea.

- Y De aceea pomul simtirii s-a numit pomul cunostintei binelui si raului si pe drept cuvânt Dumnezeu a oprit reaua întrebuintare a lui. Caci zice: „Din tot pomul din rai sa mânânci, dar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mânânci; în ziua în care veti mânca din el, cu moarte veti muri”. „Din tot pomul din rai sa mânânci”, adica din toata firea fapturilor vazute, din toata miscarea lor, sau a ratiunilor lor, adica a cunostintei Mele adevarate, a maretiei creatoare a Împaratiei si cauzei creatoare sa te împartasesti si sa-ti întinzi prin contemplatie aceste ratiuni ca pe o masa a unui ospat nemuritor; si prin ele sa intri la cunostinta celor nevazute ale Mele, ca într-o Împaratie si sa-Mi dai cu multumire închinarea cuvenita. „Iar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mânânci”. Ce e deci acest altceva în noi, asemenea unui pom, care ne procura prin împartasire cunostinta binelui si raului, daca nu simtirea? Caci prin ea vine în mine cunostinta tuturor celor ce sunt bune si nu sunt bune. Fiindca precum ne procura cunostinta caldurii si a frigului, a ceea ce e moale si aspru, a bunei miresme si a raului miros, a acrii si a dulcetii, a albului si a negrului, a greutatii si a usorului, asa si a placerii si a durerii. Caci cu dreptate ne fereste Scriptura de întrebuintarea ei, nu pentru ca ar fi contrara firii, caci Dumnezeu nu a facut nimic rau, ci pentru ca ne da prilejul cunostintei raului prin ceea ce pare ca e bun.
- Y Si ca sa facem mai clara explicarea acesteia, pentru a cunoaste întocmai rodul amagitor al si purtator de moarte al ei, sau cum se ascunde el în folosirea binelui, vom porni de la cele ce se întâmpla în noi. Urmând parintilor dinainte de noi, vom face înfatisarea acestora astfel: Unele dintre placeri sunt sufletesti, altele trupesti. Cele sufletesti sunt cele ce se nasc din contemplatie si din învataturi; iar cele trupesti sunt cele ce se nasc din unirea sufletului cu trupul, cele legate de mâncari si de uniri trupesti si de cele asemanatoare. Dintre placeri iarasi unele sunt adevarate, iar altele mincinoase. Cele dintâi sunt proprii cugetatorii ce se ocupa cu contemplarea si cu stiinta; cele de al doilea, ale trupului, fiind prilejuite de simtire. Iar dintre placerile trupului, unele sunt naturale si necesare, caci fara ele omul nu poate trai, cum sunt mâncarile si vesmintele; altele sunt naturale, dar nu necesare, ca împreunarile potrivit legi si firii, fara de care cel ce voieste poate trai în feciorie. Altele nu sunt nici naturale, nici necesare, ca voluptatile, betiile si excesele care întrec trebuintele.
- Y Omul care a ales sa vietuiasca dupa Dumnezeu, cautând sa foloseasca placerile necesare si naturale, care sunt potrivite si folositoare si foarte bune pentru mentinerea si pastrarea naturii omenesti si neamestecate cu durerea si cu supararea, cade de multe ori, fara sa stie si fara sa vrea, în cunostinta raului, aflând durerea ascunsa în însasi împartasirea de bine. Asa se întâmpla cu prilejul întrebuintarii mâncarilor si vesmintelor. Caci pentru cumpararea acestora e nevoie de bani. Iar folosirea lor e necesara; caci e naturala. Dar ajungând la o abundenta de bani pentru trebuinta aceasta necesara si naturala, cadem în lacomie si nesaturate, iar uneori într-o folosire peste trebuinta. Caci putând sa ne multumim cu lucruri putine si modeste, nu ne oprim trebuinta la acestea, ci cautând luxul si ceea ce este peste

masura, cadem prin întrebuintarea binelui în cunostinta raului. Dar legea cunostintei noastre, respingând aceasta rea întrebuintare și arătându-ne-o, face chiar prin aceasta celui atent cunoscut binele și raul simtirii și îndată se ivesc în el tristetea raului, prin parere de rău.

Y *Trecerea de la aceasta explicare la o alta.*

Y Dar mai e și o alta explicație: toată mișcarea sufletului e pusă în lucrare spre poftirea unui lucru trebuincios și necesar printr-o plăcere bună și necesară firii, căutând poate hrana pentru trup și vesminte, sau împreunare naturală și legiuită. Aceasta e cunostinta binelui. Dar în mâncări se ascunde saturarea și nesaturarea, în vesminte lăcomia și reaua întrebuintare, în împreunările legiuite și naturale, cele contrare firii și destrăbălările. Aceasta e cunostinta raului. Iar cunostinta amândouă vine în noi prin simțire. Cum? Ia aminte! Amăgit de plăcere și târât în saturare și nesaturare, sau în reaua întrebuintare și lăcomie, sau în destrăbălări și în plăcerile de sub pânțe din unirea cu Dumnezeu și din împărtășirea cu Duhul Sfânt. De aceea zice: „Iar în ziua în care veți mânca, cu moarte veți muri”. Căci cunostinta raului, nascându-se în om din împărtășirea prin simțuri și plină de voluptate, îl duce spre caderea în robia patimilor celor mai generale, sau a pricinilor lor. Astfel de pricini sunt: salva, dorința, nepăsarea, care, străbatând prin toată simțirea omului, se fac pricinuitoare ale morții vesnice a lui. În acestea se afla deci cunostinta îmbinată a binelui și a raului prin simțire, cunostinta prin care moare omul când se împărtășește de ele. Căci prin ele ajunge fie la trufia vieții pentru iubirea de slava, fie la pofta ochilor pentru naravul iubirii de argint, fie la pofta trupului (1 Ioan 2,16), pentru iubirea de voluptate și pentru bucuria de plăcerile sufletului. Pe drept cuvânt a oprit deci Scriptura împărtășirea de pomul simtirii, zicând: „Din tot pomul din rai să mănânci, dar din pomul cunostintei binelui și raului să nu mănâci”.

Y *Alt înțeles mai înalt al poruncii lui Dumnezeu către Adam.*

Y Dar Scriptura înfatisează gândirii mele și un alt înțeles al acestor cuvinte. Și trebuie să adaug la cuvântul meu și acest înțeles. Căci el se potrivește cu acest cuvânt și cu scopul lui. Am văzut că Dumnezeu se adresează mai întâi lui Adam ca unuia, zicând: „Din tot pomul din rai să mănâci”. Prin aceasta mi se pare că cuvântul arată caracterul îndoit al alcatuirii și firii omului; și la fel, al puterii sufletului lui.

Y De aceea adresându-se părții raționale a sufletului lui, ca singurei părți mai bune, Dumnezeu îi încredințează ținutul contemplării lucrurilor dumnezeiești și îi pune înaintea sa masa încărcată de mâncările dumnezeiești ale înțeleșurilor, zicând: „Din tot pomul cel din rai să mănânci”; adică să te împărtășești din toată firea celor ce sunt, sau din cunostinta Mea și din desfătarea de Mine, prin contemplare curată, cercetând rațiunile lucrurilor și mișcările lor. Iar părții mai nerăționale, sau doimii mai trupești a mâniei și a poftei, care atrage ușor cugetarea spre cele rele, îi poruncește, cum spune limpede, să fugă de cercarea și de cunostinta prin simțire a acestor roade ale pomului simtirii. De care adică? De plăcere și de durere, precum am spus mai înainte. Căci zice: „Dar din pomul cunostintei binelui și raului să nu mănâci”. Și pe drept cuvânt. Căci plăcerea sadeste cunostinta ei în partea poftitoare, când omul se împărtășește de ea fără trebuință; iar durerea sadeste cunostinta ei în mânie. Și astfel împărtășirea din ele trimite aceste două puteri, către care se adresează cuvântul, la moartea vesnică. Căci zice: „În ziua în care veți mânca din el, cu moarte veți muri”.

- Y De aceea, omul fiind îndoit si având sufletul compus din fire rationala si nerationala, Dumnezeu îi da si El o porunca îndoita. Pe de o parte îi porunceste sa se împartaseasca de o hrana mai buna si nemuritoare sa nu se îngrijeasca în primul rând de cele trebuitoare trupului, asa cum ne îndeamna si Cuvântul întrupat: „Cautati mai întâi Împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui si toate celelalte se vor adauga voua” (Matei 6,33), întarind oarecum prima sa porunca. Pe de alta parte, îl ferește de amintitul pom al simtirii, ca nu cumva gustând prin el din cele dulci ale vietii acesteia, sa se umple de durere, cazând printr-o astfel de gustare de la ospatul si bucuria dumnezeiasca.
- Y Dar, folosindu-se de cuvânt mai desavârsit, sa gândim si sa vorbim si altfel despre rai si despre tema cercetata de multi. De aceea ridica-te de la cuvântul auzit, care îi învaluie cu sunetul lui pe cei ce sunt amagiti de întelesul lui de la suprafata, daca doresti sa te înalti prin înțelegerea celor spuse la înțelesurile cuvântului cunoscute cu mintea. Ascuta de cel ce zice: „Sculati-va, sa plecam de aici” (Ioan 14,31; Matei 26,46). Treci la întelesul si la duhul cuvântului, deschizându-ti auzul fata de el si cautând sa înțelegi din el cele dumnezeiesti si omenesti. Iata care sunt acestea.
- Y *Alt înteles preaînțelept si înalt al raiului cunoscut cu mintea. Care e poarta prin care se intra în el si care cea prin care se iese? Si care sunt pomii dumnezeiesti din el?*
- Y Raiul este, din alt punct de vedere, marele câmp al iubirii de înțelepciune (al filozofiei) cu fapta, împodobit de pante nemuritoare de tot felul si de felurite virtuti, în care s-a sadit de Dumnezeu pomul vietii si pomul cunostintei binelui si al raului. Caci iubirea de înțelepciune (filozofia) lucratoare e ca un rai luminos si bine mirositor plantat de Dumnezeu la rasaritul Bisericii Lui, acoperit de plantele frumoase de tot felul ale virtutilor, care hranesc cu îmbelsugare pe cei ce lucreaza în el poruncile lui Dumnezeu si le pazesc ca o hrana nepieritoare si nemuritoare.
- Y În acest rai dumnezeiesc au fost asezate spre paza doua porti al marginile opuse, ca niste heruvimi. Una introduce fara greutate pe cei ce doresc si bat cu dorul sufletului, la desfatarea si bucuria de plantele ei nemuritoare; cealalta îi trece pe cei ce s-au saturat de bunatatile din el, la alte pasuni nemuritoare despre care se va vorbi puti mai încolo. Una e smerenia duhovniceasca, care introduce pe cei ce intra prin ea la desfatarea si odihna de împaratia cerurilor; cealalta e iubirea desavârsita, care îi trece, pe cei ce ies de-acolo, la pasunile Împaratiei lui Dumnezeu. Fara aceste porti nu se va putea nici intra în rai, nici iesi spre Împaratia lui Dumnezeu, macar ca sunt multe cai care duc spre Împaratia cerurilor. Caci toate caile evlaviei duc pe cel ce paseste pe ea spre poarta de apus a smereniei si asa îl introduc prin aceasta în rai.
- Y Dar de ce au fost facute numai doua si nu mai multe porti, asa cum sunt mai multe locasuri la Dumnezeu si Tatal (Ioan 14,2), ca fiecare dintre cei ce intra sa-si faca intrarea în el prin poarta care vointe? Pentru ca omul e din doua firi: din suflet si trup. O parte a lui e smerita, cealalta înalta si dumnezeiasca. Sau altfel: pentru doimea mai trupeasca a partii nerationale a sufletului lui, din care una, adica mânia, intra în cutea blândetii, iar cealalta, pofta, iese prin iubire din împatimirea de cele lumesti si de cele vazute si afla pasune în Dumnezeu prin împartasirea de Duhul. Caci potrivit cu alcatuirea omului, a fost zidit de Dumnezeu si raiul cunoscut cu simturile cât si cel cunoscut cu mintea, si nu este alta poarta decât cele spuse, care sa introduca sau sa scoata din aceasta.

- Υ Din pricina amintita au si fost plantate de Dumnezeu în mijlocul raiului acesta dumnezeiesc doi pomi minunati: pomul vietii si pomul cunostintei, care se numeste si cunostinta binelui si raului. Care sunt acestia? Contemplatia naturala, cum socoteste si dumnezeiescul Grigorie, si teologia tainica. Cea dintâi, contemplatia, având ca roade judecata si cunostinta lucrurilor dumnezeiesti si omenesti, este pomul cunostintei binelui si raului. Caci prin cunoasterea lucrurilor, cunoastem ratiunile proniei, iar prin judecata facem deosebirea clara a lucrurilor, deosebind fara greseala ce e bun si ce e rau, care e cauza facatoare si care e lucrul facut. Iar teologia tainica este pomul vietii. Caci are ca rod datator de viata si de nemurire, credinta în Sfânta Treime, care se naste în suflet în afara de orice ratiune si simtire; caci Sfânta Treime nu se cunoaste nici prin simtire, nici prin ratiune, ci numai prin credinta neîndoielnica si din inima. Un alt rod al ei este înțelegerea drept credincioasa a întruparii Celui Unuia-Nascut.
- Υ *Care este lucrarea si pazirea raiului cunoscut cu mintea si ce bunatati aduce împartasirea de roadele lui, celor ce lucreaza în el în diferite feluri?*
- Υ Din pricina acestor plante nemuritoare si dumnezeiesti, a fost data de Dumnezeu, tot celui ce savârseste în câmpul raiului cu mintea si cu simtirea lucrarea înțelepciunii lucratoare, porunca sa manânce din tot pomul raiului, dar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu manânce. Caci cel dintâi pricinuieste viata si nemurirea, iar cel de-al doilea, binele, celor mai desavârsiti în deprinderi, si primejdia, celor înca tineri si mai nestatornici în dorinta. De fapt, contemplatia fiind plantata în mijlocul raiului înțelepciunii lucratoare ca un pom nemuritor si pururi înverzit („pentru ca pomul era contemplatia, dupa înțelegerea mea, si avea ca rod puterea data celor ce se împartaseau de el, de a-si cunoaste firea proprie”), celor ce se împartasesc de ea la timp potrivit, de pilda dupa o perioada de ani multi de deprindere în virtuti si în nevointe si dupa curatirea deplina a ochilor sufletului de toate urdorii, li se face foarte buna si mântuitoare. Aceasta pentru ca ei nu se mai tem de o cadere care sa vina dupa aceea, ca unii ce au ajuns cu timpul la o deprindere a acestei contemplatii, care face vadita maretia Facatorului.
- Υ Dar celor înca tineri si neajunsi, printr-o deprindere îndelungata, la o statornicie în lucrarea virtutilor, sau celor ce nu si-au curatit ochiul sufletului de toate urdorii, din cauza nestatorniciei ce o mai au în vietuirea virtuoasa, pomul contemplatiei li se face pricina de mândria cea mai mare si de hula, de moarte vesnica si de pieire, cum s-a facut odinioara lui Origen, Didim, Evagrie si celorlalte capetenii de eresuri. De aceea, ferind pe unii ca acestia, Scriptura opreste împartasirea de pomul acesta, zicând: „Din tot pomul din rai sa mâncati, dar din pomul cunostintei binelui si raului sa nu mâncati, caci în ziua în care veti mânca cu moarte veti muri”.
- Υ Împartasirea de acest pom al contemplatiei se numeste cunostinta binelui si a raului în înțelesul urmator. Întâi, pentru ca celor desavârsiti le daruieste puterea cunoasterii tuturor lucrurilor vazute si nevazute, omenesti si dumnezeiesti. Caci e o putere Ţce robeste toata mintea ascultarii lui Hristosť (II Corinteni 10, 5); si acestia pot culege cu evlavie rod bun nu numai din contemplarea celor bune, ci si a celor contrarii. Dar în gustarea acestui rod se ascunde pentru cei ce se împartasesc din el o putere îndoita, adica un folos si o paguba, dupa deprinderea launtrica ce stapâneste în fiecare. Celui ce se împartasesc i se face pricina de viata când se supune legii care-l robeste (lui Hristos). Asa de pilda, daca vede cineva chipul frumos al unei femei desfrânate si de moravuri usoare, iar vazând-o preamareste

îndata pe Dumnezeu si da slava Lui, el a cunoscut în fiinta ei corupta frumusetea întocmita de El, în asa fel ca contemplarea ei îl duce pâna la strapungerea inimi si-l face sa înainteze pâna la iubirea lui Dumnezeu care a zidit-o pe ea, ba chiar intra în convorbire cu ea. Iar prin aceasta preschimba reaua ei deprindere în deprinderea virtutii si prin pocainta o aduce la Hristos, facând-o din necurata curata prin pocainta cuvântului si unind-o ca pe o mireasa fecioara cu Hristos pe cea care era înainte o desfrânata (II Corinteni 11, 1). Asa a facut acel dumnezeiesc parinte Nonu, care a înfatisat lui Hristos pe fericita Pelaghia, mai înainte desfrânata, ca pe o fecioara curata.

- Υ Deci celor desavârsiti împartasirea de acest pom dumnezeiesc al contemplatiei le daruieste, cum s-a spus, o astfel de putere, când se împartasesc de ea la vremea potrivita pornind de la lucrurile dumnezeiesti si omenesti, ba chiar de la cele contrare acestora. Dar celor mai nedesavârsiti si nedeprinsi în cele dumnezeiesti si lipsiti de cercarea trebuincioasa pentru împartasirea de ea, li se face pricina a cunostintei contrare a raului, chiar când pornesc de la cauzele dumnezeiesti si bune. O astfel de pricina li s-a facut acelor preoti si judecatori de odinioara contemplarea Suzanei (Daniel 13), deoarece nu erau înca deprinsi cu aceasta contemplare. Ceea ce, asadar, dumnezeiescului parinte Nonu i s-a facut pricina de viata în har, aceea li s-a facut acelor preoti de odinioara pricina de moarte.
- Υ Si nu numai atunci s-au întâmplat acestea dintr-o contemplare a pomului acesta potrivit cu starea fiecaruia, ci si acum se întâmpla în fiecare zi fiecaruia din cei ce purced la contemplarea acestui pom, fie dupa ce s-au deprins la aceasta, fie înainte de a se fi deprins. Iar aceasta se întâmpla nu pentru ca asa este pomul din fire. Nu se poate spune aceasta. Caci n-a fost sadit în chip rau, ca un pom pricinuitor de necaz. Dumnezeu n-a facut nimic rau, nici n-a interzis ceva din pizma, ci pentru ca e nevoie de madularele curate ale simturilor pentru privirea si vederea lui, cum zice apostolul chiar despre trupul si sângele Domnului nostru Iisus Hristos: „Sa se cerceteze cineva mai întâi pe sine si asa sa manânce din pâinea aceasta si sa bea din potirul acesta. Caci cel ce manânce si bea cu nevrednicie, judecata siesi manânce si bea. De aceea sunt multi neputinciosi si bolnavi si multi mor între noi” (I Corinteni 10, 28.30). În felul acesta parintilor cuvântatori de Dumnezeu, pentru ca erau curati si se aflau sub lucrarea Duhului Sfânt, contemplarea lucrurilor omenesti si a însusirilor firii dumnezeiesti le-a fost buna, fara de greseala, neprimejdioasa si mântuitoare. Caci aveau madularele simturilor deprinse pentru contemplarea dumnezeiasca.
- Υ Astfel dumnezeiestii parinti, purcezând la contemplarea pomului vietii cu un ochi curat si netulburat, au cules din el fara greseala rodul teologiei si împartasindu-se din el s-au împartasit si de viata îndumnezeita si ca niste credinciosi iconomi ni le-au trecut si noua ca sa ne hranim si noi din El spre viata vesnica. Tot asa purcezând la contemplarea pomului cunostintei cu un ochi dumnezeiesc si luminat, au dobândit cunostinta lui nepatata si curata si nu s-au vatamat de rodul lui, cum s-a spus mai înainte. Dar nu tot asa s-a întâmplat cu ei ce au purces cu necuratie si în stare nedesavârta la contemplarea acestora, ci unii au cazut în robia placerilor si a neînfrânarilor, iar ceilalti în hule si trufii.
- Υ Caci spune-mi, cum a cazut Arie, cel care are numele de la furie, si dusmanul evlaviei, Manes, si Nestorie cel stricat la minte si celelalte capetenii ale ereticilor, în hula lor împotriva lui Dumnezeu si a dreptelor dogme ale Bisericii lui Hristos? Nu pentru ca au fost necurati în simturile sufletului si cumplit învârtosati la inima din cauza cumplitei boli a mândriei, au

purces la explicarea Sfintei Scripturi, având înțelegerea întunecată de patimi și de închipuirea de sine? Căci unul a auzit dumnezeiasca Scriptura zicând: „Domnul M-a zidit pe mine început al cailor Sale spre lucrurile Sale și Ma naste înaintea tuturor muntilor” (Proverbe 8, 22-25); celălalt: „Vine stăpânitorul acestei lumi și nu va afla în Mine nimic” (Ioan 14, 30); iar al treilea, despre Domnul nostru Iisus Hristos că Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit. Dar neputând afla înțelesul sau sensul celor spuse, nici patrunde în chip curat în adâncurile Duhului, fiind cu totul lipsiti de Duhul Sfânt, unul a tăiat pe Fiul și Dumnezeu Cuvântul de la deoființimea cu Dumnezeu Tatăl, declarându-L faptura; celălalt a nascocit două începuturi, unul bun, sus, și altul cu totul rău, jos, capetenia întunericului, și, învățând astfel, a trimis la pierzanie pe cei ce au primit învățătura lui; al treilea, întunecat și cu nume urât, a despartit pe Hristos în doi fii, socotind că altul este Fiul și Cuvântul din Dumnezeu și Tatăl și altul cel din Fecioara Maria; și astfel a numit pe preacurata Maică a Fiului și a Cuvântului lui Dumnezeu, Nascătoare de Hristos și nu Nascătoare de Dumnezeu.

- Υ Astfel, deci, pe cei desăvârșiti în cunoștință, rațiune și virtute, pe cei ce au ajuns adică la măsura vârstei plinătății lui Hristos și au dobândit mintea Lui prin cea mai deplină curăție, nu-i poată vătăma nici gustarea oprită a acestui pom, macar că se numește cunoștința a binelui și a raului. Ci mai degrabă se aseamăna acestia celor ce culeg struguri din rug și încă struguri copti, fapt cu totul minunat, și rodii din maracini. Dar celor încă tineri, necercați și neluminați, chiar și împărtășirea de bine li se face adeseori pricina de moarte, așa cum li se face copiilor neîntărcați de lapte măncarea pâinii, și celor cu ochii plini de urdori, razele soarelui.
- Υ Smerenia și iubirea fiind deci începutul și sfârșitul urcusului spre Dumnezeu și spre Împărăția Lui, cu dreptate cuvântul le-a înțeles că porți așezate la marginile opuse ale raiului înțelepciunii faptuitoare. Aceasta, pentru că una introduce pe cel ce bate și cere să intre în Eden, adică la însași desfatarea de plantele nemuritoare ale lucrării și pazei minții; iar a doua scoate de acolo la Împărăția Cerurilor și la unirea cu Dumnezeu și la pasunile vesnice și preacurate ale îngerilor. Căci așa ne făgăduiește în mod limpede și Domnul Iisus nouă tuturor, zicând: „Eu sunt usa, de va intra cineva prin Mine, se va mântui și va intra și va ieși și pasune va afla”. (Ioan 10, 9). Pentru că el este cu adevărat usa raiului Împărăției Cerurilor, iar portar este Duhul Sfânt.
- Υ Celui ce s-a apropiat de poarta dreptei credințe, după ce a parasit de curând lumea, ți bate la poarta poruncilor lui Hristos prin smerenie, portarul, adică Însuși Sfântul Duh, îi deschide intrarea, deschizându-i mintea ca să înțeleagă „care este voia lui Dumnezeu cea bună și desăvârșită și bineplăcută” (Romani 12, 2). Iar după ce a intrat și s-a desfatat prin faptuire și prin multe nevointe ale virtuții de acele bunătăți vesnice, îl scoate iarăși de acolo la pasunile contemplativei naturale ale fapturilor lui Dumnezeu. Astfel portarul îl face să se odihnească de toate lucrurile lui (Facere 2, 3) și să se unească cu Dumnezeu pe înaltimile teologiei (cunoașterii) Treimii neîmpartite și de o ființă, în odihna iubirii dumnezeiești, potrivit lui Hristos și Dumnezeul nostru care zice: „Învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihna sufletelor voastre” (Matei 11, 29).
- Υ Altfel nu poate intra cineva în palatele împărătești ale lui Hristos și în tinuturile dumnezeiești și pururi înverzite ale raiului cunoscut cu mintea, unde sunt locuri luminoase, racoritoare, corturile dreptilor, apa odihnei, bucurie, veselie și fericire; și nu poate afla odihna sufletului

sau, decât prin poarta cea dintâi de la apus, care e ascunsă în Hristos însuși, care este sfânta smerenie. Și pe drept cuvânt. Căci cel ce s-a rupt pe sine de lume și de toată prietenia și de împătimirea de prieteni, de cei ai săi, de rudeni, și a rastignit lumea în sine prin tăierea voii sale, disprețuind toată tihna trupeză, și bate prin durerile pocăinței și nevointelor pentru virtute, cu răbdare multă, la poarta poruncilor lui Hristos, intră prin smerenie în tinda înțelepciunii lucrătoare a raiului, care este supunerea, slujirea prin orice lucru de mai puțină cinste, răbdarea necazurilor și a încercărilor, greaua patimire, culcarea pe jos, statul în picioare toată noaptea, privegherea, psalmodierea neîncetată, rugăciunea și postul, citirea dumnezeiestilor Scripturi, ascultarea și supunerea față de toți.

Nichifor din singurătate

Să urmărim pilda părinților noștri și să căutăm comoara din launtrul inimilor noastre, ca și ei. Iar aflând-o pe aceasta, să o ținem cu tarie, lucrând-o și în același timp păzind-o. Căci spre aceasta am fost rănduiți de la început. Iar dacă vreun alt Nicodim s-ar arăta nedumerit de acestea, zicând în duh de împotrivire: „Cum poate cineva intrând în inimă să lucreze sau să rămână acolo?”, cum a zis acela către Mântuitorul: „Cum poate cineva să intre în pântecele maicii sale a doua oară și să se nască, bătrân fiind?” (Ioan III, 4), va auzi și el că „Duhul suflă unde vrea” (Ioan III, 8). Dacă ne îndoim cu necredința de faptele vieții lucrătoare, cum ne vor veni cele ale vederii? Căci faptuirea este treaptă spre contemplație (spre vederea sufletească).

Mergând odată la avă Antonie doi frați și lipsindu-le lor apă de drum, unul a murit, iar celălalt urma să moară. Deci nemaiputând să meargă, zăcea și el pe pământ, așteptând să moară. În acest timp Antonie, sezând în munte, striga doi monahi ce se întâmplau să fie acolo și le zise: „Luți degrabă un ulcior de apă și alergați pe drumul spre Egipt; că dintre doi oameni care vin înapoi, unul a murit, iar celălalt e pe cale să moară, de nu va grabiți. Aceasta mi s-a arătat în vreme ce mă rugam”. Deci venind cei doi monahi, a aflat pe unul zăcând mort și l-au îngropat, iar pe celălalt l-au înviorat cu apă și l-au dus la bătrân, care se afla la cale de o zi.

Dacă ar întreba cineva, pentru ce nu a grăit înainte de a muri celălalt, nu ar face bine. Căci nu era a lui Antonie hotărârea cu privire la moarte, ci a lui Dumnezeu. El a hotărât despre acela și tot El a descoperit starea celui alt. A lui Antonie a fost numai minunea aceasta că, sezând în munte, avea inimă veghind și că Domnul i-a arătat pe acela de departe. Vezi că din pricina trezviei inimii Antonie s-a făcut vazător de Dumnezeu și înainte-vazător? Căci de fapt Dumnezeu se arată minții în inimă, la început curățind pe cel care-L iubește, cum zice Ioan Scararul, că un foc, apoi umplându-i mintea de strălucire ca o lumină și dându-i forma dumnezeiască. *(Dumnezeu se arată minții sau puterii noastre de sesizare duhovnicească a prezenței Lui numai când aceasta este adunată în launtrul inimii, adică în intimitatea ultimă a ființei umane, care are totodată un caracter emoțional, o capacitate și o pornire iubitoare. Arătarea aceasta a lui Dumnezeu e o supremă lumină, e evidentă supremei realități, care e totodată suportul propriei noastre existente. Mintea ia atunci forma nehotarnică a lui Dumnezeu și capătă lumina evidentei proprii asemenea celei a evidentei lui Dumnezeu. Lumina sau evidentă aceasta se întinde peste toate. De aceea Sfântul Antonie poate vedea prin ea ceea ce se petrece*

departe cu cei doi calatori. Pentru aceasta mintea trebuie sa fie curatita de pacate, adica de tot ce o închide fata de Dumnezeu si de zidirea Lui universala, într-un gând limitat, de care s-a alipit în mod patimas. În concluzia ce o scoate din întâmplarea aceasta a sfântului Antonie, ca si cum în concluziile din vietile sau sfaturile celorlalti parinti, Nichifor tine sa accentueze importanta concentrarii mintii în adâncul fiintei sau al inimii credinciosului, odata cu oprirea activitatii simturilor îndreptata spre cele dinafara. În vederea interioara pe care o câstiga mintea astfel, i se descopera chiar cele din afara, care sânt de folos celui ce se nevoieste sau altora.)

Dumnezeiescul Teodosie fusese asa de ranit de dulcea sageata a dragostei si era atât de mult tinut de legaturile ei, încât împlinea cu faptele înalta si dumnezeiasca porunca: „Sa iubesti pe Domnul Dumnezeu tau din toata inima ta si din tot sufletul tau si din tot cugetul tau” (Luca X, 27). Iar aceasta n-ar fi putut-o face altfel decât asa ca toate puterile firesti ale sufletului nu tindeau spre nimic altceva din cele de aici, decât numai spre dorirea Facatorului. Prin aceste lucrari întelegatoare ale sufletului, chiar când mângâia, era înfricosator multora, precum, chiar când certa, era iubit si dulce în toate. Cine a fost atât de folos celor multi, vorbindu-le. Si cine a fost atât de destoinic sa adune simturile si sa le faca sa caute în launtru? El îi facea pe cei din mijlocul zgomotului sa se afle într-o liniste mai mare decât cei din pustiu si era totodata în multime si în singuratate. Iata ca si acest mare parinte, cu numele Teodosie, a ajuns sa fie ranit de dragostea Ziditorului pentru ca își aduna simturile si le mâna în launtru.

Minunatul Arsenie pazea aceasta: sa nu dezbata întrebări în scris si cu atât mai putin sa le raspândeasca. Nu pentru ca nu avea putere. Cum s-ar putea spune aceasta de unul care graia asa de bine, ca vorbea limpede si altora? Ci obisnuita tacerii si neplacerea de a se arata erau pricinile celor zise. De aceea si în biserici si la slujbe, se silea foarte sa nu vada pe cineva si sa nu fie vazut de altii si sa stea îndaritul vreunui stâlp sau al altui lucru si sa se ascunda, tinându-se nevazut si la o parte de amestecarea cu altii. Aceasta pentru ca vroia sa ia aminte la sine si sa-si adune mintea în launtru si asa sa se înalte usor spre Dumnezeu. Si de fapt acest barbat dumnezeiesc, acest înger pamântesc, își aduna mintea în launtru, ca astfel sa se ridice cu usurinta la Dumnezeu.

În numele Domnului nostru Iisus Hristos, care a zis: „Fara de Mine nu puteti face nimic” (Ioan 15, 5), chemându-L pe el ca ajutor si împreuna-lucrator, voi încerca sa va arat ce este pe El ca ajutor si împreuna-lucrator, voi încerca sa va arat ce este luarea-aminte si cum se poate dobândi ea, cu voia lui Dumnezeu.

Luarea-aminte, au spus unii dintre sfinti, este supravegherea mintii; altii, paza mintii; altii, iarasi, trezvia; altii, linistea mintala si altii, alt fel. Dar toate acestea arata unul si acelasi lucru. Gândește si despre acestea, asa cum ai gândi când ar spune unul „pâine”, altul „bucata”, altul „îmbucatura”. Dar ce este luarea-aminte si care sunt însusirile ei, afla acum cu de-amanuntul. Luarea-aminte este semnul pocaintei nestirbite; luarea-aminte este reînsanatosirea sufletului, ura lumii, întoarcerea la Dumnezeu; luarea-aminte este desfiintarea pacatului si recâstigarea virtutii; luarea-aminte este încredintarea neîndoielnica a iertarii pacatelor; luarea-aminte este începutul vederii (al contemplatiei), mai bine zis este temelia contemplatiei, caci prin ea, aplecându-Se, Dumnezeu Se arata mintii; luarea-aminte este netulburarea mintii, sau mai bine zis oprirea ei, daruita sufletului prin mila lui Dumnezeu; luarea-aminte este înlaturarea gândurilor, palatul amintirii lui Dumnezeu, vistieria rabdarii necazurilor ce ne vin asupra; luarea-aminte este pricinuitoarea credintei, nadejdii si dragostei. Caci de n-ar crede cineva, n-ar primi necazurile ce vin din afara. Si daca n-ar primi cu

bucurie necazurile, n-ar zice Domnului : „Sprijinitor al meu esti si loc de scapare” (Psalm XC, 2). Si daca n-ar face pe Cel preaînalt loc de scapare, nu si-ar umple inima de dragostea Lui. Drept aceea, rodul acesta care este cel mai mare dintre cele mai mari si-l însusesc cei mai multi sau toti, cu deosebire prin învățatura. Caci sunt rari cei ce deprind luarea-aminte fara sa fie învățati prin silinta trairii sau prin caldura credintei, dobândita de la Dumnezeu. Iar ceea ce e rar nu e lege. De aceea trebuie cautat un povatuitor neînselator, ca din învățatura si pilda aceluia sa învățam cele ce cad la dreapta si la stânga atentiei, adica ceea ce e prea puțin si ceea ce e prea mult, care vin de la cel rau, de care a patimit el însusi, fiind ispitit. Scotându-le pe acestea la iveala, el ne arata în chip neîndoielnic calea duhovniceasca si asa o vom strabate cu usurinta. Iar de nu este povatuitor trebuie ajutat cu osteneala. Si de nu se gaseste, chemând pe Dumnezeu întru frângerea duhului si cu lacrimi si rugându-L întru saracie, fa ce-ti spun: *(Urmeaza metoda lui Nichifor. Adunarea mintii în inima si întâlnirea ei statornica cu Dumnezeu prin pomenirea Lui continua, sau prin rugaciunea neîncetata, am vazut-o recomandata si practicata de toti sfintii amintiti de Nichifor în introducerea metodei sale si pentru ea se pot invoca si multe alte exemple si texte din parintii duhovnicesti anteriori. Ceea ce aduce nou în metoda sa Nichifor este un mod mai precis în care mintea poate fi adunata si tinuta în inima odata cu rostirea neîncetata a rugaciunii lui Iisus. Metoda aceasta a devenit în esenta ei o practica generala în secolul XIV între monahii zisi isihasti si daca nu metoda însasi, cel puțin rugaciunea neîncetata a lui Iisus, adica partea a doua a metodei lui Nichifor, a devenit generala prin monahii rasariteni, în tot timpul de atunci încoace. Practica uzitata de cel dintâi consta pâna azi într-o anumita asociere a celor doua parti ale rugaciunii lui Iisus cu inspirarea si expirarea aerului. Odata cu inspirarea aerului se spun cuvintele: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu”, iar o data cu expirarea se spun cuvintele: „miluieste-ma pe mine pacatosul”. Ceea ce a adus nou Nichifor ca metoda de adunare a mintii în inima a fost tocmai aceasta îmbinare a actului de trimitere a mintii la inima odata cu aerul; dar el nu vorbește si de îmbinarea celor doua parti ale rugaciunii lui Iisus cu inspirarea si expirarea aerului. El vorbește numai de o continua trimitere a mintii la inima o data (împreuna) cu inspirarea continuu repetata si cu repetarea rugaciunii neîncetate. Propriu-zis el recomanda folosirea respiratiei continuu repetate a aerului mai mult ca un mijloc de a mentine mintea neîncetat în inima si de a rosti neîncetat rugaciunea lui Iisus. Mintea e mentinuta mereu în inima si rugaciunea la fel, numai întrucât nu se uita de a face mereu efortul concentrarii ei în inima si efortul de a repeta mereu rugaciunea. Nichifor spune ca prin aceasta mintea e obisnuita „sa nu iasa repede din inima”. Mintea nu ramâne fixata în inima în mod static si nici rugaciunea. Persistarea mintii si a rugaciunii în inima e un fapt neîntrerupt, dar în acelasi timp un fapt viu, dinamic, un fapt de vointa de a repeta adunarea ei în inima si repetarea rugaciunii. La urma urmelor si cu aerul se întâmpla acelasi lucru: el e mereu în inima, adica nu iese total de acolo, dar e si trimis mereu acolo. Sfântul Grigorie Palama aduce în plus explicarea ca ceea ce se trimite în inima nu e mintea ca esenta, ci lucrarea ei (Al doilea cuvânt din triada I si II contra lui Varlaam). Iar în practica monahala generalizata, de asemenea, iesirea aerului din piept nu înseamna si iesirea rugaciunii lui Iisus, ci numai mutarea atentiei de la o parte a ei la alta. Propriu-zis inspirarea si expirarea aerului formeaza un întreg dual, între ale carui parti nu se produce nici o separare, nici o întrerupere. Dar daca mintea trebuie sa ramâna mereu în inima si rugaciunea lui Iisus la fel, de ce mai recomanda Nichifor în metoda sa trimiterea mintii în inima odata cu inspirarea aerului? De ce recomanda adica un lucru care a scandalizat pe Varlaam si pe alti adversari ai sihastrilor? Acesti adversari nu au înțeles ca e vorba nu de o legare a trimiterii mintii la inima de inspirarea aerului, ci de folosire a ritmicitatii inspiratiei aerului ca o ocazie pentru ritmicitatea neîntrerupta a efortului de mentinere a mintii sau a atentiei în inima si odata cu aceasta în pomenirea lui Dumnezeu. Ritmicitatea neîntrerupta a*

respiratiei este un mijloc sau un prilej de reînnoire neîncetată a amintirii lui Dumnezeu și prin aceasta de adunare a gândului de la cele dinafară la cele din launtru, iar prin aceasta de evitare a oricărei întreruperi în gândirea îndreptată spre Dumnezeu. Un teolog occidental, Herrigel, într-una din cartile sale, spune același lucru când declară că trebuie să mulțumim lui Dumnezeu pentru orice nouă respirație, că am mai putut, sau mai putem respira odată, deci mai putem prelungi încă o clipă viața noastră. Isihie Sinaitul, trăitor în secolul IV, spusese: „Uneste cu rasuflarea nării trezvia și numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte, și smerenie. Căci amândouă sunt de mare folos”. S-ar putea spune că avem aici o paralelă între un act corporal și unul spiritual: inspirarea aerului și trimiterea în launtru a minții. E o paralelă în care un act de gândire voluntar se repetă paralel cu savârșirea involuntară a unui act de repetiție neîntreruptă, luând prilej de la savârșirea regulată a acestuia, dar nu este numai o paralelă. Respirația este un act care întretine nu numai viața trupului ca o unitate separată de suflet și de gândire, ci da putința și vietii spirituale. Este un act care condiționează viața totală a ființei umane, care face posibilă gândirea. Că atare gândirea este legată de respirație și de aceea poate face din inspirație un act conștient. Aceasta înseamnă pe de o parte că inima prin care se întretine viața corpului, datorită aerului inspirat și expirat, întretine și cugetarea; iar cugetarea, la rândul ei, poate face respirația conștientă, o poate patrunde, o poate face să nu fie străină nici o clipă de conștiință. În aceasta poate să constea unul din aspectele strânsei legături dintre inima și minte. Când mintea se împrăstie în gânduri variate, nu mai e unită conștient, nu mai este unită conștient cu respirația și cu inima, că centru al vietii întretinut ca respirație, adică nu le mai spiritualizează pe acestea. În acest caz pierde și mintea, pierde și inima. Când mintea, adică gândirea ei, se concentrează în inima prin ritmicitatea respirației, amândouă câștigă: respirația ritmică (și bătaia inimii am putea zice), aduce aminte cugetării să pomenească pe Dumnezeu, iar, pomenirea lui Dumnezeu repetată ritmic odată cu respirația, ține atentă gândirea la respirație și la inima și le încadrează pe acestea în conștiința ocupată cu pomenirea lui Dumnezeu, le sfînteste.

Varlaam a fost susținătorul unui spiritualism abstract, dezlegat de trup, și prin aceasta a contribuit la formarea unei atitudini neînțeleghătoare a efortului de spiritualizare sau de sfîntire a trupului, devenită proprie Occidentului. În Rasarit, în afara de Evagrie, este greu de găsit vreun părinte care n-ar fi urmărit sfîntirea ființei totale a credinciosului și care n-ar fi cerut, de aceea, unirea minții cu inima. E drept că unii părinți vorbind de adunarea minții în inima, spun totodată că prin aceasta mintea se adună în ea înșasi. Dar prin aceasta ei înțeleg inima ca centru al întregii vieți, deci și al cugetării.

Poate în acest sens socoteau unii, cum spunea Palama, că vehicul al cugetării Țpunctul cel mai din mijloc și cel mai curățit al duhului sufletesc, în vreme ce alții azeau înțelegerea în encefal. Și poate așa trebuie să înțelegem adeziunea lui Palama la prima opinie. Țnoi încă, desi nu socotim sufletul înăuntru ca într-un vas, fiindcă e netrupesc, nici în afara, fiindcă este unit cu trupul, totuși stim sigur că puterea noastră cugetătoare stă în inima ca într-un organ. Căci chiar în acest loc, Palama spune totodată că cugetarea are inima nu ca organul exclusiv, ci ca primul organ și aceasta întrucât inima este punctul cel mai central al duhului sufletesc, deci un fel de centru al vietii sufletului care întretine și trupul. Deci nu este la el opoziție față de opinia altor părinți, că mintea este și în creier. El nu separă strict între creier și inima ca loc al sufletului și recunoaște inimii rolul de centru vital și că atare de centru sufletesc, de care cugetarea nu poate fi despartită. Legând cugetarea mai strâns de centrul vital al ființei umane, isihastii dădeau posibilitatea rugăciunii, care ține și de

cugetare, sa influenteze si trupul. Astfel s-a evitat intelectualismul fara influenta asupra trupului, asa cum s-a dezvoltat în Apus.

Nichifor spune însa ca cugetarea este în piept. Vasile de la Poiana Marului, staret traitor în Țara Româneasca în secolul XVII, va spune la fel. Dar se pare ca prin aceasta ei nu se deosebesc prea mult de opinia celor ce sustineau ca si cugetarea își are sediul în inima. Dar prin precizarea ca ea este în piept parca ar vrea sa arate ca ea este în centrul fiintei, unde se unesc cugetarea si simtirea. Nichifor, spunând ca mintea adunându-se în inima este ca barbatul care revine acasa dintr-o calatorie, vrea sa spuna ca inima nu este un loc strain pentru minte, ar mintea poate sa si calatoreasca. Însa deplin fericita se simte numai când revine în inima, sau acasa. Mintea în sens de pura cugetare nu este minte întreaga si nici inima în sens de pur izvor al sentimentelor sau al vitalitatii nu e inima întreaga. Plasarea cugetarii în inima sau în piept nu înseamna însa ca mintea ca izvor al cugetarii exclusive nu e în creier.

În orice caz, cugetarea fiind încadrata în viata integrala a fiintei umane, deci în fundamentul ei care este inima, trebuie sa se întipareasca cu constiinta ei în toate actele trupului, dar cu o constiinta preocupata permanent de amintirea lui Dumnezeu. Atunci însusi actul respiratiei este imprimat de amintirea lui Dumnezeu, cum poate fi imprimata îngenunchierea, ca si orice fapta si cuvânt. Asa se sfinteste tot trupul si toate actele lui, toata viata care e întreținuta de inima si izvoraste din ea, pentru ca s-a sfintit cugetarea însasi care prin pomenirea neîncetata a lui Dumnezeu s-a adâncit în intimitatea fiintei umane si a imprimat amintirea lui Dumnezeu în izvorul vietii integrale a ei. În felul acesta nu mai apare fara sens faptul ca Nichifor Monahul vorbeste despre importanta respiratiei ca act de întreținere a inimii, si prin ea a vietii, si de trebuinta de a lega actul concentrării mintii în inima de acest ritm al respiratiei. Cugetarea devine prin aceasta constienta de respiratie ca o conditie a vietii totale a subiectului ei si de faptul ca ea trebuie sa o sfinteasca pe aceasta si sa se sfinteasca prin ea însasi prin pomenirea numelui lui Dumnezeu, sau sa se sfinteasca inima, ca fundament al vietii. Cugetarea, devenind constienta de acest fundament al vietii, va deveni constienta ca nu e de la sine, ci are ca fundament ultim, corespunzator lui, pe Dumnezeu. Inima celui ce se roaga neîncetat va deveni transparenta. Pentru Dumnezeu, sau cer al lui Dumnezeu, sau locul lui Dumnezeu, cum zic unii parinti.

Legatura aceasta strânsa dintre gândirea plina de pomenirea lui Dumnezeu si actele trupesti, în primul rând al respiratiei, o va socoti Sfântul Grigorie Palama o legatura simbolica, dat fiind ca simbolul este ceva în acelasi timp deosebit de ceea ce simbolizeaza si unit cu el. respiratia, îngenunchierea, semnul crucii, cuvântul curat, devin simboluri ale vietii spirituale. Desigur, când aceste acte sunt savârsite fara pomenirea lui Dumnezeu, ele nu se sfintesc, ele își slabesc caracterul de simboluri. Palama zice: „Unii ca acestia vor numi om cu sufletul în buric pe cel ce zice: Ți Legea lui Dumnezeu în mijlocul pântecelui meu (Psalmi 39, 8) si pe cel ce zice catre Dumnezeu: Ți Pântecelul meu va rasuna ca o chitara si cele din launtru ale mele ca un zid de arama pe care l-ai înnoit (Isaia 16, 11) cum vor calomnia pe toti cei ce exprima si numesc prin simboluri cele ale lumii gândite, cele dumnezeiesti si duhovnicesti”.

Iar daca alte organe ale trupului se pot bucura de lucrarea lui Dumnezeu în ele, deci pot fi simboluri, cum n-ar putea fi cu mult mai mult inima, centru vital al fiintei umane?

Mai e de remarcat ca traducerea neogreaca a metodei atribuite lui Simeon publicata în Filocalia greaca, nu cuprinde recomandarea îndreptării privirii în pântece. Forma aceasta a textului trimite poate la unele manuscrise care nu cuprindeau acest amanunt. În plus, trebuie tinut seama de faptul ca în practica generala a monahismului răsăritean de după acel timp, niciodata nu s-a folosit rugăciunea lui Iisus după aceasta metoda, decât poate cu totul exceptional de vreun calugar nepriceput.

Dintr-o practica cu totul rara din acea vreme a luat probabil Varlaam afirmarea ca isihastii își închipuiau ca sufletul se afla în buric si-i eticheta cu numele de omfalopsichi. Palama respinge cu indignare acest nume si afirmatia ca isihastii ar fi avut o asemenea credinta. Niscai cazuri exceptionale ale unei astfel de practici, care au putut dura si după aceea, sau faptul rarei ei existente în secolul XIV l-a facut si pe Vasile de la Poiana Marului sa combata în secolul XVIII, credinta unora ca inima s-ar fi aflat în mijlocul pântecelui. De altfel, pâna de curând exista în popor parerea ca inima este în pântece.

Mai existau printre monahi si unii care își faceau o regula proprie pentru a putea tine rugăciunea neîncetata. Grigorie Sinaitul dezaproba aceasta idioritmie. O astfel de idioritmie a putut fi si întoarcerea privirii în mijlocul pântecelui.

În forma care cuprinde amanuntul întoarcerii privirii spre mijlocul pântecelui, metoda atribuita Sfântului Simeon a fost publicata de J. Hausherr, dar e curios ca privind acest text, se constata în el o contrazicere: pe de o parte se cere ca privirea sa fie îndreptata spre ombilic, ca imediat după aceea sa se adauge: „pentru ca sa se caute cu mintea interiorul si sa se gaseasca locul inimii”. S-ar parea ca prima recomandare este interpolata. Caci nu este firesc ca prin privirea spre ombilic sa se mai caute pe urma locul inimii. Si aceasta recomandare este logica, prin faptul ca nu se cere de la început unde sa se caute cu privirea. În acest text se spune direct: „aduna-ti mintea de la tot ce e trecator si desert si apleaca-ti partea de jos a fetei, sau barbia spre piept, ca în acest fel sa iei aminte la sinea ta cu mintea si cu ochii tai; si tine-ti putin respiratia ca sa ai acolo si mintea si sa afli locul unde este inima ta si acolo sa fie cu totul si mintea ta.”

Cel mai interesant amanunt pozitiv, adaugat în aceasta metoda, este recomandarea raririi inspiratiei si expiratiei, pentru a nu respira prea comod. Acest amanunt a avut o oarecare aplicare practica la unii monahi. Dar aceasta nu înseamna altceva decât o anumita ritmicizare negrabita a respiratiei, pentru a nu se produce în mod neregulat, inegal, caci aceasta tulbura ritmicitatea pomenirii lui Dumnezeu, sau ar fi expresia unor stari inegale, nelinistite, speriate, confuze, mânioase, pasionale, în suflet.

Într-o forma putin deosebita apare metoda acestei rugăciuni în scrisul ramas de la Grigorie Sinaitul. Ea se resimte si de metoda lui Nichifor si de detaliul raririi respiratiei din forma ei de sub numele lui Simeon Noul Teolog. El întemeiaza rarirea respiratiei pe motiv ca iesirea aerului de la inima întuneca mintea despartind-o de inima odata cu expirarea, sau rapeste cugetarea spre alte gânduri. El a observat poate faptul ca expirarea aerului produce oarece slabire a concentrării mintii,

o relaxare a atentiei. Dar amanuntul cel mai important si cel mai pretios în forma în care metoda ne-a ramas de la Grigorie Sinaitul este recomandarea de a uni cugetarea când cu prima jumatate a rugaciunii lui Iisus, când cu a doua jumatate. În aceasta recomandare s-ar putea implica poate unirea primei jumatati a rugaciunii cu inspirarea aerului si a celei de-a doua jumatati cu respirarea aerului. Dar el nu o spune aceasta explicit. El cere, dimpotriva, sa se repete de mai multe ori prima jumatate si iarasi de mai multe ori a doua jumatate, ca sa nu se mute usor cugetarea de la o jumatate la alta.

Stii ca rasuflarea pe care o rasuflam este aerul acesta. Si îl respiram nu pentru altceva, ci pentru inima, caci ea este o pricina a vietii si a caldurii trupului. Deci inima trage aerul ca sa-si împinga caldura ei afara prin expirare, iar ei sa-si procure o temperatura mai buna. Iar pricinuitorul acestei lucrari, sau mai bine zis slujitor al ei, este plamânul, care fiind zidit de Facator fara desime, ca niste foi, primeste si scoate usor continutul sau. Astfel inima, tragând prin aerul respirat racoarea la sine si împingând de la sine caldura, pazeste fara abatere rânduiala pentru care a fost zidita spre sustinerea vietii. Tu deci sezând si adunându-ti mintea, împinge-o si sileste-o pe calea narilor pe care intra aerul în inima, sa coboare împreuna cu aerul respirat în inima. Si intrând acolo, nu-ti vor mai fi fara veselie si fara bucurie cele de dupa aceea. Si precum un barbat oarecare fiind plecat în calatorie departe de casa sa, când se întoarce nu mai stie ce sa faca de bucurie ca s-a învrednicit a se întâlni cu copiii si cu nevasta, asa si mintea când se întâlnește cu sufletul se umple de o bucurie si veselie de negrait. Drept aceea, frate, obisnuieste-ti mintea sa nu iasa degraba de acolo. Caci la început este nepasatoare poate, din pricina închiderii înăuntru si a strâmtorarii, dar dupa ce se obisnuieste, nu-i mai plac ratacirile în afara pentru ca „Împaratia Cerurilor este în launtru vostru” (Luca XII, 21). Pe aceasta privind-o acolo si cerând-o prin rugaciune curata, toate cele din afara le socoteste urâte si neplacute.

Daca deci, cum s-a zis, poti intra de la prima încercare în locul inimii pe care ti l-am aratat, multumeste lui

Dumnezeu, si slaveste-L, salta si te tine de lucrarea aceasta pururi. Aceasta te va învăta pe tine cele ce nu

le stii. Dar cunoaste ca ajungând mintea acolo, nu trebuie sa taca si sa stea dupa aceea degeaba, ci sa aiba

ca lucru si îndeletnicire neîncetata rugaciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma”.

Sa nu conteneasca niciodata din aceasta, caci astfel, tinând mintea neîmprastiata, o face sa nu poata fi

prinsa si atinsa de momelile vrajmasului si o ridica la dragostea si dorul dumnezeiesc în fiecare zi.

Iar daca, ostenindu-te mult, o, frate, nu poti totusi intra în partile inimii, precum ti-am aratat, fa ceea ce-ti spun si cu ajutorul lui Dumnezeu vei afla ceea ce cauti. Stii ca partea cugetatoare a fiecarui om este în piept, caci în launtrul pieptului, tacând noi cu buzele, vorbim, ne sfatuim cu noi însine, dam curs rugaciunilor, psalmilor si altora. Da-i deci acestei cugetari, departând de la ea orice gând – si aceasta o poti daca vrei – da-i deci pe: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-ma!” si sileste-te ca în loc de orice alt gând sa strigi pururi în launtru aceste cuvinte. Iar tinând aceasta mai multa vreme, si se va deschide astfel si intrarea inimii, precum ti-am scris, fara nici o îndoiala, cum am cunoscut si noi prin cercare. Îti va veni atunci împreuna cu luarea-aminte mult dorita si placuta, si toata ceata virtutilor: dragostea, bucuria, pacea si celelalte.

Nil Ascetul

- Y Domnul s-a lepadat cu totul de grija celor pamântesti si a poruncit sa cautam numai Împaratia Cerurilor, noi însa, silindu-ne sa umblam tocmai pe o cale potrivnica, am nesocotit poruncile Domnului, si departându-ne de purtarea lui de grija, ne-am pus nadejdile în mâini. El a spus: “Priviti la pasarile cerului, ca nu seamana, nici nu secera, nici nu aduna în jitnite si Tatal vostru

cel din ceruri le hraneste pe ele”, si iarasi: “Priviti la crinii câmpului, cum cresc si nu se ostenesc, nici nu torc”. Ba chiar a poruncit Apostolilor sa nu-si ia cu ei nici traista, nici punga, nici toiag, ci sa tina seama de fagaduinta nemincinoasa, pe care le-a dat-o trimitându-i la slujba de ajutorare a celorlalti oameni când le-a spus: “Vrednic este lucratorul de hrana sa”. El stia ca mai mult ne asigura Providenta cele necesare, decât sânguinta noastra. Noi, însa, nu ne oprim de a agonisi pamânt cât se poate de mult. Cumparam turme de oi, boi de munca, râvniti la înfatisare si marime, si magari bine hraniti. Oile vrem sa ne dea din belsug lâna pentru trebuinte; boii sa ne slujeasca la lucrarea pamântului, aducându-ne noua hrana, iar lor si celorlalte dobitoace nutret; în sfârșit vitele de povara sa faca mai aleasa hrana necesara, întregind cele ce lipsesc în tara, cu marfuri din strainatate, pentru a spori placerile vietii noastre. Dar nu ne multumim numai cu atât, ci alegem si mestesugurile cele mai aducatoare de câștig, care nu ne lasa deloc vreme sa ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toata grija spre ele. Iar mai pe urma învinuim mai de graba slabiciunea purtatorului de grija decât pe noi însine, pentru alegerea ce am facut-o. Dar chiar daca nu marturisim prin cuvânt, suntem vaditi prin lucruri, ca ne bucuram de-o vietuire asemenea mirenilor, când ne îndeletnicim cu aceleasi lucruri ca si ei si mai degraba zabovim în osteneli trupesti. Astfel multi cred ca evlavia ar fi un prilej de agonisire de lucruri, si ca nu alegem viata, odinioara linistita si fericita, pentru altceva, decât ca printr-o mincinoasa cinstire de Dumnezeu sa fugim, pe de o parte de muncile cele ostenitoare, iar pe de alta, câștigând slobozenie spre placeri, sa putem da pornirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne nu multa nerusinare fata de cei simpli, iar uneori si fata de cei ce ne întrec, socotim viata virtuosa ca o îndreptatire la asuprire, dar nu ca o pricina de smerenie si de îngaduinta. De aceea suntem socotiti chiar de cei ce trebuie sa ne cinsteasca ca o turma usuratica. Ne calcam în picioare unii pe altii prin târguri, amestecati într-o adunatura de tot soiul, neavând nimic care sa ne deosebeasca de ceilalti oameni, cum ar trebui. Vrând sa fim cunoscuti nu din felul de vietuire, ci din înfatisare si ocolind ostenelile pentru virtute, dorim cu furie slava pe ele, facând teatru din adevarul de odinioara. De acea numele lui Dumnezeu este hulit, iar viata cea preadorita s-a facut urâtă; si dobânda celor ce vietuiesc cu adevarat întru virtute a ajuns sa fie socotita amagire. Gem orasele de cei ce ratacesc prin ele degeaba si sunt tulburati cei de prin case, carora le e sila si sa-i mai priveasca, vazându-i ca staruie la usi, cersind tot mai nerusinat; iar multi, dupa ce sunt primiti în case, fatarind pentru putin timp evlavia si acoperind cu masca fatarniciei gândul de viclesug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urma pleaca, încât fac sa se întinda peste toata viata monahala un nume urât. Si asa sunt alungati din orase ca o ciurma cei ce erau odinioara îndreptatorii lor; si sunt izgoniti ca niste spurcati, mai rau decât cei umpluti de lepra. Mai bucuros se hotaraste cineva sa creada tâlharilor si spargatorilor, decât celor ce se îndeletnicesc cu viata monahala, socotind ca e mai usor pot sa se pazeasca de rautatea vadita, decât de prefacuta vrednicie de crezământ, care unelteste în ascuns. Acestia nici n-au început macar viata de evlavie si nu cunosc folosul linistirii, ci au fost împinsi la viata singuratica fara judecata poate de vreo strâmtoare oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treaba de negustorie, bun pentru câștigarea celor trebuincioase. Si eu socotesc ca ar face lucrul acesta mai cuviincios, daca n-ar umbla pe la toate usile, ci ar socoti ca înfatisarea îi împiedica de la primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând sa plateasca trupului birul datorat, sa nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci si pe cel care l-au nascocit desfatările celor ce duc un trai molatic, împlinindu-si poftele lor nemasurate. Dar a tamadui pe cei ce sufar de aceste boli nevindecabile este foarte greu. *(Nil Ascetul)*41

- Y Nimic nu duce pe cineva asa de neîndoielnic la munci, ca a face pe multi sa râvneasca la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imita e adaos la pedeapsa celui ce l-a învățat. Dar nu mica este osânda si a celor ce nu au lepadat imitarea ca rusinoasa, fiindca s-au făcut învățatori ale celor rele, de a caror lectie blestemata fug, cu buna judecata, cei ce se folosesc de cuget înțelept. (*Nil Ascetul*)⁴³
- Y Oare noi suntem cei ce avem sa ne îngrijim de cele ale vietii noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poarta grija de ea? Straduinta omeneasca, daca nu primeste ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la tinta. Dar purtarea de grija a lui Dumnezeu daruieste bunuri desavârsite, chiar fara conlucrarea omeneasca. Ce le-a folosit straduinta proprie acelora catre care a zis Dumnezeu: "Ati semanat mult si ati luat putin, si am suflat aceasta din mâinile voastre?" Si ce le-a lipsit din cele trebuincioase, celor ce au vietuit pentru virtute, fara sa se îngrijeasca de ele? N-a fost hranit Israel în pustie patruzeci de ani, nebucurându-se de nici una din roadele pamântului? Au fost ei lipsiti de mâncare? Nu le împrospata marea necontenit o hrana neobisnuita, trimittându-le prepelite si nu le trimetea cerul mana, printr-o ploaie neobisnuita si straina? Iar piatra lipsita de umezeala nu le dadea, când era lovita, suvoi îmbelsugat de apa? În sfârșit, vesmintele si încaltamintea nu le-au slujit tot timpul fara sa se învecheasca? Dar prin ce lucrare a pamântului si-a câștigat Ilie hrana în vagauna? Nu-i aduceau lui corbii hrana? Iar venind în Sarepta, nu i-a dat vaduva, lipsita si de cele mai trebuincioase lucruri, pâine, luând-o de la gura copiilor ei, ca sa se arate ca virtutea trebuie pusa mai presus si de fire? Toate acestea, desigur, sunt întâmplari minunate, dar totusi au si o ratiune. Caci e cu putinta ca cineva sa traiasca si fara sa manânce, atunci când vrea Dumnezeu. Dar cum a ispravit Ilie calea de patruzeci de zile, în puterea unei singure mâncari? Si cum a petrecut Moise optzeci de zile pe munte, vorbind cu Dumnezeu, fara sa guste mâncare omeneasca? Caci pogorându-se dupa patruzeci de zile si mâniindu-se pentru turnarea vitelului, îndata a sfârșit tablele si s-a suit pe munte, petrecând alte patruzeci de zile acolo, de unde primind al doilea rând de table s-a coborât la popor. Ce rationament omenesc ar putea explica multumitor aceasta minune? Cum a putut natura trupului sa se cheltuiasca atâta vreme, fara sa se întregeasca ceea ce se împrastie din puterea lui în fiecare zi? Aceasta nedumerire o dezleaga cuvântul lui Dumnezeu, care zice: "Nu numai cu pâine va trai omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu". De ce, asadar, tragem la pamânt vietuirea cea cereasca, afundând-o în mizeriile materiale? De ce ne îngramadim de jur împrejur gunoaie, noi "cei ce ne hraneam odinioara cu mâncari alese", cum a zis Ieremia despre unii plângându-i? Caci când ne odihnim în cugetari stralucite si arzatoare, ne nutrim cu mâncari alese. Iar când parasim aceasta stare si suntem trasi în lucrurile pamântesti, ne adunam în jurul nostru gunoaie. De ce ne întoarcem nadejdea de la Dumnezeu si ne-o sprijinim pe carnea bratului, punând purtarea de grija a Stăpânului pe seama mâinilor noastre, lucru pe care lov si l-a socotit ca pe cel mai mare pacat? Nu ne-am sfiit sa facem ca cel ce-si duce mâna la gura ca sa si-o sarute. Caci multi au obiceiul sa-si sarute mâinile, zicând ca de la ele le vine toata bunastarea. Pe acestia aratându-i "Legea" printr-un simbol, zice: "Cel ce umbla pe mâini e necurat, si cel ce umbla pururea pe patru picioare e necurat". Pe mâini umbla cel ce se întemeiaza pe mâini si toata nadejdea si-o are în ele. Iar pe patru picioare umbla cel ce se încrede în lucrurile supuse simturilor si-si coboara mintea, partea conducatoare a fiintei sale, la îndeletnicirea necontenita cu ele. În sfârșit cu multime de picioare umbla cel învaluit cu totul de cele trupesti. De aceea, înțeleptul scriitor al "Proverbelor" vrea ca cel înțelept sa nu aiba nici doua picioare, ci numai unul, si acesta rar sa se miste catre cele trupesti: "Du-ti piciorul rar spre

prietenul tau, ca nu cumva, saturându-se de tine, sa te urasca". Prin urmare daca unul tulbura rar pe Hristos pentru trebuintele trupului este prieten adevarat al Lui, cum zice Mântuitorul catre ucenicii Sai: "Voi sunteti prietenii Mei"; dar daca va face aceasta mai des, va ajunge sa fie urât. (*Nil Ascetul*)⁶

Y Ce ne învata si istoria lui Isboset? Sa nu ne alipim cu grija de cele trupesti, nici sa lasam paza noastra pe seama simtirii (lucrarii simturilor: perceptiei). Caci acela fiind rege si odihnindu-se în camara sa, i-a îngaduit unei femei sa faca paza la usa. Dar venind oamenii lui Recab si aflând-o pe ea alegând boabe de grâu si dormitând, au intrat pe nebagate de seama si au omorât pe Isboset, aflându-l si pe el dormind. Caci toate dorm, si mintea si sufletul si sufletul si simtirea, când stapânesc cele trupesti. Faptul ca pazitoarea de la usa alege boabe de grâu, arata ca cugetarea se ocupa cu multa grija de cele trupesti, îndeletnicindu-se nu în chip trecator, ci cu sânguinta, de curatenia lor. Caci mintea fiecaruia, asemenea unui rege, petrece undeva înăuntru, având ca paznic a simturilor cugetarea. Când acestea se deda grijilor trupesti (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu usurinta se strecoara dusmanii si omoara mintea. De aceea marele Avram nu încredinteaza femeii paza usii (caci cunostea cât de usor poate fi amagita simtirea), ca nu cumva, vrajita de vederea celor supuse simturilor, sa împrastie mintea si sa o înduplece sa ia parte cu ea la desfatari, chiar daca ar fi primejdioasa împartasirea de ele, ci sade el însusi de paza, lasând intrarea deschisa gândurilor dumnezeiesti, iar grijilor lumesti închizându-le usa. (*Nil Ascetul*)²⁹

Y Caci cu ce se alege viata noastra din toata osteneala desarta în jurul acestora? Nu toata zdroaba omului merge în gura lui? – cum zice Eclesiastul. Dar hrana si vesmintele sunt destul pentru sustinerea pacatosului acestuia de trup. De ce, asa dar, lucrăm la nesfârșit si alergăm dupa vânt, cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sânguintei pentru cele materiale, sufletul sa se bucure de bunurile dumnezeiesti si încălzind trupul mai mult decât se cade? Îl hranim ca sa ne facem un dusman vecin cu noi, ca sa nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din, pricina marii lui puteri, sa fie mai tare în razboiul lui împotriva sufletului, neîngaduind ca aceasta sa fie cinstit si încununat. Caci în ce costa trebuinta trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta pâna la greutatea nebunesti? Ea consta, desigur, în pâine si apa, dar nu ne dau izvoarele apa din belsug? Iar pâinea nu e atât de usor de câștigat de cei ce au mâini? Si ne-o putem agonisi prin astfel de lucrari, prin care trebuinta trupului se împaca fara ca sa fim împrastiati, decât foarte putin, sau deloc. Dar ne da oare mai multa grija îmbracamintea? Nici aceasta, daca nu avem în vedere moliciunea venita din obisnuinta, ci numai trebuinta. Ce haine din pâna de paianjen, ce vizon, sau porfira, sau matase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Facatorul o haina din piei si nu i-a poruncit sa se hraneasca cu ierburi? Punând aceste hotare trebuintei trupului, a oprit si osândit de departe urâciunea vietuirii de acum a omului. Nu mai spun ca si acum va hrani pe cei ce bine vietuiesc, Cel ce hraneste pasarile cerului si le îmbraca, Cel ce împodobeste crinii câmpului cu atâtă frumuseti, fiindca nu e cu putinta sa-i convingem pe cei ce s-au departat asa de mult de la aceasta credinta. Caci cine nu va da cu bucurie cele de trebuinta aceluia care vietuieste întru virtute? Unde este, asadar, si la ce foloseste sânguinta noastra, daca Dumnezeu tine cârma lucrurilor si toate le poarta si le duce precum vrea? Dar la neputinte, se va zice, trupul are lipsa de mângâieri, si cu cât e mai bine sa murim, decât sa facem ceva din cele ce nu se potrivesc cu fagaduinta? Desigur ca daca Dumnezeu vrea ca noi sa mai traim, sau va pune în trupul nostru o putere care sa tina cumpana slabiciunii, încât sa putem purta si durerea venita din neputinta si sa primim înca si cununi pentru barbatie; sau va

gasi mijloace pentru hranirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii si al înțelepciunii. Bine este, asadar, iubitorilor, sa ne ridicam iarasi la vechea fericire si sa ne însusim din nou vietuirea celor vechi. Caci cred ca este lucru usor pentru cei ce vreau, si chiar daca ar fi vreo osteneala, nu e fara rod, având destula mângâiere în slava înaintasilor si în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru ca nu mic va fi câstigul celor care au început aceasta vietuire, daca vor lasa celor ce dupa ei chipul unei vietuiri desavârsite, care va fi înaltarea lor. *(Nil Ascetul)*6 41

Y Sa fugim de vietuirea în orase si sate, ca cei din orase si sate sa alerge la noi; sa cautam singuratatea, ca sa atragem pe cei ce fug acum de noi, daca peste tot place aceasta vreunora. Caci s-a scris despre unii cu lauda, ca au parasit orasele si au locuit între pietrei si s-au facut ca niste porumbite singuratice. Iar Ioan Botezatorul a petrecut în pustie si toate orasele au venit la el cu toti locuitorii; si s-au grabit sa-i vada cingatoarea de piele cei îmbracati în haine de matase, si au ales sa petreaca în aer liber cei ce aveau case împodobite cu aur, si sa doarma pe rogojina cei ce se odihneau pe paturi batute în nestemate; si toate le primeau, desi erau potrivnice obiceiului lor. Caci dorul dupa viata virtuoaasa a barbatului taia simtirea celor dureroase si minunea vederii lui departa osteneala petrecerii în strâmtoare. *(Nil Ascetul)*22

Y Fiindca atunci când socotesc ca e usor sa porunceasca cu cuvântul, desi sunt grele cele poruncite, dar nu se încumeta sa învete fapta, ei fac vadit tuturor scopul lor, ca își însusesc adica aceasta conducere nu straduindu-se ca sa foloseasca celor ce vin la ei, ci ca sa-si împlineasca propria placere. Învetete cei ce vreau, de la Abimelec si Ghedeon, ca nu cuvântul, adunând o sarcina de lemne, dupa ce a purtat-o, a zis: "Faceti si voi în felul m-ati vazut pe mine". Iar celalalt, învățându-i sa faca o treaba ostaseasca si făcând însusi întâi acest lucru, a zis: "Sa va uitati la mine si asa sa faceti". Dar însusi Domnul făcând si apoi învățând, pe cine nu îl convinge sa socoteasca mai vrednica de crezare învățatura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însa închid ochii la aceste pilde si poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de facut. Iar când par sa stie ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea pastorilor muștrati de Prooroc pentru neiscusinta, care poarta sabia la brat si de aceea, dupa ce își taie bratul, își scot si ochiul lor drept. Caci nepurtând grija de fapta dreapta, din pricina nedestoinicieii, acesta stinge, deodata cu încetarea ei, si lumina vederii (contemplatiei). Aceasta o patimesc cei ce povatuiesc crud si neomenos, când au la îndemâna puterea de a pedepsi: îndata li se sting cugetarile contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contemplatie, se vestejesc. Astfel cei ce si-au legat sabia nu la sold ci la brat nu mai pot nici sa faca, nici sa stie ceva. La sold își leaga sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeiesc, iar la brat cei ce vreau sa aiba la îndemâna pedeapsa pentru pacate straine. Iar ca e propriu oamenilor usuratici, care n-au de la ei însusi nici un folos, sa ia asupra lor usor conducerea altora e vadit si din experienta. Caci nu s-ar îndemna cineva, care a gustat linistea si a început cât de cât sa se ocupe cu contemplatia, sa-si lege mintea de grijile celor trupesti, desfăcând-o de la cunostinta si tragând-o spre lucrurile pamântesti, odata ce se afla în cele înalte. Lucrul acesta e si mai vadit din acea pilda, asa de vestita, pe care le-a spus-o Ioan Sicheimitilor, zicând: "Au plecat odata copacii padurii sa-si unga peste ei împarat. Si au zis catre vita: vino si împarateste peste noi. Si a zis vita: Lasa-voi eu oare rodul meu cel bun, care-i slavit de Dumnezeu si de oamenii, ca sa merg sa stapânesc peste copaci"? De asemenea n-a primit nici smochinul pentru dulceata lui, nici maslinul pentru uleiul lui. Maracinele însa, lemn neroditor si spinos, a primit stapânirea, o stapânire care nu avea nici în ea si nu afla nici în copacii supusi nimic care sa o faca placuta. Caci

pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai padurii ca au lipsa de conducere. Astfel precum vita, smochinul si maslinul n-au primit sa stapâneasca peste copacii padurii, bucurându-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot asa cei ce vad în ei vreun rod al virtutii si simt folosul lui, chiar daca îi vor sili multi la aceasta domnie, nu primesc, pretuind mai mult folosul lor decât conducerea altora. Iar blestemul, pe care li l-a vestit în parabola maracinele copacilor, vine si asupra oamenilor care fac la fel cu aceea. “Caci sau va iesi, zice Scriptura, foc din maracine si va mistui copacii padurii, sau va iesi din copaci si va mistui maracinele”. Asa si între oameni odata ce s-au facut învoieli nefolositoare, neaparat va urma o primejdie, atât pentru cei ce s-au supus unui învâtor neîncercat, cât si pentru cei ce au primit stapânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscusinta învâtorului pierde pe învâtoarei. Iar negrija învâtoarelor aduce primejdie învâtorului, mai ales când la nestiinta aceluia se adauga trândavia lor. Caci nici învâtorul nu trebuie sa uite ceva din cele ce ajuta la îndreptarea supusilor, nici învâtoarei nu trebuie sa treaca cu vederea ceva din poruncile si sfaturile învâtorului. Pentru ca e lucru grav si primejdios atât neascultarea acelora, cât si trecerea greselilor cu vederea din partea acestuia. Sa nu creada învâtorul ca slujba lui este prilej de odihna si de desfatare. Caci *dintre toate lucrurile cel mai ostentor este sa conduci sufletele*. Cei ce se stapânesc peste dobitoacele necuvântatoare nu au nici o împotrivire din partea turmelor si de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori bine. Dar celor ce sunt pusi peste oameni multitudinea naravurilor si viclenia gândurilor le face foarte grea conducerea si cei ce o primesc trebuie sa se pregateasca pentru o lupta obositoare. Ei trebuie sa îndure fara suparare scaderile tuturor, iar datoriile neîmplinite din pricina nestiintei sa-i faca sa le cunoasca, cu îndelunga rabdare. De aceea vasul de spalat din templu îl tin boii, iar sfesnicul s-a turnat întreg si a fost batut din ciocan. Sfesnicul arata ca cel ce vrea sa lumineze pe altii trebuie sa fie solid din toate partile si sa nu aiba nimic usor sau gol; si sa fie ciocanite afara toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pilda a unei vietii fara prihana celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spalat arata ca cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie sa lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci sa poarte si poverile si întinaciunile celor mai mici, pâna ce este neprimejdios de a le purta. Caci desigur daca vrea sa faca curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuinta sa primeasca si el oarecare întinaciune; de vreme ce si vasul de spalat, curatind mâinile celui ce se spala, primeste însusi întinaciunea aceluia. Cel ce vorbeste despre patimi si curata pe altii de altfel de pete nu poate trece peste el nemurdat; caci însasi amintirea obisnuieste sa întineze cugetarea celui ce vorbeste despre ele. Pentru ca, chiar daca nu se întiparesc chipurile lucrurilor urâte în semne sapate mai adânc, totusi întineaza suprafata mintii, tulburând-o prin desfasurarile cuvântului ca pe niste culori necurate. Povatuitorul mai trebuie sa aiba si stiinta, ca sa nu-i fie necunoscuta nici una din uneltirile vrajmasilor si sa poata da la lumina laturile ascunse ale razboiului celor încredintati lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrajmasului, le va face biruinta neostenitoare si îi va scoate încunupati din lupta. Dar e rar un povatuitor ca acesta si nu se gaseste usor. Marele Pavel marturiseste acelasi lucru, zicând: “Caci gândurile lui nu ne sunt necunoscute”. Iar minunatul lov se întreba nedumerit: “Cine ne va descoperi fata vesmântului sau? Si cine va patrunde în captuseala armurii lui? Iar portile fetei lui cine le va deschide”? Ceea ce zice este aceasta: Nu este vazuta fata lui, caci își ascunde viclenia în multe vesminte, fermecând în chip amagitor prin felul cum se înfatiseaza la aratare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. Si ca sa nu se numere si pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, lov descrie semnele lui, cunoscând limpede toata urâciunea înfricosata a lui. „Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafarului; maruntaiele lui sunt serpi de arama”. Acestea le spune, dând la iveala viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul ca-si ia înfatisearea

luceafarului, planuieste sa atraga la el pe cei ce-l privesc, iar prin serpini dinauntru pregateste moartea celor ce se apropie. Dar si proverbul, dându-ne sa înțelegem primejdia lucrului, zice: „Cel ce crapa lemne se va primejdi la lucru, de va aluneca securea”. Adica cel ce distinge lucrurile cu ratiunea si pe cele socotite, unite le desparte din împreunare si vrea sa le arate cu totul straine, deosebind adica pe cele cu adevarat bine de cele aparent bune, daca nu va avea judecata întarita din toate partile, nu va putea ocoli primejdia ca, cuvântul lui, lipsit de siguranta înaintea ascultatorilor, sa dea prilej de sminteala ucenicilor sai. (*Nil Ascetul*)³⁰

- Y Pentru ca si în lucrurile evlaviei este o rânduiala si o însiruire, ca si în oricare altul, si trebuie pornit si în aceasta vietuire de la început. Cei ce trec cu vederea cele de la început si sunt atrasi de lucrurile mai placute sunt facuti de sila sa tina seama de sirul rânduielii, asa cum Iacov, atras de frumusețea Rachelei, nu s-a uitat la slabiciunea ochilor Liei, dar cu toate acestea nu a putut ocoli osteneala dobândirii unei asemenea virtuti, ci a împlinit si saptamâna ei de ani. Cel ce vrea sa tina seama de ordinea vietuirii trebuie asadar sa nu mearga de la sfârșit spre început, ci sa înainteze de la început spre desavârșire. (*Nil Ascetul*)²⁷
- Y La fel si acestia, adunându-si cele de trebuinta din danii si îmbracându-se în vesminte cusute din stofe moi, rusineaza prin valurile lor pe cei ce trebuie sa se roage sau sa tâlcuiasca Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea barbatesca si pierzând suflete pe care nu trebuia sa le omoare. Ar trebui sa asculte acestia mai ales de Hristos, adevaratul învățator, respingând cu toata puterea slujba de conducere a altora. Caci zice acela catre învățaceii Sai: „Iar voi sa nu va numiti Rabi”. Daca lui Petru, lui Ioan si întregii cete a Apostolilor le-a dat sa stea departe de asemenea lucru si sa se socoteasca mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care sa se închipuie pe sine mai presus de ei si sa se socoteasca în stare de o vrednicie de la care au fost opriti aceia? Sau poate, zicându-le sa nu se cheme Rabi, nu îi opreste de a fi, ci numai de a se numi?³⁰
- Y Stiind marele Iacob, ca acestea, atunci când sunt cugetate si contemplate neîncetat, vatama si mai mult cugetarea, întiparind chipurile cele mai limpezi si mai vadite ale nalucirilor urâte, ascunde pe zeii straini în Sichem. Caci osteneala împotriva patimilor le ascunde si le pierde pe acestea, nu pentru o vreme scurta, ci „pâna în ziua de azi”, adica pentru tot timpul, întrucât „azi” se prelungeste cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de fata. Iar Sichem însemneaza lupta, ceea ce arata osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi da Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre fratii sai lupta cu cea mai mare osteneala împotriva patimilor. (*Nil Ascetul*)²⁷
- Y De fapt Iacob, spunându-le lor ca a cucerit Sichemul cu sabie si arc, arata ca i-a trebuit lupta si osteneala ca sa puna stapânire pe patimi si sa le ascunda în pamântul Sichemului. S-ar parea însa ca este o oarecare contrazicere între a ascunde zeii în Sichem si a tine un idol în ascunzis. Caci a ascunde zeii în Sichem e lucru de lauda; iar a tine un idol în ascunzis e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urma cu blestem, zicând: „Blestemat cel ce tine idol în ascunzis!” Si de fapt nu este acelasi lucru a ascunde ceva în pamânt pentru totdeauna si a-l tine în ascunzis. Caci ceea ce a fost ascuns în pamânt si nu se mai arata vederii se sterge cu vremea si din amintire. Dar ceea ce e tinut în ascunzis nu e cunoscut de cei din afara, însa e vazut necontentit de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poarta în ascuns. Caci tot gândul urât, care ia forma în cugetare, este o sculptura ascunsa. De aceea este rusine a scoate la aratare asemenea gânduri, dar e primejdios si de a tine în ascuns un chip cioplit, precum si mai primejdios este de a cauta formele disparute, cugetarea înclinând cu

usurinta spre patima izgonita si împlântând în pamânt bronzul idolului. Caci deprinderea virtutii este de asa fel ca se cumpaneste cu usurinta si într-o parte si într-alta, aplecându-se, daca nu se poarta de grija, spre cele potrivnice. (*Nil Ascetul*)28 46

Y Aceasta pare ca vrea sa o arate Scriptura printr-un simbol când zice: „Pamântul pe care umblati se schimba cu schimbarea popoarelor si a neamurilor”. Caci îndata ce s-a miscat spre cele potrivnice cel ce are deprinderea virtutii, s-a miscat si aceasta, fiind un pamânt împreuna schimbator. De aceea chiar de la început nu trebuie sa se lase trecere spre cugetare nalucirilor, care obisnuiesc sa vatame gândul, precum nu trebuie lasata cugetarea sa coboare în Egipt, caci de acolo este dusa cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, daca cugetarea a coborât în întunericul gândurilor necurate (caci acesta este Egiptul), e dusa la lucru cu sila si fara sa vrea de catre patimi. De aceea si legiuitorul, oprind simbolic patrunderea placerii, a poruncit sa fie pazit capul sarpelui, deoarece si acela pândeste calcâiul. Caci scopul aceluia este sa împinga pe om la faptuire, la care daca nu ajunge, nu poate usor sa amestece veninul prin muscatura. Dar silinta noastra este sa frângem însasi prima rasarire a placerii, caci aceasta fiind zdrobita, lucrarea va fi slaba. Poate nici Samson n-ar fi aprins semanaturile celor de alt neam, daca n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolalta. Caci cel ce poate înțelege cursa planuita de gândurile viclene de la rasarirea lor, trecând peste începuturi (caci acestea se prefac la intrare ca sunt cuvioase, uneltind sa ajunga la tinta), va vadi din compararea sfârșiturilor (cozilor) întreolalta, ticalosia gândurilor. Aceasta înseamna ca, legând coada de coada, pune între ele, ca o faclie, judecata care le da pe fata. Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei desarte si da înfatisari cuviincioase începuturilor cailor ce duc la iad, ascunzând alunecarile primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temnitele iadului pe cei ce îi urmeaza fara judecata. Întâi acest gând îl încânta pe cineva cu preotia sau cu viata sa de monah desavârsit, făcând pe multi sa vie la el pentru folos; apoi din cuvânt si fapta îl face sa-si închipuie ca si-a agonisit un nume bun. Si astfel, dupa ce l-a încercuit de ajuns cu asemenea cugetari si l-a atras departe de trezvia naturala, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, asa zisa cuvioasa îi duce îndraznirea cunostintei spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urma rusine. Cel ce vrea asadar sa lege cozile, sa ia aminte la sfârșiturile la care vreau sa ajunga cele doua gânduri, cinstea slavei desarte si necinstea curviei, si când le va vedea limpede împotrivindu-se întreolalta, atunci sa creada ca a facut ca Samson. Iarasi, gândul lacomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristarii. Caci îndata îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, dupa ce le-a înfaptuit, întristarea si nemulumirea. Sa se gândeasca asadar cel ce lupta, nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulceata placerii, ci la sfârșiturile amândoura. Si când își va înfatisa întristarea, care urmeaza amândoura, sa stie ca le-a legat coada de coada si, prin darea la iveala, a nimicit semanaturile celor de alt neam. (*Nil Ascetul*)28

Y Daca, prin urmare, cel ce lupta cu patimile are lipsa de o atât de mare stiinta si experienta, sa se gândeasca cei ce primesc sa conduca pe altii, de câta cunostinta au ei trebuinta, ca sa calauzeasca cu înțelepciune si pe cei supusi la cununa chemarii de sus si sa-i învete limpede toate cele ale luptei; ca acestia sa nu închipuiasca numai icoana luptei, lovind cu mâinile în aer, ci si în lupta însasi cu vrajmasul sa-i dea lovituri de moarte, ca sa nu bata cu pumnii aerul în desert, ci sa-l zdrobeasca pe vrajmasul însusi. Caci acest razboi este mai greu decât lupta atletilor. Acolo cad trupuri de-ale atletilor, care pot sa se ridice. Dar aici cad suflete, care odata rasturnate cu greu mai pot fi ridicate. Iar daca cineva, luptând înca cu viata patimasa si fiind stropit cu sânge, s-ar apuca sa zideasca biserica lui Dumnezeu din suflete cugetatoare, ar auzi

desigur cuvântul: „Nu tu îmi vei zidi Mie templu, caci esti plin de sânge”. Pentru ca a zidi biserica lui Dumnezeu, e propriu starii de pace. Moise, luând cortul si înfigându-l afara de tabara, arata de asemenea ca învățatorul trebuie sa cât mai departe de zarva razboiului si sa locuiasca departe de locul învalmasit al luptei, stramutat la o viata pasnica si nerazboinica. Dar când s-ar afla astfel de învățatori, ei au lipsa de învățacei, care sa se fi lepadat în asa fel de ei însisi si de voile lor, încât sa nu se mai deosebeasca întru nimic de trupul neînsufletit, sau de materia supusa mesterului; ca precum sufletul lucreaza în trup ceea ce vrea, trupul nefacând nimic împotriva, si precum mesterul își arata mestesugul sau în materie, nefiind împiedicat întru nimic de ea de la scopul sau, asa învățatorul sa lucreze în învățacei stiinta virtutii, fiindu-i cu totul ascultatori si neîmpotrivindu-i-se întru nimic. (*Nil Ascetul*)30

Υ A iscodi plin de curiozitate planurile învățatorului si a vrea sa pui la încercare cele poruncite de el, însemneaza a pune piedica înaintarii tale proprii. Cu siguranta nu ceea ce se pare celui neîncercat întemeiat si potrivit este într-adevar întemeiat. Astfel judeca mesterul si altfel cel fara mestesug lucrurile mestesugului. Cel dintâi are ca regula stiinta; celalalt ca asa s-ar cuveni. Dar socotinta aceasta foarte rar se acopera cu adevarul; de cele mai multe ori se abate de la linia dreapta, fiind înrudita cu ratacirea. Asadar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, lasându-si toate socotintele, sa-si supuna gândurile mestesugului celui priceput, judecând stiinta lui mai vrednica de crezare. Mai întâi, lepadându-se de toate, sa nu-si lase nimic afara, nici cel mai mic lucru, temându-se de pilda lui Anania, care crezând ca înseala pe oameni, a primit de la Dumnezeu osânda pentru furt. (*Nil Ascetul*)46

Υ Ci, cum se predau pe ei însisi, asa sa predea si toate ale lor, bine stiind ca ceea ce ramâne afara, tragând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urma îl va rupe din fratietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt sa se scrie Vietile Sfintilor, ca fiecare dintre cei ce se apuca de unul din felurile acestea de vietuire, sa fie dus printr-o pilda asemanatoare spre adevar. Cum s-a lepadat Elisei de lume, ca sa urmeze învățatorului sau? „Ara, zice, cu boii, si douasprezece perechi de boi înaintea lui; si a taiat boii si i-a fript în vasele boiler”. Aceasta îi arata caldura râvnei. Caci n-a zis: voi vinde perechile de boi si voi economisi pretul dupa cuviinta, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorinta care îl tragea sa fie lângă învățator, a dispretuit cele vazute si s-a silit sa se izbaveasca mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricina a razgândirii. De ce apoi si Domnul, îmbiind bogatului desavârsirea vietii dupa Dumnezeu, i-a poruncit sa-si vânda averile si sa le dea saracilor si sa nu-si lase siesi nimic? Fiindca stia ca ceea ce ramâne se face, ca si întregul, pricina de împrastiere. Dar socotesc ca si Moise, rânduiind celor ce vreau sa se curateasca în rugaciunea cea mare, sa-si rada tot trupul, le-a poruncit prin aceasta sa se lepede cu desavârsire de averi, iar în al doilea rând sa uite de familie si de toti cei apropiati în asa masura, încât sa nu mai fie câtusi de putin tulburati de amintirile lor. (*Nil Ascetul*)22 41 46

Υ Iar dupa ce au facut aceasta, trebuie sfatuiti, daca au iesit de curând din tulburari, sa se îndeletniceasca cu linistirea si sa nu împraspateze, prin drumuri dese, ranile produse cugetarii prin simturi, nici sa aduca alte forme vechilor chipuri ale pacatelor, ci sa ocoleasca furisarea celor noua si toata sânguinta sa le fie spre a sterge vechile închipuiri. Desigur linistirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s-au lepadat de curând, caci amintirea, luându-si acum ragaz, misca toata necuratia care zace în ei, ceea ce n-a apucat sa faca mai înainte pentru multimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneala, linistirea are si folos, izbavind mintea cu

vreme de tulburarea gândurilor necurate. Caci dacă vreau acestia să-și spele sufletul și să-l curatească de toate petele care îl necuratesc, sunt datori să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinaciunea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întărește și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă acestia iarăși în mrețele din care socotesc că au scăpat, când se grabesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au stramutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despartit, disprețuindu-le. Caci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut că nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sânguină, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștieze amintirile relelor savârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfacut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, caruia orice prilej întâmplător i se face pricina de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întărit în putere. Caci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu navalească din nou patima, care de obicei este atârnată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea departare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Caci nu e de nici un folos celor ce s-au desfacut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate partile de vestile despre ele și, după ce au parasit cetatea faptelor lumesti, să se așeze în poarta ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și vestile lor, precum zice: „Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile”. Caci atunci vine desăvârșita liniște, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tarie din creșterea pe-ncet și acoperind puterea de stravedere a sufletului cu nalucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscata albie râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scotând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, caci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simturile nu mai aduc pe cele dinafară. Dar când acestea trimit înauntru, ca pe un torent, formele supuse simturilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundatie. Caci desi nu-l tulbura pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nebagate de seama se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. (*Nil Ascetului*)22 29

- Y De asemenea pământul calcat neconținut, chiar dacă are maracini, nu-i scoate la iveală, caci batătorirea picioarelor îi oprește să răsare. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsare. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, navalesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grija de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetului*)22 29

Y Dar poate si marele Iov, gândindu-se la sine, ne da sa înțelegem un asemenea lucru, zicând ca papura si rogozul sunt hranite de balta, iar când e lipsita de râu toata planta se usuca; si ca leul furnicar se prapadeste când nu mai are ce mânca. Caci vrând marele Iov sa arate cursele pe care le întinde patima, i-a nascocit un nume compus de la leul cel foarte îndraznet si de la furnica cea foarte marunta. De fapt momelile (atacurile) patimilor încep de la închipuirile cele mai marunte, furisându-se pe nebagate de seama ca o furnica, dar la sfârșit se umfla asa de tare ca alcatuiesc pentru cel pe care l-au prins în cursa o primejdie nu mai mica decât napustirea leului. De aceea luptatorul trebuie sa lupte cu patimile înca de atunci de când vin ca o furnica, punând în fata putinatatea ca o momeala. Caci de vor ajunge la puterea leului, va fi greu sa le biruiasca si tare îl vor strâmtora. Trebuie sa nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s-a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin simturi. Caci acestea hranesc patimile, înarmând la rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului. Dar cel ce nu stie nici aceea ca simturile au multa amestecare cu lucrurile supuse simturilor iar din aceasta amestecare se naste cu usurinta ratacirea, si nu-si da seama de vatamarea ce-i vine din acestea, ci convietuieste cu ele fara grija, cum va cunoaste la vreme cursa ratacirii, daca n-a fost învățat de mai înainte sa le deosebeasca? Ca între simturi si lucruri sensibile se naste o lupta si lucrurile sensibile pun bir asupra simturilor e vadit din razboiul Asirienilor împotriva Sodomitelor. Scriptura înfatisând istoric întâmplarea dintre cei patru împarati ai Asirienilor si cei cinci împarati din jurul Sodomei, spune ca între acestia la început s-au facut înțelegeri, învoieli si jertfe de pace la Marea Sarata, pe urma au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s-au rasculat si într-al patrusprezecelea cei patru au pornit cu razboi împotriva celor cinci si i-au luat robi. Istoria se ispraveste aici. Noi însa din istoria aceasta avem sa învățam cele ce ne privesc pe noi, si anume sa luam cunostinta despre razboiul simturilor împotriva lucrurilor sensibile. Caci fiecare dintre noi, de la nastere pâna la doisprezece ani, neavând înca curatita puterea de discernământ, își supune simturile fara cercetarea lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor stapâne: vederea, lucrurilor care se vad; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pipaitul, lucrurilor care pot misca aceasta simtire. Pâna la acea vârstă omul nu poate distinge sau destrama nici una dintre perceptii, din pricina copilariei. Dar când i se întareste cugetarea si începe sa simta paguba ce-o sufera, planuieste îndată rasculara si scaparea de aceasta robie. Si daca s-a facut puternic în cugetare, își întareste aceasta hotărâre, declarându-se slobod pentru totdeauna, scapat de stapânii amarnici. Dar daca judecata lui e prea slaba pentru aceasta sfortare, își lasa iarasi roabe simturile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; si acestea vor rabda mai departe robia, fara vreo nadejde de bine. De aceea si cei cinci regi din istorie, fiind biruiti de cei patru, „se arunca în fântânile de smoala”, ca sa învățam ca cei biruiti de lucrurile sensibile se arunca prin fiecare simt, ca prin niste prapastii si fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunzator cu acel simt, nemaiînțelegând nimic din cele vazute, deoarece si-au legat pofta de lucrurile pamântesti si iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea. (*Nil Ascetului*)29

Y Nu e de nici un folos a se lepada de lucruri cei ce nu staruiesc în aceasta judecata, ci se lasa târâti si dusi iarasi de gând si de aceea se întorc necontenit spre cele parasite, vadindu-si dragostea fata de ele, ca femeia lui Lot. Caci aceea, întorcându-se, sta pâna azi, prefacuta în stâlp de sare, ca pilda celor ce nu asculta. Tot astfel îi întoarce obisnuinta, al carei simbol este aceea, spre sine, pe cei ce vor sa se desparta fara sa se schimbe. Dar ce vrea sa spuna si legea, care porunceste ca cel ce intra în templu, dupa ce a împlinit cele ale rugaciunii, sa nu se

întoarca pe aceeași poartă pe care a intrat, ci să iasă pe cea dimpotrivă făcându-și drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât ca nu trebuie să-și slăbească cineva prin îndoieli încordarea pasiunii înainte spre virtute. Căci neîncetatele aplecări spre lucrurile din care am ieșit ne trag prin obișnuită cu totul spre cele dindarat și, slăbanogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele și o fac să tânjească după vechile păcate. (*Nil Ascetului*)⁴¹

Y Fiindcă obișnuită trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuită se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămătă firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu silă, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuită, pe care a parasit-o. Priveste la sufletul care se ține lipit de obișnuite, cum sade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l calauzească spre cele mai înalte. El zice: „Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obișnuită a femeilor”. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, sade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la mestesugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără formă, bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, care nu au în ele nici un chip statornic și hotărât ci, simulând adevărul printr-o asemanare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Forma le dăm noi, când prin gânduri omenesti nascocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. (*Nil Ascetului*)^{27 41}

Y Căci când largim trebuința neapărată a trupului într-un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți, iar hainele felurindu-se spre moleseală și desfătare, pe urma învinuiri de această desertăciune, ca unii ce am urcat în desert la consumuri desfatătoare o trebuință ce putea fi împlinită cu puțin, faurim aparări ca pentru niste lucruri ce eram datori să le savâșim, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă? Bine s-a spus apoi despre un astfel de suflet ca „sade”, căci sufletul care s-a învățos în asemenea judecăți despre cele spuse, s-a lipit de lucrurile de aici, ca de niste idoli, și slujește de aici înainte obiceiului și nu mai slujește adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obișnuite întinează firea lucrurilor, ca prin necurăția de fiecare lună. Iar prin sedere, Scriptura arată aici lenevirea de la cele bune și iubirea de plăceri. Lenevirea, când vorbește despre: „Cei ce sedeau în întuneric și în umbra morții, ferecați în săracie și fier”. Căci atât întunericul, cât și lănturile sunt piedică la lucrării. Iar iubirea de plăcere, când zice despre cei ce se întorceau cu inima în Egipt și graiau întreolaltă: „Ne-am adus aminte de când sedeam lângă caldarile cu carne și mâncam carne până ne saturam”. Cu adevărat lângă caldarile cu carne sed cei ce-și aprind dorințele cu o căldură mustoasă și neconținută. Iar marea iubirii de plăceri este lăcomia pânteceului, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, cari, înalându-se pe încetul, ca niste arbori, peste aceea care le-a născut, își împing rautățile până la cer. Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlăditele lăcomiei pânteceului. Căci lăcomul are mai întâi lipsa de bani, pentru a-și satura pofta care arde pururi și care totuși nu poate fi saturată niciodată. Iar fata de cei ce îl împiedică de la agonisirea banilor, trebuie să-și aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la tinta, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare. De fapt cel ce se târaste pe piept și pe pântece, când are mijloacele care îi împlinesc plăcerile se târaste pe pântece, iar când e lipsit de

acestea se târaste pe piept, unde este mânia. Caci iubitorii de plăceri, când sunt lipsiti de ele, se înfurie si se amarasc. *(Nil Ascetul)*27

Υ Foarte potrivit s-a adaugat apoi la cuvintele: „pe piept si pe pântece”, cuvântul „vei umbla”. Caci *placerea nu stapânește asupra celor ce stau pe loc si sunt linistiti, ci asupra celor ce sunt mereu în miscare si plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lacomia pântecelui. Din acest motiv si firea, voind sa arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare „cele de sub pântece”, arătând înrudirea lor prin vecinatate. Caci daca slabeste aceasta patima, slabeste din saracirea celei de deasupra, iar daca se aprinde si se întarâta, de acolo își primește puterea. Dar lacomia pântecelui nu numai ca o hraneste si o alapteaza pe aceasta, ci si alunga toate virtutile. Caci stapânind si tinând ea puterea, cad si se nimicesc toate virtutile: înfrânarea, cumpatarea, barbatia, rabdarea si toate celelalte. Aceasta a aratat-o Ieremia acoperit, zicând ca mai marele bucatarilor din Babilon a darâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucatarilor patima lacomiei. Caci precum mai marele bucatarilor își da toata silinta sa slujeasca pântecele si nascoaste nenumarate mestesuguri ca sa produca plăceri, tot asa lacomia pântecelui pune în miscare tot mestesugul ca sa serveasca plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncarilor darâma si surpa la pamânt întaritura virtutilor. De fapt mâncările gustoase si mestesugit drese se fac unelte de darâmare ale virtutii bine întarite, clatinând si darâmând statornicia si taria ei. Pe de alta parte, precum belsugul alunga virtutile, tot asa putinatatea surpa întariturile pacatului. Caci asa cum mai marele bucatarilor din Babilon a darâmat zidurile Ierusalimului, adica ale sufletului pasnic, tragându-l cu mestesugul bucatariei spre plăcerile trupului, tot asa pâinea de orz a israelitilor, rostogolindu-se, a rasturnat corturile madianitilor. Fiindca hrana saracacioasa, rostogolindu-se si înaintând mult, risipeste patimile curvie. Caci madianitii poarta simbolul patimilor curviei, fiindca ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israil si au amagit mare multime dintre tineri. Si foarte potrivit zice Scriptura ca Madianitii aveau corturi, iar Ierusalimul zid, caci toate cele ce înconjoara virtutea sunt întarite si sigure, iar cele ce sustin pacatul sunt forma si cort, nedosebindu-se întru nimic de nalucire. *(Nil Ascetul)*4 34

Υ De aceea sfintii au fugit din cetati si au ocolit împreuna vietuire cu cei multi, cunoscând ca împreuna petrecere cu oamenii stricati aduce mai multa paguba decât ciuma. De aceea, neluând nimic, au parasit avutiile desarte, fugind de împrastierea adusa de ele. De aceea Ilie, parasind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpararea foamei nimic afara de copaci, caci se multumea cu ghindele copacilor, împlinindu-si trebuinta cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiasi vietuire, primind de la învatatorul sau, pe lângă alte virtuti, si pe aceea de a petrece prin pustii. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca agurida si miere salbatica, arătând celor multi ca nu e greu sa îplineasca trebuinta trupului si osândindu-i pentru desfatarile încarcate. Poate si Moise, poruncind israelitenilor ca sa adune mana de la zi la zi, a pus aceasta lege în chip general, rânduind ca omul sa îngrijeasca de viata numai pentru ziua de azi si sa nu se asigure de mai înainte. El a socotit ca asa se cuvine fiintei rationale sa faca: *sa se multumeasca cu cele ce se nimeresc, caci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; sa nu aiba grija de cele dinainte, ca sa para ca nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revarsa totdeauna darurile Sale necontenite. *(Nil Ascetul)*6 22

Υ Si scurt vorbind, toti sfintii, de care n-a fost vrednica lumea, au parasit-o, ratacind prin pustii, prin munti, prin pesteri si prin crapaturile pamântului si umblau în piei de oi si de capre, lipsiti,

strâmtorati, necajiti, fugind de naravurile rele ale oamenilor si de faptele smintite care covârsesc orasele, ca nu cumva sa fie dusi de valmasagul tuturor ca de puterea unui puhoi. Se bucurau de petrecerea cu fiarele si socoteau vatamarea de la acestea mai mica decât cea de la oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de niste uneltitori si s-au încrezut în fiare, ca în niste prieteni. Caci acelea nu învata pacatul, iar de virtute se minuneaza si o cinstesc. Asa de pilda oamenii au dat pierzarii pe Daniil, dar l-au scapat leii, pazind ei pe cel osândit în chip nedrept din pizma, ca si dreptatea batjocorita de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreapta cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea barbatului s-a facut oamenilor pricina de pizma si de dusmanie, iar fiarelor prilej de sfiala si de cinste. În câte fiinte a fost semanata dorinta dupa mai bine! (*Nil Ascetul*)²²

Y Sa râvnim virtutile sfintilor si, desfacându-ne de poruncile slujirii trupului sa urmarim slobozirea. Pe asinul salbatic, lasat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude racnetele mânatorului si-si bate joc de zarva oraselor, chiar daca l-am facut pâna acum sa poarte poveri, înjugându-l la patimile pacatului, sa-l dezlegam de legaturi, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stapâni nu prin fire, ci si-au câstigat stapânirea prin obisnuinta. Desigur acestia vor auzi si se vor supune, daca vom arata nu numai cu limba si cu glasul simplu, ci cu toata starea dinauntru a sufletului, „ca Domnul are trebuinta de el”. Si îndata îl vor trimite pe el, ca, dupa ce va fi împodobit cu vesmintele apostolesti, sa se faca purtator al Cuvântului; sau, fiind slobod sa se întoarca în stravechile imasuri ale Cuvântului, sa caute, dincolo de orice verdeata (ceea ce înseamna a ramânea la frunzisul sau la litera dumnezeiestii Scripturi), ca sa fie calauzit la viata cea necuprinsa, care rodeste la un loc hrana si desfatere multa. Dar se ivate întrebarea cum cauta dincolo de orice verdeata asinul salbatec lasat slobod de Dumnezeu în pustie, odata ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca salas pamântul sarat, stiut fiind ca pamântul sarat si pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru cresterea verdetei? Întelesul este acesta, ca numai cel pustiu de patimi este în stare sa caute cuprinsul contemplatiei în cuvintele dumnezeiesti, dupa ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)²² 41

Y Sa parasim lucrurile lumesti si sa tindem spre bunurile sufletului. Pâna când vom ramânea la jocurile copilaresti, neprimind cuget barbatesc? Pâna când vom lucra mai fara judecata ca pruncii, neînvatând nici macar de la aceia cum se înainteaza la lucrurile mai înalte? Caci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimba si aplecarea spre jocuri si parasesc cu usurinta placerea pentru cele materiale. Doar stim ca numai materia copilariei e alcatuita din nuci, biciuri si mingi. Copiii sunt împatimiti de ele numai pâna ce au mintea nedesavârsita si le socotesc lucruri de pret. Dar dupa ce a înaintat cineva cu vârsta si a ajuns barbat, le arunca pe acelea si se apuca de lucruri serioase cu multa sârguinta. Noi însa am ramas la pruncie, minunându-se de cele ale copilariei, care sunt vrednice de râs, si nu vrem sa ne apucam de grija celor mai înalte si sa începem a ne gândi la cele cuvenite barbatilor. Ci parasind cugetul barbatesc, ne jucam cu lucrurile pamântesti ca si cu niste nuci, dând prilej de râs celor ce judeca lucrurile urmând rânduiala firii. Caci pe cât este de rusinos sa vezi un barbat întreg sezând în cenusă si desenând în tarâna figuri copilaresti, tot pe atât de rusinos sa vezi pe cei ce umbla dupa agonisirea bunurilor vesnice, tavalindu-se în cenusă celor pamântesti si rusinând desavârsirea fagaduinitei, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stari a noastre, pe cât se vede, sta în faptul ca socotim ca nu exista nimic mai bun decât cele vazute si nu cunoastem, în comparatie cu neînsemnatatea celor de acum, covârsirea bunatatilor viitoare; înconjurati de stralucirea bunatatilor de aici, socotite de pret, ne legam deplin cu pofta de ele.

Caci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care mostenesc dreptul aceloră. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n-am rămânea lipiti de acestea. (*Nil Ascetul*)7 41

Y Sa ne dezbracam deci, rogu-va, de toate, caci vrajmasul ne asteapta la lupta gol. Oare atletii lupta îmbracati? Legea de lupta îi aduce în arena dezbracati. Fie ca e cald, fie ca e frig, așa intra ei acolo, lasând afara vesmintele. Iar dacă vreunul dintre ei nu vrea să se dezbrace, nu primește nici lupta. Noi însă, care am fagaduit să luptăm și încă cu vrajmasi cu mult mai ageri decât cei ce lupta la aratare, nu numai că nu ne dezbracam, ci încercăm să luptăm luând pe umeri încă și nenumarate alte poveri, dând vrajmasilor multe mâner de care să ne poată prinde. De aceea zice proverbul către cel ce gatește pe luptător: „Scoate-i haina, caci a trecut la rând”. Până ce era afara de locul de lupta, i se potriveau bine hainele celor care nu lupta, acoperindu-i barbatia luptătoare cu învelisul vesmintelor. Dar odată ce a trecut la lupta „scoate-i haina”. Pentru că trebuie să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci și uns. Caci prin dezbracare luptătorul nu mai are de ce să fie prind de către potrivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapa din prinsoare. De aceea potrivnicii caută să arunce cu tarâna unul în celălalt, ca, înasprind prin praf alunecusul undeleminului, să se poată face ușor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământesti în lupta noastră; și ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Și precum acolo cel uns se desface cu ușurință din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna potrivnicului, tot așa aici, cel ce nu se îngrijeste de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, dacă e plin de griji și își înasprește lunecusul lipsei de griji a minții prin praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia. (*Nil Ascetul*)41

Y Ține de sufletul desăvârșit să fie lipsit de griji, și de cel necredincios să se chinuiască cu ele. Caci despre sufletul desăvârșit s-a spus că este „un crin în mijlocul maracinilor”. Aceasta îl arată vițuind fără griji între cei apasati de multe griji. Caci crinul și în Evanghelie este icoana sufletului fără griji. El nu se ostenește, zice, nici nu toarce, și e îmbracat într-o slava mai mare ca a lui Solomon. Iar despre cei ce au multă grija pentru cele trupesti se zice: „Toată viața necredinciosului e înecată în grija”. Și de fapt e cu adevărat neevlavios lucru să întindem cât tine viața grija pentru cele trupesti și să nu arătăm nici o sânguintă pentru cele viitoare; să cheltuim toată vremea pentru trup, deși nu are trebuință de multă osteneală, iar sufletului, care are atâtă puțină de creștere încât nu-i ajunge toată viața pentru desăvârșirea lui, sau să nu-i închinăm nici măcar o vreme cât de scurtă sau, dacă ni se pare că-i închinăm puțină, să o facem aceasta fără vlagă și cu nepăsare, amagiti de suprafața lucrurilor vazute. În felul acesta noi patimim ceea ce patimesc cei prinși, că printr-o undită, de cele mai urâte dintre femeile stricate care, în lipsa frumusetii adevărate, nascocesc una mincinoasă, ca o momeală pentru privitori, îndreptând prin tot felul de fainuri urâtenia lor. Caci odată ce am fost biruiti de desertaciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urâciunea materiei, fiind înșelati de patima. (*Nil Ascetul*)22

Y Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință și să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, caci dacă suntem dusi de poftă spre cele placute ale viții, nici un temei nu mai oprește pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are nici un hotar, ci o nazuință fără sfârșit și o desertaciune fără capăt sporește neconținut osteneala în jurul lor, hranind poftă, că pe o flacăra, prin adăugirea materiei. (*Nil Ascetul*)22 41

- Y Caci cei ce au trecut odata hotarele trebuintei firesti si încep sa înainteze în viața materială, voiesc sa adauge la pâine ceva dulce pe deasupra, iar la apa, vinul care se face de aici înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de pret. Ei nu mai vreau sa se multumeasca cu vesmintele de trebuinta, ci mai întâi își cumpara lâna de cea mai frumoasa, alegând însasi floarea lânii, apoi trec de la aceasta la stofele amestecate din in si lâna, pe urma umbla dupa haine de matase, la început dupa cele simple, apoi dupa cele împestritate cu razboaie, cu fiare si cu istorii de tot felul, își aduna apoi vase de argint si de aur, care slujesc nu numai la mese, ci si dobitoacelor, si le aseaza pe multe policioare. Ce sa mai spunem despre ambitia lor atât de desarta, pe care o întind pâna la cele mai necinstite trebuinte, neprimind sa li se faca nici macar de necinste din alta materie, ci vrând sa le faca argintul si aceasta slujba? Caci asa este placerea. Se întinde pe sine pâna la cele mai de pe urma si cinsteste lucrurile necinstite prin stralucirea materiei. Dar a cauta acest prisos e un lucru potrivnic firii. (*Nil Ascetului*)⁴¹
- Y Caci vietuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduita aceeasi noua si dobitoacelor, de catre Facator. „lata v-am dat voua, zice Dumnezeu catre oameni, toata iarba câmpului, ca sa fie voua si dobitoacelor spre mâncare”. Primind deci împreuna cu necuvântatoarele o hrana de obste, dar stricând-o prin nascocirile noastre într-una mai desfatatoare, cum nu vom fi socotiti, cu drept cuvânt, mai necuvântatori decât acelea, daca dobitoacele ramân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiti, cu ratiune, am iesit cu totul din vechea rânduiala? Caci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumaratele mestesuguri ale placintarilor si bucatarilor, care stârnesc placerile ticalosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarba si îndestulându-se cu ce se nimereste si folosindu-se de apa râurilor, dar si de aceasta destul de rar? De aceea le sunt putine si placerile de sub pântece, pentru ca nu-si aprind dorintele cu nici o mâncare grasa, încât nici nu stiu totdeauna de deosebirea între barbat si femeie. Caci un singur timp al anului le stârneste aceasta simtire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însamântarea aceleiasi specii, spre pastrarea neamului; în cealalta vreme asa de mult se înstraineaza, încât uita cu totul de o astfel de dorinta. Dar oamenilor, pofta nesaturata dupa placerile desfrânate, odraslita din belsugul si felurimea mâncarilor, le-a semanat dorinte furioase, neîngaduindu-le patima sa se linisteasca în nici o vreme. (*Nil Ascetului*)^{4 34 41}
- Y Daca L-a chemat si pe Domnul însusi, zicându-i: „Toate ti le voi da tie, de vei cadea si Te vei închina mie”, si daca a încercat sa amageasca prin lucruri ce par stralucitoare si pe Cel ce n-are trebuinta de ele, cum nu-si va închipui ca poate sa amageasca pe oamenii usor de prins, care sunt asa de aplecati spre lucrurile sensibile? (*Nil Ascetului*)⁴¹
- Y Întreaga pofta a cinstitorului de Dumnezeu trebuie sa se îndrepte spre ceea ce doreste, încât sa nu se mai gaseasca vreme ca patimile sale sa faureasca gânduri de ura fata de oameni. Pentru ca daca fiecare patima, când se misca spre ceea ce o stapâneste tine gândul înlantuit, de ce n-ar tine si râvna virtutii cugetarea sloboda de celelalte patimi. Caci sa ne gândim cu ce sentiment priveste cel ce se mânie la lucrurile dinafara, luptându-se în minte cu fata celui ce l-a întristat? Si cu ce sentiment le priveste iubitorul de bani, când, rapit de naluciri, se uita la avutiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai multi, își închide simturile si, luând în el fata dorita, vorbeste cu ea, uitând de cei de fata si sade ca un stâlp fara de glas, nestiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se graiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinauntru, este predat întreg nalucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numeste poate Scriptura femeie ce sade din pricina rânduielii, caci sezând departe de simturi, își aduna în sine lucrarea

lui, nemaiprimind nimic din cele de afara, pentru nalucirea rusinoasa care-l stapâneste. Daca acestea stapânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simturile sa-si înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea sa se lepede de lucrurile sensibile si de lucrarea simturilor, rapind-o în vazduh si ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Caci precum în cele ce s-a taiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afara de cel al suferintei care îl stapâneste din pricina durerii, tot asa nici cel ce se gândeste la ceva cu patima nu poate sa se cugete la altceva, decât la patima care-i stapâneste mintea si care îi patrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindca placerea nu primește alaturi de ea durere, nici bucuria întristare, si nici veselie suparare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolalta si nu se împreuna niciodata, nici nu se învoiesc la o întovarasire prieteneasca, din pricina înstrainarii si vrajmasiei lor neîmpacate le la fire. Drept aceea, sa nu se tulbure curatenia virtutii cu gândurile lucrurilor lumesti, nici limpezimea contemplatiei sa nu se întunece cu grijile trupesti, cu chipul filozofiei adevarate, aratându-si luminata sa frumuseti, sa nu mai fie hulit de gurile îndraznete, nici sa se mai faca lucru de râs din pricina neiscusintei celor ce-l desemneaza. *(Nil Ascetul)*23 28

Petru Damaschin

Y Dupa cunostinta, e alegerea omului, iar aceasta este începutul mântuirii. Ea consta în aceea ca omul paraseste voile si cugetarile sale si împlineste cugetarile si voile lui Dumnezeu. Si de va putea sa le faca acestea, nu se va afla în toata zidirea lucru sau îndeletnicire sau loc sa-l poata împiedica sa se faca asa cum a voit Dumnezeu la început sa fie, dupa chipul si asemanarea Lui si, prin straduinta, Dumnezeu dupa har, nepatimitor, drept, bun si înțelept, fie în bogatie, fie în saracie, fie în feciorie, fie în casatorie, fie la conducere si întru libertate, fie întru supunere si robie, si, simplu vorbind, în orice vreme, loc si lucru.

- Apoi locurile si ocupatiile se deosebesc între ele, si omul trebuie sa cunoasca deosebirile lor, fie prin smerita cugetare data de Dumnezeu, fie prin întrebarea celor ce au darurile deosebirii. Caci fara aceasta, nu sunt bune cele ce se fac, chiar daca necunoscând acestea ni se pare ca sunt bune. Dar prin deosebire, aflând despre puterea sa spre ce lucrare vrea sa paseasca începe a bineplacea lui Dumnezeu. Dar cum s-a spus, în toate trebuie sa tagaduiasca voile sale, ca sa ajunga la scopul lui Dumnezeu, sau sa îmbratiseze îndeletnicirea pe care o vrea Dumnezeu. Iar de nu face asa, nu poate sa se mântuiasca prin nimic. Pentru ca din neascultarea lui Adam, crescând toti patimasi prin obisnuirea cu patimile, nu voim binele cu bucurie, nici nu îmbratissam voia lui Dumnezeu, ci iubim mai vârtos patimile si rautatile, iar cele bune nu le voim deloc, decât siliti de frica muncilor. Si numai cei nu primesc cuvântul cu credinta tare si cu hotărâre. Iar ceilalti nici asa nu le voim; ci neluînd în seama necazurile vietii si muncile viitoare, slujim patimilor cu tot sufletul. Dar unii nesimtind nici amaraciunea acestora savârsesc siliti si fara voie ostenelele virtutilor. *Dupa Sfântul Grigore de Nisa si Sfântul Maxim Marturisitorul, gustarea din pomul cunostintei binelui si raului a adus omului o considerare a raului ca bine, o masacrare a raului în bine. Fenomenul acesta se produce uneori ca voia omului, ispitita de placere. Dar el înseamna adeseori si o neputinta a noastra de a deosebi între bine si rau. Starea aceasta devenita permanenta si extrema e proprie demonilor. Astfel discriminarea între bine si rau este semnul iesirii din pacat si ea e un dar al lui Dumnezeu. Dar ea e conditionata de hotărârea noastra de a trai dupa voia lui Dumnezeu. E conditionata de un act de vointa, de o orientare noua, totala.*
- Pentru ca nu toti primim binefacerile la el. ci unii primind focul Domnului sau cuvântul Lui, prin lucrare, se fac la inima mai moi ca ceara, iar altii prin nelucrare ne aratam mai întariti ca lutul si cu totul împietriti. Si daca nu-l primim la fel, nu sileste pe cineva dintre noi. Ci, precum soarele trimite razele peste tot si lumineaza toata lumea si cel ce vrea sa-l vada nu e silit de el, si nimeni nu e cauza lipirii de lumina, daca Dumnezeu însusi a facut soarele si ochiul, decât omul care are stapânirea (peste ochi), asa si aici, Dumnezeu trimite tuturor razele cunostintei, iar dupa cunostinta a dat si credinta ca ochi. Iar cel ce vrea

sa primeasca prin credinta cunostinta sigura, pazeste prin fapte amintirea ei. Si acestuia îi da Dumnezeu mare răvna, cunostinta si putere. Caci prin cunostinta naturala se naste răvna, în cel ce o alege pe ea si din răvna puterea de a lucra; si prin lucrare se pastreaza amintirea; si din amintire se naste o mai mare lucrare; si din aceasta o mai mare cunostinta; si din aceasta, numita cumintenie, se naste înfrânarea patimilor si rabdarea întâmplarilor dureroase; iar din acestea petrecerea cea dupa Dumnezeu si cunostinta darurilor lui Dumnezeu si a greselilor proprii; si din acestea recunostinta, prin care se naste frica de Dumnezeu, din care vine pazirea poruncilor, adica plânsul, blândetea, smerita cugetare; din aceasta se naste puterea de a deosebi; si din aceasta stravederea sau puterea de a putea prevedea greselile viitoare si de a le înlătura din vreme, prin curatenia mintii, datorita experientei si amintirii celor de mai înainte, si a celor prezente, si a celor savârsite din nebagare de seama; si din acestea nadejdea; iar din acestea neîmpatimirea si dragostea nesavîrsita.

- Dar fiindca s-a vorbit despre cunostinta virtutilor, vom vorbi si despre patimi. Cunosntinta vine ca soarele si nebunul își închide cu voie ochii sau libera alegere, prin putina credinta, sau lene, si îndata trimite cunosntinta în camara uitarii, prin nelucrarea care vine din trândavie. Caci din neînțelepciune vine trândavia, din aceasta nelucrare, si prin aceasta uitarea. Iar din uitare vine iubirea de sine, sau iubirea voilor si iubire de slava. Din acestea se naste iubirea de argint, radacina tuturor relelor, si prin ea vine împrastierea în cele ale vietii, din care se naste totala necunosntinta a darurilor lui Dumnezeu si a pacatelor proprii. Iar din aceasta salasluierea celorlalte patimi, adica ale cele opt capetenii ale lor: a lacomiei pânteceului, din care vine curvia; din acestea iubirea de argint, din care se naste mânia, când cineva nu dobândește lucrul dorit, sau nu-si împlineste voia sa; din ea vine întristarea, prin care se naste nepasarea; apoi slava desarta din care vine mândria. Din acestea opt vine toata rautatea, patima si suflutul, prin care cel care e covârșit de ele ajunge la deznadejde, la pierzanie totala, la caderea de la Dumnezeu si la asemanarea cu dracii, precum s-a mai spus.
- Fiecare sta la mijlocul acestor doua cai, adica a dreptatii si a pacatului; si-si alege pe care o vrea si pe aceasta înainteaza. Si primindu-l pe el aceasta cale si pe cei ce-l calauzesc pe ea, fie îngeri, fie oameni ai lui Dumnezeu, fie draci si oameni rai, îl duc pâna la capatul ei, chiar daca nu vrea. Cei buni îl duc la si la împaratia cerurilor; iar cei pacatosi, la diavolul si la munca vesnica. Si nimeni nu este pricinuitorul pierzaniei sale, decât voia sa.
- Cel care vrea sa faca binele, sa ceara prin rugaciune de la Dumnezeu si îndata i se da lui cunosntinta si putere, ca sa se arate ca harul i se trimite cu dreptate de la Dumnezeu. Caci ni s-ar putea darui si fara rugaciune, ca si dupa rugaciune. Dar precum nu are lauda cel ce primește aerul ca sa traiasca, stiind ca fara el nu poate trai, ci mai vârtos e dator sa multumeasca Celui ce l-a facut si i-a dat narile prin care-l primește, si sanatatea, ca sa-l primeasca, asa si noi suntem datorii mai vârtos sa multumim lui Dumnezeu ca a facut si rugaciunea si cunosntinta, si puterea si virtutile si pe noi si toate cele din jurul nostru, dupa har. Ba nu numai atât, ci nu înceteaza sa caute orice mijloc ca sa biruiasca rautatea noastra, a vrajmasilor si a dracilor. Caci si diavolul, pierzând cunosntinta lui Dumnezeu prin nerecunosntinta si mândrie, a ajuns cu necesitate nestiutor. De aceea nu poate sti de la sine ce sa faca, ci vede pe Dumnezeu ce face ca sa ne mântuiasca si din acestea învăta viclenia si se sileste sa faca cele asemanatoare spre pierzania noastra. Deoarece uraste pe Dumnezeu si nu poate sa se razboiasca cu El, se razboieste cu noi, care suntem dupa chipul Lui, închipuindu-si ca prin acestea înfrânge pe Dumnezeu.
- Si iarasi, văzând pe Hristos ca se coboara pentru bunatatea cea mai deplina la sfintii ucenici si la cuviosii Parinti, aratându-se fie prin Sine, fie prin îngeri, fie pe alta cale negrita, precum a zis, a început si diavolul sa arate unora amagiri multe spre pierzanie. De aceea au scris Parintii înzestrati cu darul deosebirii, ca nu trebuie primite unele ca acestea. Caci acela se sileste sa amageasca si în privinta aceasta, fie prin niscai chipuri, fie prin alta amagire, în vremea somnului, sau în chip sensibil. Iar de primim aceasta, facem mintea ca, din închipuirea proprie si din nestiinta cea mai de pe urma, sa-si zugraveasca niscai figuri sau culori, ca sa creada ca este vreo aratare a lui Dumnezeu sau vreun înger. Ba adeseori arata în vis, sau în chip sensibil si draci biruiti, zice-se, si încearca, simplu graind, orice mestesugire pentru pierderea noastra, când ascultam de el. Dar diavolul făcând acestea își pierde nadejdea daca, precum zic Sfintii Parinti, în vremea rugaciunii ne facem mintea fara forma, fara chip, fara culoare, neprimind nimic, fie ca e lumina, fie foc, fie altceva, ci ne închidem cugetul cu toata puterea numai în cuvintele scrise. Caci cel ce se roaga numai cu gura, se roaga aerului, nu lui Dumnezeu, fiindca Dumnezeu ia seama la minte nu la gura. Deci oamenii „trebuie sa se închine lui Dumnezeu în duh si în adevar”; sau cum s-a spus: „Vreau sa vorbesc cinci cuvinte cu mintea mea, decât zeci de mii cu limba”. Deci, descurajându-se diavolul de toate acestea, ne aduce gând de deznadejde, sopțindu-ne ca altele erau vremurile acelea si altii oamenii în care a aratat Dumnezeu acele lucruri minunate ca sa creada; ca acum nu e vremea în care sa trebuiasca sa ne ostenim în felul acesta. Iata, crestini suntem cu totii si purtam botezul. Cel ce a crezut, zice, si s-a botezat, mîntui-se-va. Deci ce ne mai trebuie?
- Si cum vom pazi poruncile Lui, daca nu vom tagadui toata voia si cugetarea noastra? Iar voile si cugetarile de lepadat pot fi socotite acelea care se împotrivesc poruncii lui Dumnezeu. Fiindca adesea sunt unii care, fie prin constitutie, fie din obisnuinta iubesc binele în unele lucruri si urasc raul. De asemenea sunt unele cugetari bune, având marturie si de la dumnezeiestile Scripturi. Dar au lipsa si ele

de o dreapta socoteala din partea celor încercati. Fiindca fara aceasta dreapta socoteala nici cele socotite bune nu sunt bune, fie pentru ca le împlinim când nu e vremea lor, sau fara trebuinta, sau fara vrednicie, sau cugetând fara cunostinta cele spuse. Caci nu numai în legatura cu Scriptura, ci si cu oricare întrebare ce se nimereste, daca nu sunt cu luare aminte amândoi, si cel întrebat si cel ce întreaba, se îndeparteaza de înțelesul adevarat si se aleg cu o paguba nu mica. De fapt si eu am patit adeseori ca, întrebând sau fiind întrebat, când am înțeles cum trebuie un cuvânt, m-am mirat pe urma cum cuvintele sunt la fel, dar înțelesurile sunt departe unul de altul. Asa si în toate celelalte, avem lipsa de discernământ, ca sa aflam cum trebuie sa facem ca sa împlinim voile lui Dumnezeu. Fiindca El cunoaste firea noastra întocmai, ca Facator al tuturor, si a avut în vedere folosul nostru si a rânduit nu lucruri straine de firea noastra, ci ele proprii ale ei. Afara de cazul când unii vor sa ajunga de buna voie la desavârsire, urcând spre El mai presus de fire, fie prin feciorie, fie prin neavere, fie prin smerita cugetare. Nu poate fi pusa însa în rând cu aceasta si recunostinta, caci aceasta e fireasca. Dar smerita cugetare e mai presus de fire, deoarece cel smerit se îndeletniceste cu toata virtutea si nefiind dator cu nimic, se face pe sine îndatorat si mai prejos de toti. Dar cel recunoscator, fiind dator, își marturiseste datoria. La fel cel ce face milostenie, miluieste din cele ce le are si nu este mai presus de fire, ca acel ce s-a lepadat de avutie. Nici cel ce petrece în casnicie, ca cel ce petrece în feciorie. Caci acesta este un dar mai presus de fire. De aceea, unul se mântuieste daca, parasind voile sale, împlineste pe ale lui Dumnezeu. Iar celalalt va câștiga cununa rabadarii si slava de la Dumnezeu, ca unul ce a parasit numai cele oprite de legi, ci împreuna cu ele, cu ajutorul lui Dumnezeu si firea sa, iubind pe Dumnezeu din tot sufletul si imitând dupa putere nepatimirea Lui.

- Caci smerita cugetare este roada cunostintei, iar cunostinta roada încercarilor. Celui ce se cunoaste pe sine i se da cunostinta tuturor. Si cel ce se supune lui Dumnezeu, supune lui toate, când va împarati smerenia în modularele sale. Caci cel ce se cunoaste pe sine, cum zis Sfintii Vasile si Grigore, ca este la mijloc între maretie si smerenie, ca cel ce are suflet înțelegator si trup muritor si pamântesc, niciodata nu se înalta, nici nu deznadajduieste, ci rusinându-se de partea mintala a sufletului, se întoarce de la toate cele de rusine, iar cunoscându-si neputinta sa, fuge de toata îngâmfarea. Cel ce-si cunoaste, asadar, neputinta sa din multele ispite si din patimile sufletesti si trupesti, a vazut puterea nesfârșita a lui Dumnezeu, cum izvabeste pe cei smeriti, care striga catre El prin rugaciune staruitoare din inima.
- Si altele multe cunoscând, cel ce-si vede neputinta sa, ramâne nedoborât. Dar este cu neputinta sa ajunga cineva aici, daca nu suporta multe ispite sufletesti si trupesti, si, sustinut de puterea lui Dumnezeu prin rabadare, nu dobândește experienta. Iar unul ca acesta în îndrazneste peste tot sa faca voia sa, fara sa întrebe pe cei iscusiti, nici sa se fixeze într-o cugetare. Fiindca ce trebuinta este sa vrea sa faca sau sa cugete ceva, daca nu o face pentru a trai trupesti si a se mântui sufleteste? Iar daca nu cunoaste cineva care voie si care cugetare trebuie sa o paraseasca, sa probeze tot lucrul si toata cugetarea, prin departarea si înfrânarea de la ele, si sa vada ce nemulțumire îi aduc; si daca, împlinindu-se, îi aduc placere, iar neîmplinindu-se, durere, sa stie ca sunt rele si ca e dator sa le dispretuiasca înainte de a zabovi în jurul lor si sa se osteneasca a le birui când simte asaltul lor. Aceasta o zic despre tot lucrul si tot gândul fara de care putem trai trupesti si bine placea lui Dumnezeu.
- Fiindca obisnuinta învechindu-se capata putere de fire. Caci fie ca e obisnuinta buna, fie ca e rea, timpul o hraneste, cum materiile hranesc focul. De aceea datori suntem sa cugetam si sa facem cu toata puterea binele, ca sa vina deprinderea si obisnuinta sa lucreze de la sine, fara osteneala, cele de toate zilele, precum Parintii au biruit prin cele mici în cele mari. Caci numai cel ce nu se lasa convins ca sa aiba cele peste trebuinta ale trupului, ci le leapada pe acestea, ca sa mearga pe calea cea strâmba si plina de necazuri. Nu va ajunge la iubirea de avere. Caci nu numai avutia multa arata iubirea de avutie, ci tot ce tine cineva cu împatimire sau fara trebuinta, sau peste trebuinta.
- Ramâne asadar, sa fugim de oameni si de lucrurile vietii si sa umblam în calea împarateasca si sa ne linistim cu unul sau cu doi si sa cugetam ziua si noaptea la poruncile lui Hristos si la toata Scriptura. În felul acesta, muștrat de toate si de constiinta si de luarea aminte a citirii si de rugaciune, poate sa ajunga cineva la cea dintâi porunca, adica la frica lui Dumnezeu care se naste din credinta si din meditarea Sfintelor Scripturi. Iar prin frica poate sa ajunga la plâns, iar prin acesta la poruncile carora le-a spus Apostolul credinta, nadejde si dragoste. Caci cel ce crede în Domnul se teme de munci; si cel ce pazeste poruncile rabda necazurile; iar cel ce rabda necazurile, va avea nadejde în Dumnezeu; iar nadejdea desparte mintea de toata împatimirea; iar despartita de aceasta, va avea dragostea de Dumnezeu. De va vrea cineva sa faca acestea, se va mântui.
- Iar linistea (isihia) ca început al curatiei sufletului, va face pe cel ce o alege, sa îplineasca fara osteneala toate poruncile. „Fugi, zice, taci, linisteste-te, caci acestea sunt radacinile nepatimirii”. Sau iarasi: „Fugi de oameni si te vei mântui”. Pentru ca întâlnirile nu lasa mintea sa-si vada nici greselile sale, nici uneltirile dracilor, ca sa se pazeasca omul pe sine, nici binefacerile si tot felul de griji ale lui Dumnezeu, ca sa dobândeasca din acestea cunostinta de Dumnezeu si smerenie. De aceea, cel ce vrea sa mearga pe un drum scurt la Hristos, adica prin nepatimire si cunostinta si sa ajunga cu bucurie la desavârsire sa nu se abata în alte parti, adica la dreapta si la stânga, ci în toata vietuirea lui sa calatoreasca cu sârguinta pe calea împarateasca.

- Nadajduieste ca unul ce, neuitînd de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, nu-si pierde nadejdea, orice i s-a întîmpla. *Omul duhovnicesc traieste continuu în aceasta tensiune, ca pe un drum ce suie printre doua prapastii: între apasarea de constiinta pacatelor sale si între încrederea în mila lui Dumnezeu. Trebuie sa le îmbine mereu pe amîndoua, sa nu se predea exclusiv nici uneia din ele; sa îmbine mereu temerea cu nadejdea. Aceasta înseamna a fi mereu viu mereu palpitant, fara a dispera si fara a adormi.*
- A doua este *postul cu masura*, sau a mânca o data pe zi si a nu se satura. Mîncarea sa fie de un singur fel, din bucate modeste, care se gasesc fara bataie de cap si pe care nu le pofteste sufletul, decât daca nu este altceva. Aceasta, pentru ca omul sa biruiasca lacomia pîntecelui, nesaturarea si pofta si sa ramîna neîmprastiat; totodata, ca sa nu respinga vreun fel, lepadînd în chip rau, cele ce au fost facute de Dumnezeu bune foarte, nici sa înghita toate deodata, fara înfrînare si cu voluptate, ci mîncînd în fiecare zi cîte un singur fel de mîncare, sa se foloseasca de toate spre slava lui Dumnezeu, neoprindu-se de la nimic, cum fac blestematii de eretici, ca de ceva rau. Iar vinul, dupa vreme, caci la batrînete, la neputinta si la frig e foarte folositor. Dar si atunci putin. Iar la tinerete, la caldura si la vreme de sanatate, e mai buna apa, dar si aceasta cît se poate de putina.
- Si cel ce vrea sa învete cunostinta lui Dumnezeu nu trebuie sa se foloseasca numai de auzire. Pentru ca altceva este auzirea si altceva fapta. Caci precum numai din auzire nu poate ajunge cineva mestesugar, ci câstiga deprinderea mestesugului lucrînd si vazînd si multe gresind si îndreptîndu-se de cei iscusiti prin rabdare si prin taierea voilor sale si dupa vreme îndelungata, asa cunostinta duhovniceasca nu se naste numai din cugetare, ci se da de Dumnezeu dupa har celor smeriti la cuget. Ca cel ce citeste Scripturile pare sa le cunoasca în parte, nu e de mirare, mai ales daca e lucrator. Dar unul ca acesta nu are cunostinta lui Dumnezeu, ci trebuie sa asculte cuvintele celor ce au cunostinta. Deci cei ce au scris au avut adeseori cunostinta de Dumnezeu, ca si proorocii, dar el înca nu. Drept aceea si eu, culegînd de asemenea din dumnezeiestile Scripturi, si neînvrednicindu-ma sa aud de la Duhul, am auzit de la cei ce au auzit de la Acela, cum aud unii despre o cetate sau o, de la cei ce le-au vazut pe acestea. *Cunostinta întreaga nu se primeste numai din Scriptura, ci si din predania vie. Cel ce a scris, nu si-a putut pune în scris niciodata tot ce a cunoscut practicînd, tot ce era viu în duhul lui. Acest plus se preda de la el la ucenicul spiritual, ca un adaos la cuvîntul scris, si asa mai departe. Traditia monahala se alcatuieste din Scriptura si din Duhul predat prin transmitere, prin învatatura vie, prin raport personal.*
- Si nu e de lipsa ca sa aiba cineva un lucru, ca sa faca mila. Aceasta e mai degraba o mare neputinta. Ci, neavînd peste tot ceva cu ce sa miluiasca, sa aiba înduiosare pentru toti, ca sa miluiasca, sa aiba înduiosare pentru toti, ca sa ajute pe cei ce au trebuinta din cele ce poate, desfacut de orice împatimire fata de lucrurile vietii, dar avînd împatimire fata de lucrurile vietii, dar avînd împatimire fata de oameni. Ba nici nu trebuie sa învete pentru slava desarta cel ce nu si-a aratat mai întîi mila cu lucrul, zicînd ca foloseste suferinta celor mai slabi, în vreme ce e cu mult mai slab decât cei pe care crede sa-i foloseasca. Fiindca tot lucrul îsi cere vremea lui si o dreapta socoteala, ca sa nu se faca ceva ne la vreme, sau fara trebuinta. Caci celui slab îi este mai bine fuga de toate si neaverea e cu mult mai buna decât milostenia. *E vorba de rîvna care arde pentru mîntuirea oamenilor. Toate lucrurile trebuie socotite ca nimic, dar omul nu trebuie socotit ca nimic. Însa omul se salveaza ca bunul cel nepretuit numai în Dumnezeu. A te împatimi de om înseamna deci a te împatimi pentru a-l face împatimit de Dumnezeu, pentru a-l face sa se depaseasca necontenit, atras de magnetul desavîrsirii absolute care e Dumnezeu. Arata ce împatimire de om trebuie evitata. Pîna cauti prin binele ce-l faci aproapelui, lauda proprie de la acela, visezi în ultima analiza interesul propriu, nu pe al acelaia. Binele facut acelaia e aparent si în fond nu-i foloseste, ci-l sminteste pîna la urma.*
- Iar felurile înțelepciunii sunt patru: chibzuinta, sau cunostinta lucrurilor ce trebuie sau nu trebuie facute si privegherea mintii (*N. Hartmann observa ca prudenta nu e stiinta, patrundere, circumspectie, care se multumeste sa se guste pe ea însasi într-o înstrainare de lume. Sensul ei e redat mai bine de latinescul sapientia, care vine de la sapere = a gusta. „Sapientia este gustul etic si anume gustul fin, diferentiat, cultivat moral, întrucît îndreptat spre plenitudinea vietii, înseamna contact cu toate si atitudine afirmativa, apreciatoare fata de tot ce e valoros. Este patrunderea sentimentului de valoare în viata, în orice contact cu realitatea, în orice actiune si reactiune.”*); neprihanirea, care sta în pastrarea sanatoasa a cugetului, ca sa se poata înfrîna de la orice lucru, cuvînt si gînd ce nu place lui Dumnezeu; barbatia, sau taria si staruinta (rezistenta) în ostentile încercarilor celor dupa Dumnezeu; dreptatea, adica impartirea care da tuturor la fel. Aceste patru virtuti generale se nasc din cele trei puteri ale sufletului, astfel: din cugetare sau minte, doua: chibzuinta si dreptatea, sau dreapta socoteala; din partea pofitoare, neprihanirea; si din iutime, barbatia. Si fiecare sta la mijloc între doua patimi potrivnice firii. Chibzuinta are deasupra prea multa socotire, (*Poate sa însemne o excesiva chibzuire, care nu e în stare sa treaca la fapta, sau o prea mare ticluire care cuprinde si viclenie.*) iar dedesubt nechibzuinta; neprihanirea are deasupra nesimtirea, iar jos, desfrînarea; barbatia, sus cutezanta nesocotita, jos lasitatea; dreptatea, sus vointa de a avea prea putin, iar jos vointa de a avea prea mult. Cele patru sunt chipul omului ceresc, iar cele opt, ale celui pamîntesc. Toate acestea le cunoaste întocmai Dumnezeu, ca si cele trecute, prezente si viitoare. Dar numai în parte, cel ce a învatat prin harul lui Dumnezeu, lucrurile de la El si s-a învrednicit sa fie facut dupa chipul si asemanarea Lui. Caci cine zice ca stie cum trebuie numai din auz, minte. Fiindca mintea omului nu poate sa urce vreodata la cer fara vreun

poavutitor; iar neurcându-se si nevazând, nu poate spune ceea ce n-a vazut. Ci daca aude cineva din Scriptura, numai aceea trebuie sa graiasca din auz cu multumire si sa marturiseasca pe Tatal Cuvântului, cum a zis marele Vasile. Ca nu cumva, închipuindu-si ca are cunostinta, sa ramâna mai jos decât cel fara cunostinta. Caci a te închipui ceva, nu te lasa sa ajungi ceea ce te închipui, zice Sfântul Maxim. (*Țiindca socotinta ca stii nu te lasa sa sporesti în a sti. Închipuirea ca stii, te fixeaza la gradul la care esti, totdeauna mai jos decât ceea ce-ti închipui, caci închipuirea exagereaza totdeauna.*) Caci este o nestiinta de lauda, cum zice Gura de Aur. De pilda, când cineva întru cunostinta cunoaste ca nu cunoaste. Si este o nestiinta mai jos de orice nestiinta, când cineva nu cunoaste ca nu cunoaste. Deci este si o cunostinta cu nume mincinos, când socoteste cineva ca stie, nestiind nimic, cum zice Apostolul. Este, prin urmare, o cunostinta adevarata si este nestiinta îndeobste. Dar mai mare ca toate este cunostinta cu lucrul. Fiindca ce va folosi omul de va avea toata cunostinta, mai bine-zis, de o va fi primit de la Dumnezeu în dar, ca Solomon, asemenea caruia nu poate sa ajunga altcineva vreodata, dar va merge la muncile vesnice? Ce va folosi, de nu va fi primit din fapte si din credinta tare, prin marturia constiintei, asigurarea ca este slobozit de muncile viitoare, faptul ca nu se osândește pe sine, ca n-a avut grija de vreuna din datorii, dupa puterea lui? Caci, zice Sfântul Ioan Teologul: „Daca inima noastra nu ne osândește, avem îndraznire catre Dumnezeu”. Dar zice Sfântul Nil: „Si constiinta însasi a ajuns sa minta, slabita fiind de întunericul patimilor”, cum zice si Scararul. Caci daca chiar si numai rautatea obisnuieste sa întunece mintea, zice marele Vasile, si închipuirea face orb pe cineva si nu-l lasa sa se faca ceea ce își închipuie, ce vom zice, despre cei ce slujesc patimilor, când își închipuie ca au constiinta curata? Mai ales când vad pe Apostolul Pavel, care are în sine pe Hristos, zicând cu lucrul si cu cuvântul: „Ca de nimic nu ma stiu pe mine (sa fi pacatuit adica), dar nu în aceasta ma voi îndrepta”. Caci din nesimtire multa ne socotim noi cei multi ca suntem ceva, nefiind nimic. Dar zice Apostolul: „Când graiesc pace, atunci le vine prapadul”, fiindca n-aveau pace, ci ziceau aceasta, spune Gura de Aur, din multa nesimtire. Iar Iacob, fratele Domnului, zice despre unii ca acestia ca „uitându-si de pacatele lor, s-au uitat de ei însisi, cei mai multi dintre cei mândri”, „închipuindu-si ca au nepatimire”, zice Scararul. Drept aceea si eu, tremurând de cei trei uriasi ai diavolului, despre care a scris Sfântul Marcu Ascetul, adica despre: trândavie, uitare si nestiinta, ca unul ce sunt pururi stapânit de ei, si ma tem ca nu cumva uitând de masura mea, sa ma aflu afara din calea cea dreapta, cum zice Sfântul Isaac, am scris culegerea de fata. Caci cel ce uraste mustrea arata vadit patima mândriei, zice Scararul, iar cel ce alearga spre ea, se dezleaga de legatura. Si Solomon zice: „Celui neprimit ce întreaba de întelepciune, i se va socoti lui întelepciune”. De aceea am pus la început numele cartilor si al sfintilor, ca sa nu trebuiasca sa spun la fiecare cuvânt al cui este si asa sa se lungeasca cuvântul. Caci Sfintii Parinti au scris cuvintele dumnezeiestii Scripturi, adeseori cum sunt acolo, ca Grigorie Teologul, cele ale lui Solomon si ceilalti. Iar logofatul Simion Metafrastul a zis despre Gura de Aur: „Nu e drept sa parasesc cuvintele aceluia si sa zic ale mele”, macar ca putea, fiindca din acelasi Duh Sfânt au luat toti. Dar pe unele le numesc ale cui sunt, înfrumusetându-se cu harul smereniei, cautând mai mult cuvintele Scripturii; pe altele te lasa fara nume, pentru multimea lor, ca sa nu se lungeasca cuvântul

- De asemenea fara linistire si fara taierea voilor proprii nu poate cineva sa învete vreun mestesug dupa toata stiinta si amanuntimea. De aceea dupa fapta avem lipsa si de cunostinta, si în toate, de oprirea cea dupa Dumnezeu de la toate si de cercetarea dumnezeiestilor Scripturi, fara de care nimeni nu poate sa dobândeasca vreo virtute. Iar cel ce s-a învrednicit sa se linisteasca în întregime si neîncetat a ajuns la bunul cel mai înalt. Iar cel ce nu a cunoscut-o macar în parte nu ajunge acolo. Dar fericiti sunt cei ce se linistesc în întregime, fie ascultând de vreun faptuitor sau isihast, fie linistindu-se si iesind din toate grijile, întru ascultarea de voia dumnezeiasca, cu osârdie si cu sfatul celor încercati, în orice îndeletnicire cu cuvintele si cu întelesurile. Dar mai ales cei ce vor sa ajunga cât mai fara osteneala la nepatimirea si cunostinta duhovniceasca, trebuie sa aiba odihna cea dupa Dumnezeu întreaga. Caci El însusi a zis prin proorocul: „Opriti-va de la toate si cunoasteti ca Eu sunt Dumnezeu”. Iar cei ce suntem oameni în lume si asa-zisi monahi, sa ne linistim macar în parte, ca dreptii de odinioara, spre a ne cerceta ticalosul suflet înainte de moarte si a-i pricinui îndreptare sau smerenie, în loc de pierzanie desavârsita, din pricina nestiintei generale si a greselilor din nestiinta si stiinta. Caci David a fost împarat, dar în fiecare noapte își uda asternutul si patul cu lacrimi. „La simtirea lui Dumnezeu, zice Iov, mi s-au încrețit perii capului”, si cele urmatoare. Drept aceea si noi, ca si cei din lume, sa ne oprim macar o parte din zi sau din noapte si sa vedem ce vom raspunde dreptului Judecator în ziua cea înfricosata a judecatii? Si sa avem grija mai ales de acestea, fiind de trebuinta pentru frica osândeii vesnice. Sa nu ne îngrijim despre cum vor trai saracii si cum se vor îmbogati iubitorii de lume, nici sa nu ne facem grija nebuneste despre lucrurile vietii, cum zice dumnezeiescul Hrisostom. Fiindca se cade sa lucrăm, dar sa nu ne îngrijim si sa ne zorim spre multe, cum a zis Domnul catre Marta. Pentru ca grija de viata nu lasa pe cineva sa se îngrijeasca de sufletul sau si sa-l cunoasca cum se afla, ca cel ce se linisteste si ia aminte la sine. Caci se zice în Lege: „la aminte la tine” (*În omilia sau în cuvântul: Ția aminte de tine însuți, Sfântul Vasile distinge între Țnoi, cele ale noastre si cele dimprejurul nostru. Noi suntem sufletul si mintea, întrucât ne-am facut dupa chipul Ziditorului; iar ale noastre, trupul si simtirile ..., iar împrejurul nostru sunt banii, mestesugurile si celelalte unelte ale vietii.*) si cele urmatoare. Despre acest loc a scris Vasile cel Mare un cuvânt sfânt si plin de toata întelepciunea.
- „ Fara atentie si fara privegherea mintii, e cu neputinta sa ne mântuim si sa ne izbavim de diavol, care umbla racnind ca un leu pe cine sa înghita”, cum zice Damaschin. De aceea Domnul zicea adesea catre

ucenicii Sai: „Privegheati si va rugati, caci nu stiti ...” si celelalte. Prin aceste cuvinte El le vorbea de mai înainte tuturor despre gândul mortii, ca sa fie gata spre o aparare bine primita, spre cea din fapte si din luare-aminte. Fiindca dracii, cum zice Sfântul Ilarion, sunt netrupesti si fara somn, si toata grija o au sa se razboiasca cu noi si sa ne piarda sufletele, prin cuvânt, lucru si gând. Iar noi nu suntem asa. Ci uneori ne îngrijim de desfatare si de slava trecatoare, alteori de lucrurile vietii si totdeauna de alte multe. Si nu vrem sa ne luam nici macar o parte din vreme, ca sa ne cercetam viata, ca din aceasta mintea sa poata dobândi obisnuinta si sa ia aminte fara încetare la sine însasi. Solomon zice: „Prin mijlocul a multor curse trece”. Despre aceasta a scris Gura de Aur, lamurind ce sunt ele, cu multa amanuntime si cu cea mai deplina-înțelepciune. Iar Domnul, vrând sa taie toata grija, ne-a poruncit sa disprețuim chiar si hrana si îmbracamintea, ca sa avem o singura grija: cum sa ne mântuim, ca o caprioara de ploaie si ca o pasare din cursa, si cum sa ajungem la agerimea acestei vietuitoare si la zborul înalt al pasarii, prin lipsa de griji. Si ceea ce e de mirare, e ca Solomon fiind rege a spus acestea. Iar tatal sau a spus si a facut la fel. Si ca pe lângă toata luarea-aminte si multele nevointe, aflându-se întru toata înțelepciunea si virtutea, dupa atâtea daruri si dupa aratarea lui Dumnezeu, au fost biruiti, vai, de pacat, încât unul s-a tânguit odata de preacurvie si de ucidere, iar celalalt a cazut în atâtea lucruri înfricosate. Oare nu este aceasta pricina de multa tremurare si de frica celor ce au minte, cum zice Scararul si Filimon Ascetul? Cum ne vom înfricosi si nu vom fugi asadar de împrastierea vietii, pentru neputinta noastra, cei ce nu suntem nimic, ci suntem nesimtitori ca niste dobitoace? Si cel puțin de mi-as pazi, nenorocitul de mine, firea, ca dobitoacele. Dar mai bun este câinele ca mine, si cele urmatoare.

- Daca, deci, vrem sa ne vedem pe noi însine în ce stare purtatoare de moarte suntem, sa fugim de voile noastre si de lucrurile vietii, si prin fuga de toate sa îmbratîsam cu staruinta linistea cea fericita dupa Dumnezeu, cautându-ne fiecare sufletul în meditarea dumnezeiestilor Scripturi, fie prin supunere desavârsita a sufletului si a trupului, fie prin linistire, petrecerea prea laudata a îngerilor. Mai ales sa o faca acestea cei ce sunt înca patimasi si neînfrânati întru poftele lor mici si mari. "Sezi, zice, în chilia ta si aceasta te va învăta pe tine toate". Si iarasi: „Linistirea este începutul curatirii sufletului”, cum zice marele Vasile. Iar Solomon zice ca Dumnezeu a dat o împrastiere rea fiilor oamenilor, ca sa se împrastie în cele desarte, ca nu cumva din lenea patimasa si dobitoaceasca sa se abata spre cele mai rele. Dar cel ce s-a izbavit prin harul lui Dumnezeu de amândoua prapastiile si s-a învrednicit sa se faca monah, pe cât e cu putinta, ca o icoana a lui Dumnezeu cel singur, prin fapta si cuvânt, cum zice marele Dionisie, cum nu va fi dator sa fie linistit pururi si sa fie atent cu mintea la orice fapta si sa cugete (mediteze) neîntrerupt la Dumnezeu potrivit cu starea la care a ajuns? Caci asa zic sfintii Parinti, Efrem si ceilalti, catre începatori. Unul sa aiba psalmul pe buze, altul stihuri; si altii sa fie atenti cu mintea la psalmi si la tropare. Asa sa faca cei ce nu s-au învrednicit înca sa ajunga la vreo contemplatie sau cunostinta, ca sa nu se afle careva, cu totul în afara de orice cugetare, fie ca lucreaza, fie ca e la vreun drum, fie ca sta culcat, înainte de a adormi. Ci deodata cu împlinirea canonului rânduit, trebuie sa-si închida mintea într-o cugetare (meditatie) ca nu cumva gasindu-l vrajmasul fara pomenirea lui Dumnezeu, sa-i strecoare grozaviile lui. Acestea s-au zis catre toti. Iar când cineva prin multe nevointe, aduca prin multe virtuti trupesti si sufletesti, a putut sa se înalte prin harul lui Hristos la vreo lucrare duhovniceasca, adica mintala, ca sa-si plângă sufletul sau, trebuie sa pazeasca, cum zice Scararul, ca pe lumina ochiului, cugetarea care poarta lacrimile dureroase, pâna ce se retrage cu bun rost, adica din pricina înaltarii, focul si apa. Focul este durerea inimii si credinta fierbinte, iar apa sunt lacrimile. Dar nu tuturor s-au dat acestea, zice marele Atanasie, ci celor ce s-au învrednicit sa vada lucrurile înfricosate dinainte de moarte si de dupa moarte, prin pomenirea neîncetata a lor în liniste. Cum zice Isaia: „Urechea celui ce se linisteste aude lucruri neobisnuite”. Si iarasi: „Linistiti-va si cunoasteti”. Caci numai aceasta obisnuieste sa nasca cunostinta lui Dumnezeu, putând cel mai mult sa ajute si celor foarte patimasi si mai slabi, prin vietuirea neîmprastiata, prin fuga de oameni si de întâlnirile care întuneca mintea si de grijile nu numai cele ale vietii, ci si cele fara însemnatate si care se par nepacatoase. Cum zice Scararul: „Un mic fir de par tulbura ochiul ...” si celelalte. Iar Sfântul Isaac: „Sa nu socotesti ca iubirea de argint sta numai în a avea aur sau argint, ci orice lucru de care se lipseste gândul”. Si Domnul zice: „Unde este comoara voastra, acolo va fi si inima voastra”, fie în lucrurile si cugetarile dumnezeiesti, fie în cele pamântesti. De aceea tuturor li se cade sa fie fara griji si sa se linisteasca dupa Dumnezeu; fie în parte, ca cei din lume, cum s-a zis, ca sa vina pe încetul la înțelepciune si la cunostinta duhovniceasca, fie în întregime, ca cei ce pot sa se opreasca de la toate, ca sa aiba toata grija sa placa lui Dumnezeu. Si Dumnezeu va vedea hotărârea lor si le va darui odihna duhovniceasca si îi va face sa ajunga sa mediteze (sa cugete) la prima vedere (contemplatie), spre a dobândi frângerea negrita a sufletului si a se face saraci cu duhul. Apoi îi va înalta pe începutul la celelalte vederi, învrednicindu-i de pазirea fericirilor, pâna ce vor ajunge la pacea gândurilor, care este „locul lui Dumnezeu”, cum zice Sfântul Nil, luând cuvântul din Psaltire: „ Si s-a facut în pace locul Lui” .
- Iar vederile duhovnicesti, precum socotesc, sunt opt. Sapte din ele sunt ale veacului acestuia, iar a opta este lucrarea veacului viitor, cum zice Sfântul Isaac. (*Țase zile le petrecem cu lucrarea vietii acesteia, prin plinirea poruncilor; a saptea o petrecem toata în mormânt si a opta iesind din mormânt*) Cea dintâi este cunostinta necazurilor si a ispitelor vietii acesteia, cum zice Sfântul Dorotei, si ea se întristeaza de toata paguba, pe care a patimit-o firea omeneasca de la pacat. A doua este cunoasterea greselilor noastre si a binefacerilor lui Dumnezeu, cum zice Scararul, Isaac si multi altii dintre Parinti. A treia este cunostinta lucrurilor înfricosate dinainte de moarte si dupa moarte, cum se scrie în dumnezeiestile

Scripturi. A patra, înțelegerea petrecerii Domnului nostru Iisus în lumea aceasta și a lucrurilor și cuvintelor ucenicilor Lui, ale celorlalti sfinți Mucenici și ale cuviosilor Parinti. A cincea este cunostinta firii și a prefacerii lucrurilor, precum zic sfinții Parinti Grigorie și Damaschin. A șasea este contemplarea celor ce sunt, adică cunostinta și înțelegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu. A șaptea este înțelegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu. A opta este cunostinta despre Dumnezeu, așa-numita teologie. (*Iar cuviosul Nicodim Aghioritul vorbește, de șase dulceti duhovnicești, pe care le gusta mintea ieșita din robia patimilor: 1. lucrarea dumnezeiestilor porunci, 2. câștigarea faptelor bune, 3. cuvintele dumnezeiestilor Scripturi, 4. cuvintele zidirilor, 5. cuvintele iconomiei celei în trup a Domnului și 6. privirea celor ce sunt ale lui Dumnezeu.*) Acestea sunt deci cele opt vederi. Cele dintâi trei se cuvin celui ce este înca faptuitor, ca prin multe și amare lacrimi, să-și poată curăța sufletul sau de toate patimile, și să primească apoi prin har pe celelalte. Iar celelalte cinci se cuvin celui contemplativ (vazator) sau cunoscător, pentru că pazeste bine și împlineste neîncetat faptele trupesti și morale, sau sufletești, prin care se învrednicește de simțirea vadită și înțelegătoare a acestora. Căci din cea diftăi faptuitorul primește începutul cunoașterii și cu cât se îngrijește mai mult de lucrare și meditează înțelesurile date lui, cu atât sporește mai mult în ele, până ce ajunge la deprinderea lor și așa se iversează de la sine în minte cealalta cunostinta. Apoi la fel, celelalte.

- lata prima cunostinta, prin care se dau celui ce vrea celelalte. Asadar cel ce s-a învrednicit să ajunga la aceasta, e dator să facă așa: să sadă către răsărit, ca odinioara Adam, și să cugete așa: „Sezută-a Adam atunci și a plâns înaintea raiului desfătării, bătându-și fata cu mâinile și zicând: „Milostive, miluiește-mă pe mine cel căzut”. Asemenea și celalalt icos: „Văzând Adam pe îngerul care îl împingea și închidea usa dumnezeiestii grădini, a suspinat tare grăind: „Milostive, miluiește-mă pe mine cel căzut”. Apoi, înțelegând cele petrecute, începe astfel tânguirea, suspinând din tot sufletul. Clatinându-și capul, zice cu durere din inimă: „Vai mie, pacatosului, ce am patimit! Vai, ce eram și ce-am ajuns! Vai, ce-am pierdut și ce-am aflat! În locul raiului, lumea aceasta stricăcioasă; în locul lui Dumnezeu și a petrecerii cu îngerii, pe diavolul și dracii necurați; în locul odihnei, osteneala; în locul desfătării și al bucuriei, necazul și întristarea lumii; în locul pacy și al veseliei fără sfârșit, frica și lacrimile dureroase; în locul virtutilor și al dreptății, nedreptățile și pacatele; în locul înțelepciunii și al salasluirii la Dumnezeu, neștiința și izgonirea; în locul lipsei de grijă și al slobozeniei, viața cea înecată de grijă și robia cea mai rea. Vai mie, vai mie! Cum am fost zidit împărat și mă făcu rob patimilor, dintr-o nebulie. Vai mie, ticalosul, cum în locul vietii, mi-am atras moartea prin neascultare! Of, of, vai mie, vai mie, ce-am patimit nenorocitul de mine, prin lipsa de sfat. Ce voi face? Într-o parte sunt războaie, într-alta tulburări, aici boala și dincolo ispita. Aici sunt primejdii, dincolo scufundări în valuri. Aici temeri, dincolo întristări; aici patimi, dincolo pacate; aici amaraciuni, dincolo strămtorări. Vai mie, pacatosul, ce voi face? Unde voi fugi? Din toate partile sunt strămtorat, cum zice Susana. Ce să cer, nu știu. De voi cere viața, mă tem de ispitele vietii, de schimbările și de întâmplările ei. Vad îngerul, pe satan, cel ce răsarea ca un luceafar de dimineată, ajuns și numit diavol; pe omul cel dintâi, izgonit; pe Cain, ucigas de frate; pe Hanaan, blestemat; pe sodomiti, arși cu foc; pe Esau, căzut; pe israeliteni, urgisiți; pe Ghiezi și pe Iuda Apostolul, căzuți, fiindcă boleau de iubirea de argint; pe marele proroc și împărat, plângând pentru două pacate; pe Solomon, cel cu atâtă înțelepciune, căzut; pe cel dintre cei șapte diaconi și pe cel dintre cei patruzeci de Mucenici, căzuți, cum zice marele Vasile: „Bucurându-se începătorul raiului, a rapit dintre cei doisprezece, pe ticalosul Iuda; din Eden pe om; și din cei patruzeci, pe cel căzut. Pe acesta, plângându-l același, zice iarasi: „Desert la minte și vrednic de plâns, a pierdut vietile amândouă; căci prin foc s-a topit și la focul nestins s-a dus”. De asemenea vad pe mulți alții, cărora nu este număr, căzuți; nu numai dintre cei credincioși, ci și mulți dintre Parinti, și după multe sudori. Dar ce sunt eu, cel mai rău, mai nesimțit și mai neputincios decât toți? Ce voi zice despre mine, odata ce Avram zice despre sine că e pământ și cenusa; David, căine mort și de soi prost, în Israel; Solomon, copil mic ce nu cunoaște dreapta și stânga. De asemenea, cei trei tineri zic: „Rusine și ocara ne-am făcut”; Isaia proorocul: „O, ticalosul de mine”; proorocul Avacum: „Si eu sunt mai tânăr”; Apostolul: „Sunt cei dintâi dintre pacatoși”. Iar ceilalti toți zic că nu sunt nimic. Deci ce voi face? Unde mă voi ascunde de multele mele rautăți? Ce voi ajunge, eu care nu sunt nimic și care sunt mai rău decât ceea ce nu este? Căci ceea ce nu este, nu a pacatuit și nici nu a primit binefaceri ca mine. Vai mie, cum voi strabate cealalta vreme a vietii mele? Sau cum voi fugi de cursele diavolului? Căci dracii sunt fără somn și netrupesti, iar moartea e aproape și eu neputincios. Doamne, ajuta-mi; nu lasa zidirea Ta să se piardă, că Tu îmi porți grijă mie, pacatosului. „Arată-mi, Doamne, calea pe care voi merge, căci spre Tine am ridicat sufletul meu”. „Nu mă parasi, Doamne, Dumnezeul meu, nu sta departe de mine. Vino aproape în ajutorul meu, Doamne al mântuirii mele”. Și așa se zdrobeste sufletul prin cuvinte ca acestea, dacă mai are puțină simțire. Iar staruind el mai mult în acestea și obisnuindu-se cu frica de Dumnezeu, începe mintea a cugeta și a înțelege cuvintele celei de a doua vederi, care sunt acestea.
- Afara de aceea de câte ori harul îi strapunge inima, trebuie să aiba și mai mult mintea în lacrimile de pocăinta, chiar dacă a încetat gura de a cânta și cugetarea ar fi luată în robia cea bună, cum zice Sfântul Isaac. Căci atunci este vremea culesului, nu în vremea saditului. De aceea trebuie să rămână în asemenea gânduri, ca și mai mult să se strapunga și să-și dea rodul, adică lacrimile cele după Dumnezeu. „Străpungându-ți-se inima până la lacrimi printr-u cuvânt, zice Scararul, rămâi la el”. Fiindcă toată lucrarea trupească, adică postul, privegherea, psalmodierea și citirea, liniștirea și celelalte, se fac

pentru a se curata mintea. Iar mintea fara plâns nu se poate curata, ca sa se uneasca cu Dumnezeu în rugaciunea curata, care o rapeste din toate întelesurile si o face fara chip si fara forma.

- Asadar când cineva a ajuns la întelesuri bune trebuie sa ia aminte cu osândie, ca sa ramâna în el asemenea vederi, ca nu cumva, din lenevire sau din lipsa de grija, sau din înaltare, sa fie parasit de har, cum zice Sfântul Isaac: „De cresc în sufletul omului întelesurile cele dupa Dumnezeu, care-l duc la o mai mare strapungere si umilinta, e dator sa multumeasca pururi si sa marturiseasca lui Dumnezeu acest dar, fiindca s-a învrednicit sa cunoasca unele ca acestea, socotindu-se pe sine ca este nevrednic”. Iar de înceteaza acelea si se întuneca iarasi întelegerea si leapada temerea si plânsul, trebuie sa se întristeze mult si sa se smereasca pe sine cu lucrul si cu cuvântul, fiindca l-a parasit harul, ca sa-si cunoasca neputinta sa, sa dobândeasca smerenie si sa se îngrijeasca de îndreptare. Caci zice marele Vasile: „Daca nu s-ar fi lenevit omul dinspre plânsul dupa Dumnezeu, nu i-ar lipsi lacrimile atunci când ar vrea”. De aceea suntem datori sa cunoastem pururi neputinta noastra si harul lui Dumnezeu si sa nu dezadajduim orice ni s-ar întâmpla, nici sa îndraznim ca suntem ceva. Ci mai vârtos sa nadajduim pururi la Dumnezeu cu smerenie. Si acestea se cuvin celui ce cauta lacrimi multe cu lucrul si cu cuvântul, fiindca Sfânta Scriptura-a învrednicit de atâta har si n-a pazit cunostinta lui Dumnezeu din pricina lenevirii sau a mândriei de mai înainte, de acum sau din viitor, precum s-a zis. Iar celui ce a parasit de bunavoie aceste daruri, adica plânsul, lacrimile si întelesurile cele luminate, ce altceva i se cade decât numai sa-l compatimim? Fiindca nu are lumea un mai mare nebun ca acesta, care se învredniceste de cele ale firii, prin care avea sa ajunga la cele mai presus de fire, adica la lacrimile întelegerii si ale dragostei, însa prin oarecare lucruri de nimic sau prin gânduri straine si voiri proprii, se întoarce la nestiinta dobitoacelor, ca un câine la varsatura sa. Cu toate acestea, daca vrea iarasi si se va îndeletnici cu citirea dupa Dumnezeu a dumnezeiestilor Scripturi cu luare-aminte si cu grija mortii, si-si va pazi mintea cât va putea de gândurile desarte în rugaciune, poate afla ceva ce a pierdut. Mai ales daca nu se supara niciodata împotriva cuiva, chiar daca patimeste adeseori cele mai mari rele de la acela, si nu lasa pe nimeni sa se supere împotriva sa, ci cu toata puterea îl slujeste pe acela cu lucrul si cu cuvântul. Atunci mintea i se veseleste si mai vârtos, izbavita de tulburarea mâniei. Iar el capata iscusinta ca sa nu mai uite niciodata de sufletul sau, temându-se ca nu cumva sa fie parasit iarasi. Astfel ramâne necazut din frica, având pururi lacrimile pocaintei si ale plânsului, pâna ce se va sui la cele ale dragostei si ale bucuriei, de la care se va înalta la pacea gândurilor, cu harul lui Hristos.
- Caci zice Domnul: „Cel ce se smereste pe sine, înalta-se-va”. Despre aceasta marturiseste si Petru, care a parasit mrejele, si a primit cheile cerului; asemenea si ceilalti Apostoli, dintre care fiecare, parasind cele putine pe care le avea, a luat toata lumea în stapânire, în veacul de acum, iar în cel viitor „cele pe care ochiul nu le-a vazut si urechea nu le-a auzit si la inima omului nu s-au suit”. Si nu numai Apostolilor li s-au întâmplat acestea, ci tuturor cele ce au voit sa li se întâmple pâna astazi.
- Caci Hristos s-a ascuns în Evanghelia si cel ce vrea sa-L afle pe El, trebuie sa vânda mai întâi toate averile sale si sa cumpere Evanghelia, ca nu numai sa-L poata afla pe El din citire, ci sa-L si primeasca în sine, prin urmarea vietuirii Lui în lume. Fiindca cel ce cauta pe Hristos, zice Sfântul Maxim, nu trebuie sa-l caute pe El în afara, ci în sine însusi, adica sa se faca cu trupul si cu sufletul nepacatos ca Hristos, dupa cât e cu putinta omului si sa pazeasca marturia constiintei cu toata puterea, ca sa împarateasca peste toata voia sa si sa o biruiasca prin dispretuirea ei, chiar daca e sarac si fara slava, din punct de vedere al lumii. Pentru ca ce folos are cel care pare ca e împarat, dar e stapânit de mânie si de pofta în veacul acesta, iar în cel viitor va afla munca vesnica, daca nu va voi sa pazeasca poruncile dumnezeiesti? Dar o, ce nebulie! Cum nu vrem sa luam, prin unele lucruri mici si vremelnice, bunatatile mare si vesnice, ci lepadam bunatatile si dorim cele potrivnice. Si ce este mai neînsemnat decât un pahar cu apa rece, sau decât daruirea unei bucati de pâine, sau decât lepadarea voii, sau a unui mic gând, prin care ni se da Împaratia cerurilor din harul celui ce a spus: „Iata Împaratia cerurilor înăuntrul vostru este”. „Caci nu este departe, zice Damaschin, nici afara, ci înăuntru. Voieste numai sa biruiesti asupra patimilor si iata o ai în tine însuti, numai pentru ca vietuiesti în chip placut lui Dumnezeu. Iar de nu vrei, nu ai nimic”. Fiindca Împaratia lui Dumnezeu, spun Parintii, este vietuirea placuta lui Dumnezeu.
- Iar gândul îngeresc este completarea nepatimasa a lucrurilor, sau cunostinta adevarata, care este mijlocie între amândoua prapastiile, pazind mintea si deosebind tinta cea dreapta de cele sase curse ale diavolului, care o înconjoara, adica de cea de sus si de cea de jos, de cea de-a dreapta si de cea de-a stânga, de cea dinauntru si de afara de tinta dreapta. Aceasta este cunostinta adevarata care staruie ca un centru în mijlocul celor sase curse. Ea se învata de la îngerii pamânteni, care s-au omorât pe ei lumii, ca sa li se faca mintea nepatimasa, spre a vedea lucrurile cum trebuie. Cel ce are cunostinta aceasta, nu se urca deasupra tinte drepte, prin semetie, socotind ca înțelege ceva din proprie întelepciune; nici nu se coboara jos prin nestiinta, fiindca n-a putut sa ajunga desavârsirea; nici nu se abate la dreapta, prin lepadarea si ura lucrurilor; nici la stânga, prin iubire nesocotita sau împatimire; nici, iarasi, înăuntrul de la tinta dreapta, prin nestiinta si lenevire peste tot; nici în afara, prin multa ocupatie si prin sânguinta nesocotita din nepasare sau rautate. (*Dreapta socoteala consta în a gasi întelesul central al lucrurilor si în a te pastra cu tarie în el, nelasându-te ispitit de nici o atractie unilaterala.*) Ci primește cunostinta cu rabdare, cu smerita cugetare si cu buna nadejde, din credinta tare, pentru ca, cunoscând ceva din parte, sa fie înaltat spre dragostea dumnezeiasca, iar pentru necunoasterea într-o cunostinta, sa dobândeasca smerita cugetare, si prin nadejdea si credinta statornica sa ajunga la tinta lucrului cautat. Acele nici nu

uraste ceva cu totul ca rau, nici nu iubeste fara judecata, ci-l priveste pe om spre a se minuna, cum mintea lui este icoana nehotarnicita a lui Dumnezeu cel nevazut, desi deocamdata e hotarnicita de trup, cum zice marele Vasile; si cum ajunge pâna la hotarele oricarui trup, ca si Dumnezeu, Care poarta grija de lume. Caci mintea se preface dupa forma fiecarui lucru si se coloreaza dupa chipul lucrului cunoscut de ea. Iar când se învredniceste sa ajunga în Dumnezeu, Cel fara chip si înfatisare, se face si ea fara chip si fara forma. Apoi se minuneaza cum poate sa pastreze orice idee si cum ideile din urma nu pot vatama pe cele din urma, ci cugetarea le tine pe toate, ca pe o comoara, fara uitare; si când vrea mintea, descopera prin grai cele gândite, nu numai pe cele proaspete, ci si pe cele adunate în vistierie de demult. De asemenea se minuneaza cum, iarasi, cuvintele iesind mereu, mintea ramâne aceeași, fara scadere.

- Si simplu graind, cel luminat privind frumusetea fiecarui lucru si întrebuintarea lui, fara patima, iubeste pe Facator. Acela ia seama la toate cele sensibile, la fapturile de sus si de jos, adica la cer, la soare, la luna, la stele, la nori, la ploi, la zapada, la grindina, minunându-se cum îngheata apa în atâtă arsita, apoi la tunete, la fulgere, la vânturi si la aer, la schimbarea acestora, la ani, la anotimpuri, la zile, la nopti, la ceasuri, la minute, la pamânt, la mare, la vietuitoarele fara numar, la dobitoacele cele cu patru picioare, la fiare si târătoare, la neamurile multe ale pasarilor, la izvoare, la râuri, la nesfârșitele feluri ale pomilor si buruienilor, la cele blânde si la cele salbatice. Caci în toate vede rânduiala, buna asezare, marimile, frumusetile, întocmirea, legatura, armonia, folosul, conglasuirea, felurimea, desfatarea, starea, miscarea, culorile, formele, chipurile, întoarcerea la aceleasi, ramânerea în cele stricacioase. Si luând aminte simplu la toate fapturile cele sensibile, se uimeste minunându-se de Ziditor, cum din cele ce nu sunt, numai cu porunca, a adus la fiinta cele patru elemente (stihii) si cum, prin înțelepciunea lui Dumnezeu, cele ce-si sunt potrivnice nu se pagubesc una pe alta; de asemenea, cum din acestea a facut toate pentru noi. Si înca acestea sunt mici pe lângă coborârea lui Hristos, cum zice Teologul, si pe lângă bunatatile viitoare. Deci cunoscând bunatatea lui Dumnezeu cea ascunsă în fapturi, si înțelepciunea, puterea si purtarea Lui de grija, cum Însusi a zis catre Iov, sa privim pe urma la cea din arte, din cuvinte si din litere, cum prin putina cerneala neînsufletita, ne-a descoperit noua taine asa de mari prin Sfintele Scripturi. Si e într-adevar lucru minunat, ca Sfintii Prooroci si Apostoli au ajuns de-abia dupa multa osteneala si dragoste catre Dumnezeu la aceste bunatati, iar noi le aflam numai prin citire. Caci Scripturile ne graiesc în chipul cel mai minunat, de parc-ar fi cuvântatoare.
- S-a zis despre Sfântul Filimon, si sa avem mintea cu totul rapita la înțelesuri. Caci asa se cuvine sa fie purtarea celor sânguinciosi: sa aiba mintea când la contemplarea celor sensibile, când la cunoasterea celor inteligibile si la ceea ce e fara chip; si iarasi, când la vreun înțeles al Scripturii, când la rugaciunea curata. Iar trupul, când la citire, când la lacrimi pentru sine însusi sau pentru altcineva din compatimirea cea dupa Dumnezeu, când la lucru spre ajutorul vreunuia care e neputincios sufleteste sau trupest. Astfel va face totdeauna lucrurile sfintilor Îngeri, neîngrijindu-se câtusi de putin de slava de ceva din ale lumii acesteia. Iar Dumnezeu, care l-a ales pe el si l-a rânduit pentru convorbirea cu Sine si i-a daruit lui petrecerea aceasta si lipsa de griji, va avea El însusi grija de acela si-l va hrani, sufleteste si trupest. „Arunca, zice, grija ta asupra Domnului si El însusi te va hrani”. Si cu cât își pune cineva mai mult nadejdea într-Însul în toate cele ale sufletului si ale trupului sau, cu atât îl afla pe Acela mai mult purtând grija fata de el, încât se socoteste pe sine mai jos decât toata zidirea, din pricina multelor daruri ale lui Dumnezeu, aratate si nearatate, sufletesti si trupesti. Caci fiind cu multe dator, nu se poate mândri câtusi de putin din rusine, cu ceva în fata binefacerilor lui Dumnezeu. Si cu cât îi multumeste mai mult lui Dumnezeu si se nevoieste sa se sileasca de sine spre dragostea Lui, cu atât Dumnezeu se apropie mai mult de el prin darurile Sale si doreste sa-l odihneasca si sa-l faca sa pretuiasca linistirea si neaverea mai presus decât toate împaratiile pamântului, afara de rasplata veacului viitor. Caci sfintii Mucenici sufereau dureri fiind munciti de vrajmasi, dar dorul împaratiei si dragostei lui Dumnezeu biruia durerile, si însusi faptul de a primi putere sa biruiasca vrajmasii, îl socoteau o mare mângâiere si îndatorire, ca s-au învrednicit sa sufere moarte pentru Hristos. Prin aceasta adeseori ajungeau nesimtitori. De asemenea si Sfintii Parinti, silindu-se mult la început prin nevointe de tot felul si prin razboaiele ce li se faceau de catre duhurile rautatii, biruiau prin dorul si nadejdea nepatimirii. Fiindca dupa multa osteneala, cel fara patima ajunge fara grija, ca unul ce a biruit patimile.
- Si daca toata tinta lui este sa placa lui Dumnezeu îl va învăta Dumnezeu Însusi voia Lui, încunostiintându-l fie prin înțelegere, fie prin vreun om sau prin Scriptura. Si daca își va taia voile sale pentru Acela, Însusi Acela îl va face sa ajunga cu bucurie negraită la desavârșire, cum nu stie el; iar vazând aceasta se minuneaza cum începe sa izvorasca de pretutindeni bucuria si cunostinta, si cum din tot lucrul gaseste folos. Iar Dumnezeu va împarati în el, ca în cel ce nu mai are voie proprie, fiindca s-a supus voii Lui celei sfinte. Si se face ca un împarat, încât orice gândeste se savârșeste fara osteneala si îndata de catre Dumnezeu, Cel ce are grija de dânsul. Aceasta este credinta de care a grait Domnul: „De veti avea credinta” si celelalte. Si pe aceasta credinta se zidesc celelalte virtuti, dupa Apostol. De aceea vrajmasul încearca orice mestesug ca sa desfacă pe om de isihie (liniste) si ca sa-l faca sa cada în ispita si sa se afle în oarecare fel necredincios, nadajduind în puterea si în înțelepciunea sa, fie cu totul, fie în parte. Iar de sici își ia vrajmasul prilej ca sa-l biruiasca si sa-l faca rob pe el ticalosul. Dar cel ce a cunoscut acestea, dupa ce a parasit toata desfatarea si odihna lumii, ca pe unele ce nu sunt nimic, se grabeste spre lipsa de griji, fie întru ascultare, având pe povatuitor în locul lui Hristos si încredintându-i lui tot gândul, cuvântul si fapta, ca nimic sa nu aiba al sau, fie întru liniste, din credinta

tare, fugind de toate. Si în loc de toate are pe Hristos si El i se face lui toate, cum zice Gura de Aur si Damaschin, în veacul de acum si în cel viitor, hranindu-l, îmbracându-l, mângându-l, veselindu-l, odihnindu-l, învățându-l, luminându-l. Si simplu graind, precum a avut grija de ucenicii Sai, asa are si de acesta. Caci macar ca nu are a se osteni ca aceia, dar are credinta tare din pricina careia nu-si face grija de sine ca ceilalti oameni. Ci de teama duhurilor, ca Apostolii de frica iudeilor, sade în chilie, așteptând pe Învățătorul Sau, ca prin vederea cea adevarata, adica prin cunoasterea fapturilor Lui, sa-l ridice duhovniceste din patima si sa-i daruiasca pacea, ca Apostolilor, care stateau cu usile încuiate, cum zice Sfântul Maxim.

- Iar cele scrise mai înainte, la începutul cuvântului, despre cele sapte fapte trupesti si morale, trebuie sa le pazeasca pururi, si nici sa nu le micsoreze prin lipsa, nici sa le mareasca prin prisosire, daca nu cumva e vreme de razboi trupesc din pricina careia tineretii, sau a vigorii prisositoare din pricina careia e nevoie de o stradanie prisositoare; sau iarasi, daca nu e nevoie din pricina neputintei, de o mica odihna. Dar, în cazul din urma, sa nu se faca o dezlegare deplina, caci aceasta poate vatama si pe cei nepatimitori, cum zice Sfântul Isaac. Ci odihna sa fie dupa trebuinta, ca o doctorie a slabiciunii, ca nu cumva luând-o sufletul ca prilej sa slabeasca încordarea. Aceasta slabire a încordarii apare când cineva vrea din tot sufletul odihna. Iar odihna obisnuieste sa vatame mai ales pe cei tineri si sanatosi. Sfintii Parinti Vasile si Maxim spun ca pentru potolirea foamei si a setei sunt necesare numai pâinea si apa, dar pentru sanatatea si taria trupului s-au daruit de Dumnezeu cu iubire de oameni si celelalte; si pentru ca nu cumva mâncându-se pururi un singur fel, cel neputincios sa ajunga la scârbire, sunt de folos si aceasta sa se manânce una câte una, cum s-a zis. Caci înfrânarea totala si neînfrânarea sunt cele care aduc neputintele. Iar înfrânarea si schimbarea mâncărilor de fiecare data, se fac pricinuitoare ale sanatatii, ca sa se pastreze trupul fara placeri si fara boala si sa fie împreuna-lucrator spre dobândirea virtutilor. Acestea sunt pentru cei ce se nevoiesc, precum s-a zis. Dar cei nepatimitori, adeseori nu manâncă multe zile, uitând de trup, ca Sfântul Sisoe, care dupa ce mânca cerea sa se împartaseasca cu preacuratele Taine, din pricina rapirii catre Dumnezeu, sau cum zice Apostolul, spre folosul multora: „Ori de ne-am iesit din minti, lui Dumnezeu, ori de suntem cu mintea întreaga, voua”; si cum zice Vasile cel Mare, ca si altii oarecare despre unii. Sau când manâncă multe mâncăruri cu altii, nu le simt pe acestea, ci se afla cu sufletul ca unii ca nu manâncă nimic. Caci mintea unora ca acestia nu este în trup, ca sa simta odihna sau osteneala lui. Aceasta se vede la multi Parinti si sfinti mucenici, ca si la sfântul acela de care a scris Sfântul Nil. Acesta era un oarecare batrân pe care, rugându-se în pustiu cu mintea, cu îngaduinta lui Dumnezeu, spre folosul lui si al multor altora, îl lua dracii de mâini si de picioare si-l aruncau în sus, si apoi, ca sa nu se vatame trupul lui când cadea de la atâta înaltime, îl primeau într-o rogojina; si aceasta o faceau multa vreme, ca sa cerce daca se coboara mintea lui din cer si n-au putut izbuti aceasta. Când simtea, asadar, unul ca acesta mâncarea sau bautura sau altceva din cele trupesti? Iar Sfântul Efrem, dupa ce a biruit cu harul lui Hristos toate patimile trupesti si sufletesti, ca sa nu se afle în afara de razboaiele vrajmasului si sa fie osândit din pricina aceasta, cum socotea dintr-o smerenie negraita, cerea sa se ia lucrul nepatimirii de la el. Despre acesta a scris Scararul uimit, ca sunt unii dintre cei fara patimi mai nepatimitori, ca Sirul acela, si celelalte.
- Pentru aceea la tot lucrul avem trebuinta de dreapta socoteala, ca sa judecam potrivit cu vremea toata fapta. Caci dreapta socoteala este o lumina care arata celui ce o are: vremea, fapta, destoinicia, taria, cunostinta, vârsta, puterea, hotărârea sloboda, râvna, zdrobirea, obisnuinta, nestiinta, puterea si tocmirea trupului, sanatatea si oboseala, modul, locul, purtarea, educatia, credinta, starea dinauntru, scopul, petrecerea, slobozenia, stiinta, cumintenia fireasca, sânguinta, privegherea si cele asemenea. Pe urma firea lucrurilor, trebuinta câtimea, felurile lor, scopul lui Dumnezeu aflator în dumnezeiestile Scripturi, înțelesul fiecarui cuvânt, ca de pilda al aceluia din Evanghelia lui Ioan: ca au venit elinii, cautând sa vada pe Domnul, si îndata au zis: „Sosit-a ceasul”, si celelalte, ceea ce înseamna ca a sosit vremea de chemare a neamurilor. Caci a început vremea patimilor. Iar aceasta o pune ca semn. Dreapta socoteala lamureste toate acestea.
- Dar nu numai aceasta, ci si scopul tâlcuirii Parintilor. Fiindca nu lucrul care se face este ceea ce se cauta, ci prin ce se face, zice Sfântul Nil. Iar cel ce face ceva fara cunostinta celor spuse se osteneste poate mult, dar nu poate izbuti nimic, cum zice marele Antonie si Sfântul Isaac despre cei ce se nevoiesc în virtutile trupesti, dar se lenevesc în lucrarea mintii, cu toate ca mai ales aceasta este ceea ce se cauta. Pentru ca zice Sfântul Maxim: „Da trupului tau lucrarea dupa putere si toata nevointa ta întoarce-o spre minte. Caci cel ce lucreaza trupest, zice, uneori e biruit de lacomia pântecelui, de somnul mult, de împrastiere si de vorbarie si prin acestea își întuneca mintea. Iar altorii își tulbura înțelegerea prin postul prelungit, prin privegheri si prin osteneli peste masura. Dar cel ce are grija de tine, contempla, se roaga, cunoaste pe Dumnezeu si poate dobândi toata virtutea”. Fiindca omul înțelept se nevoieste cu pricepere sa-si micsoreze, pe cât se poate, micile trebuinte ale trupului, ca prin aceasta sa ajunga sa se îngrijeasca de putine, sau sa nu aiba grija de loc, ca sa pazeasca poruncile. Caci zice Domnul: „Nu va îngrijiti ...” si celelalte. Fiindca în grija de multe, nici pe sine însusi nu se poate vedea cineva. Cum poate sa vada atunci cursele vrajmasului, gatite înainte de vreme? Caci vrajmasul nu obisnuieste totdeauna sa faca razboiul la aratare, cum zice Domnul. De aceea când vrea sa-l arunce pe cineva în cele mari, îl face sa nesocoteasca întâi cele mici si nearatate: înainte de curvie, privirea deasa si neînfrînata; înainte de ucidere, mânia usoara; înainte de întunecarea cugetarii, împrastierea scurta; si înainte de aceasta iarasi, asa-zisa trebuinta neaparata a trupului. Pentru aceea Domnul, stiind mai

dinainte toate, ca unul ce este înțelepciunea Tatalui, luând înaintea uneltirilor diavolului, poruncește oamenilor să taie dinainte de vreme pricinile, ca nu cumva socotind ca cele mici sunt fără primejdie, să cada jalnic în pacatele cele mari și înfricosate. Și zice: „S-a zis celor de demult”, adică celor din Lege, acestea și acestea; „Iar Eu va zic vouă”. Deci cel ce a învățat din Sfânta Evanghelie, e dator să ia seama la cele ce le învață Mântuitorul și să le facă, spre a se izbavi de cursele vrajmasului și să aibă poruncile în mare cinste și în bună lucrare, căci numai cu multa înțelepciune își poate mântui sufletul. Căci poruncile sunt daruri ale lui Dumnezeu. Și cu adevărat „toate darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este”, zice fratele Domnului. Iar Damaschin zice: „Pune noua mijlocitoare neînfruntată pe cea care Te-a născut pe Tine Hristoase și cu rugăciunile ei, daruiește-ne nouă, ca un milostiv, Duh de bunătate, ce se pogăra de la Tatal Tau”.

- Căci cel ce a primit darul luării aminte la dumnezeiestile Scripturi, cum zice Părintii, afla tot binele ascuns în toate Scripturile. Căci zice Domnul: „Cel învățat în ale Împărației cerurilor” și celelalte. Sau în liniștea cea după Dumnezeu și în citirea dumnezeiestilor Scripturi, știe că alta față arată Scriptura celorlalți oameni, chiar dacă par că o cunosc, și alta față celui ce s-a închinat pe sine rugăciunii neîncetate, sau are gândul tot timpul la Dumnezeu, încât să-l aibă în loc de rasuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu și neînvățat în științele omenești, cum zice marele Vasile. Dumnezeu se arată mai degrabă simplității și smereniei, zice Scărarul, și nu ostelenilor și înțelepciunii ajunsa fără folos. Mai degrabă a leapăda Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Căci mai bun e cel simplu la cuvânt și nu la cunoștință, după Apostol. Fiindcă cunoștința duhovnicească este un dar, iar știința cuvântului este o învățatură omenească ca celelalte învățături ale lumii acesteia, și nu ajută la mântuirea sufletului. Aceasta se vede de la elini. Iar citirea se face spre a aminti celor ce știu cele spuse din cercare și spre a învăța pe cei necercați. Marele Vasile zice că atunci când Dumnezeu afla o inimă curată de toate lucrurile și învățăturile lumesti. Își scrie în ea dogmele Sale ca pe o tablă nescrisă. Iar aceasta o spun, că să nu citească cineva cele ce nu slujesc la a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar dacă neștiind aceasta a citit vreodată, să se nevoiască degrabă să steargă amintirea lor, prin citirea duhovnicească a dumnezeiestilor Scripturi, mai ales a celor ce îl ajută la mântuirea sufletului, după starea la care a ajuns. Dacă este încă faptuitor, să citească viețile și cuvintele Părinților, iar dacă harul l-a ridicat la cunoștința dumnezeiască, să citească toate Scripturile dumnezeiești. Prin aceasta va putea, după Apostol, „să surpe toată înălțarea ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și să pedepsească toată neascultarea și nesupunerea”, prin faptuire și prin cunoașterea adevărată a poruncilor dumnezeiești și a dogmelor lui Hristos. În afara de acestea să nu citească nimic. Căci ce trebuință este să ia duh necurat în loc de Duh Sfânt? Fiindcă în cuvântul cu care se îndelețnicește cineva, vrea să aibă duhul celui cu care se îndelețnicea; și ca lucrul nu i se pare greu, ca celor cercăți. Să se facă deci citirea cea după Dumnezeu, ca să nu ratească mintea, pentru că ea este începutul mântuirii. Căci Solomon zice că vrajmasul urăște sunetul adevăritii. Adică rătăcirea gândului este începutul pacăturii, cum zice Sfântul Isaac. Iar cel ce vrea să fugă de aceasta cu desăvârșire, se cade să petreacă mult în chilie. Și dacă este supus trândăviei, să lucreze puțin, ca și cel nepatimitor și cunoscător, spre folosul altora și spre ajutorul celor neputincioși. Fiindcă așa faceau și părinții cei mari din pogorământ, asemănându-se cu cei patimași, de dragul cugetării smerite, că unii ce puteau să aibă pretutindeni pe Dumnezeu în ei, atât când se îndelețniceau cu contemplația în Dumnezeu, cât și în lucrul mâinilor și în târg, cum zice marele Vasile către cei desăvârșiți, că și în multime de norod, că unii ce sunt totdeauna numai în ei însșiși și în Dumnezeu. Iar cel ce nu a ajuns încă aici, ci vrea să-și ia rămas bun de la trândăvie, e dator să lepede de la sine toată vorbirea de prisos și somnul peste trebuință, și să o lase pe aceasta (privegherea) să-i topească trupul și sufletul, până ce, saturându-se trândăvia se va departa, văzându-i răbdarea în gândirea neîncetată cea după Dumnezeu, în citire și în rugăciunea curată. Căci tot războinicul-l, văzându-se pe sine că poate să izbândească ceva, rămâne războindu-se, iar de nu, se retrage, fie de tot, fie pentru o vreme. De aceea, cel ce vrea să biruiască pe cei ce-l războiesc, e dator să aibă toată răbdarea. Iar „cel ce răbda până la sfârșit, se va mântui”. „Drept este, zice Apostolul, să dea necaz celor ce ne întristează pe noi, iar nouă celor necăjiți, usurare”.
- Mă minunez de înțelepciunea Facătorului de bine, cum lucrurile cele mai trebuincioase pot fi aflate ușor de toți, ca aerul, focul, apa și pământul. Dar nu numai acestea, ci și cele care pot să mântuiască sufletul, le-a făcut mai ușor de dobândit decât celelalte lucruri. Iar cele ce-i aduc pietre, mai greu. Astfel, sărăcia mântuiește mai multe suflete, iar bogăția se face piedică celor mulți; și cea dintâi o poate afla oricine, cealaltă însă nu ne este la îndemână. Pe urma ocară, smerenia, răbdarea, ascultarea, supunerea, înfrânarea, postul, privegherea, tăierea voii proprii, neputința trupească, mulțumirea pentru toate acestea, ispitele, pagubirile, lipsa celor trebuincioase, lipsa celor dulci, golatatea, îndelungă-răbdare, și, simplu, toate lucrurile care se fac pentru Dumnezeu, sunt fără piedică și nimeni nu se luptă pentru ele, ci mai degrabă le lasă celor ce le aleg să le aibă, fie că vin asupra-le cu voia sau fără voia lor. Iar celor ce duc spre pieire sunt greu de aflat, ca bogăția, slava, fala, semetia, stăpânirea, puterea, neînfrânarea, multa mâncare, somnul mult, împlinirea voii proprii, sănătatea și taria trupului, viața fără necazuri, câștigurile, împlinirea tuturor poftelor după cele plăcute, hainele și acoperămintele multe și de mare preț și cele asemenea, pentru care e mare luptă și anevoie să se afle și trecător le e folosul și mult e necazul și puțină bucuria. Fiindcă celor ce le au și celor ce nu le au, dar poftesc să le aibă, le pricinuesc tot felul de necazuri, cu toate că nu este nici una rea, ci e rea numai folosirea lor cum s-a zis.

- Cel ce a luat, prin harul lui Dumnezeu, darul deosebirii din multa smerita cugetare, e dator sa pazeasca acest dar cu toata puterea, ca sa nu faca nicidecum ceva fara drept socoteala. Ca nu cumva aflându-se în cunostinta, sa greseasca din neglijenta si sa-si pricinuiasca siesi o mai mare osândă. Iar cel ce n-a luat darul acesta, încă e dator sa nu alearga nici în gând sau cuvânt sau lucru fara întrebare, credinta tare si rugaciune curata, fara care nu poate sa ajunga în chip nemincinos la dreapta socoteala. Caci aceasta se naste din smerita cugetare. Iar ea naste în cel ce o are, puterea de a stravedea, cum zice Moise si Scararul, încât cel ce o are, prevede uneltirile ascunse ale vrajmasului si reteaza pricinile lor înainte de vreme, cum zice David: „Si a vazut ochiul meu întru vrajmasii mei”. Semnele darului deosebirii sunt: a cunoaste în chip nemincinos cele bune si cele contrare; pe urma a sti voia dumnezeiasca în toate cele întreprinse. Iar a puterii de a stravedea: a-si cunoaste cineva greselile sale înainte de a porni la fapta, si cele ce se fac de draci prin furarea atentiei; apoi si tainele cele ascunse în dumnezeiestile Scripturi si în fapturile sensibile. Dar si maica acestora, smerenia, are un semn, cum s-a zis mai înainte despre ea. Si ce se cunoaste din aceasta? Daca este cineva smerit cu cugetul, trebuie sa aiba toata virtutea si sa creada ca este cu adevarat mai prejos decât toata faptura, ca unul ce datoreaza mai mult. Iar de nu are simtirea aceasta, însasi aceasta este dovada, ca e mai rau decât toata faptura, chiar daca s-ar parea ca are petrecere întocmai ca Îngerii. Fiindca îngerul adevarat nu a putut sa placa Facatorului fara smerenie, macar ca avea atâtea virtuți si înțelepciune. Deci ce are sa spuna cel ce-si închipuie ca este înger, fara smerenie, care e pricina tuturor bunatatilor celor sunt si vor fi? Din ea se naste darul deosebirii care lumineaza sfârșiturile si fara de care sunt întunecoase. Caci ea se si zice lumina înaintea oricarui cuvânt si fapta, ca văzând celelalte, sa ne minunam. Dar ne minunam si de Dumnezeu, cum în ziua cea dintâi si doamna celorlalte, a facut întâi lumina, ca cele ce se vor face dupa ea, sa nu ramâna nevazute, ca si cum n-ar fi, zice Damaschin. Asadar lumina, precum s-a zis mai înainte, este darul deosebirii. Iar cel mai trebuincios din toate darurile, este puterea stravederii, nascuta din ea. Caci ce este mai trebuincios decât a vedea cineva cum vrea sa-l fure dracii si a-si pazi sufletul cu ajutorul harului. Dar mai trebuincioasa iarasi decât toate lucrarile este curatia constiintei, zice Sfântul Isaac si sfințenia trupului, „fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul”, cum zice Apostolul.
- Dar nu trebuie sa deznadajduim, daca nu suntem cum se cuvine sa fim. Rau este ca ai pacatuit, omule! Dar de ce nedreptatesti pe Dumnezeu si-L socotesti neputincios din nestiinta? Oare nu poate sa mântuiasca sufletul tau Cel ce a facut pentru tine lumea cea atât de mare, pe care tu o vezi? Iar de zici ca mai degraba si aceasta îmi este spre osândă, precum si pogorârea Lui, pocaieste-te si-ti va primi pocainta ta, ca si pe cea a fiului risipitor si a pacatoasei. Daca însa nici aceasta nu o poti si gresesti din obisnuinta, chiar în cele ce nu vrei, ai smerenie ca vamesul, si-ti va ajunge tie spre mântuire. Caci cel ce pacatuiește fara puterea de a se pocai, dar nu deznadajduieste, neaparat se va socoti pe sine mai prejos decât toata zidirea si nu va îndrazni sa osândeasca sau sa ocarasca pe vreun om, ci mai degraba se minuneaza de iubirea de oameni a lui Dumnezeu si e plin de recunostinta fata de Facatorul de bine si poate avea si alte bunatati. Acesta, macar ca se supune diavolului întru a pacatui, dar iarasi, de frica lui Dumnezeu, nu-l asculta pe vrajmas, care-l împinge sa deznadajduiasca si prin aceasta este parte a lui Dumnezeu, având recunostinta, multumire, rabdare, frica de Dumnezeu, nejuducând pe altii, si prin aceasta nefiind judecat, lucruri care sunt trebuincioase foarte. Sfântul Ioan Gura de Aur zice despre gheena ca ne este binefacatoare aproape mai mult decât împaratia cerurilor, fiindca prin ea multi intra în împaratie, iar prin împaratie putini, dar aceasta datorita iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Cea dintâi îi alunga cu frica, cea de a doua îi îmbratiseaza, si prin amândoua ne mântuim cu harul lui Hristos. Caci precum cei razboiti de multe patimi sufletesti si trupesti, daca le rabda si nu renunta la libertate, din negrija, nici cu deznadajduiesc, se încununeaza, asa si cel ce a aflat nepatimirea cu eliberarea si usurarea ei, cade degraba, daca nu da pururi multumita, prin aceea ca nu judeca pe nimeni. Iar daca îndrazneste sa faca aceasta, arata ca foloseste cu puterea, bogatia pentru sine, zice Sfântul Maxim. Si precum cel înca patimas si nepartas de lumina cunostintei se afla în mare primejdie, daca are stapânire peste vreunii, zice Damaschin, asa si cel ce a luat nepatimire de la Dumnezeu si cunostinta duhovniceasca, daca nu foloseste si alte suflete. Caci nimic altceva nu foloseste celui neputincios, ca alergarea la liniste, nici celui patimas si fara cunostinta, ca supunerea în ea. De asemenea nimic nu e mai bine, ca a-si cunoaste cineva nestiinta si neputinta proprie; si nimic nu e mai rau, ca a nu le cunoaste pe acestea.
- Iar când cineva este bolnav, atunci trebuie sa fie cu si mai multa luare-aminte la marturia constiintei, ca sa-si slobozeasca sufletul de toata osândă, ca nu cumva ajungându-l sfârșitul vietii, sa se caiasca în desert si sa se tânguiasca vesnic. Deci cel ce nu poate sa rabde pentru Hristos moartea sensibilă, ca Acela, trebuie sa o rabde macar pe cea duhovniceasca, prin libera alegere. Si va avea despre ea marturia constiintei, prin aceea ca nu s-a supus dracilor ce-l razboiesc, sau voilor acelora, ci i-a biruit pe ei. Caci asa au facut si Sfintii mucenici si cuviosii Parinti: cei dintâi au mucenicit sensibil, cei de al doilea au rabdat duhovniceste. Deci cel ce s-a silit puțin, a biruit pe vrajmasi, iar cel ce s-a lenevit puțin, s-a întunecat si s-a pierdut.
- Nimic nu obisnuieste, zice marele Vasile, sa întunece cugetarea asa de mult, ca rautatea; nici sa aduca o durere mai napraznica sufletului, ca gândul mortii; nici sa pricinuiasca sporirea nevazuta, ca ocarârea de sine si taierea voilor proprii; sau pierderea nevazuta, ca parerea de sine si placerea de sine. Nimic nu pricinuieste departarea lui Dumnezeu si pedepsirea omului credincios cum o face cârtirea; nici nu duce asa de usor la pacatuire, ca zapaceala si vorba multa. Nu este lucru care sa duca asa de repede

la dobândirea virtutii, ca singuratatea si adunarea mintii; nici la recunostinta si multumire, ca cugetarea la darurile lui Dumnezeu si la rautatile noastre. Nimic nu sporeste facerile de bine, ca vestirea lor cu lauda; si nimic nu obisnuieste sa aduca mântuire fara voie, ca ispitele. Nu este calea mai scurta catre neapatimire si înțelepciunea Duhului cum e calea împarateasca, ce se tine departe în toate, atât de ceea ce e prea mult, cât si de ceea ce e prea puțin. Si nu este alta virtute care sa poata cuprinde voia dumnezeiasca, ca smerita cugetare si parasirea oricarui gând si oricarei vori proprii.

- Si precum mare prapastie este necunoasterea Scripturilor, cum zice Sfântul Epifanie, la fel si mai mare rau este neascultarea întru cunostinta. Mai mare este facerea de bine pe seama unui suflet prin cuvânt sau rugaciune, precum mai mare lucru este când cineva rabda pe aproapele, ca sa nu fie necajit cel care-l nedreptateste, ci sa i se linisteasca voia în vremea tulburarii sale, cum zice Sfântul Doroftei. Prin aceasta face mila cu sufletul lui, purtându-i povara, si se roaga pentru el, dorindu-i mântuirea si orice alt bine trupesc si sufletesc. Aceasta este rabadarea cea curata a raului, care ne curata sufletul si-l ridica spre Dumnezeu. **Fiindca slujirea omului e mai mare decât orice lucrare si virtute.** Caci nu este ceva mai mare între virtuti si mai desavârsit ca dragostea aproapelui. Iar semnul acesteia e nu numai sa tii un lucru de care are lipsa altul, ci sa rabzi moartea pentru el, cu bucurie, dupa porunca Domnului si sa socotesti aceasta ca o datorie. Si pe drept cuvânt. Caci suntem datori sa iubim pe aproapele pâna la moarte, nu numai pentru dreptul firii, ci si pentru preacinstitul sânge varsat pentru noi al lui Hristos, care ne-a poruncit aceasta. Nu fii iubitor de tine, zice Sfântul Maxim si vei fi iubitor de Dumnezeu; nu-ti fii placut tie, si vei iubitor de frate.
- Cel ce vrea, zice, sa afle voia dumnezeiasca, trebuie sa moara lumii întregi si voilor sale întru toate. De aceea, nici un lucru îndoielnic nu trebuie sa-l faca cineva, sau sa-l hotarasca ca bun, afara de cazul ca nu poate sa traiasca sau sa se mântuiasca fara el. Sa întrebe pe cei încercati, sau sa-si câstige asigurarea din credinta cea tare si din rugaciune, înainte de a fi ajuns la desavârsita neapatimire, care face mintea nebiruita si nemiscata în tot drumul bun. În felul acesta înclestarea poate fi mare, dar omul ramâne nevatamat. Caci „puterea mea întru neputinta se desavârseste”, zice Domnul. Iar Apostolul: „Când sunt slab, atunci sunt tare”. Caci a fi cineva nerazboit, nu e bine. Fiindca dracii se departeaza adeseori, zice Scararul, pentru multe pricini, parasindu-l pe monah, fie pentru a-i întinde curse, fie pentru a-i stârni parerea de sine, sau înaltarea, sau vreun alt rau, cu care se multumesc, stiind ca acestea pot sa umple locul celorlalte patimi.
- Asadar, toti crestinii suntem datori sa multumim lui Dumnezeu, precum s-a zis: „Pentru toate multumiti”. De la aceasta ajungem la alt cuvânt al Apostolului, care zice: „Neîncetat va rugati”, adica sa avem pomenirea lui Dumnezeu în toata vremea, locul si lucrul. Pentru ca orice ar face cineva, e dator sa aiba pomenirea Celui ce a facut lucrul acela. De pilda, tu cel dintre noi când vezi lumina, nu uita pe Cel ce ti-a daruit-o; când vezi cerul si pamântul, marea si toate cele ce sunt, da lauda si slava Cerului ce le-a facut; când îmbraci o haina, cunoaste al cui e darul si mareste pe Cel ce poarta grija de viata ta. Si simplu, orice miscare sa-ti fie prilej pentru slava lui Dumnezeu si iata te rogi neîncetat, si prin aceasta sufletul se „bucura totdeauna”, dupa Apostol. Caci pomenirea lui Dumnezeu îl veseleste pe el, zice Sfântul Doroftei, aducând marturie cuvântul lui David: „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu si m-am veselit”.
- Si nu numai în acestea, dar si când îl momesc dracii cu vreun gând de mândrie, ca sa-l înalte, sa-si aduca aminte de lucrurile de rusine, vorbite de el mai înainte, si va surpa acest gând si va veni la smerenie. Iar când iarasi îl momesc cu ceva de rusine, aducându-si aminte de acel gând de mândrie, sa-l înlature. Deci sa le înlature unul prin altul, cu ajutorul harului, prin aducere-aminte, ca sa nu vina niciodata nici la descurajarea pentru cele de rusine, nici la nebulie, pentru parerea de sine. Ci când îi vor înalta vrajmasii mintea, sa fuga la smerenie, si când îl vor smeri, sa si-o înalte prin nadejde la Dumnezeu, ca niciodata sa nu cada tulburându-se, nici sa nu deznadajduiasca înfricosându-se pâna la cea mai de pe urma rasuflare. Aceasta este marea lucrare a monahului, cum zice Patericul. Când vrajmasii aduc înainte pe aceasta, el scoate înainte la cealalta; si când aceia aduc pe cealalta, el scoate la aratare pe aceasta, cunoscând ca nimic nu ramâne în viata aceasta cu totul neschimbat, ci „cel ce rabda pâna la sfârșit se va mântui”.
- Dar pe cei drepti nu-i atinge nici una din cele doua primejdii, deoarece iubesc cu bucurie cele ce ni se par noua neplacute, si aflându-se ca un mijloc de câstig, îmbratiseaza încercările si rămân neraniti de ele. Caci nu cel ce a primit o sageata si n-a fost ranit obisnuieste sa moara, ci cel ce a primit o rana de moarte de la ea, acela s-a pierdut. Sau a vatamat pe lov rana, si nu mai degraba l-a încununat? Sau i-a înspaimântat pe Apostoli si pe mucenici vreodata? Se bucurau, zice, ca s-au învrednicit sa fie batjocoriti pentru numele Lui. Cu cât e razboit biruitorul mai mult, cu cât se încununeaza mai mult, si de aceea are multa bucurie când aude glas de trâmbita. Unul ca acesta nu se înspaimânta de ea, ca de una ce-i vestește moartea, ci mai degraba se veselește ca de una ce-i prezice împartasirea cununilor.
- Nimic nu obisnuieste sa pregateasca mai fara osteneala biruinta ca buna cu credinta tare, nici înfrângerea nu obisnuieste sa o aduca ceva atât de usor ca iubirea de sine si ca frica din necredinta. De asemenea, nimic nu calauzeste spre barbatie, ca sârguinta si ca experienta lucrurilor, nici spre subțirimea gândurilor, ca citirea în liniste. Batmie nu pricinuieste uitarea ca starea degeaba; nici nu duce asa de repede la iertarea pacatelor ca netinerea în minte a raului. Nimic nu pricinuieste stergerea

greselilor ca pocainta si taierea raului; nici sporirea mai grabnica a sufletului ca taierea voilor si cugetarilor proprii. Nu e lucru mai bun, ca acela de a te arunca pe tine înaintea lui Dumnezeu ziua si noaptea, si a-L ruga sa se faca voia Lui întru toate; nici mai rau, ca a iubi libertatea si ratacirea sufletului sau a trupului.

- De aceea suntem datori sa învatam cu lucrul virtutii si nu numai cu cuvântul, ca prin deprinderea cu ele, sa se pazeasca amintirea binelui. Caci: „Nu este, zice Apostolul, Împaratia lui Dumnezeu în cuvânt, ci în putere”. Fiindca cel ce cauta cu lucrul, acela vede paguba si câstigul în lucrul cu care se îndeletniceste, zice Sfântul Isaac, si acela poate da sfat altora, ca unul ce l-a patit adeseori si l-a învatat cu cercarea. Pentru ca sunt, zice, lucruri bune la aratare, dar ascund o paguba destul de însemnata; si sunt altele rele la aratare, dar cuprind în ele cel mai mare câstig. De aceea nu este, zice, tot omul vrednic de încredere, ca sa dea un sfat celor ce-l cauta, ci numai acela care a luat de la Dumnezeu darul deosebirii si a dobândit din staruirea în nevointa, o minte stravazatoare, cum zice Sfântul Maxim. Iar acesta trebuie sa fie cu multa smerenie si sa nu dea sfaturi tuturor, ci numai celor ce le ofer de bunavoie, si-l întreaba nesilit, si învata dupa rânduiala. Sa faca asa, pentru ca prin smerenie si prin întrebarea de bunavoie a celui ce întreaba, sa se întipareasca cuvântul în sufletul celui ce-l aude, si sa încalzeasca din credinta, vazând pe sfatuitor, bun, asemenea sfatuitorului aceluia minunat, pe care L-a numit Isaia Proorocul: „Dumnezeu tare, biruitor” ... si celelalte, adica asemenea Domnului nostru Iisus Hristos. Caci Acesta a zis catre cel ce-l chema: „Cine M-a pus pe Mine judecator si împartitor peste voi?”. Macar ca zice altadata: „Toata judecata a dat-o Tatal, Fiului”. Prin aceasta ne-a aratat, ca în toate, si în privinta aceasta este calea mântuirii, prin sfânta Lui smerenie. El nu sileste pe nimeni, ci zice: „Daca vrea cineva sa vina dupa Mine, sa se lepede de sine si sa-Mi urmeze Mie”; adica sa nu-si faca despre sine nici o grija, ci precum Eu fac si rabd moartea sensibila si de bunavoie pentru toti, asa si acela sa-Mi urmeze cu lucrul si cu cuvântul ca Apostolii si mucenici, iar de nu sa rabde macar moartea voii sale proprii. Iar catre bogatul acela zice: „De voiesti sa fii desavârsit, mergi, vinde-ti averile ...” si celelalte. Despre acesta zice Sfântul Vasile, ca a mintit zicând ca a pazit poruncile. Caci daca le-ar fi pazit, nu ar fi avut averi multe, odata ce Legea spune mai întâi de toate: „Sa iubesti pe Domnul Dumnezeu tau din tot sufletul tau”. Caci zicând: „din tot sufletul tau”, nu a lasat pe cel iubeste pe Dumnezeu sa iubeasca si altceva, pentru care întristându-se, sa ramâna în robia lui. Si iarasi zice: „Sa iubesti pe aproapele tau”, adica pe orice om, „ca pe tine însuti”. Dar cum pazeste aceasta porunca, daca în vreme ce multi altii sunt lipsiti de hrana zilnica, el are averi multe si aceasta cu împatimire? Caci daca le-ar avea ca Avraam, Iov si ceilalti drepti, ca averi ale lui Dumnezeu, nu s-ar fi departat întristându-se. De asemenea si Gura de Aur zice: „A crezut ca cele zise lui de catre Domnul sunt adevarate, pentru aceea s-a si departat întristându-se; dar n-a avut putere sa le îplineasca. Ca multi sunt cei ce cred cuvintele Scripturilor, dar n-au putere sa îplineasca cele scrise”.
- Caci cel ce vrea sa îndrume sau sa dea vreun sfat cuiva sau sa-i aduca aminte de ceva, cum zice Scararul, e dator mai întâi sa se curateasca de patimi, ca sa cunoasca în chip nemincinos scopul lui Dumnezeu si starea celui ce cere de la el cuvânt. Fiindca nu tuturor li se potriveste acelasi leac, chiar daca neputinta este poate aceeaasi. Pe urma sa se încredinteze de la cel ce cere sfat, daca face aceasta din faptul ca e supus cu trup si suflet, sau se roaga de la sine cu caldura credintei si cauta sfat, fara sa-l aduca dascalul la aceasta, sau dimpotriva îl sileste fara alta trebuinta spre a se preface ca e dornic sa auda un sfat. Sa se încredinteze de aceasta, ca nu cumva sa cada amândoi în minciuna si vorbarie, în viclesug si în alte multe. În acest caz, unul e silit de cel ce-l învata, zice-se, pe el, sa spuna lucruri pe care nu le voieste si minte cu nerusinare si se preface ca vrea sa faca binele. Iar celalalt linguseste cu viclesug pe cel pe care-l învata, ca sa afle cele ascunse în cugetul lui, punând în miscare orice mestesug si cât mai multa vorba. Din vorba multa însa, cum zice Solomon, nu lipseste pacatul. De asemenea si marele Vasile a scris care sunt pacatele acesteia. Iar acestea s-au zis nu ca sa ne oprim de s sfatui pe cei ce vin la noi supusi si cu credinta tare, mai ales când suntem nepatimitori, ci ca sa nu învatam cu înfumurare, din slava desarta, pe cei ce nu vor sa asculte cu lucrul si din credinta fierbinte, cum o facem când suntem înca patimasi. Nici sa nu facem aceasta ca niste stapâni, ci cum ziceau Parintii: Fara întrebare de la frati, nu trebuie sa graiasca cineva, de dragul folosului, ca binele sa se faca din hotărâre libera. Caci Apostolii ne cer sa fim nu ca unii ce stapânesc peste turma, ci ca unii ce ne facem chip turmei. Iar catre Sfântul Timotei zice Apostolul: „Trebuie ca mai întâi plugarul sa se împartaseasca din roade”; prin aceasta cere ca cele ca vrea sa le învete cineva, sa le îplineasca întâi el însusi. Sau iarasi: „Nimeni sa nu dispretuiasca tineretea ta”, adica sa nu faci nimic ca un tânar, ci sa fii ca un desavârsit în Hristos. Asemenea si în Pateric se zice ca fara întrebare de la frati, nu graiau Parintii pentru mântuirea sufletului, ci socoteau aceasta graire desarta. Si pe drept cuvânt. Caci noi ne pomenim dând drumul cuvântului, prin aceea ca ne închipuim ca avem o cunostinta mai presus de altii. Si de fapt cu cât suntem mai vinovati, cu atât socotim ca avem mai multa slobozenie. Pe când sfintii, cu cât sunt mai aproape de Dumnezeu, cu atât se tin pe ei mai pacatosi, zice Sfântul Dorotei. Caci fiind coplesiti de cunostinta despre Dumnezeu, ca unii ce s-au împartasit de ea, simt ca nu mai stiu ce sa spuna.
- Dar fiindca ne-am învrednicit sa aflam de la sfinti scopul acestei lucruri, sa învatam si scopul fiecarei parti a acestui cuvânt, de la început. Scopul acesta mai întâi sa spunem numele cartilor si ale sfintilor, ca sa ne aducem aminte totdeauna de cuvintele lor, spre râvnirea vietii lor, cum zice marele Vasile, si spre cunostinta celor nestiutori, ca cel ce cunoaste acestea, sa-si aduca aminte, iar cel ce nu le

cunoaste, sa vina la cercetarea cartii care le cuprinde; caci numirea dupa loc a sfântului si a cartii lui servește la o mai deasa aducere-aminte. Pe urma sa pomenim prin putine cuvinte faptele si învățaturile fiecaruia, spre a înțelege cele ce urmează din fiecare zicere a dumnezeiestii Scripturi, sau lamurirea si sfatul cel bun al Învățătorului. Fiindcă fiecare zice: „ca nu sunt ale mele cele spuse, ci ale dumnezeiestilor Scripturi”. Prin aceasta, cunoscând negrita iubire de oameni a lui Dumnezeu, ne minunam cum prin hârtie si cerneala, ne-a pregătit mântuirea sufletelor noastre si ne-a daruit atâtă carti si dascalii ai învățaturii celei drepte; si cum eu, neînvățatul si trândavul, m-am învrednicit sa strabat atâtă carti, neavând nici o carte a mea, sau altceva peste tot, si fiind strain si lipsit totdeauna si de aceea petrecând întru toată linistirea si lipsa de griji cu toată bucuria trupească. Iar dacă am lasat unele fara nume, aceasta este din negrija mea, si ca sa nu se lungeasca cuvântul. Iar întrebările si dezlegările lucrurilor de obște s-au aratat pentru cunostinta si pentru multumire către Cel ce a daruit sfintilor nostri Parinti cunostinta si patrunderea, si prin ei noua nevrednicilor, precum si spre mustarea noastră, a celor neputinciosi si nestiutori. S-a vorbit si despre dreptii ce s-au mântuit odinioara întru multa bogatie si în mijlocul oamenilor pacatosi si necredinciosi, macar ca erau oameni de aceeași fire ca si la noi, care nu vrem sa ajungem la masura desăvârșirii, desi am luat o mai mare cercare si cunostinta a binelui si a raului, ca unii ce am învățat din viața lor si ne-am învrednicit de un mai mare har si de atâtă cunostinta a Scripturilor. S-au înfatăsat apoi datorile noastre ale monahilor, spre a cunoaste ca ne putem mântui pretutindeni, dacă parăsim voile noastre. Fiindcă de nu vom face așa, nu vom putea avea odihna, precum nu putem avea cunostinta voilor dumnezeiesti si împlinirea lor.

- Iar troparele scrise mai înainte, s-au adus pentru înțelegerea acestora si a altor scripturi, si ca îndemn spre strapungerea inimii celor ce au mintea neputincioasă, cum zice Scărarul. Caci cântarea, zice marele Vasile, atrage cugetul omului spre ceea ce vrea, fie spre plâns, fie spre dor, fie spre înțrîtare, fie spre veselie.
- De aceea e dator mai întâi ca cineva sa dobândească nepatimirea, prin fuga de lucruri si de oameni nefolositori si numai după aceea, când o cere vremea, sa povătuiască pe alții si sa chivernisească lucruri fara osândă si fara vatămare, în urma deprinderii întru neîmpatimire, odata ce a ajuns la desăvârșita lipsa de patimi; dar numai dacă a primit de la Dumnezeu o chemare, zice Damaschin, ca Moise, Samuil si ceilalti prooroci si sfinti Apostoli, spre mântuirea celor multi. Chiar si atunci sa nu primească usor, ca Moise, Avacum, Grigorie, Cuvântătorul de Dumnezeu si alții, si cum a zis Sfântul Prohor despre Sfântul Ioan, ca nu voia sa parasească linistea lui scumpa, macar ca avea datoria ca Apostol sa propovăduiască, nu sa vietuiască în liniste. Dar nu îmbrățise linistea ca un patimas, acest preanepatimitor, sa nu fie, ci ca unul ce nu voia sa se desparta de preadulcea liniste. Alții iarasi, fiind nepatimitori, din smerita cugetare, au fugit în pustiriile cele mai dinauntru, temându-se de tulburare. De pilda, marele Sisoe, chemat fiind de ucenicul sau la odihna, nu a ascultat, ci a zis: „Unde nu sunt oameni, acolo vom merge”, macar ca ajunsese la atâtă nepatimire încât se facuse rob al dragostei dumnezeiesti si ajunsese nesimțitor din pricina aceasta, nestiind de mănăcase sau nu. Dar simplu grăind, totuși își tăiau voile lor întru toată linistea, încât, fiind înca ucenici, erau rânduiți unii de învățătorul lor sa învete pe alții, sa primească gânduri si sa stapânească peste alții, fie prin artilerie, fie prin staretie, primind printr-o simțire a minții pecetea de la Duhul Sfânt, prin pogorârea Lui, asemenea sfintilor Apostoli si cei dinainte de ei, Aaron, Melchisedec si ceilalti. Dar cel ce încearca sa pasească cu îndrăzneala la o astfel de treaptă, se osândește, zice Damaschin. Caci dacă cei ce ocupa cu îndrăzneala, fara firman împărătesc, dregatoriile, au sa sufere cea mai mare osândă, cu cât mai mult se vor osândi cei ce cutează sa le ocupe pe ale lui Dumnezeu, fara porunca Lui? Si mai ales dacă își închipuie din nestiinta si parere de sine, ca aceasta îndeletnicire înfricosătoare este fara osândă, sau socot sa o folosească pentru cinstea si odihna lor si nu mai degraba sa se apropie de ea ca de adâncul smereniei si de moartea pentru cei supusi si pentru vrajmasi, când vremea o cere. Caci așa au facut sfintii Apostoli, învățându-i pe alții; si aceasta, fiind nepatimitori si înțelepți în chip covârșitor. Iar dacă nici macar aceasta nu o cunoaștem, ca suntem neputinciosi si nedestoinici, la ce sa mai si grăim? Caci parerea de sine si nestiinta fac orbi pe cei ce nu vor sa vada nicidecum neputinta si nestiinta lor.
- Dar sufletul sa fie în afara de toată rautatea, mai cu seama în afara de tinerea minții a raului, cum zice Domnul, în vremea rugăciunii. De aceea si marele Vasile, osândind împotrivirea în cuvânt, zice către egumen, sa-i dea celui ce se împotrivesc în cuvânt multe metanii, până la o mie. Iar schimbând numărul, a zis: sau o mie, sau una. Aceasta înseamnă: cel ce grăiește împotriva e dator sa facă o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu, sau una către staret, zicând: „Iarta-mă, Parinte”. Si dezlegare de legături primește numai cea una, care este propriu-zis pocăinta si tăierea patimii împotrivirii în cuvânt. Nu este împotrivirea în cuvânt, zise Sfântul Isaac, proprie vietuirii creștinilor. El a preluat cuvântul de la Apostolul care zice: „Iar dacă cineva încearca sa se împotrivescă în cuvânt, noi nu avem o astfel de obisnuintă”. Si ca sa nu pară cuiva ca leapada numai de la sine pe cel ce se împotrivesc în cuvânt, adauga: „nici Bisericele lui Dumnezeu”. Din acestea poate cunoaste cineva ca este în afara de toate Bisericele lui Dumnezeu, si de Dumnezeu, când se împotrivesc în cuvânt si are trebuinta de acea unica si minunată pocăinta (metanie), care nefăcându-se, nici cele o mie nu-i folosesc celui ce are o purtare nepocăita. Caci metania (pocăinta) este tăierea voii rele, zice Gura de Aur, iar așa-zisele metanii sunt mai degraba plecări de genunchi, si arată înfatășarea de supunere a celui ce cade fara îngâmfare înaintea lui Dumnezeu si a oamenilor, dacă s-a împotrivit cuiva. Prin ele își afla loc de aparare, dacă nu se împotrivesc nicidecum în cuvânt, nici nu încearca sa se îndreptățească pe sine, ca fariseul acela, ci

mai degraba imita pe vames, socotindu-se pe sine mai rau decât toti si nevrednic sa caute în sus. Fiindca daca ar socoti ca face pocainta, dar încearca sa se împotriveasca în cuvânt celui ce-l judeca pe el, întemeiat sau neîntemeiat, nu este vrednic de iertarea cea dupa har, ca unul ce cauta judecatorie si dreptati si asteapta sa ia folos de la harul dreptatii. Dar aceasta fapta este straina poruncilor Domnului. Si pe drept cuvânt. Caci unde se duc dezvinovatiri, se cauta dreptatea si nu iubirea de oameni. Acolo a încetat harul, care îndrepteaza pe cel care a facut rau, fara faptele dreptatii, numai prin recunoasterea si rabdarea cu multumire a mustrarilor celor ce-l mustra, si prin suferirea celor ce-l învinovatesc fara punere de rau la inima. Numai atunci i se face rugaciune curata si pocainta lucratoare. Caci cu cât se roaga cineva mai mult pentru cei ce-l bârfesc si învinovatesc pe el, cu atât îi înștiinteaza Dumnezeu mai mult pe cei ce-l dusmanesc pe el, si-i daruieste lui odihna prin rugaciunea curata si staruitoare.

- Deci cel cu mintea sanatoasa leapada momeala vicleana si nascatoare de rau, ca sa taie dintr-odata toate relele ce urmeaza din ea; iar momeala buna o are totdeauna gata spre lucrare, ca sufletul si trupul sa ajunga la deprinderea virtutii si sa se izbaveasca de patimi, cu harul lui Hristos. Pentru ca nu avem peste tot ceva ce n-am primit de la El, nici n-avem ceva ce sa-l aducem Lui decât hotarârea noastra cea buna, pe care neluând-o, nu aflam nici cunostinta, nici putere pentru a lucra binele. Si aceasta o vrea iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ca sa nu ne osândim ca niste lenesi. Caci lenea este începutul a tot raul.
- Dar si pentru a lucra binele, zice Patericul, e trebuinta de dreapta socoteala. Caci fecioara care a postit sase saptamâni, cugetând pururea si la legea veche si la cea noua, nu a socotit la fel lucrurile grele si cele usoare. De aceea, cu toata ca trebuia sa-si rodeasca din atâtea socoteli, nepatimirea, dar nu s-a întâmplat, fiindca binele nu este bine, daca nu are ca scop voia dumnezeiasca. Caci gasim în dumnezeiasca Scriptura, ca adeseori Dumnezeu se supara împotriva cuiva care face un lucru ce pare tuturor bun. Si iarasi primeste pe altul, care pare ca face rau. Martor ne este Proorocul acela care cerea unora sa loveasca. Iar cel ce n-a ascultat, făcând – chipurile-bine, a fost mâncat de fiare. De asemenea Petru, socotind ca face ceva bun neprimind sa fie spalut, a fost certat. De aici urmeaza ca suntem datori sa aflam si sa facem cu toata puterea voia dumnezeiasca, chiar daca ni s-ar parea ca nu e bine. De aceea lucrarea binelui nu se face fara osteneala, ca sa nu ne pierdem pe lânga libertate si lauda pentru silinta.
- Caci zice marele Vasile: „Cel ce vrea sa aiba întru sine aceasta credinta mare, nu trebuie sa-si mai faca nicidecum vreo grija despre viata sau despre moartea sa, ci de ar vedea chiar fiara salbatica, sau ridicari de draci, sau de oameni rai, nu se mai înspaimânta deloc, ca unul ce cunoaste ca sunt fapturi ale unuia si aceluiasi Facator si împreuna roabe cu el si nu au putere asupra sa, de nu va îngadui Dumnezeu”. Numai de El se mai teme, ca de Cel ce are stapânire, precum a zis Însusi Domnul: „Va voi arata voua de cine sa va temeti” si a adaugat: „Temeti-va de Cel ce are putere sa arunce si sufletul si trupul în gheena”; si ca sa-si întareasca cuvântul, spune: „zic voua: de Acesta sa va temeti”. Si pe drept cuvânt. Caci daca ar fi altul care sa aiba stapânire afara de Dumnezeu, ar trebui sa ne temem de acela. Dar odata ce Acesta singur este Facatorul si Stapânul celor de sus si celor de jos, cine este cel ce ne poate face fara El?
- De aceea, eu, ticalosul, sunt mai rau ca un necredincios ca nu vreau sa lucrez ca sa aflu credinta cea mare si prin ea sa vin la temerea de Dumnezeu si la începutul înțelepciunii Duhului, ci acum calc legea închizând ochii sufletului cu voia, acum vin la desavârșita nestiinta, întunecându-ma de o uitare desavârșit. Pentru aceasta nu cunosc ce foloseste sufletul meu si venind la cunostinta cea rea, câstig deprinderea pacatului. Ca urmare, chiar daca as vrea sa ma întorc de unde am cazut, nu pot, pentru ca voia se face peretele din mijloc. Caci daca as fi avut credinta, care viind din faptele pocaintei, as fi putut sa zic: „În Dumnezeu meu voi trece zidul”, si nu m-as fi înfricosat din îndoiala, zicând în mine însumi: „Oare cine ma va întâmpina, când ma voi rezezi sa sar înaltimea zidului? Oare nu cumva e vreo prapastie acolo? (*Precum voia proprie este peretele din mijloc, asa credinta surpa acest perete, pentru ca credinta este voia care vrea sa se surpe pe ea însasi ca voie autonoma. Realitățile spirituale dumnezeiesti se fac vadite în viața noastră și patrund în noi și noi înaintăm și creștem în ele, dacă credem în ele, adică dacă vrem să le socotim reale. Ele nu sunt iluzii, dar depinde de voința noastră de a le socoti reale, ca ele să devină reale pentru noi. Spiritul este putere și dacă noi punem noi la contribuție efortul spiritual al credinței, nu putem descoperi și experiența spirituală ca putere. Dar faptul că depinde de voie, de efortul voinței noastre, manifestat în credință, descoperirea realităților spirituale face posibilă pentru noi ispita de a le socoti iluzii, autosugestii, precum și faptul că ele să se evaporeze îndată ce slăbim efortul credinței noastre. Ele sunt pentru noi până ce credem în ele, adică până ce vrem să fie și nu mai sunt pentru noi, când nu mai credem cu tărie, când nu mai vrem să fie. Existând totdeauna ca virtualitate pentru noi, în mod actual există numai când credem și în măsura în care credem. În acest sens credința e vedere, e experiență. Iar voia noastră opusă credinței, e un perete care ne desparte de ele.*) Nu cumva nu voi putea sa-l trec, ci, rostogolindu-ma, ma voi întoarce iarasi jos, dupa ce m-am ostenit?” Si alte multe de acestea, pe care cel ce are credinta ca Dumnezeu este aproape si nu departe, nu le socoteste niciodata. Acela alearga drept spre Dumnezeu, Cel ce are toata puterea si stapânirea, toata bunatatea si iubirea de oameni, ca sa-l ajunga, nu ca unul ce bate aerul, ci ca unul ce vâsleste, cautând cele de sus. Lasând toata voia sa jos, își face calatoria spre voia dumnezeiasca, pâna ce va auzi si el graiuri noi, sau chiar va grai si el tainele, cunoscându-le.

- Cine sunt eu? Si ce este fiinta mea, daca nu un lucru de scârba? La început e pamânt pe urma putreziciune, iar mijlocul e plin de toata urâciunea. Iar mai departe: Ce este viata mea? Si câta este? Un ceas si apoi moartea. Ce-mi pasa mie de aceasta sau de aceea? Iata degraba voi muri pentru ca viata si moartea o stapâneste Hristos. La ce ma îngrijesc eu si ma gâlcevesc în desert? N-am trebuinta decât de putina pâine. Iar ceea ce-mi prisoseste, de ce îmi trebuie? Daca o am pe aceasta, a încetat orice grija. Iar daca n-o am, sa ma îngrijesc numai de ea, pentru nedesavârsirea cunostintei mele, macar ca este Dumnezeu care poarta grija.
- Zis-a Domnul: „Cel ce va rabda pâna la sfârșit acela se va mântui”. Iar rabdarea este îmbinarea tuturor virtutilor. Caci nici una dintre virtuti nu sta fara ea. Deoarece „tot cel ce se întoarce înapoi nu este vrednic de împaratia cerurilor”. Chiar daca i se pare cuiva ca se împartasese de toate virtutile, daca nu va rabda pâna la sfârșit si nu se va izbavi de cursele diavolului, nu este vrednic sa ajunga în împaratia cerurilor. Fiindca si cei ce au luat arvuna au nevoie de rabdare, ca sa primeasca rasplata desavârsita în veacul viitor. În toata stiinta si cunostinta este nevoie de rabdare. Si pe drept cuvânt. Pentru ca nici lucurile cele sensibile nu se fac fara ea, iar daca i s-a facut cuiva vreunul dintre ele, are nevoie de rabdare ca sa-i ramâna ceea ce i s-a facut. Si simplu graind, tot lucrul înainte de a se face si odata facut, prin ea ramâne si fara de ea nu sta, nici nu se desavârseste. Pentru ca daca este bun, ea îl prilejuieste si îl pazeste; iar daca este rau, ea da usurare si tarie de suflet si nu lasa pe cel ispitit sa fie strâmorat de descurajare, care este arvuna gheenei. Ea are puterea sa omoare deznadejdea, care omoara sufletul. Ea învata sufletul sa se mângâie si sa nu slabeasca de multimea razboaielor si a necazurilor. Pe ea neavând-o luda, a gasit moartea cea îndoita, ca un lipsit de experienta razboiului. Pe ea având-o fruntasul Petru, desi a cazut, dar ca un cercat în razboi a biruit pe diavolul care-l doborâse. Pe ea aflând-o monahul acela care a cazut în curvie, a biruit pe cel ce l-a biruit, nesupunându-se gândului deznadejdii care-l împingea sa paraseasca chilia si pustiul, ci cu rabdare zicând catre gânduri: n-am pacatuit si iarasi zic voua n-am pacatuit. O dumnezeiasca înțelepciune si rabdare a viteazului barbat! Aceasta fericita virtute l-a desavârșit pe Iov si toate bunatatile lui cele dintâi. Caci numai putin daca ar fi slabit în ea, dreptul ar fi pierdut toate cele dintâi. Dar cel ce cunostea rabdarea lui, a îngaduit bataia spre desavârsirea lui si spre folosul multora. Desi cel ce-si cunoaste interesul se nevoieste întâi de toate sa o aiba pe aceasta. Caci zice marele Vasile: „Sa nu porti razboi deodata cu toate patimile, ca poate slabind, te vei întoarce la cele dinapoi si nu te vei afla pregatit pentru Împaratia Cerurilor. Ci lupta-te cu fiecare din patimi, pe rând, începând de la rabdarea celor ce vin asupra-ti”. Si pe drept cuvânt. Caci daca nu o are cineva pe aceasta, niciodata nu va putea sta la razboiul cel vazut, ci își va pricinui siesi si altora fuga si pierzarea, prin slabire, dupa cuvântul care l-a spus Dumnezeu lui Moise: „Fricosul sa nu iasa la razboi” si celelalte. Dar în razboiul vazut poate sa ramâna cineva acasa si sa nu iasa la razboi. Prin aceasta pierde darurile si cununile, ramânând poate numai cu saracia si cu necinstea. Dar în razboiul nevazut nu se poate afla un singur loc unde sa nu fie în razboi, chiar daca ar strabate cineva toata creatia. Si oriunde ar merge, afla razboi. În pustie, fiare si draci si celelalte greutati si spaima; în liniste, draci si ispite; în mijlocul oamenilor, draci si oameni care ispitesc. Nu se afla loc fara suparare. De aceea fara rabdare nu poate avea odihna. Iar aceasta vine din frica si credinta si începe de la înțelepciune. Cel ce dreapta judecata cântăreste lucrurile în minte si aflându-le strâmbe, cum a zis Suzana, alege pe cele mai bune, ca aceea. Caci a zis aceasta fericita catre Dumnezeu: „Toate îmi sunt strâmbe. De voi face voia batrânilor nelegiuiti, s-a pierdut sufletul meu prin preacurvie; iar de nu voi asculta de ei, ma vor învinovati de preacurvie si ca judecatori ai poporului, ma vor osândi la moarte. Ci mai bine îmi este sa alerg la Cel atotputernic, chiar daca îmi sta înainte moartea”. O, înțelepciune a fericitei acesteia! Judecând asa, nu a înșelat-o nadejdea. Ci, dupa ce s-a adunat poporul si au sezut judecatorii nelegiuiti ca sa o învinovateasca pe ea si sa o osândeasca la moarte ca pe o adultera, pe cea nevinovata, îndata Daniil, de doisprezece ani fiind, s-a aratat proroc de la Dumnezeu si a izbavit-o pe ea de la moarte, întorcând moartea peste batrânii nelegiuiti, ce voiau sa o judece pe ea. Prin aceasta a aratat Dumnezeu ca aproape este de cei ce vor sa rabde pentru El încercarea si sa nu paraseasca virtutea cu nepasare, de frica durerii, ci sa pretuiasca mai mult legea lui Dumnezeu, prin rabdarea celor ce vin asupra-le, veselindu-se cu nadejdea mântuirii. Si cu drept cuvânt. Caci daca stau înainte doua primejdii, una vremelnica, iar alta vesnica, oare nu e bine sa fie aleasa cea dintâi? De aceea zice Sfântul Isaac: „Mai bine este a rabda primejdiile pentru dragostea lui Dumnezeu si a alerga la El cu nadejdea vietii vesnice, decât a cadea cineva de la Dumnezeu în mâinile diavolului de frica încercarilor si a se duce împreuna cu acela la munci”. De aceea bine este daca se bucura cineva, asemenea sfintilor, în încercari, ca un iubitor de Dumnezeu. Iar de nu suntem ca acestia, sa alegem ce e mai usor, pentru sila ce ne sta în fata? Fiindca ne sta în fata necesitatea sau sa ne primejduim aici trupeste si sa împaritim cu Hristos duhovniceste în veacul de acum prin nepatimire si în cel viitor, sau sa cadem de frica încercarilor cum s-a zis, si sa mergem la munca vesnica. Sa ne izbaveasca Dumnezeu de aceasta munca prin rabdarea celor neplacute. Caci rabdarea este piatra neclintita în fata vânturilor si a valurilor vietii si cel ce o are pe ea nu slabeste si nu se întoarce înapoi în vremea revarsarii lor. Iar aflând usurare si bucurie, nu e furat de parerea de sine, ci e la fel pururi, la vreme buna si în greutati. De aceea ramâne neranit în cursele vrajmasului. În vreme de furtuna rabda cu bucurie asteptând sfârșitul, iar când se face vreme buna asteapta ispita, pâna la cea din urma suflare, asemenea marelui Antonie. Caci nici unul ca acesta cunoaste ca nu este în viata aceasta ceva care sa nu se schimbe, ci toate trec. De aceea nu-si face nici o grija pentru vreuna din acestea, ci le lasa pe toate lui Dumnezeu, caci are El grija de noi. Lui se cuvine toata slava, cinstea si stapânirea, în veci. Amin.

- Pentru aceea zice Domnul, ca „împaratia cerurilor se ia cu sila”, nu prin fire, ci pentru obisnuinta cu patimile. Caci daca ar fi prin fire luata cu sila, nu ar intra nimeni în ea. Dar pentru cei ce vor cu hotarâre, „jugul Domnului este blând si sarcina usoara”, în vreme ce pentru cei ce nu vor ca toata hotarârea, „strâmta e poarta si îngusta calea” si cu sila (cu anevoie) de luat împaratia. Caci celor dintâi împaratia le este înaintu si aproape, pentru ca o vor pe ea si degraba dobândesc nepatimirea. Pentru ca ceea ce ajuta si împiedica pe om sa se mântuiasca este voia sa si nimic altceva. Nu poti ceva? Voieste si vei avea ce nu ai. Si asa obisnuinta face pe om de la sine, pe încetul, fie bun, fie rau. Caci daca n-ar fi asa, nici un tâlhar nu s-ar fi mântuit. Dar nu numai ca s-au mântuit, ci au si luminat multi dintre tâlhari. Gândește cât e de lung drumul de la tâlhar la sfânt. Daca n-a fost în stare sa-l strabata obisnuinta, l-a biruit vointa hotarâta. Iar pe cel ce este prin harul lui Hristos evlavios, sau chiar monah, ce-l împiedica sa se faca asemenea acelora? Acela e departe, acesta aproape si cea mai mare parte a drumului a primit-o prin har, sau prin fire, sau a mostenit evlavia si buna cinstire de la parinti. Nu este, asadar, ciudat ca sânt tâlhari si jefuitori de morminte care se fac sfinti, în vreme ce sânt monahi care se osândesc.
- Vai, cum uitam cât patimesc si se ostenesc ostasii si tâlharii numai pentru pâine! Si cât se înstraineaza carausii si marinarii! Câta osteneala rabda toti oamenii fara nadejdea împaratia cerurilor ! Macar ca de multe ori nu ajung nici la scopul pentru care ostenesc. Iar noi nu vrem sa rabdam pentru împaratia cerurilor si pentru bunatatile vesnice un lucru asa de mic. Si doar n-am simti multa osteneala, daca am vrea cu hotarâre aceasta; si împlinirea virtutilor nu e un lucru împovarator si de nepurtat, ci e mai degraba o bucurie si o odihna, prin nadejdea, negrija si cinstea fara de voie ce urmeaza virtutii. (Caci si dusmanul se sfiieste si se minuneaza de ea). Iar sfârșitul ei este veselie si fericire. Dar nu numai atât, ci chiar în ea însasi nepatimirea are amestecata bucuria, precum viata lipita de cele materiale are întristarea în patimile necinstite. Fie deci sa ne izbavim de aceasta si sa avem parte de viata nemateriala si de vesnica neîmpatimire, care naste mortificarea trupului, în Hristos Iisus Domnul nostru, Caruia I se cuvine toata cinstea si închinarea în veci. Amin!
- Caci lacrimile venite poate înainte de aceasta si asa-zisele cugetari dumnezeiesti, si strapungerea si cele asemenea sunt ca o bataie de joc si o înselaciune a dracilor, mai ales daca li se întâmpla acestea celor ce petrec în mijlocul oamenilor si-n împrastiere cât de mica. Pentru ca nu este cu putinta celor ca mai au înca vreo legatura cu ceva din cele sensibile, sa biruiasca patimile. Iar daca amândoua, sa stie ca de fapt, le-au avut, dar nu sau folosit în chip patimas de nici una din ele. Acestea e vadit din aceea ca își luau femeii, dar le cunosteau numai dupa multi ani, cum se scrie în vechea curte a neamurilor. Ei având, erau la fel ca si cum nu aveau.
- Caci diavolul are obiceiul sa atace sufletul cu ceea ce gaseste în fata sufletului, fie cu bucurie si cu parere de sine, fie cu întristare si cu deznadejde, fie cu oboseala covârsitoare, fie cu desavârsita nelucrare, fie cu lucruri si cugetari nelavreme si fara folos, fie cu întunecime si ura nesocotita fata de toate cele ce sunt. Si simplu graind, cu materia pe care o afla în fiecare suflet, cu aceea îl ataca spre a nu-i fi de folos, chiar daca este buna poate si placuta lui Dumnezeu, daca e folosita cu masura de cei ce pot sa judece lucrurile si sa afle scopul lui Dumnezeu ascuns la mijloc între cele sase patimi care-l înconjoara, adica între cea de deasupra lui, de dedesubt, de-a dreapta si de-a stânga, de afara si dinauntru. Caci fie ca e fapta voita de Dumnezeu, fie ca e cunoscuta, ea are un scop bun, aflator între cele sase patimi potrivnice lui. De aceea, pentru tot lucrul bun trebuie sa întrebe omul, ca Sfântul Antonie, nu pe oricine se nimereste, ci pe cei ce au darul deosebirii, ca nu cumva cei întrebati, fiind necercati (lipsiti de experienta), sa cada amândoi în groapa, dupa pilda Evangheliei. Pentru ca fara dreapta socoteala nu se face nici un lucru bun, chiar daca li se pare celor nestiutori ca e bun, fie pentru ca se face nelavreme si fara sa fie trebuinta, fie ca nu se tine seama de masura lucrului sau de taria omului, sau de cunoscuta lui si de alte multe. Iar cel ce are darul deosebirii, l-a primit prin smerita cugetare. De aceea toate le cunoaste dupa har si la vremea sa vine la puterea stravederii.
- Smerenia este roada cunostintei, iar cunostinta roada ispitelor. Caci celui ce s-a cunoscut pe sine, i se da cunostinta tuturor. Si celui ce s-a supus lui Dumnezeu, i se vor supune toate, când va împarati smerenia în madularele lui. Si pe drept cuvânt. Caci prin multe ispite si prin rabdarea lor se face omul încercat si prin aceasta își cunoaste neputinta sa si puterea lui Dumnezeu. Iar prin cunostinta neputintei si a nestiintei sale, își da seama sa odinioara nu cunostea odinioara si nu stia ca nu le cunoaste, asa sunt si alte multe de care va primi poate cunostinta, dupa marele Vasile. Caci zice acesta: „Daca n-a gustat cineva dintr-un lucru, nu stie ca-i lipseste. Iar cel ce a gustat din cunostinta, stie din smerenie”. Si iarasi: „Cel ce s-a cunoscut pe sine ca nimic. Fiindca, chiar daca are ceva, este al Facatorului”. Caci nimeni nu lauda vreun vas ca s-a facut el pe sine bun si trebuincios, ci pe Facatorul lui îl lauda. Dar de se strica, învinuieste pe cel ce i-a pricinuit stricaciunea, nu pe Facator.
- Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cercati (cu experienta); pe cei necercati e primejdios, neavând ei puterea de a deosebi. Caci aceasta putere cunoaste vremea, trebuinta, starea omului, câtimea, puterea, cunostinta celui ce întreaba si hotarârea lui, scopul lui Dumnezeu si al fiecarui cuvânt din dumnezeiasca Scriptura si alte multe. Iar cel ce nu are darul deosebirii osteneste prea mult, dar nu poate izbândi nimic. De se va afla cineva având acest dar va fi calauza orbilor si lumina celor din întuneric. Suntem datori deci sa-i încredintam lui toate si sa le primim de la el, chiar daca nu înțelegem,

poate cum am voi, din lipsa de cercare (experiența). Dar ce are darul deosebirii poate face pe cineva sa primeasca cele spuse de el fie ca vrea, fie ca nu vrea, fiindca duhul cerceteaza si descopera lucrurile dumnezeiesti, putând sili mintea sa creada chiar daca nu vrea, cum s-a întâmplat cu Iona, cu Zaharia si cu David scapat de tâlhari, oprindu-l îngerul sa graiasca ceva afara de rânduiala cântarii lui. Iar daca nu se afla cineva cu darul deosebirii între oamenii de acum, pentru ca lipseste smerenia care îl naste, suntem datorii sa ne rugam cu staruinta înaintea fiecarei fapte, cum zice Apostolul. Si chiar daca suntem lipsiti de mâini cuvicioase, sau de curatia sufletului si a trupului, sa fim macar în afara de pomenirea raului si de gânduri patimase. Caci aceasta vrea sa spuna cuvântul apostolic, care porunceste sa ridicam „mâini cuvicioase, fara mânie si fara gânduri gâlcevitoare.” Si daca cugetam ceva potrivit cu Dumnezeu, sa facem aceasta fara patima, chiar daca nu va fi poate un lucru foarte bun. Pentru nepriceperea noastra si pentru vointa de a-l face, potrivit cu scopul lui Dumnezeu, ni se va socoti prin har ceea ce am facut, ca bun, daca nu s-a facut din patima, ci pentru voia lui Dumnezeu, cum s-a zis. Aceasta la caz de nevoie si numai pentru bunatatea lui Dumnezeu.

- Pâna ce mintea n-a dobândit omorârea patimilor, ni-i foloseste sa vina la contemplarea celor sensibile. Iar daca e împrastiata de griji si nu se aduna în meditarea dumnezeiestilor Scripturi într-o cunostinta si liniste, omul se întuneca si mai mult prin uitare si vine cu încetul la nestiinta, chiar daca unul ca acesta a ajuns poate la cunostinta mintii. Aceasta i se întâmpla mai ales daca cunostinta nu i-a venit de la har, fara sa stie el, ci din citire, si afla despre asemenea taine numai de la cei ce le-au trait. Caci precum daca plugarul nu-si lucreaza pământul, acesta se face vârtos, oricât ar fi de bun, asa si mintea, daca nu se aduna în rugaciune si citire, si nu are acestea ca lucrare, se îngroasa si cade în nestiinta. Si precum pământul chiar daca e plouat si strabatut de soare, nu aduce folos plugarului, daca acesta nu-l seamana si nu-l pazeste, asa nici mintea nu poate avea cunostinta fara fapta morala, chiar daca a primit-o pe aceea de la har; ci pe masura ce se întoarce încetul cu încetul, din nepasare, spre patimi, îndata ratacesta. Si chiar daca vede într-o câta, pentru parerea de sine, e parasita de har. De aceea Parintii, chiar daca au împrutinat adeseori, din batrânete si neputinta, faptele trupesti, niciodata nu le-au împrutinat pe cele sufletesti. Fiindca în loc de cele trupesti, aveau slabiciunea trupestă ce se putea tine trupul sub asuprire. Dar a pazi sufletul fara pacat ca sa lumineze mintea fara fapta morala, este cu neputinta. Pentru ca uneltele le schimba plugarul adeseori; poate uneori le si scoate din întrebuintare. Dar pământul nu-l lasa niciodata nelucrat sau nesemănat si nesădit si nici roada nepăzita, daca vrea sa se împartaseasca din ea. Iar daca este cineva hot si tâlhar si nu vrea sa intre pe poarta aceasta, ci se urca prin alta parte, cum zice Domnul, de unul ca acesta nu asculta oile, adica înțeleșurile dumnezeiesti, dupa dumnezeiescul Maxim. Fiindca hotul nu intra decât ca sa fure prin auz si sa înjunghie prin explicare straina (prin alegorie), neputând ridica Scriptura, si ca sa se piarda pe sine si înțeleșurile prin cunostinta sa mincinoasa ce vine din parerea de sine. Dar pastorul patimeste relele împreuna cu înțeleșurile ca un bun ostas al lui Hristos, cum zice Apostolul, prin pazirea poruncilor dumnezeiesti. El intra prin poarta îngusta, adica prin cugetarea smerita, si prin usa nepatimirii. Si înainte de a se învrednici de harul de sus, se aduna din împrastiere si învata din auz despre toate. Si de câte ori vine vreun lup în chip de oaie, îl alunga prin disprețuirea de sine, zicând: „Nu stii cine esti, Dumnezeu stie”. Iar daca vine un înțeleș cu îndrăzneala si cere sa fie primit, zicând: „Daca nu-ti fixezi înțeleșurile si nu deosebesti lucrurile, esti necredincios si nestiutor” acesta îi raspunde, dupa dumnezeiescul Gura de Aur: „De zici ca sunt nebun, asa e, dar eu stiu ca nebunul în lumea aceasta se face înțelept, dupa Apostol; iar Domnul zice ca fiii veacului acestuia sunt mai înțelepti pentru neamul lor decât fiii Împăratiei Cerurilor”. Si pe drept cuvânt. Fiindca cei dintâi doresc sa biruiasca, sa se îmbogăteasca, sa se înțelepteasca, sa se preamareasca, sa stapâneasca si alte ca acestea. Si chiar daca nu ajung la ajung la acestea si le ramâne fara folos osteneala, ei se sârguiesc totusi mai presus de puterea lor, spre acestea. Iar ceilalti vor sa aiba celor protivnice celor pomenite înainte. Si prin ele iau adeseori înca de aici cununa fericirii de acolo. Ei se sârguiesc, ca si aceia dar ca mintea sa câștige libertatea dupa har. Caci prin har pot sa-si tina amintirea necazuta în uitare si înțeleșurile sau sa le cunoasca ca marturisite de dumnezeiestile Scripturi si de cei ce au experienta cunostintei duhovnicesti, sau sa nu le cunoasca, chiar daca sunt într-o cunostinta multa, din neputinta de a le pricepe, cunoscând ca înțeleșurile dinainte de acesta erau ispitite spre cercarea libertatii lor. Cel smerit cu cugetul se sârguiesc, adica, sa respinga rationamentul si scopul sau si sa nu-i dea crezare, ci mai degraba sa se teama si sa întrebe cu multe lacrimi si sa alerge la smerenie si la disprețuirea de sine, socotindu-si spre mare paguba cunostinta si darurile; iar cel mândru se grabeste sa-si întemeieze înțeleșurile sale, neauzind pe Scararul care zice: „Sa nu cautam cele ale vremii înainte devreme”, si urmatoarele, sau pe Sfântul Isaac, care învata: „Sa nu intri cu îndrăzneala înăuntru, ci multumeste în tacere”, sau pe Gura de Aur, care spune, învățând de la Apostol: „Nu stii”, sau pe Damaschin care zice despre Adam, ca nu era vreme sa părăsească la contemplarea celor sensibile. Caci simturile poruncilor sunt neputincioase pentru hrana vârtoasa si au trebuinta de lapte, cum zice Apostolul. De aceea sa nu cautam contemplatia pâna nu e vreme de contemplatie, ci sa dobândim mai întâi în noi însine pe maicile virtutilor si cunostinta va veni de la sine cu harul lui Hristos, Caruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.
- Însusirea barbatiei nu sta în a birui si a asupri pe aproapele. Caci aceasta este semetie si se afla deasupra barbatiei. Dar nici în a fugi de frica ispitelor de lucrurile si de virtutile cele dupa voia lui Dumnezeu. Caci aceasta este lasitate si se afla dedesubtul barbatiei. Barbatia înseamna a starui cu răbdare în tot lucrul bun si a birui patimile sufletului si ale trupului. Fiindca nu este lupta noastra

împotriva trupului și a sângelui sau împotriva oamenilor, ca la iudeii de odinioară, la care cel ce biruia în războaie pe cei de alt neam făcea lucrul lui Dumnezeu, ci împotriva începătorilor și stăpânilor, adică a dracilor nevăzuți. Iar cel ce lupta biruie duhovnicește sau e biruit de patimi. Căci războiul acela era numai chipul războiului nostru.

- „Bucurați-vă în Domnul”, zice Apostolul. Bine a zis „în Domnul”. Căci de nu va fi bucuria în Domnul, nu numai că nu va avea bucurie cineva, dar aproape niciodată nu se va bucura. Căci lovind ceretând viața omenească, a aflat-o cuprinzând tot necazul. Tot așa marele Vasile. Iar Grigorie al Nisei a spus că păsările și celelalte animale se bucură pentru că sunt nesimțitoare, pe când omul rațional nu are nici o ușurătate din pricina plânsului. Pentru că, zice, nu ne-am învrednicit să avem nici cunoștința bunătăților de la care am căzut. De aceea și firea ne învătă mai mult să plângem, întrucât viața e împreunată cu multe dureri și osteneli și e robita multor pacate”.
- Dar dacă are cineva neîncetat pomenirea lui Dumnezeu, se veselește. Căci zice psalmistul: „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit”. Căci veselindu-se de pomenirea lui Dumnezeu, mintea uită de necazurile lumii și prin această nădăjduiește în El și ajunge fără grijă. Iar lipsa de grijă o face să se bucure și să se multumească. La rândul ei, mulțumirea, împreunată cu recunoștința, face să crească darurile, și cu cât se înmulțesc facerile de bine ale lui Dumnezeu, cu atât crește mulțumirea și rugăciunea curată cu lacrimile bucuriei. Astfel omul iese pe încetul din lacrimile întristării și din patimi și vine la bucuria duhovnicească din orice prilej. Pentru cele plăcute se smereste și mulțumeste, iar prin încercări se întărește în el nădejdea în viitor. Și prin amândouă se bucură și iubeste pe Dumnezeu și pe toți în chip firesc, ca pe niște binefacători. Și nu afla în toată zidirea ceva ce poate să-l vatăme. Ce luminat de cunoștința lui Dumnezeu, se bucură de toate faptele în Domnul, minunându-se de purtarea de grijă pe care o are pentru faptele Lui. Și nu numai de cele arătate se minunează, ca de unele vrednice de lauda, cel ce a ajuns la cunoștința duhovnicească, ci se uimește prin simțire și de cele nearătate celor neîncercați ca de cele trebuincioase. Nu se minunează numai de ziua, pentru lumina, ci și de noapte, căci tuturor le este noaptea de folos: celor lucrători liniște și ușurare; pe cei ce plâng îi aduce la pomenire morții și a iadului; iar pe cei ce se îndeletnicesc cu purtările morale îi face să cugete și să cerceteze mai cu de-amanuntul binefacerile și așezarea morăvurilor. Căci zice psalmistul: „Pocăiti-vă pe paturile voastre de cele ce graiți în inimile voastre”, sau pocăiti-vă în liniștea nopții, amintindu-vă de alunecările ce vi s-au întâmplat în tulburarea zilei și va sfătuit sau să învățați să petreceți în imne și cântări duhovnicești, adică în rugăciuni și cântări, prin meditație și luarea-aminte a citirii. Căci așa se câștigă o deprindere morală: meditănd omul la cele ale zilei, ca să ajungă la simțire în liniștea nopții și să se poată plânge pentru cele ce a păcătuit. Iar când harul îl duce la vreo sporire și afla cu adevărat și nu în nălucire anumite fapte morale ale sufletului și ale trupului, săvârșite cu lucrul sau cu cuvintele, după porunca lui Hristos, mulțumeste cu frică și cu smerenie, și se nevoiește prin rugăciune și lacrimi multe îndreptate către Dumnezeu să pazească obiceiul acela bun, îndemnându-se pe sine spreținerea de minte a lui, ca să nu se piardă iarăși prin uitare. Fiindcă numai după vreme îndelungată dobândind în noi vreo deprindere bună. Dar ceea ce s-a dobândit după vreme și osteneala îndelungată, se poate pierde într-o clipită de timp. Acestea despre cei lucrători. Cât despre cei contemplativi, noaptea are multe vederi, cum zice marele Vasile. Ea aduce aminte de fiecare dată, despre facerea lumii, pentru pricina că toată zidirea se ascunde sub întuneric ca mai înainte și ajută pe om să cugete cum cerul era odată singur fără stele, precum nevăzute sunt acelea acum când sunt ascunse de nori. Iar intrând în chilie și privind numai întunericul, își aduce aminte de nori. Iar intrând în chilie și privind numai întunericul, își aduce aminte de întunericul acela ce era deasupra adâncului. Și făcându-se iarăși cerul dintr-o dată curat și el stând afara din chilie, se uimește de lumea de sus și aduce lauda lui Dumnezeu, cum zice Iov despre îngerii, când au văzut stelele. Privește și pământul nevăzut și neîntocmit ca odinioară și pe oameni cufundați în son ca și când n-ar fi și se face prin simțire singur ca Adam și preamărește pe Ziditorul și Facătorul zidirii într-o cunoștință cu îngerii. Din tunetele și fulgerele ce se fac, își închipuie ziua judecatii; iar din glasurile pasarilor parca ar simți glasul trâmbitei de atunci. Din rasărirea luceafărului și din arătarea zorilor, înțelege arătarea cinstitei și de viața răsăritoarei cruci; iar din scularea oamenilor din somn, își ia o dovadă despre înviere, precum răsăritul soarelui îi da o asemănare despre venirea Domnului; și precum cei ce întâmpina soarele prin cântare sunt ca sfinții ce vor ieși atunci înaintea Domnului în noi, așa cei ce trândăvesc și rămân dormind sunt ca cei se vor osândi atunci. Cei dintâi veselindu-se în tot timpul zilei prin cântări de lauda, prin contemplație, rugăciune și prin celelalte virtuți, petrec în lumina cunoștinței, ca dreptii de atunci; ceilalți rămân în patima și în întunericul neștiinței, ca pacatoșii de atunci. Simplu graind, cel ce are cunoștința, afla tot lucrul ca ajutor spre mântuirea sufletului și spre slava lui Dumnezeu, pentru care s-au și făcut de Domnul și „Dumnezeul cunoștințelor”, cum zice maica proorocului Samuil. De aceea „sa nu se laude înțeleptul într-o înțelepciune” și celelalte, „ci într-o aceasta să se laude cel ce se lauda, că înțelege și cunoaște pe Domnul”, adică îl cunoaște pe Domnul în înțelegere multă din faptele Lui și îl imită pe El, după putere, prin paza dumnezeieștilor Lui porunci, „ca să poată face judecata și dreptate în mijlocul pământului”, ca Acela (adică proorocind despre răstignirea și învierea Domnului a zis ea acestea), și ca să patimească împreună cu El, prin dobândirea virtuților și să se slavească împreună, prin nepătimire și cunoștința. Atunci va avea lauda în sine, ca cel ce s-a învrednicit să se facă robul unui astfel de Stăpân și următor al smereniei lui, nevrednic fiind. Atunci i se va face lui, după Apostol, lauda de la Domnul.

Când atunci? Când va zice celor de-a dreapta: „Veniti, binecuvântatii Parintelui Meu, de mosteniti împaratia”.

- Dacă nu se naste în suflet rabdarea din credinta, nu poate avea cineva nicidecum vreo virtute. „Întru rabdarea voastra veti dobândi sufletele voastre”, zice Domnul, Cel ce a zidit una câte una inimile oamenilor, cum zice psalmistul. De aici este vadit ca inima, adica mintea se zideste fiecare deosebit prin rabdarea celor ce vin asupra-i. Caci cel ce crede ca are pe altcineva care-i cârmuieste nevazut viata, cum va mai da crezare gândului sau, care zice: aceasta vreau, sau aceasta nu vreau, aceasta e bine sau aceasta e rau? Dacă are vreun povatuitor vazut, e dator sa întrebe la tot lucrul si sa primeasca prin urechi raspunsul si sa plineasca cu lucrul cele spuse. Iar dacă nu are vreunul, îl are dupa Euhait, pe Hristos, si e dator sa-L întrebe prin rugaciune din inima pe El si sa nadajduiasca cu credinta raspunsul prin lucru si prin cuvânt, ca nu cumva satana, neputând raspunde cu lucrul, sa raspunda cu cuvântul, prefacându-se pe sine în povatuitor si tragând la pierzare pe cei ce n-au rabdare. Caci acestia se grabesc din nestiinta sa ia cele ce niciodata nu li s-au dat lor, uitând ca o zi în ochii Domnului e ca o mie de ani si o mie de ani ca o zi. Iar cel ce are din rabdare experienta uneltirilor vrajmasului, cum zice Apostolul, lucreaza, loveste si alearga întru rabdare, ca sa ia cunostinta si sa poate zice: „Nu ne sunt necunoscute gândurile lui”, adica nu ne sunt ascunse uneltirile lui, nestiute de cei multi. Caci se prefaca, zice, în general luminii. Si nu e de mirare, odata ce si gândurile care vin de la el în inima, se înfatiseaza ca gânduri ale dreptatii, celor neîncercati, lipsiti de experienta. De aceea bine este ca omul sa zica: nu stiu, ca sa nu se arate fara crezământ nici celor spuse de înger si sa nu creada nici celor savârsite de viclenia vrajmasului, ci sa scape prin rabdare de amândoua povârnisurile si sa astepte sa i se daruiasca raspunsul cu lucrul în decurs de multi ani, fara de voie, făcându-se ca nu stie de i-a spus cineva despre întelesul lucrurilor, sau al fapturilor lui Dumnezeu, pâna ce nu ajunge la un liman, adica la cunostinta cu lucrul. Si când o vede ramânând multi ani, atunci afla ca într-adevar a fost si a primit raspuns în chip nevazut. De pilda cineva se roaga pentru biruinta asupra patimilor care îl razboiesc si cuvânt nu aude, nici chip amagitor nu vede. Dar chiar dacă i s-ar întâmpla poate aceasta în somn sau sensibil, nu crede nicidecum. După câtiva ani însa, vede razboiul acela câstigat prin har si anumite întelesuri atragându-i mintea la smerenie si la cunostinta neputintei sale. Dar nici asa nu crede, ci asteapta multi ani, temându-se ca nu cumva sa fie si aceasta înselaciune. Caci zice Gura de Aur despre Apostoli ca de aceea le-a spus Domnul de necazurile cele multe si a adaugat „Cel ce va rabda pâna în sfârșit, se va mântui”, ca niciodata sa nu ramâna fara grija, ci sa se nevoiasca din temere. Caci nu va folosi cineva nimic de la celelalte virtuti, macar de ar fi cu petrecerea în cer, dacă e stapânit de mândrie, prin care diavolul si Adam si alti multi au cazut. De aceea niciodata nu trebuie sa paraseasca temerea, pâna ce nu ajunge la limanul dragostei desavârsite si iese afara din lume si din trup.
- Si fiind el în lacrimile acestea, începe mintea sa primeasca curatia si vine la stravechea ei stare, adica la cunostinta fireasca pe care a pierdut-o din dragoste fata de patimi. Aceasta e numita de unii întelepciune, pentru ca mintea vede lucrurile cum sunt după fire. De altii iarasi e numita patrundere, pentru ca cel ce are parte de ea cunoaste o parte din tainele ascunse, sau scopul lui Dumnezeu asezat în dumnezeiestile Scripturi si în fiecare faptura. Iar aceasta se naste din darul deosebirii si poate înțelege ratiunile celor sensibile si inteligibile. Din aceasta pricina se numeste vedere (contemplare) a celor ce sunt, sau a fapturilor, dar ea este fireasca (naturala) si vine din curatia mintii. *(Dupa Parinti starea naturala si cunoasterea naturala nu e cea pe care o are cel scufundat în pacat, ci cea dinainte de pacat pe care o redobândește acesta cu ajutorul harului, caci asa e cum trebuie sa fie. Redând aceasta învataura diaconul rus G. Tsebricov zice: „Nu lumea supusa legilor logice e conceputa de sufletul ortodox ca fiind lumea naturala. Dimpotriiva el stravede natura adevarata, realitatea substantiala, starea normala a lucrurilor în supranatural, în domeniul mistic deschis sfintilor. Nu natura supusa matematicianului, nu universul unde doi ori doi fac în mod invariabil patru, si-l reprezinta sufletul ortodox ca adevarata lume a lui Dumnezeu. Nu cosmosul în care legile par sa prevaleze asupra Datatorului de legi, în care pretinsa imutabilitate a legilor fizice pare mai degraba sa disciplineze pe Dumnezeu decât sa fie disciplinata pe El. „Aspectul actual al universului nu e decât un episod”, scria Teofan Zavorâtul. „El n-ar fi existat (acest aspect), dacă pacatul n-ar fi fost savârsit. Si precum pacatul, n-a fost necesar, asa aspectul acesta al lumii nu are nimic necesar. Libertatea în creatie nu înseamna numai posibilitatea caderii. Deci ea neaga necesitatea caderii, a pacatului si, în acelasi timp, necesitatea aspectului actual al universului. Noi n-avem puterea sa presupunem cum ar fi lumea, dacă n-ar fi avut loc caderea, dar putem spune ca ar fi fost cu totul diferita. Astazi totul este adaptat la starea de pedeapsa care trebuie suportata. Altfel totul ar fi fost adaptat la starea de ascultare de voia lui Dumnezeu”. Asadar, un lucru e clar: „Noi nu vedem universul decât printr-o viziune corupta de pacatul savârsit împotriva lui Dumnezeu si care ne scufunda în întuneric; universul adevarat e de fapt altul. Lumea adevarata e aceea care se deschide ochilor duhovnicesci si credintei, prin înrâurirea harului revarsat în noi cu plinatate. Atunci începem, sau mai vârtos, reîncepem sa o înțelegem după Dumnezeu si nu după noi. Atunci supranaturalul devine natural, în vreme ce naturalul de aici de jos devine ireal. Minunea lui Dumnezeu realizata de nu e decât starea cea mai normala a lucrurilor. În sine minunea nu e supranaturala, caci „emana din unica si adevarata natura”).*
- Fiindca si elinii multe au iscodit, dar scopul lui Dumnezeu din fapturi nu l-au aflat, cum zice marele Vasile; ba nici pe Dumnezeu însusi, pentru ca n-aveau smerenia si credinta lui Avraam. Caci credincios se numeste cineva atunci când crede celor nevazute din cele vazute. Iar a crede cele vazute de el

Înseamna a nu crede celui ce îl învăța. Sau îi propovăduiește. Pentru aceasta, spre cercarea credinței, ispitele sunt arătate, iar ajutorările nearatate, ca cel credincios să afle, prin răbdare, după isprăvirea ispitei, cunostința. Iar din aceasta să afle că nu cunoaște și că se împartășește de binefaceri, culegând rodul smereniei și dragostea față de Dumnezeu ca binefacător și față de aproapele, pentru a sluji lui Dumnezeu. Și aceasta socoteste că este un lucru firesc și o datorie, care-l face să dorească a pazi poruncile și a urî patimile ca vrăjmăse, iar trupul a-l disprețui, socotindu-l ca piedică spre neapătimire și spre cunostința lui Dumnezeu, adică spre înțelepciunea cea ascunsă.

- Dar pe lângă aceasta mai trebuie spus că cunostința celor ascunse, adică contemplarea Scripturilor și a fapturilor, se da aici și spre mângâierea celor ce plâng, cum zice Sfântul Ioan Gura de Aur. Căci din credință ne naste frica, iar din aceasta plânsul, prin care vine smerenia, din care se naste darul deosebirii. Iar din aceasta patrunderea și vederea înaintea cea după har. Iar cunoscătorul nu trebuie să-și fixeze un înțeles al său, ci să voiască să aibă totdeauna marturie Sfânta Scriptură, sau firea lucrului. O cunostința care nu le are pe acestea nu e cunostința adevărată, ci viclenie și amăgire.
- Dar firea lui e în primul rând ratiunea cuvântătoare. De aceea se și zice: rațional și singur era acest nume propriu lui. Căci în celelalte nume ale lui are și alte fapte partase. De ceea trebuie să parăsim toate și să pretuim mai mult ratiunea și să aducem, prin ratiune, ratiunile Cuvântului lui Dumnezeu, ca să ne învrednicim să primim de la el în minte, în loc de cuvinte, ratiunile Duhului Sfânt. Aceasta potrivit cu ceea ce s-a spus: „Cel ce da rugăciune celui ce se roagă”; adică Dumnezeu da celui ce face bine rugăciunea trupească, rugăciunea cea din minte; și celui ce o face cu sânguintă pe aceasta, pe cea fără formă și fără figuri, din frica curată de Dumnezeu; și iarăși celui ce o face bine pe acesta, contemplatia fapturilor; iar din aceasta i se va da lui celui ce se odihnește de toate și meditează în El cu lucrul și cu cuvântul (cu ratiunea) și nu numai cu auzul, rapirea minții spre cunoașterea lui Dumnezeu (spre teologie) și spre facerea de bine. Asadar, cunostința dacă e fără de voie și duce spre smerenie pe cel ce o are, prin rusine, pentru că a primit-o fără să fie vrednic, și dacă acela caută să o dea de la sine ca vătămătoare, chiar dacă e dată de la Dumnezeu, prin mâna smereniei, cum zice Scararul e bună. Altfel să ne amintim de cel luat odinioară în furci de niste chipuri negre. Ce nenorocire! Acela avea nume mare și era iubit așa de mult de oameni, că toți au plâns moartea lui și au socotit mare pagubă pierderea lui, dar din pricina mândriei ce o avea ascunsă, cel ce a văzut acestea, a auzit din înaltim: „nu-l voi odihni pe el, căci nici el nu m-a odihnit pe Mine nici un ceas”. Vai, cel numit de toți sfânt și cu ale cărui rugăciuni nădăjduiau să se mântuiască mulți din tot felul de ispite, așa a avut sfârșitul, din firea îngâmfării. Și că aceasta a fost pricina, e vadit oricui. Căci dacă era alt păcat, nu ar fi putut rămâne tuturor ascuns și nici nu l-ar fi putut săvârși în fiecare ceas. Iar de ar fi fost erezie, ereticul de fapt mânia pe Dumnezeu în fiecare ceas prin blasfemia lui cu voia, dar nici aceasta nu e cu totul nearatată, ci, după iconomia lui Dumnezeu, se face aratăta spre îndreptarea celui ce o are, dacă vrea să se întoarcă, iar de nu, spre pazirea altor oameni. De aceea numai cugetarea semeată a încântării de sine poate să rămână ascunsă tuturor, ba aproape și celui ce o are pe aceasta, mai ales dacă nu cade în încercări prin care sufletul e dus la muștrare și-și cunoaște neputința și neștiința sa. Și de aceea n-a avut nici Duhul Sfânt odihna în ticalosul acela de suflet, pentru că neîncetat avea acelasi gând și se bucura de el, ca de o izbândă oarecare. Pentru aceea s-a și întunecat, ca dracii, pentru că nu se arată deloc pacatînd. Și acestea a fost de ajuns dracilor, putând să umple locul celorlalte rele, cum zice Scararul. Și nu eu am aflat această explicație și înțelegere a întâmplării amintite, ci am scris-o auzind-o de la sfântul bătrân. El a spus și despre Sfântul Pavel cel Simplu, că de aceea n-a ascultat dracul să iasă îndată dintr-un om, pentru că i-a spus același marele Antonie: Avva Pavele, scoate pe diavolul din fața aceasta și nu a făcut îndată metanie ascultând, ci oarecum s-a împotrivit zicând: „Dar tu cine ești?” Și când a auzit că nu face aceasta de la mine, s-a supus. Și de aceea a spus fericitul bătrân că n-a ieșit îndată dracul, ci după ce s-a ostenit mult. Și așa a trebuit să fie. Căci bătrânul merita crezare, pentru că a purtat de Dumnezeu. Dar avem și marturie din prilejul spălării picioarelor și din împotrivirea lui Moise și a proorocului care cerea să fie lovit. Dar pentru că istoria are înțelesul acesta și nu s-a spus până acum, se va spune aici. Un rege, se spune în Paralipomene, cărmuia țara în chip tiranic. De aceea iubitorul de oameni Dumnezeu, nesuferind tirania, a poruncit proorocului să meargă și să mustre pe regele acela. Acesta însă, cunoscând cruzimea aceluia, nu a voit să meargă, în chip simplu, ca nu cumva văzându-l pe el de departe și cunoscând pentru ce pricina a venit, să-l alunge și să nu poată proorocul să-l mustre pe el; sau ca nu cumva, începând el a spune: „De Dumnezeul meu am fost trimis din pricina cruzimii tale”, acela să nu dea atenție celor spuse. Ci a planuit să fie lovit de cineva și să meargă plin de sânge la rege cu pâra, pentru că prin aceasta să însele cu mestesug pe rege și să-l facă să auda cele spuse. Și strabatând drumul a aflat pe cineva lângă cale cu o secure și a zis către el: „Acestea zice Domnul: Ridică securea ta și lovește-mă în cap”. dar acela fiind temător de Dumnezeu a zis: „Nicidecum domnul meu; sânt om al lui Dumnezeu, nu voi pune mâna mea pe un uns al Domnului”. Și a zis prorocul: „Acestea zice Domnul, pentru că n-ai ascultat glasul Domnului, să vina un leu din pustie și să te manânce”. Aceasta deci n-a fost din mânie, să nu fie, ci spre folosul multora s-a făcut. Și pentru că omul acela a fost vrednic să nu moară în chip simplu, ca ceilalți oameni, ci ea, după cuvântul Domnului, să fie mâncat de fiara și să ia cununa printr-o moarte amară. Zice și Gheronticonul despre patru preoti că s-au înțeles și au făcut înțeles și au făcut rugăciuni ca să fie mâncat slujitorul lor de un leu, din pricina curviei pe care a făcut-o. Dar nu a ascultat de ei Domnul, ci a judecat să asculte de pustnicul (isihastul) care s-a rugat pentru el, ca să se dea de la el. Apoi aflând proorocul alt om,

a zis lui: „Acestea zise Domnul: Ridica securea ta si loveste-ma în cap”. Iar acela auzind: „Acestea zice Domnul”, a lovit fara sa mai stea la gânduri capul Proorocului cu securea lui. Iar Proorocul, ca odinioara Moise, a zis catre el: „Binecuvântarea Domnului peste tine, ca ai ascultat glasul Domnului”. Asadar unul, din bunatate multa, s-a sfiit de prooroc si n-a ascultat, ca si Petru din prilejul spalarii picioarelor. Celalalt a facut ascultare, cum a ascultat poporul de Moise când s-au junghiat unii pe altii. De aici vedem ca cel ce asculta la aratare de voie dumnezeiasca, face un lucru mai bun. Caci socoteste porunca de mai presus de fire a Stapânului firii înțeleapta si mai dreapta decât cunoasterea naturala. Iar cel ce nu asculta face un lucru mai mic, caci socoteste cele la aratare bune pentru el mai drepte decât cele ale lui Dumnezeu. În ascuns însa nu e asa, ci acela se judeca dupa intentia de a asculta sau de a nu asculta. Caci cel ce are scopul sa placa lui Dumnezeu, acela e cel ce face lucrul mai bun. Si la aratare Dumnezeu pare sa fie cu minte fata de cel ce a ascultat. Dar în ascuns nu e asa, ci cum s-a spus, dupa înțelegerea naturala erau la fel de buni amândoi, pentru ca scopul amândoua era dupa Dumnezeu. Acestea asa sânt. Iar proorocul mergând la rege si stând înaintea lui, a zis: „O, rege! Venind eu, m-a întâmpinat cineva pe cale si m-a lovit în cap”. Si regele vazând sângele si lovitura, s-a mâniat, dupa obiceiul lui, dar nu împotriva pârâsului, ci socotind ca avea de judecat pe altcineva si nu pe sine însusi, s-a rostit cu cuvinte grele împotriva celui ce a facut aceasta. Iar Proorocul dobândind ceea ce nadajduia, zise: „Bine ai spus, o rege. Petru aceea, aceasta zice Domnul. Smulgând, voi smulge împaratia din mâna ta si de la semintia ta, pentru ca tu esti cel ce ai facut acestea”. Si asa a împlinit Proorocul porunca precum a voit si cu mestesug a facut pe rege sa fie atent la cele spuse de el. Si a plecat marind pe Dumnezeu. Asa erau sufletele proorocilor, iubitoare de Dumnezeu si grabnice sa sufere pentru voia Lui, din cunostinta de Dumnezeu ce o aveau. Si cu drept cuvânt. Caci cel ce cunoaste cu exactitate o cale sau o stiinta, o tine cu toata râvna si usurinta si învata si pe altii în chip sigur calatoria pe cale sau tainele si înțelesurile mestesugului, chiar daca el, poate, tânar cu vârsta si simplu, iar aceia numara multi ani si sânt înțelepti în celelalte stiinte. Caci Proorocii, Apostolii si Mucenicii n-au învățat cunostinta de Dumnezeu si înțelepciunea din auz ca noi, ci au dat sânge si au primit Duh, dupa cum s-a spus de Batrâni: „Da sânge si ia Duh”. De aceea si Parintii în loc de mucenicie sensibila, au mucenicit cu constiinta, suferind în loc de moartea trupezasca, cea a voii, ca sa biruiasca mintea voile trupesti si sa împarateasca în Hristos Iisus, Domnul nostru.

- **CUVIOSUL SI DE DUMNEZEU PURTĂTORULUI**
- **PĂRINTELE NOSTRU PETRU DAMASCHIN**

-
- 1. Cunostinta vine ca soarele si nebunul își închide cu voi ochii sau libera alegere, prin putina credinta sau lene si îndata trimite cunostinta în camera uitarii, prin nelucrarea care vine din trândavie. Caci din neînțelepciune vine trândavia, din aceasta nelucrarea si prin aceasta uitarea. Iar din uitare vine iubirea de slava. Din acestea se naste iubirea de argint, radacina tuturor relelor si prin ea vine împrastierea în cele ale vietii, din care se naste totala necunostinta a darurilor lui Dumnezeu si a pacatelor proprii. Iar din aceasta salasluierea celorlalte patimi, adica ale celor opt capeteni ale lor: a lacomiei pântecelui, din care vine curvia; din acestea iubirea de argint, din care se naste mânia, când cineva nu dobândește lucrul dorit sau nu-si împlineste voia sa, din ea vine întristarea, prin care se naste nepasarea; apoi slava desarta din care vine mândria. Din acestea vine apoi toata rautatea, patima si pacatul, prin care cel care e covârsit de ele ajunge la deznadejde, la pierzanie totala, la caderea de la Dumnezeu si la asemanarea cu dracii, precum s-a mai spus.(pg.36-37; 34, ed 76)
- 2. Si nimeni nu este pricinuitorul pierzaniei sale, decât voia sa. Iar al mântuirii este Dumnezeu, Care a daruit dupa existenta fericita, cunostinta si puterea, pe care nu le poate avea omul în afara de harul lui Dumnezeu. (pg.37;35)
- 3. Dar cel care vrea sa faca binele, sa ceara prin rugaciune de la Dumnezeu si îndata i se da lui cunostinta si putere, ca sa se arate ca harul i se trimite cu dreptate de la Dumnezeu.(pg.38; 35)
- 4. Caci diavolul, pierzând cunostinta lui Dumnezeu prin nerecunostinta si mândrie, a ajuns cu necesitate nestiutor. De aceea nu poate sti de la sine ce sa faca, ci vede pe Dumnezeu ce face sa ne mântuiasca si din aceasta învata viclenia si se sileste sa faca cele asemanatoare spre pierzarea noastra.(38-39; 36)
- 5. Caci cel ce se roaga cu gura se roaga aerului, nu lui Dumnezeu, fiindca Dumnezeu ia seama la minte nu la gura.(40)
- 6. ... nici socotite bune nu sunt bune, fie ca le împlinim când nu e vremea
- lor sau fara trebuinta sau fara vrednicie sau cugetând fara cunostinta la cele spuse. Caci nu numai în legatura cu Scriptura, ci si cu oricare întrebare ce se nimereste, daca nu sunt cu luare aminte amândoi

si cel întrebat si cel ce întreaba se îndeparteaza de întelesul cel adevarat si se alege cu o paguba nu mica.(41)

- 7. Smerita cugetare e mai presus de fire, deoarece cel smerit se îndeletniceste cu toata virtutea si nefiind dator cu nimic, se face pe sine îndatorat si mai prejos de toti. Dar cel recunoscator fiind dator își recunoaste datoria.(41-42)
- 8. Orice om, daca vrea sa se mântuiasca, nimeni nu-l poate împiedica, nici vremea, nici locul, nici îndeletnicirea. Numai sa nu se foloseasca de un lucru pe care vrea sa-l faca împotriva firii lui si sa-si îndrepte orice cugetare cu dreapta socoteala, dupa scopul dumnezeiesc. Fiindca nu cele ce se fac sunt de trebuinta, ci gândul prin care se fac. Nici nu pacatuim fara de voie daca nu consimtim mai înainte de buna voie cu gândul si nu cadem în robie. La fel greselile facute întru nestiinta vin din cele întru cunostinta.(42)
- 9. Dumnezeu nu ne-a zidit spre mânie, ci spre fericire, ca sa ne bucuram de bunatatile Lui si sa ne aratam cu multumire si cu recunostinta fata de Binefacator. Dar negrija noastra în a cunoaste darurile Sale ne-a adus la trândavie. Iar aceasta ne-a dat pe mâna uitarii, de la care a împratit peste noi nestiinta.(43)
- 10. Iar din cunostinta sau cumintenie se naste înfrânarea si rabdarea. Fiindca cel înțelept își stapânește voia sa si rabda pentru aceasta, socotindu-se pe sine nevrednic de cele dulci se arata nemulumitor si recunoscator Binefacatorului temându-se ca nu cumva, prin multe bunatati pe care le-a daruit Dumnezeu în veacul acesta sa se pagubeasca în cel viitor.(pg.44)
- 11. Caci smerita cugetare este roada cunostintei, iar cunostinta roada încercarilor.(45)
- 12. Celui ce se cunoaste pe sine i se da cunostinta tuturor. Si cel ce se supune lui Dumnezeu supune siesi tot cugetul trupesc, iar dupa aceasta i se vor supune lui toate, când va împrati smerenia în madularele sale.(45)
- 13. Fiindca obisnuinta învechindu-se capata putere de fire. Caci fie ca e obisnuinta buna, fie ca e rea, timpul o hraneste, cum materiile hranesc focul.(47)
- 14. Acum însa, fiindca nu vrem nici cei din ascultare, nici cei de la conducere, sa parasim voile noastre, nici unul nu mai sporeste. Ramâne asadar sa fugim de oameni si de lucrurile vietii si sa umblam în calea împrateasca si sa ne linistim cu unul sau cu doi si sa cugetam ziua si noaptea la poruncile lui Hristos si la toata Scriptura.(48)
- 15. Întâlnirile nu lasa mintea sa-si vada nici greselile sale, nici uneltirile dracilor ca sa se pazeasca omul pe sine, nici binefacerile si tot felul de griji ale lui Dumnezeu, ca sa dobândeasca din acestea cunostinta de Dumnezeu si smerenie. De aceea cel ce vrea sa mearga pe un drum scurt la Hristos, adica prin nepatimire si cunostinta si sa ajunga cu bucurie la desavârsire sa nu abata în alte parti, adica la dreapta si la stânga, ci în toata vietuirea lui sa calatoreasca cu sânguinta pe calea împrateasca. Sa se fereasca de prisosiri si lipsuri, amândoua pricinuind placerea si sa nu-si întunece mintea nici cu multimea mâncarurilor, nici cu întâlnirile, nici sa si-o faca roaba prin împrastieri. De asemenea sa nu-si tulbure cugetarea cu postul prelungit si cu privegherea.(48-49)

• ARĂTARE TREBUINCIOASĂ SI PEA FRUMOASĂ DESPRE

• CELE SAPTE FAPTE TRUPESTI

- 16)CEA DINTAI ESTE LINISTEA(ISHIA)-sau petrecerea neimprastiata, ferita de orice grija a vietii, ca astfel omul sa poata, prin departarea de oameni si
- de imprastieri, sa fuga de zgomot si de cel ce umbla racnind ca un leu cautand pe cineva sa inghita prin intalnirile si prin grijile vietii, si sa aiba o singura grija, cum sa placa lui Dumnezeu, si sa-si faca sufletul neosandit in ceasul morti.(pg.50)
- 17)A DOUA ESTE POSTUL CU MASURA, sau a manca o data pe zi si nu se satura. Mancarea sa fie de un singur fel, din bucate modeste, care se gasesc fara

- bataie de cap si pe care nu le pofteste sufletul, decat daca nu este altceva.(pag.50)
- 18)A TREIA ESTE PRIVEGHEREA CU MASURA; adica a avea jumatate noapte pentru somn, iar jumatate pentru psalmodie si rugaciune, pentru suspine si lacrimi. Aceasta pentru ca prin postul si privegherea cu masura trupul sa se faca supus sufletului, sanatos si gata spre tot lucrul bun, iar sufletul sa capete
- barbatie si alinare, ca sa vada si sa faca cele cuvenite.(51)
- 19)A PATRA ESTE PSALMODIA SAU RUGACIUNEA TRUPEASCA, prin psalmi si ingenuncheri ca sa osteneasca trupul si sa smereasca sufletul, ca sa fuga vrasmasii nostri draci, si sa se apropie prietenii nostrii ingerii si sa cunoasca omul de unde primeste ajutor, ca nu cumva sa se mandreasca din nestiinta socotind ca lucrurile sunt ale sale si sa fie parasit de Dumnezeu ca sa-si cunoasca neputinta sa.(51)
- 20)A CINCEA ESTE RUGACIUNEA DUHOVNICEASCA, facuta cu mintea care se fereste de orice gand, stand mintea in cele zise si cazand la Dumnezeu cu frangeri negraite, cere sa se faca numai voia Dumnezeiasca intru toate faptele si cugetarile sale neprimind nici un gand sau figura, sau culoare sau lumina, sau peste tot altceva si ca una ce priveste numai la Dumnezeu si vorbeste numai cu El a ajuns fara forma, fara culoare si fara figura, caci aceasta este rugaciuneacurata, ce se cade sa o aiba cel lucrator. Iar celui contemplativ i se cuvin altele mai mari decat acestea.(49)
- 21)A SASEA ESTE CITIREA CUVINTELOR SI VIETILOR PARINTILOR, nedandu-si auzul dogmelor straine sau altor invataturi, mai ales celor eretice. Aceasta pentru a invata din Dumnezeiestile Scripturi si din dreapta socoteala a Parintilor cum sa biruiasca patimile si sa dobandeasca virtutile; si ca sa se umple mintea lui de cuvintele Duhului Sfânt si sa uite cuvintele si gandurile necuvincioase de mai inainte, pe care le-a auzit fiind in afara de chilie, si care prin multa convorbire a rugaciunii si citirii sa ajunga sa aiba cugetari bune. De fapt rugaciunea ajutata de citirea in liniste, si citirea de rugaciunea curata, cand cineva ia aminte la cele spuse si nu citeste sau canta in fuga. Altfel nu poate cuprinde cum trebuie intelesul lor, din pricina intunerului patimilor. Pe langa aceasta adese ori ratacim prin inchipuirea de sine. Mai ales patesc aceasta cei ce-si inchipuie ca au intelegerea acestei lumi, nestiind ca avem nevoie de cunostinta prin faptuire, ca sa intelegem acestea. Si cel ce vrea sa invete cunostinta lui Dumnezeu nu trebuie sa se foloseasca numai de auzire, pentru ca altceva este auzirea si alceva fapta. Caci precum numai din auzire nu poate ajunge cineva mestesugar, ci castiga deprinderea mestesugului lucrând si vazând si multe gresind si indreptându-se de cei iscusiti prin rabdare si prin taierea voilor sale si dupa vreme indelungata, asa si cunostinta duhovniceasca nu se naste numai din cugetare ci se da de Dumnezeu dupa har celor smeriti la cuget. Ca cel ce citeste Scripturile pare sa le cunoasca in parte, nu e de mirare, mai ales daca e lucrator. Dar unul ca acesta nu are cunostinta lui Dumnezeu, ci trebuie sa asculte cuvintele celor ce au cunostinta. Deci cei ce au scris au avut adeseori cunostinta de Dumnezeu, ca si prooroci dar el inca nu. Drept aceea si eu culegand deasemenea din Dumnezeiestile Scripturi, si neinvrednicindu-ma sa aud de la Duhul, am auzit de la cei ce au auzit de la Acela, cum aud unii despre o cetate sau om, de la cei ce le-au vazut pe acestea.(53)
- 22)A SAPTEA ESTE INTREBAREA CELOR EXPERIMENTATI, despre orice cuvânt sau faptă ca nu cumva din necercare, sau din placerea de sine, inchipuindu-si ca stie cum trebuie, nestiind inca nimic, cum zice Apostolul.
- Pe urma dupa toate aceste fapte trupești, monahul trebuie sa aiba rabdare in toate cele ce vin asupra lui; pe care vrea Dumnezeu sa le ingaduie spre invatarea, spre cercarea si spre cunoasterea slabiciunii sale. Sa nu se faca indraznet si sa nu-si piarda nadejdea, orice rau sau orice bine i s-ar intampla. E dator sa se fereasca de orice vis, de orice vorba si de lucru fara rost si sa cugete pururea la numele lui Dumnezeu, mai des decat rasufla, in toata vremea si locul si lucrul, si sa cada la El din suflet, adunandu-si mintea din toate gandurile lumii si cautand sa faca voia lui Dumnezeu. Atunci incepe mintea sa-si vada greselile sale ca nisipul marii. Si acesta este inceputul luminarii sufletului si dovada sanatații lui. Atunci sufletul ajunge zdrobit si inima umilita incat se socoteste pe sine mai prejos de toti cu adevarat. Atunci incepe sa inteleaga binefacerea lui Dumnezeu, cele din parte si cele din obste, cele aflatoare in Dumnezeiestile Scripturi, si greselile sale. De atunci pazeste poruncile intru

cunostinta, de la cea dintai la cea din urma. Fiindca Domnul le-a pus ca pe o scara si nu poate cineva sa treaca peste una ca sa ajunga la alta, ci trebuie sa inainteze ca pe niste trepte, de la cea dintai la cea de a doua si de la ea la cea de a treia, pana ce-l vor face pe om Dumnezeu, prin harul Celui ce le-a daruit pe ele celor ce hotarasc sa le implineasca.(53-54)

- 23)Caci blandetea e materia smereniei, iar aceasta este usa nepatimirii. Si prin aceasta, cel ce-si cunoaste firea sa intra la dragostea desavarsita care nu cade.(58)
- 24)...Cel ce a gustat din dulceata poruncilor, stie ca poruncile il duc treptat la urmareea lui Hristos. Acela doreste mult dorirea celorlalte, icat pentru ele dispretuieste adeseori si moartea. Simtind putin enele din tainele lui Dumnezeu, ascunse in Dumnezeiestile Scripturi, inseteaza mult sa le cuprinda. Si cu cat capata mai multa cunostinta, arde mai mult ca unul ce bea flacara. Iar fiindca dumnezeirea nu poate fi cuprinsa de nimeni, ramane pururea insetat.(58)
- 25)Pe cat se ingrijeste cineva mai mult de evlavie sau de faptuire, pe atat se lumineaza mintea mai mult intru cunosinta.(59)
- 26)Iar milostiv este cel ce miluieste pe aproapele di cele ce le-a primit el de la Dumnezeu, fie bani, fie mancari, fie tarie, fie cuvânt spre folos, fie rugaciune, fie putere de a mangaia pe cel ce are nevoie de ea.(59)
- 27)De asemenea el socoteste ca prin frate Dumnezeu insusi are trebuinta de el si se face indatoratul Lui; apoi ca fara ceea ce se cere de la el, saracul poate trai, dar ca fara sa-l miluiasca pe acela, dupa puterea sa , nu poate el sa traiasca si sa se mantuiasca.(59)
- 28)Ci neavand peste tot ceva cu ce sa miluiasca, sa aiba induiosare pentru toti, ca sa ajute pe cei ce au trebuinta din cele ce poate, desfacut de orice impatimire, fata de lucrurile vietii dar avand impatimire fata de oameni. Ba nici nu trebuie sa invete pentru slava desarta cel ce nu si-a aratat intai mila cu lucrul, zicand ca foloseste sufletele celor slabi, in vreme ce e cu mult mai slab decat pe cei care crede sa-i foloseasca. Fiindca tot lucrul isi cere vremea lui si o dreapta socoteala, ca sa nu se faca ceva ne la vreme, sau fara trebuinta. Caci celui slab ii este mai bine fuga de toate si neaverea e cu mult mai buna decat milostenia.(60)
- 29)"Fericiți cei curati cu inima"(Matei 5,8), acestia sunt cei ce au dobandit toata virtutea dupa sfintele cuvinte, au ajuns sa vada lucrurile dupa fire.(60)
- 30)Fericiți, zice, cei facatori de pace. Acestia sunt cei ce au facut pace in sufletul si trupul lor, supunand trupul duhului, ca sa nu mai poftasca trupul impotriva duhului, ci sa-l calauzeasca precum voieste, daruindu-i cunostinta dumnezeiasca, prin aceasta, unul ca acela poate sa rabde prigonirea, batjocorirea si cuvântul rau, pentru dreptate si se bucura ca, plata lui multa este in ceruri(Matei 5,10).
- Caci toate fericirile fac Dumnezeu dupa har pe omul care a ajuns bland, doritor a toata dreptatea, milostiv, nepatimitor, facator de pace, rabdand toata durerea cu bucurie pentru dragostea lui Dumnezeu si a aproapelui.(60)
- 31)Caci daca se va opri cineva de la toate si se va ingriji numai de faptele trupesti si sufletesti, numite de Parinti, evlavie,iar pe de alta parte nu va crede in nici un vis si in nici un gând propriu, care nu are marturie din Scriptura, si va fugi de toata intalnirea desarta, ca sa nu auda si sa nu citeasca nimic fara rost, si mai ales ceva despre erezii, se vor inmultii in el lacrimile intelegerii si ale bucuriei, incat sa poata bea din multimea lor, si va ajunge la cealalta rugaciune, cea curata, care se cuvine vazatorului (contemplativului).(62-63)
- 32)Caci dupa ce mintea a venit la vederile duhovnicesti, e datoare sa citeasca in toate Dumnezeiestile Scripturi, ca una ce nu se teme de cuvintele greu de inteles ale Scripturii, ca cei faptuitori inca si cei slabi din pricina nepriceperii.(63)
- 33)De la frica omul trece la evlavie, de la aceasta vine taria, prin care e sfatul si dreapta socoteala. De la aceasta vine taria, prin ea intelegerea, si de aceasta vine omul la intelegciune.(63)
- 34)Iar felurile intelegciunii sunt patru: chibzuinta sau cuostinta lucrurilor ce trebuie sau nu trebuie facute si privegherea mintii; neprihanirea, care sta in pastrarea sanatoasa a cugetului, ca sa se poata infrana de la orice lucru, cuvânt si gând ce nu place lui Dumnezeu, barbatia, sau taria si staruinta

(rezistentă) în ostenele încercărilor celor după Dumnezeu; dreptatea, adică împărțirea care dă tuturor la fel.(64)

- 35)Căci cine zice că știe cum trebuie numai din auz minte. Fiindcă mintea omului nu poate să urce vreodată la cer fără vreun povătuitor; iar neîncercându-se și nevăzând nu poate spune ceea ce n-a văzut.(64)
- 36)Căci a te închipui ceva nu te lasă să ajungi ceea ce te închipui, zice Sfântul Maxim.(64)
- 37)Când cineva întru cunoștința cunoaște că nu cunoaște. Și este o neștiință mai jos de orice neștiință, când cineva nu cunoaște că nu cunoaște. Deci este și o cunoștință cu nume mincinos, când socotește cineva că știe, neștiind nimic, cum zice Apostolul.(65)
- 38)Căci din nesimțire multă ne socotim noi cei mulți că suntem ceva, nefiind nimic.(66)
- 39)Cei trei uriași ai diavolului: trândăvia, uitarea și neștiința.(39)
- 40)Căci cel ce urăște mustrarea arată vadiț mandrie, zice Scararul, iar cel ce aleargă spre se dezleagă de legătură.(66)
- 41)Zice Damaschinul, că virtuțile trupești sunt mai degrabă unelte ale virtuților.(67)
- 42)Deasemenea fără liniștire și fără tăierea voilor proprii nu poate cineva să învețe vreun meșteșug după știința și amănunțimea.(67)
- 43)* Dar fericiți sunt cei ce se liniștesc în întregime, fie ascultând de vreun faptuitor isihast, fie liniștindu-se și ieșind din toate grijile, întru ascultarea de voia dumnezeiască, cu osardie și cu sfatul celor încercați, în orice îndeletnicire cu cuvintele și cu înțeleșurile.(67)
- 44)Să nu ne îngrijim despre cum vor trăi săracii și cum se vor îmbogăți iubitorii de lume, nici să ne facem griji neînțelese despre lucrurile vieții, cum zice dumnezeiescul Hrisostom.(68)
- 45)Pentru că grija de viață nu lasă pe cineva să se îngrijească de sufletul său și să-l cunoască cum se află, că cel ce se liniștește și ia aminte la sine.(68)
- 46)Fără atenție și fără privegherea minții, e cu neputință să ne mantuiim și să ne izbăvim de diavol, care umblă răcnind ca un leu pe cine să înghită; cum zice Damaschin.(68)
- 47)Urechea celui ce se liniștește aude lucruri neobișnuite (Isaia). Și iarăși:”Linistiti-va și cunoașteți”.(71)
- 48)Iar vederile duhovnicești, precum socotesc, sunt opt:
 - -Cea dintâi este cunoștința necazurilor și a ispitelor vieții acesteia, cum zice Sfântul Dorotei, și ea se întristează de toată paguba, pe care a patimit-o firea omenească de la păcat.
 - -A doua este cunoașterea greselilor noastre și a binefăcărilor lui Dumnezeu, cum zice Scararul, Isaac și mulți alții dintre Părinți.
 - -A treia este cunoștința lucrurilor înfricoșate dinainte de moarte, cum se scrie în dumnezeieștile Scripturi.
 - -A patra, înțelegerea petrecerii Domnului nostru Iisus Hristos în lumea aceasta și a lucrurilor și cuvintelor ucenicilor Lui, ale celorlalți sfinți Mucenici și ale cuviosilor Părinți.
 - -A cincea este cunoștința firii și a prefăcărilor lucrurilor, precum zice Sfinții Părinți Grigorie și Damaschin.
 - -A șasea este contemplarea celor ce sunt, adică cunoștința și înțelegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu.
 - -A șaptea este înțelegerea fapturilor inteligibile ale lui Dumnezeu.
 - -A opta este cunoștința despre Dumnezeu, așa-numită teologie.
- Acestea sunt deci cele opt vederi. Cele dintâi trei se cuvin celui ce este încă faptuitor, că prin multe și amare lacrimi, să-și poată curăți sufletul său de toate patimile și să primească apoi prin har pe celelalte. Iar celelalte cinci se cuvin contemplativului (văzător) sau cunoscător, pentru că păzește bine și împlineste neîncetat faptele trupești și morale, sau sufletești, prin care se învrednicește de simțirea vadiț și înțelegătoare a acestora.(73)
- 49)Căci cel ce nu dorește nimic se izbăvește prin piorunca de toate relele din vecul de acum și din cel viitor.(94)

- 50)Tot necazul care se sufera cu rabdare e bun si folositor, iar cel care nu e suferit astfel este semn al lepadarii de la Dumnezeu si e fara folos. Si daca nu se vindeca cineva de aceasta prin smerita cugetare, nu are alt leac. Fiindca cel cu cuget smerit se ocareste si se invinovateste pe sine cand ii vin necazuri, si nu pe altcineva.(112)
- 51)Si ajunge vederea unui singur inger spre toata infricosarea. Caci ce a patimit Daniil cel intocmai ca un inger, vazand pe inger?(113)
- 52)Ingerii, zice, lumineaza pe oameni, iar ei primesc lumina de la arhangheli si aceea de la incepatori, si asa fiecare ceata primeste lumina si cunostinta de la alta.(113)
- 53)Tot cuvantul Scripturii este fara de prihana.(116)
- 54)Caci intelesurile ce vin de la sine, fara cercetare, in mintea celor ce se linistesc dupa Dumnezeu, sunt vrednice de primit, zice Sfantul Isaac.(116-117)
- 55)Fiindca nu este pe pamant un mai mare nebun ca acela care sileste intelesul Scripturii, sau il defaima, pentru asi intemeia cunostinta, mai bine zis necunostinta sa.(117)
- 56)Caci asa se cuvine sa fie purtarea celor sarguinciosi, sa aiba minte cand la contemplarea celor sensibile, cand la cunoasterea celor inteligibile si la ceea ce e fara chip; si iarasi; cand la vreun inteles al Scripturii, cand la rugaciunea curata. Iar trupul, cand la citire, cand la rugaciunea curata, cand la lacrimi pentru sine insusi sau pentru altcineva din compatimirea cea dupa Dumnezeu, cand la lucru spre ajutorul vreunuia care e neputincios sufleteste sau trupeste.(118)
- 57)Dupa multa osteneala, cel fara patima ajunge fara grija, ca unul ce a biruit patimile.(119)
- 58)E drept ca si celui patimas i se pare ca se simte bine dar din orbire. Numai cel ce se nevoieste are osteneala si razboiul din vointa de a birui patimile si de a nu putea. Pentru ca unul ca acesta este lasat uneori biruit de cei ce-l vatama, ca sa uite obisnuinta lui dintai. Ca de nu fuge mai intai de imprastiere si nu-si castiga tacerea desavarsita, nu poate ajunge sa aiba ceva fara patima, sau sa graiasca pururea cele bune, Simplu graind, la tot lucru se cuvine fuga desavarsita de imprastiere, ca sa nu fie tras cineva de obisnuinta de mai inainte. Dar nimeni sa nu-si inchipuie din nestiinta, auzind despre smerita cugetare, nepatimire si cele asemenea, ca le are pe acestea, ci e dator sa caute semnul fiecarui lucru si sa-l afle in sine.(119)
- 59)Iar semnele smeritei cugetari sunt: Avand cineva toata virtutea trupeasca si sufleteasca, sa se socoteasca pe sine si mai dator lui Dumnezeu, ca unul ce a luat multe prin har, nevrednic fiind.(119)
- 60)Iar semnul nepatimirii poate, acesta este: a ramane in toate netulburat si fara teama, ca unul ce a primit sa poata toate prin harul lui Dumnezeu, dupa Apostol.(120)
- 61)Cele ce se fac fara silire nu sunt fapte, cum zice Sfantul Isaac, ci mai degraba daruri. Iar daca dupa prima osteneala a si venit odihna, ea este plata infrangerii, si nu trebuie sa te lauzi cu ea. Caci nu cei ce iau plata sunt laudati, cei ce se silesc in lucrare si nu iau nimic.(120)
- 62)Nimeni nu poate sa ne faca rau, daca nu vrem noi.(121)
- 63)Dar chiar daca se vede pe sine stand degeaba si pierdut, sa nu se inspaimante, caci va veni la zdrobirea sufletului si la lacrimi indurerate, de nu va iesi din chilie. Si iarasi de va avea multa ravna la toata lucrarea duhovniceasca si lacrimi, sa nu socoteasca aceasta bucurie, ci inselaciune si pregatire de razboi (122)
- 64)Deaceea vrasmasul incearca orice mestesug ca sa desfacă pe om de isihie(liniste) si sa-l faca sa cada in ispita si sa se afle in oarece fel necredincios.(123)
- 65)Caci infranarea totala si neinfranarea sunt cele care aduc neputintele. Iar infranarea si schimbarea mancarurilor de fiecare data se fac pricinuitoare ale sanatatii, ca sa se pastreze fara placeri si fara boala si sa fie impreuna lucrator spre dobandirea virtutilor.(128)
- 66)Caci cel ce a primit darul luarii aminte la dumnezeiestile Scripturi, cum zic Parinti, afla tot binele ascuns in toate Scripturile.(128)

- 67) Fiindcă cunostinta dumnezeiasca este un dar, iar stiinta cuvântului, este o invatatura omeneasca ca celelalte invataturi ale lumii acesteia, si nu ajuta la mantuirea sufletului. Aceasta se vede la elini.(128)
- 68) Iar citirea se face spre a aminti celor ce stiu cele spuse din cercare si spre a invata pe cei necercati. Marele Vasile zice ca atunci când Dumnezeu afla o inima curata de toate lucrurile si invaturile lumesti, Isi scrie in ea dogmele Sale ca pe o tablita nescrisa. Iar aceasta o spun, ca sa nu citeasca cineva cele ce nu slujesc la a bineplacea lui Dumnezeu.(128)
- 69) Dacă este încă fapтуitor, sa citeasca vietile si cuvintele Parintilor, iar dacă harul l-a ridicat la cunostinta Dumnezeiasca, sa citeasca toate scriptiurile dumnezeiesti.(128-129)
- 70) Ratacirea gândului sete inceputul pacatiuirii, cum zice Sfantul Isaac. Iar cel ce vrea sa fuga de acesta cu desavarsire se cade sa petreaca mult timp in chilie. Si dacă e supus tradaviei sa lucreze putin, ca si cel nepatimitor si cunoscator, spre folosul altora si spre ajutorul celor neputinciosi.(129)
- 71) Nici un lucru care se face după Dumnezeu, cu smerenie, nu este rau.(130)
- 72) Tot ce este afara de trebuinta neaparata, adica tot ce nu ajuta la mantuirea sufletului, su la viata trupului, i se face piedica celui ce vrea sa se mantuiasca.(130)
- 73) Dacă este cineva smerit cu cugetul, trebuie sa aiba toata virtutea si sa creada ca este mai prejos decât toata faptura, ca unul ce datoreaza mai mult. Iar de nu are simtirea aceasta, insasi aceasta este dovada ca e mai rau decât toata faptura, chiar dacă s-ar parea ca are petrecerea intocmai cu ingerii.(143)
- 74) Nu trebuie sa deznadajduim, dacă nu suntem cu se cuvine sa fim.(134)
- 75) Caci cel ce pacatuieste fara puterea de a se pocai, dar nu deznadajduieste, neaparat se va socoti pe sine mai prejos decât toata zidirea si nu va indrazni sa osandeasca sau sa ocarasca pe vreun om, ci mai degraba se minuneaza de iubirea de oameni a lui Dumnezeu si e plin de recunostinta fata de Facatorul de bine si poate si alte bunatati.(135)
- 76) Precum cel patimas si încă nepartas de lumina cunostintei se afla in mare primejdie dacă are stapanire peste vreunii, zice Damaschin, asa si cel ce a luat nepatimire de la Dumnezeu si cunostinta duhovniceasca, dacă nu foloseste si alte suflete. Caci nimic altceva nu foloseste celui neputincios, ca alergarea in liniste, nici celui patimas si fara cunostinta, ca supunerea in ea. Deasemenea nimic nu e mai bine ca a-si cunoaste cineva nestiinta si neputinta proprie, si nimc nu e mai rau ca a nu le cunoaste pe acestea. La fel nu e alta patima mai urata ca ingamfarea, nici mai vrednica de ras, ca iubirea de argint, care e radacina tuturor relelor.(136)
- 77) Iar obisnuinta dainuind, primeste putere de fire, zice Marele Vasile.(136)
- 78) Deci cel ce s-a silit putin a biruit pe vrasmasi, iar cel ce s-a lenevit putin s-a intunecat si s-a pierdut.(137)
- 79) Nimic nu obisnuieste, zice Marele Vasile, sa intunece cugetarea asa de mult, ca rautatea, nici sa lumineze mintea, ca citirea in liniste, nici sa aduca o durere mai naprasnica sufletului, ca gândul mortii, nici sa pricinuiasca sporirea nevazuta, ca ocararea de sine si taierea voilor proprii; sau pirderea nevazuta, ca parerea de sine si placerea de sine. Nimic nu pricinuieste departarea de Dumnezeu si pedepsirea omului credincios, cum o face cartirea, nici nu duce asa usor la pacatuire ca zapaceala si vorba multa. Nu este lucru care sa duca asa de repede la dobandirea virtutii, ca singuratatea si adunarea mintii, nici la recunostinta si multumire, ca cugetarea la darurile lui Dumnezeu si la rautatilor noastre. Nimic nu sporeste facerile de bine, ca vestirea lor cu lauda; si nimic nu obisnuieste sa aduca mantuire si intelepciunea Duhului cum e calea imparateasca, ce se tine departe in toate, atat de ceea ce e prea mult, cat de ceea ce e prea putin. Si nu este alta virtute ca sa cuprinda voia Dumnezeiasca, ca smerita cugetare si parasirea ocarui gând si orcarii vointi proprii. Nu este ceva care sa ajute la tot lucru bun ca rugaciunea curata, nici piedica la dobandirea virtutilor, ca imprastierea si ratacirea cugetarii, chiar dacă e de scurta vreme. Caci cu atat are cineva mai multa curatie, cu atat isi apare ca pacatunind mai mult, prin aceea ca vede; si cu cat pacatuieste mai mult, cu atat se intuneaca mai mult, chiar dacă isi apare avand curatie. Si iarasi cu cat are cunostinta mai multa, cu atat isi apare

mai lipsit de cunostinta; si cu cat isi cunoaste mai putin nestiinta sa, si cunostinta cea duhovniceasca cea din parte, cu atat i se pare ca e mai cunoscator. Si cu cat rabda cel ce se nevoieste mai mult necazurile, cu atat va birui mai sigur pe vrasmă; si cu cat se nevoieste cineva sa faca mai mult bine intr-o zi cu atat se face mai indatorat pentru toate zilele vietii sale, zice Sfantul Maxim.(137-138)

- 80)Cel ce cere un lucru de la aproapele e dator, cu mai multa dreptate, sa-l ceara de la sine. Caci precum sunt daori pacatosii sa tremure de Dumnezeu fiindca l-au maniat, tot asa sunt datori cei ce au fost acoperiti de harul Lui in neputinta lor gata de deznadajduire, sa tremure cu mult mai vartos ca unii cei datoreaza multe. Si precum mare prapastie este necunoasterea Sfintelor Scripturi, cum zice Sfantul Epifanie, la fel si mai rau este neascultarea intru cunostinta.(138)
- 81)Nu fi iubitor de tine, zice, Sfantul Maxim si vei fi iubitor de Dumnezeu, nu-ti fi placut tie, si vei fi iubitor de frate.(139)
- 82)Rug:” Fie ca vreau, fie ca nu vreau, mantuieste-ma”(141)
- 83)Findca daca nu afla mintea altceva mai de pret decat lucrurile sensibile, nu-si intoarce pofta spre aceea, ca sa paraseasca cele cu care s-a obisnuit vreme indelungata. Deci precum cei iubitori de oameni si nepatimasi nu se vatama mult de lucrurile lumii, pentru ca le chivernisesc bine, asa si cei ce au daruri mari, pentru ca pun in seama lui Dumnezeu ispravile lor.(143-144)
- 84)Tuturor le este de folos linistea si fuga de unele lucruri si anumiti oameni. Dar mai ales celor patimasi si slabi.(144)
- 85)Daca nu se face cineva nepatimas, nu-i trimite Sfantul Dumnezeu Duhul Sau Cel Preasfant, ca nu cumva sa se afle inca atras din obisnuinta spre patimi si sa se faca vinovat in fata Duhului Sfant, celui salasluit in el si mai mare osanda sa aiba.(145)
- 86)*De aceea, nici un lucru indoielnic nu trebuie sa-l faca cineva, s-au sa-l hotarasca ca buna, afara de cazul ca nu poate sa traiasca sau se mantuiasca fara el. Sa intrebe pe cei incercati, sau sa-si castige asigurarea din credinta cea tare si din rugaciune, inainte de a fi ajuns la desavarsita nepatimire, care face mintea nebiruita si nemiscata in tot lucrul bun.(145-146)
- 87)Parintii, zice cartea batranilor (Patericul), au pazit poruncile, cei dupa ei le-au scris, iar noi am pus cele scrise in dulapuri(biblioteca). Chiar daca vrem sa le mai si citim , nu staruim sa intelegem cele scrise si sa le facem, ci le citim in fuga, saunsocotind ca facem ceva mare, ne inaltam, nestiind ca mai mult ne osandim daca nu le implinim cum zice Sf. Ioan Gura de Aur: ” Cel ce a cunoscut, zice, Domnul, voia Domnului sau”(), si celelalte. Asadar buna e citirea si cunostinta, dar cand nu iscodeste cineva viata invatatorului, cum zice Teologul: “Nu cauta vrednicia de crezare a celui ce te invata, sai iti vesteste, si cum zice Domnul:” Cate va vor zice voua preotii” si celelalte. Caci nici o vatamare nu-i vine vreunuia care intreaba, din faptele celui ce-l invata pre el, dar iarasi nici un folos, daca nu lucreaza insusi. Pentru ca

fiecare va da socoteala pentru sine, invatatorul pentru cuvântul sau, iar auzitorul pentru ascultarea lui cu lucrul.(146)

- 88) Asadar bunatatea si dreptatea lui Dumnezeu daca traim dupa fire, ne sunt pricinuitoare a tot binele, iar daca le folosim rau, ne pricinuieste munca cea vesnica . (147)
- 89) Dar mai buna decât toate cele spuse, este rabdarea necazurilor . Cel ce s-a învrednicit de acest mare dar este dator sa multumeasca lui Dumnezeu, fiindca la impartasit de o binefacere mai mare.(149)
- 90) Toate cele ce sunt le-a facut Domnul spre folosul nostru .(151)
- 91) Noua celor ce iubim binele inca de frica muncilor si a încercarilor, nu ne este deloc de folos linbertatea, ci paza si fuga de lucruri, ca si prin departarea celor ce vatama neputinta noastra, sa putem lupta cu gandurile.(158)
- 92) Caci Natanail se talcuiește “ravna de Dumnezeu”.(159)
- 93) Cci este obiceiul dumnezeie[tii Scripturi zice Marele Vasile, s\ numeasc\ pe om mai mult dup\ virtutea lui dec`t dup\ na[tere (159)
- 94) Imprastierea este pricina întunecarii mintii (161)
- 95) Fiindca cel ce cauta cu lucrul, acela vede paguba si câstigul în lucrul cu care se îndeletniceste, zice Sf. Isaac, ci acela poate da sfat altora, ca unul ce l-a patit, adeseori si l-a învătat de cercarea. Pentru ca sunt , zice, lucruri bune la aratare, dar ascund o paguba destul de însemnata; si sunt altele rele la aratare, dar cuprind în ele cel mai mare câstig.
- De aceea, zice , nu este tot omul vrednic de încredere, ca sa dea sfat celor ce cauta, ci numai acela care a luat de la Dumnezeu darul deosebirii si a dobândit din staruirea în nevointa o minte stravazatoare, cum zice Sf. Maxim. Iar aceasta trebuie sa fie cu multa smerenie si sa nu dea sfaturi tuturor, ci numai celor ce le cer de bunavoie, si-l întreaba nesilit, si învăta dupa rânduiala, sa faca asa c prin smerenie si prin întrebari de bunavoie a celui ce întreaba, sa se întipareasca cuvântul în sufletul celui ce-l aude, si sa se încalzeasca din credinta, vazând pe sfatuitor bun asemenea sfatuitorului aceuia minunat, pe care l-a numit Isaia Prorocul “Dumnezeu tare, biruitor ...”(162)

- 96) Caci cel ce vrea sa îndrume sau sa dea sfat cuiva, sau sa-i aduca aminte de ceva, cum zice Scararul, e dator mai înâi sa se curateasca de patimi, ca sa cunoasca în chip nemincinos scopul lui Dumnezeu si starea celui ce cere de la el cuvânt. Fiindca nu tuturor li se potriveste acelasi leac, chiar daca neputinmta este poate aceeaasi. Pe urma sa se încredionteze de la cel ce cere sfat, daca face aceasta din faptul ca e supus cu trup si suflet, sau se roaga de la sine cu caldura credintei si cauta sfat, fara sa-l aduca dascalul la aceasta, sau, dimpotriva, îl sileste vreo alta trebuinta spre a se preface ca e datornic sa auda sfat. (164-165).
- 97) Din vorba multa însa, cum zice Solomon, nu lipseste pacatul. “Fara întrebare de la frati nu trebuie sa graiasca cineva, de dragul folosului, ca binele sa se faca din hotarâre libera. Caci apostolii ne cer sa fim nu ca unii ce stapânesc peste turma, ci ca unii ce ne facem chip turmei. (165).
- 98) Caci noi ne pomenim dând drumul Cuvântului, prin aceea ca ne închipuim ca avem o cunostinta mai presus de altii . Si, de fapt, cu cât suntem mai vinovati, cu atât avem mai multa slobozenie . Pe când Sfintii, cu cât sunt mai aproape de Dumnezeu, cu atât se tin pe ei mai pacatosi zice Sfântul Dorotei. Caci fiind coplesiti de cunostinta despre Dumnezeu, ca unii ce s-au împartasit de ea, simt ca nu mai stiu ce sa mai spuna (166).
- 99) ...ajunge nebunia, fara alt pacat pentru pierderea sufletului. Caci cel ce are pacate mici este lasat sa cada în mai mari , spune Sfântul Isaac , si cel ce a luat de la Dumnezeu dar, si se arata cu nemulțumire, își pregateste pierderea acestui dar, fiindca s-a facut nevrednic pe sine darul lui Dumnezeu, cum zice Marele Vasile . Caci multumirea se roaga. (167).
- 100) ... unele lucruri aflatoare în dumnezeiestile Scripturi sunt limpezi si usor de înțeles, iar altele nelamurite si greu de cuprins, ca prin cele dintâi sa ne atraga pe cei mai trândavi la credinta si la cautarea si a celorlalte, ca sa nu cadem dintr-o prea mare înțelegere în deznadejde si necredinta, iar prin celelalte, ca sa nu ne atragem o si mai mare osânda, dispretuind cuvântul înțeles, ci ca cei ce vor, ostenindu-se de bunavoiesia caute cu lucrul cele ascunse si sa aiba lauda din aceasta, cum zice Gura de Aur. (167)
- 101) Si simplu, toata Scriptura si tot cuvântul lui Dumnezeu, sau al unui Sfânt sau al fapturilor sensibile sau inteligibile are un scop ascuns în sine .

- Ba chiar orice cuvânt omenesc . Si nimeni nu cunoaste întelesul unui cuvânt decât numai prin descoperire (170).
- 102) Aceasta este o socotinta mincinoasa care socoteste ca stie cele ce niciodata nu le-a stiut ...(171).
- 103) ...ne putem mântui pretutindeni daca parasim voile noastre ...(174)
- 104) ... linistea este mai mare decât toate si fara de aceasta nu ne putem curati si cunoaste neputinta noastra si uneltirile dracilor , dar nici puterea si purtarea de grija a lui Dumnezeu nu o putem cunoaste din cele cântate si citite (174)
- 105... nu trebuie sa fie folosit un lucru, sau un cuvânt sau o fapta, sau un gând , în afara de trebuinta neaparata pentru mântuirea sufletului si pentru viata trupului; si ca fara de dreapta socoteala, nici cele ce par bune nu sunt primite de Dumnezeu , precum nici lucrarea cea buna nu poate folosi pe cineva , daca nu se face cu scop bun. (175).
- 106) ...suntem datori sa cercetam Scripturile dupa porunca Domnului, ca sa aflam în ele viata vesnica; si sa luam aminte la întelesul psalmilor si al troparelor . De asemenea, sa cunoastem întru cunostinta multa ca nu cunoastem. Caci zice Marele Vasile, daca n-a gustat cineva din cunostinta, nu stie de câte este lipsit. (175).
- 107) ... e dator mai întâi ca cineva sa dobândeasca nepatimirea, prin fuga de lucruri si de oameni nefolositori si numai dupa aceea, când o cere vremea, sa povatuiasca pe altii si sa chiverniseasca lucruri fara de osânda si fara vatamare , în urma deprinderii întru nepatimire , o data ce ajuns la desavârsita lipsa de patimi, dar numai daca a primit de la Dumnezeu chemare , zice Damaschin, ca Moise, Samuil si ceilalti proroci si Sfinti Apostoli, spre mântuirea celor multi. Chiar si atunci sa nu primeasca usor, ca Moise, Avacum, Grigorie, Cuvântatorul de Dumnezeu si altii si cum a zis Sfântul **Pr??** Despre Sfântul Ioan , ca nu voia sa paraseasca linistea lui scumpa, macar ca avea datoria ca Apostol sa propovaduiasca, nu sa vietuiasca în liniste. (176-177).
- 108) Caci parerea de sine si nestiinta fac orbi pe cei ce nu vor sa vada nicidecum neputinta si nestiinta lor. (178).

- 109) Postul smereste trupul, privegherea lumineaza mintea, linistirea aduce plânsul, plânsul boteaza pe om si spala sufletul si-l face fara de pacat. (178).
- 110) ... fara plâns nu se face curatirea, iar plâns în împrastiere neîncetata nu este ; si fara curatirea sufletului nu se naste încredintarea neclintita, despartirea sufletului de trup este primejdioasa . Caci ceea ce nu e vadit, zice Scararul, poate nu e nici crezut . (178).
- 111) ... dupa rânduiala pavecernitei trebuie sa zicem Crezul, Tatal nostru, si Doamne miluieste, de multe ori. Si sezând apoi catre rasarit, ca cei ce plâng un mort, sa ne clatinam capul cu durere din suflet si cu suspin din inima si sa zicem cuvintele cunostintei ce se întâmpla sa o avem , începând de la cea dintâi pâna ce ajungem la rugaciune. (180).
- 112 Marele Vasile osândind împotrivirea în cuvânt, zice catre egumen sa-i dea celui ce se împotrivesc în cuvânt multe metanii, pâna la o mie . Iar schimbând numarul, a zis: sau o mie sau una . Aceasta înseamna : cel ce graieste împotriva e dator sa faca o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu , sau una catre staret, zicând : Iarta-ma, Parinte.
- 113) Fiindca daca ar socoti ca face pocainta, dar încearca sa se împotriveasca în cuvânt celui ce-l judeca pe el întemeiat sau neîntemeiat , nu este vrednic de iertarea cea dupa har. (184)
- 114) Binele nu este bine , daca nu are ca scop voia dumnezeiasca(192)
- Caci precum în cer sunt noua cete asa si în Biserica , si anume : patriarhii, mitropolitii, episcopii, preotii, diaconii, ipodiaconii citetii, cântaretii si monahii (193)
- 116) Despre Sfânta Cruce :
- “Caci cele doua degete si o singura mâna arata pe Domnul nostru Iisus Hristos cel rastignit, cunoscut în doua firi , si-ntr-un singur ipostas . Iar dreapta aminteste de puterea Lui nemarginita si de sederea cea de-a dreapta Tatalui. Coborând ea de sus , ne arata pogorârea din ceruri pâna la noi . Iar trecând de la dreapta la stânga izgoneste pe vrajmasi ssi arata ca prin puterea Sa nebiruita a biruit Domnul pe diavol care sta la stânga, lipsit de tarie si întunecat. (193)
-

• **Cartea a doua**

-
- Douazeci si patru de cuvinte scurte (sinoptice) si pline de toata cunostinta duhovniceasca.
- Cuvântul I (a)
- 1) Si începutul tuturor virtutilor este înțelepciunea duhovniceasca , chiar daca e si sfârșitul .
Fiindca daca nu se apropie aceasta de minte, nu poate omul lucra vreun bine, pentru ca nu a auzit niciodata despre aceasta. (195)
- 2) Cuvântul II (b)
- Credinta, cea care a spus Apostolul ca este temeliea faptelor celor dupa Dumnezeu, am primit-o la dumnezeiescul Botez prin harul lui Hristos si nu din fapte . (197).
- 3) Dar cetele fiintelor ceresti fara de trup si oamenii buni nu suferă sa vatame pe careva din cei împreuna robii , chiar daca ar fi foarte rau acesta, ci mai vârtos au mila de el si se roaga lui Dumnezeu pentru el , cum zice marele Atanasie. (!99).
- 4) Iar ispitele oamenilor drepti si sfinti se întâmpla dupa bunavointa lui Dumnezeu spre desavârsirea sufletelor, si spre rusinarea vrajmasilor lor, demonii. (200)
- Cuvântul III (g)
- 5) Lacomia pânteceului estge cea dintâi dintre cele opt capetenii ale rautatii . Iar dumnezeiasca frica si prima porunca le surpa pe toate. (201).
- 6) Iar desavârsindu-se frica, se desavârseste si omul prin plâns si nu mai vrea sa pacatuiasca â, ci temându-se de întoarcerea patimilor, petrece neranît în frica cea curata. (203)
- 7)Iar semnul fricii dintâi sta în a urî pacatul si a ne mânia pe pacat, ca niste raniti de fiara. Iar al celei desavârsite în a iubi virtutea si a ne teme de abatere, fiindca nimeni nu este neschimbacios. (204).
- 8) De aceea la tot lucrul în vîsa aceasta suntem datori sa ne temem de cadere. (204).
-
- Cuvântul IV (d)

- 9) Temerea e din credinta si din temere buna-cinstire, potrivit cu Prorocul, care dupa ce a înfatisat sus înțelepciunea coborându-se mai jos zice : “Duhul cunostintei si al buneii-cinstiri, duhul temerii de Dumnezeu”. Iar Domnul începând de la temere a calauzit la plâns pe cel ce are temere (205).
- 10) Deci toata grija omului sa fie pentru pazirea simturilor ,ca sa nu stea sau sa nu faca ceva ce nu i se pare ca este dupa Dumnezeu (208)
- 11) Sa nu primeasca nici o cutezanta a gândului pâna ce va veni Domnul, caruia sa-i fie slava în veci. Amin.
- Cuvântul 5 (e)
- 12) Chiar daca i se pare cuiva ca se împartasese de toate virtutile , daca nu va rabda pâna la sfârșit si nu se va izbavi de cursele diavolului , nu este vrednic sa Ajunga în Împaratia cerurilor. (208)
- 13) Zice Marele Vasile : Sa porti razboi deodata cu toate patimile, ca poate slabind te vei întoarce la cele dinapoi si nu te vei afla pregatit pentru Împaratia cerurilor . Ci lupta-te cu fiecare din patimi pe rând începând de la rabdarea celor ce vin asupra-ti(210).
- Cuvântul 6 (z)
- 14) Nadejdea fara grija este viata si bogatie ascunsa pentru simtire , dar marturisita de înțelepciune si de firea lucrurilor. (212).
- 15) Nimic nu întuneca asa ca rautatea . Dumnezeu se arata simplitatii si smereniei si nu osteneilor. Si se arata nu cum socot unii, din neexperienta ci prin contemplarea lucrurilor si a fapturilor si a tainelor descoperite în dumnezeiestile Scripturi. (215).
-
- Cuvântul 7 (i)
- 16) Neîmpatimirea vine din nadejde, fiindca cel ce nadajduieste ca va dobândi în alta parte o bogatie vesnica usor dispretuieste pe cea din mâna , chiar daca cea vremelnica îi aduce toata odihna (216).

- 17) Pentru ca ceea ce ajuta si împiedica pe om sa se mântuiasca este voia sa si nimic altceva (217)
- 18) Obisnuinta face pe om de la sine, pe încetul, fie bun , fie rau. Caci daca n-ar fi asa , nici un tâlhar nu s-ar fi mântuit. (217)
- 19) Dar ce face mai mult monahul, daca nu pastreaza fecioria si nu traieste în saracie. ? (218)
- Cuvântul 8
- 20) Neîmpatimitul ia pururea aminte la Dumnezeu prin vedere (220)
- 21) Nu este cu putinta celor ce mai au înca vreo legatura cu ceva din cele sensibile, sa biruiasca patimile,(220).
- 22) Caci mai biune este sa fie împrastiat în chip rau si sa nu se afle ocupat nici cu lucrurile si cugetarile dumnezeiesti, decât sa lucreze dar pe cele rele .(221)
- 23) Odihna oricât ar fi de mica este o voie trupeasca. (221 –222)
- 24) Pacatul este la îndemâna chiar si a celor foarte drepti , iar pocainta nu e tuturor la îndemâna , pentru faptul ca moartea este aproape si înainte de ea desnadejde. Bine este deci sa nu cadem , sau sa cadem si sa ne ridicam. Iar daca s-a întâmplat sa sa cadem, bine este sa nu desnadajduim si sa nu ne întristam de iuburea de oameni a Stapânului. Caci daca vrea, poate face mila cu neputinta noastra, numai sa nu ne departam de El sau sa ne îngrijoram si sa ne descurajam, daca, silindu-ne, nu isbândim sa împlinim poruncile . Ci sa ne gândim ca o mie de ani înaintea Domnului sunt ca o zi iar o zi ca o mie de ani. (222-223).
- 25) Pentru tot lucrul bun trebuie sa întrebe omul, ca Sfântul Antonie sau pe oricine se nimereste, ci pe cei ce au darul deosebiri, ca nu cumva cei ce întrebatifiind necercati sa cada amândoi în groapa, dupa pilda Evangheliei (223 224)
- 26) Din plâns, asadar, si din rabdare se nasc nadejdea si nepatimirea mortificarea lumii. (224)
-
- Cuvântul 9
-

- 27) Daca mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci în sine însasi, si cel ce zice ca este numai cu Dumnezeu, trebuie sa fie fara chip, fara culoare, fara formasi neîmprastiat . De aceea monahul e dator sa ia aminte si fara întrebarea celor cercati sa nu ...nici un gând bun sau rau, pentru ca nu le cunoastem nici pe unele (226)
- 28) Diavolul ia înfatisarea de înger al luminii ... Fiindca gândurile semănate de el se arata celor necercati ca gânduri ale dreptatii (228).

•

• Cuvântul 10

•

•

- 29) Cu adevarat cel smerit la cuget nu înceteaza niciodata de a se ocarî pe sine chiar daca toata lumea s-ar razboi cu el si l-ar necinsti. (229-230)
- 30) Smerenia este roada cunostintei, iar cunostinta roada ispitelor (230)
- 31 Cel ce a gresit din cunostinta stie din parte ca nu cunoaste si cunostinta i se face pricina de smerenie (231)
- 32) Cel ce s-a cunoscut pe sine ca este faptura schimbaciosaniciodata nu se înalta întru nimic. Fiindca chiar daca are ceva este al facatorului .(231)
- 33) Zice Avva Cassian : “Smerenia se naste din cunostinta. (233)

•

• Cuvântul 11

•

- 34) Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cercati; pe cei necercati e primejdios, neavând puterea de a deosebi (234)
- 35) Iar daca nu se afla cineva cu darul deosebirii între oamenii de acum , pentru ca lipseste smerenia care îl naste, suntem datori sa ne rugam cu staruimta înainte fiecărei fapte, cum zice Apostolul Si daca chiar suntem lipsiti de mâini cuvioase, sau de curatia sufletului si a trupului sa fim macar în afara de pomenirea raului si de gânduri patimase.(234)
- 36) Dar unde se cauta voia proprie si nu a lui Dumnezeu, acolo este îngâmfare si Dumnezeu nu-si arata bunavointa nici nu-si descopera sfatul sau, ca nu cumva cunoscând cineva si nefacînd sa se osândeasca si mai mult (235)
- 37) Nu trimite Sfântul Lui Duh celui ce nu s-a curatit poe dine de patimi prin fapte trupestri si morale, ca nu cumva sa încline acesta din obisnuinta spre patimi si sa se Faca vinovat fata de Sfântul Duh venit din El.(235).

•

•

• Cuvântul 12..

•

- 38) Pâna ce mintea n-a dobândit omorârea patimilor nu –i foloseste sa vina la contemplarea celor sensibile. (239).
- 39)Ingerul adevarat are putere de le Dumnezeu s iface mintea sa se linisteasca si sa-l primeasca, chiar daca nu vrea. Dar dracul nu poate sa faca aceasta, ci numai cand vede ca mintea il primeste I se arata, dupa ingaduinta lui Dumnezeu. Iar de nu e primit, se departeaza alungat de ingerul pazitor de la Dumnezeiescul Botez, dat fiind ca mintea nu si-a vandut libertatea.(243)
- 40)Iar fara Duhul Sfant aceasta virtute cuprinzatoare nu se numeste nepatimire. Ci chiar daca ar fi , poate , cineva astfel, el se afla mai degraba intru nesimtire.(245)

•

- 41)Cel ce vrea sa spuna ceva despre dragoste indrazneste sa graiasca despre Dumnezeu insusi.(Ioan4,16)(246)
- 42)Caci din tot sufletulinseamna ca din ratiune, manie si pofta. Pentru ca din aceste trei se alcatuieste sufletul.(246)
- 43)Toata lucrarea se face sau pentru dragostea lui Dumnezeu, sau pentru dragostea de aproapele.(248)
-
- 44)Dar Dumnezeu nu are niciinceput , nici sfarsit. Deasemenea nici virtutile Lui, pentru ca nici odata n-a fost fara de ele. Ci totdeauna e suprabun si drept, atotintelept, atotputernic, neinfranat, nepatimitor, nescris imprejur, nehotarnicit, neaflat, necuprins, fara sfarsit, vesnic, necreat, neschimbat, neincetat adevarat, necompus, nevazut, nepipait, neinteles, desavarsit, mai presus de fiinta , negrait, mult milostiv, atotidurat, atotvazator.(248)
- 45)Dumnezeu e netrupesc, simplu, fara de inceput, un singur Dumnezeu inchinat si preamarit de toata zidirea in tatal, fiul si Duhul Sfant. Iar cel ce s-a facut Lui are o singura vointa si nu mai multe compunse.(249)
-
-
-
- 46)Cibzuinta-aceasta se naste din ratiune si sta la mijloc intre abilitate si prea multa talcuire, si intre nechibzuinta.(250)
- 47)*Cel chibzuit insa nici nu se inalta, mandrindu-se si catand sa vateme pe cineva, nici nu se rostogoleste fara minte si nu se vatama de cineva; ci culegand cele bune le pazeste in Hristos Domnul nostru, Caruia I se cuvine slava si stapanirea in veci. Amin.()
-
-
- 48)Neprihanirea este cugetul intreg, adica nestirbit.(251)
- 49)Aceasta se naste din partea poftitoare a sufletului si fara de ea nu se pazeste nici un bine, ciar daca se poate face.(251)
-
-
- 50)Insusirea barbatiei nu sta in a asupri pe aproapele. Caci aceasta este semetie si se afla deasupra barbatiei. Dar nici a fugi de frica ispitelor de lucrarile si de virtutile cele dupa voia lui Dumnezeu. Caci aceasta este lasitate si se afla dedesuptul barbatiei. Barbatia inseamna a starui in rabdare si in tot lucru bun si a birui patimile sufletului si a trupului.(252)
-
-
- 51)Dumnezeu e preamarit si prin dreptate zice Marele Dionisie.
- 52)El stie ca daca isi inchipuie care peste tot vreun bine, se va lua de la sine ceea ce I se pare ca e al lui, cum zice Domnul, Caruia I se cuvine slava in veci. Amin.
-
-
- 53)Daca cineva ar avea multe necazuri si multe primejdi de la draci si de la oameni, tinand pacea Domnului toate le va socoti nimic.(254)
- 54)Sufletul are pace cu Dumnezeu, cand pare ace cu sine insusi si se face intreg dupa voia lui Dumnezeu. Si se face asa, cand are pace cu toti oamenii, chiar daca sufera suparari grele de la ei. Caci prin rabdare nu se tulbura nici decum, ci toate le sufera, tuturo le vrea binele, pe toti ii iubeste pentru Dumnezeu si pentru fire. Pentru cei infideli plange ca pentru niste pirduti, cuma facut Domnul si Apostolii, iar pentru cei credinciosi se roaga si lucreaza. Si asa primeste pacea gandurilor si petrce cu

mintea in contemplatie si rugaciune curata catre Dumnezeu, Caruia I se cuvine slava in vecii vecilor.
Amin.

-
- 55)Dar ceea ce s-a dobandit dupa vreme si osteneal indelungata, se poate pierde intr-o clipa de timp.(257)
-
- 56)Linistiti-va si cunoasteti, zice pentru ca linistea aduna mintea.(259)
57)Sfintii nici nu cunosc tot scopul lui Dumnezeu cu fiecare lucru sau gand al Acripturii, nici nu scriu deodata toate cele cunoscute de ei.(260)
-
- 58)Daca are vreun povatuitor, detator sa intrebe la tot lucru si sa primesc prin urechi raspunsul si sa plineasca cu lucru cele spuse. Iar daca nu are vreunul, il are dupa Euhit, pe Hristos, si e dator sa-L intrebe prin rugaciune din inima pe El si sa nadajduiasca cu credinta raspunsul din lucru si prin cuvant, ca nu cumva Satana, neputand raspunde cu lucru, sa raspunda cu cuvantul, prefacandu-se pe sine in povatuitor si tragand la pierzare pe cei ce n-au rabdare¹.(266)

59)ADAM->A(Anatoli)-rasarit; D(Dysis)- apus; A(Arktos)- miază noapte; M(Mesimvria)- miază-zi, om in siriaca=foc² (274[v1])
- 60)Deaceea numai cugetarea semeata a incantari de sine poate sa ramana ascunsa tuturor, ba aproape si celui ce o are pe aceasta, mai ales daca nu cade in incercari prin care suflul e dus la mustrare si-si cunoaste neputinta si nestiinta sa(275)
- Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul
- 1. Frate, la începutul lepădării, sîrguieste-te să sădesti în tine virtuți frumoase, ca să te faci folositor și obștii și să te slăvească la sfîrsit Domnul. Să nu cîștigi îndrăzneală față de staret, niciodată, cum am zis și mai înainte, nici să nu ceri cinstire de la el. Să nu-ți cîștigi prietenie cu cei mai mari, nici să nu dai tîrcoale chiliilor lor, cunoscînd că prin aceasta nu numai că începe să se înrădăcineze în tine patima slavei desarte, dar te și faci urît în ochii înțîistătătorului. Căci se întîmplă totdeauna aceasta. Deci cel ce înțelege să înțeleagă. Ci sezi în chilia ta, oricum ar fi, în pace. Iar de la cel ce vrea să se înțîlnească cu tine, nu te întoarce, din pricină de
- evlavie. Căci înțîlnindu-te cu el cu gînd prietenesc, nu te vei vătămă, chiar dacă îți este dintre dușmani. Iar dacă nu vezi în aceasta vreun folos pentru tine, trebuie să ții seama de scopul celui ce vrea să se folosească de la tine.
- 2. Trebuie să ai totdeauna în tine frica lui Dumnezeu și să cercetezi în fiecare zi, ce ai făcut bine, sice rău. Iar de cele bune să uiti, ca nu cumva să cazi în patima slavei desarte, iar față de cele potrivnice să tefolosești de lacrimi împreunate cu mărturisirea și curugăciune stăruitoare. Cercetarea să-ți fie așa : sfîrsin-du-se ziua și venind seara, cugetă întru tine : Oare cumam petrecut ziua, cu ajutorul lui Dumnezeu ? N-amosîndit pe cineva, nu l-am grăit de rău, nu l-am scîrbit,n-am căutat la fata cuiva cu patimă, sau n-am fost neascultător celui mai mare în slujbă, și nu mi-am neglijat-o pe aceasta ? Nu m-am mîniat pe cineva, sau stînd la rugăciunea de obște, nu mi-am ocupat mintea cu lucruri nefolositoare, sau n-am lipsit de la biserică side la pravilă, îngreuiat de lene ? Dacă te găsești nevinovat de toate acestea (ceea ce e cu neputință, "căcinimeni nu e curat de întinare, nici măcar o singură zidin viața lui" (Iov XIV, 4) și nimeni nu se va lăuda căare inima curată), strigă către Dumnezeu cu multe lacrimi : Doamne, iartă-mi mie toate cîte am gresit cu lucrul, cu cuvîntul, cu stiință și cu nestiință. Căci multegresim și nu stim.
- 3. În fiecare zi trebuie să vădesti părintelui tău duhovnicesc tot gîndul tău, și ceea ce-ți va spune el, să primești ca din gură dumnezeiască, cu toată încredințarea, și să nu le spui acestea altcuiva, zicînd : între-bînd pe părintele asta și asta, mi-a spus asta și asta ; și să descosi cu acela dacă a spus bine sau dacă n-a spus bine, întrebîndu-te : ce trebuie deci să fac ca să-mi ajut?

- Căci aceste cuvinte sînt pline de necredință față de părintele tău și vătămătoare de suflet. De obicei aceasta se întîmplă de cele mai multe ori începătorilor.
- 4. Trebuie să privești pe toți cei din obște ca sfinți, și numai pe tine să te socotești ca cel din urmă păcătos. Să gîndești că toți se mîntuiesc, numai tu singur vei fîșîndi în ziua aceea. Și cugetînd acestea, cînd stai la rugăciunea de obște să nu încetezi a plînge fierbînt, întru străpungerea inimii, fără să spui vreo vorbă celor ce se smintesc sau rîd de aceasta. Iar dacă te vezi petine alunecînd din pricina aceasta în slavă desartă, iesidînd din biserică și fă-o aceasta în ascuns, întorcîndu-te degrabă iarăși la locul tău. Aceasta e bine să o faci îndeosebi începătorii, mai ales în vremea celor sasepsalmi, a stihologiei, a citirii și a dumnezeiestii liturghii. Ia seama să nu osîndești pe cineva, ci pune-ți în minte că : toți cîți mă vîd plîngînd astăzi, înțelegînd că sînt foarte păcătos, se roagă pentru mîntuirea mea. Cugetînd aceasta pururea și împlinind-o neîncetat, te vei folosi mult și-ți vei atrage harul lui Dumnezeu și te vei face părtaş de fericirea dumnezeiască.
- 5. Să nu te duci la chilia cuiva, afară de a starețului, și aceasta rar. Dacă vrei să-1 întrebi despre vreun gînd, fă-o aceasta în biserică. Iar de la rugăciunea de obște, întoarce-te îndată în chilie, și apoi la slujba ta. După cină, punînd metanie înaintea starețului și cerîndu-i rugăciunea, aleargă iarăși degrabă, în tăcere, lăchilie. Căci e mai bun un "Sfînte Dumnezeu", cu lua-re-aminte, înainte de culcare, decît o priveghere de patru ceasuri în convorbiri nefolositoare. Acolo unde este străpungerea inimii și plînsul duhovnicesc, acolo este și luminarea dumnezeiască²³¹. Iar unde vine aceasta, se alungă trîndăvia și lîncezeala.
- 6. Să nu dobîndești o dragoste deosebită față de denici o persoană, mai ales față de un începător, chiar dacă ți se pare că are o viață foarte frumoasă și în afară de orice bănuială. Căci din duhovnicească, ea ți se prefăce de cele mai multe ori în pătimasă, și cazi în necazuri fără folos. De obicei aceasta se întîmplă mai ales celor ce se nevoiesc. Dar smerenia și rugăciunea neîncetată îi învătă despre acestea. Căci nu e vreme să vorbim despre acestea cu de-amănuntul. Iar cel ce înțelege să înțeleagă.
- 7. Trebuie să te socotești pe tine străin de tot fratele care este în obște, și mai ales de cei cunoscuți din lume. Dar să iubești pe toți la fel²³². Iar pe cei evlavios și nevoitori să-i privești ca pe sfinți. Dar pentru ce trîndăvi socot că trebuie să te rogi mai stăruitor. Totuși, precum am arătat mai sus, socotindu-i pe toți sfinți, grăbește de te curățește de patimi prin plîns, ca, luminat de har, să-i vezi pe toți egali și să te împărtășești de fericirea celor curăți cu inima.
- 8. Socotește, frate, că aceasta se numește retragerea deplină din lume : omorîrea deplină a voii proprii. Apoi nealipirea de pătimasă și renunțarea la părinți, la membrii familiei și la prieteni.
- 9. Apoi lipsirea de toate ce le ai, dăruindu-le săracilor, potrivit cu Cel ce a zis : "Vinde-ți averile și le dă săracilor" (Luca XII, 33) ; și uitarea tuturor persoanelor pe care le-ai iubit, fie trupește, fie duhovnicește.
- 10. Pe urmă mărturisirea tuturor celor ascunse ale inimii, săvîrsite de tine din copilărie și pînă în acestceas, în fața părintelui duhovnicesc, sau a starețului, ca în fața lui Dumnezeu, Care cercetează inimile și rărunchiile, știind că Ioan boteza cu botez de pocăință și totuși veneau la el mărturisindu-și păcatele (Marcu I, 4). Căci din aceasta vine mare bucurie sufletului și usurare conștiinței, după proorocul care zice : "Spune tu în tîmpăcatele tale, ca să te îndreptezi" (Isaia XLIII, 26).
- 11. Să sădești apoi în sufletul tău încredințarea că după intrarea ta în obște au murit părinții tăi și totfratii și să socotești ca tată și ca mamă pe Dumnezeu și pe înfrățitorii. Și să nu mai ceri ceva de la ei pentru vreo trebuință trupească ; iar dacă din purtare de grijă se trimite ceva de ei, primește și mulțumește pentru grija lor, dar da ceea ce ți s-a trimis la cămara străinilor, sau la bolniță. Și fă aceasta întru smerenie. Căci năe o faptă a celor desăvîrsiți, ci a celor preamici.
- 12. Să faci tot lucrul care e bun cu smerenie, gîndindu-te la Cel ce a zis : "Cînd veti fi făcut toate acestea, ziceti că slugi netrebnice sîntem, ceea ce eram datori să facem am făcut" (Luca XVII, 10).
- 13. Să te păzești să primești Sfînta împărtășanie, avînd ceva împotriva cuiva, fie chiar cea mai mică ispită a vreunui gînd, pînă ce nu dobîndești împăcare cu fapta. Dar și aceasta o vei învăța din rugăciune.
- 14. Să fii gata să primești în fiecare zi orice necaz, socotind că acestea îți aduc izbăvire de multe datorii și să mulțumești Sfîntului Dumnezeu. Căci din acestea dobîndești ceva îndrăznire neînfîntată, după marele apostol : "Că necazul lucrează răbdare, iar răbdarea cercare, iar cercarea nădejde, iar nădejdea nu rușinează" (Rom. V, 3). "Căci cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. II, 9), acestea sînt, după făgăduința cea nemîcinoasă, cele ce vor fi date celor ce arată răbdare în necazuri, cu împreună-lucrare a harului ; căci fără har nu se poate isprăvi nimic.
- 15. Să nu ții ceva din cele materiale în chilie, fie măcar toiag, afară de un cos, de o saltea de paie, de uncojocel și de o haină cu care te îmbraci. Dacă se poate, nici măcar ceva sub picioare. Căci s-a spus și despre aceasta un cuvînt. Dar cine înțelege să înțeleagă.
- 16. Să nu ceri starețului ceva din cele trebuincioase, afară de cele rînduite. Nici să nu asculti de vreun gînd ispititor, ca să se schimbe ceva din cele ce ți se dă. Și oricum ar fi, primește-le cu mulțumire și fii bucuros de ele. Nu e îngăduit să vinzi ceva. Murdărindu-se haina, spal-o de două ori pe an. Cere, cu înfrățire de sărac și de străin, cu toată smerenia, haina altui frate, pînă cînd cea spălată a ta se usucă la soare. Apoi întoarce-i-o iarăși cu mulțumire. Asemenea și îmbrăcămîntea de deasupra și orice altceva.

- 17. Să te ostenești după putere în ascultarea ta. Iar în chilie să stăruiești și în rugăciune împreună cupocăintă și cu luare-aminte și cu lacrimi dese. Și să nu-ți dai în gând că azi te-ai ostentat cu prea multă prisosință deci să scurtezi ceva din rugăciune din pricina osteneții trupești. Căci îți spun tie că pe cât se silește cineva pe sine în ascultare, lipsindu-se de rugăciune, pe atât să socotească că a pierdut mai mult. Și de fapt așa este.
- 18. Dar înainte de toate trebuie să iei parte la slujbele bisericesti și să pleci cel din urmă, afară de marenevoie. Mai ales la utrenie și la liturghie.
- 19. Trebuie să ai toată supunerea față de staretul tău, de care ai fost și tuns. Și să împlinesti fără deosebire cele poruncite de el până la moarte, chiar dacă îți par cu neputință. Prin aceasta urmezi Celui ce s-a făcut ascultător până la moartea pe cruce. Dar nu numai față de staret, ci și față de toată obstea fratilor. Iar primind o slujire, să nu fii neascultător în ceva. Și dacă ceea ce ti se poruncește ar fi peste puterea ta, punînd metanie, cere scutire de aceasta. Iar dacă aceasta se respinge, socotind că "împărăția cerurilor este a celor ce oiau cu sila și cei ce o silesc o vor răpi"- (Luca XVI, 16), silește-te.
- 20. Să te misti cu umilintă în fața întregii obști, ca un nevăzut și necunoscut și ca și cînd n-ai fi deloc. Cel ce vietuiește astfel, îndrăznesc să spun că făcîndu-se văzător ajutat de har, prezice multe. Unul ca acesta plînge mult și pentru scăderile altora. Rămînînd neîmprăștiat, întrucît nu suferă de împătîmirea de cele materiale, nu va primi să alunece din dragostea duhovnicească și dumnezeiască, în acestea. Și nu e lucru demirare că prezice. Căci aceasta vine de multe ori și de la draci. Totuși cel ce înțelege să înțeleagă. Dar dacă începe cineva să primească mărturisiri, poate se va lipsi de acestea, fiind ocupat cu cercetarea gîndurilor celorlalți. Iar dacă din multă smerenie se va opri de la acestea, adică de la a sfătui și de la a asculta, va fi rea- sezaț iarăși în starea de mai înainte. Dar cunoscînta acestora numai Dumnezeu o are. Eu, stăpînit de frică, nu îndrăznesc să vorbesc despre ele.
- 21. Să ai totdeauna mintea la Dumnezeu, în somn și în stare de veghe, la mîncare și în convorbiri, în lucrul mîinilor și în orice altă faptă, după cuvîntul proorocului : "Am văzut pe Domnul înaintea mea pururea"²³³. Dar să te socotești pe tine mai păcătoș decît tot omul. Petrecînd timp îndelungat în acest gînd, se va ivi în înțelegerea ta o luminare vie asemenea unei raze²³⁴. Și cu cît o vei cere mai mult, cu mai multă luare-aminte și cu o cugetare neîmprăștiată, cu osteneala multă și cu lacrimi, cu atît ti se va arăta mai strălucitoare²³⁵. Iar arătîndu-ti-se, o iubești. Iar iubind-o, te cu-rătești. Iar pe cel ce-1 curătești, pe acesta îl face în chipul lui Dumnezeu, luminîndu-1 și învățîndu-1 să deosebească binele de rău. Dar să stii, frate, că e nevoie de multă osteneală, ajutată de Dumnezeu, ca să se sălăș-luiască aceasta în sufletul tău și să lumineze în el ca luna în tinericul nopții²³⁶. Mai trebuie să fii atent și la atacurile gîndurilor de slavă desartă și de închipuire desine ; și să nu osîndești pe cineva, văzîndu-1 că face ceva ce nu se cuvine. Căci dracii văzînd sufletul eliberat de patimi și de ispite, prin sălășluirea harului, aruncă în el unele ca acestea. Dar ajutorul de la Dumnezeu să fie în tine împreună cu pocăinta neîncetată și cu copleșire de lacrimi. Ia seama însă să nu pătimesti ceva din multa bucurie și pocăintă. De aceea să nu socotești că acestea sînt din osteneala ta și nu din harul lui Dumnezeu. Căci atunci se vor lua de la tine și le vei căuta mult în rugăciune și nu le vei afla ; și vei cunoaște ce dar ai pierdut. Dar fă, Doamne, să nu ne lipsim niciodată de harul Tău. Însă de ti se va întîmpla aceasta, frate, aruncă asupra lui Dumnezeu neputința ta și, ridicîndu-te și în-tinzînd mîinile, roagă-te, zicînd așa : "Doamne, milu-ieste-mă pe mine păcătosul²³⁷ și neputinciosul și nenorocitul și trimite peste mine harul Tău. Vezi, Doamne, la ce neputință și gînduri m-au adus multele mele păcate. Desi voiesc, Doamne, să socotesc pierderea mîn-gîrierii ca venită de la draci și din mîndrie, nu pot, căci stiu că cei ce împlinesc voia Ta se împotrivesc aceloră. Dar eu care împlinesc în fiecare zi voia lor, cum nu voi fi ispitit de ei ? Sînt ispitit fără îndoială de multele mele păcate²³⁸. Și acum, Doamne, Doamne, dacă e cu voia Ta și spre folosul meu, să vină iar harul Tău în robul Tău, ca, văzîndu-1 pe acesta, să mă bucur într-o pocăintă și plîns²³⁹, luminat de raza pururea luminoasă a acestuia, păzît de gîndurile murdare și de tot lucrul rău și de toate greselile mele, cele cu stiință și cu nestiință. Și astfel să primesc, Doamne, plînatatea îndrăz-nirii către Tine, în necazurile ce vin asupra robului Tău de la draci și de la oameni și să primesc și tăierea voii mele, cunoscînd bunătățile care asteaptă pe cei ce Te iubesc pe Tine, Doamne. Căci Tu ai zis, Doamne, că "cel ce va cere va lua și cel ce caută va afla și celui ce bate i se va deschide". Pe lîngă acestea, frate, stăruie rugîndu-te în cugetul tău, și în celelalte toate cîte ti le va da tie Dumnezeu, nemolesindu-te din pricina trîndă-viei. Și Dumnezeu cel bun nu te va părăsi.
- 22. Păstrează chilie pe care ai primit-o de la întii-stătător la început, până la sfîrsit. Iar dacă din pricina vechimii sau a dărmării ei, vei fi tulburat în gînd, pu-nînd metanie întii-stătătorului, fă-i cunoscut acest lucru cu smerenie. Și de te va asculta, bucură-te. Iar de nu, multumeste și așa, aducîndu-ti aminte de Stăpînul tău care nu a avut unde să-și plece capul. Căci dacă l-ai tulbura de două sau de trei sau de patru ori cu aceasta, se naste îndrăzneala, apoi neîncrederea și la urmă disprețul. Dacă voiești, deci, să duci viață liniștită și pasnică, nu cere deloc vreo usurare trupească de la staret. Fă aceasta de la început și rabdă cu bărbăție să fii disprețuit și nesocotit de toți, după porunca Domnului. Deci dacă voiești să-ti păstrezi încrederea și iubirea față de el și să-1 vezi ca pe un sfînt, păzește aceste trei lucruri : nu cere vreo usurare și nu-ti lua îndrăzneală față de el și nu te duce des la el, cum fac unii, pe motiv că sînt ajutați de el. Căci acesta nu e lucru de laudă, ci omenesc. Nu te osîndesc nici dacă ascunzi de el tot gîndul ce se iversează în tine. Căci dacă păzești acestea, vei trece neînvăluit marea vietii și vei socoti pe părinte, oricum ar fi, ca pe un sfînt. Iar dacă te vei apropia în biserică, ca să întrebi pe părintele tău despre vreun gînd și vei vedea pe altul luîndu-ti înainte, pentru același lucru sau pentru altul, și părintele te va-trece cu vederea, din pricina acestuia, să nu te întristezi, nici să gîndești ceva împotriva lui. Ci stai

de-o parte cu mâinile încrucisate, pînă va isprăvi cu acela și te va chema. Căci părinții obișnuiesc uneori să facă să ni se împlină acestea, poate și cu voia, spre cercarea și izbăvirea noastră de păcatele de mai înainte.

- 23. Să postești cele trei patruzeciimi^{239b} ; în cea mare în chip îndoit, afară de cele două mari sărbători și desîmbătă și duminică, iar în celelalte două, fără o zi. Iar în celelalte zile ale anului, să mănînci o dată, afară desîmbătă și duminică și sărbătoarea, dar nu ca să tesături.
- 24. Sîrguiește-te să fii chip folositor întregii obștii spre toată virtutea, smerenia și blîndetea, milostivirea și ascultarea pînă și de cei mai neînsemnați ; chip denemîniere, de neîmpătîmire, de sărăcie și pocăință, denerăutate și neiscodire, de simplitate în purtări și deînsărațare față de tot omul, de cercetare a bolnavilor, de mîngîiere a celor necăjiți, de neîntoarcere de la cei care au nevoie de vreun folos de la tine. Să nu o faci aceasta pe motivul convorbirii tale cu Dumnezeu. Căci mai mare este iubirea, decît rugăciunea²⁴⁰. Să fim cu compătîmire față de toți, ne iubitori de slavă desartă, ne-îndrăzneți, necertăreți, necerînd ceva de la înfrîntă-torul, niscăi slujbe sau altceva. Dă cinstire tuturor preoților. Să fii cu luare-aminte în rugăciune, într-o stare nemestesugită. Arată iubire față de toți. Nu te sîrgui să ispășești și să cercetezi Scripturile pentru slavă. Căci te va învăța rugăciunea cea cu lacrimi și luminarea cea din har. De esti întrebat despre ceva din cele ce se cuvin, învătă cu multă smerenie din viața ta, ca din altuia²⁴¹, cele cu privire la faptele îndumnezeitoare cu ajutorul harului. În vătă cu gînd ne iubitor de slavă desartă, oricine s-ar întîmpla să fie cel ce dorește să se folosească. Și să nu întorci de la gîndul său pe cel ce vrea să se folosească de la tine, ci primește greselile lui, oricare ar fi ele, plîngînd și rugîndu-te pentru el. Căci acestea sînt dovada iubirii și a desăvîșitei împreună-pătîmiri. Să nu respingi pe cel ce vine la tine, pe motiv că nu vrei să te vatămi prin ascultarea unor astfel de lucruri. Căci cu ajutorul harului nu te vei vătăma. Dar ca să nu se vatăme cei mulți, trebuie să ti se spună acestea în loc ascuns, chiar dacă ar fi să suporti ca om ispita vreunui gînd. Dar dacă vei fi un om cu har, nu te va supăra niciodată nici aceasta. Și apoi am învățat că nu trebuie să căutăm ale noastre, ci ale altora, ca să se mîntuiască. Dar precum am spus înainte, trebuie să duci o viață ne-iubitoare de cîștig. Și să te socotești sub lucrarea harului, cînd te vei simți cu adevărat mai păcătos decît ești. Iar cum se întîmplă aceasta, nu stii să spun, numai Dumnezeu știe.
- 25. Cît privește orele de priveghere, trebuie ca două ore să citești și două să te rogi într-o pocăință cu lacrimi, urmînd pravila pe care o vrei. Dacă voiești, citește și cei 12 Psalmi și pe cel neprihănit și rugăciunea sfinților Eustratie. Acestea în nopțile cele lungi. Iar în cele scurte, fă rînduiala mai scurtă, după puterea dată tie de Dumnezeu. Căci fără ea nu poți săvîrși nici un bine, cum zice proorocul. Căci "pașii omului sînt îndreptați de Domnul" (Prov. X, 9). Dar chiar Domnul a spus : "Fără de Mine nu puteți face nimic" (Ioan XV, 5). Iar fără lacrimi să nu te împărtășești niciodată.
- 26. Să mănînci cele puse înaintea ta, orice ar fi. Deasemenea să bei vinul cu înfrînare, fără cîrtire. Iar dacă mănînci singur, din pricină de neputință, mănîncă legume crude cu untdelemn. Dacă vreunul dintre frați îți trimite ceva de mîncare, primește cu mulțumire și smerenie ca un străin. Și împărtășește-te din ce ti-a trimis, orice ar fi. Iar ce rămîne, trimite altui frate sărac și evlavios. Iar dacă te cheamă cineva la mîngîiere, împărtășește-te din toate cele puse înainte, dar puțin, păzind porunca înfrînării. Iar ridicîndu-te și punînd metanie în chipul străinului și al săracului, dă-i mulțumire zi-cînd : "Dumnezeu-Tatăl să-ti răsplătească, sfîntite părinte". Ia aminte să nu vorbești ceva, chiar dacă ar fi defolos.
- 27. Iar dacă vreunul dintre frați a fost întristat fie de înfrîntător, fie de iconom, fie de altcineva, și vinela tine, mîngîie-l așa : "Crede, frate, spre cercarea ta ti s-a întîmplat aceasta. Căci și mie mi s-a întîmplat demulte ori aceasta și m-am întristat și descurajat. Dar decînd am fost înștiințat că acestea se întîmplă spre cercare, le port cu mulțumire. Fă asadar și tu așa. Și mai degrabă să te veselești de astfel de necazuri". Iar dacă acela ar începe să bîrfească, nici atunci să nu te schimbi. Ci mîngîie-l cum te va ajuta harul, căci sînt multe chi-puri de dreptă socoteală. Și ajută pe frate după cum îi înțelegi starea de suflet și gîndurile lui și nu-l lăsa să plece netămăduit.
- 28. Iar dacă s-ar întîmpla ca un frate să fie bolnav și tu nu l-ai cercetat de mult, trebuie să-i trimiți mai înainte ceva, vestindu-i aceasta : - "Crede, sfîntite părinte, că abia azi am aflat despre boala ta și te rog de iertare". Iar apoi mergînd la el, pune metanie și, făcînd rugăciune, spune-i așa : cum ti-a ajutat Dumnezeu, sfîntite părinte ! Apoi sezînd cu mâinile încrucisate, taci. Iar dacă sînt și alții de față, pentru cercetare, ia aminte să nu mai vorbești ceva, nici din Scriptură, nici din cele firești, mai ales dacă nu ești întrebat, ca să nu ai necaz pe urmă. Căci aceasta se întîmplă de cele mai multe ori fratilor mai simpli.
- 29. Dacă se întîmplă să stai la masă cu frați evlavioși, să te împărtășești din cele puse înainte, fără deosebire, oricare ar fi ele. Iar dacă ai poruncă de la cineva să nu mănînci peste sau altceva, dar acestea sînt pusepe masă, dacă cel ce a dat poruncă e aproape, mergînd înduplecă-l să-ti îngăduie să gusti. Iar dacă nu e defătă, sau stii că nu-ti va îngădui, și totuși nu voiești să-ismintest pe frați, încredințează-i, după masă, aceluia ce ai făcut, cerînd iertare. Iar dacă nu voiești să faci nici una din acestea, e mai bine să nu mergi la ei. Căci vei cîștiga două lucruri : vei alunga și pe dracul slavei desarte și-i vei izbăvi și pe aceia de sminteală și de înfrîntare. Iar de sînt din cei mai groși de simțire, păzeste canonul. Dar e mai bine ca și în fata acestora să gusti din toate cîte puțin. La fel, cu prilejul mîngîierii ce ti-o face cineva, potrivit apostolului care hotărăște - "să semănînce tot ce se pune înainte, nedesebînd nimic pentru conștiință" (1 Cor. X, 15).
- 30. Dacă în vreme ce-ti faci rugăciunea în chilie, bate cineva la ușă, deschide-i și sezînd vorbește-i cu smerenie despre ceea ce-1 preocupă din cele ce-i sînt defolos. De e apăsător de vreun necaz, sîrguiește-te să-l ajuti, fie cu cuvîntul, fie cu lucrul. Apoi plecînd acela, închizînd usa, reia-ti rugăciunea.

Căci slujirea celor cevin la tine este asemenea împăcării (Matei V, 24). Darnu trebuie făcut așa când e vorba de lucruri lumesti. În acest caz, isprăveste întâi rugăciunea și apoi vorbește cu el.

- 31. Dacă în vreme ce te rogi, îți vine vreo frică, sau vreo lovitură, sau strălucește vreo lumină, sau se întâmplă altceva, să nu te tulburi. Ci stăruie și mai întins în rugăciune. Căci se iversează o tulburare drăcească sau vreo frică sau vreo ieșire din sine (extaz), ca slăbind să lăși rugăciunea și ca, ajuns la un astfel de obicei, să te faci pradă lui. Dar dacă săvârșind rugăciunea, îți strălucește vreo lumină cu neputință de tălmăcit²⁴², și sufletul ți se umple de o bucurie negrăită și de dorința celor mai înalte și încep să-ți curgă lacrimile însoțite de pocăință, cunoaște că aceasta este o vizită dumnezeiască și un ajutor dumnezeiesc. "Și dacă rămânem mult, ca să nu-ți vină ceva mai mult decât aceasta, prin faptul că ești stăpânit de lacrimi, îndreaptă-ți mintea spre ceva din cele trupești și prin aceasta te vei smeri. Dar ia seama să nu părăsești rugăciunea de fricăvrajmasilor, ci așa cum în cazul când se sperie copilul de niste mormoloci, se refugiază în brațele mamei sale tatălui, aruncând frica de ei, așa și tu, alergând prin rugăciune la Dumnezeu, scapă de frica lor.
- 32. Dacă în vreme ce sezi în chilie, venind vreun frate te va întreba despre vreun război trupesc, să nu-1 respingi. Ci folosește-1 cu pocăință din ceea ce-ți va dăruia harul lui Dumnezeu și din ceea ce ai câștigat din faptele tale și apoi slobozește-1. Iar când iese, punând metanie înaintea lui, spune-i: "Crede, frate, că nădăjduiesc în iubirea de oameni a lui Dumnezeu și deci că va fugi de la tine acest război, numai să nu dai înapoi și să nu te molesesci". Iar după ce a ieșit acela, ridicându-te și închipuindu-ți războiul lui, înălțându-ți mâinile cu lacrimi spre Dumnezeu, roagă-te cu suspine pentru fratele, zicând: "Doamne Dumnezeule, Cel ce nu voiești moartea păcătosului, rânduiește lucrul după cum știi și precum este de folos fratelui acesta". Și Dumnezeu, cu-nosând încrederea aceluia în tine și împreună-pățimirea și rugăciunea ta sinceră, va usura, din iubire față de el, războiul lui.
- 33. Toate acestea sînt folositoare, frate, pocăinței. Și trebuie să le împlinesti cu inimă zdrobită, cu răbdare și cu mulțumire. Căci sînt izvoare ale lacrimilor și cură-țitoare de patimi și pricină ale Împărăției cerurilor. "Căci împărăția cerurilor este a celor ce o silesc și cei ce o silesc, o vor răpi pe ea" (Matei XI, 12). Și de vei împlini acestea, vei ieși cu totul din vechile năravuri, ba poate chiar și din atacurile gândului. Căci întunericul se retrage din fata luminii și umbra din fata soarelui. Dar de le va neglija cineva pe acestea la început, slăbindu-i gândul și făcându-se curios, se va lipsi de har. Și atunci căzînd în patimile celor rele, își cunoaște neputința sa, umplîndu-se de frică. Dar nici să nu creadă cel ce reusește că aceasta e rodul osteneții sale, ci al harului lui Dumnezeu. Dar ei trebuie să se curățească după putere: "Întîi trebuie să te curățești și apoi să vorbești cu Cel curat". Căci curățindu-se mintea, va primi iluminarea luminii dumnezeiești, care, chiar de ar primi-o toată lumea, nu se împuținează. Căci ea se sălăsluiește în chip înțeleghător în cei ce o vor dobîndi.
- 34. Cel ce a dobîndit acestea să ia seama la sineînsuși și la atacurile gândurilor, pentru că cel ce petrece în mijlocul oamenilor e cu neputință, socotesc, să le biruiască. Mai ales e cu neputință să biruiască atacul pizmei și al slavei desarte acela care e lăudat de oameni din lume pentru viața lui vrednică de laudă și pentru disprețuirea lucrurilor văzute. Pe lângă aceasta, de multe ori cunoscînd sau văzînd sau auzînd că cineva face ceva ce nu se cuvine, îl osîndeste. De aceea unul ca acesta trebuie să ia aminte să nu iscodească cele ce zice, sau ce face staretul, sau slujitorii. Iar dacă, biruit de patimă, va gândi sau va spune ceva necuvenit, să se îndrepte pe sine cu pocăință. Să ia aminte și la starea în biserică și la slujbe. Pentru că gândurile slavei desarteau obiceiul să tulbure pe cei virtuosi și în acestea, fie în cîntare, fie în rugăciunea în care mintea nu trebuie să umble de colo pînă colo, luînd seama că alți fratisînt împrăstiați și tulburați. Să înainteze cu luare-aminte în ritmul cîntării duhovnicești și să cînte cumintea celor ale îngerilor. Să ia aminte să nu se facă arătat nimănui altuia decât lui Dumnezeu și să nu selase ispitit de cei ce fac asemenea lucruri, nici ca să-i iudece, nici ca să-i ferească. Dar acestea toate nu le vei putea ocoli, decât de te vei păzi în smerenie, în iubire, în mărturisire și în nepătimire.
- 35. Sîrguiește-te să nu superi pe cineva fie cu cu-vîntul, fie cu fapta, ci să-i mîngîi pe aceia care sînt supărați de alții, pe cît e cu putință. Și să nu socotești vreodată că ai biruit mestesugurile diavolului și să cazi în slavă desartă. Pentru că firea omenească nu poate să le biruiască, decât numai harul lui Dumnezeu. Deci, cei ce sînt supuși întîistătătorului să le păzească toate acestea. Iar celor îndrăgostiți de liniste nu le pot spune nimic. Dar fiecare să cugete la cele ce le-am spus și la cele ce se cuvin celor ce se liniștesc, pentru că linistea are nevoie de viața cea mai bine îndrumată.
- 36. Dacă ai câștigat încredere și siguranță în vreun frate din obște, și-i mărturisești lui gîndurile tale, să nu încetezi, frate, vreodată să mergi la el și să-i împărtășești gîndurile care vin în fiecare zi și ceas. Toti ar trebui să meargă la staret ca să se mărturisească. De aceea am spus aceasta, cu pogorămînt, fiindcă unii nu voiesc să vadă gîndurile lor staretului, din multă slăbiciune și din neîncrederea ce o au în el. Însă nu trebuie să colinzi de la unul la altul, ascultînd de vrăjmasul care-ți spune în ascuns că pricinuiesti povară mer-gînd des la fratele acela care primește gîndurile tale, sau că e rusine să-i înfățișezi de multe ori ale tale, ca să te faci prin aceasta să întrerupi mărturisirea, sau să mergi la altul. Pentru că dacă mergem la cel dinții, vom cîștiga și mai multă încredere în el, și ne vom folosi mult și din viața și din cuvintele lui și nu vom fi osîndiți de nici un altul pentru viața noastră, ci vom fi lăudați de toți că păzim credința. Iar dacă neglijăm să ne mărturisim des păcatele noastre, cădem în patimi mai mari și ne rusinăm iarăși să le mai facem cunoscute și ne prăvălim în prăpastia deznădejdiei. Iar dacă mergem la alt duhovnic (lucru ce nu e îngăduit să-1 facem), dacă duhovnicul e din aceeași obște, totii frații ne vor învinui că am călcat credința ce am avut-o în cel dinții și vom fi foarte osîndiți de Dumnezeu. Dar și

duhovnicul la care mergem ne va socoti că vom face la fel și cu el. Iar noi obisnuindu-ne să trecem de la unul la altul, nu vom înceta niciodată să iscodim, ca să aflăm stîlpnici, sau zăvoriti, sau isihasti, și să mergem la ei să ne mărturisim și să ne facem necredinciosi tuturor și să nu propășim, ci să cădem și mai mult în osîndă. De aceea sîrguiește-te să rămii fără sovăială pînă la moarte la duhovnicul la care te-ai mărturisit de la început și să nu te smintesti de el, chiar dacă ai vedea că desfrînea-ză, căci tu nu te vei vătăma niciodată. Pentru că, precum am spus, de-1 vei disprețui pe acela, și vei merge la altul, te vei face pricină de multe sminteli și vei judeca la fel și pe toți ceilalți și vei deschide întru tine cale de pierzanie. Ci, Doamne, Doamne, izbăvește-ne pe noi de toată necredința și iscodirea și ne acoperă cu harul Tău cel dumnezeiesc.

- 37. Iar de vei cîștiga ucenici care au încredere în tine, ca să-ți mărturisească tie gîndurile lor și îți vezipe ei că vorbesc cu unii dintre frații mai evlaviosi, sînu te smintesti. Pentru că diavolul spune pe ascuns celor ce vietuiesc drept, că acești ucenici nu umblă cusinceritatea inimii și cu simplitate, nici nu ne mărturisesc gîndurile lor cu adevărată încredere în noi, ci îi îndeamnă cu scop rău, prin fătărnicie, să vadă libertatea noastră și prin aceasta ne produc supărare și neîncredere în acești ucenici. Tu deci să nu arăți acestgînd pe care ti-1 aruncă dracii, ci sileste-te cu toatăsimplitatea și iubirea pentru Dumnezeu și pentru binele însuși, să îndrepti pe unii ca aceștia și să-i folosești suflătește și să socotești propășirea lor drept slava taînsăși.
- 38. Dacă vreunii dintre ucenicii tăi ajung la neîncredere în tine, gîndește-te de unde le-a venit aceasta. Pentru că aceasta vine din multe pricini : ea poate veni din slava desartă, că au ajuns la propășire și de aceea au căzut în mîndrie, ca să nu mai primească să se numească ucenici, ci să aibă demnitate de învățători ; fie pentru că, fiind grasi și iubitori de trup, vreau să se mîngîie trupește ; fie pentru că 1-a iubit pe vreunul prea mult și pe urmă a iubit pe altul și acela a căzut în pizmă ; fie pentru că acela dorește să fie hirotonit și tu l-ai împiedicat, pentru că, după mărturisirea lui, nu e vrednic să fie preotit ; fie pentru că ai cinstit mai mult decît pe el, pe altul, care a venit la tine pe urmă, iar aceasta a pricinuit mare supărare aceluia care n-a reușit în ceea ce dorea, mai ales dacă a venit la tine în vîrstă fragedă și l-ai iubit mult după Dumnezeu ; sau poate că vreodată, ca să se înfrîneze de la patimi, i-ai făgăduit să-i dai voie să se hirotonească (pentru că duhovnicii obisnuiesc de multe ori să facă astfel de făgăduieli de hirotonie tinerilor, ca să le taie cu totul înclinarea ce o au spre patimi din reaua obisnuință) și nădăduind, potrivit făgăduinței, n-a reușit pentru nevrednicia lui și muscat aduce împotriva altui călugăr învinuiri pe care nu le poate nici asculta cineva, cu atît mai puțin să le spună. Pe lîngă acestea, mai sînt, precum am spus, și alte feluri de neîncredere : cînd cineva cade din negrijă în învoiuri cu păcatele, sau și în fapte păcătoase și se rusinează să le mărturisească, prins de slava desartă și ascunzîndu-le ajunge încet, încet la neîncredere ; sau poate te-a văzut și pe tine stăpînit de patimi și te învinuiește. Iar semnul depărtării acestora de la tine sau de la propășire, îl vei avea din vederea fetei lor. Iar dacă nu, din chipurile obisnuite ale prefăcătoriei. Pentru că chiar dacă e sfătuit, sau îndemnat, se prefacă că primește în auzul său sfaturile, dar în inima lui nu le primește. Ba se și supără din pricina lor, sau rîde de ele, sau chiar se înfurie. Iar dacă vreodată, vrînd să-1 încerci, de este curat de patimi, îl îndemni, fie să se împărtășească, fie să intre în sfîntul altar, le face pe amîin- două fără să deosebească, ca să nu-1 învinuiești. Leacul acestora sînt rugăciunile din inimă și cu lacrimi către Dumnezeu și arătarea iubirii, sfatul des, ajutorul trupesc, convorbirile dese, uneori blînde și dulci, alteori întristate, aspre și muștrătoare, precum gîndești că vor auzi, sau își vor îmblîzni moravurile.
- 39. Dacă un călugăr îți vorbește de unii frați căsînt evlaviosi și îi laudă, tu taci. Iar de te va întreba deei, răspunde cu smerenie : "Crede-mă, părinte, nu știu. Eu fiind un om simplu, vreau să-mi văd slăbiciuneamea. Pentru că toți, cu harul lui Dumnezeu, sînt sfîntiși buni. Dar fiecare ceea ce seamănă, aceea va și secera". Nici să nu lauzi, nici să nu osîndesti pe nici unul în parte, ci să lauzi pe toți. Mai ales, cînd în călugărul respectiv se va ivi vreun gînd că tu ai încredere în vreunul din aceia și se lasă stăpînit de acest gînd și se înstrăinează. Cap aparte
- 40. Acest sfînt și fericit Simeon²⁴³, întreat odatăcum trebuie să fie preotul, a răspuns zicînd : "Eu nusînt vrednic să fiu preot. Dar am cunoscut, fără îndoială, cît de vrednic trebuie să fie cel ce va avea să slujească tainele lui Dumnezeu. În primul rînd, să fie curat nu numai cu trupul, ci și cu sufletul; pe lîngăacestea, trebuie să nu fie pîrtas la nici un păcat. În aldoilea rînd, să fie smerit atît în purtarea din afară, cîtsi în simțirea din lăuntru a sufletului. Apoi cînd stă înaintea sfîntei și sfîntitei Mese, trebuie să vadă, fără îndoială, cu mintea pe Dumnezeu, iar cu simțurile, Sfinteleasezate înainte. Dar nu numai acestea, ci e dator să-Laibă în chip constient²⁴⁴, sălăsluit în inima sa, și pe însuși Cel prezent în chip nevăzut în daruri, ca să poată aduce cererile cu îndrăznire. Și ca prieten care vorbește cu prietenul, să zică : -"Tatăl nostru Care ești în ceruri, sfîntească-se numele Tău"- , rugăciunea arătîndu-1 ca avînd pe Cel ce e Fiul lui Dumnezeu prin fire, sălăsluit în sine împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt²⁴⁵. Asa am cunoscut eu pe preoți. Iertati-mă părinți și frați". Mai spunea și aceasta, ca despre altul, ascunzîndu-se pe sine și ocolind slava de la oameni, dar arătîndu-se pe sine însuși silit de iubirea de oameni. -"Am auzit, zicea, de la un preot monah, care avea îndrăzneală față de mine, ca față de un frate iubit al lui : - "Niciodată n-am liturghisit, fără să văd pe Duhul Sfînt, cum L-am văzut venind asupra mea cînd mă hirotoneau și mitropolitul spunea rugăciunea preotului și Evholo-ghiul stătea asupra capului meu nevrednic. Întreat de mine, cum L-a văzut pe Acesta atunci și în forma căruia chip, a spus : "simplu și fără chip, dar ca lumină"²⁴⁶. Și fiindcă la început mă miram văzînd ceea ce niciodată n-am văzut și întrebîndu-mă ce poate fi aceasta, Acela mi-a spus în chip tainic, de parcă cunosteam vocea : Ș "Eu asa

Mă pogor peste toti proorocii si apostolii si alesii si sfintii de acum ai lui Dumnezeu. Căci sînt Duhul Sfînt al lui Hristos, Căruia I se cuvine slava si stăpî-nirea în veci. Amin".

Simeon Metafrastul

Y Lucrarea rugaciunii si a cuvîntului savârsita cum se cuvine e mai presus de orice virtute si porunca. Martor pentru aceasta este însusi Domnul. Caci intrînd în casa Martei si a Mariei si Marta îndeletnicirea cu slujirea, iar Maria sezînd la picioarele Lui si împartasindu-se de mierea graiului Sau dumnezeiesc, fiind muștrata de sora ei ca nu lucreaza împreuna cu ea, ci sta lînga El, Acesta punînd lucrul de capetenie înaintea celui de al doilea, zice catre acesta: „Marto, Marto, te grijesti si spre multe te silesti, dar un lucru trebuie. Iar Maria partea cea buna si-a ales, care nu se va lua de la dînsa”. Iar aceasta a zis-o, precum am spus, nu pentru a lepada lucrarea slujirii, ci pentru a pune ceea ce e mai mare înaintea a ceea ce e mai mic. Caci cum s-ar fi gîndit una ca aceasta, El care a savârsit însusi aceasta lucrare si a spalat picioarele ucenicilor? Atît de departe a fost de a împiedica slujirea, încît le poruncește ucenicilor sa faca si ei la fel unii altora. Dar si pe Apostolii însisi îi vei afla punînd mai presus lucrul mai mare al rugaciunii si al cuvîntului, dupa ce s-au ostenit mai înainte cu slujirea la mese. „Nu e drept, zic, ca lasînd cuvîntul cuvîntul lui Dumnezeu, sa slujim meselor. Alegînd barbati plini de Duh Sfînt, sa-i rînduim pentru slujirea aceasta, iar noi sa staruim în slujirea cuvîntului si în rugaciune”. Vezi cum au pus mai presus cele dintîi decît cele de al doilea, cu toate ca stiau ca amîndoua sunt odraslele unei singure radacini bune?

- Cei ce vor sa asculte de cuvîntul lui Dumnezeu si produc rod bun, sunt însoțiti de aceste semne: suspinul, tînguirea, tristetea, linistirea, plecarea capului, rugaciunea, tacerea, staruinta, plînsul, durerea, osteneala inimii pentru evlavie. Iar faptele lor sunt: privegherea, postul, înfrînarea, blîndetea, îndelunga-rabdare, rugaciunea neîncetata, meditarea dumnezeiestilor Scripturi, credinta, smerenia, iubirea de frati, supunerea, osteneala, greaua patimire, dragostea, bunatatea, cuviinta si toata lumina care este Domnul. Iar semnele celor ce nu dau rodul vietii sunt acestea: trîndavia, semetia, privirea împrejur, neatentia, cărtirea, tulburarea mintii. Iar faptele: saturarea pîntecelui, mânia, iutimea, bârfirea, mândria, vorbirea fara rost, necredinta, nestatornicia, uitarea, neorînduiala, căstigurile urâte, iubirea de argint, cearta, dispretul, flecareala, răsul fara rost, bunul plac si tot întunericul care este satana.
- Amagind vrajmasul pe Adam si prin aceasta facîndu-se domn peste el, a rapit de la el stapînirea si s-a facut stapînitor al veacului acestuia. Capetenia a veacului acestuia si stapînitor al celor vazute, a fost la început omul, fiind rînduit la aceasta de catre Domnul. Caci nici focul nu putea ceva împotriva lui, nici apa sa-l înece, nici fiara nu-l vatama, nici otrava nu-si producea efectul asupra lui. Dar odata ce s-a supus amagirii, a predat stapînirea amagitorului. Din aceasta pricina vrajitorii si descântatorii se vadesc cu îngaduinta lui Dumnezeu, printr-o lucrare potrivnica, facatori de lucruri minunate. Ei stapînesc otravurile si cuteaza împotriva focului si apelor, cum arata cei din jurul lui Iani si Iamvri, ce s-au împotrivit lui Moise, si Simon, ce s-a împotrivit corifeului Petru.
- Vrajmasul amagind pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a facut sa i se ia slava ce-l învaluia. Si asa s-a aflat gol si si-a vazut urâtenia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucît cugetul lui se desfata cu frumusetile ceresti. De fapt, dupa cadere cugetarile lui s-au facut pamîntesti si tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu si bun s-a amestecat cu cugetul trupesc al pacatului. Cât priveste închiderea Raiului si porunca data Heruvimului, ca sa-i opreasca intrarea, credem ca s-au întîmplat în lumea vazuta, precum s-a zis. Dar aceasta se afla si în fiecare suflet întru ascuns. Caci în jurul inimii roteste acoperamîntul întunericului, adica focul duhului lumesce, care nu lasa nici mintea sa se întâlneasca cu Dumnezeu, nici sufletul sa se roage, sau sa creada, sau sa iubeasca pe Domnul dupa voia sa. Toate acestea îi învata experienta pe cei ce s-au încredintat pe ei cu adevarat Domnului, prin staruinta rugaciunii si prin pornirea întinsa împotriva celui ce-i razboieste.
- Stapînitorul lumii acesteia le este celor prunci cu duhul toiag de povatuire si bici care bate. Prin aceasta, precum s-a mai spus si înainte, lor le pricinuieste slava mare si cinste tot mai multa prin

necazuri si ispite, caci din acestea iau prilejul de a se face desavârsiti, iar siesi își gateste o mai mare si mai grea osândă. Peste tot, prin el se împlineste o mare economie. Cum s-a zis undeva, raul ajuta binelui printr-o intentie care nu vrea binele. Caci sufletelor bune si cu o vointa buna si cele ce par de întristare li se sfârsesc în bine, precum zice Apostolul: „Celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucreaza spre bine.

- Toiagul acesta de povatuire li s-a lasat pentru aceea ca prin el sa se faca ceea ce se face cu vasele care sânt arse într-un cuptor de foc ca sa devina si mai tari, iar cele slabe sa fie vadite sfărâmicioase, nerabdând arderea focului. Dar acesta, fiind rob si faptura a Domnului, nu ispiteste cât socoteste el si nici nu aduce atâtea necazuri câte voieste, ci atât cât încuviinteaza Domnul prin îngaduinta. Caci El stiind ale tuturor cu de-amanuntul, câta putere are fiecare, atâta încercare îi si lasa sa sufere, cum socoteste si Apostolul care zice: „Credincios e Dumnezeu care nu va va lasa pe voi sa fiti ispititi peste ceea ce puteti, ci va face împreuna cu ispita si sfârșitul, ca sa puteti rabda”.
- Iubitorul de virtute trebuie sa se îngrijeasca mult de discernământ, ca sa cunoasca deosebirea între bine si rau, si ca sa probeze si sa descopere uneltirile felurite ale celui rau, care însala de obicei pe multi prin naluciri ce par bine întemeiate. Dar paza sigura este oricui de folos. Precum cel ce vrea sa aiba o proba despre neprihanirea sotiei sale, vine noaptea la ea ca un strain si daca o vede ca-l respinge, mai degraba se bucura ca nu se poate apropia si e fericit de aceasta paza a ei, asa si noi daca ne vom pazi cu grija de cercetarile duhurilor si le vom respinge chiar pe cele ceresti pentru cele ce nu sunt ceresti, le vom pricinui mai degraba bucurie si ne vor ajuta sa ne împartasim de si mai mult har si ne vom umple de bucurie duhovniceasca, dând marturie chiar din aceasta pricina despre dragostea noastra catre Dumnezeu. Deci sa nu te predai cu cuget usor îndrumarilor duhurilor ce vin la tine, chiar daca sunt însisi îngerii ceresti, ci ramâi greoi, probând cu cea mai mare grija acestea. Si asa însuseste-ti ce e bun si leapada ceea ce e rau, caci în felul acesta vei spori în tine roadele harului, pe care pacatul, chiar daca ia fata binelui, nu le va putea da: „Caci stiu, zice Apostolul, ca satana se înghesuie si în înger al luminii, pentru a amagi”. Dar chiar daca s-ar îmbraca în aratari stralucite, nu poate darui o lucrare buna. Prin aceasta se si cunoaste sigur înselaciunea lui. Caci el nu poate pricinui nici dragostea catre Dumnezeu sau catre aproapele, nici blândete, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici linistirea gândurilor, nici ura de lume, nici odihna duhovniceasca, nici dorul celor ceresti; si nu poate linisti nici patimile, nici placerile, lucruri care sunt în chip vadit roadele harului. „Caci roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea” si cele urmatoare. Mai degraba acela sadeste îngâmfare si cuget mândru despre destoinicia si puterea proprie. Caci din lucrare vei lumina spirituala ce se afla în cugetul tau, daca e de la Dumnezeu, sau nu de la satana. Dar si sufletul însusi, daca s-a înradacinat în el puterea de discernământ, îndata îi sunt vadite semnele deosebirii, printr-o simtire înțelegatoare. Caci precum otetul si vinul, la vedere sunt una, dar prin simtul gustului, gâtjeul deosebeste ce este al fiecaruia, asa si sufletul, prin simțirea si lucrarea înțelegatoare, poate judeca si hotărî care sunt darurile Duhului si care nalucirile celui potrivnic.
- Sufletul stapânit de trândavie, este tinut si de necredinta. De aceea lasa sa treaca zi dupa zi, fara sa primeasca cuvântul. În schimb își da aripi siesi prin visuri, nebagând de seama razboiul dinauntru, ca unul ce-i stapânit de parerea de sine. Iar parerea de sine este o tocire a sufletului, care nu-l lasa nicidecum sa-si cunoasca neputinta sa.
- Cuvântul spus de Facatorul, lui Cain, la aratare: „Gemând si tremurând vei rataci pe pamânt”, este un chip si o icoana a tuturor pacatosilor, într-un ascuns. Caci neamul lui Adam cazând din porunca si făcându-se vinovat de pacate, e zbuciumat de gânduri nestatornicie si e plin de frica si de tulburare, însusi vrajmasul învaluind tot sufletul care nu s-a nascut din Dumnezeu, în pofta si placeri felurite si învârtindu-l ca pe grâu cu o lopatica. Dar si Domnul însusi îi arata pe cei ce asculta de voile celui rau, ca pastrând chipul lui Cain. Caci muștrându-i pe aceia zice: „Voi vreti sa faceti poftele tatalui vostru, omorâtorul de oameni. Caci acela de la început a fost omorâtor de oameni si într-un adevăr n-a statut”.
- Fiecare cumpaneste ceea a pornit sa faca si nu uita sa vada daca nu cumva nu e nepotrivit ceea ce face. Întâi se ivereste deci în inima îndoiala, care asemenea unui cântar descopera înăuntru cunostintei fiecaruia cumpana dintre dragostea lui Dumnezeu si dragostea lumii si dupa cum atârna mai greu una sau alta, purcede la savârsirea celor de afara. De pilda, daca e pe cale sa spuna o vorba de cearta fratelui, se împarte întâi în el însusi si se împotrivesc: sa-i spun, sau sa nu-i spun? Sa-i raspund la ocarile acestea pe care mi le-a adus, sau mai bine sa tac? Vrea sa se tina si de poruncile lui Dumnezeu, dar nu vrea sa uite nici de cinstea sa si nu se hotaraste sa se lepede cu totul de sine. Daca prin urmare talerul dragostei de lume trage spre sine cântarul din inima, îndata cuvântul cel rau iese pâna la buze, apoi întinzându-l mintea dinauntru ca pe-o sageata îl arunca în aproapele prin limba. Ba uneori raul iese si prin mâini pâna la raniri si la ucidere. Uneori însa nu se baga de seama de unde a început aceasta miscare mica a sufletului. De aceea ia aminte la fiecare pacat si lucru ce ti se întâmpla, când raul îți linguseste si clinteste voia sufletului prin pofta lumesti si prin placeri trupești. Caci asa ia fiinta curvia, furtul, lacomia, slava desarta si orice alt rau.
- Cei ce vor sa înfaptuiasca o viata crestina în chipul cel mai frumos, trebuie sa se îngrijeasca întâi de toate, cu toata sârguinta, de partea cugetatoare, deosebitoare si conducatoare a sufletului, ca întarindu-si puterea de deosebire a binelui si a raului si despartind patimile care au intrat împotriva firii, de firea cea curata, sa vietuiasca fara sa se poticneasca, folosindu-se de puterea deosebirii, ca de un ochi, si

ramânând curati de pornirile spre pacat. Caci voia sufletului este sa pastreze madularele gândurilor ei, ci sa le strânga din toate partile si sa le adune din grijile si din placerile de jos. Si când vede Domnul pe cineva vietuind astfel si pazindu-se si supraveghindu-se pe sine cu frica, hotărât sa-l slujeasca Lui, îi întinde si ajutorul harului Sau. Dar ce va face Dumnezeu cu cel ce se da pe sine de buna voie lumii si umbla dupa placerile ei?

- Sufletul care s-a învrednicit sa primeasca în sine salasluirea puterii de sus si care este amestecat în madularele sale focul acela dumnezeiesc si dragostea cereasca a Duhului cel bun, se desface fara greutate de toata dragostea lumeasca. Caci precum fierul sau plumbul, aurul si argintul, predându-se focului se topesc si își leapada duritatea firii si se fac moi si cu cât stau mai mult în atingere ca focul, cu atât se înmoaie si se desfac mai mult lepadând soliditatea naturala din pricina puterii focului, asa si sufletul, primind focul ceresc al dragostei Duhului, se desface din împatimirea duhului lumesc si din lanturile pacatului si se preschimba din învârtosarea fireasca a pacatului, socotindu-le si dispretuindu-le pe toate ca neînsemnate. Chiar daca ar avea niscai frati cât se poate de iubiti, dar care l-ar împiedica de la aceasta dragoste, s-ar întoarce si de catre ei sufletul care este mistuit de o astfel de iubire. Caci daca dragostea casatoriei trupesti desface pe cineva de tata, de mama si de frati si chiar daca iubeste pe careva dintre acestia, îl iubeste asa de deasupra si toata simtirea si tot dorul si le îndreapta spre sotia sa, daca deci dragostea trupeasca desface orice alta dragoste a lumii, cât nu s-ar amarî cei cuprinsi de dorul acesta nepatimitor, daca ar fi împiedicati în ea de dragostea fata de ceva din cele ale lumii?
- A vorbi altcuiva despre anumite lucruri numai prin cuvânt este un lucru usor si la îndemâna. Caci e usor fiecaruia a zice: „pâinea aceasta (o dam ca pilda) se face din grâu”. Dar a înfatisa în amanunt pregatirea ei nu stie sa o faca oricine, ci numai cei experimentati. Tot asa a vorbi simplu despre nepatimire si desavârsire e usor, dar a cunoaste lucrul prin cercare si întru adevar, înseamna a înțelege cu lucrul si cu adevarul lucrarea desavârsirii.
- Evanghelia, zice, porunceste cu hotărâre fiecarui om ca acestea sa nu le faca, sau sa le faca si asa sa ajunga prieten al iubitorului de oameni Împarat: Sa nu te mânii, zice, sa nu poftesti, daca te loveste peste obrazul drept, întoarce si pe celalalt. Dar Apostolul, mergând pe urmele celor poruncite, învăta cum trebuie sa se faca lucrarea curatirii, cu rabdare si cu îndelunga-rabdare, hranindu-ne întâi cu lapte ca pe niste prunci, apoi ducându-ne la crestere si pe urma la desavârsire. Astfel, ca sa dam o pilda, Evanghelia spune ca haina sa se faca desavârsita din lâna. Iar Apostolul desluseste cum trebuie toarsa lâna, cum trebuie tesuta si cum trebuie cusuta haina.
- Dar chiar fara acele bunuri ceresti, zice, judecând pe sfinti numai dupa cele de aici, nu te vei îndoi ca sunt mai presus decât toti. Sa judecam numai. Când Nabucodonosor, care stapânea peste Babilon, a adunat toate neamurile sa se închine la chipul pe care-l turnase – iar aceasta o orânduise Dumnezeu cu înțelepciune, sa se faca cunoscuta virtutea tinerilor evreiesti si sa afle toti ca unul este Dumnezeu adevarat care locuieste în ceruri – trei tineri, robi si ei cu libertatea rapita, au cutezat sa-i stea împotriva. Si când toti s-au închinat cu multa frica si n-au îndrăznit sa se împotriveasca, ci aproape fara glas, asemenea dobitoacelor, s-au lasat dusi de nas, acestia atâta s-au împotrivit sa faca acelasi lucru ca ceilalti, încât nici n-au sa nu li se cunoasca dreapta credinta, sa rabde în a ascunde, ci au strigat în auzul tuturor: „Dumnezeilor tai, împarate, nu le slujim si chipului de aur pe care l-ai asezat nu ne închinam”. Pe acestia, drept pedeapsa, primindu-i înfricosatul cuptor de foc, acesta nu le-a fost cuptor si nu si-a aratat puterea sa, ci parca respectându-i si el pe acestia, i-a pazit nevatamati de rele. Si toti, chiar si împaratul însusi, au cunoscut prin el pe Dumnezeul cel adevarat si s-au mirat de dânsii nu numai cei de pe pamânt, ci si cetele celor din ceruri. Caci nici cei din ceruri nu stau departe de ispravile barbatesti ale sfintilor, ci le sunt aproape, cum arata dumnezeiescul Apostol, care zice: „Ne-am facut priaveliste îngerilor si oamenilor”. Lucruri asemanatoare poti vedea si la Ilie, care fiind un om singur, i-a biruit pe cei multi prin coborârea focului din cer. Dar si Moise a biruit tot Egiptul si pe tiranul Faraon. Aceasta o poti vedea si la Lot, la Noe si la multi altii, care fiind neînsemnati la aratare, au biruit pe multi vestiti si puternici.
- Pe cât se deosebeste pastorul cuvântator de dobitoacele necuvântatoare, pe atât se deosebeste un om în înțelegere, în cunostinta si în puterea de a deosebi, de ceilalti oameni. Caci el se împartasese de alt Duh, de alta minte, de alta înțelegere si de alta înțelepciune decât înțelepciunea lumii acesteia. „Graim, zice, înțelepciunea întru cei desavârsiti, dar nu înțelepciunea veacului acestuia, nici a stapânitorilor pieritori ai veacului acestuia, ci înțelepciunea lui Dumnezeu în taina”. De aceea unul ca aceasta se deosebeste, cum s-a zis, în toate de toti oamenii care au duhul lumii, fie chibzuiti, fie înțelepti. Si pe toti oamenii îi judeca, dupa cum s-a scris. Unul ca acesta cunoaste pe fiecare de unde graieste, unde sta si ce ape înoata. Dar pe el nu-l poate cunoaste si judeca nici unul dintre cei ce au duhul lumii, decât acela care are acelasi duh al dumnezeirii, asemanând, cum zice dumnezeiescul Apostol: „cele duhovnicesci cu cele duhovnicesci”. „Iar omul sufletesc nu primește cele ale lui Dumnezeu, caci nebunie îi sunt lui. Dar cel duhovnicesc toate le judeca, el însa nu e judecat de nimeni”.
- Cele vazute socoteste-le ca sunt chipuri si umbre ale celor ascunse: biserica cea vazuta, chip al bisericii inimii; pe preot, chip al preotului adevarat al harului lui Hristos si asa mai departe. Daca nu s-ar desfasura în biserica vazuta mai întâi citirile, apoi cântările si toata rânduiala slujbei bisericesci, nu ar veni la rând savârsirea de catre preot a însasi tainei trupului si sângelui lui Hristos. Apoi, chiar daca s-ar

împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-ar savârși Euharistia tainică a jertfei prin preot și împartășirea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rânduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei. Așa să cugeti și despre creștinism. Dacă ar ține cineva tot postul, toată privegherea, cântarea, toată nevointa și ar dobândi toată virtutea, dar lucrarea Duhului nu s-ar savârși și odihna duhovnicească, toată rânduiala nevointei ar fi nedeplină și aproape fără rost, neavând veselie Duhului lucrându-se tainic în inimă.

- Bun este postul, buna privegherea, buna de asemenea nevointa, buna este și vietea care minunează. Dar acestea sunt numai un început al vieții iubitoare de Dumnezeu. De aceea e un lucru cu totul nesocotit să se încreadă cineva simplu în acestea. Se întâmplă uneori ca ne împartășim și vreun har, iar rautatea se zădărește înăuntrul, ne înșeală, cum s-a zis înainte, retragându-se de bunăvoie și nesăvârșind ale sale. Astfel face pe om să creadă că s-a curățit cu mintea și-l duce la închipuirea desăvârșirii. Apoi navalește hoteste asupra lui și-l coboară până la cele mai pe jos ale pământului. Căci dacă oameni, adeseori de douăzeci de ani, făcându-se hoti, sau fiind ostasi de meserie, cunosc fel de fel de mesuguri împotriva vrajmasilor, se ascund și iscodesc curse, iau pe dusmani de la spate și îi omorâă când nu se așteaptă, cu cât mai mult rautatea care a ajuns la vârsta atâtor mii de ani și și-a propus, ca lucrul cel mai răvnit, să piardă suflete, nu va ști să iscodească în ascunsul inimii, curse, iar în anumite vremuri să rămână nemiscată și în nelucrare, ca să atragă sufletul spre închipuirea desăvârșirii. Deci, temelia creștinismului este că chiar dacă ar împlini cineva toate dreptățile, să nu se bazeze pe acestea, nici să se încreadă, nici să și închipuie că a făcut ceva mare. Chiar dacă s-a făcut partas de har, să nu și închipuie că a ajuns la ceva, nici să se socotească satul, ci să flamânzească și să înceteze și mai mult, să plângă și mai mult, și să aibă inima zdrobită cu totul.
- Când auzi că Hristos, pogorându-se în iad, a izbăvit sufletele ținute acolo, nu socoti că sunt departe acestea nici de cele ce se savârșesc acum. Socoteste că mormântul este inima și acolo stau îngropate gândurile și mintea, cuprinse de întuneric adânc. Deci vine Domnul la sufletele care striga către El în iad, adică în adâncul inimii, și acolo poruncește morții zicând: Da afara sufletele încuiate, care Ma cauă pe Mine cel ce pot să le izbăvesc, apoi rostogolind piatra cea grea care zace asupra sufletului, deschide mormântul, învie pe cel mort cu adevărat și izbăveste sufletul încuiat din închisoarea fără lumină.
- Se întâmplă, zice, adeseori să-ți soptască satana în inimă și să-ți spună: știi toate relele câte le-ai făcut; sufletul tău s-a umplut de fărâdelegi, s-a îngreunat de multe și cumplite păcate. Să nu-ți rămână ascuns că el face aceasta ca să te împingă la deznădejde pe motiv de puțină smerenie. Căci de când a intrat prin neascultare rautatea, a avut intrare liberă ca să grăiască în fiecare zi sufletului ca un om către alt om și să-i pună în minte cele necuvenite. Deci tu răspunde-i așa: Dar eu am asigurările scrise ale lui Dumnezeu, care zice: „Nu vreau moartea păcatosului, ci să se întoarcă prin pocăință și să fie viu”. Căci ce a vrut altceva prin pogorârea Lui, decât să măntuiască pe cei păcatosi, să lumineze pe cei din întuneric și să învie pe cei morți?
- Trebuie să pazim sufletul și să-l păstrăm neînsotit cu gândurile întinate și rele. Căci precum trupul împreunându-se cu alt trup se spurcă prin necurăție, așa și sufletul se strică unindu-se cu gândurile rele și întinate, conglasuind și învoindu-se cu ele. Dar nu numai cu cele ale rautății și curviei, ci și cu ale fiecărui păcat, ca de pildă cu ale necredinței, vicleniei, slavei desarte, mâniei, pizmei și certeii. Aceasta înseamnă a ne curăța pe noi înșine de toată întinaciunea trupului și a duhului. Căci cugeta că în ascunsul sufletului se găsește și stricaciune și curvie, lucrându-se prin gânduri necuviincioase. Și precum, după marele Apostol, „pe cel ce strică biserica lui Dumnezeu, care este trupul, și Dumnezeu îl strică”, așa și cel ce strică sufletul și mintea, prin aceea că consimte și se învoiește cu cele necuviincioase, e vinovat osândei. Drept aceea se cuvine ca precum pazim trupul de păcatul văzut, așa să pazim și sufletul de gândurile necuviincioase, fiindcă e mîrea lui Hristos. „Că v-am logodit, zice, unui barbat, ca să vă înfatizez fecioara curată lui Hristos”. Și iarăși asculta Scriptura zicând: „Cu toată paza, păzește inima ta, ca din aceasta sunt iesirile vieții”. Și iarăși afla că dumnezeiasca Scriptură învătă că „gândurile viclene despart de Dumnezeu”.
- Trebuie să patrundem cu așărime din toate partile amăgirilor, vicleniilor și uneltirilor vrajmasului. Căci precum Duhul Sfânt s-a făcut prin Pavel, tuturor toate, ca pe toți să îi câștige, așa și rautatea se sârguiește să se facă toate, ca pe toți să-i împingă la pierzanie. Așa cu cei ce se roagă, se prefac ca să roagă, ca scopul ca sub pretextul rugăciunii, să-i amagească, împingându-i la părerea de sine; cu cei ce postesc împreună posteste, vrând să-i înșele cu mândria postirii; cu cei ce știu Scripturile lucrează la fel, dorind să-i clatine pe motiv de cunostință; celor ce s-au învrednicit de lumină descoperirii le apare în chip asemanător, căci satana se prefacă în înger al luminii, ca amăgindu-i cu părerea luminii să-i atragă la sine; și simplu graind se acomodează în chip felurit cu fiecare și se face asemenea tuturor, ca folosindu-se de ceea ce e asemanător, să le pricinuiască pierzania, printr-o aparență ce le pare binecuvântată. „Surgând, zice, gândurile și orice înaltare ce se ridică împotriva cunostinței de Dumnezeu”. Vezi până unde își înalta trufasul îndrăzneala, când vrea să doboare și pe cei ce au îndumnezeirea prin cunostința adevărului. Drept aceea trebuie să păzească fiecare cu toată strajuirea inima să și să ceară multă înțelegere de la Dumnezeu, ca să ne dea să vedem uneltirile. Iar mintea și gândurile noastre se cuvine să lucreze și să se ostenească neîncetat întru înțelegere și să ne potrivim pe noi înșine voii lui Dumnezeu. Căci nu este un lucru mai mare și mai de cinste ca aceasta. „Marturisirea, zice, și marea cuviință sunt lucrul Lui”.

- Când o femeie se însoțește cu un barbat spre conviețuire și unire, toate ale fiecăruia din ei se fac comune. Și casa e una și averea. Și nu numai peste lucrurile lui, dar și peste trupul lui poate stăpâni femeia. „Căci barbatul, zice dumnezeiescul Apostol, trupul sau nu-l stăpânește, ci femeia”. Așa și unirea adevărată și tainică a sufletului cu Hristos, îl face un duh cu el. Urmează deci numai atunci când sufletul este oarecum stăpân și peste visteriile Lui negrăite, deoarece s-a făcut mireasa Lui. Fiindcă Dumnezeu s-a făcut al sufletului, e împiedecă ca toate să ale sufletului, fie lumea, fie averea, fie îngerii, fie începătorii, fie cele de față, fie cele viitoare.
- Drept aceea, cel ce vrea să se facă următor lui Hristos, ca să se poată numi și el fiu al lui Dumnezeu, născut din Duh, se cuvine, înainte de celelalte, să poartă necazurile care-i vin, sau bolile trupești, sau ocarile și osândirile de la oameni; pe lângă acestea și unelțirile celor nevăzuți, cu curaj și cu răbdare. Căci proba feluritelor necazuri e îngăduita, după iconomia lui Dumnezeu, să vină asupra sufletelor, ca să se facă arătate cele ce iubesc cu adevărat pe Domnul. Iar semnul care a deosebit în tot veacul pe Patriarhi, Prooroci, Apostoli și Mucenici nu a fost altul, decât trecerea prin calea cea strâmbă a încercărilor și necazurilor, pentru a bine-placesă astfel lui Dumnezeu. „Fiule, zice Scriptura, când te apropii să slujești Domnului, gătește-ți sufletul spre ispita, îndreapță-ți inima și răbdă”. Iar în alta parte: „Toate cele ce-ți vin, primește-le cu bune, știind că fără Dumnezeu nu se face nimic”. Drept aceea sufletul care vrea să placă lui Dumnezeu, trebuie să se prindă înainte de orice de răbdare și de nădejde. Căci mestesugul pacatului este mai ales acela de a ne sădi molesire în vremea necazului, ca să ne departeze de la nădejdea către Domnul. Iar Dumnezeu niciodată n-a lasat sufletul care nădăjduiește într-Însul să fie covârșit de încercări încât să deznădăjduiască. Pentru că zice Apostolul: „Credincios este Dumnezeu care nu va lasa pe voi să fiți ispitiți peste ceea ce puteți, ci va face împreună cu ispita și sfârșitul, ca să puteți răbdă”.
- Iar cel rău nu supără sufletul cât e voia lui, ci cât e lasat de Dumnezeu. Căci dacă oamenilor nu le este nescăzută căta povara poate duce cătărul, căta asinul, căta camila, ci pune pe fiecare povara pe care o poate duce, și dacă olarul știe căta vreme trebuie să lase vasele la foc, ca nu cumva rămânând prea mult să se sfărâme, nici scotându-le înainte de arderea îndeașuns, să nu fie de folos, dacă omul are o asemenea înțelegere, nu va ști cu mult mai mult și nescăzută mai mult înțelepciunea lui Dumnezeu, căta încercare trebuie să se aducă asupra fiecărui suflet, ca să se facă cercat și bun pentru Împăratia cerurilor?
- Precum căneșă, dacă nu e bătută mult nu se poate folosi la scoaterea celor mai subțiri fire și cu cât se bate și se piaptăna mai mult, cu atât se face mai curată și de mai bun folos, și precum vasul nou făcut, dacă nu e bagat în foc, nu poate fi folosit de oameni; și precum pruncul e încă nescăzut pentru lucrurile lumii, căci nu poate nici zidi, nici semăna, nici sădi, nici altul din lucrurile lumii, așa e adeseori și cu sufletele. Chiar dacă s-au împărtășit de harul dumnezeiesc și pentru pruncia lor sunt pline, prin bunătatea Domnului, de încredințarea dulcetii și a odihnei Duhului, dacă nu sunt încă cercate, nici cercetate prin felurite necazuri de către duhurile rele, sunt stăpânite încă de pruncie, ca să zică așa nu sunt destoinice pentru Împăratia Cerurilor. Căci zice dumnezeiescul Apostol: „Dacă sunteți fără certare, de care s-au făcut părtași toți, sunteți din faradelegi, iar nu fii”. Drept aceea și ispitele și necazurile sunt aduse asupra omului cu folos, ca să facă sufletul mai încercat și mai întărit. Și dacă răbdă până la sfârșit cu nădejde în Domnul, e cu neputință să nu dobândească fagăduința Duhului și izbăvirea de patimile răutății.
- Dacă vrem să răbdăm tot necazul și toate ispitele cu usurință, să dorim moartea pentru Hristos și să o avem pururi înaintea ochilor. De altfel aceasta ne este și porunca: Să ne luăm crucea și să-l urmăm Lui, ceea ce înseamnă să fim aplecați și pregătiți să murim. Dacă vom avea această stare de suflet, vom răbdă, cum s-a zis, tot necazul văzut și nevăzut, cu multă usurință. Căci cel ce dorește chiar să și moară pentru Hristos, cu greu se va teme de dureri și de necazuri. Căci de aceea socotim necazurile grele, pentru că nu dorim moartea pentru Hristos și nu atârnam cu gândul pururi de El. Iar cel ce pofteste să-L mostenească pe El, să poftască, de asemenea, a răvni patimile Lui. Asadar, cei ce zică că iubesc pe Domnul, întru aceasta se fac văditi, că răbdă nu numai cu vitejie, ci și cu inima bună tot necazul care le vine asupra, pentru nădejdea în El.
- Cel ce vine la Hristos, trebuie la început să se atragă de la sine cu sila la bine, chiar dacă nu vrea inima. Căci zice Domnul cel nemincinos: „Împăratia lui Dumnezeu se ia cu sila și silitorii o rapesc pe ea”. De aceea tot El zice: „Nevoiti-vă să intrați prin poarta cea strâmtă”. Drept aceea trebuie, cum s-a zis, să ne împingem pe noi chiar fără voie spre virtute și spre dragoste dacă nu avem dragoste, spre blândete, dacă suntem lipsiti de aceasta. Să ne silim să avem inima miloasă și iubitoare de oameni, să răbdăm ocări și nesocotiri și să rămânem lângă cei urgisiți dacă nu avem încă această deprindere: spre rugăciune, dacă n-am dobândit încă rugăciunea Duhului. De ne va vedea Dumnezeu luptându-ne astfel și mănându-ne cu sila spre bine, chiar dacă inima noastră lucrează împotriva, ne va da rugăciune adevărată, milă, răbdare, îndelunga îngăduință și, simplu, ne va umple pe noi de toate roadele Duhului. Iar dacă cineva, deși lipsit de celelalte virtuți, se va sili poate numai spre rugăciune, ca să aibă darul rugăciunii, iar spre blândete, spre smerită cugetare, spre dragoste și spre tot neamul bun al virtutilor, încă și spre credință tare și spre încrederea în Hristos va fi cu nepăsare și fără grijă, unuia ca acesta i se da uneori rugăciunea harului în parte, întru veselie și odihnă, de către Duhul cel bun, potrivit cu

cererea lui; dar rămâne pustiu de celelalte bunătăți, deoarece, cum s-a zis, nu se silește și spre dobândirea aceloră, nici nu-l roaga pe Hristos pentru ele. De aceea trebuie să se silească, chiar fără voie, spre virtuțile pomenite, cerând să le primească de la Dumnezeu; dar nu numai spre ele, ci și spre desprinderea de a nu judeca vrednice nici macar de rostit cuvintele nefolositoare și cu totul fără rost; în schimb să ne îndeletnicească pururi, cu gura și cu inima, cu cuvintele lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, încă și spre deprinderea de a nu se mânia și de a nu striga. „Toată amaraciunea, mânia și strigarea să se departeze de la voi”, zice. Și spre deprinderea de a nu vorbi de rău pe cineva, de a nu judeca, de a nu se îngâmfa, ca văzându-l astfel Domnul împingându-se pe sine însuși și ducându-se cu sila, să-i dea putere ca să facă fără osteneală și cu ușurință cele ce mai înainte nici cu sila nu puteau fi făcute din pricina rautății care salasluiă în el. Atunci toate aceste îndeletniciri virtuțioase i se vor face lui ca o fire. Căci Domnul, venind de mai înainte și salasluiindu-se în el, potrivit cu făgăduința, iar el, în Domnul, va împlini întru Acela, cu multa ușurință poruncile.

- După caderea lui Adam, bunătatea dumnezeiască hotărându-i moartea, aceasta s-a aratat mai întâi în suflet, stingându-se în el simțurile înțeleghătoare și nemuritoare ale sufletului, prin lipsa bucuriei cerești și duhovnicești, și făcându-se ca moarte. Pe urmă a venit și moartea trupului după noua sute treizeci de ani. La fel și acum, împacat fiind Dumnezeu prin crucea și moartea Mântuitorului cu omenirea, readuce sufletul care crede cu adevărat, încă până ce se află în trup, la bucuria de luminile și tainele cerești și deschide iarasi simțurile lui prin lumina dumnezeiască a harului. Iar pe urmă îmbracă și trupul însuși cu slava nemuritoare și nestricăcioasă.
- Precum bogăția din lume se strânge de oameni din diferite prilejuri și îndeletniciri, ca de pilda unul din slujbe de conducere, altul din comerț, altul din munca sârguincioasă și din agricultură, altul astfel, așa socoteste că este rănduiala și în cele duhovnicești. Căci unii se îmbogățesc din diferite daruri, cum arată Apostolul: „Având daruri diferite după harul lui Dumnezeu dat vouă”. Alții strâng bogăție cerească din diferite nevointe, diferite dreptăți și virtuți, savârșite numai pentru Dumnezeu. De aceea suntem oprit să judecăm pe aproapele, sau să-l disprețuim, sau să-l punem sub osândă. Nu lipsesc însă nici cei ce îngroapă aurul, adică cei ce aleargă prin îndelunga-răbdare și suportare și se îmbogățesc numai în parte, sustinându-se doar prin buna nădejde. Dar nu lipsesc nici cei nepăsători și greoi, asemenea simbrasilor, care mâncând îndată ceea ce le cade și educând la o creștere ceea ce au în mână, umblă pururi goi și saraci. Aceștia sunt totdeauna gata și plini de ardoare să primească harul, dar sunt trândavi și greoi la osteneală și la sporirea câștigului, fiind foarte schimbători și saturându-se de la prima atingere. Fiind cunoscuți ca unii ce se dezgusta îndată și se îngreunează la orice osteneală, se lipsesc și de harul de care s-au învrednicit. Căci voința greoaie, lenesă, slabă și necultivată, e cunoscută și în veacul de acum și se va afla și în veacul acela, ca fiind în împotrivire cu harul, pustie de faptele bune, necercată la Dumnezeu și lipsită de slava.
- Acestea așa sunt. Deci oare socotești că e drept că slava aceasta stricăcioasă și împărăția trecătoare și celelalte care sunt ca acestea dintre cele vremelnice, să le câștige cei ce le doresc cu multe osteneli și sudori, iar a împărați cu Hristos fără sfârșit și a se bucura de bunurile acelea negraite să fie ceva așa de ieftin și de ușor, încât să le dobândească cel ce vrea, fără osteneli și silințe?
- **Cele 225 de capete teologice și practice Ale celui între sfinți părintelui nostru Simeon Noul Teolog egumenul Mănăstirii sfântul Mamas de Xirokerkos, una sută capete făptuitoare și de Dumnezeu cuvântătoare (practice și teologice).**
 - 1. Dumnezeu nu este nicăieri pentru cei ce privesc trupește, căci e nevăzut. Dar pentru cei ce înțeleg duhovnicește este pretutindeni; căci e de față, fiind în toate și în afară de toate. El este în toate și aproape de cei ce se tem de El (Ps. LXXXIV, 10), dar mîntuirea Lui e departe de cei păcătoși (Ps. CXVIII, 155).
 - 2. Amintirea lui Hristos luminează mintea și alungă dracii. Lumina Sfintei Treimi, strălucind în inima curată, o desparte pe aceasta de lume și pe cel părtas de ea îl face să se umple încă de aici, pe cît e cu putință credinciosului, de slava viitoare, ca pe unul ce se află sub lucrarea harului, deși este încă ascuns sub acope-rămîntul trupului.
 - 3. Dacă, după trecerea celor văzute, nu mai este nimic altceva decît numai Dumnezeu, Care este și va fi, fără îndoială, cei ce se împărtășesc cu Îmbelsugare de harul Lui în lumea aceasta, chiar dacă sînt încă pe pă-mînt, s-au unit în cea mai mare măsură cu veacul viitor, măcar că suspină încă împovărați de umbra și de greutatea lor.
 - 4. Domnul nu ferește pe cei ce învață numai, ci pe cei ce s-au învrednicit mai întîi, prin lucrarea poruncilor, să vadă și privesc în ei însisi lumina Duhului ce luminează și scînteiază. Căci datorită ei cunosc, prin vederea ei adevărată, prin cunoașterea și lucrarea ei, cele despre care vorbesc și așa învață pe alții. E de trebuință, asadar, ca cei ce vor să învețe pe alții să fie ridicați mai întîi ei însisi, cum s-a spus, ca nu cumva vorbind despre cele ce nu le cunosc, să piardă, prin rătăcire, pe cei ce se încred în ei și pe ei însisi.
 - 5. Cel ce nu se teme de Domnul nu crede că există Dumnezeu (Ps. XIII, 1). Dar cel ce crede că există se teme de El și păzește poruncile Lui. Iar cel ce zice că se teme de Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le păzește, mincinos este (1 Ioan II, 4) și frica de Dumnezeu nu este într-însul. Căci unde este frica de

Dumnezeu, e și păzirea poruncilor (Ps. CXI, 1, 4). Iar nefiind aceasta întru noi, și nici păzirea poruncilor, nu ne deosebim întru nimic de păgâni și de necredincioși.

- 6. Credința și frica de Dumnezeu și păzirea poruncilor Lui ne răsplătesc pe măsura curățirii noastre. Căci în măsura în care ne curățim, ne ridicăm de la frica de Dumnezeu la dragostea de El și înaintînd ne mutăm, așa-zicînd, de la frică la iubirea lui Dumnezeu. Și atunci auzim cuvîntul Lui : "Cel ce are poruncile Mele și le păzește pe ele, acela este cel ce Mă iubește" (Ioan XIV, 21). Și așa adăugăm nevoite peste nevoite pentru a ne arăta iubirea prin fapte. Iar întîmplîndu-se aceasta, El însuși ne iubește, precum a făgăduit. Iar iubindu-ne, ne iubește și Tatăl Său la fel, venind înaintea Duhului, Care împodobește casa noastră, ca prin întîlnirea ipostasurilor în noi, să ne facem locas al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh 18.
- 7. Sălășluirea, întru curăție cunoscută și simțită, a Dumnezirii celei în trei Ipostasuri în cei desăvîrșiți nu e. Împlinirea dorinței, ci mai degrabă început și cauză a unei dorințe mai puternice 19. Căci din acel moment, ea nu mai lasă pe cel ce a primit-o să se potolească, ci tinîndu-1 aprins pururea ca de un foc, îl împinge să se ridice spre flacăra unei dorințe și mai dumnezeiești. Căci neputînd mintea să afle o margine și un sfîrșit al Celui dorit, nu poate pune nici dorinței și iubirii sale vreo margine, ci silindu-se să atingă și să dobîndească capătul fără sfîrșit, poartă în sine pururea dorința ne-sfîrșită și iubirea nesăturată 20.
- 8. Cel ce a ajuns la acest capăt nu socotește că a aflat începutul dorinței sau al iubirii lui Dumnezeu în sine, ci socotește că nu iubește încă pe Dumnezeu, întrucît n-a putut ajunge să cuprindă plinătatea iubirii. De aceea, socotindu-se pe sine cel din urmă dintre toți cei ce se tem de Dumnezeu, se socotește din tot sufletul nevrednic chiar și de mîntuirea împreună cu ceilalți credincioși 21.
- 9. "Toate sînt cu putință celui ce crede" (Marcu IX, 23). Căci Credința se socotește în loc de dreptate (Rom. IV, 9). "Că sfîrșitul legii este Hristos" (Rom. X, 4). Iar credința în El îndreptează și desăvîrșeste pe cel ce crede. Căci credința în Hristos, socotindu-se în locul faptelor legii și fiind întărită și arătîndu-se prin poruncile Evangheliei, face pe cei credincioși părtași de viața cea veșnică în Hristos însuși 22.
- 10. Credința 23 este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui și să credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție, neînsemnătatea și umilirea, ca slavă și cinste adevărată ; iar cînd nu avem nimic, să credem că stăpînim toate (2 Cor. VI, 10), mai bine-zis că am dobîndit bogăția cunostinței lui Hristos cea nepă-trunsă (Efes. III, 8). Ea ne face să privim toate cele ce se văd, ca tărîină și fum.
- 11. Credința în Hristos ne dă puterea nu numai să disprețuim plăcerile vieții, ci și să suportăm și să răbdăm toată ispita care vine asupra noastră prin întristări, necazuri și nenorociri, pînă va vrea și ne va cerceta pe noi Dumnezeu. "Căci răbdînd, zice, am așteptat pe Domnul, și a luat aminte la mine" (Ps. XXXIX, 1).
- 12. Cei ce-si pun părintii, în vreo privință, mai presus de porunca lui Dumnezeu, nu au dobîndit credința în Hristos. Ei, desigur, sînt judecați și de conștiința lor, dacă au o conștiință vie a necredinței lor 24. Căci e pro-
- priu credinciosilor să nu calce în nici o privință porunca Marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.
- 13. Credința în Hristos, Adevăratul Dumnezeu, naste dorința după cele bune și frica de chinuri. Iar dorința celor mai înalte și frica de chinuri, aduce păzirea întocmai a poruncilor. Păzirea întocmai a poruncilor învată pe creștini să-si cunoască neputința lor. Iar cunoașterea neputinței noastre adevărate naste aducerea aminte de moarte. Cel ce si-a făcut-o pe aceasta însoțitoare de viață va căuta cu osteneală să afle ce soartă va avea după iesirea și plecarea din viața aceasta. Iar cel ce se străduiește să cunoască cele viitoare e dator, întîi de toate, să se lipsească de cele de acum. Căci cel ce e stăpînit de în-pătimirea față de acestea, pînă la cel mai neînsemnat lucru, nu poate dobîndi cunostința desăvîrșită a acelora. Iar dacă prin bunăvoința lui Dumnezeu va gusta puțin din ea, de nu va părăsi degrabă cele de care si în care este ținut prin împătimire și nu se va preda în întregime acestei cunostințe, nemaiprimind să cugete de bunăvoie la nimic altceva afară de ea, se va lua de la el si această cunostință pe care socotește că o are (Luca XIX, 26).
- 14. Lepădarea de lume și retragerea desăvîrșită, însoțită de înstrăinarea de toate mijloacele, obisnuitele, socotintele și de persoanele din viață, și lepădarea de trup și de voie se fac pricină de mare folos celui ce s-a lepădat în scurtă vreme așa de fierbinte.
- 15. Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mîngîieri la început și să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silesc să faci aceasta toate rudenile și toți prietenii. Căci pe ei îi îndeamnă la aceasta demonii pentru a stinge căldura inimii tale. Chiar dacă nu-ți vor putea împiedica cu desăvîrsire hotărîrea, ei o vor face cu siguranță mai moale și mai slabă.
- 16. Cînd te vei afla față de toate dulcetiile vieții cu sufletul bărbătesc și neînduplecat, demonii înduioasează rudenile și le fac să plîngă și să se jelească în fața ta pentru tine. Că acesta este adevărul, vei cunoaște dacă tu vei rămînea neclintit și în fața acestei ispite. Căci îi vei vedea pe aceia aprinzîndu-se deodată de mînie și de ură împotriva ta și depărtîndu-se de tine ca de un dusman, nemaivîrînd să te vadă.
- 17. Văzînd supărarea ce s-a iscat pentru tine în părinți, frați și prieteni, să rîzi de dracul care a pus la cale să se facă acestea împotriva ta ; și cu frică și sîrguință multă, retrage-te și roagă pe Dumnezeu cu stăruință ca să ajungi degrabă la limanul Bunului Părinte, la Care ajungînd sufletul tău ostenit și împovărat, El îl va odihni. Căci multe pricini de primejdii și de ultimă pierzanie cuprinde marea vieții.

- 18. Cel ce vrea să urască ispitele lumii e dator să iubească pe Dumnezeu din tot sufletul si să-si aducă pururea aminte de El. Căci nimic altceva nu ajută, ca acestea, să părăsești toate cu bucurie si să te întorci de la ele ca de la niste gunoaie.
- 19. Nu vrei să mai rămii în lume pentru pricini bine-cuvîntate sau neîntemeiate, ci îndată ce ai fost chemat, ascultă degrabă. Căci de nimic altceva nu se veselește Dumnezeu așa de mult ca de rezeziunea noastră²⁵. Fiindcă mai mare este ascultarea imediată cu sărăcie, decît întîrzierea cu multime de bunuri²⁶.
- 20. Dacă lumea si cele din lume trec toate, iar Dumnezeu este singur nestricăcios si nemuritor, bucurati-vă totîi cîți ati părăsit pentru El cele stricăcioase. Iar stricăcioase sînt nu numai bogăția si banii, ci si toată plăcerea si bucuria de păcat este stricăciune. Numai poruncile lui Dumnezeu sînt lumină si viață. De totîi sînt numite așa.
- 21. Dacă ai primit, frate, flacăra si alergînd ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un părinte duhovnicesc, de vei fi îndemnat de el, sau de frații care se nevoiesc împreună cu tine, să te folosești de băi sau de mîncăruri, sau de alte mîngîieri pentru întărire, să primești acestea. Dar fii totdeauna pregătit pentru post, pentru pătimire, pentru înfrînarea cea mai deplină. Că de vei fi îndemnat de părintele tău întru Domnul să te împărtășești de mîngîieri, să te afli ascultător aceluia, ca voia ta să nu o faci nici în aceasta. Iar de nu, rabdă cu bucurie cele ce ai vrut să le faci de bunăvoie, folosindu-te sufletește. Căci păzind aceasta, vei fi pururea întru toate postind si înfrînîndu-te si ca unul ce te-ai lepădat cu voia întru totul. Ba nu numai atît, ci vei păstra nestinsă si flacăra aflătoare în inima ta, care te silește să disprețuiești toate.
- 22. Cînd dracii vor face toate din partea lor si nu ne vor putea clinti sau împiedica de la tînta noastră cea după Dumnezeu, se vor furisa în cei ce fătăresc evlavie si vor încerca să împiedice prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai întîi miscati, chipurile, de dragoste si de compătimire, acestia îi vor îndemna pe cei ce se nevoiesc, să se odihnească spre a nu slăbi trupul si a cădea în lîncezeală. Pe urmă îi atrag la întîlniri fără folos, făcîndu-i să-si piardă zilele în ele. De va asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc si se va potrivi lor, se vor întoarce si vor rîde de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va păzi pe sine străin de toate, cu mintea adunată si înfrînată în toate, se vor aprinde de pizmă si vor face totul pînă ce îl vor alunga si din obște. Căci nu suferă slava desartă cea necinstită să vadă în fata ei smerenia, lăudată.
- 23. Iubitorul de slavă desartă suferă cînd vede pe cel smerit la cuget vărsînd lacrimi si folosindu-se îndoit, ca unul ce-si face pe Dumnezeu milostiv prin ele si îi silește pe oameni să-l laude fără voie.
- 24. Odată ce te-ai predat pe tine întreg părintelui tău duhovnicesc, să știi că esti ca un străin față de toate care te atrag în afară : oameni, lucruri si bani. Fără de el nimic să nu voiești să faci ori să împlinesti în privinta acestora. Dar nici să nu ceri de la el vreun lucru mic sau mare, dacă nu-ti va porunci el însusi, din propria socotintă, să iei ceva, sau nu-ti va da el cu mîinile sale.
- 25. Să nu dai milostenie fără voia părintelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce i-ai adus. Dar nici prin mijlocitor să nu voiești să iei ceva din ele, fără voia lui. Căci e mai bine să fii sărac si străin si să asculti, decît să risipești bani si să dai celor lipsiti, cînd te afli începător. Predă toate cu credință nestirbită hotărîrii părintelui duhovnicesc, ca în mîna lui Dumnezeu.
- 26. Să nu ceri si să nu iei nici un pahar cu apă, chiar de s-ar întîmpla să arzi, pînă ce nu te va îndemna, miscat de la sine, părintele tău duhovnicesc. Strînge-te pe tine si constrînge-te în toate, încredințîndu-te si zi-cînd în gînd : "Dacă Dumnezeu vrea si esti vrednic să bei, va descoperi părintelui tău, si acesta îți va zice tie : bea". Si atunci bea cu constiinta curată, chiar de e la vreme nepotrivită.
- 27. Cel ce a cercat folosul duhovnicesc si a dobîndit credință nemincinoasă, luînd pe Dumnezeu ca martor al adevărului, si-a zis : "Mi-am pus în mine gîndul să nu cer părintelui meu nici să mîncînc, nici să beau, sau să mă împărtășesc de ceva fără el, pînă ce nu-i va da de știre Dumnezeu si îmi va porunci mie. Si făcînd așa, niciodată, zice, n-am fost împiedicat de la scopul meu".
- 28. Cel ce a dobîndit credință neîndoielnică față de părintele său după Dumnezeu, privindu-l pe el, socoteste că privește pe Hristos însusi ; si fiind cu el sau urmînd lui, crede cu tărie, că este cu Hristos sau urmează Lui. Unul ca acesta nu va pofti niciodată să vorbească cu altcineva. Nu va pune vreunul din lucrurile lumii mai presus de amintirea si de dragostea lui. Căci ce este mai mare si mai de folos în viața de față si în cea viitoare decît a fi cu Hristos ? Si ce este mai frumos si mai dulce ca vederea Lui ? Iar dacă se învrednicește si de grăirea Lui, scoate din aceasta, cu sîrguintă, viață vesnică.
- 29. Cel ce iubeste din simțire lăuntrică pe cei ca-re-1 vorbesc de rău, sau îl nedreptătesc, sau îl urăsc si-l păgubesc, si se roagă pentru ei (Matei V, 44), ajunge în scurtă vreme la o mare sporire. Căci făcînd aceasta întru simțirea inimii, își coboară socotinta în adînc de smerenie si în izvoare de lacrimi, în care se scufundă cele trei părți ale sufletului²⁷. Acela urcă mintea în cerul nepătimirii si o face văzătoare si, prin gustarea bunătății de acolo, ajunge de socoteste toate ale vietii de aici, gunoaie. Si însăși mîncarea si hrana n-o mai primește cu plăcere si des.
- 30. Credință²⁸ neîndoielnică dovedeste cel ce cinsteste cu evlavie ca sfînt pînă si locul în care vietuiește călăuzitorul si părintele său. El ia praf de pe picioarele aceluia cu dragoste fierbinte în mîini să-l pună pe capul său si unge cu el pieptul său, ca si cu un leac curățător al patimilor si al păcatelor sale. Iar de el nu îndrăznește să se apropie, nici să atingă vreo haină sau vreun acoperă-mînt al lui fără voia sa ; dar atingînd ceva din ceea ce-i aparține aceluia, o face aceasta cu frică si cu respect, soeotindu-se pe sine nevrednic nu numai de vederea si de slujirea lui, ci si de intrarea în chilia lui.

- 31. Se leapădă mulți de viața aceasta și de lucrurile vieții, dar puțini se leapădă și de voiele lor. Bine spune despre acestia și cuvântul dumnezeiesc : -"Multi chemați, dar puțini aleși" (Matei XX, 14).
- 32. Când sezi la masă cu toată obștea și toate ți se înfățișează ochilor minții ca o umbră și nu mai simți dulceața mîncărilor, ci sufletul întreg îți este uimit și plin de lacrimi, cunoaște că harul lui Dumnezeu ți le arată acestea astfel, pentru multa ta smerenie din frică, ca văzînd faptele lui Dumnezeu și cunoscînd slăbiciunea celor supuse simțurilor, să-ți aduni frica ta spre iubirea celor cunoscute cu mintea. Aceasta este cunoscuta tîntă duhovnicească, de care auzi vorbindu-se, care se află la mijloc între frică și iubire și trage pe om pe ne simțite și fără primejdie de la cea dintîi la cea de a doua²⁹.
- 33. Nu poate dobîndi cineva altfel iubirea desăvîrșită și neclintită de Dumnezeu decît pe măsura cunoscutii tîntei duhovnicești³⁰. Iar aceasta crește cîte puțin prin nevointa de fiecare zi cu fapta sufletului. Aceasta ști-înd-o apostolul a spus : "Din măreția și frumusețea ziilor se cunoaște, prin asemănare, Făcătorul"³¹.
- 34. Nimeni nu poate cunoaște cum se cuvine, cu ochii sensibili, mărirea cerului și lătimea pămîntului și rațiunile tuturor celorlalte. Căci cum va putea cineva înțelege cu ochii trupului cele ce întrec mintea și înțelegerea ? Numai mintea curățită de gînduri³² și eliberată de prejudecăți și luminată de mintea și de harul lui Dumnezeu va putea încerca cum se cuvine, după măsura luminării primite, să contemple faptele.
- 35. Precum noaptea nu vedem cu ochii sensibili de-cît în locul acela unde aprindem lumina unui sfesnic, iar toată lumea cealaltă rămîne pentru noi o noapte întunecoasă, la fel celor ce dorm în noaptea păcatelor, Bunul Stăpîn li se face o lumină mică, măcar că, Dumnezeu fiînd, rămîne tuturor necuprins, cruțînd neputința noastră. Și atunci deschizîndu-și omul ochii minții și privind firea celor ce sînt, cum n-a mai privit niciodată, se umple de uimire și-1 potolidesc, fără să vrea și fără durere, lacrimile, prin care se curățește cu al doilea botez³³, cu botezul acela de care zice Domnul în Evanghelie : "De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția cerurilor" (Ioan III, 5) ; și iarăși : "De nu se va naște cineva de sus"- (Ioan III, 7). Spunînd "de sus"-, a dat să se înțeleagă nașterea din Duh.
- 36. Primul Botez are apa care preînchipuiește lacrimile, are mirul ungerii care e semnul premergător al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevărului, ci este însuși adevărul³⁴.
- 37. Nevoitorul³⁵ trebuie să se sînguiască să fie liber. El trebuie să se depărteze nu numai de faptele rele, ci și de gînduri și de înțelesuri contrare și să petreacă puțina în cugetări folositoare de suflet și duhovnicești, ca astfel să rămînă fără griji pentru cele ale vieții pămîntestii.
- 38. Cel ce și-a dezbrăcat întreg trupul său, dacă-și are ochii acoperiți cu vreun văl și nu vrea să-1 ridice și să-1 lepede, nu poate vedea lumina numai cu cealaltă parte dezvelită a trupului. Așa și cel ce a disprețuit toată celelalte lucruri și avutii și s-a izbăvit de patimile în sesi, de nu-și va elibera ochiul sufletului de aducerile aminte lumesti și de înțelesurile cele rele, nu va vedea vreodată lumina înțelegerii, pe Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos.
- 39. Precum este acoperămintul așezat peste ochi, așa sînt gîndurile lumesti și amintirile vieții așezate pe minte sau pe ochiul sufletului. Cîtă vreme deci vor fi lăsate acolo, nu vom vedea. Dar cînd vor fi ridicate prin aducerea aminte de moarte, vom vedea limpede lumina cea adevărată "care luminează pe tot omul ce vine în lume" (Ioan I, 9).
- 40. Cel ce e orb din naștere nu va cunoaște, nici nu va crede puterea celor din Scriptură ; dar cel ce s-a învrednicit vreodată să vadă va mărturisi că cele zise sînt adevărate.
- 41. Cel ce vede cu ochii trupesti știe cînd e noapte și cînd e zi. Dar orbul nu știe de nici una. Asemenea și cel ce vede duhovnicește și privește cu ochii minții, da că, după ce a văzut lumina cea adevărată și neapropiată, se întoarce din nepăsare la orbirea de mai înainte și se va lipsi de lumină, simte cu bună simțire lipsa aceleia, și-și dă seama din ce cauză i s-a întîmplat aceasta. Dar cel ce este orb din naștere nu știe nimic despre acestea, nici din experiență, nici din lucrarea de față, dacă nu prinde ceva prin auz, aflînd astfel despre cele ce nu le-a văzut niciodată. El va povesti altora despre cele ce a auzit, fără să știe nici el, nici auzitorii, despre ce lucru grăiesc între ei. 42. Este cu neputință să umpli și trupul cu mîncăruri pe nesăturate, dar să te îndulcești și duhovnicește de bunătatea cea cunoscută cu mintea și dumnezeiască. Căci pe cît își va sluji cineva mai mult pîntecele, pe atîta se va lipsi pe sine mai mult de acea bunătate. Și pe cît își va asupri mai mult trupul, pe atîta se va umplea mai mult de hrana și de mîngîierea duhovnicească.
- 43. Să părăsim toate cele de pe pămînt, nu numai bogăția și aurul și celelalte mijloace ale acestei vieți, ci și pofta față de ele să o alungăm cu desăvîrsire din sufletele noastre. Să urîm nu numai plăcerile trupului, ci și mișcările nerationale (animalice) ale lui, și să ne sîrguim să-1 mortificăm prin osteneli. Căci prin el se lucrează cele ale poftii și sînt aduse la faptă. Cîtă vreme este viu acesta, sufletul nostru va fi numai decît mort și greu de urnit, sau cu totul de neurnit spre oricare poruncă dumnezeiască³⁶.
- 44. Precum flacăra focului se ridică neîncetat spre înălțime, mai ales dacă întorci materia care întretine focul, așa și inima celui iubitor de slavă desartă nu se poate smeri, ci cînd îi spui cele de folos pentru el, se înalță și mai mult. Căci muștră sau sfătuit, el se împotrivesc cu minie, iar lăudat și lingusit, se înalță în chip păcătos.
- 45. Omul care este obisnuit să se împotrivescă își este siesi o sabie cu două tăisuri, ucigîndu-și sufletul fără să știe și înstrăinîndu-1 de viața veșnică.

- 46. Cel ce se împotrivesc în cuvînt, este asemenea celui ce se predă pe sine cu voia dusmanilor împăratului. Căci contrazicerea este o cursă și are ca momeală apă rea, prin care fiind amăgiți, înghițim undita păcatului. Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limbă și de gîtlej de către duhurile răutății, care aci îl ridică la culmea mîndriei, aci îl prăvălesc în prăpastia păcatului, ca să fie apoi dus la judecată cu cei căzuți din cer.
- 47. Cel ce e disprețuit și batjocorit și suferă din cauză aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că poartă la sine sarpele cel vechi. De va răbda deci în tăcere, sau va răspunde cu multă smerenie, 1-a făcut pe acesta neputincios și i-a slăbit strînsura. Iar de va răs punde împotriva cu acreală, sau va grăi cu semetie, a dat putere sarpelui să-si verse veninul în inima sa și să-i roadă cu cruzime cele dinlăuntru ale sale. Prin aceasta îl va face de fiecare dată mai puternic, dîndu-i spre mîncare, îndreptarea sa spre cele bune și puterea nenoroci tului său suflet. Aceasta îl va face să trăiască de aci înaintea în păcat, și să fie mort cu totul pentru dreptate.
- 48. De voiești să te lepezi de toate și să te deprinzi cu vietuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui în vătător neîncercat sau pătimas, ca nu cumva în loc de petrecerea evanghelică, să o înveti pe cea drăcească. Fiindcă învățăturile bune sînt de la învățătorii buni ; iar cele rele, de la cei răi. Căci, desigur, din seminte rele, ies roade rele.
- 49. Înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni și cu la crimi, ca să-ti trimită un călăuzitor nepătimas și sfînt. Dar cercetează și tu dumnezeiestile Scripturi și mai ales scrierile cu învățături despre lucrare ale sfinților pă rînti, ca punîndu-le alături de cele învățate și făptuite de învățătorul și înaintestătătorul tău, să le poți vedea și înțelege pe acestea ca într-o oglindă, și pe cele ce con- glăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă și să le stăpî- nesti cu cugetarea, iar pe cele mincinoase și străine să le dai la o parte și să le lepezi, ca să nu rătăcești. Căci să știi că în zilele acestea mulți s-au făcut dascăli mincinosi și înșelători.
- 50. Tot cel ce nu vede, dar se încumetă să călăuzească pe alții, e un înșelător și duce pe cei ce-l urmează în prăpastia pierzaniei, după cuvîntul Domnului : -"Orbul de va călăuzi pe orb, amîndoi vor cădea în groapă" (Ma tei XV, 14).
- 51. Orbul, față de Cel Unul, e orb în întregime față de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor. El se reține de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor, fiind în afară de cele văzute. Fiind astfel în Unul, le vede pe toate. Și fiind în toate, nu vede nimic din toate³⁷.
- 52. Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede și pe sine și pe toți și pe toate. Dar fiind ascuns în toate, nu privește la nimic din toate³⁸.
- 53. Cel ce nu a îmbrăcat chipul Domnului nostru Iisus Hristos, al Omului ceresc și Dumnezeu, peste omul rațional și mintal, cu bună simțire și întru cunoștință, e încă numai sînge și carne. El nu poate primi simțirea slavei duhovnicești prin cuvînt (rațiune), precum nici cei orbi din naștere nu pot cunoaște numai prin cuvînt (rațiune) lumina soarelui³⁹.
- 54. Cel ce aude, vede și simte astfel, cunoaște pu terea celor zise, ca unul ce poartă chipul celui ceresc (1 Cor. XV, 49)40, și a urcat la bărbatul desăvîrșit, al plinătății lui Hristos (Efes. IV, 13). Și fiind așa, poate să și călăuzească bine, în calea poruncilor lui Dumnezeu, turma lui Dumnezeu. Dar cel ce nu cunoaște astfel și e altfel, e vădit că nu are nici simțurile sufletului deschise și sănătoase⁴¹. Aceștia mai bine îi va fi să fie călăuzit, decît să călăuzească cu primejdie.
- 55. Cel ce privește la învățătorul și povătuitorul său, ca la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă își închipuie și zice că le poate împăca pe amîndouă aceș tea, să știe că s-a rătăcit. Căci nu știe ce simțămînt au cei ai lui Dumnezeu față de Dumnezeu.
- 56. Cel ce crede că viața și moartea sa este în mîna păstorului său, nu-l va contrazice niciodată. Iar necu noasterea acestui lucru naste contrazicerea, care pricinui- iese moartea spirituală și vesnică.
- 57. Înainte ca cel osîndit să primească sentința, i se dă putința de apărare, ca să spună judecătorului despre cele ce a făcut. Dar după arătarea celor făcute și după sentința judecătorului, nu mai poate contrazice în nici un lucru mic sau mare pe cei rînduiți să aplice osînda.
- 58. Înainte de a se înfățișa monahul la această jude cată și de a descoperi cele din lăuntru său, poate îi mai este îngăduit să ridice contraziceri în unele lucruri, pen tru că nu sînt cunoscute, iar în altele cu închipuirea că le poate ascunde. Dar după descoperirea gîndurilor și după arătarea vădită a lor, nu-i mai este îngăduit să contrazică pe judecătorul și stăpînitorul său după Dumnezeu, pînă la moarte. Căci monahul, înfățișîndu-se la început la această judecată și dezvăluindu-si cele ascunse ale inimii sale, s-a convins de la început, dacă a do-bîndit oarecare cunoștință, că e vrednic de nenumărate morți; dar crede că prin ascultarea și smerenia sa, se va izbăvi de toate pedepsele și chinurile, dacă cunoaște cu adevărat puterea tainei.
- 59. Cel ce păzește acestea nesterse în cugetul său nu se va împotrivi niciodată în inima sa cînd va fi cer tat, sau sfătuit, sau muștrat. Fiindcă cel ce cade în ase menea rele, adică în contrazicere și necredință față de părintele și învățătorul său duhovnicesc, se rostogolește jalnic în fundul și în prăpastia iadului (Prov. IX, 18), încă trăind; și se face casă satanei și a întregii lui puteri necurate, ca un fiu al neascultării și al pierzaniei (Efes. II, 2 ; Ioan XVII, 12).
- 60. Te îndemn pe tine, care ești fiu al ascultării, ca să întorci aceste îndemnuri neconținut în cugetul tău și să lupți cu toată sîrguinta, ca să nu te cobori în relele amintite ale iadului, ci să te rogi fierbinte, în fiecare zi, lui Dumnezeu : "Dumnezeule și Doamne al tuturor, Cel ce ai stăpînirea peste toată suflarea și tot sufletul ; Cel ce singur mă poți tămădui, ascultă rugăciunea mea, a nevrednicului, și răpune pe dracul ce se află cuibărit în mine, omorîndu-l prin venirea Preasfîntului Tău Duh⁴²; și pe mine, cel ce sînt

sărac și gol de toată virtutea, în- vredniceste-mă să cad cu lacrimi la picioarele sfântului meu părinte. Și atrage sufletul lui sfânt la milostivirea față de mine, ca să mă miluiască. Dăruieste, Doamne, smerenie inimii mele, și gânduri cuvioase, păcătosului, care-ți făgăduieste să se pocăiască. Nu părăsi până la sfârșit sufletul meu care Ți s-a supus odată și Ți s-a măr turisit și Te-a ales pe Tine, în locul întregii lumi. Căci .stii, Doamne, că vreau să mă mîntuiesc, măcar că deprinderea mea cea rea îmi stă piedică. Dar toate cîte sînt oamenilor cu neputință, Tie îți sînt cu puțință, Doamne"-43.

- 61. Cei ce au pus temelie bună, cu frică și cu cutre mur, credinței și nădejii, în curtea evlaviei, și si-au re zemat cu neclintire picioarele pe piatra ascultării de pă rintii duhovnicești, socotind cele poruncite de ei, ca iesite din gura lui Dumnezeu, și zidindu-le pe acestea fără so văire pe temelia aceasta a ascultării întru smerenia sufle tului, izbutesc îndată să împlinească această mare și primă faptă : să se lepede de ei însisi. Căci împlinind cineva voia altuia și nu pe a sa, înfăptuieste nu numai lepădarea de sufletul său, ci și răstignirea față de toată lumea⁴⁴.
- 62. Cel ce contrazice pe părintele său, face bucuria dracilor. Iar de cel ce se smereste pînă la moarte, se mi nunează îngerii⁴⁵. Căci unul ca acesta face lucrul lui Dumnezeu (Ioan VI, 28), asemănîndu-se Fiului lui Dum nezeu, Care a împlinit ascultarea de Părintele Său pînă la moarte, iar moartea, pe cruce (Filip. II, 4-11).
- 63. Frămîntarea multă și la vreme nepotrivită întu necă și tulbură cugetarea și scoate din suflet rugăciu nea curată și cănta. Pe de altă parte, aduce oboseală în inimă și prin aceasta, înăsprire și învîrtosare. Iar prin acestea caută dracii să ducă la deznădejde pe cei du hovnicești.
- 64. Ți se poate întîmpla uneori, monahule, să afli rîvnă și dor mare de desăvîrsire în sufletul tău, încît să doresti să împlinesti toată porunca lui Dumnezeu și să nu cazi nici măcar în păcatul unui cuvînt desert (Matei XII, 37), ca să nu rămîi în urma niciunuia din sfintii de odinioară în faptă, în cunostință și vedere. Dar te vezi totodată împiedicat de cel ce seamănă neghina descurajării și nu te lasă să ajungi la o asemenea înălțime a sfinteniei, prin aceea eă-ți strecoară astfel de gânduri și-ți zice : "îți este cu neputință să te mîntuiești în mijlocul lumii și să păzești fără stîrbire toate poruncile lui Dumnezeu". Atunci așază-te singur într-un colț, strîn-ge-te în tine însuți și adună-ți gîndul tău și dă un sfat bun sufletului tău și zi-i : "De ce esti întristat suflete al meu și de ce mă tulburi ? Nădăjduieste în Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui. Căci mîntuirea persoanei mele nu sînt faptele mele, ci Dumnezeuul meu. "Căci cine se va îndrepta din faptele legii (Gal. II, 16) ? Nu se va îndrepta înaintea Ta nici un viettor" (Ps. CXLI, 2). Ci nădăjduiesc să mă mîntuiesc în dar, din credința Dumnezeului meu, prin mila Sa negrăită. Mergi înapoi mea satano ! Domnului Dumnezeului meu mă închin (Matei IV, 10) și Lui îi slujesc din tinerețile mele, Celui ce poate să mă mîntuiască numai cu mila Sa. Depărtează-te deci de la mine ! Dumnezeu, Cel ce m-a făcut pe mine după chipul și asemănarea Sa, te va zdrobi pe tine".
- 65. Dumnezeu nu cere de la noi oamenii altceva, decît numai să nu păcătui. Iar acesta nu este lucrul legii, ci paza neslăbită a chipului și a cinstei noastre de sus. Stînd în acestea potrivit cu firea, și purtînd haina strălucită a Duhului, rămînem în Dumnezeu și Dumnezeu în noi, fiind dumnezei și fii ai lui Dumnezeu prin înfiere, însemnați cu lumina cunostinței de Dumnezeu⁴⁶.
- 66. Trîndăvia și greutatea trupului, născute în suflet din lene și negrijă, ne depărtează de la canonul obisnuit și aduc în cugetare întuneric și descurajare⁴⁷. Prin aceas ta se ivesc în inimă gânduri de frică și de hulire, încît cel ispitit de dracul trîndăviei nu mai poate nici măcar să mai intre în locul obisnuit al rugăciunii *8, ci îi este lene și pregetă și gîndeste lucruri nebunesti împotriva Făcă torului a toate⁴⁹. Cunoșcînd deci pricina și izvorul de unde ti-au venit acestea, intră cu sîrguință în locul obis nuit al rugăciunii tale și căzînd la iubitorul de oameni Dumnezeu, roagă-te din inimă cu suspine, întru durere și lacrimi, cerînd izbăvirea de povara trîndăviei și a gîn- durilor rele ; și ti se va da degrabă tie, celui ce bati și stăruiești cu osteneală, izbăvirea de acestea.
- 67. Cel ce a dobîndit inima curată, a biruit frica⁵⁰. Iar cel ce se curăteste încă, aci o biruie, aci e biruit de ea. Dar cel ce nu luptă nicidecum, sau nu simte deloc că e prieten al patimilor și al dracilor și deci mai adaugă la boala slavei desarte și boala închipuirii de sine, soco tind că este ceva fără să fie nimic, sau e robul și prada fricii, tremurînd ca un prunc cu cugetul și avînd frică acolo unde nu este frică pentru cei ce se tem de Domnul⁵¹.
- 68. Cel ce se teme de Domnul nu are frică de asal tul dracilor, nici de neputincioasele lor atacuri, dar nici de amenințările oamenilor răi. Fiind în întregime ca o flacără sau ca un foc arzător, ce străbate zi și noapte de jur-împrejur locurile ascunse și întunecoase, pune dracii pe fugă. Căci fug mai degrabă aceia de el decît el de aceia, ca să nu fie arși de flacăra învăpăiată a focului dumnezeiesc ce țîsnește din el⁵².
- 69. Cel ce umblă în frica de Dumnezeu, chiar dacă petrece în mijlocul oamenilor răi, nu se teme. El are în lăuntru său frica de Dumnezeu și poartă arma nebiruită a credinței, cu care poate să le împlinească pe toate, chiar și pe cele ce par grele și cu neputință celor mulți. El petrece ca un urias în mijlocul piticilor, sau ca un leu mugind în mijlocul dinilor și al vulpilor, încrezîndu-se în Domnul. Cu tăria cugetului său îi lovește pe ei și în- spăimîntă inimile lor, învîrtind cuvîntul înțelepciunii, ca pe un toiaș de fier⁵³.
- 70. Să nu te miri dacă, stăpînit de frică, tremuri te- mîndu-te de toate. Căci esti încă nedeșăvîrsit și lipsit de tărie și te temi ca un prunc de mormoloci. Căci frica este o boală copilărească și vrednică de rîs a sufletului iubi tor de slava desartă. Față de acest drac să nu cauți să te folosești de cuvinte și de contraziceri. Căci cuvintele nu folosesc nimic sufletului care tremură și se clatină. Lăsîndu-le pe acestea, smereste cu toată puterea gîndi-rea ta și vei vedea cum dispare frica⁵⁴.

- 71. Odată, cuprins fiind cineva de trândăvie, avea mintea slăbită și întunecată și sufletul molesit, încît puțin mai trebuia ca să fie lipsit de întristarea inimii și să stingă în el flacăra duhului și să se umple toată casa tru pului său de fum⁵⁵. Ba mai mult, se ivi în el o amorteală a tuturor mădurelor, care-1 ducea, din cauza moleselii, la un somn fără măsură, încît era silit să lipsească și de la slujbele obisnuite. El încercă să se împotrivească aces tora prin înfrînare și veghere. Dar biruind somnul, inima lui se înăsprî din mîndrie și lipsindu-i de aici înainte în tristarea, se strecură în el frica. Cînd o simți pe aceasta în sine, iese din chilia sa la vreme nepotrivită și plecînd la un loc retras și întunecat, stătu acolo și ridică mîinile și se însemnă cu semnul crucii, iar ochiul sufletului și-1 înălță spre Dumnezeu. Umilindu-si astfel puțin gîndirea, îndată dracul fricii se depărta puțin de la el. Dar dracul cumplit al slavei desarte, mai puternic decît el, îi fură gîndul, vrînd să-1 atragă și să-1 predea iarăși dracului fricii. Înțelegînd el aceasta, se miră și rugă fierbinte pe Dumnezeu să izbăvească sufletul lui din asemenea curse ale diavolului.
- 72. Mare și anevoie de înțeles socotesc că este pen tru totî această împreună-lucrare, răutate și uneltire a dracilor. Căci am cunoscut pe dracul fricii însoțindu-se și lucrînd împreună cu dracul trîndăviei și pe acesta din urmă ajutîndu-1 pe cel dinții și întărind lucrarea lui ; de asemenea, pe cel dinții sădind în suflet frica împreună cu învîrtosarea, iar pe al doilea întărind întunecarea, moleseala, învîrtosarea și deznădejdea sufletului și a minții. Trîndăvia le este nevoitorilor o încercare menită să le pricinuiască smerenie.
- 73. Dracul trîndăviei obisnuiește să războiască, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au înaintat în ru găciune, sau pe cei ce se sîrguiesc cu ea. Căci nici un altul dintre ceilalți draci nu are putere împotriva aces tora. Acesta își are puterea fie dintr-o îngăduintă de sus cu bun rost, fie, cum socotesc mai degrabă, își ia pute rea împotriva noastră din niscăi stări necuvenite ale tru pului ⁵⁶. Iar ceea ce vreau să spun este aceasta : mîncînd mult și încărcîndu-mi stomacul și adormind astfel prea sătul, această patimă a pus stăpînire pe mine și am fost biruit ; apoi înfrînîndu-mă iarăși peste măsură, mi-am făcut mintea întunecată și anevoie de miscat și iarăși am căzut în aceeași patimă⁵⁷. Cîteodă-tă se întîmplă însă aceasta celor ce se nevoiesc și din amestecarea aerului, despre care nu știu să spun ceva sigur, sau din grosimea vîntului de miazăzi.
- 74. Trîndăvia este moartea sufletului și a minții⁵⁸. Dacă Dumnezeu i-ar îngădui să lucreze împotriva noas tră după puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s-ar mîntui vreodată. Datoria noastră este să i ne împotrivim cu toată puterea ce ne este dată, dar stă în puterea lui Dumnezeu să ne trezească în chip tainic și să ne arate în chip vădit biruitori ai ei. Căci e cu neputință ca, mu rind cineva, să învie fără ajutorul Celui ce s-a înviat pe Sine din morți.
- 75. Cînd mintea e furată de mîndrie și se înfundă în ea însăși și-și închipuie că este ceva p;rin sine însăși fiindcă se nevoiește, harul care o luminează în chip ne- văzut se depărtează de la ea și, lăsînd-o îndată goală, ea își dă seama repede de neputința ei. Căci patimile năvălesc asupra ei ca niste cîini turbati și caută să o sfîșie. Atunci nestiind ce să facă și neavînd unde să alerge ca să se izbăvească, aleargă, prin smerenie, la Domnul care poate să o mîntuiască⁵⁹.
- 76. Cel ce a ieseit deplin din lume se socoteste pe sine ca fiind într-un pustiu neumblat (Ps. LXI, 1) și plin de fiare. De aceea, cuprins de o frică negrăită și de un cutremur de nedescris, strigă către Dumnezeu, ca Iona din chit și din marea vietii ; ca Daniil din groapa leilor și a patimilor furioase ; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftei arzătoare ; ca Mânase din sta tuia de aramă a trupului acesta pămîntesc și muritor. Iar Domnul auzindu-1 îl izbăveste pe el din prăpastia ne- științei și a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca să nu le mai dorească pe acestea ; îl izbăveste din groapa gîndurilor rele ale poftei, care răpesc și rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil ; din atacurile pătimate ale focului care-i arde și îi slăbeste sufletul și-1 împinge cu sila spre fapte necuvenite, răcorindu-i sufletul cu rouă Sfîntului Duh, ca pe israelitii aceia ; și de trupul acesta pămîntesc și greu și preapătinas, păstrîndu-1 ne înjosit și nedoborît și făcîndu-1 fiu al luminii și al zilei (1 Tes. V, 5) și învrednicindu-1 să guste învierea încă de aici⁶⁰.
- 77. Sufletul care stăruie în alipirea la starea înjo sită a trupului și iubeste plăcerile lui și tine la slava de la oameni, sau chiar dacă nu le caută pe acestea, e simțitor la adierea poftei, rămîne cu totul nemiscat și greoi spre orice virtute și poruncă a lui Dumnezeu, ca unul ce e îngreuiat și înlăntuit cu putere de relele amintite. Dar cînd, trezit de ostenele nevointelor și de lacrimile pocăinței, scutură de la sine greutatea trupului și topește în siroaiile lacrimilor cugetul trupest și s-a ridicat mai presus de micimea celor văzute, se împărtășeste de lumina curată și se eliberează de patimile care îl tiranizează. Atunci strigă și el îndată ca proorocul, către Dumnezeu: "Rupt-ai sacul meu și m-ai încins cu veselie, ca să cunosc slava Ta și să nu mă mîhnesc" (Ps. XXIX, 12-13).
- 78. Sfînta Scriptură ne dă să înțelegem că sînt trei locuri în care obisnuiește mintea să petreacă ⁶¹. Iar eu socotesc, mai degrabă, că sînt două. Prin aceasta nu învăț ceva contrar Scripturii - să nu fie - ci pentru că nu număr între început și sfîrsit, mijlocul. De pildă, cel ce se mută dintr-un oras în altul și dintr-o țară în alta, nu va numi, pe drumul străbătut, celelalte orase și țări, chiar dacă ar vedea în cursul drumului multe și minunate lucruri. Poporul care se mută din Egipt în pămîin-tul făgăduinței, și se asază în acesta, își aminteste toate cele de pe drumul dintre ele și le descrie pe acestea tuturor, dar nu spune că s-a mutat de la prima cetate la a doua și de la a doua la a treia cetate sau țară, ci că s-a mutat de la robie la libertate, de la întuneric la lumină și din prinsoare a revenit în țara proprie. Tot așa mintea noastră, a oamenilor, obisnuiește să se mute de la împătimire la nepătîmire, de la robia patimilor la libertatea duhului și de la închipuirea contrară firii, pe care legea o numeste prinsoare, la înălțarea mai presus de fire⁶², de la marea agitată a vietii la starea senină cea din afara lumii, de la amărăciunea

griilor si supărărilor vietii la dulceata negrăită si la lipsa de grijă în privinta oricărui lucru pămîntesc ; de la pofta, de la frămîntarea si de la tulburarea cu privire la multe, la alipirea deplină si la dragostea fată de Cel Unul.

- 79. Mutarea mintii de la cele văzute la cele nevăzute si de la cele ce cad sub simturi la cele mai presus de simturi pricinuieste uitarea tuturor celor lăstate în urmă. Pe aceasta ei o numesc cu dreptate locul linistii, învrednicindu-se mintea să se înalte la el, nu va mai coborî iarăsi de acolo, ca Moise după cele 40 de zile si nopti petrecute pe munte, ci încredintîndu-se că e bine acolo nu se va mai întoarce nicidecum spre cele de jos M. Ajuns încă de aici casa Treimii si el însusi în Treime, ca unul ce este în ea, se va sălăslui în împărăția cerurilor. Căci iubirea îl va tine si nu-1 va lăsa să cadă64.
- 80. Nu numai cel ce se linisteste singur (sihastrul) M, sau cel ce se află sub ascultare (în obste), ci si egumenul si întîistătorul celor multi si chiar cel ce slujeste, tre buie să fie numaidecît fără griji, sau liberi de toate lucrurile vietii. Căci dacă ne predăm griilor, călcăm porunca lui Dumnezeu care zice : - "Nu vă îngrijiti de sufletul vostru, ce veti mîncă sau ce veti bea si cu ce vă veti îmbrăca. Căci toate acestea le caută paginii" (Matei VI, 25) ; si iarăsi : -"Vedeti să nu se îngreuneze inimile voastre de multă mîncare si de betie si de griile vietii" (Luca XXI, 34).
- 81. Cel ce are gîndirea îngrijorată de lucrurile vieții nu este liber. Căci e stăpînit si rob de grija acestora, fie că se îngrijeste de acestea pentru sine, fie pentru altii. Iar cel liber de acestea nu se îngrijeste în chip lumesc nici pentru sine si nu se va îngriji nici pentru altii, fie că e episcop, fie că e egumen, fie diacon. Cu toate acestea, nu va sta niciodată fără lucru si nu va dispretui nici pe cei mai umiliti si mai mici, ci făcînd toate în chip bineplăcut lui Dumnezeu, va rămîne în toate neîngrijo rat, toată viața66.
- 82. Există o grijă nefăptuitoare si o făptuire fără grijă, ca si dimpotrivă : o negrijă făptuitoare si o lene plină de griji67. Acestea le-a arătat si Domnul. Căci spunînd : -"Tatăl Meu pînă acum lucrează, si Eu lucrez" (Ioan V, 17), si iarăsi : "Lucrați nu pentru mîncarea pieritoare, ci pentru cea care rămîne spre viata vesnică" (Ioan VI, 27), n-a desfiintat activitatea, ci ne-a recomanat dat activitatea fără grijă 68 Apoi spunînd iarăsi : "Cine, îngrijindu-se, poate să adauge măcar un cot la statura sa ?" (Matei VI, 27), a desfiintat grija nefăptuitoare. Iar despre grija întrupată în fapte, zice : "Iar despre îmbrăcăminte si mîncare, ce vă îngrijiti ? Nu vedeti crinii cîmpului si păsările cerului, pe cei dintîi cum cresc si pe cele din urmă cum sînt hrănite ?" (Matei VI, 28). Astfel, aprobînd pe una si dezaprobind pe cealaltă, Domnul ne învață cum să lucrăm cu grijă neîngrijorîndu-ne si cum, liberi de griji, să ocolim o activitate necuvenită69.
- 83. Nu dărima casa ta, voind să o zidesti pe a vecii nului. Să stii că lucrul acesta e obositor si greu. Iar sea ma ca nu cumva hotărîndu-te la aceasta, să o dărimi si pe a ta si să nu poti să o zidesti nici pe a aceluia70.
- 84. Dacă n-ai dobîndit o desăvîrsită nepătimire fată de lucruri si de bunurile vietii, să nu primești s.ă te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca să nu te prinzi în ele si, în loc să iei plata slujirii, să suferi osînda pentru hotie si fur de cele sfinte. Iar de esti silit la acestea, de întîistătorul, să fii ca cel ce umblă cu focul care arde si să opresti momeala gîndului prin mărturisire si pocăintă, ca să te păstrezi neatins prin rugăciunea întîistată- torului71.
- 85. Cel ce n-a ajuns nepătimitor, nu stie ce este ne- pătimirea, ba nici nu poate crede că este cineva astfel pe pămînt. Căci cel ce nu s-a lepădat mai întîi de sine (Matei XVI, 24) si nu si-a golit cu bucurie sîngele său pentru această viață cu adevărat fericită, cum va bănuî că a făcut cineva acestea ca să dobîndească nepătimirea ? La fel si cel ce-si închipuie că are Duhul Sfînt neavînd nimic, auzind de lucrările Duhului sălăsluite în cei ce au de fapt pe Duhul Sfînt, nu va crede că există cineva în generatia de azi lucrat si miscat de Duhul dumnezeiesc sau ajuns la vederea Lui în chip constient si simtit, asemenea apostolilor lui Hristos si sfinților de altădată. Căci fiecare judecă din starea ce o are el, si pe cele ale aproapelui, fie că e vorba de virtute, fie de păcate.
- 86. Altceva este nepătimirea sufletului si altceva nepătimirea trupului ; cea dintîi sfînteste si trupul prin strălucirea ei si prin revărsarea de lumină a Duhului ; iar cea de a doua singură nu poate să folosească prin sine întru nimic pe cel ce o are72.
- 87. Altceva este nemiscarea mădurelor sufletesti si trupesti si altceva dobîndirea virtutilor. Cea dintîi apartine firii, cea de a doua pune rînduială în mișcările naturale73.
- 88. A nu pofti ceva din plăcerile si dulceturile lumii nu este egal cu a dori bunătățile vesnice si ceresti. Altceva este aceasta si altceva e aceea. Cele dintîi le disprețuiesc multi. De cele de al doilea, putini oameni s-au în- grijit74.
- 89. A ocoli si a nu căuta slava de la oameni nu este tot una cu a dori slava de la Dumnezeu. Căci e multă deosebire între aceste două lucruri. Cea dintîi au respins-o multi si dintre cei stăpîniti de patimi ; pe cea de a doua, putini s-au învrednicit să o primească si cu multă osteneală75.
- 90. Nu e tot una a te multumi cu o haină modestă si a nu dori un vesmînt strălucitor, cu a te îmbrăca în lumina lui Dumnezeu. Acesta este un lucru si acela altul. Atrasi de mii de pofte, unii disprețuiesc cu usu rintă poftirea unui vesmînt ; dar în lumina lui Dumnezeu se îmbracă acei care o caută neobositi prin toate nevointele si se fac fiii luminii si ai zilei în împlinirea poruncilor 76.
- 91. Altceva este vorbirea smerită si altceva cugeta rea smerită ; altceva este smerenia si altceva este floa rea smereniei ; altceva este rodul acesteia si altceva dulceata frumusetii lui, si altceva decît acestea, urmă rile ce decurg din el. Dintre acestea, unele afirmă de noi, altele nu afirmă de noi. Cele ce

afirmă de noi sînt : să cugetăm toate, să tinem seama de toate, să spunem și să facem toate cîte ne duc la smerenie ; dar sfînta smerenie și celelalte însusiri ale ei, harismele și lucrările ei, sînt darul lui Dumnezeu și nu afirmă de noi. Dar de ele nu se va învrednici nimeni, dacă nu a semănat toate semintele care afirmă de el⁷⁷.

- 92. Altceva este a nu ne revolta față de necinstiri, de batjocuri, de încercări și necazuri, și altceva a ne arăta mulțumiri de ele și a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe acestia și alt ceva a împătări, pe lîngă aceasta, în mintea noastră față fiecăruia din ei și a-i îmbrățișa fără patimă ca pe niște prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucrul mai mare decît cele spuse este ca în timpul însuși al ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeași bună simțire egală pentru cei ce-1 batjoco resc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osîndesc, îl înjură și-1 scuipă în față, și pentru cei ce iau în afară înfățișarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleași lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decît toate acestea, socotesc că este ca cineva să uite cu desăvîrsire cele ce le-a suferit și să nu-și aducă aminte de ceva din ceea ce i s-a întîmplat, fie că lipsesc, fie că sînt de față cei ce l-au supărat, ci să-i primească și pe acestia la fel ca pe prieteni, în convorbiri și la masă, fără nici o gîndire la cele întîmplate⁷⁸.
- 93. Nu e același lucru a-ti aduce aminte de Dumnezeu și a-L iubi pe Dumnezeu. Nici a te teme de Dumnezeu și a păzi poruncile Lui⁷⁹. Altceva sînt acestea și altceva acelea. Dar amîndouă sînt proprii celor desăvîrșiți și nepătîmitori.
- 94. Altceva este nepăcătuirea și altceva lucrarea poruncilor⁸⁰. Cea din urmă este proprie celor ce se nevoiesc și vietuiesc după Evanghelie, iar cea dintîi este proprie celor ce au dobîndit prima nepătîmire.
- 95. Linistea nu e, desigur, una cu nelucrarea⁸¹. Nici tăcerea nu e una cu linistea⁸². Altceva e fiecare din aces tea. Nelucrarea este proprie celor ce nu voiesc să cu noască împărtășirea de bunătățile lui Dumnezeu, nici să îplinească ceva din cele bune. Lucrarea poruncilor este proprie celor ce se ocupă neîncetat cu cunostinta lui Dumnezeu și stăruiesc în înțelegerea cuvîntului înțelep cîinii lui Dumnezeu și cercetează adîncurile Duhului și sînt introdusi în tainele minunate ale lui Dumnezeu. Iar linistea este proprie celor ce săvîrșesc lucrarea minții cu luarea aminte a unei cugetări pline de atenție la gînduri.
- 96. Nu este același lucru retragerea (din lume), ca mutarea dintr-un loc în alt loc și adevărata înstrăinare⁸³; ci altceva și altceva. Cea dintîi este a celor ce luptă și a celor ce, din cauza leniei, sînt purtați de o cugetare nestă tornică, sau din cauza unui prisos de căldură doresc lupte și mai mari. Iar a doua este a celor ce s-au răstîg nit lumii (1 Cor. II, 10) și lucrurilor lumii și doresc să fie pururea numai cu Dumnezeu și cu îngerii și nu se întorc deloc spre cele omenesti.
- 97. Altceva este a te împotrivi vrăjmasilor și a lupta împotriva lor și altceva a-i birui și a-i supune și a-i omorî cu desăvîrsire. Primul lucru e propriu luptătorilor lor și vitejilor în cele ale nevoinei ; al doilea e propriu celor nepătîmitori și desăvîrșiți⁸⁴.
- 98. Toate acestea sînt fapte ale sfinților ce umblă în lumina nepătîmirii. Dar cei ce înțeleg că sînt în afara lor, să nu se lase amăgiți, nici să-și amăgească sufletele lor, ci să stie că ei umblă zadarnic, ca într-un întuneric⁸⁵.
- 99. Multi s-au supus acestor nevoine, unul pentru un motiv, altul pentru alt motiv. Dar foarte putini sînt cei ce au săvîrșit osteneala lor cu frică și cu dragoste fi rească de Dumnezeu. Singuri acestia, ajutați de har, iz butesc în scurtă vreme în lucrarea virtutii și se întind spre cele spuse. Ceilalți sînt lăsați, cum s-a spus, "să rătăcească în loc neumblat și nu pe cale" (Ps. CVI, 40)⁸⁶, potrivit cuvîntului: "Si i-am trimis pe ei după unelțirile inimilor lor, merge-vor întru mestesugirile lor" (Ps. LXXX, II)⁸⁷.
- 100. Cel ce a dobîndit experienta acestora prin sîr- guinta cea mai bună va cunoaste puterea (înțelesul) ce lor spuse. Iar cel ce e altfel, va cunoaste înțelesul din afară al celor spuse, dar despre înțelesul lor duhovnicesc, care se cunoaste cu înțelegerea, nu va avea decît idei teoretice, sau mai bine zis va plăsmui în cugetarea lui chipuri mincinoase, fiind foarte departe de ele, ca un om ce se amăgește.
- 101. Cînd te-ai ridicat, prin multe osteneli și sudori deasupra micimii trupului și te-ai dezbrăcat de trebuințele lui, îl vei purta ușor și duhovnicește, ca pe unul ce nu va simți nici foame nici sete. Atunci vei privi mai bine, ca prin oglindă (1 Cor. XIII, 12)⁸⁸, pe Cel mai pre sus de minte și cu ochii tăi spălați de lacrimi vei vedea pe Cel pe Care nimeni nu L-a văzut vreodată (Ioan I, 18)⁸⁹. Si avînd sufletul rănit de iubirea Lui, vei înfiripa un cîntec amestecat cu lacrimi⁹⁰. Atunci să-ti aduci aminte de mine și să te rogi pentru smerenia mea, ca unul ce ești unit cu Dumnezeu și ai o îndrăznire neîfruntată față de El.

•
•

• **Ale aceluiași, 25 de alte capete ale cunostintei și ale cuvîntării de Dumnezeu (gnostice și teologice)**

- 1. Nici celui ce teologhiseste nu i se potrivește pocăinta, nici celui ce se pocăieste, teologia. Căci pe cît sînt de departe răsăriturile de apusuri (Ps. Cil, 12), pe atîta e mai înaltă teologia decît pocăinta⁹¹. Căci precum se vaită un om aflat în boală și neputinte, sau precum strigă un cersetor îmbrăcat în zdrente, așa face cel ce se află în pocăintă și săvîrșeste cu adevărat faptele pocăintei. Iar cel ce teologhiseste este asemenea celui ce petrece în curțile împărătesti îmbrăcat în strălucirea vestmîntului împărătesc și vorbește neîncetat cu împăratul ca un înțim al lui și aude de la el în fiecare moment poruncile și voiele lui⁹².

- 2. Sporirea în cunoștința de Dumnezeu se face prin Lege și pricină a necunoașterii tuturor celorlalte, ba chiar și a lui Dumnezeu. Și mărirea luminii Lui e o nevedere desăvârșită ; iar simțirea supradesăvârșită a luminii Lui mai presus de simțire, e o nesimțire a tuturor celor ce sînt în afara ei⁹³. Căci simțirea care nu cunoaște, nu află și nu înțelege deloc ce sînt, de unde, unde, care și cum sînt cele în care se află, neavînd putere să știe acestea, cum va fi simțire ? Cum nu vor fi acestea mai degrabă mai presus de simțire ? Iar mintea care-și simte neputința ei, cum nu va fi nesimțitoare față de cele mai presus de simțire ? -"Căci cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. II, 9)⁹⁴, cum vor fi supuse simțirii ?
- 3. Domnul care ne dăruiește nouă cele mai presus de simțire ne dă și o altă simțire mai presus de simțire prin Duhul Său, ca să simțim în chip mai presus de fire darurile și harismele Lui mai presus de simțire, prin toată simțirile, în chip clar și curat⁹⁵.
- 4. Tot cel ce e nesimțitor față de Unul, e nesimțitor față de toate, precum cel ce are simțire față de Unul le simte pe toate și este în afară de simțirea tuturor. El le simte pe toate și nu e stăpînit de simțirea lor⁹⁶.
- 5. Cel surd față de cuvîntul lui Dumnezeu e surd față de orice glas, precum cel ce aude cuvîntul lui Dumnezeu le aude pe toate⁹⁷. Acesta este surd, pe de altă parte, față de orice glas. El le aude pe toate și nu aude pe nici una, decît pe acelea care își spun cuvintele în Cuvîntul⁹⁸, și nici pe acestea, ci numai Cuvîntul care grăiește fără glas, în glasuri".
- 6. Cel ce aude, vede și simte astfel, cunoaște putea re (înțelesul) celor spuse. Iar cel ce nu o cunoaște, este vădit că nu-și are simțirile sufletului clare și sănătoase. Și fiind așa, încă n-a cunoscut că a fost zidit ca vază tor al zidirii văzute și pentru a fi introdus în cea cunoscută cu mintea¹⁰⁰, ci, "fiind așezat într-o astfel de cinste, s-a alăturat și s-a asemănat cu animalele fără minte și purtătoare de povară" (Ps. XLVIII, 13). Și asemănat cu ele, rămîne astfel, neîntors, nerechemat, sau neridicat la prima cinste, după darul iconomiei Domnului nostru Iisus Hristos (Efeseni III, 2-7), Fiul lui Dumnezeu ie.
- 7. Fiind jos, nu cerceta cele de sus ; iar înainte de a ajunge sus, nu te ocupa prea mult cu cele de jos, ca nu cumva lunecînd să cazi din amîndouă, mai bine-zis să te pierzi cu cele de jos.
- 8. Cel ce a fost ridicat de împărat din cea mai de jos sărăcie la bogăție și a fost îmbrăcat cu o mare cinste și împodobit cu o haină strălucitoare și i s-a poruncit să stea în fața lui, privește pe împăratul cu mare dor și îl iubeste ca pe binefăcătorul lui, iar haina cu care a fost îmbrăcat o cinstește cum se cuvine, și demnitatea și-o cunoaște. Iar de bogăția dată lui își dă seama. Așa și monahul care s-a retras cu adevărat din lume și de la lucrurile din ea și a venit la Hristos, chemat printr-o bună simțire, și a fost ridicat la înălțimea vederii duhovnicești prin lucrarea poruncilor, cunoaște fără rătăcire pe Dumnezeu și înțelege limpede schimbarea săvîrșită cu el. Căci vede pururea harul Duhului care luminează de jur-împrejur, care poate fi numit haină și purpură împărătească, sau mai bine-zis e Hristos însuși, dacă cei ce cred în El s-au îmbrăcat în El (Rom. XIII, 14)¹⁰².
- 9. Cel ce s-a îmbogățit cu bogăția cerească, adică cu prezenta și sălășluirea Celui ce a zis : -"Eu și Tatăl vom veni și locas ne vom face într-un el" (Ioan XIV, 23), știe în cunoștința sufletului de ce mare har s-a împărtășit și ce mare comoară poartă în inima lui. Căci vorbind cu Dumnezeu ca și cu un prieten, stă cu îndrăznire în fața "Celui ce locuiește în lumina cea neapropiată" (1 Tim. VI, 16)¹⁰³.
- 10. Fericit este cel ce crede acestora ! De trei ori fericit este însă cel ce se străduiește să dobîndească cunoștința celor spuse prin făptuire și prin sfîntite nevoi - inte ! Dar este un înger, ca să nu spun mai mult, cel ce se ridică prin contemplare și cunoștință la înălțimea acestei stări și aproape de Dumnezeu, ajuns ca un fiu al lui Dumnezeu.
- 11. Cel ce stă la tărurile mării vede noianul nesfîrșit de apă, dar marginea lui nu o poate vedea, ci numai o parte oarecare. La fel cel ce s-a învrednicit să privească oceanul nesfîrșit al slavei lui Dumnezeu și să-1 vadă în ehip înțelegător, îl vede nu atîta cît este, ci cît e cu putință ochilor înțelegători ai sufletului său¹⁰⁴.
- 12. Cel ce stă lîngă mare, nu o privește numai pe aceasta, ci și intră atîta cît voiește în apele ei. Așa și cei ce voiesc, dintre cei duhovnicești, pot să se împărtășească și să contemple, prin cunoștință, lumina dumnezeiască, pe măsura dorinței de care sînt purtați¹⁰⁵.
- 13. Cel ce stă la tărurile mării, atît timp cît se află în afara apelor, le vede pe toate și privește peste noianul apelor, dar cînd începe să intre în apă și să se scufunde în ea, pe măsură ce se afundă, părăsește vederea celor din afară. Așa și cei ce au ajuns la împărtășirea de lumină dumnezeiască : pe măsură ce înaintează în cunoștința dumnezeiască, se scufundă tot mai mult în nestiintă¹⁰⁶.
- 14. Cel ce a coborît în apa mării pînă la genunchi, sau pînă la brîu, vede toate cele din afara apei în chip clar ; dar cînd se coboară în adînc și a ajuns întreg sub apă, nu mai poate vedea ceva din cele de afară, decît numai atîta că e întreg în adîncul mării¹⁰⁷. Așa li se în- tîmplă și celor ce cresc prin sporire duhovnicească și urcă în desăvîrsirea cunoștinței și a contemplației.
- 15. Cînd cei ce înaintează spre desăvîrsirea duhovnicească sînt luminați în parte, adică primesc o lumină numai în minte, atunci ei oglindesc slava Domnului în chip înțelegător și sînt introdusi în cunoștința înțelegerii și în taina descoperirii, fiind ridicați de la contemplarea celor ce sînt la Cel ce e mai presus de cele ce sînt (de făpturi).
- 16. Cei ce se apropie de desăvîrsire și nu o văd încă decît în parte sînt înspăimîntați înțelegînd nesfîrșirea și necuprinderea celor ce le văd. Căci, pe măsură ce pătrund în lumina cunoștinței, primesc cunoștința nestiintei lor. Dar cînd realitatea spirituală le apare încă în chip neclar și li se arată ca într-o

oglină și e luminată numai în parte, ea va binevoi să se facă văzută și mai mult și să se unească prin împărtășire cu subiectul iluminat, luându-1 întreg în sine, când acest subiect va fi scufundat întreg în adâncul Duhului ca în sânul unui abis de ne-sfârșite ape luminoase ; atunci el urcă în chip negrăit la desăvârșita nestiință, ca unul ce a ajuns mai presus de toată cunoștința 108.

- 17. Când mintea e simplă, sau goală de orice înțeles și intră întreagă în lumina dumnezeiască, simplă 109, fiind acoperită de ea, nu mai are să afle altceva în afară de lumina în care este, ca să fie miscată spre înțelegerea aceluia altceva, ci rămâne în abisul luminii dumnezeiești, nemaîngăduindu-i-se să privească nicidecum în afară n0. Aceasta este ceea ce s-a spus : -"Dumnezeu este lumină" (1 Ioan I, 5) și lumina supremă și odihna de orice vedere pentru cei ce au ajuns în ea.
- 18. Mintea pururea în mișcare devine nemiscată și cu totul fără gânduri când e acoperită întreagă de întregul dumnezeiesc și de lumina dumnezeiască ul. Dar e în stare de contemplație și de simțire și de gustare a bunătăților în care se află "2. Căci adâncul Sfântului Duh nu e ca adâncul apelor mării, ci e adâncul apei vii a vieții vesnice (Ioan IV, 10) m. Toate cele în care mintea ajunge, după ce străbate cele văzute și cugetate, sînt de neînțeles, de neîlcuit și de necuprins. Ea se mișcă și se întoarce numai în ele în chip nemiscat **, vietuind în viața mai presus de viață, fiind lumină în lumină și nu lumină de sine. Căci nu se privește atunci pe sine, ci pe Cel mai presus de sine și slava de acolo făcînd-o străină de cunoașterea sa, se are pe sine însăși întreagă neștiută "5.
- 19. Cel ce a ajuns la măsurile desăvîrsirii, este mort fără a fi mort, vietuind în Dumnezeu în Care se află și nevietuind luiși (Rom. XIV, 7). E orb ca cel ce nu vede din fire. El a ajuns însă mai presus de orice vedere naturală, ca unul ce a primit ochi noi și nease mănăat mai buni și mai presus de cei ai firii. El e nelu crător și nemiscat, ca unul ce a împlinit toată lucrarea sa. E fără gânduri, ca unul ce s-a ridicat la unirea mai presus de înțelegere și se odihnește acolo unde nu mai e vreo lucrare a minții, sau vreo mișcare de aducere aminte, spre vreun gând sau spre vreun înțeles. Căci neputînd înțelege sau cunoaște cele neînțelese și cu neputință de cuprins, se odihnește, așa zicînd, în ele. Iar odihna aceea e nemiscarea ne-simțirii fericite, care e totodată desfătarea în simțirea neîndoielnică și fără străduință a bunătăților negrăite 116.
- 20. Cel ce nu s-a învrednicit să ajungă la o astfel de măsură a desăvîrsirii și în posesiunea unor astfel de bunuri să se învinovătească numai pe sine și să nu spună, pentru a se dezvinovăți, că lucrul acesta este cu neputință, sau că desăvîrsirea se dobîndeste, dar în chip nestiut. Ci să cunoască, încredințat de dumnezeieștile Scripturi, că lucrul e cu putință și adevărat, înfăptuindu-se prin lucrare și împlinindu-se în chip constient. Căci fiecare se lipsește pe sine de aceste bunătăți pe măsura neîmplinirii și nelucrării poruncilor 117.
- 21. Multi citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citin- du-le, le și aud 118. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite. Acestia de clară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sînt cu neputință, alteleori le socotesc cu totul de necrezut, sau le iau ca alegorii în sens rău. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca avînd să se îplinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja în- tîmplare și ca întîmplîndu-se în fiecare zi. Și astfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenesti.
- 22. Dumnezeu a făcut de la început două lumi : una văzută și alta nevăzută. Dar e un singur împărat al lucrurilor văzute care poartă în el trăsăturile celor două lumi, în latura cea văzută și cugetată "9. Potrivit cu aceste două lumi, strălucesc doi sori, cel văzut cu simțurile și cel cugetat. Și ceea ce e soarele acesta în cele văzute și supuse simțurilor, aceea este Dumnezeu în cele nevăzute și neînțelese cu mintea. Căci El este și se numește Soarele dreptății (Maleahi IV, 2 ; III, 20). Iată deci doi sori, unul cunoscut cu simțurile și unul cugetat cu mintea, precum sînt și două lumi, așa cum s-a spus. Și dintre cele două lumi, una, adică lumea supusă simțurilor cu toate cele din ea, este luminată de soarele acesta cunoscut cu simțurile și văzut, iar cealaltă lume, adică cea cunoscută cu mintea și cele din ea, primește lumina și strălucirea de la Soarele cugetat al dreptății. Deci cele supuse simțurilor și cele cunoscute cu mintea sînt luminate în chip despărțit : cele dinții de soarele cunoscut cu simțurile, iar cele din urmă de Soarele cunoscut cu mintea. Cele din urmă nu au nici o unire sau cunoștință sau comuniune cu cele supuse simțurilor.
- 23. Singurul om din toate cele văzute și cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o ființă îndoită, avînd trup alcătuit din patru elemente : din simțire și suflare, prin care participă la aceste elemente și trăiește în ele, și din suflet înțelegător și nematerial și necorporal, unit în chip negrăit și neînțeles cu acestea și amestecat cu ele în chip neamestecat și neconfundat 120. Iar acestea sînt omul cel unul, animal muritor și nemuritor, văzut și nevăzut, sensibil și inteligibil, văzător al zidirii văzute, cunoscător al celei cugetate. Precum cei doi sori își împlinesc în chip despărțit lucrările în cele două lumi, așa și în omul cel unul : unul luminează trupul, Celălalt sufletul și fiecare soare comunică lumina sa, prin participare, părții luminate de el, după puterea de primire a ei, fie în chip mai bogat, fie în chip mai sărac m.
- 24. Soarele supus simțurilor e văzut, dar nu vede. Soarele cunoscut cu mintea e și văzut de cei vrednici, dar și vede pe toți și mai ales pe cei ce-L văd pe El. Cel cunoscut cu simțurile nu vorbește, nici nu dă cuiva pu tere să vorbească. Cel cunoscut cu mintea vorbește prie tenilor Lui și dăruiește tuturor puterea să vorbească 122. Cel supus simțurilor, strălucind în grădina supusă sim turilor, usucă numai umezeala pămîntului cu căldura razelor lui, dar nu și îngrasă plantele și semintele. Cel cunoscut cu mintea, arătîndu-se în suflet, împlinesc lu crurile următoare : usucă umezeala patimilor și curăță murdăria produsă de ele și dă grăsime pămîntului sufle tului, din care se hrănesc plantele virtutilor îmbibate de rouă.

- 25. Soarele supus simturilor răsare și luminează lu mea cunoscută cu simturile și toate cele din ea, pe oa meni, fiarele, animalele și orice altceva, peste care-si întinde în chip egal lumina sa. Apoi apune și lasă în în tunic locu pe care 1-a luminat. Cel cunoscut cu mintea strălucește pururea și a strălucit, încâpînd întreg în toate în chip neîncăput. Dar e deosebit de cele create de El și e întreg despărțit în chip nedistantat de acestea, fiind întreg în toate și nicăieri ; întreg în creaturile văzute întregi și întreg în afară de ele ; întreg în cele văzute și întreg în cele nevăzute ; e prezent întreg pretutindeni și nu e întreg nicăieri și nicidecum 123.

•

• **Ale aceluiași, una sută capete de Dumnezeu cuvîntătoare și făptuitoare (teologice și practice)**

- 1. Hristos este începutul (1 Cor. XV, 13), mijlocul și sfîrșitul¹²⁴. Căci e în toate : în cele dintîi (Col. I, 18) și în cele mijlocii și în cele din urmă ca în cele dintîi. Pentru că nu este în El vreo deosebire oarecare între acestea, precum nu este nici barbar, nici scit, nici elin, nici iudeu, ci toate și în toate este Hristos (Col. III, 11).
- 2. Sfînta Treime, străbătînd prin toate de la cele dintîi și pînă la cele din urmă, ca de la capul unui trup pînă la picioare, le strînge pe toate, le lipește, le uneste și le leagă de sine și, unindu-le astfel, le face tari și de ne desfăcut 125. Ea se face cunoscută în fiecare dintre ele, Una și Aceeasi, Care este Dumnezeu, în Care și cei din urmă sînt cei dintîi și cei dintîi sînt cei din urmă (Matei XX, 16)¹²⁶.
- 3. Pe toți credincioșii, noi credincioșii trebuie să-i vedem ca pe unul și în fiecare din ei trebuie să vedem pe Hristos și să avem atîta dragoste față de el, încît să fim gata să ne punem sufletul propriu pentru el¹²⁷. Nu trebuie să numim sau să socotim pe vreunul rău, ci pe toți să-i vedem, cum am spus, ca buni. Chiar dacă ai vedea pe vreunul tulburat de patimi, să nu urăști pe fratele, ci patimile care îl războiesc. Iar dacă îl vezi tira nizat de pofte și de gînduri gresite, să ai și mai multă milă de el, ca nu cumva să fii și tu ispitit (Col. VI, 1), ca unul ce te afli supus schimbărilor materiei nestatornice¹²⁸.
- 4. Precum cetele înțeleghătoare ale puterilor de sus sînt luminate de Dumnezeu după treptele lor, de la cea dintîi la a doua și de la aceasta la alta și așa mai departe, revărsarea luminii dumnezeiești trecînd la toate, așa și sfîntii, fiind luminați de dumnezeiestii îngeri și legați și uniți prin legătura Duhului, se fac de aceeași cinste cu îngerii și se întrec cu ei¹²⁹. Căci ei vin din neam în neam (Isaia IX, 27), prin sfîntii ce i-au precedat, lipindu-se de aceia prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, prin care sînt luminați ase menea acelora, primind harul lui Dumnezeu prin par ticipare. Astfel alcătuiesc ca un fel de lant de aur, fie care din ei fiind ca un inel ce se leagă de celălalt prin credință, prin fapte și prin iubire, încît alcătuiesc în Dumnezeu cel Unul un sir ce nu se poate rupe ușor 13°.
- 5. Dacă cineva e fals prin fătămnicie, sau pătat prin fapte, sau rănit ușor prin vreo patimă, sau are vreo mică lipsă din negrijă, nu se numără cu cei întregi, ci se leapădă ca nefolositor și lipsit de tărie. Aceasta, pen tru ca nu cumva în vremea întinderii să facă legătura lantului să se rupă și să introducă o distanță între cei nedistantati și o întristare în amîndouă părțile, cei dina inte suferind pentru cei de după ei, iar acestia, pentru despărțirea de cei dinainte 131.
- 6. Cel ce nu năzuiește cu iubire și cu dorință puter nică să se unească prin smerita cugetare cu cel din ur mă dintre sfînti, ci păstrează o mică neîncredere în el, nu se va uni niciodată deloc nici cu el, nici cu sfîntii dintîi care au precedat, chiar dacă ar socoti că are toată credinta și toată iubirea față de Dumnezeu și față de toți sfîntii¹³².
- 7. Plînsului după Dumnezeu îi premerge smerenia și îi urmează o bucurie și o veselie negrăită. Iar din sme renie după Dumnezeu răsare nădejdea mîntuirii. Căci cu cît se socoteste cineva pe sine din suflet mai păcătoș decît toți oamenii, cu atît crește, împreună cu smerenia și nădejdea care înfloreste în inima lui, încredințîndu-1 că prin ea se va mîntui. 8. Cu cît coboară cineva mai mult în adîncul sme reniei și se recunoaste ca nevrednic de mîntuire, cu atîta se întristează mai mult și varsă siroaie de lacrimi. Iar pe măsura acestora, tîsneste în inima lui bucuria, iar împreună cu ea izvorăște și crește nădejdea, care face încredintarea despre mîntuire mai puternică¹³³.
- 9. Fiecare trebuie să se cerceteze pe sine și să se cunoască, pentru a nu se încrede nici numai în nădejdea singură fără plînsul și smerenia duhovnicească, nici în smerita cugetare și în lacrimi, fără nădejdea și bucuria ce urmează acelora 13\
- 10. Există o părută smerenie din lene, din negli jentă și dintr-o lipsă de nădejde a constiintei, pe care cei ce o au o socotesc pricinuitoare de mîntuire. Dar nu este, căci nu are plînsul pricinuitoare de bucurie, înso tit cu ea.
- 11. Există un plîns fără smerenie duhovnicească și acesta e socotit de cei ce plîng astfel ca un plîns cură- titor de păcate. Dar închipuindu-si aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sînt lipsiti de dulceața Duhului, ivită în chip tainic în cămara înțeleghătoare a sufletului (Ps. XXXIII, 9). De aceea unii ca acestia se și aprind repede de pofta față de lume și nu pot să dispretuiască în chip desăvîrșit lumea și cele din lume. Iar cel ce nu poate dispretui acestea în chip desăvîrșit și n-a dobîndit o des- lipire din suflet față de ele nu poate dobîndi nici nădej dea sigură și neîndoielnică a mîntuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici și colo, nepunînd temelia de piatră (Luca VI, 48). 12. Plînsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi văpaia patimilor și cură- teste sufletul de întinăciunea pricinuită de ele ; altul ca focul, care face viu, prin prezenta Sfîntului Duh și reaprinde și încălzeste și face înfocată inima și o înflă cărează de dragostea și de dorul lui Dumnezeu.
- 13. Observă și cunoaste lucrările ce se ivesc în tine din smerenie și din plîns și cercetează folosul ce ti se adaugă din ele la vreme potrivită. Pentru cei începători aceasta înseamnă lepădarea a toată grija

pămîntească, dezlipirea și renunțarea la părinți și la prieteni, părăsirea grijii și disprețuirea tuturor lucrurilor și bunurilor, nu numai pînă la un ac, ci și pînă la trupul însuși.

- 14. Precum cel ce pune pămînt pe o flacăra ce arde în cuptor o stinge pe aceasta, la fel grijile vieții și împătîmirea de cel mai neînsemnat și mai mic lucru sting căldura aprinsă la început în suflet¹⁵⁵.
- 15. Cel ce s-a lepădat cu bucurie și într-o deplină simțire a inimii de lucrurile din afară și de oameni și de toate cele ale vieții și a uitat de ele a sărit peste împătimire ca peste un zid și e ca un străin față de lume și față de toate cele din ea. El își adună mintea sa și-și concentrează gîndul și cugetarea numai la pomenirea morții. De aceea se gîndește la judecată și la răsplată și e cu totul stăpînit de acestea, pătruns de o frică ne grăită din pricina acestor gînduri și a cugetării la ele.
- 16. Cel ce poartă în sînul său frica de judecată e ca un osîndit legat în lanțuri pe scena acestei vieți. De aceea, arată ca unul ce e tîrît de frică ca de un călău, și dus pe drumul spre moarte, negîndind la altceva decît la chinul său și la durerea pe care va avea să o sufere din pedeapsa vesnică. Purtînd în inimă acest gînd, frica ce e întretinută de el nu-1 lasă să se îngrijească de nici un lucru din cele omenestii. Aflîndu-se astfel neîncetat ca un pironit pe lemn, și stăpînit fiind de dureri puternice, nu-și poate îndrepta ochii spre fata cuiva și nu face nici un caz de cinstea sau de necinstea de la oameni. Căci socotindu-se vrednic de toată necinstea și disprețuirea, nu-1 interesează batjocurile ce vin asupra lui.
- 17. Cel ce poartă în sine frica morții are silă de toată mîncarea, băutura și podoaba hainelor. El nu mănîncă pîinea și nu bea apa cu plăcere, ci împlineste tre buinta trupului atîta numai cît ajunge pentru a trăi¹³⁶. Acela va lepăda toată voia sa și se va face rob tuturor, nedeosebind între cele poruncite¹⁵⁷.
- 18. Cel ce s-a dat pe sine, de frica chinurilor, rob părinților după Dumnezeu, nu va alege poruncile care ușurează durerea inimii lui, nici pe cele care dezleagă legătura fricii lui. Nu va asculta nici de cei ce-1 îndeamnă spre acestea cu prietenie, sau cu lingusire, sau cu poruncă, ci va alege mai degrabă pe cele ce-i sporesc frica și va vrea pe cele ce-i strîng legătura și va iubi pe cele ce-i dau putere călăului (fricii). El va stăruii în acestea, neastepînd să ia dintr-odată slobozire din ele¹³⁸. Dar nădejdea izbăvirii face osteneala mai ușoară, ceea ce este mai folositor celui ce se căieste fierbinte¹³⁹.
- 19. Tuturor celor ce încep să vietuiască după Dumnezeu, le este folositoare frica chinurilor și durerea ce se naște din ea. Iar cel ce-și închipuie că poate pune în ceput fără durere și fără lanțuri și fără călău (frică), nu numai că-și asază temelia faptelor sale pe nisip, ci își închipuie chiar că-și poate face casa în aer, fără temelie, ceea ce este întru totul cu neputință. Căci durerea aceasta naște toată bucuria și lanțul acesta rupe toate lanțurile păcatelor și ale poftelor și călăul acesta nu pricinuieste moarte, ci viață vesnică¹⁴⁰.
- 20. Cel ce nu va vrea să scape și să fugă de durerea născută din frica de chinurile vesnice, ci se va lăsa cu toată hotărîrea inimii de ea și-și va strînge și mai mult legăturile ei, pe măsura acestei hotărîri va înainta mai repede și se va înfățișa înaintea fetei împăratului împăraților. Iar întîmplîndu-se aceasta, îndată ce va privi ca printr-o ceață spre slava Aceluia, i se vor dezlega lanțurile, iar călăul lui, sau frica, va fugi departe de la el, și durerea din inima lui se va întoarce în bucurie și se va face izvor care izvorăște la vedere neîncetat și roaie de lacrimi, iar în minte, liniște, blîndete și dulceață de negrăit. Ba îi va da și bărbăție și-1 va face să alerge sloboad și neîmpiedicat spre toată ascultarea poruncilor o lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 32). Acestea sînt cu neputință celor începători, dar le sînt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desăvârșiți, izvorul acesta li se face lumină, inima schimbîndu-li-se și prefăcîndu-li-se fără de veste¹⁴¹.
- 21. Cel ce are în lăuntrul lui lumina Duhului Sfînt, cade cu fata la pămînt neputînd să o privească și strigă cu spaimă și cu frică multă, ca unul ce a văzut și a pătimit un lucru mai presus de fire, de cuvînt și de înțelegere, El este asemenea unui om căruia i s-au aprins de undeva mădularele de un foc, în care arzînd și ne-, puțînd răbda căldura văpăii (Ieremia XX, 9), se poartă ca unul ce a ieșit din sine¹⁴². Neizbutind nicidecum să devină iarăși al său și copleșit neîncetat de lacrimi și răcorit de ele, el aprinde focul dorului și mai tare. Ca urmare, varsă și mai multe lacrimi și, spălîndu-se în multimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire¹⁴³. Iar cînd s-a aprins în întregime și s-a făcut ca o lumină¹⁴⁴, se împlineste ceea ce s-a spus: "Dumnezeu unit cu dumnezeii și cunoscut de ei", și anume atît de mult cît s-a unit cu cei cu care s-a unit și s-a descoperit celor ce-L cunosc¹⁴⁵.
- 22. Pe cît vrea Dumnezeu să se facă cunoscut de noi, pe atîta se și descoperă. Și pe cît se descoperă, pe atîta e văzut și cunoscut de cei vrednici. Dar nu e cu putință să pătimească cineva și să vadă așa ceva, dacă nu s-a unit mai întîi cu Preasfîntul Duh, după ce a doborînd prin dureri și sudori o inimă smerită, curată, simplă și zdrobită.
- 23. Înainte de plîns și de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe desarte (Efeseni V, 6), nici să nu ne amăgim pe noi însine. Căci încă nu este în noi pocăință, nici adevărată părere de rău, nici frică de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne-am învinovățit pe noi însine, nici n-am ajuns sufletul nostru la simțirea judecării viitoare și a chinurilor vesnice. Căci dacă ne-am fi învinovățit pe noi însine și am fi dobîndit acestea și am fi ajuns la ele, îndată am fi vărsat și lacrimi. Iar fără de acestea, nici învîrtosarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu va dobîndi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriți. Iar cel ce nu s-a făcut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfînt¹⁴⁸. Și cel ce nu s-a unit cu Duhul acesta prin curăție, nu poate să ajungă la vederea și cunoștința lui Dumnezeu și nu e vrednic să se învețe tainic virtuțile smereniei¹⁴⁷.

- 24. Cel ce voieste să-1 învete mestesugul vorbirii si filozofia pe cel ce abia a învățat să silabisească literele nu numai că nu-i va folosi întru nimic, ci îl va face mai degrabă să se descurajeze si să se dezguste, din pricina neputinței minții lui de a cuprinde înțelesul celor spuse. Tot așa cel ce spune începătorilor despre cele ale desă- vîrsirii si mai ales celor mai greoi, nu numai că nu-i va folosi cu nimic, ci îi va si face să se întoarcă la cele din urmă. Căci privind la înălțimea virtuții si înțelegînd cît de departe este de culmea ei si socotind că lui îi este cu neputință să urce spre vîrfurile ei, va disprețui si începu turile făcute de el, ca ne folositoare, si se va scufunda în deznădejde.
- 25. Cînd cei tinuti si stăpîniti încă de patimi vor auzi că cel desăvîrsit după Dumnezeu se socoteste pe sine mai lipsit de curăție decît orice om si decît orice animal si orice fiară si că atunci cînd e batjocorit se bucură, cînd e bîrfit bine cuvîntează, cînd e prigonit rabdă si se roagă pentru dusmanii lui cu lacrimi si întru durerea inimii, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru ei, la început nu cred că sînt lucruri așa de mari si în cearcă să se facă pe ei deopotrivă cu acela. Pe urmă, dati pe față de Sfintele Scripturi si coplesiti de sfintii care le-au dovedit acestea cu fapta, mărturisesc că nu pot să ajungă la ele. Iar cînd aud că fără împlinirea acestora este cu neputință să se mîntuiască, atunci, ne- vrînd să înceteze cu totul să facă răul si să se pocăiască de păcatele lor, îi prinde deznădejdea.
- 26. Cei mai multi cinstesc ca nepătimitori si ca sfinti, pe cei ce fătăresc virtutea si altceva arată în pielea obrazului si altceva sînt după omul din lăuntru, si anume plini de toată nedreptatea, pizma, viclenia si răul miros al plăcerilor. Ei socotesc așa, pentru că nu au ochiul sufletului curătit, nici nu sînt în stare să-i cunoască pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie si virtute si în nerăutatea inimii, care sînt sfinti cu adevărat, îi socotesc, în chip gresit, ca pe oamenii de rînd, si trec pe lîngă ei disprețuindu-i si îi tin de nimic 148.
- 27. Unii ca acestia cinstesc ca învățător si ca om duhovnicesc mai degrabă pe cel guraliv si arătos. Iar pe cel tăcut si cu grijă la cuvinte îl tin de prost si mut 149.
- 28. Cei trufasi la cuget si bolnavi de mîndria dia volului se întorc de la cel ce vorbește în Duhul Sfînt, socotindu-1 trufas la cuget si mîndru. Căci cuvintele lui mai degrabă îi pleznesc decît îi străpung 150. Dar pe cel ce boscorodeste din burtă si din fituici si îi minte cu privire la mîntuirea lor, îl laudă si îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca acestia care să poată deosebi si vedea lucrul bine si așa cum este 151.
- 29. -"Fericit, zice Dumnezeu, cei curati cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei V, 8). Dar inima curată nu o poate înfăptui nici o virtute, nici două, nici zece, ci toate împreună fiind, așa zicînd, ca una singură si dusă pînă la capătul din urmă 152. Dar nici acestea nu pot face singure inima curată, fără venirea si lucrarea Duhului. Căci precum fierarul își poate arăta mestesugul prin unelte sale, dar fără lucrarea focului nu poate isprăvi nimic, așa si omul toate le face si se folosește de virtuți ca de niste unelte, dar fără venirea focului dumnezeiesc, ele rămîn fără rod si fără folos, neizbutind să curătească pata si întinăciunea sufletului 153.
- 30. Acolo unde este smerenia adîncă, acolo sînt si lacrimi îmbelsugate. Iar acolo unde sînt acestea, acolo e si prezenta Duhului cel închinat. Iar acolo unde e Acesta, acolo se iveauă toată curăția si sfîntenia în cel ce se află sub lucrarea Duhului si acestuia i se face vă zut Dumnezeu si Dumnezeu priveste la el. "Căci la cine voi privi, zice, decît la cel blînd si linistit si temător de cuvintele Mele ?" 154.
- 31. Omul poate lupta împotriva patimilor sale, dar nu le va putea deznădăcina nicidecum. Si a primit putea rea de a nu face răul, dar nu si puterea de a nu. se gîndi la el 155. Dar evlavie constă nu în a face numai binele, ci si în a nu gîndi cele rele. Deci cel ce gîndeste cele rele nu poate dobîndi inimă curată. Si cum ar putea ? Căci e întinată de gîndul rău, ca o oglindă de noroi 156.
- 32. Eu am înțeles că inima curată constă nu numai în a nu fi tulburat cineva de vreo patimă, ci si în a nu cugeta vreun rău sau ceva al vietii, atunci cînd vrea, ci a avea în sine numai amintirea lui Dumnezeu printr-o iubire neînfrînată. Căci numai în lumina curată vede ochiul în chip curat, neasezîndu-se în calea privirii nimic 157.
- 33. Nepătimirea spun că constă nu numai în a fi în afară de lucrarea patimilor, ci si în înstrăinarea de amin tirea lor. Si nici numai în aceasta, ci si în a ne goli min tea noastră de închipuirea lor, în așa fel, ca atunci cînd voim, să ne ridicăm mai presus de ceruri, ajungînd în afară de toate cele văzute si supuse simturilor. Atunci e ca si cînd simturile noastre ar fi încuiate si mintea noastră ar fi pătruns la cele mai presus de simturi, ducînd prin puterea ei cu sine simturile, ca un vultur aripile sale.
- 34. Mintea fără simturi nu-si arată nicidecum lu crările sale si nici simturile pe ale lor fără minte 158.
- 35. Inimă curată este si se zice aceea care nu află în sine nici o închipuire sau gînd lumesc, care e atît de dăruită lui Dumnezeu si de unită cu El, că n-are nici o amintire, nici a lucrurilor supărătoare ale vietii, nici a celor pricinuitoare de bucurie, ci petrece în contem platie ca în al treilea cer, si e răpită în rai (2 Cor. XII, 2-4), si vede arvuna bunătăților făgăduite sfinti- lor si se face martorul bunurilor vesnice, pe cît e cu putință firii omenesti. Acesta e semnul adevărat al inimii curate si dovada sigură prin care cunoaste cineva si măsurile curăției si se vede pe sine însusi ca într-o oglindă 159.
- 36. Precum cel ce se află în afara casei nu vede pe cei aflători înăuntru ei, așa nici cel răstignit lumii (Gal. VI, 14), sau mort ei, nu mai are vreo simțire a lucrurilor din lume.
- 37. Precum trupul mort nu are nici o simțire, nici a trupurilor vii, nici a celor ce zac moarte împreună cu el, așa nici cel ce a ajuns în afara lumii, în Duh, si e împreună cu Dumnezeu, nu poate avea vreo simțire a lumii sau vreo împătămire de lucrurile ei, măcar că e supus trebuintelor trupului.

- 38. Există o moarte înainte de moarte și o înviere a sufletelor înainte de învierea trupurilor, prin lucrare, prin putere, prin experiență și prin adevăr. Când cugetul muritor a fost desființat de mintea nemuritoare și starea de moarte, alungată de viață, sufletul se vede pe sine în chip vădit ca înviat din morți, precum se văd pe ei însisi cei ce se scoală din somn. Și recunoaște pe Dumnezeu care l-a înviat. Iar cunoscându-L pe El și mulțumindu-L, se ridică mai presus de simțuri și de toată lumea, plin de o plăcere negrăită, și face să se odihnească în sine toată miscarea cugetătoare 16°. 39. Unele stări sînt pricinuite de noi, altele ni se dau de Dumnezeu. În măsura în care ne curățim, prin osteneli și sfîntite sudori, sîntem luminați prin lumina lacrimilor de pocăintă. Și în măsura în care ne luminăm, ne curățim prin lacrimi. Lucrul din urmă (curățirea prin lacrimi) îl aducem noi de la noi însine ; cel dintîi (luminarea) ni se dă și-l primim de sus.
- 40. Multi aducînd cele ale lor nu au primit cele ce vin de obicei de la Dumnezeu. Aceasta se vede din cele ce au făcut și au pătît Cain și Esau. Căci dacă cine va nu aduce ale sale într-o stare de suflet evlavioasă, cu credință fierbinte și cu multă smerită cugetare, Dumnezeu nu va căuta la el și nu va primi cele aduse. Iar dacă nu sînt împlinite acestea, nici El nu va da în schimb ale Sale celui ce a adus ale lui astfel.
- 41. Lumea e moartă pentru sfinți și cei din ea la fel pentru ei. De aceea văzînd, nu văd faptele lor cele bune și auzînd, nu pot înțelege (Matei XIII, 13) cuvintele lor dumnezeiești grăite în Duhul Sfînt. Dar nici cei du hovnicești nu pot primi în ei faptele cele rele sau cu vintele pătimase ale oamenilor lumesti sau răi, ci vă zînd și ei cele din lume, nu le văd și auzînd cele ale oamenilor lumesti, rămîn cu simțirea ca și cînd nu le-ar auzi. Și astfel nu se înfăptuiește nici o părăsire a acestora cu aceia, sau a acestora cu aceștia 161. 42. Despărțirea între lumină și întuneric e clară și un amestec între ele este cu neputință. - "Căci ce părăsire are lumina cu întunericul, zice, sau ce parte are creștinul cu necredinciosul ?" (2 Cor. VI, 15). Tot așa e de mare depărțarea și despărțirea între cei ce se află în Duhul Sfînt și cei ce nu se află în El. Cei dintîi au pe trecerea în cer (Filip. III, 20), căci au ajuns, încă de aici, din oameni, îngerii. Iar cei din urmă sînt încă în întunericul mostenit și în umbra morții (Ps. CVI, 10 s.u.), piroși de pămînt și de lucrurile de pe pămînt. Cei dintîi sînt în lumina înțelegătoare și neînserată ; ceilalți sînt luminați numai de lumina supusă simțurilor ; cei dintîi se văd pe ei însisi și văd și pe cei apropiați ; ceilalți, văzîndu-se pe ei însisi și văzînd și pe cei apropiați murind în fiecare zi, nu știu că sînt oameni și că mor ca oamenii (Ps. LXXXI, 7) ; iar neștiind, nu cred că va fi o judecată și o înviere și o răsplătire pentru cele săvîrsite de fiecare în viața de aici.
- 43. Dacă Duhul Sfînt este în tine, fără îndoială vei cunoaște, din lucrările Lui ce se săvîrșesc în tine, cele ce spune despre El apostolul. Căci zice : "Unde e Duhul Domnului, acolo este libertatea" (2 Cor. III, 17) ; și : "Trupul e mort pentru păcat, iar Duhul viază pentru dreptate" (Rom. VIII, 10) ; și : "Cei ce sînt ai lui Hristos viața și-au răstignit împreună cu patimile și cu poftele ei" (Gal. V, 29). Căci cîți în Hristos s-au botezat, sînt în Duhul Sfînt (Ioan VII, 33), ca unii ce au îmbrăcat pe Hristos întreg (Gal. III, 27) și s-au făcut fiii ai lui minii (Lucă XVI, 8) și umblă în lumina neînserată (1 Ioan I, 7). Și văzînd lumea, nu o văd și auzînd ale lui minii, nu aud (Matei XIII, 13). Căci precum s-a scris despre oamenii trupesti că văzînd, nu văd și auzînd despre lucrurile dumnezeiești, nu înțeleg, nici nu pot primi cele ale Duhului, căci nebulie sînt pentru ei acestea (1 Cor. II, 14), așa să înțelegi și despre cei ce au în ei pe Duhul Sfînt : trup au, dar nu sînt în trup. "Căci voi, zice, nu sînteți în trup, ci în duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi" (Rom. VIII, 9). Ei sînt morți lumii, și lumea, lor. "Căci mie, zice, lumea s-a răstignit și eu lumii" (Gal. VI, 14).
- 44. Cel ce cunoaște aceste semne și stări minunate lucrîndu-se în sine este cu adevărat purtător de Dumnezeu și de semne, avînd pe Dumnezeu, sau pe însuși Duhul cel Preasfînt locuind în el, vorbind și lucrînd în el cele spuse de Pavel. Iar cel ce nu a cunoscut încă acestea în sine, să nu se amăgească, căci este încă trup și sînge, adică acoperit de întunericul poftei trupului lui 162. Iar trupul și sîngele nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu, care este Duhul Sfînt (1 Cor. XV, 20).
- 45. De la dumnezeiescul Botez primim iertarea păcatelor săvîrsite și ne eliberăm de vechiul blestem și ne sfințim prin venirea Sfîntului Duh. Dar harul desăvîrșit, după cuvîntul : "Voi locuiți și voi umblați întru ei" (2 Cor. VI, 16), nu-l primim atunci. Aceasta e a celor ce s-au întărit în credință și arată acest har prin fapte. Căci după ce ne-am botezat, abătîndu-ne spre fapte rele și de rusine, lepădăm cu totul și sfințirea însăși. Dar prin pocăintă și mărturisire și lacrimi primim pe măsura lor, mai întîi iertarea păcatelor săvîrsite și, prin aceasta, sfințirea și harul de sus 16S.
- 46. De la pocăintă ne vine spălarea în tînăciunii faptelor rusești. După ea primim împărtășirea de Duhul Sfînt. Dar nu în chip simplu, ci după credință, simțirea și smerenia celor ce s-au pocăit din tot sufletul. Însă numai după iertarea deplină a păcatelor de mai înainte, primită de la părintele care ne-a luat asupra sa. De aceea bine este să ne pocăim în fiecare zi, pentru porunca ce s-a dat. Căci îndemnul : -"Pocăiti-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor" (Matei III, 2), ne arată lucrarea aceasta ca fiind fără hotar IM.
- 47. Harul Preasfîntului Duh s-a dat sufletelor logozite cu Hristos, ca o arvună. Și precum fără arvună, femeia nu are asigurare că se va înfăptui vreodată uni reă ei cu bărbatul, așa nici sufletul nu primește încreștinare sigură că va fi împreună cu Stăpînul și cu Dumnezeu său în veci, sau se va uni cu El tainic și de ne grăit și se va bucura de frumusețea neapropiată a Lui, dacă nu primește arvuna harului Lui și nu-l dobîndeste în sine întru cunoscîntă 165.
- 48. Precum scrisorile de învoială, dacă nu primesc iscăliturile unor martori vrednici de crezare nu fac sigură arvuna, tot așa, înainte de împlinirea poruncilor și de dobîndirea virtuților, nu e sigură iluminarea

harului. Căci ceea ce sînt martorii pentru învoieli, aceea este lu crarea poruncilor si virtutile pentru arvuna Duhului. Datorită acestora primește fiecare prin arvună încre dintarea mîntuirii viitoare 166.

- 49. întîi învoielile se scriu, asa zicînd, prin luca rea poruncilor, apoi se pecetluiesc si se iscălesc de către virtuti. Abia atunci își dă mirele Hristos, sufletului mi reasă, inelul, adică arvuna Duhului 167. 50. Precum mireasa înainte de nuntă primește de la mire numai arvuna, iar zestrea convenită si darurile făgăduite, asteaptă să le primească după nuntă, asa si mireasa, care e Biserica credinciosilor si sufletul fiecă ruia dintre noi, primește întîi de la mirele Hristos nu mai arvuna Duhului, iar bunătățile vesnice si împără tia cerurilor asteaptă să le primească numai după ple carea de aici. Dar prin arvună are încredintarea că va primi bunătățile convenite în învoială în chip nemin- cinos 168.
- 51. Se întîmplă uneori că mirele întîrzie în vreo călătorie, sau e ocupat cu alte treburi, si de aceea hotă răste să amine nunta. Dacă mireasa se va mînia si, dis- pretuind dragostea lui, va sterge sau va rupe hîrtia de învoială, va cădea îndată din nădejile ce le are în mire. Asa se întîmplă si cu sufletul. De va zice cineva dintre cei ce se nevoiesc : pînă cînd sînt dator să mă ostenesc ? Si drept urmare va slăbi din ostenelile nevo- intei si, prin neglijarea poruncilor si prin părăsirea po căintei neîncetate, va sterge si va rupe, asa zicînd, învo ielile, va cădea îndată cu totul si din arvuna si din nă dejdea în Dumnezeu 169.
- 52. Dacă mireasa își întoarce către altul dragostea de la mirele cu care s-a învoit, si se împreună cu acela, pe fată sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aștepte cu dreptate si pedeapsa si ocara prevăzută de lege. Tot asa se întîmplă si cu noi. Dacă-si întoarce careva dragostea datorată marelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe fată sau în ascuns, si inima lui e tinută de acel lucru, se face urît marelui si ne- vrednic de unirea cu El 170. Căci a zis : -"îi iubesc pe cei ce Mă iubesc" (Prov. VIII, 17) m.
- 53. Arvuna este, pentru cei ce au dobîndit-o, negrăită, înțeleasă în chip neînteles, tinută fără să fie stăpînită 172, văzută în chip nevăzut, vie si grăitoare, în miscare si miscînd pe cel ce a dobîndit-o, zburînd din chivotul în care se află pecetluită si aflîndu-se iarăsi în chip neasteptat în lăuntrul lui 17S. în felul acesta face pe cel ce a dobîndit-o să nu socotească nici prezenta ei sigură, nici plecarea ei fără întoarcere. Si asa neavînd-o, este ca cel ce o are, si avînd-o, cel ce a dobîndit-o se simte ca cel ce nu o are 174.
- 54. Se întîmplă ca cineva sfînd noaptea în casă cu toate usile închise, dacă va deschide o mică fereastră si va fi luminat deodată de un fulger strălucitor, nesupor- tînd ochii această strălucire, se apără, închizînd îndată ochii si se retrage în sine. Tot asa cînd sufletul e închis în cele supuse simturilor, de se va apleca (Cînt. Cînt. II, 9) vreodată cu mintea spre cele din afară de acestea ca printr-o fereastră, luminîndu-se de fulgerul arvunii din ele, adică al Duhului Sfînt, si nesuportînd raza luminii neacoperite, simte o spaimă în minte si se adună întreg în sine, refugiindu-se ca într-o casă în cele cunoscute cu simturile si omenesti.
- 55. Din aceste semne trebuie să cunoască fiecare dacă a primit arvuna Duhului de la mirele si stăpînul Hristos. Si dacă a primit-o, să se sîrguiască să o tină 175. Iar dacă nu s-a învrednicit încă să o primească, să se sîrguiască să o primească prin fapte bune si prin pocăinta cea mai fierbinte si să o păzească prin lucrarea poruncilor si prin dobîndirea virtutilor m.
- 56. Acoperisul fiecărei case se tine prin temelii si prin cealaltă parte a clădirii ; iar temeliiile se asază, ca trebuincioase si folositoare, pentru a purta acoperisul. Astfel nici acoperisul nu poate sta fără temelii si nici temeliiile nu-s de vreo treabă sau de vreun folos, fără acoperis. Asa si harul lui Dumnezeu se păstrează prin lucrarea poruncilor, iar faptele poruncilor se pun ca temelii pentru harul lui Dumnezeu ; si nici harul Duhu lui nu poate rămînea în noi fără lucrarea poruncilor, nici lucrarea poruncilor fără harul lui Dumnezeu nu e de vreo trebuință sau de vreun folos 177.
- 57. Precum casa fără acoperis, lăsată asa din ne- grija zidarului, nu numai că nu e de nici o treabă, ci face si zidarul de rîs, asa si cel ce pune temeliiile lucră rii poruncilor si ridică zidurile virtutilor înalte, de nu va primi si harul Duhului Sfînt întru vederea si cunos tinta sufletului, este nedesăvîrsit si compătimit de cei desăvîrsiti. El s-a lipsit de har pentru una din aceste două pricini : sau pentru că n-a avut grijă de pocăintă, sau pentru că nefiind iscusit la adunarea poruncilor, care e un material nesfîrsit, a lăsat ceva afară din cele ce ne par nouă nefînsemnate, dar sînt de trebuință la clă direa casei virtutilor. Astfel fără ele, n-a putut să-si acopere casa prin harul Duhului 178. 58. Dacă Fiul lui Dumnezeu si Dumnezeu s-a coborît pe pămînt ca să ne împace prin Sine pe noi cei ce eram dusmani ai Părintelui Său (Rom. V, 10), si să ne unească în chip constient cu Sine prin Duhul Său cel Sfînt si de o ființă, cel ce cade din acest har, de care altul va avea parte ? Cu siguranță acesta nici n-a fost împăcat cu Dumnezeu, nici n-a dobîndit unirea cu El prin împărtășirea Duhului 179.
- 59. -"Va pune cineva foc în sîn, zice înțeleptul, si nu-si va arde hainele ?" (Prov. VI, 27). Iar eu zic : Cine nu va arde si nu se va umplea de strălucire si nu va răspîdi si el fulgerele dumnezeirii, pe măsura curățirii si a împărtășirii de foc, dacă va primi în inimă focul ceresc neacoperit ? Căci împărtășirea urmează curățirii, iar curățirea urmează împărtășirii.
- 60. Cel ce se împărtășeste de Duhul dumnezeiesc se izbăveste de poftele si de plăcerile pătimase, dar de trebuintele trupesti ale firii nu se desparte 18°. Ca unul ce e slobozit de legăturile poftelor pătimase si e unit cu slava si cu dulceata nemuritoare, se sileste neîncetat să fie sus si să petreacă cu Dumnezeu ; si să nu se depăr teze nici pentru o clipă de vederea Aceluia si de desfă tarea de care nu se mai satură. Dar ca unul ce e închis în trup si în stricăciune, e tras si purtat si el de acestea si se întoarce spre cele

pămîntesti. Insa atunci atîta în tristare are din pricina acestora, cîtă are sufletul păcă tosului cînd se desparte de trup 181.

- 61. Precum pentru iubitorul de trup si de viață, de plăceri si de lume, despărțirea de acestea este moarte, asa pentru iubitorul de curăție si de Dumnezeu, de cele netrupesti si de virtute, moarte cu adevărat este despărțirea cea mai mică a cugetării de acestea. Cel ce privește lumina supusă simturilor, dacă va închide puțin ochii, sau i se vor acoperi de altcineva, se necăjește si se întristează si nu poate peste tot, să rabde aceasta, mai ales dacă privea la anumite lucruri de trebuință sau interesante. Dar cu cit mai vîrtos nu se va întrista si nu se va necăji cel ce e luminat de Duhul Sfînt si privește cu trezvie si cu înțelegere, fie că priveghează, fie că doarme, bunătățile acelea "pe care ochiul nu le-a văzut si urechea nu le-a auzit si la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. II, 9), la care doresc si îngerii să privească (1 Petru I, 12), de va fi smuls de cineva de la vederea lor ? Căci el socoteste aceasta, pe drept cuvînt, moarte si înstrăinare de viața vesnică 182.
- 62. Omul fiind îndoit, adică avînd alcătuirea din su flet si trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută si nevăzută. Si fiecăreia din aceste părți i s-a rînduit în chip potrivit ei unele din faptele si din grijile noastre. Dar am înțeles că lucrul acesta este adevărat si cu privire la vederi si la vise. Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea re tin închipuirea si cugetarea lui si în somn. De se îngri jeste de lucruri omenesti, e preocupat de ele si în în chipurile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeiesti si ceresti, se va afla si în vis cu gîndirea în acestea, după spusa proorocului : "Si tinerii vor avea vedenii" (Ioil III, 1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înșelat, ci va vedea lucruri adevărate si i se vor încredința des coperiri 183.
- 63. Cînd partea poftitoare a sufletului e împinsă spre patimile desfătărilor si spre plăcerile vietii, tot pe acestea le vede sufletul si în vis. Iar cînd iutimea sau mînia sufletului e înfuriată împotriva semenilor, visează atacuri, războaie si lupte între serpi si certuri ca la judecată cu dusmanii. Cînd, în sfîrsit, ratiunea lui se înaltă prin trufie si mîndrie, își închipuie răpiri înaripate în aer, sederi si domnii pe tronuri înalte, păsiri înaintea poporului în fruntea unora care luptă.
- 64. Numai vederile acelea sînt adevărate, care nici n-ar trebui să se numească visuri, ci vederi. Ele sînt proprii acelor a căror minte a devenit simplă, prin să- lăsluirea Duhului, si liberă de toată supărarea si robia patimilor ; a căror cugetare se mîscă în jurul celor dum nezeiesti si se gîndeste la răsplătirile viitoare ; a căror viață mai presus de viața celor vii este fără griji, netul burată, linistită, curată, plină de milă, de înțelepciune, de cunostinta cerească si de roadele bune cultivate de Duhul. Ale celor ce nu sînt asa, sînt mincinoase si încurcate si totul e o înșelătorie vădită 184.
- 65. Multi au fericit viața pustnicească, altii pe cea de obste, sau în chinovie. Altii doresc să stea în fruntea poporului, să îndemne, să învete si să ridice biserici, hrînindu-se din acestea în chip felurit trupesti si sufle teste. Eu nu as socoti pe nici una din acestea mai bună decît pe alta. Nici n-as spune că una e vrednică de laudă, iar alta de ocară. Ci în toată privinta si în toate lucru rile si faptele, cu totul fericită este viața cea pentru Dumnezeu si după Dumnezeu 185.
- 66. Viața oamenilor se alcătuiește din felurite stiin te si mestesuguri ; unul îndeletnicindu-se cu una, altul cu alta, fiecare aduce partea sa si astfel oamenii își dau si primesc între ei, în timpul vietii, împlinind trebuin- tele trupesti ale firii. Asa se poate vedea si între oamenii duhovnicesti : unul se îndeletniceste cu o virtute, altul cu alta, toti alergînd din diferite părți spre aceeași tîntă 186.
- 67. Tinta tuturor celor ce se nevoiesc după Dum nezeu este să placă lui Hristos, Dumnezeului nostru, si să primească împăcarea cu Tatăl prin împărtășirea de Duhul si să dobîndească mîntuirea prin aceasta. Căci în aceasta stă mîntuirea fiecărui suflet si a fiecărui om. Neîmplinindu-se aceasta, desartă e osteneala si lucra rea noastră si fără rost e toată calea care nu duce la aceasta pe cel ce aleargă pe ea 187.
- 68. Cel ce a părăsit toată lumea si s-a retras în munte, pentru linistire, dar de acolo scrie celor din lume, pentru a atrage atentia, pe unii fericindu-i, iar pe altii lingusindu-i si lăudîndu-i, este asemenea celui ce s-a despărțit de femeia desfrînată, ispititor îmbră cată si foarte rea, si s-a dus în tară depărtată, ca să scape pînă si de amintirea ei, dar pe urmă uitînd de tinta pentru care a venit acolo, dorește să scrie celor ce petrec si se murdăresc cu desfrînată aceea, fericindu-i. Prin aceasta arată că, dacă nu cu trupul, cel puțin cu inima si cu mintea se împărtășeste de bunăvoie de pa tima lor, încuviințînd amestecarea lor cu ea 188.
- 69. Pe cît sînt de vrednici de laudă si de fericiti cei ce petrec în lume, dar își curătesc simtirile si ini mile de toată pofta cea rea, pe atîta sînt de vrednici de ocară si de osîndă cei ce petrec în munti si în pesteri, dar își doresc laudele si fericirile de la oameni 189. Acestia vor fi ca niste preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce pofteste să se audă în lume despre viața, despre numele si despre petrecerea lui, desfrînează față de Dumnezeu, ca poporul de odinioară al iudeilor, cum zice David (Ps. CV, 39) 19\
- 70. Cel ce s-a lepădat fără sovăieli de lume si de cele din ea, din credinta în Dumnezeu, crede că Domnul e milostiv si îndurat si primește pe cei ce vin cu pocă întă la El. Iar stiind că prin necinstire cinsteste pe ro bii săi, prin sărăcia cea mai de pe urmă îi îmbogătește si prin ocări si disprețuiri îi slăveste, iar prin moarte îi face părtași si mostenitori ai vietii vesnice, se gră beste prin acestea ca un cerb înșetat (Ps. XLI, 2) spre iz vorul cel nemuritor. El urcă prin acestea în sus ca pe o scară, pe care urcă si coboară îngerii (Fac. XXVIII, 12), care vin în ajutorul celor ce urcă. Iar la capătul de sus al scării

stă Dumnezeu, așteptînd hotărîrea și sîrgu-înta noastră după putere 191, nu pentru că se desfată să ne vadă ostenind, ci fiindcă iubitorul de oameni vrea să ne dea plata Sa ca pe o datorie m.

- 71. Pe cei ce vin fără sovăire la El, Domnul nu-i lasă nicicum să cadă, ci, văzîndu-i slăbiți în putere, conlucrează cu ei, îi ajută, întinzîndu-le mîna puterii Sale de sus și-i aduce iarăși la Sine. îi sprijinește pe față și în ascuns, în chip știut și nestiut. Aceasta, pînă ce urcă toată scara și se apropie de El și se unesc întregi cu El întreg și uită de toate cele pămîntesti, fiind cu El acolo sus, dacă în trup sau afară de trup (2 Cor. XII, 2), nu știu, și petrecînd împreună cu El și bucurîndu-se de bunătățile tainice 191
- 72. E cu dreptate, ca întîi să ne punem grumajii noștri sub jugul poruncilor lui Hristos și să nu ne înfuriem, nici să ne tragem îndărăt. Ci să păsim drept și cu rîvnă pînă la moarte sub ele, și să ne înnoim pe noi în sine, raiul cel cu adevărat nou al lui Dumnezeu, pînă ce Fiul va veni împreună cu Tatăl, prin Duhul Sfînt, și se va sălăslui în noi. Iar atunci, cînd îl vom dobîndi în treg, sălăsluit în noi ca învățător, oricăruia dintre noi i-ar porunci și orice slujbă i-ar încredința, să o ia asu pra sa și să o îplinească cu bucurie, după voia Lui. Dar nu se cade să o cerem înainte de vreme, nici să primim a o lua cînd e dată de oameni, ci să stăruim în poruncile Stăpînului și Dumnezeului nostru și să așteptăm hotărîrea lui Dumnezeu 194.
- 73. După ce am primit o slujbă în lucrurile dumnezeiești și ne-am cîstigat cinste în ea, de vom fi în demnitate de Duhul să trecem la altă slujbă sau lucrare sau făptuire, să nu ne împotrivim. Căci Dumnezeu nu vrea să fim lenesi, nici să rămînem în una și aceeași lucrare în care am început, pînă la sfîrșit, ci să înaintăm și să ne mișcăm continuu spre izbîndirea în cele mai mari, potrivindu-ne voii lui Dumnezeu și nu voii noastre 193.
- 74. Cel ce și-a făcut moartă voia sa e cu totul fără voie. Dar nici una dintre cele ce sînt și vietuiesc și se mișcă nu e fără voie, afară de cele nesimțitoare și ne mișcate. Plantele, măcar că se mișcă și cresc, nu spun nimic și fac mișcarea și creșterea printr-o voie naturală, căci sînt neînsuflețite. Dar tot ce e înșuflețit are și o voie naturală. Deci cel ce și-a omorît prin nevointă și sîrguință voia sa și s-a făcut cu totul fără voie a ieșit din firea sa și, prin faptul că nu mai vrea nimic, nu mai poate lucra nimic, nici bine nici rău.
- 75. Cel ce se sîrguiește să-și omoare voia sa e da tor să facă voia lui Dumnezeu ; și în loc de voia sa, să așeze în sine pe cea a lui Dumnezeu ; pe aceasta să o să dească și să o altoiască în inima sa 198. Pe urmă să ia seama cu grijă dacă cele sădite și altoite încoltesc din rădăcinile lor din adînc și dacă cele lipite și unite s-au făcut un singur pom ; apoi dacă au crescut, au înflorit și au făcut rod frumos și dulce. Împlîndu-se aceasta, nici el însuși nu mai deosebeste pămîntul care a primit sămînta și rădăcina, de mlădita aceea neîntelesă, ne grăită și de viață purtătoare care a fost altoită în ea 197.
- 76. Celui ce-și taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu îi dăruiește Dumnezeu voia Lui, într-un chip așa de tainic, încît nici el nu știe. Și o păstrează nestearsă în inima sa și-și deschide ochii înțelegerii ca să o cu noască pe ea și primește putere ca să o îplinească. Iar acestea le lucrează harul Sfîntului Duh. Căci fără El nu se face nimic 198.
- 77. Cînd vom împlini cu toată tăria, rîvna, hotărîrea și pornirea neretînută cele ce ne-a învățat și poruncit Dumnezeu în chip tainic și nestiut, fără să nesocotim nimic, atunci ni se va descoperi în chip arătat ca unor credincioși ascultători, ca unor ucenici și prieteni adevărați, cum s-a descoperit odinioară sfinților Săi ucenici și apostoli și tuturor celor ce au crezut prin ei în numele Lui. Și atunci vom deveni fii ai lui Dumnezeu după har, cum zice Pavel : "Cîți sînt povățuiți de Duhul lui Dumnezeu, sînt fii ai lui Dumnezeu ; iar de sînt fii, sînt și moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos" (Rom. VIII, 14, 17).
- 78. Nici unul din cei ce s-au învrednicit să fie cu Dumnezeu, în unitatea Duhului, și să guste bunătățile Lui tainice, nu mai iubeste slava dată lui de oameni, dar nici aurul sau îmbrăcămintea sau pietrele socotite prețioase de cei fără de minte ; nu se mai lipește cu inima de bogăția trecătoare, nu mai vrea să fie cunoscut de împărați și de stăpînitori care nu stăpînesc, ci sînt stăpîniți de multe ; nu mai vede în acestea ceva mare și înalt, nici nu le mai socotește pricinuitoare de mai mare slavă celor ce se apropie de ele ; nu va mai pretui nimic altceva din cele lăudate și strălucitoare pentru oameni. Ba nu va mai socoti ceva rău nici căderea cuiva din bo gătie în sărăcie și de la stăpînirea și puterea cea mai mare și de la demnitatea cea mai vestită, la ultima lipsă de slavă și de cinste.
- 79. Dacă ai primit iertarea păcatelor tale, fie prin mărturisire, fie prin îmbrăcarea schimei sfinte și îngerești, cîtă dragoste, mulțumire și smerenie nu trebuie să-ți pricinuiască aceasta ? Că fiind vrednic de nenumărate pedepse, nu numai că te-ai izbăvit de ele, ci te-ai învrednicit și de înfiere, de slavă și de împărăția cerurilor. Acestea depănîndu-le în cuget și amintindu-ți-le pururea, fii gata și pregătește-te să nu necinstești pe Cel ce te-a cinstit și ti-a iertat nenumărate greseli. Ci slăveste-L și cinsteste-L prin toate lucrurile tale, ca si El să te slăvească în schimb și mai mult pe tine, pe care te-a cinstit mai mult decît toată zidirea văzută și te va numi prieten adevărat al lui Dumnezeu 199.
- 80. Cu cît este mai de pret sufletul decît trupul, cu atît e mai înalt omul rational decît lumea. Nu lua seama la mărimea făpturilor din ea, ca să le socotești, omule, pentru aceasta, pe ele mai de pret ca tine. Ci căuțînd la harul ce ti s-a dat și cunoscînd demnitatea sufletului tău mintal și rational, laudă pe Dumnezeu, Care te-a cinstit mai presus decît toate cele văzute 299.
- 81. Să luăm aminte cum slăvim pe Dumnezeu. Căci nu se slăveste alt fel de către noi de cum a fost slăvit de către Fiul 2W. Fiindcă prin acelea prin care a slăvit Fiul pe Tatăl Său, prin acelea a fost slăvit și Fiul de către Tatăl. Si aceleasi trebuie să le facem și noi cu sîrguință, ca prin aceleasi să slăvim pe Cel

ce primește să se numească Tatăl nostru cel din ceruri și să fim slăviți de El cu slava Fiului în Care a fost înainte de a fi lumea prin El (Ioan XVII, 5)²⁰². Iar acestea sînt : crucea, sau mortificarea lumii întregi, necazurile, ispitele și orice altceva din pătimirile lui Hristos. Purtîndu-le pe acestea întru răbdare multă, urmăm lui Hristos în patimile Sale și slăvim prin ele pe Tatăl nostru și Dumnezeu, ca fiii ai Lui prin har și ca împreună-mostenitori cu Hristos *o".

- 82. Sufletul care nu s-a izbăvit cu desăvîrsire și cu bună simțire de alipirea și de împătımirea de cele văzute nu poate purta fără întristare pricinile de întristare²⁰⁴ și uneltirile venite lui de la draci și de la oameni. Cîi fiind legat prin împătımire de lucrurile omenești e muscat de pagubele de bani și se supără de pierderile unor lucruri și-1 dor cumplit durerile venite în trupul său²⁰⁵.
- 83. Dacă și-a dezlegat cineva sufletul de dorirea și de poftele lucrurilor supuse simțurilor și 1-a legat de Dumnezeu, nu numai că va disprețui banul și lucrurile din jurul lui și, păgubit de ele, se va arăta fără întristare, ca fată de niste lucruri străine, ci și durerile venite asupra trupului său le va răbda cu bucurie și cu mulțumirea cuvenită. Căci el vede pururea, ca Dumnezeu iescul apostol, că "omul din afară se strică, iar cel din lăuntru se înnoiește zi de zi" (1 Cor. IV, 10). Altfel nu se pot purta cu bucurie necazurile cele după voia lui Dumnezeu. Căci e de trebuință, în acestea, de cunoștință de- săvîrsită și de înțelepciune duhovnicească. Iar cel lipsit de acestea umblă în întunericul deznădejdiei și al neștiinței, neputînd să vadă cîtusi de puțin lumina răbdării și a mîngîierii²⁰⁶.
- 84. Tot cel ce se socoteste învățat în știința materiei nu se va învrednici vreodată să privească și să cunoască tainele lui Dumnezeu, pînă ce nu va voi mai întîi să se smerească și să se facă nebun (1 Cor. I, 20), lepădînd, odată cu părerea de sine, și cunoștința pe care a adunat-o²⁰⁷. Căci cel ce face aceasta și urmează, cu credință neîndoieală, înțeleptilor în cele dumnezeiești, și e povățuit de aceștia, va intra împreună cu ei în cetatea Dumnezeului celui viu. Și călăuzit și luminat de Duhul dumnezeiesc, vede și învață cele ce nici unul din- tre ceilalți oameni nu le-a văzut și nu le poate vedea și afla vreodată. Atunci ajunge să fie învățat de Dumnezeu²⁰⁸.
- 85. Ucenicii oamenilor îi socotesc nebuni pe cei în vătătați de Dumnezeu. Căci aceștia, fiind afară de lumina dumnezeiască și neputînd vedea minunile din ea, pe cei ce sălăsluiesc în lumină și văd și învață cele din ea îi socotesc rătăciți, cîtă vreme ei însisi sînt departe și nepărtasi de bunătățile tainice ale lui Dumnezeu²⁰⁹.
- 86. Cei ce sînt plini de harul lui Dumnezeu și desă- vîrsiți întru cunoștința și înțelepciunea de sus numai de ea vor să se apropie și să vadă pe cei din lume, ca să le pricinuiască vreo răsplătire prin aducere amin a te poruncile lui Dumnezeu și prin facerea de bine, socotind că poate vor auzi, vor înțelege și se vor îndu pleca²⁰⁹". Fiindcă cei ce nu sînt purtați de Duhul lui Dumnezeu (Rom. VIII, 14) umblă întru întuneric și nu cunosc nici unde merg (Ioan XII, 35), nici în ce porunci se poticnesc. Poate, ridicîndu-se din închipuirea de sine care îi stăpînește, vor primi învățătura adevărată a Duhului Sfînt. Și auzind fără stîrbire și nestrîmbată voia lui Dumnezeu, se vor pocăi și, împlinind-o, vor primi vreun dar duhovnicesc. Iar dacă nu pot să li se facă acelora pricinuitoari ai vreunui astfel de folos, plîngînd învîrtosarea inimii lor, se întorc la chiliile proprii, ru- gîndu-se zi și noapte pentru ei²¹⁰. Căci pentru altceva nu ar fi în stare să se întristeze niciodată cei ce sînt ne- încetați împreună cu Dumnezeu, și sînt mai mult decît plini de tot binele²¹¹.
- 87. Sînt și acum oameni nepătimitori, sfinți și plini de lumina dumnezeiască, ce petrec în mijlocul nostru și si-au omorît așa de mult mădularele lor de pe pămînt (Colos. III, 5), dinspre toată necurăția și pofta pătimasă, încît nu numai că nu cugetă sau nu pornesc să facă de la ei vreun rău, dar nici îndemnați de alții nu răbdă vreo schimbare a stării de nepătimire pe care au dobîndit-o²¹². Iar ști pe aceștia, dacă ar cunoaște cuvintele dumnezeiești citite și cîntate de ei, cei ce se fălesc cu nepăsarea față de acestea și nu cred celor ce învață întru înțelepciunea Duhului, despre lucrurile dumnezeiești. Căci, dacă s-ar afla în cunoștința desăvîrsită a Sfinților Scripturi, ar crede în bunătățile grăite și dăruite nouă de Dumnezeu. Dar nefiind părtasi ai acestor bunătăți, din închipuirea de sine și din nepăsare, îi cleve tesc, fără să creadă, pe cei ce s-au împărtășit și învață despre ele²¹³.
- 88. Care este scopul economiei. Întrupării lui Dumnezeu-Cuvîntul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură și citit de noi, dar nepătruns ? Nu e decît acela ca, îm- părtășindu-se de ale noastre, să ne facă pe noi părtasi de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea s-a făcut Fiul omului, ca să ne facă pe noi oamenii fii ai lui Dumnezeu, ridicînd după har neamul nostru la ceea ce este El după fire, născîndu-ne de sus în Duhul Sfînt și introducîndu-ne îndată în împărăția cerurilor ; mai bine zis, dăruindu-se să o avem pe aceasta în lăuntru nos tru (Luca XVII, 21)²¹⁴, ca să nu avem numai nădejdea de a intra în ea, ci avînd-o încă de acum, să strigăm : "Viața noastră e ascunsă cu Hristos în Dumnezeu" (Colos. III, 3)²¹⁵.
- 89. Botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a ne hotărî prin noi însine, ci abia el ne dă ruiește libertatea, ca să nu mai fim stăpîniți silnic și fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atîrnă de noi, fie să stăruim de bună voie în poruncile lui Hristos, Stăpînul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne abătem de la această cale dreaptă, întorcîndu-ne prin faptele rele la protivnicul și vrăjmasul nostru, diavolul²¹⁶.
- 90. Cei ce se supun după Sfîntul Botez, voii celui rău, și împlinesc cele voite de el, se înstrăinează de sfințul sîn al Botezului, după cuvîntul lui David (Ps. LVII, 4). Căci nu ne schimbăm, nici nu ne mutăm din firea în care am fost ziditi, ci fiind ziditi buni de Dumnezeu (căci Dumnezeu nu a făcut răul), și rămînînd ne schimbați prin firea și prin natura în care am fost ziditi, cele ce le alegem și le voim prin socotinta de bună voie, pe acelea le și facem, fie bune, fie rele. Căci pre cum cutitul nu-si schimbă firea sa, fie că e

folosit de cineva spre rău, fie spre bine, ci rămîne fier, așa și omul lucrează și face, precum s-a zis, cele ce le vrea, dar nu iese din firea sa²¹T.

- 91. Nu ne mîntuim miluind pe unul, dar ne trimite în foc disprețuirea unuia. Căci cuvintele : "am flămînzit și am înșetat" (Matei XXV, 35), nu s-au spus pentru o singură dată, nici pentru o singură zi, ci pentru în- treaga viață. Domnul și Dumnezeu nostru a mărturisit că primește să fie hrănit, adăpat și îmbrăcat si celelalte, nu o dată, ci totdeauna și în tot, de către slugile Sale²¹⁸.
- 92. Cum l-ar putea închide unii pe Cel ce se în parte neîmpărțit și Care este în același timp Dumnezeu întreg în fiecare dintre cei săraci ? Presupune deci că sînt o sută de săraci ca un singur Hristos. Căci nu s-a împărțit nicidecum Hristos (1 Cor. I, 13). Deci cel ce a dat la 99 cîte un obol, iar pe unul l-a înjurat, sau l-a lovit, sau l-a depărtat cu mîna goală, cui a făcut oare aceasta, dacă nu Celui ce a zis și zice pururea și va zice : "Intrucît ați făcut unuia din acești preamici, Mie Mi-ați făcut" (Matei XXV, 40)²¹⁹.
- 93. Cel ce a dat milostenie la o sută, dar putea să dea și altora, și putea să adape și să hrănească încă pe mulți care l-au rugat și au strigat către el, însă i-a ne socotit, va fi judecat de către Hristos, ca unul ce nu l-a hrănit pe El însuși ; fiindcă cel hrănit de noi, în fiecare dintre cei mici, este și în aceia în tot^{22*}.
- 94. Cel ce dă astăzi tuturor toate cele spre trebuința trupului, dar mîine, putînd face aceasta, va neso coti pe niscăi frați, și-i va lăsa să piară de foame, de sete și de frig, l-a lăsat să moară și l-a disprețuit pe Acela care a zis : "Intrucît ați făcut unuia din acești preamici, Mie ați făcut"²²¹.
- 95. Din acestea se poate cunoaște un lucru : cum își însușește Domnul toate ale săracilor și fraților noștri, zicînd celor drepti : "Mie Mi-ați făcut", iar celor de-a stînga : "-Mie nu Mi-ați făcut". El nu vede numai pe cei miluiți de noi, nici numai pe cei nedreptățiți sau asupriți, sau supuși la mii de alte rele, ci și pe cei tre cuti cu vederea. Căci și aceasta ajunge spre osînda noastră. Căci nu pe aceia, ci pe El îl trecem cu vederea, pe Iisus Hristos, Care și-a făcut toate ale Sale ale acelora.
- 96. El a primit să ia asupra Sa fata fiecărui om lipsit și să se unească pe Sine cu fiecare, ca nici unul dintre cei ce cred în El să nu se înalte împotriva frate lui, ci fiecare, văzînd pe fratele și pe aproapele său, ca pe Dumnezeu său, să se socotească pe sine atotpreamic față de frate, ca față de Făcătorul său ; și să-1 primească și să-1 cinstească întocmai ca pe Acela, și să-și deserte toate averile spre slujirea lui, precum și Hristos și-a vărsat sîngele Său pentru mîntuirea noastră²²².
- 97. Cel ce a primit porunca, să-1 aibe pe aproapele ca pe sine însuși, e dator, desigur, să-1 aibă așa nu nu mai într-o zi, ci toată viața. Și cel căruia i s-a poruncit să dea fiecăruia care cere, i se poruncește aceasta pentru toată viața sa. Și cel ce vrea ca alții să-i facă lui lucrurile bune pe care le vrea, acestea i se cer și lui să le facă altora²²³.
- 98. Cel ce-1 are deci pe aproapele ca pe sine însuși nu rabdă să aibă nimic mai mult ca aproapele. Iar dacă are și nu dă cu inimă largă pînă ce se face și el sărac și asemenea cu aproapele, nu e împlinitor al poruncii Stăpînului ; la fel nu e nici cel ce, vrînd să dea tuturor celor ce cer, va respinge pe cineva din cei ce cer, pînă mai are un obol, sau o bucată de pîine²²⁴ ; nici cel ce nu face aproapelui cîte vrea ca altul să i le facă lui (Matei VII, 12). De asemenea, cel ce a hrănit, a adăpat, a îmbrăcat și a făcut toate celelalte fiecărui sărac și fiecărui frate preamic, dar a nesocotit pe unul singur și l-a trecut cu vederea, se va socoti și el ca cel ce l-a trecut cu vederea pe Hristos-Dumnezeu cînd l-ă lămînzea și înșeta²²⁵.
- 99. Poate acestea vor părea tuturor greu de purtat. De aceea vor socoti întemeiat să zică întru ei : dar cine ie poate face acestea toate, ca să ajute și să hrănească pe tot și să nu treacă cu vederea nicidecum pe vreunul dintre ei ? Dar să asculte pe Pavel, care strigă lămurit : "Dragostea lui Dumnezeu ne strînge pe noi, care jude căm aceasta ; că dacă unul a murit pentru tot, asadar tot au murit" (2 Cor. V, 14)²²⁶.
- 100. Precum poruncile cuprinzătoare au în ele pe toate celelalte mai restrînse, așa și virtutile cuprinzătoare îmbrățișează în ele pe cele retrînse. Căci cel ce a vîndut averile sale și le-a împărțit săracilor și s-a fă cut dintr-odată sărac a împlinit deodată printr-una toate poruncile restrînse. Fiindcă nu mai are trebuință să dea celui ce cere, sau să întoarcă fata de la cel ce vrea să se împrumute de la el (Matei V, 42)²²⁷. La fel și cel ce se roagă neîncetat ; a cuprins toate în aceasta, și nu mai trebuie să laude de sapte ori în zi pe Domnul (Ps. CXVIII, 64), sau seara, dimineața și la amiază, ca unul ce împlineste toate rugăciunile și cîntările, cîte trebuie să le facem după rînduială la vremea și ceasurile hotărîte. Asemenea și cel ce a dobîndit în sine, în chip constient, pe Dumnezeu cel ce dă cunostință oamenilor (Ps. XCIII, 10), a străbătut toată Sfînta Scriptură și a cules tot folosul din citire și nu va mai avea trebuință de citirea cărților ei. Căci cum ar mai avea o astfel de trebuință, cel ce l-a dobîndit ca împreună-grăitor²²⁸ pe Cel care a insuflat dumnezeieștile Scripturi celor ce le-au scris și a fost învățat de Acela tainele de negrăit ale celor ascunse ? Acesta va fi el însuși altora o carte insuflată de Dumnezeu, purtînd scrise în el, de degetul lui Dumnezeu, taine noi și vechi (Matei XIII, 52), ca unul ce a împlinit toate și s-a odihnit în Dumnezeu de toate lucrurile sale, ajuns la desăvîrsirea originală²²⁹.
- 18. *Duhul Sfînt are rolul de a ne pregăti casa ființei noastre, sau de a o face curată și deschisă pentru primirea Sfîntei Treimi. El întîm-pînă oarecum împreună cu noi pe Fiul și pe Tatăl. El se uneste cu subiectul nostru, asumînd funcția de sensibilizare a noastră pentru Dumnezeu. De aceea Tatăl și Fiul, iubindu-ne pe noi, iubesc în același timp pe Duhul lor, iar noi, iubindu-l pe El, îi iubeste oarecum, prin noi, însuși Duhul lor cel Sfînt. Astfel sîntem ridicați în circuitul iubirii treimice, fără să ne confundăm totuși cu Duhul Sfînt și fără să confundăm persoanele Sfîntei Treimi.*
- 19. *Sfîntul Maxim Mărturisitorul și alți părinți au vorbit și ei de miscarea spre sfîrșitul nesfîrșit în care se va odihni, dar nu se va satura sufletul, în viața viitoare. Dar sfîntul Simeon îi dă acestei miscări un*

caracter de avînt aprins, înfocat. El nu mai vorbește în termeni intelectuali despre miscarea iubirii sufletului, ci în termeni plini de focul simțirii și al entuziasmului. Acest capitol și cel anterior redă ceea ce e mai caracteristic în spiritualitatea sfîntului Simeon Noul Teolog. Și el ne-a spus în capitolul II că nu face o prea clară distincție între ceea ce va simți sufletul în viața viitoare și ceea ce poate simți încă de aici.

- 20. Dorința sufletului ajunsă în nesfîrșitul iubirii dumnezeiești nu se stinge, ci e ținută mereu trează din cauza infinității în care se află și pe care niciodată nu o poate cuprinde întreagă. Totuși, întrucît ea nu mai tinde spre ceva care e dincolo de această infinitate, se spune și că dorința se odihnește acum în această infinitate.
- 21. Neajuns la capătul final al iubirii, socotește că n-a pus nici Măcar început ei, așa este de departe iubirea pe care o are sufletul de plinătatea fără margini a iubirii. Și de aceea se socotește mai prejos de toți ceilalți credincioși, nevrednic chiar de mîntuire. Cel ce se află în realitate mai sus decît toți se socotește astfel mai prejos de toți. În L. acest sens a spus sfîntul apostol Pavel despre sine că cel dintîi păcătos este el.
- 22. Credința în Hristos, unind sufletul cu Hristos și făcîndu-1 deci părtaş de desăvîrsirea lui Hristos, îl ridică mai presus de orice dreptate dobîndită prin faptele legii. Căci Hristos e mai presus de lege și e izvorul unei puteri mai presus de cea pe care și-o dă omul însuși, voind să împlinească cerințele celei mai înalte legi.
- 23. Capitolul acesta și cele următoare pînă la cap. 29 inclusiv coincid cu cap. 1-20 din Filocalia greacă.
- 24. E o "necredință" a celor ce cred, dar socotesc că nu cred destul, din pricina nesîrghintei pentru întărirea credinței prin fapte.
- 25. Dumnezeu vrea ca chemării la iubirea totală ce ne-o adresează să I se răspundă îndată, fără nici o sovăială.
- 26. Mai multă bucurie face lui Dumnezeu răspunsul imediat la chemarea Lui, chiar dacă nu ești pregătit, decît amînarea cu pretextul de a te pregăti. Fapta bună cerută de Dumnezeu trebuie săvîrsită imediat. Altfel te obișnuiești cu amînările și poate n-o mai împlinesti niciodată. Sau, fapta bună pe care o poți face în împlinirea acesteia, n-o mai poți face niciodată.
- 27. În gîndirea părinților, sufletul se alcătuea din: partea rațională, mînia și pofta. Toate capătă o mare sensibilitate pentru dusman, prin lacrimi.
- 28. Capitolele 30-36 lipsesc în Filocalia greacă.
- 31. Cunostința duhovnicească a realităților duhovnicești nu e ocunostintă teoretică, rece, ci o cunostintă palpitantă, ce se mișcă întrefrică și iubire.
- 32. Există o proporție directă între iubire și cunostința duhovnicească, întrucît în însăși cunostința aceasta este iubire și în iubire cunostință. Nimeni după sfîntul Ioan Evanghelistul n-a mai unit aceste două așa de mult în trăire, ca sfîntul Simeon Noul Teolog. Aceasta 1-și făcut "teolog".
- 33. Rom. I, 20. Iubirea unită cu cunostința crește treptat din fapte. Căci faptele sînt manifestări ale iubirii și ale cunoașterii și le adîncesc pe acestea.
- 35. "Gîndurile" (Xo-jio(j.ot), de care trebuie să se curățească mintea, sînt speculațiile proprii, sau gîndurile pătimase la lucruri.
- 36. E o altă caracteristică a spiritualității sfîntului Simeon accentul pe care-l pune pe lacrimi, pe care le uneste cu extazul cunoașterii realității duhovnicești.
- 37. Aceasta nu înseamnă că harul dumnezeiesc nu lucrează cu adevărat și în Botezul cu apă și în taina Mirungerii, ci numai că în acestetaine lucrează prin mijloace văzute și fără ca primitorul să simtă această lucrare, pe cînd prin lacrimile iubirii de Dumnezeu lucrarea dumnezeiască e simțită.
- 38. Capitolul acesta pînă la 69 exclusiv corespunde cu cap. 21-52 din Filocalia greacă.
- 36. Sfîntul Simeon nu înțelege prin trupul mortificat, un trup incapabil de a se mișca spre fapte, ci un trup care nu se mișcă din inițiativa lui, ci din inițiativa cea bună a sufletului. E un trup nerobit patimilor, și disponibil pentru libertatea duhului. Într-un trup viu pentru patimi, sufletul e mort.
- 37. Sfîntul Maxim Mărturisitorul declară că în Cel Unul sînt rațiunile tuturor. Deci cel ce-L vede pe Cel Unul, vede rațiunile tuturor în El. Sfîntul Simeon Noul Teolog plasează încă în viața aceasta putinta vederii tuturor în Dumnezeu, simultană cu ridicarea peste toate. Aceasta e o contemplare atotcuprinzătoare în simplitatea ei. Cine are intuiția întregu-lui, le vede pe toate ale lui, fără să se piardă în privirea unei părți sau a alteia.
- 38. Amîndouă aceste capete sînt luate textual din Cateheza XXVIII, (Catecheses, tom. III, în "Sources chretiennes", nr. 112, p. 160). În Filocalia greacă, sînt date ca un singur capitol. Poate din faptul că în ediția din "Sources chretiennes", sînt date ca două, suta întîi are nu o sută, ci 101 capete.
- 39. Extras din Cateheza XXVIII, ibidem, p. 162. Sfîntul Simeon afirmă în chipul cel mai categoric că creștinul nu devine om întreg ca atare decît în măsura în care se întipărește în el chipul lui Hristos, Omul ceresc și Dumnezeu, prin simțire. Cuvîntul aici rămîne un cuvînt care comunică o rațiune teoretică cu care se și identifice. Nici prin acest cuvînt, nici prin această rațiune nu se ia contact cu realitatea însăși. Numai cuvîntul viu, comunicat nouă de cineva care crede, ne transmite viața lui, deci și viața lui Hristos, cînd viața lui e îmbibată de viața lui Hristos și cînd e primit cu credință. De aceea cere sfîntul Simeon ca Hristos să se imprime în rațiunea omului în mod simțit.

- 40. Din Cateheza XXVIII, ibidem, p. 160.
- 41. E o învățătură a părinților, aceea despre simțurile sufletului. Ele mijlocesc mai mult decât o cunoaștere rațională. Prin ele se realizează un contact al sufletului cu realitățile spirituale din preajma lui Dumnezeu.
- 42. Duhul rău e omorât de Duhul cel Bun și Sfânt; împătimirea și nelinistea, de nepătimire și de pace; neputința iubirii, de puterea iubitoare
- 61. Extras din Cuv. IV etic. (din *Traites theologiques et ethiques*, în "Sources chretiennes", nr. 129, p. 18).
- 62. De fapt, a te supune din inimă unuia singur, ca lui Dumnezeu, arată puterea generală a ta de a nu te mai afirma nici pe tine, nici lumea, împotriva iubirii.
- 63. Se minunează îngerii, căci acesta e cel mai tare.
- 46. Tine de firea noastră să păstrăm în noi chipul lui Dumnezeu, sau relația cu Dumnezeu. Prin aceasta sîntem fii ai lui Dumnezeu și dumnezei, dar nu născuți din natura lui Dumnezeu, ci înfiati de El prin harul și voința Lui, dar și prin consimțirea și efortul voinței noastre. Tine de acordul activ al voinței noastre cu voința lui Dumnezeu să fim fii ai lui Dumnezeu, dar acordul acesta e cerut de firea noastră. Sfântul Simeon nu cere întâi fapte, ci întâi iubire și încredere în Dumnezeu. Iar prin aceasta însuși Dumnezeu e cu noi și în noi. Datorită acestui fapt, nu încercăm să împlinim cu puterile noastre faptele legii, ci ne încredem cu iubire în Dumnezeu, Care ne dă însă puterea să iubim cu fapta.
- 66. Trîndăvia trupului se transpune în suflet, din negrijă. Din ele vin apoi în suflet descurajarea și întinericul. Deci între suflet și trup are loc o reciprocitate. Nu se poate neglija niciodată fără pagubă păzirea trupului în cele voite de Dumnezeu.
- 67. Sigur e vorba de locul spiritual al rugăciunii, de starea derugăciune, de interiorul rugăciunii.
- 68. Acestea vin ca o justificare a lenii de a se ruga.
- 69. Rugăciunea este forța eliberatoare, prin înlăturarea efortului nostru de eliberare cu persoana supremă, ca izvor a toată puterea și libertatea.
- 70. Fricos e cel ce nu e curat în inimă. Acela nu poate intra întru libertate în relație cu altul. Curățenia inimii aduce libertatea relației cu alte persoane, deci și cu Dumnezeu.
- 52. Cei ce se tem de Domnul nu sînt lași, ci au curajul mărturisirii în fața lui Dumnezeu și a semenilor. Temerea de Dumnezeu e o sfială de a nu-L supăra, nu o lasitate. A se observa paradoxul: n-are frică cel ce se teme de Domnul. Temerea de Dumnezeu nu e ca frica din lume sau de ceva din lume; e o putere față de toate cele din lume, iar față de Dumnezeu nu e simțită ca o frică propriu-zis, ci ca o îndrăznire din iubire, împreună în același timp cu sfială. Temerea de Dumnezeu dăputerea de a întreprinde orice efort spre împlinirea voinței Lui, adică atot ce e bun. Nu e vorba însă de o deosebire a acestora prin cuvinte (temere, frică), ci de deosebirea a două stări sufletești, care pot fi indicate prin indiferent care din aceste două nume. Focul de care se vorbește în acest capitol e entuziasmul iubirii de Dumnezeu, care are în sine cea mai deplină curăție. Termenii: foc, flacără, sînt termeni preferați de sfântul Simeon, pentru a exprima puternica simțire a dragostei de Dumnezeu ce-L caracterizează.
- 53. Înțelepciunea este și o forță, sau e menținută printr-un efort în care se manifestă o forță. E forța gîndului la Dumnezeu, care prin aceasta e unit cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru a persista în cele bune, în cele proprii echilibrului vieții.
- 71. E demnă de remarcat această convietuire între frică și slavă desartă. Iubitorul de slavă desartă tremură de păreri tuturor, chiar de ale celor mai neînsemnați oameni. De frica unor păreri care nu-ți cultivă slava desartă, nu vei putea scăpa contrazicînd pe cei ce nu recunosc meritele tale, ci acceptînd simțirea smereniei. În smerenie stă adevărul curaj față de alții.
- 72. E fumul care acopere vederea și slăbește puterea de mișcare a sufletului, dar și a trupului, spre cele bune și reale.
- 73. Puterea acestuia mai vine și din oboseala fără voie a trupului, ca și din aparenta că el nu e un duh rău, că prin el nu se săvîrșește răul.
- 74. Excesul nu e bun nici într-o parte nici în alta. Aici are rolul important înțelepciunea și dreapta socoteală.
- 75. Desi porneste de la trup, trîndăvia devine și o stare a sufletului și a minții.
- 76. Mîndria este asezată de părinți duhovnicești mai vechi la sfîrșitul celorlalte patimi. Sfântul Simeon Noul Teolog o pune, cel puțin pentru nevoitorii care s-au eliberat de patimi, la începutul nevoiții lor. De aceea leacul împotriva ei este, după el, smerenia, opusul mîndriei. Smerenia deschide sufletul din nou pentru Dumnezeu.
- 77. Acest capitol e luat în întregime din Cuvîntarea IV etică (*Traites theologiques et ethiques*, tom. II, în "Sources chretiennes", nr. 129, p. 20).
- 61. Sînt trei stări sau trepte ale minții. Dar acestea nu sînt simplu subiective, ci sînt stări produse de unele realități deosebite de noi.
- 62. Sfântul Simeon nu cunoaște decât două stări ale omului: starea contrară firii și starea mai presus de fire. O stare neutră nu cunoaște. Ea poate fi cel mult o etapă trecătoare între cele două. De cîteva ori vorbește totuși de starea cea conformă firii. În starea aceasta omul se bucură și de ajutorul harului care e mai presus de fire. ΚρoXrjYi? _ "prejudecata" (termen în textul original tradus de noi cu

"închipuire") este o judecată ce si-o face cineva înainte de a se cunoaște cu adevărat pe sine, sau înainte de a cunoaște cu adevărat lucrul despre care gîndeste sau se pronunță. Ea e de fapt o închipuire. Ca atare ea e contrară firii, căci e pusă în mișcare de vreo pasiune. De aceea e izvorul multor greseli.

- 63. De fapt cel ce a petrecut odată în lucruri mai înalte, nu maiare plăcere de cele de jos și chiar dacă coboară puțin la ele, tînjeste după cele de sus. Comparatia stării prezente mai rele, cu cea anterioară mai bună îi produce o tristete și o nemulțumire continuă.
- 64. A fi în Treime înseamnă a fi în iubire. Sfîntul Simeon atribuie iarăși iubirii și nu contemplatiei rolul principal în menținerea sufletului în Dumnezeu. Iar iubirea aceasta de Dumnezeu, în care sufletul e ridicat, se explică prin iubirea celor trei Persoane dumnezeiești între Ele. Fiind așezat sufletul în acest leagăn al iubirii nesfîrșite și desăvîrșite între cele trei Persoane dumnezeiești nu mai poate cădea din el.
- 65. De aici și pînă la cap. 87 inclusiv, ed. din "Sources chretiennes" se întîlnește iarăși cu Filocalia giecă, cap. 53-58, afară de cap. 82.
- 81. E necesar ca făcînd toate cele ce se cer de la noi, să nu le facem cu grijă că reușita depinde numai de noi. Să păstrăm conștiința că toate sînt trecătoare. Cei ce se folosesc de lumea aceasta, să fie cași cum nu s-ar folosi. Căci "trece chipul lumii acesteia" (1 Cor. VII, 31).
- 82. Prin această frumoasă distincție, sfîntul Simeon dovedește că nu condamnă activitatea, ci apăsarea sufletescă ce o poate însoți. Să fii activ într-un chip degajat, ca o pasăre în zborul ei vesel, ca un artist, fericit în înaripata lui străduință de a găsi expresia justă a ceea ce contemplă. Aceasta e esența recomandării sfîntului Simeon.
- 83. De fapt, activitatea din iubire față de alții și de Dumnezeu produce în suflet o stare de negrijă lumească și-1 duce la desăvîrsire vesnică, pe cînd cea din grija egoistă de trup îl duce la pieire. Deci Domnul condamnă grija, dar nu recomandă neactivitatea. Mai mult chiar, el condamnă și lenea, mai ales pe cea însoțită de grijă. De aici rezultă că desi nu trebuie să considerăm lucrurile lumii eterne, totuși trebuie să socotim că activitatea sufletului în legătură cu ele, de dragul lui Dumnezeu și al altora, e un mijloc prin care sufletul sporește în desăvîrsire și ajunge la vesnicia fericită pentru care este rînduit. De altfel, sirugăciunea este o activitate.
- 83. Ceea ce cere Domnul în fond e împlinirea unei activități cuvenite și reținerea de la cea necuvenită. Cea dintîi trebuie să o facem într-un sens cu toată grija, dar în alt sens neîngrijorată. Iar pe cea de-a doua să o evităm, mai ales cînd o facem fără grijă, adică cu neglijență, sau cu nepăsare de mîntuirea sufletului. Există deci grijă și grijă. Există deci grijă bună și grijă rea, precum există negrijă bună și negrijă rea.
- 84. Muștrîndu-1 pe altul pentru greseli, poți să-ți înăsprești sufletul tău și să înaintezi la ură împotriva aceluia. Astfel nu-1 zidești nici peacela și te înrăiești și pe tine.
- 85. Mărturisind ispita care ti-a venit de a lua din cele chivernisite ale Bisericii, sau ale mînăstirii, vei căpăta de la duhovnic întărire să respingi ispita.
- 72. Extras din Cuv. IV etic, op. cit., p. 12. Pentru sfîntul Simeon virtutea nu este o simplă pasivitate, ci o punere în ordine a mișcărilor sufletului și trupești, pentru buna folosire a lor în favoarea deprinderii unei virtuți. Prin aceasta spiritualitatea creștină se deosebește net de cea budistă. Nemiscarea puterilor trupești și sufletului poate aparține firiilor slăbite, sau dezamăgite de pe urma dezordinii pătimase a mișcărilor lor. Căci slăbirea sau dezamăgirea pot apărea în creatură, care n-are de lasine ființa, ci e din nimic și ca atare înaintează cînd rămîne de sine sprenimic. Dar punerea în rînduială a mișcărilor firii e un efort care învinge înclinarea mișcărilor firii spre trîndăvia dezordinii și spre nimic.
- 73. Extras din aceeași cuvîntare. Ibidem.
- 74. Extras din aceeași cuvîntare, op. cit., p. 14. O continuînd ideea din capitolul anterior, sfîntul Simeon spune că dorirea bunătăților vesnice e mai mult decît nedorirea plăcerilor pămîntesti. Virtutea e o dorire pozitivă a bunătăților vesnice și prin aceasta depășește o fire ajunsă la nemiscare prin voința de a nu răspunde răului cu rău, sau prin dezabuzarea slăbire. Ea e un efort de ridicare a firii la cele mai presus de fire. Nu se cere desființarea dorinței ca putere a firii, ci îndreptarea și întărirea ei spre cele continuu mai înalte.
- 75. Cuv. IV etic, op. cit., p. 12. Se face aici o deosebire analoagă cu cea din cele două capete anterioare, între pesimismul celor ce s-au scîrbit, prin dezamăgiri sau prin cinismul patimilor, de slava de la oameni, și între cei ce doresc, într-un elan pozitiv, slava curată de la Dumnezeu cei infinit. Aici se crede în Dumnezeu cel personal, acolo e un fel de panteism, odată ce persoana omenească se topește în esența universală. Aici se crede într-un Dumnezeu personal, Căruia credinciosul vrea să-l placă, și în a plăcea lui Dumnezeu constă slava dorită de la El, care este totodată o depășire a egoismului.
- 76. Cuv. etic. cit., op. cit., p. 14. Aceeași idee ca în cele trei capete anterioare. Dar aici sfîntul Simeon dă și o explicație proprie a deosebirii între lipsa unei patimi și posesiunea unei virtuți contrare: lipsa unei patimi poate proveni din angajarea intensă în alte patimi.
- 97. Linistea este ceva pozitiv, este o bucurie. Nelucrarea e neactivitate și nu iradiază din ea putere, ci îndeamnă la pasivitate și deci la tristete. Poți să fii activ în liniste și poți să fii neactiv fără să ai liniste. Căci lipsa de mișcare e contrară firii.
- 98. Din Cuv. etic. cit., ibidem. Poți să taci în afară și în suflet să n-ai liniste.
- 99. Din Cuv. etic. cit., ibidem. Deci mai presus de fuga exterioară din lume, e cea care mîntuiește, sau înstrăinarea interioară de ceea ce e rău în ea.

- 100. Extras din Cuv. etic. cit., op. cit., p. 18. Cel nepătimitor nu mai emiscat de nici un răspuns contrar la răul dusmanului, ci-4 copleseste si-1desfiintează cu neclintirea în iubire.
-
- 100. Extras din Cuv. cit., op. cit., p. 16. Acestia umblă mult, însă umblă în întuneric si nu reusesc să iasă din el.
- 101. A umbla în întuneric neînaintînd spre scopul firesc al vietii noastre, înseamnă a nu umbla pe drum, căci orice drum duce undeva, duce la un scop.
- 102. Extras din Cuv. cit., op. cit., p. 18. Acestia si-au făcut propriile planuri, nu urmăresc planurile lui Dumnezeu.
- 103. Trupul lui a devenit transparent ca o oglindă prin care cel duhovnicesc se vede pe sine si vede pe Dumnezeu. 4 - Filocalia
- 1. Lacrimile fac ochii curati si de aceea capabili să vadă esența a lucrurilor si pe Dumnezeu prin ele.
- 2. Starea aceasta de mare înduioșare si bucurie pentru Dumnezeu își găsește o expresie nu numai în lacrimi, ci si în ritmul unei melodii.
- 3. Avem aci sensul patristic al teologiei, ca fiind contemplatie a lui Dumnezeu, atinsă pe treptele înalte ale curăției si nepătimirii. Cel cetrăiește desăvîrșit în Dumnezeu, văzîndu-L cu mintea, nu mai simtenici trebuință de pocăință, căci uită pînă si de starea sa, fiind ieseț înțregîn Dumnezeu pe Care-L vede.
- 4. Adevărata teologie e nu numai vorbirea despre Dumnezeu, ci dialog cu Dumnezeu, simțire puternică si responsabilă a prezentei Lui personale si revendicatoare.
- 3. Se afirmă aci caracterul apofatic, sau mai presus de cunoastere al cunoasterii lui Dumnezeu, conform lui Dionisie Areopagitul si sfîntului Grigorie de Nisa.
- 4. Extras din Cateheza XXVIII; op. cit., p. 158-160, unde e înlegătură cu cap. I, ed. cit., p. 51-52.
- 5. Există o simțire mai presus de simțire. Sufletul nu se află pe cea treaptă într-o insensibilitate. Ea e o sensibilitate spirituală si are drept cauză lucrarea Sfîntului Duh. Dar e lucrătoare si prin simțurile trupului, cum a fost cazul cu apostolii pe Tabor.
- 6. Sfîntul Simeon Noul Teolog se dovedește în tot scrisul lui un teolog al simțirii mai presus de simțire. Dar această simțire nu-i un sentiment pur, ci un contact total al ființei noastre, sensibilizată de Duhul, cu Dumnezeu.
- 7. Acela vede si aude în toate cuvîntul lui Dumnezeu.
- 6. Nu aude nici un cuvînt ca sfînd de sine, sau ca răsunînd desine, ci fiecare cuvînt este identificat pentru el cu Cuvîntul lui Dumnezeu.
- 7. Extras din Cateheza cit., ibidem. Numai prin faptul că auzim în mod real Cuvîntul lui Dumnezeu, ca un cuvînt căruia trebuie să-i răspundem, auzim real toate cuvintele Lui prin lucruri si prin oameni, ca pe niste cuvinte care ne scot din izolarea si egoismul nostru si trebuie să le răspundem. Propriu-zis în toate cuvintele e un singur Cuvînt personal Care ni se comunică, ne revendică si simțim că trebuie să-I răspundem prin viața, prin faptele noastre.
- 100. Sfîntul Grigorie de Nazianz, Cuv. 38, 11 ; P.G. 36, 324-A. Omula fost făcut ca subiect cunoscător si văzător al celor cunoscute si văzute, într-o legătură ontologică cu ele, cum e Logosul divin cu ratiunile Sale, care prin creatie devin ratiunile lucrurilor.
- 101. Extras din Cateheza cit., op. cit., p. 160-162. Sfîntul Simeon vorbește si de niste simțuri sau de o sensibilitate a sufletului, care s-atocit prin cădere. Cine aude si vede prin ele, cunoaște "puterea" realității spirituale, nu numai înțelesul ei, pentru că prin ele se pune în legătură cu acea realitate si ea, fiind personală, iradiază putere din ea.
- 10. Acest capitol corespunde cu cap. 59 din Filocalia greacă, Sfîntul Simeon care a fost "spătarul cubicular" la curtea împăratului Vasile I folosește des imagini de la curtea împărătească. El socotește harul energiei necreate ce izvorăște din Hristos, ca o haină a lui Hristos, în care îmbrăcat, sau ca pe Hristos însusi, dacă Hristos este în energia ce iradiază din El.
- 11. Deși Dumnezeu este nevăzut, simțirea prezentei Lui este atît de puternică, încît sfîntul Simeon declară că se simte ca în fața Lui.
- 12. A se observa cum sfîntul Simeon aseamănă cu un ocean chiar numai slava lui Dumnezeu ; de fiinta lui Dumnezeu nici nu îndrăznesc să vorbească.
- 13. Contemplarea luminii dumnezeiești nu e despărțită, pentru sfîntul Simeon, de împărtășirea de ea, potrivit învățăturii lui despre simțurile sufletului prin care omul duhovnicesc intră în contact cu realitatea dumnezeiască, asa cum intră orice om prin simțurile trupului în contact cu lumea materială.
- 14. De la capitolul 11 pînă la capitolul 19 inclusiv e redată ideea sfîntului Grigorie de Nissa : "Aceasta este a vedea cu adevărat pe Dumnezeu : a nu afla niciodată o saturare a dorinței ... căci nu se va socoti vreodată că se poate îmbrățișa firea nevăzută" (Despre viața lui Moise, în P.G. 44, col. 404). Dar sfîntul Simeon pune în relief si ideea scumpului, că cel ajuns în oceanul dumnezeiesc nu mai vede nimic în afară de el, dar în el vede toate. Proprie lui este si imaginea oceanului si a apelor.
- 15. Deci nu-si pierde conștiinta identității sale.
- 16. Știința si cunoștința implică posesia parțială a realității, sau transformarea ei la starea de obiect, ceea ce înseamnă delimitarea ei.

- 17. E simplitatea de ocean a dumnezeirii, în care se cuprind rădăcinile transcendente ale tuturor într-un chip nediferențiat, iar ea însăși e izvor al lor, e infinit mai mult decât toate.
- 18. Se redă aci o idee a sfântului Maxim Mărturisitorul care zice: "În nemărginire se odihnește toată mișcarea celor ce se mișcă în mod natural, pentru faptul că nu există în ea nici o distanță sau interval, ne-avînd deci unde, cum și spre ce să se miste, întrucît are pe Dumnezeu, Care hotărîniceste chiar și nemărginirea, Care hotărîniceste toată mișcarea, ca sfîrșit în calitate de cauză" {Ambigua, în P.G., 91, 1217}. Dar sfîntul Simeon folosește copios imaginea luminii și dă acestei imagini un caracter emoțional.
- 111. Sfîntul Simeon identifică întunericul dumnezeiesc al lui Dionisie Areopagitul cu lumina dumnezeiască. De altfel însuși Dionisie înțelege prin întunericul de pe Sinai "preamulta lumină". Ajunsă aci mintearămîne cu o mișcare receptivă, nu creatoare, cu o mișcare stabilă în același sens, nu cu o mișcare ce trece de la un lucru la altul.
- 112. Precum se conciliază întunericul cu preamulta lumină, așa se conciliază mintea golită de gînduri cu starea ei de contemplare și degustare a bunătăților dumnezeiești. Căci în oceanul dumnezeiesc cel simplu sînt toate.
- 113. Și unde e viața vesnică, e și viața sufletului omenesc.
- 114. Identificarea stabilității cu mișcarea sufletului ajuns în Dumnezeu o făcuse și sfîntul Grigorie de Nissa (Despre viața lui Moise, P.G. 44, 405-C) și sfîntul Maxim Mărturisitorul {Ambigua, P.G. 91, 1221}.
- 115. Mintea devine prin lumina dumnezeiască altfel decât e prin natura ei, de aceea își devine ei însăși un mister neînteles.
- 21. E bucuria de darurile primite fără osteneală, fără efort, dăruire le întrec pe toate cele dobîndite prin efort.
- 22. Extras din sfîrșitul Cuv. X etic; Traites theol..., tom. II, p. 336. E o învățătură scumpă sfîntului Simeon că bunurile dumnezeiești se posedă în chip constient. De fapt dacă nu avem conștiința lor, nici nula avem.
- 23. E vorba de auzirea cu sufletul, adică cu un simț al sufletului.
- 119. Acesta e omul.
- 120. Sfîntul Simeon nu putea să nu sufere influența timpului său, în multe privințe care nu tin propriu-zis de credința creștină. Făcînd abstracție de ideea celor patru elemente componente ale lumii materiale, idee proprie timpului său, el se mai resimte și de înțelegerea simplistă a acelui timp în privința unirii dintre trup și suflet. Astăzi ne dăm seama dețina cu mult mai complexă a acestei uniri. De altfel însuși sfîntul Simeon dă dovadă că e constient de dificultatea problemei cînd adaugă de o parte simțirea și suflarea la cele patru componente ale trupului, iar pe de altă parte declară că prin ele se unește sufletul cu trupul. Sensibilitatea și suflarea sînt marea taină a existenței umane. Apartin ele materiei? Apartin sufletului? E greu de a le atribui una sau alta în mod separat. În sensibilitate se întîlnesc sufletul și trupul.
- 24. Fără îndoială, desi fiecare soare luminează în mod direct partea omului corespunzătoare lui, totuși lumina Soarelui spiritual se reflectă din suflet și asupra trupului, iar lumina soarelui văzut produce bucurie și sufletului. Căci omul, desi e din două părți, e totuși unul. În om se realizează unirea între cele două lumi. Aceasta o va spune sfîntul Simeon în capetele următoare.
- 25. Soarele spiritual dă putere sufletelor să vorbească, întrucît vorbindu-le el însuși le mișcă la răspuns. El e Subiectul suprem, care se adresează subiectelor făcute după chipul Lui. El e Cuvîntul cuvîntător, de unde pornesc toate cuvintele de chemare și din care și iau mișcare de răspuns toate cuvintele de răspuns ale subiectelor create. Această convorbire leagă subiectele create de Dumnezeu și luminează toate creaturile în același timp.
- 1. Aceste trei ultime capete au intrat în prefata "Stoglavei", colecție de hotărîri ale Sinodului din 1551 de la Moscova. A se vedea la E. Duchesne, Le Stoglav et les cents chapîtres, Paris, 1920, p. 4-5. După J. Darrouzes, Chapîtres theologiques etc, p. 79.
- 2. Sfîntul Maxim spune: "Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfîrșitul celor ce sînt" (Cap. gnostice I, 5), dar și că: "Dumnezeu nu esle pentru Sine, pe cît e cu putință să stim noi, nici început, nici mijloc, nici sfîrșit" (II, 2). Hristos însă s-a făcut prin întrupare începutul, mijlocul și sfîrșitul vieții noastre celei noi.
- 3. Sfînta Treime, ca diversitate de Persoane în unitatea ființei, se face principiu de menținere a unității tuturor în diversitate.
- 3. Același Dumnezeu, fiind și în cele din urmă, le face și pe acestea ca pe cele dintîi. Din faptul că Dumnezeu sau Hristos e și în cele din urmă, sfîntul Simeon scoate concluzia că în fond și cele din urmă sînt cele dintîi și invers.
- 4. Sobornicitatea Bisericii își are temeiul în faptul că în fiecare credincios este Același Hristos, deci în fiecare credincios sînt toți credincioșii.
- 5. Corespunde cu cap. 62 din Filocalia greacă.
- 6. Faptul că lumina dumnezeiască trece prin îngeri la sfinți, nu-îl lasă pe sfinți mai prejos de îngeri. Căci lumina dumnezeiască trecînd de la îngeri la sfinți nu se împuținează, ci li se împărtășește acestora întreagă. Trecerea aceasta nu face decât să înfăptuiască legătura între îngeri și sfinți.
- 5. Trecerea luminii de la îngeri la sfinți e ca trecerea pildei și puterii de sfințenie de la sfinții dinaintea la cei de după ei. Aceasta e o tradiție vie, care asigură unitatea între generații. Același Hristos e în cea dintîi și în cea din urmă, făcîndu-i pe cei dintîi ca pe cei din urmă și pe cei din urmă ca pe cei dintîi. Sfîntul

Simeon dă revărsării luminii dela îngeri la sfinți și de la sfinții dinaintea la cei de după ei un sens de tradiție.

- 6. Corespunde cu cap. 62 din Filocalia greacă. Patimile rup lantul tradiției vii a sfinților, care constituie un fel de coloană vertebrală a Tradiției vii a Bisericii.
- 7. Cine rupe legătura cu sfântului cu care e în legătură nemijlocit rupe prin aceasta legătura cu toți sfinții de mai înainte. Prin el se vintroduce o întrerupere în lantul tradiției, cu grele urmări pentru Hristos. Pentru menținerea tradiției se cere smerenie și iubire față de înaintași, precum ruperea tradiției e pricinuită de mândrie și de lipsa de iubire.
- 10. Viața duhovnicească e împletită din contraste, ca și viața în păcat. Plăcerea păcatului e însoțită de chinul părerii de rău. Întristare pentru păcat care merge până la plîns, naste bucuria, căci ea pune începutul vieții celei noi.
- 11. Cu acest capitol începe un sir de capete de aplicare pilduitoare a unui discernămint subtil al unor stări sufletești, care pot avea diferite continuturi, cu toată aparenta de identitate.
- 135. Începătorii trebuie să pună deosebită răvnă în dezlipirea lăuntrică de grijile lumesti. După ce au progresat, au dobândit această dezlipire, chiar dacă sînt între lucruri.
- 17. Aceasta e metoda de a satisface cerințele strict necesare ale vieții, fără a aluneca spre păcat. Așa a făcut Hristos.
- 18. Corespunde cap. 64 din Filocalia greacă. Acela va evita înșăvîrsirea păcatului, chiar dacă i se poruncește.
- 19. El nu se va lăsa convins de argumentele celor ce voiesc să iusureze frica de chinurile vesnice și durerea pentru ele. Dacă filozoful german Heidegger socotește că existența ființei omenești e frământată permanent de grijă, în spiritualitatea creștină existența este stăpînită de frica de chinurile vesnice.
- 20. Corespunde cap. 65 din Filocalia greacă. 5 - Ș Filocalia
- 140. Corespunde cap. 66 din Filocalia greacă. Se accentuează aici un mare paradox : durerea naste bucurie ; călăul fricii duce la viață. Pentru că acestea sensibilizează și întăresc spiritul, nu-l lasă în somnolență și în lipsa de tărie. În aceasta stă faptul că prin cruce se ajunge la viață.
- 141. Corespunde cap. 67 din Filocalia greacă. Izvorul lacrimilor se face izvor de lumină. Se vede prin lacrimile acestora lumina din ei. Celce nu poate plînge pentru păcat rămîne încruntat și întunecat.
- 22. Este extazul, în care omul a plecat de la sine, absorbit de lumina și de focul Duhului Sfînt. Acesta face trupul transparent și fierbinte pentru că și sufletul e fierbinte. El e focul entuziasmului curat.
- 23. Un alt paradox: din răcoarea lacrimilor se aprinde focul unui mai mare dor de Dumnezeu. Și invers.
- 24. Aceasta e o stare de deplină transparentă spirituală prin Duhul Sfînt și prin întărirea la culme a spiritului omeneșc.
- 25. Corespunde cap. 68 din Filocalia greacă. Sfîntul Simeon descrie aici o stare de extaz din cele trăite de el.
- 24. Prin lacrimi, inima înmuind și virtuosarea ei se deschide Duhului.
- 25. Corespunde cap. 69 din Filocalia greacă.
- 27. Corespunde cap. 70 din Filocalia greacă.
- 28. Corespunde cap. 71 din Filocalia greacă.
- 29. Cei mîndri socotesc mîndri pe oamenii duhovnicești, pentru că aceștia nu primesc să se coboare la glume și la fapte usurate.
- 30. Corespunde cap. 72 din Filocalia greacă.
- 31. Lipsa unei singure virtuți tine inima pătată și o singură pată simte în toate virtuțile, tulburîndu-le.
- 30. Cap. 73 din Filocalia greacă. Singur Dumnezeu este cu adevărat curat în chip desăvîrșit și poate curăți inima omului cu focul iubirii aprins de El în inimă.
- 31. Darrouzes, op. cit., p. 89, dă la notă: Isaia LXII, 2. Dar în acel loc nu se află aceste cuvinte.
- 32. Mîntea, mereu în mișcare, e mai greu de stăpînit decît mădulele trupului.
- 33. Desigur, nu e vorba numai de un gînd teoretic la rău, ci de un oarecare gînd ispititor. Dar acest gînd, dată fiind puterea lui de influență, numai prin prezența lui Dumnezeu în om poate să nu mai dureze în om.
- 157. De aici vedem că "lumina" de care vorbește atît de mult sfîntul Simeon constă în curăția inimii și a privirii. Curăția aceasta o are omul numai cu ajutorul lui Dumnezeu, sau numai venindu-i de la El. Ea e acolo unde nu se intercalează nici un alt gînd între om și Dumnezeu. Inima curată e acolo unde s-au deșărăcinat chiar gîndurile rele din suflet.
- 158. Prin această afirmație sfîntul Simeon risipește orice răstălmăcirea gîndirii sale, că ar admite o despărțire a minții de simțuri în lucrarea ei. Spiritul transfigurează lucrarea simțurilor, nu se dispensează de ea. Dar nici lucrarea simțurilor nu poate fi cugetată fără spirit. Omul e unitate de suflet și trup în actele, în gîndurile și în sentimentele sale. Dar sfîntul Simeon spune și mai mult: omul care nu mai are nici un gînd rău în sine își înalță și simțurile la "cer", adică vede și prin ele lumina dumnezeiască, sau taine spirituale mai presus de lucrurile pămîntesti. Căci aceste taine se văd totuși prin lume sau prin trup devenite transparente. Aceasta pentru că simțurile lui au devenit apte pentru aceste taine. Și sînt

coplesite de minte si prin mintea lui de lucrarea Duhului Sfânt. Mintea si simturile au devenit în acest caz o unitate cunoscătoare pe un plan mai înalt. Omul cunoaste ca o ființă totală realitățile superioare.

- 159. Inima curată face transparent pe om sie însusi. Pînă ce inima e pătată, omul nu se poate cunoaste pe sine însusi pentru că nu-si este transparent nici siesi, cum nu este nici altora. Se interpune între el si sinea sa indefinită preocuparea de altceva inferior si mărginit. Inimacurată e profunzimea abisală a omului, redescoperită. Căci nu se mai interpune nici un gînd despre vreun obiect limitat între el si această profunzime. Omul se cunoaste acum ca ceea ce este el propriu-zis în indefinitul lui, care, întrucît e deosebit într-o anumită privință de indefinitul altor oameni, e totusi definit într-un anumit fel. Dar profunzimea abisală credinciosul nu si-o poate descoperi decît cînd ea se deschide în profunzimea indefinită a lui Dumnezeu în care subzistă.
- 160. Suflul, detasat de diferite gînduri limitate conforme obiectelorlor, se vede pe sine deosebit de gîndurile trecătoare, deci nemuritor.
- Aceasta e una cu trezirea la adevărata constiință de sine. Dar aceasta se iveau împreună cu constiinta de Dumnezeu. El se trezeste la constiinta nemuririi sale, întrucît își cunoaste persistenta sa iată de gîndurile trecătoare. Acest suflet se bucură de învierea sa înainte de învierea trupului, prin lucrare, prin putere, prin experiență si prin adevăr. Văzînd pe Dumnezeu, încetează lucrarea lui cugetătoare trecătoare, rămînînd cu lucrarea lui netrecătoare, căci Dumnezeu e mai presus de cugetarea care face efortul de a defini si pune în legătură obiectele variate si definite si prin aceasta recurge la niste categorii mai prejos de cugetarea mintii îndreptată neschimbat spre Dumnezeu cel Infinit si spre sinea sa indefinită.
- 161. Aceasta nu înseamnă că nu pot conlucra unii cu altii în lucrurile necesare vietii pămîntesti. Mai mult chiar, de aci se vede că pentru sfîntul Simeon nepărtăsia celor curati cu lumea înseamnă numai nepri-mirea cuvintelor, gîndurilor si faptelor rele din ea. Dar ei tocmai prin aceasta pot lucra la curățirea si la ridicarea celor din lume. Deci poate exista, în vederea acestui scop, o legătură a lor cu ceilalti oameni. Ba sfîntul Simeon o cere aceasta în alte locuri cu toată puterea.
- 44. Asa cum sfîntul Simeon identifică curăția cu lumina, tot asa identifică necurăția poftelor si a patimilor, cu întunericul. Cea dintii dăputinta vederii lui Dumnezeu, cea din urmă nu.
- 45. Cap. 74, Filocalia greacă.
- 47. Cap. 75, Filocalia greacă. Pocăinta nu are hotar. Căci mereu putem înainta în cele bune, părăindu-ne rău de nedeșăvîrsirea dinainte.
- 48. Cap. 76, Filocalia greacă. "Întru cunostință", înseamnă în chip constient, simtit. Frumusetea lui Hristos este pe de o parte neapropiată, căci nu poate fi cuprinsă, pe de alta e simtită. E cunostință si nestiință. Chiar subiectul semenului, pe de o parte îl sesizăm, pe de alta ne rămînetranscendent si de nedefinit.
- 49. Cap. 77, Filocalia greacă.
- 50. Cap. 78, Filocalia greacă. Poruncile împlinite se înscriu în fiintanoastră, virtutile își pun pecetea pe ea. Arvuna Duhului vine ca o primă lumină de sus în fiinta noastră, producînd o primă transparentă a ei pentru Dumnezeu si o primă unire a ei cu El. Duhul este inelul lui Hristos, legătura începătoare cu Hristos.
- 50. Cap. 79, Filocalia greacă.
- 51. Cap. 80, Filocalia greacă. Odată arvuna primită, nu trebuie stat pe loc, ci trebuie înaintat, adică trebuie cultivată. Altfel are loc o adevărată cădere din dragostea fată de mire.
- 54. S-a rupt comuniunea lăuntrică dintre suflet si Hristos.
- 55. Cap. 81, Filocalia greacă. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeuiubeste pe cel ce premerge cu iubirea lui, ci pe cel ce răspunde iubirii Sale. Căci nu poate intra în inima celui ce nu si-o deschide iubirii Sale.
- 56. Tii iubirea cuiva, dar nu o stăpînesti, căci depinde si de libertatea aceluia.
- 57. Aci ti se pare că ai iubirea celuiilalt, aci că n-o mai ai. Numai după consolidarea în ea, ai asigurarea statornică a ei.
- 58. Credinta, harul, stările duhovnicesti nu sînt ca niste obiectefixe si tangibile. Ele dau într-un anumit moment convingerea prezenteilor, în altul parcă nu mai sînt. Principal e ca din momentul din urmă să nu tragi concluzia că nu va reveni momentul dintii si să-ti faci din aceasta o concluzie definitivă de gîndire si comportare.
- 56. Să o tină ca iubire activă, nu statică.
- 57. Cap. 82, Filocalia greacă. Să o păzească deci printr-o înaintare cu fapta si prin întărirea ei în virtuti.
- 58. Cap. 83, Filocalia greacă. Harul nu se mentine unde nu selucurează poruncile lui Hristos. Harul e putere activă, e iradiere, nu e ceva static.
- 59. Cap. 84, Filocalia greacă. Materialul e nesfîrsit, în sensul, că sufletul niciodată nu sfîrseste a se desăvîrsi, dar si în sensul că el mereu trebuie să fie în lucrare. Altfel se prăbuseste în moarte, în inertie, la orice nivel ar fi ajuns. Si atunci nu mai are acoperis potrivit cu el, care constă propriu-zis din infinitatea deschisă a lui Dumnezeu.
- 179. Cap. 85, Filocalia greacă.

- 180. Important e ca afectele să fie tinute în frâu, să nu se lunecela păcat prin ele. Dulceata spirituală a vieții în Duhul Sfânt îl face pe unul ca acesta să nu simtă trebuința plăcerilor legate de satisfacerea poftelor. 181. Cap. 86, Filocalia greacă.
- 182. Cap. 87, Filocalia greacă.
- 183. Asa cum visele cu continuturi pămîntesti au legătură cu cele trăite de fapt, așa au și cele referitoare la realitățile dumnezeiești o legătură adevărată cu ele, întrucît au fost trăite în stare de trezvie. 6 - Filocalia"
- 184. Mintea celor în care s-a sălășluit Duhul a devenit simplă, pentru că în ea totul e armonios și concentrat în Duhul; în ea nu sînt îndoieli, sfîșieri, contraziceri, schimbări de metode și ținte fără siguranță sînt mai bune ca cele dinainte și că vor duce în mod neîndoielnic la succes cum n-au dus cele dinainte.
- 185. Cap. 88, Filocalia greacă.
- 67. Cap. 89, Filocalia greacă.
- 68. Cap. 90, Filocalia greacă. Învățătura aceasta despre mîntuire este cu totul deosebită de învățătura apuseană a unei justificări pur juridice a omului prin echivalentul morții lui Hristos.
- 69. Cap. 91, Filocalia greacă.
- 70. Deci sfîntul Simeon admite și putința unei vieți curate în lume. Nu depărtarea externă de lume, ci detașarea lăuntrică de ceea ce e răul în ea, este lucrul hotărîtor.
- 70. Cap. 92, Filocalia greacă.
- 71. Această scenă e pictată pe zidul din afară al Mînăstirii Su-cevita din Bucovina.
- 72. Cap. 93, Filocalia greacă. Dumnezeu ne acordă o demnitate, cerîndu-ne să dăm și noi niste osteneți pentru bunătățile ce ni le va dărui. Căci vrea să ne facă prin aceasta dator, vrea să ne dea un oarecare drept la aceste bunătăți. Nu vrea să ne încarce cu ele ca pe niste obiecte pasive, ci să creștem la capacitatea de a fi purtătorii lor în mod activ, sau de a ni le asimila ca subiecte.
- 193. Cap. 94, Filocalia greacă. 194. Cap. 95, Filocalia greacă.
- 195. Cap. 96, Filocalia greacă.
- 75. Deci el nu trebuie să rămînă nelucrător ca lucrurile nesimțitoare, ci să-și unească voia sa cu voia lui Dumnezeu, care aduce un adaos de mare putere voii sale. Aceasta se vede din cele spuse în continuare de sfîntul Simeon.
- 76. Cap. 97, Filocalia greacă. Asa cum altoiul face un singur pom cu tulpina în care s-a altoit, așa și harul cu firea în care s-a sădit, sau voia lui Dumnezeu cu voia omului în care s-a imprimat, fac un singur întreg. Căci omul își omoară voia sa prin voia proprie și prin această o împlineste și întărește în același timp.
- 77. Cap. 98, Filocalia greacă.
- 199. Dumnezeu te-a făcut prieten, adică te-a ridicat la un dialog intim cu El și-ți dăruiește tot ce are și El prin aceasta.
- 81. Cap. 100, Filocalia greacă. Oricît de mari ar fi lucrurile silumea, ele sînt numai obiecte ale omului, dăruite lui de Dumnezeu, ca semn al iubirii Lui. Ba Dumnezeu îi dă omului daruri și mai mari decît lumea: se dă pe Sine însuși ca cel mai bun prieten. Aceasta e slavă care cinstește Dumnezeu pe om.
- 82. Fiul a slăvit pe Tatăl ca om într-un chip exemplar pentru noi. De aceea s-a făcut om. L-a slăvit renunțînd la Sine și predîndu-se Tatălui desăvîrșit prin pătimiri și prin moarte.
- 83. Dacă noi slăvim pe Tatăl, cum L-a slăvit Fiul ca om, și Tatăl ne slăvește pe noi cum îl slăvește pe Hristos ca pe Fiul Său cel vesnic, făcut om.
- 84. Cap. 101, Filocalia greacă.
- 85. Acesta e lucrul esențial: să porți fără înfrîngere cele ce ți se pricinuesc cu scopul ca să te înfrîngi și să te faci prin aceasta sîmpătuit, dovedind că ești legat de lumea aceasta și nu ai încredere desăvîrșită în Dumnezeu. 205. Cap. 102, Filocalia greacă.
- 206. Cap. 103, Filocalia greacă. În răbdare și mîngîiere e o lumină, e vederea celor mai presus de viața aceasta. Numai aceasta dă putere de răbdare și aduce mîngîiere.
- 207. Propriu-zis nu se poate pierde și nu trebuie pierdută, ci cel ce o are trebuie să se socotească ca și cînd n-ar avea-o. Să nu se mîndrească cu ea.
- 85. Cap. 104, Filocalia greacă. În Dumnezeu sînt și cele învățate de el într-o armonie cu toate cele neștiute. Căci El e mai presus de toate. Iar în lumina Lui se înțeleg mai bine și cele necunoscute încă.
- 86. Cap. 105, Filocalia greacă. Textul grec e mai dezvoltat.
- 209 b. Deci ei nu trebuie să se țină cu totul în afară de legătura cu ceilalți oameni. Iar acestora nu li se cere să uite știința lor, ci să cunoască pe Dumnezeu și să încadreze știința lor parțială în lumina totală a lui Dumnezeu, în care sînt toate.
- 210. Iubirea lor va fi continuu lucrătoare și pentru acești oameni, deci pentru toți.
- 87. Cap. 107, Filocalia greacă. Aceasta e singura înfrîngere a celor care se află în fericirea fără lipsuri a petrecerii dumnezeiești. Nici acolo ei nu uită de frații lor care și primejdiesc viața vesnică.
- 88. Aceștia sînt oameni cu neputință de influențat în rău.
- 89. Cap. 106, Filocalia greacă.

- 90. Fiul lui Dumnezeu, fiind în același timp Fiul Omului, unindu-se cu noi, ne face și pe noi fii ai lui Dumnezeu după har. Sălășluindu-se prin aceasta în lăuntrul nostru cu Duhul Său Preasfânt, pe Care
- L-a primit și ca om, aduce în noi împărăția cerurilor, care e acolo unde e Duhul Sfânt.
- 215. Cap. 108, Filocalia greacă. Mîntuirea constă în unirea cu Dumnezeu în Hristos, nu în vreo justificare juridică.
- 216. Cap. 109, Filocalia greacă. Botezul ne dăruiește sau ne pune în lucrare din nou libertatea, pentru că Hristos cu libertatea Lui față de păcat se sălășluiește în noi.
- 217. Cap. 110, Filocalia greacă. Sfîntul Simeon nu admite nici oalterare a firii omenesti prin păcat.
- 218. Cap. 111, Filocalia greacă. Se cere o stăruință continuă în aface binele. Căci numai așa ne zidim casa duhovnicească. Cu o singurăpiatră nu facem casa, dar cu o singură piatră, dacă lipsește, o putemstrica, dacă nu o punem îndată la loc. În planul duhovnicesc acest lucru îl facem prin pocăință. Iubirea nu se întretine prin fapte discontinue, ci prin fapte continue. Hristos e în totî fără excepție. Deci pe totî trebuie să-i iubim și pretuim ca să devină sinea noastră un întreg în iubire. Disprețuirea unuia e o rană în sufletul nostru și o singură rană duce la moarte.
- 219. Iubirea se cere arătată în mod continuu nu numai față deunul, ci față de totî. Căci în totî este Hristos. A excepta pe unul de iubire, înseamnă pe de o parte a iubi, pe de altă parte a nu iubi peAcelasi Hristos ; înseamnă a-L iubi pe El îmbrăcat într-un fel și a nu-Liubi, arătîndu-se îndată după aceea îmbrăcat alt fel. Neiubirea față de deuna din înfățișările Sale zădărnicește iubirea față de altă înfățișare a Sa. O iubire practică continuu față de totî, ca față de Acelasi Hristos, e o iubire care-i pretuiește în același timp pe totî ca pe Acelasi Hristos. Avedea în totî pe Hristos, e cea mai mare forță pentru solidaritatea umană.
- 220. Cap. 112, Filocalia greacă.
- 95. Cap. 113, Filocalia greacă.
- 96. Cap. 114, Filocalia greacă. Trebuie să socotim pe fiecare cape Hristos Dumnezeu, pentru că Fiul lui Dumnezeu, făcîndu-se ipostas alfirii noastre, s-a făcut ipostasul fundamental al tuturor oamenilor. Prin fata fiecăruia licărește fata Aceluiasi Hristos; prin apelul adresat nouăde fiecare ne adresează apelul său Acelasi Hristos.
- 97. Cap. 115, Filocalia greacă.
- 224. Jertfa adevărată e cea în care cineva se dăruiește total. Trebuie trăită aceeași predare totală în dăruirea tuturor bunurilor proprii, pe care a trăit-o Hristos în vîrsarea sîngelui Său, în dăruirea totală avietii Sale. 225. Cap. 116, Filocalia greacă.
- 226. Cap. 117, Filocalia greacă. În Hristos totî putem muri duhov-nicește nouă însine, jertfindu-ne total altora.
- 227. Cel ce dă tot ce are dintr-odată a împlinit printr-o singurăfaptă cerinta iubirii și a jertfei totale și a înfăptuit în sine starea ei, pecare altii nu o înfăptuiesc niciodată prin faptele lor de milosteniemăruntă.
- 228. Cel ce-L are pe Hristos împreună-grăitor se află cu El însuși într-un dialog direct. Ca atare, a depășit cuvintele Scripturii, aflîndu-se în relație nemijlocită cu Subiectul și cu Izvorul lor infinit mai bogatdecît toate cuvintele pe care le rosteste, sau care au fost scrise prin inspirația de la El.
- 229. Cap. 118, Filocalia greacă. E nu atît desăvîrsirea de la început, ci cea pe care o are în gîndirea lui Dumnezeu, care stă la originea lui.

Sfântul Simeon Noul Teolog

- Y Lepadarea de lume și retragerea desavîrsită, însoțită de înstrăinarea de toate mijloacele, obisnuitele, socotintele și de persoanele din viața, și lepadarea de trup și de voie se fac pricina de mare folos celui ce s-a lepadat în scurtă vreme așa de fierbinte.
- Y Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mîngâieri la început și să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silești să faci aceasta toate rudenile și totî prietenii. Căci pe ei îi îndeamna la aceasta demonii pentru a stinge căldura inimii tale. Chiar dacă nu-ți vor putea împiedica cu desăvîrsire hotărîrea, ei o vor face cu siguranța mai moale și mai slabă.
- Când te vei afla fătă de toate dulcetile vietii cu suflet barbatesc și neînduplecat, demonii înduiosează rudenile și le fac să plîngă și să se jalească în fătă ta pentru tine. Că acesta este adevărul, vei cunoaște dacă tu vei rămîne neclintit și în fătă acestei ispite. Căci îi vei vedea pe aceia aprinzîndu-se

deodata de mânie si de ura împotriva ta si departându-se de tine ca de un dusman, nemaivrând sa te vada.

- Y Vazănd supararea ce s-a iscat pentru tine în parinti, frati si prieteni, sa râzi de dracul care a pus la cale sa se faca acestea împotriva ta; si cu frica si sânguinta multa, retrage-te si roaga pe Dumnezeu cu staruinta ca sa ajungi degraba la limanul Bunului Parinte, la Care ajungând sufletul tau ostenit si împovarat, El îl va odihni. Caci multe pricini de primejdii si de ultima pierzanie cuprinde marea vietii.
- Y Nu vrei sa mai ramâi în lume pentru pricini binecuvântate sau neîntemeiate, ci îndata ce ai fost chemat, asculta degraba. Caci de nimic altceva nu se veseleste Dumnezeu asa de mult ca de repeziciunea noastra. Fiindca mai mare este ascultarea imediata cu saracie, decât întârzierea cu multime de bunuri. (*Mai multa bucurie face lui Dumnezeu raspunsul imediat la chemarea Lui, chiar daca nu esti pregatit, decât amânarea cu pretextul de a te pregati. Fapta buna ceruta de Dumnezeu trebuie savârsita imediat. Altfel te obisnuiesti cu amânările si poate n-o mai împlinesti niciodata. Sau, fapta buna pe care o poti face în împrejurarea aceasta, n-o mai poti face niciodata.*)
- Y Daca ai primit, frate, flacara si alergând ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un parinte duhovnicesc, de vei fi îndemnat de el, sau de fratii care se nevoiesc împreuna cu tine, sa te folosesti de bai sau de mâncaruri, sau de alte mângâieri, pentru întarire, sa primesti acestea. Dar fii totdeauna pregatit pentru post, pentru patimire, pentru înfrânarea cea mai deplina. Ca de vei fi îndemnat de parintele tau întru Domnul sa te împartasesi de mângâieri, sa te afli ascultator aceluia, ca voia ta sa nu o faci nici în aceasta. Iar de nu, rabda cu bucurie cele ce ai vrut sa le faci de bunavoie, folosindu-te sufleteste. Caci pazind aceasta, vei fi pururi întru toate postind si înfrânându-te si ca unul ce te-ai lepadat cu voia întru totul. Ba nu numai atât, ci vei pastra nestinsa si flacara aflatoare în inima ta, care te sileste sa dispretuiesti toate.
- Y Când dracii vor face toate din partea lor si nu ne vor putea clinti sau împiedica de la tinta noastra cea dupa Dumnezeu, se vor furisa în cei ce fataresc evlavia si vor încerca sa împiedice prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai întâi miscati, chipurile, de dragoste si de compatimire, acestia îi vor îndemna pe cei ce se nevoiesc, sa se odihneasca spre a nu slabi trupul si a cadea în lânzezeala. Pe urma îi atrag la întâlniri fara folos, facându-i sa-si piarda zilele în ele. De va asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc si se va potrivi lor, se vor întoarce si vor râde de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va pazi pe sine strain de toate, cu mintea adunata si înfrânata în toate, se vor aprinde de pizma si vor face totul pâna ce îl vor alunga si din obste. Caci nu sufera slava desarta cea necinstita sa vada în fata ei smerenia, laudata.
- Y Cel ce a cercat folosul duhovnicesc si a dobândit credinta nemincinoasa, luând pe Dumnezeu ca martor al adevarului, si-a zis: „Mi-am pus în mine gândul sa nu cer parintelui meu nici sa manânc, nici sa beau, sau sa ma împartasesc de ceva fara el, pâna ce nu-i va da de stire Dumnezeu si îmi va porunci mie. Si facând asa, niciodata, zice, n-am fost împiedicat de la scopul meu”.
- Y Credinta neîndoielnica dovedeste cel ce cinsteste cu evlavie ca sfânt pâna si locul în care vietuieste calauzitorul si parintele sau. El ia praful de pe picioarele aceluia cu dragoste

fierbinte în mâini sa-l puna pe capul sau si unge cu el pieptul sau, ca si un leac curatitor al patimilor si al pacatelor sale. Iar de el nu îndrăznește sa se apropie, nici sa atingă vreo haina sau vreun acoperământ al lui fara voia sa; dar atingând ceva din ceea ce-i apartine aceluia, o face aceasta cu frica si cu respect, socotindu-se pe sine nevrednic nu numai de vederea si de slujirea lui, ci si de intrarea în chilia lui.

- Y Nimeni nu poate cunoaste cum se cuvine, cu ochii sensibili, marimea cerului si latimea pamântului si ratiunile tuturor celorlalte. Caci cum va putea cineva înțelege cu ochii trupului cele ce întrec mintea si înțelegerea? Numai mintea curatita de gânduri si eliberata de prejudecati si luminata de mintea si de harul lui Dumnezeu va putea încerca cum se cuvine, dupa masura luminarii primite, sa contemple fapturile.
- Y Precum noaptea nu vedem cu ochii sensibili decât în locul acela unde aprindem lumina unui sfesnic, iar toata lumea cealalta ramâne pentru noi o noapte întunecoasa, la fel celor ce dorm în noaptea pacatelor, Bunul Stapân li se face o lumina mica, macar ca, Dumnezeu fiind, ramâne tuturor necuprins, crutând neputinta noastra. Si atunci deschizându-si omul ochii mintii si privind firea celor ce sunt, cum n-a mai privit niciodata, se umple de uimire, si-l podidesc, fara sa vrea si fara durere, lacrimile, prin care se curateste cu al doilea botez, cu botezul acela de care zice Domnul în Evanghelie: „De nu se va naste cineva din apa si din Duh, nu va intra în împaratia cerurilor” (Ioan III, 5); si iarasi: „De nu se va naste cineva de sus” (Ioan III, 7). Spunând „de sus”, a dat sa se înțeleaga nasterea din Duh.
- Y Primul Botez are apa care preînchipuieste lacrimile, are mirul ungerii care e semnul premergator al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevarului, ci este însusi adevarul.
- Y Precum flacara focului se ridica neîncetat spre înaltime, mai ales daca întorci materia care întretine focul, asa si inima celui iubitor de slava desarta nu se poate smeri, ci când îi spui cele de folos pentru el, se înalta si mai mult. Caci muștrat sau sfatuit, el se împotrивeste cu mânie, iar laudat si lingusit, se înalta în chip pacatos.
- Y Omul care este obisnuit sa se împotrивeasca își este siesi o sabie cu doua taisuri, ucigându-si sufletul fara sa stie si înstrainându-l de viata vesnica.
- Y Cel ce se împotrивeste în cuvânt, este asemenea celui ce se preda pe sine cu voia dusmanilor împaratului. Caci contrazicerea este o cursa si are ca momeala apararea, prin care fiind amagiti, înghitim undita pacatului. Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limba si de gât de catre duhurile rautatii, care aici îl ridica la culmea mândriei, aici îl pravalesc în prapastia pacatului, ca sa fie apoi dus la judecata cu cei cazuti din cer.
- Y Cel ce e dispretuit si batjocorit si suferă din cauza aceasta mult în inima sa, sa cunoasca din aceasta ca poarta la sân sarpele cel vechi. De va rabda deci în tacere, sau va raspunde cu multa smerenie, l-a facut pe acesta neputincios si i-a slăbit strânsoarea. Iar de va raspunde împotriva si cu acreala, sau va grai cu semetie, a dat putere sarpelui sa-si verse veninul în inima sa si sa-i roada cu cruzime cele dinauntru ale sale. Prin aceasta îl face de fiecare data mai puternic, dându-i spre mâncare, îndreptarea sa spre cele bune si puterea nenorocitului sau suflet. Aceasta îl va face sa traiasca de aici înainte în pacat, si sa fie mort cu totul pentru dreptate.

- Υ De voiesti sa te lepezi toate si sa te deprinzi cu vietuirea evanghelica, sa nu te dai în seama unui învatator neîncercat sau patimas, ca nu cumva în loc de petrecerea evanghelica, sa o înveti pe cea draceasca. Fiindca învataturile bune sunt de la învatatorii buni; iar cele rele, de la cei rai. Caci, desigur, din seminte rele, ies roade rele.
- Υ Îndupleca pe Dumnezeu cu rugaciuni si cu lacrimi, ca sa-ti trimita un calauzitor nepatimas si sfânt. Dar cerceteaza si tu dumnezeiestile Scripturi si mai ales scrierile cu învataturi despre lucrare ale sfintilor parinti, ca punându-le alaturi de cele învătate si faptuite de învatatorul si înaintestatatorul tau, sa le poti vedea si înțelege pe acestea ca într-o oglinda, si pe cele ce conglasuiesc cu Scripturile sa le iei în inima si sa le stapânesti cu cugetarea, iar pe cele mincinoase si straine sa le dai la o parte si sa le lepezi, ca sa nu ratacesti. Caci sa stii ca în zilele acestea multi s-au facut dascalii mincinosi si înselatori.
- Υ Orbul, fata de Cel Unu, e orb în întregime fata de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor. El se retine de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor, fiind în afara de cele vazute. Fiind astfel în Unul, le vede pe toate. Si fiind în toate, nu vede nimic din toate. *(Sfântul Maxim Marturisorul declara ca în Cel Unul sunt ratiunile tuturor. Deci cel ce-l vede pe Cel Unul, vede ratiunile tuturor în El. Sfântul Simeon Noul Teolog plaseaza înca în viata aceasta putinta vederii tuturor în Dumnezeu, simultana cu ridicarea peste toate. Aceasta e o contemplare atotcuprinzatoare în simplitatea ei. Cine are intuitia întregului, le vede pe toate ale lui, fara sa se piarda în privirea unei parti sau a alteia.)*
- Υ Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede si pe sine si pe toti si pe toate. Dar fiind ascuns în toate, nu priveste la nimic din toate.
- Υ Cel ce priveste la învatatorul si povatuitorul sau, ca la Dumnezeu, nu poate sa-l contrazica. Iar daca își închipuie si zice ca le poate împaca pe amândoua acestea, sa stie ca s-a ratacit. Caci nu stie ce simtamânt au cei de la Dumnezeu fata de Dumnezeu.
- Υ Cel ce crede ca viata si moartea sa este în mâna pastorului sau, nu-l va contrazice niciodata. Iar necunoasterea acestui lucru naste contrazicerea, care pricinuieste moartea spirituala si vesnica.
- Υ Înainte ca cel osândit sa primeasca sentinta, i se da putinta de aparare, ca sa spuna judecatorului despre cele ce a facut. Dar dupa aratarea celor facute si dupa sentinta judecatorului, nu mai poate contrazice în nici un lucru mic sau mare pe cei rânduiti sa aplice osânda.
- Υ Înainte de a se înfatisa monahul la aceasta judecata si de a se descoperi cele din launtrul sau, poate îi mai este îngaduit sa ridice contraziceri în unele lucruri, pentru ca nu sunt cunoscute, iar în altele cu închipuirea ca le poate ascunde. Dar dupa descoperirea gândurilor si dupa aratarea vadita a lor, nu-i mai este îngaduit sa contrazica pe judecatorul si stapânitorul sau dupa Dumnezeu, pâna la moarte. Caci monahul, înfatisându-se la început la aceasta judecata si dezvaluindu-si cele ascunse ale inimii sale, s-a convins de la început, daca a dobândit oarecare cunostinta, ca e vrednic de nenumarate morti; dar crede ca prin ascultare si smerenia sa, se va izbavi de toate pedepsele si chinurile, daca cunoaste cu adevarat puterea tainei.

- Y Cel ce pazeste aceasta nesterse în cugetul sau nu se va împotrivi niciodata în inima sa când va fi certat, sau sfatuit, sau mustrat. Fiindca cel ce cade în asemenea rele, adica în contrazicere si necredinta fata de parintele si învatorul sau duhovnicesc, se rostogoleste jalnic în fundul si în prapastia iadului (Prov. IX, 18), înca traînd; ca un fiu al neascultarii si al pierzaniei (Efes. II, 2; Ioan XVII, 12).
- Y Framântarea multa si la vreme nepotrivita întuneca si tulbura cugetarea si scoate din suflet rugaciunea curata si cainta. Pe de alta parte, aduce oboseala în inima si prin aceasta, înasprire si învârtosare. Iar prin acestea cauta dracii sa duca la deznadejde pe cei duhovnicesci.
- Y Trândavia si greutatea trupului, nascute în suflet din lene si negrija, ne departeaza de la canonul obisnuit si aduc în cugetare întuneric si descurajare. Prin aceasta se ivesc în inima gânduri de frica si de hulire, încât cel ispitit de dracul trândaviei nu mai poate nici macar sa mai intre în locul obisnuit al rugaciunii, ci îi este lene si pregeta si gândeste lucruri nebunesti împotriva Facatorului a toate. Cunoscând deci pricina si izvorul de unde ti-au venit acestea, intra cu sânguinta în locul obisnuit al rugaciunii tale si cazând la iubitorul de oameni Dumnezeu, roaga-te din inima cu suspine, întru durere si lacrimi, cerând izbavirea de povara trândaviei si a gândurilor rele; si ti se va da degraba tie, celui ce bati si staruiesti cu osteneala, izbavirea de acestea.
- Y Cel ce a dobândit inima curata, a biruit frica. Iar cel ce se curateste înca, aici o biruie, aici e biruit de ea. Dar cel ce nu lupta nicidecum, sau nu simte deloc ca e prieten al patimilor si al dracilor si boala închipuirii de sine, socotind ca este ceva fara sa fie nimic, sau e robul si prada fricii, tremurând ca un prunc cu cugetul si având frica acolo unde nu este frica pentru cei ce se tem de Domnul.
- Y Cel ce umbla în frica de Dumnezeu, chiar daca petrece în mijlocul oamenilor rai, nu se teme. El are în launtrul sau frica de Dumnezeu si poarta arma nebiruita a credintei, cu care poate sa le împlineasca pe toate, chiar si pe cele ce par grele si cu neputinta celor multi. El petrece ca un urias în mijlocul piticilor, sau ca un leu mugind în mijlocul câinilor si al vulpilor, încrezându-se în Domnul. Cu taria cugetului sau îi loveste pe ei si înspaimânta inimile lor, învârtind cuvântul înțelepciunii, ca pe un toiag de fier.
- Y Sa nu te miri daca, stapânit de frica, tremuri temându-te de toate. Caci esti înca nedesavârsit si lipsit de tarie si te temi ca de un prunc de mormoloci. Caci frica este o boala copilareasca si vrednica de râs a sufletului iubitor de slava desarta. Fata de acest drac sa nu cauti sa te folosesti de cuvinte si de contraziceri. Caci cuvintele nu folosesc nimic sufletului care tremura si se clatina. Lasându-le pe acestea, smereste cu toata puterea gândirea ta si vei vedea cum dispare frica. *(E demna de remarcat aceasta convietuire între frica si slava desarta. Iubitorul de slava desarta tremura de parerile tuturor, chiar de ale celor mai neînsemnati oameni. De frica unor pareri care nu-ti cultiva slava desarta, nu vei putea scapa contrazicând pe cei ce nu recunosc meritele tale, ci acceptând simtirea smereniei. În smerenie sta adevaratul curaj fata de altii)*
- Y Odata, cuprins fiind cineva de trândavie, avea mintea slabita si întunecata si sufletul molesit, încât puțin mai trebuia ca sa fie lipsit de întristarea inimii si sa stinga în el flacara duhului si sa se umple toata casa trupului sau de fum. Ba mai mult, se ivi în el o amorteala a tuturor

madularelor, care-i ducea, din cauza moleselii, la un somn fara masura, încât era silit sa lipseasca si de la slujbele obisnuite. El încearca sa se împotrivasca acestora prin înfrânare si veghere. Dar biruind somnul, inima lui se înaspri din mândrie si lipsindu-i de aici înainte întristarea, se strecura în el frica. Când o simti pe aceasta în sine, iesi din chilia sa la vreme nepotrivita si plecând la un loc retras si întunecat, statu acolo si ridica mâinile si se înseamna cu semnul crucii, iar ochiul sufletului si-l înalta spre Dumnezeu. Umilindu-si astfel putin gândirea, îndata dracul fricii se desparta putin de la el. Dar dracul cumplit al slavei desarte, mai puternic decât el, îi fura gândul, vrând sa-l atraga si sa-l predea iarasi dracului fricii. Înțelegând el aceasta, se mira si ruga fierbinte pe Dumnezeu sa izbaveasca sufletul lui din asemenea curse ale diavolului.

- Y Mare si anevoie de înteles socotesc ca este pentru toti aceasta împreuna-lucrare, rautate si uneltire a dracilor. Caci am cunoscut pe dracul fricii însotindu-se si lucrând împreuna cu dracul trândaviei si pe acesta din urma ajutându-l pe cei dintâi si întarind lucrarea lui; de asemenea, pe cel dintâi si întarind lucrarea lui; de asemenea, pe cel dintâi sadind în suflet frica împreunata cu învârtosarea, iar pe al doilea întarind întunecarea, moleseala, învârtosarea si deznadejdea sufletului si a mintii. Trândavia le este nevoitorilor o încercare menita sa le pricinuiasca smerenie.
- Y Dracul trândaviei obisnuieste sa razboiasca, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au înaintat în rugaciune, sau pe cei ce se sârguiesc cu ea. Caci nici un altul dintre ceilalti draci nu are putere împotriva acestora. Acesta își are puterea fie dintr-o îngaduinta de sus si bun rost, fie, cum socotesc mai degraba, își iau puterea împotriva noastra din niscai stari necuvenite ale trupului. Iar ceea ce vreau sa spun este aceasta: mâncând mult si încarcându-mi stomacul si adormind astfel prea satul, aceasta patima a pus stapânire pe mine si am fost biruit; apoi înfrânându-ma iarasi peste masura, mi-am facut mintea întunecata si anevoie de mâncat si iarasi am cazut în aceeasi patima. Câteodata se întâmpla însa aceasta celor ce se nevoiesc si din amestecarea aerului, despre care nu stiu sa spun ceva sigur, sau din grosimea vântului de miazazi.
- Y Trândavia este moartea sufletului si a mintii. Daca Dumnezeu i-ar îngadui sa lucreze împotriva noastra dupa puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s-ar mântui vreodata. Datoria noastra este sa i ne împotrivim cu toata puterea ce ne este data, dar sta în puterea lui Dumnezeu sa ne trezeasca în chip tainic si sa ne arate în chip vadit biruitori ai ei. Caci e cu neputinta ca, murind cineva, sa învie fara ajutorul Celui ce s-a înviat pe Sine din morti.
- Y Când mintea e furata de mândrie si se înfunda în ea însasi si-si închipuie ca este cava prin sine însasi fiindca se nevoieste, harul care o lumineaza în chip nevazut se departeaza de la ea si, lasând-o îndata goala, ea își da seama repede de neputinta ei. Caci patimile navalesc asupra ei ca niste câini turbati si cauta sa o sfâsie. Atunci nestiind ce sa faca si neavând unde sa alerge ca sa se izbaveasca, alearga, prin smerenie, la Domnul care poate sa se mântuiasca.
- Y Cel ce a iesit deplin din lume se socoteste pe sine ca fiind într-un pustiu neumbat (Ps. LXI, 1) si plin de fiare. De aceea, cuprins de o frica negrita si de un cutremur de nedescris, striga catre Dumnezeu, ca Iona din chit si de marea vietii; ca Daniil din groapa leilor si a patimilor furioase; ca cei trei tineri din cuptorul focului launtric al poftii arzatoare; ca Manase din statuia de arama a trupului acesta pamântesc si muritor. Iar Domnul auzindu-l îl izbaveste pe el din prapastia nestiintei si a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca sa nu le

mai daruiasca pe acestea; îl izbaveste din groapa gândurilor rele ale poftelor, care rapesc și rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil; din atacurile patimilor ale focului care-l arde și îi slăbește sufletul și-l împinge cu sila spre fapte necuvenite, racorindu-i sufletul cu roua Sfântului Duh, ca pe israeliții aceia; și de trupul acesta pământesc și greu și prea patimos, pastrându-l neînjosit și nedoborât și făcându-l fiu al luminii și al zilei (1 Tes. 5, 5) și învrednicindu-l să guste învierea încă de aici.

- Υ Nu numai cel ce se liniștește singur (sihastrul), sau cel ce se afla sub ascultare (în obște), ci și egumenul și întâistătorul celor mulți și chiar cel ce slujește, trebuie să fie numaidecât fără griji, sau liberi de toate lucrurile vieții. Căci dacă ne prădam grijilor, calcăm porunca lui Dumnezeu care zice: „Nu vă îngrijiti de sufletul vostru, ce veți mânca sau ce veți bea și cu ce va veți îmbrăca. Căci toate acestea le caută păgânii” (Matei 6, 25); și iarasi: „Vedeți să nu se îngreuneze inimile voastre de multa mâncare și de betie și de grijile vieții” (Luca 21, 34).
- Υ Cel ce are gândirea îngrijorată de lucrurile vieții nu este liber. Căci e stăpânit și rob de grija acestora, fie că se îngrijeste de acestea pentru sine, fie pentru alții. Iar cel liber de acestea nu se îngrijeste în chip lumesc nici pentru sine și nu se va îngriji nici pentru alții, fie că e episcop, fie că e egumen, fie diacon. Cu toate acestea, nu va sta niciodată fără lucru și nu va disprețui nici pe cei mai umiliți și mai mici, ci făcând toate în chip bineplăcut lui Dumnezeu, va rămâne în toate neîngrijorat, toată viața.
- Υ Există o grija nefaptuitoare și o faptuire fără grija, ca și dimpotriva: o negrija faptuitoare și o lene plină de griji. *(Prin această frumoasă distincție, sfântul Simeon dovedește că nu condamnă activitatea, ci apăsarea sufletească ce o poate însoți. Să fii activ într-un chip degajat, ca o pasare în zborul ei vesel, ca un artist, fericit în înaripata lui străduință de a găsi expresia justă a ceea ce contemplant. Aceasta e esența recomandării sfântului Simeon.)* Acestea le-a arătat și Domnul. Căci spunând: „Tatăl Meu până acum lucrează, și Eu lucrez” (Ioan 5, 17), și iarasi: „Lucrați nu pentru mâncarea pieritoare, ci pentru cea care rămâne spre viața veșnică” (Ioan 6, 27), n-a desființat activitatea, ci ne-a recomandat activitatea fără grija. *(De fapt, activitatea din iubire față de alții și de Dumnezeu produce în suflet o stare de negrija lumească și-l duce la desăvârșirea veșnică, pe când cea din grija egoistă de trup îl duce la pierire. Deci Domnul condamnă grija, dar nu recomandă inactivitatea. Mai mult chiar, el condamnă și lenea, mai ales pe cea însoțită de grija. De aici rezultă că desi nu trebuie să considerăm lucrurile lumii eterne, totuși trebuie să socotim că activitatea sufletului în legătură cu ele, de dragul lui Dumnezeu și al altora, e un mijloc prin care sufletul sporește în desăvârșire și ajunge la veșnicia fericită pentru care este rânduit. Dealtfel, și rugăciunea este o activitate.)* Apoi spunând iarasi: „Cine, îngrijându-se, poate să adauge macar un cot la statura sa?” (Matei 6, 27), a desființat grija nefaptuitoare. Iar despre grija întrupată în fapte, zice: „Iar despre îmbrăcăminte și mâncare, ce vă îngrijiti? Nu vedeți crinii câmpului și pasarile cerului, pe cei dintâi cum cresc și pe cele din urmă cum sunt hranite?” (Matei 6, 28). Astfel, aprobând pe una și dezaproband pe cealaltă, Domnul ne învătă cum să lucrăm cu grija neîngrijorându-ne și cum, liberi de griji, să ocolim o activitate necuvenită. *(Ceea ce cere Domnul în fond e împlinirea unei activități cuvenite și reținerea de la cea necuvenită. Cea dintâi trebuie să o facem într-un sens cu toată grija, dar în alt sens neîngrijorată. Iar pe cea de a doua să o evităm, mai ales când o facem fără grija, adică neglijentă, sau cu nepăsare de mântuirea sufletului. Există deci grija și grija. Există deci grija bună și grija rea, precum există negrija bună și negrija rea.)*

- Y Nu darâma casa ta, voind sa o zidesti pe a vecinului. Sa stii ca lucrul acesta e obositor si greu. la seama ca nu cumva hotarându-te la aceasta, sa o darâmi si pe a ta si sa nu poti sa o zidesti nici pe a altuia. *(Muștrându-l pe altul pentru greseli, poti sa-ti înaspresti sufletul tau si sa înaintezi la ura împotriva aceluia. Astfel nu-l zidesti nici pe acela si te înraiesti si pe tine.)*
- Y Daca n-ai dobândit o desavârsita nepatimire fata de lucruri si de bunurile vietii, sa nu primești sa te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca sa nu te prinzi în el si, în loc sa iei plata slujirii, sa suferi osânda pentru hotie si fur de cele sfinte. Iar de esti silit la acestea, de întîistatorul, sa fii ca cel ce umbla cu focul care arde si sa opresti momeala gândului prin marturie si pocainta, ca sa te pastrezi neatins prin rugaciunea întîistatorului. *(Marturisind ispita care ti-a venit de a lua din cele chivernisite ale Bisericii, sau ale manastirii, vei capata de la duhovnic întarite sa respingi ispita)*
- Y Cel ce n-a ajuns nepatimitor, nu stie ce este nepatimirea, ba nici nu poate crede ca este cineva astfel pe pamânt. Caci cel ce nu s-a lepadat mai întai de sine (Matei 16, 24) si nu si-a golit cu bucurie sângele sau pentru aceasta viata cu adevarat fericita, cum va banui ca a facut cineva acestea ca sa dobândeasca nepatimirea? La fel si cel ce-si închipuie ca are Duhul Sfânt neavând nimic, auzind de lucrarile Duhului salasluite în cei ce au de fapt pe Duhul Sfânt, nu va crede ca exista cineva în generatia de azi lucrat si miscat de Duhul dumnezeiesc sau ajuns la vederea Lui în chip constient si simtit, asemenea apostolilor lui Hristos si sfintilor de altadata. Caci fiecare judeca din starea ce o are el, si pe cele ale aproapelui, fie ca e vorba de virtute, fie de pacate.
- Y Altceva este a nu ne revolta fata de necinstiri, de batjocuri, de încercari si neazuri, si altceva a ne arata multumiti de ele si a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe acestia si altceva a întipari, pe lângă aceasta, în mintea noastra fata fiecaruia din ei si s-i îmbratisa fara patima ca pe niste prieteni adevarati, cu lacrimi de iubire sincera, fara sa se afle în acea clipa nici o urma a vreunei suparari în noi. Iar lucrul mai mare decât cele spuse este ca în timpul însusi al ispitelor sa aiba cineva, în chip neschimbat, aceeasi buna simtire egala pentru cei ce-l batjocoresc în fata, îl calomniaza, îl judeca, îl osândesc, îl înjura si-l scuipa în fata, si pentru cei ce iau în afara înfatisarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleasi lucruri fara sa se poata însa ascunde de fapt. Dar neasemanat mai mare lucru decât toate acestea, socotesc ca este ca cineva sa uite cu desavârsire cele ce le-a suferit si sa nu-si aduca aminte de ceva din ceea ce i s-a întâmplat, fie ca lipsesc, fie ca sunt de fata cei ce l-au suparat, ci sa-i primeasca si pe acestia la fel ca pe prieteni, în convorbiri si la masa, fara nici o gândire la cele întâmplate.
- Y Nici celui ce teologhicesc nu i se potriveste pocainta, nici celui ce se pocaieste, teologia. Caci pe cât sunt de departe rasariturile de apusuri (Ps. CII, 12), pe atâta e mai înalta teologia decât pocainta. *(Avem aici sensul patristic al teologiei, ca fiind contemplatie a lui Dumnezeu, atinsa pe treptele înalte ale curatiei si nepatimirii. Cel ce traieste desavârsit în Dumnezeu, vazându-l cu mintea, nu mai simte nici trebuinta de pocainta, caci uita pâna si de starea sa, fiind iesit întreg în Dumnezeu pe Care-l vede.)* Caci precum se vaita un om aflat în boala si neputinta, sau precum striga un cersetor îmbracat în zdrente, asa face cel ce se afla în pocainta si savârseste cu adevarat faptele pocaintei. Iar cel ce teologhicesc este asemenea celui ce petrece în curtile împaratesti îmbracat în stralucirea vestmântului si vorbeste

neîncetat cu împăratul ca un intim al lui și aude de la el în fiecare moment poruncile și voile lui.

- Υ Fiind jos, nu cerceta cele de sus; iar înainte de a ajunge sus, nu te ocupa prea mult cu cele de jos, ca nu cumva lunecând să cazi din amândouă, mai bine-zis să te pierzi cu cele de jos.
- Υ Multi citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citindu-le, le și aud. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite. Aceștia declară uneori ca cele spuse de Sfintele Scripturi sunt cu neputință, alteori le socotesc cu totul de necrezut, sau le iau ca alegorii în sens rau. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca având să se împlinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja întâmplate și ca întâmplându-se în fiecare zi. Și altfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o patrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenești.
- Υ Singur omul din toate cele vazute și cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o ființă îndoită, având trup alcătuit din patru elemente: din simțire și suflare, prin care participă la aceste elemente și trăiește în ele, și din suflet înțelegător și nematerial și necorporal, unit în chip negrait și neînțeles cu acestea și amestecat cu ele în chip neamestecat și neconfundat. Iar acestea sunt omul cel unul, animal muritor și nemuritor, vazut și nevazut, sensibil și inteligibil, vazător al zidirii vazute, cunoscător al celei cugetate. Precum cei doi sori își împlinesc în chip despartit lucrările în cele două lumi, așa și în omul cel unul: unul luminează trupul, Celălalt sufletul și fiecare soare comunică lumina sa, prin participare, părții luminate de el, după puterea de primire a ei, fie în chip mai bogat, fie în chip mai sărac.
- Υ Pe toți credincioșii, noi credincioșii trebuie să-i vedem ca pe unul și în fiecare din ei trebuie să vedem pe Hristos și să avem atâtă dragoste față de el, încât să fim gata să ne punem sufletul propriu pentru el. Nu trebuie să numim sau să socotim pe vreunul rau, ci pe toți să-i vedem, cum am spus, ca buni. Chiar dacă ai vedea pe unul tulburat de patimi, să nu urăști pe fratele, ci patimile care îl războiesc. Iar dacă îl vezi tiranizat de poftă și de gânduri gresite, să ai și mai multă milă de el, ca nu cumva să fii și tu ispitit (Col. 6, 1), ca unul să te afli supus schimbărilor materiei nestătornice.
- Υ Exista o parută smerenie din lene, din neglijență și dintr-o lipsă de nădejde a conștiinței, pe care cei ce au o socotesc pricinuitoare de mântuire. Dar nu este, căci nu are plânsul pricinuitoare de bucurie, însoțit cu ea.
- Υ Exista un plâns fără smerenie duhovnicească și acesta e socotit de cei ce plâng astfel cu un plâns curatitor de păcate. Dar închipuindu-și aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sunt lipsiți de dulceața Duhului, ivită în chip tainic în camera înțelegătoare a sufletului (Ps. 33, 9). De aceea unii ca aceștia se și aprind repede de poftă față de lume și nu pot să disprețuiască în chip desăvârșit lumea și cele din lume. Iar cel ce nu poate disprețui acestea în chip desăvârșit lumea și n-a dobândit o deslippinge din suflet față de ele nu poate dobândi nici nădejdea sigură și neîndoielnică a mântuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici și colo, nepunând temelia de piatră (Luca 6, 48).
- Υ Plânsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi vampa patimilor și curățește sufletul de întinaciunea pricinuită de ele; altul ca focul, care face viu, prin prezența Sfântului Duh și reaprinde și încălzeste și face înfocată inima și o înflăcărează de dragostea și de dorul lui Dumnezeu.

- Y Observa si cunoaste lucrarile ce se ivesc în tine din smerenie si din plâns si cerceteaza folosul ce ti se adauga din ele la vreme nepotrivita. Pentru cei începatori aceasta înseamna lepadarea a toata grija pamânteasca, dezlipirea si renuntarea la parinti si la prieteni, parasirea griji si dispretuirea tuturor lucrurilor si bunurilor, nu numai pâna la un ac, ci si pâna la trupul însusi.
- Y Precum cel ce pune pamânt pe o flacara ce arde în cuptor o stinge pe aceasta, la fel grijile vietii si împatimirea de cel mai neînsemnat si mai mic lucru sting caldura aprinsa la început în suflet.
- Y Cel ce s-a lepadat cu bucurie si într-o deplina simtire a inimii de lucrarile din afara si de oameni si de toate cele ale vietii si a uitat de ele a sarit peste împatimire ca peste un zid si e ca un strain fata de lume si fata de toate cele din ea. El își aduna mintea sa si-si concentreaza gândul si cugetarea numai la pomenirea mortii. De aceea se gândeste la judecata si la rasplata si e cu totul stapânit de acestea, patruns de o frica negrita din pricina acestor gânduri si a cugetarii la ele.
- Y Cel ce poarta în sânul sau frica de judecata e ca un osândit legat în lanturi pe scena acestei vietii. De aceea, arata ca unul ce e târât de frica ca de un calau, si dus pe drumul spre moarte, negândind la altceva decât la chinul sau si la durerea pe care va avea sa o sufere din pedeapsa vesnica. Purtând în inima acest gând, frica ce e întretinuta de el nu-l lasa sa se îngrijeasca de nici un lucru din cele omenesti. Aflându-se astfel neîncetat ca un pironit pe lemn, si stapânit fiind de dureri puternice, nu-si poate îndrepta ochii spre fata cuiva si nu face nici un caz de cinstea sau de necinstea de la oameni. Caci socotindu-se vrednic de toata necinstirea si dispretuirea, nu-l intereseaza batjocurile ce vin asupra lui.
- Y Cel ce poarta în sine frica mortii are sila de toata mâncarea, bautura si podoaba hainelor. El nu mânâna pâinea si nu bea apa cu placere, ci împlineste trebuinta trupului atât numai cât ajunge pentru a trai. Acela va lepada toata voia sa si se va face rob tuturor, nedeosebind între cele poruncite.
- Y Cel ce s-a dat pe sine, de frica chinurilor, rob parintilor dupa Dumnezeu, nu va alege poruncile care usureaza durerea inimii lui, nici pe cale pe care dezleaga legatura fricii lui. Nu va asculta nici de cei ce-l îndeamna spre acestea cu prietenie, sau cu lingusire, sau cu porunca, ci va alege mai degraba pe cele ce-i sporesc frica si va vrea pe cele ce-i strâng legatura si va iubi pe cele ce-i dau putere calaului (fricii). El va starui în acestea, neasteptând sa ia dintr-odata slobozire din ele. Dar nadejdea izbavirii face osteneala mai usoara, ceea ce este mai folositor celui ce se caieste fierbinte.
- Y Tuturor celor ce încep sa vietuiasca dupa Dumnezeu, le este folositoare frica durerilor si durerea ce se naste din ea. Iar cel ce-si închipuie ca poate pune început fara durere si fara lanturi si fara calau (frica), nu numai ca-si aseaza temelia faptelor sale pe nisip, ci își închipuie chiar ca-si poate face casa în are, fara temelie, ceea ce naste întru totul cu neputinta. Caci durerea aceasta naste toata bucuria si lantul acesta rupe toate lanturile pacatelor si ale poftelor si calaul acesta nu pricinuieste moarte, ci viata vesnica.
- Y Cel ce nu va vrea sa scape si sa fuga de durerea nascuta din frica de chinurile vesnice, ci se va lipi cu toata hotarârea inimii de ea si-si va strânge si mai mult legaturile ei, pe masura acestei hotarâri va înainta mai repede si se va înfatisa înaintea fetei Împaratului împaratilor.

Iar întâmplându-se aceasta, îndata ce va privi ca printr-o ceata spre slava Aceluia, i se vor dezlega lanturile, iar calaul lui, sau frica, va fugi departe de la el, si durerea din inima lui se va întoarce în bucurie si se va face izvor care izvoraste la vedere neîncetat siroaie de lacrimi, iar în minte, liniste, blândete si dulceata de negrait. Ba îi va da si barbatie si-l va face sa alerge slobod si neîmpiedicat spre toata ascultarea poruncilor lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 32). Acestea sunt cu neputinta celor începatori, dar le sunt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desavârsiti, izvorul acesta li se face lumina, inima schimbându-li-se si prefacându-li-se fara de veste.

- Y Cel ce are în launtrul lui lumina Duhului Sfânt, cade cu fata la pamânt neputînd sa o priveasca si striga cu spaima si cu frica multa, ca unul ce a vazut si a patimit un lucru mai presus de fire, de cuvânt si de înțelegere. El este asemenea unui om caruia i s-au aprins de undeva madularele de un foc, în care arzând si neputînd rabda caldura vapaii (Ieremia 20, 9), se poarta ca unul ce a iesit din sine. Neizbutind nicidecum sa devina iarasi al sau si coplesit neîncetat de lacrimi si racorit de ele, el aprinde focul dorului si mai tare. Ca urmare, varsa si mai multe lacrimi si, spalându-se în multimea lor, fulgera de tot mai mare stralucire. Iar când s-a aprins în întregime si s-a facut ca o lumina, se împlineste ceea ce s-a spus: „Dumnezeu unit cu dumnezeii si cunoscut de ei”, si anume atît de mult cât s-a unit cu cei cu care s-a unit si s-a descoperit celor ce-L cunosc.
- Y Înainte de plîns si de lacrimi, nimeni sa nu ne amageasca cu vorbe desarte (Efeseni 5, 6), nici sa nu ne amagim pe noi însine. Caci înca nu este în noi pocainta, nici adevarata parere de rau, nici frica de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne-am învinovatit pe noi însine, nici n-a ajuns sufletul nostru la simțirea judecatii viitoare si a chinurilor vesnice. Caci daca ne-am fi învinovatit pe noi însine si am fi dobândit acestea si am fi ajuns la ele, îndata am fi varsat si lacrimi. Iar fara de acestea, nici învîrtosarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodata, nici sufletul nostru nu va dobândi smerenie, nici nu vom izbuti sa ne facem smeriti. Iar cel nu s-a facut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfânt. Si cel ce nu s-a unit cu Duhul acesta prin curatie, nu poate sa ajunga la vederea si cunostinta lui Dumnezeu si nu e vrednic sa se învete tainic virtutile smereniei.
- Y Cel ce vointe sa-l învete mestesugul vorbirii si filozofia pe cel ce abia a învatat sa silabiseasca literele nu numai ca nu-i va folosi întru nimic, ci îl va face mai degraba sa descurajeze si sa se dezguste, din pricina neputintei mintii lui de a cuprinde înțelesul celor spuse. Tot asa cel ce spune începatorilor despre cele ale desavârsirii si mai ales celor mai greoi, nu numai ca nu-i va folosi cu nimic, ci îi va si face sa se întoarca la cele din urma. Caci privind la înaltimea virtutii si înțelegând cât de departe este la culmea ei si socotind ca lui îi este cu neputinta sa urce spre vârful ei, va dispretui si începuturile facute de el, ca nefolositoare, si se va scufunda în deznadejde.
- Y Când cei tinuti si stapâniti înca de patimi vor auzi ca cel desavârsit dupa Dumnezeu se socoteste pe sine mai lipsit de curatie decât orice om si decât orice animal si orice fiara si ca atunci când e batjocorit se bucura, când e bârfit bine cuvînteaza, când e prigonit rabda si se roaga pentru dusmanii lui cu lacrimi si întru durerea inimii, rugându-se lui Dumnezeu pentru ei, la început nu cred ca sunt lucruri asa de mari si încearca sa se faca pe ei dimpotriva cu acela. Pe urma, dati pe fata pe ei deopotriva cu acela. Pe urma, dati pe fata de Sfintele Scripturi si coplesiti de sfintii care le-au dovedit acestea cu fapta, marturisesc ca nu pot sa

ajunga la ele. Iar când aud ca fara împlinirea acestora este cu neputinta sa se mântuiasca, atunci, nevrînd sa înceteze cu totul sa faca raul si sa se pocaiasca de pacatele lor, îi prinde deznădejdea.

- Υ Cei mai multi cinstesc ca nepatimitori si ca sfinti, pe cei ce fataresc virtutea si altceva arata în pielea obrazului si altceva sunt dupa omul din launtru, si anume plini de toata nedreptatea, pizma, viclenia si raul miros al placerilor. Ei socotesc asa, pentru ca nu au ochiul sufletului curatit, nici nu sunt în stare sa-i cunoasca pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie si virtute si în nerăutatea inimii, care sunt sfinti cu adevarat, îi socotesc, în chip gresit, ca pe oamenii de rând, si trec pe lângă ei disprețuindu-i si îi tin de nimic.
- Υ Unii ca acestia cinstesc ca învătator si ca om duhovnicesc mai degraba pe cel guraliv si aratos. Iar pe cel tacut si cu grija la cuvinte îl tin de prost si mut.
- Υ Cei trufasi la cuget si bolnavi de mândria diavolului se întorc de la cel ce vorbeste în Duhul Sfânt, socotindu-l trufas la cuget si mândru. Caci cuvintele lui mai degraba îi plesnesc decât îi strapung. Dar pe cel ce boscorodeste din burta si din fituici si îi minte cu privire la mântuirea lor, îl lauda si îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca acestia care sa poata deosebi si vedea lucrul bine si asa cum este.
- Υ „Fericitii, zice Dumnezeu, cei curati cu inima, ca aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8). Dar inima curata nu o poate înfaptui nici o virtute, nici doua, nici zece, ci toate împreuna fiind, asa zicând, ca una singura si dusa pâna la capatul din urma. (*Lipsa unei singure virtuti tine inima patata si o singura pata se simte în toate virtutile, tulburându-le*) Dar nici acestea nu pot face singure inima curata, fara venirea si lucrarea Duhului. Caci precum fierarul își poate arata mestesugul prin uneltele sale, dar fara lucrarea focului nu poate ispravi nimic, asa si omul toate le face si se foloseste de virtuti ca de niste unelte, dar fara venirea focului dumnezeiesc, ele ramân fara rod si fara folos, neizbutind sa curateasca pata si întinaciunea sufletului.
- Υ Omul poate lupta împotriva patimilor sale, dar nu le va putea dezradacina nicidecum. Si a primit puterea de a nu face raul, dar nu si puterea de a nu se gândi la el. (*Mintea, mereu în miscare, e mai greu de stăpânit decât madularele trupului*). Dar evlavia consta nu în a face numai binele, ci si în a gândi cele rele. Deci cel ce gândeste cele rele nu poate dobândi inima curata. Si cum ar putea? Caci e întinată de gândul rau, ca o oglinda de noroi.
- Υ Lumea e moarta pentru sfinti si cei din ea la fel pentru ei. De aceea văzând, nu vad faptele lor cele bune si auzind, nu pot înțelege (Matei 13, 13) cuvintele lor dumnezeiesti graite în Duhul Sfânt. Dar nici cei duhovnicesci nu pot primi în ei faptele cele rele sau cuvintele patimase ale oamenilor lumesti sau rai, ci văzând si ei cele din lume, nu le vad si auzind cele ale oamenilor lumesti, ramân cu simțirea ca si când nu le-ar auzi. Si astfel nu se înfaptuieste nici o partasie a acestora cu aceia, sau a aceloră cu acestia.
- Υ Precum scrisorile de învoiala, daca nu primesc iscaliturile unor martori vrednici de crezare nu fac sigura arvuna, tot asa, înainte de împlinirea poruncilor si de dobândirea virtutilor, nu e sigura iluminarea harului. Caci ceea ce sunt martorii pentru învoieli, aceea este lucrarea poruncilor si virtutile pentru arvuna Duhului. Datorita acestora primește fiecare prin arvuna încredintarea mântuirii viitoare.

- Y Întâi învoielile se scriu, așa zicând, prin lucrarea poruncilor, apoi se pecetluiesc și se iscalesc de către virtuți. Abia atunci își da mirele Hristos, sufletului mireasa, adică arvuna Duhului. *(Poruncile împlinite se înscriu în ființa noastră, virtuțile își pun pecetea pe ea. Arvuna Duhului vine ca o primă lumină de sus în ființa noastră, producând o primă transparență a ei pentru Dumnezeu și o primă unire a ei cu El. duhul este inelul lui Hristos, legătura începătoare cu Hristos).*
- Y Se întâmplă uneori ca mirele întârzie în vreo călătorie, sau e ocupat cu alte treburi, și de aceea hotărăște să amâne nunta. Dacă mireasa se va mânia și, disprețuind dragostea lui, va șterge sau va rupe hârtia de învoială, va cădea îndată din nădejdea ce le are în mire. Așa se întâmplă și cu sufletul. De va zice cineva dintre cei ce se nevoiesc: până când sunt dator să mă ostenesc? Și drept urmare va slăbi din ostenele nevoinei și, prin neglijarea poruncilor și prin parasierea pocăinței neîncetate, va șterge și va rupe, așa zicând, învoielile, va cădea îndată cu totul și din arvuna și din nădejdea în Dumnezeu.
- Y Dacă mireasa își întoarce către altul dragoste de la mirele cu care s-a învoit, și se împreună cu acela, pe față sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aștepte cu dreptate și pedeapsă și ocară prevăzută de lege. Tot așa se întâmplă și cu noi. Dacă-și întoarce căreva dragostea datorată marelui Hristos, spre poftă vreunui alt lucru, pe față sau în ascuns, și inima lui e ținută de acel lucru, se face urât marelui și nevrednic de unirea cu El. Căci a zis: „Îi iubesc pe cei ce Mă iubesc” (Prov. 8,17).
- Y Cel ce se împartășește de Duhul dumnezeiesc se izbăvește de pofte și de plăcerile patimase, dar de trebuințele patimase, dar de trebuințele trupesti al firii nu se desparte. Ca unul ce e slobozit de legăturile poftelor patimase și e unit cu slava și cu dulceața nemuritoare, se silește neîncetat să fie sus și să petreacă cu Dumnezeu; și să nu se departeze nici pentru o clipă de vederea Aceluia și de desfatarea de care nu se mai satura. Dar ca unul ce e închis în trup și în stricăciune, e tras și purtat și el de acestea și se întoarce spre cele pământești. Însă atunci atâta întristare are din pricina acestora, câte are sufletul pacatosului când se desparte de trup.
- Y Precum pentru iubitorul de trup și de viață, de plăceri și de lume, despartirea de aceasta este moarte, așa pentru iubitorul de curăție și de Dumnezeu, de cele netrupesti și de virtute, moarte cu adevărat este despartirea cea mai mică a cugetării de acestea. Cel ce privește lumina supusă simturilor, dacă va închide puțin ochii, sau i se vor acoperi de altcineva, se necajeste și se întristează și nu peste tot, să rabde aceasta, mai ales dacă privea la anumite lucruri de trebuință sau interesante. Dar cu cât mai vârtos nu se va întrista și nu se va necaji cel ce e luminat de Duhul Sfânt și privește cu trezvie și cu înțelegere, fie că priveghează, fie că doarme, bunătățile acelea „pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit” (1 Cor. 2, 9), la care doresc și îngerii să privească (1 Petru 1, 12), de va fi smuls de cineva de la vederea lor? Căci el socotește aceasta, pe drept cuvânt, moarte și înstrăinare de viața veșnică.
- Y Omul fiind îndoit, adică având alcatuirea din suflet și trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută și nevăzută. Și fiecăruia din aceste părți i s-a rânduit în chip potrivit ei unele din faptele și din grijile noastre. Dar am înțeles că lucrul acesta este adevărat și cu privire la vederi și la vise. Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe,

acelea retin închipuirea si cugetarea lui si în somn. De se îngrijeste de lucruri omenesti, e preocupat de ele si în închipuirea viselor. Iar de cugeta la cele dumnezeiesti si ceresti, se va afla si în vis cu gândirea în acestea, dupa spusa proorocului: „Si tinerii vor avea vedenii” (Ioil 3,1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înșelat, ci va vedea lucruri adevarate si i se vor încredinta descoperiri.

- Y Când partea poftitoare a sufletului e împinsa spre patimile desfatarilor si spre placerile vietii, tot pe acestea le vede sufletul si în vis. Iar când iutimea sau mânia sufletului e înfuriata împotriva semenilor, viseaza atacuri, razboaie si lupte între serpi si certuri ca la judecata cu dusmanii. Când, în sfârșit, ratiunea lui se înalta prin trufie si mândrie, își închipuie rapiri înaripate în aer, sederi si domnii pe tronuri înalte, pasiri înaintea poporului în fruntea unora care lupta.
- Y Numai vederile acelea sunt adevarate, care nici n-ar trebui sa se numeasca visuri, ci vederi. Ele sunt proprii acelora a caror minte a devenit simpla, prin salasluierea Duhului, si libera de toata supararea si robia patimilor; a caror cugetare se misca în jurul celor dumnezeiesti si se gândeste la rasplatirile viitoare; a caror viata mai presus de viata celor vii este fara griji, netulburata, linistita, curata, plina de mila, de înțelepciune, de cunostinta cereasca si de roadele bune cultivate de Duhul. Ale celor ce nu sunt asa, sunt mincinoase si încurcate si totul e o înșelatorie vadita.
- Y Multi au fericit viata pustniceasca, altii pe cea de obste, sau în chinovie. Altii doresc sa stea în fruntea poporului, sa îndemne, sa învete sa ridice biserici, hranindu-se din acestea în chip felurit trupest si sufleteste. Eu nu as socoti pe nici una din acestea mai buna decât pe alta. Nici n-as spune ca una e vrednica de lauda, iar alta de ocara. Ci în toata privinta si în toate lucrurile si faptele, cu totul fericita este viata cea pentru Dumnezeu si dupa Dumnezeu.
- Y Viata oamenilor se alcatuieste din felurite stiinte si mestesuguri; unul îndeletnicindu-se cu una, altul cu alta, fiecare aduce partea sa si astfel oamenii își dau si primesc între ei, în timpul vietii, împlinind trebuintele trupesti ale firii. Asa se poate vedea si între oamenii duhovnicesti: unul se îndeletniceste cu o virtute, altul cu alta, toti alergând din diferite parti spre aceeasi tinta.
- Y Cel ce a parasit toata lumea si s-a retras în munte, pentru linistire, dar de acolo scrie celor din lume, pentru a atrage atentia, pe unii fericindu-i, iar pe altii lingusindu-i si laudându-i, este asemenea celui ce s-a despartit de femeia desfrânata, ispititor îmbracata si foarte rea, si s-a dus în tara departata, ca sa scape pâna si de amintirea ei, dar pe urma uitând de tinta pentru care a venit acolo, doreste sa scrie celor ce petrec si se murdaresc cu desfrânata aceea, fericindu-i. Prin aceasta arata ca, daca nu cu trupul, cel putin cu inima si cu mintea se împartasese de bunavoie de patima lor, încuviintând amestecarea lor cu ea.
- Y Pe cât sânt de vrednici de lauda si de fericiti cei ce petrec în lume, dar își curatesc simtirile si inimile de toata pofta cea rea, pe atâtă sunt de vrednici de ocara si de osânda cei ce petrec în munti si în pesteri, dar își doresc laudele si fericirile de la oameni. Acestia vor fi ca niste preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cerceteaza inimile noastre. Caci cel ce pofteste sa se auda în lume despre viata, despre numele si despre petrecerea lui, desfrâneaza fata de Dumnezeu, ca poporul de odinioara al iudeilor, cum zice David (Ps. CV, 39).

- Y Pe cei ce vin fara sovaire la El, Domnul nu-i lasa nicidecum sa cada, ci, vazându-i slabiti în putere, conlucreaza cu ei, îi ajuta, întinzându-le mâna puterii Sale de sus si-i aduce iarasi la Sine. Îi sprijineste pe fata si în ascuns, în chip stiut si nestiut. Aceasta, pâna ce urca toata scara si se apropie de El si se unesc întregi cu El întreg si uita de toate cele pamântesti, fiind cu El acolo sus, daca în trup sau afara de trup (2 Cor. 12,2), nu stiu, si petrecând împreuna cu El si bucurându-se de bunatatile tainice.
- Y E cu dreptate, ca întâi sa ne pomenim grumajii nostri sub jugul poruncilor lui Hristos si sa nu ne înfuriem, nici sa ne tragem îndarat. Ci sa pasim drept si cu râvna pâna la moarte, sub ele, si sa ne înnoim pe noi însine, raiul cel cu adevarat nou al lui Dumnezeu, pâna ce Fiul va veni împreuna cu Tatal, prin Duhul Sfânt, si se va salaslui în noi. Iar atunci, când îl vom dobândi întreg, salasluit în noi ca Învatator, oricarua dintre noi i-ar porunci si orice slujba i-ar încredinta, sa o ia asupra sa si sa o împlineasca cu bucurie, dupa voia Lui. Dar nu se cade sa o cerem înainte de vreme, nici sa primim a o lua când e data de oameni, ci sa staruim în poruncile Stapânului si Dumnezeului nostru si sa asteptam hotărârea lui Dumnezeu.
- Y Dupa ce am primit o slujba în lucrurile dumnezeiesti si ne-am câstigat cinste în ea, de vom fi îndemnati de Duhul sa trecem la alta slujba sau lucrare sau faptuire, sa nu ne împotrivim. Caci Dumnezeu nu vrea sa fim lenesi, nici sa ramânem în una si aceeasi lucrare în care am început, pâna la sfârșit, ci sa înaintam si sa ne miscam continuu spre izbândirea în cele mai mari, potrivindu-ne voii lui Dumnezeu si nu voii noastre.
- Y Cel ce si-a facut moarta voia sa e cu totul fara voie. Dar nici una dintre cele ce sunt si vietuiesc si se misca nu e fara voie, afara ce cele nesimtitoare si nemiscate. Plantele, macar ca se misca si cresc, nu spunem ca-si fac miscarea si cresterea printr-o voie naturala, caci sunt neînsufletite. Dar tot ce e însufletit are si o voie naturala. Deci cel ce si-a omorât prin nevointa si sânguinta voia sa si cu totul fara voie a iesit din firea sa si, prin faptul ca nu mai voieste nimic, nu mai poate lucra nimic, nici bine nici rau.
- Y Celui ce-si taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu îi daruieste Dumnezeu voia Lui, într-un chip asa de tainic, încât nici el nu stie. Si o pastreaza nestearsa în inima sa si-si deschide ochii înțelegerii ca sa o cunoasca pe ea si primeste putere ca sa o împlineasca. Iar acestea le lucreaza harul Sfântului Duh. Caci fara El nu se face nimic.
- Y Daca ai primit iertarea pacatelor tale, fie prin marturisire, fie prin îmbracarea schimei sfinte si îngeresti, câta dragoste, multumire si smerenie nu trebuie sa-ti pricinuiasca aceasta? Ca fiind vrednic de nenumarate pedepse, nu numai ca te-ai izbavit de ele, ci te-ai învrednicit si de înfiere, de slava si de Împaratia cerurilor. Aceasta depanându-te în cuget si amintindu-ti-le pururi, fii gata si pregateste-te sa nu necinstesti pe Cel ce te-a cinstit si ti-a iertat nenumarate greseli. Ci slaveste-l si cinsteste-l prin toate lucrurile tale, ca si El sa te slaveasca în schimb si mai mult pe tine, pe care te-a cinstit mai mult decât toata zidirea vazuta si te va numi prieten adevarat al lui Dumnezeu.
- Y Cu cât este mai de pret sufletul decât trupul, cu atât e mai înalt omul rational decât lumea. Nu lua seama la marimea fapturilor din ea, ca sa le socotesti, omule, pentru aceasta, pe ele mai de pret ca tine. Ci cautând la harul ce ti s-a dat si cunoscând demnitatea sufletului tau mintal si rational, lauda pe Dumnezeu, Care te-a cinstit mai presus decât toate cele vazute.

- Y Sufletul care nu s-a izbavit cu desavârsire si cu buna simtire de alipirea si de împatimirea de cele vazute nu purta fara întristare pricinile întristare (*Acesta e lucrul esential: sa porti fara întristare cele ce ti le pricinuesc ca scopul sa te întristeze si sa te faca prin aceasta sa pacatuiesti, dovedind ca nu esti legat de lumea aceasta si nu ai încredere desavârsita în Dumnezeu.*) si uneltirile venite lui de la draci si de la oameni. Ci fiind legat prin împatimire de lucrurile omenesti e muscat de pagubele de bani si se supara de pierderile unor lucruri si-l dor cumplit durerile venite în trupul sau.
- Y Daca si-a dezlegat cineva sufletul de dorirea si de poftele lucrurilor supuse simturilor si l-a legat de Dumnezeu, nu numai ca va dispretui banul si lucrurile din jurul lui si, pagubit de ele, se va arata fara întristare, ca fata de niste lucruri straine, ci si durerile venite asupra trupului sau le va rabda cu bucurie si cu multumirea cuvenita. Caci el vede pururi, ca dumnezeiescul apostol, ca „omul din afara se strica, iar cel din launtru se înnoieste zi de zi” (1 Cor. 4, 10). Altfel nu se pot purta cu bucurie necazurile cele dupa voia lui Dumnezeu. Caci e de trebuinta, în acestea, de cunostinta desavârsita si de înțelepciune duhovniceasca. Iar cel lipsit de acestea umbla în întunericul deznadejdii si al nestiintei, neputând sa vada câtusi de putin lumina rabdarii si a mângâierii.
- Y Tot cel ce se socoteste învățat în stiinta matematicii nu se va învrednici vreodata sa priveasca si sa cunoasca tainele lui Dumnezeu, pâna ce nu va voi mai întâi sa se smereasca si sa se faca nebun (1 Cor. 1,20), lepadând, odata cu parerea de sine, si cunostinta pe care a adunat-o. (*Propriu-zis nu se poate pierde si nu trebuie pierdut-a, ci cel ce o are trebuie sa se socoteasca ca si când n-ar avea-o. Sa nu se mândreasca cu ea*). Caci cel ce face aceasta si urmeaza, cu credinta neîndoielnica, înțeleptilor în cele dumnezeiesti, si e povatuit de acestia, va intra împreuna cu ei în cetatea Dumnezeului celui viu. Si calauzit si luminat de Duhul dumnezeiesc, vede si învata cele ce nici unul dintre ceilalti oameni nu le-a vazut si nu le poate vedea si afla vreodata. Atunci ajunge sa fie învățat de Dumnezeu. (*În Dumnezeu sunt si cele învățate de el într-o armonie cu toate cele nestiute. Caci El e mai presus de toate. Iar în lumina Lui se înțeleg mai bine si cele necunoscute înca*).
- Y Ucenicii oamenilor îi socotesc nebuni pe cei învățati de Dumnezeu. Caci acestia, fiind afara de lumina dumnezeiasca si neputând vedea minunile din ea, pe cei ce salasluiesc în lumina si vad si învata cele din ea îi socotesc rataciti, câta vreme ei însisi sunt departe si nepartasi de bunatatile tainice ale lui Dumnezeu.
- Y Cei ce sunt plini de harul lui Dumnezeu si desavârsiti întru cunostinta si înțelepciunea de sus numai de ea vor sa se apropie si sa vada pe cei din lume, ca sa le pricinuiasca vreo rasplatire prin aducere aminte de poruncile lui Dumnezeu si prin facerea de bine, socotind ca poate vor auzi, vor înțelege si se vor îndupleca. (*Deci ei nu trebuie sa se tina cu totul în afara de legatura cu ceilalti oameni. Iar acestora nu li se cere sa uite stiinta lor, ci sa cunoasca pe Dumnezeu si sa încadreze stiinta lor partiala în lumina totala a lui Dumnezeu, în care sunt toate*). Fiindca cei ce nu sunt purtati de Duhul lui Dumnezeu (Rom. 8,14) umbla întru întuneric si nu cunosc nici unde merg (Ioan 12, 35), nici în ce porunci se poticnesc. Poate, ridicându-se din închipuirea de sine care îi stapânește, vor primi învățatura adevarata a Duhului Sfânt. Si auzind fara stirbire si nestrâmtorata voia lui Dumnezeu, se vor pocai si, împlinind-o, vor primi vreun dar duhovnicesc. Iar daca nu pot sa li se faca acelora pricinuitori ai vreunui astfel de folos, plângând învârtosarea inimii lor, se întorc la chiliile proprii,

rugându-se zi și noapte pentru ei. Căci pentru altceva nu ar fi în stare să se întristeze niciodată cei ce sunt neîncetat împreună cu Dumnezeu, și sunt mai mult decât plini de tot binele.

- Y Botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a ne hotărî prin noi înșine, ci abia el ne daruiește libertatea, ca să nu mai fim stăpâniți silnic și fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atârna de noi, fie că staruim de bună voie în poruncile lui Hristos, Stăpânul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcându-ne prin faptele rele la protivnicul și vrajmasul nostru, diavolul.
- Y Frate, la începutul lepadării, sânguieste-te să sădești în tine virtuți frumoase, ca să te faci folositor și obstii și să te slavească la sfârșit Domnul. Să nu câștigi îndrazneala față de staret, niciodată, cum am zis și mai înainte, nici să nu ceri cinstită de la el. Să nu-ți câștigi prietenie cu cei mai mari, nici să nu dai târcoale chiliilor lor, cunoscând că prin aceasta nu numai că începe să se înradăceze în tine patima slavei desarte, dar te și faci urât în ochii înțîistatatorului. Căci se întâmplă totdeauna aceasta. Deci cel ce înțelege să înțeleagă. Ci sezi în chilia ta, oricum ar fi, în pace. Iar de la cel ce vrea să se întâlnească cu tine, nu te întoarce, din pricina de evlavie. Căci întâlnindu-te cu el cu gând prietenesc, nu te vei vătăma, chiar dacă îți este dintre dușmani. Iar dacă nu vezi în aceasta vreun folos pentru tine, trebuie să îți seama de scopul celui ce vrea să se folosească de la tine.
- Y Să nu dobândești o dragoste deosebită față de nici o persoană, mai ales față de un începător, chiar dacă ti se pare că are o viață foarte frumoasă și în afara de orice banuială. Căci din duhovnicească, ea ti se prefăce de cele mai multe ori în patimă, și cazi în necazuri fără folos. De obicei aceasta se întâmplă mai ales celor ce se nevoiesc. Dar smerenia și rugăciunea neîncetată îi învață despre aceasta. Căci nu e vremea să vorbim despre aceasta cu de-amanuntul. Iar cel ce înțelege să înțeleagă.
- Y Socotește, frate, că aceasta se numește retragerea deplină din lume: omorârea deplină a voii proprii. Apoi Nealipirea patimă și renunțarea la părinți, la membrii familiei și la prieteni.
- Y Să nu îți ceva din cele materiale în chilie, fie macar toiag, afara de un cos, de o saltea de paie, de un cojocel și de o haină cu care te îmbraci. Dacă se poate, nici macar ceva sub picioare. Căci s-a spus și despre aceasta un cuvânt. Dar cine înțelege să înțeleagă.
- Y Să nu ceri staretului ceva din cele trebuincioase, afara de cele rânduite. Nici să nu asculți de vreun gând ispititor, ca să se schimbe ceva din cele ce ti se dau. Și oricum ar fi, primește-le cu mulțumire și fii bucuros de ele. Nu e îngăduit să vinzi ceva. Murdarindu-se haina, spal-o de două ori pe an. Cere, cu înfatisare de sarac și de strain, cu toată smerenia, haina altui frate, până când cea spalată a ta se usuca la soare. Apoi întoarce-i-o iarăși cu mulțumire. Asemenea și îmbracamintea de deasupra și orice altceva.
- Y Să te ostenești după putere în ascultarea ta. Iar în chilie să staruiești și în rugăciune împreună cu rugăciune împreună cu pocăință și cu luare-aminte și cu lacrimi dese. Și să nu-ți pui în gând că azi te-ai ostentat cu prea multă prisosință și deci să scurtezi ceva din rugăciune din pricina ostentării trupesti. Căci îți spun tie că pe cât se silește cineva pe sine în

ascultare, lipindu-se de rugaciune, pe atât sa socoteasca ca a pierdut mai mult. Si de fapt asa este.

- Y Dar înainte de toate trebuie sa iei parte la slujbele bisericesti si sa pleci cel din urma, afara de mare nevoie. Mai ales la utrenie si la liturghie.
- Y Trebuie sa ai toata supunerea fata de staretul tau, de care ai fost si tuns. Si sa împlinesti fara deosebire cele poruncite de el pâna la moarte, chiar daca îti par cu neputinta. Prin aceasta urmezi Celui ce s-a facut ascultator pâna la moartea pe cruce. Dar nu numai fata de staret, ci si fata de toata obstea fratilor. Iar primind o slujire, sa nu fii neascultator în ceva. Si daca ceea ce ti se porunceste ar fi peste puterea ta, punând metanie, cere scutire de aceasta. Iar daca aceasta se respinge, socotind ca „Împaratia cerurilor este a celor ce o iau cu sila si cei ce o silesc o vor rapi” (Luca 16,16), sileste-te.
- Y Sa te misti cu umilinta în fata întregii obsti, ca un nevazut si necunoscut si ca si când n-ai fi deloc. Cel ce vietuieste astfel, îndraznesc sa spun ca făcându-se vazator ajutat de har, prezice multe. Unul ca acesta plânge mult si pentru scaderile acelora. Ramânând neîmprastiat, întrucât nu suferă de împatimirea de cele materiale, nu va primi sa alunece din dragostea duhovniceasca si dumnezeiasca, în aceasta. Si nu e lucru de mirare ca prezice. Caci aceasta vine de multe ori si de la draci. Totusi cel ce înțelege sa înțeleaga. Dar daca începe cineva sa primeasca marturisiri, poate se va lipsi si de acestea, fiind ocupat cu cercetarea gândurilor celorlalti. Iar daca din multa smerenie se va opri de la acestea, adica de la a sfatui si de a le asculta, va fi reasezat iarasi în starea de mai înainte. Dar cunostinta acestora numai Dumnezeu o are. Eu, stapânit de frica, nu îndraznesc sa vorbesc despre ele.
- Y Pastreaza chilia pe care ai primit-o de la întâistatator la început, pâna la sfârșit. Iar daca din pricina vechimii sau a darâmarii ei, vei fi tulburat în gând, punând metanie întâistatatorului, fa-i cunoscut acest lucru cu smerenie. Si de te va asculta, bucura-te. Iar de nu, multumeste si asa, aducându-ti aminte de Stapânul tau care nu a avut unde sa-si plece capul. Caci daca l-ai tulbura de doua sau de trei sau de patru ori cu aceasta, se naste îndrazneala, apoi neîncrederea si la urma dispretul. Daca voiesti, deci, sa duci viata linistita si pasnica, nu cere deloc vreo usurare trupeasca de la staret. Fa aceasta de la început si rabda cu barbatie sa fii dispretuit si nesocotit de toti, dupa porunca Domnului. Deci daca voiesti sa-ti pastrezi încrederea si iubirea fata de el si sa-l vezi ca pe un sfânt, pazeste aceste trei lucruri: nu cere vreo usurare si nu-ti lua îndrazneala fata de el si nu te duce des la el, cum fac unii, pe motiv ca sunt ajutati de el. Caci acesta nu e un lucru de lauda, ci omenesc. Nu te osândesc nici daca ascunzi de el tot gândul ce se ivereste în tine. Caci daca pazesti acestea, vei trece neînvaluit marea vietii si vei socoti pe parinte, oricum ar fi, ca pe un sfânt. Iar daca te vei apropia în biserica, ca sa întrebi pe parintele tau despre vreun gând si vei vedea pe altul luându-ti înainte, pentru acelasi lucru sau pentru altul, si parintele te va trece cu vederea, din pricina acestuia, sa nu te întristezi, nici sa gândești ceva împotriva lui. Ci stai de-o parte cu mâinile încrucisate, pâna va ispravi cu acela si te va chema. Caci parintii obisnuiesc uneori sa faca sa ni se întâmple acestea, poate si cu voia, spre cercarea si izbavirea noastra de mai înainte.
- Y Sa manânci cele puse înaintea ta, orice ar fi. De asemenea sa bei vinul cu înfrânare, fara cârtire. Iar dar manânci singur, din pricina de neputinta, manânca legume crude cu untdelemn. Daca vreunul dintre frati îti trimite ceva de mâncare, priveste cu multumire si

smerenie ca un strain. Si împartaseste-te din ce ti-a trimis, orice ar fi. Iar ce ramâne, trimite altui frate sarac si evlavios. Iar daca te cheama cineva la mângâiere, împartaseste-te din toate cele puse înainte, dar putin, pazind porunca înfrânării. Iar ridicându-te si punând metanie în chipul strainului si al saracului, da-i multumire zicând: „Dumnezeu-tatal sa-ti rasplateasca, sfintite parinte”. Ia aminte sa nu vorbești ceva, chiar daca ar fi de folos.

- Y Iar daca vreunul dintre frati a fost întristat fie de înțîistatator, fie de iconom, fie de altcineva, si vine la tine, mângâie-l asa: „Crede, frate, spre cercarea ta ti s-a întîmplat aceasta. Caci si mie mi s-a întîmplat de multe ori aceasta si m-am întristat si descurajat. Dar de cînd am fost înștiintat ca acestea se întîmpla spre cercare, le port cu multumire. Fa asadar si tu asa. Si mai degraba sa te veselesti de astfel de necazuri”. Iar daca acela ar începe sa bârfeasca, nici atunci sa nu te schimbi. Ci mângâie-l cum te va ajuta harul, caci sunt multe chinuri de dreapta socoteala. Si ajuta pe fratele dupa cum îi înțelegi starea de suflet si gândurile lui si nu-l lasa sa plece netamaduit.
- Y Iar daca s-ar întîmpla ca un frate sa fie bolnav si tu nu l-ai cercetat de mult, trebuie sa-i trimiti mai înainte ceva, vestindu-i aceasta: „Crede, sfintite parinte, ca abia azi am aflat despre boala ta si te rog de iertare”. Iar apoi mergînd la el, pune metanie si, facînd rugaciune, spune-i asa: cum ti-a ajutat Dumnezeu, sfintite parinte! Apoi sezînd cu mâinile încrucisate, taci. Iar daca sunt si altii de fata, pentru cercetare, ia aminte sa nu mai vorbești ceva, nici din Scriptura, nici din cele firesti, mai ales daca nu esti întrebat, ca sa nu ai necaz pe urma. Caci aceasta se întîmpla de cele mai multe ori fratilor mai simpli.
- Y Daca se întîmpla sa stai la masa cu frati evlaviosi, sa te împartasești din cele puse înainte, fara deosebire, oricare ar fi ele. Iar daca ai porunca de la cineva sa nu manînci peste sau altceva, dar acestea sunt puse pe masa, daca cel ce a dat porunca e aproape, mergînd îndupleca-l sa-ti îngaduie sa gusti. Iar daca nu e de fata, sau stii ca nu-ti va îngadui, si totusi nu voiesti sa-i smintesti pe frati, încredinteaza-i, dupa masa, aceuia ce-ai facut, cerînd iertare. Iar daca nu voiesti sa faci nici una din acestea, e mai bine sa nu mergi la ei. Caci vei câstiga doua lucruri: vei alunga si pe dracul slavei desarte si-i vei izbavi si pe aceia de sminteala si de întristare. Iar de sunt din cei mai grosi de simtire, pazeste canonul. Dar e mai bine ca si în fata acestora sa gusti din toate cîte putin. La fel, cu prilejul mângâierii ce ti-o face cineva, potrivit apostolului care hotaraste „sa se manînce tot ce se pune înainte, nedeosebind nimic pentru cunostinta” (1 Cor. 10,15).
- Y Daca în vreme ce-ti faci rugaciunea în chilie, bate cineva la usa, deschide-i si sezînd vorbeste-i cu smerenie despre ceea ce-l preocupa din cele ce-i sunt de folos. De e apasat de vreun necaz, sîrguieste-te sa-l ajuti, fie cu cuvîntul, fie cu lucrul. Apoi plecînd acela, închizînd usa, reia-ti rugaciunea. Caci slujirea celor ce vin la tine este asemenea împacării (Matei 5,24). Dar nu trebuie facut asa cînd e vorba de lucruri lumesti. În acest caz, ispraveste întîi rugaciunea si apoi vorbeste cu el.
- Y Daca în vreme ce te rogi, îți vine vreo frica, sau vreo lovitura, sau stralucește vreo lumina, sau se întîmpla altceva, sa nu te tulburi. Ci staruie si mai întins în rugaciune. Caci se iverse o tulburare draceasca sau vreo frica sau vreo iesire din sine (extaz), ca slabind sa lasi rugaciunea si ca, ajuns la un astfel de obicei, sa te faca prada lui. Dar daca savîrsind rugaciunea, îți stralucește vreo lumina cu neputinta de talmacit, (*Lumina dumnezeiasca nu se poate exprima, pentru ca nu are un caracter vazut, pentru ca e spirituala si de un continut cu*

neputinta cu neputinta de definit. Daca are un caracter vazut, exprimabil, nu e de la Dumnezeu.) si sufletul ti se umple de o bucurie negrita si de dorinta celor mai înalte si încep sa-ti curga lacrimile însoțite de pocainta, cunoaste ca aceasta este o vizita dumnezeiasca si un ajutor dumnezeiesc. „Si daca ramâne mult, ca sa nu-ti vina ceva mai mult decât aceasta, prin faptul ca esti stapânit de lacrimi, îndreapta-ti mintea spre ceva din cele trupești si prin aceasta te vei smeri. Dar ia seama sa nu parasești rugaciunea de frica vrajmasilor, ci asa cum în cazul când se sperie copilul de niste mormoloci, se refugiază în bratele mamei si ale tatalui, aruncând frica de ei, asa si tu, alergând prin rugaciune la Dumnezeu, scapa de frica lor.

- Y Daca în vreme ce sezi în chilie, venind un frate te va întreba despre vreun razboi trupesc, sa nu-l respingi. Ci foloseste-l cu pocainta din ceea ce-ti va darui harul lui Dumnezeu si din ceea ce ai câștigat din faptele tale si apoi slobozește-l. Iar când iese, punând metanie înaintea lui, spune-i: „Crede, frate, ca nadajduiesc în iubirea de oameni a lui Dumnezeu si ci ca va fugi de la tine acest razboi, numai sa nu dai înapoi si sa nu te molesești”. Iar dupa ce a iesit acela, ridicându-te si închipuindu-ti razboiul lui, înaltându-ti mâinile cu lacrimi spre Dumnezeu, roaga-te cu suspine pentru fratele, zicând: „Doamne, Dumnezeule, Cel ce nu voiești moartea pacatosului, rânduieste lucrul dupa cum stii si precum este de folos fratelui acesta”. Si Dumnezeu, cunoscând încrederea aceluia în tine si împreuna-patimirea si rugaciunea ta sincera, va usura, din iubire fata de el, razboiul lui.
- Y Cel ce a dobândit acestea sa ia seama la sine însusi si la atacurile gândurilor, pentru ca cel ce petrece în mijlocul oamenilor e cu neputinta, socotesc, sa le biruiasca. Mai ales e cu neputinta sa biruiasca atacul pizmei si al slavei desarte acela care e laudat de oamenii din lume pentru viata lui vrednica de lauda si pentru dispretuirea lucrurilor vazute. Pe lângă aceasta de multe ori, cunoscând sau vazând ca cineva face ceva ce nu se cuvine, îl osândeste. De aceea unul ca acesta trebuie sa ia aminte sa nu iscodeasca cele ce zice, sau ce face staretul, sau slujitorii. Iar daca, biruit de patima, va gândi sau va spune ceva necuvenit, sa se îndrepte pe sine cu pocainta. Sa ia aminte si la starea în biserica si la slujbe. Pentru ca gândurile slavei desarte au obiceiul sa tulbure pe cei virtuosi si în acestea, fie în cântare, fie în rugaciunea în care mintea nu trebuie sa umble de acolo pâna acolo, luând seama ca alti frati sunt împrastiati si tulburati. Sa înainteze cu luare-aminte în ritmul cântării duhovnicesti si sa cânte cu mintea cele ale îngerilor. Sa ia aminte sa nu se faca aratat nimanui altuia decât lui Dumnezeu si sa nu se lase ispitit de cei ce fac asemenea lucruri, nici ca sa-i judece, nici ca sa-i fereasca. Dar acestea toate nu le vei putea ocoli, decât de te vei pazi în smerenie, în iubire, în marturisire si în nepatimire.
- Y Sârguieste-te sa nu superi pe cineva fie cu cuvântul, fie cu fapta, ci sa-i mângâi pe aceia care sunt suparati de altii, pe cât e cu putinta. Si sa nu socotesti vreodata ca ai biruit mestesugurile diavolului si sa cazii în slava desarta. Pentru ca firea omeneasca nu poate sa le biruiasca, decât numai harul lui Dumnezeu. Deci, cei ce sunt supusi întâistatorului sa le pazeasca toate acestea. Iar celor îndragostiti de liniste nu le pot spune nimic. Dar fiecare sa cugete la cele ce le-am spus si la cele ce se cuvin celor ce se linistesc, pentru ca linistea are nevoie de viata cea mai bine îndrumata.
- Y Daca ai câștigat încredere si siguranta în vreun fapte din obște, si-i marturisesti lui gândurile tale, sa nu încetezi, frate, vreodata sa mergi la el si sa-i împartasești gândurile care vin în

fiecare zi si ceas. Toti ar trebui sa mearga la staret ca sa se marturiseasca. De aceea am spus aceasta, cu pogoramânt, fiindca unii nu voiesc sa vadeasca gândurile lor staretului, din multa slabiciune si din neîncrederea ce o au în el. Însa nu trebuie sa colinzi de la unul la altul, ascultând de vrajmasul care-ti spune în ascuns ca pricinuiesti povara mergând des la fratele acela care primeste gândurile tale, sau ca e rusine sa-i înfatisezi de multe ori ale tale, ca sa te faca prin aceasta sa întrerupi marturisirea, sau sa mergi la altul. Pentru ca daca mergem la cel dintâi, vom câstiga si mai multa încredere în el, si ne vom folosi mult si din viata si din cuvintele lui si nu vom fi osânditi de nici un altul pentru viata noastra, ci vom fi laudati de toti ca pazim credinta. Iar daca neglijam sa se marturisim des pacatele noastre, cadem în patimi mai mari si ne rusinam iarasi sa le mai facem cunoscute si ne pravalim în prapastia deznadejdii. Iar daca mergem la alt duhovnic (lucru ce nu e îngaduit sa-l facem), daca duhovnicul e din aceeasi obste, toti fratii ne vor învinui ca am calcat credinta ce am avut-o în cel dintâi si vom fi foarte osânditi de Dumnezeu. Dar si duhovnicul la care mergem ne va socoti ca vom face la fel si cu el. iar noi obisnuindu-ne sa trecem de la unul la altul, nu vom înceta niciodata sa iscodim, ca sa aflam stâlpnici, sau zavorâti, sau isihasti, si sa mergem la ei sa ne marturisim si sa ne facem necredinciosi tuturor si sa nu propasim, ci sa cadem si mai mult în osânda. De aceea sârguieste-te sa ramâi fara sovaiala pâna la moarte la duhovnicul la care te-ai marturisit de la început si sa nu te smintesti de el, chiar daca ai vedea ca desfrâneaza, caci nu te vei vatama niciodata. Pentru ca, precum am spus, de-l vei dispretui pe acela, si vei merge la altul, te vei face pricina de multe sminteli si vei judeca la fel si pe toti ceilalti si vei deschide întru tine cale de pierzanie. Ci, Doamne, Doamne, izbaveste-ne pe noi de toata necredinta si iscodirea si ne acopera cu harul Tau cel dumnezeiesc.

Y Iar de vei câstiga ucenici care au încredere în tine, si ca sa-ti marturiseasca tie gândurile lor si îi vezi pe ei ca vorbesc cu unii dintre fratii mai evlaviosi, sa nu te smintesti. Pentru ca diavolul spune pe ascuns celor ce vietuiesc drept, ca acesti ucenici nu umbla cu sinceritatea inimii, si cu simplitate, nici nu ne marturisesc gândurile lor cu adevarata încredere în noi, ci îi îndeamna cu scop rau, prin fatarnicie, sa vada libertatea noastra si prin aceasta ne produc suparare si neîncredere în acesti ucenici. Tu deci sa nu arati acest gând pe care ti-l arunca dracii, ci sileste-te cu toata simplitatea si iubirea pentru Dumnezeu si pentru binele însusi, sa îndrepti pe unii ca acestia si sa-i folosesti sufleteste si sa socotesti propasirea lor drept slava ta însasi.

Y Daca vreunii dintre ucenicii tai ajung la neîncredere în tine, gândeste-te de unde le-a venit aceasta. Pentru ca aceasta vine din multe pricini: ea poate veni fie din slava desarta, ca au ajuns la propasire si de aceea au cazut în mândrie, ca sa nu mai primeasca sa se numeasca ucenici, ci sa aiba demnitate de învățatori; fie pentru ca, fiind grasi si iubitori de trup, vreau sa se mângâie trupest; fie pentru ca l-a iubit pe vreunul prea mult si pe urma a iubit pe altul si acela a cazut în pizma; fie pentru ca acela doreste sa fie hirotonit si tu l-ai împiedicat, pentru ca, dupa marturisirea lui, nu e vrednic sa fie preotit; fie pentru ca ai cinstit mai mult decât pe el, pe altul, care a venit la tine pe urma, iar aceasta a pricinuit mare suparare aceluia care n-a reusit în ceea ce dorea, mai ales daca a venit la tine în vârsta frageda si l-ai iubit mult dupa Dumnezeu; sau poate ca vreodata, ca sa se înfrâneze de la patimi, i-ai fagaduit sa-i dai voie sa se hirotoneasca (pentru ca duhovnicii obisnuiesc de multe ori sa faca astfel de fagaduiri de hirotonie tinerilor, ca sa le taie cu totul înclinarea ce o au spre patimi din reaua obisnuinta) si nadajduind, potrivit fagaduintei, n-a reusit pentru nevrednicia lui si

muscat de pizma aduce împotriva altui calugar învinuiri pe care nu le poate nici asculta cineva, cu atât mai puțin sa le spuna. Pe lângă acestea, mai sunt, precum am spus, și alte feluri de neîncredere: când cineva cade din negrija în înviroi cu pacatele, sau și în fapte pacatoase și se rusinează să le marturisească, prins de slava desartă și ascunzându-le ajunge încet, încet la neîncredere; sau poate te-a văzut și pe tine stăpânit de patimi și te învinuiește. Iar semnul departării acestora de la tine sau de la propășire, îl vei vedea din vederea fetei lor. Iar dacă nu, din chipurile obisnuite ale prefacătoriei. Pentru că chiar dacă e sfătuit, sau îndemnat, se prefacă ca primește în auzul sau sfaturile, dar în inima lui nu le primește. Ba se și supără din pricina lor, sau râde de ele, ba chiar se înfurie. Iar dacă vreodată, vrând să-l încerci, de este curat de patimi, îl îndemni, fie ca se împartășească, fie să intre în sfântul altar, le face pe amândouă fără să deosebească, ca să nu-l învinuiești. Leacul acestora sunt rugăciunile din inima și cu lacrimi către Dumnezeu și arătarea iubirii, sfatul des, ajutorul trupesc, aspre și mustrătoare, precum gândești ca vor auzi, sau își vor îmblânzi moravurile.

- Υ Dacă un calugar îți vorbește de unii frați ca sunt evlavioși și îi laudă, tu taci. Iar de te va întreba de ei, răspunde cu smerenie: „Crede-mă, părinte, nu știu. Eu fiind un om simplu, vreau să-mi vad slăbiciunea mea. Pentru că toți, cu harul lui Dumnezeu, sunt sfinți și buni. Dar fiecare ceea ce seamănă, aceea va și secera”. Nici să nu lauzi, nici să nu osândești pe nici unul în parte, ci să lauzi pe toți. Mai ales, când în calugarul respectiv se va ivi vreun gând ca tu ai încredere în vreunul din aceia și se lasă stăpânit de acest gând și se înstrăinează.
- Υ *Sfântul Simeon da o explicație spirituală procesului de asemanare a omului credincios cu Hristos. Privind mereu la Hristos și Hristos privind mereu la el și aflându-se într-o convorbire continuă, omul devine tot mai asemenea lui Hristos, căci imită chipul Lui, își însușește modul Lui de a fi și de a se gândi. Iar prin aceasta i se transmite omului puterea spirituală înșasi a lui Hristos. Aceasta idee constituie și o recomandare dată de sfântul Simeon credincioșilor. Sfântul Simeon înfatisează o hristologie practică, nu una teoretică.*
- Υ Nu trebuie ca cineva din cei nedespriși să cerceteze tainele ascunse ale Împărației cerurilor, înainte de lucrarea poruncilor și de înaintarea în virtuți și de desăvârșire; și ca la a doua venire a Domnului toți sfinții se vor cunoaște unii pe alții. Să lasăm deci discuțiile desarte și nefolositoare (Tit 3,9) și să nu ne grabim să aflăm înainte de vreme cele ce tin de o vreme, ci să ascultăm mai bine de Domnul care zice: „Cercetați Scripturile” (Ioan. 5,39). Cercetați-le și nu le iscodiți în discuții îndelungate. Cercetați Scripturile și nu faceți discuții în afara Sfintelor Scripturi. Cercetați Scripturile, ca să fiți învățați despre credință, nădejde și iubire. Despre credință, ca să nu fiți purtați de orice vânt după nesiguranta oamenilor fără răzăm (Efes. 4,14), ci întăriți-vă prin dogmele drepte ale Bisericii Apostolice și Universale și „drept îndreptați” (2 Tim. 2,15) cuvântul ei. Dar nu numai aceasta, ci prin împlinirea poruncilor veți fi învățați să cautați și rodul credinței și folosul din ea, iar când veți putea afla acestea, atunci veți dobândi și nădejdea nefăcută de rusine și veți avea în ea și întreaga iubire față de Dumnezeu. Căci astfel, este cu neputința vreunui om să dobândească iubirea desăvârșită de Dumnezeu, decât prin credință nestirbită și prin nădejdea sigură și neîndoielnică. De ce, deci, uitând să ne cercetăm pe noi înșine în privința acestora, și anume, dacă avem credință în Dumnezeu atâtă cât El însuși, Judecătorul nostru viitor, zice că o va cere de la noi, iscodim cele mai presus de noi, câta vreme noi abia stim cele de la picioarele noastre?

Y *Credinta si fapte.* – Iar care este credinta pe care Dumnezeu o cere de la noi si pe care trebuie s-o avem în El, a aratat El însusi în Evanghelie, zicând: „Cel ce vointe sa vina dupa Mine sa se lepede de sine si sa-si ia crucea sa si sa-Mi urmeze Mie” (Luca 9,23); „Caci cel ce vine la Mine si nu uraste pe tatal sau si pe mama sa si pe fratii sai, ba înca si sufletul sau, nu poate fi ucenicul Meu” (Luca 14, 26). Si iarasi: „Cel ce a aflat sufletul sau”, ramânând alipit la cele spuse, „îl va pierde pe el” (Matei 10,39), „iar cel ce va pierde sufletul sau pentru Mine si pentru Evanghelia Mea”, împlinind poruncile Mele, „îl va afla pe el în viata vesnica” (Marcu 8, 35; Matei 16,25). Ati auzit semnele credintei? Va ajung acestea, sa aveti nevoie sa vi le reamintesc si pe cele urmatoare? Daca voiti sa aflati aceasta chiar de la Domnul, Care zice limpede: „Nu va îngrijiti de ziua de mâine, ce veti mânca, sau ce veti bea, sau cu ce va veti îmbraca” (Matei 6,25,34). Si ridicându-ne câte putin spre cele mai desavârsite, zice: „De te loveste cineva peste obrazul drept, întoarce-i lui si cel stâng; si celui ce vointe sa se judece cu tine si sa-ti ia haina ta, lasa-i lui si camasa ta” (Matei 6, 39-40); „si celui ce rapeste ale tale, nu i le cere înapoi” (Luca 6,30). Apoi cerând prisos de credinta peste prisos, ne porunceste sa ne rugam pentru dusmanii nostri si sa facem bine celor ce ne urasc pe noi si sa ne rugam pentru cei ce ne prigonesc pe noi (Matei 5,44). Si ne porunceste sa facem altele multe, din care sa se arate credinta noastra în El. Numai atunci trebuie sa zicem ca suntem credinciosi. Caci fara acestea credinta noastra este moarta (Iacob 2,20) si noi suntem morti.

Y Am voit sa aud si sa aflu de la tine ce folos vei avea daca ai sa afli si ai sa înveti de la noi despre bucuriile, slavirile, desfatarile si reasezarile din Împaratia lui Dumnezeu, câta vreme esti osândit, cum am spus, de constiinta, fiindca n-ai pazit poruncile date tie de Hristos si de aceea nu ai parte cu Hristos? (Ioan 13,8). Nici unul, în nici un fel. Ci îți vei pricinui mai degraba o si mai mare osânda, ca, aflându-le acestea, le-ai dispretuit si n-ai voit sa lepezi închipuirea de sine si sa dobândești smerenia. De altfel, raspunde linistit la întrebarea ce ti-o pun cu blândete: de va cere un copil mic, care n-a învățat înca nici alfabetul, sa i se explice gramatica si retorica, va primi oare vreun om stapân pe ratiune, sa ia în seama macar cu un singur cuvânt nebunia lui si nu-l va respinge mai degraba pe acela ca gândeste lucruri nebunesti si copilaresti si cere fara judecata cele mai presus de puterea lui? Iar daca e drept si convenit lucru sa faca asa în acestea, cu atât mai mult se cuvine sa faca asa în cele mai presus de cuvânt, de minte si de înțelegere. Totusi, daca cineva, care nu cunoaste nici macar literele scrisului, va auzi cele ce le-au scris elinii prin alte cuvinte si le va înțelege pe acestea ca pe cele spuse în dialectul propriu, nu e nici o mirare, dat fiind ca aceia vorbesc despre cele supuse simturilor si scrierile lor sunt scrieri desarte despre lucruri desarte. Cele despre care întrebi tu, nu sunt, însa, de felul acesta. Dar ce sunt si cum? Cum zice Proorocul David: „Si a plecat cerurile si s-a pogorât si întuneric sub picioarele Lui” (Ps. 17,10). Ce este întunericul acesta? Trupul Domnului, despre care Ioan, marele Înaintemergator la Lui, a spus mai pe urma: „Caruia nu sunt vrednic sa-l dezleg cureaua încaltamintelor” (Marcu 1,7). S-a coborât deci si a venit îmbracând, în loc de întuneric, a zburat pe aripi de vânturi. Si a pus întunericul ascunzis al Lui. În jurul Lui, cortul Lui” (Ps. 17,11-12). Vezi ca cercetarea ta nu se îndreptata spre cele supuse simturilor, ci spre cele dumnezeiesti si necuprinse si nu usor de înțeles de toti? Si daca a pus negura si întunericul ascunzis al tainelor Lui si e nevoie de multa lumina de la Preasfântul Duh spre înțelegerea tainelor ascunse, cum cercetezi cele ce nu poti sa le afli, odata ce nu te-ai facut locasul luminii dumnezeiesti, fiind înca nedesavârsit si neluminat? Si ca sa nu banuiesti, ca unul ce sezi în întuneric (Matei 14,16), ca si Acela s-a

ascuns, asezându-se în întuneric, proorocul David a spus: „În jurul Lui, cortul Lui”. El numeste cort cu ceea ce se numeste Pavel lumina. Caci spune: „Cel ce locuieste în lumina neapropiata” (1Tim.4,16). Amândoi atrag luarea aminte asupra necuprinderii si nemarginirii dumnezeirii Lui, nevoind sa faca pe Dumnezeu circumscris. Ei spun acestea, pentru ca își îndreapta cuvântul spre cei ce iscodesc cu privire la El. Nu socotiti, o, voi cei fara de minte, ca Domnul si Dumnezeu cel înaltat, intrând (în cer) s-a ascuns în întuneric, ci este în slava Sa, în dumnezeirea care umple toate si e mai presus de toate, în care era si înainte de aceea.

Y Tu deci, cel ce ai citit acestea, judeca-te pe tine nu într-o închipuirea cunostintei mincinoase (1 Tim. 6,20) si într-o faurire de gânduri desarte, ci într-o fiica si cutremur. Si de voiesti sa afli ce stare de viata ai, întreaba-ti sufletul si spune-i: „Suflete, ai pazit poate poruncile lui Dumnezeu, sau nu?” Si deschizându-si gura constiintei lui, îți va spune în chip sigur adevarul. Caci nu va rusina de tine, ci te va înfrunta si-ti va arata cele ce le-ai pus înainte si le ai în tine, fie bune, fie rele. Caci în cunostinta vei afla, fie ca ai iubit lumea, fie ca ai slujit mai mult lui Dumnezeu, fie ca ai cautat slava de la oameni, fie ca ai dorit numai pe cea data a lui Dumnezeu. Privind în tine însuti ca într-o cutie si pipaind continutul si scotând una câte una din cele asezate în ea, le vei cunoaste în chip limpede. Presupune deci ca întâi e asezata acolo dragostea de mare si de slava desarta, un fel de a placea oamenilor, dulcetile laudelor de la oameni, vesmântul fatarniciei, samânta ascunsa a iubirii de arginti si, simplu vorbind, multe de acestea asezate în ea, una acoperita de alta; iar deasupra tuturor acestora sa presupunem ca e îngâmfarea – caci cunostinta, zice, îngâmfa (1 Cor. 9,1) – iar împreuna cu ea, închipuirea de sine si parerea ca esti ceva, nedându-ti seama ca cel cu cugetul îngâmfat nu e nimic (Gal. 6,3). Toate acestea, fiind adaugate la celelalte pe care le-am amintit înainte, spune-mi cum vei putea sa le deosebesti? Vei spune, fara îndoiala, ca nicidecum. Spune-mi, asadar, acum si aceasta. Poate ca nu esti convins ca peste inima ta ai asezat un fel de acoperământ din acestea; poate nu crezi, cum nici evreii nu cred, fapt pentru care-i mustra Pavel (Rom. 8, 23; 2 Cor. 3, 15). Si de aceea nu înlaturi acoperământul acesta de pe inima ta, ca sa vezi patimile ascunse sub el si sa te milostivesti de amarâtu tau suflet si sa te grabesti sa-l curata si sa speli ochiul tau suflet si sa te grabesti sa-l curata si sa-l speli ochii lui înțelegatori si fata lui cu lacrimi fierbinti, aruncând înapoia toata înțelepciunea si cunostinta din afara, dupa îndemnul lui Pavel, ca sa te faci nebun lumii acesteia si sa te faci înțelept în Hristos (1 Cor. 4,10). Dar atunci, spune-mi, cum, odata ce esti nebun, îți voi descrie cele privitoare la Dumnezeu si la cele dumnezeiesti, care sunt ascunse si nevazute? Nu ma vei dispretui tu însuti, ca pe unul care face un lucru fara rost, si nu vei zice în tine însuti cu dreptate: „Aceasta e cu adevarat nebun, caci îmi povesteste despre lucruri neînțelese întregii suflari de sub cer si întregii suflari ce se afla deasupra cerului?” Caci cele ce vor avea atunci, nici îngerii lui Dumnezeu nu le stiu. Fiindca daca nu au cunoscut nici venirea Lui pe pamânt, cum, sau când avea sa se coboare si sa se faca om, cu cât mai mult nu pot cunoaste venirea Lui cea de pe urma într-o slava, când va fi, cum va fi si care vor fi darurile ce le va împartasi sfintilor Lui? Ca acestea sunt cu adevarat, a aratat Pavel zicând: „Ca sa se faca cunoscute acum începătorilor si stapânilor prin Biserica înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu” (Efes. 3,10). Ba a aratat si Domnul, spunând despre venirea Sa ca „Puterile cerurilor se vor clatina” (Matei 24,29), adica se vor uimi si se vor minuna, vazând deodata ceea ce, fara îndoiala, n-au vazut pâna atunci. Iar daca puterile cerurilor nu stiu, cum îndraznesti sa spui tu ca sfintii nu se vor cunoaste unii pe altii în Împaratia lui

Dumnezeu, când se vor împartasi de vederea Lui? Dar si tu, care-l contrazici, pe cel ce zice: „Ei trebuie sa se cunoasca numaidecât unul pe altul”, întrebi: de unde o sti aceasta? *Cunostinta întreolalta a sfintilor.* – O, nestiinta si nebulie si întunecime! Nu tremurati, nu va temeti? Caci din cuvintele voastre (Matei 12,37) veti fi osânditi de catre Dreptul Judecator, Care nu cauta la fata. Caci catre cei ce spun ca sfintii nu se vad, nici nu se cunosc unii pe altii, ci îl vad numai pe El, fiind uniti întregi prin toate simturile cu El întreg, se va adresa si va zice: „M-ati cunoscut voi? Ati vazut lumina Mea? M-ati primit în voi? Ati cunoscut prin cercare însasi lucrarile Duhului Sfânt, sau nu?” Socotesc ca nu vor îndrazni sa-l raspunda: „Da, Doamne”. Caci daca vor spune asa, le va raspunde: „Cum, daca ati avut cunostinta acestora prin cercare, spuneti ca cei ce Ma vor avea pe Mine în ei însisi nu se vor cunoaste unul pe altul? Eu sunt Dumnezeu cel nemincinos, Dumnezeu cel adevarat, Dumnezeu cel sfânt, Cel ce locuiesc întru sfinti. Cum locuiesc întru ei? Precum am spus ca Eu sunt întru Tatal si Tatal întru Mine, asa si sfintii sunt întru Mine si Eu întru ei (Ioan 17,21). Si precum Tatal e întru Mine si Eu întru Tatal Meu, asa voi fi locuind si întru toti sfintii si toti sfintii vor locui întru Mine”. Dar va mai zice catre acestia si urmatoarele: „Daca deci Eu sunt întru sfintii Mei si sfintii Mei întru Mine, daca Eu sunt întru Tatal Meu si Tatal Meu întru Mine si precum Ma cunoaste pe Mine Tatal si Eu cunosc pe Tatal, e vadit ca si sfintii Ma cunosc pe Mine si Eu pe sfinti si la fel sfintii trebuie sa se cunoasca unul pe altul”. Iar ca sa se faca acest lucru mai clar, ca sa fie vadit si celor nesimtitori, trebuie sa adaugam a zice iarasi: întru toti sfintii va locui Acelasi Hristos. Când se vor deschide, deci, cartile constiintei fiecaruia, în inimile si constiintele pacatosilor se va afla închipuirea de sine, sau slava desarta, sau erezia, sau invidia, sau pizma, sau altceva din acestea; se va afla negrija, trândavia si neîmplinirea din toata inima a poruncilor lui Dumnezeu, de unde vine lipsa iubirii Lui. De aceea „ochii lor se vor întuneca si nu vor vedea” (Rom. 11,20; Ps. LXVIII, 24) si vor fi rusinati si vor auzi: „Întrucât nu ati facut una dintre poruncile Mele, preamici, ci ati nesocotit-o, Mie nu ati Facut” (Matei 25,45 si 5,19).

Y *Îndemn.* – Deci cei ce spun ca sfintii nu se cunosc si nu se vad unii pe altii, sa se lase convinsi prin acestea, sa nu se ocupe cu lucruri de neînteles, ci, de voiesc sa asculte de mine, sa fie atenti mai degraba la ei însisi si sa nu înceteze sa se judece pe ei însisi. Iar voi, cei lipsiti de cunostinta tuturor celor spuse si neajunsi la simtire, la cunostinta si la experienta iluminarii si a vederii dumnezeiesti, cum nu tremurati sa exprimati peste tot unele ca acestea? Caci daca va trebui sa dam socoteala de tot cuvântul desert (Matei 12,36), cu cât mai mult nu vom fi întrebati despre acestea si nu vom fi pedepsiti ca unii ce am vorbit în desert? Caci cuvânt desert nu e, cum ar banui cineva, numai cel nefolositor, ci si cel grait de noi înainte de împlinirea faptelor poruncite si de cunoasterea lui Dumnezeu prin experienta (cercare). Când nu dispretuiesc slava de jos, nici nu sunt scârbit de ea din suflet, ca de una ce e vatamatoare sufletului si ma lipseste de slava de sus, dar îndemn pe altii sa se înfrâneze de la ea, nu va fi cuvântul meu desert si fara putere pricinuitoare de fapte si gol? Si nu voi fi osândit ca un mincinos? Iar când, fara sa fi primit harul Duhului întru simtire si cunostinta fara sa fi ajuns învătat de Dumnezeu (Ioan 6,45), voi sari sa tâlcuiesc, fara rusine, Scripturile lui Dumnezeu insuflate, si-mi voi lua rolul de învătator, folosindu-ma spre aceasta numai de cunostinta mincinoasa, va lasa Dumnezeu acest lucru nemustrat si nu va cere pentru el socoteala de la mine? Nicidecum. Iar de voiesti, învăta-te acestea si la cele de jos si de la cele omenesti. Spune-mi care dintre oameni, chiar daca ar fi admirat de toti pentru înțelepciunea si

cunostinta sa si pentru stiinta legilor, chiar daca ar fi împodobit cu toata dreptatea si evlavia, va îndrazni pe sine judecator si sa legiuiasca în cele ale altora, fara voia împaratului? Iar daca ar îndrazni aceasta, va fi facut de rusine de împarat si va fi pedepsit cu însasi asprimea legilor. O, nerusinare! Pe împaratul pamântesc nu îndrazneste nimeni sa-l nesocoteasca si sa-i rapeasca cinstea si demnitatea si sa le atribuie lui, iar tu nesocotesti pe Împaratul ceresc ca pe un nimeni si îndraznesti sa-ti însusesti demnitatile apostolice fara încuviintarea si voia Lui? Facând asa, socotesti ca Stapânul va lasa nepedepsita fapta ta? Nicidecum!

Y *„Întelegerea” nu înseamna în gândirea parintilor ceea ce înseamna pentru noi: o simpla înțelegere prin cugetare a unui anumit lucru. Ci participarea la o ordine obiectiva mai presus de simturi. Pe aceasta se bazeaza pe toata conceptia sfântului Simeon despre „simtirea” realitatii spirituale, cu care intram în contact cu mintea sau cu înțelegerea. Întrucât mintea si înțelegerea a pierdut pentru omenirea mai noua, sensul de organ de „vedere”, „simtire” a unei lumi spirituale obiective, sau sensul de contact cu ea, poate ca ar trebui sa folosim mai mult termenii de „simtire a mintii” si de „vedere” (contempletare), pe care îl foloseau de asemenea parintii, pentru actul de sesizare a realitatii obiective spirituale. Aceasta este un fel de capacitate de sesizare a realitatii spirituale cu toata fiinta noastra. Simti prezenta spiritului cuiva si caracterul lui prin fiinta ca printr-un organ total care nu e identic deci cu ratiunea, sau cu cugetarea discursiva. E o „înțelegere” într-un alt sens, decât pur intelectual. E o înțelegere, care e în acelasi timp o „simtire”, un contact, al realitatii cunoscute în modul acesta, cum zice sfântul Simeon. Parintii o considerau ca tinând de minte, sau de spiritul uman, numind-o „înțelegere” în sensul acesta.*

Sfântul Simeon Noul Teolog

Metoda sfintei rugaciuni si atentiuni

Trei sunt felurile rugaciunii si ale luarii aminte prin care sufletul sau se înalta, sau se coboara. Se înalta daca le întrebuinteaza la timp potrivit, sau se coboara daca le întrebuinteaza fara socoteala, la vreme nepotrivita. Iar trezvia si rugaciunea sunt legate între ele ca sufletul si trupul: lipsind una, nu poate sta nici cealalta. Unirea lor se face în acest chip: întâi, trezvia se opune pacatului, ca un strajuit si înainte mergator; în urma ei, rugaciunea desfiinteaza si sterge îndata gândurile rele, împiedicate de strajuit, luare aminte neputând face singura acest lucru. acestea sunt deci poarta vietii si a mortii: luarea aminte si rugaciunea. De o curatim prin trezvie, ne îmbunatatim; iar de o întinam prin lipsa de paza, ne înraim.

Fiindca am spus deci ca luarea aminte si rugaciunea sunt trei feluri, trebuie sa înfatisam însusirea fiecaruia din ele, ca cel ce vrea sa dobândeasca viata si sa si-o desavârseasca, sa aleaga din aceste trei feluri care se deosebesc între ele, pe cel mai bun, ca nu cumva, tinând din nestiinta pe cel mai rau, sa fie scos de la ceea ce e mai bun.

Despre primul fel de rugaciune

Însusirile primului fel de rugaciune sunt acestea: Când cineva face aceasta rugaciune, își ridică mâinile și ochii împreună cu mintea la cer, iar mintea alcatuiește înțelesuri dumnezeiești și-si închipuie frumuseti cerești, ierarhii de îngeri și corturi de ale dreptilor și, simplu vorbind, toate câte le-a auzit din Scripturi le aduna în vremea rugaciunii în minte, el își stărneste astfel sufletul la dragostea dumnezeiască, privind la cer, ba uneori varsând și lacrimi din ochi. Facând așa, se umflă dulce în inimă și se mândrește și socoteste ca ceea ce i se întâmplă este o mângâiere dumnezeiască. Drept aceea, se roaga să petreacă pururi într-o astfel de îndeletnicire.

Dar acestea sunt semne ale amăgirii. Căci binele nu e bine când nu se face bine. Unul ca acesta, chiar de se dedă unei vieti de cea mai deplină liniste, e cu neputință să nu-si iasă din minte. Iar dacă nu cade într-o astfel de patimă, totuși nu poate ajunge la dobândirea virtuților și la nepatimire. Prin acest fel de luare aminte s-au amăgit cei ce vad lumini în chip simțit și miros bune miresme și aud glasuri și alte multe de acestea. Unii din ei au cazut cu totul în stăpânirea dracilor, fiind purtați din loc în loc și din țară în țară. Alții, necunoscând pe cel ce se prefăce în înger al luminii și de aceea primindu-l, au fost amăgiți de el și au rămas neîndreptăți până la sfârșit, neprimind nici un sfat de la oameni. Unii și-au pus mâinile asupra lor însisi, și s-au făcut sinucigasi, fiind scosi din minte de înșelatorul, iar alții s-au aruncat în prăpastii. În sfârșit, alții s-au spânzurat, și cine ar putea spune toate felurile amăgirii diavolului?

Din toate cele spuse, cel înțelept poate cunoaște care este câștigul nascut din cea dintâi luare aminte. Iar dacă cineva nu cade în acestea, pentru că trăiește în viața de obște (acestea li se întâmplă deci pusnicilor), totuși rămâne toată viața fără nici o sporire din ea.

Despre al doilea fel de rugaciune

Al doilea fel de rugaciune se face așa: Mintea se retrage din cele supuse simțurilor, își păzește simțurile de cele din afară, și-si adună toate gândurile, ca să nu umble după lucrurile desarte; apoi aici face cercetarea gândurilor, aici ia aminte la cererile ce le rosteste cu gura către Dumnezeu, sau aici atrage la sine gândurile robite de diavol, aici, cuprinsa ea însăși de patimă, începe să revină la sine cu silire. Dar unuia ce se luptă așa, îi este cu neputință să câștige pacea, sau să primească cununa biruinței? (*II Timotei 4, 8*). Căci unul ca acesta se aseamănă omului ce se luptă noaptea, care aude glasurile vrajmasilor și primește loviturile lor, dar nu poate vedea curat cine sunt, sau de unde au venit, sau cum și pentru ce se bat, dat fiind întunericul din mintea sa, care îi pricinuieste acest neajuns. Cel ce se luptă așa, nu va scăpa de a fi zdrobit de către dușmanii inteligibili, el va suporta osteneala, dar de răsplata va fi pagubit, căci furat de slava desartă, el se falește că e cu luare aminte și stăpânit și batjocorit de ea, va disprețui pe alții, ca nu sunt cu luare aminte și se va mândri fața de ei și se va da drept pastor al oilor, asemănându-se orbului care vrea să calauzească pe orb.

Acestea sunt însusirile rugaciunii a doua. Din ele, cel ce se sileste poate să cunoască neajunsul ei. Aceasta a doua rugaciune e mai bună decât cea dintâi, precum o noapte cu luna plină e mai bună decât o noapte fără stele și fără lumină.

Despre al treilea fel de rugaciune

Vom începe sa vorbim si despre a treia rugaciune. Ea este un lucru minunat si greu de talmacit, iar pentru cei ce n-au cunoscut-o, nu numai greu de înțeles, ci si aproape de necrezut. E un lucru care nu se întâlnește la multi, caci socotesc ca acest bun a disparut azi de la noi împreuna cu ascultarea. Pentru ca ascultarea este aceea care, dezlipindu-l pe cel ce-o iubeste de veacul rau de acum, desfacându-l de patimi si de griji, îl face statornic si neobosit în urmarirea caii acesteia, mai ales daca a gasit si un povatuitor neamagitor. Caci ce lucruri vremelnice ar putea atrage mintea aceluia care a murit prin ascultare, oricarei împatimiri fata de lume si de trup? Sau ce grija ar mai putea stapâni pe acela care a dat în seama lui Dumnezeu si a parintelui sau duhovnicesc toata grija sufletului si a trupului si nu mai traieste siesi, nici nu mai asteapta o zi a placerilor sale? De aceea, ispitele puterilor razvratite, care trag mintea ca niste funia în nenumarate curse de gânduri, se rup si omul, ajuns liber, luptând cu putere si patrundând gândurile vrajmasilor, le alunga cu maiestrie si înalta rugaciuni din inima curata. Aceasta este începutul adevaratei vietuii calugaresti. Cei ce nu încep astfel, se vor zdrobi în desert.

Începutul rugaciunii a treia nu se face cu întinderea mâinilor, cu adunarea gândurilor si cu chemarea ajutorului din cer, caci acestea sunt însusirile primei rugaciuni. Dar nu începe nici de la al doilea fel, în care mintea ia aminte la simturile din afara, iar pe dusmanii dinauntru nu-i observa. Fiindca unul ca acesta e lovit, dar nu loveste, e ranit, dar nu raneste, e dus în robie fara sa se poata apara de cei ce-l robesc. Neconținut vrajmasii îl lovesc din spate, dar mai ales din fata si îl fac iubitor de slava desarta si plin de parere de sine.

Deci tu, de voiesti sa începi aceasta lucrare nascatoare de lumina si plina de farmec, fa începutul de aici: dupa ascultarea cu de-amanuntul, pe care am zugravit-o mai înainte, trebuie sa le faci toate cu constiinta. Caci fara ascultare, nu exista nici constiinta curata. Iar constiinta aceasta trebuie sa o pazesti întâi fata de Dumnezeu, fata de parintele tau duhovnicesc si în al treilea rând fata de oameni si de lucruri. Fata de Dumnezeu trebuie sa-ti pazesti constiinta curata, ca toate câte le stii ca nu slujesc Lui, sa nu le faci; fata de parintele tau, ca sa faci tot ce îți spune potrivit scopului pe care-îl urmareste, neadaugând si netaind nimic; fata de oameni trebuie sa-ti pazesti constiinta, ca cele ce tu le urasti, altuia sa nu le faci; iar fata de lucruri trebuie sa te feresti de trecerea masurii în tot ce faci: în mâncare, în bautura si în îmbracaminte. Simplu graind, toate câte le faci ca în fata lui Dumnezeu, ca sa nu fii muștrat în vreo privinta de constiinta.

Neascultând de un povatuitor iscusit, nu-ti dai seama de limitele puterii tale, te supraevaluezi, n-are cine te face atent la scaderi si greseli ale tale.

Aceasta constiinta este un fel de simt al raspunderii fata de oameni si chiar fata de lucruri si de împrejurările ce-ti sunt date, dar mai ales fata de întrebuintarea lor. Iar temeiul acestei raspunderi sta în raspunderea fata de Dumnezeu.

Si acum, dupa ce am limpezit si lamurit adevarata luare aminte, vom vorbi, daca voiesti, si despre însusirile ei. Luarea aminte si rugaciunea adevarata si neînșelatoare consta în aceea, ca mintea sa pazeasca inima în vremea rugaciunii si sa se întoarca neîncetat înauntru ei si din acel adânc sa-si înalte cererile catre Domnul. În felul acesta, gustând mintea Țca bun este DomnulȚ, nu mai vrea sa iasa din locasul inimii, caci zice si ea cu Apostolul: ȚBine este noua sa fim aiciȚ. Si cercetând tot timpul locurile acelea, alunga cu lovituri aspre gândurile semanate de vrajmasi. Celor ce nu cunosc acest fel de vietuire, li se pare aspru si foarte greu, si de fapt lucrul este înabusitor si obositor nu numai pentru cei necercati, ci si pentru cei ce au agonisit cercare adevarata, dar n-au gustat si n-au

facut sa treaca placerea ei în adâncul inimii. Însa cei ce au gustat placerea ei si au facut sa treaca dulceata ei în adâncul inimii, pot striga împreuna cu Pavel: ȚCine ne va desparti pe noi de dragostea lui Hristos?Ț si celelalte.

Sfintii nostri Parinti, auzind pe Domnul zicând: ȚDin inima ies gândurile rele, uciderile, preacurviile, furtisagurile, marturiile mincinoase, si ele sunt cele ce spurca pe omȚ, si îndemnul de a curata partea dinauntru a paharului, ca si partea din afara sa se faca curata, lasând orice alta lucrare a virtutilor, si-au îndreptat toata nevointa spre aceasta paza a inimii, bine stiind ca odata cu ea dobândesc toate celelalte virtuti fara greutate, iar fara de ea nu pot starui în nici o virtute.

Luarea aminte este o trezvie a omului la sine însusi. Daca aceasta este permanenta, se evita toate pacatele si omul face numai binele de toate felurile, adica se deprinde cu toate felurile de bine si acestea sunt virtutile. În fond acest al treilea fel de luare aminte si al rugaciunii consta în cautarea sinei proprii si a întâlnirii prin ea cu Dumnezeu si în staruirea în ele. Este întâlnirea cu Dumnezeu în rugaciune, dialog ce se petrece în acest abis nesfârșit al sinei, sau al inimii. Numai în indefinitul nostru descoperit si trait în mod constient ne întâlnim în mod constient cu infinitul dumnezeiesc; traим constiinta prezentei Lui. Numai în abisul subiectului nostru, trait constient, ne putem întâlni cu abisul Subiectului dumnezeiesc, sau cu trairea constienta a Lui, într-o acuta responsabilitate. Propriu zis, abisul subiectului nostru se actualizeaza în întâlnirea cu abisul Subiectului dumnezeiesc, care ne cheama la raspundere, sau la constiinta de noi însine. Dar abisul nostru, sau constiinta de noi însine se poate si închide prin faptul ca mintea se strânge dupa forma lucrurilor marginite. Caci atunci dispare si constiinta prezentei lui Dumnezeu cel nesfârșit. Mintea noastra are tendinta de a se întinde spre *Nesfârșitul*, ca sa se odihneasca în El, dar iese din finit propriu zis în inima care se umple de constiinta prezentei lui Dumnezeu. Autorul *ȚMetodeiȚ* cere sa nu se ramâna la lucrarea virtutilor, fara vederea infinitului dumnezeiesc, sau fara constiinta prezentei lui, ca sa se vada acest infinit si apoi virtutile vor veni de la sine, prin alipirea de Dumnezeu. Atunci virtutile nu vor mai fi agonisite cu greutate si nici nu se vor mai pierde cu usurinta, ci se nasc firesc si devin statornice, caci sunt iradierii ale acestei constiinte ale întâlnirii cu infinitul lui Dumnezeu, devenita iubire a noastra. Fara ea, care este în fond esenta luarii aminte, nu se pot deprinde virtutile. Împrastierea aduce inevitabil greselile.

Pe aceasta unii dintre Parinti au numit-o *liniste a inimii*, altii *luare aminte*, altii *paza a inimii*, unii *trezvie* si *împotrivire în cuvânt*, altii *cercetarea gândurilor si paza mintii*. Dar toti îndeobste si-au lucrat pamântul inimii lor si prin aceasta au ajuns sa se hraneasca cu mana dumnezeiasca. Despre ea zice Eclesiastul: ȚVeseleste-te tinere, întru tinerețea ta si umbla în caile inimii tale fara pata si scoate întarâtarea de la inima taȚ (*Eclesiast 11, 9*); sau: ȚDaca duhul stapânitorului se ridica împotriva ta, sa nu-ti lasi locul tautȚ (*Eclesiast 10, 4*). Zicând „loc”, a voit sa arate inima, precum zice si Domnul: ȚDin inima ies gândurile releȚ. Si iarasi: ȚNu va împrastiati cu gândurileȚ (*Luca 12, 29*); sau: ȚStrâmăta este poarta si îngusta calea ce duce la viațaȚ si: ȚFericiti cei saraci cu duhulȚ, adica cei ce n-au în ei nici un gând al veacului acesta. Iar Apostolul Petru zice: ȚFiti treji si privegheati, ca potrivnicul vostru, diavolul, umbla racnind ca un leu, cautând pe cineva sa înghitaȚ. Pavel, la rândul sau, scrie foarte limpede catre Efeseni, despre paza inimii: ȚNu ne este lupta împotriva sângelui si a trupului, iar câte au scris dumnezeiestii nostri Parinti în scrierile lor despre *paza inimii*, e cunoscut celor ce le cerceteaza pe acestea cu osârdie.

Înainte de toate, însa trebuie sa-ti câștigi trei lucruri si asa sa pornesti spre tinta cautata: lipsa de griji în privinta lucrurilor neîndreptatite si îndreptatite, adica moartea fata de toate; constiinta

curata, pazindu-te neosândit de constiinta proprie; si neîmpatimirea, nelasându-te atras de nimic din cele ale veacului acesta, sau ale trupului. apoi sezând într-o chilie linistita si într-un colt retras, ia aminte sa faci ceea ce-ti spun: închide usa si ridica-ti mintea de la tot ce e desert sau vremelnic. Apoi, apleaca-ti barba în piept, ca sa iei aminte, cu mintea si cu ochii sensibili la tine însuti. Ține putin respiratia, ca sa fixezi mintea si sa afli astfel locul unde este inima ta, ca acolo sa fie în întregime si mintea ta. La început vei afla un întuneric si o grosime de nestrabatut, dar staruind si făcând acest lucru zi si noapte, vei afla o bucurie nesfârșita. Caci îndata ce afla mintea locul inimii, vede ceea ce nu crede: vede vazduhul ce se afla în mijlocul inimii si se vede pe sine în întregime luminoasa si plina de puterea de deosebire. Si de aici înainte, îndata ce mijeste un gând, înca înainte de a se alcatui si de a lua chip îl izgoneste cu chemarea lui Iisus Hristos si-l face sa se mistuie. De acum mintea, în ciuda ei pe draci, ridica împotriva lor mânia cea dupa fire si îi loveste, izgonind pe acesti vrajmasi *inteligibili-spirituali*. Celelalte le vei învăta cu ajutorul lui Dumnezeu, prin pazirea mintii, tinând pe Iisus în inima, caci se spune: *Sezi în chilia ta si aceasta te va învăta toate*.

Daca vrem sa ajungem la barbatul desavârsit al plinatatiei lui Hristos, sa începem sa urcam scara de la hrana vârstelor copilaresti, ca pasind treptat sa ajungem la masurile barbatului si batrânilor. Deci **cea dintâi vârstă** a vietii calugaresti sta în a micsora patimile. Acesta este lucrul începătorilor.

A doua treapta si schimbare, care face pe cineva din baietan, tânar duhovnicesc, este staruinta în cântare. Caci, dupa potolirea si micsorarea patimilor, cântarea se face dulce limbii si e luata în seama de Dumnezeu, dat fiind ca *nu e cu putinta a cânta Domnului în pamânt strain*, adica într-o inima patimasa.

A treia treapta si schimbare de vârstă, care face dintr-un tânar un barbat duhovnicesc, este staruinta în rugaciune: ea este a celor înaintati. Iar rugaciunea se deosebeste de cântare ca barbatul desavârsit de tânarul si baietanul, ca trepte deosebite pe scara pe care pasim.

La aceasta se adauga **a patra treapta** si schimbare de vârstă duhovniceasca. Aceasta este a batrânului si celui albit la par si consta în atintirea neabatuta a privirii, care este proprie celor desavârsiti. Aici calea s-a ispravit si scara a luat sfârșit.

Deci acestea fiind astfel orânduite si hotărâte de Duhul, nu e cu putinta copilului sa se faca barbat si sa urce la treapta batrânului albit altfel decât începând de la prima treapta, precum am zis, ca pasind bine prin cele patru trepte sa se înalte la desavârsire. Iar începutul înaintarii spre lumina pentru cel ce vrea sa se renasca duhovniceste este *micsorarea patimilor*, sau *pazirea inimii*. Caci altfel este cu neputinta sa se micsoreze patimile. În al doilea rând vine staruirea în *cântare*, caci patimile fiind domolite si micsorate prin împotrivirea inimii fata de ele, dorinta împacarii cu Dumnezeu aprinde mintea. Astfel mintea întarita izgoneste prin loviturile trezviei gândurile ce sufla la suprafata inimii. Si iarasi se daruieste luarii aminte si rugaciunii celei de a doua. În aceasta vreme se dezlantuie întarirea duhurilor si suflarile patimilor tulbura adâncul fara fund al inimii. Dar prin chemarea Domnului Iisus Hristos se mistuie si se topesc de acolo ca ceara. Însa ele tot nu se linistesc, ci, scoase de acolo, aprind prin simturi suprafata mintii. De aici mintea le scoate repede si îndata simte pacea. Dar sa scape cu totul si sa nu mai trebuiasca sa lupte, este cu neputinta, caci acest lucru este propriu numai celui ce a ajuns la barbatul desavârsit, care s-a retras cu totul din lume si staruie neîncetat în paza inimii. De la acestea cel ce ia aminte se înalta treptat la înțelepciunea parului alb, sau la treapta vederii, lucru care e propriu celor desavârsiti.

Mintea încălzită de dorul lui Dumnezeu, nu mai acordă atenție gândurilor străine de El. Inima nu se mai îngustează prin plăcerea pentru lucrurile marginite la care se referă aceste gânduri, ci se încălzește de dragostea lui Dumnezeu cel nesfârșit și îi cântă cu foc. Dar încă n-a ajuns la vederea lui Dumnezeu Cel infinit, la liniștea conștiinței prezentei Lui. Patima margineste vederea în adâncimea fără sfârșit a Lui. Caldura cântării poate dezlanțui în ea patimile care acopera abisul inimii în care se vede nesfârșirea dumnezeiască. Ele mai încearcă prin simțuri să tulbure mintea, dar nu mai pot tulbura adâncul ei, ci numai suprafața ei și pentru scurt timp. Dar chemarea numelui lui Iisus largeste vederea, căci prin umanitatea lui Iisus se poate privi la infinitatea dumnezeirii Lui.

Dupa ce a ajuns câte puțin la nepatimire și prin aceasta la obisnuința privirii în adâncul cel fără fund al inimii și prin ea în abisul dumnezeiesc, poate să se ocupe și cu cântarea și poate căuta și la înțelesurile lucrurilor, căci nu mai este ispitit de ele la rămânerea la ele, ci la singura realitate, deci la păcat. Dar a începe cu ele, înainte de dobândirea nepatimirii, care îngustează mintea alipind-o la cele marginite, înseamnă a face primul și al doilea fel de rugăciune și a fi ispitit la păcate, adică la alipirea de ele și la uitarea lui Dumnezeu.

Deci cel ce împlineste acestea la vreme potrivită și cu bună rânduială, poate, după alungarea patimilor din inimă, să staruie și în cântare și să se apere și de gândurile trezite prin simțuri și de tulburarea de la suprafața minții; de asemenea poate să caute cu ochiul trupesc și cu cel al minții – pentru că și de aceasta e nevoie – la cer și să facă rugăciune curată într-un tot adevărat. Dar acestea numai din când în când și câte puțin, din pricina vrajmasilor ce întind curse în văzduh. Căci numai acestea se cere de la noi: să fie inima noastră curățită prin supraveghere. Fiindcă țîda e rădăcina sfîntă, e vădit că vor fi și ramurile (*Romani 11, 16*) și rodul. Dar cel ce își ridică ochiul și mintea la cer și vrea să-și închipuie niscaiv lucruri gândite cu mintea (inteligibile) în afara de modul în care am grațit, oglindeste mai degrabă idoli decât adevăr. Căci cîta vreme inima este necurată, a doua și prima luare aminte nu poate înainta, fiindcă precum la zidirea unei case nu punem întâi acoperișul, apoi temelie (aceasta e cu neputință), ci dimpotrivă întâi temelie, apoi zidirea și la urmă acoperișul, așa trebuie să gîndești că e și în acestea. Căci întâi ne pazim inima și ne micșorăm patimile din ea și prin aceasta punem temelie duhovnicească a casei; apoi respingem suflarea duhurilor rele, rascolită prin simțurile din afara, prin a doua luare aminte, și așa scăpînd repede de război, ridicăm zidurile peste temeliele casei duhovnicești. Apoi, prin atîntirea noastră desăvîrșită spre Dumnezeu, sau prin retragerea în sine, întîndem acoperișul casei și așa desăvîrșim casa duhovnicească în Hristos Iisus, Domnul nostru, căruia se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

SFANTUL SIMEON NOUL TEOLOG

225 CAPETE TEOLOGICE SI PRACTICE

1)Dumnezeu nu este nicaieri pentru cei ce privesc trupește, căci e nevăzut. Dar pentru cei ce înțeleg duhovnicește este pretutindeni.(1)

2)Amintirea lui Hristos luminează mintea și alungă drăcii.(2)

3)E de trebuință, asadar, ca cei ce vor să învețe pe alții să fie ridicați ei înșiși, cum s-a spus, că nu cumva vorbind despre cele ce nu cunosc, să piardă, prin ratacire pe cei ce se încred în ei și pe ei înșiși.(4)

4)Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mîngăieri de la început și să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silești să faci aceasta toate rudenile și toți prietenii. Căci pe ei îi îndeamnă la această demonie pentru a stinge

caldura inimii tale. Chiar daca nu-ti vor putea impiedica cu desavarsire hotararea, ei o vor face cu siguranta mai moale si mai slaba.(15)

5)Daca ai primit ,frate, flacara alergand ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un parinte duhovnicesc, de vei fi indemnnt de el, sau de frati care se nevoiesc impreuna cu tine, sa te folosesti de bai sau de mancaruri, sau de alte mangaieri pentru intarire, sa primeste acestea.

Dar fi totdeauna pregatit pentru post, pentru patimire, pentru infranarea cea mai deplina. Ca de vei fi indemnnt de parintele tau intru Domnul sa te impartasesti de mangaieri, sa te afle ascultator acelaia, ca voia ta sa nu o faci nici in aceasta. Iar de nu rabdaci bucurie cele ce ai vrut sa le faci de bunavoie, folosindu-te sufleteste.(21)

6)Cand dracii vor face toate din partea lor si nu ne vor putea clinti sau impiedica de la tinta noastra cea dupa Dumnezeu, se vor furisa in cei ce fataresc evlavie si vor incerca prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai intai miscati, chipurile de dragoste si de compatimire acestia ii vor indemnna pe ceice se nevoiesc sa se odihneasca spre a nu slabi cu trupul si a cadea in lancezeala. Pe urma il atrag la intalniri fara rost, facandu-I sa-si piarda zilele in ele. De vor asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc si se va potrivi lor, se vor intoarce si vor rade de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va pazi pe sine strain de toate, cu mintea adunata si infranata in toate, se vor aprinde de pizma si vor face totul pana ce-l vor alunga din obste, caci nu sufera slava desarta cea necinstita sa vada in fata ei smerenia laudata.(22)

7)Iubitorul de slava desarta sufera cand vede pe cel smerit la cuget varsand lacrimi si folosindu-se indoit, ca unul ce-si face pe Dumnezeu milostiv prin ele si ii sileste pe oameni sa-l laude fara voie.(23)

8)Sa nu dai milostenie fara voia parintelui tau dupaDumnezeu, din bunurile ce i-ai adus.(25)

9)Sa nu ceri si sa nu ei nici un pahar cu apa, chiar de s-ar intampla sa arzi, pana ce nu te va indemnna , miscat de la sine, parintele tau duhovnicesc. Strange-te pe tine si constrange-te in toate, incredintandu-te si zicand in gand:” Daca Dumnezeu vrea si esti vrednic sa bei, va descoperi parintelui tau, si acesta iti va zice tie: ” bea “, si atunci bea cu constiinta curata, chiar de e la vreme nepotrivita.(26)

10)Cel ce iubeste din simtire launtrica pe cei care-l vorbesc de rau, s-au il nedreptatesc , sau il urasc si-l pagubesc, si se roaga pentru ei ajunge in scurta vreme la o mare sporire.(29)

11)Este cu neputinta sa umpli si trupul cu mancaruri nesaturate ,dar sa te indulcesti si duhovniceste . (42)

12)* Omul care este obisnuit sa se impotriveasca isi este siesi o sabie cu doua taiusuri, ucigandu-si sufletul fara sa stie si instrainandu-l se viata vesnica. (45)

13)De voiesti sa te lepezi de toate si sa te lepezi si sa te deprinzi cu vietuirea evanghelica, sa nu te dai in seama unui invatator neincercat sau patimas, ca nu cumva in loc de petrecerea evanghelica, si o-o inveti pe cea draceasca. Fiindca invataturile bune sunt la invatatorii buni, iar cele rele, de la cei rai. Caci, desigur, din seminte rele, ies roade rele.(48)

14)Indupleca pe Dumnezeu cu rugaciuni si cu lacrimi, ca sa-ti trimita un calauzitor nepatimas si sfant. Dar cerceteaza si tu dumnezeiestile Scripturi si mai ales scrierile cu invataturi despre lucrare ale sfintilor parinti, ca punandu-le alaturea de cele invatate si faptuite de invatatorul si inainte-statorul tau, sa le poti vedea si intelege pe acestea ca intr-o oglinda, si pe cele ce conglasuiesc cu Scripturile sa le iei in inima si sa le stapanesti cu cugetarea; iar pe cele mincinoase si straine sa le dai la o parte si sa le lepezi, ca sa nu ratacesti. Caci sa stii ca in zilele acestea multi s-au facut dascalii mincinosi si inselatori. (49)

15)* Tot cel ce nu vede, dar se incumeta sa calauzeasca pe altii, e un inselator si duce pe cei ce-l urmeaza in prapastia pierzaniei, dupa cuvantul Domnului: “ Orbul de va calauzi pe orb, amandoi vor cadea in groapa” (Mat. 15,14)(50)

16) Cel ce crede ca viata si moartea sa este in mana pastorului, nu-l va contrazice niciodata. Iar necunoasterea acestui lucru naste contrazicerea, care pricinuieste moartea spirituala si vesnica. (56)

17)* Rugaciune pentru invingerea patimilor si pentru supunere. (60)

18) Cel ce contrazice pe parintele sau face, bucuria dracilor, Iar de cel ce se smareste pana la moarte se minuneaza ingerii. (62)

19)Framantarea multa si la vreme nepotrivita intuneca si tulbura cugetarea si scoate din suflet rugaciunea curata si cainta. Pe de alta parte, aduce oboseala in inima si prin aceasta, inasprire si invartosare. Iar prin acestea cauta dracii sa duca la deznadejde pe cei duhovnicesti. (63)

20) Trandavia le este nevoitorilor o incercare menita sa le pricinuiasca smerenie. (72)

21)Dracul trandaviei obisnuieste sa razboiasca, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au inintat in rugaciune, sau pe cei ce se sarguiesc cu ea. (73)

22)Trandavia este moartea sufletului si a minti. (74)

23) Nu numai cel ce se linisteste singur, sau cel ce se afla sub ascultare (in obste), ci si egumenul si inainte statatorul si chiar cel ce slujeste, trebuie sa fie numaidecat fara de grija, sau liberi de toate lucrurile vietii. (80)

24)Cel ce are gandirea ingrijorata de lucrurile vietii nu este liber. (81)

25)* Exista o grija nefaptuitoare si o faptuire fara grija; ca si dimpotriva: o grijafaptuitoare si o lene plina de griji. (82)

26)Nu darama casa ta, voind sa o zidesti pe a vecinului. Sa sti ca lucrul acesta este obositor si greu. Ia seama ca nu cumva hotarandu-te la aceasta, sa o darami si pe a ta si sa nu poti sa o zidesti nici pe a aceluia. (83)

27)* Daca n-ai dabandit o desavarsita nepatimire fata de lucruri si de bunurile vietii, sa nuprimesti sa te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca sa nu te prinzi in ele, si in loc sa iei plata slujirii, sa suferi osanda pentru hotie si fur de cele sfinte. Iar de esti silit la aceasta, de intaistatorul, sa fi ca cel ce umbla cu focul care arde si sa opresti momeala gandului prin marturisire si pocainta, ca sa te pastrezi neatins prin rugaciunea intaistatorului. (84)

28)Fiecare judeca din starea ce o are el, si pe cele ale aproapelui, fie ca e vorba de virtute, fie de pacate. (85)

29)Alceva este nepetimirea sufletului si altceva nepatimirea trupului; cea dintai sfinteste si trupul prin staralucirea ei si prin revarsarea de lumina a Duhului, iar cea de a doua singura nu poate sa foloseasca prin sine nimic pe cel ce o are. (86)

25 DE CAPETE ALE CUNOSTINTEI SI ALE CUVANTARII DE DUMNEZEU (GNOSTICE SI TEOLOGICE)

1)Nici celui ce teologhiseste nu i se potriveste pocainta, nici celui ce se pocaieste, teologia. Caci pe cat sunt rasariturile de la apusuri, pe atat e mai inalta teologia decatpocainta. (1)

2)Fiind jos nu cerceta cele de sus... (7)

ALE ACELUIASI, UNA SUTA CAPETE DE DUMNEZEU CUVANTATOARE (TEOLOGICE SI GNOSTICE)

EXTRASE

1)Pe toti credinciosi, noi credinciosiitrebuie sa-i vedem ca pe unul si in fiecare din ei trebuie sa vedem pe Hristos si sa avem atata dragoste fata de el, incat sa fim gata sa ne punem sufletul propriu pentru el. Nu trebuie sa numim sau sa socotim pe vreunul rau, ci pe toti sa-i vedem buni. Chiar daca ai vedea pe vreunul tulburat de patimi, sa nu urasti pe fratele, ci patimile care il razboiesc. Iar daca il vezi tiranizat de pofta si de ganduri gresite, sa ai si mai multa mila de el, ca nu cumva sa fii si tu ispitit, (ca unul ce te afli supus schimbarilor materiei nestatornice. (3)

2)Cel ce nu nazuieste cu iubire si cu dorinta puternica sa se uneasca prin smerita cugetare cu cel din urma ditre sfinti, ci pastreaza o mica neincredere in el, nuse va uni niciodata deloc nici cu el, nici cu sfintii dintai care au preceda, chiar daca ar socoti ca are toata credinta si toata iubirea fata de Dumnezeu si fata de totii sfintii. (17)

Cuviosul si de Dumnezeu purtătorul Părintele nostru

Talasie Libianul si Africanul

Despre dragoste, înfrânare si petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul¹

SUTA ÎNTÂIA

Al cărei acrostih este acesta: Fratelui duhovnicesc si iubitului Domn Pavel, Talasie, la arătare isihast, iar în realitate căutător de slavă desartă.

1. Dorul întins întreg spre Dumnezeu leagă pe cei ce-1 au, cu Dumnezeu si întreolaltă".
2. Mintea, care a dobândit dragoste duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea.
3. Cel ce binecuvântează cu gura dar dispretuieste cu inima ascunde fătărnicia sub chipul dragostei.
4. Cel ce a dobândit dragoste rabdă fără să se tulbure supărările si suferintele ce-i vin de la dusmani.
5. Singură iubirea uneste zidirea cu Dumnezeu si făpturile întreolaltă în acelasi cuget.
- 6."Dragoste adevărată a dobândit acela care nu suferă bănuiei si vorbe împotriva aproapelui.
7. Cinsti în fata lui Dumnezeu si a oamenilor este acela care nu încearcă nimic pentru surparea dragostei.
8. De dragostea nefătarnică tine cuvântul adevărat pornit din constiinta cea bună.
9. Cel ce aduce fratelui la cunostintă ocările altuia, ascunde pizma sub înfăţisarea bunăvointei.
10. Precum virtutile trupesti îsi atrag slava de la oameni, asa cele duhovnicesti pe cea de la Dumnezeu.
11. Dragostea si înfrânarea curătesc sufletul, dar mintea o luminează rugăciunea curată.
12. Bărbat puternic este acela" care alungă păcatul prin făptuire si cunostintă.
13. Cel ce a dobândit nepătimirea si cunostinta duhovnicească a aflat har la Dumnezeu.
14. De vrei a birui gândurile pătimase, câştigă înfrânarea si dragostea fată de aproapele.
15. Păzeste-te de neînfrânare si ură si nu vei întâmpina piedică în vremea rugăciunii tale.
16. Precum nu se pot vedea arome în mocirlă, asa nici bună mireasmă dragostei în sufletul celui ce tine minte răul.

17. Stăpânește cu vitejie mânia și pofta și te vei izbăvi degrabă de gândurile rele.
18. Slava desartă o stingi făptuind în ascuns; iar mândria o izgonesti nedisprețuind pe nimeni.
19. De slava desartă tine fătărnicia și minciuna, iar de mândrie părerea de sine și pizma.
20. Povătuitor este acela ce se stăpânește pe sine și-și supune sufletul și trupul rațiunii.
21. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz.
22. Asigură-ți simțurile cu chipul (modul) isihiei și cumpănește gândurile care stau în inimă.
23. Întâmpină fără pomenire de rău gândurile de supărare; iar față de cele iubitoare de plăcere arată-te cu vrăjmășie.
24. Linistea (isihia), rugăciunea, dragostea și înfrânarea, sunt o cărută cu patru roate, care suie mintea la ceruri. .
25. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii.
26. "Precum se topește ceara de fața focului",² așa gândul necurat de frica lui Dumnezeu.
27. Rea pagubă este pentru sufletul înțelept să zăbovească mintea multă vreme într-o patimă de ocară.
28. Rabdă întâmplările de întristare și de durere, că prin acestea te curățește purtarea de grijă (Providenta) a lui Dumnezeu.
29. Dacă ai aruncat materia și te-ai lepădat de lume, leapădă-te acum și de gândurile rele.
30. Lucrarea proprie a minții e să se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.
31. Precum lucrul lui Dumnezeu este să cârmuiască lumea, așa a sufletului este să-și cârmuiască trupul.
32. Cu ce nădejde vom întâmpina pe Hristos, dacă am slujit până acum plăcerilor trupului?
33. Plăcerea se stinge prin reaua pătimire și prin întristare, fie prin cele de Dună voie, fie prin cele aduse de Providență. .
34. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.
35. Lipsa plăcerii naste întristarea: iar plăcerea e împreunată cu toată patima.
36. Cu măsura cu care măsori trupului tău, ti se va măsura întors din partea lui Dumnezeu.
37. Fapta judecării dumnezeiești e răsplătirea dreaptă a celor săvârșite în trup.
38. Virtutea și cunostinta nasc nemurirea; lipsa lor e maica morții.³
39. Întristarea după Dumnezeu stinge plăcerea; iar stingerea plăcerii înseamnă învierea sufletului.
40. Nepătimirea este nemiscarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos.
41. Mântuitorul sufletului și al trupului este Hristos. Cel ce păsește pe urmele Lui se slobozește de păcat.
42. De vrei să dobândești mântuirea, leapădă-te de plăceri și ia asupra ta înfrânarea și dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare.
43. De nepătimire tine dreapta socoteală adevărată (discernământul). Urmând acesteia, fă totul cu măsură și rânduială.
44. Domnul și Dumnezeul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întuneric.
45. Adună-ți mintea și păzește-ți gândurile; și pe care le vei afla pătimase, războiește-le.
46. Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea și starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.

celor netrupesti si care este începutul si sfârșitul lumii.

48. Nu uita de făptuire si ti se va lumina mintea ta.

"Comori ascunse si nevăzute, zice, îți voi deschide tie în chip ascuns".4

49. Cel ce s-a slobozit de patimi a aflat har la Dumnezeu si cel ce s-a învrednicit de cunostintă mare milă.

50. Mintea slobozită de patimi se face în chipul luminii luminându-se neîncetat de contemplatiile lucrurilor.

51. Lumina sufletului este sfânta cunostintă, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întuneric.

52. Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul nestiintei.

53" Cel ce iubeste pe Iisus se va slobozi de păcat. Iar cel ce urmează Lui va vedea cunostinta adevărată.

54. Mintea slobozită de patimi vede gândurile simple,5 atât când veghează trupul, cât si în somn.,

55. Mintea curătită la culme se simte strâmtorată de lucruri si vrea să fie mereu afară de toate cele create.

32. Cu ce nădejde vom întâmpina pe Hristos, dacă am slujit până acum plăcerilor trupului?

33 Plăcerea se stinge prin reaua pătimire si prin întristare, fie prin cele de bună voie, fie prin cele aduse de Providență.

34. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.

35 Lipsa plăcerii naste întristarea: iar plăcerea e împreună cu toată patima.

36. Cu măsura cu care masori trupului tău, ti se va măsura întors din partea lui Dumnezeu.

37. Fapta judecării dumnezeiesti e răsplătirea dreaptă a celor săvârșite în trup.

38. Virtutea si cunostinta nasc nemurirea; lipsa lor e maica mortii.3

39 întristarea după Dumnezeu stinge plăcerea; iar stingerea plăcerii înseamnă învierea sufletului.

40. Nepătimirea este nemiscarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos.

41. Mântuitorul sufletului si al trupului este Hristos. Cel ce păseste pe urmele Lui se slobozeste de păcat.

42. De vrei să dobândești mântuirea, leapădă-te de plăceri si ia asupra ta înfrânarea si dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare.

43-De nepătimire tine dreapta socoteală adevărată (discernământul). Urmând acesteia, fă totul cu măsură si rânduială.

44. Domnul si Dumnezeul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întuneric.

45. Adună-ti mintea si păzește-ti gândurile; si pe care le vei afla pătimase, războieste-le.

46. Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea si starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.

47. Cel căruia i s-a dat înțelepciune cunoaste scopurile celor netrupesti si care este începutul si sfârșitul lumii.

48. Nu uita de făptuire si ti se va lumina mintea ta.

"Comori ascunse si nevăzute, zice, îți voi deschide tie în chip ascuns".4

49. Cel ce s-a slobozit de patimi a aflat har la Dumnezeu si cel ce s-a învrednicit de cunostintă mare milă.

50. Mintea slobozită de patimi se face în crupul luminii luminându-se neîncetat de contemplatiile lucrurilor.

51. Lumina sufletului este sfânta cunostintă, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întuneric.

52. Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul nestiintei.

53. Cel ce iubeste pe Iisus se va slobozi de păcat. Iar cel ce urmează Lui va vedea cunostinta adevărată.
54. Minte slobozită de patimi vede gândurile simple,5 atât când veghează trupul, cât și în somn.,
55. Minte curățită la culme se simte strâmtorată de lucruri și vrea să fie mereu afară de toate cele create
56. Fericit este cel ce a ajuns la nesfârșirea fără margini; și a ajuns acela care a trecut peste cele mărginite.
57. Ratiunile lui Dumnezeu le cercetează acela care-L cinstește pe El. Dar le află cel îndrăgostit de adevăr.
58. Minte ce se mișcă din dreptate află adevărul. Dar cea care se mișcă din vreo patimă nu-1 va afla.
- 59" Precum în ființă Dumnezeu este necunoscut, așa în măreție este fără margini.
60. Ființa care nu are început și sfârșit nu poate fi înțeleasă după firea ei.
61. Mântuirea fiecărei făpturi stă în purtarea de grijă, mai presus de orice bunătate, a Făcătorului.
62. Domnul sprijină pe toți cei căzuți în stări vrednice de milă și ridică pe toți cei frânti.
63. Hristos este judecătorul viilor și al morților și. răsplătitorul faptelor fiecăruia.
64. De vrei să-ți stăpânești sufletul și trupul, taie de mai înainte pricinile patimilor.
65. Uneste-ți puterile sufletului cu virtuțile și le vei despărți cu siguranță de toată pornirea patimilor.
66. Struneste cu înfrânarea pornirile poftelor; iar pe ale iutimii cu dragostea duhovnicească.
67. Linistea (isihia) și rugăciunea sunt cele mai mari arme ale virtuții, căci acestea, curățind mintea, o fac străvăzătoare.
68. Numai întâlnirea duhovnicească folosește. Iar decât toate celelalte, mai de pret este linistea (isihia).
69. Dintre cele cinci feluri de întâlniri, alege trei; pe al patrulea să nu-1 obișnuiești des, iar de al cincilea îndepărtează-te.
70. Linistea o iubeste cel ce nu pătimește față de cele ale lumii.
71. Conștiința este un învățător sincer. Cine ascultă de ea petrece fără greșală.
72. Conștiința numai pe aceia nu-i judecă ce au ajuns la culmea virtuții, sau a păcatului.
73. Nepătimirea cea mai înaltă face gândurile simple. Iar cunostinta cea mai înaltă stă înaintea Celui mai presus de cunostință.
74. Întristarea cea de ocară e pricinuită de lipsa plăcerilor. Cel ce le disprețuiește pe acestea petrece neîntristat.
75. Întristarea, peste tot, este lipsa plăcerii, fie a celei după Dumnezeu, fie a celei după lume.
76. Împărăția lui Dumnezeu este bunătate și înțelepciune. Cine le dobândește pe acestea vietuiește în ceruri.
77. Om nenorocit este acela care pretuiește prin fapte trupul mai mult decât sufletul și lumea mai mult decât pe Dumnezeu.
78. Dragoste deopotrivă față de toți a câștigat acela care nu pizmuiește pe cei strădalnici, iar de cei răi are milă.
- 79 După adevăr ar trebui să conducă acela care impune mai întâi sufletului și trupului său legile virtuții.
80. Negutător duhovnicesc este acela care pentru cele viitoare se leapădă deopotrivă atât de cele plăcute cât și de cele acre ale vieții.
81. Sufletul se întărește prin dragoste și înfrânare; iar mintea, prin rugăciunea curată și vederea (contemplarea) duhovnicească.
82. Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca să nu te lipsești de sfatul folositor.

83. Socotinta vicleană gândește rele și preface vredniciile aproapelui în scăderi.
84. NU crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are visterie rea gândește cele rele.
85. Inima bună poartă gânduri bune. Căci precum este comoara ei, așa sunt și gândurile ei.
86. Păzește-ți gândurile și fugi de păcat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, să vezi unele în locul altora.
87. Întărește-te gândindu-te la Iudeii care, orbiti de pizmă, L-au socotit pe Domnul și Dumnezeuul nostru drept Belzebut.
88. Bănuiala rea întunecă cugetarea și te face să vezi, în loc de cale, cele alături de cale.
89. Păcatele stau alături de virtuți, și de aceea cei răi iau virtuțile drept păcate.
90. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei.
91. Conștiința curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ.
92. Răscolindu-se, patimile alungă slava desartă; iar de sunt înlăturate, aceea iarăși se întoarce.
93. De vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste și de rugăciune.
94. Mintea zăbovind prin rugăciune la Dumnezeu izbăvește și partea pasională a sufletului de patimi.
95. Dumnezeu dând ființă făpturilor, a legat totodată toate prin purtarea Sa de grijă (prin Providență).
96. Iar fiind Stăpân și făcându-Se rob, a arătat zidirii culmea purtării Sale de grijă (culmea Providenței Sale).
97. Căci Dumnezeu și Cuvântul Întropându-Se neschimbat s-a unit cu toată zidirea prin trup⁶.
98. Minune străină se întâmplă în cer și pe pământ, că Dumnezeu este pe pământ și omul în ceruri.
99. Ca unind pe oameni cu îngerii să dăruiască totodată întregii zidiri dumnezeirea.
100. Cunoscinta Sfintei și celei de o ființă Treimi este sfintire și îndumnezeire pentru îngeri și pentru oameni. ,
101. Iertarea păcatelor este slobozire de patimi. Cina n-a fost încă slobozit prin har, n-a dobândit încă iertarea.

SUTA A DOUA

Al cărei acrostih este acesta: Roagă-te pentru mine, frate preacinstite, că mari rele aștept, vrednice de mine, întristări pentru suflet și dureri pentru trup.

1. De vrei să te izbăvești dintr-o dată de păcate, leapădă-te de iubirea de sine, marea tuturor relelor.
2. Sănătatea sufletului este nepătimirea și cunoscinta. La ea nu poate ajunge cel ce slujește plăcerilor.
3. Înfrânarea cu răbdare și dragostea cu îndelungă răbdare uscă plăcerile trupesti și sufletești.
4. Începutul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.
5. E propriu celui rațional să se supună rațiunii și să-și strunească și robească trupul
6. Este o rusine pentru omul rațional să se supună părții nerationale și să slujească poftelor urâte ale ei.
7. Este o faptă rea a sufletului rațional să părăsească pe Ziditorul și să se închine trupului.
8. Ți s-a poruncit să ai trupul slujitor, nu să slujești plăcerilor lui, împotriva firii.
- 9" Rupe legăturile iubirii față de trup și să nu dai nimic slugii ceea ce nu-i neapărată trebuință.
10. Închide simțirile în cetatea liniștii, ca să nu tragă mintea spre poftele lor.
11. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția⁷ și citirea. .

12. Nu va înceta mintea să se învârtască în jurul plăcerilor până ce va fi pus. stăpânire peste trup.
13. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; si pentru dumnezeiestile dogme ca să ne învrednicim de cunostintă.
14. Netulburarea (nemurirea)⁸ sufletului stă în nepătimire si cunostintă; de ea nu se poate împărtăși cel ce slujeste plăcerilor.
15. Pune stăpânire pe trup stingând plăcerile, si eliberează-1 de robia cea grea⁹.
16. Fiind zidit slobod si chemat la slobozenie, nu răbda să fii rob patimilor necurate¹⁰.
17. Dracii leagă mintea de cele supuse simturilor, prin întristări si plăceri, poftes si temeri.
18. Frica Domnului stăpânește poftesle si întristarea după Dumnezeu alungă plăcerea.
19. Pofta după înțelepciune disprețuiesc frica si plăcerea cunostintei izgoneste întristarea.
20. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduintele. *
21. Pofta e oprită de înfrânare si osteneală; si e micșorată de liniste si de dragostea dumnezeiască.
22. Să nu înțepi pe fratele cu vorbe de ghicituri; căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea.
23. Mânia e oprită de îndelunga răbdare si de nepomenirea răului; si e micșorată de dragoste si de împreuna pătimire (compătămire).
24. Cui i s-a dat cunostintă i s-a dat lumina înțelegerii. Iar cel ce primind-o o necinsteste va vedea întuneric.
25. Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naste nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunostinta.
26. Ridică cele supuse santurilor la o vedere cu mintea (la o contemplatie inteligibilă) si vei înălța simțirea deasupra celor supuse simturilor.
27. Femeia sensibilă închipuiesc sufletul activ, cu care însoțindu-se mintea¹¹ naste virtutile
28. Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunostintă de Dumnezeu celui ce o caută întru adevăr, cu evlavie si cu dor.
29. Ceea ce este lumina pentru cei ce văd si pentru cele văzute, aceea este Dumnezeu pentru cei ce cugetă si pentru cele cugetate.
30. Tăria sensibilă (cerul) închipuiesc tăria credintei, în care strălucesc toti sfintii ca niste luminători.
31. Ierusalimul este cunostinta cerească a celor netrupesti. Căci în ea se contemplă vederea păcii.
32. Nu uita de făptuire. Găti uitând de ea se împutinează cunostinta, si făcându-se foamete, te vei coborî în Egipt.
33. Libertatea spirituală (mintală) stă în izbăvirea de patimi. La ea nimeni nu ajunge fără mila lui Hristos.
34. Pământul făgăduintei este împărăția Cerurilor, pe care ne-o câștigă nepătimirea, si cunostinta.
35. Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimeni nu coboară dacă nu cade la foamete.
36. Obisnuiesc-ti urechea să asculte des cuvinte duhovnicesti si mintea ta se va depărta de gândurile necurate.
37. Singur Dumnezeu e bun si înțelept prin fire. Dar se face si mintea prin împărtășire, dacă se străduiesc.
38. Stăpânește-ti stomacul, somnul, mânia si limba; si nu vei lovi de piatră piciorul tău.
39. Nevoiesc-te să iubesti pe tot omul deopotrivă si vei alunga de-a valma toate patimile.
40. Vederea (contemplarea) celor supuse simturilor este o lucrare comună a mintii si a simțirii, Dar cunostinta celor inteligibile este numai a mintii.

41. Este cu neputință mintii să se îndeletnicească cu cele inteligibile, de nu va tăia afecțiunea față de simțire și față de cele supuse simțurilor.
42. Simțirea e dusă de o împătımire firească spre cele supuse simțurilor și fiind atrasă de acelea trage după sine și mintea.
43. Încovoie simțirea spre slujirea mintii și nu-i da vreme ca să o tragă ea pe aceea spre sine.
44. Când se întâmplă ca mintea să se îndeletnicească cu cele supuse simțurilor, atrage simțirea la ea, ridicând în minte cele ce stau în față¹³.
45. Semnul că mintea se îndeletnicește cu cele inteligibile îl avem în aceea că disprețuiește toate cele ce desfătează simțirea.
46. Când mintea e deschisă spre vederea celor inteligibile, are față de ele o plăcere cu anevoie de pierdut.
47. Când mintea se îmbogățește de cunoștința Unității, a pus cu totul stăpânire și pe simțire.
48. Împiedică-ți mintea să se învârtăască în jurul celor supuse simțurilor ca să nu-și rodească prin ele plăceri și întristări.
49. Cele cu care se îndeletnicește mintea întru cele dumnezeiești își fac și din partea pătimitoare (pasională, afectivă) armă dumnezeiască.
50. Este cu neputință mintii să se pătrundă de cunoștință¹⁴, de nu-și va fi apropiat¹⁵ mai înainte partea pasională din sine prin virtuțile sale.
51. Mintea se face străină de cele ale lumii, atunci când își taie orice afecțiune față de simțire.
52. De firea părții rationale a sufletului tine să se îndeletnicească cu cunoștința lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale să îmbrățișeze dragostea și înfrânarea.
53. Este cu neputință mintii să zăbovească la un lucru supus simțurilor, dacă n-a câștigat o patimă față de el.
54. Minte desăvârșită este aceea care s-a îmbibat de cunoștință; iar suflet desăvârșit este acela care s-a ținut de virtuțile.
55. Afecțiunea mintii față de simțire o face roabă plăcerilor trupului.
56. Mintea e clintită din locul cunoștinței, când partea pasională (afectivă) a sufletului iese din virtuțile sale.
57. Am luat putere să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Dar nu ne vom face, de nu ne vom dezbrăca de patimi.
58. Nimeni să nu-și închipuie că a ajuns fiu al lui Dumnezeu în chip actual, dacă nu a dobândit încă în sine trăsăturile dumnezeiești.
59. Asemănarea în purtare¹⁶ cu binele sau cu răul face sau fii ai lui Dumnezeu, sau fii ai satanei.
60. Bărbat chibzuit este cel ce ia aminte la sine și se grăbește să se despartă de toată înținăciunea.
61. Sufletul împietrit când e bătut nu simte, iar pe binefăcătorul său nu-l recunoaște.
62. Haina murdară scoate pe cel ce-o poartă afară de la nunta dumnezeiască și-l face părtaş de întunericul de afară.
63. Cel ce se teme de Domnul se îngrijeste de sufletul său și se izbăvește pe sine de tovarășia cea rea.
64. Este cu neputință să dobândească mila lui Dumnezeu cel ce l-a părăsit pe El și slujește plăcerilor.
65. Chiar dacă nu vrem să credem, Iisus a zis că nimenea nu poate sluji la doi domni.
66. Sufletul întinat de patimi s-a împietrit și nu primește să creadă fără tăieri și arsuri.
67. Pe cei învârtosati îi iau în primire probe înfricosate. Căci fără dureri nu primesc să se înmoaie.
68. Bărbatul chibzuit se îngrijeste de sine și prin dureri de bună voie ocolește pe cele fără voie.

69. Grijă de suflet se arată în reaua pătimire și în smerenie, prin care iartă Dumnezeu toate păcatele.
70. Precum poftele și mâniile înmultesc păcatele, așa înfrânarea și smerenia le sterg.
71. Întristarea după Dumnezeu frânge inima; iar întristarea e născută de frica de munci.
72. Întristarea după Dumnezeu curătește inima și depărtează de la ea înșinăciunea plăcerilor.
73. Răbdarea este iubirea de osteneală a sufletului. Iar unde este iubire de osteneală, s-a scos afară iubirea de plăcere.
74. Orice păcat se face pentru plăcere și orice iertare vine pentru reaua pătimire și pentru întristare.
75. Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneală de bună voie cade, potrivit Providenței, în osteneală fără voie.
76. Hristos este Mântuitorul lumii întregi și a dăruit oamenilor pocăința spre mântuire.
77. Pocăința năște păzirea poruncilor; iar păzirea poruncilor aduce curăția sufletului.
78. Curăția sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi năște dragostea¹⁷.
79. Suflet curat este acela care iubeste pe Dumnezeu; iar minte curată aceea care s-a despărțit de neștiință.
80. Luptă pentru poruncile lui Hristos până la moarte; căci curățindu-te prin ele, vei intra în viață.
81. Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-1 cu toată puterea nesupus plăcerilor¹⁸ și fără boală.
82. Răscoala trupului vine* din neglijarea rugăciunii, a dietei și liniștii celei bune.
83. Liniștea cea bună năște roade bune: înfrânarea, dragostea și rugăciunea curată.
84. Cetirea și rugăciunea curătesc mintea; iar dragostea și înfrânarea partea pasională (afectivă) a sufletului.
85. Păzește aceeași înfrânare totdeauna, ca să nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.
86. Cel ce-și pune legi sie-și să nu se facă neascultător sie-și. Căci cel ce se nesocotește pe sine, pe sine se amăgește.
87. Sufletele pătimase sunt apusuri spirituale, căci acestora le-a apus Soarele dreptății.
88. Fiul al lui Dumnezeu este cel ce s-a făcut asemenea lui Dumnezeu, prin bunătate, înțelepciune, putere și dreptate.
89. Deprinderea păcatului este boala sufletului. Iar - păcatul cu lucrul este moartea lui.
90. Nepătimirea desăvârșită este sărăcia spirituală, la care, ajungând mintea, se desparte de cele de aici.
91. Păzește într-o armonie virtuțile sufletului; căci din acestea se năște roadă dreptății.
92. Zic Părintii că vederea celor inteligibile este netrupească, fiind cu totul liberă de materie și formă.¹⁹
93. Precum cele patru stihii sunt din materie și formă, așa și trupurile plăsmuite din ele sunt din acelea.
94. Cuvântul făcându-Se trup din iubirea de oameni, nici ceea ce era n-a prefăcut, nici ceea ce a devenit n-a preschimbat.
95. Precum zicem că Hristos cel unul este din dumnezeire și omenitate și în dumnezeire și omenitate, așa zicem că este din două firi și în două firi. .
96. Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi, unite neîmpărțit.
97. Slăvim neîmpărțit ipostasul cel unul al lui Hristos și mărturisim neamestecată unirea firilor.
98. Ne închinăm unei Ființe a dumnezeirii în trei ipostasuri și mărturisim Sfânta Treime cea de o ființă.

99. Proprietățile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată cea de Fiu și purcederea. Iar comun celor trei ipostasuri au: ființa, firea, dumnezeirea și bunătatea.

SUTA A TREIA

Al cărei acrostih este acesta: dar rele eu, adevărat nu sunt cele pare întristează trupul, dar sufletul îl curătă, ci cele care întristează conștiința, iar trupul îl desfătează²⁰.

1. Despre Cel din fire bun cugetă cele bune. Și despre tot omul gândește numai bine.
 2. În ziua judecării ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte și gânduri.
 3. Deprinderea virtuții sau a păcatului ne mișcă să gândim, să grăim, sau să săvârșim cele bune sau cele rele.
 4. Minteă stăpânită de patimi cugetă cele ce nu se cuvin. Iar cugetarea aceasta o fac arătată cuvintele și faptele.
 5. Gândului rău îi premerge patima. Iar pricina patimii este simțirea (percepția prin simțuri), precum pricina relei întrebuințări a acesteia este mintea.
 6. Încuie simțirea și războieste închipuirea (prejudecata); și dezrădăcinează patimile cu armele poruncilor.
 7. Păcatul învechit cere nevoința (asceză) îndelungată.
- Căci obisnuința învârtosată nu poate fi clintită din loc dintr-o dată.
8. Nevoința stăruitoare în înfrânare și dragoste prin răbdare și liniște scoate cele înrădăcinate.
 9. Mișcă-ți mintea neconținut la rugăciune și vei împrăști gândurile care stăruiesc în inimă.
 10. Nevoința are trebuință de răbdare și de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgoneste iubirea de plăcere.
 11. Te vei deda ușor cu ostenele nevoinței, de vei face toate cu măsură și cu rânduială.
 12. Păzește aceeași măsură în nevoință și să nu dezlegi canonul fără trebuință.
 13. Precum dragostea și înfrânarea curătesc gândurile, așa contemplatia și rugăciunea toată înălțarea trufasă.
 14. Conștiința curată o fac ostenele nevoinței, ca postul, privegherea, răbdarea și îndelunga răbdare. .
 15. Cel ce rabdă loviturile încercărilor fără voie se face smerit la cuget, bine nădăjduitor și cercat
 16. Răbdarea este iubirea de ostenele a sufletului. Ea constă din ostenele de bună voie și din încercări fără de voie.
 17. Păcatul e vestejit de stăruința în suferințe și e ars deplin de răbdarea până la capăt.
 18. Venirea ostenelelor îndurerează simțirea; iar venirea întristării înlătură plăcerea.
 19. Patru sunt patimile (afecțele) cele mai generale, pe care le folosește Providența cu înțelepciune una împotriva alteia.
 20. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestejește pofta.
 21. Minteă chibzuită își întărește sufletul și-și deprinde trupul la toată nevoința.
 22. Străduiește-te să faci monah nu numai pe omul din afară, ci și pe omul dinlăuntru, izbăvindu-l de patimi.
 23. Prima lepădare este lepădarea de lucruri; a doua și a treia este lepădarea de patimi și de neștiință.
 24. Ușor se izbăvește cineva, dacă vrea, de lucruri. Dar nu cu puțină osteneală de patimile²¹ față de ele.
 25. Stăpânindu-ți pofta, vei birui și mânia; căci ea este pricina care stârnește mânia.
 26. Oare ne-am izbăvit de gândurile pătimase și ne-am apucat de rugăciunea curată și nematerială, sau nu?

27. Mare este mintea care s-a izbăvit de patimi si s-a despărțit de fapte si petrece în Dumnezeu.
28. Cel ce înaintează filosofează în acestea trei: în porunci, în dogme si în credința Sfintei Treimi.
29. Mintea izbăvită de patimi se află în acestea: în gânduri simple, în contemplarea fapturilor si în lumina veșnică.²²
30. În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe față abia când se arată lucrurile.
32. Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup si de simțire (percepția simțuală), precum s-a zis.
33. Mintea care a închis simțirea si si-a făcut egală starea mustului din trup²³ nu mai are război decât cu amintirea.
34. Patimile sunt stârnite de simțire, atunci când nu e de față si dragostea duhovnicească.
35. Postul cumpătat, privegherea si cântarea de psalmi fac egală starea trupului.
36. Aceste trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului si atingerea dracilor.
37. Amintirile pătimase sunt făcute simple²⁴ prin rugăciune, citire, înfrânare si dragoste.
38. Închide întâi simțirea prin liniște si apoi luptă cu armele virtutilor împotriva amintirilor.
39. Păcatul cu cugetul este reaua întrebuințare a gândurilor; iar păcatul cu faptă este reaua întrebuințare a lucrurilor.
40. Reaua folosire a gândurilor si a lucrurilor stă în a nu te folosi de ele cuvioș si drept.
41. Patimile de ocară sunt lanțuri ale minții, care o țin în lucrurile supuse simțurilor.
42. Nepățimire desăvârșită are acela care nu e împățimit nici de lucruri, nici de amintirile lor.
43. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoștință, se poartă cu îndelungă răbdare si rabdă pătimind cele ce-i vin de la acela.
44. Gândurile rele sunt avutii rele; cel ce nu se leapădă de ele nu va ajunge la cunoștință.
- Cel ce ascultă de Hristos se călăuzește pe sine spre lumină; iar cel ce-i urmează Lui se îndreaptă pe sine.
46. Amintirea răului este o lepră a sufletului; si i se întâmplă aceasta din necinstiri, din pagubă, sau din bănuiala gândurilor.
47. Domnul orbeste mintea pătimasă; căci se întristează pe nedrept pentru cele bune ale aproapelui.
48. Sufletul bârfitor are în loc de lumină spine: căci se vatămă pe sine, pe ascultător si uneori si pe cel grăit de rău.
49. Uită răul acela care se roagă pentru cel ce l-a întristat; si se izbăvește de pomenirea răului cel ce nu crută darurile.
50. Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar acesta o are si o face sufletul bârfitorului.
51. Trândăvia vine din neglijența sufletului; si e neglijent sufletul care boalește de iubirea plăcerii.
52. Cel ce iubeste pe Iisus se deprinde cu ostenele; iar prin stăruința din ostenele izgoneste trândăvia.
53. Sufletul se întăreste prin ostenele nevoinei; iar făcând toate cu măsură, alungă trândăvia.
54. Cel ce-si stăpânește pântecul vestejește pofta si mintea lui nu slujește gândurilor de curvie.
55. Mintea celui înfrânat este biserică a Duhului Sfânt; iar mintea lacomului este sălas al ciorilor.
56. Saturarea naste pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește si pâinea simplă.
57. Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pizmuț se izbăvește de pizmă; iar cel ce ascunde pe cel

pizmuیت izbăveste (si pe altii) de pizmă.

58. Îndepărtează-te de cel ce vietuieste cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la multi.

59. Câștigă-ti prieten pe bărbatul iubitor de osteneală si îl vei afla acoperământ greselilor tale.

60. Nepăsătorul s-a vândut multor stăpâni; si cum îl poartă, asa umblă.

61. În vreme de pace ți este binevoitor ca un prieten; iar în vreme de încercare te războieste ca un dusman.

62. Îsi pune sufletul său pentru tine înainte de stârnirea patimilor; iar când se stârnesc, ți ia sufletul tău.

63. Pământul nelucrat s-a umplut de mărcini, sufletul nepăsător de patimi necurate.

64. Minte chibzuită își înfrânează sufletul, își chinuiește trupul si-si strunește patimile. (îsi stăpânește afectele).

65. Mișcările de la arătare sunt semnele celor dinlăuntru, precum roadele produse sunt semnele unor pomi necunoscuti.

66. Cuvintele si faptele vădesc pe fătarnic si scot la arătare pe proorocul mincinos ascuns.

67. Minte nesocotită nu-si povătuiește (disciplinează) sufletul si-1 depărtează de la dragoste si înfrânare.

68. Pricina gândurilor netrebnice este deprinderea rea, care se naste din slavă desartă, din mândrie si îngâmfare.

69. Proprii celor spuse înainte sunt fătarnicia, viclenia, uneltirea, ironia si minciuna, care e cea mai rea.

70. Slujesc celor spuse înainte: pizma, cearta, mânia, întristarea si tinerea minte a răului.

71. Aceasta e calea celor ce vietuiesc în nepăsare si aceasta celor ascunse în mine.

72. Sufletul se mântuiește prin reaua pătimire si smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite.

73. De gândul chibzuit tine cuvântul de folos; iar de sufletul bun făptuirea virtuoasă.

74. Minte luminată scoate cuvinte înțelepte si sufletul curat cultivă gânduri dumnezeiesti.

75. Gândurile celui strădalnic se îndeletnicesc cu înțelepciunea, iar cuvintele lui luminează pe cei ce ascultă.

76. Când sălăsluiesc virtutile în suflet, cultivă gânduri bune; iar când sălăsluiesc păcatele, naste gânduri netrebnice.

77. Sufletul pătimasului e fabrică de gânduri rele; si din vistieria lui scoate cele rele.

78. Vistieria cea bună este deprinderea virtutilor; si mintea bună scoate din aceasta cele bune.

79. Minte lucrată de dragostea dumnezeiască produce gânduri despre Dumnezeu; iar lucrată de iubirea de sine, face dimpotrivă.

80. Minte miscată de dragostea către aproapele gândește neîncetat cele bune despre el; la dimpotrivă, bănuiește cele rele.

81. Pricinile gândurilor bune sunt virtutile; ale virtutilor poruncile; iar a lucrării acestora voia liberă.

82. Virtutile si păcatele venind si trecând fac starea sufletului bună sau rea, miscându-4 spre gânduri corespunzătoare,

83. Pricinile gândurilor rele sunt păcatele; a păcatelor neascultarea; a neascultării înșelăciunea simtirii; iar a înșelăciunii acesteia negrija mintii de a o păzi pe aceasta.

84. În cei ce înaintează, dispozitiile spre cele potrivnice se schimbă Usor; în cei desăvârșiti, deprinderile în amândouă părțile sunt greu de clintit.

85. Tăria sufletului este o deprindere a virtutii anevoie de clintit, la care cel ce a ajuns zice: "Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos", si celelalte²⁵.

86. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine; iar la urma tuturor vine mândria.

87. Cele trei gânduri mai cuprinzătoare ale poftei se nasc din patima iubirii de sine.

88. Înțelege, desigur, gândul lăcomiei pântecelui, al slavei desarte și al iubirii de argint, cărora le urmează toate gândirile pătimase, dar nu toate în comun.

89. Gândului lăcomiei pântecelui îi urmează cel al curviei; gândului de slavă desartă cel al mândriei. Iar celelalte în comun celor trei.

90. Urmează în comun celor trei: gândul întristării, gândul mâniei, al pomenirii de rău, al pizmei, al trândăviei și celelalte.

Rugăciune

91. Stăpâne al tuturor Hristoase, slobozește-ne pe noi de toate acestea, de patimile pierzătoare și de gândurile ce se nasc în ele.

92. Pentru Tine am fost făcuți, ca să ne desfățăm, așezați fiind în raiul făcut de Tine.

93. Dar ne-am atras nouă cinste, alegând în locul desfătărilor fericite stricăciunea.

94. A cărei plată am luat-o în noi înșine, schimbând viața vesnică cu moartea.

95. Acum, deci, Stăpâne, precum ai căutat la noi, caută

până la sfârșit; precum te-ai întrupat, așa ne și mântuiește pe noi toți.

96. Căci ai venit să ne mântuiești pe noi cei pierduți. Să nune despărți pe noi de partea celor ce se mântuiesc.

97. Ridică sufletele și mântuiește trupurile. Curățește-ne pe noi toți de toată întinăciunea.

98. Rupe legăturile patimilor care ne stăpânesc pe noi, Cel ce ai rupt cetele aracilor.

99. Și ne izbăvește pe noi de asuprirea lor, ca numai ție să-ți slujim, luminii celei vesnice.

100. Înviind din morți și cântând împreună cu îngerii cântarea fericită, vesnică și nesfârșită.

SUTA A PATRA

Al cărei acrostih este acesta: Cu toate acestea, roagă-te stăruitor de Domnul Dumnezeu nostru, să ne izbăvească pe noi din relele adevărate și din cele neadevărate.

1. Cel ce și-a desfăcut mintea de dragoste față de trup și de mângâierile lui, acela a omorât cu duhul cel viu faptele trupului.

2. Nu socoti că te-ai despărțit de afecțiunea față de trup, până ce mintea se mai îndeletnicește cu cele ale trupului.

3. Precum cele ale trupului sunt simțirea și cele supuse simțurilor, așa cele ale sufletului sunt mintea și cele inteligibile.

A. Retrage-ți sufletul de la simțirea celor spuse simțurilor și mintea se va afla în Dumnezeu și în cele inteligibile.

5. Înrudite cu dumnezeirea sunt fiintele cugetătoare, cunoscute numai cu mintea; iar simțirea și cele supuse simțurilor au fost create ca să slujească minții.

6. Simțirea și cele supuse simțurilor să-și slujească spre vederea (contemplarea) duhovnicească și să nu întorci simțirea și cele ale ei spre pofta trupului.

7. Ți s-a poruncit să omori faptele trupului, ca să învii prin osteneli sufletul omorât din plăceri.

8. Lasă-te stăpânit de Dumnezeu și stăpânește-ți simțirea și nu te lăsa tu, care ești mai bun, stăpânit de cel mai rău.

9. Dumnezeu este vesnic, nemărginit, nehotărnicit (indefinit), și a făgăduit bunuri vesnice, nemărginite și negrăite celor ce ascultă de El.

10. Tine de firea mintii să petreacă în Dumnezeu, să cugete despre purtarea Lui de grijă și despre judecățile Lui înfricosate;

11. Ai puterea de-a înclina spre amândouă părțile; fii al părții mai bune și vei supune pe cea mai rea.

12. Bună este simțirea și bune sunt cele spuse ei, ca lucruri ale Bunului Dumnezeu. Dar nu se pot asemăna câtuși de puțin cu mintea și cu cele inteligibile.

13. Dumnezeu a zidit ființa rațională și mintală în stare de a primi duhul²⁶ și cunoștința Lui. Iar simțirea și cele supuse simțurilor le-a făcut spre trebuința ei.

14. Precum slugii netrebnice îi trebuie nebulie să se supună stăpânului bun, așa este nebulie ca mintea rațională să se facă roabă trupului stricacios.

15. Mintea, cărenu-și stăpânește simțirea, cade prin ea în cele rele. Căci, înșelată de plăcerea celor spuse simțurilor, își naste sie-și netrebnicie.

16. Stăpânindu-ți simțirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simțire, mescă patimile.

17. Asuprește-ți trupul și roagă-te mereu; și te vei izbăvi repede de gândurile aduse de amintire (de prejudecată).

18. Îndeletnicește-te neîncetat cu cuvinte dumnezeiești. Căci osteneala cu ele mistuie patimile.

19. Cetirea, privegherea, rugăciunea și psalmodia opresc mintea de la rătăcirea în jurul patimilor.

20. Precum primăvara mescă plantele ca să odrăslească, așa și nepătimirea mescă mintea spre cunoștința fapturilor.

21. Păzește poruncile și vei afla pace; iubeste pe Dumnezeu și vei afla cunoștință.

22. În osteneală, în robotire și în sudoarea fetei ai fost osândit să mănânci pâinea cunoștinței.

23. Negrija 1-a dus pe strămos la călcarea poruncii și, în loc de desfătarea Raiului, 1-a osândit la moarte.

24. Stăpânește și tu pe Eva²⁷ și ia seama la sarpe ca nu cumva să-ți dea și tie din pom.

25. Precum sufletul face viu trupul după fire, așa și virtutea și cunoștința sufletul.

26. Mintea înfumurată, purtată de duhul slavei desarte și al mândriei, e nour fără apă.

27. Stăpânindu-ți iubirea de slavă desartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste..

28. Fugind de slava desartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine, sau în curvie.

29. E propriu slavei desarte să-și arate destoinicia; și e propriu mândriei să disprețuiască și să se otărăască.

30. Fugind de lăcomia pântecului, păzește-te de dorința de-a plăcea oamenilor, care vrea să arate un obraz palid la vedere

31. Postul frumos este cel ce se bucură de mâncare puțină și simplă și nu să placă oamenilor.

32. Postind până seara, să nu mănânc atunci până te sature, ca să nu zidești iarăși cele ce le-ai dăruit o dată.

33. Când nu bei vin, să nu te sature de apă; iar de nu, îi dai curviei aceeași materie.

34. Mândria ne face să ne depărtăm de ajutorul dumnezeiesc, să ne încredem în noi înșine și să ne înălțăm împotriva oamenilor.

35. Împotriva mândriei sunt două leacuri; cinele primește pe acestea va avea un al treilea foarte aspru.

36. Ca să înlături mândria, trebuie să te rogi cu lacrimi, să nu disprețuiești pe nimeni și să primești necazurile cele fără voie.

37. Povățuirea prin încercări este un toiag duhovnicesc. Ea învătă pe cel ce se. înaltă fără minte să cugete cu smerenie.
38. Tine de firea minții să nu sufere gândul ce bârfeste în ascuns pe aproapele³⁹.
39. Precum grădinarul, dacă nu pliveste buruienile, îneacă legumele, așa și mintea, dacă nu curăteste, pierde ostenelile.
40. Bărbat chibzuit este acela care suferă sfatul și mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-1 sfătuiește.
41. Cel omorât de patimi nu ascultă sfatul și nu suferă câtusi de puțin mustrarea și povățuirea duhovnicească.
42. Cel ce nu primește sfatul nu își îndreaptă căile sale, ci e dus pururea spre prăpăstii și răpe.
43. Mintea care s-a lepădat de simțire²⁸ și nu mai suferă nici să vadă gând de plăcere este monah²⁹.
44. Mintea care s-a tămăduit pe sine însăși și tămăduiește și pe alții cu cele ce s-a vindecat pe sine este doctor.
45. Caută virtutea și păstrează-o nevătămată, ca să nu trăiești urât și să mori jalnic.
46. Domnul nostru Iisus Hristos a dăruit tuturor lumina dar cei ce nu ascultă de El se întunecă pe ei însși.
47. Să nu socotești lucru mic pierderea virtutii; căci pentru ea a intrat moartea în lume.
48. Omorâtă fiind mintea prin călcarea poruncii a urmat cu necesitate și moartea trupului.
50. Precum Adam neascultând a căzut în moarte, așa Mântuitorul ascultând a omorât moartea.
51. Omoară păcatul, că să nu înviei mort și ca să nu treci de la o moarte mică la una mare.
52. Mântuitorul s-a întrupat pentru neascultarea lui Adam că, dezlegând osânda, să învie pe toți.
53. Din viață la viață trece acela care și-a omorât patimile și s-a despărțit de neștiință.
54. Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fă cele zise și te vei izbăvi de patimi.
55. Ascultarea poruncii aduce curăția sufletului; iar curăția sufletului aduce împărtășirea de lumină.
56. Cunostinta de Dumnezeu este pomul vieții, de care împărtășindu-se cel curat rămâne nemuritor.
57. Începutul făpturii este credința în Hristos; iar sfârșitul ei dragostea lui Hristos.
58. Iisus este Hristos și Domnul și Dumnezeu nostru, care, dăruindu-ne credința în El spre viață,
59. Ni s-a arătat prin suflet, trup și îndumnezeire, ca să izbăvească din moarte și sufletul și trupul ca un Dumnezeu.
60. Să câștigăm credința, ca să venim la dragoste, din care se naste lumina cunostintei.
61. Bunului credinței îi urmează pe rând acestea: temerea de Dumnezeu, înfrânarea de la plăceri, răbdarea ostenelilor, nădejdea în Dumnezeu, nepătimirea și dragostea³⁰.
62. Din dragoste sinceră se naste cunostinta naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta este harul cunostintei de Dumnezeu (al teologiei)³¹.
63. Mintea, care-si stăpânește patimile, le stăpânește desigur din frică, crezând lui Dumnezeu cu privire la cele ce a nădăduit³² și cu privire la cele ce i-au fost făgăduite.
64. Căruia i s-a dat făgăduința i se cere înfrânare. Aceasta, dăinuind, naste răbdarea, care este o deprindere mult iubită de osteneală.
65. Semnul răbdării este dragostea de osteneli. Mintea îndrăznind spre ele nădăduiește să dobândească cele făgăduite și să scape de amenințări.
66. Așteptarea bunurilor viitoare uneste mintea cu cele așteptate; iar zăbovind mintea în ele uită de cele de față.
67. Cel ce a gustat din cele nădăduite aruncă cele de față. Căci tot dorul și 1-a golit în acela.

68. Dumnezeu este Cel ce a făgăduit bunurile viitoare. Crezând Lui, cel înfrânat dorește cele viitoare ca (altul) cele de față.
69. Semnul că mintea petrece în bunurile nădăjduite este că a uitat cu totul de cele de aici și se lărgeste în cunoștința celor viitoare.
70. Bun este adevărul pe care îl învățăm prin Dumnezeul adevărului, care umple încă de aici de încredințare sufletul iubitor de Dumnezeu.
71. Bunurile care așteaptă pe moștenitorii făgăduinței sunt mai presus de veacuri și mai înainte de orice veac și mai presus de orice minte și de cuvânt.
72. Să ne supunem pe noi înșine canoanelor evlaviei, ca nu cumva, abătându-ne în patimi, să cădem de la nădejde. .
73. Iisus Hristos, cel unul din Treime, al cărui moștenitor vei fi tu.
74. Cel ce a învățat cunoștința fapturilor de la Dumnezeu nu va fi necredincios Scripturii cu privire la cele spuse mai înainte.
75. Duhul Sfânt, aflând mintea golită de patimi, o învață tainic, potrivit cu puterea ei, despre toate cele nădăjduite.
76. Sufletul primește cunoștința celor dumnezeiești pe măsura curăției minții.
- 77; Cel ce și-a disciplinat trupul și petrece în cunoștință e curățit tot mai mult de cunoștința însăși.
78. Mintea, care începe să se înțelească (să filosofeze) în cele dumnezeiești, începe de la credință și, - trecând prin cele de la mijloc, sfârșește iarăși la credința cea mai de sus.
79. Ea începutul înțelepciunii e văzută frica care e la urmă. Iar la sfârșit, iubirea care e la început.
80. Mintea începând să se înțelească (să filosofeze) de la credința cea apropiată sfârșește la teologia (cunoștința de Dumnezeu) de dincolo de orice minte, care este credința ce nu se mai uită și vederea celor nevăzute.
81. Ratiunile cu privire la Dumnezeu sunt contemplate de sfinți nu din El însuși, ci din cele din jurul Lui.
82. Iar ratiunile din jurul lui Dumnezeu se cugetă unele prin afirmare, altele prin înlăturare.
83. Ființa, dumnezeirea, bunătatea și toate câte se zic pozitiv sunt prin afirmare. Iar neîncepătoria, nemărginirea și nedefinirea și toate câte se zic negativ, sunt prin negare.
84. Dumnezeirea ascunsă, mai presus-de minte și de cuvânt, a Sfintei Treimi fiind una, cele spuse mai înainte sinele asemenea sunt cele contemplate în jurul ei.
85. Precum spun (sfinții) o singură dumnezeire a Sfintei Treimi, așa măresc trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una.
86. Cele spuse mai înainte prin afirmare și negare le cugetă comune Sfintei și celei de o ființă Treimii, afară de cele proprii fiecărei ipostas, care și ele se zic cele mai multe prin afirmare, iar altele prin negare.
87. Cele proprii ipostasurilor dumnezeiești îndeosebi spun că sunt acestea: însusirea de Tată, însusirea de Fiul, purcederea și toate câte se zic îndeosebi.
88. Iar ipostasul hotărâsc că este o ființă cu proprietăți deosebite. De aceea fiecare ipostas are și ființă comună și ceea ce-1 deosebeste ca ipostas.
89. Cele spuse mai înainte în comun prin negare despre Sfânta Treime le socot mai proprii decât cele spuse prin afirmare. Dar nu așa și în privința proprietăților deosebite deși se zic și ele, cum am spus mai înainte, unele prin afirmare, altele prin negare, ca însusirea de a fi născut și însusirea de a nu fi născut și asemenea. Căci însusirea de a nu fi născut se deosebeste după înțeles de însusirea de a fi născut. Fiindcă cea dintâi însemnează că Tatăl nu s-a născut, iar a doua că Fiul s-a născut.
90. Pentru lămurirea ratiunilor contemplate în jurul ființei Sfintei Treimi, ne folosim, cum s-a zis de cuvinte și nume. Dar nu tot așa pentru cele ale ființei. Căci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte și negărite prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi.

91. Precum zic că fiinta cea una a Dumnezeirii e întreită în ipostasuri, așa mărturisesc că Sfânta Treime e de o ființă.

92. Tatăl e cugetat ca fără de început și ca început (principiu). Fără de început ca nenăscut. Iar început (principiu), ca Cel ce naște și porcede pe Cei ce sunt din El după ființă și sunt în El din vesnicie, adică pe Fiul și pe Duhul Sfânt.

93. Unitatea miscându-se, după ei, până la Treime, rămâne unitate; iar Treimea adunându-se iarăși până la unitate, rămâne Treime, ceea ce este lucru minunat.³³

94. Înțeleg iarăși pe Fiul și pe Duhul, nu fără de principiu, dar vesnice. Nu fără de principiu, ca unele ce se rapoartă la Tatăl ca principiu și izvor; dar vesnice, ca "unele ce sunt din vesnicie împreună cu Tatăl, unul prin naștere, celălalt prin porcedere.

95. Păzește dumnezeirea cea una a Treimii, neîmpărțită, și păstrează cele trei ipostasuri ale Dumnezeirii celei una, neamestecate.

96. Proprietăți deosebitoare ale Tatălui zic că sunt acelea de-a fi fără de început și nenăscut; ale Fiului de a fi început (în principiu) și de a fi născut; iar ale Duhului Sfânt de a fi cu începutul (principiul) și de a fi porces. Iar începutul Fiului și al Duhului nu îl zic temporal. Căci cum ar fi așa? Ci prin el arată cauza din care, ca lumina din soare, își au din vesnicie existența. Căci din El (din principiu) sunt, după ființă, deși nu după El.

97. Proprietatea deosebitoare a ipostasurilor se păstrează iarăși, după ei, nemiscată și neschimbată. Iar fiinta comună sau dumnezeirea neîmpărțită.

98. Mărturisesc unitatea în Treime și Treimea în unitate, ca una ce se împarte neîmpărțit și se uneste împărțit.

99. Stiu pe Tatăl ca începutul (principiul) cel unul al tuturor: al Fiului și al Duhului, ca născător și ca izvor vesnic, împreună vesnic, împreună nesfârșit, nehotărnicit, de o ființă și nedespărțit; iar al făpturilor, ca Făcător, Proniator și Judecător, prin Fiul adică și în Duhul Sfânt. "Căci din El și prin El și spre El sunt toate; Lui fie slava în veci. Amin .

100. Pe Fiul și pe Duhul Sfânt le zic iarăși împreună vesnici cu Tatăl, dar nu împreună fără de început (principiu). Împreună vesnici cu Tatăl, ca fiind împreună cu Tatăl din nesfârșit. Dar nu împreună fără de început, nefiind fără cauză. Căci sunt din El, deși nu după El, ca lumina din soare, precum s-a spus mai-nainte. Le zic, iarăși, și fără de început, când se înțelege începutul din timp, ca să nu fie cugetate sub vreme cele din care este vremea. Deci nu sunt fără de început în privința cauzei, dar sunt fără de început în privința vremii, fiind mai înainte de orice vreme și de orice veac și mai presus de veac și de vreme, prin ele fiind tot veacul și toată vremea și cele din veac și cele din vreme; și ele fiind, precum s-a spus mai-nainte, împreună vesnice cu Tatăl, Căruia împreună cu ele I se cuvine slava și stăpânirea, în vecii vecilor, Amin.

Talasie Libianul și Africanul

- Υ Dragoste adevărată a dobândit acela care nu suferă banuieli și vorbe împotriva aproapelui.
- Υ Lucrarea proprie a minții e să se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.
- Υ Plăcerea se stinge prin reaua patimire și prin întristare, fie prin cele de bună voie, fie prin cele aduse de Providență.
- Υ Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.
- Υ Lipsa plăcerii naște întristarea: iar plăcerea e împreunată cu toată patima.
- Υ Trei sunt caile prin care primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea și starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai staruitoare sunt cele din amintire.

- Υ Cel caruia i s-a dat înțelepciune cunoaste scopurile celor netrupesti si care este începutul si sfârșitul lumii.
- Υ Lumina sufletului este sfânta cunostinta, de care fiind lipsit cel fara de minte, umbla în întuneric.
- Υ Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul nestiintei.
- Υ Ratiunile lui Dumnezeu le cerceteaza acela care-L cinsteste pe El. dar le afla cel îndragostit de adevar.
- Υ Numai întâlnirea duhovniceasca foloseste. Iar decât toate celelalte, mai de pret este linistea (isihia).
- Υ Conștiinta numai pe aceia nu-l judeca ce au ajuns la culmea virtutii, sau a pacatului.
- Υ Întristarea cea de ocară e pricinuita de lipsa plăcerilor. Cel ce le dispretuiește pe acestea petrece neîntristat.
- Υ Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca sa nu te lipsești de sfatul folositor.
- Υ Socotinta vicleana gândește rele si prefăce vredniciile aproapelui în scaderi.
- Υ Nu crede gândului care judeca pe aproapele. Caci numai cine are visterie rea gândește cele rele.
- Υ Pazeste-ti gândurile si fugi de pacat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, sa vezi unele în locul altora.
- Υ Întăreste-te gândindu-te la Iudeii care, orbiti de pizma, L-au socotit pe Domnul si Dumnezeu nostru drept Belzebut.
- Υ Banuiala rea întuneca cugetarea si te face sa vezi, în loc de cale, cele alături de cale.
- Υ Pacatele stau alături de virtuti, si de aceea cei rai iau virtutile drept pacate.
- Υ Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede mintea în patima trândăviei.
- Υ Conștiinta curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ.
- Υ Rascolindu-se, patimile alunga slava desartă; iar de sunt înlăturate, aceea iarasi se întoarce.
- Υ Dumnezeu dând fiinta fapturilor, a legat totodata toate prin purtarea Sa de grija (prin Providenta).
- Υ Iar fiind Stăpân si făcându-Se rob, a aratat zidirii culmea purtării Sale de grija (culmea Providentei Sale).
- Υ Caci Dumnezeu si Cuvântul întrupându-Se neschimbat s-a unit cu toată zidirea prin trup.
- Υ Minune străină se întâmplă în cer si pe pământ, ca Dumnezeu este pe pământ si omul în ceruri.
- Υ Ca unind pe oameni cu Îngerii, sa daruiască totodata întregii zidiri dumnezeirea.
- Υ Cunostinta Sfintei si celei de o fiinta Treimi este sfintire si îndumnezeire pentru Îngeri si pentru oameni.

- Υ Iertarea pacatelor este slobozire de patimi. Cine n-a fost înca slobozit prin har, n-a dobândit înca iertarea.
- Υ De vrei sa te izbavesti dintr-o data de pacate, leapada-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor.
- Υ Sanatatea sufletului este nepatimirea si cunostinta. La ea nu poate ajunge cel ce slujeste placerilor.
- Υ Începutul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.
- Υ E propriu celui rational sa se supuna ratiunii si sa-si struneasca si robeasca trupul.
- Υ Cele mai bune arme ale celui ce se linisteste cu rabdare sunt înfrânarea, dragostea, rugaciunea, atentia si citirea.
- Υ Sa luptam pentru porunci ca sa ne izbavim de patimi; si pentru dumnezeiestile dogme ca sa ne învrednicim de cunostinta.
- Υ Dracii leaga mintea de cele supuse simturilor, prin întristari si placeri, pofta si temeri.
- Υ Pofta dupa înțelepciune dispretuieste frica si placerea cunostintei izgoneste întristarea.
- Υ Sa nu întepi pe fratele cu vorbe de ghicituri; caci nu vei rabda când vei primi cele asemenea.
- Υ Mânia e oprita de îndelunga rabdare si de nepomenirea raului; si e micsorata de dragoste si de împreuna patimire (compatimire).
- Υ Cui i s-a dat cunostinta i s-a dat lumina înțelegerii. Iar cel ce primind-o o necinsteste va vedea întuneric.
- Υ Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunostinta de Dumnezeu celui ce o cauta într-un adevar, cu evlavie si cu dor.
- Υ Nu uita de faptuire. Caci uitând de ea se împrutina cunostinta, si facându-se foamete, te vei coborî în Egipt.
- Υ Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimeni nu coboara daca nu cade la foamete.
- Υ Obisnuieste-ti urechea sa asculte des cuvinte duhovnesti si mintea ta se va departa de gândurile necurate.
- Υ Este cu neputinta mintii sa se îndeletniceasca cu cele inteligibile, de nu va taia afectiunea fata de simtire si fata de cele supuse simturilor.
- Υ Semnul ca mintea se îndeletniceste cu cele inteligibile îl avem în aceea ca dispretuieste toate cele ce desfateaza simtirea.
- Υ Când mintea se deschisa spre vederea celor inteligibile, are fata de ele o placere cu anevoie de pierdut.
- Υ Când mintea se îmbogateste de cunostinta Unitatii, a pus cu totul stapânire si pe simtire.
- Υ Împiedica-ti mintea sa se învârtasca în jurul celor supuse simturilor ca sa nu-si rodeasca prin ele placeri si întristari.

- Υ De firea partii rationale a sufletului tine sa se îndeletniceasca cu cunostinta lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale sa îmbratiseze dragostea si înfrânarea.
- Υ Minte desavârsita este aceea care s-a îmbibat de cunostinta; iar suflet desavârsit este acela care s-a tesut cu virtutile.
- Υ Sufletul întinat de patimi s-a împietrit si nu primeste sa creada fara taieri si arsuri.
- Υ Pe cei învățosati îi iau în primire probe înfricosate. Caci fara dureri nu primesc sa se înmoaie.
- Υ Barbatul chibzuit se îngrijeste de sine si prin dureri de buna voie ocoleste pe cele fara voie.
- Υ Grija de suflet se arata în reaua patimire si în smerenie, prin care iarta Dumnezeu toate pacatele.
- Υ Rabdarea este iubirea de osteneala a sufletului. Iar unde este iubire de osteneala, s-a scos afara iubirea de placere.
- Υ Cetirea si rugaciunea curatesc mintea; iar dragostea si înfrânarea partea pasionala (afectiva) a sufletului.
- Υ Pazeste aceeasi înfrânare totdeauna, ca sa nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.
- Υ Cel ce-si pune legi sie-si sa nu se faca neascultator sie-si. Caci cel ce se nesocoteste pe sine, pe sine se amageste.
- Υ Deprinderea pacatului este boala sufletului. Iar pacatul cu lucrul este moartea lui.
- Υ Pacatul învechit cere nevointa (asceza) îndelungata. Caci obisnuinta învățosata nu poate fi clintita din loc dintr-o data.
- Υ Misca-ti mintea necontenit la rugaciune si vei împrastia gândurile care staruiesc în inima.
- Υ Nevointa are trebuinta de rabdare si de îndelunga rabdare. Caci numai prin osteneala îndelungata se izgoneste iubirea de placere.
- Υ Te vei deda usor cu ostenelele nevointei, de vei face toate cu masura si cu rânduiala.
- Υ Pazeste aceeasi masura în nevointa si sa nu dezlegi canonul fara trebuinta.
- Υ Precum dragostea si înfrânarea curatesc gândurile, asa contemplatia si rugaciunea toata înaltarea trufasa.
- Υ Cel ce rabda loviturile încercarilor fara voie se face smerit la buget, bine nadajduitor si cercat.
- Υ Pacatul e vestejit de staruinta în suferinta si e ars deplin de rabdarea pâna la capat.
- Υ Venirea ostenelelor îndurereaza simtirea, iar venirea întristarii înlatura placerea.
- Υ Mintea chibzuita își întareste sufletul si-si deprinde trupul la toata nevointa.
- Υ Cel ce înainteaza filosofeaza în acestea trei: în porunci, în dogme si în credinta Sfintei Treimi.
- Υ Mintea izbavita de patimi se afla în acestea: în gânduri simple, în contemplarea fapturilor si în lumina vesnica.
- Υ Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup si de simtire, precum s-a zis.

- Υ Minte care a închis simțirea și și-a făcut egală starea minții din trup nu mai are război decât cu amintirea.
- Υ Postul cumpătat, privegherea și cântarea de psalmi fac egală starea trupului.
- Υ Acestea trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului și atingerea dracilor.
- Υ Amintirile patimase sunt făcute simple prin rugăciune, citire, înfrânare și dragoste.
- Υ Închide întâi simțirea prin liniște și apoi luptă cu armele virtuților împotriva amintirilor.
- Υ Pacatul cu cugetul este reaua întrebuintare a gândurilor; iar pacatul cu fapta este reaua întrebuintare a lucrurilor.
- Υ Nepatimire desăvârșită are acela care nu e împatimit nici de lucruri, nici de amintirile lor.
- Υ Amintirea răului este o lepra a sufletului; și i se întâmplă aceasta din necinste, din pagubă, sau din banuiala gândurilor.
- Υ Domnul orbeste minte patimasă; căci se întristează pe nedrept pentru cele bune ale apropiatului.
- Υ Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar acesta o are și o face sufletul bârfitorului.
- Υ Trândăvia vine din neglijența sufletului; și e neglijent sufletul care boalește de iubirea plăcerii.
- Υ Saturația naște poftă după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește și pâinea simplă.
- Υ Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pizmuț se izbăvește de pizmă; iar cel ce ascunde pe cel pizmuț izbăvește (și pe alții) de pizmă.
- Υ Îndepartează-te de cel ce viețuiește cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la mulți.
- Υ Câștigă-ți prieten pe barbatul iubitor de osteneală și îl vei afla acoperământ greselilor tale.
- Υ Nepăsătorul s-a vândut multor stăpâni; și cum îl poartă, așa umblă.
- Υ În vreme de pace îți este binevoitor ca un prieten; iar în vreme de încercare te războiește ca un dușman.
- Υ Își pune sufletul sau pentru tine înainte de stărnirea patimilor; iar când se stărnesc, îți ia sufletul tău.
- Υ Minte luminată scoate cuvinte înțelepte și sufletul cultivă gânduri dumnezeiești.
- Υ În cei ce înaintează, dispozițiile spre cele potrivnice se schimbă ușor; în cei desăvârșiți, deprinderile în amândouă părțile sunt greu de clintit.
- Υ Taria sufletului este o deprindere a virtuții anevoie de clintit, la care cel ce a ajuns zice: „Cine ne va despartii pe noi de dragostea lui Hristos”, și celelalte.
- Υ Ține de firea minții să petreacă în Dumnezeu, să cugete despre purtarea Lui de grijă și despre judecățile Lui înfricoșate.
- Υ Stăpânindu-ți simțirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simțire, misca patimile.

- Υ Asupreste-ti trupul si roaga-te mereu; si te vei izbavi repede de gândurile aduse de amintire (de prejudecata).
- Υ Îndeletniceste-te neîncetat cu cuvinte dumnezeiesti. Caci osteneala cu ele mistuie patimile.
- Υ Cetirea, privegherea, rugaciunea si psalmodia opresc mintea de la ratacirea în jurul patimilor.
- Υ În osteneala, în robotire si în sudoarea fetei ai fost osândit sa manânci pâinea cunostintei.
- Υ Precum sufletul face viu trupul dupa fire, asa si virtute si cunostinta sufletul.
- Υ Stăpânindu-ti iubirea de slava desarta, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, sa cazi în necinste.
- Υ Fugind de slava desarta, cauta spre Dumnezeu; iar de nu, vei cadea desigur în parerea de sine, sau în curvie.
- Υ E propriu slavei desarte sa-si arate destoinicia; si e propriu mândrie sa dispretuiasca si sa se otarasca.
- Υ Fugind de lacomia pântecelui, pazeste-te de dorinta de-a placea oamenilor, care vrea sa arate un obraz palid la vedere.
- Υ Când nu bei vin, sa nu te sature de apa; iar de nu, îi dai curviei aceeasi materie.
- Υ Mândria ne face sa ne departam de ajutorul dumnezeiesc, sa ne încredem în noi însine si sa ne înaltam împotriva oamenilor.
- Υ Împotriva mândriei sunt doua leacuri; cine le primeste pe acestea va avea un al treilea foarte aspru.
- Υ Ca sa înlaturi mândria, trebuie sa te rogi cu lacrimi, sa nu dispretuiesti pe nimeni si sa primesti necazurile cele fara voie.
- Υ Povatuirea prin încercari este un toiag duhovnicesc. Ea învata pe cel ce se înalta fara minte sa cugete cu smerenie.
- Υ Precum gradinarul, daca nu pliveste buruienile, îneaca legumele, asa si mintea, daca nu curateste, pierde ostenele.
- Υ Barbat chibzuit este acela care sufera sfatul si mai ales pe Parintele duhovnicesc, care-l sfatuieste.
- Υ Cel omorât de patimi nu asculta sfatul si nu sufera câtusi de putin mustrea si povatuirea duhovniceasca.
- Υ Cel ce nu primeste sfatul nu își îndreapta caile sale, ci e dus pururi spre prapastii si râpe.
- Υ Mintea care s-a tamaduit pe sine însasi si tamaduieste si pe altii cu cele ce s-a vindecat pe sine este doctor.
- Υ Cauta virtutea si pastreaz-o nevatamata, ca sa nu traiesti urât si sa mori jalnic.
- Υ Omoara pacatul, ca sa nu învii mort si ca sa nu treci de la o moarte mica la una mare.
- Υ Din viata la viata trece acela care si-a omorât patimile si s-a despartit de nestiinta.

- Y Cerceteaza Scripturile si vei afla poruncile; si fa cele zise si te vei izbavi de patimi.
- Y Cunostinta de Dumnezeu este pomul vietii, de care împartasindu-se cel curat ramâne nemuritor.
- Y Semnul rabdarii este dragostea de osteneli. Mintea îndraznind spre ele nadajduieste sa dobândeasca cele fagaduite si sa scape de amenintari.

Teodor al Edesei

- Υ Trei sunt patimile cele mai generale, din care se nasc toate: iubirea de placere, iubirea de argint si iubirea de slava. Acestora le urmeaza alte cinci duhuri ale rautatii. Iar din acestea se naste un roi mare de patimi si toate chipurile rautatii cu multe fete. Deci cel ce a biruit pe acesti trei conducatori si fruntasi a suportat împreuna cu ei si pe cei cinci si a supus apoi toate patimile.
- Υ Toate câte le-am facut cu patima ne asupresc apoi sufletul în chip patimas prin amintirile lor. Iar când se vor sterge amintirile patimase cu totul din inima, ca sa nu o mai momeasca pe ea, apare semnul iertarii pacatelor de mai înainte. Caci pâna ce sufletul se misca cu patima, se arata si stapânirea pacatului în el.
- Υ Patimile trupesti si materiale se micsoreaza si se vestejesc prin suferintele trupului. Iar cele sufletesti si nevazute se ating prin smerita cugetare, prin blândete si dragoste.
- Υ Unii au întrebat cu nedumerire: oare gândul stârnește patima, sau patima gândul? Si între ei, unii zic ca aceea, altii ca acesta. Eu zic ca din patimi se stârnesc gândurile. Caci daca n-ar fi fost patimile în suflet, nu l-ar fi tulburat gândurile lor.
- Υ Pe cei ce petrec în lume si sunt aproape de materiile patimilor, dracii îi razboiesc si-i lupta cu razboiul lucrurilor. Iar pe cei din pustie, pentru raritatea lucrurilor, îi supara cu gândurile, dar e cu mult mai cumplit razboiul al doilea, ca cel dintâi. Caci razboiul prin lucruri are trebuinta de vreme, de loc si de iscusinta. Dar cel al mintii este usor de oprit. Ajutor împotriva acestei lupte netrupesti ni s-a dat rugaciunea curata, din care pricina s-a si rânduist sa se faca neîncetat. Ea întareste mintea pentru lupta, ca una care poate sa se savârseasca fara trup.
- Υ Aratând omorârea desavârsita a patimilor, dumnezeiescul Apostol zice: „Iar cei ce sunt ai lui Hristos, trupul si-au rastignit împreuna cu patimile si cu poftele lui”. Caci când omorâm patimile si stingem poftetele si supunem cugetul trupesc Duhului, atunci luam crucea si urmam lui Hristos. Fiindca retragerea nu e nimic altceva decât omorârea patimilor si aratarea vietii celei ascunse în Hristos.
- Υ Îngerii, fiind slujitori ai dragostei si ai pacii, se bucura de pocainta noastra si de sporirea în virtute. De aceea se sânguiesc sa ne umple de vederi duhovnicesti si ne-ajuta la tot ce e bun. Dimpotriva, dracii, fiind pricinuitoarii mâniei si ai rautatii, se bucura de scaderea virtutii si se straduiesc sa ne abata sufletele spre naluciri urâte.
- Υ Credinta este un bun launtric. Ea naste în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învata pazirea poruncilor, care se numeste faptuire. Iar din faptuire odrasleste cinstita nepatimire. Iar rodul nepatimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le ti tinându-le pe toate.
- Υ Precum simtirea trupului, când e sanatoasa, simte boala care îl stapânește, iar cel nu o simte boaleste de nesimtire, asa si mintea, când vreme are nevatamata lucrarea sa, cunoaste puterile sale si stie unde îi vin patimile cu mai multa silnicie si spre acea parte își îndreapta lupta cu

tarie. Dar e trist când își cheltuiește zilele în nesimțire, asemanându-se celui ce lupta noaptea și nu vede gândurile vrajmasilor.

- Υ S-a scris ca vinul înveselește inima omului. Dar tu, care ai făgăduit să te tânguiești și să plângi, ocolește această veselie și te vei veseli de daruri duhovnicești. Caci înveselindu-te de vin, vei convietui cu gânduri de rusine și vei ajunge în multe supărări.
- Υ Ia seama să nu petreci sărbătorile în bauturi de vin, ci în înnoirea minții și curăția sufletului. Caci umplându-ți pântecul și îmbatându-te de vin mai degrabă vei mânia pe înaintea statatorului sărbătorii.
- Υ Am auzit de la bătrâni încercați în faptuire că gândurile rele se nasc din frumusețea hainelor, din saturarea stomacului și din întâlniri vătămătoare.
- Υ De locuiești cu un Părinte duhovnicesc și ai simțit folosul de la el, nimeni să nu te despartă de dragostea lui și împreună locuirea cu el. Să nu-l judeci în ceva, să nu-l vorbești de rău dacă ești muștrat sau lovit, să nu dai ascultare vreunui care-l defaimă, să nu te însotesti cu cel ce-l batjocorește, ca să nu se mânie Domnul asupra ta și să te steargă din cartea celor vii.
- Υ Să nu fii judecătorul faptelor Părintelui tău, ci împlinitorul poruncilor lui. Caci dracii au naravul să-ți arate lipsurile lui, ca să-ți astupe urechile de la cuvintele lui și așa să te scoată din luptă ca pe un ostaș slab și fricos, sau să te fure prin gânduri de necredință și să te facă neputincios pentru orice virtute.
- Υ Cel ce nu ascultă de poruncile Părinților calcă cele mai însemnate datorii ale făgăduinței. Iar cel ce a luat în brațe ascultarea, junghiindu-și viața cu sabia smeritei cugetări, împlineste, după puterea sa, cele ce le-a făgăduit lui Hristos în fața multor martori.
- Υ Luând seama, am cunoscut și am învățat limpede că vrajmasii vieții noastre, dracii, pizmuiesc foarte tare pe cei ce se nevoiesc în ascultarea Părinților, scrâsnind din dinți împotriva lor și nascocind tot felul de uneltiri. Ce nu fac și ce nu le furisează în minte, ca să-i desfacă din brațele pământului? Le dau prilejuri așa zise binecuvântate, stârnesc întăriri, ridică ura împotriva Părintelui, înfatisează sfaturile lui ca săgeți ascuțite. Ce, zic, din om liber te-ai făcut rob și încă rob al unui despot fără milă? Până când te vei lăsa ros de jugul robiei și nu vei vedea lumina judecății? Apoi te împing la primiri de oaspeți, la cercetări de bolnavi și la îngrijirea de cei săraci. Pe urmă lauda peste măsura nevoia linistirii și a singurătății celei mai de pe urmă și seamănă tot felul de neghină rea în inima ostasului evlaviei, numai că să-l scoată din turma duhovnicească și să-l traga de la limanul neînvîforat, spre a-l arunca în vârtejul pierzător de suflet al mării înfuriate. La urmă, luându-l ca pe un rob în stăpânirea lor îil, folosesc după voiele lor cele rele.
- Υ Dar tie, celui ce ești în ascultarea Părintelui, să nu-ți scape nebagată în seama viclenia vrajmasilor și a potrivnicilor. Nu uita nici de făgăduința ce ai dat-o lui Dumnezeu. Să nu te lăși biruit de ocări, să nu te înfricoșezi de muștrări, de batjocuri și de luare în râs, să nu te supui gândurilor rele, care umflă lucrurile, să nu fugi de asprimea părintească și să nu necinstești jugul blând al smereniei prin îndrăzneala plăcerii de sine și a încapătânării. Ci punându-ți la inimă cuvântul Domnului, ca: „Cel ce va răbda până la sfârșit acela se va mântui”, poartă cu răbdare lupta ce-ți este dată tie, privind la Iisus, capetenia și desăvârșitorul credinței noastre.

- Y Credinta dreapta si launtrica naste frica de Dumnezeu. Iar frica de Dumnezeu ne învata pazirea poruncilor. „Caci frica Lui, zise, naste pazirea poruncilor”. Din pazirea poruncilor, se naste virtutea cu fapta, care e începutul virtutii contemplative. Iar roada acestora e nepatimirea. Din nepatimire apoi se naste în noi dragostea. Iar despre dragoste zice învățacelul iubit: „Dumnezeu este dragoste si cine ramâne în dragoste ramâne în Dumnezeu si Dumnezeu în el”.
- Y Cel ce te-ai lepadat de grijile vietii si ai îmbracat lupta nevointei, sa nu poftesti a avea bogatie spre a împarti saracilor. Caci si aceasta este o amagire a celui rau, care ne împinge la slava desarta, ca sa încurce mintea în tot felul de ocupatii. Chiar daca ai numai pâine si apa, poti sa îți câștigi cu ele plata iubirii de straini. Iar de nu ai nici aceasta, ci primești pe strain numai cu gândul bun si-i dai cuvânt de mângâiere, de asemenea poti sa-ti câștigi plata iubirii de straini. Ai pentru aceasta ca pilda pe vaduva, pentru marturiseste Domnul în Evanghelie si care a întrecut prin cei doi banuti gândul si puterea bogatilor.
- Y Acestea au spus pentru cei ce se îndeletnicesc cu linistirea (isihia). Iar cei ce se afla sub ascultarea Parintelui un lucru numai sa aiba în minte: sa nu cada întru nimic din porunca parinteasca. Facând dimpotriva, cei ce vor cadea din aceasta porunca si petrecere vor fi nevrednici de orice virtute si petrecere duhovniceasca.
- Y Ca prieteni trebuie sa ai, iubitorule de Hristos, pe cei ce-ti sunt de folos si sa-ti ajuta la vietuirea ta. „Barbati pasnici, zice, sa-ti fie prietenii tai, frati duhovnesti si Parinti sfinti”; despre care si Domnul nostru a zis: „Mama mea si fratii mei acestia sunt, care fac voia Tatalui meu celui din ceruri”.
- Y Sa nu poftesti mâncari felurite si de mult pret si desfatari aducatoare de moarte. Caci „cea dedata desfatarilor, zice, a murit fiind înca vie”. Daca e cu putinta, fugi chiar de saturarea cu cele usor de gasit. Caci s-a scris: „Nu va amagiti cu saturarea stomacului”.
- Y Petrecerea deasa afara de chilia ta sa o lepezi, daca ti-ai ales sa te linistesti. Caci este foarte pagubitoare, ia harul, întuneca judecata, vestejeste dorul. De aceea s-a zis: „Ratacirea poftii schimba mintea cea fara rautate”. Prin urmare taie legaturile cu cei multi (afectiunile fata de cele multe) ca sa nu se împrastie mintea si sa nu-ti tulburi putinta (modul linistirii).
- Y Sezând în chilia ta, sa nu faci lucrul tau fara judecata si plin de lene. Caci cel ce calatoreste fara tinta se va osteni în desert. Ci tine-te de lucrarea cea buna: aduna-ti mintea, tine mereu înaintea ochilor ceasul din urma al mortii, adu-ti aminte de desertaciunea lumii, cât de înșelatoare, de neputincioasa si fara de pret este, cugeta la înfricosata dare de seama, cum au sa înfatiseze dusmanosii purtatori de catastrofe faptele noastre, cuvintele, gândurile pe care ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu-ti aminte si de muncile iadului si cum stau acolo închise sufletele, aminteste-ti si de aceea mare si înfricosata zi, adica de învierea cea de obste si de înfatisarea înaintea lui Dumnezeu, de cea din urma hotărâre a Judecatorului care nu greseste. Gândește-te la osânda care va pune stapânire pe pacatosi, la rusinea, la musturarea cunostintei, la scoaterea afara de la Dumnezeu si la aruncarea în focul cel vesnic, la viermele care nu moare, la întunericul cel neluminat, unde este plângerea si scrâsnirea dintilor. La acestea si la toate celelalte chinuri gândindu-te, sa nu lipsești a-ti uda obrazii, haina, locul unde sezi cu siroaie de lacrimi, caci cu asemenea gânduri am vazut pe multi dobândind mare multime de lacrimi si curatindu-si în chip minunat toate puterile sufletului.

- Y Dar gândește-te și la bunătățile care așteaptă pe cei drepti: la înfățișarea de-a dreapta lui Hristos, la glasul Stăpânului, care-i binecuvântă, la moștenirea Împărăției Cerurilor, la darul cel mai presus de minte, la lumina aceea a tot dulce, la bucuria care nu are sfârșit și nu e întreruptă de întristare, la locasurile acelea cerești, la petrecerea cu Îngerii și la toate celelalte bunătăți făgăduite celor ce se tem de Domnul.
- Y Aceste gânduri să stea la masă cu tine, să doarmă cu tine și să se scoale cu tine. Ia seama să nu le uiti pe acestea niciodată, oriunde ai fi să nu-ți desfaci mintea de amintirea lor, ca să fugă gândurile rele. Și vei fi plin de mângâiere dumnezeiască. Iar sufletul care nu e îngrădit de aceste gânduri nu poate dobândi liniștea. Căci izvorul care nu are apă, în zadar poartă acest nume.
- Y Pentru cei ce caută liniștea, s-a legiuit această rânduială: post, cât e cu putință, priveghere, culcare pe jos și toate celelalte rele patimiri, pentru odihna ce va să vie. Căci „nu sunt vrednice patimirile vremii de acum, fata de slava ce ni se va descoperi nouă”. Dar mai ales rugăciunea curată, să zică aproape neîntreruptă și neîntreruptă. Căci aceasta este zid sigur, liman liniștit, paznică a virtuților, omorâre a patimilor, întărire a sufletului, curățire a minții, odihna a celor osteniți, mângâiere a celor ce plâng. Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevazute, încredințare despre cele dorite, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuți, ipostas al celor nădăjduite. Prinde-te cu toată puterea de această împărăteasă a virtuților, o, nevoitorule! Roagă-te cu frică și cu cutremur, cu minte trează și veghetoare, ca să fie primită de Domnul rugăciunea ta. Căci: „Ochii Domnului, zace, peste cei drepti și urechile Lui la cererea lor”.
- Y S-a zis de cineva dintre cei vechi cu multă dreptate și foarte nimerit, că cei dintâi dintre dracii care ni se împotrivesc cu război sunt cei cărora li s-au încredințat dorintele lăcomiei pântecelui, cei ce ne pun în minte iubirea de argint și cei ce ne îmbie spre slava desartă. Iar toți ceilalți vin pe urma acestora, luând în primire pe cei raniti de ei.
- Y Mai ușor este să curăți un suflet necurat decât să reduci la sănătate un suflet odată curățit și iarăși ranit. Căci celor ce s-au lepădat de curând de tulburarea lumii, în orice greseli ar fi cazut, le e mai ușor să ajungă la nepatimire. Dar celor ce au gustat din cuvintele bune ale lui Dumnezeu și au umblat pe calea mântuirii, dar apoi iarăși s-au întors la păcat, anevoie le este să dobândească nepatimirea, pe de o parte pentru reaua deprindere și pentru urâta obisnuită, pe de altă parte pentru că darul întristării sare mereu înaintea ochilor și le aduce în față idolul păcatului. Dar sufletul sânguinos și iubitor de osteneală izbândește ușor și în acest lucru greu de izbândit, cu împreună lucrarea harului dumnezeiesc. Căci acesta ne iubeste cu îndelungă răbdare, ne cheamă la pocăință, iar pe cei ce se întorc îi primește cu milă negraită a îndurărilor, cum am învățat din Evanghelie prin parabola fiului risipitor.
- Y Nimeni dintre noi nu e în stare să biruiască cu de la sine putere uneltirile și mesetugurile celui viclean, ci cu puterea nebiruită a lui Hristos. Deci în zadar s-au amăgit cei ce se mândresc, laudându-se că au desființat păcatul prin nevoitele savârșite de ei și prin voia lor liberă. Acesta nu poate fi desființat decât prin harul lui Dumnezeu, că unul ce a și fost omorât prin taina de pe cruce. De aceea și luminatorul Bisericii, Ioan Gura de Aur, zice că: „nu ajunge râvna omului, dacă nu se bucura și de revarsarea ajutorului de sus”, dar iarăși că „nu câștigăm nimic din revarsarea harului de sus, dacă nu este râvna”. Acestea amândouă le arată Iuda și Petru. Cel dintâi bucurându-se de mult ajutor, n-a folosit nimic, fiindcă n-a adus cele ale sale. Iar Petru, cu toate că a râvnit, fiindcă nu s-a bucurat de nici un ajutor, a cazut. Din acestea două se țese

virtutea. De aceea va rog, zice, nici sa nu dormiti aruncând totul asupra lui Dumnezeu, nici sânguindu-va sa nu socotiti ca dobânditi totul prin ostenele voastre.

- Y Careva dintre cei vechi a spus un cuvânt foarte înțelept si lesne de priceput despre gânduri, zicând: „Judeca gândurile în divanul inimii, daca sunt ale noastre, sau ale potrivnicilor. Si pe cele ale noastre si bune aseaza-le în camera cea mai dinauntru a sufletului, pazindu-le închise în vistieria cea nejefuita. Iar cele potrivnice alunga-le, pedepsindu-le cu loviturile cugetarii rationale, nedându-le nici loc nici salas în cuprinsul sufletului tau, sau mai bine zis, junghie-le desavârsit cu sabia rugaciunii si a cugetarii dumnezeiesti, ca prin omorârea tâlharilor sa se înfricoșeze capetenia tâlharilor. Caci cel ce cerceteaza cu de-amanuntul gândurile, acela si iubeste cu adevarat poruncile”.
- Y Vrajmasul vietii noastre, diavolul, micsoreaza pacatele noastre prin multe gânduri, si adeseori le acopera cu uitarea, ca micsorându-le ostenele sa nu ne mai gândim la plânsul pentru greseli. Noi însa, fratilor, sa nu uitam de greselile noastre, chiar daca ni se pare prin pocainta ni s-au iertat. Ci sa ne amintim necontenit de pacate si sa nu încetam a plânge pentru ele; ca sa câștigam smerenia ca sotie buna si sa scapam de cursele slavei desarte si ale mândriei.
- Y Cel ce a împreunat faptuirea cu cunostinta este un plugar vrednic de lauda, care își uda locsorul sufletului din doua izvoare foarte limpezi. Caci cunostinta înaripeaza fiinta tânara prin contemplarea celor mai înalte, iar faptuirea omoara madularele cele de pe pamânt: desfrânarea, necuratia, patima, pofta cea rea. Iar fiind omorâte acestea, odraslesc frumos florile virtutilor, rodind roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga rabdare, bunatatea, credinta, blândetea, înfrânarea. Si atunci acest înțelept plugar, dupa ce si-a rastignit trupul sau împreuna cu patimile si cu poftele lui, va zice împreuna cu patimile si cu poftele lui, va zice împreuna cu propovaduitorul de Dumnezeu purtator: „Nu mai traieste în mine Hristos”; ceea ce traiesc, traiesc prin credinta, prin aceea a Fiului lui Dumnezeu, care m-a iubit pe mine si s-a dat pe Sine pentru mine.
- Y Sa nu uiti nici aceea, iubitorule de Hristos, ca patima, aflând în tine un locsor si înradacinându-se ca deprindere, aduce cu sine în acelasi ocol si altele. Chiar daca patimile se împotrivesc între olalta si facatorii lor, dracii, la fel, dar toti cauta în unire pierzania noastra.
- Y Cel ce-si vestejeste floarea trupului prin nevointa (asceza) si taie toata voia lui, acela poarta semnele lui Hristos în trupul sau cel muritor.
- Y Alunga departe de la tine duhul vorbariei. Caci în el zac patimi foarte cumplite. De aici vine minciuna, îndrazneala, glumele proaste, nerusinarea, vorbele nebunesti si, scurt graind, „din vorba multa nu va lipsi pacatul; iar barbatul tacut este scaun al simtirii”. Ba „vom da si socoteala pentru orice cuvânt desert”, cum a zis Domnul. Asadar tacerea e foarte trebuincioasa si folositoare.
- Y Ni s-a poruncit, ca pe cei ce ne defaima si ne ocarasc, sau ne necajesc în oricare alt chip, sa nu-i defaimam si suparam la rândul nostru, ci mai degraba sa-i vorbim de bine si sa-i binecuvântam. Caci câta vreme traим în pace cu oamenii ne luptam cu dracii; iar câta vreme tinem minte raul si ne luptam cu fratii, petrecem în pace cu dracii, pe care am învățat sa-i urâm cu o ura desavârsita si sa avem catre ei razboi neîncetat.

- Y Fereste-te de a vatama pe aproapele cu o limba vicleana, ca sa nu fii vatamat de ucigasul. Caci am auzit pe Proorocul care striga: „Pe barbatul sângheros si viclean îl uraste Domnul; si va pierde Domnul toate buzele viclene, toata limba ce spune vorbe mari”. De asemenea fereste-te de a osândi greseala fratelui tau, ca sa nu cazi din bunatate si dragoste. Caci cel ce nu are bunatate si dragoste pentru fratele nu a cunoscut pe Dumnezeu. Fiindca Dumnezeu iubire este, cum striga Ioan, fiul tunetului, si ucenicul iubit al lui Hristos. Daca Hristos, zice, Mântuitorul tuturor si-a pus sufletul Sau pentru noi, datori suntem si noi sa ne punem sufletele pentru fratii nostri.
- Y Patriarhul, împlinind lucrarea iubirii de straini, sedea înaintea cortului, poftind pe cei ce treceau; si întindea masa tuturor, necredinciosilor si barbarilor, fara sa deosebeasca. De aceea s-a învrednicit si de acea minunata masa, ospatând pe Îngeri si pe Stapânul tuturor. Deci si noi sa grijim de iubirea de straini cu multa sânghinta si râvna, ca sa primim nu numai pe Îngeri, ci si pe Dumnezeu. Caci zice Domnul: „Întrucât ati facut unuia dintre acesti prea mici, mie ati facut”. Deci se cuvine sa facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot sa întoarca.
- Y Sa ne silim de-a ajunge sa cârmuim simturile prin ratiune si mai ales sa nu îngaduim ca ochii, urechile si limba sa priveasca, sa asculte si sa graiasca în chip patimas, ci spre câstigul nostru. Caci nimic nu aluneca mai usor spre pacat ca aceste madulare, daca nu sunt stapânite de ratiune; si nimic nu ajuta mai mult la mântuire ca ele, daca le cârmuieste si le duce ratiunea spre cele ce trebuie si spre cele ce vrea ea. Daca acestea nu lucreaza cu rânduiala, atunci si mirosul se moleseste si pipaitul se întinde cutezator si un roi întreg de patimi se adauga. Dar tinute în rânduiala de ratiune, se iverseaza pace multa si liniste statornica de pretutindeni.
- Y Precum mirul de mult pret, chiar închis în vas, raspândește în aer buna sa mireasma si umple de ea nu numai pe cei ce stau aproape, ci si pe cei dimprejur, asa si buna mireasma a sufletului virtuos si iubitor de Dumnezeu, raspândindu-se prin toate simturile trupului, arata privitorilor virtutea asezata înăuntru. Caci cine vazând limba care nu graieste nimic fara rânduiala si nepotrivit, ci tot ce-i bun si folositor ascultatorilor, ochi înfrânati, ureche ce nu primește nimic din cântările si cuvintele necuvenite, picioare care umbla necuviincios si fata care nu se strâmba de râs, ci mai degraba e gata de lacrimi si de plâns, nu va cunoaste ca înăuntru se afla si multa buna mireasma a virtutilor? De aceea si Mântuitorul zice: „Asa sa lumineze lumina voastra înaintea oamenilor, ca sa vaza faptele voastre cele bune si sa mareasca pe Tatal vostru cel din ceruri”.
- Y Calea pe care Hristos si Dumnezeu nostru a numit-o în Evanghelie „strâmăta”, pe aceasta iarasi a numit-o „jug blând si sarcina usoara”. Cum se vor numara aceste doua împreuna, odata ce par a fi potrivnice? Pentru fire, aceasta cale este desigur aspra si cu suim, dar pentru intentia si nadejdile bune ale celor ce o batatoresc, este vrednica de dorit si de iubit si pricinuieste mai degraba placere decât greutate sufletelor iubitoare de virtute. De aceea, cineva poate vedea pe cei ce si-au ales calea strâmăta si necajicioasa, ca umbla pe ea cu mai multa râvna decât ar umbla pe una larga si lata. Auzi-l pe fericitul Luca spunând ca, dupa ce au fost batuti, Apostolii „au plecat de la fata sinedriului bucurându-se”, cu toate ca nu aceasta e firea loviturilor, caci nu obisnuiesc sa aduca placere si bucurie, ci durere si suferinta. Iar daca loviturile au nascut placere pentru Hristos, de ce sa ne miram daca si celelalte patimiri si chinuri ale trupului au acelasi efect din pricina lui Hristos.
- Y Dintre cunostintele de aici, una este dupa fire, iar alta mai presus de fire. A doua se va limpezi din cea dintâi. Cunostinta dupa fire numim deci pe toata aceea pe care o poate câstiga sufletul

prin cercetare si cautare, folosindu-se de particulele si puterile firii: despre zidire si despre cauza zidirii, atâta cât poate înțelege sufletul legat de materie. Caci s-a spus în „Cuvântul despre simtire si închipuirea mintii”, ca lucrarea mintii s-a tocit prin unirea si amestecarea cu trupul si de aceea nu poate ajunge în atingerea cu formele inteligibile, ci are trebuinta, pentru a le cugeta, de închipuire, care are o fire idoleasca, de despartire materiala si de grosime. Prin urmare e trebuinta de forme pe masura mintii din trup, ca sa le poata sesiza pe acestea. Deci mintea fiind astfel, orice cunostinta ar primi prin metoda ei naturala, o numim naturala. Iar cunostinta mai presus de fire este aceea care se ivese în minte într-un chip mai presus de metoda si de puterea ei, adica atunci când cele cugetate întrec (depasesc, transcendent) masura (analogia) mintii împreunata cu trupul, fiind cunostinta care se potriveste mintii fara trup. Aceasta vine numai de la Dumnezeu, când afla o astfel de minte bine curatita de toata împatimirea materiala si stapânita de dragostea dumnezeiasca. Dar nu numai cunostinta se împarte asa, ci si virtutea. Caci alta este virtutea care nu întrece firea si care se numeste, pe drept cuvânt, si naturala, si alta cea lucrata numai de Primul Bine, care e mai presus de puterea si starea naturala si care trebuie numita, cu dreptate, supranaturala. Deci astfel împartindu-se acestea, cunostinta si virtutea naturala le are poate si cel neiluminat. Dar pe cele supranaturale, nicidecum. Caci cum le-ar avea, nefiind partas de cauza care le produce? Iar cel iluminat le poate avea pe amândoua. Mai bine zis virtutea supranaturala n-o dobândește nicidecum, daca n-a dobândit mai întâi pe cea naturala. Dar nimic nu-l împiedica sa câștige cunostinta supranaturala, fara cea naturala. Numai trebuie stiut ca precum simtire si închipuire au si necuvântatoarele, dar are si omul aceste puteri, însa cu mult mai bune si mai înalte, la fel despre virtutile si cunostintele naturale se poate spune ca le au amândoi, dar cu mult mai bune le are pe acestea cel iluminat, decât cel neiluminat.

- Y Cunostinta numita naturala, care se ocupa cu virtutile si cu cele contrare, e si îndoita. Una e simpla, când cel ce filosofeaza despre aceste dispozitii nu are experienta lor: aceasta se întâmpla când e îndoielnica. Iar alta e cu lucrul si asa zicând însufletita, când cunostinta astor fel de dispozitii e întarita prin experienta; aceasta e limpede si sigura, necunoscând nicidecum îndoiala si nesiguranta. Acestea asa fiind, patru sunt lucrurile care împiedica mintea sa dobândeasca virtutea. Unul e obisnuita deprinderilor contrare, care s-a zis ca încearca sa o convinga prin obiceiul îndelungat sa tinda spre cele pamântesti. Altul e lucrarea simturilor, care trage mintea cu sine spre frumusetile sensibile. Al treilea e tocirea lucrarii mintale, pe care o sufera din pricina împletirii cu trupul. Caci nu sta lucrul mintal în fata mintii ca lucrul vazut în fata vederii sau, scurt vorbind, ca lucrul sensibil în fata simtirii; vorbesc de mintea sufletului care e în trup, fiindca mintile nemateriale ating mai efectiv cele mintale, ca vederea cele vazute. Ci precum vederea slabita a celor ce pot sa vada nu vede chipurile limpezi, nici clare, ci mai degraba tulburi si neclare, la fel si mintea din noi priveste cele inteligibile. Ba nu le poate nici dori. Caci dupa masura cunostintei e si masura dorintei. În acelasi timp e trasa spre frumusetile sensibile, care i se par mai clare. Caci e necesar sa se umple de o frumusetate ce i se arata, fie ea adevarata sau nu. Pe lângă aceasta e ispita dracilor necurati si de oameni urâtori. Nu se poate spune câte curse întind si acestia pe drumul sufletelor, în multe chipuri si moduri, prin simturi, prin cuvânt, ba asa zicând prin toate lucrurile, încât daca n-ar fi Cel ce a luat oaia ratacita pe umerii Sai, ca sa-i faca pe cei ce privesc spre El mai înalti printr-o nesfârșita purtare de grija, n-ar putea scapa nicidecum nici un suflet.

- Y Al doilea, care socotesc ca pricinuieste si pe cel dintâi, e hranirea necontenita a sufletului prin stiinta. Iar prin stiinta înțeleg atât pe cea a lucrurilor sensibile, cât si pe a celor inteligibile, fie privit în ele însile, fie în raport cu primul principiu, ca fiind din el si spre el, cât si contemplarea cauzei lucrurilor din cele din jurul ei, atât cât e cu putinta. Caci cercetarea firii lucrurilor ajuta foarte mult la curatire. Ea izbaveste de afectiunea patimasa fata de ele si înalta la principiul tuturor, îngaduind sa se vada din cele frumoase si minunate si mari. Cel mai frumos, cel mai minunat si cel mai mare, mai bine zis Cel mai presus de frumuseti, de minunatie si de marime. Cugetarea învățându-se în jurul lor, e cu putinta sa nu doreasca pe Cel cu adevarat bun? Caci daca e dusa spre ceea ce-i strain, cu atât mai mult spre ceea ce e familiar ei, iar îndrăcindu-se sufletul de acestea, în care din cele de jos ar rabda sa zăboveasca? Si în care din cele ce obisnuiesc sa o traga de la Cel iubit? Oare nu se va satura si de viata în trup, ca de una ce-l împiedica de la cele frumoase? Caci desi s-a zis ca mintea din materie vede neclar frumusetea inteligibila, dar bunurile inteligibile sunt de asa fel si asa de mari, încât si numai o licarire scurta a lor si o aratare neclara a acelui noian de frumuseti poate convinge mintea sa se ridice poate toate cele neinteligibile si sa se întinda numai spre acelea si sa nu mai sufere sa se desparta de desfatarea aceea, chiar daca ar ajunge în lucruri de întristare.
- Y Dar nici lucrul care ne stăpânește mai mult, adica grijile, nu convine ratiunii. Caci pentru ce s-ar îngriji cel ce nu e împatimit si nici tinde spre nimic din cele de aici? Fiindca noul grijilor se naste din tămăia patimilor cele mai generale, adica a iubirii de placere, a iubirii de argint si a slavei desarte. Asa ca cel ce e liber de aceasta e strain si de grija.
- Y Dar nici chibzuinta, care e încredintata ca nu e altceva despre înțelepciunea si care e cel mai puternic mijloc dintre cele ce aduc spre cele de sus, nu lipseste din cele spuse. Caci în stiinta virtutilor se cuprinde si discernământul exact al binelui si al contrariului lui, pentru care e trebuinta de chibzuinta. Iar modurile întrebuintarii si ale luptei ne învata experienta si lupta cu trupul. Iar ratiunea fricii nu lipseste din ratiune. Caci cu cât e mai mare dragostea, cu atât creste si frica. Fiindca cu cât e mai mare nădejdea binelui, cu atât musca mai mult pe cei raniti de el, decât zeci de mii de amenintari. Pe cât de mare e fericirea când e ajuns, pe atât de mare e frica de a nu-l înțelege, care e cea mai mare nenorocire.
- Y Este un fel de cerc vesnic ce începe de la acelasi loc si iarasi în acelasi loc sfârșeste. Caci cât înțelege cineva atâta dorește; si cât dorește atâta primește, atâta folosește iarasi pentru a-si întări înțelegerea. Si iarasi începe miscarea nemiscata sau nemiscarea miscata. Deci sfârșitul e astfel, pe cât putem noi pricepe. Iar cum trebuie sa mergem spre acest sfârșit, trebuie sa bagam de seama. Pentru sufletele rationale, care sunt fiinte cugetatoare si putin mai prejos decât mintile îngerilor, viata de aici este o lupta, viata în trup o nevointa impusa. Iar rasplata este starea pomenita, care e în acelasi timp un dar al bunatatii dumnezeiesti si o rasplata a dreptatii. Este rasplata dreptatii, fiindca bunurile acestea ni se arata ca dobândite prin sudoarea noastra. Iar, fiindca puterea darului nesfârșit întrece orice osteneala si fiindca însusi faptul de-a putea binele si de a-l face este un dar al Lui.
- Y Care este lupta de aici? Sufletul rational a fost înjugat cu un trup animalic, care-si are fiinta din pământ si atârna spre cele de jos. Si a fost împleticit cu el astfel încât din acestea doua, din suflet si din trup, care-si sunt cu totul contrare, sa se faca unul, neurmând de aici nici o schimbare sau amestecare a partilor, ci din cele doua, care rămân dupa firea lor, făcându-se un ipostas în doua firi depline. Si asa omul, aceasta vietuitoare amestecata (mixta), având o fire

îndoita, fiecare fire își lucrează în parte cele ale sale. Astfel propriu trupului este să dorească cele asemenea. Căci toate fapturile au dragoste firească spre cele asemenea, dăinuirea lor fiind, se zice, ajutată de unirea cu cel asemenea. Propriu lui mai este să se împartășească de gustarea lui prin simțire, iar fiind greoi, îi place odihna. Acestea sunt potrivite și placute firii animalice. Iar sufletului rațional, ca ființa cugetătoare, îi sunt firești și dorite cele inteligibile și gustarea din ele, după modul său. Dar înainte și mai presus de toate îi este înradăcinată în chip firesc dragostea către Dumnezeu. El vrea să se bucure de gustarea Lui și a celorlalte bunuri inteligibile, dar nu poate face aceasta fără piedică. Primul om poate să cunoască și să se bucure neîmpiedicat de gustarea celor inteligibile prin minte, precum a celor sensibile prin simțire (percepție simturală), dar era dator să nu se îndeletnicească cu cele de mai jos, ci cu cele mai de sus. În el era puterea pentru amândouă, fie să fie împreună cu cele inteligibile, prin minte, fie cu cele sensibile prin simțire. Și nu zic că Adam nu trebuia să se folosească de simțire, căci nu în zadar era îmbrăcat în trup, ci că nu trebuia să se desfăteze cu cele sensibile, ci, privind prin simțire frumusețea fapturilor, trebuia să se înalte spre cauza lor și să se desfăteze de El cu uimire. Având două cai pentru a se minuna de Facător, nu trebuia să se lipsească de cele sensibile și să se minuneze de ele și nu de Facător, păstrând frumusețea cea inteligibilă. Dar Adam așa a făcut. Folosindu-se rău de simțire, s-a minunat de frumusețea sensibilă, parându-i fructul frumos la vedere și bun la mâncare. Și așa gustând din el, a parasit gustarea celor inteligibile. De aceea dreptul Judecător, judecându-l nevrednic de Sine, L-a lipsit pe el de cele pe care însuși le-a disprețuit, adică contemplarea lui Dumnezeu și a celor ce sunt și a pus întineric care să-L ascundă de El și ființele nemateriale. Căci nu trebuiau lăsate cele sfinte celor întinați. Ci i-a îngăduit gustarea celor de care s-a îndrăgit, lăsându-l să trăiască prin simțire și prin mici urme ale minții. Din această pricină s-a făcut lupta noastră față de cele de aici mai grea. Căci precum s-a zis, nu ne sta în putere să gustăm din cele inteligibile, că din cele sensibile prin simțire, macar ca prin botez suntem ajutați foarte mult, fiind curățiți și înălțați.

Y Această trebură trebuie făcută. Dar cum o putem face, trebuie să chibzuim bine. S-a spus că trupul dorește să se desfăteze de cele ale sale prin simțire, lucru care e contrar intenției sufletului. Și cu cât mai mult se întărește, cu atât mai mult le dorește. Deci aceasta s-a dat în grija sufletului, ca să pună frâu tuturor simțirilor, ca să nu ne desfatăm, cum s-a zis, de cele supuse simțurilor. Iar fiindcă trupul întărindu-se se porneste și mai mult e greu de înfrânat, s-a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghere, stare în picioare, culcare pe jos, neîmbaiere și prin toată cealaltă rea patimire, ca vestejind puterea lui să-l aiba ușor de strunit și ascultător spre faptele sale cugetătoare. La această stare trebuie să se ajungă. Dar fiindcă acestea sunt ușor de dorit, dar greu de făcut și multe sunt greselile faptelor, căci oricât ar fi de atent cineva, simțirea îl fura adeseori, s-a iscodit și un al treilea leac: rugăciunea și lacrimile. Rugăciunea este mulțumirea pentru bunurile primite și cererea iertării greselilor și a puterii care împuternicește pentru viitor, întrucât fără ajutorul dumnezeiesc, cum s-a spus și mai înainte, n-ar putea face sufletul nimic. Ea mai este unirea cu Cel dorit și împartășirea de El și învoirea deplină a întregii puteri a voinței cu El. Iar partea cea mai însemnată a tinteii urmărite era să înduplece voința, să vrea aceasta cât se poate de mult. Iar lacrimile au multă putere. Ele câștiga îndurarea stăpânului pentru greselile noastre și spală petele ce n-au venit din plăcerea simțurilor. De asemenea înțărăpează dorul spre cele de sus. Așa stau acestea.

Y Căci stăpânit de neștiința sufletului nu pricepe cum trebuie firea lucrurilor, de unde a venit fiecare și unde se întoarce. Și disprețuindu-și scopul sau se întoarce spre cele pământești. Căci

sufletul nu se dorește după binele văzut. Iar dacă e stăpânit de vreo obișnuință, el poate să biruiască și obișnuința. Deci când nu era încă obișnuința, a fost amăgit de neștiință. Drept aceea trebuie să năzuiască spre cele dintr-ai și să cugete drept despre fapți, pe urmă să-și înăripeze voința spre primul bine și să disprețuiască toate cele de față, cunoscând marea lor desertăciune. Căci ce ajutor ne dau ele pentru sfârșitul (scopul) nostru? Și ca să rezum totul pe scurt, un singur lucru are de făcut sufletul rațional în trup: să se dorească după scopul său propriu. Iar fiindcă lucrarea voinței fără înțelegere rămâne nemiscată, avem datoria să lucrăm cu mintea. Deci fie că a cugeta este pentru a voi, fie că atât pentru sine cât și pentru a voi, ceea ce pare mai adevărat, căci fericirea, careia viața nevoitorului de aici îi este nu numai pricinuitoare, ci și chip, are amândouă lucrările: cugetarea și dorirea (dacă amândouă sunt acolo la fel, sau una din ele e mai de capetenie, n-au decât să filosofeze cei ce vrem), fapt e că pentru vremea de acum ne mișcăm prin amândouă lucrările, dintre care una o numim contemplație, iar pe alta faptuire. Și este cu neputință să se afle una din ele fără cealaltă pe culmile acestor lucrări. Pe treptele cele mai de jos însă și după acelea, se poate. Iar toate piedicile acestor lucrări, sau acelea care caută spre cele contrare, le numim păcate. Precum toate cele ce ajută sau izbăvesc de piedici, le numim virtuți. Iar fapte savârșite prin virtuți le numim izbânzi, precum ale celor potrivnice, căderi și greseli. Iar ceea ce modelează fiecare lucrare, fie spre mai rău, fie spre mai bine, este tinta cea mai din vârf pe care o știm că este o lucrare compusă din cugetare și voință.

Teognost

- Υ Cel ce a dobândit supunerea mintală (inteligibilă) și și-a supus trupul duhului nu mai are trebuință de supunere omenească, căci aceasta se supune Cuvântului și legii lui Dumnezeu, ca un supus recunoscător. Dar noi, cei întru care se afla lupta și războiul împotriva sufletului, trebuie să ne supunem și să avem o capetenie de oaste și un cărmăci, care să ne cărmuiască cu știință și să ne înarmeze cât mai bine, ca nu cumva să fim biruiți de vrajmasii inteligibili și să fim înghițiți de patimi, din neiscușință (din lipsa de experiență).
- Υ Când nu mai ești separat de nici o patimă și dorul după Dumnezeu sporește în inima ta și când socotim moartea ca un somn, nu te mai temi de ea, ci mai degrabă dorești dezlegarea, atunci ai câștigat precum trebuie arvuna mântuirii și porți înăuntru Împărăția Cerurilor, bucurându-te cu o bucurie negrăită.

Despre preoție – I –

- Υ Nimic nu este mai de trebuință și mai de folos decât cuvântul drept și decât cunoștința. Căci de aici vine frica lui Dumnezeu și dorul după El. Iar din acestea, cea dintr-ai curățește prin evlavie și sfială, iar celălalt desăvârșește prin deprinderea lăuminoare, și din dreapta socoteala și face mintea să calătorească pe culmi, prin înalta suire și vedere. Dar fără frica este nu neputință mintii să ajungă la dragostea dumnezeiască și prin ea să zboare spre cele nădăjduite și să se odihnească în ele.

- Y Deci vino si asculta-ma pe mine, cel ce doresti aprins si fara sovaire mântuirea. Alearga pâna ce vei primi, cautând cu încordare, cerând neîncetat si batând cu rabdare, pâna ce vei dobândi, împlântând ca temelie neclintita credinta tare si smerenia. Atunci vei primi ceea ce doresti, nu când vei primi numai iertarea pacatelor, ci când nu te vei mai speria, nici nu te vei mai teme de rascoala vreunei patimi, despartindu-te fara frica si cu îndraznire de trup.
- Y Când iese sufletul din trup, vrajmasul vine asupra lui cu obraznicie, luptându-se si osândindu-l si facându-se un pârâs amarnic si înfricosat pentru greseli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar daca a fost mai-nainte ranit adeseori de multe pacate, nu se înspaimânta de repezirile si de amenintarile aceluia, ci mai vârtos se întareste întru Domnul si zboara cu bucurie, încurajat de sfintele Puteri care îl calauzesc si îngramadit de lumina credintei, strigând cu multa îndrazneala vicleanului: Ce este tie si noua, fugarule din cer si sluga vicleana? Nu tu ai stapânirea peste noi, caci Hristos Fiul lui Dumnezeu are stapânirea peste noi si peste toti. Lui l-am pacatuit, Lui îi vom raspunde, având zalog al milostivirii Lui fata de noi si al mântuirii Lui fata de noi si al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzatorule. Caci nimic nu este tie si slugilor lui Hristos. Zicând aceasta sufletul cu îndrazneala, diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând sa tea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboara asupra vrajmasului, palmuindu-l ca pasarea numita Oxypteryx (repede zburatoare) pe corb. Dupa aceasta e dus cu veselie de Sfintii Îngeri la locurile potrivite lui, potrivit cu starea lui.
- Y Chiar daca ai îndeplini toata faptuirea, sa nu te încrezi în tine, socotind ca ai ajuns la nepatimire, si sa nu petreci în lume fara grija; ca nu cumva, încarcându-te cu întipariri de patimi de aici, sa-ti fie grea retragerea din ea. Ci calauzindu-te pururi de frica, ai grija de firea ta schimbacioasa si nestatornica. Departeaza-te cu întelepciune de pricinile patimilor. Caci nepatimirea statornicita la culme nu se afla decât în cei ce au ajuns la dragoste desavârsita si prin complementare neîntrerupta s-au ridicat deasupra celor supuse simturilor si au depasit trupul smereniei. De acestia nu se mai atinge vapaia patimilor, caci a fost taiata de glasul Domnului, pentru faptul ca acestia s-au preschimbât întru nestricaciune.
- Y Nu pofti nepatimirea înainte de vreme, ca sa nu patesti ceea ce a patit cel dintâi zidit, împartasindu-se fara vreme de pomul cunostintei. Ci lucrând cu rabdare prin înfrânare cuprinzatoare si prin cerere staruitoare si pazind dispretuire de sine si prin smerenie desavârsita cele înfaptuite, asteapta dupa acestea, la vreme bine rânduita, darul nepatimirii, ca pe un liman de odihna, dupa multa furtuna si tulburare. Caci nu este nedrept Dumnezeu, ca sa nu le deschida, când trebuie, usa nepatimirii, celor ce au umblat drept.
- Y Lupta-te sa iei arvuna mântuirii în chip ascuns înlauntrul inimii tale, cu o încredintare neîndoielnica, ca sa nu afli în vremea iesirii tulburare si spaima neasteptata. Si atunci ai luat, când nu mai ai inima osândindu-te pentru lipsuri si constiinta întepându-te pentru suparari; când s-a domesticit salbaticia patimilor fiara în tine, cu harul lui Dumnezeu; când își izvorasc lacrimile de mângâiere si mintea se roaga curat si neîmprastiat; si când primesti cu bucurie si cu inima pregatita moartea cea înfricosata, de care fug multi.
- Y Cuvintele vietii vesnice, pe care le-a marturisit verhovnicul apostolilor ca le are Dumnezeu Cuvântul, sunt ratiunile celor facute de El, pe care cel ce le primeste tainic de la El, ca un neîntinat, a dobândit înca de aici, deodata cu ele, viata vesnica si arvuna Duhului si nadejdea nerusinata a mântuirii. Dar nu se învredniceste de aceasta cel ce pretuieste mai mult trupul decât sufletul si e împatimit si legat de cele pamânesti.

- Y Cuvântător nu este cel ce are putinta cuvântului vorbit, caci aceasta o are tot omul, ci cel ce prin puterea ratiunii cauta sa afle urmele lui Dumnezeu. Dar ceea ce este fiinta Celui mai presus de fiinta nu va afla nicidecum. Caci acesta este un lucru cu neputinta întregii firi. Ci Îl va cunoaste din înțelepciunea ziditoare a lucrurilor, din purtarea de grija, din îndrumarea, tinerea la un loc, cârmuirea si sustinerea lor. Prin acestea se afla si oarecum se vede minunatul mester, în chipul în care zidarul se vede din lucrul mâinilor sale.
- Y Credinta si nadejdea nu sunt niste lucruri simple si întâmplatoare. Ci credinta are nevoie de un suflet tare, iar nadejdea de o socotinta si de o inima dreapta. Caci cum va crede cineva cu usurinta în cele ce nu se vad, fara har? Si cum va nadajdui în lucrurile viitoare neînvederate, de nu va avea prin curatie vreo experienta a darurilor Domnului, prin care primeste adeverirea acelora, ca a unora ce sunt de fata? Deci pentru amândoua este nevoie de virtute, dar si de înrâurirea si de ajutorul lui Dumnezeu, pe care daca nu le avem, în zadar ne ostenim.
- Y Mântuindu-te în dar, multumeste Mântuitorului Dumnezeu. Iar de vrei sa aduci si daruri, adu-l din sufletul tau vaduvit, cu recunostinta, cei doi banuti, adica smerenia si dragostea. Si stiu bine ca le va primi pe acestea mai mult decât multimea virtutilor aruncate de multi în vistieria mântuirii. Facând asa, chiar de vei avea trebuinta ca Lazar de înviere, dupa ce ai fost omorât de patimi, trimite-le pe acestea, ca pe niste surori bune, ca mijlocitoare catre El si vei dobândi fara îndoiala ceea ce cauti.
- Y Nu vom fi pedepsiti si osânditi în veacul ce va sa vie pentru ca am pacatuit, o data ce am primit o fire nestatornica si schimbacioasa. Ci fiindca, pacatuind, nu ne-am pocait, nici nu ne-am întors de la calea cea rea spre Domnul, dupa ce-am primit putere si vreme pentru pocainta, ca sa aratam si mai mult ca dumnezeirea e buna si nu, dimpotriva, patimasa, ca una ce pedepseste si se mânie. Dar el pedepseste pacatul si nu pe noi. Caci El este în afara de orice patima si pedeapsa, desi se zice ca se conformeaza faptelor si dispozitiilor noastre, întorcând fiecaruia dupa valoarea celor facute în viata.

Despre preotie – II –

- Y Daca nu poti sa te desfaci de deprinderea patimasa a curgerii de samânta, din pricina obisnuitei îndelungate, cum cutezi, nenorocitul, sa te apropii de cele pe care nici Îngerii nu le ating? Deci sau tremura si stai departe de aici înainte de slujba dumnezeiasca si asa vei câstiga îndurarea lui Dumnezeu, sau asteapta-te sa cazi cu urgie, ca un nesimtit si ca un îndreptat, în mâinile Dumnezeului celui viu, care nu te va cruta cu iubire de oameni, ci te va pedepsi fara mila, fiindca ai cutezat cu nerusinare sa intri la nunta împarateasca cu sufletul si cu haina întinată, desi nu esti vrednic nici macar de intrare, dar înca de asezare.
- Y Am cunoscut un preot care îndraznea sa savârseasca cele dumnezeiesti cu nevrednicie, ca unul ce cazuse în patima curviei. Acesta cazu mai întâi într-o boala grea si de nevindecat, si se apropia de moarte. Dupa ce facu totul pentru tamaduirea bolii, dar nu folosi nimic, ci boala se întindea si mai tare, veni la constiinta ca are sa moara din pricina ca a slujit cele sfinte cu nevrednicie. Drept aceea oprindu-se îndata cu jurământ de la sfânta Liturghie, a urmat degrabă si tamaduirea, încât nici urma de boala n-a mai ramas în el.
- Y Mântuirea se câstiga prin umilinta si virtute, nu prin slavita preotie, care cere o vietuire întocmai cu a Îngerilor. Deci fa-te nepatimitor ca Îngerii, petrecând afara de lume si de trup cu cugetul, si asa paseste pe aceasta scara cereasca, sau recunoscându-ti neputinta ta, teme-te de

înaltim, ca de una ce pricinuieste mare cadere celor ce sunt în stare sa ramâna pe ea, si alege vietuirea iubita de multi, care apropie de Dumnezeu nu mai putin ca aceea. Caci întru aceasta, chiar daca ti s-ar întâmpla sa cazi, usoara îti va fi iarasi ridicarea prin cainta, cu mila si cu harul lui Dumnezeu.

- Y Nefiind înaintea ochilor tai frica lui Dumnezeu, socotesti ca e un lucru simplu sa savârsesti cele sfinte cu nevrednicie, amagit de iubirea de sine si închipuindu-ti pe Dumnezeu bun. Aceasta au patimit-o si Datan si Aviron odinioara, pâna ce i-a înghitit pamântul. Temându-te de aceasta si înfricosându-te Cel de care trebuie sa-ti fie frica, cugeta la maretia lucrului si sau savârseste cu vrednicie si curatie, ca sa nu zic întocmai ca un Înger, lucrul dumnezeiestii preotii, sau opreste-te, ca un om chibzuit, de la slujba înfricosata, ca nu cumva, dispretuind aceasta si nesocotindu-ti constiinta care te mustra, sa zici cu durere atunci când vei fi osândit, si când toate se vor judeca si îndrepta: „Frica de care m-am temut a venit peste mine”, si „aceea ce ma va înfricosă mi s-a întâmplat mie”.
- Y Îti spun un cuvânt strain, si nu te minuna: Chiar daca nu ai dobândit nepatimirea, pentru obisnuintele care poate te stapânesc, daca te afli în vremea iesirii în adâncul smereniei, daca te afli în vremea iesirii în adâncul smereniei, te vei înalta, nu mai putin ca cel fara patima, mai presus de nouri. Caci desi comoara celor nepatimitori s-a adunat în toate virtutile, piatra pretioasa a smereniei e mai de pret decât toate. Ea nu prilejuieste numai împacare de la Dumnezeu celui ce o are, ci si intrare împreuna cu cei alesi în locasurile de nunta ale Împaratiei Sale.
- Y Primind ispasire de pacate de la Dumnezeu, slaveste pe Cel ce nu tine minte raul si nu se razbuna, asigurându-te dinspre greselile cu voia, din toata puterea. Caci desi este ispasire si pentru ele, pâna la moarte, prin pocainta de fiecare zi, dar te arati nemultumitor, daca pacatuiesti cu usurinta întru cunostinta. Alungând câinele deznadejdii cu piatra buneii nadajduiri si cerând totdeauna cu îndraznire si cu staruinta, ti se vor ierta multe pacate, ca îndatorat, sa iubesti si tu mult în veacul ce va sa vie, pe Cel împreuna patimitor si prea bun.
- Y Fiind purtator de trup, nu încerca sa iscodesti cum sunt cele inteligibile, chiar daca partea mintala a sufletului tinde spre acelea prin curatie. Caci pâna ce partea netrupeasca, legata de suflare si de sânge, nu se va desface de grosime si nu va fi în cele inteligibile, nu va putea cugeta si înțelege cum trebuie acelea. Prin urmare, pregatindu-te sa iesi din materie, ca dintr-un al doilea pântece întunecat al mamei, catre cele nemateriale si luminoase, bucura-te slavind pe Binefacatorul care ne trece prin moarte spre cele nadajduite. Si vegheaza pururi pentru dracii necinstitori care dau târcoale în jurul nostru si uneltesc împotriva cinstei noastre si pazesc cu viclenie calcâiul nostru, adica savârsirea vietii. Tremura pâna la iesire, necunoscându-ti viitorul si neavându-l sigur, ca unul ce esti zidit schimbacios si nestatornic, din pricina voii slobode.
- Y Când vrajmasul simte ca sufletul nostru a ajuns la mari masuri ale virtutii, ne întâmpina cu ispite salbatice si înfricosate. Aceasta stare ne-o cunoaste el din cuvintele rugaciunii si din ridicarea mai presus de perechea materiala: trupul si simturile. Si atunci cu atâtă pizma ne ispiteste urâtorul de oameni, încât ne face sa ne scârbim chiar si de viata. Dar nu stie, desertul, câtor bunatati ni se face pricinuitoare, facându-ne în chipul acesta ceresti prin rabdare si împletind mai stralucite cununile noastre.

- Y Nu este alta lupta mai mare decât a neprihanirii si a fecioriei. Chiar si Îngerii se minuneaza de cel ce cinsteste nenuntirea, care se încununeaza nu mai putin ca Mucenicii. Caci cel ce, legat fiind cu trupul si cu sângele, se straduieste sa imite necontenit viata nemateriala a celor netrupesti, prin curatie, de câte osteneli si sudori nu are trebuinta? Atât de mare si de înalta este cu adevarat aceasta virtute, încât putin lipseste ca sa-i para cu neputinta, ca fiind mai presus de fire, daca nu ar ajuta Dumnezeu de sus, întarind neputinta firii si proptind putreziciunea ei si usurând-o în oarecare chip, ca sa se ridice de la pamânt, prin dragoste de Dumnezeu si prin nadejdea bunatatilor celor gatite ei.
- Y Trupul umplut de must prin multa bautura si prin mult somn e mare piedica spre neprihanire. Iar neprihanirea adevarata ramâne nemiscata si în fata nalucirilor din somn. Caci alergarea mintii catre ele este o dovada ca poarta înca în adânc boala patimii. Iar daca se învredniceste prin har sa vorbeasca cu Dumnezeu în somn fara de trup, înseamna ca patimile s-au linistit si ea ramâne neatinsa si pasnic treaz al sufletului si al trupului, ca un câine care vegheaza asupra lupilor ce stau la pânda, nelăsându-se înșelat de ei.
- Y Îti spun un cuvânt strain si sa nu te minunezi. Este între Dumnezeu si suflet o taina, ce se savârseste într-ascuns. Dar este a masurilor celor mai înalte, a curatiei, a dragostei si a credintei desavârsite. Când omul, împacat la culme, se uneste cu Dumnezeu prin apropiere deplina, în rugaciune si vederea neîncetata (caci prin acestea Ilie încuie cerul cu seceta si arde cu foc ceresc jertfa, iar Moise taie marea si biruieste prin întinderea mâinilor pe Amalec, si Iona se mântuieste din chit si din adânc, fiindca sila aduce pe Dumnezeu cel prea iubitor de oameni, ori unde vrea), învrednicindu-se de El, macar ca este în trup, a covârsit masura stricaciunii care-l supune mortii, asteptând moartea ca pe un somn obisnuit, care-l transporta dulce spre cele nadajduite.

Teolipt mitropolitul Filadelfiei

„Lume” nu e numita aici realitatea celor din afara, ci o stare launtrica de alipire patimasa la lucrurile supuse simturilor si la trup. Monahul le foloseste pe acestea într-o mare libertate si detasare spirituala. De aceea le foloseste în limitele strict necesare vietii pamântesti, „neavând nimic, desi toate sânt în stapânirea lor” (2 Cor. VI, 10). Monahul se leapada de lume numai în sensul ca nu se alipeste ei ca singurei sau ultimei realitati. Dezlipirea aceasta de lume se face pentru Hristos, întrucât monahul stie ca în Hristos are asigurata o viata netrecatoare si infinit mai bogata decât cea pe care i-o poate da lumea. În sensul acesta dezlipirea de lume e dezlipirea întru cunostinta adevarului. Cel ce se dezlipeste de lume pentru Hristos e ca cel ce a aflat margaritarul de mult pret, infinit mai pretios decât toata lumea si decât orice avutie. Dar în Hristos lumea nu e pur si simplu negata, ci regasita în stralucirea ei adevarata, care îi vine din El.

Asculta ce-ti spune David: „Pe Cel Preaînalt L-ai pus scapare tie” (Psalm XC, 8). Si daca ti-ai ales viata dupa Hristos, cea plina de asprimi, nu vor veni la tine relele din vita lumeasca; nu se va tine de tine, care ti-ai ales sa te pocaiesti, dragostea de bani, desfatarea, cinstirea, podoaba, neînfrânarea simturilor; nu vor starui înaintea ta înaltarile nelegiuite ale cugetului, robia mintii, nestatornicia gândurilor si orice alta ratacire si zapaceala de buna voie; nici dragostea de parinti, de frati, de prieteni, de rudenii, nu te va mai întâmpina pe tine; nu se va mai salaslui în tine nici dorul de întâlniri si de convorbiri fara rost si fara trebuinta. De vei iubi dezlipirea launtrica de acest trup si suflet, biciul durerii nu se va mai apropia de sufletul tau si sageata întristarii nu va mai rani inima ta, nici nu vai mai posomorî fata ta. Caci cei ce s-au desfacut de obisnuita placerii si-au lepadat împatimirea fata

de toate cele spuse, au tocit acele întristări. Fiindcă Hristos se arată sufletului care se nevoiește și toarna în inima bucurie negrăită, iar bucuria duhovnicească nu o poate răpi nici una din desfătările sau necazurile lumii.

Precum te-ai înșingurat cu trupul, lepadând până și gândurile lucrurilor, precum ti-ai schimbat portul, departează și vorbele și pe cei ce-ti sunt aproape după neam. Căci de nu vei scăpa de împrăștierea în cele dinafară, nu te vei ridica împotriva celor ce te pândesc din launtru. Și de nu vei birui pe cei ce te războiesc în cele văzute, nu vei rapune pe viclenii cei nevăzuți. *(Facând pe om să se împrăstie în cele din afară, dușmanul pune stăpânire pe interiorul lui, de care a uitat. De aceea prin veghere călugărul trebuie să fie atent mereu la cele ce se petrec în launtrul său, ferindu-se de a se pierde în tot felul de gânduri necuvenite, provocate de lucrurile și de împrejurările din afară, sau de amintiri ale unor lucruri și împrejurări necuvenite.)*

Iar când vei face să înceteze împrăștierea din afară și vei părăsi gândurile din launtru, mintea ti se va ridica la lucrurile și la cuvintele Duhului; și în loc de obisnuita cu rudeniile, vei deprinde chipurile virtuții; în loc de vorbele desarte, născute din taifasul cu lumea, sufletul îți va fi luminat și înțeleptit de meditația și dezvăluirea cuvintelor dumnezeiești ce se mișcă în cugetare. Descătușarea simțurilor se face lănt sufletului, iar înălțuirea simțurilor aduce eliberarea sufletului.

Vânturile ridică valurile mării și dacă nu încetează vânturile, nu se domolesc valurile și nu se liniștește marea. La fel duhurile răutății răscolesc în sufletul celui neatenț amintirea părinților, a fraților, a rudeniilor, a celor apropiați, a ospetelor, a serbarilor, a teatrelor și a tuturor celorlalte închipuiri ale plăcerii și poruncesc vederii, limbii și trupului întâlnirea cu ele. Prin aceasta și ceasul de față se topește în desert și cel care va veni, când vei petrece singur în chilie, se va risipi în amintirile celor văzute și graite. Și așa viața monahului trece fără folos în ocupațiile lumesti, care-și sapă amintirile lor în cugetare, precum picioarele omului, urmele în zapada pe care o calca.

Dacă dam fiarelor mâncare, când le vom omorî pe ele? Și dacă petrecem în lucruri și gânduri de ale dragostei și obisnuitei nerationale, când vom omorî cugetul trupeș? Când vom trăi viața cea după Hristos pe care am făgăduit-o? Urma picioarelor în zapada se șterge când rasare soarele sau dispăre când se varsă apă. Iar amintirile săpate în cuget de aplecarea și de faptele iubirii de plăcere sunt șterse de Hristos, Care rasare din inima prin rugăciune, și de ploaia lacrimilor din umilinta. Deci monahul care nu lucrează potrivit rațiunii, când va șterge închipuirile de mai înainte din cugetare? Fapta virtuților se întipărește în trup, când vei părăsi obisnuita lumească, iar amintirile bune și cuvintele dumnezeiești se întipăresc în suflet când vei șterge prin rugăciuni neîntrerupte ce se deapănă în cugetare, cu umilinta fierbinte, amintirile faptelor dinainte. Căci lumina amintirii credinței în Dumnezeu și zdrobirea inimii rădă ca un brici amintirile pătoase. *(Aici Teolipt vorbește nu de o singură rugăciune neîncetată, ci de rugăciuni neîntrerupte. Dar poate fi vorba de aceeași rugăciune neîncetată. El cere din nou ca rugăciunea să se facă cu simțirea fierbinte a umilintei sau a strapungerii inimii. Numai în acest caz cuvintele rugăciunii sau alte cuvinte dumnezeiești și amintirile lor și ale înțeleșurilor lor se vor întipări prin repetiție, în mod lucrător, în sufletul înmuiat de ele și de umilinta care le însoțește, după ce vor fi șterse amintirile de caracter ispititor ale faptelor pătoase de mai înainte. Cugetarea nu poate fi neutră și statică. În ele se întipăresc cuvintele și amintirile faptelor repetate, bune sau rele, cu forța lor care o mișcă în direcția corespunzătoare lor. Una din aceste două categorii șterge cealaltă categorie. Dar desigur că, până la predominarea deplină a*

uneia din cele doua categorii, are loc o miscare contradictorie, o sfâsiere în suflet. Când cuvintele dumnezeiesti si înțeleșurile lor se întiparesc în mod exclusiv în inima înmuiata sau zdrobita de umilinta si de iubirea lui Dumnezeu, si prin aceasta ea s-a deschis total lui Dumnezeu, o lumina clara opusa întunericului în care orbecaie plina de amintirile ispititoare ale pacatelor, își face loc în ea. Lumina, care umple atunci inima nu e, dupa explicările lui Teolipt o lumina a cunoasterii teoretice, ci a simțirii evidente si iubitoare a prezentei lui Hristos; orizontul deschis de acea lumina e un orizont al comuniunii cu Hristos, în care inima a intrat iesind din îngustimea închisorii în limitele eu-lui propriu, e un orizont al vietii, al curatiei, al bucuriei, al pacii.)

la pilda de la înțelepciunea albinelor. Acelea, stiind ca roiul viespilor le da târcoale, rămân înăuntru stupului si scapa de vatamarea atacurilor acelor. Socoteste întâlnirile desarte ca niste viespi si fugi de ele cu toata sânguinta si ramâi în adapostul manastirii si de aici încearca iarasi sa patrunzi în cetatuia cea mai din launtru a sufletului, care este casa lui Hristos, în care se vede pace, bucurie si liniste. Caci Hristos, Soarele cunoscut cu inima, trimite aceste daruri ca pe niste raze si le da sufletului care-L primește pe El cu credinta si cu iubire de bunatate, ca pe o rasplata.

Deci, sezând în casa, pomeneste pe Dumnezeu, ridicându-ti mintea de la toate si aruncând-o spre Dumnezeu fara de glas. Si toata simțirea inimii vars-o înaintea Lui si lipește-te prin dragoste de El. caci pomenirea lui Dumnezeu este vederea lui Dumnezeu, Care atrage privirea si dorinta mintii spre El si o învaluieste în lumina din jurul Lui. Întorcându-se mintea spre Dumnezeu, dupa ce opreste toate înțeleșurile care dau chip lucrurilor, îl privește în afara de orice chip. Si în nestiinta care covârșeste orice cunostinta, din pricina slavei neapropiate, i se umple vederea de lumina. Fara sa cunoasca pe Cel vazut, din pricina neputintei de a-L cuprinde, îl cunoaste din pricina adevarului Celui ce exista propriu-zis si e singur mai presus de existenta. Hranindu-si dragostea si întarindu-si sânguinta cu bogatia bunatatii ce izvoraste de acolo, se învredniceste de odihna si fericire nesfârșita.

Acestea sunt semnele pomenirii cu osârdie deplina, iar rugaciunea este *convorbirea cugetarii cu Domnul*, cuvintele rugaciunii strabatând la Dumnezeu împreuna cu mintea întinsa întreaga spre El. caci înțelegerea rostind necontenit numele Domnului si mintea urmarind atenta si cu limpezime chemarea numelui dumnezeiesc, lumina cunostintei lui Dumnezeu umbreste tot sufletul ca un nor luminos. Pomenirii lui Dumnezeu cu osârdie îi urmeaza dragostea si bucuria. „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice, si m-am veselit.” Iar rugaciunea curata este urmata de cunostinta si umilinta. „În ziua în care Te voi chema pe Tine, iata, am cunoscut ca Dumnezeuul meu esti Tu”. „Jertfa lui Dumnezeu, duh umilit”, caci mintea si cugetul ce se înfatiseaza lui Dumnezeu printr-o simțire puternica si printr-o rugaciune fierbinte sunt urmate si de umilinta sufletului. Iar daca mintea, cuvântul si duhul alearga si cad înaintea lui Dumnezeu, cea dintâi prin luarea aminte, cel de-al doilea prin chemare, iar cel de-al treilea prin umilinta si dragoste, întreg omul din launtru liturghiseste Domnului. „Sa iubesti pe Domnul din toata inima ta” (Deuteronom 6, 5).

Dar vreau sa stii si aceasta: nu cumva socotind ca te rogi, sa umbli departe de rugaciune, sa te ostenesti fara câștig si sa alergi în desert. Aceasta se întâmpla la cântarea cu gura, când mintea este purtata în alta parte si este împartita între patimi si lucruri, când se întineaza si înțelesul cântarii. Dar aceasta se întâmpla si cugetarii caci nu o însoteste si nu se atinteste spre Dumnezeu, cu Care se face convorbirea rugaciunii, ci e abatuta pe furis de anumite gânduri. Atunci cugetarea spune din obisnuinta cuvintele, iar mintea luneca de la cunostinta lui Dumnezeu. Ca urmare si sufletul se arata

fara înțelegere si fara asezare, întrucât mintea s-a împrastiat în niscai naluciri, sau spre cele ce e furata, sau voieste. Iar nefiind de fata cunostinta în rugaciune si cel ce se roaga neînțatisându-se Celui Caruia I se roaga, cum se va îndulci sufletul? Cum se va veseli inima, care se face ca se roaga, dar nu face rugaciunea adevarata? „Veseli-se-va inima celor ce cauta pe Domnul”, dar pe Domnul Îl cauta cel ce se apropie de Dumnezeu cu tot cugetul si cu inima fierbinte își înlatura tot gândul lumii, pentru cunostinta si dragostea lui Dumnezeu, care rasare din rugaciunea neîncetata si curata.

Ia aminte la modul rugaciunii cu cugetul: convorbirea cu Dumnezeu departeaza gândurile patimase; cautarea mintii la Dumnezeu alunga înțelesurile lumii; umilinta sufletului izgoneste dragostea de trup. Rugaciunea, rostind neîncetat dumnezeiescul nume, se vadeste ca o conglasuire si unire a mintii cu ratiunea si cu sufletul, „caci unde sunt doi sau trei adunati în numele Meu, acolo sunt si Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20). Astfel, deci, rugaciunea, adunând din învrajbirea prin patimi si legând între ele si cu sine cele trei parti ale sufletului, uneste sufletul cu Dumnezeu, Cel în trei ipostasuri. Întâi sterge din suflet rusinea pacatului prin chipurile virtutii, apoi, zugravind iarasi frumusetea trasaturilor dumnezeiesti prin sfânta cunostinta dobândita la vremea ei, înfatiseaza sufletul lui Dumnezeu. Iar sufletul îndata cunoaste pe Facatorul sau caci „în ziua în care Te voi chema, iata am cunoscut ca Dumnezeuul meu esti Tu”. Dar e si cunoscut de Dumnezeu caci zice: „A cunoscut Domnul pe cei ce sunt ai Lui” (II Timotei 2, 9). Cunoaste pe Dumnezeu pentru curatia chipului, caci tot chipul tinde spre model si este legat de el; si e cunoscut pentru asemanarea prin virtuti, caci prin aceasta are si cunostinta lui Dumnezeu si este cunoscut de Dumnezeu. *(Rugaciunea unifica cele trei puteri ale sufletului sfâsiate prin patimi. Ea nu e numai a mintii, sau numai a ratiunii care defineste în intuitia totala a prezentei lui Dumnezeu proprie mintii, sau numai a inimii care traieste cu simțirea aceasta prezenta. Având un caracter complex, rugaciunea e singurul mijloc de unificare a sufletului. Si numai astfel unificat si devenit capabil sa traiasca realitatea de bogatie complexa a lui Dumnezeu, sufletul poate sesiza prezenta lui Dumnezeu si se poate uni cu El. Sau invers: rugaciunea are puterea sa unifice sufletul, pentru ca se uneste cu Dumnezeu Cel atotcomplex, dar unul în aceasta bogatie complexa, cu Dumnezeu, Care e o unitate întreita: Mintea, Logosul, si Duhul vietii sau Tatal, Fiul (Cuvântul) în care Tatal sau Mintea se reveleaza, si Duhul Sfânt, în care Tatal si Fiul se unesc în iubire. Sufletul se uneste cu Dumnezeu prin rugaciune, fara sa paraseasca complexitatea lui, întrucât în el se imprima complexitatea unitara a lui Dumnezeu. Iar aceasta imprimare se face prin rugaciune, când sufletul se apropie la maximum de Dumnezeu si se deschide Lui. Rugaciunea este astfel o comunicare vie între suflet si Dumnezeu si viceversa. Prin ea vin în suflet si se imprima si virtutile care își au originea în bunatatea iradianța a lui Dumnezeu. Si tot prin ea vine în suflet cunostinta de Dumnezeu, experiat în diferite grade de intensitate. Caci prin rugaciune vede si simte sufletul pe Dumnezeu în bogatia Lui spirituala si vie. Iar cunostinta e din amândoua partile. Caci prin rugaciune se înfaptuieste o miscare atât din partea sufletului spre Dumnezeu, cât si din partea lui Dumnezeu spre suflet, dat fiind ca nici sufletul nici Dumnezeu nu sunt obiect, ci fiecare se misca în libertate si cu mare interes spre celalalt. Sufletul cunoaste pe Dumnezeu prin rugaciune, întrucât prin ea se activeaza relatia lui, ca fiind chip al lui Dumnezeu, cu modelul sau. Dar si Dumnezeu cunoaste sufletul, întrucât acesta s-a deschis prin virtuti si în mod culminant prin rugaciune lui Dumnezeu, întrucât Dumnezeu însusi S-a imprimat, iradiind în suflet, prin virtuti si prin rugaciune. Propriu-zis virtutile ca deschideri statornicite, dar mereu în actiune, prin fapte si prin rugaciune, animate de pomenirea lui Dumnezeu, sunt atât chipuri de cunoastere a lui Dumnezeu de catre suflet, cât si de cunoastere a sufletului de catre Dumnezeu, fiind mereu si tot mai mult deschis lui Dumnezeu.*

Iar când te vezi slabind în rugaciune, folosește o carte și, luând aminte la citire, primește cunoștința. Nu trece peste cuvinte grabit. Descoase-le cu cugetarea și adună-le în vistieria minții. Pe urmă gândește la cele citite, ca să-ți se îndulcească cugetarea din înțelegere și să-ți rămână neuitate cele citite. Prin aceasta ți se va aprinde inima de cugetările dumnezeiești. „În cugetarea mea, zice, se va aprinde foc” (Psalmi 38, 4). Căci precum mâncarea îndulcește gustul când e subțiată prin dinți, așa și cuvintele dumnezeiești, întorcându-se mereu în suflet, îmbogățesc înțelegerea și o înveslesc. „Cât de dulci sunt cuvintele Tale pentru gâtlejul meu”. Ia în inima ta cuvintele evanghelice și porțile fericitorilor părinți, cercetează viciile lor, ca să poți cugeta la ele în timpul nopții. În felul acesta, când cugetarea ți se va osteni de rugaciune, o vei reînnoi prin citire și gândire la cuvintele dumnezeiești și o vei face și mai sânguinoasă la rugaciune.

Psalmodiaza cu gura. Dar cu glas liniștit și cu supravegherea minții, nerabdând să lași ceva necugetat din cele spuse. Și dacă îți scapă ceva minții, repetă stihul ori de câte ori se întâmplă așa ceva, până-ți vei avea mintea însoțind cele spuse. Căci mintea poate să și cânte cu gura și să țină și amintirea lui Dumnezeu. Aceasta poți să o afli din experiența firească. Căci precum cel ce se întâlnește cu cineva, poate să și vorbească, dar să și caute la el cu ochii, așa și cel ce cântă cu buzele poate să stea și atintit la Dumnezeu prin atenție.

Nu ocoli plecările genunchilor. Căci plecarea genunchilor închipuie caderea păcatului de la noi și prilejuiește marturisirea lui; iar ridicarea înseamnă pocăința, închipuind fagăduința unei vieți întru virtute. Dar fiecare înghenunchiere să se savârsească cu chemarea înțelegătoare a lui Hristos, ca prinzându-ne cu sufletul și cu trupul de Domnul, să ni-L facem milostiv pe Dumnezeul sufletelor și al trupurilor.

Iar dacă dai mâinilor și o lucrare liniștită în vremea rugăciunii făcută cu cugetarea, ca să alungi somnul și trândăvia, aceasta înviează și ea lupta nevoinei. Căci toate lucrurile arătate, savârșite împreună cu rugăciunea, ascut mintea, izgonesc trândăvia, fac sufletul mai viu, iar înțelegerea mai ageră și mai fierbinte în lucrarea rugăciunii din cugetare.

Când bate toaca, ieși din chilie, fiind atent cu ochii trupului la pământ, dar lucrarea din cugetare rezevându-o pe amintirea lui Dumnezeu; intrând apoi în Biserică și întregind obștea, nu vorbești cu cel de lângă tine, nici nu rataci cu minte în desertăciuni, ci limba să-ți se ocupe numai cu cântarea, iar cugetarea fixează-o prin rugăciune. Iar făcându-se sfârșitul slujbei, du-te în chilie și apuca-te de canonul rânduit ție.

Mergând la trapeză, nu cauți la porțile fraților, nici nu-ți împarti sufletul în banuieli urâte. Ci văzând cele puse înaintea ta, da gurii mâncare, iar urechii ascultarea celor ce se citesc și sufletului rugăciunea, ca hrănindu-te cu trupul și cu duhul, să lauzi în întregime pe Cel ce satura pofta ta cu cele bune.

Sculându-te de acolo, intra cu cuviința și în tăcere în chilie ta și, ca o albină harnică, osteneste-te întru virtuțile tale. Când împlinesti o ascultare cu frații, mâinile să lucreze, dar buzele să tacă, iar mintea să pomenească pe Dumnezeu. Și dacă cineva s-ar misca vorbind fără rost, ca să oprești neorânduiala, scoala-te și fă metanie.

Precum când apare lumina, întunericul se împrastie, așa lumina marturisirii sterge gândurile patimilor fiind și ele întuneric. Căci slava desartă și trândăvia pe care gândurile le-au avut ca culcus au fost nimicite, ruginite de marturisire și de greaua patimire a împlinirii canonului. De aceea, văzând cugetarea slobozită de patimi prin rugăciunea neîncetată și cu bună umilinta, fug cu rusine. Dar când cel ce se nevoiește încearcă să taie cu rugăciunea gândurile care-l tulbură le taie pentru scurtă vreme și oprește lucrarea lor prin luptă cu ele, dar nu se izbăvește pentru totdeauna dacă mai îngaduie pricinile care-l supără, adică odihna trupului și odihna lămurească de cinstiri, din pricina cărora nu se misca spre marturisire. Ca urmare, nu dobândește nici pace, deoarece ține la sine lucrurile potrivnicilor. Iar ținând la sine vase străine, nu i se vor cere de stăpânii lor? Și cerându-i-se și neslobozind lucrurile pe care le ține pe nedrept, cum se va putea izbăvi de vrajmasii săi? Dar când cel ce se nevoiește, întărit prin pomenirea lui Dumnezeu, va iubi disprețuirea și chinuirea trupului și își va marturisi gândurile fără să se rusineze, îndată se vor îndepărta vrajmasii, iar cugetarea eliberându-se va avea rugăciunea neîncetată și gândul la cele dumnezeiești neîntrerupt. *(Marturisind gândurile rele, le tînuim la stîlp și le luăm puterea, căci le facem de rusine, cum ne facem pe noi înșine dacă le-am da sălas în noi mai departe. De aceea, prin marturisire, ne detasăm de ele. Lumina în care sunt puse prin marturisire le arată în urâciunea lor și le ia puterea ispititoare. A le ține în noi, înseamnă a ne ascunde într-un întuneric; a le marturisi înseamnă a voi să fim deschiși și a nu mai ocroti în noi gânduri pe care, din rusine, le ținem ascunse.)*

Teolipt este mereu preocupat de raportul minții cu cugetarea și cu cuvântul. Cugetarea este lucrarea prin care mintea intră în relație specială cu diferite obiecte sau subiecte. În acest rol cugetarea descoperă înțelesurile lucrurilor și aceste înțelesuri exprimate sunt cuvinte. Astfel cuvintele sunt implicate virtual în cugetare și deci în minte, dar și îmbogățesc mintea și cugetarea, prin specificarea exprimată a înțelesurilor lucrurilor reale. Cuvintele sunt relații exprimate ale minții cu realitățile specificate prin cugetare. Propriu-zis ele indică realitățile, deci tin de realități, dar întrucât înțelesurile realităților sunt descoperite de minte prin cugetare, cuvintele se pot socoti ca ținând ființial de minte sau de cugetarea ei, îndreptată spre realitățile specificate, sau cu voința de a le specifica. Căci așa cum nu pot fi lucruri care să nu poată fi înțelese de cugetarea minții, așa nu e cugetarea minții fără capacitatea și necesitatea de a se actualiza prin descoperirea și exprimarea lucrurilor și persoanelor. Astfel se poate spune că rădăcinile potențiale ale realităților sunt în minte ca chip al Minții supreme, Care le are potențial ca ultimă origine a lor, și al Logosului sau Cuvântului suprem Care le cugetă specificat din eternitate și le exprimă de când le creează și apoi în mod concret omenesc, de când S-a întrupat.

Dar mintea care este îndreptată prin cugetare numai spre lucruri este oarecum în afara de sine. Numai mintea a cărei cugetare este îndreptată spre Dumnezeu și exprimă prin cuvinte relația cu El, specificând înțelesurile Lui într-un mod oarecum impropriu și analogic cu lucrurile create de El, dar mereu într-un efort de depășire a acestei specificări, e o minte adunată în sine, care prin această concentrare și reunificare a sa, care prin aceasta se uneste în mod superior de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu e sesizat propriu-zis în afara de minte, în lucrările ei, ci în interiorul unificat al minții, care prin aceasta se uneste în mod superior cu El, neputând ca ea să fie singură. De fapt, mintea este sau cu lucrurile, adică unită ramificat cu ele, sau cu Dumnezeu, obârșia lor și a ei. Însăși necesitatea de a fi macar cu lucrurile, dar nemulțumirea de a fi numai cu ele, sau sentimentul că nu află în ele tot adevărul, sau împlinirea pe care o caută, arată că mintea este făcută pentru Dumnezeu. De aceea nu este bine să fie mintea singură, adică nu se simte bine singură, sau chiar nu poate să fie singură. Dar

numai din mintea care s-a uitat pe sine, care a adormit fata de lucrurile specificate din afara si fata de ea singura, se iverste dragostea fata de adevarata realitate complementara a sa si fata de Mintea suprema Care o cuprinde si pe ea împreuna cu celelalte si în Care se regaseste. În unirea aceasta cu Dumnezeu, cuvântul ce tine în mod fiintial de cugetarea mintii este cuvânt de rugaciune. Caci Dumnezeu sesizat în maretia Lui milostiva inspira ca atare rugaciunea si slavirea. În felul acesta rugaciunea este modul prin care cugetarea mintii urca la cunostinta lui Dumnezeu si în aceasta se actualizeaza puterea si dispozitia ei iubitoare, care în relatie cu alte persoane nu se actualizeaza decât în parte. Iubirea de Dumnezeu este asa de puternica, încât copleseste sau opreste simtirea placerilor trupului si pofta trupului dupa ele. Sufletul este atras neîncetat de frumusetea lui Hristos si o cauta pe ea. De aceea îl cheama neîncetat pe El – aceasta este rugaciunea neîncetata a lui Iisus.

Fugi de simturi si ai oprit placerea pentru cele supuse simturilor. Fugi si de nalucirile celor placute din cugetare si ai oprit gândurile împatimite de placere. Iar mintea, ramânând fara naluciri, ca una ce nu primeste nici întiparirile diferitelor placeri, nici gândurile poftei, se afla în simplitate. *(Prezenta a doua sau mai multe gânduri în minte împarte mintea între ele. Eliberarea mintii de ele si concentrarea ei întreaga spre Dumnezeu îi reface unitatea si simplitatea. Dar în simplitatea aceasta este o nesfârșita bogatie si largime de înțelegere si o negrait de dulce simtire. Caci în simplitatea ei se afla simplitatea de ocean a lui Dumnezeu.)* Si ajungând deasupra tuturor celor simtite si a celor gândite, își urca înțelegerea la Dumnezeu, nemaifacând altceva decât sa strige din adânc numele Domnului prin pomenire neîncetata, ca un prunc pe tatal sau, „Caci voi chema numele Tau, pe Domnul înaintea mea.” (Isire 32, 19).

De vei iesi din poftirea celor pamântesti prin rugaciune neîncetata si curata si în loc de somn te vei odihni de orice gândire la cele de dupa Dumnezeu si te vei rezema în întregime numai de pomenirea lui Dumnezeu, se va zidi în tine ca o alta ajutatoare dragostea de Dumnezeu. Caci strigarea din inima a rugaciunii face sa rasara dragostea dumnezeiasca, iar dragostea dumnezeiasca trezeste mintea spre descoperirea celor ascunse. Atunci mintea, unindu-se cu dragostea, rodeste înțelepciunea si prin înțelepciune da rostire celor tainice. *(Dragostea premerge cunoasterea lui Dumnezeu; dar ultima o si sporeste pe prima. N-ar putea cunoaste mintea pe Dumnezeu, daca nu L-ar iubi, asa cum nu poti cunoaste cu adevarat o persoana omeneasca, daca nu o iubesti. Dar de ce cunosti mai mult pe Dumnezeu, îl iubesti mai mult.)* Caci Dumnezeu-Cuvântul numit prin strigarea simtita a rugaciunii, luând înțelegerea mintii ca pe o coasta, îi harazeste cunostinta si umplând locul ei cu simtire, îi daruieste virtutea. Astfel zideste dragostea facatoare de lumina si o aduce la mintea ce si-a iesit din sine (ce a intrat în extaz) si doarme si se odihneste de toata pofta pamânteasca. Iar dragostea se afla ca o alta ajutatoare a mintii, care s-a odihnit de împatimirea nerationala dupa cele ale simturilor. Ca urmare, trezeste mintea cea curata pentru cuvintele înțelepciunii. Atunci mintea, cautând la ea si desfatându-se, vesteste altora simtirile ascunse ale virtutilor si lucrarile ascunse ale cunostintei, iesind ea prin cuvinte (prin extazul cuvintelor). *(Este o explicare simbolica a zidirii Evei din coasta lui Adam. Mintea primeste ca ajutatoare iubirea, dar în iubire este implicata o alta persoana, întregitoare, cu care se uneste deplin. În sensul acesta nu este bine ca mintea sa fie singura, dar, cum am spus, numai din mintea care s-a uitat pe sine, sau din subiectul care s-a uitat pe sine, care a adormit fata de toate celelalte si chiar fata de sine, se poate naste dragostea. Dragostea este zidita în acelasi timp din adevarata înțelegere a mintii, ca dintr-o coasta a ei, umpluta cu simtire, cum ar fi cu un fel de carne. Iar aceasta o face Dumnezeu-Cuvântul, Care ne vorbeste când Ăl chemam numai pe El, dupa ce am uitat de toate si de noi însine, intrând cu noi în dialogul ziditor de*

dragoste. Dragostea cauzeaza dialogul si simtirea ei este sporita de dialog prin simtire. Dialogul realizându-se prin cuvinte, acestea reprezinta extazul trait de minte în relatie cu cel iubit, în primul rând cu Dumnezeu-Cuvântul, Care i-a dat ei capacitatea si pornirea spre cuvânt, sau spre celalalt prin cuvânt, în primul rând spre Dumnezeu Cuvântul. Mintea este în limba greaca la masculin.)

De cunosti cele ce cânti, primesti cunostinta; din cunostinta câstigi înțelegere; din înțelegere odrasleste lucrarea celor cunoscute; din lucrare rodeste cunostinta din deprindere; cunostinta prin cercare naste vederea adevarata. Iar din aceasta rasare înțelepciunea aratata în cuvintele harului, ce raspândesc lumina, caci înțelepciunea umple vazduhul cugetarii si tâlcuieste celor din afara cele din launtru.

Mintea cauta întâi si afla; apoi se uneste cu ceea ce a aflat. Cautarea o face prin ratiune, iar unirea, prin dragoste. Si cautarea prin ratiune se face pentru adevar, iar unirea prin iubire, pentru bine. *(Exista si o dragoste care sustine cautarea lui Dumnezeu prin ratiune dar pe masura ce s-a aflat Cel cautat prin ratiune, ca adevar, El trezeste o noua dragoste. Aceasta este o dragoste care uneste cu Cel cautat caci El este descoperit ca bine. Binele nu este deosebit de adevar, ci este chipul aratat de adevarul mai adânc cunoscut.)*

Sa nu parasesti rugaciunea din grija neputintei nici macar pentru o singura zi pâna ce mai rasufli, ci auzi cele spuse: „Când sunt slab, atunci sunt tare” (II Corinteni 12, 10). Caci facând asa te vei folosi mai mult si rugaciunea te va ridica îndata, cu împreuna-lucrare a harului. Fiindca unde este mângâierea Duhului, neputinta si trândavia nu ramân.

SCRISORI DUHOVNICESTI SFINTII VARSANUFIE SI IOAN

1. Răspuns al marelui Bătrîn (sau al lui Varsănuție) către Ava Ioan de la Berseba, care-i ceruse să îngăduie să vină să vietiiască lângă ei, în mînăstirea lor de obște.

I S-a scris în Apostol că "Cel ce a început într-o voi lucrul cel bun, El însuși îl va și duce la capăt pînă în ziua Domnului nostru Iisus Hristos" (Filip 1, 6). Și iarăși a spus Stăpînul nostru celui ce a venit la El: "De nu se va lepăda cineva de toate cele ce le are și de neamul lui, ba de nu-și va urî chiar și sunetul său, nu poate să fie ucenicul Meu" (Le. 14, 33 și 26). Și e cu putință lui Dumnezeu să împlinească acest cuvînt pentru noi. "Că ce este mai bine și mai plăcut decît a locui fratii împreună?" (Ps. 132, 1). Deci mă rog să ajungi la măsura scrisă în Fapte: „Cîți aveau averi le vindeau și aducînd pretul celor vîndute îl puneau la picioarele Apostolilor" (Fapte 4, 34, 35).

Si eu cunoscînd rîvna ta, ca fiind după Dumnezeu, am spus iubitului nostru fiu, Serid, care ne-a acoperit pe noi cu Dumnezeu de către oameni (și nădăjduim în Dumnezeu că te va acoperi și pe tine împreună cu noi): "Primește pe fratele Ioan cu dragoste multă și să nu stai deloc la îndoială. Căci încă înainte cu doi ani mi-a descoperit Dumnezeu că va veni aici și mulți dintre frați vor veni la noi. Și eu am păzit descoperirea pînă ce voi afla ce va face Domnul. Cînd deci s-a împlinit timpul, am arătat-o și eu vouă".

Si fiindcă am socotit ca din cele ce le port să-ți trimit ceva și tie, iată am luat culionul de pe capul meu și ti l-am trimis prin fratele, zicînd: "Dă-i-1 lui și adu-mi în locul lui altul". Tine-1 deci pînă la moartea ta. Căci tîi va acoperi de multe rele și ispite. Să nu-1 dai deci altcuiva. Că el este binecuvîntarea lui Dumnezeu prin mîinile mele. Și sileste-te să duci la capăt lucrul tău și eliberează-te de orice altă grijă, cum ne-am eliberat și noi. Și sezi cu noi într-o toată negrija. dăruindu-te lui Dumnezeu.

Si eu, Serid 2, îți spun tie un lucru minunat. Cînd grăia Bătrînul acestea, gîndeam într-o mine: cum voi putea tine acestea în minte, ca să le scriu? Dacă ar vrea Bătrînul, ar aduce aci cerneală și hîrtie ca să scriu orice cuvînt pe care-1 aud. Dar el a cunoscut ceea ce gîndeam și fata lui începu să strălucească ca focul și-mi spuse: "Du-te și scrie și nu te teme. Dacă ți-as spune zeci de mii de cuvinte ca să le scrii, Duhul lui Dumnezeu nu te va lăsa să scrii nici mai multe nici mai puține decît ti-am spus, chiar dacă ai voi, ci-ti va conduce mina ca să le scrii acestea pe rînd.

2. Răspuns al aceluiaș marc Bătrîn către acelaș, vestindu-i lui de mai înainte felurile necazuri ce vor veni asupra lui și Jieputinta trupească, unită cu acestea, dar și sporirea sufletească ce-o va avea din acestea.

Spune fratelui Ioan 3: întărește-ți inima ca pe-o piatră tare. Iar piatră numesc tăria sufletului, ca să poți auzi cele ce-ti voi spune. Iar deci seama la tine însuți, ca nu curnva auzind aceasta să te semetesti în inima ta și să cazi din făgăduinta duhovnicească. Căci pe mulți i-a pierdut înfumurarea, chiar dintre cei ce-au atins măsura. Deci te pregătește spre mulțumire în toate, auzind pe Apostolul care zice: "într-o toate mulțumiri" (I Tes. 5, 18), "fie în necazuri, fie în nevoi, fie în strîmțorări" (II Cor. 6, 4), fie în neputințe și osteneli trupești. Mulțumeste lui Dumnezeu în toate cele ce vin asupra ta. Căci nădăjduiesc că si tu vei „întra în odihna Lui" (Evr. 4, 1). "Pentru că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22). Na te îndoi deci în sufletul tău și să iu slăbească inima ta în ceva. Si adu-ți aminte de cu-vîntul Apostolului "că chiar de se strică omul nostru cel din afară, cel dinăuntru se înnoeste din zi în zi" (II Cor. 4, 16). Dacă deci nu suferi pătimirile, nu poți ajunge la cruce. Iar de rabzi mai întîi pătimirile, vei intra la limanul odihnei Lui. Si te vei liniști apoi într-o toată negrija, avînd sufletul întărit și lipit de Domnul pentru totdeauna, străjuit în credință, bucurîndu-se într-o nădejde, vcselindu-se în dragoste, păzit în sfința și cea de o ființă Treime. Si atunci se va împlini cu tine ceea ce s-a spus: "Să se veselească cerurile și să se bucure pămîntul" (Ps. 95, 11). Aceasta este viața cea fără de griji a omului lui Dumnezeu. Căci se bucură, iubitul meu frate, Tatăl și Fiul și Sf. Duh de mîntuirea ta.

3. Răspuns al altui Bătrîn către acelaș, care-i ceruse o întîlnire.

Spune fratelui: Iartă-mă pentru Domnul, căci doresc să te văd, dar nu găsesc timp liber din pricina conștiinței altora- Dar mă bucur de dragostea pentru binecuvîntările trimise tie de sfîntul Bătrîn. Și fericit esti pentru că te-ai învrednicit de ele.

4. Ivindu-se o ispită pentru monahii locului unde vietiua Ava Ioan înainte de a veni în mînăstirea de obște și avînd să se nască o tulburare pe cînd era el acolo, stiind-o aceasta de mai înainte marele Bătrîn cu duhul, îi scrisese lui acestea:

Scrie fratelui Ioan: Iată îți trimic trei mărturii aîc puterii lui Dumnezeu, din Scripturile Sf. Duh, prin care doresc să ti se trezească mintea ca să ia aminte la Dumnezeu și la gîndurile Duhului, ca să cunosti ceea ce se potrivește timpului de față.

Întîia mărturie este aceasta: Zis-a Dumnezeu către Sf. Prooroc Isaia : "Mergi poporul meu, intră în cămara ta, închide usa ta, ascunde-te puțin pînă va trece mînia Domnului" (Is. 26,20).

A doua mărturie este aceasta: "Iesiti din mijlocul lor si va osebiti si nu va atingeti de ce este necurat, zice Domnul, si Eu va voi primi pe voi si voi fi voua Tată si voi îmi veti fi Mie fii si fiice, zice Domnul Atottiitorul" (Is. 17, 18).

A treia mărturie: "Vedeti cum umblati, nu ca niste neînțelepti, ci ca niste înțelepti, răscumpărînd vremea că zilele sînt rele" (Ef. 5, 15-16).

Iar eu zic tie: Aleargă spre cele dinaintea ta si desă-vîrsește lucrul tău degrabă, aducîndu-ti aminte de Domnul care zice: "Nimenia punînd mîna pe plug si întorcîndu-se spre cele dinapoi, nu se pregătește pentru împărătia cerurilor" (Le. 9, 62). Căci eu privesc la viața linstită care se află în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava în veci. Amin.

5. Răspuns al aceluia mare Bătrîn către care se întristase că Ava Ioan a întîrziat să vină si deaceea socotea că nu mai vine.

Nu te descuraja, fiule, nici nu te întrista din pricina fratelui nostru. Pentru că desi lipsește cu trupul, este cu noi totdeauna. Căci e de un suflet cu noi si nimic nu-1 desparte de iubirea noastră de acum si pînă în veac.

6. Scrisoarea aceluia mare Bătrîn scrisă către Aia Ioan, care se ocupa în tara lui cu unele lucruri de trebuință pentru mînhăstire si era tulburat de un război al trupului e .

Scrive fratelui: Tu esti încă în afară, ostenindu-te după puterea ta pentru Dumnezeu si pentru sufletele fratilor, mai bine zis pentru odihna si linistea noastră si a ta. Căci dacă fratii nostri se odihnesc si sînt ocrotiti prin noi, aflăm si noi prin ei odihna desăvîrsită ; si se împlineste cu noi cuvîntul scris: "Un frate ajutat de alt frate este ca o cetate întărită si înconjurată de ziduri" (Prov. 18, 19).

Taie toate legăturile si părutele pricini pe care le ai pînă esti afară si ;să nu lasi nici-o pricină născocită si nici-o legătură cu cineva care te atrage la cele dinapoi. Căci de nu faci asa, nu te linistesti într-o liniste desăvîrsită. Că asa am făcut si noi. Făcînd deci aceasta, nădăjduesc că te vei linisti cu desăvîrsire. Si cu ajutorul lui Dumnezeu, sortul si partea ta va fi cu noi în veac. Deocamdată să nu afle nimeni cele scrise tie. Împlinind asadar osteneala ta, de-ti va înainta lucrul bine, multumeste lui Dumnezeu si te roagă Lui. Căci aceasta înseamnă: "în toate multumiti" (I Tes. 5, 18). Să nu nesocotim datoria de a multumi lui Dumnezeu. Să facem ca acela despre care ai spus odată pilda: A plecat să se roage în biserică să i se rânduiască să afle ceva de mîncare si 1-a întîlnit pe careva care i-a spus: mînhă azi cu mine si apoi du-te si te roagă. Si i-a răspuns acela: nu vin, căci am plecat să cer aceasta de la Dumnezeu. Asadar si noi, fie că vom afla, fie că nu vom afla, să dăm lui Dumnezeu rugăciune si multumire. Ia seama să porti în trupul tău pururea crucea lui Hristos 8.

7. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către ace/as, care se gîndea să meargă cu fratii să culeagă cele de trebuință pentru lucrul de mînhă si se temea de pustietatea locurilor '. Ii aduce aminte să ia seama la războiul trupului care tul-bură si-i făgăduieste ajutorul lui Dumnezeu în această plecare pe care o ia asupra sa pentru ei.

Spune celui ce a fost chemat printr-o încuviintare de sus să locuiască lîngă noi nu numai în veacul de acum ci si în cel viitor, fratelui si celui de un suflet cu noi Ioan: Zis-a Stăpînul nostru Hristos ucenicilor Săi: "Oare nu se vînd două vrăbii pe un bănut. Si nici una din ele nu va cădea pe pămînt fără voia Tatălui Meu cel din ceruri. Vouă însă si perii capului vă sînt numărați. Asadar nu vă temeti. Voi sînteti mai de pret decît un număr mare de vrăbii. Tot cel ce va mărturisii pentru Mine înaintea oamenilor voi mărturisii si eu pentru el înaintea Tatălui Meu cel din ceruri" (Mt. 10, 29-32). Ia seama deci la tine să pui cu trezvie pe Dumnezeu pururea înaintea ta, ca să se îplinească si cu privire la tine cuvîntul proorocesc: „Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea, că la dreapta mea este, ca să nu mă clatin" (Ps. 15, 8). Întinde, asadar, mîinile tale din tot sufletul tău spre cele ce le ai de împlinit si cugetă la ele pururea ca să auzi glasul lui Dumnezeu spu-nîndu-ti: "Iată trimit pe îngerul Meu înaintea fetii tale, care va pregăti calea ta înaintea ta" (Mt. 11, 10; Mt. 3, 1).

8. Ostenindu-se acela mult si nea fiind cele pentru lucrul de mînhă, s-a întristat si s-a mirat cum "ra-a fost trimis îngerul înaintea fetii lui., după cuvîntul Bătrînului. El nu stia, că aceasta i-a spus-o Bătrînul spre usurarea plecării lui. Deaceea îi scrie lui Bătrînul acestea:

Scrive fratelui că atîta vreme cît este corabia pe mare, se așteaptă la primejdii si la bîntueiile vînturilor. Dar cînd ajunge la limanul linistei si al păcii nu se mai teme de primejdii, de necazuri si de bătaia vînturilor, ci se va afla în liniste. Asa si iubirea ta, cîtă vreme esti cu oamenii, așteaptă-te la necazuri si la primejdii si la atacurile vînturilor nemateriale; dar cînd vei ajunge la cele gătite tie, atunci vei fi fără frică. Iar în privinta a cecace am spus înainte, că Stăpînul nostru a zis: "Iată voi trimite pe îngerul Meu înaintea fetii tale", el a fost de fapt trimis. Iar despre faptul de a nu fi aflat cel pentru lucrul de mînhă, Dumnezeu a zis în cartea lui Moise: "Pentru aceea te-a ocolit si te-a pedepsit si te-a sleit de foame în pustiul acela înspăimîntător, ca să cunosti cele din inima ta" (A doua lege 8, 2-3). Înțelege, iubite frate, cele spuse tie de mine si tine-te tare si fără sovăială în osteneala ta.

9. Scrisoarea aceluia mare Bătrîn către acela care plecase pentru trebuințele mînhăstirii si se descurajase

pentru multele necazuri în care a ajuns.

Scrive, fiule, fratelui nostru Ioan, că-1 îmbrățișăm în Domnul, eu și tu și fratele nostru Ioan. Și spune-i: nu te descuraja în necazurile și greutățile trupesti ce le rabzi și în care te ostenești pentru noi și pentru obstea noastră. Căci și prin aceasta îți pui sufletul tău pentru frați și nădăjduesc că multă îți va fi răsplata pentru osteneala aceasta. Și precum 1-a pus Dumnezeu pe Iosif să hrănească pe frații săi în timpul foametei în Egipt, așa te-a pus și pe tine să ajuti mînăstirii împreună cu fiul meu Serid. Iar eu îți spun cuvîntul Apostolului cel către Timotei: "Tu deci, fiule, întărește-te în harul Duhului Sfînt" (II Tim. 2, 1). Căci văd cum va veni liniștea ta și mă bucur împreună cu tine întru Domnul. Pentru că atîta vreme cît petreci afară, vei afla necaz și osteneală trupească. Dar cînd vei ajunge la limanul liniștei, vei afla odihnă și pace. Căci nemincinos este Stăpînul nostru care zice: "Le voi da lor în veacul de acum înșutit și în cel viitor viață vesnică" (Mc. 10, 30). Osteneste-te, asadar, frate, din toată inima, ca să afli mai multă dragoste și odihnă. Căci înaintea de a ajunge corabia în port e lovită și frămîntată de valuri și de vîrtejuri. Dar cînd ajunge în port afla înșfîșit multă liniște, înțelege cele spuse și le păzește. "Căci Domnul îți va da înțelegere în toate" (II Tim. 2, 7).

10. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acela, cînd a căzut pe piciorul lui o piatră și i-a pricinuit multă durere și descurajare.

Iubitului frate în Domnul, Ioan, bucurie. Potrivit osteneții trupului tău pentru noi și zdrobirii piciorului tău pentru noi, să umple Stăpînul Dumnezeu, sufletul tău, iubitul meu, înșutit de bunătățile cerești, înțelege, frate, cele scrise de mine și le ascunde în tine, pentru că te vor face să simți o bucurie cerească, stăpînitoare, dumnezească. Căci în numele Sfintei Treimi, descopăr că ești împreună mostenitor al liarmelor mele, date mie de Dumnezeu. Și m-aștept să ajungi de grabă (la el înaintînd pas cu pas. Căci vei ajunge prin ostenețile pentru Dumnezeu la odihna Lui, așa cum altul ajunge la ea pentru smerenie. Iar eu nădăjduesc că tu le vei avea pe amîndouă cînd va muri întristarea din inima ta, înăbușindu-se iuțimea din tine. Atunci se va împlini în tine cuvîntul: "Vezi smerenia mea și osteneala mea și iartă toate păcatele mele" (Ps. 24, 18). Și cînd ti-am spus că vei ajunge înaintînd pas cu pas, gîin-dește-te la Evanghelii, cum și de cîte ori a dat Hristos ucenicilor barismele vindecărilor și ale scoaterii dracilor, ca și harisma desăvîrsită a iertării păcatelor, zicîndu-le: "Căroră le veti ierta păcatele, iertate vor fi" (Ioan 20, 23). Deci cînd pentru osteneala ta cea pentru Dumnezeu va ierta păcatele tale, ai ajuns la măsura la care voesc să ajungi.

Iar dacă găsești în scrisoarea mea cuvinte greu de înțeles, întreabă pe Serid, cel de un suflet cu tine, pe fiul meu cel iubit, și prin harul lui Dumnezeu el îți va explica cele greu de înțeles. Căci m-am rugat lui Dumnezeu pentru el și în privința aceasta.

Tu, deci, omule al lui Dumnezeu, aleargă pe drumul gătît tie ca să ajungi cu bucurie la limanul lui Hristos, la care am ajuns noi, și să auzi glasul bucuriei împlinite, al vieții, al luminii și al veseliei, spunîndu-ti-se: "Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune, intră în bucuria Domnului tău" (Mt. 25, 21). Bucură-te în Domnul, bucură-te în Domnul, bucu-ră-te în Domnul! Domnul să păzească sufletul și trupul tău de tot răul și de toată împotrivirea diavolească și de toată nălucirea pricinuitoare de tulburare. Domnul va fi lumina ta, acoperămintul tău, calea ta, țîria ta, cununa ta, veselia ta și sprijinitorul tău vesnic. Ia aminte la tine Căci s-a scris: "Nu nesocoti cuvintele iesite din buzele Mele" (Ps. 88, 35).

11. Răspunsul aceluia Bătrîn către acela., îndemnîndu-l să-si aducă aminte de cele scrise lui, spre folosul lui și spre sprijinirea inimii lui.

Zis-a Solomon despre părinții lui: "Cei ce mă învățau îmi spuneau: să se sădească cuvîntul nostru în inima ta" (Prov. 4, 4). Așa îți spun și eu, frate: să se sădească cuvintele mele în inima ta și cugetă totdeauna la toate cele scrise de mine, precum a zis Dumnezeu prin gura lui Moise: "Lipsește-le de mîna ta cea dreaptă și vor fi pururea neclintite înaintea ochilor tăi și cugetă la ele cînd te culci, cînd te scoli, cînd umbli pe drum și te culci în casă" (A doua lege, 6, 6-8). Arată-le, asadar, pe acestea întru desăvîrșirea faptelor și Dumnezeul meu va fi cu tine în veac. Amin.

12. Același a poruncit fratelui un lucru și pentru că acela nu l-a împlinit repede, l-a certat pe el. Iar fratele întristîndu-se, Bătrînul i-a poruncit să nu mai spună aceasta vreunui dintre frați, în acest scop i-a spus Bătrînul aceasta:

Spune fratelui Ioan: Vremea noastră este slabă. Și cu multă osteneală afli în vremea de acum un om cu inima tare 9b. Dar tine cuvîntul sfîntului Apostol care zice: "Mustă, ceartă, îndeamnă cu îndelungă răbdare și învățătură" (II Tim. 4, 2).

13. Ridicîndu-se o clădire în mînăstire, acela (Ava Ioan) ca un om priceput a desemnat măsurile lucrării. Dar unii frați, fără să știe el, socotind că fac un lucru bun, au adăugat ceva la acele măsuri și au schimbat puțin planul. Și tulbu-rîndu-se acela și descurajîndu-se din pricina lor, a arătat aceasta Bătrînului. Bătrînul a răspuns:

Spune fratelui nostru Ioan, care cugetă aceleași cu noi: Multe sînt cele scrise tie de mine prin mîna iubitului și sincerului nostru fiu, care ne iubeste din tot sufletul lui deopotrivă pe noi cei trei 10 cu iubire desăvîrșită. Și toate

acestea nu ti le scriu din voia proprie ci din porunca Sf. Duh spre îndreptarea si folosul sufletului si a constiintei omului dinăuntru, pentru neazuri si asuprirea trupului si pentru zdrobirea inimii, întâi fereste-te de duhul descurajării. Căci naste tot răul si neazuri felurite. Dacă ti-as scrie ispitele ce le-am suferit eu, îti spun că nu le-ar putea purta urechile tale; ba poate nici ale altuia în timpul de fată. Dar nădăjduesc că vei ajunge la ele, ba chiar le vei vedea cu ochii tăi si te vei izbăvi de ele cu harul lui Hristos prin credinta ta. Pentru ce slăbeste inima ta si se descurajează, din pricina oilor lui Hristos? Sau nu sti ce dureri de cap suferă învățătorul cel bun din partea copiilor pînă ce se cumintesc? Doar ai auzit de la mine cuvîntul Apostolului: "Muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare si învățătură" (II Tim. 4. 2). Ascultă si ia aminte la cele ce ti le spun îndelunga răbdare este născătoarea tuturor bunătăților Gîndeste-te la Moise, care si-a ales mai bine "să pătimizească împreună cu poporul decît să aibă dulceata trecătoare a păcatului" (Evr. 11, 25). Deci cînd te tulbură gîndul de la demoni împotriva vreunui om, spune gîndului cu îndelungă răbdare: m-am supus oare pe mine lui D i mnezeu ca să lovesc pe alții?11. Si va pleca de la tine. Aleargă cu bărbătie si cu tărie, aducîndu-ti aminte de cuvintele mele, mai bine zis de ale Domnului, ca să ne înțelegi pe noi în Hristos Iisus, Domnul nostru. Fie ! Amin.

14. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelaș, pentru că răbdase cu greu să audă că oarecare dintre frati spusese ca să-l umilească: Cine mai este si acesta ? Sau pentru ce se supără ?

Spune fratelui: Precum se judecă Mihail pentru trupul lui Moise (Iuda 9), asa mă lupt si eu pentru tine, pînă ce nu te vei izbăvi de omul cel vechi. Dar si iudeii murmurau împotriva Mîntuitorului, zicînd: "Nu este Acesta fiul lui Iosif? Nu cunoastem pe mama si pe fratii Lui?" (Ioan 6, 42; Mt. 13, 55). Gîndeste-te la acestea si rabdă pînă la sfîrsit. (Mt. 10, 22)12.

15. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelaș,

care nu se izbăvise încă de descurajarea lui:

Spune fratelui: Mi-am adus aminte de proorocia lui Ieremia proorocul care zice: "Cine. va da capului meu apă si ochitor mei izvor de lacrimi, ca să plîng pe acest popor ziua si noaptea?" (Ier. 9, 1). Mă așteptam ca să te hrănească hrana vîrtoasă si te văd iarăsi avînd nevoie de lapte (Evr. 5, 12). Vezi ce s-a scris: "Si de cele ascunse ale mele curăteste-mă" (Ps. 18, 13). Vezi să nu te fure balauri răi si să verse în tine veninul lor. Că e pricinuitoare de moarte. Căci nimenea nu îndreptează vreodată binele cu răul, pentru că e biruit de rău. Ci îndreptează răul prin bine (Rom. 12, 21). Iată tu stai în stadion: esti dator să te lupti cu fiarele, ca Apostolul (I Cor. 15, 32). Căci el se lăuda, pentru că biruise fiarele. Ai fost aruncat în furtuna mării ca să rabzi multe primejdii si să te lupti cu furia valurilor. Si biruind cu ajutorul lui Dumnezeu vei veni cu noi la limanul linistii, în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

16. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către ace/as, care începuse să se supere pe frati pentru stricarea unor cărămizi din pricina ploii. Căci o punea aceasta pe seama negrijii lor. Stiind de mai înainte că aceasta îl va face să gîndească rău si de Ava, îl trezeste si îl întăreste de mai înainte împotriva acestor gînduri, aducîndu-i aminte si de dragostea adevărată pe care o are Ava față de el, ca prin această aducere aminte să lapede gîndul potrivit lui.

Fă o faptă de iubire, fiul meu, si gîndeste-te să aduci hîrtie si cerneală si lasă răspunsul pentru care ai venit si scrie fratelui Ioan mai întâi o salutare din partea mea. Căci e pe cale să se supere pe alții si să fie supărat de alții. Si spiine-i: Bucură-te în Domnul, fratele meu. Dacă sînt multe valurile mării, nu este oare cineva care să trezească pe Iisus si să certe vînturile si să se facă liniste pentru a cunoaste pe Iisus si a l se închina? (Mt. 8, 22). Dacă toate sînt desarte si trecătoare, pentru ce e împinsă inima noastră de ele, ca să uite de cuvîntul evanghelic: "Ce va folosi omului de va dobîndi lumea toată, iar sufletul său si-1 va pierde" (Mt. 16, 26). Află, fratele meu. că dacă supără cineva pe altul fie cu fapta, fie cu vorba, va avea după aceea el o supărare însutită. Ti s-au scris din partea mea de multe ori cuvintele Domnului din Scriptură, să ai îndelungă răbdare în toate si să iei aminte si să nu fie voia ta amestecată13. Ci cînd îmi trimiti vre-o întrebare cu iubitul meu fiu, Serid, care e mereu necăjit că te vede necăjit, sileste-te să tii sub pază gîndurile tale, ca să nu arunce vre-un venin pricinuitoare de moarte în inima ta si să te amăgească să iei tîntarul drept cămilă si bobul de nisip drept o piatră. Căci asa se va afla omul care avînd o bîrnă ia seama la firul de pai (Mt. 7, 3-5).

Ti-am scris acestea ca sufletului meu. Căci stiu că inima ta se va bucura de acestea. Fiindcă se spune: "Muștră pe înțelept" si celelalte (Prov. 9, 8). Si, stii, frate, cît de mult te am pe tine în dragostea lui Hristos. fH; Nădăjduesc că esti, însfîrsit, aproape de a nu te mai îngriji de lucrurile pămîntesti si de a te afla în lucrarea duho vnicească a Părintilor. Căci nu mă va rusina Domnul meu Hristos pe mine care mă rog Lui ziua si noaptea pentru tine41.

17. întrebarea aceluia către acelaș mare Bătrîn.

Stiu, Părinte, că acestea mi se întîmplă mie pentru păcatele mele; si că sînt fără de minte si pricina relelor. Iar cei ce mă duc în astfel de neaz este Ava, pentru că nu are grije si trece cu vederea lucrurile. Si acestea se pierd din pricina lui, iar eu nu pot răbda aceasta. Si ce să fac dacă eu vreau să alung gîndurile15, dar nu am putere ? Iartă-mă, că "Am spus-o odată; a doua oară nu voi mai adăuga (să o spun)" (Iov. 39, 35,). Si mă mir că s-a răcit căldura dragostei pe care o aveam față de frati. Roagă-te pentru mine, pentru Domnul.

Răspuns: Frate, adu-ti aminte că Domnul a spus ucenicilor Săi: "Acum si voi sînteti nepricepuți?" (Mt. 15, 16). Ti-am scris să-ti păzești gîndurile tale. Dacă te-ai fi ostenit să le păzești, ai fi aflat că puterea de care mi-ai scris de curînd, cu ti-am arătat-o într-o scrisoare de mai înainte si nu era nevoie să-mi scrii iarăsi. Totusi voi adăuga alt răspuns la întrebarea ta.

Mai întîi te mustru. Te-ai numit pe tine păcătos, dar în faptele tale nu te socotesti asa. Căci cel ce se socoteste păcătos si pricină a relelor, nu se împotrivesc cuiva, nu se războieste, nu se mînie împotriva cuiva, ci îi socoteste pe toți mai buni. Si dacă gîndurile te fac să spui, fără să glumesti, că esti păcătos, cum îți miscă inima împotriva celor mai buni? Ia seama, frate, că nu acesta este adevărul. Deci încă n-am ajuns să ne socotim pe noi însine păcătosi¹⁶. Deaceea cînd iubeste cineva pe cel ce-l muștră pe el, este înțelept. Dar dacă spune că îl iubeste si nu face cele ce aude de la el, mai mult îl urăste. Dacă esti păcătos, pentru ce îl ocărăști si îl învinuesti că prin el ti-a venit necazul? Nu stii că fiecare se ispiteste de pofta sa? (Iacov 1, 14) si aceasta-i naste lui necazul? Aceasta este ceea ce ti-am scris despre frati, să nu te faci să iei tîntarul drept cămilă s.a.m.d. Roagă-te mai degrabă să-ti fie pãrtasi în frica de Dumnezeu. Si cînd spui de tine că esti nepriceput, nu o spune în glumă, ci cercetează-te si vei afla că nu te crezi asa. Căci dacă ai fi asa, n-ar trebui să te mîinii, pentru că n-ai putea deosebi dacă lucrul s-a făcut bine sau rău¹⁷. Dar cel nepriceput e prost. Si cel nepriceput si prost e neînțelept în judecările lui. Si cum ar putea îndrepta si înțelepti cel neînțelept pe altii? Vezi, frate, că vorbim în glumă si numai cu gura si aceasta o arată faptele noastre. De aceea cînd răspundem gîndurilor, nu avem putere, pentru că mai întîi primim să osîndim pe aproapele si puterea duhului nostru slăbeste¹⁸ si învinovătim pe fratele nostru, vinovati fiind noi însine¹⁹. Dacă socotesti că totul este al lui Dumnezeu care milueste si nu al celui ce voeste, nici al celui ce aleargă (Rom. 9, 16), pentru ce nu înțelegi si nu iubesti pe fratele tău cu o iubire desăvîrsită? ²⁰ Căci cîti nu voiau să ne ajungă pe noi bătrînii, si alergau în acest scop? Totusi nu li s-a dat lor să ne ajungă. De aceea nereusind el, ne-a trimis Dumnezeu pe noi la el si l-a făcut pe el fiul nostru sincer. Căci Dumnezeu iubeste vointa cea dinăuntru.

Cît privește cuvîntul: "Am spus odată" s.a.m.d., dacă lupti pentru a ajunge acolo, esti fericit. Dar nu s-a dat aceasta tuturor.

Iar despre celelalte gînduri, pune în seama lui Dumnezeu tot gîndul, zicînd: "Dumnezeu stie ce e de folos". Si te vei odihni. Si pe încetul îți va veni puterea să rabzi. Nu înceta să spui. Iar de spui si nu esti auzit, si nici nu afli har (ascultare) în cuvîntul tău, să nu te întristezi. Căci te vei folosi si mai mult.

Iar privitor la cele ce te miră, iubirea desăvîrsită nu cade si cel ce a dobîndit-o pe ea, rămîne în căldură, fiind închis în iubirea față de Dumnezeu si de aproapele. :

Cît despre rugăciunea de care ai scris la sfîrsit, să-ti ajungă cuvîntul ce ti l-am scris, că mă rog pentru tine lui Dumnezeu fără încetare, noaptea si ziua. Ai cerut-o deci si aceasta de prisos. Ai asadar de la mine hrana cea după Dumnezeu pentru multă vreme. Stăruie si asteaptă pe Domnul, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.

18. Răspunsul aceluia Bătrîn către "ce/as, care l-a. întreat de unde este căldura si răceala si învîrtosarea inimii; si despre războiul trupesc.

Despre căldură si răceală, e stiut că Domnul s-a numit foc ce încălzește si aprinde inima si rărunchii (Ps. 7, 9; 35, 2). Dacă e asa, diavolul este răceală si de la el este toată răceala. Căci de n-ar fi asa, cum s-ar fi spus că "atunci se va răci dragostea multora"? (Mt. 24, 12). Iar "atunci" ce înseamnă dacă nu în timpurile vrăjmasului. Cînd simtim deci răceala, să chemăm pe Dumnezeu, care venind va încălzi inima noastră spre dragostea desăvîrsită a Lui, ba nu numai a Lui, ci si a aproapei. Si venind de față căldura Lui, se alungă răceala urîtorului de bine. Iar cînd acesta a uscat izvorul lacrimilor din inima ta, l-a umplut pe cel de sub pîntecele tale. Dar primește pe Domnul în casa ta si El va usca izvorul din urmă si va curăti izvorul lacrimilor ca să curgă din el apa duhovnicească²¹. Cel ce voeste să vină la frica lui Dumnezeu, vine prin asteptare stăruitoare²². Căci zice: "Asteptînd, am asteptat pe Domnul si a căutat spre mine si a ascultat cererea mea" (Ps. 39, 2) Si ce a adăugat? "Si m-a scos pe mine din groapa ticălosiei si din tina noroiului" (Ps. 39, 3). Iar prin groapa aceasta înțelegem si învîrtosarea inimii. Dobîndesti deci ceea ce doresti si te vei mîntui în Domnul.

19. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acela, care l-a întreat despre îndelunga răbdare.

Trupul prinde putere cînd se împutinează viața duhovnicească a cărei esență o constituie iubirea de Hristos ce se naste din simțirea prezentei Lui si a comuniunii cu El. Iar trupul plin de vigoare se face izvorul altoi- curgeri. Lacrimile inimii sînt semnul că omul nu e singur, ci că-L simte pe Domnul Hristos în sine.

Spune fratelui: Ti-am scris despre îndelunga răbdare. Si acum îți spun: Zis-a Stăpînul nostru Dumnezeu ucenicilor Săi: "Iată v-am dat vouă putere să călcați peste serpi si scorpai si peste toată puterea vrăjmasului. Si nimic nu vă va vătăma" (Le. 10, 19). Fă-te dar ca Iov "bînci batjocura ca apa" (Iov. 34, 7). Fă acestea si cugetă totdeauna la ele.

20. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelaș, care l-a întrebat: Dacă i-a dat lui Dumnezeu putere să calce peste serpi și scorpii, de ce se mai tulbură ?23.

Cel ce a primit putere să calce peste serpi și scorpii, nu mai este vătămat sau biruit de ei. Cercetează deci inima ta în fata oricărui lucru și dacă el poate tulbura inima ta, măcar cât de puțin, află că esti încă departe de a fi primit putere asupra aceluia și să nu fi fără grijă de tine, ca nu cumva să ti se fure vre-o clipă24. Ci orice lucru ai vedea că se întâmplă - și nu spun numai despre cele din lume, care sînt trecătoare, ci fie în cer, fie pe pămînt - pune pe Dumnezeu și judecata Lui înaintea ochilor tăi. Și gîndește-te că puțină vreme avem să petrecem în lume. Și așa fă să se sălăsluiască blîndetea în inima ta, aducîndu-ti aminte de Hristos, Oaia și Mielul cel fără de răutate; de cîte a răbdător, nevinovat fiind: ocări, bătăi și celelalte. Iar noi, măcar că sîntem vinovați de ce ne pornim împotriva aproapelui, cînd ii-am pățit nimic din partea lui? Adu-ti aminte că dragostea nu se trufeste, ci e cu îndelungă răbdare și celelalte (I Cor. 13, 4). Și roagă-te să ajungi la cele dinaintea ta, ca să nu-ti fie osteneala în desert. Lipește-te fără sovăire de Hristos, care ne-a iubit pe noi. Lui fie slava în veci. Amin.

21. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către ace/as, punîndu-i în minte să nu poruncească nimănui ceva, ci să-si hotărască drept regulă limpede să se îngrijească numai de sine.

Frate, cu cît îți scriu mai multe, cu atîta sileste-te mai mult să înțelegi cele scrise de mine și să nu le nesocotesti. Căci se spun spre cunostința și spre buna așezare a sufletului.

Să stii, frate, că dacă cineva nu suferă ocările, nu va vedea slava și dacă cineva nu leapădă amărăciunea mîniei, nu gustă dulceata. Ai fost lăsat în mijlocul fratilor și a lucrurilor ca să arzi și să fi cercat. Căci aurul trebuie probat prin foc (I Petru I, 7). Nu-ti tine nimic pentru tine, căci prin aceasta vii la război și la griji. Ci judecă cele ale timpului potrivit cu frica de Dumnezeu și nimic în duh de ceartă (Filip 2, 3). Fă tot ce poți să te înstrăinezi de mînie și fii pildă de folos tuturor, nejudicînd pe cineva, nici osîndindu-1, ci sfatuindu-i ca pe niste frati adevărați. Iubește mai ales pe cei ce te ispitesc. Căci și eu am iubit pe cei ce mă ispiteau. Pentru că de gîndim bine de ei, acestia ne ajută să înaintăm. Nu-ti impune nici-o regulă 25. Fii ascultător și smerit și cere-ti socoteală de ce-ai făcut în fiecare zi. Căci prorocul explicînd cuvîntul "în fiecare zi", zice: "Si am zis: acum am început" (Ps. 76, IO)26. Iar Moise zice: "Si acum Israile" (A doua lege, 4, 1). Tine deci și tu pe "acum"27.

Si de ti se impune trebuinta să poruncești cuiva, probează gîndul tău, dacă nu cumva va misca vre-o tulburare. Si dacă nu ti se pare folositor, ascunde-1 sub limbă, aducîndu-ti îndată aminte de Cel ce a zis: "Ce va folosi omul de va dobîndi lumea toată iar sufletul si-1 va pierde?" (Mt, 16, 26). Învată, frate, aceasta, că tot gîndul care nu are în sine renunțarea la smerenie, nu e după Dumnezeu, ci este în chip vădit din cele de-a stîngă. Căci Domnul nostru vine cu seninătate, iar toate cele ale vrăjmasului, cu tulburare și miscare necurată. Si chiar dacă par îmbrăcați în haina oilor, se descopere clin tulburarea ce o pricinuesc că "sînt lupi răpitori" (Mt. 7, 15). Căci zice: "Din roadele lor îi veti cunoaște pe ei" (Mt. 7, 16). Să ne dea Dumnezeu tuturor pricepere ca să nu ne lăsăm amăgiți de dreptățile lor. Căci "toate îi sînt Lui goale și descoperite" (Evr. 4, 13).

Tu deci, iubite, fă să izbutească totul în mîinile tale, punînd înaintea ochilor tăi frica lui Dumnezeu. Si mulțumeste-i Lui. Că a Lui este slava și cîntea în veci. Amin.

22. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelaș, plin de mîngîiere și de îndemn ca să se întoarcă la veselia duhovnicească din descurajarea pricinuită lui de diferite întâmplări.

Scrive fratelui Ioan un îndemn duhovnicesc care să veselească inima lui în Hristos Iisus, Domnul nostru. Si spune-i lui: fiindcă ne doresti, "precum se dorește cerbul după izvoarele apelor" (Ps. 41, 1), - dar nu așa de mult ca noi pe tine - nemaiputînd răbda, cum zice prea dumnezeescul Apostol Pavel (I Tes. 3, 5), am scris iubirii tale aceste spuse de noi, mai bine zis de Dumnezeu. Rodească-ti viața ta struguri, care, călcați în picioare, să-ti producă vin duhovnicesc, ca să veselească sufletul tău necăjit. Cîmpul tău să rodească îmbelsugat sămînta cea bună care semănată pe pămîntul cel bun să producă una o sută, alta sase zeci și iarăși alta trei zeci (Mt. 4, 8). Si să se încălzească inima ta pentru totdeauna de focul de care a spus Stăpînul nostru Iisus Hristos: "Foc am venit să arunc pe pămînt" (Le. 12,49). Să se înstăpînească în inima ta pacea Domnului, după cuvîntul Apostolului (Col. 3, 15). Si să se înalte finicul tău cu ramurile lui, potrivit lui David care zice: "Dreptul ca finicul va înflori" (Ps. 91, 13). Să te curățești de mînie și de iutimea patimilor ca sfintii cei desăvîrșiți, în care nu se arată nicidecum miscarea acestora, ba nici măcar vre-o înclinare de-o clipă spre ele. Si să învrednicească Domnul sufletul tău ca să se sălăsluiască în nevinovăție și în blîndete, ca să fii o hrană a lui Hristos, un miel nevinovat. Să calci pe urmele noastre ca un urmaș cuminte și să te ridici la canonul nostru ca un bun mostenitor al harismelor mele. Să vadă ochii tăi pe Dumnezeu, ca unul ce-ai ajuns curat cu inima (Mt. 5, 8). Să fii îndelung răbdător în necazurile tale, ca unul ce ai cunoscut făgăduința Stăpînului care zice: "în lume necazuri veti avea, dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea" (Ioan 16, 33). Să ajungi la dragostea de nebiruit care introduce pe cei ce au dobîndit-o în curtile împărătești si-i face frati ai lui Hristos28. Pățimeste împreună cu Hristos, ca să te slăvești împreună cu El (Rom. 8, 17) și dacă mori împreună cu El, ca să te scoli împreună cu El. Făcînd așa, nu nesocotești comoara ce stă în fata ta29. Dar pînă acum n-ai cunoscut înțelesul ei, sau ce este ea. Cînd însă vei ajunge la liniștea desăvîrșită, atunci o vei cunoaște pe ea 30 și te vei minuna de darul lui Hristos. Dar cît de nepătrunse sînt căile Lui ! (Rom. 11, 33). Pînă ce esti cu oamenii, nu poti să ie înțelegi. Dar cînd te vei afla fără griji ca noi, atunci vei înțelege cele spuse. De aceea mă rog lui Dumnezeu noaptea și ziua (II Timi. I, 3) ca să fii și tu acclo unde sîntem noi, să fii și tu

Într-o simțire cu noi, în bucuria negrăită a sfinților și în lumina vesnică, ca să afli și tu partea ta în ceea ce s-a făgăduit sfinților, "în cele ce ochiul nu le-a văzut, nici urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El", întărește-te în Domnul; bucură-te. Amin.

23. Întrebarea acehda către acela mare Bătrîn: Te rog, Părinte și învățătorule, să nu te superi pe mine pentru cele ce le gresesc și să-mi dai un canon (un îndreptar) cum trebuie să mă folosesc de psalmodiere, de post și de rugăciune. Și dacă trebuie să fac o deosebire între zile.

Răspuns: Frate, dacă ai fi luat aminte la cuvintele cererilor tale, ai fi avut puterea să le înțelegi. Dacă mă socotești Părinte și învățător, cum crezi că mă pot supăra? Căci Părintele este îndurător și nu se lasă nicidecum stă-pînit de supărare și învățătorul e îndelung răbdător și străin de orice supărare.

Iar în privința dreptarului de care m-ai întrebat, multe sînt căile pe care se poate intra prin poarta strîmtă la viața vesnică. Iată, Domnul Hristos îți spune pe scurt cum trebuie să intri. Lasă regulile oamenilor și ascultă pe Cel ce zice: "Cel ce răbdă pînă la sfîrșit, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22). Dacă deci nu are omul răbdare, nu va intra în viață. Asadar nu cere o poruncă, pentru că nu vreau să fii sub lege, ci sub har³¹. Căci s-a zis: "Pentru cel drept nu este lege" (I Tim. 1, 9). Iar noi vrem ca tu să fii cu cei drepti. Tine dreapta socoteală, cîrmuind ca un bun cîrmaci vasul printre vînturi. Cînd esti bolnav, tine-te de cele ce ti-am scris, potrivit stării tale. Iar cînd esti sănătos, împlineste-le iarăși după starea ta. Căci cînd se îmbolnăvește trupul, nu cere hrană după obisnuința lui. Deci nici în privința aceasta nu se lucrează după vre-o regulă.

Iar cît despre zile să le ai pe toate deopotrivă, sfinte, bune. Fă asadar toate cu înțelepciune și vei ajunge la viața cea în Hristos, Domnul nostru, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.

24. Născîndu-se o deosebire de păreri între Ava și el despre un loc din Scriptură și fiecare din ei luptîndu-se pentru îndelunga răbdare, le-a trimis Bătrînul răspunsul acesta, arătîndu-le că îndelunga răbdare e lipsită de tulburare. Aceasta pentru ca să-și păzească totdeauna netulburarea în chip desăvîrșit.

Iubite fiule, să nu socotești că ai înțeles prin voi înșivă capitolul de ieri din Epistola Apostolului Pavel către Tesaloniceni. Deaceia eu, cunoscînd slăbiciunea răbdării voastre, sau că este amestecată cu supărare, m-am rugat lui Dumnezeu pentru voi ca să înțelegeți acest capitol, în aceasta stă tot înțelesul scrisorilor mele scrise prin tine fratelui Ioan.

Pe lingă aceasta luați aminte și la capitolele ce urmează să le citiți astăzi din Apostolul Pavel și din Sfînta Evanghelie, pentru că au același înțeles. Cititi-le de trei ori, cercetînd înțelesul cuvintelor pentru folosul sufletesc. Căci vă port foarte mult în suflet și mă îngrijesc de voi, după

Cine crede în Hristos, primește harul ca putere a iubirii Lui, care-i dă și lui puterea iubirii neîngustată de lege. Și cine iubeste, este și tare și liber și în vesnică înaintare, împlineste tot binele din dragoste pentru Hristos, pentru că place Lui. Și El îi dă aripi în larg.

voia lui Dumnezeu. Nevoiti-vă, asadar, împreună cu mine și luptati-vă împreună să tăiați de la voi supărarea și mînia. Căci e nevoie pentru aceasta de luptă dusă cu ajutorul lui Dumnezeu.

Iată capitolele acestea:

Din cea dintîi către Tesaloniceni, de la: "Vă rugăm, fraților, să recunoașteți pe cei ce se ostenesc între voi și pe cei ce vă cîrmuesc în Domnul" (I Tes. 5, 13), pînă la sfîrșitul epistolei.

Din cea dintîi către Corinteni, de la:

"Iar cît privește darurile duhovnicești, nu vreau, fraților, să fiți în necunostință: știți că pe cînd erati pagini" (I Cor. 12, 1-2) pînă la: "Dar în biserică voesc să grăesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca să învăț și pe alții, decît zeci de mii de cuvinte cu limba" (I Cor. 14, 19).

Din Evanghelia după Matei, de la: "Iesind Iisus a văzut popor mult și I s-a făcut milă de ei și a tămăduit pe bolnavii lor" (Mt. 14, 14) pînă la: "Iar cei ce se aflau în corabie s-au închinat Lui, zicînd: "Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu ești" (Mt. 14, 33).

25. Răspunsul celui care către același și către Ava care voia dintr-odată să facă mai strînsă regula fraților,

îți spun și tie, fiule, și fratelui, că v-am scris mai înainte despre îndelunga răbdare. Vă spun și acum: "Strînge laptele și va fi unt; dar dacă strîngi sînul în mînă va iesi sînge" (Prov. 30, 33). Iar Sf. Pavel zice: "M-am făcut ludeilor ludeu ca să cîstig pe ludei" (I Cor. 9, 20) s.a.m.d. Apoi zice: "Tuturor toate m-am făcut, ca în orice chip să mîntuiesc pe vreunii" (I Cor. 9, 22). Dacă vrea cineva să înconvoae un pom, sau o vită, îl înconvoae treptat și nu se frînge. Dar dacă-1 trage dintr-odată lemnul se frînge îmlată. Înțelege ce-ti spun³².

26. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către ace/os, care descoperise unele lucruri despre care Bătrînul ti poruncise să nu le spună nimănui și de aceea căzuse în ispită. Și despre desămrșita îndelungă răbdare.

Spune fratelui: E scris: "Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui" (Rom. 8, 9). Ia seama de unde ti-au venit aceste gânduri de îndoială, care te supără neîncetat. Oare nu din călcarea poruncii mele, care ti s-a făcut obisnuință? Căci ti-am poruncit adeseori să nu spui nimănui taina și tu ai vestit-o multora. Sînt eu oare Hristos, care cînd porunceam să nu se spună vre-o faptă a Lui nimănui, atunci se vestea cuvîntul despre ea noroadelor și tuturor (Mt. 7, 36)? Totuși voia lui Hristos este să nu fie izbit aproapele, căci El a venit să mîntuiască pe oameni cu multă blîndete și dulceată. Căci dacă omul nu se face ca o fără-mitură, nu poate locui cu oamenii³³. Vezi ce spune Hristos ucenicilor Săi: "Nu voi M-ati ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi" (Io. 15, 16). Dacă deci chemarea ce ne-o faci cu iubire e de la Dumnezeu și nu de la oameni, nevoeste-te să dobîndesti îndelungă răbdare³⁴. Căci ti s-au scris tie de mine cele scrise odinioară: "Întru răbdarea voastră veti cîștiga sufletele noastre" (Le. 21, 19). Pune deci iarăși început în păstrarea și păzirea celor spuse tie de mine³⁵. Căci nu e încă vremea de a le descoperi acum³⁶. Fii cu curaj în Domnul !

27. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către același, care se întristase că a întîrziat să-i scrie și de aceea crezuse că l-a scos din amintirea lui.

Scrie îndată fratelui, arătîndu-i înțîi bucuria, veselia și îmbrățișarea mea în Domnul. Și spune-i: Să nu socotesti, iubitul meu, că am predat uitării pomenirea ta în inima mea, fiindcă am întîrziat să-ti scriu. Cîi luînd aminte la purtarea ta, mi-am prelungit răbdarea pînă acum. Fii încredintat că precum nu uită Dumnezeuul nostru să miluiască lumea, nici eu nu uit de iubirea ta, ci mă rog lui Dumnezeu noaptea și ziua pentru mîntuirea sufletului tău, ca să ajungi la măsurile ce ti le-am arătat prin scrisorile dinainte.

Si mai află și aceasta, că atunci cînd pleci spre slujirea mînăstirii, merge totdeauna cu tine și inima mea cu bună-voirea lui Dumnezeu. Drept aceea să nu te descurajezi, fratele meu. Căci nădăjduesc că vei ajunge să te bucuri de toate cîte ti le-am scris. Pentru că nu minte Dumnezeu care a spus: "Cel ce rabdă pînă la sfîrșit, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22). Cugetă la cele ce ti le-am spus și la ce e pus în sarcina ta. "Căci prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în împărăția cerurilor" (Fapte 14, 23). Bucură-te, asadar, întru Domnul; și iarăși îți zic: facură-te (Filip, 4, 4). Nimenea să nu afle deci taina. Căci s-a scris: „Si cuvintele acestea le-au părut lor ca o aiureală" (Le. 24, 11)³⁷. Că de nu are cineva inima tare nu le poate suporta³⁸.

28. I-a venit gîndul să-si pună ca regulă să nu iasă nicăeri în zilele de post. Dar Bătrînul l-a oprit de la aceasta ca nu cumva cerind vre-o trebuință roită de Dumnezeu, să iasă și să se întristeze ca unul ce a călcat regula.

Spune fratelui: N-ai auzit de la mine că oriunde vei pleca și orice ai face pentru Dumnezeu, inima mea merge cu tine? Nici acum, frate, precum ai auzit mai înainte, să nu-ti pui nici-o regulă. Și de iesi cînd se iverse trebuința, să nu te întristezi în gîndul tău. Pricepe înțelesul celor scrise tie de mine. Și lucrează așa și vei avea odihnă. Pace tie de la mine, mai bine zis de la Dumnezeu³⁹.

29. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către același, prin care întăreste credința lui în cele făgăduite lui și ridică prin această încredintare la o și mai mare rîvnă.

Odihna și tot darul cel bun și toată harisma dumnezească vine omului prin credință. Nu fii deci nesimțitor la puterea ce-ti vine în fiecare zi de la Dumnezeu prin smerenia mea⁴⁰. Si află că nu puțin ne-a făcut să ne minunăm venirea ta la noi⁴¹. Aleargă deci spre cele dinaintea ta "ca să le iei" (I Cor. 9, 24). Si adu-ti aminte pururea de unde te-a scos Dumnezeu. Si dă-l Lui multumită în toate, rugîndu-te să plinească cu tine mila Sa în veci. Amin.

30. Răspunsul aceluiași mare Bătrîn către același, care l-a întrebat dacă e dator să plece pe vapor cu unii frați pentru a găsi ceva pentru lucrul de mină în Egipt. Căci sovăia pentru că și el și frații erau necunosători ai mării și ai locurilor.

Spune fratelui: "Cît timp esti afara, trebuie să te ostenești pentru Dumnezeu împreună cu frații. Pune deci în fata ochilor tăi necazurile Apostolului. Căci "cel ee va răbda pînă la sfîrșit se va mîntui" (Mt. 10, 22), în Hristos Iisus, Domnul nostru, căruia se cuvine slava în veci. Amin,

31. Umblînd ei mult în Egipt înainte de a afla ceva pentru lucru de mîna și suferind multe și felurite greutăți și necazuri, Ava Ioan s-a descurajat din pricina aceasta.

Bătrînul vazîndu-le acestea de mai înainte cu duhul, i-a pregătît de mai înainte un răspuns cu următorul cuprins:

Scrie, fiule, cele spuse de mine, mai bine zis de Dumnezeu, și le pregătește să le trimiti fratelui Ioan⁴²: înțîi salutarea mea în Domnul. După aceea spune-i: Te descurajezi în necazuri ca un om trupesc, ca și cînd n-ai auzit că te asteaptă necazuri cum a spus și Duhul lui Pavel (Fapte 20, 23), care mîngîia pe cei ce erau cu el în corabie, îndemnîndu-i să fie cu voie bună (Fapte 27, 22). "Nu stii că multe suit necazurile dreptilor" ? (Ps. 33, 19); și că în ele se probează omul ca aurul în foc? Deci dacă sîntem drepti, să primim să fim cercati în necazuri. Iar

de sîntem păcătoși, să le răbdăm ca unii ce sîntem vrednici de ele. Căci încercarea lucrează (produce) răbdare (Rom. 5, 4). Să ne gîndim la toți sfinții de la început și să vedem cîte au răbdat. Căci făcînd binele și grăind binele și stăruind în adevăr, au fost urțiți și necăjiți de oameni pînă la moartea lor, iar ei se rugau pentru dusmanii și pentru prigonitorii lor, potrivit cuvîntului Mîntuitorului (Mt. 5, 44). Oare ai fost și tu vîndut ca nevinovatul Iosif? Oare au robii mîinile tale la cosuri (Ps. 80, 6)? Ai coborît oare de două ori în groapă (Facere 37, 24; 40, 15)? Sau ai fost asuprit ca Moise din copilărie pînă la bătrînet (Evr. 11, 25)? Ce-ai îndurat, lenesule? Sau ai fost prigonit ca David de către Saul și de către propriul său fiu, plîngînd totuși pentru ei cînd au murit (2 Imp. I, 11-27; 18, 33)? Sau ai fost aruncat în mare ca Iona (Iona I, 15)? Uitucule și iubituile, pentru ce slăbește cugetul tău? Nu te teme și nu tremura ca un lipsit de bărbăție, ca să nu te lipsești de făgăduința lui Dumnezeu. Nu te speria ca un necredincios, ci încurajează gîin-durile tale puțin credincioase. Iubeste necazurile în toate, ca să te faci fiu cercat al sfinților. Adu-ți aminte de răbdarea lui Iov și a celor ce i-a urmat și rîvneste să mergi pe urmele lor. Adu-ți aminte de primejdiile, de necazurile, de laturile, de foamea și de multimea altor rele pe care le-a răbdat Pavel (II Cor. 11, 24-27) și zi fricii tale: sînt străin de tine! Adu-ți aminte de cel ce ti-a scris: Fie că izbîndești în lucrul ce-ti stă în față, fie că nu, multumeste lui Dumnezeu. Gîndește-te că lucrurile sînt stricătioase și trecătoare. k*r răbdarea cea după Dumnezeu mîntuiește pe cel ce a cîștigat-o pe ea.

Iată, te străduiești să aduci ceva pentru lucrul de mîna și să lucrezi. Ca să-ti arăt că, după cuvîntul Apostolului, reușita nu atîrnă "nici de cel ce voieste nici de cel ce aleargă ci de Dumnezeu care miluiește" (Rom. 9, 16), iată că Dumnezeu ne trimite oameni care au cele de trebuință ale lumii⁴³. Primindu-i, nu spuneți că eu am grăit despre ei ceva ca să nu cadă în slava desartă⁴⁴. Iubiți-i ca pe niște frați adevărați și faceți ca gîindul vostru să odihnească gîndurile lor⁴⁵. Căci ei disprețuiesc lumea, ca să-s~ mîntuiască sufletele lor. Și Dumnezeu îi aduce prin mine - căci scriu cu înaintea știință -, pe ei aci la voi ca să aflați că au disprețuit-o foarte mult. Tu deci, frate, fiind ținut de mîna mea umblă pe calea cea strîmtă și plină de necazuri care duce la viața vesnică în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava în veci. Amin.

32. Răspunsul aceluiași mare Bătrîn către același, care l-a întrebat dacă trebuie să mănînce deosebit și să nu iasă Miercurea și Vinerea la Sfînta împărtășanie; și dacă trebuie să se oprească de la grija lucrului; și de trebuie să se folosească de vre-un mijloc de tămăduire dacă i s-ar întîmpla să se îmbolnăvească în nevointa linistirii lui; și deci să i se dea porunci în vederea mîntuirii.

Nu vreau să nu știe iubirea ta despre binefacerea venită tie de la iubitorul de oameni Dumnezeu. Căci iată te-au ajuns durerile (nasterii)⁴⁶. Fiindcă a început Iisus să lucreze cu tine și să te aducă pe tine, după rînduială la linistea binecuvîntată a Lui, la răbdarea care nu se rusinează (care nu e făcută de rusine)⁴⁷. Și chiar dacă îți va veni vre-o slăbiciune sau vre-o boală, îndreaptă toată nădejdea ta spre Dumnezeu și te vei odihni. Căci nădăjduesc în Dumnezeul meu că nu ești departe de calea lui Dumnezeu.

Cît privește mîncarea deosebită în chilia ta, ea îți e de folos și de ajutor. Dar dacă se iversează un motiv să mănînci cu frații, nu sovăi, nici nu te îngreuna, ci îngustează-ți dorința treptat.

Iar de la împărtășanie nu te opri cît timp intri și ieși, căci altfel prieinuești sminteală altora.

Si ia seama ca să-ti faci sederea ta cu smerenie și cu frică de Dumnezeu și cu iubire nefătărită. Zideste-ti casa ta pe piatra tare și neclintită: "Iar piatra este Hristos" (I Cor. 10,4).

Iar alte porunci nu sînt de trebuință acum. Ti-ajung cele ce ti s-au scris din partea mea. Sînt destule pentru a te duce de la omul vechi la cel desăvîrșit. Cugetă la ele și adu-ți aminte de ele și nu le uita. Căci cuprind toată Scriptura, întărește-te în Domnul, păstrînd totdeauna smerita cugetare în cuvinte, în fapte și în miscări.

33. Răspunsul aceluiași mare Bătrîn către același, pentru că fratele lui după trup, gîndindu-se să se retragă în viața călugărească, îl întrebese prin el pe Bătrînul despre aceasta.

Zis-a Domnul nostru Iisus Hristos: "Nimenea nu vine la Mine de nu-1 va trage pe el Tatăl cel ceresc". Si: "Eu îl voi învia pe el în ziua cea de apoi". Si: "Eu mă voi arăta lui" (Ioan 6,44; 14,21). Si "Priviți că holdele sînt albe pentru seceris și cel ce seceră primește plată și adună rod spre viața vesnică, ca să se bucure împreună cu cel ce seceră și cu cel ce seamănă". Căci în aceasta se adevărește cuvîntul că altul este cel ce seamănă și altul cel ce seceră" (Ioan 4, 35-37).

Frate, nimenea voind să intre în cetate nu doarme; și nimenea vrînd să lucreze, nu se lenește vîzînd soarele; și nimenea vrînd să-si lucreze tarina nu stă nepăsător. Ci cel ce voeste să intre în cetate își iuteste pasul, în loc să-1 facă mai zăbavnic; și cel ce vede soarele începe repede să lucreze de frică să nu fie curînd împiedicat; și cel ce voeste să-si lucreze tarina, se grăbește ca să nu fie vătămată de neghină. Cel ce are urechi, să audă⁴⁸.

Cuvânt de calauza la cartea Sfântului Grigorie Sinaitul

Multi, citind cartea Sfântului Grigorie Sinaitul si neavând cercarea lucrarii mintii, gresesc în înțelegerea cea dreapta a ei, socotind ca aceasta lucrare a fost proprie numai barbatilor sfinti si fara de patima. De aceea, tinându-se de obiceiul de acum, adica numai de citirea si cântarea psalmilor, a troparelor si a canoanelor, savârsesc numai rugaciunea cea din afara. ei nu înțeleg ca acest fel de rugaciune cântata ne-au dat-o Parintii numai pâna la o vreme, pentru neputinta si pruncia mintii noastre. Aceasta, pentru ca deprinzându-ne prin citire si cântare, sa urcam la treapta lucrarii celei cu mintea, nu sa petrecem pâna la sfârșit în aceasta. Caci ce este mai copilaresc lucru decât aceasta? Pentru ca citind si cântând numai cu buzele rugaciunea cea din afara, ramânem la o parere bucuroasa de noi însine, socotind ca facem lucru mare si mângâindu-ne numai cu cât facem, iar prin aceasta hranim pe fariseul dinauntru.

Dar Sfintii Parinti luându-ne de la aceste neputinte ale prunciei noastre, ca pe niste prunci de la sânul celei ce ne hraneste cu lapte, ne arata treapta coborâta a acestei lucrari, asemanând cântarea cu glas, cu graiul pagânilor. Caci zice acest sfânt: Cântarea noastra se cade a fi îngereasca, dupa cum ne este si vietuirea, iar nu trupeasca sau, sa zic, pagâneasca. Caci cântarea cu glas si cu strigare a fost data pentru lenevirea si pentru nedestoinicia noastra, ca sa ne ridice la rugaciunea adevarata. Iar roada cântarii din afara a aratat-o Sfântul Simeon Cuvântatorul de Dumnezeu în chipul rugaciunii însoțite de a doua luare aminte. El zice:

Y A doua luare aminte este aceasta: când mintea se strânge din cele cunoscute cu simturile si pazeste simturile de cele din afara, adunându-se în gândurile ei, umbla în acestea în chip desert, uitând de cele din afara. caci uneori își cerceteaza gândurile, alteori da atentie cererilor ce le rosteste catre Dumnezeu, si uneori trage spre sine gândurile robite de demoni, alteori, cuprinsa de vreo patima, începe iarasi sa revina cu silire la sine. Si nu-i este cu putinta celui ce lupta noaptea, care aude glasurile dusmanilor si primește ranile de la ei, dar nu poate vedea limpede cine sunt ei, de unde vin, cum lovesc si pentru ce, pentru ca întunericul pricinuieste mintii aceasta neputinta. Cel ce se lupta astfel, nu va putea scapa sa fie zdrobit de cei de alt neam. Osteneala o suporta, dar de plata este pagubit. Ba e furat si de slava desarta, ca unul ce se socoteste ca e cu luare aminte; si e biruit si batjocorit de ea. Pe lângă aceea mai si disprețuieste pe altii, ca pe unii ce nu sunt ca el si se da pe sine pastor oilor, asemanându-se orbului care fagaduiesc sa povatuiasca pe orbi. (*Simeon Noul Teolog*)

Cum putem pazi mintea? Urmând-o în simțirea celor din afara, sau adunând-o din ele, care o risipesc prin ele, când cauta spre lucrurile supuse simțurilor? Vazul privind cele frumoase, sau necuvenite, auzul auzind cele netede sau colturoase, mirosul mirosind cele bine sau rau mirositoare, gustând cele dulci sau amare, pipaitul pipaind cele moi sau tari, pornesc si alearga dupa ele ca dupa frunzele purtate de vânt, iar mintea, amestecându-se cu ele, cugeta la lucrarile lor. Este cu putinta a scapa astfel de gândurile cele de-a dreapta, sau de-a stânga? Nicidecum si niciodata. Deci daca simturile din afara nu pot opri mintea de la gânduri, trebuie ca mintea sa fuga din simțuri în vremea rugaciunii, înauntru în inima, si sa stea acolo surda si muta la toate gândurile. Caci de se goleste cineva numai de vedere, de auzire si de vorbire, dobândește oarecare liniste de patimi si de gândurile rele. Dar cu mult mai mult se va îndulci de odihna de gândurile rele si va gusta bucuria cea duhovniceasca, care se pricinuieste prin rugaciunea mintii si prin luarea aminte, când departa mintea si de la cele cinci simțuri din afara si o va încuia în camera cea dinauntru si fireasca, sau în pustie. Caci precum sabia cea cu doua taisuri, oriîncotro o vei întoarce, taie cu ascutisul ei cele ce se nimeresc în preajma ei, tot asa lucreaza si rugaciunea lui Iisus: uneori fiind întoarsa spre gândurile cele rele si spre patimi, alteori spre pacat, spre aducerea aminte si de moarte si de muncile cele vesnice.

Iar de va voi cineva, fara aceasta rugaciune, numai cu rugaciunea cea cântata si cu simturile cele din afara, sa surpe atacurile vrajmasilor si sa se împotriveasca oricarei patimi, sau gând viclean, acela va fi biruit degraba si de multe ori. Caci diavolul, aici îl biruieste pe cel ce i se împotrivesc, aici se supune, făcându-se ca e biruit de împotrivirea aceluia. Prin aceasta își bate joc de el, făcându-l sa se socoteasca pastor oilor si învâtor.

Cunoscând aceasta, *Sfântul Isihie* zice:

Y Nu poate mintea noastra sa biruiasca prin sine singura nalucirile diavolesti. Sa nu deznadajduiasca niciodata ca va putea face aceasta, caci vrajmasii sunt foarte vicleni si se prefac a se supune. Si asa te împiedica cu slava cea desarta, dar nu suporta nici un ceas sa se împotriveasca chemarii lui Iisus Hristos. (*Isihie Sinaitul*)

Y Vezi sa nu te asemena lui Israil celui de demult, ca sa fie dat vrajmasilor celor gânditi cu mintea. Ca acela fiind izbavit de egipteni prin Dumnezeuul tuturor, si-a nascocit siesi, ca ajutor, idol de lut. Iar prin idol de lut sa înțelegi mintea noastra cea neputincioasa, care când cheama pe Iisus Hristos împotriva duhurilor viclene, usor le izgoneste si cu stiinta maiastra biruieste atacurile nevazute ale vrajmasului. Dar când se bizuieste pe sine însasi, fara socoteala, se sfarma ca lastunul ce se rostogoleste. (*Isihie Sinaitul*)

Ajunge aceasta pentru a cunoaste puterea si masura lucrarii mintii si a lucrarii celei din afara, adica a rugaciunii si a cântarii din afara. Dar sa nu socotesti cititorule, ca luându-ne pe noi Sfintii Parinti de la multa cântare din afara si poruncindu-ne sa ne deprindem cu lucrarea mintii, nesocotesc psalmii si canoanele (troparele). Sa nu fie aceasta, caci acestea sunt date de la Duhul Sfânt Sfintei Biserici, întru care se savârseste toata lucrarea de sfintire prin hirotonie si toata taina iconomiei lui Dumnezeu Cuvântul pâna la a doua venire a Lui, în care se cuprinde si învierea noastra. Si nu este ceva omenesc în rânduiala bisericeasca, ci toate sunt ale darului lui Dumnezeu, neprimind nici un adaos de la vrednicia noastra si nici o împuținare pentru pacatele noastre.

Dar cuvântul nostru nu se ocupa cu rânduilele Bisericii, ci cu pravila si vietuirea cea deosebita a fiecarui calugar, care prin silinta si prin dreptatea inimii s-a deprins a dobândi harul Sfântului Duh, si nu prin simplele cuvinte ale Psalmilor (fara luare aminte), cântate numai cu buzele si cu limba. Caci zice Apostolul: ȚVoiesc a zice cinci cuvinte cu mintea mea, decât zeci de mii cu limba. Deci se cade, mai întâi, a ne curata mintea si inima cu cinci cuvinte de acest fel, zicând întru adâncul inimii: *Doamne Iisuse Hristoase, miluieste-ma*, si asa a ne urca la cântarea înțelegatoare. Deoarece tot cel începator si înca patimas poate savârsi cu înțelegere aceasta rugaciune întru pazirea inimii. Iar cântarea nicidecum nu o poate, pâna ce nu va curata, mai întâi, mintea cu aceasta rugaciune. Pentru aceasta Sfântul Grigorie Sinaitul, cercând cu de-amanuntul si cercetând vietile, scrierile si experienta duhovniceasca a tuturor Sfintilor mai mult decât toti, prin Duhul Sfânt ce locuia el, cere sa se puna toata silinta pentru rugaciune. iar Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Salonicului, având acelasi Duh si dar, porunceste arhierilor, preotilor, calugarilor si tuturor mirenilor si-i sfatuiește sa zica si sa uneasca cu rasuflarea în toata vremea si în tot ceasul aceasta sfintita rugaciune. El zice împreuna cu Apostolul: ȚNu este alta arma mai tare nici în cer, nici pe pamânt ca numele lui Iisus Hristos.Ț

Sa stii si aceasta, cel ce râvnesti aceasta sfintita lucrare a mintii, ca nu numai în pustie, sau în singuratatea sihastreasca au fost învătatori si cei mai multi savârsitori ai acestei sfintite lucrari. Ci mai mult în marile lavrele, care se aflau în mijlocul oraselor. E de mirare cum sfintitul patriarh Fotie, fiind ridicat la patriarhie din dregatoria boiereasca si nefiind calugar, s-a deprins cu aceasta treapta a lucrarii mintii. Ți atâta a sporit încât fata lui stralucea ca a lui Moise, din darul Sfântului Duh ce se afla în el, zice Simeon Tesalonicianul. El marturiseste ca acela a alcatuit si o carte despre aceasta lucrare a mintii, cu toata înțelepciunea filosofica. Mai zice ca si Sfintii patriarhi ai Constantinopolului Ioan Gura de Aur si Ignatie si Calist au scris carti despre aceasta lucrare. Oare nu-ti ajung acestea, o, iubitorule de Hristos cititor, ca lepadând toata îndoiala, sa începi sa deprinzi cu luare aminte a mintii? De vei zice. Nu sunt în viata singuratica, ce folos vei avea? Doar Sfântul patriarh Calist s-a deprins cu lucrarea mintii în Lavra cea mare a Athosului, slujind la bucatarie. Iar de te îndoiesti pe motiv ca nu esti în pustie adâncă, a doua pilda a atentiei inimii iti este Sfântul episcop Fotie. Si iarasi, de te vei lenevi în trezvia inimii pe motiv de ascultare, spunând ca ai de împlinit oaresce lucrari, te vei face de râs, caci nici pustia, nici viata singuratica nu duce atâta spre sporire aceasta lucrare, ca ascultarea cu înțelegerea, zice Sfântul Grigorie Sinaitul.

De te temi din partea din dreapta (de pacatul prisosirii virtutii), pe motiv ca nu ai învătator, în privinta aceasta însusi Domnul iti porunceste sa înveti din Scriptura, zicând: ȚCercetati Scripturile si într-însele veti avea viata vesnica.Ț Iar de te tragi la stânga, tulburându-te ca nu ai loc de tacere, si întru aceasta te întareste Sfântul Petru Damaschin zicând:

Y Acesta este începutul mântuirii omului, sa-si lase voia si înțelegerea sa si sa-si faca proprie voia si înțelegerea lui Dumnezeu. Atunci nu se va afla în toata zidirea lucru, început sau loc care sa-l poata împiedica. (*Petru Damaschin*)

De te împiedici si mai mult, aflând pricini spre aceasta în multe cuvinte ale Sfântului Grigorie Sinaitul, care zice multe despre înșelaciunea ce se iverse în aceasta lucrare, însusi acest Sfânt te îndrepteaza zicând:

Y Nu se cade sa ne temem sau sa ne îndoim a chema pe Dumnezeu, caci chiar daca s-au abatut vreunii, fiind vatamati la minte, înțelege ca au patimit aceasta pricina ca au voit sa lucreze dupa voia lor si din înaltarea cugetului. Caci cel ce cauta pe Dumnezeu cu supunere, cu întrebare si cu smerita cugetare, nicicând n se va vatama, din harul lui Hristos, care vointe Țca tot omul sa se mântuiasca.Ț Cel ce vietuieste drept si fara prihana, ferindu-se de placerea sa si de înaltarea mintii, de s-ar ridica toate taberele dracesti asupra lui si mii de ispite, va ramâne nevatat, au zis Parintii, dar cel ce umbla dupa rânduiala proprie si dupa parerea sa, lesne cade în înșelaciune. Iar de se poticneste careva de piatra scrierii (descrierii înșelaciunilor), spre oprirea lucrarii mintii, acesta sa stie ca întoarce cele de sus în jos si cele de jos în sus. Acestea nu spre oprirea lucrarii au fost lasate, ci ca sa ne fereasca de înșelaciune. Sfintii Parinti ne arata pricinile prin care ne vine înșelaciunea, de aceea Sfântul

Grigorie Sinaitul porunceste sa nu se teama, nici sa se îndoiasca cei ce se deprind cu rugaciunea. El ne înfatiseaza doua pricini ale înselaciunii: lucrarea dupa rânduiala proprie si înaltarea cugetarii. (*Grigorie Sinaitul*)

Voind Sfantii Parinti sa ramânem nevinovati de acestea, ne poruncesc sa cercetam sfintele scrieri ca sa ne îndreptam prin ele. Zice în aceasta privinta Sfântul Petru Damaschin:

Y Sa aiba împreuna vietuitor un frate bun sfatuitor, iar de se poate afla staret bun cu cuvântul si cu lucrul, dupa chipul Sfantilor Parinti, cunoscând bine scrierile Parintilor, apoi în chip deosebit se cade a primi în tacere sfatuirea duhovniceasca din învățaturile si îndrumarile Sfantilor Parinti si a cauta în ele raspuns pentru tot lucrul si fapta cea buna. (*Petru Damaschin*)

Deci se cade ca si noi, citind scrierile, sa pazim aceasta masura si aceasta rânduiala si sa nu ocolim învățatura si îndrumarea acestora, cum fac aceia care, având cercarea lucrarii mintii si socotindu-se a judeca drept, se înfatiseaza sau, mai bine zis, se dau pe ei însisi ca stiind ce fac, chiar când se departeaza cu trei motive de deprinderea acestei sfintite lucrari.

Cel dintâi e ca lasa aceasta lucrare numai sfinților barbati fara patima, socotind ca numai acestora li se potriveste ea, nu si celor patimasi. Cel de-al doilea e înputinarea aproape totala a învățatorilor în acest fel de vietuire, sau cale. Iar cel de-al treilea e înselaciunea care se iversează chiar în aceasta lucrare. Motivul cel dintâi al acestora este nefolositor si nedrept caci înca treapta cea dintâi a calugarilor începatori este datoare sa înputineze patimile prin trezvia mintii si paza inimii, care este rugaciunea mintii ce se cuvine celor faptuitori. Cel de-al doilea este lipsit de judecata si de îndreptare, caci precum s-a spus mai sus, în locul învățatorului avem scrierile ca învățator, când nu se afla învățator. Iar cel de-al treilea este cel prin care cineva se face pe sine însusi piedica siesi, caci citind anume cu gând de a se însela, se împiedica el însusi în scrieri înțelegându-le strâmb. Pentru ca, în loc de a primi scrierile spre pazirea sa si spre cunoasterea înselaciunii, le afla si le primește ca pricina a fugii de lucrare a mintii. E ca si cum cineva dintre mai marii ostasilor, fiind înștiintat ca dusmanul lui îi pândeste calea vrând sa-l biruiasca cu înselaciune, așteptându-l pe ascuns, neputând face cu el razboi la aratare, el ca un nepriceput, în loc de a descoperi acestea si de a da pe fata pândirea acestuia ca sa-l biruiasca, se înfricoșeaza si fuge facându-se de ocară între oameni, dar mai vârtos înaintea împaratului sau si a sfetnicilor lui.

De te temi de acest fel de lucrare si deprindere numai din firea si prostia inimii tale, cu mult mai vârtos ma tem si eu pentru tine. Caci nu trebuie sa te feresti sa mergi în padure din pricina unor basme prostesti, sau din teama de lup, pentru ca numai de Dumnezeu trebuie sa te temi, nu sa fugi de frica, sau sa te lepezi de El. Cu adevarat aceasta lucrare cere frica si cutremur, zdrobirea inimii si smerenie si multa cercetare a sfințelor scrieri, dar nu fuga si lepadare, nici îndrazneala, nici lucrare dupa placerea proprie. Caci zice Petru Damaschin:

Y Cel îndraznet si nebagator de seama, vrând mai mult decât este vrednic si decât e în stare, alearga cu trufie spre ceea ce vointe vrând sa ajunga înainte de vreme... De-si închipuie cineva ca va ajunge usor la cele înalte, si-a agonisit poftire diavoleasca, iar nu adevarul, caci pe acesta lesne îl vâneaza diavolul cu cursele sale, ca pe o sluga a lui. (*Petru Damaschin*)

Si de ce sa râvnim sporirea neîncetata a mintii în rugaciunea de care de abia se învredniceste unul din zece mii, cum zice Sfântul Isaac? Destul ne este noua pacatosilor si neputinciosilor, sa cunoastem macar umbra linistii mintii, care este rugaciunea cea lucratoare a mintii, cu care izgonesc din inima adaugirile vrajmasului si gândurile cele rele si care este a calugarilor începatori si a celor patimasi si prin care se înalta cineva la rugaciunea contemplativa si duhovniceasca de va voi Dumnezeu. Si nu trebuie sa slabim din pricina aceasta, caci nu se învrednicesc multi de rugaciunea vazatoare, dar aceasta nu pentru ca e nedreptate la Dumnezeu, ci trebuie numai sa nu ne lenevim sa mergem pe calea care duce spre aceasta sfintita rugaciune, adica sa nu ne lenevim a ne împotrivi, prin lucrarea rugaciunii mintii, amagirilor si patimilor gândurilor rele. Înaintând deci, pe calea aceasta a sfinților, ne vom învrednici partii lor, chiar de nu vom dobândi aici desavârșirea, zice Sfântul Isaac si alti multi sfinti.

Dar si acest lucru este vrednic de mirare si înfricosator: cum cineva, cunoscând scrierile, nu face experienta lor? Iar altii necunoscându-le, nici întrebând, îndraznesc sa se apropie cu înțelegerea de luarea aminte a mintii? Ba mai spun ca luarea aminte si rugaciunea trebuie sa lucreze în partea poftitoare si zic ca aceasta parte se afla în mijlocul pânteceleui si nu al inimii. Aceasta este cea dintâi si mai voita dintre înselaciuni, caci nu numai ca rugaciunea si luarea aminte nu trebuie sa fie facute în aceasta parte, ci nici caldura care vine de la partea poftitoare la inima nu trebuie nicidecum a o primi. Iar când se vorbeste de mijlocul pânteceleui, înțelege inima, dupa cum zice Sfântul Teofilact. Iar inima nu are locul ei nici în buric, nici în mijlocul pânteceleui, ci în partea stânga a pieptului.

Vasile de la Poiana Marului insista ca mintea sa caute deasupra inimii ca un împarat, nu în partea dreapta a ei spre piept, nici în josul ei, ca sa nu trezeasca nici fierbinteala mâinii în piept, nici fierbinteala poftii din josul inimii. Dar noutatea la Vasile consta în faptul ca el cere ca mintea sa nu caute nici în mijlocul inimii, ci deasupra ei, pentru ca inima este sediul ratiunii si astfel, daca mintea ar cauta spre acel mijloc, mintea sau ratiunea ar ramâne în ea însasi, într-

o pura rationalitate. Mintea trebuie sa caute sa ajunga deasupra sa si sa se stapânească pe ea însasi ca un împarat. Omul trebuie sa caute sa ajunga chiar si deasupra sa, adica sa se ridice mai presus de sine spre Dumnezeu, spre adevarul personal infinit, sa intre în relatie cu El, depasindu-se pe sine, asa cum i-o cere de altfel si firea. Dar pentru aceasta trebuie sa ramâna aproape de însusi centrul ei, de inima, caci numai prin ea poate urca mai presus de ea. Ideea ca inima e centrul cugetarii se justifica cu faptul ca ea e centrul vital al organismului, deci si al cugetarii care dirijeaza omul întreg. În inima si totusi, prin inima, deasupra inimii sale, acolo trebuie sa fie omul.

Astfel sunt asezate cele trei parti ale sufletului: partea rationala în piept, partea mâniei sau a râvnei în inima, iar partea poftitoare în buric. La aceasta are si diavolul lesne intrare, dupa cum zice Iov: 'ÔO umple de bale si o înfierbânta, ca lipitorile si broastele în balta cea noroioasa, hranindu-se si îndulcindu-se cu saratura poftitei'.

Partea poftitoare se arata în moliciunea trupului, în extrema lui pasivitate. Daca e condusa de cugetare si de tarie, devine un sentiment care se alipește cu dragoste de cele cu adevarat tari si înalte, de Dumnezeu, sau caută spre El. Altfel o ia razna, sau e facuta roaba celui rau, a celor tari în mod aparent si trecator.

De aceea, *Sfântul Grigorie Sinaitul* zice:

Y Este mare nevoie de a se ajunge la adevarul vadit si a fi curat de cele potrivnice darului, ca mai ales în începatori s-a deprins diavolul sa dea înșelaciunii lui chipul adevarului, dând viclesugurilor lui înfatisari duhovnicesti, adica le înlocuieste pe unele cu altele. Aceasta înlocuire o face si în mijlocul pânteceleui, aducând în locul caldurii firesti, arderea sa,, iar în locul veseliei firesti, bucurie dobitoceasca.

Dar socotesc firesc ca lucratorul sa stie si aceasta: arderea sau caldura care iese de la mijloc (de la mijlocul pânteceleui) la inima, uneori iese singura de la sine în chip firesc, fara gânduri de desfrânare.

Zice *Sfântul Calist Patriarhul*:

Y Aceasta nu este înșelaciune, ci vadirea firii, iar de socoteste cineva ca si ea este din dar, si nu din fire, aceasta este cu adevarat înșelaciune. Dar nu trebuie sa se îngrijeasca de asta cel ce se nevoieste, ci sa le respinga. (*Calist Patriarhul*)

Alteori diavolul însusi amesteca arderea sa cu pofta noastra si prin aceasta trage inima la gânduri de desfrânare, iar aceasta este negresit înșelaciune. Iar de se încălzește tot trupul, dar mintea este curata si lipsita de patima, încât patrunde în adâncul inimii, începând si savârsind rugaciunea în inima, sa se stie ca aceasta este cu adevarat din har, iar nu din înșelaciune. Dar se întâmpla unora dintre nevoitori nu putina împiedicare si neputinta trupeasca în aceasta sfintita lucrare, caci neputând tine cu masura si cu hotărâre ostenelele si posturile cele mai presus de fire ce le împlineau sfintii, li se pare ca nu le este lor cu putinta a începe fara acestea, lucrarea mintii. Ferindu-i de aceasta pagubire, prin masura ce le-o rânduieste, Marele Vasile învăta astfel: 'Înfrânarea se rânduieste potrivit puterii trupești a fiecaruia'. Cu adevarat si de aceasta mi se pare ca se cuvine sa se tina seama, ca nu cumva, zdrobind cu înfrânarea cea fara masura puterea trupeasca, sa facem trupul sleit si neputincios spre lucrarea duhovniceasca. Caci pe aceasta trebuie sa o avem lucratoare si nicidecum sa o slabim cu lipsa de masura, pentru ca daca ar fi fost bine sa slabim cu trupurile si sa zacem abia vii, negresit asa ne-ar fi facut Domnul de la început. Dar de vreme ce ne-a facut asa cum suntem, gresesc cei ce nu pazesc precum este ceea ce a fost facut.

Postitorul sa pazeasca, deci, numai binecredinciosia, ca sa nu se încuibeze rautatea în suflet din pricina lenevirii; ca sa nu slabeasca trezvia mintii si ridicarea cugetarii cu dinadinsul spre Dumnezeu; ca sa nu se întunece sfintirea cea duhovniceasca si luminarea care se ivede din ea în suflet. Caci de vor creste bunatatile amintite, nu vor avea patimile vreme a se scula asupra trupului, pentru ca sufletul îndeletnicindu-se cu cele de sus, nu da trupului vreme spre trezirea patimilor. De aceea, odata ce se produce aceasta stare în suflet, nu se mai deosebeste întru nimic cel ce manâncă anumite bucate de cel ce nu le manâncă. Ba unul ca acesta a tinut nu numai postul, ci si înfrânarea cea de totdeauna si are lauda pentru grija si luarea aminte cea aleasa, aratata trupului, caci viata cea cu masura nu înfierbânta poftele. Aceasta o spune Sfântul Isaac Sirul: 'Trupul cel neputincios de-l vei sili peste masura, aduce sufletului tulburare peste tulburare', iar Sfântul Ioan Scararul zice: 'Vazut-am dusmanul numit pântece odihnit si dând trezvie sufletului', si 'Vazutu-l-am pe acesta topit de post si totusi plin de pacat, ca sa nu ne nadajduim în noi, ci spre Dumnezeu cel viu'. Cu aceasta se potrivește si întâmplarea pe care o povesteste Preacuviosul Nikon:

Y În acele vremuri se afla un batrân singur în pustie, care nu vazuse oameni de treizeci de ani si nu mâncase nici pâine, ci numai radacini; dar a spus ca în toti anii aceia a fost foarte mult luptat de dracul desfrânării. Si au

socotit Parintii ca nici trufia, nici hrana n-a fost pricina razboiului aceluia, ci faptul ca batrânul nu era deprins cu trezvia mintii si cu lupta împotriva amagirilor vrajmasilor.

Pentru aceea zice si Sfântul Maxim: 'Da trupului cele dupa putere si întoarce toata nevointa ta spre lucrarea mintii'. Si iarasi, Sfântul Diadoh zice: 'Postul are lauda în sine, dar nu la Dumnezeu'. Caci este lucrator si orânduiește bine pe cei ce-l voiesc cu întreaga fiinta. Deci nu se cade nevoitorilor binecredinciosi a se trufi pentru el, ci sa vada tinta cugetarii noastre în credinta în Dumnezeu. 'Caci mesterii nici unui mestesug nu se lauda vreodata cu uneltele lor, ca si cum ele ar fi scopul mestesugului lor, ci asteapta fiecare sa ispraveasca lucrul cu ajutorul lor, ca din el sa arate cu adevarat mestesugul lor.

Dar având o stare potrivita pentru primirea unui anumit fel de hrana, nu-ti pune toata silinta si nadejdea numai în post. Ci postind cu masura si dupa puterea ta, sileste-te în lucrarea mintii. De ai putere sa te îndestulezi numai cu pâine si apa, bine este. Caci zice: 'Nu întaresc celelalte bucate trupul, cum îl întaresc pâinea si apa. Dar sa nu-ti para ca împlinesti vreo fapta buna, postind astfel, ci nadajduieste a câștiga din post întreaga cumpatare. Si asa îți va fi postul cu înțelegere', zice sfântul Doroftei.

Iar de esti neputincios, Sfântul Grigorie Sinaitul îți poruncește sa manânci o litra de pâine si sa bei pe zi, adica în zilele cele dezlegate, trei sau patru pahare de vin, sau apa, daca vrei sa afli pe Dumnezeu; si sa primești câte puțin din toate cele dulci ce se vor afla, ca sa scapi de înaltarea cu cugetul si sa nu te scârbesti de cele bune facute de Dumnezeu, ci sa-I multumesti Lui pentru toate. Aceasta este judecata celor priceputi.

Caci de te îndoiesti de mântuirea ta, fiindca manânci din toate bucatele cele dulci si bei putintel vin, aceasta vine din necredinta si neputinta cugetului. Iar împartasirea de bucate fara de pacat si potrivit cu voia lui Dumnezeu se poate afla în trei stari ale sufletului: în *înfrânare*, în *îndestulare* si în *saturare*. *Înfrânarea* înseamna a fi înca flamând când te scoli de la masa; *îndestularea* înseamna a nu fi nici flamând, nici îngreunat; *saturarea*, a se îngreuna putintel. Iar a mânca dupa saturare e usa a îndrăcirii pântecului, prin care intra desfrânarea. Socotindu-le acestea, alege-ti ceea ce se cade dupa puterea ta, netrecând peste aceste stari. Caci si aceasta apartine celor desavârșiti, cum zice Apostolul, adica a flamânzi si a se satura si a le putea pe toate.

Acestea ti s-au aratat, o, iubitorule al lucrării si al luării aminte a mintii, numai din cuvintele Sfintilor Parinti celor mari: care este masura înfrânării si postul cel cu socoteala; si cum se cuvine a se nevoi cineva întru luarea aminte. Deci auzind acestea, nu se cade a ne departa de la lucrarea mintii, ci a ne sili întru acestea, cu toata sârguinta rugând pe Domnul nostru Iisus Hristos, sa ne fie ajutor si Învățător întru aceasta. Caruia se cuvine toata slava, cinstea si închinaciunea, în vecii vecilor. Amin.

Akedia, nestatornicie, dezordine

Y Dar ce sa zicem despre dracul care face sufletul nesimțit? Caci ma tem a si scrie despre el. Când navaleste acela, iese sufletul din starea sa fireasca si leapada cuviinta si frica Domnului, iar pacatul nu-l mai socoteste pacat, faradelegea n-o mai socoteste faradelege si la osândă si la munca vesnica se gândeste ca la niste vorbe goale. De cutremurul purtator de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl marturiseste, însa poruncile Lui nu le cinsteste. De-i bati în piept când se misca spre pacat, nu simte: de-i vorbești din Scripturi, e cu totul împietrit si nu asculta. Îi amintesti de ocara oamenilor si nu o ia în seama. De oameni nu mai are rusine, ca porcul care a închis ochii si a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei desarte. "Si daca nu s-ar scurta zilele acelea, nimeni nu s-ar mai mântui". De fapt dracul acesta este dintre cei ce ataca rar pe frati. Iar pricina este învederata. Caci nenorocirile altora, bolile celor dosaditi, închisorile celor nefericiti si moartea naprasnica a unora, pun pe fuga acest drac, întrucât sufletul e strapuns puțin câte puțin si e trezit la mila, fiind dezlegat de împietrirea venita de la demon. Desigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, data fiind si raritatea celor cuprinsi de neputinte printre noi. De aceea Domnul alungând acest drac, poruncește în Evanghelii sa mergem la cei bolnavi si sa cercetam pe cei din închisori, zicând: "Bolnav am fost si n-ati venit la Mine". În orice caz sa se stie: daca cineva dintre monahi, fiind atacat de dracul acesta, n-a primit gând de curvie, sau nu si-a parasit chilia din nepasare, unul ca acesta a primit

din cer rabdarea si neprihanirea si fericit este pentru o nepatimire ca aceasta. Iar câti s-au fagaduit sa cinsteasca pe Dumnezeu locuind laolalta cu lumea sa se pazeasca de acest drac. Caci a zice sau a scrie mai multe despre el, ma rusinez si de oameni. *(Evagrie Ponticul)*¹

- Υ Când sufletul nostru începe sa nu mai poftasca lucrurile frumoase ale pamântului, se furiseaza de cele mai multe ori în el un gând de trândavie, care nu-i îngaduie sa stea cu placere nici în slujba cuvântului si nu-i lasa nici dorinta hotarâta dupa bunurile viitoare; ba îi înfatiseaza si viata aceasta trecatoare ca neavând nici un rost si fiind cu totul incapabila de vreo fapta vrednica de-a fi numita virtute; si însasi cunostinta o dispretuieste, ca pe una ce a fost data si altor multi oameni, sau ca pe una ce nu ne fagaduie nimic desavârsit. De aceasta patima molesitoare si aducatoare de toropeala vom scapa de ne vom tine cu tarie cugetul nostru între hotare foarte înguste, cautând numai la pomenirea lui Dumnezeu. Caci numai întorcându-se astfel mintea la caldura ei, va putea sa se izbaveasca fara durere de acea împrastiere nesocotita. *(Diadoh al Foticeii)*¹

Ascultarea, taierea vocii, supunerea

- Υ Sa ai în rugaciunea ta ochi neîmprastiat si, lepadându-te de trupul si sufletul tau, traiești prin minte. *(Evagrie Ponticul)*²

Credinta

- Υ Sa alergam cu bucurie si cu luare aminte catre lupta cea buna neînfricosându-ne de potrivnici nostri care, si daca nu-i vedem privesc la fata sufletului nostru si de o vor vedea schimbata din pricina fricii, atunci ne vor ataca si mai puternic cunoscând viclenii ca ne-am slabanogit. Deci sa ne înarmam împotriva lor cu curaj caci nimeni nu porneste razboi împotriva celor ce lupta cu ardoare.
- Υ Pe cât înflorește credinta în inima, tot pe atât se sârguieste si trupul în slujire; iar când se împiedica în necredinta – cade, caci “Tot ce nu este din credinta este pacat” *(Romani 14,23)*.
- Υ Cel ce s-a hotarât în adâncul sufletului si din toata inima sa nu paraseasca lupta pâna la cea din urma suflare si sa nu se retraga nici în fata a mii de morti si primejdii, unul ca acesta nu va cadea cu usurinta.
- Υ Îndoiala inimii si nestatornicia sunt o necontenita pricina de poticnire si primejdii. Cei ce se muta cu usurinta dintr-un loc în altul sunt cu totul lipsiti de pricepere caci nimic nu determina o mai cumplita nerodire ca nerabdarea. Manastirea în care ai intrat sa-ti fie tie mormânt înainte de mormânt. Nimeni în atare situatie nu iese din mormânt decât la învierea obsteasca. Iar daca unii au iesit si altfel, nu uita ca au murit din nou. Sa ne rugam Domnului sa nu ni se întâmple si noua acelasi lucru.

- Y Dacă te-ai legat împreună cu alții să trăiești în comunitate și observi că nu sporești, părăsește-i fără nici o remuscă, deși cel cercat este cercat oriunde și tot așa și cel împotriva.
- Y Multe sunt lucrările minții omului lucrător: meditația la dragostea lui Dumnezeu, amintirea de moarte, pomenirea lui Dumnezeu, a Împăratia Cerurilor, a râvnei sfinților mucenici, amintirea sfinților puteri – îngerii, amintirea de momentul ieșirii sufletului, a judecății, pronunțarea sentinței, al pedepsei. Toate aceste gânduri sunt mari, iar cele pe care le-am enumerat i-au făcut pe mulți neputincioși a mai păcătui. Să începem deci cu cele mari și să sfârșim cu cele care nu trebuie uitate.
- Y Precum ploaia intrând în pământ aduce plantelor o calitate potrivită lor: dulce celor dulci, amară celor amare, așa și harul dăruiește inimilor credincioșilor în care patrunde neschimbat lucrările potrivit nevoilor lor: celui ce flamânzește i se face hrană, celui ce însetează, bautura preadulce, cel caruia îi este frig – haina, celui ostenit – odihna, celui ce se roagă – nădejdea inimii și celui ce plânge – mângâiere.
- Y Când primim cu sufletul deschis toate cele neașteptate într-o zdrobire a inimii, atunci cu adevărat ne-am eliberat de frică.
- Y Nu întinericul și aspectul dezolant al locurilor îi întărește pe draci împotriva noastră, ci înșutinarea și slabiciunea sufletului nostru, dar uneori și pedepsirea noastră din iconomie.
- Y Cel ce s-a făcut rob Domnului nu se teme decât de Stăpânul său, cel ce nu este așa, se teme până și de umbra sa.
- Y Cel ce a biruit frica lăsa este vădit că și-a predat viața și sufletul lui Dumnezeu.
- Y Moise, sau mai bine zis Dumnezeu poruncește ca cel fricos să nu iasă la război ca nu cumva ratarea cea din urmă a sufletului să fie mai mare decât cea dintâi cadere a trupului, și pe drept cuvânt.
- Y Hotărârea neîndoielnică pricinuieste stăruința în necazuri și în locuri, iar îndoiala lucrează necredința, caderea și stramutările dese.
- Y Barbatia inimii este un alt ajutor al sufletului după Dumnezeu, precum și lenea este un ajutor al păcatului.
- Y Să nu te tulburi de cazii în fiecare zi, nici să renunți cumva la luptă, ci stai barbatește și cu siguranță; îngerul care te pazeste va pretui răbdarea ta. Rana ta este ușor de tămăduit cât este proaspătă, dar cele vechi neîngrijite și învățosate sunt greu de vindecat și au nevoie de multă osteneală, fier, de brici și de focul ce le însoțeste pentru vindecare. Multe se fac cu vremea de nevindecat, dar la Dumnezeu toate sunt cu putință.

Dacă sunt multe valurile marii, nu este oare cineva care să-L trezească pe Iisus ca să certe vânturile și să facă liniște pentru a-L cunoaște că Dumnezeu și a I se închină?

- Y *Totii suntem slabi sau bolnavi în privința credinței putând-o afirma cel mult prin cuvânt. Numai cel ce s-a vindecat de o boală fără mijloace ajutoare arată că a crezut cu adevărat.*

- Y De crezi cu adevarat ca Dumnezeu este cel ce te-a adus aici, încredinteaza-i Lui grija de tine, aruncând asupra Lui toata grija ta si El va rândui precum voieste ale tale. Iar de te îndoiesti pentru vreun lucru, sau pentru boala trupeasca ori pentru niscaiva patimi sufletesti, trebuie sa te îngrijesti singur precum stii caci îndoiala ce apare în cel ce a lasat toata grija lui Dumnezeu, necazul unei mici suparari, îl face sa spuna totdeauna: “Daca m-as fi îngrijit de trup n-as fi astfel.” Dar cel ce se preda pe sine lui Dumnezeu din toata inima, trebuie sa se predea Lui pâna la moarte caci el stie mai bine decât noi ceea ce este de folos sufletului si trupului nostru si cu cât îl lasa sa fie mai chinuit în trup, cu atât îi aduce mai multa usurare de pacatele savârsite. Caci nimic nu cere Dumnezeu de la noi decât multumire, rabdare si rugaciune pentru iertarea pacatelor. În masura în care crezi mai putin ca se îngrijeste Dumnezeu de ale tale, te îngrijesti tu însuti mai mult de tine. Aceasta pentru ca nu cumva venindu-ti totusi vreo suparare de pe urma asa zisei lasari în grija lui Dumnezeu, sa dai vina pe el. Cel ce se lasa din credinta tare în grija lui Dumnezeu sa o faca cu gândul de a suporta chiar moartea caci abia atunci se arata deplina lui credinta ca Dumnezeu îl va scapa când i se pare ca nu mai este scapare pentru el. Aceasta bineînteles daca va vrea Dumnezeu sa-l scape.
- Y Daca Dumnezeu ne da bunatatile vesnice cele negrait de mari si de pretioase, oare nu va putea El bunul cu mult mai mult sa ne dea acest mic dar al sanatatii?
- Y Zis-a Domnul catre Marta: “ De crezi, vei vedea slava lui Dumnezeu.” , crede deci si tu si vei vedea pe Lazar înviat din morti stând la masa cu Iisus si vei vedea si pe Maria sezând lângă sfintele Lui picioare izbavita de grijile Martei.
- Y Iar despre ochii bolnavi, puternic este Cel ce i-a plasmuit sa-i lumineze împreuna cu ochii dinauntru cu care daca am vedea, dupa cuvântul Mântuitorului, n-am mai avea nevoie de cei dinafara care vad desertaciunea lumii.
- Y Sa cunoastem taria cea mai mare a puterii care vine sa se uneasca cu noi, a puterii Stapânului nostru Iisus Hristos care ne-a dat putere sa calcam în picioare “ serpi, scorpioni si toata puterea vrajmasului” .
- Y *Dumnezeu ne cere noua numai cât putem, dar noi nu dam nici cât putem datorita moleselii noastre pricinuita de voia noastra. De fapt nu vrem sa dam cât putem, chiar daca as da cât pot, aceasta ar fi si ea cu mult sub ceea ce este necesar pentru curatirea mea de pacate, pentru mântuirea mea. Dar mila lui Dumnezeu împlineste nu numai ce nu pot de fapt sa dau, ci si ceea ce lipseste din ceea ce pot sa dau. Se cere numai sa crezi în darnicia Lui. Aceasta este îndrazneala credintei si Dumnezeu va da datorita credintei, nu numai pe masura credintei noastre, ci si cât este nevoie.*
- Y *Frica de Dumnezeu da putere, ea nu slabanogeste; cu cât mai mare este frica de Dumnezeu în cineva, cu atât este mai prezent El în acela cu puterea Lui care se raspândește din El. De aceea cel plin de frica de Dumnezeu este plin de puterea Lui caci în frica aceasta este trairea prezentei covârsitoare a lui Dumnezeu. Frica de Dumnezeu îți da putere sa n-ai frica de altceva, te ajuta împotriva patimilor îți mobilizeaza si întareste toate resursele de lupta. În frica Dumnezeu este trait ca Cel ce nu poate fi definit, este o frica ce-ti deschide orizontul de dincolo de lume care în acelasi timp te atrage, care te face sa te pocaiesti de pacate, si sa urmaresti binele simtindu-l pe Dumnezeu ca sustinator al binelui.*
- Y Zi întotdeauna gândului tau: “ Eu si Dumnezeu suntem singuri pe lume si de nu voi face voia Lui, nu voi fi aflat ca al Lui, ci ca al celui strain.” (Trebuie sa ma port ca si cum n-ar fi altul pe lume în afara de mine si de Dumnezeu, de aceea nu pot face decât sau voia mea sau a lui Dumnezeu. Dar daca o fac pe a mea nu voi fi socotit ca al lui Dumnezeu, ci ca o

fiinta autonoma, strain de Dumnezeu sau ca a celui alt a carui voie o fac caci facând voia mea, ma dovedesc robul orgoliului meu sau a celui ce mi-a insuflat mândria.

- Y Sa privim la Azaria si Anania, care având încredere în Dumnezeu ca poate sa-i scape din cuptor, ziceau împaratului: “ Avem în ceruri pe Dumnezeu care poate sa ne izbaveasca din mâinile tale si din cuptorul de foc. Si chiar daca nu o va face, noi zeilor tai nu ne închinam.” (*Daniil 3,16-17*) Dumnezeu nu i-a slavit îndata ce i-a lasat, pâna ce-au fost aruncati în cuptor, iar când s-a aratat tuturor desavârsita lor încredere în Dumnezeu i-a izbavit si i-a slavit pe ei lasând prin ei pilda celor zabavnici în a crede în Dumnezeu, care zice: “Iar cel ce va rabda pâna la sfârsit, acela se va mântui.”
- Y Unii calugari auzind de apropierea unor tâlhari voiau sa plece din manastire. Dumnezeu care ne-a izbavit pâna acum de toate necazurile, negresit ca ne va izbavi si ne va apara de orice rau. Sa aruncam, deci asupra Lui toata grija noastra (*I Petru 5,7*) si toata nadejdea. Oriunde v-ati afla sa nu va fie teama de nici un rau prin rugaciunea sfintilor. Stati tari în credinta în Hristos cântând cu Proorocul: “Domnul este ajutorul meu si nu ma voi teme, ce-mi va face mie omul?” Luati seama sa nu vada omenii ca avându-L pe Dumnezeu, va temeti de oameni, caci este scris: “chiar de-as umbla în mijlocul umbrei mortii nu ma voi teme de rele ca Tu cu mine esti.” Spune sufletului care se îndoieste sa aiba curaj: “Domnul puterilor este cu noi, ajutorul nostru este Dumnezeul lui Iacov.” Va îmbratiseam pe toti în Domnul care zice: “ Eu sunt, nu va temeti.”
- Y Prelungirea bolii sau sfârșitul ei tin de prestiinta lui Dumnezeu, cei ce se lasa deci cu desavârsire în seama lui Dumnezeu sunt scapati de grija si El face cum vointe si cum este de folos. Deci fiecare se va folosi de mâncare dupa credinta pe care o are. Dar ce înseamna dupa credinta pe care o are? Daca Dumnezeu a sfintit toate si le-a curatit spre a se împartasi cei ce cred, de ele, omul trebuie sa ia cu multumire din cele ce se gasesc nefacînd nici o deosebire. Fiindca nu cele sfinte si curate vatama ci numai constiinta si banuiala fricoasa si lipsa de credinta, prin socotinta ca-l vatama. Acela fiind sovaielnic în credinta lui face deosebire între acestea si de aceea sporeste în el boala. Daca crede însa în Cel ce a venit si a “vindecat toata boala si neputinta în popor”, crede ca puternic este El sa vindece nu numai bolile trupesti ci si pe ale omului dinauntru. Însa de face deosebire, se fereste de cele “vatamatoare” neavînd încredere ca le poate suporta si asa a fost biruit în cugetul lui dovedindu-se în felul acesta ca neavînd o credinta ferma. De aceea feriti-va sa luati ceva cu patima, caci aceasta vatama sufletul si trupul. (*Cel ce face deosebire între mâncaruri ca unele ce-ar putea sa-l vatame trupest si sufleteste, dovedeste ca n-are credinta ca Dumnezeu îl poate feri de ambele feluri de vatamari, sau ca-l poate vindeca de toata boala trupestasca, fapt care-l fereste si de patima sufleteasca. Unul crezând ca toate sunt bune si sfintite ca creaturi ale lui Dumnezeu si ca Dumnezeu poate vindeca orice boala si-l poate feri de orice vatamare, prin credinta lui ferma are siguranta ca Dumnezeu îl va vindeca de orice boala si de aceea se foloseste de orice mâncare fara nici o retinere. Toate lucrurile, întrucât s-au creat ca daruri ale lui Dumnezeu pentru noi sunt prin aceasta sfinte si deci nevatomatoare, dar cei ce le deosebesc, unesc cu ele o patima si prin aceasta le fac vatamatoare. Sfântul Maxim Marturisitorul a spus ca lucrurile au un sens pur care este de la Dumnezeu dar noi legam de unele sensuri o patima, daca putem desprinde patima de ele, acestea nu mai sunt vatamatoare. Deci în libertatea omului sta putinta folosirii curate sau a întinarii lucrurilor. Trebuie sa ne curatim noi însine de patima ca sa putem vedea sau folosi lucrurile cum sunt de fapt ele, adica curate. Omul le murdareste pe toate pentru ca le vede despartite de Dumnezeu, daca însa refacem legatura noastra cu Dumnezeu vazându-le si pe ele ca venind de la Dumnezeu le readucem la sfintenia lor).*

- Y **De crede cineva ca nu se vatama însa simte durerea bolii, ce trebuie sa cugete ca sa nu cada în necredinta?** De manâncă cu credinta dar staruie durerea, nicidecum sa nu intre în îndoiala, caci Dumnezeu l-a lasat în patimirea aceasta stiind ca durerea aceasta îl va izbavi de multe patimi. El trebuie sa-si aduca aminte de cuvintele Apostolului: “Când sunt slab, atunci sunt tare”. Sa nu creadă cumva ca aceasta se datorează mâncărilor ce i se par ca-l vatamă, ci din îngăduinta lui Dumnezeu caci chiar de s-ar împartăsi de cele socotite bune si folositoare, cu nimic nu-l pot folosi acestea fara voia si lucrarea lui Dumnezeu.
- Y *Puterile de la Dumnezeu se dau omului care este deschis lor prin credinta. Asemenea revarsari de putere se fac prin si deci si din spiritul nostru.*
- Y Eu, preaiubite frate, în lăncezeala mea de odinioara nu m-am aratat vreunui doctor, nici nu mi-am pus vreun leac pe rana, nu din virtute ci din lene, ferindu-ma sa umblu prin sate si orase si sa îngreunoz pe cineva făcându-l sa se îngrijească de mine nevrednicul, temându-ma de raspunsul ce voi avea sa-l dau în ceasul pe care-l si asteptam, vrajmasilor mei. Fericit este cel ce poate sa rabde, caci se face partas rabdării lui Iov. Ma gândesc ca sunt si multe femei care au staruit rabdând în durerile lor trupești, lasând totul în seama lui Dumnezeu, încât sa ma rusinez sa-mi spun barbat cu numele. Cea care suferă de curgerea sângelui parasindu-si gândirea de mai înainte, după ce vazuse ca doctorii trupești nu i-au putut folosi la nimic macar ca cheltuiască tot ce avea, si-a însusit o alta gândire si a alergat la Marele si Duhovnicescul Doctor ceresc, care tamaduieste si sufletele trupurilor. Astfel, boala a fugit sperata de porunca. Apoi cananeanca a lasat pe oamenii lumii, pe vrajitori, ghicitori vazând desertaciunea mestesugului lor si a venit la Stapânul strigând: “Miluieste-ma, Fiul lui David” si de la o margine a pamântului la alta s-a vestit tuturor ceea ce i-a facut ei Doctorul de oameni iubitor. Le lasă pe celelalte oprindu-ma doar la acestea doua, gândindu-ma ca doar voi putea ajunge si eu cândva la credinta lor ca sa ma învrednicesc la fericire, caci îmi ajung aceste doua femei ca sa ma dea de rusine nemaifiind nevoie sa mai aduc vorba de credinta si de smerenia sutasului care nu numai ca a lasat doctorii si vracii timpului si a cazut la Stapânul, ci s-a si socotit pe sine nevrednic sa-L duca în casa sa, ci l-a spus cu credinta puternica: “Spune numai cu cuvântul si se va tamadui sluga mea”. Astfel marea lui credinta a fost laudata de chiar Mântuitorul celor de fata.
- Y *Cine are credinta în Hristos ca o teorie si nu trage din ea nici o concluzie pentru viata lui, având de fapt o credinta lipsita de viata, de miezul ei cel viu si roditor, este tot un eretic pentru ca mai mult compromite credinta decât o slujeste.*
- Y Semnul ca cineva are nadejde în Dumnezeu este sa se scuture de tot gândul si grija trupului nemaîînchipuindu-si cumva ca are ceva al veacului acestuia caci altfel si-ar avea nadejdea în aceasta si nu în Dumnezeu.
- Y În numele Domnului, de ai trebuinta de ceva, spune-mi ca sa-ti dau! Frate, Dumnezeu sa-ti daruiască rasplata pentru buna intentie, dar niciodata trebuindu-mi vreun lucru, n-am spus cuiva “da-mi”, ci vede Dumnezeu de am trebuinta de ceva si înseamnă cuiva acest gând, iar acela îmi aduce iar eu primesc. Aceasta o spun pentru ca dacă cer eu, nu este trebuinta ci pofta. (Dumnezeu are grija de împlinirea trebuintelor oamenilor, nu a poftelor. Trebuintele sunt cele ce tin de firea data de Dumnezeu; poftele si le stârnesc oamenii cautând cele peste trebuinta firii, sau sunt stârnite de demoni.)
- Y “ Fiule, n-am voit sa-l necajesc pe acel frate, de aceea am aruncat toata grija asupra lui Dumnezeu (*I Petru 5,7*), cautând sa cunosc prin el voia lui Dumnezeu. Am crezut ca dacă vrea Dumnezeu ca noi sa luăm acel loc, îl va convinge pe acel frate sa nu se supere, iar de

se va supara, se va arata ca Dumnezeu înca nu vointe ca noi sa luam acel loc. Iata însa ca Dumnezeu la convins pe acesta si el a primit cu bucurie îndeplinindu-se astfel lucru cu pace.” S-a minunat atunci fratele de credinta avvei, de nadejdea neclintita în Dumnezeu, de iubirea lui fata de aproapele si de nelipirea fata de lucrurile lumii – caci nu l-a biruit nevoia si apasarea unei trebuinte.

- Y Frate, credinta în Dumnezeu cere ca daca cineva se preda pe sine lui Dumnezeu sa nu se mai aiba pe sine în stapânirea sa, ci sa se supuna Lui pâna la ultima suflare. Deci orice vine peste el, sa primeasca cu multumire de la Dumnezeu si aceasta înseamna “a multumi în toate” (*I Tesaloniceni 5,18*) Daca omul nu primeste cele ce-i vin asupra, nu asculta de Dumnezeu cautând de fapt sa-si impuna voia sa. Deci credinta este una cu smerenia. Roaga-te pentru mine si nu te descuraja pentru ca altfel mânii pe Dumnezeu, sustinându-ti voia ta.
- Y *Tristetea care vine din neîncrederea în Dumnezeu da proportii mari greutatilor venite sau asteptate pricinuind prin aceasta nu numai o inhibitie, o paralizie a puterilor sufletești, ci chiar o neputinta de a mai suporta viata – aceasta înseamna moarte. Cine crede în Dumnezeu relativizeaza toate greutatile vietii, stie ca ele sunt trecatoare, ca Dumnezeu va interveni la cererea lui si le va înlatura.*
- Y Daca credem ca Dumnezeu nu minte si ca “ celui ce crede, toate îi sunt cu putinta” , cum de n-ai dobândit ceea ce-ai dorit?
- Y Ce sa fac daca sunt ostenit de calatorie, iar unii nu ma gazduiesc si nu-mi dau de mâncare, mie fiindu-mi foame? Gândește-te, cine este Cel care are grija de toti si îi hraneste pe toti. Daca deci Acesta ar fi voit sa te hraneasca, i-ar fi îndemnat pe ei sa te primeasca, dar daca nu te-au primit, este vadit ca Dumnezeu nu a voit, deci nu sunt nicidecum ei de vina, caci toate ce se fac spre cercarea si mântuirea omului ca sa rabde si sa se osândeasca pe sine însusi ca nevrednic.
- Y De cumparati ocrotirea omului, nu va va ocroti Dumnezeu! Nu cauta sa placi oamenilor caci unul ca acesta se înstraineaza de Hristos. Aceasta o arata Apostolul zicând: “ De as mai placea oamenilor, n-as mai fi robul lui Hristos.” Fa-le toate dupa voia lui Dumnezeu si-L vei avea pe El în ajutor.
- Y Dumnezeu vrea sa-L avem pe El, sau gândul la El în tot ce facem si noi ne gândim numai la noi ca fiinte autonome, ignorând total omniprezenta si maretia lui Dumnezeu ca si cum am putea fi noi sau vreun lucru despartit de fundamentul ultim al lui.
- Y Pazeste totdeauna pe Dumnezeu în duhul tau rugându-te pentru orice lucru si pazeste cu hotărâre caile tale. Nu cauta sa placi oamenilor si vei primi harul lui Dumnezeu, caci cei ce cauta sa placa oamenilor sunt straini de Dumnezeu si Duhul lui Dumnezeu nu este cu ei. Sa ai duhul lui Dumnezeu si El te va învăta toate precum e drept, caci fara el nu poti izbuti cum se cuvine. Nu te teme de nimeni, ci adu-ti aminte de cuvântul: “Domnul este ajutorul meu, nu ma voi teme, ce-mi va face mie omul?”
- Y Ce este îndoiala inimii si ce înseamna a fi îndoielnic? Îndoiala inimii sta în a te întreba sau a avea mereu în suflet întrebarea: “ Oare Dumnezeu are mila de mine sau nu?” Daca cugeti ca nu, aceasta este necredinta, iar de nu crezi ca Dumnezeu are mai multa mila de tine decât poti înțelege, pentru ce te mai rogi? Apoi a fi îndoielnic înseamna a nu te preda cu desavârsirii mortii pentru Împaratia Cerurilor, ci a te îngriji mai mult de trup.
- Y *Cine alearga la rugaciunile Maicii Domnului si a sfinților ca la niste munti, alearga de fapt la credinta în Hristos. Cine nu crede ca Hristos s-a nascut din Fecioara nu crede ca*

el este Dumnezeu întrupat. Cine crede în rugăciunile sfinților către Hristos, crede în credința lor în Acela ca Dumnezeu care deci ne poate mântui.

- Y Îndoiala produce și ea o boală; când zici “nu cred că sunt sănătos” simți cu adevărat un început de îmbolnăvire.
- Y Dacă “celui ce crede toate-i sunt cu putință” unde este atunci credința ta? Sau dacă ți-ai ales starea unui mort, întreaba-l pe mort dacă o mai dorește pe soția sa sau dacă nu va fi osândit pentru că venind ea, a curvit. Dacă i-ai lăsat pe morți să-și îngroape morții lor, pentru ce nu binevestești Împărăția lui Dumnezeu? Unde s-a ascuns de la tine cuvântul Scripturii: “Credincios este Dumnezeu care nu ne va lăsa pe noi să fim ispitiți” iar dacă le patimim pe acestea din necredința noastră, să nu învinuim soarele că nu luminează. De este puternic Cel ce-i zdrobeste pe toți vrajmasii împreună cu noi și pentru noi, pentru ce-l bârfim că sta departe de noi dacă aceasta ni se trage din pricina necredinței și lenevirii noastre? Dacă nimeni nu-i mai tare ca El și te falești zicând: “Tu cu mine ești” atunci de ce te mai temi și tremuri ca un copil având asemenea apărător? (De ce te vaiti că nu poți birui această întristare când știi că celui ce crede toate-i sunt cu putință? Unde este credința ta dacă socotești că nu poți birui întristarea pricinuită de despărțirea de soție.)
- Y *Dacă suntem sensibili la cuvântul lui Hristos în care lucrează Hristos Însuși, simțim în conștiința chemarea sau revendicarea Lui și trebuința de a-I răspunde afirmativ. Simțim în această chemare atractivă lucrarea Duhului lui Hristos cel viu și nu o poruncă cunoscută din litera Scripturii, privită ca exterioară lui Dumnezeu. Simțim pe Hristos Însuși prin Duhul Sau în această revendicare dulce și necondiționată, simțim o viață nouă pătrunsă în noi, această viață ne face sfinți căci în ea ne simțim uniți cu Hristos, izvorul sfințeniei noastre.*
- Y Să folosim leacurile ca unii ce n-au ajuns încă la desăvârșire dar nu trebuie să ne punem nădejdea în ele ci în Dumnezeu care da “moartea și viața” după spusă: “Eu bat și Eu vindec” (Deuteronom 32,39). Nu uita deci că nu se vindecă cineva fără Dumnezeu.
- Y Roaga-te frate să ieșim cu pace din putinele noastre zile căci nimic nu vine la împlinire și “Cel ce se lipsește de Domnul este un duh cu El.” (I Corinteni 6,7)
- Y Tot ce face omul din frica de Dumnezeu folosește sufletului său.
- Y *Predând ființa ta ca pe o unealtă activă voii celui ce-ți cere să faci ceva, care este rânduiește spre această de Dumnezeu, trăiești predarea ta absolută, care-ți cere ceea ce-i spre binele tău prin altă voie concretă. Prin această îți arăți încrederea absolută în Dumnezeu. Voia ta nu se mai interpune între tine și El; când voia ta nu mai închide intrarea spre interiorul ființei tale, atunci îl simți pe Dumnezeu în suveranitatea Lui de care atârni în mod absolut recunoscând această atârănare. A primi din ascultare pentru Dumnezeu chiar și moartea – aceasta înseamnă predarea totală lui Dumnezeu sau aducerea ca jertfă lui Dumnezeu. Cel ce trăiește în această dispoziție este tot timpul o “jertfă vie” lui Dumnezeu capabil de a deveni o jertfă prin moarte. Dar cel ce se predă lui Dumnezeu total primindu-l în sine se sfințește căci nu face nimic contrar lui Dumnezeu sau separat de el, ci numai ceea ce place lui Dumnezeu și din puterea lui Dumnezeu.*
- Y *Simțirea prezentei lui Dumnezeu cel Atotputernic da omului putere să-și stăpânească agitația și frica manifestată în violență și aroganță celui ce nu-și cunoaște modestele sale măsuri.*
- Y Cel ce vine la Dumnezeu nu trebuie să se descurajeze și să se teamă, altfel nu va pune niciodată început căii lui.

- Y Dacă Dumnezeu te-a adus aici, El te va și calauzi, iar dacă ai venit prin voia ta, scris este: “Le-a trimis după mesetugirile inimilor lor” . (*Psalmi 80,10*)
- Y *Deznadejdea paralizaza orice initiativa si orice efort spiritual; nu mai crezi în tine, nici în ajutorul lui Dumnezeu.*
- Y Nu poate muri cineva fara hotarârea lui Dumnezeu, chiar de-ar fi muscat de zeci de mii de serpi veninosi. (Chiar muscatura însasi se produce prin voia lui Dumnezeu.)
- Frica de Dumnezeu este o marturie launtrica a sufletului despre prezenta si puterea lui Dumnezeu. (Fil. XII)*
- Y Sa nu te tulburi niciodata, ci mai degraba sa ne straduim sa privim spre sarpele de arama pe care l-a facut Moise, dupa cuvântul Domnului. Caci l-a pus pe el în vârful muntelui, ca tot cel muscat de vreun sarpe, privind la el sa se vindece (*Numeri 21,8-9*) Domnul nostru Iisus Hristos s-a asemanat cu sarpele de arama – Fiul lui Dumnezeu s-a facut om , care prin Adam a devenit sarpe sau dusman al lui Dumnezeu. Dar Fiul lui Dumnezeu s-a facut om fara pacat, ceea ce s-a aratat în faptul ca s-a facut un sarpe de arama fara venin sau fara vreo suflare pacatoasa. De aceea la porunca lui Dumnezeu, Moise l-a închipuit pe Hristos prin sarpele de arama. Ba într-un fel Hristos Însusi lucra prin acel sarpe de arama, privirea la el vindecând pe cei pe care veninul serpilor ce-i muscau pe oameni, le pricinuia acestora moartea. Dar Hristos, omul adevarat, plin de puterea dumnezeiasca, va scapa pe oameni si de moartea vesnica. (*Fil. XII*)
- Y De cauta cineva pe Domnul cu durerea inimii, Domnul îl aude, daca cere într-o cunostinta si se îngrijeste cu frica, nu este legat de ceva din ale lumii, ca sa-l duca pe el neîmpiedicat înaintea scaunului de judecata a lui Dumnezeu, dupa puterea lui. (*Fil. XII*)
- Y Ia aminte la tine cu amanuntime, ca unul ce esti totdeauna înaintea lui Dumnezeu, ca sa nu nadajduiesti nimic de la nimeni decât de la El singur, cu credinta. Iar de ai trebuinta de ceva, roaga-te lui Dumnezeu ca sa ti se împlineasca trebuinta dupa voia Lui. Si multumeste lui Dumnezeu totdeauna ca Celui ce ti-a împlinit-o, iar de-ti lipseste ceva sa nu-ti pui nicidecum nadejdea în om, nici sa te întristezi ori sa cârtesti, ci suporta cu hotarâre fara tulburare zicând: “Sunt vrednic de multe neazuri pentru pacatele mele, dar de voieste Dumnezeu, ma poate milui.” Astfel cugetând, ti se va împlini toata trebuinta. Ia aminte apoi sa nu voiesti sa primești ceva de nu esti asigurat ca Dumnezeu ti-a trimis aceea din roade drepte si astfel sa o primești cu pace si cu constiinta împacata. Iar cele ce le vezi venindu-ti din nedreptate, lupta sau viclenie, respinge-le si le arunca gândind ca “mai buna este o particica mica cu frica lui Dumnezeu, decât multe vistierii cu nedreptate.” (Sa nu primești nici o scapare de vreun neaz, sau vreo usurare a vietii prin vreo fapta nedreapta a ta sau a altuia caci e de preferat un lucru mai mic ce-ti vine dintr-o fapta dupa Dumnezeu, decât un bine mai mare venit pe cale necinstita.) (*Fil XII*)

Cunoastere, gnoza – ignoranta

- Y Oamenii se socotesc rationali însa pe nedrept, caci nu sunt rationali. Unii au învățat cuvintele si cartile vechilor înțelepti. Dar rationali sunt numai aceia care au sufletul rational, pot sa deosebeasca ce este binele si ce este raul, se feresc de cele rele si vatamatoare sufletului si toata grija o au spre cele bune si folositoare sufletului; iar acestea le savârsesc cu multa

multumire catre Dumnezeu. Numai acestia trebuie sa se numeasca rationali. *(Antonie cel Mare)*⁷

- Y Omul cu adevarat rational are o singura grija: sa asculte de Dumnezeu tuturor si sa-L placa; si numai la aceasta isi deprinde sufletul sau: cum sa-i placa lui Dumnezeu, multumindu-i pentru o asa de mare purtare de grija si pentru cârmuirea tuturor, orice soarta ar avea el în viata. Pentru ca este nepotrivit sa multumim pentru sanatatea trupului, doctorilor, care ne dau leacuri amare si neplacute, iar lui Dumnezeu sa nu-l multumim pentru cele ce ni se întâmpla cum trebuie, spre folosul nostru si dupa purtarea Lui de grija. Caci în cunostinta si credinta cea catre Dumnezeu sta mântuirea si desavârsirea sufletului. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Cel ce poate îmblânzi pe cei neînvatati, ca sa iubeasca învățatura si îndreptarea, facator de om trebuie sa se numeasca. Asemenea si aceia care îndreapta pe cei desfrânati catre petrecerea virtuoaasa si placuta lui Dumnezeu, ca unii ce schimba alcatuirea oamenilor. Caci blândetea si înfrânarea este fericire si nadejde buna pentru sufletul oamenilor. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Om se numeste sau cel rational, sau cel ce îngaduie sa fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, caci aceasta se afla la neoameni. Iar de unii ca acestia trebuie sa fugim, caci celor ce traiesc laolalta cu pacatul nu li se îngaduie sa se afle niciodata printre cei nemuritori. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Cel ce urmareste vietuirea virtuoaasa si placuta lui Dumnezeu grijește de virtutile sufletului, caci acestea sunt bogatia si hrana sa vesnica. De cele vremelnice se împartasește numai pe cât se poate, dupa cum da si voieste Dumnezeu, folosindu-se cu multumire si bucurie de ele oricât de smerite ar fi. Mâncarea scumpa hraneste numai trupul; cunostinta lui Dumnezeu însa, înfrânarea, bunatatea, facerea de bine, buna cinstire si blândetea, acestea îndumnezeiesc sufletul. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea si în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind înțeles si preamarit face sufletul nemuritor, dându-i nestricaciunea si fericirea vesnica. Caci Dumnezeu le-a daruit tuturor fapturilor existenta numai pentru bunatatea Sa. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Mintea vede toate, chiar si cele din Ceruri. Si nimic nu o întuneca fara numai pacatul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neînțeles, iar cuvântului sau nimic nu-i este cu neputinta de exprimat. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Cuvântul care are înțeles si este folositor sufletului este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea desarta, care cauta sa masoare cerul si pamântul, marimea soarelui si departarea stelelor, este o nascocire a omului care se osteneste în desert. Caci cautând cele ce nu folosesc nimic, osteneste în zadar, ca si cum ar vrea sa scoata apa cu ciurul. Deoarece este cu neputinta oamenilor a afla acestea. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Necunostinta lui Dumnezeu este o nesimtire si nebunie a sufletului, caci raul se naste din nestiinta, iar binele, care mântuieste sufletul, din cunostinta lui Dumnezeu. Prin urmare daca te vei sârgui sa nu faci voile tale, petrecând cu trezvie si cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grija la virtuti. Daca însa te vei sili sa faci voile tale pentru placere, ametit de necunostinta lui Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ti se vor întâmpla dupa moarte. *(Antonie cel Mare)*⁷

- Y Ochiul priveste cele vazute, iar mintea înțelege cele nevazute caci mintea care iubeste pe Dumnezeu este facie care lumineaza sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu si-a luminat inima sa si vede pe Dumnezeu prin mintea sa. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Cel care are minte se stie pe sine ca este om stricacios iar cel ce se stie pe sine pe toate le stie ca sunt faptele lui Dumnezeu si s-au facut pentru mântuirea omului. Caci sta în puterea omului sa înțeleaga toate si sa creada drept. Iar un asemenea barbat cunoaste sigur ca cei ce nu pun pret pe cele lumesti au osteneala foarte putina, iar dupa moarte dobândesc de la Dumnezeu odihna vesnica. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Precum trupul fara suflet este mort, asa si sufletul fara puterea mintii este nelucrator si nu poate mosteni pe Dumnezeu. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Sufletul se afla în lume fiind nascut. Mintea este mai presus de lume fiind nenascuta. Sufletul care înțelege lumea si vrea sa se mântuiasca în fiecare ceas are o lege pe care nu o calca. El cugeta întru sine ca acum e vreme lunga si de cercetare si nu asteapta sa o faca aceasta judecatorul. El stie ca-si poate pierde mântuirea primind cea mai mica placere urâta. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Sufletul cu adevarat rational vazând fericirea celor rai si bunatatea celor nevrednici nu se sminteste, dorindu-si fericirea lor în viata aceasta, cum fac oamenii nesocotiti. El cunoaste lamurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vietii cu vremelnicia ei si judecata care nu poate fi mituita. Un suflet ca acela crede ca Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Omului credincios si celui ce vrea sa înțeleaga pe Dumnezeu nimic nu-i este anevoie. Iar daca vrei sa-L si vezi, priveste podoaba si pronia tuturor celor ce au fost facute si a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Si toate sunt pentru om. *(Antonie cel Mare)*⁷
- Y Dintre cele ce le cugetam, unele își pun tiparul pe minte si dau o forma, altele îi dau numai o cunostinta si nu-si pun tiparul pe ea si nici nu-i dau o forma. De pilda: "La început era Cuvântul si Cuvântul era la Dumnezeu" lasa un înțeles în inima, dar nu dau o forma mintii, nici nu-si pun tiparul pe ea. Cuvintele: "luând pâine" dau o forma mintii, iar: "a frânt-o" iarasi își pun tiparul pe ea. Versetul: "Am vazut pe Domnul sezând pe un scaun înalt si ridicat", își pune tiparul pe minte, afara de "am vazut pe Domnul". Aceste cuvinte, dupa litera par sa-si puna tipar}l pe minte, dar înțelesul lor nu si-l pune. Proorocul a vazut cu un ochi profetic firea ratională, înaltata prin fapte bune, primind în sine cunostinta lui Dumnezeu. Caci se zice ca Dumnezeu sade acolo unde se cunoaste, fiindca mintea curata se zice si scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice si de femeie, ca e scaun al necinstei, înțelegându-se prin femeie sufletul care uraste cele drepte; iar necinstea sufletului este pacatul si nestiinta. Asadar notiunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce-si pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu-si pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roaga trebuie sa se desparta cu totul de cele ce-si pun tiparul pe minte. Aceasta te face sa te întrebi daca, precum este în privinta trupurilor si a sensurilor lor, asa este si în privinta celor trupesti si a ratiunilor lor; si daca altfel se modeleaza mintea privind o minte, si altfel va fi starea ei cugetând înțelesul aceleia? Desigur stim ca cunostinta duhovniceasca departeaza mintea de sensurile care își pun tiparul pe ea si o înfatiseaza fara nici un tipar, lui Dumnezeu, fiindca notiunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce-si pun tiparul. Caci Dumnezeu nu este trup, ci mai degraba din cele ce nu-si pun tiparul. Si iarasi stim ca, dintre vederile care nu-si pun

tiparul pe minte, unele însemneaza fiinta celor netrupesti, altele ratiunile lor. Dar nu se întâmpla la fel ca în cazul trupurilor si al celor netrupesti. Caci în cazul celor trupesti unele își pun tiparul pe minte, altele nu, pe când dincolo, nimic nu-si pune tiparul pe minte. *(Evagrie Ponticul)*⁷

Υ Cel ce a dobândit cunostinta si culege din ea rodul placerii nu mai crede dracului slavei desarte, care îi înfatiseaza toate placerile lumii. Caci nu i-ar putea fagadui un mai mare lucru ca vederea duhovniceasca. Câtă vreme însa n-am gustat din cunostinta sa ne supunem voiosi ostenelilor cu fapta, aratănd lui Dumnezeu tinta noastra: ca toate le facem pentru cunostinta lui. *(Evagrie Ponticul)*⁷

Υ Pâna ce mintea nu s-a ridicat mai presus de contemplarea firii trupesti, înca n-a privit locul lui Dumnezeu. Caci poate sa se afle în cunostinta celor inteligibile si sa se faca felurita ca ele. *(Evagrie Ponticul)*⁷

Υ Cunostinta este tot ce poate fi mai bun, caci este împreuna lucratoare a rugaciunii, trezind din somn puterea de înțelegere a mintii, pentru contemplarea cunostintei dumnezeiesti. *(Evagrie Ponticul)*⁷

Υ Sa parasim lucrurile lumesti si sa tindem spre bunurile sufletului. Pâna când vom ramânea la jocurile copilaresti, neprimind cuget barbatesc? Pâna când vom lucra mai fara judecata ca pruncii, neînvatând nici macar de la aceia cum se înainteaza la lucrurile mai înalte? Caci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimba si aplecarea spre jocuri si parasesc cu usurinta placerea pentru cele materiale. Doar stim ca numai materia copilariei e alcatuita din nuci, biciuri si mingi. Copiii sunt împatimiti de ele numai pâna ce au mintea nedesavârșita si le socotesc lucruri de pret. Dar dupa ce a înaintat cineva cu vârsta si a ajuns barbat, le arunca pe acelea si se apuca de lucruri serioase cu multa sârguinta. Noi însa am ramas la pruncie, minunându-se de cele ale copilariei, care sunt vrednice de râs, si nu vrem sa ne apucam de grija celor mai înalte si sa începem a ne gândi la cele cuvenite barbatilor. Ci parasind cugetul barbatesc, ne jucam cu lucrurile pamântesti ca si cu niste nuci, dând prilej de râs celor ce judeca lucrurile urmând rânduiala firii. Caci pe cât este de rusinos sa vezi un barbat întreg sezând în cenusă si desenând în tarâna figuri copilaresti, tot pe atât de rusinos sa vezi pe cei ce umbla dupa agonisirea bunurilor vesnice, tavalindu-se în cenusă celor pamântesti si rusinând desavârșirea fagaduinitei, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stari a noastre, pe cât se vede, sta în faptul ca socotim ca nu exista nimic mai bun decât cele vazute si nu cunoastem, în comparatie cu neînsemnatatea celor de acum, covârsirea bunatatilor viitoare; înconjurati de stralucirea bunatatilor de aici, socotite de pret, ne legam deplin cu pofta de ele. Caci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care mostenesesc dreptul acelora. Fiindca daca am avea o înțelegere mai înalta despre cele viitoare, n-am ramânea lipiti de acestea. *(Nil Ascetul)*⁷

Υ Citind dumnezeiestile Scripturi cugeta la cele ascunse într-însele; „caci câte mai-nainte s-au scris, toate-zice- spre a noastra învățatura s-au scris”. *(Marcu Ascetul)*⁷

Υ Nestiinta îndeamna la împotrivire fata de cele ce sunt de folos si nerusinându-se sporeste numarul pacatelor. *(Marcu Ascetul)*⁷

Υ Cel ce nu cunoaste cursele vrajmasului va fi ucis cu usurinta; si cel ce nu stie pricinile patimilor va cadea. *(Marcu Ascetul)*⁷

- Υ Cel ce dispretuieste cunostinta si se lauda cu lipsa de învatatura nu e simplu numai în cuvânt, ci si în cunostinta. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Precum altceva e maiestria cuvântului si altceva priceperea, tot asa altceva este simplitatea în cuvânt si altceva priceperea. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Simplitatea cuvintelor nu vatama pe cel preacuvios, precum nici maiestria cuvintelor pe cel smerit la cuget. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Nu zice: „Nu stiu ce se cuvine si deci sunt nevinovat daca nu fac aceea.” Daca le-ai face pe toate câte le stii ca sunt bune, ti s-ar descoperi pe urma si celelalte, cunoscându-se una din cealalta. De aceea nu-ti foloseste sa cunosti cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Caci „cunostinta îngâmfa”, îndemnând la nelucrare, iar „dragostea zideste”, îndemnând la rabdarea tuturor. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cuvintele dumnezeiestii Scripturi citeste-le prin fapte si nu le întinde în vorbe multe, îngâmfindu-te în desert cu simpla lor înțelegere. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cel ce a lasat fapta si se reazema pe cunostinta simpla tine în loc de sabie cu doua taisuri bat de trestie, care în vreme de razboi, cum zice Scriptura, gaureste mâna si strecoara în ea otrava firii înainte de cea a vrajmasilor. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cel ce nu cunoaste adevarul nu poate nici crede cu adevarat. Caci cunostinta naturala premerge credintei. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cel ce primeste cuvintele adevarului primeste pe Dumnezeu Cuvântul. Caci zice: „Cel ce va primeste pe voi pe Mine ma primeste”. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cel ce zice ca cunoaste toate mestesugurile diavolului, se da pe sine ca desavârsit fara sa stie nimic. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Unii numesc înțelepti pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile, dar înțelepti sunt cei ce stapânesc voile lor. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Daca esti iubitor de învatatura, fa-te iubitor si de osteneala. Caci simpla cunostinta îngâmfa pe om. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Adeseori, din negrija pentru fapte, se întuneca si cunostinta. Caci lucrurile, a caror împlinire a fost nesocotita, s-au sters în parte si din amintire. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Scriptura de aceea ne îndeamna sa dobândim cunostinta lui Dumnezeu, ca sa-L slujim Lui cum se cuvine prin fapte. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Nu pot fi iertate din inima greselile cuiva, fara cunostinta adevarata. Caci aceasta îi arata fiecaruia toate greselile câte le face. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Mintea, care a uitat de cunostinta adevarata, se lupta pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Tuturor relelor le premerge nestiinta; iar a doua dupa nestiinta e necredinta.⁷
- Υ Cunostinta lucrurilor creste în proportie cu împlinirea poruncilor; iar cunoasterea adevarului, pe masura nadejdii în Hristos. *(Marcu Ascetul)*⁷

- Υ Cunoștința lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl pagubește. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cel ce a învățat bine legea se teme de legiuitor; iar temându-se de El se ferește de tot raul. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Cel ce nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpastii și ușor de răsturnat de orice vânt. Când e laudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se otărește; când îi merge bine, își pierde cuviința; când ajunge în suferințe, se tânguiește; de înțelege ceva caută numai decît să arate; când nu înțelege, se face ca înțelege; dacă e bogat, se îngâmfa; dacă e sărac, se face ca nu e; când se satura, e plin de îndrăzneală; când posteste, se umple de slava desartă; cu cei ce-l muștra se ia la ceartă; iar pe cei ce-l iarta îi socotește prosti. Dacă, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunoștința adevărului și frica de Dumnezeu, se rănește cumplit nu numai de patimi, ci și de alte întâmplări. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul din înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare. *(Marcu Ascetul)*⁷
- Υ Definiția cunoștinței: a te uita pe tine când te gîndești la Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*⁷
- Υ Cuvîntul duhovnicesc umple de siguranță simțirea minții, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvorăște din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndeletnicește, fără să fie silită, cu gîrrea despre Dumnezeu. Căci nu simți atunci vreo lipsă care provoacă grija. Fiindcă atît de mult se lărgeste prin vederi, cît vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să așteptăm totdeauna cu credință, ca să primim prin dragoste iluminarea pentru a cuvînta. Căci nimic nu e mai sărac decît cugetarea care, stînd afara de Dumnezeu, filozofează despre Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*⁷
- Υ Nici cel ce este încă luminat nu se cade să se apropie de vederile duhovnicesci; nici cel învaluit din belsug de lumina bunătății Preasfîntului Duh să nu înceapă a cuvînta, pentru că lipsa luminii aduce neștiința; iar belsugul nu îngăduie să vorbească. Căci sufletul fiind atunci beat de dragoste către Dumnezeu, vrea să se desfăteze cu glas tăcut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce ține mijlocia iluminării, trebuie să porceadă a grai despre Dumnezeu. Căci aceasta măsura dăruiește sufletului cuvinte pline de strălucire. Iar strălucirea iluminării hrănește credința celui ce graiește întru credință. Căci rînduiala este ca cel ce învătă pe alții să guste, prin dragoste, el mai întîi din rodul cunoștinței, așa cum plugarul care se ostenește trebuie să se împartasească el mai întîi din roade. *(Diadoh al Foticeii)*⁷
- Υ Atît înțelepciunea, cît și cunoștința, cît și celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și aceluiasi Duh Sfînt. Dar fiecare din ele își are lucrarea sa deosebită. De aceea unuia i s-a dat înțelepciune, altuia cunoștința întru același Duh, mărturiseste Apostolul. Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvînteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeiești nu vin. Dacă însă se da cuiva pe lînga cunoștința și înțelepciune, în duh de frică, lucru ce rar se întîmplă, aceasta descoperă însăși lucrarea cunoștinței, prin dragoste. Fiindcă cea dintîi obișnuiește să lumineze prin trăire, a doua prin cuvînt. Dar cunoștința o

aduce rugaciunea si linistea multa, când lipsesc cu desavârsire grijile; iar înțelepciunea o aduce meditarea fara slava desarta a cuvintelor Duhului, si mai ales harul lui Dumnezeu pe care o da. *(Diadoh al Foticeii)*⁷

Υ Cuvântul duhovnicesc pastreaza sufletul celui ce-l graieste pururi ne iubitor de slava desarta. Caci mângâind toate partile sufletului prin simtirea inimii, îl face sa nu mai aiba trebuinta de slava de la oameni. De aceea îi pazeste pururi cugetarea fara naluciri, prefacând-o întreaga în dragostea de Dumnezeu. Dar cuvântul înțelepciunii lumesti îl îndeamna pe om pururi spre iubirea de slava. Caci neputând mângâia si satisface pe cei ce-l graiesc, prin experienta simtirii, le daruieste placerea laudelor, fiind el însusi o plasmuire a oamenilor iubitori de slava. Vom cunoaste deci fara ratacire aceasta înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, daca vom cheltui ceasurile când nu graim, în tacere lipsita de griji si în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*⁷

Υ Când cercetam adâncul credintei, se tulbura, dar când îl privim cu dispozitia simpla a inimii, se însenineaza. Caci adâncul credintei, fiind apa uitarii relelor, nu rabda sa fie cercetat de cugetari iscoditoare. Sa plutim deci pe aceste ape cu simplitatea înțelegerii, ca sa ajungem la limanul voii lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*⁷

Υ Cel ce s-a împartasit de sfânta cunostinta si a gustat din dulceata lui Dumnezeu, nu mai trebuie sa judece pe nimeni niciodata. Fiindca dreptatea capetenilor lumii acesteia e coplesita cu totul de dreptatea lui Dumnezeu. Caci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu si oamenii veacului acestuia, daca dreptul acestora n-ar aparea ca nedesavârsit fata de dreptatea acelora? De aceea cel dintâi se numeste drept omenesc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeiasca. Astfel Mântuitorul nostru fiind ocarât nu raspundea cu ocară, dat la chinuri nu ameninta, ci rabda în tacere sa fie dezbracat si de haine si pentru mântuirea noastra a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tatalui pentru cei care îl chinuiau. Dar oamenii lumii nu înceteaza sa se judece pâna ce nu-si iau cu adaos înapoi lucrurile de la cei cu care se judeca, mai ales când își primesc dobânzile înainte de a li se plati datoria. Asa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate. *(Diadoh al Foticeii)*⁷

Υ Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte si datatoare de toata bunatatea. Dar nici unul nu ne aprinde si nu ne misca inima asa de mult spre iubirea bunatatii Lui, cum o face harisma cuvântarii de Dumnezeu (teologia). Caci aceasta fiind un rod timpuriu al bunatatii lui Dumnezeu, daruieste sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi sa disprețuim cu bucurie toata dragostea de viața, ca unii ce avem, în locul poftelor stricacioase, ca bogatie negraita, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi lumineaza mintea noastra cu focul care o preschimba, încât o face sa fie în comuniune cu duhurile slujitoare. Sa pasim deci, iubitorilor, cu toata inima spre aceasta virtute, cei ce ne-am pregatit pentru ea. Caci ea este frumoasa, atotvazatoare si departeaza toata grija, hranind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerarile luminii negraite; ca sa nu spun multe, ea pregateste sufletul rational pentru comuniunea nedespartita cu Dumnezeu, prin Sfintii Prooroci, ca si între oameni (o minune!) sa se cante limpede stapânirea lui Dumnezeu, în sunete dumnezeiesti, armonizate de aceasta dumnezeiasca aducatoare a miresei la mirele ei. *(Diadoh al Foticeii)*⁷

Υ Mintea cuvântatoare de Dumnezeu (teologica), îndulcindu-si si încălzindu-si sufletul cu însesi cuvintele lui Dumnezeu, dobândește nepatimirea în masura potrivita. Caci „cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint lamurit în foc pe seama pamântului”. Iar mintea

cunoscatoare (gnostica), întarita prin experienta cu lucrul, se ridica mai presus de patimi. Dar si mintea cuvântatoare de Dumnezeu gusta din experienta celei cunoscatoare, daca se face pe sine mai smerita, precum si mintea cunoscatoare gusta din virtutea contemplativa (vazatoare), daca își pastreaza neratacita puterea discriminatoare a sufletului. Caci nu se întâmpla ca sa se dea amândoua darurile în întregime fiecarei minti. Iar pricina este ca amândoua sa se minuneze de ceea ce are mai mult cealalta decât ea si asa sa sporeasca în ele smerita cugetare, împreuna cu râvna dreptatii. De aceea zice Apostolul: „Unuia prin Duhul i s-a dat cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunostinta în acelasi Duh”. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

Curaj – frica, lasitate

- Υ Nu se cuvine ca sufletul rational si luptator sa se sperie si sa se înfricoșeze îndata de patimile care vin asupra lui, ca nu cumva sa fie batjocorit de draci, ca fricos. Caci tulburat de nalucirile lumesti sufletul își iese din limanul sau. Sa stim ca virtutile noastre sufletesti ni se fac înaintemergatoare ale bunurilor vesnice, iar pacatele de bunavoie pricini ale muncilor. (*Antonie cel Mare*)⁸
- Υ Pregateste-te ca uf luptator încercat. De vei vedea fara de veste vreo nalucire, nu te clinti. Chiar daca ai vedea sabie scoasa împotriva ta, sau lumina navalind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo forma urâcioasa si sângheroasa, sa nu-ti slabeasca sufletul. Ci stai drept, marturisind marturisirea cea buna si mai usor vei privi la vrajmasii tai. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- Υ Îngrijeste-te sa agonisesti multa cugetare smerita si barbatie, si “rautatea lor nu se va atinge de sufletul tau si biciul nu se va apropia de cortul tau, ca îngerilor Sai va porunci ca sa te pazeasca pe tine”, iar acestia vor izgoni de la tine toata lucrarea potrivnica. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- Υ De te vor ameninta dracii, aratându-se deodata din vazduh ca sa te înspaimânte si sa-ti rapeasca mintea, sa nu te înfricoșezi de ei si sa nu ai nici o grija de amenintarea lor, caci ei se tem de tine, încercând sa vada daca le dai atentie, sau îl dispretuiesti cu desavârsire. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- Υ Despre frate duhovnicesc am cetit ca, rugându-se el, a venit o napârca si s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu si-a împlinit rugaciunea obisnuita. Si întru nimic nu s-a vatamat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însusi. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- Υ Sa ai în rugaciunea ta ochi neîmprastiat si, lepadându-te de trupul si sufletul tau, traieste prin minte. (*Evagrie Ponticul*)⁸

Curaj-frica

- Y Frica este o însusire copilareasca pe care o manifesta sufletul îmbatrânit întru slava desarta. Frica este lipsa credintei aratata în asteptare plina de spaima a unor lucruri neprevazute. Este o presimtire a unei primejdii închipuite, o cutremurare a inimii care se înspaimânta si se împutineaza pentru unele nenorociri îndoielnice. Teama este lipsirea de orice certitudine chiar si în lucrurile cele mai sigure. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*
- Y Sufletul mândru care se bizuie numai pe sine este sclavul fricii, el se teme si fugе la cel mai mic zgomot sau umbre. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*
- Y Cei ce plâng si nu se mai feresc de durere, nu se mai tem de nimic, dar cei predispusi la frica, chiar si dintr-un lucru mic se înspaimânta si de multe ori își ies si din minti. (Sunt cei ce nu-si mai cruta trupul si asteapta cu hotarâre orice li s-ar întâmpla, cautând ei de bunavoie suferinta.)
- Y Omul fricos sufera de doua boli: de putinatatea credintei si de iubirea de trup. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*
- Y Când cineva cade din masura chibzuiei, devine atât fricos cât si îndraznet, caci sufletul sau este slabit. Omul când pierde echilibrul interior nu se mai cunoaste pe sine si cade astfel în extreme. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*
- Y Precum mormolocii îi înfricoseaza pe prunci, asa si umbrele pe cei mândri. Nu este cu putinta ca cel ce se teme de Dumnezeu sa aiba frica, daca va zice ca afara de Dumnezeu nu se teme de altul. Frica de Dumnezeu da curaj de a birui orice frica lasa de ceva de pe pamânt. Omul care crede stie ca Dumnezeu îl va apara, sau ca daca va pierde în cele pamântesti, chiar viata sa, o va avea pe aceasta plina de toate bunatatile în cer. Cel ce are frica de cele pamântesti si nu se bizuie decât pe sine, se teme în chip real totdeauna de ele. Nici eu-l propriu, nici cele ale lumii nu-l asigura împotriva necazurilor si nenorocirilor. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*
- Y Precum apa strâmtorata tâsneste spre înaltime, asa de multe ori si sufletul strâmtorat de primejdii urca spre Dumnezeu prin pocainta si se mântuieste. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*
- Y De la Hristos încoace nu mai poate spune nimeni: “Doamne, om nu am” caci toti îl avem pe Hristos, dar Hristos lucreaza prin cei ce cred în El. *(Scara – Sfântul Ioan Scararul)*

Ce sa fac parinte ca mi-e frica? – Locuitorii cetatii se tem de barbari pâna ce nu au ajutorul împaratului, dar când afla ca a sosit în cetate generalul, nu se mai tem stiind ca acum are cine sa-i apere. Chiar de vor auzi ca se apropie barbarii, nu se îngrijoreaza având pe cel ce se lupta pentru ei. Deci si noi, daca credem în Dumnezeu, nu ne vom mai teme de draci caci ne va trimite ajutorul Lui. *(Sfintii Varsanufie si Ioan)*

Y Un frate se înfricoșă tare de tâlhari și a destăinuit Batrânului frica sa. – Dumnezeu nu paraseste pe nimeni căci a zis: “Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi” (*Evrei 13,15*), dar ne preda necredinței noastre. Sunt oare mai mulți tâlhari care navalesc decât carele și puterile lui Faraon? Și stim cu toții că printr-un cuvânt și la un semn al Domnului au fost deodată înecate toate. Nu-ți aduci aminte cum i-a orbit pe cei ce veneau asupra lui Elisei? (*IV Împarați 6,18*) Cel ce știe să izbăvească de ispite pe credincioși, Acela le-a făcut și le face și acum pe toate. Cum vom uita oare Scriptura care zice: “Domnul te va păzi pe tine de tot raul, păzi-va Domnul sufletul tău”. Și cum vom da uitării cuvântul: “Voaia și perii capului va sunt numărați”, ori: “Nici o vrăbie nu va cădea în plasa fără știrea Tatălui vostru, nu e cu mult mai de preț omul decât o vrăbie?” O, frica – fiica a necredinței, până unde m-ai coborât! Aceasta-i înspăimântătoare: orbeste mintea, moleseste inima, înputinează sufletul și-i desparte pe oameni de Dumnezeu. Este sora lipsei de nădejde și-i mână pe oameni de la frica de Dumnezeu în țara pierzaniei. Frate, să fugim de ea și să-l deșteptăm pe Hristos din somn zicând: “Stăpâne, mântuiește-ne că pierim!” și El sculându-se, va certa navala vântului și o va potoli, iar noua ne va spune: “Eu sunt, nu vă temeți!” Să parăsim deci toiagul de trestie și să luăm toiagul crucii în care se sprijinesc cei ce schiopătează, prin care se scoala mortii, întru care se lauda Apostolul, cu care am fost izbăviți de pradarea diavolului, noi înșine așezându-ne lângă Cel ce S-a rastignit pentru noi, căci El ne pastorește pe noi oile Sale și prin El sunt alungați lupii pofitori de sânge. (Crucea este puterea noastră de a ne depăși, este puterea pregătită noua de Hristos. El a răbdat-o pentru a întări firea omenească din El împotriva crutării egoiste și pentru a ne comunica această putere și noua. Pomenirea ei legată de semnul ei îl aduce pe Hristos. Înșuși în noi, pe Hristos care a întărit firea Să omenească răbdând crucea și care, în urma acestei întăriri a biruit moartea. Nu putea învia Dumnezeu o fire omenească molesită îmbrăcând-o în viața largă netrecătoare care reprezintă o suprema țară ca pe un obiect. Ea înșasi trebuie să vină în întâmpinarea învierii sale, ca actul acestei țări spirituale prin răbdarea durerilor opuse egoismului. Crucea este dovada milei lui Hristos pentru noi, dar și mijlocul pe care ni l-a daruit pentru a ne întări și a crește spre țaria vieții generoase nesupusa mortii, îngustării egoiste. În cruce îl avem pe Hristos cu puterea Lui atotubitoare dar că să ne înșusim și noi această putere. Prin ea alungăm diavolii care ne supun când suntem fricoși din egoism, prin ea suntem păziți în pasunea întinsă a hranei nemuritoare adusa noua de Hristos. Diavolul vrea să ne facă fricoși că să ne predăm și să devenim astfel robii lui. Hristos ne vrea puternici, liberi, frați ai Lui și ai tuturor, partasi la puterea generozității și la slava Lui. Dracii ne robesc pentru că de fapt nici ei nu sunt liberi fiind robi slabi ai patimii mândriei lor, lucrând sub stăpânirea ei. (*Sfintii Varsanufie și Ioan*))

Curvia – curăția

- Y Din patru lucruri se înmulțeste curvia trupului: din somnul pe nesaturate, din glume și din împodobirea trupului. (*Avva Isaia*)
- Y Neprihanit este cel ce nici măcar în somn nu mai simte în sine vreo mișcare cât de slabă a desfrânării. Neprihanit este cel ce a dobândit o totală insensibilitate față de trupuri, oricare le-ar

fi frumusetea, iar regula si definitia desavârsitei puritati consta în aceasta: a avea aceiasi atitudine catre cele însufletite si cele neînsufletite, rationale si cele lipsite de ratiune.

- Υ Cel care a dobândit neprihanirea sa nu-si închipuie cumva ca a câstigat-o prin forte proprii, caci este cu neputinta ca cineva sa-si biruiasca firea. Unde s-a biruit firea, este vadit ca acolo-i de fata Cel mai presus de fire.
- Υ Începutul curatiei este neconsimtirea gândurilor spurcate si când în timpul somnului apar scurgeri necauzate de imagini tulburatoare. Mijlocul este marcat de miscari firesti cauzate de îndestularea bucatelor dar neînsotite de închipuiri obscene si izbavire de orice scurgeri. Iar sfârșitul este moartea trupului fata de aceste miscari, înainte de moartea gândurilor (gândurile se mai pot ivi în minte dar trupul nu mai reactioneaza deloc).
- Υ Cel ce a alungat câinele acesta cu ajutorul rugaciunii se aseamana celui ce lupta cu un leu, dar cel ce îl înfrânge pe acesta cu împotrivirea în cuvânt se aseamana celui ce-si urmareste dusmanul. Cel care respinge dintr-o data navala lui, desi se afla înca în trup, s-a sculat din sicriu.
- Υ Daca semnul adevaratei puritati este disparitia închipuirilor din timpul somnului sau insensibilitatea fata de ele, apoi culmea desfrânarii este aceea de a avea scurgeri treaz fiind în urma gândurilor care ne umbla prin minte.
- Υ Sa nu crezi trupului atâtă vreme cât traiesti si sa nu-i dai îndrazneala pâna nu te vei întâlni cu Hristos.
- Υ Nu îndrazni sa crezi ca înfrânându-te nu vei mai putea cadea, caci un oarecare nemâncând nimic a fost aruncat din cer (Cel ce crede ca înfrânându-se nu va cadea, zamisleste mândria si prin aceasta a si cazut precum a cazut si satana din cer fara sa manânce nimic.)
- Υ Bine a spus oarecare dintre gnostici atunci când au definit îndepartarea de lume ca pe o dusmanie fata de trup si lupta împotriva stomacului.
- Υ În general vorbind, caderile la cei începatori provin întotdeauna din desfatarea cu mâncari, la cei de mijloc, din mândrie, de care e adevarat, nu sunt scutiti nici cei dintâi, iar în cei ce se apropie de desavârsire, numai din osândirea aproapelui.
- Υ Nu încerca sa alungi demonul desfrânarii prin rationamente si argumente contrarii pentru ca acesta este mult prea puternic ca sa fie câtusi de putin afectat de acestea, ca unul ce are în ajutor înclinarile rele ale propriei noastre firi.
- Υ Cel ce voieste sa-si biruie trupul sau sa se lupte prin puterea proprie, în zadar alearga caci de nu va nimici Domnul casa trupului si nu o va zidi pe cea a sufletului în zadar posteste, privegheaza cel ce vrea sa o strice.
- Υ Pune înaintea Domnului slabiciunea firii tale recunoscând întru toate neputinta proprie si vei lua darul neprihanirii pe nesimtite.
- Υ Când diavolul voieste sa arunce doua persoane într-o legatura de rusine, dupa ce cearca slabiciunea ambelor parti, deîndata arunca focul patimii acolo unde stie ca prinde mai repede.
- Υ Sa fim atenti si în aceasta ca sa observam care este dulceata care ne-o procura demonul desfrânarii prin cântarea de psalmi.

- Y Sa ne ferim de pipait si atingere caci negresit ne vom pângari trupesti, nimic nefiind mai primejdios decât acest simt. Adu-ti aminte de cel ce si-a înfasurat mâna în rasa când a voit sa-si ajute mama bolnava si fa-ti mâna moarta spre a nu te apropia de cele firesti ori nefiresti, de trupul tau sau al altuia. (Maica faptei este atingerea, precum a acesteia – vederea si a acesteia – auzul si mirosirea. Deci, daca cineva nu vine condus de acestea la atingere ci cade mai degraba cu gândul, nu vine la fapta; mai bine zis nu se napusteste spre fapta rea – de aceea sa fugim începând chiar de la privire.)
- Y Negresit, nimeni nu trebuie sa se atinga cu mâinile sau cu un alt madular, chiar de-ar fi rude apropiate; si nu numai aceasta, dar nici macar sa nu tinem dezgolit vreun madular al nostru, mai ales daca cineva este razboit de trup. Nici sa nu ne scarpinam, caci atingerea e maica pacatului.
- Y Aducerea aminte de moarte sa se culce si sa se scoale cu tine, tot asa si rugaciunea lui Iisus, caci nu vei afla alte ajutoare mai mari ca acestea în somn. Când ne întindem pe asternut trebuie sa fim cu multa grija pentru ca în timpul somnului mintea singura fara de trup se lupta cu demonii prin gândurile ce-au strabatut-o în timpul zilei, iar daca gândurile ce ne-a preocupat au fost îndreptate spre placerile trupesti, mintea va fi o tradatoare a cauzei sale însati si a trupului.
- Y Nimeni sa nu se învoiasca a se gândi ziua la nalucirile sale din timpul somnului, caci intentia demonilor este aceea de a ne pângari starea de veghe cu cele visate.
- Y În vremea razboiului desfrânarii de un real ajutor este: sacul, cenusă, starea în picioare de toata noaptea, foamea, limba arsa de sete, asezarea în cosciug si înainte de toate umilinta. De neaparata trebuinta este ajutorul unui parinte sau a unui frate sânguincios caci ar fi o minune sa se poata mântui din ocean o corabie singura.
- Y Înviere în aceasta viata pamânteasca este cea venita prin schimbarea moravurilor caci când desfrânatul se face neprihanit si lacomul – milostiv si cel aspru – blând, a venit la înviere înca aici ca o arvuna a celei viitoare. Si cum e aceasta înviere? Prin faptul ca pacatul a fost omorât si dreptatea s-a înaltat, caci viata cea veche a încetat si cea a tot noua si îngereasca e traita. La învierea de obste trupul fiind total înduhovnicit într-o comuniune dialogica cu Dumnezeu va fi cu totul neprihanit, deci nestricacios.
- Y Sa fugim, ca sa nu vedem, nici sa auzim de fructul din care ni s-a poruncit sa nu gustam caci m-as mira sa ne socotim mai tari decât proorocul David. (Priveste aici folosul mutarii din locul care favorizeaza pacatul, caci Duhul Sfânt învatând pe parinti ca cel ce se învoiește își poate schimba moravurile din schimbarea locului, acesta striga: “fugiti de locul caderilor!” Cel ce nu se departeaza de pricinile patimilor, e atras cu voie si fara voie de pacat iar pricinile pacatului sunt acestea: vinul, femeile, bunastarea si propasirea trupului; nu pentru ca acestea sunt prin fire pacat, ci pentru ca firea înclina prin ele spre faptuirea pacatului. De aceea omul trebuie sa se pazeasca cu sânguinta.)
- Y Multe sunt chipurile în care lucreaza sarpele poftii trupesti: celor necercati le insufla sa guste numai din acea dulceata si pe urma sa înceteze; pe cei cercati îi stârnete ticalosul la aducere aminte. Multi din cei dintâi sunt razboiti din necunoasterea raului, dar ceilalti sufera razboaie ca unii ce-au trecut deja prin tina acestei urâciuni, dar de multe ori se întâmpla si dimpotriva.
- Y Gasim la parintii care lamuresc lucrurile în chipul cel mai amanuntit si un alt înteles subtire al gândurilor viclene – un impuls care apare brusc si nu-i lasa timp de gândit celui atacat,

dezlanțuind cu putere în el focul pacatului. Nimic nu apare cu o mișcare atât de surprinzătoare și rapidă mai greu de observat ca aceasta a curviei, care-și face prezența în suflet chiar și numai de la o simplă amintire asupra căreia mintea nu apuca să stăruie. Dacă a reușit cineva să înțeleagă o astfel de subtilitate prin ajutorul lacrimilor să ne învețe și pe noi cum se poate curvi numai dintr-o singură privire, din pipăit, dintr-o atingere neașteptată de cineva sau din ascultarea vreunei melodii – fără chiar a avea timp să cugete câtă de puțin. (Este vorba despre gânduri sau imagini care urcă dintr-o dată și pe nesimțite din regiunile inferioare ale sufletului, din “subconstient” pentru a dezlanța o patimă. Robirea urmează însoțirii și cere timp și un mod de dezvoltare dar uneori este unită cu rapirea și se produce repede, fără a mai fi nevoie de obișnuință, fără timp și fără un teren deja pregătit. Ea aduce vătămarea prin simple gânduri și simțiri în vremea în care suntem rapiti.)

- Y Gândurile patimase se nasc din simțurile trupului, din amintirea experiențelor patimase anterioare, printr-o vedere plăcută, printr-o atingere a vreunui trup, prin mirosirea unei bune miresme, prin auzirea vreunui glas dulce. Să învețe acestea cel ce poate în Domnul, căci ele sunt foarte folositoare și trebuincioase celor ce se îndeletnicesc cu faptuirea prin cunoștință, dar pentru cel ce luptă în simplitatea inimii acestea nu-i sunt de folos căci cunoștința nu este a tuturor. Cu toate acestea nici fericita simplitate nu o au toți ca pavaza față de vicleniile dracilor.
- Y Demonul acesta pândeste și observă cu atenție vremurile prielnice mai mult decât ceilalți cautând ticalosul să ne războiască mai ales atunci când nu putem să ne rugăm și trupește împotriva lui. Este de folos celor ce n-au dobândit încă adevărata rugăciune a inimii să-și chinuie trupul întru rugăciunea cea exterioară: întinderea mâinilor, lovirea pieptului, ridicarea ochilor întru curăție spre cer, murmurul gemetelor și deasă plecare a genunchilor. Neputînd deseori face acestea din pricina persoanelor care sunt de față, demonii tocmai atunci se reped și ne războiesc, neavînd încă taria să le rezistăm prin statornicia minții și prin puterea nevăzută a rugăciunii, vrînd nevrînd începem să slabim în față lor. retrage-te atunci în grabă într-un loc ferit și aici ridică privirile spre cer, întinde-ți mâinile în forma de cruce fără a le mișca pentru că prin această înfățișare să rusinezi pe Amalic și să-l biruiesti. Striga către Cel ce te poate mîntui, nu prin cuvinte pretentioase, ci prin vorbe smerite. Începe mai întîi de toate cu : “Miluieste-mă că neputincios sunt” și atunci vei simți puterea Celui Preaînalt și vei izgoni în chip nevăzut pe cei nevăzuți, prin ajutor nevăzut. Cel ce s-a obișnuit să se roage astfel îl va putea izgoni repede chiar și numai cu sufletul singur pe vrajmas căci al doilea lucru este darul dat de Dumnezeu lucrătorilor celui dintîi, lucru care este conform dreptății.
- Y Cine a biruit trupul? Cel ce și-a zdrobit inimă; dar cine și-a zdrobit inimă? Cel ce s-a tagaduit pe sine, căci cum nu se va zdrobi cel ce a murit voii sale?
- Y Există un demon care atunci când ne întindem în pat ne săgetează cu cugete pacatoase și josnice pentru că descurajându-ne că avem astfel de gânduri spurcate să nu ne mai ridicăm la rugăciune împotriva lui și astfel adormind în gânduri murdare să avem visuri întinate.
- Y Dacă desfrînarea stă în aceea că cel stăpînit de ea se înfierbîntă și după animalele necuvîntătoare, firea nepatimirii are față de toate o simțire ca față de cele neînsufletite.
- Y Caută pastorule virtutea fără de care nu va putea vedea nimeni pe Domnul și fă-i pe fiii tăi să o câștige înainte de toate pe aceasta, izbăvind-i pe ei cu totul de vederea oricărei fete netede și asemanătoare celor femeiesti.

Y Dacă pazim trupul nepatat de atingerea femeii, dar inima noastra se uneste cu gândurile spurcate, nu avem nici un folos.

Sa n-ai prietenie prea mare cu careva de aceeași vârstă cați această stare de suflet nu te lasa sa ajungi la plâns. Înfrâneaza-ti ochii sa nu ia aminte la cineva si nu vei umple inima ta de cumplita îndrazneala care duce la pierzanie sigura.

Y Tineretea trebuie sa se pazeasca în toate cu mare grija cați diavolul îi doboara repede pe tineri. Mai întâi încep sa vorbeasca când se întâlnesc ca pentru folosul sufletului, ba de multe ori chiar si fara acest motiv. Dupa aceea trec la altele cum ar fi pofta, îndrazneala, clevetirea si alte multe rele. Asa se împlineste cu ei spusa: “Începând de la duh, acum sfârșiti în trup? Toate acestea le-ati patimit în zadar.” Asa ajung tinerii la cadere: de la a începe sa vorbeasca unii cu altii fara judecata si de a sedea împreuna. Masura iubirii lor întreolalta aceasta sa fie: sa nu se cleveteasca unii pe altii, sa nu se urasca, sa nu se iubeasca pentru frumusetea trupului, nici pentru vreo lucrare trupeasca oarecare; sa nu sada unii cu altii fara de mare trebuinta ca sa nu cada în îndrazneala care nimicește roadele monahului si-l lasa ca pe un pom uscat cați spune Apostolul ca vorbirile rele strica obiceiurile bune. (*I Cor. 15,33*)

Y **Ce sa fac parinte cați sunt tulburat de gândul desfrânării?** – Chinuieste-te cât poti ca aceasta îți sta în putere, dar nu te încrede în aceasta, ci în iubirea si acoperământul lui Dumnezeu. Si nu lânchezi cați lânchezeala este începutul tuturor relelor si pe lângă aceasta pazeste-ti ochii cu desavârsire.

Y De e nevoie sa vorbești cu unii, cheama numele Domnului în ajutor zicând: “Doamne Iisuse, acopera-ma si ajuta slabiciunii mele!” si îndrazneste cați va sfârâma sageata vrajmasilor cați numele Lui pricinuieste nelucrarea raului.

Y **Ce înseamna cuvântul: □ Ia seama sa nu te rapeasca gândul curviei?”** – Acest cuvânt se potriveste nu numai curviei, ci si altor pacate; aceasta o patimeste mintea din pricina împrastierii, deci omul trebuie sa se adune în sine zicând: “Doamne, iarta-ma pentru numele Tau cel sfânt ca din negrija mea mi s-a întâmplat acestea si izbaveste-ma de împrastiere si de toata cursa vrajmasului ca a Ta este slava în veci. Amin.

Y Când vrajmasul a uscat izvorul lacrimilor din inima ta, l-a umplut pe cel de sub pânțele tale.

Y **De unde vine pornirea trupului?** – pornirea trupului vine din negrija cați negrija mâna fara sa-ti dai seama sa judeci si sa osândești pe aproapele si asa te tradeaza. Când Israil sluzea cu adevarat lui Dumnezeu, Acesta îl pazea de dusmani, dar când nu se mai îngrijea sa-l sluzeasca cu adevarat, Dumnezeu îi lasa pe dusmanii lui sa-l asupreasca.

Y Supararea ta din pricina curviei vine de la gândurile tale împotriva aproapelui si de la judecarea lui, dar si de la familiaritatea îndrazneata cu cei cu care ti-am spus sa nu mai ai aceasta îndrazneala.

Y De multe ori am fost ispitit si eu în tineretea mea de catre dracul curviei dar m-am ostenit luptând cu gândurile, împotrivindu-ma si neînvoindu-ma cu ele cați puneam înaintea ochilor chinurile cele vesnice si facând astfel în fiecare zi vreme de sapte ani, m-a usurat Dumnezeu de ele. Acestei ispite îi pune capat rugaciunea neîncetata însoțita de plâns.

Deci nu te lasa slabit de demoni ca sa privesti la acea fata de care esti ispitit ori sa intri în vorba cu acela si chiar de-ai ajunge fara voia ta sa te întâlnești cu el, trage-ti privirea de la el cu iscusinta, cu frica si cu hotarâre si sa nu-ti predai auzul glasului sau. Iar daca acel frate ar intra în vorba cu tine de la sine sau s-ar aseza lângă tine fara sa stie ca te ispiteste departeaza-te de el cu iscusinta în chip cuviincios si fara graba. Spune gândului tau: “Adu-ti aminte de judecata cea înfricosatoare a lui Dumnezeu si de rusinea ce o vor suferi cei ce fac cele spurcate.” Lupta deci cu putere împotriva gândurilor tale si vei afla prin rugaciunea sfintilor ajutorul lui Dumnezeu.

- Υ Din negrija, uitare si nepasare mintea se orbeste treptat si ajunge sa ia aminte la cel pe care-l poftesti, apoi graieste omul cu el nascocind motive ca sa-i graiasca si sa sada împreuna cu el venind astfel pe toate caile la împlinirea poftei sale. A lasa gândul sa zaboveasca în acestea înseamna a mari razboiul care duce în cele din urma la cadere sigura, daca nu cu trupul, macar cu duhul prin îndulciri. Si asa ajunge omul sa-si aprinda singur foc în sine. Însa inima celui ce voieste cu adevarat sa se mântuiasca se teme sa primeasca samânta.
- Υ *Cel trimis la Judecata de apoi în iad e descoperit cu toate faptele lui de rusine în fata tuturor, fapte pe care nici cel mai sofisticat rationament nu le mai poate acoperi pentru vreunii mai naivi. Iadul va locul celor cinici care-si recunosc fara rusine caracterul urât al faptelor lor – este o resemnare într-o stare de scârba pe care si-o recunosc toti în mod reciproc.*

Castitatea, fecioria, curatia – curvia, desfrânarea

- Υ A descrie toate lucrarile cele rele ale dracilor mi-e cu neputinta, iar a însira cu de-amanutul mestesugirile lor mi-e rusine, sfiindu-ma de cititorii mai simpli. Totusi asculta unele viclenii ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepatimirea partii poftitoare si gândurile de rusine s-au racit, atunci arata barbati si femei jucând împreuna si-l face pe pustnic sa priveasca lucruri si forme de rusine. Ispita aceasta însa nu e printre cele ce tin multa vreme, deoarece rugaciunea neîncetata si mâncarea foarte împutinata, privegherea si îndeletnicirea cu contemplatiile duhovnicești o alunga ca pe un nor fara ploaie. Uneori se atinge însa si de trupuri, stârnind într-însele fierbinteala dobitoceasca. Si alte nenumarate mestesugiri unelteste vicleanul acesta, pe care nu e nevoie sa le mai raspândim si sa le mai încredintam scrisului. Fata de astfel de gânduri foloseste si aprinderea mâniei, pornita împotriva dracului. De aceasta mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri si îi strica planurile despre ea e vorba când se zice: “Mâniati-va si nu pacatuiti”. Ea da sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori si mânia aceasta e imitata de dracul mâniei. Aceasta plasmuieste chipurile parintilor, sau ale unor prieteni si rudenii, ocarâti de oameni nevrednici si prin aceasta misca mânia pustnicului si-l îndeamna sa zica sau sa faca vreun rau celor ce i s-au aratat în minte. La acestea trebuie sa fie monahul cu luare aminte si îndata sa-si smulga mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zabovind pe lângă ele, sa se pomeneasca în vremea rugaciunii taciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuti la mânie si cei ce usor se prind la harta, care sunt departe de rugaciunea cea curata si de cunostinta Mântuitorului nostru Iisus Hristos. *(Evagrie Ponticul)*4
- Υ Chiar daca ti se pare ca esti cu Dumnezeu, pazeste-te de dracul curviei, caci este foarte înșelator si cât se poate de pizmas si vrea sa fie mai iute si mai ager ca miscarea si trezirea

mintii tale, ca sa o desfacă si de Dumnezeu, când îi sta înaintea cu evlavie si frica. (*Evagrie Ponticul*)⁴

Υ Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele: „pe piept si pe pânză”, cuvântul „vei umbla”. Căci *placerea nu stăpânește asupra celor ce stau pe loc si sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare si plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pânzelor. Din acest motiv si firea, voind sa arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare „cele de sub pânză”, arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slabeste această patima, slabeste din saracirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde si se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pânzelor nu numai ca o hraneste si o alăptează pe aceasta, ci si alungă toate virtutile. Căci stăpânind si ținând ea puterea, cad si se nimicesc toate virtutile: înfrânarea, cumpătarea, barbatia, răbdarea si toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând ca mai marele bucatarilor din Babilon a darâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucatarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucatarilor își da toată silinta sa slujească pânzele si nascoceste nenumarate mestesuguri ca sa produca plăceri, tot așa lăcomia pânzelor pune în mișcare tot mestesugul ca sa servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor darâma si surpa la pământ întărirea virtutilor. De fapt mâncările gustoase si mestesugit drese se fac unelte de darâmare ale virtutii bine întărite, clatinând si darâmând statornicia si taria ei. Pe de alta parte, precum belsugul alungă virtutile, tot așa putinatatea surpa întărirea pacatului. Căci așa cum mai marele bucatarilor din Babilon a darâmat zidurile Ierusalimului, adică ale sufletului pasnic, tragându-l cu mestesugul bucatăriei spre plăcerile trupului, tot așa pâinea de orz a israelitilor, rostogolindu-se, a răsturnat corturile madianitilor. Fiindcă hrana saracicioasă, rostogolindu-se si înaintând mult, risipește patimile curvie. Căci madianitii poartă simbolul patimilor curviei, fiindcă ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israel si au amăgit mare multime dintre tineri. Si foarte potrivit zice Scriptura ca Madianitii aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite si sigure, iar cele ce sustin pacatul sunt forma si cort, nedosebindu-se întru nimic de nalucire. (*Nil Ascetului*)⁴

Υ Căci vietuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă si dobitoacelor, de către Facător. „lata v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca sa fie vouă si dobitoacelor spre mâncare”. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrana de obște, dar stricând-o prin nascocirile noastre într-una mai desfatătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu ratiune, am iesit cu totul din vechea rânduiala? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumaratele mestesuguri ale plăcintărilor si bucatărilor, care stănesc plăcerile ticalosului de pânză? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarba si îndestulându-se cu ce se nimereste si folosindu-se de apa râurilor, dar si de această destul de rar? De aceea le sunt putine si plăcerile de sub pânză, pentru ca nu-si aprind dorintele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între barbat si femeie. Căci un singur timp al anului le stănesc această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însemnarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uita cu totul de o astfel de dorinta. Dar oamenilor, poftă nesaturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belsugul si felurimea mâncărilor, le-a semănat dorinte furioase, neîngăduindu-le patima sa se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetului*)⁴

- Y Trupul daca e gras si tânar, sau plin de must, când e atâtat de amintiri cauta sa îplineasca cu patima cele cuprinse în ele, fiind împins de pofta, sau savârseste uneori necuratii în vis ori în somn. Caci chiar daca nu a avut cineva amestecate cu femeia la aratare si e socotit cast, feciorelnic si curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat si necumpatat; si pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge si nu se va tângui, topindu-si trupul necontenit cu posturi, privegheri si rugaciunii, iar mintea lecuindu-si-o si îndreptându-si-o prin amintiri sfinte si prin meditarea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocainta cuvenita lui Dumnezeu, înaintea caruia a si cugetat si facut relele. Fiindca nu minte glasul care a zis: „Iar eu va zic voua: tot cel ce priveste la femeie spre a o pofti pe ea a si preacurvit cu ea în inima sa”. De aceea e de folos tânarului sa nu se întâlneasca, de e cu putinta, deloc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, sa vietuiasca despartit chiar si de oameni, caci atunci poarta razboiul mai usor si îl cunoaste mai bine; mai ales daca va fi cu luare aminte la sine însusi si va petrece în cumpatate, cu putina bautura de apa, în priveghere multa si rugaciuni, si se va sili sa fie împreuna cu Parinti duhovnicesti încercati, lasându-se înțeleptit si calauzit de ei. *(Marcu Ascetul)*4
- Y Definitia curatiei: simtire pururi lipita de Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*4

Deznadejde, descurajare, cedare

- Y Nu se cuvine ca cei mai slabuti cu firea sa deznadaiduiasca si sa paraseasca vietuirea virtuoaasa si placuta lui Dumnezeu si sa o dispretuiasca ca una ce nu ar putea fi ajunsa nici înțeleasa de ei. Caci unii chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtutii si mântuirii, prin sânguinta si dorinta, totusi se fac mai buni sau în nici un caz mai rai. Iar acest folos al sufletului nu este mic. *(Antonie cel Mare)*9
- Y Toti dracii fac sufletul iubitor de placeri; numai dracul întristarii nu primește sa faca aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început aceasta vietuire, taind si uscând prin întristare orice placere a sufletului, daca e adevarat ca oasele barbatului trist se usuca. Daca acest drac razboieste pe un monah cu masura, îl face încercat, caci îl convinge sa nu se apropie de nimic dintr-ale lumii acesteia si sa înlature toata placerea. Dar daca staruie mai mult, naste gânduri care sfatuiesc pe monah sa-si ia viata, sau îl silesc sa fuga departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit si l-a patimit dreptul lov fiind asuprit de acest drac. “De as putea, zice, sa ma omor, sau pe altul sa rog sa-mi faca mie aceasta”. Simbol al acestui drac este salvaticiunea numita napârca, a carei fire se arata prietenoasa, însa al carei venin covârsește veninul celorlalte fiare, ba daca e primit fara masura, omoara si animalul însusi. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a facut nelegiuire în Corint. De aceea si scrie cu râvna Corintenilor, zicând: “Aratati-i dragoste, ca nu cumva sa fie înghitit unul ca acesta de o întristare mai mare”. Dar duhul acesta, care întristeaza pe oameni, stie sa se faca si pricinuitor de buna pocainta. De aceea si Ioan Botezatorul îi numea pe cei ce erau strapunsi de duhul acesta si alergau la Dumnezeu “pui de napârca”, zicând: “Cine v-a aratat voua sa fugiti de mânia ce va sa vie? Faceti deci roade vrednice de pocainta; si sa nu vi se para a grai întru voi: Parinte avem pe Avraam”. Caci oricine a urmat lui Avraam si a iesit din pamântul si din neamul sau, s-a facut mai tare decât dracul acesta. *(Evagrie Ponticul)*9

- Υ Ceilalti strecoara în minte gânduri, sau înțelesuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea înșasi, așază în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. *(Evagrie Ponticul)*⁹
- Υ Pazeste-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă ca, în vreme ce te rogi curat și netulburat, să-ți se înfatiseze deodată înaintea vreun chip străin și ciudat, ca să-ți ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să-ți înduplece să crezi că dumnezeirea este câțimea ce ți s-a descoperit tie deodată. Dar dumnezeirea nu este câțime și nu are chip. *(Evagrie Ponticul)*⁹
- Υ Ia seama la gânduri când te rogi; dacă au încetat cu ușurință, de unde vine aceasta? Ca să nu cazi în vreo cursă și să-ți dai înșelăt. *(Evagrie Ponticul)*⁹
- Υ Este o zdrobire de inimă lăină și folositoare, spre înmuierea ei; și este altă ascuțită și vătămătoare, spre pedepsirea ei. *(Marcu Ascetul)*⁹
- Υ Definiția nădejzii: călătoria minții spre cele nădăjduite. *(Diadoh al Foticeii)*⁹
- Υ Parasirea povătuitoare aduce sufletului întristare multă; de asemenea o anumită smerenie și deznădejde măsurată. Aceasta pentru că partea lui iubitoare de slava și fricoasă să ajungă, după cuviință, la smerenie. Ea produce în inimă îndată frica de Dumnezeu și lacrimi de mărturisire, precum și multă dorință de tăcere. Dar parasirea în sens de lepădare lasă sufletul să se umple de deznădejde, de necredință, de fumul mândriei și de mânie. Deci având noi experiența ambelor parasiri suntem datori să ne apropiem de Dumnezeu după cum o cere fiecare. În cazul celei dintâi suntem datori să-l aducem la mulțumire însoțită de rugăciuni de iertare, că unuia ce ne pedepsește neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei parasiri, că să ne învețe, asemenea unui Tată bun, deosebirea dintre virtute și păcat. În cazul celei din urmă, trebuie să-l aducem la mărturisirea neîncetată a păcatelor și lacrimi nelipsite și retragere și mai multă, că doar vom putea astfel, prin sporirea ostenețelor, să ni-l facem pe Dumnezeu milostiv, că să caute ca mai înainte la inimile noastre. Dar trebuie să știm că atunci când se dă luptă între suflet și Satana, ciocnindu-se ca două ființe, datorită parasirii povătuitoare, harul se ascunde pe sine, precum am mai spus, că să arate vrajmasilor sufletului, că biruința este numai a lui. *(Diadoh al Foticeii)*⁹

Discernământul – trezvia

- Υ Cei ce voiesc să slujească cu sinceritate lui Hristos, înainte de orice, trebuie să aibă grija de a-și alege după sfaturile părinților și prin conștiința lor proprie, locurile, felurile de viață, chipurile de virtute și îndeletnicirile potrivite cu ei înșiși. Căci nu toți pot duce o viață cenobitică din pricina lăcomiei, după cum iarăși nu toți pot trăi în sihăstrie din pricina caracterului lor irascibil. Fiecare dar să cerceteze care îi este viața cea mai potrivită.
- Υ Observând din curiozitate faptele bucatarului, l-am văzut purtând o mică tablă ce-i atârna la curea cu care era încins și pe care am aflat că-și însemna gândurile din fiecare zi, pe care apoi le mărturisea pastorului. Dar nu numai pe acesta l-am văzut procedând astfel, ci și pe mulți alții, căci precum am auzit, așa le-a poruncit lor stărețul.

- Y Lupta-te neîncetat cu propria-ti cugetare ca, risipita fiind aceasta, sa o aduni pe cât poti în sine. Dumnezeu nu cere de la începatori rugaciune nerisipita. Nu deznadajdui când atentia îti este furata spre altceva, ci persevereaza pururea chemându-ti mintea sa intre în sine.
- Y *Numai cel adunat în sine vede dincolo de sine si respectiv dincolo de aparentele lumii. Minunea celor de dincolo se vede numai prin mintea adunata în ea însasi, pentru ca prin ea sunt transparente si pentru ca infinitatea lor se aseamana cu indefinitul mintii intrând astfel cu usurinta în legatura cu el.*
- Y Aduna-ti mintea si nu iubi deloc a te arata pentru a te putea desprinde de cele pamântesti caci dracii se tem de adunarea mintii cum se tem hotii de câini. (Priveste cu atentie în inima ta uitând de toate si cerceteaza de e întinata si din ce cauza, ce fel de patimi sunt în ea pentru care trebuie sa ceri iertare, sau de poti vedea prin curatia ei transparenta pe Dumnezeu. Dracii se tem de mintea adunata în inima pentru ca astfel îl vedem pe Dumnezeu si traим legatura cu El, de care e lipita atât de tare ca nu mai poate fi furata de ei.)
- Y Nesimtirea fie în trup, fie în suflet este o letargie care prin durata bolii si a nepasarii, a trecut în fire.
- Y Împietrirea este o cugetare amortita, o fiica a gândurilor patimase ce au pus stapânire pe om(a prejudecatilor), o înghetare a râvnei, un lat al barbatiei, o necunoastere a strapungerii inimii, o poarta a deznadejdii, o maica a uitarii si dupa nastere, o fiica a fiicei sale. (Uitarea naste nesimtirea, iar nesimtirea odata nascuta, naste la rândul ei uitarea. E ceva obisnuit patimilor ca făcând pui, acestia le nasc la rândul lor pe ele, adica se maresc ele însesi prin puii care-i nasc. Nesimtirea si uitarea sunt reciproc maici si fiice, iar uitarea e lepadare aducerii aminte. Prin uitare omul se rupe de trecut si de viitor, își reduce viata la clipa de fata, se întuneca din pricina lipsei de orizont. Nehranita de amintirea trecutului si de gândul la viitor, viata clipei slabeste, trece ca un abur în nimic, e mai mult moarta. Moartea unui astfel de om se arata si în faptul ca traieste lenes din prejudecati, din ramasite sau din gânduri ce vin de la altii care staruiesc moarte în el fara sa le mai dea el viata, gândindu-le si prelucrându-le el însusi. Filozofia lui este fixa si rigida; ea nu se mai adapa din viata în continua miscare. El nu mai gândeste, nu mai vibreaza din adânc, mintea lui este inerta.)
- Y Împietritul este un filozof neînțelept care se osândește pe sine însusi voind sa se arate învâtor altora, orator care se condamna pe sine însusi prin vorbele pe care le rosteste, orb care pretinde ca-i învâta pe ceilalti sa vada ceea ce nici el nu vede. Vorbeste despre felul vindecarii unei rani în timp ce nu înceteaza sa si-o scarpine pe a sa; vorbeste împotriva bolii dar nu înceteaza sa manânce cele ce-i sunt vatamatoare; se roaga sa fie eliberat de pacat pentru ca îndata sa se întoarca la patima sa. "Fac raul" striga el, însa cu osârdie continua sa-l faca. Se roaga cu gura împotriva patimii, iar trupul nu-l lasa sa lupte contra ei. Filozofeaza despre moarte dar se poarta ca si cum ar fi nemuritor, suspina sa se desparta de trup, dar doarme ca si când ar fi vesnic. Predica înfrânarea, dar se straduiește sa-si satisfaca lacomia. Fericeste ascultarea dar e cel dintâi care o ignora. Citeste despre înfricosata judecata si începe sa zâmbeasca, citeste despre slava desarta si chiar în timpul lecturii se umple de ea. Se pregatește pentru priveghere, dar îndata cade într-un somn adânc; lauda rugaciunea dar fuge de ea ca de-un bici. Lauda pe cei lipsiti de rautate dar nu se rusineaza sa tina minte raul si sa se lupta pentru o zdreanta. Înfulându-se, se amaraste si din pricina ca s-a amarât din nou se înfurie, si cu toate ca este de doua ori biruit, este atât de împietrit încât nimic nu simte. Saturându-se se caieste si dupa putin timp, adauga alta

saturare. Fericește tacerea, dar o lauda prin vorbarie. Învată despre blândete dar se mânie chiar în timp ce învata despre ea. Trezindu-se din somn suspina parându-i rau dar lăsându-si capul pe perna iarasi se supune patimii. Ocaraste râsul si învata zâmbind despre plâns. Înaintea oricaruia se acuza pe sine de slava desarta si semetie, dar prin aceasta dezaprobare se slaveste pe sine. Priveste patimas la fete si vorbeste despre neprihanire; petrecând în mijlocul lumii lauda pe cei retrasi în pustiu nerealizând cât de mult se face singur de rusine. Slaveste pe cei milostivi dar cum îi vede pe cei saraci îi ocaraste; se osândește pururea pe sine însa nu voieste sa aiba constiinta raului savârsit, ca sa nu zic ca nici nu poate.

- Υ *Este o lupta a omului cu sine însusi, o continua contradictie, niciodata deplin depasita; ea este proprie celui împietrit în sensul ca se complace cu voia în aceasta stare. Aceasta boala este prezentata într-un grad mai mare sau mai redus la fiecare si de aceea este mereu un astfel de om amenintat sa cada tot mai mult în ea. Împietrirea creste cu prelungirea si sporirea pacatului, este o învârtosare crescândă a firii. Ea înabusa toate pornirile spre bine si spre eliberare, omoara orice zvâcnire de viata adevarata traind în felul acesta o moarte din ce în ce mai adânc întiparita si atotstapânitoare. Aceasta trebuie lovita puternic si mereu ca sa fie ea însasi distrusa, ca firea sa se trezeasca prin durere din somnul ei de moarte. De aici reiese trebuinta asprei nevointe, bunavointa trecatoare, trezita a celui cazut în aceasta moarte nu are putere sa-l elibereze de nesimtire. Plânsul îndurerat e cel mai puternic leac împotriva ei.*
- Υ Mintea întunecata de murdarii nu poate scapa de uitare si înțelepciunea nu-si poate deschide ei usa sa.
- Υ “Cei ce au legământ cu mine, vazând morti, râd, stând la rugaciune sunt cu totul învârtosati si întunecati; vazând Sfânta Masa ramân nesimtiti, împartasindu-se de Dar se poarta ca si când ar gusta pâine simpla, vazându-i pe cei strapunsi la inima râd de dânsii. Am învățat de la tatal care m-a nascut pe mine sa omor toate cele ce se nasc din barbatie si osteneala. Eu sunt maica râsului, hranitoarea somnului, prietena îmbuibarii, nu sufar dojana si sunt împletita cu evlavia mincinoasa.
- Υ *Nesimtitor, insensibil, indolent este acela care are acest dezgust si aceasta lâncezeala interioara de care vorbesc Parintii, încât se poate spune ca este înveninat de o otrava rece care secatuiește si ucide sufletul. (nesimtire morala, trândavie intelectuala)*
- Υ Ceea ce-ti aduci aminte, fa! Si ceea ce nu-ti aduci aminte ti se va descoperi si nu vei preda cugetarea fara discernământ uitarii prin uitare. Uitarea de sine n-are nici o putere, dar se întarește prin neglijenta si nepasarea noastra; uitarea rupând legatura prezentului cu trecutul din pricina alipirii patimase de placerile prezente, slabeste chiar adâncimea si intensitatea vietii prezente prin care nu e fructificata constient de amintirile faptelor trecutului.
- Υ Puterea deosebirii, a dreptei socoteli este si se cunoaste ca fiind îndeosebi cunoastere sigura a voii dumnezeiesti în orice timp, loc si lucru. Dreapta socoteala este constiinta nepatata si simtirea curata.
- Υ În toate nevoile sa apelam imediat, dupa Dumnezeu, la propria constiinta ca la un îndreptar si ca la o calauza pentru ca stiind din ce parte vine suflarea vânturilor, dupa ele sa întindem si noi pânzele. *(Corabia se scufunda uneori din pricina valurilor dinafara, alteori din pricina poverii dinauntru. Noi de asemenea ne pierdem uneori prin pacatele noastre cu fapta, alteori pierim prin gândurile dinauntru, dar mai cu grija trebuie sa fim fata de gânduri.)*

- Y Când izbutesc diavolii să înfrânga sufletul și să rastoarne lumina minții nu mai e în noi nenorocirii nici trezvie nici discernământ, nici socotinta sau rusine, ci tocire, nesimțire, nedeosebire și orbire.
- Y Nu puțină nevoie avem de trezvie când trupul este bolnav, căci dracii văzându-ne zacând neputincioși din pricina slăbiciunii, mai mult ne înțeapa cu săgețile lor. De bolnavii din lume se apropie dracul mâniei și al hulei, de cei ce s-au retras din lume, dacă au totuși din belșug cele de trebuință, se apropie dracul lăcomiei pântecelui sau al curviei, iar de sunt locuri lipsite de orice mângâiere și pricinuitoare de nevointe, le întinde curse stăpânul trândăviei și al nemulțumirii.
- Y Am văzut cum fiara curviei înmultește durerile celui bolnav și chiar în timpul bolii îi sadeste simțiri necuviințioase și îi provoacă scurgeri. E mai mare mirarea să vezi cum zburda și se îndrăcește trupul cu toate că se afla muncindu-se în dureri cumplite. L-am văzut apoi pe alții zacând și fiind mângâiați pe patul însuși de lucrarea dumnezeiască sau de strapungerea inimii și prin aceste mângâieri departând de la ei durerile, încât se aflau că unii care n-ar mai fi voit să se izbavească de boala niciodată. Și iarăși am văzut pe alții chinându-se, dar izbăvind-se de boala că printr-o certare și l-am slăvit pe Cel ce prin lăut curăță lăutul.
- Y Dacă cuvântul meu are vreo oarecare credibilitate și mai ales dacă voiti să-mi urmați sfatul, trebuie să știți că pentru a respinge atacul miilor și zecilor de mii de vrajmasi este bine să nu fim schimbători și a nu ne împrăstia ticalosul nostru suflet în toate partile căci chiar de ne-ar fi adunate toate puterile și încă ne va fi cu neputință să patrundem și să biruim toate vicleniile lor.
- Y Greu este să învingem gândurile furisate în noi care provin din amintirea păcatelor de mai înainte, iar cei ce nu încetează să adauge la ele au deznădăjduit de ei însșiși sau nu s-au folosit cu nimic din lepadare. Totuși știu că Dumnezeu toate le poate și nimic nu-i este Lui cu neputință.
- Y În privința succesiunii patimilor, nu există o ordine sau o înțelegere între cele fără înțelegere, ci o totală neorânduială și nestatornicie. Legătura între ele, trecerea de la una la alta are ceva neregulat, haotic, aleator, pentru că toate pornesc din același hău de întuneric pornit spre rău; ele ies împreună, sunt legate între ele.
- Y După cum atunci când scoatem apă din fântână, ni se întâmplă să scoatem fără să bagăm de seamă și câte o broască, la fel când lucrăm virtuțile, de multe ori lucrăm și patimile în chip nevăzut cu ele. Dacă răutatea ar ieși la iveală goală în viața noastră, neacoperită de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar mai porni de la sine spre ea.
- Y Cel ce nu cunoaște cursele și mestesugurile vrajmasului este sfâșiat cu ușurință și cel ce nu știe pricinile patimilor, lesne cade. Priceperea amestecată cu simplitatea este un lucru dumnezeiesc, adică o virtute desăvârșită. Dacă prima se desparte de cealaltă devine viclenie, iar a doua – prostie. Prima face rău, a doua se lasă ușor amăgita. Unirea lor a cerut-o Hristos: “Fiți înțelepți ca serpii și blânzi ca porumbeii.” Prin multe moduri și prin toate ne luptă vrajmasul de aceea cel ce vrea să se izbăvească, trebuie să aibă ochi mulți.
- Y Mai presus de fire sunt: fecioria, nemânieră, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul, strapungerea neîncetată a inimii.
- Y Străjuirea gândurilor înseamnă a alunga diferitele gânduri și atacuri prin rugăciune, iar păzirea minții înseamnă a păstra mintea nerobită și nedespartită de pomenirea lui Dumnezeu; și precum este mai înaltă mintea decât gândul, pe atât și păzirea ei este mai grea și mai de trebuință. Căci

mintea numim iarasi puterea noastra înțelegătoare și oarecum ochiul sufletului nostru, iar gând – lucrul văzut de minte și întipărit în ea. Și păzirea minții este păstrarea ei în stare de refuz al oricărui atac, care e cea dintâi lucrare voluntară a ei. Străjuirea gândurilor este respingerea celor întipărite prin lucrarea ei voluntară.

- Y *Fiecare clipă a timpului este dată pentru un anumit lucru al nostru; când facem acel lucru la momentul rânduit lui, atunci putem trăi viața noastră după mai înainte rânduirea lui Dumnezeu, adică în chip plăcut Lui, sau sfântit. Trebuie să aflăm acordul între momentele timpului și momentele vieții noastre. Există armonii mai înainte stabilite între unele și altele pentru normele și sanatoasă dezvoltare a vieții noastre. Timpul nu este un gol pe care să-l putem umple cu orice, ci el este corelativ cu viețile omenești. Există în el armonii potențiale cu desfășurarea vieții noastre, aceasta pentru că viața noastră însăși este făcută ca să se ritmeze cu un timp al ei. Noi putem să ne desfășurăm viața și în raspar cu timpul dar aceasta nu e o normală dezvoltare a ei. În găsirea acestei armonii se arată din nou darul discernământului; trebuie să știi pentru care moment al timpului se potrivește un moment al vieții tale căci numai atunci potențele ființei noastre se actualizează deplin și armonios. Fiecare clipă a timpului este potrivită pentru alta potență a ființei noastre, iar potențele acestea fac și ele un tot. Clipa înseamnă tot ansamblul de împrejurări care cere de la noi un anumit lucru. Pe lângă aceea, acordul acesta depinde de o deplină curățire de patimi. Numai aceasta da o vedere deplină clară și o putere de a ne conforma cu ceea ce ne cere clipa.*
- Y Deci să nu căutăm înainte de timp cele ale timpului (potrivit pentru un lucru) amăgindu-ne dintr-o pornire a mândriei; să nu căutăm iarna cele ale verii; nu în sămânța – snopii, pentru că timpul semănăturii cere osteneli și timpul secerisului aduce haruri negraite, iar de nu facem așa, nu vom lua nici la timpul convenit cele ale timpului. *(Negustorii necercați în lucruri mari își pricinuesc multe pagube, dar în lucrurile mici înaintează repede pentru că fiecare lucru își are rândul lui și fiecare vietuire își are rânduita vremea ei.)*
- Y Când ne stau în fața rele pe care nu le putem ocoli trebuie să le cântărim și să alegem dintre ele pe cele mai puțin vătămătoare.
- Y În toate lucrurile săvârșite și în toate felurile de vietuire, fie într-o ascultare, fie într-o neascultare, fie văzute, fie gândite, acesta să-ți fie dreptarul – dacă sunt după Dumnezeu. De pilda: dacă săvârșind un lucru oarecare nu câștigăm mai multă smerenie decât cea pe care o avem, nu socotesc că-l săvârșim cu voia lui Dumnezeu, fie mic fie mare. *(Cercetează cu de-amanuntul, căci totuși putem cunoaște dacă place lui Dumnezeu lucrul pe care-l facem.)*
- Y Vazduhul curățit de nori arată soarele strălucitor, iar sufletul eliberat de gândurile rele ale pacatelor făcute mai înainte, prin lupta neobosită, vede numaidecât pe Dumnezeu. Obsesia patimilor este aducerea aminte involuntară a pacatelor de mai înainte. Cel ce se nevoiește o împiedică să înainteze la fapta, învingătorul desființând până și atacul (momeala). Mintea este mereu atârnată în chip patimas de amintirea pacatului și de chipul îngustat și opac al faptei pacatoase săvârșite.
- Y Putin foc curățește toată materia, precum o spartură mică nimicește toată osteneala. Păzește-te de cele așa-zis mici ca să nu cazi în cele mari!
- Y Există un așa-numit înaintemergător al duhurilor care ne ia în primire îndată ce ne desteptăm din somn și întinează primul nostru gând; deci, tu da pârga zilei tale Domnului, căci ea va fi a

celui ce o ia mai înainte. Un lucrator prea bun al Domnului mi-a spus un cuvânt vrednic de ascultat: "Cunosc drumul întreg al zilei mele de dimineata."

- Y În ce chip doreste cerbul însetat izvoarele, tot astfel doresc monahii sa cunoasca ceea ce este bineplacut lui Dumnezeu pentru a o urma cu toata inima si sa afle numai ceea ce este conform cu aceasta voie, ci si ceea ce este conform cu aceasta voie, ci si ceea ce-i amestecata cu semanaturile dracilor, si cu atât mai mult pe cea vadit potrivnica. Despre aceasta cuvântul nostru are, cu adevarat multe de spus si anevoie de tâlcuit. La fel doreste calugarul sa cunoasca ce lucruri trebuie sa se faca mai presus de toate si fara nici o amânare potrivit celui ce a spus: "Vai celui ce amâna zi dupa zi si timp dupa timp." (*Sirah 9,8*); de asemenea, care trebuie facute cu blândete si cu chibzuinta, cum bine zice cel ce a spus: "Cu povatuire se face razboiul." (*Pilde 24,6*) si iarasi "Toate cu bunacuviinta si dupa rânduiala." (*I Cor. 14,40*). Nu tuturor, cu adevarat, nu tuturor le este dat a cunoaste îndata si cu buna deslusire lucruri atât de greu de patruns caci chiar David, purtatorul de Dumnezeu si cel care avea pe Duhul graind întru dânsul se îngrijora spunând: "Greselile cine le va pricepe? De cele ascunse ale mele, Doamne izbaveste-ma!"
- Y Toti cei care voiesc sa cunoasca deslusit voia Domnului trebuie ca mai întâi de toate sa si-o omoare întâi pe a lor si rugându-se cu credinta si cu simplitate nefortata si întrebând întru smerenia inimii parintii sau fratii, sa primeasca cu cuget neîndoielnic sfaturile acestora chiar daca cele ce li se spun ar parea potrivnice si nelalocul lor (nefiresti, neadaptate situatiei) si chiar daca cei întrebati n-ar fi oameni duhovnicesti. Caci nu e nedrept Dumnezeu ca sa lase sa fie amagite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere si simplitate, acceptând si punând mai presus de stiinta lor sfatul si judecata aproapelui, chiar daca cei întrebati ar fi ca niste animale necuvântatoare. Ei stiu ca Cel ce graieste prin ei este însa Cel nematerial si nevazut.
- Y Cei ce vor urma fara îndoire celor spuse mai înainte se vor umple de multa smerenie.
- Y Daca cineva poate gasi în Sfânta Scriptura raspunsul la problemele ce-l framânta, cu cât mai mult nu ne poate folosi un om cu suflet viu, decât cuvintele unei carti neînsufletite? (Mai mult trebuie preferat a întreba un om credincios decât sa ne marginim a interpreta noi spre "folosul" nostru vre-un text al Scripturii.)
- Y Sunt unii dintre cei ce cauta sa afle voia lui Dumnezeu, care îndepartându-si gândul de la orice înclinare patimasa adica de la aceea care-l face sa doreasca ceva si de la aceea care-l face sa respinga altceva, si-au oferit Domnului timp de câteva zile, într-o rugaciune fierbinte, sufletul lor gol de orice vointa proprie; atunci au cunoscut care este voia Lui, fie pentru ca Mintea cea mai presus de minte a vorbit mintii noastre, fie ca Dumnezeu a nimicit cu desavârsire una din cele doua cugetari ale sufletului, nelăsând-o decât pe aceea care este conforma proniei Lui.
- Y Altii au înteles din greutatea si împiedicarea ce a urmat hotarârii de a face ceva ca acestea sunt dumnezeiesti, potrivit celui ce a spus: "Am voit sa vin la voi o data si de doua ori, si ne-a împiedicat satana." (*I Tes. 2,18*). Altii dimpotriva, din neasteptatul ajutor al lui Dumnezeu în lucrul început, au simtit ca acesta este bine primit de Dumnezeu si si-au adus aminte de cuvintele: "Fiecaruia care alege binele, îi ajuta Dumnezeu." (*Rom. 8,28*).
- Y Îndoiala în a lua o hotarâre, neîncrederea, nesiguranta, oscilarea care staruie mult timp sunt semnele unui suflet întunecat si mândru caci nu e nedrept încât sa închida usa celor ce bat cu smerenie.

- Y Inima dreapta s-a izbavit de felurimea lucrurilor, plutind fara primejdii în corabia nerautatii.
- Y De multe ori scopul vrajmasilor este sa ne îndemne la cele mai presus de puterea noastra, ca descurajându-ne, sa ne lepadam si de cele dupa putere.
- Y Se întâmpla ca pricina celor mai mari rele este uneori educatia, mediul – adica locul de vietuire si alteori petrecerea cu altii. Dar deseori însasi coruptia sufletului este suficienta spre a-i aduce pierzarea. Nu exista loc mai bun si mai sigur decât cerul, dar si de aici au cazut îngeri din pricina propriei lor înclinari si deci neinfluentati de nimic din exterior.
- Y Multa, cu adevarat multa si greu de patruns este viclenia duhurilor necurate si numai putinora le este deslusita; ba socotesc ca nici acestora nu le este pe deplin, caci cum de multe ori desfatându-ne de mâncare si îmbuibându-ne – priveghem într-o trezvie, iar postind si asuprindu-ne trupul suntem doborâti în chip jalnic de somn? Cum petrecând în singuratate si linistindu-ne de zarva lumii ne înasprim si vietuind împreuna cu altii suntem strapunsi de umilinta? Cum îndurând foamea suntem ispititi de somn si ghiftuindu-ne, ramânem neispititi? Cum înfrânându-ne ne facem întunecati si nestrapunsi la inima, iar în bauturi de vin veseli cu sufletul si usor de strapuns la inima? Cel ce poate, sa lumineze aceste lucruri în Domnul caci noi suntem nepriceputi în unele ca acestea. Totusi vom spune ca aceste rasturnari nu sunt produse întotdeauna de demoni, ci uneori provin din propria fiziologie si miscari interne ale trupului.
- Y Auzirea minunatelor fapte ale parintilor duhovnicesti ne desteapta mintea si sufletul la râvna, auzirea învataturilor este lumina în întuneric, întoarcerea celor rataciti, facie datatoare de lumina celor ce nu vad bine.
- Y Cauta fara încetare si semnele patimilor si atunci vei cunoaste ca multe sunt întru tine desi nu te poti cunoaste, fie pentru ca esti bolnav, fie din pricina slabiciunii, fie din pricina adânc înradacinatelor deprinderi.
- Y Dumnezeu judeca intentia dar cauta cu iubire de oameni si lucrarea. Mare este cel ce nu are nici o lipsa în cele ce-i stau în putere, dar de multe ori dracii ne împiedica sa facem cele usoare si mult mai folositoare noua si ne îndeamna sa ne apucam de cel peste puterea noastra. *(Cel ce din iubire s-a apucat si de cele peste puterea lui a fost numit mare, dar sa luam seama ca uneori aceasta este o ispita a celui rau, ca neputând duce la bun sfârșit, sa ne descurajam cu totul. Ca aceasta este o ispita vicleana se vede când nu facem cele dupa puterea noastra dar vrem sa ne apucam neaparat de cele mai presus de slabele noastre puteri. Deci întâi sa le facem pe acelea si abia pe urma sa ne apucam de acestea.)*
- Y Acest “adânc al uitarii pacatelor mai înainte facute” poate fi asemanat cu subconstientul de care vorbeste psihologia. El are totusi o eficienta pentru ca da o obisnuita repetarii acelorasi pacate. Este ciudat cum uneori amintirea lor îndeamna la repetarea acelorasi pacate si cum alteori uitarea lor duce la savârsirea lor din nou. În amândoua cazurile lipseste pocainta, care este o amintire continua a pacatelor, dar o amintire asociata cu durerea pentru faptul de a le fi savârsit. Contrar aruncarii pacatelor trecute în subconstient, care echivaleaza cu o anumita slabire a constiintei de sine, pocainta tine totul în amintire, dar nu într-o amintire placuta, ci într-una dureroasa care echivaleaza cu un acut simt al responsabilitatii, sau cu o continua accentuare a constiintei de sine în fata lui Dumnezeu ca persoana suprema.

- Υ Trebuie cercetat în ce fel sufletul fiind netrupesc nu vede pe cei ce se apropie de el, desi acestia sunt doar de aceeasi fire. Nu cumva din pricina înjugării cu ei? (Sufletul nu cunoaste pe dracii ce se apropie de el sau pe îngeri poate tocmai pentru legatura oarecum fireasca ce s-a stabilit între el si ei în starea lui morala. Prin aceasta subiectul uman facând voia acelora se identifica oarecum cu unul sau altul din ei. Numai Dumnezeu, Cel ce i-a creat îi poate cunoaste precis.)
- Υ Dracul poftelor trupesti si al mâniei, al lacomiei pântecelui, leneviei si al somnului nu obisnuiesc sa înalte cornul mintii, dar duhul iubirii de arginti, al iubirii de stapânire si al limbutiei obisnuiesc sa adauge raului pe care-l produc ele însesi si pe acesta al mândriei. Nu-l vom uita nici pe duhul osândirii, cel plin de sine care este însotitorul acestora.
- Υ Sa cercetam înainte de toate de unde sufla vântul, ca nu cumva sa ne aflam întinzând pânzele împotriva lui.
- Υ Este cu neputinta sa ne curatim de la început cu totul de lacomia pântecelui si de slava desarta . Sa nu cautam însa cumva sa luptam cu slava desarta prin desfatarea cu mâncari caci saturarea pântecelui naste si ea slava desarta – aceasta în ceea ce priveste începătorii. Mai degraba sa luptam împotriva ei prin înputinarea mâncării si asa va veni în cei ce se silesc ceasul, si acum este, când Domnul va supune si pe acesta sub picioarele noastre.
- Υ Avem trebuinta de multa dreapta socoteala pentru a cunoaste când suntem datori a sta, în ce fel si pâna când sa ne luptam cu prilejurile si cu mijloacele patimilor si când sa ne retragem, caci de multe ori este de ales mai bine fuga din pricina slabiciunii noastre, decât o moarte sigura.
- Υ Trebuie sa vedem si sa luam seama în ce timp si cum putem sa scapam de mânie prin mâhnire, care din draci ne înalta si care ne smeresc, care ne înaspresc sau ne învârtoseaza si care ne mângâie; care ne fac trândavi si care porniti spre rele, care tristi si care veseli.
- Υ Sa nu ne înspaimântam de ne vom vedea la începutul dreptei noastre vietuiri dupa Dumnezeu mai împatimiti de cum eram când petreceam în lume. Pentru ca sa dobândim însanatosirea, trebuie mai întâi sa se dezlantuie în noi toate pricinile care au dus la boala. Daca fiarele se ascund în locuri dosnice, nu pot fi vazute, tot astfel si patimile.
- Υ Când li se întâmpla celor ce sunt aproape de desavârsire sa fie biruiti de demoni într-un lucru de putina importanta, îndata acestia se straduiesc din rasputeri sa-si rascumpere greseala însutit.
- Υ Este propriu celor desavârsiti sa cunoasca pururea care gând este al constiintei, care al lui Dumnezeu si care de la draci caci dracii nu insufla de la început cele potrivnice. De aceea si este atât de întunecoasa problema aceasta discernerii gândurilor.
- Υ Iertare au dobândit multi în scurta vreme, dar nepatimire nu, caci aceasta are nevoie de timp mult dar si de Dumnezeu.
- Υ *Simtirea sufletului este o însusire a lui, iar pacatul este palmuirea simtirii. Simtirea de sine pricinuieste oprirea pacatului sau micsorarea lui, iar ea este frica constiintei. Iar constiinta este cuvântul si mustrarea pazitorului dat noua la botez, ce aceea pe cei nebotezati nu-i vedem atât de mult cu sufletele împunse pentru faptele pacatoase, ci cu mult mai putin. (Poate fi vorba de cuvântul si mustrarea îngerului pazitor redat noua la botez, dar întrucât el nu poate fi socotit constiinta noastra trezita din nou la botez, mai degraba este vorba de intrarea lui Hristos sau a Duhului Sau într-un dialog accentuat cu noi la botez. Adresându-ni-se mereu, cuvântul lui Hristos devine atât de unit cu constiinta noastra trezita prin aceasta, încât aceasta poate fi socotita una*

cu El caci constiinta este raspundere iar raspunderea nu poate fi înțeleasa fara cuvântul lui Dumnezeu Care ne cere sa-l raspundem. Constiinta este bipersonala sau interpersonală si cu deosebire este relatia dintre om si Dumnezeu. Prin constiinta suntem trasi la raspundere, cu cât simtim mai accentuat pe Dumnezeu Care ne vorbeste. Cuvântul lui Dumnezeu este cel ce întretine în noi constiinta si înainte de botez, dar într-un grad mult mai slab.

- Y Intentia buna este maica ostenelilor iar începutul ostenelilor sunt virtutile. Fiica virtutii este lucrarea în continuare iar rodul unei cugetari continue la virtute este deprinderea iar fiica deprinderii este calitatea buna a fiintei.
- Y Sezând la înaltime ia seama la tine însuti si atunci vei vedea cum, când, de când, câti si care furi vin sa intre si sa fure strugurii. Obosind de pânda, ridica-te si iarasi sezând tine-te cu barbatie de lucrarea de mai înainte.
- Y Ia seama calugare însingurat la ceasurile fiarelor caci nu vei putea altfel sa le întinzi cursele potrivite. Daca cea care a luat carte de despartire s-a dus cu totul de la tine (trândavia), e de prisos orice grija pentru ea, dar de mai îndrazneste sa se apropie nu stiu cum te vei putea linisti.
- Y Cel ce se linisteste si lupta cu trândavia se pagubeste de multe ori caci va cheltui timpul rugaciunii si al vederii duhovnicesti în mestesugirile si luptele cu ea.
- Y Cel ce a înaintat nu lucreaza numai când este treaz, ci si când doarme, de aceea unii îi ocarasc pe draci când vin la ei în vise si îndeamna femei desfrânate la neprihanire.
- Y Dobândește ochi neîmprastiat al sufletului împotriva închipuirii de sine caci nimic nu poate fura si pierde atât de mult ca aceasta. (Fapta buna este risipita de nalucire si de lauda deci sa nu-ti destrame sufletul închipuirea de sine.)
- Y Câstiga-ti o stare sufleteasca neiscoditoare caci curiozitatea poate întina linistea cum nu o poate altceva. (În curiozitate se poate arata un mare interes pentru lucruri neînsemnate, sau care îndeamna la rau, opuse lui Dumnezeu, Cel ce cuprinde în Sine totul, totul orânduit în slujba binelui si a adunarii tuturor în Sine.)
- Y Întîistatatorul nu trebuie sa se umileasca totdeauna fara judecata nici sa se înalte totdeauna nebuneste, ci sa priveasca la Pavel, folosindu-se de amândoua (*II Cor. 10-13*). Domnul a acoperit ochii celor calauziti fata de lipsurile întîistatatorului, iar acesta aratându-le lor pe acestea a trezit în ei necredinta.
- Y Nu te scuza cu nestiinta caci cel ce nu stie si face lucruri nelegiuite vrednice de pedepsire, se va bate pentru ca nu a învătat.
- Y Gândurile ce tind în jos târându-se pe pamânt ca niste serpi, gânduri care se salasluiesc în inima ca într-un cuib, rapesc mintea si fac înțelegerea sa cada în naluciri ducând omul în ratacire. Ele îl cuprind usor pe cel ce le asculta făcându-l prin fantezie capetenie, conducator de osti, închipuindu-si în jurul lui ostasi înarmati, sumedenie de trupe si arme multe pe care le atinge. Conduce tabere si regimente ce biruie la porunca lui barbari; împarte cinstiri, daruri si distinctii, zideste cetati, rânduieste capetenii si le departeaza pe altele. Iar când vede ca de fapt asa ceva nu este potrivit cu statutul sau trece la ceva mai adecvat si anume ca este întronizat arhiereu a toata lumea care hirotoneste mitropoliti, depune episcopi, aduna preoti, trimite misionari, daruieste titluri de arhimandriti, numeste pe altii, zideste biserici, înfiinteaza chinovii, înalta aziluri de batrâni, case de oaspeti si spitale, îmbraca orfani, apara vaduve si se vede pe sine

doctorul sef al oropsitilor vindecând în dar pe toti. Aceste gânduri si multe altele asemanatoare atragându-i mintea si hranind-o cu o cugetare desarta, fac sa i se cuibareasca în madulare demonul desfrâului, al poftelor pântecelui, de vesmântul preotesc si al slavei de staret. Acestea îi învârtoseaza inima si o umple de boala iubirii de arginti, de îndrazneala slavei desarte, orbeste ochii inimii, agita trupul, atâta simturile spre împreunarea cu femeii aruncându-l prin curgerea semintei în groapa desfrâului cu mintea, la miscarea mângâietoare a mâinilor aducându-i aminte de vechile convorbiri cu femeii, de chipurile lor frumoase, de pipairi, îmbratisari de trupuri, împreunari de buze, uniri de madulare, forma trupurilor, vorbe ispititoare, închipuirea miscarilor. Si astfel sarmanul monah se îndulceste pe nesimtite prin aceasta fantezie complacându-se în aceasta stare.

Daca îți apare vreun gând în minte, trebuie sa-l cercetezi spunându-ti: “Unde ca sfârși acest gând? Va sfârși în gheena.” Si astfel gândul te va parasii lasându-te linistit. Deci fa cu toate gândurile la fel: îndata ce apare un gând cerceteaza-l si de este rau, taie-l degraba.

Y Canonul tau sa fie luarea aminte la gândurile tale si sa ai frica lui Dumnezeu spunându-ti: “Cum ai petrecut timpul trecut? Ma voi pocai macar acum caci s-a apropiat iesirea mea si voi rabda pe aproapele meu si încercările venite de la el pâna ce va face Domnul mila Lui cu mine ducându-ma la starea nemîinierii scotând din mine pizma – puiul diavolului. Petrece putinele zile ce ti-au mai ramas cercetându-ti gândurile si împotrivindu-te celor ce-ti aduc tulburare.

Y Sa ai încredere ca vei primi cele cerute, dar luându-le, pazeste-le ca sa ramâna harul la tine, caci multi au luat, dar dupa ce-au luat au cazut n-au pazit cu frica ceea ce-au primit.

Y A-si pazi cineva inima înseamna a avea mintea treaza si curata când este razboit. Caci mai întâi aluneca în nepasare gândul si când vrajmasul vede nepasarea, îndata aduce razboiul. De vrei sa afli daca gândul ce rasare este dusman sau prieten, lasa rugaciune si întreaba-l: “Esti de-al nostru sau al dusmanilor? Si-ti va spune adevarul. Predarea vine din negrija deci, însa sa nu te împotrivesc caci aceasta doresc ei si nu vor înceta sa te razboiasca, ci alearga la Dumnezeu aruncând înaintea Lui neputinta ta caci El va putea nu numai sa-i departeze, ci chiar sa le ia puterea de a lucra. (Supunându-te ispitei lor, ramâi în planul gândurilor finite al aprinderii pentru ele, dar alergând la Dumnezeu, ridici inima din planul lor punând-o în comuniune cu adâncul infinit si iubitor de Dumnezeu. Numai venind însasi Dumnezeu în întâmpinarea ta cu infinitatea Lui, te ajuta sa te desprinzi de planul celor finite care-ti promit satisfactiile înguste ale unui egoism despartitor. Dumnezeu va putea astfel sa te departeze de cele finite, de finitul despartitor al demonilor si al gândurilor patimase insuflate de ei în constiinta si le ia puterea asupra ta. Chiar constiinta trezita a neputintei tale te deschide infinitatii Lui caci pui în comparatie neputinta ta cu puterea infinita a Lui, ba chiar traiesti aceasta deosebire între ele, le traiesti simultan pe amândoua fara sa le desparta, ci constiinta ta umilindu-se de elanul iubirii cuprinzatoare a Lui.)

Y *Se cere a nu-ti lasa mintea sa fie luata de sub stapânirea ta de oarece gânduri, caci atunci nu mai esti liber în întregime odata ce o parte de tine – mintea – este scoasa de sub voia ta. A aduce mintea la locul ei este a o aduce la postul de straja în fata lui Dumnezeu ca un ostas care sta de straja în fata Împaratului. Atunci esti stapân pe ea si*

pe ea si pe tine, atunci se revarsa în tine darurile Lui, viata Lui, iubirea Lui generoasa opusa egoismului patimas.

- Y Cel ce cunoaste ce a voit sa faca, venind în cetate, aceea se straduieste sa o si faca în inima lui neabatându-se la altele pentru ca altfel cade de la ceea ce cauta.
- Y Daca nu iei aminte la tine, daca esti împrastiat în tot felul de lucruri nu te poti întâlni cu Dumnezeu si nu poti prinde ajutorul ce ti-l da spre sporirea ta duhovniceasca. Un astfel de om nu are smerenie caci mu se întâlnește cu marimea puterii lui Dumnezeu în taina fiintei sale.
- Y *Gândul si judecata mintii implica o preferinta pentru bine sau pentru rau, de aceea poate exista si o judecata sucita, serpuita în ascuns, dar care-si da la suprafata o aparenta de dreptate, de logica. Chiar cel ce o formuleaza își da în parte seama ca judecata lui, la aparenta dreapta, este în ascuns înșelatoare si sucita. Parintii duhovnesti ai Rasaritului au fost foarte preocupati de mijloacele prin care pot fi deosebite aceste judecati sucite de cele drepte.*
- Y Osteneste-te într-o durerea inimii sa agonisesti caldura si rugaciunea caci ceea ce le alunga este uitarea, iar aceasta se naste din negrija. Cât priveste paza simturilor, sa stii ca tot darul se da prin osteneala inimii.
- Y *Trezvia si veghea este atentia neîncetata la tine ca sa nu intre nici un gând îndoielnic în privinta calitatii lui. Dar este si o constiinta continua a prezentei lui Dumnezeu unita cu rugaciunea caci numai din puterea sa omul nu poate sa ramâna în aceasta trezvie în mod neîncetat. Trezvia nu este numai o atentie cu scop negativ de neprimire a gândurilor necuvenite, ci mai ales o lucrare pozitiva; o atârnare necontenita a gândurilor de Dumnezeu, iar aceasta nu se sustine nici ea cu puterea noastra, ci are la baza ei un sentiment de raspundere pe care nu ni-l impunem numai noi, ci este sustinut în noi mai ales de Dumnezeu. În sentimentul responsabilitatii traim relatia justa între noi si Dumnezeu, traim pozitia noastra adevarata sau suntem constienti de ceea ce suntem de fapt noi. Nu te poti cunoaste daca nu te situezi exact unde esti, cum e cazul cu cei ce nu stiu de Dumnezeu, caci a sti ce esti înseamna a cunoaste relatia ta cu supremul izvor al existentei tale*
- Y *Uitarea este ca o luare în prinsoare de patimile sau de duhurile nevazute care le aprind caci cel ce uita de sine este târât de patimi si aceasta este una cu constiinta dependentei absolute a omului de Dumnezeu Cel personal si deci cu smerenia, cu realizarea sau înțelegerea pozitiei sale adevarate în cadrul realitatii. Iar constiinta dependentei de Dumnezeu este ca un foc continuu care-l tine pe om treaz, este ca o ardere spirituala continua.*
- Y Deci daca vrei sa te izbavesti de uitare si de luarea în robie, nu poti altfel decât câștigând focul duhovnicesc care le topeste pe toate. Focul acesta îl câștiga cineva prin dorul de Dumnezeu. Frate! Daca inima ta nu se osteneste cu durere sa-l caute pe Domnul nu vei putea nicidecum spori!
- Y *Pazirea inimii de toate simtirile si cugetele superficial placute care stau sa fure în fiecare clipa, este o durere continua ce i-o impui, dar nu în suportarea ei este totodata o bucurie mai înalta.*
- Y Frate, ostasii buni se deprind si în timp de pace totdeauna în mestesugul razboiului caci nu se cuvine ostasului sa iscodeasca în vreme de încercare, caci s-a spus: "M-am pregatit si m-am tulburat" (Psalmi 118,60). Nu fi nepasator fata de patima care te-a biruit, nici fata de alta caci Parintii spuneau ca nepasarea pierde cu totul roadele monahului. Omul

trebuie sa aiba grija în privinta razboiului pâna la cea din urma suflare ca sa nu cada în cursa întinsa de preavicleanul vrajmas pe care sa-l alunge Domnul de la noi cu Duhul gurii Lui.

- Y Dacă intra gândul nu te tulbura ci afla ce voieste sa-ti faca si lucreaza împotriva lui fara tulburare chemându-L pe Domnul, caci nu în intrarea tâlharului în casa sta raul, ci jefuirea celor din casa. Iar de iese cu necinste, slava este a stapânului casei, iar necinstea a celui care a iesit fara sa ia nimic. Când vine Domnul în pamântul Iudeii, adica în inima omului, El scoate dracii; striga deci prin urmare catre El ca macedonienii catre Pavel: “Treci prin Macedonia si ajuta-ne” si ca apostolii: “Stapâne, mântuieste-ne ca pierim” si El se va scula, va certa vânturile cele gândite si ele se vor linisti.
- Y Fiindca ai zis: ” nu ma folosesc de dulgheria mea” , crede-ma frate, ca tu nu stii de te folosesti sau nu, ci îsi bat joc dracii de tine aratând gândului tau ceea ce voiesc, spre a-ti împlini voia ta si a nu o asculta pe cea a parintilor tai. Caci cel ce voieste sa stea în adevar întreaba pe Parinti de se foloseste sau nu, si crede ceea ce spun ei, facând astfel ceea ce-l foloseste cu adevarat.
- Y *Raul consta într-o rasturnare de valori acoperita abil de minciuna. Binele este prezentat drept rau, iar raul este îmbracat în mantia stralucitoare a binelui; patimile care descompun viata, ca pricinuitoare de viata, virtutile care-l îmbogatesc pe om saracindu-l, taria stapânirii de sine ca slabiciune, lasarea în seama mâniei – ca tarie. Raul nu-l poate câstiga pe om decât mascându-se în bine, el nu poate câstiga decât dându-se drept bine. El traieste în minciuna de aceea viata care o da este si ea mincinoasa, un sir de spasme ale placerii, continuitatea unui chin.*
- Y Iertati-ma pentru Domnul caci vorbesc în prostie. Domnul a spus ucenicilor Sai: “ Acum nici voi nu înțelegeti?”
- Y Dreapta socoteala consta în a lucra cineva dupa masura sa, caci când omul face ceva peste puterile lui nu poate continua mult. Iar Dumnezeu nu cere nimanui ceva peste puterile sale. Fa deci dupa puterea ta si cunoaste-ti slabiciunea.
- Y **Cel ce din graba si nu din dispret pierde un lucru fara sa vrea, este osândit si el?** Unul ca acesta trebuie sa se ocarasca pe sine si sa ceara de la Dumnezeu iertare ca unul ce a fost fara de grija. (în aceasta se arata ca lucrurile nu sunt de la noi, ci daruri ale lui Dumnezeu si dispretuindu-le noi, Îl dispretuim pe cel ce ni le-a daruit. Multe din ele poarta însa întiparite si munca semenilor nostri si astfel îi dispretuim în acelasi timp si pe ei în efortul lor prin neglijenta noastra.)

Staruie în inima ta luând seama la simturile tale si daca vei împaca cu tine amintirile lor, ai prins tâlharii care o fura, caci cel ce patrunde în toata amanuntimea gândurile sale cunoaste pe cei ce voiesc sa intre în el si sa-l întineze. (Nu ajunge eliberarea de patimi adusa de neazuri, ci ne este necesara grija de omul interior si renuntarea la voile proprii pentru a dobândi virtutile. Numai renuntând la propria voie câstigam virtutile care sunt rezultatul unui mare efort, dar de fapt cel mai mare efort este sa renuntam la împlinirea voilor proprii împlinind-o pe cea a lui Dumnezeu.) de te îngrijesti de porunci cu inima fierbinte, vei înțelege ce te tulbura si din ce motive, îndemnându-te sa-ti schimbi din lene, fara nici un motiv serios locul si razgândindu-te, vei ramâne acolo unde te afli. Caci tulbura mintea ca sa se miste între multe, dar si sa se leneveasca, însa cei ce cunosc viclenia lor ramân neclintiti multumind Domnului pentru locul în care li s-a dat sa rabde

toate cele ce le sunt aduse asupra lor. Caci îndelunga rabdare unita cu dragostea multumesc pentru osteneli si greutati, dar lenevia si plictiseala unite cu iubirea de odihna cauta locul în care omul este slavit, însa slava celor multi slabesc simturile, iar robia adusa în mod necesar de patimi îl ia în stapânire si ca urmare paraseste înfrânarea cea ascunsa prin împrastiere si saturare. (Când simturile slabesc, se amesteca în cele percepute raul – este luat în stapânire de patimi. Mai multa putere manifesta în simturi cel ce rabda si se înfrâneaza, cel cu mintea concentrata si neîmprastiata. O minte dispersata lasa simturile slabite sa fie invadate de cele ce aduc si o slabire mintii. Simturile care au o tarie morala sustinuta de o minte tare, curata cele percepute de ispite.)

- Y Cel ce voieste sa intre în Împaratie, sa pazeasca faptele ei. Caci Împaratia este oprirea a tot pacatul. Vrajmasii își seamana în acela gândurile lor, dar ele nu odraslesc fiindca daca mintea ajunge sa priveasca dulceata dumnezeirii, sagetile lor nu mai patrund în ea ci este îmbracata cu toate armele virtutilor care o pazesc si se îngrijesc de ea si nu îngaduie sa fie tulburata, ci o fac sa ramâna cu vederea ei în cunostinta de unde sa fuga si în deosebirea celor doua cai si de una sa fuga, iar pe cealalta sa o iubeasca.
- Y Numai când ai ajuns sa cunosti cele bune, cunosti cu adevarat cele rele opuse lor, în care te-ai complacut, caci pâna n-ai ajuns sa recunosti cele bune prin osteneala pentru ele nu cunosti urâtenia celor rele în care ai trait ci ai crezut ca ele sunt bune. În zadar îți spuneau altii ca sunt rele – nu-i credeai, despre ele tu aveai parerea ta si nu erau multi care îndrazneau sa-ti spuna ca gresesti si ca ele sunt rele. Traiai deci în întuneric; desi vedeai raul ce-l faceai prin faptele tale altora, nu-ti pasa, caci îi disprețuiai pe aceia. Socoteai ca numai tu si parerile tale au importanta. Privirea ti se largeste si vezi valoarea altora când ai parasit faptele egoiste. Numai când ai ajuns sa cunosti dulceata si largimea celor bune ti se descopera urâtenia si îngustimea celor rele în care traiai. O reala comparatie între cele doua moduri de viata nu poate face decât cel ridicat la modul cel bun, de aceea cel ce s-a ridicat la cele bune, lupta în mod hotărât sa nu recada în cele rele, dar sunt unii care nu fac aceasta.
- Y Pacatul sau raul este asezat ca un zid întunecos în fata mintii, de nu-L mai vede pe Dumnezeu si largimea tuturor în El. S-a asezat ca un zid despartitor de Dumnezeu, din care se raspândește lumina explicativa peste toate. În acest caz, sufletul se golește de un continut real; lumea însasi devine inexplicabila, strâmbata.
- Y De remarcat unirea între lumina dumnezeiasca si sfesnicul omenesc al mintii. Mintea nu poate lumina daca nu are în ea pe Dumnezeu ca lumina, sau daca nu vine în ea lumina dumnezeirii; lumina dumnezeirii se face lumina mintii. Mintea închisa lui Dumnezeu nu mai are în ea lumina reala, sau redusa la lumina ei nu mai vede decât pe omul care are si lumea în sine, deci o lumina îngusta care nu explica nici pe om, nici lumea. Dar daca mintea este facuta ca sfesnic al luminii dumnezeiesti, numai unita cu ea realizeaza ceea ce este propriu firi ei. Împlinirea poruncilor aduce omului lumina lui Dumnezeu; împlinirea lor îi pun în lumina celui ce le împlineste importanta fiecarui om chiar de este dusman. Îi arata pe Dumnezeu care-l tine în existenta pe fiecare om, chiar daca nu face voia Lui. Împlinirea acestor porunci largește lumina cunoasterii celui ce le împlineste sau lumina largita a cunoasterii îl ajuta sa le îplineasca. De aceea le-a împlinit pilduitor Iisus Hristos. Lumina este una cu binele caci binele fiind totdeauna facut altora largește orizontul celor cunoscute si valoarea lor.
- Y Cel ce voieste sa cunoasca de s-a salasluit Hristos în el, va cunoaste din gândurile lui caci câta vreme pacatul convinge inima lui, Dumnezeu nu s-a salasluit înca în el, nici Duhul Lui n-a aflat odihna în el. (Se da relatia dintre barbat si femeie ca chip al relatiei dintre Hristos si inima omului. Cât timp inima se simte atrasa de gândurile pacatoase, Hristos nu

este în om, ca în femeia lui și cât timp Hristos nu este în om, nici duhul omului nu este odihnit căci pacatul îl ține în agitație, iar Hristos îi aduce odihna precum îi aduce femeii prezenta barbatului. Deci trebuie ca Dumnezeu să se salasluiască în om, ca omul să savârșească faptele în Dumnezeu, ca sufletul să se elibereze de pacat căci “Cel ce se lipește de desfrânata, este un singur trup cu ea, iar cel ce se lipește de domnul, este un singur duh cu El.” Astfel, toată starea contrară firii se numește desfrânata. (E contrară firii omului să nu fie cu Dumnezeu, mai precis cu Hristos. Ea trăiește în acel caz nu cu barbatul ei firesc, ci cu satana, care e vrăjmas lui Dumnezeu. Trăiește contrar stării care o face pe veci fericită, arătându-i sensul adevărat al vieții.) Dar de se eliberează sufletul și trece peste cele ce caută să-l împiedice în vazduh, rămâne în Dumnezeu și primește Duhul Lui, după spusă: “Cel ce se lipește de Domnul este un duh cu El.” Hristos învătă sufletul cum să se roage, ca unul ce i se închină lui neîncetat și este lipsit de El, iar El rămâne în suflet dăruindu-i neîncetat odihna, descoperindu-i cinstirile și darurile Lui negraite.

- Y Cercetează-te deci pe tine, frate ce lucru este al tău și mintea va afla care dintre ele rodeste lui Dumnezeu și care dintre ele se încrede în pacat, când ochii sunt rapiti spre plăcere, sau limba este biruită de vreo grabă, sau inima ta se îndulcește cu cinstirea omenească, sau urechile tale se bucură de vorbirea împotriva cuiva. Căci toate acestea sunt pagubitoare minții, fiindcă s-a scris în Levitic: “Așa să spui lui Aaron: Să nu aduci pe altarul Meu din animale vreunul ce are vreo pata ca să nu mori.” (*Lev. 22,18-20*). Aaron este chip al minții fiindcă dușmania amestecă rautatea ei cu pretenția dreptății, a poruncit ca să se cerceteze înainte de a se aduce ceva lui Dumnezeu, ca să nu moară. Iar a muri înseamnă a coborî de la contemplare și a se nevoi cu cei ce voiesc să întineze simturile ei. (Adam după cadere n-a mai putut mânca din pomul vieții sau din curăție căci din acesta nu se poate hrăni cineva decât rămânând unit cu Dumnezeu, izvorul vieții fără început și fără sfârșit. Dumnezeu, curăția, viața sunt una. Hristos a reintrodus firea omenească asumată de El “în raiul ascuns”, în raiul nevăzut, nu în natura văzută, ci în planul trait spiritual. Întâi a introdus firea asumată de El în raiul trait spiritual apoi va introduce și pe cei ce s-au unit cu El. Dar curăția la care a introdus firea sumată de El și apoi pe cei uniți cu El prin credință, nu ce poate dobândi fără cunoștința Lui și a poruncile Lui și fără păzirea acestora. Căci în poruncile Lui una cu cuvintele Lui, este modul de viață al Lui ca om, conforma întru totul cu voia Lui dumnezeiască.)
- Y Cel lucrător și iubitor de Dumnezeu trebuie să fie atent la orice gând al său și să se sfătuiască cu ele și să le deosebească. Trebuie să distingă de vin de la trup sau de la altceva căci până ce domnește în vreunul din madularele lui cele contrare ale firii, încă nu e socotit “fecioara” .
- Y Monahul trebuie să știe că sufletul are puteri îndoite: părerea, închipuirea și simțirea. (Părerea, închipuirea au și ele o pretenție de cunoaștere chiar dacă nu cunosc realitatea adevărată. Simțirea este și ea într-o legătură cu realitatea deosebită de subiectul ei.) Cele în care se manifestă viața sunt voința și alegerea. Prin simțire se ivesc în suflet patima care se uimește în închipuire (fantezia), iar din închipuire se naște părerea. Apoi cugetarea cercetând părerea de este adevărată sau mincinoasă stabilește adevărul și prin acesta devine discernământ. De aceea și înțelegerea vine de la a înțelege și a deosebi adevărul. Iar ceea ce e distins și stabilit ca adevăr, se numește rațiune. În alt mod se cunoaște că întâia mișcare a minții se numește cugetare, iar cugetarea despre ceva ce aduce înțelegerea și aceasta are drept conținut înțelesul care exprimă legătura sufletului cu ceea ce înțelege, care e viața lui – iar aceasta se numește reflexiune. Reflexiunea largită produce gândul care este cuvântul launtric, pe care definindu-l zicem că este mișcarea nedepășită a sufletului ca dialog interior nerostit, din care provine cuvântul rostit.

- Y De cunoastem care sunt patimile sufletului si care ale trupului, ale inimii si ale mintii, biruim usor gândurile rele. Mândria este o boala a sufletului, slava desarta la fel precum si închipuirea, deci toate cele asemanatoare sunt ale inimii iar ale mintii sunt parerea, nalucirea, prostia, umflarea – ale mintii conducatoare. Suflarile tulburi ale duhurilor rautatii vin asupra înțelegerii si constiintei fie spre a le pricinui cununi, fie rusine, iar gândurile urâte care fac mintea usor de robit si le atrag în prinsoare făcându-l pe om sa se închipuie când împarat când capetenie ori arhiereu peste cetati si tari, stapân peste tabere si averi, ziditor de biserici si manastiri, case de oaspeti si spitale, sunt cele pe care le nalucesc si le preschimba desertaciunea mintii în monahii iubitori de slava desarta si doritori de-a placea oamenilor si în cei ce se cugeta oameni mari. Ele sunt gânduri ce-si fac cuiburi în ei din lipsa de frica, din nepasare si lenevie caci de nesocotim poruncile lui Dumnezeu, revin în noi pacatele iertate mai înainte si se raceste inima prin retragerea harului si îndata se trimit în ea mustele pacatului, gânduri viclene si patimase care murdaresc mintea conducatoare, tulbura inima si întuneca cunostinta.
- Y Este nevoie de lupta si de trezvie multa ca sa consimta mintea cu inima si cu buzele la ora rugaciunii ca sa nu mâniem pe Dumnezeu, în loc sa-I slujim Lui sa amestecam în tamâia rugaciunilor noastre mirosul iute al gândurilor rele si sa afle jertfa rugaciunilor întinata ca a lui Cain. (Rugaciunile în care ne daruim întregi lui Dumnezeu, uitând de noi sunt o jertfa a arderii de tot daca nu amestecam gândul capacitatii noastre în care ne afirmam cu mândrie în fata lui Dumnezeu, sau o socotim ca o isprava a voii noastre. Taierea voii noastre e ca o moarte spirituala a noastra, ca o varsare a sângelui nostru.) Caci e cumplita si pierzatoare încrederea ascunsa în gândurile necurate. Fiindca din gânduri se iverste pe încetul înstrainarea de Dumnezeu. Caci când omul consimte cu ele ca autor al lor, sunt socotite pacat. (Încântându-ne de gânduri, ne încântam pe noi însine de capacitatea noastra de a le produce, deci ne mândrim în fata lui Dumnezeu. Ele se amesteca ca un miros urât în buna mireasma a rugaciunii care trebuie sa fie jertfa totala a noastra adusa lui Dumnezeu.)
- Y Deci i se cuvine monahului sa patrunda în sufletul sau ca sa afle sa judece, sa examineze, sa biciuiasca, sa alunge din mintea lui gândurile urâte care sunt: jucause, fermecatoare, vânatoare, comunicative, ucigatoare. Caci sunt si în suflet tulburari si zgomote produse de gânduri rele si cetati ale relelor si ale puterilor vrajmase.
- Y De nu vom curati omeneste caile, tulburarile si zapacelile produse de gândurile rele degeaba ne vom osteni. Deci când vom pleca genunchiul spre cerere si rugaciune, la Dumnezeu, sa luam aminte de nu cumva cel rau a rapit vasele noastre bune prin care slujim lui Dumnezeu. Iar vasele sufletului prin care slujim lui Dumnezeu sunt gândurile noastre. Daca acestea sunt rapite de vrajmasii nostri, prin ce vom sluji lui Dumnezeu? Nu are trebuinta Dumnezeu ca trupul si limba sa se roage, iar gândurile sa fie rapite si sa ratacasca risipite în afara. Voia lui Dumnezeu este ca gândurile, mintea si cugetarea sa fie îndreptate catre El în chip neîmpartit si în acest caz Dumnezeu nu se va desparti deloc de noi caci este în chip nevazut cu noi privind mintea, înțelegerea si gândurile noastre, vazând cu câta ardoare îl cautam, cum ne straduim sa luptam cu gândurile urâte si rele si cum ne razboim cu înțelesurile viclene; de cântam si ne rugam din tot sufletul. Caci stând în chip neobosit, cu hotarâre, în chip cuminte si treaz la rugaciune îndata sunt alungati demonii si ne încununeaza pe noi. Caci de ne vede îndreptati prin gândurile noastre spre cautarea cu dinadinsul a lui Dumnezeu ni se arata si ne întareste, ne lumineaza sufletul, îmbracându-l cu frumuseti negraita. Si astfel ne daruieste ajutorul Lui si toata biruinta, scapându-ne de vrajmasii nostri nevazuti. Dar de ne vede lenesi, molatici, zabavnici si nepasatori, stând la rugaciune cu mintea adormita, își retrage ajutorul de la noi si ne

facem vas ce se misca pe mare fara cârma, batut neîncetat de valurile ispitelor, clatinati ca o trestie de orice vânt.

- Y De voiesti sa scapi de visurile necurate si de nalucirile si înrâuririle urâte ale demonilor, nu te da pe tine somnului oprit de canonul privegherii. Caci în modul acesta ti se lumineaza mintea si-ti va straluci lumina cugetata în inima ta, iar demonii vor fugi de al tine plângând si tipând, iar sfântul înger te va împuternici împotriva patimilor pacatoase. (Dumnezeu, îngerii si demonii stau în jurul nostru si lucreaza diferit asupra noastra în sufletul nostru.)
- Y Agricultorul semanându-si samânta asteapta înmultirea ei, dar daca va lucra împotriva vântului, întristarea îi va stapâni inima pururea pentru pagubirea de seminte si pentru zadarnicia ostenelelor pe care le-a depus cu pamântul.
- Y Cel ce petrece pururea în inima lui, iese numaidecât din cele ale vietii trupesti caci umblând în duh, nu poate cunoaste poftele trupului deoarece acesta își face calatoria în cetatea virtutilor. El are virtutile strajere la poarta vietii curate de aceea si uneltirile demonilor ramân nelucratoare asupra lui. Sagnetile dragostei lumesti ajung cel mult pâna la ferestruicile firii.
- Y Gândurile mintii si miscarile inimii sunt cele ce încununeaza sau osândesc pe om. (Anima nu este goala, ea arata viata în gândurile bune sau rele exprimând intentiile si legaturile ei cu cele ce le cunoaste: cu lumea, cu Dumnezeu si gândurile ei aduc încununarea sau osânda chiar daca nu apuca sa le prelungeasca în fapte. Prin inima sau prin cugetarea sau simtirea ei se arata ca omul nu este singur, aceste gânduri de ramân numai în legatura cu lumea sunt de la draci, iar de nu o vad pe aceasta ca ultima realitate, sunt de la Dumnezeu. Deci omul este prin inima lui în legatura cu ultimele izvoare ale binelui si raului. Dar pentru ca omul este cel ce primeste cu voia pe unele sau pe altele, el este încununat când primeste gândurile bune de la Dumnezeu, sau este dus la chinuri când primeste gândurile placerii egoiste, de la diavol.
- Y Monahul trebuie sa fie atent numai la sine si nu la lucrurile lumii, dar când este atent numai la sine si nu la cele ale lumi, vrând nevrând da de Dumnezeu caci cu totul singur nu poate fi; iar de este atent numai la sine în legatura cu Dumnezeu, se va bucura de liniste, nu va fi atras când de o pofta când de alta si afectat de vreun necaz sau de altul, de o frica lumeasca sau de alta. Va avea în sine numai frica de Dumnezeu si aceasta îi va da liniste.
- Y Din fiecare virtute este pericol sa se nasca o patima îndata ce omul slabeste gândul la Dumnezeu si se gândeste mai degraba la sine cu multumire pentru virtutea în care socoteste ca a înaintat sau când o virtute a fost dusa din încredere de sine prea departe: de pilda, din prea mult post se poate naste lacomia pântecelui, din prea multa osteneala – lenevia. Smerita cugetare si masura în toate sunt doua mijloace care feresc virtutile de a deveni pricini ale unor patimi contrare.
- Y Lupta cea dupa Dumnezeu este întru osteneala si în sudoarea ascunsa a inimii fata de gândul care te apasa ca sa nu lase sageata lui sa raneasca inima ta.
- Y Cel ce se linisteste trebuie sa se cerceteze în toata clipa, de a trecut peste cei ce-l tin în vazduh si de s-a eliberat de ei avându-i înca în jur. Caci câta vreme este supus robiei lor, înca nu s-a eliberat. De aceea osteneala trebuie sa dureze pâna ce se arata mila.
- Y Ia aminte la tine cu amanuntime ca sa te probezi în tot ce voiesti, graiesti, te întâlnesti cu cineva, manânci, bei sau dormi, de este dupa Dumnezeu si abia atunci sa te hotarasti sa faci. Deci sa faptuiesti totul cum se cuvine înaintea lui Dumnezeu si astfel marturiseste-te în toate lucrurile tale înaintea lui Dumnezeu ca sa ai multa legatura cu El si îndrazneala în

rugaciune. (Înainte de a face orice lucru, sa ne gândim de este dupa voia lui Dumnezeu si care este adevarata pricina sau motiv care ne îndeamna sa-l facem. Sa marturisim aceasta deschis în fata lui Dumnezeu despre orice vorba sau fapta, întâlnire, mâncare sau odihna, la ce-ti vine în gând spre împlinire. Sa nu pornesti la nimic fara a te gândi înainte de este sau nu cu voia lui Dumnezeu ca sa nu-ti para rau dupa ce ai savârsit fapta. Aceasta înseamna sa fii în dialog cu Dumnezeu privitor la orice lucru, nu numai dupa ce l-ai facut, ci înca înainte de-al face. Sa nu te lasi condus numai de gândul personal ce-ti rasare în minte, sa nu te simti singur nici o clipa. Daca Dumnezeu vede înainte ce ai sa faci, întreaba-L pentru orice lucru pe care te gândești sa-l faci si facând asa esti în permanenta relatie cu El si vei fi cu îndrazneala în tot raspunsul ce i-l vei da pentru faptele savârsite.

Y Violenții draci se silesc asupra noastră neîncetat si ca niste strajeri iau aminte la lucrarea noastră iscodind ce gândim noi, ce iubim si la ce ne silim, si astfel cunoscând ei spre ce înclinam, la aceea ne si silesc pe noi. Ca mai întâi ne lupta gândurile patimilor făcându-ne vinovati întâi de gânduri si pentru aceste gânduri cauta dracii pricina la noi. De aceea mai mult din vointa noastră cadem în pacat. Dracii nu ne pot sili la ceea ce noi nu voim si nu primim, iar ei cunosc ca nu-i vom asculta, ci mai întâi ne încearca putin sa vada cu ce patima ne împacam, apoi mestesugeste asupra vointei si a poftei noastre, iar învoirea la patima se face din voia noastră. Cursele sunt bântuiala cea din pofta si gânduri spurcate; acestea sunt utile dracilor si ale patimilor prin care intra în noi robindu-ne. Pricinile intrării dracilor mai sunt: somnul cel mult, îmbuibarea si multa bautura. Mai întâi bat la usa inimii punând gânduri pe ascuns ca niste tâlhari, fie ca este strajer fie ca nu, adica fie ca le primim, fie ca nu. Daca le primim încep a tocni patima si a ne sili spre ea, iar de vom goni pofta si gândurile spurcate având mintea surda si muta catre acestea, atunci nu ne mai pot dracii vatama. Multe feluri de curse ne întinde vrajmasul: uitarea, iutimea, ignoranta, iubirea de sine, iubirea de îndulcire, îmbuibarea, curvia, neîndurarea, vorbaria, trândavia, împutinarea cu sufletul, pizma, ura, fatarnicia, viclenia, cârtirea necredinta, iubirea de agoniseala caliceasca (strângerea de cârpe, petece, hârburi, etc.), îndoiala, iubirea de stapânire peste altii, a place oamenilor, râsul, nepasarea si uitarea. Dupa ce seamana pârga rautatii, ne tulbura cu viforul cel mare, adica cu gândurile curviei, hulei, etc. neîncetat ca sa-i înfricoseze pe cei ce se nevoiesc si astfel sa arunce monahul în deznadejde ca sa nu se mai roage si sa se nevoiasca. De nu reusesc aceasta atunci nascocesc alt mestesug cautând ca facerea binelui sa ne fie prilej de slava desarta. Ne îndeamna apoi a întocmi întrebări duhovnicesti cu fratii, a face îndulciri cu mâncăruri si bauturi, la odihna si la altele sub cuvânt ca facem bine. Deci putin câte putin, fara ca noi sa bagam de seama, ne întuneca mintea aruncându-ne astfel în bratele curviei, iar daca nici aceasta nu ne doboara, ne fac naluciri noaptea, pornesc oameni împotriva noastră si chiar ei însisi se ridica cu mare înfricosare asupra noastră. Dar ostasul lui Hristos nu baga în seama aceste ispite, ci le rabda socotindu-le trecatoare. Încă si altfel ne lupta si anume, cu înaltarea mintii făcându-ne sa credem ca suntem ceva, fiindca dracii sunt ca vântorii alergând de colo unde vad ca este vânat. Se reped unde vad partea slaba a sufletului si nu se departeaza nici nu slabesc pâna nu ne arunca în groapa.

Y Din împrastierea gândurilor se face întunecarea mintii, iar din aceasta caderea în pacat apoi deznadejdea, moartea si chinul vesnic.

Y Zburdarea sufletului se face din umblarea printre smintelile lumesti, deci ni se cade a fugi ca de foc de acestea si a ne cerceta gândurile ca prin pazire sa scapam de faptele cele rele. De vom lasa mintea sloboda la desertaciuni, atunci se trezesc si patimile una câte una. Drept aceea, trezeste-te cu mintea si cauta un loc care sa fie de plângere, netrebnic oamenilor si departat de lume. Viata ta este pentru plâns, asemanatoare dobitoacelor, caci în pustie chiar de vei si pofti vreun lucru din cele ale lumii, nu-l vei afla si vei fi astfel

fara de cadere din pricina departarii caci numai prin departare de cele ale lumii – în pustie se sting patimile.

- Dupa cum corabierii cârmuiesc corabia cu grija, ca sa n-o izbeasca de vreo stânca vazuta sau nevazuta, asa si cei ce se silesc spre viata duhovniceasca trebuie sa cerceteze cu frica ce trebuie sa faca si ce sa nu faca. De asemenea sa creada ca legile lui Dumnezeu le sunt de folos, taind de la suflet toate gândurile pacatoase. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- Y Dupa cum cârmacii si cei ce tin frânele cu sânguinta si cu luare aminte ajung la tinta, tot asa cei ce se silesc spre viata cea dreapta si virtuoasa, trebuie sa calatoreasca cu sânguinta si cu grija, precum se cuvine si dupa cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea si cugeta ca se poate aceasta, crezând îsi face loc în nemurire. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- Y Cei ce cunosc binele, dar nu vad ce le este de folos, îsi orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s-a împietrit. De aceea nu trebuie sa ne îndreptam mintea spre acestia, ca nu cumva sa cadem si noi, în chip silnic, în acelasi lucruri, fara bagare de seama, ca niste orbi. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- Y Uneori trupul e bolnav si de trebuie sa manânci si de doua, de trei si de mai multe ori, sa nu fie întristat cugetul tau caci ostenelele trupesti nu trebuie sa fie tinute si în timpuri de boala si de slabiciune, ci trebuie lasate atunci mai slobod în anumite privinte, ca sa se întareasca trupul din nou spre aceleasi ostenele ale vietuirii. Iar în privinta înfrânarii de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca sa nu mâncam ceva, ci a zis: “Iata am dat voua toate, ca pe legumele ierburilor”, “mâncati-le nimic cercetând”, si: “Nu cele ce intra în gura spurca pe om”. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce ramâne la alegerea ta, ca o osteneala a sufletului. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰
- Y Socotesc ca dracul, atingându-se de creier, schimba lumina mintii, precum voieste. În felul acesta este stârnită patima slavei desarte spre gândul de a face mintea sa se pronunte cu usuratate, prin pareri proprii, despre cunostinta dumnezeiasca fiintiala. Unul ca acesta nefiind suparat de patimi trupesti si necurate, ci înfatisându-se – zice-se – cu curatie, socoteste ca nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnica. De aceea socoteste aratare dumnezeiasca lucrarea savârsita în el de diavolul, care se foloseste de multa patrundere si, prin creier schimba lumina împreunata cu el si îi da, precum am spus, forma care vrea. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰ 27
- Y Îngerul lui Dumnezeu, aratându-se, opreste, cu cuvântul numai, lucrarea potrivnica din noi si misca lumina mintii la lucrare fara ratacire. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰
- Y Daca vei folosi pe vreunul, vei fi ocarât de altul, ca, simtindu-te nedreptatit, sa spui, sau sa faci ceva ce nu se cuvine si în felul acesta sa risipesti rau ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebuie sa luam aminte cu înțelepciune. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰
- Y Un lucru poate fi savârsit bine la aratare, dar scopul celui ce l-a savârsit nu e bun. De asemenea poate fi rau la înfatisare, dar tinta facatorului poate fi buna. Dar nu numai fapte savârsesc unii, ci si vorbe graiesc în chipul în care am zis. Caci unii schimba calitatea unui lucru prin neiscusinta si nestiinta lor, altii prin intentia cea rea, si iarasi altii prin scopul evlavios. (*Marcu Ascetul*)¹⁰
- Y Pe cel ce îsi ascunde defaimarea si ocară punând înainte laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este si cel ce, sub chipul smereniei, e plin de slava desarta. Acestia acoperind multa vreme adevarul cu minciuna, în cele din urma sunt dati totusi pe fata prin fapte. (*Marcu Ascetul*)¹⁰

- Y Unul facând un lucru la aratare bun vatama pe aproapele sau; iar altul nefacând un asemenea lucru îl ajuta cu gândul. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Este câte unul care-si taie o patima pentru o placere. Si poate ca unul ca acesta nu-si da seama el însusi de sine, ostenindu-si prosteste. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Unii oameni, fiind laudati pentru virtute, s-au lasat cuceriti de placere, iar placerea aceasta nutrita de slava desarta au socotit-o mângâiere. Alti, muștrati pentru pacat, s-au umplut de durere si durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a pacatului. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Toti aceia care, pentru faptul ca se nevoiesc, dispretuiesc pe cei mai nebagatori de seama, socotesc ca se îndreapta din fapte trupesti. Si toti cei care, rezemându-se pe simpla cunostinta, nesocotesc pe cei lipsiti de cunostinta, se gasesc cu mult mai neînțelepti decât aceia. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe fata o porunca, sa slujeasca în ascuns patimii si prin gânduri pacatoase sa strice fapta buna. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Este o lucrare a harului, necunoscuta celui slab la minte; si este o alta lucrare a pacatului, care semana cu adevarul. Dar e bine sa nu cercetam prea staruitor aceste lucruri, ca sa nu ratacim. Ci toate sa le aducem, prin nadejde, lui Dumnezeu, caci el stie folosul amândurora. *(Marcu Ascetul)*10
- Y O porunca se vadeste mai aleasa ca alta. De aceea exista si o credinta mai sigura ca alta credinta. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Pacatele de odinioara, pomenite special dupa chipul lor, vatama pe cel cu buna nadejde. Caci daca îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nadejde, iar daca i se zugravesc fara întristare, își întiparesc din nou vechea întinaciune. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Când mintea, prin lepadarea de sine, se tine stând numai de gândul nadejdii, vrajmasul, sub motiv de marturisire, îi zugravesc pacatele de mai înainte, ca sa stârneasca din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu si, pe nebagate de seama, sa faca pe om nedrept. Caci facând vrajmasul acesta, de va fi omul luminat si urător de patimi, se va întuneca, tulburându-se pentru cele facute. Iar de va fi înca încetosat si iubitor de placeri, va zăbovi desigur în convorbirea patimasa cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o marturisire, ci început de pacatuire. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Când vezi doi rai, având dragoste unul fata de altul, cunoaste ca fiecare ajuta sa se împlineasca voia celui alt. *(Marcu Ascetul)*10
- Y Se întâmpla uneori ca sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o miscare nesovaielnica si lipsita de naluciri; el atrage atunci oarecum si trupul în adâncul dragostei aceleia negraite, fie ca aceasta se întâmpla în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stapânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugeta la nimic, decât la aceea spre ceea ce a miscat. Când i se întâmpla asa ceva, trebuie sa stie ca aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Caci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulceata negraita, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar daca mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zamisleste vreo îndoiala sub vreun înțeles întinat, si se foloseste de sfântul nume spre a se apara de cel rau, si nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie sa înțeleaga ca aceea mângâiere cu înfatisare de bucurie este de la înselatorul. Bucuria aceasta este lipsita de calitate si de intimitate, fiind produsa de vrajmasul care vrea ca sufletul sa preacurveasca. Caci atunci când vede mintea laudându-se cu experienta simtirii sale, el îmbie sufletului anumite

mângâieri bune la aparență, ca aceasta, distrat de dulceața aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare, Duhul adevărului și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulceața dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amarăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul madularelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, că nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

- Υ Auzind despre simțirea minții, nimeni să nu creadă că i se va arăta slava lui Dumnezeu în chip văzut. Căci zicem că sufletul simte, când e curat, printr-o anumită gustare negraită, mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. „Fiindcă acum umbla prin credință și nu prin vedere”, cum zice fericitul Pavel. Deci dacă i se va arăta vreunui dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu primească o astfel de arătare. Căci este o înșelăciune vadită a vrajmasului, care a amăgit pe mulți prin nestiință, făcându-i să se abată de la calea adevărului. Noi însă știm că până ce petrecem în trupul acesta stricacios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-L vedem în chip văzut nici pe El, nici altceva din minunile ceresti. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Υ Nu trebuie să ne înșelăm că atunci când mintea începe să se afle sub lucrarea puternică a luminii dumnezeiești, se face întreaga străvezie, încât își vede cu îmbelsugare propria ei lumină. Căci aceasta se întâmplă, zice, când puterea sufletului pune stăpânire asupra patimilor. Dar că tot ce i se arată într-o anumită formă, fie ca lumină, fie ca foc, se întâmplă din uneltirea vrajmasului, ne învătă limpede dumnezeiescul Pavel, zicând că acela se prefăce în chipul îngerului luminii. Prin urmare nu trebuie să se apuce cineva de viața ascetică cu nădejdea aceasta, că nu cumva să afle Satana prin această sufletul gata pentru rapire; ci cu nădejdea că să ajungă numai să iubească pe Dumnezeu cu toată simțirea și convingerea inimii, ceea ce înseamnă din tot sufletul, din toată inima și din tot cugetul. Căci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la această stare a ieșit din lume, chiar dacă este în lume. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Υ Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate. Căci precum oricare madular al omului, chiar dacă dintre cele mai mici, de va fi tăiat, face urâtă întreaga înfățișare a omului, fie cât de mic madularul care lipsește, tot cel ce se neglijează chiar și numai o singură virtute, strică toată frumusețea înfrânării, fără să știe. Se cuvine deci să ne ostenim nu numai pentru virtuțile trupești, ci și pentru cele care pot curăța omul nostru cel dinauntru. Căci ce folos va avea cel ce-și pazeste trupul feciorelnic, dacă sufletul și-l lasă să se desfrâneze cu dracul neascultării? Sau cum se va încununa cel ce s-a înfrânat de lăcomia pântecele și de la toată poftă trupească, dar n-a avut grija de închipuirea de sine și de iubirea de slava și n-a răbdător nici cel mai mic necaz, care e măsură cu care se va măsură lumina dreptății celor ce au împlinit faptele dreptății în duh de smerenie? (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Υ Cei ce se nevoiesc trebuie să urască toate patimile nerationale în așa fel încât să le ajungă ura fata de ele o adevărată obisnuință. Dar înfrânarea de mâncări trebuie să o pazească în așa fel, ca să nu câștige vreo scârba fata de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă și cu totul drăcesc. Căci nu ne înfrânam de la ele fiindcă ar fi vrednice de ocără (să nu fie), ci, ca departându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură madularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-l putem da saracilor, drept semn al dragostei adevărate. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

- Y Alta este bucuria începătoare și alta cea desavârsitoare. Cea dintâi nu e lipsită de lucrarea închipuirii (de naluciri); cealaltă are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se afla întristarea iubitoare de Dumnezeu și lacrima fără durere. „Căci întru înmulțirea înțelepciunii sta spor de amaraciune și cine-si înmultește cunostința își sporește suferința”. De aceea sufletul trebuie îmbiat întâi la nevoite prin bucuria începătoare, ca apoi să fie muștrat și probat de către adevărul Duhului Sfânt pentru relele pe care le-a făcut și pentru împrăștierea de care se mai face vinovat. „Căci întru muștrări, zice, ai pedepsit pe om pentru faradelege și ai subțiat ca pe o pânză de paianjen sufletul lui”. Iar după ce muștrarea aceasta va fi probat sufletul ca într-un cuptor, acesta va primi bucuria fără naluciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Y Am auzit pe unii oameni evlavioși zicând că nu trebuie să îngăduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru susținerea noastră, sau pentru ajutorarea saraicilor, ca să nu ne facem pricina de păcat celor ce ne nedreptătesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să patimim aceasta de la creștini. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât a ține cineva la ale sale mai mult decât la sine însuși, pentru o pricina neratională. Pentru că dacă parasesc rugăciunea și paza inimii și încep puțin câte puțin să umblu după judecări împotriva celor ce voiesc să mă păgubească și să aștept pe la ușile judecătorilor, vadit este că cele pentru care mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, că să nu zic și decât însuși porunca mântuitoare. Căci cum mai ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi poruncește: „Și de la cel ce ia cu ale tale nu cere îndarat”, dacă nu răbd cu bucurie, după cuvântul apostolic, rapirea lucrurilor mele, sau dacă, judecându-mă și primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu silă, cu aceasta nu-l izbăvesc de păcat pe acel lăcom? Deci dat fiind că judecătoriile stricicioase nu judecă potrivit cu judecata nestricicioasă a lui Dumnezeu, căci vinovatul are toată încrederea în legile acestea în fața cărora își apără pricina sa, bine este să suferim silă celor ce vreau să ne nedreptățească și să ne rugăm pentru ei, ca prin pocăința și nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au răpit de la noi să fie izbăviți de păcatul lăcomiei. Căci aceasta o vrea dreptatea lui Dumnezeu, ca să primim nu lucrul lăcomit, ci pe lăcomul însuși, izbăvit de păcat prin pocăința. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Y Harul obisnuiește la început să umple sufletul de lumină prin simțire multă. Dar înaintând omul în nevoite, adeseori harul lucrează nesimțit tainele sale în sufletul contemplativ (vazator) și cuvântător de Dumnezeu. Facând la început așa, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mână spre contemplațiile dumnezeiești, ca pe unii ce suntem chemați de la neștiința la cunostința. La mijlocul nevoitelor însă, vrea să ne păstreze cunostința nepătate de slava desartă. Prin urmare trebuie să ne lăse să ne întristăm într-o anumită măsură, ca unii ce am fi parasiți, ca și mai mult să ne smerim și să ne supunem slavei Domnului, dar totodată să ne și bucurăm cu măsură, într-aripați de nădejdea cea bună. Căci precum multă întristare învaluiе sufletul în deznădejde și necredința, așa și multă bucurie îl îmbie la parerea de sine. Desigur e vorba despre cei ce sunt încă prunci. Iar la mijloc, între iluminare și parăsi, se afla încercarea; precum la mijloc între întristare și bucurie se afla nădejdea. „Căci așteptând; zice, am așteptat pe Domnul și a căutat spre mine”; și iarasi: „După multumirea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu”. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Y Când sufletul ajunge la cunostința de sine, produce și din sine o oarecare ardoare și sfială iubitoare de Dumnezeu. Căci nefiind tulburat de grijile vieții, naște o anumită dragoste plină de pace, care caută cu măsură pe Dumnezeul păcii. Dar e desfacut degrabă de la acest gând, fie pentru că pomenirea lui Dumnezeu e furată de simțuri, fie pentru că firea își cheltuiește repede virtutea sa din pricina că e săracă. De aceea înțelepții Elinilor

nu aveau cum trebuie ceea ce credeau ca au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu statea sub înrâurirea înțelepciunii netrecatoare si adevarate. Dar ardoarea venita în inima de la Preasfântul Duh este întreaga numai pace. Apoi ea nu slabeste nicidecum si cheama toate partile sufletului la dorul dupa Dumnezeu. Ea nu iese afara din inima si înveseleste tot omul cu o dragoste si cu o bucurie fara margini. Se cuvine deci, ca dupa ce o cunoastem, sa cautam sa ajungem la ea. Caci dragostea naturala este un semn al firii însanatosite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la nepatimire, ca dragostea duhovniceasca. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Y Unii au nascocit ca atât harul, cât si pacatul, adica atât Duhul adevarului, cât si duhul ratacirii se afla ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic ca o persoana îmbie mintea spre cele bune, iar cealalta îndata spre cele dimpotriva. Eu însa am înteles din dumnezeiestile Scripturi si din însasi simtirea mintii ca înainte de Sfântul Botez harul îndeamna sufletul din afara spre cele bune, iar Satana foieste în adâncurile lui, încercând sa stavileasca toate iesirile dinspre dreapta ale mintii. Dar din ceasul în care renastem, diavolul e scos afara, iar harul intra înauntru. Ca urmare aflam ca precum odinioara stapâneau ratacirea asupra sufletului, asa dupa Botez stapâneste adevarul asupra lui. Lucreaza desigur Satana asupra sufletului si dupa aceea ca si mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rau. Dar nu ca unul ce se afla de fata împreuna cu harul (sa nu fie!), ci învaluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceata poftelor nerationale. Iar aceasta se face din îngaduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtuna, prin foc si prin cercare, sa ajunga astfel la bucuria binelui. „Caci am trecut, zice, prin foc si apa, si ne-ai scos pe noi la odihna”. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Y Harul se ascunde, cum am zis, din însasi clipa în care ne-am botezat în adâncul mintii. Dar își acopera prezenta fata de simtirea mintii. Din moment ce începe însa cineva sa iubeasca pe Dumnezeu cu toata hotarârea, o parte din bunatatile harului intra într-un chip negrait în comunicare cu sufletul prin simtirea mintii. Prin aceasta, cel ce vrea sa tina cu tarie lucrul pe care l-a aflat, vine la dorinta sa vânda cu multa bucurie toate bunurile cele de aici, ca sa cumpere cu adevarat tarina în care a aflat ascunsa comoara vietii. Caci când va vinde cineva toata bogatia lumeasca, va afla locul în care statea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindca pe masura înaintarii sufletului, își descopera si darul dumnezeiesc bunatatea lui în minte. Dar atunci îngaduie Domnul si dracilor sa supere sufletul, ca sa-l învete sa faca deosebirea între bine si rau si sa-l faca mai smerit prin aceea ca pe masura ce se curateste simte tot mai multa rusine de urâciunea gândurilor dracesti. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Y Daca cineva presupune, din pricina ca gândim împreuna atât cele bune cât si cele rele, ca Duhul Sfânt si diavolul locuiesc laolalta în minte sa afle ca aceasta se întâmpla pentru aceea ca înca n-am gustat si n-am vazut „ca bun este Domnul”. Caci la început, precum am spus si mai înainte, harul își ascunde prezenta sa în cei botezati, asteptând hotarârea sufletului, ca, atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, sa-si arate, printr-o negraita simtire, prezenta în inima. Pe urma iarasi asteapta miscarea sufletului, îngaduind sagetilor dracesti sa ajunga pâna în adâncul acestei simtiri, ca printr-o hotarâre si mai calda si prin cuget smerit sa caute pe Dumnezeu. Deci daca omul va începe de aici înainte sa sporeasca în pazirea poruncilor si sa cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revarsa si peste simturile mai de dinafara ale inimii, arzând cu totul neghina pamântului omenesc. Drept urmare cursele diavolesti se vor departa de acest loc, întepând de aici înainte mai domol partea patimitoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbraca cu toate virtutile si mai ales cu desavârsita saracie, atunci harul îi va lumina toata firea printr-o oarecare simtire mai adâncă, încalzindu-l spre mai multa dragoste de Dumnezeu. Din aceasta pricina sagetile dracesti se vor stinge în afara de

simtirea trupului. Caci adierea Duhului Sfânt, miscând inima spre suflarea pacii, stinge sagetile dracului purtator de foc, înca pe când sunt în are. Dar si pe cel care a ajuns la aceasta masura îl paraseste Dumnezeu uneori în mâna rautatii dracilor, lasând mintea lui neluminata, ca voia noastra sloboda sa nu fie câtusi de putin legata de lanturile harului. Aceasta nu numai pentru ca pacatul se biruieste prin lupte, ci si pentru ca omul e dator sa mai sporeasca înca în experienta duhovniceasca. Caci ceea ce pare lucru desavârsit celui povatuit, este înca nedesavârsit fata de bogatia lui Dumnezeu, care povatuieste cu dragoste larga, chiar daca ar putea cineva sui toata scara aratata lui Iacov. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

- Y La începutul înaintarii, daca iubim cu caldura virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul sa guste cu toata simtirea si încredintarea din dulceata lui Dumnezeu, ca mintea sa afle printr-o cunostinta exacta rasplata desavârsita a ostanelilor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe urma ascunde pentru multa vreme bogatia acestui dar de viata facator, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtuti, sa ne socotim ca nu suntem nimic, întrucât nu avem înca dragostea sfânta ca o deprindere. Drept aceea dracul urii tulbura atunci sufletele celor ce se nevoiesc, încât îi face sa vorbeasca de rau chiar si pe cei ce-i iubesc pe ei si sa duca lucrarea stricacioasa a urii pâna la a-si face din ea aproape o îndeletnicire placuta. Din pricina aceasta, sufletul se întristeaza si mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeiesti, dar neputând-o dobândi în simtire, pentru lipsa ostanelilor celor mai desavârsite. E trebuinta deci ca sa o împlinim totusi macar de sila, ca sa ajungem la gustarea ei întru toata simtirea si încredintarea. Caci desavârsirea ei nimeni nu o poate câstiga pâna ce se afla în trupul acesta, decât numai Sfintii care au ajuns pâna la mucenie si la marturisirea desavârsita. Fiindca el ce ajunge la ea se preface întreg si nu mai doreste cu usurinta nici macar hrana. Caci ce pofta va mai avea de bunatatile lumii cel ce e hranit de dragostea dumnezeiasca? De aceea prea Înțeleptul Pavel, marele vas al cunostintei, binevestindu-ne din convingerea sa deplina, zice: „Împaratia Cerurilor nu este mâncarea si bautura, ci dreptate, pace si bucurie în Duhul Sfânt”, care sunt roada dragostei desavârsite. Asa încât cei ce înainteaza pâna la desavârsire pot sa guste aici des din ea, dar desavârsit nimeni nu o poate câstiga, decât numai când „se va înghiti desavârsit ce este muritor de viata” . (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Y Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunostinte ne pricinuieste nu putina întristare când, ocarându-l pe cineva dintr-o întarâtare oarecare, ni l-am facut dusman. Fiindca ea nu înceteaza de-a împunge constiinta noastra, pâna ce, prin multa rugare de iertare, nu aducem pe cel ocarât la cugetul de odinioara. Dar cea mai desavârsita înțelegere nu face foarte multa grija si muștrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânîia pe noi pe nedreptul, pentru faptul ca suntem tot sminteala cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherita si de la contemplarea lui Dumnezeu si de la cuvântarea despre El. Caci temeiul cunostintei fiind dragostea, nu lasa cugetarea sa se largeasca în zamislirea de contemplatii dumnezeiesti, pâna nu vom recâstiga mai întâi în dragoste si pe cel ce s-a mânîiat în desert pe noi. Iar daca acela nu vrea sa se întâmpile aceasta, sau s-a departat de locul unde vietuim noi, se cuvine ca, asezându-i chipul fetei lui în afectiunea larga a sufletului, sa plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Caci cei ce vor sa aiba cunostinta lui Dumnezeu trebuie sa priveasca spiritul si fetele celor ce s-au mânîiat fara temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastra nu numai ca se va misca fara greseala spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înalta si spre dragostea Lui cu multa îndraznire, ca una ce se zoreste neîmpiedicata de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Y Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunostinte ne pricinuieste nu putina întristare când, ocarându-l pe cineva dintr-o întarâtare oarecare, ni l-am facut dusman. Fiindca ea nu

înceteaza de-a împunge constiinta noastra, pâna ce, prin multa rugare de iertare, nu aducem pe cel ocarât la cugetul de odinioara. Dar cea mai desavârsita înțelegere nu face foarte multa grija si mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânîia pe noi pe nedreptul, pentru faptul ca suntem tot sminteala cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherita si de la contemplarea lui Dumnezeu si de la cuvântarea despre El. Caci temeiul cunostintei fiind dragostea, nu lasa cugetarea sa se largeasca în zamislirea de contemplatii dumnezeiesti, pâna nu vom recâstiga mai întâi în dragoste si pe cel ce s-a mânîiat în desert pe noi. Iar daca acela nu vrea sa se întâmpile aceasta, sau s-a departat de locul unde vietuim noi, se cuvine ca, asezându-i chipul fetei lui în afectiunea larga a sufletului, sa plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Caci cei ce vor sa aiba cunostinta lui Dumnezeu trebuie sa priveasca spiritul si fetele celor ce s-au mânîiat fara temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastra nu numai ca se va misca fara greseala spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înalta si spre dragostea Lui cu multa îndraznire, ca una ce se zoreste neîmpiedicata de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

- Υ Împrejurările cer de la noi rugaciune, precum valurile, vijeliile si furtunile cer cârmaci. Caci suntem supusi la atacul gândurilor, atât ale virtutii, cât si ale pacatului. Iar stapân peste patimi se zice ca este gândul cel evlavios si iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade noua, celor ce râvnim linistea, sa deosebim si sa despartim cu luare aminte si cu înțelepciune virtutile si pacatele, si sa aflam pe care virtute trebuie sa o cultivam când sunt de fata parintii si fratii si pe care s-o lucrăm când suntem singuri. Trebuie sa mai stim care este virtutea prima, care a doua, a treia; si care patima este sufleteasca si care trupeasca; si din care virtute ne rapeste mândria, mintea, din care se iverse lacomia pântecele. Caci datorii suntem sa curatim gândurile, precum si orice înaltare ce ar creste împotriva cunostintei de Dumnezeu. (*Isaia Pustnicul*)¹⁰

Dragoste, bunatate, mila, îndelunga rabdare

- Υ Celui nu stie sa deosebeasca binele de rau nu-i este îngaduit a judeca pe cei buni sau pe cei rai. Caci bun este omul care cunoaste pe Dumnezeu, dar el nu este, nu stie nimic si nu va sti vreodata. Caci calea cunostintei lui Dumnezeu este bunatatea. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- Υ Omul bun si iubitor de Dumnezeu nu mostra pe oameni pentru rele când sunt de fata; iar în dos nu-i bârfește. Dar nici celor ce încearca sa-i graiasca de rau nu le îngaduie. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- Υ Nu trebuie sa urâm pe cei ce au uitat de vietuirea cea buna si placuta lui Dumnezeu si care nu recunosc dogmele drepte si iubite de Dumnezeu. Ci mai vârtos sa ne fie mila de ei, ca fiind slabi în puterea de a deosebi lucrurile si orbi cu inima si cu înțelegerea. Caci primind raul ca bine, se pierd din pricina nestiintei, si nu cunosc pe Dumnezeu, sarmanii si nechibzuitii de ei. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- Υ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l mostra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- Υ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l mostra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- Υ Dovada iubirii nefatarite e iertarea nedreptatilor. (*Marcu Ascetul*)¹¹

- Υ Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, caci la timpul convenit îti vor veni înmultite. *(Marcu Ascetul)*¹¹
- Υ Mare virtute e a rabda cele ce vin asupra noastra si a iubi pe cei ce ne urasc, dupa cuvântul Domnului. *(Marcu Ascetul)*¹¹
- Υ Definitia iubirii: sporirea prieteniei fata de cei ce ne ocarasc. *(Diadoh al Foticeii)*¹¹
- Υ Când începe cineva sa simta cu îmbelsugare dragostea lui Dumnezeu, începe sa iubeasca si pe aproapele într-o simtire a duhului. Si aceasta este dragostea despre care graiesc toate Sfintele Scripturi. Caci prietenia dupa trup se desface foarte usor când se gaseste o cât de mica pricina. Pentru ca nu a fost legata cu simtirea Duhului. Dar în sufletul ce sta sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar daca s-ar întâmpla sa se produca vreo suparare, totusi legatura dragostei nu se desface dintr-însul. Caci aprinzându-se pe sine însusi din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndata revine iarasi la starea cea buna si cu multa bucurie primeste dragostea aproapelui, chiar daca a fost ocarât sau pagubit mult de catre acela pentru ca acest suflet topeste în dulceata lui Dumnezeu amaraciunea iscata de gâlceava. *(Diadoh al Foticeii)*¹¹
- Υ Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunostinte ne pricinuieste nu putina întristare când, ocarându-l pe cineva dintr-o întarâtare oarecare, ni l-am facut dusman. Fiindca ea nu înceteaza de-a împunge constiinta noastra, pâna ce, prin multa rugare de iertare, nu aducem pe cel ocarât la cugetul de odinioara. Dar cea mai desavârsita înțelegere nu face foarte multa grija si mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânâia pe noi pe nedreptul, pentru faptul ca suntem tot sminteala cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherita si de la contemplarea lui Dumnezeu si de la cuvântarea despre El. Caci temeiul cunostintei fiind dragostea, nu lasa cugetarea sa se largeasca în zamislirea de contemplatii dumnezeiesti, pâna nu vom recâstiga mai întâi în dragoste si pe cel ce s-a mânâiat în desert pe noi. Iar daca acela nu vrea sa se întâmple aceasta, sau s-a departat de locul unde vietuim noi, se cuvine ca, asezându-i chipul fetei lui în afectiunea larga a sufletului, sa plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Caci cei ce vor sa aiba cunostinta lui Dumnezeu trebuie sa priveasca spiritul si fetele celor ce s-au mânâiat fara temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastra nu numai ca se va misca fara greseala spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înalta si spre dragostea Lui cu multa îndraznire, ca una ce se zoreste neîmpiedicata de la treapta a doua la cea dintâi. *(Diadoh al Foticeii)*¹¹

Frica de Dumnezeu, evlavie, cucernicia

- Υ Aducerea aminte de Dumnezeu face sa se nasca în inima osteneala si durerea pentru cinstirea lui; si tot cel ce uita de Dumnezeu cauta placerea si fuge de durere. *(Marcu Ascetul)*¹³
- Υ Nimeni nu poate sa iubeasca pe Dumnezeu din toata inima, daca nu se va teme de El mai întâi într-o simtire a inimii. Caci numai curatindu-se si înmuindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucratoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul aratat, daca nu va parasi toate grijile lumesti. Caci numai când ajunge mintea la liniste multa si la negrija, o strâmtoreaza frica de Dumnezeu, curatind-o într-o simtire multa de toata grosimea

pamânteasca, ca astfel sa o aduca la marea dragoste a bunatatii lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹³

Iadul

- Y Frica Gheenei si dragostea Împaratiei dau puterea de a rabda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi însine, ci de la Cel ce cunoaste gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)¹⁶

Îmbuibarea – înfrânarea

- Y Lacomia întru cele ale mâncarii determina în viata calugareasca toate caderile, rautatea si abaterea de la telul propus. Daca însa ajungi sa domini aceasta stapâna, atunci oriunde te-ai gasi vei putea atinge nepatimire; de te va stapâni însa aceasta tirana, oriunde, cu exceptia mormântului, te vei afla în primejdie!
- Y Masa dragostei risipeste ura si darurile curate înmoaie sufletul, dar masa luata fara luare aminte care aluneca în lacomie este maica îndraznelii si astfel prin fereastra iubirii se strecoara lacomia pântecelui.
- Y Lacomia este aceea care ne stimuleaza imaginatia dând nastere celor mai fanteziste si mai inedite meniuri si care izvoraste gusturile cele mai rafinate.
- Y Robul pântecelui socoteste cu ce mâncaruri va sarbatori praznicul, pe când robul Domnului cu ce daruri se va îmbogati.
- Y Când sufletul nostru doreste felurite mâncaruri, el urmeaza un instinct al firii de aceea trebuie sa facem uz de toata abilitatea împotriva unei asemenea preaviclene patimi. Daca nu vom proceda astfel ne vom trezi într-un foarte greu razboi si primejdia de a fi biruiti. Sa înlaturam deci mâncarurile care îngrasa, apoi cele care aprind simturile si apoi cele care ne provoaca placere. De este cu putinta, da pântecelui hrana care-l umple si este usor de mistuit pentru ca prin saturare sa-i înlaturam pofta neastâmparata iar prin mistuirea grabnica sa ne eliberam de înfierbântare ca de bici. Sa cercetam si mâncarurile care umfla pântecele si fac vânturi si vom afla ca acestea stârnesc si poftele.
- Y În inima lacomilor se misca visuri cu mâncaruri iar în inima celor ce plâng, visuri de judecata si de chinuri.
- Y Sa cautam si vom afla ca lacomia pricinuieste toate caderile noastre.
- Y Mintea postitorului se roaga cu trezvie, cea a lacomului este plina de chipuri (idoli) necurate. Saturarea seaca izvorul lacrimilor; uscându-se însa stomacul – izvorasc apele plânsului.
- Y Cel ce-si strâmtoreaza pântecele își smereste inima, însa cel ce-l îngrijeste, se umfla de mândrie.
- Y Asupreste-ti pântecele si cu adevarat îți vei pune atunci lacat gurii, caci limba se întareste mai vârtos când este stârnită de multimea mâncarurilor

- Y Burdufurile moi se vor largi pentru a primi mai mult, lasa-le sa se usuce si strângându-se se vor micsora. Cel ce-si sileste stomacul sa cuprinda mult si-l largeste, iar cel ce se lupta cu el îl îngusteaza si astfel vom ajunge postitori din fire.
- Y Când te va birui stomacul domoleste-ti trupul prin osteneli si daca nu vei putea din pricina slabiciunii, lupta-te prin priveghere.
- Y Capetenia diavolilor este Lucifer care a cazut, iar stapânul patimilor este pântecele nesatul.
- Y Sezând la masa cu bucate adu-ti aminte de moarte si de judecata si de abia asa vei putea împiedica putin patima. Bând bautura, nu înceta sa-ti aduci aminte de otetul si fierea Stapânului si atunci desigur vei primi îndemnuri spre înfrânare, pocainta sau spre smerenie.
- Y Nu te amagi: nu te vei izbavi de faraon si nu vei vedea Pastele de sus de nu vei mânca neîncetat ierburile amare si azima, sila si greaua patimire a postului. Iar azima este cugetul neumflat de mândrie.
- Y Sa se lipeasca de inima ta cuvântul celui ce zice: "Când ma tulburau dracii m-am îmbracat în sac si am smerit sufletul meu... si rugaciunea mea s-a lipit în sânul sufletului meu." (Ps. 34,12)
- Y Este nevoie de multa vitejie pentru a birui pofta stomacului; cel ce a pus stapânire pe ea își deschide drum spre eliberarea de patimi spre neprihanirea cea deplina
- Y La cei din lume radacina tuturor relelor este iubirea de arginti, iar la calugari – lacomia pântecelui.
- Y Daca lacomia pântecelui sta în aceea ca cel stapânit de ea se sileste pe sine sa manânce chiar satul fiind, înfrânarea consta când chiar flamând fiind, omul își stapânește firea sa vinovata.

Cât despre poame, sa nu le ceri din propria vointa, dar de ti le vor da, ia si manânce suspinând pentru osânda ce ti-o va aduce placerea aceasta.

- Y **Ce sa fac parinte când patima nu se ivate înainte dar se strecoara în vremea mâncării?** Sa ma opresc de la mâncare? – Nu te opri ci lupta împotriva gândului aducându-ti aminte ca mâncarea se va preface în ceva urât mirositor si ca vom fi judecati ca unii ce ne-am saturat în vreme ce altii flamânzesc sau se înfrâneaza cu desavârsire. De înceteaza pofta, manânce dar osândește-te tu însuti, iar de staruie – cheama numele lui Dumnezeu în ajutor si te va odihni de acest razboi. De pune însa stapânire pe tine încât nu mai poti mânca cu buna rânduiala, înceteaza sa mai manânci, iar de sunt unii care sed cu tine la masa, ca sa nu bage ei de seama, ia câte putin. Daca-ti este foame, împlineste-ti trebuinta cu pâine sau alta mâncare de la care nu ai razboi.
- Y **Care este semnul lacomiei pântecelui?** – Când vezi cugetul îndulcindu-se la gândul unei mâncari si urmaresti sa o ai neaparat sau înaintea tuturor, sa stii ca te stapânește lacomia pântecelui. Ia aminte deci la tine însuti si la tot ce-ti sta în putinta ca sa te silesti sa nu ieși cu graba din ea, ci cu buna rânduiala si împinge mai vârtos acea mâncare înaintea altora. Dar dupa cum am spus, nu trebuie sa încetezi îndata a mânca, ci pazeste-te sa nu te repezi la mâncare fara de rânduiala. Vorbind de lacomia pântecelui Parintii cer sa nu întinzi mâna la masa înaintea altuia caci acesta este un lucru necuviincios si strain de

buna rânduiala. Un alt semn al lacomiei pântecelui este a voi sa mânânci înainte de ora rânduia, lucru care nu trebuie nicidecum facut decât doar din vreo pricina binecuvântata. Dar în toate trebuie cerut ajutorul lui Dumnezeu si El ne va ajuta.

- Y **Ce hrana sa-mi rânduiesc zilnic?** – A-ti stabili hrana pentru fiecare zi în chilie înseamna a te lasa prins de grija si de o nevoie fara rost. Lasa-te calauzit de îndrumarea lui Dumnezeu, caci zice: “ Cel ce umbla drept, umbla cu încredere.” (*Proverbe 10,10*)
- Y Cât priveste mâncarurile, sa nu ne îngrijim prea mult de trup caci se întâmpla ca aceasta sa fie uneori un razboi din partea dracilor ca sa ne arunce în griji si astfel, staruind noi în ele, sa parasim bunatatile ce ne sunt puse înainte.
- Y Si pentru ca ai spus ca suferi de slabiciunea trupului si ca nu poti face nimic, fa dupa puterea ta ca sa tai din pâine si din bautura caci Dumnezeu a primit cei doi banuti ai vaduvei si s-a bucurat mai mult decât toate darurile. Deprinde mai întâi de toate neîndraznirea si te vei mântui.
- Y Când nu mânânci si nu bei cu risipa nici din placere, acestea nu-ti aduc osânda nici nu sunt spre sminteala. Despre ele a spus Domnul ca nu-l spurca pe om.
- Y Mânâncă taind cât poti placerea de la fapta aceasta, sau asteptând osânda pentru ea.
- Y Cât despre mâncare, sa-ti fie dieta cuviincioasa si cu frica lui Dumnezeu si fi-i încredintat ca nu vei fi osândit. Aceasta consta în a nu lua nimic cu pofta, ci orice ai afla, sa primești cu stapânire de sine si ramâi flamând si nu satul dupa ce ai mâncat.
- Y Omul sa ia seama ca folosind la nevoie vreo mâncare placuta sa nu se lase biruit de placere si chiar de se va întâmpla si aceasta, dupa ce a trecut sa se ocarasca pe sine.
- Y *Actul mâncării nu trebuie nicidecum sa ramâna o fapta pur trupeasca, ci trebuie sa fie un prilej de multumire a lui Dumnezeu si de alte gânduri sau convorbiri folositoare. Mâncarea este si un dar al lui Dumnezeu, componentele ei fiind în fapt ratiuni plasticizate ca sa nu mai vorbim de trup care e sustinut în viata lui de suflet si este la rândul lui o ratiune plasticizata împletita cu multe ratiuni plasticizate si unita cu ratiunea sufletului. Trupul nu este despartit de suflet, mâncarurile nu sunt pregatite fara ratiune omeneasca si nepotrivite cu ratiunea plasticizata a trupului, de aceea ele au rostul sa întretina trupul si prin el, omul întreg.*
- Uneori trupul e bolnav si de trebuie sa mânânci si de doua, de trei si de mai multe ori, sa nu fie întristat cugetul tau caci ostenelele trupesti nu trebuie sa fie tinute si în timpuri de boala si de slabiciune, ci trebuie lasate atunci mai slobod în anumite privinte, ca sa se întareasca trupul din nou spre aceleasi ostenele ale vietuirii. Iar în privinta înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca sa nu mâncam ceva, ci a zis: “Iata am dat voua toate, ca pe legumele ierburilor”, “mâncati-le nimic cercetând”, si: “Nu cele ce intra în gura spurca pe om”. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce ramâne la alegerea ta, ca o osteneala a sufletului. (*Evagrie Ponticul*)³⁴
- Y Când dracul pântecelui, luptând mult si adeseori nu izbuteste sa strice înfrânarea întiparita, atunci împinge mintea la pofta nevoinei celei mai de pe urma, aducându-i înainte si cele privitoare la Daniil, viata lui saraca si semintele, si aminteste si de viata altor oarecari pustnici care au trait totdeauna asa, si sileste pe ascet sa se faca urmatorul acelora. Astfel, urmarind înfrânarea fara masura, va pierde si pe cea masurata, de la o vreme trupul nemaiputând-o pastra din pricina slabiciunii. Si asa va ajunge sa binecuvinteze trupul si sa blesteme inima. Socot deci ca e drept sa nu asculte acestia de acela si sa nu se retina de la pâine, untdelemn si apa. Caci aceasta rânduiala au cercat-o

fratii, gasind-o foarte buna. Desigur aceasta sa nu o faca spre saturare si sa o faca numai o data pe zi. M-as mira daca vreunul, saturându-se cu pâine si cu apa, ar mai putea lua cununa nepatimirii. Iar nepatimire numesc nu simpla oprire a pacatului cu fapta, caci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile patimase, pe care Sfântul Pavel a numit-o si “taiere duhovniceasca împrejur a iudeului ascuns”. Iar daca se descurajeaza cineva auzind acestea, sa-si aduca aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame si sete. Dar imita si vrajmasul adevarului, dracul descurajarii, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrâneaza, retragerea cea mai de pe urma, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezatorul si a începatorului pustnicilor, Antonie, ca neputând rabda acesta retragerea îndelungata si neomeneasca, sa fuga cu rusine, parasind locul, iar dracul sa se laude zicând: “L-am biruit!”. (*Evagrie Ponticul*)³⁴

Y Foarte potrivit s-a adaugat apoi la cuvintele: „ pe piept si pe pânțece” , cuvântul „ vei umbla” . Caci *placerea nu stapânește asupra celor ce stau pe loc si sunt linistiti, ci asupra celor ce sunt mereu în miscare si plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lacomia pânțecelui. Din acest motiv si firea, voind sa arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare „cele de sub pânțece”, arătând înrudirea lor prin vecinatate. Caci daca slabeste aceasta patima, slabeste din saracirea celei de deasupra, iar daca se aprinde si se întarâta, de acolo își primește puterea. Dar lacomia pânțecelui nu numai ca o hraneste si o alapteaza pe aceasta, ci si alunga toate virtutile. Caci stapânind si tinând ea puterea, cad si se nimicesc toate virtutile: înfrânarea, cumpatarea, barbatia, rabdarea si toate celelalte. Aceasta a aratat-o Ieremia acoperit, zicând ca mai marele bucatarilor din Babilon a darâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucatarilor patima lacomiei. Caci precum mai marele bucatarilor își da toata silinta sa slujeasca pânțecelul si nascoceste nenumarate mestesuguri ca sa produca placeri, tot asa lacomia pânțecelui pune în miscare tot mestesugul ca sa serveasca placerii în vremea foamei; iar felurimea mâncarilor darâma si surpa la pamânt întaritura virtutilor. De fapt mâncările gustoase si mestesugit drese se fac unelte de darâmare ale virtutii bine întarite, clatinând si darâmând statornicia si taria ei. Pe de alta parte, precum belsugul alunga virtutile, tot asa putinatatea surpa întariturile pacatului. Caci asa cum mai marele bucatarilor din Babilon a darâmat zidurile Ierusalimului, adica ale sufletului pasnic, tragându-l cu mestesugul bucatariei spre placerile trupului, tot asa pâinea de orz a israelitilor, rostogolindu-se, a rasturnat corturile madianitilor. Fiindca hrana saracacioasa, rostogolindu-se si înaintând mult, risipeste patimile curvie. Caci madianitii poarta simbolul patimilor curviei, fiindca ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israil si au amagit mare multime dintre tineri. Si foarte potrivit zice Scriptura ca Madianitii aveau corturi, iar Ierusalimul zid, caci toate cele ce înconjoara virtutea sunt întarite si sigure, iar cele ce sustin pacatul sunt forma si cort, nedosebindu-se întru nimic de nalucire. (*Nil Ascetul*)³⁴

Y Caci vietuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduita aceeași noua si dobitoacelor, de catre Facator. „ Iata v-am dat voua, zice Dumnezeu catre oameni, toata iarba câmpului, ca sa fie voua si dobitoacelor spre mâncare”. Primind deci împreuna cu necuvântatoarele o hrana de obste, dar stricând-o prin nascocirile noastre într-una mai desfatatoare, cum nu vom fi socotiti, cu drept cuvânt, mai necuvântatori decât acelea, daca dobitoacele ramân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiti, cu ratiune, am iesit cu totul din vechea rânduiala? Caci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumaratele mestesuguri ale placintarilor si bucatarilor, care stârnesc placerile ticalosului de pânțece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarba si îndestulându-se cu ce se nimereste si folosindu-se de apa râurilor, dar si de aceasta destul de rar? De aceea le sunt putine si placerile de sub pânțece, pentru ca

nu-si aprind dorintele cu nici o mâncare grasa, încât nici nu stiu totdeauna de deosebirea între barbat si femeiusca. Caci un singur timp al anului le stârnete aceasta simtire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însemănțarea aceleiasi specii, spre pastrarea neamului; în cealalta vreme asa de mult se înstraineaza, încât uita cu totul de o astfel de dorinta. Dar oamenilor, pofta nesaturata dupa placerile desfrânate, odraslita din belsugul si felurimea mâncarilor, le-a semanat dorinte furioase, neîngaduindu-le patima sa se linisteasca în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)³⁴

Y Subtiaza-ti deci trupul tânar, o fiule, si îngrasa-ti sufletul nemuritor cu cele spuse înainte, iar mintea înnoieste-ti-o cu virtutile mai înainte însirate, prin conlucrarea Duhului. Caci trupul tânar, îngrasat cu felurite mâncari si cu bautura de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea placerilor trupesti, iar mintea lui e robita de fierberea poftelor rele, neputând sa se împotrivasca placerilor trupului. Caci îngramadirea sângelui pricinuieste imprastierea duhului. Mai ales bautura de vin nici sa n-o miroasa tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, nascut din lucrarea patimii dinauntru si din bautura de vin, turnata din afara, sa i se înfierbânte peste masura placerea trupului si sa alunge de la sine placerea duhovniceasca a durerii nascuta din strapungerile inimii si sa aduca în ea întunecare si împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicești, tinerețea nici la saturarea de apa sa nu se gândeasca. Caci putinatatea apei ajuta foarte mult la sporirea cumpatariei. Dupa ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredintarea prin experienta. Caci acestea nu ti le rânduiam si hotărâm fiindca vrem sa-ti punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te si sfatuindu-te cu dragoste, ti le dam ca pe o socotinta si cale buna de urmat spre sporirea în fecioria adevarata si în cumpatarea deplina, lasând la sloboda ta alegere sa faci ce vrei. (*Marcu Ascetul*)³⁴

Y Precum trupul îngreunat de multimea mâncarilor face mintea molâie si greoaie, tot asa când e slabit de prea multa înfrânare face partea contemplativa a sufletului, posomorâta si neubitoare de cunostinta. Deci mâncările trebuie sa se potriveasca cu starea trupului. Când trupul e sanatos, trebuie sa fie chinuit atât cât trebuie, iar când e slabit, sa fie îngrijit, dar cu masura. Caci cel ce se nevoieste nu trebuie sa-si slabeasca trupul decât atât cât trebuie ca sa-i înlesneasca lupta, ca prin ostenele trupului si sufletul sa se curateasca dupa cuviinta. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Y Precum pamântul udat cu masura face sa rasara cu cel mai mare spor samânta curata semanata în el, dar înecat de multe ploi aduce numai spini si maracini, asa si pamântul inimii, de vom folosi vinul cu masura, va scoate la iveala, curate, semintele ei firești, iar pe cele semanate de Duhul Sfânt în ea le va face sa rasara foarte înfloritoare si cu mult rod; dar de o vom scalda în multa bautura, va prefaca în spini si maracini toate gândurile ei. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Y Când mintea noastra înnoata în valurile bauturii, nu numai ca vede în somn cu patima chipurile zugravite de draci, ci își plasmuieste si în sine anumite vederi frumoase, îmbratisând cu foc nalucirile sale, ca pe niste amante. Caci înfierbântându-se madularele ce servesc la împreunarea trupestă de caldura vinului, mintea e silita sa-si înfatiseze vreo umbra placuta a patimii. Se cuvine deci ca, folosindu-ne de dreapta masura, sa ne ferim de vatamarea ce vine din lacomie. Caci daca nu s-a nascut în minte placerea, care sa o împinga spre zugravirea pacatului, ea ramâne întreaga lipsita de naluciri si, ceea ce-i mai mult, neafemeiata. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Y Ceii ce vor sa-si înfrâneze partile trupului care se umfla, nu trebuie sa umble dupa bauturile drese, pe care mesterii acestei nascociri le numesc aperitive, fiindca deschid drumul spre pântece belsugului de mâncari. Caci nu numai calitatea lor e vatamatoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci si însasi amestecarea lor prostesca raneste foarte

tare constiinta tematoare de Dumnezeu. Ce-i lipseste doar vinului, ca sa fie muiata asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcegarii? (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

- Υ Domnul nostru Iisus Hristos, învătătorul acestei sfintite vietuiri, a fost adaptat cu otet în vremea patimilor de catre cei ce slujeau poruncii diavolesti, ca sa ne lase (îmi pare mie) o pilda învederata despre dispozitia ce trebuie sa o avem în timpul sfintitelor nevointe. Caci nu trebuie sa se foloseasca, zice, de mâncari si bauturi dulci cei ce se lupta împotriva pacatului, ci sa rabde mai degraba, fara sovaire, acreala si amaraciunea luptei. Dar s-a mai adaugat si isop în buretele ocarii ca sa ni se arate deplin modul în care ne putem curata. Caci acreala este proprie nevointelor, iar curatirea e proprie desavârsirii. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Împaratia Cerurilor

- Υ Frica Gheenei si dragostea Împaratiei dau puterea de a rabda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi însine, ci de la Cel ce cunoaste gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)¹⁷

Înfricosata Judecata

- Υ Rugându-te, pazeste-ti cu putere memoria, ca sa nu-ti puna înainte ale sale, ci misca-te pe tine spre gândul înfatisarii tale la judecata. Caci de obicei mintea e foarte rapita de memorie în vremea rugaciunii. (*Evagrie Ponticul*)¹⁹
- Υ Cei ce au câstigat dragostea desavârsita fata de Dumnezeu si si-au înaltat aripile sufletului prin virtuti se rapesc în nori si la judecata nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n-au câstigat cu totul desavârsirea, ci au pacate si ispravi bune laolalta, vin la locul judecatii si acolo, fiind oarecum arsi prin cercetarea faptelor bune si rele, daca va îngreua cumpana celor bune se vor izbavi de munci. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁹

Mânia – blândetea

- Υ Domnul deschide ochii “orbilor” celor ascultatori pentru a-i face sa vada virtutile învătătorului, dar îi întuneca pentru a nu-i vedea slabiciunile; vrajmasul binelui face însa contrariul.
- Υ Cei sângruinciosi sa ia aminte cu atât mai mult la ei însisi ca nu cumva judecându-i pe cei lenesi sa se pagubeasca mai mult decât ar merita defectul acelora, ba înca sa fie osânditi mai mult decât aceia. De aceea si cred ca a fost placut Lot în fata lui Dumnezeu, deoarece fiind el în mijlocul unora ca acestia, nu s-a aratat niciodata osânditorul lor.

- Y Compatimirea este arderea interioara pentru cei ce pacatuiesc, dupa cuvântul: “Cine se va sminti si eu sa nu ard?” (*II Cor. 11,29*) Ea înseamna a-si face cineva proprii greutatile si nenorocirile straine sau de a nu dispretui cu gândul pe cei ce sufera, înaltându-se împotriva lor.
- Y Precum apa adaugându-se câte putin în foc schimba vapaia cu desavârsire, asa si lacrima plânsului cu adevarat va stinge vapaia mâniei si a iutimii.
- Y Nemânierea este dorinta nesaturata de necinstire, precum în cei iubitori de slava desarta dorinta de lauda este nemarginita. Blândetea este starea nemiscata a sufletului, care ramâne aceeași în necinstiri ca si în laude.
- Y Începutul nemînierii este tacerea buzelor în vremea tulburarii inimii; mijlocul este tacerea gândurilor în vremea tulburarii subtiri a sufletelor, iar sfârșitul este seninatatea împlântata în suflarea vânturilor necurate.
- Y Mânia este izbucnirea urii ascunse, o continua reînnoire a amintirii unor ocari îndurate mai demult. Mânia este dorinta de a face rau celui ce ne-a suparat; este o patima foarte napraznica caci iutime se numeste fierberea si miscarea împotriva celui ce ne-a nedreptatit. Ea salbaticeste sufletul în fiecare zi, rapeste mai ales mintea de la rugaciune făcând sa apara chipul celui ce ne-a suparat. Când este de durata se preface în ura si pricinuieste în timpul noptii tulburari si îngalbenirea trupului, navalirea de gânduri furioase (accese de furie).
- Y Unii vazând ca nu sunt cuprinsi de mânie în toata vremea (ca nu sunt statornici în mânie), nu dau nici o atentie tamaduirii acestei boli; acesti nenorociti însa nu se gândesc la cel ce a zis: “Pornirea mâniei lui e caderea lui.” (*Iov 5,2*). Mânia este ca miscarea unei mori în plina activitate care într-o clipa, mai mult decât într-o zi întreaga, macina si distruge grâul precum si rodul sufletului. De aceea se cuvine a fi cu ochii în patru pentru ca mânia este ca un incendiu ale carui flacari mânate de puterea vântului pârljolesc si distrug la repezeala ogorul sufletului, asa cum n-ar putea-o face un foc mocnit.
- Y Dupa cum o piatra colturoasa si dura, lovindu-se de alte pietre își pierde cu totul forma sa initiala devenind rotunda, tot astfel si sufletul rautacios si aspru, amestecându-se si traind împreuna cu cele dure, va ajunge la aceste doua alternative: sau își va tamadui rana prin rabdare sau își va cunoaste slabiciune sa pe care o poate vedea ca într-o oglinda în retragerea lasa din comunitate.
- Y Mâniosul (irascibilul) este un epileptic care se sfâșie si se loveste singur împins fiind de o pornire launtrica care determina prabusirea lui.
- Y Nimic nu este atât de nepotrivit celor ce se nevoiesc decât tulburarea mâniei. Pe când întoarcerea la Dumnezeu are multa trebuinta de smerenie – mânia este semnul unei mari mândrii.
- Y Daca culmea blândetii este de a pastra linistea inimii fata de cel ce ne întarâta, chiar când este prezent, apoi desigur ca este culmea mâniei a ne lupta si a ne salbatice cu vorbele si cu gesturile împotriva celui ce ne-a provocat o suparare, chiar si atunci când suntem singuri.
- Y Pe când întoarcerea omului la sine sa adevarata din uitarea de sine care la adus la pacat are nevoie de smerenie, fapta impulsiva este semnul închipuirii de sine, adica al necunoasterii sinei sale adevarate. Impulsivul sau omul care se lasa stapânit de iutime, e un om care nu s-a obisnuit cu reflexiunea si nici cu smerenia ce vine din cunoasterea reala de sine. Parintii leaga strâns

mânia si iutimea, întrucât izvorul imediat al mâniei este iutimea sau impulsivitatea. Aceasta este un semn accentuat al lipsei de putere a spiritului de a stapâni pornirile involuntare. Reflexiunea reduce la proportiile adevarate, neimportante raul ce ti l-a facut altul si în general toate cele le vieti de aici.

- Y Foarte multa bagare de seama trebuie sa avem fata de acest sarpe caci are si el împreuna lucratoare firea noastra, ca si cel ce ispiteste trupurile.
- Y Uneori cântarea cu masura risipeste iutimea în chipul cel mai bun. Alteori, când e fara masura si la timp necuvenit se însoteste cu iubirea de placere. Sa ne folosim deci de cântare rânduind timpurile.
- Y Daca voiesti sa-l tamaduiesti pe altul scotându-i paiul pacatului din ochi, sau mai degraba de crezi ca vrei, ia seama sa nu-l scoti cu bârna în loc sa folosesti delicata penseta a chirurgului. Bârna este cuvântul aspru, iar penseta – învatatura blânda si mustrea îndelung rabdatoare. “Mustra, zice, cearta, mângâie”, dar nu si lovi; si chiar de-ar fi nevoie de asa ceva fa-o rar si nu prin tine însuti.
- Y Sa privim cu luare aminte si vom vedea pe unii stapâniti de iutime practicând cu ardoare privegherea, postul si petrecerea în liniste; aceasta nu e de mirare caci scopul diavolului este acela de a îndemna pe fiecare sa faptuiasca sub pretextul pocaintei lucruri care sporesc mânia.
- Y Începutul râvnitei netineri de minte a raului sta în a primi necinstirile cu sufletul amarât si îndurerat; mijlocul – în a ramâne fata de ele neîntristat, iar desavârsirea (daca se poate vorbi de asa ceva), în a le socoti pe acestea ca laude. Bucura-te daca esti între cei dintâi, fii tare daca esti printre cei din a doua categorie, si fii fericit daca esti în cea de a treia, ca unul ce te veselesti în Domnul.
- Y Am observat la cei mâniosi ceva vrednic de plâns care nu se întâmpla decât dintr-o ascunsa mândrie si anume: se mâniau pe ei însisi pentru ca s-au lasat biruiti de mânie, si m-am minunat vazând cum o cadere antreneaza alta cadere. Cu strângere de inima priveam cum voiau sa pedepseasca un pacat prin alt pacat. Însipaimântându-ma deci de viclenia demonilor, putin a lipsit sa nu deznadajduiesc de-a mai obtine mântuirea.
- Y Daca s-ar vedea cineva biruit cu usurinta de mândrie, furie, rautate si fatarnicie, sa scoata degraba sa scoata degraba sabia cu doua taisuri a blândetii, rabdarii si a netinerii de minte a raului spre a lupta împotriva acestor patimi. De voieste sa scape complet de ele, unul ca acesta sa caute în a intra într-o obstie de frati din cei mai aspri si necrutatori ca într-un atelier mântuitor al unui piuar; acolo fiind întins si lovit sufleteste de ocarile, necinstirile si napastele fratilor, sau poate fi tesalat, împuns, calcat si în chip simtit, îsi va spala simtirea sufletului de murdaria aflata în ea.
- Y Nu ajunge ca omul sa lupte singur împotriva mâniei cu sabia blândetii si a netinerii de minte a raului, caci ea poate avea doua taisuri: cu ea se poate taia mânia sa, dar se poate taia si pe sine caci blândetea poate fi îngaduitoare cu pacatele sale. Este greu a se curati un suflet pe sine însusi de aceea stiind aceasta sfântul Ioan Scararul alterneaza asprimea cu nuantarea.
- Y “Cauzele care m-au nascut sunt multe caci eu n-am un singur tata. Mamele mele sunt slava desarta, iubirea de argint, lacomia pântecelui, uneori si desfrânarea. Cea care m-a nascut pe mine este trufia; fiicele mele sunt pomenirea de rau, ura, vrajba, dezvinovatarea. Vrajmasele

mele care ma tin acum legata sunt cele potrivnice acestora: nemâniera si blândetea iar cea care pururea unelteste împotriva-mi este umilinta.

- Y Zicând noi rugaciunea: “si ne iarta noua gresalele noastre precum si noi iertam ...” si neiertând, suntem facuti de rusine din partea noastra însine, adica de constiinta noastra, precum el însusi zice mai departe: “Rusineze-l pe el rugaciunea lui Iisus.” Dar în general rugaciunea noastra este facuta de rusine de tinerea de minte a raului, întrucât aproape prin fiecare cerem iertare sau mila lui Dumnezeu. Propriu-zis noi însine suntem facuti de rusine prin rugaciunea noastra prin care cerem lui Dumnezeu mila fara sa o daruim la rândul nostru altora. Aducându-ne aminte, fara îndurare, de raul facut noua de cineva, nu mai avem curajul sa cerem noi însine ceva de la Dumnezeu cu toata îndrazneala.
- Y Cel ce a dobândit iubirea s-a înstrăinat de nebunia mâniei; cel ce însa dusmaneste, își îngramadeste dureri fara rost.
- Y Ținerea de minte a raului este o vicleana tâlcuitoare a Scripturii, ca una ce tâlcuieste dupa propria stiinta cuvintele lui Dumnezeu.
- Y Rugaciunea lui Iisus va rusina tinerea de minte a raului, caci nu o putem nicidecum rosti pe aceasta stapâniti fiind de tinerea de minte a raului.
- Y Daca te-ai luptat îndelung si n-ai reusit totusi sa scoti ghimpele acesta veninos pleaca-te si te caieste marturisindu-ti vina înaintea celui ce-l vrajmasesti chiar si numai cu gura daca nu poti s-o faci din toata inima, ca rusinându-te de aceasta fatarnicie, cu timpul, împungându-te constiinta ca si cu foc, sa te duca pâna acolo încât sa-l iubesti cu adevarat.
- Y Atunci vei cunoaste ca te-ai izbavit de putreziciunea aceasta, nu când te vei ruga pentru cel ce te-a suparat, nici când îl vei rasplati cu daruri, nici când îl vei aduce la masa, ci când, aflând ca a cazut în vreo nenorocire trupeasca sau sufleteasca vei suferi si vei plânge ca pentru tine însuti.
- Y Cel ce vietuieste în liniste si tine minte raul, este ca aspida care, în gaura poarta întru sine venin ucigator.
- Y Aducerea aminte de Patimile lui Iisus vor tamadui sufletul ce tine minte raul rusinându-l foarte prin acest exemplu de îndelunga rabdare.
- Y Daca te tii rigid si nu te pleci sa-i spui dusmanului macar niste cuvinte bune îndulcind astfel câtsi de putin relatia, adaugi la patima tinerii de minte a raului si patima mândriei.
- Y În lemnul putred se prasesc viermii cariului si purtarile prea blânde si în chip mincinos linistite au lipite de ele ura nebuna. Cel ce o leapada pe aceasta a aflat iertare, dar cel ce se lipeste de dânsa se lipseste de orice îndurare.
- Y Unii s-au dat pe ei însisi ostenelilor si sudorilor pentru a dobândi iertare, dar cel ce nu tine minte raul a luat-o înaintea acestora, daca adevarat este cuvântul: “Iertati degraba si vi se va ierta din belsug.” (Luca 6,37) Netinerea de minte a raului este semnul neîndoielnic al adevaratei pocaintei; cel ce tine însa minte raul, si-si închipuie ca se pocaieste, este asemenea celui caruia i se pare ca alerge în vis.
- Y I-am vazut pe unii ce tineau minte raul, îndemnându-i pe altii sa nu faca aceasta, si rusinându-se într-un timp de propriile lor cuvinte, au pus si ei capat patimii acesteia. (Uneori si cei ce nu fac, dar învăta sunt folositi de cuvintele lor, care nu acopera faptele, caci de multe ori cuvintele

omului nu sunt ale lui, ci ale lui Dumnezeu Care-l sileste sa vorbeasca prin constiinta lui. În acest caz, prin cuvintele ce le rostesc unii își predica, sau li se predica si lor; sau din vointa de a încălzi pe altii pentru un lucrul bun, se încălzesc si pe ei însisi. Caldura cu care primesc altii cuvintele rostite se întinde si la ei.

- Y Nimeni sa nu-si închipuie cumva aceasta întunecime ca o patima usoara, trecatoare sau putin primejdioasa, caci una ca aceasta de multe ori cuprinde pâna si inimile barbatilor duhovnicesti. (Nimeni sa nu-si închipuie ca aceasta patima e simpla, caci ea da nastere multor complicatii)
- Y Clevetirea este frica urii, este o boala subtire, dar o lipitoare grasa – ascunsa si greu de observat – care suge si prapadeste sângele iubirii. Este fatarnicia dragostei, întinarea inimii, sarcina care împovareaza constiinta, pierderea curatiei.
- Y I-am auzit pe unii care cleveteau si am ramas uimit, caci acesti lucratori ai rautatii se aparau spunând ca fac aceasta din dragoste si purtare de grija, iar eu le-am zis sa înceteze cu o astfel de dragoste caci nu minte Cel ce a zis: “Pe cel ce cleveteste în ascuns pe aproapele lui, alunga-l.” (*Psalmi 100,5*) Daca spui ca-l iubesti, roaga-te în taina pentru el si nu-l lua în bataie de joc, caci acesta este felul iubirii primit de Domnul. (Neosândirea aproapelui tine un zid de respect între mine si el, sau o comunicare cu el în iubire, cu voia lui. Prin clevetire pornesc asupra lui cu sila, fara iubire, voind sa-l tavalesc în noroi ca pe un obiect, dar de fapt prin aceasta nu reusesc sa intru în ceea ce e mai intim si mai adevarat în el.)
- Y Sa nu-ti ramâna ascuns lucrul acesta si te vei trezi încetând sa mai judeci pe cel ce greseste: Iuda era în ceata ucenicilor, iar tâlharul în ceata ucigasilor, si într-o clipa s-a facut o schimbare minunata între ei.
- Y De voieste cineva sa biruiasca duhul clevetirii, sa nu-l învinovateasca pe cel ce a gresit, ci pe dracul care l-a ispitit, caci chiar daca se întâmpla sa nu fim siliti de nimeni atunci când cadem, noi nu voim totusi sa pacatuim înaintea lui Dumnezeu.
- Y Precum focul este potrivit apei, tot la fel de potrivit este a judeca celui ce voieste sa se pocaiasca.
- Y Ascultati-ma pe mine toti cei care osânditi faptele altora, daca este adevarat, cum de fapt chiar este, ca: “Cu ce judecata veti judeca, cu aceea veti fi judecati”, negresit, în cele în care-l vom judeca pe aproapele, în acelea vom cadea, fie sufletesti, fie trupesti si altfel nu va fi. Contabilii nemilos si amanuntiti ai greselilor aproapelui sufera de aceasta patima pentru ca nu si-au adus niciodata aminte în chip nemincinos si deplin de greselile lor. Caci daca ar privi cineva amanuntit la pacatele sale, înlăturând valul iubirii de sine, nu s-ar mai îngriji de nimic din cele dinafara ,ci ar socoti ca nu-i ajunge timpul nici macar pentru a se plânge pe sine, chiar daca ar trai o suta de ani si de-ar vedea lacrimile ce-i curg din ochi devenind un adevarat Iordan. (Daca mintea n-ar parasi luarea aminte de sine, lasând pe cele ale sale si râzând de ale altora, n-ar ajunge sa judece, caci judecarea si cercetarea altora este de fapt uitare de sine.)
- Y Am cercetat cu grija plânsul si n-am gasit în el nici o urma de clevetire.
- Y Firile curioase voiesc sa vada fapta aproapelui si privesc cu ochi atenti scaderea lui. Si de o afla, o rapesc si o analizeaza, iar de nu o afla, voiesc mai bine sa o închipuie plasmuind-o decât sa plece cu curiozitatea nesatisfacuta.

- Y Vorbeste cu grija înaintea celui mândru si bolnav de pizma, caci când tu vorbești, el da în mânia lui cuvintelor tale tâlcul care voieste. Deci din cele bune ale tale ia pricini vatamatoare, cuvintele tale schimbându-se în cugetarea sa dupa felul bolii lui.
- Y Am vazut pe unii făcând în ascuns tot felul de pacate, si amagiti de presupusa lor curatie, îi osândea aspru pe cei ce savârseau greseli mici la aratare.
- Y Lucratorul priceput manâncă numai boabele de struguri coapte, neculegându-le pe cele verzi; tot astfel si mintea înțeleaptă va lua aminte cu sânguinta la virtutile pe care le vad la unii. Cel nepriceput însa va cerceta cu lumânarea lipsurile si defectele fratelui sau. Despre aceasta sa zis: "Iscondit-au faradelegi, istovitu-s-au nascocind iscodiri." (*Psalmi 63,6*)
- Y Sa nu osândești chiar de-ai vedea cu ochii tai, caci nu arareori acestia te înseala.
- Y Cel ce judeca va fi judecat, deci osândit de propria lui limba.
- Y Blândetea consta în a ne ruga în chip netulburat si sincer pentru cel ce ne tulbura în vremea tulburarilor ce ni le pricinuieste. Sufletul blânde tronul simplitatii, iar mintea mânioasă e pricinuitoarea rautatii. Sufletele celor blânzi se vor îmbogati într-o cunostinta, iar mintea stapânita de iutime locuieste împreuna cu întunericul si nestiinta. (Cunostinta adevarata e legata de blândete , caci blândetea e si o contemplare linistita a semenilor care i se deschid si a tainelor existentei, a tainei lui Dumnezeu Cel blând.)
- Y Simplitatea este deprinderea sufletului lipsit de cugetari felurite care s-a facut neclintit spre o gândire nerautacioasă. Nerautatea este o stare senina a sufletului, izbavita de orice cugetare vicleana.
- Y Vicleanul nu este niciodata în pace ci totdeauna-i hartuit de mânie, viclesug si de iutime. Totdeauna cârteste, totdeauna e aspru, când i se poruncește – graieste împotriva, se razvrateste; când e sfatuit la bine – face rau; când e dojenit – batjocorește. El ia în râs pe cei ce vietuiesc bine, îi pizmuiesc pe cei ce sporesc, se scârbeste de sfaturile bune, îi defaima si dispretuieste pe frati, îi dezbină, razvrateste, îi face rai, îi zeflemiseste pe cei îndelung-rabdatori, se fatarnicește fata de straini, cleveteste, se asociază cu fiecare împotriva celui alt, atâta la sfada, întarâta pe unul contra altuia, e gata la ocari, defaimari si în a face numai rau. Precum se vede mânia, întuneca mintea si îl tine pe om într-o agitatie continua si accentuata ducându-l pâna la nebulie. Între functiile sufletesti este o strânsă legatura, ele înrâurindu-se reciproc.
- Y Legea ca nedesavârșita, zice: "la aminte la tine însuti" (*Deuteronom 4,9*), iar Domnul, cel mai presus de desavârșire a poruncit sa-l îndreptam pe aproapele nostru zicând: "De-ti va gresi fratele tau...." (*Matei 18,15*). Dacă mustrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptata spre el e curată si smerită, sa nu ocolești sa împlinesti porunca Domnului, iar de n-ai ajuns înca la aceasta masura, împlineste macar masura legii. (Evangelia lui Hristos e legea iubirii aproapelui, e legea depasirii de sine. Ea cere numai sa nu se facă rau celorlalti, ci sa li se facă bine. Ea a patruns la ultima cunoastere a omului arătându-ne ca el nu se poate mântui decât punându-si viața sa pentru mântuirea aproapelui. Legea Evangheliei talmacește legea cea mai adâncă a însasi fiintei omenesti, tâlcuind ceea ce omul însusi experiaza ca aspiratia cea mai adâncă a lui si ca singura care îl face fericit. Ea corespunde unei etape mai avansate a omenescului. Fericirea nu e decât prelungirea eterna a acestei fericiri reale la care poate ajunge omul de aici. Fericirea nu este de fapt în noi, ci în altii si în ultima analiza în Cel Care i-a facut si îi sustine pe toti ca sa se

scufunde, unificându-se fara confundare, unii în alții. Dar aproapele nu poate fi mântuit de noi fara vointa lui, de aceea trebuie trezit la constiinta pacatoseniei lui când gresește. Noi îl ajutam trezindu-l la responsabilitatea lui personala, dar trebuie sa o facem cu iubire necoborîndu-l iarasi la starea de obiect si necultivînd iarasi închiderea noastra în noi prin mândria unei muștrari aspre si dispretuitoare. Fericirea comuniunii vesnice va fi o comuniune între persoane ce se iubesc si se respecta ca egale. Ne scufundam unii în alții ca persoane în persoane, fara sa ne contopim.

- Υ Când voiesti sa-l îndemni pe cineva la bine, odihnesti-l mai întâi trupește si cinstesti-l pe el cu un cuvânt de iubire, ca nimic nu-l face pe om sa se rusineze si sa se schimbe de la rautatea lui spre cele bune ca bunatatile trupesti si ca cinstirea pe care o primeste de la tine.
- Υ De te vei îmbraca în toata blândetea si nemânieră, nu te vei obosi mult ca sa slobozesti mintea ta din robie.

O mare importanta se acorda în aceste “ Scrisori” iertarii unora de catre alții si rugaciunii unora pentru alții. Cererea de iertare înmoaie sufletul celui ce cere dar si celui caruia i se cere, precum îl înmoaie iertarea pe cel ce iarta si pe cel iertat făcând astfel cu putinta comunicarea reala de putere si de viata de la unul la altul caci amândoua contribuie la înaintarea în smerenie si la eliberarea de slava desarta. Numai cerând rugaciunea altora ne smerim eliberându-ne de mândrie, precum în rugaciunea pentru altul ne eliberam de invidia care nu se bucura de binele altuia. De aceea, numai rugându-ne unii pentru alții ne raspunde Dumnezeu cu împlinirea rugaciunilor noastre.

Υ **De ce mi se întâmpla sa osândesc pe alții chiar dupa ce am întrebat?**

- Ai de îndurat ispita de a osândi pe alții chiar dupa întrebare pentru ca n-a murit în tine înclinarea de a te socoti drept, de a te justifica mereu si nici nu-ti iei osteneala de a te feri de aceasta patima. Osândește-te pe tine si astfel va pleca degrăb de la tine osândirea altora.

- Υ Când esti rapit prin cuvânt sau prin fapta ca sa greșesti cuiva, grabeste-te sa mergi si sa-i pui metanie si Dumnezeu vazând aceasta te va acoperi de fata vrajmasilor tai.

- Υ *Avva Varsanufie își încheie aproape întotdeauna scrisorile cerând iertare adresantului desi nu-i greșeste cu nimic. El n-ar putea fi fericit deplin în Dumnezeu daca ar sti ca cineva a ramas afara fiind tulburat de ceva împotriva lui. El trebuie sa lupte continuu sa însenineze sufletul fiecarui om cu care a avut o legatura pe pamânt, de aceea cine nu iarta sau nu cere iertare nu poate intra în Împaratia Cerurilor, a iubirii. Si apoi cine poate spune ca a facut totul pentru altul? Poate ca cineva sa fie tulburat chiar de o gelozie pe cei virtuosi si sa nu se simta bine vazându-i, de aceea cei buni au trebuinta sa se smereasca pentru a nu le da*

acelora sentimentul ca se socotesc superiori. Daca totusi nu-i poate fac sa accepte societatea lor în Împaratia Cerurilor, rămân pe de o parte compatimitori pentru ei, dar pe de alta nu au ce sa le faca. Într-un fel aceia se simt "mai bine" în afara societatii lor; este mai suportabil pentru ei chinul ce le vine din dispretul bucuriei de bine a celor buni, decât trairea silita în societatea lor.

- Υ *A cere iertare chiar celui ce i-ai gresit este mai greu decât a-ti spune pacatul tau altuia, dar iertarea ce i-o ceri si-ti vine de la el te pun din nou chiar cu el în comunicare afectuoasa, caci umilindu-te în fata lui, el te vede iesind din dusmania fata de el. Dar câta vreme cererea iertarii este semnul unei pocainte care-ti înmoaie inima ta si prin ea dai dovada despre aceasta celuilalt si crezi ca se poate înmuia si el, disperarea ce duce la sinucidere este o învârtosare definitiva întrucât nu mai crezi ca celalalt si însusi Dumnezeu se poate înmuia la inima. Disperarea e o necredinta în iubirea lui Dumnezeu si în capacitatea de iubire a oamenilor.*
- Υ *Mila nu dispretuieste, ci pune în valoare pe sarac, vazându-l legat de Dumnezeu ca un transparent al lui Dumnezeu prin care Dumnezeu pune la proba pe om.*
- Υ *Nu pentru a-l alunga pe el ti-am spus sa-l slobozesti, ci pentru slabiciunea gândului tau, ca nu puteai suporta sa fii ispitit de el. Caci noi suntem pacatosi si nu ne este îngaduit sa alungam pe cineva, ca de puteai sa-i suporti lenea ai fi luat plata pentru aceasta. De fapt unii parinti îi ziceau avvei Pimen despre un batrân oarecare ce-l suporta pe ucenicul lui lenes, si a zis avva Pimen: "În locul lui eu i-as fi pus sub cap o pernita." Si au zis aceia: "Si ce-ai fi spus lui Dumnezeu?" – "Doamne, Tu ai zis: Fatarnice, scoate întâi bârna din ochiul tau si apoi vei vedea sa scoti si paiul din ochiul din ochiul fratelui tau.*
- *A facut deci, bine batrânul ca nu l-a muștrat pe frate?*
 - *Nu fara rost l-a lasat batrânul nemuștrat, caci de multe ori a facut aceasta, dar el n-a primit muștrarea. Deci, vazând ca nu se îndreapta, a lasat lucrul la judecata lui Dumnezeu, zicând: "Dumnezeu stir mai bine ce e de folos, caci fratele meu e mai bun decât mine." Aceasta o faceau cei desavârsiti neîndraznind sa judece pe nimeni. Aceasta o faceau spre rusinarea celor ce nu sunt nimic, dar îi judeca pe toti!*
- Υ *Frate, nu cauta la altul, ci la tine. Nu iscodi cele ale lui caci nu-ti va folosi la nimic si nimic nu tulbura atât de mult inima ca acestea. (Nu cerceta plin de curiozitate umbrele din viata altuia, ci pe ale tale, caci facând primul lucru vei fi tulburat continuu de tendinta de a-l osândi, iar de pacatele tale vei uit; astfel ca prin aceasta vei spori pacatele tale).*
- Υ *Cine nu iarta, pastreaza în sine o mândrie care împietreste; nu se umanizeaza, nu realizeaza comunicarea de la sine la cel ce trebuie iertat si în afara de ea omul pierde conditia de om. Deci, cel ce nu iarta nu poate intra în împaratia iubirii si a umanitatii scapata de rigiditate.*

Când rogi pe cineva sa te ierte îl înmoui tot asa de mult pe el ca si pe tine atunci când îl ierti tu. Îl ajuti pe acela sa iasa din rigiditatea lui cum iesi si tu. Îl ajuti sa urce cu tine în Împaratia lui Dumnezeu izvorul iertarii, pentru ca e izvorul iubirii care vrea sa-i cuprinda pe toti în ea, al puterii noastre de a ne umaniza. Acolo îl simti si pe El ca iertator, aceasta fiind cu adevarat atotputernicie a lui Dumnezeu.

- Υ *Daca e o mare mângâiere sa te auda cineva când esti în suferinta si sa te compatimeasca, cea mai mare si mai grea nefericire e sa nu te auda , sa nu vrea sa te auda si sa nu te compatimeasca nimeni – acesta e iadul fara nici o lumina. I-ai dispretuit pe toti, esti uitat de toti; te-ai obisnuit sa n-ai încredere în nimeni, ti se închide poarta comuniunii de catre toti pentru ca tu însuti ti-ai închis-o pe a ta si nu mai esti în stare sa ti-o deschizi. S-a întepenit în starea încuiata si ai pierdut cheile.*
- Υ *Împreuna-patimire a altuia cu mine, numai durerea altuia pentru mine ma poate înviora, readuce la viata din moartea trândaviei si a nepasarii. Durerea altuia pentru mine ma poate trezi si pe mine la durerea pentru ticalosia mea, asa cum Petru a fost adus la plâns când a vazut ca Hristos va primi moartea pentru el si pentru toti.*
- Υ *Daca se întâmpla ca în legaturile de nevoie cineva te supara, poarta-te cu dulceaata fata de aproapele care-ti este dator cu ceva, spunându-ti: “ Dumnezeu stie ceea ce este de folos, poate El a voit asa ca sa nu aflu vreo placere pentru trup, ci mai degraba o suferinta”. Adu-ti aminte totdeauna de sfatul: “În toate multumiti” si vei avea odihna caci facând asa nu vei mai fi robul supararii, ci esti ocrotit de Dumnezeu prin multumirea care o aduci. (Nemultumirea îti mentine sufletul într-o continua neodihna, tulburare, agitatie care nu te lasa sa te gândești la Dumnezeu si sa te întâlnești cu El socotind ca în El ai totul, în orice împrejurare, în fiecare necaz. Nemultumirea desparte de Cel ce te chivernisește si le umple pe toate, ea nu te lasa sa te bucuri nici de ceea ce ai – nemultumitului i se ia darul).*
- Υ *Mila este o putere eficienta pe plan spiritual.*
- Υ *Nu cauta pricina cuiva pentru toate, ci fa-te lui placut în toate si sa nu gândești rau despre cineva ca sa nu te faci tu însuti rau, caci cel rau cugeta cele rele, iar cel bun – cele bune. (Gândind rau despre altul, te-ai facut însuti rau caci gândul este al tau, se imprima în tine si te învenineaza.*
- Υ *Frate, îti vorbesc ca sufletului meu. S-a scris: “ Cunostinta voastra sa nu fie sminteala fratilor mai slabi.” (I Cor. 8,9). Fratele care te slujeste este simplu, deci nu cauta sa-l învatati sa fie înțelept caci vei stârni mânia lui. Îndestuleaza-te cu împlinirea de catre el a trebuintelor tale. Este bine sa nu-i trezesti vreun gând de înțelepciune ca sa nu-i tulburi inima.*
- Υ *Omul progresat duhovnicește este în acelasi timp puternic si simtitor; are o inima plina de barbatie dar si de delicatete în bunatatea si curatia lui. N-are nimic grosolan si trivial fiind statornic în aceasta stare. În aceasta sta puterea si delicatetea, sensibilitatea lui ferma pentru tot ce e bun si contrara pentru tot ce e rau. “Dragostea niciodata nu cade” cu toata delicatetea ei sau pe masura delicatetii ei. Dar paradoxul mai are si alt sens: omul progresat duhovnicește este aspru cu sine si delicat cu altii.*
- Υ **Ce voi face avvo caci sunt stârnit cu usurinta la mânie?** *Daca te-ai lupta sa mori fata de orice om si sa câștigi putina smerenie te-ai odihni si te-ai scoate din multe primejdii. Sa se smereasca inima ta înaintea lui Dumnezeu sa bunatatea Lui îti va veni în ajutor în toate. (Sa mori oricarui om, nu prin indiferentism, ci prin a nu da importanta cuvintelor si comportamentului sau care-ti stârnește mânia sau alte patimi. Sa fii sensibil fata de tot ce-ti aduce gânduri de pacat. Este o moarte care, întrucât se împaca cu smerenia este una cu îngaduinta, cu*

înțelegerea slăbiciunilor omenesti dar si cu pazirea curata de ceea ce-ti poate provoca paguba din ele.

Υ *Viata de unul singur neîncalzita de dragostea altuia care ne este apropiat ca o rudenie strânsa, e rece si fiind asa pe pamânt, desigur ca ea nu va putea fi fericita nici în cer caci fericirea consta în caldura comuniunii. Deci, daca n-ai facut nimic pentru altii, nu le-ai putut câstiga dragostea lor, iar faptul ca n-ai facut nimic sau n-ai facut tot ce ti-a stat în putinta, va fi un ghimpe dureros care te va face sa suferi vesnic. Iacov este simbolul pentru Dumnezeu, fiii lui Iacov suntem toti, deci nu pot vedea fata lui Dumnezeu fara sa-l am cu mine si pe Veniamin, un alt fiu al lui. "Nu voi putea vedea fata lui Iacov tatal lui Iosif, neavându-l pe Veniamin cu mine." (Facere 44,34)*

Υ *Toti suntem slabi, toti ne descurajam când suntem singuri, dar primim putere unul de la altul – este o experienta pe care o facem mereu. Chiar numai simplul cuvânt al altuia ne întareste, cu atât mai mult e întarita rugaciunea noastra de rugaciunea altuia. Este un fluid de putere care trece de la unul la altul.*

Atunci când cineva vrea sa rasplateasca raul cu rau, poate sa vatame constiinta fratelui chiar si numai cu intentia. Exista o comunicare spirituala între suflete chiar când nu se arata în fapte; e ceea ce psihologia constata prin fenomenul hipnozei si al sugestiei. Atâta doar ca aceasta vede aceste fenomene numai când e activa si vointa, pe când ele se produc chiar când vointa nu la voieste. (Filocalia XII)

Υ *De este la tine un frate strain, fa cu bucurie lucrul care trebuie si plecând el, fa-l asemenea. Primeste-l cu bunavointa si cu frica lui Dumnezeu ca sa nu-i fie vizita spre paguba. Pazeste-te sa nu-l întrebi lucruri care nu-i sunt spre folos, ci fa-l sa se roage. Când sade la tine, întreaba-l "Cum te afli?" si multumeste-te cu acest cuvânt si da-i o carte ca sa citeasca si sa cugete la cele din ea. De vine dupa o osteneala, lasa-l sa se odihneasca si spala-i picioarele, iar de-ti spune cuvinte necuvenite, roaga-l cu iubire: "Iarta-ma, ca sunt slab si nu pot sa port aceste vorbe." De este slabit si hainele îi sunt murdare, spala-i-le, iar de-i lipseste ceva si hainele-i sunt rupte, coase-i-le. De este drumet si ai la tine niscai credinciosi, nu-l pune mai presus de ei, dar fa mila cu el din iubirea lui Dumnezeu, iar de este un frate în trecere pe la tine, pentru Dumnezeu si-ti cere odihna, sa nu-ti întorci fata de la el, ci primeste-l cu bucurie împreuna cu credinciosii care se afla la tine. De este sarac, nu-l trimite fara nimic, ci da-i lui din binecuvântarea ce ti s-a dat tie de la Dumnezeu, odata ce cunosti ca cele ce le ai nu sunt ale tale, ci sunt daruri de la Dumnezeu. Daca un frate îmbie ceva, nu-l deschide sa afli ce are în el, dar daca arata foarte pretios ceea ce ti se îmbie, spune-i lui: "Da-mi sa vad ce este în el." (Filocalia XII)*

Υ *De esti în casa cuiva si gazda iese si te lasa singur, sa nu-ti ridici fata ca sa cercetezi cele aflate în casa lui; nici sa atingi ceva, sa deschizi vreo usa, vreun vas sau vreo carte. Spune celui ce iese: "Da-mi sa fac vreun lucru." Si ceea ce-ti da, fa-l fara greutate. (Filocalia XII)*

Υ *Numai Dumnezeu are dreptul sa judece caci El da oamenilor soarta vesnica. Cel ce judeca pe altul si-l vorbeste de rau își însuseste un drept al lui Dumnezeu si putere Lui, pe care de fapt nu o are. Se pretinde deci pe sine Dumnezeu, fara sa poata fi de fapt; vrea sa-i ia locul lui Dumnezeu, fara sa o poata face. (Filocalia XII)*

- Υ *A te ruga pentru cei ce facându-ti rau, te-au ajutat sa te mântuiești, imitând pe Hristos, e suprema treapta a iertării. (Filocalia XII)*
- Υ De voiești sa urmezi Domnului nostru Iisus Hristos pazeste cuvântul Lui si atârna omul tau cel vechi pe cruce cu El si pe cei ce te trag de pe cruce trebuie sa-i oprești pâna nu mori. Si esti dator sa suporti dispretul lor si sa odihnesti inima celor ce ce-ti fac rau si sa te umilești pe tine fata de cei ce voiesc sa te stapâneasca si sa tii gura ta închisa si sa nu judeci pe cineva în inima ta. Caci de-ti vine un gând sa judeci pe aproapele pentru nicaiva pacate, gândește-te întâi la tine ca esti mai pacatos, iar cele bune pe care socotesti ca le-ai facut, sa nu-ti închipui c-au placut lui Dumnezeu. Astfel nu vei îndrazni sa mai judeci pe fratele tau caci iubirea slavei de la oameni naste minciuna, iar refuzul ei cu smerenie face frica de Dumnezeu mai mare în inima. Sa nu voiești deci sa fii prieten al celor mai slaviti în lume ca sa nu se departeze slava lui Dumnezeu de la tine. De faci lucrul tau de mâna, sa nu-l disprețuiești, ci ai grija de el în frica lui Dumnezeu. (Filocalia XII)
- Υ Când nu poti suporta cuvântul aproapelui si vrei sa-i rasplatești lui, se ridica în inima ta razboaie sângeroase din pricina celor ce le-ai auzit si te fac sa te întristezi de cele ce le-ai grațit. Si robia pune stapânire pe tine si te face sa fericesti pe cei ce în parte se linistesc si-ti înaspreste inima fata de cei apropiati ca fata de unii ce sunt în afara iubirii. Dar lupta-te mai degraba sa dobândesti îndelunga rabdare, care biruieste mânia cu iubirea, care vindeca întristarea cu împacarea. Acestea ti daruiesc de rugaciunea catre Dumnezeu, caci iubirea si îndelunga rabdare desfiinteaza mânia fata de cei de o fire; daca aceasta persista în tine, în loc sa te mâni împotriva aproapelui, te vei împaca având în tine plânsul si smerita cugetare. Iar cel ce poate suporta pentru Dumnezeu si pentru pacea gândurilor sale cuvântul omului dusmanos si neînțelegator, fiul lui Dumnezeu se va chema si unul ca acesta poate dobândi pacea sufletului, a trupului si a duhului. (Nu poate avea cineva pace cu semenii daca nu are pace înlauntrul sau; aceasta e si o pace între minte (duh), simțire (suflet) si trup. Dar pacea interioara vine din pacea cu Dumnezeu si aceasta o aduce în om Duhul Sfânt, care aduce tot continutul interior al omului într-o simțire, caci numai în Dumnezeu dobândim pacea interioara.) (Filocalia XII)
- Υ A nu judeca pe altul înseamna a-l iubi, iar îndelunga rabdare înseamna a nu gândi ceva împotriva aproapelui. *(A nu ma masura pe mine nu înseamna numai a nu cauta multumirea de masura la care am ajuns, ci si în a plânge în constiinta ca nu sunt nimic ca n-am realizat nimic din îndatoririle mele. A nu judeca pe cineva înseamna sa nu ma opresc numai la a nu-l osândi dintr-un indiferentism fata de el, ci si sa-l iubesc. În toate relatiile fata de celalalt nu trebuie sa ma opresc la nesavârsirea raului, ci sa înaintez la savârsirea binelui.)* (Filocalia XII)
- Υ În îndelunga rabdare trebuie sa arat numai retinerea de la a raspunde la rau cu alt rau, ci si în a nu avea un gând de nemultumire fata de el. (Filocalia XII)
- Υ *Daca n-am aratat iubire aproapelui, nu ne va ajuta Hristos când vom fi necajiti de vrajmasii nostri, caci Hristos si-a facut cauza aproapelui nostru o cauza proprie. Dar nici oamenii nu ne vor ajuta în necazurile noastre. Daca n-am raspândit caldura iubirii în jurul nostru, nu vom avea nici noi din apropierea noastra caldura interesului fata de noi.* (Filocalia XII)

- Υ *De nu ierti, nu esti liber de stapânirea unei patimi si fara voia ta nici Dumnezeu nu te poate face liber. Apoi nu putem fi liberi unul fara altul; ne conditionam în libertate precum ne conditionam prin dependentă unul de altul. Ne daruim libertatea, precum ne impunem robia si ultimul izvor al libertatii noastre este Dumnezeu. Dar Dumnezeu ne-a creat astfel ca nu putem primi libertatea de la El si unul de la altul fara voia noastra de-a ne face unul pe altul liberi. Nu ne poate elibera Dumnezeu de patima, daca nu vrem sa ne eliberam si noi. Nu-mi poate darui nici altul liberarea de patima împotriva lui daca nu voiesc si eu sa ma liberez. Eliberarea de patimi ce ne-o daruim noi este conditia ca sa fim eliberati si de catre Dumnezeu – Dumnezeu ne elibereaza deodata pe amândoi când ne-am eliberat reciproc unul pe altul. (Filocalia XII)*
- Υ *Rautatea pe care o arat altuia ma stapânește în primul rând pe mine. Vreau sa dureze în veci raul asupra altuia, va stapâni în veci raul asupra altuia, va stapâni în veci asupra mea. Vreau sa fie el în gheena – voi fi eu; nu-l vreau eliberat pe el, nu sunt eu liber. (Filocalia XII)*
- Υ *Când sezând la chilie îti vine sa judeci pe aproapele, judeca-l tinând seama de pacatele tale cugetând ca sunt mai mari cele ale tale decât ale lui. Iar de socotesti ca faci cele drepte, sa nu socotesti ca am placut lui Dumnezeu. (Chiar în cele morale, omul când e tare, când e slab. Acestea se succed ca niste perioade, în asa fel ca atunci când este tare simte mila fata de ceea ce e slab în el, pâna când aceasta slabiciune se vindeca.) (Filocalia XII)*

Blândete – mânia, tinerea de minte a raului (ranchiuna), ura

- Υ *În cuvântari orice asprime sa lipseasca. Pentru ca sfiala si neprihanirea stiu sa înfrumusețeze pe oamenii cu judecata mai mult decât pe fecioare, caci mintea iubitoare de Dumnezeu este o lumina care învaluieste sufletul, cum învaluieste soarele trupul. (Antonie cel Mare)3*
- Υ *Nu trebuie sa ne mâniem pe cei ce pacatuiesc, chiar de-ar fi facut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea însasi, pe cei ce gresesc sa-i întoarcem si sa-i certam daca se nimereste, fie prin ei însisi, fie prin altii. Dar sa ne mâniem sau sa ne înfuriem nu se cade, pentru ca mânia lucreaza dusa de patima si nu de dreptate si de judecata. De aceea nu primi sa te sfatuiasca nici oamenii prea milosi, caci pentru binele însusi si pentru dreptate trebuie sa certi pe cei rai, însa nu pentru patima mâniei. (Antonie cel Mare)3*
- Υ *Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastra, când se misca împotriva firii, facându-se al lor. De aceea toti zoresc sa o întarâte zi si noapte. Când o vad însa legata de blândete, atunci caută pricini îndreptatite ca sa o dezlege îndată, ca facându-se foarte aprinsa, sa o foloseasca pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebuie sa o întarâtăm nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte, ca sa nu dam chiar noi sabia primejdioasa în mâna vrajmasului, ceea ce stiu ca fac multi si .mai mult decât trebuie, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. Caci spune-mi de ce te prinzi grabit la harta daca disprețuiesți bucatele, banii si slava? De ce hranesti câinele când te lauzi ca nu ai nimica? Iar daca acesta latra si se ia dupa oameni, trebuie ca ai niscăi lucruri si vrei sa le pazesti. Dar eu despre unul ca acesta cred ca e departe de rugăciunea curată, știind ca mânia este ciuma pentru o astfel de rugăciune. Si ma mir ca unul ca aceasta si pe Sfinti i-a uitat: pe David, care striga: "Opreste mânia si paraseste turbarea"; pe Ecclesiastul care poruncește:*

“Alunga mânia de la inima ta si scoate viclesugul din trupul tau; pe Apostolul care rânduiește: “Sa ridicam în toata vremea si în tot locul mâini cuvioase spre Domnul, fara mânie si gânduri”. De ce oare nu învățam si noi de la obiceiul tainic si vechi al oamenilor, care alunga câinii din casa în vremea rugaciunii? Obiceiul acesta ne da sa înțelegem ca mânia nu trebuie sa fie cu cei ce se roaga. “ Mânia este vinul serpilor”. De aceea nazireii se înfrâneaza de la vin. (*Evagrie Ponticul*)³

Υ Cine si-a stapânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai tine de viata monahala si e strain de caile Mântuitorului, daca se zice ca însusi Domnul învăta pe cei blânzi caile Sale. De aceea cu anevoie poate fi vânată mintea monahului, care alearga pe câmpia blândetii. Caci de nici o alta virtute nu se tem dracii ca de *blândete*. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit Țblând, mai mult decât toti oamenii”. Iar proorocul David a aratat-o ca este vrednica sa fie pomenita de Dumnezeu, zicând: “Adu-ti aminte, Doamne, de David si de toata blândetea lui”. Însusi Mântuitorul nostru ne-a poruncit sa ne facem urmasori ai blândetii Lui, zicând: “Învatati de la Mine ca sunt blând si smerit cu inima si veti afla odihna sufletelor voastre”. Iar daca cineva s-ar înfrâna de la mâncari si bauturi, dar prin gândurile rele ar întarâta mânia, acela se aseamana cu o corabie ce calatoreste pe mare, având pe dracul cârmaci. De aceea trebuie sa fim cu luare aminte din toata puterea la câinele nostru, învățându-l sa rupa numai lupii si sa nu manânce oile, aratând toata blândetea fata de toti oamenii. (*Evagrie Ponticul*)³

Υ A descrie toate lucrarile cele rele ale dracilor mi-e cu neputinta, iar a însira cu de-amanutul mestesugirile lor mi-e rusine, sfiindu-ma de cititorii mai simpli. Totusi asculta unele viclenii ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepatimirea partii poftitoare si gândurile de rusine s-au racit, atunci arata barbati si femei jucând împreuna si-l face pe pustnic sa priveasca lucruri si forme de rusine. Ispita aceasta însa nu e printre cele ce tin multa vreme, deoarece rugaciunea neîncetata si mâncarea foarte împutinata, privegherea si îndeletnicirea cu contemplatiile duhovnicesti o alunga ca pe un nor fara ploie. Uneori se atinge însa si de trupuri, stârnind într-însele fierbinteala dobitoceasca. Si alte nenumarate mestesugiri unelteste vicleanul acesta, pe care nu e nevoie sa le mai raspândim si sa le mai încredintam scrisului. Fata de astfel de gânduri foloseste si aprinderea mâniei, pornita împotriva dracului. De aceasta mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri si îi strica planurile despre ea e vorba când se zice: “Mâniati-va si nu pacatuiti”. Ea da sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori si mânia aceasta e imitata de dracul mâniei. Aceasta plasmuieste chipurile parintilor, sau ale unor prieteni si rudeni, ocarâti de oameni nevrednici si prin aceasta misca mânia pustnicului si-l îndeamna sa zica sau sa faca vreun rau celor ce i s-au aratat în minte. La acestea trebuie sa fie monahul cu luare aminte si îndata sa-si smulga mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zabovind pe lângă ele, sa se pomeneasca în vremea rugaciunii taciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuti la mânie si cei ce usor se prind la harta, care sunt departe de rugaciunea cea curata si de cunostinta Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)³

Υ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Caci singurul cunoscator al inimii este Cel ce stie mintea oamenilor si a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din miscarile inimii, pe baza cuvântului rostit si a miscarilor vazute ale trupului. Vrând eu sa le arat acestea lamurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând ca e nevrednic lucru sa se raspândeasca acestea si sa le aduc la urechile celor întinati. Caci, zice, si cel ce ajuta pe uneltitor este vinovat dupa lege. Dar ca din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastra, si

din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am aratat-o adeseori, respingând pe unii care graiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste fata de ei. De aceea am si cazut în puterea dracului tinerii de minte a raului si îndata am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte ca au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne mustra Duhul Sfânt: “Sezând ai vorbit împotriva fratelui, si împotriva fiului maicii tale ai adus sminteala”; si ai deschis usa gândurilor care tin minte raul si ti-ai tulburat mintea în vremea rugaciunii, nalucindu-ti pururea fata vrajmasului tau si având-o pe ea drept Dumnezeu. Caci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e si potrivit de a spune ca îi este Dumnezeu. Deci sa fugim, iubitorilor, de boala defaimarii, neamintindu-ne de nimeni cu gând rau; si sa nu ne întunecam privirea la amintirea aproapelui, caci toate înfatisarile pe care le luam le iscodesc dracii si nimic nu lasa necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici sederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le misca, toata ziua uneltesc viclesuguri împotriva noastră, ca sa însele în vremea rugaciunii mintea smerita si sa stinga lumina ei fericita. Vezi ce zice si Sfântul Pavel catre Tit: “Dovedeste în învățatura cuvânt sanatos, nestricat si fara vina, pentru ca împotrivitorul sa se rusineze, neavând de zis nimic rau despre noi”. Iar fericitul David se roaga zicând: “Mântuiește-ma pe mine de clevetirea oamenilor”, numind si pe draci “oameni” pentru firea lor rationala. Dar si Mântuitorul în Evanghelii a numit pe cel ce seamana în noi neghina pacatului “om vrajmas”. Fie ca sa ne izbavim de el, cu harul lui Hristos si al Dumnezeului nostru, Caruia I se cuvine cinstea si slava în vecii vecilor. Amin. *(Evagrie Ponticul)*3

- Υ Când te va întâmpina o ispita, sau te va atâta o împotrivire, ca sa-ti misti mânia spre cel ce-ti sta împotriva, sau sa spui vreo vorba goala, adu-ti aminte de rugaciune si de porunca dumnezeiasca cu privire la ea, si îndata se va liniști miscarea fara rânduiala din tine. *(Evagrie Ponticul)*3
- Υ Toate câte le vei face pentru a te razbuna pe fratele care te-a nedreptatit îți vor fi spre sminteala în vremea rugaciunii. *(Evagrie Ponticul)*3
- Υ Rugându-te tu cum trebuie, ti se vor întâmpla astfel de lucruri încât sa ti se para ca ai dreptate sa te folosesti de mânie. Dar nu este nici o mânie dreapta împotriva aproapelui. Caci de vei cauta vei afla ca este cu putinta sa rânduiești lucrul bine si fara mânie. Deci folosește-te de tot mestesugul ca sa nu izbucnesti în mânie. *(Evagrie Ponticul)*3
- Υ Cel ce datoreaza zece mii de talanti sa te învete pe tine, ca de nu vei ierta celui ce-ti este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. “Caci I-a predat pe el, zice, chinuitorilor”. *(Evagrie Ponticul)*3
- Υ Sa nu încerci a dezlega prin gâlceava un lucru încurcat, ci prin cele aratate de legea duhului, adica prin *rabdare, rugaciune si nadejdea* care numai la un lucru se gândeste. *(Marcu Ascetul)*3
- Υ Nu voi sa auzi de nenorocirea dusmanilor; caci cei ce asculta cu placere asemenea cuvinte manâncă roadele planuirii lor. *(Marcu Ascetul)*3
- Υ Iacob a facut lui Iosif haina pestrita. Iar Domnul daruieste celui blând cunostinta adevarului, precum s-a scris: „Domnul va învăța pe cei blânzi caile Sale” *(Marcu Ascetul)*3
- Υ Cel care, dispretuit fiind de cineva, nu se gâlceveste cu cel ce-l dispretuieste, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunostinta adevarata si arata credinta tare Stapânului. Deci nici cel ce nedreptatește nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptatit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbra, si deci în desert se tulbura. *(Marcu Ascetul)*3

- Y Prin urmare, de vei pastra în inima ta fara uitare, cu dragoste si cu simtire, aceste amintiri, nu te va stapâni patima amaraciunii, a mâniei si a supararii. Caci temeliile patimii mândriei, fiind sapate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi, se va surpa usor si de la sine toata cladirea faradelegii, adica a *mâniei* si a *supararii*. Caci ce inima aspra si împietrita nu se va frânge de va avea necontenit în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia nascut pentru noi si amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunavoie pamânt, cenusa si pulbere de calcat de catre toti oamenii? Iar daca se va smeri si se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea sa stapâneasca asupra lui? Dar tot asa de vadit e ca *uitarea* acestor gânduri folositoare si de viata facatoare, si sora ei *lenea*, si ajutatoarea si tovarasa lor *nestiinta*, care sunt patimile cele mai adânci si mai launtrice, mai greu de surprins si de îndreptat, care acopera si întuneca sufletul cu multa grija, fac sa se încuibeze si sa lucreze în el si celelalte patimi, întrucât sadesc nepasarea si alunga frica de pacate, caci odata ce sufletul e acoperit de *uitarea atotpacatoasa*, de *lenea stricacioasa* si de *nestiinta*, maica si doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipeste cu usurinta de tot ce se vede, se cugeta sau ce aude. De pilda de va vedea frumuseti de femeie, îndata se va rani de pofta trupeasca. Si asa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patima si cu placere, zugravesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea întelesurilor si a gândului pacatos. Iar urmareea este ca întineaza mintea patimasa si nenorocita prin lucrarea duhurilor rele. (*Marcu Ascetul*)³
- Y Pe cel ce nu asculta de un cuvânt nu-l sili cu cearta; ci câstigul pe care el l-a lepadat, aduna-ti-l tie. Caci hotărârea de a nu pune raul la inima îți va folosi mai mult decât îndreptarea lui. (*Marcu Ascetul*)³
- Y Mânia obisnuieste mai mult decât celelalte patimi sa tulbure si sa zapaceasca sufletul. Dar uneori îi si foloseste cât se poate de mult. Caci când ne folosim de ea fara tulburare împotriva celor necuviosi, sau într-un fel sau altul neînfrânati, ca, sau sa se mântuiasca, sau sa se rusineze, prilejuim sufletului un spor de blândete: fiindca lucrăm potrivit cu scopul dreptatii si al bunatatii lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori, mâniindu-ne tare împotriva pacatului, dam sufletului vigoare, scapându-l de moleseala. De asemenea nu încape nici o îndoiala ca, mâniindu-ne împotriva duhului stricaciunii, când suntem în mare întristare si descurajare, ne aflăm cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca sa ne învete aceasta, Domnul s-a mâniat si s-a tulburat de doua ori împotriva duhului iadului, desi facea toate câte voia cu o vointa netulburata. Asa a întors sufletul lui Lazar în trup. Încât mie îmi pare ca mânia neprihanita a fost daruita firii noastre de Dumnezeu, care ne-a zidit, mai degraba ca o arma a dreptatii. Daca s-ar fi folosit Eva de ea împotriva sarpelui, nu ar fi fost robita de placerea acea patimasa. Astfel mie mi se pare ca cel ce se foloseste cu neprihanire de mânie, din râvna cuviosiei, se va afla mai cercat în cumpana rasplatirilor, decât cel ce nu se misca nicidecum la mânie, pentru greutatea de a se misca a mintii. Fiindca cel din urma se dovedeste a nu-si fi deprins vizitiul sa stapâneasca frânele simturilor omenesti. Iar celalalt lupta strunind caii virtutii si e purtat în mijlocul bataliilor cu dracii, conducând neîntrerupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai ai înfrânării. Pe acesta îl aflăm numit în Scriptura, la înaltarea dumnezeiscopului Ilie, „carul lui Israel”, pentru motivul ca Dumnezeu a vorbit întâia oara ludeilor despre cele patru virtuti în chip deosebit. Iar cel ce s-a hranit asa de mult cu neprihanirea a fost înaltat la cer pe un car cu foc, pentru ca s-a folosit, socotesc, de(virtutile sale ca de niste cai, vietuind întru Duhul care l-a rapit pe el într-un vârtej de foc. (*Diadoh al Foticeii*)³

- Y Este în firea mintii mânia împotriva patimilor. Caci daca nu se mânie omul împotriva tuturor celor semanate de vrajmasul într-însul, nu va vedea nici curatie întru sine. Când a aflat lov lucrul acesta, a blestemat pe vrajmasii sai zicând: „Necinstitilor si defaimatilor, lipsiti de tot binele, nu v-am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele!” Iar cel ce vrea sa ajunga la mânia cea fireasca taie toate voile sale, pâna când întareste în sine voia cea dupa fire a mintii. *(Isaia Pustnicul)*³

Meditatia

- Y Întreaga pofta a cinstitorului de Dumnezeu trebuie sa se îndrepte spre ceea ce doreste, încât sa nu se mai gaseasca vreme ca patimile sale sa faureasca gânduri de ura fata de oameni. Pentru ca daca fiecare patima, când se misca spre ceea ce o stapâneste tine gândul înlantuit, de ce n-ar tine si râvna virtutii cugetarea sloboda de celelalte patimi. Caci sa ne gândim cu ce sentiment priveste cel ce se mânie la lucrurile dinafara, luptându-se în minte cu fata celui ce l-a întristat? Si cu ce sentiment le priveste iubitorul de bani, când, rapit de naluciri, se uita la avutiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai multi, își închide simturile si, luând în el fata dorita, vorbeste cu ea, uitând de cei de fata si sade ca un stâlp fara de glas, nestiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se graiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinauntru, este predat întreg nalucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numeste poate Scriptura femeie ce sade din pricina rânduiei, caci sezând departe de simturi, își aduna în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afara, pentru nalucirea rusinoasa care-l stapâneste. Daca acestea stapânesc astfel gândul din pricina patimii, facând simturile sa-si înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea sa se lepede de lucrurile sensibile si de lucrarea simturilor, rapind-o în vazduh si ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Caci precum în cele ce s-a taiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afara de cel al suferintei care îl stapâneste din pricina durerii, tot asa nici cel ce se gândeste la ceva cu patima nu poate sa se cugete la altceva, decât la patima care-i stapâneste mintea si care îi patrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindca placerea nu primeste alaturi de ea durere, nici bucuria întristare, si nici veselie suparare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolalta si nu se împreuna niciodata, nici nu se învoiesc la o întovarasire prieteneasca, din pricina înstrainarii si vrajmasiei lor neîmpacate le la fire. Drept aceea, sa nu se tulbure curatenia virtutii cu gândurile lucrurilor lumesti, nici limpezimea contemplatiei sa nu se întunece cu grijile trupesti, cu chipul filozofiei adevarate, aratându-si luminata sa frumuseti, sa nu mai fie hulit de gurile îndraznete, nici sa se mai faca lucru de răs din pricina neiscusintei celor ce-l desemneaza. *(Nil Ascetul)*²³
- Y Raul nu este în fire, nici nu este cineva rau prin fire. Caci Dumnezeu nu a facut ceva rau. Când însa cineva, din pofta inimii, aduce la o forma ceea ce nu are fiinta, atunci aceea începe sa fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea necontenita a amintirii lui Dumnezeu sa ne ferim de a ne deprinde cu raul. Caci e mai puternica firea binelui, decât deprinderea raului. Fiindca cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul ca se face. *(Diadoh al Foticeii)*²³
- Y Trebuie sa alungam din inima momeala gândului, prin împotrivire cucernica în vremea rugaciunii, ca sa nu ne aflam cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele

necuvenite. Caci nu primeste Dumnezeu rugaciune tulbure dispretuitoare de la cel ce se îndeletnicește cu linistea. Scriptura ne îndeamna pretutindeni sa pazim simturile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu si dupa legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (înțeleg toate miscarile sufletului, dar mai ales mânia si pofta, caci acestea sunt supuse puterii ratiunii), am savârsit virtutea si am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu si voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului si a pacatului. Spre ce lucrare nazuim prin urmare? Spre meditatie cea ascunsă. (*Isaia Pustnicul*)²³

- Υ De se va semana vreun gând urât în inima ta, sezând în chilia ta privește si împotrivesc-te pacatului, ca nu cumva sa te biruie. Sârguieste-te sa-ti aduci aminte de Dumnezeu, gândind ca îți poarta de grija si ca cele ce le graiesti întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tau: Daca te temi ca pacatosii, cari-s ca si tine, sa nu vada pacatele tale, cu cât mai mult trebuie sa te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfatuirea aceasta cu tine însuti vine în sufletul tau frica lui Dumnezeu. Si daca ramâi în ea, ramâi neclintit de patimi, precum este scris: „Cei ce nadajduiesc spre Domnul sunt ca muntele Sionului; nu se va clati în veac cel ce locuieste în Ierusalim”. Si la tot lucrul pe care-l faci, sa ai pe Dumnezeu înainte si sa cugeti ca vede orice gând al tau, si nu vei pacatui niciodata. (*Isaia Pustnicul*)²³

Moartea

- Υ Moartea, de o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavând-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie sa ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunostinta de Dumnezeu. Aceasta este primejdioasa sufletului. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Υ Dintre cei ce se afla într-o ospatarie, unii închiriaza paturi; altii neputând avea pat si dormind pe jos, sforaie nu mai puțin decât cei ce dorm în pat. Si asteptând masura noptii, dimineata toti se duc, lasând paturile ospatariei si luând numai lucrurile lor. Asemenea este si cu toti cei ce vin în viata: si cei ce au trait cu putine si cei ce au vietuit în slava si bogatie, ies din viata ca dintr-o ospatarie, neluând nimic din desfatara si bogatia vietii, fara numai faptele lor, bune sau rele, savârsite de ei în viata lor. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Υ A scapa de moarte este cu neputinta. Cunoscând aceasta, oamenii înțelepti si deprinsi în virtute si în cuget iubitori de Dumnezeu primesc moartea fara suspine, fara frica si fara plâns, aducându-si aminte de neînlaturarea ei si de izbavirea din relele vietii. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Υ Precum trupul, dupa ce s-a desavârsit în pânțec trebuie sa se nasca, asa si sufletul dupa ce si-a plinit în trup masura hotărâta lui de Dumnezeu, trebuie sa iasa din trup. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- Υ Definitia desavârsitei desfatari în Dumnezeu: a socoti bucurie tristetea mortii. (*Diadoh al Foticeii*)²⁴

Naluciri, vise, vedenii, înșelaciune

- Υ Trebuie sa cercetam cum întiparesc dracii nalucirile cele din somn în mintea noastra si-i dau o anumita forma. Una ca aceasta obisnuiesc sa se întâmple mintii, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simtire oarecare, sau fie prin amintire, care întipareste în minte, miscându-le, cele ce le-a agonisit prin majlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, rascolind amintirea o întiparesc în cuget. Caci organele trupului stau în nelucrare, tinute de somn. Dar iarasi, trebuie sa cercetam cum rascolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Asa trebuie sa fie, deoarece cei curati si nepatimasi nu mai patesc una ca aceasta. Este însa si o miscare simpla a amintirii, stârnita de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim si petrecem cu Sfintii. Sa fim însa cu atentie. Caci chipurile pe care sufletul împreuna cu trupul le primeste într-o sine, amintirea le misca fara sa se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul ca adesea patimim una ca aceasta si în somn, când trupul se odihneste. Trebuie sa stim ca precum ne putem aduce aminte de apa, si cu sete si fara sete, tot asa ne putem aduce aminte de aur si cu lacomie si fara lacomie; si asa si cu celelalte. Iar faptul ca mintea afla aceste sau acele deosebiri între nalucirile sale, se datoreste vicleniei vrajmasilor. Dar trebuie sa stim si aceasta: ca pentru naluciri se folosesc dracii si de lucrurile de dinafara, ca de pilda de vuietul apelor, la cei ce calatoresc pe mare. *(Evagrie Ponticul)*²⁵
- Υ Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt marturiile neînselatoare ale unui suflet sanatos. De aceea nu trec de la o înfatisare la alta, nici nu îngrozesc simtirea, nici nu aduc râsul sau plânsul asa deodata. Ci se apropie de suflet cu toata blândetea, umplându-l de bucurie duhovniceasca. De aceea si dupa ce s-a trezit trupul din somn, sufletul cauta cu mult dor sa prelungeasca bucuria visului. Dar în nalucirile aduse de draci totul se întâmpla dimpotriva. Ele nici nu ramân la aceeasi înfatisare, nici nu arata multa vreme o forma netulburata. Caci ceea ce nu au dracii din voie libera, ci împrumuta numai din dorinta de a amagi, nu poate sa-i îndeestuleze pentru multa vreme. De aceea spun lucruri mari si ameninta cumplit, luându-si adeseori chip de ostasi; iar uneori si cânta în suflet cu strigat. Dar mintea recunoscându-i din aceste semne, când e curata, trezeste trupul, iar uneori se si bucura fiindca a putut cunoaste viclenia lor. De aceea, vadindu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întâmpla uneori ca nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci aseaza în el o întristare dulce si lacrimi fara durere. Iar aceasta se întâmpla celor ce au înaintat mult în smerenia cugetarii. *(Diadoh al Foticeii)*²⁵

Râvna, osteneala – lenevia, indiferenta

- Υ Daca întrebuintam orice sânguinta si iscusinta ca sa scapam de moartea trupearca, cu atât mai vârtos suntem datori sa ne straduim ca sa scapam de moartea sufleteasca, pentru ca cel ce vointe sa se mântuiasca nici o piedica nu are, fara numai negrija si lenea. *(Antonie cel Mare)*³⁸
- Υ Ma aflam în miez de zi lângă Sfântul Macarie si, topindu-ma de sete, i-am cerut apa sa beau. Iar el îmi zise: "Îndestuleaza-te cu umbra, caci multi calatoresc acum si umbla cu corabiile pe mare si nici pe aceasta nu o au". Apoi marturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: "Îndrazneste, fiule, ca eu în douazeci de ani întregi nu m-am saturat nici de pâine, nici de apa, nici de somn; ci

pâinea o mâncam cântarita la cumpana, apa o beam cu masura, si numai rezemându-ma putin de pereti furam oleaca somn". (*Evagrie Ponticul*)³⁸

- Υ Nu socoti ca ai dobândit virtute, daca n-ai luptat mai înainte pâna la sânge pentru ea. Caci trebuie sa te împotrivesti pacatului pâna la moarte, luptându-te cu el si neslabind, dupa dumnezeiescul Apostol. (*Evagrie Ponticul*)³⁸
- Υ *Privegherea, rugaciunea si rabdarea necazurilor* ce vin asupra noastra aduc inimii zdrobirea neprimejdioasa si folositoare, daca nu împrastiem tovarasia lor prin lacomia dupa ceva. Caci cel ce rabda în aceasta, si în celelalte va fi ajutat; iar cel nepasator si împrastiat, la iesirea din trup, cumplit se va chinui. (*Marcu Ascetul*)³⁸
- Υ Inima iubitoare de placeri, în vremea iesirii i se face sufletului închisoare si lant; iar cea iubitoare de osteneli îi este poarta deschisa. (*Marcu Ascetul*)³⁸
- Υ „Cel ce se lupta, se înfrâneaza de la toate”; si nu se odihneste pâna nu va pierde Domnul samânta din Babilon. (*Marcu Ascetul*)³⁸
- Υ Ostenelilor pentru evlavie le urmeaza mângâierea. Iar aceasta o cunoastem prin legea lui Dumnezeu si prin constiinta. (*Marcu Ascetul*)³⁸
- Υ Bine este sa folosim prin cuvinte pe cei care întreaba; dar mai bine e sa conlucram cu ei prin rugaciune si virtute. Caci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajuta si aproapelui. (*Marcu Ascetul*)³⁸
- Υ Calea virtutii li se arata celor ce încep sa iubeasca evlavia, aspra si posomorâta. Nu fiindca asa este ea, ci fiindca firea omeneasca îndata ce-a iesit din pântece la larg se da în tovarasia placerilor. Caci obisnuintele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s-au pierdut deodata cu amintire placerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umbla de aici înainte cu bucurie pe toate cararile virtutilor. Pentru aceasta Domnul. Aducându-ne la începutul caii mântuirii, zice: „Strâmta si anevoioasa este calea care duce la viata si putini umbla pe ea”. Iar catre cei ce vreau sa se apuce cu multa hotarâre de pazirea sfintelor Sale porunci, zice: „Jugul Meu este blând si sarcina mea usoara”. Deci la începutul nevointelor trebuie sa împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o vointa oarecum silita, ca, vazând Domnul cel bun scopul si osteneala noastra, sa ne trimita voia Lui cea gata de ajutor, ca sa slujim apoi cu multa placere poruncilor Sale slavite. Caci atunci ni se întareste de la Domnul vointa, ca sa facem cu multa bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simti cu adevarat ca Dumnezeu este „Cel ce lucreaza în noi si sa vrem si sa lucram pentru bunavointa”. (*Diadoh al Foticeii*)³⁸

Parintele spiritual, arta conducerii sufletelor

- Υ Fiindca atunci când socotesc ca e usor sa porunceasca cu cuvântul, desi sunt grele cele poruncite, dar nu se încumeta sa învete fapta, ei fac vadit tuturor scopul lor, ca îsi însusesc adica aceasta conducere nu straduindu-se ca sa foloseasca celor ce vin la ei, ci ca sa-si îplineasca propria placere. Înveti cei ce vreau, de la Abimelec si Ghedeon, ca nu cuvântul, adunând o sarcina de lemne, dupa ce a purtat-o, a zis: “Faceti si voi în felul m-ati vazut pe

mine”. Iar celalalt, învățându-i să facă o treabă ostasească și făcând însuși întâi acest lucru, a zis: “Să vă uitați la mine și așa să faceți”. Dar însuși Domnul făcând și apoi învățând, pe cine nu îl convinge să socotească mai vrednică de crezare învățătura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însă închid ochii la aceste pilde și poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de făcut. Iar când par să știe ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea pastorilor muștrați de Prooroc pentru neiscușinta, care poartă sabia la brat și de aceea, după ce își taie bratul, își scot și ochiul lor drept. Căci nepurtând grija de fapta dreaptă, din pricina nedestoiniciei, acesta stinge, deodată cu încetarea ei, și lumina vederii (contemplatiei). Aceasta o patimesc cei ce povățuiesc crud și neomenos, când au la îndemână puterea de a pedepsi: îndată li se sting cugetările contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contemplatie, se vestejesc. Astfel cei ce și-au legat sabia nu la sold ci la brat nu mai pot nici să facă, nici să știe ceva. La sold își leaga sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeiesc, iar la brat cei ce vreau să aibă la îndemână pedeapsa pentru pacate straine. Iar ca e propriu oamenilor usuratici, care n-au de la ei însuși nici un folos, să ia asupra lor ușor conducerea altora e vadit și din experiență. Căci nu s-ar îndemna cineva, care a gustat liniștea și a început cât de cât să se ocupe cu contemplatia, să-și lege mintea de grijile celor trupesti, desfăcând-o de la cunostința și tragând-o spre lucrurile pământești, odată ce se afla în cele înalte. Lucrul acesta e și mai vadit din acea pilda, așa de vestită, pe care le-a spus-o Ioan Sichemitilor, zicând: “Au plecat odată copacii pădurii să-și unga peste ei împărat. Și au zis către via: vino și împaratește peste noi. Și a zis via: Lasa-voi eu oare rodul meu cel bun, care-i slăvit de Dumnezeu și de oamenii, ca să merg să stăpânesc peste copaci”? De asemenea n-a primit nici smochinul pentru dulceața lui, nici maslinul pentru uleiul lui. Maracinele însă, lemn neroditor și spinos, a primit stăpânirea, o stăpânire care nu avea nici în ea și nu afla nici în copacii supuși nimic care să o facă plăcută. Căci pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai pădurii că au lipsa de conducere. Astfel precum via, smochinul și maslinul n-au primit să stăpânească peste copacii pădurii, bucurându-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot așa cei ce vad în ei vreun rod al virtuții și simt folosul lui, chiar dacă îi vor sili mulți la această domnie, nu primesc, pretuind mai mult folosul lor decât conducerea altora. Iar blestemul, pe care li l-a vestit în parabola maracinelor copacilor, vine și asupra oamenilor care fac la fel cu aceea. “Căci sau va ieși, zice Scriptura, foc din maracine și va mistui copacii pădurii, sau va ieși din copaci și va mistui maracinele”. Așa și între oameni odată ce s-au făcut învoieli ne folositoare, neaparat va urma o primejdie, atât pentru cei ce s-au supus unui învățator neîncercat, cât și pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscușinta învățatorului pierde pe învățatei. Iar negrija învățateilor aduce primejdie învățatorului, mai ales când la neștiința celui se adaugă trândăvia lor. Căci nici învățatorul nu trebuie să uite ceva din cele ce ajută la îndreptarea supușilor, nici învățateii nu trebuie să treacă cu vederea ceva din poruncile și sfaturile învățatorului. Pentru că e lucru grav și primejdios atât neascultarea acelor, cât și trecerea greselilor cu vederea din partea acestuia. Să nu creadă învățatorul că slujba lui este prilej de odihnă și de desfătare. Căci *dintre toate lucrurile cel mai ostentiv este să conduci sufletele*. Cei ce se stăpânesc peste dobitoacele necuvântătoare nu au nici o împotrivire din partea turmelor și de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori bine. Dar celor ce sunt puși peste oameni multitudinea narăvurilor și viclenia gândurilor le face foarte grea conducerea și cei ce o primesc trebuie să se pregătească pentru o luptă obositoare. Ei trebuie să îndure fără supărare scaderile tuturor, iar datorile neîmplinite din pricina neștiinței să-și facă să le cunoască, cu îndelungă răbdare. De aceea vasul de spălat din templu îl tin boii, iar sfesnicul s-a turnat întreg și a fost batut din ciocan. Sfesnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe

altii trebuie sa fie solid din toate partile si sa nu aiba nimic usor sau gol; si sa fie ciocanite afara toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pilda a unei vieti fara prihana celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spalat arata ca cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie sa lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci sa poarte si poverile si întinaciunile celor mai mici, pâna ce este neprimejdios de a le purta. Caci desigur daca vrea sa faca curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuinta sa primeasca si el oarecare întinaciune; de vreme ce si vasul de spalat, curatind mâinile celui ce se spala, primeste însusi întinaciunea aceluia. Cel ce vorbește despre patimi si curata pe altii de altfel de pete nu poate trece peste el nemurdat; caci însasi amintirea obisnuieste sa întineze cugetarea celui ce vorbește despre ele. Pentru ca, chiar daca nu se întiparesc chipurile lucrurilor urâte în semne sapate mai adânc, totusi întineaza suprafata mintii, tulburând-o prin desfasurarile cuvântului ca pe niste culori necurate. Povatuitorul mai trebuie sa aiba si stiinta, ca sa nu-i fie necunoscuta nici una din uneltirile vrajmasilor si sa poata da la lumina laturile ascunse ale razboiului celor încredintati lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrajmasului, le va face biruinta neostenitoare si îi va scoate încununati din lupta. Dar e rar un povatuitor ca acesta si nu se gaseste usor. Marele Pavel marturiseste acelasi lucru, zicând: "Caci gândurile lui nu ne sunt necunoscute". Iar minunatul Iov se întreba nedumerit: "Cine ne va descoperi fata vesmântului sau? Si cine va patrunde în captuseala armurii lui? Iar portile fetei lui cine le va deschide"? Ceea ce zice este aceasta: Nu este vazuta fata lui, caci își ascunde viclenia în multe vesminte, fermecând în chip amagitor prin felul cum se înfatiseaza la aratare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. Si ca sa nu se numere si pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, Iov descrie semnele lui, cunoscând limpede toata urâciunea înfricosata a lui. „Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafarului; maruntaiele lui sunt serpi de arama". Acestea le spune, dând la iveala viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul ca-si ia înfatisarea luceafarului, planuieste sa atraga la el pe cei ce-l privesc, iar prin serpini dinauntru pregateste moartea celor ce se apropie. Dar si proverbul, dându-ne sa înțelegem primejdia lucrului, zice: „Cel ce crapa lemne se va primejdi la lucru, de va aluneca securea". Adica cel ce distinge lucrurile cu ratiunea si pe cele socotite, unite le desparte din împreunare si vrea sa le arate cu totul straine, deosebind adica pe cele cu adevarat bine de cele aparent bune, daca nu va avea judecata întarita din toate partile, nu va putea ocoli primejdia ca, cuvântul lui, lipsit de siguranta înaintea ascultatorilor, sa dea prilej de sminteala ucenicilor sai. (*Nil Ascetului*)³⁰

- Y La fel si acestia, adunându-si cele de trebuinta din danii si îmbracându-se în vesminte cusute din stoffe moi, rusineaza prin valurile lor pe cei ce trebuie sa se roage sau sa tâlcuiasca Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea barbatesca si pierzând suflete pe care nu trebuia sa le omoare. Ar trebui sa asculte acestia mai ales de Hristos, adevaratul învâtor, respingând cu toata puterea slujba de conducere a altora. Caci zice acela catre învâtații Sai: „Iar voi sa nu va numiti Rabi". Daca lui Petru, lui Ioan si întregii cete a Apostolilor le-a dat sa stea departe de asemenea lucru si sa se socoteasca mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care sa se închipuie pe sine mai presus de ei si sa se socoteasca în stare de o vrednicie de la care au fost opriti aceia? Sau poate, zicându-le sa nu se cheme Rabi, nu îi opreste de a fi, ci numai de a se numi? (*Nil Ascetului*)³⁰
- Y Daca, prin urmare, cel ce lupta cu patimile are lipsa de o atât de mare stiinta si experienta, sa se gândeasca cei ce primesc sa conduca pe altii, de câta cunostinta au ei trebuinta, ca sa calauzeasca cu înțelepciune si pe cei supusi la cununa chemării de sus si sa-i învete limpede toate cele ale luptei; ca acestia sa nu închipuiasca numai icoana luptei, lovind cu mâinile în aer,

ci si în lupta însasi cu vrajmasul sa-i dea lovituri de moarte, ca sa nu bata cu pumnii aerul în desert, ci sa-l zdrobeasca pe vrajmasul însusi. Caci acest razboi este mai greu decât lupta atletilor. Acolo cad trupuri de-ale atletilor, care pot sa se ridice. Dar aici cad suflete, care odata rasturnate cu greu mai pot fi ridicate. Iar daca cineva, luptând înca cu viata patimasa si fiind stropit cu sânge, s-ar apuca sa zideasca biserica lui Dumnezeu din suflete cugetatoare, ar auzi desigur cuvântul: „Nu tu îmi vei zidi Mie templu, caci esti plin de sânge”. Pentru ca a zidi biserica lui Dumnezeu, e propriu starii de pace. Moise, luând cortul si înfigându-l afara de tabara, arata de asemenea ca învatomorul trebuie sa cât mai departe de zarva razboiului si sa locuiasca departe de locul învalmasit al luptei, stramutat la o viata pasnica si nerazboinica. Dar când s-ar afla astfel de învatomori, ei au lipsa de învatacei, care sa se fi lepadat în asa fel de ei însisi si de voile lor, încât sa nu se mai deosebeasca întru nimic de trupul neînsufletit, sau de materia supusa mesterului; ca precum sufletul lucreaza în trup ceea ce vrea, trupul nefacând nimic împotriva, si precum mesterul îsi arata mestesugul sau în materie, nefiind împiedicat întru nimic de ea de la scopul sau, asa învatomorul sa lucreze în învatacei stiinta virtutii, fiindu-i cu totul ascultatori si neîmpotrivindu-i-se întru nimic. *(Nil Ascetul)*30

- Υ Mai marele e dator sa spuna supusului ceea ce e dator sa faca; iar daca nu e ascultat, sa-i vesteasca venirea relelor. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Daca ti s-a rânduit sa înveti întru Domnul si nu esti ascultat, întristeaza-te cu mintea, dar nu te tulbura la aratare. Caci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultat. Dar tulburându-te, vei fi ispitit prin acelasi lucru. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ În vremea tâlcuirii, sa nu ascunzi cele ce privesc pe cei de fata, povestindu-le lucrurile cuviincioase si vrednice de lauda mai lamurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Celui ce nu se afla în ascultarea ta sa nu-i aduci greseala în fata. Caci aceasta tine mai mult de stapânire, decât de sfatuire. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, aratând fiecaruia în cunostinta cele ale sale. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Cel ce vorbeste drept e dator si el sa fie plin de multumire, ca unul ce primeste cuvintele de la Dumnezeu. Caci adevarul nu este al celui ce graieste, ci al lui Dumnezeu, care i-l daruieste. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Nu te gâlcevi cu cei care nu ti-au facut marturisire de supunere, când se împotrivesc adevarului, ca sa nu-ti stârnesti ura, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Acela care cedeaza ucenicului când se împotrivesc unde nu trebuie, îl rataceste în privinta acelui lucru si-l pregateste sa nesocoteasca rânduielile supunerii. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Cel ce sfatuieste sau mostra întru frica lui Dumnezeu pe acela care pacatuieste îsi câstiga sie-si virtutea opusa greselii. Iar cel ce tine minte raul si osândește cu rautate cade în aceeasi patima, dupa legea duhovniceasca. *(Marcu Ascetul)*30
- Υ Când vatamarea ce izvoraste de la unul se întinde la multi, nu trebuie sa ai îndelunga rabdare, nici sa cauti folosul tau, ci al celor multi, ca sa se mântuiasca. Caci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia. *(Marcu Ascetul)*30

- Υ Nu încerca sa folosesti prin musturari pe cel ce se lauda cu virtutile, fiindca acela nu poate fi si iubitor de fala si iubitor de adevar. (Marcu Ascetul)30

Patimi – ispite

- Υ *Libertatea este vointa sufletului rational gata sa se miste încotro voieste. Pe aceasta s-o înduplecam sa fie gata sa se miste numai spre bine, ca sa topim pururea amintirea raului prin gânduri bune. Spre deosebire de animale, omul fiind rational, mai degraba conduce firea decât e purtat de ea de aceea chiar când doreste ceva, daca voieste, are putere sa înfrâneze dorinta ori sa-i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvântatoare nu sunt nici laudate nici musturate pe când omul este laudat si mustrat. Omul este fiinta care dispune de el însusi, de sine, tinând seama în mod liber de legi dar nefiind într-unu totul supus vreunei legi ca lucrurile si animalele ce constituie natura. Omul într-un anumit sens este mai presus de natura facând-o instrument al vointei sale si putând-o umple de duhul dumnezeiesc si de libertatea Lui cu totul superioara care întareste libertatea noastra. Numai când se face rob patimilor omul devine o simpla piesa a naturii sau mai prejos de natura, desi pe de alta parte s-a facut asa prin propria-i voie sau acordul sau.*
- Υ *Calugarul este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate si simturile sale unei paze neîntrerupte. Silirea este obosirea trupului pe care o rabda de bunavoie ucenicii lui Hristos prin tagaduirea voii proprii si prin renuntarea la odihna cu trupul, în pazirea poruncilor lui Hristos. Prin acest efort sustinut monahul dovedeste ca omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învârtosata în pacate, poate covârsi obisnuitele rele devenite legi ale firii, poate deveni liber fata de ele. El este la extrema contrara a patimilor în care si-a pierdut cu totul libertatea fata de trup si lume. Dumnezeu l-a facut pe om cu un amestec de libertate si necesitate; omul se poate dezvolta fie spre domnia deplina a libertatii, fie spre dominarea sa deplina de catre necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii patimase, prin prima se apropie de îngeri.*
- Υ *Mintea desface totul în bucati asemenea unui câine care în cautarea carni ciopârteste în bucati tot ce e unitar si vrea sa înghita cât mai multe. Ea trebuie sa fie facuta simpla, curata si blânda, înțelegând lucrurile în unitatea lor, respectându-le, nelacomindu-se sa le sfâsie, da le descoase caci în acest caz nu mai înțelege întregul, esentialul si viata.*
- Υ Este usor sa pierzi cele bune, dar sa le redobândești nu este usor caci pacatul are doua ajutoare prin care razboieste cumplit virtutea nascându-se dintr-o parte sau din alta prin trecerea masurii si prin lipsa. Virtutea rasarind numai la mijloc, se sileste sa se împotriveasca celor doua care o razboiesc.
- Υ “De se vor învoi doi” adica cel ce pacatuieste si cel ce-l sfatuieste pe el sa se desparta de faptele rele si va asculta cel mustrat pe cel ce-l mostra pentru pacate, li se va da de la Dumnezeu ceea ce vor cere, adica iertare celui ce a pacatuit.
- Υ “De se vor învoi doi” la fapte bune, ori vor cere spre folos, li se va da lor de la Dumnezeu caci va face voia celor ce se tem de El si-i va izbavi pe ei de multe neazuri “Caci unde sunt doi sau trei adunati în numele lui Dumnezeu”, adica sunt uniti într-o hotarâre buna conforma cu voia lui

Dumnezeu, este si El în mijlocul lor cu ajutorul Lui. În puterea lor înmultita de elanul comuniunii si a vointei de bine se revarsa si puterea lui Dumnezeu.

- Y Tinerii care sunt atrasi cu putere de placerile trupului si cele ale mâncării înca de la începutul vietii monahale trebuie sa se exercite cu postul si rugaciunea si sa departeze toate presiunile senzuale si toate josniciile ca nu cumva cele de pe urma sa devina mai rele ca cele dintâi.
- Y Daca obisnuinta în rau are atât putere si atrage dupa sine atâtea rele, apoi cu atât mai mult silirea în virtute si apoi obisnuinta provenita din repetatele asalturi, fiindca aceasta are drept mare ajutor pe Dumnezeu care conlucreaza cu noi si însasi firea noastra în care Dumnezeu a sadit dintru început înclinarea spre bine.
- Y Când ti se întâmpla sa cazii, nu fugi descurajat de pe stadionul exercitiilor duhovnicesti caci atunci ai mai mult decât oricând trebuinta de doctor.
- Y Sa veghem cu toata grija posibila spre a ne pazi sufletul caci corabiile decare este plin portul, adica monahii care vietuiesc în manastire, cu usurinta se lovesc între ele zdrobindu-se, mai ales cele ce sunt roase într-ascuns de mânie ca de un cariu.
- Y Nu fi tacut fara rost pricinuind prin aceasta celorlalti tulburare si amaraciune. Nu fi încetinel la narav si la mers când ti se porunceste a te grabi altfel vei deveni mai rau decât cei razvratiti si turbati. Am vazut situatii care m-au facut sa ma mir cât de felurit poate fi raul caci uneori sufletele sunt chinuite din pricina moleselii, alteori din pricina agerimii.
- Y Sa nu fie încercările si razboaiele pricina de îndepartare din locul unde ne aflam caci luptele la care suntem supusi sunt un semn ca acolo am bineplacut lui Dumnezeu daca a fi razboiti este semn ca ne mentinem încercati si vigurosi. Daca suntem luptati de draci, înseamna ca si noi i-am necajit pe dânsii.
- Y Sa ne nevoim din toate puterile toti cei ce voim sa ne temem de Domnul, ca sa nu dobândim cumva în locul nevointei noastre pentru virtute, mai degraba viclenie, rautatea, asprimea, înșelatoria, naravul cel rau si mânia.
- Y Am vazut tineri nevinovati care venind la scoala pentru a se înțelepti, a fi educati si pentru a trage un folos de aici, cu nimic altceva nu s-au ales din împreuna petrecere cu ceilalti decât cu învățarea viclesugului si a rautatii. Cel ce are minte sa înțeleaga.
- Y Este cu neputinta ca cei ce se dedau cu toata ardoarea învățării unui mestesug sa nu sporeasca în fiecare zi în el dar unii își dau seama de acest progres, altii însa nu, potrivit tainicei economii dumnezeiesti.
- Y Un bun zaraf își socoteste fara îndoiala în fiecare seara tot câștigul sau paguba dintr-o zi; n-ar putea însa cunoaste cu exactitate acest bilant de nu si-ar înșemna în fiecare ceas ca pe niste tabele derularea afacerilor sale. În felul acesta, socotelile amanuntite din fiecare ceas arata clar câștigul zilnic.
- Y Cei care traiesc în comunitati trebuie sa lupte mereu împotriva patimilor dar în special împotriva lacomiei pânteceului si a mâniei – patimi care prind foarte usor teren în mijlocul multirii.
- Y Diavolul îi înșeamna pe cei ce traiesc în ascultare a cauta cu orice pret realizarea unor virtuti întru totul nepotrivite locului si timpului. Cercetându-i pe acestia îi vom afla dorind retragerea în singuratate, realizarea celei mai austere abstinente la mâncare, practicarea rugaciunii

neîmprastiat, smerenia desavârsita, neîncetata cugetare la moarte, completa nemânier, adâncă tacere, covârșitoare curatie. Din cauza ca n-au înțeles ca este cu neputinta a se realiza acestea dintru început, s-au repezit la ele înainte de vreme, ratacindu-se sau cazând în deznadejde. Vrajmasul i-a amagit sa caute unele ca acestea înainte de vremea potrivita lor, ca nu cumva, rabdând cu înțelegere, sa le afle pe acestea la vremea lor.

- Y *Numai o cugetare puternica sau o constiinta vie poate înfrâna cu eficacitate faptele manifestate prin trup. Aceasta "omorâre" a miscarilor neînfrânate din madularele trupului coincide cu o mare putere a duhului*
- Y De multe ori respingând cineva ispita unui demon, i se arata acelasi sau altul în chipul unui înger "ajutând-ul" sa-l respinga pe acela. Dar prin aceasta noua înfatisare îl amageste cu pacatul parerii de sine.
- Y Din iubirea de placere, vine negrija, din negrija, uitarea.
- Y "Scrie aceasta în inima ta: iubirea de placere si iubirea odihnei sunt pricinile parasirii din partea lui Dumnezeu."
- Y Raspunde gândurilor de întristare cu netinerea de minte a raului, iar fata de cele iubitoare de placere, fii cu dusmanie.
- Y Nu trebuie sa uitam, o, prieteni nici aceasta: ca viclenii draci se retrag pentru o vreme ca neglijând noi niste patimi mari pentru ca le socotim mici, sa le facem boli de nevindecat.
- Y Precum febra trupurilor, desi una în sine poate fi pricinuita de diverse cauze si nu numai de una singura, asa si patimile noastre au multe si diverse cauze de aceea este cu neputinta sa aplici tuturor acelasi tratament. De aceea fiecare trebuie sa caute cu atentie pricina bolii ca astfel dupa ce a cunoscut-o, sa primeasca medicamentul potrivit tamaduirii lor prin mijlocirea medicilor duhovnicesti pe care ni-i ofera pronia lui Dumnezeu.
- Y Ține minte raul provocat de draci si fii pururea atent la ispitele trupului caci trupul este un prieten nerecunoscator si viclean: cu cât îi slujesti mai mult cu atât îți pricinuieste mai multe greutati si ispite.
- Y Chiar celor ce par a fi duhovnicesti, li se întâmpla de multe ori din neatentie sau din moleseala mintii sa li se furiseze aplecarea spre cele ce nu se cuvin.
- Y Toate gândurile rautatii care ne ataca si ne tulbura nu sunt în puterea noastra; depinde de noi însa sa atâtam patima, sa o pastram sau sa o alungam. În putinta noastra sta a nu ne lasa biruiti de unele dintre acestea.
- Y Cel ce hraneste în sine obisnuinta, este ca omul care hraneste focul, caci masura puterii sta în materie. Cel ce hraneste obisnuinta în patimi, hraneste focul care ucide duhul, acesta fiind libertate si viata fara sfârșit în comunicare cu Dumnezeu. Acela se face robul repetitiei nelibere a unor legi interioare care-l stapânesc si deci a mortii duhului care prin libertate este mereu nou si deci are putere si motiv sa fie vesnic viu. Obisnuinta de va cere o data iar cererea ei va fi respinsa, a doua oara o vei gasi mai slaba. De-si va împlini însa cererea ei a doua oara o vei afla mai puternica împotriva ta. În tot lucrul sa ramâna în tine aceasta cunostinta caci e mai bun ajutorul ce-l ai pazindu-te decât oricare altul.

- Υ Sa luam seama la vrajmasii nostri ce ne lupta subtile prin gânduri caci ca într-un razboi vazut, fiecare din ei își are locul sau în lupta împotriva noastra, rânduindu-i-se fiecaruia o lucrare deosebita – lucru care ne minuneaza. (*Vrajmasul vazându-l pe fiecare mai înclinat spre ceva si mai usor de biruit de ceva, întinde curse prin acel lucru tinând seama de obisnuinta, vârsta, de felul lui si de loc. El nu sopteste gânduri necorespunzatoare, ci compatibile cu felul de a fi a omului si usor de îndeplinit.*)
- Υ De nimic nu se bucura dracii mai mult ca de urâtul miros al curviei si nici de alta patima ca de aceasta întinaciune a trupului.
- Υ Îngâmfarea este pricina caderii, dar unii pot sa se foloseasca si de aceste caderi luând din acestea pricini de umilinta, precum cei nepriceputi iau din acestea pricini de deznadejde. Când se înalta cineva pe sine socoteste ca prin el este ceea este nu prin Dumnezeu. Deci nemaifiind deschis lui Dumnezeu, nu-l mai cere ajutorul Lui.
- Υ Unele patimi se nasc înauntru sufletului trecând apoi în trup, altele urmeaza tocmai calea contrara; aceasta a doua posibilitate o întâlnim în special la cei ce petrec în lume sau în comunitati, pe când cea dintâi celor ce petrec în izolare ca unii ce nu au contact cu cele sensibile care sa-i excite. Dar peste toate, în ceea ce priveste ordinea desfasurarii patimilor eu zic: “Cauta-ve-i la cei rai rânduiala si nu vei gasi!”
- Υ Parintii au stabilit cu ajutorul darului lor de deosebire:
- a) Primul atac al pacatului în suflet care se numeste *momeala*.
 - b) Însotirea gândului cu momeala cea rea – *însotirea*.
 - c) *Consimtământ* sau încuviintarea.
 - d) *Robirea*.
 - e) *Lupta*.
 - f) *Împatimirea sufletului*.

Momeala este gândul simplu care patrunde în minte.

Însotirea este cugetarea sau convorbirea cu ceea ce s-a aratat în chip patimas în minte.

Consimtământul este înclinarea sufletului spre ceea ce i s-a aratat.

Robirea este târârea cu sila a inimii sau însotirii staruitoare a ei cu acea dorinta patimasa, scotându-ne astfel din starea fireasca.

Lupta este egalitatea de forte între cel care este ispitit si cel care ispiteste conform careia sufletul învinge sau este învins, dupa cum îi este voia.

Împatimirea este viciul care s-a cuibarit de multa vreme în suflet si care prin deprindere l-a condus spre o astfel de obisnuinta cu pacatul încât de bunavoie si de placere îi devine rob.

- Υ Ticalosul diavol obisnuieste a se atinge de madularele trupului spre a aduce tulburari.
- Υ Duhul hulei nu numai ca huleste pe Dumnezeu si cele dumnezeiesti, ci seamana întru noi oarecari gânduri foarte rusinoase si necuviincioase ca ori sa parasim rugaciunea, ori sa cadem în

deznadejde. Astfel, pe multi i-a întrerupt de la rugaciune si pe multi i-a departat de la Sfintele Taine; trupurile unora le-a topit cu tristetea, pe altii i-a amagit spre nevointa peste masura nedându-le nici un ragaz. Îl face pe om sa-si piarda orice nadejde de mântuire si sa se socoteasca mai nenorocit si mai vrednic de plâns decât pagânii, aducându-i pâna la iesirea din minti.

- Υ Cel ce este chinuit de duhul hulei si voieste sa se izbaveasca de el, sa fie încredintat ca nu sufletul sau este pricina unor astfel de gânduri ci diavolul. De aceea, dispretuindu-l sa nu luam în seama cele soptite de el zicând: “Mergi înapoia mea, satano! Domnului Dumnezeuului meu ma voi închina si Lui singur voi sluji! Asupra ta sa se pogoare hula în veacul de acum si în cel viitor. Amin.”
- Υ Cel ce voieste sa lupte altfel cu demonul hulei este asemenea celui ce încearca sa tina fulgerul în mâinile lui, caci cum ar putea respinge sau lovi pe cel care ne strabate inima dintr-o data ca o furtuna si arunca cuvântul lui cât ai clipi si apoi dispare? Caci toti cei ce ne razboiesc stau si lupta ramânând multa vreme dând astfel timp celui ce se lupta cu ei; acesta însa nu, ci îndata ce apare se si departeaza; deîndata ce ne-a vorbit, a si plecat.
- Υ Acest drac obisnuieste sa se salasluiasca în mintea celor simpli si mai nevinovati care sunt mai tulburati si chinuti mai tare decât altii. Dar aceasta se întâmpla nu din închipuirea de sine, ci din pizma dracilor.
- Υ Sa încetam a-l mai judeca si osândi pe aproapele si atunci nu ne vom mai teme de gândurile de hula caci lucrul dintâi este pricina si radacina celui de-al doilea.
- Υ Cel care dispretuieste si nu-l baga în seama pe demonul hulei s-a izbavit de patima, însa cel care încearca si alte cai de a se lupta pâna la urma va fi înfrânt caci cel ce voieste sa stapâneasca duhurile cu cuvintele este asemenea celui care încuie vânturile.
- Υ Cel ce a luat biruinta asupra acestei patimi a taiat mândria.
- Υ Pe cât de usor cad cei drepti, pe atât de greu se pot schimba cei dimpotriva. Usor este sa cobori – sa urci niciodata! Dar înstrainarea adevarata, supunerea umila si paza buzelor au putut face de multe ori lucruri mari si au preschimbat în chip minunat boli de nevindecat.
- Υ Sa luam aminte ca nu cumva sa împlinim putinatatea hranei cu multimea somnului caci aceasta este un lucru al celor fara minte, ca si cel dimpotriva. Am vazut lucratori care, într-o oarecare împrejurare au facut putin pogoramânt pântecelui, dar repede au chinuit barbateste pe ticalos cu starea de toata noaptea în picioare si l-au învătat sa se smereasca dupa aceea de saturare cu bucurie.
- Υ Daca Hristos fuge de Irod trupest, desi putea toate, sa învătam de aici cei încrezuti si cei porniti sa se arunce pe sine-si în ispite. “Sa nu-ti dai, zice, piciorul tau spre clatire si nu va dormita îngerul ce te pazeste.” (*Psalmi 100,4*)
- Υ Din necunoasterea (sau nerecunoasterea) lui Dumnezeu se naste în noi dragostea de noi însine sau de trupul nostru. Din aceasta dragoste se nasc cele trei pacate care sunt cele mai primejdioase dintre toate, adica: neînfrânarea, slava desarta si iubirea de arginti. Aceste trei patimi intra în noi prin poarta necesitatii si a trebuintei ce o resimte trupul nostru de lucrurile care-l întretin, îl hranesc si servesc ele însesi drept poarta si intrare tuturor celorlalte pacate care ies dintr-însele ca si dintr-un izvor al lor. Ucigând deci în noi aceasta nenorocita radacina a dragostei de sine, vom ucide prin ea toate nenorocirile celelalte care provin dintr-însa.

- Y Asupra celui ce se linisteste am vazut dimineata tabarând asupra lui din plin dracii slavei desarte si ai poftiei, la amiaza pe cei ai lenei, ai întristarii si ai mâniei, iar seara pe cei iubitori de murdarie si pe tiranii pântecelui.
- Y Daca te bucuri de vizitele la chilie sa fii încredintat ca petreci în trândavie si nu te îndeletnicesti nicidecum cu Dumnezeu. Pilda de rugaciune sa-ti fie tie vaduva cea nedreptatita de potrivnicul ei.
- Y Nu spune nimic la urechile celui fara de minte, ca nu cumva sa ia în râs cuvintele tale, caci este vatamatoare petrecerea cu cei deserti. Precum cei ce umbla în aerul viciat se îmbolnavesc, asa si cei ce petrec cu oamenii nepasatori se molipsesc de rautatea lor caci “convorbirile rele strica moravurile bune.” (*Întelepciunea lui Solomon 2,6*)
- Y Nepatimire a dovedit cel ce a spus: “Am dobândit mintea Domnului” (*1Cor. 6,1*). Nepatimire a dovedit egipteanul care a zis ca nu are frica de domnul. nepatimire a dobândit cel ce s-a rugat sa se întoarca la el patimile (*avva Ioan Colov*).
- Y Nepatimire are în sine sufletul care nu se împatimeste de lucruri si care ramâne netulburat chiar si de amintirea lor.
- Y *“Hotarul” oricarei patimi este sa nu aiba hotar, ca si fericirea vesnica. Patima are si ea o sete de infinitate în directia nimicului la al carui capat nu se poate ajunge niciodata, odata ce existenta este creata de Dumnezeu. Aceasta poate fi în parte o explicare a vesniciei iadului. Este o sete spre o existenta aparenta dar în realitate tot mai inconsistenta. La hotarul ei nu se poate ajunge niciodata pentru ca faptura este tinuta în existenta de Dumnezeu si ea trebuie sa se miste la nesfârșit fie în Dumnezeu, Cel real infinit, ca sa cuprinda tot mai mult din el, fie împotriva Lui, miscare care este si ea nesfârșita pentru ca El fiind infinit, niciodata faptura nu ajunge sa nege tot ce este El. Toate patimile își hranesc setea de infinit din închipuirea ca ceea ce le satisface ar fi ceva consistent, durabil, ceea ce nu este asa câtusi de putin. Ele se misca în fond spre tot mai mult nimic, spre subtierea tot mai mare a existentei care-si pastreaza mereu aparenta de mai multa existenta. Dar parca cel mai mult se hraneste din slava desarta – ea făcându-l pe cel stapânit de ea sa-si închipuie ca-l vad si ca-l lauda si cei ce nu-s de fata si de aceea da chip fatarnic chipuri atragatoare vrednice de lauda faptelor sale nevrednice de lauda. Da fata impunatoarelor ruine sau ruinei proprii fiinte si-si închipuie prezente care nu sunt, crezând în sinceritatea celor ce-l lauda, oricâte semne vadite de nesinceritate ar da aceia. Chinul acestora este ca înaintând tot mai mult spre o subtiere a existentei, în acelasi timp sunt stapâniti de nesiguranta acestei aparente consistente, de aceea ajung de multe ori la sinucidere. Dar cu cât își înfrâneaza cineva mai mult miscarile trupului sau spre cele rele, cu atât sunt coplesite acestea mai mult de energiile Duhului Sfânt, care sunt infinite. Cu cât moare cineva mai mult siesi, cu atât se umple mai mult de iubirea lui Dumnezeu care este infinita, fiind a Subiectului infinit.*
- Y Daca dovada împatimirii totale sta în a se supune cineva repede tuturor gândurilor si pornirilor semanate de draci, eu am învățat ca semnul sfintei nepatimirii sta în a putea zice cu adevarat: “Abatându-se cel rau de la mine, n-am cunoscut.” (*Psalmi 100,5*), nici cum a venit, nici pentru ce, nici când a plecat, ci sunt întreg nesimtitor fata de acestea fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum si pururea si în viitor.

- Υ Doctorul este dator sa se dezbrace cu desavârsire de patimi ca sa se poata preface la vreme potrivita, ca le are pe unele, mai ales mânia. Caci de nu le-a lepadat cu totul, nu le va putea îmbraca iarasi în chip nepatimitor.
- Υ Nu este învatator vrednic de lauda cel ce-i face înțelepti pe copiii învatati, ci pe cei nepriceputi si îndaratnici, ducându-i la desavârsire. Iscusinta vizitiilor se arata si este apreciata când tin în frâu cai salbatnici si-i îmblânzeste pe acestia.

Paza simturilor

- Υ Ce ne învata si istoria lui Isboset? Sa nu ne alipim cu grija de cele trupesti, nici sa lasam paza noastra pe seama simtirii (lucrarii simturilor: perceptiei). Caci acela fiind rege si odihnindu-se în camara sa, i-a îngaduit unei femei sa faca paza la usa. Dar venind oamenii lui Recab si aflându-o pe ea alegând boabe de grâu si dormitând, au intrat pe nebagate de seama si au omorât pe Isboset, aflându-l si pe el dormind. Caci toate dorm, si mintea si sufletul si sufletul si simtirea, când stapânesc cele trupesti. Faptul ca pazitoarea de la usa alege boabe de grâu, arata ca cugetarea se ocupa cu multa grija de cele trupesti, îndeletnicindu-se nu în chip trecator, ci cu sânguinta, de curatenia lor. Caci mintea fiecaruia, asemenea unui rege, petrece undeva înauntru, având ca paznic a simturilor cugetarea. Când acestea se deda grijilor trupesti (a alege boabe de grâu e lucru trupest), cu usurinta se strecoara dusmanii si omoara mintea. De aceea marele Avram nu încredinteaza femeii paza usii (caci cunostea cât de usor poate fi amagita simtirea), ca nu cumva, vrajita de vederea celor supuse simturilor, sa împrastie mintea si sa o înduplece sa ia parte cu ea la desfatari, chiar daca ar fi primejdioasa împartasirea de ele, ci sade el însusi de paza, lasând intrarea deschisa gândurilor dumnezeiesti, iar grijilor lumesti închizându-le usa. (*Nil Ascetul*)²⁹
- Υ Iar dupa ce au facut aceasta, trebuie sfatuiti, daca au iesit de curând din tulburari, sa se îndeletniceasca cu linistirea si sa nu împrospateze, prin drumuri dese, ranile produse cugetarii prin simturi, nici sa aduca alte forme vechilor chipuri ale pacatelor, ci sa ocoleasca furisarea celor noua si toata sânguinta sa le fie spre a sterge vechile închipuiri. Desigur linistirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s-au lepadat de curând, caci amintirea, luându-si acum ragaz, misca toata necuratia care zace în ei, ceea ce n-a apucat sa faca mai înainte pentru multimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneala, linistirea are si folos, izbavind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Caci daca vreau acestia sa-si spele sufletul si sa-l curateasca de toate petele care îl necuratesc, sunt datori sa se retraga din toate lucrurile prin care creste întinaciunea si sa dea cugetarii multa liniste; de asemenea sa se duca departe de toti cei care îi întarâta si sa fuga de împreuna petrecere cu cei mai apropiati ai lor, îmbratisând singuratatea, maica înțelepciunii. Pentru ca este usor sa cada acestia iarasi în mrejile din care socotesc ca au scapat, când se grabesc sa petreaca în lucruri si griji de tot felul. Si nu e de nici un folos, celor ce s-au stramutat la virtute, sa se bucure de aceleasi lucruri, de care s-au despartit, disprețuindu-le. Caci obisnuinta fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta sa le tulbure iarasi linistea câstigata cu multa sânguinta, prin îndeletniciri urâte si sa le împrospateze amintirile relelor savârsite. Pentru ca mintea celor ce s-au desfacut de curând de pacat se aseamana cu trupul care a început sa se reculeaga dintr-o lunga boala,

caruia orice prilej întâmplător i se face pricina de-a recadea în boala, nefiind încă destul de întremat în putere. Caci nervii mintali ai acestora slabi și tremuratori, încât e temere să nu navalească din nou patima, care de obicei este atârțată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea departare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Caci nu e de nici un folos celor ce s-au desfacut de lucruri ca să fie ciocaniti din toate partile de vestile despre ele și, după ce au parasit cetatea faptelor lumesti, să se așeze în poarta ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afara ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și vestile lor, precum zice: „Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile”. Caci atunci vine desăvârșită liniște, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin această osteneală de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tarie din creșterea pe-ncet și acoperind puterea de stravedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai pastrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scotând apa din locul în care cred că se afla ceea ce caută, caci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele dinafara. Dar când acestea trimit înauntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputința a curăța peste tot mintea de o asemenea inundatie. Caci desi nu-l tulbura pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nebagate de seama se întaresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. *(Nil Ascetului)*29

- Υ De asemenea pământul calcat neconținut, chiar dacă are maracini, nu-i scoate la iveală, caci batătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngadui timpul să răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, navalesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grija de luptă împotriva lor. *(Nil Ascetului)* 29
- Υ Dar poate și marele Iov, gândindu-se la sine, ne da să înțelegem un asemenea lucru, zicând că papura și rogozul sunt hranite de balta, iar când e lipsită de râu toată planta se usuca; și ca leul furnicar se prapadeste când nu mai are ce mânca. Caci vrând marele Iov să arate cursele pe care le întinde patima, i-a nascocit un nume compus de la leul cel foarte îndrăznet și de la furnica cea foarte maruntă. De fapt momelile (atacurile) patimilor încep de la închipuirile cele mai marunte, furisându-se pe nebagate de seama că o furnică, dar la sfârșit se umflă așa de tare că alcatuiesc pentru cel pe care l-au prins în cursa o primejdie nu mai mică decât napustirea leului. De aceea luptătorul trebuie să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, punând în fața putinatății ca o momelă. Caci de vor ajunge la puterea leului, va fi greu să le biruiască și tare îl vor strâmtora. Trebuie să nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s-a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin simțuri. Caci acestea hranesc patimile, înarmând la rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului. Dar cel ce

nu stie nici aceea ca simturile au multa amestecare cu lucrurile supuse simturilor iar din aceasta amestecare se naste cu usurinta ratacirea, si nu-si da seama de vatamarea ce-i vine din acestea, ci convietuieste cu ele fara grija, cum va cunoaste la vreme cursa ratacirii, daca n-a fost învățat de mai înainte sa le deosebeasca? Ca între simturi si lucruri sensibile se naste o lupta si lucrurile sensibile pun bir asupra simturilor e vadit din razboiul Asirienilor împotriva Sodomitilor. Scriptura înfatisând istoric întâmplarea dintre cei patru împarati ai Asirienilor si cei cinci împarati din jurul Sodomei, spune ca între acestia la început s-au facut înțelegeri, învoieli si jertfe de pace la Marea Sarata, pe urma au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s-au rasculat si într-al patrusprezecelea cei patru au pornit cu razboi împotriva celor cinci si i-au luat robi. Istoria se ispraveste aici. Noi însa din istoria aceasta avem sa învățam cele ce ne privesc pe noi, si anume sa luam cunostinta despre razboiul simturilor împotriva lucrurilor sensibile. Caci fiecare dintre noi, de la nastere pâna la doisprezece ani, neavând încă curatita puterea de discernământ, își supune simturile fara cercetarea lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor stapâne: vederea, lucrurilor care se vad; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pipaitul, lucrurilor care pot misca aceasta simtire. Pâna la acea vârsta omul nu poate distinge sau destrama nici una dintre perceptii, din pricina copilariei. Dar când i se întareste cugetarea si începe sa simta paguba ce-o sufera, planuieste îndata rasculara si scaparea de aceasta robie. Si daca s-a facut puternic în cugetare, își întareste aceasta hotărâre, declarându-se slobod pentru totdeauna, scapat de stapânii amarnici. Dar daca judecata lui e prea slaba pentru aceasta sfortare, își lasa iarasi roabe simturile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; si acestea vor rabda mai departe robia, fara vreo nadejde de bine. De aceea si cei cinci regi din istorie, fiind biruiti de cei patru, „se arunca în fântânile de smoala”, ca sa învățam ca cei biruiti de lucrurile sensibile se arunca prin fiecare simt, ca prin niste prapastii si fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunzator cu acel simt, nemaiînțelegând nimic din cele vazute, deoarece si-au legat pofta de lucrurile pamântesti si iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea. *(Nil Ascetul)*29

- Υ Cel ce a împlinit o porunca sa astepte ispita pentru ea. Caci dragostea fata de Hristos se probeaza prin cele protivnice. *(Marcu Ascetul)*29
- Υ Nu voi sa auzi rautatile straine; caci printr-o asemenea vointa de-a auzi se sapa si în tine trasaturile rautatilor. *(Marcu Ascetul)*29
- Υ Daca îți intra în urechi cuvinte urâte, mânie-te pe tine si nu pe cel ce le graieste. Caci daca urechea e rea, rau e si cel care o poarta. *(Marcu Ascetul)*29

Sfaturi generale, pilde

- Υ Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toata bunavointa si, dorind cele ceresti, dispretuiesc cele pamântesti. Unii ca acestia nu plac la multi, dar nici lor nu le plac multe de aceea sunt nu numai urâti, ci si luati în râs de multi smintiti. Ei însa rabda toate în saracie, stiind ca cele ce par multora rele pentru ei sunt bune. Caci cel ce înțelege cele ceresti crede lui Dumnezeu, stiind ca toate sunt fapturile voi Lui. Cel ce însa nu le înțelege nu crede niciodata ca lumea este zidirea lui Dumnezeu si ca a fost facuta pentru mântuirea omului. *(Antonie cel Mare)*43

- Υ Numai omul este în stare sa primeasca pe Dumnezeu, caci numai acestui animal îi vorbește Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Si prin toate prevesteste oamenilor vrednici de el bunatatile viitoare. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- Υ Fa bine celui ce te nedreptateste si-ti vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grai de rau pe vrajmasul tau catre nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihanirea, cu rabdarea, cu înfrânarea si cu cele asemenea. Caci aceasta este cunostinta de Dumnezeu: sa-i urmezi Lui cu smerita cugetare si printr-unele ca acestea. Iar lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- Υ Când te întorci cu multumire spre asternutul tau, aducându-ti aminte de binefacerile si de marea purtare de grija a lui Dumnezeu si umplându-te de înțelegerea cea buna, te vei veseli si mai mult, iar somnul trupului tau se va face trezvie a sufletului si închiderea ochilor tai, vedere adevarata a lui Dumnezeu. Atunci tacerea ta, umplându-se de bunurile primite, va da din tot sufletul si puterea o adânc simțita slava Dumnezeului a toate. Caci de va lipsi pacatul din om, o singura multumire cumpaneste mai mult decât toata jertfa cea de mare pret înaintea lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- Υ Este de trebuinta sa aratam si caile monahilor care au calatorit mai înainte de noi si pe acelea sa umblam si noi. Caci multe sunt cele facute si zise de ei bine. Între ele si aceasta o zice careva dintre dânsii: "Mâncarea mai uscata si vietuirea aspra, împreunata cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepatimirii". (*Evagrie Ponticul*)⁴³
- Υ Ce este binele, daca nu Dumnezeu? Asadar, sa-l lasam Lui toate cele ce ne privesc si ne va fi bine. Caci Cel ce e bun desigur ca e si datatorul darurilor bune. (*Evagrie Ponticul*)⁴³
- Υ Nimic nu duce pe cineva asa de neîndoelnic la munci, ca a face pe multi sa râvneasca la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imita e adaos la pedeapsa celui ce l-a învățat. Dar nu mica este osânda si a celor ce nu au lepadat imitarea ca rusinoasa, fiindca s-au facut învățatori ale celor rele, de a caror lectie blestemata fug, cu buna judecata, cei ce se folosesc de cuget înțelept. (*Nil Ascetul*)⁴³
- Υ Orice planuire a ta sa o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca sa fie dupa voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând sa faci. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Υ Cel ce, asemenea orbului, si-a lepadat haina si s-a apropiat de Domnul se face ucenicul Lui si propovaduitorul învățăturilor celor mai înalte. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Υ Pe cel ce a încetat de-a mai pacatui si s-a pocait nu-l mai mustra; iar de zici ca pentru Dumnezeu îl mustri, mai întâi descopera-ti pacatele tale. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Υ Primește necazurile, ca întru nimic nu te pagubeste în cele ce le ai de mai înainte; dar leapada lacomia, caci ai sa dai socoteala. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Υ Nu cugeta si nu face nimic, fara un scop placut lui Dumnezeu. Caci *cel ce calatoreste fara scop, va osteni în zadar*. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Υ Cel ce nu poarta grija dupa puterea lui de toate virtutile savârsește un pacat anevoie de iertat; dar *rugaciunea si milostenia* întorc pe cei ce nu poarta de grija. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- Υ Când un om foloseste pe altul prin cuvinte sau fapte, sa stie amândoi ca e de fata harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta va fi stapânit de cel ce înțelege. (*Marcu Ascetul*)⁴³

- Υ Cel ce lauda pe aproapele în chip fatarnic îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rusinat. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Fata de încercările care vin, mulți s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără *rugăciune* și *pocăinta*, nimeni n-a scăpat de asuprire. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea și cele bune cresc una prin alta și pe cel partas de ele îl mână și mai mult înainte. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ De vrei să te mântuiești, iubeste cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecata, mustrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de napârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Slabanogul pogorât prin acoperis este pacatosul mustrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința acelora. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ De vrei să te mântuiești, iubeste cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecata, mustrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de napârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Slabanogul pogorât prin acoperis este pacatosul mustrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința acelora. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce le cearcă toate și reține binele va fugi pe urma de tot raul. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Barbatul îndelung răbdător are multă cumințenie; asemenea și cel ce-și apropie urechea de cuvintele înțelepciunii. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Celui învârtosat la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunoștințe mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu primește durerile pocăinței. *(Marcu Ascetul)*7
- Υ Pe omul puternic să nu-l mustri pentru slava desartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminț poate fi mustrat fără greutate. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce uraste mustrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubeste va lupta și cu obisnuința. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, acelasi om pe urma ti se va arata ca e rau. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele cuvenite după voia lui Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Dumnezeu judecă faptele după intențiile lor. Căci zice: „Să-ți dea tie Domnul după inima ta”. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Conștiința e o carte naturală. Cel ce o citește cu fapta face experiența ajutorului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlineste după putere prin ostenele mici scapă de cele mari. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor. *(Marcu Ascetul)*43

- Υ Fa totdeauna binele dupa putere, iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic caci „cel se întoarce înapoi nu este vrednic de Împaratia Cerurilor”. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Hristos a murit, dupa Scripturi, pentru pacatele noastre si celor ce îi slujesc bine le daruieste slobozirea. Caci zice: „Bine, sluga buna si credincioasa, peste putine ai fost credincioasa, peste multe te voi pune; intra întru bucuria Domnului tau”. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce vrea sa faca ceva si nu poate e socotit de catre cunoscatorul de inimi, Dumnezeu, ca si când ar fi facut. Iar aceasta trebuie sa o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât si la cele rele. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Când auzi Scriptura zicând ca Dumnezeu „va rasplati fiecaruia dupa faptele sale”, sa nu înțelegi ca e vorba de o vrednicie egala cu Gheena sau cu Împaratia, ci ca Hristos va rasplati faptele necredintei în El sau ale credintei, nu ca un schimbator care cântăreste pretul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul si Rascumparatorul nostru. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Este o porunca restrânsa si este alta cuprinzatoare. Prin cea dintâi, se porunceste sa dam o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se porunceste lepadarea de toate avutiile. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Nici una din virtuti nu deschide singura, prin sine, usa firii noastre, daca nu sunt împletite toate întreolalta. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Daca suntem datori sa facem în fiecare zi toate câte le are firea noastra bune, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am facut mai înainte? Orice prisos de virtute am adauga astazi, el e o dovada a negrijii trecute, nu e un drept de rasplata. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Daca fapta rau planuita îi este stricacioasa oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grija de amanuntele ei. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce privegheaza, rabda si se roaga nestrâmtorat, se împartaseste în chip vadit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabda totusi cu voia, primeste si el îndata ajutor. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Atâta adevar se cuprinde în cunostinta fiecaruia, câta siguranta îi dau *blândetea, smerenia si dragostea*. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Daca vrei sa-l folosesti fara vorba multa pe iubitorul de învatatura, îndeamna-l la *rugaciune*, la *credinta dreapta* si la *rabdarea necazurilor*. Caci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuti. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel *blând* pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepti si cel *smerit cu inima* e mai puternic decât cei puternici. Caci ei poarta jugul lui Hristos întru cunostinta. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ Cel ce s-a bucurat de placerile trupesti mai mult decât trebuie, va plati prisosul cu osteneli însutite. *(Marcu Ascetul)*43
- Υ De suntem patimasi, trebuie *sa ne rugam* si *sa ne supunem*. Caci de abia cu ajutor ne putem razboi cu obisnuintele pacatului. Cel ce-si loveste voia cu *supunerea* si cu *rugaciunea* este luptator cu bun mestesug, vadind lupta mintala pe care o poarta, prin retinerea de la cele supuse simturilor. *(Marcu Ascetul)*43

- Υ Adeseori cel ce spune adevarul e urât de cei fara de minte, dupa Apostol. Iar cel fatarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste rasplati nu tine multa vreme. Caci Domnul va rasplati fiecaruia, la vremea sa, ceea ce trebuie. *(Marcu Ascetul)*⁴³
- Υ Când vrei sa descurci un lucru încurcat, cauta în privinta lui ce place lui Dumnezeu, si vei afla dezlegarea folositoare. *(Marcu Ascetul)*⁴³
- Υ Fara zdrobirea inimii, e cu neputinta sa ne izbavim cu totul de pacat. Iar inima se zdrobeste prin înfrânarea de la trei lucruri: de la *somn*, de la *hrana* si de la *lenevirea trupei*. Caci prisosinta acestora sadeste iubirea de placere; iar iubirea de placere primeste gândurile rele. Pe de alta parte, ea se împotrivesc atât rugaciunii, cât si slujirii cuvenite. *(Marcu Ascetul)*⁴³
- Υ Când facultatea impulsiva (mânia) a sufletului se porneste împotriva patimilor, trebuie sa stii ca este vreme de tacere, caci este ceas de lupta. Iar când vede cineva ca starea aceasta de neliniste a ajuns la liniste, fie prin rugaciune, fie prin milostenie, sa se lase miscat de dragostea cuvintelor, asigurând însa prin legaturile smeritei cugetari aripile mintii. Caci pâna nu se smereste cineva foarte prin dispretuirea de sine, nu poate grai despre maretia lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*⁴³
- Υ Ranile primite de trup, daca s-au înasprit si s-au umplut de murdarie, nu simt lucrarea leacului: dar dupa ce sunt curatite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tamaduire desavârsita. Asa si sufletul: câta vreme e neîngrijit si acoperit în întregime de lepra voluptatii, nu poate simti frica lui Dumnezeu, chiar daca i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricosata si aspra a lui Dumnezeu. Dar când începe sa se curateasca cu multa luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevarat al vietii, care muștrându-l, îl arde ca într-un foc fara durere. Pe urma, curatindu-se treptat, ajunge la curatirea desavârsita, sporind în dragoste pe masura ce se micsoreaza frica din el. În felul acesta ajunge la dragostea desavârsita, în care, cum am zis, nu mai este frica, ci nepatimirea deplina, produsa de slava lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*⁴³
- Υ Ține de sufletul curat cuvântul fara pizma, râvna fara rautate îi dragostea neîncetata fata de Domnul slavei. Atunci si mintea își potriveste cumpenele sale cu exactitate, fiind de fata în cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecata. *(Diadoh al Foticeii)*⁴³
- Υ Nimeni nu poate iubi sau crede cu adevarat, daca nu se are pe sine însusi pârâs al sau. Caci când cunostinta noastra se tulbura prin muștrările ce si le face, nu mai e lasata mintea sa simta mireasma bunurilor supra-lumesti, ci îndata e cuprinsa de îndoiala: pe de o parte doreste acea mireasma cu ardoare pentru experienta lor anticipata prin credinta, pe de alta nu o mai poate prinde cu simțirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsaturi ale constiintei muștratoare. Dar curatindu-ne pe noi însine printr-o atentie mai fierbinte, vom câștiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o si mai deplina experienta. *(Diadoh al Foticeii)*⁴³
- Υ Domnul zice în Evanghelii ca nu poate fi scos cel tare din casa Sa, daca nu-l va scoate unul si mai tare, dupa ce l-a legat si jefuit. Cum poate deci cel scos cu atâta rusine sa intre iarasi si sa petreaca împreuna cu Stapânul adevarat, care se odihnesta în casa Sa cum vrea? Caci nici împaratul nu se va gândi sa lase împreuna cu el în curtile împaratești pe tiranul, care i-a stat cândva împotriva si pe care l-a biruit. Mai de graba îl va omorî îndata, sau îl va lega pentru o lunga pedeapsa si-l va preda ostilor sale spre o moarte de ocară. *(Diadoh al Foticeii)*⁴³

Y Doua bunuri ne aduce noua harul cel sfânt prin Botezul renasterii, dintre care unul covârseste nemarginit pe celalalt. Cel dintâi ni se daruieste îndata, caci ne înnoieste în apa însasi si lumineaza toate trasaturile sufletului, adica „chipul” nostru, spalând orice zbârcitura a pacatului nostru. Iar celalalt asteapta sa înfaptuiasca împreuna cu noi ceea ce este „asemanarea”. Deci când începe mintea sa guste într-o multa simtire din dulceata Preasfântului Duh, suntem datori sa stim ca începe harul sa zugraveasca, asa zicând, peste chip, asemanarea. Caci precum zugravii desemneaza întâi cu o singura culoare figura omului, apoi, înflorind putin câte putin culoarea prin culoare, scot la aratare chipul viu al celui zugravit pâna la firele parului, asa si sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez „chipul” omului la forma în care era când a fost facut, iar când ne vede dorind cu toata hotarârea frumusetea „asemanarii” si stând goi si fara frica în atelierul lui, înfloreste o virtute prin alta si înalta chipul sufletului din stralucire în stralucire, daruindu-i pecetea asemanarii. Asa încât simtirea ne arata cum ia forma în noi asemanarea, dar desavârsirea asemanarii o vom cunoaste abia din iluminare. Caci toate virtutile le primeste mintea prin simtire, înaintând dupa o masura si rânduiala negrita. Dar dragostea duhovniceasca nu o poate câstiga cineva pâna ce nu va fi iluminat într-o toata încredintarea de Duhul Sfânt. Caci pâna ce nu primeste mintea în chip desavârsit asemanarea prin lumina dumnezeiasca, poate avea aproape toate celelalte virtuti, dar este înca lipsita de dragostea desavârsita. Iar când se va asemana cu virtutea lui Dumnezeu (vorbesc de asemanare, cât e cu putinta omului), atunci va purta si asemanarea dragostei dumnezeiesti. Caci precum în cazul portretelor pictate, daca se adauga chipului culoarea cea mai vie, se scoate la iveala pâna si asemanarea zâmbetului celui pictat, asa si la cei zugraviti dupa asemanarea dumnezeiasca de catre harul dumnezeiesc, daca se adauga lumina dragostei, „chipul”, e ridicat cu totul la frumusetea „asemanarii”. Nici nepatimirea nu poate darui sufletului alta virtute; fara numai dragostea. Caci dragostea „este plinirea legii”, încât „omul nostru cel dinauntru se înnoieste zi de zi” în gustarea dragostei, dar se împlineste abia într-o desavârsirea ei. *(Diadoh al Foticeii)*⁴³

Plânsul

- Y Mai întâi roaga-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns sa înmoi salbaticia ce se afla în sufletul tau; si, dupa ce vei fi marturisit astfel împotriva ta faradelegile tale înaintea Domnului, sa primesti iertare de la El. *(Evagrie Ponticul)*³²
- Y Foloseste-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricarei cereri. Caci foarte mult se bucura Stapânul, când te rogi cu lacrimi. *(Evagrie Ponticul)*³²
- Y Daca versi izvoare de lacrimi în rugaciunea ta, sa nu te înalti într-o tine, ca si cum ai fi mai presus de multi. Caci rugaciunea ta a primit ajutor ca sa poti rascumpara cu draga inima pacatele tale si sa îmblânzesti pe Stapânul prin lacrimi. Deci sa nu întorci spre patima înlaturarea patimilor, ca sa nu mânii si mai mult pe Cel ce ti-a daruit harul. *(Evagrie Ponticul)*³²
- Y Multi plângând pentru pacate uita de scopul lacrimilor; si asa, pierzându-si mintea, au ratacit. *(Evagrie Ponticul)*³²

- Y Când socotesti ca nu ai trebuinta de lacrimi în rugaciunea ta pentru pacate, gândește-te cât de mult te-ai departat de Dumnezeu, având datoria sa fii pururea în El, si vei lacrima cu si mai multa caldura. Astfel, cunoscând masurile tale, vei plânge cu usurinta, dosadindu-te dupa Isaia: “Cum, necurat fiind si petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adica între potrivnici, îndraznesti sa te înfatisezi înaintea Domnului Savaot?”³²
- Y Sa nu te înalti când versi lacrimi în vremea rugaciunii, caci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tai de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)*³²

Pocainta

- Y Cel ce a iesit din lume pentru a se usura de sarcina pacatelor sale sa urmeze pilda celor ce sed înaintea mormintelor din afara cetatii si sa nu înceteze din lacrimile fierbinti si înfocate si din vaietele fara glas ale inimi pâna ce nu va vedea si el pe Iisus venit si rostogolind piatra cea învârtosata a inimii si dezlegând mintea noastra ca pe un alt Lazar din legaturile pacatelor si poruncind îngerilor: “Dezlegati-l din patimi si lasati-l sa plece spre fericita nepatimire.” Iar de nu va face asa, nici un folos nu vom avea din retragerea noastra. (Cum plâng cei apropiati lângă morminte pe cei aflati în ele, asa sa ne plângem si noi sufletul nostru mort si îngropat sub pacate, sub piatra nepasatoare a lor. Numai înmuind aceasta nepasare prin lacrimi fierbinti, facem sa vina Iisus si sa rostogoleasca deplin aceasta piatra sub care sta îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotita si inima noastra împietrita prin pacatele întiparite cu nesimtirea lor în ea. Înviertorarea aceasta vine prin condensarea pacatelor în patimi, ca un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii ca fiinte create din care iradiaza libertatea puternica pe care ei si-o trezesc si întaresc si în noi libertatea, care înseamna nepatimire. Nepatimirea ca libertate în ceea ce priveste legatura sau influenta patimilor, ne permite sa ne miscam spre ceea ce este bun, spre iubirea lui Dumnezeu si a semenilor, lucru pe care nu ni-l permite nicidecum pacatul. Deci se vorbeste despre plânsul neîncetat, caci plânsul lucreaza si pazeste, pricinuind la sfârșit fericita nepatimire. Caci zicea avva Isaia: “Sa ne nevoim fratilor sa rupem de la noi valul întunericului care este uitarea si sa vedem si sa vedem lumina pocaintei. Sa ne facem ca Marta si Maria care sunt greaua patimire si plânsul si care plâng înaintea Mântuitorului pentru a-l ridica pe Lazar, sau mintea cea legata cu multele legaturi ale voilor sale.”)
- Y *Inima îndurerata este inima care sufera pentru pacate. Venirea sufletului la Dumnezeu nu se înfaptuieste prin reflexiuni teoretice, ci prin suferinta pentru pacatele savârsite.*
- Y Fiind chemati de Dumnezeu si Împaratul, sa alergam cu râvnă, ca nu cumva având viata scurta, sa ne aflam în ziua mortii fara rod si sa murim de foame. (Daca la moarte ne lipseste rodul faptelor bune, n-avem din ce ne hrani în viata viitoare si atunci vom “muri” sufleteste de tot, din aceasta lipsa a hranei. Caci acolo ne vom hrani din rodul pe care l-am rodit în viata aceasta din harul lui Dumnezeu si din sânghinta noastra, desigur un har pe care ni-l va însuti Domnul. Am ajutat pe altii, vom fi ajutati; am vazut pe Dumnezeu în inima noastra curatita, Îl vom vedea

nesfârșit mai mult atunci si ne vom hrani din aceasta priveliste. Altfel vom “muri de foame” dar vom fi constienti de “moartea” aceasta. Vom suferi de un cumplit gol constient în sufletul nostru si în jurul nostru.)

- Y *Aducerea aminte de focul vesnic, pe de o parte ne arde sau arde împatimirea noastra de cele lumesti, pe de alta stinge acest foc sau ne încălzeste pentru cele ceresti si stinge caldura patimilor rele. Aceasta aducere aminte nu ne lasa reci nici într-o privinta, nici în alta; nu este o aducere aminte nepasatoare de focul vesnic, nici o gândire rece la putinta fericirii vesnice. Ne aprinde râvna de a scapa de focul vesnic si râvna de a dobândi fericirea vesnica. Nepatimirea crestinului nu este o indiferenta, ci o ardere, o pasiune împotriva celor rele si pentru cele bune.*
- Y Este propriu îngerilor de a nu cadea sau, dupa cum spun unii, de a nu putea cadea; dar ceea ce este propriu oamenilor e de a cadea si de a se ridica iarasi în scurta vreme, ori de câte ori s-ar întâmpla aceasta.
- Y *Constiinta este oglinda launtrica în care te vezi asa cum esti. Alti oameni îti pot spune lucruri bune despre tine dar ei nu ne cunosc asa de bine cum ne cunoastem noi însine privindu-ne constiinta noastra. Sau ne amagesc laudându-ne din cine stie ce interese. Constiinta este o oglinda de negrita finete, limpezime si sinceritate. Niciodata nu ajunge viata noastra sa nu mai arate nici o pata în oglinda constiintei noastre de aceea ea neîncetat pe sfinti la pocainta.*
- Y Pocainta este necontenita renuntare la nadejdea vreunei mângâieri trupesti, gândul osândirii de sine si îngrijirea neîngrijata de sine, rabdarea de bunavoie a necazurilor. Cel ce se pocaieste este pricinuitorul pedepselor sale. Pocainta este asuprirea puternica a pântecelui si lovirea sufletului printr-o simtire adâncă.
- Y *Pacatul este îmbibat ca o otrava în toata fiinta omului, pocainta este deci o miscare totala, existentiala de curatire a întregii fiinte omenesti în toate gândurile si faptele ei.*
- Y *Cel ce se osândește sincer pe sine, nu este osândit de Dumnezeu caci trezeste mila Lui vazând durerea ce o are cel ce a pacatuit ca L-a suparat pe El prin aceasta si da dovada ca revine la iubirea fata de El.*
- Y Ajungând la manastirea celor ce se pocaiu am vazut într-adevar, daca nu e prea îndraznet sa spun “cele ce ochiul omului nepasator nu le-a vazut si la inima omului trândav nu s-au suit”, lucruri si cuvinte care pot sa-L sileasca pe Dumnezeu; îndeletniciri si chipuri de viata care pot încovoia în scurt timp iubirea lui de oameni. Am vazut pe unii din vinovatii aceia nevinovati stând toata noaptea pâna dimineata afara în aer liber cu picioarele nemiscate, clatinându-se de somn în chip jalnic prin silirea firii si nedaruindu-si nici un pic de odihna, ci lovindu-se si trezindu-se cu ocarări si certari; pe altii privind cu jale la cer si cerând de acolo ajutor cu tânguiri sfâșietoare. Unii stateau la rugaciune cu mâinile legate la spate ca niste osânditi; își tineau fata întristata aplecata la pamânt si se osândeau socotindu-se nevrednici sa priveasca la ceruri, ba neputând nici macar sa se roage lui Dumnezeu, stapâniti de nepriceperea gândurilor si a constiintei, nestiind cum si de unde sa ceara ajutor. Ei își înfatisau doar sufletul lui Dumnezeu, fara cuvânt si mintea fara glas si plina de întuneric si de o unda subtire de deznadejde. Pe altii, sezând pe pamânt în sac si cenusa si acoperindu-si fata cu genunchii si batându-si fruntea de pamânt. Unii, lovindu-si mereu pieptul si chemându-si înapoi starea cea dintâi. Erau care udau pamântul cu lacrimi, iar altii, fiind lipsiti de lacrimi, se loveau pe ei însisi. Unii se vaitau pentru sufletele lor ca pentru niste morti neputând sa rabde întristarea din inima lor. Altii gemeau cu inima dar cu gura

împiedicau sunetul tânguiri; însă deoarece nu mai puteau să-l tina, tipau dintr-o dată. (Inima umplută de întristare pentru slăbiciunea și neputința ei din pricina faptelor trupesti arătate, umple locul faptelor trupesti. Ea topește adică acele fapte și se așază în locul lor. Pe locul oricărei fapte trupesti apare inima întristată, ținându-le în cumpană și covârșindu-le; sau orice faptă trupestă face să nască întristarea inimii. Din rana produsă de o plăcere, se naște durerea; din saturarea de mâncăruri grase, se naște înfrânarea tamaduitoare.)

Y Am văzut acolo pe unii care ieșeau din ei însșiși în felul purtării și al gândirii, pierduți și întunecați de multa mâhnire și nesimțitori față de toate cele ale vieții, apoi scufundați în adâncul smereniei și frigându-și în focul întristării lacrimile ochilor. Pe alții, zăcând jos înșingurați și cautând la pământ, mișcându-și capetele și racnind că niste lei din fundul inimii, scrâsnind din dinți și suspinând. Unii cereau cu bună nădejde iertarea de toate, alții dintr-o smerenie negraită se osândeau socotindu-se nevrednici de iertare și nefiind în stare să se apere, strigau către Dumnezeu. Căci ziceau cautând în jos la pământ: "Stim, stim, că suntem vrednici de toată pedeapsa și chinuirea și pe drept cuvânt că nu ne ajunge puterea de a răspunde pentru multimea datoriilor noastre, nici de vom ruga toată lumea să plângă pentru noi. Numai atâtă dorim, numai atâtă ne rugăm, numai atâtă cerem: "Nu cu mânia Ta să ne mustri pe noi, nici cu urgia Ta să ne pierzi pe noi" nici după judecata Ta cea dreaptă să ne trimiți pe noi la chinuri. Ci cruta-ne și ne va fi de ajuns că să ne izbăvim de marea Ta amenințare și de chinurile fără de nume și ascunse. Pentru că nu îndrăznim noi, cei ce nu ne-am pazit nepatata făgăduința noastră, ci am întinat-o după iubirea ta de oameni și după iertarea de mai înainte"! Se puteau vedea acolo, o prieteni, se putea vedea cu adevărat în chip vădit cuvintele lui David. Se puteau vedea oameni îndurând chinuri și încovoiați până la sfârșitul vieții lor, umblând toată ziua întristați. Oameni care uitau să-și mănânce pâinea lor, iar apa și-o beau amestecată cu lacrimi și pâinea tavalită în cenusa și în praf. Se puteau vedea alții având pielea lipită de oase și fiind uscați ca iarba vestedă. Nimic altceva nu auzai de la ei decât aceste cuvinte: "Vai, vai, vai! Of, of! E drept, e drept! Cruta-mă, cruta-mă, Stăpâne!" Unii strigau: "Miluiește-mă, miluiește-mă!" iar alții mai jalnic: "Iarta-mă, Stăpâne! Iarta-mă de se poate!" Unii se pedepseau pe ei însșiși cu arsita iar alții se chinuiau cu frig. Unii gustând puțină apă, o departau de la ei îndată gustând doar atât cât să nu moară de sete; alții împartășindu-se de puțină pâine, aruncau restul departe de ei, numindu-se nevrednici de hrană cuvântătoare, că unii ce-au savârsit faptele celor necuvântătoare. Unde se vedea între ei vreo izbucnire de râs? Unde vreo vorbărie fără rost? Unde vreo faptă de iutimii? Unde vreo urmă de mânie? Nici nu mai stiau de este printre oameni ceea ce se cheamă mânie, căci plânsul alungase din ei cu desăvârșire iutimea. Unde se vedea vreo împotrivire în cuvânt? Unde vreo sarbătoare? Unde vreo îndrăzneală? Unde vreo lecuire sau îngrijire a trupului? Unde vreo urmă de slava desartă? Unde vreo nădejde de desfătare? Unde gândul la vin? Unde gustul vreunor poame? Unde mângâierea de conținutul vreunor oale? Unde îndulcirea gâtlejului? Nădejdea tuturor acestora se stinsese în ei. Unde se vedea la ei grija de ceva pamântesc? Unde, gândul de a judeca pe careva dintre oameni? Nimic din toate acestea. Toti se așază privind pururea cu ochii sufletului moartea zicând: "Oare ce ni se va întâmpla? Oare care va fi hotărârea? Care va fi sfârșitul nostru? Oare va mai fi pentru noi chemare înapoi? Oare mai este iertare pentru noi, întunecatii, smeritii, osânditii? Oare a avut cererea noastră putere să ajungă înaintea Domnului, sau s-a întors înapoi umilită și rusinată? Oare intrând, cât folos a agonisit? Pornind din trupuri și guri necurate și neavând nici o putere, a împacat ea oare pe Domnul cu desăvârșire sau macar în parte? Oare s-au apropiat de noi îngerii pazitori sau încă stau departe

de noi? Caci de nu s-au apropiat, toata osteneala noastra este desarta pentru ca ruga noastra n-are puterea nici întrariparea curatiei pentru a intra la Domnul daca îngerii nostri calauzitori nu se vor apropia de noi ca sa o ia pe aceasta si sa o aduca Domnului. "Pentru aceea îndemnându-se unii pe altii ziceau: "Sa alergam, fratilor! E nevoie de alergare pentru ca am ramas afara din buna noastra fratime. Sa alergam, necrutînd trupul nostru murdar si pornit spre rele, ca sa-l omorâm cum ne-a omorât si el pe noi." E ceea ce si faceau acei fericiti stapîniti de simtul vinovatiei. Se vedeau la ei genunchi uscati de multimea mataniilor; ochi topiti si scufundati înauntru, undeva în adînc. Erau lipsiti de par; obrazii erau raniti si arsi de multimea lacrimilor; fetele vestejite si galbene, nedeosebite întru nimic de fetele mortilor. Ce înseamna greaua patimire a celor îndraciti pe lînga a acelora? Sau a celor îndurerati pentru morti? Sau a celor ce petrec în exil, ori pedeapsa celor osânditi pentru omoruri? Nimic nu e chinul si pedeapsa fara de voie a acestora, pe lînga cea de bunavoie a acelora. Si va rog sa nu socotiti cele spuse, povesti fratilor! Acestia îl rugau de multe ori pe judecatorul acela mare, pe pastorul si îngerul între oameni, sa le puna mâinile si grumazul în fiare si sa le tintuiasca picioarele în butuci ca la cei osânditi, si sa nu-i dezlege înainte de a-i primi mormântul, ba nici chiar în mormânt. Nu voi ascunde nici smerirea cu adevarat vrednica de mila si iubirea zdrobita catre Dumnezeu, caci cînd vedeau acestia ca vor purcede catre Domnul îl rugau prin întîistatatorul lor, pe acel mare pastor, sa nu-i învredniceasca pe ei de înmormântare omeneasca, ci sa fie aruncati ca niste dobitoace, în apa râului sau sa fie lasati în tarina cutreierata de fiare. Iar eu, vazînd si auzind acestea de la ei, putin a trebuit sa nu deznadajduiesc cunoscînd nepasarea mea si asemanînd-o cu greaua lor patimire. Dar cum era si asezarea acelui loc si întocmirea lui? Însasi vederea locului îndemna la pocainta si la plîns, caci cele ce altora le sunt grele si anevoie de primit, celor ce-au cazut din virtute si din bogatia duhovniceasca le sunt placute si usor de primit. Pentru ca sufletul care s-a lipsit de îndrazneala de mai înainte si a cazut din nadejdea nepatimirii, care a stricat pecetea curatiei, a fost jefuit de bogatia darurilor, s-a înstrainat de mîngîierea dumnezeiasca, nu numai ca primeste cu toata râvna ostenelele, ci si pe sine se sîrguieste a se ucide în chip binecredincios prin nevointa, daca a mai ramas în el o scînteie de iubire si de frica a Domnului. Asa faceau cu adevarat fericitii acestia. Nu-mi este necunoscut faptul, o minunatii, ca nevointele acestea pe care vi le-am povestit vor fi respinse de unii, primite ca probabile de altii pe cînd altora pricinuitoare de deznadejde. Barbatul viteaz îsi va lua din acestea bold si sageata de foc si, râvna primind întru inima sa, va învinge. Cel ce este mai neputincios, recunoscîndu-si slabiciunea si dobîndind îndata smerenie prin osîndirea de sine continua, va alerga si el în urma celui dintîi, dar nu stiu de-l va ajunge. Barbatul lenes nu trebuie sa asculte cele ce le-am spus, pentru ca nu cumva deznadajduindu-se, sa risipeasca si ceea ce a lucrat pîna acum, ori sa i se întîmple ceea ce s-a spus în Scriptura: "De la cel ce nu are osîrdie, ̣i aceea care i se pare ca o are i se va lua." (Matei 25,29)

- Υ *Cînd omul îsi aduce aminte de pacatele sale si se pedepseste pe sine, atunci si Dumnezeu are grija de el ca sa-l odihneasca, pentru ca Dumnezeu se bucura ca si-a dat siesi certare pentru abaterea de la calea Lui. Caci acesta este semnul nepatimirii. Si pe cît de mult îsi sileste sufletul sau, pe atîta se înmulteste cinstirea lui din partea lui Dumnezeu.*
- Υ Cel ce se pocaieste cu adevarat, toata ziua în care plînge o socoteste ca pierduta chiar daca a savîrsit alte lucruri bune în ea.
- Υ Cel ce se plînge pe sine însusi, nu se îngrijeste de plînsul, de caderea sau de ocarîrea altuia.

- Υ Căinele muscat de o fiară, se mânie și mai mult pe ea înfuriindu-se neasemanat mai mult pe aceasta din durerea ranii. Să luăm aminte de nu cumva nu din curăție, ci din înrăutățire, a încetat conștiința să ne muste. Semnul iertării caderii stă în a te socoti pururea dator. Conștiința curată e pricinuită de ostenele nevoinei, ca postul, privegherea, îndelunga răbdare.
- Υ *Semnul iertării nu stă într-o liniste nepasatoare, ci într-o grijă că ești mereu dator să faci ceva pentru a merita iertarea. Pacatul savârsit devine astfel un bold de continuă înaintare în cele bune. El poate fi astfel o forță de continuă sensibilizare spirituală.*
- Υ Nu e nimic deopotrivă cu îndurarea lui Dumnezeu, sau mai mare ca ea, de aceea cel ce deznădăjduiește s-a înjunghiat pe sine. *(Cel ce deznădăjduiește în mila lui Dumnezeu, s-a omorât pe sine sufletește, căci nu mai face nimic pentru a se ridica din rautatea pacatului pentru a înainta în bine.)*
- Υ Semnul pocăinței pline de grijă stă în a ne socoti pe noi vrednici de toate necazurile văzute ce ni se întâmplă, ba încă de și mai multe.
- Υ Regula și chip, pilda și icoana de pocăință să-ți fie tie mai înainte pomenirii sfinți osândiți de bunavoie și nu vei mai avea nevoie nicidecum de vreo carte în viața ta.
- Υ Aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi și un plâns de fiecare ceas.
- Υ Tremurarea de moarte este semnul pacatelor nepocaite. *(Teama de moarte este firească omului și își are originea în neascultare).*
- Υ După cum pâinea este cea mai necesară dintre toate alimentele, tot astfel meditația asupra morții între toate celelalte îndeletniciri. Cel ce vrea să țină pururea în sine pomenirea morții și a judecății lui Dumnezeu dar s-a predat pe sine grijilor și împrastierilor lumesti, este asemenea celui ce înoată dar vrea să-și ciocneasca palmele. Adevărata pomenire a morții taie pofta de mâncare, iar când neînfrînarea la mâncare a fost stavilită cu ajutorul smereniei, totodată sunt stavilite și patimile. Insensibilitatea inimii întunecă mintea, iar multimea mâncărilor seacă izvorul lacrimilor. Setea și privegherea necajesc inima, iar inima necajită varsă lacrimi.
- Υ Aspre celor lacomi la mâncare și de necrezut celor trândavi le vor fi aceste cuvinte, dar barbatul faptuitor le va cerca cu sânguintă. Cel care le-a cunoscut prin cercare va râde de usurința cu care a izbândit; cel care este însă mereu în căutare fără a trece la fapte odată, încă și mai mârșit va fi. Inima care nu este îndurată de pacate face și mintea învârtosată, adică ia omului sensibilitatea înțelegerii stării sale. Cunoașterea de sine a omului este deci o chestie de simțire. Un om nesimțit nu se cunoaște cu adevărat.
- Υ Cine bea mult nu poate plânge.
- Υ Mi-a povestit odată un calugar egiptean: “Înfigându-mi pomenirea morții în simțirea inimii, am voit odată, determinat de o imperioasă nevoie să dau puțină mângâiere lutului, dar am fost împiedicat de pomenirea morții ca de un judecător. Iar ceea ce era mai minunat, e că voind să alung pentru puțin timp acea pomenire, nu mi-a fost cu putință.”
- Υ Un altul, deseori iese dintr-o sine prin această cugetare așa încât facea impresia unui lesinat sau epileptic, ba câteodată îl gaseau aproape fără suflare.
- Υ Cei ce cugetă la moarte, adăugând neîncetat frica la frică, nu se odihnesc până nu se va topi și însuși puterea oaselor.

- Y Rugându-l mult pentru un cuvânt pe cuviosul Isihie Horevitul când era el să se savârsească, numai atât am auzit de la el: “Iertati-mă! Nimeni, de va avea pomenirea mortii întru inima sa nu va putea să mai pacatuiască vreodată!”
- Y Cel ce a murit tuturor, și-a adus aminte de moarte, dar cel ce este încă legat de ele, nu încetează de a lucra el însuși împotriva sa. *(Cei care au descoperit lipsa de atracție și falsă plinătate a tuturor celor din lume, au descoperit infinitatea ce-i așteaptă după despartirea de ele prin moarte. Perspectiva infinității vesnic noi a curăției, a iubirii se deschide pentru cineva după ce s-a plictisit, a obosit de monotonia pe care o poate oferi alipirea exclusivă de lume, alipire ce pare să aibă și ea o infinitate, dar o infinitate în monotonia repetitiei, deci o infinitate aparentă. O infinitate care la un moment dat devine lesinată, lipsită de interes, când ajungi să te sature de a tot acapara același fel de lucruri care nu oferă nimic nou, nimic care să satisfacă setea de infinitatea adevărată. Infinitatea mincinoasă crapa la un moment dat pentru spiritul saturat și dezgustat de ea și prin această crapătură tâsneste din ascunzimea sa adevărată infinitate – cea a ordinii Duhului. Aspiratia de înaintare în ea este ajutată nu numai de dorul ei, ci și de frica continuă de a rămâne înlantuit prin patimi în monotonia acestei lumi.)*
- Y Nu te amăgi nepriceputule cu gândul că vei face mâine ce –ai făcut azi, căci nu-ti va fi tie de ajuns o zi pentru a achita complet datoria ce o ai față de stapân. Noua oamenilor nu ne este cu putinta a petrece cu pietate o singură zi din viața dacă nu vom cugeta că aceasta este ultima pe care o mai apucăm. Și este un lucru minunat de constatat cum unii dintre elini au cugetat la fel atunci când au definit filozofia ca fiind cugetarea asupra mortii (Platon în Phaidon și Cicero în Tusculanae).
- Y *Suprema valorificare a timpului este conditionată de înțelegerea fiecărei zile ca stând la usa vieții de dincolo – a eshatologicului. “Carpe diem” – folosește intens ziua – ca fiind ultima ce ne poate asigura viața eternă. Timpul este un dar de la Dumnezeu însă și o datorie de a-l umple cu fapte daruite domnului cu sânguinta de a ne desavârși. Nu trebuie să pierdem nici o clipă căci chiar de l-am folosi întreg, nu ne ajunge să împlinim toată datoria ce ne este dată odată cu el.*
- Y Aceasta este a șasea treaptă: cel ce s-a suit pe ea nu va mai pacatui niciodată, dacă e adevărat ce s-a spus: “Adu-ti aminte de cele de pe urma ale tale și în veac nu vei pacatui.” (Înt. I. Sirah)
- Y Strapungerea inimii este un chin neîncetat al conștiinței care primește împrăștierea râvnei.
- Y Mustrea conștiinței este uitarea firii, devreme ce printr-însă cineva “a uitat să-și manânce pâinea sa”. Pocainta este lipsirea neîntărită de toată mângâierea trupească.
- Y *Plânsul sau strapungerea inimii este o marturisire a pacatelor făcută de minte lui Dumnezeu, un dialog nevazut neîncetat și îndurerat în care sufletul își recunoaște neconținut pacatele în fața lui Dumnezeu. Sufletul este atât de concentrat în această marturisire îndurerată, că uita să manânce, biruind trebuințele firii.*
- Y Celor care voiesc a spori în fericita plângere le sunt două virtuți: înfrânarea în toate și tăcerea buzelor; celor desavârșiți: smerita cugetare, setea de necinstiri, foamea de bunavoie, de necazuri, neosândirea celor ce pacatuiesc și nemărginita milă pentru cei ce gresesc.
- Y *Tristetea pentru starea degradantă este atât de mare, că cel ce o trăiește nu mai simte tristetea pentru lipsa mângâierilor sau plăcerilor trupești.*

- Y Când ai ajuns la plâns, tine-l cu toata taria caci înainte de a se îmbiba în tine, ușor ti se rapește. Si este topit ca ceara de tulburari, de griji trupești, de plăceri și mai ales de multa vorbarie și de glume usurate.
- Y *Plânsul, predispoziția pentru plâns dispăre ușor înainte de a ti se face o calitate a firii, de a câștiga întreaga ta ființă calitatea plânsului, care nu este decât dorul intens după viața în Dumnezeu.*
- Y Dacă nimic nu-i sunt mai potrivit smereniei decât lacrimile, nimic nu i se împotrivesc acesteia ca râsul. *(Smerita cugetare este rugăciunea neconținută cu lacrimi și cu durere caci această chemând pe Dumnezeu pururea în ajutor, nu lasă pe om să se încreadă nebuneste în puterea și înțelepciunea sa, nici să se înalte față de alții caci acestea sunt boli cumplite ale patimii mândriei.)*
- Y Staruie plin de cutremur în cererea rugăciunii în fața Judecătorului ca un vinovat ca să stingi cu înfățișarea din afară și cu starea dinăuntru mânia Dreptului Judecător. Caci nu poate să treacă cu vederea sufletul care stă plin de durere în fața Lui și daruiește ostenele celui neostenit. (Sufletul ce se pocăiește, cere neîncetat iertare Judecătorului, cum cere văduva din Evanghelie. El nu ostenește în această cerere de la Cel ce nu se ostenește – plictisește – de a-l auzi. Lui Dumnezeu îi face plăcere ca acest dialog de intensă simțire a sufletului cu El să dureze neîncetat. Starea sufletului ce se pocăiește este starea de rugăciune, luarea aminte cu evlavie, cu străpungere și cu durere însoțită de marturisirea pacatelor cu suspine negrate.)
- Y Să nu faci ca cei care, îngropând morții, odată îi bocesc și apoi benchetuiesc în urma lor, ci să fii asemenea celor condamnați la spart piatra care în fiecare ceas sunt biciuiți de către soldați.
- Y Cel care uneori plânge iar alteori se desfătează și râde este asemenea celui ce alungă cu pâine câinele iubitor de plăceri și care în felul acesta face impresia ca-l goneste, pe când prin faptă să îl îndeamna a starui înainte. (Inima iubitoare de plăceri este temnită și lănt în vremea morții, iar cea iubitoare de durere s-a dezlegat de cele ale lumii, caci acestea nu-i mai fac plăcere, s-a deschis orizontul ceresc al celor duhovnicești după care a năzuit cu durere.)
- Y Nu suntem chemați, o prieteni, aici la nunta, cu adevărat nu; ci Acela care ne-a chemat aici, ne-a chemat pentru a ne plânge pacatele noastre.
- Y Să-ți fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormânt și vei dormi mai puțin.
- Y Desfătarea de la masă să-ți aducă aminte ca tu însuți vei servi drept hrană viermilor și nu te vei mai îmbuibă. Nici când te împărtășești de bautura apei, să nu uiti de setea provocată de acea vampaie vesnică și negresit vei simți firea la cumpătare. Când suferim necinstirea cinstită a îndrumătorului care ne mustră, ne umilește și ne pedepsește, să avem în minte înfricoșata sentință a Marelui Judecător. Prostească tristete și amarăciune ce s-a semănat între noi, cu blândetea și răbdarea o vom ucide ca și cu un palos cu două ascuțituri.
- Y Seara, la culcare și când te scolești, fii mereu cu gândul la focul cel vesnic și nu vei mai fi stăpânit de lenevie în rânduiala ta.
- Y Să te îndemne la plâns chiar haina ta caci toți cei ce-i plâng pe morți se-mbracă-n negru.

- Y De nu poti plânge, ar trebui sa plângi tocmai pentru ca nu ai acest dar; daca însa plângi – mai mult ar trebui sa versi lacrimi pentru ca prin pacatele tale ai cazut din starea înalta în cele mai de jos, asemanându-te dobitoacelor.
- Y Am vazut picaturi mici ca de sânge, varsat cu durere si am vazut curgând valuri de lacrimi fara nici o remuscare. Eu judec pe cei ce se ostenesc mai mult dupa durerea lor si nu dupa lacrima si cred ca si Dumnezeu la fel.
- Y Celor care voiesc sa petreaca în durerea inimii si în plâns nu li se cuvine a teologhisi caci de se vor îndeletnici cu aceasta, cu siguranta vor pierde lacrimile. Cel ce vorbeste despre Dumnezeu se aseamana celui ce sade în scaunul judecatoresc, pe când cel ce plânge, se aseamana celui ce petrece în sac deasupra gunoiului. De aceea, cred, a si raspuns David cel care desi plângea, era totusi învatator si înțelept, celor care l-au întrebat: “Cum voi cânta cântarea Domnului în pamânt strain?” (Psalmi 136,4) adica în pamântul împatimirii.
- Y *Strapungerea face sufletul ca un burete moale si umed din care curge apa lacrimilor, iar aceasta care iese din suflet spala murdaria pacatelor asa cum apa spala murdaria unei haine dupa ce o înmoaie.*
- Y *Pe lângă strapungerea pe care o producem noi prin sânghina si gândurile noastre, mai este si cea care se misca de la sine, sau cea care e miscata de Dumnezeu. Aceasta este mai mare decât cea produsa de puterile noastre.*
- Y *Numai în Dumnezeu se poate plânge cu plânsul curat, dar în Dumnezeu nu poate plânge decât cel ce voieste ceea ce voieste Dumnezeu. De aici se vede ca întâlnirea cu Dumnezeu se înfaptuieste în stare de plâns, de adâncă înduiosare. Plânsul este un dar al lui Dumnezeu, al întâlnirii cu iubirea Lui. Din nou se face vadit caracterul personal al lui Dumnezeu Care ne da puterea sa plângem facându-ne sa simtim iubirea Lui fata de noi. Întâlnirea este o întâlnire pricinuitoare de o simtire pâna la lacrimi.*
- Y Ceii ce-au dobândit plânsul întru simtirea inimii si-au urât însasi viata lor ca una ce e plina de osteneala, pricinuitoare de lacrimi si de dureri. Iar de la trupul lor s-au întors ca de la un dusman.
- Y Când vedem la cei ce par sa plânga dupa Dumnezeu mânie si mândrie, sa socotim lacrimile lor potrivnice lui Dumnezeu caci “ce partasie are întunericul cu lumina?” (II Cor. 6,15)
- Y Rodul strapungerii mincinoase este închipuirea de sine, iar al celei adevarate este mângâierea. Precum focul topeste trestia, asa lacrima topeste toata întinaciunea vazuta si gândita.
- Y *Parintii afirma ca este greu a deosebi, mai ales la începatori care sunt lacrimile adevarate, acest lucru fiind acoperit de multe obscuritati si aparente. Ca ei spun ca lacrimile pot sa izvorasca din felurite pricini: din fire, de la Dumnezeu, din necazuri, din curvie, din laudare, din slava desarta, din dragoste, etc. Dupa ce prin frica de Dumnezeu ne-am scuturat de toate falsele pricini a lacrimilor, sa cautam a ne agonisi si lacrimile curate si sincere ale cugetarii la moarte, deoarece în acestea nu se afla nici înselaciune nici mândrie, ci dimpotriva, ele ne curata, ne sporesc dragostea fata de Dumnezeu, ne spala de pacate si ne elibereaza de patimi.*
- Y Nu crede izvoarelor de lacrimi înainte de curatirea desavârsita caci nu are crezare vinul stors de curând din teascuri.

- Y Cel ce calatoreste în plânsul neîncetat după Dumnezeu nu încetează a praznui în fiecare zi, dar cel ce este într-o permanentă sărbătoare; poate tocmai de aceea bunul acela plângător a spus suspinând: “Scoate din temnița sufletul meu.” (*Psalmi 141,7*) ca să se bucure în lumina Tatălului negrăit.
- Y Am văzut la unii plâns și am văzut la alții alt plâns din neputința plânsului. Aceștia deși îl au, se simt ca și cum nu-l au și prin neștiința lor cea bună rămân neajutorați de el. Ei sunt cei despre care s-a zis: “Domnul înțelepțește orbii”. (*Psalmi 145,8*)
- Y Precum văduva care și-a pierdut barbatul, având un fiu unul născut, îl are după Dumnezeu numai pe el spre mângâiere, așa și sufletul care a căzut nu are altă mângâiere în vremea ieșirii decât neplăcerile gâtlejului, (postul) și lacrimile. Nu vor cânta unii ca aceștia niciodată, nici nu vor sălta în cântece de veselie căci ele sunt păgubitoare plânsului. Iar de vei încerca să chemi plânsul prin ele, el se va depărta și mai mult de la tine căci plânsul este durerea îmbibată într-un suflet învăpăiat. El s-a făcut în mulți înainte mergător al fericitei nepătimiri, făcând materia ușor de stăpânit curățind-o și subțind-o.
- Y Lacrimile născute din amintirea morții au născut frica, iar după frica ce naște lipsa de frică, se ivește bucuria.
- Y Unui osândit care și-a primit sentința la moarte nu-i mai arde să privească spectacole de teatru. Cel ce plânge cu adevărat, nu va mai lua seamă vreodată la desfătare, mărire, mânie ori la furie. Plânsul constituie durerea profundă a sufletului ce s-a pocăit, care adaugă zilnic durere peste durere, fiind că și femeia în durerile nasterii.
- Y *Plânsul neîncetat naște obișnuința (dispoziția permanentă a sufletului) trecând apoi la simțirea inimii și cu greu ne mai poate fi luat. Oricât de mari ne-ar fi virtuțile pe care le practicăm, ele sunt zadarnice, false și trecătoare dacă nu dobândim inimă îndurerată.*
- Y Sunt patimi care seacă izvoarele lacrimilor și sunt altele care nasc în ele (în izvoarele lacrimilor) noroi și serpi. Datorită celor dintâi s-a împreunat Lot în mod nelegiuit cu fiicele sale; datorită celorlalte a căzut diavolul din cer. (Materiile care usucă în noi izvoarele sunt vinul, stăpânirea și cinstirea fără de măsură, căci acestea două din urma înalta cugetul prin care a căzut și diavolul.)
- Y De multe ori însasi pustietățile aspre și deprimante sau austeritatea chiliei să îndemne mintea noastră la străpungere. Să te încredințezi despre aceasta Iisus, Ilie și Ioan, care se rugau în singurătate. (Și locul ajută mult și înlesnește lucrarea virtuții.)
- Y De multe ori un singur cuvânt a risipit plânsul, dar este de mirare că un singur cuvânt l-a adus înapoi.
- Y Nu vom fi învinuiți, o, prieteni, la ieșirea sufletului că n-am săvârșit minuni, nici că n-am teologhisit, ori că n-am fost văzatori; dar vom da negresit socoteala lui Dumnezeu că n-am plâns!
- Y A fost a șaptea treaptă: cel ce s-a învrednicit de ea să mă ajute și pe mine, căci și el a fost ajutat să spele prin această peteală acestui veac.
- Y *Unul din mijloacele de penitență, înainte, era și petrecerea în preajma gunoaielor urât mirositoare cf. Iov.*
- Y Nimic nu împiedică în păcate să nu deznădăjduiască de sine, știind că plugăria schimbă soiurile plantelor, iar îngrijirea sufletului prin virtute poate birui boli de tot felul.

Υ Exista o deznadejde din multimea de pacate, din povara constiinte, a întristarii de nesuportat si din pricina coplesirii sufletului din pricina multimii ranilor, si o scufundare a lui în adâncul deznadejdii sub greutatea acestora. Si exista o deznadejde care ni se întâmpla din mândrie si din închipuirea de sine, din pricina ca socotim caderea ce ni s-a întâmplat sub demnitatea noastra. Cine ia seama, va afla în acestia aceasta stare: cel dintâi se preda pe sine nepasarii, cel ce-al doilea nu mai are nadejde în nevointa, ambele fiind vatamatoare, pentru ca pe unul obisnuieste sa-l tamaduiasca înfrânarea si buna nadejde, iar pe al doilea smerenia si neosândirea celorlalti.

Cine se obisnuieste cu amânarea greu mai scapa de aceasta obisnuinta; cine se opreste din urcus, a cazut în aceiasi clipa mai jos de unde este. Cel ce cedeaza lenei devine robul ei, îsi slabeste libertatea sau stapânirea asupra lui însusi.

Υ *N-am ajutat pe om în clipa în care a trebuit, l-am putea pierde, fiecare clipa impune o datorie unica pentru veci pe care n-o mai poti îndeplini altadata. Fiecare clipa s-a dat cu rostul ei unic de la Dumnezeu având o însemnatate pentru vesnicie.*

Υ *O clipa poate fi cea din urma, în alt sens sa cugetam ca orice ceas ar putea fi ceasul din urma al vietii noastre moarte si deci, ceasul trezirii noastre din moarte la viata daca auzim glasul celui în stare sa ne trezeasca la o existenta responsabila, sa ne faca treji ca sa ne dam seama ca existam. De nu ne vom deschide urechea sufletului la acest glas de acum ne vom obisnui sa nu-l mai auzim niciodata ramânând deci în moarte definitiv facând din aceasta clipa în sens contrar, clipa noastra cea din urma. Cine "întra în chilie" sau în intimitatea sensibila cu Dumnezeu parasind alipirea de lucrurile moarte, a trait în momentul acela si traieste tot timpul cât ramâne în aceasta stare ceasul din urma în sens bun.*

Υ Gândește-te ca putina vreme vom petrece în lume!

Υ *Cine urca, o face pentru ca aude glasul Domnului care-l cheama, însa cel ce se obisnuieste sa nu dea toata atentia poruncii lui Dumnezeu îndata ce o aude asteptând sa i se spuna a doua oara, sa i se dea un nou semn mai accentuat, pierde sensibilitatea receptiva a inimii, începe sa se toceasca, sa se sclerozeze spiritual, moare. Cade din simtirea planului dumnezeiesc care-l face liber, din planul vibrant al duhului în cel al automatismului naturii încetând sa mai fie el însusi. Se afirma iarasi importanta lui **acum** si al lui **astazi**, necesitatea de a împlini în aceasta clipa ceea ce cere Dumnezeu în ea. Fiecare clipa ne este data pentru a o umple cu împlinirea datoriei noastre legate de ea pentru a imprima în noi ceea ce ne cere si Dumnezeu Însusi ne spune în ea ce datorie avem de împlinit în ea.*

Υ Sa nu ne cheltuim, frate, zilele noastre în împrastiere, ci sa câstigam plânsul plin de lacrimi ca sa dobândim fericirea.

Υ Asteapta ziua iesirii si te vei usura de plictiseala!

Υ Prin pastrarea amintirii mortii omul se gândește ca este muritor, iar cel muritor nu este vesnic, iar cel ce stie ca nu este vesnic paraseste de bunavoie cele ale veacului acestuia.

Υ Adu-ti aminte ca vom parasi fara voie lumea si ca viata noastra nu este lunga caci ce este viata omului? N-avem câtusi de putin siguranta ca vom trai pe lumea aceasta nici de dimineata pâna seara. Sa parasim dar atunci cu voia lucrurile de aici alegându-ne mai

degraba negrija de lucrurile pamântesti cei ce dorim sa ne aratam fetei lui Dumnezeu. Grabeste-te, paseste repede “pâna ce e ziua” înainte de a cadea noaptea în care vor plânge cei nepasatori si lenesi cautând atunci în zadar a se pocai. Afla ca timpul nu se va lungi iar când va veni ceasul sa ne temem de ziua si de ora aceea înfricosatoare în care nu vom mai avea îndurare caci cine s-a rugat lui si a fost auzit? Sa ne temem de ziua aceea înfricosatoare în care nu vom mai avea ca aparator nici frate nici rudenie, putere, bogatie sau slava. Acolo va fi singur omul cu faptele lui. Sa vindem lucrurile stricacioase care ne atrag în adâncul fara fund cumparându-ne în schimb haina de nunta. (“ceasul care va veni” este ceasul prin excelenta, ceasul cel din urma în care sunt concentrate toate ceasurile traite anterior si dupa care nu vom mai avea nici un ceas al hotarârilor noi.)

- Y Fii ascultator si smerit cerându-ti socoteala pentru ce-ai facut în fiecare zi. Sa nu-ti scape vreo clipa de sub stapânire, sa nu ti se întâmple în vreo clipa ceva ce n-a fost sub atentia ta. Sa nu-ti rapeasca diavolul clipele date tie spre cresterea ta. Nu lasa vreun “acum” sa treaca nefolositor; sa nu amânăm împlinirea a ceea ce ni se cere în acest moment caci prin aceasta ne obisnuim sa tot amânăm. Fa fapta buna pe care ti-o cere situatia chiar în acel moment. Tot timpul si spatiul sunt imprimate de un imperativ moral. Faptul ca fiecare moment al timpului si al persoanei își are unicitatea lui sau se cere umplut de ceea ce este de trebuinta în acel moment arata ca nici momentele timpului nici împlinirile persoanei nu sunt destinate sa se topeasca într-o esenta indistincta ci își au eco-ul lor prelungit si unic ca multumire sau osândă în eternitatea persoanei. Trebuie sa mai vedem si ceea ce nu este potrivit sa facem într-un moment dat, la aceasta ajutându-ne discernământul.
- Y *Întrebarile arata si ele o nemultumire a omului cu starea în care se afla, deci o vointa de trecere peste ea, de iesire din ea. Este framântare spre viata nu o împacare cu nesimtirea patimasa.*
- Y *Cel ce plânge din durere pentru pacatele sale își înmoaie fiinta, intra cu adevarat în comunicare cu Dumnezeu si cu semenii, a iesit din starea rigida si egoista a pacatului – este un om nou. S-a spalat, a înlaturat rugina care-l învărtosa si-i acoperea fata adevarata de om adevarat, comunicativ. S-a facut un om simtitor care nu mai poate continua viata nesimtita în pacat.*
- Y *Este necesara o comunitate de gânduri pentru sanatatea trupezasca a omului. Omul nu este sanatos când se închide în sine, aceasta o arata caracterul interpersonal al omului. Dar este necesar ca gândurile mele sa fie comune nu pentru a le sustine, ci pentru a le lepada. Adica trebuie lepadate gândurile care sustin egoismul si nu se pot lepada decât comunicându-le altuia cu scopul hotarât al lepadarii. Cel caruia le comunică trebuie sa-ti devina un sot de comuniune. Nu ma pot lepada de egoism daca nu intru în comuniune cu altul caci numai unei alte constiinte ma pot descarca aratându-i ca parasesc egoismul. Cel ce nu simte ticalosiile sale ca pacate si se lauda cu ele este nesimtit si cinic – acesta nu mai poate iesi din ele. Dar nici cel ce le recunoaste glumind nu le simte cu adevarat si ca atare nu se poate lepada de ele. Adevarata simtire a lor este împreunata cu o adâncă nemultumire si cu o mare suferinta pentru ele, acesta este începutul adevarat al schimbarii prin pocainta si strapungere a inimii.*
- Y *Tocirea sau nesimtirea inimii, orbirea mintii sunt unite între ele. Nesimtirea inimii este legata de neînțelegerea valorii celorlalti oameni, a necunoasterii lui Dumnezeu si a sensului vietii pe care-l lumineaza cunoasterea Lui.*
- Y *Semnul iertarii pacatelor îl are cineva în aceea ca le uraste si nu le mai face, caci câta vreme mai cugeta la ele si inima lui are placere de ele, este semn ca înca nu i s-au iertat, ci este înca tinut de ele. (Ți s-au iertat pacatele când ai cerut cu adevarat iertare pentru*

ele si ai cerut cu adevarat iertare pentru ele când nu-ti mai place sa persisti în ele ci te dezgusta provocându-ti repulsie, deci nu mai vrei sa le savârsesti în continuare. Dacă înca îți place sa le faci înseamna ca sunt înca întiparite în fiinta ta, ca n-au fost câtusi de puțin sterse de acolo pentru ca n-ai voit cu putere sa ceri sa ti se stearga cu adevarat. Nu ti se iarta un pacat daca continui sa fii atasat de el.)

- Υ *Învârtosarea inimii este de fapt ca un somn foarte adânc, o mare nesimtire. Jigneste pe altul fara sa simta durerea ce i-o pricinuieste. Învârtosarea este ca o piele sau ca o pânza de ghimpi pusa peste inima făcând-o pe de o parte nesimtita, pe de alta înțeapa cu ghimpii ei pe altii. Aceasta însa îi provoaca si lui suferinta caci i se raspunde si lui cu aceiasi moneda.*
- Υ *În tot lucrul trebuie sa ai nemulțumire de sine caci chiar de vei face cer nou si pamânt nou, nu poti fi fara de grija!*
- Υ *Prezenta mortii iminente în mintea noastra sa sprijine cugetul tau, caci este ascunsa de tot omul. Sa ne sânguim sa facem bine înainte sa fim luati de aici caci nu stim în ce zi ni se va face chemarea.*
- Υ *Perseverarea, încapatânarea, cantonarea în rau cu toate greutatile si impedimentele ce se nasc din aceasta, sporeste raul din noi caci învârtoseaza tot mai mult fiinta noastra si acesta este raul cel mai mare. El ne dezobisnuieste de a ne mai pocai, de a ne mai pare rau, de a ne înmuia, cu toate greutatile si suferinta ce decurge din aceasta stare. Aceasta ne face sa înțelegem **iadul vesnic** sau **chinul vesnic** în care te chinuiesti în rautate, în mândrie fara sa mai ai puterea de a scapa de ele prin pocainta. **Întunericul cel mai dinafara** – singuratatea extrema în afara oricarei comunicari cu viata ce-ti vine din legatura de iubire cu altii si cu Dumnezeu – supremul izvor al iubirii. **Viermele care secreta venin** – mândria care secreta veninul încapatânarii chinuitoare si te roade mereu. **Scrâsnirea dintilor** – de scârba, dar si de gol, de plictiseala, de încapatânare.*

Rabdare, suferinta

- Υ *Necazul pe care îl rabzi cu buna înțelegere te va face sa-i afli rodul în vremea rugaciunii. (Evagrie Ponticul)39*
- Υ *Daca esti rabdator, pururea te vei ruga cu bucurie. (Evagrie Ponticul)39*
- Υ *Daca te îngrijesti de rugaciune, pregateste-te împotriva navalirii dracilor si rabda cu barbatie biciuirile lor. Caci vor veni asupra ta ca fiarele salbatice si tot trupul ti-l vor chinui. (Evagrie Ponticul)39*
- Υ *Pregateste-te ca un luptator încercat. De vei vedea fara de veste vreo nalucire, nu te clinti. Chiar daca ai vedea sabie scoasa împotriva ta, sau lumina navalind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo forma urâcioasa si sângheroasa, sa nu-ti slabeasca sufletul. Ci stai drept, marturisind marturisirea cea buna si mai usor vei privi la vrajmasii tai. (Evagrie Ponticul)39*
- Υ *Cel ce rabda necazurile va ajunge si la bucurii. Si cel ce staruie în cele neplacute nu va fi lipsit nici de cele placute. (Evagrie Ponticul)39*

- Υ Cel ce are grija de rugaciune curata, va patimi de la draci: ocari, loviri, strigate si vatamari. Dar nu va cadea, nici nu-si va parasi gândul, zicând catre Dumnezeu: “Nu ma voi teme de rele, caci Tu cu mine esti” si cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, foloseste-te de rugaciunea scurta si staruitoare. *(Evagrie Ponticul)*39
- Υ Nu te teme de nălbitori. Caci desi lovesc calcând si usca întinzând, prin acestea se face vesmântul stralucitor. *(Evagrie Ponticul)*39
- Υ Inima învârtosata este poarta de fier zavorâta înaintea cetatii; iar celui ce patimeste raul si este strâmtorat i se deschide de la sine, ca si lui Petru. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel nedreptatit de oameni scapa de pacat si pe masura măhnirii sale afla sprijin împotriva lui. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce crede în rasplata lui Hristos pe masura credintii sale rabda bucuros toata nedreptatea. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce se roaga pentru oamenii ce-l nedreptatesc, îi înspăimânta pe draci; iar cei ce lupta cu cei dintâi, e ranit de cei de al doilea. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ E mai bine sa fim batjocoriti de oameni decât de draci; dar cel placut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Ocara de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricina de curatie celui ce o rabda. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Întâmplarea dureroasa face pe înțelept sa-si aduca aminte de Dumnezeu si întristeaza pe masura ei pe cel ce a uitat pe Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Orice suferinta fara voie sa te învete sa-ti aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ti va lipsi prilejul spre pocainta. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Gândește-te la sfârșitul oricarui necaz fara voie si vei afla în el pieirea pacatului. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Oricâta batjocura va rabda cineva pentru adevarul lui Hristos, va primi însutita slava de la multime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Precum celor ce s-au hranit fara socoteala le foloseste absintul amar, asa celor cu purtari pacatoase le e de folos sa patimeasca rele. Caci leacurile acestea pe cei dintâi urmeaza îi face sanatosi, iar pe ceilalti îi pregatesc spre pocainta. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Precum celor ce s-au hranit fara socoteala le foloseste absintul amar, asa celor cu purtari pacatoase le e de folos sa patimeasca rele. Caci leacurile acestea pe cei dintâi urmeaza îi face sanatosi, iar pe ceilalti îi pregatesc spre pocainta. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Necazurile de acum pune-le alaturea cu bunatatile viitoare si nicicând descurajarea nu-ti va molesii nevointa. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Primește împletirea celor bune si a celor rele, cu gând egal; si Dumnezeu va netezi neegalitatile dintre lucruri. Neegalitatea gândurilor aduce schimbarile starilor proprii. Caci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca sa vie dupa cele de voie cele fara de voie. *(Marcu Ascetul)*39

- Υ Roaga-te sa nu-ti vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una straina. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Nu socoti ca orice necaz vine peste oameni din pricina pacatelor, pentru ca sunt unii bine placuti si totusi încercati. E drept ca s-a scris: „Necuviosii si nelegiuitii vor fi prigoniti”. Dar tot asa s-a scris: „Cei ce voiesc sa traiasca cucernic în Hristos, prigoniti vor fi”. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Încercările care ne vin pe neasteptate ne învata cu bun rost, sa fim iubitori de osteneala si ne atrag, chiar daca nu vrem, la pocainta. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Necazurile care vin asupra oamenilor sunt roadele pacatelor proprii. Iar daca le rabdam prin rugaciune, ne vom bucura iarasi de venirea lucrurilor bune. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Mare virtute e a rabda cele ce vin asupra noastra si a iubi pe cei ce ne urasc, dupa cuvântul Domnului. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Rabdarea necazurilor e semnul cunostintei adevarate; la fel neînvinovatarea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Daca vei înțelege ce zice Scriptura, ca „în tot pamântul stapânesc judecatile lui Dumnezeu”, orice întâmplare ti se va face învatator spre cunostinta de Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Când suferi vreo ocară de la oameni, cugeta îndata la slava ce-ti va veni de la Dumnezeu. Si ocară te va lasa neîntristat si netulburat; iar slava credincios si nesupus osândei, când va veni. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Precum cei ce plutesc pe mare rabda cu placere arsura soarelui, la fel cei ce urasc pacatul iubesc mustrarea. Pentru ca cea dintâi se împotrivesc vântului, cea de-a doua patimilor. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Când sufletul care a pacatuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: „Am doftorit Babilonul si nu s-a vindecat”. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce este nedreptatit de cineva si nu cere de la cel ce l-a nedreptatit ceea ce i se datoreaza, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, si va lua însutit în veacul acesta si va mosteni viata vesnica. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Nu zice ca cel izbavit de patimi nu mai poate avea necazuri. Caci chiar daca nu pentru el, e dator totusi sa aiba necazuri pentru aproapele. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Daca vrei sa-ti amintesti neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdale ca pe unele ce vin dupa dreptate. Caci rabdarea lor trezeste si învioreaza amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșoreaza durerea si osteneala spirituala a inimii si prin aceasta produce uitarea. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dusmania care urmeaza, fara a pune la inima raul. Caci precum urmeaza noptile zilelor, asa urmeaza rautatile binefacerilor. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ În durerile fara voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocainta pe cel ce le rabda si izbaveste de muncile vesnice. *(Marcu Ascetul)*39

- Υ Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru pacatele facute mai-nainte, fiecare greseala aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce cunoaște și știe adevărul nu se marturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor savârșite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urma asupra lui. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Când respingi durerea și ocara, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava desartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească pacatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți). *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce primește reaua patimire și necinstea pentru adevăr umbla pe calea apostolilor, luând crucea și înșingându-se cu lanturi. Iar cel ce încearcă să aibă grija de inimă să facă acestea, ratarește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce vrea să înlăture relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe cele de acum. Căci astfel împacându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici pedepse mari. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Cel ce se împotrivesc necazurilor se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunostința adevărată, acela răbdă pe Domnul, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără întristare și fără pomenirea raului. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Dacă Petru n-ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte, nu ar fi izbândit în cel de zi. Și dacă Pavel nu și-ar fi pierdut vederea ochilor, nu ar fi câștigat-o pe cea a minții. Iar dacă Ștefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Precum lucrarea pentru Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Tot necazul vadește aplecare voinței, dându-i acestuia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împartășește de el cunostința voilor sale ascunse. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește umilirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea, locul și lucrul. Cel ce se lasă povățuit de bună voie prin necazuri, nu va fi stăpânit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul celor de al doilea. *(Marcu Ascetul)*27 39
- Υ Dacă ești nedreptățit și ți se înasprește inimă, nu te întrista, căci cu bun rost a fost pus în mișcare ceea ce ți s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alunga gândurile care rasar, știind că, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreună cu ele și raul după ce a fost pus în mișcare; dar dacă gândurile continuă să se miste, și raul sporește. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Toată încercarea se aseamănă cu un târg: cel ce știe să facă negustorie câștigă mult; iar cel ce nu știe suferă pagubă. *(Marcu Ascetul)*39

- Υ Cel ce nu se lasa povatuit de poruncile si de îndemnurile Scripturii va fi mânat înainte de biciul calului si de boldul asinului. Iar de se va împotrivi si acestora, i se vor strânge falcile în zabale si frâu. *(Marcu Ascetul)*39
- Υ Definitia rabdarii: staruinta neîncetata de a vedea cu ochii înțelegerii pe Cel nevazut, ca vazut. *(Diadoh al Foticeii)*39
- Υ Când din pricina unor boli trupesti ce ni se întâmpla, ne scârbim de noi însine, trebuie sa stim ca sufletul nostru este încă rob poftelor trupului. De aceea doreste el fericire pamânteasca si nu vrea sa se desparta de bunatatile vietii, ci socoteste un mare neajuns sa nu se poata folosi, din pricina bolilor, de frumusetile vietii. Dar de va primi cu multumire supararile bolii, va cunoaste ca nu e departe de hotarele neprihanirii. Drept aceea, atunci si moartea o asteapta cu bucurie, ca fiind mai degraba pricina a vietii adevarate. *(Diadoh al Foticeii)*39
- Υ Precum ceara, daca nu e încălzita si înmuiata multa vreme, nu poate primi pecetea întiparita în ea, asa si omul nu poate primi pecetea virtutii lui Dumnezeu, daca nu e cercat prin dureri si neputinte. De aceea zice Domnul catre dumnezeiescul Pavel: „Îți este de ajuns harul Meu. Caci puterea Mea în neputinte se desavârseste”. Dar însusi Apostolul se lauda zicând: „Cu mare placere, deci, ma voi lauda întru neputintele mele, ca sa se salasuiasca întru mine puterea lui Hristos”. Dar si în Proverbe s-a scris: „Pe care-l iubeste Domnul, îl cearta, si bate pe tot fiul pe care-l primește”. Apostolul numeste neputinte napustirile vrajmasilor crucii, care se întâmplau necontentit lui si tuturor Sfintilor, ca sa nu se înalte, cum însusi zice, de bogatia covârșitoare a descoperirii, pazind prin desele umiliri, cu evlavie, darul dumnezeiesc. Iar noi numim neputinte gândurile rele si slabiciunile trupesti. Caci atunci trupurile Sfintilor ce se nevoiau împotriva pacatului, fiind predate batailor aducatoare de moarte si altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omeneasca prin pacat. Dar acum bisericile având pace multa din mila Domnului, trebuie sa fie cercat trupul celor ce se nevoiesc pentru evlavie cu multe slabiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmpla mai ales celor în care cunostinta lucreaza întru multa simtire si încredintare, ca sa fie feriti de toata slava desarta si mândria, si sa poata primi, cum am zis, cu multa smerenie, pecetea frumusetii dumnezeiesti, dupa Sfântul care zice: „ însemnatu-s-a peste noi lumina fetei Tale, Doamne”. Deci trebuie sa rabdam cu multumire voia Domnului. Caci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenie necontentita suparare din partea bolilor si lupta cu gândurile dracesti. Caci cel ce zicea atunci sfintilor mucenici prin acele capetenii nelegiuite sa se lepede de Hristos si sa doreasca slava lumeasca spune si acum neîncetat aceleasi lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile dreptilor si ocara cumplit pe cinstiti dascali prin cei ce slujeau socotintelor sale diavolesti, aduce si acum felurite patimiri marturisitorilor evlaviei, împreuna cu multe ocari si umiliri, mai ales când acestia ajuta cu multa putere saracilor ce sufera pentru slava Domnului. De aceea trebuie sa ne împlinim mucenia constiintei noastre cu multa hotărâre si rabdare, înaintea lui Dumnezeu. Caci „rabdând, zice, am asteptat pe Domnul, si a cautat spre mine”. *(Diadoh al Foticeii)*39

Râsul

Y Începutul pieirii monahului este râsul și lipsa fricii. Când te vezi stapânit de râs, cunoaste-te în adâncul relelor și în adâncul iadului. Râsul scoate afara fericirea lui Hristos, el nu zideste ci topește toate virtutile. Râsul întristează Duhul, corupe trupul, vatamă sufletul, întuneca înțelegerea, scufunda în noroi conștiința, înasprește și împietrește inima, face rugăciunea neprimată. (Râsul este semn de superficialitate, semnul lipsei de reflexie, de neobservare a insuficiențelor proprii, a neîmplinirii datoriei față de Dumnezeu și de alții.) Monahul pricinuitoare de râs (glumet) este urât în fața lui Dumnezeu, privit cu scârba de îngeri, gol de toată virtutea, îmbrăcat în rusine, unealta a diavolului și vatra a morții. Râsul este dusmanul înfrânării și prietenul demonilor, desfrânării, rusine, osândă a celui câștigat de el. (Râsul nu vede realitatea profundă și grija de-a rămâne în unirea cu ea, de a înainta spre ea și în ea.) Râsul risipește sufletul și aduce caderea grabnică a trupului, disprețuiește pacea și se bucură de lupte între oameni. Glumetul caută moartea și dorește pierzarea; el își pregătește chinurile vesnice și grabnică pieire. (viața redusă la cele ale lumii și la cele placute ei, se simte bine în monotonia lumii, echivalentă cu moartea spirituală; el acoperă această monotonie, dar cât timp va putea-o face?) Râsul este tulburarea Bisericii, pricinuitoare al rusinii, aduce defaimarea și disprețul, este creatorul minciunii și batjocorirea adevărului. (Râsul nu ia în serios nici o valoare; privește cu îngăduință toate relele, orice dezordine sau luptă între oameni – este deci o armă a diavolului.) Râsul nu recunoaște ceea ce s-a împlinit cu adevărat, ci nascoace minciuna. Râsul golește sufletul de orice conținut, de orice gândire, de orice relație serioasă cu alții. Râsul oprește simțurile de a lua contact cu realitatea. Râsul este pacatul neîncetat și un cui în suflet, sabia diavolului și o secera pustiitoare. Râsul este necunoașterea Scripturilor, mânie neîntârziată, strâmbarea cuvintelor adevărate, alegerea a ceea ce este nedrept. Râsul este miscarea între cele rele schimbătoare și cugetarea vicleană; râsul este foc nestins și pedeapsa pierzătoare, cursă multiplă și lipsa vieții. (Este lipsa unei vieți adevărate. El nu se adâncește în bogăția vieții, nu simte trebuința să o patrundă, să o cunoască.) râsul este vietuire amăgitoare, navala desfrâului, hambar de înduri rele și magazie de înțeleșuri urâte. Râsul este lipsit de gândul morții și de cugetarea la chinurile vesnice. (Dacă mila noastră este trezită nu de cel ce râde, ci de cel trist, cu atât mai mult trezește cel trist și temător mila lui Dumnezeu. Cel ce râde trezește compatimirea lui Dumnezeu, dar nu mila care-l poate mântui, ci doar compatimirea unită cu constatarea că cel ce râde se pierde.)

Retragerea

- Υ Si cel legat de grijile si preocuparile vietii ca si cu un lant poate sa umble, dar mai greu caci si osânditii care au picioarele încatusate nu rareori umbla însa se împiedica mereu si din aceasta pricina își produc rani. Un om necasatorit însa legat de catre grijile lumesti este asemanator celui ce are doar mâinile încatusate; de aceea, când voieste sa alerge spre viata monahiceasca, nu este împiedicat; cel casatorit însa, se aseamana cu cel legat de mâini si de picioare.
- Υ Retragerea din lume este ferirea de bunavoie de dorita materie si tagaduinta firii pentru dobândirea celor mai presus de fire. *(Eliberarea firii de sub stapânirea celor create si ridicarea ei la starea de stapânire adevarata a lor. Stapânirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a facut partas de puterile dumnezeiesti mai presus de fire.)*
- Υ Este o mare rusine a ne mai îngriji de oarecare lucruri ce nu ne pot fi de vreun folos în ceasul nevoii noastre, adica al mortii, dupa ce am parasit toate cele desarte pentru a urma nu unui om ci lui Dumnezeu Care ne cheama în slujba Sa. Aceasta este ceea ce a spus Domnul, a te întoarce la cele de mai înainte si a nu fi gasit potrivit pentru Împaratia cerurilor.
- Υ Sa ascultam ce a spus Domnul tânarului care a îndeplinit toate poruncile: “Un lucru-ti lipseste: vinde averile si da-le saracilor” – si tu însuti sa te faci sarac primind milostenie.
- Υ Cei ce voim sa alergam cu sânguinta în câmpul vietii duhovnicesti, sa observam cu luare aminte ca toti cei ce petrec în lume, desi vii, au fost socotiti morti de catre Domnul, atunci când a spus oarecaruia: “Lasa mortii” adica pe cei din lume, “sa-si îngroape mortii lor”, adica pe cei ce au murit trupeste.
- Υ Cel ce a urât lumea, s-a izbavit de tristete iar cel ce mai pastreaza legatura cu lucrurile vazute, înca nu s-a izbavit de tristete caci cum nu se va întrista lipsit fiind de ceea ce îndrageste? Peste tot însa noi avem nevoie de multa înfrânare de care sa ne ocupam cu înțelepciune, mai mult decât de altele.
- Υ “Iesiti din mijlocul lor si va departati, iar de necuratia lumii nu va apropiati” *(Isaia 52,11)* zice Domnul, caci cine dintre aceia a facut vreodata minuni? Cine a înviat morti? Cine a alungat dusmani? Nimeni. Toate acestea de care lumea nu este în stare sunt recompensele care se dau monahilor. De-ar fi putu savârsi si cei din lume lucruri asemanatoare ce nevoie ar mai fi fost de atâta osteneala si de retragere în singuratate?
- Υ *Cel ce s-a înstrainat de lume pentru Domnul nu mai pastreaza nici o relatie cu vreun lucru sau vreo fiinta pentru a nu se arata dus în ratacire de patimi.*
- Υ Fugi ca si de bici de locurile unde poti sa cazi caci dupa fructele care nu le vezi, nici nu cauti mereu sa te întinzi.
- Υ Bine este a-i întrista pe parinti si nu pe Domnul, caci El este Cel ce ne-a zidit si tot El ne-a mântuit; iar aceia care si-au iubit fiii, de multe ori i-au pierdut si i-au dat chinului vesnic.
- Υ Înstrainat este acela care pretutindeni petrece cu mintea, ca si unul ce nu cunoaste limba printre cei de alta limba.

- Y Sa nu-ti fie mila de lacrimile parintilor si ale prietenilor daca voiesti sa nu plângi tu însuti pururea.
- Y Retragerea sa ne fie în regiunile cele mai lipsite de mângâiere, mai aspre si mai deprimante, altfel vom zbura din lume ducând cu noi si patimile noastre.
- Y Nu putem naste în noi obiceiul cel bun si statornic decât prin osteneala si truda, iar cel îndreptat cu multa osteneala poate sa piara într-o clipa. "Prietenii rele strica obiceiurile bune." (I Cor. 15,33) Cel ce dupa departarea de lume mai are înca relatii cu cei din lume sau cu cei ce s-au apropiat de el, ori va cadea în cursele lor, ori îsi va întina inima cugetând la cele ale lor, sau de va ramâne curat, osândindu-i pe cei întinati si va întina si pe sine-si dimpreuna cu ei.
- Y Daca te grabesti spre înstrainare si spre singuratate nu cauta tovarasia si sprijinul unor suflete iubitoare de lume pentru ca furul vine pe neasteptate. De aceea multi încercând sa mântuiasca împreuna cu ei pe altii nepasatori si zabavnici si-au pierdut împreuna cu acestia focul sufletului lor, stingându-se în timp cu totul. Daca ai primit flacara, alearga caci nu stii când se va stinge si te va lasa în întuneric.
- Y Mostra amânările care adorm mereu miscarile spre cele bune.
- Y Cel ce se înstraineaza sezând între cei de aceiasi limba ca unul de alta limba nu se socoteste pe sine vrednic sa spuna ceva altora sau sa vorbeasca cu ei. ("Întru cunostinta" poate însemna si ca este constient ca trebuie sa ramâna strain deci ca nu trebuie sa caute sa se înțeleaga cu ceilalti.)
- Y N-am venit, zice Domnul, sa aduc pace pe pamânt si iubirea parintilor fata de fii si a fratilor fata de fratii care se hotarasc sa nu-Mi slujeasca Mie, ci lupta si sabie; adica sa despart pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale, pe iubitorii de slava, de cei smeriti la cuget. Caci Domnul se bucura de împerecherea si de dezbinarea ce se naste din iubirea fata de El.
- Y Iubirea de argint este închinare la idoli, fiica necredintei, scuza mincinoasa pentru boli, prevestirea batrânetii, frica de seceta, vestitoarea foametei. Iubitorul de argint râde de evanghelii si le nesocoteste. (Zgârcitul vede în sine numai trupul de aceea cauta sa-i lungeasca viata cât mai mult vadindu-si nebunia în aceasta pornire spre un fel de durata socotita fara de sfârșit aici pe pamânt. De aceea patima zgârceniei este legata cu o mare lasitate – abdica de la orice ca sa-si prelungeasca viata trupului. Cel liber de lacomie, dimpotriva, cunoscând ca sufletul este infinit mai valoros decât trupul si ca el este nemuritor, dispune de un mare curaj. El poate renunta la toate ale lumii, pâna si la trup; iubitorul de argint departându-se de iubirea de Dumnezeu, iubeste idoli. Auzind "vinde averile tale si le da saracilor", râde de porunca socotind-o imposibila, la fel auzind "nu va îngrijiti de ziua de mâine", nu crede, ci face împotriva. Pentru el, banii si bunurile materiale sunt cele mai sigure valori. El nu-L nesocoteste numai pe Dumnezeu, ci îi calca si pe semenii lui în picioare.)
- Y Viata iubitorului de argint este ca o camera pentru morti, avându-le pe toate, gândeste la ceea ce nu are. În general iubirea de argint întretine în viata chinul unei permanente nesigurante din lipsa credintei. Pe de o parte ea da un pret absolut vietii pamântesti, pe de alta traieste o spaima continua. În zgârcenie si lacomie sunt implicate toate patimile. Iubitorul de placeri iubeste argintii ca prin ei sa se desfateze, iubitorul de slava ca prin ei sa fie slavit, necredinciosul ca sa-si asigure confortul viitor si sa elimine greutatile batrânetii, bolii si a strainatatii. El crede mai mult

în bani decât în Dumnezeu, Ziditorul și Purtătorul de grijă al întregii creații până la cele mai mici și mai neînsemnate vietăți. În fond, iubitorul de argint nu cunoaște ca realitatea supremă este o Persoană care ne iubeste și are puterea să susțină totul, ci se încrede că în realități supreme și sigure în obiectele de consum stricacioase și lipsite de capacitatea de a darui mereu viața din iubire.

- Υ Cel ce-a biruit această patimă și-a tăiat grijile; cel legat de ea nu se va ruga niciodată în chip curat.
- Υ Calugarul neagonisitor este stăpânul lumii; el a încredințat grijile sale lui Dumnezeu și prin credința toate i se supun lui. (El nu este stăpânit de nimic, el refuză toate arătând că este mai presus de ele. Dacă ajunge să posede ceva, da arătând că este stăpân peste orice ar putea avea; el a descoperit planul nesfârșit mai bogat în viața a persoanelor și al legăturii iubitoare dintre ele și în ultima analiză al Persoanei lui Dumnezeu, care întemeiază existența și viața în iubire a tuturor persoanelor.)
- Υ Să nu ne aratăm o, calugari mai necredincioși decât pasarile, căci acestea nu se îngrijesc pentru viitor, nici nu adună.
- Υ Nu vor lipsi valurile din mare, nici mânia și întristarea din iubitorul de arginți. Cel ce disprețuiește bunurile materiale s-a izbăvit de judecăți și de certuri, dar iubitorul de agoniseală se luptă pentru un ac până la moarte.
- Υ Credința adevărată curăță grijile, dar aducerea aminte de moarte pricinuieste lepădarea de trup.
- Υ Iubirea de arginți este rădăcina tuturor relelor căci ea pricinuieste ură, furtisaguri, pizma despartiri, dușmanii, certuri, tineri de minte a raului, nemilostivire și crime.
- Υ Precum cei ce dormitează sunt ușor de pradat așa sunt și cei ce se îndeletnicesc cu virtutea în apropiere de lume.
- Υ Începutul liniștii stă în alungarea zgomotelor ca a unora ce tulbură adâncul iar sfârșitul ei stă în a nu se teme de zgomote, ci a fi nesimțitor la acestea.
- Υ *În general Părinții recomandă liniștirea împreună cu altul care pe de o parte îi ușurează trezvia, pe de altă îi dă putința cugetării neîmprăstiate. Dar pentru evitarea altor pericole, ei recomandă liniștirea în trei.*
- Υ Liniștea mării și arsita soarelui de amiază pun la încercare răbdarea corabierului; lipsa celor de trebuință vadește sânguinta celui ce se linișteste. Cel dintâi pluteste molesit pe ape, cel de-al doilea trândăvindându-se se amestecă în multime. (Nu trebuie parasită liniștea în vremea ispitelor închipuind motive, zică-se binecuvântate ci trebuie să sezi înăuntrul și să rabzi primind cu bărbăție pe toți cei ce vin asupra ta, cu deosebire pe dracul trândăviei, care fiind mai tare ca toți face sufletul cu deosebire cercat. De fugi însă de luptă sau te lași biruit îți vei face mintea nepricepută și lăsa.)
- Υ Nu te teme de zgomotele care te tulbură căci plânsul nu știe de frică nici nu se sperie.
- Υ Nu aștepta vizite nici nu te pregăti pentru ele căci starea de liniște este simplă și liberă de orice alegere.

Daca toate sunt desarte si trecatoare pentru ce este împinsa inima noastra de ele ca sa uite cuvântul Domnului: "Ce va folosi omului de va dobândi lumea toata iar sufletul sau îl va pierde."

Y De doresti sa te faci duhovnicesc respinge cele ale trupului caci cele ce le tagaduieste cineva pe acele le si leapada. Ascuta glasul domnului care zice: "De voieste cineva sa vina dupa Mine, sa se lepede de sine si sa-Mi urmeze Mie." Dar cum se va lepada omul de sine daca nu prin parasirea voilor lui. (Avem aici o explicare a lepadarii de sine, a tagaduirii sale care înseamna nu o nimicire totala a fiintei proprii ci o neîmplinire a trebuintei vietii naturale sau a voilor acestei vietii împlinind în acelasi timp voile lui Dumnezeu. Aceasta arata ca omul continua sa existe ca subiect care împlineste voia lui Dumnezeu pe un plan superior umplându-se de voia dumnezeiasca. Aceasta este ridicarea fiintei pamântesti în planul existentei unita cu Dumnezeu într-o deschidere pentru puterile ce vin de la Dumnezeu. Propriu-zis, într-un plan pur natural omul nu poate trai. Când vrea sa ramâna închis în acest plan el se mândreste făcându-se astfel robul unei patimi venita de la tatal trufiei care este diavolul si cauta sa dezvolte firea sa prin porniri exagerate care sunt tot atâtea patimi. Patimile se misca în orizontul lumii acesteia în care toate sunt pieritoare, în realitate îl pustiesc pe om în viata. Numeroasele satisfactii ce i le procura împlinirea patimilor sunt urmate de o destramare si o pustiire generala, o pustiire anticipata de o pustiire partiala ce urmeaza dupa satisfacerea fiecarei patimi în parte. Parasirea voii si a poftei este însa un act de mare curaj, de o mare iubire a lui Dumnezeu, decât parasirea celor contrare firii. Desigur, pâna la un anumit loc unele din cele ale firii trebuie pastrate si satisfacute dar unii pastreaza mai putine din ele decât altii.)

Y Daca ne îngrijim noi însine de sotie si de copii (odata ce ne-am lepadat de toate) nu se mai îngrijeste Dumnezeu de ei, dar daca îi lasam, Dumnezeu se va îngriji de ei si de noi. Nu socoti deci ca trebuie sa te îngrijești de ei, sau sa te rogi pentru ei ca nu cumva sa-i ai în amintirea ta ivindu-se astfel patimi în sufletul tau.

Y Daca erai mort si-ar fi venit o vaduva nedreptatita puteai oare sa o ajuti? Iar daca ai ajutat-o pe aceea si vine alta, de-o vei trece cu vederea pe a doua, iata ca ai calcat porunca. Mortul însa nu se îngrijeste de unele ca acestea, deci chiar de vor bombani împotriva ta, aceasta sa nu te tulbure nicidecum.

Y *A prefera un loc altuia sau un om altui om înseamna a tine la cele din planul acesta, a da importanta celor lumesti nestatornice prin fire si a socoti ca mântuirea depinde de un loc sau de un om din lume conditionând prin aceasta si împiedicând de fapt înaintarea. Dar Dumnezeu cu ajutorul si ocrotirea Lui este pretutindeni. Cel preocupat intens de curatirea lui si de iubirea lui Dumnezeu n-are nevoie sa schimbe mediu (locurile, oamenii) si nu pune pasiune în aceasta directie. Se cere sa mori fata de oameni în sensul de a nu-ti face dependenta fericirea si mântuirea fata de ei si nici de a cauta la pacatele lor, la placerile ce ti le aduc, la ceea ce se poate exploata din ei dar aceasta înseamna totodata a nu-i sminti, ci a le face bine când este cazul, sau a te interesa de mântuirea lor; a nu fi interesat lumeste de tine. Nu te va supara gândul ca nu esti luat în seama, vei ramâne calm si vei putea cugeta la Dumnezeu în loc sa te agiti pentru tine. Te-ai ridicat mai presus de tine cel de la suprafata gasindu-te pe tine, cel adevarat.*

Y **Ce înseamna parinte nepretuirea de sine?** Frate, nepretuirea de sine înseamna a te socoti pe tine deopotriva cu cineva si a nu spune despre un lucru bun "eu l-am facut" . (Nepretuirea de sine este o detasare de sine, o nepreocupare de valoarea proprie si o împacare cu aceasta atitudine fata de tine si din partea altora. Ea nu are sens decât în constiinta acuta a relatiei tale cu Dumnezeu caci numai în relatie cu El socotesti ca tot ce esti si ce faci datorezi lui Dumnezeu si ca Dumnezeu stie ce face pentru tine si câta silinta

ai pus tu sa înmultesti darul ce ti l-a dat. Aceasta îți da o liniste continua, o netulburare de pe urma faptului ca nu esti recunoscut de ceilalti în ce ai tu bun, în valoarea ta. Esti liber si de tine si de parerea celorlalti; îl socotesti numai pe Dumnezeu ca judecator drept. Când îți închipui ca esti mare lucru nu mai vezi realitatea cu adevarat mare si mai bogata care este Dumnezeu deci nu mai esti în comunicare cu ea, te-ai îngustat în limitele tale.)

- Y **Spune-mi parinte cum trebuie sa se raspunda unei întrebări trupești?** Presupune ca au venit unii întrebând despre purtarea unui razboi si le-am raspuns ca lucrul acesta este o nedreptate, iar Dumnezeu nu ajuta nedreptatii. Deci, daca întreaba cineva despre lucruri trupești, da-i raspuns adevarat dupa Dumnezeu si nicidecum ocolit si trupesesc.
- Y *Cine pune mare pret pe lucrurile lumii socotind nevoia de ele prea apasatoare se tulbura usor când nu reuseste în ciuda eforturilor sa le obtina, sau le pierde, ori nu-si adauga ceva la ceea ce deja poseda. Astfel se întâmpla ca n-are pacea pe care o da Hristos care n-a cautat cele trecatoare ale lumii. Mila de oameni pe care a avut-o Hristos si pe care o putem avea de la El si noi, ne face sa disprețuim judecatile cu ei pentru lucrurile lumii caci ne descopera relativizarea lor în comparatie cu valoarea absoluta a sufletului.*
- Y Domnul a zis: “ Tot cel ce nu uraste pe mama, pe copii, ba înca si sufletul lui, nu poate fi ucenicul Meu” . Iar a-si urî cineva sufletul înseamna ca prin nevointa sa-si taie voile sale. Unul ca acesta nu baga de seama câtusi de putin în seama cuvintele oamenilor, nici nu cauta sa placa lor ci ia aminte numai si numai la întrebările lui Dumnezeu si la raspunsurile date lor prin gura sfintilor. Dar cel ce întreaba sa creada ca Dumnezeu pune în gura celui întrebat raspunsul dupa inima lui, caci este scris: “dea tie Domnul dupa inima ta” (Ps. 19,5)
- Y *Cel strain si sarac de buna voie este cu adevarat tare si s-a ridicat deasupra tuturor putând vietui si fara ele. Si-a descoperit subiectul sau nesfârșit mai de pret decât toate. El este cu adevarat liber si puternic fiind unit cu Tatal Cel Atotputernic si supremul subiect nesupus de nimic. El este un fiu dupa har al Împaratului Suprem.*
- Y O, tu care esti printre oameni si voiesti sa mori lor *nu judeca, nu disprețui pe nimeni si nu ramâne lipit voii tale* caci aceasta înseamna a muri oamenilor aflându-te printre ei. (Este un paradox: esti alipit de oameni si de lume când esti alipit voii tale, când esti egoist. Ți se pare ca prin aceasta esti stapân peste ceilalti si pe lucruri, fiind de fapt robul lor. Numai prin lepadarea generoasa de egoism care te deschide oamenilor si tainelor lumii. Slujind intereselor adevarate si eterne ale oamenilor, ai murit lor pentru ca ai murit vointei proprii de a te folosi de ei în mod egoist. Daruieste-te oamenilor ca sa mori lor, mai bine zis sa mori pornirii de a profita de ei; ai murit în acest caz oamenilor si lumii în ceea ce au superficial dar i-ai descoperit si îi ajuti pe oameni în adâncul lor netrecator si tot în acest adânc ti s-au luminat lucrurile, le-ai descoperit o valoare neasemanat mai mare în Dumnezeu. Te unesti cu ei si cu toate în mod real în Dumnezeu; ai înviat pentru toti si toate în Dumnezeu.
- Y Am carti proprii si gândul îmi spune sa le dau manastirii ca sa scap de grija lor odata ce cele deobste ale manastirii se dau fiecaruia ca sa le citeasca. La fel despre haine spune-mi parinte daca trebuie sa fac la fel si ce haine trebuie sa pastrez pentru slabiciunea trupului meu? Daca voiesti sa scapi de ele, bine este sa le dai manastirii caci toate cele ale manastirii sunt ale lui Dumnezeu. Cât priveste hainele de care ai nevoie, tine pentru iarna doua mantale fara mâneci, groase si o bluza, iar pentru vara doua mantale usoare si o bluza. Pentru iarna mai tine un cojoc pentru piept în cazul în care va fi tare frig, iar când nu este frig, culionul si doua haine lungi, una pentru iarna si una pentru vara. De asemenea doua acoperaminte: unul gros si altul subtire. Sa ai o saltea si o perna caci este

nevoie de ele. Cât despre mantaua de lână, tine-o si pe ea daca ai nevoie, iar de primești o haina si ai nevoie de ea, tine-o si da-o în schimb pe cea veche avvei. De n-ai însa nevoie de aceasta, da-o si pe ea avvei.

- Y Faptul de a muri fata de orice om te face sa te mostenesti cetatea si comorile ei.
- Y Ceea ce nu e de folos este si pagubitor, iar ceea ce pagubeste trebuie lepadat.
- Y Ucenicul serios si dornic sa se faca monah se pazeste pe sine de întâlniri cu altii caci din ele se nasc dispretul, moleseala, nesupunerea si cumplita îndrazneala. De aceea se spune despre avva Ioan Colov ca nu pierdea nicidecum timpul cu astfel de întâlniri. Iata, aceasta înseamna a fi fara grija fata de orice om!
- Y **Ce este linistea?** Ea consta în a-si aduna cineva mintea oprind-o de la a da si a lua, de la dorinta de a place oamenilor si de la celelalte lucruri vatamatoare. Dar sa stii ca mila este mai mare ca jertfa caci sub masca linistii se poate ajunge foarte usor la mândrie pâna ce omul nu s-a câstigat pe sine însusi, adica pâna ce n-a ajuns fara prihana caci abia atunci se naste în om cu adevarat linistea – când am purtat crucea.
- Y Retragerea din relatiile cu ceilalti se recomanda numai celui nesporit duhovniceste pe care aceste relatii îl ispitesc.
- Y Când omul coboara în smerenie sporeste. Ramânerea în chilia ta te face lucrator pentru ca esti ferit de necazuri iar aflându-te fara de griji înainte de vreme, vrajmasul îți pregateste mai multa tulburare decât odihna si astfel te va aduce în stare sa spui: “mai bine nu m-as fi nascut.” Cât priveste stingherirea de catre oameni Parintii au spus: “Se afla vreun om gemând de moarte care sa ia minte la prietenii lumii acesteia?” Deci nici tu nu le da si nu primi nimic de la ei si asa se vor înstraina de la tine. În privinta slujirii tale de catre frate, de-ti faci ceea ce-ti trebuie prin tine însuti te ajuti pe tine, dar de faci aceasta prin altul, ce prisoseste din osteneala lui o ia acela.
- Y Daca se întâmpla ca cineva voieste sa-mi daruiasca un lucru si am nevoie de el dar îmi vad inima ca vrea sa-l primeasca din patima ce sa fac? Se întâmpla aici ca si cu hrana – tu stii ca avem nevoie de hrana în fiecare zi dar nu trebuie sa o primim cu placere si pentru placere. De vom primi multumind lui Dumnezeu Care ne-o da si ocarându-ne ca nevrednici de ea, Dumnezeu face din ea un lucru sfânt si o binecuvântare. Astfel, Dumnezeu va alunga patima de la tine.

Linistea, izolarea, retragerea, fuga de oameni

- Y Sa nu-ti iei tânar slujitor, ca nu cumva vrajmasul sa stârneasca prin el vreo sminteala si sa-ti tulbure cugetul, ca sa te îngrijesti de mâncari alese, caci nu vei mai putea sa te îngrijesti numai de tine. Sa nu faci aceasta gândindu-te la odihna truasca, ci cugeta la ce e mai bine, la odihna duhovniceasca, caci cu adevarat e mai buna odihna duhovniceasca decât cea truasca. Iar daca te gâdesti la folosul tânarului, sa nu te învoiesti nici atunci, caci nu este a noastra datoria aceasta, ci a altora, a sfintilor parinti din chinovie. Grije-te numai si numai de folosul tau, pazind chipul linistii. Cu oameni cu multe griji si iubitori de materie sa nu-ti placa sa locuiesti, ci locuieste sau singur, sau cu frati ne iubitori de materie si de acelasi cuget cu tine. Ca cel ce locuieste cu oamenii iubitori de materie si cu multe griji, vrând-nevrând va face si el tovarasie cu ei si va sluji poruncilor omenesti. Nu te lasa atras în vorbire desarta, nici în oricare alta

napasta, ca mânia, întristarea, nebunia dupa lucruri pamântesti, frica de sminteala, grija de nasteri, sau de rudenii, ba mai mult, ocoleste întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva sa te scoata din linistea din chilie si sa te traga în grijile lor. ȚLasa, zice Domnul, pe cei morti sa-si îngroape mortii lor, iar tu vino de urmeaza Mieț. Iar daca si chilia, în care locuiesti, e încarcata cu multe, fugi, nu o cruta, ca nu cumva sa te topesti de dragul ei. *Toate sa le faci, toate sa le împlinesti, ca sa te poti linisti!* Încalzeste-ti inima, sârguind sa te afli în voia lui Dumnezeu si în razboiul nevazut. (Evagrie Ponticul)22

- Y Daca nu te poti linisti usor în partile tale, grabeste spre înstrainarea cu voia si întareste-ti gândul spre ea. Fa-te ca un negutator priceput, care le cearca pe toate cele folositoare linistii si pe toate caile pune stapânire pe cele linistitoare si de folos acestui scop. Te sfatuiesc iarasi: iubeste înstrainarea, caci te izbaveste de împejurarile tinutului tau si te lasa sa te bucuri numai de folosul linistii. Fugi de zabovirile în cetate si rabda cu barbatie pe cele din pustie: “ca iata, zice Sfântul, m-am departat fugind si m-am salasluit în pustie”. De este cu putinta, în nici un chip sa nu te arati prin cetate. Caci nu vei vedea acolo nimic de folos si nimic bun pentru petrecerea ta. “Am vazut, zice iarasi Sfântul, faradelege si pricini în cetateț. Asadar cauta locurile netulburate si singuratice si sa nu te înfricozezi de ecoul lor. Chiar naluciri de la draci de vei vedea acolo, sa nu te înspaimânti, nici sa fugi, lepadând alergarea ce îți e spre folosul tau. Sa stai pe loc fara frica si vei vedea maririle lui Dumnezeu: ajutorul, purtarea de grija si toata cunostinta spre mântuire. “Caci am primit, zice fericitul barbat, pe Cel ce ma mântuieste de împutinarea sufletului si de furtuna”. “Pofta vagabondarii sa nu biruie inima ta, caci vagabondarea împreunata cu pofta strica mintea cea fara de rautate”. Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de greseala si stai cu asezamânt în chilia ta. (Evagrie Ponticul)22
- Y Daca ai prieteni, fugi de întâlnirile dese cu ei, caci numai întâlnindu-te rar cu dânsii le vei fi de folos. Iar, daca vezi ca îți vine prin ei vreo vatamare, cu nici un chip nu te mai apropia de dânsii. Trebuie sa ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos si de ajutor vietuirii tale. Fugi si de întâlnirile cu barbatii rai si razboinici, si cu nici unul din acestia sa nu locuiesti împreuna; ba si de sfaturile lor cele de nimica sa te lepezi. Caci nu locuiesc lângă Dumnezeu si nici statornicie n-au. Prietenii tai sa fie barbatii pasnici, fratii duhovnicesti si parintii sfinti; caci pe acestia si Domnul îi numeste asa zicând: “Mama mea, fratii si parintii mei acestia sunt, care fac voia Tatalui Meu cel din Ceruri”. Cu cei împrastiatii de griji multe sa nu te aduni, nici ospatare cu dânsii sa nu primești, ca nu cumva sa te traga în împrastierea lor si sa te departeze de la stiinta linistii. Caci au într-însii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la cuvintele lor si nu primi socotintele inimii lor, caci sunt cu adevarat pagubitoare. Spre credinciosii pamântului sa fie osteneala si dorinta inimii tale si spre râvna lor de-a plânge. “Caci ochii mei, zice, spre credinciosii pamântului, ca sa sada ei împreuna cu mineț. Iar daca cineva dintre cei ce vietuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine sa te pofteasca la masa si vrei sa te duci, du-te, însa de graba sa te întorci la chilia ta. De este cu putinta, afara de chilie sa nu dormi niciodata, ca de-a-pururi sa ramâna cu tine harul linistii si vei avea într-însa neîmpiedicata slujirea jertfei tale. (Evagrie Ponticul)22
- Y Asezându-te în chilia ta, aduna-ti mintea si gândeste-te la ceasul mortii. Priveste atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ti osteneala si dispretuieste desertaciunea din lumea aceasta, atât a placerii cât si a straduintei, ca sa poti sa ramâi nestramutat în aceeasi hotarâre a linistii si sa nu slabesti. Muta-ti gândul si la starea cea din iad, gândeste-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tacere prea amara? Sau în ce cumplita suspinare? În ce mare spaima si framântare? Sau în ce asteptare? Gândește-te la durerea sufletului cea neîncetata, la lacrimile

sufletesti fara sfârsit. Muta-ti apoi gândul la ziua învierii si la înfatisarea înaintea lui Dumnezeu. Închipuieste-ti scaunul acela înfricosat si cutremurator. Adu la mijloc cele ce asteapta pe pacatosi: Rusinea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însusi, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stapânilor si a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel vesnic, viermele cel neadormit, sarpele cel mare, întunericul si peste toate acestea plângerea si scrâsnirea dintilor, spaimile, chinurile. Gândește-te apoi si la bunatatile ce îi asteapta pe drepti: îndraznirea cea catre Dumnezeu Tatal si catre Iisus Hristos, catre îngerii, Arhangheli, Stapânii, împreuna cu tot poporul Împaratiei si cu darurile ei: bucuria si fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândoua si plânge si suspina pentru soarta pacatosilor, îmbraca vederea ta cu lacrimi de frica sa nu fii si tu printre dânsii. Iar de bunatatile ce asteapta pe drepti bucura-te si te veseleste. Sânguiește-te sa te învrednicești de partea acestora si sa te izbavesti de osânda acelora. Sa nu uiti de acestea, fie ca te afli în chilie, fie afara s nicidecum sa nu lepezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel putin printr-aceasta sa scapi de gândurile spurcate si pagubitoare. *(Evagrie Ponticul)*22

- Y Sa fugim de vietuirea în orase si sate, ca cei din orase si sate sa alerge la noi; sa cautam singuratatea, ca sa atragem pe cei ce fug acum de noi, daca peste tot place aceasta vreunora. Caci s-a scris despre unii cu lauda, ca au parasit orasele si au locuit între pietrei si s-au facut ca niste porumbite singuratice. Iar Ioan Botezatorul a petrecut în pustie si toate orasele au venit la el cu toti locuitorii; si s-au grabit sa-i vada cingatoarea de piele cei îmbracati în haine de matase, si au ales sa petreaca în aer liber cei ce aveau case împodobite cu aur, si sa doarma pe rogojina cei ce se odihneau pe paturi batute în nestemate; si toate le primeau, desi erau potrivnice obiceiului lor. Caci dorul dupa viata virtuoasa a barbatului taia simtirea celor dureroase si minunea vederii lui departa osteneala petrecerii în strâmtoare. *(Nil Ascetul)*22
- Y Ci, cum se predau pe ei însisi, asa sa predea si toate ale lor, bine stiind ca ceea ce ramâne afara, trăgând necontentit cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urma îl va rupe din fratietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt sa se scrie Vietile Sfintilor, ca fiecare dintre cei ce se apuca de unul din felurile acestea de vietuire, sa fie dus printr-o pilda asemanatoare spre adevar. Cum s-a lepadat Elisei de lume, ca sa urmeze învatomului sau? „Ara, zice, cu boii, si douasprezece perechi de boi înaintea lui; si a taiat boii si i-a fript în vasele boiler”. Aceasta îi arata caldura râvnei. Caci n-a zis: voi vinde perechile de boi si voi economisi pretul dupa cuviinta, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorinta care îl tragea sa fie lângă învatom, a dispretuit cele vazute si s-a silit sa se izbaveasca mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricina a razgândirii. De ce apoi si Domnul, îmbiind bogatului desavârsirea vietii dupa Dumnezeu, i-a poruncit sa-si vânda averile si sa le dea saracilor si sa nu-si lase siesi nimic? Fiindca stia ca ceea ce ramâne se face, ca si întregul, pricina de împrastiere. Dar socotesc ca si Moise, rânduint celor ce vreau sa se curateasca în rugaciunea cea mare, sa-si rada tot trupul, le-a poruncit prin aceasta sa se lepede cu desavârsire de averi, iar în al doilea rând sa uite de familie si de toti cei apropiati în asa masura, încât sa nu mai fie câtusi de putin tulburati de amintirile lor. *(Nil Ascetul)*22
- Y Iar dupa ce au facut aceasta, trebuie sfatuiti, daca au iesit de curând din tulburari, sa se îndeletniceasca cu linistirea si sa nu împraspateze, prin drumuri dese, ranile produse cugetarii prin simturi, nici sa aduca alte forme vechilor chipuri ale pacatelor, ci sa ocoleasca furisarea celor noua si toata sânguinta sa le fie spre a sterge vechile închipuiri. Desigur linistirea le este un

lucru foarte ostentiv celor ce s-au lepadat de curând, căci amintirea, luându-și acum răgaz, misca toată necurăția care zace în ei, ceea ce n-a apucat să facă mai înainte pentru mulțimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneala, liniștirea are și folos, izbăvind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceștia să-și spele sufletul și să-l curețească de toate petele care îl necurătesc, sunt datori să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinărirea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întăresc și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă aceștia iarăși în mrețele din care socotesc că au scăpat, când se grabesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au strmutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despartit, disprețuindu-le. Căci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut că nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sânguină, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștieze amintirile relelor savârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfacut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricina de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întărit în putere. Căci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu navalească din nou patima, care de obicei este atârnată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea departare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Căci nu e de nici un folos celor ce s-au desfacut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate partile de vestile despre ele și, după ce au parasit cetatea faptelor lumesti, să se așeze în poarta ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și vestile lor, precum zice: „Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile”. Căci atunci vine desăvârșita liniștire, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin această osteneală de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tarie din creșterea pe-ncet și acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai pastrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scotând apa din locul în care cred că se afla ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele dinafară. Dar când acestea trimit înauntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundatie. Căci desi nu-l tulbura pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nebagate de seamă se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. *(Nil Ascetului)*²²

- Y De asemenea pământul calcat neconținut, chiar dacă are maracini, nu-i scoate la iveală, căci batătorirea picioarelor îi oprește să răsare. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsi îndată, atunci când le va îngadui timpul să răsare. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac

mai tari si, crescând în liniste, navalesc mai pe urma cu multa putere, facându-le razboiul greu si primejdios celor care la început n-au avut grija de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetul*)²²

- Υ De aceea sfintii au fugit din cetati si au ocolit împreuna vietuire cu cei multi, cunoscând ca împreuna petrecere cu oamenii stricati aduce mai multa paguba decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au parasit avutiile desarte, fugind de împrastierea adusa de ele. De aceea Ilie, parasind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpararea foamei nimic afara de copaci, caci se multumea cu ghindele copacilor, împlinindu-si trebuinta cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiasi vietuire, primind de la învatatorul sau, pe lângă alte virtuti, si pe aceea de a petrece prin pustii. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca agurida si miere salbatica, aratând celor multi ca nu e greu sa îplineasca trebuinta trupului si osândindu-i pentru desfatarile încarcate. Poate si Moise, poruncind israelitenilor ca sa adune mana de la zi la zi, a pus aceasta lege în chip general, rânduint ca omul sa îngrijeasca de viata numai pentru ziua de azi si sa nu se asigure de mai înainte. El a socotit ca asa se cuvine fiintei rationale sa faca: *sa se multumeasca cu cele ce se nimeresc, caci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; sa nu aiba grija de cele dinainte, ca sa para ca nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revarsa totdeauna darurile Sale necontenite. (*Nil Ascetul*)²²
- Υ Si scurt vorbind, toti sfintii, de care n-a fost vrednica lumea, au parasit-o, ratacind prin pustii, prin munti, prin pesteri si prin crapaturile pamântului si umblau în piei de oi si de capre, lipsiti, strâmtorati, necajiti, fugind de naravurile rele ale oamenilor si de faptele smintite care covâresc orasele, ca nu cumva sa fie dusi de valmasagul tuturor ca de puterea unui puhoi. Se bucurau de petrecerea cu fiarele si socoteau vatamarea de la acestea mai mica decât cea de la oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de niste uneltitori si s-au încrezut în fiare, ca în niste prieteni. Caci acelea nu învata pacatul, iar de virtute se minuneaza si o cinstesc. Asa de pilda oamenii au dat pierzarii pe Daniil, dar l-au scapat leii, pazind ei pe cel osândit în chip nedrept din pizma, ca si dreptatea batjocorita de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreapta cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea barbatului s-a facut oamenilor pricina de pizma si de dusmanie, iar fiarelor prilej de sfiala si de cinste. În câte fiinte a fost semanata dorinta dupa mai bine! (*Nil Ascetul*)²²
- Υ Sa râvnim virtutile sfintilor si, desfacându-ne de poruncile slujirii trupului sa urmarim slobozirea. Pe asinul salbatic, lasat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude racnetele mânatorului si-si bate joc de zarva oraselor, chiar daca l-am facut pâna acum sa poarte poveri, înjugându-l la patimile pacatului, sa-l dezlegam de legaturi, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stapâni nu prin fire, ci si-au câstigat stapânirea prin obisnuinta. Desigur acestia vor auzi si se vor supune, daca vom arata nu numai cu limba si cu glasul simplu, ci cu toata starea dinauntru a sufletului, „ca Domnul are trebuinta de el”. Si îndata îl vor trimite pe el, ca, dupa ce va fi împodobit cu vesmintele apostolesti, sa se faca purtator al Cuvântului; sau, fiind slobod sa se întoarca în stravechile imasuri ale Cuvântului, sa caute, dincolo de orice verdeata (ceea ce înseamna a ramâna la frunzisul sau la litera dumnezeiestii Scripturi), ca sa fie calauzit la viata cea necuprinsa, care rodeste la un loc hrana si desfatare multa. Dar se ivate întrebarea cum cauta dincolo de orice verdeata asinul salbatic lasat slobod de Dumnezeu în pustie, odata ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca salas pamântul sarat, stiut fiind ca pamântul sarat si pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru cresterea verdetei? Întelesul este acesta, ca

numai cel pustiu de patimi este în stare sa caute cuprinsul contemplatiei în cuvintele dumnezeiesti, dupa ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)²²

Υ Τίने de sufletul desavârsit sa fie lipsit de griji, si de cel necredincios sa se chinuiasca cu ele. Caci despre sufletul desavârsit s-a spus ca este „un crin în mijlocul maracinilor”. Aceasta îl arata vietuind fara griji între cei apasati de multe griji. Caci crinul si în Evanghelie este icoana sufletului fara griji. El nu se osteneste, zice, nici nu toarce, si e îmbracat într-o slava mai mare ca a lui Solomon. Iar despre cei ce au multa grija pentru cele trupesti se zice: „Toata viata necredinciosului e înecata în grija”. Si de fapt e cu adevarat neevlavios lucru sa întindem cât tine viata grija pentru cele trupesti si sa nu aratam nici o sânguinta pentru cele viitoare; sa cheltuim toata vremea pentru trup, desi nu are trebuinta de multa osteneala, iar sufletului, care are atâtă putinta de crestere încât nu-i ajunge toata viata pentru desavârsirea lui, sau sa nu-i închinam nici macar o vreme cât de scurta sau, daca ni se pare ca-i închinam putina, sa o facem aceasta fara vraga si cu nepasare, amagiti de suprafata lucrurilor vazute. În felul acesta noi patimim ceea ce patimesc cei prinsi, ca printr-o undita, de cele mai urâte dintre femeile stricate care, în lipsa frumusetii adevarate, nascoces una mincinoasa, ca o momeala pentru privitori, îndreptând prin tot felul de fainuri urâtenia lor. Caci odata ce am fost biruiti de desertaciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urâciunea materiei, fiind înselati de patima. (*Nil Ascetul*)²²

Υ Bine este dar sa ramânem între hotarele lucrurilor de trebuinta si sa ne silim cu toata puterea sa nu trecem dincolo de acestea, caci daca suntem dusi de pofta spre cele placute ale vietii, nici un temei nu mai opreste pornirea noastra spre cele dinainte. Fiindca ceea ce este peste trebuinta nu mai are nici un hotar, ci o nazuinta fara sfârsit si o desertaciune fara capat sporeste necontenit osteneala în jurul lor, hranind pofta, ca pe o flacara, prin adaugirea materiei. (*Nil Ascetul*)²²

Υ Cel ce vrea sa strabata marea spirituala *rabda îndelung, cugeta smerit, vegheaza si se înfrâneaza*. De se va sili sa treaca fara acestea patru, se va tulbura cu inima. *Linistirea* e retinerea de la rele, iar de-si va lua cineva cu sine si cele patru virtuti, pe lângă *rugaciune*, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepatimire. Nu se poate linisti mintea fara trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fara *linistire si rugaciune*. (*Marcu Ascetul*)²²

Υ Sufletul care nu s-a izbavit de grijile lumesti nu iubeste nici pe Dumnezeu cu adevarat si nu dispretuieste nici pe diavolul cum trebuie. Caci grija vietii îi este îi este ca un acoperământ, care îl împovareaza. Din aceasta pricina mintea nu-si poate cunoaste dreptul de judecata asupra acestor feluri de lucruri, ca sa dea fara greseala hotarârile judecatii sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare. (*Diadoh al Foticeii*)²²

Υ Cei ce se nevoiesc trebuie sa-si pastreze cugetarea netulburata, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune si trimise de Dumnezeu sa le aseze în camarile amintirii, iar pe cele întunecoase si dracesti sa le arunce afara din jitnitele firii. Caci atunci când marea e linistita, pescarii vad pâna în adâncuri, încât nu le scapa aproape nici unul din pestii care misuna acolo. Dar când e tulburata de vânturi, ascunde în negura tulburarii ceea ce se lasa cu prisosinta sa fie vazut când e linistita si limpede. Mestesugul celor ce pun la cale viclesugurile pescaresti nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmpla sa o pateasca si mintea contemplativa, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreapta se tulbura adâncul sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)²²

- Y Cea dintâi virtute este nepurtarea de grija, adica moartea fata de orice om si de orice lucru. Din aceasta se naste dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naste mânia cea dupa fire, care se împotrivesc oricarui atac încercat de vrajmasul. Atunci gaseste salas în om frica lui Dumnezeu, iar prin frica se face aratata dragostea. *(Isaia Pustnicul)*22

Rugaciune

- Y Vazându-l pe unul dintre frati ca statea mai atent decât toti ceilalti în timpul cântarii psalmilor si mai ales când se recitau antifoanele dinaintea psalmilor si ca facea gesturi ori își schimba trasaturile fetei de parca ar fi vorbit cu cineva, l-am rugat sa-mi spuna ce noima avea acea purtare. Acesta socotind ca nu trebuie sa-mi ascunda un lucru ce-mi putea fi de folos, zise: “M-am obisnuit de la început a-mi aduna gândurile si mintea împreuna cu sufletul strigându-le: *Veniti sa ne închinam si sa cadem la Însusi Hristos împaratul si Dumnezeul nostru!* (Psalmi 94,6)
- Y Cel ce petrece în viata de obste nu poate profita cu bun câstig de pe urma cântarii psalmilor cât poate trage folos din rugaciune, caci zgomotul produs de împreunarea glasurilor si melodicitate risipeste atentia mintii de la textul psalmului.
- Y Sa pazim linistea si pacea sufletului în toate dar mai vârtos însa în timpul cântarii psalmilor caci dracii au ca scop sa distruga rugaciunea prin tulburari.
- Y Nu trebuie sa asteptam sa ne rugam numai când avem mintea adunata, ci sa luptam sa adunam mintea prin rugaciune.
- Y Sa ne luptam mai înainte de toate cu dracul întristarii caci venind acesta lângă noi în vremea rugaciunii si aducându-ne aminte de îndrăznirea noastra de mai înainte, voieste sa ne oprim din rugaciune.
- Y Dracul întristarii ne sopteste în vremea rugaciunii, daca întrerupem firul ei prin goluri, ca nu simtim în ea îndrăznirea catre Dumnezeu, sau legatura vie cu El pe care am avut-o altadata. Si aceasta ne face sa ne întristam si sa încetam a ne ruga ca unii ce n-am fi acum în starea cuvenita ei. Dar trebuie sa staruim în rugaciune chiar daca ea nu este totdeauna fierbinte si adunata în întregime în gândul la Dumnezeu.
- Y Fii cu luare aminte frate la dracul întristarii caci multe sunt cursele lui pâna ce te face neputincios, caci întristarea cea dupa Dumnezeu este bucurie prin aceea ca te vezi pe tine staruind în voia lui Dumnezeu. Dar acela îți zice: “Unde vei scapa caci nu ai pocainta?” Acesta lucreaza cu dusmanie pâna ce-l face pe om sa-si piarda înfrânarea. Dar întristarea dupa Dumnezeu nu-l apasa pe om ci îi zice: “Nu te teme, vino iarasi!”
- Y Celui ce a câstigat lacrima sufletului tot locul îi este potrivit pentru rugaciune.
- Y Precum comoara ascunsa este mai greu de jefuit decât cea la aratare, asa sa înțelegem si cele spuse înainte.
- Y Când pornesti sa te înfatisezi înaintea Domnului sa-ti fie haina sufletului tesuta întreaga din firele sau mai bine spus, din zalele nepomenirii raului caci de nu, cu nimic nu te vei folosi. Sa-ti

fie tesatura cererii tale simpla, neîmpestrată în chip felurit caci un singur cuvânt vamesul si fiul risipitor l-au pe Dumnezeu cu ei.

- Υ Înainte de toate sa punem pe hârtia rugaciunii noastre o multumire sincera, în al doilea rând marturisirea si zdrobirea sufletului într-o multa simtire. Apoi sa facem Împaratului cererea noastra. Chipul de mai înainte aratat rugaciunii noastre este cel mai bun, precum s-a spus unui frate oarecare de catre Îngerul Domnului.
- Υ Nu face pe desteptul în cuvintele rugaciunii tale caci gânguritul simplu si nemestesugit al pruncilor a înduiosat pe Tatal cel din ceruri.
- Υ Nu fi îndraznet chiar daca ai dobândit curatia; mai degraba apropie-te într-o smerita cugetare si multa îndraznire vei avea.
- Υ Îndulcesc bucatele untdelemnului si sarea; înaripeaza rugaciunea smerenia si lacrima.
- Υ Lupta sa ridici, mai bine zis sa închizi cugetarea în cuvintele rugaciunii iar daca slabind pentru pruncia ei cade, ridic-o iarasi caci este proprie mintii nestatornicia, dar este propriu lui Dumnezeu s-o poata statornici.
- Υ Nu poate fi legat Duhul, dar unde este Ziditorul duhului, toate se supun Lui.
- Υ Alta este bucuria ce se naste din rugaciune în cei ce petrec în obste si alta cea care se ivede în cei ce se roaga îndeletnicindu-se cu linistea. Cea dintâi este amestecata poate cu închipuiri; cea de-a doua se umple întreaga de smerita cugetare.
- Υ Daca deprinzi mintea sa nu se departeze niciodata îti va fi aproape chiar si când te vei afla la masa, iar de rataceste neîmpiedicata nu va putea sa ramâna niciodata lânga tine.
- Υ Credinta înaripeaza rugaciunea caci fara ea nu se poate zbura la cer.
- Υ Starea ta launtrica ti-o arata rugaciunea caci cuvântatorii de Dumnezeu au socotit-o pe aceasta oglinda calugarului.
- Υ Nu te înalta daca te-ai rugat pentru altul si ai fost ascultat caci credinta lui a lucrat si a izbutit
- Υ Când te rogi cu trezvie esti mai repede împins spre mânie caci aceasta este scopul vrajmasilor (*râvna noastra la rugaciune o întoarce vrajmasul spre mânie împotriva vreunor frati sau împrejurari care ne întrerup*). Sa împlinim toata virtutea dar mai mult rugaciunea cu multa simtire. Dar sufletul se roaga într-o simtire când se ridica mai sus de mânie.
- Υ Încredintarea împlinirii oricarei cereri se ivede chiar în rugaciune, iar încredintarea este izbavirea de îndoiala. Încredintarea este vadierea neclintita a ceea ce nu este vadit.
- Υ Precum împaratul pamântesc priveste cu scârba la cel ce sta înaintea lui dar îsi întoarce fata de la el si vorbeste cu dusmanii stapânului, asa priveste cu dezgust si Domnul la cel ce sta înaintea Lui în rugaciune si primeste gânduri necurate.
- Υ Alunga cu bâta câinele ce se apropie de tine si de câte ori se obrazniceste din nou ia-o de la capat. (Câinele este dracul care printr-un pretext oarecare fura mintea de la rugaciune; acesta trebuie alungat cerându-se ajutorul lui Dumnezeu.)
- Υ Cere prin plâns, cauta prin ascultare, bate prin îndelunga rabdare! "Ca cel ce cere astfel va lua si cel ce cauta va afla..." Pazeste-te sa nu te rogi cumva pentru vreo femeie ca sa nu fii jefuit din

partea dreapta. (Sa nu fii jefuit de curatie prin fapta buna a rugaciunii, caci rugându-te pentru o femeie ai toate sansele sa te gândești cu pofta la ea.)

- Υ Sa nu ti se faca vremea rugaciunii vreme sau ceas al unor cugetari trebuincioase, sau al unor lucruri duhovnicesti, iar de nu, vei fi jefuit de ceea ce e bun. (Nu te lasa ispitit sa rezolvi probleme necesare, sau chiar sa cugeti la lucruri duhovnicesti în vremea rugaciunii. Aceasta înseamna sa te lasi furat de la ceva important.)
- Υ Mi-a spus unul dintre iubitorii lui Dumnezeu ca totdeauna, dar mai ales în sarbatorile anuale si împaratești, Dumnezeu rasplateste pe slujitorii Lui cu daruri.

Rugaciune

- Υ *Rugaciunea si rabdarea pot sustine împreuna cu urcusul continuu si o neîncetata tensiune, ca o caldura care daca se raceste, greu mai poate fi reaprinsa.*
- Υ *Numele Domnului nostru Iisus Hristos este înfricosator dracilor si celor ce se lasa stapâniti de patimile inspirate de aceia. Dar este înfricosator prin blândetea si curatia umanitatii Sale, care înseamna totodata o libertate de tot ce este rau, o putere absoluta fata de rau. În El existenta umana nu este supusa nici unei robii sau limitari egoiste.*
- Υ *Din rugaciunile sfintilor se revarsa în noi o putere care ne sustine asa cum în cuvântul de încurajare al prietenilor simtim prezenta inima lor care ne da putere în dureri si greutati. În puterea venita noua prin rugaciunile sfintilor si care ne sustine rabdarea se întâlnește puterea lor cu puterea noastra trezita de puterea lor si cu puterea lui Dumnezeu din care sfintii se întaresc în rugaciunea lor si care ne-o comunica. Este o comunicare între trei persoane: între mine, sfânt si Dumnezeu care este prezent între mine si sfânt unindu-ne. “Unde sunt doi sau trei adunati (sufleteste) în numele Meu, acolo sunt si Eu în mijlocul lor.”*
- Υ Cât despre citit, este de folos a citi “Vietile Parintilor” caci asa se lumineaza mintea în Domnul.
- Υ *Este de trebuinta moartea fata de oameni si fata de lucrurile trecatoare în sensul de moarte a vointei de a te folosi de ei si de ele în chip egoist si pentru a obtine placeri trupești în sensul de a refuza sa fii oamenilor de ajutor si de a te folosi de lucruri pentru a ajuta prin ele pe oameni si mai ales de a cunoaste prin ele pe Dumnezeu. Adica gândurile la oameni si la lucruri trebuie adunate în gândul la Dumnezeu spre slujirea Lui si spre mântuirea oamenilor prin aducerea lor la El. În Dumnezeu trebuiesc adunate toate pentru ca toate sunt din el si toate se desavârsesc în el. Gândindu-te în legatura cu Dumnezeu, ele sunt curatite de orice atractie egoista si patimasa, sfintindu-se.*
- Υ **Trebuie sa se pomeneasca la sfârșitul doxologiei de seara sau de noapte sfintele Biserici, împaratul, conducatorii, poporul, saracii, vadușele si cele de asemenea?** Si cel caruia i se cere de catre cineva sa se roage pentru el, trebuie sa o faca chiar de este stapânit de patimi? – Este bine sa cerem în rugaciune pacea sfintelor biserici si cele urmatoare, dar sa o facem ca niste nevrednici care nu avem putere spre aceasta. Aceasta este porunca apostolica si e bine sa ne rugam pentru cel ce ne-o cere caci este un cuvânt al Evangheliei si al Apostolului: “Celui ce cere,

da-i” (Matei 5,42) si “Rugati-va unii pentru altii ca sa va vindecati.” (Iacov 5,16) Si iarasi: “Precum voiti sa va faca voua oamenii, faceti si voi lor asemenea.” Ba unii se rugau si pentru Apostoli (Fapte 12,5). Deci cel ce nesocoteste porunca, se osândeste pe sine însusi, iata pentru ce putând sau neputând, eu ma silesc spre aceasta din pricina poruncii.

- Y *Cererile marelui Batrân catre Dumnezeu puse în miscare de cererea celui ce-l roaga sa le faca, se adreseaza în acelasi timp sfintilor ca sa-si adauge rugaciunea lor la rugaciunea lui si a celui ce a determinat rugaciunea lui. Astfel toate se împletesc: cele de jos se întemeiaza pe cele mai de sus si acestea sunt puse în miscare de cele mai de jos. Este o întâlnire de întregire, o sobornicitate a completarii în rugaciunea tuturor într-un fel în jurul celui mai de jos, desi acesta si-a adresat cererea celui mai de sus. Este în ea o urcare de la cei mai de jos la cei mai de sus si o coborâre a acestora la cei mai de jos, dar toti urca prin aceasta rugaciune întregitoare spre Dumnezeu, sau Dumnezeu îi face sa se uneasca în aceasta sobornicitate a rugaciunii în El. Nimeni nu urca spre Dumnezeu si în Dumnezeu singur, ci toti împreuna – aceasta este Biserica.*
- Y *Rugaciunea în izolare nu are efect deplin; daca ma rog singur pentru mine si nu vreau sa cer si rugaciunea altora pentru mine dau dovada de mândrie si “Dumnezeu celor mândri le sta împotriva”. Daca nu ma rog pentru altii dau iarasi dovada de egoism, iar daca rugaciunea pentru altul nu este însoțita si de rugaciunea aceluia iarasi ramâne fara rezultat. Aceasta în cazul când acela mi-a cerut sa ma rog pentru el, dar el nu însoțeste rugaciunea mea cu a lui. Când însa eu ma rog pentru altul care este înca în valurile necredintei, poate sa aiba efect asupra lui, dar cumva el trebuie sa afle ca ma rog pentru el si sa fie cât de cât transpus într-o sensibilitate de dragostea mea pentru el. Numai însoțita de iubirea a doi sau a mai multor insi, rugaciunea are efect. Rugaciunea are si un rost de unificare a persoanelor, un rost de extensiune si de sustinere a Bisericii ca o comuniune de dragoste în Dumnezeu.*
- Y *Cine crede în Dumnezeu, îl are pe Dumnezeu lângă el. Credinta si rugaciunea sunt semnul lucrării lui Dumnezeu în om. Când te gândești la cineva esti în comunicare cu el, cu atât mai mult esti în comunicare cu Dumnezeu când te gândești la Dumnezeu cu încredere în El si când îi adresezi cererile tale de ajutor.*
- Y *Cine se roaga pentru altul câștiga el însusi caci savârșeste un act de iubire si sporește în ea ridicându-se la o stare superioara. Apoi se roaga si pentru sine caci prin însasi faptul ca se roaga, se pune în legatura cu Dumnezeu de la Care vine bunatate si putere. Deci rugându-te pentru altul continuu, te rogi si pentru tine continuu si câți pot sa faca aceasta? Apoi cine poate sa-i aiba mereu în minte pe toti în mod continuu? Dar cel desavârșit îi poate avea virtual pe toti în gând. În orice caz rugaciunea cuiva pentru altul îl uneste cu acela în cugetul lui. Astfel rugaciunea este un mijloc de unire între oameni pentru ca este un mijloc de unire între ei.*
- Y *A avea grija de Dumnezeu înseamna a te gândi la El si la împlinirea poruncilor Lui prin care înaintam în vițuirea în El si în grija de semenii si prin aceasta împlinim adevarata grija de noi.*
- Y *Nu te încovoia, frate, nici nu te preda deznadejdii, ci rugându-te neîncetat, zi: “Doamne, Iisuse Hristoase, mântuiește-ma de patimile de ocară” si vei afla mila lui Dumnezeu.*
- Y *Ati osteni inima ta înseamna a te ruga pururea lui Dumnezeu sa nu te lase sa ratacesti sau sa umbli dupa voile tale. Prin aceasta vii la deosebirea gândurilor (dreapta socoteala). Seamana deci cu nadejde ca sa seceri fara sa slabesti.*

- Y Din mreaia demonilor, de robia nevazuta a lor si de sub robia vazuta a patimilor omul nu poate scapa decât intrând în relatia de dialog direct cu Dumnezeu prin chemarea numelui Lui. Numele lui Dumnezeu chemat te pune sub ocrotirea lui Dumnezeu, te opreste de la rele, te scoate din egoism în care omul nu este propriu zis singur, ci sub robia celui rau.
- Y Ia aminte cu toata grija la psalmodie, la rugaciune si la citit ca sa poti lua de la cele spuse, caci daca primim sa ne ocupam de gândurile vrajmasului, niciodata nu vom putea face nimic. (Numai constiinta prezentei lui Dumnezeu trezita de chemarea numelui Lui poate atrage sufletul de la un gând necuvenit. Numai ea ma scoate din limita puterilor mele; alte gânduri invocate de mine împotriva aceluia gând nu ma poate ajuta sa-l biruiesc pentru ca sunt sustinute numai de slaba mea putere. Numele nu este doar o copie a întregului, ci întregul lui real care fara a înceta sa fie si în afara, este si înăuntrul celui ce-i rosteste numele.)
- Y Daca vrei sa te rogi pentru multe lucruri odata ce Dumnezeu stie de care lucruri avem trebuinta, roaga-te zicând: "Stapâne, Doamne Iisuse Hristoase, calauzește-ma dupa voia Ta!" iar de vrei sa te rogi împotriva patimilor, zi: "Tamaduieste-ma dupa voia Ta". Daca te rogi împotriva ispitelor, zi: "Tu sti ce-mi este de folos, ajuta slabiciunii mele si fa sfârșit ispitelor dupa voia Ta!"
- Y La rugaciune staruie în înțelegerea cuvintelor.
- Y *A chema numele Domnului înseamna a-l chema pe Dumnezeu însusi si Dumnezeu vine când este chemat caci atunci i se deschide inima. Deci unde este chemat Dumnezeu, este de fata Dumnezeu însusi.*
- Y Noi ne vom ruga iar tu foloseste puterea ta pentru a câștiga smerenie, supunere si netinere la voia ta în ceva, caci din aceasta se naste mânia. Sa nu judeci nici sa dispretuiesti pe cineva caci din aceasta vine tocirea inimii si orbirea mintii, nascându-se astfel nepasarea si învârtosarea inimii. Vegheaza neîncetat gândind la legea dumnezeiasca din care se încalzeste inima de focul ceresc. Sa nu te molesesti nici sa te împrutinez caci nu-ti cere Dumnezeu ceea ce este peste puterea ta. Pazeste-ti gura de la cuvântul fara rost si nu primi în mintea ta sa cugeti câtusi de putin la cele rele.
- Y Cât despre mâncare, bautura, somn, tuturor sa le premearga multumirea. Cugeta la cuvântul Apostolului: "Fie de mâncati, fie de beti, fie ca faceti orice altceva". Pazeste-o pe aceasta în toate si te va pazi Dumnezeu, caruia îi multumesti.
- Y *Observam cât de mult face sfântul Varsanufie dependentă aflarea adevarului în lucruri nesigure de rugaciunea catre Dumnezeu. Numai în responsabilitatea traita fata de Dumnezeu sau în fata lui Dumnezeu prin rugaciune, înțeles ca Persoana infinita omul este ferit sa afirme sau sa preia afirmatii gresite. Rugaciunea ca mijloc de aflare a adevarului nu exclude osteneala cercetarii, iar osteneala la aceasta aduce si o sporire a înțelegerii duhovnicesti a omului care îl îndeamna si ea pe om la rugaciune si-l deschide luminii iubitoare ce-i vine de la Dumnezeu prin ea. Deci descoperirea înțeleșurilor adevarate si mai adânci ale Scripturilor depinde si de cresterea omului prin osteneala sa în timp, dar si de însiruirea de generatii de cercetatori care au descoperit urmasilor întrebări noi si putinta de a gasi sensuri noi si mai adânci ale Scripturii, prin raspunsurile la ele. De aceea unele greseli pe care le gasim la învătătorii vechi s-au datorat si faptului ca s-au grabit sa dea raspunsuri într-un timp necopt. Cautarea este si ea s-ar putea spune o rugaciune când este facuta din raspunderea în fata lui Dumnezeu, si rugaciunea o cautare, caci prin amândoua omul se adâncește în taina izvorului tuturor care este Dumnezeu.*

Dar este trebuinta ca omul sa-si întealeaga cautarea prin rugaciune si rugaciunea ca efort de apropiere prin întelegere de izvorul dumnezeiesc si tainic al tuturor.

- Y Pomenirea numelui lui Dumnezeu opreste toate relele si întareste neputinta noastra. *(deci poti vorbi cu altii si sa te gândești permanent la Dumnezeu; iar gândul la El te tine treaz si în cele ce le vorbesti cu cineva. Aceasta se întâmpla când vorbesti de lucruri serioase, pline de raspunderea în fata lui Dumnezeu.)*
- Y **Când îl rog pe Stapânul Însusi, cum trebuie sa zic?** – “Miluieste-ma Stapâne pentru Sfintii Tai mucenici si pentru Sfintii Parinti si-mi iarta pacatele pentru mijlocirile lor.” Caci si Proorocul zicea: “Pentru Avraam, robul Tau”, ba Însusi Domnul a zis: “Voi apara cetatea aceasta pentru Mie si pentru David, robul Meu.”
- Y **De ma aflu între oameni si acestia încep sa graiasca fara rost, sa ramân sau sa plec?** – Daca nu esti nevoit de vreo treaba sa ramâi, pleaca, iar de este nevoie, muta-ti mintea la rugaciune neosîndindu-i, ci recunoscându-ti slabiciunea ta.
- Y **Oare este bine ca vremea convorbirii sa se cheme numele lui Dumnezeu?** – Trebuie sa se cheme numele lui Dumnezeu în vremea convorbirii cât si înainte si dupa ea, în tot timpul si în tot locul caci s-a scris: “Neîncetat sa va rugati”. Asa se alunga ispita.
- Y **Cum poate sa se roage cineva neîncetat?** – Când cineva e sigur trebuie sa psalmodieze cu gura si sa se roage si în inima. Dar de e cineva în piata sau cu altii, nu e nevoie sa psalmodieze cu gura, ci numai cu cugetul, dar trebuie sa-si pazeasca ochii ca sa nu hoinareasca si sa cada astfel în cursele vrajmasului.
- Y *Psalmodierea nu înseamna numaidecât cântare; orice dupa un anumit timp de practica capata un anumit ritm, o armonie interioara care este un fel de cântare. Numai rugaciunea grabita nu are aceasta ordine ci este lipsita de ritm si armonie. Aceasta ridica cuvintele rugaciunii peste întelesul ei marginit, produce sentimentul ca Dumnezeu este un mister care le uneste pe toate într-o rânduiala. Produce simtirea prezentei si ajutorul Lui. Numai adunata în Dumnezeu creatia scapa de dezordine.*
- Y *“Puterea” cuvintelor înseamna si întelesul lor. Ele au în ele o putere; cuvintele au puterea asupra celui ce le rosteste sau le aude când acela este constient de sensul lor, sau patrunde la el.*
- Y Omul se poate liniști oriunde si în orice slujba daca îl cheama pe Dumnezeu în tot ce face.
- Y Oare este bine sa starui în rugaciunea : “Doamne Iisuse Hristoase miluieste-ma” sau e mai bine a citi din Sfânta Scriptura si a rosti psalmi? – Trebuie facute amândoua; putin din una si putin din cealalta, caci s-a scris: “Aceasta sa o faceti si aceea sa n-o lasati.”
- Y Cât priveste psalmii, nu lasa învatatura lor caci aceasta îți da putere si lupta-te ca sa-i rostesti pentru ca mult folosesc. Ceea ce-ti întrece puterea nu cauta sa auzi caci deocamdata ai învataturi care te folosesc pe masura ta.
- Y De ti se întâmpla sa trebuiasca sa faci un lucru dupa ce ai chemat pe Dumnezeu si ai cerut rugaciunea Sfintilor si ai ramas în îndoiala, totusi fa-l caci aceasta este voia lui Dumnezeu si eu Îl voi ruga pe El pentru acel lucru. Iar, daca întrebat fiind, ti se cere sa raspunzi îndata dat fiind ca nu se misca mai repede mintea, trimite-o la Dumnezeu si El îți va da ce sa raspunzi fara grija.

(Dumnezeu cu care mintea se pune îndată în legatură, te va face să răspunzi în mod cumpanit și plin de răspundere întrebării ce ți se pune.)

- Υ **Ma vad ca toata ziua sunt împrăștiat și nu reusesc să pomenesc numele lui Dumnezeu!** – Multi aud mereu despre o cetate și apoi li se întâmplă să intre în ea fără să știe că aceasta-i cetatea de care a auzit. Frate, toată ziua te gândești la Dumnezeu și nu știi? A ști de o poruncă a lui Dumnezeu și a se ocupa de împlinirea ei înseamnă a sluji lui Dumnezeu și a te gândi la El. (Chiar dacă nu pomenesti numele lui Dumnezeu în mod expres, împlinind o poruncă dată de El, tot pomenire a Lui savârsești, căci cine lucrează în curtea unui stăpân chiar de nu se gândește direct la el în mod permanent, îl are pe el în slujirea sa.)
- Υ În privința pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu, fiecare o poate pe măsura sa, dar smereste-te numai!
- Υ Când nu poți întreba un bătrân trebuie să te rogi de trei ori pentru orice lucru și după aceasta, ia seama spre ce înclină inima ta macar și cât un fir de păr și fă aceasta. Căci e vădită înștiințarea și ea se arată neîndoiește inimii.
- Υ **Când mă îndoiesc de un lucru dacă să-l fac sau nu, spune-mi ce să fac?** – Când se ivesc trebuința să faci un lucru roaga pe Dumnezeu de trei ori cerându-i să nu ratăcești și dacă rămâi în același gând, fă ce-ți spune el căci în acest caz îți vine de la Dumnezeu și nu de la tine. Când nu dobândești siguranță, întreabă-i pe Părinți.
- Υ Ceasurile și cântările sunt predanii bisericești pentru conglasuirea întregului popor, la fel, la fel în mănăstiri ele sunt pentru conglasuirea obștii de călugări. Skitiotii însă, nu au nici ceasurile și nu cântă nici imnuri, ci savârșesc lucrul de mână și meditează, fac câte puțină rugăciune de unul singur iar la vecernia skitiotii spun cei doisprezece psalmi spunând la sfârșitul fiecăruia în locul doxologiei: “Aleluia” și fac apoi o rugăciune. La fel și noaptea spun doisprezece psalmi iar după aceasta se așază la lucrul de mână. (*Avva Varsanufie*) Monahii din Sketis cunosteau numai două oficii divine: vecernia, după apusul soarelui și privegherea. O veghe de noapte de patru ore până la răsăritul soarelui care în parte constă și din lucrul de mână căruia îi dedicau de altfel întreaga zi. Monahii pahomieni nu lasau din mână acest lucru nici macar la rugăciunea comună întrucât considerau că acesta nu împrăstie mintea, ci dimpotrivă o ajută să se concentreze. Skitiotii țineau următoarea rânduială: “Când te așezi la lucru de mână trebuie să spui din inima psalmi, iar la sfârșitul fiecărui psalm să te așezi zicând: “Doamne, miluiește-mă pe mine ticălosul!” De esti hărțuit de gânduri, adaugă: “Dumnezeule, vezi necazul meu și ajută-mă.” Deci, când ai făcut trei rânduri de plasa, scoală-te la rugăciune și plecând genunchiul apoi sculându-te, spune la fel rugăciunea amintită.” (*Sfântul Vasanufie*) Metoda este simplă: ea constă din aceea de a întrerupe munca (împletitul plaselor) la mici intervale pentru a ne scula la rugăciune și la închinările legate de ea. Astfel Macarie Alexandrinul și ucenicul său Evagrie făcea zilnic o sută de rugăciuni respectiv o sută de îngenuncheri. Aceasta pare să fi fost regula obișnuită (se găsesc și alte cifre întrucât fiecare își avea măsura sa personală). În timpul lucrului mintea nu lăncezea ci era ocupată cu meditația, adică cu repetarea versetelor scripturistice, chiar psalmi întregi care în acest scop erau memorati pe de rost. Unei astfel de meditații îi urma de fiecare dată o scurtă rugăciune de *împunsatură* care era făcută sezând. Aceasta nu era fixă în ce privește conținutul și putea fi schimbată după preferința atunci când era preluată o anumită “formulă”. Nici mai sus numitele “rugăciuni” nici această scurtă rugăciune de împunsatură nu erau deosebit de lungi și nici nu trebuiau să fie astfel. “Cât privește prelungirea rugăciunii, dacă stai în picioare sau dacă te

rogi neîncetat potrivit Apostolului, nu trebuie sa o reiei ori de câte ori te ridici caci mintea ta este la rugaciune toata ziua. (*Sfântul Varsanufie*)

- Y La rugaciunile mai lungi exista întotdeauna pericolul împrastierii fiindca scade rapid concentrarea sau si mai rau, demonii seamana în ea neghina lor. “Stând la rugaciune trebuie sa te rogi sa fii eliberat de “omul cel vechi” sau sa zic “Tatal nostru”, ori sa le faci pe amândoua si apoi sa sezi la lucru de mâna. (*Sfântul Varsanufie*)

Se recunoaste aici o putere a numelui Lui însusi, puterea de-a ne ajuta sa parasim pacatele si sa ne bucuram de mila Lui, de comuniunea cu El potrivit saraciei noastre. Când rostim numele lui Hristos cu credinta, El Însusi vine la noi. Numele cuiva este o punte între el si cei ce-l rostesc cu respect. Când cineva rosteste numele meu, eu sunt atras în legatura cu cel ce mi-l rosteste. (Filocalia XII)

- Y De te scoli la slujba ta sa nu fii nepasator sau cu negrija si în loc sa-L cinstesti pe Dumnezeu, mai vârtos sa-L disprețuiesi, ci ramâi cu toata frica cu mintea ta la rugaciune. Nu te rezuma de pereti si nu-ti muia picioarele sprijinindu-te într-unul si usurându-l pe celalalt. Trezeste inima ta ca sa nu caute hoinarind cu gândurile si astfel Dumnezeu sa primeasca jertfa ta. (*Fil. XII*)

- Y De cântati împreuna, fiecare din voi sa-si faca rugaciunea lui, iar de este cu voi un strain, rugati-l cu dragoste ca sa-si faca rugaciunile lui. Spuneti-i aceasta pâna la a doua sau a treia oara, fara cearta. În ceasul aducerii darului tau spune gândurilor si simturilor tale sa staruie în frica lui Dumnezeu ca sa te învrednicesti de Taine si sa te vindece Domnul. (*Fil. XII*)

- Y Omul sa-si predea toata inima sa ascultarii lui Dumnezeu rugându-se cu adevarat astfel: “Doamne, sunt înaintea Ta pentru ca eu nu cunosc ce-mi este de folos. Lupta-te Tu, caci eu nu cunosc rautatea lor.” Si daca lucrezi conform învataturii Mântuitorului, El nu te va lasa sa ratacesti în ceva, dar de nu împlinesti decât o porunca sau doua, nu te-ai predat pe tine ascultarii de El si în acest caz nici El nu se îngrijeste de tine. Caci precum un locsor nu poate ajuta celui ce-l lucreaza sa-l curateasca de neghina si de aceea daca se seamana în el samânta, nu poate face sa odrasleasca cele dupa fire cu cele contrare firii, ci acestea le îneaca pe primele pentru ca sunt mai adânci în radacini, asa daca nu te cureti pe tine de voile trupesti, nu te poti pazi de pacat daca nu te feresti de cele ce-l nasc. (*Omul nu poate face cele ale omului pentru ca nu se poate elibera de puterile vrajmasului fara ajutorul lui Dumnezeu. El nu stie de fapt ce-i este de folos fara lumina lui Dumnezeu de aceea voia omului în ea însasi nu stie ce are de facut spre folosul lui; este deci nevoit sa se roage lui Dumnezeu pentru a-i descoperi voia Lui ca sa stie ce sa faca în interesul sau. Omul nu cunoaste prin el însusi nici rautatea, ca e de la diavol si ca e rautate; el crede în mândria lui ca tot ce voieste el supunându-se patimilor egoiste este bun.*) (*Fil. XII*)

- Y “Domnul nostru este foc mistuitor” (*Evrei 12,29*) caci precum focul topeste ceara si usuca noroiul, asa si meditatie ascunsă topeste gândurile urâte si departeaza patimile sufletesti, lumineaza mintea, da stralucire înțelegerii si bucura inima. Fiindca meditatie ascunsă loveste demonii si alunga gândurile urâte. (*Meditatie este reflectia la tainele dumnezeiesti nemarginite care se afla mai presus de gândurile referitoare la placerile trupesti. Cugetarea la acele taine da omului adevaratul sens al existentei, îl lumineaza si-l umple de putere de la Dumnezeu.*) Caci ceea ce lumineaza omul launtric si-l înarmeaza prin reflectia (meditatie) ascunsă se întareste de catre Dumnezeu, se înputerniceste de îngeri, se slaveste de catre oameni. Meditatie si citirea ascunsă este casa de nedefaimat a sufletului, turnul neclatinat si tarmul cel linistit care pastreaza sufletul netulburat. Caci

demonii sunt greu loviti când monahul se întrarmea cu meditatie si cititul. Meditatie este facia mintii si desteptarea constiintei, ea topeste desfrâul, slabeste iutimea, alunga mânia, departeaza rautatea si scoate afara nedreptatea. Meditatie da stralucire conducerii mintii, alunga lenevia, naste strapungerea inimii, aduce frica de Dumnezeu, pricinuieste lacrimile, naste smerita cugetare, privegherea buкуроasa de noapte si rugaciunea netulburata. Reflectia alunga gândurile murdare, biciuieste demonii, curateste trupul. Aceasta îl învata pe om îndelunga rabdare, aduce înfrânarea si pregateste înțelegerea mortii. (*Fil. XII*)

- Y Sezând la masa cu fratii, de esti mai tânar nu spune mintii “ nu mânca” , ci adu-ti aminte de pacatele tale ca sa nu manânci cu placere si întinde mâna numai la cele dinaintea ta. De este ceva înaintea altuia, sa nu întinzi mâna ta la aceea. Hainele tale sa-ti acopere picioarele iar genunchii sa fie uniti între ei. Nu întinde mâna ta spre cele ce ti se pun înainte spre mâncare. (*Fil. XII*)

Diavolii ori de câte ori ne vad ca stam la rugaciune, ne stau si ei cu sângruinta împotriva, sadind în mintea noastra cele ce nu trebuie, ca sa ni le aducem aminte sau sa le gândim în vremea rugaciunii. Asa vor ei sa duca mintea în robie, iar rugaciunea noastra sa o faca nelucratoare, desarta si nefolositoare. Caci desarta cu adevarat si nefolositoare este rugaciunea facuta fara frica, fara trezvie si priveghere. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Când te vad dracii râvnind cu adevarat la rugaciune, îți strecoara gândurile unor lucruri asa zise trebuincioase; si dupa putina vreme îți fura amintirea lor, ca miscându-se mintea spre cautarea lor si neaflându-se, sa se descurajeze si sa se întristeze foarte. Apoi, când revine iarasi în rugaciune, îi aduce aminte cele cautate si cele amintite mai-nainte, ca mintea cautând sa le ia la cunostinta, sa piarda rugaciunea, care aduce roade. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Când te va întâmpina o ispita, sau te va atâta o împotrivire, ca sa-ti misti mânia spre cel ce-ti sta împotriva, sau sa spui vreo vorba goala, adu-ti aminte de rugaciune si de porunca dumnezeiasca cu privire la ea, si îndata se va linisti miscarea fara rânduiala din tine.⁴⁰

- Y Toate câte le vei face pentru a te razbuna pe fratele care te-a nedreptatit îți vor fi spre sminteala în vremea rugaciunii. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Necazul pe care îl rabzi cu buna înțelegere te va face sa-i afli rodul în vremea rugaciunii. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Dorind sa te rogi cum trebuie, sa nu întristezi vreun suflet; iar de nu, în desert alergi. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Lasa-ti darul tau, zice, înaintea altarului si plecând împaca-te mai întâi cu fratele tau, si apoi venind te vei ruga netulburat. Caci amintirea raului înnegreste cugetul celui ce se roaga si întuneca rugaciunile lui. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Rugându-te tu cum trebuie, ti se vor întâmpla astfel de lucruri încât sa ti se para ca ai dreptate sa te folosesti de mânie. Dar nu este nici o mânie dreapta împotriva aproapelui. Caci de vei cauta vei afla ca este cu putinta sa rânduiesti lucrul bine si fara mânie. Deci foloseste-te de tot mestesugul ca sa nu izbucnesti în mânie. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Υ Uneori stând la rugaciune te vei ruga dintr-odata bine; alteori, chiar ostenindu-te foarte, nu vei ajunge la tinta, ca sa ceri si mai mult, si primind, sa ai un câstig care nu-ti mai poate fi rapit. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Apropiindu-se îngerul, se departeaza gramada toti cei ce ne tulbura, si mintea se afla în multa odihna, rugându-se curat. Alteori, amenintându-se obisnuitul razboi, mintea se lupta si nu poate sa se linisteasca, deoarece s-a amestecat mai-nainte cu felurite patimi. Totusi cerând si mai mult va afla. Caci “celui ce bate i se va deschide”. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ De multe ori, rugându-ma, am cerut sa mi se îplineasca ceea ce am socotit eu ca e bine, si am staruit în cerere, silind fara judecata voia lui Dumnezeu; nu i-am lasat Lui ca sa rânduiasca mai bine aceea ce stiu ca este de folos. Iar primind, m-am scârbit pe urma foarte, ca n-am cerut mai bine sa se faca voia lui Dumnezeu. Caci lucrul nu mi-a folosit asa cum credeam. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Rugaciunea neîmprastiata este o înțelegere suprema a mintii. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Roaga-te mai întâi sa te curatesti de patimi; al doilea, sa te izbavesti de nestiinta si de uitare; al treilea, de toata ispita si parasirea. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Cere în rugaciune numai *dreptatea* si *împaratia*, adica *virtutea* si *cunostinta* si toate celelalte se vor adauga tie. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Rugându-te, pazeste-ti cu putere memoria, ca sa nu-ti puna înaintea ale sale, ci misca-te pe tine spre gândul înfatisarii tale la judecata. Caci de obicei mintea e foarte rapita de memorie în vremea rugaciunii. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Când diavolul cel preaviclean, facând multe, nu poate împiedica rugaciunea dreptului, o lasa pentru putina vreme mai domol si pe urma îl razboieste iarasi pe cel ce se roaga. Caci fie ca-l aprinde pe acesta spre mânie si asa strica starea lui cea buna dobândita prin rugaciune, fie ca-l atâta la placere patimasa si asa îi pângaresta mintea. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Dupa ce te-ai rugat cum trebuie, asteapta cele ce nu trebuie si stai barbatesta pazind rodul tau. Caci spre aceasta ai fost rânduie dintru început, ca sa lucrezi si sa pastrezi. Asadar, dupa ce-ai lucrat, nu cumva sa lasi nepazit ceea ce ai facut. Iar de nu, n-ai folosit nimic rugându-te. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Tot razboiul ce se aprinde între noi si dracii necurati nu se poarta pentru altceva decât pentru rugaciunea duhovniceasca. Caci lor le este foarte potrivnica si urâta, iar noua foarte mântuitoare si placuta. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Cultivam virtutile pentru ratiunile fapturilor si pe acestea le cautam pentru Ratiunea care le-a dat fiinta. Iar aceasta obisnuieste sa se descopere în starea de rugaciune. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Starea de rugaciune este o dispozitie nepatimasa, câstigata prin deprindere, care rapeste mintea înțeleapta spre înaltimea spirituala, prin dragoste desavârșita. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Cel ce a atins nepatimirea, înca nu se roaga cu adevarat. Caci poate sa urmareasca niscui cugetari simple si sa fie rapit de istoriile lor si sa fie departe de Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Când mintea zaboveste în ideile simple ale lucrurilor, înca nu a ajuns la locul rugaciunii. Caci poate sa se afle necontenit în contemplatia lucrurilor si sa flecareasca despre

înțeleșurile lor, care, deși sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau mintii formă și chipul lor și o duc departe de Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Υ Dacă vrei să te rogi, ai trebuință de Dumnezeu, care da rugăciune celui ce se roagă. Prin urmare cheamă-l pe El, zicând: “ Sfințească-se numele Tau, vie împărăția Ta” , adică Duhul Sfânt și Fiul Tau, Cel Unul născut. Căci așa ne-a învățat, zicând: “ În Duh și în Adevăr se cade să ne închinăm Tatălui” . (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Cel ce se roagă în Duh și Adevăr, nu-L mai preamărește pe Ziditor din fapțiuri, ci-L preamărește din El însuși. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Dacă ești teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat, ești teolog. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile, care vin din simțire, din amintire, sau din starea umorală, umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Duhul Sfânt, patimind împreună cu noi de slăbiciunea noastră, ne cercetează și când suntem necurați. Și dacă află numai că mintea noastră i se roagă cu dragoste de adevăr, se salasluieste în ea și alungă toată ceata de gânduri și de înțeleșuri care o împrejmuesc, îndemnând-o spre dragostea rugăciunii duhovnicești. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Rugându-te, să nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici să nu îngadui mintii tale să se modeleze după vreo formă, ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial și vei înțelege. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Nu poate cel legat să alerge, nici mintea ce slujește patimilor nu poate vedea locul rugăciunii duhovnicești. Căci este trasă și purtată de gândul patimas și nu va avea o stare neclintită. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ De te rogi cu adevărat vei afla multă întărire și încredințare și îngerii vor veni la tine ca și la Daniil și-ți vor lumina înțeleșurile celor ce ți se întâmplă. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Cunoaște că sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi. Dacă suntem prin urmare cu nepăsare și primim gânduri potrivnice, îi amarăm foarte tare, dat fiind că ei se luptă atâtă pentru noi, iar noi nu avem să ne rugăm lui Dumnezeu nici pentru noi însine, ci disprețuind slujba noastră și, parasind pe Stăpânul și Dumnezeul acestora, petrecem cu necurații draci. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Psalmodiarea potolește patimile și face să se liniștească neînfrânarea trupului. Iar rugăciunea face mintea să-și împlinească propria lucrare. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Rugăciunea este lucrarea demnă de vrednicia mintii, sau întrebuintarea cea mai bună și mai curată a ei. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Psalmodiarea este un lucru al înțelepciunii variate; iar rugăciunea este începutul cunoștinței nemateriale și simple. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰
- Υ Dacă te îngrijeste de rugăciune, pregătește-te împotriva navalirii dracilor și rabda cu barbatie biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele salvatice și tot trupul ți-l vor chinui. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁰

- Y Cel ce are grija de rugaciune curata, va patimi de la draci: ocari, loviri, strigate si vatamari. Dar nu va cadea, nici nu-si va parasi gândul, zicând catre Dumnezeu: “Nu ma voi teme de rele, caci Tu cu mine esti” si cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, foloseste-te de rugaciunea scurta si staruitoare. (*Evagrie Ponticul*) 40
- Y Daca stai în rugaciune înaintea lui Dumnezeu Atotstiutorul, Facatorul si Proniatorul tuturor, de ce I te înfatisezi atât de lipsit de judecata, încât îți uiti de frica Lui cea neîntrecuta si tremuri de niste tântari si gândaci? Sau n-ai auzit pe cel ce zice: “ De Domnul Dumnezeuul tau sa te temi” , si iarasi: “ De El se înfricosoaza si tremura toate, de fata puterii Lui” si cele urmatoare. (*Evagrie Ponticul*) 40
- Y Sa ai în rugaciunea ta ochi neîmprastiat si, lepadându-te de trupul si sufletul tau, traieste prin mintrie (*Ponticul*) 40
- Y Altui iubitor de Dumnezeu, care-si ocupa mintea cu rugaciunea, umblând prin pustie, i s-au aratat doi îngeri, calatorind împreuna; dar el nu i-a bagat în seama, ca sa nu se pagubeasca de ceea ce-i mai bun. Caci își amintea de cuvântul Apostolului, care zice: “ Nici Începatoriile, nici Puterile nu ne vor putea desparti de dragostea lui Hristos” . (*Evagrie Ponticul*)40
- Y Rugaciune savârseste acela care totdeauna primul gând al sau ca rod al lui Dumnezeu.40
- Y Ca monah ce doresti sa te rogi, fugi de orice minciuna si orice jurământ. Iar de nu, în zadar îți iei o înfatizare care nu ti se potriveste. (*Evagrie Ponticul*)40
- Y De vrei sa te rogi în duh, nimic sa nu iei de la trup si nu vei avea nour care sa-ti faca umbra în vremea rugaciunii. (*Evagrie Ponticul*)40
- Y Nu cauta sa alungi de la tine saracia si strâmtoarea, materiile rugaciunii neîmpovarate. (*Evagrie Ponticul*)40
- Y Daca te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supara, adu-ti aminte de Cel ce zice: “Voi alunga pe vrajmasii mei si-i voi prinde si nu ma voi întoarce pâna ce nu-i voi nimeri. Asupri-i-voi pe ei si nu vor putea sa stea; cadea-vor sub picioarele mele”, si cele urmatoare. Iar acestea le vei spune cu usurinta, daca te vei înarma cu smerita cugetare împotriva vrajmasilor. (*Evagrie Ponticul*)40
- Y Precum vederea neacoperita si tare a soarelui din miezul zilei, când lumineaza mai viu, nu foloseste ochiului bolnav, asa nu foloseste nici întiparirea rugaciunii suprafiresti si cu adevarat înfricosate, care se face în duh, mintii patimase si necurate. (*Evagrie Ponticul*)40
- Y Atentia mintii cautând rugaciune va afla rugaciune; caci rugaciunea îi urmeaza atentiei mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie sa ne sârguim spre ea. (*Evagrie Ponticul*) 40
- Y Lauda rugaciunii nu sta simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arata cei ce s-au suit la templu precum si cuvântul: “ Iar voi, rugându-va, nu bolborositi” si urmatoarele. (*Evagrie Ponticul*)40
- Y Multe sunt felurile rugaciunii, care de care mai deosebit. Totusi nici una nu este vatamatoare, decât aceea care nu mai este rugaciune, ci lucrare diavoleasca. (*Marcu Ascetul*)40
- Y Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulteste rugaciunea, ca atunci când Îl vei uita Domnul sa-si aduca aminte de tine. (*Marcu Ascetul*)40

- Y Nu exista rugaciune desavârsita fara o chemare a mintii. Iar cugetul care striga neîmprastiat va fi auzit de Domnul. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Mintea care se roaga neîmprastiat strâmtoreaza si frânge inima; iar „, inima înfrânta si smerita Dumnezeu nu o va urgisi” . *(Marcu Ascetul)*40
- Y Daca, în vreme ce te rogi, te copleseste trândavia, sau esti suparat în diferite chipuri de pacat, adu-ti aminte de moarte si de muncile înfricosate. Dar e mai bine sa te lipesti de Dumnezeu prin rugaciune si nadejde, decât sa te gâdesti la lucruri dinafara, chiar daca sunt de folos. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Roaga-te staruitor la orice lucru, ca unul ce nu poti face nimic fara ajutorul lui Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Rugaciunea neîmprastiata e semn de iubire fata de Dumnezeu la cel ce staruie în ea. Negrija de ea si împrastierea ei e dovada iubirii de placeri. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Toate câte le graim sau le savârsim fara rugaciune ni se arata pe urma sau gresite sau vatamatoare, si ne dovedesc lipsiti de cunostinta prin lucrurile care urmeaza. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Bine este sa tinem porunca cea mai cuprinzatoare si sa nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel sa nu trebuiasca nici sa ne rugam pentru ceva aparte, ci sa cerem numai împaratia lui Dumnezeu, dupa cuvântul Domnului. Iar daca ne îngrijim de fiecare trebuinta, suntem datori sa ne si rugam pentru fiecare. Caci cel ce face sau se îngrijeste de ceva fara rugaciune nu se afla pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: „Fara mine nu puteti face nimic”. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Daca ocupi vreodata pozitia întarita a rugaciunii curate, nu primi în acea vreme cunostinta lucrurilor, ridicata în fata ta de vrajmasul, ca sa nu pierzi ceea ce e mai de pret. Caci mai bine este sa-l sagetam cu sagetile rugaciunii, stând închisi în cetatuia noastra, decât sa stam de vorba cu el, care ne aduce daruri, uneltind sa ne desfaca de rugaciunea împotriva lui. *(Marcu Ascetul)*40
- Y Când îi închidem mintii toate iesirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupatie care sa dea de lucru harniciei ei. Trebuie sa-i dam deci pe: Doamne Iisuse, prin care își poate ajunge deplin scopul. „Caci nimeni nu numeste Domn pe Iisus, fara numai în Duhul Sfânt”. Dar asa de strâns si de neîncetat sa priveasca la acest cuvânt în camarile sale, încât sa nu se abata nicidecum spre niscai naluciri. Caci toti aceia care cugeta neîncetat la acest nume sfânt si slavit în adâncul inimii, vor putea vedea odata si lumina mintii. Pentru ca daca e tinut strâns în amintire, el arde toata pata de pe fata sufletului, printr-o simtire puternica. „Caci Dumnezeul nostru este foc mistuitor” ce arde toata rautatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternica a slavei Sale. Caci zabovind numele acela slavit si mult dorit prin pomenirea mintii în caldura inimii, sadeste în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunatatea Lui, nemaifiind nimic care sa ne împiedice. Acesta este margaritarul cel de mult pret, pe care-l poate agonisi cineva vânzând toata averea sa, ca sa aiba o bucurie negraita de aflarea lui. *(Diadoh al Foticeii)*40
- Y Mintea noastra adeseori se simte îngreunata la rugaciune, din pricina marii îngustimi si concentrari a acestei virtuti. Dar îmbratiseaza cu bucurie contemplarea si cuvântarea de Dumnezeu, data fiind largimea si libertatea de miscare ce i-o procura vederile dumnezeiesti. Ca sa nu-i dam asadar mintii putinta sa spuna multe, sau chiar sa zboare peste masura, sa ne îndeletnicim cel mai mult cu rugaciunea, cu cântarea Psalmilor si cu cetirea Scripturilor, netrecând cu vederea nici tâlcurile barbatilor învatati, a caror

credinta se cunoaste din cuvinte. Pentru ca, facând aceasta, nu lasam mintea sa amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-i îngaduim sa fie furata e slava desarta si sa fie împrastiata de multa placere a vorbariei, ci o pazim în vremea contemplatiei în afara de orice lucrare a închipuirii i facem prin aceasta ca aproape toate cugetarile ei sa fie întovarasite de lacrimi. Caci odihnindu-se în ceasurile de linistire (isihie) si îndulcindu-se mai ales cu dulceata rugaciunii, nu numai ca se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde si mai multa putere spre a se da cu agerime si fara osteneala contemplatiilor dumnezeiesti, sporind totodata cu multa smerenie în darul deosebirii. Dar trebuie sa stim ca este si o rugaciune mai presus de orice largime. Aceasta însa e proprie numai acelora care sunt plini în toata simtirea si încredintarea lor de darul Duhului Sfânt. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁰

- Y Când sufletul e plin de belsugul rodurilor sale firesti, își face cu glas mai mare si cântarea de psalmi si vrea sa se roage mai mult cu vocea. Dar când se afla sub lucrarea Duhului Sfânt, cânta si se roaga întru toata destinderea si dulceata, numai cu inima. Starii de suflet celei dintâi îi urmeaza o bucurie amestecata cu închipuiri, iar celei din urma, lacrimi duhovnicesti si dupa aceea o multumire iubitoare de liniste. Caci pomenirea, ramânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima sa izvorasca anumite cugetari înlacimate si blânde. Atunci se pot vedea cum se seamana semintele rugaciunii cu lacrimi în pamântul inimii, în nadejdea bucuriei secerisului ce va urma. Totusi, când suntem apasati de multa tristete, trebuie sa facem cântarea rugaciunii cu un glas putin mai mare, lovind sufletul cu sunete, în nadejdea bucuriei, pâna ce nourul acela greu va fi împrastiat de valurile melodiei. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁰
- Y Când inima primeste cu o oarecare durere fierbinte sagetaturile dracilor – încât îi pare celui razboit ca primeste chiar sagetile însesi,- sufletul uraste cu amar patimile, ca unul ce se afla la începutul curatirii. Caci daca nu s-ar îndurera mult de nerusinare pacatului, nu ar putea sa se bucure îmbelsugat de bunatatea dreptatii. Cel ce vrea prin urmare sa-si curateasca inima sa o încalzeasca necontenit cu pomenirea Domnului Iisus, neavând decât acest cuget si acest lucru, fara încetare. Caci cei ce vreau sa se lepede de putreziciunea lor nu se cade ca uneori sa se roage, iar alteori nu, ci pururi sa petreaca cu rugaciune în pазirea mintii, chiar daca s-ar afla undeva afara de casa de rugaciune. Caci precum cel ce vrea sa curateasca aurul, daca lasa sa înceteze oricât de scurta vreme focul din cuptor, face sa se aseze iarasi zgura pe aurul curatit, asa si cel ce uneori pomeneste pe Dumnezeu, alteori nu, pierde prin întrerupere ceea ce se socoteste sa câstige prin rugaciune. E propriu barbatului iubitor de virtute sa tina pururi pamântul inimii în focul pomenirii lui Dumnezeu, ca asa, curatindu-se raul putin câte putin sub dogoarea bunei pomeniri, sufletul sa se întoarca cu desavârsire la stralucirea sa fireasca, spre si mai multa slava. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁰

Saracie, detasare, lepadare – iubirea de argint, avaritia

- Y Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricarui alt lucru, sa stie întâi ca trebuie sa se multumeasca cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie sa le dea înapoi, sa fie gata a face aceasta cu recunostinta, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Caci dupa ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarasi înapoi. (*Antonie cel Mare*)⁴¹

- Y Cei ce nu sunt multumiti cu cele ce le au la îndemna pentru trai, ci poftesc la mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbura sufletul si îi insufla gânduri si închipuiri ca cele ce le au sunt rele. Si dupa cum hainele mai mari mai mari decât masura împiedica la miscare pe cei ce se lupta, asa si dorinta avutiei peste masura împiedica sufletele sa lupte sau sa se mântuiasca. *(Antonie cel Mare)*⁴¹
- Y Starea în care se afla cineva fara sa vrea îi este si paza si osânda. Deci îndestuleaza-te cu cât ai, ca nu cumva purtându-te cu nemulțumire, sa te pedepsesti singur fara sa simti. Iar calea spre aceasta este una singura: dispretuirea celor pamântesti. *(Antonie cel Mare)*⁴¹
- Y Cât priveste hainele, sa nu poftesti sa ai haine de prisos, ci îngrijeste-te numai de cele care sunt de trebuinta trupului. “Arunca mai bine asupra Domnului grija ta si El va purta grija de tine”. “Caci el se îngrijeste, zice, de noi”. Daca esti lipsit de hrana sau de haine, nu te rusina sa primești când ti le vor aduce altii, caci rusinea aceasta este un fel de mândrie. Iar daca prisosesti tu în aceasta, da si tu celui lipsit. Asa vointe Dumnezeu sa se chiverniseasca între dânsii copiii Sai. De aceea scrie Apostolul catre Corinteni cu privire la cei lipsiti: “Prisosul vostru sa îplineasca lipsa altora, ca si prisosul acelora sa îplineasca lipsa voastra; ca sa se faca potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit si celui ce are putin, nu i-a lipsit”. Deci având pentru timpul de acum cele de trebuinta, nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o saptamâna si nici pentru o luna. Caci venind de fata ziua de mâine, va aduce El cele de trebuinta. Tu cauta mai bine împaratia cerurilor si dreptatea lui Dumnezeu. “Cautati, zice Domnul, împaratia lui Dumnezeu si dreptatea Lui si toate acestea se vor adauga voua”. *(Evagrie Ponticul)*⁴¹
- Y Despre faptul ca nu trebuie sa ne îngrijim de îmbracaminte si bucate, socot de prisos a mai scrie, însusi Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. “Nu va îngrijiti, zice, în sufletul vostru ce veti mânca, sau ce veti bea, sau cu ce va veti îmbraca”, caci toate acestea le fac pagânii si necredinciosii, care leapada purtarea de grija a Stapânului si tagaduiesc pe Facatorul. De crestinii este cu totul strain acest lucru, de îndata ce cred ca si cele doua vrabii vândute cu un ban stau sub purtarea de grija a Sfintilor îngeri. Au însa dracii si obiceiul acesta: dupa gândurile necurate, aduc în suflet si pe acelea ale griji, ca sa se departeze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetarii cu multime de gânduri, si sa nu mai poata rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile griji. Lepadând dar asemenea gânduri, sa lasam toata grija noastra în seama Domnului, îndestulându-se cu cele de fata, cu îmbracaminte si hrana saracacioasa, ca sa slabim în fiecare zi pe parintii slavei desarte. Iar daca cineva socoteste ca nu-i sta bine în haina saracacioasa, sa priveasca la Sfântul Pavel cum asteapta în frig si dezbracat, cununa dreptatii. Daca Apostolul a numit lumea aceasta stadion si teatru, oare cel ce s-a îmbracat cu gândurile griji, mai poate alerga spre rasplatirea chemarii de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate sa lupte cu începatoriile, cu domniile si cu stapânitorii întunericii veacului acestuia? Eu nu stiu daca-i va fi cu putinta; acest lucru l-am învățat de la însesi cazurile vazute. Caci se va împiedica în haina si se va rostogoli la pamânt, ca si mintea de gândurile purtarii de grija, daca e adevarat cuvântul care zice ca mintea ramâne statornic lipita de comoara sa, ca “unde este comoara ta, acolo va fi si inima ta”. *(Evagrie Ponticul)*⁴¹
- Y Când vor fugi degraba de la noi vreunele din gândurile necurate, sa cautam pricina pentru care s-a întâmplat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de gasit materia, sau pentru nepatimirea noastra, n-a putut vrajmasul nimic împotriva noastra? De pilda daca unui pustnic i-

ar veni în minte gândul ca i s-a încredintat ocârmuirea duhovniceasca a primei cetati, desigur ca nu va zabovi la închipuirea aceasta; si pricina se cunoaste usor din cele spuse mai înainte. Dar daca unuia i-ar veni acest gând în legatura cu oricare cetate s-ar nimeri, si ar cugeta la fel, acela fericit este ca a ajuns nepatimirea. Asemenea si în privinta altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în acelasi chip. Acestea trebuie sa le stim pentru râvna si puterea noastra, ca sa vedem daca am trecut Iordanul si ne-am apropiat de verdeata, sau înca petrecem în pustie, loviti de cei de alte neamuri. De pilda foarte multe fete mi se pare ca are dracul iubirii de argint si e foarte dibaci în puterea de-a amagi. Astfel când e strâmtorat de desavârsita lepadare de sine, îndata face pe purtatorul de grija si iubitorul de saraci. Primeste bucuros pe strainii care nu-s înca de fata, celor lipsiti le trimite ajutor, cerceteaza închisorile orasului si rascumpara sclavii; arata alipire femeilor bogate, îi face îndatorati pe cei carora le merge bine, sfatuieste pe altii sa se lepede de punga lor larga. Si astfel amagind sufletul, pe încetul îl învaluie în gândurile iubirii de argint si-l da pe mâna dracului slavei desarte. Iar acesta aduce înainte multimea celor ce slavesc pe Domnul pentru aceste purtari de grija si pune pe unii sa vorbeasca întreolalta câte putin despre preotie, prevestind moartea preotului de acum si iscodind nenumarate chipuri ca sa nu scape. Si asa biata minte, învaluita într-aceste gânduri, se lupta cu înversunare cu aceia dintre oameni care nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri si-i primeste cu recunostinta. Pe cei ce se împotrivesc îi da pe mâna judecatorilor si unelteste ca sa fie scosi din hotarele cetatii. Aflându-se apoi aceste gânduri înlauntrul sau si învârtindu-se în minte, îndata ce înfatiseaza dracul mândriei, nalucind straluciri necontenite si draci înaripati în vazduhul chilie, ca pâna la urma sa scoata pe om din minti. Noi, însa, dorind pierzarea astor fel de gânduri, sa traим cu multumire în saracie. “Caci e vadit ca nimic n-am adus în lume si nimic nu putem duce din ea. Având hrana si îmbracaminte, sa ne îndeustam cu ele”, aducându-ne aminte de Sfântul Pavel, care zice ca “ radacina tuturor relelor este iubirea de argint”. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹

- Y Domnul s-a lepadat cu totul de grija celor pamântesti si a poruncit sa cautam numai Împaratia Cerurilor, noi însa, silindu-ne sa umblam tocmai pe o cale potrivnica, am nesocotit poruncile Domnului, si departându-ne de purtarea lui de grija, ne-am pus nadejdile în mâini. El a spus: “Priviti la pasarile cerului, ca nu seamana, nici nu secera, nici nu aduna în jitnite si Tatal vostru cel din ceruri le hraneste pe ele”, si iarasi: “Priviti la crinii câmpului, cum cresc si nu se ostenesc, nici nu torc”. Ba chiar a poruncit Apostolilor sa nu-si ia cu ei nici traista, nici punga, nici toiag, ci sa tina seama de fagaduinta nemincinoasa, pe care le-a dat-o trimitându-i la slujba de ajutorare a celorlalti oameni când le-a spus: “Vrednic este lucratorul de hrana sa”. El stia ca mai mult ne asigura Providenta cele necesare, decât sârguinta noastra. Noi, însa, nu ne oprim de a agonisi pamânt cât se poate de mult. Cumparam turme de oi, boi de munca, râvniti la înfatisare si marime, si magari bine hraniti. Oile vrem sa ne dea din belsug lâna pentru trebuinte; boii sa ne slujeasca la lucrarea pamântului, aducându-ne noua hrana, iar lor si celorlalte dobitoace nutret; în sfârșit vitele de povara sa faca mai aleasa hrana necesara, întregind cele ce lipsesc în tara, cu marfuri din strainatate, pentru a spori placerile vietii noastre. Dar nu ne multumim numai cu atât, ci alegem si mestesugurile cele mai aducatoare de câstig, care nu ne lasa deloc vreme sa ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toata grija spre ele. Iar mai pe urma învinuim mai de graba slabiciunea purtatorului de grija decât pe noi însine, pentru alegerea ce am facut-o. Dar chiar daca nu marturisim prin cuvânt, suntem vaditi prin lucruri, ca ne bucuram de-o vietuire asemenea mirenilor, când ne îndeletnicim cu aceleasi lucruri ca si ei si mai degraba zabovim în

osteneli trupesti. Astfel multi cred ca evlavia ar fi un prilej de agonisire de lucruri, si ca nu alegem viata, odinioara linistita si fericita, pentru altceva, decât ca printr-o mincinoasa cinstire de Dumnezeu sa fugim, pe de o parte de muncile cele ostenitoare, iar pe de alta, câstigând slobozenie spre placeri, sa putem da pornirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne nu multa nerusinare fata de cei simpli, iar uneori si fata de cei ce ne întrec, socotim viata virtuoasa ca o îndreptatire la asuprire, dar nu ca o pricina de smerenie si de îngaduinta. De aceea suntem socotiti chiar de cei ce trebuie sa ne cinsteasca ca o turma usuratica. Ne calcam în picioare unii pe altii prin târguri, amestecati într-o adunatura de tot soiul, neavând nimic care sa ne deosebeasca de ceilalti oameni, cum ar trebui. Vrând sa fim cunoscuti nu din felul de vietuire, ci din înfatisare si ocolind ostenelile pentru virtute, dorim cu furie slava pe ele, facând teatru din adevarul de odinioara. De acea numele lui Dumnezeu este hulit, iar viata cea preadorita s-a facut urâta; si dobânda celor ce vietuiesc cu adevarat întru virtute a ajuns sa fie socotita amagire. Gem orasele de cei ce ratacesc prin ele degeaba si sunt tulburati cei de prin case, carora le e sila si sa-i mai priveasca, vazându-i ca staruie la usi, cersind tot mai nerusinat; iar multi, dupa ce sunt primiti în case, fatarind pentru putin timp evlavia si acoperind cu masca fatarniciei gândul de viclesug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urma pleaca, încât fac sa se întinda peste toata viata monahala un nume urât. Si asa sunt alungati din orase ca o ciurma cei ce erau odinioara îndreptatorii lor; si sunt izgoniti ca niste spurcati, mai rau decât cei umpluti de lepra. Mai bucuros se hotaraste cineva sa creada tâlharilor si spargatorilor, decât celor ce se îndeletnicesc cu viata monahala, socotind ca e mai usor pot sa se pazeasca de rautatea vadita, decât de prefacuta vrednicie de crezământ, care unelteste în ascuns. Acestia nici n-au început macar viata de evlavie si nu cunosc folosul linistirii, ci au fost împinsi la viata singuratica fara judecata poate de vreo strâmtoare oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treaba de negustorie, bun pentru câstigarea celor trebuincioase. Si eu socotesc ca ar face lucrul acesta mai cuviincios, daca n-ar umbla pe la toate usile, ci ar socoti ca înfatisarea îi împiedica de la primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând sa plateasca trupului birul datorat, sa nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci si pe cel care l-au nascocit desfatarile celor ce duc un trai molatic, împlinindu-si poftele lor nemasurate. Dar a tamadui pe cei ce sufar de aceste boli nevindecabile este foarte greu. *(Nil Ascetul)*⁴¹

- Υ Caci cu ce se alege viata noastra din toata osteneala desarta în jurul acestora? Nu toata zdroaba omului merge în gura lui? – cum zice Eclesiastul. Dar hrana si vesmintele sunt destul pentru sustinerea pacatosului acestuia de trup. De ce, asa dar, lucram la nesfârșit si alergam dupa vânt, cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sânguintei pentru cele materiale, sufletul sa se bucure de bunurile dumnezeiesti si încalzind trupul mai mult decât se cade? Îl hranim ca sa ne facem un dusman vecin cu noi, ca sa nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din, pricina marii lui puteri, sa fie mai tare în razboiul lui împotriva sufletului, neîngaduind ca aceasta sa fie cinstit si încununat. Caci în ce costa trebuinta trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta pâna la greutatea nebunesti? Ea consta, desigur, în pâine si apa, dar nu ne dau izvoarele apa din belsug? Iar pâinea nu e atât de usor de câstigat de cei ce au mâini? Si ne-o putem agonisi prin astfel de lucrari, prin care trebuinta trupului se împaca fara ca sa fim împrastiati, decât foarte putin, sau deloc. Dar ne da oare mai multa grija îmbracamintea? Nici aceasta, daca nu avem în vedere moliciunea venita din obisnuinta, ci numai trebuinta. Ce haine din pâna de paianjen, ce vizon, sau porfira, sau matase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Facatorul o haina din piei si nu i-a poruncit sa se hraneasca cu ierburi? Punând aceste hotare

trebuinței trupului, a oprit și osândit de departe urâciunea vietuirii de acum a omului. Nu mai spun că și acum va hrăni pe cei ce bine vietuiesc, Cel ce hrănește pasările cerului și le îmbracă, Cel ce împodobește crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu putință să-i convingem pe cei ce s-au departat așa de mult de la această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care vietuiește într-o virtute? Unde este, asadar, și la ce folosește sânguinta noastră, dacă Dumnezeu ține cârma lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputințe, se va zice, trupul are lipsa de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivesc cu făgăduința? Desigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să țină cumpana slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununii pentru barbatie; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii și al înțelepciunii. Bine este, asadar, iubitorilor, să ne ridicăm iarăși la vechea fericire și să ne însușim din nou vietuirea celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor care au început această vietuire, dacă vor lăsa celor ce după ei chipul unei vieturi desăvârșite, care va fi înălțarea lor. *(Nil Ascetul)*⁴¹

Υ Ci, cum se predau pe ei însșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Vietile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de vietuire, să fie dus printr-o pildă asemanătoare spre adevăr. Cum s-a lepadat Elisei de lume, ca să urmeze învățatorului său? „Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor”. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl tragea să fie lângă învățator, a disprețuit cele vazute și s-a silit să se izbavească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori să facă pricina a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vietii după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea saracilor și să nu-și lase sîși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricina de împrastiere. Dar socotesc că și Moise, rânduind celor ce vreau să se curetasca în rugăciunea cea mare, să-și rade tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede cu desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburati de amintirile lor. *(Nil Ascetul)*⁴¹

Υ Nu e de nici un folos a se lepada de lucruri cei ce nu staruiesc în această judecată, ci se lasă târâți și duși iarăși de gând și de aceea se întorc neconținut spre cele parasite, vadîndu-și dragostea față de ele, ca femeia lui Lot. Căci aceea, întorcându-se, sta până azi, prefăcută în stîlp de sare, ca pilda celor ce nu ascultă. Tot astfel îi întoarce obisnuința, al cărei simbol este aceea, spre sine, pe cei ce vor să se despartă fără să se schimbe. Dar ce vrea să spună și legea, care poruncește ca cel ce intra în templu, după ce a împlinit cele ale rugăciunii, să nu se întoarcă pe aceeași poartă pe care a intrat, ci să iasă pe cea dimpotrivă făcându-și drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât că nu trebuie să-și slăbească cineva prin îndoieli încordarea pasirii înainte spre virtute. Căci neîncetatele aplecări spre lucrurile din care am ieșit

ne trag prin obisnuinta cu totul spre cele dindarat si, slabanogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele si o fac sa tânjeasca dupa vechile pacate. *(Nil Ascetul)*41

Y Fiindca obisnuinta trage pe om la sine cu putere si nu-l lasa sa se ridice la cea dintâi deprindere a virtutii. Pentru ca din obisnuinta se naste deprinderea, iar din deprindere se face firea. Si a stramuta firea si a o schimba este lucru anevoios. Chiar daca e clintita putin cu sila, îndata se întoarce la sine. Iar daca a fost scoasa din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, daca nu se pune multa osteneala spre a o aduce la calea ei, caci vrea mereu sa revina la deprinderea din obisnuinta, pe care a parasit-o. Priveste la sufletul care se tine lipit de obisnuinte, cum sade lângă idoli, lipindu-se de materiile fara forma, si nu vrea sa se ridice si sa se apropie de ratiunea care cauta sa-l calauzeasca spre cele mai înalte. El zice: „Nu pot sa ma ridic înaintea ta, fiindca ma aflu în rânduiala obisnuita a femeilor”. Caci sufletul care se odihneste de multi ani în lucrurile vietii, sade lângă idoli, care pe ei sunt fara forma, dar primesc forme de la mestesugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fara forma, bogatia si slava si celelalte lucruri ale vietii, care nu au în ele nici un chip statornic si hotarât ci, simulând adevarul printr-o asemanare usor de întocmit, primesc de fiecare data alte si alte schimbari? Forma le dam noi, când prin gânduri omenesti nascocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. *(Nil Ascetul)*27 41

Y Sa râvnim virtutile sfintilor si, desfacându-ne de poruncile slujirii trupului sa urmarim slobozirea. Pe asinul salbatic, lasat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude racnetele mânătorului si-si bate joc de zarva oraselor, chiar daca l-am facut pâna acum sa poarte poveri, înjugându-l la patimile pacatului, sa-l dezlegam de legaturi, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stapâni nu prin fire, ci si-au câstigat stapânirea prin obisnuinta. Desigur acestia vor auzi si se vor supune, daca vom arata nu numai cu limba si cu glasul simplu, ci cu toata starea dinauntru a sufletului, „ca Domnul are trebuinta de el”. Si îndata îl vor trimite pe el, ca, dupa ce va fi împodobit cu vesmintele apostolesti, sa se faca purtator al Cuvântului; sau, fiind slobozit sa se întoarca în stravechile imasuri ale Cuvântului, sa caute, dincolo de orice verdeata (ceea ce înseamna a ramânea la frunzisul sau la litera dumnezeiestii Scripturi), ca sa fie calauzit la viata cea necuprinsa, care rodeste la un loc hrana si desfatere multa. Dar se ivate întrebarea cum cauta dincolo de orice verdeata asinul salbatec lasat slobod de Dumnezeu în pustie, odata ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca salas pamântul sarat, stiut fiind ca pamântul sarat si pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru cresterea verdetei? Întelesul este acesta, ca numai cel pustiu de patimi este în stare sa caute cuprinsul contemplatiei în cuvintele dumnezeiesti, dupa ce s-a uscat din el mustul patimilor. *(Nil Ascetul)*41

Y Sa parasim lucrurile lumesti si sa tindem spre bunurile sufletului. Pâna când vom ramânea la jocurile copilaresti, neprimind cuget barbatesc? Pâna când vom lucra mai fara judecata ca pruncii, neînvatând nici macar de la aceia cum se înainteaza la lucrurile mai înalte? Caci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimba si aplecarea spre jocuri si parasesc cu usurinta placerea pentru cele materiale. Doar stim ca numai materia copilariei e alcatuita din nuci, biciuri si mingi. Copiii sunt împatimiti de ele numai pâna ce au mintea nedesavârșita si le socotesc lucruri de pret. Dar dupa ce a înaintat cineva cu vârsta si a ajuns barbat, le arunca pe acelea si se apuca de lucruri serioase cu multa sânguinta. Noi însa am ramas la pruncie, minunându-se de cele ale copilariei, care sunt vrednice de râs, si nu vrem sa ne apucam de grija celor mai înalte si sa începem a ne gândi la cele cuvenite barbatilor. Ci parasind cugetul barbatesc, ne jucam cu lucrurile pamânesti ca si cu niste nuci, dând prilej de râs celor ce judeca lucrurile urmând

rânduiala firii. Caci pe cât este de rusinos sa vezi un barbat întreg sezând în cenusa si desenând în tarâna figuri copilaresti, tot pe atât de rusinos sa vezi pe cei ce umbla dupa agonisirea bunurilor vesnice, tavalindu-se în cenusa celor pamântesti si rusinând desavârsirea fagaduintei, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stari a noastre, pe cât se vede, sta în faptul ca socotim ca nu exista nimic mai bun decât cele vazute si nu cunoastem, în comparatie cu neînsemnatatea celor de acum, covârsirea bunatatilor viitoare; înconjurati de stralucirea bunatatilor de aici, socotite de pret, ne legam deplin cu pofta de ele. Caci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care mostenesc dreptul acelora. Fiindca daca am avea o înțelegere mai înalta despre cele viitoare, n-am ramânea lipiti de acestea. (*Nil Ascetul*)⁴¹

Y Sa ne dezbracam deci, rogu-va, de toate, caci vrajmasul ne asteapta la lupta gol. Oare atletii lupta îmbracati? Legea de lupta îi aduce în arena dezbracati. Fie ca e cald, fie ca e frig, asa intra ei acolo, lasând afara vesmintele. Iar daca vreunul dintre ei nu vrea sa se dezbrace, nu primește nici lupta. Noi însa, care am fagaduit sa luptam si înca cu vrajmasi cu mult mai ageri decât cei ce lupta la aratare, nu numai ca nu ne dezbracam, ci încercam sa luptam luând pe umeri înca si nenumarate alte poveri, dând vrajmasilor multe mânere de care sa ne poata prinde. De aceea zice proverbul catre cel ce gateste pe luptator: „Scoate-i haina, caci a trecut la rând”. Pâna ce era afara de locul de lupta, i se potriveau bine hainele celor care nu lupta, acoperindu-i barbatia luptatoare cu învelisul vesmintelor. Dar odata ce a trecut la lupta „scoate-i haina”. Pentru ca trebuie sa se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci si uns. Caci prin dezbracare luptatorul nu mai are de ce sa fie prind de catre potrivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar daca ar fi prins vreodata, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapa din prinsoare. De aceea potrivnicii cauta sa arunce cu tarâna unul în celalalt, ca, înasprind prin praf alunecusul undelelemnului, sa se poata face usor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pamântesti în lupta noastra; si ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Si precum acolo cel uns se desface cu usurinta din prinsoare, dar daca ar lua pe el praf, cu anevoie ar scapa din mâna protivnicului, tot asa aici, cel ce nu se îngrijeste de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, daca e plin de griji si își înaspreste lunecusul lipsei de griji a mintii prin praful grijilor, cu anevoie va scapa din mâna aceluia. (*Nil Ascetul*)⁴¹

Y Bine este dar sa ramânem între hotarele lucrurilor de trebuinta si sa ne silim cu toata puterea sa nu trecem dincolo de acestea, caci daca suntem dusi de pofta spre cele placute ale vietii, nici un temei nu mai opreste pornirea noastra spre cele dinainte. Fiindca ceea ce este peste trebuinta nu mai are nici un hotar, ci o nazuinta fara sfârșit si o desertaciune fara capat sporește necontenit osteneala în jurul lor, hranind pofta, ca pe o flacara, prin adaugirea materiei. (*Nil Ascetul*)⁴¹

Y Caci cei ce au trecut odata hotarele trebuintei firesti si încep sa înainteze în viata materiala, voiesc sa adauge la pâine ceva dulce pe deasupra, iar la apa, vinul care se face de aici înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de pret. Ei nu mai vreau sa se multumeasca cu vesmintele de trebuinta, ci mai întâi își cumpara lâna de cea mai frumoasa, alegând însasi floarea lânii, apoi trec de la aceasta la stofele amestecate din in si lâna, pe urma umbla dupa haine de matase, la început dupa cele simple, apoi dupa cele împestritate cu razboaie, cu fiare si cu istorii de tot felul, își aduna apoi vase de argint si de aur, care slujesc nu numai la mese, ci si dobitoacelor, si le aseaza pe multe policioare. Ce sa mai spunem despre ambitia lor atât de desarta, pe care o întind pâna la cele mai necinstite trebuinte, neprimind sa li se faca nici macar de necinste din

alta materie, ci vrând sa le faca argintul si aceasta slujba? Caci asa este placerea. Se întinde pe sine pâna la cele mai de pe urma si cinsteste lucrurile necinstite prin stralucirea materiei. Dar a cauta acest prisos e un lucru potrivit firii. (*Nil Ascetul*)⁴¹

Υ Caci vietuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduita aceeași noua si dobitoacelor, de catre Facator. „lata v-am dat voua, zice Dumnezeu catre oameni, toata iarba câmpului, ca sa fie voua si dobitoacelor spre mâncare”. Primind deci împreuna cu necuvântatoarele o hrana de obste, dar stricând-o prin nascocirile noastre într-una mai desfatatoare, cum nu vom fi socotiti, cu drept cuvânt, mai necuvântatori decât acelea, daca dobitoacele ramân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiti, cu ratiune, am iesit cu totul din vechea rânduiala? Caci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumaratele mestesuguri ale placintarilor si bucatarilor, care stârnesc placerile ticalosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarba si îndestulându-se cu ce se nimereste si folosindu-se de apa râurilor, dar si de aceasta destul de rar? De aceea le sunt putine si placerile de sub pântece, pentru ca nu-si aprind dorintele cu nici o mâncare grasa, încât nici nu stiu totdeauna de deosebirea între barbatus si femeiusca. Caci un singur timp al anului le stârnește aceasta simtire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru înșamântarea aceleiași specii, spre pastrarea neamului; în cealalta vreme asa de mult se înstraineaza, încât uita cu totul de o astfel de dorinta. Dar oamenilor, pofta nesaturata dupa placerile desfrânate, odraslita din belsugul si felurimea mâncarilor, le-a semanat dorinte furioase, neîngaduindu-le patima sa se linisteasca în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)⁴¹

Υ Daca L-a chemat si pe Domnul însusi, zicându-i: „Toate ti le voi da tie, de vei cadea si Te vei închina mie”, si daca a încercat sa amageasca prin lucruri ce par stralucitoare si pe Cel ce n-are trebuinta de ele, cum nu-si va închipui ca poate sa amageasca pe oamenii usor de prins, care sunt asa de aplecati spre lucrurile sensibile? (*Nil Ascetul*)⁴¹

Υ Nimic n-a folosit cel ce s-a lepadat de toate si se îndulcește cu patima. Caci ceea ce facea prin avutie, face si acum neavând nimic. De asemenea cel ce se înfrâneaza, daca agoniseste avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; caci lor este aceeași pentru placerea din cuget, iar total este altul pentru deosebirea patimii. (*Marcu Ascetul*)⁴¹

Υ Legea poruncește figurat sa lucram sase zile, iar a saptea sa ne odihnim. Lucrarea sufletului sta în facerea de bine prin bani si lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate si a le da saracilor, dupa cuvântul Domnului. Si cel ce ajuns astfel la odihna prin lepadarea de averi, petrece în nadejdea mintala. La aceasta odihna ne îndeamna si Pavel sa intram cu sânguinta, zicând: „Sa ne silim sa intram la aceasta odihna”. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând ca aici este rasplata obsteasca, ci fiindca trebuie sa avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inima si apoi sa intram, pe masura vredniciei noastre, în Împaratia Cerurilor. Acesta descoperind-o si Domnul a zis: „Împaratia Cerurilor este înăuntrul vostru!” Dar a spus-o si Apostolul: „Credinta e adeverirea celor nadajduite”; si iarasi: „Alergati asa sa o luati”; si iarasi: „Cercetati-va pe voi însiva de sunteti în credinta. Sau nu cunoasteti ca Iisus Hristos locuieste în voi? Afara numai daca nu sunteti crestini netrebnici.” (*Marcu Ascetul*)⁴¹

Υ Definitia ne iubirii de argint: a vrea sa nu ia bani, asa cum vrea cineva sa aiba. (*Diadoh al Foticeii*)⁴¹

Υ E foarte potrivit si cât se poate de folositor ca odata ce am cunoscut calea evlaviei sa vindem îndata toate avutiile noastre, iar banii de pe ele sa-i împartim dupa porunca Domnului, ca nu cumva, pe motiv ca vrem sa împlinim poruncile totdeauna, sa nesocotim porunca mântuitoare. Caci facând asa vom dobândi întâi negrija cea buna si apoi saracia nepândita care ne tine cugetul mai presus de orice nedreptate si de orice judecata, dat fiindca nu mai avem materia care aprinde focul din cei lacomi. Dar mai mult decât celelalte virtuti ne va încalzi si ne va odihni la sânul ei, pe noi cei ramasi goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mama care își încalzeste copilul, luându-l în bratele sale, când din simplitate copilareasca acela si-a aruncat departe de el haina de care s-a dezbracat, gasind placere, din pricina nerautatii, mai degraba în goliciune, decât în culoarea pestrita a hainei. Caci zice Scriptura: „Domnul pazeste pe prunci; de aceea m-am smerit, iar El m-a mântuit”. (*Diadoh al Foticeii*)⁴¹

Slava desarta

Υ Dintre gânduri singur cel al slavei desarte lucreaza cu multe mijloace. El cuprinde aproape toata lumea si deschide usile tuturor dracilor, facându-se ca un fel de tradator viclean al cetatii. De aceea el umileste foarte tare mintea pustnicului, umplând-o cu multe vorbe si lucruri si întinându-i rugaciunile, prin care acesta se straduieste sa-si tamaduiasca toate ranile sufletului sau. Gândul acesta îl fac sa creasca toti draci dupa ce au fost biruiti, ca printr-însul sa primeasca intrare din nou în suflet, si sa faca astfel cele mai din urma mai rele ca cele dintâi. Din gândul acesta se naste si cel al mândriei, care a facut sa cada ca un sunet din ceruri pe pamânt pecetea asemanarii si cununa frumusetii. Salta-te din el si nu zabovi, ca sa nu vindem altora viata noastra, nici petrecerea noastra, celor fara de mila. Pe acest drac îl alunga rugaciunea staruitoare de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajuta blestematei slave desarte. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴

Υ Când mintea pustnicilor a ajuns la putina nepatimire, si-a agonisit si calul slavei desarte, caruia îndata îi da piteni prin cetati, purtându-si fara stapânire lauda izvorâta din slava. si întâmpinând-o duhul curviei, printr-o rânduiala nevazuta, o închide într-o cocina de porci, învățând-o sa nu se mai ridice altadata din pat înainte de a se face sanatoasa deplin, nici sa nu faca ceea ce fac bolnavii neascultatori care, purtând înca urmele bolii într-însii, se dau la drumuri si merg la bai înainte de vreme, cazând din nou în boala. De aceea sezând locului, sa luam si mai bine aminte la noi însine, ca înainte de virtute, sa ne facem greu de miscat spre pacat, iar înnoindu-ne întru cunostinta sa dobândim multime de vederi felurite. Si asa înaltându-ne si mai tare, vom vedea si mai bine lumina Mântuitorului nostru. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴

Υ Începutul ratacirii mintii este *slava desarta*. Caci mintea fiind miscata de aceasta, încearca sa margineasca dumnezeirea în chipuri si înfatisari. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴

Υ Când vezi vreun gând ca-ti fagaduieste slava omeneasca, sa stii sigur ca-ti pregateste rusine. (*Marcu Ascetul*)⁴⁴

Υ Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocari, cunoaste ca, dupa ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei desarte, secera acum cu scârba spicele semintelor din inima. (*Marcu Ascetul*)⁴⁴

- Υ Cel ce cugeta semet si cel ce iubeste slava desarta se însotesc cu placere unul cu altul. Caci cel dintâi lauda pe iubitorul de slava desarta, care-i cade înainte slugarnic; iar celalalt mareste pe cel cu cuget semet, care-l lauda într-una. *(Marcu Ascetul)*44
- Υ Când dracul slavei desarte se aprinde puternic împotriva noastra, luând ca motiv venirea vreunor frati, sau a oricarui alt strain la noi, bine este sa lasam cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obisnuite. Prin aceasta vom face pe drac sa plece fara isprava, ba mai degraba plângându-si încercarea neizbutita. Totodata vom împlini cu dreapta judecata legea dragostei, pazind în aceeasi vreme taina înfrânării nedeizvaluita, prin pogoramântul ce l-am primit. *(Diadoh al Foticeii)*44

Smerenia, defaimarea de sine – mândria

- Υ Îngrijeste-te sa agonisesti multa cugetare smerita si barbatie, si “rautatea lor nu se va atinge de sufletul tau si biciul nu se va apropia de cortul tau, ca îngerilor Sai va porunci ca sa te pazeasca pe tine”, iar acestia vor izgoni de la tine toata lucrarea potrivnica. *(Evagrie Ponticul)* 45
- Υ Daca te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supara, adu-ti aminte de Cel ce zice: “Voi alunga pe vrajmasii mei si-i voi prinde si nu ma voi întoarce pâna ce nu-i voi nimeri. Asupri-i-voi pe ei si nu vor putea sa stea; cadea-vor sub picioarele mele”, si cele urmatoare. Iar acestea le vei spune cu usurinta, daca te vei înarma cu smerita cugetare împotriva vrajmasilor. *(Evagrie Ponticul)* 45
- Υ Cel ce este stapânit de pacate si de mâinii si îndrazneste cu nerusinare sa se întinda la cunostinta lucrurilor mai dumnezeiesti, sau sa se ridice chiar la rugaciunea nemateriala, sa primeasca certarea Apostolului, care-i arata ca nu este fara primejdie pentru el sa se roage cu capul gol, neacoperit; “caci un asemenea suflet, zice, trebuie sa aiba pe cap stapânire, pentru îngerii care stau de fata”, învelindu-se în cuvenita rusine si smerita cugetare. *(Evagrie Ponticul)*45
- Υ Cel ce e smerit în cugetul sau si împlineste o lucrare dumnezeiasca, când ceteste dumnezeiestile Scripturi pe toate le aduce în legatura cu sine si nu cu altul. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Cel ce are vreun dar duhovnicesc si sufera împreuna cu cel ce nu-l are își pastreaza darul prin împreuna patimire; iar cel mândru si-l va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Gura celui smerit în cugetare graieste adevarul; iar cel ce i se împotriveste se aseamana cu sluga aceea care a palmuit peste obraz pe Domnul. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Sa nu te înalti întru inima ta pentru ca înțelegi cele zise în Scripturi, ca sa nu cazi cu mintea în duhul hulirii. *(Marcu Ascetul)*45
- Υ Sa nu te înalti când versi lacrimi în vremea rugaciunii, caci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tai de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)*45

- Υ Am vazut oameni simpli smerindu-se cu fapta si care s-au facut prin aceasta mai înțelepti decât cei ce pareau plini de toata cunoasterea. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia ca sunt laudati, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slava desarta pentru simplitatea sa, a cazut în mândrie. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ Precum nu se îngaduie apa si focul laolalta, asa nu se îngaduie întreolalta *apararea si smerenia*. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ Cel care cere iertare de pacate iubeste smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ De ai fost înaltat prin laude, asteapta ocară. Caci zice: „Cel ce se înalta pe sine, umili-se-va”. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ Precum celui ce se pocăiește îi e straina cugetarea semeata, asa celui ce pacătuiește de bunavoie îi e cu neputinta cugetarea smerita. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ Daca vrei ca Domnul sa-ti acopere pacatele, sa nu-ti arati oamenilor virtutile. Caci ceea ce facem noi cu acestea aceea face Dumnezeu cu acelea. Ascunzându-ti virtutea, nu te mândri, ca si când ai împlini dreptatea. Caci dreptatea nu sta numai în a ascunse cele frumoase, ci si în a nu gândi nimic din cele oprite. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ Împrejmuiește-ti cuvântul cu întarituri dinspre partea laudei de sine si cugetul dinspre partea înaltei pareri despre tine, ca nu cumva cedând sa faci cele dimpotriva. Caci binele nu se savârsește numai de către om, ci si de către Dumnezeu, atotvazatorul. *(Marcu Ascetul)*⁴⁵
- Υ Sa vorbim acum putin si despre patima nerationala a mâniei, care pustieste, zapaceste si întuneca tot sufletul, si-l arata pe om asemenea fiarelor în vremea miscarii si lucrarii ei, mai ales pe cel ce aluneca lesne si repede spre ea. Patima aceasta se sprijina mai ales pe mândrie; prin ea se întareste si se face nebiruita. Caci pâna ce e udat copacul diavolesc al amaraciunii, al supararii si al mâniei, cu apa puturoasa a mândriei, înfloreste si înfrunzeste îmbelsugat si aduce mult rod al faradelegii. Iar cladirea celui rau în suflet nu poate fi doborâta, pâna ce are ca sprijin si întarire temelia mândriei. Daca vrei, asadar, sa se usuce în tine arborele faradelegii (adica patima amaraciunii, a mâniei si a supararii) si sa se faca neroditor, ca venind securea Duhului sa-l taie si sa-l arunce în foc cum zice Evanghelia, si sa-l scoata afara împreuna cu toata rautatea; si daca vrei sa se darâme si sa se surpe casa faradelegii, pe care cel rau o zideste cu viclesug în suflet (si o face aceasta adunând de fiecare data în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri si de cuvinte referitoare la cele materiale si ridicând în suflet o cladire a rautatii, careia îi pune ca sprijin si întarire gânduri de mândrie), sa ai smerenia Domnului neîncetat în inima. Sa te gândești cine a fost El si ce s-a facut pentru noi, si din ce înaltimi de lumina a dumnezeirii, - descoperita dupa putinta fiintelor de sus si slavita în ceruri de toata firea rationala a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătorilor, Stapâniilor, Heruvimilor si Serafimilor si a nenumitelor Puteri spirituale, ale caror nume n-au ajuns pâna la noi, dupa cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omeneasca s-a coborât, prin negrita Sa bunatate, asemanându-se întru toate noua, celor ce se deam în întunericul si în umbra mortii si ajunseram robi prin calcarea lui Adam fiind stapâniti de vrajmas prin lucrarea patimilor. Caci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricosata si stapâniti fiind de moartea nevazuta si vicleana, nu s-a rusinat de noi Stapânul întregii firi vazute si nevazute, ci umilindu-Se pe Sine si luând asupra Sa pe omul cazut sub patimile de ocară si sub osânda

dumnezeiasca, „s-a facut într-o toate asemenea noua, afara de pacat”, adica afara de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru pacatul neascultării de către hotărârea dumnezeiască: moartea, osteneala, foamea, setea și cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; „Cuvântul trup s-a facut”, ca trupul să se facă Cuvânt; „fiind bogat, s-a facut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui”; s-a facut asemenea noua din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoiește, prin harul și puterea Duhului; omul zidit cu adevărat după chipul și asemanarea lui Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârșite, care arunca afara frica, nemaiputând să cadă niciodată. Căci „dragostea niciodată nu cade”, fiindcă „dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu și cine rămâne în dragoste, în Dumnezeu rămâne”. De această măsura s-au învrednicit Apostolii și cei ce s-au nevoit asemenea lor într-o virtute și s-au înfățișat pe ei desăvârșiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârșită, în toată viața lor. Gândește-te, asadar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrita Sa iubire de oameni; adică la salasluierea în Maica lui Dumnezeu – Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nașterea din femeie, la creșterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în râs, la bârfiri, la biciuiri, la scuipări, la luarea în bataie de joc, la hlamida roșie, la cununa de spini, la osândirea lui de către capetenii, la strigatul iudeilor celor faradelege și de același neam cu El, împotriva lui: „la-L, ia-L, rastignește-l!” la cruce, la piroane, la sulita, la adaparea cu otet și fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor care treceau și ziceau: „De ești Fiul lui Dumnezeu, pogoara-te de pe cruce și vom crede tie”, și la celelalte patimi, pe care le-a răbdat pentru noi: „la rastignire, la moarte, la așezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; la învierea din morți, la scoaterea din iad și din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la sederea de-a dreapta Tatălui, la cinstea și la slava mai presus de toată începătoria, Stăpânirea și de tot numele ce se numește, la închinarea ce o aduc toți îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: „Aceasta să se cugete în voi, ceea ce și în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu rapire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, într-o asemanarea omului făcându-se și la înfățișare aflându-se ca omul; și s-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea și Dumnezeu L-a preaînălțat pe El și i-a daruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământesti și al celor dedesubt”, ... și următoarele. Iată la ce slava și înălțime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut om, pricinile mai înainte spuse. (Marcu Ascetul)⁴⁵

- Υ Definiția smeritei cugetări: uitarea atentă a ispravilor tale. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁵
- Υ Știu pe cineva care iubeste așa de mult pe Dumnezeu, plângând totuși ca nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este neconținut într-o astfel de dorință fierbinte, ca Dumnezeu se slaveste în el, iar el este ca și când n-ar fi. Despre sine nu știe ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-l îndulcesc. Căci din multa dorire a smereniei nu-și cunoaște vrednicia sa, ci slujește lui Dumnezeu după rânduiala preoților. Iar din multa iubire de Dumnezeu își ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca să-și pară în cugetarea sa totdeauna o slugă netrebnică, fiind cu totul străin de vrednicia sa, prin dorul după smerenie. Acest lucru suntem

datori sa-l facem si noi, fugind de orice cinste si slava, pentru covârsitoarea bogatie a dragostei Domnului, care ne-a iubit asa de mult pe noi. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁵

- Υ Smerita cugetare este un lucru greu de câstigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe stradanii pentru dobândirea ei. Ea se iverse în cei partasi de sfânta cunostinta în doua cazuri si chipuri: când luptatorul pentru evlavie se afla în mijlocul drumului experientelor duhovnicesti, el are un cuget mai smerit din pricina neputintei trupului, sau a celor ce dusmanesc fara temei pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea e luminata de harul dumnezeiesc întru simtire si siguranta multa, sufletul are smerita cugetare ca pe o însusire fireasca, întrucât, fiind plin de bunatate dumnezeiasca, nu mai poate sa se umple de slava desarta, chiar daca ar împlini neîncetat poruncile Domnului, ci se socoteste pe sine mai smerit decât toti, în urma împartasirii de bunavointa dumnezeiasca. Cea dintâi smerita cugetare cuprinde de multe ori întristare si descurajare. Iar cea din urma cuprinde bucurie împreunata cu o sfiala plina de înțelepciune. Fiindca cea dintâi se iverse, cum am zis, în cei ce se afla la mijlocul nevointelor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s-au apropiat cu desavârsire. Cea dintâi se întristeaza adeseori când e lipsita de fericirile pamântesti. Cea de-a doua, chiar daca i-ar oferi cineva toate împaratiile pamântului, nu se impresioneaza si nu simte sagetile cumplite ale pacatului. Caci fiind cu totul duhovniceasca, nu mai cunoaste de loc slava trupeasca. Dar tot cel ce se nevoieste a trebuit sa treaca prin cea dintâi ca sa ajunga la cea de-a doua. Caci daca nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastra patimirile povatuitoare, ca sa lamureasca voia noastra cea sloboda, nu ne-ar darui stralucirea smereniei de pe urma. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁵

Smerenia – mândria

- Υ Cei ce cladesc peste pietre caramizi sunt cei ce la început au înaltat cladirea virtutilor fara supunere si pentru ca sunt necercati în nevointele smerite ale supunerii, au fost biruiti si cladirea li s-a micșorat slabindu-se. Cei ce au înaltat stâlpi sunt cei ce de la început intra în viata singuratica, de aceea, fiind fara temelie sunt biruiti. Iar cei ce merg pe jos sunt cei ce înaintând pe încetul pe drumul lipsit de mândrie al supunerii, se fac de nebiruit ca unii ce au experienta razboaielor.
- Υ Cei lipsiti de povatuire cad ca frunzele si cei ce se ostenesc fara sfatuire, în general se ratacesc. Nu refuza sa înveti, chiar de-ai fi foarte înțelept, caci în iconomia lui Dumnezeu ne e mai de folos aceasta decât a ne bizui pe înțelepciunea noastra. Nu socoti ca e bun ceea ce ti se pare, ci ceea ce e recunoscut ca atare de barbatii evlaviosi. Însasi vointa de a lucra dupa propria judecata fara a cere sfatul altora, ascunzând în ea mândrie, e pascuta de pacat. Cererea de sfat e un prilej de smerenie si de întarirea comuniunii, care când este sincera si curata este adevaratul bine.
- Υ Închipuirea de sine îi face pe cei atinsi de ea iubitori de aratare si de slava, caci a-ti închipui ca esti ceva nu te lasa sa si fii cu adevarat. De aceea desertaciunea este si se numeste neexistenta. Închipuirea ca esti ceva se iverse atunci când nu esti ceea ce-ti închipui, sau vrei sa acoperi lipsa a ceea ce vrei sa arati ca esti. Ea este împreunata totdeauna cu nesinceritatea si cu lipsa de smerenie; iar cu aceasta nu se poate cladi nimic pentru ca nu recunosti solul tau real pe care trebuie sa cladesti, sau ca numai Dumnezeu este solul tare pe care poti sa cladesti tainic.

- Y Ascultarea este neîncrederea în judecata proprie în orice privință, chiar și-n cele evident bune, până la sfârșitul vieții.
- Y Totul merge bine până când înțîistătorul nu încetează a te mustra; când însă s-a oprit, nu mai am ce să zic!
- Y Cei ce se supun întru Domnul cu simplitate strabat un drum bun neîntarînd asupra-le viclenia demonilor prin iscodirea cu de-amanuntul (prin cumpanirea și eventual criticarea celor ce poruncește parintele). Înainte de toate să ne marturisim numai bunului nostru judecator, iar de ne va porunci, și tuturor oamenilor. (Descoperindu-ne ranile, ele nu vor progresa înspre rau, ci se vor vindeca.
- Y Caută ca prin rusinea ce-o suporti acum marturisindu-ti faradelegile să scapi de cea viitoare.
- Y Se mai putea vedea la aceia o priveliste înfricosătoare și cu totul îngerească: venerabili înțaruntiti de ani și într-adevar sfinți, alergînd ca niște copii întru împlinirea ascultării față de superior și făcîndu-se vrednici de lauda prin smerenia lor. am văzut acolo barbati ce petrecuseră cîte 50 de ani în ascultare și i-am rugat să-mi spună ce mîngîiere au dobîndit după atîta osteneală. Unii mi-au spus că aflîndu-se în abisul smereniei, s-au scapat prin aceasta pentru totdeauna de războiul dintr-însii, iar alții au spus că au dobîndit o completa imunitate față de ocări și defaimări.
- Y Iar eu ca un preaviclean n-am ezitat a-l ispiți pe bătrîn întrebîndu-l ce a cugetat stînd în genunchi dinaintea mesei. "Privindu-mi superiorul, zise, că pe Însusi Hristos, n-am socotit niciodată că-mi poruncește el, ci Însusi Dumnezeu. Atunci stateam rugîndu-mă Domnului ca înaintea jertfelnicului și nu ca înaintea oamenilor. Nimic rău nu am cugetat despre pastorul meu, din credință și dragostea ce le am față de dînsul, căci zice cineva: "Dragostea nu gîndeste raul." (I Cor. 13,5). Să mai știi apoi și aceea parinte că, din momentul în care cineva s-a daruit pe sine simplității și nevinovăției, diavolul nu mai găsește nici locul și nici prilejul de a pune stăpînire pe dînsul.
- Y Eu cunoscîndu-l nevinovat de acuza pe care i-o aducea pastorul, aflîndu-mă singur cu stăretul îi luasem apărarea economului, dar înțeleptul îmi zise: "Și eu știu parinte că este nevinovat, dar precum nu este bine, ci cu totul jalnic că un tata să smulga pâinea de la gura pruncului flamînzit, tot așa este un rău procedeu al pastorului de suflete față de sine și față de ucenic, acela de a nu-i dobîndi acestuia cununi de biruință asupra pacatului prin mustrări continue atît cît știe că poate suporta, prin insulte, dispreț, umilire și batjocoriri. Altfel ar decurge de ici trei mări greseli: în primul rînd se lipsește pe sine de răsplata ce o poate primi de pe urma mustrării, apoi, putînd fi de folos și altora, oferindu-le un exemplu de virtute printr-un altul, nu o face; iar în al treilea și cel mai important rînd, pentru că se întîmplă adesea că cei ce par a suporta și a rezista mai bine ostenelilor, nefiind observați vreme îndelungată și nemaifiind puși la încercare prin mustrări și ocări, că unii ce sunt socotiți virtuosi, pierd cu timpul virtuțile avute căci desi este pămîntul bun, aducător de roade și fertil, nemaifiind udă cu apă umilirii nu va produce decît spini, maracini de trufie, de desfrînare ori de netemere. Acest lucru l-a cunoscut marele acela cînd a scris lui Timotei: "Mustra-i, povățuiește-i, cearta-i pe ei cu timp și far' de timp." (II Tim. 4,2) Iar eu m-am împotrivit acestui adevărat calauzitor al sufletelor punîndu-i înaintea slăbiciunea firii noastre omenesti care face pe mulți să parasească obștea din pricina mustrărilor motivate sau nu, la care el mi-a răspuns: "Sufletul legat de Hristos prin iubirea

si credinta fata de pastor, nu se departeaza de el ci dimpotriva mai degraba si-ar varsa sângele decât sa faca aceasta, mai ales daca s-a întâmplat ca prin pastor sa i se vindece ranile sufletesti aducându-si aminte de cel ce zice: “Nici îngerii, nici capetenii, nici o alta faptura nu va putea sa ne desparta de dragostea lui Hristos.” Iar daca el nu este astfel legat, împreunat si unit , ma minunez cum poate ramâne cu oarecare folos într-un loc unde este retinut doar printr-o falsa si înselatoare ascultare.

- Y Odata am intrat în vorba spre zidirea si folosul meu cu un oarecare frate al carui nume era Avakir, ce se afla de 15 ani în manastire si pe care-l vedeam mereu nedreptatit aproape de catre toti, mai în toate zilele fiind izgonit de la masa de slujitori pentru ca din fire era cam guraliv. Si i-am spus: “Frate Avakir, pentru ce te vad zilnic alungat de la masa si plecând la culcare nemâncat?” Si el a raspuns: “Crede-ma parinte, superiorii mei ma pun la încercare pentru a deveni monah adevarat si nu pentru ca m-as fi facut vinovat în vreo ceva. Cunoscând eu deci intentia lor, cu usurinta le rabd pe toate si iata, sunt 15 ani de când cuget astfel; de altfel, ei însisi mi-au spus la intrare în manastire ca pâna la 30 de ani obisnuiesc sa puna la încercare pe cei ce se leapada de lume. Si cu adevarat parinte loane, ca aurul numai prin cercare se lamureste.” Acesta mai înainte de a se savârsi, le-a spus parintilor: “Multumesc, multumesc Domnului si voua pentru ca m-ati ispitit astfel spre mântuirea mea, caci iata, sunt 17 ani de când am ramas neispitit de diavoli!”
- Y Voind odata proestosul sa-i puna rabdarea la încercare minunatului barbat cu numele – Mina, îl trimise într-o seara sa urce la staretie si sa faca metanie egumenului cerându-i dupa obicei binecuvântarea. Si l-a lasat fericitul sa zaca la pamânt pâna la vremea slujbei, apoi muștrându-l si ocarându-l ca pe un iubitor de aratare, fatarnic si nerabdator, îl lasa sa plece, caci stia cuviosul ca îndura aceasta încercare cu vitejie. Iscodindu-l eu pe el daca nu cumva i-a venit somnul stând în genunchi înaintea egumenului, mi-a adeverit ca stând culcat la pamânt a rostit toata Psaltirea.
- Y Angajându-ma odata într-o discutie cu oarecare dintre acei foarte viteji batrâni despre viata anahoretica, ei mi-au raspuns zâmbindu-mi si nu fara o oarecare intentie de a ma ironiza: “Noi, parinte loane, fiind materiali ducem o viata înca si mai aplecata spre cele materiale; am socotit de aceea ca trebuie sa ne multumim a începe un razboi pe masura noastra si de aceea preferam sa ne luptam cu oamenii care, uneori pot fi insuportabili, dar alteori se îmblânzesc, ceea ce e cu mult mai de preferat decât cu demonii care pururea se salbaticesc împotriva noastra.”
- Y Unul din acei pururea pomeniti parinti care avea o mare dragoste pentru mine dupa Dumnezeu si-si deschidea sufletul mie, îmi zise cu bucurie: “Daca ai în tine o, preaînțelepte puterea celui ce a zis întru simțirea sufletului ca “ toate le pot întru Hristos Cel ce ma întareste.” (Fil 4,3), daca Duhul Sfânt a pogorât peste tine ca roua curatitoare peste Fecioara Maria, daca puterea Celui Preaînalt te-a umbrit ca si pe ea prin rabdare, încinge-ti mijlocul ca si barbatul Hristos Dumnezeu înaintea Cinei de taina cu stergarul ascultarii si sculându-te de la masa linistii, spala picioarele fratilor întru zdrobirea inimii, sau mai vârtos – arunca-te la picioarele lor cu adâncă umilinta. Aseaza-ti portari aspri si neadormiti la poarta inimii tale; stapâneste-ti mintea cea de nestapânit în placerile ce înfierbânta trupul. Câștiga-ti linistea mintii în miscarile si agitatiile madularelor, iar ceea ce este mai minunat – fa-te îndraznet cu sufletul în mijlocul tulburarilor, leaga-ti limba pentru a nu te avânta nebuneste în discutii contradictorii, lupta zilnic de saptezeci de ori câte sapte contra acestei stapâne. Poarta crucea în suflet si înfrânge-ti mintea într-înșă precum ai înfige nicovala în lemn pentru a rezista la toate loviturile, la toate ispitele, ocarile, calomniile,

batjocurilor, nedreptatilor cu care una dupa alta poate sa fie ciocanita. Astfel mintea nu slabeste defel, nici patimeste vreo zdrobire, ci ramâne mereu linistita si nemiscata. Dezbraca-te de vointa ta ca si de o haina a rusinii si astfel, gol, intra în arena luptelor duhovnesti. Iar ceea ce este mai rar si mai cu anevoie, îmbraca platosa credintei care nu poate fi patrunsă si nici sparta de necredinta fata de povatuitor; condu cu frâul înțelepciunii senzualitatea care se avânta fara de rusine, leaga-ti ochiul prin grija de moarte caci el voieste în fiecare moment sa iscodeasca frumusetea trupurilor, mintea iscoditoare care voieste într-o lenevie sa critice aproapele; redu-o la grija de tine însuti si arata în mod sincer aproapei tale toata dragostea si simpatia. Atunci într-o aceasta ne vor cunoaste toti a fi cu adevarat ucenicii lui Hristos, întrucât în comunitate traind, ne iubim unii pe altii. Vino, vino, zise iarasi bunul prieten, vino sa salasluim împreuna; soarbe bautura batjocurilor în fiecare ceas ca pe o apa a vietii, caci David dupa ce a cautat toate cele placute sub cer, în cele din urma gasindu-se în impas spuse: "lata cât este de bine si cât este de frumos" nimic altceva, decât "a locui fratii în unire." (*Psalmi 13,41*). Si daca nu ne-am învrednicit înca de binele unei astfel de rabdari si ascultari, cel puțin sa ne recunoastem slabiciunea stând în singurătate departe de stadionul acesta al atleticelor exercitii duhovnesti, sa ferim pe nevoitori si sa ne rugam lui Dumnezeu sa ne împartaseasca darul rabdarii.

- Y Cel ce se ferește si evita mustrarea îndreptatita sau nu, acesta refuza sa primeasca însasi mântuirea, iar cel care o primește, cu sau fara durere, obtine în graba iertarea pacatelor sale.
- Y Arata lui Dumnezeu, în gând si cu sinceritate credinta si dragostea ta catre parintele duhovnicesc si atunci Domnul asigurându-l printr-o tainica inspiratie de sentimentele tale catre dânsul, îl va îndemna sa se uneasca si sa se împrieteneasca cu tine.
- Y Cel care-si marturiseste duhovnicului tot sarpele pacatului, își arata marea încredere ce o are pentru dânsul, iar cel care-l ascunde ratacește înca pe cararile pierzarii.
- Y Cel care într-o discutie voieste sa biruiasca punctul sau de vedere, chiar de sustine un adevar, sa stie ca sufera de boala diavolului, adica de mândrie si daca savârsește aceeași greseala într-o discutie cu egali de-ai sai, s-ar putea sa fie tamaduit prin epitimia ce i-ar da-o cei mai mari. Daca, în sfârșit, se poarta la fel si fata de cei mai mari si mai înțelepti, acesta nu mai poate fi vindecat prin nici un remediu omenesc.
- Y Cel ce nu se supune cuvântului – învderat lucru este ca nu se supune ici faptei, caci cel ce este necredincios într-o cele mici (în cuvânt), necredincios si neplecat va fi si în cele mari (în fapta); de aceea osteneala îi va fi zadarnica, iar din cuvioasa ascultare nimic altceva nu va dobândi decât osânda lui însusi.
- Y Am uitat, o iubiti mei prieteni sa va pun înainte si aceasta placuta pâine a virtutii pe care am vazut-o acolo si anume ascultatori care se zdrobeau pe ei însisi prin ocari si se necinsteau din dragoste de Dumnezeu pentru ca sa fie pregatiti si obisnuiti a nu se înspaimânta de disprețuirile venite din afara.
- Y Sufletul care cugeta mereu la marturisire este oprit de acest gând ca si de un frâu pentru a nu gresi. Dar faptele pe care nu le marturisim, le savârsim ca în întuneric si fara nici o teama.
- Y Atunci vom practica o adevarata si sincera ascultare când, chiar fiind proestorul absent, noi toti îl vom socoti de fata alaturi de noi si cu aceasta în minte vom cauta sa ne departam de cele ce am înteles ca-i sunt neplacute, adica: discutia inutila, mâncarea, somnul, etc. Copiii cei rai

socotesc ca absenta învâtorului este pricina de bucurie, pe când cei buni o socotesc ca o paguba.

- Y Întrebând pe unul din acei preaiuscusi parinti în ce fel ascultarea naste smerenie, mi-a spus: "Ascultatorul chibzuit chiar de-ar învia morti, chiar de-ar dobândi darul lacrimilor, chiar de s-ar izbavi de razboiul patimilor, cugeta ca toate acestea s-au savârsit prin rugaciunile parintelui sau si astfel ramâne strain de orice mândrie. Caci cum se va mândri când recunoaste ca a facut toate acestea prin ajutorul altuia si nu prin sânguinta sa?
- Y Diavolul lupta uneori si pe cei ce sunt în obste într-o supunere cautând sa-i întineze, sa-i faca învârtosati cu inima, sa-i forteze împotriva obiceiului lor sa fie tulburati, iar alteori sa-i faca oarecum uscati si neroditori, lenevosi la rugaciune, somnoroși si întunecati pentru ca astfel convingându-i ca n-au nici un folos de pe urma supunerii ci ca dimpotriva au dat înapoi, sa-i scoata din rânduala exercitiilor luptei duhovnicesti. Caci nu-i lasa sa înțeleaga ca adesea lipsirea cu buna socoteala de cele ce ni se par a fi de folos este pricinuitoarea unei adânci umilinte.
- Y Când te marturisesti considera-te ca un criminal si poarta-te ca atare în gesturi, în înfatisare si în felul de a gândi. Ține-ti ochii plecati spre pamânt si daca se poate, uda cu lacrimile tale picioarele judecatorului si doctorului, ca si pe ale lui Hristos.
- Y Ascultarea naste smerenia iar smerenia – liberarea de patimi fiindca "Domnul si-a adus aminte de noi într-o smerenia noastra si ne-a izbavit de vrajmasii nostri." (*Psalmi 135,22-23*)
- Y Constiinta sa-ti fie oglinda în care sa-ti privești supusenia, si-ti va fi de ajuns.
- Y Am vazut un ucenic întrerupând cuvântul proestosului sau si am pierdut orice nadejde ca va mai putea fi vreodata cu adevarat supus, caci mi-am dat seama ca n-a câstigat din aceasta supunere smerenie ci mândrie.
- Y Fii atent atunci când esti împreuna cu fratii sa nu te sânguiesti a te arata pe tine mult mai drept decât ei în vreo privinta oarecare altfel vei savârsi doua rele: în primul rând îi vei rani pe aceia prin mincinoasa si falsa ta sânguinta, iar în al doilea a rând, tie nu-ti vei dobândi decât numai slava desarta.
- Y Fii sânguincios cu sufletul nearatând aceasta prin trup, prin înfatisare, cuvânt deschis sau subînțeles. Fa asa, doar daca ai încetat sa-ti dispretuiesti aproapele. De esti însa plecat spre aceasta, fa-te fratilor tai asemenea si nu te deosebi mândrindu-te prin mincinoasa închipuire de sine.
- Y Bea cu nesat ca pe o apa a vietii batjocurile pe care ti le aduc fratii tai, caci ei cauta sa te adape din izvorul ce curata orice desfrânare. De abia atunci va rasari în sufletul tau curatia desavârsita, iar lumina lui Dumnezeu nu va lipsi din inima ta.
- Y Chip al desavârsitei supuneri sa ne fie, o prieteni, argintul viu, caci el coborându-se dedesubtul tuturor, ramâne totusi curat de orice întinaciune.
- Y Cei ce s-au facut slujitorii altora, traiesc cu trupul între oameni dar mintea lor bate prin rugaciuni la poarta cerului.
- Y Trebuie sa ne încredem cu tarie în cei ce au primit în Domnul grija de noi chiar daca ne-ar porunci unele lucruri care ni se par potrivnice si vatamatoare mântuirii noastre, caci mai ales atunci se probeaza credinta noastra în ei ca într-un cuptor al smereniei. Iar semnul credintei

cele mai desavârsite este acela de a ne supune fara cârtire poruncilor parintelui nostru, chiar când vedem ca ele sunt potrivnice celor nadajduite de noi.

- Y Smerenia se naste din ascultare, iar din smerenie – dreapta socoteala. Din discernamânt se naste perspicacitatea (agerimea mintii) iar din aceasta – prevederea. Cine deci oare, nu va alerga atunci pe drumul acesta al smereniei vazând câte bunatati îi pregateste aceasta? Despre aceasta mareata virtute a grai si dumnezeiescul Psalmist: “Gatit-ai saracului ascultator întru bunatatea Ta, Dumnezeu venirea Ta întru inima lui.” (*Psalmi 67,11*)
- Y Simtind unii ascultatori îngaduinta proestosului, s-au înselat pe ei cerându-i acestuia ascultari sugerate de ei însisi. Unii ca acestia sa cunoasca însa ca în felul acesta au pierdut cu totul cununa muceniei deoarece ascultarea adevarata este renuntarea la orice fatarnicie si dorinta proprie.
- Y Mergi, vinde-ti voia ta si da-o lui Dumnezeu, i-ati crucea si îndura cu staruinta viata de obste a fratilor si fara îndoiala, vei dobândi comoara în ceruri.
- Y Adu-ti aminte neîncetat de cuvintele celui ce a spus: “Cel ce va rabda pâna la sfârșit, acela se va mântui.” (*Matei 10,22*) si mergând, sa alegi de e cu putinta pe cel pe care socotesti ca nu e altul între oameni mai sever si mai aspru ca sa te deprinda întru umilinta. Astfel staruind, bea în fiecare zi doctoria umilirii si a dispretului, cum ai bea mierea si laptele. – Si daca unul ca acesta ar petrece în nepasare, ce voi face? – Chiar de l-ai vedea curvind sa nu te desparti de el, ci zi în sinea ta: “Prietene cu ce scop ai venit aici?” Atunci vei vedea pierind din tine mândria si învârtosarea furioasa.
- Y Cei din obste sa pretuim mai mult ascultarea decât nevointa caci cea din urma ne învata mândria pe când prima ne învata smerenia.
- Y De esti mândru alege-ti un povatuitor aspru si sever, iar nu blând si îngaduitor. Iar când fara încetare te ocaraste, arata-i înca si mai multa credinta si dragoste si prin aceasta vei cunoaste ca Duhul Sfânt locuieste nevazut în sufletul tau si ca puterea Celui Preaînalt te-a umbrit. Dar sa nu te mândresti pentru ca înduri ocarile si necinstirile stapânului tau, ci mai vârtos tânguieste-te caci fara îndoiala ai facut ceva vrednic de ocară întarâtându-l asupra-ti.
- Y Eu cred ca trebuie sa pastram tacerea în fata tuturor necinstirilor ce ni se aduc, caci, acesta este momentul când putem dobândi mare câstig; când însa este ocarât altul, trebuie sa-i luam apararea pentru a pastra legea pacii si a dragostei ce ne împreuna.
- Y Cel ce alearga spre nepatimire si spre Dumnezeu socoteste pierdute toate acele zile în care n-a fost ocarât si batjocorit; dupa cum arborii, cu cât sunt mai mult batuti de vânturi, cu atât își înfig mai adânc radacinile, asa si cei ce traiesc în ascultare, dobândesc o întarire sufleteasca de neclintit.
- Y *Ascultarea este un suprem act continuu de vointa; viata în simplitate e cea fara complexitati si întrebări inutile care o micsoreaza ca traire din iubire. Toate întrebările, complicatiile si problemele sunt eliminate prin acceptarea este neconditionata a voii povatuitorului, cel ce asculta având o singura datorie – sa asculte si sa îplineasca întocmai ceea ce i se cere. Prin povatuitor asculta de Dumnezeu ale Carui voi i se fac concrete prin acela. De aceea nu mai are nici o frica de primejdii sau de moarte, fiind încredintat ca se afla sub directa atentie si grija a lui Dumnezeu caruia îi împlineste voia. Pe toate le vede bine pentru ca nu vede nici o primejdie. Merge cu ochii închisi, deplin convins prin credinta ca nu i se va întâmpla nimic rau ci ca situatiile*

extreme în care este pus sunt doar pentru a-i încerca credința. La baza acestei tăieri a voii este de fapt o mare și o continuă voință sau hotărâre de autodepasire a ego-ului, a ezitării, a necredinței.

- Y În fiecare clipă moare individul care-și face vreo voia de-a sa.
- Y Lepadarea discernământului, a alegerii proprii stă în a accepta pe unele ce par rele, ca bune precum Avraam împlinind porunca de a-l înjunghia pe fiul său și a îmbogăți fără să judece ascultarea pe care o avea de la început. Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăția înțelegerii adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare și îmbogățește această înțelegere prin experiența continuă ce o face cel ce ascultă despre propășirea sa în eliberarea de mândrie.
- Y Ascultătorul este cel ce a respins regula proprie urmând sfatul altuia.
- Y Ascultarea ține locul și chiar depășește virtuțile ce țin de nevoia (post, rugăciune curată, priveghere de toată noaptea, dormitul pe jos, etc.).
- Y Cel ce judecă și ține seama de toate amănunțele, disprețuiește; iar cel ce disprețuiește – nesocotește și nici nu ascultă. Chiar dacă nu cade în neascultare, dar nici nu împlineste cu credința ceea ce i se poruncește. “Iar tot ce nu este din credință, este păcat.”
- Y Ascultarea este și trupească dar și sufletească căci cei ce-au trăit în singurătate desi nu se supuneau unui om, își supuneau trupul Duhului. Deci e vădit că cel ce nu are pe cea sufletească împreună cu cea trupească nu-l va vedea pe domnul, căci mulți supunându-se părinților numai trupește, și-au robuit sufletul plăcerilor, de aceea cu nimic nu s-au folosit din supunerea lor căci rămânând patimași nu-l vor vedea pe Domnul. domnul este nepatimitor și numai cei ce se înrudesesc cu El în această îl pot vedea sau simți.
- Y Cel ce se supune se judecă și se osândește pe sine ca neputînd din pricina stării lui pătoase să înțeleagă prin el însuși cum se cuvine voia lui Dumnezeu, și judecându-se în felul acesta, se izbăvește de judecata lui Dumnezeu.
- Y Cel ce împlineste voile altuia cu conștiința curată, nefăcînd nimic după voia sa, chiar dacă din neștiință și uitare îi va lipsi ceva din cele datorate și de aceea pare celor ce privesc superficial, vrednic de judecată, el totuși nu e osândit de Dumnezeu. De va încerca să înțeleagă poruncile după voia lui și să le îplinească după cum i se pare lui ca este mai bine, se osândește pentru că își împlineste plăcerea sa. Făcându-și voia lui, suportă consecințele ce decurg din aceasta.
- Y Nu este îngaduit ascultătorului să supună vorbei multe sau iscodirii poruncile ori faptele pastorului, căci în acest caz dracii care pururea stărnesc cugetarea la gânduri iscoditoare îl sfătuiesc cu viclenie să facă drumul simplu și chip sucit. Întrebările, analizele, înclinatia de a contrazice în sfaturile și poruncile primite sunt tot felul de pretexte de amânare sau de refuz a împlinirii lor. binele este simplu și se percepe doar cu mintea simplă, cea sucită îl acoperă cu tot felul de complicații iscodite.
- Y Cel ce porneste la ascultare cu hotărâre, se dovedește pe de o parte barbat puternic, pe de alta, în stare de smerenie; este tare în smerenia slujitoare. El se încinge cu putere, dar cu puterea smereniei, el renunță la liniștea care-l odihnește și ia asupra-și grija ajutorării aproapelui.
- Y Prin marturisire se păstrează sufletul în sinceritate sau într-o transparență deplină neavînd nimic de ascuns sau acoperit de întunericul minciunii, nici o umbră, ci totul în lumină.

- Y A dezvalui de buna voie greselile sale barbatilor duhovnicesti, e un semn al vietii ce se îndrepteaza, iar a le ascunde este un semn al sufletului patimas, caci nimeni ajutând pe hoti sau stând de partea curvarilor si acoperindu-i prin complicitate nu se îndrepteaza.
- Y Leaga pe cel ce a pacatuit ca sa i-l faci milostiv pe Dumnezeu. Nu-l dezlega, ca sa nu fie legat si mai tare de mânia lui Dumnezeu. De nu-l voi lega eu, legaturile lui vor ramâne nedelegate “ca de ne vom judeca pe noi însine, nu vom mai fi judecati” (*I Cor. 14,31*). Sa nu socoteasca cineva aceasta ca cruzime si neomenie, ci ca cea mai mare blândete si cel mai bun leac si multa purtare de grija. “Dar a suferit destul timp pedeapsa!” va zice cineva. Cât? Spune-mi! Un an, doi, trei? Dar nu ma intereseaza vremea ci îndreptarea sufletului. Arata-mi deci aceasta: de s-a strapuns la inima, de s-au schimbat si atunci s-a împlinit totul; iar de nu s-a întâmplat aceasta, vremea nu-i de nici un folos caci nu cautam de a fost legata rana de multe ori, ci de a folosit legatura. Daca a adus folos în scurta vreme, sa nu mai fie tinuta, iar de nu a fost spre folos în 15 ani, sa fie tinuta în continuare. Dezlegarea celui legat sa o hotarasca doar vindecarea. Legând duhovnicul pe cel ce a gresit, nu-l mai leaga Dumnezeu caci acela simte mai vadit dezaprobarea si se îndreapta, pe când legatura lui personala cu Dumnezeu nu-i îngaduie sa simta obiectiv aceasta si omul continua sa pacatuiasca. Socotind ca nu l-a dezaprobat duhovnicul, el crede automat ca pacatul lui n-are prea mare importanta si deci n-are nici o remuscare.
- Y Pironeste de stâlpul marturisirii orice sarpe ce se misca în tine si asa îl vei ucide. Cine vointe sa-si faca biruitor cuvântul sau, vointe sa-l umileasca, sa-l domine, sa se impuna altuia. Desigur, el ar putea spune ca nu vointe sa se impuna pe sine, ci adevarul, dar despre adevarul lui Hristos ajunge sa dai marturie traindu-l si murind pentru el. El nu se impune cu argutii ale ratiunii, a carei dibacie vrei sa dovedesti ca ai. Nu tine de vietuirea crestineasca a se apara si nu se vorbeasca de ea în învatatura lui Hristos. Împotrivirea în cuvânt arata încapatânare si mândrie, parere înalta – ea dovedeste dispret nicidecum smerenie si supunere în toate.
- Y Cel singur neavând pe nimeni care sa-i poata proba lucrul, i se pare ca a ajuns la împlinirea poruncilor. Astfel facându-si din nepricepere o deprindere ajunge sa nu-si cunoasca lipsurile si patimile caci îi lipseste din jur orice ajutor prin care sa cunoasca unde se afla cu lucrarea poruncilor. Cum va putea arata unul ca acesta smerita cugetare neavând pe nimeni care sa se arate mai smerit? Cum va cunoaste milostivirea, despartit fiind de ceilalti? Cum se va deprinde în îndelunga rabdare nestând nimeni împotriva voii sale? Iar de va zice cineva ca-i de ajuns învatatura Scripturilor pentru îndreptarea naravurilor, face ca cel ce învata tâmplaria dar nu lucreaza niciodata. Însusi domnul a spalat picioarele ucenicilor, iar tu pe cine vei spala? Cum vei sluji? Decât cine vei fi cel mai din urma singur de sine petrecând?
- Y Obisnuindu-te a nu te socoti mare lucru nu te vei mai mâhni când nu te vor socoti astfel nici altii.
- Y Este bine ca cei ce ajung prin ispita celui rau în vreo întinare, în vreo tulburare sau lenevire la rugaciune sa nu iasa din pricina acestora din ascultare, ci sa înțeleaga ca aceasta li se întâmpla din iconomia dumnezeiasca pentru a-i conduce la cea mai adâncă smerenie.
- Y Trebuie sa-ti marturisesti pacatele fara a le cruta, asa cum nu te-ar cruta daca ti le-ar dezvalui cineva. Desigur, spunându-le tu însuti vei trece prin clipe de mare rusine însa cu rusinea pe care o suferi lovesti pacatele care-ti produc rusinea si înlaturi pricina rusinii. Rusinea marturisirii este trecatoare, dar rusinea obiectiva a ramânerii în pacatul nemarturisit e durabila si se adânceste mereu.

- Υ La odihna de patimi se ajunge usor biruindu-ti mândria si pornirile spre placere prin ascultare. În ascultare este o mare tarie, e izvorul tariei pentru biruirea tuturor patimilor.
- Υ Sufletul odata obisnuit sa se razvrateasca se umple de multa neînfrânare.
- Υ Daca orice corabie se poate îneca chiar având cârmaci iscusit, în mod sigur se va îneca neavînd deloc.
- Υ Cel smerit si ascultator nu slujeste patimii închipuirii de sine.
- Υ Semnul smereniei este rabdarea desavârsita a defaimarii.
- Υ Însusirea slavei desarte a monahului e ca vrea sa fie slavit pentru virtutile sale, iar propriu trufiei este a se înalta pentru faptele sale si a-i dispretui pe ceilalti. A celor din lume este ca vor sa fie slaviti pentru frumuseti, bogatie, stapânire si pentru inteligenta.
- Υ Nu-i usor a ne izbavi de slava desarta, dar se izbaveste cineva prin lucrarea ascunsă a virtutilor si prin luarea aminte deasa. Semnul izbavirii e a nu mai tine minte raul celui ce ne-a vorbit de rau.
- Υ Ia seama si vei vedea aceasta nelegiuita înflorind pâna si la mormânt în vesminte, mirodenii, convoaie si cântari (cu ocazia înmormântarii cu mare pompa; aceasta se vede si în monumentele costisitoare pe care si le cladesc unii cât sunt în viata).
- Υ *Fiecare virtute este capabila sa nasca slava desarta; aceasta împletire tine de o etapa înca nedesavârsita a firii noastre. Patima este atât de împletita cu firea, încât ni se pare ca luptând cu patima, luptam cu firea noastra si vedem în aceasta o greutate. Numai o înțelegere adâncă a firii noastre ca regasindu-se deplin când se uita pe sine, sau se preda total lui Dumnezeu si semenilor, ne scoate din aceasta stare contradictorie si chinuitoare pentru a ne ridica la starea paradoxala suprema, fericita si conforma cu ea, la starea în care nu mai esti prin tine, ci prin Dumnezeu, prin Cel ce te iubeste si pe care îl iubesti desavârsit.*
- Υ E propriu celor înaintati sa rabde cu barbatie si cu bucurie ocarile, dar e propriu celor sfinti si cuviosi sa treaca nevatamati prin laude.
- Υ Sa ne ferim sa fim laudati cât si de a ne fericii unii pe altii în fata. Cea de-a doua este a lingusitorilor si a celor miscati de draci, prima a usuraticilor. Cel de-al doilea este ca un stricator al bunatatilor – îngerul diavolului; cel dintâi este un mostenitor nesocotit, pregatit sa piarda îndata ostenele. Amândoi lucreaza împreuna pierderea reciproca.
- Υ Când vei auzi pe aproapele si prietenul tau ca te-a defaimat în dos sau chiar fiind tu de fata, atunci si numai atunci arata-i iubire si manifesta-ti dragostea fata de dânsul.
- Υ Mare lucru e a scutura din suflet lauda oamenilor, dar mai mare e a respinge lauda dracilor.
- Υ Nu cel ce se dispretuieste si se defaima pe sine arata ca este smerit – caci cum nu se va suporta cu usurinta pe sine, ba înca prin aceasta se va si mândri, ci acela care ocarât fiind de altul nu-si va înputina iubirea catre dânsul. *(Cel smerit nu se tulbura când e nedreptatit si nu se îngrijeste sa-i convinga pe ceilalti ca a fost calomniat, ci degrăb cere iertare.)*
- Υ Nu te compara cu cei pacatosi, ci mai degrăba cu cei înaintati în virtuti, caci masurându-te cu cei dintâi vei cadea în groapa închipuirii de sine; însa masurându-te cu cei din urma vei înainta spre înaltimea smereniei.

- Y Slava desarta se foloseste de darurile naturale si prin acestea de multe ori i-a doborât pe nenorociti. Cel ce se mândreste cu darurile sale naturale (inteligenta, învățatura, cititul limpede, elocinta, cu destoinicia si cu toate celelalte pe care le are fara nici o osteneala, nu-si va putea însusi niciodata bunatatile mai presus de fire; caci cel necredincios în putine, va fi necredincios si în multe si stapânit de slava desarta.
- Y Începutul lepadarii slavei desarte e pazirea gurii si iubirea necinstirii, mijlocul ei este oprirea tuturor lucrarilor gândite ale slavei desarte, iar sfârșitul este îndeplinirea fara nici un regret cele ce tin de necinstire înaintea multimii oamenilor.
- Y Cel ce are grija de limba se dovedeste lucrator al virtutilor, iar nepedepsirea limbii arata desertaciunea din el.
- Y Nu-ti ascunde rusinea pe motiv ca fu vrei sa dai prilej de poticnire; trebuie avut în vedere si felul pacatului, caci nu este nevoie totdeauna de aceeasi doctorie.
- Y Când vezi un gând în tine ispitindu-te cu slava desarta, cunoaste limpede ca-ti pregateste rusinea.
- Y Când laudatorii, mai bine-zis amagitorii încep sa ne laude, sa ne aducem aminte de multimea faradelegilor noastre si ne vom afla nevrednic de cel spuse sau facute.
- Y Cei simpli nu sunt cuprinsi de aceasta otrava caci slava desarta este lepadarea simplitatii si o prefacatorie continua.
- Y Mândria este tagaduirea lui Dumnezeu, dispretuirea oamenilor, maica a osândirii, nepoata a laudelor, semnul nerodniciei, izgonirea ajutorului lui Dumnezeu, înaintemergatoarea iesirii din minti, pricinuitoarea caderilor, izvor al mâniei, usa fatarniciei, cauza nemilostivirii, radacina hulei.
- Y *Cel ce sufera de închipuirea de sine nu traieste ancorat în realitate. Toata imaginea este sa este un fum care-l intoxica. El iese din legatura cu Dumnezeu si cu oamenii care sunt singura realitate ce-l tine si pe el în real.*
- Y Unde s-a produs caderea, acolo s-a salasluit mai înainte mândria, caci al doilea lucru este vestitor al celui dintâi.
- Y Cel ce se înalta cu cugetul, se împotriveste cu cuvântul, dar cel smerit nu stie sa se împotriveasca nici cu privirea. Monahul semet contrazice cu tarie spusele altuia. Barbatul mândru iubeste stapânirea si cu toate ca-i constient prin aceasta ca-si agoniseste pieirea, totusi nu se încumeta sa-si paraseasca naravul.
- Y Cel ce respinge mustrea cuibareste patima în sufletul sau, iar cel ce-o primeste s-a dezlegat de legatura ei.
- Y Celor mândri le este folositoare ascultarea cu supunere, o viata aspra si lipsita de orice cinstiri precum si citirea faptelor celor mai presus de fire ale Parintilor. Doar asa va mai fi poate vreo speranta de mântuire si pentru acesti nenorociti.
- Y Sa ne cercetam pururea pe noi însine si sa nu încetam niciodata ane compara cu parintii si luminatorii dinaintea noastra si atunci vom vedea ca nu le-am urmat nici macar un pas, nu ne-am pazit fagaduinta ci ducem înca o viata lumeasca.

- Υ Trufia lucreaza uitarea greselilor, caci aducerea aminte de acelea e pricinuitoarea smeritei cugetari. (Uitarea greselilor pricinuieste uneori închipuirea de sine, alteori nesimtirea. Uitarea de sine din mândrie da aparenta unei cunoasteri de sine caci sinea cunoscuta prin mândrie, e o sine de suprafata, suprapusa, si care sta pe nisip ca un gol, pe când sinea cunoscuta prin smerenie este sinea afundata pe veci în temeiul neclintit si adevarat care este Dumnezeu. Cel mândru, nestiind de pacatele sale nu se deosebeste de Dumnezeu în închipuirea sa si deci nu-si vede fundamentul sau; cel smerit stiind de greselile sale sau de micimea sa, îsi vede fundamentul sau care-l sustine totusi pe veci, iertându-l. rupta de realitate, mândria o contraface prin închipuire, traieste într-o fantasmagorie, într-o nalucire prelungita. Golit de toate, cel mândru îsi închipuie, se autoiluzioneaza ca ar avea ceva; întunecat fiind, crede ca se afla în lumina dar bogatia lui însasi e saraca si în lumina ei el nu vede nimic real, nimic consistent.)
- Υ Nepoatele mele sunt caderile duhovnicesti: mânia, clewetirea, hula, fatarnicia, ura pizma, viata dupa o regula proprie, împotrivirea în cuvânt, neascultarea, razvratirea. Un singur vrajmas avem asupra caruia nu avem putere; ti-l spunem pentru ca suntem biciuite de el. El consta în a te defaima pe tine însuti în chip sincer înainte Domnului. Atunci abia sa ne socotesti ca pe o pânda de paianjen.
- Υ Sa îndrazneasca patimasii care se smeresc caci chiar de vor cadea în toate gropile si vor fi vatamati prin toate modurile si se vor îmbolnavi de toate bolile, însa dupa însanatosire vor fi tuturor doctori si luminatori, sfesnice si povatuitori învătând chipurile de vindecare a fiecărei boli izbavindu-i astfel pe cei ce bolesc prin experienta lor.
- Υ Nu te lauda, o omule cu o bogatie pentru care n-ai depus nici o stradanie, caci cunoscând dinainte Miluitorul nostru vatamarea si pieirea spre care mergi ti-a trimis aceste daruri fara a cere în schimb vreo plata.
- Υ Nimicitoarea tuturor patimilor este smerita cugetare, caci cei ce au câstigat-o pe aceasta le-a biruit pe toate. Nascatoarele tuturor patimilor sunt placerea si viclenia; cel ce le tine pe acestea nu-l va vedea pe Domnul, dar nu vom avea nici un folos de ne vom înfrâna de la una fara s-o înlaturam si pe cealalta.
- Υ Cel ce-si închipuie ca e ceva si-i învata pe altii lucruri a caror experienta nu o are nici prin fapta nici prin cunoastere îndelungata, sufera de doua boli si de doua orbiri: de închipuire de sine si slava desarta, de nesimtire si de ignoranta. Daca mai are si lacomia pântecelui va fi târât în patimile de rusine si va auzi cuvântul Mântuitorului: "Doctore, vindeca-te pe tine însuti." (*Luca 42,3*)
- Υ Când îi vedem pe unii iubindu-ne în Domnul, sa ne pazim neîndrazneti mai ales fata de ei caci nimic nu obisnuieste sa risipeasca dragostea si sa pricinuiasca ura ca îndrazneala. Mergi la prietenii tai cu cuviinta si de vei face asa te vei folosi si pe tine si pe ei, caci sub masca iubirii sufletul leapada frâul pazirii sale.
- Υ Cel care vietuieste fara a fi supus unui superior nu poate dobândi smerenia dintru început deoarece tot cel ce se conduce singur îsi închipuie ca este destul de înțelept întru aceasta arta de a trai în singuratate.

- Y Dracii mai au un viclesug subtire pe care cei nepriceputi nu-l simt si anume: dupa ce ne-au îndemnat sa spunem sau sa facem ceva necuvenit, iar noi nu ne-am învoit, ne îndeamna sa aducem multumire plina de mândrie lui Dumnezeu.
- Y Toti cei ce voim sa ne apropiem de Domnul sa o facem în chip simplu si neprefacut, fara viclenie, iscodire ca si cum ar veni la lectiile unui învatator. Caci El fiind simplu si necompus voieste ca si sufletele ce vin la El sa fie simple si nevinovate. Dar nu se poate vedea niciodata simplitatea fara smerenie. Vicleanul este cel ce-si închipuie ca din înfatisarea din afara si din cuvinte cunoaste gândurile cele aflate în inima.
- Y Trebuie sa nu-ti cântaresti propriile fapte, sa nu le observi, ci sa fie ca si cum n-ar fi. Sa nu te dedublezi prin constiinta valorii tale – aceasta e smerenie si simplitate în acelasi timp.
- Y Nevicleana e firea curata a sufletului care în întâlnirile cu toti se poarta asa cum a fgst zidita.
- Y Viclenia este cuget ratacit, mincinoasa cârmuire de sine, încalcarea juramintelor, cuvinte mestesugite, perfide, intentii ascunse si camuflate, dusmana marturisirii pacatelor, cuget întortocheat, îndaratnicie prosteasca, dorinta de a trai dupa o regula proprie, pricinuitoare a râsului atunci când sunt mustrate pacatele, descurajare ce duce la nebunie, evlavie prefacuta, viata draceasca.
- Y Viclenia este o stiinta, sau mai vârtos o urâciune draceasca, straina întru totul de adevar care socoteste ca nu-i vadita celor multi.
- Y Caderea i-a înțeleptit adeseori pe multi înraiti daruindu-le acestora fara voie nerautate si mântuire.
- Y Cel ce s-a smerit înlauntrul sau nu e furat de buze caci ceea ce nu are vistieria, nu se scoate pe usa.
- Y Cei mai multi ne numim pe noi însine pacatosi si poate ca si suntem, dar ceea ce probeaza inima cu adevarat este primirea defaimarii. (Cel ce poate rabda cuvântul aspru al unui om urâcios si neînțelept pentru Dumnezeu si pentru a linisti atmosfera, fiul pacii se va chema si unul ca acesta poate dobândi pacea sufletului si a duhului – cercarea si dovedirea smereniei se face prin necinstire.)
- Y Cel ce alearga spre limanul neînvinforat al smereniei, nu va înceta sa cugete si sa nascoceasca tot felul de planuri, cuvinte, gânduri, de mestesugiri, iscodiri, cereri si rugaciuni pâna ce , cu ajutorul lui Dumnezeu si prin purtari tot mai smerite si mai simple va scapa vasul sufletului sau de marea pururea bântuita de furtuna a închipuirii de sine.
- Y Unii iau ca pricina de smerita cugetare relele facute înainte, biciuind prin ele închipuirea de sine; altii se umilesc prin lipsurile de toate zilele, unii doboara prin încercările, bolile si prin greselile de zi cu zi înaltarea lor. altii si-au facut din lipsa darurilor – maica darurilor. (Cel sarac e cel mai bogat daca-si cunoaste saracia.)
- Y Cunoasterea e înțelegerea neclintita a masurilor proprii si amintirea neîmprastiata a greselilor celor mai subtiri.
- Y Daca chipul celei mai de pe urma mândrii este a fatari virtuti pe care nu le avem, apoi semnul celei mai adânci smerenii este sa ne înfatisam ca vinovati pentru pacate ce nu sunt ale noastre, de dragul dispretuirii.

- Y Sa preferi sa-i superi pe oameni, decât pe Dumnezeu, caci se bucura vazându-ne alergând spre necinstiri ca sa strâmtoram prin acestea si sa pierdem închipuirea desarta de sine. Înstrainarea este chipul cel mai bun al acestei nevointe caci numai cei cu adevarat mari pot rabda sa fie batjocoriti de ai lor.
- Y Deoarece noi cu greu ne învoim sa ne smerim, Domnul a rânduit in purtare de grija si aceasta: nimeni nu-si poate vedea ranile sale precum le vede aproapele sau, de aceea trebuie sa fim recunoscatori pentru însanatosirea noastra, nu noua ci aceluia si lui Dumnezeu.
- Y Trebuie sa ne osândim si sa ne ocarâm pe noi însine neîncetat ca prin micșorarea noastra sa lepadam pacatele fara de voie. (Este un mijloc de a ascuti constiinta de noi însine, de neputinta noastra.)
- Y Câta vreme pacatuim întru cunostinta nu este smerenie în noi.
- Y Încrederea în sine si luarea deciziilor de unul singur îi este celui smerit o greutate greu de suportat, pe cât îi este celui mândru porunca altuia.
- Y Cunoscând Stapânul ca putem întipari chipul virtutii sufletului prin purtarea cea din afara, luând un stergar ne-a aratat calea smereniei, caci sufletul se face asemenea lucrarilor din afara si luând chipul celor ce se fac cu trupul se întipareste de ele.
- Y Smerenia si fara fapte ne pune înaintea lui Dumnezeu, dar fara ea, desarte sunt toate faptele noastre, caci preschimbarea mintii noastre o voieste Dumnezeu. În minte ne facem buni si în minte ne facem netrebnici.
- Y Daca mândria i-a facut pe unii din îngeri draci, negresit smerenia poate face si din draci îngeri. Drept aceea sa nu sovaie cei ce au cazut.
- Y Putem însira mai multe fapte sau cai care duc la smerenie, fara ca ele sa fie semne precise ale dobândirii ei: saracia sau neagonisirea, înstrainarea, ascunderea înțelepciunii ce o avem, grairea nemestesugita, simplitatea, sinceritatea în vorbe, cersitul milosteniei, ascunderea neamului bun, izgonirea îndraznelii, îndepartarea de flecareala. Nimic nu poate smeri mai mult sufletul ca starea saracacioasa si modul de viata în care cersesti depinzând de mila altora.
- Y Sa-ti fie tie chipul si pasirea, haina, scaunul, asternutul, hrana si toate celelalte potrivite smereniei la fel cuvântul si purtarea. Toate acestea sa arate smerenia ta.
- Y Primejdios lucru este a iscodi cu dinadinsul lucrarile lui Dumnezeu; iscoditorii plutesc în corabia mândriei si a închipuirii de sine!
- Y Maica supunerii este dispretuirea de sine si dorinta cu orice pret a sanatatii.
- Y Daca culmea slavei desarte sta în a face cineva schime si fapte fatarnice chiar când nu-i nimeni de fata care sa-l laude, semnul lipsei slavei desarte se arata în a nu se lasa cineva niciodata furat cu cugetarea de prezenta celor ce-l lauda.
- Y Pe cât de multa credinta în el vede întîistatatorul la supusii sai si la altii din afara, pe atâta trebuie sa se pazeasca pe sine cu toata grija în cele ce le face si le spune caci stie ca toti privesc la el ca la o icoana pilduitoare si socotesc cele spuse si facute de el ca la dreptar si lege.
- Y Multi au socotit, din pricina tacerii cârmaciului ca plutesc bine pâna ce s-au izbit de stâncă.

- Υ Dacă cineva muștrat îndeosebi nu se rusinează, va face și din muștrarea în fața mai multora prilej de nerusinare urându-și de bunăvoie însuși mântuirea sa.
- Υ Întâi de toate să fie întrebat cel vinovat care au fost faptele lui după felul lor, pentru două motive: ca prin mărturisire să se simtă totdeauna împuns în conștiință și să rămână fără îndrăznire, și ca cunoscând ce răni are să fie trezit la iubirea noastră.
- Υ Ia seama să nu cercetezi cu de-amanuntul lucrurile cele mai mici căci nu vei fi următor lui Dumnezeu & *(Nu sili pe cel ce te-a ascultat de la primul cuvânt cu cearta, ci fă-ți al tău câștigul pe care l-a aruncat el.)* Căci mai mult decât îndreptarea lui îți va fi tie nepomenirea raului. Luând de la Dumnezeu slujba de a învăța și nefiind ascultat, întristează-te în cuget dar nu te tulbură la arătare căci întristat de el nu te vei număra cu cel ce nu te-a ascultat, dar tulburându-te vei fi certat pentru același lucru. Primind slujba de a porunci, păzește treapta ta și nu trece cu tăcerea cele de trebuință pentru faptul că vezi împotrivire, căci pentru cei ce ascultă vei lua plată pentru roadele lor, iar celor ce nu ascultă să le ierți toate și vei lua la fel de la Cel ce a zis: “Iertați și vi se va ierta vouă.”
- Υ Aceeași mâncare le pricinuieste adeseori unora râvnă, altora dezgustul. Trebuie ținut seama la aruncarea seminței de cele de față: de timp, de persoană, de calitate, de cantitate.
- Υ Unii când preiau o conducere pierd în timpul acesteia bogăția virtuților capătate anterior în loc să sporească, deoarece se umplu de slava desartă și de iutime.
- Υ Când ascultarea o cere nu trebuie să mai existe frica de moarte!
- Υ În mărturisire se arată voința de a depăși păcatul; nu ajunge numai o părere de rău interioară.
- Υ Să nu-ți înveți pe cei simpli și nevinovați cele mesugite și subtile, ci mai vârtos îndrumă-i la simplitate.

Patimi – ispite

- Υ Îți poruncesc să nu mă tulburi cu cererea unei convorbiri căci nu fac deosebire între oameni atât timp cât traiesc!
- Υ *A răspunde raului cu rău, a căuta satisfacerea plăcerii, da impresia că întărește ființa noastră. Pe aceasta se întemeiază argumentarea parțială rațională a ispitei. Trebuie să demascăm falsitatea acestei argumentări arătând că “întărind” prea mult trupul, întărim pentru un timp ceea ce este pieritor slăbănogind însă în același timp puterea și libertatea noastră ca subiect. Peste tot cei doi batrâni vad mântuirea omului prin a ceea ce este netrecător în ființa lui. Cel bun este tare și puternic: savârșirea binelui este o întărire reală a existenței; ontologicul deplin implică eticul – Hristos întărește pe om pe cruce comunicându-ne taria Lui de a suporta și noi greutățile și ispitele, ne face și ființa noastră tare pentru ca o face bună.*
- Υ *Ispita că o samântă a raului este primită de om prin cedarea lui, prin faptul că nu luptă ca să nu se semene ea în el. Omul primește ispita printr-un act de slăbiciune, este o cedare în fața falsei argumentări.*

- Y *Îngerii rai – demonii, pot face rau oamenilor prin distrugerile de produse în natura deoarece exista posibilitatea de lucrare tainica a spiritului asupra naturii.*
- Y *Omul pacatos este ros de patimi ca de niste viermi, este sfâsiat de ele trairdu-si starea de descompunere prin ele. Este închis de ele în temnita egoismului sau întunecat. Sub masca satisfactiilor de scurta durata ca niste spasme, oferite de lume, se ascunde o mare nefericire.*
- Y *Daca ne-am departat de rele si ne-am înstrainat de mestesugarul lor – diavolul, cu noi este Dumnezeu. Daca ni s-a facut amara dulceata lumii si ni s-a îndulcit dorinta de faptele cele bune având totdeauna vietuirea în ceruri (Filipeni 3,20), cu adevarat cu noi este Dumnezeu. De vedem pe toti oamenii ca pe unul si toate zilele deopotriva, cu adevarat cu noi este Dumnezeu. Daca-i iubim pe cei ce ne osândesc, ocarasc, dispretuiesc si ne pagubesc ca pe cei ce ne iubesc si ne lauda, cu adevarat cu noi este Dumnezeu. Semnul de a fi ajuns cineva la masura aceasta este ca îl are întotdeauna cu sine pe Dumnezeu caci de fapt Dumnezeu chiar este totdeauna cu el, iar cel ce nu este în felul acesta si nu-l are pe Dumnezeu cu sine, le va avea negresit pe cele ale celui potrivit si urmarea o cunosc toti cei ce au minte.*
- Y *Este propriu celor desavârsiti sa lase gândul sa intre în inima lor ca apoi sa-l scoata, tu însa nu lasa focul în padure ca sa nu o arda. Nu lasa sa-ti ia hainele ca sa nu fii nevoit sa le iei înapoi cu mare lupta si sudoare. Deci nu te juca cu tulburarea caci sigur nu vei ramâne neclintit în aceasta lupta!*
- Y *În ceea ce priveste boala ta, daca trupul primeste hrana în fiecare zi si totusi slabeste, atunci este de la draci.*
- Y *Când ne închipuim persoane cu care ne certam avem de-a face cu ispita despartitoare a diavolului din pricina mândriei sau a ambitiilor noastre din pricina ca ne amintim de niscai jigniri ce ni s-au adus. Când ne închipuim persoane care stârnesc în noi pofta desfrâului care în betia ei uita de toate, avem de-a face cu miscari iscate în noi de îmbuibarea care-i stapânita si ea de egoismul lor. Ispitele din placere ne vin noaptea iar cele de mândrie – ziua.*
- Y *Ispitele semanate de draci îndeamna la pacate care la început par dulci dar pe urma lasa o amaraciune care devine de nesuportat prin dezvoltarea lor în vicii. Omul are o dulceata în sine si o raspândește si în afara; omul bun îi îndulcește pe toti pe masura bunatatii lui, de aceea toti sfintii comunica o dulceata sufleteasca. Omul rau îi amaraste si îi agita pe toti. Atât bunatatea cât si rautatea au o forta iradianta: de aici se vede ca atunci când cineva devine rau fara sa fi suferit vreo influenta vazuta pe masura rautatii lui, trebuie sa fi primit aceasta influenta de la fiintele nevazute.*
- Y *Ai pacatuit? Linisteste-te din tulburarea pacatului si nu lua în seama cele rele, ci cele bune caci cel bun ia în seama cele bune, iar cel rau – cele rele (Mt.12,35). Ridica-te iarasi sustinut de mâna lui Dumnezeu si sa nu crezi gândurilor tale caci dracii îți arata lucrurile precum voiesc ei. Asigura-te deci împotriva lor caci sunt cumplit de rai si plini de furie împotriva noastra – Domnul sa-i alunge pe ei degraba de la tine!*
- Y *Pizma diavolului orbeste inima ta ca sa cugeti cele rele în locul celor bune si cele amare în locul celor dulci si asa sa ai parte de osânda împreuna cu cel ce zice binelui rau si dulcelui amar si cu cel ce socoteste lumina întuneric si întunericul lumina (Isaia 5,20). (Aceasta este minciuna care nu împiedica numai cunoasterea realitatii, ci conduce viata celui ce o sustine sau si-o însuseste si*

celor amagiti de el pe drumul fals, pe drumul esecului lor, al strâmbării ființei umane, a slăbirii ei și a unirii ei cu neștiința. Luând întinericul drept lumina toată ființa se scufunda în întineric nemaivăzând nici un sens al existenței, toată ființa se cufunda în felul acesta în non-sens).

- Y **Trebuie oare să îmbrac vesmânt rânduit anume pentru slujba Liturghiei, sau să mă acopar cu o haină până la calcâie?** Agonisește-ți mai degrabă hlamida duhovnicească care îți face plăcere lui Dumnezeu. Haina până la calcâie înseamnă omorârea mădurelor. Spune-mi frate, dacă omul poartă o porfiră întreaga din matase și este desfrânat, îl curățește cumva vesmântul de curvie sau de alte patimi? Deci ce va fi cu cei vrednici de Sfintele Taine dar sunt lipsiți de vestimente? O singură haină ne-a poruncit Domnul să purtăm – pe cea a curăției.
- Y Însăși reținerea de la păcate înseamnă izbăvirea de ele căci aceasta aduce taria manifestată de ea și o transformare în ființa omului, dat fiind că reținerea înseamnă o frică continuă de Dumnezeu, un fel de trăire a puterii lui în om.
- Y Răbdarea bolilor și a necazurilor cu sentimentul că sunt o certare a lui Dumnezeu spre îndreptare și însănătoșire, produce și ea o mutație treptată în ființa omului împreună cu scăparea de păcate prin reținerea de la ele. Păcatul și virtutea sunt stări totale ale ființei umane care se modifică prin liberul arbitru al omului. Acolo unde se neagă păcatul și virtutea se neagă libertatea și putința de schimbare în bine sau în rău a firii omenești prin libertate omul fiind considerat că o bucată a naturii în care se împlinesc legile firii fără voia lui.
- Y Sunt tulburat de patimile sufletului meu; spune-mi pentru Dumnezeu ce să fac ca să mă ușurez de ele? Frate, cel ce vrea să se mântuiască și dorește cu dinadinsul să fie copilul lui Dumnezeu să agonisească: smerenie, supunere, ascultare și neîndrăzneală. Iată seama că ai spus: “Ce să fac?” și iată că ți-am zis! Și îți dau chează că nu vei mai fi stăpânit nici de vrajmasi, nici de patimi.
- Y Semnul învoirii stă în a place acel lucru omului și a se îndulci în inima lui cugetând la el cu plăcere. Iar când cineva se împotriveste gândului și lupta cu sânguintă să nu-l primească arată că nu primește învoirea ci mai vârtos o respinge, iar aceasta luptă pricinuieste omului probare și sporire.
- Y Când cineva este ispitit de poftă să, este semn că n-a avut grija ci și-a lăsat inima să se pogoare la cele savârșite de el mai înainte și astfel își aduce singur asupra sa mânia din poftă proprie.
- Y *Diavolul caută să pună stăpânire pe om prin toate păcatele și patimile. Omul este chemat să lupte pentru a scăpa de orice formă de stăpânire a lui pentru că înlăturând orice acoperis al celor relative care îl pot stăpâni să se afle în comuniune nemijlocită cu Dumnezeu Cel absolut nesupus planului celor relative, libertatea iubirii depline, Dumnezeu fiind iubire, nu-l face pe om rob, nu-l stăpânește propriu zis. Când omul ajunge sub vreo stăpânire, s-a despartit de Dumnezeu, s-a supus domniei forțelor inferioare care întrerup legătura cu Dumnezeu.*
- Y *Demonii îți aduc gânduri ispititoare pentru că nu le cunosti rafinatele uneltiri, sau Dumnezeu îți lasă să faci aceasta pentru a spori și tu în cunoașterea subtilităților binelui ce se opune subtilităților mincinoase ale raului.*
- Y Păzește-ți limba de la grairea desartă, pântecul de plăcere, iar pe aproapele păzește-l de mânia ta. Agonisește neîndrăznirea, nepretuirea de sine, dragostea față de toți și tinerea lui Dumnezeu în minte gândindu-te că curând te vei arăta în fața Lui. Să le ai pe toate acestea în tine și pământul tău va aduce câte o sută roada lui Dumnezeu.

- Y Alungarea patimilor – patimile sunt necazuri si Domnul nu ne-a ferit de ele ci a zis: “În ziua necazului cheama-Ma pe Mine si te voi izbavi si Ma vei slavi.” deci în orice patima nimic nu e mai de folos decât a chema numele lui Dumnezeu. Cât despre împotrivirea în cuvânt, ea nu este cu putinta oricarui om, ci numai celor puternici carora dracii li se supun, caci daca vreunii din cei neputincigsi încearca una ca aceasta, dracii își rîd de el ca de unul ce vrea sa se împotriveasca aflându-se deja sub puterea lor. La fel certarea lor este cu putinta numai celor mari care au putere, noua celor slabi nu ne este dat decât sa alergam la numele lui Iisus caci patimile sunt draci dupa Sfânta Scriptura si acestia ies în numele lui Iisus. Deci ce voiesti mai mult de atât? Dumnezeu sa te întareasca si sa-ti dea putere în frica Lui.
- Y Daca manâncă cineva vreo mâncare si se vatama la stomac, la splina sau la ficat si prin îngrijirea si priceperea doctorului se vindeca, numai e cu negrija de sine ca sa nu-l ajunga ceva si mai rau, ci își aduce aminte mereu de primejdia dinainte cum a spus si domnul celui vindecat de El: “Vezi, te-ai facut sanatos, de acum sa nu mai pacatuiesti ca sa nu patesti ceva mai rau.”
- Y Raul nu se poate desfiinta cu rau niciodata!
- Y *Exista o pace din partea patimilor de scurta durata – este multumirea fiarei care s-a saturat, e pacea trupului obosit de spasmul placerii, dar patima se va trezi din nou.*
- Y Când te lupta vreun gând rau cheama fara tulburare numele lui Dumnezeu si va fi alungat acel gând.
- Y **Ce sa fac, caci sunt tulburat de razboiul lacomiei pântecelui, al iubirii de argint si al altor patimi?** Când te razboieste patima lacomiei lupta cu toata puterea pe care o ai dupa Dumnezeu ca sa nu dai trupului ce pofteste, iar fata de iubirea de argint, la fel. Pâna ce te necajeste razboiul sa n-ai nimic de prisos peste haina. Lupta-te tot asa în ceea ce priveste vasele si în cele mai mici lucruri.
- Y Cel ce începe sa înainteze în bine este împresurat de pizma si mânia diavolului, dar si a multor oameni prin care el lucreaza.
- Y *Voile despartite de voia lui Dumnezeu nu sunt voi deplin libere, ele nu sunt voia cea adevarata caci aceasta este robita de mândrie ori de alte patimi. Ea este multipla caci tu însuti esti sfâsiat supunându-te când unui stapân, când altuia, neputînd avea nici o consecventa. Voia cea adevarata se afirma când afirma voia lui Dumnezeu. Atunci este omul cu adevarat liber si unitar, sau el însusi, caci face permanent ceea ce corespunde subiectului sau ca fundament vesnic al existentei sale fericite în fundamentul ultim al lui.*
- Y *Cele contrare firii sunt patimile; fara ele poate omul trai caci nu fac parte din fire, deci parasindu-le pe acestea pentru Dumnezeu, nu da ceva din ceea ce îi este necesar, dar cel ce da din ale firii sale, aduce o jertfa lui Dumnezeu. Însa prin aceasta se ridica pe un nou plan de existenta mai presus de fire. Jertfa este sfintita de Dumnezeu când este primita.*
- Y *Lucrând Dumnezeu în noi ca Persoana libera si iubitoare, nu înabusa voia noastra, ci se aseaza pe linia ei, deci o ajuta si pe ea sa se împlineasca. Numai forte impersonale sau numai cel ce vrea sa te domine îți stinghereste vointa, cel ce te iubeste însa îți promoveaza libertatea, te încurajeaza, te ajuta sa lucrezi tu însuti caci se bucura sa-i raspunzi cu iubirea ta libera lucrând de bunavoie cele bune care corespund si voii lui. Binele este iubirea întreolalta sau este produsul ei.*

- Y Dacă vrajmasul staruie să ne războiască în acestea socotind să ne prindă în cursa nerusinarilor lui și să ne surpe, să nu ne lăsam rapiti, ci după întâiul atac să luăm aminte la al doilea și tot așa în continuare căci s-a scris: “De șapte ori într-o zi cade dreptul și se ridică.” (Psalmi 24,16). Dar a se ridica înseamnă a lupta, iar cel ce luptă cade și se ridică până ce la sfârșit arată cine este. Dar în toate să avem grijă să chemăm numele cel sfânt al lui Dumnezeu căci unde este Dumnezeu, acolo sunt toate cele bune. Dar tot așa de adevărat este că unde e diavolul sunt toate cele rele și e vadit că de vorbim pentru a placea oamenilor sau cu tulburare în chip rău, acestea sunt de la diavol.
- Y *Somnul are și el dulceața lui căci este și un somn al firii integrale a omului în care se odihnește și sufletul nu numai trupul.*
- Y Dacă cineva este bolnav și are nevoie de baie, nu este păcat să facă, dar dacă este sănătos baia îi aduce refacere, odihnă însă și moleșala trupului.
- Y Nimic altceva nu-i de folos omului decât să nu ia și să nu facă un lucru cu patimă.
- Y *Animalele, lucrurile, energiile naturii sunt unelte indirecte ale sufletului, și de acestea toate ne folosim prin intermediul trupului. Trupul este o unealtă directă prin care ne facem toate celelalte unelte indirecte. Tot cosmosul este un fel de trup largit al omului; toate ale lumii sunt simțite de suflet prin trup devenind prin trup nu numai obiecte ale sufletului, ci și un câmp simțit și mijloace de lucrare asupra lumii. Toate se adună în cunoașterea și simțirea sufletului prin trup. Curățind simțirile trupului, curățim simțirea tuturor împreună cu sufletul. Când nu folosim trupul pentru lucrarea binelui prin el, ci numai pentru satisfacerea poftelor lui din folosirea lucrurilor, îl facem slujitor egoist al raului. Trupul ca unealtă a sufletului câștigă în lucrările cu care se obișnuiește o dexteritate uimitoare care nu se poate explica fără lucrarea minții prin el. Toți mușchii palmei capătă o flexibilitate conformă cu lucrul ce-l împlinesc. Ochiul prinde nuanțe din formele văzute și din sentimentele spirituale ale persoanelor față de ele. Trupul este ecranul trăitor al tuturor imaginilor unite cu revelațiile spirituale ale sufletului.*
- Y “Binele făcut îți trezește mulțumire ori de câte ori te gândești la el, deci în veci.” a spus Sfântul Grigorie de Nissa.
- Când calătorești nu cauă nici la dreapta nici la stânga, ci repeta psalmii, roagă-te lui Dumnezeu în tot locul unde te afli și nu te amesteca nicidecum cu încredere cu locuitorii lui. În locul sau în casa în care te oprești nu fii cu îndrăzneală, ci fii cu sfială în toate. La ceea ce ți se pune pe masă întinde-ți mâna când ești îndemnat să mănânci. Când mănânci să nu-ți ridici fața spre aproapele nici să graiești cuvânt desert; să nu-ți întinzi mâna spre ceva spre a lua fără să spui: “Binecuvintează!” Bând apă să nu lași gâtlejul să gâlgăie asemenea oamenilor din lume; sezând împreună cu frații, de-ți va veni cumva flegma să nu scuipi cumva înaintea lor, ci ridică-te și o arunca departe. Să nu-ți întinzi trupul în vazul oamenilor. De te încercă vreun gând necuvios să nu-ți deschizi gura și să plece degrab acesta de la tine. Să nu-ți deschizi gura la râs căci aceasta înseamnă lipsa de sfială.
- Y Să nu poftesci cu gândul sau cu privirea: fie haina, brâu sau culion și să nu-ți împlinesti capriciul tău făcându-ți ceva asemanător. De-ți procuri o carte să nu o înfrumusețezi cu vreo podoabă căci aceasta este patimă.
- Y De gresești în ceva nu mînti din rusine, ci fă metanie zicând: “Iarta-mă!” și greseala trece. De-ți spune cineva cuvânt aspru, să nu-ți înalți inima căci mânia lui Dumnezeu nu întârzie. De ești muștrat de cineva pentru vreun lucru nu te aprinde, ci pune metanie

zicând: “Iarta-ma, ca nu voi mai face.” fie ca stii ca ai facut acel lucru, fie ca nu esti vinovat, caci toate acestea sunt adevarata propasire pentru cel tânar.

- Y De afli cuvinte din afara, nu le spune pe acestea cuiva caci de le vei pazi în tine, nu va gresi limba ta. De voiesti sa împlinesti un lucru iar cel ce locuieste împreuna cu tine nu voieste aceasta, renunta la voia ta ca sa nu se nasca certuri si sa se mâhneasca. Când voiesti sa locuiesti cu un frate în chip trecator nu-i porunci în vreun lucru oarecare si sa nu voiesti a fi capul lui. De locuiesti cu fratii sa nu te compari cu ei , iar de-ti vor porunci tie vreun lucru pe care nu-l voiesti, lupta cu voia ta pâna ce îl vei face ca sa nu-i superi si sa-i pierzi prin descurajare si ca sa ai locuirea pasnica cu ei. De locuiesti cu un frate si-i spui ca voiesti ceva, adauga: “dar voi face cum voiesti” si daca spunându-i ce voiai sa faci îi ceri o hotarâre, fa ceea ce gaseste el de bine, cu frica lui Dumnezeu. De locuiti împreuna si lucru ce ti-l cere este trecator, fa-l. De sunteti mai multi faceti-l împreuna si nu cruta trupul tau tinând seama de constiinta tuturor.
- Y Sa nu lauzi cele ce nu le-ai cunoscut, iar de cele cunoscute sa nu vorbesti ca si când le-ai vazut. Sa nu osândesti pe cineva pentru chipul lui. De dai apa sau ceva de trebuinta sa nu te arati nepasator, ci gândeste-te la Dumnezeu ca a avut grija de tine.
- Y Cel mai tânar sa se lase lipsit de toata frumusetea trupezasca caci aceasta este spre folosul lui (*pentru a nu ispitii si mai mult adaugând la frumusetea specifica tineretii, eleganta hainelor, pentru a nu se umple el însusi de îngâmfare, parere de sine si de curvie*). Cel tânar sa nu se poarte niciodata haina frumoasa pâna ce nu va ajunge în vârsta caci aceasta-i spre vindecare.
- Y Sa se foloseasca de vin pâna la trei pahare, însa doar în caz de mare trebuinta; sa nu-si descopere dintii când râde, iar fata sa caute în jos cu rusine. În vremea somnului încinge-ti trupul si fii cu grija ca sa nu-ti duci mâinile înauntru caci trupul are multe patimi hranite din nestiinta.
- Y De trebuie sa pornesti la drum poarta sandale si umblând, mâinile sa-ti stea apropiate de brâu si sa nu te afli deloc înaintea altora. De mergi la drum cu niscaiva frati si se va afla printre ei vreunul pe care-l iubesti pentru Dumnezeu, sa nu îndraznesti sa i-o arati în vazul celorlalti ca nu cumva sa fie printre ei vreunul slab si sa-i vatami constiinta facându-l invidios. Mergând la unii frati sa nu te astepti sa se bucure de tine foarte, ci de e vor primi, sa multumesti lui Dumnezeu.
- Y Aflându-se unul mai mare si vorbind cu cineva sa nu fii nepasator si sa sezi, ci stai pâna ce ti se va arata ce sa faci. De vei pleca în oras, ochii tai sa caute numai în jos ca sa nu-ti stârnești patimile când vei fi în chilia ta. Sa nu dormi la drum în casa cuiva unde se teme inima ta sa nu pacatuiasca.
- Y De voiesti sa manânci într-un loc si afli ca o femeie trebuie sa manânce si ea acolo sa nu sezi deloc caci mai de folos îți este sa se supere gazda decât sa curveasca inima ta în ascuns. Pleaca de poti pâna înca n-ai luat seama la haina ei. Mergând pe drum, de-ti va spune o femeie: “ Pace tie!” , raspunde-i în inima ta cautând cu ochii în jos.
- Y De te va sili un frate sa graiesti împotriva fratelui tau, sa nu te lasi convins de el pacatuind astfel înaintea lui Dumnezeu, ci spune-i cu smerenie: “Iarta-ma frate caci sunt ticalos iar acestea pe care mi le spui le fac si eu, deci nu pot sa-i zic acestea altuia.” De auzi ca a spus cineva împotriva ta un cuvânt si te întâlnești cu acela în vreun loc oarecare sau se apropie de tine, arata-i o fata vesela si binevoitoare dupa puterea ta; nu-i spune cele auzite întrebând: “De ce ai spus asta?” caci s-a scris în Pilde: “Cel ce tine minte raul savârseste faradelege.” (*Pilde 24,24*)

- Y De vor locui cu tine niste frati îngrijeste-te ca ei sa auda de la tine lucruri serioase caci vei da seama pentru ei înaintea lui Dumnezeu. De-ti iei o chilie sa nu-ti iei multi frati cu tine ca-ti ajunge unul pentru slabiciune si nu profita de calitatea de gazda.
- Y De pleci la drum si voiesti sa mergi la un frate si nu va voi acesta sa te primeasca si-l vei vedea apoi la drum, sau va veni la tine uitând de purtarea lui, fa cu el un bine prisositor.
- Y De te odihnesti în chilia ta si-ti aduci aminte de cineva care ti-a facut un rau, scoala-te si roaga-te lui Dumnezeu din toata inima ca sa-l ierte si gândul rasplatirii raului facut de el alunga-l de la tine.
- Y De esti ispitit noaptea prin închipuire de împreunare, pazeste-ti inima sa nu cugete ziua la trupurile din închipuire ca sa nu te întinezi din aceasta placere si sa-ti pricinuiesti o grea cadere, ci arunca-te înaintea lui Dumnezeu cu toata inima ta si te va ajuta caci este îndurător cu slabiciunea oamenilor.
- Y De faci nevointa sa nu se încreada inima ta în aceasta ca ea te pazeste, ci spune cugetului tau ca pentru neputinta trupului “Dumnezeu ia seama la slabiciunea mea.” De te ocaraste cineva nu-i raspunde ci ramâi tacut si daca cercetându-te vei afla în tine cele ce le-ai auzit de la el, caieste-te ca unul ce-ai pacatuit iar bunatatea lui Dumnezeu te va primi iarasi.
- Y De te cuprinde în timp ce te linistesti în chilie vreo slabiciune sa nu te descurajezi, ci multumeste-i lui Dumnezeu. De vezi sufletul tau tulburat, spune-i: “Nu-ti mai aduce nici un folos aceasta decât gheena în care vei pleca” si te vei linisti în tine. Linistindu-te în chilia ta, primeste sa manânci dând ceea ce este de trebuinta trupului tau, ca sa te sustina în împlinirea slujirii tale ca sa nu voiesti sa o parasesti, dar nu mânca nimic cu placere sau pofta în gust fie ca este mâncare buna sau rea. De se ivate trebuinta unei vizite fie la un frate, fie la o obste si se gateste ceva cu totul dulce, nu lasa trupul sa se sature, ci sa voiesti sa revii repede la chilie ca sa nu ti se faca trupul tradator.
- Y De te îndeamna demonii la o nevointa peste puterile tale, sa nu-i asculti caci ei îl înfierbânta pe om spre tot lucrul pe care nu-l poate pâna cade în mâinile lor.
- Y Manâncă o data pe zi si da trupului numai ceea ce este de trebuinta sculându-te înca mai voind sa manânci, iar veghea ta fa-o cu masura nelipsind trupul de ceea ce-i este de trebuinta.
- Y Fa slujbele tale cu masura si cunostinta ca nu cumva din multa priveghere sa ti se întunece sufletul de prea multa încordare. Îti ajunge o jumatate de noapte pentru priveghere lasând-o pe cealalta pentru odihna trupului. Foloseste doua ore înainte de a te culca rugându-te si cântând, apoi odihneste-te. Când Domnul te scoala, fa-ti slujirea cu râvna iar de vezi ca trupul îti este povârnit spre somn spune-i: “Voiesti acum putina odihna pentru ca apoi sa fii aruncat în întunericul cel mai din afara?” si daca te silesti putin, degrab îti vine si puterea.
- Y Sa nu ai prietenie cu oamenii de care constiinta ta stie ca sunt familiari si altora, ca sa nu le provoci acelora sminteala cu stiinta.
- Y De te afli într-o vietuire grea a trupului pentru Dumnezeu si oamenii voiesc sa-ti urmeze pilda cinstindu-te pentru aceasta, paraseste-o si treci la alta, ca osteneala ta sa nu se schimbe în lenevie, iar de simti ispita slavei desarte nu da atentie oamenilor stiind ca ceea ce faci este un îndemn de la Dumnezeu.
- Y Daca te lepezi de lume sa nu-ti lasi tie nimic si de te crezi pe tine voind sa ai ceva, oboseste-ti si mai mult trupul cu rucodelia ca sa te linistesti în chilia ta mâncându-ti cu umilinta pâinea.

- Y De pleci în cetate, vinde lucrul tau de mâna netârguindu-te pentru pretul lui ca cei din lume, ci da-l cuiva pe orice ca sa nu pierzi puterea câstigata în chilia ta. De vinzi ceva de care ai trebuinta nu te târgui spunând: “De nu-mi dai atât nu ti-l dau”, iar de voiesti aceasta, sileste-te putin si de nu primesti pretul lui, accepta fara multa vorba. De te tulbura gândurile oriunde te afli, spune-i: “Ma aflu ca toti sfintii care au fost încercati de Dumnezeu în starea de saracie pâna ce a vazut ca hotarârea lor este credincioasa si atunci i-a dus la largime.
- Y De-ti îmbie un frate un lucru si ai trebuinta de el, nu te atinge de el fara sa ti-l ofere acela sau sa-i spui lui. Daca un frate îti spune tie când pleci de acasa: “ Cumpara-mi un lucru” , de poti aceasta, fa-o, iar de esti cu altii, sa nu faci aceasta fara parerea lor caci astfel îi superi pe cei ce locuiesc împreuna cu tine.
- Y De apare nevoia sa mergi în localitatea ta pentru vreun lucru pazeste-te de rudeniile dupa trup, sa nu petreci cu ei, nici sa-ti însusesti spusele lor.
- Y De primesti spre o trebuinta a ta ceva de la un frate, sa nu uiti ci îngrijeste-te sa i-l întorci degraba, iar daca lucrul este o unealta, întoarce-i-o îndata dupa ce ti-ai savârsit lucrul tau. De se va strica la tine, repar-o si nu neglija aceasta. De-i dai ceva unui frate mai sarac si vezi ca nu poate sa ti-l întoarca, nu-l necaji sau strâmtora în vreun fel si de-i dai vreo haina, lasa-i-o lui.
- Y Pazeste-te sa nu te împartasesti de Jertfa având vreun gând rau fata de fratele tau caci altfel te amagesti pe tine.
- Y Pazeste-te de convorbirile cu ereticii voind sa sustii credinta cea dreapta ca nu cumva veninul cuvintelor rele ale lor sa te otraveasca. De afli vreo carte cunoscuta ca eretica sa nu voiesti sa o citesti ca nu cumva sa se umple inima ta de veninul mortii, ci ramâi în ceea ce ai fost luminat neadaugând si nescotând nimic din aceea. Pazeste-te de constiinta mincinoasa care se împotrivesc învățaturii sanatoase cum a spus Apostolul (*1 Tim. 1,10*).
- Y Daca esti tânar si înca n-ai ajuns sa-ti robesti trupul si auzi de virtutile înalte ale parintilor, nu te grabi la ele voind sa le traiesti în odihna, caci nu-ti vin daca nu le practici lucrarea lor, dar de le practici, îti vin de la ele însusi.
- Y De iesiti împreuna pentru un lucru trecator, fiecare din voi sa ia aminte la sine si nu la fratele sau si sa nu caute sa-l dascaleasca pe acela. De faceti un lucru trecator la chilie, orice, lasati-l pe cel ce lucreaza cu voi sa lucreze cum voieste, iar de zice: “ Faceti iubire de ma învățati, caci nu ma pricep!” si de este unul care stie, sa nu-i spuna din invidie: “ Nu stiu” .
- Y De coace fratele tau pâine sau altceva si nu este bine, nu cumva sa sa-i zici: “ L-ai copt rau!” , caci aceasta-i moartea sufletului tau, ci gândește-te ca daca ai fi auzit tu aceasta de la altul te-ai fi suparat. Gândind în felul acesta te vei liniști.
- Y De cântati împreuna si unul va gresi un cuvânt, nu-i spuneti repede aceasta caci îl veti tulbura. De a trecut cuvântul, sa fie trecut, iar de spune: “ Faceti iubire si spuneti-mi” , spuneti-i.
- Y De mâncati la ceva la trapeza si este vreunul între voi care nu vrea acea mâncare, sa nu spuna ca nu poate mânca aceea, ci sa se sileasca pentru Dumnezeu pâna la moarte si Dumnezeu îl va liniști pe el.
- Y De faceti un lucru împreuna si unul dintre voi îl strica din slabiciune, sa nu-l certati, ci mai degraba bucurati-va cu el.

- Y De va aduc niscai frati ceva vesti sa nu-i întrebati ceva care sa-i vatame si de va va lasa acea veste la chilie si unul dintre cei veniti neputându-se înfrâna, spune unuia dintre voi ceva vatamator, sa nu spuna cel ce a auzit acestea vreunuia dintre frati, ci sa taca pâna ce va trece ceea ce au lasat aceia de la ei ca sa nu se umple inima lor de veninul mortii.
- Y De pleci la niscai straini pentru vreo trebuinta sa nu întrebi pe vreunul de ceva ce nu te intereseaza ca sa poti reveni nevatamat la chilia ta. Iar de auzi ceva din cele ce nu le voiesti, revenind la tine sa nu le spui fratilor tai. De va aflatii la straini sa nu îndrazniti sa rostiti vreo judecata despre nici un lucru în locul unde ati intrat, ca sa se foloseasca si altii de pilda voastra, mai ales de tacerea voastra ascunsa si aratata.
- Y Toate patimile se afla în cel slab cu inima si în lenea lui fiindca nu vede pacatele lui, iar ajutorul lui Dumnezeu, nadejdea, blândetea, constiinta si parasirea voii proprii, silirea în toate cele bune sunt cuprinse în smerita cugetate.
- Y Mândria, sfada, gândul de a te socoti mai presus de fratii tai, dispretuirea constiintei, necugetarea la tine când fratele tau te supara si întrebarea: “Ce am eu din toate cele auzite ce mi se aduc?” tin inima învârtosata.
- Y De lucrezi cu un frate slab, nu-l judeca în ascuns voind sa faci ceva mai presus de el. Daca fratele lucreaza la un lucru si îl strica, nu-i spune nimic de nu-ti va zice: “Fa iubire frate si ma învata.” De stii însa sa-l înveti dar taci, moarte-ti este tie aceasta.
- Y De faceti lucrul vostru precum trebuie dupa puterea voastra sa nu spui ce ai facut tu sau fratele tau caci aceasta arata lipsa de întelepciune.
- Y De nu poti spune fratelui tau un cuvânt de bucurie pentru ca socotesti ca a facut ceva rau, cugeta ca fratele îti este stapân fiindu-ti frica sa gresesti în fata lui de frica pedepsei ce-o vei primi.
- Y De voiesti sa te înfrânezi mai mult ia-ti o chilie aparte si nu-l necaji pe fratele tau care poate este mai slab.
- Y Daca un frate strain vine la voi si ati auzit dinainte despre el ca este iubitor de vreo pricina rea, nu cercetati aceasta prin cuvinte pâna nu se va arata voua scaderea lui. Paziti-va sa nu faceti ceva ce stiti ca de va înțelege fratele se va necaji.
- Y De voiesti sa iei ceva si ai nevoie de acel lucru, sa nu murmuri împotriva fratelui tau spunând: “De ce n-a înțeles de la sine sa-mi dea lucrul?”, ci spune cu simplitate: “Fa iubire si da-mi acest lucru de care am trebuinta” caci aceasta este sfânta curatie în inima ta. Fiindca de nu spui, ci susotesti judecându-l vadit este ca te afli în robia patimii.
- Y De se ivate între voi întrebare despre un cuvânt al Scripturii, cel ce cunoaste cuvântul si i stie înțelesul dupa puterea lui, sa lase voia lui în urma fratelui si sa-l odihneasca pe acesta în bucurie caci cuvântul care i se cere este sa se smereasca în fata fratelui sau. *(Daca cunosti înțelesul unui cuvânt din Scriptura de care se vorbeste dar îl cunoaste si altul, lasa-l pe el sa-l spuna caci cuvântul cel mai bun pe care-l poate spune în aceasta ocazie este smerenia. Din smerenie se arata cel mai clar ca ai înțeles mesajul Scripturii.)*
- Y Cel ce cugeta la judecata dinaintea scaunului dumnezeiesc în fata caruia va avea sa se înfatiseze, sa faca tot ce se poate ca sa nu greseasca cu gura lui caci altfel nu va afla nici o mângâiere în acel ceas înfricosator.
- Y *Exista o □ **înțelepciune draceasca**— ea este aceea care cauta toate argumentele ca sa demonstreze inexistenta lui Dumnezeu sau sa-si justifice mândria si patimile egoiste, dar*

aceasta “întelegciune” care se numeste mai precis falsa cunoastere sau gnoza panteista mai degraba întuneca pe cel ce o adopta lipsindu-l pe unul ca acesta si pe toate de sens.

- Y De voiti sa iesiti la un mic lucru trecator, sa nu dispretuiasca unul pe celalalt si sa iasa singur lasându-l pe fratele sau ca sa-i sufere constiinta, ci sa-i spuna cu iubire: “ Vrei sa mergem împreuna?” si de va vedea pe fratele sau obosit în acel ceas sau cu trupul slabit, sa nu staruie zicând : “ Trebuie sa mergem acum” , ci sa lase pâna altadata si sa plece la chilia sa cu iubire compatimitoare. Paziti-va sa nu va împotriviti fratelui în ceva ca sa nu-l necajiti.
- Y Daca locuieste cineva cu parintele sau cu fratele sau, sa nu-i fie constiinta preocupata de cineva din cei dinafara, ci toate de cel cu care locuiesti caci aceasta este pacea si supunerea. De locuiesti cu unul mai mare ca tine sa nu voiesti sa faci o binefacere unui sarac, daca nu-l întrebi mai întâi pe acela; deci sa n-o faci pe ascuns.
- Y De întrebi pentru gândurile tale, nu întreba dupa ce-ai facut ceea ce ti se pare ca a fost conform cu ele, ci întreaba-te despre ceea ce te razboieste acum, fie ca e vorba de o strâmtorare, fie de vreun lucru de mâna.
- Y De voiesti sa schimbi lucrul de mâna sau sa locuiesti cu un alt frate, sau ca sa iesi de la vreunii întreaba cu libertate înainte de a fi facut aceea (Nu întreba dupa ce ai facut un lucru, despre gândul care te-a îndemnat sa faci acel lucru, ci întreaba-te despre acel gând înainte de a face lucrul respectiv, aceasta ca sa nu suferi de parerea de rau ca ai facut un lucru înainte de a fi cugetat mai serios, daca e bine sa-l faci sau nu).
- Y Sa nu te întrebi înainte de a fi facut, fie despre slabiciunea sufletului, fie despre patimile care te duc la acestea dar sa nu te întrebi ca si când nu le-ai facut înca. Deci întreaba-te despre rana, zicând: “ Iata, am fost ranit.” aceasta, ca sa te vindeci de ceea ce te mâna spre rana. (Sa nu te întrebi despre gândul de-a face un lucru, de e bun sau rau înainte de-a fi facut acel lucru, dar cugetându-te în situatia celui ce le-a facut ca sa simti toata bucuria sau respectul ce-ti va veni dupa împlinirea lui). Iar de vorbești despre gândurile tale, nu fi fatarnic si nu spune unul fata de altul, sau ca si când ai de facut altceva, ci spune adevarul si pregateste-te ca sa faci ceea ce ti se spune, fiindca altfel râzi de tine însuti si de batrâni.
- Y De întrebi pe batrâni despre vreun razboi sa nu asculti de cele ce-ti vorbesc înaintea mai mult decât pe batrâni, ci roaga-te mai întâi lui Dumnezeu zicând: “ Fa mila cu mine si ceea ce voiesti, da parintilor mei sa-mi spuna” . Si astfel ceea ce-ti vor spune parintii, fa cu credinta si te va odihni Dumnezeu. (*Rugaciunea oricui e primita de Dumnezeu, deci desi esti mai mic duhovniceste, roaga-te sa-ti spuna cei mai mari ceea ce este bun. În felul acesta primești ceea ce ti se spune cu credinta ca vine de la Dumnezeu. Prin aceasta nu-l umilești pe cel mai mare caci admiti ca lui îi spune Dumnezeu ceea ce nu esti sigur ca trebuie sa faci.*)
- Y Te va odihni Dumnezeu de locuiesti cu fratii si nu esti multumit pentru niscăi motive, de pilda: pentru lucrul de mâna, sau pentru legatura ce ti-o impui sau pentru odihna pe care nu o doresti; pentru neputinta de a rabda, pentru lenevie, sau pentru ca voiesti sa te daruiesti mai mult patimirii folositoare, pentru ca vrei sa te linistesti, sau pentru ca nu poti purta jugul prezentei lor, sau pentru ca nu poti face voia ta, pentru ca nu-ti împlinesti trebuinta ta, sau pentru ca esti slab si nu poti purta osteneala comuna, sau pentru orice motiv ce-ti îndeamna inima sa iesi cu întristare pentru ei, sau sa fugi pe ascuns, din necaz sau în vreme ce se iversează între voi vreo lipsa de pretuire si nu-ti aduce aminte de frătietațe, pune piedica ce ti-o pune vreo rautate. Te va scapa de aceste înduri făcându-te sa cauti mai degraba pacea, ca sa fie odihnita inima ta oriunde vei pleca. Deci arunca dispretul

asupra ta nevorbind împotriva fratilor cu care te-ai ostenit si sa nu asculti de vrajmasii ce te îndeamna sa preschimbi binefacerile lor în fapte rele.

- Y Ocolestă osândirea si nu voi osândă fratelui tau sa acopere osândă ta si sa nu cazi sub vrajmasii unde vei avea sa locuiesti.
- Y De pleci sa locuiesti într-un loc, sa nu voiesti sa-ti ridici degraba chilie până ce nu afli felul de vietuire al locului ca nu cumva sa ai acolo vreo pricina de sminteala, fie pentru grija ce ti-o da, fie pentru ca vei vedea pe vreunii care nu-ti plac, fie pentru slava, fie pentru odihna, fie pentru sminteala prietenilor. Caci de esti înțelept, vei cunoaste în putine zile tot ce-ti va fi spre moartea sau spre viața ta.
- Y De predai chilia fratelui tau, ca sa nu ramâna în putine zile, sa nu ai pe fratele tau ca sa ramâna sub stapânirea ta.
- Y De ti se da o chilie ca sa ramâi în ea câteva zile sa nu strici ceva, nici sa zidesti de nu întrebi înainte pe cel ce ti-a predat-o fie spre odihna, sau nu, fiindca aceasta este împotriva constiintei.
- Y De locuiesti cu cineva, sau lângă el si primești porunca de la el, pazeste-o pentru Dumnezeu si nu dispretui porunca, nici în ascuns, nici la aratare, calcând-o.
- Y De te linistesti în chilia ta si te-ai legat pe tine pentru ora mâncării, fie ca nu manânci ceva fiert, fie orice altceva si iesi între straini, pazeste-te sa nu spui cuiva sezând la masa, zicând: “Iarta-ma, nu manânc aceasta!” altfel toata osteneala a ajuns desarta în mâinile vrajmasilor, caci Stapânul si Mântuitorul a spus: “Fa în ascuns, ca Tatal tau sa-ti rasplateasca la aratare.” Cel ce iubeste ostenelile lui, le va pazi ca sa nu se piarda.
- Y De locuiti împreuna, de te va chema fratele tau la orice lucru de mâna, fie înăuntru, fie în afara, sa nu spui: “ Mai ai rabdare ca sa-l mai ocolesc putin” , ci asculta-l repede.
- Y De faceti un lucru împreuna, orice scadere vezi la altii, sa nu o lasi sa se afle în gura ta pentru a o spune fratilor caci este moarte pentru sufletul tau; deci fa aceasta daca esti înțelept.
- Y De locuiesc cu tine niscăi frati si se ostenesc cu tine o zi, odihnestă-i înainte de ora mâncării.
- Y Nu lua aminte la tine, ci mai vârtos la judecata lui Dumnezeu si sa-L ai pe Dumnezeu înaintea ochilor în tot lucru pe care-l faci.
- Y De pleci sa locuiesti în vreun loc si vezi acolo vreo mestesugire care fie ca aduce paguba lucrurilor, fie vreo vatamare, sau se fac lucruri necalugaresti, sa nu-ti deschizi nicidecum gura pentru a critica; iar de nu te poti linisti, pleaca în alt loc numai de criticat sa nu critici caci aceasta este moarte.
- Y De esti slab si patimas pazeste-te sa nu lasi pe cineva sa-ti spuna patimile gândurile lui, caci acest lucru este pierzator pentru sufletul tau.
- Y De se iverse între voi cuvânt pricinuitor de răs paziti-va sa nu lasati glasul sa vi se faca auzit caci este semn al necunostintei, al netemerii de Dumnezeu si-al lipsei de paza în voi.
- Y Deoarece mânia a intrat în toata lumea în zilele noastre nimic din ce auziti sa nu va tulbure, ci ziceti în inima voastra: “ Ce sunt acestea fata de locul în care vom intra pentru pacatele noastre?”
- Y Faceti iubire pentru Dumnezeu ca sa stiti sa va paziti pentru ca nu putin lucru este credinciosului sa aiba macar un lucru cât de mic.

- Y Iubirea cuiva sa cerceteze Scriptura din curiozitate naste dusmanie si cearta iar plânsul pentru pacate aduce pace, caci nebunie este pentru monahul care sade în chilia lui sa-si paraseasca aducerea aminte de pacate si sa cerceteze Scripturile din curiozitate! Cel ce-si ocupa mintea cu întrebări prostesti: cum a spus Scriptura – asa si asa, înainte de-a se fi dobândit pe sine vadeste o inima curioasa, usuratica si foarte robita, însa cel ce vegheaza cu toata puterea sa nu fie robit iubeste sa se arunce pe sine pururea înaintea lui Dumnezeu. *(Se cere sa nu cercetam Scriptura uitând de Dumnezeu, ci având în primul rând în constiinta pe Dumnezeu. Abia atunci am câstigat stapânirea asupra noastra scapând de robia pacatului. Cine cerceteaza Scriptura uitând de Dumnezeu este stapânit de mândria de-a cunoaste din Scriptura mai mult decât altii nu pentru a-l cunoaste pe Dumnezeu din trairea Cuvântului Sau.)*
- Y Cel ce cauta vreo asemanare a lui Dumnezeu huleste pe Dumnezeu, iar cel ce cauta sa-l cinsteasca iubeste curatia în frica lui Dumnezeu.
- Y Cel ce respecta si pazeste cuvintele lui Dumnezeu l-a cunoscut pe Dumnezeu si le împlineste ca unul ce se foloseste. *(Trairea lui Dumnezeu ne da puterea sa împlinim cuvintele lui Dumnezeu din scriptura. Cel ce-L cauta pe Dumnezeu arata ca-L iubeste, iar iubirea lui Dumnezeu îl tine curat de pacate pe cel ce o are.)*
- Y Sa nu cauti cele înalte, ci roaga-te Lui pentru ajutor ca sa te curete de pacat caci cele ale lui Dumnezeu vin de la sine daca locul s-a facut curat.
- Y Cel ce se sprjina pe sine, pe cunostinta sa si tine la voia sa câstiga dusmania si nu poate scapa de duhul întristarii.
- Y Cel ce împlineste cu fapta cuvintele Scripturii dupa parerea sa sprijinindu-se pe înțelegerea lui, nu cunoaste slava lui Dumnezeu, iar cel ce zice: “Nu stiu, sunt om”, da slava lui Dumnezeu. *(Cel constient de nestiinta lui privitor la lucrurile spirituale, acela primeste în sine bogatia cunoasterii de Dumnezeu caci tocmai sentimentul de a nu sti este produs de bogatia coplesitoare a lui Dumnezeu. Aceasta traire întru smerenie a bogatiei lui Dumnezeu este ea însasi o cunostinta a lui Dumnezeu potrivita cu puterea lui de creatura infinit mai prejos de Dumnezeu.)*
- Y Sa nu voiesti sa-ti dezvalui gândurile în fata tuturor, ci numai în fata parintilor, ca sa nu-ti atragi întristare în inima ta.
- Y Pazeste cu mare atentie gura ta, ca aproapele tau sa fie cinstit lângă tine. Învata limba ta în cuvintele lui Dumnezeu întru cunostinta si minciuna va fugi de la tine.
- Y Iubirea slavei de la oameni naste minciuna. *(Iubitorul de slava pe lângă faptul ca prin minciuna își atrage lauda, îi face si pe cei ce-l lauda sa minta atribuindu-i laude nemeritate.)*
- Y De vorbeste cineva de rau pe fratele sau coborându-l si descoperindu-i pacatul, sa nu voiesti sa înclini spre aceasta ca sa nu te ia în stapânire cele ce nu le voiesti.
- Y Simplitatea si vointa de a nu te masura pe tine însuti curateste inima de toate relele.
- Y Cel ce graieste ceva si are în inima lui prin viclenie altceva își face toata slujirea catre Dumnezeu desarta. Sa nu te lipesti de unul ca acesta ca sa nu te spurci de otrava lui întinată. Umbla deci cu cei lipsiti de rautate ca sa te faci partas de curatia lor.
- Y Curateste-ti inima fata de toti ca sa se salasluiasca pacea lui Dumnezeu în tine caci precum de va fi muscat cineva de un scorpion, veninul acestuia va patrunde tot trupul lui, asa este rautatea din inima fata de aproapele.

- Y Prin patru lucruri sporeste curvia în trup: prin dormitarea la tânar, prin saturare de mâncare, prin purtarea usuratica, neserioasa si prin împodobire.
- Y Prin patru lucruri se face sufletul pustiu: “Prin umblarea din loc în loc, prin iubirea împrastierii (umblarea din loc în loc, împrastierea înseamna neaprofundarea în ceea ce se afla în orice; înseamna a ramâne mereu a ramâne la suprafata lucrurilor), prin iubirea materiei si prin superficialitate.
- Y Prin patru lucruri sporeste mânia: prin darea si luarea usoara, prin impunerea voii tale, prin vointa de-a învăta pe altii si prin a se socoti pe sine înțelept.
- Y A nu vedea cineva valoarea altuia înseamna a-si îngusta vederea, a se întuneca, a nu primi ceea ce este în el lumina. Egoismul este starea care întuneca pe om reducându-l la el însusi în chip mincinos – este necomunicare.
- Y Uitarea îl razboieste pe om pâna la ultima suflare cerându-i lupta grea pâna la agonie; ea este mai tare decât toate gândurile si naste toate relele surpând în fiecare clipa cele zidite cu truda de catre om (remarcabila caracterizare a uitarii, ea nu ne lasa sa continuam binele pe care l-am început facându-ne sa cadem din el, nu ne lasa sa crestem spiritual, este tot ce e mai contrar vointei noastre de bine – ne invadeaza fara sa vrem. Acesteia îi trebuie opusa trezvia care cere o vointa si o constiinta mereu vigilentă).
- Y Împreuna cu Mântuitorul au fost atârnatii pe cruce doi tâlhari; cel din dreapta L-a slăvit si L-a rugat: “ Pomeneste-ma Doamne când vei veni întru Împaratia Ta” , iar cel de-a stânga L-a hălit. Aceasta înseamna ca înainte ca mintea sa se trezeasca din nepasare este cu vrajmasul, dar când Domnul o va trezi din nepasarea ei dându-i sa vada si sa distinga toate, va putea sa se urce pe cruce. Dar vrajmasia hălitoare ramâne la cuvinte grele si mintea slabita de mândrie refuza osteneala si se întoarce iar la nepasare. *(Mintea trezita din nepasarea ei se poate urca pe crucea mântuitoare, altfel oricum tot va patimi chinuri, dar chinurile unei cruci care n-o va duce la viata vesnica caci nu va vedea în ea acceptarea jertfei de sine aduse lui Dumnezeu pentru nepasarea anterioara, ci se va încapatâna sa-l ignore pe Dumnezeu si sa nu ceara mila Lui.)* Acestia sunt cei doi tâlhari pe care Domnul Iisus Hristos i-a desfacut de prietenia întreolalta, unul prin hula despartiu-se de nădejde, iar celalalt a staruit rugându-L pâna ce L-a auzit zicând: “Astazi vei fi cu Mine în rai”. Acesta este cel ce-a ajuns dupa ce-a practicat tâlhăria sa manânce în rai din pomul vietii.
- Y Cel ce voieste sa vina la odihna Domnului si sa nu fie biruit de vrajmasi se desparte de oameni în orice privinta spre a nu critica pe vreunul, a lauda, a îndrepta, a fericii pe cineva, a supara în vreo privinta pe aproapele, a observa scaderile lui, a nu lasa vreun ac de dusmanie în inima lui si a supune voia sa neînțeleptului. De vei face asa, te vei cunoaste pe tine si vei înțelege ceea ce te vătămă. Însa cel convins de dreptatea lui si tine mortii la parerile si la voia lui nu poate scapa de dusmanie, nici nu se poate odihni si nici nu vede ceva din cele ce-i lipsesc.
- Y Sa nu înveti pe cineva de nu ti-o cere, iar de ti-o cere, spune-i adevarul dupa Dumnezeu chiar cu pretul de a suferi moartea pentru aceasta caci asa se arata omul liber pentru Dumnezeu.
- Y Spunea avva Isaia despre dorinta de a-l învăta pe aproapele: “De unde stiu eu ca am primit porunca de la Dumnezeu sa spun altuia – Fa aceasta sau aceea? Cât eu ma aflu în pocăinta pentru pacatele mele?” De-ti cere totusi cineva învăătura spune-i adevarul chiar de-ar fi sa suferi si moartea pentru aceasta. De se va întoarce iarasi la tine, întrebându-te acelasi lucru deoarece nu pune toata răvna pentru a învăta serios, taie-l de la tine, caci

unul ca acesta omoara sufletul tau. Caci este mare lucru pentru om sa-si lase voia si îndreptatirea sa, pe care o socoteste dupa Dumnezeu, si sa pazeasca cuvântul celui ce-l învata dupa voia lui Dumnezeu.

- Y De-ti spune cineva cuvinte nefolositoare sa nu le asculti nici o clipa ca sa nu-ti vatami sufletul tau. Sa nu te împiedice motivul cum ca s-ar supara acela ca nu asculti cele spuse de el si sa-ti zici ca vei asculta dar n-ai sa le primești în inima, caci nu esti mai presus de primul om zidit pe care L-a facut Dumnezeu cu mâna Lui si pe care nu l-a folosit negrija. Fugi deci degraba si sa nu voiesti nicidecum sa-l asculti, dar ia seama ca nu cumva fugind cu trupul sa voiesti sa cunosti cele spuse, caci de auzi cât de puțin dracii nu se vor multumi numai cu atât, ci te va pravalii în groapa pierzarii.
- Y Din cele ce le vad, câstigul, cinstea si odihna, îl razboiesc pe om pâna la moarte.
- Y A-l învata pe aproapele este o cadere a sufletului si a voi sa-l readuci la firea cea buna arata o boala grea a sufletului (pentru ca se manifesta o mare încredere în sine a celui ce întreprinde sa-l învete pe altul).
- Y A judeca un membru al Bisericii înseamna a dispretui un madular al lui Hristos sau a lupta un madular al trupului Lui împoriva altuia. Fiecare madular însa trebuie sa ajute alte madulare. Fiecare madular însa trebuie sa ajute alte madulare.
- Y Toti suntem ca într-un spital: unul este bolnav de ochi, altul are o buba si câte alte slabicini mai sunt. Unele din ele sunt vindecate dar când omul manâncă ceva din cele ce-l vatama, iarasi apare boala. Asa este si cu cel ce aflându-se în pocainta, judeca sau dispretuieste pe careva. Oare cei din spital, suferind de diferite neputinte, nu vor gândi fiecare la boala sa, caci zacând toti în spital se pazeste fiecare precum i-a spus doctorul.
- Y De te-ai predat lui Hristos, pentru ce mai voiesti sa umbli iarasi în lume? Nu te atinge, nu gusta, nu te folosi de ceea ce te-ai lasat, odata ce-ai pornit pe aceasta cale, caci de ai averi si vii, de ce nu ti-ai luat si femeie? Daca ai murit cu Hristos prin Botez si ai înviat cu El prin credinta, caută cele de sus unde este Hristos, nu cele de pe pamânt. De voiesti sa înparatesti cu Hristos pazeste poruncile Lui. Pazeste-te pe tine pâna la moarte sa nu ai prietenie cu cei tineri.
- Y Sa-ti pazesti ochii când îti îmbraci hainele si sa nu bagi mâna în sânul tau caci multe patimi ascunse are trupul!
- Y De esti îmbiat cu vin , ia doar trei pahare si sa nu calci cumva porunca din prietenie (*unii batrâni sunt de parere ca trei pahare deja este prea mult*).
- Y Sa nu locuiesti într-un loc unde inima ta se teme ca vei pacatui fata de Dumnezeu.
- Y Sa nu-ti neglijezi rânduiala pravilei pentru ca sa nu cazi în mâinile vrajmasilor tai.
- Y Sileste-te la meditarea Psalmilor pentru ca aceasta sa te pazeasca de robia întinaciunii.
- Y Iubeste toata patimirea neplacuta si patimile vor fi umilite.
- Y Nu caută sa vezi cât de mare te-a facut vreo fapta, sau cât ai crescut prin ea; deci nu pune pret pe ea.
- Y Sa nu descoperi înaintea tuturor gândurile tale ca sa nu pricinuiesti sminteala fratelui tau. Descopera gândurile tale parintilor tai ca harul lui Dumnezeu sa te acopere.
- Y Nu descoperi oricui gândurile tale, ci numai celor pe care i-ai probat ca sunt duhovnicesti.

- Y De vezi vreo sminteala, dar nu de moarte, la fratele tau, nu-l dispretui ca sa nu cazi în mâinile vrajmasilor tai!
- Y Fereste-te sa nu te lasi rob de cele în care ai pacatuit, ca sa nu se împrosateze în tine!
- Y Nu fi iubitor de cearta ca sa nu se salasluiasca în tine tot raul!
- Y Preda inima ta spre ascultarea parintilor tai si harul lui Dumnezeu va locui în tine.
- Y Nu te face înțelept de la tine ca sa nu cazi în mâinile vrajmasilor tai!
- Y Obisnuieste-ti limba sa spuna: “ Iertati-ma” si smerenia va veni pe nesimtite la tine.
- Y Nu fugi de osteneli si ti se va da repede linistea. Cu cât te ostenesti mai mult în cele bune, cu atât îti vine mai repede si mai sigur odihna si linistea de la Dumnezeu. Te faci prin cele bune liber de grija de tine, te faci indiferent la necazuri si apoi mai ai si multumirea binelui facut.
- Y “ Orbii vad” , înseamna ca cel ce priveste lumea aceasta cu nadejde este orb; dar daca paraseste aceasta nadejde desarta si priveste la cea adevarata, a vazut. *(De fapt cel ce priveste lumea aceasta cu nadejde este orb. Daca nu cunoaste decât realitatea terestra nu înțelege ca aceasta înseamna a nu avea de la ea decât moartea definitiva si neînțelegând aceasta este orb. Cel ce însa are nadejde într-o viata deosebita de lume, vede realitatea.)* La fel “schiopii umbla” înseamna ca cel ce vointe pe Dumnezeu si iubeste cugetarile trupesti ale inimii este schiop, iar daca le paraseste pe acestea pe acestea si iubeste pe Dumnezeu din toata inima, umbla. *(Cel ce ramâne la lumea aceasta este schiop adica nu se poate misca din lumea aceasta, dar cel ce iubeste pe Dumnezeu poate umbla nemairamânând paralizat în ea, se misca din ea.)* “Surzii aud”, înseamna ca fiind cineva în împrastiere este surd prin robie si uitare dar de se aduna în cunostinta, aude. *(Cel împrastiat cu mintea nu aude glasul lui Dumnezeu, care-i arata drumul spre El si trebuinta de a-L urma. Nu aude ceea ce este esential pentru viata lui – toate se confunda în auzul acestuia.)*
- Y Fierea pe care a baut-o Mântuitorul pentru noi este pentru a nimici toata pofta cea rea din noi ca sa ne închidem gurile noastre, sa nu îngaduim poftelor sa iasa din trupul nostru si sa se împlineasca. Otetul baut este pentru a stinge toata îndrazneala si toata tulburarea desarta. Scurpatul primit pentru noi este pentru a stinge toata vointa de-a place oamenilor si iubirii slavei de la oameni. Ceasul al saselea când s-a rastignit întru acreala inimii împotriva pacatului pentru mântuirea noastra, este chin pentru noi spre a ne întari împotriva a toata lenevia si lipsa de curaj pâna ce va muri în noi pacatul dupa cum s-a scris: “prin cruce a omorî pacatul si vrajmasia în El” *(Efeseni 2,16)* (A suporta pacatul pe care si l-a însusit în sensul ca a luat vina pentru pacatul nostru, deci si acreala fata de el, ca vrajmasie împotriva altora. Toate acestea le-a omorî. Traia aceste simtiri ale noastre fara sa fie autorul lor personal ca sa le omoare, sau sa-si produca simtirea ca le-a omorî, ca sa ne transmita si noua aceasta simtire.)
- Y Cel ce plânge, de aude cuvinte, nu zice de ele bine sau rau, de sunt bune sau rele caci auzirea lor nu este primita. Nu ia aminte la cei multi de sunt buni sau rai, de sunt altii legati împreuna cu el, nu ia aminte la ei nici nu cugeta împreuna cu ei la ce au facut “caci fiecare poarta povara lui” *(Gal. 6,5)*. Atras sa-si ascunda fata întunecata, nici un om nu pune vreun cuvânt pentru ea (celui cu fata întunecata, necomunicativa nu-i cere sa si-o arate). De frica chinurilor marturiseste cele ce le-a facut socotindu-se vrednic sa fie judecat pentru cele ce le-a savârsit.

- Y *Fara efortul de a face fapte bune, inima se împrastie în tot felul de înduri, iar împrastierea aceasta aduce uitarea datoriei de-a face binele. Uitarea poate apoi înainta pâna la întunecarea totala a cugetarii, omul nemaifiind preocupat de un sens al vietii sale si al lumii. La starea aceasta ajunge cel ce-si plânge simplu, într-un oarecare interval de timp pacatele, netrecând la faptele bune contrare pacatelor. Iar aceasta împrastiere, uitare si întunecare este însoțita si de o uscaciune sporita a inimii.*
- Y *Pâna ce n-am trecut de la plânsul pentru pacate, la faptele care sa le împrastieze, nu pot transmite nici eu altora o influenta buna, adica darul meu în acest sens, chiar daca-i rog sa-l primeasca. Pentru ca nu ma vad înca pe mine însumi odihnit prin ele, deci în stare sa-l comunic. N-am ajuns la aceasta descoperire a mea pentru mine si pentru altii, nici printr-o durere extrema pentru pacatele mele, sau printr-un vierme care îmi musca neîncetat inima pentru ele – sunt într-o stare ambigua.*
- Y *Când manânc ma caiesc, dar cainta mea nu este adevarata – e aceiasi stare de ambiguitate a celui ce începe sa traiasca nemulțumirea starii sale pacatoase, dar n-are înca curajul s-o paraseasca. Mâncarea produce celui ce se afla înca în pacate placere dar începutul nemulțumirii cu ele îl face sa se caiasca de placerea mâncării, dar nu sa se ridice deasupra ei.*
- Y *Cugeta la tine însuti în fiecare zi ce patima ai biruit înainte de a-I arata cele ce le ceri. Precum pamântul nu poate da rod fara samânta si apa, asa nu poate omul sa se pocaiasca fara smerita cugetare si osteneala trupului.*
- Y *Prin amestecarea undelor vazduhului înfloreste samânta, iar omul înfloreste prin porunci iar mintea lui prin pazirea poruncilor lui Dumnezeu.*
- Y *Credinta în Dumnezeu si frica de el se arata în neîntristarea constiintei.*
- Y *De se seamana în tine placerea curviei când sezi în chilia ta, ia seama si opune-te gândului spurcat ca sa nu te rapeasca. Sileste-te sa-ti aduci aminte de Dumnezeu ca el ia aminte la tine si ca de cugeti ceva în inima ta, toate sunt descoperite înaintea lui.*
- Y *Nu te grabi în rugaciunile tale ca sa nu te manânce fiarele.*
- Y *Iubeste-i pe cei credinciosi, ca sa fii miluit prin ei; doreste-i pe sfinti, ca râvna lor sa te manânce.*
- Y *Adu-ti aminte de Împaratia cerurilor ca dobândirea ei sa te atraga încet spre ea. Gândește-te la gheena ca sa urasti faptele care duc la ea.*
- Y *Sculându-te dimineata, în fiecare zi, gândește-te ca vei da raspuns lui Dumnezeu despre toata fapta si nu vei pacatui fata de El iar frica lui Dumnezeu va locui în tine. Pregătește-te sa-L întâlnești si vei face voia lui.*
- Y *Cerceteaza-te pe tine aici în fiecare zi în ce-ai ramas în urma si nu te vei înfricosă în ceasul de nevoie al mortii.*
- Y *Nu te crede pe tine credincios si statornic pâna la rasuflarea din urma. Sa nu te înalti cu cugetul ca esti bun caci te vei încredința vrajmasilor tai (cine se încrede în sine, se încrede în sugestiile diavolului caci acesta îl face pe om sa se mândrească cu faptele sale, sau ca a învins vreo patima.*
- Y *Nu te încrede în tine cât timp esti în viata pâna ce n-ai trecut peste toate stapâniile întunericului. (Daca ai trecut peste toate stapâniile sau ispitele întunericului, nu te mai încrezi în tine care esti o dovada ca esti rob al unei stapâni a întunericului, al neobservării*

ca nu esti prin tine liber de tot pacatul, ca esti înca supus egoismului si nepredat deplin lui Dumnezeu.)

- Y Priveste frate cu trezvie la duhul care aduce întristare omului caci multe vânnari le îndreapta spre tine pâna ce te face neputincios. Caci întristarea dupa Dumnezeu este bucuria de a te vedea pe tine în voia Lui. Ea este supararea vrajmasilor, caci cel ce-ti spune: “Unde ai sa fugi caci nu este pocainta?” este vrajmasul care spune aceasta omului pentru a-l face sa lepede înfrânarea. Dar întristarea dupa Dumnezeu nu i se opune omului, ci-i spune: “Nu te teme, vino iarasi (la mine)!” caci vazând ca omul este neputincios îl întareste iarasi spunându-i: “Ai inima cuminte fata de gândurile tale si acestea ti se vor usura”, câta vreme pe cel ce se teme de ele îl face sa se topeasca sub greutatea lor. Fiindca cel ce se teme de lucrarile lor, se arata ca e necredincios în Dumnezeu. Dar a nu se masura pe sine (a nu cauta sa constate la ce masura a ajuns) si a se avea pe sine necunoscut arata pe om ca nu e împins de patimile lui spre a-si împlini voile sale, ci ale lui Dumnezeu. Dar cel ce voieste sa-si spuna cuvântul lui în multe, arata ca frica lui Dumnezeu nu este în el. Caci frica lui Dumnezeu este pazitoare si ajutor al sufletului, întarire a voii launtrice de-a pierde pe toti dusmanii ei. (Întristarea dupa Dumnezeu are loc când se traieste la îndemnul vrajmasului faptul de-a nu avea pocainta si de-a parasi si de-a nu avea înfrânarea. Dar daca aceasta stare e o întristare dupa Dumnezeu, ea nu i se impune, ci simte pe Dumnezeu ca-l cheama la El si-i întareste inima împotriva gândurilor amintite ce-i vin de la vrajmasul. Numai cel ce se încrede în sine, masurându-si progresul nu se afla de fapt într-o legatura cu Dumnezeu, adica nu simte o întristare la ispita descurajatoare a vrajmasului de-a parasi înfrânarea. Deci e mai bine ca omul sa aiba o întristare la asemenea ispîte si a socoti ca nu se cunoaste, decât a se masura pe sine cu încredere. Avem aici niste analize foarte subtile ale starilor paradoxale ale sufletului. Inima e constiinta plina de simtire a omului care-si poate vedea gândurile ca opuse ei.)
- Y *Exista patimi dar exista si virtuti, însa de suntem lenesi ne facem vaditi ca tradatori. (Pentru noi exista si virtuti si patimi pentru ca nu avem calitatea neschimbarii în bine. Numai Dumnezeu o are pe aceasta, dar ne este normala persistarea în virtuti. Însusindu-ne patimile ne facem tradatori ai lui Dumnezeu si a firii noastre iar acestea ni se întâmpla din lene – deci lenea nu ne este proprie firii.)*
- Y *Barbatia inimii este un ajutor dat sufletului de-a fi dupa Dumnezeu, precum lenea este un ajutor al raului spre rau. Puterea celor ce voiesc sa dobândeasca virtutea sta în aceea ca de vor cadea nu-si pierde curajul ci se îngrijesc iarasi sa se ridice.*
- Y Uneltele virtutilor sunt ostenelele trupesti întru cunostinta; patimile se nasc din lenevie (nepasare).
- Y Nejudecarea aproapelui este un zid ridicat întru cunostinta fata de cei ce ne razboiesc, iar judecarea lui darâma zidul întru necunostinta (*Nejudecarea altuia este un zid care ma apara prin cunostinta adevarata de cei ce ma razboiesc caci nejudecarea altora este cunostinta adevarata a nevredniciei mele, iar judecarea altora darâma zidul meu de aparare prin necunostinta. A judeca pe altul înseamna a nu ma cunoaste pe mine ca nu sunt mai bun si deci n-am nici un drept sa-l judec*).
- Y Pazire limbii îl vadeste pe om ca este faptuitor, iar needucarea limbii îl arata departe de orice fapta buna. (*Cine are grija de limba arata ca se sileste sa faca fapte bune, serioase, iar cel ce n-are grija de limba arata ca n-are virtutea care sa o stapâneasca. Omul care a întarît binele în sine nu vorbeste fara rost, vorbaretul, flecarul arata ca nu este întarît în cele bune, nici nu este preocupat de ele.*)

- Y Mila naste trecerea cu vederea prin cunostinta a greselilor altora si conduce la iubire, iar lipsa de mila vadeste împietrirea inimii. *(Mila ne face sa trecem cu vederea greselile altora cunoscându-ne pe noi însine supusi pacatelor. Ea ne conduce la iubire; iar lipsa milei înseamna lipsa virtutii.)*
- Y Nevointa sufletului consta în a urî împrastierea, iar a trupului consta în saracie. Caderea sufletului se arata în iubirea împrastierii, iar îndreptarea lui în linistea unita cu cunostinta.
- Y Somnul pe saturate este tulburarea trupului, iar privegherea cu masura este mântuirea inimii. Somnul mult îngroasa inima, iar privegherea cu masura o subtie, dar mai bine este sa dormi în tacere si într-o cunostinta decât a priveghea într-o desertaciune. *(În mod paradoxal somnul pe saturate aduce tulburare si zapaceala în trup si apoi prea multa odihna trupezasca naste pofte si patimi. Somnul mult îngroasa inima, îl face pe om lipsit de sensibilitate, însa privegherea cu masura îl sensibilizeaza în lupta cu patimile.)*
- Y Plânsul fara tulburare alunga relele.
- Y Neajgnirea constiintei aproapelui naste smerita cugetare. *(Când nu ranesc constiinta altuia arat ca nu ma socotesc a fi mare lucru si practicând continuu aceasta comportare sporesc în smerita cugetare.)*
- Y Slava de la oameni naste si întareste mândria.
- Y Cautarea mâncarurilor placute trezeste cu usurinta patimile, împodobirea trupului este o catastrofa a sufletului iar îngrijirea lui cu frica lui Dumnezeu este buna.
- Y Pazirea gurii trezeste înțelegerea celor duhovnicesti: când gura ta tace într-o cunostinta, iar poliloghia naste teama si prostia.
- Y A renunta la voia ta în favoarea aproapelui înseamna ca mintea ta vede virtutile lui, iar a tine la voia ta fata de cea a aproapelui arata necunostinta. *(A afirma voia ta mai mult decât a altuia este semn clar ca esti stapânit de ignoranta. A afirma voia ta, înseamna ca nu-ti cunosti patimile, limitarile si slabiciunea.)*
- Y A spune gândurile tale lumesti altora înseamna ca vrei sa te impui ca sa câștigi slava lumii. Când le spui însa parintilor duhovnicesti, le spui aratând ca le dezaprobi si vrei sa fii întarit în dezaprobarea lor si atunci scapi de ele.
- Y Înaintea tuturor virtutilor este smerita cugetare, înaintea tuturor patimilor este lacomia pânteceului.
- Y Sfârșitul virtutilor este dragostea, iar sfârșitul patimilor este îndreptatirea de sine. *(A se îndreptati cineva pe sine, înseamna a îndreptati tot ceea ce face, deci si orice rau.)*
- Y Cel ce nu se critica pe sine nu poate suporta mânia altora. *(Cel în stare sa se critice pe sine suporta fara greutate mânia altora.)*
- Y A iubi lumea ca trebuitoare face sufletul sa se întunece, iar a nu vedea nici o trebuinta de ea aduce cunostinta.. *(Cel ce socoteste lumea trebuitoare nu vede ca totul vine de la Dumnezeu, deci n-are cunoastere adevarata.)*
- Y Împaca-te cu toti ca sa ai îndrazneala la rugaciune.
- Y Iubirea ostenelei este ura fata de patimi, iar lenea le aduce pe nesimtite. *(Osteneala alunga patimile, lenea le atrage. Lenea te face sa uiti datoria de a face binele, sau uitarea aduce lenea de a face binele.)*

- Y Cel ce are moartea aproape în asteptarea lui nu pacatuieste mult, dar cel ce o vede departata în timp se va împleni cu multe pacate. Cel ce zice: “ Mai am pâna voi ajunge la sfârșit” , s-a înfratit cu dulcea patimire.
- Y Primește sfatul Parintilor si vei trai tot timpul în odihna.
- Y Ia seama la tine, si daca gândul îți spune ca fratele tau este suparat pe tine sa nu-l dispretuiesti ci pune-i metanie cu glas întristat pâna-i vei risipi amaraciunea. Ia seama sa nu fii cu inima uscata fata de frati, caci toti traim sub sila vrajmasului.
- Y De locuiesti cu fratii sa nu poruncești nimic, ci osteneste-te împreuna cu ei.
- Y De te tulbura dracii în privinta hranei, a acoperamântului ori pentru saracie, ispitindu-te cu vreo osândire, sa nu te învoiesti, ci preda-te lui Dumnezeu cu toata inima si Acesta te va odihni.
- Y De te necajeste pizma, adu-ti aminte ca suntem madulare ale lui Hristos si ca cinstirea si osândirea aproapelui sunt ale noastre ale tuturor si te vei odihni. (Daca ma gândesc ca toti suntem madulare a aceluiasi trup al lui Hristos, nu-l voi mai pizmui pe cel pe care-l vad mai cinstit decât mine, caci toata cinstirea adusa unui madular are efect asupra trupului întreg, deci si asupra sa. Nici nu-l voi osândi pe altul, ca sa nu sufar si eu de osânda ce i-o aduc, fiind madular al aceluiasi trup.)
- Y De te necajeste vorbirea de rau a fratelui tau si auzind unele ca acestea te vei întrista, ocoleste sa-i raspunzi si te vei odihni.
- Y Daca dispretuirea din partea aproapelui razboieste inima ta împotriva lui, gândește-te ca Dumnezeu te lasa în mâinile vrajmasilor pentru a te face destoinic în lupte si te vei liniști. *(Dumnezeu te lasa prin dispretuirea din partea aproapelui supus ispitei vrajmasului, ca sa-ti dea prilej sa rabzi fara suparare aceasta încercare.)*
- Y Daca placerea femeilor îți este foarte dulce, gândește-te la cele ce-au murit de la început si pâna acum, unde s-au dus, si astfel te vei odihni.
- Y *De toate ispitele ne scapa discernamântul, comparând si deosebind, dar este cu neputinta sa dobândim discernamântul daca nu ne straduim mai întâi în urmatoarele: întâi linistea, linistea naste nevointa, nevointa naste plânsul, plânsul naste frica de Dumnezeu, aceasta naste smerenia, smerenia naste prevederea, prevederea naste iubirea, iubirea naste sufletul sanatos si nepatimitor. Din toate acestea omul cunoaste ca nu e departe de Dumnezeu. Deci, cel ce vointe sa ajunga la aceste cinstite virtuti sa fie fara de grija fata de orice om si sa se pregateasca de moarte. Si de câte ori se roaga, sa înțeleaga ceea ce-l desparte pe el de Dumnezeu si o va înlatura si va dispretui toata lumea.*
- Y Cere cu toata puterea ta de la Dumnezeu sa trimita frica de El ca prin dorirea lui Dumnezeu sa piara toate patimile ce razboiesc bietul suflet voind sa-l desparta de Dumnezeu ca sa-l stapâneasca pe el.
- Y Sa nu cauti sa te odihnesti cât esti cu trupul în razboi cu patimile, nici sa te încrezi în tine daca te vezi odihnit în vreo vreme de patimi. Deoarece le opresc pe ele cu viclenie pentru o vreme, gândind ca poate omul socotind ca si-a desfacut inima de ele si ca se odihneste, pot sa sara deodata asupra bietului suflet si sa-l rapeasca ca pe o vrabie. O fac aceasta gândind ca de-l vor face pe om sa se vada mai tare ca el în orice pacat, îl vor umili fara mila, facându-i mai grea iertarea ca pentru cele de la început pentru care s-a rugat sa fie iertat.

- Y *Negrija de om este absenta vointei de-a fi laudati de oameni. Vreau sa dau omului toata atentia, dar nu vreau sa a nici o atentie de la el. La aceasta dispozitie pot ajunge daca ma gândesc ca moartea apropiata face toate cele pe care le ofera lumea fara importanta.*
- Y Domnul nostru Iisus Hristos cunoscând marea lor cruzime si îndurându-se de neamul omenesc a poruncit: “ Privegheati în orice clipa ca nu stiti în care ceas va veni furul.” Sa priveghem ca nu cumva sa vina si sa ne gaseasca pe noi dormind! Învatându-i pe ai Sai, le-a spus: “Luati seama, sa nu se îngreuneze inimile voastre de mâncare, de bautura si de grijile vietii acesteia si sa vina peste voi fara de veste ceasul acela.” (Luca 21,34) Stiind ca cei rai sunt mai tari ca noi si aratându-le celor ce-L urmeaza ca puterea este a Lui, deci sa nu se teama, le-a spus: “Iata, Eu va trimit ca pe niste oi în mijlocul lupilor.” Dar le-a poruncit sa nu ia nimic pe drum, caci deoarece nu aveau ceva de-a lupilor, acestia nu puteau sa-i manânce pe ei. Iar întorcându-se ei sanatosi dupa ce-au pazit porunca, s-a bucurat împreuna cu ei multumind lui Dumnezeu Tatal pentru ei. Apoi le-a întarit zicându-le: “Am vazut pe Satana ca un fulger din cer. Iata, v-am dat voua putere sa calcati peste serpi si scorpii si peste toata puterea vrajmasului si nimic nu va va vatama.” Deci apostolilor Lui le-a dat stapânirea si puterea sa pazeasca si sa împlineasca poruncile lui cu teama. Dar aceste cuvinte nu sunt date numai acelora, ci tuturor care vor sa-L urmeze, caci iubindu-i pe ei, le-a spus cu iubire desavârsita: “Nu te teme turma mica! Caci a binevoit Tatal vostru sa va dea voua Împaratia” si “Vindeti averile voastre si dati milostenie, si veti avea pungi neînvechite si comori neîmputinate în ceruri.” Dupa ce au pazit ei si acest cuvânt le-a spus: “Pacea Mea va dau voua, pacea Mea las voua”.....Cel ce voieste sa manânce si sa bea la masa Lui, sa se suie cu El pe cruce, iar crucea lui Iisus este înfrânarea de la orice patima pâna ce le desfiinteaza.
- Y Sa ne ferim de întristare unita cu vointa de-a ne masura pe noi ca sa vedem cât de mari suntem, ca si de cea adusa noua de ocara altora sau de faptul de-a ne vedea legat numele de evenimentele deosebite ale lumii caci acelea nasc întristarea.
- Y *Nu-si cunoaste cineva pacatele pâna ce nu se desparte de ele, caci pâna ce le savârseste omul cu placere nu cunoaste pe Dumnezeu fata de care anumite fapte sunt condamnate. În panteism nu exista pacate, de aceea nici smerenie, rugaciune sau plâns pentru ele. Tâlharul de-a dreapta a ajuns la toate acestea, cel de-a stânga ramâne în întuneric, nepasare si mândrie.*
- Y Trebuie razboite cu mintea în chip barbatesc si urâte toate cele vazute contrare fiecarui om si combatute cu ura cea mai amara pâna la capat. Si acestea sunt relele ce stapânesc pe toti fiii lui Adam: câstigul, cinstirea, odihna, lauda cu cele pe care le vom parasi, înfrumusetarea trupului ca sa fie curat si frumos, cautarea vesmintelor elegante. Acestea hranesc placerea pe care sarpele a aruncat-o în inima Evei. Din ele cunoastem ca suntem fiii lui Adam: din gândurile rele care ne-au facut pe noi dusmani ai lui Dumnezeu.
- Y Daca te-ai facut copil dupa cuvântul Mântuitorului care zice: “ Lasati copiii sa vina la Mine, ca a lor este Împaratia Cerurilor” , te-ai facut cu adevarat mireasa a lui si Duhul cel Sfânt al Lui te-a mostenit pe tine înca fiind în trup. Iar de nu, asteapta întristare si suspinare amara pentru ca rusinea si osânda te însotesc pe tine înaintea sfintilor. Cunoaste ca, precum fecioara sculându-se în fiecare zi de dimineata, nu e atinsa de alta grija decât de a se înfrumuseata pe sine pentru a place mirelui ei, pentru aceasta uitându-se de multe ori în oglinda, ca nu cumva sa afle ceva urât care sa-i strice aspectul, la fel sfintii au mare grija noaptea si ziua sa-si cerceteze faptele si gândurile si sa vada de sunt sub jugul lui Dumnezeu sau nu.

- Y A se liniști omul în chilie este a se arunca înaintea lui Dumnezeu și a-și pune toată puterea împotriva lui oricărui gând rău al vrăjmasului.
- Y *Lumea este împrăștierea pacatului. (Pacatul este împrăștierea, sau împrăștierea este pacat. Împrăștierea este produsă de atenția exclusivă la lume, la cele ce ni le oferă lumea făcându-ne să uităm de Dumnezeu.) Lumea înseamnă cele contrare firii sau a împlinirii cineva voile sale după trup. (Lumea în sens rău este înțelegerea ei ca simplu mijloc de satisfacere a voinței proprii privitoare la trup. Este independentă de Dumnezeu și reducerea trebuințelor doar la cele trupești.) Lumea constă în a se socoti pe sine trăind numai în veacul acesta. Lumea constă în a se îngriji cineva mai mult de trup decât de suflet; în a te lauda cu cele pe care în curând le vei părăsi. "Lumea zace sub cel rău" (Ioan 5,19) și a mai zis Mântuitorul despre ai Săi că i-a luat din lume. Din care lume i-a luat dacă nu din toată împrăștierea pacatului, deci cel ce vrea să se facă ucenic al lui Iisus, să fugă de patimi căci de nu le va desființa, nu poate să se facă locas al lui Dumnezeu, nici nu vede dulceața dumnezeirii Lui dacă nu se desparte de ele.*
- Y *Lumea în sens îngust înseamnă a cunoaște cineva pe Tatal, ci a pretui numai pofta trupului, a ochilor și trufia acestei vieți iar a nu cunoaște pe Tatal, înseamnă a nu cunoaște pe Dumnezeu ca iubire deci a nu se putea împărtăși nici el de iubirea lui Dumnezeu. Înseamnă a reduce totul la niște plăceri trupești trecătoare, deci a nu cunoaște propriu-zis un sens al existenței. Omul care nu-L cunoaște pe Dumnezeu îngustează lumea la dimensiunile în care se percepe pe sine, sau la relațiile sale ca ființă redusă la ceea ce este trupească și trecătoare în ea. Lumea ne înșeamna la pacat când o socotim că pe o realitate în sine, deci opusă lui Dumnezeu. așa a folosit-o diavolul pentru a atrage pe Adam și Eva la pacat.*
- Y *Numai pe cei ce nu sunt din lume îi păzește Tatal de cel rău căci numai pentru ei se roagă Iisus Tatălui să-i păzească; pentru cei ce sunt din lume nu se roagă Tatălui să-i păzească de cel rău, cum nu se roagă nici pentru lume în general. Prin aceasta arată că lumea este a celui rău și de aceea și cei din lume sunt ai aceluia. Prin lume înțelege aici Iisus lumea așa cum este cucerită de cel rău și de cei ce fac voia lui: o lume despartită de Dumnezeu și folosită exclusiv pentru poftă contrară voinței lui Dumnezeu. De fapt Dumnezeu a dat omului prin libertate nu numai putința de a-și însuși prin voia lor voia lui Dumnezeu, ci și putința de a-și însuși voia celui rău. Aceasta pentru că atât cel rău cât și omul pot să cucerească lumea nu numai ca opera a lui Dumnezeu și ca drum spre Dumnezeu, ci și ca existând prin ea însuși și închinându-se om în ea însuși ca pierind definitiv ca toate obiectele din ea. Cei ce nu cuceresc astfel, ci văd în lume un drum spre Dumnezeu, cum este fiul Lui făcut om. Aceștia pot ajunge unde este Iisus, Fiul Lui.*
- Y *În lumea văzută ca despartită de Dumnezeu domnește moartea; de lumea astfel văzută și trăită trebuie să ne despartim. Iar moartea domnește în lumea astfel văzută, pentru că nu trăim în ea iubirea semenilor noștri. Despartirea egoistă între noi ne slăbește spiritual și aceasta slăbire a duhului nostru aduce inevitabil moartea trupului pentru că aceasta slăbire se datorează despartirii de Dumnezeu. De aceea spune Sfântul Ioan: "Cine nu iubeste pe fratele său, rămâne în moarte." Deci iată trei lucruri legate de lumea aceasta: despartirea de Dumnezeu, moartea definitivă, lipsa iubirii sau lumea unită cu Dumnezeu, biruirea morții, iubirea.*
- Y *Vorbeste și diavolul necontenit încercând să ne convingă să folosim lumea contrară voinței lui Dumnezeu pentru egoismul nostru trupească. Strâmba rațiunile lucrurilor prezentându-le ca mijloace de satisfacere a plăcerilor noastre trupești, trecătoare. Dar se folosește și Dumnezeu Cuvântul și apoi întrerupând de cuvintele și de rațiunile cele drepte ale lucrurilor spre a-L vedea prin ele pe El, ca Creator, ca să-L iubim pe el și să întărim duhul nostru*

ca sa înaintam în unirea cu el. Atât cuvintele diavolului, cât si ale lui Hristos au în ele intentia si forta de a ne duce la fapte, nu au un scop teoretic.

- Y Dar iata care sunt si cele ce nasc sfada si strica fara mila sufletul: flecareala, vorbirea sucita, schimbarea cuvintelor dupa placerea fiecaruia, îndrazneala, vorbirea în doi peri si oprirea cuvântului celui alt. Sufletul care le are pe acestea este sterp de virtuti, deci nu fiti fara grija de viata voastra fratilor si nu dati mintii motiv pentru nici o lenevire în fapte caci aceasta va va lipsi de timpul trebuincios de a ajunge la odihna Fiului lui Dumnezeu care este smerenia în toate si renuntarea la rautate, la ura fata de orice om si neîncrederea în nici o fapta care nu este a lui Dumnezeu si pastrarea pacatului în fata ta si moartea fata de orice fapta a rautatii. Astfel Dumnezeu care nu este mincinos, va veni în ajutorul nostru prin îndurarile lui.
- Y Vrajmasii nostri nu înceteaza niciodata sa ne surpe, deci nu neglija, nici nu-ti dispretui constiinta. Nu te încrede deloc în tine cum ca ai ajuns vrednic de Dumnezeu, ci vezi-te în tinutul vrajmasilor tai. *(Vrajmasii îti vorbesc prin ispite soptind în sinea ta îndemnul la rele.)*
- Y Rabdarea raului întru cunostinta înțelege nepasarile tale dinainte de ea, iar plânsul simturilor vindeca ranile produse de vrajmasii launtrici. *(Suferirea raului cu constiinta ca acesta își are cauza în nepasarile anterioare te face sa înțelegi gravitatea acelora. Tâlharul de-a dreapta înțelege ca sufera pentru nepasarea de mai înainte fata de bine.) (Vrajmasii ne ispitesc prin înduri dar nu fara contributia simturilor care se afla în atingere cu cele din afara, de aceea lupta împotriva ispitelor launtrice este însoțita de retinerea neplacuta si dureroasa a simturilor de a se bucura de placerea atingerii celei dinafara.)*
- Y Cunosinta sau constiinta luptând împotriva ispitelor launtrice naste virtutile si în acelasi timp le pazeste. Nu exista lupta împotriva patimilor care întuneca si pentru virtutile care lumineaza sensul vietii fara cunosinta si constiinta acestui sens. Aceasta cunosinta naste virtutile si le pazeste.
- Y A afla multumirea în vremea ispitei întoarce ispitele ce vin spre cele dinapoi si a nu crede ca osteneala ta place lui Dumnezeu îti pregateste ajutorul Lui ca sa te pazesti. Caci cel ce-si da inima sa ca sa ceara ajutorul Lui cu adevarat nu poate sti de a placut lui Dumnezeu fiindca pâna ce constiinta îl mostra pentru unele fapte contrare firii, este strain de libertate. Pâna ce este cel ce-l mostra, este si Cel Ce-l judeca si pâna ce se simte cineva osândit nu se poate vorbi de libertate pentru el. Daca rugându-te, deci, te vezi pe tine neosândindu-te pentru nimic, esti cu adevarat liber si ai intrat în odihna lui Dumnezeu dupa voia Lui. *(Sa nu fii multumit ca ai rezistat ispitei care te-a luptat caci aceasta te face sa te încrezi si sa slabesti lupta, ceea ce-ti aduce din nou ispita pe care crezi ca ai biruit-o. Numai când ajungi sa nu te mai încrezi în tine faci un efort mai mare si ceri cu mai multa staruinta ajutorul lui Dumnezeu, iar El îti da acest ajutor. Sa nu crezi ca cererea ajutorului lui Dumnezeu de catre tine a placut Lui si El ti-a dat acest ajutor cu adevarat, caci nu poti fi sigur ca este asa. De crezi ca este asa, te încrezi în tine si încetezi a-L mai ruga fierbinte pentru ajutorul Lui. Pâna ce te mostra constiinta pentru ceva contrar firii, ea te si judeca. Esti sub judecata ei, nu esti nicidecum liber sau nesupus osândei. Însa n-avem voie sa ne închipuim ca am fi liberi de osânda înainte de judecata din urma a lui Dumnezeu; numai atunci ni se va da libertatea adevarata pentru ca vom trai deplin iubirea lui Dumnezeu.)*
- Y A judeca cineva pe aproapele, a-l nesocoti, a-l dispretui în inima sa , a-l bârfi, a-l certa cu mânie si a-l defaima, îl face pe unul ca acesta strain de mila de care se fac partasi sfintii,

odata cu virtutile vrednice de cinste. Unele ca acestea desfiinteaza ostenele pe care le face omul si pierde roadele cele bune ale lor, caci de zice cineva: “ Îmi plâng pacatele mele” dar face din acestea, se amageste pe sine si este fara de minte.

- Υ Cel ce cauta linistea si nu se îngrijeste sa taie în ea patimile, este orb în ceea ce priveste cele duhovnicesti.
- Υ Cel ce lasa pacatele sale si se îngrijeste sa îndrepteze pe altul se leneveste în cererea din toata inima si este lipsit de rugaciunea catre Dumnezeu întru cunostinta.
- Υ Aceasta este barbatia omului: sa se lupte cu pacatele lui de mai înainte de care se roaga sa fie iertat cerând sa nu mai fie câstigat iarasi de ele, fie cu inima , fie în simturi, fie în faptele sale.
- Υ *Daca nu domneste amintirea pacatelor neîncetat în inima lui si aceasta nu-l întoarce de la toate cele din lume, ca sa nu-l stapâneasca, nu se poate înfrâna de la pacatele lui si nu se poate simti satul de ele. Apoi, peste toate acestea nici nu se va putea retine sa nu judece faptura lui Dumnezeu caci fapta celor ce plâng cu adevarat, cu mintea si cu simturile lor prin aceste fapte vazute, este sa nu-l judece pe aproapele si a raspunde cu rau, înseamna a fi departe de plâns.*
- Υ *A te face robul a ceva din lume producându-ti închipuiri importante despre ceea ce te leaga de ea înseamna a nu înțelege lumea în adevaratul ei sens ca opera supusa lui Dumnezeu, sau despre ceea ce este ea cu adevarat în mizeriile ei care sfârșesc cu moartea fiecarui om. Este a nu vedea ca ea nu este deloc singura si ultima realitate. A da importanta prea mare vreunui element al creatiei este orice judecata gresita care o are cineva despre ceva din lume, sau despre oameni. Aceasta este o amagire care conduce la greseli pentru ca nu esti în stare sa cunosti exact realitatea înconjuratoare si esti prin aceasta si lipsit de smerenie.*
- Υ A voi sa cunosti un lucru care nu este al tau este o rusine si o lipsa de învățatura, o robie grea care nu-ti îngaduie sa cunosti pacatul tau.
- Υ Când îmi spui de altul ca este rau sau mai rau ca tine, judecându-l, te faci pe tine mai rau ca el.
- Υ De te osândește cineva si suferi, nu este în tine plânsul adevarat. *(Plânsul adevarat este cel pentru pacatele tale, pentru insuficienta ta. Dar de plângi pentru ca te simti ofensat, nu suferi cu adevarat de slabiciunea ta, de pacatul tau si acest plâns nu te îndrepteaza.)*
- Υ De se întâmpla cu tine o fapta de dare si luare si te vor lipsi unii de ceva si te vei supara, nu este în aceasta frica lui Dumnezeu. De vor spune vreunii cuvânt împotriva ta si te tulburi nu este acea frica nici în aceasta. De te înjura vreunii si te doare nu este nici aici. De alergi la cei slaviti ai lumii dorind prietenia lor, nu este nici aici. De vor vorbi vreunii cu tine si vei voi sa le opui cuvântul tau, si aici gresesti, iar de se vor trece cu vederea cuvintele tale si te va durea esti departe de sanatate caci toate acestea îl arata pe omul cel vechi ca traieste si stapânește, ca nu sunt aici cele ce-l razboiesc pe el, nici plânsul adevarat al celui în care lucreaza Dumnezeu.
- Υ *Întristarea pentru pacate face mintea sa câștige simturile trupesti si le stapânește, dar ea pazeste simturile spirituale ale mintii prin care aceasta intuiește înțelesurile lucrurilor.*
- Υ De orice purtator de venin pe care-l vede cineva, fugi cu frica, dar sufletul nerusinat si netrebnic ramâne în toate cele ce-l omoara si nu se fereste, nici nu se desparte de ele, ci se îndulcește si se încrede cu inima în ele, de aceea își cheltuiește vremea în zadar, ramânând sterp.

- Y Pe calea virtutilor sunt si caderi, este si vrajmasie, prefacere si schimbare, sunt masuri, este micșorare, descurajare, bucurie, durere a inimii, propasire si sila. Este o calatorie care nu are oprire, iar nepatimirea este departe de toate acestea si nu are nevoie de ceva caci este în Dumnezeu si Dumnezeu în ea. (Este o remarcabila definitie a nepatimirii: ea este în Dumnezeu si Dumnezeu este în ea – deci are totul, nu este lipsita de nimic. În patimi doresti cu ardoare ceva, esti supus lor, n-ai liniste; în nepatimire ea este iubirea desavârsita caci iubirea are în ea toata libertatea. Dumnezeu este fara nici o patima caci nu este supus la nimic si nu este marginit.) Teama de vreo patima este departe de nepatimire si pâna ce se urca în cineva vreo învinovatare, este departe de nepatimire. Multi oameni necercati au crezut ca au ajuns la ea aflându-se înca patimile în sufletul si trupul lor nefiind înca deplin curatit, de aceea s-au abatut de la calea cea buna.
- Y *Hristos ne cere toate calitatile amintite ale poruncilor ca sa intram în Împaratia cerurilor, dar sa le câștigam pe acestea prin constiinta si straduinta. Ne cere “sa ne facem ca pruncii”, sa redevenim ca ei dupa ce ne-am departat de calitatile lor prin ispitele vietii. Trebuie sa redevenim ca pruncii dar prin lupta constienta cu vicleniile lumii si aducând copilariei constiinta despre bunatatile ce le au copiii, ca simplu dar. Prin constiinta si printr-o vointa slaba se actualizeaza potentele pacatoase ale omului, dar prin constiinta si printr-o sporita cunoastere si printr-o vointa întarita sunt învinse pacatele cu actualizari ale acelor potente. Cuvântul lui Iisus prin care ne cere sa ne facem ca pruncii trebuie sa ne umple de teama si teama aceasta trebuie sa fie o forta pentru a-l împdini caci zicând : “Amin”, Iisus a spus ca acesta este adevarul, iar adevarul este El însusi. Fiti convinsi despre necesitatea a ceea ce va cer pentru ca adevarul acestui fapt este întemeiat de Mine Care sunt Adevarul prin excelenta. Nerespectând ceea ce va spun, nu Ma respectati pe Mine.*
- Y Sufletul se aseamana cu fierul care când este neîngrijit se acopera de rugina, dar când se pune în foc, focul îl curata si cât timp este în flacara nimic nu se poate atinge de el pentru ca este arzator. Asa este si sufletul: cât timp ramâne cu Dumnezeu si se ocupa de El, se face foc si ard toti vrajmasii lui care îl fac sa rugineasca în timpul cât este neîngrijit dar Dumnezeu îl curata si-l face nou ca pe fier încât nu se mai îndulceste cu ceva din cele ale lumii, ci se odihneste în firea lui de care s-a învrednicit si în care se afla mai înainte. Iar de paraseste firea lui, moare caci asa mor si animalele care din fire traiesc în apa când sunt scoase pe uscat, asemenea si pasarile cât timp zboara sunt neprimejduite, dar când coboara pe pamânt se tem sa nu fie vânate. Asa este si sufletul: când paraseste firea lui moare îndata, deci cei ce s-au facut vrednici si si-au însusit darurile dumnezeiesti vad lumea ca o închisoare si nu voiesc sa ramâna în întunericul ei ca sa nu moara. Nu poate sufletul acela sa mai iubeasca lumea chiar de-ar voi, caci își aminteste de începutul lui pe care l-a avut înainte de a se hotârî el însusi sa ramâna în Dumnezeu. Si stie ce i-a facut lumea si cum l-a facut pustiu. *(Lumea a facut sufletul pustiu caci l-a coborât sub nivelul lui firesc care este viata în Dumnezeu, de aceea a ramâne sufletul exclusiv în lume., înseamna a muri caci lumea îi da o viata finita, însa sufletul este facut cu aspiratia dupa viata infinita si vesnica.)*
- Y Pazeste-ti inima si sa nu te lenevesti zicând: Cum pot sa pazesc poruncile si virtutea fiind pacatos si slab? Caci când paraseste omul pacatele sale si se întoarce la Dumnezeu , pocainta sa îl renaste. Este ceea ce spune Apostolul: “Precum am purtat chipul celui pamântesc, sa purtam si chipul celui ceresc.” (I Cor. 15,49) Vezi ca s-a dat omului sa se schime prin pocainta si sa devina prin ea întreg nou? *(Eu-l sau subiectul ramâne acelasi, ca o anumita permanenta a acelei constiinte dar chipul sau îmbracamintea sau pecetea se schimba. Aceasta înseamna o anumita dualitate a omului. Pe de alta parte omul poate deveni din vechi nou, dar pe de alta ramâne într-o entitate ca subiect. Se schimba, dar cel*

neschimbat are o continuitate cu cel dinainte. Schimbarea unita cu identitatea subiectului înseamna pocainta.) Câtă vreme pruncul se afla la sânul mamei, aceasta îl pazeste de tot raul, iar când plânge îi îmbie sânul ei și-l lovește ușor peste față potrivit cu puterea lui ca să-l facă să primească laptele ei cu frică și să nu-și tina inima încapăținată. Apoi, fiindcă plânge și se face mila de el fiindcă îl iubeste și-l mângâie cu dragalăsenie până ce primește sânul ei. De aici se arată pruncului aur, argint, margaritare sau orice lucru al lumii, el ia aminte la ele, dar aflându-se la sânul mamei, le trece cu vederea pe toate ca să se împartasească de laptele ei. Apoi nici tatal nu-l bate pentru că nu muncește sau pentru că nu pleacă la război cu dușmanii lui fiindcă este mic și nu poate, are picioare dar nu poate sta pe ele, are mâini dar nu poate ține arma în ele. Astfel îi arată îndelunga răbdare până ce crește, iar când a crescut puțin și vrea să lupte cu altul și acela îl răstoarnă jos, tatal lui nu se mânie știind că este copil, dar după ce ajunge barbat și își arată răvna lui dușmanind pe vrăjmasii tatălui său, acesta îi încredințează cele ale sale fiindcă este fiul său. Dar dacă după toate ostenele pe care părinții le-au depus pentru el, acesta înaintând în vârstă își uraste părinții și nu vede binefacerile lor ci se împrietenește cu dușmanii lor, ei își retrag iubirea de la el și prin aceasta îl scot din casa lor și nu-i mai dau moștenirea.

- Y Omul are nevoie de un mare discernământ și de tăiere a toată voia trupeză, să fie treaz și cu luare aminte în toate caile lui ca să nu rataască și să cadă în mâinile vrăjmasilor pocăinței căci afirmarea dreptății proprii o sfâșie pe aceasta. Judecarea celor păcătoși o alungă, disprețuirea celor lenesi îi împiedică apariția căci s-a scris în Pilde: “Toate carările ei sunt strâmte și cea lenesă n-a mâncat bucate. A făcut barbatului ei câte două haine de vison și purpura. Este ca o corabie ce face negustorie, adună bogăție de departe.”
- Y *Aducerea femeii la existență din coasta lui Adam este un chip al faptului că omul cel nou primește existență din umanitatea Fiului lui Dumnezeu. Căci din trupul Lui cel fără de păcat ne naștem și noi din nou. Precum fiecare soi se naște din soiul propriu, așa se naște și omul îndumnezeit din umanitatea îndumnezeită a lui Hristos în care umanitatea este cel mai unită cu îndumnezeirea fiind a aceleiași Persoane a Cuvântului lui Dumnezeu. Nu poate fi omul faptura nouă decât din Fiul lui Dumnezeu făcut om.*
- Y Sa nu voiești să-ți cerea sfat sau cuvânt pentru timpul acesta, nici să te încrezi în cel ce te întreaba. *(Placerea de a-ți cere sfat ascunde în ea mândrie și vanitate; nu te încrede în cel ce-ți cere sfat căci poate o face ca să te lingusească ori să te încerce să vada ce știi sau ce răspuns i-ai putea da, sau e pericol să te lăși furat de slava desartă.)* Sa ai neîncetat auzul atent și mintea trează la cei ce graiesc către tine și roaga pe Dumnezeu să-ți dea să cunoști pe care dintre ei trebuie să-l asculți. Pune toată puterea ta în a nu grai având unele în gura ta și altele în inimă.
- Y Cel ce ascultă în liniște trebuie să aibă frica de a se întâlni cu Dumnezeu până la rasuflarea lui cea din urmă căci cât timp păcatul mai înduplecă inima lui, încă nu s-a ivit în el frica de Dumnezeu și este încă departe de mila Lui.
- Y Cel ce zice: “Nu-mi pasă de cele ce aud, vad și vorbesc” se aseamăna orbului caruia îi este ascunsă lumina. Înțelegeti aceasta de la soare când un mic nor aparând în dreptul lui îi acopera lumina și-i oprește căldura. Dar acestea nu sunt vadite tuturor ci numai celor ce au cunoștință. *(Nu poți fi indiferent la ceea ce vezi sau graiești; aceasta este una cu orbirea, căci ești în întuneric iar acest lucru nu poate veni decât din păcatul care se așază ca un nor pe lumina soarelui. Raul aflat în această nepăsare nu este vadit decât celor ce, depășind păcatul au ajuns la cunoștința a ceea ce bun și a ceea ce este rău.)*
- Y Omul care își vede totdeauna păcatele sale, nu are limba să vorbească cu vreun om.

- Y Foloseste puterea ta ca sa scapi de aceste trei patimi care omoara sufletul: câstigul, cinstirea si odihna.
- Y Cine nu se lupta sa se curete de patimile egoismului nu se roaga lui Dumnezeu sa-i faca parte de mila lui socotind ca-si câstiga el însusi cele necesare.
- Y Vai mie ca manânc cele de care se scârbeste Dumnezeul meu si de aceea nu ma vindeca pe mine!
- Y Taie de la tine orice pofta si placere trupeasca pâna la cea mai neînsemnata. La fel si vointa de a cunoaste vreun om fara a fi de trebuinta, de-a te atinge de un alt trup sau de-a mânca putin sau foarte putin când nu este vremea, ca pastrându-te si asigurându-te prin cele mici, sa nu cazi în cele mari, sau dispretuindu-le pe cele mici sa cazi pe nesimtite.
- Y Ia aminte la tine cu amanuntime ca precum te îndepartezi în fapte de viclenie, asa sa te înfrânezi si de la pofta ochilor si a auzului, a gurii si a pipaitului ca sa ai ochii totdeauna privind atenti la tine si la lucrul tau de mâna si sa nu cauti la vreun om daca nu vezi ca este vreo trebuinta binecuvântata pentru aceasta. Iar la vreo femeie sau la vreun barbat frumos sa nu privesti în general fara vreo trebuinta. Nu le îngadui urechilor sa auda cuvinte nefolositoare, iar gura sa taca si sa nu vorbeasca de nu este neaparata nevoie. De cunosti acestea, pune-ti toata puterea în a te îngriji de ele ca sa te acopere Domnul în ceasul ispitei.
- Y *Patima îl desparte pe om pentru ca îl închide în egoismul lui. Patimile sunt rani ale sufletului: despartirea de Dumnezeu ce-o aduc sufletului nu-l lasa pe acesta într-o simpla neutralitate, ci-l îmbolnaveste prin ranile ce i le pricinuiesc. Omul supus patimilor nu raneste numai pe altii, ci se raneste si pe sine; el este sub starea normala – cea conforma firii, se afla în diferite neputinte dureroase. Pocainta este forta care-l vindeca pentru ca ea este puterea lui Dumnezeu si prin ea omul se ridica deasupra patimilor si se îmbraca în haina virtutilor ceea ce arata iarasi ca omul nu poate fi într-o stare neutra, ci este îmbracat ori în patimi ori în virtuti. Nici unele nici altele nu sunt simple acoperaminte exterioare, ci forme urâte sau frumoase întiparite în el. Cei ce vor fi aflati la judecata finala neîntipariti de formele stralucitoare ale virtutilor, ci de cugetarile întinate ale patimilor vor fi aruncati în întunericul egoismului, potrivit întunecimii proprii lor caci cine nu înțelege realitatea comuniunii iubitoare cu Dumnezeu si cu semenii se afla într-un întuneric interior care se prelungește în afara lui ca iad. Ziua Judecatii de Apoi este numita “ceasul nevoii” pentru ca nimic nu-l poate scapa pe om de osânda ce-i vine atunci – a pierdut toata libertatea.*
- Y *Cunoasterea mincinoasa nu este o cunoastere reala si totusi da impresia ca este cunoastere. Patimile cuceresc prin impresia ca sustin viata omului când de fapt nu fac aceasta, ci o slabesc, deci nu nimicesc existenta total. Dumnezeu nu îi pierde total pe îngerii si pe oamenii pe care i-a facut, ci îi lasa într-o existenta chinuita. Cunoastinta mincinoasa continua sa dea impresia ca este o cunoastere a realitatii, de fapt ea nu o scoate cu totul din realitate, dar o strâmba în asa fel ca nu mai este realitatea adevarata, ci o realitate strâmbata, o realitate devenita întuneric dar chiar întunericul acesta are un fel de realitate, este cum se spune, mai jos, o realitate minora, ciuntita, dar este luata drept realitatea suprema întreaga.*
- Y *Patimile ne leaga sufleteste cum legau fâsiile trupul mort al lui Lazar. Ele au originea în demoni si nu sunt prezente decât unde sunt prezenti ei. Numai Hristos le-a asumat cu voia Lui si erau tinute în el ca patimi ireprosabile, de aceea au putut fi desfiintate prin moartea Lui.*

- Y Vai noua, ca facîndu-Se Fiul Omului, Cel ce este deofiinta cu Tatal, “ n-a avut unde sa-si plece capul” în noi desi s-a înomenit pentru noi iar vulpile sau duhurile rele si viclene si-au facut în noi vizuini. *(Era potrivit firii date noua de Dumnezeu sa ne facem biserici vesnice ale fiului lui Dumnezeu Care S-a întrupat în acest scop. Dar în loc de aceasta ne-am facut vizuini si locasuri ale duhurilor rele, robi si unelte ale ispitelor lor urâte. Dar ceea ce-i mai mult – socotim ca aceasta este o însusire proprie noua: socotim murdaria curatie si întunericul lumina, însa în aceasta se arata ca suntem facuti pentru curatie si lumina.)*
- Y Vai noua ca atîtându-ne demonii cu amintiri si înduri de desfrânare ne aflam bucurându-ne de ele. Vai noua ca parasind gîndul la rugaciune si la Dumnezeu cheltuim zilele noastre în împrastieri si flecareli. Vai noua ca avînd trupul usor lunecos spre pacat îl atîtam si noi prin saturare, moleseala, înduri necurate, primirea prin ochi si urechi a desertaciunilor, iar prin atingerea trupurilor ne facem cai înfierbântati de iepe si nu ne gîndim nici la cinstea noastra cuvîntatoare, nici la chinurile vesnice.
- Y *Pacatul ca fapta si stare opusa lui Dumnezeu si nefireasca întretine de obicei o dezbinare în om caci sufletul nu se lasa cu totul linistit, supus trupului care-si împlineste placerile. Unitatea omului o aduce numai împlinirea celor bune care multumesc sufletul si pornesc de la el mai ales cînd se gîndeste la Dumnezeu. Aceasta arata ca omul este facut de Dumnezeu pentru a sta în legatura cu El; aceasta este starea lui fireasca.*
- Y *Pacatul recurge la tot felul de subtilitati contradictorii; omul îsi apara pacatele acoperindu-le cu pretentia ca nu le-a facut, dar pacatuieste si prin aceasta caci acoperindu-le le recunoaste, dar totodata nu le recunoaste.*
- Y *Necredinta în Dumnezeu aduce omului toate amagirile facîndu-l sa prefere placerile trecatoare urmate de descurajarea deplina. Înaltimea în bine se arata în unitatea între componentele persoanei umane. Coborârea în cele rele înseamna si o dezbinare launtrica a omului caci sufletul lui nu se învoieste deplin cu placerile trupesti si cu cît sporeste satisfacerea acestora cu atît creste o anumita dezaprobare a sufletului caci omul nu poate iesi cu totul din firea lui creata pentru sporirea în bine.*
- Y Pofta nu o poate taia cineva dar poate sa nu se faca robul ei caci nu putem dezradacina gîndurile, dar putem lupta împotriva patimilor. Fiindca cel ce se îndulceste de gîndurile sale si face voia sa, nu va vedea slava lui Dumnezeu nici nu biruieste orice patima, ci se aseamana omului încins care umbla toata ziua si nu înainteaza duhovniceste prin osteneala sa. *(Gîndurile mîna la activitatile exterioare, nu te lasa sa starui în rugaciune ca unica gîndire la Dumnezeu. Vrei sa-ti arati voia de asemenea prin fapte exterioare, pe cînd în rugaciune nu mai tii sa-ti arati voia proprie.)*
- Y *Daca Dumnezeu ne vrea liberi, caci vrea sa-L iubim, iar iubirea nu este fara libertate, demonii ne robesc prin patimi dîndu-ne impresia ca suntem liberi dar de fapt nu suntem caci nu iesim de sub stapînirea lor ca forme ale egoismului, contrare lui Dumnezeu. Atît ele, cît si demonii ne încînta cu parerea ca facem voia noastra ca sa ne desparta de Dumnezeu. Demonii vor prin aceasta sa fim ca ei.*
- Y *Orice patima vine din necunoasterea lui Dumnezeu Care este mai presus decît noi însine si care ne fereste de a ne socoti în stare sa dobîndim prin noi însine mîntuirea sau viata de veci, deci sa vedem realizînd prin noi un sens al existentei.*
- Y *Gîndurile rele sau viclene nu-l lasa pe om sa vada existenta asa cum este avînd izvor si culme a ei pe Dumnezeu Care vrea sa fim buni, sa recunoastem valoarea tuturor oamenilor, sa credem în viata viitoare. Gîndurile din care lipseste Dumnezeu îngusteaza*

existenta si o închide în timp si pe om în socotinta ca nu are decât o scurta viata pamânteasca. Îl face orb fata de existenta infinita, vesnica si plina de sens.

Spovedania, descoperirea gândurilor, sfatuirea

- Y De fapt Iacob, spunându-le lor ca a cucerit Sichemul cu sabie si arc, arata ca i-a trebuit lupta si osteneala ca sa puna stapânire pe patimi si sa le ascunda în pamântul Sichemului. S-ar parea însa ca este o oarecare contrazicere între a ascunde zeii în Sichem si a tine un idol în ascunzis. Caci a ascunde zeii în Sichem e lucru de lauda; iar a tine un idol în ascunzis e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urma cu blestem, zicând: „Blestemat cel ce tine idol în ascunzis!” Si de fapt nu este acelasi lucru a ascunde ceva în pamânt pentru totdeauna si a-l tine în ascunzis. Caci ceea ce a fost ascuns în pamânt si nu se mai arata vederii se sterge cu vremea si din amintire. Dar ceea ce e tinut în ascunzis nu e cunoscut de cei din afara, însa e vazut necontenit de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl arm mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poarta în ascuns. Caci tot gândul urât, care ia forma în cugetare, este o sculptura ascunsă. De aceea este rusine a scoate la aratare asemenea gânduri, dar e primejdios si de a tine în ascuns un chip cioplit, precum si mai primejdios este de a cauta formele disparute, cugetarea înclinând cu usurinta spre patima izgonita si împlântând în pamânt bronzul idolului. Caci deprinderea virtutii este de asa fel ca se cumpaneste cu usurinta si într-o parte si într-alta, aplecându-se, dacă nu se poarta de grija, spre cele potrivnice. *(Nil Ascetul) 46*
- Y A iscodi plin de curiozitate planurile învâtorului si a vrea sa pui la încercare cele poruncite de el, însemneaza a pune piedica înaintarii tale proprii. Cu siguranta nu ceea ce se pare celui neîncercat întemeiat si potrivit este într-adevar întemeiat. Astfel judeca mestetul si altfel cel fara mestesug lucrurile mestesugului. Cel dintâi are ca regula stiinta; celalalt ca asa s-ar cuveni. Dar socotinta aceasta foarte rar se acopera cu adevarul; de cele mai multe ori se abate de la linia dreapta, fiind înrudită cu ratacirea. Asadar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, lasându-si toate socotintele, sa-si supuna gândurile mestesugului celui priceput, judecând stiinta lui mai vrednica de crezare. Mai întâi, lepadându-se de toate, sa nu-si lase nimic afara, nici cel mai mic lucru, temându-se de pilda lui Anania, care crezând ca înseala pe oameni, a primit de la Dumnezeu osânda pentru furt. *(Nil Ascetul) 46*
- Y Ci, cum se predau pe ei însisi, asa sa predea si toate ale lor, bine stiind ca ceea ce ramâne afara, tragând necontenit cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urma îl va rupe din fratietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt sa se scrie Vietile Sfintilor, ca fiecare dintre cei ce se apuca de unul din felurile acestea de vietuire, sa fie dus printr-o pilda asemanatoare spre adevar. Cum s-a lepadat Elisei de lume, ca sa urmeze învâtorului sau? „Ara, zice, cu boii, si douasprezece perechi de boi înaintea lui; si a taiat boii si i-a fript în vasele boilor”. Aceasta îi arata caldura râvnei. Caci n-a zis: voi vinde perechile de boi si voi economisi pretul dupa cuviinta, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorinta care îl tragea sa fie lângă învâtor, a dispretuit cele vazute si s-a silit sa se izbaveasca mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricina a razgândirii. De ce apoi si Domnul, îmbiind bogatului desavârsirea vietii dupa Dumnezeu, i-a poruncit sa-si vânda averile si sa le dea saracilor si sa nu-si lase siesi nimic? Fiindca stia ca ceea ce ramâne se face, ca si întregul, pricina de împrastiere. Dar socotesc ca si Moise, rânduint

celor ce vreau sa se curateasca în rugaciunea cea mare, sa-si rada tot trupul, le-a poruncit prin aceasta sa se lepede cu desavârsire de averi, iar în al doilea rând sa uite de familie si de toti cei apropiati în asa masura, încât sa nu mai fie câtusi de putin tulburati de amintirile lor. *(Nil Ascetul)* 46

- Υ Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimanui nu i se potriveste asa de mult ca judecata constiintei sale. *(Marcu Ascetul)*46
- Υ Cel ce se osteneste fara sfat e sarac în toate. Iar cel ce alearga cu nadejde e de doua ori bogat. *(Marcu Ascetul)*46
- Υ Omul sfatuiesc pe aproapele precum stie; iar Dumnezeu lucreaza în cel ce aude, precum acela a crezut. *(Marcu Ascetul)*46
- Υ E primejdios lucru a fi cineva singur, fara martori, a se calauzi dupa voia sa si a convietui cu cei neîncercati în razboiul duhovnicesc. Unii ca acestia sunt mestesugirile pacatului si se tin bine ascunse; si felurite curse si-a întins vrajmasul pretutindeni. De aceea, daca e cu putinta, e bine sa te silesti si sa te straduiesti a fi sau a te întâlni neîncetat cu barbati cunoscatori. În felul acesta, desi nu ai tu însuti facia adevaratei cunostinte, fiind înca nedesavârsit cu vârsta duhovniceasca si prunc, dar însotindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întuneric, nu te vei primejdui de lanturi si de curse si nu vei cadea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întuneric si rapesc si ucid pe cei ce umbla în el fara facia spirituala a cuvântului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)*46

Suferinta – rabdare

- Υ Marea trebuie sa fie agitata si tulburata ca sa poata arunca la mal pamântul, iarba si toate mortaciunile pe care râurile le-a varsat într-însa. Sa ne uitam mai bine si vom constata ca, dupa ce a fost framântata de o astfel de furtuna, marea devine foarte linistita.
- Υ *Cel ce primeste necazurile din timpul de fata în asteptarea bunatatilor de mai târziu, a aflat cunostinta adevarului si se va izbavi usor de mânie si de întristare. Îsi cunoaste mult mai bine complexitatea firii cel ce suporta necazurile decât cel pentru care decurge lin, fara nici un fel de probleme si care în felul acesta ramâne la suprafata fiintei lui nepusa la încercare prin grele necazuri.*
- Υ Nu numai cei ce mor de sabie si pe cei ce l-au marturisit pe Domnul îi încununeaza Dumnezeu, ci si pe cei ce si-au dovedit iubirea într-o nevointa caci precum aceia au rabdat împunsaturile pentru domnul, asa si acestia au rabdat asupra lor si nevointa pentru Domnul.
- Υ Cel ce ia de bunavoie stare smereniei si ostenelile cele grele, fiind astfel într-un fel pregatit dinainte, nu va mai suferi atât de mult la venirea asupra lui a ocarilor si greutatilor inevitabile vietii. Acestea nu-l vor întrista, ba chiar nici nu le va mai simti, ci dimpotriva se va bucura de ele pentru ca le vede în lumina dumnezeiasca rostul lor binefacator.
- Υ Mai bine este sa fim ispititi de oameni decât de draci, dar cel ce place Domnului îi biruieste si pe unii si pe altii. Dracii lupta descoperiti împotriva pustnicilor, iar împotriva celor ce petrec în

chinovii sau savârsesc virtutea însoțiti cu alții, îi înarmează pe cei mai fără de grijă dintre frați. Dar războiul al doilea e de departe mai ușor decât cel dintâi pentru că nu există oameni atât de amarnici cum sunt dracii. Oamenii cât de răi ar fi mai au și o parte înfima de milă, mai pot fi înduplecați, au slăbiciunile lor: somn, foame care întrerup chinul pornit asupra-ti, pe când dracii nu. În orice caz, poți lupta cu oamenii ce te ispitesc sau te tulbură cel puțin tot atât de tare ca ei, poți afla o portită de scăpare în ispitirea lor și deci îi poți înfrânge mai ușor.

- Y Cel ce se roagă pentru oamenii care-l nedreptătesc se împotrivesc cu succes dracilor, dar cel ce se împotrivesc celor dintâi, e biruit de cei din urmă. Lupta oamenilor împotriva noastră nu este despartită de cea împotriva dracilor, dar prin oameni lupta dracilor este mai slabă căci oamenii se mai înmoaie de rugăciunea noastră pentru ei, de vorba bună și de ajutorul ce le dăm.
- Y Avva Zosima a zis că cel ce dorește să umble pe calea cea adevărată și dreaptă, când se tulbură se lovește pe sine zicând: "De ce te mâinii suflete al meu? De ce te tulburi că cei ce fac spume? Chiar din aceasta arăți că ești bolnav căci de n-ai fi bolnav nu ai suferi. De ce încetând să te ocarăști pe tine îl învinovătești pe fratele tău că ți-a arătat boala cu fapta și cu adevărul. Ia aminte la porunca lui Dumnezeu: "Când era ocarât, nu ocară, când patimea, nu amenință" (I Petru 2,23) ci suferea totul. Și zicea că de va trăi cineva anii lui Matusalem și nu va umbla pe calea cea dreaptă pe care au umblat toți sfinții, adică cea a necinstirii lor de către oameni, a iubirii și a răbdării barbatești, nu va înainta câtuși de puțin ci își va cheltui anii în desert." Cel ce răbdă va sta de-a dreapta Celui răstignit și după răstignire, înviat, pentru că s-a lăsat și el răstignit de ocări și și-a predat grija de sine dascalului său, că Hristos, tatalui. Omorând cu totul voia să egoistă, a înviat în dragostea lui Hristos.
- Y *Mustrea te face atent la tine însuți, te face să-ți dai seama că e ceva rău în tine sau care face altuia impresia că nu ești cum trebuie în vreo privință oarecare. Drept urmare, te silește să te vindeci și în acea privință și deci să-ți câștigi mântuirea. E o cruce care te desăvârșește, înșasi primirea musturii pricinuindu-i cuiva pocăința de gresale îi aduce iertarea lor.*
- Y Precum pe ostasul care a primit rani grele în vremea războiului, împăratul nu poruncește să-l scoată din oaste, ci mai degrabă să-l înălateze în gard, așa îl încununează Împăratul ceresc pe calugarul care a suportat de la draci primejdii multe.
- Y Dacă hotărul trândaviei este a nu avea răbdare în nici o odihnă, al răbdării este a se socoti cineva în orice neacă că fiind în odihnă. Lenesul niciodată nu socotește că se odihnește cât îi place – este și aici o sete infinită a lăncezelii; dimpotriva, răbdarea nu se socotește sleită de nici o greutate.
- Y Există o boală pentru curățirea de păcate și este o alta pentru smerirea cugetului. Bunul și Preabunul nostru Domn și Stăpân, când vede pe unii mai trândavi în nevointa, smereste trupul lor prin boala că printr-o nevointă mai nedureroasă. Dar uneori ea vine și pentru a ne curăți sufletul de gândurile rele sau de patimi. Toate cele ce ni se întâmplă, văzute sau nevăzute se pot primi și bine și cu patima și cu o simțire de mijloc. Am văzut trei frați supuși greutăților: unul se revolta, altul rămase neîntristat iar al treilea a cules din aceasta rod mult primind totul cu mulțumire.
- Y *Pe măsura smeritei cugetări, ți se dă tie și răbdarea în greutățile întâmpinate și după răbdarea ta ți se ușurează povara necăzului tău și agonisești mângâieri. Smerenia este ea înșasi izvor al răbdării căci nu socotești că ai dreptul la mângâieri, iar răbdarea stând tare, întărește firea ta*

încât nu mai simți greutatea necazului. Din răbdare curge în tine o forță căci voința ascunde în ea rezerve de forță pe care nu obisnuim să le punem în lucrare. Mai bine zis aceste rezerve de forță sunt firea noastră și ea le pune în lucrare prin voința care e o calitate generală a ei pe care nu o pune de obicei în mod deplin în lucrare. Rezervele de putere ale firii noastre sunt de fapt nesfârșite când ea stă în legătură cu Dumnezeu. Mai ușor biruim greutățile prin răbdare decât prin luptă de a nu le primi, de a le ocoli cu orice preț, fapt în care se manifestă o frică, o slăbiciune care ne face de fapt slabi. Cele din afară ne pot zdrobi mai ușor firea dacă nu o întărim din rezervele ei launtrice care stau în legătură cu rezervele de putere nesfârșite ale lui Dumnezeu. Care a creat și susține firea noastră ca adevăratul ei fundament și izvor. Toate primejdii și necazurile care nu sunt întâmpinate cu răbdare aduc un chin îndoit căci răbdarea omului e pe măsura primejdiilor ce-i vin. Atât se încordează omul cât e de mare greutatea careia trebuie să-i facă față, iar slăbirea curajului este mărca chinului, pe când răbdarea e mărca mângâierii și putere de a se naște din necazurile sale, fără harul dumnezeiesc care vine prin căutarea cea cu dinadinsul a rugăciunii ei și varsarea lacrimilor.

- Y Barbatul răbdător a murit înainte de mormânt făcându-și mormânt chilia sa. Răbdarea se naște din nădejde și plâns, căci cel lipsit de acestea două e robul trândăviei.

Vorba desartă – tăcerea

- Y A-l cerceta pe frate, bine este, dar a flecări este un lucru murdar și aceasta fapta te pune la probă. Cercetează-i pe toți dar pazeste-te de vorbarie și zi de pilda că și în întâlnirile Sfinților Părinți: “Cum te afli avva? Apoi: “Spune-ne nouă un cuvânt al vieții, cum aflăm calea lui Dumnezeu? Roaga-te pentru mine că multe păcate am.” și cele asemenea acestora. La sfârșit faceți o rugăciune și pleacă de la el cu pace.
- Y **Ce să faci Părinte că mă tem de rusine și de dispreț căci când cad în vreo convorbire cu unii sunt atras și rob de ea încât uit de mine iar de-mi aduc aminte de mine, mi-e rusine să-i parasesc pe cei cu care vorbesc?** – Că să nu cada cel slab în acestea și în iubirea de slavă, trebuie să fugă de îndată de vorba multă și să taie convorbirea dând ca motiv că avva i-a poruncit ceva și că se grăbește. Iar nesuportarea disprețuirii vine din necredință. Iisus s-a făcut om și a fost disprețuit; frate, ești tu oare mai presus decât El? Aceasta este necredință și amăgire a dracilor. Cel ce dorește smerenia poate oricând să zică “o vreau”, de nu suferă necinstiri nu poate nicidecum să o dobândească. Să nu nesocotești ceea ce ai auzit căci altfel vei fi disprețuit prin însăși fapta ta.
- Y *Frica de Dumnezeu este în afară de orice fel de tulburare, neorânduială și zapaceală, drept aceea de ne înarmăm înainte de orice întâlnire cu frica de Dumnezeu și luăm aminte la noi însine cu multă atenție, cum e vom mai tulbura și pentru ce vom mai râde, căci frica de Dumnezeu nu este râs. De aceea se spune de cei nebuni că “își înalta glasul lor”. apoi cuvântul celor nebuni este far’ de rânduială și fără har, iar despre cel drept se spune că de abia zămbeste. Dacă deci purtăm în noi pomenirea lui Dumnezeu și gândul că trebuie să păstrăm în întâlnirile cu frații smerenia și cugetarea liniștită și ne place să staruim în acestea având în față ochilor înfricosătatea judecării a lui Dumnezeu, starea aceasta alungă din inimă noastră toate gândurile viclene. Acolo unde*

este liniste, blândete si smerenie locuieste Dumnezeu. Sa ne amintim de Sfântul Apostol Pavel care zice: "Cuvântul vostru sa fie totdeauna cu har si cu sare dres" si daca vom starui în acestea, Atottiitorul Dumnezeu ne va da cu mila lui o stare desavârsita prin frica Lui.

- Y De îndrazneala nu putem scapa de nu ne vom sili sa scurtam vorbirea caci multa vorbire nu foloseste chiar de ar parea ca se ocupa cu lucruri duhovnicesti. Cât despre râs lucrurile stau la fel caci e rodul îndraznelii, fiindca de are cineva îndrazneala veseliei, prin aceasta se naste în el râsul si precum s-a zis de îndrazneala ca nu-l foloseste pe om, asa nu trebuie sa zaboveasca sau sa se reverse cineva nici în râsul ei, ci sa-si strânga cugetarea ca sa rosteasca cu cuviinta. Sa stii ca cei ce se revarsa în ea, toti vor cadea în curvie!
- Y Cel ce sta de vorba cu vreunii trebuie sa-si arate fata si cuvântul vesele dar cugetarea launtrica sa suspine caci despre aceasta s-a scris: "suspînul inimii mele înainte Ta este pururea" (*Psalmi 37,10*)
- Y **Starea launtrica înainte si în timpul convorbirilor cu ceilalti.** – Precum mestesugarul nepriceput daca sta de vorba în vreme ce lucreaza își primejduieste lucrul, asa si cel ce se foloseste de veselie. El trebuie sa se asigure cu grija luând aminte la cuvinte, la veselie si la privire ca nu cumva sa se abata cu totul de la plânsul launtric. Deci unul ca acesta având sa intre în vorba cu cineva trebuie sa-si întrebe gândul sau ce trebuie sa faca si asa sa se pregateasca pe sine caci s-a scris: "M-am pregatit si n-am fost tulburat." (*Psalmi 118,60*) Iar a se pregati înseamna a deosebi persoanele pentru a sti din ce pricina voiesc sa vorbeasca cu noi si a-si pregati gândirea în frica lui Dumnezeu potrivit cu scopul celui ce vine. De vine cineva din prietenie sa se foloseasca cuvinte placute potrivite cu ea; daca e sa primești Parinti, fa-o cu bucurie ca Avraam care a spalat picioarele Stapânului si ale îngerilor primindu-i cu bucurie. În fiecare caz împrejurarea ne va spune ce dispozitie sa adoptam. Când vom pofti pe cei ce vin la noi sa ia ceva: fie de mâncare, fie de bautura sa o facem cu buna dispozitie dar si aceasta sa fie tinuta sub paza ca sa nu ni se tulbure cugetarea.
- Y **Fiindca de multe ori lucrurile indifferente ma duc la vorbarie în care nu pot ocoli pacatul, ce sa fac?** – Sa tinem masura în felul acesta: de stim ca am vorbit o data biruiti de un gând sa ne oprim a doua oara pe cât e cu putinta. De suntem biruiti si a doua oara, sa ne pregatim sa dam lupta si a treia oara. În felul acesta ne vom pregati pentru taierea tuturor convorbirilor urmatoare caci de va ajunge numarul lor la zece si cineva a fost biruit doar în noua si s-a oprit de la una, iata ca a ajuns mai bun decât cel ce a fost biruit în toate zece.
- Y Daca în lucrurile bune este de folos tacerea, cu cât mai mult în cele de mijloc? Dar daca nu putem tacea, ci suntem biruiti de dorinta de a vorbi, sa nu zabovim în aceasta ca sa nu cadem din multa vorbire în cursa dusmanului. (*De câte ori n-am experiat ca convorbirile ne-au facut robi nu numai demonilor prin pacatele savârsite în cursul lor, ci ne-au produs si dusmani vazuti pentru ca am spus vreun lucru ce n-a placut celor de fata, sau celor absentii carora li s-a comunicat.*)
- Y *Daca dai impresia oamenilor ca taci cu voia, aceia te pot socoti mândru si ca îi jignesti. De smerenie tine sa-ti faci smerenia si virtutile neobservate.*
- Y Tulburarea ce-ti vine în cursul convorbirii este pricinuita pentru ca nu ai pomenirea lui Iisus în inima, din a nu fi adunat în tine în timp ce vorbești, sau sa ai gândul la pacatele tale si la datoria de a ne smeri. De aici vine pasiunea pusa în convorbire – prea dam multa importanta celor ce le spunem, si noua ca si când de noi ar depinde ca sa se cunoasca adevarul.

- Υ *Cuvântul desert iese din omul desert si întretine desertaciunea din el iar omul desert e cel ce si-a îngropat bogatia adâncurilor sale sau si-a uscat. O raspândind moartea desertaciunii în jurul sau.*
- Υ *Când cuvintele nu slujesc scopului de a-i îmbunătăti si a-i umaniza pe oameni, de a produce o apropiere între ei, ele mai mult încurca viata lor. ele încurca astfel **logosul** relatiilor dintre oameni, le umple de întunericul neîncrederii, le arunca într-o naclaiala murdara, acopera totul de non-sens.*
- Υ **Daca aud ca cineva ma vorbeste de rau pe mine, ce sa fac?** – Ridica-te si fa o rugaciune mai întâi pentru el, apoi pentru tine zicând: “Doamne iisuse Hristoase, miluieste-l pe acest frate si pe mine, sluga nevrednica si ne acopera de cel rau cu rugaciunile sfintilor.”
- Υ **De începe careva sa-l bârfeasca pe altul si observ, ce trebuie sa fac?** – Trebuie sa tai repede ori sa muti cuvântul la o convorbire folositoare. Dar nici în ea sa nu zabovesti ca nu cumva din multa vorbarie sa se ajunga la clevetire.
- Υ Daca începi sa vorbești înaintea lui Dumnezeu si a oamenilor, aceasta e ca si cum ai învăta pe ceilalti, dar daca învăta cineva neavând însa putere, cuvântul lui nu este convingator, ci neroditor. Deci daca nu aduci nici un folos, ce trebuinta e sa mai vorbești? (*Orice discutie despre Dumnezeu catre altul e ca si cum i-ai preda, dar de n-ai putere sa-i înveti pe altii convingându-i, nu te baga în vorba.*)
- Υ **De sunt cu prieteni de-ai mei si încep acestia sa spuna cele nefolositoare, poruncești sa mut convorbirea la cele bune?** – De stii ca primesc cu placere cuvântul lui Dumnezeu, vorbeste-le din “Vietile Parintilor” îndreptând convorbirea spre mântuirea sufletului.
- Υ *Cel ce întreaba plin de preocupare de Dumnezeu trezeste raspunderea si în cel întrebat astfel trece vibrati constiintei prezentei lui Dumnezeu de la cel ce întreaba la cel întrebat, sau acesta însusi se va simti miscat de raspunderea trezita în el, sa se roage lui Dumnezeu sa-i dea cuvântul adevarat. Un interlocutor serios îl face si pe celalalt serios.*
- Υ Iar pentru ca vorbești de sfinti, urmeaza-le ascultarea si credinta aratata prin fapte si fiindca vorbești de ascultare, sa stii ca nu e una mai buna decât cea aratata în supunere, caci în aceasta sta ascultarea. Si a zis cineva: “Fiul ascultator va trai.”
- Υ Când ti se cere vreun lucru sa-l faci sau îi ceri tu cuiva ceva, raspunde-i pâna la a treia oara: “Iarta-mă” si daca staruie si dupa a treia oara, atunci fa-o cu smerenie. Iar tu la fel, cere-i de trei ori si de nu vrea, lasa-l în pace caci cearta nu e buna. Si pentru orice lucru, fie ca e vorba sa suporti ceva de la cineva, fie ca-i întinzi mâna, roaga-te pâna la a treia oara si de nu vrea înceteaza cu pace. Si nu-l necaji. Aceasta este adevarata cale a lui Dumnezeu în care ia aminte la tine ca sa lucrezi fara fătâie, cu inima curata caci în acest caz Dumnezeu îți da mâna si te ajuta prin harul Lui.
- Υ Cât despre placerea de care vorbesc Parintii, nu stii ce este – cum nu stiu multi – caci tacerea aceasta nu înseamna doar a tace cu gura. Pentru ca exista un om care graieste zece mii de cuvinte folositoare si i se socoteste ca tacere si este altul care graieste o singura data un cuvânt desert si i se socoteste ca si când ar fi calcat în picioare toate învăaturile Mântuitorului.
- Υ Nu este bine sa vorbești neîntrebat.

- Υ *Oamenii comunica în lucruri superficiale, materiale, din interese trecătoare și adeseori ignobile, pe când adevărata comunicare este cea în care se aduc la mijloc problemele existențiale, capitale și grave ce determină omul la efortul de autodepasire, la deschidere, sinceritate și iubire altruistă. Comunicând pe pământ lucruri superficiale și desarte, cu atât mai puțin vom fi într-o comuniune strânsă între noi și Dumnezeu dincolo.*
- Υ *Întelegerea lumii prin faptul că definește, închide ceea ce cunoaște în margini despartitoare rămânând departe de realitatea în care toate sunt unite în chip tainic, indefinibil. Unitatea aceasta a lor o vedem cel mai clar în Dumnezeu, dacă ne deschidem lui.*

Vorba desartă – tăcerea

- Υ Ia aminte la tine cu amănunt și știi-te să te deprinzi cu tăcerea ca să-ți dea Dumnezeu puterea să lupți și să te deprinzi cu ea. De ti se iese trebuința să graiești, să faci întâi proba în tine însuți că este o trebuință binecuvântată și voită de Dumnezeu, că mai degrabă decât să taci; deschide gura cu frica de Dumnezeu și cu cutremur având fața în jos, cuvântul cinstitor și supus. Astfel, de te întâlnești cu cineva, să vorbești puțin, din motive de iubire și să taci repede, iar de ești întrebat despre ceva, ascultă apoi spune cât e nevoie și nu grai nimic mai mult. (Foarte mult recomandă avva Isaia tăcerea deoarece aceasta înseamnă reflexie la tainele lui Dumnezeu și la taina propriei persoane. Persoana umană se comunică și prin vorbire, dar și prin tăcere. Prin amândouă trăiește și face să fie trăită lumina și taina ei. Ajunge să o vad reflectând că să-mi dau seama nu numai de taina ei, ci și în lumina ei și a lui Dumnezeu. Cine vorbește tot timpul neîntrerupând vorbirea de reflexie, cade într-o vorbarie superficială făcând niste conexiuni întâmplătoare – care gând îi vine primul, acela îl spune. În tăcere se arată simțirea prezentei lui Dumnezeu că lumina și taina nepuizabilă. Unde nu e Dumnezeu nu e nici taina, nici lumina nepuizabilă. Se are impresia că totul se poate înțelege, că totul se poate margini la mintea proprie.) (*Filocalia XII*)

Trândăvia – osteneala

- Υ Toți cei care intră în această frumoasă luptă dură, cu multe piedici și totuși ușoară, să știe că trebuie să se arunce oarecum în focul ispitelor și al luptelor cu ei însșiși dacă voiesc să primească întru-înșii focul nematerialnic. Să se cerceteze fiecare pe sine și apoi să mănânce din această pâine cu ierburi amare și să bea din paharul acesta cu lacrimi ca sfârșitul acestei lupte să nu-i fie propria condamnare.
- Υ Vrednic de dispreț și primejdios lucru cu adevărat este că un călugăr să intre de la început molesit și descurajat în arena prevestind tuturor junghierea sa. Fără îndoială deci ne va fi de folos a începe cu tarie, chiar dacă pe urmă slabim, căci sufletul care a fost odată puternic, dar acum a slăbit este îmboldit că și cu o lance de amintirea vigoriei anterioare. Mulți au fost aceia care s-au încurajat cu acest gând, deci când sufletul deznădăjduiește pierzându-și fericitul și vrednicul de iubire zel, să cerceteze cu atenție din ce pricină l-a pierdut și împotriva ei luptând

sa-si recâstige degraba vechea sânguinta si râvna, caci nu va fi cu putinta sa se întoarca prin alta poarta decât prin cea care a iesit.

- Y Nimeni sa nu se socoteasca pe sine nevrednic votului monahicesc invocând ca motiv greutatea si multimea pacatelor sale, nici sa nu-si închipuie ca se smereste daca nevrînd sa se lipseasca de dulcea împatimire îsi da ca pricini pentru staruirea în pacate însasi pacatele sale; caci unde este multa putreziciune, acolo este trebuinta si de o mare interventie chirurgicala spre a fi îndepartata necuratenia. Iar cei sanatosi n-au nevoie sa vina la spital.
- Y Daruieste lui Hristos cu sânguinta nevointele tale si te vei bucura la batrânete de bogatia liberarii de patimi. Cele adunate în tinerețe hranesc si-i mângâie la batrânete pe cei slabiti.
- Y Sa ne straduim, tinerilor cu zel sa alergam cu buna paza caci nu cunoastem timpul mortii. Avem dusmani din cei mai rai, este adevarat, din cei mai periculosi, înșelatori si mârșavi, puternici sa neadormiti, materiali si nevazuti, care doresc sa aprinda templul lui Dumnezeu prin vapaia în care ei însisi se pârliesc. Nici un tânar sa nu plece urechea la vrajmasii lui diavoli care-i spun: "Sa nu-ti chinui trupul daca vrei sa nu cazi în boala si slabiciune, caci cu greu se va mai afla cineva (mai ales în neamul acesta de acum) care sa-si supuna trupul mortii. Scopul urmarit de diavol este acela de a ne arunca în moleseala si trândavie chiar în momentul intrarii noastre în lupta, ca apoi si sfârșitul sa corespunda începutului.
- Y Ceea ce li se pare multora greutatea luptei, altora nu li se pare deloc asa, ceea ce înseamna ca numai în aparenta e greutate, dar de fapt este ceva usor. Totusi Dumnezeu a ascuns greutatea celor din lume pentru ca daca ar fi stiut ei, nu s-ar mai fi lepadat nimeni si ar fi primit viata monahala. Pentru ca dupa Apostol: "omul trupesc nu primeste cele ale Duhului caci nebulie sunt lui." (I Cor. 2,15). Iar a voi cele ale lui Dumnezeu e propriu celui duhovnicesc. Cei ce petrec potrivit lumii ar putea sa lepede însusirile proprii rusinii daca nu i-ar chema Dumnezeu prin mestesugul Lui? Caci "trup si sânge nu pot mosteni împaratia lui Dumnezeu " (I Cor. 15,50). Multi vazând greutatea stadionului zic: "Daca Hristos numeste jugul bun si usor, de ce sunt supusi unei sile cei ce-l iau?" Acestia însa nu stiu ca celor ce privesc si cauta spre nadejdea celor viitoare, fericite si vesnice, li s-a spus ca acestea sunt bune si usoare; dar celor ce se târasc pe jos si se agata cu putere de lucrurile desarte ale lumii acesteia, le sunt aspre si greu de strabatut. Cel ce se dezlipeste cu anevoie de cele de jos trebuie sa se sileasca pentru urcus. Asa si tânarul din Evanghelie declarând ca le-a facut pe toate, a gresit tocmai fata de lucrul cel mai desavârsit, dar cel ce s-a scuturat brusc de toate, zboara cu multa usurinta prin vazduhul acesta.
- Y Binele barbatului este când ia jugul din tinerețe lui.
- Y Calea lata si larga e cea a iubirii de sine si a cautarii placerii proprii, caci iubirea de sine nu e strâmtorata de luarea în considerare a altuia. Iar "necazurile si primejdiile omoara dulcea împatimire pe când odihna o hraneste si o creste. Ei se strâmtoreaza pe ei însisi pentru altii si în primul rând pentru Dumnezeu, din iubirea fata de El si de ei, dobândind în schimb iubirea lor.
- Y Lenesii cauta totdeauna ce este mai usor; de fapt trecerea de la poruncile ascultarii la rugaciune sau invers, când una din ele li se pare mai usoara, e numai un pretext pentru a scapa de una, dar a nu o face si pe cealalta. Cine are râvna adevarata le împlineste pe amândoua.
- Y Barbatul supus prin practicarea ascultarii nu va cunoaste trândavia caci prin cele ale simturilor înfaptuieste cele ale gândirii, adica prin cele sensibile își chiverniseste realitatile spirituale. Viata

de obste este potrivnica lăncezelii, însa barbatului traitor în pustie îi este vesnica însoitoare neparasindu-l pâna în pragul mortii. Vazând chilia pustnicului își zâmbeste si apropiindu-se de el se fixeaza acolo.

- Y Doctorul îi cerceteaza pe bolnavi dimineata, iar trândavia, pe cei ce se nevoiesc la amiaza.
- Y Stând la rugaciune, din pricina trândaviei ne aducem aminte de lucruri necesare si urgente si astfel se foloseste de toata ingeniozitatea spre a ne trage de la rugaciune cu capastru unui pretext binecuvântat.
- Y Dracul trândaviei sufletești aduce pe la amiaza o tremurare de trei ceasuri împreuna cu dureri de cap, fierbinteala ameteli si crampe la stomac. Pe la ceasul al noualea (15), acestea se domolesc. Punându-se masa, ne face sa sarim din asternut; sosind vremea rugaciunii, iarasi ne îngreuneaza trupul. Stând noi la rugaciune ne cufunda în somn si ne împiedica prin cascat sa pronuntam stihurile în întregime.
- Y Fiecare din celelalte patimi este nimicita de o virtute, dar trândavia sufleteasca este moartea tuturor virtutilor.
- Y Silitorii se vadesc pe sine în lupta cu trândavia caci nimic nu încununeaza mai cu prisosinta monahul ca biruinta trândaviei.
- Y Ia seama si o vei vedea razboindu-te când stai în picioare îndemnându-te sa te asezi pe scaun, sa rezemi peretele chiliei si sa te misti de pe un picior pe altul.
- Y Cel ce-si plânge din toata inima pacatele nu cunoaste trândavia.
- Y Staruie în locul în care te afli, împotrivindu-te moleselii care nu prin stramutare vei domoli patimile, ci prin luare aminte a mintii. Avem nevoie de rabdare ca facând voia lui Dumnezeu sa dobândim fagaduintele. Cel ce e purtat din loc în loc de trândavie s-a departat de adevaratul sau scop ca si bolnavul de sanatate. Deci nu în fuga se face cunoscuta virtutea, ci în rabdare, iar rabdarea noastra se întareste prin îndeletnicirea mintii cu contemplarea si cu cugetarea la cele ce ne asteapta. Prin acestea, îngrasându-se, mintea primeste putere precum trupul din mâncările simtite.
- Y Când ti se îngreuiaza ochii, apuca-te de lucrul mâinilor, dar daca nu-ti vine somnul, nu parasi rugaciunea caci nu poti sa slujesti în acelasi timp si lui Dumnezeu si lucrului de mâna.
- Y Somnul este din fire, din pricina mâncării sau poate dintr-o postire exagerata din care trupul slabind, cauta sa se întareasca prin somn. Precum multa bautura vine din obisnuinta, asa si somnul mult, de aceea sa luptam împotriva lui mai ales la începutul lepadării, caci cu anevoie se tamaduieste o obisnuinta.
- Y Stând la rugaciune în biserica demonii ne cufunda în somn, altii ne lovesc în stomac pe neasteptate cu dureri greu de îndurat; altii ne îndeamna sa vorbim în timpul slujbei, ne atrag mintea spre gânduri spurcate, ne fac sa ne rezemam ca si cum am fi obositi. Uneori ne fac sa cascăm des, unii sa râdem mult în vremea rugaciunii pentru a ne departa cât mai mult de Dumnezeu, altii din lenevie ne silesc sa ne grabim când rostim rugaciunile sau invers, din iubirea de placere ne îndeamna sa taraganam cântarea psalmilor, alteori ne fac sa deschidem cu greu gura pentru a rosti stihurile. Cel care însa, rugându-se, cugeta ca se afla înaintea lui Dumnezeu, va sta ca un stâlp fara a putea fi batjocorit câtusi de putin de vreunul din demoni mai înainte

amintiti. Cuptorul probeaza aurul, iar starea la rugaciune – sânguinta si dragostea de Dumnezeu a calugarilor.

- Υ Ochiul veghetor curata mintea, iar somnul mult împietreste sufletul. Monahul care privegheaza este dusmanul curviei, iar somnorosul – sotul acesteia. (Ni s-a poruncit sa priveghem în rugaciuni si citit caci monahul care privegheaza își subțiaza înțelegerea spre contemplarea celor înalte, însă somnul întuneca mintea si o face greoaie. Dar ia seama sa nu te predai în timpul privegherilor vorbei desarte sau gândurilor murdare, caci mai bine îți este sa dormi decât sa priveghezi ocupându-te cu lucruri desarte.)
- Υ Privegherea este potolirea aprinderii trupesti, izbavire de visuri întinate, ochi umezit, inima înmuiata, straja în fata gândurilor rele, cuptor de mistuire a mâncarilor, îmblânzirea patimilor, pedepsirea limbii, alungarea nalucirilor.
- Υ Prin priveghere se slabesc pornirile poftelor pricinuite de surplusul de vigoare a trupului si de neatentia mintii. Mintea câștiga timp mai mult pentru cercetarea de sine, pentru adâncirea în înțelesurile existentei care apar în timpul privegherii neîmpiedicate de cele de afara. Aceasta ajuta la alegerea faptei bune în clipele urmatoare. Privegherea adânceste nu numai semnificatiile gândurilor prezente, ci si a faptelor trecute si vede prezentul în lumina întregului trecut si a viitorului.
- Υ Monahul priveghetor este un pescar al gândurilor care în linistea noptii poate sa le observe cu usurinta si sa le stapâneasca.
- Υ Somnul mult este pricinuitoarul uitarii, iar privegherea curatesta mintea. Somnul mult este pentru cel lenes un tovaras viclean caci îi rapeste jumatate din viata, daca nu si mai mult.
- Υ Calugarul nepriceput privegheaza în convorbiri, dar când se pune la rugaciune i se împaienjenesc ochii. Calugarul lenes e destoinic în vorbarie dar voind sa se apuce de citit nu mai poate vedea de somn.
- Υ Este cu neputinta sa se cugete în somn în continuare cuvintele psalmilor, dar se întâmpla des sa ni le puna pe acestea în minte dracii ca sa ne înalte spre mândrie.
- Υ Nimeni sa nu aduca drept scuza neputinta sa pentru neîmplinirea poruncilor evanghelice, caci sunt suflete care au facut si ceea ce este mai presus de porunca. Sa te încredinteze de aceasta cel ce l-a iubit pe aproapele mai mult decât pe sine si si-a pus sufletul pentru el, macar ca nu luase porunca de la Dumnezeu pentru aceasta.
- Υ Sufletul trândav îi ridica împotriva lui pe draci, dar înmultindu-se razboaiele se înmultesc si cununile. Cel scapat neranit nu se încununeaza numaidecât, dar cel care nu se oboseste de pe urma caderilor ce i se întâmpla va fi slavit de îngeri ca un luptator.
- Υ Facând Cineva trei nopti în pamânt, a înviat pentru totdeauna, iar cel ce a biruit trei ceasuri, nu mai moare. (Hristos, Dumnezeuul nostru, petrecând în pamânt trei zile si trei nopti, a înviat, iar cei ce-i urmeaza, de vor birui pacatul timp de trei ceasuri nu vor muri. În general cel ce sta trei ceasuri nebiruit de o ispita s-a întarit în asa fel ca nu mai poate fi rapus de alte ispite.)
- Υ Este greu sa ne scuturam de somnul amiezii mai ales în ceasurile de vara; poate atunci si numai atunci nu e de lepadat lucrul mâinilor.

Y Am cunoscut pe dracul trândaviei pregatind calea si mergând înaintea celui a curviei, ca molesind cu tarie trupul si scufundându-l în somn, sa pricinuiasca în cei ce se linistesc întinaciuni prin visele spurcate. De i te vei împotrivi cu tarie, se va razboi negresit cu putere ca sa te faca sa încetezi nevointele, ca nefolosindu-ti la nimic. Dar nimic nu dovedeste mai mult înfrângerea dracilor ca razboiul înversunat al lor împotriva noastra.

Trândavia – osteneala

Y Trebuie sa cânti putin si sa spui putine pe dinafara, sa cercetezi si sa pazesti putin gândurile caci cel ce are multe feluri de mâncare la masa sa are placere sa manânce din toate, iar cel ce manâncă un singur fel în fiecare zi nu numai ca n-are placere în ea, ci cu vremea se si scârbeste. Sta în puterea celor desavârsiti sa se împartaseasca în fiecare zi de acelasi fel de mâncare fara a se scârbi. Cât despre cântare si despre rostirea pe dinafara sa nu te legi pe tine, ci fa dupa puterea data tie de Domnul. De citit si de rugaciune sa nu te lipsesti. Fa putin din aceasta, putin din aceea si asa vei cheltui ziua placând lui Dumnezeu. Parintii desavârsiti ai nostri n-au avut o regula (pravila) pentru ca toata ziua le era lor pravila: sa cânte putin, sa rosteasca putin pe dinafara, sa-si cerceteze putin gândurile, sa se ocupe putin cu mâncareaiar acestea toate cu frica lui Dumnezeu.

Y Oricine lauda dulceata cuvintelor lui Dumnezeu, dar nu se hraneste din ea o face sa para amara. . Oare nu e amar cuvântul: “De voieste cineva sa vina dupa Mine, sa se lepede de sine, sa-si ia crucea si sa urmeze Mie.”? Iar de este dulce pentru ce vrând sa împlinim voia proprie îl respingem? Cel ce se arata pe sine cunoscând calea care duce la cetate întreaba de ea fie din dispret, fie ca sa ispitasca pe cel întrebat si sa râda de el, iar de cunoaste calea dar nu umbla pe ea este judecat ca unul ce o nesocoteste. Deci, daca cineva arata fratelui sau calea, dar nu are grija sa mearga el însusi pe ea, e socotit vinovat.

Y “Nu cauta pe Domnul si nu întreba unde locuieste.” (Sisoe) Ce-ti voi spune deci tie care ai parasit straduinta de a cerceta pacatele si doresti sa ma vezi pe mine “Vierme împutit, pamânt si cenusa”? (*Iov 42,6*) (Sa nu cautam sa aflam teoretic prea multe despre Dumnezeu, izvorul puterii noastre, ci sa ne folosim de ea. Nu cere unui sarac ca mine, spune batrânul, sa-ti dau cunostinta lui Dumnezeu pe care nu o posed.)

Y Ceasurile si cântările sunt predanii bisericesti si bune pentru conglasuirea întregului popor; la fel în manastiri pentru conglasuirea celor din obste. (Cântând toti laolalta se produce o unitate de cuvânt de gândire si simtire a celor din biserica, o simfonie.) Cei din Schit însa nu au ceasurile, nici nu cânta imnuri, ci savârsesc lucrul de mâna, mediteaza si fac putina rugaciune de unul singur. Iar stând la rugaciune trebuie sa te eliberezi de omul cel vechi, sa zici Tatal nostru sau sa le faci pe amândoua, apoi sa sezi la lucrul de mâna. Cât priveste prelungirea rugaciunii când stai în picioare, daca te rogi neîncetat potrivit Apostolului (*I Tes 5,17*), nu trebuie sa o reiei de câte ori te ridici caci mintea ta e toata ziua la rugaciune. Dar când te asezi la lucrul de mâna trebuie sa spui din inima sau sa rostesti psalmi, iar la sfârșitul fiecarui psalm sa te rogi sezând: “Dumnezeule miluieste-ma pe mine ticalosul.” De esti hartuit de gânduri atunci adauga: “Dumnezeule, Tu vezi neazul meu, ajuta-ma!” Când deci ai facut trei rânduri în plasa, scoala-te

la rugaciune si plecând genunchii si sculându-te spune la fel rugaciunea amintita. La vecernii, cei din Schit spun 12 psalmi si la sfârșitul fiecaruia în locul doxologiei (Slava Tatalui...) spun Aliluia si fac o rugaciune; la fel si noaptea spun precum voieste: unul spune psalmi din inima, altul își cerceteaza gândurile sale sau citeste Vietile parintilor. Dupa ce citeste 5-8 foi trece pe urma la lucru de mâna. Cel ce cânta sau rosteste psalmi din inima trebuie sa-i rosteasca cu buzele daca nu-i prin apropiere cineva.

- Y Ți-am spus-o de multe ori: Trezeste-te din somnul cel greoi caci nu stii ceasul în care va veni Domnul!
- Y În privinta somnului de noapte, roaga-te de doua ori seara socotind apusul soarelui. Slavind astfel pe Dumnezeu, dormi apoi sase ore, apoi scoala-te la priveghere si petrece asa celelalte patru ore. Vara fa la fel dar scurtând timpul si spunând mai putini psalmi pentru scurtimea noptilor.
- Y În privinta hainelor, cel slab trebuie sa aiba pentru neputinta lui haine de vara si de iarna, iar cel ce a ajuns sa suporte cum zice Apostolul foamea, setea si golatatea, poate petrece timpul cu o singura haina. Dar sa nu ne înaltam frate în cuget, ci sa ne lasam dusi spre cele smerite si sa nu murmuram având doua sau trei vesminte.
- Y Frate, sunt uimit si ma minunez când cei din lume dorind sa câștige se razboiesc, disprețuiesc fiarele salbatice, cursele tâlharilor, primejdiile marii si însasi moartea nedescurajându-se câțusi de putin datorita bogatiei râvnite, chiar daca nu sunt singuri ca o vor dobândi. Iar noi ticalosii si molesitii care-am primit putere sa calcam peste serpi, scorpioni si peste toata puterea vrajmasului, noi care am auzit: "Eu sunt, nu va temeti!", care stim limpede ca nu ne luptam din puterea noastra, ci din puterea lui Dumnezeu care ne întareste si ne înarmeaza, suntem atât de lipsiti de curaj – mai fricosi decât femeile. Dar de unde vine aceasta? De acolo ca trupurile noastre n-au fost strapunse de frica Lui (*Psalmi 118,120*), ca glasul suspinului nostru nu ne-a facut niciodata sa mâncam pâinea (*Psalmi 101,56*). Ia aminte ca moleseala, nepasarea si iubirea de trup nu ne lasa nici sa rasuflam. De vrei sa fii râvnitor, osteneste-te, sileste-te, teme-te de Dumnezeu si El va face voia ta, caci a spus ca "va face voia celor ce se tem de El". (*Psalmi 144,19*)
- Y Cât despre citit, este de folos a citi "Vietile Parintilor" caci asa se lumineaza minte în Domnul.
- Y Crede mie frate ca stiu un om pe care-l cunoaste numai Domnul ajuns la o astfel de masura, ca odata sau de doua ori, ba chiar de mai multe ori pe saptamâna este cucerit de hrana duhovniceasca si dulceata ei îl face sa uite cu totul de hrana simtita. Apoi când vine la împartasirea de ea nu voieste sa se împartaseasca simtindu-se satul si scârbit de ea. Iar daca totusi se împartasese, se defaima pe sine zicând: "Pentru ce nu sunt întotdeauna asa?" si doreste sa mai primeasca din aceea. (Se afirma aici taina necuprinsa a intimei legaturi dintre suflet si trup. La urma urmelor, trupul este rationalitate plasticizata si sensibilizata plina de lucrarea spiritului uman si în ultima instanta de Duhul dumnezeiesc. De ce n-ar sustine atunci Duhul acest suport al vietii spirituale printr-o lucrare intensa a Lui în sufletul omenesc, deci si în trup fara sa recurga la noi adaosuri de materie pe care el sa o prefaca în materie vie si însufletita a trupului? În afara de aceasta, materia este în ultima analiza *energie concentrata*. Poate ca noi, prin puterea spiritului nu actualizam toata energia concentrata în trupul nostru. O lucrare mai intensa a Duhului poate actualiza lucrând direct asupra trupului, sau prin spiritul nostru mai multe zacaminte de energie condensata în trupul nostru. Mai condensate sunt aceste energii în

oase, alipirea lor de carne poate avea ca urmare o umplere a carni de mai multe energii încât se poate trai o vreme mai îndelungată fără o hrană nouă. Dar aceasta poate fi și urmarea concentrării tuturor gândurilor într-un singur gând îndreptat spre Dumnezeu, ceea ce atrage în gândul astfel concentrat dar și în oasele unificate și lipite de trup puterea Duhului Sfânt care actualizează mai multe energii concentrate în ele.)

- Ț Iarna nu se bea mult, de asemenea trebuie să se mănânce mai puțin, adică din toată cantitatea bucatelor se micsorează a 12-a parte, iar din vin și apă câte o jumătate de pahar de fiecare. Dacă te ții tare și nu obosești, este bine să bei odată pe zi, iar de nu poți, bea de două ori, dar de fiecare mai puțin. În vremea miscarilor și războaielor gândurilor trebuie să mai ții puțin din măsura obișnuită, încă o a 12-a parte și o jumătate de pahar de bautură încât măncarea să fie micșorată cu două uncii, iar bautura cu un pahar.
- Ț Cei ce se cărmuiesc pe ei însși bine și cu dreaptă socoteală, țin seama de trup și de înclinarea lui caci a mânca după poftă înseamnă a pofți să mănânci nu după trebuința trupului ci din lăcomia pântecelui. Iar de vezi că cineva din înclinare dorește mai multe legume verzi decât uscate, dar nu din poftă, ci pentru că este mai ușor, aceasta este ceva deosebit caci există firi care primesc mai bucurios bucate dulci, altele sarate sau acre. Aceasta nu este patima sau lăcomie. Dar a pofți și a dori măncarea este poftă și ea este slujitoarea lăcomiei pântecelui. Deci când lucrează împotriva ei și te folosești de măncare din trebuință, nu o faci din lăcomia pântecelui.
- Ț Noi punând piciorul pe prima treaptă a scării să nu voim să urcăm îndată la cea mai de sus. Dacă înfaptuim cele de la mijloc ajungem prin înfrânare și la cele mai multe caci cei ajunși la această măsură pot să fie precum zice Apostolul și satui și flămânzi pentru că s-au învățat în toate. *(Ramân stapâni pe ei însși și când sunt satui și când sunt flămânzi pentru că s-au deprins să se stapânească în ambele cazuri.)*
- Ț *A fi molesit, a nu voi să sporești cum ți-o cere însasi firea, înseamnă a te lăsa stapânit și purtat ca un obiect. Dar fiind om nu poți fi redus prin trândăvie la starea totală de obiect, ci devii robul patimilor. A fi molesit înseamnă a te lăsa închis în închisoarea neputinței și monotoniei plictisitoare, înseamnă a cădea din plinătatea ființei într-o existență parută, într-un cosmar în care nu faci și nu mai poți face nici un gest de eliberare, ci cu tine se fac, desi ți se pare că faci tu însuți lucruri care nu le faci de fapt tu. Aceasta este moartea sufletească de pe pământ care culminează în viața de apoi.*
- Ț Dormitul pe scaun te duce cu timpul la smerenie, însă predă-te lui Dumnezeu în frica Lui.
- Ț Ascultă frate! Ai ajuns slabanog de vrei să fii slujit de altul? Nu-ți dai seama că aceasta este spre osândă, mai ales pentru un tânăr care mai degraba ar trebui să slujească altuia? Crede-mă că eu până ce n-am primit înștiințare de la Dumnezeu să mă liniștesc în izolare, mă slujeam singur chiar în vreme de boală pregătindu-mi puțină măncare și aprinzând focul. Nu face ceea ce faci că de nu vei muri în chip păcatos, ci de ai vreo nevoie, nu vorbești mai mult de ea decât este trebuința, caci cel ce nu și-a zidit chilia să cum o va zidi pe a altuia? Nu știi că Domnul a zis: “Fiul Omului n-a venit să l se slujească, ci ca să slujească”? nu te lăsa abatut de la cesteia că de nu “sângele tău va fi asupra ta” (III Împarați 2,38). Am întrebat și am auzit că un tânăr nu folosește alt tânăr chiar de l-ar adapa cu cunoașterea întregii Scripturi.
- Ț Veghează frate că ești muritor și vremelnic. Strânge calul tău în frâul cunoștinței că nu cumva privind aici și colo să înnebunească după femei, mai bine zis după bărbați și să te arunce pe tine

calaretul lui. Roaga-te lui Dumnezeu ca sa "întoarca ochii tai ca sa nu vada stricaciunea". De vei dobândi o inima de barbat vor fugi de la tine toate razboaiele. Fa-te usturator ca spirtul pe rana si nu lasa sa se adune împuticiunea si necuratia. Dobândește plânsul ca sa te înstrainezi pe tine de îndrazneala ce destrama sufletele celor ce au câstigat-o pe aceasta. (Calul e altceva decât calaretul; pofta trupului si vrerea pacatului stârnită de aceasta pofta altceva decât adevaratul stapân peste toate cele din care se constituie omul, desi voia subiectului poate ceda si se poate pune într-o anumita masura în slujba poftei si a pacatului. Subiectul este târât oarecum fara voia lui sau cu pe jumătate de voie în cele pe care pe de alta parte le simte contrare lui, putând fi dus prin repetitie pâna la moartea sufleteasca încât omul sa devina un fel de automat, sau obiect purtat de impulsuri regulate în colo si-ncoace.)

- Y Nu toti care sunt în manastire sunt monahi, ci cel ce face lucrul monahului pentru ca s-a spus: "Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne va intra în Împaratia Cerurilor, ci cel ce face voia Tatalui Meu Care este în ceruri." Deci de ce-ti râzi de tine frate nenorocit caci de întrebă si nu starui, ci întrebând iarasi le spui altora cautând slava desarta si sa placi oamenilor. Pentru aceasta culcându-te esti ispitit si vine asupra ta demonul care te înabusa si pentru aceasta îngaduie Dumnezeu sa fii pedepsit prin îndepartare ca sa te ocarasti pe tine însuti, dar tu nu înțelegi. Acesta este timpul care ni s-a dat sa ne cercetam patimile noastre si de a ne tângui. Când sezi în chilia ta si esti supus ispitelor ocaraste-te pe tine în toate si arunca neputinta ta înaintea lui Dumnezeu si El te va ajuta si-ti va da putere ca sa sporesti întru El.
- Y Când ai vreo suferinta în trup, te înfrânezi de la lucrurile care te vatama, atunci de ce dar nu lupti sa te înfrânezi când sufera sufletul? Foloseste puterea ta si Dumnezeu te va ajuta pentru rugaciunile sfintilor caci înseteaza sa vada mântuirea noastra Cel ce s-a jurat pe sine ca "nu voieste moartea pacatosului, ci sa se-ntoarca si sa fie viu." Adauga si tu cei doi banuti ai tai si-L vei bucura pe El ca si vaduva aceea. Leaga-ti barca de corabia Parintilor tai si acestia te vor cârmui spre Iisus.
- Y În privinta limbii, a pântecelui si a îndraznelii fa si tu ce poti ca sa te-nfrânezi caci fara osteneala, trezvia si plânsul din inima, nu pot fi tinute. Adu-ti aminte ca "mult poate rugaciunea lucratoare a dreptului".
- Y Nu cauta sa te slujeasca cineva, ci slujeste-te singur!
- Y Trebuie întru totul sa ne lipim de Sfintii Parinti si din pilda vietii lor, din vorbirea si suspinul acestora sa ne umplem de pocainta cea dupa Dumnezeu. Aceasta se aseamana cu ceea ce faceau oile lui Iacov, care privind la nuielile din apa, zamisleau si nasteau dupa chipul lor pestrit. Astfel daca întiparim si noi pildele lor ca sa ne folosim în acelasi fel de lucruri, nu vom întârzia sa pasim pe aceeasi cale cu ei.
- Y A fi desavârsit înseamna dupa Sfântul Apostol Pavel a tinde mereu în sus: "Cele dinapoi uitându-le si spre cele dinainte întinzându-ma" (*Filipeni 3,13*). Aceasta este desavârsirea omului: tensiunea continua, neoprirea, nealunecarea în jos, este desavârsirea în mers cu privirea atintita la tinta finala.
- Y De voiesti sa te mântuiesi cu adevarat, asculta cu fapta: ridica de la pamânt picioarele tale si înalta-ti mintea la cer si acolo sa-ti fie cugetarea ziua si noaptea. Dispretuieste-te cu toata puterea ta, noaptea si ziua, luptându-te sa te vezi putin mai prejos de orice. Aceasta este calea cea adevarata si afara de ea nu este alta pentru cel ce voieste sa se mântuiasca în Hristos care-l

întăreste pe el. Cel ce vrea să alerge! Cel ce vrea să alerge! Cel ce vrea să alerge! Să alerge să ia cununa. Îți dau mărturie despre aceasta înaintea lui Dumnezeu cel viu Care vrea să daruiască viața veșnică tot celui ce vrea. De vrei, lucrează frate!

- Y Binele îl câștigi mișcându-te, numai cel ce rămâne lenes în cele rele, nu se mișcă, nu aleargă, iar mișcarea este susținută de voință. Cel ce “se lasă în voia raului” nu se mișcă propriu-zis, este inert pentru că nu se folosește de voință. Cel ce vrea să facă binele, să fie bun, vrea să fie mereu mai bun, să facă tot mai mult bine. În rău se alunecă tot mai jos, aproape lipsit de orice voință; binele are o tînă niciodată deplin ajunsă – e Dumnezeu. Raul n-are nici o tînă sau îndeamna doar la repetarea unei plăceri de scurtă durată. Fericirea veșnică încunună o voință ce se întărește continuu. Trîndăvia nu realizează pe om și de aceea nu se încunună cu fericirea plinătății netrecătoare a vieții.
- Y Cel ce vrea să biruiască se și silește pe sine fie la post, fie la priveghere, fie la orice alt lucru. De pildă, dacă e dator să nu mănânce cum e obiceiul pînă la ora nouă dar slăbiciunea îi cere să mănânce la ceasul al treilea (9), să se silească să nu mănânce pînă la ceasul al șaselea (12). Cu privegherea, la fel, căci astfel silința se împotrivesc lucrării dracilor. În ceea ce privește pogorământul, aceasta este un ajutor dat trupului. (Nevoia aceasta perseverență și tenace este un mijloc de întărire a voinței sau a spiritului împotriva pornirilor inferioare care-l robesc pe om. Poftă e printre primele, mânia – dintre ultimele. Numai omul întărit prin nevoia, omul liniștit și generos se poate face lacas al Duhului Dumnezeiesc. Numai el este liber pentru relația de iubire adevărată cu Dumnezeu și cu semenii. Numai acest om este tare și nu e preocupat din slăbiciune pentru sine. Demonii îl slăbesc pe om cu aparența că-l fac să se preocupe de sine sau cu acest scop.)
- Y Fraților, plîng și mă tînguiesc pentru mânia ce ne amenință căci toate le facem împotriva a ceea ce trebuie. Fiindcă s-a spus: “De nu vă prisiți dreptatea voastră mai mult decît a carturarilor și fariseilor nu veți intra în Împărăția Cerurilor”, și faradelegile noastre au întrecut cu mult pe cele ale celorlalte neamuri.
- Y Împotrivesc-te răutății și Domnul îți va aduce pe dușmanii tăi sub picioarele tale, cei potrivnici ajungându-ți în cele din urmă prieteni. Luptă-te pînă la moarte pentru adevăr și Dumnezeu va lupta pentru tine. Nu cere ajutor de la oameni, căci cel ce-și pune nădejdea în ei cade repede, iar ajutorul lui Dumnezeu întrece cu mult ajutorul a zeci de mii de oameni. Pentru aceasta a zis Proorocul: “Domnul este ajutorul meu și nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul.” Sprijineste-te deci inima ta în Domnul, îmbarbatează-te și fii tare, iar El va fi negresit lînga tine. (Numai luptînd cu toată puterea, e prezent și Dumnezeu în tine, luptînd cu puterea Lui împreună cu puterea ta. Dacă luptă molesit, Dumnezeu nu luptă cu tărie în mine. În taria luptei mele este prezentă taria luptei lui Dumnezeu. Dumnezeu vrea să fii tare, dar nu sunt tare de nu simt puterea mea încordându-se. Însă în încordarea aceasta este lucrător Dumnezeu pe măsura ei.)
- Y Dacă la Dumnezeu toate sunt cu putință și așa credem, să facem întru El tot ce putem iar El îți va nimici pe cei ce ni se împotrivesc căci “El risipește sfaturile neamurilor și nimiceste uneltirile cîrmuitorilor. Iar voia Lui rămîne în veac.” (Psalmi 32,10) Sustin pe cît poți adevărul și luptă-te pentru el. Să stăm întru adevăr și nu vor întîrzia dușmanii să vină la picioarele noastre. Astfel se va slăvi Dumnezeu prin robii Sai.

- Υ *Sfântul Varsanufie cere ca omul sa nu se robeasca unei legi pe care sa si-o dea odata pentru totdeauna, ci sa lucreze de fiecare data asa cum împrejurarea îi spune ca este de folos. Libertatea în bine, aceasta e recomandarea. Sa nu se îngradeasca omul printr-o lege a repetitiei formale.*
- Υ *Sa nu te molesesti cu trupul caci te va doborî! (Moleseala trupului este moleseala sufletului; trupul trândav si pretentios a scapat de sub puterea si controlul sufletului sau sufletul nu mai are putere asupra lui. Este un trup care cedeaza usor la orice ispita, care nu vrea si de aceea nu mai este în stare sa se încordeze fara greutate.)*
- Υ Frate, “silirea în toate” si smerenia îl duc pe om de graba le sporim.
- Υ Sa nu judeci pe cineva, sa nu dispretuiesti sau sa smintesti pe cineva. Nu gândi despre cineva cele ce nu le-ai vazut la el caci aceasta-i spre pieirea sufletului. Ia aminte la tine si asteapta moartea cea grabnica. Spune-ti cuvântul fericitului Arsenie: “Arsenie pentru ce-ai iesit din lume? Ce-ai venit sa cauti aici?” Alearga spre Iisus ca sa-L apuci. De vrei sa te mântuiesti iuteste-ti pasul ca sa te afli în aceasta buna împreuna-vestire cu sfintii Batrâni. De vrei sa te mântuiesti lucreaza!
- Υ Este o mare bucurie sa ceara cineva un lucru cu frica lui Dumnezeu. Acesta va îndrazni sa creada ca cererea lui se va împlini. Dar daca ceri samânta pentru ogorul tau, cultiva-l ca sa-l pregatesti pentru plivirea ei, caci despre pamântul cel bun si cultivat se spune ca a dat câte o suta de roade pentru una.
- Υ *Nu poate fi omul tare decât în Dumnezeu. Când este singur este slab. În omul credincios nu se poate deosebi ce este al lui de ce este al lui Dumnezeu. Lui i se pare ca tot ce face, Dumnezeu face dar pune atâtă râvna ca si cum totul ar depinde de el caci fara râvna si efortul lui n-ar lucra Dumnezeu, însa chiar râvna lui își are provenienta de la Dumnezeu. Va fi tras la raspundere daca n-a lucrat asa cum voieste Dumnezeu, sau va fi rasplatit daca lucreaza asa. Dar n-ar fi putut lucra cum vrea Dumnezeu daca n-ar fi avut întarirea lui Dumnezeu si e osândit când n-a lucrat asa pentru ca n-a primit ajutorul lui Dumnezeu.*
- Υ Numai prin multe lupte repetate se întareste omul în asa fel ca ispita sa nu mai aiba putere asupra lui.
- Υ Ni se cere sa facem ceea ce sta în puterea noastra si nimic mai mult caci acoperamântul si mila lui Dumnezeu va întari neputinta noastra.
- Υ **De unde vine trândavia si ce trebuie facut când se iverse ea?** Este o trândavie a firii din oboseala si una de la draci. De voiesti sa le deosebesti cerceteaza astfel: cea de la draci se iverse în cineva înainte de timpul când are nevoie de odihna, caci începând sa lucreze înca înainte de a ispravi o treime sau o patrime din lucrare, trândavia îl îndeamna sa lase lucrul si sa se scoale. Deci nu trebuie sa primeasca îndemnul ei, ci sa faca rugaciune si sa sada la lucrul lui cu rabdare. Astfel, vazând vrajmasul ca omul face rugaciune tocmai din pricina trândaviei, pentru a nu-i mai prilejui asemenea fapta fuge. Cea a firii se iverse când omul se osteneste peste putere si se sileste a lucra mai mult decât poate. Astfel trândavia firii se naste din neputinta trupului. În acest caz trebuie sa-si încerce omul puterea si sa-si odihneasca trupul în frica de Dumnezeu. (Trândavia care este produsa de o prea mare oboseala a trupului are în ea ceva spiritual si care arata în ea o influenta a celui rau. Simt o trândavie pentru ceva si atunci când fac ceea ce nu-mi

produce o placere trupeasca, este un fel de autosugestie, descurajare care tot prin autosugestie se poate învinge. Ea se învinge cu vointa dovedind astfel ca ea provine si dintr-o vointa slaba.)

- Y Dacă din trândavie se naste o atipire care ma împiedica de la lucrul pe care-l fac, oare trebuie sa ma ridic sau sa rămân sezând? Sa te ridici si sa nu încetezi a te ruga lui Dumnezeu si va alunga Domnul atipirea de la tine.
- Y Foloseste toata puterea ta caci multi au fost cu Iisus si multi s-au înstrăinat de El.
- Y Cel ce cauta cu adevarat viata vesnica se straduieste sa pazeasca cuvântul lui Dumnezeu pâna la varsarea sângelui în taierea voii sale.

Fericiti cei ale caror osteneli s-au facut întru cunostinta, caci i-au odihnit de orice povara si ei au biruit reaua lucrare a dracilor, mai ales pa a celor ai lasitatii, care împiedica pe om de la orice lucru bun. Ei cauta sa aduca o lene în mintea care voieste sa staruie în Dumnezeu, încercând sa o departeze de la aceasta cale. Socotesc ca daca este în noi iubirea, rabdare si înfrânarea, nu vor putea dracii sa faca nici un lucru cu noi, mai ales de va cunoaste mintea ca lenea este cea care le distruge pe toate. Si-o vei dispretui pe ea, daca vei fi parasit toata materia vazuta. (*Fil. XI*)

- Y Uraste toate cele din lume si toata odihna trupeasca fiindca acestea te fac dusman al lui Dumnezeu, caci precum omul care are un dusman lupta cu el, asa trebuie sa luptam si cu trupul nostru ca sa nu se odihneasca. (*Fil. XI*)

Paza mintii, trezvia – raspândirea, împrastierea

- Y Pofta din amintire este radacina patimilor, care sunt rudeniile întunericului. Iar sufletul zabovind în amintirea poftelor nu se cunoaste pe sine ca este insuflarea lui Dumnezeu. Si asa este dus spre pacat, nesocotind relele de dupa moarte, lipsitul de minte. (*Antonie cel Mare*)28
- Y Trebuie sa cercetam cum întiparesc dracii nalucirile cele din somn în mintea noastra si-i dau o anumita forma. Una ca aceasta obisnuiesc sa se întâmple mintii, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simtire oarecare, sau fie prin amintire, care întipareste în minte, miscându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, rascolind amintirea o întiparesc în cuget. Caci organele trupului stau în nelucrare, tinute de somn. Dar iarasi, trebuie sa cercetam cum rascolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Asa trebuie sa fie, deoarece cei curati si nepatimasi nu mai patesc una ca aceasta. Este însa si o miscare simpla a amintirii, stârnita de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim si petrecem cu Sfintii. Sa fim însa cu atentie. Caci chipurile pe care sufletul împreuna cu trupul le primeste întru sine, amintirea le misca fara sa se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul ca adesea patimim una ca aceasta si în somn, când trupul se odihnesta. Trebuie sa stim ca precum ne putem aduce aminte de apa, si cu sete si fara sete, tot asa ne putem aduce aminte de aur si cu lacomie si fara lacomie; si asa si cu celelalte. Iar faptul ca mintea afla aceste sau acele deosebiri între nalucirile sale, se datoreste vicleniei vrajmasilor. Dar trebuie sa stim si aceasta: ca pentru naluciri se folosesc dracii si de lucrurile de dinafara, ca de pilda de vuietul apelor, la cei ce calatoresc pe mare. (*Evagrie Ponticul*)28

- Υ Dintre gânduri unele taie, altele se taie. Si anume taie cele rele pe cele bune, dar si cele rele se taie de catre cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus si dupa acela ne osândește sau ne primește. Iata ce vreau sa zic: Am gândul de a primi pe straini si-l am într-adevar pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl taie si furiseaza în suflet gândul de-a primi pe straini pentru slava. Sau am gând sa primesc pe straini ca sa fiu vazut de oameni; dar daca vine peste el un gând bun, îl taie pe cel rau, îndreptând catre Domnul virtutea noastra si silindu-ne sa nu facem aceasta pentru lauda de la oameni. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ Deci daca staruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toata ispita celor de-al doilea, vom avea numai plata gândurilor ce ni le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind si luptând cu dracii, nu putem tine gândul drept nestricat, nici pe cel rau neispitit, odata ce avem în noi semintele virtutii. Dar daca zaboveste cineva pe lângă gândurile care taie (de-al doilea), se aseaza în tara ispititorului si va lucra stârnit de ele. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ Dupa multa bagare de seama am aflat ca între gândurile îngeresti, omenesti si de la draci este aceasta deosebire: întâi gândurile îngeresti cerceteaza cu de-amanuntul firea lucrurilor si urmaresc înțeleșurile si rosturile duhovnicești, de pilda: de ce a fost facut aurul si pentru ce e ca nisipul si a fost risipit în anumite particule de sub pamânt si de ce trebuie multa osteneala si truda pâna sa fie aflat, apoi dupa ce e aflat, e spalat cu apa si trecut prin foc, ca apoi sa fie dat mesterilor, care fac sfesnicul cortului, catuia, cadelnita si vasele de aur, din care, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonian. Dar gândul dracesc nu le știe si nu le cunoaste pe acestea, ci furiseaza numai placerea câștigării aurului fara rusine, si zugravesce desfatarea si slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocupa nici cu dobândirea aurului si nu cerceteaza nici al cui simbol este, sau cum se scoate din pamânt, ci aduce numai în minte forma simpla a aurului, despartita de patima si lacomie. Acelasi cuvânt se poate spune si despre alte lucruri, dupa regula aceasta desprinsa în chip trainic. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ Este un drac care se numeste ratacitor, care se înfatiseaza mai ales în zorii zilei înaintea fratilor si le poarta mintea din cetate în cetate, din sat în sat si din casa în casa, prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscuti, care tulbura starea celor amagiti si putin câte putin îi departeaza de cunostinta de Dumnezeu si-i face sa-si uite de virtute si de fagaduinta. Trebuie deci ca monahul sa observe acest gând de unde vine si unde sfârșeste, ca nu fara rost si din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând sa strice starea sufleasca a monahului, ca, dupa ce si-a aprins mintea cu acestea si s-a ametit de prea multe convorbiri, sa fie fara veste de atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, care întineaza si mai tare stralucirea tariei lui. Noi înșă, daca vrem sa cunoastem lamurit viclesugul lui, sa nu graim îndata catre el, nici sa dam pe fata cele ce se petrec, cum înfiripa în minte si în ce chip putin câte putin vrea sa o împinga la moarte; caci va fugi de la noi, fiindca nu vrea sa fie vazut făcându-le acestea si asa nu vom cunoaste nimic din cele ce ne-am straduit sa aflam. Ci sa-i mai îngaduim o zi sau doua, sa-si ispraveasca lucrarea, ca aflând cu de-amanuntul tot lucrul pe care l-a mestesugit, sa-l dam pe fata cu cuvântul si sa-l alungam. Dar fiindca se întâmpla ca în vremea ispitirii mintea, fiind tulburata, nu poate urmări cu de-amanuntul cele ce se petrec, sa faca aceasta dupa alungarea dracului. Dupa ce te-ai linistit, adu-ti aminte în tine însuti de cele ce ti s-au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat si în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării si cum s-au petrecut acestea. Învata-le acestea si tine-le minte, ca sa-l poti da pe fata când se va mai apropia de tine. Da pe fata si locul unde sta ascuns,

ca sa nu-i mai urmezi. Iar daca vrei sa-l faci sa se înfurie de-a binelea, vadeste-l îndata ce se apropie si dezvaluie cu cuvântul locul dintâi în care a intrat si al doilea si al treilea. Caci foarte tare se scârbeste, nesuferind rusinarea. Iar dovada ca i-ai grait tocmai la vreme o vei avea în faptul ca a fugit gândul de la tine. Caci este cu neputinta sa stea, fiind scos la aratare. Iar dupa biruirea acestui drac urmeaza un somn adânc si greu, o amortire a pleoapelor, însoțita de cascari nenumarate si de umeri îngreuiati; dar de toate acestea ne sloboade Duhul Sfânt, prin rugaciune încordata. *(Evagrie Ponticul)*28

Υ Foarte mult ne foloseste spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajuta si la lucrarea virtutii. Dar sa o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vlastar bun, nu suntem în stare, pentru ca duhurile iubitoare de placeri o sting si cheama din nou sufletul la prietenie si obisnuinta cu ei. Aceasta prietenie, sau mai bine aceasta rana, anevoie de lecut, o tamaduieste însa doctorul sufletelor, prin parasirea noastra. Caci ne lasa sa patimim lucruri înfricosate de la duhuri, noaptea si ziua, pâna ce sufletul alearga iarasi la ura cea de la început, învatându-se a zice catre Domnul, asemenea lui David: “Cu ura desavârsita i-am urât, ca vrajmasi s-au facut mie”. Iar cu ura desavârsita uraste pe vrajmasi acela care nu pacatuieste nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari si celei dintâi nepatimiri. *(Evagrie Ponticul)*28

Υ Gândurile veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe niste oi, pastorului bun. Si s-a scris: “A dat fiecarui om cuget întru inima sa”, sadind în el si pofta si mânia întru ajutor, ca prin mânie sa alunge gândurile lupilor, iar prin pofta sa iubeasca oile, chiar când e biciuit de vânturi si de ploi. I-a mai dat pe lângă acestea si lege dupa care sa pazeasca oile, loc de verdeata, apa de odihna, psaltire, chitara si toiag. Si i-a rânduit sa se hraneasca si sa se îmbrace de la aceasta turma, iar la vreme sa-i adune fân. Caci zice cuvântul: “Cine pastoreste turma si din laptele ei nu manâncă?” Pustnicul trebuie sa pazeasca deci zi si noapte turma aceasta, ca nu cumva sa fie rapit vreun miel de fiarele salbatice, sau sa-l ia tâlharii, iar daca s-ar întâmpla una ca aceasta în padure, îndata sa-l smulga din gura ursului si a lupului. Asadar, daca gândul despre fratele nostru se învârte în noi cu ura, sa stim ca o fiara l-a luat pe el; asemenea si gândul despre muiere, daca se întoarce în noi amestecat cu pofta de rusine; la fel gândul despre argint si aur, daca se cuibareste însoțit de lacomie; asemenea si gândurile sfintelor daruri, daca cu slava desarta pasc în minte! Si tot asemenea se va întâmpla si cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. Si nu numai ziua trebuie sa fie monahul cu luare aminte la ele, ci si noaptea sa le pazeasca priveghind. Caci se întâmpla sa piarda ceea ce a agonisit, daca se lasa în naluciri rusinoase si viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul Iacov: “Nu am adus tie oaie rapita de fiara salbatica; eu plateam furtisagurile de zi si de noapte; si ma topeam de arsita zilei si de gerul noptii, încât s-a dus somnul de la ochii mei”. Iar daca din osteneala ni s-ar întâmpla vreo neputare de grija, sa grabim putin în sus pe stânca cunostintei si sa pastem iarasi oile sub muntele Sinai, ca Dumnezeuul parintilor nostri sa ne cheme si pe noi si sa ne daruiasca întelesurile semnelor si minunilor. *(Evagrie Ponticul)*28

Υ Toate gândurile necurate, staruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricaciune si pieire. Caci precum icoana pâinii zaboveste în cel flamând din pricina foamei sale si icoana apei din pricina setei, tot asa si ideea avutiei si a banilor staruie din pricina lacomiei, iar întelesurile gândurilor rusinoase ce se nasc din bucate, zabovesc din pricina patimilor noastre. Acelasi lucru se întâmpla si în cazul gândurilor slavei desarte si al altor gânduri. Iar mintii înecate în astfel de gânduri îi este cu neputinta sa stea înaintea lui Dumnezeu si sa primeasca cununa dreptatii. Caci de aceste gânduri fiind trasa în jos si mintea aceea ticaloasa din Evanghelie s-a lepadat de bunul

cel mai mare al cunostintei de Dumnezeu. Asemenea si cel legat de mâini si de picioare si aruncat într-o întineric cel mai dinafara, din aceste gânduri își avea tesuta haina sa, pentru care motiv Cel ce l-a chemat la nunta l-a gasit nevrednic de o nunta ca aceea. Haina de nunta este nepatimirea sufletului rational care s-a lepadat de poftele lumesti. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, care zabovesc în minte, strica cunostinta, am aratat-o în “Capetele despre rugaciune”. (Evagrie Ponticul)28

Υ Când vreunul dintre vrajmasi te va rani în lupta si vrei sa-i întorci sabia lui, precum scrie, asupra inimii lui, fa asa precum te sfatuim: descoase în tine însuti gândul aruncat de el, ce fel este si din câte lucruri este alcatuit si care lucru tulbura mai mult mintea ta. Iar ceea ce zic, aceasta este: sa zicem ca e trimis de el gândul iubirii de argint. Desfa-l pe acesta în mintea care l-a primit, în sensul aurului, în aurul însusi si în patima iubirii de bani. Apoi întreaba: “Ce este pacat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ca chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodata? Oare aurul însusi e pacat? Dar atunci de ce s-a facut? Urmeaza asadar ca al patrulea lucru este pricina pacatului. Iar aceasta nu e nici lucrul ce sta de sine, nici ideea lucrului, ci o placere oarecare vrajmasa omului, nascuta din voia cea libera a sa si care sileste mintea sa se foloseasca rau de faptele lui Dumnezeu. Aceasta placere avem sa o taiem, dupa îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând în acestea, se va nimici gândul, desfacându-se într-o simpla contemplatie a ta si va fugi de la tine dracul, dupa ce prin cunostinta aceasta mintea ta s-a ridicat la înaltime. Iar daca, vrând sa te folosesti împotriva lui de sabia sa, doresti sa-l dobori mai întâi cu prastia ta, scoate si tu o piatra din traista de pastor a ta si cauta vederea lui, spre a afla cum vin îngerii si dracii în lumea noastra, iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adica si noi sa unim pe îngeri si mai mult ca Dumnezeu si ne hotărâm sa-i facem pe draci si mai necurati? Si cum se face ca luceafarul, care a rasarit dimineata, a fost aruncat la pamânt si a socotit marea ca o coaja de nuca, iar tartarul adâncului ca un rob? Si de ce încalzește adâncul ca pe o topitoare, tulburând pe toti prin rautatea sa si pe toti vrând sa-i stapâneasca? Caci trebuie sa stim ca înțelegerea acestor lucruri foarte mult îl vatama pe diavol si alunga toata tabara lui. Dar acestea vin cu încetul în cei care s-au curatit si vad întrucâtva înțelesurile întâmplarilor. Cei necuratiti însa nu cunosc vederea acestora. Si daca, aflând-o de la altii, ar spune-o si ei, nu vor fi auziti, fiind mult colb si zgomot de patimi în toiul razboiului. Caci trebuie sa fie cu totul linistita tabara celor de alt neam, pentru ca singur Goliat sa se întâlneasca cu David al nostru. În felul acesta ne vom folosi de deslusirea razboiului si de vederea lui si în cazul celorlalte gânduri necurate. (Evagrie Ponticul)28

Υ Amintirea îți aduce în vremea rugaciunii sau închipuiri ale lucrurilor de odinioara sau griji noi, sau fata celui ce te-a separat. Diavolul pizmuieste foarte tare pe omul care se roaga si se foloseste de tot mestesugul ca sa-i întineze scopul. El nu înceteaza prin urmare sa puna în miscare icoanele lucrurilor prin amintire si sa rascoleasca toate patimile prin trup, ca sa-l poata împiedica din drumul sau cel mai bun si din calatoria catre Dumnezeu. (Evagrie Ponticul)28

Υ Cel ce a atins nepatimirea, înca nu se roaga cu adevarat. Caci poate sa urmareasca niscai cugetari simple si sa fie rapit de istoriile lor si sa fie departe de Dumnezeu. (Evagrie Ponticul)28

Υ Când mintea zaboveste în ideile simple ale lucrurilor, înca nu a ajuns la locul rugaciunii. Caci poate sa se afle necontentit în contemplatia lucrurilor si sa flecareasca despre înțelesurile lor, care, desi sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau mintii forma si chipul lor si o duc departe de Dumnezeu. (Evagrie Ponticul)28

- Υ Ceilalti strecoara în minte gânduri, sau înțelesuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea înșasi, așază în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ Stai la straja ta, păzindu-ți mintea de cugetări în vremea rugăciunii, pentru a-și îndeplini rugăciunea și a petrece în liniștea ei. Fă așa, pentru că Cel ce patimește împreună cu cei neștiutori să te cerceteze și pe tine, și atunci vei primi darul atot strălucitor al rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ Nu vei putea să te rogi cu curățenie până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ Atenția minții cautând rugăciune va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie să ne sârguim spre ea. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- Υ De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie și arc, arată că i-a trebuit luptă și osteneala că să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S-ar părea însă că este o oarecare contradicție între a ascunde zeii în Sichem și a ține un idol în ascuns. Căci a ascunde zeii în Sichem e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascuns e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: „Blestemat cel ce ține idol în ascuns!” Și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna și a-l ține în ascuns. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii se șterge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e ținut în ascuns nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconținut de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire că pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rusine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a ține în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele disparute, cugetarea înclinând cu ușurință spre patima izgonită și împlântând în pământ bronzul idolului. Căci deprinderea virtuții este de așa fel că se cumpanește cu ușurință și într-o parte și într-alta, aplecându-se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele potrivnice. (*Nil Ascetul*)²⁸
- Υ Aceasta pare că vrea să o arate Scriptura printr-un simbol când zice: „Pământul pe care umblăți se schimbă cu schimbarea popoarelor și a neamurilor”. Căci îndată ce s-a miscat spre cele potrivnice cel ce are deprinderea virtuții, s-a miscat și aceasta, fiind un pământ împreună schimbător. De aceea chiar de la început nu trebuie să se lase trecere spre cugetare nălucirilor, care obișnuiesc să vatăme gândul, precum nu trebuie lăsată cugetarea să coboare în Egipt, căci de acolo este dusa cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, dacă cugetarea a coborât în întunericul gândurilor necurate (căci acesta este Egiptul), e dusa la lucru cu sila și fără să vrea de către patimi. De aceea și legiuitorul, oprind simbolic patrunderea plăcerii, a poruncit să fie pazit capul șarpelui, deoarece și acela pândeste calcâiul. Căci scopul aceuia este să împingă pe om la faptuire, la care dacă nu ajunge, nu poate ușor să amestece veninul prin muscatura. Dar silința noastră este să frângem înșasi prima rasărire a plăcerii, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi slabă. Poate nici Samson n-ar fi aprins sematurile celor de alt neam, dacă n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolaltă. Căci cel ce poate înțelege cursa planuită de gândurile viclene de la răsărirea lor, trecând peste începuturi (căci acestea se prefac la intrare ca sunt cuvicioase, uneltind să ajungă la tinta), va vadi din compararea sfârșiturilor (cozilor) întreolaltă, ticălosia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coada de coadă, pune între ele, ca o faclie, judecata care le dă pe fata. Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei desarte și

da înfatisari cuviincioase începuturilor cailor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temnitele iadului pe cei ce îi urmeaza fara judecata. Întâi acest gând îl încânta pe cineva cu preotia sau cu viata sa de monah desavârsit, făcând pe multi sa vie la el pentru folos; apoi din cuvânt si fapta îl face sa-si închipuie ca si-a agonisit un nume bun. Si astfel, dupa ce l-a încercuit de ajuns cu asemenea cugetari si l-a atras departe de trezvia naturala, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, asa zisa cuvioasa îi duce îndraznirea cunostintei spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urma rusine. Cel ce vrea asadar sa lege cozile, sa ia aminte la sfârșiturile la care vreau sa ajunga cele doua gânduri, cinstea slavei desarte si necinstea curviei, si când le va vedea limpede împotrivindu-se întreolalta, atunci sa creada ca a facut ca Samson. Iarasi, gândul lacomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristării. Caci îndata îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, dupa ce le-a înfaptuit, întristarea si nemulțumirea. Sa se gândeasca asadar cel ce lupta, nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulceata plăcerii, ci la sfârșiturile amândoura. Si când își va înfatisa întristarea, care urmeaza amândoura, sa stie ca le-a legat coada de coada si, prin darea la iveala, a nimicuit semanaturile celor de alt neam. *(Nil Ascetul)*28

Y Întreaga pofta a cinstitorului de Dumnezeu trebuie sa se îndrepte spre ceea ce doreste, încât sa nu se mai gaseasca vreme ca patimile sale sa faureasca gânduri de ura fata de oameni. Pentru ca daca fiecare patima, când se misca spre ceea ce o stapânește tine gândul înlantuit, de ce n-ar tine si râvna virtutii cugetarea sloboda de celelalte patimi. Caci sa ne gândim cu ce sentiment priveste cel ce se mânie la lucrurile dinafara, luptându-se în minte cu fata celui ce l-a întristat? Si cu ce sentiment le priveste iubitorul de bani, când, rapit de naluciri, se uita la avutiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai multi, își închide simturile si, luând în el fata dorita, vorbeste cu ea, uitând de cei de fata si sade ca un stâlp fara de glas, nestiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se graiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinauntru, este predat întreg nalucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numeste poate Scriptura femeie ce sade din pricina rânduiei, caci sezând departe de simturi, își aduna în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afara, pentru nalucirea rusinoasa care-l stapânește. Daca acestea stapânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simturile sa-si înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea sa se lepede de lucrurile sensibile si de lucrarea simturilor, rapind-o în vazduh si ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Caci precum în cele ce s-a taiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afara de cel al suferintei care îl stapânește din pricina durerii, tot asa nici cel ce se gândeste la ceva cu patima nu poate sa se cugete la altceva, decât la patima care-i stapânește mintea si care îi patrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindca placerea nu primește alaturi de ea durere, nici bucuria întristare, si nici veselie suparare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolalta si nu se împreuna niciodata, nici nu se învoiesc la o întovarasire prieteneasca, din pricina înstrainarii si vrajmasiei lor neîmpacate le la fire. Drept aceea, sa nu se tulbure curatenia virtutii cu gândurile lucrurilor lumesti, nici limpezimea contemplatiei sa nu se întunece cu grijile trupesti, cu chipul filozofiei adevarate, aratându-si luminata sa frumusetate, sa nu mai fie hulit de gurile îndraznete, nici sa se mai faca lucru de râs din pricina neiscusintei celor ce-l desemneaza. *(Nil Ascetul)*28

Y Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întarește din pricina negrijii noastre si pe masura acesteia. *(Marcu Ascetul)*28

Y Nu zice: „Ce sa fac, caci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmpla sa fac?“, ci, aducându-ti aminte, cugeta la ceea ce esti dator sa faci. Deci fa binele de care-ti aduci aminte; si cel de care

nu-ti aduci aminte se va descoperi tie. Si sa nu-ti dai cugetul fara judecata uitarii. *(Marcu Ascetul)*28

- Υ Scriptura zice ca „iadul si pierzarea sunt aratate înaintea Domnului”. Acestea le zic despre nestiinta si uitarea inimii. Caci iad este nestiinta, fiindca amândoua sunt întunecate. Si pierzare este uitarea, pentru ca prin ea am pierdut din cele ce le aveam. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Când cauti tamaduire, ia seama la constiinta si tot ce-ti va spune ea sa faci si vei avea folos. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Dumnezeu si constiinta stiu cele ascunse ale fiecaruia, deci prin acestea sa primim îndreptarea. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Sa nu dispretuiesti a avea grija de gânduri. Caci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Tot gândul e masurat si cântarit la Dumnezeu. Caci poate fi cugetat sau cu patima, sau cumpatat. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Pacatuind, sa nu învinovatesti fapta, ci gândul. Caci daca mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Pacatuind, sa nu învinovatesti fapta, ci gândul. Caci daca mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Atacul (momeala) este o miscare fara imagini a inimii, care e prinsa îndata de cei încercati, ca într-o strunga. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimtirea. Caci miscarea fara chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge si de acestea ca busteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce pâna nu arde cu flacara. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Zaboveste în cuget si nu vei osteni în încercari. Iar plecând de acolo, rabda necazurile ce vin asupra-ti. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Cel purtat de gânduri e orbit de ele. El vede lucrarile pacatului, dar pricinile lor nu le poate vedea. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ În vreme de necaz, ia seama la momeala placerii. Caci întrucât alina năcazul e bine primita. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Înainte de dezradacinarea relelor, sa nu asculti de inima ta; caci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea cauta sa le si sporeasca. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Când vezi poftete ce zac înăuntru ca se misca cu putere si cheama mintea ce vietuieste în liniste, la vreo patima, cunoaste ca mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea si le-a adus la fapta si le-a asezat în inima. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Cel ce nu staruieste în cercetarea constiintei nu vrea sa primeasca nici ostenelile trupesti pentru credinta. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Nu e înfrânat cel ce se nutreste cu gânduri. Caci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea. *(Marcu Ascetul)*28

- Υ Tulburarea de bunavoie fie a mintii, fie a trupului, o sporeste pe cealalta, cea a mintii pe cea trupeasca si cea a trupului pe cea a mintii. Caci împreunarea lor da nastere unui rau si mai mare. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Unul a primit un gând si l-a tinut fara multa socoteala. Altul l-a primit si l-a confruntat cu adevarul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multa evlavie? *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Precum un vitel nedeprins, alergând dupa iarba, ajunge la un loc marginit de prapastii din amândoua partile, la fel se afla sufletul pe care gândurile l-au desfacut pe-ncetul de locul sau. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Când mintea, dobândind barbatie în Domnul, desface sufletul de obisnuite învechite, atunci inima e chinuita de minte si de patima, ca de niste calai, care o trag încoace si încolo. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ De vin asupra noastra gânduri fara voie, sa fim siguri ca iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu voie, iubim si lucrurile spre care se îndreapta. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Un gând care zaboveste arata împatimirea omului. Iar daca e alungat repede, arata razboi si împotrivire. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Rugaciunea neîmprastiata e semn de iubire fata de Dumnezeu la cel ce staruie în ea. Negrija de ea si împrastierea ei e dovada iubirii de placeri. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Radacinile gândurilor sunt pacatele vazute, pe care le savârsim cu mâinile, cu picioarele si cu gura. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Nu poate sta de vorba cu patima în minte cel ce nu iubeste pricinile ei. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Daca vrei sa aduci lui Dumnezeu marturisire fara osânda, nu pomeni special, dupa chipul lor, greselile, ci rabda cu barbatie urmarile lor. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Nu poate birui cel ce se razboieste nici gândurile rele, fara sa biruiasca pricinile lor, nici pricinile fara gânduri. Caci când rapunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinsi prin cealalta de catre amândoua. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Gândurile fara de voie rasar din pacatul de mai înainte; iar cele cu voia, din vointa libera. De aceea, cele din urma sunt pricinile celor dintâi. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Gândurilor rele neintentionate le urmeaza întristarea. De aceea si dispar degraba. Iar celor intentionate le urmeaza bucurie. De aceea cu anevoie ne izbavim de ele. *(Marcu Ascetul)*28
- Υ Cei ce se nevoiesc trebuie sa-si pastreze cugetarea netulburata, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune si trimise de Dumnezeu sa le aseze în camarile amintirii, iar pe cele întunecoase si dracesti sa le arunce afara din jitnitele firii. Caci atunci când marea e linistita, pescarii vad pâna în adâncuri, încât nu le scapa aproape nici unul din pestii care misuna acolo. Dar când e tulburata de vânturi, ascunde în negura tulburarii ceea ce se lasa cu prisosinta sa fie vazut când e linistita si limpede. Mestesugul celor ce pun la cale viclesugurile pescaresti nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmpla sa o pateasca si mintea contemplativa, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreapta se tulbura adâncul sufletului. *(Diadoh al Foticeii)*28
- Υ Numai Duhul Sfânt poate sa curateasca mintea. Caci de nu va intra Cel puternic sa dezarmeze si sa lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate si mai ales prin

pacea sufletului sa dam odihna Duhului Sfânt în noi, ca sa avem sfesnicul cunostintei luminând în noi totdeauna. Caci raspândindu-si el neîncetat lumina în camarile sufletului, nu numai ca se fac aratate în minte acele mici si întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se si slabesc, fiind date pe fata de lumina aceea sfânta si slavita. De aceea Apostolul zice: „Duhul sa nu-l stingeti!”, adica nu lucrati, sau nu gânditi cele rele, ca sa nu întristati bunatatea Duhului Sfânt si sa va lipsiti de sfesnicul acela ocrotitor. Caci nu se stinge Cel vesnic si de viata facator, ci de-l vom întrista se va departa de la noi, lasând mintea încetosata si neluminata. (*Diadoh al Foticeii*)28

Y Simtirea mintii consta în gustarea precisa a realitatilor distincte din lumea nevazuta. Caci precum prin simtul gustului trupesc, când se afla în stare de sanatate, deosebim fara greseala cele bune de cele rele si dorim cele bune, tot asa mintea noastra, când începe sa se miste în deplina sanatate si fara griji, poate sa simta din belsug mângâierea dumnezeiasca si sa nu mai fie rapita niciodata de contrariul aceleia. Si precum trupul, gustând din dulceturile pamântesti, experimenteaza fara greseala simtirea lor, asa si mintea, când se afla deasupra cugetului trupesc, poate sa guste fara sa se însele mângâierea Duhului Sfânt. („Gustati, zice, si vedeti ca e bun Domnul” si sa pastreze amintirea gustarii neuitata prin lucrarea dragostei, încât sa-si poata da seama fara greseala de cele ce-i sunt de folos, dupa Sfântul care zice: „Si aceasta ma rog, ca dragostea voastra sa prisoseasca tot mai mult si mai mult, în cunostinta si simtire, ca sa pretuiti cele ce sunt de folos”). (*Diadoh al Foticeii*)28

Y Când mintea noastra începe sa simta harul Preasfântului Duh, Satana cauta si el sa ne mângâie sufletul printr-o simtire la aparenta placuta, aducând peste noi, în vremea linistirii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte usor. Dar daca mintea va fi gasita tinând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus si va folosi preasfântul si slavitul nume al Lui, ca pe o arma împotriva înșelaciunii, se va departa amagitorul viclean. Însa de aici înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi ca mintea, cunoscând cu de-amanuntul înșelaciunea celui viclean, va câștiga si mai multa experienta în a deosebi aceste doua lucrari. (*Diadoh al Foticeii*)28

Y Cel ce petrece pururi în inima sa e departe de toate lucrurile frumoase ale vietii. Caci umblând în duh, nu poate cunoaste poftele trupului. Unul ca acesta facându-si plimbarile în cetatea întarita a virtutilor, le are pe acestea ca pazitori la portile cetatii curatiei. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui ramân fara succes, chiar daca ar ajunge sagetile poftii josnice pâna la ferestrele firii. (*Diadoh al Foticeii*)28

Y Când sufletul se tulbura de mânie, sau se încetoseaza de aburii vinului, sau se supara de o întristare grea, mintea nu poate sa tina pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s-ar sili). Caci fiind întunecata întreaga de furia patimilor, se înstraineaza cu totul de simtirea sa. De aceea lucrul dorit nu are unde sa-si întipareasca pecetea sa, ca mintea sa poarte fara uitare chipul întarit, dat fiind ca memoria cugetarii s-a învârtosat din pricina asprimii patimilor. Dar izbavindu-se sufletul de acestea, chiar daca lucrul bun a fost furat pentru scurta vreme de uitare, folosindu-se mintea îndata de agerimea ei, se prinde iarasi cu caldura de lucrul acela mult dorit si mântuitor. Fiindca are atunci harul însusi, care cugeta împreuna cu sufletul si striga împreuna cu el: „Doamne Iisuse Hristoase”. Caci harul învata sufletul cum învata mama copilul, straduindu-se împreuna cu el sa spuna numele tata, pâna când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice alta vorba copilareasca, numele tatalui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: „Asemenea si Duhul sta într-ajutor neputintelor noastre. Caci a ne ruga

precum trebuie nu stim, ci însuși Duhul se roaga pentru noi cu suspine negraite”. Pentru că fiind noi prunci fata de desăvârșirea virtuții, avem trebuința numai de ajutorul Lui ca, unind și îndulcind El toate gândurile noastre cu dulceata Sa, să ne putem misca din toată inima spre pomenirea și spre dragostea lui Dumnezeu și Tatăl nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeiescul Pavel, strigăm neîncetat, când suntem calauziți de El să numim pe Dumnezeu Tata: „Avva Parinte”. (*Diadoh al Foticeii*)²⁸

Υ Când cineva stă în vreme de iarnă într-un loc oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg spre Rasarit, partea de dinainte a sa se încălzește de soare, iar cea din spate rămâne nepartasă de căldură, dat fiind că soarele nu se află deasupra capului său. Tot așa și cei ce sunt la începutul lucrării duhovnicești își încălzesc în parte inima prin harul sfânt, din care pricina și mintea începe să rodească cugetări duhovnicești; dar partile de dinafara ale ei rămân de cugeta după trup, deoarece încă nu sunt luminate de sfânta lumină, printr-o simțire adâncă, toate madularele inimii. Neînțelegând unii aceasta, au socotit că în mintea celor ce se nevoiesc sunt două ipostasuri ce se împotrivesc unul altuia. Dar dacă în aceeași clipă se nimereste că sufletul să gândească și bune și rele, aceasta se întâmplă în chipul în care omul dat mai înainte că pilda simte totodată și gerul și căldura. Căci de când mintea noastră s-a rostogolit la chipul îndoit al cunoscinței, e silită, chiar dacă nu vrea, să poarte în aceeași clipă și gânduri bune și gânduri rele, mai ales la cei ce ajung la o subțirime a puterii de deosebire. Căci cum se grabeste să înțeleagă binele, îndată își aminteste și de rău. Fiindcă la neascultarea lui Adam tinerea de minte a omului s-a sfâșiat în două. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat cu desăvârșire, având în inima neîntreruptă pomenirea Domnului. (*Diadoh al Foticeii*)²⁸

Υ Când vede Dumnezeu că mintea lui s-a supus Lui din toată puterea și nu are alt ajutor fără numai pe El singur, o întărește zicând: „Nu te teme, fiul meu Iacob, prea micule la număr Israel”; și iarasi: „Nu te teme că te-am răscumpărat; te-am numit cu numele Meu și al Meu ești tu. De va fi să treci prin apă, cu tine voi fi și puhoaiile nu te vor înghiti. Iar de va fi să treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacăra nu te va mistui. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Sfântul lui Israel, cel ce te mântuiește”. De va auzi mintea aceasta încurajare, va îndrăzni împotriva vrajmasului, zicând: „Cine vrea să bata război cu mine? Să vie de fata! Cine este protivnicul meu? Să se apropie de mine! Iată, Domnul este ajutorul meu, cine mă va asupri? Voi totuși că o haină va veti învechi și veti fi mâncați de molii”. (*Isaia Pustnicul*)²⁸

Υ Rogu-te, câta vreme ești în trup, să nu lași slobodă inima ta. Căci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roada ce se arată în tarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindcă nu știe ce i se poate întâmpla, tot așa nu poate omul da drumul inimii sale „câta vreme are suflare în narile sale”. Și precum omul nu știe ce patimă îl va întâmpina până la cea din urmă suflare, tot așa nu poate slobozi inima sa până are rasuflare; ci trebuie să strige totdeauna către Dumnezeu, după ajutorul și mila Lui. (*Isaia Pustnicul*)²⁸

Υ Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-ți cunoști inima și să vezi ce patimi se află în ea înaintea lui Dumnezeu; și leapada-le din inima ta, ca să nu vie osândă rea asupra ta. (*Isaia Pustnicul*)²⁸

Vorba desarta – tacerea

- Υ Sa ne aratam tacuti si fara stiinta în fata celorlalti caci abia atunci dovedim si dobândim cea mai multa cunostinta caci mintea nerisipindu-se în vorbe multe, distinge cu mai multa claritate tot ce observa si afla.
- Υ Tacerea fara rost este pricinuita ori din mândrie, ori din lenea mintii si aceasta-i semnul tâmpeniei, pe când tacerea cu rost este semnul unei lucrari intense a mintii prin care surprinde tainele cele mai adânci ale existentei. În aceasta tacere mintea omeneasca se întâlnește cu lucrarea intensa a Sfântului Duh Care îi comunica taine mai presus de cuvânt. O astfel de tacere este semnul unei intense a persoanei , deci si a lui Dumnezeu care îi atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tacea în felul acesta intens de gândire.
- Υ Alunga departe de tine duhul mult vorbitor caci în el sunt ascunse toate patimile cele rele: minciuna, îndrazneala, gluma usuratica, râsul, calomnia, rautatea, vorba prosteasca si pe scurt vorbind, ceea ce s-a spus: “Din multa vorbire nu va lipsi pacatul.” (*Pilde 10,19*) Barbatul tacut este scaunul simtirii iar Domnul a spus ca vom da socoteala pentru orice cuvânt desert. (*Teodor al Edesei*)
- Υ Limbutia este tronul slavei desarte prin care omul se arata pe sine si cauta sa se faca cunoscut. Limbutia este semnul dupa care-i recunosti pe ignoranti, usa clevetirii, calauza glumelor si a protestii veselii, slujitoarea minciunii, destramarea umilintei, nascatoarea trândaviei, înainte-mergatoarea somnului, împrastierea mintii, nimicitoarea pazei sufletului, racirea fierbintelii inimii, întunecarea rugaciunii.
- Υ Tacerea într-o cunostinta este maica rugaciunii, izbavire din robia cugetelor, pazitoare a râvnei dupa Dumnezeu, cercetatoarea gândurilor, straja împotriva dusmanilor, închisoare unde intra sufletul si-si plânge pacatele, lucratoare a pomenirii mortii, zugrav iscusit al chinurilor vesnice, iscoditoare a judecatii lui Dumnezeu, sprijin puternic al întristarii (pocaintei), vrajmasa îndraznelii, tovarasa linistii, potrivnica iubirii de a învăta pe altii, adaus de cunostinta, prilejuitoarea vederilor dumnezeiesti, progres nearatat al virtutii, suire tainuita catre Dumnezeu.
- Υ Cel ce nu-si cunoaste greselile își înfrâneaza limba, iar vorbaretul nu s-a cunoscut încă pe sine cum trebuie. Tacerea lui Iisus l-a impresiostat pe Pilat, linistea omului duhovnicesc mistuie slava desarta.
- Υ Un singur cuvânt rostit a Petru si din pricina aceasta a plâns cu amar, caci a uitat a s-a spus: “Zis-am: pazi-voi caile mele ca sa nu gresesc cu limba mea.” (*Psalmi 38,1*) si de ceea ce-a spus altul: “Mai bine sa cazi de la înaltime pe pamânt, decât din pricina limbii.” I
- Υ Tacerea creeaza o stare de liniste a mintii care poate în felul acesta sa se ocupe cu patrunderea într-o lume necunoscuta încă si pe care cauta sa o înțeleaga. Când se scufunda în Dumnezeu si în cunoasterea smereniei sale în fata lui Dumnezeu, ea da nastere rugaciunii.
- Υ Tacerea într-o cunostinta nu numai ca ne pazeste de vrajmasi, dar nici nu-i lasa sa se apropie.

- Y *Cine s-a cunoscut pe sine cum trebuie, stie ca e indefinit si nu se poate descrie. Îsi da seama ca de negraitul omenesc, pe lângă aceasta, cunoscându-se pe sine a ajuns la smerenie, adica la cunostinta micimii si nepriceperii sale si nu vrea sa mai spuna nimic caci orice cuvânt vrea sa învete pe altul ceva. Dacă numai în tacere se cunoaste pe sine ca negrait, numai în tacere se poate apropia cineva de Dumnezeu, infinit mai negrait. Tacerea în care s-a apropiat cineva de Dumnezeu e pe de alta parte o convorbire cu Dumnezeu mai presus de orice vorbire. El îl cunoaste pe Dumnezeu ca subiect care-i cere ceva, si-l raspunde prin smerenia sa. "De-ti vei pazi limba ta, frate, ti se va da tie de la Dumnezeu harul strapungerii inimii ca sa privesti sufletul tau si prin aceasta vei intra în bucuria Duhului. Însa de vei fi biruit de limba, crede-ma ca niciodata nu vei iesi din întuneric."*
- Y Limbutia se naste sau din prea mare libertate în vorbire si din obisnuinta cea rea – deoarece limba fiind un organ firesc al trupului, asa precum s-a deprins si precum îi cere obiceiul, asa si graieste – sau mai ales din slava desarta la cei ce se nevoiesc si mai ales la ei si deseori din lacomia pântecelui. Pentru aceea nu rareori multi dintre cei care-si înfrâneaza stomacul cu oarecare sfortare opresc si multa graire a limbii.
- Y Cel ce se sârguieste în cugetarea la moarte își opreste limba, iar cel ce a agonisit plânsul inimii se ferește de vorbarie ca de foc.
- Y Iubitorul de singuratate si liniste si-a ferecat gura; cel caruia îi place sa se arate în lume însa, este alungat din chilie de catre însasi patima sa.
- Y Cel ce a simtit focul dumnezeiesc fuge de însotirea cu oamenii cum fuge albina de fum, caci precum fumul necajeste albina, tot asa acestuia îi este neplacuta si respingatoare întâlnirea cu oamenii.
- Y Foarte greu se poate opri puhoiul unei ape dezlantuite, dar si mai greu este a opri potopul de cuvinte daca nu este înfrânat cu putere. A fost treapta a unsprezecea – cel ce a biruit-o a taiat radacina unei multimi de patimi!
- Y Dupa cum lovind piatra cu un fier aceasta scapara scânteii, tot astfel minciuna se naste din vorba multa, gluma prosteasca si prea multa veselie.
- Y Minciuna este nimicirea dragostei, iar juramântul mincinos – tagaduirea lui Dumnezeu. Nimeni , daca este sanatos la minte, nu-si va închipui ca minciuna este un pacat de mica importanta, caci Duhul Sfânt a rostit un verdict înfricosator: "Pierde-i-vei pe toti cei ce graiesc minciuna!" (*Psalmi 5,6*). Cu cât mai mult vor patimi atunci cei ce nu ezita sa întareasca minciuna cu juraminte?
- Y I-am vazut pe unii care, laudându-se întru minciuna lor si producând râsul prin glume usuratice si de prost gust, vorbe gaunoase si povestiri nerusinate, ca au nimic si au alungat plânsul celor ce-i ascultau lasându-i într-o stare jalnica.
- Y De multe ori maica minciunii este fatarnicia caci unii spun ca fatarnicia nu este altceva decât planuirea si nascocirea minciunilor având împletit juramântul. Cel ce pururea se teme de Domnul e strain de minciuna, având ca judecator nemitarnic propria constiinta.
- Y Judecatorii îi lecuiesc pe mincinosi prin tortura; cei ce se pocaiesc însa înlatura cu desavârsire minciuna prin multimea lacrimilor.

- Υ Mincinosul gaseste ca pretext al minciunii sale un anumit plan pe care l-ar fi urmarit sau faptul ca a voi sa-si ajute aproapele si astfel socoteste ca fiind o fapta dreapta aceea care în realitate îi pierde sufletul.
- Υ Numai când ne vom curati cu totul de minciuna si numai atunci sa încercam a o folosi, însa cu numai multa teama si doar în caz de forta majora.
- Υ Mincinosul prezinta realitatea în chip distorsionat ca sa puna pe cineva în situatia de a nu lucra potrivit cu ea si deci de a se pagubi. Dar uneori cineva trebuie crutat de a afla realitatea în toata grozavia ei pentru a-l pregati treptat pentru ea.
- Υ Nu cunoaste pruncul minciuna si nici sufletul izbavit de viclenie. Cel veselit de vin spune fara sa vrea adevarul în toate, la fel si cel îmbatat de umilinta nu va putea minti.

Pocainta

- Υ *Dumnezeu cunoscând de la început rautatea diavolului si faptul ca prin ispita Lui vom cadea în pacate, a dat firii noastre si posibilitatea pocaintei. Diavolul n-are aceasta posibilitate pentru ca rautatea lui are alte proportii si nu se datoreaza vreunei ispite straine, ci inclusiv propriei vointe. În noi pacatul nu s-a nascut exclusiv din vointa noastra si nici nu s-a sters orice posibilitate de bine, deci de regret pentru raul facut. Regretul pentru binele nesocotit nu înseamna si puterea revenirii totale prin noi însine la bine. La aceasta ne ajuta Dumnezeu, dar ajutorul lui Dumnezeu se uneste cu regretul nostru pentru binele parasit, sau cu dorinta lui. Binele nu ni se impune cu sila; ajutorul pentru deplina revenire la bine pentru iesirea din pacat, deci pentru mântuire ne-a venit numai prin Hristos caci unindu-ne cu El ca om, ne unim cu El ca Dumnezeu. (Filocalia XII)*
- Υ *Pocainta a carui posibilitate ne-a dat-o Dumnezeu spre a primi ajutorul Fiului Sau când se va întrupa, este ca o candela. Noi trebuie sa întretinem flacara din ea cu untdelemnul faptelor noastre si numai de vom fi luminati prin lumina candelii ce ne vine din Hristos, izvorul de lumina al tuturor, vom putea intra în Împaratia luminii. Numai de vom fi luminati cunoscând si acceptând pe Hristos ca lumina lumii, ca sens al existentei; prin faptul ca arata pe Dumnezeu ca Tata iubitor, având un Fiu iubitor, vom avea parte în veci de lumina. Pocainta e candela luminata, care ne lumineaza persoana, pentru ca prin ea ne vedem cum ar trebui sa fim si vedem si legatura noastra cu Dumnezeu si cu semenii. (Filocalia XII)*
- Υ *Întunericul iadului este produsul întunericului dracilor care nu cunosc, sau nu recunosc pe Dumnezeu deci sensul pozitiv al existentei, astfel sporeste întunericul în care au început sa traiasca sufletele care n-au voit sa-L cunoasca pe Dumnezeu, care explica existenta si da fericire din iubirea Lui ca plinatate de viata. (Filocalia XII)*
- Υ *Pocainta fiind si un regret pentru pacatele egoismului este si o silinta de revenire în comunicare cu ceilalti. Placerile trupesti sunt însoțite de împrastierea cugetarii; ele îl fac pe om sa nu se concentreze în sine si sa vada bucuria ce i-o aduce fapta buna fata de altul. Placerea împiedica de aceea cunoasterea de sine a omului, cunoastere care e lumina proiectata în sine dar si în relatiile lui cu tot ce exista, inclusiv cu Dumnezeu. (Filocalia XII)*

- Y Pocainta înseamna a ne întoarce de la pacat – iar pacatul nu este unul, ci întreg omul vechi se numeste pacat, *(Pacatul este întreg omul cazut în ceea ce este contrar firii lui. Pocainta ne îndeamna sa ne opunem acestui om întreg cazut din normalitatea firii. Este o silinta a omului vechi întreg de a deveni un om nou al binelui.)* De aceea zice Apostolul: “Cel ce se lupta se înfrâneaza de la toate.” *(Filocalia XII)*
- Y *Sa credem cu toata convingerea ca Dumnezeu ia în seama pocainta noastra. Sa nu avem nici o îndoiala si sa nu amânăm manifestarea ei în fata lui Dumnezeu, caci si Dumnezeu o ia în seama imediat. Amânarea încrederii ca Dumnezeu va lua în seama pocainta noastra, înseamna slabirea ei. Cu cât ne încredem mai mult în Dumnezeu ca o ia în seama, cu atât este mai puternica si cu cât o amânăm mai mult, cu atât slabeste mai mult si o ia Dumnezeu mai putin în seama. Caci este o însusire importanta a lui Dumnezeu mila fata de cei îndurerati, iar unde este pocainta mare este si durere mare. Pocainta este astfel o întoarcere hotărâta a omului de la viata patimasa la o viata virtuoasa, o întoarcere din durere si cu durere, ca atare este o revolutie afectiva în viata omului. (Filocalia XII)*
- Y *Moartea este noaptea de care sunt constient si deci ma chinuie. Cunoasterea iubirii lui Dumnezeu aratata de Hristos este lumina, este ziua, este sensul satisfacator al vietii mele. Aceasta ziua, aceasta lumina a îndepartat noaptea care ma înconjoara. Dar moartea aceasta nu este numai una cu întunericul si cu moartea din el într-un mod oarecum constient, ca el însusi devine acestea. Pe de alta parte si între somn, betie si moarte este o identitate. Noaptea ne face sa dormim si ne îndeamna la betie si acestea ne fac sa dorim noaptea. Somnul este si el întuneric si moartea spirituala le mareste, iar betia la fel. Dar somnul spiritual nu este inconstienta totala, ci cosmar chinuit, sau un sir de cosmaruri, la fel si betia. În somn si în betie strâmbam si facem fara sens toata realitatea – asa va fi iadul. Somnul si betia nu sunt una cu moartea, ca un fel de cosmar care întuneca si strâmba realitatea, ci si una cu patimile caci patimile te fac sa te repezi la placerile momentane pierzând perspectiva vietii îndelungate a bucuriei nesfârsite. (Filocalia XII)*
- Y *Sa nu cadem cu sufletul din faptele conforme firii caci el este pe de alta parte schimbator din fire. Adica se poate abate prin fire de la cele conforme firii; se poate abate “prin fire”, nu întrucât firea ar cere-o, ci întrucât firea îi da si aceasta posibilitate datorita libertatii cu care este înzestrat. Poate cadea prin fire din starea conforma firii. (Filocalia XII)*
- Y Cel ce se gândeste pururea la moarte, la focul vesnic, la viermele neadormit, la întunericul cel mai dinafara, la plânsul cel nemângâiat, la scrâsnirea dintilor, la rusinea ce-o avea înaintea scaunului înfricosator al judecatii lui Hristos, dinaintea îngerilor si a oamenilor, topeste bucuria placerii si întoarce toata pofta spre Dumnezeu. *(Filocalia XII)*
- Y *“Focul si întunericul cel mai dinafara” este întunericul neînțelegerii ultime pe care si-au cultivat-o cei ce n-au voit sau nu s-au ostenit sa cunoasca adevarul ca toate au un sens numai daca sunt de la un Creator constient si iubitor. Lipsa lor de cunostinta fiind lipsa iubirii, ei n-au nici o bucurie ci traiesc într-un chin nesfârșit asemenea unui foc care-i arde. Amândoua sunt la marginea extrema a existentei, oarecum în afara ei, daca gradul suprem al existentei se arata în iubirea si în nemarginita cunoastere a lui Dumnezeu, iubirea tripersonala suprema. (Fil. XII)*
- Y *Întunericul si chinurile iadului sunt “întunericul cel mai dinafara” caci este zona cea mai saraca a existentei si cei ajunsi în ea nu înțeleg nimic din rostul existentei. (Fil. XII)*

- Υ *“Carnea si sângele nu pot sa mosteneasca Împaratia lui Dumnezeu, nici stricaciune nu mosteneste nesticaciunea.” (I Cor.15,50) Daca noi nu ne silim sa înaintam spre trupul înduhovnicit, nu vom mosteni nesticaciunea trupului lui Hristos caci desi nu pier definitiv nici trupurile în iad, ele vor suferi de anumite chinuri proprii trupurilor stricacioase: durerile produse de focul arzator, de întepaturi, de lucrarea viermilor. (Fil.XII)*
- Υ *Cei din iad nu sunt lasati acolo pentru ca asa vrea Dumnezeu, ci pentru ca ei se încapatâneaza sa nu stie de Dumnezeu. Este marea taina a libertatii si a mândriei unora în afirmarea ei. Chiar în suferinta lor, vor sa-si afirme cu încapatânare sfidarea fata de Cineva care este superior. (Fil.XII)*
- Υ *Cel care n-a luptat aici pentru a câstiga credinta, respectiv cunoasterea lui Dumnezeu si-a pregatit o stare de încapatânare vesnica în necredinta. (Fil.XII)*
- Υ *Cel care a fost în comuniune cu cei pacatosi pe pamânt si i-a aprobat, se va descoperi în ziua judecatii ca a fost în comuniune cu diavolul. (Fil.XII)*
- Υ *De ai fost un fel de învatator al celui pacatos aici fara sa-l îndrepti, te vei afla partas la pedeapsa lui în ziua judecatii. (Fil.XII)*
- Υ *Dreptatea lui Hristos va lasa si pe vrajmasii nostri sa fie prezenti în partea stânga, la judecata finala pentru a arata întrucât ca le-am urmat lor iubind mai mult pacatul decât virtutea. Îngerii ce vor sta de-a dreapta se vor bucura toti de iubirea fiecaruia care s-a îndreptat spre toti. Iubirea va uni atunci pe toti iar egoismul de pe pamânt aratat atunci pe fata va singulariza pe cei ce l-au practicat. (Fil. XII)*
- Υ *Hristos trebuia sa arate, înainte de a se lasa rastignit ca e mai tare ca toate încercarile si ispitirile, ca e mai tare si decât moartea. Asa îi putea convinge pe apostoli ca a putut învinge moartea, desi în moartea Lui arata o si mai mare putere si are o si mai mare semnificatie putând-o învinge chiar dupa ce se lasa El însusi dus în stare de moarte si învie nu pentru a reveni la viata istorica, ci deschizându-ne viata în vesnicie. (Fil. XII)*
- Υ *Mintea care nu mai este stapânita de nimic din cele ale lumii se pregateste, își aduna simturile îndreptate spre lume, spre o singura tinta: sa se pregateasca prin moarte spre trecerea la nemurirea vietii viitoare împreuna cu Hristos pe care-L vedem ca model în aceasta. Simturile i-au devenit un trup unic cu Hristos, deci totodata un trup cu Hristos prin împartasirea cu El. Si El Care a învins moartea prin cruce imprima trupului celui ce s-a împartasit de El aceasta pornire spre moarte si spre trecerea prin ea la viata vesnica în unire cu El. (Fil. XII)*
- Υ *“În ora crucii este o mare primejdie. Propriu-zis nu pentru Sine se roaga Iisus Hristos sa treaca paharul mortii, ci pentru noi. El putea sa suporte prin sine acest pahar, dar si-a însusit frica noastra de el cerând ajutor Tatalui ca sa ne faca si pe noi sa cerem acest ajutor în clipa încercarii extreme. Numai cu ajutorul Tatalui putem învinge crucea pe care am primit-o ca sa o învingem si pe ea dupa ce-am învins celelalte patimi egoiste ale noastre prin patimiri neplacute. (Fil. XII)*
- Υ *Ce trebuie cugetat despre bucuria ce va veni sufletului care s-a hotărât sa slujeasca lui Dumnezeu si sa-si desavârseasca lucrarea? De fapt, la iesirea lui din lumea aceasta lucrul lui va merge înaintea lui si se vor bucura cu el îngerii lui Dumnezeu pentru ca l-au vazut mântuit de stapîniile întunericului. Când sufletul va iesi din lume, vor merge împreuna cu el îngerii si-l vor întâmpina toate puterile întunericului voind sa-l împiedice cercetându-l de are ceva de-al lor în el. Atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a facut îl împrejmuiesc împotriva*

acelora ca sa nu se atinga de el. Iar când vor învinge faptele lui, vor cânta îngerii înaintea lui pâna se va întâlni cu Dumnezeu într-o veselie. Atunci, în acea ora va uita toata osteneala si toata suferinta. Deci si noi fratilor sa împlinim lucrarea noastra lucrând bine scurta si greaua viata de aici, ferind lucrul nostru de tot raul pâna ce ne vom scapa mintile de ispitele celor vicleni ce vor veni înaintea noastra, caci vor cerceta cu putere tot lucrul nostru, fiind rai si fara mila. Fericit cel în care nu se va afla nimic de-al lor deoarece veselia si bucuria lor va fi vesnica. *(Fil. XII)*

Tacerea – vorba desarta, clevetirea

- Υ Nestatornicii si nepriceputii sa nu ispiteasca pe cei înțelepti. Iar cel înțelept este barbatul ce place lui Dumnezeu, care vorbeste putine si pe cele de trebuinta si placute lui Dumnezeu. *(Antonie cel Mare)47*
- Υ Când afli pe unul gâlcevindu-se si luptându-se împotriva adevarului si a lucrului vadit, pune capat gâlcevii, parasind pe unul ca acela, fiindca si-a împietrit cu totul mintea. Caci precum apa cea rea strica vinul, cu vrajba strica pe cei virtuosi cu viata si cu socotinta. *(Antonie cel Mare)47*
- Υ Nu spune multimii cuvinte despre evlavie si buna vietuire. Nu pentru pizma zic, dar socotesc ca vei fi luat în râs de cei smintiti. Caci cel asemenea se bucura de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte putini auzitori gasesc. Mai bine este dar a nu grai, decât ceea ce vointe Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. *(Antonie cel Mare)47*
- Υ Cuvântul este sluga mintii. Caci ce vointe mintea, aceea tâlcuieste cuvântul. *(Antonie cel Mare)47*
- Υ Prin trup omul este muritor. Dar prin minte si cuvânt nemuritor. Tacând înțelegi si dupa ce ai înțeles graiesti. Caci în tacere naste mintea cuvântul. Si rostind cuvânt de multumita lui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea. *(Antonie cel Mare)47*
- Υ Cel ce vorbeste fara socoteala nu are minte, caci graieste fara sa înțeleaga nimic. Cerceteaza dar ce-ti este de folos sa faci pentru mântuirea sufletului. *(Antonie cel Mare)47*
- Υ Nu vorbi cu doua limbi, într-un fel aratându-te cu cuvântul si într-alt fel aflându-te cu constiinta. Caci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osânda. *(Marcu Ascetul)47*
- Υ Precum usile bailor, deschizându-se necontenit, împing caldura dinauntru afara, asa si sufletul când vrea sa vorbeasca multe, chiar daca le-ar spune toate bune, împrastie si slabeste puterea tinerii de minte prin poarta graitoare. Prin aceasta mintea uita sa spuna lucrurile care se cuvin la vreme potrivita si împartaseste de-a-valma oricui se nimereste o amestecatura de gânduri, nemaiaivând nici pe Duhul Sfânt, care sa-i pazeasca cugetarea ferita de naluciri. Caci lucrul bun scapa totdeauna vorbariei, fiind strain de orice valmasag si imaginatie. Buna este deci tacerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înțelese. *(Diadoh al Foticeii)47*

